UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 20
SAMBATA 2 IULIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

PICTORUL GRIGORESCU

Expoziția care acum își închide porțile, a operelor maestrului din Câmpina, a ridicat val furtunos de discuții în jurul valorii picturale a tablourilor expuse.

Istoria care face exces de obiectivitate, sau sentimentul care se închide în exclusivitatea sa, își desvăluesc atitudini preconcepute, în jurul cărora construcții dialectice crează demonstrații.

De care parte se află adevărul?

Greu de răspuns! E Grigorescu un pictor național, în înțelesul adevărat al cuvântului, sau e numai un pictor mare, care a tratat subiecte naționale? Deslegarea nu vine ușor. S'au obișnuit atâția să vadă în Grigorescu pe maestrul artei românești, încât cu greu, dacă nu cu neputință, este a demonstra contrariul.

Pictorul acesta e o mândrie a României, și pentru această mândrie mulți luptă, orbiți de strălucirea ei, fără a vedea realitatea. Se avântă în afirmații greu de susținut, cu atât mai lăudabile cu cât sunt isvorîte dintr'un simțimânt curat și nobil, dar depărtate de adevărul estetic.

Pe de altă parte, esteți convinși de imparțialitatea lor, caută să dărâme templul gloriei ridicat de admiratorii lui Grigorescu, ca artist național, prin mijloace de luptă necruțătoare.

Chestiunea rămâne tot pe planul discuțiunilor. De nicăeri lumină nu se vede. Și totuși se afirmă că din discuție iese adevărul.

Pentru a forța acest adevăr să iasă mai curând la lumină, pentru a încerca o unificare în păreri, „Universul Literar" crede nimerit să deschidă o anchetă în jurul „problemei Grigorescu".

Vom publica, începând cu numărul viitor al revistei, o serie de articole semnate de distinși cunoscători ai artei lui Grigorescu, susținând tezele contrarii: aceea care-l socotește ca un artist reprezentativ al specificului național și cealaltă, potrivit căreia, fără a fi caracteristic din acest punct de vedere, Grigorescu nu e totuși mai puțin, un mare artist de viziune personală.

Apoi, vom căuta să aflăm, din lumea artiștilor plastici, părerile cele mai felurite în jurul problemei ce ne interesează, făcându-le loc în coloanele revistei.

La sfârșit, „Universul Literar" își va spune și el părerea. Poate mai puțin competentă decât a personalităților de specialitate, rostită însă din dorința vie de-a încerca o unificare a diferitelor păreri exprimate, de a împăca chiar concepțiile disparate asupra lui Grigorescu.

Ancheta începe chiar din numărul de față. Articolul semnat de doamna Olga Greceanu aduce, prin numele autoarei, garanția unei depline obiectivități estetice.

Tot astfel sperăm că vor fi și celelalte răspunsuri, pentru a ne permite să culegem roadele așteptate dela ancheta propusă.

„UNIVERSUL LITERAR„

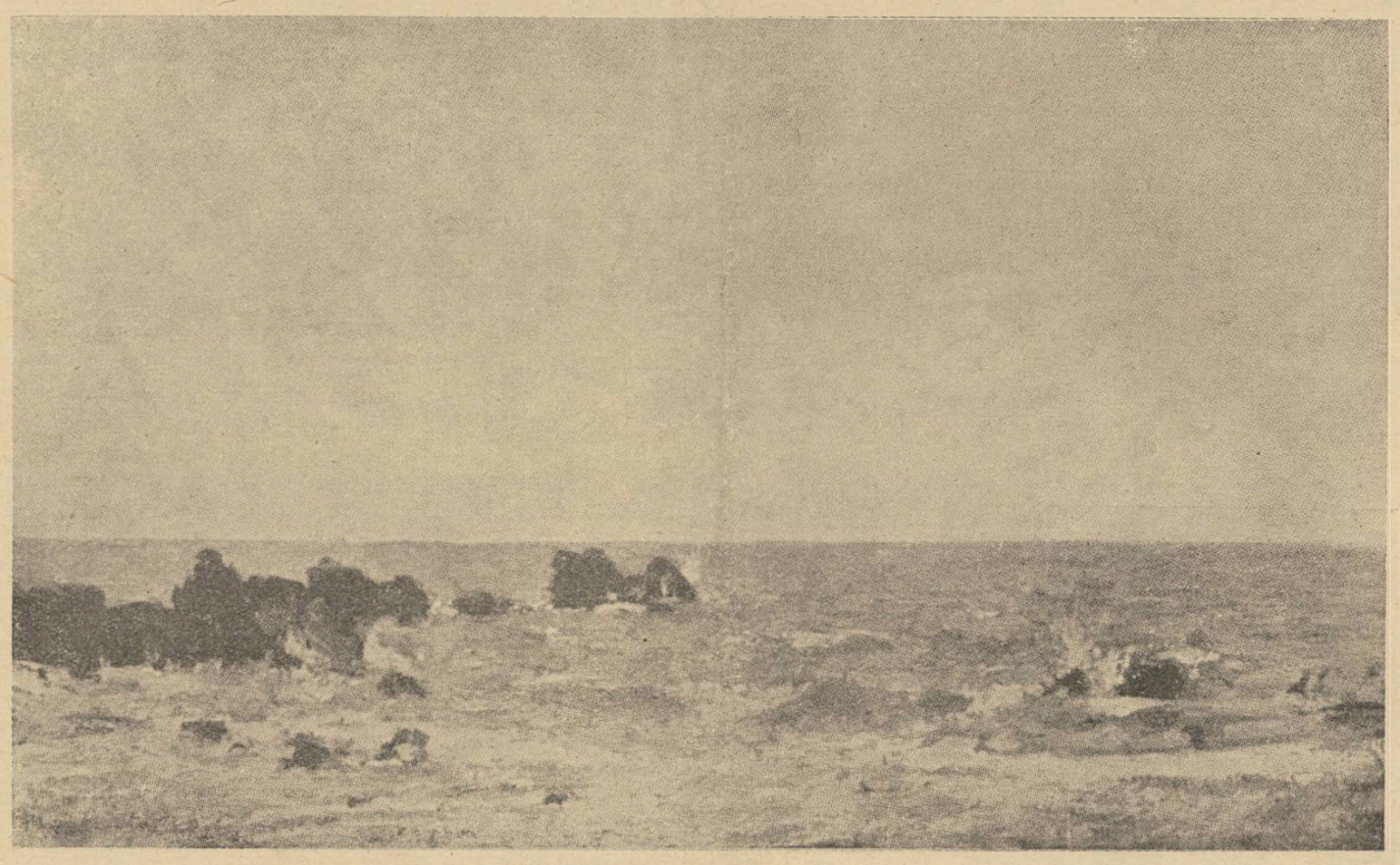

N. Grigorescu — La mare

POESIA LUI IOVAN DUCICI

de ANTON BALOTĂ

Versul contimporan iugoslav este ilustrat de o întreagă pleiadă de poeți a căror faimă a trecut de mult hotarele limbii natale. *Vladimir Nazor*, croatul ce cântă pământul și trecutul, sârbul *Milan Rachici*, cântăreț al resemnării, sloveanul *Oton Jupancici*, care slăvește viața, sunt de mult, în Apus, nume și valori cunoscute și recunoscute.

Cele mai profunde și interesante aspecte ale acestei poezii sunt însă înfățișate de arta lui *Iovan Ducici*, poetul sârb ce reprezintă de câtva timp țara și neamul său între noi. Versurile sale, — poezie pură și înfiorată, gândire adâncă și limpede, lirism discret dar profund, — se disting nu numai prin perfecțiunea formală, nu numai prin înalta valoare a încălzirii în cel mai autentic lirism, a gândirii, ci și printr'o creațiune-sinteză în spiritualitate proprie, a tot ceea ce a avut plămădit sufletul său ca valoare poetică, cu tot ce i-a adus cultura apusului.

Poezia lui *Iovan Ducici* nu reprezintă o simplă sublimare estetică a valorilor etnice, de o tensiune superioară; arta sa nu amintește prin nimic direct, brutal și elementar potențele spirituale ale lumii iugoslave; versurile sale nu reprezintă nici acea exaltare, în formă, spirit și valoare de circulație europeană, a vieții și spiritualității populare ori istorice, pe care o reprezintă, de pildă arta lui *Vladimir Nazor*.

Arta lui *Iovan Ducici* este cristal pur. Cristal născut din topirea sufletului nativ sub arșița celor mai rafinate și subtile influențe occidentale, închegat însă în originalitatea pe care numai marii și autenticii artiști o pot asigura.

Fără îndoială că în traducerea poemei *Madrigal raguzan* pe care o dăm mai jos n'am putut păstra mai nimic din șlefuirea de cristal a originalului; versurile lui *Virgil Carianopol* credem însă că redau toată limpezimea, toată puritatea resonanței de cristal a acestei poeme:

In astă seară, doamnă, la prinț venim la bal
Ca și odinioară tot tineri vom dansa,
Cu fericirea 'n brațe vom traversa salonul
Și-mi voi lipi tristețea de amintirea ta.

Sburdalnice cadriluri, vom învârti în jocuri;
Și muzica, asemeni ne va 'nvârti cântând;
Domnițele 'nbrăcate 'n mătăsuri ca argintul
Și'n haine negre domnii, ne vor dansa în gând.

In timp ce noi juca-vom, cei nobili stând la sfat,
Cei tineri prezicându-și destinul lângă vin
Iar cei bătrâni vorbindu-și de Platon și de cer,
Despre scolastici poate sau Sfântul Augustin,

Noi doi, tăcuți și singuri, lăsând deoparte gândul
Ne vom retrage 'n fundul salonului, la ceai,
Și vă voi scrie doamnă, în amintirea serii
Un trist sonet de toamnă, pe albul evantai.

E. S. d. Iovan Ducici
(Ministrul Iugoslaviei în România, membru al Academiei Regale din Belgrad)

Poezia lui *Iovan Ducici*, ca și arta dramaturgului *Ivo Vojnovici*, — pe care l-am prezentat publicului nostru în broșura ce i-am consacrat (64 pag. București 1935), — reprezintă pe scara valorilor literare iugoslave, nu numai o nouă și mare creațiune, ci și o nouă încorporare de capital. Prin ele, spiritualitatea iugoslavă crește, se îmbogățește cu tot ceea ce a putut să nască în sufletul poetului cultura și arta apuseană, căci *Ducici* a primit, a încorporat, a transfigurat, a sintetizat, dar nu a fost subjugat de nici un curent sau modă.

Despre arta aceasta, țâșnită din fântânile limpezi ale unui suflet născut în poezie, — izvoare cari aduceau, după cum arată și primele versuri, toate marile caractere ale artei sale: dragostea pentru perfecțiunea formei, predispoziția spre spiritul dar și căldura unui lirism delicat, — nu se poate spune că a înflorit artificial, sub influențele cari au atins-o.

Maestrul tinereților sale *Voislav Ilici* și dincolo de el *Pușkin*, nu l-au putut și fixa în cadrele unei poezii ce sub grija formei nu reprezintă încă decât pura visare romantică a unui adevărat suflet de poet.

Iată din una din cele mai vechi poezii ale sale, *Veghea*, traducerea câtorva versuri inițiale, în aceeași versificare a lui *Virgil Carianopol*. Gândim că aceste versuri trădează suficient acea atmosferă *Ilici-Pușkin* de la care poetul nostru a învățat dar la care nu a putut rămâne:

In parcul adormit pe lungi alei,
Pe unde noaptea poartă zmei,
Pe unde luna și-a ascuns cercelul,
Visează singur și uitat, castelul.
Afară-i ceață, toamna plânge tristă.
In singurateca grădină, pe pustii poteci
E pace peste tot. Balcoane de marmură reci
Se sprijină pe umeri de centauri goi.
Și noaptea lungă, un izvor de neguri
Cu pași de spaimă calcă peste foi.

Nu-i nimeni parcă să deștepte taina
Si somnu'n hăuri nu-și găsește haina.
La o fereastră, undeva 'n castel
Pe unde vântul cântă din violoncel,
Prin vrăji de trandafiri și prin perdele,
Sub înfloriri de-albastre crizanteme,
Pe unde însuși timpul nu mai pleacă 'n vreme,
Sub smaltul greu al lămpii și freamăt greu de mâini,
Inbobocesc sălbatici înfiorări de sâni.
. . . . . .

Mai târziu, arta parnasienilor a influența profund opera lui *Iovan Ducici*, dar n'a făcut decât să definitiveze, să șlefuiască un aspect propriu talentului său: grija pentru formă. Grija aceasta nu l-a putut însă robi, căci forma n'a stânjenit niciodată la el eflorescența gândirii sau încălzirea sentimentului, deși autorul nostru afirmă teoretic, ca un perfect parnasian, că: „forma poate adesea să înlocuiască ori și ce altceva în poezie...", totuși idealul său poetic și întreaga serie a realizărilor sale, ne mărturisesc o concepție artistică mult mai largă, mai adâncă, mai spirituală.

Arta lui *Iovan Ducici* este o artă aristocratică, perfectă deci din punctul de vedere al expresiei, dar nu numai atât. Perfecției formale îi

(*Urmare în pag. 2-a*)

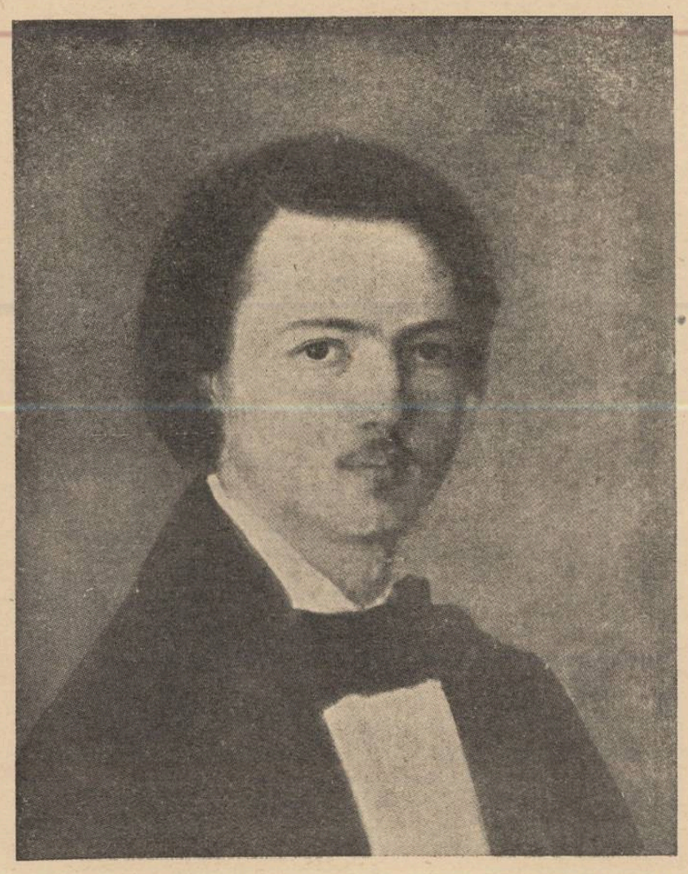

N. Grigorescu — Autoportret (la 1857)

N. Grigorescu — Cusând

Ilarie Chendi

Ca și în viața publică, se ivește și în istoria literară câte un caz delicat, în jurul căruia se cere să procedăm cu îndemânare, ca să îndreptăm cât mai curând, ceea ce nu trebuia să se întâmple. Iată, l-am uitat pe Chendi! Au trecut 25 de ani dela moartea lui și l-am uitat aproape cu totul. In manualele didactice nu învățăm despre el, cărțile nu i le întâlnim ușor, studii speciale nu i s'au consacrat, o ediție completă a operei lui nu s'a gândit nimeni s'o facă? Pentru ce? N'a fost Chendi un critic inteligent, interesant, sprinten, cu o putere de analiză impresionantă, cu o viziune amplă a literaturii românești pe care o voia întărită prin folklor și prin substanța naționalismului? N'a fost un ochi ager care să vadă că modernismul început pe la 1900 va păli în curând, cum a și pălit, — și că literatura care va birui va fi cea tradiționalistă, cu forțe autohtone?

A intuit sigur aceste linii de desvoltare a literaturii românești.

El a făcut și mai mult, ca să merite atenția trează a posterității.

A pus în circulație acea latură din opera și gândirea lui Eminescu, a cărei semnificație rămăsese ascunsă contemporanilor. Ilarie Chendi a descoperit, — spre a spune astfel — naționalismul lui Eminescu, ca și literatura populară culeasă de marele poet, și le-a împins în conștiința publică, așa cum se cuvenea. Dar, dacă aceste fapte de cultură se pot uita, sunt altele a căror îngropare în trecut, în nici un fel nu se scuză. Chendi a lăsat cărți, operele sale de critică și istorie literară. Aproape zece volume. Au mai rămas de la el puzderie de articole prin reviste și gazete, mărturii ale grijei lui de Ardeal, de cultura și viața românească. Operele trebuiau editate din nou, spre a fi prezente în fiecare generație, articolele se cuveneau strânse în volum, la îndemâna tuturor! Pentru că aici avem mărturia unui temperament de scriitor cum nu se ivește des, și pentru care nu se găsesc ușor împrejurări proprice ca să-l producă.

„Paginile lui de subtil analist literar, — scria Octavian Goga, cu condeiul îndoliat, acum 25 de ani, — finețea cu care diseca structura socială din zilele noastre, cumpătul și siguranța în accentuarea necesităților politice curente, lupta consecventă împotriva tuturor, cari au depășit limitele bunului simț, îndrăsneala și abilitatea lui de șef de guerilă, — acestea și câte altele fac din Chendi o figură literară nespus de simpatică și interesantă. De sigur vor dormi de mult, în rafturile anticarilor destule volume ferecate cu citații, cu documente și iscălituri grave, în vreme ce „fragmentele" și „impresiile" criticului artist vor fi cetite de toți, cari vor voi să privească în intimitatea culiselor literare din ultimul deceniu și să înțeleagă pulsul vieții românești de astăzi"... In fraza din urmă a citatului se află și partea de imputare ce ni se cuvine!

După 25 de ani dela moarte, trebue să aducem pe Chendi în mijlocul nostru, prin stropul care a rămas în el nemuritor.

— f. —

CRONICA LITERARA

CRONICA MĂRUNTĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

LIVIU REBREANU: Gorila, roman

Două volume (Bucureşti, 1938)

Şovăim în faţa diferitelor planuri de interes ale romanului d-lui Rebreanu şi nu ne hotărîm căruia să-i dăm întâietatea în spaţiul restrâns al cronicii noastre... Lectorul ar vrea să-i satisfacem mai mult curiozitatea privitor la titlul „Gorila", ce se raportă la actualitatea politică şi socială, iar noi am dori poate să ridicăm în lumină, părţi mai subtile, cari sunt o mare reuşită pentru romanul românesc, indicând apogeul său tehnic. Dar lectorul are dreptatea lui, care în cazul d-lui Liviu Rebreanu, nu se discută. Titlul *„Gorila"* înfăţişează o *idee*. Animalul face parte dintr'o speţă de descendenţă a omului şi slujeşte prin aspectul său biologic feroce şi prin rapacitatea sa teribilă, să simbolizeze ceeace în om a rămas instinct primar, egoism crâncen, în opoziţie cu noţiunea optimistă de armonie socială. Politica ar fi îndeletnicirea care ar da indivizilor în colectivitate, o natură primitivă, de *gorilă*. Ea turbură virtuţile sociale, umple de primitivitate tocmai mediul prielnic îndulcirii egoismului individual, care este viaţa în societate. Politica creiază un tragic paradox : colectivitatea nimiceşte individul moral şi-l apropie de animalitate.

Gândirea d-lui Rebreanu nu-şi află însă isvorul ei într'o metaforă.

Ea este mai degrabă o observaţie istorică, existenţa ei se sprijină pe fapte. *Gorila* nu este speculaţie abstractă, un nume dat unei stări de decadenţă morală, pentrucă politica a fost la noi o realitate de multe decenii, atingând în ultimul timp gradul maxim al virulenţei viciului. Ca un moralist s'a aşezat d. Liviu Rebreanu înaintea societăţii româneşti ruinate de politică. Şi-a păstrat, firește, cumpătul, cu o lucidiate de istoric roman. A observat numai, cu o atenţie extraordinară, profunda suferinţă a vremii, decreptitudinea, mizeria nesfârşită. Valorile s'au răsturnat complet. Virtuţile s'au transformat în vorbe ! Se vorbeşte de binele ţării în primul rând, şi sub acest pretext se ţese un regim putred de destrămare a caracterelor, de minciună şi încolăciri de interese, de fraudă şi egoism. Politicianii nu pot fi oameni cinstiţi, conducerea lor nu este sinceră, nu ţinteşte prosperitatea obştească, ci numai ambiţia personală, dorinţa de îmbogăţire şi îngâmfare, junglă mizerabilă de pofte în care evoluează *gorila*. Tonul d-lui Rebreanu în descrierea acestei stări a societăţii româneşti de după războiu, ne aduce aminte, prin gravitate şi profunzime, de decadele lui Tit-Liviu sau analelele lui Tacit: „Lumea urmărea într'adevăr schimbările de guvern şi luptele politice în general ca un spectacol de teatru sau de sport. Politica era o preocupare de fiecare clipă a tuturor, pentrucă numai prin politică se obţineau slujbe şi diverse avantagii morale sau materiale. Cât timp au alternat la conducerea ţării două partide mari, stăruia credinţa că se poate face dreptate şi o selecţie naturală, după talentul fiecăruia.

Din clipa însă când puterea a fost încredinţată unui partid fără cadre numeroase, echilibrul s'a sdruncinat. Micul partid vrând să dovedească lumii că totuşi este mare, a trebuit să pună în locuri de răspundere oameni fără merite sau numai cu meritul de a fi partizan, devalorizând astfel, dintr'o dată toată conducerea ţării. Oameni cari prin meritele lor n'ar fi ajuns nici şefi de birou, s'au pomenit peste noapte prefecţi, primari, deputaţi....

Din aceeaşi clipă a început frământarea partidelor, căci orice nemulţumit ambiţios avea dreptul să spere că va fi chemat cândva la conducerea supremă... Deşi soluţia crizei a fost cea normală, deşi partidul naţional a dat un guvern unitar şi disciplinat, iar şeful partidului şi al guvernului avea un prestigiu personal care impunea respect nu numai partizanilor ci şi adversarilor, — lupta de dărîmare împotriva lui a început chiar de a doua zi. Se lansau mereu informaţii din sursă absolut sigură despre conflicte imaginare în guvern, sau între guvern şi coroană. Pentrucă marele public se pasiona după astfel de ştiri politice, indiferent dacă erau adevărate sau false, presa se credea obligată să-i servească zilnic toate svonurile, clevetirile, intrigăriile ce se inventau sau se colportau prin cluburile şi cafenelele Capitalei. Minciunile cotidiane creau în ţară o linişte şi o febră specială ca la un spectacol sportiv, încât se aşteptau necontenit evenimente şi răsturnări. Şimţia toată lumea că sistemul este catastrofal, că stânjeneşte viaţa şi periclitează viitorul... Şi totuşi alunecarea continua din ce în ce, ca şi când carul statului ar fi apucat fără frână pe un povârniş, şi nu se mai putea opri din coborîre". pag. 374).

Raţiunea acestui citat prea lung, vrednic însă de cea dintâiu antologie a prozei româneşti, este dublă. Gândirea autorului ţâşneşte clară din text, şi dă indicaţii asupra ansamblului romanului.

In cele peste şase sute de pagini ale operei, întocmite la rece, cu o cumpătare aproape ştiinţifică, alunecă ici şi colo, personagiile, ca nişte stele triste, pe un cer mohorît.

Impresia pe care o lasă lectura este

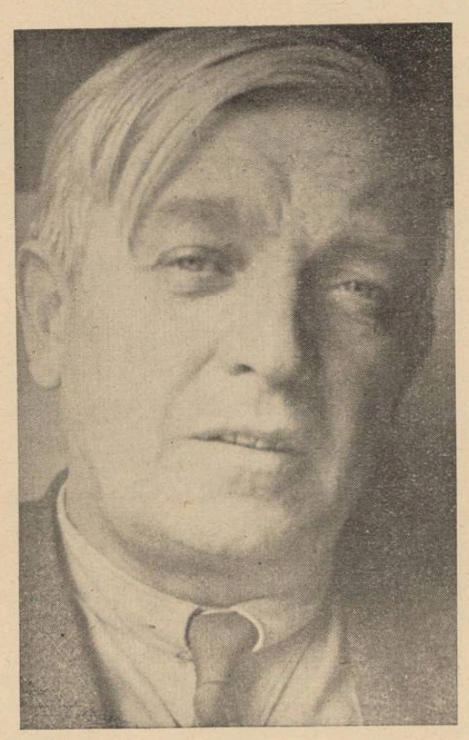

Liviu Rrebreanu

de profundă şi desăvârşită amărăciune, nădejdea şi credinţa pălesc într'un nor de spaimă şi neputinţă. Este însă vorba despre o operă literară, despre o creaţie, despre marele talent al d-lui Rebreanu.

S'ar putea spune că realităţile politice zugrăvite nu mai au astăzi actualitate. Au intrat în domeniul trecutului, al isoriei.

„Gorila" s'ar putea numi roman istoric.

Firește, evenimentele şi stările sunt prea aproape de experinţa noastră personală, câteva luni ne despart de ele. Dar nu amintirea aceasta atât de proaspătă ne ajută la asimilarea gândirii din roman, cum iarăşi, dacă *politica* ar fi încă de actualitate acută, romanul n'ar fi mai valoros. Este o mare operă de artă, mai întâiu. Tristeţea din ea rămâne tragic umană, ca în epopeele crâncene de degradare şi mizerie morală. Sunt în *Gorila* câteva personagii de prim plan : Toma Pahonţu, Virginia, soţia sa, avocatul Rotaru, d-na Cristiana Belcineanu, Barbu Dolinescu ş. a.

Nu vom spune despre ele că se pierd pe firmamentul sumbru al frescei. Fiindcă d. Liviu Rebreanu este înainte de toate un spirit constructiv, şi caracterul personagiilor l-au interesat de aproape, în alcătuirea lor intimă, cu gânduri, sentimente, nelinişti.

Desnodământul îl aduce iubirea lui Pahonţu pentru d-na Belcineanu, şi se află un singur pasagiu, în cele şase sute de pagini, când ni se pare că din această iubire răsare un foc de aur, ca pe bălegarul unei comori.

Câte infinite bogăţii nu zac în sufletul eroului, de câte vibraţii şi de cât extaz nu este în stare, când isbuteşte să iasă pentru o clipă din centura de moarte a animalităţii, a psihologiei patronate de totemul *gorilei*. Pahonţu ar fi putut fi alt om. Ca şi alţii de seama lui.

Moare însă fără această putinţă, şi după moarte politica îi acoperă şi memoria cu oprobriu. N'a isbutit să iasă de sub blestemul lui Barbu Dolinescu, cavalerul fără pată, care nu cruţa pe trădători. Romanul se termină printr'o mare imprecizie. Nu ştim dacă Pahonţu ar fi fost fericit cu d-na Belcineanu, cu care s'ar fi căsătorit după divorţul amândoura. Ar fi devenit alt om? Mai cinstit, mai curat, schimbat la faţă, după cum declara că se simte în stare prin iubire ? Pahonţu este cel mai chinuit, cel mai turburat şi complex personagiu din *Gorila*. Imprecizia pe care o lasă ca o dâră neagră, prin moartea lui, aruncă un ultim fum de înecare la sfârşitul cărţii. Depresiunea se lăţeşte definitiv. Sau poate Pahonţu n'ar fi fost fericit cu d-na Belcineanu, sufletul său incapabil de înoire era cu totul pierdut şi Dolinescu avea dreptate ? Aceasta, şi alte probleme mari de creaţie se află în cartea d-lui Rebreanu, asupra căreia vom reveni.

Poesia lui Iovan Ducici

(Urmare din pag. I-a)

corespunde profunzimea fondului. O poezie rece dar corectă în formă, ce ascunde însă sentimente delicate, gânduri adânci.

Reproducem aci unele versuri din *Poezia mea* (versificaţia de *Virgil Carianopol)* ce credem că arată lămurit idealul artistic al poetului impresionat dar nu robit de parnasieni.

Fixă ca marmura ajungi.
Palidă ca ceara, fecioară de soare
. . . . . ,
Rămâi ca o zână, ca marmura albă,
Lumină la care tu însăţi ajungi.

Mereu rămâi umbră, vestală-a durerii,
Mereu să pari zână din doruri venită.
Să fii o lumină, iubito de fum !

Să fii ca o boare, un soare pe câmpuri
Să fii nu o taină, să fii chiar un drum,
Să fii o lumină, iubito de fum !

Tot aşa s'ar putea urmări în desvoltarea poeziei lui *Iovan Ducici*, efectele contactului cu simbolismul, cu arta lui Albert Samain, Henri de Regnier, Maeterlinck, Baudelaire şi chiar Verlaine, — dar fără posibilitatea unei concluziuni de chimie estetică. Influenţele există cu totul vădit, dar în frumseţea realizărilor sale poetice întâlnim acea calitate ce nu cunoaşte sursă. Din acest punct de vedere arta lui *Ducici* este desăvârşită ca nesfârşirea, adevărată şi spontană ca puritatea izvorului de munte, caldă şi pură ca sufletul curat de copil.

Inainte de a încheia această primă ochire asupra poeziei lui *Ducici*, o ultimă pildă ce credem că exemplifică ultimele noastre caracterizări şi raportul independent faţă de simbolism: *Bradul* (versificaţia tot de *Virgil Carianopol).*

Atât de uriaş, de sus şi singur,
Măreţ dar anonim, stă de oţel.
Ii cântă un izvor sub rădăcini
Şi seara cerbii-şi fac culcuş în el.

Trist veşnic, sub umbrela-i largă,
Se culcă singur, obosit de cale
Şi-aruncă peste coborîşuri însorite
Din umbra grea a disperării sale.

Pe înserat priveşte către slavă,
Vorbeşte stelelor şi vântului se închină.
Nu-i obosit, dar simte cum îl roade
Singurătatea aspră din lumină.

Constatăm că, într'adevăr, muza lui *Iovan Ducici* a coborît în grădina împărătească a poeziei occidentale, că s'a îmbibat din nectarul tuturor rafinamentelor ei, dar nu pentru ca să se împodobească cu pietrele falşe ale imitaţiunii, ci pentrucă integrându-se ritmului ei se fructificau propriile sale valori sufleteşti: au scânteiat nestematele adevăratei arte la topirea cristalului pur, în înalta tensiune a rafinării occidentale.

Influenţele occidentale n'au fost pentru poetul nostru, ca pentru atâţi alţii, modă, ci imboldul necesar pentru ca sufletul său să se sublimeze în atmosfera acelor valori cari prin el numai au devenit accesibile şi creatoare mediului iugoslav.

Prin aceasta Iovan Ducici este un cuceritor!

ANTON BALOTĂ

DOMNUL N. GEORGESCU-TISTU

lucrează de mulţi ani şi cu mare folos pentru cultura română, pe terenul arid al bibliologiei, adică al studierei metodice, pe baze ştiinţifice, a tot ceea ce este în legătură cu scrisul.

In 1932, d. Georgescu-Tistu a publicat o foarte utilă „Bibliografie literară română" în care pentru prima oară erau prezentate publicului românesc studii şi cercetări **personale,** într'un domeniu cu totul necunoscut la noi.

Recent, domnia-sa a strâns într'un volum intitulat „Orientări bibliologice" (editura „Librăriei universitare I. Cărăbaş") o serie de studii apărute prin diferite publicaţii, în ultimii zece ani.

In fruntea volumului se află o lecţie ţinută la Facultatea de Litere, ca introducere în bibliologie.

Strângerea în volum a acestor articole era trebuincioasă, pentru că în orice lucrare cu caracter ştiinţific este necesară cunoaşterea unor principii de bibliologie. Domnul Georgescu-Tistu aduce astfel o nouă contribuţie la introducerea ştiinţei bibliologice la noi.

Se cuvine să observăm deasemenea că volumul apare în editura unei librării care în foarte scurt interval a publicat trei cărţi, toate cuprinzând studii ştiinţifice serioase vădind preocupări de cultură, şi neglijează cu totul interesele comerciale ce par să preocupe dacă nu exclusiv, în orice caz în primul rând, editurile româneşti.

VIAŢĂ FRÂNTĂ

este titlul romanului d-lui Petru Şerbănescu, apărut în cursul săptămânii trecute, la „Cultura Poporului".

D. Şerbănescu este un prozator viguros şi romanul domniei sale cere un mai îndelungat popas. Este ceea ce vom face în numărul viitor al „Universului literar".

PUŢINE

articole au pomenit, cu prilejul comemorării lui Chendi, despre viaţa şi scrierile sale.

Cu atât mai mare ne-a fost bucuria cititnd câteva rânduri inspirate ale domnului Radu Boureanu.

Nu ne putem opri de a reproduce un fragment :

...„In acel careu 43 unde se află rămăşiţele lui Ilarie Chendi, tămâiază teiul şi liniştea se înalţă ca un abur din pământ, pe care paşii celor vii trezesc eternitatea.

Careul 43 cuprinde oasele unui grup de poeţi, oasele lor sfinte şi albe ca nişte fluere, prin cari îşi cântă doina tristă veşnicia.

Singur mormântul lui Chendi, comemoratul de Duminică, era greblat, udat de stropitoare şi apoi de lacrimi, înecat de soare.

Mă aşteptam ca la pomenirea unuia din neam, care a frământat gânduri în cuvintele graiului nostru, să fie alături de tristeţea rudelor şi a câtorva prieteni, tovarăşii de condeie de altădată, însfârşit mai multe suflete cari să puie pentru câteva clipe pecetea vie a aducerii aminte pe buza mormântului său".

Aceeaşi absenţă şi tăcere pretutindeni ! Cuvintele poetului delicat Radu Boureanu ne aduc o rază de mângâere în sufletele îndurerate de atâta uitare.

POLEMISTUL

necruţător care a fost Chendi, intrat în lumea celor drepţi acum un sfert de veac, a fost comemorat zilele trecute.

S'a întâmplat cu Chendi ceva cu totul neobicinuit. Niciuna din istoriile literare româneşti, în care figurează totuşi poeţi de talia lui Nicu Metz, nu pomeneşte de existenţa criticului ardelean.

Am căutat recent, în două istorii literare apărute la aceeaşi editură şi dintre care una este ajunsă la cea de a treia ediţie, revăzută şi **în parte** reparată, şi nici măcar la indicele de nume nu am aflat numele lui Chendi.

O altă istorie literară, populară pe vremuri şi recent tipărită în a doua ediţie absolut nerevizuită şi neadăugită pomeneşte în treacăt de el, pentrucă abia ajunge la epoca Sămănătorului.

Şi totuşi Chendi a trăit, a scris, a avut talent, condeiul lui a făcut multora sânge rău. Au rămas dela el cinci volume de critică, — poate prea personală uneori, e drept, — dar scrise cu duh şi cu dragoste pentru literatură.

Şi atunci, cum să ne explicăm urgia criticilor şi istoricilor literari ?

DOMNIŞOARA

Magda Raiu a publicat de curând un studiu asupra „Iphigeniei în Taurida", de Goethe, ca început al unei serii de studii asupra literaturii germane.

Domnişoara Raiu observă, cu dreptate, că Iphigenia este o întrupare a specificului german şi „fabula" lui Euripide este doar un pretext pentru o creaţie pur germană.

APĂRAREA CIVILIZAŢIEI

este titlul unui interesant volum datorit d-lui Bucur Ţincu şi apărut în editura „Fundaţiilor pentru literatură şi artă Regele Carol al II-lea". Cartea d-lui Ţincu face parte din operele premiate ale scriitorilor tineri români. Vom reveni.

r. st.

Cartea străină

SELMA LAGERLÖF: „MORBACKA" (Souvenirs)

„Morbacka" e numele casei bătrâneşti şi al domeniului strămoşesc din Vermland-ul natal al celebrei scriitoare suedeze Selma Lagerlöf. Şi e caracteristic faptul că numele acesta figurează pe coperta unei cărţi de amintiri, pentrucă cele mai preţioase, acelea care ne întovărăşesc până la moarte, mângâindu-ne cu blânda lor adiere, sunt amintirile vârstei şi locurilor magice ale copilăriei.

Toţi scriitorii mari au avut intuiţia excepţionalei valori a celor dintâi amintiri şi cărţile lor cele mai frumoase le-au scris sub înrâurirea prestigiului incomporabil pe care-l înfăţişa priveliştea virginală a lumii asupra căreia s'au deschis uimiţi ochii lor, în aurora vieţii, şi ale cărei răsfrângeri feerice au lăsat urme neşterse în sensibilitatea atât de receptivă a vârstei copilăriei. Aşa sunt **Cărţile junglei** de Kipling şi **Le grand Meaulnes** de Alain Fournier, sau **Amintirile** lui Creangă şi **Medelenii** lui Ionel Teodoreanu şi tot astfel **Legenda lui Gösta Berling** de Selma Lagerlöf. Caracteristic şi comun acestor cărţi este nespusa uşurinţă a lunecării pe deasupra realităţilor cotidiane, a irumperii într'o lume străbătută şi transfigurată de poezie, în care închipuire şi realitate se împletesc în cea mai firească convieţuire.

Amintirile Selmei Lagerlöf, din care lipsesc indiscreţiile autobiografice, ne dau în schimb măsura uimitoarei precocităţi şi a predispoziţiei înăscute a scriitoarei de a exprima, fără să-i trădeze taina, lumea fantastică a legendelor şi superstiţiilor locale, lăsându-ne să întrevedem cât e de intimă şi totală participarea ei la atmosfera lor miraculoasă.

Selma Lagerlöf n'a publicat memorii, adică ceea ce înţelegem obişnuit prin acest cuvânt : o înşirare cronologică a etapelor drumului străbătut în viaţă, ci episoade răslеţe, în care retrăesc, cu o minunată prospeţime, peisagii şi scene familiare din copilărie şi tinereţe, apărute în această traducere franceză, laolaltă cu fragmente de un interes mai special, asupra începuturilor şi primelor succese în cariera sa de scriitoare.

n.

Triunghi

de DAN PETRAȘINCU

Simeon săpa în grădină, răscolea pământul cu casmaua și se gândea la ceeace se numește astăzi „Viață interioară". Ea a fost compromisă de prea mulți neputincioși. Era în una din acele zile de voe bună, de sănătate trupească cu care tristeța trebuia să lupte mult ca s'o înăbușe. Dar fără acel gâlgâit ascuns, al vieții lăuntrice, care creștea ca o minune făcută anume pentru a fi ferită de ochii profani, însăși sănătatea trupească n'ar fi însemnat nimic, absurdă și fadă.

O brazdă lungă și lată de un metru, cu pământul aburind proaspăt, cu bulgării vii ca niște roade, marca drumul casmalei apăsată voinicește cu piciorul și cu amândouă mâinile. Din fund, tocmai din bucătărie, se auzea glasul de soprană al Mariei — care cânta. Cântecul ei îndemna la muncă, răspândea fericire. In ultimele zile Maria fusese de o veselie, de o exuberanță neobosită. Casa răsuna de cântece, de hohote. Își purta taina cu mândrie și înduioșată. Lumea căpăta alt sens prin taina ei. Avea și viclenii nevinovate, rafinamente neașteptate. Pe Simeon îl privea cu puțină îndiferență. Ii aparținea tot atât dar își câștigase o independență ciudată. Ii era teamă, își păstra cu sgârcenie taina. Acel mic Simeon pe care

abia începuse să-l poarte în ființa ei o putea consola, la primejdie, și de pierderea celui mare. El era un egoist, nu voia un urmaș. Orgoliul lui punea hotare precise între trecut și viitor. Se cuprindea întreg între ele. Dar ea îi va face o surpriză! Se păstra, își purta corpul cu grijă, se iubea întreagă, se simțea un fel de centru al lumii — toate se învârteau în jurul ei cu respect, gata s'o ocrotească, fiindcă dacă îi era bine ei și lumea întreagă se afla în siguranță.

Alaltăieri fuseseră la cimitir. Când era îngrijorată de ceva, Maria căuta o scăpare în lăcașul morților. Cumpăra flori, lumânări și atunci Simeon știa că pleacă să se „recreeze". Era singurul loc unde o lăsa cu plăcere și deseori o însoțea. Inconjurat de câmpii și grădini mănoase, cimitirul era un frumos loc de refugiu nu numai pentru cei morți. Printre morminte, primăvara părea mai densă și florile mai nobile. Curățenia de duh a Mariei găsea în atmosfera cimitirului un reconfortant.

Vorbeau de morți ca de niște umbre dragi, mântuite de meschinăriile în care ei înșiși se mai sbăteau. După moarte toți suntem perfecți.

Simeon se rezema de brațul Mariei, mai greu, cu necesitatea de a o simți mai aproape. Scotea puține cuvinte, cât timp se plimblau printre morminte. Treceau cu grijă printre brazde, ridicau câte o cruce săracă și putrezită, apoi rămâneau nemișcați, privind nici în spre cer, nici înspre pământ. Maria știa că el devenea mai bun aici și deaceea îl aducea. După plimbări de acestea urmau zile de blândețe și de dragoste molcomă.

Iată dece, astăzi, Simeon săpa la grădină. Obosindu-și mușchii, elimina veninuri rafinate și-și intensifica sentimentul că există, că e real. Trăise de mic la țară și munca brutală îl umplea de reminiscențele copilăriei. Dar curând văzu că nu fusese adus aici, în grădină, de o necesitate reală de a lua contact cu pământul, ci mai mult dintr'o simulare a ei...

Maria venea în fugă, lipăind din papuci pe cărarea pietruită a curții — și când văzu brazda aproape terminată, începu să bată din palme, să joace în loc ca o fetiță, țipând de satisfacție: — „Lasă-mă să te sărut, meriți să te sărut pentru asta!" Când el devenea gospodar, ea-l știa cu totul câștigat. I se agăță de gât și-i acoperi fața cu sărutări repezi, mărunte. El protesta înăbușit, cu gesturi moi, jumătate convinse. Apoi Maria începu să plănuiască, unde și cum să mai sădească alte flori, în brazda liberă. Cunoștea o mulțime de numiri, populare sau științifice — parcă toate plantele pământului. Simeon se minuna, zâmbea și aproba din cap. Ea se apleca, scormonea pământul cu mâinile, iute, iute, sărea dincolo de brazdă mototolindu-și rochia peste genunchi, iar la urmă se împiedică intenționat ca să-i cadă în brațe, hohotind. In fine, păru a-și aduce aminte de ceva, făcu un „a!" scurt și fugi spre bucătărie. Peste câteva clipe o auzi certând-o pe Marioara, servitoarea lor, dar nu după mult cântecul se porni din nou, mai plin, înălțându-se biruitor, invadând curtea întreagă.

Simeon rămase proptit în casma, gânditor, transpirat, obosit, totuși monorît. Maria i se părea exagerată în veselia ei. Se ridica în el, în ciuda grădinii, a pământului reavăn și a amintirii plimbării dela cimitir, o impresie de înstrăinare și de plictiseală atroce, universală. Viața aceasta de „armonie" devenea sălcie, urâtă. Zilele se perindau goale de evenimente... Privea cu spaimă la toți acești oameni grăbiți care plecau dimineața spre serviciile lor, se întorceau la 12 și porneau iar la 3 pentru a reveni la 8 seara. Oameni fericiți că există, că se agită, că au bucata lor de pâine zilnică. Dar necesitatea aceea de **altceva**, a unui miracol mereu așteptat și care nu se întâmplă niciodată, există în toți, mai stinsă sau mai aprinsă. Fără nostalgia lui, trupurile acestea ar fi simplă materie amorfă — ochiul n'ar vedea decât partea opacă a lucrurilor....

Auzi poarta și-l văzu pe Florian înaintând subțire și drept, încăpățânat să nu se aplece, în ciuda crenguțelor care-i ațineau calea, răutăcioase. Zâmbi ironic dar se învioră cașicum l-ar fi așteptat. Prietenul venea din ce în ce mai rar, relațiile lor se răciseră de când se însurase. Celălalt nu-l zări și trecu spre casă. Când Simeon îl strigă, ascuns printre frunze, Florian se opri, roti ochii prin curte apoi ghici și intră în grădină. Văzându-l așa, cu mânecile suflecate și cu niște pantaloni mototoliți, avu o sclipire batjocoritoare: — „Ce faci, țărane!" Totdeauna îl întâmpina cu astfel de epitete. Odată strigase și — „Ce faci, bestie!" Glumele aveau un dublu înțeles, ca tot ce se petrecea între ei. Simeon îi întinse mâna murdară de pământ, însă Florian îi strânse brațul la încheietură.

— Poftește în casă, zise Simeon ieșind din grădină și îndreptându-se spre cișmeaua din curte pentru a se spăla. Florian ezită printre brazde, apoi îl urmă, oprindu-se la câțiva pași, contemplându-i mișcările.

— Ce zici, mergem la războiu? întrebă Simeon, stropindu-se cu voluptate și sgomotos, cu apa rece, pe gât. Vremurile erau turburi, se vorbea de o nouă încăerare generală.

— Văd că te și pregătești, făcu Florian.

— Cum adică?

— Te antrenezi la săpat.... tranșee.

Maria ieși din bucătărie, îmbujorată, cu o basma strâmbă pe cap. Florian se înclină, salutând-o de departe. Ea răspunse surprinsă, îndreptându-și repede basmaua și reintră, cerând scuze. Simeon sfârșise cu spălatul. Cu pieptul lat și gol, părea mai repede un salaor. Și pe ăsta l-a făcut Dumnezeu artist? cugeta Florian. Nici o delicatețe, nici un rafinament nu dovedea acest trup de luptător. Mai ales, lui Florian îi venea să râdă de mâinile lui Simeon, mâini de sculptor: mari, cărnoase, când apuca ceva aveai impresia că vor sfărâma, vor distruge. Totuși obiectul de preț, cât de delicat, ieșea teafăr din aceste mâini și, dimpotrivă, trebuia să constate că degetele, articulațiile, aveau un fel de artă a lor de a mângâia și de a fi rafinate, în modul cum întorceau bibeloul pe toate părțile, cu o dexteritate de mână dibace.

Când intrară, Florian se trânti pe canapea iar Simeon, după ce se schimbă, rămase în fața biroului, într'o atitudine aproape ceremonioasă. Florian afecta prea mult „intimitatea" care-i lega, lungindu-și picioarele studențește peste canapea, murdărindu-i fața. Aceasta era o slăbiciune a lui: când voia să se arate natural, fără ifose, trecea măsura și devenea bădăran. Exagera cu „vulgaritatea" ca să fie pe placul lui Simeon. Dimpotrivă, în astfel de momente Simeon devenea foarte protocolar, vădind tact și bună creștere — ca o replică.

Observară curând că nu prea aveau ce să-și spue, deși nu se văzuseră de atâta timp. Să mai discute despre războiu li se părea caraghios. Ostilitatea dintre eurile lor se făcea simțită imediat ce aveau imprudența de a tăcea. Florian se hotărî să înceapă el.

— Il mai ții minte pe Andrei, Andrei Corbu... știi, poet, scriitor sau așa ceva...

Conversația pornise. Florian scoase o țigară și cu gesturi foarte distinse, o aprinse. Această distincție avea însă ceva prea demonstrativ. Fuma scurt și dădea ochii peste cap, ca străbătut de o voluptate teribilă. Simeon luă și el o țigară, fumând simplu, școlărește. Dar ceeace continua să spună Florian despre acest Andrei Corbu începea să-l intereseze cu adevărat. Mai întâi, deși afirmase că și-l readuce aminte, Florian trebui să revie cu alte amănunte. A, da! Un amic de pe vremea când urmau la Belle-Arte și frecventau boema cafenelelor. Un băiat, dealtfel, întru nimic deosebit de toți ceilalți pierde-vară pe care ei amândoi îi disprețuiseră în aceeași măsură. Toți „ultra-moderniști" până la sânge, tineri sceptici care schimbaseră lavaliera romantică și sentimentală cu un realism lăbărțat, tapeuri neobosiți, purtându-și „tragismul" cu ostentație. In fond, băeți buni, țărani ei înșiși, abia desprinși dela plug, amețiți de Rimbaud, Cocteau sau Marinetti și supra-realiștii francezi. Din mulțimea aceasta de chipuri, acela al lui Andrei Corbu începea să se deseneze mai clar... Și ce se întâmplase?

— Am dat prin ziare de povestea lui, săptămâna trecută. Andrei Corbu a încercat să se sinucidă. Mi se pare că era tuberculos în ultimul grad. Și-a înfipt pur și simplu o lamă de cuțit în piept. Dar nu acasă ci... în plină stradă... pe calea Victoriei — și aici începe curiozitatea. Am vorbit cu unii din colegii lui, cari susțin că Andrei Corbu ar fi făcut-o „demonstrativ". Nu se sinucide omul pe stradă, în fața cafenelei! Și le cam dau dreptate. Nu e rănit grav dar ziarele au ridicat iar „problema artistului în societatea românească". Mă mir că n'ai citit, are haz...

Deodată Simeon observă că se lăsase prins de vorba celuilalt, că pe Florian nu-l interesa deloc povestea lui Andrei Corbu și că recursese la ea numai pentru că era un subiect bun de înviorat atmosfera dintre ei. Ii făcu rău impasibilitatea cu care Florian descria amănuntele. Vorbeau de un al treilea, deci evitau să fie prezenți ei înșiși. Timpul trebuia umplut cu ceva și Florian găsise o „chestie pasionantă". Simeon se simți clocotind de scârbă, dar n'avea ce face, era nevoit să continue. Se auzi reflectând grav:

— Andrei Corbu e simbolul acestor fii de țărani care după prima generație sar la rafinamentele culturii moderne...

Debita o teorie răsuflată, cu importanță. Il întrerupse întrarea Mariei care, frumos gătită, aducea dulceața pe tavă. Prezența ei modifică sensul conversației și Florian se ridicase în picioare. După ce sorbi din paharul cu apă oferit de Maria și mulțumi, rămase tot ridicat, fiindcă era o necesitate a lui, când se însufleța, să fie mai înalt, să domine. Maria pusese tava atent pe birou și se așezase pe un scaun alăturat, ascultând cuminte. Discutau acum chestiuni generale — război, democrație, artă și fascism. Dar la un moment dat Simeon fu lovit de faptul că Maria nu se gândea să plece. Asta nu se prea întâmpla des. Neputându-l suferi pe Florian (așa arătase mereu) se retrăgea repede, pentru a reveni abia la plecare, ca să salute. Chiar când Simeon era cu altcineva — vizitatori incidentali — ea prefera să nu zăbovească mult în birou. Simeon n'o ruga să participe la conversații, o lăsa deoparte să-și continue rolul de soție stearsă, a cărei menire e numai de a asculta. Și nici ea nu-i pretindea altceva...

Acum însă Maria se băga în vorbă tam-nesam, cu o expresie foarte serioasă, alarmată de război sau enunțând o caraghioasă judecată de valoare. Simeon o privi mirat, apoi supărat. Ii făcu discret semn să se retragă dar ea nu părea a înțelege. E drept că de față cu ea, între el și Florian, conversația decurgea mai bogat — dar Maria nu mai avea nici o treabă pe la bucătărie? Când reuși s'o fixeze drept în ochi, încruntat, ea zâmbi neștiutor și-l întreba... dacă se simte bine! Asta era prea de tot!

— Mario, te rog lasă-ne singuri! zise deodată enervat.

Florian se poticni în mijlocul unei fraze. Maria se ridică numaidecât, tăcută, umilită — luă tava și ieși, cu ochii plecați.

— Nu prea-ți menajezi nevasta... spuse Florian după câteva clipe de tăcere. Și în gând: ce necioplit!

Simeon se pomeni că-l privește cu ură, dar în același timp o moliciune interioară, abjectă și stranie, îl sili să pronunțe aceste cuvine, cu un glas tremurat de emoție.

— De-ai ști, Florian, că femeea asta înseamnă cea mai mare greșeală a vieții mele...

Ei, asta e! Florian îl privi neîncrezător. Simeon voia să-l încerce, poate? Ce i-a venit acum, cu mărturisirile, cu umilința! Dar își dădu seama repede, că în Simeon tremurase ceva autentic. Avu un gest de apropiere sinceră, camaraderească.

— Dece vorbești așa, îmi face impresia ca ești sub stăpânirea unei stări anumite, v'ați certat poate și acum.. Eu, să-ți spun drept, mi-am schimbat părerea asupra nevestei tale...

Simeon ridică ochii, mirat, apoi îi coborî din nou.

— N'o mai pot suferi... Și în sine: haide, umilește-te mai mult, iremediabil, în fața acestui om steril, care mâine își va lua ifose!

Florian, cu acelaș ton de sinceritate, avu imprudența să zică:

— Așteptam de mult să-mi spui asta. Dar acum te înșeli, după cum....

Simeon tresări: „Aștepta de mult..?" Se încordă.

— Faptul că ți-o spun n'are nici o importanță, Florian. Dar Maria...

— Atunci dece ai luat-o?

Ah, Florian punea întrebarea clasică! Aruncă pe birou cartea pe care o răsfoise până atunci și se ridică: era nesuferit Florian, cu obiceiul acesta de a sta în picioare când alții șed! Se sforța să câștige o ascendență cel puțin așa, dacă nu reușea în mod spiritual.

— De unde știi că n'am luat-o **tocmai pentru a renunța la femei**, la femeea în genere?!

Trântise paradoxul cu satisfacție. Ii mai spusese odată ceva asemănător: îl interesa atât de puțin femeea încât ar fi în stare să se însoare cu cea dintâi venită.

— Tu ai rămas un incorigibil adolescent, Florian — continuă.

— Aștepți mereu „femeea ideală" sau așa ceva... și nu știi că viața te învață să te resemnezi. Fiecare se resemnează, mai curând sau mai târziu. Nu te vei resemna? Cu atât mai rău pentru tine: asta înseamnă cel mult, că vei rămâne un veșnic adolescent sau... că ești vicios.

Florian zâmbi acru.

— Știu cât te sperie pe tine „viciile". Ești prea sănătos pentru a gusta rafinamentul.

— Nu, nu mă sperie. Dar mă desgustă și mi se pare o insuficiență, pur și simplu.

— Judeci ca un sentimental, natura din tine îți opune prea multe rezistențe.

— Tu nu mă poți înțelege.

— Ei, aș! Asta face parte tot din mentalitatea ta de sentimental. Te escamotezi mereu, așa cum se întâmplă și cu Maria. Găsești cutare sau cutare motiv, ca să nu vezi că tu însuți te-ai păcălit...

Deodată tăcură amândoi. Dece ajungeau să vorbească mereu de ei înșiși? Ajunseseră la același punct primejdios, de totdeauna, se priveau din nou cu acel dispreț prietenesc, condescendent.. Mai ales când îl auzi pomenind de Maria, lui Simeon îi veni pur și simplu să-l dea afară. Cum de-i făcuse loc acestui om în mijlocul intimității sale casnice — acest om care nu era în stare să ducă o experiență cât de mică până la capăt, a cărui ironie congenitală abia aștepta prilejul pentru a urca pe culmi rafinate, ca să privească disprețuitor la „râmele" de jos...

Trebuiau să se reculeagă, să salveze aparențele! Florian se apropie de bibliotecă, se prefăcu că are nevoie de un volum, trase la întâmplare și întrebă ceva referitor la autorul cărții. Simeon răspunse cu glasul nefiresc de liniștit. Deodată Florian privi la ceas și scoase o exclamație destul de fals intonată.

— Dar e târziu! — și-și luă pălăria. Simeon nu-l reținu. Când mâna rece și subțire a lui Florian se strecură în cea cărnoasă și tare a lui Simeon, acesta din urmă suferi o senzație neplăcută, cașicum ar fi atins un șarpe.

— La revedere...

„Dece la revedere?" gândea Simeon, revenind în casă.

Maria se sbătea cu taina ei împrejurul lui Simeon, care devenea din ce în ce mai morăcănos. Nimic nu reușea să-l trezească din depresiunea sa. Și deodată Maria se simți netrebnică, rea De i-ar cunoaște taina, s'ar produce acea răsturnare binefăcătoare în sufletul lui rătăcit? Poate că Dumnezeu îi dăduse copilul tocmai pentru a-l mântui! Păstrând taina numai pentru ea făcea un păcat... avea posibilitatea de a-l vindeca dar nu-i oferea leacul.

— Simeon, îi zise a doua zi — tu știi....

Dar nu putut continua și fugi. In ultimul moment, gata să mărturisească, Maria avuse intuiția unei primejdii înfricoșetoare. Prea mult ținuse taina, se învățase cu ea, devenise tăria ei... și de n'ar fi reușit să-l câștige, cu ce ar mai fi rămas?

Cu toate acestea, seara — când el în-

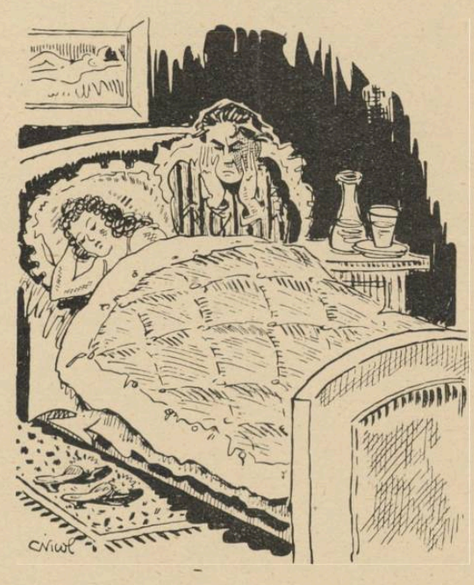

cercă s'o cuprindă dintr'un impuls foarte palid — ea îi puse palmele în piept și gemu: — Simeon, am să-ți spun ceva.

— Spune, surâse el, gândindu-se la cine știe ce.

Și-i mărturisi taina.

Intâi, Simeon rămase nemișcat, gânditor, cașicum n'ar fi înțeles. O făcu să repete, să jure. Nu-i venea să creadă, i se părea că Maria minte. Când își dădu seama că e adevărat, se ridică dintr'un singur efort și... isbucni în reproșuri. Cum de nu-i spusese, dece nu se îngrijise!

Simeon se frământa, se întorcea când pe o parte, când pe alta. Căzuse ca într'un gol. Un copil! Asta-i mai lipsea acum. Nici o emoție nu tresărise în ființa lui. Chiar înainte, când iubea tihna casei, atmosfera casnică, nici o clipă nu se gândise cu bucurie la un urmaș posibil. Gândul de a „rămâne" printr'un astfel de urmaș natural i se părea un fel de trădare în fața valorii sale de artist. Nu exista decât realizarea prezentă, care era „el". Planul lui de existență era altul. Deabia își putea căuta mântuirea proprie — dar să mai aibă și grija unei noui ființe, al cărei destin să-i fie o povară!

Și tocmai acum, ca o culme a ridicolului, acum când se pierduse pe el însuși, Maria îi oferea o „compensație". Când nu știa ce să facă cu propria sa viață, Maria contribuia mai adânc la disperarea sa...

El își căuta unitatea, încerca să se concentreze pentru a cuprinde întregul sens creator al lumii — și ea îi dădea o lovitură exterioară, piezișe. Viața interioară, mântuirea ta, implică renunțarea la viața exterioară, la realitatea pulverizată a necesităților naturale. Și Maria era în slujba acestei realități diabolice, inspirată să-i creeze veșnic noui dificultăți, să-i pue piedici pentru a nu se mântui, pentru a nu se concentra, pentru a nu renunța!

Mai târziu, gândind mai obosit și mai... indulgent, lui Simeon începu să i se pară ciudată și neverosimilă această existență din pântecele Mariei, care pretindea a-l continua pe el. Se simțise întotdeauna liber, absolut independent printre obstacolele lumii — și acum începea parcă să-l tragă o greutate în jos, de picioare, pentru a-l fixa solid în pământ, ca pe o statue. Cu o astfel de impresie trecu și în vis. Ghiulele de plumb prinse de glesne îl trăgeau în hău, pe când el încerca în van să-și ia vânt, să sboare în sus, sbătându-se caraghios cu brațele, ca niște aripi jumulite...

Se trezi plin de sudori, gemu, întinse mâna spre trupul Mariei — prin starea dintre trezie și somn, i se păru că-și recapătă un echilibru odată cu acest contact — apoi suspină resemnat și adormi iar.

REQUIEM

Eram să te-aştept prin parc...
Văzând că singurătăţi, pe-aici, m'au oprit...
Dar, mereu, aceleaşi uitări!
Dar, tot aceiaşi poezie, la infinit!?

Filosofia vieţii mi-a zis:
„Undeva este, cu mult, mai departe...
„Atâtea, şi atâtea... lasă!
„Visezi, ca din carte!

G. V. BACOVIA

Lecţiuni de literatură veche

S'au îmbrăcat copacii în verde satin.
E o masă de piatră veche.
Vorbim despre viaţa lui Miron Costin
Şi cronica lui Grigore Ureche.

Eşti atât de frumoasă azi. Aur greu
'Ţi curge în păr; şi goale
Două femei privesc în heleşteu
Iar cerul se destramă'n rotogoale.

Prinzi păsările ca un păsărar.
Mă întrebi: Dece l-a chemat pe dascăl Simion?
Sub pământul grădinii cad rar
Picurii apelor, ca un svon.

Semeni cu domniţa Ruxandra. Sau poate...
Zici: „este vechiul suflet în mine".
Ziua se sprijină pe coate
Obosită şi vrea să se'nchine.

Avem sub pleoape amurgul de fir
Nu ştiu ce, cu degetele pe zare scrii.
Vine preotul bătrân în patrafir
Şi se întorc voivozii'n ctitorii.

Ne întoarcem pe sub aluni. Lunecă
Deasupra carul mare aprins.
Pe-o alee, un copil cu arc ne spune că
La conac lămpile s'au stins.

II

Poate e ceasul când ies hoţii 'n cale.
Albă e terasa; şi mică...
Ce's „zodiile", zici, şi „cărţile astrale"?
S'a ghemuit în sufletul tău o pisică.
Vezi? coada stelei e de aur:

De lovim în cer, vântul sună.
„Când se va arăta'n asfinţit un balaur,
Ficior se va naşte şi va fi jumătate de lună"

Da. Popa ştia din calendare
Cum va fi ziua după tunet.
Iată, după gâtul tău luna răsare;
Cunoaşte greerii după sunet.

„De se va bate pleoapa va fi ploaie"
Şi neştiut, — tremuri? —, omul
Va boli. „Iar în zăvoaie
Vor umbla sfinţii şi va vorbi pomul".

Târziu. Ştii acum
Ce's „cititorii în stele"?
Ne urmăresc vracii pe drum
Să ne descânte de foc şi de rele.

AL. RAICU

Nuvelistica lui Ionel Teodoreanu

de DINU PILLAT

Ideea unei priviri retrospective asupra nuvelisticei lui Ionel Teodoreanu, ne-a venit cu prilejul citirii ultimului său volum de schiţe şi nuvele „In casa bunicilor".

Desigur că nuvelistica lui Ionel Teodoreanu merită o atenţie deosebită, deoarece — deşi opera sa este formată aproape numai din romane, — se impune totuşi, prin câteva realizări, în rândul celor mai trainice creaţiuni teodoreniene.

Cristalizate până acum, numai în trei volume, („Uliţa copilăriei", „Iarbă" şi „In casa bunicilor"), nuvelele lui Ionel Teodoreanu au adus în literatura noastră, acelaş caracter de noutate, transfigurat după tiparele temperamentului său plin de farmec, pe care l-au adus şi romanele lui.

Primul volum de schiţe şi nuvele al lui Ionel Teodoreanu este „Uliţa copilăriei", care marchează totodată, debutul său în literatură. Minunatele nuvele ale „Uliţei copilăriei" constituesc preludiile de artă superioară, prevestitoare creaţiunii acelei opere fundamentale care va fi trilogia „La Medeleni".

Exceptând schiţa scurtă „Bunicii", cam naivă, celelalte nuvele: „Uliţa copilăriei", „Vacanţa cea mare", „Cel din urmă basm" şi „Ş'atunci" menţin unitatea de înaltă valoare literară a volumului.

Nuvela „Uliţa copilăriei" (povestea atât de frumoasă a acelei „umile şi neştiute uliţe de margine de târg", în legătură cu copilăria şi tinereţea unui frate de al autorului), este scrisă cu multă simţire, cu un lirism cald şi cu o plasticitate de imagini foarte sugestive, care îi dau un caracter încântător.

„Vacanţa cea mare" este un crâmpei, redat cu o artă admirabilă, din povestea frământată a începutului adolescenţei, privitor la tulburările sufleteşti şi trupeşti, pe care i le prilejueşte băiatului Dinu, Ioana, o prietenă mai tânără a părinţilor săi, în ultimele zile ale vacanţei petrecute la moşie. Pe lângă o observare bine nuanţată a frământărilor lui Dinu, purtând esenţa unei senzualităţi (caracteristică vârstei) deslușite cu subtilitate, nuvela se întregeşte cu cadrul începutului toamnei, descris cu un colorit şi cu o armonie de o desăvârşită poezie.

Nuvela „Cel din urmă basm", prin întinderea sa, poate fi socotită ca o miniatură de roman, dar rămâne un poem fermecător, închinat tot începutului adolescenţei, o simfonie primăvăratică, de melodioase rezonanţe. Având o acţiune nedeterminată, statică, desfăşurându-se în luminile proaspete ale primăverii, nuvela e descrisă cu o bogată efuziune lirică.

Prin intuiţia atât de veridică, în descrierea vieţii tinere, prinsă în decursul paginilor, cu un pătrunzător spirit de observaţie; prin lumina lirismului puternic, care le învăluieşte; prin stilul caracteristic, înflorit de metafore bogate şi evocatoare, în care sunt scrise, nuvelele din „Uliţa copilăriei" alcătuesc o operă care este una din cele mai viabile, mai izbutite şi mai specific teodoreniene, din toată literatura autorului.

După „Uliţa copilăriei", scriitorul îşi începe activitatea de romancier, odată cu minunata trilogie a „Medelenilor".

Tocmai târziu de tot, după ani şi ani, Ionel Teodoreanu revine întâmplător la tiparele de mult părăsite ale schiţei, cu volumaşul său mărunt „Iarbă", având o copertă adecvată: două fire verzi decupându-se tranşant, pe un fond alb, lăsându-ţi o impresie de prospeţime tinerească, ca primăvara în care a apărut.

Fiind mai mult un scurt exerciţiu recreativ, popas de odihnă fugară, între două romane, „Iarbă" nu se ridică,

Ionel Teodoreanu

neavând nici măcar intenţia, până la culmea de artă rafinată din remarcabilele nuvele ale „Uliţei copilăriei".

Volumaşul „Iarbă" cuprinde: o schiţă frumoasă, intitulată „Mărţişor", episod miniatural din copilăria autorului, cu înălţarea unui smeu; o nuvelă „Mascarada", în care cu tendinţe de realism, ni se înfăţişează cu luciditate şi pregnanţă, starea de disperare şi reacţiunile unui invalid, întors din război, în târgul său natal, de pe malul Mării Negre, când constată fuga nevestei sale iubite, cu un altul; şi în sfârşit un şir de schiţe, reunite sub titlul generic de „Literatură sportivă".

După un an dela apariţia scrierii „Iarbă", Ionel Teodoreanu ne dăruieşte un nou volum de schiţe şi nuvele „In casa bunicilor", cuprinzând un material bogat, de o reală valoare literară şi de un grad de realizare artistică, mult superior volumaşului precedent.

Volumul „In casa bunicilor" întruneşte: o minunată nuvelă de dimensiuni mai largi „In casa bunicilor şi câte un şir de schiţe şi nuvele răslețe, unul cuprins sub titlul generic de „Curcubeul din sipet", iar celălalt, sub titlul generic de „Octave", denumiri edificatoare, închizând în însăşi esenţa lor, firul de tonalitate comună, care a grupat astfel, diferitele bucăţi între ele.

Nuvela „In casa bunicilor" este alcătuită dintr'o înlănţuire armonioasă de fragmente. Cei doi fraţi ai săi, îmbolnăvindu-se de o boală contagioasă, nepotul cel mijlociu (însuşi autorul), este nevoit să se mute în plină iarnă, pentru câtva timp, în casa bunicilor săi, teribilă pentru cei trei copii, care trebue să fie foarte cuminţi când vin în vizită acolo, neavând voe să facă cutare sau cutare lucru, supraveghiaţi de ochii cercetători ai bătrânilor. Atmosfera tihnită şi bătrânească a casei, cu căldura molatică a sobelor, cu mirosul afumat de „cornetul cu răşină" al bunicilor; tipul iute, vioi, autoritar al bunicei, sufletul casei, ce îşi mustruleşte mereu nepotul, cu severitate, dar care este totuşi, în fond, o fiinţă iubitoare, tipul blând al bunicului,- grijuliu pentru motanul său iubit, îngăduitor şi bun cu nepotul (pe care îl ia cu el, Duminica, în piaţă, cinstindu-l apoi cu halviţă, plimbându-l cu sania şi ducându-l la biserică), făcându-şi singur „pasienţele" cu un fel de linişte şi bucurie copilărească; întreaga psihologie a nepotului, în cadrul vieţii din „casa bunicilor", pe care o va închide în „desaga" amintirii, ne mai uitând-o niciodată; şi alte motive caracteristice, — toate constitue, într'o împletire desăvârşită, miezul nuvelei.

Are o atmosferă atât de autentică; tipurile celor doi bunici sunt atât de remarcabil create, tot acel trai molcom şi liniştit, nuanţat de tactul regulat al tabieturilor bătrâneşti este atât de sugesiv descris; adaptarea şi transfigurarea acelei vieţi din „casa bunicilor" în mintea nepotului, puţin visător, este atât de subtil şi fin analizată, — încât nuvela „In casa bunicilor", scrisă cu o căldură sufletească, de reală înrâurire emotivă, apare desigur, ca una din operele cele mai semnificative, de cea mai aleasă calitate, pentru o anumită ipostază a manierei teodoreniene.

In ciclul de schiţe „Curcubeul din sipet" găsim crâmpeie foarte frumoase, din copilăria autorului, în care reînviază din ceaţa anilor trecuţi: casa copilăriei de lângă biserica Sfântul Ion Gură de Aur; mai ales, cei trei copii (cel mic, dus acum din viaţă „pe un covor al cerului", el, cel mijlociu şi cel mare); mama, tatăl, chipul galben şi urît al Anicăi, femeea din casă, nesuferită de copii; bărbatul ei Gheorghe, argatul care se îmbăta mereu, fiind atunci bătut şi suduit de nevastă-sa întărîtată; Blanşa, căţeaua albă a ogrăzii.

„Casa celor trei", „Povestea cu Moşul", „Miracolul Mielului" şi „Frunze", spre a cita numai cele mai bune episoduri ale genului — sunt schiţe de o plasticitate perfectă, impregnate de farmecul naiv şi spontan al copilăriei, scrise cu o simţire sinceră, pârguită de căldura amintirii. In afară de schiţele menţionate mai sus, din restul „Curcubeului din sipet", demne de relevat mai sunt: simpatica nuvelă „Reine-Claude", cu frumoase nuanţe descriptive şi „Călăreţul Domniţei", în care, o reprezentaţie de circ, în cadrul parcului de pe moşia „Domniţei" este redată cu multă virtuozitate plastică.

Din ultimul ciclu „Octave", trebue insistat mai ales asupra fragmentului, intitulat după un vers din Verlaine-: „Et m'aime et me comprend", pentru că este una din cele mai interesante şi mai singulare creaţiuni ale volumului. De o mare conciziune, rară la Ionel Teodoreanu, scrisă cu nerv şi contur, tratând cu îndemânare o temă psihologică nouă, care iese din comun, creiând în acel personagiu Dobre, un tip foarte izbutit, de om ros de boală, de o stranie structură interioară, un refulat din cauza vieţii, — nuvela „Et m'aime et me comprend" este o realizare puternică, ce surprinde şi impresionează.

In genere, cu tot păcatul redus al câtorva schiţe şi nuvele mai slabe, „In casa bunicilor" rămâne o carte foarte plăcută şi reprezentativă, care delectează armonios sufletul cititorului.

După ce am urmărit într'o succintă sinteză, nuvelistica lui Ionel Teodoreanu, prin prisma volumelor: „Uliţa copilăriei, „Iarbă" şi „In casa bunicilor" — să încheiem acum, prin câteva concluzii generale, care se impun dela sine.

Nuvela şi schiţa teodoreniană, ni se prezintă cu un caracter liric, care este de altminteri tonalitatea particulară, a întregei sale opere. Perfect adecvată acestui lirism, nuvelistica lui Ionel Teodoreanu era natural să fie structural psihologică, proectând într'o înţelegere intimă, de cele mai multe ori, aspecte din primăvara vieţii fie din copilărie, fie din începutul adolescenţei.

Limitată la un spaţiu mai redus, nuvela teodoreniană realizează astfel, adesea, un grad de tensiune artistică, superioară faţă de parte din romanele autorului, îngreuiate uneori de digresiuni.

Nuvelistica lui Ionel Teodoreanu, prin caracterul ei încântător şi prin nota atât de personală, pe care o aduce în literatura noastră, — impresionează în chip deosebit, tocmai prin căldura tinerească a sentimentului, ce se limpezeşte din poezia luminoasă a unei arte pline de vrajă.

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

Recitalul d-nei Araksi Babikian

Situat peste limita normală a stagiunii muzicale, recitalul d-nei Araksi Babikian, profesoară de cânt la conservatorul din Istambul n'a putut întruni tot publicul obişnuit al concertelor bune dela Dalles, muzica fiind considerată, în lunile de vară, în răstimpul ei de vacanţă.

Trebue s'o regretăm, pentru cei ce urmăresc cu interes rarele prilejuri de a asculta interpretări vocale serioase şi de material muzical selecţionat.

Pentru cei de faţă, a fost o seară de muzică aleasă, de care meşteşugul în sine al cântului nu s'a înstrăinat sub nici o formă, ceeace a însemnat, pentru concertistă, o excelentă recomandare.

D-na Araksi Babikian cunoaşte multe din sistemele şi chipurile de execuţie vocală expertă şi de efect, ale marilor şcoale de cânt. Ştie să găsească o linie largă şi avântată de bel canto, punând în valoare un moment de bravură, un interval sugestiv, o acută cu relief particular, — tot ceea ce crează o linie atrăgătoare, vie şi redată cu simţul esteticei fundamentale ştiinţei şi darului de a cânta.

Totuşi d-na Babikian nu se rezumă la maniera cântului italian nici chiar în interpretarea muzicei de operă italiană, cu atât mai puţin în piesele de stil şi de loc foarte felurit pe care le-a înscris în programul recitalului d-sale.

D-sa adaogă o preocupare, o înclinare către pătrunderea psihologică a liedului, către analiza emoţiei şi reliefurile sensului, desemnate cu cât mai multă elocinţă interioară, cu cât mai adâncită mărturisire de conţinut poetic sau dramatic, ceea ce arată că nici şcoala germană nu-i este necunoscută.

Din farmecul şi eleganţa manierată a şcoalei franceze, din minuţiozitatea rafinată şi accentuarea subtilă a sentimentului, în care excelează această şcoală, d-na Babikian ştie de asemeni, să extragă elemente de preţ pentru redarea melodiei franceze.

Totuşi, nu trebue să se creadă că, din împrumuturi artistice eterogene, această concertistă şi-a format o tehnică mozaicată. Meritul d-sale rezidă tocmai în tactul cu care a ştiut să personalizeze aceste aporturi însemnate, să le îmbine, să le înfăţişeze cu căldura unui remarcabil temperament, a unei înţelegeri frumos nuanţată şi al unui bun simţ muzical, care îi asigură calităţi de cântăreaţă ce

D-na Araksi Babikian

câştigă uşor interesul auditorilor şi cauzele literaturii muzicale servite.

Din punct de vedere al însuşirilor fizice de cânt, glasul d-nei Babikian dispune cu bun echilibru, de toate registrele, răspunde în condiţiuni bine puse la punct cerinţelor coloraturii şi mai ales, în nuanţele mai pline, este de structură limpede şi emisiune uşoară şi abil conturată în mişcare şi atac.

Programul concertului a înscris la început arii clasice de Lulli, Haendel şi Mozart („Flautul fermecat") redate în stilizări de bun aluat.

Două lieduri de Schubert, „die Post" şi „die Forelle", în interpretări de nuanţat simţ muzical, o arie din „Traviatta" şi un vals de concert de Johann Strauss ,au fost părţi de program reuşit redate, dar care n'au adus multă noutate în repertoriul obicinuit al cântăreţilor.

In restul concertului însă, am putut asculta, ceea ce a constituit într'adevăr un aport rar, muzică populară şi compoziţii moderne turce şi armene, de un interes cu atât mai viu, cu cât nu se poate cunoaşte la noi aproape de fel folclorul Orientului atât de apropiat şi producţia componistică turcă.

S'au succedat astfel, în colorit şi sugestivitate expresivă autentice, „Yaylada" de Cemal Reşid, melodie cu ciudate inflexiuni, pătrunsă de o melancolie grea, resemnată, impresionantă, „yar ke gourban", de Parkutarian, cu accentuat caracter şi multă culoare specifică, apoi o incantaţie stranie, mlădiată şi frântă în variate sinuozităţi melodice, anume „Kélé-Kélé" ,extras popular trecut prin pana compozitorului de recunoscut talent, Vartabet Komitas.

In sfârşit „Im Yerka" (cântecul meu), un recules lamento popular, cu un refren contrastant prin voioşia ce mărturiseşte şi „Gakavig" (potârnichea) amândouă de Kurken Alemchah.

Un lied de Nurullah Şevket şi câteva bisuri din muzica aceloraşi popoare au sfârşit acest interesant concert, în care trebue să reamintim, tot în partea a doua, o melodie franceză evocatoare de pitoresc oriental, „Les âmes du Caire" şi o emoţionantă interpretare a unei arii de Debussy („L'enfant prodigue", air de Lia).

D. Miron Şoarec a fost un acompaniator înţelegător şi de reală muzicalitate.

Solus ero

Mă'ntorc străin, să-mi cat copilăria
Atât de darnic risipită pe ogoare,
Mă'ntorc, învins, să-mi cat copilăria,
Să mă'nfrăţesc din nou cu cerul şi câmpia
Şi să mă scald în „apa morţilor" din zare.

Să merg la plug, cu tata, primăvara,
Câmpiei să-i croim vestmânt de catifea,
Să merg la plug, cu tata, primăvara,
Sau să mă duc cu fete'n şezătoare, seara,
Poveşti să toarcem şi să ţesem în argea...

...Dar tata-i mort, copilăria-i moartă
Şi câmpul nu mă mai cunoaşte frate.
Dar tata-i mort, copilăria-i moartă,
La şezători mi-e'nchisă orice poartă...
„De ce m'aţi dus, de ce m'aţi dus la carte!".

NIC. COSMA-CHIRIACESCU

Specificul românesc și pictorul Grigorescu

de OLGA GRECEANU

N. Grigorescu — Primăvara

Azi, când opera lui Grigorescu ne-a fost prezentată în întregul ei caracteristic, la Fundația Dalles, când ne-am întărit odată mai mult în convingerea că a fost cel mai mare pictor al nostru, dublat de un visător și de un iubitor al plaiurilor românești, când pentru totdeauna îi vom da un loc în Istoria Artelor noastre, — loc definitiv câștigat — e odihnitor pentru cercetătorii istorici, să-l poată privi drept în față, așa cum e.

Nimic nu e prea mult din ce s'a spus, din ce s'a scris despre Grigorescu. E un stâlp al artei; și pentru întunericul în care ne zbăteam noi, în secolul al XIX-lea, în plină fierbere pentru afirmarea latinității noastre, Grigorescu ne apare aproape ca un uriaș, ca unul care a avut tot de răsturnat, și tot de refăcut.

A fost „un revoluționar". Cel puțin așa l-a socotit Aman.

A venit la noi, din Franța, cu aer proaspăt, cu brațele încărcate de poveți noi, cu probleme de lumină și soare; cu taine tehnice. A venit cu *pictură adevărată,* cu pictură ce se făcea în tot Apusul și nu se făcuse încă la noi.

Era ceva cu desăvârșire nou.

Schimbând mediul, oamenii, clima, Grigorescu a intrat cu tot sufletul în lumea Parisului, care pe la mijlocul veacului trecut, se arăta ca o lume cerească față de noi. Noi erăm socotiți barbari și ei erau lumina.

Cum pasiunea artistică nu se desvoltă decât cu concursul voinței, Grigorescu a adoptat și el o artă nouă, pentru că a vrut, și la reintrarea în țară a apărut nu ca un reformator al artei bizantine sau al artei academice a lui Aman, dar ca un *„întemeetor al artei românești".*

De ce al *artei românești?*

Intemeetor al artei românești, nu poate fi numit decât acel artist întemeetor al școalei în care s'ar reflecta caracterul moral al poporului românesc.

Artă românească ar fi arta specifică nației noastre, adică un anumit fel de a vedea, un anumit fel de a ne exprima, și care ar fi propriu nouă.

Ar fi însemnat să avem un *stil* personal, pe care să nu-l mai găsim la alt popor, și care să deosebească operele noastre de artă, de operele de artă ce se execută în alte țări.

Noi am avut școală românească, am avut un stil și o tradiție, am avut un specific, dar am trecut peste el, deși îl cultivasem 500 de ani, zi cu zi.

Noi știm că elementul statornic constitutiv al specificului românesc e *ortodoxismul,* deci stilul artei noastre nu putea fi decât schematic, formal, abstract, și numai dacă mergeam înainte cu aceste însușiri de stil, numai atunci, grație efortului nostru către progres, am fi putut spune că am pus definitiv temelia unei școale românești de artă, școală întemeiată pe o tradiție autohtonă.

Dar în loc să mergem mai departe pe drumul nostru, noi ne-am oprit brusc, și ne-am uitat să vedem ce face Apusul, și am făcut ca în Apus, fără nici o legătură cu ce făcusem noi înainte.

A venit Aman, cu compozițiile lui romantice. A venit Grigorescu, cu aer și lumină, și ne-a cucerit pe toți.

Sătui de figurile țapene de prin biserici, am privit linia ondulată a lui Grigorescu, cum am privi însăși viața.

Acolo e urât, e operă de zugrav, aci e frumos, e operă de maestru. Ne-a fost dintr'odată rușine de trecutul nostru artistic, l-am disprețuit, am râcâit pereții bizantini și am pus să se aștearnă altă pictură, mai nouă, mai moale, mai reală, afirmând într'un glas, că abia de acum pornim spre artă, și că Grigorescu e *întemeetorul școalei noastre.*

Această judecată a fost greșită de atunci și a trecut din generație în generație, tot mai deformată, așa încât în arta lui Grigorescu s'a văzut cu timpul *specificul național,* iar el, Grigorescu, a fost înscris în mintea românilor ca *„primul pictor național".*

De ce?

Specific național înseamnă ceea ce e caracteristic la un popor, din punct de vedere psihologic și nici de cum un car cu boi, o horă, o țărancă, un ciobănaș, cari sunt doar *motive românești,* aspecte din Țara Românească.

Aceste motive nu pot deveni pictură specific românească decât dacă ar fi tratate într'un stil izvorât din structura sufletească a poporului.

E știut și prea cunoscut că Grigorescu a fost un elev și un adept al școalei de la Barbizon, adică o școală unde învățai să pictezi așa cum vezi, fără să mai iei în considerație teoriile apăsătoare ale Academiei. Învățai la Barbizon să iubești natura, s'o prinzi în câteva trăsături de pensulă, să redai liber, larg, atmosfera momentului, fără preocupări de amănunte și mai ales fără să urmărești drumul micilor liniuțe cari conturează, desfac, și întrerup un „tot".

Grigorescu a venit deci la noi cu o artă cum ar fi venit cu un produs străin oarecare, o artă elaborată în țară străină, ca un protest contra academismului din școli. Era un protest necesar acolo în Franța, unde de două veacuri se pierdeau cele mai reale talente, în teoriile academismului. Era deci o consecință necesară unei contraziceri, de unde s'a născut impresionismul.

Dar ce legătură putea fi între viața noastră, care abia se deștepta dintr'o noapte de incultură și protestul impresionismului contra academismului? Noi nu ne învechisem încă în pictură academică; nici nu apucasem măcar să ne familiarizăm cu principiile academice. Eram departe de a ne simți obosiți de vreo școală, deci pictura naturalistă adusă de Grigorescu nu a fost rezultatul unei sforțări a spiritului românesc, născută dintr'o nevoe, nu a fost o urmare logică, ca în Franța, ci o *simplă imitație,* fiindcă era la modă.

Grigorescu a învățat la școala franțuzească, să prindă efectul unui apus de soare, o cărărue prăfuită, un luminș bătut de soare, o feme în prag de casă, cum tot la școală franțuzească a învățat să nu disprețuiască pe cei umili, căci spunea Millet, marele lui prieten și îndrumător, „fiecare din acești țărani e demn să facă o operă de artă".

Venit în țară, Grigorescu a făcut o adaptare a artei franceze în motive românești.

Și pentrucă a pictat țărănci în lanuri de grâu, care cu boi răscolind praful drumului, ciobănași rezemându-se în bâtă, a fost socotit *pictor național,* ca și cum pictor național ar însemna artistul care în urma unui meșteșug învățat în alte țări, reprezintă subiecte din țara lui.

Specificul național românesc nu poate fi nici imaginea unui car cu boi, nici fotele unei țărăncuțe, nici hora încinsă în drum, nici țăranul cu vitele în bâlciu. Acestea sunt doar simple *aspecte de țară* și nici de cum specific. Specificul se arată atunci când, *indiferent de subiect,* faci o prezentare *de stil,* o exprimare cu mijloace cari să descopere o naționalitate anume.

Specificul nu vine din afară. Specificul unei nații, adică ceea ce este comun tuturor locuitorilor unei țări, îl poartă artistul în el, fiind-că specificul trebue să rămâie specific și dincolo de graniță.

Specificul e de natură fizică, cum e și de natură morală.

Românul care pleacă în alte țări, cum nu-și pierde fizicul latin, nu-și pierde nici însușirile morale ale caracterului. In mijlocul altor locuitori, el poate câștiga noi obiceiuri, dar nu-și poate transforma sensibilitatea, care e cel mai tenace element în structura morală a unui popor.

Grigorescu, în operele lui, n'a trecut o personalitate a nației. N'a înregistrat o latură morală a caracterului românesc, dar în subiecte românești a trecut o manieră de a gândi și de a vedea franțuzească.

El a exprimat franțuzește, frumusețea bătrânului pământ românesc.

A exprimat cu poezie, cu finețe, și delicatețe, un pământ și un țăran bătut de toate nevoile, necăjit și posomorît...

Millet l-a învățat să uite că cei mici sunt necăjiți, dar țăranul de la Barbizon era pe atunci cu mult mai fericit decât țăranul din Câmpina, și paleta voioasă a Franței era cam ne la locul ei în România.

Desigur, Grigorescu a pătruns toată sensibilitatea franceză, pentrucă, latin și el, purta în structura lui morală, elementele caracteristice tipului sensitiv.

E însă o deosebire.

Și ei, francezii, și noi, românii, facem parte din același tip fundamental de caracter : *sensitiv,* în opoziție cu tipul intelectualist al germanilor și voluntar, al slavilor.

Dar noi suntem ortodocși, iar ei catolici și aceste două educații religioase diferite au fost deajuns să ne despartă și să dea sensibilităților noastre tipuri variate.

Ei, francezii, au o sensibilitate dispersată, iar noi o sensibilitate concentrată, fiindcă ortodoxismul impune mai multă pasiune decât emoție.

Grigorescu, înainte de a pleca în Franța, făcea încercări cu sensibilitatea lui concentrată, dar fără meșteșug.

Prin contact și voință, a adoptat o viziune mai superficială, și a pus preț pe emoțiile de moment impuse de subiect, de ceeace se găsea în afară, nu

N. Grigorescu — Cap de studiu

de ce purta în el. Il încânta subiectul. Toată bucuria lui în artă, îi venea din subiect. Nu căuta să exprime surplusul de sensibilitate din el, ci umbla pe drumuri înguste și necunoscute, să caute o inspirație *dinafară.* Subiectul, pentru Grigorescu nu era un *pretext* de a-și exterioriza un sentiment, ci însăși arta. Tot succesul îl aștepta de la subiect : urmărea apusul de soare, răsăritul, amurgul, poza ciobănașului, mișcarea țărăncii ce duce cofa, fiindcă prin aceste motive atingea interesul artistic. Micul viteluș, culcat în bătătura unui țăran l-a umplut de bucurie, căci a recunoscut în el un minunat tablou de executat, dar când a doua zi, stăpâna vitelușului i-a prezentat animalul spălat, curat, netezit și gătit cu fundă, Grigorescu a rămas decepționat. Nu pe acest viței îl căuta, ci pe vițelul de eri, cu noroi pe el, cu copitele pline de pământ, cu părul prăfuit și botul murdărit de iarbă. Numai acest viței era constructorul tabloului lui; el era scopul, realizarea, noutatea „frumosul". Vițelul de azi, alb și creț, nu-l mai interesa, fiindcă Grigorescu nu alesese pentru arta lui ceeace rămâne durabil într'o făptură, adică expresia copilărească și voioasă a vițelului fie el spălat ori nespălat, ci numai ceeace e trecător, un efect al unui moment. In tradiția artistică a țării românești intră spectacolul imaterial, pe când în arta lui Grigorescu intră spectacolul pământesc, pentru a cărui realizare trebuia concursul naturei. El iubea natura ca un păgân. Reușea s'o prindă în vârful pensulei, pentrucă învățase la școală bună, cum s'o prindă.

Cele ce spun aci nu ating cu nimic valoarea excepțională a operelor lui Grigorescu, cu nimic bogatul său talent, însușirile lui picturale, dar resping afirmația că opera lui Grigorescu ar fi o *artă națională.*

Nu e o scădere, ci o precizare.

Opera lui Grigorescu nu are valoare de artă națională, ca dovadă, că dusă la Paris, expusă printre alte opere străine din timpul lui, face un tot cu acea epocă, fără deosebire, și nimănui nu i-ar da în gând să vadă în opra lui Grigorescu, un stil românesc.

In opera lui Grigorescu nu se poate vedea o reprezentare de invidualitate a nației, nici o afirmare a specificului românesc.

In opera lui Grigorescu eu nu pot vedea decât influența școalei franceze, încântător adoptată de el, cel mai fermecător pictor al României, dar complet lipsită de personalitatea *nației,* de acel misticism ortodox, de acel stil formal și schematic.

Dăm lui Grigorescu locul cuvenit ca *mare pictor,* dar Istoria nu poate să-l înscrie în paginile ei, ca *pictor național,* fiindcă Istoria trebue să fie dreaptă.

PICTORUL GRIGORESCU LA CAMPINA

de CONST. STELIAN

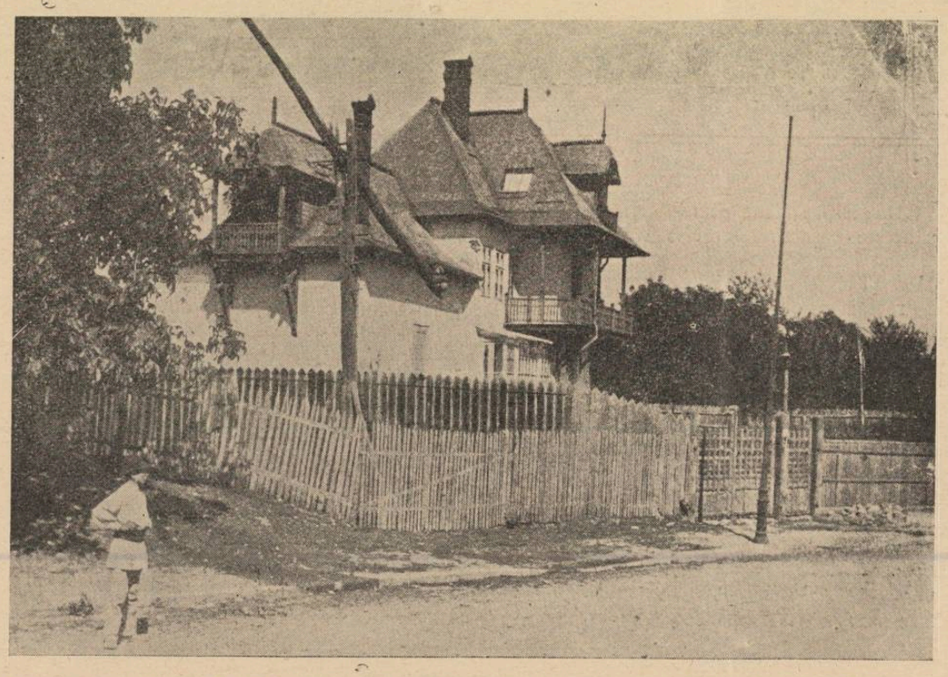

Casa Grigorescu din Câmpina (Așa cum arăta înainte de a fi fost mistuită de foc)

Industrializatul oraș, care este astăzi Câmpina, cu o jumătate de veac în urmă a fost una din cele mai pitorești localități ale țării, mai ales dintre cele din apropierea Bucureștilor. Astfel se explică de ce unii dintre cei mai mari oameni ai culturii românești își petreceau verile în această comună de pe valea Prahovei — și bună parte din ei și-au stabilit reședința deabinele aici. Amintim numele unora, ca: Ion Heliade Rădulescu, George Bariț, B. P. Hașdeu, Grigore Ventura, Anton Bacalbașa, pictorul Grigorescu, d-rul C. Istrati ș. a.

Pentrucă dintre aceștia, cel care a locuit mai mult și a preferat ca trupului său să-i dea odihna de veci în pământul orășelului subcarpatin, a fost Grigorescu, găsim nimerit ca, la acest centenar al nașterii marelui pictor, să amintim câteva lucruri prețioase privitoare la el și la Câmpina, cu atât mai mult cu cât, între timp, s'au strecurat multe informații eronate.

Anii care au urmat după statornicirea lui Grigorescu la Câmpina, până la sfârșitul vieții, formează o epocă distinctă în cariera marelui artist și opera sa are o caracteristică vădită în ce privește cromatica și efectul de lumini al pânzelor dintre 1891-1907.

Fixându-și locuința și atelierul mai întâi, într'o căscioară mărginașe, în stil românesc, dărâmată și rămasă fără urmă, apoi în alta asemănătoare, — în ultimii ani, proprietatea rafinăriei „Steaua Română", care a și distrus acest locaș de pioasă amintire, pentru nevoi industriale, — pictorul Grigorescu, mulți ani chiriaș, a străbătut zi la zi toate împrejurimile pitorești ale Câmpinei, culegând astfel, cele mai variate, sugestive și vibrante subiecte ale operei sale. Valea Prahovei, Câmpiniței, Doftanei, plaiurile Muscelului, Voilei și atâtea altele i-au dăruit multe motive.

Se pot identifica în pânzele maestrului, foarte multe poziții din regiunea aceasta și, chiar, din comuna în care se stabilise: **Șipotul, Târg la Câmpina, Sergent de stradă, Pe Valea Doftanei, Spre Telega,** ca să nu mai amintim de unele care cu boi, etc.

Marea majoritate a peisagiilor realizate în acest răstimp se bucură de atmosfera clară a unui cer care-și întinde safirul vaporos, cu o dărnicie de vibrație până la spiritualizare.

Câțiva ani mai târziu, pictorul își alege una din cele mai încântătoare poziții ale orașului, unde cumpără un petec de loc și clădește minunata-i casă, tot în stil românesc, care, deși nu-i de cât o casă muntenească, rivalizează cu o splendidă vilă elvețiană. De pe acest „picior de plai", Grigorescu domină cu privirea aproape întreaga regiune, necutropită pe atunci, de industrialismul petrolifer. Larga perspectivă o are pictorul din balconul etajului cuibului său, atunci când vremea sau sănătatea îl împiedică să meargă pe colnicele însorite ale Muscelului, Voilei și Doftanei, spre care-și făcuse eșire directă, prin fundul propriei sale grădini. Cunoscuta-i izolare îi era atât de scumpă, încât foarte puțini dintre câmpineni l-au putut vedea și mai ales cunoaște. Ca un erou ibsenian, Grigorescu s'a simțit întotdeauna tare în singurătate; mai al său și al propriei sale arte.

Excepția principiului o făceau bunul său prieten și biograf — cu care, apoi, s'a și înrudit, — Alex. Vlăhuță, I. L. Caragiale sau d-rul C. Istrati.

Iubitor al copiilor, cel care i s'a putut apropia mai mult dintre aceste neprihănite suflete a fost un umil, dar cuminte și talentat băețaș, Nae Goage. Băiețașul acesta se simția fericit, când putea să șteargă pensulele sau să chiverniséască prin atelierul lui „Boer Niculae".

Ochiul iscoditor al copilului de odinioară, a prins ceva din tainele meșteșugului maestrului și omul matur care este acum tâmplarul Nae Goage, realizează tablouri destul de isbutite, dacă ținem seamă că acest prea modest artist n'a făcut nici un curs special de pictură, rămânând numai diplomat a... patru clase primare.

●

...Suntem îndreptățiți să credem, că ultimii ani petrecuți la Câmpina, în propriul său cămin au fost cei mai frumoși, mai tihniți și mai încântători pentru marele pictor. In vilișoara aceasta din dealul Câmpiniței, ridicată în pur stil românesc, și-a adus Grigorescu ceea ce îl interesase, ceea ce-i câștigase privirea ochiului său neasemuit, de prin toate colțurile de lume pe care le umblase, în țară și peste hotare.

Își împodobise încăperile în chipul cel mai minunat, cum numai un artist ca dânsul putea s'o facă.

După atâta muncă și dereticare, o ultimă plimbare de drum mai lung dorea să mai facă.

Plănuise ca, în primăvara lui 1907 să pornească în tovărășia lui Alexandru Vlăhuță și Barbu Delavrancea (?), pe Valea Oltului, pe Dunăre, apoi în sus, pe Siret și să coboare, la urmă, prin munți, nu cu trenul nici cu mașina, ci cu un chervan tihnit, bătrânesc. Dar tocmai în acest de-al șaizeci și nouălea an al vieții, reumatismele se arată. Primăvara și-o petrece la Govora, pentruca reîntorcându-se la Câmpina, în luna lui Cuptor, lună în care colnicele din împrejurimi îl tot așteptau cu garofițe, romaniță și cicoare, la poalele brazilor,

(Urmare în pag. 7-a)

Troița de piatră dela mormântul lui N. Grigorescu, la Câmpina

CARTEA FRANCEZA

Francis de Croisset: La côte de jade

(Bernard Grasset — Paris, 1938)

La côte de jade e o carte de călătorie, ultima carte a lui Francis de Croisset și cea din urmă pe care a scris-o, pentrucă moartea l-a surprins mai înainte de a o fi putut sfârși, de a fi văzut-o publicată.

Pentru prietenii care-i supraviețuiesc și pentru cititorii cărora le va fi dat să mai întârzie la îndeletnicirile lor obișnuite, cea din urmă carte a unui scriitor, chiar când acesta a fost scepticul și elegantul Francis de Croisset, are valoarea unui excepțional mesagiu și dincolo de înțelesul aparent limpede al cuvintelor, ei vor căuta filigramul prețios al unor semnificații ascunse, mai adânci, mai tulburătoare. Autorul *Coastei de jad,* — care e numele litoralului marin al peninsulei indochineze dela Saigon și până la arcuirea golfului tonkinez — a debutat în cariera de autor dramatic, pe la începutul veacului, cu un succes căruia tinerețea lui dezarmată avea să-i țină piept cu aceeaș grație spirituală din comediile lui ușoare și ușor sentimentale, scăpărătoare de duh și nesecate de vervă : *Le bonheur, mesdames. Le chérubin, Le coeur dispose, L'épervier,* etc. Murind Gaston de Caillavet, ajunge, în locul acestuia, colaboratorul lui Robert de Flers, împreună cu care scrie între altele, comediile de larg răsunet : *Les nouveaux messieurs* și *Les précieuses de Genève.*

După moartea lui Robert de Flers, teatrul nu-l mai atrage. Incepe să călătorească, pătrunzând pe itinerarii tot mai capricioase, în Orientul îndepărtat. *La féerie cinghalaise, Nous avons fait un beau voyage, La dame de Malacca* sunt titlurile unor cărți care, apărute în anii din urmă, mărturisesc, odată cu lărgirea orizontului, sensibila îmbogățire a experienței despre lume a scriitorului.

Farmecul unor astfel de scrieri, cărora li se adaogă acum *La côte de jade,* nu poate fi analizat, nici sugerat prin cuvinte.

Titlul unei comedii din tinerețea autorului, *Le je ne sais quoi* s'ar potrivi mai degrabă acestor cărți, fără să le trădeze farmecul, — acel „nu știu ce" care nu poate fi prins în formule, și presimțit de toți poeții demni să fie numiți astfel.

Francis de Croisset practică bucuros paradoxul spiritual și ironia îngăduitoare, începând cu sine : *„Ca să învăț lenea,* citim în primele pagini din *La côte de jade, nu-i cine știe ce scofală. Am fost mereu un leneș care lucrează și călătoria e pentru mine un minunat prilej de a nu face nimic. Odată plecat, hoinăresc, nu numai fiindcă-mi place, dar din principiu: un călător care nu hoinărește e un călător care nu vede nimic".* Cu astfel de „principii" elastice și cu atare bună dispoziție, se înțelege lesne cât de plăcută poate fi călătoria împreună cu Francis de Croisset. Fiindcă cea din urmă a lui carte, cuprinzând la sfârșit adaosul câtorva însemnări fugare, abia schițate, pe care moartea l-a împiedicat să le dea desvoltarea și forma definitivă, — e totuși o carte cu însemnări de călătorie, despre ea vreau să vorbesc mai ales, uitând pentru câteva clipe împrejurarea emoționantă din care-și trage deosebita-i semnificație.

Francis de Croisset nu este doar un povestitor nespus de captivant, dar și un artist fin, un vizual înzestrat cu un remarcabil simț plastic și sugestiv, care pleacă dela sensația imediată, nu dela travestirea ei în considerație sau dela un fapt de memorie.

Fără să tindă către arabescul gratuit, linia descrierilor lui excelează în evocarea conturelor miniaturale, ca acela al grațioasei statuete în lut smălțuit a zeiței Kwanon, pe care n'a putut rezista ispitei de a o cumpăra din vitrina unui anticar, la Saigon. Culorile peisagiilor indochineze din paginile *Coastei de jad* sunt proaspete și au luminozități transparente de aquarelă. Străbătând Anamul, călătorul e uimit de varietatea extraordinară a peisajului, dealungul căruia numai culoarea păstrează legătura, menține continuitatea : „...cu tot azurul sau trandafiriul orizonturilor, cu toată spuma mării, verdele domină : verdele albăstrui al plantelor grase, verdele sclipitor al orezăriilor, verdele catifelat al mușchiului și oceanelor de ferigă, verdele lăcuit al palmierilor, verdele întunecat al pădurilor, care bate 'n albastru, înăuntrul lor".

Sunt pagini descriptive, în această carte, în care accentul autorului, timbrul liric, e atât de pur, lipsit de orice reminiscență biografică, încât frumusețea lor desăvârșită pare să se fi făcut dela sine, avându-și în sine principiul, fără vreo cauză din afară. Acelea mai ales, consacrate descrierii templelor și palatelor dela Angkor, despre care cambogienii cred că ar fi scoborît din cer.

Extraordinara eflorescență arhitecturală din jungla indochineză, acel „haos aproape vulcanic" de construcții ciclopeene. i-a inspirat lui Francis de Croisset, pagini de antologie ca aceasta:

Francis de Croisset

„Nevoia pe care o simt de echilibru, de măsură, mă oprește mult dinaintea templului dela Angkor-Vat. Și el e gigantic — numai una din fațadele lui măsoară de trei ori lungimea catedralei Notre-Dame — dar ce proporții armonioase, câtă claritate armonioasă a perspectivelor !

Imens și prețios, se dărue privirii tot, dintr'odată. Intr'o clipă, privirea uimită înregistrează aleia triumfală, nobila-i cingătoare de bazinuri, de chilii, de terase și buchetul aerian al turnurilor sale. Cel mai mărunt pas către el, îl liberează, îl amplifică, îl înalță. Aici sculptorul n'a poruncit arhitectului: nici un amănunt, nici o figurație supărătoare nu-i opresc avântarea către cer. Fără îndoială, prețiosul vas, cizelat ca un scrin, e încins cu frize, fiecare pilastru, fiecare coloană, fiecare piatră, sunt gravate ca niște medalii, dar podoaba lui somptuoasă rămâne discretă. Totul, fără disonanță, e pe măsura planului, prodigalitatea rămâne sobră și lirsmul disciplinat. Dar acest lirism este de un elan și de o puritate care mă fac să uit oceanul frământat de ruine.

Și totuși, din această spumegare de pietre s'a desprins foma lui divină. Templul nu mai îmi pare acum excepțional ca un accident, ci dimpotrivă, tributar al unui lung trecut de încercări exaltate și de magnifice erori".

Spațiul îmi lipsește ca să citez mai mult, din descrierea neuitatei priveliști înfiorătoare a leprozeriei din Laos, unde peste patru sute de leproși sunt îngrijiți cu o admirabilă abnegație, de șase călugărițe franciscane și superioara lor, care n'a împlinit încă treizeci de ani... :

„Aș vrea să nu mai văd, să scap de duhoarea asta odioasă, să fug de cetatea halucinantă, unde boala născocește caricaturi atroce. Simt că sunt gata să leșin, mă dojenesc. Sunt bărbat, am făcut războiul, dar aici mă simt fără curaj. Și totuși, femeia aceasta, care trăiește în infernul ăsta, e tânără, frumoasă... E acolo de ani de zile, întemnițată în acest coșmar, zidită acolo, înăuntru, poate pentru viața 'ntreagă — de bună voie...

Le vorbește ca unor copii, mângâe cu mâna-i eroică, ceva care a fost un obraz, un membru ros care a fost un braț. De câte ori, sub aripele cornetului ei se apleacă peste un pat, pare un înger care s'așează".

Ultimul capital al cărții se intitulează „Noapte laoțiană". Inainte de marea trecere în noapea care ne va primi pe toți, călătorul a avut prilejul și răgazul unei meditațiuni, poate pe tema celebrei „le silence éternel..."-pascaliene. Singurătatea-l apasă și întins pe spate, în piroga care-l poartă pe apa liniștită a unui fluviu, privește cerul înstelat, „splendidul cer laoțian nepăsător". Alături de el, doarme liniștit un misionar, — liniștit pentrucă *știe,* are o certitudine. Dar el, care nu are această certitudine, care nu se poate ruga, e sfâșiat de o aprigă neliniște. O simte cum îl cuprinde și e „singura lui nădejde"...

„Ce vrea să însemne asta ? Dece toate astea ?".

Au fost cele din urmă rânduri scrise de el pentru tipar. Va fi știind acum Francis de Croisset răspunsul întrebărilor care-l nelinișteau în acea noapte laoțiană ?

Poezia zeilor, a sfinților și a noastră

de GABRIEL BĂLĂNESCU

Aș putea zice: zeii au fost contemporani lui Dumnezeu; au fost îngrijitorii noștri dintru început. Sfinții i-au urmat. Sfinții au fost contemporanii noștri, ai oamenilor.

Zeii au premers poezia și veacurile. Sfinții premerg moartea veacurilor, au premers lacrimile și odihna supărătoare, inadmisibilă, a vecilor.

Dacă vrei să cauți urmele zeilor le găsești ușor. Nu este nevoe să alergi la mitologie, nu-i găsești nici în vre-o istorie și în nici un fel de „tratat" despre cele cerești.

Ei continuă să trăiască printre noi, peste tot, deopotrivă.

Acești contemporani ai lui Dumnezeu nu ne-au părăsit niciodată, cu toate că și-au terminat mandatul.

Deschizi — de pildă — o pagină din Knut Hamsun și te afli față în fața lor. Coridoarele nevăzute, ceasurile târzii, porumbeii săgetați sau peisajul infinit, sun toate elementele zeilor.

Și dacă vreți să le simțiți mai mult prezența lor, gândiți-vă la stânca pe unde-și păstorea Acteon zilele și unde Diana l-a făcut să și le piardă.

Poate una și aceeași stâncă în fața căreia Knut Hamsun își orânduia liniștea și tristețile :

„...și niciun strigăt, nicio vorbă de om nu se auzea, doar vâjâitul înfundat peste capul meu. Departe de tot se ridica stingheră o insulă stâncoasă; când se ridica asupra ei marea, se înălța ca un vârtej nebun, nu, ca un zeu, marea care se ridica, picurând, și privea peste lume și sforăia din nări așa încât părul și barba îi stăteau roată împrejurul capului".

Am impresia că privesc prin același pios ochian al lui Ovidiu.

Și că măsor tot aceleași începuturi, aceleași rugăciuni și cântece înghițite de înserări.

Ne vor ajuta oare aceste daruri, în casa visurilor. Ne vor recunoaște? Le vom putea pipăi?

Sau poate și sfinții ne vor părăsi atunci, rămânând cu nostalgice drumuri către Dumnezeu ?

Să cerem de pe acum îngăduința de a fura un pahar numai, plin cu furtuna pathosului lumesc.

●

Nu știu dacă istoria, cu toate războaele și gloriile împăraților va ajunge să însemneze vreodată atât cât însemnează de-apururi amurgurile în care trăiau zeii.

Toată lumea, cu toate faptele ei logice și ilogice, se strânge și le strânge pe pe toate, rămânând într'un punct atât de precis, într'o viață atât de orizontală, încât te obosesc și cazi îmbătrânit, la fiecare încercare de a rămâne într'o copilărie vecinică.

Poate că dorința fiecăruia dintre noi a fost să rămânem copii, să rămânem sub imperiul tainicului îndemn care ne purta în acea teribilă indiferență față de tot ce era sens sau lipsă de sens sub ochii noștri.

Așa au trăit numai zeii și sfinții. Oare zeii și sfinții s'au întâlnit vreodată ? A patronat vreunul din ei actele celuilalt ?

Dar zeii sunt consecința unor atribute desăvârșite.

Zeii sunt oameni așa cum i-a închipuit și cum i-a vrut Tatăl Ceresc. El n'a vrut să facă oameni celebri. Nu s'a gândit cred, niciodată, să facă un Alexandru Machedon, un Napoleon Bonaparte sau chiar un Pasteur sau Piccard.

In schimb, cununa de mir a vieții a dăruit-o într'o zi fără soare, tainic, unui stăpânitor mereu ascuns, de unde vor pleca toate.

De unde au plecat zeii și unde se întorc sfinții.

Unde cântecul se odihnește amuțit. De aci pornesc greșelile zeilor și numai din întâmplare. Nimic și nimeni nu le mai rânduește viața lor consumată în muzică și în vis.

●

Toate raporturile raționale ale unei existențe cu finalități sunt cele mai disperante și mai păcătoșite acte.

Nu poți încăpea atâtea elemente concrete și nici explica sau trăi disocierile din afara sau din lăuntrul țării, nu poți determina orizontul spațial și nici hotărî asupra unui sentiment de unanimă trăire.

Și așa porți povara unor ecuații pe cari le poți rezolva mai curând, mai târziu, sau niciodată.

Pătruns însă odată de o mare, de o năvalnică pasiune de cuprindere și melancolie, pătruns — dacă vreți — de o iresponsabilitate (iresponsabilitate față de actele tale permanent determinate sau nedeterminate) intri în realitatea morții pe care trebue să o cuprinzi cu patos.

Și din această realitate a morții — premearsă de amurgurile întoarse — ești lucid pe toate drumurile minunățiilor lumii.

Bucuria pe care o ai atunci și care te ajută să te echilibrezi, este singura care te mai face să te recunoști om.

Incolo nu mai ai nici-o singură legătură cu atributele unui zadarnic început și sfârșit.

Bucurie care te apropie de cer, care te apropie de *sfinți* și de acțiunea lor peste capetele noastre.

Altfel nu mi-aș putea închipui geografia pe care niciodată n'au învățat-o *Jupiter, Neptun, Acteon* sau *Apollo,* geografie închipuită și trăită odată cu melodia stinsă în amurgurile ochilor de paseri.

De acolo s'a născut poezia încununată de atâtea neliniști, de atâtea mirări.

●

Popasurile zeilor au fost totdeauna pământești. Nimic nu i-a putut despărți de păcatul nostru, păcat nedesăvârșit de ei, dar consumat de disperarea lor. Disperare numai de Apostoli și de martiri ajunsă.

In timp ce Apostolii și martirii propovăduiau și renunțau, — se dăruiau, — zeii mărturiseau ființa lor, în cele mai largi și mai pline aspecte, dăruind.

Nocturnă

Printre sălcii, legănând
Draperiile tăcerii
Peste unde, murmurând
Șoapta flautelor serii,

Pe albastrele poteci
Către piscuri solitare
Țese gânduri — raze reci —
Calmul trist al lunei clare.

Iar pe lacul de velur
Unde'n liniștea pădurii
Imbătate de azur
Stele'n stol își pierd condurii,

Printre nuferi, sărutând
Somnoroasele corole,
Vântu-adoarme suspinând
Melancolic, barcarole.

MIHAI NICULESCU

CHESTII...

De când trăim în zodia eșapamentelor și a penelor de cauciuc, ne-am obișnuit să vedem lucrurile altfel. Ne plac „chestiile" simple, confortabile și sugestive până la pălmuirea bunului simț, și apreciem cu un deosebit extaz tot ce este mașinărie perfecționată.

Astfel stând lucrurile, tehnicitatea fiind de mult absorbită și dizolvată în limbajul tineretului, ne întrebăm dece n'am asista, de exemplu, și la înflorirea unei așa zise **„literaturi mecanice"?**

Suntem siguri, că acest nou gen de a scrie, înfiltrat în cuprinsul tuturor sub-secțiilor și derivatelor literare, s'ar bucura de un succes excepțional.

Ce vreți, se pare că marele public cititor s'a cam plictisit de clasicul roman polițist (în care detectivul are pipă, șapcă și haine cu pătrățele, și criminalul e personajul cel mai puțin bănuit, până în penultima filă) sau de exoticele vieți romanțate(ale unor regine cu capul tăiat pe eșafod, sau fluvii din Nord-Estul Africei).

Cât despre cărțile de specialitate, ca volumele de medicină experimentală, tablele de logaritmi și cele de poezie modernistă ,doar anumiți privilegiați, inițiați până 'n gradul al șaptelea, pot să le priceapă savoarea distilată.

Pentru noi, marea gloată cu ochi destinați lucrurilor simple, „literatura mecanică" ar constitui un prilej de lungă și ramificată desfătare. Și ca să fim cât mai lesne înțeleși, vom da, ca deobicei, și câteva exemple :

Ce-ați zice, astfel, de un roman intitulat **„Domnița cu suflet de motor"** sau **„Fecioara de 60 de wolți" ?** N'ar fi gingaș, plastic și neașteptat ?

Gândiți-vă un pic, ce humoristic și plin de inedit ar fi monologul unui tânăr, care vorbind despre aleasa mecanică a sufletului său, ar șopti cu elan :

— „Mi-e dragă ca lumina farurilor aprinse 'n „faza mare". Când o zăresc, toată caroseria-mi tremură până 'n ultimul șurub și de emoție, îmi fierbe tot radiatorul !".

Dar ce romantic ar fi răspunsul Domniței fermecate ,care așteptându-și Făt-Frumosul, i-ar grăi prin T. F. F. :

— „...Vino iar pe calu-ți alb cu doi cilindri, să simt lângă mine scânteia dragostei tale atât de pure, care-mi sleiește acumulatorul sufletului meu, printr'un scurt circuit de mare intensitate !"

Cât despre viața casnică și plină de nimicuri răutăcioase, cuprinsă într'unele scrieri realiste, i-ar fi extrem de ușor să se încadreze în vederile „literaturii mecanice".

Astfel, ce răzbunare mai crâncenă și mai deplină poate avea un autor mecanic, decât să afirme, referindu-se la distinsa-i soacră :

— „...Când am auzit eșapamentul liber al modelului 1876, mi-am spus în mine, că e precis „sărită dela punct"...

Dar câte lucruri subtile nu se pot scrie în acest nou gen de literatură.

Ce pline de farmec, și mai ales de distincție, ar fi aluziile la „klaxonul" consoartei, sau la „rateurile" post-alcoolice ale cetățeanului care-și „face plinul" prin toate cârciumile !

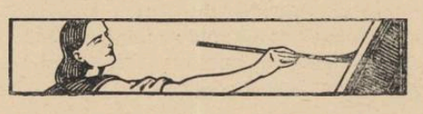

Nici nu se poate bănui măcar ce senzație ar stârni primul volum care ar întrebuința acest stil al șurubului și al „cheii franceze" și de ce favoare incalculabilă s'ar bucura, în special, adaptările vechilor opere, la noul fel de a vedea al zilei.

Nimic n'ar fi mai de efect decât „Le Cid" al pletosului Corneille, mecanizat. Don Rodrigue ar apărea pe scenă, călare pe o motocicletă cu tuburile și manetele cromate, și s'ar bătea în duel cu tatăl Chimènei, întrebuințând puști-mitraliere de gangster american. Vocabularul adaptat instrumentelor folosite, ar face ca toate teatrele să joace cu cassa închisă.

Nu mai vorbesc de antipaticul și arțăgosul „Avar" al lui Molière, care s'ar plânge că i se fac farse la telefon în timpul nopții și despre faimosul „Hernani" al lui Hugo, care ar cânta, acompaniindu-se din acordeon, suavei Dona Sol :

O mia Dona,
Imi ești motorul,
Carburatorul,
Benzina mea.

O mia Dona,
Tu ești mirajul,
Kilometrajul,
Și viața mea.

GRIGORE OLIMP IOAN

FATALITATE

de CONST. ENE

Vagonul e plin până la ultimul loc. Sus, pe poliţe, stau cutere unul peste altul, de diferite culori şi traiste goale, înşesate printre ele; pe canapele, ceferişti cu tunici slinoase picotează alături de ţărani îmbracaţi în straie noui, curate. Prin întredeschiderea uşii, iese un nor de fum de tutun ieftin care se împrăştie în aer.

Mihai Poleacu stă rezemat de uşor şi urmăreşte cu atenţie o muscă ce sbârnâie în jurul nasului unui bătrân cu o mustaţă respectabilă, de husar. Musca i se aşează pe buza de jos, scârmă cu trompa până când moşul o goneşte cu mâna, fără să se trezească. Din când în când, jigania îi intră în nară şi atunci mustăciosul deschide ochii obosiţi şi supărat, vrea s'o omoare cu palăria. Musca se ridică sus, ca să revie imediat. Jocul acesta îl distrează oarecum.

Soarele atârnă în ferestre ca un buchet de flori albe, aruncând pe podele ponturi de raze împletite ca de o mână meşteră, în care praful dansează confuz, după o muzică imperceptibilă.

Mihai simte că încep să-l doară picioarele. Până acum fusese înfierbântat de mers şi oboseala nu se manifestase. Cei treisprezece kilometri făcuţi pe jos, până la gară, se topiseră în bucuria lui de a se şti odată plecat. Acum, pietre îi atârnau în vine, îngreuindu-l. O uşoară înghioldire în fluerele picioarelor, mai întâiu într'un loc, apoi înfăşindu-i tot osul, se continuă încet, ca serul unei injecţii, prin pulpă, până sus.

Trenul se opri într'o haltă vopsită în cărămiziu, cu două ferestre şi o fântână alături. Un cantonier cu fanionul strâns sta în poziţia de drepţi, la rampă, ca un militar.

Femeia de lângă moşul cu mustaţă de husar, se sculă zorită, îşi căută traista sub bancă, se roşi la obraji de încurcătura în care se găsea şi dând „bună ziua" adormiţilor, ieşi pe coridor şi scoborî. Se întoarse şi aruncă un zâmbet de satisfacţie lui Mihai care o urmase pe scară.

Incet, ca un crocodil, trenul porni trosnind din încheieturi cum ai trosni nuci în podul palmei. Ţăcăniturile dela îmbucătura şinelor deveniră tot mai dese, până nu se mai putură număra, semn că dihania de fier îşi luase viteză...

Departe, dealurile păreau ca nişte bivoli culcaţi, văzuţi din avion. In spatele lor, o perdea vineţie se ridica până la cer. Lângă terasament şi până la poalele dealurilor se întinde câmpie semănată cu porumb.

Mihai îşi ridică servieta şi ocupă locul de lângă bătrânul cu mustaţă. Aşezându-se, observă că e ciupit de vărsat şi are un semn la urechea stângă. Moşul se trezi, îl privi cu ochii binevoitori şi mormăind pe nări ca un tărcovnic, îi spuse, înghesuindu-se:

— Poftim!... poftim!...

Alături, pe banca vecină, un militar descins, cu şapca pusă strengăreşte pe ureche, îmbuca lacom dintr'un şuchiu de pâine albă şi un boţ de salam. Infulecând cu sârgă se înecă şi sughiţă.

— Dă-mi un număr! se adresă el, deodată, lui Mihai, spre surpriza moşului care deschise ochii mari.

— 9! zise Mihai zâmbind, înţelegând gândul soldatului.

Cătana puse salamul pe bancă şi începu să numere literele alfabetului pe degete. Se încurcă de vreo două ori, până când reuşi să exclame:

— I!... Ioana!... să ştii că vorbeşte de mine!... Mama mea.... şi se bătu cu mâna pe şapcă.

Bucuria care înmuguri pe faţa soldatului înălţă în sufletul lui Mihai o coloană de azur, de mulţumire că îi brodise numărul. Cine ştie ce speranţe legase soldatul de acel nume! Cine ştie dacă fata al cărei nume îl pronunţase cu toată gura nu-l aştepta să pice din zi în zi, ca pe o turtă caldă?... Aşa cum îl aşteaptă pe el, acum, Nicu Stoica, prietenul lui cel mai bun din Pomârla. Mihai îşi închipui imediat zorul în care se sbătuse Nicu să-i facă o primire cât mai bună. Atâtea insistenţe nu justificau decât aceasta.

Câţiva ceferişti părăsiră vagonul, aşa

că se făcu loc destul. Din compartimentul celalt pătrundeau până la ei miorlăiturile unei melodii de marş militar.

Mihai îşi dete cu socoteala că băeţii îngreuiaţi de maldărul dorurilor rămase în sat, acum, la întoarcere, nu-şi găseau altă potolire decât aşa. Concediul de vară e pentru ei o baie în care-şi clătesc sufletele. Ii readuce la muncă, la fetele şi gândurile lor sănătoase şi dragi.

— De unde eşti măi, fârtate? îl întrebă Mihai pe mâncăul de alături

— Ia, din Suhaia...

— Din Suhaia de lângă Pomârla?...

— Da ce, ori o cunoaşteţi?! se miră soldatul, vădit interesat.

Mihai se uită pe fereastră, înregistră numărul unei pietre kilometrice albă şi de-abia zărindu-se din iuţeala trenului şi clătinându-se puţin:

— Merg şi eu la Pomârla...

Moşul auzind numele satului lui, îşi trecu mâna peste ochi ca şi când ar fi vrut să gonească un vis urît şi holbându-se către vecinul său, care nu-i da nici o atenţie, fiind prins în discuţie cu militarul, se rugă de el:

— La cine... mă rog, domnişorule?...

— La Nicu lui Pârvu Stoican... Mi-a fost coleg de liceu... Ia, mă duc pe la el să mai petrecem o leacă...

Moşul clătină din cap ca un om beat de rachiu tare. Genele îi clipiră des ca aripile de rândunică, îi rămaseră puţin, un moment, peste vederea ochilor, ca nişte obloane şi apoi se deschiseră. Moşul căută în podea...

Gestul acesta îi însuliţă inima lui Mihai. Inţelesul care se desprindea din clătinările acelea rare, semnificative, îi găuriră sufletul. El îşi aduce aminte că asemenea caracterizări se fac numai când e vorba de oameni de nimic. Ei bine, dar asta nu se poate întinde şi asupra lui Nicu Stoican, recunoscut de toţi ca o mare speranţă. Il cunoştea aşa de bine pe Nicu!...

— Il cunoaşteţi?... Ce mai face? simulă Mihai o bună dispoziţie, cu toate că din inima lui trăgeau ghiare de îndoială.

— Eh!.. ce să facă... Stă la răcoare...

— Cum la răcoare?! sări ars ca de jăratec Mihai, schimbându-se la faţă. Ochii îi luciră ca diamantul.

Soldatul văzând că chestiunea devine pasionantă şi cum îl cunoştea şi el, din copilărie, pe Nicu Stoican, se apropie.

— Cum vine asta Moş Nichita? întrebă el.

— La puşcărie...

Mihai închise ochii. Işi acoperi cu mâinile, urechile. Auzise bine?... Realitatea nu poate fi aceasta pe care o povesteşte moşul. El a plecat de acasă în urma scrisorii lui Nicu Stoican, om în toată firea, liber, nesupus la nici o privaţiune. Dacă ar fi aşa cum spune moşul cu mustaţa de husar şi cu pistrui, el merge la un puşcăriaş... Cine poate concepe aşa ceva?

— Adevărul adevărat? chestionă Mihai, nevenindu-i să creadă.

Prea era ceva sdrobitor, o veste cu totul originală, senzaţională aproape. Să te culci bogat şi să te scoli sărac lipit pământului, sau să adormi liber, de capul tău, şi să te deştepţi în lanţuri, păzit de jandarmi, între baionete!..

— Crezi c'o să te mint eu pe dumneata! vorbi moşul cu o jale în glas. Parcă-l durea şi pe el că dă asemenea lovituri de târnăcop tocmai în bisericuţa din inima lui Mihai.

Auzise a doua oară încredinţarea din gura bătrânului şi lui Mihai tot nu-i venea să creadă. Işi aduse aminte că Nicu era un băiat potolit, cumpătat în vorbe şi acţiuni. Mai mult chiar. Avea băiatul acesta, prietenul lui cel mai apropiat, un mare simţ al realităţii. El, care uimise prin inteligenţă, prin pledoarie pentru libertate, să fie ascuns în închisoare?.. Peste putinţă!..

— Hm!.. hm! făcu Mihai uitându-se în palmă. Ii răsăriră în minte crinii din prietenia cu Nicu. Işi simţi sufletul ca un gol în care cad lilieci. Se adunau dia viaţa lui atâtea întrebări în coşarca gândurilor, încât îi fu teamă să înceapă să le desfacă. Veneau ca o pasăre neagră şi se aşezau pe crengile din inima lui. Nu putea să le gonească.

Soldatul căscase gura, larg, până la urechi, vrăsăluit şi el de cele ce eşiseră din gura lui Moş Nichita... Il întâlnise pe Nicu chiar în ziua de plecare la ar-

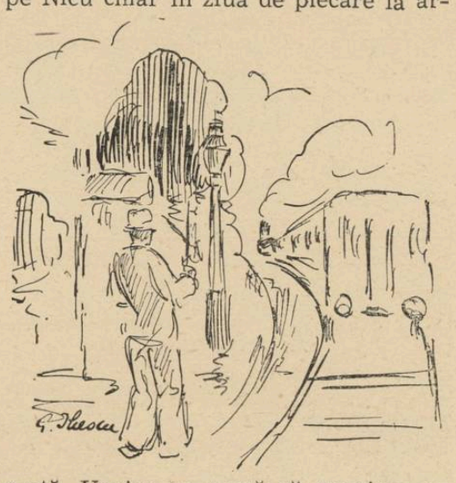

mată. Venise pe acasă să aranjeze cu recrutarea. Se opriseră, îşi vorbiseră...

In compartiment nu mai rămăseseră decât ei trei. Toţi ceilalţi se dăduseră jos, la diferite gări. Ţăcănitul roatelor suna ca un ceasornic întors de curând.

— Pentruce?.. rupse Mihai tăcerea care-i durea pe toţi.

Voia să afle totul. Să ajungă până la capăt. Chinurile sunt cu atât mai mari cu cât cauţi să le închizi în scoica sufletului. Din contră, împărtăşindu-le, te uşurezi, te aerisesti...

— A omorît o fată... Pe Virginia lui Apostol Moraru...

— Cum? făcu Mihai schimonosindu-se la faţă.

— Ci-că, a prins-o cu un flăcău din sat. Ştii, se iubeau amândoi, că şi ea era la şcoală... să se facă învăţătoare...

Mihai nu zise nimic.

— ...Mai avea un an şi termina, continuă moşul cu mustaţa de husar. A prins-o alaltăeri seară şi i-a ciopârţit capul cu o toporişcă... Nenorocire, ce vrei... ceasu' rău...

— Chiar aşa, ceasu' rău! se minună militarul.

Mihai se reţinu să nu isbucnească în plâns. Carevasăzică era o realitate din cele mai crude, o crimă din cele mai barbare. N'ar fi crezut niciodată că Nicu, el, Nicu, să poată supăra pe cineva. Cu o toporişcă, la fel ca pe câini!... Virginia îi apăru în ochi, aşa cum o văzuse ultima oară, în însoţirea lui Nicu, Virginia, despre care el îi vorbea ca de o floare, ca de un înger, să cadă răpusă de mâna lui Nicu!... Dragostea lor a avut întotdeauna, după câte îşi aduce aminte, o strălucire particulară. Scumpetea lui Nicu de a se desvălui în alte ocaziuni, nu era curentă în legăturile lor. Din contră, Nicu proceda după un plan serios şi personal: căuta să-şi pună numai întrebări grele, a cărora rezolvare necesita în primul rând sinceritate. Iată ce a sacrificat Nicu, după cum spunea chiar el... Işi aminteşte ceva din viaţa lor: într'o seară se plimbau pe o alee din grădina publică. Numai el şi cu Nicu tulburau tenebrele. Nicu îi povestea un roman străin pe care îl citise cu o zi mai înainte. I-au rămas în creier perfect de bine vorbele lui Nicu, prin care exprima punctul culminant al romanului: eroul omorîse pe eroină, sdrobindu-i capul cu un tpor...

Deodată, tot trecutul petrecut cu Nicu se învârti în faţa lui ca nişte căluşei.

— Soarta... apăsă bătrânul, după un timp.

—Eu tot nu cred... se răsvrăti Mihai, căci i se părea oarecum inimaginabil aşa ceva, cu toate că nu mai putea uza de nici un argument.

— Eu vin de-acolo...

— De unde?

— Dela puşcărie, domnişorule...

Mihai lăsă capul în palme. O umbră în chip de femeie cu coasa pe umăr îi trecu prin faţă rânjindu-se. Nu mai auzi nici ţăcăniturile roţilor trenului, nici propria-i răsuflare. Ar fi dorit să fie singur într'un câmp, ca să poată striga, să poată urla.... Icoana lui Nicu, tras la faţă, cu părul lui ţepos, cu ochii negri ca lignitul, plini de lacrimi mari, sticloase i se aşează pe genunchi... Incercă s'o ia cu mâna. Nu găsi nimic, numai dunga pantalonilor.

— Cel mai bun, îngână el printre suspine.

Ar fi vrut să fie cu ani în urmă, când şedeau amândoi la aceeaş gazdă, când dormeau în acelaş pat, când mâncau din aceeaş farfurie. Pe stradă nu ieşeau unul fără altul. Erau nedespărţiţi. Năzdrăvăniile făcute împreună, geamurile sparte şi ulucile rupte.. Toate au pierit, s'au acoperit de fum negru, cărbunos.

— Cel mai bun!..

Trenul se opri printr'o smucitură, care-i lovi de canapele. Se sculară toţi trei, tăcuţi ca nişte călugări cari au uitat să vorbească. Scoborîră...

Undele serii să lăsau alene din înalt. Gara, nevăruită, îl primi respingător. Coarde roşiatice de lumină solară împovărtite pe după trunchiuri de copaci, le da o înfăţişare de făclii.

Dihania pării din încheieturi... se pierdu după deal...

Mihai rămase singur pe peron, ca un pom în mijlocul câmpului, neştiind încotro să apuce...

— Fatalitate... pronunţă el stins.

IN LOC DE CRONICA DRAMATICA

Lecţiile de teatru ale lui Caragiale

de CICERONE THEODORESCU

Un minunat refugiu — anume căutat şi departe de mediul zâmbăreţ al comedioarelor, operetelor şi revistelor care fac nota caracteristică a anotimpului — ne-a furnizat lectura „cronicilor dramatice" ale lui I. L. Caragiale, recent date tiparului în cele două compacte volume apărute în editura Fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II".

Ducând mai departe lucrul început temeinic de regretatul Paul Zarifopol, ediţia îngrijită de d. Şerban Cioculescu reuneşte în vol. IV şi V din „Operele" lui Caragiale, notiţe critice, literatură, versuri, articole politice şi **cronici dramatice.**

Am început lectura acestor volume, dela sfârşit, cu cronicile marelui ctitor de teatru românesc, şi nu am regretat.

Sunt aci vederi agere de ansamblu, note în marginea actualităţii teatrale, care-şi păstrează un interes viu şi astăzi, orientări şi atitudini în care siguranţa gestului critic se împleteşte cu o savuroasă şi inegalabilă vervă.

Despre modul „cum se face critica teatrală la noi" Caragiale are constatări aspre şi juste, amuzante şi (fără nici o exagerare) de actualitate mereu.

Asupra repertoriului nostru teatral, găsim pagini ca de azi, oricât ne-am bucura la gândul progreselor înregistrate, cum se zice, dela război încoace:

„In acest repertoriu, piesele se împart în trei mari categorii: **localizări, plagiate şi traducţii.**

Afară de acestea, mai este o categorie foarte mică, pierdută în grămada celorlalte trei, dar pe care, pentru interesul obiectivităţii cercetării de faţă, nu trebue s'o dăm uitării — categoria pieselor originale... aşa de puţine...".

Despre nivelul unui anumit teatru dela noi şi despre lumea care, neavând pretenţii de artă, vine la teatru „ca să se arate"..., Caragiale povesteşte într'un loc următoarea semnificativă întâmplare: „Un prieten al meu, după o călătorie de o zi în căruţa de poştă, ajunge seara sdruncinat şi flămând într'un orăşel de provincie. In orăşel, un singur birt; intră şi zice birtaşului.

— Domnule, mi-e foame grozav; dă-mi ceva; ce ai?

— Stufat.

— Stufat! Nu pot să sufăr; nu mănânc stufat!

— Ba ai să mănânci! zice birtaşul inperturbabil.

— Cum asta, să mănânc? Nu mănânc deloc, mă iartă!

Şi iese trântind uşa. Caută alt birt, nu e; vreo cafenea, nu găseşte. Se plimbă un sfert de ceas, două, trei; în sfârşit, biruit de osteneală şi de foame, intră iar:

— Ei, dacă n'ai altceva, dă-mi şi stufat.

— Nu ţi-am spus eu că o să mănânci? zise birtaşul triumfător".

Pentru birtaşii teatrelor de vară de astăzi, pentru foamea potolită cu... stufat de vodeviluri, reviste sau operete, pentru publicul obligat „să iasă undeva seara", „anecdota" de mai sus îşi are sensul ei de biciu uşor sau dacă vreţi, de fier roşu.

Problema conservatoarelor de artă dramatică, pe care am expus-o cu alt prilej în aceste coloane, marele Cara-

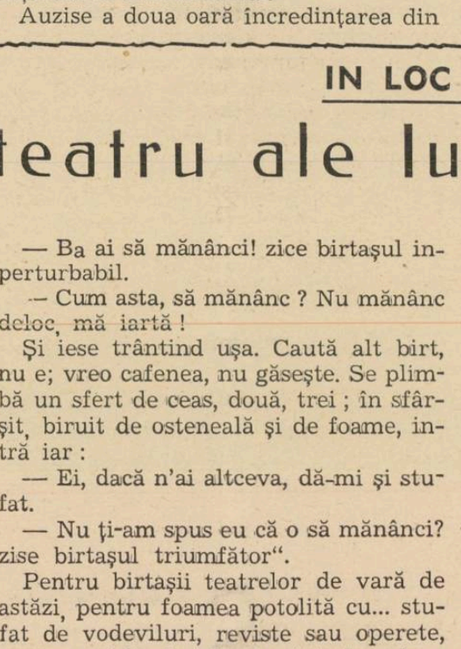

I. L. Caragiale

giale o rezolvă în câteva rânduri incisive, la un final de cronică, punându-i pe profesori să se explice cam aşa:

— ...„Ce stricăm noi dacă pe porţile deschise de perete ale conservatoriilor nu vrea să intre niciun talent remarcabil? Cum o să poată eşi din conservatorii talente mari, câtă vreme nici unul nu vrea măcar să intre?

Ce să iasă, dacă n'a intrat nimica?"

...Şi de atâtea ori, firește, nu fără dreptate.

Nici în ce priveşte prima noastră scenă, cronicarul dramatic dela „Pagini literare" nu e mai cruţător. El fixează, în altă parte, („Teatrul Naţional I") câteva scurte adevăruri, pe care din nenorocire am avut a le verifica în nenumărate rânduri, şi mai încoace:

„Ceeace se face la teatrul Naţional **„nu este teatru"....** „nu se pot plânge artiştii că publicul nu iubeşte **teatrul naţional,** fiindcă aşa lucru nu există decât cel mult pe jumătate: **naţional,** o fi, frate; dar **teatru,** nu-i deloc".

Ne vedem îndreptăţiţi a întreba: câte din îmbunătăţirile ce-ar fi fost de aşteptat, dela Caragiale încoace, am putea să citâm?

Vom cita mai degrabă şi mai cu plăcere, această minunată definiţie a actorului, încorporată de Caragiale într'o imagine care, dela el, a tot circulat şi mai circulă, fără a se ţine **şi practic** seama de ea:

„Artistul dramatic este un executant instrumental, al cărui instrument este chiar fiinţa lui materială.

Un instrument poate fi minunat pentru o anumită bucată, foarte nepotrivit pentru alta, absolut imposibil pentru o a treia.

Ţipătul feroce de alarmă nu ni-l poate da clarineta guturăiată: ni-l dă trâmbiţa metalică cu glasul ei strălucitor şi eroic. Dar pentru aceasta, cu accentele-i mai slabe, şi melancolice şi vesele, clarineta nu rămâne un instrument mai puţin preţios: când e vorba a ne da fraza idilică, pastorală, o trâmbiţă ce se respectă trebue să lase clarineta să-i treacă înainte".

...Aviz trâmbiţelor cu orgolii bătrâne, dar îndărătnice!

Şi altundeva, tot despre actor:

„Legea artistului trebue să fie stăpânirea asupra pasiunilor pe care le înfăţişează".

Sau despre arta dramatică în genere: „Arta nu stă în atingerea absolutei perfecţii, ci în o relativă lipsă de imperfecţiuni. Şi tocmai aci stă rolul criticii: să semnaleze inperfecţiile şi să recomande eliminarea lor, dacă lucrul e cu putinţă..."

Lecţii de teatru. ale unui pedagog ...de bună şcoală veche!

Pictorul Grigorescu la Câmpina

(Urmare din pag. 5-a)

pleoapele să se închidă pentru vecie peste minunaţii ochi ce cuprinseseră şi filtraseră un univers.

La mormântul marelui plăsmuitor şi cântăreţ al culorii, peisagiului şi sufletului românesc, sunt puşi de straje vrăjitorii mesteceni din mai toate tablourile lui, iar la căpătâi veghează o troiţă de piatră, de aproape trei metri, dintr'un singur bloc, croită par'că astfel de natură, anume pentru desăvârşitul ei iubitor. Regretatul sculptor Măţăoanu a muncit cu spor şi cu inspiraţie, reuşind s'o realizeze cum nu se putea mai potrivit pentru cel mai mare pictor pe care penelul românesc îl avusese până atunci. Impunătoare, sobră, tăcută dar pilduitoare ca şi fapta lui Grigorescu, stă această troiţă la mormântul marelui dispărut ,în cimitirul Câmpinei.

Din cuibul de odinioară — ceea ce unii socot drept „casa pictor Grigorescu" — n'au rămas decât accesoriile, din care fiul marelui dispărut şi-a făcut adăpost pentru dânsul şi familie.

Cuibul sfânt de inspiraţie, muncă asiduă şi întâlniri de prietenie — în înţelesul antic al cuvântului — a căzut pradă flăcărilor, din neglijenţa unor soldaţi germani, încartiruiţi acolo. O zi de toamnă din anul armistiţiului a fost martoră acestei dureroase întâmplări care, sub forma unor imense şi neîndurate limbi de foc a mistuit cu lăcomie, mai tot tezaurul de amintiri scumpe, de simţire şi artă, în care Grigorescu îşi pusese cu dărnicie o bună parte din genialul şi neţărmuritul său suflet.

CONSTANTIN STELIAN

Poşta redacţiei

D-lui *Profesor* LIVIU MARIAN-*liceul Haşdeu.* — Vi se vor trimite neîntârziat cele două numere cerute (4 şi 6). Mulţumesc pentru simpatia pe care o arătaţi revistei noastre.

GEORGE BUTNARIU-*Bicazul Ardelean.*— Regretăm că nu vă putem servi. Trimiteţi întâi costul abonamentului la administraţia noastră şi veţi primi apoi regulat „Universul literar".

PETRE VICTOR. — „Eliberare" nu se poate publica. Cred că aţi avea ceva de spus. Mai trimiteţi.

M. BĂDESCU. — Nu se mai pot publica astăzi versuri ca acestea:

Amarnic mă 'nşelam atunci
Când mai credeam că mai scântee
Un strop de dragoste curată
Intr'un perfid piept *de femee!*

Pot însă figura cu cinste într'un album.

C. C. — Continuă, dar fereşte-te de imitaţiuni. Cele patru poezii trimise sunt inspirate de Coşbuc. Nu te grăbi cu publicarea. Mai târziu ţi-ar părea rău să vezi tipărite asemenea poezii. Mai trimite-ne când simţi că ai ceva de spus şi îţi vom publica bucuroşi de va fi cazul.

MARIANA. — „Dorinţă".

Ce dor sufletu-mi răscoleşte
Ce melodie surdă (o, de-ar fi fost
mută! n. n.) în urechi.(?)
Motivul *este că îmi eşti drag*
Din vremile 'nsorite şi străvechi.

Când ai o asemenea „Dorinţă" n'o spune nimănui.

VICTOR ADRIAN. — Epigramele dumitale au spirit.

O pildă: „Unei bucătărese".

E femee d'alea 'nfipte
Şi găteşte orice-ţi place
Lui bărbatu-său îi face
Insă, numai zile fripte!

Fereşte-te de trivialităţi şi de inspiraţie dela alţii...

r. st.

LA GALAȚI

Reportaj fără Ieșeni, fără cotnar și cu duh de-al meu (deci fără), salvat de d. Trancu-(tot) Iași

de RADU A. STERESCU

Am plecat la Galați cu rapidul și cu intenții frumoase. In compartimentul în care mă aflu, ca de altfel în toate compartimentele celelalte, majoritatea o alcătuesc călătorii nearieni. In Germania un asemenea tren ar duce direct la o tabără de concentrare.

E cald și de pretutindeni se înalță un miros reavăn... de usturoi.

Vecinul meu cel mai apropiat — din păcate prea apropiat chiar — are pistrui și o mare doză de curiozitate.

Vrea cu orice chip să știe ce anume „afaceri" îmi îndreaptă pașii (cu rapidul) spre Galați. Rezist! E insistent. Răspund în doi peri. Adică exact de două ori mai mulți — gândesc eu — de câți are vecinul meu de vis-à-vis, în mijlocul unei chelii lucitoare și unsuroase.

N'am plecat decât de o jumătate de oră și tovarășii de compartiment înalță imn de slavă lui Morfeu. Un cor imens de sforăituri, în care nici maestrul Alessandrescu n'ar putea pune ordine.

Domnul cel chel, care e și mai voluminos, are — curios — instrumentul cel mai pițigăiat. Piculina lui mă exasperează. Vecinul „apropiat" și insistent a renunțat pentru moment să afle adevărul asupra călătoriei mele.

Trec pe culoar să privesc liniștit la câmpia ce se desfășoară înainte-mi.

Totul e verde. Atâta verde cât găsești numai în culegerea de poezii populare a lui G. Dem. Teodorescu.

Pe alocuri, păzite de copilandri cu țurcane înfundate adânc pe urechi, pasc liniștite cirezi de vaci.

Mi-aduc aminte de vacile slabe — 7 mi se pare — de care ni se vorbea la Religie și mă gândesc că vacile pe care le văd sunt mai slabe decât orice simbol de sărăcie.

E drept că și mai multe. Dar unde or fi vacile grase? Se vede c'au rămas toate în paginile cărții de Religie.

O APARIȚIE INDUIOȘATOARE

Intr'o gară, trenul stă să se odihnească și el.

Când să plecăm, zăresc pe drumul din dosul gării un copilaș care aleargă cât îl țin picioarele. Trenul pufăe greoiu și pornește. Piciul are în dreapta un coș. Desigur fructe. Cine știe câte speranțe se legau de „vânzarea" lor. A venit prea târziu. Pune coșul jos și începe să plângă, uitându-se după tren. S'a dus „vânzarea". Și, cu ea, poate pâinea celor câțiva frați ce așteaptă acasă...

AM AJUNS

După mai bine de patru ore de drum am ajuns în orașul visurilor mele. Vă rog să credeți că nu e nici un pic de poezie în această alăturare de cuvinte. Era atât de cald în vagon și atât parfum de usturoiu, încât sosirea la Galați îmi apărea ca un vis minunat și din ce în ce mai dorit.

Galații!... O gară curată cu toate cele cuvenite: hamali, scandal, șef, fum și automotoare. La ieșire așteaptă mulțime de mașini și trăsuri.

Cele câteva mașini par venite deadreptul dintr'un muzeu al începuturilor automobilismului. In oraș m'am convins că există și trăsuri curate și mașini cu care se poate umbla. Pare-se că acestea nu se coboară însă până la a merge la gară.

HALA DE BERE

In centru, hala de bere (nu știu dacă Luther sau Bragadiru — amănuntul e de natură să compromită un reporter) strânge la mesele-i numeroase toată elita orașului. Fiecare își are locul lui, așa încât risc așezându-mă să rup tradiția cine știe cărui pașnic cetățean al urbei.

In front cu tovarășii de masă și de halbe primesc defilarea Gălățenilor echipați „de Duminică".

Mae West pare să fie modelul ales de elegantele gălățene, întru desvoltarea trupului lor. Vedeta cu forme pline ar putea fi însă geloasă pe adeptele sale.

Printre mese o picoliță aprinde țigări și imaginații. Mai ales imaginații...

Orhestra care s'a mutat afară, nu de mult — cu pian cu tot — **atacă** o bucată clasică. Rezultatul, pe care l-ar invidia și cel mai bun strateg: inamicul este absolut distrus. In arta militară un **succes** trebuie însă **exploatat**. Din fericire lucrurile se petrec altfel în civilie.

Orhestra termină repede și **atacă** de astădată o melodie modernă.

Două vedete din seminția tovarășilor mei de tren culeg aplauze și bani pe un taler întins cu grație.

Se înserează, și oamenii cu rostul lor părăsesc grăbiți „localul". Comand o friptură care se dovedește bună și mai cu seamă ,ieftină. Intre timp examinez picturile, „originale" cum mă asigură chelnerul, de pe pereți. (Uitasem să spui că, odată cu orchestra, m'am transportat și eu *înăuntru*).

O lebădă uriașe își înalță maestoasă gâtul peste câțiva plopi galbeni din același plan. Alături, o Salomee într'o toaletă cu zorzoane multe, ne privește cu niște ochi mari și... roșii.

BIBLIOTECA URECHIA

Aproape de hala de bere se află „Biblioteca Unechia".

Dela cărturarul gălățean au rămas 40.000 de volume dintre cele mai prețioase. Aceste volume vor fi așezate într'o clădire ce a fost ridicată tot din inițiativă particulară dar care șeade gata de roșu pentrucă, din lipsă de fonduri, nu poate fi isprăvită.

Până la terminarea clădirii bibiliotecii Urechia, cele 40.000 de volume se adăpostesc pe sălile liceului local și într'o magazie din care se afirmă că ar fi fost furate și vândute la kilogram un vagon și jumătate de reviste.

V A U

Așa-i ziceau cei apropiați lui Vasile Alexandrescu Urechia.

Cred că nu se poate vorbi de Galați fără a se pomeni cu pietate numele acestui patriot înflăcărat și învățat emerit. Din păcate figura lui Urechia este multora necunoscută sau — ceea ce e mai grav — rău cunoscută. Soarta a vrut ca marele critic Maiorescu să se găsească în tabăra adversă aceleia din care făcea parte el. Ba încă Maiorescu a scris câteva rânduri pline de ironie, din care profesorul gălățean apare micșorat. Maiorescu a fost un om echilibrat, serios, grav și gravitatea pare să impresioneze chiar generațiile urmași-

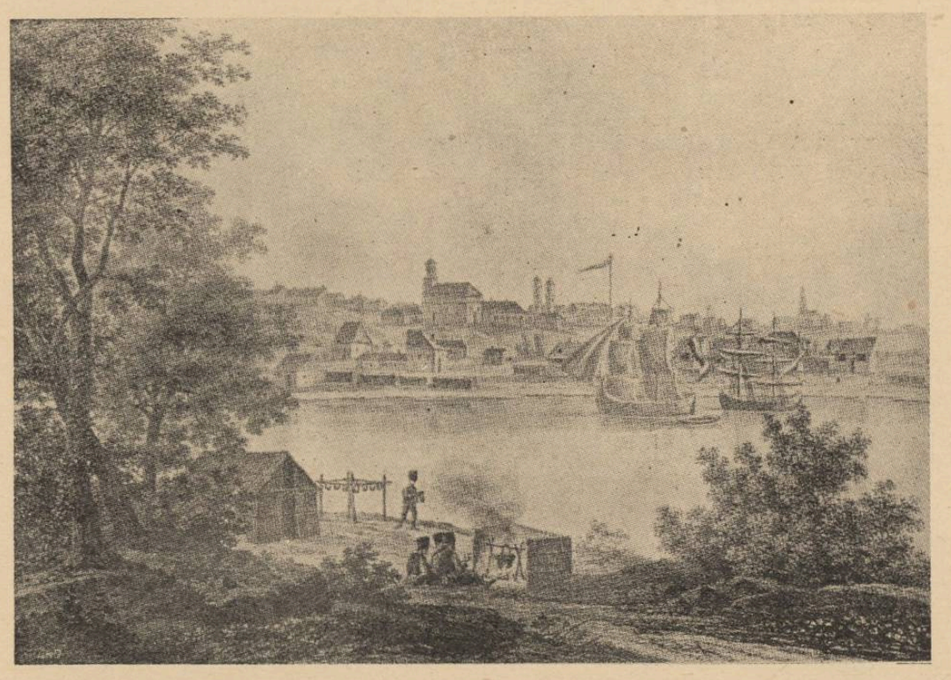

Vedere generală a orașului Galați luată de peste Dunăre, către sfârșitul veacului XVIII. (După o stampă germană din biblioteca Urechia).

lor. Apoi Maiorescu s'a bucurat de o autoritate unică în istoria literaturii române. Opiniile lui au luat caracterul de sentințe definitive pentru contimporani și, în mare parte, rămase neapelate până astăzi. Dacă, pentru vremurile când au fost rostite, sentințele maioresciene au avut darul de a constitui un îndreptar în haosul începuturilor literaturii noastre, — Maiorescu reprezentând un summum în ce privea judecata estetică și literară — astăzi, aceste sentințe legate de timp, ca și omul care le-a rostit, apasă greu asupra multora dintre oamenii de seamă ai trecutului. Și ne aflăm astfel în situația ciudată de a fi nevoiți să **reabilităm** oameni de mare merit, cum este cazul lui Urechia.

In volumul „Vechituri" d. Radu D. Rosetti scrie câteva pagini luminoase asupra lui.

Domnul Rosetti arată acolo, că timp de o jumătate de veac dascălul gălățean a fost „pioner neînfricat al latinității".

„De-a predat o lecție de istorie, la un voevod băștinaș s'a oprit mai mult; de-a scris o istorie a literaturii române, pagina patriotică a comentat-o mai cu drag; de-a compus o nuvelă, a glorificat un erou național; de-a ținut o conferință, despre iubirea de țară a insistat...."

Tot în acest articol d. Rosetti reproduce două scrisori: a lui Rațiu și a preotului V. Lucaciu, din care se poate vedea cât ajutor a dat el fruntașilor „de dincolo" și alte două scrisori semnate de D. Ghica și Duiliu Zamfirescu, cari dovedesc o activitate febrilă dusă de Urechia pentu a obține simpatia statelor streine și sprijinul lor în chestiunile ce priveau țara noastră.

D. Rațiu îi cere lui Urechia, pe atunci președinte al Ligii Culturale, să trimită „înainte și deodată" prețul a 100 de abonamente la „Tribuna" și alte 100 la „Foaia poporului" și „o sumă mai însemnată", pentru achitarea datoriilor pe cari le avea tipografia „Tribunei".

Părintele V. Lucaciu îi scrie chiar în ziua când s'a eliberat din temnița dela Seghedin. Martirul ardelean spune, între altele: „Vin să vă rog să-mi trimiteți spese. Sunt aci fără ban de ajutor. Trebue să-mi fac vestminte, trebue să-mi caut de sănătate, trebue să îmi văd copilul. Apoi trebue să caut a străbate la D-voastră ca să punem la cale programul de acțiune pentru viitor...."

D. Ghica îi scrie lui Urechia, arătându-i că la Londra evenimentele interne sunt prea grave pentru a putea permite, pentru un moment, o încercare de a deschide „chestiunea românească", iar Duiliu Zamfirescu spune :

„...vom trimite circulara D-voastră oamenilor însemnați ai Belgiei și vom căuta pe sub mână, să-i interesăm de nobila cauză, căreia v'ați devotat cu toată inima"....

Spre a face cunoscută dreptatea cauzei noastre, V. A. Urechia a scris mii de scrisori, celor mai de seamă personalități ale Apusului.

Adăugați la toate acestea faptul că Urechia a organizat manifestația la columna lui Traian, din Roma, în favoarea alipirii Ardealului, că a trimis în Ardeal mii de cărți românești pe care le căra în desagi Badea Cârțan prin hățișurile munților, că a cuvântat la Ateneu până a plictisit pe toți blazații cafenelelor și *„cercurilor alese"* din Capitală și a ajuns obiectul ironiei lor, că a fost animatorul Ligii Culturale și că, rău bolnav de inimă, el care fusese atât de inimos, și-a dat duhul pe când lega un pachet de cărți pentru „dragii de dincolo". Veți vedea astfel câtă dreptate are domnul Radu D. Rosetti să se întrebe:

„Cum se face atunci că, de câțiva ani, de când ascult ce se vorbește la Radio și în săli publice, cu ocazia sărbătoririi Unirii, nu aud pomenindu-se de nimeni fie chiar și în treacăt, numele lui V. A. Urechia? De ce această uitare atât de nejustificată?"

O întrebare pe care și-o pune orice om de inimă și de bună credință și la care e mai bine să nu căutăm răspunsul.

O ȘCOALA MODEL

La școala primară numărul 6 mă impresionează în primul rând biblioteca. Peste zece mii de volume rânduite cu grije pe săli și în clase: toți clasicii români în frumoasa ediție „Minerva". Multe volume legate. Toate curate, îngrijite, așezate potrivit cu puterea de înțelegere a elevilor din clasa respectivă.

In curte, elevii mai multor școli fac repetiție pentru 8 Iunie. Un dascăl le cântă din vioară iar ei rostesc în cor, veseli, plini de viață:

Trece rața Dunărea
Cu rățoiul după ea....

Unul dintre profesori vine cu cheia dela muzeu.

Muzeul e o cameră lungă, în care sunt așezate jur împrejur: pietre, animale, cărți, obiecte de cult, arme, ...tot ce au putut strânge în 32 de ani de rodnică activitate cei doi soți Pașa, amândoi institutori, amândoi buni, amândoi blânzi, simpatici, neobosiți când a fost vorba de școala ce le-a fost dragă.

UN RÂS IN STARE DE PLÂNS

In mijlocul sălii un râs își arată colții, într'un rânjet care l-a botezat.

In blana lui și-au făcut moliile adăpost statornic. S'au încercat bieții profesori să le ucidă cu fel și fel de preparate spițerești din care — fiecare — „vă scapă de molii în 24 de ore". In lumea moliilor reclama pare să fie însă ineficace. Căci numai astfel se explică dece, numai la câteva zile după fiecare toaletă a râsului, alte generații de molii își luau zborul din părul lui pornit pe chelie. Și astfel, bietul râs se găsea, în clipa în care l-am văzut eu, într'o stare de plâns.

Muzeul Pașa, despre care e bine să se știe că a fost evaluat la 5 milioane, posedă o secție interesantă de petrografie, frumoase exemplare din domeniul zoologiei, numeroase acte vechi, monezi, **cărți, arme, etc.**

La intrare, într'o carte de aur, se găsesc impresiile și semnăturile a o mulțime de oameni de seamă, români și străini.

Muzeul Pașa a fost dăruit casei Cuza Vodă unde i se va destina o sală mare ,astfel ca piesele prețioase ce se află în el să poată fi puse în valoare.

CASA LUI CUZA

Pe strada ce poartă numele domnitorului, s'a aflat până mai ieri o casă dărăpănată, în care odinioară a locuit Cuza pe când era pârcălab de Galați.

Din casa aceasta, care merită să păstreze memoria marelui domnitor, proprietarii ei, străini de neamul și de sufletul nostru, au făcut hotel cu faimă rea.

Inițiativa particulară a intervenit însă și de astădată, spălând o rușine pe care orașul nu o merita. Colonelul Rațiu, un om de rară energie și putere de muncă, alături de harnicul institutor Pașa, de președintele tribunalului local și o seamă de intelectuali gălățeni au întemeiat un comitet al Casei Cuza-Vodă, au bătut drumuri multe și obositoare dar au reușit să adune fondurile necesare spre a cumpăra locuința lui Cuza.

Astăzi, zidurile vechei clădiri au fost dărâmate și pe locul ei se va înălța o casă nouă, care va respecta înfățișarea și împărțirea celei vechi. Intr'una din camere va fi așezat, după cum am arătat mai înainte, muzeul Pașa, iar celelalte camere vor fi mobilate cu lucruri rămase dela domnitor, pe care d. colonel Rațiu speră să le adune prin bunăvoința acelora în a căror stăpânire se află astăzi.

Terminarea clădirii și înzestrarea ei cer încă multă muncă. Așa cum l-am cunoscut pe colonelul Rațiu, suntem siguri însă că lucrul va fi dus la bun sfârșit.

VORBA DULCE CU D. GR. TRANCU-IAȘI

Recitind cele scrise despre Galați mi-am dat seama că prezentarea făcută de mine portului dunărean era un fel de înmormântare clasa I-a a genului inaugurat cu pagina despre Iași.

O dublă și fericită asociație de idei mi-a îndreptat gândul spre d. Trancu-Iași, despre care știam că posedă un vast și interesant material asupra Galaților și o nemărginită bunăvoință.

Iată-mă's așadar la d. Trancu-Iași, care, cu o amabilitate pentru care nu pot găsi termen în vocabularul meu, îmi destăinuie cele de mai la vale :

„Sunt abia câteva zile de când m'am înapoiat dela Galați.

Primul drum pe care l-am făcut acolo a fost la vila Cuza. M'am interesat de minunea realizată de colonelul Rațiu și am rămas încântat văzând că se lucrează cu spor. Insă, — întotdeauna e un *însă* la mijloc, — Comitetul dela Galați trebue ajutat ca să-și poată desăvârși opera.

Deunăzi a fost la mine profesorul Pașa, care mi-a arătat actul de donație al muzeului soților Pașa către Comitetul vilei Cuza-Vodă.

Vila Cuza ! In această casă am locuit câțiva ani. Aci s'a născut și a fost botezat fiul meu Eugeniu. Prietenii mei își aminteau deunăzi de frumoasa încăpere în care, cu prilejul botezului, lăutarii au cântat hora Unirii.

In vila Cuza am avut fericrea să am de oaspete pe marele istoric A. D. Xenopol. In cinstea lui am dat atunci o masă la care au participat toți cei ce se ocupau de statuia lui Eminescu. Erau acolo : Hamangiu, Corneliu Botez, Jean Bart, C. Calmuschi, etc.

Câte amintiri nu-mi evocă Vila-Cuza ! Scriitori din București au venit la Galați, cu ocazia unei ședători pentru ridicarea monumentului lui Eminescu, operă pe care am realizat-o. Mi-aduc aminte, că la dejunul oferit de mine în Vila Cuza au luat parte St. O. Iosif, Anghel, Jean Bart și alții. Imediat după masă, au plecat din Galați. Am continuat cheful în tovărășia bunului prieten și subtilului epigramist Cincinat Pavelescu. Ajuns la Sinaia, Cincinat mi-a trimis această întrebare versificată :

Când ne mai chemi la vila Cuza
In vinul tău ca să-mi moi buza,
Și ca să mă inspire muza ?

Cum Cincinat făcea curte unei gălățence din strada Carol, căreia îi dedicase un volum de versuri și cum el era adesea invitat de Regele Carol I, i-am răspuns tot în versuri :

E prea dinastic Cincinat
Și a uitat complet de Cuza.
De când a fost pe la Palat
In strada Carol cată muza.

Nu e pentru prima oară când ne-am duelat pe calea versului. Astfel, într'o scrisoare Cincinat îmi spunea :

„Eu nu știu ce s'admir mai mult :
Când te cetesc sau când te-ascult"
Amice Trancu, s'ar cădea,
Așa să încep scrisoarea mea.
Căci mă întreb de nu-i păcat
Că tu, cu verva ta bigamă
De madrigal și epigramă,
Să rămâi simplu avocat.

Oricât talent să ai la bară,
Cum ași putea să nu regret
Că pierd în tine un poet
De-o calitate-așa de rară ?

MONUMENTUL EMINESCU

Parcă-i un vis — continuă d. Trancu-Iași interesantele-i amintiri — solemnitatea inaugurării monumentului lui Eminescu la Galați. Sunt 27 de ani de-atunci. Ministru al instrucțiunii era C. Arion și serbarea a fost prezidată de el.

Au vorbit: C. Arion, d. prof. Nicolae Iorga, Duiliu Zamfirescu, ca delegat al Academiei Române și alții. In fața monumentului au defilat elevii școlilor din Galați.

După amiază, cuvântul festiv al lui Coșbuc, dizertația d-lui Rădulescu-Motru, cântecul doamnei Lucia Cosma... S'a dat apoi un banchet în cinstea ministrului Arion, cu icre moi și cu șampanie. Masa fusese comandată la Casa Capșa din București și tacâmul costa 20 de lei.

Mi-aduc aminte că am spus atunci unui ziarist care credea că tacâmul lui e gratuit :

— „Măi băete, noi suntem părinți de statuie, nu fii de statuie...".

STATUIA LUI LASCAR CATARGIU

Pentrucă vorbim de statui, trebue să-ți spun că am adus la Galați monumentul lui Lascăr Catargiu, care se află între Palatul episcopal și grădina publică.

Acest monument e opera lui Romanelli din Florența.

O massă enormă de granit și de bronz a fost transportată dela Florența la Galați, grație intervenției făcută de mareșalul Badoglio, după ce venise la Galați să decoreze orașul pentru eroismul dovedit în timpul marelui războiu. Atunci am avut și eu cinstea să capăt decorația ialiană de mare ofițer al ordinului *Mauriciu Lazar*.

De sigur că, după ce statuia a fost așezată, s'au perindat prin fața ei membrii comitetului, cari timp de 30 de ani o lăsaseră în părăsire la Romanelli, repetând scenele descrise de Oscar Wilde în minunata sa carte „The Story of the happy prince". Că mustățile lui Lascăr Catargiu sunt prea mari, că nu seamănă aidoma cu el, ca și când un monument ar trebui să transmită generațiilor care vin portretul fizic al celui căruia îi este închinat, și nu să fie simbolul care să amintească viața și activitatea sa.

ACI INTERVINE ȘI MĂRIA SA ANECDOTA

Dar așa e lumea. Și nu vreau să alunec pe panta tristă a ingratitudinei, ci prefer să-ți dau câteva amintiri de oameni veseli cari au trăit la Galați.

Unul dintre aceștia a fost *Virgil Benișachi*, decan al baroului de Galați, o inteligență vie și o cultură aleasă.

La inaugurarea băcăniei „Spicul de grâu" Benișachi s'a întâlnit cu depozitarul de ziare al „Universului" pe acele vremuri, Anton Papadopol.

Mai un păhăruț, mai încă unul. La un moment dat se pornește o vie discuție între ei. Benișachi susținea nevoia unui local de teatru la Galați, iar Papadopol nevoia unei *chambre séparée* la „Spicul de grâu". Două ore s'au aprobat unul pe altul.

— Sigur Antoane, de ce Brăila să aibă 3 teatre și Galații niciunul ?

— Sigur, Coane Virgilică, răspundea Papadopol, eu sunt comersant. Vreau să beau un pahar de vin fără să mă vadă lumea. Eu nu pot bea în prăvălii.

— Sigur Antoane. Cum e posibil să avem trupe de teatru la Galați fără să avem un local cum se cade de teatru.

Și așa, din sigur în sigur, erau de perfect acord, unul vrând teatrul. altul chambre séparée

Câți oameni de vază s'au perindat pe la Galați !

Curtea de Apel din Galați era pepiniera de unde se recrutau consilierii Curții de Casație.

A propos de Curtea de Apel. Imi amintesc de conu Nae Dumitrescu, un foarte simpatic consilier.

Se înfățișează în fața Curții, într'o ședință de după masă, un proces de adulter.

La bară doi împricinați: unul tânăr și altul bătrân. Conu Nae, de pe fotoliul președențial, se adresează celui tânăr și-i spune :

— Așa sunteți voi, nenorociților. Stricați casele oamenilor. Nu mai poate avea românul muiere din cauza voastră

Cel tânăr se uită rușinat la președinte, și-i spune timid :

— Nu's eu domnule președinte Mnealui mi-a stricat casa.

Era *cel bătrân* vinovatul.

N'am terminat amintirile mele din Galați. Am atâtea !

Poetul Nenițescu spunea odinioară

Galați, oraș cumplit de negustori
In tine stă poetul ca'n Sodoma.
Tu îi întinzi în cale mândre flori,
El nu le-a cunoscut aroma.

Și totuși, Galațiul acesta, oraș cumplit de negustori a ridicat întâia statuie a lui Eminescu, după bustul dela Dumbrăveni. Galațiul a adăpostit și bustul lui Kogălniceanu și statuia lui C. Negri și a jucat un mare rol în timpul marelui războiu.

Curând, în fața gării din Galați se va ridica monumentul eroilor ceferiști.

Despre toate acestea vom mai vorbi altădată, căci Galațiul merită să fie evocat și pentru oamenii cari au trăit odinioară în el, dar și pentru rolul pe care l-a jucat în istoria țării, atunci când era prima etapă a celor ce veneau în țara Moldovei".

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 21
SAMBATA 9 IULIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

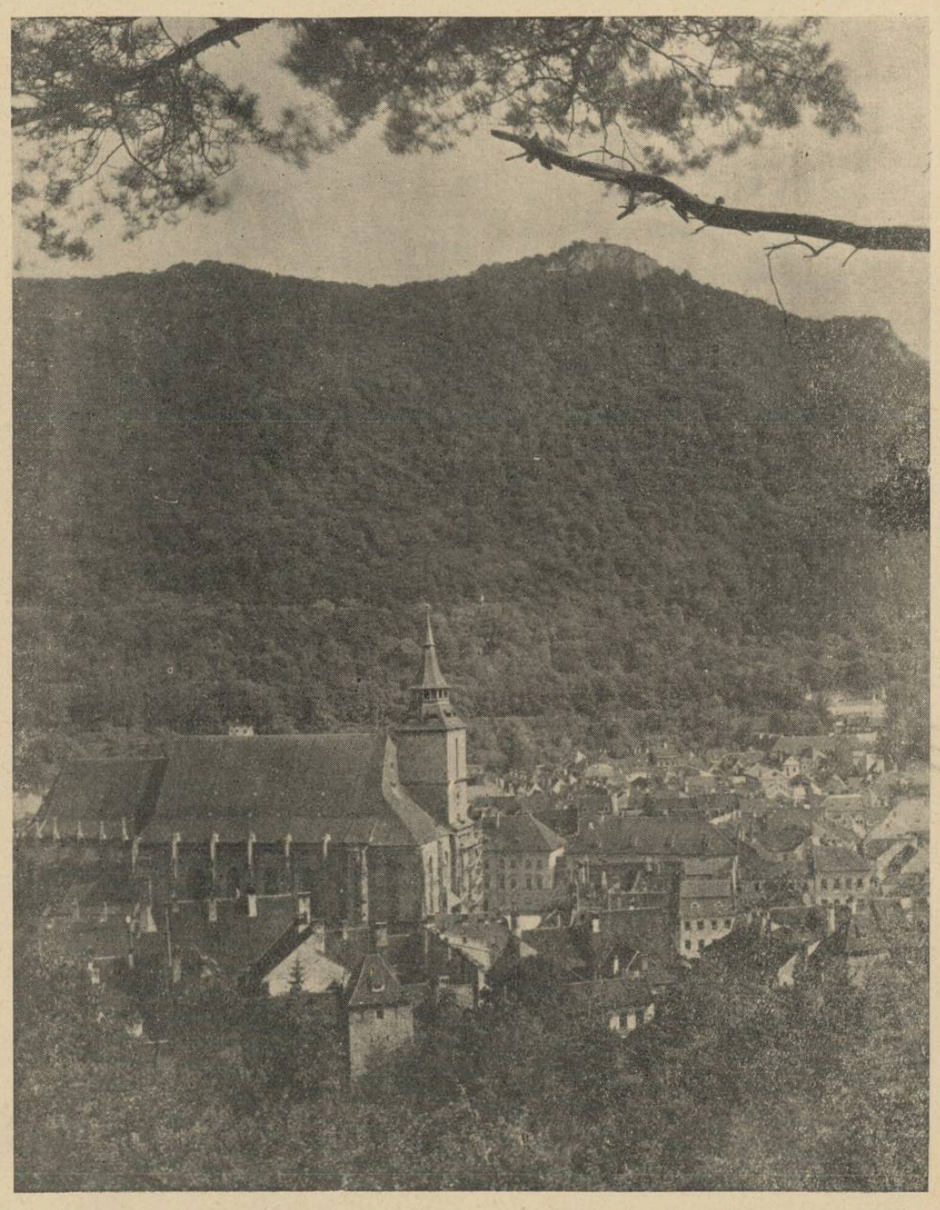

„Brașovul... ca o gravă și tainică melodie"

Brașov, cetate de lumini și umbre

de ȘTEFAN BACIU

Dacă Brașovul nu e singurul oraș din țară, în orice caz e unul din foarte puținele care la orice oră din zi sau din noapte, poate fi descoperit mereu altfel. Cel ce semnează aceste pagini, a văzut aproape zece ani în șir, mereu alte și alte lumini, alte și alte umbre, alte colori în care se îmbracă această superbă și fermecată cetate, această așezare de oameni, care poate lua atâtea nuanțe și fețe, câte se văd în cutia unui caleidoscop și încă multe altele.

Oricine se va sui în tren, să plece la Brașov și va descinde în gara cu negre și afumate clădiri, va crede că se află în fața unui oraș la fel cu toate celelalte. Dar nu; acela se înșeală! Privit cu un ochiu de proaspăt venit, Brașovul este un oraș minunat — nimic mai mult peste aceasta. Și când vizitatorul se va fi spălat într'o cameră de hotel și va coborî în stradă, uimit se va freca la ochi: orașul nu mai e. O altă zidire îi stă în față. Și-apoi, când prietenul nostru se va sui pe dealurile care închid în mijlocul lor orașul, ca pe-un mărgăritar în palmă, va crede că visează, uitându-se în vale și descoperind **aceleași case, aceiași oameni, aceleași străzi,** mereu transformate și de nerecunoscut. Căci Brașovul se vede de pe Tâmpa mic și tandru, ca un cercel într'o cutie catifelată, de pe Cetățuie viu și agil ca un șarpe, de pe Dealul Melcilor singur ca un luceafăr, iar de pe Romuri, Brașovul, cu zidurile care de aici se văd mai bine cum îl strâng în cercul lor de piatră, apare ca o gravă și tainică melodie, ca o iubită sau ca un dulce blestem. Pe nimeni să nu-l mire această afirmație: Brașovul este, uneori, ca un blestem; iar brașoveanul va putea, mai bine, s'o spună.

ORAȘUL-IUBITĂ

Cine a trăit și-a umblat mai mult în orașul acesta, nu va putea niciodată să-l uite, iar străzile și casele lui, or să-l urmărească mereu, în somn și în vise, ca niște rude, ca niște spectre. Orașul acesta este ca o iubită, ca o întâie iubită, care ți-a apropiat apusurile de soare și răsăriturile de lună și pe care nu o poți niciodată uita. Și faptul acesta l-a prins atât de bine un scriitor sas din Brașov, **Adolf Meschendörfer,** care în romanul său **„Die Stadt im Osten"**, povestește întâlnirea a doi brașoveni în pădurile tropicale, din Java mi se pare, și cari se îmbrățișează plângând, întrebându-se mai întâiu: „Ce face orașul?" — **Orașul trăește!** Așa am putea răspunde noi. Ar fi cel mai lapidar și cel mai complet răspuns care se poate da la toate întrebările ce se pun și ce s'ar putea pune vreodată. De la 1211, de când primele pietre au început să se ridice în aceste locuri, Brașovul nu face altceva decât să trăiască.

(Urmare în pag. 8-a)

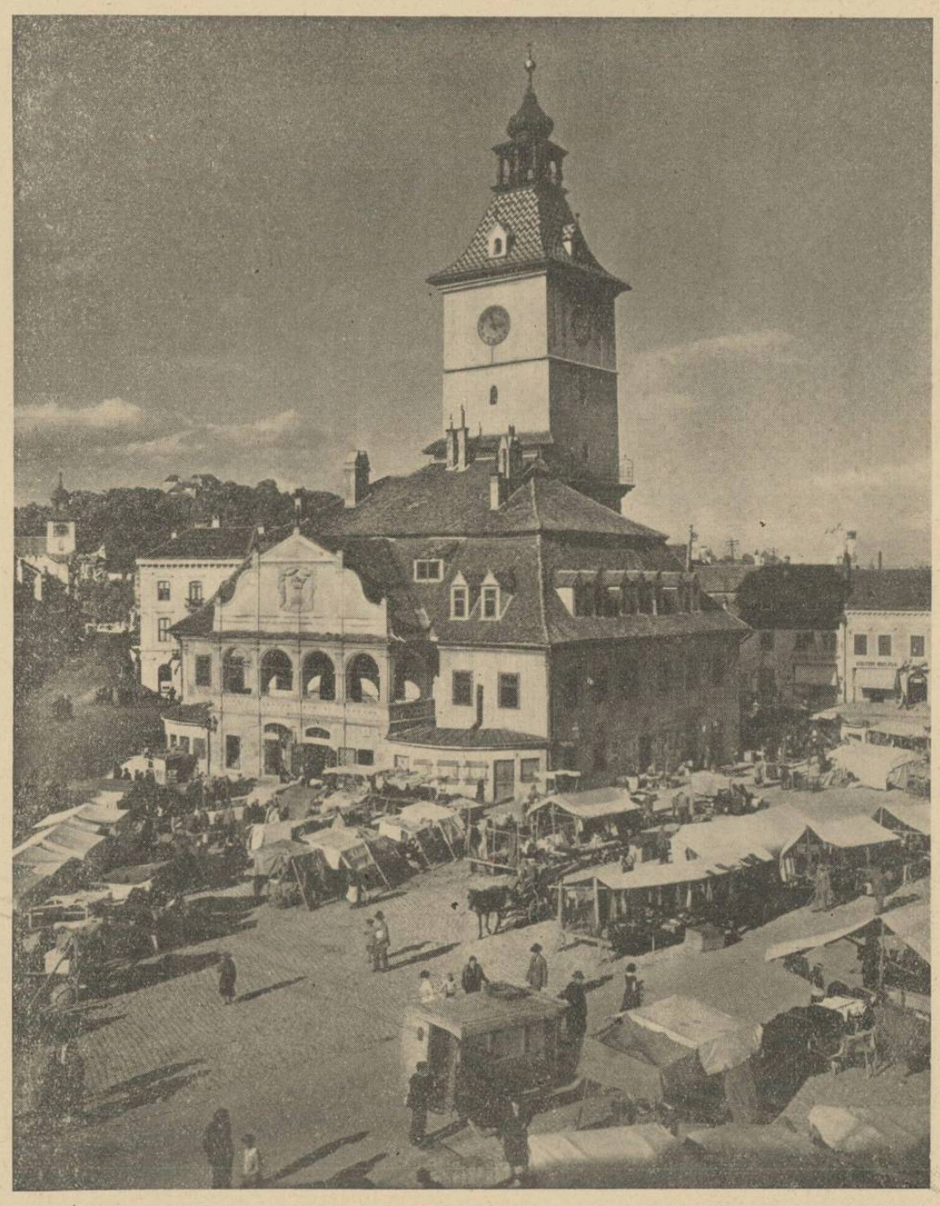

Piața Sfatului (Primăria)

I. Al. Brătescu-Voinești

Săptămâna trecută, un grup de prieteni și de artiști au adus omagii de admirație marelui nuvelist I. Al. Brătescu-Voinești, în cadrul unei mese. A fost o reuniune intimă, lipsită de zgomotul unei sărbătoriri regizate cu mult înainte, — o adunare la care cei de față și-au putut reaminti cu duioșie meritele acestui distins scriitor, fără a-și forța sentimentele prin exteriorizări răsunătoare.

Pentru maestrul Brătescu-Voinești, masa aceasta nu a putut fi decât un prilej de aleasă desfătare sufletească, iar pentru ceilalți, acela de a exprima un omagiu binemeritat.

Fiindcă autorul nuvelelor ce au îmbogățit literatura noastră cu un tezaur de opere profund gândite și minuțios cizelate, este o figură măreață a scrisului românesc.

El nu face parte din acei scriitori, cari pe marginea unei mese de cafenea pun la cale „produsele" intelectului lor, fără a medita îndelung și mai adânc asupra creației artistice, a condițiilor și efectelor ei.

El a lucrat cu grije și cu stăruință la clădirea unei opere simțite și gândite. Cine oare nu a lăcrămat la citirea morții privighetoarei? Cine nu s'a înduioșat de suferințele personagiilor lui Brătescu-Voinești? De suferințele acelor umili eroi, suferinzi de soarta vitregă, luptând dureros împotriva răutății celorlalți.

Cine nu a priceput sensul vibrant al micilor drame, cuprinse în câteva rânduri de nuvelă, dar răsunând viguros peste timpuri, în înțelesuri profund omenești?

Arta mare a lui Brătescu-Voinești constă în descifrarea sufletului celor umili, al celor neînsemnați, dar a căror suferință este tot atât de intensă ca și a celorlalți. Cu atât mai mare îi este meritul, căci e nevoe de un talent generos, de un spirit lucid și pătrunzător neîntrecut, pentru a exprima suferința unor ființe pe cari nu le întâlnim în fiece zi, și mai ales, a unora ce nu spun în gura mare câtă durere închid în sufletele lor.

Brătescu-Voinești a isbutit să înstruneze acorduri dumnezeești din ascunsa durere, acorduri cari vibrează în auzul tuturor, răspândind același farmec sfânt. De aceea, în el salutăm o figură măiastră a literaturii noastre.

VICTOR POPESCU

Iisus în templu

Un zâmbet luminos ca poama, doar,
Vrea 'ntreg să fie, secoli să-l culeagă.
Să-și amintească toți văzându-l, iar,
Copilăria lor întreagă.

Misterul lumii nesfârșit să 'nvețe
Pe toți dulceața lui de foc suav,
Niciunul să nu stărue 'n tristețe
Zadarnic, pentru jocu-I grav.

O clipă sfintei Lui singurătăți
Oglinda spartă-i: Mii de pași răsfață
In fiecare ciob, cu vremi, cetăți
Și depărtări, umila-I viață.

Tăcerea 'n templu ciugulit de vrăbii
Părând, cât glasul limpede vorbi,
Uimit zâmbiră-a vrajă, bărbi și săbii.
Copilul, singur, nu zâmbi.

ȘTEFAN STANESCU

Ban de stea

Steaua cerului despic
în spic alb și verde spic
să-i cosească tata, luni
când sunt oamenii mai buni.

Dup'o zi de rugi fierbinți
oamenii sunt mai cuminți
și mai doritori de cer
peste vifore și ger.

Luna râde 'n patru părți,
patru ghicitori în cărți
și'n bobi dați pe sâta deasă
ca numai noroc să iasă.

Sus pe cer, un ban de stea
străluce 'n privirea mea
și-l doresc, dar în zadar
să-mi ajungă 'n buzunar

Zău, l-aș împărți în șapte,
pentru pâine, pentru lapte
iar seara, pe la ugină,
pentr'un caer de lumină.

Drumul lung să-l lumineze
gândurile mele treze
să lucească 'n calea mea,
cel mai mândru ban de stea...

ION TUDOSE

Vacanța scriitorilor și artiștilor

Pentru cei mai mulți dintre noi, vacanța care a început sau va începe curând înseamnă, potrivit chiar etimologiei cuvântului, lipsă de ocupație, o smulgere temporară, îngăduită și deplin meritată — socotim fiecare — dela îndeplinirea ostenitoarelor îndatoriri dealungul unui an aproape întreg. E un mirific Eldorado, împodobit de închipuirea hămesită a celor dornici, cu toate bețșugurile și cu atracțiile cele mai ispititoare: mai ales aceea a libertății.

O libertate deplină, plastică și vie ca o prezență reală, — altceva decât absența oricărei constrângeri — pe care o poți oricum modela. Timpul liber — „materia primă a creațiunii" cum îi spunea Vlahuță,—bunul cel mai prețios pentru omul liber, al cărui suflet trăește neîncătușat și disprețuitor în sinea sa, de ierarhiile vieții sociale. Pe acest om liber ne-am obișnuit să-l recunoaștem în ființa artistului, chiar dacă recunoașterea nu se verifică în cele mai multe cazuri. E deajuns totuși unul singur, pentruca prestigiul exemplar al acestui caz unic să se răsfrângă asupra intregii tagme de condeeri și artiști.

Iată, avem meșterii cuvântului scris, ai penelului și ai cântecului, pe care-i știm cu toții și prețuim fiecare, după criterii deosebite și aproximative. Meșteri inspirați și iscusiți, cu feluri și feluri de scule, dar fără „materie primă". Pentrucă cei mai mulți și dintre cei mai înzestrați sunt nevoiți, ca să nu se irosească în ei neastâmpărul dumnezeesc al creației, odată cu vlaga făpturii lor vremelnice, să primească ceea ce li se îmbie, firimituri neîndestulătoare, drămuite și acelea. Și atunci se ofilesc prin arhivele ministerelor și grefelor judecătorești sau se pierd neștiuți, împovărați de greutăți familiale, în sălbatica luptă necruțătoare pentru ziua de mâine, din profesiile așa zise — ce ironie! — „libere".

Pentru acești îndârjiți ai idealului, tăcuți și demni în suferința lor, răstimpul scurt al vacanței, în pragul căreia ajung cu puterile sleite, e acel pământ al făgăduinței despre care scriem la începutul rândurilor de față. Al celei mai prețioase făgăduințe, care e bucuria creației libere!

— n. —

ITINERAR BASARABEAN

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

— Basarabia e mare și Basarabia e frumoasă! Pe „drumurile ei de os", cum le evocă versurile pline de melancolie ale unui dotat poet, pașii primelor noastre tinereți ne-au dus de nenumărate ori, spre trecutul ei de aur.

Și acolo — șezum și plânsem!...

Un deosebit farmec imprimă provinciei dealurile ei unduitoare, în creste „oble" și verzi, coborând din miazănoapte până dincolo de ținutul Lăpușnei. Dealurile Hotinului, cu piscul Băscăuți, un adevărat „starosti di dialuri" cum l-a botezat prietenu meu Gore Gavrilovici, în călătoria noastră spre cele mânăstiri.

Era o zi grea de prea multă lumină. Satul Grozinți, pitulat la poalele codrului avea, când am pornit din gara Ocnița, în telega noastră cu un cal, sclipet de apă, iar pădurile de fag din preajmă-i, un verde cum nu văzusem niciodată proaspăt.

De aici, m'a făcut prietenul meu să înțeleg, cum pornesc alte culmi împădurite dealungul Nistrului, iar spre apus, odată cu apele puținte ale Bâcului, domol ca unda lui, culmea ce-i poartă numele. Stejarii împrumută locului o liniște de catedrală; liniște verde din umbră înmiresmată, răcoare și tihnă. Este unul din ținuturile fermecătoare ale Basarabiei. Loc de meditație și lepădare oricărei deșertăciuni omenești. Ținut întru totul prielnic vieții monahale, cum și este. Vechile ctitorii boerești, moldovenești te întâmpină de departe, cu semnul sfintei cruci profilat pe cer și cu dangăt solemn de clopot mânăstiresc.

Pe toate drumurile tale de acum încolo, sfintele locașuri îți vor ține albă și cucernică tovărășie.

Iată mânăstirea Dobrușa, înălțată la 1772 din osârdia ieromonahului Ioasaf, frate la Probota; mânăstirea Hârbovăț ridicată de arhimandritul Serapion; mânăstirea Hârjeanca pitulată după un șir de plopi nostalgic foșnitori peste lacul din preajmă.

Telega noastră s'a oprit de la sine. Prietenul Gore Gavrilovici a zâmbit numai, fără să mă lămurească. Numai a întrebat, așa într'o doară și'ntr'un târziu.

— Cunoști pe Ialarion Stancu?... Di unde să-l cunoști, ci întreb eu?... Ai să-l vezi curând, și ari să-ți placă.

Cu adevărat mi-a plăcut. Un om sdravăn, dintr'o bucată, gospodar neîntrecut. Am întârziat aici două zile, la vorbă și la ospăț. Puii la frigare și ciulamaua de ciuperci au făcut de nenumărate ori înconjurul mesei noastre, niciodată strânsă.

Deabia la păhărelul aromat din rachiu de mintă și cuișoare, Gore Gavrilovici mi-a explicat:

— Înțelegi de ce se oprește dela sine telega mea!

Am plecat într'o seară cu lună, și după un ceas de mers ne-a întâmpinat parcă mai albă din desișul verdelui mat, mânăstirea Japca, cârmuită pe vremuri de mitropolitul cărturar al Basarabiei, Gavril Bănulescu Bodeni.

Și cu fiecare pas, trecutul Basarabiei se leagă mai strâns de tine.

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

CRONICA MĂRUNTĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

EMIL GIURGIUCA: Anotimpuri, poeme

Colecţia „Abecedar"

ŞTEFAN BACIU: 25 de poeme din Georg Trakl

Editura „Frize"

Sub titlul **„Anotimpuri"**, d. Emil Giurgiuca strânge un număr de 61 de poeme, despărţite în trei cicluri: „Pan", „Nimburi" şi „Tristia". Se cuvine să dăm o atenţie deosebită împrejurărilor în care se formează personalitatea poetică a tânărului autor. D. Giurgiuca ne trimete **„Anotimpuri"** din Sighişoara, şi volumul reprezintă una din liniile importante de desvoltare a liricei ardeleneşti contemporane. De la o vreme, se poate observa la scriitorii de obârşie de peste munţi, tendinţa de a-şi circumscrie un domeniu de creaţie aparte, cu isvoarele adâncite în pământul şi sufletul lor natal. In spirit, această separaţie are valoarea unei concepţii noi de viaţă, şi a unei trude spre expresie originală, ceea ce, desigur, trebue să ne bucure şi în acelaş timp a-

Emil Giurgiuca

trage preţuirea noastra. Dealtminteri, problema merită să fie considerată sub aspectul ei acut, al descentralizării culturii, şi, sub acest raport, ceea ce ni se pare tendinţă de separaţie, nu este de fapt decât proces de nivelare a prestigiului creaţiei naţionale. In cultură nu trebue să existe **provincie**, în accepţia de anacronism şi deficienţă. Cultura este contact real cu esenţele, a căror aflare revine pe seama individului.

Elaborarea lirică sau contemplaţia reflexivă, n'au, în ultimă analiză, alt mediu mai prielnic decât cel interior şi creaţia se reduce totdeauna la o ecuaţie personală.

In sfera acestor adevăruri, primim cu entuziasm confratern facla luminoasă pe care ne-o întinde astfel d. Giurgiuca:

Imi voi aprinde focul pe pântecele clăii
Pe care din pădure am strâns-o şi din lan,
Zicând: e timpul clae de versuri să te-aprinzi
Şi să-ţi ridici lumina pe cerul ardelean
Larg şi senin ca ochiul şi mândru cât cuprinzi.

Mândria ardeleană ar putea să se înalţe ca o normă a creaţiei optimiste şi clasice, purificate de o seamă de influenţe turburi din lirica noastră modernă. Ne gândim la o înodare a tradiţiei cu Coşbuc şi cu Iosif, tradiţie a seninătăţii expresiei şi a sincerităţii emoţiei.

Sub raportul versificaţiei, ca şi acela al clarităţii şi armoniei, Coşbuc de pildă va fi totdeauna o artă poetică românească de înaltă valoare. Rămâne ca optimismul său să fie adâncit, idilismului să i se dea o semnificaţie mai largă iar echilibrul său moral să capete, pe cât e cu putinţă, o întărire metafizică. Pe linia aceasta a poeziei de înaltă responsabilitate, ni se par a se afla poemele d-lui Emil Giurgiuca, în care d-sa dovedeşte o serioasă cultură literară şi deopotrivă o sensibilitate poetică autentică. Nota dominantă în lirismul d-sale este o exaltare panteistă, de bucurii, rugi ,iluminări, cuprinderi emoţionale, descătuşări. O sevă abundentă svâcneşte în graiu, versul e totdeauna bogat, — poate prea bogat, — cuvintele se îmbulzesc zemoase, grele de umiditate şi miresme, sonore de ecouri de prin faune şi flore. Gândul este îndreptat cu atenţie spre Dumnezeu, dar sincer, de o impresionantă puritate:

Dibuitoare mâna s'atingă pe aproape
Pe Dumnezeu, mireasmă plutind pe flori, pe ape...
Şi pacea lui tihnită s'o beau setos prin pori
Şi să-mi împrăştii duhul la florile surori.

Ca să m'adun mai tânăr şi mai întreg, s'ascult
Cum cântă'n mine seva şi câmpul tot în creşteri
Şi'n fundul vieţii mele să sorb ca mai de mult
Răcoarea din poene, izvoarele din peşteri.

Mă vreau acolo unde de toate eşti aproape
Şi tuturor cuvântul se'mparte deopotrivă,
Unde svâcneşte'n pietre viaţa primitivă
Şi zorile se varsă ca apa peste ape.

Din numărul destul de mare de poeme al volumului, am putea da şi alte exemple de bucăţi frumoase, vrednice desigur de antologie, cum este **Pan**, o admirabilă viziune agrestă, clocotitoare de sănătate organică.

D. Emil Giurgiuca se află în plină elaborare lirică. Poet în înţelesul adevărat al cuvântului, d-sa îşi desţeleneşte acum drumurile printr'o junglă temperamentală în continuă creştere.

Titlul **„Anotimpuri"** desvălue un program de şantier poetic, amplu, care cere tenacitate spre a fi exploatat armonios.

Distribuirea emoţiilor după **anotimpuri** presupune conştiinţa diversităţii interioare, dar şi a mijloacelor de expresie a vocabularului avut la îndemână. Primăvara corespunde temperamental mai mult poetului. Ea dă prilej de înflorire şi creştere entuziastă. Din panourile mai întinse şi statice ale verii, d. Giurgiuca a compus poeme de o factură clasică aproape, cum este minunatul pastel **Crâmpeie câmpeneşti**, care se termină în acest ritm molatec şi pacinic:

Pe câmp coboară amiaza grea de linişti,
Prăvale un om şi-o coasă'n umbra tufii
Şi-ascultă cum roesc în coşniţi stupii.

Cu ochii peste ţarini de străpungi,
O ciurdă vezi târându-se greoaie
Şi-auzi cum curge laptele la strungi.

Ciclul de laudă **„Nimburi"** continuă ciclul **„Pan"**, rămânând aparte poemele din **„Tristia"**, cari ni se par a fi scrise mai de mult, înfăţişând influenţe nerezorbite, **cum ar fi** cea barbiană din **„Climate"**.

Mai puţin realizat în lirismul elegiac, d. Giurgiuca se conturează sincer şi luminos în **„Pan"**, unde dă o categorică dovadă de sensibilitate şi îndemânare tehnică. Semnul neîndoios al talentului d-sale, — semn destul de rar, — este acela al stăpânirii unui lexic abundent şi divers. Dăm tot creditul nostru unui poet care cunoaşte numele florilor şi al ierburilor, al păsărilor şi fiarelor din păduri, al obiectelor şi uneltelor din sate şi din traiul ţărănesc.

Inarmat cu o cunoaştere a pământului şi a oamenilor de lângă pământ, cel care pleacă la un drum atât de lung ca al artei, bănuim că va ajunge cât mai departe.

●

In fruntea plachetei cu cele **„25 de poeme din Georg Trakl"**, traduse de d. Ştefan Baciu, aşează o prefaţă d. Octav Şuluţiu, prezentând figura atât de interesantă a poetului german, mort la 27 de ani, în primele luni ale războiului mondial. Poezia lui Georg Trakl constitue un soiu de lecţie plină de interes pentru a noastră.

Poeme libere, fără rimă şi ritm, confecţionate după un schelet suprarealist, cu imagini, sunete, concepte adunate aparent fără regulă arhitecturală, s'au scris şi la noi multe, ba chiar prea multe, de la iniţierea simbolismului; şi se mai scriu şi astăzi. Mulţi dintre poeţii manierei nu l-au cunoscut însă pe Trakl pentru că noi citim puţin nemţeşte, cu toate că avem în tradiţia germană pe Eminescu, Maiorescu ,iar astăzi un Lucian Blaga. Incât, traducerea lui Trakl este un serviciu de informaţie pe care îl face d. Ştefan Baciu, — cam târziu, ce e drept. Ravagiile simbolismului în lirica românească şi-au produs mai de mult efectele. Ce se mai poate îndrepta acum?

Cu Trakl în faţă, se va vedea că poezia aşa zisă „simbolistă", la originile ei, era mai întâiu o pură ardere interioară, care impresiona puternic prin însăşi exprimarea ei sinceră, confesională, profund lirică. Din imagini şi sunete se închega de fapt o muzicalitate cuprinzătoare, fidelă ca însăşi transparenţa lacrimilor emotivităţii din care pornia. Era o poezie de dragoste şi credinţă către sine însuşi, poetul nu se trăda prin capricii verbale, prin dezordini şi inovaţii formale. Aparenta surpare de norme creştea în fapt ca o nouă armonie, susţinută prin durere, şi prin desnădejde clocotitoare în miezul vieţii. Trakl a fost un poet de melancolii ,de lacuri cu umbre negre, de amurguri cu mierle în flori de soc, de câmpuri mâhnite pătate cu roşul macilor, a fost un chinuit după biografiile adolescenţilor pieriţi de timpuriu, cu soarta neîmplinită, cu sufletul nedăruit. O durere la fel cu cea mare, a existenţii, pe care nimeni n'o poate împlini şi exprima până la urmă, în întregimea ei secretă.

N'o putem decât părăsi ,cu vibraţiile lăuntrice tremurând de chin, cu ochii încremeniţi de neînţelegere, cu buzele îngăimând protestul. Sau resemnaţi. Sub orice formă însă, tot ce putem face până la urmă este s'o părăsim, — şi câteodată durerea este şi mai mare fiindcă o părăsim prea devreme. Sau când o părăsim prea de vreme, însă din proprie voinţă, atunci durerea este crâncenă, cumplită în încleştarea ei. Prin paradox, moartea echivalează atunci cu pacea ,cu seninătatea şi armonia. Dar tot durere este, şi cântarea ei, în poezie este cea mai evidentă suferinţă, ca la Georg Trakl.

In traducerea sa, d. Ştefan Baciu ne oferă mici podoabe, — podoabe imitate desigur, după un model şi un metal ce se ştiu, se potrivesc greu cu limba românească.

Nu putem termina fără să citäm o poemă, atât de frumoasă în original, dar tot frumoasă şi în traducere:

Seara, când păşim pe cărări întunecoase,
Chipurile noastre pale ne răsar în faţă.
Când ni-e sete
Bem apele albe ale lacului,
Dulceaţa tristei noastre copilării.
Amorţiţi odihnim sub socul scund,
Privind pescăruşii suri.
Nori de primăvară urcă peste oraşul sumbru,

Care tăinueşte gloria călugărilor.
Când am prins mâna ta subţire
Ai deschis încet ochii rotunzi,
E mult de-atunci.
...O armonie întunecoasă caută sufletul
Tu apari, albă, în peisagiul tomnatic al prietenului.

(**Cântec de seară**, pag. 23).

In activitatea poetică a d-lui Baciu traducerea poemelor lui Trakl, marchează o treaptă importantă, prin aceea că dovedeşte serioase preocupări de cultură, ce pot fi un îndreptar.

ANCHETA „UNIVERSULUI LITERAR"

cu privire la mult desbătuta şi mereu actuala „problemă Grigorescu", s'a bucurat de un larg răsunet în lumea artiştilor, scriitorilor şi criticilor de artă. Publicăm în pagina patra, din lipsă de spaţiu, numai răspunsurile d-lor Adrian Maniu şi Emanoil Bucuţa, urmând ca, în numărul sau numerele viitoare ale revistei să facem loc şi acelora primite dela d-nii Nichifor Crainic, Marius Bunescu, Ştefan Popescu, C. Ressu, Eustaţiu Stoenescu, Fr. Şirato şi N. Petraşcu.

ORTODOXIE şi ETNOCRAŢIE

este titlul ultimei lucrări a d-lui profesor Nichifor Crainic, recent apărută în vitrinele librăriilor.

Pentru definirea poziţiei ideologice a gânditorului politic şi religios, care de un sfert de veac a adus naţionalismului românesc, cea mai preţioasă contribuţie doctrinară, cartea aceasta e de cea mai mare însemnătate. Lectura ei pasionează deopotrivă prin robusteţea unei convingeri cuceritoare, prin eleganţa şi claritatea latină a expunerii.

Naţionalismul şi ortodoxia sunt cei doi termeni, aparent contradictorii, cari se armonizează în concepţia politică a d-lui Crainic, magistral cristalizată în acel breviar al naţionalismului pozitiv — „Programul statului etnocratic" — publicat în anexă, la sfârşitul volumului.

Despe Ortodoxie şi etnocraţie, **„Universul literar" se va ocupa curând, cu toată atenţiunea cuvenită importanţei problemelor desbătute în paginile acestei lucrări.**

PESTE

câteva zile va apare în editura „Vremea", „Manual pentru leneşi", nuvele de Arcadie Avercenco.

Traducerea este datorită cunoscutului avercencolog R. Donici.

VIAŢA FRÂNTĂ

romanul d-lui Petre Şerbănescu obţine un frumos succes de librărie.

Romanul acesta, fructul unei experienţe, place prin adevărul său şi prin sinceritatea şi limpezimea scrisului.

Este printre cărţile, mai numeroase în ultima vreme, scrise fără **intenţii literare**, dar a căror **valoare literară** este cu atât mai ridicată.

HARNICUL

cercetător de buchii care este d. profesor Dan Simonescu va publica un ultim volum din „Bibliografia românească veche", cuprinzând adăogiri la opera începută de profesorul Bianu şi al cărei volum, al treilea, a fost realizat de domnia-sa. Este o lucrare de muncă grea şi de mare răspundere. Domnul Simonescu aduce astfel o preţioasă contribuţie culturii româneşti.

Pentru justa apreciere a muncii depuse de d. Simonescu se cuvine să revenim.

VERSURILE D-LUI ADRIAN MANIU

au fost de curând publicate, în ediţie definitivă, la Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II".

D. Adrian Maniu, laureat al premiului naţional de literatură, a strâns în această elegantă tipăritură, de peste 200 de pagini, cele mai frumoase poeme din opera d-sale, înmănunchiere antologică de o rară bogăţie sugestivă, admirabilă prin desăvârşirea expresiei artistice şi puritatea limbii.

DELA

Craiova primim volumul „Cronici literare" al d-lui Ion M. Negreanu.

Domnul Negreanu se dovedeşte a fi un ciutor îndrăgostit de carte şi care vrea să împărtăşească şi altora marile bucurii pe care le-a încercat domnia-sa în lectură.

Noutatea cărţii acesteia stă în prospeţimea şi sinceritatea ei. Domnul Negrenu este ferit de anumite legături literare care duc pe criticul şi cronicarul de azi la numeroase concesii, abilităţi şi amabilităţi, de loc utile literaturii. Rezultatul, nedorit de nimeni, e o totală răsturnare a valorilor, ceea ce fatal, atrage după sine neîncrederea cititorului.

Iată de ce considerăm deosebit de utile cărţi de felul acestor „Cronici literare", pornite din dragoste curată pentru literatură.

Domnul Negreanu se apropie cu înţelegere de operă, ignorând pe scriitor. Remarcabile sunt „cronicele" privitoare la „Rusoaica" regretatului Gib. Mihăescu ; „Dincolo de cotidian", a lui Gr. Tăuşan ; „Viaţa lui Eminescu" de G. Călinescu.

La acesta din urmă avem de făcut o rezervă, în ce priveşte părerea d-lui Negreanu că „biografiile romanţate au compromis definitiv un gen hibrid, însuşi prin construcţie — o formulă fără conţinut, combinaţii facile şi arbitrare".

Este o părere pe care o considerăm riscată, cu atât mai mult cu cât nu se întemeiază pe argumente. Genul biografiei romanţate, încă sărac la noi, a dat totuşi „Aventuroasa viaţă a lui Despot-Vodă", de d. Romulus Şeişanu; „Viaţa spătarului Milescu" de Radu Boureanu şi „Viaţa lui Anton Pann" datorită domnilor Romulus Dianu şi Sergiu Dan, realizări cari pot sta cu cinste alături de cele mai reuşite modele ale genului, din Apus.

Rezerva pe care o facem asupra acestei afirmaţii a d-lui Negreanu nu vrea să umbrească întru nimic meritele domniei-sale de sincer iubitor al literaturii, pe care o înţelege şi căreia scrisul domniei-sale îi va aduce, credem, noui adepţi.

TOT

la Craiova a apărut recent un volum de „studii şi interpretări": „Problema Eminescu", datorit d-lui T. Păunescu-Ulmu. Autorul îl consideră „o modestă contribuţie a unui şi mai modest şorecar întru „problema Eminescu....".

Suntem siguri că lectura acestei cărţi ne va determina să contrazicem cu tărie pe d. Păunescu-Ulmu, în aprecierile pe care le face asupra scrierii domnieisale.

DOMNUL

profesor Ion Negoescu a dat la iveală o antologie pentru copii : „Cartea copilăriei".

Sunt în această antologie, amintiri din copilăria autorului şi povestiri ai căror eroi sunt copii.

Domnul Negoescu face o constatare justă şi care ne bucură şi pe noi, cum l-a satisfăcut pe d-sa. „Ceeace apare îmbucurător e faptul că aproape toţi scriitorii şi poeţii noştri reprezentativi s'au întors către copilăria lor, cu duioşie şi plăcere sau au înfăţişat-o pe a altora, cu atâta iubire şi înţelegere, încât au reuşit, de cele mai multe ori, să realizeze în acest domeniu cele mai frumoase pagini ale scrisului lor. Dela Vasile Alecsandri la Ionel Teodoreanu, mai nu întâlnim scriitor în paginile căruia să nu zâmbească un copil, să nu îngâne un cuvânt de haz, ori să nu săvârşească o şotie. O viaţă cu legile ei proprii, spontane dar armonioase, de o limpezime şi puritate unică, se desprinde din aceste rânduri luminoase".

Cartea e alcătuită cu pricepere şi dragoste pentru copii, ceea ce nu s'a întâmplat prea des la noi, cu antologiile şcolare.

r. st.

ITINERAR BASARABEAN

(Urmare din pag. I-a)

Aici, la hotarul unei Europe civilizate s'au ciocnit continuu dealungul veacurilor două lumi. Sub semnul călăuzitor al culturii romane şi greceşti, ale căror vestigii mărturisesc şi astăzi dealungul hotarului viu al Dunării splendoarea unor eterne realizări arhitectonice.

Iţi ies în cale pe malul Prutului, lângă râuleţul Ciuhur, ca ceva deosebit basarabean „Suta de movile". Sunt ridicate de mână omenească la încrucişări de drumuri mari şi rostul lor se desemnează şi astăzi precis strategic. Puncte de observaţie şi ascunziş în acelaş timp ,iar în clipele de grea cumpănă focurile aprinse deasupra lor erau pentru ţară semnal de luptă. Poartă nume evocatoare: Movila cu stâlp, Movila lui Suvarov, Movila mare, Movila hanului, Movila turcească.

Valurile lui Traian, ca o mărturie în plus a ceea ce constitue pentru noi, cu o legitimă mândrie, începuturile noastre de viaţă. Valul de sus taie Basarabia în două. Porneşte din dreptul Reni-lor, lângă Prut şi merge până aproape de Nistru. Miron Costin înseamnă în cronica sa: „...Mai de crezut sunt acei ce zic că Traian Impărat au săpat acest şanţ în vecinica pomenire şi veste, să se ştie şlavul oştii de cei vechi ori de cei mai noi n'au pomenit nimic".

Şi cetăţile! Monumentele cele mai de seamă ale provinciei. Istoria Cetăţii Albe şi Chilia este o istorie de hotare, spune d. Iorga. Şi cu drept cuvânt, căci sub zidurile lor vechi, în molozul şi piatra din care sunt înălţate, stă scris limpede, de poţi citi şi astăzi, după cum veacuri de acum încolo, întreg trecutul Moldovei.

Am vizitat Cetatea-Albă într'o dimineaţă însorită de August. Lumina punea pe zidurile ei numai alb. Cum albă era neclintirea apelor din liman, sborul pescăruşilor şi pânza irizată de deasupra începutului de mare înspre Bugaz. Impresia este covârşitoare. Nu găseşti cuvinte care s'o exprime. Incerci sentimente total opuse. Te simţi înălţat, aureolat, fuge din tine omul de fiecare zi; dar în acelaş timp ţi-e frică, ţi-apasă inima nu ştiu ce greutate; te fereşti cu mare grijă să nu sfarami cu talpa încălţămintei tale din târg înstrăinat o ţiglă desprinsă din acoperişul meterezelor; să nu atingi cu haina şi nici cu mâna ta lemnul pervazului din fereastra prin care au privit deatâteaori, mâhniţi, ochii Sfântului mult iubitor de ţară, Ştefan.

„Ruga robului lui Dumnezeu, Fedorca, făcutu-s'a această cetate pe vremea preacuviosului domn gospodar Io Ştefan voevod, şi prin boerul domniei sale şi al cetăţii pârcălab, în anul 6948.

† Mântueşte de primejdii pe robul tău, născătoare de Dunezeu † Ştefan. Noemvrie în 10.

GEORGE DORUL DUMITRESCU

V I E S P E A

de I. AGÂRBICEANU

In copilărie când, peste vară, păziam noatenii, în care se amestecau doi berbeci și câteva oi sterpe, seara nu mai duceam acasă mica turmă. Aveam ocoale la marginea pădurii, și pentru vite și pentru oi, și o căsuță, ce răsări în locul unei colibe vechi. In podul căsuții era fân, și aici dormeam cu slugulița și uneori și cu sluga cea mare, care venia din sat cu merinde.

Intr'un an abia trecuse primăvara și în coperișul din pod ne-am trezit cu un cuib de viespi. N'am băgat de seamă când s'a pripășit aici. M'a furnicat când i-am văzut. De când m'am trezit și am început să cunosc gângăniile, de viespii cei mari mi-era frică instinctiv, ca de șerpi. Stăteam în stupină, lângă albinele cele bune, cu ceasurile să le aud cum cântă, să le văd cum zboară unele din coșniță și altele vin, ca o țesătură nesfârșită, prin văzduh. Uneori câte una se izbea de mine. Nici nu mă gândeam să mă apăr. Pe bondarii cei groși, înveștmântați în catifea fină, punctată cu aur, îi prindeam adeseori de pe flori, să-i văd mai de aproape, deși știam că au și ei ac.

De viespi însă mă temeam. La viespii cei mici le spunea, în sat la noi, albine țigănești, și în podul casei noastre, în sat, aveau zeci și sute de cuiburi, de faguri uscați, cât un burete mic, lipiți de țiglă.

M'am trezit cu știința că viespea e veninoasă ca și șarpele, mai ales viespea mare.

Mi-aduc aminte, că de când am băgat mai întâiu de seamă că viespii prind muște și le mănâncă, sugându-le ca paiangenii, m'am umplut și de scârbă.

Bunica Iova, la mirarea mea de copil, mi-a zis:

— Dacă-s albine țigănești!

Și-mi mai aduc și azi aminte cum a râs bunica, auzind răspunsul meu:

— De ce nu și le duc țiganii acasă, dacă sunt ale lor?

Viespea mare, din soiul acelora cari cresc cât degetul de lungi și de groși, e în deosebi respingătoare. Cu toată teama, când apuca una pe ochiul de sticlă al ferestrii, și se sbătea să ese, știindu-mă la adăpost, mă uitam îndelungat la ea. Trupul galben, tăiat de inele negre, e ca de omidă, dar flexibil ca o vergea. Deși pare prea greoiu pentru cele două aripi subțiri ce-o poartă, zboară glonț, zbârnâind ca o săgeată. Capul și gura sunt deadreptul respingătoare, ca de canibal. E o continuă frământare de antene, de guri, de picioare, și lasă impresia că e vecinic infuriată, gata să învenineze nu numai cu acul din coadă, ci și cu gura.

Ne-am trezit, eu și slugulița, cu astfel de viespi în coperișul căsuții dela pădure. Am numărat odată, amândoi, de jos, șapte, altă dată douăsprezece.

N'am mai cutezat să mă culc în pod, în fân. Slugulița a voit să se arate mai viteaz. A așteptat până s'a înserat și a început a urca scara. Dar o viespe i-a trecut vâjeind pe la ureche, și el a început să coboare îndată.

Zile întregi am plănuit cum să ne scăpăm de primejdie. Ne-am făcut bețe lungi, s'ajungem de jos la cuib, și după ce se înseră și credeam că dorm, răscoleam coperișul unde gândeam că e adăpostul lor.

La celea dintâi atingeri viespii eșiau, se învârtiau roată înveninați, câte una se cobora fulgerător spre noi. Aruncam bețele și fugeam în căsuță.

Când am văzut că nu putem face nimic, ne-am plâns slugii celei mari, bădița lui Culița, într'o seară când a venit cu merinde.

— Haidați cu mine în fân! N'aveți nici o grije, acum dorm și ei.

Cum însă noi n'am îndrăznit, s'a urcat singur în pod.

— Stați că vă scap eu de spurcăciunile astea.

A luat cu el o furcă de fier și-a împlântat-o în locul unde văzuse că s'au ascuns viespii.

Am închis ochii de frică și nu i-am deschis decât peste câteva clipe, când am auzit răcnetul slugii celei mari. El se apăra cu pălăria și cerca să ajungă la scară, ținându-și palma stângă apăsată pe falcă. Vr'o zece viespi roiau în jurul capului său și se aruncau asupra lui, ca niște câini răi cari au înconjurat un om.

N'a mai avut răgaz să coboare scara: a sărit din pod, cu o viespe după el. A alergat prin întreg ocolul, a izbit cu pălăria, cu palmele. Viespea nu s'a lăsat până nu l-a mușcat de obrazul drept.

Cel stâng, unde îl mușcase alta în pod, când a strigat — începuse să se umfle. A intrat, după noi, în căsuță, și privea rătăcit, înspăimântat. Nu intrase nici una după noi.

— Măi Niculiță, du-te și adă o cană cu apă rece dela fântână", zise el, începând să se liniștească.

Sluga cel mic se întoarse repede cu apa. Culița muie ștergarul și își acoperi fața cu el. Amândoi obrajii i se umflau. Când muie a treia oară ștergarul, nu-l mai cunoșteam. Ochii abia i se mai vedeau.

— Două m'au mușcat", zise el, și începu să sufle greu.

Văzurăm cu groază cum îi iasă blânde mari pe mâni, ca de o puternică urzicare.

— Mergeți și aduceți apă cu ciubărul", strigă el speriat, părând că se înăbușe de răsuflare grea. Ochii lui nu mai erau acum decât două tăeturi.

Plângând, înspăimântați ,am adus un ciubăraș plin cu apă. Când am intrat, el era cu pieptul gol, își sfâșiase cămașa, de groază că se înăbușe. Pe tot pieptul, pe brațe, pe grumazi, eșiseră beșicile acelea mari. Arătă să-i turnăm apă din ciubăr pe piept, pe trupul întreg. Vorbea greu și răgușit.

Vreme de câteva ceasuri am tot adus cu ciubărașul apă rece din fantână; i-o turnam pe cap, pe piept, unde apucam. Era leoarcă de apă ca o muere care-a scos cânepa din râu. Pe jos, băltoacă.

De la o vreme începu să răsufle mai ușor și beșicuțele începeau să se topească.

Când îi strigarăm, ca la un surd, că trece urzicarea, sluga se scutură de apă. Ochii încă nu i se vedeau. Numai într'un târziu începură să-i licărească. Dar putea vorbi acum fără răgușală.

La obraz și la ochi nu se desumflă de tot nici în ziua următoare.

Era totuși foarte vesel când porni spre sat. El zise:

— Am avut noroc că m'au mușcat numai două. De m'ar fi mușcat trei, aș fi murit.

Mai târziu am mai auzit vorba asta printre oameni:

— Măi Vasilică, să mai știi tu un lucru dela mine: ca viespea nu mai mușcă decât femeia rea".

Apoi porni spre sat.

Dar peste trei zile a venit iar. Ne-am mirat cu slugulița, când l-am văzut. Venise cu cojocul cel păcurăresc, cu căciulă, cu mânușile de păcură, pe cari le purta iarna.

Ii trecuseră umflăturile.

— Voi închideți-vă în căsuță, și n'aveți nicio grije. Vreau să curăț podul.

Descoperi toată partea dinspre apus și aruncă paele în ocol. Ne-am trezit de-odată c'o bobotae mare. Le dăduse foc.

Invăluiți în pae și fum, viespii se pârjoliră. Numai una a rămas, care apucase să sboare din vreme, tăind prin înserare o singură linie până la pădure.

— Imi pare rău c'a scăpat! zise sluga.

— Viespea și muerea trebuesc pârjolite dacă vrai să scapi de ele, măi copii", mai zise el.

Eu și slugulița eram bucuroși c'am scăpat de pacoste, și ne puteam culca iar în fân. Culița, încă în ziua aceea, coperi cu pae nouă, partea descoperită.

●

Intâmplarea aceasta din copilărie îmi veni de mai multe ori în minte, în cursul vieții. Așa cum mă temeam de viespe în copilărie, am început să mă tem, din clasa a treia de liceu, de un coleg, venit din alt oraș la școala unde învățam eu. Nimeni nu l-a cunoscut cine-i și de unde-i, când a venit între noi. Era subțire, palid, tăcut. Se așeză la marginea unei bănci, pe la mijlocul clasei. Nu vorbea cu nimeni, ci iscodea mereu cu ochii lui neliniștiți, galbeni ca la mâțe. Uneori, pe clipe se aprindeau în ei lumini aurii. Era o lumină de fosfor, care făcea rău, nu o puteai purta vreme multă. Gura lui nu avea nimic copilăresc. Avea tăetură în linii lungi, încremenită. Nu zâmbea niciodată.

Glasul i l-am auzit când a fost întâia oară pus să răspundă. Știa lecția. Dar avea o voce pițigăiată, rece, uniformă. Profesorul se interesă dela ce liceu a venit la noi. Murmură un nume neînțeles.

— Spune mai tare.

El se supuse.

Era un oraș îndepărtat, un liceu străin.

— Dar știi bine românește", zise profesorul.

Voi să-l mai întrebe ceva, dar îi văzu ochii și tăcu indispus. I-am văzut și eu: juca în ei lumina aceea de pucioasă.

N'a trecut o lună și întreagă clasa nu-l mai putea suferi. Nu se împrieteni cu nimeni, dar simțeam cum ne spionează pe toți, mai ales pe aceia cari învățau mai bine. Când asculta un răspuns bun, mai bun ca al lui, îi apărea în priviri lumina aceea nefirească și liniile din jurul buzelor îi încremeneau.

Ne-am trezit că profesorii încep să cunoască toate discuțiile, toate glumele, unele pe socoteala lor, — dintre ore. Ne-am trezit că ne știu toate micile slăbiciuni sau zburdălnicii copilărești. Ne-am trezit că profesorii întreabă tocmai pe aceia cari, între ore, se lăudau că n'au învățat pentru ziua aceea nimic la cutare materie.

S'a neliniștit și s'a turburat toată clasa. Liniștea și încrederea de până acum, s'au dus.

Și toți știam, simțeam, că numai din pricina străinului. Toți simțeam în el un dușman. Iar mie mi-a venit de-odată în minte viespea din copilărie, care a înțepat pe sluga Culița. M'am mirat că nu m'am gândit dela început la această asemănare. Imi părea că fiecare coleg așteaptă să fie mușcat de viespe, ca și când clasa s'ar fi umplut de nenumărate ace veninoase, nevăzute. Așa era de mare neliniștea în suflete. Așa ne pândea primejdia din toate părțile, deși ea izvora numai dintr'o pereche de ochi fosforescenți.

Ceea ce-mi aduse aminte asemănarea, era veninul care par'că se desprindea și din ființa fizică a străinului. Uneori aveam senzația că-mi ies pe trup băsici de urzicare, ca pe trupul slugii.

Toți ne feream de el, toți îl încunjuram. Răspundea din zi în zi mai bine, ajunsese între cei trei mai buni elevi ai clasei.

Dar nimeni nu se bucura de progresul lui. Nci profesorii, cari începuseră să-l privească drept un obiect, nu o ființă.

Dela servitorul liceului am înțeles că profesorii nu-l mai primeau cu vecinicile lui pâri și insinuări. Directorul l-a scos din birou, bătându-i cu piciorul:

— Să nu mai vii cu astfel de vorbe, că te elimin din liceu".

Când am auzit așa, parcă ni s'a mai luminat viața. Zile în șir ne adunam grupuri-grupuri și discutam evenimentul.

Zadarnic însă! Viespea, cu veninul ei, era mereu la pândă. Zadarnic știam că superiorii îl disprețuiesc, noi nu mai aveam liniște. Calda și sincera intimitate părea că o îngheață mereu răutatea ce se desprindea din ființa lui, ca un venin nevăzut.

Par'că eram mereu în preajma cuibului de viespi din podul căsuții.

Străinul mușca acum când pe unul când pe altul. Te trezeai cu vorbe rele, șoptite la ureche, puse în gura celui mai bun prieten. Când vedea o bucurie mare la un coleg, nu se lăsa până nu i-o învenina cu minciuni și invenții în fața cărora rămâneam uimiți și desarmați.

S'a ținut după noi în toate clasele de liceu, neschimbat, ba crescându-i invidia și răutatea lui din an în an.

Se silea să ajungă întâiul clasificat. Nu i-a reușit până în clasa a șaptea. Atunci l-am văzut mai întâi zâmbind. Un zâmbet sucit, crispat, monstruos. O zi întreagă a purtat în ochi flacăra aceea de fosfor. Mi-a părut o mâță sălbatică, primejdioasă.

Era acum un lungan palid, cu părul roșu, cu ochii galbeni. Tot mai mult semăna cu o viespe.

La examenul de maturitate a reușit al treilea, după ce în clasa șaptea și a opta fusese mereu întâiul.

In noaptea după publicarea rezultatului, ferestile celor trei profesori fură făcute țăndări.

A doua zi străinul dispăruse din oraș. Toți erau convinși că el e făptuitorul. Incepură să-l caute. Dar a fost aflat, întâmplător de niște țigani cari culegeau bureți în pădure. Il găsiră spânzurat de-o creangă.

Tiganii, vr'o cinci, dădură năvală în oraș, cu părul vâlvoi, aducând vestea...

M'am gândit atunci la vorba lui Culița:

— Viespea și muerea rea trebuesc pârjolite dacă vrei să scapi de ele, măi copii!"

Colegul cel nenorocit fusese bărbat nu femee, dar viespea veninoasă din el l-a făcut să se pârjolească singur.

Căci hoitul lui era negru, ca și când ar fi trecut prin pârjolul focului. Și a mai îngrozit odată, și în ipostazul ăsta, pe foștii lui colegi.

●

Am cunoscut, mai târziu, un om al dreptății, un judecător ca și mine, care asemenea mi-a adus aminte de viespea din copilărie, de care mă temeam atât. Mușca cu ochii, mușca cu vorba, mușca cu gestul. Nenorociții cari ajungeau pe mâna lui, înlemneau ca broasca subt privirea șarpelui. Intepați, ceasuri în șir, cu sarcasme veninoase, erau palizi, livizi, nu le trebuia nici dreptate. nici despăgubiri, ci un singur lucru: să scape cât mai curând de tortură.

Nu era coleg, nici pe aceeaș treaptă, nici mai înaltă, pe care să nu-l înțepe cu acul său blestemat. Nu era sănătos, dacă nu făcea rău cuiva, în fiecare zi. Era urgisit de toată lumea, dar toți se feriau de el.

A căzut odată bolnav, doi ani în șir. Nimeni dintre colegi nu i-a călcat pragul. Dar după ce s'a înfiripat, mușca și mai veninos.

...Să fie, într'adevăr, oameni așa de nenorociți cari poartă în ei veninul din născare, ca viespea sau vipera?

Dacă nu se pot tămădui, nu ar fi omenesc lucru să fie adunați în sanatoare, ca nebunii, pentru a cruța societatea de veninul lor?

●

Iată că, chiar în clipa asta se apropie de mine rudenia mea Ilarie, ostenit de munca zilei. Ii spun ce mi-au venit în minte și la ce mă gândesc.

E seară și răcoare afară. Prin aer se coboară miros și șuvițe de fum. Au ațâțat gospodinele focul și au pus de mămăligă. Se simte în aer ca o adiere, mireasma ploii îndepărtate. A plouat prin împrejurimi azi dup'amiazi. Bine ar fi să vină și pe la noi să stâmpere pământul.

Ilarie tace un răstimp. Ii face bine hodina. E în capul gol, cu cămașa descheiată la piept.

— Nu știu bădiță Vasilie, dacă pot fi adunați cei veninoși în case anume, ca nebunii. Și bărbații, să știi dela mine, nu-s nici odată așa de veninoși ca femeile. Când una dintre ele e o viespe, e o adevărată nenorocire pentru un sat întreg. Nu știu dacă îți mai aduci dumneata aminte de una Vuța? Era pe ulița asta, a cincea casă dela noi. Cât a trăit, n'a avut nimeni de pe ulița noastră, zi bună, de răul ei. Și n'a bătut-o bărbatul? Să-i rupă oasele, nu alta, cât în toată seara răsuna ulița, urlau câinii și plângeau speriați copiii.

Nimic nu i-a putut astupa gura decât pământul. A dat D-zeu de-a murit, că ne venia să ne luăm lumea'n cap. Și știi dumneata cum a fost la moartea ei? Ca la ospăț! Toată ulița s'a luminat.

Două nopți au cântat fetele și feciorii în șezători, la portițe, pe lună, câtă vreme Vuța a stat întinsă pe laviță. Nime nu s'a dus la priveghiu. Bărbatul său a făcut o pomană care i-a mâncat o vacă. Toată lumea s'a îmbătat ca la nunțile celea mari.

Și după ce i-am astupat mormântul parcă s'a spart un cuib de viespi de pe ulița noastră. Toată lumea a răsuflat ușurată.

— Vai de maica lor, care se nasc cu venin la inimă! Mai bine le-ar fi să nu mai vadă și ei lumina zilei".

Ilarie judeca aproape ca și mine. De nimic nu se înfioară inima omenească, cum se înfioară de mușcătura veninoasă, fie de viperă, fie de viespe, fie de om... S'ar părea că răutatea asta nu-i firească la om, ci o altoire dela șarpele cel vechiu, care a ademenit pe oamenii cei dintâi la păcat....

POEM
cântărețului viitor

Ne-așteptăm Cîntărețul, la hotar predantesc,
Ne'nspăimîntă liniștile din noi ce-l plămădesc,
Stăm cu mîna obroc la frunți, pe cîte șapte
Cai purtîndu-i merinde și viori, zi și noapte.

Pe unde-și mînă cortul? prin plîns de apă lină,
Ori prin vîltori? Din cîte vîrtelniți, mînăstiri
Ii deapănă 'n odăjdie, ctitori și pătimiri,
Să i-o dea cînd pluta-i se va opri 'n lumină?

Cîntărețul o fi cu-aripile pitite,
Cum „alba 'n sat'" după troițe-aburite,
Sfios cînd îl pețește plopiștea din zare
Pentru Cenușereasă — făt bun de crezare —.

El va veni din stele, pălesc lampadoforii
Pe unde umblă el, vulcanii stinși ai țării
Împing mai sus, cu flacări noui, vultana
Să-l ia de unde-l lasă îngerescul Osana.

Ne-așteptăm Cîntărețul, neisprăviți, năuci,
Doar cu dragostea frunților țestoase de haiduci:
Simțim cpm spetezele pașilor săi, amară
Mătase de cer pentru pămînt măsoară.

Găleți cu plin vor trage la Poetul mare,
Dar el le va trimite săltate 'n mersul des
De fete ale căror ritmuri le-a ales,
La cei care mor în ziua cînd răsare.

Să nu-l zoriți, nu-i puneți în mîini viori de palt.
Cu agonia noastră poate-i e rușine,
Arhanghel cu întregul cînt nespus în sine,
Cu in să-i ștergem aburii după astralul salt.

Pe hotarul negru, la vîntul argintar, ne
Sfădim că n'am adus destule veghii
Și denii; caii se mușcă plini de streghii
Și mîini puse obroc se desvelesc de carne.

Și fierbem nădejdea la pirostria lirei,
— Nimeni nu mai cîntă 'n prag de mare mit —
El va pune pe aurul ei înegrit
Struna căii laptelui, psalmului, robirei...

Solia scheletelor de călăreți stă dreaptă
In șeile de aur. Scorojitul steag
S'așteaptă bătut cu rodii și pe Mag
Merindea împietrită, ca lacrima-L așteaptă.

SIMION STOLNICU

E românesc Grigorescu?

Cum a fost sărbătorit centenarul. Intre falșuri și plagieri. Nu o fi avut specific bietul artist! In așteptarea unui muzeu și sub povara unor neprețuiri.

de ADRIAN MANIU

N. Grigorescu — Peisaj de toamnă

Cu toate că au fost prăznuiți o sută de ani de la nașterea pictorului, și au trecut vreo trei zeci dela moartea lui, gloria meșterului rămâne încă nedreptățită. Intârzie înfăptuirile cuvenite, care ar salva opera lui în tot ce se mai poate păstra și cinsti, iar părerile câte mai interesează publicul rămân încărcate de prejudecăți grosolane. Să recunoaștem cu mâhnire că mai multă vâlvă fac astăzi Grigoreștii falși de cât cei adevărați — iar despre inspiratul lui har se amintește numai pentru o discuție contradictorie asupra faptului zis subtil, dacă bietul mare artist român **„are sau nu are, specific național".**

Până atunci slabă nădejde întru împlinirea dreptății cuvenite luminoasei sale munci inspirate. Popularizarea operei sale de duioasă gingășie, simțământul suav prin care a dăruit picturei poezie, e folosit abia pe firmele cofetăriilor și adaptat la bancnote.

Dăinuesc un cârd întreg de legende despre viața și opera acestui **„răsfățat al succesului"** care nu a avut parte să obțină dreptul unei catedre spre a fi profesor la bele-arte — despre acest **„încărcat de glorie"** care nu a găsit editor oficial decât în persoana sa, tipărind cu pierderi reproduceri din episoadele pe care le-a desenat pe câmpiile Plevnei, despre acest **„sgârcit"** care când dăruia statului tablouri ,nu avea cine să le scoată din vamă, despre **‚incultul"** cu o bibliotecă în al cărei cuprins adnotat, adunase poezii populare, volume de critică artistică apusane, albume de gravuri japoneze, și literatură contimporană.

Despre **„comercializatorul"** talentului său, dela care mulți dintre milionarii vremei au luat cu câte trei poli tabloul, chiar până în ultimele lui expoziții, în vreme ce El ca să-și încurajeze confrații mai tineri, le reținea nu odată tablourile cu prețul netocmit din cataloagele lor.

Nu am amintit de cât o parte din vinovățiile câte ponegresc faima lui Grigorescu, cu verdicte ce în necruțare își iau aere de infailibilitate. Sunt unele dintre aceste acuzațiuni atât de grave încât mă mir că nu s'au luat sancțiuni drastice pentru deplina osândire a talentului. Poate numai faptul că nu mai trăiește fizic îi acordă circumstanțe atenuante, și îi mai lasă o portiță de scăpare în rezerve, câtă vreme tot mai supără creațiunea sa.

IN AȘTEPTAREA JUDECĂȚII SAU A INȚELEGERII

Opera lui Grigorescu e în foarte mare parte pierdută. Multe dintre tablouri nu mai pot fi văzute pentrucă au trecut hotarul în pribegie, altele rămân tăinuite la colecționari egoiști. In expoziția retrospectivă de la sala Dalles, abia două sute de lucrări, și nu toate reprezentative, au amintit de o operă înfăptuită în mii de tablouri și câte-va biserici —iar în mănunchiul de capodopere strâns cu destulă osteneală, multe se vădesc prost conservate, îngălbenite de fumul țigărilor de prin cluburile intelectuale, cojite, crăpate de clima noastră cu anotimpuri aspre. Despre acest cât a rămas și cum a rămas se mai poate vorbi, și despre acele copii făcute une ori chiar de camarazi, care nu s'au sfiit să înlocuiască originale în colecții.

Inlocuind un entuziasm unanim din a cărui pornire să se împlinească o inimoasă cinstire a talentului românesc, iată condițiile care au întunecat invidios gloria meritată.

A FOST SĂRBĂTORIT GRIGORESCU?

Ne lipsește un mare muzeu național de pictură, pe care nu îl vor înlocui improvizațiile. Expoziția cea mare a centenarului nu a putut fi deschisă de cât vara, în luna când pictorii trăitori se tem să expuie pentru că e cea mai proastă. Organizatorii delegați de Academie au avut de luptat cu egoismul tembel al unor posesori de tablouri care numai după anume insistențe au îngăduit expunerea. Tablouri cumpărate pe mai nimic au trebuit să fie asigurate pe zeci de milioane — deși au fost cum văzurăm conservate mizerabil de nepricepuți proprietari. Dorința exprimată de poetul Octavian Goga de a se acorda un premiu național post mortem în recunoștința pentru frumusețile pe care pictorul le-a dăruit patriei ca o glorie românească, a sunat în deșert, cu toate că o pensie a lipsit, și lipsesc și cinci burse pentru nepoții în care neamul Grigorescu și neamul Vlahuță îmbinate, vor da talente noi. Casa de la Câmpina din care a ars numai atelierul în timpul războiului de întregire, putea fi răscumpărată de stat și prefăcută în muzeu, cu tot ce mai are: sute de desene, mobilă, cărți, scrisori, amintiri ale pictorului. In reconstruire atelierul ar fi folosit unor bursieri pentru pictura sub cerul românesc. Nu s'a făcut nimic din toate acestea. Nu s'au plătit nici măcar despăgubirile de război pentru atelierul căruia îi dase foc dușmanul.

Am cerut editarea desenurilor de război măcar într'o ediție care ar fi fost cea mai frumoasă carte română îmbinând numele lui Grigorescu dimpreună cu al lui Coșbuc, în „povestea unei coroane de oțel" pe care ar împodobi-o desenuri luate în acea vreme de pictor pe câmpiile balcanului. Dar toate aceste propuneri pozitive nu interesează încă, și nu au găsit răsunetul cuvenit — iar curiozitatea se învârtește în jurul „pastișelor Grigoresciene" și a „nespecificului Grigorescu".

SENZAȚIONALUL PASTIȘELOR ȘI PLAGIATELOR

Apărarea talentului o va face mai bine tribunalul de cât a izbutit-o mișcarea artistică din zeci de ani? Se va pune stavilă falșurilor și reproducerilor grosolane din care s'a pornit speculă? Se va da dreptatea cuvenită artistului, apărându-se imprescriptibilul drept al proprietății artistice, împotriva schingiuitorilor de frumusețe? Va veni rândul să deschidem acest capitol în adevăr foarte senzațional, cu multe adevăruri crude care deși scandaloase nu au ajuns încă în discuție publică. Cel mai grav caz de apărare a proprietății artistice se va ridica din această problemă, nu numai pentru geambașii picturii care au iscălit cu numele lui Grigorescu copiile lor, ci și pentru cei ce nu s'au sfiit să își atribue opera lui Grigorescu iscălind-o cu propriul lor nume, lăsând astfel pe mulți să creadă că Grigorescu a fost cel care i-a pastișat!

Dar rezervând dreptul de a învedera amănunțit toată această mentalitate, să recunoaștem că putința invaziei unei picturi dubioase e în strânsă legătură cu nepriceperea publicului, cu o lipsă de educație artistică întâlnită mai pretutindeni

DESPRE EXPERTIZE

Dacă principial în străinătate judecarea autenticității unui tablou se face greu — și e nevoe de laboratoare pentru technica descoperirii falșurilor — cu ajutorul reactivilor chimici, al razelor ultra-violete, cu ajutorul documentărilor comparative și a măririlor parțiale, spre a căpăta certitudini sută la sută, nu tot acelaș procedeu e necesar când e vorba de falșuri grosolane care rămân sub iluzia artistică, și de parte de orice valoare reprezentativă.

DUBIOASA VALOARE A UNOR TABLOURI

Insist asupra faptului că una e opera reprezentativă după care putem prețui pe artist, și alta opera de duzină. Firește ori ce mare talent poate avea scăderi și chiar căderi în banal — acestea nu pot fi în nici un caz alese ca reprezentative a genialității sale. Insăși discutarea autenticității le îndepărtează din rangul expunerii lor la o manifestație unde publicul e chemat să își facă ideea de caracteristicul unei opere.

Cât privește cazul falșilor Grigorescu, e bine să se știe că el s'a repetat în mai multe rânduri, și că un proces a mai avut loc, când pictorul și bunul prieten Alexandru Satmari — un mare pricepător de artă, într'o expertiză de o rară documentare a arătat criterii întru cercetarea falșilor Grigorești, atât în ce privește desenul, compoziția, coloratura ,iscăliturile, cât și în privința materialului întrebuințat de artist, vopsea, pregătirea grundului, calitatea pânzei, șasiu, lemn etc. Toate aceste amănunte neprețuite vor fi cercetate cu alt prilej, iar acum dau numai ca titlu de anecdotă faptul că în trecutul proces, tablourile recunoscute false, au fost confiscate de tribunal — și întru cât erau „corp delict" au fost revândute pare-se prin licitație publică, găsindu-se alți „fraieri" amatori pentru ele.

CEA MAI GRAVĂ INVINUIRE

Cea mai gravă învinuire adusă lui Grigorescu e aceia că **„s'a copiat singur — și că de dragul banilor își repeta de sute de ori același subiect".** De aceea mulți preferă tablourile din epoca Barbizon. Ultima epocă din viața lui — și tocmai cea mai luminoasă, e disprețuită în general pentru această vină, la care se mai adăoga acuzarea că artistul nu mai vedea bine, întru cât începuse să folosească ochelari speciali.

Beethoven a putut compune după ce surzise, lucruri geniale — mai putea să picteze Grigorescu bine după ce vederea îi slăbise? Eu cred că în această ultimă epocă a realizat cele mai personale opere, și am fost fericit să aflu că pictorul Șirato unul din cei mai inteligenți pictori înțelegători ai artei, a exprimat aceiași părere. Dar au mai fost artiști admirabili cu vedere slăbită sau chiar bolnavă. Să nu amintim de cât pe marele geniu Greco ai cărui ochi au fost anastigmați — și ar fi destul să nu uităm că sensibilitatea vizuală aparține intelectului, iar nu tăriei ochiului. Așa a vrut Dumnezeirea că o privire chiar slăbită, să înfăptuiască frumuseți neîngăduite altor ochi banali. Cât despre șablon, despre faptul că Grigorescu se repeta până la autocopiere — aceasta nu dovedește decât ce puțin se înțelege chiar azi pictura lui Grigorescu prin care se mai caută cu lumânarea nespecificul. Grigorescu e cel mai original, în aceste serii de ciobani, de boi, și de peisagii albe. Așa cum Monet a făcut în serii nuferi — Grigorescu atunci când se eliberează din pictura franceză, din influențe pe care le-ați întâlnit cu cinste în expoziția centenarului — **devine cel mai român pictor — abia prin acele tablouri la care nu mai poți spune cu admirația ochiului de muzeu, și cu lauda atât de relativă: „e splendid, ai jura că e un Daumier, un Diaz, un Daubigni, un Corot, un Courbet, un Delacroix, un Manet chiar, un Th. Rousseau, și așa mai departe.**

Toate aceste faze au fost învățături prin care pictorul urca treaptă cu treaptă — oare tocmai pentru ca atunci când ajunge **„el însuși"** să îl disprețuim?

Stăruința lui Grigorescu de a relua subiectele sale, de a găsi de fiecare dată în ele ceva nou — îl dovedesc în impresionsimul lui o **personalitate uriașe.** Și că nu din compromis pentru cumpărători, ci din pasiune pentru subiecte s'a oprit la hanurile posadei, la ciobanii mioriței și la sânzienele din pajiști înflorite, asta ar recunoaște-o cei ce i-au răsfoit cucernic sutele de desene în care leitmotivele grigoresciene revin necontenit și urcă în desăvârșire, desene făcute **pentru el,** ca să noteze necontenit mișcări și ritmuri de linii prin care singur putea să își înflorească virtuozitatea într'o formă de neîntrecut.

Cine nu cunoaște această conștiinciozitate, această splendidă reînoire din fie care dată, și o poate confunda cu o banală repetire, rămâie mai departe în părerile sale. Să îi dea vina că e prea firesc, prea spontan, când firescul și spontaneitatea îi e dăruită de zeci și zeci de ani de muncă dârje.

Teorii îmbâcsite cu complicații inutile se pot face multe. Datoria noastră e să arătăm cât mai limpede publicului nostru de ce pictura lui Grigorescu e românească și aceasta fără prea multă vorbă. Să luăm un exemplu a ce numesc alții specific.

Un tablou al pictorilor din colonia Baia Mare, școală fostă sub influența Buda-Pestei, are în culori tonalități țipătoare. Un verde opac, un albastru dur, un roșu vâscos — se ciocnesc în toate aceste pânze **atât de caracteristic** încât știi fără discuție de unde provin.

Filosoful Taine a arătat influențele climatului cât și ale raselor cum se îmbină spre a da caracteristicul unei arte naționale. Nu recunoaștem în cerul lui Grigorescu un azur al văzduhurilor noastre? Nu e acea lumină lină de aur palid firească pe colnicele de la noi. Nu a descoperit marea cadență din mersul ciobanului pogorând cu toiagul pe umeri din adâncul veacurilor păstorești? Nu e înrudit din străfundul sufletului cu baladele culese de Alecsandri? Acele care târând stoguri de lumină spre zări străvezii de borangic nu sunt românești, pentru că nu au scălămbăială, pentru că nu au vulgaritate, pentru că nu plac unor esteți contimporani?

A fost îngăduit unor mari pictori olandezi să picteze toată viața numai lalele, sau numai cai albi, numai interioare de cârciumă, sau numai draci ghieboși, înfăptuind mii de capodopere cu un singur subiect, iar noi să strâmbăm nasul fiindcă Grigorescu nu a pictat destul de românește?

Oare e atât de „specific" pentru mentalitatea de azi de la noi, că nu e bun și original de cât ce faci imitând moda apusului? Sau țigănia localnică îi impută că nu a maimuțărit arta negrilor? Cum ar fi putut fi mai românesc?

Grigorescu, problemă de cultură

de EMANOIL BUCUȚA

Abia s'au închis porțile expoziției comemorative Grigorescu, care trebuia să fie o apoteoză, adică o împăcare a tuturor în același gând de preamărire, și suntem puși în fața unei șovăeli. Această „problemă Grigorescu", la o sută de ani de când pământul românesc ni l-a dăruit, este cea mai dureroasă dintre toate: este el un artist pătruns de sufletul nostru sau un meșteșugar cu mijloace de împrumut, bun pentru cele patru vânturi?

Până acum „problema Grigorescu" rămânea în marginile esteticii și ale criticii artistice. Literați, judecători de artă și pictori au crezut dela un timp că locul de întâiu artist plastic al lui Grigorescu este o uzurpare și că alții sunt mai îndreptățiți: Luchian sau Andreescu. A urmat o luptă a părerilor, monografii, împărțire în tabere, amestec al Universității, cu citatele și cu gravitatea ei apodictică, și la sfârșit, ca rezultat, nu o scădere sau o înălțare a unuia în paguba sau în folosul celuilalt, ci o așezare pe aceeaș linie, cu caracterizări noui pentru fiecare. Pictura românească modernă, după încercările ei de școală, într'o îmbucurătoare creștere, cu Leca, Tătărăscu și Aman, se găsea întrupată la începutul acestui secol, în trei stele de întâia mărime: Grigorescu, deschizătorul de drum, Andreescu, adâncitorul, și Luchian, împodobitorul lui. Gândiți-vă la unul din autoportretele acestei treimi a luminii pământene, puse alături, oricare Grigorescu, visător și atent, Andreescu, îndurerat și întors numai pentru o clipă către oameni, Luchian, în răsfrângerile lui galbene fantomatice, cu zâmbetul de desnădejde mai mult pentru lumea dinăuntru, și veți căpăta deodată imaginea acestui fapt.

Intrebarea de astăzi, dacă se va putea ridica până la înălțimea unei probleme, este însă de ordin cultural. Pe cealaltă o putem lăsa jocului liber al discuțiilor fiecărui rând de cercetători, pentrucă din ea nu poate ieși decât o agerime a simțirii și o șlefuire a exprimării, pe când pe cea de-a doua trebue s'o deslegăm fără întârziere. Orice menținere a ei în stare de întrebare împuținează puterile de împotrivire sau de creație ale vieții unui întreg popor.

Eu cred și am privit totdeauna pe Grigorescu pictor al neamului românesc, nu numai pentrucă s'a așezat și a avut o casă la Câmpina, sau pentrucă a visat împreună cu Vlahuță la acel chervan care să-i plimbe pe valea Siretului și prin toată țara, în căutare de cele mai adevărate priveliști ale ei, sau pentrucă ori pe unde studiul sau desamăgirile îl purtau, dorul de-acasă în cele din urmă îl biruia și îl întorcea între noi, sau pentrucă atâtea pânze ale lui, cu care cu boi, și cu ciobani sau băcițe a dat naștere stilului plastic românesc, acelaș nu numai în Pastelurile și în Rodica lui Alecsandri, dar în mai toată poezia și cântarea populară. Tradiția bizantină nu-i putea fi de mai mare folos, decât i-ar fi putut fi pagubă școala dela Barbizon, față de felul lui de simțire, care a rămas totdeauna al nostru, și de acea chemare, pe care numai noi o auzim cu toată curățenia ei, înaintea picturii grigoreștiene.

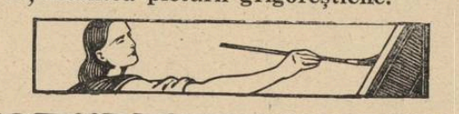

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

Reducerea la o singură producție mixtă a probelor muzicale din acest an ale „Academiei Regale de muzică și artă dramatică" au justificat mult mai accentuat ca altă dată, audițiile separate organizate de diferite clase ale aceleiași școale.

Cu atât mai mult într'un caz ca acela al clasei de canto a d-nei profesoare Livia Vațianu-Vrăbiescu, în care numărul elementelor bune a întrecut procentele obicinuite, într'o măsură care ar fi făcut imposibilă extragerea pentru producția generală a tuturor elevelor și absolventelor demne de ascultat.

In audiția dela „Dalles", fiecare și-a putut găsi locul dorit, rămânând chiar vreme și pentru încercările elevelor mai puțin înaintate, dar capabile să înfățișeze rezultate temporare de pregătire artistică de bună indicațiune.

Două din absolventele clasei Vațianu-Vrăbiescu fac parte din angajații recenți ai Operei Române: d-rele Arax Sevagian și Aura Davideanu

D-ra Arax Sevagian este un talent liric de mare distincție și excepțional aport de sensibilitate muzicală. Glasul d-rei Sevagian este de pe acum cizelat în emisiune, adaptat cu simț artistic de elită cerințelor expresive ale paginilor înterpretate, nuanțat cu tact și finețe și păstrând o emotivitate spontană, care este darul artiștilor de mare înzestrare.

Viitorul d-sale de cântăreață trebue așteptat cu deosebită încredere.

D-ra Aura Davidescu, mezzo-soprană, a desfășurat mijloace de cânt care s'au relevat prin volum amplu și timbraj bine definit, atât în efectele de intensitate cât și în nuanțele medii. Acutele, puternice și bine susținute în debit și culoare, au atras de asemeni atenția.

D-na Margareta Vasilescu-Dejana, absolventă, dispune de multă ușurință firească de emisiune, de atac al intervalelor ce necesită o bună folosire a mlădierei glasului. Timbrul este lin și catifelat, nuanțarea fără dificultăți, muzicalitatea aptă, credem, unei crescânde desvoltări.

D-ra Paula Rusescu, altă absolventă a clasei Vațianu-Vrăbiescu, a dovedit o îngrijită punere la punct a prezentărilor d-sale, de subliniat pentru linia lor limpede, economia vocală tratată cu echilibrare atent stabilită și interpretări conștiincioase și studiate serios.

Partea programului arătată până aci a constituit a doua jumătate a audiției, rezervată precum s'a văzut absolventelor și adesea de o calitate care a trecut apreciabil peste nivelul obicinuit de realizare școlară al producțiilor de fine de an, d-ra Arax Sevagian părând, din tot ce a fost ascultat, cea mai de preț natură muzicală și talentul cel mai frumos cultivat.

Prima parte a programului a fost păstrată elevelor care n'au părăsit încă băncile școalei, începând cu o contribuție a anului I, din care a fost aleasă d-ra Constanța Panaitescu, glas a cărui timiditate n'a exclus claritatea și nuanțarea făcută cu vădite aptitudini.

D-na I. Taflan Lăzărescu (anul al treilea) a înfățișat în condiții meritorii de glas și rost muzical o arie de Mozart (Răpirea din Serai), o arie din Freischutz de Weber și un duet din „Nunta lui Figaro" de Mozart, cu d-ra Gabriella Lupancea (anul IV). Atât în acest duet cât și în câteva arii și lieduri, d-ra Lupancea a vădit inclinări speciale către exteriorizarea muzicală declamată, în reliefări de sugestivitate imediată și lesnicioasă și în totul cu destulă muzicalitate naturală.

D-ra Eugenia Ghia (anul IV) în arii de Meyerbeer și Mozart și d-ra Virginia Xantopol (anul III) au avut de asemeni afirmări și calități, cu lovezi de lăudabilă preparare.

Audiția a fost acompaniată la pian de d-ra Pupa Popovici nu numai cu grije și pricepută susținere, atât de însemnate pentru reușita unui concert de elevi, dar și cu un aport de meșteșug și de înțelegere muzicală al căror rol în succesul producției nu poate fi trecut cu vederea.

CARNETUL ROȘU

de **LEON DONICI**

Nu cunosc pe acela căruia i-a aparținut carnetul roșu, cu muchia de aur. Carnetul mi-a fost trimis de un prieten, care nu mi-a pomenit numele posesorului. M'a anunțat însă că pot să public conținutul, dacă mi se va părea interesant. La sfârșitul biletului, prietenul îmi scria că peste vreo două săptămâni va veni cineva să ia carnetul.

Am citit carnetul. Era scris cu cerneală albastră și roșie, iar la urmă cu creionul. Mâna era aceeaș, dar, spre sfârșit, scrisul se schimba brusc: era repede și neclar, o literă încăleca parcă pe alta. Probabil că persoana care a scris în el, se grăbea să-și spună gândurile.

Iată unele pasagii din carnetul roșu:

„...Doamne, cât de mult aș vrea să vorbesc cu cineva, nu ca să-mi ușurez sufletul (n'am avut niciodată asemenea dorință) dar ca să cer un sfat... să întreb ce să fac... cum să trăesc... Dar, cu cine să vorbesc?

Astăzi s'a întâmplat un fapt, care cere anumit mod de procedare. Dar nu știu cum să procedez. Astăzi... Cum s'o fi întâmplat aceasta? S'a început nu de azi, ci... nici eu nu știu de când și cum.. .poate de o lună, de o jumătate de an, de un an sau de doi ani... Parcă pot să știu? De fapt, s'ar găsi cineva care să-mi spună de când s'a început, dar n'am să-l cred; nu din cauză că ceeace mi-ar spune mi s'ar părea minciună, dar pentrucă însăși credința mea aș socoti-o falsă...

Sunt funcționar la un minister. De aceea, între orele 9—1 dimineața și 4—7 după masă sunt la birou. Acum vreo două săptămâni, după ce am stat un ceas la biurou, m'am simțit rău: aveam ameteală, greață, pe dinaintea ochilor vedeam cercuri verzi și roșii, în jurul cărora se împrăștiau stele de aur. Am plecat dela minister, crezând că, la aer, îmi va trece. M'am plimbat pe stradă, dar nu mi-a trecut. Am luat o trăsură și m'am dus la un medic, prieten al meu, cu care joc cărți la club. Medicul m'a examinat, mi-a recomandat să mă plimb, să stau mai mult la aer, mi-a prescris niște prafuri. Dela medic m'am dus la farmacie. Era primăvară. Lume multă, uruitul tramvaielor, un soare luminos și cald, ciripitul păsărilor în copaci. M'am simțit parcă mai bine. M'am dus până la ministerul de domenii ca să iau tramvaiul. Am văzut în colț pe nevastămea. Nu m'a observat. Era frumoasă, elegantă, ochii îi luceau în chip primăvăratic. Se uita din când în când, în dreapta și în stânga. Credeam că așteaptă tramvaiul. Foarte bine. O să mergem împreună. Mă apropii de ea din spate (ea s'a întors în răstimp, privind în altă parte) și-i spun:

— Bună dimineața, Lenuțo!

Nevastă-mea s'a întors repede, m'a văzut și a rămas cu gura căscată. Tace. Am tăcut și eu, dintr'odată. Mă uimise fața ei: cu câteva clipe în urmă era luminoasă și înviorată, iar acum s'a întunecat și s'a lungit. Am vrut s'o întreb ce are, dar m'am jenat, mi-a fost chiar... rușine. Nu știu decc. Am întrebat-o numai:

— Aștepți tramvaiul?

— Da, mi-a răspuns rece, mușcându-și buzele. Dar tu dece nu ești la birou?

I-am spus cauza. M'a ascultat, posomorîtă. Apoi mi-a răspuns:

— N'ai nimic.

A venit tramvaiul. I-am ajutat să se

urce pe platformă. In clipa în care intra înăuntru, am observat cum s'a uitat pe stradă. Intr'o clipă, ochii ei au lucit din nou, iar fața-i trăda fericire. Expresia luminoasă a feței a spus cuiva ceva. Am întors și eu, instinctiv, capul spre trotuar. Acolo stătea un domn cu mustață neagră răsucită și cu o țigară de foi în gură. M'am simțit din nou stingherit, ca și în clipa când am văzut fața lungită a Lenuței.

M'am simțit stingherit și, în acelaș timp, mi-a venit să râd de mine însumi. Ce am? N'oi fi înebunit? Mi-a venit netam-nesam un gând rușinos, pe care nu vreau nici să-l numesc, nici să-l rostesc, un gând cu privire la nevastămea, cu care am trăit zece ani. Mi-e scârbă !Cât de mârșav e omul! Deodată, m'am îngrozit: dacă Lenuța mi-a citit în ochi acest gând rușinos și atât de jignitor pentru ea? Până acasă mi-a fost frică s'o privesc în ochi, chiar să-i vorbesc, ca să nu-mi trădez gândul printr'o intonație a vocii.

Acasă, m'am culcat în biurou, pe canapea. Aud cum Lenuța ceartă pe servitoare și am mereu o... bănuială neînțeleasă și respingătoare. Am intrat în odaia copiilor. Nicușor și Nina își făceau lecțile cu guvernanta. Să nu-i turbur. Ce să fac? Să vorbesc cu Lenuța. O caut în sufragerie, în salon. Intru în dormitor. Stă pe scaun și plânge.

— Ce ai?

— Te rog să mă lași în pace! Am nervi și fără tine.

— Ce este? Ce înseamnă că „ai nervi și fără mine?" Oare eu...

M'am întors în biurou. Imi vine greu, mă apasă ceva. Am luat o carte, am început să citesc, dar n'am putut. Văd cuvintele, dar înțelesul lor nu ajunge până la creerul meu. Sunt într'o stare ciudată: ba mi-e somn, ba nu mi-e somn. Totuși, am dorința ca această stare să dăinuiască. E mai bine dacă îmi va fi capul învăluit de ceață... In acelaș timp, mă roade întrebarea: pentru ce această dorință? Dece tocmai acum, iar nu altă dată?... Intr'un cuvânt, am bănueli.

N'am mâncat la prânz și nu m'am dus la biurou după masă. Am auzit cum Lenuța a vorbit la telefon, din antreu. După ce a isprăvit, a venit la mine.

— De ce nu aprinzi lumina?

— Nu vreau.

— E adevărat că nu ți-e bine?

— Da.

„Ce o fi însemnând *adevărat*? Oare nu mă crede?"

— Rămâi acasă?

— Nu știu. Cred că da. Dar dece?

— Nu-i nimic.

In întuneric, nu-i vedeam fața, însă glasul Lenuței avea ceva... un gând tainic și nehotărît.

— Mă duc la croitoreasă. Am probă azi.

— Du-te. Cu ea ai vorbit la telefon?

Intrebarea m'a înspăimântat pentrucă Lenuța trebuia să-mi răspundă și știam ce avea să răspundă. Ea mi-a spus:

— Cu ea.

Aceste două vorbe mi-au spus că ceeace mă îngrozea era adevărat. Soția m'a mințit. Nu știu cum s'a înfiripat acest gând, dar era clar că Lenuța mi-a spus o minciună. Și, ca și cum mi-ar fi suflat cineva, am rostit:

— Minunată idee! Nu mă simt bine și aș vrea să es la aer. Să mergem împreună. Am să te aștept la croitoreasă.

Soția mea n'a răspuns imediat. Când a deschis gura, am simțit că fierbe, dar că încearcă să-mi ascundă starea ei. Tonul, indiferent și batjocoritor, îi era prefăcut cu virtuozitate.

— Ce amabil ești! Nu mă așteptam.

— Lenuțo, am fost vreodată neamabil cu tine?

— Nu te mai lega de cuvinte!

Indiferența din glasul ei a dispărut. Acum suna ciuda.

— N'am vrut să te jignesc... Dacă ești indispus, e mai bine să stai acasă.

Lenuța a tăcut. Nu-i vedeam chipul, dar tăcerea ei, pauza pe care a făcut-o, îmi spuneau mai mult decât mi-ar fi spus fața.

— Nici eu nu mă mai duc la croitoreasă... Am să-i telefonez...

— Cum vrei, i-am spus eu.

Imi venea greu să vorbesc, cum n'am mai simțit niciodată. Lenuța s'a îndreptat spre ușă. In creierul meu se învârtea și juca ceva: „dar dacă mă port ca un nemernic? Dacă bănuelile mele n'au temei? Dacă în realitate nu s'a întâmplat nimic? Soția îmi vorbește și nu știe ce umbră murdară și odioasă aruncă vorbele mele. Timp de zece ani nu mi-a dat prilej de bănuială și acum, numai din cauză că mi s'a părut că există o legătură oarecare între Lenuța și un bărbat, poate domnul acela cu mustața răsucită, să cred... Ce murdărie! Ce mârșăvie! Să am asemenea gând despre soția mea, despre mama lui Nicușor și a Ninei, o ființă care-mi este cea mai scumpă pe lume, despre... O voce nepoftită îmi șoptise ce să mai spun, când Lenuța a pus mâna pe clanța ușii...

— Lenuțo, uite ce cred... Eu mă duc la club, iar tu du-te la croitoreasă. Dacă i-ai făgăduit să vii, dece să nu te ții de cuvânt?

Soția mi-a răspuns cu un glas prefăcut, rar, ca și cum medita:

— Vrei așa? Bine. Fă cum crezi. Am să te duc până la club.

Lenuța a eșit. Răsuflam greu. M'am sculat, m'am plimbat prin biurou. Mă întreb dacă ceeace mi se pare, se petrece în realitate, dacă soția mă minte sau nu? Trebue să aflu, să aflu adevărul. Cu orice preț!

Pe drum spre club am vorbit. Lenuța m'a rugat cu bunătate în glas să-mi păzesc sănătatea, să nu răcesc: la cluburi sunt, de obicei, curenți grozavi. Să nu stau târziu, pentrucă nu-mi face bine, etc.

— Croitoreasa să departe?

— Nu.

Soția mi-a spus adresa exactă: strada Primăverii, numărul cutare, numele. După ce am intrat la club, am simțit că trebue să mă duc imediat pe urmele ei, la croitoreasă, să aflu adevărul. M'am urcat la etaj, am întrebat de domnul cutare, spunând primul nume ce mi-a venit în gând și, aflând că acela n'a venit încă, am coborît repede, m'am îmbrăcat și am luat o trăsură ca să mă duc în strada Primăverii. Imi amintesc că tot drumul mă întrebam fără rost: „ce fac? ce fac?" Ca și cum nu știam ce făceam.

Iată și casa în care stă croitoreasa. Am întrebat pe o servitoare, care era la poartă:

— Aici stă doamna Marinescu, croitoreasă?

— Aici, dar nu-i acasă.

— A plecat de mult?

— Pela cinci.

M'am uitat la ceas. Era nouă fără un sfert.

— N'a căutat-o adineaori o doamnă?

— Nu, n'a fost nimeni.

Am traversat strada și m'am plimbat

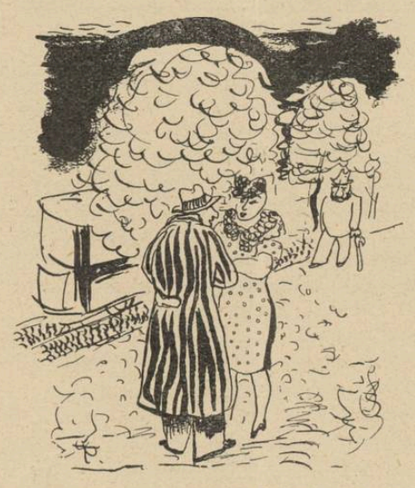

pe trotoarul opus, uitându-mă mereu la poarta croitoresei. S'a făcut 11, 11½, 12. Nevastă-mea n'a venit. M'am dus la club și am jucat până la ziuă. A doua zi dimineață, am întrebat pe Lenuța:

— Ai găsit pe croitoreasă acasă?

— Da. O să am o rochiță minunată. Ai să vezi!

Fața îi era liniștită și veselă. Poată că, în suflet, Lenuța râdea de mine. Curios: soția mă înșeală, dar aceasta nu mă doare și nu mă revoltă. Sunt doar trist și mă mir: dece nu simt durere, nici revoltă? Zece ani am avut încredere în soția mea, am socotit că o iubesc și dintr'odată... n'am decât curiozitate și mirare tristă. Aceasta înseamnă că mă mințeam pe mine că îmi iubesc nevasta, că zece ani m'am mințit pe mine și am mințit-o și pe ea, pentrucă toate faptele mele și toată purtarea mea erau ale unui soț iubitor. Aceasta mai înseamnă că, neiubind-o, am avut cu ea totuși doi copii?.. Nu, e altceva.

Am căutat să mă sugestionez că mă doare, că sunt revoltat, dar am simțit că mă prefac. Și când mă gândesc că am trăit doar prin aeastă iubire-minciună, am trăit și am simțit că mă mint pe mine și pe alții! Dacă aș vedea pe acela pe care-l iubește Lenuța, aș simți, poate, altceva? Trebue să-i văd împreună.

●

...Știam că azi Lenuța se duce în Lipscani. Am plecat dela biurou, m'am ascuns într'un gang din strada Șelari. N'am așteptat mult. Soția mea a venit la braț cu același domn, pe care-l văzusem lângă ministerul de domenii. Am eșit din ascunzătoare și m'am luat după ei. Soția nu m'a văzut. In piața Sf. Gheorghe a oprit o trăsură. In clipa în care bărbatul, cuprinzând pe Lenuța de mijloc, a spus birjarului să mâne caii, iar soția, zâmbitoare, așezându-se mai comod, a întors capul în direcția mea, am coborît pe caldarâm, lângă trăsură, ca și cum aș fi vrut să traversez strada. Lenuța m'a văzut. Ochii noștri s'au întâlnit. Ea continua să zâmbească, dar vai! ce zâmbet era acesta! Pierdut, vinovat, desgustător. Lenuța a spus ceva însoțitorului ei, abia mai putând să-și miște buzele, devenite dintr'odată livide. Bărbatul s'a întors repede spre mine. Nici expresia feței lui n'a fost mai bună.

Totuși... afară de mirare n'am simțit nimic. Ce trebuia să fac mai departe? Cum trebuia să trăesc? Să nu fi avut copii, era cu totul altfel, Dar copiii.. Nicușor are nouă ani, Nina, șapte.. Sunt curios să știu cum se va purta Lenuța.

Când am venit acasă, soția m'a întâmpinat veselă și zâmbitoare și înainte de a fi deschis eu gura, mi-a spus:

— Vai, ce caraghioslâc a fost astăzi. M'am întâlnit în Lipscani cu domnul Vasile Ionescu, știi ăla care venea în casa mamei și a fost și la nunta noastră?... Am intrat în vorbă și nu te-am recunoscut... Abia mai pe urmă mi-am dat seama că erai tu... Credeam că ești la birou... a fost atât de neașteptat.. M'am gândit chiar: iată un domn care îți seamănă... Domnul Ionescu s'a oferit să mă conducă... Aveam același drum... Iți trimite complimente.... Mi-a cerut voie să ne facă o vizită. Cred că n'ai să ai nimic împotriva?

— Desigur că nu...

— Ce drăguț ești!

Mi se pare că Lenuța a vrut să mă sărute. M'am făcut că n'am observat gestul ei și am poftit-o în biurou.

— Lenuțo, iată ce este: să nu ne mai mințim. Nu te cred că întâlnirea ta cu domnul Ionescu a fost neașteptată. Stai, nu mă întrerupe... Te-ai mai văzut cu el și altă dată...

— Iți jur...

— Nu minți! Odată am zădărnicit o întâlnire a voastră, lângă ministerul de domenii. L-am văzut atunci pe domnul Ionescu.

— Nu-ți permit să-mi vorbești cu asemenea ton!

— Dă-mi voie! Tonul meu e normal. Vreau să-ți spun doar, că știu că mă înșeli.

— Nu-i adevărat!

—Ba, e adevărat.

— Afară de bănuiala ta stupidă, ai vreun fapt?

I-am povestit despre croitoreasă. Lenuța s'a fâstâcit.

— Foarte frumos! M'ai spionat!..

— Nu spun că am procedat frumos. Asta-i altă chestiune. Spun numai că am dovezi. Nu vreau să-ți fac scene. Mi-e egal...

— Cum adică ți-e egal?

— Uite așa. Dacă vrei, poți să te întâlnești cu domnul Ionescu, poți să-l poftești la tine, aceasta mi-e indiferent.

— Atunci ce vrei dela mine?

— Nu vreau nimic. Doar să știi că am aflat că mă înșeli, că aceasta mă lasă rece, că nu-mi pricinuește durere, că nu mă jignește, că nu...

Lenuța a început să plângă.

— Știam că ești un om rău.

Am dat din umeri.

...Imi aduc aminte de vremea când eram logodiți, de primul an al căsniciei noastre. Gândul că aș putea vreodată să nu mai iubesc pe Lenuța, îmi părea de necrezut, imposibil, monstruos. Acum, acest lucru de necrezut, imposibil și monstruos s'a întâmplat și — culmea — nici nu știu cum s'a întâmplat. Nu pot decât să constat faptul. Pân'acum am mințit inconștient. Să continui să trăesc la fel, înseamnă să mint conștient. Poți să crezi că fiecare zi a vieții tale e minciună și ipocrizie, să te împaci cu acest gând și să continui viața dinainte?.. Ciudat! Imi amintesc unele cuvinte și gesturi și îmi dau seama că, în timpul acela, am mințit Atunci, când n'oi fi mințit: acum nouă ani, acum opt ani, acum șapte ani? Când?

●

...Azi, Nicușor m'a întrebat:

— Tăticule, unde-i Valparaizo?

— Valparaizo? Valparaizo? De... Nu știu, dragă... Am uitat.

Mă persecută acest nume. Val-para-i-zo. Am început să reîmprospătez în minte numiri de geografie. Ce Dumnezeu! Sunt licențiat, am diplomă — firmă a culturii — și, totuși, cât de neînsemnate sunt cunoștințele mele, să zic în geografie... Am căutat să reîmprospătez și alte lucruri. Literatura de pildă, o știu prost. Am uitat subiectul „Năpastei".

Deunăzi, am auzit în tramvai un crâmpei dintr'o discuție a două studente. Una din ele vorbea de Nietzsche. Știu că există un filosof englez cu acest nume, dar ce a propovăduit el, Dumnezeu știe. Numele acesta l-am întâlnit adeseori prin ziare și reviste. Nietzsche... Nietzsche... Nu știu.

Totul a început dela întâmplarea cu Lenuța. Când am o clipă liberă, mă întreb: mint sau nu mint? Câteodată mi se pare că mă mint pe mine, că mint pe prieteni, pe copii, pe servitoare, pe colegi, pe toată lumea. Dacă mi se întâmplă să discut politică, mint, pentrucă nu exprim părerile mele, ci acelea pe care le-am furat dintr'un articol de fond de azi sau de eri. N'am păreri proprii. Deși dau zi de zi părerile altora drept ale mele, nimeni nu mă acuză de plagiat. Mă mint pe mine că muncesc și trag de aici concluzia nelogică: deci, munca mea e folositoare. Și vorbesc chiar de folos. Pe de altă parte, nu cred în munca mea... Sunt funcționar pentru că n'am învățat cizmăria sau croitoria. Trebue să-mi câștig existența într'un fel sau altul. Deaceea, în fiecare zi, mă duc la minister, stau, mă uit la ceas și aștept să se facă ora unu, ca să plec. Acasă, mănânc, mă odihnesc puțin; mă duc din nou la biurou, iar mănânc, apoi mă duc la club. Acolo, se strânge multe lume și toți mint. Spunem că jucăm numai ca să ne distrăm și ca să treacă timpul și ascundem cu grijă că ne adunăm pentru câștig.

Fețele jucătorilor cari au câștigat sunt tot atât de respingătoare ca și ale acelora cari au pierdut. Se vede cât de colo pentru ce fel de distracție se duc la club.

...Azi, a venit la noi în vizită domnul Ionescu. Am discutat pe un ton urban ceeace citisem amândoi de dimineață în același ziar. Lenuța a zâmbit.

...Am 35 de ani. Toată viața mea, din ziua când sunt conștient și până azi, îmi apare ca o urzeală monstruoasă, ca un ghem uriaș de minciuni de toate categoriile, mari și mici. Am mințit pe profesorii din liceu și dela facultate, când, luând la câte un examen o notă bună, am tăcut că nu cunoșteam partea cutare din curs. Așa face toate lumea, așa am făcut și eu. Am făcut ceea ce fac și au făcut alții, adică așa cum e uzul. Am adoptat în întregime codul obiceiurilor, fără să mă fi întrebat ce era acest cod. Acum, mă gândesc mult la el și constat că e o mincină: Plin de gânduri și vorbe străine, pot avea oare gânduri proprii? Nu, am gânduri străine și până și întrebările mele le-am citit undeva.

Mi-e frică să umblu pe stradă, unde văd o mulțime de lume. Mi se pare că toți se prefac și mint neîncetat, se mint pe ei și pe alții, cu priviri, vorbe, gesturi, zâmbete, croiala hainelor, cu tot, cu toate...

Am senzația că m'am umplut de noroi lipicios. Vreau să-l spăl, să-l spăl cât mai repede. Nu mai am încredere în oameni. Ii urăsc chiar. Această ură mă îngrozește și, totuși, îmi face plăcere. Am aerul unui om care știe ceva ce nu știe nimeni. Gândul că toată lumea minte e taina și mândria mea. Dar, nu mai pot trăi așa cum am trăit până acum. Mă înăbuș...

●

...Am venit acasă cu Lenuța și cu domnul Ionescu. Fusesem la terasa „Oteteleșanu". Pe scenă, o artistă se strâmba și cânta cu glas pițigăiat, refrenul unui cântec.

La terasă, lumea mânca. Oriunde te uitai, vedeai fețe grase, ochi holbați, fălci care mestecau și plescăiau. Cât de respingător e omul când mănâncă! Fum de țigară, plescăit neîncetat, și vocea ascuțită și scârțâitoare a artistei.

Mi-am adus aminte de Valparaizo. Și Valparaizo și refrenul banal al cântecului auzit la terasă au început să prindă contururi reale, dar deocamdată învăluite de ceață. Ceața se împrăștie treptat și din ea apare o față groaznică... Și nu numai eu, dar noi toți vom vedea... Minciuna! Ba nu vom vedea nimic. Gândul meu e o minciună.

La terasă, domnul Ionescu strângea sub masă mâna soției mele. Așa făceam și eu cu zece ani în urmă, când... dar ce poate fi mai caraghios, în situația mea, decât amintirea vremii când se înfiripa dragostea mea pentru Lenuța?..

Dela terasă am venit la noi. Nevastămea s'a dus să-și schimbe rochia. Eu am rămas cu musafirul.

— Domnule Ionescu, — i-am spus eu, — nu pot să sufăr minciuna. Cred că și d-ta la fel. Văd că Lenuța îți place mult și că... sunteți în dragoste. De aceea, raporturile dintre noi sunt încordate. Vrei să divorțăm și d-ta s'o iei de nevastă? Vina o iau asupra mea.

Domnul Ionescu nu se aștepta la aceasta și a rămas cu gura căscată.

— Dați-mi voie... Eu... Chestia...

— Nu vrei să te căsătorești cu ea?

Bărbatul a îngânat ceva, care n'a avut darul să mă convingă. Am înțeles, totuși, din vorbele lui, că nu vrea să se însoare, pentrucă aceasta nu intră in planurile lui.

A intrat Lenuța. A înțeles că am avut o discuție despre ea: prea chinuit și bolnăvicios era zâmbetul domnului Ionescu. Acesta a vorbit fără siguranța obișnuită și a plecat curând.

— Ce s'a întâmplat? m'a întrebat

Lenuța, după ce s'a închis ușa în urma domnului Ionescu.

— Nimic deosebit. Am discutat.

— Despre ce?

— Despre tine.

— Zău? Sunt foarte mișcată. Ce anume ați vorbit? Nu-i un secret?

— I-am propus să te ia de soție. Iți dai divorțul. Iau vina asupra mea... și...

Lenuța nu m'a lăsat să continui. Pe față i-au eșit pete roșii.

— Cine te-a rugat să faci asta? Cine te-a rugat? Eu... eu...

— El nu vrea să se însoare.

Nevastă-mea a sărit în sus.

— Cum nu vrea? Eu nu vreau! Nu vreau să divorțez, nu vreau nimic... Eu...

Lenuța a început să plângă. De altfel, ea plânge deseori, în vremea din urmă. E o proastă! Totuși, trebue să fac ceva. Dar ce anume? S'o dau afară? Mi-e milă de ea... Dar copiii? Pe de altă parte, nici așa nu mai pot trăi. Mă înăbuș.

●

Azi, am fost înaintat în serviciu. Nu m'am așteptat, pentrucă eram cel mai tânăr dintre toți candidații la postul pe care-l ocup acum. Numai acela, care el însuși e funcționar, știe câtă murdă-

(Urmare în pag. 7-a)

CARTEA FRANCEZA

VALERY LARBAUD: „Aux couleurs de Rome"

(„Gallimard" — Paris, 1938)

Valery Larbaud e pentru foarte mulți cititori autorul celebrului **Jurnal intim al lui A. O. Barnabooth,** — unul din cei mai atrăgători și mai originali autori în viață și, se afirmă chiar, cel mai subtil cunoscător al limbei franceze. Scrisul lui mărturisește preocupări speciale întreprinse într'un spirit de îndrăzneală chibzuită — aș spune chiar „metodică" —sub controlul unei lucidități îndelung exersate și al unui gust rafinat printr'o largă cultură umanistică, pe seama cărora putem pune, fără teama de a greși, transparența înșelătoare a prozei larbaud-iene, aparent limpede în construcția ei gramaticală, ermetică însă prin travestirea înțelesului în pânzișul nestatornic de aluzii și asocieri nu totdeauna lesne de pătruns. Prețul unic al acestei proze — de o rară bogăție sugestivă și ilustrând cele mai îndrăznețe orientări stilistice stă în libertatea ei desăvârșită, nesupusă nici unei constrângeri și cu greu încăpând sub vreuna din etichetele obișnuitelor categorii sau genuri literare. Albert Thibaudet socotea valoarea de semnificație a lui **A. O. Barnaboth** tot atât de prețioasă, în ordinea creației exemplare, pentru stilul cărților de călătorie, ca și aceea a romanului **Le grand Meaulnes** de Alain-Fournier, pentru stilul aventurii.

Cititor pasionat, Valery Larbaud datorează „vițiului nepedepsit" al lecturii **(Ce vice impuni, la lecture** — e titlul uneia din cărțile sale) influențele hotărâtoare ale lui Ramon Gomez de la

Valéry Larbaud
(La Montpellier, în 1910)

Serna, Samul Butler și James Joyce, pe cari i-a tradus și aclimatizat în Franța. Inspirându-se dela cel din urmă introduce, în romanul **Amants, heureux amants...,** ceeace s'a numit de atunci „monologul interior", care avea să aducă literaturii psihologice o împrospătare oportună, abătând-o dela tipicul confesiunilor stilizate după modelul lui **Adolphe** sau **Dominique.**

Dar lecturile n'au izbutit să-l fixeze, ci numai să-i lărgească cercul preferințelor, astfel că afirmația pe care o făcea, cu ani în urmă și prin care se socotea **un perpétuel évadé de tous lex milieux**, rămâne și astăzi valabilă. Era înainte de război, când Barnabooth scria în jurnalul lui intim: „Trecând anii, personajul meu se va fixa fără'ndoială ; atunci voi scrie „Je" fără ezitare, crezând să știu cine este". Trebue să spunem că această prezicere nu s'a împlinit nici acum, că în ciuda vanității de autor, pe care nu se sfiește să și-o ascundă, mărturisind-o **grande et vigoureuse,** personajul proteic Barnabooth-Larbaud încă nu s'a fixat, nu s'a cristalizat într'o perspectivă biografică, neascultând alt îndemn decât al infidelității, față de sine însuși în primul rând.

Principiul estetic din care s'ar părea că decurge scrisul larbaudian e acela enunțat de André Gide în **Journal de Faux-Monnayeurs": „Ne jamais profiter de l'élan acquis",** — refuzul artistului lucid de a se lăsa furat de „inspirație", pe panta facilității, a celei mai slabe rezistențe. Aceste cuvinte le socotesc cel mai potrivit epigraf pentru scrisul lui Valery Larbaud, pentru utima lui carte: **Aux couleurs de Rome,** cu deosebire.

Culorile municipale ale Romei, galben și purpuriu, sub învocarea cărora au fost strânse laolaltă aceste fragmente de proză, dintre care cele mai multe nu trec de zece pagini, aduc aminte de acea faimoasă intuiție de culoare pe care pretindea Flaubert că o avea prezentă în minte când a scris **Madamme Bovary.**

Cele mai frumoase pagini sunt acelea de o puritate muzicală, luminate de grația adolescentină a unei „muze de doisprezece ani", sau tinerească, a sorei Pamphile din fragmentul întitulat „Une nonnain".

„...Ași substitui bucuros — scrie autorul **Culorilor Romei** — versului shakespearian despre „omul care nu poartă muzica în sine", o propoziție de felul acesteia: „omul pentru care copilul nu e cel mai important personaj pe lume..".

Valery Larbaud e omul a cărui inimă, în prezența Lilianei Wade, muza de doisprezece ani, se întoarce dela ceea ce lumea numește „Lucrurile Serioase" spre a se preocupa numai de „frumusețea, dulceața, puritatea inaccesibilă a unui copil".

Cât e de aproape autorul de creația epică și cum se refuză totuși, dintr'o supremă cochetărie de artist, „elanului câștigat", își va da seama cititorul, din fragmentul mai sus amintit: „Une nonnain", a cărui lectură îi va da și măsura artei larbaudiene, de o rară precizie și de o plenitudine armonioasă, scutită de ceea ce poartă urma trecerii anilor, semnul morții.

Pentru ilustrarea calităților acestei proze transcriu aci o pagină de intraductibilă frumusețe — cea dintâi din acelea întitulate „Le miroir du café Marchesi" — pagină de o prețioasă densitate poetică și încântătoare prin fluența desăvârșită a ritmului frazelor :

„Un prénom, et parfois moins encore : le souvenir d'un profil contre le jour d'une fenêtre, d'une ombre sur le mur d'une alcôve, d'une ligne sinueuse et chaude un instant suivie du bout paresseusement des doigts, d'un corps plongé dans l'eau d'une glace ancienne, trouble et verdie comme celle de ce miroir qui reflète nos visages. L'écho d'une voix, d'un soupir, des bruits presque imperceptibles et du silence même du long éventail de satin noir que celle-ci gardait ataché à son poignet comme une arme inutile, couvrant, découvrant elle-même toute livrée aux regards, aux mains, ou qu'elle balançait, grand ouvert, au vol frais, sur nous gisant au plus obscur d'une chambre bien défendue contre l'après-midi d'été. Un buste incliné sous une chevelure dont la masse se rassemble brin à brin au contour d'une épaule, glise avec lenteur le long d'un bras, et pend. Une force au repos, qui pourrait faire torner une meule, pétrir la pâte, porter, ou tirer des fardeaux ; la gladiatrice blessée qui se soulève sur une coude et une main; le dos brillant de qui s'incline vers une source basse, de qui cherche un chemin obscur à travers des feuillages, ou mord un fruit trouvé. Et bien d'autres attitudes encore, bien d'autres contours nous apercevrions, Manlio et moi, si nous regardions la profondeur de ce miroir en nous aussi reflété...".

SIMENON: „Ceux de la soif"

Autorul romanului **Ceux de la soif** e un scriitor de o fecunditate literară surprinzătoare pentru zilele noastre chiar, când scrisul a devenit o industrie și romanul un „fabricat" în serie, după rețeta care poate aduce succesul de public cel mai răsunător și într'un ritm de producție vertiginos. Mai aproape de începutul acestui an, d. Simenon publicase, la scurte răstimpuri, trei romane : **L'assassin, Le blanc à lunettes** și **Faubourg** iar de curând, alte trei cărți purtând semnătura sa pe copertă apăreau în vitrinele librăriilor, dintre care una **Les sept minutes,** publicată în remarcabila colecție „La renaissance de la nouvelle" era o culegere de nuvele, celelalte două : **Le chemin sans issue** și **Ceux de la soif,** fiind romane de aventuri, ultimul desfășurându-se în arhipelagul Galapagos din Pacific. Neostenita vervă a condeiului d-lui Simenon îl așează în rândul marilor romancieri populari din veacul trecut : un Alexandru Dumas tatăl și Eugen Sue.

Fiindcă a publicat la începutul carierei sale literare, câteva romane polițiste remarcabile, a fost socotit ca un maestru francez al acestui gen literar bastard și judecata de atunci a ajuns o prejudecată pentru mai târziu, când a încercat, tot cu atâta succes, să scrie și altfel de proză, — care se citește poate cu mai puțină plăcere mărturisită dar se practică totuși, pentru că onorează deopotrivă pe autor și pe cititor, — critica literară l-a ocolit, socotindu-l suspect.

In lipsa asistenței pe care era îndreptățit să o aștepte dela oficiul acesteia, autorul și-a lămurit singur „cazul" cu prilejul publicării uneia din ultimele lui cărți : „Am scris — spunea acolo — mai mult de douăzeci de romane nepolițiste. Printre acestea sunt câteva a căror acțiune se petrece în Anglia, în America de Sud și în Pacific. Așa cu **Ceux de la soif,** scris la Tahiti, după o ședere în Galapagos. Să dea Dumnezeu ca asta să nu-mi aducă eticheta de romancier al insulelor sau romancier de aventuri !"

Și o profesie de credință literară care, deși elementară nu-i mai puțin interesantă : „Trebue de toate ca să faci o lume, țări calde și reci, mări și munți, sate, bancheri, pescari și bandiți".

Subiectul romanului **Ceux de la soif** i-a fost inspirat autorului de o aventură tulburătoare trăită recent, de câțiva europeni în insulele arhipelagului Galapagos. Cei „însetați" sunt exemplare ciudate ale umanității, cari au căutat în acele paragini o plenitudine de viață interioară pe care viața socială modernă nu le-o putea da.

Elementele de fantastic și aventură dramatică, deși provocate de împrejurări exterioare își capătă însă întreaga lor intensitate și semnificație dela resfrângerile în conștiința fiecăruia dintre eroii participanți la desfășurarea întâmplărilor povestite.

MIHAI NICULESCU

SEMNELE GORUNULUI

Cuvintele mele n'au poate liniștea
pe care-o cauți la îngerii din rugăciuni,
nici albăstriul palid de pe comori
al flacărilor ce se clatină între tăciuni.

Dar au culoarea suprafețelor,
încețoșate undeva 'n plantații,
să crească prin savanele stelare, faune,
precum cresc încet furtunile din spații.

Ochii mei n'au poate liniștea înrourată
a voevozilor călugăriți în glorii,
nici apropierea cerului, nici noapte
și nici bucuria primelor victorii.

Au însă în clipele de tulburare
câteodată orizonturi lirice, prea vaste,
câteodată ceturi unde regii singuri
rătăcesc prin stemele culorii caste.

Alteori, prin fluere de vise,
lunecă spre munți și spre copilărie
iar în ceasurile de vedenii suie,
peste spaima morții, rugăciuni tăriei.

Dar gorunul verde și înalt, subțire,
mi-a sunat odată drumul peste fire.

Pocnetele cuielor mă cheamă la popas
și nu știu pe unde umbra mi-a rămas

De mă va căuta odată fratele,
să nu fiu întors la el cu spatele. —

Dacă 'n țărnă fața mi s'a pierde,
poate că va crește un gorun mai verde

Și o să răsbată, mai ușor, tăriile —
ca să mă ajungă în toate copilăriile.

GEORGE DRUMUR

Lauda cerului și a fetei

Pentru visul ne'mplinit, cu atâta trudă
Lauda cerului, acuma, întristat s'o cer ?
Cântul tot mai lin, tâmpla încă udă,
Vești și frunza lunii, de pe cer.

Fața palid de întorc, sunt chemări de sus
Cine'n zori le-aude, cine azi le știe ?
Sau ce vânt înalt, așa, târziu mi-a dus
Iubirea mea ca două flori de păpădie ?

Mireasma'ntreagă-a lunii în tine — o răcoare —
Știi chiar noaptea sfântă, noaptea cea albastră ?
Intre noi fii zarea, cu miros de floare
Când atinse vrejul lunii fruntea noastră.

OVID CALEDONIU

ESENȚA BAROCULUI

de AXENTE SEVER POPOVICI

Un alt capitol din concepția lui Eugenio D'Ors.

Intr'un articol precedent am definit conceptul de **constanță** culturală[1]), acum ne propunem definirea conceptului de baroc.

Dela început o majoră. Barocul nu este o formă culturală întâmplătoare, un efect al unor anumite cauze într'un anumit loc, și nu este nici un semn de dezorientare. El este o formă culturală **constantă;** esența lui a fost și va fi. In ce constă și unde se găsește? In orice formă în care găsim reunite într'un singur gest, mai multe intenții contradictorii. Aci stă primul caracter al spiritului baroc, în contradicție. Sau în termeni mai vulgari ,spiritul baroc este spiritul **care nu știe ce vrea.** El vrea în acelaș timp, **pentru și contra.** El vrea să graviteze și să fugă. Admirabil paradox. Există într'o biserică din Salamanca o gravură în lemn, un înger; el vrea să ridice brațul și să coboare mâna. Sau în muzeul Prado, chiar muzeul lui Eugenio D'Ors, e tabloul **Noli me tangere,** al lui Corregio. O femeie superbă imploră la picioarele Mântuitorului. El o chiamă și o respinge, în acelaș timp; îi întinde mâna și-i spune : **Nu mă atinge.** Și tot El îi arată drumurile cerului, dar o lasă pe pământ, în tandra sa cădere. Ea este femeia recidivistă în păcat, cu epiderma suveran lascivă, și prin definiție barocă.

Un alt caracter al barocului. Noi oamenii am pierdut paradisul, și cu toamenească poate fi concepută ca un itite astea tot el a rămas începutul și sfârșitul spiritului. Istoria noastră onerar penibil, plecând din Paradis către Paradis. Și câteodată, în drumul nostru spre capăt ,el ne reapare, sau prin reminiscențe sau prin profeții; motive și elemente de artă. **Dar orice artă cu reminiscențe paradisiace sau cu profeții e întotdeauna mai mult sau mai puțin artă barocă.** Ce-i altceva „Paradisul pierdut" al lui Milton și Apocalipsul Sfântului Ioan? Literatură barocă. Și ce mai definește încă barocul? Pitorescul, sentimentul profunzimii, dinamismul, într'o expresie proprie și scumpă lui Eugenio D'ors, **formele care zboară,** spre deosebire de clasicism unde domină **formele care apasă.** Și încă ceva; întrebuințarea aproape crudă a elementelor morfologice naturale, — teatralul, luxul, emfaticul, feminitatea fatală și prestigiul sirenei. Să ne aducem aminte de un tablou de Francisco Goya. Ai impresia unor ruini A trecut un mare vânt, o furtună, și totul e devastat. Totul zboară. La fel, în istoria culturii, lupta dintre Sf. Augustin și Pélage. A fost un epizod al luptei dintre clasicism și Baroc. Ce este Pélage altceva decât un Rousseau anticipat? Și tot așa a fost Contra-Reforma și Weltanschauung-ul luteranian : o expresie barocă. Dar Rubens, pictorul prin excelență ignațian : el poartă în sine o concepție plastică a miracolului, care într'un oarecare fel, inițiază iconografia într'o formă nouă. Un caracter cosmic, spura-uman, un ton de criză panteistă. Și pictorii din Renaștere reprezentau miracolul, imaginea cerului care se luminează. Dar la pictorii de manieră barocă, cerul este în efort, convulsionat. Nici o disciplină. Clasicismul e canon, lege, și prin urmare, autoritar și intelectualist. Barocul dimpotrivă : e vitalist, libertin și venerează forța. Are predilecția peisajului și a folclorului, a naturii în genere. Cultul lui Pan și al lui Dionysos. Natura este viață, activitate, schimbare, scurgere. Salutul lui este : — Trăiască mișcarea, moară rațiunea. Heraclit împotriva lui Parmenides și împotriva lui Zenon din Eleea. Natura poartă în sine mișcarea? Dar niciodată mișcarea n'a putut fi demonstrată; ea rămâne în natură și în afară de rațiune. Mișcarea este absurdă. Noi rămânem cu rațiunea. Asta este poziția clasicismului.

E o tragedie întreagă. Fiecare om, fiecare creator, fiecare artist, fiecare școală, fiecare țară, fiecare epocă reproduce în propria sa conștiință mitul lui Faust, și se găsește în prezența pactului propus de Mefisto : sau tinerețea sau nemurirea, sau pământul sau cerul, sau intensitatea ceasului present, la care te bucuri carnal, sau speranța imposibilei existențe viitoare. Barocul imită pe Faust. El își vinde sufletul dracului, și paraful de sânge cu care este semnat pactul, implică deja, în caligrafia lui, simbolul mișcării. Stilul baroc.

Dar mișcarea poate fi teoretic mărginită? Nu. Și poate fi concepută numai într'un sens? Iarăși nu. Asta înseamnă că barocul adoptă schemele **multipolare.** Chiar invers clasicismului, care este tendința spre unitate. Când cineva aspiră la o melodie infinită, cu siguranță că suntem în prezența unui spirit baroc. El implică **continuitate.** Sau când un matematician afirmă, că spațiul cu trei dimensiuni nu este decât un caz particular din seria infinită a spațiilor posibile de dimensiuni infinite, atunci iarăși suntem în fața aceluiaș spirit baroc, și pentru aceleași rațiuni. Și mai departe. Când un pictor spune că el nu pictează obiectele, ci numai aerul și lumina în care se scaldă toate lucrurile, atunci noi vedem în el un impresionist. Un negator flagrant al cerințelor raționale ale discontinuității. Și la fel biologul, când pretinde că pe el nu-l interesează decât scurgerea vieții ,și nu speciile, care sunt simple convenții.

In esență, structurile clasice adoptă de preferință dispoziția ce în muzică se numește **contrapunct.** Cu alte cuvinte, ele constitue un sistem închis în jurul unui punct situat în interior, pe când structurile baroce tind spre **fugă,** un sistem deschis care marchează o impulsie către un punct exterior. In pictură, cazul întâi. Andrea del Sarto și Mantegna. Compoziția lor este de-o arhitectură perfectă. Desenul impecabil. Nu este în zadar că în legendă Andrea del Sarto este **Andrea senza errori.** Culoarea e un fel de iluminație. Nu amintește de geometria lui Euclid ci mai mult de astronomia lui Pitagora. Și Mantegna? El este pictorul rațiunii, iar Rafael al inteligenții; ceva asemănător cu Platon în filozofie. Și în cazul al doilea? Acolo sunt Rubens, Goya, Rembrandt, și pe la mijloc, ca un fel de meridian între clasicism și baroc, Claude Lorrain.

Am stabilit într'o măsură oarecare limitele conceptului de baroc. Evident, cu aproximații. Nu concept cu limite precise. Dar acum problema gravă este cu privire la atitudine. Incotro trebue să mergem? Eugenio D'Ors este un pasionat intelectualist. Dar discuția într'un articol viitor.

[1]) V. „Universul Literar" nr. 13 din 14 Mai 1938.

Ex-regina Nathalia a Serbiei n'a murit?

— AMINTIRI ŞI LAMURIRI —

de TH. RĂŞCANU

Cine mai ştie ceva despre aceea căreia ieşenii „de altă dată", din vecha boerime, îi mai ziceau, când pomeneau despre ea, „LA REINE NATHALIE"?

A murit, ori mai trăeşte încă? Nu ştim precis. Până nu demult, ştim că încă era în viaţă, bătrână, bătrână de tot, şi retrasă într'un **„couvent"** din sudul Franţei. Ea şi cu fosta împărăteasă Eugenia a Franţei, văduva lui Napoleon III-lea, au supravieţuit îndelung unor prăbuşiri istorice şi unor tragedii familiale şi au fost, amândouă, până la adânci bătrâneţe, singurele fosta crăiese din Europa, care, după ce li s'a stins neamul, au hălăduit, stinghere, din loc în loc. O vreme, le-a mai ţinut tovărăşie fosta împărăteasă a Mexicului, Carlotta, văduva lui Maximilian care a fost împuşcat de republicanii lui Juarez, în şanţurile de la Queretars, şi fosta noastră Doamnă, Elena Cuza, care şi ea, după ce şi-a purtat tristeţa şi bătrâneţele din loc în loc, în ţară sau în străinătate, a murit octogenară.

Intre ex-împărăteasa Carlotta a Mexicului, ex-regina Natalia a Serbiei şi Elena Doamna a noastră, văduva lui Vodă Cuza, a fost o analogie vădită.

Câte-şi patru au fost contemporane şi câte-şi patru au trăit în pribegie, după căderea şi moartea augustilor lor soţi. Au trăit mult şi au murit în altă epocă decât aceea în care au trăit.

Dintre aceste patru foste suverane octogenare, văduve şi mereu cernite, cea dintâi care a trecut în lumea cealaltă a fost Elena Doamna. Apoi ex-împărăteasa Carlotta a Mexicului care, după împuşcarea lui Maximilian, a trăit, cu minţile pierdute, în sihăstria unui castel. Ea încă trăia, pe când lumea o uitase demult şi o credea moartă. Ex-împărăteasa Eugenia a supravieţuit şi în timpul războiului european.

A mai rămas ex-regina Natalia...

Poate că a murit şi ea. Dar, poate că nu. Credem că încă nu, căci nici un ziar francez n'a pomenit despre moartea ei.

*

Ca şi Elena Doamna, ex-regina Natalia era ieşancă, şi, prin mama ei Pulcheria Sturdza, romancă. O ciudată vrere a ciudatului destin omenesc a făcut că şi viitorul ei soţ, fostul rege Milan II al Serbiei, era şi dânsul ieşan prin naştere. Mama lui era frumoasa şi faimoasa Maria Obrenovici (fiica lui Costin Catargi, faimosul boer moldovan antiunionist), care a fost mama şi a celor doi băieţi (Alexandru şi Dimitrie) pe cari i-a avut nelegitim cu Vodă Cuza, dar pe cari, apoi, Vodă Cuza i-a legitimat şi — împreună cu Elena Doamna — i-a adoptat, dându-le numele Cuza. Astfel, Principele Alexandru A. Cuza (căsătorit cu Maria Moruzi) şi frate-său Dimitrie (sinucis la Ruginoasa) erau fraţi vitregi cu fostul rege Milan II al Serbiei. Maria Obrenovici, în afară de Milan Obrenovici şi de cei doi principi Cuza, a mai avut un al patrulea fiu — tot natural — cu un rus (Constantinovici) şi care, ca copil natural, a primit numele de fată al mamei sale şi, astfel, s'a numit Catargi. Acesta era generalul Catargi, din Iaşi, cunoscut ieşenilor de altă dată. Deci, ex-regele Milan, cei doi fii ai lui Cuza Vodă şi generalul Catargi erau, cu toţii, — prin mama lor Maria Obrenovici, născută Catargi — fraţi vitregi; afară de cei doi băieţi Cuza cari, între ei, erau fraţi buni, având acelaş tată.

Milan Obrenovici, devenit rege al Serbiei la 1882, după asasinarea unchiului său în parcul de la Topcider, şi stingerea liniei majore a dinastiei Obrenovici, s'a născut la Iaşi, în anul 1854 ca fiu al principelui sârb Efrem Obrenovici şi al soţiei sale Maria Obrenovici, fiica lui Costin Catargi.

Intocmai cum regele Milan Obrenovici al Serbiei era român prin mama sa, care era Catargi, tot astfel şi soţia lui — regina Natalia — era româncă prin mama ei, care era Sturdza.

De aceea, ultimul Obrenovici, nefericitul rege Alexandru (Saşa) care a fost asasinat de o conjuraţie militară în palatul său din Belgrad, în Mai 1903, şi prin moartea căruia s'a stins cu desăvârşire neamul şi dinastia Obrenovicilor domnitori în Serbia, avea rude la Iaşi şi era înrudit cu boerimea Moldovei, prin Sturdzeşti şi Catargieşti.

*

Dar, numai prin maică-sa (Pulcheria Sturdza) regina Natalia a Serbiei era româncă. Tatăl ei era un colonel rus Pavel Keşko. Un colonel rus care — caşi celălalt colonel rus, Şubin, care s'a însurat cu Elena Ghika, sora lui Grigore Ghika Vodă şi proprietara moşiei şi târgului Vaslui — s'a însurat cu o româncă.

Din căsătoria sa cu Pulcheria Sturdza, colonelul Pavel Keşko a avut trei fete. Una din ele (Maria) s'a măritat cu Grigore Ghika, din ramura „Comăneşti", iar alta, cea mai mare, (Natalia), cu Milan Obrenovici care, prin vrerea destinului, avea să devie rege, la 1882, al Serbiei.

Nevasta lui Pavel Keşko era fiica acelei frumoase şi „rea de muscă" boieroaice a Iaşului de altă dată, a acelei „coana Marghioliţa" care era din neamul Ghika Comăneşti. Pulcheria Sturdza — nevasta lui Pavel Keşko — era fata faimoasei Marghioliţe a Roznovanului. Acea Marghioliţă, care întâi s'a măritat cu feciorul lui Ion Sandu Sturdza Vodă, spre marea mâhnire a adoratorului ei, poetul Al. Beldiman, apoi, a doua oară, cu marele logofăt Costache Sturdza, căruia i-a fost răpită (dar cam cu complicitatea ei) dintre zidurile palatului de la Ruginoasa, de către alt mare adorator (şi rival al sturdzeştilor) Nicolae Rosetti-Roznoveanu dela Stânca, aşezarea lui de lângă Iaşi.

Pulcheria Sturdza — mama Nataliei Keşko — era fata Marghioliţei Roznovanului, din prima ei căsătorie Sturdzească, fiindcă din cea de-a doua, cu log. Costache Sturdza, n'a avut copii, logofătul fiind cam trecut cu vârsta.

Când Pavel Keşko a venit la Iaşi, s'a îndrăgostit de fata coanei Marghioliţa şi a cerut-o de nevastă. A fost o nuntă ca 'n poveşti. Pavel Keşko era şi el foarte bogat. La nunta lui a făcut nişte extravaganţe care au rămas de pomină. Dela castel şi până la biserică — nunta a avut loc la Stânca — cu toate că era timp de vară şi vreme frumoasă, Pavel Keşko şi-a dus mireasa într'o sanie, anume făcută, trasă de şase cerbi cu coarnele poleite în aur, pe o cale de „zăpadă" anume făcută şi ea, din... zahăr pisat.

Pavel şi Pulcheria Keşko au trăit la Iaşi în casa „Roznovăniţii" (palatul Roznovanu de pe str. Ştefan cel Mare) unde au crescut şi au trăit, mai apoi, şi cele trei fiice ale lor: Maria, Ecaterina şi Natalia.

Acolo, în vechea casă Roznovănească unde protipendada Iaşului de odinioară a văzut cele mai strălucite baluri şi petreceri, Natalia Keşko şi surorile ei şi-au petrecut fericita vreme a tinereţelor. Era numai veselie, bogăţie şi huzur. Era cea mai mare casă boerească din Iaşi.

Natalia Keşko era frumoasă, cultă, deşteaptă şi plină de însuşiri alese. Iute în hotărîri, ca şi tatăl ei, Pavel Keşko, care era de neam căzăcesc şi coborîtor din acel Lukavetki Keşko hatmanul, Natalia n'a stat mult la gând atunci când s'a îndrăgostit de dânsa prinţul Milan Obrenovici şi i-a cerut mâna. Strănepoata hatmanului căzăcesc şi nepoata „coanei Marghioliţa" i-a dat principelui sârb toată inima.

Şi, a părăsit palatul roznovănesc, părinţii, Iaşul şi ţara, şi s'a dus cu Milan Obrenovici, în ţara lui, la Belgrad, şi a devenit regina Natalia a Serbiei.

Dar, după câţi-va ani, într'o bună zi Iaşul a aflat veste că „regina Natalia a Serbiei se 'ntoarce acasă cu fiul ei Saşa". Şi i-a ieşit înainte tot Iaşul, la gară, s'o primească. A coborît din vagon, cu micul Saşa în braţe. Copilul, foarte drăgălaş, împărţea bezele tutu-

Ex-regina Nathalia

ror pe peronul gării. Apoi, prin mulţimea rudelor, cunoscuţilor, prietenilor şi curioşilor, Regina Natalia şi mica ei odraslă regească s'au îndreptat spre „caleaşca roznovănească" ce trebuia să-i ducă la palatul roznovănesc de pe strada Ştefan cel Mare.

Coana Marghioliţa Roznoveanu, bunica reginei Natalia şi străbunica micului Saşa Obrenovici, a înţeles îndată că această reîntoarcere la casa părintească avea un tâlc. Intr'adevăr, Natalia Obrenovici se spovedi bunicii sale, mărturisind totul: se despărţise de regele Milan! Luase cu ea copilul căci nu se îndurase să-l lese. Dar vina acestei despărţiri, nu era a ei, care fusese soţie devotată şi mamă iubitoare. Vina era a soţului ei, care, uitându-şi jurământul din faţa altarului, îndrăgise alte femei şi pe ea o alungase, vrând să-i răpească şi copilul. Regele Milan îi hotărîse să nu mai calce în ţara sârbească, pe care ea o îndrăgise căci devenise şi ţara ei, ca regină.

— Viaţa mea, spunea ea, bunicii sale, atât cea publică cât şi cea privată, au fost totdeauna ca o carte deschisă pentru oricine. N'am greşit cu nimic, de aceea aştept în linişte hotărîrea destinului, oricât de rănit îmi este, totuşi, sufletul, de purtarea aceluia care m'a izgonit.

A urmat divorţul dintre regele Milan şi regina Natalia, care şi-a reluat numele de Keşko. A rămas în ţară la noi, trăind la Iaşi, la Bucureşti sau la Stânca, crescându-şi copilul până la vârsta majoratului. Regele Milan abdicând (1889) Saşa s'a urcat pe tronul Serbiei, domnind exact 14 ani adică până în 1903 când a fost asasinat împreuna cu regina Draga[1]).

După urcarea pe tron a fiului ei, ex-regina Natalia a pribegit mai ales prin străinătate, urmărind din depărtare, cu ochi de mamă, evenimentele din ţara fiului ei iubit şi rămânând nemângâiată, la bătrâneţe, atunci când a aflat tragicul sfârşit al lui Saşa.

Retrasă de ani de zile într'o mânăstire din sudul Franţei „sora Natalia", fosta regină a Serbiei, bătrână aproape nonagenară, îşi trăeşte încă durerea şi nemângâierea pierderii în împrejurări atât de tragice a singurului ei fiu.

Nepoata Marghioliţei Roznovanului, ex-regina Natalia a Serbiei, este poate, azi, singurul supravieţuitor al unor vremi şi a unei lumi moarte de mult.

In sihăstria aceea, din sudul Franţei, se stinge încet O IEŞANCA: ex-regina Natalia.

Şi par'că a murit de mult.

---

1) Regina Draga, văduva unui colonel Maşin, era mult mai în vârstă decât Regele Alexandru şi acesta se îndrăgostise de ea încă de când Draga Maşin fusese doamnă de onoare a mamei sale, regina Natalia.

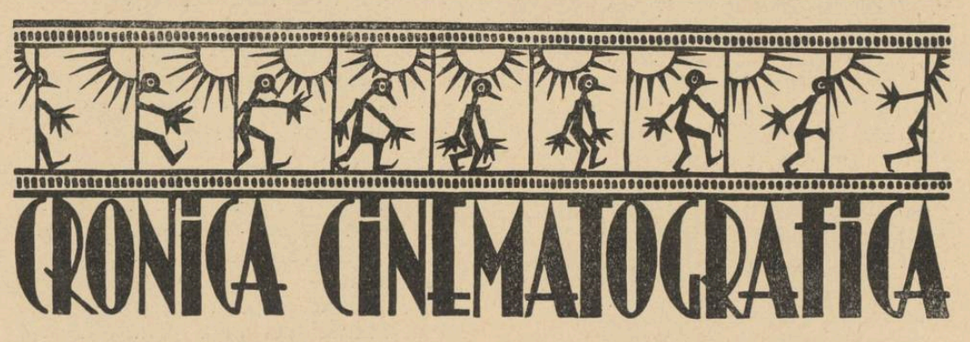

Sunt surprinzătoare două filme bune, în aceeaş săptămână, acum în toiul căldurilor. Bine înţeles, cititorii nu trebue să pretindă prea mult dela filmele pe cari le prezintă cinematografele **Capitol** şi **Scala.** Trebue să ne lămurim dinainte. Prin „film bun" nu înţeleg vre-unul din acele filme magistrale, cari să aducă ceva nou în arta devenită banală a cinematografului.

Dimpotrivă, aceste două filme ale ultimei săptămâni fac parte din categoria cea mai banală: categoria filmelor poliţiste.

Meritul regisorilor este că au ştiut să prezinte astfel acţiunea acestor filme, încât, cu toate că mai nimic nou nu se petrece dealungul lor, ele să pară totuşi, din punct de vedere al subiectului, originale.

Iată de exemplu, filmul dela Scala: „Alibiul doctorului Tindall". Din primul moment suntem introduşi în acţiune. Doctorul Tindall ese, vădit emoţionat, dintr'o cameră alăturată, unde, bănueşte spectatorul, s'a petrecut ceva neobişnuit. Vorbeşte apoi la telefon cu un prieten, simulează o discuţie cu soţia sa, care nu dă, dealtfel, niciun semn de viaţă; îşi dă întâlnire cu prietenul în faţa apartamentului lor: ese, după două minute afară, şi pleacă cu amicul, pe când se aude din apartament o melodie cântată la pian de, — bănueşte, toată lumea, — soţia doctorului. După zece minute un tânăr cam nătâng — amantul — pătrunde în apartament, printr'o uşe din dos şi îşi găseşte iubita ucisă. Fricos, fuge şi caută să-şi găsească un alibi, care, bine înţeles se năruie după primele investigaţii ale poliţiei. Nu tot acelaş lucru se petrece şi cu alibiul doctorului Tindall: Melodia cântată de soţie, după plecarea lui din apartament.

La începutul filmului, toate bănuelile spectatorului cad asupra doctorului Tindall, mai ales că rolul tânărului nătâng trebuia să fie rolul simpatic al filmului. Se petrec apoi, în timpul filmului, alte lucruri, cari îl pun pe spectator pe gânduri. Oare doctorul Tindall a omorât? Oare n'a căzut şi el, la fel ca amantul, în aceeaş capcană, întinsă de altul, înainte, dar din care, mai dibaci, a ştiut să se descurce? Până la urmă, se descoperă că tot doctorul Tindall a omorât. Şi explicaţia este cam copilăroasă. Sulul pe care îl pune doctorul în pian şi care trage pe sfoară toată poliţia americană, este cam tras — hai să spunem, cu toate că sulului îi lipseşte această podoabă capilară — păr. Par'că agenţilor care perchiziţionează toată casa nu le-ar fi dat prin cap să deschidă pianul, care era să scape un om de la scaunul electric?

Dar iertăm acest sfârşit, pentru partea întâia, foarte reuşită. Amuzantă (şi adevărată) este teoria psihologică pe care îşi brodează inspectorul de poliţie bănuelile. Dar, după cum caracterele diferă dela om la om, se poate vedea în acest film că şi teoriile cele mai juste pot câteodată să dea greş. De asemenea, filmul ironizează şi pe martorii cari afirmă sus şi tare lucruri de cari mai târziu se îndoesc. Acele „două minute" ale mai tuturor martorilor se dovedesc a fi doar câteva secunde. Detectivul romantic a fost înlocuit în acest film cu gazetarul mucalit, care trebue să dea de o dragoste mare, pentru a renunţa câtva la timp la meseria lui, care constă mai ales în furtul fotografiilor de pe mesele oamenilor, şi să se ocupe serios de o chestiune importantă. Rolul e perfect interpretat de Lyne Overman, actor de care ne bucurăm că îl vedem, în sfârşit, distribuit într'un rol mai mare!

Charles Bickford, foarte bine în rolul inspectorului de poliţie. Joan Barrymore are, poate, rolul cel mai uşor al filmului, cu toate că îl interpretează pe doctorul Tindall.

La **Capitol,** filmul „Se caută o femee" este o înşiruire de întâmplări întâlnite în mai toate filmele cu nevinovaţi şi gangsteri. Dar lucrurile se petrec într'un tempo atât de vertiginos, încât spectatorul uită să se mai întrebe unde a mai văzut cele ce se petrec pe ecran. Şi, până la urmă, constată că filmul i-a plăcut. Maureen O'Sullivan — şi mai ales — Joe Mac Crea formează o pereche simpatică. Lewis Stone e un chip pe care am vrea să-l întâlnim mai des pe ecran. Şi, înainte de a isprăvi, un sfat pentru cititori. Să nu se ducă la programul de „umpluturi" proaste („banda veselă") şi vechi (desemnele animate), pe care îl prezintă cinematograful Trianon. Asta, chiar dacă îi apucă ploaia în faţa cinematografului.

TRAIAN LALESCU

CARNETUL ROŞU

(URMARE DIN PAG. 5-A)

rie debitează în asemenea cazuri prietenii şi cunoscuţii.

Ce grozăvie!.. De fapt, nu-i grozăvie, e mai rău chiar, dar îmi lipseşte ter-

menul. Să te scoli dimineaţa, să-ţi iei cafeaua, să te îndopi cu jurnalul, să te duci la biurou, să faci referate şi adrese. La unu, slăbit de plictiseala muncii, de fumul de ţigară şi de discuţiile cu colegii, să te duci la masă, să simţi mirosul de rasol. Să te odihneşti puţin, apoi să te duci din nou la biurou, să vii acasă, să mănânci, să te duci la club... Şi aşa în fiecare zi.. ca să duci o existenţă sătulă, alături de copii de dragul cărora eşti silit să te scufunzi în minciuni, să ai 35 de ani, să suferi de rinichi, de ficat şi de inimă şi să crezi că, peste şapte, opt ani, te cureţi. Ca să trăeşti astfel, cu gândul că *n'ai trăit încă şi că nici nu vei trăi,* trebue să fii un erou, să fii... nu ştiu ce. Ştiu doar că nu mai pot.

●

...Unde să fug? Nu ştiu decât să fac un raport, o adresă, un referat. Ceeace am ştiut înainte, am uitat. Nu ştiu măcar unde-i Valparaizo. Dar astea-s nimicuri!

Lenuţa mi-a spus azi că mă iubeşte numai pe mine, că a fost puţin îndrăgostită, dar că eu am dreptate. Domnul Ionescu e o nulitate!

— Eu n'am spus că domnul Ionescu e o nulitate.

— Cum n'ai spus?

— Uite-aşa.

— Ai crezut, atunci.

— Cred că noi toţi suntem nulităţi. Şi eu, şi tu, noi toţi.

Lenuţa m'a privit şi a suspinat. Avea faţa unei ingenue jignite.

...Pentrucă Lenuţa crede că s'a împăcat cu mine, acum pot să scriu numai noaptea. Ziua, nevastă-mea caută, în fiecare clipă, să mă distreze şi să-mi spună că sunt singuratic, părăsit şi că nu mă iubeşte nimeni. Nu ştiu, ce-i mai uşor?

..Mi-e silă să trăesc, să mă mişc, să respir, să mănânc. Am un gând...

...N'am mai scris de mult. In ultima lună am stăruit pentru mutare. Eri mi-a eşit decizia de transferare într'un orăşel din fundul Moldovei. Să încerc să stau acolo. Sunt obosit şi nu ştiu dece. Ca şi cum aş fi făcut 100 de kilometri pe jos, fără să răsuflu.

...Lenuţa nu vrea să plece în provincie. Rămâne aici. E mai bine aşa!

...Eri s'a decretat mobilizarea. Parcă m'ar fi înţepat cineva în inimă.

Da, da! Acolo nu trebue să minţi, să te prefaci. O fi şi acolo groaza, chiar tot atât de neînţeleasă ca şi aceea în care trăesc eu, dar.. nu ţine mult.. poate o zi, poate două...

...Colonelul, căruia m'am prezentat, a râs.

— N'are importanţă că ai uitat milităria, o să te folosim la ceva.

...A trecut o jumătate de an şi sunt încă viu şi teafăr. Am părul alb. Nu pot nu numai să scriu, dar nici să cuget. A cugeta înseamnă a rosti în gând cuvinte, pe când aici ce cuvinte mai poţi rosti?... Imi tremură mâinile...

...Doamne! De o jumătate de an nu mai mint pe nimeni. Mi-e frică să mă gândesc că acolo, în urma mea, curge viaţa dinainte şi că, odată, voi fi silit să mă întorc la această viaţă...

●

...Eri în zorii zilei am văzut doi soldaţi, cari abia îşi mai târau picioarele. Unul din ei, neamţ, cuprindea cu mâna ceafa unui roşior român. Neamţul avea pântecele plin de sânge, iar la român era însângerat braţul. Au trecut fără să bage de seamă că eram lângă ei. Vorbeau un jargon monstruos sau, poate, mi s'a părut numai că vorbeau. Totuşi, feţele lor îmi spuneau că cei doi duşmani se înţelegeau.

M'am dus după ei la postul sanitar. Imi venea greu să-i privesc. Ochii imi erau turburi şi mă usturau.

Am întrebat pe medic de soarta lor.

— Românul scapă, însă neamţul...

Medicul a dat din mâini şi a terminat:

— Nu va mai trăi mai mult de o oră.

Am întors capul: neamţul sta jos şi mânca un codru de pâine.

— Doamne, dece taci?

...Se spune că mâine va fi o mare bătălie. Serviciul nostru sanitar a primit ordinul să se apropie de linia de foc...

●

Am primit vizita unei doamne, tânără şi elegantă.

— Mi s'a spus că aveţi un carnet al soţului meu, a spus doamna. Am venit să-l iau.

I-am dat carnetul.

— L-aţi citit? Prin testament, el a trecut la cumnatul meu. Eu n'am dreptul decât să-l citesc.

Doamna a scos un suspin uşor şi prefăcut.

— Moartea soţului meu e o pierdere grea pentru mine. Am trăit zece ani în armonie desăvârşită. Era un om minunat. Aţi citit carnetul lui?

— Da.

— Imi închipui cât e de interesant! Să citeşti rândurile scrise de mâna unui

om iubit, de mâna unui om, pe care... n'ai să-l mai vezi niciodată. E grozav!

Plecând, îşi apăsa batista pe ochi.

LEON DONICI

Braşov, cetate de lumini şi umbre

(Urmare din pag. I-a)

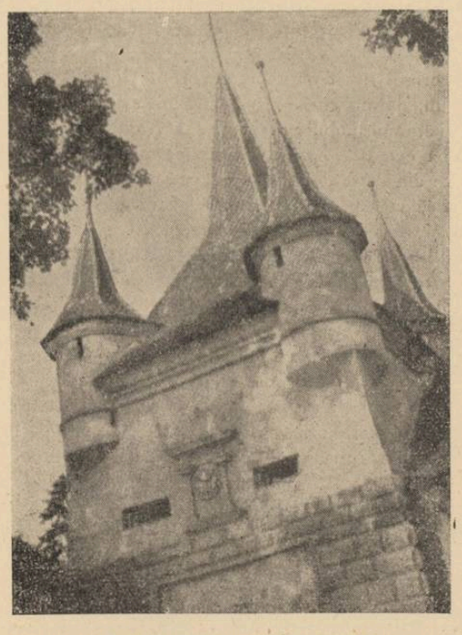

Bastion din vechile ziduri

Cu toţi anii care s'au schimbat în veacuri, cetatea trăeşte şi pe zi ce trece devine mai vie, mai actuală, mai mare, adăugându-şi mereu câte-o cărămidă lângă toate celelalte care au tencuit-o la poalele Tâmpei.

DE VORBĂ CU UMBRELE

Aici, între aceste ziduri a umblat Istoria, aici, pe sub aceste turle năpădite de muşchiu, au sârguit protopopii şi negustorii, boerni şi poporul, să înalţe trainică şi trufaşe citadelă de tărie românească. Dar cât de frumos ar fi să putem sta puţin de vorbă cu umbrele! Ar veni Coresi, înconjurat de fiul său Şerban şi de ajutorul său Marien, şi ne-ar tot spune cum — cu trudnică sudoare — a ctitorit slovă românească şi inimă la fel, când alţii voiau să-l momească din vechea-i credinţă. Şi-ar spune bătrânul diac, pre limbământul lui, cum apăsa cu palmele pe teasc şi cum cânta în strană, când drept credincioşii din Schei veneau în naosul bisericii Sfântului Niculae, pe care au împodobit-o mulţi domni cu darul lor şi pe care a înzestrat-o şi Elisabeta, ţarină a Rusiei pravoslavnice. Şi dacă am mai putea să ascultăm mărturiile celor de mult plecaţi, Mihai Viteazul încă ne-ar putea vorbi despre un drum spre Unire şi spre Alba-Iulia; Brâncoveanu Constantin, care a avut o bătălie la Zărneşti, ar putea şi el să ne spună cum a uneltit, creştineşte, cu Ruşii, împotriva semilunei. Şi-apoi Anton Pann,

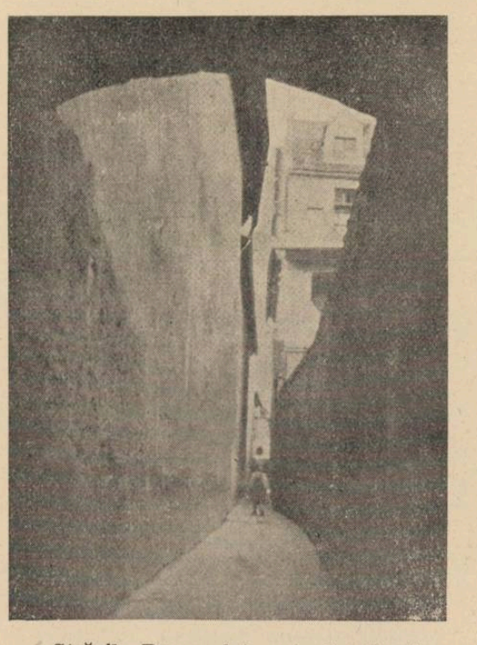

„Străzile Braşovului, cu colţurile şi cotiturile lor"

câte zicale şi păţănii ar avea de spus, căci şi el a stat între oamenii Braşovului, înălţând laude Domnului, din strana aceleiaşi aşezări. Cu anii cei mulţi, a mai trecut prin Braşov Mihai Eminescu, plimbându-şi melancolia pe sub aleile Tâmpei şi gândind desigur la Andrei Mureşanu, care o bună parte din sbuciumata-i viaţă a desfăşurat-o tot aici, scriind într'una din fermecătoarele grădini din Schei, acel de întotdeauna şi minunat „Răsunet".

Dar cine oare, din marii oameni ai acestui neam, nu a călcat ţărâna Braşovului şi câţi dintre ei nu se visau, din nou, înlăuntrul său? Aşa au fost şi au trecut, sau au stat şi-au murit: Gheorghe Bariţiu, Ioan Popazu, Andrei Şaguna, Andrei Bârseanu, Octavian Goga şi atâţia alţii, cari cu toţii au fost mari.

Dar una din permanentele şi nevindecatele tristeţi ale omului, este desigur aceea de a nu putea sta de vorbă cu umbrele, de a nu putea auzi adevăratul lor glas. Cât de viu e trecutul aşa cum îl avem, dar cât de viu ar deveni când ar prinde glas cei duşi pentru totdeauna. Şi această viaţă ar prinde să palpite mai intens şi mai frumos în sufletul Braşovului. Se poate însă, că uneori, când noaptea merge spre miezul ei, când străzile stau neclintite şi drepte sub floarea lunii şi când nourii se culcă pe acoperişurile ţuguiate, se poate că atunci încep să se deschidă uşile criptelor şi să trăiască trecutul. Mi se pare însă că este destul: lumea îşi are viaţa ei, oraşul pe-aceea a lui şi de bună seamă că şi aceasta e destul de frumoasă, de fermecătoare şi de ciudată, ca aceea a anilor ce-au fost.

ŞUVOIUL VIEŢII DE AZI

Năvalnic şuvoiu, viaţa curge prin vinele oraşului, prin străzile sale multe, încurcate ca un mosor de lână, pierdut pe jos şi târât de un motan, prin străzile care încep şi se sfârşesc, se taie şi se înghit, se bat cap în cap şi se îmbucă, într'un mod atât de ciudat şi de logic, totuşi, încât se rezolvă dela sine, ca o socoteală.

Străzile Braşovului, cu numele lor, cu colţurile şi cotiturile lor, cu pietrele şi sufletul lor, pe care copiii se joacă şi pe cari oamenii îşi plimbă bucuriile şi singurătăţile. Strada Porţii şi-a Vămii, a Castelului şi-a Furcilor, a Gării şi-a Fântânii, a Ecaterinei şi-a Prundului, Ciocracul şi Cacova, Coasta şi Costiţa, Prundul Rozelor şi Târgul Grâului, toate îşi au istoria lor, frumuseţea şi singurătatea lor, aşa încât nici una nu se poate aşeza alături de cealaltă, cu toate că la un loc se complectează şi se împacă.

O excursie în cuprinsul acestor câteva pagini ar fi exclusă, căci o excursie include totdeauna un drum lung, o bucată de timp, care nu se pot afla în puţine cuvinte.

Dar poatecă o plimbare printre oameni şi străzi, pe lângă turnuri şi case, ar avea farmecul ei, întru nimic egalabil. Vizitatorul de ocazie al oraşului, de bună seamă că va porni dela tradiţionalul hotel „Coroana", făcând o escală la cofetăria „Flagner", ocolind de două-trei ori piaţa Sfatului şi-apoi se va întoarce plin de bună voie: „am vizitat Braşovul!" Cât de dese sunt aceste plimbări, cât de obicinuite şi de incomplete. Nici unul dintre oamenii aceştia nu vor prinde farmecul adevărat, vraja de întotdeauna a Braşovului, lumina şi umbra îi vor scăpa, pulsul adevărat al vieţii nu-l va putea nici cei puţin bănui: într'o ceaşcă de şwarţ şi o farfurie de prăjituri nu se naşte niciodată aventura şi ineditul. Dacă însă, prietenul nostru vizitatorul, o să aibă răbdarea să facă un drum prin oraş, nu unul anapoda, ci unul frumos cumpănit de cel ce cunoaşte toate minunile oraşului, toate feţele lui omeneşti, toate tainiţele lui, nu o să aibă nici o clipă regretul de-a fi mers zadarnic. Sunt unele plimbări cari te îmbogăţesc.

PRIN STRĂZI ŞI PE DEALURI...

Porniţi prin forfota colorată a străzilor, printre oameni cari se agită şi vorbesc în trei limbi, printre ziduri de case noui şi vechi pe care patina vremii a lăsat romantice urme, ne vom pierde poate prin ganguri şi porţi, prin străduţe mici, paralele, care taie toate marile străzi, în zeci de bucăţi şi bucăţele. Dar şi aici sunt atâtea frumuseţi nebănuite care te lovesc la fiecare pas, încât, înciudat şi mirat ai să te opreşti să priveşti, cum porumbeii sboară şi coboară ca o ninsoare, prin curtea Honterus, sub pietrele arse ale Bisericii Negre, cum copii cu bucle blonde ţin în mână fărmituri şi aşteaptă ca nişte mignone statui, aşezarea porumbilor pe umeri. Şi păsările vin, gunguresc, ciugulesc şi pleacă. Şi în toate ulicioarele ai să vezi cum umblă liniştea pe asfaltul alb şi cum femei blonde stau la fereastră, aşteptând un iubit sau înserarea. In toate casele oraşului, parcă, este câte-o femee blondă şi unele din ele cântă la pian, melancolice valsuri, aşa cum iarna le huruie patefonul uzat de la patinaj. Rătăciţi prin aceste fragmente de străzi, este imposibil să nu nimerim într'una din multele cofetării (condito-raiuri, cum foarte bine le-a zis prietenul meu de braşovene zile, Octav Şuluţiu), în care săsoaice rumene şi băeţoase stau mână în mână cu un trufaş cavaler, Günterchen sau Karli, mâncând cu poftă o prăjitură cu frişcă şi plănuind o excursie sau un „Kränzchen". Plecăm de-aici şi toate străzile ne duc pe dealurile de care am vorbit la începutul acestor rânduri, aşa cum drumurile toate duc la Roma. Unul pe Warte, două în grădinile Scheiului, trei sub Tâmpa, patru pe Cetăţuie şi altele încă. Dacă e vară, toate pădurile sunt ca nişte cântece studenţeşti pe care le cântam cu colegii, la maialurile liceului „Şaguna"; plesnind de tinereţe şi voioşie, dar totuşi puţin grave şi înlăcrimate. Iarna sunt albe ca un bloc de desemn sau ca un guler de şcolăriţă, toamna bat în zeci de colori — multiple palete, iar primăvara îşi acordează in-

Biserica ortodoxă sf. Niculae Schei

strumentele pentru marele cântec al verii. Şi peste ele, prin ele, pe lângă ele, luminile şi umbrele, le îmbibă şi le străbat, le pudrează şi le acoperă.

Sunt locuri şi lucruri care cu greu se pot pune în cuvinte, căci întotdeauna rămâne afară esenţialul. La fel cu dealurile oraşului meu. Cine oare ar avea curajul să spună că le-a povestit în întregime, cu toată beţia lor de lumini şi umbre? Eu cred că nimeni. Dar eu mai ales o să am tăria să spun aceasta? Cum, **tocmai eu** încep să devin necredincios acestor dealuri? Ele nu încap în nici o carte şi oricât de măestru condei, nu va putea să le închidă în pagini. Rămâne numai câte un nume: Warte... Grădina lui Ţiman... Tâmpa... Stejerişul..

Prin câţi ochelari fermecaţi, prin câte sticle colorate, nu am văzut oare aceste dealuri? Aici am stat şi am cunoscut şoapta timpului, trecând prin trunchiuri de brazi, aici am sărutat întâia fată, aici am spus înlăcrimat şi negăsind cuvinte: „Doamnă, Vă iubesc!" Cădeau violete amurguri, peste oraşul tolănit la picioarele noastre şi nimeni nu mai era în pădurile verzi, cari ne încercuiau din toate părţile. Singurătatea era numai o pasăre, iar drumul cotea mereu, suind, coborând. Câte-un tufiş se mişca brusc: un iepure speriat arunca picioarele înainte şi dispărea în întunerecul care venea, parcă din negrele turle, din arsele ziduri ce păzeau Braşovul, pe care acuma de-abia-l bănui, de sute de ani încoace. Erau limpezi şi liniştite amurguri, pe care numai aici le puteai cunoaşte. Ţara Bârsei se zărea până departe, în fund. Iar când am prins a ne întoarce, rochia de olandă albă a doamnei care ştie să uite, era vopsită, parcă, în albastru deschis, iar blondul părului strâns la ceafă, era mai blond, sub razele lunii care ne însoţea. Eram numai doi, cu pădurile acestea, cari au adăpostit şi au înţeles pe atâţia alţii şi care acuma ne înţelegeau numai pe noi. Aici am tras la chiul, aici am lucrat memorabilele mele desemne şi întotdeauna dealurile, aceleaşi, erau altele. Intâi grave şi înalte, apoi tandre şi dulci, mai pe urmă timide şi adânci, iar în cele din urmă mi se păreau codrii nesfârşiţi din cine-ştie-ce ţară de basm.

Nu e poveste: oricine, care a trăit poate confirma aceasta, dacă are un ochiu care e deschis în afară şi o inimă care bate înlăuntru. Căci oraşul acesta se vede şi se simte: e un nonsens să treci prin Braşov fără să-l vezi sau fără să-l trăeşti; iar cine o să vină să spună că a cunoscut Braşovul **aşa**, acela e un neghiob sau un om căruia îi scapă minunile lumii. Pe dealurile Braşovului, hoinăreala de ceasuri e un imperativ, zăbava e o nevoie, întârzierea un lucru firesc; aici am venit să-mi aflu, în tulburi ore, limpezimea şi aici am întâlnit la ore bătrâne, bărbi albe şi bastoane cari îşi căutau tinereţea. Şi oricât am fi stat aici, coborâşul e întotdeauna o jucărie de cinci minute sau zece.

OBOSEALA, MUZICA ŞI GLORIA

Poate însă că prietenul nostru care ne-a întovărăşit, este puţin obosit şi frânt, cu toatecă n'a fost un salt-mortal această plimbare de neuitat. Pentru cei obosiţi şi însetaţi, întotdeauna se va găsi o fleică sau un gulaş, un vin alb sau o bere brună, la „Samuel Gross" sau la „Gaura Dulce", la „Schneiderzwinger" sau la „Raţă", la „Luther" sau la „Transilvania", iar uneori un taraf de ţigani va amesteca arii şi tangouri de pe trotuarul bucureştean, cu plângăreţe şi mereu identice tânguieli budapestane. In orice caz, toate aceste plimbări, au alcătuit o zi bună pentru cel curios să cunoască farmecele şi ineditul Braşovului.

Braşovul acesta, oraş al liniştii şi al muncii, aşa cum a atras ieri pe oamenii mari, are nu ştiu ce putere nevăzută cu care prinde în dulcile-i braţe de caracatiţă, pe atâţi scriitori cari au venit şi vin mereu între zidurile lui, pentru o oră de linişte, pentru un răstimp de lucru. Tâmpa le veghiază condeiul şi tăcerea e unica lor tovărăşie. Dintre toţi cei mulţi cari sunt şi-au fost, cari mereu vor veni, însemn aici pe meşterii: Nichifor Crainic şi Cezar Petrescu, apoi pe Constantin Noica, Eugen Jebeleanu, Victor Stoe, Lucia Demetrius, Mihail Chirnoagă, Vintilă Horia şi atâţia alţii, în gândurile sau în paginile cărora, sufletul oraşului a lăsat urme. Oare nu e şi acesta un semn dumnezeiesc, pe umerii de piatră ai oraşului?

BRAŞOVUL, SUB SEMNUL VEŞNICIEI.

Aşa ca ziua aceasta, au fost altele şi încă altele vor trece. Copiii cari băteau mingea şi svârleau praştia în albastrul

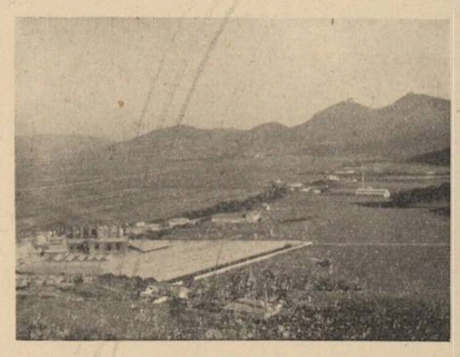

„...furnalele care se ridică dârze spre cer..."

cerului, încep să se aplece sub ochii noştri, pe albe caete, încep să viseze şi să iubească, să danseze şi să fumeze. Cad unele feţe sub pământ, altele se ridică spre soare. Frumuseţile de azi încep să umble prin saloane de cosmetică, încep să se sbârcească, dar iată alte fecioare cu bluze albe şi rochii albastre, care sfidează tristeţile cu aerul lor de prospeţime. Trec atâtea bucurii şi necazuri, generaţii şi ploi, dar Braşovul îşi duce superba viaţă peste îngusta făşie a unei vieţi de om: oraşul înfruntă veşnicia.

Şi azi, la fel cu atâtea alte dăţi, seara a venit ca un oaspe neaşteptat, a acoperit casele şi cerul cu aripa-i calmă. Au ieşit liliecii din turle şi peste coperişuri calcă o linişte pe care numai trecătorii şi morţii o mai aud. Iar când bisericile bat, pe rând, primele ore ale nopţii, de după Tâmpa ,răsare luna, învăluind în mrejele ei întreaga cetate, ferind-o parcă de marele duh al somnului: Braşovul e ca un fum. Iar când zorile au învins ultimele clipiri de besnă ale nopţii, din furnalele care se ridică dârze spre cer, sirenele vestesc o altă dimineaţă, din zecile de mii ce or să mai vină.

Alte nopţi, alte zile, alte dimineţi, iar printre ele şi de-asupra lor, un singur lucru, trainic şi etern, ca o isbândă, ca o minune: BRAŞOVUL!

ŞTEFAN BACIU

Poşta redacţiei

COSMIN CICOARE. — Un nume atât de poetic şi totuşi... *câtă* poezie!

„Balada(!) buzelor" nu v'aşi fi sfătuit s'o scriţi, sau, în orice caz, nu aşa.

„La cules de vii":

Flăcăi şi fete rup ciorchinii
Ce numai aur scânteează
Marin s'apleacă şi Gherghinii
Ar vrea să-i spună doar o frază.

Intr'un ritm mai săltăreţ şi schimbând numele „Ei", care nu-i poetic puteai spune:

A venit culesul viei
Flăcăi, fete. I-o minune
Marin vrea să-i spue Liei
Numai o *propoziţiune*.

Sau, la urma urmei, numai două vorbe. Numai că la *fraza* pe care i-o spune Marin, Gherghina răspunde cu o *propoziţiune* pe care am mai întâlnit-o şi la alţi *poeţi*.

„Tenebre" e într'adevăr fioroasă:

O clipă în urmă, cu ochii *holbaţi*
Umbra 'şi aruncă c'un rictus, crispaţi
In besnă privirea
O hârcă apare, şi un râniet morbid
(Aicea, poete, rimează cu vid, n. n.)

Sclipeşte 'n orbită, ce viaţa o 'nchid
Ca 'n vis, pe umeri o coasă
Strălucea hidoasă....
. . . . . .
Omoară-l
Vorbeşte cadavrul.

Şi-apoi finalul:

De-odată 'n picioare
Din pat am sărit
Măseaua (de minte, n. n.)
Mă doare (cumplit! n. n.)
şi visu-a pierit!....

Du-te neapărat la dentist şi să-ţi facă extracţiunea. Vei fi astfel ferit de complicaţii.

MARIUCA MARĂŞESCU. — „Platonism" e o încercare. Aştept alta.

Imi spui, cu humor, că tund cu poşta mea multe freze romantice. Pentrucă vrei să-mi acorzi această calitate de... frizer literar, te rog să crezi că o pot exercita şi pe „coade".

X. Y. Z. — Semnezi cele cinci „opere" cu câte una din aceste „necunoscute".

Vrei oare să accentuezi că eşti chiar atât de necunoscut?

S'au poate vrei o deslegare algebrică. Iat-o: x=o; y=o; z=o.

ANONIMUL PLOEŞTEAN. — Nu înapoiem manuscrisele. Lucrul l-am anunţat de mult.

Fiţi fără grije însă. Nu aruncăm poezii ca aceasta:

Amor, amor, amor (vorba lui Ureche: A, mor!)
Strigă sufletul meu ne 'ncetat.
Strig eu însumi că şi simt că mor
Fiindcă iubita m'a uitat.

II

Când eu plâng fără de 'ncetare
Când poate şi ea plânge încet
Atunci Cupidon termină o cântare
Şi aşa se termină un dulce concert.

III

Dar concertul nostru trist se termină
Căci tu deloc nu mă iubeşti.
Şi 'ntre noi se lasă o cortină
Numai când ochii tu îmi priveşti.

s.

Cheştii

Filmele americane de senzaţie, populate până mai eri cu gangsteri infernali şi veroşi, şi răpitori de copii din speţa cea mai răzbunătoare, au început dela o vreme să lanseze, cu toată tehnicitatea cuvenită, un nou personaj de cursă lungă: „gazetarul".

Acest nou erou, ce ne-a venit din lumea zgârie-norilor, e întotdeauna simpatic, tânăr şi svelt. El se mişcă veşnic într'o lume pur americană şi aduce cu el o frântură din svăpăiala, trepidaţia şi humorul celor de peste ocean.

Intrucât avem şi noi gazetarii noştri, cari se agită şi ei într'un neastâmpăr cronic, amestecat cu himere şi sforării, ar fi bine să dăm câteva lămuriri asupra „gazetarului" desprins din lumea filmului.

In primul rând, trebue să precizăm că acel care sburdă pe ecranul bulevardelor nostre, spre delectarea spectatorilor, nu este un gazetar oarecare, ci un aşa numit „reporter de fapte diverse" (adică acela care aleargă peste tot, vede tot, ştie tot, şi scrie ce poate).

In combinaţiile tuturor filmelor, acest reporter trebue să aibă neapărat deaface cu poliţia, (care are sirene speciale, motociclete, crime şi arestări senzaţionale), cu o dansatoare în mizerie (care e deobicei blondă, prost crescută, năzuroasă şi ajunge mare „stea") şi cu personalul gazetei (care e simbolizat printr'un secretar de redacţie chel şi nervos, care pufneşte furios dintr'o ţigare gigantică de foi, în aşteptarea manuscrisului cuprinzând marea „bombă" pentru ultima „specială").

Afară de aceste elemente constitutive ale cadrului în care se desfăşoară acţiunea, şi în afară de veşnica goană după ştirea ultrasenzaţională, filmul american ne prezintă pe faimosul reporter, mereu sub aceeaşi formă: şmecher, ingenios, înflăcărat, romantic, îndrăgostit, naiv (în unele privinţe) şi fără parale. El umblă cu pălăria pe ceafă, descheiat la jiletcă, şi fumează doar mucuri de ţigară.

In redacţie, care e năpădită de tot soiul de vrafuri şi hârţoage, el stă cu pălăria în cap, cu picioarele pe masă, şi-şi scrie articolele la maşină.

E adevărat că prezentând toate aceste calităţi, gazetarul dela Chicago e mult mai interesant decât cel dela Bucureşti.

Ce vreţi, reporterii de fapte diverse din Capitala noastră, n'au avut nici odată norocul unor „chestii" de calibrul „afacerii Hauptmann" şi nu li se admite să stea la birou într'o atitudine atât de americană.

Gândiţi-vă un pic, ce s'ar face subtilii şi simpaticii eroi de ecran, dacă şi-ar limita activitatea la „furturi de obiecte casnice" şi „sinucideri cu somnalin?"

I-am mai vedea oare, prin umbra peliculei, trăind şi distrându-ne, dacă între două îmbrăţişeri cu aleasa inimei, şi câteva mici catastrofe, n'ar telefona înfundat la redacţie:

— Reţineţi patru coloane în pagina întâi, am un divorţ senzaţional?

Nu cred.

In „chestia" asta stă tot farmecul cinematografului.

GRIGORE OLIMP IOAN

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

22-1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 22
SAMBATA 16 IULIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

„Inalt și pitoresc, Turnul Ștefan... o minunată clădire a orașului Baia-Mare".

Intre critică și foileton

de OVIDIU PAPADIMA

Apariția în volum a câtorva dintre judecățile critice așa de cinstite ale d-lui Octav Șuluțiu a readus cu destulă vioiciune în actualitate problema legitimității criticei literare așa cum se practică ea astăzi nu numai la noi dar mai în toate literaturile contimporane, — adică sub forma cronicei literare.

Spunem „a readus"-o, fiindcă dacă a fost un moment în care această problemă trebuia să se pună întâiu, a fost destul de demult, când Ilarie Chendi și-a adunat în volume foiletoanele sale de luptă și critică literară, atât de aproape de actualitatea noastră și atât de pe nedrept uitate. Iar dacă a fost o dată în care a trebuit să se pună serios, a fost aceea când d. Perpessicius și-a adunat întâia oară „mențiunile critice"...

Ei au făcut aceasta firesc. Intâiu de toate, cu dreptul oricărui autor de a avea grijă de propriul său scris și de propria sa personalitate, nelăsându-se risipit în paginile repede uitate ale revistelor și închegându-și pentru cetitori într'un volum, imagina sa întreagă. Al doilea, din datoria ce se impune oricui s'ar dedica îndelung cunoașterii fenomenului literar românesc contemporan, aceea de a ajuta prin cât mai multe mijloace publicul cetitor să se orienteze în cadrele acestui fenomen.

D-l Șuluțiu însă, în modestia și buna sa credință cunoscute, a socotit altfel. Și a ținut să se justifice. Și prin prefață, și printr'un esseu introductiv.

Aceste justificări au stârnit discuție. Discuția aceasta, câtă s'a purtat prin puținele noastre reviste de acuma și mai ales câtă s'a agitat oral, la colț de stradă sau de cafenea, — după lamentabilul obiceiu românesc de a rămâne mai în orice problemă la soluția cea mai comodă dar și cea mai stupidă prin ineficacitatea ei: aceea a vorbelor fluturate fără răspundere la cine știe ce răspântie, — a adus ca de obiceiu unele observații interesante, pe lângă multe afirmații naive și hazardate, ca să nu le dăm un titlu mai aspru.

Problema ridcată n'a ajuns astfel aproape de lămuririle depline și necesare.

Să ne fie deci îngăduit și nouă să ne exprimăm câteva păreri, cari de altfel nu-s de ultimă oră, — firește nu cu pretenția de a aduce aceste așteptate lămuriri definitive ci cu dorința de a contribui la închegarea lor.

Și lămurirea asta e necesară deoarece genul acesta nou al cronicei literare trăește, și încă intens, cu toate că încă nu e lămurit înscris la birourile populației literare. Lipsindu-i fișa definiției, mulți îl contestă sau îl disprețuesc. Dar asta-i de când lumea. Veșnicul conflict dintre viață, care-și rostogolește mereu, nepăsătoare, din eternitate, formele ei vechi și inedite la olaltă, — și registrele în cari contabilii greoi și intoleranți susțin că *numai acolo* ea există...

Foiletonul critic, — cronica literară nu „recenzia", aceasta din urmă fiind un termen ce indică prezentarea sobră a cărților de știință de către specialiști cari au lucrat în același domeniu, deci impropriu literaturii, — oricât e acest foileton detestat și privit prejorativ de cei cari azi regretă sacerdotalele și lungile oficii ale criticei de odinioară, este o reală necesitate actuală, și de aceea trăește bogat, cu voia ori fără de voia dumnealor.

In veacul trecut, turma patriarhală a literelor noastre putea fi condusă simplu cu un toiag și un fluier solemn de păstor. O revistădouă, cari abia își întruchipau materialul (eroicele, înduioșetoarele silințe de secretar de redacție ale lui Iacob Negruzzi!...) și o carte- două pe an, iată ce trebuia veghiat de pontifii criticei. In asemenea condiții, îi era foarte ușor unui Titu Maiorescu să oficieze din înălțimi, la câțiva ani odată, punând ordine între cei ce nu prea se îmbulzeau. Câte un deceniu de literatură cu toate numele, — dar absolut toate numele lui, cu exemple convingătoare, chiar din opera celor pomeniți, încăpea tocmai bine în cuprinsul unui studiu de proporții modice. Discuția critică înaltă, constituirea de scheme ideologice impozante, era tot una cu respingerea sau acceptarea scriitorilor prezenți în arena literelor, căci ei bieții erau atât de puțini încât abia ajungeau pentru exemplificarea teoriilor.

Din paradisul literar cineva putea fi foarte ușor isgonit de un om ca Maiorescu, pur și simplu fiindcă acest exilat n'ar fi găsit să-l apere, să-l readucă, pe nimeni, nici măcar pe unul mult inferior profesorului acesta de estetică, ce își permitea singur, cu revista lui, să se ocupe de sportul acesta. Atitudinea militantă, de aclamare sau repudiere de valori, putea prin urmare coincide firesc cu sinteza critică solemnă, eșafodată la răstimpuri lungi pe principii mari, deasupra actualității; fiindcă materialul de creație, redus la limită, risca să fie același dacă cele două funcții necesare ale criticei, — aceea de acceptare sau respingere imediată, hotărîtă, și aceea de iluminare târzie, lentă a valorilor consacrate, — ar fi fost diferențiate.

Opinia noastră publică s'a obicinuit cu această simbioză ad-hoc, și astăzi, când structura vieții noastre literare s'a schimbat cu totul, — regretând critica solemnă de altădată, disprețuește pe nedrept și nu înțelege *foiletonul critic*, care e cu totul altceva.

Studiul critic e *înțelegere;* foiletonul e *atitudine*. Studiul își poate îngădui truda de a sonda cu tot felul de mijloace până să aducă lumina necesară pentru înțelegerea operei, poate să lămurească totul, fiindcă are timp să construiască și are material solid: valoarea de creație unanim acceptată; el trebue să ajungă la revelații certe, definitive; studiul poate *oscila,* dar nu trebue să greșească. Foiletonul e reacția imediată a opiniei critice; el nu trebue mai întâiu de toate să lămurească ci *să aleagă*. Astăzi când producția literară e și la noi atât de multiplă și de haotică, azi când mulțimea scriitorilor s'a organizat pe partide și bisericuțe, când a găsit aliați atât de puternici în subsolurile gazetelor, criticul nu își poate aplica lentele mijloace de investigație asupra tot ce apare, — ca în vremile patriarhale de cari am vorbit, — nici să își ia materialul cercetat, la întâmplare. E necesară în prealabil o curățire sumară dar fără milă a terenului. E ceea ce trebue să facă foiletonul. El distinge imediat valorile de non-valori, pentru ca apoi critica propriu zisă să se poată apleca în liniște și cu folos doar asupra celor dintâi. De aceea foiletonistului îi trebue nu solemnitate ci gust, nu putere asociativă ci hotărîre în distingeri. Un foileton poate greși dar nu trebue *să șovăiască.*

Foiletonistul e apoi omul timpului său mai întâi de toate. El trebue să urmărească, să distingă, pe lângă valorile supratemporale, și acel material mediocru dar util care trebue să îngrașe într'un anumit fel un anumit teren de creație, ca din el să poată răsări mai târziu opera perfectă care ne trebue. E astăzi un bun câștigat definitiv de istoria literară modernă, adevărul că nicio operă și nicio personalitate literară grandioasă n'au

(Urmare în pag. 2-a)

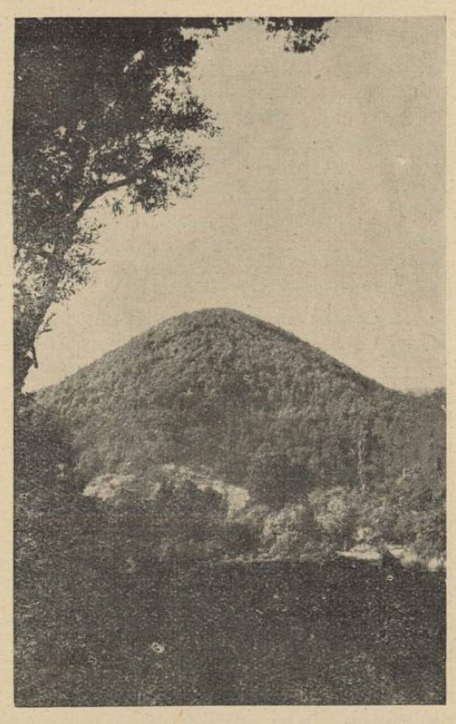

„Pitorescul înfățișării și frumu seței poziției..." (Baia-Mare)

Romanul românesc

IX

de VICTOR POPESCU

Horațiu, superbul critic al anticei Rome, amintește chiar la începutul operei sale minunate — Ars poetica liber — de anumiți scriitori, cari poate au talent, dar talentul lor nu corespunde cerinței subiectului.

Spune el, spre pildă, că nu ajută la nimic descrierea văii Rinului sau a unui boschet sacru etc., când nu e vorba de asta.

Acest principiu se poate foarte bine aplica și la noi.

Nu este de negat, verva, chiar scânteerea de geniu din multe opere. Dacă însă un autor are temperamentul liric și scrie romane cu acțiuni violente, efectul este desigur ratat. Tot așa epicureicul devenit mistic etc. Aplicația părerii lui Horațiu are aci un câmp foarte larg. Din moment ce talentul tinde către un anumit gen de scriere, când simțirile personale îndeamnă într'o direcție, iar subiectul operei pretinde cu totul altceva, inevitabil se ajunge la un impas greu de trecut. Și pentru a-l trece, se sacrifică ori subiectul, ori putința autorului de a scrie.

Căci nu se poate pretinde scriitorului, cu oricât talent, să părăsească linia sa de gândire spirituală și să ajungă la crearea unor opere departe de sufletul lui, departe de ceea ce natura i-a dat pentru a înfăptui.

Există un raport foarte strâns între subiect — artistul — și obiect, — în anumite cazuri acțiunea, materia romanului, — și acest raport nu trebue disprețuit.

Ori, pentru a nu-l disprețui se cere un singur lucru: respectarea cât mai atentă a simțirilor personale, în alegerea subiectului. Să nu se impună spiritului acțiuni vaste, cuprinzătoare, fiindcă adesea e de preferat un roman cu o linie simplă dar desăvârșit tratată, decât unul imens și complex dar ratat de inabilitatea celui ce-l scrie.

Dacă se simte îndemnul interior de a trata un subiect oarecare, dacă sufletul dictează așa fel și se simte în stare să închege o acțiune de orice natură ar fi ea, oricât de banală chiar, talentul, bine înțeles dacă există, e deajuns pentru a da naștere unei opere minunate.

Subiecte simple sau complexe, după puterea fiecărui scriitor. Dar niciodată căutarea cu orice preț a acțiunilor prea complicate să nu devie un imperativ, căci atunci opera se transformă în ceva forțat, artificial, și nimic nu e mai penibil și mai de condamnat decât artificiul nelalocul lui.

Arta e un artificiu, literatura, bine înțeles, și ea. Dar e un artificiu isvorît din simțimintele autorului, care exprimate cu talent devin „opere de artă". Când artificiul însă e scornit din rațiune, impus de voință, sună falș.

Botticelli

Când Botticelli strânse în brațe-aureola
Cereștilor lumini și revarsă în cale,
Tăcut și melancolic, surâsul în corola
Unui buchet de flori, tot ceru'n jocuri pale

Și'n scânteieri de aur și verde albăstriu
S'a coborît în gându-i spre-al face să picteze
Al Primăverii imn, în Casa Medicee, și viu,
Antichității mitul, romantic să-i creieze.

Și când jertfi Venerei tot fastul tineresc
Și toată bucuria italică, din gânduri,
Toscanul vis se'nchise ca mugurii ce cresc
Aproape de pădure, în răcoroase prunduri.

ILEANA BUSUIOCEANU

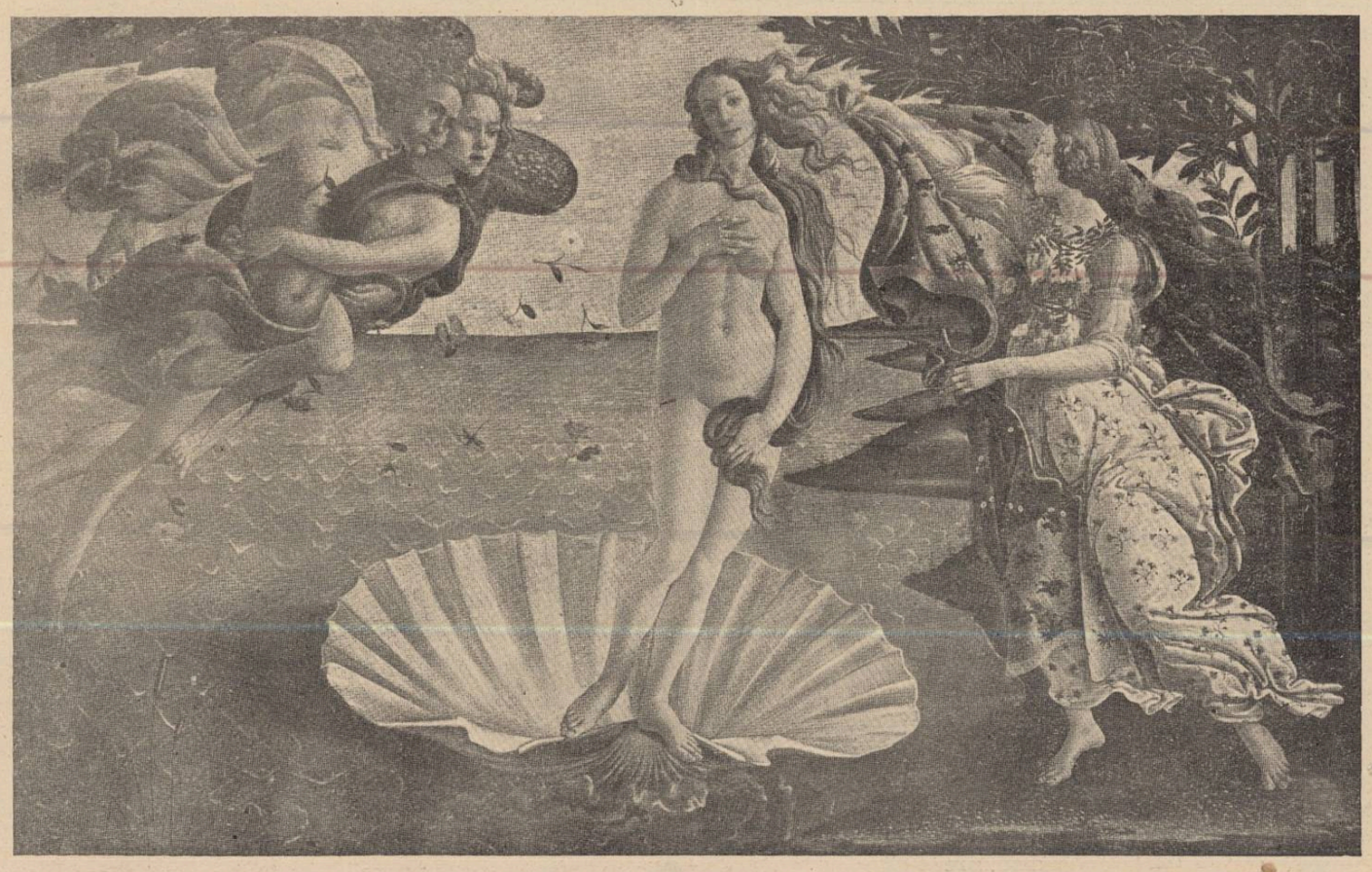

Botticelli — Nașterea Venerei

BAIA-MARE

de ION ȘIUGARIU

Pentru a ajunge la Baia-Mare, călătorul bucureștean, dacă nu este milionar să poată lua avionul, sau dacă n'are Rolls Royce la scară, este nevoit să facă nu mai puțin de 20 de ore cu trenul și să numere sute de mustăți ungurești, prin gările podișului transilvan.

La Apahida, o așteptare lngă, cu pași plictisiți pe peron, cu o evreică simpatică la bufet și cu mulți țărani gălăgioși printre vagoane. Port național, cu opinci, cioreci albi și pălărie, ca un ceaun, pe vârful capului. In spate, desagi murdari, mirosind a slănină râncedă și a brânză. In palme amintirile coasei și ale secerei și multe, multe, bătături negre. Iar în ochi, viclenie și nori groși de suferință. Vorbele curg viforoase și aspre, ca o cascadă printre bolovani.

In zare, dealurile Clujului privesc nepăsătoare spre soarele care zâmbește, ca o Ileană din povești, în poartă. In gânduri amintiri și vorbe șoptite. O fluturare de batistă în Gara de Nord. O lacrimă printre gene și o strângere de inimă. Apoi plecarea.

In față, consolare și îndemn, multe, multe halbe cu bere, ca o uitare. Și printre ele, fum de țigară și gânduri, gânduri...

Stephenson își trimite jucăria cu patru vagoane afumate. O pufăitură bolnavă și ceartă la urcare. Numai câteva minute. Apahida rămâne, cu șapca pleoștită pe ochi, ca un vânzător de ziare, în urmă. Valea Someșului este frumoasă și atrăgătoare. Dealurile se îmbină cu dumbrăvile. Peste tot verdeață și aer reavăn. Casele te salută timide și copilăroase. Prin gări, grămezi cu șire de lemne tăiate. Morile de apă se mișcă încet și neturburate de nimeni. Incepi să aștepți un cântec de dragoste. E prea multă lumină și mulțumire în tine. Prea multă tinerețe. Ai vrea să te iai de gât cu prunii și cu stâlpii de telegraf de alături. Să te joci cu vrăbiile. Cu frunzele. Cu soarele. In gând, orele și gările se înșiră pe ață ca mărgelele: Dej, Jibău, Lăpușel, Săsar...

— Ce oraș e acolo, la poalele munților?

— Baia-Mare.

Scoți valiza pe culoarul vagonului și îți potrivești cu atenție cravata. Pardesiul pe mână. Ținută de bucureștean. Ești prea tânăr ca să porți monoclu. In schimb, ochelari de soare pe nas.

Valea Săsarului lunecă printre maluri abrupte și printre bolovani, ca o șopârlă soioasă. Câteva turnuri de biserică, printre frunze și arbori, amintesc vederile colorate din cărțile de geografie. Pe sub o coastă cu vii și pomi înșiruiți, ca soldații, un drum alb, de lapte. Ici și colo, o pânză pe un picior de lemn și un pictor cu pantaloni golf, stau alături și se uită unul la altul, ca doi străini. Privești cum trec cantoanele și zâmbetele calde ale ceferiștilor. Undeva răsună, jalnic și grav, un clopot. Uruit cunoscut și plictisitor de roți și de șine. O smucitură puternică.

Baia-Mare te întâmpină, prietenoasă și interesantă, ca o cetate medievală, căreia îi cauți zadarnic zidul împrejmuitor, cu sentinele somnoroase și porți ferecate. Lumină și aer.

(Urmare în pag. 8-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

ADRIAN MANIU: Versuri, ediție definitivă

(Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II" — București, 1938)

Editura *Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II"* s'a hotărît mai de mult să tipărească în ediții definitive, operele scriitorilor români contemporani, intrați deplin în conștiința publică. Au apărut până acum trei volume în colecție, iar al patrulea este cel de față, al d-lui *Adrian Maniu*. Cine a văzut dificultățile cu care ne apropiem de scrierile autorilor în viață, înțelege lesne importanța întreprinderii *Fundației Regale*.

In cele mai multe cazuri, operele respective nu mai circulă prin librării, iar studii monografice, întocmite asupra autorilor n'aveam aproape deloc. Lipsește din literatura noastră această dispoziție de a lua în serios ceea ce fac contemporanii, lăsând parcă toată răspunderea asupra timpului, ale cărui deciziuni sunt fără greș. Dar studiile critice reprezintă ele însele aspecte din frământarea gravă a epocii, din străduința spre ghicire și închegare, atât cât sunt posibile aceste două tragice năzuințe. Critica românească se află însă, după credința noastră, în urma creației propriu zise, nu atât prin putințele ei de adâncire și îndrumare, cât prin absența unei gravități absolut trebuincioase pentru determinarea unui moment de cultură.

Golul volumelor monografice, încearcă să-l umple *„Fundația Regală"*, prin ediții definitive.

In întocmirea lor prin prin grija autorilor, edițiile definitive îndeplinesc, desigur, funcția de a deschide linii de orientare spre miezul însuși al operei. Pentrucă apariția lor nu însemnează o retipărire, ci efort de ordonare și de punere în valoare.

Poeziile strânse de d. Adrian Maniu în *Versuri*, au fost alese din volumele: *Lângă Pământ, Drumul spre stele, Cântece de dragoste și moarte*, iar *Cartea țării* s'a reprodus în întregime. Sunt prin urmare laolaltă primele și ultimele producțiuni poetice ale autorului.

Nimic mai eficace decât această confruntare a diverselor trepte din creația d-lui Adrian Maniu, pentru cuprinderea întregului câmp de inspirație și pentru luminarea rădăcinilor de sensibilitate și gândire. Ultimele poezii sunt după cum pare și firesc, de o desăvârșită claritate a simțirii, și în acelaș timp, de o virtuozitate verbală impunătoare. Dar importanța lor în ansamblu se găsește altundeva. Ele trădează pe poet, poate fără voia lui, în ceea ce era intim și tragic în structura sa. Și înțelegem deabia la urmă că multă vreme poetul s'a ascuns, că n'a vrut să aștearnă sub ochii altora hlamida desnădejdii sale, și că, pe căi ocolite, a năzuit să smulgă de la existență cât mai multe din frumusețile ei. Lupta de înșelare n'a durat însă până în ceasul ultim, deoarece trebue să citim aceste versuri drept *Incheiere :*

Se stinge gândul, putrezește mâna,
Sângele inimei îngrașă țărâna.
Cine rămâne, vadă întreaga zădărnicie.
Nici măcar suflet să nu fie...
De ce-am cântat, la ce-am suferit,
Am păcătuit și am iubit,
M'am trudit și m'am sbuciumat,
Fără'nțeles le-am aflat.

D. Adrian Maniu este un poet cu ton major, d-sa stăpânește isvoarele largi ale poeziei, știe să apese lucid pe clapele sensibilității, și obține armoniile pe care le dorește, după voie.

Fără a părea că-l socotim autor cerebral, formația d-sale de o înaltă cultură literară, desvălue o personalitate creatoare echilibrată, având o măsură superioară a omenescului, și năzuind să-și întemeieze opera pe o gândire sistematic închegată. Astfel se face că, deși turnate dintr'o substanță profund lirică, versurile d-lui Adrian Maniu au funcția unei gândiri, a unui punct de plecare logic în totalitatea unei concepții de viață. Deaceea, cele două strofe citate mai sus au valoarea unui denunț. Ele nu vin ca o tânguire elegiacă, nu exprimă o neputință individuală de cuprindere a existenței, ci exprimă o judecată asupra acestei existențe, în raport cu viața omenească și cu problemele ei. Existența n'are nici un înțeles. Poetul a cântat, a suferit, a păcătuit, a iubit, s'a trudit și s'a sbuciumat, dar înțeles n'a aflat.

Altădată s'a smerit sincer, în *Rugăciune:*

Infloreşte Doamne, sufletul meu,
Cum înfloresc salcâmii și măslinii,
Inapoiază-mi credința iar,
Cum întorci sborul păsărilor călătoare
Muncește'ntreaga suferința mea,
Cum în trupul morților rodește plugul,
Apoi înalță, gândul pierdut,
Fluture în florea cerului,
Și, pregătește-mi sfârșit înseninat.
Ca asfințitul blajin de azi.

(pag. 79)

Poetul cere dealtminteri ceea ce este mai greu: sfârșit înseninat. Toată truda sufletului și a minții nu urmărește altceva decât acest *sfârșit înseninat*, care nu va veni așa cum nu mai vine nici credința. Desnădejdea crește cu creșterea anilor, se acumulează în straturi groase, și înăbușe ființa în spaimă, în cumplită părăsire:

Orșul e străin. Norii se sprijină pe
turnul prăbușit.
Seara e neagră ca un tablou învechit,
In care te uiți,doar te vei găsi și pe tine.
Se face tot mai întuneric. E mai bine,
Și o goarnă sună: părăsit, părăsit...
Tristețea de primăvară sugrumă fiecare
gât.
Inverzirea a fost rece. Râul trece, atât
De frământat, ca și când ar sta. Incotro
să pornesc?
Obloanele se închid, uși se trântesc,
Un ceas bate, bate nu știu cât...
E noapte deasă. Cântec aș vrea să fiu,
Un cântec sau gând, dar ce, nu știu,
Că am uitat tot, și toate luminile s'au
stins.
Orașul învins m'a învins
E pustiu, și târziu, târziu...

(Departe târziu, 133)

Adrian Maniu

Emotivitatea din această poezie, arată în ce măsură d. Adrian Maniu este unul din cei câțiva reprezentanți de frunte ai lirismului românesc modern. Setea metafizică, angajarea în problemele esențiale ale vieții trebuia să ducă neapărat la o împotmolire în tristețe, la o rupere a echilibrului lăuntric și la o panică nemaipomenită în fața morții ! Pentrucă, așa cum se desfășoară viața modernă, setea metafizică nu poate ajunge decât la cea mai crâncenă suferință. Gândul că existența rămâne o enigmă este suferință. Din plinătatea lui organică nu iese nici un îndemn de bucurie oarbă și elementară. Făpturile nu se confundă cu firea; stau față în față ca doi vrăjmași, se pândesc, se chinuesc, și în cele din urmă, făptura cedează, scrâșnind din dinții celei mai amare dureri. Firea este fără Dumnezeu, fără armonie morală, fără mângâere.

Astfel apare celui neputincios s'o cuprindă.

Paradoxul tragic este însă că ea nu se lasă părăsită cu indiferență, și traiul în sânul ei nu se desfășoară cu nepăsare. Existența ne smulge din suflet iubirea. Noi o iubim. Punem toate puterile noastre ca s'o îmbrățișăm cu căldură, și-i cerem să ne răsplătească cu răsfățul frumuseților ei nesfârșite. Cu cât desnădejdea neînțelegerii e mai adâncă, cu atât este mai întinsă și mai cuprinzătoare dragostea. Acest tainic paradox, îl înțelege d. Adrian Maniu, cum puțini poeți mari l-au înțeles. In fața desnădejdii, pe care multă vreme a ascuns-o, d-sa nu și-a pierdut cumpătul. Până la poarta morții, drumul trece prin grădina de frumuseți, tot ce este dragoste și pioasă supunere la taina luminii, a învierii, a sufletului, tot ce este manifestare a traiului omenesc sub soare și sub cer, merită să fie cântat, să fie preamărit spre slava în sine a acestei misterioase firi. Poetul adevărat se ivește la această răspântie de sărbătoare a vieții. A vieții celor cari o trăiesc în amploarea ei elementară, a oamenilor de lângă pământ, a baștinașilor, a neamului. Ca să treci dela desnădejde, la preamărirea sufletelor din lăuntrul firii, și a neamului, nu este contradicție în creația poetului echilibrat, — ci dimpotrivă, amploare de vederi, adâncire a concepției. Este singura metodă a unei împăcări omenești, pe cât este cu putință aceasta. Am găsit-o totdeauna la clasici, și-o admirăm oriunde o regăsim, ca un semn de creație superioară, la scriitorii epocilor. La d. Adrian Maniu, — am precizat mai sus, — poeziile nu sunt plăsmuiri izolate, ci toate se țes într'o viziune înaltă și totală a întregului. Iată replica pe care o dă poetul petelor de întunecime metafizică de mai sus:

..După ce ciubarele adunaseră laptele
spumat,
Mieii cu picioarele reschirate se'mbul-
zeau lovind ugerul uscat.
Câte unul numai mai nevoiaș plângea,
Și îi era sete, și oile îl îndemnau: bea,
bea.
Mărișorii rumegau să-și amintească
florile ce-au păscut...
Seara, fiecare cu copita negrișoară, cu-
minte a făcut
De trei ori, semnul crucii, în țărână,
după obicei și binișor,
Pe urmă îngenunchiau ca și mama lor,
Când isvora, rece, pâlpâirea luceafă-
rului ciobănesc
In al cărui semn toate turmele odih-
nesc.

(Turma, pag. 45)

Cu prețuirea acestor versuri, trecem în domeniul măestriei limbii literare, la d. Adrian Maniu. Credem că aici d-sa dovedește, acea luciditate creatoare care a făcut gloria numelor mari în poezie. La un moment dat, în contemplația poetică, nu mai are importanță decât cuvântul, ca unitate fonică și noțională. El este căutat acolo unde tremură ca un fagure de mai multe frăgezimi, și unde are cea mai largă întindere concretă: în traiul de toate zilele al ciobanilor, al celor care ară pământul și-i culeg roadele, al celor cari cunosc vrăjile, bocetele și blestemele, al celor ce se roagă cu credință, al celor ce nu se tem de moarte, și nu se înfioară de nimic. Viața țărănească, folklorul, evocările istorice sau legendare, oglindirile în misterele credinței populare, toate aceste forțe ale sufletului plin și nealterat de civilizație, au în opera poetică a d-lui Adrian Maniu, un important rol corectiv, slujind să umple cu fructele lor abundente o conștiință modernă goală. Insemnarea, țâșnirea unei muzici curate și primenitoare, se realizează numai prin simpla citire a unor versuri, în care cuvântul e ales cu delicatețea fluturelui de aur pe mătasea țesăturii, cu degetele țărănești:

Hățiș de mure albastre, sălcii care se
închină,
Răchite coclite, ulmi cu frunza neliniș-
tită,
Păzesc ochiul din scăldătoarea tăinuită,
Peste care soarele leagă funii de
lumină.
Răspicat, bate scorburi o ghionoaie,
Fluieră mierla, turtureaua râde ușor,
Un lăstun bea stropul din sbor.
Buturuga babă, în oglindă se'ndoaie.

(Scăldătoarea, pag. 13).

Pentru aceeaș exemplificare de măestrie în migala matură a versului, am putea cita poema, *Intr'o grădină veche* sau acea excepțională *Elegie*, în care admirăm deopotrivă contopirea elementului epic cu cel liric, în condiții superioare de artă, întâlnită deseori în volum.

Incheiem aceste indicații sumare de orientare în opera poetică a d-lui Adrian Maniu, exprimându-ne, înainte de orice, mulțumirea că opera se află strânsă într'un volum, la îndemâna cititorilor, cari pot să se apropie de ea, direct.

I. L. Caragiale: Opere, vol. IV

Notițe critice, literatură și versuri

(Editura Fundației „Regele Carol II")

Continuând opera începută de regretatul Paul Zarifopol, d. Șerban Cioculescu a dat la iveală cel de al patrulea volum din operele lui I. L. Caragiale, care cuprinde articole apărute în „Universul" între 1899—1900 sub titlul de „Notițe critice", bucăți le literare neintrate în celelalte trei volume și versurile. Pentru valoarea lor mai redusă, versurile au fost trecute la Addendă.

D. Șerban Cioculescu a făcut prețioasa descoperire, că debuturile lui Caragiale nu sunt cele cunoscute până astăzi (în versuri 1874, la „Revista contimporană" și în ziaristică și literatură 1877, la „Claponul"). Cu trei ani mai înainte, în revista umoristică „Ghimpele" apăreau articole de ale sale semnate Car... și Palicar.

Iată ce scrie d. Cioculescu despre aceste începuturi:

„Intreg Caragiale, cu agerimea criticului social, poate fi surprins acolo în crisalidă, cu calități mai libere de fantazie totodată. In lipsa articolelor, am fi pierdut fizionomia literară a debutantului, în spontaneitatea sa, atât de supravegheată mai târziu. Este de altminteri vrednic de subliniat că, în redactorul „Claponului", cu abia doi ani înainte de a scrie „O noapte furtunoasă", capabil să schițeze cu atâta siguranță personajele sale, „Smotocea și Cotocea" și „Leonică Ciupicescu" trebue să vedem un scriitor aproape format. *Dibuirile sale adevărate le regăsim în uitatul periodic „Ghimpele". Ele sunt remarcabile"* (sublinierea este a noastră).

Cu pasiunea-i cunoscută pentru literatură și pentru Caragiale în deosebi, d. Cioculescu a adunat laolaltă tot ce a aflat prizărit prin gazete, socotind, pe bună dreptate, că nu trebue înlăturat nimic din ce a scris marele nostru umorist.

„Se va obiecta desigur — scrie d. Cioculescu — că unele din conformările lui Caragiale la umorul actualității, prin „gogoși", „mofturi", „culmi", „mucicisme" (de-ale lui Mitică) și anecdote, ar fi putut lipsi, pentru a nu umbri seriozitatea producției sale literare. Impotriva puriștilor, vom atrage luarea aminte asupra avantajului de a avea, prin publicarea, într'adevăr completă, a operei carageliene, o privire totalitară a umorului lui Caragiale, pe întreaga scară a „ierarhiei" sale. Numai dintr'o prejudecată literară, se poate crede că marii umoriști și satirici ar fi „cultivat" numai spiritul de cea mai aleasă calitate, disprețuind umorul de nivel al calamburului, al jocului de cuvinte și al glumei ieftine. Cu riscul de a fi greșit înțeleși, ne luăm și răspunderea publicării producției minore a marelui scriitor".

Am reprodus aceste rânduri ale d-lui Cioculescu pentru dreptatea cauzei pe care o apără și pentru hotărîrea ce d-sa dovedește în susținerea unui punct de vedere care îi va aduce mulți detractori.

Este cert că publicarea operelor *complete* ale unui scriitor de talia lui Caragiale era absolut necesară. Nu oricine putea răsfoi colecțiile vechilor ziare și reviste spre a afla acolo scânteierile de duh ale începuturilor lui Caragiale și nici măcar schițele lui apărute în volum nu se mai găsesc decât cu mare greutate.

Pentru cei cari *iubesc* pe Caragiale — și sunt atâția — editarea operelor sale complete e o nouă și mare bucurie.

CRONICA MĂRUNTĂ

IN EDITURA

„Cugetarea" va apare peste puțină vreme „Viața amoroasă și genială a lui d'Annunzio", datorită d-lui Theodor Martas autorul cunoscutei cărți „Ce vrea Charles Maurras".

S'a spus despre d'Annunzio că și-a făurit o biografie mai interesantă decât opera și în jurul vieții lui s'au creat numeroase legende.

Viața lui a fost însă atât de extraordinară, atât de uluitoare, încât legenda — care l-a însoțit pretutindeni — nu-i putea adăuga lucru mare. Ba uneori ea pălește în fața realității.

Până și nașterea lui d'Annunzio a căpătat caracter de legendă. Un prieten, Eduardo Scarfoglio, a scris despre el: „Acest fiu al mării, care s'a născut pe bordul corăbiei Irène, în timpul unei călătorii dela Irène la Pescara...". Și pentrucă marele poet nu putea să se nască la fel cu orice muritor, legenda a prins, cu concursul lui d'Annunzio care declara într'un interview același lucru. Marile enciclopedii au înregistrat faptul ca o realitate și d'Annunzio a rămas născut pe mare, până la apariția cărții lui Tom Antong ni, fostul său secretar, („D'Annunzio inconnu", Stock 1938) în care se vede că poetul s'a născut *pe pământ*, la Pescara.

Cartea lui Antongini, deși scrisă cu mare admirație pentru ilustrul poet, restabilește o seamă de fapte și îl pune în adevărata lumină.

Din ea, d'Annunzio apare însă cu mult mai interesant, viața lui întrecând orice legendă cunoscută până azi. Iată de ce așteptăm cu nerăbdare apariția cărții d-lui Theodor Martas, care va desvălui publicului românesc viața de basm a unui nemuritor.

„CĂLĂTORUL ROMANTIC"

este o foarte interesantă lucrare a d-lui prof. Eugen Herovanu, închinată „celor cari nu pot pleca".

Alături de note de călătorie, sunt în ea probleme de filosofie, vederi interesante în domeniul psihologiei și sociologiei.

Noutatea și bogăția materialului fac din „Călătorul romantic" un veritabil eveniment literar.

r. st.

COLABORATORUL NOSTRU

d. Grigore Olimp Ioan, *ne atrage atenția asupra unui fapt pe care ne oprim să-l calificăm, pentru moment, lăsându-l la dreapta cumpănă a judecății cititorilor noștri.*

Iată de ce este vorba: un ziar de dimineață a lansat de câteva zile, în paginile sale, o rubrică intitulată, ca și aceea care apare săptămânal în revista noastră... „Chestii".

Dar decalcarea „chestiilor" noastre nu se mărginește la simpla „asemănare" a titlului, ci dintr'o coincidență (să-i zicem bizară), această proaspătă rubrică este semnată cu pseudonimul „Democrit", nume sub care își iscălea acum câțiva ani, articolele din ziarul „Ordinea", Olimp Grigore Ioan, tatăl colaboratorului nostru.

D. Grigore Olimp Ioan ține să facă această precizare, întrucât socotește că o confuzie între d-sa și noul „Democrit" nu ar putea să-i fie decât dăunătoare.

INTRE CRITICA ŞI FOILETON

(URMARE DIN PAG. I-a)

irupt din neant ci sânt totdeauna piscuri mai mult sau mai puțin îndrăznețe, ridicate deasupra unei solide temelii de creație mai mult sau mai puțin omenească, îndreptată în același sens. Incă de mult, Goethe remarcase că Shakespeare nu îți mai apare deloc ca o monstruoasă hipertrofie a geniului omenesc, așa cum ne apare nouă multora, dacă i-ai citit și pe Marlowe, Ben Iohnson, Fletcher. Foiletonistul trebue să aibă intuiția punctelor magice către cari obicinuesc să se concentreze din când în când puterile de creație ale unui neam sau ale unei societăți. Și să încurajeze îngrămădirea de energii, fie ele chiar mediocre, într'acolo. Foiletonistul e în același timp și animator, nu numai judecător.

S'ar părea că există o antinomie între aceste două mari funcțiuni pe cari i le atribuim. Obligându-l să renunțe astfel des la inflexibilul criteriu al valorii, nu îi anihilăm oare însăși funcțiunea critică ? Nu, fiindcă cele două obiective permanente ale foiletonului critic *coexistă*, nu coincid. Depinde numai de el ca să accentueze în fiece moment, care din cele două criterii îl orientează în judecățile sale. Chestiune de talent, de luciditate și mai ales de proprietate a expresiei...

Poziția lui deci e extrem de dificilă. I se cer o sumă uriașă de energii, de multe ori aproape imposibil de înmănunchiat : entuziasm de animator și judecată severă în alegere; simțul valorilor definitive și privirea sigură a câmpului întreg de creație, cu lipsurile lui cari trebuesc împlinite, chiar prin întruchipări mai puțin desăvârșite la început; finețe în înțelegere și hotărîre brutală în sentință... Și toată această cheltuială imensă de suflet e răsplătită printr'o desconsiderare peiorativă: și de către scriitori, cari oftează cu gândul la frumoasele vremi ale studiilor critce cari apăreau pontificale la câțiva ani odată, dar te privesc ucigător pe sub sprâncene dacă ai întârziat o săptămână-două să scrii despre cartea lor, — ca și de public, pe care, firește, raritatea solemnă a apariției tale critice l-ar fi impresionat mai mult.

Negreșit, acel mănunchiu perfect de calități e foarte greu să fie adunat în posibilitățile unuia singur dintre foiletoniștii noștri critici ; dar nu se poate contesta că, dela Ilarie Chendi, — care e la noi începătorul genului nu din intuiție genială ci prin forța lucrurilor, căci atunci începuseră să se înmulțească și să se încurce glasurile la noi prin apariția modernismului și mai ales prin lărgirea terenului de cultură, — nu s'au făcut eforturi deosebite în acest sens și nu s'au consumat energii apreciabile într'o trudă căreia toate atributele i s'ar putea contesta afară de acela al *pasiunii desinteresate* pentru literatura noastră.

OVIDIU PAPADIMA

La un ceai literar în Creta

de PERICLIE MARTINESCU

„Rien que la terre"... Ah, tot Morand — peste tot Morand. L-am descoperit până și în această mică bibliotecă romantică și foarte pitorească din Creta. Dar nu faptul că am dat și aici peste cărțile celebrului autor e mai emoționant, ci acela că afirmația lui îmi răsare acum în față ca o confirmare, ca un adevăr nesdruncinat. **Rien que la terre...** La București — și în Creta, iată-ne în mijlocul aceluiaș „salon literar".

La orice m'aș fi așteptat să întâlnim în Creta, dar la un cerc de poeți, la un salon literar, la un cenaclu în regulă, niciodată. Pentru noi, cei care venim de departe, Creta e doar un motiv literar, o insulă fabuloasă, pironită în mijlocul Mediteranei ca un cuirasat fără catarge, o țară legendară pe care am cunoscut-o în primele clase de geografie — „Creta, cu capitala Kandia"... — și pe care am purtat-o apoi în imaginație ca pe o plăsmuire cartografică în a cărei realitate n'am crezut mai niciodată. Domeniu rezervat strict fabulei... Cu toate acestea, în Creta, ca și în Europa, descoperim oameni, cărți, nostalgii și aspirații la fel ca ale noastre. Lecția voiajului are, înainte de toate, meritul de a te face să ieși din eul tău, să-ți înfrângi toate prejudecățile spirituale sau geografice și să te obicinuești cu ideea că, peste tot, pământul e la fel. **„Aux yeux du souvenir que le monde est petit!..."** Baudelaire ca și Morand au perfectă dreptate.

Inainte de a pleca spre Creta — țară care ne atrăgea ca un miraj, ca și cum am fi regăsit acolo palatul regelui la care poposise Ulise, ori străucitoarele galerii ale labirintului minotaurian — am primit din partea lui Nicolai Kazan, mare poet și călător deopotrivă, o scrisoare către unul din amicii săi din Creta, patria lui natală. In loc de orice adresă, nu ne spusese decât numele său: Elefterie Alexiu, Kandia.

— Un scriitor cretan, foarte cumsecade, care are să vă primească cu multă bucurie. Căutați-l și fiți fericiți cât timp veți ședea în Creta, ne urase el la despărțire sub puternicul soare al Eginei.

Intr'o seară — eu, Anton Mistachide și bunul nostru prieten atenian Stavru —

Pod arcuit în Creta centrală

ne-am îmbarcat într'un vapor dela Pireu și a doua zi, pe la prânz, am pus piciorul pe pământul cretan, emoționați, ca și cum am fi trecut într'nu tărâm de basm. In câteva clipe însă, am constatat că ecourile civilizației europene au ajuns și în Creta, zărind autobuze, șosele asfaltate, hale și femei cochete, ce desmințeau cu totul aspectul legendar pe care ne-așteptam să-l întâlnim în Creta. Dela Canea, unde debarcasem și până la Kandia, unde se afla omul nostru, sunt însă 150 km., pe un drum, de altfel, de o rară frumusețe: în stânga șoselei asfaltate se întinde Mediterana cu albastrul ei nesfârșit, în dreapta, se înalță munții cretani cu spinările acoperite de-o magnifică zăpadă. Acești 150 km. ne-au cam încurcat planurile, căci noi socotisem că în Creta e un singur oraș, Kandia, și vaporul ne va duce direct acolo...

La Kandia am ajuns abia seara, când se aprindeau luminile. In căutarea unui hotel unde să ne desmorțim oasele frânte de oboseală, am nimerit din întâmplare, tocmai pe strada principală a orașului, care coboară din centru în port, și pe care sunt înșirate cele câteva hoteluri cu titulaturi seducătoare: „Palas", „Cnosos", „Minos", „Minotaur", etc. Atrași mai mult de prestigiul numelui și spre a ne satisface orgoliul de arheologi improvizați cum devenisem dealungul peregrinărilor noastre prin Grecia, urcăm scările luxosului hotel „Minos", unde găsim un confort cu adevărat european, în schimbul unui preț deasemeni european. In primul moment însă nici o risipă nu ni se părea periculoasă deoarece, conform socotelilor noastre dela plecare, ne puteam permite încă orice lux, convinși că nu vom rămâne în Kandia mai mult de 24 de ore. Seara următoare programul nostru ne fixa plecarea.

Dimineața — o însorită Duminică de Aprilie — aflăm însă că șederea noastră în Kandia va căpăta un caracter forțat, întrucât primul vapor în drum spre continent pleacă abia Marți seara, nu Duminică, după cum eram noi informați. Nu fusesem, așa dar, scutiți de inevitabilele surprize ce însoțesc orice călătorie prin insulele grecești. Drept primă măsură de salvare bugetară, părăsim imediat culoarele luxosului hotel „Minos" și ne retragem la un hotel de clasa III, într'un cartier al orașului. Cele trei zile pe care aveam să le petrecem aici în mod obligatoriu, ca niște exilați, aveam să le omorâm în hotelul „Phaestos", care nu avea comun cu „Minos" decât prestanța numelui, restul fiind cu totul departe de luxul și confortul hotelului unde ne instalasem americănește seara precedentă.

Trei zile în Kandia — pe adevăratul său nume actual: Hera Kleion — sunt suficiente pentruca orașul natal al frământatului Domenico Theutocopuli — El Greco, să devină deadreptul nesuferit. In afară de muzeu și minele dela Cnosos, nimic nu e de văzut aici. Odată vizitate acestea, nu-ți rămân decât cafenelele, străzile aglomerate, pline de mărfuri și asini încărcați cu tot felul de coșuri, localnicii prozaici și muzica foongrafelor din taverne sau alte plăcintării, printre care trebue să-ți plimbi spleenul, în așteptarea vaporului care să te scoată din acest amestec fără nicio noimă de europenism deșanțat și orientalism decolorat.

Din fericire, moralul nostru a fost dintr'odată ridicat de felul în care am fost primiți la d. Elefterie Alexiu, destinatarul scrisorii ce-o primisem înainte de a pleca spre Creta. N'a fost greu să-i găsim casa, deși nici o adresă nu ne indica locuința sa. Am întrebat la o cafenea de dânsul și numaidecât, un băiat ca de 15 ani, ne-a condus pe o serie de străzi întortochiate, înguste și nenumărate ca un labirint, până la domiciliul său. Mai în toate orașele insulare din Grecia, localnicii se cunosc foarte bine între ei, ca membrii unei familii mai mari. Știu unde stau, dacă sunt sau nu acasă, ori unde au plecat, pentru câtă vreme, când se întorc, etc. Un străin nu trebue să caute prea mult un cunoscut, un prieten, sau o adresă. Dealtfel, nici nu se dau adresele, căci oamenii nici nu au adrese propriu zis aici. Numele e singura adresă bună a celui căutat... Acasă ne primește o doamnă surâzătoare, ca de 40 ani, ospitalieră și foarte încântată de a vedea o scrisoare dela Kazan, vechi și bun prieten al familiei. Ne spune că Alexiu e la biserică, cu elevii săi, și că după amiază la ora 4 îl putem găsi la biblioteca sa din oraș, unde lucrează tot timpul... Vestea aceasta ne-a cam întristat puțin: în loc să dăm peste un scriitor, dăm de un profesor meticulos desigur, dacă își duce singur elevii la biserică și lucrează tot timpul în biblioteca sa. „Biblioteca" — cuvântul ăsta îmi suna cam straniu în acest oraș cretan...

După amiază la ceasul patru, fiul d-lui Alexiu, elev în cl. IV de liceu, care-i citise pe Horațiu și Virgil în original, ne conduce la biblioteca tatălui său, unde eram așteptați...

Intrăm într'o curte îngustă, cu asfalt pe jos și ferită de soarele dogoritor al după amiezii, de clădirile din jur, toate cu etaj, stil grecesc. E Duminică după amiază și liniștea curții ne face o impresie agreabilă, discretă și sărbătorească, în care ne refugiem cu plăcere, urmăriți de sgomotul străzilor, unde fonografele și tablele dela cafenele, însoțite de vocile repezite ale candioților fac aporape insuportabilă atmosfera. Casa e modestă, sobră, austeră, fără nimic care s'o scoată din comun. In fund, pășim pragul într'o încăpere ciudată, stranie aproape prin aspectul ei surprinzător: înăuntru găsim o scară de scânduri, destul de veche, cu treptele tocite și balustrada clătinându-se, în jurul și în dosul căreia se aflau câteva foteluri bătrânești, schiloade și tocite, și nenumărate rafturi de cărți, mormane de reviste prăfuite, hârtoage, suluri de hârtie decolorată aruncate la întâmplare și totuș aranjate într'o ordine plăcută, ca într'o anticărie patronată de un matematician. Judecând după acestea și după scară, sus trebuia să fie podul gemând de cărți și colecții de jurnale aruncate în dezordine. „Biblioteca" trebuia să fie la dreapta, sau în față, după una din ușile acelea ce continuau să rămână închise... Dar nici n'am avut timp să ne reculegem bine când, la capătul scării, în presupusul pod, pe gura deschisă, invadată de lumina ce izbucnea de sus, apăru figura surâzătoare a unui om uscățiv, cu o chelie frumoasă deasupra unor tâmple încărunțite, făcându-ne semn să ne urcăm pe scară, în pod la dânsul.

— Poftiți, poftiți! Fiți bineveniți la noi, zise el, îndemnându-ne spre pod, văzând și înțelegând nedumerirea noastră, care, dealtfel, îl bucura, observând că originalitatea „bibliotecii" sale a avut asupra noastră un efect de mai înainte presupus.

Urcăm scara, pe rând, cu o nejustificată teamă de a nu se prăbuși cu noi. La capătul ei, ne agățăm de clapa ridicată într'o parte și sprijinită de perete, pentru a pătrunde 'ntr'o încăpere plină de soare, dealungul căreia, în primul moment, nu se pot distinge decât vaste rafturi de cărți pierdute în ceața panglicilor fumului de tutun. In loc să dăm de un pod veritabil, ne trezim într'o odaie plină de tinerețe și soare, încărcată de fum, prin care zăresc parcă plutind scheletele ideilor desbătute mai înainte sau fantomele reveriilor dintre cărți. In mijlocul odăii e o masă largă de lemn; la stânga, lângă gura scării, un birou mic de student, lângă el un aparat de radio, dincolo o partitură deschisă sub o vioară agățată de o poliță încărcată cu hârtii și reviste vechi, iar în partea cealaltă biblioteca propriu zisă, în care sunt îndesate tot felul de cărți, mărimi, grosimi și legături de toate soiurile. Pereții sunt acoperiți de tablouri și fresci felurite, zugrăvite de prietenii amfitrionului, pictori în general moderniști. Cubismul din această odaie cretană, în mijlocul acestui decor atât de pitoresc și boem, capătă o coloratură pe care nu i-o bănuisem. Literatură, muzică, pictură, boemă, studiu și o eminamentă tinerețe — iată „biblioteca" d-lui Elefterie Alexiu din Kandia.

Acesta e cenaclul poeților și poeteselor din Creta.

Erau prezenți numai doi la sosirea noastră. Prezentările de „rigoare" s'au făcut cu multă căldură, ca între niște adevărați camarazi de visuri și, în câteva clipe, nici nu s'ar fi spus că ne cunoscusem doar atunci. Fraternitatea adevărată nu mai există decât între poeți, acești monștri de egotism, orgoliu, boemă și timiditate dar o fraternitate tot atât de fragilă, de lirică și fulgurantă, ca și visurile imprimate între scoarțele cărților scrise de ei. Amfitrionul, un bărbat înspre 50 de ani, cu o agilitate și o tinerețe neverosimilă aproape în gesturi, în privirile pătrunzătoare și vii din dosul ochelarilor, pare un spirit străbătut de-o inteligență electrică, captivând și stimulând tot felul de discuții cu energia lui intelectuală ageră și fe-

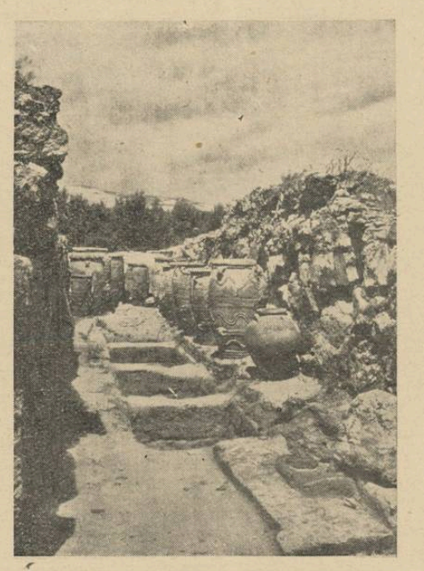

Cămara cu provizii în palatul dela Cnosos

brilă. Este profesor la liceul din Kandia, critic și poet important în literatura grecească actuală. Alături de Nicolai Kazan, este al doilea traducător în grecește al „Divinei Comedii", pe care a transpus-o în limba și versul elen numai spre a da o replică traducerii lui Kazan. Amândoi își dispută întâetatea în materie de Dante, purtând polemici și elevate discuții pline de pasiune cu privire la acest domeniu. Pe lângă literatură și artă, îl pasionează în cel mai mare grad filologia. Temperament de artist, dublat de un erudit puțin iezuit, Elefterie Alexiu e o splendidă figură de intelectual veritabil, om al cărților și al „bibliotecii" sale, de care e atât de mândru. Privindu-l, mă întreb cum poate sta o minte atât de strălucită, exilată în Creta...

Ca și când ne-am fi cunoscut de multă vreme, și întâlnirea noastră de acum ar fi fost continuarea uneia precedente, Alexiu, fără nici o introducere prealabilă, începe să ne ia câteva interogatorii filologice, asupra declinării și conjugării, asupra articolelor enclitice și proclitice, asupra substantivelor masculine și feminine și — în fine — asupra scriitorilor de limbă românească. In ciuda simpatiei ce mi-o inspiră persoana sa și via lui curiozitate filologică, încep totuși să resimt un început de revoltă față de toți amfitrionii de cenacluri literare cari în loc să facă poezie își chinuesc oaspeții cu teorii filologice, ca și cum scriitorii ar ști ce este aceea filologie...

In mijlocul „salonului" din Creta, mă simt dintr'odată ca în mijlocul confraților bucureșteni. Tot cenaclu, — dar altă atmosferă, altă intelectualitate, alte probleme, deși oamenii se comportă la fel, căci în orice cenaclu oamenii sunt aceeași: poeți, sau critici, sau, câteodată, filologi. Mă simt, totuși, amuzat, încântat de a mă găsi în Creta, între niște oameni croiți din aceeași pastă de visuri și himere literare. Printre cărțile din raft, dau peste acest Morand, descopăr un Barrès, câțiva Anatole France, o serie din Panait Istrati. Clasicii greco-latini sunt în întregime prezenți, iar din poezia europeană contimporană doar... Leconte de Lisle, Heredia și, firește, Moréas. In poezie, Grecii au rămas la parnasieni, singurii în care se regăsesc cu voluptate și mândrie. Echilibrul elen n'a putut fi sdrobit, nici măcar pentru o clipă, de satanismul și excentricitățile curentelor noui exalate de mizeria psihologică a Parisului. In Creta, poeții nu știu ce este aceea Cocteau, și de multe ori îl confundă cu un **coctail,** pentru care își manifestă un suveran dispreț. (Vinurile cretane sunt excelente!)

Apusul soarelui ne-a surprins în această odaie încărcată de fum de țigară, discutând ca niște adolescenți, filologie și istorie, trecând dela Tudor Vladimirescu — chestia cu Fanarioții, pe care Grecii o au pe suflet — la Bacovia și Ion Barbu, cu o ușurință justificată numai de curiozitatea tinerească a amfitrionului, care voia să afle cât mai multe lucruri despre România, această țară atât de frumoasă și prezentă în imaginația fiecărui grec.

— Astăzi n'am avut decât plăcerea să ne cunoaștem, ne spuse la despărțire amfitrionul, cu un gingaș zâmbet de convenință. Dacă sunteți liberi, vă poftim mâine după masă din nou, la un ceai. Vor veni toți poeții noștri, curioși de a vă face cunoștința...

Aceeași curiozitate de a le face cunoștința o avem și noi, astfel că am acceptat invitația cu plăcere, așteptând viitoarea întâlnire cu o adevărată nerăbdare literară.

A doua zi însă, încă de pe la ora trei (întâlnirea era pentru șease) am început s'o așteptăm și cu un adânc interes... gastronomic. Ceaiul promis ne surâdea mai mult decât toți poeții și poetesele cretane. Din cauza încurcăturilor voiajului, precum și a altora, banii ne erau socotiți până la ultima „leptă" [1]), astfel încât la prânz luasem o masă foarte modestă, iar seara aveam de gând să ne culcăm cât mai devreme spre a nu consuma în zadar energia pe care nu aveam cu ce s'o recupe-

[1]) Monetă grecească.

răm. Pe de altă parte, trebuia să salvăm cu orice sacrificiu aparențele, spre a nu ne demite din nobila funcție de „turiști" și „europeni" sub care eram priviți și care constituia toată aureola noastră în fața candioților ce ne priveau cu admirație. O, de-ar fi știut simpaticele poetese cretane ce vânt de sărăcie bătea prin buzunarele noastre, ar fi făcut, desigur, mai puțină poezie cu noi...

La ora șase jumătate — înadins ne-am făcut așteptați, spre a ne întări prestigiul — am urcat din nou treptele boemei scări la capătul căreia ne aștepta stăpânul casei, ca patronul unei instalații de fabricat bani falsi. Ce păcat că această impresie nu corespundea unei realități... Când am intrat însă pe „gura podului", în cenaclu, regretul ni s'a îndulcit puțin sub alaiul de zâmbete amabile ce ne aștepta înăuntru. Cinci poetese cretane, de culori, temperamente și frumusețI diferite, ne așteptau nerăbdătoare. (Dintre poeți nu venise niciunul, fiindcă erau la „slujbe"). Amfitrionul era atât de familiar cu tinerele aspirante la gloria literelor, încât părea însuși părintele lor — ceeace și era, de fapt, dar numai în sensul spiritual. Toate îl ascultau cu docilitate, îl aprobau în orice discuție și-l măguleau cu o atenție de discipole fidele. D. Elefterie Alexiu, ca orice părinte de cenaclu literar, era și aici un „maestru".

In câteva minute, toată timiditatea noastră — provocată mai mult de tirania șarpelui albastru ce-l purtam în stomac — a fost învinsă și am devenit numai decât „colegi". Intrebările curgeau buluc din toate părțile, curiozitatea feminină și literară a poeteselor se ciocnea cu cea filologică a maestrului, astfel că devenisem, mai repede chiar decât ne-am fi așteptat niște isvoare nesecate de răspunsuri la tot felul de întrebări capricioase, dar simpatice.

Din când în când, spre a nu se arăta mai puțin inițiate în ale poeziei și culturii, poetesele cretane — modeste când era vorba de propria lor producție, spre deosebire de confrații lor masculini care se cred poeți europeni... — întorceau vorba spre subiectele mai proprii atmosferei și specialităților casei: literatură, artă, trăire (vai, și aici!) voiaj, etc. Am constatat, astfel, că Baudelaire era un poet relativ cunoscut și prețuit, iar Thomas Mann complect necunoscut. In schimb poetesele cretane erau mândre de peisagiul și atmosfera patriei lor.

— Desigur, ați venit la noi să căutați motive, să adunați material pentru scrierile dv. Creta e o țară foarte bogată în această privință.

— O, firește, domnișoară, trebue să fiți fericite că trăiți aici. De-aș sta numai o lună în Creta aș scrie cel mai frumos roman din lume, am răspuns exagerând talentul meu în măsura în care exageram „motivele de inspirație" ale Cretei.

In timp ce maestrul trecuse în dosul unui paravan spre a ne prepara mult așteptatul ceai, domnișoara curioasă de a ști ceva despre Gide, trădându-și complecta virginitate literară, îmi vorbește cu o adorabilă candoare despre descoperirile ei personale.

— Când eram mai tânără și citeam romane sau eseuri, le găsiam perfecte în toate și îmi închipuiam că și autorii lor trebue să fie niște oameni perfecți, echilibrați. Acum am înțeles însă că nu se poate face literatură sau artă decât dintr'o deficiență, dintr'o anomalie. Oamenii sănătoși nu pot să creeze niciodată nimic.

—Aveți perfectă dreptate. Cred însă că numai peisagiul îl poate influența pe un artist. Dumneavoastră, de pildă, aici, în mijlocul Mediteranei, sunteți niște spirite sănătoase, nu cunoașteți turmentările noastre europene...

— Vai, dar credeți că noi nu suntem „europeni"?

— Sunteți, din oficiu. Dar, din fericire, sunteți departe de infernul spiritual al Europei de azi. Ar trebui să rămâneți aici, în micul dv. paradis...

De fapt, dintre cele cinci, conlocutoarea mea părea singura europeană mai verosimilă. Celelalte aveau cu toate câte o culoare exotică diferită: Grecia, Creta, Orientul, erau reprezentate prin câte o figură feminină distinctivă, la acest ceai literar din mansarda boemă a d-lui Alexiu.

Robustețea și vigoarea fetelor cretane, fără elasticitate dar pline de o sănătate rustică, o reprezenta poeta Katina Paizi, al cărei glas melodios ne-a recitat în limba ei câteva poezii originale, din care n'am putut aprecia decât muzicalitatea versurilor și unele împerecheri de cuvinte cu rezonanțe delicioase. Prietena ei brună, cu figura spiritualizată, cu o talie onctuoasă și subțire și ochii adânci cu privirile istețe reprezenta rasa ateniană în ce are ea mai nobil, iar colega lor nuvelistă, părea mai degrabă turcoaică prin sensualitatea buzelor proeminente, prin lascivitatea mișcărilor feline și privirile iscoditoare ce știu să răscolească toate patimile cărnii.

Intre atâtea poetese pline de curiozitate și inedit feminin, nu mai putea fi vorba de artă pură. Când cestile de ceaiu și-au ocupat locul pe masă, câte una în dreptul fiecărui scaun dimprejur, arta a fost cu desăvârșire condamnată. Dacă maestrul n'ar fi înfrânat din capul mesei, prin câte o întrebare cu interes filologic, exuberanța ciripitoare a fetelor, jocul ar fi devenit delicios, ca frenezia îmbolnăvitoare a unei zile de primăvară.

Poeta cu care vorbisem mai înainte, ar vrea să arunce acum o întrebare decisivă. E cea mai tânără de aici, frământată de o curiozitate avidă, plină de capriciu și inocență. Se îmbujorează deodată la față își plimbă privirile către toți, apoi îndrăznește, cu glasul strangulat de emoție.

— Aș vrea să întreb care e la Dv. formula prin care doi oameni își arată că țin unul la altul?...

Intrebarea e ocolită, din timiditate. Dintr'un impuls demonic, mă fac a n'o pricepe, lăsându-i calea deschisă spre plăcerea de a întreba direct. Insistă:

— Când un bărbat, de exemplu, ține mult la o femee, în dragoste, cum se spune pe românește? Și aplecându-și privirile, stol isgonit de fluturi, spre degetele subțiri care frământau ceva pe marginea mesei, adăogă: In franțuzește se spune „je vous aime" — dar în românește?

Candoarea acestei tinere cretane, pusă alături de jocurile insinuante și enigmatice ale celei cu sânge oriental care scormonea din jarul ființei sale, tot felul de imagini splendide cu mișcările ei feline, mi se părea de-o rară savoare și mă îndemna spre glume:

— Aceasta e o formulă sacră pentru români și niciunul n'o pronunță decât atunci când trebue, ca o rugăciune adâncă în fața unei icoane. Altfel e un sacrilegiu pronunția ei. La noi, formula nu se aude nicăeri, nu se învață, dar o știe fiecare din instinct și o pronunță în taină, atunci când un băiat se întâlnește cu o fată.

— Sau o fată cu un băiat, confirmă ironic Anton, pe care-l lăsasem pradă curiozității filologice a maestrului, dar care era numai ochi și urechi spre colțul nostru preocupat de o filologie mai puțin aridă.

— Și cum se spune? insistă fata cu mai puțin curaj.

— Domnișoară, la noi există o superstiție teribilă în dragoste, îți spun. De pildă, cine pronunță aceste vorbe fără nici un motiv serios se zice că timp de șapte luni nu va fi iubit de nimeni și va suferi grozav din cauza aceasta. Eu nu îndrăznesc să vă spun — să vă spună prietenul meu, dacă are curajul.

Dar Anton, simulând perfect, îmi șopti răstit pe românește: — O, nu, nu! Eu nu spun nimic — spune tu, pe tine te-a întrebat, — continuând în franțuzește aceeași eschivare precipitată. Fetele, parcă ar fi înțeles ceva din farsa noastră, dar încă nu erau deplin edificate. Ezitau...

— Ei bine, insistai către partenera mea, dacă vrei să știi, trebue să accepți formula ca și cum ți s'ar adresa dumitale în mod special, altfel nu îndrăznesc să o pronunț...

— Care e, care e formula? sări fata sglobie, cu o complicitate tot atât de bine jucată. Luai, pe cât putui, o mină de îndrăgostit, privind-o drept în ochi, cu toată căldura necesară și-i șoptii:

— Te iubesc!

— E singular sau plural? interveni pe neașteptate, din capul mesei, maestrul, parcă înadins spre a distruge farmecul unei idile ce s'ar fi putut naște în casa lui.

— Singular.

Ca o răzbunare pentru inoportunitatea sa filologică, am înghițit un biscuit din cutia de pe masă. Fata căuta să îngâne: „Tie iubiescq", dar nu mai mă interesa...

Cestile au fost strânse de poetesa cretană cu înfățișarea unei flori de seraiu și depuse pe lădița din dosul paravanului unde se găsia și primusul.

Afară se întunecase bine și zarva din oraș contenise de mult. Poetesele se ridicară să plece, simțind că a sosit ora când maestrul trebue lăsat în pace. Ne ridicarăm și noi și ieșim împreună, coborând scara arhaică și originală, ce făcea legă-

(Urmare în pag. 7-a)

Stejar încovoiat de vânt, în Creta orientală

Contribuție la ancheta Grigorescu

de MARIUS BUNESCU

N. Grigorescu — Bretonă cu gâște

In permanența de neclintit a artei lui Grigorescu, destule condeie o să își tocească vârfurile fără să poată spune mai mult decât a spus însuși pictorul cu pensula lui.

Iar discuția stârnită cu prilejul expoziției dela Dalles n'o să poată închide niciodată într'un țarc sau în mai multe țarcuri, o operă atât de imensă, ce va crește încă și mai mult, cu vremea.

Se vorbește mult de specific, în ultima vreme, la noi.

„Specific național", specificul artei meșterului de la Câmpina, dar definiția acestui specific se lasă totuși atât de mult așteptată.

Firește că nu pictând o fotă națională, sau o turlă de biserică de la țară, pictezi specificul național. Dar **cum** *pictezi aceste lucruri, poate fi specific național și meșterul mare, fără să caute, dă expresie acestui specific în opera sa.*

Dacă ne gândim la specificul nostru și în ce ar consta el, evident că trebue să pornim tot de la biserici și de la arta țărănească.

Ce caracteristici are această artă veche a poporului românesc?

Pe lângă reguli cari sunt totdeauna aceleași peste tot, și pe lângă material care nu se schimbă nicodată, pictura noastră bisericească se deosibește totuși mult de a vecinilor de aceeași religie cu noi.

Zugravul nostru, mai totdeauna țăran, trăit la câmp și în mijlocul satului, a pus în colorile sale de pe pereții bisericilor, aceleași armonii pe care le pune țăranca în cusăturile sale.

Opera lor nu se realizează niciodată cu violențe ori culori țipătoare, ca mai la toți vecinii noștri, ci în culori ce, totdeauna se leagă între ele într'un întreg armonios.

Poate că îmbrăcămintea femeilor de la Săliște, — fote și brâu negru, fustă și cămașe albă — stă la originea primelor noastre broderii, în care numai cu multă băgare de seamă s'au adăogat mai apoi, începând cu regiunile învecinate, și alte culori, mai totdeauna însă stinse.

Pictura lui Grigorescu nu se depărtează de la sentimentul acesta, nici la Paris și nici în țară.

E poate mai emotiv într'un tablou decât în altul, pasta e mai bogată câteodată, unele tablouri din Franța — cum e și firesc — pot semăna cu ale meșterilor din vremea lui, cu care lucra acolo împreună și cu care avea destule afinități, dar sufletul lui, cu rădăcini adânci în pământul nostru rămâne mereu același și în depărtări, și e destul de deosebit de cel al artiștilor de la Barbizon.

Este de aceea exagerat să se susțină că Grigorescu, în totalitatea lui n'ar avea nimic comun cu țara mumă, și că arta lui e complet streină, pentru că a învățat la streini să picteze.

Invățămintele lui din Franța s'au topit cu totul în fața fenomenului românesc, și au dat naștere unui fel de exprimare care nu se chiamă poate autohton, pentru că nu s'a bucurat de o continuitate în pictura noastră, dar care e totuși un mod de expresie cu totul local.

Până una-alta și pentru ca discuțiile viitoare să se facă cel puțin „pe viu" cred că nația noastră, într'o supremă sforțare, ar trebui să hotărască crearea unui muzeu Grigorescu, în care să-i strângă toată opera atât de răspândită.

S'o plătească cum trebue celui ce o posedă și n'ar vrea s'o dea altfel, să se plătească oricât, dar să se înfăptuiască acest templu ce ar aduce numai glorie poporului nostru.

Ar fi și cel mai frumos monument ce i s'ar ridica meșterului de la Câmpina.

„Chintesența naționalismului românesc în pictură"

Domnul N. Petrașcu a fost unul din prietenii de zile bune și rele ai „meșterului Nicu" și a rămas până astăzi, unul din admiratorii lui cei mai statornici. Studiul d-sale, închinat lui Grigorescu, e scris cu un lirism cald și înduioșat, cu o delicată înțelegere a sufletului și operei artistului. Răspunsul d-lui N. Petrașcu la ancheta întreprinsă de revista noastră era dintre acelea așteptate cu viu interes.

Când ne-a întins mâna, ne-am gândit că, e aceeași care, de atâtea ori, odinioară, a strâns-o pe a lui Grigorescu și, cu o firească emoție, i-am cerut părerea cu privire la „problema Grigorescu".

— Am scris și publicat despre el o carte întreagă, ne-a răspuns d-sa. **Nu numai că îl socotesc un pictor național, dar văd în el chintesența naționalismului românesc exprimat în pictură.**

Citește concluzia studiului meu și citeaz-o dacă găsești potrivit, cu acest prilej".

Iată ultimele rânduri din lucrarea d-lui N. Petrașcu, pe care le transcriem pentru edificarea cititorilor noștri:

„...istoria artei într'o țară are, ca și ziua, o dimineață, o amiază, un amurg. Artiștii cari se perindează în ea, în unei exclamații de mirare în fața luminii din natură. Contimporanii săi dormeau încă în parte, în zorii zilei, când el admira și aduna frumusețile din prejurul lui.

Temperamentul artistului și tăria voinții lui au putut totuși să răsbească prin greutăți și să-și facă drum. Astăzi, când putem compara opera sa — care e un monument de coloare — cu celelalte manifestări ideale ale noastre, vedem că nicăeri n'am avut **un început atât de strălucit".**

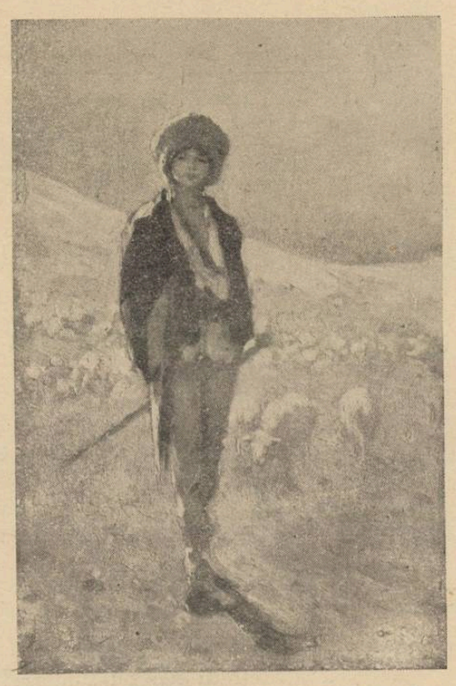

N. Grigorescu — Ciobănaș

seamnă, prin operele lor, ora la care au sosit pe lume. Cei ce vin dimineața au în fața lor frumusețea zorilor de zi și ca niște demânecați, ca niște premergători, cum a fost cu adevărat Grigorescu, ei notează splendoarea răsăritului de soare. Grigorescu e întruparea

Crâmpee...

Puzderii, au năvălit, din amnare, licurici...
Liniștea e înțepată de urzici...
Parfum albastru de viorele,
Imi stinge dorul suspinelor grele...

Voioasă, Vaca Domnului, în seară,
Suie, spre cer, pisc de iarbă amară...
Melci — anii mei —
Se preling pe scoarța vremii...

DUMITRU COSMA

PARSIFAL

L-am cunoscut într'o fotografie
trântit pe-o bancă, orizontal
și îngâna din buze-o melodie
știută doar de el, din Parsifal.

Fularul serii l-am legat pe umeri
și ochii mei pe-a apelor talaze.
Sirop, parfumul răspândit de meri
îl beam cu ceașcă de topaze.

Era bărbos, cu ochii plini de ură
— figură dintr'un vis neisprăvit; —
părea mai iute unul care fură
decît cu flori la inimă, iubit.

Și iată, pe-o galbenă cale, pantofii.
Albă, cum nu se poate mai albă,
diamantul pur ce gândesc filosofii,
făptură 'nchegată în ronturi de nalbă,

Vine și de voaluri i-atârnă albatros.
Dansează odată al buclelor negru fuior
și totu-i un flaut de sincer prinos,
Taraf de visări e'n gândul skior.

Cuprinși în topire amară
pe-a băncii lucire de-opal,
ei cântă pe coardele serii, vioară,
frumos și sublim: Parsifal.

CONST. ENE

Arta lui Grigorescu e specific românească

de ȘTEFAN POPESCU

Cred că a fost un imens noroc pentru arta și țara noastră, faptul că Grigorescu și Andreescu au fost elevii maeștrilor dela Barbizon. Aceasta a dat artei române un fundament solid, pe care se poate clădi ceva temeinic. Grație acestei temelii puternice pictura românească s'a desvoltat *în limite normale și sănătoase, care corespund cu firea și sensibilitatea noastră latină.* Grație bazelor puse de Grigorescu și Andreescu, abstracțile nordice, construcțiile complicate, intențiile obscure și *tot ce nu e pe bază direct plastică,* sunt eliminate din arta noastră și nu putem fi de cât adânc recunoscători acestor înaintași pentru ce ne-au dăruit, pentru *miracolul* ce au înfăptuit. Căci în besna artistică ce domnea în țară, în vremea acea, apariția lor a fost un devărat miracol.

Grigorescu a fost un mare artist *român,* arta lui e specific românească, — nu însă pentru că a făcut care cu boi, ciobani, ori fete cu fotă. E una din marile prostii pe care bietele tablouri le aud continuu: *„cerul țării mele", „dâmburile, colinele noastre",* etc... Adică pictură — carte poștală.

Grigorescu e profund român în arta lui, pentru că concentrează în opera sa marile calități și cusururi ale firei românului și le exprimă puternic. Aceasta e suficient pentru a-l clasa în prima strană a catedralei culturii române.

N. Grigorescu — Fată cu furca

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

GEORGE ENESCU, PIANIST

Către sfârșitul lunei trecute, printre afișele concertelor pariziene, se putea citi unul care părea menit să atragă atenția în chip cu totul special, deși era redactat în cei mai simpli termeni existenți.

Acest afiș anunța un „concert de sonate" dat de Jaques Thibaud, violonist și George Enescu, pianist.

A fost desigur unul din foarte rarele prilejuri în care, o titulatură excepțional de larg meritată, dar respinsă discret de modestia înălțătoare a lui George Enescu, îi însoțea numele, în văzul tuturor.

In acelaș timp, înfăptuirea în sine prin punerea la contribuție a unui pianist de carieră intermitentă, dar de o valoare puțin comună și care n'are decât defectul de a fi în acelaș timp neasemănatul violonist Enescu, însemna pentru muzică, o zi de rară luminozitate și de aport unic.

Insemna acestea pentrucă pianistul George Enescu, căruia fenomenul complexului muzical Enescu, în multiplicitatea manifestărilor lui, nu i-a putut consacra tot timpul pe care arta i l-ar fi dorit, nu trebue considerat și nu este, un compozitor, un șef de orchestră sau un violonist, care în intimitatea lui absolută cu muzica, găsește mijloacele de a o extrage, în esențial, și din claviatură, dar un adevărat pianist și mult mai mult decât atât: un pianist de geniu.

Genul de a cânta pianul, numit în parte drept laudă dar și cu o nuanță de contestare, „compozitoresc" n'are nimic comun cu chipul, cu darul și farmecul mai bine zis, de a cânta, ale lui George Enescu.

Maniera compozitorească, când nu este dublată de știința reală a pianului, deși, evident, putând parcurge diferite trepte de îndemânare, trebue înțeleasă drept o dexteritate de execuție cu oarecari aproximații și superficialități, cu felurite insuficiențe și ciudățenii datorite tehnicei mai mult intuitive, care isbutește totuși să descurce sensurile muzicale, să încropească inteligibil și chiar, uneori, seducător, dar departe de măestria fidelă întru totul textelor, precisă și expertă a unui adevărat pianist.

George Enescu este, printre marile figuri ale pianului, o revelație.

In țară, în răstimpul marilor și neuitatelor lui serii de concerte simfonice și de vioară și al extraordinarelor lui turnee, în care până și în cele mai umile târgușoare se poate asculta viersul grăitor de minuni al viorei lui, pianistul George Enescu nu și-a ptut găsi decât foarte rar o clipă de tihnă, în care să poată vorbi.

Acum cincisprezece ani s'a asociat execuțiilor desăvârșit stilizate ale ce-

George Enescu

lebrului quartet Rosé, și a uimit în quintetele de Schubert, Brahms, Fauré, prin ceea ce a realizat la pian, pe toți cei de față.

La societatea compozitorilor români, a ținut iarăși, din vreme în vreme, pianul în sonate sau melodii proprii, creând alte clipe de sărbătoare.

Cu ocazia cursurilor de interpretare pe care le-a ținut în mai multe rânduri la Paris, George Enescu a putut fi auzit însă, în cercul privilegiat al executanților și auditorilor acestor incomparabile lecții de artă, găsind pianului nebănuite glasuri, nemai întâlnită adâncime de expresie, în sonate, în prodigioase reducții ale părților orchestrale din diferite concerte, printre care cele de Brahms, Beethoven, Mozart, maestrul înțelegând, fiecărui elev ,să-i facă darul dătător de neprețuite stimulări și inițieri miraculoase, al colaborării sale la pian.

Impresia produsă a fost covârșitoare, ca în fiecare din aparițiile pianistului George Enescu, în public.

Modul său de a atinge pianul, de a-i smulge acente și inflexiuni nemaiauzite, de a face să izvorască sonorități scăldate în culoare, vii, pătrunse de sensibilitate și de poezie până la negarea mijlocelor mecanice ale pianului, care în mâinile sale, se metamorfozează, se spiritualizează, se eliberează de orice rigiditate și uscăciune este, fără îndoială, o taină.

Acordul, cununile mlădios ritmate ale arpegiilor, pe care le împletește cu ușoare fluturări ale degetelor, mărgăritarele pe care le culege din sbor pe alunecușul tastelor, svonurile de trâmbiță, de susur picurător de flaut, de caldă mângâiere spusă de nevăzute viori, se înalță, ca într'o poveste ,dintr'o simplă mobilă întunecată, din mișcările aceloraș fildeșuri reci și posace, din bătăile aceloraș ciocănitoare de pâslă, al căror automatism indiferent, atâția pianiști nu-l pot depăși.

La George Enescu, pianul capătă o nebănuită facultate de expansiune sonoră, de flux emotiv, infinit în modelaj și nuanță, o elocință simfonică uimitoare.

Iar în muzica de cameră, insuflă tuturor o substanțialitate, o concentrare expresivă, o prezență de suflet, le răspunde cu atât de vibrante îmbieri și cu atât înțeles, cu atât belșug de muzică, încât, sub influența acestui fluid răscolitor de inspirație, se petrec în realizări, lucruri nemaiîntâlnite, se pătrunde frumosul muzical în cele mai lăuntrice și mai curate rosturi ale lui.

Toamna ce vine va aduce din nou pe George Enescu, spre bucuria tuturor, în țară.

Va găsi oare, maestrul, în mijlocul amplelor evenimente artistice ce va însufleți, la noi, prilej să dea cuvânt și pianistului George Enescu?

Toți iubitorii muzicei trebue s'o dorească.

AMIAZĂ

Cu frunțile'n năduf,
cosașii și-au oprit cântecul zimțat al coasei,
ducând bătăturile palmelor, lângă mierea odihnei
de sub car
unde-i așteaptă nămiaza, parcă văruită.

Lumina — prea multă — a adormit pe răstavuri.

Câteva greble abia'și mai numără dinții
sgâriind plesuvia bărăganului.

Pe crucea clăilor, stau snopii răstigniți
asemeni unor Criști, bătuți în cuie.

Și liniștea e tot mai dogorită.

Doar vântul mai sburdă, ca un copil după fluturi;
câteodată poposește ostenit în cârca clăilor
jucându-se cu beteala spicelor
dar pleacă grăbit, ca să'mpingă
corăbiile de soare, de pe coamele văilor.

Departe — într'o pârloagă prăfuită
un cal mușcă lacom din apa zilei, revărsată în miriști;
un plăvan — cu ochii închiși — rumegă liniști,
și-o dropie — ca o singurătate —
furișată din lanuri răsturnate
s'a oprit o clipă —
a privit întinsurile ca o sperietoare
și-acum își unge penele cu soare.

DAN BALTEANU

Grigorescu, interpret ideal al frumosului românesc

de NICHIFOR CRAINIC

Nicolae Grigorescu, cel mai mare pictor al nostru şi cel mai reprezentativ, are un destin aproape tragic în cultura românească. Vorbesc aşa. fiindcă cunosc până acum două tentative de a-l ucide: una care a isbutit în bună parte; alta care nu va isbuti ni-

N. Grigorescu Ţărăncuţă

ciodată decât să pună în lumină ridicolă pe cei cari o întreprind.

Când vorbesc de tentativa isbutită în bună parte, mă gândesc la acele numeroase tablouri ale pictorului, între cele mai de valoare şi mai caracteristice. a căror urmă s'a pierdut în Rusia sovietică. L-au dus acolo ca să-l salveze, fără a bănui că-l duc pentru a-i ucide arta.

Am ridicat de multe ori în presă, chestiunea aceasta a tablourilor pierdute în Rusia şi mi se pare foarte curios că oficialitatea noastră, care a dus atâtea tratative cu reprezentanţi sovietelor nu s'a interesat niciodată de soarta tablourilor lui Grigorescu şi în timp de douăzeci de ani n'a apărut niciun comunicat şi nicio informaţie măcar asupra lucrului acestuia. Ceeace ne face să credem că e vorba de cea mai obişnuită nepăsare oficială faţă de marile valori reprezentative ale neamului nostru, nepăsare condamnabilă din toate punctele de vedere.

Mulţumită ei, opera genialului artist o avem astăzi numai în fragmente. iar cine vrea să emită o judecată de ansamblu asupra ei se găseşte în imposibilitate de a o face, pentrucă nu poţi vorbi cu toată competenţa despre o operă plastică pe care n'ai văzut-o în întregimea ei.

GRIGORESCU INSPIRATOR AL „SĂMĂNĂTORISMULUI"

Cealaltă tentativă constă în tăgăduirea categorică a tot ceea ce este esenţial în arta lui Grigorescu, adică acel specific etnic, care-l ridică în ochii noştri, la rangul de *reprezentant simbolic al geniului plastic al rasei.* Tentativa aceasta nu e de astăzi ci imediat din anii de după război. Pe cât mi-aduc aminte, până la război, nimeni n'a îndrăsnit să conteste esenţa românească a pictorului. Dimpotrivă, interpretat de Vlahuţă, în splendida lui monografie, ca un sol trimis din adâncurile misterioase ale sufletului românesc, pentru a ni le descoperi nouă tuturor, Nicolae Grigorescu s'a bucurat înainte de război, de unanima veneraţie a tuturor celor frământaţi să găsească formula cea mai adecvată, în artă, a fondului nostru autohton. Mai mult decât atât, Nicolae Grigorescu a fost, în această privinţă, un steag de luptă şi un fel de zeu tutelar al mişcării literare de înnoire. Să nu uităm, că mişcarea literară cea mai fecundă în acea vreme a reprezentat-o revista „Sămănătorul", apărută dela primul număr cu o copertă simbolică de Grigorescu, şi al cărei program alcătuit de Vlahuţă şi Coşbuc, nu părea altceva decât o transpunere în literatură a adevărurilor româneşti ce se desfăceau din viziunea plastică uriaşă a pictorului. *Ce s'a creiat mai frumos şi mai autentic în acea vreme, în proză şi în poezie, s'a desfăşurat sub tutela geniului lui Grigorescu, care astfel, fără să vrea, a fost nu numai în plastică un revoluţionar dar şi în scrisul românesc, un inepuizabil şi fecund inspirator.* Epoca literară a „Sămănătorului", precum va rămâne legată pentru totdeauna de numele animatorului ei, Nicolae Iorga, tot aşa va rămâne legată de numele lui Nicolae Grigorescu. „Sămănătorism" înseamnă, în esenţa lui „grigorescianism".

Contestaţia artei reprezentative a lui Grigorescu se iveşte abia după război

Am urmărit foarte atent acest fenomen şi afirm fără putinţă de desmințire, că acei cari au formulat-o întâia oară erau tineri cari, neavând posibilitatea să cunoască opera lui Grigorescu în toată măreţia ei, îl judecau în deosebi, după rămăşiţele, într'adevăr de puţină valoare, dela pinacoteca statului.

I s'au opus atunci, Luchian şi Andreescu, doi pictori de incontestabil talent, cari nu sunt însă decât ucenicii modeşti ai lui Grigorescu: Andreescu, aducând o artă sobră şi concentrată, iar Luchian o viziune foarte pitorească şi adesea fără consistenţă. Dar ce înseamnă aceşti artişti de frumos talent, faţă de respiraţia uriaşă a lui Grigorescu, care învălue întregul fenomen al vieţii noastre româneşti, cuprinzându-l cu o putere pe care cine ştie când se va mai ivi un artist s'o poată egala?

Astfel, explicaţia acestei tentative de a-i distruge gloria, porneşte din această deficienţă de cunoaştere a operei lui, care a avut un destin atât de tragic.

De ce nu e Grigorescu pictor naţional? Mi se răspunde: pentrucă a venit cu o tehnică de împrumut, pe care a aplicat-o realităţilor româneşti. Tehnică, — adică meşteşugul de a picta. E adevărat că acest meşteşug l-a învăţat în Franţa, în şcoala de întinsă interpretare a naturii. dela Barbizon. Dar de ce nu se gândesc, cei care ridică aceste chestiuni, la altă întrebare, şi anume: de unde putea Grigorescu, la acea vreme, să înveţe meşteşugul de a picta, în ţară? Exista pe atunci vreo şcoală a pictorilor români? Vreun meşteşug de a picta româneşte? Evident că nu. Există dimpotrivă, un academism sărăcuţ în mijloace, împrumutat şi acela din Occident, sau ceea ce se numeşte în termenii de astăzi „pompierism".

Grigorescu îl executase în adolescenţa lui, ca zugrav de biserici, şi dacă l-a părăsit atât de repede, e tocmai un semn că personalitatea lui originală refuza să intre în acest calapod al banalităţii picturale. E un merit extraordinar al pictorului, această lepădare de tehnica pe care o învăţase în ţară, care încă odată, n'avea nimic românesc în ea, şi care l-ar fi ţinut la distanţe siderale de specificul naţional.

Cineva, nu fără ingeniozitate, îi reproşează pictorului, că n'a îmbrăţişat tehnica bizantină a artei bisericeşti. Ne vine să zâmbim în faţa acestui reproş atât de naiv. Şi iată de ce: în vremea adolescenţei lui Grigorescu, în România nu se mai făcea artă bizantină. Este epoca de complet amurg a bizantinismului, sub năvala tocmai a acelui „pompierism" academic de care vorbeam, reprezentat în Biserică, în special prin apariţia întru totul nefastă a lui Tătărăscu. Izvoarele bizantinismului nu erau secate dar erau completamente uitate... Suntem în epoca revoluţiei politice, când ţările româneşti se modernizează cu orice preţ, când spiritul se laicizează, când sensul lucrurilor se secularizează, ceea ce are o repercusiune catastrofală chiar asupra picturii bisericeşti. Şi când o Biserică întreagă, adoptând academismul apusean, îşi uitase complet de marea ei tradiţie plastică, nu e pur şi simplu naiv şi ridicol să pretindem unui băeţaş venit dela ţară, neştiutor de nimic, ca el să fi reînviat tehnica artei bizantine?

ACORDUL INTRE PERSONALITATEA CREATOARE A PICTORULUI ŞI MEDIUL AUTOHTON

Pentru a-şi găsi formula potrivită propriei lui personalităţi, Grigorescu a trebuit să meargă la Paris şi să înveţe meşteşugul picturii.

Nu văd niciun neajuns în acest lucru. Meşteşugul, fie în artă fie în meserii, e pur şi simplu meşteşug. Ii poate rămâne rob numai cine nu are o personalitate, care covârşind meşteşugul, să facă din el un simplu instrument al creaţiei proprii.

Chestiunea este că Grigorescu n'a rămas în nici un caz rob al meşteşugului învăţat.

Toată varietatea paletei lui, care se traduce prin diferitele faze ale operei, ne arată o personalitate care se juca pur şi simplu cu meşteşugul. Se face un caz zgomotos din influenţele pe care le-ar fi suferit la Paris.

A studiat cineva până astăzi, această problemă? Ne-a demonstrat cineva, întrucât unul sau altul din meşterii dela Barbizon l-au influenţat? Eu nu cunosc decât simple afirmaţii fugare, dar repetate în această privinţă, care au creiat legenda unei subordonări a lui Grigorescu faţă de şcoala unde a învăţat meşteşugul.

Oricine merge la Paris şi vizitează

N. Grigorescu Car cu boi

galeriile moderne dela „Petit Palais" sau dela „Luvru", unde sunt expuşi contimporanii lui Grigorescu, poate vedea deosebirea fundamentală dintre el şi dintre ei.

Marele merit al pictorului nostru este că, învăţând meşteşugul în Franţa, a ştiut, printr'o intuiţie genială, să-l adapteze fenomenului plastic din ţara sa. Dacă impresionismul e tehnica luminii solare ce-şi ninge o infinită varietate de colori şi de nuanţe, peste contururile lucrurilor, Grigorescu nu putea găsi o formulă mai adecvată personalităţii sale, pentru a o exprima în viziuni plastice româneşti.

România, cu climatul ei, e o ţară eminamente a luminii solare, expusă aproape trei sferturi de an, acestei invazii cereşti, în puterea căreia însuşi conturul natural al lucrurilor se difuzează şi se contopeşte într'un tot străbătut de vibraţia luminoasă care-l domină.

Adecvarea meşteşugului învăţat la Paris, la acest fenomen plastic al ţării noastre, care e ţara caracteristică acelei „ape a morţilor", adică a unei miraculoase transfigurări prin lumină a naturii — iată noutatea revoluţionară pe care a adus-o Grigorescu şi în acelaş timp acordul dintre personalitatea lui creatoare şi mediul autohton.

Cum se poate spune că a pictat ca un francez, motive româneşti? Ca un francez au pictat motive româneşti un Raffet şi toţi ceilalţi acuarelişti cari au trecut prin ţara noastră, inclusiv Satmari, ale căror lucrări nu au decât o valoarea documentară, aproape fotografică.

Aceasta e arta lui Grigorescu? O simplă documentare plastică, sau o fotografie a peisajului românesc?

DE CE NU PUTEA FI GRIGORESCU UN PICTOR BIZANTIN

S'a afirmat iarăşi, că Grigorescu n'ar fi un pictor naţional, fiindcă nu corespunde nici pe departe sensibilităţii ortodoxe în care ar consta specificul nostru. Afirmaţiunea aceasta e pe cât de ingenioasă, pe atât de unilaterală şi de nepotrivită. Ii pretindem, cu alte cuvinte, pictorului, să fi făcut din arta lui, un fel de bizantinism laicizat. Eu nu afirm că lucrul acesta este imposibil în teorie. Afirm însă, că în cazul pictorului nostru, pretenţia aceasta este o pură absurditate. Ce reprezintă pictura bizantină? O formulă de plastică sacră, şi mai mult de cât atâta, un canon pictural, o dogmă transpusă în tehnică dacă voiţi, care are un obiect cu totul special şi anume de a reprezenta în ochii creştinilor cari trebuesc educaţi, lumea sfinţilor transfigurată supraomeneşte de virtuţile harului dumnezeesc.

Figurile pe care le vedem noi zugrăvite în biserici nu reprezintă oameni ca oricare alţii, în formele existenţei terestre, ci supraoameni, creştini, adică oameni transformaţi prin virtute supranaturală, cu trupurile spiritualizate şi absorbite în dimensiunile infinite ale vieţii de dincolo.

Cu alte cuvinte, pictura bizantină reprezintă biserica triumfătoare, adică acea creştinătate a sfinţilor vrednici să alcătuiască lumea eternă a spiritului de dincolo de timp şi spaţiu. Această lume e ceva cu totul opus lumii naturale din spaţiul existenţei terestre. Din această pricină, reprezentarea ei plastică constă în special din descărnarea trupurilor, care-i principiul canonic al artei bizantine. Dar fiindcă e vorba de tehnică, să observăm în treacăt, că bizantinul el însuşi nu este o apariţie aşa de singulară cum s'ar crede. Observaţi togele învălurate care acoperă trupurile sfinţilor. Ce sunt ele altceva de cât o transpunere prin plastica creştină, a unor motive atât de cunoscute în arta statuară a Heladei? Bizantinul ca stadiu de evoluţie istorică nu este decât continuarea descărnată, adică adecvată unei noui viziuni, a vechei arte greceşti.

Pretenţia ca Grigorescu să fi fost un pictor neapărat bizantin însemnează prin urmare, că i-am refuza obiectul naţional al artei lui şi că l-am forţa în mod postum, să îmbrăţişeze o formulă de artă care nu se referă în nici un caz la vreo realitate naturală, locală sau etnică. Căci încă odată, bizantinul e formula plastică universal-ortodoxă a unei omeniri trecute dincolo de natură. Dar Grigorescu al nostru, tocmai natura românească a vrut s'o picteze.

O LAICIZARE A BIZANTINULUI AR FI CU PUTINŢA ?

E fără îndoială, o problemă foarte interesantă, aceea a unei posibile laicizări a bizantinului. Sunt atâtea condiţii însă, pe care le-ar cere desvoltarea unei astfel de arte, încât nu e locul să le discutăm aici. Să spunem în treacăt, că nu cunoaştem vreo personalitate artistică de nicăeri, în care să se fi întrupat într'adevăr o asemenea formulă de artă.

Am văzut numai în reproduceri, încercările pe care le-a făcut în această direcţie, un pictor rus Roerik. Sunt lucruri destul de stranii, ce mi se par însă neisbutite din punct de vedere pictural.

O încercare epocală de a transpune principiile abstracte ale bizantinului în arta laică, a fost imediat după război, faimosul expresionism german. Metafizica lui estetică e admirabilă. Realizările lui plastice sunt însă, pur şi simplu groteşti. Astăzi, când vâlva expresionismului s'a stins, putem constata că absolut nici o operă de valoare n'a rămas pe urma acestei experienţe. Aceasta înseamnează, că pentru a transpune bizantinul în arta de toate zilele, s'ar cere ca atât artistul creator cât şi obiectul artei lui să conţină ceva din sfinţenia care ea însăşi transfigurează contururile spre proporţiile spirituale ale concepţiei ortodoxe de viaţă. Să nu-i cerem prin urmare lui Grigorescu cea ce este aproape imposibil oricărui alt artist laic. *Obiectul artei lui e natura românească: peisajul, omul şi fauna ţării noastre. In opera lui ele se adună toate, într'o magnifică viziune de frumuseţe, decât care nu există alta mai înaltă în arta noastră românească.*

UN INTERPRET IDEAL AL FRUMOSULUI ROMANESC

Şi totuşi, acest mare vrăjitor al luminii ţării noastre nu este un pictor naturalist ci un interpret ideal al frumosului românesc. Toţi martorii oculari şi toţi biografii cari l-au cunoscut de-aproape, atestă necontenita căutare a pictorului pentru a găsi motivele cele mai caracteristice, care să-i servească de modeluri. Umbla zile întregi după un pâlc de mesteceni, după un cap de viţel, după o turmă de oi aşezată anume pe plai, după o atitudine de ciobănaş sau după o statură de fată. Ce înseamnează, în realitate, toate aceste căutări şi toate aceste găsiri, transpuse apoi în fermecătoarele lui tablouri? Insemnează—dimpotrivă faţă de ceea ce s'a afirmat,—că pictorul nu era un simplu subordonat la ceea ce-i oferea natura şi că, în spiritul lui, existau anumite forme ideale de frumos, cărora el le căuta corespondentul în realitatea românească. Cu alte cuvinte, inspiraţia care stă la baza picturii lui, descrie o traiectorie dela individual la tipic şi dela real spre ideal. *Eu văd în Grigorescu o asemănare de esenţă cu concepţia artei greceşti, a acelei arte fără egal, care reprezintă în plastica lumii, contopirea particularului în universal şi ridicarea concretului la înălţimea arhetipului etern,* — concept atât de cunoscut în filosofia platonică.

Este fără îndoială vorba, de menirea cea mai înaltă pe care o poate îndeplini arta şi anume aceea de a transfigura necontenit realitatea şi de a creia din elementele ei treçătoare, bolta unei lumi ideale suprapuse, — tendinţă care e fundamentală spiritului nostru omenesc. Grigorescu n'a pictat realitatea românească în chip documentar ci totdeauna cu tendinţa de a o transfigura şi de a ridica particularul la înălţimea sublimă a arhetipului.

Când a zugrăvit acei încântători adolescenţi în haine ciobăneşti, el n'a zugrăvit pe băiatul cutare sau cutare ci însuşi păstorul român, în tot ce are el mai caracteristic şi mai etern românesc.

Dacă adânceşti mai mult sensul acestor viziuni de plai păstoresc, în figurile singuratice răzimându-şi gândurile în toiag — care domină uriaş depărtările albastre — nu e greu să descifrezi din atmosfera lor impalpabilă însuşi sufletul doinei româneşti. In vederile atât de muzicale ale ciobănaşilor lui Grigorescu eu văd chiar una din esenţele sufletului nostru etnic. Când priveşti deasemenea, boiurile acelor fete, neobişnuit de înalte şi de mlădioase, aşezate de obicei în ambianţa inefabil de fragedă a dimineţii de vară, descifrezi în ele parcă, însăşi apariţia zânelor, adică idealul de frumuseţe feminină, aşa cum şi-l imaginează poporul nostru în basmele lui. Toată această lume de adolescenţi şi adolescente, de flăcăi şi fete, adună în ea ceea ce e mai specific naturii noastre, pentru a-l ridica la rangul de arhetip al frumuseţii româneşti. *Cred că nu se poate înţelege arta lui Grigorescu, în toată marea ei semnificaţie, dacă nu-i acordăm această tendinţă de transfigurare pe care o putem lămuri atât în psihologia căutătoare a pictorului cât şi în luminoasele sale plăsmuiri.*

Cât de adevărat e lucrul acesta, se poate verifica, chiar în tablourile unde Nicolae Grigorescu a voit să picteze scene din războiul dela 1877. Nimic de oroare nu transpiră din acele tablouri de o respiraţie atâta de largă, ci dimpotrivă, însăşi brutalitatea războiului apare în ele, învăluită într'un fel de ceaţă şi fum, pentru a cruţa atât pictorului cât şi privitorului, idealul de frumuseţe cu care nu corespund masacrele unui război.

N. Grigorescu Ţigancă din Ghergani

ŢĂRANII

Câini credincioşi ai ogoarelor, sfinţi netrecuţi în calendar,
Chipurile voastre supte au în ele amestec de ceară şi var;
Peste suflete vi se prăbuşesc tot mai greu înnoptările,
Nădejdile vi le fură lacrima şi depărtările, —
In stânca norocului târnăcoapele zadarnic le adânciţi:
N'a mai rămas nimic pentru voi, stejari prea devreme vestejiţi.
O mână nevăzută vă sfarmă dimineţile cu soare,
Aţi uitat dacă în tinda voastră a înflorit cândva vreo sărbătoare,
Nu vă mai răcoreşte tâmplele niciun zarzăr de bucurii....
Ţărani bătuţi de vânturi şi nevoi, seninătatea unde vi'i ?

...Se lasă peste cărţi şi file îngălbenite amurg bolnav, de smoală,
Prin odaie-mi umplă linişti cu tristeţi în poală.
Aud aproape paşi sfioşi de ţărani, mame plângând,
Durerile lor îmi umple ciutura fiecărui gând.
Le mângâi mâinile aspre şi obrajii de iască,
Incerc să-i conving că inima mea e tot ţărănească,
Le amintesc de plugurile fără boi şi porumbul lipsit de rod,
Mă jur că şi eu cu-aceiaşi măcieşi de chin mă'nnod,
Le vorbesc numai în limba lor necioplită şi sinceră,
Doar afla-voiu pentruce ochii li's umezi, iar pieptul le sângeră.

Buzele lor însă nu se mişcă, frunţile rămân
Tot sfâşietor de triste, ca şesurile fără fân;
Nici un cuvânt nu mărturiseşte câtă umilinţă
Viscolesţe inimile păstrătorilor de credinţă,
Niciunul dintre cei strânşi în jurul meu
Nu vrea să-mi spună că drumu'i cu fiecare zi mai greu.
Numai când mă uit adânc în privirea lor dumnezeiască,
Inţeleg că ţăranii noştri nu mai pot să vorbiască...

TEODOR AL. MUNTEANU

CARTEA FRANCEZA

ROGER VERCEL: Croisière blanche (récit)

(„Albin Michel" — Paris, 1938)

Publicitatea largă care se face în Franţa, în jurul premiilor literare, pronosticurile şi discuţiunile purtate în presa cotidiană şi hebdomadară, cu săptămâni înainte de data fixată pentru decernarea lor, — mai ales a faimosului „prix Goncourt" — şi cari nu ostenesc întru argumentarea şi socotirea şanselor cutărui sau cutărui alt favorit, au atras atenţia acum patru ani, asupra unui scriitor înzestrat cu aptitudini remarcabile pentru proza epică, pentru nuvela sau romanul de largă respiraţie şi de solidă construcţie balzaciană. Încununarea romanului *Capitaine Conan* al d-lui Roger Vercel, de juriul „Academiei celor zece", cu distincţia literară cea mai râvnită, pentru prestigiul ei de un scriitor francez, proectă lumina notorietăţii asupra unei opere bogate, din care cititorul nesătul încă după lectura romanului premiat avea să reţină cel puţin două titluri, două cărţi inspirate de apriga poezie a mării şi de viaţa pescarilor din Bretania franceză: *Au large de l'Eden* şi *En dérive*.

Cartea pe care o semnalăm cititorilor noştri în rândurile de faţă: *Croisière blanche*,—descrierea unei croaziere în nordul oceanului Atlantic, sau „cruciere" cu un termen mai adaptat etimologiei româneşti, deşi încă nu în deajuns de familiar auzului nostru — este şi ea pătrunsă, îmbibată de prezenţa mării.

Pe bordul unuia din vapoarele de lux ale Companiei franceze de navigaţie transatlantică şi împreună cu alţi şapte sute de pasageri, d. Roger Vercel a călătorit în lunile de vară ale anului trecut, pe unul din itinerariile cele mai ispititoare din câte se pot închipui: plecând din Hâvre şi acostând întâi în Scoţia, la Edimburg, atingând apoi, pe rând, insulele Feroe, Islanda, insulele Jan Mayen şi Spitzberg, Capul Nord, Hammerfest şi prin fiordurile norvegiene.

„Amer savoir celui que l'on tire du voyage!" sună un vers celebru din Baudelaire. Experienţa recentă a călătorului Roger Vercel confirmă adevărul cuprins în exclamţia dezolată a poetului. Amărăciunea nu este însă, că pretutindeni, sub orice latitudine, nu ne putem desprinde o clipă de propria noastră imagine, resfrântă cu o stăruinţă implacabilă, dar că nicăeri mai mult decât în imensităţile tăcutelor pustiuri arctice „detestabila siguranţă de sine a modernului" nu pare mai ridiculă şi mai nătângă.

Fauna omenească a unui transport de şapte sute de exemplare ale speciei, alese cu dinadinsul parcă, având cele mai felurite ocupaţiuni şi năravuri, îmbarcate într'o călătorie de plăcere, oferă un material preţios şi de o bogăţie inepuizabilă, celui înzestrat cu simţul şi gustul observaţiei. Acest observator atent, deloc acru şi fără reacţiuni de umoare mizantropică ci dimpotrivă, cu o ironie îngăduitoare şi uşor înduioşată uneori, mai aproape de „humour"-ul britanic decât de înţepătura acidă a spiritului francez,—a fost d. Roger Vercel, fără să pară a fi vrut cu dinadinsul să-şi asume acest rol ci numai din întâmplare sau chiar de nevoe.

Iată nelipsitele „ravissantes" care se răsfoesc pe punte înconjurate de escorta adoratorilor ; perechea burghezilor de ispravă care aşteaptă să vadă la tribord cercul polar, pentrucă în acea zi, la ora cutare, haut-parleurul a anunţat baritonal această ştire senzaţională; sau domnul important care explică soţiei în admiraţie dinaintea hărţii marine a Islandei, unde numai ţărmurile sunt însemnate, că interiorul este pustiu — „mă 'nţelegi? absolut nimic"; ori bătrânul turist, îmbrăcat „sport, care după câteva minute de absorbire contemplativă, conchide că gheţarul de colo are întocmai nuanţa de coloare a ghetrelor lui ; sau încă, doamna-stăpână-a-casei care vizitând sala de mâncare a minerilor dintr'o insulă, la marginea banchizei, rosteşte după o scurtă deliberare, sever şi sentenţios : „E curat'.

Şi acum o pagină tristă, din păcate de-o autenticitate documentară, asupra europeanului veac XX:

„Atenţiune ! spuneau instrucţiunile de escală. La King's Bay, păsările din golf atacă, cu ciocul şi ghiarele, pe acei cari se apropie de cuiburile lor".

Nu era nevoe de mai mult, se înţelege dela sine, pentruca mulţimea să se îmbulzească pe marginile găurilor din turbă, unde ferocele păsări din Spitzberg îşi clădesc cuiburile lor de muşchi şi licheni. Femeile, mai ales, sunt numeroase. S'au strâns acolo multe mame cumsecade cari, la ele acasa, lesne sunt gata să răcnească la doică de cumva o bănuesc că a uitat să dădăcească plodul şi cari, aici, se joacă încântate de-a hoaţa de copii. Urmăresc înverşunate păsăruicile păroase, nenorociţii puişori cu penele strânse cari lipăe zăpăciţi prin băltoace şi se împiedică în bulgării de pământ.

Şi-i foarte adevărat că părinţii atacă. Rândunele de un gri delicat, cu ghiarele şi ciocul de culoarea coraliului se năpustesc asupra răpitorilor, cu acel curaj înspăimântat al păsării, atât de mişcător. Ţâşnesc vertical şi ajung,

Roger Vercel

împungând, în berete, iar femeile ţipă mai tare ca ele, apărându-se cu bastoanele cu ciocul de fier.

O tânără ridică o pană pe care şi-o înfige în pălărie.

— Acum, zice, voi avea aerul că sânt din familie.

Se pleacă şi întinde mâna după un pui pufos care-şi vâră capul între umeri, aşteptând catastrofa. Zborurile înebunite şi stridente se încrucişează pe deasupra fetei. Bastoanele se învârtesc. Vârful unuia atinge însfârşit o pasăre, o doboară la pământ, cu ochiul scurs. Ucigaşa se repede, o ridică, o mângâe, cu exclamaţii compătimitoare... Jocul s'a sfârşit. Doamna sărută pasărea însângerată pe capul cenuşiu:

— Ce drăguţă e! zice".

Sunt apoi, numeroase şi remarcabile pagini descriptive, tablouri impresionante prin coloritul şi plasticitatea evocării, uneori, poate, prea laborios „lucrate" deşi nu în vederea efectului, ci mai degrabă din exces de probitate, să-i zicem profesională, a celui care vrea să informeze nepărtinitor, preferând în acest scop, schiţei fugare dar cu accent personal mai puternic, tabloul complet al valorilor înfăţişate obiectiv. Din punct de vedere practic, al cititorului care ar avea de gând să refacă itinerariul descris de călătorul „Crucierei albe", folosul e de netăgăduit.

Sunt însă şi altele, puţine, ce-i drept, al căror răsunet pătrunde mai adânc şi mai stăruitor în sufletul cititorului, — pagini pe care nu le uiţi curând şi ai vrea să le mai recitesti, cum e aceasta următoare una, deajuns pentru a-ţi da măsura amplitudinei unei cărţi şi valoarea timbrului ei :

„E miezul nopţii şi ziua-i mai limpede ca la amiază, când cerul era acoperit. O zonă albastră stăruie în partea de jos a cerului ; norii, în straturi vătuite, abia se colorează în gri deasupra orizontului dar la zenit se rostogolesc blocuri greoaie şi sumbre. Aşa cum deseori se întâmplă în feeriile Nordului, norii aceştia îndeplinesc şi în astă seară oficiul de ecran şi împrăştie cu fantezia unui Jacopozzi, lumina resfrântă a soarelui nevăzut. Flori de piersic plouă pe mare şi fumuri trandafirii se fugăresc în amurg, care în clipa aceasta tocmai, redevine auroră.

Totul este de o splendoare atât de calmă şi într'atâta desfăşurare de spaţii luminoase, încât regăseşti până în adâncul sufletului extazul sfielnic din primele evuri omeneşti, dinaintea nesfârşitului lumii.

Dar în acelaş timp, această neîndurătoare lumină neclintită striveşte. Ziua asta, egală oricare ar fi ora, nu mai corespunde la nimic cunoscut. Simţi în această limpezime fără sfârşit, cum pier toate impresiile familiare legate de ritmul orelor. Dispariţia nopţii te stânjeneşte ca o amputare pricinuindu-ţi o nelinişte aproape animală. Oricât ţi-ai spune că tocmai această impresie ai venit să o cauţi atât de departe, oricât ţi-ai rechema în minte amintirile de cosmografie din şcoală, ca să te convingi că totul este, aici, la locul său, animalul care e în tine şi care, de treizeci, patruzeci, cincizeci de ani şi-a avut raţia zilnică de întuneric, se înspăimântă şi se neliniştesţe...".

MIHAI NICULESCU

Spre baroc sau clasicism?

de **AXENTE SEVER POPOVICI**

Articolul de faţă, ultimul dintr'o serie de trei[1]), este inspirat direct din cărţile lui Eugenio D'Ors, şi nu urmăreşte rezolvarea fără a rost a problemei, ci numai determinarea poziţiei lui.

●

Spre ce forme mergem? Intrebarea poate fi înţeleasă în două feluri: spre ce forme tindem **structural** sau spre ce forme **ar trebui** să tindem. In primul caz e vorba de o determinare organică şi spirituală, iar în al doilea, de un **canon** pe care ni-l impunem noi, prin dialectica frumosului. Asupra acestei distingeri s'ar putea face o serie de consideraţii, şi anume: când introducem factorul **structură** în operaţie, atunci problema devine exclusiv dialectică; omul n'are decât un rol de cunoaştere. Lucrurile se vor întâmpla aşa cum sunt ele aranjate; desigur, o perspectivă destul de chinuitoare. Singurul orgoliu omenesc rămâne tot raţiunea. Şi în cazul celălalt? Aci se pune problema idealului. Care sunt formele cele mai perfecte. Prima operaţie ar fi deci un **act creator;** se elaborează un ideal. Condiţia umană se apropie în cazul acesta de condiţia îngerilor. Omul îşi trage singur destinul.

Eugenio D'Ors vede lucrurile în felul acesta. El nu se întreabă spre ce forme ne duce condiţia noastră mizeră, ci numai care sunt formele perfecte spre care trebue să ne ducem. Esenţialul constă în faptul **construirii** formelor. Dar această poziţie cere dela început o **justificare** metafizică, — şi Eugenio D'Ors împreună cu toţi leaderii îngâmfatei concepţii nici nu vor să audă. Ei încep cu al doilea pas.

Acum câţiva ani, redactorii unei reviste făcând o anchetă asupra tineretului, l-au întrebat şi pe Eugenio D'Ors asupra exerciţiilor sale culturale din tinereţe. Care erau exerciţiile mele? Să **înnot**, să **desemnez** şi să **fac tablouri sinoptice**, fu răspunsul. A înnota, după el, însemnează a însera mişcări organice în elementul amorf; a desemna însemnează a introduce trăsături sistematice în masa unei senzaţii vizuale, iar a face tablouri sinoptice însemnează a face un fel de notaţii în marea cunoştinţii. Cu alţi termeni, a înnota, a desemna şi a face tablouri sinoptice însemnează a fi contra **dezordinei,** contra **infernului** şi contra **haosului.**

Aşadar, primii termeni ai rezolvării; Eugenio D'Ors pleacă dela concepţia **cosmosului pitagoreic** şi toate nuanţele care îl completează. Tot ce este în afară de el, e un rău de construcţie, şi trebue eliminat. Universul material şi tot aşa Universul istoric, e dominat de un sistem de legi. Nu legi întâmplătoare şi pur mecanice, ci legi după un plan trasat. Deasupra tuturor lucrurilor există un **teleos,** o raţiune superioară.

Oare dece Cristofor Columb a încercat pe mare acel groaznic epizod? Pentrucă avea curaj? Asta explică prea puţin. El a încercat epizodul pe mare — susţine Eugenio D'Ors — pentrucă avea un **instinct** al Mediteranei, un **instinct** al ochilor care ştiu să vadă, al freneziei care ştie să dea măsura lucrurilor, un **instinct** care fără încetare tinde să însereze în lumea fenomenelor **generalităţi, preciziuni inteligibile, legi.** Pentrucă el, Cristofor Columb, era un spirit care desemnează şi care sculptează. Verb, exorcism contra haosului, contra confuziei şi contra dracului. Cristofor Columb, discipolul mării, mai mult discipolul lui Homer, ştia că **natura nu poate fi iraţională şi că nu poate fi fără legi. Nici fără figură.** Legea lui Columb era legea reginei Isabela, legea Catolicismului, a mării, a unităţii şi a raţiunii. Natura cu dezordinea ei era învinsă. Dar asta însemnează că Universul lui Eugenio D'Ors, ca existenţă conceptuală, e absolut diferit de natura Universului real. Exact. Eugenio D'Ors opune raţiunea naturii; sunt doi poli şi printre ei trece un meridian. Raţiunea, după el ,are tendinţa spre sistem, spre unitate, şi natura spre desfacere. Atunci spre ce trebue să ne orientăm? Dela sine înţeles că spre Unitate. Vă mai aduceţi aminte de Fericitul Augustin? El spunea, că raţiunea omenească este o forţă care duce la unitate. Aceeaşi poziţie o are şi Eugenio D'Ors. Dar el o motivează si din punct de vedere estetic, căci în sistemul lui, **frumuseţea** nu este decât o **armonie vie.** Trebue să ne ridicăm spre formele armonice. Şi din punct de vedere etic? Aci lucrurile necesită unele expuneri.

In **Grădina Plantelor,** una din cărţile lui Eugenio D'Ors, un fel de roman, despre care el spune, că toate personagiile care se întâlnesc în el, vor fi **inteligente** şi pe cât posibil **frumoase,** pune în scenă un bătrân scriitor bolnav, care vorbeşte cu propriile lui tendinţe. Deoparte **voinţa de putere,** şi de alta, **voinţa de armonie.** Amândouă personificate. Prima îl invita la aventură, iar cealaltă la desăvârşire şi luciditate. Fii lucid, şi desăvârşeşte-ţi spiritul, îi spunea mereu. Fugi de aventură şi de întâmplare; ele sunt riscul vieţii. Fă ca viaţa ta să fie ca demonstraţia unei elegante teoreme geometrice. Numai astfel vei reuşi în toate, şi trebue să reuşeşti. A reuşi este identic cu a trebui. Eu califie drept imoral orice eşec. Dar să procedezi inteligent, calculat şi fără risc. Ti-am spus-o înto deauna, şi tu trebue s'o repeţi — tu om de rasă mediteraniană — că eroul nostru nu va fi niciodată eroul barbar, un Tristan sau un Don Quichotte, acel curajos care sare în dezastru, ci eroul nostru va fi un Ulise, omul victoriei finale, al victoriei după o lungă încercare. Fericit acela care ca şi Ulise a făcut o lungă călătorie. Nu te abate niciodată dela efortul suprem. Nu refuza succesul. Fii perfect. Realizează ordinea. Astea sunt formulele vieţii; prin raţiune la ordine.

Eu sunt Columbul americanilor lui Cristos, scria în jurnalul său misticul catalan Mosén Jacinto Verdaguer, într'o zi turmentată în care spiritul rău al orgoliului îl inspira. Asta însemnează că el este raţionalistul creştinilor. Dar poţi să fii altfel, se întreabă Eugenio D'Ors? Imposibil. Fiinţa umană, fără logică, sucombă; sucombă fiindcă percepţia realităţii fără raţionalizarea ei, nu este pentru om decât un toxic. A fi orientat către baroc şi romantism este a prefera marea în loc să preferi portul, a prefera infinitul în loc să preferi finitul ,ori a prefera beţia în locul calmului şi al seninătăţii. Eugenio D'Ors crede în viitorul inteligenţei. După el, nebunia este insipidă. Da; insipidă şi monotonă. Poemul compus de un om nebun se numeşte **manie,** şi poemul comus de un om lucid, se numeşte **artă.** Comparaţi — nu numai în sensul nobleţei, nu numai în sensul consistenţei şi nu numai în sensul eficacităţii, ci sub orice aspect, inclusiv aspectul pur al abundenţei — comparaţi bogăţia manifestărilor, a diversităţii, a complexităţii produselor inteligenţei cu nebunia sau comparaţi arta cu mania. Comparaţi-le chiar şi din punct de vedere al amuzamentului. Inteligenţa, luciditatea este totul. Fiţi anti-ruşi. Arta însemnează să preferi inteligenţa instinctului, şi să preferi ştiinţa animalităţii. Insemnează desemnul contra muzicii, arta contra poeziei, ironia contra profeţiei, şi în general, omul contra haosului. Rusia, sufletul rus, literatura rusă, în total, Dostoewski, — nebunie, lucruri împotriva echilibrului.

Am amintit ceva mai sus de **Grădina plantelor,** una din cărţile lui Eugenio D'Ors, un fel de roman despre care spune el că toate personagiile ce se întâlnesc acolo vor fi **inteligente** şi pe cât posibil **frumoase.** Dece? **Fiindcă, eu promit solemn să nu prezint pe scenă nici un monstru şi niciun idiot. Asta pentrucă aş voi să numesc această carte romanul anti-rus.** E mărturisirea isterică a unui raţionalist.

[1]) V. „Universul literar" nr. 13 din 14 Mai şi nr. 21 din 9 Iulie 1938.

Chestii

In lumea magică şi fantastică a slovelor, eterna şi capricioasa femeie a fost luată adesea drept element de bază, sau decor de mare fond literar.

Ne-am învăţat să întâlnim astfel prin filele pestriţe ale romanelor, întreaga faună descendentă a poftcioasei Eve, dela femeia palatelor şi a viselor romantice, până la divele fatale şi interesate, şi dela păstoriţa naivă şi cu cozi bălane, la aşa numita dudue modernă şi fără prejudecăţi.

Totuşi, în marea frescă a caracterelor feminine, nu ştiu dacă există o carte care să-şi închine rândurile unui gen foarte banal şi numeros de fiinţe, anume fetelor din provincie.

Acest tip de vietăţi simpatice şi deosebite (cari nu sunt în fond decât o derivaţie mai sentimentală a cunoscutului motiv de şarjă denumit în teatru „marele provincial"), ar merita un studiu mai amănunţit şi gingaş, care să le evoce mai bine figura şi felul de trai, ce li se scurge într'un ritm domol, în cadrul monoton de vastă plictiseală al distinsului lor târguleţ natal.

Astfel stând lucrurile, să vedem şi noi cum se prezintă o dudue tânără şi provincială.

In primul rând e timidă. In al doilea rând are coade, se fardează prost, şi poartă rochiile ceva mai lungi (regretând bine înţeles toate aceste lucruri, impuse de străşnicia consiliului dirigent — unchiu, tanti, aşa numiţii „babaci" etc.....).

Duduia din provincie merge foarte des la cinema, unde savurează cu priviri languroase toate îmbrăţişerile mai lungi de 50 de metri (de peliculă), iar la prânz face mai totdeauna un „tur" pe „strada principală".

Aceste două lucruri, cinematograful şi cele câteva sute de metri de străduţă îmbulzită, constitue pentru ea un mare grad de emancipare (pentru care a luptat eroic, prin bocete de cursă lungă, sau abţinere de a mânca la masă).

Intr'adevăr, numai la cinema îşi poate da frâu liber romantismului său comprimat la 100 de atmosfere, şi numai pe „strada mare" poate lăsa mai cu vădită pudicitate ochii în bolovanii trotuarului, când e privită cu discretă insistenţă de d. sublocotenent Săbiuţă Viorel (care are cisme de lac, mustăcioară, pinteni şi biciuşcă pentru plesnit carâmbii, din 3 în 3 metri).

Duduia din provincie e totdeauna amorezată (sau crede că e), şi îşi notează în fiecare seară impresiile într'un carneţel cu scoarţe verzi, care e ca un fel de jurnal de bord al unei corăbii care n'a navigat niciodată.

Când valurile vieţii şi vagoanele vreunui personal te-au făcut să poseşti câteva clipe într'o familie provincială, cu casă aşezată într'o curte umbroasă şi fată care a făcut pensionul, eşti totdeauna bine primit.

Duduia familiei, la chemarea diplomatică a gazdei, coboară din odăiţa sa cu mobile albe şi perdeluţe roz (unde împreună cu câteva prietene devotate lipea poze de „artişti" într'un album gros, exclamând cu emoţie „ah tu !", „vai dragă !" şi „ce ne facem fetelor ?") şi vine şi te salută cu o deosebită fâstâceală.

Apoi, după ce ai înghiţit tradiţionala dulceaţă, despre care ai aflat că e făcută chiar de duduia în chestie („să vezi „mon şer" ce gospodină e, nici n'ai idee !"), sărmana „fată a casei" începe să cânte la pian, bâlbâindu-se din degete sub privirile extaziate ale persoanelor prezente, „la prière d'une vièrge".

Iar tu, bucureştean distilat şi ghiduş, te gândeşti fără să vrei la Făt-Frumosul ce o va răpi într'o zi, (împreună cu zestrea respectivă) şi o va face să-şi închine cu fericire viaţa crescătoriei de plozi în serie şi chifteluţelor moldoveneşti, reci şi cu ceapă verde.

GRIGORE OLIMP IOAN

PROFESORUL DE GERMANĂ

Insemnări dintr'o bancă de liceu

de A. NOUR

De câte ori depăn în minte filmul copilăriei, cu anii de tresăriri și neastâmpăr ai liceului, totdeauna chipul profesorului de limba germană stăruie într'o lumină deosebită.

Era o matahală de om cât toate zilele. Când intra în clasă, trupul nalt și gros abia încăpea pe ușe. Era un adevărat uriaș, sau mintea noastră exagera proporțiile? Pe umerii lați și puternici purta un cap mare și colțuros, cu figură prelungă, pe care obrajii rumeni păreau două cataplasme de carne, împreunate sub bărbie, într'o gușe arătoasă și plină. Niște ochi mici și leneși cari pâlpiau anevoie pe dedesuptul unui stuf de sprâncene cărunte, păreau că râd mereu. Numai vocea, caldă și domoală, avea o notă gravă de bas și-o muzicalitate deosebită, care îți cucerea auzul. In toată această înfățișare părea un om ostenit, deși nu-l robise bătrânețea, și sătul de ritmul monoton al orelor de școală.

A intrat în clasă în prima oră, la a cincea modernă. După ce s'a așezat pe catedră, a deschis scoarțele tari ale catalogului cel nou, ne-a privit îndelung, cu priviri moi și liniștite, încercând parcă să ne înumere, apoi ținu să ne spună cine este:

— Pe mine mă chiamă Emil Grigoroviță și predau germana: cine n'aveți de gând să vă faceți datoria, este mai bine să vă luați tălpășița și să vă duceți cu Dumnezeu. Mie, drăguță, nu-mi trebuiesc băieți de nimic.

După această recomandare cu aspect categoric, făcută pe ton care ar fi vrut să fie serios și grav, ne ținu o lungă teorie asupra caetului de teme. Acesta trebuia să aibe „numaidecât" o sută de file și cu scoarțe tari; prima filă era rezervată numelui și celorlalte indicațiuni necesare, iar restul împărțit în trei părți egale, fiecare de câte 33 de file. Prima împărțire era destinată cuvintelor căutate în dicționar, alta pentru însemnările și regulile gramaticale dictate și scrise pe tablă, iar a treia pentru traduceri în românește.

— Ați auzit, drăguță? Treizeci și trei de file! Nici una mai mult sau mai puțin.

La această amănunțită înfățișare a caetului, un camarad, care se simțea nelămurit asupra formatului pe care trebuia să-l aibă caetul, încercă o întrebare:

— Domnule profesor, vă rog, cât de mare să fie caetul?

Profesorul care nu înțelesese buna intenție a elevului, schimonosi un zâmbet lăbărțat și răspunse prompt și fără ocol:

— Cât dosul meu, drăguță! și ca să edifice mai bine pe cel care făcuse întrebarea, se sculă de pe scaun, se întoarse cu spatele spre bănci și-și pipăi cu dreapta partea cea mai cărnoasă a trupului.

Această precizare bine demonstrată provocă o ilaritate de nedescris. Un hohot enorm, exagerat de circmstanță, făcea să duduie geamurile. Profesorul râdea și el, cu ochii mici și cu obrajii țuguiați.

Un coleg din spatele meu, Popescu Traian, de altfel un băiat tăcut și muncitor, care se așezase singur în banca din fund, profitând de faptul că râsul începuse să se domolească de la o vreme, interveni cu o glumă:

— Zice că e prea mare, domnule profesor!

Intervenția sa avu efectul unui duș rece asupra profesorului. Sculându-se de pe scaun să distingă bine pe glumeț, luă o mutră acră, încjudată, și fără să spună un cuvânt apucă în grabă catalogul cu scoarțele tari și se îndreptă spre fundul clasei. Acolo Popescu Traian stetea în bancă cu aerul cel mai liniștit și mai împăcat din lume, ca omul mulțumit că făcuse o glumă de

care clasa se tăvălia de râs. Urmă o ploaie de lovituri, repezi și dese, la care scoarțele catalogului nu putură rezista și se făcură bucăți. Desarmat în acest chip, profesorul se mulțumi cu atât, apoi cu tonul cel mai calm cu putință adăugă pentru vinovat și pentru clasă:

— Drăguță, mata ești un mare magar!

Așa s'a sfârșit prima oră de limba germană.

●

Ce ciudat om era Grigoroviță

La fiecare oră aducea scoarțe nouă la catalog și le făcea praf în capul lui Popescu Traian. Fără nici un cuvânt de cicală sau de imputare, cum intra pe ușe se îndrepta la banca cu pricina și își descărca mânia cu gestul cel mai firesc din lume. Scena din prima oră se repeta astfel cu o regularitate de ceasornic, iar după ploaia de lovituri nu uita niciodată să adaoge:

— Drăguță, mata ești un mare magar!

Au urmat așa două-trei săptămâni încheiate. Nici o lecție nu începea fără lecția de corecție a lui Popescu Traian. Bietul băiat se luase de gând, că la toate încercările de a obține iertarea dobândea mai multe lovituri. In cele din urmă se hotărîse să se mute la alt liceu și ar fi făcut-o dacă n'ar fi intervenit o întâmplare neprevazută.

Se mutase la liceul nostru un camarad nou, Istrate Gheorghe. Era un tip scîvisit, cu pantaloni la dunga, periat și lustruit cu toată grijea, cu părul lins în pomada și scăldat tot în „odicolon". Pe deasupra era vioiu și sprinten ca Popescu Traian. Terminase gimnaziul din Tecuci și venise la București din dorința tatălui său, de a-și termina aci liceul. Când a venit întâia oară în clasa, Popescu Traian lipsea; alerga, bietul, să obțina aprobarea mutării la Sfantul Sava. Noul coleg se așezase comod, în locul liber. Se întâmplase ca în ziua aceea să avem germana. Profesorul, de la ușe, se îndrepta ca deobicei spre banca cu pricina și fără să stea o clipă la îndoială, începu să-i care în cap cu catalogul noului venit. Protestele acestuia n'au avut nici un efect; țipetele tot așa; vaetele mai puțin. Profesorul isbea cu catalogul cu atat mai repede și mai îndesat, cu cât cel lovit striga mai tare. Elevii râdeau, dar cu un râs amestecat cu spaimă. In cele din urmă Istrate Gheorghe apucă vitejește catalogul, îl smulse din mâna tremurătoare și o rupse la fugă printre bănci, spre ușe. Când să iasă, își aruncă privirea la profesorul înciudat la culme și spuse cu un ton în care era și protest și nedumirire:

— Domnule profesor, sunteți nebun, vă rog!!?

La această ocară, namila de om care fierbea de necaz și care nu înțelegea nimic din isbucnirea firească a elevului, o porni la fugă, silind-se să prindă pe „magar". Clasa trecuse la un hohot de râs care atingea leșinul. Goana lor s'a terminat în cancelaria directorului. Abia acolo s'au lămurit lucrurile, fiindcă numai așa am priceput de ce profesorul și elevul, braț la braț, se întorceau calmi spre clasă.

— Iartă-mă drăguță, am crezut că este alt magar, a fost încheerea acestei întâmplări, de care a profitat Popescu Traian.

După zilele lungi de iarnă, în care orele de germană mergeau încet și greoiu, venise o primăvară caldă, cu soare, flori și cântec. Profesorul, absent totdeauna de la orice stăruință, se chinuia grozav să ne învețe regulile limbii lui Schiller și să ne redea în românește bucăți din literatura clasică germană. In toată ființa lui se simțea o adâncă oboseală și un desgust pentru tot ceea ce făcea. Era totdeauna stăpânit de preocupări și de gânduri cari-l duceau aiurea, departe de școală și de toată lumea în care își risipea zilele.

Intr'una din aceste zile, profesorul de germană intră în clasă trist, abătut, cu o adâncă suferință în ochi și în glas. Se vedea că îl copleșise o mare durere, care îi frânsese inima și îi sdrobise ființa. Clasa, preocupată de obiceiu cu alte treburi, care nu interesau lecția sau dispusă totdeauna spre haz și râs, acordă de astă dată o atențiune cuviincioasă, domolită și înțelegătoare.

— Drăguță, am să vă spun ceva, — spuse profesorul cu glasul stins și cu ochii în lacrimi. A murit Zambilica! Sărăcuța! Era tot ce aveam pe lume! Cine are o cățelușă ca ea, îl rog să mi-o dăruiască. Săraca Zambilica!

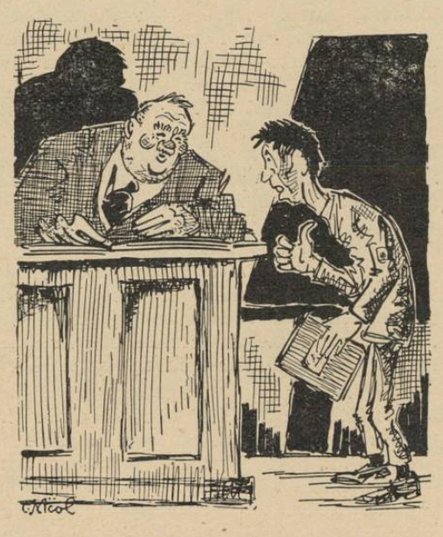

Urmară minute lungi de adâncă tristețe, în care profesorul își sprijinise capul în mâini, acoperindu-și fața, și ofta prelung, între suspine și lacrimi. Rare ori atâta tristețe poate copleși un suflet de om.

Lecția nu s'a mai putut face în ziua aceea.

Elevii, pătrunși sincer de mâhnirea profesorului, s'au sbătut din răsputeri să-i înlocuiască pe Zambilica. Cei cari nu obținuseră nota de trecere se întreceau între ei. Până seara târziu, în căsuța arătoasă și veselă de pe strada Labirint, s'a perindat toată ziua un șir de băeți în uniformă, purtând în brațe sau de sgardă, câini de rase și de mărimi felurite. O expoziție canină n'ar fi adus mai multe animale.

Norocul însă căzu pe Iliescu Gheorghe, un elev nalt ca un brad, cu fața smeadă și cu început de tulee pe obraji, care adusese o cățelușe aidoma ca Zambilica. Se numia însă Fetița și acest lucru încurcă pe profesor, care nu putea să renunțe la numele răposatei.

— Bine, drăguță; îți mulțumesc mult!

Profesorul, în culmea unei fericiri înaripate, încercă să dea o sumă pentru plata cățelușei, dar elevul se apără cu încăpățânare.

— Bine, bine, drăguță, am eu grije,... dar să-mi aduci aminte.

Iliescu Gheorghe nu era dintre cei mai strălucîți elevi la germană; nu era chiar dintre cei de mijloc. Avea o ciudată aversiune pentru limba lui Bismark, dar mai ales pentru gramatica ei, în cât rare ori isbutea să obțina nota de trecere. Își făcuse poate o bună socoteală cu cățelul.

In prima lecție după întâmplarea de mai sus, profesorul intră în clasă radios și fericit. O viață nouă scoborise în sufletul său frământat de ganduri și de neliniști adanci. Pe figura îi radea un soare plin de lumină, iar ochii îi jucău veseli. O caldă dispoziție molipsitoare cuprinse toată clasa. Profesorul radea și glumea din toată inima; se anunța o lecție plăcută.

— Să poftească la examinare Iliescu Gheorghe, Lazăr Mircea și Marinescu P. Ștefan... Haide, drăguță, haide!

Dintre elevi numai cel dintâiu se grăbea să răspundă la invitația amabilă a profesorului. Ceilalți se codeau cu îngrijorare.

— Caetul, drăguță, se adresă profesorul primului.

Dar caetul lui Iliescu Gheorghe nu întrunea nici pe departe condițiile sacrosante: era necartonat, avea numai șaizeci de file și, lucrul cel mai grav, începea cu traducerile. Urmăream cu ochii vii schimbările care se petreceau în sufletul profesorului și care se imprimau pe figură; lumina, zâmbetul și ochii se închideau în negurile unor linii dure și severe.

— Ce-i aiasta, drăguță?

— Caetul de germană, răspunse elevul cu un aer naiv.

— Ești un magar, drăguță! Niciodată n'ai să știi la ghermană, auzitu-m'ai? Cetește pe carte!

Iliescu Gheorghe deschise cartea, își potrivi glasul și începu scandând versurile:

— Die Bürschaft! Zu Dyonis, der Tiranen, schlicht Damon, mit dem Dolche im Gewande...

— Ajunge! Ce este zu?

— Zu... este... —și elevul rămase cu vorba frântă și cu ochii spre băncile de unde nu venea nici un ajutor.

— Iaca, ți-am spus că n'ai să știi.

— Domnule profesor...

— Ajunge, drăguță, ajunge!

— Domnule profesor...

— Ajunge, ajunge!

— Dar să vedeți, domnule profesor...

— Ți-am spus ajunge; ești un magar, drăguță!

Enervarea profesorului creștea văzând cu ochii. Elevul stăruia să-i dea o explicare, dar aceasta stăruință îl scoase din pepeni.

— Nota trei, drăguță; ești un magar. Treci la loc, — și-i trânti caetul în față. Aiesta nu-i caet; nota trei.

Iliescu Gheorghe nu se lăsă bătut. Își ridică încet caetul și se îndreptă cu pași mărunți spre catedră. Profesorul îl privea ciudos, dar stăpânit, gata să-i arunce în cap scoarțele catalogului. La un pas de catedră articulă încet și sigur:

— Domnule profesor, eu sunt ăla cu cățeaua...

Cuvintele avură un efect magic. Figura mohorîtă și înciudată a profesorului se însenină deodată. Ochii începură să-i joace veseli și mulțumiți și un zâmbet în care era duioșie se risipi în mii de unde pe figură. Urmă apoi un râs sgomotos, cald și mulțumit și adăugă privind părintește pe elev:

— Bine, drăguță, nota nouă!

La auzul acestor cuvinte, Iliescu Gheorghe sălță fruntea, scoase afară pieptul lat și săltând reverențios se îndreptă spre bancă în pasul cadențat al unui învingător olimpic.

La un ceai literar în Creta

(*Urmare din pag. 3-a*)

tura între acest mic Parnas și pământul muritorilor de rând. S'ar părea că suntem niște zei trimeși din Empireu de Jupiter, să cerceteze și să răscolească patimile lumii. Luna, singura împărăteasă vie a Creței, veghiază deasupra insulei ca o străveche divinitate albă, imobilă și imperială. Prin fața porții, trece un grup de flăcăi, cântând o romanță poetică, închinată parcă lunii:

Pentru tine port în mine pe dracul
Aman! Aman!
Beau și mă vestejesc —
Focul pe care în mine l-ai aprins
Aman! Aman!
Bagă de seamă, trebue să-l stingi,
Aman! Aman!

In curtea bătrânei geamii turcești, lăsată în părăginire, luna se desfată îndelung, ca într'un seraiu, cu umbra feerică a cupolelor. Un măgar roade lângă o tei eguță ultimele vreascuri de buruieni ce strălucesc sub raze ca niște bastonașe de sidef. In tăcerea definitivă a nopții se aude doar sforăitul puternic al nebunului, culcat pe lespedea de lângă zidul moscheii, în cel mai întunecat colț al curții. Sforăitul său inundează toată piața și se revarsă în rostogoliri metalice pe caldarâmul adormit, spre centru, unde se pierde în hărmălaia ultimelor fonografe obosite.

Poetesele cretane au dispărut ca niște nimfe, iar noi ne-am îndreptat spre hotelul „Phaestos", cu o fastuoasă babă chioară — proprietara. Ceaiul cu care am am fost onorați în Creta a constituit singura noastră ospătare din seara aceea plină de poezie.

PERICLE MARTINESCU

PE MARGINEA FENOMENULUI CULTURAL IN PROVINCIE

de LICU POP

Problema „provinciei" se pune tot mai des în zilele noastre, în primul rând — și despre aceasta e vorba aici — pe plan cultural... ispită de care s'a ținut departe publicistica noastră mai veche.

Viziunea centralistă, sub care am trăit până acum, a strâmtorat până la desființare manifestarea provinciei. Valorile locale se vedeau împinse spre această răscruce: ori salvarea prin evadare la centru, ori resemnarea în naufragiul adaptării la nivel. După mentalitatea celor dela centru, pe liziera ultimei lor mahalale încetează solul binecuvântat al creației culturale și astfel, ce era „extra-muros" suferea condamnarea lor fără de apel. Ce e mai trist însă, înșiși provincialii priveau cu încredințare deplină această sentință umilitoare. De aci atâtea entuziasme repede stinse, atâtea sboruri timpuriu înfrânte: cine căuta să iasă din rânduri, de nu era ucis prin indiferență, era privit, cel mult, cu îngăduința cu care privești sbenguirile copilărești, știind sigur că după ele vine cumințenia potolitei maturități.

Iată însă că ceva s'a schimbat în provincie, și publicistica noastră, cu oarecare întârziere, înregistrează faptul: discuții se iscă ici și colo, polemici se încrucișează. Cei de mentalitate veche zâmbesc superior și'mpung cu arma ironiei din vechile panoplii; alții, neatinși de rugina învechitei mentalități, deschid ochi limpezi și descopăr o provincie ce se schimbă la față. In adevăr, se schimbă la față și aceasta e cauza actualității problemei. Cine stă astăzi în freamătul epocii și are înțelegere pentru fenomenul cultural, știe că toate aceste manifestări, de multe ori destul de modeste, despre care ne vine vestea, din centre mai mari sau mai mici — sunt zorile însoririi viitoare, început de reabilitare a provinciei.

Faptul de care vorbim își are, de sigur, multe cauze. In primul rând, una de adâncime: ea ține de procesul de maturizare a unei culturi și totodată de fenomenul corespunzător, al autohtonizării ei. In această situație, pe măsură ce se înfiripă o cultură autentică, ea devine o manifestare a particularismelor ce țin de timp și locuri. Formele locale ale culturii nu-s variații pe aceeași temă a sufletului național, icoană a unității în varietate, canon de care ascultă creațiile naturii, ca și ale artei.

Fiindcă nu urmărim însă aci întreaga țesătură a cauzelor, mai menționăm numai una care, deși de o mai limitată aplicație, este esențială în acest mai restrâns cadru: e vorba de regionalismul cultural ardelenesc. Ardealul s'a bucurat de condiții locale favorabile, în raport cu celelalte provincii: el n'a cunoscut aservirea sufletească față de „centru", fiindcă acest centru a fost până la 1918 al dușmanilor lui. Oricât și-a căutat el un centru firesc de gravitare, pe care după lozinca lui Slavici dela *„Tribuna"* („Pentru toți Românii, soarele dela București răsare") l-a găsit în metropola României libere, ducând astfel o intensă viață culturală locală. Aripile proprii de atunci îi ajută și astăzi să sboare, tradiția favorizând avântul de acum. Adăugăm la aceasta o acumulare de energie spirituală, stânjenită odinioară dela întreaga ei manifestare și avem cu aceste două considerații explicarea unei înfloriri care aci pare mai vie ca oriunde.

Reviste, cenacluri, edituri, care persistă, sunt numeroase aici.

Și mai e un fapt, semnificativ dacă știm să-i dăm o justă interpretare: această mișcare cuprinde ca elemente foarte active, mai ales dintre tineri, mulți intelectuali veniți din Țara veche și cari formează cu localnicii o indestructibilă frăție spirituală. Nu trebue oare să vedem în aceasta o consecință a faptului evadării lor dintr'un ținut de sufocantă viziune centralistă?

Transilvan'a își cere astăzi drepturile ei la o existență spirituală proprie: mijloace de cultură. Bibliotecile, acolo unde sunt, chiar și cele vechi și care se mândresc cu marile rosturi culturale ce-au avut odată, prezintă lipsuri *esențiale* (bunăoară „Astra din Sibiu). Apoi, cartea străină nici din nume nu e cunoscută; — cât de oportun este, în această situație, darul de cărți al Institutului francez, dar din care s'a împărtășit, ici și colo, și provincia. O, de și-ar găsi și sub acest raport, provincia, oamenii înțelegători ai spiritului vremii!

Până când vom fi, însă, absolviți de situația de „minorat" în care am fost ținuți, centrele provinciale să-și ducă mai departe, cu mijloace proprii, viața culturală pornită cu entuziasmul începuturilor.

POȘTA REDACȚIEI

Partiuntur ! montes. — Vă fac plăcerea de a vă răspunde sub.. *Partiuntur* și vă asigur că „ridiculus mus" a fost și de astă dată rezultatul.

„Pastel" și „Străbătând colinele" sunt doar procese verbale de impresii. Epigramele sunt fără valoare.

O nedumerire: unde sunt munții care au născut „ridiculus mus"?

In ipoteza că veți trimite și altei gazete literare producțiile dvs poetice, scrieți *parturiunt montes.*

Marian I Pătra-Licu. — Nu te grăbi cu publicarea celor scrise de d-ta.

Ai putea regreta mai târziu. Continuă să scrii, dar numai pentru satisfacția dumitale.

Ionel Butnaru. — Cu oarecari modificări și îndeosebi *tăeturi*, „Suflete în război" ar putea fi publicată. E un început promițător.

Roland Nicolopol Dupont. — „Eroul" cuprinde material interesant pentru o schiță. Ar trebui însă refăcut cu grije.

El Stoian. — Ar fi o crimă să te îndemn să perseverezi când comiți versuri ca acestea:

Dece nu sunt un idiot
Izbit cu pietre 'n satul meu
Și sdrențele să mi le port
Din loc în loc mereu.

Sper că nu e o dorință sinceră

G. H. I. — Nu scrieți niciodată numai din dorința de a vă vedea numele publicat, ci doar când veți simți sufletul plin, când veți avea într'adevăr ceva de spus.

T. C. Iași. — „Adesea gândurile mele se cristalizează în versuri și uneori sunt ispitit să le citesc așa că le scriu, ca imediat să le desființez".

Dece n'ai procedat astfel și cu versurile trimise?

Ne scrii că prietenii te-au îndemnat să trimiți versuri spre publicare „Universului Literar". Știi vorba românească: „Ferește-mă Doamne de prieteni, că de dușmani mă feresc singur".

Glossa d-tale n'ar putea servi decât ca ilustrare a pericolului pe care îl prezintă vorbele sunătoare din coadă.

N. B. „Alba-Iulia". — Poeziilor d-voastră le lipsește puțin spre a putea fi publicate în „Universul Literar". De aceea cred că ar fi bine să ne mai trimiteți altele.

Mișu Frasin. — „Un soare nou" e o poezie bună. Ar trebui publicată însă într'o revistă străjerească, pentrucă acolo e locul ei. Mai trimiteți.

Ion Țurcanu-Gralea. — „O moarte subită" are calități de versificație.

Intenția umoristică e lăudabilă. Mai încercați.

S.

BAIA-MARE

REPORTAJ CU MULT AUR, CU MULTE VISURI ŞI CU MULTA MIZERIE

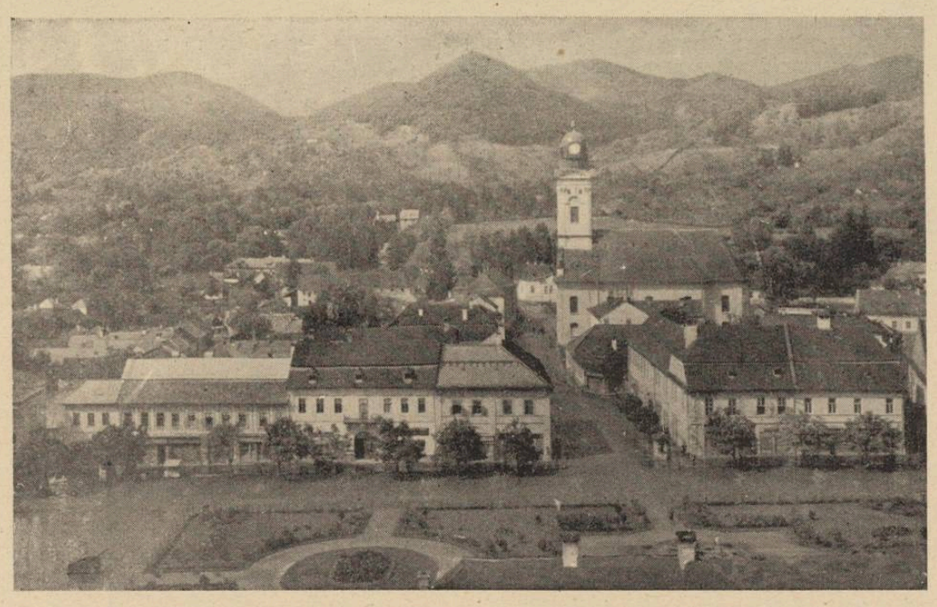

„Baia-Mare te întâmpină ca o cetate medievală..."

Dela gară porneşti pe jos. Trăsurile nu ajung pentru toţi călătorii. Te uiţi în jur cu plăcere. Te opreşti. Asculţi. Pe vremuri, Baia-Mare era o cetate de sine stătătoare, cu monedă şi conducere proprie. In mijlocul oraşului, unde de curând s'a construit un parc cu pretenţii de modă, cu flori dispuse în spirală şi cu bănci schiloade, era o fântână arteziană împrejmuită cu piatră. In jurul acestei fântâni se aduna lumea în fiecare Marţi şi Vineri, la **mărturie.** Cuvântul mai trăeşte şi astăzi, deşi noua înfăţişare şi noile orânduieli ale oraşului, i-au denaturat cu desăvârşire sensul. Astăzi, prin **mărturie** se înţelege **târg,** sau **piaţă.** Nu odată, trecând disdedimineaţă printr'un sat din jurul Băii-Mari, auzi convorbiri de felul acesteia:

— Te duci azi în **mărturie,** Ileano?

— Nu mă duc. Dar tu?

Necunoscând obiceiul şi limbajul locului, e foarte natuural să te întrebi mirat: despre ce **mărturie** e vorba?

Iată care este explicaţia:

Pe vremea când Baia-Mare era cetate de sine stătătoare, cu drept de viaţă şi de moarte asupra locuitorilor, actele de judecată se făceau în piaţa mare a oraşului, în fiecare Marţi şi Vineri, cele două zile de târg din săptămână, când poporul din satele vecine, venea aici pentru cumpărături. Se adunau atunci martorii şi judecătorii, probabil în jurul fântânii din centru şi aduceau **mărturii** pentru, sau contra acuzatului. Şi judecata se făcea, în sensul acestor **mărturii,** în mod public.

E foarte greu de stabilit câtă vreme a dăinuit această situaţie medievală, dar este absolut sigur că numai aşa se poate explica originea cuvântului **mărturie,** cu înţeles de **târg,** sau **piaţă,** cum este întrebuinţat astăzi. De altfel, arhivele păstrate de primăria oraşului, scrise aproape toate în ungureşte, relatează multe întâmplări şi fapte, cari amintesc de vechea cetate a Băii-Mari.

D-l Lucian Bretan îmi povesteşte cu multă bunăvoinţă, popasul făcut de domnitorul Gheorghe Ştefan, după mazilirea lui de pe tronul Moldovei, de către turci, în acest oraş, după relatările unei lucrări ungureşti. Se spune anume în această lucrare, că Gheorghe Ştefan, în pribegia lui prin Ardeal, ar fi vrut să se stabilească la Baia-Mare, cumpărându-şi aici o casă. Cum însă oraşul avea o conducere proprie, care se ocupa printre altele şi cu controlul străinilor stabiliţi printre localnici, şi cum Gheorghe Ştefan era o personalitate a cărei venire în cetate trebue să fi făcut vâlvă, nenorocitul Domn s'a văzut silit să facă o cerere în sensul dorinţei sale. E greu de afirmat pentru ce conducătorii oraşului au respins cererea lui Gheorghe Ştefan şi au dat ordine foarte stricte localnicilor, ca nici unul să nu se încumete să-i vândă casa, sau vre-o bucată de pământ. Şi, Gheorghe Ştefan, s'a văzut nevoit să-şi urmeze mai departe cunoscuta-i pribegie şi să părăsească definitiv Baia-Mare.

Aceste mărturii sigure despre Baia-Mare sunt importante numai pentru cercetătorul istoric şi pentru un studiu mai amănunţit. Pentru un simplu reportaj, ele nu prezintă decât un interes de curiozitate. O curiozitate melancolică, amară, pentru care se aprind două lacrimi sincere în ochi, pe terasa hotelului Ştefan Vodă, cu un pahar de bere înainte şi cu florile unui trecut pitoresc în peniţă.

UN TURN, O LIBRARIE ŞI ALTELE

Clădirea dominantă a oraşului este un turn bătrân. Un turn singuratic şi trist, pe care locuitorii îl numesc Turnul Ştefan. (Aminteşte de Regele Ştefan cel Sfânt al Ungariei). Astăzi serveşte pompierilor pentru supravegherea focurilor, însă pe vremuri, fără îndoială, avea întrebuinţarea cunoscută a turnurilor medievale. Inalt şi pitoresc, Turnul Ştefan domneşte peste tot oraşul şi formează totdeauna punctul de atracţie al fotografilor şi al pictorilor de ocazie. Gurile rele povestesc că în afară de clopotul cel mare, între zidurile lui s'ar găsi multe urme compromiţătoare ale stăpânirei maghiare. Inlăturarea lor ar fi o faptă foarte bună. Justă. Aşa cum cerea, prin d-l Const. Gh. Popescu, revista **Afirmarea** dela Satu-Mare, în anul trecut.

Fără să te laşi influenţat de vorbe şi şoapte, fie ele chiar adevărate, Turnul Ştefan rămâne o minunată clădire a oraşului Baia-Mare şi o interesantă mărturie despre trecut. Vizitatorii străini, care în fiecare an cercetează într'un număr considerabil această regiune, nu se întorc nici odată acasă, fără să se fotografieze lângă Turnul Ştefan şi fără să întârzie, măcar câteva seri, pe o bancă de sub zidurile lui, visând cu ochii în gol, la pitorescul unor vremi apuse pentru totdeauna. Poate se gândesc atunci la frumoasele fete de altădată, cu pălăriile mari şi cu rochiile lungi, strânse cochet pe mijloc, care în fiecare după amiază ieşeau la plimare, într'o trăsură cu două roate, dealungul oraşului. Poate plâng pe urmele unor vremi care nu se vor mai întoarce niciodată. Niciodată. Cine n'a regretat uneori că n'a trăit cu cel puţin 500 de ani mai înainte? Cine?

Nicăiri aiurea nu te gândeşti mai mult la trecut şi nu te stăpâneşte mai puternic melancolia ruinelor, decât la Baia-Mare. Te uiţi în jurul tău, la clădirile vechi şi decolorate de vreme, la ferestrele mari şi deosebit de demodate, la acoperişurile de tinichea şi de şindrilă, la acel minunat Turn Ştefan, şi vechea cetate ţi se conturează, cu toate caracteristicile, în minte. Te cuprinde tristeţea apusului. Gândul morţii.

In faţa parcului din centru, unde în fiecare seară muzica militară a grănicerilor cântă potpuriuri naţionale şi tangouri demodate pentru fetele de prăvălie şi pentru elevii de liceu corijenţi la matematică, se înalţă grav şi enorm hotelul Ştefan Vodă, cu un singur etaj. (Mi se pare că Baia-Mare nici nu are vre-o clădire cu mai multe etaje). In corpul acestei clădiri se află unica sală de spectacole a oraşului, unde rulează un film pe săptămână, începând de Joi, până Duminecă. Uneori mai vin şi trupe de teatru din Cluj şi foarte rar din Bucureşti, cu piese uşoare şi deosebit de slabe. Publicul asistă superficial şi râde prosteşte. Ca în toate oraşele de provincie, unde burta ţine locul capului. In general însă, nici odată o trupă de teatru nu pleacă mulţumită din Baia-Mare. Un film cu gangsteri şi cu peripeţii americane, este preferat.

Aceeaşi sală serveşte şi pentru reprezentaţiile şcolare, care prezintă o importanţă deosebită pentru publicul oraşelor provinciale. Aici se împart premiile de sfârşit de an. Aici se joacă piesele istorice, cu elevii dela liceul Ghorghe Şincai şi cu fetele dela Şcoala Civilă. Domnul director, sau d-l profesor de limba şi literatura română, ţin conferinţe despre lipsa de educaţie a tineretului de astăzi. Sau se fac şezători publice. Şi altele...

Mult mai importantă pentru viaţa culturală a oraşului este librăria Dacia, unica librărie românească din Baia-Mare. Aici se debitează toate ştirile şi se desfac toate revistele mai de seamă. Domnul Georgescu, librarul-proprietar, este un om foarte de treabă. Totdeauna informat, totdeauna prompt, el reuşeşte să atragă în chiliuţa lui toată intelectualitatea satelor din jur. Nu este preot sau învăţător care, venind în oraş, să nu treacă şi pe la Georgescu. Aici poate răsfoi revistele şi ziarele pe gratis, se poate informa despre noutăţile literare, mai poate sta de vorbă cu prietenii şi despre lucruri mai de seamă, decât despre plata salariilor. Uneori, dacă mai are şi pretenţii literare, poate bârfi, ca în cafenelele din Bucureşti, scriitorii cu prea mult noroc în viaţă. Şi, d-l Georgescu este foarte atent cu toată lumea. Ii primeşte pe toţi cu un zâmbet cald în colţul buzelor, le strânge prietenește mâna, şi nu oboseşte niciodată să le stea la dispoziţie. El ştie totdeauna precis care este cartea cea mai bună, care manual de şcoală primară este mai solicitat. El cunoaşte pe toată lumea şi poate servi totdeauna informaţii despre toţi.

SARACIA CEA MAI MARE

Baia-Mare este un oraş foarte bogat şi foarte sărac. Paradoxal, dar adevărat. Vizitatorul străin, entuziasmat de pitorescul înfăţişării şi de frumuseţea poziţiei, îmbătat de aerul de munte cu miros de brad şi vârfuri ascuţite în zare, rămâne surprins de marea sărăcie intelectuală a locuitorilor. Priveşte cu neîncredere lipsa lor de preocupări spirituale şi nu-şi poate opri un suspin de părere de rău şi o desamăgire.

N'am găsit în toată Baia-Mare niciun sbucium care să treacă peste preocupările banale, de fiecare zi. Nici-o frământare care să depăşească biologicul. Nici-o strădanie mai înnaltă. Nici-o iniţiativă. Nici măcar ratată. Nimic. Numai cotidian sărac. Numai viaţă uşoară, obişnuită. N'am asistat la nici-o ceartă de idei. La nici-o polemică susţinută cu spirit. Nici-o ieşire îndrăzneaţă din hibernarea organică. Nimic. Numai lene. Numai moleşală.

E drept, în Baia-Mare există o şcoală civilă de fete, cu nu mai mult de 4 clase şi un liceu de băieţi, ca o cazarmă. In fiecare seară poţi observa perechi adolescente prin parcul singuratic, mestecând seminţe. Se face dragoste. Se ţes idile. La fiecare an comisiile de bacalaureat din Oradea şi din Satu-Mare, constată cu surprindere că din 20 de candidaţi iau examenul abia 2 cu nota suficient. Ceilalţi se întorc acasă şi joacă biliard în sala hotelului Ştefan, unde se adună tot tineretul intelectual al Măii-Bari. Se cheltuesc bani adunaţi cu sudoare şi cu grijă şi se risipesc luni după luni, ani după ani, în cea mai exemplară trândăvie. E îngrozitor să constaţi totala lipsă de preocupări intelectuale a întregului tineret dintr'un oraş atât de frumos. Absoluta desinteresare şi completa pierdere în cotidian, în inactivitate. Se fac asociaţii sportive, se alcătuesc proecte moderne, se dispută concursuri, dar nu se constitue nici măcar o societate de lectură, sau o mică grupare culturală. Un tineret complet mort pentru cultura şi spiritualitatea românească. Absolut inexistent.

Chiar dacă se întâmplă uneori să se ţină anumite conferinţe, să se organizeze anumite şezători, cu un caracter mai mult sau mai puţin cultural, iniţiativa şi buna reuşită nu se datoreşte niciodată tineretului băimărean ci bieţilor învăţători şi preoţi din satele vecine. Acolo, în căsuţele mici şi sărace, în grădiniţele modeste şi primitive, se ţes visuri frumoase, se alcătuesc planuri minunate. De acolo pornesc uneori fapte adevărate, sufleteşti şi organizări merituoase.

Preoţii şi învăţătorii din satele sărace, modeştii şi entusiaştii prieteni ai librarului Georgescu, contribue mai mult decât toată intelectualitatea oraşului capitală de plasă, la răspândirea şi promovarea culturii româneşti în acest colţ nord vestic al ţării. Am cutreerat multe oraşe provinciale, mai ales ardelene şi am observat multe anomalii şi multe scăderi regretabile, dar nicăeri n'am simţit atât de adânc lipsa preocupărilor sufleteşti, decât în Baia-Mare. Pentrucă Baia-Mare e un oraş frumos. Pentrucă Baia-Mare e un oraş bogat. Pentrucă în Baia-Mare există aur mult şi natură minunată. Pentrucă aici vin în fiecare an atâţia vizitatori străini şi atâţia oameni de valoare.

Incă din timpuri destul de vechi există aici o şcoală de pictură, cu un oarecare renume. Pitorescul împrejurimilor şi frumuseţea poziţiei, au atras totdeauna ochii pictorilor şi au înflorit frumoase pânze colorate. Femei îmbrăcate bărbăteşte şi purtând şepci cu cozoroc lăsat peste ochi, ca să nu le ardă soarele, rătăcesc zile dearândul printre şine şi vagonete, printre grămezi de minereu galben şi prin iarba papiştilor, cu talentul în penel şi în cutia cu vopsele. Bărbaţii fumează ţigarete scumpe, poartă ochelari de doctori şi pantaloni golf şi iubesc sportul tot atât de mult ca şi pictura. Umblă de ici colo prin oraş, cu mutre serioase de engleji exploratori şi măsoară înălţimea Turnului Ştefan şi vârsta pereţilor bătuţi de ploaie. Dar pictură adevărată nu se face. Maeştrii renumiţi nu coboară printre debutanţi. La expoziţiile cari se organizează an de an, nu vine nimeni. Nu se câştigă nimic. Nimeni nu crede în pânzele expuse. Nimeni nu cunoaşte adevărata artă. Poate, nici chiar pictorii amatori. O seară pe terasa hotelului Ştefan, cu muzică ispititoare la ureche, cu o halbă de bere sub nas, este mai atrăgătoare. O înghe-ţată la Berger sau la Scheip (cofetar şi gravor în lemn), cu iubită alături, valorează mai mult. Dar matchurile? Dar strandul? Dar somnul de după amiază? Câte lucruri mai utile şi mai binecuvântate, pentru băimăreni comozi şi nepretenţioşi!...

Iată dar o mare sărăcie. Sărăcia cea mai mare. Cea mai regretabilă. Boala de care sufere aproape toate oraşele noastre provinciale. Molima care distruge toate iniţiativele. Toate visurile singuratice. Stând singur şi reflectând asupra celor ce vezi, asupra celor ce auzi, ai impresia că o enormă cupolă veche, se surpă peste tine, că ai în faţă o mare de capete şi de pălării de paie. O infinitate de bastoane noduroase şi de pantaloni prea strimţi. Toţi eroii lui Caragiale şi toate ţaţele lui V. Alecsandri. Aduni în vârful condeiului impresii peste impresii, rele peste rele şi le aşterni cu adevărată groază pe hârtie, pentru cititorul rar şi interesat. Vezi atunci în fine câtă depărtare este dela realitate până la vis. Cât este de lung drumul unei vieţi de adevărată integrare în spiritualitate. In cultură?

Mai anii trecuţi a venit la Baia-Mare un visător sărac. Un tânăr cu ochii mici şi modeşti şi cu multe visuri în buzunar. S'a oprit în piaţa din centru, printre cărămizi şi bănci goale, a privit în jur şi a zis: Iată un oraş unde este mult de lucru. Iată un loc unde slova românească este absolut indispensabilă. Firmele cu nume străine îl priveau batjocoritoare. Feţele pudrate şi sclivisite, treceau pe lângă el nepăsătoare. Tânărul s'a dus mai departe. A început să bată pe la porţi. A început să explice. Foarte mulţi nu l-au ascultat. Unii l-au luat în bătaie de joc. Dar el n'a disperat. S'a luptat cu dârzenie şi nu peste mult a reuşit să scoată o revistă săptămânală, intitulată **„Cronica".** Modestă şi sinceră. Românească. Oglinda perfectă a sbuciumului din oraş. Din sufletele mai alese. Hrană sănătoasă pentru cei puţini şi buni. Tânărul s'a uitat împrejur şi a constatat cu satisfacţie că iniţiativa lui n'a fost zadarnică. A zâmbit frumos şi a luptat mai departe. **„Cronica"** a apărut săptămână de săptămână, curată şi sinceră. Tânără. A dovedit că se poate face ceva. Numai să fie oameni cu suflet. Cu iniţiativă. Cu jertfă.

Pe tânăr îl chema Gheorghe Crişan şi avea abia 23 de ani.

Dar, cu o rândunică nu se face primăvară.

BOGAŢIA CEA MAI MARE

In schimb, Baia-Mare este un important şi deosebit centru aurifer. Mine cu trecut celebru şi cu mare contribuţie în viaţa economică a ţării, poartă de sute de ani titlul de glorie al aurului. Munţi găuriţi, ca muşuroaiele de furnici, conţin bogăţii nenumărate, unele în curs de exploatare, altele abia descoperite. An de an se găsesc zăcăminte noi şi se instalează uzine şi flotaţii uriaşe. Societăţi aurifere din toată ţara şi chiar din străinătate, cumpără în fiecare an terenuri în regiunea Băii-Mari şi pun la cale exploatări în stil mare. Uzinele statului dela Valea Roşie şi dela Dealul Crucii, extrag anual mii de chilograme de aur. De foarte multă vreme. Minele dela Valea Roşie datează încă dinainte de Hristos şi poartă toate semnele pitoreşti ale timpurilor.

Prelucrarea minereului se făcea, până acum de curând şi se face încă, în întreprinderile mici, cu ajutorul **şteampurilor,** care împânzeau regiunea. Noile invenţii şi noile nevoi, dictate de timpurile pe care le trăim, au scos însă din uz aceste frumoase şi dragi rămăşiţe ale Băii-Mari de totdeauna, puse în mişcare de cărbunele alb, înlocuindu-le rând pe rând cu instalaţiuni moderne. In locul acoperişurilor de şindrilă şi al pereţilor de bârne noduroase, se înalţă astăzi flotaţii uriaşe, cu energie electrică, după ultima modă străină. Căderile de apă, atât de indispensabile altădată, pentru asigurarea cărora a fost amenajat pe vremuri lacul **„Pintea"** între trei munţi, servesc astăzi doar la hrănirea acestor uzine şi la spălatul scândurilor. Apa lor atât de curată şi de limpede, de munte, este murdărită în mod îngrozitor şi cu miros neplăcut şi greu, care o face imposibilă altor întrebuinţări. Ţăranii regiunii, oameni cu obiceiuri şi îndeletniciri vechi, privesc cu neîncredere la aceste schimbări neaşteptate, dau trist din cap şi regretă fostele şteampuri. Pe vremea aceea era mai multă camaraderie, mai multă afecţiune reciprocă, între muncitori. Alături de instrumentele acele de lemn, simple şi prietenoase, lucrătorul se simţea mai puţin stânjenit şi mai atras. Astăzi totul îl înspăimântă.

In afară de asta, uzinele noi întrebuinţează un personal foarte redus şi în bună parte specializat, aşa încât foarte mulţi ţărani rămân fără lucru. Noroc că înmulţirea considerabilă a exploatărilor remediază într'un fel această stare de lucruri. Mai e încă şi altceva. Pe timpul vechilor şteampuri, se lucra mult mai încet, mult mai în mic. Un proprietar de mină îşi avea şteampul său, oamenii săi. Altul la fel. Minele şi şteampurile împânzeau toată regiunea. Tot ţinutul. Fiecare se putea **„învârti"** într'un fel. Lucrătorii mai puteau trece anumite lucruri şi pe sub mână. Contrabandiştii de aur mişunau pe străzile Băii-Mari. Aproape fiecare miner făcea rost de câteva grame pe săptămână. Ce vrei? Să mai ia şi săracul câte ceva. Unii se îmbogăţeau astfel văzând cu ochii. Se uitau vecinii cum se înmulţesc pământurile, casele omului. Clătinau din cap cu înţelegere. Deştept băiat. Nimeni nu se scandaliza. Nimeni nu-l arăta cu degetul. Ceva foarte natural. Aurul Dumnezeu l-a lăsat. Pentru toţi. Ceva obişnuit. Bine că poate să se învârtă, omul.

Fiecare putea avea un şteamp. Inchiria o mină mai mică, mai veche şi începea munca. Riscul era la ordinea zilei. Vedeai cum se ruinează familii peste familii şi cum se înstăresc altele. Şi viaţa curgea înainte, cu zâmbete de mulţumire pe faţă, cu tristeţe milenară în ochi şi cu bacilul Koch în plămâni.

Cine a citit **„Arhanghelii"** părintelui Ion Agârbiceanu, îşi poate face o idee precisă despre felul de trai şi despre aspectul satelor locuite de mineri. Oameni relativ săraci, nu adună niciodată bani albi pentru zile negre. Pentru ei ziua de mâine poate fi aşa, sau altfel. Bogată sau săracă. Nu contează. Riscul e totul. Cine nu riscă nu pişcă. Vorba aia. Succesul şi belşugul de azi poate fi un admirabil prilej de chef şi de petrecere. De haine frumoase. De mâncare bună. Se fac nunţi. Se joacă pe noroc. Table. Cărţi.

Totuşi satele miniere sunt foarte frumoase. Case luminoase, higienice, moderne. Curăţenie exemplară. Femeile n'au altă treabă. Pământ n'au. Vite n'au. Toată ziua şi-o pierd robotind şi ştergând praful, în casă. Totuşi, nu poţi spune că populaţia e sănătoasă. Aerul de munte, natura frumoasă, curăţenia locuinţei, hrana uneori prea bună, alteori prea slabă, nu pot contrabalansa munca deosebit de grea şi de nesănătoasă, din mină. An de an mor bărbaţii şi copiii de oftică. An de an, tineretul palid la faţă şi cu cearcăne albastre sub ochi, creşte în praful din mijlocul drumurilor, neastâmpărat şi bolnav. La 13—14 ani începe munca. Teribila muncă de totdeauna. Feţele se fac şi mai palide şi mai triste.

In afară de aur, minele din regiunea Băii-Mari mai conţin: plumb, aramă şi argint. Marea topitoare dela Firiza de jos, înzestrată cu cele mai moderne aparate şi cu cele mai frumoase instalaţiuni, produce în fiecare lună mari cantităţi din aceste metale. Ingineri mai mult sau mai puţin specializaţi, se străduesc să înmulţească tot mai mult această producţie şi să scoată tot mai mari bogăţii. Şi aurul extras, în fumul şi putoarea uzinelor, se amestecă zilnic cu sudoarea şi sputa lucrătorilor extenuaţi. Am vizitat de mai multe ori marile cuptoare ale acestei topitorii şi am rămas îngrozit de căldura insuportabilă şi mirosul greu, în care sunt siliţi să-şi mănânce pâinea cea de toate zilele bieţii muncitori.

Asta în uzine. La mine nu mai puţină durere. In fiecare seară ţi-e dat să priveşti şiruri întregi de mineri, cu lămpile aprinse în mână, întorcându-se cu frunţile posomorâte, pe la locuinţele şi vetrele lor:

Cu lămpile nedespărţite 'n mână,
Cu hainele murdare de otrăvuri şi ţărână,
Ii văd cum merg încet, slăbiţi, cărunţi,
Minerii mei, din satul mic, de peste munţi.
In ochii lor bolnavi, atâta oboseală,
A 'ngrămădit viaţa cenuşie şi banală,
Atâta resemnare oarbă în picioare,
Că mersul lor căznit şi trist, mă doare.
Din fundul munţilor îmbătrâniţi şi grei,
Au scos paloarea şi durerile cu ei;
Din neagra sihăstrie a pietrelor pustii,
Au adunat grămezi de aur, bogaţii...
Dar au ramas tot fraţi cu saracia, tot golani,
Tot slugi la alţii, fără hrană, fără bani,
Tot apiecaţi de spate şi de frunţi,
Minerii mei, din satul mic de peste munţi.
Privesc cum merg încet pe sub arini,
Cu pasul obosit, cu pumnii plini
De noduri şi de bătaturi, cu ochii goi
Şi gandul mi se 'ntoarce înapoi,
La vremile de iobăgie şi de jug,
La vremile de roata aspră şi de rug,
La toate suferinţele şi caznele de-atunci...
In spate duc şi azi aceleaşi munci,
Aceleaşi negre şi murdare lămpi în mâini,
Tot ei, tot slugi, mereu la alţi stăpâni.
Şi cum mă uit aşa tăcut la ei,
Mă văd şi eu alături de minerii mei,
Cu lampa'n mână, mic, stingher:
Şi tatăl meu e tot miner...

(Din revista **Afirmarea**)

Asta este viaţa şi înfăţişarea minerilor din Baia-Mare. Poate a minerilor din toate locurile. Mucenicie oarbă. Jug. Tuberculoză.

MUNŢII LUI PINTEA VITEAZUL

De jur împrejur, Baia-Mare este înconjurată de munţi înalţi, cu piscuri înfrăţite cu soarele, cu zapezi prelungite şi cu păduri răcoritoare. Ochiul se opreşte pe coastele lor ca un călător obosit lângă o fântână. Priveşte şi nu se mai satură. E atâta frumuseţe aici, atâta pierdere în poesie. Cerul mai albastru decât ochii fetelor blonde, se sărută cu stâncile **Gutinului** din marginea orizontului şi acoperă ca o hlamidă regească fruntea **Ignişului.** Masiv şi enorm, ca un hipopotam uriaş, muntele **Mogoşa** se culca peste toată zarea şi închide undeva în poenele lui, acel frumos şi pitoresc lac **Pintea,** despre care am mai amintit în aceste pagini.

Pe-aici, pasul escursioniştilor mângâe frunze galbene în fiecare toamnă şi adună puteri nebănuite din fiecare cărăruie Pe-aici, inima însetată de dragoste şi de natură, creşte mai frumoasă decât o floare şi adoarme în fiecare dimineaţă, alături de marii şi luminoşii bulgări de rouă. Sufletul ales şi verde al tinerilor entuziaşti, găseşte aici azil şi îndemn de lucruri măreţe. Fruntile posomorâte şi grele, pletele albe şi obosite de ani, ascultă cum vorbeşte liniştea acestor munţi, cum cântă printre culori singurătatea şi caznele bătrâneţelor devin mai uşoare, zilele mai scurte şi mai plăcute.

Am cutreerat de multe ori aceşti munţi, am ascultat povestea fiecărui copac, fiecărui fag, fiecărui stejar, am căutat toate urmele corbilor şi am stat de vorbă cu toate frunzele. Niciodată nu mi s'a părut Dumnezeu atât de mare şi sufletul atât de înnalt. Niciodată **Mara Tarola,** fata din basme, n'a fost atât de unică şi atât de deosebită în gândurile mele. Niciodată sufletul din mine n'a stat de vorbă cu sufletul ei atât de frumos.

Pe-aici, fiecare potecă aminteşte un suflet, fiecare ascunziş o fugă. Arborii povestesc de Pintea Viteazul, eroul legendar al regiunii, românul dârz şi neînduplecat, care a înfricoşat o cetate întreagă. Urmele lui sunt sfinte pe toate coastele. Ţăranii le arată cu degetul şi vorbesc despre faptele şi întâmplările lui numai în şoaptă şi cu mare religiozitate. Iată o groapă unde s'a ascuns odată de jandarmii împărăţiei. Iată doi copaci pe care i-a legat el când erau mici şi care au crescut de-atunci aşa, îngemănaţi.

Undeva se găseşte o mare comoară îngropată. Aur şi monede multe, adunate de nemuritorul haiduc şi ascunse în pământ, aşteaptă pe fericitul descoperitor de ani şi ani de zile. In fiecare an, în noaptea Paştelor, la Inviere, o flacără uriaşă se înalţă din acel loc, flacăra comorilor, dar încă nimeni n'a reuşit s'o vadă. Banu-i ochiul dracului. Nimeni nu se încumetă să stea noaptea în pădure şi să aştepte acolo flacăra banilor.

Pintea Viteazul a murit de mult. Otrăvit de oamenii stăpânirii. Sau împuşcat de jandarmi. Sau altfel. Versiunile sunt numeroase şi greu de revizuit. A murit de mult. Dar amintirea lui mai trăeşte încă prin aceste păduri, prin aceste poteci, ca o umbră. Ciobanii şi călătorii, tăetorii de lemne, minerii, vorbesc despre numele lui, cu teamă şi cu respect, la orice cotitură de potecă. Cine va aduna într'o zi toate legendele, toate urmele acestui haiduc mare, să-i scrie cu peniţă de aur povestea, aşezând-o cu cinste alături de cea a lui Iancu Jianu şi a lui Toma Alimoş? Cine va reabilita într'o zi această Baia-Mare, atât de bogată şi atât de săracă?

ION ŞIUGARIU

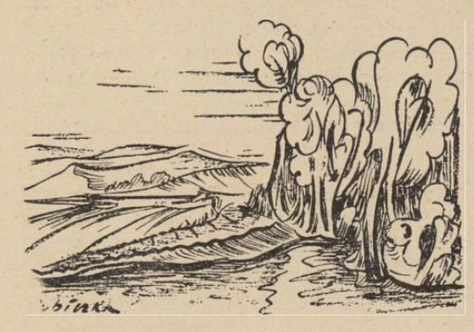

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

23-1938

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 23
SAMBATA 23 IULIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

La moartea Reginei

Nici doliul, care a cuprins par'că și natura, nici plânsul unei țări întregi și nici cuvântul nostru — mai cu seamă el — nu pot arăta câtă durere ascundem în suflete la moartea Reginei.

Ne-a fost prea dragă ca să putem închega în slovă ceea ce simțim și prea e mare golul pe care-l lasă în inimile românești.

Dela un capăt la altul țara îmbracă zăbranic negru. Plâng copiii aplecați pe „Crinul vieții", plâng femeile, cărora le-a fost soră și plâng aceia cari, pe front, au simțit alinare când mâna Reginei le-a cercetat rănile, ca o mână de mamă...

Cu chipul Ei în minte au murit eroii de ieri, luptând pentru fiece petec de pământ românesc și chipul Ei ne va fi îndemn și călăuză pentru biruințele de mâine ale brațului și duhului nostru.

A fost frumoasă Regina, ca nici o altă femee, pentrucă frumos îi era sufletul.

Ea, cea mai aleasă întrupare a omeniei, înțelegând suferința, a fost exemplul viu al abnegației și al sacrificiului pentru țara și neamul Său. A avut de înfruntat greutăți pe care numai suflete de o tărie excepțională le pot învinge. Și Regina Maria le-a învins.

In timpurile grele și dureroase ale războiului mondial Ea a fost pretutindeni pildă și nobila-I purtare a contribuit în cea mai mare măsură la biruința, care a încununat sbuciumul românesc. Toți acei ce au scăpat din marele măcel își amintesc cu respect și duioșie de hotărîrea cu care Regina a știut să înfrângă asprimea soartei.

Senină și blândă mamă a tuturor, Ea a umblat fără frică de moarte ori suferinți printre paturile bolnavilor, printre brancardele răniților, dealungul tranșeelor umede și triste, bravând urgia și surâzând spectrului înfiorător al morții. Imbărbătat, fiecare a putut susține mai ușor grozava luptă de care era legată soarta neamului.

Privirea Ei duioasă a picurat în suflete speranță iar imaginea Ei a stăruit printre luptători, îmbărbătându-i la faptele care au însemnat în cartea neamului românesc cea mai frumoasă pagină de istorie națională.

Regina Maria ne-a dăruit tot ce a avut mai bun. Și Dumnezeu a vrut să o răsplătească dându-I tăria să le înfrunte pe toate spre a vedea înfăptuită biruința finală.

Ceea ce nu s'a întâmplat atunci, când moartea pândea pretutindeni, ceea ce nu trebuia să se întâmple atunci, este astăzi prilej de durere a unui neam întreg.

Când a simțit că sfârșitul I se apropie, Marea Regină a cerut să fie adusă în țară ca să moară pe pământul ce I-a fost drag, între oamenii, cari au iubit-O și nu O vor putea uita niciodată.

UNIVERSUL LITERAR

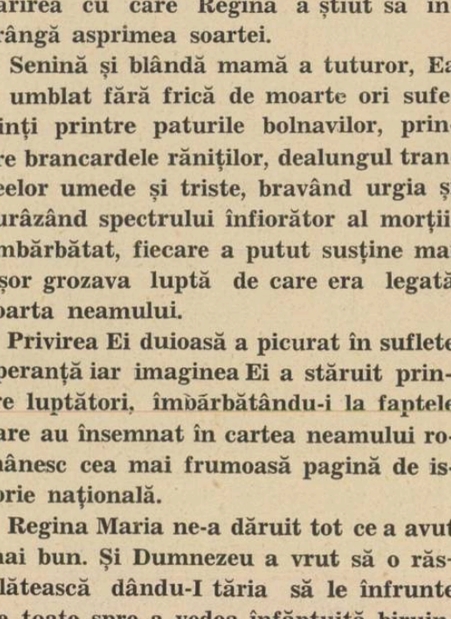

Prima fotografie în România

† Regina Maria

DIN MEMORIILE REGINEI MARIA

(„Povestea vieții Mele", vol. II, pp. 497—501)

In ziua de 10 Octombrie 1914 principesa moștenitoare Maria devine Regina României, prin moartea regelui Carol I. Reproducem din „Povestea vieții mele", vol. II, M. 497-501, descrierea emoției încercată de Augusta autoare cu acel prilej.

Am fost adesea întrebată mai târziu asupra celor ce simțisem când s'a întâmplat acest eveniment, și totdeauna am răspuns cu adâncă sinceritate, că a fost una din emoțiunile cele mai zguduitoare și covârșitoare din viața mea.

Totdeauna priviam în față, faptul că mai curând sau mai târziu avea să se întâmple așa ceva; dinainte mă pregătisem pentru aceasta dar, când se înfăptui aevea, a fost o zguduire grozavă.

Imi dădeam seama deplin de nemărginita răspundere ce m'aștepta, mai ales din pricina vremurilor în care trăiam și a faptului că situația Europei îndeobște și mai ales a României era în grea cumpănă. Eram în pragul unei noi ere politice și orice mișcare, orice hotărîre avea să fie de o însemnătate covârșitoare. Clipa era solemnă, dar nu simțeam nici o teamă deși mi se părea că ni se deschisese asupra vieții o ușă tainică.

Ne aflam pe pragul ei; ce aveam să găsim de partea cealaltă?

Eram aceeași femee ca și eri, însă mâine era despărțit de eri ca prin tăișul unei săbii; înapoi nu mai puteam merge, adăpost nu puteam găsi, pășeam de-acum înainte în lumina orbitoare. Murise ceva, însă prin această moarte se născuse altceva: nemărginite răspunderi dar totodată și nemărginite nădejdi de înfăptuire, dacă ne dovedeam destoinici pentru munca noastră, dacă aveam putere să cuprindem în mâini ziua ce avea să vie.

Pe o cupă de aur ce o dăruii atunci soțului meu pusesem să se sape următoarele cuvinte: „Ziua de mâine poate va fi a ta, dacă îți va fi mâna destul de puternică pentru a o cuprinde".

Da, astfel simțeam în acea clipă, iar când îngenunchiai la patul de moarte al bătrânului Rege și privii pentru ultima oară fața lui abia mai palidă de cum fusese în ultimele săptămâni, atât de neschimbată și totuși atât de liniștită, atât de nobilă și desprinsă de toate, în noua lui odihnă bine meritată, simții că trebue, cu buze mute, să mă leg prin jurământ în fața marei lui tăceri:

Nu te teme Unchiule, îți vom duce vitejește opera mai departe. Mâna Ta a fost grea, adesea mi-a apăsat tinerețea, însă erai drept și nepărtinitor cât te lumina gândul.

Nu voiu uita învățăturile Tale deși cu greu le-am ascultat și cu greu le-am urmat; și acum, îngenunchiată lângă Tine, deși ești astăzi mut și nu mai poți să-mi poruncești. simt că totuși ai o solie pentru mine, nepoata Ta, care odinioară Te-a tulburat atât.

Da, Unchiule, voi încerca să fiu cum ai fost Tu, credincioasă până la moarte, să-ți iubesc țara cum ai iubit-o Tu atâți ani îndelungați; cu voia Domnului îți vom duce înainte opera fără a ne teme.

Amin

Aunty așezată pe un scaun lângă soțul ei, învăluită în negru, și înconjurată de multe doamne îmbrăcate tot în negru, povestea cum murise Unchiul, pe neașteptate, în brațele ei, în timp ce ea bâjbâia cu mâna prin întuneric, căutând comutatorul, ca să aprindă lumina... pentru el o moarte minunat de lină, dar pentru ea o îngrozitoare zguduire.

Copiii mei erau adunați în jurul ei, iar Nando o ținea de mână; dar Unchiul era cufundat în tăcere și ziua lui se sfârșise.

Toate amănuntele despre acea vreme, deși adânc întipărite în mintea mea, sunt prea neînsemnate ca să le povestesc pe larg; găsesc mai nimerit să citez câteva rânduri din cartea mea, în care totul e zugrăvit pe scurt, într'un singur tablou și stă prinsă în cuvinte starea mea sufletească din acea zi:

„Intorcând ultimele file ale acestei cărți, închid în ele zilele tinereței mele. Zile de luptă, zile de iluzii, zile de dezamăgiri, zile de prefacere în bine, zile de îndoială, zile de noi începuturi, zile de dragoste, zile de răzvrătire, zilele tinereței... Zile de furtună, de lumină însorită, zile de înfăptuiri care uneori au venit prea târziu, zile bogate de nădejdi, zile îngreunate de teamă, și de îndoială, zile pline de soare, de flori și de speranțe, zile înfiorate de bucurie sau de durere, zile ca un potir plin până la revărsare, calde, minunate, clocotind de viață și de energie; zilele tinereței mele..

Zile în care tremuram și zile în care râdeam, zile când orice lucru îmi părea cu putință, zile în care fiece pas cerea o sforțare, dar și zile când îmi alergau pe pământ picioarele ca înaripate, zilele tinereței mele...".

Și iată încă un tablou care mi-a rămas în veci întipărit în inimă. In acea dimineață devenisem, soțul meu și cu mine, regele și regina unui popor care începuse să ne iubească, încetul cu încetul, rege și regină, în clipa când Europa întreagă ardea în flăcări ce dogoreau toate granițele noastre.

In fața noastră se deschidea o pagină nouă, plină de temeri, solemnă, bogată în neștiute desfășurări, grea de îngrijorări neghicite.

Stam amândoi în picioare în mijlocul Camerei deputaților. Noul rege își depunea jurământul în fața

(Urmare în pag. 2-a)

Regina scriitoare

Hărăzită de Dumnezeu cu darurile cele mai alese ale sufletului și minții, Regina Maria l-a avut și pe acela al scrisului, într'o măsură a talentului pentru care vor rămâne deapururi mărturie viitorului și mângâiere în tristețea ceasului de față, al despărțirii, cărțile care poartă atât de puternic pecetea covârșitoarei personalități a Reginei scriitoare. Ne gândim mai ales la „Memoriile" Ei, acel neprețuit tezaur de observațiuni pătrunzătoare asupra împrejurărilor vieții și feluriților oameni pe care i-a întâlnit. Rareori i-a fost dată cuiva o experiență a vieții atât de cuprinzătoare și de patetică, cum a fost aceea a Reginei Maria, dar și mai rari sunt poate, aceia cari să se fi aplecat asupra spectacolului dramei omenești cu atâta stăruitoare atenție și cu o înțelegere mai primitoare a bucuriilor și suferințelor pe care le oferă deopotrivă viața.

Valoarea deosebită a reflecțiunilor și observațiilor întâlnite în cărțile Reginei Maria, acelea pe care împrejurările trăite i le-au prilejuit, constă în faptul de a fi fost reacțiuni spontane, având drept garanție de autenticitate curajul unei admirabile sinceități. Nimic din acea meșteșugire premeditată a scritorului profesionist care falsifică datele experienței de dragul subtilității analitice, nu se întâlnește în paginile Memoriilor, unde puterea de pătrundere a intuiției are spontaneitatea și siguranța divinatoare a instinctului.

Câteva rânduri luate la întâmplare din „Povestea vieții mele", vor ilustra cu prisosință aceste afirmații:

*„Imi dau seama că e greu să fac pe alții să înțeleagă pentru ce anume îmi închipui că ar putea să ne fie de folos omulețul acesta *), dar o simt cu tot instinctul meu, care nici odată nu mă înșeală. Faptul că m'am încrezut în oameni, mi-a adus mai adesea foloase decât ponoase. E nevoie de curaj ca să-ți pui nădejdea în oameni. Eu am acest curaj și nu-mi pare rău că-l am, cu toate că aceasta provoacă necazul oamenilor mai chibzuiți și mai neîncrezători de cât mine. Am avut adeseaori dovada, că a te bizui pe cinstea unui om desvoltă în el tot ce are mai înalt".*

Activitatea literară a Reginei Maria a fost întinsă și foarte rodnică, cuprinzând povestiri și legende, romane, memorii și note zilnice, articole publicate în diferite periodice și ziare străine și românești.

Amintim titlurile câtorva cărți, dintre cele mai cunoscute și gustate de marele public cititor: „Crinul vieții" (1913), „Visătorul de vise" (1914), „Ilderim" (1915), „Țara mea" (1917), mărturisind o deplină înțelegere a frumuseților naturale și artistice ale țării, — carte apărută în mai multe ediții, în limba engleză; — apoi „Gânduri și icoane din vremea războiului" (1919), „Dor nestins" (1920), „O legendă dela Muntele Athos" (1923), „Povești", 2 volume (1921—25), „Glasul depe munte" (1924), „Când o regină privește viața" (1928), „Povestea vieții mele" (3 volume), apărută anul trecut și romanul „Măști", în primăvara acestui an.

Multe din cărțile pe care le-a scris, cuprind admirabile pagini de propagandă —în înțelesul cel mai furmos al cuvântului — pentru țara pe care a iubit-o cu o dragoste adâncă, plină de înțelegere.

Prin darurile ei neasemuite, Regina Maria a știut să cucerească sufletul poporului românesc și dreptul la întreaga lui recunoștință.

Acum, când mai trăește doar în amintirea celor rămași, scrierile Ei vor spune generațiilor viitoare măreția sufletului Reginei.

---

*) Washburn, corespondentul de război american al ziarului „Times".

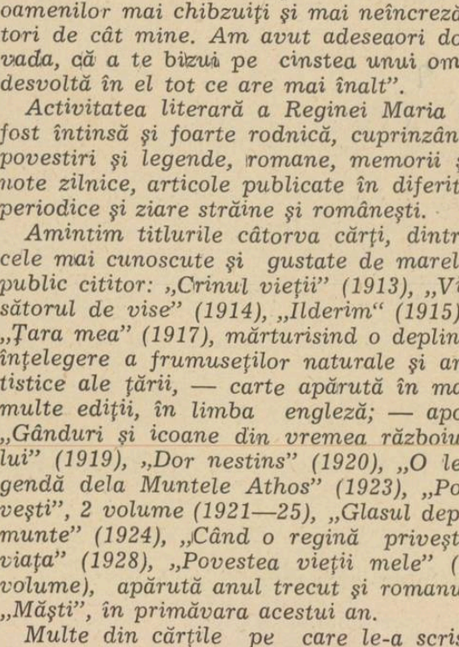

Regina Maria la 10 ani

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

EMANOIL BUCUȚA: Pietre de Vad

(Editura Casei Școalelor — București, 1938)

„Toate la olaltă înfățișează țara, nu numai cea geografică și istorică, păzită de munții și de apele ei sau de steagul fluturat de strămoși și de noi pe atâtea câmpuri de bătae. Este țara la muncă, zămislitoare de noui valori și puteri, în care se toarnă sufletul cel nou al neamului românesc. Ea înalță alt fel de bastioane la toate granițele pământului nostru, peste care nici o silnicie nu va mai putea să treacă. Această țară suntem datori mai cu seamă s'o cunoaștem și rând pe rând, provincie după provincie, ea va veni aici să ne vorbească de tot ceeace năzuește și face faptă. Va fi cea mai bună școală de încredere pe care am putea s'o urmăm, în niște zile tulburi și pline de amenințări. După **Cântarea României** și **România pitorească,** sunt fragmentele de oțel și de aur ale unei noui cărți, potrivită cu ceea ce ne simțim și suntem astăzi, și la care ne încordăm o întreagă generație. nu mai puțin eroică decât altele, ca s'o gândim și s'o scriem".

(Țara, pag. 14)

Cartea d-lui Emanoil Bucuța, din care punem în frunte un citat, presară pe patrusute de pagini numai **pietre de vad,** îmbietoare de departe prin puritatea lor albă. Despre o operă masivă. alcătuită la apogeul personalității, din experiențe, înțelegeri și îndrumări, este recomandabil să vorbești cititorilor oricând, dar cu mult mai nimerit în lunile acestea de vacanță, când scrisul poate fi o sinceră călăuză pe drumuri și printre așezări românești. **Pietre de Vad** a ieșit dintr'o anumită dragoste de român și dintr'o anumită destoinicie de scriitor. In dragoste s'a amestecat de la început multă neliniște, o teamă de necuprindere parcă înaintea noului chip al țării de după războiu. Ce frumoasă această perindare a d-lui Emanoil Bucuța pe toate meleagurile românești, de la Suceava și Ceremuș, până în lunca revărsată a Dunării, sau mai departe, pe coasta mării la Balcic și Mamaia, sau în creerii munților, din Caransebeș până în Predeal și Brașov. Scriitorul nu se mulțumește însă să-și exprime numai iubirea pentru oameni și locuri, ci organizează și propune un serios sistem de cunoaștere de către noi înșine, a tot ce privește țara și neamul românesc modern. Epoca nouă, de după întregire, ne cere o destoinicie deosebită. Să cunoaștem întâiu pământul și oamenii de la noi, apoi pământul și oamenii din jurul nostru, al celor cari ne sunt la hotare prieteni sau dușmani. Nici cunoașterea de noi înșine, nici cunoașterea vecinilor nu se bucură la noi de tradiție veche. Nu ne-am scuturat de toată ușurimea influențelor apusene, și n'am ajuns încă, la un miez autohton, ca la un luminiș de tihnă și împăcare. Cine ar afla însă potecile spre o floră numai a noastră, n'ar mai rătăci cu sufletul turburat, prin alte vânturi, ci ar rămâne în vraja pământului însuflețit de strămoșii miilor de ani. Multe din problemele existenții se rezolvă prin dragostea mistică pentru un colțișor, depe harta geografică a lumii, de unde nu-ți mai poți deslipi ochii. In cele din urmă, aici te vei fixa, în veșnicie. Dar ceea ce ne stă în putință să facem, trebue să facem înainte de moarte. Chiar moartea trebue s'o înțelegem, înainte de a muri, și să intrăm în ea pregătiți și împăcați.

Noi românii nu suntem un neam pe care să ne preocupe deaproape știința despre noi înșine. N'avem convingerea că adâncirea istoriei și străbaterea vieții naționale ne ajută neînchipuit în luminarea vieții fiecăruia din noi, personale și singuratice. Deaceea nu adâncim prea mult nici viața individuală. Trebue să ne corectăm și să ieșim din această mentalitate cam oarbă. D. Emanoil Bucuța desgroapă **pietrele de vad,** spre astfel de pedagogie nouă. D-sa dă idei pentru organizarea avuției naționale care este turismul, indică soluții în problemele minoritare, fie în ce privește străinii dintre granițele noastre, fie românii înstrăinați între alte hotare, se dovedește un destoinic organizator al culturii menite să străbată în cât mai multe duhuri, și să dea cât mai pașnice roade, dar gândirea intimă a creatorului lui **Sefki,** nu-și potolește frământările decât acolo unde este poezie și înfrățire cu elementele : „Am trecut de atâtea ori Dunărea cu Schiții pe ghiață, cu piciorul ; am fost la pescuit, căutând cârligele sau trăgând la năvoade ; mi-am făcut loc în barcă printre cârdurile de bivoli cari treceau înnot, de la mal în vreun ostrov, cu ochii mari fioroși deasupra apei ; am întovărășit pe toamnă, cu încălțăminte de umezeală, vânători în bălțile ei, pândind trecerile de păsări, din Cazane până în Deltă, și din Ceairurile Vidinului până în luncile inundabile de la Gostin, de la Flămânda și de la Greaca, de dinaintea îndiguirilor. Dunărea are o lume a ei, în care drumețul găsește mulțumiri fără pereche. Un popor întreg, așezat din vechi vremuri pe ambele ei maluri, ar putea să-și găsească un suflet așa cum și-au găsit locuitorii din preajma altor mari fluvii.

(Drumuri de primăvară pe Dunăre, pag. 44).

Pentru aceeași găsire a sufletului ne îngăduim transcrierea altui citat închinat mării și înrudit cu acesta care amintește atât de emoționant de litania odobesciană a Bărăganului : „Eram în 1914 la Constanța, pe zăgazul cel lung de piatră, care apără portul de bătaia valurilor. Sufla vântul tare. Lumea se trăsese în oraș. Și atunci am văzut deodată, ieșind de după un colț, un țăran. Era îmbrăcat în cămașă și itari și purta opincile oamenilor de câmpie. Umbla încet și se oprea să se uite ca omul care se găsea pe acea punte, la mai mult de o mie de metri înăuntru în apă, pentru întâia oară. Eram singuri cu seara care se lăsa, cu fluieratul austrului și cu duduitul mării, dar nu-mi venea să-i vorbesc eu întâiu. Nu vream să mă vâr în sufletul lui.

Când am ajuns la capăt, acolo unde în fiecare seară lumina din turn, arată corăbiilor drumul cel bun, drumețul s'a apropiat și a început să-mi vorbească el. Plecase de acasă, dintr'un sat de sub deal, pe banii lui și neîndemnat de nimeni, ca să vadă Marea. Auzise de ea dela alții și citise prin Alicsăndria și alte cărți vechi. Nu-i venise să creadă întâiu că România are și ea ceva din apa asta împărătească, întinsă până la marginile pământului. Pornise să se încredințeze cu ochii lui".

(pag. 94)

Câte laturi ale stăpânirii românești nu ne chiamă astfel, mistic, să ne încredințăm cu ochii noștri de ființa lor ? Marea și Carpații, Tisa, Oltul Prutul și Nistrul. Să călcăm cu piciorul nostru, să atingem cu degetele mâinilor noastre. Dar există și o altă datorie de cunoaștere tot atât de plină de tâlcuri. D. Emanoil Bucuța dărue un material destul de bogat, în **Pietre de Vad,** și despre ea : țările și neamurile vecine cu noi. Să mergem la ei acasă și să le știm felul de viață ca și pe al nostru. Nevoia unei cuprinderi a ființei lor, vine din adânc. A simțit-o Hașdeu când a învățat limba și istoria tuturor neamurilor din preajma țării românești : polonezi, ruși, turci, bulgari, sârbi, unguri, și alții cari or mai fi. Istoria noastră nu trăește despărțită de a acestor neamuri mărginașe. Cu cât ne depărtăm în trecut, cu atâta se amestecă dureros ,cu influențe în suflet și sânge, cu avânturi de viață în jurul aceleiași vetre, pe cele două maluri ale Dunării, și în cele două poale ale Carpaților. Scriitor luminat al României moderne, printre cei dintâi ca talent și conștiință profesională, d. Emanoil Bucuța face vizite civilizate, în Polonia ca și în Bulgaria, la Praga ca și la Belgrad sau Ankara.

Le săvârșește cu o pasiune înrudită cu erudiția neastâmpărată a lui Hasdeu, iar când se întoarce îndărăt la noi, își aruncă ochii pe programul Oficiului Național de turism, cercetează munca echipelor studențești regale, urmărește activitatea Institutului social român, sau a Pen-Clubului român, din aceeași râvnă neliniștită de a vedea ce se face, dar în deosebi ce se poate și trebue să se facă pentru primenirea sărbătorească a țării, acum în pragul epocii ei de aur. De n'ar fi decât preocupările acestea superioare de civilizație și cultură, și cartea d-lui Bucuță ar satisface trebuințele majore ale lectorilor. Se adaogă pe deasupra talentul literar al celui ce a scris **Maica Domnului de la Mare** și **Fuga lui Șefki,** și opera capătă în densitate, și prestigiul ei de dragoste o face convingătoare întru totul.

MANUAL PENTRU LENEȘI

ultima (ca dată de apariție) dintre traducerile prin care d. R. Donici prezintă opera lui Arcadie Avercenco, publicului românesc, e o cărțulie de irezistibil humor.

O recomandăm cu căldură (deși ne aflăm în luna Iulie), cititorilor noștri.

Frunțile, mai ales cele sub care se petrec oarecari procese intelectuale, au nevoie să se descrețească. In acest scop puține cărți s'ar găsi mai nimerite de cât „Manual pentru leneși".

MARIA

volumul de poesii al d-lui N. Crevedia, apărut de curând, în editura „Cartea Românească" s'a epuizat la 3 săptămâni după apariție. Evenimentul e cu atât mai paradoxal, cu cât e vorba de o carte de versuri.

N. CREVEDIA

Dar d. Crevedia e recidivist în materie,, Bulgări de stele", au apărut în a doua ediție la o lună după ce-au văzut lumina tiparului.

Dacă vânzarea cărților de poezii ale d-lui Crevedia ar urma aceeași progresie, la al treilea volum de aci înainte se va vinde încă sub teascuri și — dacă e să mergem cu gândul mai departe — urmează ca a patra să fie epuizată... în manuscris.

D. Dr. VIRGILIU LEONTE

realizatorul Enciclopediei României, operă pe care puțini o mai credeam posibilă și mai cu seamă în felul cum a apărut, a publicat zilele acestea „Sănătatea publică în România".

Realizat în condiții tehnice optime, volumul acesta aduce date prețioase în legătură cu trecutul medicinei în țara noastră și observații interesante asupra situației actuale.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

a reeditat „Vlaicu Vodă" piesa de mare succes a lui Davilla.

Este, să recunoaștem, un mare serviciu adus literaturii dramatice românești. Dela „Vlaicu Vodă" această oropsită ramură a literaturii noastre, se poate mândri cu puține piese de aceeași valoare.

Afară numai dacă nu ne-am lăsa impresionați de succesele de public obținute de anumite piese pe cari directorii Naționalului le-au găsit tot atât de potrivite la teatrul din **strâmta** Cale a Victoriei, cum ar fi fost pe **largile** bulevarde parisiene.

EDITURA

Fundațiilor „Regele Carol al II-lea" desfășură aceeași activitate pe care a dovedit-o dela începutul, până acum scurtei, dar frumoasei sale activități.

Domnul Perpessicius prezintă astfel o bine aleasă antologie de critică franceză literară „Dela Chateaubriand la Mallarmé" tradusă și comentată de d-sa.

Cartea aceasta deschide o nouă colecție „Critica", menită să pună la îndemâna publicului cititor texte de literatură critică.

Figurează între alții : Chateaubriand. Balzac, Baudelaire, Lamartine, Musset, Hugo, Flaubert, Verlaine.

IN FINE

viața lui Ion Creangă a făcut subiectul unei monografii serioase.

Domnul G. Călinescu a publicat în editura Fundației „Regele Carol al II-lea" o viață a povestitorului humulești.

O părere asupra acestei cărți, care devenise imperios necesară în actualul stadiu de cultură al țării noastre, nu se poate exprima în cadrul unei „cronici mărunte". E o carte de migăloasă cercetare și de adâncire a trecutului, pentru care o notiță nu poate servi decât spre a-i semnala apariția.

Vom reveni așa dar asupra ei, după ce o vom studia în amănunțime.

NUMĂRUL

de pe Iulie al revistei „Insemnări ieșene" aduce același variat și interesant material cu care ne-a obișnuit această eroică revistă provincială.

In frunte, o poezie a lui Topârceanu, „De profundis", scrisă în vremea războiului, când fusese luat prizonier în Bulgaria și în țară era dat mort.

Intors între ai săi, Topârceanu își afirmă existența :

Scriu versuri proaste, deci exist !
Mi-e dor, mi-e foarte dor de-o fată
Trăiesc, de vreme ce sunt trist
Și râd ca altădată

Iar la sfârșit, ironie a destinului, scrie :

De mine moartea va fugi
Cu coasa 'ntre picioare
Căci își va zice 'n gândul ei
„Mor toți, flămândul și sătulul...
Dar ăsta are obicei
Să-mi tragă chiulul".

Din păcate moartea i-a tras lui chiulul cu mult mai de vreme decât ar fi trebuit.

In restul numărului, câteva condeie promițătoare : Eusebiu Camilar, C. Moruzan, Ștefan Ciobotărașu, etc.

PROFESORUL

Har. Mihăilescu din Piatra Neamț a publicat în broșură un articol al d-sale, apărut în anuarul liceului de băeți din acel oraș: „Note în legătură cu opera lui Creangă".

Notele acestea i-au fost sugerate de apariția celor 2 volume „Viața și opera lui I. Creangă" în care povestitorul humulești a fost victima d-lui Lucian Predescu.

O greșeală capitală a broșurii d-lui Har. Mihailescu este că ia în serios această carte și discută în consecință. Notele d-sale se valorifică însă prin materialul privitor la vocabularul lui Creangă. Nemțean de fel, autorul broșurii restabilește unele sensuri ale cuvintelor folosite de Creangă și greșit tălmăcite în glosarul Kirileanu-Vasiliu din ediția „Minerva" ca și glosarul care închee scrierea d-lui Predescu.

Vom reproșa d-lui Mihailescu ținuta prea rigidă și rezumativă a scrierii sale.

r. st.

Din memoriile Reginei Maria

(Urmare din pag. I-a)

poporului său; plin de toate nădejdile supușilor săi, sta în fața lor, pe pragul unei vieți noui.

Era ca o carte necitită încă ; nimeni nu-i știa gândurile dar întrupa, poate, zorile unei mari înfăptuiri ; poate că avea să fie cel ce va îndeplini un vis îndelung visat....

Eu stam puțin deoparte, cu copiii în jurul meu.

Un lung zăbranic îmi acoperea obrazul. Bătăile inimii mele sunau ca pașii soartei. Abia deslușii glasul regelui și cuvintele lui, însă auzii aclamările care le întâmpinară. Regele de mâine... Un strigăt imens, lung. Un tunet de aplauze făcu să bubue bolta.

Apoi deodată răsună în văzduh, numele meu : Regina Maria...

Era și în chipul cum îmi strigau numele ceva ce părea răsunetul unei nădejdi.

Simții deodată că trebue să-mi descopăr fața, în ochii întregei adunări, că trebue s'o întorc spre ea, fără văl cernit care să ne despartă.

O aclamare prelungă ce mă umplea de fiori, isbucni din sute de inimi : Regina Maria....

Și ne uitarăm unul în fața altuia, poporul meu și eu.

Acesta a fost ceasul meu, un ceas ce n'a fost dat multor ființe pe lume, căci în acel ceas, scumpii mei Români nu aclamau numai o idee, o tradiție sau un simbol, ci aclamau și o ființă pe care ajunseseră s'o înțeleagă. Eram a lor..

Au putut urma desamăgiri și dureri, căci suntem cu toții în mâna Domnului. dar ziua aceasta a fost una din cele mai mari cari mi-au fost dat să le trăiesc

Deaceea vreau să-mi închei cartea asupra ei : asupra Țării Românești întorcându-se spre noi ca spre cea mai scumpă a ei nădejde.

POȘTA REDACȚIEI

D. V. Rădăuți. — Mai trimite. Sonetul „Cântă-mi lăutare" e promițător.

„Brașovul" suferă de influența lui Grigore Alexandrescu.

Criș. —

Mi-aduc aminte ca acum
Ce eu nu pot uita deloc
Când te-am surprins odată 'n drum
Perdută erai....
Iar fața ta, un tradafir de foc

Iar altă dată când treceam
Pe lângă tine, tu priveai,
Nu știu? Spre cer când eu cerșeam;

Versuri berechet, dar poezia?... Remarcabilă originalitatea... ortografiei.

I. Gh. D. Berea. — Mai trimiteți. „Manea" e prea de tot condensată. S'ar fi putut face din ea o nuvelă bună.

Ștefan Erimescu. — „O rugăminte" pare să fie serios influențată de „Mai am un singur dor" a lui Eminescu. Este însă o interpretare copilărească a versurilor eminesciene :

Când o fi să mor pădure
La mormânt să mă-nsoțești
Și la cap pentru vecie
Un tei dulce (!) să-mi sădești.

P. Dărășteanu. — „De prin țărani" suferă de pe urma influenței ritmului coșbucian din „Moartea lui Fulger". Sunt în ea lucruri cari denotă că veți putea colabora cu noi.

Mai trimiteți.

T. Dom. — Este o deosebire între *versuri* și *poezie*, de care ar fi de dorit să țineți seama și când scrieți și — mai cu seamă — când trimiteți spre publicare.

Răbdam de frig trei zile 'n rând
Mâncam atunci doar când aveam,
Dar lucru bun : munceam, munceam,
In minte fără nici un gând.

Să faci o poezie numai pentru că n'ai nici un gând, nu credem că e tocmai recomandabil.

Nicolae Vonica. — Nuvela are lucruri interesante. Mai trimiteți. Feriți-vă de prea multe provincialisme.

Ana D. O. — E drept că — așa cum spuneți — răbdarea nu e caracteristica sexului d-voastră, dar noi am anunțat că din prea mare îmbulzeală de materie, la coșul redacției ca și la dosarul de lucrări reținute, nu putem răspunde înainte de două luni, așa cum procedăm cu toată lumea.

Din păcate însă nu am primit nimic dela d-voastră, așa că dacă doriți neapărat să ne cunoașteți părerea, mai trimiteți odată poezia cu pricina.

Pentru propunerea ce ne-ați făcut asupra traducerilor din limba franceză vom mai reflecta.

Ion Mohor. — Nu greșiți. Nu putem face aci un curs de poezie și nici semnala erorile unuia sau altuia. Dealtminteri cine are darul poeziei, își corectează cu vremea singur stângăciile începutului. Dumneata ai calități așa că te sfătuesc să perseverezi. Cred că îți dau un sfat bun. Dealtfel aș fi infinit mai trist dacă mi-ar scăpa o poezie sau o bucată de proză cu adevărat bună decât dacă aș încuraja pe un tânăr lipsit de talent.

s.

LA MOARTEA REGINEI

Din numeroasele poezii primite la redacție cu prilejul morții celei mai iubite Regine, cari toate mărturisesc dragostea nețărmurită a supușilor Ei, desprindem aceste trei strofe ale d-lui Dr. Mircea Moldovan :

Alinătoare de durere,
Intregitoare-ai fost de plai.
Ne lași o țară în putere,
Nu iei nimic și tot ne dai.

Virtutea Ta ne înfioară,
Simbolul Tău e'nfipt în noi,
Iar duhul Tău ne înfășoară
Până în viața de apoi...

Suflarea 'ntreagă Ți se'nchină.
Iubi-te-vom de-acum mai mult
Că dragostei pentru Regină
Ii vom adăoga un cult.

Vin apele!

de GH. BANEA

Dunărea iar s'a umflat, a crescut şi a eşit din matca ei obişnuită. Privalurile au crescut şi ele, ca şi bălţile din care ies. Din subţiri şuviţe de apă care şerpuiesc de obiceiu la margini de şesuri mlăştinoase, pornind din lacurile creiate de Dunăre şi întorcându-se ca nişte cordele de argint tot în ea, privalurile s'au topit, au dispărut în apa care a cuprins totul. Acum se mai cunoaşte doar puţin locul vechiului prival, acolo unde o apă ceva mai închisă şi mai limpede formează un fel de curent, care se mişcă ceva mai repede decât celelalte ape de alături, mai liniştite şi mai tulburi, din care se ridică pe alocuri vârfuri de ierburi. Unele privaluri sunt mai mari şi au nume, precum: Cana Gârlei, Coticerul... şi sunt strâns legate de viaţa localnicilor.....

Vin apele, vin mereu. Rup şi prăpădesc toate în calea lor. Oamenii înspăimântaţi se trag tot mai mult din faţa lor, închinându-se şi devenind din ce în ce mai posomoriţi şi mai osteniţi. Pentrucă unii au auzit, fără putinţă de a-i face de minciună, au auzit desluşit, sbătându-se astănoapte apele Dunării şi rostind de trei ori vorba **om.** Nu mai încape nicio îndoială. Dunărea nesăţioasă nu se potoleşte numai cu prăpădul semănăturilor de pe locurile joase de prin apropierea malurilor ei, cu al vitelor mari şi mici, care n'au fost ridicate la vreme, ci ea mai vrea şi jertfă de vieţi omeneşti. In fiecare an multe fiinţe omeneşti îşi găsesc sfârşitul în apele ei cotropitoare.

Un fior cuprinde pe toată lumea când se aude repetat cu adâncă încredinţare: „astănoapte iar s'au sbătut apele Dunării şi au vuit de trei ori, spunând desluşit **om**".

Da, da! Nu mai încape îndoială de loc. De auzit, s'au auzit. Cine a auzit întâia dată? Nu se poate lămuri anume, dar vorba s'a răspândit cu iuţeală şi acum o ştiu toţi. Dovadă că n'a fost o scornitură este că s'au înnecat mai mulţi. Şi în balta dinspre satul lipovenesc şi peste Dunăre în „balta Ţării", cum este botezată insula mare cuprinsă între cele două braţe puternice ale Dunării, între Brăila şi Dobrogea şi în balta dinspre capătul de deal Urliga.

Apa a ajuns la marginea din vale a târgului dobrogean, unul din cele cu trecut ilustru. Căci pe vremea lui Mihai Viteazul a fost una din cele 24 de cetăţi turceşti semănate dealungul Dunării, cucerite de viforosul domnitor numai în 6 luni; iar mai înainte, în alte vremuri mai vechi, ci-că ar fi fost o aşezare strălucită cu numele **Arrubium.** Acum e un târguşor neînsemnat cu o viaţă domoală, cu toate că pe malul Dunării se încarcă vara destule grâne adunate de prin împrejurimi sau piatră de granit bună pentru pavat străzile altor oraşe ale ţării, în caice ori ceamuri. Uliţele târgului sunt aşa cum le-a lăsat Dumnezeu, adică de pământ. Uscate şi aşternute cu un strat gros de praf vara pe secetă, noroioase când plouă şi e vreme rea. Cum însă orăşelul e aşezat pe un fel de costişă, în amfiteatru, apele se scurg repede la vale. De departe locul pare pitoresc, mai ales cu cele 2 geamii, ce-şi înalţă în sus minaretele svelte. Câte un acoperiş roşcat de olane sau de tablă sclipeşte printre petele de verdeaţă. In spre stânga şi în fund, drept în faţă, cum vii dinspre Dunăre, pe şoseaua bună, sunt mahalalele românilor cari s'au întins şi au copleşit cele două mahalale: bulgărească în faţă, pe vale şi turcească în dreapta, spre Cetate. Aceste două mahalale s'au ruinat, s'au închircit din ce în ce până nu se mai cunoaşte nimic din ele, s'au înnecat de tot în marea românilor. Prima izbitură le-a fost dată de puhoiul apelor Dunării spre sfârşitul veacului trecut. Atunci apa a ajuns până în târg, a înnecat câteva uliţe mărginaşe din partea de jos, dărâmând case şi prăvălii, toate în partea aceea şi cele mai multe ale bulgarilor.

Casa noastră se afla pe aproape, la poalele coastei, pe strada principală, unde se iveau din când în când ceva bolovani şi pietriş, rămăşiţe dintr'un străvechiu caldarâm. Noi ne găseam la cele două margini de mahalale: cea bulgărească sfârşită şi cea românească la început. Eram pe atunci mic, mic de tot. Deabia începusem a umbla copăcel şi deabia deschisesem ochii asupra lumii.

Veneau apele. Ajunseseră pe uliţa noastră, stradă principală de! îi zicea Regele Carol I şi apa se tot prelinsese uşor, uşor, până într'o noapte rupsese şoseaua ce pornea din târg, se încovoia paralel cu cotul Dunării şi ajungea până în faţa Brăilei, oprindu-se pe malul dobrogean. Şoseaua era naltă şi puternică, întocmai ca un dig, care însă n'a putut birui puterea apei. In noaptea când Dunărea rupsese digul şoselei, un „coropcar", adică un negustor marchidan ce-şi purta marfa prin satele dobrogene într'o căruţă acoperită cu coviltir, trasă de un cal puternic, se găsea tocmai la cotul Dunării, dincoace de ruptura făcută de ape şi îndemnase calul să treacă înainte pe şosea, crezând că în cele câteva clipe nu s'o fi adâncit aşa de mult spărtura şi o putea trece. Dar apele năboiseră cu putere mare, aşa că au amestecat în valurile lor furioase şi turburi şi pe bietul coropcar şi căruţa şi calul cel gras şi

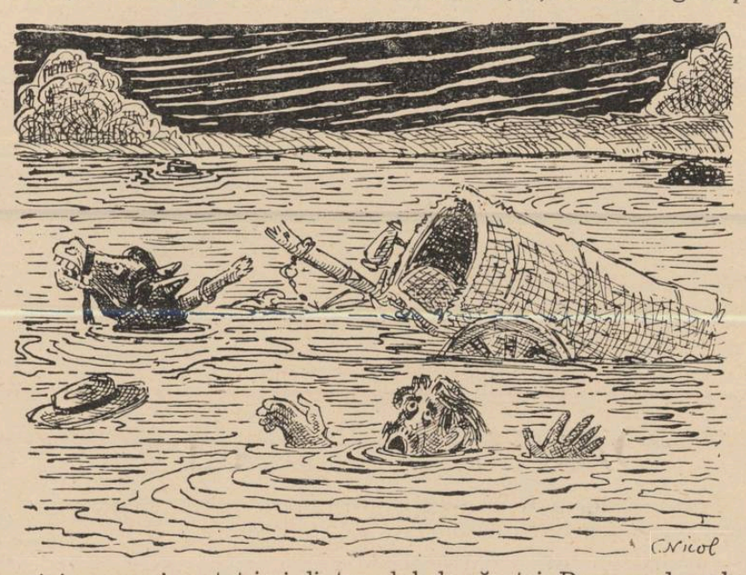

voinic, care n'a putut ieşi dintre ulubele căruţei. Doar nu degeaba Dunărea ceruse om.

Pe uliţa noastră Dunărea ajunsese de făcuse să apară câte o aţă de apă subţire şi limpede pe cele două margini, pe lângă garduri, lăsând însă uscat deocamdată mijlocul străzii mai ridicat. Tocmai plănuisem să mă joc împreună cu ceilalţi copii de prin vecini şi să ne bălăcim ca raţele prin Dunărea ce ne venise la uşă, când m'am îmbolnăvit de pojar. A fost singura boală de care am zăcut vreodată. Când m'am ridicat după boală, peste vreo două săptămâni, apa acoperise în întregime strada, intrase şi la noi în curte cam până la jumătate şi se statornicise acolo. Peste drum de noi, cele două case ale olarului erau în apă până la streaşină. Adică, doar acoperişul lor se lăsase până la faţa apei, căci zidurile se cam înmuiaseră, fiind făcute mai mult din chirpică, un fel de cărămizi necoapte. Pe strada noastră se umbla cu duba ,ori chiar cu **varca.** Ca la Veneţia! La trei case de noi spre târg era o casă mare şi frumoasă în mijlocul unei vii, care se întindea pe deal până în spatele casei noastre. In acea casă frumoasă locuia pe atunci Cucoana Moaşă, o văduvă cu un vlăjgan de băeţandru, care nu făcea nimic. Dar vlăjganul acesta trezise toate invidiile noastre, ale tuturor celor mici. Pentrucă toată ziua pornea cu o pălărie mare de paie în cap plutind pe apele străzii într'o balie mare de rufe. Vâslea uşor cu o lopăţică şi cu un băţ cu vârful ascuţit. Toţi băieţii mahalalei ne asurzeam mamele să ne dea şi nouă aşa ceva

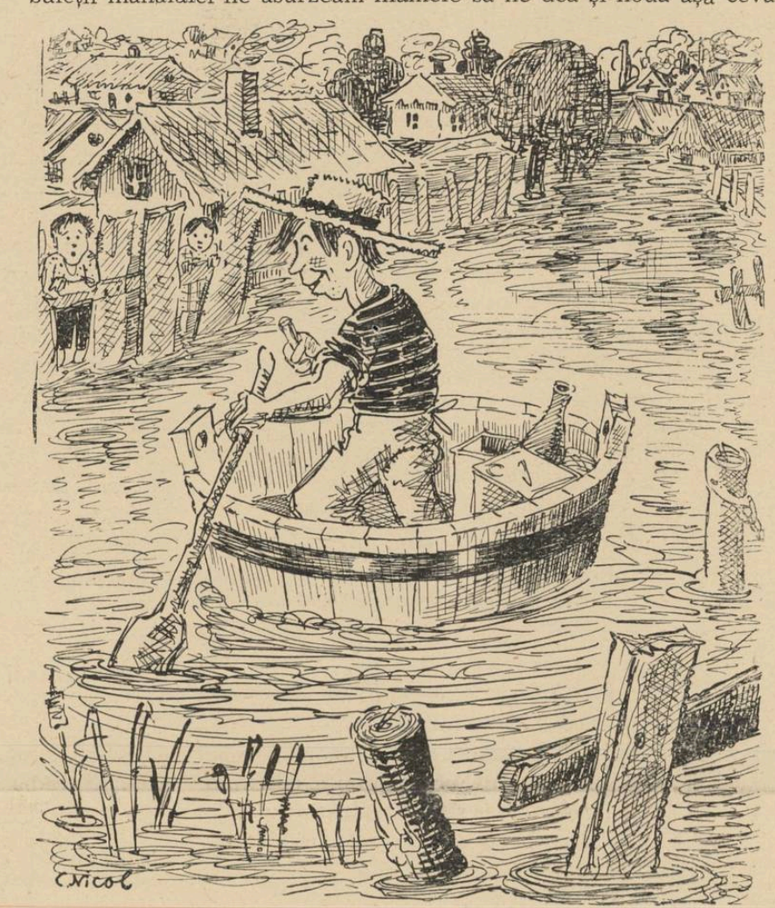

şi mai ales eu. Dar de unde, dacă nu aveam balie? In albiile care se găseau la orice casă de gospodar nu se putea pluti, — erau prea mici şi se răsturnau numaidecât având fundul rotund. Atunci, ce mi-a dat mie prin cap? In curte aveam o teică în care mâncau porcii. Teica era o cutie lunguiaţă făcută din scânduri groase — din „dulapi" — şi, după socoteala mea ar fi fost bună de varcă. Am tîrît-o deci cum am putut la marginea apei, am curăţat-o de orice rămăşiţă de hrană pentru godaci, am spălat-o, am şters-o cu un şomoiog de fân uscat şi în timp ce un prieten de joacă cinchit pe vine mă privea cu interes, am împins-o pe undă intrând în ea. Dar, nenorocire! Teica se uscase tare la un capăt, cel care fusese la deal, cât stătuse la soare şi apa intra înăuntru în voie. Chiar şi fără asta însă, sub greutatea mea se scufundă toată şi naufragiul meu fu desăvârşit. Noroc că la vârsta ce o aveam pe atunci şi la vremea de vară care era, îmbrăcămintea mea se compunea numai dintr'o simplă cămăşuţă. Eram „cu berca", după cum se spunea.

Prietenul meu strigă numaidecât pe mama, care alergă repede, nu ca să mă scape de înnec, ci să mă dăruiască şi ea cu câteva...

Balie mare de rufe nu se găsea, albia nu mă lăsa s'o iau. teica era prea mică şi se scufunda, a trebuit dar cu mare părere de rău să renunţ la arta navigaţiei.

Am luat atunci o scândură, i-am înfipt în mijloc un băţ — catargul — şi am început a o mâna prin apa curţii. Ba o şi încărcam cu felurite mărfuri: cu piper roşu, piper negru, orez şi altele.

Luasem cărămizi şi le pisasem de făcusem din ele piper roşu şi dintr'un pumn de pietriş mărunt închipuiam orezul şi alte mărfuri.

— Trage a negustor, vezi tu?, spunea bunica mamei.

Dar domnia mea asupra apei din curte nu era necontestată. Mai erau şi gâştele cu bobocii lor cu pretenţii serioase. Gâştele şi mai ales gâscanul îmi contestau cu îndârjire stăpânirea asupra apelor şi mă fugăreau mereu, apucându-mă cu pliscul de poala cămăşuţii ori chiar de ce se găsea dedesubt. Atunci, ce să mă fac? Dincolo de curtea noastră se auzeau glasuri de copii mulţi. Pentrucă în dosul casei noastre, aşezate pe deal, se mai sfârşeau lin o mulţime de coline până la poalele cărora ajunseseră apele. Şi în toate părţile copiii stăteau la mal ca muştele. Erau veniţi din tot satul. Unii mai mărişori dădeau cu undiţa la peşte. Şi atunci mai ieşeam şi eu din curte prin poarta din dosul casei, pe deal. Mă amestecam cu ceilalţi copii, dar mă interesau mai ales cei cu undiţele. Mă uitam şi-i vedeam scoţând repede din apă, ba câte un biban galben-verde, ba câte un ghigorţ cu ghimpi, ba câte o roşioară, ba câte o albişoară.

Fiindcă mama nu-mi dădea balie pentru navigaţie, atunci să-mi dea cel puţin cele trebuitoare pentru undit.

— Undiţă? Da ştii tu ce-i aia undiţă?

Ştiam, vezi bine. Ştiam, căci luasem seama la tot ce vedeam. Toate mă interesau. Reţineam chipuri de oameni şi vorbe caracteristice, pe care apoi le imitam în legea mea, pocindu-le de multe ori spre hazul ascultătorilor. Ştiam ce este undiţa. Un bold făcut cârlig, în care vâri o râmă. Legi cârligul cu o aţă tare, pe urmă la vreun cot de undiţă, pui o plută de papură, apoi aţa lungă încă de câţiva coţi o legi de o nuia lungă sau chiar de o trestie bună, o asvârli în apă şi aştepţi. Şi când se afundă pluta în apă, când peştele face **ţic,** smucești undiţa afară şi scoţi peştele pe uscat.

Dacă am văzut şi am văzut aşa, m'am dus şi eu în curte la trunchiul unde se tăiau lemne — noi îi ziceam tăietor — şi am căutat acolo între vreascurile şi crengile ce se găseau, ceva care să se apropie de forma undiţei. Căci nu mă dădeam niciodată bătut eu, chiar atunci când eram numai cât un nod de mare. Am mai ascuţit cu un cuţit un cârligel din lemn de zarzăr şi am rămas tare încântat că aducea a undiţă. Era niţel cam gros, ce-i drept, dar era făcut de mine. L-am legat cu o sfoară, i-am pus şi plută şi fuga la băieţii care pescuiau mai încolo. Dela unul din ei am luat şi un căpeţel de râmă pe care cu greu am înfipt-o în ghimpele undiţei şi am aruncat-o în apă. Dar drăcia naibei! La toţi pescuitorii undiţele se afundau frumuşel în apă, iar a mea nu. A mea plutea culcată pe faţa apei şi nu se găsea nici un peşte aşa de bun, ori nebun, să vie s'o ia deacolo. Văzând ceilalţi băieţi că aşa vreau să pescuiesc, au început să râdă de mine şi să se adune în jurul meu ca la urs. Ba unii mai mari şi mai răutăcioşi, ce şi-au pus în gând? Au prins câteva broaşte, le-au înşirat pe o rămurică subţire de salcie ca pe obleţi şi mi le-au dat să le duc acasă drept peşte. Eu mic şi prost, pe atunci, ci-că le-aşi fi dus. Dar nu-mi amintesc bine. Şi mama, văzându-mă cu asemenea şirag, s'a supărat grozav pe băieţii care-şi bătuseră joc de mine.

— Doar nu suntem **talieni,** să mâncăm broaşte!...

Şi mulţi ani în urmă, unii îşi mai aduceau aminte de şiragul meu de broaşte şi îmi tot spuneau, arătându-mi broaştele de pe malul ghiolului:

— Cărăcăticioare cu patru picioare.... Gheorghiţă, nu le prinzi?

....Apele Dunării n'au rămas mereu umflate. Au început să se tragă încet înapoi şi acuma am putut urmări — cu câtă părere de rău! — cum apăreau grindurile de sub apă, cum aceasta s'a dus din curtea noastră, cum a ieşit mai întâi la iveală burta străzii, cum băiatul moaşei din vecini nu mai pornea char din curtea casei lor cu balia cea minunată ci acum o târâia cu greutate peste stradă de-o vâra în apa care se întindea mare încă pe tot ceirul. Acolo se ducea şi tata cu ceaşmaua la peşte. Prindea câţiva peşti, îi desprindea din plasa ceaşmalei, se întorcea spre mine, care eram după el şi-mi dădea să-i duc repede acasă ca să-i pună mama la gătit. Eu însă, luându-i în mână, m'am dus puţin cu ei la malul apei, am vârât mâna cu ei în apă, ca să vedem ce-o să facă. Dar peştii, bucuria lor. Cum s'au simţit în apă, mi-au şi scăpat printre degete şi au sbughit-o repede. Parcă şi acuma-i văd. Ce veseli au dispărut din ochii mei!

Eu pe mal, mai-mai să plâng.

— Gheorghiţă! Vino'ncoa să-ţi mai dau nişte peşte. Vezi, spune-i să facă şi o saramură, nu numai borş.

Noroc că era peşte mult şi până la urmă nu s'a cunoscut isprava mea. Adică, aşa credeam eu, căci, la masă fiind, numai ce auz pe tata spunând:

— A ieşit şi saramură şi niţel borş. Dar tot Gheorghiţă a fost mai meşter, că el a făcut borş cu zeamă multă, ca lipovenii, cu toată apa Dunării...

Băgase de seamă aşa dar. N'am păţit nimic însă, căci ai noştri nu erau răi de pagubă. Şi apoi pe masa noastră nu era ca în cântecul făcut de lăutari în pofida pescarilor de pe la noi, cântec ce suna:

Pe malul Coticerului....
Mare masă se'ntindea.
Dar pe masă ce-mi era?
Un codru de mămăligă
Şi-o căpăţână de ştiucă....

. . . . . .

...Apele s'au tras deci de tot. Dunărea a intrat în matca ei. Şoseaua a fost dreasă şi întărită, mutând-o cu ceva mai departe de cotul Dunării. Pe ceir a rămas doar un ochiu de ghiol, care seca tot pe secetă sau crestea mult primăvara.

De câte ori, în anii următori, mai auzeam că vine apa, că s'a revărsat Dunărea, îmi tâcâia inima de aşteptare. Mă bucuram să-mai vină Dunărea la uşă, să mă mai joc în apă ca în pragul copilăriei.

Revărsarea cea mare făcuse însă o mulţime de pagube târgului: Strada noastră care avusese în partea pieţii numai prăvălii, după inundaţie şi-a pierdut însemnătatea, a decăzut. Târgul s'a mutat mai la deal, lăsând doar ici colo, câte o prăvălioară mică, unde se mai găsea ceva mardă prăfuită.

Până, în sfârşit, cele din urmă prăvălii s'au risipit tot după o inundaţie. Nu a Dunării. Ci numai o ploaie năprasnică, — o rupere de nori, — a desfiinţat şi cea din urmă dugheană a unui bulgar. Şi-aşa s'au dus bulgarii. S'au dus tocmai acum goniţi de puhoiul apelor, pentrucă la 1877, când cu **bozgunul,** cum mai spuneau cu

o vorbă turcească bătrânii cari apucaseră şi stăpânirea turcilor, bunicul meu dinspre mama, fiind între ciorbagiii târgului, între **azale,** adică între consilieri, rugase pe turci să cruţe şi pe bulgari, după cum cruţase şi pe **moldoveni.**

Bunicul meu îşi pusese toată greutatea ca să scape dela măcel şi pe bulgari, că's creştini, fără să presimtă că aceştia vor întoarce binefacerea mult mai târziu, în felul lor bulgăresc, celui mai drag dintre nepoţii lui.

Cântec

Fata ce-a venit aseară
Ca să-şi uite aici trecutul,
Cu trup plin, frumos ca lutul,
Lapte, vin, nectar şi ceară, —
N'a venit comori să-mi ceară,
Ci să-mi sufle 'n vers durutul
Cântec din necunoscutul
Vieţii, iară.

Fata ce-a venit aseară,
Numai basm şi vis întreagă,
Avea'n inima beteagă,
Sub tristeţi (cruzimi de fiară).
Griji de zână să nu piară
Patima care ne leagă,
Cerul să ne ţină'n ghiară
Vieaţa 'ntreagă.

Fata ce-a venit aseară
Nu ştiu de-o veni şi mâine,
Pentru sare, pentru pâine,
S'o primesc din prag, sprinţară
Şi s'o prind în braţe iară,
Să mi-o apăr mâini — poimâine,
De huliri şi de ocară,
Ca un câine.

Fata ce-a venit aseară,
Fata mea şi-a nimănui,
Nu ştiu'n suflet und' să-i puiu
Ochii verzi de piatră rară,
Braţul alb şi pur, brăţară
Prinsă'n drumul nu-ştiu-cui,
Sânii cruzi ca floarea-amară
De gutui!

Fata ce-a venit aseară
Nu ştiu doamnă de va fi
Zorilor aprinse 'n vii,
Soarelui de toamnă'n pară
De-asfinţit, — sau Niagară
Grea, dorinţelor pustii,
Ce'n neanturi toate-mi ară
Câte-s vii.

ŞTEFAN STANESCU

POEM

Veşnicia mişcă stranii
Minutare, în pădure.
Munţii par enorme cranii
Cu ascunse plete, sure

Vremea generos împarte
Cu aprinsa ei măsură
Frunze, zapise de moarte,
Sub a stelelor arsură.

Noi urcăm, orbiţi, pe cranii
In uitate ore sure.
Veşnicia mişcă stranii
Minutare, în pădure.

AUREL MARIN

CREAŢIUNE, CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

de G. C. NICOLESCU

Apariţia unui roman al cărui autor este critic literar a pus din nou în discuţie problema dacă este posibil ca cineva să fie, în acelaşi timp, creator literar şi critic. Dacă pornim dela cercetarea superficială a faptelor şi ne limităm la literatura noastră, răspunsul ar trebui să fie afirmativ. Afară de cei doi, trei critici maturi, care îşi fac un intermezo în activitatea lor obişnuită scriind romane, avem o remarcabilă eflorescenţă de tineri, care sunt de toate şi nimic, activând în toate genurile, inclusiv romanul şi critica, fără să se oprească asupra unuia singur. In literaturile străine, sunt de asemenea câteva nume care au ilustrat cele două genuri ce ar părea antagonice. Sainte Beuve, Bourget, Wilde, Capuana, Carducci sunt numai câţiva din cei ce ar putea fi numiţi pentru a răspunde negativ la întrebarea dacă într'adevăr critica şi creaţiunea literară se exclud.

Totuşi Paul Bourget, cu toată simpatia de care se bucură paginile sale de critică, este pentru toţi un romancier; Wilde, Carducci şi mulţi alţii rămân pentru noi autorii operelor lor de creaţiune; iar nu critici.

Ce se alege însă de opera critică a sciitorilor? Din punct de vedere general, ea este pierdută. Pentru documentare asupra unei chestiuni nimeni nu se adresează niciodată lui Bourget, spre pildă, care este cu toate acestea atât de plin de bun simţ şi măsură în criticele sale, sau lui Wilde, ci merge la criticul de profesie, la istoricul literar, care îi furnizează materialul necesar. Când totuşi o judecată dela un astfel de critic este utilizată, aceasta e pentru a pune în lumină o înrudire de spirite sau orice altceva, relevant tocmai prin faptul că a fost spus tot de un creator de artă. Din punct de vedere particular însă, această operă critică este salutară pentru înţelegerea şi posibilitatea de adâncire a personalităţii şi literaturii autorului ei.

Trebue recunoscut că până acum într'adevăr nu părea să fie incompatibilitatea între a face critică şi a face literatură, pentrucă şi una şi alta erau concepute ca nişte opere de creaţiune pură, datorite inspiraţiei. Critica literară nu era şi nu este foarte adesea decât pretextul unei scrieri în care totul este arbitrar, bazându-se numai pe *gustul* celui ce judecă. Pentru a fi critic nu este necesară decât lectura operelor ce apar, în legătură cu care urmează să se scrie.

Dar lucrul nu mai este posibil. Incă de mult, Brunetière scrisese, şi din păcate mulţi romancieri şi mulţi critici n'au citit măcar această frază: „on ne peut savoir la mesure d'un romancier que lorsqu'il a écrit une histoire sans amour, tout aussi bien que l'on ne saurait obtenir celle d'un critique tant qu'il ne s'est pas expliqué sur le XVII-e siècle". Ţinând seama de realităţi, secolul al XVII-lea francez este ceea ce ar fi secolul al XIX-lea pentru noi.

Critica pretinde, este adevărat, o largă pregătire şi o îndelungată meditaţie asupra problemelor, care nu-ţi mai îngăduie să te stăpânească alte gânduri. Dar nici artă fără întârziere în meditaţie şi fără trudă în execuţie nu este posibilă. Şi una şi alta îşi cer drepturi de exclusivă atotstăpânire, de acea se exclud, atunci când şi critica şi literatura sunt realităţi şi valori. Incompatibilitatea între a face critică şi romane nu este deci una de principiu, ci una de fapt, ceea ce este mult mai important.

Este semnificativ că din toate romanele scrise de criticii noştri, unul singur rămâne: *Adela* de G. Ibrăileanu. Dar el nu este romanul unui critic, ci al unui erudit care, atunci când a simţit că se apropie de capătul vieţii, a încheiat senin meditaţiile asupra spinoaselor probleme ale specialităţii sale. Neputând trăi decât în meditaţie, el s'a aplecat asupra propriului său suflet şi trecut, pe care şi le-a răscolit şi din care a scos apoi, nu avântata retorică sau obscura dialectică în slujba unei idei, ci fructul bine copt al unei severe şi unice pestaţiuni spirituale.

Este de asemenea semnificativ că cel mai ales reprezentant al criticei franceze de după război este Albert Thibaudet. Citind cartea *Réflexions sur le roman,* în care sunt strânse recenziile sale publicate de-a-lungul anilor, rămâi uimit de erudiţia, adâncimea judecăţilor şi finul simţ al încadrării, neobişnuite în critica literară curentă, pe care le pune la dispoziţia criticului istoricul literar care era Thibaudet.

Din cele arătate mai sus reiese că asistăm la un faliment al criticei literare, Ea a fost reprezentată uneori prin figuri remarcabile. Acestea vor rămânea. Dar critica literară, sub forma de diletantism în care apare în mod obişnuit, nu mai poate dăinui [1]).

Dar dacă într'adevăr critica literară moare, rămâne un loc gol? Mai întâi, genurile literare nu mor, ci se perimează sub una din formele preferate la un moment dat. Critica literară, sub forma de azi, uşor abordabilă pentru oricine, va continua să mai apară. Dar forţa ei va înceta: toţi îşi vor da seama că nu este decât un exerciţiu beletristic şi nu-i vor mai acorda încrederea ştiinţifică pe care o avea uneori. Ea va fi mâine ceea ce ar fi fost la 1900 o critică literară scrisă în versuri, după modelul lui Boilreau. In al doilea rând, locul nu va rămâne gol, pentrucă istoria literară a ajuns la atâta maturitate, diversitate şi suplеţe că poate fi primită de toată lumea fără suspiciuni.

Este poate mai mult decât o întâmplare că epoca de glorie a criticei literare pure este tocmai 1900—1910, în care se naşte ca o disciplină de sine stătătoare istoria literară, ale cărei principii şi metode le schiţează G. Lanson, la 1909.

Limitându-ne la ceea ce se formula teoretic atunci, sigur, azi n'am avea disciplina cu care să ne putem mişca în voie pentru a înlocui critica literară. La principiile cam rigide şi cam externe ale acestui părinte al istoriei literare, s'au adaos treptat nenumărate elemente ajutătoare. Avem *Literatura comparată,* de care nu făcea abstracţie nici Lanson, dar care a fost sistematizată de Van Tieghem; avem un model de utilizare fericită a biografiei şi a datelor în general pentru interpretarea operei, în *Goethe* al lui Gundolf; avem metoda lui Mornet, de încadrare a ideilor şi sentimentelor conţinute de o operă; avem metodele de interpretare formală a operelor, în care îşi au partea lor de merit Lanson, Bally, Thibaudet, datorite mai ales lui Vossler, Spitzer, Hatzfeld, Pongs; avem, în sfârşit, direcţia cercetării structurale a operei în sine.

Toate acestea se strâng din ce în ce într'un mănunchi. Metodele de cercetare nu mai alcătuesc şcoale vrăjmaşe, ci se întrepătrund, mergându-se cu paşi din ce în ce mai repezi spre sinteza tuturor direcţiilor pomenite, care va constitui adevăratul mijloc de cercetare literară.

Poate astăzi istoria literară, mai ales la noi, să nu fie în stare încă să înlocuiască în totul critica literară. Aceasta însă să nu ne împiedice de a vedea şi a spune adevărul: Critica literară este falimentară. Ea va mai produce desigur romane, dar aşa cum există astăzi, nu trebue şi nu mai poate să dureze. Numai pe fundamentul istoriei literare se va putea face critică literară.

[1]) Ar fi aici de făcut unele precizări. Articolul acesta a fost scris mult mai de mult aşa că nu le mai pot integra, cu toate că trebuiau luate în seamă în această discuţie şi că sunt din nou de oarecare actualitate. Poate că voi reveni şi voi putea spune câteva cuvinte care să limpezească această problemă şi din punctul de vedere care a fost pus în circulaţie în ultimul timp, cu ocazia apariţiei cărţii d-lui Şuluţiu.

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

Tipăriturile societăţii compozitorilor români

Muzica românească, cenuşăreasa culturii noastre, a întâmpinat dela început, printre alte vitregii ale unei soarte puţin favorabile, foarte mari dificultăţi de editare.

Se ştie că n'avem o editură muzicală specializată şi că, din acest motiv, încercările de a tipări în ţară sunt deosebit de anevoioase şi de costisitoare.

„Societatea compozitorilor români", care activează intens, dar fără cea mai mică trâmbiţare, pentru ridicarea şi înzestrarea muzicii româneşti, n'a omis din rodnicele ei preocupări, problema aducerii la lumină a cât mai multe şi mai bine alese din năpăstuitele slove muzicale româneşti.

Fără acest ajutor, multe dintr'însele ar fi rămas, probabil, troenite pe vecie în ermetismul mapelor, neştiute şi condamnate să nu-şi afle niciodată locul meritat în viaţa muzicală.

Este aproape de prisos să se arate, că opera de valorificare prin tipar a compoziţiei româneşti este o acţiune de sacrificiu, cel puţin până astăzi, impunând sforţări materiale cu atât mai grele, cu cât sunt susţinute exclusiv prin proprii puteri şi o strădanie, niciodată compensată printr'o difuzare mulţumitoare a lucrărilor scoase la iveală.

Este drept că „Societatea compozitorilor români", străină de orice reclamă, de orice sgomot, de orice intenţie de comercializare, a mers poate prea departe cu desinteresarea şi izolarea în muncă de pur idealism, uitând de foloasele pe care o acţiune de propagandă le pot aduce unor înfăptuiri de valoarea celor ce a realizat.

De aceea, numai cei ce s'au apropiat de stupii de culegeri populare îmbelşugaţi cu rost exemplar de compozitorul Constantin Brăiloiu împreună cu tinerii care au norocul să-şi facă iniţierea în preajma acestui musicolog şi muzician de capacitate europeană şi au urmărit tot ceea ce se creează în „laboratoarele" de muzică ale societăţii compozitorilor, îşi dau seama de însemnătatea lor pentru cultura românească, slujită frumos şi prin latura editărilor componistice autohtone.

Totuşi, consecinţele bune pentru muzica românească, care ar fi trebuit să decurgă din aceste editări, sunt departe de a lua proporţiile dorite, atâta vreme cât îngrijitele exemplare, apărute cu truda şi cheltuiala societăţii compozitorilor, nu sunt cerute în măsura ce s'ar cuveni, pentru concerte, colective sau individuale.

Dragostea de muzica dela noi, nu este încă răspândită, nu-şi face loc, stingherită de vrăjmaşi vechi, pe care e timpul să-i înfrângem: snobismul, neîncrederea în forţele noastre, lipsa de îndemn către cunoaşterea bunurilor noastre artistice şi lipsa tristă a concursului oficial.

Vom aminti, în ceea ce priveşte ultimul punct, că, la „Filarmonica" minunatele cântece cu acompaniament de orchestră ale lui Constantin Brăiloiu s'au executat o singură dată, acum câţiva ani, o lucrare de calitatea divertismentului rustic de Drăgoiu, e de asemeni dată uitării, iar cele două dansuri populare româneşti de Theodor Rogalsky, pline de vervă şi de atmosferă românească şi ingenios scrise pentru suflători, baterie şi pian, n'au fost nici măcar onorate cu o singură interpretare la „Filarmonica".

Aceste lucrări sunt excelent editate de „societatea compozitorilor români", precum se vede însă, fără aprecierea datorită, chiar acolo unde subvenţiile constitue o obligaţie în acest sens.

Orchestra Radio, orchestra asociaţiei culturale C. F. R., orchestre din diferite oraşe româneşti, trebue să caute a-şi îndeplini o misiune esenţială a existenţei lor, înscriind cât mai des în programe compoziţiile româneşti bune.

In ce priveşte pe profesioniştii concertului instrumental şi mai ales vocal, cercetarea repertoriului acesta de tipărituri nu trebue ocolită, multe lucrări de interes şi preţ real aşteptându-i între scoarţele tipăriturilor făcute de societatea compozitorilor.

Dansurile populare pentru pian de Sabin Drăgoiu abundă în colorit pitoresc, în scris pianistic isbutit, în mărturisiri delicate de sensibilitate specific românească.

Cât de rar sunt ascultate în concert! Sonatina de Marţian Negrea, tot pentru pian, de elegantă şi mlădioasă elocuţiune, nu se aude nici ea.

Cât despre armonizările de rară măestrie ale lui Constantin Brăiloiu, care ştie să găsească, fără un sunet de prisos, fără o distonare în stil, toată prospeţimea şi expresivitatea neaoşe a isvorului popular, „Spitalul amorului" pe cântece culese de Anton Pann şi cântecele populare, sunt adevărate pagini de antologie.

Adâncitele cântece de Mihail Jora pe versuri de Octavian Goga, cântecele pentru copii de Ioana Ghica-Comăneşti, apoi pentru trio sau quartet, compoziţii de Paul Constantinescu, unul din tinerii cei mai dotaţi şi mai reprezentativi ai compoziţiei româneşti, de George Enacovici sau de Ionel Perlea, sunt alte rezerve de selecţionat material muzical din ţară, apărut mulţumită societăţii compozitorilor români, dar atât de rar folosit.

Insfârşit corurile şi cântecele lui D. G. Kiriak, unul din ctitorii muzicii româneşti, a cărui luminoasă modestie este şi astăzi prezentă în memoria celor ce l-au cunoscut, sunt desigur din cele mai de preţ exemplare de grai muzical pur românesc pe care le avem, iar editarea lor cinsteşte pe cei ce au făcut-o.

Munca neîntreruptă a societăţii compozitorilor nu aşteaptă recompense şi cuvinte de laudă, dar este păcat să nu găsească ecoul şi înţelegerea necesare unei susţineri cât mai largi a iniţiativelor ei, din care cea editorială se adresează, în chipul cel mai direct, întregei mişcări muzicale.

In ţara mea

Am muşcat în plimbarea spre stuful tăios
Toate merele coapte căzute pe jos,
Am intrat şi desculţă în iarba roşcată,
Incălzită de soare, de ploaie muiată.

Coboram spre nisipul din Răut cu flori
De buruiene pe mal; şi scăldatu-mi sub nori
Mă unea cu cireada'nsetată d'amiaz.

Arendaşi lipoveni iscodeau cu necaz
Cum porneam spre harbujii ce sună a coş
Spre zămoşii gălbui în amurgul de opt...

Duhul veşted ce aduce a perjă uscată
Mă va găsi crezând în vara nesecată,
Impotriva mătăsii de fire, ce vrea
Să'nvălească uşor Basarabia mea.

Când va veni şi vremea mustului presat,
Mă va pătrunde iar natala adiere,
Invechitul belşug şi gustoasa tăcere....
Din prima tinereţe tot ei m'au legănat!

OLGA CRUŞEVAN FLORESCU

Moartea marelui Basarab

de OLGA GRECEANU

Era în anul dela Christos 1352 şi era luna lui Cuptor..

Clopotele sfântului locaş domnesc din Câmpulung, băteau jalnic şi întrerupt. Atât de jalnic se lovea limba în pereţii de aramă, că mulţimea desculţă ce mergea pe drumul prăfuit, îşi trase carele la o parte, să asculte în voe.

Fierarul rămase cu ciocanul în mâna-i ridicată, fără a mai da lovitura: ţesătoarea îşi lăsă urzeala şi ridică privirea. Zaraful din colţ îşi încurcă socoteala arginţilor şi sta să asculte! Se petrecea ceva.

Nedumeriţi erau şi neguţătorii cari şedeau cu picioarele încrucişate în mijlocul mărfurilor şi bucatelor lor. Muşteriii au încetat aprinderea de vorbe pentru târgueli. Femeile, ieşite în pragul caselor, se întrebau :

— Pentru cine atâta zbucium în văzduh? Cine-i acela petrecut din astă viaţă, pentru care bat clopotele cu atâta jale?

Veneau şi alte gospodine, legânându-şi pe cap ulcioarele cu apă din fântână, sfătuindu-se între ele :

— Se aude ceva?

Nimeni nu da nici o ştire, şi nimeni nu ştia să tălmăcească glasul clopotelor.

Şi iată că un ciobănaş, abătut pe acolo, căruia soarele arzător al amiezii părea să-i fi pălit obrazul, se opri în prima poartă şi grăi cu sfială:

— Se aude că pe turla Casei Domneşti, se leagănă maramă neagră.

Şi zicând acestea vru să păşească mai departe, dar într'o clipă se adunară în preajmă-i toţi oamenii locului, dorind să ştie ce e adevărat şi ce a vrut să spuie.

— Cum spui? Maramă neagră pe Turla Casei Domneşti?... Ai văzut tu?..

Ciobănaşul urmat de două oiţe albe, ce se opreau ici-colo să apuce dela vreo tufă, dădea din umeri...

— Eu n'am văzut.... Dar se aude că Domnul Ţării a murit. Văzduhul nu înceta să sune şi trebuia să fie ceva adevărat.

Fiecare îşi pleca smerit capul şi rostia unul altuia :

— Să fie oare adevărat? Atunci, fără doar că ne vom duce. Şi spuse negustorul de arginţi:

— E datoria mea, precum e chiar şi vrerea mea.

Lăsând toate în voie, de par'că de acum toate pe loc vor sta, o porniră toţi pe jos spre Curtea Domnească, să vadă cu ochii cât poate fi de adevărată vorba ciobanului.

Din fiecare curte ieşeau alţii şi tot alţii şi tot mai mare se făcea convoiul nedumerit.

Şi iar spunea unul altuia :

— Aşa să fie? E dară moarte pentru fiecare?

Ieşiră şi preoţii pe uliţi, deavalma cu poporul uimit, gata să se tânguie de durerea ţării.

Porniră toţi pe cărarea prăfuită : Când trecură pe sub zidurile de bolovani şi se văzură ajunşi la podul de lemn de peste gârla şerpuitoare, mulţimea se opri.

Acolo, sub ochii lor, moartea era vestită.

— „Cu adevărat dar, că sus pe turla Casei Domneşti stă maramă neagră!".

La capătul drumului, unde se oprea zarea privirii lor, se vedea Poarta Domnească, larg deschisă. Cu fiecare pas ce făceau, vedeau tot mai mult. Ajunşi aproape, au văzut ca niciodată, Curtea toată, şi straja domnească şi boierii şi călugării şi popii, alergând când afară, când înăuntru, cu făclii şi cădelniţe, cu porunci şi cu ştergare.

Mulţimea plânsă şi obosită se aşează fără nădejde sub umbra blagoslovită a copacilor, privind fără să înţeleagă...

A treia zi era ziua de îngropăciune.

Însoţit de logofăt, venea grăbit de pe marginea drumului scriitorul Măriei Sale, în mână strângând peceţi, şi sub braţ un sul din piele de viţel.

Intrară amândoi în Casa Domnească, pe scara de lemn cioplit, trecută prin galeriile cu vergele, pe sub bagdadiile înflorate, printre cete de stâlpi uriaşi, şi se opriră în pragul spătăriei, împrejmuită în patru laturi de galerii deschise.

Jalea ce venea dinăuntru, te îmbia acolo să nu mai cercetezi.

Cât ar fi întunecimea nopţii de plină de groază, nu e groază şi nu e întunecime mai mare ca în inima Doamnei Marghita.

Nu e suspin mai jalnic ca al Doamnei.

S'a adunat acolo, în biata ei inimă de văduvă, toată suflarea arzătoare a chinului de acum. Suferinţa i-a intrat ca trăznetul, cu fulgerele străpungătoare din cer, ca suliţi frânte. Din tot adâncul chinului se arătau vrăjmaşii bucuriei, toată prăsila besnei şi a spaimei zilelor de mâine şi a durerii fără sfârşit.

— Domnul meu, Domnul meu!

Aşa se tânguia Doamna şi-şi frângea mâinile, rătăcind năucă de la un capăt la altul al spătăriei. Pe năsălia făcută din patru pari de măr împletiţi, zăcea lungit, ţapăn, Voevodul Ţării: **Marele Basarab,** întemeietorul Ţării Româneşti, învingătorul ungurilor, doborîtorul lui Carol Robert. Zăcea ţapăn, cu deşerturile supte, uscat şi zbârcit, galben şi rece, pierdut printre florile presărate din belşug. La picioarele năsăliei, în genunchi, nu nenorocit călugăr a cărui galbenă piele, arsă de soare, era lipită de oase ca jarca unei fiare, îngâna rugăciunea morţilor, cu ochii închişi, cu capul dat pe spate.

Doamna par'că nici nu-l vedea, nici nu-l auzia. Plângea şi scrâşnia din dinţi, în timp ce boierii stau cu mâna la gură, nemângâiaţi.

— Scoală-te Mărite Domn, dă marama la o parte şi te aşează iar în jeţ domnesc, să ai iară bucurie.

Arsura iubirii mele, nu mai are putere să te trezească? Laşi tu ca cei ce te-au iubit să se bocească, să se frângă de durere că ţi se va stânge şi trupul pe care noi îl vom da viermilor?... Să te dăm noi târâturilor de sub pământ, să-şi facă din trupul Domnului meu groaznicul ospăţ? Şi mari şi mici, şi buni şi răi, la fel să piară? Tot una să fie ursita cărnii lor? Pentru toţi bucuriile să se sfârşească în durere, tinereţea în bătrâneţe, iubirea în pierderea celui iubit, viaţa în moarte?... Uitaţi-vă boieri.... Cel ce stă aici, întins, rece, a mâncat odată, a băut, a luptat, a iubit. Deacum, gustul gurii îi este luat. Auzul urechilor astupat, vederea ochilor îi e orbită. Domnul Meu! Domnul Meu! E nedrept să stai tu aşa, împietrit, cu mâinile cruciş pe piept, când eu plâng şi mâinile mi le frâng. E nedrept ca luminatul tău trup să-l ceară de acum pământul, când pe mine nu mă cere! Cum să rabd eu viaţa fără tine? Cum să te văd eu pe tine întins, fără suflare, şi eu tot să mai trăiesc? Cum să-ţi văd eu între degete, crucea în loc de buzdugan? Să-ţi fie la picioare Icoana Adormirii, în loc să-ţi stea boierii şi să le poruncesti? In loc de giubeaua domnească, giulgiul de argint al celor duşi?

Sgomot de plânsete se ridică din colţul unde stau laolaltă Noul Voevod Nicolae Alexandru Basarab, Doamna şi copiii lor.

Spaima şi oboseala le-a sleit cu totul sângele. Stau încremeniţi, galbeni, unul lângă altul, cu capetele pe mâini, cu ochii tulburi şi holbaţi. Par a fi pierdut orice simţire.

Ana, micuţa copilă de opt ani, se lipeşte de poalele maicii sale, tremurând. Ii e frică.

— Aşa o să fiu şi eu odată?

Inspăimântată, Doamna Clara o priveşte. Ii cuprinde căpşorul cu mâna, şi i-l lipeşte de piept.

— Taci, îi şopti.

— Aşa-i sfârşitul tuturor cari trăesc? întrebă a doua oară.

— Aşa-i sfârşitul tutulor.

Şi micuţa Domniţă plânse mai amar.

Prin uşa dată în lături, scriitorul Măriei Sale zărea preoţii în vestmintele ca pulberea de aur, cum cădelniţau în jurul mortului, cum chemau pacea dumnezeiască asupra zbuciumatului suflet al Doamnei.

Patruzeci de călugări, unul lângă altul, cu ochii în pământ, cu mâinile vârâte în mânecile desfăcute, cântau prohodul.

Din două vase de lut în cari ardeau fitiluri îmbibate cu uleiuri groase, se răsfrângea o lumină galbenă pe faţa lor şi aşa destul de galbenă.

In dosul lor sta straja Domnului, cu lăncile poleite în vârf şi mânere, pârcălabii, vistiernicii, slugerii, vătaşii, aprozii şi armaşii.

Stau şi boerii şi feciorii de boeri, îmbrăcaţi cu şavane şi cabanite negre, fără podoabe şi cu capul gol.

In uşa mare se ivi şi Marele Postelnic. Zărind pe scriitorul domnesc, veni spre el, cu capul în pământ. Ochii îi erau roşii de plâns.

— Adus-ai tot?

— Adus.

— Şi peceţiile domneşti?

— Şi.

Şi trecând cu el în cancelaria domnească, într'un colţ unde era pregătită o măsuţă, chemă şi pe Marele Vornic şi pe Marele Spătar, şi zise scriitorului domnesc :

— Scrie aşa :

„S'a săvârşit din viaţă azi, 29 Iulie, anul 1352.

„De la Christos, Marele Basarab, bine credinciosul Voevod şi însuşi stăpânitorul întregului ţinut al stăpânirii sale, întru Christos, Dumnezeul bine credincios....".

Când sfârşiră de scris, intrau tocmai în spătărie sfetnicii Domnului, dregătorii şi copiii de casă şi slujitorii cu făcliile aprinse.

Indurerata Doamnă înţelese că ceasul de îngropăciune a venit.

Se sculă în picioare. Dar cum începu să se clatine, feciorii ei, Ivancu şi Voevodul Alexandru, alergară lângă ea şi o apucară de subţiori.

Se făcu linişte mare.

Preotul veni în mijlocul adunării, îşi făcu cruce şi grăi cu glas tare, Crezul.

Incepu apoi jalnica cântare, în timp ce afară, din clopotniţă se ridicau vaete de aramă.

Doamna plânge sfâşietor.

Plâng şi boierii, şi ostaşii, şi egumenul, şi straja, şi slujitorii Domnului, — plâng toţi.

Sgomotul cădelniţelor ce-şi trag lanţurile de argint se amestecă cu sughiţuri şi suspine.

Când jalnica litanie de îngropăciune şi liturghie se sfârşi, un tânăr călugăr veni în mijlocul adunării şi luând Icoana Maicii Domnului de la picioarele Voevodului întins, o ridică de trei ori în sus, o duse în faţa preotului, care se închină şi o sărută, apoi, cu sfială, o întinse Doamnei să facă acelaş lucru.

Cumplită fu dintr'odată, atunci, căutătura Doamnei.

Smucindu-se din braţele feciorilor ei, ridică capul, se opri din plâns, şi arătând cu bărbia pe Voevodul ţapăn, dădu icoana la o parte şi răcni:

— La ce bun să mă închin? şi zicând aceasta, Doamna se lăsă în genunchi şi plânse amar, şi din pricina strigătului ei de durere, pătrunseră noui bocete în încăperea întristată şi o nouă mâhnire se întinse peste întreaga adunare.

Ca privirea cea din urmă a soarelui când asfinţeşte, aşa era de blândă căutătura cu care Episcopul privea la Doana, care sughiţa în plâns.

Incremenit cum sta, cu pristolul de după gât şi cu cădelniţa în mână, el dete trist din cap şi zise :

— „Mângâie-te, Mărită Doamnă! Te mângâie, oricare ar fi durerea Ta, aci, pe pământ. Aşa e viaţa. E făcută din bucurii mincinoase şi din dureri, ce ele, vai, nu sunt mincinoase.

Te mângâe Doamnă, că din tulpina Ta şi a Lui, s'a născut un vlăstar domnesc. O! Casă fericită a Bassarabilor! O! Tu, dulce Stăpână, scupă tutulor boerilor şi tutulor oamenilor pentru măreaţa naştere, închină-te lui Christos".

Işi făcu semnul crucii şi aşteptă.

Doamna nu clinti.

Nici vorbi decât un singur cuvânt, cu mâhnire, atunci când Voevodul Alexandru, covârşit de durere, căzu plângând la picioarele ei şi oftă: „Nu-şi găseşte Doamna mea, mângâere în noi?

Năucă, îşi ridică capul şi şopti, mângâinu-i cu degete de ghiaţă pletele castanii: „In voi?... In voi?...".

Părea că nimic nu înţelege.

Clopotele iar prinseră a se tângui.

Marele Postelnic porunci atunci ridicarea trupului.

Opt boieri de mâna întâi şi feciorul cel mic al Voevodului mort, Ivancu, ridicară năsălia pe care o sprijiniră pe umerii lor încovoiaţi. Şi-aşa cum porneau, gârboviţi de povară, cu picioarele ostenite, cu faţa scăldată de năduşală, păreau aidoma purtătorii durerii.

In cap mergea preotul şi ceata de călugări, urmaţi de Doamna, de Voevodul Alexandru şi de toată casa domnească.

Ajunşi afară, în curte, călăraşii domneşti ce înconjurau curtea, începură să sloboade sunetul prelung al tobelor, care se amestecă pe dată cu vaetele poporului ce sta afară, sub cumplita arşiţă.

Lumea sărmană, desculţă şi răbdătoare, era în aşteptare, sculată de cu zori, pe nemâncate, ca să se uite dealungul drumului ce leagă curtea de biserica Domnească, gata să se scoale la trâmbiţatul depărtat al toboşarilor morţii.

Nimeni n'a rămas pe acasă, căci nimeni nu vroia să fie lipsit de cuviinţă faţă de acel ce le-a ocrotit viaţa, de la care le-a fost dat să fie scutiţi de stăpânire duşmană şi binele de a trăi neturburaţi.

Norodul din tot plaiul Muscelului şi Argeşului, şi încă de prin împrejurimi, gătitu-s'au în haine cernite întru întâmpinarea alaiului de jale. Femeile purtătoare în sân de boabe de grâu, pentru a fi strivite de tălpile noului Voevod, se orânduiră dincolo de vad, unde tobele aveau să răsune acel „soseşte" şi unde avea să fie oprirea Doamnei, ca Ei să i se închine. Femeile aveau să arunce acolo, boabe de grâu, iar bocitoarele să risipească vin şi untdelemn sub năsălie.

Copiii se ţineau la umbra pomilor, gata şi ei, la cel dintâi semn, să se urce

Basarab I şi Doamna lui (După fresca din biserica Domnească dela Argeş)
(Din N. Iorga : „Portretele Domnilor români)

sus pe crăci, să privească...

Şi cum oamenii nu vedeau pe nimeni venind, se îngrijorau.

Cu mâna pusă streşină la ochi, ispiteau drumul din miază-zi şi plecând urechea să afle dacă drumeţii nu aduceau de pe cale vreo veste, se cercetau unul pe altul : „Se vede ceva? Se aude ceva?...".

Arşiţa era crudă, şi cum sub paşii fiecărui drumeţ se ridicau nori de praf, se gândiră oamenii să aducă burdufurile de acasă şi să mai stropească drumul.

Indată se şi ridică puţină răcoreală din pământul năduşit, şi tocmai atunci, de departe, răsunară capacele de aramă ale crainicilor.

„Vine".... „Vine", se şopti din om în om.

Cu adevărat, venea încet, încet, jalnicul convoi.

Priviră oamenii cum episcopul, egumenii, preoţii, diaconii şi călugării păşeau domol în frunte, legănându-şi picioarele grele, în voia cântecului de îngropăciune.

Priviră cum un copil de casă, obosit şi aprins la faţă, purta cu braţele întinse pleoapa pe care stau încrucişate sabia şi buzduganul domnesc.

Şi la vederea lor, dădură drumul jelaniei, cu bocete nestăpânite.

In urma lui venea carul de moarte, tras de doi tauri, albi ca zăpada, cu coarnele înegrite cu sgură, cu guşile legănându-se, cu umerii zdraveni, striviţi sub jugul lustruit cu lac.

Era cumplit de văzut durerea norodului, când îşi recunoscu acolo, în car, pe Voevodul iubit, întins fără mişcare, cu faţa descoperită.

Bocitoarele umplură dintr'odată văzduhul cu geamătele lor. Mulţimea ieşită din fire, înfrigurată, se îmbulzea peaproape de roate. Cuprinşi de tristeţe, neputincioşi când moartea trece, unii îşi făceau cruce, alţii alergau înaintea carului, alţii îngenunchiau în drum şi nimeni nu observă în urma carului pe cărunta Doamnă, a cărei pleoapă era searbădă de atâtea lacrimi, obrajii subţiaţi, buzele trase de întristare, părul legat strâns, după obiceiul văduvelor. Trecea încet, purtând haina de văduvie, groasă şi albă, încrucişată pe piept.

Venea apoi noul Voevod Alexandru Nicolae, înalt, bine legat, cu faţa lui lungăreaţă, regulată, cu nasul drept, cu ochii mari, cu fruntea largă, umbrită de părul lăsat în plete, cu adevărat icoana unui urmaş făuritor de ţară.

Lângă el, Doamna Clara — a doua sa soţie — cu blândă căutătură, apoi coconii domneşti şi domniţele : Anca, Elisabeta, Vladislav, Radu, Ana şi fratele Voevodului, Ivancu, cu paşii osteniţi.

Veneau şi dorobanţii cu gârbace, vânătorii de plaiu cu prapurele plecate, vânătorii de Muscel, roşiorii şi cavalerii, purtând uniforme negre, apoi boerii şi mai marii ţării, cu capetele descoperite.

Ajuns sub bolta bisericii, alaiul s'a oprit.

Soarele ardea chinuitor.

Clopotele sunau de nouă ori câte nouă bătăi, ca la o pristăvire domnească.

Năsălia fu luată din car, ridicată de astă dată de oastea Domnului, care cu paşi târşiţi, urca treaptă după treaptă, opintindu-se şi iar pornind, până ajunseră în dreapta nartexului, unde o săpătură proaspătă avea să primească pentru întâia dată trupul unui Voevod, al Voevodului ce ridicase biserica şi o sfinţise cu un sfert de veac în urmă.

Boerii, doi câte doi, urmară pe Doamnă şi Voevod.

Se făcu linişte mare.

Doamna lăsă capul în jos, cu mişcarea omului ce nu mai are nici o putere să se împotrivească voiei Damnului.

Incepu slujba.

De-afară, femeile cu pruncii în braţe, cu capul împodobit, bărbaţii cu părul în plete, cu cămăşi de cânepă, cu cioareci până la gleznă şi mijlocul încins cu brâu, ascultau prohodul şi slujba toată, în genunchi.

Când slujba fu sfârşită, episcopul puse pristolul pe capul Voevodului şi-i citi liturghia.

Doamna sta cu capul întors.

Şi numai apoi, unul câte unul, sărutară mâna rece a lui Basarab cel Mare, şi vai, lespedea albă trasă uşor deasupra gropii nezidite, cum a căzut de greu, şi cu toată puterea ei, pe inima Doamnei!

S'a sfârşit.

Zidarii singuri, rămânea-vor să întărească cu piatră şi nisip laturile gropii.

In pragul uşii, episcopul s'a oprit cu icoana în mână.

Aşteaptă să treacă Doamna.

Cu capul tot în jos, cu paşii tot mai grei, Doamna venea spre poartă. Boerii toţi o priveau. Ajunsă în dreptul episcopului, ridică ochii. Privirile li se întâlniră. Doamna făcu cruce, se aplecă şi sărută lung icoana. Când îşi ridică faţa, şiroaie de lacrimi o acopereau.

Apoi, în capul scării, se opri.

Din punga ce-i atârnă în brâu, scoate bani mulţi, mărunţi, de aramă şi argint, şi-i aruncă în mijlocul norodului. Copii lacomi se trântesc în praf să adune pomana lucitoare, se îmbrâncesc, se alungă şi din gură zic : „Dumnezeu să-l odihnească".

De acum, totul s'a sfârşit.

Alaiul avea să treacă îndărăt, spre Curtea Domnească, pe rând, aşa cum a venit. Gloata înfierbântată şi obosită, se risipi şi ea.

Şi soarele tot dogorea.

Când alaiul era aproape de capătul drumului, se văzu căţărat pe poarta palatului, un copil de casă ce da jos flamura îndoliată. Toboşarii se rânduesc de jur împrejurul curţii de piatră, şi aşteaptă. Doamna Marghita trece printre ei. Pentru prima oară, la trecerea ei, tobele rămân mute. Vor suna o clipă mai târziu, când se va ivi chipul noului Voevod. Oftând şi clătinându-se, Doamna pătrunse în palat şi se duse deadreptul în iatacul ei.

Nu trecu mult şi, de-acolo, prin privdorul deschis, îi veni un vuet ce cunoscuse şi ea odată. Auzi un cântec ce i s'a cântat şi ei odată.

Ghiceşte că acolo, tot în sala spătăriei, pe jeţul de pe care vălul negru va fi fost acuma scos, stă feciorul ei, Voevodul Alexandru Nicolae, cu Doamna Clara alături, şi că lor cântăreţii le glăsuesc :

(Urmare în pag. 7-a)

Basarab I Domn al Ţării româneşti (după fresca din biserica Domnească dela Argeş sec. XIV)
(Din N. Iorga : Portretele Domnilor români)

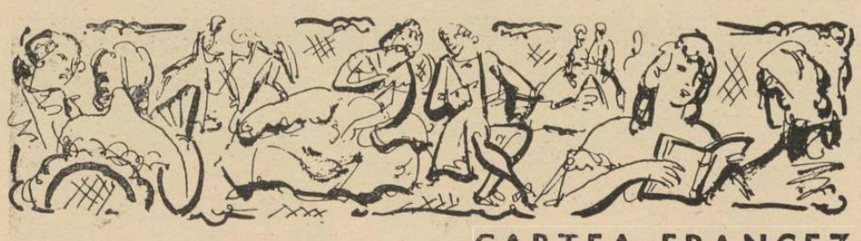

CARTEA FRANCEZA

François Mauriac: „Asmodée" (piesă în 5 acte)

(Bernard Grasset -- Paris, 1938)

O piesă de teatru este anume destinată teatrului şi numai lui. Ea trebue văzută pe scenă, în cadrul ei firesc, unde ne putem da seama de valoarea adevărată, dacă şi câtă o are. Iată părerea şi îndemnul rostit de toţi aceia— şi sunt cei mai mulţi — cari pun accentul esenţial pe valoarea scenică a unei piese de teatru, înţelegând prin aceasta, dinamismul concentrat al desfăşurării acţiunii, care păstrează încordată atenţia spectatorului. Sunt de disprețuit, în această opinie, şi chiar dăunătoare interesului dramatic, acele aşa numite calităţi „literare" ale textului, — arabescuri gratuite cari lăbărţează ritmica strânsă a mersului acţiunii şi împrăştie atenţia.

Toate aceste afirmaţiuni, de multă vreme rostite şi de mult ajunse moneta anonimă de întrebuinţare curentă. sub condeiul cronicarilor dramatici, au fost iarăşi amintite şi repetate cu prilejul debutului în teatru al unui ro-

François Mauriac

mancier cu ştate de vechime preţuite în slujba literaturii romanului francez contemporan.

E vorba de piesa în cinci acte *Asmodeu* a d-lui François Mauriac, despre a cărui recentă culegere de nuvele intitulată *Plongées*, ne-am ocupat în acest loc, în unul din ultimele numere ale revistei. Faptul de a fi fost jucată pe scena Comediei Franceze, cu o grabă şi o grijă a prezentării excepţionale, a sporit doza severităţii pe care autorul acestei lucrări dramatice a trebuit să o întâmpine din partea oamenilor de teatru. Subliniindu-se valoarea literară a piesei, prin contrast cu lipsa ei de interes dramatic, cronicarul literar obişnuit găsea într'aceasta o indicaţie pe care nu mai era liber să o neglijeze. Mai ales că acest debut târziu al unui romancier notoriu, într'o specialitate pentru care i se dădea a înţelege că are prea reduse posibilităţi dt afirmare personală era menit să înlesnească o înţelegere nouă, mai pătrunzătoare şi poate, mai judicioasă a operei acelui scriitor, socotită ca adevărata măsură a talentului său.

Ceea ce face interesul piesei de teatru a d-lui Mauriac este că a fost concepută şi scrisă, după mărturisirea autorului, deadreptul pentru scenă. Nu e vorba deci de un produs hibrid, de o adaptare îndemânatică a unui roman abia schiţat, rămas în stare informă şi părăsit din lipsă de interes. în sertarul scriitorului. Cadrul fizic, atmosfera şi personajele sunt acelea familiare din cărţile d-lui Mauriac: provincia franceză, de astă dată o aşezare din regiunea landelor a unei familii de boernaşi instăriţi — acei „hobereaux" păstrători ai vechilor tradiţii nobiliare, alcătuind aristocraţimea provincială; tânăra văduvă Marcelle de Barthas împreună cu copiii ei Anne, Jean şi Emmanuele, cea mai mare; cu institutoarea acestora „mademoiselle" şi Blaise Coutûre, preceptorul băiatului mai mare, Bernard, care se află în Anglia.

Un principiu de pedogogie practicat în Occident este acela al „schimbului" de tineri între ţări vecine, în preajma bacalaureatului. Astfel se face că tânărul Betrand de Barthas se află pe timpul lunilor de vară în Anglia, într'o familie burgheză de stricte moravuri, pentru a-şi completa educaţia şi a căpăta despre viaţă şi lume o cunoaştere mai intimă, în timp ce familia du Barthas aşteaptă vizita tânărului Harry Fanning.

Venirea oaspetelui englez în mijlocul acestei societăţi omeneşti restrânse produce efectul asemănător aceluia pe care l-ar avea împingerea unui bolovan dintr'un loc umed, unde a stat multă vreme: o lume larvară nebănuită colcăe cuprinsă de panică, în lumina pe care o descoperă.

Cu toată lâncezeala aparentă a ritmului în care se desfăşoară acţiunea piesei şi în absenţa oricărui conflict exterior determinant al vreunei schimbări în raportul dintre personaje sau în atitudinea lor, cunoscute din primele scene, totuşi *Asmodeu* are o densitate dramatică extraordinară. Violenţa patimilor comprimate „în vas închis", din motive sau prejudecăţi de ordin religios, social, etc., care le împiedică să izbucnească, şi mărturisindu-se în văzul celorlalţi, să se umanizeze, nu face decât să le sporească virulenţa sfredelitoare şi odată cu aceasta se accentuează sentimentul de oroare al celui care asistă la acest spectacol penibil.

Tânărul Fanning îşi exprimă la un moment dat dorinţa de a putea pătrunde în tainele „provinciilor adormite" pe care, copil fiind, le străbătea în timpul călătoriilor nocturne, privindu-le prin fereastra vagonului, — aşa cum făcea demonul Asmodeu din romanul lui Lesage, ridicând acoperişul: „Nimic pe lume, spune el, nu mi s'a părut vreodată atât de misterios ca o veche locuinţă dela voi, cu uşile şi ferestrele închise, sub stele. Mi'nchipuiam acele drame neştiute, pasiuni funeste şi tăinuite. Totdeauna mi-am făgăduit să mă strecor în una din ele".

Şi iată prilejul înfăţişându-i-se acum, deplin: drama neştiută a unei femei tânără încă, văduvă la 30 de ani, trăind în această solitudine provincială, pentru a-şi putea creşte copiii potrivit tradiţiilor rangului; aceea a institutoarei îndrăgostită de preceptorul Coutûre, pe care el o respinge după ce a amăgit-o; însfârşit pasiunea funestă şi tăinuită, demoniacă, a acestuia pentru stăpâna casei, împrejurul căreia gelozia lui absurdă ţese fără odihnă urzeala celor mai otrăvitoare insinuări şi a unor intrigi meschine spre a-i feri „sufletul" — pretinde el — de orice atingere impură.

Prezenţa tânărului Fanning, ca o adiere primăvăratică în viaţa d-nei du Barthas, îi este desigur odioasă lui Blaise Coutûre, care neputându-l îndepărta altfel, reuşeşte să-i smulgă d-nei du Barthas mărturisirea — să i-o sugereze poate — unei înclinări culpabile către tânărul musafir englez.

Nu este cruţată de înveninatele atenţiuni ale acestui odios personaj, nici nevinovăţia îngerească a Emanuelei, căreia încearcă să-i înfăţişeze logodna cu Fanning, ca o îndepărtare dela idealul impus de vocaţia ei religioasă. Pe de altă parte şi acesta pare că se complace în echivocul care face din mamă vrăşmaşa fericirii şi rivala copilului ei.

Atmosfera înăbuşitoare care dospeşte atâtea miasme şi pofte vinovate e creată cu o virtuozitate rară, din jocuri de cuvinte cu înţeles echivoc, subtilităţi, insinuări şi mărturisiri şovăitoare, smulse cu forţa, astfel că pare să se fi făcut dela sine, fără intervenţia cuiva din afară, ci numai din respiraţia acelor turburătoare făpturi. Desnodământul însuşi nu este ceea ce obişnuit înţelegem prin acest cuvânt ci doar un răgaz extenuant, ca un leşin sau ca o sfârşeală fizică, pe care-l ghicim scurt şi după care colcăiala obscură a patimilor va reîncepe mai aprigă, fără sens şi fără liman.

PIERRE BENOIT: „BETHSABÉE" (ROMAN)

Puţini scriitori ştiu astăzi să povestească atât de atrăgător ca popularul academician francez, autorul **Atlantidei,** ale cărui romane răspund unei nevoi firești de fantastic şi mister a cititorului de totdeauna şi a omului în general.

Dela cele dintâi scrieri de răsunător succes: **Atlantida, Koenigsmark, Le lac salé** etc., darul de povestitor înnăscut al d-lui Pierre Benoit s'a remarcat în toată admirabila-i virtuozitate. Ultimul roman apărut, **Bethsabée,** întruneşte aceleaşi însuşiri preţioase pe cari le aflăm dealungul întregei opere: o naraţiune sobră, care se desfăşoară într'un ritm viu, unită cu o putere puţin obişnuită de a însufleţi plăsmuirile unei imaginaţii artistice excepţional de fecundă.

Orientul apropiat, cu atmosfera lui atât de caracteristică, amestec de poezie şi realitate pitorească, — pe care-l evocă nostalgia tuturor celor osteniţi de banalitatea vieţii de toate zilele — părea un cadru predestinat aventurilor pasionante povestite de romancierul francez. El i-a şi inspirat ,nu de mult, acest Orient, **La chatelaine du Liban** şi **Les puits de Jacob,** iar în anii din urmă, **Saint Jean d'Acre,** în paginile căruia şi în decorul palestinian dimprejurul muntelui Carmel, retrăiau laolaltă personagii de ficţiune cu făpturi cari şi-au desfăşurat aevea firul vieţii lor, în timpul campaniilor napoleoniene.

De astă dată, decorul este al Indiei, o Indie magică şi plină de atracţia neliniştitoare a misterului, dela hotarul nordic al Caşmirului, la poalele Himalaei şi în pragul ameninţătorului Gobi, pe unde mulţi tineri ofiţeri britanici şi-au pierdut viaţa luptând împotriva triburilor răsculate.

Povestea care se desfăşoară în cadrul grandios al acestui decor de feerie şi mister este o reeditare, în elementele esenţiale conflictului psihologic, a străvechiului episod cunoscut din **Biblie** şi citat de d. Pierre Benoit, în epigraful romanului său: „Intr'o zi, David se ridică din aşternut şi pe când se plimba pe terasa palatului regal, zări o femee care se scălda; femeia aceasta era foarte frumoasă. David întrebă cine este şi i se răspunse: Betsabé"... (Samuel, II, 11). Vă amintiţi şi cele ce au urmat: ca să nu se împiedice de inoportunul soţ al femeii răvnite, regele David îl trimise la asediul cetăţii Rabbathului, — „unde era încăerarea mai mare", spune Scriptura, — de unde nefericitul Urie nu s'a mai întors teafăr.

In garnizoana din Djelabad, piesa este aceeaşi, doar măştile s'au schimbat: sir Herbert Wright, colonelul regimentului 7 de infanterie uşoară din Amristar, locotenentul George Baxter şi frumoasa aventurieră Arabella Taylor, obiect de scandal şi subiectul clevetirilor interminabile ale soţiilor legitime din garnizoană.

Să povestim subiectul cărţii înseamnă să răpim cititorilor satisfacţia de a descoperi singuri urzeala misterioasă care se ţese în jurul acestei povestiri şi îi constitue farmecul esenţial.

Menţionăm numai, că şi de astă dată, potrivit cunoscutei superstiţii literare a autorului, numele eroinei romanului începe cu prima literă din alfabet: Arabella.

MIHAI NICULESCU

COMOARA

de GH. GURAN

Plouă...

Stropi mari răpăie în frunzele fragede ale pădurii.

La rădăcina unui stejar ce numără câteva sute de ani, trei străini stau la adăpost.

E ziua Sfântului Gheorghe şi ei aşteaptă să se înopteze ca să vadă unde joacă banii.

Cei ce joacă seara sau în zorii zilei sunt bani afurisiţi. Numai cei ce joacă în miez de noapte, numai aceia sunt bani buni, spun bătrânii.

In amurg, deşi ei ştiu că banii nu sunt buni, au pus trei-patru semne prin diferite locuri pe unde văzuseră ţâşnind cele trei flăcări iar după aceea au prins să se odihnească până la a doua însemnare dela miezul nopţii.

Ploaia s'a schimbat într'o burniţă deasă ca în timpul toamnelor târzii iar vântul, cu toate că e pe la sfârşitul lui Aprilie, suflă rece.

Rezemat de trunchiul gros, la adăpost de ploaie şi vânt, unul din cei trei străini a aţipit.

E dintre cei mai luminaţi oameni ai satului, mic şi sărăcăcios, aşezat pe marginea râului Peşteana din muntele Puchiru, ba chiar cel mai luminat, fiindcă numai el a citit istoria Munteniei şi Moldovei, pe lângă Păcală, Istoria prea frumosului Arghir şi Ileana Cosinzeana.

In răstimpul scurt al somnului i se perindară prin vis vedenii felurite.

Aci îl luau de mână şi îl sfătuiau să se ducă acasă, aci îl încurajau să nu se teamă de nimic că are să-i reuşească după ce umblă, şi câte-alte năzbâtii.

La un răstimp se făcea că o mână l-a luat şi l-a aruncat în gol; când s'a lovit de pământ s'a cutremurat şi a dat un ţipăt.

Unul din tovarăşi tocmai îl mişca să se scoale.

Când s'a trezit deabinelea, chiar de lângă el a ţâşnit o flacăre albăstruie care l-a făcut să se retragă speriat, apoi alta şi alta.

Prima ca de o jumătate de metru, a doua ca de un metru şi mai bine, iar a treia cât două staturi de om.

N'a lăsat-o să se stingă şi, cât ai clipi din ochi, a pus piciorul pe locul de unde ţâşnia şi a strigat:

— „Fraţilor, aicea-s banii".

Ceilalţi i-au dat câte un ghiont să tacă, şi punând mâna pe târnăcop au şi început lucrul, fără o vorbă.

Năduşeala curgea gârlă de pe ei, de atâta casnă.

Groapa creştea la rădăcina stejarului văzând cu ochii dar comoara tot nu ieşia la iveală.

Şi târnăcoapele loviau cu sgomot surd în pământul neumblat, poate de sute sau chiar de mii de ani.

Când groapa trecuse de mult de înălţimea unui om, a lovit în sec cu târnăcopul, de ceva tare.

A pus mâna pe locul unde a lovit şi a dat de o bucată de fier încolăcit ce părea toartă de căldare.

A dat mai departe şi târnăcopul a lovit în buza căldării iar lui i s'a părut c'aude un geamăt înăbuşit.

Nu simţia nici o tulburare. Doar mâinile au început să-i tremure şi tremura tot, cu atât mai tare cu cât căldarea eşea mai la faţă.

Când a putut s'o pipăie de jur în prtjur, braţele îi tremurau ca unui paralitic.

Au legat-o cu frânghia adusă şi au tras-o sus.

Un capac de ceară acoperea gura căldării ce păstra comoara.

N'au mai avut răbdare să-l scoată uşor.

Când capacul a căzut sub lovitura haină a târnăcopului, un jar de foc le lua ochii.

Primul care şi-a afundat mâinile în ea a fost cel ce o descoperise.

In acea clipă, părul i s'a sbârlit şi ochii s'au făcut sticloşi şi fără culoare.

— Sunt ai mei mă! Aşa să ştiţi. Eu i-am găsit...

Ceilalţi doi tăceau ca doi muţi.

— Vouă nu vă dau. N'am de ce.

Vă trebuie? Na ţie trei şi ţie doi, le zise întinzându-le banii făgăduiţi.

Ţie îţi dau trei că mi-ai ajutat, iar ţie îţi dau doi, că ai vrut să vezi şi tu cum se scoate o comoară.

Ei, acum sunteţi mulţumiţi? — Hai, plecaţi. Ce mai staţi. — N'auziţi?

...Vreţi să mă supăr?

Şi gura-i mergea ca o moară, dar tovarăşii lui erau muţi ca şi pădurea după ploaie, în miez de noapte.

Vederea banilor îi luase minţile şi nu mai ştia ce să facă.

Inconjura de câte trei patru ori căldarea, cânta şi bătea din palme, făcându-le în necaz că nu mai e nimeni ca el.

S'a aşezat d'asupra comorii şi, scuipând printre dinţi, le-a spus arătând cu mâna către unul.

— „Domnul e pe tron. Hatmane, unde-mi sunt boerii?

Iar tu, vistiernice, de ce n'ai grije de tezaur?

Hatmane, de ce stai? N'auzi cum sună buciumele de război?

Indrăsneşte, ia-ţi oştenii şi du-i la luptă, apără-ne de duşmani.

— N'am bani, Măria Ta! a prins a râde tovarăşul de până acum.

— Cere-i vistiernicului să-ţi dea din visteria ţării.

— Măria Ta, a prins glas şi celălalt, fii bun şi saltă depe tron să pot umbla la visterie, ca să putem plăti oştenii să se ducă la luptă!

— Bine, ia cât îţi trebue. De altfel sarcina mea s'a isprăvit! Noapte bună!

Zicând noapte bună, a dispărut ca o nălucă în întunericul nopţii prin pădure.

Au râs de el, după ce a plecat.

Apoi şi-au umplut sacii atât că abia puteau să-i ridice dela pământ, dar căldarea nu se golise nici de jumătate.

Neştiind ce să facă cu restul, nu se hotărau să plece din loc.

Zorile mijiseră de mult şi el nu se gândeau nici să ascundă banii, nici să se depărteze din acel loc, să nu dea cineva peste ei.

La cel de al treilea tovarăş nu se mai gândeau.

Răsărise şi soarele iar acum era de trei suliţe pe cer dar nu făcuseră un pas la stânga sau la dreapta. Rămăseseră de lemn, cu ochii ţintă la bani.

Banii le luaseră minţile şi lor ca şi tovarăşului dispărut în pădure.

Şi stând aşa, a isbucnit unul în râs, ca apoi să înceapă şi celălalt.

— Hatmane, unde ţi-e oastea? Sau nu ţi-am dat bani de ajuns ca să-i plăteşti?

— Domnul a plecat, tu, hatmane, ce faci? Nu pleci?

— N'am bani şi nu plec; n'am cu ce plăti oastea.

Dă-mi bani, dă-mi repede, uite duşmanul vine! a zis apoi arătând o turmă de oi pe dealul din faţă.

Ce mă fac? Unde mi-e sabia? Unde mi-e oastea? Unde mi-s banii? Şi dându-şi cu pumnii în cap, s'a aşezat pe un bolovan. Plângea cu lacrimi mari şi se căina:

„De ce m'aţi făcut hatman? Dece? Tu, mamă, de ce nu m'ai făcut orice afară de hatman? Cu ce am greşit? Cu

ce? de m'ai făcut hatman?

Şi plângea cu el şi vistiernicul, că numai are cine să-l apere de duşmani.

— Plătesc tot, hatmane, plătesc tot, numai scapă-mă!

Ia-ţi banii, hatmane, şi plăteşte oastei oricât, numai să mă scapi!

Setea de lumină

Prier dac'ar pătrunde în pieptul meu acum,
i-ar împietri surâsul în moarte şi în scrum...
De-ar încerca pe frunte să mă aline florile
şi'n inima sihastră mi-ar asculta viorile,

sub necuprinse lacrimi, petalele prea grele
s'ar scutura uscate pe dorurile mele.
Cine-mi suspină 'n noaptea însingurării triste ?..
Ce depărtări pierdute îmi flutură batiste ?...

Sunt ochiu fără lumină... şi'n funduri de ocean
cresc rază ferecată : grăunte de mărgean.
Pământul mă sugrumă şi'n mreji adânci de vise
mă 'ngroapă nepătrunsul tăcerilor închise.

O, îngerul meu paznic, din besnă şi mister
du nestemata stinsă pe-al bolţii colier...
şi cântul ce se frânge prin neguri de genune
Inalţă-l lin spre ceruri pe luminoase strune...

ICOANE

Gonesc hai-hui de dis de dimineaţă
peste câmpii 'nsorite, cu sufletul în vânt...
Imi risipesc prin holde 'ntreaga viaţă
şi'n freamăt verde hoinăresc peste pământ.

Pădurile le-am adunat în mine
şi zările le port ca pe inele..
Tresar când soarele se-avântă din obcine
şi'n scorburi cu haiducii culc cântecele mele.

Mă regăsesc în fiecare fir de iarbă crudă
şi fiecare frunză mă îmbată...
Când apa cerului privirile îmi udă
sunt pajişte în rouă 'nvestmântată.

Şi fiecare nalbă e-un vis de-al meu crescut...
Din primăveri cu piersici albi făuresc prinos...
Cu gânduri răstignite mi-afund buzele 'n lut
şi'n fiece mlădiţă îl caut pe Christos.

ION TOLESCU-VĂLENI

Tânăra lirică basarabeană

de LAURENŢIU FULGA

Basarabia a intrat astăzi într'un timp de prefaceri. Condiţia supremă, care a condus din umbră acest complex de stări psihologice, nu poate fi explicată decât numai după definirea traiectoriei ei, urmată pe elipsa culturii româneşti.

Am căutat odată, alături de d. L. T. Boga, George Dorul Dumitrescu şi alţi prieteni, să descoperim în Basarabia, dacă nu provincia pătrunsă de fiorul marilor disperări, cel puţin o încercare de trăire plină, integră, indiferent sub semnul cărui zodiac s'ar fi petrecut. Cât de desamăgiţi am rămas când, la suprafaţă, n'am putut bănui decât un sens gol, un sens plat şi atât. Istoria Basarabiei se confunda cu o non-existenţă, comodă, biologică, parcursă numai de groaza foametei şi a sclaviei; o pseudo-existenţă pătrunsă de cele mai dureroase taifunuri, cancerată de cele mai triste inchirciri şi crispări spirituale. Ne găsiam dinaintea unei Basarabii primare, false, sau poate a unei Basarabii ratate (înainte de-a realiza ceva), îmbătrânite, paralizate. De-abia atunci am înţeles drama basarabeană şi ne-am închinat. Rămânea un mare adevăr: Basarabia suferă, Basarabia agonizează. Dece este provincia care a suferit cel mai mult? Ea s'a absorbit dela început într'o suferinţă destinală, ea n'a ştiut niciodată cui aparţine, n'a ştiut care îi este steaua polară şi nici în cine să creadă... Un copil vitreg, renegat de unii, reclamat de alţii.

Dar, între paradoxele timplui istoric şi timpului cultural se căsca un gol imens şi ameţitor. Acolo în fundul lui erau totuşi „florile reginei", pe care numai nebuni exploratori îndrăsneau să le culeagă. Basarabia posedă filoane intacte de aur în gândire, în morală, în religie. Dar cine încearcă să le descopere? Şi cine-ar fi crezut că vreodată Basarabia are să însemne pentru România un peisagiu turmentat, dar de-o frumuseţe luciferică? Cine-ar fi presimţit că Basarabia îşi va desminţi titulatura de paria şi va trece în tribunele aristocraţiei culturale? Basarabia a fost într'adevăr un curios amalgam de bine şi rău, de frumos şi urît. Iar dela negativul la pozitivul realizărilor sale nu e decât o valoare de generaţii, în ordine cronologică.

Formele de cultură, pe care le înregistrează seismografele timpului nostru, n'au avut niciodată o mai reală valoare, decât judecate şi raportate numai la **vitalismul, ineditul** şi **elanul** care le creiază. In funcţia lor finalistă, n'au posedat niciodată mai deplin conştiinţa dramatică a spiritului autohton, decât în momentul în care acest spirit le-a dat libertatea de-a se realiza, singulare sau nu. Deaceea, poate, aceste verosimile forme de cultură românească ne apar sub aspecte destul de interesante: deoparte în linie logică, naturală — acelea pătrunse de elanul şi sensul românesc; de altă parte, crispate şi ilogice — acelea crescute ca o vijelie, din buruienile şi crinii unui misionarism particular. Deoparte activităţi pasive, de altă parte manifestaţii dinamice. Deoparte suntem martorii procesului moldo-valah, de altă parte asistăm la festivalul de gală al fenomenului ardeleano-bucovinean.

Problema totuşi nu se opreşte aici. Ea, nedelimitată de nici-un argument şi de nici-un factor exterior, isbucneşte tocmai acolo, unde, de necrezut, nimeni n'o aşteaptă, mai mult chiar, acolo unde nimeni n'o **vroia** pe planul principial. Intrăm astfel cu axa problematicei de cultură, în cetatea eternelor tăceri, sau prea trist spus, în cetatea numeroaselor decapitări şi înfrângeri.

Dece nu s'a căutat în Basarabia această formă ilogică şi crispantă de cultură româneasca? Dece nu s'a explorat până la fund un suflet copleşitor, vast laborator de experienţe, metaforic şi superb poem încins în temperaturi înalte? De ce nu s'a'ngenunchiat lângă inima ei, să i se simtă svârcolirea de om viu închis în raclă, să i se bănuiască măcar tenebrele unui puls ascuns şi alterat?

E adevărat, Basarabia niciodată n'a putut satisface Istoria, niciodată n'a avut curajul să împieteze confortul românesc, prin clocotitoare manifeste sau epocale insurecţii.

Dar, Basarabia a cunoscut revolta sângelui, a cunoscut busculada cu zeii şi idolii de piatră, Basarabia s'a încins cu brâul fermecat din basm, intrând în legendă. Basarabia a privit în ea însăşi ca'ntr'o fântână fără fund. Era o contemplaţie în interior, lângă stele şi constelaţii noui; o autosugestionare pentru marea, dar riscanta experienţă a izolării în sine.

Pentrucă, în ciuda oricărei încercări de anihilare din afară, cu Basarabia s'a petrecut un interesant proces de inhibiţie şi depăşire. Intre extremele lor, însă, chiar când Rusia a încercat să sufoce şi ultima respiraţie, Basarabia a pus chin, suferinţă, poezie, închinăciune.

Se petrece oare într'adevăr, un **fenomen basarabean?** O, nu, acest fenomen **se trăeşte intens,** caşicum fiecare din triştii ei visători ar păstra în inima lui carate nedefinite de aur, extaz şi vitalism. Basarabia a intrat în ultima ei zodie. Ori va fura focul prometeic, şi-atunci pentru cultura românească ea şi-ar regăsi steaua polară; ori se va prăbuşi închircită lângă propriile ei amintiri, şi-atunci ea n'ar mai însemna decât o făşie de pământ colorată pe atlase şi'n cărţile de geografie.

Basarabia n'a spus nimic şi peste tăcerile de eri vor creşte trâmbiţe de aur. Nu e o presimţire, ci o realitate încarnată în orgoliul fiecărui basarabean.

Există o Basarabie inedită, o Basarabie ca o pădure virgină. Ce-a însemnat Basarabia ante-belică, dacă nu — numai Haşdeu, Russo, Donici, Mateevici! Elanul ei biologic e anulat de veşnica neprecizie: când e moldavă şi când e rusă? Iar cultural, numai prin filiaţie, Basarabia îşi opreşte pentru o clipă gloria pe frunte, pentrucă toţi aceştia nu şi-au format cultura şi nu şi-au fixat preconceptele decât departe, chiar prea departe de ţinuturile ei. Până la acest punct deci, Basarabia capătă doar o gratificaţie convenţională, prin gentileţea altora şi atât.

Răsboiul o ameninţa cu o nouă imixtiune, cu o nouă inhibiţie. Un ciudat conflict are loc. Două ortodoxii se întâlnesc lângă Prut şi fără nici-o formalitate începe procesul tradiţiilor. In dreapta, ortodoxismul moldo-valah, autoritar, în stânga, misticismul slav, iluminismul colectiv. A fost o greşeală că Basarabia a rămas izolată, după o serie de ani nefaşti, păstrându-se în aceeaşi contemplaţie interioară, acel misticism slav, oprind-o să treacă peste alte baricade? A fost un simplu examen sau o violentare a conştiinţei sale, pentrucă dela început şi-a dat seama că pentru mulţi apare ca un strigoi?

Basarabia n'a recunoscut până în 1918 nici-o altă şcoală, nici-un alt itinerar. A rămas tradiţionalistă. Impresionismul, simbolismul, modernismul au ratat înainte de-a fi cuprinse în vitalismul creator al poeţilor şi scriitorilor ei. De-aici şi imprudenta ei atitudine, falsa ei prezentare, identificarea ei stângace cu frumosul nou, cu frumosul pur.

Dar ultima generaţie (cea de douăzeci de ani) a tăiat drum vertical în existenţa basarabeană. O generaţie care chirurgical a invitat Basarabia la două existenţe, la două contemplaţii, iar spiritual a desmorţit-o, a asvârlit-o în jocul ielelor din poem, critică, esseu şi roman.

Basarabia creiază, Basarabia a intrat în legendă!

Semnul de mirare e prea mic. Acum cinci ani, ce pustie era Basarabia, ce goală, goală de ea însăşi chiar. Şi Al. Al. Leontescu, în esseul său întitulat „La porţile răsăritului", făcea marea greşeală să afirme că dacă Lucian Blaga şi Liviu Rebreanu s'ar fi născut basarabeni, ar fi înăbuşit orice altă putinţă de exprimare valahă ori regională. Autorul n'a intuit just devenirea unui talent în Basarabia, n'a judecat în tot complexul, forma unui act creator. Lucian Blaga şi Liviu Rebreanu, născuţi aici, neavând la îndemână idealismul psihologic greco-catolic, neposedând fluxul marilor statorniciri în spirit ardelean, s'ar fi coalizat în acelaş anonimat cu atâtea batalioane de basarabeni mici şi inutili.

Atunci cum creiază Basarabia?

Iată generaţia care-şi strigă zodia ca pe-o altă religie, care-şi reneagă trecutul, care intrată în românism — copleşită de stemele lui regale — a luat condeiul în mână şi a scris, a luat glod şi l-a făcut lumină în torsuri şi sculpturi, a luat vopsea şi a zugrăvit pânza cu tot cerul şi tot veacul prinse 'n vârful pensulei. Generaţia aceasta a săvârşit un sacrilegiu, dar peste sacrificiul idolilor de piatră a gândit şi a creiat în slovă românească. Generaţia aceasta are douăzeci de ani. E crispantă, n'admite nici-o logică, e vitalistă, are elan, explorează o Basarabie inedită, contemplaţia interioară, dedublându-se într'o contemplaţie în România de peste veac.

Şi tânăra lirică basarabeană posedă complexe mult mai adânci, chiar decât celelalte lirici: ardeleană şi bucovineană. Nu e limitată între graniţe fixe, dar se desfăşoară pe planuri superioare, pe planuri de altă irealitate poetică. Intr'adevăr, aici, identităţile poemului capătă alte perspective şi se fructifică în altă zonă de idei.

Mai curent decât în alt ţinut, pentru Basarabia se pune problema examenului de conştiinţă: Capitala—Provincia şi întrebarea: literatura ei este sau nu strict regională? Oricât am încerca să amânăm deslegarea acestor probleme, ele vor rămâne de actualitate. Pentrucă trebue să avem în vedere sinuozităţile spiritului creator basarabean, faţă de posibilităţile sale de recreaţie intelectuală. Basarabia n'are biblioteci, e vitregită de circulaţia cărţilor bune în librării chiar, nu cunoaşte nici frământările pe care Capitala le simte în preajma fiecărui nou eveniment cultural. Provincia îşi înjumătăţeşte astfel, fie prin alterare, fie prin nefuncţionare, condiţiile sale de creaţie. In aceste împrejurări, Basarabia pierde sensul imediat al lucrurilor şi factorilor care i-ar fi putut ajuta. Şi-atunci, nu-i rămâne decât să se reculeagă în ce are mai apropiat. Faţă de inaderenţa oficialităţii la entuziasmul constructivismului tineresc, faţă de lipsa de propagandă culturală, faţă de toate aceste prejudicii morale în deosebi — intelectualul basarabean se dărue întreg, literaturii ruseşti. Formaţia creativă a unui poet sau scriitor nu va avea de aceea nimic din onestitatea şi curajul ei dela început. Poetul şi scriitorul vor fi sau o copie sau un accesoriu al celeilalte literaturi, care se recomandă mai reverenţioasă, mai elegantă.

A. S. Puschin, C. Balmont, Al. Blok şi'n ultimul timp Esenin au închistat, au oprit în loc orice posibilitate de împrospătare românească. Dar nu numai că poezia rusă influenţează parţial, prin lectură, (lucru ce n'ar fi chiar atât de condamnabil), dar ca o injecţie tare ea pătrunde în nervul şi sensibilitatea poetului, prin două anexe externe: **socialul de eri, socialul de azi.** De-aci şi caracterul ciudat al tinerei lirice basarabene. Axa ei se cuprinde între aceste două proiecţii. Există, astfel, o luptă ascunsă şi dură, între fluxul rusesc şi raţiunea românescului, prea puţini însă putând să revină la matcă.

Ceea ce e mai curios (în ciuda celor două deziderate, pe care noi le privim ca pe vestminte de gală doar), după război, lirica basarabeană nu înregistrează apariţia unei poezii sociale.

Poemul basarabean e sensual. Nu un sensualism viril, ci mai mult un joc de sensibilităţii, un complex de alegorii prin simţuri, goale de conţinut material, pline însă de idee şi conştiinţă psihologică. Explicaţia nu poate fi decât aceea a impresionismului latent prin mediu. Stepa, singură, fără nici-o anexă, este cea mai liberă explicaţie. Vagul descoperit în faţa orizonturilor nesfârşite, cerul oprit cu sfinţii peste câmpurile albe, troica alunecată peste zăpezi muzicale, iată tot atâtea motive pentru o singură delimitare: axa poemului.

Tânăra lirică basarabeană dobândeşte caracterele expresionismului poetic, totuşi. Pentrucă meşteşugarii condeiului nu se realizează prin impresii din afară, realitatea vitală sau externă nefiind la niciunul un motiv de inspiraţie. Există o realitate mult mai absorbantă şi mai copleşitoare: aceea a eului, o realitate interioară. Toate acţiunile, toate lucrurile se depăşesc pe ele şi cuprinse în această coheziune personalistă, capătă o frumuseţe inedită şi pură. Aşa, impresiunile devin expresii mistice.

Dacă am aminti generaţia mai veche a lui Zamfir Arbore, Axentie Frunză, talentatul nuvelist şi romancier Leon Donici, Pan Halippa, Ion Buzdugan şi'n ultimul timp E. Dvoicenco, în procesul lor de creaţie am desvălui un calcul regulat, aproape matematic, al acestor impresii din afară. Numai aşa se explică, de ce realizările lor se înfăţişează pe un plan paralel cu fenomenul românesc. Dar ne aflăm în faţa generaţiei care s'a lăsat invadată de fenomen şi merge laolaltă, pe acelaş drum.

Şi e destul de interesant de studiat, în amănunţime, micul grup de poeţi basarabeni. Pentru mulţi vor fi nume noui, neştiute, dar în eficienţa lor minoră se ascunde un miracol şi un adevărat extaz basarabean. Ei nu trebuesc judecaţi decât în directă legătură cu mediul social, care i-a format, cu tradiţia culturală, ipotetică desigur, care le-a desăvârşit oarecum dimensiunile inspirative, dar mai ales ei trebuesc închişi procedeului mistic — singura marea realitate de care se bucură extensiv Basarabia. Căci dacă **N. F. Costenco, Vasile Luţcan, Vladimir Cavarnali, Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Iacob Slavov, Sergiu Matei Nica, George Meniuc,** izolaţi, sunt simple nume fără conţinut şi valoare, în complexul lor ideologic şi spiritual ei reprezintă o elită a spiritualităţii basarabene şi-o chezăşie pentru ziua de mâine.

(Urmarea în n-rul viitor)

Sf. Ilie în legendele poporului

de GH. I. GEORGESCU

Rar sfânt care să se bucure la Români de atâta bogăţie de legende, cum se bucură Sf. Ilie. Faptul e destul de explicabil, dacă se ţine seama că Sf. Ilie e purtătorul fulgerului şi al trăsnetului, cele două fenomene ale naturii cari impresionează în mod mai isbitor imaginaţia poporului. Aşa dar e de aşteptat ca fiecare regiune, fiecare colţ de ţară, să-şi aibă legenda sa despre sfântul, care, după o credinţă, e „stăpânul cerului, ori, cum s'ar zice, gospodarul pe dinafară, după cum Sf. Petru este sfătuitor al lui Dumnezeu".

Ori cât de multe ar fi aceste legende, toate cad însă de acord asupra originii năprasnicului sfânt, care este de altfel şi originea tuturor sfinţilor, şi anume că a fost şi el un pământean ca şi noi. Dacă există totuşi deosebiri între diferitele variante, din acest punct de vedere, ele privesc îndeletnicirile pământeanului Ilie. Astfel dintr'una aflăm că „dintru'ntâi Sântilii... era băietan tinerel" căruia „îi încerca (mijea) musteaţa" şi care „s'a fost tocmit argat la Iuda Scaraoscheanu, mai marele dracilor". Dintr'alta că şi el a fost „om ca toţi oamenii, cu casă şi gospodărie şi însurat de tinerel, ca să se adeverească vorba ceea: „mâncarea de dimineaţă şi însuratul de tânăr, nu strică" şi nu numai atât, dar că „îi veni rândul să se ducă la oaste, să-şi facă şi el dreptul ca orişice creştin" şi că „şi-a lăsat nevasta şi copilaşul şi s'a pornit departe-departe, pentru douăzeci de ani încheiaţi, cât ţinea armata pe atunci". Il mai întâlnim într'o variantă „cumpărător de vite", în alta ocupându-se „cu negoaţe... prin sate", în alta ca fiind „bun soldat şi ochitor de frunte", din care cauză „Dumnezeu l-a luat pe lângă sine ca să ucidă cornoraţii, când nu se mai putea aciuea de ei" şi, în fine, în alta ca fiind „chirigiu sau cărăuş" căruia „pe un drum i-a stricat diavolul căruţa". Iată, deci, cam care crede poporul că a fost activitatea lui Ilie pe pământ.

Cum îşi sfârşi, însă, el viaţa aceasta pământească şi cum deveni sfânt, urcându-se la cer? Din acest punct de vedere, iarăşi aproape toate legendele sunt de acord: el a căzut victimă înşelăciunii diavolului şi a săvârşit cel mai mare păcat omenesc, ucigându-şi, după cele mai multe dintre variante, pe tatăl şi pe mama sa, după altele, nevasta şi copilul, iar după altele mai rare, pe o soră a sa. Oricari ar fi crimele pe cari le-a săvârşit, din toate variantele reiese însă că el a fost ucigaş fără voe şi că aceasta i-a fost ursit de soartă. Este aceeaş voinţă neclintită a destinului care îl urmăreşte în mitologie pe Oedip, făcându-l să-şi ucidă tatăl, fără să şie, sau pe Perseu, făcându-l să-l ucidă pe tatăl mamei lui, aşa cum prezisese oracolul.

Cu aceasta ia sfârşit viaţa pe pământ a lui Ilie, căci după săvârşirea acestei crime, „şi-a luat lumea în cap şi s'a pornit încotro i-au arătat luminile ochilor", „mâhnit şi ucis de scârbă" şi „întrebând pretutindeni, pe cei bătrâni, pe preoţi şi pe călugări, dacă nu cumva ştiu vreun chip ca să-şi ispăşească păcatul".

In această peregrinare, întâlni fel de fel de sfătuitori şi primi fel de fel de sfaturi. Astfel, după o variantă, un călugăr îl învăţă: „Să cauţi, fiule, o cioa-
„tă de păr uscat şi punând-o în pământ,
„să cauţi veşnic apă şi s'o uzi până ce
„cioata va înverzi, va da muguri şi mu-
„gurii se vor preface în ramuri şi
„crăngi, crăngile vor înflori şi florile
„vor lega, până ce va face pere şi pere-
„le se vor coace". După o altă variantă
el „s'a dus, s'a spovedit la un popă, la
„doi, la trei, la 40 de popi, şi n'a găsit
„la niciunul să-i dea păcate să fie mân-
„tuit. Tocmai la al patruzecelea, când
„s'a spovedit, i-a spus că nu poate să-şi
„mântue păcatele decât să care lemne
„verzi şi uscate din pădure, să care, —
„într'o vale care va fi mai adâncă, până
„când o umple valea, 9 ani, să puie să
„se dea foc lemnelor şi, când o fi focul
„mai aprins, să saie acolo", ceeace a şi
făcut. Dar, „îndată ce a sărit în foc,
„Dumnezeu, văzând că e drept şi vrea
„să-şi piardă viaţa în orice caz, l-a a-
„jutat de a sburat la cer" şi astfel, deci, a devenit sfânt. Dar nu numai prin aceste mijloace, el şi-a ispăşit marele păcat. Dintr'una din variante, aflăm că Ilie a vrut să-şi curme viaţa şi pentru aceasta „a poruncit vizitiului să puie
„caii la căruţă, să se ducă, să se suie
„pe munte şi să dea drumul căruţii, să
„se prăpădească şi el şi caii" dar,
„Dumnezeu văzând aceasta, a trimis un
„nor alb ca zăpada, l-a amestecat (şi)
„l-a suit la cer".

Prin urmare, de acum pământeanul nostru a devenit Sf. Ilie. Cari îi sunt însă atribuţiunile lui în cer, după credinţele poporului? Toate variantele ne dau acelaş răspuns şi anume că Sf. Ilie urmăreşte pe toate căile distrugerea duşmanului său, diavolul, care, când el era pe pământ, **l-a minţit** că nevasta îl înşela cu tată-său, aţâţându-l astfel la uciderea acestuia. Mijloacele de răsbunare ale sfântului, deşi sunt aceleaşi, imaginaţia poporului le-a îmbrăcat însă în imagini, cari diferă dela variantă la variantă. „Dumnezeu i-a dat a-
„tunci tunetul, să tune şi să trăsnească
„după diavol", zice una dintre ele.
„Dumnezeu i-a dat un biciu şi i-a zis:
„Cu ăsta să săgeţi şi tu pe diavol!"
zice alta; sau „i-a dat în mâna lui norii
„ca drum şi i-a dat un car de foc cu
„doi cai şi cu biciu cu care s'alerge
„după diavol, să-l prăpădească şi să-l
„trăsnească" sau „i-a dat lui Ilie puşca,
„ca să împuşte pe diavoli... pe rudă, pe
„sămânţă".

Răzbunarea sfântului fu însă prea cruntă. Deaceea, Dumnezeu îi mai luă sfântului din putere, „temându-se să
„nu prăpădească şi lumea pe lângă dia-
„vol". I-a luat o mână şi-un picior, lăsându-l ciung şi şchiop şi „deaceea nu
„poate umbla singur, şi când voeşte să
„pornească goană după draci, se urcă
în carul său", ne spune o variantă.

„Când a trăsnit Sf. Ilie odată, s'a cu-
„tremurat şi Domnul Hristos în maică-
„sa şi atunci Domnul Hristos l-a blăs-
„tămat să i se usuce mâna cea dreaptă
„şi să nu mai săgereze decât cu cea
„stângă", ne spune o alta; sau că atunci când el a trăsnit odată „s'a cutre-
„murat pământul, toate vitele s'au stâr-
„pit şi pe Maica Domnului a lovit-o un
„dor de cap", din care cauză ea l-a blestemat „să i se usuce trei **deşte** dela
„mâna dreaptă".

Iată deci sub atâtea aspecte, cum e conturată în imaginaţia poporului figura sfântului dela 20 Iulie al fiecărui an.

Moartea marelui Basarab

(Urmare din pag. 4-a)

„Tebe Boga hvalim...."

Iar când afară, oastea începu a suna din tobe, din trâmbiţe şi din surle, scoţând chiote de bucurie, ghiceşte văduva Doamnă, că El s'a arătat norodului cu omoforul pe cap, cu buzduganul în mână, cu fruntea unsă cu Sfântul Mir.

Inchise ochii.

In iatacul cu obloanele lăsate, îngălbenita Doamnă nu mai poate auzi nici paice nici trâmbiţe nici chiote.

Işi astupă urechile cu palmele desfăcute, legănându-şi capul cu vaete prelungi.

Se cobora lină, pe nesimţite, peste plaiuri, noaptea cu lună. Se întindea peste târgul amuţit, peste palatul cernit, peste turla bisericii, îmbălsămată de mireasma de flori, împodobită de nesfârşite stele şi răcorită de aerul de munte ce se lăsa ca o oftare lină, de sus, de pe Carpaţi.

S'a ridicat şi luna. Se arată deasupra piscurilor spre răsărit, înălţându-se pe boltă. Lumină ca ziua, apa argintie şi munţii şi văile şi toată ţara care dormea.

In palatul domnesc, nimic nu se mişca, şi nici un semn de viaţă treazâ nu tremura în el. Doamna părea de piatră, chircită cum sta acolo, pe divan, cu obrazul ofilit, lipit de palme.

Cu toată durerea, palatul plutea în tăcere şi în linişte. Doar la porţile de afară, străjerii mai strigau lozinca lor de „**Salba**" şi răspunsul de „**Crai**", când tobele sunau la un rând.

OLGA GRECEANU

FOCŞANII IN NEGRU PE ALB

de TEODOR SCARLAT

Un şuer scurt, o smucitură uşoară şi locomotiva poposeşte, obosită parcă de atâta alergătură, într'o gară cu peronul aglomerat de oameni grăbiţi, printre care se agită, ca un semnal de alarmă, chipiul roş, al impiegatului de mişcare. Prin ferestrele deschise ale vagonului

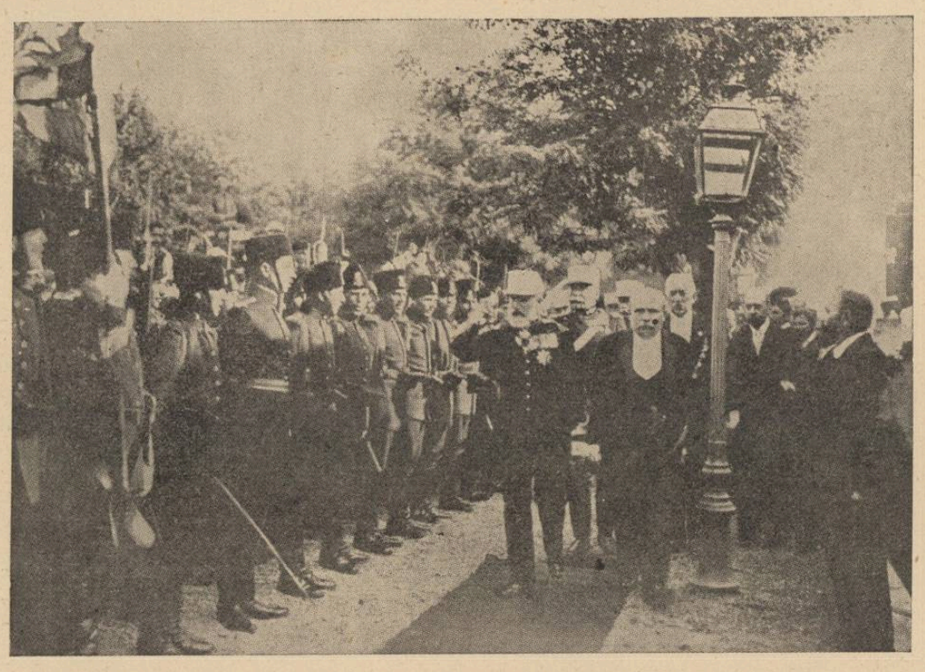

Regele Carol I vizitând pentru ultima dată Focşanii, (1912).

năvăleşte în compartiment o adiere caldă şi nu ştiu ce îndepărtată mireasmă de brazdă dogorită.

Cobor.

Nimic deosebit, nimic nou. Doar profilul îndepărtat al munţilor Vrancei, desenat limpede pe orizontul siniliu.

Străbat indiferent sala de aşteptare, în ciuda cerberului de la uşă, absent o clipă şi ies în spatele gării. Aici, câteva trăsuri dărăpănate cu vizitii plictisiţi şi gloabe rebegite.

— Liber, vă rog...

— Mulţumesc !

Prefer să merg pe jos. Prea mă îmbie la meditaţie, ori poate la reverie, întinsul umbrit al bulevardului.

E ora prânzului.

O fabrică, bănuită undeva, la marginea târgului, îşi trimete cu glas răguşit lucrătorii la masă. Încolo, tăcere. O tăcere nostalgică, deprimantă.

In răstimpuri, câte o birjă, în ritmul plin al trapului, se întoarce goală, de la gară spre centru, ori ducând, între perinele jigărite, spre cine ştie ce negustoreşti afaceri, câte un domn pântecos, cu chelie şi cu baston.

După aproape cinci ore de şedere pe banca vagonului de a treia, lângă un ţăran simpatic şi potolit, care îmi vorbeşte de greutăţile propriei sale vieţi cu resemnarea insului obişnuit să primească şi binele şi răul cu acelaş calm, plimbarea aceasta de unul singur, pe străzile liniştite, îmi face bine. O aripă catifelată de vânt subţire, mângâie vârfurile arborilor printre care rândunelele desfac evantaie de alb şi negru. Şi sus, soarele fierbinte, de sfârşit de Cireşar.

Iată-mă ajuns în grădina publică, prin care tânărul poet focşănean, Alexandru Călinescu, mort în toamna trecută în sanatoriul din Sinaia, îşi cânta nostalgiile, ori poate o dragoste serafică. In minte îmi vine un vers dintr'o poezie a lui :

„Te caut în grădina cu băncile
pe gând"...

Intr'adevăr, băncile visează răsleţe, sub arborii bătrâni, iar cele câteva cărucioare mânate grijuliu de servante gureşe, ori cei câţiva pensionari meditând răsleţi în colţuri umbroase, par a complecta mai degrabă un decor oarecare, decât a da viaţă acestui colţ de linişte şi răcoare.

Din poarta care dă în spre oraş privesc decorul însorit al pieţei: la dreapta odihneşte masiv şi gânditor localul primăriei, cu ferestrele larg deschise spre piaţa Munteniei, străjuită, în fund de frumoasa clădire a teatrului comunal „Maior Pastia"... Şi, peste oraşul adormit parcă, într'o ciudată legendă, apele încremenite ale cerului valaho-moldav...

PE URMELE TRECUTULUI

Birja care mă poartă prin oraş, acum când soarele se îneacă la orizontul muntos într'o mare de purpură, cu reflexe metalice de mov şi irizări violete, seamănă mai mult cu o caleaşcă gonind spre străvechi şi boereşti aşezăminte. Impresia aceasta începe să mă obsedeze, mai ales că birjarul care îmi serveşte şi drept ghid, îmi arată, la fiecare încrucişare de străzi, câte o mărturie vie a rolului pe care acest orăşel l-a jucat în istoria ţării noastre.

— Astea's casele Dăscăleştilor ! — şi birjarul arată cu codiriştea biciului, o casă părăginită, în mijlocul unei grădini în care arborii par nişte vechi străjeri, aşa cum stau, indiferenţi, sub ploaia caldă a razelor de soare.

— Casele Dăscăleştilor ? — întreb cu o prefăcută curiozitate.

— Da. Aici în casele astea, acum o sută şi mai bine de ani, a fost nunta domnitorului Bibescu, cu Mariţa Ghica. I-a cununat, se zice, Mihail Sturza. Tot oraşul ştie. Şi Domnul Cuza a găzduit aici, când a venit pentru întâia oară în Focşani, după ce a fost ales Domn.

— Acum mergem în centru, bădie — spun birjarului.

— Mergem, coconaşule!

Trăsura goteşte brusc pe o stradă cu cofetărie şi birt popular, **„Unirea"**. Mai încolo o dugheană pe a cărei firmă citesc : **„Unirea"**. O tăbliţă indică numele unei străzi: **„strada Unirii"**.

—Ce şcoală este asta ?

— Liceul „Unirea".

Suntem doar în oraşul Unirii..

...ŞI O INCURSIE NOCTURNA IN PREZENT

In „centru", o circulaţie alandala. Trăsurile roiesc în toate părţile, (cu, sau fără pasageri), printre grupurile compacte ale orăşenilor ieşiţi la „promenadă".

Soarele a scăpătat de mult, peste munţi şi înserarea se cerne grăbită printre luminile oraşului trezit la viaţă.

Departe de larma târgului, o frântură de lună nouă străluceşte ca o lamă de iatagan în miniatură.

Judecând după forfota care aduce, la această oră de început de noapte, cu aceea de pe bulevardele bucureştene, înclin să cred că oraşul nu este lipsit de o viaţă de noapte proprie, mai ales că prin vitrinele în care sclipesc, lângă becuri şi serpentine colorate, licorile de Odobeşti, disting mese aglomerate şi răzbate până afară, în stradă, muzica de jazz. Focşenenii nu se dau bătuţi, când e vorba de chefuri — îmi zic. Şi în minte îmi vine mult cunoscuta poveste a rămăşagului dintre un muntean şi un moldovean pe această chestiune. Imi rămâne numai o confirmare „pe teren". Pentru asta însă trebuie să-mi găsesc mai întâi cei câţiva prieteni pe care-i am aici. Cu regretul de-a nu putea detaşa la o asemenea experienţă pe poetul Virgil Huzum, căsătorit şi prea bine cotat în societatea târgului pentru a-i cere să-mi prezinte viaţa de noapte a oraşului, cu exuberanţele şi uneori cu degradările ei, îmi îndrept gândul spre alţi prieteni cu mai puţine obligaţii sociale : tânărul poet Pavel Nedelcu, ziaristul Adrian Baltag şi Focşeneanu, sunt aici număr de atracţie. Toată elita oraşului s'a perindat pe-aici, în aceste patru seri. I-am distrat pe toţi. Deaceia este localul plin. Sânt simpatic, ce vrei ! Mi-am cam şifonat eu personalitatea, dar ce să fac. Am fost şi pe la Virgil Huzum. Ei, am băut acolo un vin nemaipomenit, mă ! Malaga, Malaga veritabil !

Mai târziu am aflat cum s'a înfruptat poetul din vinul „Malaga" al lui Virgil Huzum. Simplu dealtfel : Virgil Huzum este proprietarul celei mai mari farmacii din Focşani. In vizită la el, poetul moţ a mirosit, a distins, cu alte cuvinte, dintre sticlele cu reactivi şi flacoanele cu doctorii, sticla cu vin de Malaga medicinal şi nu s'a lăsat până nu i-a suflat în fund.

„BIRUIT-AU GANDUL"

In tovărăşia tinerilor mei prieteni focşeneni, am descins în dimineaţa următoare la „Ocol", un fel de piaţă săptămânală de desfacere a produselor agricole şi de vânzare de vite, situată în partea de Nord a oraşului.

Din spatele hanului unde ţăranii putneni vin în această zi de târg să-şi pecetluiască vânzările ori cumpărările cu un pahar de vin, privesc profilurile apropiate şi clare ale munţilor Vrancei, înecaţi într'o penumbră de violet ceţos. Peste drum de han, la o aruncătură de băţ, mlădie grânele în plin rod.

Intru nimic deosebiţi de fraţii lor munteni, ţăranii din Putna au totuşi o particularitate: sunt mai calmi. Cu mişcări încete, măsurate, salută respectuos şi, după ce îşi aranjează treburile, la mesele desechilibrate ale hanului cu hangiţă frumoasă şi vinuri bune, se retrag cu aceleaşi mişcări tacticoase şi sigure. S'ar părea, deşi sunt la o palmă numai, de bariera ce despărţea odinioară două ţări surori, că mă aflu pe alte meleaguri.

Răzimat de oblonul deschis al hanului, un moşneag desprins parcă din cronici visează cu ochii pierduţi în zarea imprecisă a dimineţii.

— Te gândeşti, unchiaşule, ai ?

— Apoi şi-am să fac ?

— Uite să bei, cu noi, un pahar cu vin.

— Mulţam, da' parcă tot mai bine-i aşa. Gându' birue şi paharu' şi nevoile.

— Vorbeşti ca un staroste, bădie ! — îl aţâţă unul din însoţitorii mei.

— Miron Costin întreg ! — îl categoriseşte altul.

Unchiaşul însă surâde fără intenţii şi-şi continuă extazul, în timp ce poetul Pavel Nedelcu umple voios paharele. Numai gândul sboară înapoi, în trecutul îndepărtat al istoriei, când răzimat poate de un stâlp bătrân, al casei, starostele de Putna, Miron Costin, formula celebrele cuvinte : **„biruit-au gândul"**, ascultând strigătul prelung al străjerilor de la hotar : „ Te văăăăd !... Te văăăăd !" şi răspunsul, mai stins, al strajei din **Ţara Românească...**

CONSTATĂRI FINALE

In modestia ei patriarhală, pe care n'o sdruncină astăzi nici un eveniment de seamă, **Cetatea Unirii** pare izolată într'o lume de amintiri. Când vii, mânat de dorinţa de-a o cunoaşte, nimic nu te împiedică s'o confunzi cu un orăşel oarecare. Viaţa se deapănă aici lent şi monoton. Colorile istorice se estompează în masa densă a citadinului. Lipsit de un ritm propriu de viaţă, oraşul Focşani nu oferă inedituri şi nu vrăjeşte prin nuanţe. Trebue să-i cauţi în trecut, dinamismul, pentru a ţi-l face accesibil. Iată pentru ce, atunci când de la o fereastră de vagon îi trimiţi, la plecare, salutul de adio, ai impresia că nu i-ai cunoscut adevărata poezie. Şi pe bună dreptate ; căci dacă e adevărat că pentru a te confunda sufleteşte cu un mediu de viaţă, îţi trebue **o înţelegere** necomandată, instinctivă, a acelui mediu, apoi nu este mai puţin just, că pentru a înţelege farmecul unei **atmosfere,** trebue s'o trăeşti în totul. Consolat astfel îţi aprinzi liniştit ţigara, cu privirea pierdută spre oraşul care se şterge, departe, în urmă.

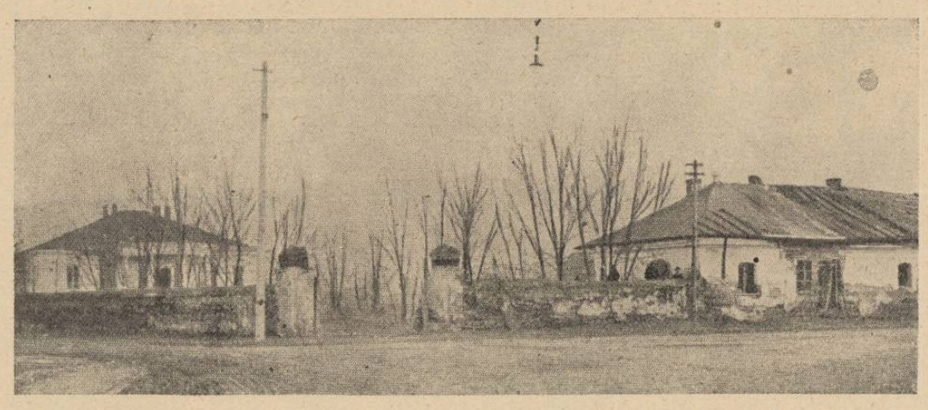

Casa Dăscăleştilor

Spirit vioi şi vorbăreţ, vizitiul profită de lipsa mea de informaţie, de tăcerea mea, mai corect, pentru ca să-mi povestească, în pasul liniştit al cailor, tot istoricul înflorit de fantasia lui, al acestor case pe lângă care aş fi trecut, desigur, indiferent.

Suntem în epoca acelui isteţ vrâncean Moş Ioan Roată, despre care ghidul

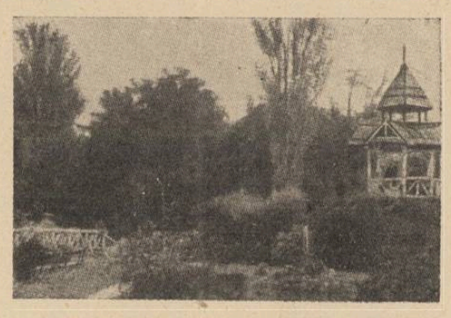

Un fragment din grădina pu blică

meu improvizat nu prea ştie mare lucru.

— Ehei, dom'le — îmi spune el. Au fost oameni de vază în oraşul ăsta, pe vremuri. Multe s'au mai petrecut peaici, dar cine le mai ţine minte ! Uite, vedeţi casa asta ?

— O văd.

— Ei uite, înainte de Unire, la vreo câţiva paşi în spatele ei începea ţara Moldovei. Ii spune casa Calistrat.

Cele spuse de birjar îmi erau în parte cunoscute dintr'o monografie a oraşului Focşani, citită cu mulţi ani în urmă. Reîmprospătându-mi o lectură care mă pasionase cândva, ca tot ce este în legătură cu trecutul nostru, îmi reamintii de un alt aşezământ focşănean pe care aş fi vrut să-l văd: casa Apostoleanu. După câteva minute de trap eram în faţa frumoasei locuinţe a familiei Apostoleanu, locuinţă în care s'a semnat, la 8 Decembrie 1917, armistiţiul între delegaţii armatei noastre şi aceia ai armatelor centrale.

Impozantă ca arhitectură, casa Apostoleanu, chiar dacă n'ai şti că a adăpostit într'un timp nu tocmai îndepărtat, multe vizite regeşti, te întâmpină cu un aer de distinsă sobrietate. Cele două felinare dela intrarea principală, linia simplă dar elegantă, a marchizei, ferestrele mari, cum şi uşile stilizate ale intrării, înfăţişează un tot armonic, odihnitor...

funcţionar la primărie şi amic al tuturor poeţilor tineri întârziaţi în crâşmele urbei sale. Le-am dat de urmă întâmplător, într'o tutungerie în care intrasem să-mi cumpăr ţigări : ziaristul Adrian Baltag, retras într'un colţ îşi transcria la maşină corespondenţa pentru **„Universul"**... Şi după vreun sfert de oră, iată-mă, în tovărăşia lui, în cel mai select local de noapte din Focşani, la **„Polatos"**, unde îşi făceau obişnuita cură de sprituri ceilalţi amici. De data aceasta însă, se rătăcise printre ei, nu ştiu prin ce minune şi Silviu Lazăr, poet din ţara moţilor, redactor al revistei **„Muguri literari"** şi strașnic cunoscător în ale vinurilor taine. Buna dispoziţie a poetului „dionisiac" şi moţ, prevestea o seară nu lipsită de surprize, mai ales că în locul tradiţionalei cravate, Silviu Lazăr arborase o veritabilă salată pe care o purta cu o prestanţă deosebită. Hotărît să înfrunt privirile aţintite spre masa noastră, numai de dragul pitorescului oarecum grotesc, pe care i-l împrumuta Silviu Lazăr, încercai să mă simt bine.

— Nu te teme dragă, oamenii ăştia ne datorează mult. In special mie, — mă încurajează poetul moţ.

— Ţie ? Cum ?

— Păi să vezi. De vreo patru nopţi

Biserica „Sf. Niculae cel Nou", în ruină.

GALAŢI-BOLGRAD

Soarele dimineţii de primăvară aşterne cunună de aur pe zidurile gării, pe şinele de fier şi pe toată lumea care forfotă pe peron.

Un piuit sonor şi locomotiva — burduf de jar de cărbuni, pufăie de câteva ori suluri groase de fum şi huruind după ea vagoanele legate unul de altul — cu ciocuri groase de fier, o porneşte la drum, în ţăcăneala : ta-ca, ta-ca ! ta-ca, ta-ca ! ta-ca, ta-ca ! ... greoiu şi în silă. Brâie de şine de fier, stâlpi de telegraf, grupuri de colibe mărunte — aşezate în poalele dealului Galaţilor — fug pe dinaintea ei, se dau în lături şi o iau la sănătoasa înapoi, în ochii noştri — ai călătorilor. De pe apa Dunării, strânsă-clenciu, între ziduri înalte betonate, îşi înalţă gâturile pe deasupra, hornurile vapoarelor, cari încarcă cherestea de pe rampa portului; se pare că privesc la tren cum tăcăe pe şine şi cum svârlă funingine de pipă, înecând zarea. Nouă, la ferestrele vagoanelor, ne sboară ochii spre ele, cu dorul încălzit turtă, spre depărtări necunoscute.

In urmă, Galaţii îşi adună casele grămadă, pe piept de deal şi ne urmăreşte înainte. Face impresia unei târle de oi într'un ţarc de stână.

Cum eşim din vălmăşagul de vagoane şi din cheiul portului podit cu şir lung de stive, terenul se deschide deodată, ca în palmă şi numai hăt departe în zare îşi ridică sprinceana până în grinda bolţii albastre. Din dreapta se chiorăsc la noi sub streaşina cerului, ţuguiurile dealurilor din Dobrogea. Intre noi şi acestea, un smoc verde de ostrov, îşi desfăşoară scuticile de păpuriş şi sălcii, petece de horbotă, vopsite verde, cu ochiuri de apă între ele, ce sclipesc în luminişul soarelui — fluturaşi de paente.

Dunărea, tăinuită de după acest ostrov, goneşte, şarpe întins la drum cât şi trenul, ca să-i iasă înainte de după un cotlon de suhat de trestie şi, albastră-vânătă de mânie, să-i arunce un crac de apă — Prutul, — iar peste ei, dincolo, un curgan mare de mal de clisă, capcană de-a-curmezişul, să-l prindă şi să-l oprească. Dar, iată, pod de fier, pe stâlpi de beton, gâtue Prutul şi locomotiva bufnind de râs în pofida Dunării, şueră învingătoare.

Pe pichetul de grăniceri, care face paza podului flutură în seninul zării tricolorul românesc, iar de pe malul de dincolo, ne salută, cu crucea bătută pe turlă, biserica din comuna Giurgiuleşti. Tot satul se bolovăneşte risipit pe muchie, printre răzoare şi ogrăzi de pomi. O perdea de salcâmi stă de strajă pe locul unde Dunărea primeşte în vatra gârlei ei cotul de apă al Prutului.

O cordea lungă de şlepuri face nod trainic de legătură între aceste două limanuri, cari au stat atâta vreme despărţite. Când trecem pe pământul Basarabiei Basarabilor, o pupăză, care ciugulea un glod de iarbă, trezită de zgomotul maşinii, sburleşte spre noi creasta şi o ia din loc în sbor întins peste deal.

Dunărea, de necaz, că n'a putut zăgăzui trenul, a stropşit baltă tot pământul până aproape de drumul de fier. E tulbure bragă. Pe ostroavele împăşunate bogat, răsleţite pe puhoiul de apă revărsat, turme de bârsane şi cirezi de mioriţe pasc liniştit. Unele, tolănite pe salteaua moale a rogozului, rumegă şi clipocesc din gene, leneş şi nesinchisit. Câte un zuluf ciobănesc doar, hâmăie cu gura deschisă mare spre tren, să arate că-i de veghe şi nu doarme.

De aci încolo, Dunărea de bună seamă, văzând că nu poate birui, îşi mai domoleşte vultoarea şi aşa potolită îşi deşiră bobinul de apă alături de locomotivă, însoţindu-ne neîntrerupt. Un stol de bâtlani se înalţă speriat nagâţă în aer, dintr'un bârlog stufărit şi se lasă apoi ceva mai departe pe tivul apei. Intr'un smârc de lăcăriş, trei berze, în trei picioare, stau cu ciocurile clanţă spre musteala mâlului.

Un şuerat lung... Ne apropiem de Reni. Apar mai întâi cazărmile marinarilor cu alei de pomi înfrunziţi, care-şi mişcă cununile în bătaia vântului şi brazde de flori cu grădele de olane şi cărămizi văruite. Iată şi gara : un bloc alb de zid cu un etaj. Din ochiurile ferestrelor lungueţe pâlpâie fire de raze de argint. Pe peron puţină lume, ca în toate staţiile de pe linia Galaţi—Bolgrad, câţiva târgoveţi din localitate veniţi cu afaceri, 3—4 călători cari coboară din tren, 1—2 cari se suie, încolo numai personalul C. F. de serviciu. Aici stăm cam zece minute, tocmai atât cât putem să ne procurăm câte ceva pentru drum, din restaurantul gării, gol şi pustiu şi el, în care se aude doar bâzâitul câtorva muşte cari dau târcol galantarului închis de sticlă, cu gustări de cocă, carne şi peşte.

Un impiegat face un semn cu un disc spre maşinist. Un fluerat ascuţit şi trenul se pune din nou în mişcare. Cu el odată se'ntinde ruletă de oţel înainte şi Dunărea.

Noi, cei dela ferestrele vagoanelor, în sinea noastră cântăm : Melc-melc, codobelc, scoate coarne boereşti şi te du la Dunăre şi bea apă tulbure şi te suie pe buştean şi mănâncă leuştean. Trenul, în mersul lui, cu cocoaşea hornului locomotivei ieşită în afară, pare un melc care-şi târâe casa pe lângă firul apei.

DRAGOMIR PETRESCU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

24-1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 24
SAMBATA 30 IULIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Romanul românesc

X

Munca, prelucrarea lucidă a materialului, constitue unul dintre elementele de bază ale realizării romanului. Nu e mai puțin adevărat însă că inspirația, poate dintre toate cel mai important, nu trebue supusă nici-unei constrângeri, nici unei directive, fiindcă astfel se ajunge la o construcție artificială, inexistentă ca valoare literară.

Dacă însă această cerință, libertatea inspirației, este absolut necesară pentru o cât mai bună reușită a romanului, ea este o armă cu două tăișuri care se poate transforma tocmai în germenul producător al slăbiciunilor romanului. Căci din nedibăcia unor creatori, se va da naștere unei imensități de subiecte, unei supraabundențe de motive de inspirație. Acesta este un defect important al literaturii de azi.

Orice nimic, orice fapt cât de inutil, cât de searbăd, este luat drept subiect, al unui roman, al unei opere atat de complexe, cu rezonanțe atat de adânci. și, cel puțin, daca nararea ar fi perfectă!

Avem atatea nuvele de Brătescu Voinești, Agarbiceanu, etc., cu acțiuni simple dar povestite cu măestrie; cu o astfel de maestrie, incat ele sunt perle ale literaturii romanești.

Se poate spune că nu-i nimerită o comparație intre romanele proaste și nuvelele bune. Dar fiindcă nu găsesc romane demne de exemplu, am făcut această comparație, numai spre a dovedi cum un subiect banal, bine povestit, poate da naștere unei opere de calitate.

Din nenorocire însă, subiectele simple, fiind alese în special de „mici" talente duc tocmai unde nimeni nu vrea să se ajungă:

La o operă fără valoare.

Pentru a putea scrie și închega o acțiune simplă se cere „mare" talent.

Nu oricine poate umple cu efluviile sufletului său, paginile albe ce vor alcătui un roman.

„Bunul gust, nu ține loc de talent în literatură" a spus candva Madame de Staël. Și aceasta afirmație conține marele adevăr asupra alegerii subiectelor romanelor. Nu după o alegere subiectivă, după o inspirație momentană, a cuiva care are, vadit, bun gust, se poate stabili un subiect, de asemenea natură încât să producă o operă bună.

Trebue gândit, aflat, răscolit, închegat tot ceea ce experiența ne arată cu tot ceea ce sufletul poate simți și comunica.

După aceasta numai, subiectul viitorului roman a ajuns în faza de elaborare și autorul devine capabil să-l exploateze.

După multe prefaceri, cumpăniri, retușeri, este peste putință ca subiectul să întreacă puterile înfăptuitorului lui. Acest din urmă fapt, este una dintre condițiile esențiale ale romanului bun. Dar, pe de altă parte, este esențial ca subiectul ales să nu fie mai prejos decât posibilitățile scriitorului.

VICTOR POPESCU

Mă sui pe-aici...

Mă sui pe-aici, pe unde altădată
'Mi-eșau cu palmele întinse
înainte-alunii
Pe unde pomii se'nfoiau de păsări
Și muntele era iubitul lunii.

Odată, umbra-mi tânără și sveltă
Era o căprioară peste stânci
Imi săruta atuncea cerul fruntea
Și glesnele; prăpăstiile-adânci.

Mă sui pe-aici. Ce trist să-ți cauți viața
Pe drumuri lungi, de vise și de munte...
Să îți desfaci trecutul ca un cort pe
vârfuri
Să-ți pue luna cozoroc la frunte!

M'o auzi ecoul anilor de-atunci?
M'or recunoaște apele prea line?
Ce triști trec vânătorii printre sălcii!
Ce greu trag plumburile vremii după
mine!

VIRGIL CARIANOPOL

Marius Bunescu — Târgoviște

Individualism și spirit critic

de **NICOLAE ROȘU**

Prin preocupările sale, cu deosebire filosofice, d. Constantin Noica este un singuratec. Un izolat în sânul unei generații înclinată mai mult spre pragmatism și spre încadrare ideologică, decât spre dizertația liberă a intelectului. Poziția d-lui Constantin Noica beneficiază așadar de privilegiul unei autonomii spirituale, care-i îngădue să privească lumea și viața de sus, de undeva, dintr'o bibliotecă, fără ca prin aceasta să rămâe un adversar al criteriilor impersonale.

Trăind în preajma filosofilor pe care îi citește în original, îi traduce și îi comentează, scriitorul parvine să-și transforme obiecțiunile critice într'un sistem personal, devenind el însuși filosof. D. Constantin Noica nu este totuși un filosof de prima intenție, ci un meditativ, un comentator, care pe marginea altor filosofii ajunge la una personală. Oare se reduce prin aceasta perspectiva de înțelegere a vieții, și conturul gândirii autentice se șterge? Cine ar putea spune dintre filosofii raționaliști contemporani că l-a depășit pe Descartes sau Kant?

Nu i-au depășit nici în puterea cugetării nici în dimensiunile ei.

Filosofia rămâne însă mai presus de orice, o problemă de viață, de trăire pe marginea cunoașterii. Către această atitudine speculativă tinde ori ce filosof, fie că aduce o contribuție cu totul personală, fie că disertează critic și filosofic în limita altor sisteme de gândire.

D. Constantin Noica nu trăește sub teroarea marilor probleme, nu arde de nerăbdarea de a spune ceva cu totul nou, nu se lasă copleșit de sentimentul catastrofic al veacului, așteptând să se petreacă un miracol sau o prăbușire. Destinul omului, în concepția tânărului filosof, este mult mai simplu, este în funcție de el însuși, de necesitatea morală a unor condiții de viață. Individualismul modern, care a triumfat odată cu anumite teorii sociale și politice, a coborît pe Dumnezeu în om, fără să ridice omul la puritatea evanghelică. Individualismul modern și-a însușit orgoliul și îndrăsneala, nu și puterea prometeică.

Aruncând o privire de ansamblu asupra sistemelor filosofice care aveau de scop crearea omului în sine, d. Constantin Noica rămâne încă departe de credința în progres a filosofiei științifice. Dacă omul de știință cucerește natura, filosoful nu are prin aceasta o poziție privilegiată în fața teoriei cunoașterii. N'are o metodă, iar criteriile lui sunt de aici, de pe pământ, nu din cer și nici din înțelepciunea lui Dumnezeu. El trăește „într'un clopot", sub cupola cerului, fără a fi cel puțin stăpânul atotputernic al naturii.

Omul care cunoaște cu adevărat linia de evoluție a spiritului științific, pe bună dreptate se poate întreba: științele de azi sunt superioare față de cele de odinioară, și nu sunt erezii față de cele de mâine?

Intrebarea aceasta este mai oportună astăzi decât oricând. S'a impus convingerea că modernitatea a creiat ideia de progres indefinit. Progresul ar fi o cucerire a științei și a tehnicei. Din această pricină nu se poate contesta de nimeni că spiritul (cultura) este în regres, — iar civilizația (tehnica și știința) domină lumea prin planul material

Dr. N. Roșu

al vieții. Dacă există un conflict între cele două categorii de valori, nu civilizația este de vină, ci dezechilibrul sufletesc și moral al omului modern. Cuceririle științei sunt așa dar problematice, iar cunoașterea lucrurilor și teoria cunoașterii rămâne tot în stadiul de problemă.

In carapacea geocentrismului și a antropocentrismului, d. Constantin Noica înfige suliție de carton. Căci într'adevăr, d-sa pleacă dela o eroare inițială. Condițiile cunoașterii, adică mediul cerebral prielnic, nu poate fi confundat cu conformismul firii omenești care se adaptează la o obiectivitate medie. Plecând dela faimosul **„de omnibus dubitandum"**, — căutătorii de adevăruri nu sunt și „aflători de adevăruri", — ci **„aflători de certitudini"**. Spurând aceasta, d. Constantin Noica se îndepărtează de firea omenească, pentru a se ridica la un idealism suprauman. Fisura acestei teorii începe să se arate însă din clipa în care suntem nevoiți a constata că certitudinile omenești sunt sau imanente, sau finaliste, sau revelate, pe câtă vreme cunoașterea filosofică este o desțeluire a spiritului în vederea unui sistem de probleme.

Pentru a cuceri acest punct culminant, d. Constantin Noica cere filosofului (poate chiar și omului?) să se desprindă din „tirania puterilor anonime", rămânând în lumea gândurilor sale.

Dar care sunt aceste puteri anonime? Să le luăm pe rând. 1. **„Contemplarea** din ce în ce mai uimită a **lumilor astronomice"**. Omul vede astronomia ca o lume gata făcută, — din valori absolute. Iar raportul cantitativ cu astronomia îl pune în stare de inferioritate. De aici decurge reacțiunea relativismului modern, care după interpretarea einsteiniană reduce astronomia la fizică, iar biologia la legile fizico-chimice. In locul unei puteri anonime se ridică tirania unei teorii care distruge noțiunea de timp și de spațiu, prăbușind omul în neagra inchiziție a cifrelor. Cu toate acestea, cerul rămâne pentru orice creer filosofic, lumea de dincolo, — bolta armoniilor eterne, luceferii inspirației poetice, calea lactee a visurilor.

2. **„Puterea anonimă a istoriei** încearcă să intimideze conștiința individuală". La aceasta răspundem: nu istoria în sine este de vină, ci faptul că nu gândim critic și filosofic această istorie. De aici decurg fără îndoială o seamă de erori; dar a voi să te desprinzi din istorie, înseamnă a tăia toate firele de legătură cu trecutul, a distruge însăși noțiunea de timp și de valoare, fixând ca punct de plecare existența individuală. Trecutul nu perimează conștiința, ci o clarifică și o întărește. Numai împotriva istoriei ca știință pozitivă își are rost atitudinea d-lui Constantin Noica. Sunt filosofi bunăoară, care vorbesc de o istorie a trecutului și de una a viitorului. Benedetto Croce este unul dintre aceștia. El crede că istoria nu este altceva decât o „istorie a libertății".

Sunt momente în care trebue „să privim istoria către viitor, spre a nu risca să fim doar obiecte ale ei", — dar aceasta nu poate însemna o anulare a întregului trecut, — ci numai o promovare a creației și a acțiunii, cu nădejdea de a pune în relief valoarea omenească.

(Urmare în pag. 2-a)

Marius Bunescu

Inființat acum vreo doisprezece ani, premiul național pentru arte plastice a încununat trei sau patru pictori începând cu maestrul G. Petrașcu și un singur sculptor, pe D. Paciurea, pe când era încă în viață. După aceea laurul oficial s'a uscat pentru o bună bucată de vreme. Aceasta nu din pricină că arta plastică n'ar fi mai avut frunți pentru cununi, ci din prozaice motive de economie bugetară.

E meritul d-lui Victor Iamandi că, în vremea când era titular al ministerului Cultelor și Artelor, a reînviat acest premiu, întocmindu-i un regulament și alcătuindu-i o comisie de decernare. A prezidat întâia convocare anuală și voturile au mers atunci spontan către Theodorescu Sion, pe care îl arăta cu deosebire vrednic considerabila-i operă de până acum.

Anul acesta, sub președinția Prea Sfințitului Nicolae Colan, comisia a distins pe pictorul Marius Bunescu.

Să remarcăm cu acest prilej că, pe când premiile naționale de literatură pricinuesc uneori mari nedumeriri în public, cele de pictură, așa cum s'au dat și anul trecut și acum, găsesc aprobarea unanimă în conștiința cunoscătorilor de artă românească.

Dacă am avea un sistem cât de cât organizat în vederea educației artistice a publicului mai larg, firesc ar fi să se pregătească monografii asupra pictorilor și sculptorilor premiați, însoțite de reproduceri numeroase de pe operele lor, pentruca, sub prestigiul premiului național, ele să se dijuzeze și să contribue la formarea și supțiarea gustului plastic. Cum nu avem însă ceva organizat în acest sens și cum reproducerile întâmplătoare și aproximative din câteva reviste sau ziare dau o foarte palidă imagine despre operele plastice, suntem nevoiți să vorbim cititorilor despre pictorii și sculptorii noștri ca despre niște abstracțiuni. Ca să le înfățișăm în aceste condiții arta lui Marius Bunescu, ar trebui cel puțin să facem, prin descripție, o transformare literară a tablourilor sale principale, lucru care ar cere proporțiile unei adevărate monografii.

Să ne mulțumim deci cu afirmația că Marius Bunescu e peisagist de frunte dintr'o generație de pictori a cărei glorie e preamărirea în colori a pământului românesc atât de bogat și de variat în aspectele lui plastice. Când Marius Bunescu, pentru a-și reînnoi experiențele tehnice ale paletei, nu se refugiază la Veneția sau pe țărmurile Scandinaviei, pensula sa întârzie de preferință în fața Dunării la Vâlcov sau în fața Mării Dobrogene. Peisagiile sale cântă atunci contrastele puternice dintre bolovănoasele țărmuri brune și infinitul lichid al apelor albastre-verzi, sau efectele așezărilor pescărești oglindite în dulcile valuri ale Fluviului. In alegerea motivelor e un gust aristocratic, care respinge, ceea ce s'a canalizat și preferă dificultățile ce le oferă aspectele inedite.

Aceeași predilecție se observă când pictorul atacă subiecte din viața urbană. Nimeni par'că dintre artiștii noștri nu iubește Capitala țării cu pasiunea lui Marius Bunescu. Iarnă bucureșteană cu copaci răsleți, pe jumătate vătuiți de zăpadă, cu ziduri și case sub glugă de hermină albă-albăstrie, cu perspective de străzi învăluite în ceață cenușie, acoperă o bună parte din viguroasele pânze ale acestui artist care e prin excelență creatorul peisagiului urban în pictura noastră contimporană. Sânt numai câteva aspecte din opera lui foarte variată, ce merge dela portret până la natura moartă, dar ele sunt deajuns, prin finețea și distincția artistică a executării, să-l ridice pe autorul lor la rangul de maestru consacrat de premiul național.

NICHIFOR CRAINIC

Artă

Trudind lumina, forma să răsară,
Din adâncimi binevestite, clar,
Sculpta artistul lumea lui barbară.

Din anii stinși sub gândul milenar
Crescu un trup senin de primăvară
Cu simetrie și profil solar.

Dar lucida viață se stingea
In viscolul de zodii și de norme.
Pe chipul mort se liniști o stea.

Artistul și cu palidul ortac,
Pe când zidirea lumii începea
Ieșeau din amintire și din veac.

IULIAN VESPER

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

CAMIL PETRESCU:

Modalitatea estetică a teatrului

Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II"

Prezentarea unei cărţi noui a d-lui Camil Petrescu ar trebui să constitue o plăcere destul de rară a cronicarului literar, fie că aceasta ar fi o operă de creaţie beletristică, fie o compunere critică asupra conceptelor artei. Plăcerea ar isvorî din faptul că, ori care ar fi direcţia discuţiei, spre afirmaţie sau negaţie, ea s'ar desfăşura neapărat pe o treaptă înaltă, cea mai înaltă a literaturii contemporane, nu numai româneşti, dar şi universale, în măsura în care problemele mari ale acesteia sunt actuale la noi. Precizăm de altminteri că d. Camil Petrescu nu ţine seamă dacă sunt sau nu actuale la noi problemele desbătute astăzi în literatura universală, ci procedează ca şi când confraţii d-sale ar fi toţi în curent cu preocupări, concepte şi metode critice şi ca şi când activitatea d-sale s'ar desvolta într'un mediu omogen pe o întindere apreciabilă.

Se va vedea mai târziu însă în ce raport a stat scriitorul cu epoca sa. Noi ne mulţumim să remarcăm că opera sa nu se poate discuta decât ridicând-o pe acest plan de activitate universală, condiţie care, am spus, dă satisfacţie cronicarului dar, vom adăoga, îl şi întristează. Pentrucă d. Camil Petrescu este singurul scriitor român care şi-a pus problema metodei, în creaţie. D-sa deosibeşte cu stăruinţă metoda de creaţie. Aceasta din urmă l-ar preocupa parcă în al doilea rând. In ori ce caz, metoda este pentru spirit, o funcţiune importantă ca însăşi creaţia, fiindcă ea o garantează pe aceasta, în cuprinsul ştiinţelor neologice. Grija metodologică face dealtfel din d. Camil Petrescu un autor lucid, fără încredere în alte forţe spirituale decât ale inteligenţei critice care diferenţiază, abstrage şi intueşte esenţele. Pentru misticismul revărsat abundent în literatura românească a ultimelor decenii, pentru romantismul inspiraţiei ca şi pentru orice litanie morală sau euforică, d-sa a arătat că nu are nici o aderenţă şi că socoteşte aceste trepte depăşite. D. Camil Petrescu a mers direct, de la începutul carierei d-sale literare, spre disciplina care concentrează în slujba ei, de mii de ani, toate puterile minţii omeneşti, ca să-i lumineze domeniul şi s'o facă ieagăn de adevăr ultim şi mântuitor: spre metafizică. Increderea în metafizică a d-lui Camil Petrescu dovedeşte pe deoparte în ce măsură d-sa este un autor modern, — fiindcă ea porneşte din setea neliniştită după adevărul ultim, — iar pe de altă parte subliniază aceeaş grijă pentru metodologie, ca una ce angajează forţele clare, discriminative ale spiritului şi duce cât de cât spre adevărul pe care mintea este întocmită să-l cuprindă pe cale logică. Avem de afacе prin urmare nu atât cu o creaţie în metafizică, cât cu o dragoste de metafizică, cu o încredere şi o preocupare statornică. Şi nu este vorba de metafizica îngrădită în istoria filozofiei, de sisteme şi şcoli filosofice ci de putinţa în sine a disciplinei, ca treaptă ultimă a ştiinţei sufletului. Autorul nu se opreşte la afirmaţiile cele mai noi şi cele mai autoritare, din istoria filosofiei, ci se apropie de metafizica de totdeauna, întrucât ea este totalitatea de concepte, mereu esenţiale şi întrucât implică şi o metodă cu un spor nou în spirit. Filosoful german Husserl, cu filosofia sa fenomenologică i-a înlesnit d-lui Camil Petrescu drumul metodologic spre adevărurile pe care d-sa le doreşte temeinic înfipte la rădăcina operei, ca stâlpi ai ei de susţinere în înfrumuseţarea posterităţii. Ceea ce alţii urmăresc să obţie de la cunoaşterea mistică, de pildă, d. Camil Petrescu are credinţa că va găsi prin cercetarea fenomenologică, în mod cu mult mai riguros, şi va realiza mult mai adecuat cunoaşterea. Arta ca produs de creaţie a spiritului, răsfrânge cunoaşterea şi este ea însăşi cunoaşterea omenească în hotarele limitate ale acesteia. Deaceea arta se sprijină pe metafizică, în măsura în care au în ultimă analiză, acelaş obiect, şi în măsura în care metafizica îi dă exemplul unei siguranţe de metodă. Iată motivul pentru care d. Camil Petrescu aplică în creaţiile literare şi cu atât mai îndreptăţit în compunerile critice mijloacele analizei fenomenologice, bine înţeles fără să-şi altereze în vreun fel originalitatea şi fără să pară că aduce în scrisul românesc o influenţă străină.

Fenomenologia lui Husserl nu este o influenţă în opera autorului român. Ea constitue un sprijin, ca un împrumut de unealtă; cine găseşte că unealta unui vecin e cea mai potrivită pentru o muncă oarecare, are chiar datoria s'o adopte, ştiind sigur că produsul realizat aparţine numai lui, ca proprietate şi calitate. In cultură acest împrumut de unelte nu are nici un sens să fie discutat, ca neîngăduit. Ce este altceva moştenirea clasicismului greco-roman decât un măreţ testament de unelte? Nu se păstrează acolo tiparele spiritului omenesc veşnic şi neschimbător? Ce putem face noi mai mult decât să umplem aceste tipare cu sufletul nostru atât cât putem să-l aflăm veşnic şi neschimbător?

Introducerea aceasta, disproporţionată faţă de spaţiul ce ne mai rămâne aici, pentru prezentarea operei **„Modalitatea estetică a teatrului"** am găsit-o absolut necesară, altfel fiindu-ne foarte greu a vorbi cititorilor despre o carte care ţâşneşte peremptoriu din miezul unui sistem de gândire, şi asupra căreia este o impietate să se facă o simplă recenzie, fie chiar rezumativă. De altminteri, autorul a trecut de mult de stadiul când mai poate fi prezentat cititorilor prin cronici şi foiletoane. O simplă carte a d-lui Camil Petrescu ar justifica un studiu de proporţii întinse. D-sa este dintre autorii români de azi, indicaţi să se întocmească studii asupra lor. Dintr'un anume punct de vedere, poate cel mai indicat, fiindcă o cercetare a operei sale, ar actualiza, după cum am spus mai sus, o sumă de probleme acute în domeniul universal al artei. **Modalitatea estetică a teatrului** cuprinde „principalele concepte despre reprezentaţia dramatică şi critica lor", după cum însuşi autorul precizează în subtitlu. Avem deaface deci cu o analiză fenomenologică, iar câmpul acestei analize este reprezentaţia dramatică. „Nu este o istorie a teatrului, — atrage luarea aminte d. Camil Petrescu — ci o tipologie a conceptelor istorice privind numai reprezentaţia dramatică şi numai în esenţialitatea ei, aceasta hotărînd de altfel ordinea materialului, nu cronologia faptelor".

Camil Petrescu

Materialul lucrării este aşadar considerat în spirit, adică acolo unde s'au produs judecăţile de valoare asupra reprezentaţiei teatrale. Caracterul operei nu este totuşi acela al unei cercetări empirice, fiindcă nu se mărgineşte la o înşiruire istorică descriptivă, ci, devreme ce obiectul ei se află în cuprinsul viu al spiritului, „nu va urmări decât modalitatea axiologică a teatrului, fiindcă aceasta este preocuparea constantă a vieţii culturale". In altă parte, mai clar, d. Camil Petrescu lămureşte: „Ni s'a părut deci firesc ca nu numai să nu ignorăm preocupările anterioare despre conceptul de teatru, ci să le urmărim anume, sistematic şi să scoatem din ele toată lumina care ar putea înlesni orientarea şi ducerea la bun sfârşit a studiului pe care ni l-am propus. Am căutat deci să urmărim conceptul de teatru în cât mai multe formulări anterioare, să le deslusim structura şi semnificaţia, iar când acest concept nu era formulat într'o lucrare anume, să-l izolăm din alte expuneri teoretice şi să-l interpretăm ca să-i putem deduce sensul delimitativ. Dacă însă ne-am fi mărginit numai la compunerile sistematizatoare, ni se pare că am fi lipsit studiul nostru de o contribuţie esenţială, reprezentată prin tot ceea ce s'ar putea abstrage din cercetarea istoricului însuşi. Nu poate fi vorba aici, firesţe, de o metodă empirică, fiindcă înainte de toate nu urmărim să ne însuşim aceste abstracţii şi să le generalizăm apoi ca fiind soluţia căutată. Procedeul e mai curând inspirat de metoda fenomenologică, deoarece aceasta, deşi impune deslusirea esenţei într'o intuiţie pură, recomandă, în estetică măcar, (folosim aci opinia lui M. Geiger) şi un examen istoric, anume ca un exerciţiu, ca o pregătire teoretică, prin stăpânirea datelor documentare şi mai ales ca o verificare ulterioară a discriminării intuitive". Vom continua în numărul viitor prezentarea importantei lucrări a d-lui Camil Petrescu.

Individualism şi spirit critic

(*Urmare din pag. I-a*)

3. „O a treia **putere obscură**, cea a **maselor**, vine să înfrângă nu numai trufia conştiinţei individuale, ceea ce ar fi un bine, dar încrederea ei în sine, — ceeace nu poate fi un bine". In faţa maselor se ridică elita, ceea ce este selecţionat şi nobil, — virtuţile intelectului, voinţa celor apţi de a conduce. Pe planul istoric sau filosofic, sau pe cel calitativ spiritual, masele n'au fost nici odată creatoare. Privilegiul acesta nu l-au avut decât elitele. Concepţia aceasta am desvoltat-o pe larg în una din lucrările noastre, — deci nimic nu ne împiedică să fim de acord cu d. Constantin Noica. Dar nu trebuie să uităm că masele populare există, că societatea a căpătat o seamă de libertăţi politice, economice şi culturale, aşa încât „omul maselor" poate avea un sens pejorativ, dar şi un sens dinamic şi constructiv. Când masele sunt organizate de sus în jos, singura organizare posibilă, — ele nu mai reprezintă o putere obscură

Dar mai este încă un fapt răstălmăcit după Unamuno: „creştinismul individual şi incomunicabil", ca fiind singura existenţă compatibilă cu această nouă teorie a cunoaşterii. Dar tot în **„Agonia creştinismului"**, cartea lui Unamuno pomenită de d. Constantin Noica, cetim: „mijlocul locomoţiei individualiste, este de a merge singur, cu picioarele goale, şi acolo unde nu sunt drumuri. Inseamnă a trăi singur, gol, într'un deşert".

Nu aceasta este ţinta spre care se îndreaptă tânărul filosof, ci spre un individualism creator, al elitei, degajat de sub tirania puterilor anonime, ars de setea cunoaşterii, căutător al omului din lăuntru.

Cu 400 de ani în urmă, Francis Bacon (1561—1626) se lupta cu tirania acelorași idoli. a) **Idola tribus**, sunt prejudecăţile omului, din care decurge antropomorfismul şi finalitatea; b) **Idola specus**, — sunt tendinţele obscure ale peşterii ascunse în subiectivismul sufletesc şi moral; c) **Idola fori**, este omul social, al târgului, al mulţimii, acela aşa dar care ascultă de societate; d) **Idola theatri**, — presupune cultul istoriei şi al trecutului. Idolii lui Francis Bacon, sau cel puţin cei doi din urmă, nu sunt aceiaşi despre care vorbeşte d. Constantin Noica? Apropierea este prea lucidă. deşi concluziile filosofice sunt separate.

Studiul d-lui Constantin Noica mărturiseşte nevoia trăită, aproape chinuitoare, a unei orientări în teoria cunoaşterii. Deocamdată a descoperit metoda, şi aceasta este mult, dar nu încă suficient pentru a vorbi de o teorie proprie. Ce titlu minunat pentru o asemenea carte: **„De coelo"**..

NICOLAE ROŞU

CRONICA MĂRUNTĂ

PE MARGINEA UNEI REVISTE DE ERUDIŢIE

Străduinţele de după războiul mondial, de a da preocupărilor ştiinţifice cadrul necesar unei fireşti desvoltări, nu au putut duce la o integrală fixare, la o expansiune naturală a tuturor disciplinelor. Iar în acest sens, preocupările filologice, prin caracterul lor erudit şi prin ariditatea ştiinţifică aleatorie, au avut mai ales de suferit.

Recent, şi pe acest plan, cultura românească s'a îmbogăţit prin apariţia valoroasei publicaţii: **„Revue des Etudes Indo-Européennes"** condusă de d. prof. univ. **Vlad Bănăţeanu**, dela Cernăuţi.

Dela B. P. Haşdeu, nimeni nu s'a încercat a da o publicaţie în acest gen, care se simte necesară, cum spune precuvântarea, prin marele număr de studii savante ale învăţaţilor români, obligaţi din lipsa unui atare periodic autohton, să recurgă la ospitalitatea unor reviste de specialitate, străine.

De aci, prima anomalie că mulţi dintre învăţaţii noştri, sunt mai bine cunoscuţi şi mai preţuiţi peste hotare, decât la noi. Apoi, în revistele străine, nu întotdeauna şi oricând se putea găsi loc, pentruca cercetătorii români să-şi poată publica studiile.

Considerând nevoia imperioasă de apariţie a unei atari reviste, d. prof univ. **Vlad Bănăţeanu**, ajutat de generoasă înţelegere particulară, îşi propune să încorporeze în această revistă, trimestrial, lucrări atingând studii de linguistică generală, de gramatică comparată sau de filologie latină, greacă, slavonă, germanică, etc.

Numărul întâi a apărut conform programului, cu o critică serioasă şi competentă a lucrărilor străine şi române, dând o deosebită importanţă studiilor indo-europene.

Studiile cari apar în această revistă ne fac cinste, atât pentru valoarea lor cât şi pentru preţuirea şi încrederea de care noua revistă românească se bucură în cercurile cele mai erudite de peste hotare.

D. prof. **Vlad Bănăţeanu** a reuşit astfel să grupeze în coloanele revistei, colaborări consacrate, dintre cele mai alese ca:

J. Vendryes, membru al Institutului, profesor la Sorbona (La 3-e personne du singulier du perfectum latin); **A. Cuny**, prof. la univ. din Bordeaux (La place du ton et l'apophonie indo-européenne E. - O. - Zéro); **Maurice Leroy**, (Un nouveau fragment de la traduction arménienne d'Euclide); **M. Dillon** prof. la univ. din Wisconsin U. S. A. (The Verbal System of Caithréim Cellaig); **Sever Pop** (Problèmes de géographie linguistique); **Dr. W. Couvreur** (Les dérivés verbaux en-ske/o du hittite et du tocharien); **Dr. Vlad Bănăţeanu**, (Termes de culture grecs, d'origine égéo-asiatique).

Subliniem, alături de contribuţia recunoscutelor personalităţi occidentale, aportul erudit şi de o mare importanţă filologică al celor doi savanţi români, d-nii prof. Vlad Bănăţeanu şi Sever Pop.

Revue des études indo-européennes, deschide în mişcarea noastră filologică un drum nou şi luminos, bizuit pe aprofundate studii comparative, în care erudiţia se îmbină cu expunerea clară cu discernământul analitic şi cu deosebita importanţă a contribuţiilor.

Iniţiativa luată de d. prof. universitar **Vlad Bănăţeanu**, impune în cultura românească o înviorare ştiinţifică, ridicându-ne în consideraţia Occidentului pe un înalt plan de activitate ştiinţifică-filologică.

DAN SMĂNTĂNESCU

I. L. Caragiale. — Opere, vol. V

Editura Fundaţiei „Regele Carol II"

Activitatea editurii Fundaţiilor Regale se menţine într'un ritm şi la un nivel care ar face cinste oricărei mari edituri din apus.

Intru totul remarcabilă este editarea de către d. Şerban Cioculescu a celor două volume (IV şi V) din opera lui Caragiale.

Despre cel de al IV-lea volum am scris o notă în numărul 22 al revistei noastre.

Vom face astăzi acelaşi lucru pentru volumul al V-lea, în care d. Cioculescu a adunat articolele politice şi cronicile dramatice ale lui Ion Luca Caragiale.

Cetitorul dornic de a cunoaşte începuturile lui literare, poate constata, — după cum observă d. Cioculescu — „cum din absolut prima încercare în proză a lui Caragiale, începe a se desluşi formula ironică a spiritului său critic".

Şi trebue reţinut faptul că la vârsta începuturilor sale, Caragiale avea de înfruntat mari greutăţi materiale.

Era în acelaş timp sufler, copist la teatru, corector la două ziare şi meditator. In timpul liber făcea literatură şi încă literatură bună.

Puţini au scăpat de condeiul său şfichiuitor. Maiorescu, a cărui autoritate domina generaţia lui Caragiale şi care mai târziu îi va fi patron literar este şi el obiectul ironiei caragialeşti:

„Aici este mai mare peste toţi Mandarinul Ti—Li (Tit—Liviu, n. n.) mare învăţat, care odinioară a fost trimis prin institute cu însărcinarea exclusivă d'a strâmba picioarele chinezilor de mici, pentru a le face să se bucure mai târziu de rachitism, calitate ce trece în mare consideraţie la chinezi".

Bietul Macedonski, întotdeauna rău inspirat în acţiunile sale, a fost însă adesea bun inspirator. El a prilejuit şi lui Caragiale un foarte reuşit articol, din care spicuim:

„Era pe atunci, în Francia, un poet, nici prea-prea nici foarte-foarte, anume **Lamartine**, care voia cu orice preţ să treacă de geniu. El moare după ce dotează literatura ţării lui cu nenumărate volume. Patria îl glorifică. Pentru nenorocirea lui, însă, iată că cetatea Bucureştii geloasă pe gloria francezului, scoate la lumină pe **Aamsky**, un geniu cu picioarele strâmbe, vorbind pe nas într'un dialect cât se poate mai curat românesc, şi d'o dulceaţă de caracter extremă".

D. Cioculescu reproduce acest citat spre a pune în evidenţă tehnica ironiei: simularea elogiului sau a atitudinei aprobative. Şi observă că elementul caricatural **„picioarele strâmbe"** este o lipsă întrucât strică unitatea şi o dovadă de inexperienţă.

O caracteristică dintre cele mai interesante a începuturilor lui Caragiale, pusă în evidenţă de harnicul editor al operelor sale este că, spre deosebire de cele mai multe debuturi literare, şovăelnice, şi needificatoare, debutul lui Caragiale este sigur. „Inteligenţa lui nu primeşte nicio impresiune fără controlul judecăţii, care e spontană şi ageră". Gustul său este format, sigur, ca şi spiritul critic.

O faţetă interesantă a spiritului său critic o constitue pledoaria în favoarea moralei, dintr'un articol împotriva repertoriului lui Pascali. D. Cioculescu suspectează întrucâtva obiectivitatea acestui articol, întemeiat pe rivalitatea dintre Caragialeşti şi Pascali, director de scenă al „Societăţii dramatice naţionale".

Fragmentul reprodus de d. Cioculescu vădeşte însă — şi lucrul îl constată chiar d-sa — observaţie obiectivă:

„Schilozii, beţivii, pungaşii, desfrânaţii, spânzuraţii, nemernicii, prostituatele, tuberculoşii şi toate spurcăciunile şi lăturile **parisiene**, înscenate de industria teatrală franceză, apoi tradusе şi localizate în româneşte de oameni, ce nu se pricep nici la românească, nici la franţuzească, ce nu ştiu nici ce e Românul, nici ce e Franţuzul — ni se dă ca producţii literare şi artistice pe scena întâiului teatru din ţară, menit, cum se zice, a fi „Inaltă şcoală naţională de estetică şi morală" pentru publicul român".

Am însemnat aci câteva din aspectele operei lui Caragiale. In cadrul unui articol vom căuta să desprindem personalitatea lui Caragiale, aşa cum apare după publicarea acestor două preţioase volume, de către editura Fundaţiilor „Regele Carol II".

r. st.

Domnișoara Nuța

de LUCREȚIA PETRESCU

Domnișoara Nuța a plecat. A fugit, șoptesc cei cari cunosc mai bine drama petrecută în familia d-lui șef din gara Cozianca. Domnul șef doamna șefuleasa firește că nu vor să mărturisească asta. Domnișoara Nuța ar fi plecată la București la neamuri — spune domnul șef, la școli la învățătură — spune șefuleasa.

Dar cu învățătura o ispăvise de mult domnișoara Nuța. De când cu întâmplarea cu niște scrisorele schimbate între Nuța, bursieră într'a cincea și un elev repetent la comerț.

Scrisori ce dovedeau cunoștințe prea amănunțite asupra unei științi ce nu se predă în școală

Profesorii s'au arătat judecători crânceni. Domnișoara Nuța și-a pierdut bursa pentru care domnul șef răsturnase toate legile chefereului, ca să poată transporta spornic și eftin recolta unui șef de partid local.

Fără bursă, studiile domnișoarei Nuța, care nu urmărea numaidecât o carieră, împovărau prea mult venitul domnului șef — blagoslovit și de alte numeroase odrasle.

Și domnișoara Nuța a fost adusă acasă.

Acasă însemna cele două odăi — una cu ferestrele spre peronul gării și una cu bucătărie și cămară, cu vederea dealungul șoselei, ce străbate — cordică cenușie — șesul prăfuit spre Dunăre.

Și de o parte și de alta — vedere săracă. Terenul umbrit de câți-va roșcovi, drumul plin de colb și hârtoape, căpătau viață numai vara după treer, când șir de căruțe veneau să descarce grâu. Atunci doar cuprinsul gării se umplea de vorbărie și tocmeală. Era un fel de sezon al Coziencei. Răstimpul celălalt sunt călători puțini și trenuri rare. Se pot plimba agale printre șini, bobocii și curcănașii șefulesei. Acarul are grijă să-i alunge, când trece rapidul sau vine trenul personal cu vagoane mai mult de a treia.

Trenurile rapide, nu opresc nici odată în gara asta mititică. Abia dacă, în treacăt, încetinindu-și puțin goana — catadixesc să-i arunce un biet salut fluerat în fugă. Apoi vedenia compartimentelor luxoase, luminate, dispare.

Gara își reia liniștea tihnită. Domnul șef — după ce dă liber vreunui tren de marfă — se duce în cancelarie unde, descheiat la tunică, picotește lângă o cafea și o pasență.

Iar pasagerii pentru personalul de seară, veniți de cu noapte, prânzesc sub roșcovi din legăturică, și răzimați frățește umăr de umăr, se lasă în voia unei dulci aromeli de somn, până ce speriați de huetul și cutremurul de un minut al rapidului, sar exprimându-și și spaima și admirația printr'un scuipat și o sudalmă: „... mamei lui ! Cum se mai duce !".

Apoi ațipesc iar lângă desagii ori coșurile din care ies pliscuri lătărețe de boboci de rață. Plocon de dus la târg.

Mai arar, un docăraș cu cai mărunți, o brișcă cu leagăn aduce în gară pe pretorul plășii, ori pe părintele de peste linie. Dumnealor frește că nu așteaptă pe banca de sub roșcovi, personalul. Trec la domnul șef, aprind o țigară și vorbesc de ploi, de păpușoaie, de schimbarea de guvern. Se încinge discuție crancenă. Domnul șef care e din partidul istalant, ajuns la capătul argumentelor, pufăie numai mânios ca o locomotivă sub presiune. Noroc că-i ceasul rapidului și toată lumea în gară cată să fie reglementar la post.

Un clopot bălăngăne. In odăiță alături, o mașinuță păcăne mărunțel pe o cordică de hârtie. Niște sârme zbârnâie strămutate. Un steag pendulează ritmic. Domnul șef își ia corect o poziție de paradă. Peronul se sgudue a cutremur. O clipă de tăcere, întreruptă numai de glasul spăimântat al șefulesei care își strigă rătăciții pui de curcă: „Biii mamii, biii, biii !"

Ultimul „biii" a pierit acoperit de huruitul năpraznic al roților. Rapidul e o vedenie scurtă. Steagul roșu și-a oprit pendularea. Sârmele sbârnâie din nou.

Domnul șef se descheie iar comod la tunică. Pentru un tren de marfă și personalul de opt chiar, atâta ceremonie !

Sub roșcov pasagerii se trag cu desagele după umbră. Somnul le e fărămițat acum în ațipiri scurte. Trece agale o locomotivă ce trage pufuind răgușită lung șir de cisterne. Apoi pe peron vin grăbite, întrecându-se în chemări de glasuri subțirele: învățătoarea din Prundu cu fetele. Bagajul lor face o piramidă de pachețele și cutii legate cu sfoară de Manilla. Domnul șef liberează amabil bilete de a doua cu reducere.

In sfârșit, personalul, cu o minimă întârziere sosește în gară și așteaptă răbdător să-și astâmpere călătorii setea la pompa cu cănuță prinsă cu lanț. Apoi locomotiva se smucește în ham odată de două ori și trenul hurducat își ia drumul înainte.

Umbra de sub roșcovi nu mai folosește decât unui câine roșcat care se purică. Trei pasageri scoborâți din personal au luat-o agale pe potecă. Nu-i satul de cât la o jumătate de poștă.

Și cu aceasta activitatea gării mici pe o zi e terminată. Domnul șef închide casa de bilete și se pregătește să urce în odaie sus, unde are să poată dormi întins pe pat, creștinește, până ce or cânta cocoșii. Alt tren până atunci nu mai vine, iar gospodăria toată e în seama șefulesei.

Domnișoara Nuța nu prea o ajută. Dânsa își trece mai toată vremea cu câte o cusătură la fereastră. Cusătura e pretext numai. Domnișoara Nuța împunge în neștire, visând că un tren rapid a stopat brusc în fața peronului cu roșcovi. Din el a coborît... Aici vedenia e confusă. Pasagerul scoborît din rapidul domnișoarei Nuța e un amestec hibrid de grații masculine. Parcă ar aduce la chip și cu un as de cinema și cu un profesor de istorie și cu un elev de la comerț.

Dar dulcea vedenie dispare alungată de glasul șefulesei, care o chiamă aspru să jumulească un pui sau să legene pe Prâslea.

Domnișoara Nuța tresare speriată. Pare că nici nu înțelege o clipă în ce lume se află. E ca un pasager scoborît din greșală la o stație străină. Se uită mirată în jur și așteaptă doar să vină trenul dumneaei, ca să plece.

Și adevărat că domnișoara Nuța își trece ceasurile și zilele într'o lungă, repetată așteptare. In gara asta mică, unde o nemiloasă soartă a aruncat-o, nu-i nimeni de potriva dânsei, ca să poată să-și alăture sufletul ei însetat de o iubitoare înțelegere.

Dar cine s'o înțeleagă aicea? Peste gloata călătorilor obișnuiți domnișoara Nuța nici nu-și aruncă privirea, de sus, de la fereastra cu cele trei mușcate. Spre cine ar putea să-și coboare iluziile și ochii?

Feciorul cârciumarului de peste pod, or părintele nehirotonosit încă?

Domnișoara Nuța a spus odată șefului și șefulesei :

— Dacă îmi mai pomeniți de dânșii, mă arunc sub roțile rapidului.

Roțile rapidului firește. Poate că ar opri atunci. Ar opri rapidul în gara asta mică, s'ar scoborî pasageri eleganți ca să vadă cum din pricina unor părinți barbari.....

Dar părinții barbari, cutremurați de vorbele fetei, n'au mai stăruit de atunci. S'au temut. Oameni cuminți. Au văzut multe,

Domnul șef povestește de o întâmplare, când din amor o fată.. Dar e mult de atunci. Domnul șef își aduce mai bine aminte de nenorocirea cealaltă:

— Ciocnire, domnule! care să vezi dumneata... Se încălecaseră vagoanele! Și apoi morți și țipete! Și păcură aprinsă peste oameni! Iad, domnule! Grozăvie! Imi aduc aminte și acuma.. Și-i vreme de atunci. Era Nuța mititică!....

Era domnișoara Nuța mititică atunci. Dânsa nu-și aduce aminte. Dar iadul ăsta atâta de pomenit, atât de povestit de domnul șef, pe dânsa n'o mai impresionează. Mai grozav iad îi pare uneori liniștea gării mici, torturată numai de uruitul roților rapide ce trec fără oprire.

Căci acelea singure sunt pentru domnișoara Nuța trenuri. Celelalte șiruri de harabale încărcate cu țărani, și ici colo surtucari soioși cu buzunările umflate de probe de grâu și rapiță.

Domnișoara Nuța cere totdeauna un „rezervat" când călătorește de câteva ori pe an cu șefuleasa, ca să-și cumpere de la oraș rochie, or să-și refacă „permanentul". Și nu iese din „rezervat" și nici nu vrea să se gândească că și personal ar putea întâlni...

Nu. Domnișoara Nuța are temeinica și mândra hotărîre să nu aștepte de cât de la trenul rapid în care nu s'a urcat încă, ursita dumisale și norocul.

Și de aceea la fie ce rapid de seară ori de dimineață, domnișoara Nuța, sus la fereastră, între mușcate, zâmbește gales ferestrelor ce se succed luminate, aruncă priviri ucigător rugătoare călătorilor, mișcă batiste dantelate, cu dornic gest de oprire.

Și trenul, înstrunit din frâne parcă ar șovăi să se oprească. Dar vraia a fost scurtă. Gara cu o fereastră unde au rumenit surâsuri și mușcate a rămas în urmă. Rapidul își ia goana nebună iar.

Domnișoara Nuța lasă în jos mâna cu batista roz mototolită, pleoapele pe ochii verzi umeziți. Surâsul buzelor carminate s'a închis ca o floare pălită de brumă.

Dar mâine la trecerea rapidului are să înflorească iar, proaspete, și surâsul și nădejdea. Domnișoara Nuța nu s'a descurajat încă. Dacă ziua de azi nu i-a adus nimica, poate că ziua de mâine...

Azi, mâine, azi, mâine... Au trecut patru ani de când cu întâmplarea cu scrisorile. Domnișoara Nuța începe să ajungă la capătul răbdării. Își privește în oglindă sprincenile prelungite, ochii smaraldii, gura rumenă și arcuită, părul bogat și lucios de briantină. Toate darurile întâiei tinereți îngrijite, înfrumusețate și menite totuși să se ofilească fără rost într'o gară păcătoasă.

Domnișoara Nuța nutrește gânduri crude: deraieri, nimiciri, catastrofe. Dorește aprig acuma ca groaznica ciocnire povestită de domnul șef să se repete și'n gara asta între două rapide. Chiar de ar fi să se piardă jumătate din pasageri.

Cealaltă jumătate — tineri eleganți și chipeși să coboare aici pe peronul umbrit de roșcovi și să vadă cum sus la odăile de locuit ale șefului ,o fată cu ochi verzi și galeși așteaptă dela o ciocnire norocul.

Apriga dorință a unei fete poate magnetiza oare oțelul unei mașini?

Ciocnire n'a fost. Dar o locomotivă Pacific — ca și o mărăvașe gloabă s'a pus de o dată în proptă și n'a mai vrut să tragă. Cu îndemnuri și momele, abia de au cârmit-o pe o linie laterală a gării cu o fată cu ochi verzi între glastre de mușcata.

Apoi a scoborît un mecanic. Telegraful a păcănit mărunt, trimițând pe fir poruncă or rugăminte să vină alt Pacific în locul gloabei, care parcă prinsă de cârcei, nu se mai întinde în ham să tragă.

Pasagerii din rapid au scoborît. Să vadă cei trei roșcovi de aproape sau ochii verzi și galeși cari priveau de sus?

Dar cu ce ar fi putut călătorii tineri să-și piardă vremea ? Până să vină locomotiva odihnită au trecut mai mult de două ceasuri. Napoleon în atâta răstimp de vreme câștiga o bătălie, cucerea o țară.

Un pasager șăgalnic — plictisit de așteptare — a pus rămășag cu altul că o cucerește pe fată.

O fată care aștepta însetat să fie cucerită.

Nu s'au schimbat focuri decât din ochi în ochi. Cetatea s'a predat cu cheile porților toate. A sângerat sub pașii învingătorului doar o floare de mușcată.

Apoi a fost pe peron larmă, porunci, semnale. Domnul șef primea cum se cuvine Pacificul sosit în goană.

Dar când a plecat rapidul spre capitală, o călătoare nouă s'a strecurat într'un compartiment de a întâia. O călătoare fără bilet. Dar nici nu putea să aibă. Domnul șef al gării Cozianca n'ar fi putut libera bilet de rapid pentru stația Cythera. Domnișoara Nuța a plătit o amendă.

Nimeni nu o știe. Nici vești n'au mai venit îndelungată vreme.

Și dispariția ei ar fi rămas o nelămurită taină, dacă acarul n'ar fi spus șefulesei, precum că domnișoara Nuța și un pasager de la rapid....

Șefuleasa l-a dat cu ocări afară. Nu putea să creadă că dacă un tren de lux s'a oprit dintr'un accident în gara aceea mică ; accidentul a fost sortit de cel de sus spre pierzania or împlinirea dorinței unei fete, căreia două vorbe i-au fost deajuns s'o facă să părăsească pentru totdeauna fereastra cu mușcate și casa părintească; să plece în lume cu un pasager mândru de o așa ispravă.

Mândrie nu prea întemeiată. Domnișoara Nuța fugise, nu cu el ci cu rapidul. Rapidul a cărui oprire, nu putea nădăjdui să se mai întâmple odată.

Plecarea ei a fost grăbită și ușoară. Ca și înțeleapta fecioară biblică, domnișoara Nuța aștepta pregătită la orice rapid cu candela aprinsă și rochia cea bună. Valiză n'a luat. Avea doar în poșetă rujul, pudra și două batiste. Dacă ar fi întârziat să facă un cât de mic bagaj, poate că răpitorul se lăsa bucuros să piardă rămășagul.

Dar domnișoara Nuța pentru călătoria asta lungă își trăsese doar pe o mână o mănușă. Cealaltă mână a lăsat-o goală, albă, cu unghii carminate, la vederea și sărutatul tovarășului de tren și de viață. Nu-i știa încă numele ; iar pe al ei Nuța l-a schimbat repede în Nutzi. I s'a părut mai distins.

Și fereastra cu mușcată a rămas din seara aceea închisă, lipsită de farmecul fetei cu ochi verzi, galeși.

Căci surorile mai mici ale domnișoarei Nuța n'o pot înlocui încă. Sunt codane fără visuri și fără năzuințî. Nu-și așteaptă dela un accident de tren norocul. Scriu încă pe tăbliță slove ce nu se împerechează primejdios în cuvântul : dragoste.

De mult, pe când nu umblau trenuri, unui căpitan de poștă i s'a răpit de către un ofițer — fata. Pușkin face din răpirea asta o duioasă dramă.

Domnul șef nu-i erou de-ai lui Pușkin. L-a durut firește ca și pe șefuleasă. Dar aveau spre consolare fetele mai mici, băieții și Prâslea care poartă încă rochițe și păr lung.

Aveau apoi mândria să nu se afle cumva că fata lor... Și domnișoara Nuța a rămas că e plecată în București la neamuri, spune șeful : la școli, la învățătură, spune șefuleasa. Dar în sufletul lor o socotesc moartă și nu i-ar îngădui — ce-ar zice în jur trei sate și trei stații? — să învieze și să se întoarcă cu rușine acasă.

Așa a hotărît Brutusul din Cozianca. Dar rânduiala lucrurilor a fost până la sfârșit mai blândă. Domnișoara Nuța nu s'a întors cu rușine și cu trenul personal acasă. Dânsa n'a dezamăgit tovarășul de drum ajuns cu dânsa în dragoste până în stația terminus. Poate că a trebuit el uneori să frâneze juvenilei eleve elanuri prea bogate. Și-și mărturisea încântat că a descoperit o comoară.

Dar și comorilor le trebue un plasament astăzi. Răpitorul era băiat plin de altruism și înțelegere. Nu se putea gândi să păstreze încuiată în safé numai pentru el comoara. Și cum avea legături cu oameni de teatru... teatru ușor, unde femei cu glas și trup frumos.....

Domnișoara Nuța avea un trup de o turburătoare armonie. Și întovărășită astfel, orice romanță insipidă devine un imn păgân lui Eros. Cei mai îndărjiți melomani au dat — aplaudând — mulțumire.

Domnișoara Nuța a avut îndată succes, angajamente și propuneri de dragoste.

Dar adusese fata dela Cozianca principii. A refuzat o vreme propunerile oricât de strălucite. Până la urmă, totuși, a trebuit să se convingă că pasagerul din rapid nu poate fi în viața ei decât un **prim** pasager.

Și a făcut un salt bucuros în lumea bursei. Dar un sfat ori intuiție a învățat-o, că, pentru oamenii de bursă, femeile de teatru au îndoit farmec. Și artista a căutat să-și păstreze mereu în formă trupul și a cântat înainte. Cântec ce necesita în fiecare seară rochii cu atât mai costisitoare cu cât erau mai reduse.

Domnișoara Nuța are cu ce le plăti de acum. Și în fotografia ce a trimis după vre-o doi ani șefulesei, poartă la gât vulpi argintii și perle japoneze

Șefuleasa bine înțeles a plâns puțin pe poză. De iertat nici n'a mai fost vorbă. Ce ai mai avea de iertat unei fete, care a ajuns atâta de bine? Chiar Brutus, măgulit, a plimbat poza Nuței cu drezina la toate haltele din jur.

Apoi i-a pălit pe părinți un dor nespus s'o vadă. A scris scrisoare șeful. A isprăvit-o duios șefuleasa : „Nuțica mamei, ne topim de dorul tău. Dacă nu poți veni tu aicea, atunci își ia tată-tău conced pe vre-o trei zile și venim noi la tine".

Nuțica mamei a citit scrisoarea pe când era în baie. Faianțele azurii i-au adus în minte feredeul de tinichea vopsită, în care se scăldau ea și surorile.

Domnișoara Nuța a arcuit un zâmbet de dispreț trecutului. Dar sunt totuși rădăcini ce nu se smulg lesne. Și contagios un dor de cei de acasă a pălit-o și pe dânsa.

Dor înfrânat multă vreme. Dar în apartamentul ei — tren de plăcere cu sleeping — precum l-a poreclit un amorez poznaș — musafirii din Cozianca ar fi cam de prisos. Iar ca să ia dânsa personalul până acolo...

Domnișoara Nuța are însușirile de Brutus ale tatălui ei. Scrie convingător șefulesei, amânând plăcerea revederei. Alăturat o cutie de bomboane pentru Prâslea, a mai îndulcit amânarea.

Șefuleasa e înduioșată: — Fată bună Nuțica. I-a dat Dumnezeu noroc!

I-a dat noroc firește. Un Mecena descoperitor de stele îi oferă un drum la Paris pentru a-și complecta studiile.

Artista nu prea știe ce-ar mai avea de complectat acuma. Dar Parisul!

Ochii domnișoarei Nuța lucesc smaraldin, iar gândul ei se și plimbă în castele, unde o Nuță Pompadour, alt-dată....

Dar ce păcat că nu mai sunt astăzi regi în Franța!

Totuși, chiar republican, Parisul are să știe să aprecieze o operă de artă vie. Chiar dacă a fost semnată în gara Cozianca. Și, cu încredere, domnișoara Nuța așteaptă dela Paris minuni.

Fericirea ei nu mai are seamăn decât cu a șefulesei. Căci după o lungă tăcere, un răvaș satinat i-a adus vestea fericită :

....„S'ar putea să lipsesc mult timp din țară. Am pentru Paris proecte serioase. Dar aș vrea să vă văd pe toți măcar o zi. Am să vin Joi cu personalul de zece"....

Și a fost în adevăr crâncen dorul de acasă pentru ca domnișoara Nuța să risce să întâlnească în trenul de persoane cunoștințe pe care azi nu le-ar mai putea cunoaște.

Dar nu avea altă soluție. Mașina lui Mecena?...

Dar e mult mai elegant șoferul decât e domnul șef la trecerea rapidului.

Rapidul care și-a împlinit menirea și nu mai oprește în Cozianca a doua oară. Rapidul îl va lua mecena. Se vor întâlni apoi pe drum, afară din țară.

Afară din țară! Parisul! Cum de a putut trăi în Cozianca atâta vreme?

Revede odăile spoite cu var, patul împărțit cu surorile, Prâslea care se cere legănat mereu.

De ce ochii domnișoarei Nuța s'au umezit deodată?

Și a sosit și ziua revederii. Singură în compartimentul de a întâia domnișoara Nuța nu-și mai află astâmpăr. A împrăștiat peste tot cartoane și cutii, surprize și cadouri, și-a schimbat de câteva ori locul ,a deschis trei cărți din care a cetit trei rânduri. N'a avut mai multă vreme. Un călător i-a cerut voie să aprindă o țigare.

Ce bun pretext țigara, ca să faci cunoștințe în tren !

Cunoștințe! Domnișoara Nuța! Un călător din trenul personal?!

Dar are și personalul excepții. O fi vreun rătăcit tot ca și dânsa, călătorul distins, șăgalnic, care o face să regrete ca în vremuri a așteptat atâta vreme rapidul.

Dar se merge destul de repede și cu personalul de zece!

Prea repede chiar. Nici n'a băgat de seamă domnișoara Nuța când a ajuns în preajma Coziencei. Trebue să-și adune pachetele din jur. Trenul și-a încetinit goana. Un fluerat a și anunțat-o. Pe peron probabil că o așteaptă cu toții.

(Urmare în pag. 6-a)

Scrisoare

Nu ți-am mai scris nici o scrisoare ; poate
Au adormit la umbra ta lăstunii,
Și în apele tăcerilor curate,
S'a scufundat de tot sicriul lunii.

Și azi mai trec aceleași stoluri rând...
— Lungi tăvăluguri vinete și mici,
Ce-au dus în pieptul nopții tremurând,
Tristețile ce-au mai rămas aici.

In secera amurgului tăioasă
Nu-și mai retează gâtul nici un soare,
Și lângă lunca umedă și joasă,
N'a mai venit sobor de căprioare.

Nici un cocor nu mai vâslește încă
Prin stâncile 'nghețate lângă nori,
Și nici o stea din liniștea adâncă,
Nu-mi mai sărută sufletul în zori.

Sfios am încercat să te găsesc
Printre arama crengilor uscate,
Să-ți spun că-s încă tânăr și iubesc,
Peste meleaguri de singurătate...

Și că din când în când tot te mai chem
Cu frunzele ce se lipesc de zid,
Și-adorm tăcut, cu gândurile ghem,
Când porțile cătunului se 'nchid...

CONSTANTIN SALCIA

Evoluția și rolul bibliotecilor

de AL. IORDAN

Biblioteca în sensul filologic — adică locul unde sunt păstrate un număr oarecare de cărți — a fost creiată cu mult înainte de era creștină.

Asemenea biblioteci în vechime au existat mai întâiu pe lângă templele zeilor — cum a fost biblioteca sanctuarului zeiței Fath din Memfis, cea din Suza la Perși sau aceea a templului din Ierusalim, refăcută de către Esdias și Nehemis după captivitate, sau însfârșit, biblioteca asiriană din Ninive, care cuprindea numeroase opere săpate pe plăci de pământ ars.

Mai apoi, progresul schimbă înfățișarea acestor biblioteci, înlocuind plăcile de pământ ars prin suluri de papirus sau pergament, suluri ce se păstrau în teci speciale și aranjate după anumite norme.

Cu timpul au început să se înființeze biblioteci și pe lângă unele cetăți sau orașe.

Primii creatori ai acestui gen de biblioteci au fost Grecii, care din îndemnul lui Pisistrate au pus bazele bibliotecii din Atena, căreia i-a urmat biblioteca întemeiată de Emene II și Atale II la Pergam și cea din Alexandria fondată de către Ptolomeu Soter și încredințată spre pază oamenilor de litere din acea epocă.

Despre biblioteca din Pergam se spune că ar fi avut peste 200 mii de volume, iar aceea din Alexandria ar fi ajuns să numere aproape 700.000.

Intinderea stăpânirii romane peste vechea Eladă, a avut printre alte urmări și transportarea la Roma, a bibliotecii grecești.

Astfel se afirmă că Paulus Emilius a adus biblioteca regilor Macedoniei, Syla pe cea din Apelicon iar Luculus pe a regilor din Pont.

Dar toate aceste biblioteci nu aveau un caracter public.

Inițiativa creerii primelor biblioteci publice se datorește lui Augustus, care a încredințat lui Varon misiunea de a reuni elementele necesare înființării unei biblioteci.

In urma acestei inițiative se deschid cele dintâi biblioteci publice ; prima la poarta Octavia iar alta, la Palatin.

Odată puse aceste baze, încep să apară, rând pe rând, alte noui biblioteci : la Palatul lui Tibru, la biserica Ulpia, biblioteca lui Traian, ajungându-se în secolul al IV-lea ca Roma să aibă douăzeci și opt de biblioteci.

Dintre statele moderne, Franța stă în frunte prin vechimea bibliotecilor ei întrucât în timpul lui Carol al V-lea s'a creiat Biblioteca Națională care astăzi numără aproape 5.000.000 de cărți și cam 150.000 de manuscripte, în afară de hărți, stampe, monede și alte diverse colecții.

Austria ocupă locul al doilea în ceeace privește vechimea bibliotecilor, Viena fiind dotată cu o bibliotecă în anul 1480 de către Impăratul Maximilian.

Biblioteca ex-imperială numără astăzi peste un milion de opere, 270.000 de papirusuri și alte importante colecții.

Și astfel, rând pe rând, sunt creiate biblioteci în Germania : la Berlin, Dresda. München și Stuttgart, în Anglia : la Londra, British Museum în 1753 la Oxford și Cambridge, în Italia, Spania, Ungaria, Danemarca, Cehoslovacia, pentru a se ajunge astăzi, în țările înaintate culturalicește, să găsim biblioteci sătești, până în cele mai îndepărtate așezări omenești, unde bibliotecile au rolul de a risipi analfabetismul.

La noi, cele dintâi biblioteci au luat ființă pe lângă mânăstiri, acestora le-au urmat bibliotecile particulare și târziu de tot s'au pus bazele bibliotecilor publice.

Astăzi, cea mai mare și cea mai bine organizată bibliotecă din țară este a Academiei Române, datând din anul 1867.

Despre acest tezaur al culturii naționale, mă voiu ocupa într'un articol special, căci importanța sa trebuie subliniată în mod deosebit.

Dar biblioteca nu este numai ceea ce o arată etimologia sa — un depozit de cărți. Ea este o colecție alcătuită fără nici o preocupare comercială, a cărei menire este de a servi la desvoltarea culturii, a cercetărilor particulare sau la culturalizarea cetățenilor de toate clasele sociale.

Biblioteca publică este sursa de documentare a tuturor cercetărilor, și acest fapt se dovedește mai ales acum când criza financiară nu mai dă posibilitatea oamenilor de știință să-și procure lucrările de specialitate necesare documentării și punerii la punct a cercetărilor ce întreprind în cadrul preocupărilor lor.

Pe lângă aceasta, bibliotecilor de specialitate le revine sarcina de a culege toate lucrările dintr'o anumită ramură de activitate, așa încât cercetătorul să poată găsi grupate laolaltă operele necesare documentării studiilor sale.

Iată deci cum biblioteca în decursul vremii a evoluat dela ceea ce era odinioară, un depozit unde se păstrau cărți, la o colaborare cu cercetătorul.

Lucrul acesta a fost observat și evidențiat la noi, pentru prima oară, de către Nerva Hodoș care, în anul 1912 scria : **„Nu există om cult în adevăratul înțeles al cuvântului care să nu-și dea seama de însemnătatea pe care o au bibliotecile publice, nu numai pentru progresul științific în genere, ci și pentru educațiunea morală și intelectuală în special".**

Iar în 1911 Academia Română înaintând guvernului un memoriu, subliniază importanța bibliotecilor astfel : **„Una din piedicile mari cari stânjenesc în țara noastră desvoltarea studiilor științifice și răspândirea cunoștințelor în toate direcțiunile, este lipsa de biblioteci".**

Dar pentruca o bibliotecă să-și poată îndeplini această misiune, e necesar ca ea să fie un instrument viu, iar această sarcină îi revine conducătorului ei, căruia i se cere pregătire temeinică, pentru a ști să transforme cartea, într'un element comunicativ.

Plastica

„ARTA ȘI TEHNICA GRAFICA"

de PAUL MIRACOVICI

Incep cronica de față citând câteva din cuvintele cu care d. Al. Bunescu, directorul general al Imprimeriilor sunt sugrumate de practic, de mercantilism.

Revista „Arta și tehnica grafică"

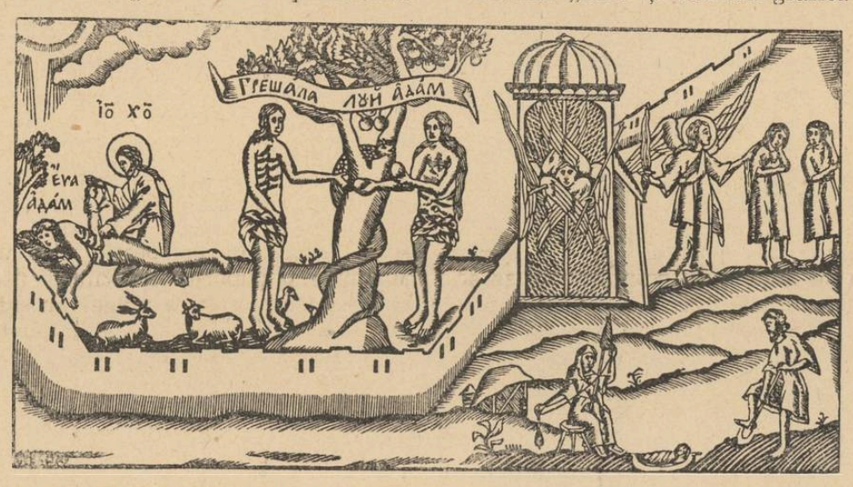

Statului prefațează primul caet al „Buletinului": „Noi vrem ca revista să se adreseze nu numai tipografului, ci și celorlalți producători ai cărții : artistului și scriitorului, precum și consumatorului ei: cititorului; noi vrem să intelectualizăm această propagandă și în conținutul ei și în înfățișarea revistei; noi vrem să separăm arta și tehnica grafică, să le identificăm, să le analizăm pe fiecare în parte cu metode științifice, pentru ca pe urmă să le sintetizăm practic și armonios în adevăratul tipar"... Mai departe : ...„artistic, vom ridica doar praful care se adună de 400 de ani pe frumoasele tipărituri românești"... Iată cuvinte grele de conținut, pline de făgăduințe.

Cercetând azi colecția „Buletinului", care e la al treilea caet, îți dai seama nu numai că entuziasmul începutului nu a scăzut dar fiecare caet e dovada unui permanent efort. fiecare număr însemnează un progres, o victorie. Avem astfel azi. o revistă de grafică dintre cele mai frumoase din câte se cunosc, o tipăritură care poate sta alături de cele mai pretențioase reviste străine în ce privește tehnica și conținutul literar.

Dacă străinii — americanii de pildă — au realizări fără asemănare în ce privește partea pur tehnică, interesul **artistic** al tipăriturilor lor este minim dacă nu lipsește cu desăvârșire. Ei nu pot trece, în ciuda mijloacelor extraordinare de care dispun, de frontiera unde începe spiritualitatea și bunul gust.

Chiar acele nemțești (Gebrauchsgraphik) sau franceze (publicité, etc). este o mărturie vie, excepțională a ce se poate face în cadrul administrației când în fruntea ei se găsesc oameni de gust și de inițiativă. E una din puținele pilde în cari statul, oficialitatea a întrecut, a inovat chiar, depășind tot ce s'a făcut până acum pe acest drum.

Imbucurător și semnificativ, acest reflex al nouilor stări de spirit ne umple inima de nădejde pentru viitorul tiparului nostru, fiindcă până azi preocuparea celor mai mulți dintre cei ce tipăreau ținea mai mult de negoț decât de frumos, prea puțini

au fost aceia cari în mijlocul desmățului, al ofensivei prostului gust au încercat să reînvie tiparul, să-i redea frumusețea de altă dată. Noi avem o tradiție din cele mai frumoase — isvoare de o rară bogăție, isvoare pe care ni le-ar invidia popoare mari, și pe care nu le poate înlocui nici-o perfecțiune mecanică din lume. Grăbiți să ne „asimilăm" ne-am pervertit gustul cu tot ce era mijlociu, fără caracter și fără autenticitate. Astfel, cartea a devenit un fel de ediție specială de gazetă, tipărită iute, pe hârtie proastă „de aruncat după întrebuințare". Nici-o grijă pentru frumos, pentru simplicitate, nimic atrăgător, ca să te îmbie s'o mângâi, s'o păstrezi. Chiar atunci când s'a încercat să se schimbe ceva, a învins prostul gust. Astfel s'au născut stilul (?) „încoronare", à la Brumărescu și acel fals stil românesc, odios, cu care se spurcă gustul publicului de atâția ani.

Acum când apare „Arta și tehnica grafică" nu va mai fi îngăduit să se atenteze la tiparul românesc care e o față a nivelului nostru cultural și spiritual. Nădăjduim că stimulentul ce va determina ținuta acestei reviste va fi cât se poate de roditor. Să se inspire din ea sau să colaboreze la ea toți acei cari au aproape de inimă tiparul nostru. Ti-

pograful, editorul, scriitorul ca și cititorul îndrăgostit de carte, de o poză frumoasă, vor găsi în cuprinsul ei învățătură și delectare. Artiștii, în numele cărora scriu aceste rânduri, trebue să fie cu deosebire recunoscători inițiatorilor și conducătorilor revistei; s'a sfârșit cu mutilările barbare ale operelor reproduse, unde munca artistului era prostituată în scopuri exclusiv mercantile, batjocorită sub cuvânt că „la noi" nu se poate face mai bine. Iată cromotipiile „Iarna" de Andreescu, o „Miniatură" de Gheorghe Zograf, „Viteii" de N. Grigorescu, „Zi de sărbătoare" de Al. Baltazar apoi splendide miniaturi și icoane reproduse nu numai cu exactitate ci și cu acea grije a caracterului, a atmosferei proprii fiecărui tablou, fiecărei miniaturi.

Pentru partea literară, pentru text, grija de o excepțională prezentare a făcut pe conducătorii revistei să se adreseze celor mai luminate și mai indicate personalități din cultura românească.

E destul să citez câteva nume ca să completez cu aceasta îndemnul să completez cu aceasta îndemnul pe care-l adresez tuturor intelectualilor lor Statului": Prof. N. Iorga, Prof. Gusti, Rădulescu Motru, Em Bucuța, Adrian Maniu, T. Arghezi etc. Cu astfel de colaboratori, cu interesul atât de vigilent cu care e condusă, revista „Arta și tehnica grafică" constitue de pe acum un îndreptar care va ajuta și îndruma pe toți cei ce vor realiza ceva în grafica românească.

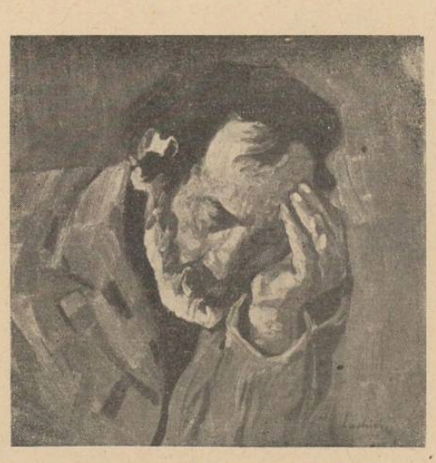

Preludiu

Hai cu mine — la noapte — prietene drag din orașul natal.
Știi care ești.
Trebue să deschidem porțile grădinilor albe,
In fața cărora, cu tristețile tale și ale altora ades te 'ntâlnești.
Știu locul. Trecem de unde păzesc via tatălui tău, salcâmii gătiți de zi mare, cireșii, prunii,

Unde,... cu capul plecat de nu știu câți ani, dealurile își privesc
înmuiați sânii
O să mergem alături, n'o să vorbim.
Mâine nu ne va spune nimeni nimic, în fața mulțimii de la noi,
de aiurea, de va trebui să ieșim.
Voiu închide ca pe o carte ce nu mai trebue cetită, umbrele serii
din ochi-mi care vin, care pleacă
Tu o s'aștepți până ce părul strâns în arcușuri, al surorei tale
dragi,
Respirația grea, capricios pe coardele subțiri ale frunții i-l joacă.

N'o să știe nimeni, nici cei de-acasă. La urma urmei mi-ai spus
că ți-e dragă ocara.
Plecăm doar s'aducem înapoi, la orașe, la sate,
fuioarele aruncate de curcubee, vara.
Peste creștetul plopilor a căror frunte și-o'nalță cu anii,
s'o sărute buza cerului, udă de promoroacă...
..., sunt spovedanii cari 'n noaptea aceasta — față cu tine —
pământul și cerul țin neapărat să le facă.

O să mergem alături, n'o să vorbim, o să lăsăm sufletul s'asculte, ochii să privească.
Mâine vor ști și alții cum să ude altoiul inimii lor, în răsadul
zorilor umede să poată să crească
Fetele cerului, în dimineața aceea vor lăsa din poală
sub ferești, flori strânse de un ramur de soare.
In clipa în care vom fi deșteptați de ecoul rugii bunilor cuprinși
în tăcerea care-i sfințește a doua oară'n altare.

Atunci; prietene drag, în pofida zilelor lungi care ți-au uscat
obrajii cu arșița verii,
O să lași cerului treaba — în fiece dimineață nouă —
să-și răcorească fața cu apa stătută, a tăcerii.

DUMITRU MARIA TOADER

VIZITĂ LA IRENE

de DAN PETRAȘINCU

Victor înainta șovăind. Așa dar o va cunoaște pe Irène în casa ei, în odaia ei, în acea intimitate care contribuise ca miracolul din ea să devie accesibil, viu. Starea aceea de îndoială, de febră între real și ireal îl stăpânea încă din seara când o cunoscuse. Visul acesta, care căpătase brusc forma vieții zilnice,

îl deruta încă. Cum de avusese ea curajul să-l cheme, să-l inițieze în existența ei banală, pământească!

Șovăia și totuși o curiozitate rea, ascunsă ca un spiriduș, îl grăbea. Era în starea lui Toma Necredinciosul înainte de a pipăi rănile Domnului. Un amestec de teamă și de cinism.... Ii plăcea, pe de o parte, nesiguranța și-i era frică să atingă rana — cu certitudinea că va suferi marea deziluzie. Totuși trebuia! Transpus pe un alt plan de existență, de când o întâlnise pe Irène, Victor părea că trăește două vieți: una cotidiană, „materială" simbolizată prin Toma Necredinciosul și Sancho Panza — viața celuia ce nu crede până nu pipăe, viața vulgară, comună —; și cealaltă, viața lui Don Quijote, — care căpăta un timbru din ce în ce mai adânc, mai straniu. Toma Necredinciosul din el sta mereu la pândă, să surprindă șubrezenia miracolului reprezentat prin Irène. Era ca și cum nu s'ar fi putut învăța cu nici un chip cu realitatea ei; ca și cum i-ar fi fost necesară o nouă educație a întregului fel de a privi lumea, o transfigurare care întâmpina însă rezistența desperată a simțurilor, a tot ceea ce în existența lui de până atunci era aplicat spre concret, spre natură. Tot acel scepticism în privința „lucrurilor nobile" din om devenea acum un fel de iarbă rea, o bălărie care înăbușise floarea rară și tandră a „idealului". I se părea că înțelege altfel omul și realitățile sale. Din perspectiva „materialistă" toate sunt abjecțiuni. Și nici o libertate, nici o mântuire nu e posibilă printr'o astfel de perspectivă.

Fiecare — cât de umil și de mărginit — poartă în sine, mai stinsă sau mai aprinsă acea flăcărue transpusă astăzi în noțiuni de râs, ridicole printr'o anumită viziune. Flăcăruia s'a tot subțiat, în unii s'a stins de tot și iat-o la un moment dat ceva „de rușine". Victoria abjecțiunilor și a cinismului! Nu, acel rest de candoare, de naivitate, care luptă totuși în noi până la moarte cu monștrii lumii exterioare, acel gram sfios de conștiință a unei lumi pierdute, este real, este adevărata noastră realitate! Unii sunt hărăziți să învie, în întreaga ei plenitudine, flăcăruia.... prefăcând-o în flacără atot-mistuitoare, — și acesta părea a fi sensul întâlnirii lui cu Irène. Ea era bagheta magică ce răstoarnă tărâmurile lăuntrice și reinstaurează într'o clipă visul pierdut de milenii. Așa gândea Victor Don Quijote. Dar ce te faci cu Victor Sancho Panza, care nega toată frumusețea lăuntrică a Irènei printr'un simplu și grosolan hohot de râs și chiar cu unele sugestii obscene?! Victor lupta între amândoi din greu, amețit, și la un moment dat se ridică în el, biruitoare, senzația ridicolului: Nu e o femee rafinată? De unde atâta virtute? Povestea trecutului ei ticluită după o oră de cunoștință, pe stradă, avea două fețe tot atât de neverosimile. Blestemat Ianus al îndoielii! Nu e o voluntară care l-a simțit că e predispus la „idealisme"?

Dar atunci... cum de l-a invitat acasă? O femee ca acestea, care are atâtea de ascuns, nu riscă să-și aducă „victima" în culcușul ei, unde i s'ar putea descoperi minciunile. Să fie o încercare de acaparare?

Se afla exact în situația omului care, pus în fața unei întâmplări extraordinare, caută cu o mentalitate meschină, „realistă", **șarlatania** miracolului.

De pe bulevard coti la dreapta. Cu cât se apropia de casa Irenei cu atât i se părea că e mai ridicul, ca un om „serios" care e gata să facă o copilărie. Avea senzația că plecând de acasă și venind aici, se îndepărtase ca de un teren stabil pentru a se hazarda înspre unul nesigur, expus la cutremure.

Iată numărul 42. O casă scundă, dreptunghiulară, lungindu-se într'un fund de curte îngustă. Cartierul era liniștit, boieresc, și dacă nu s'ar fi ridicat prea multe „blok-uri" ar fi predominat atmosfera patriarhală a unui București de altădată. Căsuța Irenei părea izolată, strivită, între cele două clădiri cubice, care păreau a privi de sus, cu dispreț. Modestia casei îi plăcu. In această mică insulă a străzii crescuse și suferise Irene. Totul cadra cu portretul ei sufletesc — cel închipuit de Don Quijote, bine înțeles, nu cel urât pe care-l mâsgâlia grosolan Sancho Panza.

Intrând în curte și apăsând pe sonerie, rămase concentrat, în așteptarea Irenei. Această concentrare deveni însă numaidecât nervozitate. Ce ar fi dacă ar apărea în ușă cineva strein și i-ar răspunde: D-ra Irène? N'am auzit. Ba nu: nici **nu există!** Prin absurd, îndoelile s'ar spulbera, și ar putea răsufla ușurat? Deci, atât de repede ar putea renunța la... la ce?... a, da: la „ideal"!

Se auzi un târșit de papuci dincolo. Victor se încordă, cheia se răsuci și.... Irène apăru în prag!

— Insfârșit. De când aștept, domnule.

El nu răspunse nimic, nici nu zâmbi: O privea. Era într'o pijama păroasă, bogată, care o îngrășa puțin.

— Nu poftești?

Trebui să intre. Odată cu ușa închisă, în antreu, semi-obscuritatea aceea de casă liniștită îi recuprinse fața. Mai ales în această penumbră o regăsea pe Irène. Ochii mari deveneau mai vii astfel. Nesiguranța de pe fața ei nu se împăca prea mult cu lumina brutală. Gesturile ei de o cochetărie copilărească —, deși uneori păreau copilărești până la... rafinament — se aveau bine cu impreciziunea, cu vagul, cu toată acea atmosferă de lene, căldură.

— Asta e odaia mea... scânci aproape Irène, cu un semi-ton de rușine pentru „sărăcia" interiorului. Victor păși în cameră cu aceeași senzație de mister, care-l irita și-l încânta în acelaș timp. In fața ei toate îndoelile căzuseră frânte, anihilate ca de o prezență magică. „Sunt, pe semne, prada unui fel de vrăjitorie — dar asta se explică tot prin mine: duc o viață prea banală" — își zicea Victor, rușinat de propriile sale păreri, „de o naivitate nepermisă". Era ca un sălbatec scos dintr'o vizuină. De aceea contactul cu Irène era primejdios. Totul se exagera, se umfla, devenea ridicol de „semnificativ"... Luciditatea lupta în el cu încăpățânare să-i menție „demnitatea interioară". Dar, în ciuda acestei lucidități, de cum păsise în odaia Irenei simțise o adâncă necesitate de a deveni copil, de a se tăvăli imediat pe perine, de a se juca nepăsător cu toate obiectele, cu toate bibelourile odăii... de a rupe de pe sine ca un înveliș costisitor și de a se desfăta într'o naivitate complectă până la uitare...

Ca și cum i-ar fi citit limpede starea, Irène hohoti mărunt și se trânti pe canapea, poftindu-l să stea pe taburetul din față. Odaia, nu prea mare, era primitoare și proaspătă. Intr'un colț un pian mare îl atrase numaidecât pe Victor. Cerceta totul avid, în tăcere. Mirosea parcă, să surprindă tainele din aer, nepăsător la invitația ei. — „De ce taci?" repetase Irène de câteva ori, consternată de a-l vedea preocupat mai mult de interior de cât de ea. El descoperise clapele pianului și apăsa stângaci: notele răsunară distonant în odae, ca într'un pustiu, așa că tresări, speriat în atenția lui interioară. — „Cânți?", se întoarse spre ea interogativ. — „Puțin..." se strâmbă Irène plictisită. Lăsând pianul, trecu la măsuța de alături. Lustruită, ornată cu capete de lei, era o mobilă veche totuși îi plăcea. Amestecul de modern și de vechi constituia însuși farmeul odăii. Un bust al Venerei contrasta, în colțul de la capul canapelei, cu draperia de imitație persană. Covoarele de pe pereți păreau să ascundă firide. Dintre tablouri, unul era rupt și lipit la mijloc. Și apoi, flori peste tot — prea multe! „Originalitatea" odăii culmina în chaise-longue-ul mare, întins fără nici un rost între pian și șifonier. Cașicum deabea acum l-ar fi văzut, Victor îl mișcă din loc, intrigat: — „Asta ce mai e?"

— Stau întinsă în el când sunt obosită, primitivule! îi strigă ea amuzată Apoi:

— Văd că-mi fac inspecție. Spune-mi ce cauți, să te ajut și eu.

Victor se opri, zâmbind cu o privire plusată.

— Caut... caut neverosimilul. Totul mi se pare neadevărat aici... împreună cu tine! Mi-e frică de surprize, din ori ce parte....

— Lasă acum, mai ai timp să cauți și altă dată... șezi aici, în fața mea, nu fii rău crescut!

Mormăind ca un urs supărat, el trebui să stea jos. Irène îi prinse mâinile școlărește.

— Va să zică, de aceea nu te ocupi de mine, ți se pare că.... nu exist?

Se cunoșteau numai de trei zile dar ea avea un fel de a fi intimă care-l desarma. Chiar tutuirea, după a doua întâlnire, i se păruse excesivă. Irène poseda parcă o artă subtilă de a nivela toate asperitățile eurilor cași acelea ale politeței

— Ba nu, ba da...

Ea avu o mișcare violentă și pijamaua se dădu puțin la o parte de pe genunchi. Acoperindu-se, Irène nu făcu nici un gest exagerat, ca să arate cât de pudică era — ci zâmbi firesc.

— Va veni timpul când nu te va mai mira nimic. Din păcat, „misterul" ține prea puțin la bărbați...

Victor înțelese aluzia și deschise ochii mari. Hotărît Sancho Panza avea dreptate! Cu femeea aceasta nu putea fi lucru curat. Și din acest punct de vedere, își simțea prezența inutilă aici: pentru o astfel de femee era prea obo

sit, nu-l interesa. Totul va ține cel mult două-trei zile. Avea dreptate ea, cât de repede se destramă „misterele".

Voi să spue ceva dar se auzi o bătae în ușă. Își făcu apariția o femee mică, zâmbitoare, plină de moliciuni — o bătrânică palidă și blândă, pe care Irène sări numaidecât s'o recomande, îmbrățișând-o și sărutând-o alintat: — Mama mea! — Dumnealui e Victor, prietenul de care ți-am vorbit chihoti apoi. El suferi un șoc de neplăcere: îi spusese mamei! Parcă era o fetiță naivă și cuminte care împărtășește mamei secretele sale „amoroase". Se simți ridicol și sărută mâna moale a bătrânei, stângaci. Ea se așeză pe canapea, alături de fiică, și vorbiră astfel lucruri neînsemnate, pentru ca la un moment dat Irène să isbucnească din nou:

— Știi, mamă, că Victor mă iubește?!

Jenat, Victor zâmbi o glumă, clocotind în fond.

— Ce copilă ești, Irène, o mângâie mama pe păr. Apoi înspre Victor: — Nu știu ce să mai fac cu ea, am răsfățat-o prea mult.... de aceea n'a avut noroc. Domnule Victor, e cu totul lipsită de simțul realității, te rog pe dumneata să-i mai faci puțină educație — suspină.

..Și toate astea la prima vizită, după ce abia o cunoscuse pe Irène, pe mama.. se sbătea Victor. Privi în jur înfricoșat: în ce casă intrase?! Toți pretind aici că sunt de o naivitate îngerească, dar cine știe ce curse ascund pentru a-l acapara! Desigur, mama avea grijă de reclama fiicei; Iar Irène voia să-și „refacă" viața cu oricine, cu primul venit.. cu el, adevăratul naiv!

— Dar eu am treabă, vă las — se ridică bătrâna tot atât de molcom pe cât venise. — Nu te deranja.... adaogă, când Victor voi să se ridice.

„Acum ne lasă singuri, ca să aibe grijă fata de mine!" își zise. Intr'adevăr, abia trecu femeea de prag că Irène i se și aruncă de gât.

— Cât de fericită sunt Victor.... De atâția ani nu m'am mai simțit atât de bine, parcă abia acum m'am născut!

Il sărută și el răspundea neconvins. Ea făcea aluzie la „celălalt", la întregul ei trecut penibil. Acest trecut era el însuși plin de impreciziuni. Povestea Irenei părea un vis urât înjghebat tocmai pentru a scoate mai în evidență „curățenia" ei de suflet.

La 17 ani fusese măritată cu un bătrân, prieten al casei, din dorința mamei care, fără ajutor, o rugase să nu-i amărască bătrânețele. Ea, Irene, nu cunoștea lumea, crescută în puf ca o păpușă, și primi „jertfa" cu entuziasm. Dar după doi ani apăruse casa lor un avocat tânăr prieten al soțului. Irène cunoscu dragostea dar... nu putu să continue „echivocul". Plecă din casă imediat, devenind „întreținuta" avocatului, în așteptarea căsătoriei. „Imi plac situațiile clare" zicea ea cu mândrie. Șase ani amantul amână căsătoria, apoi dispăru și auzi că se însurase cu o femee de lume, bogată. De atunci rămăsese bolnavă cu sufletul mort.. De trei ani, de când înțelesese lumea, nimic nu mai exista pentru ea. Nici măcar ura pentru înșelător. Revenise lângă mama, unde îl regăsise pe fostul soț! (de care între timp divorțase). Bătrânul, după descrierea ei, era un bărbat fără seamăn: prieten credincios, n'o părăsise pe mama ei și acum o reprimea ca pe un copil pocăit... Reluaseră viața împreună, îi lega pe toți trei prietenia cea mai pură, cea mai nobilă; erau trei ființe care aveau nevoe unul de celălalt, care se izolaseră de lume și.... apariția lui, de acum trei zile, răsturnase totul pentru ea.

Victor lega firele povestirii de alte înțelesuri. Totul devenea monstruos prin prisma cealaltă. Cum putea crede în basmele astea! Intuiția lui, în care altă dată avea atâta siguranță, nu putea prinde nimic din mobilitatea Irenei, a acestei ființe care te făcea să crezi că minte tocmai pentrucă părea atât de sinceră. Povestise trecutul atât de degajat încât din prea marea claritate a situațiilor năștea îndoiala. Bărbatul, amantul, mama, fiica... și acum el, care mai lipsea din casa asta ciudată!

— Când voi fi cu totul a ta, vei crede, mă vei înțelege — zicea Irène, atârnată de grumazul lui. De ce atâta grabă? tresărea Victor. Și dece atâta siguranță... care devine mai curând nerușinare!

Mai târziu, pe o măsuță scundă ea înjghebă o cină frugală.

— Am impresia că suntem amândoi de când lumea șopti Irène, așezându-se și privind încântată aranjamentul. Văzând că nu răspunde, expresia ei se schimbă, se prăbuși brusc într'un hău de tristețe, cearcănele mari se accentuară, ochii imenși și tragici se aburiră și rămase așa, încremenită, cu felia de pâine într'o mână și cu cuțitul în cealaltă.

— Victor... mi-e frică.... dacă și tu, **și tu!** mi-ai înșela bucuria de acum... acum când redevin cea dela 17 ani... Nu, nu se poate, nu e așa Victor că nu se poate, că pot fi sigură? Răspunde, de ce nu răspunzi!

Trecerea ei neașteptată la un astfel de accent îl derută. Se simți prins iar în iluzia dulce, simți întregul miracol al întâlnirilor — și bâigui: — Dece vorbești așa, Irène... știi bine că din moment ce ne-am găsit totul e ridicol, chiar vorbele astea n'au nici un rost....

Mâncară în liniște. In gesturile, în mișcările ei, Irène părea că devine din ce în ce mai vie, mai proaspătă. Se ridica din somnul trecutului renăscută. Ii urmărea învierea minunat, cu mândrie și teamă paternă. Era atât de șubredă!

Dar nu trecu mult și o nouă întâmplare veni să-i turbure euforia. Se auzi soneria și Irène sări depe canapea. O auzi deschizând ușa din hall și scoțând o exclamație de bucurie. Apoi, un mormăit, o voce bărbătească obosită, guturală, îl sili să se ridice și să se uite pe geam. In aceeaș clipă simți cum i se urcă sângele în cap și fu cât p'aci să deschidă ușa, să iasă și să fugă cu un blestem de indignare.

In sală intrase o matahală de bărbat, burtos, cu mustăți înalte, ținând câteva pachete pe brațe. Irène tocmai se ridica în vârful picioarelor, îl cuprindea cu brațele de gât și-l săruta zgomotos pe amândoi obrajii. Victor se stăpâni, cu pumnul pe clanță. Recunoscuse pe „fostul" ei soț, după descriere. Până să revie ea, se plimbă agitat prin odae, luând și pălăria ca să fie gata de plecare.

Irène intră trântind ușa, răsuflând adânc.

— Iartă-mă că am întârziat, dar...

— Nu e nimic, dar te rog să mă ierți și tu... mi-am adus aminte de o întâlnire, am întârziat, cum de am uitat, trebue să mă grăbesc..., adio!

Dar ea se repezi în ușă, acoperind-o cu spatele.

— Ce e, ce s'a întâmplat, dece ești supărat! Victor, nu te pot lăsa.

Victor se opri enervat.

— Dar n'am nimic, dece nu înțelegi, trebue să plec!

— Nu e adevărat, e altceva, altceva! Nu te las... dacă pleci așa, Victor, voi muri!

Lui, scena i se păru de un ridicol insuportabil. Era atât de desgustat încât nu mai putea nici reacționa. In acelaș timp o admira: cât de bine își joacă rolul!

Deodată isbucni:

— Mă desgești!

— Dar Victor, nu înțeleg, de ce...

— Te admir cât de bine te prefaci. Ții neapărat să-ți spun eu „dece"?! Aici mă săruți pe mine, în odaia cealaltă pe altul, cine știe unde iar așa....

Irène îl privi întâi nedumerit apoi isbucni într'un hohot nervos, de desperare și veselie tot odată, căzând dealungul canapelei.

— Pentru asta, pentru asta!....

— Pentru asta! E prea puțin? o privi încordat.

Și pentrucă îl umilea râsul ei, pentru că o considera pierdută, descoperită, se apropie și zise cât mai cinic, cât mai vulgar, ca să poată pătrunde prin scoarța ei de femeie pierdută.

— Te morfolește, nu-i așa?!

Irène se ridică dintr'un singur efort.

— Victor...

Scâncise aproape.

El o privi cu acea jumătate de zâmbet al disprețului total, care strivește, ucide. Rătăcită, înspăimântată, Irène rămase câteva clipe fără grai. Și numai decât isbucni într'un plâns învins, recăzând dealungul canapelei.

Dar el nu se clinti din loc, nici nu clipi. Satisfăcut, o privea ca pe un dușman lovit și doborît. Acum putea pleca! Când făcu un pas, Irène își opri plânsul și pronunță repede.

— Va să zică nu crezi, nu vei crede niciodată? Atunci e mai bine să pleci, e mai bine... Dar acesta e un simplu obiceiu al nostru, de familie, obișnuit la francezi, de a săruta pe obraji când e proaspăt bărbierit....

Victor tresări, îndârjit.

— Chiar când „cel din familie" e fostul tău bărbat?

— Da, chiar! Tu nu vei înțelege asta niciodată. Vezi în toate numai lucruri necurate, meschine. Du-te, mai bine, du-te.... deși ești ridicol, Victor.... nu înțelegi că mi-e ca un părinte, că între noi nu mai poate fi nimic?

— Nici amintirea?!

— Lasă-mă, lasă-mă, mă îngrozești!

In Victor se producea din nou subtila confuzie lăuntrică. Incepea să se clatine, s'o vadă ca prin ceață.

In definitiv se putea să aibe dreptate: un obiceiu al lor, pe care el, barbarul, nu-l putea înțelege. Ar fi monstruos s'o acuz de astfel de lucruri, fără ca ele să fie adevărate! Își dădea seamă cât de meschin era el însuși, bănuindu-le? Se speria singur de perspectiva deschisă. Mai bine să suporte el deziluzia decât să riște a răni atât de vulgar un suflet atât de pur ca al Irenei — admițând că el corespundea imaginei „ideale".

Se așeză lângă ea, blând.

— Irène, iartă-mă, nu m'am putut stăpâni, sunt un necioplit, mai am multe de învățat de la tine. Tu ești însă de vină... nu mă pot obișnui deloc cu realitatea ta... îngerească! Mai târziu, când mă voi adapta, nu se vor mai întâmpla.... Tot ce spui și tot ce faci plutește într'un vag pentru moment — și de aceea te văd când într'un fel, când într'altul. Este insuficiența mea aici, aceea de a nu te putea cuprinde întreagă. Eși ca o minune de care nu sunt încă vrednic.. tot fondul meu normal, de om, se răsvrătește, nevrând să te accepte. Cum să cred așa, dintr'odată, numai după trei zile de când ne cunoaștem? Minunea e înfășurată de tot felul de „mistere" numai pentru aceia care n'o văd cu ochii demni de ea....

Ea-l sărută scurt și apăsat:

— Ca să simți că sunt reală!

. . . . . .

Plecând, Victor fu isbit de aerul rece al serii și reveni la realitate cu un salt interior care-i destinse nervii. Ieșea ca dintr'o hrubă la lumină..... departe, o imagine fumurie — o Irène a amintirii — ezita între real și ireal.

Voi reveni? gândea înfrigurat. Nu, hotărît, nu pot reveni! N'o pot suporta. Acest chin al îndoelii care mă cuprinde imediat ce mă depărtez de ea, e prea obositor pentru biata mea ființă omenească... și prea semnificativ. Adio.

Irène. Să las vagul să te acopere. Nu știu dacă ești o rafinată genială sau un înger. Dar n'aș putea rezista prea mult la nici una din aceste aspecte ale tale. „Tot ce e îngeresc e îngrozitor" spune un poet.

Și de-ar fi o rafinată, n'ar fi tot atât de îngrozitoare?!

Viața din case s'a mutat

Viața din case s'a mutat
La margini de sat,
Sub ierburi, sub pietre.

De dorul părăsitei vetre
Când de trei ori prin somn cântă cocoșii
Sângeră'n inimi strămoșii.

Clopotele 'n turn când mai bat
E semn că cei rămași nu i-au uitat;
Și se'ntorc cu sufletul spre ei.

Când se sting luminile, de vrei,
Rămâi aici și-ascultă puțin
Somnul stămoșilor, lin.

GEORGE PUTNEANU

CARTEA FRANCEZA

OCTAVE AUBRY: Le Second Empire

ANTOINE BOURDELLE: „La sculpture et Rodin"

(Ed. Emile Paul)

Se obișnuește a se pretinde istoricului, ca o primă și esențială condiție, așa numita „obiectivitate", — care odată satisfăcută servește drept criteriu, împreună cu numeroase alte imponderabile împrejurări sau condițiuni minore, la măsurarea valorii științifice a lucrării respective. Scriem „așa-numita", pentrucă nu cunoaștem încă o definiție precisă a obiectivității cerută aceluia care se îndeletnicește cu cercetarea trecutului popoarelor. Și pricina socotim că este absurditatea încercărilor de felul acesta, deci neputința de a se ajunge la o definiție, în vederea scopului mai sus arătat.

Dimpotrivă, demne de atenție ni se par acele imponderabile amintite, care

Octave Aubry

nelăsându-se prinse în cleștele vreunei măsurători, nu sunt mai puțin semnificative și necesare pentru formarea unei judecăți întemeiate despre punctul de vedere și maniera istoricului.

Iată un exemplu edificator pentru ilustrarea acestei discuțiuni: d. Octave Aubry e un cercetător neostenit al istoriei Franței bonapartiste. Studiile d-sale napoleoniene fac, cum se spune, autoritate în materie, fiind citate ca modele de imparțialitate istorică: **Bonaparte et Josephine, Le coup d'état de Brumaire, Marie Walewska, Le roi de Rome, Sainte-Hélène, etc.** Deasemenea despre al doilea Imperiu francez și despre al treilea Napoleon — „cel mic" — căruia i-a consacrat nu de mult o monografie specială, ca și împărătesei Eugenia.

Nu înseamnă această orientare exclusivă asupra unei perioade anumite din istoria Franței ,indicarea unei preferințe personale, apariția unui prim accent subiectiv de care se vor resimți toate cercetările întreprinse în acest domeniu?

Fără îndoială probitatea științifică a metodei istoricului este evidentă, dar pentru cine-i atent la nuanțe nu poate trece neobservat coloritul special, care-i altceva decât coloarea aparentă, anume reverberație lăuntrică, timbru unic în care se topesc laolaltă, într'un aliaj subtil, elemente de stil, amplitudine a ritmului și temperatură. Însăși preocuparea de obiectivitate, prin râvna și neastâmpărul ei, poate fi o pasiune, ca și ambiția de a face dreptate, de a restabili „adevărul istoric".

Toate aceste însușiri le aflăm și în cărțile d-lui Octave Aubry, constituind, datorită unor astfel de însușiri, și o lectură literară. Concepția sau punctul de vedere din care au isvorît este al omului pe care-l interesează tot ce este omenesc și știe să-l descopere acolo unde el se află, să-l pună în valoare pentru folosul tuturor. Fiindcă scopul unei cărți, ca instrument de cultură, trebue să fie acela de a spori conștiința omului despre sine, informându-l și interesându-l asupra semenilor săi. O carte care nu este pătrunsă de căldura acestui interes, e o carte inertă, material inform sau sistematizat, dar material anonim,putând sluji tot atât de bine pentru uzul seleniților sau al martienilor dacă vor fi fost cândva

Contrariul unor astfel de scrieri este **Le second Empire** și de aceea locul ei ni se pare potrivit la această rubrică informativă de literatură franceză generală.

Procedând la „repararea" unei nedreptăți istorice prea mult întârziată, d. Octave Aubry încearcă și izbutește să pună în lumină rolul important al acestui suveran — ultimul „mare european" — care a fost Napoleon III, pentru întocmirea unei Europe moderne în structura ei politică, el însuși dând exemplul unui imperiu liberal, pe baza unor îndrăznețe reforme experimentate pe planul economic și social.

Înțelegerea largă și nepărtinitoare arătată operei pozitive a lui Napoleon III îi îngădue istoricului să nu-l cruțe de asprimea judecăților, — dintre care, probabil cele mai multe vor rămâne definitive — cu privire la mulțimea gravelor greșeli făptuite, a contrazicerilor de atitudine și lipsei de hotărîre, mai ales în politica relațiilor din afară ale Imperiului:

„In politica externă ca și în acea dinnăuntru, eroarea lui esențială este de a nu fi știut să aleagă la timp. Diplomația lui ezită între concepțiuni disparate. Prea multe idei, adesea generoase, dar cu neputință de a fi împăcate între ele, în practică, se ciocnesc în capul lui. Napoleon al treilea este omul antinomiilor. El se proclamă moștenitor al Revoluției, dar și fiul Bisericii; își spune mandatarul Poporului dar și deținător al Autorității. Vrea să redea Franței frontierele ei naturale, dar făgăduește pacea. Atunci ocolește, amână, câștigă timp. Părăsește una după alta părerile dela început. Sacrifică Papalitatea unității italienilor. Descurajează prietenia engleză... Fără principii toate regimurile mor".

Prea covârșitoare era amintirea primului împărat al francezilor și prea apropiată încă, pentruca Napoleon III să nu cedeze ispitei de a se măsura cu ea, de a vroi să „reînceapă" pe Bonaparte — cum scrie d. Octave Aubry.

Dacă sfârșitul imperiului francez a fost acela pe care-l cunoaștem e datorită nu numai incapacității politice personale a conducătorului dar și mediocrității acelora din imediata lui apropiere, pe care credea că se poate sprijini la nevoe. In locul lui Talleyrand, Morny și în acela al strălucitei falange de mareșali crescuți pe câmpurile de bătălie ale primului imperiu: Murat, Ney, Lannes, Davout, Berthier, Masséna, abia câțiva îndemânateci curteni cari nu puteau suporta comparația cu cei numiți mai înainte. Și cei mai destoinici dintre ei erau socotiți Saint-Arnaud, Canrobert, Niel, Mac-Mahon...

•

Antoine Bourdelle, discipol și continuator al lui Rodin nu a fost numai unul din cei mai mari sculptori francezi, alături de maestrul său, de un Carpeaux, Rude și Barye, dar și un artist liric remarcabil, prețuit și încurajat de poeți ca Tailhade, Claudel, Francis Jammes sau de un critic de artă ca Elie Faure.

Ceea ce numea el cu modestie „încercările" lui, au fost de curând reunite într'un elegant volum, prin îngrijirea d-lui Claude Aveline, prieten statornic de zile grele, care evoacă în emoționantele pagini de jurnal introductive, figura și mediul familiar al artistului :

„Il revăd în vestmintele-i de lucru, mărunt, îndesat cu imensa-i frunte desgolită, barbă stufoasă de marinar, cu luciri albastre, nas puternic, buze cărnoase, privirea blajină, îmbietoare, apoi deodată străpungătoare și aspră. Când vorbea despre munca lui, trăsăturile chipului se adânceau, dându-i o înfățișare tragică. Dar cu mâna-i puțin cam grasă, cu degetele care mergeau subțiindu-se, își potolea fața, redându-i armonia".

Paginile întitulate **La sculpture et Rodin** cuprind fragmente de întinderi variabile și de o însemnătate inegală. Primul, și cel mai important : „L'art éternel" e o lungă confesiune lirică și expunerea unei profesiuni de credință artistică, lucidă și vehementă.

Impotriva poncifului „inconștienței" și a „divinei inocențe a geniului artistic", indignarea lui Bourdelle găsește accente de o ironie și un umor pe care cititorul le va gusta.

Iar împotriva părerii „conducătorilor consacrați de turme behăitoare" — ați înțeles că e vorba de speța criticilor de artă — Bourdelle a crezut întotdeauna că ești mai bine înarmat cu cât știi mai mult. „Gândeam chiar — o, profanare! — că numai comparând, găsești proporțiile și dreptele măsuri... Ajungeam însfârșit la cea din urmă sfruntare, socotind că artistul ca și savantul nu înaintează temeinic decât cu ajutorul dovezilor pe îndelete cunoscute și bine cumpănite în conștiința sa".

MIHAI NICULESCU

DOMNIȘOARA NUȚA

(Urmare din pag 3-a)

Domnișoara Nuța n'a vorbit nimic despre familia din gara Cozianca. Ar vrea acum să coboare discret. Dar un râs voios al domnului cu țigara a oprit-o. Râs nestăpânit, pricinuit pare-se de o priveliște comică. Și-i arată și dânsei cu un gest grupul: — „Ca la fotograf la Moși."

Domnișoara Nuța trebue firește să zâmbească. Dar se trage îndărăt de la fereastră.

Pe peronul împodobit cu brad stau alăturat șeful, șefuleasa, fetele, băeții, toți cu buchete în mâini. Până și Prâslea.

Prâslea care scâncea ca să-l legene, acum e transformat în marinar minuscul.

Domnișoara Nuța simte cum se zbate dureros ceva sub sân, în stânga. Apucă hotărît pachetele.

Dar la fereastră nesuferitul de călător explică : „Așteaptă vreo nuntă probabil. Sunt buni de pozat. Aș vrea să văd și mireasa. De o fi ca și familia".

Domnișoara Nuța s'a așezat pe canapea iar. Pachetele stau teanc alături Cuprinsă parcă de frig deodată, și-a ridicat cât mai sus gulerul de vulpe roșcată, a tras pe ochi tichiuța.

Trenul așteaptă un semn parcă.

O codană s'a desprins din grup, a cercetat vagonul în fugă a scoborît întristată.

Domnișoara Nuța a auzit glas strigând celor de pe peron : „Nu-i nici aici tăticule!"

Trenul a întârziat un minut mai mult în gară Apoi a pornit totuși. Fluerase trist un șef de gară.

Câteva buchete s'au lăsat în jos pleojtite. O șefuleasă gătită ca de nuntă își ștergea ochii.

Iar la fereastră sus mușcatele aveau toate florile rupte.

In compartiment, domnul cu țigara s'a întors spre domnișoara Nuța:

— Curios! N'a scoborît mireasa așteptată. Au rămas bieții oameni caraghioși cu buchetele.

Domnișoara Nuța n'a răspuns nimic. Cu puful de pudră își ștergea obrazul. Il ștergea stăruitor spre colțul ochilor, unde pudra se aduna mereu în cocoloașe mici, umede.

Și până s'a coborît, n'a înțeles călătorul de ce nici glumele nici complimentele lui nu mai au nici o trecere.

LUCREȚIA PETRESCU

CIVILIZAȚIE ȘI GOLURI

de CONSTANTIN NOICA

Pe când ieșeam din vila acelui ins înstărit, o vilă luxos mobilată, cu fotolii grele spre a fi odihnitoare, iar alături, în sufragerie ,cu bufete mai încărcate decât niște vitrine, probabil spre a deschide pofta pentru ospețe, — am zărit între geamuri ceva familiar, ceva care părea în același timp să nu se armonizeze cu restul. Erau două cești cu iaurt, două simple cești din acelea pe care oriunde în altă parte nu le-ai fi recunoscut, atâta sunt de bine cunoscute.

Dar nu e, aproape, înduioșetor? Să întâlnești o atât de impresionantă desfășurare de forțe; să bănuești servicii speciale, argintării orbitoare, porțelanuri fără cusur; să închipui un fecior servit, care să se prezinte civilizat, la ora cinci și să spună: Masa e servită! Iar toate acestea să culmineze în consumarea unui simplu și higienic iaurt... E, parcă, o glumă asupra omului civilizat de azi, sau mai de grabă un portret al civilizației însăși.

Căci într'adevăr, civilizația a reprezentat în primul rând o uluitoare sporire de puteri. In ce scop? Lucrul n'a fost întotdeauna prea limpede. Sau mai de grabă: meritau scopurile ce se slujeau o dăruire deplină, așa cum le-a închinat timpul din urmă? Nici aceasta n'a fost întotdeauna limpede. Modernii și-au amintit, numai, că un Pascal ori un Leibniz visau și ei mașini aritmetice sau vehicule mai mult sau mai puțin sburătoare, și atunci și-au zis că pot privi cu orgoliu îndărăt, fără să se neliniștească prea mult pentru cele ce se proectează înainte.

Dar faptul că s'au cultivat cu precădere așa numitele valori-mijloc, reprezintă, cu privire la civilizația noastră, un aspect asupra căruia nu mai e nevoie să se întârzie. Este de toată lumea resimțită întâietatea mijloacelor față de idealuri; și sunt câteva spirite dintre cele mai alese cari au ironizat cum trebue faptul că extraordinara desfășurare de puteri, care înseamnă civilizația modernă, slujește această mediocritate de voință și imaginație, care este omul modern.

Ceea ce nu se pune în lumină, de cele mai multe ori, este împrejurarea că aparatura contemporanilor, departe de a umple nevoi, creiază efectiv unele noua. Ne închipuim de obiceiu că toate inventiunile, adesea oarbe de finalitate, pe care le înregistrează timpul nostru, tot ce e instrument, tot ce e valoare-mijloc, toate puterile pe care le-am căpătat prin faptul tehnicizării vieții, sunt cel mult excesive. Ne spunem că nimic nu ne silește să folosim decât pe cele care ne sunt cu adevărat necesare, iar acela care ar vroi să se lepede de unele sau altele dintre ele, este neîncetat liber s'o facă. E adevărat ,spunem noi, civilizația n'a umplut întotdeauna un gol. Dar cine ne cere să ne-o însușim pe de-a'ntregul?

Numai că ea nu se lasă acceptată pe alese. Dacă nu a umplut un gol, în schimb creiază necontenit goluri, iar aceasta o face să fie resimțită în întregul ei, chiar dacă nu e acceptată decât în parte. Obiectul e creiator de goluri, iată primejdia întâlnirii cu el. Nu poți lăsa de o parte ceea ce nu-ți trebue. Fiindcă virtutea acestor lucruri pe cari vrei să le lași de o parte este tocmai de a semăna nemulțumiri, atunci când nu pot da satisfacții.

Că obiectul e creiator de goluri, aceasta sună destul de curios. Revine la acelaș lucru cu a spune: punând un obiect oarecare, ai mai multe lipsuri decât dacă nu-l pui de fel ; sau, îmbogățindu-te nu faci, într'un anumit înțeles, decât să te sărăcești. Are rost să spunem că o acțiune pozitivă e purtătoare de negații ? Și în ce câmp de lucruri s'ar putea găsi ceva care să se asemene și să ne facă sensibil paradoxul acesta ?

De câtăva vreme filosofii ocolesc gramatica: Și cu toate acestea ea e dintre materiile pe cari gânditorul ar trebui să le privească drept privilegiate pentru studiul său. Iată cazul acestei teorii

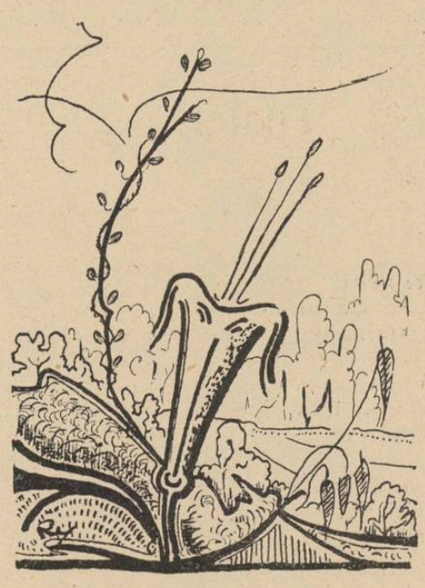

a golurilor, pe care ne gândim să o aplicăm civilizației moderne. Unde e ea mai limpede rostită decât în gramatică? Ne-o înfățișa un distins filolog român, acum câtăva vreme, și nu avem nimic mai nimerit de făcut decât să-i amintim vederile în această privință.

Este vorba de studiul „Gândirea lingvistică și gândirea filosofică", publicat de d. Sextil Pușcariu în n-rul 4 al Revistei Fundațiilor de pe anul de față. Incercând să explice, în termeni mai puțin școlărești și poate chiar ceva mai adânci decât aceștia, faptul vorbirii, autorul arată cum s'ar putea da socoteală de gândirea noastră rostită, considerând-o ca o închegare în jurul verbului. Scheletul unei comunicări, spune autorul articolului citat, îl formează în mod normal verbul ; însă verbele au de obicei în jurul lor anumite goluri, care trebuesc completate ; ca urmare, toate celelalte părți ale unei fraze, inclusiv subiectul, ar putea fi socotite un fel de complemente, și atâta tot, ale verbului. De pildă „speaker-ul dela radio nu poate anunța numai **va cânta,** ci trebue să spună și cine va cânta și ce va cânta acel cineva". Și la fel se întâmplă cu cele mai multe dintre verbe : simplul fapt că ele sunt afirmate, creiază o serie de goluri cari se cer umplute, complinite. E drept că unele dintre verbe, cele intransitive, au mai puține goluri de umplut decât celelalte. Dar complinirile unui verb nu sunt numai cele în directă legătură cu acțiunea afirmată de el, ci se recrutează de asemenea dintre toate cele ce răspund la „pronumele și adverbele întrebătoare". Unde ? și când ? pentru ce ? al cui ? cât ? cum ? sunt tot atâtea zone de neliniște, creiate în jurul unui verb prin simplul fapt al punerii lui. Astfel încât, în actul pozitiv al oricărei aserțiuni, stau implicate nenumărate momente negative, alcătuind o centură de goluri pe cari vorbirea nu e întotdeauna datoare să le umple, dar mintea e datoare să nu le ignoreze.

Ar putea fi cumva transplantată o asemenea teorie a golurilor în ordinea civilizației ? Nu întocmai, negreșit. In definitiv golurile creiate în sânul gândirii sunt cele ce o fac să înainteze; în ordinea ceastălaltă, e de așteptat, și în fapt ele chiar isbutesc, să compromită. Gândirea se desfășoară neîncetat prin propria ei punere ; civilizația se anulează, astfel, ori sfârșește prin a o face. Dar și într'una și în cealaltă se întâlnește un act de afirmare, de creație, de punere, care se însoțește de zonele sale negative.

Toate instrumentele, toate mecanismele, întreagă această tehnică, deschid către ceva. Dar către ce ? Și cine e dispus să meargă până la capăt ? Un automobil, câte goluri nu pune el, pentru cineva care-l posedă. O casă confortabilă, câte subtile insatisfacții ! Nimic nu e mai greu de îndurat decât sentimentul de izolare în care te vâră obiectul pe care-l ai în stăpânire și care, până la urmă, te are el în stăpânire, cu întreaga sa rețea de goluri. E vorbă prea cunoscută, dar care nu poate fi ocolită aci : a poseda un lucru înseamnă a fi posedat de el.

Ceea ce trebue regretat în civilizația noastră este mai ales faptul că a desvoltat într'o mare măsură gustul acesta de falsă avuție.

Toate clasele sociale sunt astăzi categorii cumpărătoare. Inainte existau comunități închise, ca un organism, (ce cald le descrie Ortega y Gasset în cartea sa tradusă sub titlul de „Essais espagnols"), unde viața indivizilor era în funcție de întreg, nu de interesele și satisfacțiile individuale. Liberalismul economic, de bună seamă, e cel care a desvoltat în fiecare gustul și deci și facultatea de a fi un animal de achiziție. Dar orice forme de organizare economică ar veni, e puțin probabil că se va extirpa din suflete dorința aceasta de a avea bunuri, pe care nimeni nu le-a mai combătut în ele însele, ci doar în „proasta lor distribuire".

Poate că, de aceea nu ar fi lipsită de rost o regândire prin gramatică a condițiilor noastre de viață. Acțiunea cea mai caracteristică modernilor este una exprimată prin verbul, mai purtător de goluri decât oricare altul, „cumpăr". E atât de multă transitivitate în verbul acesta, încât ar trebui să ne simțim, în sfârșit, osteniți de toate golurile aduse de el. Ce-ar fi să ne întoarcem mai de grabă spre verbele intransitive ? Sau, și mai bine, spre cele reflexive : cum ar fi, de pildă, acest cu totul lipsit de goluri (nici măcar cui ? nu-ți vine să te întrebi) „mă închin" ?

Dar, mă tem că oricare modern ar prefera reflexivul : „mă plictisesc". Și ar avea dreptate. Căci deși e un verb fără de goluri, reprezintă ceva adânc: golul cel mare al civilizației însăși.

Tânăra lirică basarabeană

(urmare din n-rul trecut)

de LAURENȚIU FULGA

Mediul social i-a sdruncinat, i-a rupt de natură, le-a alterat ultima nădejde a revenirii la conștiința lor primară Lupta dusă contra orașelor tentaculare, contra mecanicismului și activismului citadin, este expresia cea mai fidelă a poeziei basarabene. Niciunul din ei nu poate recunoaște civilizația ca un motor disolvant de iluzii și credințe, niciunul nu poate accepta uniformul mers al vieților burgheze. Deaceea ei vor o retragere colectivă spre natură, spre Dumnezeu. Acolo mediul social se tarâmă și ei rămân liberi, liberi. Neurastenia, produsă de frivolul și sgomotele orașelor, rezolvă în ei o cerință imediată de primitivism natural.

Cât privește tradiția culturală, se pot observa multe lacune. In toată Basarabia n'a existat decât o singură revistă literară: „Viața Basarabiei". Câteva periodice similare, ca „Bugeacul", „Pagini Basarabene", „Cuvântul Moldovenesc", „Flamuri", fie că s'au eschivat dela marea problemă și necesitate a provinciei, fie că n'au avut posibilități de apariție — au dispărut. Cenaclul creiat de „Viața Basarabiei", prea de timpuriu, n'a avut ocazia să-și releve și impună valorile. Și totuși, spiritul postbelic a căutat forme noui, aceleași forme ca și spiritul românesc în genere. Nimic exagerat, nimic falsificat. Cu anul 1918, Basarabia a rupt destinul în două și nu s'a supus decât înțelegerii sale istorice.

Natural că despre rusticismul slav nu se poate vorbi decât în proporția în care el a lăsat urme. Și fiecare poem se reculege în această beatitudine de realizare mistică. Fanatismul ortodox a împlinit una din misiunile sale cele mai grele: a poetizat sufletele și le-a eternizat.

Dar, pentru explicarea definitivă și sigură a modalității creatoare în Basarabia, vom reda acest concludent pasaj dintr'un esseu, semnat de tânărul poet Vasile Luțcan: „Literatura dintre Prut și Nistru va avea un caracter exotic, amestecat cu aburii imenși ai primitivității. Viața noastră provincială o să zugrăvească în literatură chinul traiului redus la limite, marea luptă pentru mămăligă, nevoile agriculturii, epopeea muncii rurale, susținută de turmele analfabeților blânzi. O împletire de brațe ciolănoase, cu melodiile sentimentalității slave, cu tipul veșnicului rural neîncrezut, încăpățânat, dar bun și de o religiozitate minunată. Mediul este arhaic, infect, decăzut, unde parcă totul puroiază, sângerează. Un sânge alcoolic inundă viața de aci: un sânge colcăitor trebue să curgă pe paginile scrierilor viitoare. Avem hoți, avem potcovari, avem oameni mulți. Noi trebue să ne întoarcem privirile în jos, în mediul sfântului cetățean sălbatec, bolnav, incult. Vom clădi icoana sbuciumată a unei epoci, veșnicile patimi, marile dureri și bucurii, frânte în efervescența luptei pentru viață".

Numai după înțelegerea acestei triste realități, numai după îngenunchiata reculegere lângă sufletul lor cețuros, numai după pătrunderea acestui desagreabil și luciferic moment istoric, cetitorul să'nceapă poemul, să se limpezească, să se împlinească în el. Basarabia este o umanitate întreagă, este ultima noastră performanță și nu ne va înșela niciodată.

Nu se poate preciza care dintre tinerii amintiți mai înainte este cel mai talentat, cel mai realizat. Unul are mai mult decât celălalt. Unul aduce ceva mai nou decât celălalt. Vom începe cu **N. F. Costenco,** pentrucă noi îl considerăm ca pe singurul care a luptat pentru Basarabia, a avut multe înfrângeri, a apărat întotdeauna misiunea lor tinerească, a vorbit în numele celorlalți și bun prieten, drag colaborator, dincolo de orice ispită și egoism, i-a adunat pe toți în jurul revistei „Viața Basarabiei", unde și acum este redactorul ei principal.

Poezia lui **N. F. Costenco,** e plină de lumini și seninătăți. O muzicalitate de heruv călătorește 'n fiecare cuvânt; fiecare vers e o senzație. Cunoaște minunat de bine meșteșugul poemului pur. De o sensibilitate durută, el în ritm găsește jocul sbuciumat, nebuloasa vieții sale interioare. Iată, de pildă, acest poem cald, trist, muzical și-atât de sensual, prin el explicându-se toate tendințele poeziei basarabene:

Dormiți trudite degete, dormiți
Pe așternuturi roze de mătasă,
Ca niște nuferi blonzi, uitați în plasă,
Când ploaia amintirilor v'apasă.

Dormiți trudite degete, dormiți
Voi care-ați ostenit pe sânuri goale,
Ca trâmbele de ceață, jos în vale
Și ați slujit iubitelor domoale.

Dormi palida mea mână, dormi...
In umbra sărutată de'nserare,
Mișcarea unghiilor tale pare
Aripa unei păsări care moare
Dormi palida mea mână, dormi...

Volumul său **„Poezii"** e cunoscut destul de bine printre intelectualii basarabiei. Talentul său e verificat prin aceste admirabile creionări lirice. Temperament susținut numai de sugestii și intuiții, visător plin de farmecele și vrăjile poemului adevărat, **N. F. Costenco** este reprezentantul cel mai fidel al Basarabiei aristocrate, al Basarabiei prinsă în caleidoscop de gală. Versul său așa ne-o desvălue: elegantă, senină, în toată integritatea ei.

Dar poezia basarabeană prezintă încă multe variate aspecte. Unul din cele mai interesante și mai elocvente e cazul poetului **Vasile Luțcan,** unul din cei mai triști și mai ascunși visători pe care i-am cnuoscut. El nu recunoaște nimic, nu acceptă nimic, renegă totul. Pentru el nu există decât Dumnezeu și Basarabia. Intre aceste două extreme talentul său devine halucinat, posedat de cele mai cețoase alegorii lirice. Poezia lui ascunde tenebrele unui vagabondaj essenian, țăran crescut lângă pământ, venit între obscuritățile orașului. E un chinuit, poemul lui o vâltoare, un blestem și-o resemnare:

Hai birjarule, hai
Prin cartierele de jos.
Tu n'ai simțit niciodată
Mizeria felinarelor opace,
Purtând în poala nopților o fată.
In cartierele cufundate în pace,
Hai birjarule, hai!

Bea! In seara asta ești prietenul meu
Și prietenul viitorului.
Nu te uita că nu vine parfumul teilor
Să gâdile haramul tău pe bot.
In cer când sânii stelelor,
Hai, șueră pe gât paharul tot!

Expresia cea mai virulentă a sufletului slav. S'a vorbit întotdeauna de influența lui Taras Șevcenco, Serghei Essenin, Alexandru Blok. Nu exista decât o afinitate. Sensibilitățile lor sunt comune, tristețile și groazele lor aidoma. Căci, aspectele poeziei basarabene numără tot atâtea morbide disperări și măcerări.

Vasile Luțcan n'a cunoscut marea resemnare; el este un revoltat, poemele sale desvăluind un peisaj interior torturat și plin de înțoleli. Sentimentele aici au o formație neconvențională, plină de dramatismul zărilor închise. Cartea sa **„Poemele stepei"**, care așteaptă editor, va însemna pentru lirica românească una din caracteristicele sale sufletești. Până atunci **Vasile Luțcan** rămâne bunul prieten al visului, cel mai influent sensitiv pentru ceilalți începători.

Nu știu dece, mai ales la noi, nu se apreciază până la amănunt însufletirea unui tânăr și realizările sale. Mă gândesc la rezervele sub care a fost privit tânărul laureat al Fundațiilor Regale, la originalul poet **Vladimir Cavarnali.** Cartea sa era așa de simplă și de bună, talentul său așa de omenesc și de curat!

Vladimir Cavarnali a surprins pe toți, pentrucă poezia lui era **basarabeană.** Și'n ciuda oricărei alte maniere, el a înțeles și s'a retras, undeva în Bugeac. Totuși ne rămâne cartea lui. Atâta gingășie, atâta subtilitate amestecată cu duritatea și svârcolirea sufletului său, duioșie, sensibilitate pură, cântărețul marilor cântări, poetul optimist al tinerelor greve spirituale — acesta era **Vladimir Cavarnali:**

Patria mea nouă, pământul românesc.
M'a îmbrățișat ca un copil uimit
In cartea ei am învățat să cetesc,
Iar cu țărani plugari m'am înfrățit.

Isprăvi din trecut în cărți am adus,
Ce au mânăstirile mai tainic și sfânt;
Câte visuri bune nu mi-au spus
Să le 'năbuș și să le arunc în vânt!

Pe sufletul meu slav, oțelul e călit.
Nedumerirea mea e ceva exotic pe aici...
Iar adevărul nostru mare, proorocit
Il știu și-l prețuesc numai câțiva calici.

E aceeași lună albă 'n infinit.
Plânge însă sufletul pe altă strună
Mi-e greu în umbra unde am trăit,
Iar bătăile de inimă numai sună.

Cine să ridice draperia grea?
Vreau să știe oamenii de ce mă spovedesc.
Simt cum moare ziua mea
Intr'o doină, pe pământul românesc.

Nu este aceasta cauțiunea cea mai sigură că Basarabia s'a integrat toată în românism? Formele sale de viață, conceptele sale spirituale sunt acum altele. Fenomenul românesc totalizează cu fiecare zi orizonturi inedite și fluxuri proaspete de viață. In complexul minunatelor sale cristalizări caută să purifice într'o înfrățire bună și caldă, toate aspectele diferite ale spiritului românesc. **Vladimir Cavarnali,** mai mult decât alții, a bănuit aceste condiții umaniste, și le-a însușit, accentuând pentru noul mediu social și istoric — o nouă atitudine sinceră și naturală. Dealtfel, întreaga sa poetică este desbătută de acest proces de filiație. Atunci, cu atât mai mult, nu va trebui să discutăm „regionalismul" literaturii de peste Prut. Prezentarea ei trufașă, demnă, conștientă de valorile pe care le dăruie țării, trebue primită numai în acest sens.

Faptul, însă, capătă subiectivități și din alt punct de vedere. Din acela cum înțelegem să judecăm grupul celălalt de tineri poeți: **Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Iacob Slavov, Sergiu Matei Nica.** Desigur că nu trebue să le contestăm talentele; nu le revendicăm cu atât mai mult nici producțiile viitoare. Dar, grupul acesta nu poate fi specificat salutar; nu numai că n'a precizat până acum nici o atitudine, dar în realitatea lor imediat-creatoare, nu denunță prea mult — poeții salvatori ai expresionismului basarabean. E greu, prea greu, totuși să nu le comentăm inspirațiile, când cunoaștem ce tristă și crudă le este devenirea poetică. Se găsesc la răscruce. Viața a însemnat de-atâtea ori cel mai greu obstacol! Il știam odată pe **Teodor Nencev,** cel mai sensibil și mai ciudat dintre ei, lucrând undeva obscur, în anonimatul unei fabrici din București. S'a întors în Bugeac, s'a resemnat, ori luptă ascuns pentru autenticitatea lui singulară? Activitatea tuturora pare îndreptățită să producă o extraordinară impresie. **Teodor Nencev** și **Iacob Slavov** semnează bucăți care-ar face cinste oricărei antologii severe. Toți laolaltă împlinesc o misiune pentru curentul basarabean. Dar dece **Magda Isanos** a rămas limitată la „Insemnări leșene"? Dece **Sergiu Matei Nica** și **Bogdan Istru** nu caută o poartă de desertare, dece nu-și tradează minora lor modalitate de creație? Lupta, cat mai multa luptă și orice cetate literară cedează. Integrare totală în românism, colaborare directă cu fenomenul romanesc. Și atunci, pentru **Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Iacob Slavov, Sergiu Matei Nica** — promisiunile vor deveni realități indestructibile, valori de neînlocuit. Credința noastră în ei e prea mare, pentru ca lupta lor cu cingătorile talentului să nu întreacă toate așteptările. Căci, noi așteptăm dela ei Basarabia întreaga, veșnic prezentă, tânără, plină de romanța ei.

N'am putea încheia studiul acesta restrans, fără să amintim prezența între noi a celui mai fermentat, realizat, poet tânar. Tipul misticului, sensibil, închis în el, niciodată neputând resfrânge în el o anumită icoană sau iluzie. In măsura în care a rupt cu Basarabia tradiționalistă, de nenumărate ori pe atata ei s'a încius modernismului poetic. E **George Meniuc.** Activitatea dela „Viața Basarabiei" n'a însemnat pentru el o definire. In clipa, însă, în care a acceptat preocupările intelectuale ale poeticei pure, lirismul său a căpătat carate în plus. Ceea ce ni se pare mai original la **George Meniuc,** ceea ce e mai adevărat basarabean în el, e gândirea ortodoxismului său primar. Dacă nu crede în nimic, totuși nebănuit, instinctiv se formează, pe bazele unei religii generale. Intreaga atmosferă a poeziei sale denotă această stare de profundă contemplație interioară. Mai mult decât în ceilalți, îl vedem pe **George Meniuc,** devenind cel mai mare poet basarabean. Expresia să nu mire, să nu pară exagerată. E reală. Căci mai bine decât ceilalți, el a împrumutat tematica poeziei romanești curente și'n actualitatea sa, a adus sufletul său — ciudat amestec de speranțe și crispări, de disperări și resemnări.

Noaptea nu-i aceea ce-o vedem. E alta.
Sălciile despletite lângă râu
Sunt năframa vântului neogoit
Care vine și plânge cu sughițuri, în ele.

Satul e numai urma celor plecați de-aici.
Au fost oameni ce-au trăit și-au murit.
Viața lor s'a destrămat în văzduh, ca fumul,
Rămânând căsuțele albe și goale.

Cerul nesfârșit e doar oglinda
Ce'nfățișează tainele pământului.
Sunt osemintele Sciților — stelele,
E comoara lui Dromichete — luna.

Buzele tale sunt altele. Sunt vii.
Jarul lor mă sufocă dureros.
Imbrățișarea asta nu-i patimă, nu-i iubire:
Ea germinează tot viitorul omenirii.
(Geneză).

Acest iluzionism poetic sau reîntruparea lucrurilor în vieți, care n'au existat sau care vor fi — este forma cea mai afirmativă a talentului **George Meniuc.** Lirismul său nu este fardat ca la mulți alții, ci apare brut, ca un munte de aur în soare. Istoricește, poetica sa va fi o reabilitare a Basarabiei. Cultural — va fi o împlinire de destin. Și totuși nu știm până la ce punct această poezie va putea fi înțeleasă. Pesimismul său înăscut poate deveni o unitate de înțelegere. Dar nu ne mai gândim și la procedeele cu care critica și cetitorii doresc să afirme. Peste toate, **George Meniuc** va închide lacătele, chiar dacă Basarabia ar mai refuza prin el să se renege pentru a nu știu câta oară.

Ne amintim, însă, de o poezie a tristului **Teodor Nencev,** o poezie care pentru noi înseamnă un clopot de alarmă, înseamnă un cer deschis spre alte religii, spre alt destin:

Dar sufletul acesta beat de senin
Sufletul acesta cât o țară
Cum o să rămână afară?

Cine-o să-l strige, o să-l sărute
Când gurile noastre vor fi mute?
Cine să mai îndure mizeria și igrasia
Când peste noi s'o așterne Basarabia?

Dar, poate, din lutul dospit ca o pâine
S'or ivi titanii de mâine.
Visurile noastre-s solie
Pentru proorocul care vine din câmpie.
Și de bună seamă că la un răsărit
O să-l auzim negreșit.

Aici se oprește procesul nostru de recreație lângă tânăra lirică basarabeană. Am adus exemple alese, pentruca neîncrezătorii să judece dreptatea afirmațiilor noastre. Există o conștiință superioară care dă drept de cauză Basarabiei, să-și revendice loc principal în cultura românească.

Lucru cert: Basarabia, copleșită de acele steme regale ale românismului, a intrat într'o misiune de vrăji și problematice înalte. Nu mai putem recunoaște Istoria decât sub semnul acestei noui adoptii legale.

Independența ei de până acum s'a salvat în regasirea românească.

Un buchet de nouă tineri a început o luptă. Inceputul e titanic. Sfârșitul va fi încununat cu lauri. Și considerațiile noastre au avut o tendință în psihologia relatării lor: ceilalți să înțeleagă, să iubească și să admire noua bisericuță lirică de dincolo de Prut. Nu este nici o deosebire între ceilalți și aceștia. Aceeași credință, aceeași finalitate, acelaș instrument. Nouă tineri necunoscuți defilează prin fața celorlalți confrați: **N. F. Costenco, Vasile Luțcan, Vladimir Cavarnali, Magda Isanos, Bogdan Istru, Teodor Nencev, Sergiu Matei Nica, Iacob Slavov, George Meniuc.** Ei vor însemna peste câțiva ani, când regionalismul și provincia vor sucomba, una din cele mai furtunatece, obsedante, dar prea frumoase poziții în poetica noastră.

Lângă poem ar trebui întotdeauna să se pună un crin sau o stea.

Dacă nu era poemul, Basarabia rămânea o stepă săracă, putredă.

Prin poem, ea și-a căpătat identitatea, a intrat în legendă.

CRONICA CINEMATOGRAFICA

CAPITOL: Sally, Irene și Mary

Suntem dintre acei ce consideră că la cinematograf trei categorii de filme merită să fie văzute. Prima, cea mai greu de întâlnit, aceea a filmelor cu adevărat „bune", în care jocul artiștilor, subiectul, montarea, contribue toate la realizarea unui spectacol perfect. Dar acestea, sunt ceea ce se chiamă filmele epocale care pot fi numărate pe degete și încă pe degetele unei singure mâini. Sunt apoi filmele de aventuri, demne de văzut pentru peripețiile lor, care te țin — dacă filmele au toate calitățile genului — încordat asupra desfășurării acțiunii.

Accentul cade aci pe subiect și pe montare, interpretarea fiind un element secundar. E destul ca actorii să nu fie ridiculi în rolurile lor.

In fine, a treia categorie de filme care ne interesează și, să fim sinceri, prima în ordinea preferințelor (pentrucă socotim snobismul drept cel mai nefericit cusur al speciei umane, putem face fără teamă această destăinuire) este comedia.

E un gen greu, fără îndoială. Pretențios chiar. Dar dacă genul este pretențios, e bine ca spectatorul să fie mai puțin.

Numai astfel va putea râde la multe spectacole, al căror element comic, nu de prima calitate, va lăsa indiferenți sau va indispune chiar pe cei veniți cu guler tare la comedie, dispuși să zâmbească doar la un spirit cu adevărat fin.

Poți să râzi cu hohote când doi „artiști" de comedie americană își aruncă pe rând în față, o cremă care se lipește și se întinde și poți să te scoli indispus de un asemenea nerod duel. Principalul este așadar la un spectacol comic nu calitatea comediei ci dispoziția sufletească a spectatorului. Ceea ce nu înseamnă că nu sunt comedii cari, într'adevăr, reprezintă adevărate orori.

Nu dintre acestea face parte spectacolul dela „Capitol".

Trei fete, două nostime și una de o lipsă de grație care-i constitue farmecul comic, pornesc în viață cu gândul de a deveni artiste. Au talent — în intenția autorului scenariului — și reușesc, după multe peripeții. Elementul central e perechea Sâlly - Tomy, adică **„amorul".** Pentru realizarea sfârșitului fericit, atât de caracteristic, concurează un impresar, Gabriel Green (Fred Allen, care-și șarjează rolul; baronul Zorka din Stravonia (!?) Gregory Ratoff) fără voia lui; Joyce Taylor, multimilionară îndrăgostită de Tomy și înșelată în dragostea ei și, ...întâmplarea.

Baronul din Stravonia se înfierbântă la vederea oricărei femei și mai mult la vederea Sally-ei. Până și disgrațioasa Irene îl tentează. Ii face propunerea, obicinuită, de a-i duce bagajele la el acasă. Dar la un moment dat se întreabă: „ești frumoasă, sau sunt beat". (De notat că amorosul baron consumă la scurte și dese intervale băuturi pe care le presupunem tari). Spectatorul nu are nicio îndoială asupra adevărului. Dar Irene îl face să râdă și-i iartă că e așa de puțin femee.

Tipul impresarului cu inițiativă este bine realizat de Fred Allen. In general un spectacol amuzant, pe care nu regretați de a-l fi văzut (nu vizionat cum spun confrații de rubrică, într'un elan înnoitor care le face cinste dar stâlcește dulcea limbă românească).

INTERIM

Poșta redacției

A. Cerahle. — Reproducem, cu ortografia originală, și încă ce originală, ultimele versuri, din Sonet:

S'a dus cea fost. Și văd că viața-i moartă.
Iar moarte-ai viață alături de mormânt
In care suntem duși de-aceiaș soartă.
Nici nu mai cuget (se vede n. n.). Afară as-
pru-l vânt
Imi smulge gândul mort(!!) și-acum mi-l
poartă
Printre miile de veacuri, din pământ(!?!).

Ați insistat să vă răspundem la poșta redacției. De aceea o facem.

Cumpărați de urgență un manual de Limba Română clasa I-a, pentru învățarea ortografiei. Pe urmă citiți și lecturile din partea primă a manualului. Luați treptat astfel manualele dela clasa I-a până la a 8-a. După ce le veți citi bine, puteți trece la lecturi particulare și poate la compoziții proprii în proză și chiar în versuri. Până atunci...

Iar când veți scrie, fiți mai puțin pesimist. De ce atâta moarte și noapte și ploaie și vânt și jale? Mai este în lumea asta și viață și zi și soare și bucurie.

Gheorghe Codru. — Versurile d-voastră au toate calitățile necesare pentru a rămâne nemuritoare... pe un album:

Bate vântul, codrul plânge
Apa'n vad nu curge a bună (!?)
Filomelele *nu cântă*
Totu-i trist azi în natură.

Rimele: plânge cu cântă și bună cu natură (!?). In principiu suntem împotriva poesiilor ocazionale. Nici cei mai mari poeți n'au reușit, decât foarte arareori, în acest dificil gen. Nu se scrie *pentru* un eveniment oarecare ci *pentrucă* ai — și dacă ai — inspirație.

Ispas Const. — Partea doua din răspunsul precedent vă interesează și pe d-voastră.

Prima strofă este serios influențată de ritmul eminescian. Celelalte sunt *personale*... dar nu se pot publica.

Lucia Seche. — Ne rugați să vă indicăm de ce anume beteșug literar suferă versurile d-voastră. Știți că și medicului îi e greu uneori să pună diagnosticul. Pot să vă spun că n'au niciun beteșug. Rimează, ritmul e perfect. Sunt ca un rumân zdravăn și rumen în obraji dar care intră cu căciula în cap și tropăind din cisme într'o sală de concert. Poate să spună doctorul că e bolnav? Are însă el ce căuta acolo?

Dragoș Vicol. — Mai trimiteți. Poesiile primite au frumoase calități. Le lipsește puțin spre a fi publicate.

Iancu Popa. — Nu ai de ce ne rămâne îndatorat pentru timpul „pierdut" cu d-ta.

Poeziile ne-au plăcut. Mai trimite. In curând te vei putea număra printre colaboratorii noștri.

Nicolae Sobaru. — Ne-ați trimis multe *versuri.* Dacă ne puteți trimite și *poezie* o publicăm.

Iulian Petrescu. — Același răspuns.

Alex. Ionescu-Băilești.—„Producțiile d-voastră de încercare" nu pot fi publicate. Vreți să știți părerea noastră în privința calităților și defectelor. Le găsiți sintetizate în strofa lui Eminescu:

„E ușor a scrie versuri...

Că lucrul este cu totul adevărat o dovedesc versuri ca acestea:

Intr'o noapte când abisul se pierdea în în-
tunerec
Și când fantezia minții luneca pe-un drum
feeric.
Iară stelele de aur luminau gândirea sumbră,
Și castelele din basme răsăreau din umbră'n
umbră(?!)
Adrian cântând din liră pe o margine de râu
A privit ochii iubitei strâns legată de-al său
brâu.
Și'n adâncul lor iubirea ca o stea pierdută'n
zare
Scânteia lumini de aur și tristeți bănuitoare.

De sunat sună bine din coadă, dar numai în urechi, sufletul rămâne surd la aceste sunete. Dă versurilor dumitale puterea de a suna și în sufletul nostru și le vei vedea publicate.

Olimpia Bădăluță. — Nu publicăm poezii ocazionale. Cu atât mai mult, cu cât și prilejul a trecut. Trimiteți altceva.

Bogdan Maria Iovu. — Manuscrisul l-am primit. După ce îl vom citi, îți vom răspunde. Ai răbdare mai multă. Abundența de material venit prin poștă ne pune în imposibilitate de a răspunde imediat. Știi și dumneata că românul e născut poet.

r. st.

BLAJ, ORAŞUL LUMINII

Reportaj cu preoţi şi corifei

de CONST. ENE

Blajul fascinează pe vizitator prin trecutul atât de întreg păstrat şi prin prezentul specific lui. Din fuga trăsurii mare şi dăulată ca o babă, trăsură tip „Blaj", — nu pot spune decât că, înainte cu câteva zeci de leaturi, aci a răsărit mărul culturii româneşti din Ardeal, care şi-a întins ramurile pline de flori peste înăspritele ţinuturi ; astăzi, Blajul, e un nod de cale ferată... In plus, mai este ceva...

Un om invizibil ,sus pe dealul Ouaşului ce-l ai în faţă la intrarea în oraş, ia

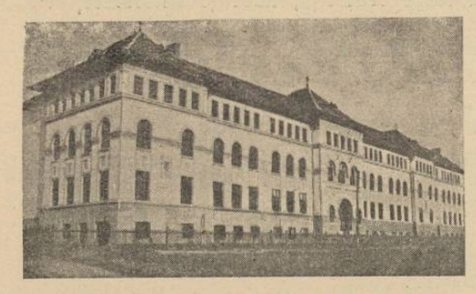

Şcoala normală de învăţători

cu doniţa flacără din soare şi-o asvârle peste case... Caii sunt numai spume, ungurul care-i hăţueşte trage adanc din pipă, în timp ce un nor de praf alb ca o perdea, ne separă de tot ce rămane în urmă...

ORAŞUL PREOŢILOR

Mă duc la prefectură. Vreau neapărat să cunosc pe gospodarul judeţului, mai ales că un svon mi-a adus la ureche că e tare harnic. Localul nu e prea mare şi nici nu scrie pe frontispiciu ca în alte părţi „Palatul administrativ".

Câţiva preoţi, cu haine negre până în pământ, proaspăt bărbieriţi, ca nişte artişti de cinematograf, discută aprins pe un coridor.... Prefectul, spre dezolarea mea, nu e la serviciu.

La primărie, un preot stă în fotoliu şi citeşte literatură. Pe lângă el, pe alte scaune, un consiliu de preoţi, „traduc Biblia". Primarul nu primeşte la ora aceasta ; sunt în deliberare probleme urgente.

Prima cârciumă cu o grădină de vară frumuşică, — desigur aci vine toată elita Blajului până la ora 9 seara, — e înţesată de preoţi. Unii beau, alţii discută, alţii rad, alţii citesc ziare.

Şi pretutindeni : în băcănii, în măcelării, în cele 2 librării, în cele 4 tutungerii, în judecătoria de pace, în cancelariile şcolilor şi la fabrica de bere, mişună preoţii... Doamne, Doamne, ce de preoţi are Blajul !...

O ŞEZĂTOARE CA'N RURITANIA

Afişe mari, format 10, anunţă o şezătoare literară a grupării revistei de cultură „Blajul". Cu această ocazie trebuie să menţionez faptul că şezătorile literare sunt o tradiţie aci, singularizând Blajul de toate celelalte oraşe de potriva lui. Când profesorii, mulţi şi bine pregătiţi, nu activează destul de viu, atunci elevii organizează asemenea şedinţe ,adevărate răcoriri sufleteşti.

Blăjenii sunt ahtiaţi să asculte pe oamenii cari le fac falâ şi numărul lor impunător, populând până la ultimul loc sala de gimnastică a liceului de băieţi „Sf. Vasile", te face să te întrebi unde stau ascunşi. Căci dacă ai privi Blajul din avion, casele sunt ca nişte tărtăcuţe pe un vrej, lujerii fiind străzile scurte, în afară de cea care vine dela gară, şi căreia blăjenii îi spun cu mult ifos „bulevard".

Punctul atracţios însă, întotdeauna, după câte mă informează cineva, îl constitue numele lui Culai Lupu, profesor la Academia teologică. In stânga şi în dreapta circulă din gură în gură elogii anticipate la adresa preotului care nu s'a arătat, cu toate că mai sunt puţine minute până la începerea şedinţei. Un oarecare mă satisface deplin, spunându-mi că preotul neîntrecut în braşoave şi glume, este nu numai un cucernic slujitor al Cristos, ci în aceeaş măsură şi al lui Bachus.

Culai Lupu, un Creangă al Ardealului, merge apăsat. E roşcovan la faţă, poartă ochelari şi are o barbă castanie. Ochii iuţi ca de vulpe. Reverenda e la o palmă dela pământ.

Aplauze. Preotul îşi netezeşte barba. Strânge mâna doamnelor din primele rânduri. Lupul e tot lup !...

Culai Lupu are un „Onu Tăpălagă", cu care a călătorit mult în străinătate : Paris, Viena, Berlin, etc.... Un fel de Niţă Pitpalac. Câte nu i-a pus în cârcă bietului om de pe Târnave! Acum citeşte o parodie

„Plecat-am nouă dela Blaj
Şi cu Ghizdavu zece...
. . . . . .
pe-o lună ca o coajă de dovleac
ce nu-i de nici o treabă !...

Delir. Scântei de râs şi tropote. Ghizdavu e fostul prefect, om cu înaltă cultură latină, cu mare prestigiu şi cu mai mare pântec.

— E călit ? întreabă unul.

— De loc !...

Culai Lupu citeşte, citeşte, iar această şezătoare, unică în Ruritania, bine-ar fi să nu se mai termine...

ACI TRĂIA CIPARIU...

In faţă se întinde un parc atât de mare, încât îl ocoleşti într'o fugă fără să simţi vreo oboseală. Flori multe şi pomi tineri, plantaţi de un an doi, sunt zestrea acestei ogrăzi a culorilor, în care nu se recreează nimeni în afară de elevi... Peste drum e „Biblioteca centrală". Alături, o casă mică, având ferestre înguste, acoperită cu tablă.

— Vedeţi casa ceea ? Acolo o stat Cipariu... Ştiţi cine-o fost Cipariu ?

Imi vine să râd de întrebarea elevului. Mă fac că mă gândesc puţin şi apoi, ca să văd ce spune el, îi zic în dorul lelii :

— Am uitat...

— O fost un mare filolog... S'o dus în Turcia, în Tibet şi-o adus de acolo cărţi într'o desagă... Oiu !... Oiu !.... ce fişior o fost Cipariu !...

— De unde ştiţi toate astea ?

— Cărţile?.. Le-am chipăit la „Biblioteca centrală". Ne-o dus dom profesor Niculae Comşa. Ce interesant să vezi o carte pe care-o citit Cipariu!...

— Ei cum ?..

— Hahaha .... Are atâtea sublinieri că te sparii... Ţi se oblojesc ochii când te uiţi la ele....

Privesc la elev, la palatul „Bibliotecii centrale" unde şi-a dat duhul, între cărţi şi stampe, cărturarul de rasă Al. Lupeanu Meiin, privesc atent casa în care a scris şi studiat nopţi nesfârşite Cipariu şi parcă trăesc o stare sufletească specială.

Cărţile lui Cipariu şi altele multe sunt închise în dulapurile „Bibliotecii" acesteia, despre care Gh. Bogdan Duică spunea că închide o mare comoară de documente referitoare la mişcarea dela 1848.

E bine, câte odată, să scoţi din cazanul timpului consumat, una câte una, relicvele scumpe ,să le întorci şi pe o parte şi pe alta şi vei simţi desigur cel mai puternic simţământ de respect, de preamărire... In Blaj, totul te asvârle în asemenea stări...

„Aci a locuit Cipariu, spirit enciclopedic, mare între mari... îngân şi eu.

BISERICA ORTODOXĂ

Lupta ce a dus-o preotul Vasile Popa, un eminent pedagog, un inimos român şi abil mânuitor de condeiu, pentru ridicarea, la Blaj, a unei biserici ortodoxe, este asemănătoare celei din Popa Tanda.

Câte piedici, câte neînţelegeri, câte calomnii! Toate ţintind un singur lucru: punerea în imposibilitate a preotului apostol de a da enoriaşilor biserica lor.

Astăzi, vis à vis de „Institutul Recunoştinţei", e ridicată de roşu, pe solizi piloni de ciment, casa de închinare a românilor ortodocşi din Blaj.

A FOST ODATĂ UN EMINESCU...

Blajul, cu casele lui ca nişte ceşti de cafea, este printre puţinele oraşe care s'au bucurat de atenţiunea marelui Eminescu.

Aci trăiseră viaţă de martiri ai cărţii, ai visului neîmplinit, corifeii şcoalei ardelene, cunoscută ca promotoare şi pecetluitoare în conştiinţa neamului a originii noastre latine; aci se tipăriseră cărţi în limba românească, limba căreia poetul dela Ipoteşti, avea să-i dea cea mai preţioasă haină. Nimeni până astăzi n'a cusut rubine mai strălucitoare pe rochia ei, ca el. Aci era o interesantă mişcare culturală care oprea ochii tuturor.

Era imposibil ca el, Eminescu, cel mai mare corifeu al neamului românesc, să nu treacă pe aci, să nu cunoască viaţa Blajului.

Camera în care a stat e scundă, răcoroasă şi astăzi serveşte ca depozit de cărţi şi reviste, un accesoriu al „Bibliotecii liceului de băeţi Sf. Vasile". Un miros greu de muced te isbeşte în nas. Caut pe pereţi vreo poză de-a marelui stihuitor şi nu găsesc niciuna Tânărul de lângă mine îmi spune că înfricatul călugăr care a îngrijit de Eminescu, slab şi neţinând seama de sănătatea lui, vorbea cu multă candoare în glas de eminentele calităţi sufleteşti ale geniului român.

Imi reamintesc fulgerător toată viaţa de necontenit sbucium, fluxul şi refluxul acestui suflet particular şi în acelaş timp încă bine nedescifrat, cu toate sforţările ce scriitori de nediscutabil talent, ca d. Cezar Petrescu, au pus pentru îngrămădirea în paginile unui volum sau două a unei vieţi geniale.

Blajul, prin viaţa lui de un patriarhalism caracteristic, atunci şi acum, cu toată melodia ce se degajă din liniştea stelară a unei pitoreşti aşezări la încheetură de ape, — ce mult i-au plăcut apele străvezii, cu cântec alb marelui poet ! — poate că a scuturat nuferii unei odihniri peste tensiunea sufletească a poetului, prea încordată !...

Lui Eminescu îi plăcea mult să colinde pe „hulă", un deal prelung, astăzi împânzit de case luminoase, curate, noui... Aci sta de vorbă cu ţăranii, cu fetele şi cu flăcăii, le asculta „focul dela inimă", cânta cu ei seara, se bucurau împreună, ca apoi el să strângă zi cu zi tot mai multe suferinţe... Dar cine a mai fost ca el şi cine va mai fi ? !...

O TIGVĂ DE POET

Muzeul liceului deţine un loc demn de invidiat prin numeroasele piese ce conţine. Cel de ştiinţe naturale, n'aş exagera dacă aş spune că e primul prin felul cum îşi conservă animalele, pietrele, etc. Profesorul Ioan Pop Câmpeanu şi Gh. Velici sunt emeriţi.

Ascuns într'un dulap dintr'o mică încăpere se află capul marelui poet ungur, Al. Petoffi. Este interesant drumul pe care l-a făcut craniul acestui înfierbântat luptător pentru a ajunge la Blaj.

In timpul războiului mondial, ungurii, au reuşit să sustragă prin manopere această tigvă. Nu pot însa profita de această posesiune necinstită, căci protopopul Domşa pune mana, nu ştiu cum, pe craniu. Intervenţii peste intervenţii. Blajul însă n'a cedat. Ce n'ar da maghiarii să-l aibă !...

ŞI UN BRĂU

Dincolo, în muzeul de istorie, ceva curios te isbeşte. Agăţat, stă un brâu împletit din sârmă, cu ţepi. Este al lui Petru Pavel Aron, fundatorul şcolilor româneşti din Blaj, care-l purta cu ţepile spre stomac.

Arme din toate timpurile, gloanţe, vase, statuete, monede, etc., sunt îngrijite părinteşte de d. dr. Coriolan Suciu, un apreciat istoric...

O ANECDOTĂ CU PAVEL DAN

Răposatul nuvelist Pavel Dan, unul dintre cele mai talentate exemplare pe care le-a avut Ardealul în ultimul timp, a fost personagiul pe seama căruia s'au creiat cele mai multe anecdote. Nu este vorba că, în zilele lui bune, soorase, rare de altfel, la cursuri sau în societatea prietenilor, Pavel Dan era spiritual, caustic şi nou.

Se terminase examenul de capacitate. Blajul, care luase parte la această încercare de puteri cu mai toţi tinerii săi profesori, cam 20 la număr, îi primea cu dragoste. Veniseră toţi. Unii radioşi, încântaţi că înţelepciunea lor n'a fost stoarsă în zadar; alţii, bombănind, înjurând comisiunea pentru nedreptăţile vădite pe cari le făcuse. Unul lipsea : Pavel Dan.

La plecare, spunea cineva, adunase toate dicţionarele, toate gramaticile latine din oraş, umplând cu ele un geamandan. Deabia le-a dus până la gară...

— A venit Dan !

— Când ?

— L-a văzut careva ? Eu nu cred... (o discuţie reprodusă exact).

— A venit prin dos, pe lângă calea ferată. Era nebărbierit, cu pălăria cu funda înainte, blojată, plouat. Ci-că l-a întrebat unul ce-a făcut.

— Ce-au făcut tulcii la Plevna !... (Pavel Dan vorbea peltic).

— Cum se poate, o capacitate ca Dv. ? !.. Un mare scriitor să cadă !

— De, măi flate... Ce să-i faci ? Am buftat, am buftat ...

— Ei, şi cum s'a întâmplat? Se poate?!....

— Măi ţetăţene, (vorba arhiobicinuită a scriitorului) — eu am ştiut de zece şi ei mi-au dat... tlei.

Intr'o zi, această întâmplare a ocolit de nenumărate ori hotarele orăşelului, Pavel Dan fiind subiect de discuţie al tuturor.

Peste vreo două zile veni şi scriitorul. Se oprise la Turda să aranjeze ceva pe acolo. Luase examenul în mod strălucit. Prima noutate ce-o aude, e aceasta. Poetul ascultă cu atenţie, zâmbeşte şi conchide :

— Vorba dulce, mult aduce !.. dar cea rea, mai mult decât ea...

LA CRUCEA LUI AVRAM IANCU

Urc spre crucea lui Avram Iancu, înfiptă în creasta dealului ce străjueşte oraşul înspre miazănoapte. Urcuşul e obositor, poteca lunecoasă şi arşiţa de nesuferit.

Am ajuns sus. Lângă bucăţile de piatră, aşezate una peste alta, cioplite, formând o cruce, simbolul nemuririi. Pun mâna pe lespedea de munte şi parcă se mişcă. Ridicată în amintirea lui Iancu, Regele Munţilor, haiducul Moţilor. Cu două sute de metri deasupra Câmpiei Libertăţii, unde românii veniseră să-şi revendice drepturile. Din oţeliri de secole se născuse îmbărbătarea lor, căci vitregiile muşcau cu dinţi tot mai ascuţiţi din carnea, din sufletul, din credinţa lor. Răbdările depăşiseră matca. Apele sufletelor se învolburau, creşteau, încercau să se reverse.

Trebuiau şefi. Figura lui Iancu se ridică, umple sufletele, înfloreşte speranţele. El este !... Poartă căciulă mare, chebă pe umeri şi umblă călare... Adunări, îndemnuri, lupte. Se apropie neamul de victorie. Lupta nu reuşeşte. Tribunii sunt învinşi. Sunt trădaţi... Iancu înnebuneşte... pleacă prin munţi să-şi găsească alinare turburării, să uite, să recapete credinţa în victorie... Umblă hoinar...

Toate acestea îmi vin avalanşă în minte. Fiorii încing cugetul şi amintirea cărţii mă domină.... Iancu pluteşte în văzduh, comandă, îmbărbătează...

Numai Lucian Blaga, în magistrala lui dramă cu acelaş nume, a reuşit să croiască din ştofa vorbei o haină pe măsura eroului. Decor, vorbă, gest.

Toate păsările dorm
Numai una n'are somn
Cată să se facă om...

Acolo am văzut cum se întrupează omul în idee şi ideea în om. Scrâşnirea era groasnică, tunetul iute, dar virtutea credinţii şi destinul, mai ales el, au condus pe om şi l-au pierdut. Singura dată când se întâmplă ca o credinţă să te piardă. Flăcările ei te ard, te consumă. Pentru asta îl iubesc aşa de mult pe Blaga.

Vânturile, ploile şi căldurile caniculare n'au desprins nici o aşchie din înalta cruce care ţine trează amintirea unei figuri de mit, a unei lupte şi-a unui sacrificiu.

Statuile şi pietrele funerare au fost sculptate pentru prima oară, poate, de un erou. Cele ridicate persoanelor cari n'au făcut acte de eroism în viaţa lor, parcă nu grăiesc îndeajuns de mişcător, parcă sunt străine, iar vorbele lor ascunse, simţite doar prin antenele sufletului, sunt reci, prea reci.... Lângă crucea lui Iancu, te cutremuri din toate mădularele, auzi răbufniri de glasuri din pământ.... O, ce înfiorare !...

CORIFEI DE IERI ŞI DE AZI

Blajul nu e propice poeziei, ca Braşovul, ca Sighişoara sau ca alte oraşe. El nu se desemnează după numele şi numărul poeţilor. Până acum nici un mare stihuitor n'a răsărit de aci.

In schimb, ca o recompensare, aci a fost leagănul filologilor şi al istoricilor: cărturarii, haini pentru o carte scumpă, dibaci în secretele limbii.

Ca să trăeşti înţelesul unor sensuri cari ţi se ridică în faţă în oraşul acesta mic, patriarhal, este interesant să-i vizitezi cele două cimitire unde dorm, în odihnirea de veci a pământului, cele mai mari personalităţi ale lui.

Petru Pavel Aron, episcopul de-o severitate barbară chiar cu el însuşi — ducea un trai din cele mai austere posibile — de al cărui brâu vorbirăm mai sus, ctitorul şcolilor, zace aci. Pagini mari, de o frumuseţe rară s'ar putea scrie despre viaţa acestui dârz vlădică. Episcopul Bob, vajnic luptător, o stâncă de nedistrus în calea tuturor tentaţiunilor ce veneau aşa de meşteşugit din afară, dela duşmanul apropiat. Dela vlădicii Mihaly şi până la marele Vasile Suciu, mort acum patru ani — toţi amitesc de misiunea vlădicească.

Simeon Bărnuţiu, înflăcăratul vorbitor dela 1848 depe mândra Câmpie a Libertăţii.

Aci poţi vorbi cu Samuel Micu cel care ştia atâtea ; aci îl întâlneşti pe Şincai cu „Hronicul" povestindu-ţi lucruri cari ţi se par fantastice, dela Traian; şi tot aci te caută Petru Maior. Un mănunchiu, trei crengi ale unui crăcan de busuioc afirmând o luptă, cimentând un adevăr, mânuind spada scrisului şi documentului cu rară abilitate. Câte splendide pagini, câte nestemate şi mai ales câte mari adevăruri n'au scris ei ! Pasiunea care conduce oriunde, străbate orice, câştigă orice încercare, — i-a devorat pe toţi ! Migala şi răbdarea sunt virtuţi astăzi ; atunci erau necesităţi ! Ei plecau la Roma, la „de propaganda Fide" sau la Viena şi acolo, din cărţi cunoscute şi necunoscute, din biblioteci mari şi mici culegeau date, păreri asupra neamului lor. Apoi se întorceau în ţară ca să afirme puritatea noastră şi a limbii noastre, latine.

Alte statui impunătoare amintesc alte figuri de îndârjiţi luptători.

An de an, Blajul a dat ţării serii de studenţi, astăzi străluciţi profesori. Nu amintim decât pe : dr. Emil Ţeposu, Augustin Maior, Alex Borza, Boilă...

Iar corifeii de astăzi, ţin flacăra cu aceeaş onoare pe care le-au transmis-o înaintaşii. Invăţatul profesor Ştefan Manciulea a dat la iveală nu de mult o carte „Graniţa de Vest" care a schimbat complet cele stabilite până acum, relativ la proprietatea noastră asupra Câmpiei Tisei...

CRAMELE MITROPOLIEI

Vizitatorului, oricât de grăbit, din Capitală sau din alt colţ de provincie, venit aci să cunoască documente, istorie şi încordări de lupte, nu trebue să-i scape cramele mitropoliei.

Mitropolia Blajului are întinse plaiuri de vii, din care recoltează anual mii de vedre. Elevii, teologii şi popii din Blaj, la cules fac mare petrecere. Intreg dealul se umple de chiote, de soare.

Palatul mitropoliei, sobru şi cuprinzător se află pe strada cu acelaş nume, în spatele poştei. La ferestre nu apare nimeni. Atunci te întrebi : Cine bea vinul ăsta atât de mult şi atât de bun ?

Butoaie aranjate cu grijă, numerotate, pe serii şi ani, stau într'o ordine neclintită. O răcoare mângaietoare te îndeamnă la chef. Cramele acestea, de câte ori n'au fost obiectul imaginaţiunii beţivilor !...

Iar cronicarii Blajului, de nenumărate ori au înălţat osanale lui Bachus, cel vesel şi ghiduş. S'au făcut aci refenele cari-au ramas de pomină, că de! — „să nu te pui cu popa şi cu omul spân ! Unul bea de usucă, iar altul minte de se strâmbă lemnele!" — zice rumânul.

1848

Era în anul acela de extraordinare prefaceri sociale, politice şi spirituale, care sguduise întreaga Europă ca o mişcare seismică. **1848** ! Sufletele încinse de vâlvoarea gândurilor de mai bine, chinuite de nesaţiul desrobirii care nu mai puteau suporta sub niciun motiv starea aflătoare, apăsate de impilări cu scopuri desnaţionalizatoare, se ridicase furtună.

Focul isbucnise în apus. In scurt timp se transmisese la noi şi toată suflarea românească era cuprinsă de el. In Muntenia şi Moldova, din cauza unei lipse de tact şi mai ales datorită divergenţelor iscate, revoluţia nu reuşeşte.

Ea se manifestă din plin în Ardeal. Blajul fiind geograficeşte aproape centru, şi pentru că aci îşi aveau sediul cei mai mari luptători pentru interesele românilor, fu ales ca loc de adunare. Biserica joacă un rol enorm în pregătirea acestei revoluţii. Prin preoţi se pune în mişcare poporul. „Rasunetul" lui Mureşeanu clocoteşte în piepturi. Cetele de ţărani îmbrăcaţi în strae albe cu tricolorul pornesc spre Blaj. Ungurii în unele locuri încearcă să-i oprească. Românii vin cu preoţii în frunte. Şi în ziua de 3/15 Mai 1848 — 40.000 de oameni din toate unghiurile Ardealului subjugat, asuprit şi ţinut sub cismă, umplură mândra vale a Târnavei Mari.

CÂMPIA LIBERTĂŢII

Bărnuţiu ţine fulminantul discurs; — însângerează sufletele cu îmbărbătarea. Un protest din 40.000 de piepturi româneşti umple zările. Un cântec de redeşteptare din 40.000 de glasuri, gata să moară la orice atac ! Inchipuirea nu poate să cuprindă marginile entusiasmului de atunci.

S'au cerut drepturi... Se ştie ce-a urmat...

Fraţii de dincoace au luat şi ei parte. Alecu Russo şi Bălcescu, cel mai aprins dintre toţi luptătorii, au fost de faţă.

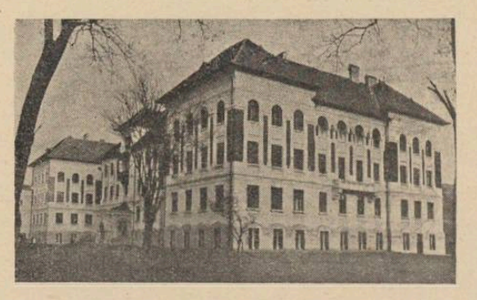

Institutul Recunoştinţei

De atunci, locul acesta pe care primăvara îl înundă câte odată Târnava-Mare, poartă numele de „Câmpia libertăţii", şi în fiecare an la 15 Mai, mari festivităţii au loc. O piatră arată locul. Se spune că sub ea sunt îngropate registre de-ale comitetului...

Verdeaţa te îmbie, florile te cheamă şi te pierzi cu pasul la susurul râului neobosit. Ajungi în crângul Mişca, unde un stejar gros cu o coroană impunătoare tinde mereu spre cer, îţi opreşte ochii. Sub el s'a odihnit împăratul Iosif... Aşa se spune...

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

25-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 25
SAMBATA 6 AUGUST 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

Mânăstirile bucovinene

In mijlocul poenilor păduroasei Bucovine, ctitorii mânăstirești, înălțate prin oblăduirea mândrilor voevozi moldoveni, farmecă ținutul cu aerul lor sfânt și cu neprețuita lor frumusețe. Sunt demne de cea mai sinceră admirație din partea tuturor celor cari simt minunata înfiorare a artei.

Mânăstirile acestea sunt juvaeruri neprețuite ale țării noastre. Câtă poezie, câtă splendoare în zidurile împodobitelor lăcașuri Dumnezeești!

Intreaga artă a glorioasei epoci moldovene se oglindește în mânăstirile Bucovinei, aducându-ne îmbărbătătoare dovadă a trecutei culturi românești.

Picturile măestre care împodobesc pereții, finețea neasemuită a sfinților cu chip îndurerat de martiriul credinței, culorile încă vii după atâtea sute de ani, sunt cea mai certă mărturie a civilizației noastre din trecut.

Pentru ele ar trebui să avem mai multă grijă, mai deosebită luare aminte, spre a le păstra timp îndelung, în acele locuri unde s'a făurit gloria țării noastre.

Constructorii lor vechi, grijulii de viitorul operei, s'au gândit la necontenita distrugere a vremilor, când, așezând acoperișurile late cu streașinile mult eșite în afară, au înlăturat pericolul pieirii picturilor exterioare prin acțiunea ploilor și vânturilor acerbe.

Dar soarta a vrut ca acele construcții să fie schimbate. De timpuri. De oameni.

Astăzi, mai mult ca ori când, se simte nevoia îngrijirii monumentelor trecutului. D. profesor Nicolae Iorga se ocupă cu deosebită râvnă de restaurarea și păstrarea vestigiilor din alte vremi. In domnia sa ne este nădejdea și pentru mânăstirile Bucovinei.

Nu ar fi rău, ca picturile din afara zidurilor să fie acoperite cu rame de sticlă, în dosul cărora podoabele de culori să stea la adăpost de intemperii. Ploaia, vântul încărcat de zăpadă, în loc să se lovească, precum se întâmplă acum, de opere de cea mai subtilă artă, s'ar opri în sticla învestmântătoare. S'ar păstra astfel prospețimea și lumina operelor.

Rezultatul ar fi, pe de o parte, salvarea pentru viitor a unui exemplu de înflorire artistică iar pentru noi, minunata satisfacție de a putea privi cum munca înaintașilor noștri se află pusă la adăpost.

Din dosul unor geamuri de sticlă, picturile sfinților creștini vor binecuvânta cu evlavie pe cei cari se îngrijesc de păstrarea unei pioase munci, a acelor ce pe vremuri au fost voevozii înălțători și păstrători de glie românească.

VICTOR POPESCU

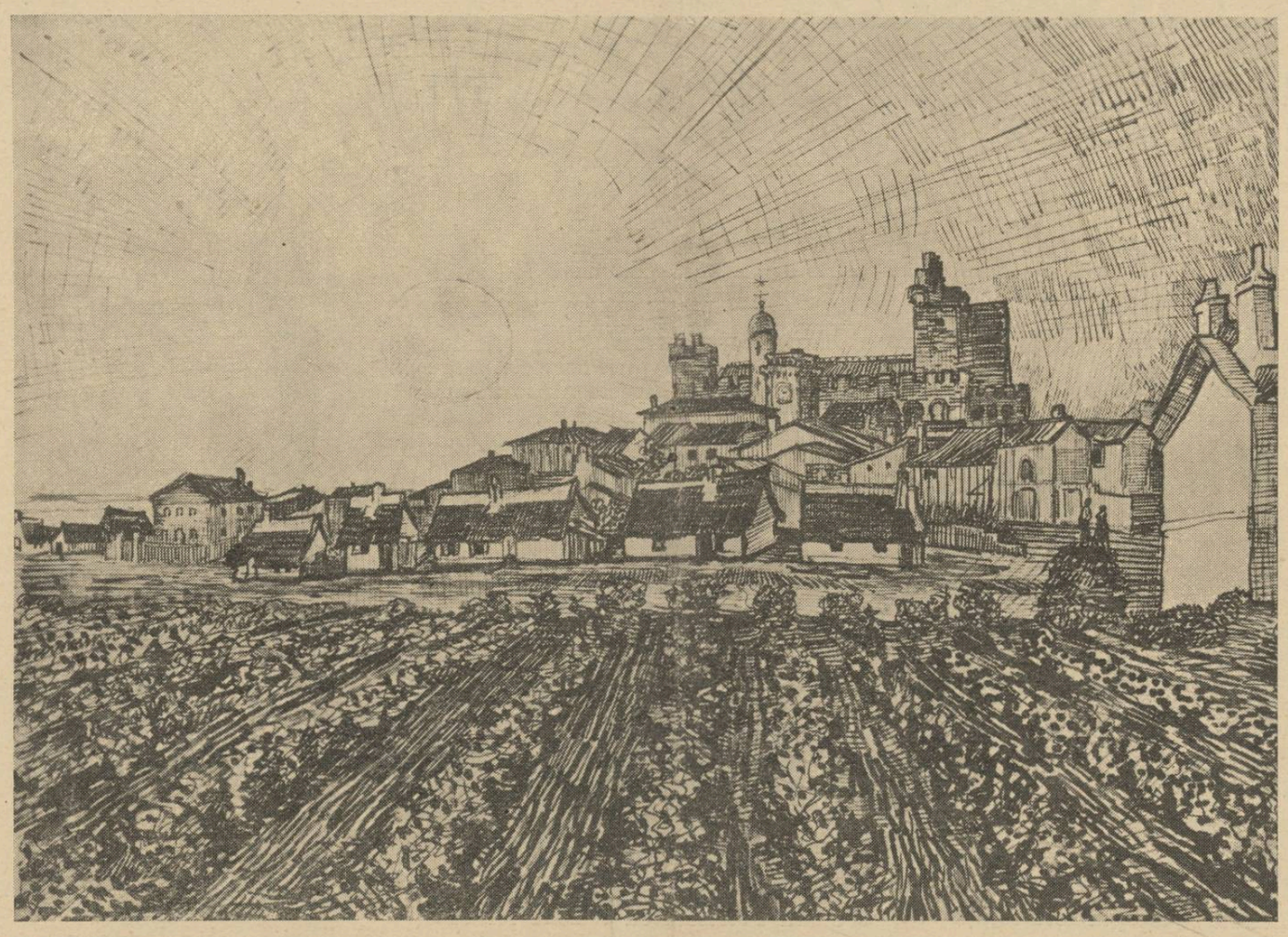

Van Gogh — Peisaj

Idealismul filosofic în poesia nouă

de N. DAVIDESCU

Procesul începutului simbolismului la noi este legat de numele lui Alexandru Macedonski. E o curioasă neînțelegere literară. Macedonski, departe de a fi fost simbolist, în sensul riguros al cuvântului, poate fi mai de grabă privit drept o negare a acestui curent care, de altfel, nu s'a produs pentru că nu era cu putință, sub înrâurirea poeziei sale. Eminescu, din „Luceafărul" mai puțin, dar covârșitor din ansamblul operei și cugetării sale, are hotărâtoare — pentru nevoile și posibilitățile ei de desvoltare de după aceea — puncte de contact cu poezia simbolistă. Simbolismul, din vremea desvoltării lui la noi, s'a întemeiat, cum era și firesc, pe o sensibilitate lăuntrică supra ascuțită și pe o largă mobilitate a intuițiilor sufletești și a mijloacelor potrivite lor. Intelectualitatea proprie simbolismului se reazimă pe generalizarea, cu ajutorul imaginilor, a detaliilor, privite succesiv ca de sine stătătoare. Macedonski însă, dimpotrivă ,ocolește imaginile succesive, cu ajutorul comparațiilor, pentru a creia, într'o justă dozare, e drept, a sentimentului și a ideii — imaginea unică și spectrală a poeziei sale.

Nu este mai puțin adevărat însă că evoluția lui literară coincide, pe cale de paralelism inversat ,cu începuturile poeziei noastre simboliste, și că numele lui polarizează, ca și, într'un fel, activitatea și acțiunea lui, întâiele noastre încercări de înnoire a poeziei românești de după Eminescu. Influența acestui poet a fost într'adevăr covârșitoare. Aproape douăzeci de ani după moartea lui, supremul titlu de glorie al unui scriitor român era, nu originalitatea lui proprie, ci afirmarea cât mai îndârjită și mai indiscutabilă a originei sale eminesciene. Un Vlahuță, de exemplu, și-a început mizera lui viață literară sub aceste auspicii și tot sub ele a ținut să și-o sfârșească. Macedonski, dintr'un motiv sau dintr'altul, a rămas în afară de această atmosferă a vremii. Existența lui de scriitor schița vagi străluciri de independență și atrăgea, implicit, la sine, primele încercări de realizare personală și independentă.

Intâlnim dar la începuturile poeziei simboliste, atât în Franța cât și la noi, un principiu de neformulată dar zguduitoare protestare împotriva ambianței cu tendințe de osificare intelectuală și de sensibilitate, a marilor fenomene literare în curs de desfășurare și, apoi, ca un fapt succedaneu, încercarea de a substitui diversității colective, căutarea stilizată de sine a autorului. Ștefan Petică, de exemplu, care este punctul etichetat de plecare al poeziei noastre simboliste, scria prin 1903:

„Dacă este vorba de decadent în înțelesul vulgar, țin să declar că așa ceva nu am fost niciodată. Dacă însă se înțelege prin aceasta o cugetare mai subtilă, o psihologie mai adevărată, o formă mai corectă ,atunci astfel de decadent am fost totdeauna".

E ușor de văzut că, în atmosfera eminesciană de atunci, când formula admirabilă în mâinile lui ,ale lui Eminescu, depozitarul ei natural, în mâinile imitatorilor ei și falșilor ei preoți, se decolora până la cel mai calificat fals, cultul formei ca atribut personal, năzuința spre adevărul psihologic, ca finalitate artistică și căutrea unei cugetări mai subtile ,echivala cu o protestare și însemna o revoluție.

In Germania întâlnim un fenomen oarecum similar. Acolo însă echivalentul ideii simboliste din Franța se găsește în noțiunea cuvântului de romantism și începe mai înainte, cu Novalis, cu Tieck și cu Schlegel, așezați la început în umbra lui Goethe și evoluați după aceea până la adversitate față de grandoarea rece și olimpică a semizeului dela Weimar. Novalis sfârșește prin a numi pe „Wilhelm Meister" un „Candide îndreptat împotriva poeziei". Idealul de artă al romanticilor germani constă într'un cât mai intens și cât mai subiectiv lirism. Novalis merge în acest sens atât de departe încât socotește că cu cât un lucru este mai „poezie" cu atât este și mai adevărat. „Poezia este realul absolut" declară autorul „Discipolilor la Sais". O caracteristică bine definită, de altfel, a romantismului german, este influența și penetrația reciprocă dintre spiritul filozofic al vremii și dintre aspirațiile estetice ale scriitorilor. In acest timp Fichte publică „Teoria științei". Ea eliberează „Eul" de toate constrângerile și de toate piedicele legate de el și-i dă o putere ilimitată. Brunetière susține că influența aceasta, a filozofiei germane, înrâurirea lui Kant și aceea poate mai ales a lui Fichte, care, tocmai în acești din urmă ani, începea să se simtă în Franța, s'a manifestat încă pe vremea eroică a romantismului. Cu atât mai bine. Lucrul acesta e o dovadă mai mult a spiritului de continuitate dintre poezia romantică și cea simbolistă. Dacă însă principiul eliberării „Eului" este, pentru romantici

(Urmare în pag. 2-a)

Tradiție și scriitori

Câțiva dintre scriitorii noștri mari de azi au început opera lor cu rădăcinile direct în tradiție, chiar dinainte de război, înfruntând pericolele sămănătorismului și izbândind deplin în ultimul deceniu. Ei sunt hotărîtori în a fixa calitatea literaturii românești actuale.

Năvala modernismului a abătut însă cariera altora, determinându-le un mers frânt, vrednic și acesta de luat în cercetare. Astfel unii au debutat cu un material de inspirație tradiționalistă, — pornind de pildă de la Creangă cu vocabularul și culoarea locală, — dar au părăsit curând astfel de teme ce se cereau tratate într'un ansamblu clasic, spre a se avânta fără control în noile concepte despre artă expresioniste sau supralealiste, în care cadrul natural n'are decât o obiectivitate spirituală. Măsura în care aceștia s'au apropiat de victorie merită desigur să fie studiată. Mai interesant credem însă că este procesul invers, întâlnit la scriitorii ce au pornit teoretic împotriva tradiției, publicând producții protestatare și manifeste moderniste, — și au părăsit întregul șantier la un moment dat, spre a se întoarce spre ceea ce era mai inefabil în tradiție: dragostea însăși de pământ și de oameni cu viața de acolo nealterată.

Inainte înercase să facă explorări în metafizică, prin simboluri, prin exaltări și suprimări ale realului, printr'o invocație exclusivă a spiritului pur, — în perioada a doua, aceeaș priză cu absolutul caută s'o obție prin pătrundere în folklor, în credința populară, în descântece și vrăji, sau în basm și istorie, în mituri legate de locuri și făpturi. Acest proces ni se pare cel mai firesc, din punctul de vedere al valabilității creației. El se împlinește ca o întoarcere a fiului risipitor. Se întâmplă numai din convingere. Convingerile înalte ale artei vin, — e drept, — cu întârziere de obiceiu, ele se elaborează treptat, dar la momentul lor de maturitate înlătură orice șovăială și decid imediat noua cale ce trebue urmată. In fond, ceeace se întâmplă, poate este un fapt sufletesc destul de simplu. Se luminează ceea ce se afla în viața lăuntrică, de mult, cu drept de întâetate, tot ce constituea obiectul dragostei mistice, al sensibilității primordiale, al regăsirii în tinerețea vecinică. Orice scriitor mare, către sfârșitul carierei se îndreaptă spre ce-i îndulcește moartea și o face cu putință. Revenirea la tradiție are ceva din duioșia cu care fiul rispitor se va fi gândit probabil la o perindare pe lângă osemintele strămoșilor săi. In sine, tradiția este ce ni se dă din tată în fiu, adică dragoste, cuminție, împăcare. Impăcarea vine de acolo că, pe lângă suferința părinților, a noastră își poate pierde violența. Nu mai dragostea nu-și pierde niciodată tăria, ci ea crește din tată în fiu.

— f. —

Despre autonomia poesiei

de ION FRUNZETTI

Tema poeziei înțeleasă ca un mod confuz de cunoaștere și-a avut epoca ei de glorie într'o vreme când valoarea supremă era pentru omenire „adevărul". Sub sceptrul acestuia, învestirea poeziei cu virtuți cognitive lua semnificația unei acolade feudale: vasalitatea îi era consfințită. E, pe semne, în soarta poeziei starea de aservire. Intr'adevăr, Aristotel tratează în Poetica sa, sub titlul acesta, despre toate artele, nu doar că poezia le-ar fi cuprins ci pentru faptul simplu că între activitățile meșteșugărești și cele inspirate, antichitatea făcea prea puțină deosebire. In Evul Mediu, poezia împlinea, alături de artele liberale, convoiul servitoarelor **teologiei,** pentru ca odată cu emanciparea filosofiei de sub autoritatea stiharelor, starea poeziei să devină și mai nesuferită, opresorul ei fiind de data aceasta, însuși fostul tovarăș de robie, desrobit și robitor la rându-i.

Monarhismul filosofiei odată înlăturat de revoluția simbolistă, poezia n'a putut suporta mult timp criza libertății; **muzica** i-a oferit de aici înainte binevoitoarea protecție. Pentru cei ce solicitaseră muzicalitatea poeziei („de la musique avant toute chose"), îndreptarea ei înspre **arhitectură** nu putea fi privită decât ca o năzbâtie de copil capricios. Cu toată împotrivirea lor, dela Mallarmé încoace, o bună parte a poeților au supus canoanelor arhitectonice, fragilul material „aere perennius", al versului.

Mult timp n'a putut rămâne nici pe drumul acesta ciclonul poeziei jucăuș. Cuprinzând în vântejul său temperamente diferite, s'a desbinat după vectori radiari, ca într'o rază a vânturilor.

Ermeticștii s'au lăsat ademeniți de raporturile **matematice** implicate de arhitectură, și au început a scrie poeme poligonale. O altă categorie, mai superficială, adică mai aproape de frumos, s'a îndrăgit de ornamentică, și ea inclusă în arhitectură. E categoria plasticilor. Poezia lor, floră de gips bogată, aduce a basso-relief și a pictură stereoscopică. Aspectul vizual și tactil al realității predomină intuițiile celorlalte simțuri care nici ele nu se pot plânge de a fi fost nesocotite. Modernismul e prin excelență sensualism.

Atracția spre pictural nu trebuie pusă însă pe seama înrudirii acestuia de poezie, cu cea **descriptivă,** existentă de când arta, și care atâta timp a fost luată drept prototip și normă: ut pictura poesis.

Granițele artelor succesive și spațiale, le marcase pentru puțin timp Lessing. Ulterior cad. Aceasta nu înseamnă însă că picturalizarea poeziei e scopul poeziei pitorești. Nu tot așa i s'a reproșat picturii, anecdoticul?

Pitorescul e un mod al naturii. Descripția e o întreprindere mintală. Revenirea poeziei la pitoresc ține de resimțirea directă a naturii, nu de activitatea imediată a gândirii. N'am întârzia atât asupra fazei acesteia (de vremelnicia căreia nu ne îndoim), dacă prin ea funcția de adjuvant al cunoașterii nu i s'ar atribui poeziei din nou.

Subiectivitatea concretizărilor nu poate fi o obiecție în problema poeziei ca mijloc de cunoaștere. Fie chiar cu valabilitatea restrânsă la un individ, viziunea plastică nouă înseamnă totuși cunoașterea unui aspect neașteptat al realității.

Numai îmbogățirea conținutului intuitiv al cuvintelor de i s'ar recunoaște poeziei, și tot s'ar afirma prin aceasta valoarea ei gnostică.

Iată însă că intuiționismul lui Bergson îi acordă ceva mai mult: putința de a surprinde fondul intim al lucrurilor, printr'o situare în interiorul lor. Intuirea realității ultime, în aspectul său unic, ireversibil. De Sanctis și Croce vorbiseră și ei despre o poezie „viziune a unicului". Numai că, astfel definită, poezia ar face dublă întrebuințare cu metafizica.

Un pas mai departe face Jacques Maritain, care relevă valoarea **constitutivă** nu **constatativă** de realitate, a poeziei. Ea operează într'adevăr o cunoaștere, însă sub forma de co-naștere (co-naissance), de reînnoire a omului odată cu însuflețirea obiectului poetizat. In actul poetic se **naște** o realitate: aceea a obiectului poetic. Experiența individului se îmbogățește subit cu viziunea ei. Individul nu mai e acelaș. De aici: dubla funcție creatoare a poeziei: producerea de noui realități și grefarea lor pe realitatea predispusă la renașteri, a sufletului. Cu recunoașterea „ontologiei poeziei", problema cunoașterii prin poezie e depășită în favoarea formulei „poezia creatoare de realități".

La autonomizarea poeziei însă tot nu suntem ajunși. Prin cele de mai sus se încearcă înglobarea ei în **etică.**

Ar fi, oricum, surprinzător să se descopere odată că frumos, bine și adevăr nu sunt decât trei fețe ale aceleiași substanțe.

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

CAMIL PETRESCU:
Modalitatea estetică a teatrului

(Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II‘)

II

Continuând expunerea asupra lucrării d-lui Camil Petrescu, vom reaminti, ca punct de plecare, că în ea nu este vorba despre **literatura** dramatică, și nici despre un istoric al teatrului, ci numai despre **reprezentația** dramatică, considerată în spirit, adică în conceptele principale elaborate asupra ei, în mersul ascendent spre cea mai înaltă cuprindere a artei. Din punct de vedere metodologic, lucrarea este prinurmare o monografie, al cărei caracter empiric trebue înțeles numai ca o „experimentare mentală“, și din care se pot trage încheieri numai în sensul năzuinței maxime spre valoare ! De fapt, autorul lămurește că volumul conține „substanța acestui examen prealabil, care trebuia să fie o introducere doar, tocmai fiindcă a fost gândită și realizată deosebit de organicitatea lucrării însăși, constituind am zice doar un fel de recunoaștere critică a terenului“. In ansamblul gândirii d-sale asupra „Quiddității reprezentației dramatice“, d. Camil Petrescu concepe o operă de largi proporții, cu un material distribuit în patru cărți distincte și care „în întregul ei, o asemenea lucrare, ar fi una din acele monografii pe care le recomandă Știința generală a Artei, ca fiind printre soluțiile mai indicate să elucideze marile dificultăți metodologiei în Estetică“. Metoda monografică n'a adoptat-o însă autorul spre a scăpa de aceste dificultăți vigilente în estetică. Dimpotrivă, sunt foarte puține cărțile românești, în care să se vadă limpede cum spiritul nu fuge de dificultăți, ci le caută mai degrabă, iar atunci când le găsește rămâne pironit în jurul lor. Prin însuși titlul său, **„Modalitatea estetică a teatrului“**, enunță o dificultate. Căci autorul începe cu întrebarea : **„ce este teatrul ?“** și apoi **„ce este arta teatrului ?“**. Mai binezis își pune întrebarea cu aspectul ei dublu, de la început, dar fără să ajungă la o deslușire a conceptului și la o intuire a esenței rămâne dealungul paginilor doar cu grija permanentă de a răspunde și cu turburarea sinceră de a nu nimeri formula justă. Și este chiar ciudat că, într'o compunere teoretică, cum e cartea d-lui Camil Petrescu, plutește atâta frământare peste rânduri, și îngrădește pe cititor într'o sbatere a minții plină de semnificație. Lectura lasă o impresie puternică, viguroasă, ca o adevărată creație poetică. Teatrul nu este gândit în evoluția sa istorică, în ceeace știm aproximativ că este sau ar putea fi, ci în **existența** sa statornică alături de sufletul omenesc intrat în cultură, adică în acel domeniu al semnificațiilor în care el încearcă să se cunoască pe sine, dar și să se întreacă prin frumos și valoare ! Din toată cartea se desface o astfel de intuiție problematică a teatrului, iar declarația autorului „că un concept valabil formulat, care să traducă adecuat această esență, nu am putut dobândi“, impresionează întrucâtva ca o confesiune, și rezultatul este că, prin simpatie, noțiunea de teatru crește în adâncime și o simțim legată de viața noastră ceva mai strâns chiar decât ne-ar impune-o cultura. Această pătrundere în minte a conceptului de teatru neanalizat și neformulat, se explică prin calitatea gândirii dlui Camil Petrescu, ale cărei năzuințe metafizice le-am caracterizat în partea întâia a cronicii noastre. Dificultatea de a formula conceptul valabil asupra „quidditătii“ teatrului, o va înlătura autorul când va înlătura și pe celelalte prezente în conceptele din aceeaș ierarhie, dar cu o sferă mai largă. Ce este arta ? Care este relația dintre artă și frumosul natural ? Care este specificul esteticului ? Ce însemnează valoarea în artă ? Inainte de a răspunde la întrebarea despre teatru, autorul simte nevoia să răspundă la aceste întrebări, ale căror teme le știe îndelung controversate. Vom înțelege mai bine însă neliniștea teoretică a d-lui Camil Petrescu, luând aminte la declarația d-sale : „Atât cât putem să ne arătăm bănuiala despre cele ce se vor realiza, credem că o explicație a unui obiect artistic, nu atât de complex ca o reprezentație dramatică, dar nici măcar un fragment scenic, ori un tablou, — creație adevărată, nu se va obține niciodată prin cercetări de specialitate, ci se vor deduce numai din structura organică a unei viziuni integrale despre lume, din acea solidaritate semnificativă, care dă elementelor înțeles din înțelesul totului. Vrem să spunem că explicația fenomenului nu poate fi decat o parte din lămurirea sistematică unitară a lumii“.. Un comentar la această formulare, ne-ar mâna desigur, mai departe în gândirea creatoare a d-lui Camil Petrescu, acolo unde ea încearcă să se sprijine pe metafizică, fie ca metodă, fie ca împărtășire din adevărul ultim. Și vom constata încăodată în ce măsură preocupările autorului sunt moderne în sensul problematic și totalitar al cuvântului, gândindu-ne că teatrul numit de avant-gardă sau teatrul pur, preconizat înainte de războiu și desvoltat până la strălucire după, s'a născut dintr'o reală sete metafizică a maselor, doritoare să iasă din înșelarea materialismului pozitivist. Filosofia era o necesitate, ea fusese desbrăcată de caracterul ei academic, și din cunoaștere rigidă a lumii devenise **trăire** a lumii, „viziunea personală (weltanschauung). Tot de la filosofie se aștepta acea soluționare a problemelor numită **mântuire**, pe diferite căi, dintre care bogată în semnificații se pare a fi aceea a purificării. De o deosebită frumusețe critică este analiza pe care o face d. Camil Petrescu momentului când, în arta de avant gardă, apare **morala** ca o nouă ordine creatoare. „Este,—spune d-sa,—ceea ce am denumi **eticizarea practicei artistice“**, adică „morala **atitudinii care purifică totul**, cu condiția unui devotament absolut, fără beneficii practice, ori măcar culturale“. In această atitudine se închide de fapt tot o viziune a lumii, dar nu revărsată în afară, prin acel exces al duhului ce își caută potolire, ci o atitudine de întoarcere înlăuntru cu credința calmă în natura vecinică a spiritului. „Este, — caracterizează d. Camil Petrescu, — de sigur, tot o atitudine romantică dar à rebours. Nu mai sunt strigătele disperării, efuziunile lirice, aruncate fără pudoare mulțimii, nici emfaza ditirambică, geniul în stil byronian, care își permite totul fiindcă este deasupra măsurii normale și are dreptul să nu respecte nimic anume fiindcă este o fire de artist, ci sensul ascetic, sacrificiul vieții întregi, cu dispreț pentru succesul ieftin (toți marii reprezentanți ai acestei religii au dus o viață secretă de martiri orgolioși : Dante Gabriel Rossetti, Mallarmé, Gide, Proust, Craig, J. Copeau, câtva timp Valéry și alții). Structura artei este cu grije esoterică, pătrunsă numai de inițiați, căci se evită tot ce e **facil**, se trăește de altfel în grupuri, cari mențin între ele o comuniune monahală. Năzuința spre puritate este ca o favoare și ca un elan mistic: poezie pură, pictură, muzică pură, teatru pur“. Ne-am oprit mai mult la analiza conceptului de teatru de avantgardă, nu fiindcă el ar constitui o adeziune a autorului, ci ilustrează ca problematică în arta modernă, actualitatea preocupărilor de artă ale d-lui Camil Petrescu, cu temelia lor substanțială în metafizică. Incheiem cu regretul că nu putem decât să amintim celelalte concepte analizate : teatrul ca reprezentare a unui text, teatrul ca exercițiu liber al omului actor, ca producție a actorului excepțional (Garrick), ca reacțiune naturalistă (Meiningen), modalitatea teatrului citit (Jacques Copeau), apoi conceptul teatrului integral în care comandamentul îl are regisorul, (C. Hagemann), spre a ajunge la stilizarea din teatrul pur (Gordon Craig). Dacă n'am făcut o expunere rezumativă a acestor concepte analizate și criticate, ne-am mulțumit în schimb să indicăm în ce direcție se produce desbaterea lor mentală, ceea ce credem că intră în prețuirea importantei lucrări.

CRONICA MĂRUNTĂ

MATEI NICOLAU

Institutul de studii latine, căruia d. prof. N. I. Herescu i-a pus bazele în primăvara aceasta, pentru învierea cultului latinității la noi, a început seria publicațiilor sale din „Colecția științifică“ tipărind **„Originile propoziționii infinitive în limbile clasce“**, de Mate Nicolau.

Numele lui **Matei Nicolau** este acela

MATEI NICOLAU

al unui savant în toată puterea cuvântului, cunoscut demult în străinătate prin lucrările excepționale asupra științei antichității, iar la noi regretat dureros, în urma dispariției lui prematuре, de toți cari l-au iubit și l-au apreciat.

Teza tânărului linguist, prezentată la „Ecole des Hautes Etudes“ (Sorbonne), în 1930: **Origines du cursus rithmique et les débuts le l'accent d'intensité en latin** a fost încununată de un premiu al Academiei de Inscripții și altul al Soc. de linguistică, din Paris. **Institutul de studii latine** de sub conducerea d-lui prof. N. I. Herescu, inaugurând seria publicațiilor sale cu **„Originile propoziționii infinitive în limbile clasice“** face un gest de frumoasă omagiere a memoriei lui Matei Nicolau, a cărui activitate ar fi strălucit în sânul **Institutului,** dacă moartea atât de timpurie nu i-ar fi întrerupt-o. Vom reveni încurând cu o prezentare amplă a prețioasei lucrări, apărute zilele acestea cu o prefață a d-lui prof. N. I. Herescu.

NEAGU

junele și năbădăiosul scriitor, foarte apreciat pentru caricaturile sale are gata un volum hazos : „4 pe trimestrul II“.

Cum nu e mult decând colaboratorul nostru a luat ultimul patru pe trimestrul III al ultimei clase de liceu, volumul se anunță fraged și tentant.

D. ARCADIE DONICI

după o susținută campanie de traduceri din umoristul rus R. Avercenco, pregătește câteva traduceri din marii prozatori ruși contimporani.

B. Munteano — Littérature roumaine

„Collection des Panoramas“ Editions du Sagittaire, Paris 1938

Intr'o colecție vie și de excepțional răsunet, un autor român, d. B. Munteanu a publicat în ultimele zile o operă de sinteză : „Littérature roumaine‘.

Interesul deosebit pe care îl prezintă această carte stă în faptul că nu e concepută în spiritul cu care ne-au obicinuit istoriile literare, ci e o privire asupra tuturor manifestărilor de seamă ale spiritului românesc, dela 1866 și până astăzi. Este mai degrabă, cum observă cu dreptate d. Petru Comărnescu, în ultimul număr al „Revistei Fundațiilor Regale“ „o istorie sistematică a spiritualității românești sau un fel de filosofie a culturii noastre, văzută prin toate activitățile ei capitale : filosofie, ideologie, critică, literatură“.

D. Comărnescu regretă lipsa unor capitole privitoare la activitatea științifică, plastică și muzicală. Imbrățișând și aceste activități românești, cartea d-lui Munteanu ar fi fost într'adevăr o istorie a culturii noastre. Regretul pentru ceea ce lipsește nu poate întuneca meritele deosebite ale cărții acesteia.

Pentru a potența interesul cărții și a păstra, în tot momentul proporțiile juste, d. Munteanu pune valorile românești în raport cu cele europene, dar privește fenomenul de creație românească în adevărata lui lumină, după legile-i proprii.

Lucru esențial : d. Munteanu este familiarizat cu estetica, sociologia și istoria, ceea ce — cu părere de rău trebue să constatăm — se întâmplă pentru prima dată cu un autor de istorie literară românească.

Obiectivitatea și simțul proporției sunt calități pe care le-am întâlnit tot atât de rar la istoricii noștrii literari. Puține erori de perspectivă i-am putea imputa d-lui Munteanu. Și acelea nici odată făcute din rea credință.

De cea mai mare utilitate pentru propaganda noastră în străinătate, cartea aceasta are marele merit de a nu exagera calitățile și de a nu trece sub tăcere slăbiciunile și lipsurile. Autorul ei, intelectual de rasă, înțelege să scrie despre România în străinătate, așa cum ar trebui să se scrie **la noi despre noi** Incă din primele pagini, din introducere, autorul înfățișează calitățile și defectele, posibilitățile și aspirațiile neamului nostru, căruia îi acordă scuza așezării la o răscruce, recunoscând însă și avantagiile unei asemenea așezări.

Culturii românești îi găsește grave neajunsuri în lipsa de pregătire humanistică și clasică ceea ce a făcut ca ea să prezinte foarte puțină rezistență romantismului venit cum și de unde a vrut Dumnezeu.

D. Munteanu observă apoi un cusur pe care toți l-am regretat la mulți dintre ai noștri : mania de a critica vehement și fără deosebire, tot ce e românesc.

Felul cum îl privește pe Maiorescu este întru totul remarcabil. I-am fi dorit mai multă amploare capitolului acestuia în ce privește influența lui Maiorescu asupra urmașilor și rolul lui în formarea opiniei asupra scriitorilor contimporani.

Ar fi de observat câteva lipsuri, ca de pildă puținul spațiu acordat lui Pârvan , sau teatrului românesc, o înțelegere doar parțială a romanului românesc care pentru d. Munteanu are mai puțin calități esențiale și mai mult calități de a doua mână.

Toate acestea sunt însă neînsemnate față de meritele operei.

Remarcabilă din punct de vedere literar ca și din punct de vedere științific, lucrarea d-lui B. Munteanu este dintre acelea care marchează o dată în evoluția unei culturi.

s.

Idealismul filosofic în poesia nouă

(*Urmare din pag. I-a*)

francezi, o normă și câteodată numai o îndreptățire ,pentru cei germani constitue o dogmă mistică și un punct de plecare. Atitudinea aceasta diferențiază cele două curente și unește simbolismul cu romantismul german, pentru a-l despărți de cel francez.

„Teoria științei“ însă și eliberarea „Eului“ prin ea, punea și temeliile formulei celei noi de artă. In locul conceptelor raționaliste se ridica un idealism lăuntric, un „Eu“ cu credința lui în el. Fichte face o deosebire categorică între „Înțelegere“, facultate amorfă a spiritului, receptacol a ceea ce este și va fi hotărît de minte și între „Cunoștință“, facultate metafizică, supra sensibilă și supra intelectuală, similară, oarecum ,cu ceeace Bergson astăzi numește „ Intuiție“. In cadrul acestei deosebiri, Novalis, de exemplu, când vorbește de sentiment înțelege o lumină superioară celei a minții, capabilă să pătrundă adâncurile noastre sufletești și să lămurească, în spiritul omenesc, cele mai tăinuite ascunzișuri ale „Eului“. Este vorba deci de un fel de izvor de cunoștință, al cărui fundament este metafizic și care tinde să desvălue necunoscutul. Pentru romanticii francezi ideea de sentiment este, în esența ei, doar afectivă și exclusiv formală. Poezia lor niciodată nu și-a căutat o temelie filozofică. Lucrul acesta l'a făcut romantismul german, care s'a desvoltat sub înrâurirea filozofiei idealiste germane și paralel cu ea. Din aceasta pricină, cum am arătat mai sus, echivalentul poeziei romantice germane trebue căutat, în poezia franceză, tocmai în generația simbolistă de pe la 1880. Atunci literatura franceză simte în parte nevoia să-și creeze o bază filozofică și să ia contact cu idealismul filozofiei germane.

Rémy de Gourmont, care nu trebue niciodată neglijat de câte ori este vorba de poezia nouă franceză, definește astfel ideea de libertate din conținutul poeziei simboliste:

„Dacă vrei să știi întrucât simbolismul e o teorie de libertate, cum acest cuvânt care pare strimt și precis, implică dimpotrivă o absolută licență de idei și de forme, voi invoca precedentele definiții ale idealismului, față de care simbolismul nu este decât un succedaneu“.

Și din aceste definiții desprindem: „Schopenhauer rezumă astfel principiile idealismului Kantian: „cel mai mare serviciu pe care Kant l-a făcut, este deosebirea lui dintre fenomen și lucrul în sine, dintre ceeace pare și ceeace este. A arătat că între noi și obiect este necontenit inteligența și că, prin urmare, nimic nu poate să fie cunoscut de noi așa cum este”.

Urmarea firească a acestei teorii este că, realitatea fiind esențial personală, în literatură, căutarea și deci cultivarea și exaltarea personalității proprii, alcătuește dogma de căpetenie a scriitorului. Ideea aceasta se îndrepta, la romanticii germani, împotriva raționalismul filozofic al lui Goethe, iar la simboliștii francezi, împotriva pozitivismului literar al naturaliștilor, sau al parnasienilor. Lirismul contemporan, în înțelesul simbolismului francez și al romantismului german, privește natura drept o stare de suflet, iar pe individul în stare să o perceapă, drept un receptacol de imagini și de senzații pe care le proectează în afară prin intuiții imediate.

Avem aface, deci, cu un curent nu atât literar cât și filozofic și estetic care s'a plămădit în Germania acum vreo sută și ceva de ani și care apoi a pătruns încet, încet, în Franța, s'a adaptat împrejurărilor de acolo și, păstrându-și — cu toată această filtrare îndelungată la care a fost supus — toate caracterele lui fundamentale, a ajuns la suprema lui înflorire cu actuala poezie simbolistă. Direcția lui trăește în toate domeniile spiritului și poate fi urmărită în științele matematice cu Poincaré și în cele naturale cu Houssay, în filozofie și psihologie cu Boutroux și cu Bergson. Villiers de l'Isle Adam, în literatură, nu este decât un discipol imediat al lui Fichte, iar Mallarmé a cunoscut și asimilat întregul aparat cultural al romantismului filozofic german.

Se poate dar defini, deocamdată, simbolismul drept o reacțiune împotriva raționalismului german la început și a pozitivismului și a naturalismului francez, apoi ,desfășurată sub steagul idealismului filozofic. Brunetière, în volumul al doilea din „Evoluția poeziei lirice în Franța“, capitolul asupra simbolismului, spune:

„Sforțarea naturalismului nu va fi de sigur pierdută, dar pentru că a dat tot ceea ce se putea cere dela ea, era bine să se arate că ceea ce această doctrină avea tiranic și strimt. Simboliștii nu au făcut acest lucru fără succes, chiar dacă ei l'au făcut fără menajamente. Și considerând totul, cred că trebue să le fim recunoscători“.

N. DAVIDESCU

Dintr'un carnet, de

I. Agârbiceanu.

DIACUL

Veniam pe înserate cu Ilarie, dela un loc da casă pe care rudenia mea voia să-l cumpere. Stăruise să văd şi eu locul acela şi mai ales grădina şi să-i spun la cât o preţuesc. Locul era pustiu, pe-o uliţă departe. Din neamul Murăşenilor, cari îşi avură vatra aici, nu mai rămăsese decât un strănepot, şi acesta om bătrân acum, rămas neînsurat.

Din casa veche de odinioară de care-mi aduceam şi eu aminte, nu mai rămăsese nici urmă. Locul îmi plăcu, şi mai ales grădina. Era mai mare de un jugăr, cu o pruniştе ca pădurea. Mai erau patru nuci uriaşi în fund şi la intrare meri şi peri, cari nu păreau un soiu prea ales.

I-am făgăduit lui Ilarie că jumătate din preţ îl dau eu, dar el nu păru bucuros.

— Mulţumesc, bădiţă Vasilie, dar am banii. I-am strâns pe'ncetul şi i-am pus de-o parte. Voiam numai să vezi şi dumneata locul. Aş vrea să ajungă iar în mâna neamului nostru.

— Păi cum ? Aici ştiu că a fost vatra Murăşenilor.

— Aşa este! Dumneata, bădiţul meu, îţi vei fi uitat că bunica fi'ertatei neveste a mele, era o fată de-a Murăşeanului. Şi, m'am gândit, să nu ajungă pe mâini străine. Am trei nepoţi pân' acum, şi ne va mai da Dumnezeu. E un loc de casă bun.

Cu unele indicaţii date de Ilarie, îmi adusei şi eu aminte de înrudirea aceea.

— Dacă-i aşa, dau eu toţi banii Ilarie, şi te rog să nu te împotriveşti. După câte ştiu, e ute-am cunoscut cu răposata. Ştii cât de mult am preţuit-o.

— Ştiu bădiţă Vasilie", răspunse rudenia mea cu glasul înduioşat. „Da', să nu te superi, nu pot primi cinstea. Vreau să-l cumpăr cu banii mei, m'am gândit prea mult la târgul ăsta.. Şi-mi mai pare că fac un lucru de care se va bucura şi Vironica, acolo unde va fi. Şi aşa, rar îmi mai aduc aminte de ea, păcătosul de mine. In curtea şi grădina aceea a copilărit ea, la moşii săi, că părinţii îi muriră când era ea abia de-o schioapă.

N'am mai stăruit. Inţelegeam că omul avea dreptate. Mă gândeam ce alt ajutor i-aş putea da, când îmi adusei aminte că Ioniţă, feciorul lui, se plângea că le-ar mai trebui o pereche de boi pentru a putea lucra bine moşia ce creştea c'un jugăr-două, aproape în fiecare an.

I-am spus rudeniei mele hotărârea, şi el fu foarte bucuros.

— In la'seară trebue să bem două adălmaşuri, bădiţă Vasilie. Am în pivniţă vin de cinci ani, neînceput.

— Il vom gusta, dacă va ajuta Dumnezeu", zic eu, vesel, scăpat de sarcina ce mă apăsa mereu dela refuzul lui Ilarie cu locul de casă.

Veniam încet pe drumul plin de praf, povestind despre lucruri şi oameni de demult. Soarele asfinţise, lunecând încet din pânza de sânge ce se ţesuse deasă la apus.

— Tot a secetă s'arată, bădiţă Vasilie. Şi ce lipsă mare este de-o ploaie care să ţină două zile.

— Acum e vremea căldurilor, Ilarie. Suntem în miezul verii.

— Ba eu tot aş crede că n'ar strica să facă mâne părintele o slujbă de ploaie.

Era Sâmbătă seara, şi pe la portiţe, pe laviţe sau butuci, răsărea ici şi colo câte un bătrân, privind cu ochii împăienjeniţi în zare.

La a treia portiţă, în vecini cu noi, se ridică un moşneguţ, cu capul gol, cu plete albe, şi începu să-şi facă cruci ; din clopotniţă porni întrecerea armonioasă a clopotelor.

Se opri şi Ilarie, îşi ridică pălăria, şi'şi făcu cruce.

— Bună seara, diece ! zise el apoi privind spre moşneguţul care se închina.

— Mulţămim dumitale ! Aţi mai fost prin sat ?

— Mai ! Da' pe unde ai fost că nu te-am mai zărit de mult?

— Unde să fiu, unde e locul bătrânilor. Am tuşit şi am gemut pe vatră o săptămână încheiată. Da', mulţămită lui Dumnezeu, acum mă simt bine iar.

Ilarie se opri se întoarse spre om şi zise.

— Noi bem diseară un adălmaş. N'ai venit şi dumneata să ne ţii de urât, diece Nicodime?

— Doar' nu va fi diacul Nicodim? întreb eu uimit.

— Ba chiar el, bădiţă Vasilie. Nu-l mai cunoşti ! Nici nu-i mirare. A scăzut şi s'a zbârcit ca un burduf din care ai scos brânza.

Diacul zâmbi în zbârciturile feţii.

— De-acum, poate la vr'un adălmaş, că la nunţi şi la pomeni nu mă mai cheamă nime. Da' nu glumeşti, vecine Ilarie?

— Nu glumesc. Uite cu dumnealui, cu bădiţa Vasilie am făcut un târg.

Bătrânul clipi, se uită printre gene :

— Cum ? E domnul? Olio de mult nu ai mai dat pe la noi !

— De mult, diece !

— Nu te-aş mai fi cunoscut ! Hei ! Aşa-i lumea asta! Ea fuge înainte, iar noi o luăm îndărăpt dela o vreme.... Apoi, o să viu şi eu Ilarie, dacă ai un rachiu de drojde. Ştii tu, că de-o vreme, nu mai îs prieten cu vinul.

— Cum să nu avem, diece !

— Şi o leacă de brânză, cu pită moale.

— Este! O să trimit eu pe Dănuţ după dumneata când va fi gata masa.

Acasă Ilarie îşi văzu de trebi prin cămară, prin pivniţă. Tinerii erau la secere şi încă nu veniseră.

Eu trecui în grădină subt nuc. Din sălcii începu să adie răcoarea... Diacul Nicodim ! El să fie ?

Era una din întâiele mele amintiri din copilărie. Era un om mijlociu, cu părul castaniu, lung şi rătezat numai la ceafă, cu obrazii plini şi rumeni ca două pitişoare, şi cu un pântece pe care se boltea cămaşa albă largă. Nu l-am văzut purtând şerpar.

Mi-l amintesc cântând la noi în casă, în camera dinainte. Masa era aşternută frumos, cu o măsăriţă albă. Pe masă era o cruce, un mănunchiu de busuioc, un blid mare cu apă, şi două sfeşnice de aramă cu lumânări aprinse.

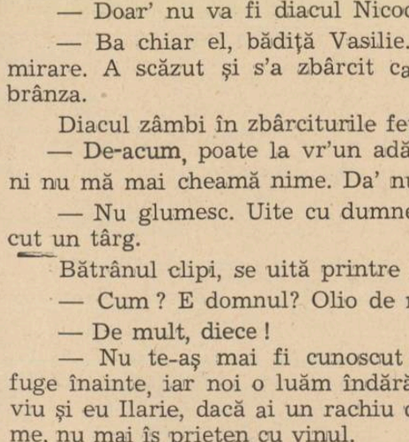

Bună seara, diece..

Preotul stătea la mijloc cu patrafirul după cap, la dreapta lui era diacul, la stânga alt om, mai bătrân, slab care ţinea în mână cădelniţa.

Până nu se începuse slujba, am privit de aproape cădelniţa afumată am pus mâna pe lănţişoarele galbene, unde nu erau afumate, şi m'am minunat de lucrul nemai văzut până atunci. Omul scoase din cuptor jar, şi umbla cu degetul prin el ca prin tăciuni. Apoi, dintr'o hârtie galbenă, mototolită, scoase nişte bubureze tari şi le puse pe jar. Inadtă am cunoscut, după mireasmă că-i tămâie. Şi bunica punea jar într'un acoperământ mic de oală, şi afuma casa cu tămâie, când se deslănţuia furtuna. Imi plăcea mirosul.

Dar când începu să cânte diacul, îmi uitai de cădelniţă, şi m'am făcut numai urechi. Cânta omul acela, cum n'am mai auzit cântând, şi din când în când i se înălţa cămaşa boltită de pe pântece.

Nu am ţinut minte nimic din acele cântări bisericeşti, că sorbeam numai melodia.

Bunica făcea de patru ori pe an feştanie, în cele patru posturi şi diacul era totdeauna nelipsit la dreapta preotului.

După slujbă masa se umplea cu de-ale mâncării, cu păhărele, iar la mijloc o cană verde cu vin.

Diacul n'aştepta să şadă la masă ci cât ce isprăvea cu slujba, s'apuca de înfulicat din picioare. Lua cu trei degete din blidul cu brânză şi arunca în gură, deasemenea şi bucăţelele de pâine. Mult mă miram cum nimerea totdeauna. Când mânca plescănea din buze, părând că şi le suge mereu, cum nu auzisem decât la purcei.

Apoi începea să umple şi să dea peste cap păhărelul cu vin.

Numai atunci ajungea bunica să aducă blidul cu zeamă la masă, şi părintele, diacul, crăznicul, moşul, tata şi uneori şi bunica şedeau la masă.

Diacul nu se mai sătura nici de mâncat nici de băut. Dela o vreme începeau să-i curgă sudorile pe obraji. Apoi după altă vreme nu se mai uita la blide, ci numai la pahar, şi începea să cânte.

Intâi cântări bisericeşti. Bunica îl asculta, de lângă uşe, cu braţele încrucişate.

Apoi se apropia, lua şi ea un pahar şi închina:

— Dumnezeu să-ţi ţină darul, diace ! zicea ea şi-şi muia buzele în vin.

Toţi ai noştri iubeau cântecul, şi cel bisericesc şi cel lumesc,

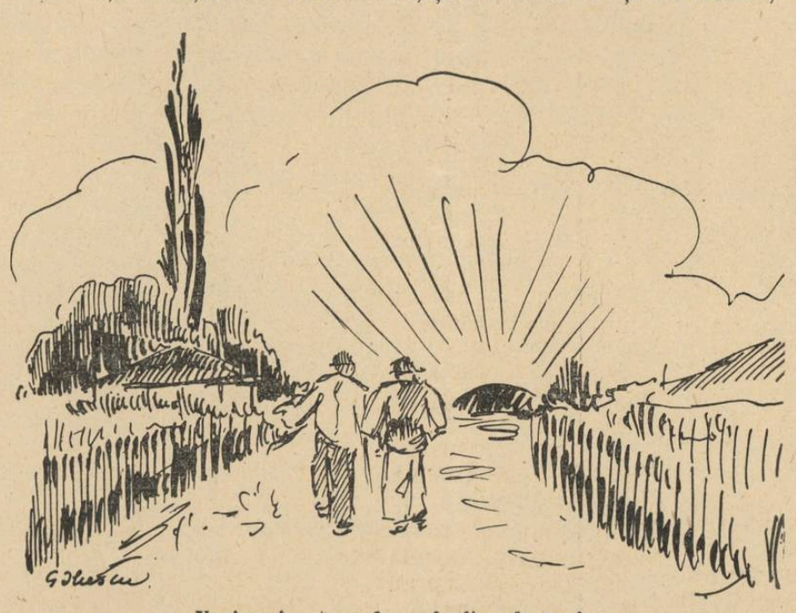

Veniam încet pe drumul plin de praf...

dar mi se pare că tata mai mult ca toţi. Căci el îl îndemna mereu pe diac să mai cânte. Şi tot el stăruia pe lângă preot să mai rămână, de câteori acesta se ridica să plece.

Cred că dela diacul Nicodim a învăţat tata multe cântece, pe cari le cânta uneori lângă un pahar de vin, când veniau pela noi rudeniile.

Mie mi-au rămas în minte, din vremea aceea multe din cântecele lumeşti ale diacului. Erau, cum am înţeles mai târziu, marşuri şi romanţe cari se cântau pe vremea aceea în pătura intelectuală dela noi. De unde le va fi învăţat diacul nu ştiu, căci preotul nu era cântăreţ, iar dascălul de pe atunci nu era mai învăţat ca Nicodim.

Dela prânzurile acelea ce urmau feştaniile, mi-au rămas în minte şi cuvintele şi melodia din :

„Oştile stau faţă'n faţă
Strânse 'n câmpul de războiu'

Mi-aduc aminte că îmi bătea capul să înţeleg ce-s „oştile" şi chiar „faţă 'n faţă". Nici „războiu" nu ştiam ce vrea să zică. Dar melodia îmi rămase intipărită, cu cuvinte cu tot, până am început a pricepe.

Imi plăcu, dela început, mai ales :

„Trei culori cunosc pe lume
Ce le ţin de-un sfânt odor
Sunt culori de-un vechi renume,
Suvenir de-un brav popor".

Cuvintele din text erau şi mai neînţelese, dar diacul, cu glasul lui de bariton, le făcea clare, răsunătoare, de parcă pricepeam totul.

Mai uşor am înţeles dela început cântarea:

„Drum bun, drum bun, toba bate
Drum bun, fraţi români
Cu sacul, cu sacul pe spate
Cu armele'n mâni...

In răcoarea ce se lăsa în grădină îmi înviară aceste amintiri din întâia copilărie, în legătură cu diacul Nicodim.... Dac'o fi ăsta de acum ! Eu nu-l ştiu decât pe cel de-atunci!

Imi aduc aminte cât de îmbărbătat am fost când m'au dus întâi la biserică şi din strană l-am auzit cântând tot pe el ! Părea că nu-i mai o lume chiar aşa de străină, cum mi s'a părut la început.

Şi l-am recunoscut nu numai după glas, ci şi după cămaşa albă, învrăstată cu dungi albăstrui, care i se boltea pe pântece. Am băgat de seamă cu bucurie şi cu un fel de mândrie că diacul stătea cam strâmtorat în strană, din pricina rotunzimii de sub cămaşe.

Mai mărişor, mi-aduc aminte că tata l-aducea în camera dinainte uneori şi fără feştanie. Scotea vin din pivniţă şi-l punea pe diac să cânte.

Diacul nu cânta până nu se sătura de brânză şi nu se golea întâia cană.

Uneori erau mai mulţi la masă, şi eu, în camera vecină, cu bunica, adormiam în cântecele lor.

Bunica zicea uneori:

— Acum s'or mai putea duce şi la culcare!" Dar asculta şi ea, cu urechea întinsă, ca şi mine.

— Am trimis după diacu', bădiţă Vasilie, auzii glasul lui Ilarie.

— Tocmai la el mă gândeam şi eu. A fost un mare cântăreţ !

— Mare, bădiţul meu, dar cântecul nu i-ar fi stricat nimic. Mai era însă şi un sac fără fund! Nici-odată nu era sătul de mâncare şi de băutură. Astea l-au dat gata! Nunţile, pomenile, feştaniile.

— Păi, dacă-i meseria lui, asta!

— Meseria e cum ţi-o faci. Că şi părintele umbla cu el pe la toate, şi iată-l în puteri încă, deşi sunt cam de-o vrâstă. Diacul a bolit doi ani pe pat. In vremea asta a ajuns numai o umbră, cum l-ai văzut. Satul a trebuit să pună diac nou în strană. De-o jumătat' de an e mai bine, dar ce folos ! Să te scoli din morţi la şaptezeci şi cinci de ani, nu-i mai nici o bucurie...

Pân'am sosit în curte diacul Nicodim era acolo. Işi pusese ochelarii, şi şedea pe laviţă, lângă masă. Cârja şi-o răzimase de masă.

Impotriva obiceiului său, se întinse întâi la băutură, apoi la mâncare.

— Da. E drojdie curată ! Zise el, după ce supse al treilea păhărel. La puţine gazde din ziua de azi mai poţi afla. Cat despre crişmă! De cand sunt crişmari marginenu aştia, sunt mai rai ca jidovul. La Ghidali aflai totdeauna o drojdie curata. O pastra el pentru unele feţe!

Din branză abia îmbucă de câteva ori. O morfolea încet în ginjei cu pâne moale.

— Nu ştiu ce să fie că nu mai am poftă de mâncare! Mai de mult, şi daca nu aveam, după o drojdie, se trezea ca în lup.

— Anii, diece, zise Ilarie.

— Ba io creu ca boala ala de doi ani. Cine-a crezut că mă mai scol! M'a topit cum se topeşte viezurile iarna. Da' înc'un păhărel de asta tot oiu mai lua.

Noi închinăm cu vin, el cu drojdie. Şi încă de mai multe ori ca noi, în vreme ce privirele-i înviorau, ba şi zbarciturile obrazului parcă se mai întindeau şi erau mai puţine.

I-am arătat cât de bine-mi pare că l-am mai văzut, şi i-am spus cum îl ţin minte decând eram mic, şi venia la feştanii, la bunica.

— Ehei, creştine ca bunica dumitale, nu mai sunt azi, domnule Vasile. Cine mai ştie omeni azi pe preot şi pe diac ca dumneaiei ?

— Cantai frumos, diece Nicodime şi la feştanii şi în biserică.

— Hm! Cântam că aveam de unde! Nu eram sac gol ca azi. Iar diacul, ca ştii dumneata, zise Ilarie, dacă n'o fi bine hrănit, nu poate viersui cum se cade, chiar dacă ar avea glas bun. C'odata se înoadeşte pe dinlauntru, i se deschid deşerturile din el, şi-l sugrumă de grumaz. Glasul, ca şi omul trebuie să aibă pe ce să odihnească pe ce să şadă.

— Ştiai şi multe cântece lumeşti, de la oraş. M'am tot întrebat eu de unde le-ai învăţat?

— Ştiam şi le mai ştiu şi-acum pe toate. Ba şi altele nouă. De unde să le'nvăţ? Dacă ai ureche bună, e destul să stai în oraş, într'o noapte, cu domni la masă, şi toate le înveţi.

Apoi eu când mergeam la oraş, trăgeam de obiceiu la birtul numit al „popilor". Că acolo, se adună, în zi de târg de săptămână, toată popimea din jur. Şi între ei se află totdeauna cântăreţi buni cari ştiu toate cântecile româneşti ce es în lume. Eu le cântam „luminătoare" şi „podohii" bisericeşti, cum numai eu le mai ştiu, iar ei mă învaţau ce nu ştiam eu. Popă ca părintele nost, fără darul cântării puţini sunt... Hei! Dar acum toate-s trecute.

— O să te mai întrămezi, şi iar vei putea cânta. Dup'o boală de doi ani nu-i mirare că a slăbit glasul ! — zic eu.

— Până-i cucu', domnule Vasile, suspină el... Sacul ăsta gol nu-l mai umple nime. Şi fără temelie nu se poate face nimic.

Diacul privi cu mâhnire la trupul său neputincios. Apoi mai dădu un păhărel peste cap.

Vorbirăm, tot închinând, de vremile trecute. Băurăm pentru odihna celor adormiţi.. Deodată diacul păru că-şi aduce aminte de ceva.

— Zi, e un adălmaş! Dar ce-aţi cumpărat?

Ilarie vesel şi plin de vorbă, îi spuse că el a cumpărat un loc de casă, iar eu am vândut o pereche de boi. Şi-i lămuri cu deamănuntul când văzu că diacul n'a înţeles.

— Şi spui că vatra Murăşenilor a ajuns în mâna voastră ? Tare mă bucur, vecine Ilarie. S'o odihni, deacum, mai liniştită şi răposata bunică-ta! A venit averea iarăşi la matcă ! Şi încă la un neam care nu mai dă din mână ce-a agonisit odată. Tare mă bucur! Era o creştină bună şi dumneaei. Eu am apucat-o încă în putere. Nu era Duminică să n'aducă traista ei vărgată cu negru, cu prescuri la biserică.

Ilarie se bucură, şi umplu iar păharele.

Diacul închise lin pleoapele, se răzimă de spăteaza scaunului, şi de-odată se auzi un murmur hodorogit. Apoi se auziră vorbele, odată cu creşterea glasului:

„Unde umbrează darul tău, Mihaile Arhanghele, de-acolo se alungă puterea diavolului...".

Era cântarea dela ridicarea parastasului. O cunoşteam şi eu de mult. Dar nu mai era nici ruina glasului de odinioară ! Era mai mult o cascadă de tusă ce hârâe în piept.

— Am început prea jos ! zise el oprindu-se şi începând îndată mai sus.

Dar nici aşa nu mergea.

—N'am mai cântat demult" zise el ca de desvinovăţire.

Şi fără să-l roage nime, încercă diferite cântece şi bisericeşti, şi lumeşti. In liniştea înserării glasul rupt, hodorogit, se înălţa ca o profanare.

Imi simţii inima strânsă. Se întristă şi Ilarie deşi mai înainte era tare vesel şi plin de entuziasm. Amândoi băurăm destul vin.

Nici unul nu cutezam să-l oprim. El încerca tot alte cântece, şi punea străduinţe tot mai mari. Işi schimba poziţia pe scaun, îşi dregea glasul înainte de-a începe.

Dar cântecul era tot mai nefiresc, şi rănea parcă aerul răcorit acum. Din sforţările tot mai înteţite, de-odată îi scăpă cu totul cârma glasului, şi se auzi un fel de horcăit pustiu.

Cânele, de sub gard, începu să urle.

Nicodim tăcu de-odată. Se ridică, mai bău un păhărel şi luându-şi cârja zise:

— De-acum sapa şi lopata! Nici la adălmaşe nu mai sunt bun. Noapte bună!"

Şi nu-l mai puturăm face să mai rămână, cu toate rugăminţile.

De-acum sapa şi lopata...

De altfel, rugămintea era numai dela gură. In piept mi se opri urletul cânelui. Cred că şi lui Ilarie.... Nici de noi nu mai era departe sapa şi lopata.

Umilă ca iarba

de ANGIOLO SILVIO NOVARO

Umilă ca iarba,
Dulce ca strugurele,
Cu frica oamenilor şi-a Domnului,
Printre casele şi grădinile mici
Ale Nazaretului creşteai.
O! micuţă Marie

Vrabia, prinsă strâns
In pumnul copilului,
Nu palpita nicicând atât
Cât tremurai tu, turturică,
Pe când spre altarul sfânt
Indreptai ochii frumoşi.

Gânduri în zori
Deschise pe drumul lui Dumnezeu'
Dincolo de norii de argint,
Printre şiruri de îngeri plecaţi.
Dusă de vânt cântător,
Rătăcea inima ta cucernică.

Din jarul de veghe
Stârneai flacără rumenă;
Apoi alergai la fântână.
Apoi măcinai grâul,
Purpură torceai şi lână;
Osteneală nu era vrednica-ţi mână.

Ca mărgăritarul în scoică
Străluceai în casă, o! fiică
A lui Ioachim şi-a Anei.
Şi supusă ca trestia
Erai, şi bună ca mana.

Când brotăceii cântau
In şanţuri, spre seară, urcai în vârful
Acoperişului. De dincolo de Carmel
Soarele pârjolea seninul:
Apoi se'ntuneca, şi prima stea
Incânta sânul văzduhului.

Un sfânt avânt,
Un dor de-a plăcea Cerului
O arzătoare voinţă de bine,
O nevoe de a te destrăma în iubire,
De-a te mistui în dragoste şi râvnă
Iti sleiau vinele

Vânt rece cobora din zăpezile
Hermonului şi scutura bătrânii măslini
Coborai să-ţi săruţi mama:
Pe pătuţ te întindeai
Şi, îmbrăţişată 'n gândul Domnului.
In trecerea vântului adormeai.

Din volumul: „La Madre di Gesù", tradus din italieneşte de ARISTIA BENCHE

LUMINĂ

Ştergare de nădejdi, verzi ca otava,
Flutură peste sate, gătesc ogrăzile;
Alte dimineţi, alte balade
Işi răstoarnă lângă vetre căzile.

Ţăranii duc pe umeri veac nou,
Gândul li-i clar cum apa'n ciutură;
In urma lor, prunii bătrâni
De prea mult rod somnul şi-l scutură.

Crengi de lumină în miez de odihnă.
Fruntea caldă nu mai e pământeană.
Prietene trist, prietene mort —
Belşugul înfloreşte lacrimi sub geană...

C. MUNTEANU

VAN GOGH

de PAUL MIRACOVICI

„Ici je n'ai fait que peindre inlassablement *pour apprendre a peindre*, pour acquérir de solides principes sur la couleur etc., sans laisser beaucoup de place à diautres préoccuptions". V. Van Gogh.
Fragment dintr'o scrisoare către Théo.

Ce nu s'a scris despre Vincent Van Gogh? Puţine vieţi au dat naştere atâtor legende, puţine au fost exploatate mai vast şi mai divers. Literaţi, filosofi, esteţi (mai ales!) îmbuibaţi şi instalaţi comod în fotolii moi, au dat drumul la toate robinetele erudiţiei lor, când lacrimogene, când doctorale. O carte apărută de curând, „Corespondenţa lui Vincent Van Gogh cu fratele său Théo" lămureşte pentru totdeauna existenţa nebunului genial, mult mai bine decât „culturalii" cu misiuni şi detaşări rentabile şi cari cu 40 de ani întârziere profesează ex-cathedra „neliniştea interioară" şi alte „angoisse".

Cartea nu este însoţită — din fericire — decât de o scurtă notiţă biografică. Restul, numeroase scrisori cari sunt tot atâtea zile de viaţă din care se desprinde evocator lupta uriaşă, fără răgaz, a unuia din cei mai mari pictori. Greutăţile meseriei în sine, setea lui nesfârşită de originalitate, chinurile şi bucuriile de fiecare zi sunt închise în aceste scrisori către bunul său frate.

*

Dintre cei datori impresionismului, Vincent Van Gogh e cel mai original cel mai pur, dacă Cézanne n'a muşcat din plin din mărul ispititor al impresionismului, dacă Gauguin a transpus câştigurile lui unei plastici proprii decorative, Van Gogh a împins până la maximum de expresivitate învăţăturile lui Monet, Pissaro şi chiar Toulouse-Lautrec. Climatul de atunci, atât de vitreg pentru viaţă ca şi pentru orice încercare de a eşi din comun, făcuse din cârciuma celebrului Père Tauguy, un loc ales unde Cézanne, Pissaro, Toulouse-Lautrec, Gauguin, necunoscuţi încă, se îmbărbătau şi îşi căleau personalitatea. Aci, în sfârşit, Van Gogh respira în voe. Avatarurile spirituale, îndoelile păreau că au luat sfârşit.

Indiferent de condiţia mizerabilă de existenţă, simţea că se apropie de lumină, că teama de a fi inutil nu-l va mai tortura... Pentru rest, mâncare, culori, va găsi el... E de neînchipuit câtă mizerie a îndurat Van Gogh şi cât de felurite erau suferinţele lui. De la decepţiile de dragoste, lipsa de culori şi pânea, până la batjocura şi indiferenţa contemporanilor. A pătimit ca puţini alţii dar fără să abandoneze o clipă din gând ţinta la care trebuia să ajungă şi asta până la sfârşitul pateticei sale vieţi. Nici azi Van Gogh nu e pe deplin, unanim, admirat, înţeles. Dovadă sunt atâtea teorii absurde ce a prilejuit, una mai barocă decât cealaltă. Se pare că fatalitatea se încăpăţânează asupra acestui artist, ca o bună parte din gloria lui să se rezeme pe ce nu a dorit, nu a visat.

Reflexele temperamentului său şi ale boalei ce-l măcina sunt interpretate de chiromanţii criticei ca o fatalitate dorită cu orice preţ. I s'au atribuit preocupări literaro-filosofice iar pictura sa, socotită o concluzie a unei metafizici înnalte (natural, nu numai aşa, pictură !...).

Astfel, acest artist atât de amorezat de culoare, atât de pur, a servit de berbec filistenilor pentru a sparge zidurile Tradiţiei şi a fost şi un minunat prilej de a tăia firul în patru pentru esteţii improvizaţi. Van Gogh a fost pur şi simplu un mare pictor, a iubit coloarea, lumina cu o pasiune exaltată, devorantă, imensă. Nici-un pictor nu a dat coloarei un înţeles atât de profund şi de roditor, nimeni până la el nu a dat atâta expresie şi conţinut liniei.

Inainte de a termina acest articol, desprind câteva rânduri încă, dintr'o scrisoare către bunul său frate Théo: ...„roagă pe d. Aurier să nu mai scrie articole despre pictura mea, spune-i-o cu insistenţă că în primul rând se înşeală asupra mea apoi că realmente sunt prea cufundat în mâhnirea mea ca să pot face faţă publicităţii. A face tablouri mă distrează, dar dacă aud vorbindu-se, mă face să sufăr mai mult decât crede".

Am citat dinadins aceste câteva rânduri pline de modestie. Nu ar fi inutil să se ştie şi la noi cu ce climat sufletesc s'a elaborat una din cele mai măreţe opere picturale ale timpului modern. Poate, între două afaceri, unii din artiştii noştri vor reflecta puţin asupra publicităţii de care fac un atât de degradant uz.

Estetică literară şi istorie literară

de G. C. NICOLESCU

Dacă punem faţă în faţă aceste două discipline, pentru cea dintâi, prin forţa lucrurilor, trebue să ne limităm la ţara noastră. O Estetică literară, ca ştiinţă a literaturii, independentă de istoria literară şi de disciplinele ei adiacente, nu există dincolo de hotarele noastre. Intrucât această unicitate este un titlu de glorie sau exagerare, atât de obişnuită la noi, nu este uşor de spus, cu atât mai mult cu cât buna credinţă a nimănui nu poate fi pusă la îndoială. Mai folositor decât a da un răspuns, care va fi contestat de unii sau de alţii, poate fi a deschide problema, a o examina cu atenţie pe toate feţele ei, lăsând apoi pe fiecare să tragă concluziile care i se vor părea că se impun.

Ce susţine Estetica literară? In primul rând, că se poate stabili o anumită ierarhie a operelor după valoarea lor, stabilită cu precizie la gradul 1, 2, 3, 4.... In al doilea rând, exclude dela studiere tot ce nu este perfect, tot ce nu este decretat cu valoarea de gradul 1. Şi, în al treilea rând, că studierea operei trebue să se aplice numai asupra acesteia, renunţând la orice incursiune în biografia scriitorului, curentele literare ale epocei, literatură comparată, etc.

Să examinăm aceste puncte de vedere.

In ce priveşte stabilirea precisă a unui grad de valoare, ea este atât de subiectivă şi labilă, încât este imposibil să fie valabilă pentru toată lumea. Dovezi frecvente de contraziceri asupra gradului valorii se întâlnesc în literatura noastră ca în toate literaturile. în timpul nostru ca în toate timpurile. **Niculăiţă Minciună** pare unora cu valoare de gradul 1, altora cu valoare de gradul 2. **Rătăcire** este, pentru unii critici estetici, de gradul 2, pentru mine este de gradul 3 sau 4.

Vieaţa veşnică decretată anumitor opere şi socotită ca semnul indiscutabil al unei înalte realizări, a unei valori de gradul 1, este ea oare o realitate? **Scrisoarea pierdută,** astăzi o capodoperă pentru toată lumea, va trăi, măcar în ţara noastră o eternitate? Sigur nu, după cum din Caragiale nu va mai fi **actual,** cu alte cuvinte: **contemplabil fără ajutorul istoriei literare,** peste o sută, două de ani, decât **Kir Ianulea, La hanul lui Mânjoală, Făclia de Paşti** şi, poate, **Năpasta.** Din comedii şi schiţe, nimic sau numai acelea al căror fond satirizat va persista: **D-nul Goe, Vizită, Triumful talentului....** Vor trăi adică, în chip sigur, acelea a căror vieaţă nu e legată de realităţi trecătoare. O verificare a acestor previziuni o constitue reprezentarea unor asemenea opere cu valoare de gradul 1, în străinătate. **Patima roşie,** de pildă, obţine un mare succes, dar **Scrisoarea peirdută,** pe care azi puţini ar ezita să o declare superioară, a fost primită rece acolo unde moravurile politice nu îngăduiau să i se guste întreaga savoare a comicului şi a satirei din dosul lui.

Să mai amintesc atâtea opere preţuite acum un secol sau două ca adevărate capodopere, de care noi nu mai pomenim decât ca de nişte curiozităţi literare, sau de atâtea altele ignorate, care acum sunt preţuite ca cele mai alese produse ale spiritului omenesc?

Când asemenea variaţii de perspectivă asupra unei opere literare sunt posibile nu numai în decursul vremurilor, dar chiar în aceeaşi epocă, este lesne de înţeles cât absolut poate avea clasificarea aceasta în grade de valoare.

In ce priveşte excluderea din aria principală de studiu a tot ce nu este cu valoare de gradul 1, lucrurile sunt la fel de simple. Literatura este o formă de cultură, un fragment din cultura unui popor. Numai din capodoperele literaturii n'am putea reconstitui întreagă această formă de cultură. Studiind numai capodoperile, literatura română din secolul XIX este reprezentată prin câte două, trei bucăţi din Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi, Alecsandri, Creangă, Caragiale, Coşbuc şi ceva mai multe din Eminescu. Este peste măsură de puţin ca să ne facem o idee cât de vagă despre această literatură. Şi, apoi capodoperele reprezintă extreme. După cum nu poţi trage o concluzie nu asupra climei, dar nici asupra temperaturii unui loc cunoscându-i numai maximul de căldură tot aşa nu-ţi poţi da seama de vieaţa literară a unei epoce studiind numai capodoperele ei. In chipul acesta, Estetica literară nu mai este o ştiinţă a literaturii, ci una a capodoperelor, ceea ce este cu totul altceva.

In al treilea rând, Estetica literară cere ca în studiere să nu se recurgă la niciun element extern operei. In primul moment putem reproşa măcar inconsecvenţă acestei discipline. Utilizarea celui mai bun text al unei opere literare sau posibilitatea de a alege între o variantă şi alta, de care ea nu se lipseşte, sunt, de fapt, recunoaşterea indirectă că, fără istorie literară şi disciplinele ei ajutătoare, nici nu poţi pleca la drumul unei analize estetice. Şi cine decât tot istoria literară te asigură că nu există altă versiune a unei opere cu valoare de gradul 1, atunci când nu este, chiar dacă nu-ţi dai seama că-i datorezi această preţioasă siguranţă.

In afară de aceasta însă, problema se mai pune şi altfel. Am amintit că sunt opere, socotite la un moment dat de mare valoare, care apoi îşi pierd din strălucire şi azi li se conferă gradul 3 sau 4. Ce îndreptăţeşte însă orgoliul cuiva de a crede că azi nu se înşeală, acolo unde înaintea sa, toţi s'au putut înşela cu mai mult sau cu mai puţin, şi că peste un deceniu sau un secol, ceea ce declară acum cu valoare de gradul 1 nu va fi depreciat? Această posibilitate deşteaptă o deosebită atenţie asupra acelor opere pe care timpul le-a detronat dela locul de frunte ce-l ocupau. E o datorie deci să examinezi toate aceste opere, să-ţi dai seama de reala lor valoare şi de cauzele care au produs această devalorizare. Dar nu se poate apleca nimeni asupra lor fără să facă un efort de simpatie, fără să intreprindă toate cercetările care să învieze opera şi să i-o facă, acum, actuală ca şi contemporanului ei, ca să o poată contempla. Numai după aceste îndelungate investigaţii, care toate ţin de istoria literară şi asupra cărora nu este locul acum să insist, s'a cules tot materialul obiectiv, care apoi, orânduit, dă nu numai vieaţă operei, dar toată perspectiva pe care o avea atunci, aşa că poate fi analizată şi interpretată după toate criteriile. Astfel, cu ajutorul istoriei literare, izbutim să curăţim de toate elementele subiective un material fără de care cea mai mare parte din operele literare ar rămâne simple schelete, trupuri mumificate prin care sângele vieţii şi al artei n'ar putea circula.

Se reproşează istoriei literare că integrează operele şi scriitorii în curentele literare ale epocii, că face legături cu alte opere, cu alte literaturi. Poţi avea însă o imagină cât mai apropiată de adevăr fără diferenţiere? Ce este integrarea în curente şi studiul influenţelor decât un mijloc de a scoate cât mai mult în lumină tocmai nota de originalitate în fond şi efectele proprii în formă?

Sigur, nu se poate, după ce tot materialul a fost adunat şi opera poate fi privită prin toate punctele de vedere, punctul de vedere personal necăpătând o valoare mai mare decât oricare din cele străine anterioare, să nu intervină în ultimă instanţă şi o analiză a operei în sine. Insă aceasta trebue să fie ca o interpretare a întregului material, ca un suprem examen obiectiv, nu ca o părere subiectivă asupra operei, fără valoare decât faţă de mine şi în momentul enunţării.

Incât, dacă cineva îşi pune întrebarea câtă trăinicie are şi acest al treilea postulat al Esteticei literare, ca opera să fie studiată numai ea singură, desfăcută de orice contingenţă, răspunsul nu-mi pare complicat.

Dacă ştiinţă înseamnă **cunoaştere,** se ridică întrebarea dacă cineva cunoaşte mai bine opera unui scriitor cunoscându-i două sau trei bucăţi socotite cu valoare de gradul 1, sau dacă îi urmăreşte desvoltarea lui intelectuală, dacă îşi dă seama de unde şi când a luat anumite idei care îi devin fundamentale, cu ce le-a contopit, cât le-a transformat şi, tocmai prin aceasta, care este reala sa notă de originalitate şi reala sa valoare literară?

Singurul răspuns care se poate da la această întrebare, alături de concluziile ce se impun la cele două probleme discutate mai înainte, arată limpede care din cele două discipline reprezintă metoda cea mai obiectivă şi mai sigură de adâncire a literaturii.

Somn diafan

In panoplia de sub pleoape
Când închiseşi săgeţi şi suliţi,
Porniră gândurile-mi, — ape,
Să-ţi strângă paşii de pe uliţi.

Te văd, aevea, adormită
Sub străvezia serii glugă
Atât de albă şi smerită,
Că somnul tău îmi pare rugă.

Ghici-vei tu, cu pleoape grele
In zori, când ni s'o rupe puntea
Că mâna gândurilor mele
Ţi-a desmerdat azi noapte fruntea?

DEM. PASCU

Carte postală

— Aceleiaşi —

Frumoasa mea, când dormi în aşternut,
Pe puiul mic de pernă 'ntre dantele,
Imi vine să m'aplec, cu doruri grele,
Căpşuna gurii mici să ţi-o sărut.

Pari un copil din basm, un trandafir,
Impodobit cu borangic din soare,
Cu plete resfirate pe ninsoare,
Cu gene smulse dintr'un patrafir.

Crai Nou ai pus sub buze de aclaz,
Şi cum zâmbeşti prin somn îmbujorată,
Cobor uşor pe perna fermecată,
Şi stau aşa: obraz lângă obraz...

D. IOV

ARȘITĂ

de ION I. BORȘAN

Este ora două. Am pornit din sat la unu și mi se pare că mergem de când lumea. Și cât mai avem încă de mers! Căruțașul ne-a spus la plecare că, cel mult peste cinci ore, ne dă jos la Hotin. Călătoria mi-a surâs la început, dar hurducăturile căruței, la care se mai adaogă și căldura grozavă ce se revarsă în valuri nesfârșite asupra noastră, mi-a topit toată bucuria și curiozitatea cu care pornisem. Mă uit la doctor — tovarășul meu de drum. Privește înainte cu ochii pe jumătate închiși. Pare că nu înțelege nimic din ceeace vede. Căldura este atât de apăsătoare, încât ne destramă și gândurile. Leagănul pe care stăm are arcurile anchilozate, astfel că pietrele de pe șosea parcă le simt cum se sparg în capul meu, când roțile căruței trec peste ele. Doctorul se întoarce spre mine și-mi vorbește cu vocea stinsă.

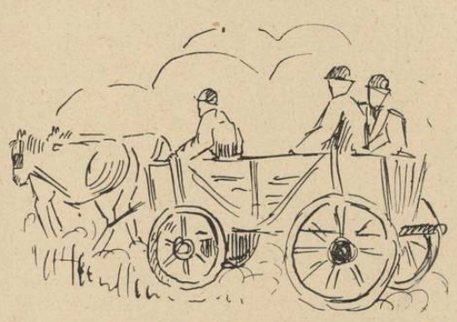

— Eu sunt de părere să ne întoarcem... decât să mergem încă cinci ore în condițiunile astea, prefer să mă dau jos din căruță și să mă culc în lanul ăsta de orz, până diseară....

Orz este și pe-o parte și pe alta a șoselei; îi verde încă și-mi închipui cât de răcoare trebue să fie celui care ar sta acolo. Doctorul este un mare iubitor al naturii cu... umbră, al naturii lipsite de un soare câinesc cum este cel de acum; il aprob în mine, dar... tac. Tace și el, iar căruța ne duce mai departe. Caii care ne trag, își poartă cu atâta indiferență copitele, încât aștept să se oprească, din clipă în clipă. Dar nu se opresc; sunt mari și proști.

Mă gândesc că dacă aș fi eu în locul lor, de mult m'aș fi oprit sub umbra unui copac sau la gura unei fântâni...

Un câine a apărut de nu știu unde, și acum merge pe lângă noi. Nu-mi mai pot stăpâni mirarea, și-i strig: „De unde, și încotro amice?"... Intenția mea a fost amicală, dar tonul fiind prea strident, câinele s'a oprit o clipă pe loc și m'a privit speriat, apoi s'a întors și a dispărut în lanul de orz. Imi pare rău că ne-a părăsit; era, și el o ființă mai mult în pustietatea aceasta prin care călătorim — trei oameni și doi cai.

Căruța a părăsit șoseaua cu bolovani și a apucat pe un drum de țară. De soare tot n'am scăpat, dar sdruncinăturile căruței s'au mai redus. Căruțașul, din plictiseală și din prea multă căldură, s'a apucat să vorbească; întâi, singur, apoi cu caii și după aceea ,cu noi. La început nu-l ascultăm, dar el nu se dă bătut. S'a întors cu fața spre noi și ne povestește despre viața lui. A luat-o dela Adam. Nu aud decât câte o vorbă, două, fără legătură: „...opt copii... părinți săraci.... lume rea... război.. mamă văduvă.." Caii au domolit pasul — vorși ei să asculte parca ce spune stăpânul lor. Acum s'au oprit. Parcă s'a oprit toată lumea odată cu ei. Nu se aud decât mușchile ce roesc pe lângă noi. Popasul se prelungește prea mult. Cu greutate, căruțașul înțelege că trebue să pornim. Caii merg mai repede acum. Căruțașul tace un timp, apoi își reia firul povestirii, cu fața întoarsă din nou spre noi. Vorbește, vorbește, vorbește. Caii iar ciulesc urechile. Au micșorat pasul și din nou se opresc. Un vârf de bici, tras a lene, îi urnește din loc. Dar căruțașul vorbește mai departe. Caii iarăși ascultă și încetinesc pasul. Mergem ca o corabie cu pânzele moarte....

— Mai este mult până la Hotin? îl întreb pe căruțaș.

— Vre-o treizeci și cinci de kilometri, răspunde el, nepricepând de ce îl întreb.

— Ce zici, ajungem până mâine dimineață?

El a înțeles dedesubtul vorbei mele și acum mână caii ceva mai repede. Dar mâncărimea de limbă nu-l slăbește. Iar se întoarce cu fața spre noi și ne vorbește — de astădată, despre dușmanii lui din sat. Aștept să văd dacă se vor opri caii iarăși, fiindcă încep să bănuesc ceva. Așteptarea mea nu durează prea mult, și caii din nou se simt obligați să se oprească. Am înțeles complicitatea dintre stăpân și animale: de câte ori căruțașul este întors cu fața spre noi, caii știu că au voie să se odihnească. Căruțașul nostru este de meserie cărăuș. Cară marfă evreilor la Cernăuți, la Lipcani, la Noua Suliță și la Hotin. El știe că, de dragul clienților lui ,nu face să-și obosească prea mult caii și de aceea i-a dresat în felul presupus și descoperit de mine. Incearcă și acum sistemul practicat față de ovrei ,dar cu mine nu-i merge.

Il bat ușor cu palma pe umăr și-i spun:

— Știi ceva? — lasă-mă să mân eu caii și treci d-ta în locul meu, și vorbește după aceea cât vei vrea.

A văzut că este prins și a tăcut.

La câțiva kilometri înaintea noastră se vede o casă așezată lângă drum. Parcă ar fi un han. Căruțașul, cred că știe precis ce este, fiindcă a trecut de multe ori pe drumul acesta, dar mi-i teamă să-l întreb fiindcă știu că i-aș deschide din nou pofta de vorbă și după aceea numai bine am face câteva ceasuri până acolo.

Am ajuns la casa cu pricina. Nu m'am înșelat :e un han. Căruța s'a oprit în dreptul unei fântâni. Pe o tablă prinsă de gard stă scris: „Cine trece pe aici și nu se oprește, mi-i dușman; cine se oprește și intră, mi-i prieten". Ii spun doctorului:

— Hai să dovedim stăpânului acestui han că nu avem nimic împotriva lui.

Ne dăm jos din căruță și-i spun căruțașului:

— Noi ne ducem să bem câte un pahar de sifon, fiindcă ne este gura uscată de atâta praf și căldură.

— De ce nu beți bere mai bine? — ne întreabă el nedumerit — e altfel decât țifonul, mai bună.

— O fi ,dar la drum lung și prin soare face rău, îi răspund eu apăsat.

El rămâne să dea apă la cai, iar noi ne îndreptăm spre intrarea hanului. Picioarele ne sunt amorțite și umblăm împleticindu-ne ca niște paralitici. In odaia în care intrăm e umbră și răcoare. Ne așezăm la masă și cerem două sticle mari de bere. Când ni le aduce și punem mâna pe ele ni se pare că am dat de o comoară. Turnăm în pahare cu o adevărată religiozitate. Spuma n'o mai putem stăpâni și se revarsă peste marginile paharelor ca o cascadă de ivoriu. Buzele o sărută prelung și sorb lichidul ca pe-o viață nouă. După primul pahar, ochii ne dau pe față toată fericirea ce o simt inimile noastre. Mai turnăm și bem din nou. Acum ne-am răcorit și ne-am liniștit. După o pauză mai bem ce a rămas, plătim și eșim. Afară, căruțașul tocmai terminase de dat apă cailor.

— Brrr.... ce sifon păcătos — zic eu — parcă am băut apă clocită — și mă cutremur tot.

— Păi, nu va spuneam eu, să beți mai bine bere, sau să fi stat aici și să fi băut apă rece, ca mine — ne spune căruțașul cu un ton de ușoară mustrare, întovărășit și cu un zâmbet puțin ironic. Ii dăm dreptate și ne suim la locurile noastre. Inainte de a porni, îi spun doctorului să ne facem că dormim ca să scăpăm de palavrăgeala căruțașului.

Am pornit. Căldura — o fi poate aceeaș de mai înainte, dar acum o simt mai puțin. Am curajul chiar s'o și înfrunt: îmi scot pălăria și merg cu capul gol. Incep să casc; doctorul știe de ce este vorba și cască și el. Eu casc însă cu adevărat. Simt cum mi se strecoară în vine o moleșeală. Capul își ține cu multă greutate echilibrul pe umeri. Căscăturile se succed tot mai des. Doctorul face exact ceeace fac și eu. Nu știu dacă mă imită sau e natural și el ca și mine. Ochii mi se închid, urechile își închid porțile și peste câteva minute adorm cu adevărat. Visez că ne-am oprit. Mă lupt cu căruțașul, îl dau jos din căruță și pun eu mâna pe hățuri; caii nu mă ascultă însă si nici nu se gândesc să pornească. Strig după căruțaș, dar el nu e nicăeri. Noaptea se apropie de mine ca o namilă mare și neagră. Intinde niște aripi uriașe, mă strânge în ele și vrea să mă smulgă din căruță. Mă sbat, strig după ajutor și... mă trezesc. Mă uit în jurul meu și mă bucur c'am scăpat de-un vis urât. Când bag însă de seamă, căruța stătea. Doctorul adormise și el, iar căruțașul oprise caii. Mă gândesc că dacă nu m'aș fi trezit la timp, cine știe cât am fi stat acolo. Gândul unei asemenea păcăleli mă revoltă și strig la căruțaș:

— Să știi că, dacă nu ajungem la Hotin cel mai târziu la ora 7, nu vezi nici un ban dela noi.

Indârjirea și amenințarea mea îl fac să-și schimbe atitudinea nepăsătoare de până atunci. Căruța pare acum trasă de alți cai, fiindcă și căruțașul pare a fi altul. Doctorul, care s'a trezit, este foarte încântat de noua înfățișare a lucrurilor. Ar trebui să mă bucur și eu, însă, fie din pricina berei, fie din pricina soarelui, simt cum încep să-mi svâcnească tâmplele și să-mi ardă ochii. La început sunt numai neliniștit și nu dau prea multă importanță acestei turburări prin care trec, dar după vreo doi kilometri de mers, mă văd căzut pradă celei mai cumplite dureri de cap. Schimbarea bruscă a sănătății mele este observată și de doctor care, foarte îngrijorat, mă întreabă ce am.

— Mă doare capul rău de tot" — îi răspund eu.

— Asta-i din pricina căldurii și a sdruncinăturii — pune el diagnosticul.

Căruțașul, căruia nu i-a scăpa nici o vorbă din ce-am spus noi, își dă și el părerea:

— Atunci să mân caii mai încet.

— Ba să faci pe dracu 'n patru și s'ajungem cât mai repede la Hotin — îi strig eu înfuriat de insinuarea lui. El strânge din umeri și se întoarce spre cai. Imi vine să mă reped la el — ca în vis — și să-l arunc jos din căruță. Acum știu că din pricina lui mă doare capul. Ne-a tărâgânat 5 ceasuri și n'am făcut nici 20 de kilometri. Cu oricare altul în locul lui am fi fost peste un ceas, cel mult un ceas și jumătate în Hotin, dar cu ăsta ,nu știu dacă vom ajunge la 9.

Capul mă doare îngrozitor și la fiecare hop al drumului mi se pare că se va sparge....

Din roiul de muște care sboară în jurul cailor încă dela pornirea noastră din sat, s'a desprins una care începe să se învârtească tot mai insistent în jurul meu. Face două, trei volte în aer, apoi mi se așează ba pe frunte, ba pe nas, ba pe gene. Își alege ca loc de aterisaj cele mai sensibile puncte ale feței mele. Intr'un moment de neatenție din partea mea, mi s'a așezat drept pe buze. Senzația ce mi-a provocat-o, m'a scos din fire. Incep să dau din mâini în toate părțile, crezând că poate o voiu lovi. Apărarea mea durează câteva clipe, dar nu isbutesc să fac nimic altceva, decât să-mi măresc și mai mult durerea de cap și să-mi atrag o privire plină de compătimire din partea căruțașului. Musca a așteptat, ascunsă pe undeva, să mă liniștesc; apoi s'a apropiat din nou. Iarăși se învârtește în jurul meu. O pândesc foarte atent și sunt hotărît s'o prind vie pentru ca s'o judec după aceea, așa cum merită. Nepăsarea mea calculată nu este însă un semn bun pentru ea și de aceea se mulțumește numai să sboare pe lângă mine fără să se mai așeze. O mai pândesc câtva timp ,apoi mă plictisesc și o las în pace. Cred că s'a speriat de furia mea de adineaori Durerea capului mă face să-mi retrag și ultima santinelă a atenției... Deodată simt după ureche o înțepătura atât de puternică, încât fără să-mi dau seama, mă pomenesc strigând de durere. Musca și-a bătut și de astă dată joc de mine și din nou mi-a scăpat. O văd cum face un salt în aer, apoi se întoarce și-mi sboară drept pe sub nas· se duce vreo patru metri în lături, și după aceea se întoarce, iar când a ajuns în dreptul meu, se oprește scurt și pe urmă se ridică în sus. O urmăresc cu o privire de asasin. Să am o pușcă aș trage în ea. Adică nu, am uitat, mai bine s'o prind vie. Ah! s'o prind vie, aș zice că sunt cel mai norocos om. Căruțașul a uitat cu totul de cai și s'a întors deabinelea spre mine. Nici nu-și poate închipui altceva decât c'am înnebunit. Il văd cu figura speriată și mă bufnește rasul. In aceeaș clipă însă, musca mi s'a așezat drept pe vârful nasului. Atâta îndrăsneală din partea unei vietăți atât de minuscule mă miră la culme. Musca pare a se simți destul de bine pe noua ei poziție, cucerită cu atâta îndrăsneală. Până acum i-a fost, mă gândesc eu. Am luat o hotărîre eroică: o las să mă înțepe în voie, iar pentru a n'o speria, îmi imobilizez mușchii feței. Pe de altă parte, îmi potrivesc mâna dreaptă pentru suprema lovitură. Cu ochii încrucișați îi pândesc fiecare mișcare. O văd cum își freacă picioarele de dinapoi, plină de mulțumire. Are o culoare albăstrie-închisă, parc'ar fi făcută din oțel călit; aripile îi sunt transparente și au niște vinișoare care par când violete, când verzi. O văd cum își pregătește trompa ca s'o înfigă în piele. Mă gândesc: S'o las? — să n'o las?.. Conchid că nu-i încă momentul cel mai potrivit să termin cu ea, și-i mai dau un scurt răgaz.

In tot acest timp îl simt pe căruțaș cum ma privește, dar nu mai știu ce figură face. Aș vrea să mă uit la el, dar mi-i teamă că atunci când voiu mișca ochii, se va speria musca și va sbura. Ar fi și păcat ca după atâta așteptare și calcul să-mi scape cel mai mare dușman al meu. Ei, și parcă sunt așa de greu de închipuit gândurile căruțașului din aceste clipe— Uite, simt că s'a oprit și căruța; vrea probabil să vadă și mai bine ce se petrece cu mine. Imi vine să strig la el să mâne caii mai departe, dar teama de a nu speria musca, îmi ține gura închisă.

Mă mir însă că doctorul nu face nici o mișcare. El ce-o fi crezând oare?..

Gândul acesta îmi sfredelește creerul ca un burghiu. Puțin îmi pasă ce și-o fi închipind căruțașul, dar părerea doctorului nu mă poate lăsa indiferent. Știu că doctorii socotesc, pentru anumite motive, pe toți oamenii nebuni, dar dacă la părerea asta generală a lor, se mai adaogă și constatarea unor manifestări ciudate — așa cum sunt manifestările mele de acum — atunci ei știu că au de a face cu o nebunie perfectă.

Oare să mă socotească prietenul meu nebun? Nu cred. Atunci de ce nu se mișcă? De ce nu mă întreabă nimic? De ce nu mă scutură de umeri să vadă ce este cu mine. Stă nemișcat la fel cum stau și eu. De ce?...

Nu mai pot suporta greutatea acestui gând și vreau să mă uit la el. Cu orice risc — chiar de-ar sbura și musca — dar încercarea mea de a mă elibera de sub jugul imobilității ce mi-l impusesem acum câteva minute, nu-mi servește la nimic: rămân țeapăn mai departe. Mai încerc odată... și încă odată, dar eforturile mele se isbesc de pasivitatea trupului, ca valurile mării de o stâncă de granit...

...Durerea capului n'o mai simt și nici capul parcă nu-l mai am. Ochii nu mai văd decât ceva roșu, întins până departe — la orizont. Unde o fi musca?.. Unde-i căruțașul?... Unde-i doctorul?.. Dar eu, unde sunt?...

Intrebările acestea se învârtesc tot mai nebulos în jurul meu. Parcă le văd și le aud — ca și cum ar fi materiale — dar nu știu ce este cu ele și ce vor. O căldură de iad îmi cuprinde tot trupul și simt cum mi se topește os după os. Mă fac mic, tot mai mic și în curând nu mai sunt decât o grămadă de carne, care se svârcolește pe jos, ca o meduză. Vreau să chem pe cineva să mă ajute spre a mă ridica, dar știu că nu e nimeni pe aici. Sunt singur, poate singura ființă depe fața pământului. Nu-mi mai amintesc cine sunt, de când trăesc și dacă am cunoscut cândva vre'un om. Aș vrea să beau apă ca să mă răcoresc, aș bea un râu, un fluviu aș bea, atât mi-i de sete, dar aici totul este uscat și arde : arde cerul, arde pământul, arde aerul, ard eu — nimic nu-i care să nu ardă. Ah! să-mi dea cineva apă să-mi ud gura doar, dar mai mult nu se poate, să mai simt gustul apei pentru ultima dată măcar. Nu-i în tot iadul acesta nici o picătură de apă ?

Cum stau așa, cu urechia lipită de pământ, aud apropiindu-se un sgomot produs parcă de mersul apăsat al unui om. Nu mai pot vedea nimic însă, fiindcă ochii s'au topit și ei de atâta căldură. Sgomotul a devenit tot mai lămurit și când a ajuns în dreptul meu, a încetat brusc. Omul care mergea — om să fi fost oare ? — s'a oprit. Ce va face acum cu mine ? Dacă l'aș vedea, sau dacă i-aș putea vorbi ! — dar nu mai am nici ochi și nici gură. Nici nu-l mai aud. A plecat ? Am asurzit eu ? Aștept, aștept o veșnicie să se miște, să vorbească, dar așteptarea este zadarnică. Mă gândesc că totul n'a fost decât o amăgire a urechilor mele. Desnădejdea mă cuprinde din nou. Imi dau foarte bine seama că voiu muri; aceasta mi-ar fi de altfel, singura scăpare...

Dar, oare, n'am murit ?... Gândul acesta mă îngrozește. Aș vrea să mor ca să scap de chinuri, dar dacă ele rezultă chiar din faptul c'am murit? Voiu rămâne veșnic în singurătatea aceasta aprinsă?...

Dac'aș mai avea lacrimi aș plânge — dar ele au secat; dac'aș mai avea gură, aș striga — dar ea nu se va mai deschide; dac'aș avea picioare, aș fugi — dar ele sunt fără oase. Atunci, ce-mi mai rămâne să fac ?...

In clipa asta, când nu mai am nici o nădejde, simt că mi-a căzut ceva rece — ca o picătură de ploaie — pe frunte. După aceea aud pe cineva vorbind lângă mine; nu știu ce spune, fiindcă odată cu vorba lui se revarsă asupra mea un potop întreg de apă. Apa curge în valuri nesfârșite, rece și curată. Imi vâr capul tot mai adânc în acest șivoiu și beau cu lăcomie, beau până simt că nu mai am unde să înghit atâta apă. Gura mi se desleagă, oasele îmi cresc din nou, infernul din jurul meu se stinge și ochii se deschid. Privesc și ni se pare că nu este adevărat ceea ce văd. Sunt nedumerit și am privirea speriată.

— „Am crezut c'ai murit" — spuse cineva lângă mine. Mă uit la cel care vorbise : este doctorul. Alături de el stă căruțașul cu fața aiurită. Deschid mai bine ochii și atunci înțeleg cu adevărat unde mă aflu. Stau lungit jos lângă o fântână, iar pe mine și lângă mine este numai apă. Căruța este oprită la marginea drumului. Căruțașul ține o găleată în mână.

— Să mai scot apă. domnule doctor ? — întrebă el.

— Da, mai scoate — i se răspunde. Când să mă lămuresc bine la ce-ar mai folosi apa scoasă de căruțaș, acesta mi-a și turnat o nouă găleată în cap. Apa rece mă face să sar în sus, ca mușcat de șarpe.

— Acum nu mai este nevoe de apă — spune doctorul râzând.

Eu sunt ud leoarcă, — aș putea spune că sunt un om... inundat. Mă mir că

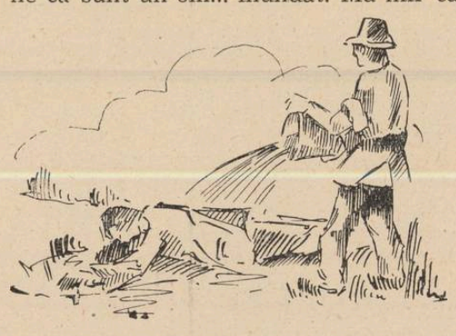

nu mă supără această neobișnuită situație în care mă aflu împotriva voinței mele, dar mi-aduc aminte de pârjolul din coșmarul de-acum câteva minute și bucuria mea c'am dat de apă e nesfârșită.

In locul durerii de cap, nu mai am decât o ușoară amețeală. Aștept să se scurgă apa depe mine, apoi mă sui în căruță. Inainte de a porni mă uit la ceas: este șapte, iar până la Hotin mai avem de făcut 20 km.

De acum încolo, mi-i indiferent dacă acest drum îl vom termina, astăseară, mâine dimineață sau peste o săptămână. Coșmarul de adineaori, care-mi mai sfredelește încă amintirea ca un fier înroșit în foc, m'a învățat să fac socoteala orelor și a kilometrilor, atunci numai, când am sosit la locul spre care am pornit, iar nu înainte de a fi ajuns acolo.

De vorbă cu Julien Green

Plănuesc de mult un studiu asupra lui Julien Green, scriitor pe care îl socotesc atât de perfect, de unic, de singur în literatura actuală, încât și ezit și aș vrea să scriu numai despre el, continuu. Poate de aceea îmi și amân mereu esseul, pentruca isprăvindu-l, să nu-mi iau bucuria de a mai scrie despre Green. „Adrienne Mesurat", „Leviathan", „Montcinère", „Le Voyageur sur la terre", „Minuit", l-au așezat în galeria marilor scriitori și l-au încadrat deosebit de ei, încât nu pot să-l alătur de niciunul, nici să-l asemăn.

Intâlnindu-l, cerându-i un interview, întrebările mă îmbulzesc, și întreb stângaci lucrurile cele mai greoaie. Il întreb de pildă, drept început :

— Pentruce scrieți ?

Și aștept formula savantă pe care o merit drept pedeapsă. Julien Green are în gând, în glas și în ținută noblețea și simplitatea scrisului său.

— *Pentrucă am nevoie să scriu. Sânt ca un măr care face mere și nu poate face altceva.*

— Atunci nu dintr'o stimă superioară pentru literatură, ca pentru un lucru ales dintre toate ?

— *Nu cred. Nu socotesc literatura cea mai înaltă activitate omenească. Dar cred că scrii, când nu poți să n'o faci și că eu personal sânt făcut așa, ca să scriu.*

— Nu socotiți însă că toți cei ce scriu cred că au aceeași chemare, și că ceeace ei numesc vocație poate fi una și talentul alta ?

— *Nu cred că cineva care scrie sub un imbold interior atât de mare încât să nu-l poată opri, poate scrie prost. Literatura lui poate fi stângace, niciodată proastă. Atunci când spui adevărul tău, fără ocol și disimulări, fără să pui intenții străine de însăși literatura, faci artă adevărată.*

— Are adevărul atâta importanță în artă ?

— *Cât și în viață, adică o importanță absolută. Arta e mijlocul să spui minciuna cu sinceritate, să crezi în realitatea ei. Arta din care adevărul lipsește e „literatură", adică gen inferior.*

— Dar acest adevăr e totdeauna personal și fuga în artă e poate numai o fugă în tine.

— *E o fugă de iluzie, pentrucă iluzie nu e arta, ci lumea materială. Arta nu e un artificiu, ci e, dimpotrivă, un drum spre esență, dincolo de umbra pe care o numim realitate. O evadare, da, dar nu în afară, ci înăuntru cojii de aparență în care trăim.*

— Vă surprindeți iubind literaturi care vă seamănă ?

— *Nu, cred că dimpotrivă. Imi place Paul Claudel, și nu cred că se poate ceva mai opus mie, îmi place André Gide. Socotesc „Si le grain ne meurt" o carte deosebită, remarcabilă.*

— Dar literatura feminină de azi ?

— *Cred că Anglia mai ales, numără azi autoare de mare preț, ca Virginia Woolf de pildă. Colette e pentru mine o mare scriitoare, și cred că are cinstea să fie singura în Franța.*

— Faceți un capitol aparte din această literatură feminină ?

— *Cum ași putea ? Nu există decât literatură bună și literatură proastă. Alte categorii ar fi arbitrare.*

— Ce plănuiți acum ?

— *Scot în Septembrie un mare roman, în care fantasticul se îmbină cu realul.*

Mă gândesc la atât de noul și ciudatul fantastic al lui Julien Green. Mi-aduc aminte, că vorbind odată despre romanul său psihologic, l-am asemănat într'un articol cu un Dostoiewski grefat pe un nou Balzac. Ii pomenesc acest lucru. Are un aer puțin jenat. Mă gândesc că iar mi-a fost elogiul greoi sau nedorit.

D-nul Green îmi mărturisește că n'a citit pe Dostoiewski, că nu cunoaște decât două nuvele.

— *In general citesc foarte puțină literatură. Mă interesează mult filologia, autorii clasici, Biblia.*

Graba noastră de a citi tot, de a fi la curent, orgoliul nostru de a ști ultima carte apărută !

— Biblia ? Credeți că poate fi sau trebue să fie o legătură între religie și artă ?

— Toate cuvintele sânt prea elastice, prea susceptibile de multe înțelesuri. Chiar dacă ași spune între Dumnezeu și artă, și tot cuvântul Dumnezeu ar putea fi divers descifrat. Cred că scriitorul, chiar cel care se crede ateu, e strâns legat de un Dumnezeu al adevărului, al justiției, fără să știe, fără s'o spună. Servește ceva, care, în esență, face parte din Dumnezeu.

Este ceva în d-nul Julien Green, curățat de poză și pedantism, drept și înalt, atât de limpede încât trebue să faci un efort ca să-ți dai seama ce vastă febră trebue să închidă acest calm.

LUCIA DEMETRIUS

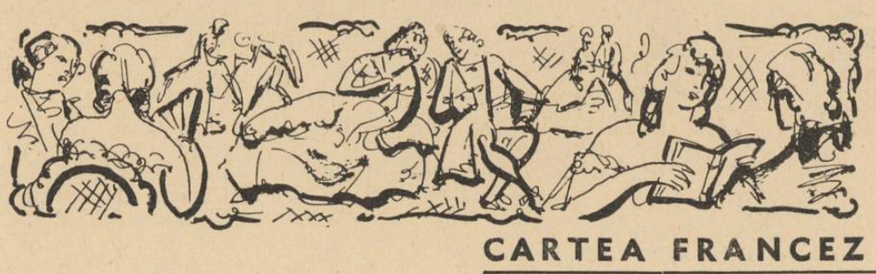

CARTEA FRANCEZA

M-me Claude Aragonnès:

Marie d'Agoult (Une destinée romantique)

(„Hachette" — Paris, 1938)

Studiul biografic pe care d-na Claude Aragonnès îl consacră contesei Marie D'Agoult, una din femeile celebre ale veacului trecut — de o celebritate scandaloasă, e drept — a fost încununat în primăvara acestui an, cu importantul premiu literar „Fémina-Hélène Vacaresco", ceeace va avea ca urmare, datorită atenției pe care o atrage asupră-i, să înlesnească o grabnică și, se pare, definitivă revizuire a acestui interesant „caz".

Pentru că biografia de față, care încearcă să fie ceea ce se chiamă „o reparație" postumă a istoriei, surprinzător de întârziată chiar, se sprijină pe o strictă documentare, aducând în desbatere piese de o valoare netăgăduită pentru revizuirea procesului, cum sunt **Memoriile** eroinei și **Corespondența** între ea și Liszt, recent publicate în ediție curentă, — deosebit de numeroasele mărturii invocate, din literatura timpului, arhive particulare și corespondență inedită.

Marie d'Agoult

Destinul „romantic" al contesei D'Agoult prezintă, cel puțin în prima parte a desfășurării lui, dacă nu și în desnodământ, o asemănare izbitor de pronunțată cu acela al unei alte „nefericite" celebre, eroină de roman aceasta, anume Ana Karenin. Ca să-și poată uni viața cu aceea a bărbatului pe care-l adorau și să-l poată urma pretutindeni, amândouă au renunțat la rangul și situația lor socială, la copii și la intimitatea căminului conjugal, în sfârșit la tot acel sistem complicat de interziceri și îngăduințe urzite pe criterii categorice distingând între ceea ce „se cuvine" și ce „nu se cuvine" și care, fără întârziere și fără cruțare reacționează împotriva oricui încearcă să le înfrunte sau să le înfrângă.

Legătura publică a contesei D'Agoult cu Franz Liszt a fost unul din scandalurile cele mai răsunătoare ale epocii Ceea ce contimporanii ei nu i-au putut ierta, a fost mai cu seamă lipsa de ipocrizie, cinismul aparent al gestului ei, socotit ca o sfidare fățișe adusă regulelor moralei oficiale, încuviințată chiar dacă nu practicată de toți acei severi cenzori de moravuri cari ridicau piatra, în numele acestei morale.

Mărturiile contimporanilor sunt de acord în recunoașterea frumuseții seducătoare și a farmecului personal atât de atrăgător, radiind ca o emanație misterioasă din întreaga ființă a Mariei D'Agoult. S'a căutat în origina ei etnică amestecată secretul acestui irezistibil farmec, — aliaj prețios întrunind „voiciunea spirituală a temperamentului francez cu neliniștea sensualei și visătoarei Germanii", scrie d-na Aragonnès sau, după caracterizarea lapidară a unuia din numeroșii adoratori ai contesei, Emile Deschamps, — „privire germană și surâs francez".

Așadar, se pare că spiritul și surâsul îi veneau dela tatăl ei, vicontele de Flavigny, emigrat în timpul Revoluției din 1789 în Germania, unde se căsătorise cu Maria Elisabetha Bethmann, aceasta fiind răspunzătoare pentru partea de umbră și reverie melancolică din temperamentul fiicei lor. Creșterea și instrucția pe care le-a primit în copilărie s'au inspirat deopotrivă dela sugestiile pe care peisagiul și spiritul diferit al culturii din cele două țări megieșe le puteau prilejui pentru modelarea unui suflet ce părea hărăzit unui destin excepțional.

In atmosfera limpede din Tourraine, unde profilul lucrurilor se desprinde cu o precizie neîndoelnică, tânăra Marie a fost îndrumată de tatăl ei către primele lecturi esențiale: Montaigne, Rabelais, La Fontaine, iar de cealaltă parte a Rinului, în decorul romantic al fluviului și al munților împăduriți, a petrecut ceasuri neuitate, citind împreună cu mama ei fermecătoarele basme ale lui Grimm, înfiorându-se de intrigile și comploturile tenebroase din dramele schilleriene, sau descifrând la pian exaltată de geniul muzicii, pagini de Mozart și Haydn. Un concurs de împrejurări aproape unic i-a favorizat ascensiunea sigură către piscurile cele mai înalte ale vieții sociale și mondene, ale notorietății și strălucirii. Copilăria ei își aducea aminte de zâmbetul luminos al unui Goethe, cunoscut la Weimar și de interesul profetic al unui Chateaubriand, pe care acesta i-l arătase când i-a fost prezentată, ghicind cu intuiția geniului toată generozitatea sufletului și spiritului copilei de șaisprezece ani.

Eroarea, cu urmări atât de funeste, pe care a săvârșit-o Maria este de a se fi măritat — de a se fi lăsat măritată, mai corect spus — cu un personaj șters, contele D'Agoult, pentru care nu simțea vreo înclinare deosebită, — ci numai fiindcă reprezenta un nume și era o partidă dintre cele mai convenabile.

Mediocritatea vieții conjugale alături de un bărbat simplu decorativ, lipsit de acele daruri ale spiritului care o împodobeau pe tovarășa lui de viață nu o puteau ,fără îndoială, satisface pe tânăra contesă. Orgoliul ei găsea în schimb o compensație măgulitoare în faptul de a patrona ca amfitrioană cel mai strălucit salon literar al epocii, prin care au trecut multe din celebritățile artelor și literaturii din acea vreme: Lamartine și Alfred de Vigny, Sainte-Beuve și Lamennais, Eugène Sue, George Sand, Chopin și Franz Liszt, pe atunci în plină efervescență și ascensiune a geniului său. S'au simțit numaidecât atrași unul de altul și curând legătura lor deveni publică.

Părăsindu-și bărbatul și copiii, contesa D'Agoult și-a urmat pretutindeni iubitul ,prin capitalele și orașele mari ale Apusului, pe unde concertele lui Liszt erau tot atâtea triumfuri pentru el.Zece ani au trăit în climatul frenetic al epocii ,răstimp în care dragostea lor n'a fost cruțată de furtunile aprigelor neînțelegeri iscate din ciocnirea unor temperamente atât de pasionate. Inainte cu mult de ultima despărțire, definitivă, pe care nici faptul nașterii celor trei copii în acei zece ani n'a putut-o înlătura ,numeroase au fost prilejurile când, în urma discuțiilor înveninate, nefericita femeie își dădea seama de toată zădărnicia sacrificiului său, de nebunia de a-și fi clădit pe această șubredă temelie edificiul speranțelor ei de fericire conjugală, presimțind că desnodământul final, oricât l-ar fi amânat nu putea fi decât acela de care se temea mai mult. Când a înțeles că nestatornicia este legea sufletului de artist, mai ales când acesta este un răsfățat al gloriei cum era Liszt, a fost prea târziu.

Societatea contemporană a judecat-o cu asprime, copleșind-o de insulte și necruțându-i calomniile cele mai răutăcioase, astfel că vinovăția ei, oricât de gravă, poate fi socotită pe dea'ntregul răscumpărată. O serie de biografii, începând cu aceea a Linei Ramann, inspirată de prințesa Carolina de Wittgenstein, rivala triumfătoare în inima lui Liszt a Mariei D'Agoult, a transmis posterității imaginea odioasă a unei femei cicălitoare, egoistă și stupid geloasă, care nu putea fi nici pe departe asemănătoare cu aceea care se desprinde din lectura **Memoriilor** contesei sau din corespondența cu Franz Liszt.

Maria D'Agoult n'a fost însă numai o îndrăgostită dar și una din femeile cele mai inteligente și culte ale secolului trecut, având spiritul larg deschis, lesne primitor și gustul ideilor generale, cu deosebire exersat în mânuirea celor politice. Colaborarea ei, sub pseudonimul Daniel Stern la „Revue de Paris" și „Le Temps" a revelat publicului un spirit de amplitudine europeană sprijinit pe o întinsă cultură și pe un simț politic excepțional.

Cititorul biografiei de față, care pentru împrejurările arătate are semnificația unui act de dreptate, va fi plăcut surprins neîntâlnind nicăeri lirismul apologetic la care s'ar fi așteptat fără să-l fi dorit ci dimpotrivă, o sobrietate a tonului și o cumpătare a expresiei ce nu puteau decât servi scopului acestei cărți.

NOËLE EDMOND-ABOUT: „Frère jaune" (Ed. Jules Tallandier).

Pentru un tânăr artist debutant în cariera scrisului, faptul de a purta un nume care se leagă, în trecutul literar al unei culturi, de o operă durabilă, poate fi socotită ca o moștenire împovărătoare și o recomandație îndoelnică pentru a-i înlesni pătrunderea în notorietate.

Numele lui Edmond About, pe coperta primei cărți a unei scriitoare, implică pentru nepoata lui o răspundere sporită și riscul unei primejdioase comparații din partea cititorului predispus la o îngăduință cumpătată.

E cel mai frumos merit al romanului **Frère jaune,** — mișcătoarea poveste a unui copil tonkinez — acela de a înlătura dela primele pagini, orice rezerve de acest fel, prin revelația unui talent stăpân pe gama variatelor posibilități de expresie a unor însușiri între cari trebue în primul rând subliniată grația discretă și sprintenă a umorului.

Neuitata figură a „Domnului Ambulant" a cărui filosofie amabilă răspândește cu generositate mierea înțelepciunii practice adunată dealungul peregrinărilor de-o vieață 'ntreagă, ca și paginile de o fragedă sensualtiate, în care copilăria micului Tiou se trezește tulburată la vieața simțurilor sunt mărturii și făgăduieli temeinice ale unui talent dintre cele mai înzestrate.

MIHAI NICULESCU

PRIMĂVARĂ...

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

Vine de undeva un zvon tainic și nelămurit; tainic — parcă de floare ori de cântec.. Pașii se încetinesc în cadența unei melodii.. Primăvară! Primăvară, peste oraș și peste oameni..

Doamna de alături întoarce capul. Se privesc zâmbind amândoi. Și se înțeleg. Cu siguranță se înțeleg. Nu seamănă cu fata lui. Doamna e blondă. Inaltă, cu ochi albaștri, are aninat la haina scumpă de astrahan, în dreptul inimii, un buchet de violete.

A întors capul s'o privească din nou.

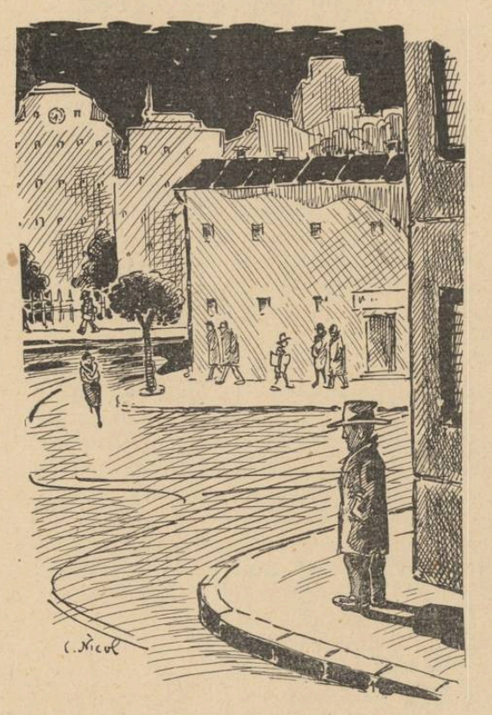

In acelaș timp s'a felicitat singur și sincer: doamna așteptase pe cineva. Sosi un domn cu pardesiul gri; s'a aplecat, sărutând mâna doamnei și în urmă pardesiul gri a prins brațul doamnei. Trecând pe lângă el, i-a surâs ea, ca unui bun prieten. Gândi, pe urma fericirii lor: „fericiți!.. ca și mine, fericiți!"..

Ceasul — 8 fără 25!

Socoti cu voce tare aproape: „Dela birou 5 minute... alte cinci până se îmbracă".. și ca întotdeanua și-o imaginează sosind... Il va zări de departe, zâmbindu-i. Vine cu pas micuț dar precipitat. Printre șirurile de oameni numai ochii au rămas de ea, ochii fetei lui, luminoși ca un far noaptea pe mare și tot ca el călăuzitor corăbiei pe mare..

Ii va strânge mâna, prin mânușa căreia simte căldura pumnului. Va spune el întâiu ceva, să-i facă plăcere sau s'o facă să râdă. Râde așa de frumos... E încă frig și obrajii-i sunt îmbujorați. Clipește des pleoapele, întârzie o clipă privindu-l și deabia în urmă fulgeră pe gura tăiată nu prea scurt sclipirea dinților și mai albi din gulerul de blană al hainei, ridicat până deasupra bărbiei. Fata lui nu are ca doamna cu buchetul de violete, zulufi, pentrucă se piaptănă strâns, în cărare, numai cu o buclă în locul cocului. Are, în schimb, părul șaten închis — și un nume cât ea de mic.

Au trecut zece minute peste timpul hotărît. Alarmat, privește ceasornicul din față. „Da, cine vine 'ntâi așteaptă!.. Uite, aștept... Dar ce-o fi făcând de nu mai vine?" Incă o clipă de așteptare și știe ce va urma. Om foarte curios, spune ea deseori. Și de multe ori îi dă și el dreptate.. Incă cinci minute și farmecul s'a stins!... — cu toate că deasupra Universității, luna, sau tocmai din pricina asta, luna e neobișnuit de mare astăseară și de albă.

Își cunoaște de mult în asemenea împrejurări „programul" și tot pe atât inima. Va fi la început nerăbdător. Apoi, rând pe rând și exact în mișcarea arcului din cadranul ceasornicului îl vor cuprinde; panica, gelozia, furiile, stropi de sudoare pe frunte, tristețea, gânduri sumbre, violența, ura, dispreț pentru tot ceea ce proști ca el au numit prostește „etern feminin" și sexul — săracul Schopenhauer avea dreptate — sexul, nu știu pentru ce, frumos...

Luna i se va părea stupidă; își va plânge de milă și ca încheiere va înjura crunt femeia, toate femeile pământului..

8!

— Iartă-mă te rog, te-am făcut să aștepți..

A spus „iartă-mă" așa de tandru și de dulce încât lui îi este ciudă: a și început s'o ierte.

— Ești supărat, ai dreptate, dar nici eu nu sunt de vină.

— Nuu..., întrerupse el teribil de ironic, nu, eu sunt de vină.

— Nu așa.. Gândește-te și tu, a trebuit să așteptăm pe domnul Popescu dela directorul general, cu autorizațiile de import iscălite. Și ticăit cum e d-l Popescu...

— Pe mine nu mă interesează autorizațiile tale și nici d-l Popescu al tău!

— Cum — Popescu al meu?

— Mie îmi este de tine...

— Și mie de tine ,spuse ea foarte repede și foarte cald; cuvinte în care el recunoscu — vocea rotundă.

— Și de întârzierea ta.

— Dar tu de câte ori nu m'ai făcut să aștept!.. Uiți!.

— Ce-are face?

— Dragă, a fost vorba de șapte jumătate și cine vine 'ntâi....

— Așteaptă!... Merci!...

— Dece vorbești așa? Ești rău și ești nedrept. Cum să fac ce vreau eu? spuse ea cu ochii umezi. Tu încă n'ai putut observa că eu nu fac decât ce vrei tu, numai ce vrei tu.

Inima din el se sbătu altfel ca până atunci.

Ii privi ochii înlăcrimați, mai mari, mai negri.

Aplecase cu gestul ei obișnuit, capul pe umărul drept și degetele care se prinseseră de un nasture al hainei lui țineau strâns o floare. Atunci inima îi dete ghes: „floare pentru tine!"..

Și peste puțin, luna nu i se mai păru stupidă. Fata de alături iarăși fata lui. Schopenhauer — un tâmpit. Și viața frumoasă.

Știau spre casă o stradă mărginașă, pe unde el, poet cu sufletul, mai fusese și alte dăți și unde-i spunea că înfloresc,

primăvara, ciorchini de liliac — mov, cum e amurgul.

— Mov, cum e amurgul.... Ce frumos!.. Spune drept, tu ai făcut vreodată poezii?

El răspunse la bas:

— Siiiigur!

— Ai văzut? bănuiam eu, se încântă ea bătând din palme.

— Da, dar le-am făcut numai în viață.

— Numai în viață?.. Cum numai în viață?

— Uite așa!

Strada era într'adevăr din cele mai lăturalnice dar și sărutarea lui, chiar pentru o stradă din cele mai lăturalnice, prea lungă.. Fata s'a sbătut, a vrut să zică ceva, să-l oprească. „Ne vede lumea"!.... Pe urmă — ce-i mai pasă ei de lume? Lumea ei, numai el. Singur el...

Așa o sărută întotdeauna — „fiindcă are buze moi" — spune — pe gură și nesfârșit de lung. Ei îi este rușine să vorbească, să răspundă, e banal, dar nu-i este rușine să-l alinte în gând: „iubitul meu, dragostea mea, sprijinul meu, inima mea !...".

Curios, mult mai mică decât el, nu se ridică pe vârfuri să-l sărute; ajunge așa mică cum e.. S'a gândit de multe ori și a ajuns la o singură convingere, singură credință: o înalță el. Alăturarea lui, cum să spună?, o face să crească parcă-i mai puternică — nu parcă — cu adevărat e mai puternică.. Când râde el, râde și ea. A început să-i imite gesturile ,felul de a intona unele cuvinte.. Are el o vorbă de predilecție, pe care ea nu o poate suferi, vorba **definitiv** și în orice discuție un gest iarăși definitiv: retează cu mâna stângă făcută lamă de cuțit, tăiș de sabie sau așa ceva, retează scurt, definitiv, așa cum definitiv a retezat și ea într'o zi la birou, fără să vrea, domnului Popescu; și tot ca el ,cu mâna stângă din dreptul pieptului, tăiș de sabie, paloș sau așa ceva...

La început, gestul a surprins-o dar cuvântul nu i s'a părut atât de odios. A surâs, și-a privit mâna îndelung și cu ea așa întinsă și-a mângâiat obrazul, lin, dela tâmplă spre bărbie, ușor; exact cum i-l mângâie el. Acasă toți râd de ea: — „copie fidelă!" — Nu-i pare rău deloc; e adevărat — copia fidelă a lui.

El vorbește puțin peltic, baritonal, cu un savuros accent de gravitate la sfârșitul fiecărei fraze. Intr'o convorbire cu el, cât de puțin ai cunoaște regulile ortografice ,ascultându-l, prevezi, simți, ce mai încoace și 'ncolo, pui la locul lor și punct și două puncte și virgulă — la perfecție... Ea, a început și ea: voce mai joasă, vorba mai rară, mai sacadată. Au dreptate cei de acasă: „copie fidelă!"

Merg amândoi strânși lipiți și le ține calea, luna. Un vânt subțirel le răcorește obrajii. Ea și-a sprijinit capul de umărul lui, potrivindu-și pasul mărunțel după mersul de alături, mai larg, mai rar.

Sunt ale primăverii și luna, și vântul și inimile lor.

Cerul — greu de stele și înalt, mult de-asupra focului nestins și pâlpâitor din ele, curat, albastru și adânc. Sgomotul orașului înăbușit, depărtat de aici, face liniștea stăpânitoare. Pașii lor pe caldarâm și în aceeași cadență, n'o turburâ — o întregesc. Ea nu mai poate vorbi. Nici el. Și nici nu vrea să vorbească, niciunul. Simt amândoi că orice cuvânt ar fi prea sărac, neîncăpător, rece. Ii prinde brațul mai strâns. Ea își cuibărește mâna în palma lui. E încă frig dar le sunt mâinile calde.

O privește pe furiș... „Ce frumoasă e!"... Nimic schimbat ,doar poate ochii. Imprumută noaptea, sub cearcănele care îi înconjoară, o strălucire tare, de antracit și din culoarea lor de peste zi — un maron de catifea, vanilie, castană ori ciocolată ,ard acum ,încins, două lumini negre așa cum ar arde, dacă s'ar putea să fie vii, laolaltă, întuneric, catran și smoală și dacă nu se întâmplă cumva ca întunericul și smoala să fie câteodată mai puțin negre...

Ochii ei râd, întreabă, vorbesc, alteori răspund, suferă, iubesc. Și totdeauna umezi. Cu alți ochi, și-a imaginat-o câteodată, poate n'ar fi urâtă dar nu va mai fi ea. Privindu-i, el nu se înnecă ,cum scrie la carte, în luminile lor, ci se vede mic, mic...

Nu-i cabotin și nici nu dorește s'o amețească cu versuri; mai bine zis nu i-ar conveni deloc ca fata lui să fie ametită cu poezii.

Insă, atunci, n'a mai putut suporta; o privise în ochi până ce începuseră ai lui să lăcrimeze... Poezia a căzut, s'ar spune, aproape singură... Ii deschisese chiar ea, ajutându-i să-și scoată paltonul, îndreptâdu-i o șuviță lângă tâmplă. I-a spus, cu palmele sprijinite cruce de pieptul lui ,desmierdător, că-i foarte dispusă astăzi, că-i voioasă, fericită..

— Iarna... zăpada.. rochia roz.. vezi?.. Și tu.. o! mai ales tu!.. Roz.. m'am îmbrăcat pentru tine.. Și mânicele bufante.. uite... mânecile tale bufante.... de principesă.. ziceai parcă.. ori nu.. nu principesă... domnișoara... domnișoara floare de piersic...

Era înăuntru o atmosferă îmbietoare, plină de ea și de lumina focului într'o sobă de teracotă, din camera aceea mică, mai mult studențească. Lampa cu globul mat, verde închis, pe măsuța ridicată în vraf de cărți lăsa într'o dulce semi-obscuritate locul lor în fața jeratecului. Sclipea în aur iconița Maicii Domnului pe covorul basarabean de lângă sofa și un Verlaine uitat deschis,

pentru „Sagesse", la pagina 17. Afară ningea. Versurile i-au venit în gând fără voia lui. Și fără voia lui le spuse:

...„Dă-mi-i mie ochii negri... nu privi cu ei în laturi, — Căci de noaptea lor cea dulce veșnic n'ai să mă mai saturi.."

— Eminescu, recunoscu ea.

Răspuns, care l-a îndemnat de atunci s'o iubească și mai mult...

STRIGOIUL

de prof. MIHAIL VULPESCU

A fost odată un împărat. Bun era el la suflet şi temător de Dumnezeu, dar nu avea noroc la soţii. Pierduse două neveste şi ce mândreţe de domniţe! Se făcea nunta cu alai mare şi cu mese ce ţineau zile şi săptămâni întregi, şi la lună, la două luni, i se stingea şi soţia. Nu ştia ce să mai facă. Se chibzuia el adesea cu sfetnicii lui. Inălţau şi ei din umeri şi nu găseau ce să răspundă.

Intr'una din dimineţi se sculă şi vesel

şi îngândurat. Visase că par'că un glas îi spusese încet, la ureche: „Să chemi un zugrav vestit şi să-i dai poruncă să-ţi zugrăvească icoana Maicii Domnului pe care să o pui alături de iconostas. Dar sfinţirea ei să nu o faci cu zarvă. Numai tu şi cu cel mai bătrân preot din cetatea ta, singuri să fiţi".

Şi n'a mai auzit nimic.

Nu-i spusese glasul acela, în ce biserică din cetate s'o aşeze. Se gândi el, se răsgândi şi hotărî s'o dăruiască bisericii lui domneşti, unde-i sunt îngropaţi părinţii, moşii şi strămoşii şi cele două soţii.

Aşa şi făcu.

Cu adevărat, zugravul ce zugrăvise pe Maica Domnului o întruchipase în aşa fel că părea vie.

O aşeză în biserică într'o Sâmbătă, după vecernie, fără ca nimeni să ştie, decât el şi cu bătrânul preot Sofronie, bătrân de parcă-l uitase Dumnezeu pe pământ. Era acum lângă iconostas. Preotul citea iar el, în genunchi, se ruga. In faţa Maicei Preacurate pusese şi o măsuţă pentru flori şi pentru Sfântul Mir.

Era întuneric când împăratul şi cu bătrânul preot ieşeau din sfântul locaş.

A doua zi, preotul bisericii şi toţi slujitorii altarului rămaseră uimiţi la vederea unei aşa de frumoase icoane.

Mai trecu un an şi iată că un crainic dela împăratul vecin, Brumă Impărat, veni să-i aducă un cuvânt. Brumă Impărat avea o fată şi ar vrea să i-o dea de soţie, spunea vestea. El, ce nu avea gând rău, nu se împotrivi. Ba în sinea lui îşi zicea: „Bine că se mai gândeşte încă cineva şi la mine, pentru însurătoare". Ii venea greu stingher.

A treia soţie!...

Şi se făcu şi astă a treia nuntă.

Mireasa nu s'ar fi zis că era urâtă, dar avea ceva în firea ei ce o făcea să nu fie ca toată lumea.

Pasă-mi-te, d'aia-şi dădu Brumă Impărat fată mare după văduv şi încă de două ori.

Avea meteahna, că noaptea se pomenea cu ea că pleacă din pat şi cine ştie prin ce încăperi ale palatului o găsea dormind greu ca bușteanul. Din senin rămânea cu ochii aţintiţi undeva, în gol. Aci era tristă ca mormântul, aci era veselă ca primăvara.

In tot amarul lui, împăratul se bucură, că îi născu o copiliţă frumoasă ca o cireaşă.

Bucuria lui însă nu ţinu mult timp, căci venind odată dela vânătoare îşi găsi soţia întinsă pe pat. Crezu că doarme. Ea era moartă.

A dus-o şi pe această a treia lui nevastă şi a îngropat-o lângă celelalte două.

●

Fetiţa crescu şi se făcu mare.

Se îndesau peţitorii la palatul lu işi asta-l făcea fericit.

Dar din nou a intrat tristeţea sub acoperişul casei lui. Intr'o zi, fata aşa s'a schimbat că nu ştia ce să mai facă. Ca din senin se făcuse rea şi în clipele când o apuca acea răutate se repezea ca orbită la cine nimerea, să-l strângă de gât. Omorâse pe o biată copilă, o pisică şi două turturele ce se'nvăţase lângă ea.

S'au adus vraci, doftori şi vrăjitori, dar nimic nu se alese. Se aduseseră şi preoţi, dar nu fu chip să se poată apropia, aşa urla, se zvârcolea şi arunca cu ce-i venea la îndemână.

Veni şi preotul bătrân. De departe, în faţa lui, părea un câine ce se gudura şi tremură de frică.

Când împăratul se apropie de preot, acesta-i spuse:

— Mărite împărate, copila este sub stăpânirea diavolească.

La câte-va zile, o găsi moartă, la fel cum o găsise pe maică-sa.

Se făcu slujba de ridicare a trupului şi o aşezară în tinda bisericii domneşti, în sicriu, până'n ziua înmormântării.

Noaptea făcea de strajă câte un soldat, lângă cosciugul ei.

Dar înainte de miezul nopţii, până ce soldatul să poată prinde de veste, sare din sicriu asupra lui, îl strânge de gât, îl omoară, apoi ca o pasăre năprasnică de noapte se caţără pe ziduri, stingând candelele şi urlând când da să se avânteze spre mijlocul bisericii.

Se chinuia, se tăvălea pe jos, se uita ca beată, cu ochii ieşiţi din orbite, către icoana Prea Curatei şi încet, încet, istovită se retrăgea d'andaratele, până ce, cu miezul nopţii, ce suna în turnul palatului, se aşeza şi ea în sicriu.

A doua zi, când veniră să-l schimbe pe soldatul ce făcuse de strajă, l-au găsit mort lângă cosciug şi galben şi supt era de sânge, cum este o lămâie stoarsă.

Impăratul auzind, de ruşine şi durere, nu veni să se roage la Sf-ta Fecioară decât pe'nserat. Mult îşi ţinu genunchii plecaţi în faţa icoanei. Când să iasă din biserică se uită şi la fata lui, răposata şi groaza îi cuprinse sufletul. Şi îşi zicea: „De-ar trece mai degrabă aste trei zile, să scap de groază şi de blestemul ce mă apasă".

Pentru seara a doua, căzu la sorţ un alt biet soldat, care avu aceeaşi soartă.

Incepu să murmure cetatea şi soldăţimea.

●

Pentru a treia noapte căzu zarul pe flăcăul lui Moş Petru, ce locuia în bordeiul dela marginea oraşului.

Impăratul dete ordin ca soldatului ce va face de pază a treia noapte, la cosciugul copilei, să i se 'nplinească ori ce dorinţă ar avea, înainte de a intra de pază.

— Soldat Vasile al lui Moş Petru, porunc'avem dela stăpânire să ne spui ce dorinţă ai înainte de a-ţi veni sorocul de pază, ca să ţi-o îndeplinim.

— Păi, dorinţa ce am, înainte de a muri, este ca să-mi îngăduiţi, să mă duc ca să-mi văd pe bătrânul meu tată.

— Liber eşti, numai la toacă să fii aci.

Şi a apucat-o soldatul nostru pe străzile ce-l duceau mai în scurt spre bordeiul lui taică-său. Ieşind din cetate, se opri pe marginea unui şanţ, să se mai odihnească. Se gândea. Când, văzu că vin pe drum doi bătrâni, cari cum ajunseră 'n dreptul lui se opriră, unul din ei grăind:

— Bună ziua cruce de voinic. Da ce stai aşa, de par'că ţi-ar fi murit bou'n jug?

— Da' cum vrei să stau, când pentru la noapte am căzut la sorţi, să fac de pază la cosciugul fetei împăratului, strigoaica?

— Şi d'aia eşti aşa de plouat?

— Păi spuneţi zău, par'că, după cum judecaţi, n'ar fi nimic, ai?

— Ascultă, măi flăcău; s'a împlinit sorocul, căci blestemul şi faptul şi-au luat trei suflete. Dar ce-ţi spun eu ţie? Ui'te, ia seama bine:

Când o bate ceasul zece
Deschide-ţi ochii tare,
Să nu scoţi suflare,
Să taci ca un peşte.
Când ceasul va bătea
Ora zece jumătate
Gândurile tale toate
Să ţi le strângi pe ea.
Când ciocanele din ceas
Unsprezece va suna
In genunchi tu vei şedea
Lângă sfânt iconostas,
La Sfânta Prea Curată
Să se 'nalţe ruga ta.

Şi acestea zicând, fără ca să ştie când şi unde, se făcură nevăzuţi moşnegii noştri. Ei fuseseră, pasă-mi-te, Dumnezeu şi Sf. Petru.

O luă pe drum la fugă, fără răgaz şi mai iute ca să ştie când, ajunse la cuprinsul lor sărăcăcios. Taică-său, bătrân şi singur, sta pe o buturugă în faţa bordeiului şi multe lacrimi vărsă văzându-şi feciorul, singura lui rază de viaţă pentru zilele ce mai avea de trăit.

— Ce te-aduce fecioru' taichii?

— Ia, ce să fie, am învoire dela Palat pentru vre-o două ceasuri şi am venit să te văd, că e vorba să ne ducă

departe, în împărăţie şi cine ştie când ne-om mai întoarce!

— Of taică!, bine că nu pot veni să te văd când pleci, că m'aşi prăpădi, băiatul taichii.

Mai vorbiră ei de una de alta, se lăsă flăcăul strâns la pieptul moşului, vărsă o lacrimă pe care numai el ştia de ce şi se 'ntoarse către supunerea ostăşească.

●

Când ajunse la palat, tocă de vecernie. La ceasul de strajă, fu dus în biserică, lângă sicriu, unde-l lăsară singur şi auzi cum încuiau uşa de dinafară.

El ştia dela maică-sa şi dela taică-său rugăciuni. Şi acum, tot ce-i trecea prin minte şi de care mai putea să-şi aducă aminte, le repeta mereu, neluându-şi ochii dela Sfânta Fecioară, ce i se părea că s'a desprins de pe lemn şi par'că-i vorbia. Pâlpâitul candelelor îl vedea aevea, ca nişte ochi ce se deschideau, cşicând i-ar fi făcut semne pentru lucruri lui tăinuite. Chipurile Sfinţilor, în rotogoalele aurite, păreau de veghe ca şi el şi aştepta ca să-i grăiască.

Anevoie suna ceasul sus în turn!

Câte un ţipăt de cucuvaie, în liniştea nopţii, răsuna în ecou, prin ziduri şi unghere.

Când ceasul din turn sună de zece ori în clopot, ca de friguri fu sguduit soldatul şi gândul lui era către Prea Curata, iar ochii îi ţinti pe chipul moartei ce părea că doarme un somn îngândurat.

Anevoios şi chinuitor trecea timpul!

Câte odată era zguduit de groază, dar dac'o fi adormit şi n'o fi auzit sus, bătăile timpului trecut? Bătuse şi ceasul, zece şi jumătate. Mai avea o jumătate până la unsprezece. Când vedenii necurate căutau să-i prindă gândul, cu sufletul la Maica Domnului, se închina şi se ruga pentru a şi le alunga din cap. Câte unele i se înfigeau în minte şi în gânduri, ca ghimpi ce nu-i mai putea scoate. Par'că duhuri rele pluteau pe lângă el. Ii vâjiau urechile. Cu ochii pironiţi la moartă, i se părea că acum îi vie, dar mai ţine ochii 'nchişi şi se gândeşte cum să-l sugrume. Sus, d'asupra cetăţii, ornicul lovia ceasuri unsprezece.

Ca scăpat din lanţuri, dădu fuga la icoana Maicei Prea Curate, se rugă fierbinte şi în genunchi sta la picioarele Ei, cu ochii ţintă către cosciug.

Incet ,ca venind din altă lume, se sculă fata de 'mpărat. Deodată, ca apucată de furii, sări jos urlând. Imbrăcămintea după ea era zdrenţuită şi avea picioare de cal. Ca o pasăre prinsă'n laţ se repezea pe ziduri, pe la candele stingându-le. Mâinile păreau ghiare de zgripţuroaică. Ca vijelia se frământa ţipând: „Mi-e sete, mi-e foame!". Când îl văzu pe soldat se repezi la el. Dar nu putu să treacă de stâlpii din mijloc ai bisericii. I se auzeau copitele bătând pe loc cu furie. Chipul ei dobitocit nu mai era chip de fată. Urechile-i crescuse mari şi lungi ca de catâr. Nasul turtit. Buzele-i erau despicate. Din ochii ei roşii părea că curge sânge. Vrea să facă un pas spre mijlocul bisericii şi urla de durere, căci chipul Prea Curatei o oprea. Intindea braţele ei păroase şi negre, cu ghiare lungi şi ascuţite ca nişte vârfuri de spângi. Bătuse de mult ceasul unsprezece şi jumătate şi ea se zbătea din ce în ce mai năprasnic, ca turbată.

Soldatul ce încremenise în genunchi, îşi făcea mereu la cruci şi simţea că-l părăsesc puterile.

Când începu să se audă sunând miezul nopţii, arătarea părea, cu fiecare bătae a ceasului, să scadă din furie. Cu a douăsprezecea lovitură se auzi sus, în podul bisericii, un troznet ce-i trecu prin suflet ca un sloi de ghiaţă, iar fata se prăbuşi jos, pe pardoseala de piatră. Din firea ei se desprinse a ievea, o arătare, aşa cum o văzuse el mai adineauri, zbătându-se în faţa lui. Era Strigoiul, care'n fuga lui se uita îndărăt la soldat, cu chipu-i de sânge, de groază şi de furie şi pieri în întuneric ca o văpaie ce se stinge.

Se linişti vedenia de vis urît. Sta oşteanul în genunchi şi se ruga mereu la Sfânta Fecioară.

Intr'un târziu, începu să geamă de durere fata ce zăcea jos pe lespezi. Se ridică încet, în gennuchi, plângând şi suspinând amar şi începu să se roage. Se rugă îndelung. Firea ei nu mai era cea de acum câteva ceasuri. Era o fată frumoasă cu adevărat, ce se tânguia şi într'una se ruga.

Când se auzi cântând cocoşul de ziuă, ea se mai smuci odată, căzând jos. Din cele trei morminte ale nevestelor împăratului se auzi ieşind ca nişte bubuituri ce făceau să se hâţâne pietrele de pe morminte.

Iar începu să revină la viaţă fata, întinzând mâinile către soldat, rugându-l fierbinte să vie s'o ajute, să meargă şi ea să se roage şi să se 'nchine împreună cu el.

— Eu de aici nu mă mişc. Dar, iată, mă rog şi eu pentru tine Maicii Preciste, să te ajute să vii până la Ea.

Şi cu cât se ruga el mai cu căldură, cu atât fata începu, mai întâi încet, încet, să se ridice, în genunchi, apropiindu-se de Sfânta icoană. Când a fost ajuns, abia mai putu rosti împreună cu soldatul: „Tatăl nostru", că adormi adânc.

—

Se revărsa de ziuă.

Soldatul se ruga mereu.

De afară se auzi cum paznicii învârteau cheia în broasca uşii, pe care o deschiseră.

Mare le fu mirarea când îl văzu viu pe soldat. El le făcu semn să tacă. O luară pe braţe şi o duseră sus în palat, aşezând-o în patul ei.

Târziu, când s'a trezit, văzu lângă patul ei pe bătrânul preot şi pe împăratul, tatăl ei. Ca venind din altă lume, întreba mereu, rostind: „Soldatul, soldatul!". Când îi fu adus, începu să plângă de fericire.

— Tată, numai credinţa feciorului ăsta sfânt ne-a scos din blestemul ce apăsă asupra noastră. Bătrâne preot, dă sfat tatălui meu, să-mi dea de soţ pe cel ce m'a scăpat din ghiara duhurilor rele.

Şi aşa s'a făcut. Şi a fost o nuntă, pe care o simţi că este nuntă şi împăratul. A venit şi Moş Petru, care văzând pe fie-su în haine împărăteşti, îi zise:

— D'ăştia-mi eşti? Te duceai la moarte bună şi mie îmi spuneai alte marafeturi.

— Păi la ce ţi-aşi fi spus adevărul? Mi-era frică să nu te stingi de durere.

— De, bătrân sunt, şi sunt şi uituc. He! Maica Domnului din Biserica Domnească mi s'a arătat şi mie, acum două zile, dar am uitat să-ţi spun.

— Ea ne-a scăpat pe toţi, spuse împăratul.

Şi mare veselie a fost, mai ales pe poporeni, că auzise şi ei că s'a spart vadul strigoiului ş'al dracului.

Şi 'ncălecai pe-o şea şi vă spusei povestea aşa.

Culeasă de elevul **Georgescu C.Alexandru**, com. Arţari, jud. Ialomiţa, cl. III-a S. N. M. 1937. El a auzit-o dela Andrei Richter, norar tot în comuna Arţari

CRONICA CINEMATOGRAFICA

CAPITOL: O tragedie în zăpadă

Mai toate cinematografele de premieră, speriate par'că de vertiginoasa ascensiune a mercurului în tubul termometric, au închis, rând pe rând, porţile în aşteptarea, sezonului de toamnă, cu filme din belşug şi cu o temperatură mai ademenitoare la spectacole de artă odinioară mută.

Sarcina de-a prezenta premiere cinefililor pe care căldura nu i-a putut goni din capitală, şi-a asumat-o şi în anul acesta bătrânul cinematograf „Capitol", pe care, pare-se, unii Bucureşteni orbiţi de numele celebre ale vedetelor depe reclamele luminoase ale celor trei cinematografe de pe bulevardul Brătianu îl dăduseră uitării.

Câteodată, căldura de afară devine atât de nesuferită, încât, refugiul într'o grădină răcoroasă e binevenit.

Mai ales — cum a fost cazul filmului prezentat de Capitol săptămâna aceasta — atunci când titlurile filmelor sunt atât de îmbietoare, le vine foarte greu Bucureştenilor încălziţi să nu facă o escapadă în cinematograful în care îi aşteaptă „o tragedie în **zăpadă**".

Şi chiar dacă numele de „tragedie" evocă unele lucruri cari au darul să sburlească perii spectatorilor speriosi, celălalt substantiv care aminteşte locul unde se petrece acţiunea, sună, acum, în epoca sprijurilor la ghiaţă şi a asfalturilor topite, atât de neverosimil şi totuşi atât de plăcut în urechea spectatorului ahtiat după puţină răcoare. Deci, — dece să nu mărturisim — am intrat la Capitol dornici de zăpadă cât mai multă zăpadă. Şi în această privinţă am fost oarecum deziluzionat. Căci filmul era englez şi nu american. Pentru americani — cred, un film cu zăpadă s'ar petrece numai şi numai în zăpadă. Şi aceasta, pentru simplul motiv că la Holywood nu există ceeace numim noi nea. Iar cu naftalină cred că se poate uşor umple o porţiune de loc, care se poate apoi uşor numi — nimeni nu se opune — Montblanc. Cum însă regisorul filmului e un englez, deci om serios, el a evitat astfel de trucuri şi ne-a prezentat un film cu zăpadă naturală dar nu atât de multă cât ne aşteptam. Poate chiar tot filmul se resimte oarecum, de o seriozitate, nepotrivită acum în epoca nebunelor filme americane. Jocul actorilor, în unele părţi ale filmului, lâncezeşte puţin. De asemenea i-am reproşa filmului câteva părţi neclare. In general, fără ca să fie „o goană nebună pe skiuri", fără ca actorii să fie dublaţi de „cei mai buni skiori ai timpului" (astea sunt câteva „bombe" ale reclamei filmul este, mai înainte de toate, bine motivat, acţiunea este bine închegată iar în distribuţie se află un actor — Ronald Squire, ni se pare — care împrumută rolului său, afară de câteva accente prea teatrale, personalitatea cea mai potrivită unui om de treabă, care a greşit în tinereţe.

Putem spune că filmul ne pare superior celor în acelaş gen, realizate de Americani. Iar amatorilor de senzaţional li-l recomandăm pentru partea dela urmă, într'adevăr palpitantă.

E inutil, cred, să mai spunem, că după ce-am ieşit dela acest film răcoros, căldura de afară ni s'a părut mai de nesuferit.

Impresionant e jurnalul O. N. T-ului cu funeraliile Reginei Mame. Mulţi spectatori au întovărăşit cu lacrămi ultimul drum al Aceleia ce le-a fost Regină.

TRAIAN LALESCU

Poşta redacţiei

Intre poeziile ce ne sosesc zilnic la redacţie, în număr impresionant, sunt unele care vădesc oarecari posibilităţi şi anunţă — câteodată — un poet. Sunt altele care nu au absolut nimic comun cu poezia deşi rimează, deşi ritmul e riguros. Acestea ne sunt cele mai neplăcute pentrucă timpul trecut cu citirea lor ar putea fi întrebuinţat cu mai mult folos în *oricare* alt mod.

O a treia categorie de versuri, care deasemenea nu au nimic de face cu poezia sunt acelea a căror lectură nu o regretăm, pentru că ne amuză. Ele sunt într'atât de ridicule, încât clipele de veselie pe cari ni le procură nu ştim cum ar putea fi răsplătite. Din când în când, reproducem asemenea versuri, pentru că nu suntem egoişti şi vrem ca şi cititorii noştri să se distreze.

Aceste poezii se bucură, de altfel, şi de o soartă mai bună. In loc să meargă la coş, ele alcătuesc un dosar voluminos pe care stă scris „Dosarul vesel".

Intre ultimele perle ale dosarului vesel, — care este mai multe, cum ar zice un cunoscut istoric literar — trebue să menţionăm una recentă. E închinată lui Eminescu şi cuprinde şi aceste strofe·

Stai printre mii de stele acum
Şi cu privirea ta măreaţă
Te uiţi peste a mării ceaţă
La codrul cel bătrân

Sau:

Murmură izvorul şi te chiamă
Să-i sorbi apa, tu şi iubita
Dar şi a ei viaţă i s'a stins; nefericita
Nici n'a apucat să fie mamă.
Orice comentar e de prisos

Marinel Sârbulescu. — Am primit reportajul trimis. Fotografiile sunt admirabile.

Nici-o pădure fără uscături. — Adevăr grăeşti. Numai că mai sunt şi uscături fără pădure.

Iată de pildă „Hora" dumitale:

Se avântă hora încinsă de dor
Se 'nvârtesc flăcăii împrejurul lor
Stau şi bat pământul
In şold mâna-şi pun
Işi reiau avântul
Ca un om nebun (?!?)

Şi iată şi o *horă*:

Trei paşi la stânga binişor
Şi alţi trei la dreapta lor
Se iau de braţ şi se cuprind...

Decât să scrii o horă *nebună* ca aceea pe care am reprodus-o la început, mai bine citeşte „Nunta Zamfirei" a lui Coşbuc. Citeşte cât mai mult şi cu atenţie. Scrii că nu ai încă douăzeci de ani. Timp, aşadar, ai berechet. Pe la 30 de ani încolo, când vei fi acumulat o seamă de cunoştinţe, când te vei fi luat de piept cu viaţa, s'ar putea să ai ceva de spus, cine ştie... Atunci poţi să scrii versuri.

Ana D. A. — Scuzaţi eroarea tipografică. Prea multe diminutive. Poezia nu poate fi publicată. Pentru „Sacrificiul" vom sacrifica în săptămâna aceasta un ceas şi vă vom răspunde dacă soarta lui va fi să apuce altă cale decât poezia.

Val. — Ce e „Val" ca valul trece. Dar e primul val care trece... la coş. Genul e dificil. Nu vă sfătuim să persistaţi în el pentru că e aproape epuizat.

Literat-Caracal. — Lăsaţi pe alţii să constate că sunteţi într'adevăr literat. Nu vă recomandaţi ca atare pe cartea de vizită, pentrucă vă contrazic versurile d-voastră:

Statui voevodale răstignite
Sub strălucirea cerului de steme.

Sau:

Şi spezi lovind de pavezi răsună.

Menţionez că pluralul dela spadă face spade nu spezi. Unui *literat* nu i se permit asemenea greşeli.

Şi totuşi, sub noianul de vorbe se ascund şi câteva idei şi sentimente. Dacă vă hotăriţi să înlăturaţi neghina s'ar putea ca în curând să aveţi o recoltă poetică de calitate.

Gheorghe Codru —

Sunt trist şi 'n calea-mi de umbre pătată
Mă uit înapoi şi-mi văd anii
Ii număr pe deget *şi iară*
Mă'ntreb dacă'n lume nu-s toate minciuni.

Minciuni vor fi toate în lumea asta, „de umbre pătată". Dar cea mai mare minciună ţi-a spus-o acela care a afirmat că versurile dumitale pot fi publicate.

r. st.

Câmpina, oraș de parafini și serafimi

de SIMION STOLNICU

CU BIRJA PE PODURI DE FER

Există o Cîmpină sub nori elementari, cuminți de stampe. Intîi o așezare de mocani sîrguitori cari nu prea trăiau de pe urma subsolului muntean. Hanuri contemporane cu alte zăpezi... Cîteva puțuri primitive de țiței. Acestuia nu-i ieșiseră pe atunci porecle posnașe ca „Aur negru", „Sînge al pămîntului", scornite prin redacții. Va fi avut el, totuși, în Prahova legendele și cîntecele-i firești. Multă vreme „Aurul negru" n'a fost bun la altceva decât să ungă buccelele carelor.

...O hurducăială a trăsurii pe un pod înalt mă face să închid scoarțele grele de monografie mentală. Intr'un loc betonul e găurit și se vede, prin plasa armăturei, jos de tot, apa repede cu cioburi sinilii.

— Ziceți că mergeți la domnu' Țiței — întrebă la o cotitură birjarul.

— Da, moșule.

— Spuneți-mi la care dintre ei, fiindcă „Țiței" sunt trei frați.

Brrr. — Admiteam țițeiul sfânt, antropomorfizat. Că s'a întrupat în mai mulți zei, nu putea concepe mintea mea monoteistă. La urma urmei, tot am priceput, fiindcă Frații Țiței sunt croitorii cei mai vestiți ai orașelului.

SONDELE ȘI PRESTIGIUL CLIMATERIC

Sondele.... Triste vestale cu glas de cățele, ca în infernul de tuș al lui Mac Constantinescu. Peisagiu zdrențuit, vitriolat. Pentru el se frînge inima poeților. Nimenea nu suspină cu ei. Cîmpina rămîne un oraș climateric de primul ordin. Gîștele se morfolesc prin bataluri și duc trai foarte plăcut. Comitem greșala profund obiectivă de a asocia anumite decoruri anumitor vietăți... estetice. Eu am cunoscut un păun care mărturisea că se simte tot atît de bine printre straturi de ceapă verde ca și prin petunii.

...La rîndul lor, caprele se adapă prin iazuri cu scursori de păcură. Astfel și-au cănit, până și cele mai tinere, țăcăliile.

— Nu se otrăvesc ? — am întrebat pe un păstoraș.

— Le face bine la plămîni, altfel n'ar bea ele — a fost răspunsul băețaș

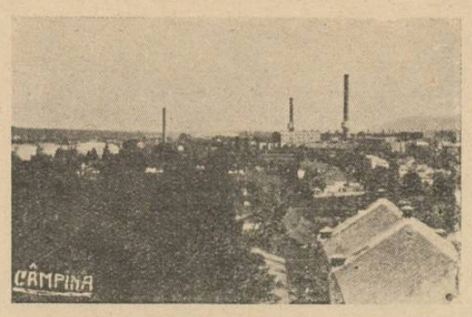

Câmpina, vedere generală a rafinăriei

ului rumen, înfipt ca o pană într'un „plein-air" de Grigorescu.

VEDERE GENERALA... EVOCARI SIMBOLISTE

Scot carnetul și declamator în ritmul roților (trăsura am schimbat-o cu chervanul visat de marele pictor) recitesc începutul meu de reportaj ticluit .. în tren :

„Inconjurată de văi care primăvara se umplu de verdeață și flori, sus, pe un platou restrîns, Cîmpina știe admirabil să facă economie de spațiu. Are deci, loc pentru piețe, bulevard, mahala, industrie, aeroport. Toate sunt atent construite să încapă în „Rücksak"-ul acestei zglobii excursioniste în eternă pregătire s'o ia rasna spre Nord pînă'n Bucegii strălucitori sub pudra azurului...". A fost primul efect, romantic al fugei de sub canicula bucureșteană. ...Tot oraș de provincie. Tot dintre acelea care se pot rezuma într'un vers de Laforgue :

„Un chat traverse la place"

Primărie masivă dar cu un ochiu bonom : orologiul. El arde lumina după cadran, dela orele 9 seara, în sus, mai mult pentru cheflii solitari. Un liceu de băeți și altul de fete, a căror construcție de mult pornită, merge și azi în ritm cu a Muzeului de Artă Națională din București. Totuși au funcționat neisprăvite... Notele rele precum și ciorile se înmulțesc în orice confort. De-alungul bulevardului o inegalitate amuzantă. Case roșii cu turnuri de cetate a Hotinului în trandafiri grimpanți, blockuri și coame de burg medieval.

La un capăt, sediul societății „Electrica", unde un poet se osîndește pe

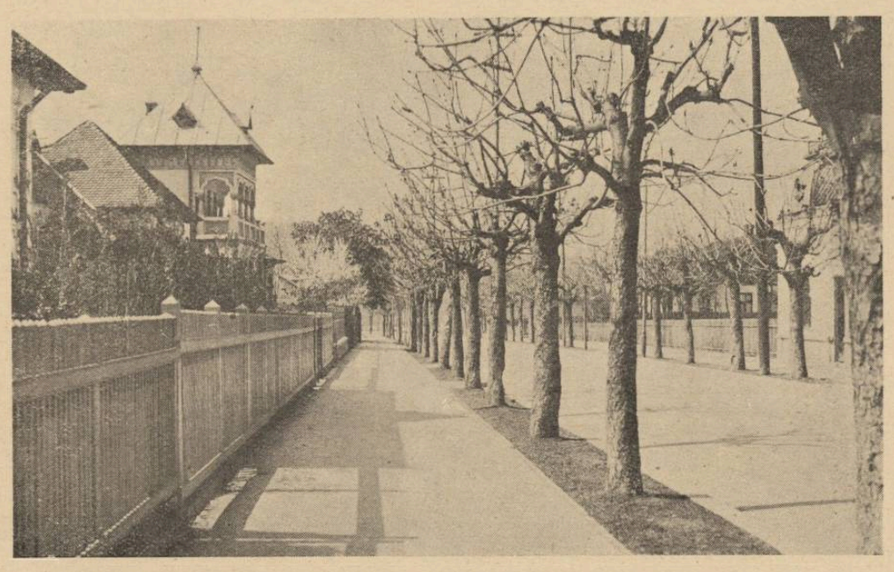

Câmpina, Bulevardul Brătianu primăvara

borderouri, este învăluit în dungi de cărămidă presată. Aceasta-i dă — cu sau fără voia arhitectului — moliciuni de zidărie bizantină.

DRUMURI VECHI ȘI NOUI SPRE CIMPINA

Multe, pe alese. Afară de unul : cel îngropat sub asfaltul șoselei suedeze, mîine poimîine autostradă. Pe acela, venind dinspre Ploești, prin zăduful infinitelor zile de vară, au poposit, Hajdeu, doctorul Istrati, Neculai. Era pe atunci un salt eroic să ajungi pînă la hanul „Movila vulpii". Altul de acolo până la „Ale două cîrciumi" strejuite pe colina ușoară, de un vast careu în piatră, peste șesul putred de mister haiducesc. La „Ale două cîrciumi" erau cumpene multe și jghiaburi multe. Lung popas de cai și dialecte.

Filologii și artiștii au tras acolo murgii de urechi, și-au făcut cruce și au pornit iar pe drumul monoton punctat cu troițe oblonite. La coborîș, în pitoreasca fractură de dealuri dela Bănești, unde te întampină și azi cu plin Anișoarele istețe, fetele ploilor, frumoase, călătorii au luat o țuică, prinzînd curaj la... „Cuvente den bătrîni".

DRUMURI PRIN MORMINTELE ALEȘILOR

...Sunt drumuri spre sufletul cîmpinean, cari pornesc din mormintele Aleșilor, pe sub cîrtițe și conducte de oțel pline de trosnete sinistre zi și noapte. Drumuri adînci de liniște, răspunzînd ori între sfincșii de marmoră senină ai castelului Hajdeu, ori într'o vâlcea, prin horbota romăniței de zumzet solar din minunata pădure a Voilei. In colinele Voilei sufletul clasic al lui Grigorescu și-a găsit expresia. Ca și templul divin al sunetelor din imnul lui Schiller împletit cu Simfonia IX-a, Voila, templul paletei grigoresciene se refuză, dela intrare, celor melancolici, celor cari n'au prieteni și cari nu iubesc. Optimismul colinei voiliene îi alunga. Din fericire piatra are vedere spre ea. Se recunosc, în acest colț de natura, înseși liniile unui anumit tablou dela pinacotecă.

Mai jos, cisternele albe, stomacurile filistine din elegiile poeților de inspirație petroliferă.

Cîmpina, orășel de parafini și serafimi, înalță fruntea-i de fecioară — Voila — deasupra teluricului. Ea vrea demult să-și regăsească truverii, să uite că un ideal semit, dar vechiu, se sufocă sub strîngerea matematică a miilor de conducte. Șerpii cu sînge gros dar bun conducător de sunet și înțelepciune nouă...

LUME NOUĂ. SUCURSALA VALSULUI VIENEZ

Din vâltoarea indescriptibilă de fum produs cu prilejul incendierii sondelor și cisternelor, în ajunul ocupației germane, umbrele glorioase ale trecutului s'au trezit în buimăceala unei lumi noui. Tulpinile fagilor au păstrat, ani de-arândul, vălul cernit, așa de deasă a fost noaptea care a ținut o săptămână, după foc. Numai anii au spălat de funingine paradisul Voilei și seraful Grigorescu s'a putut reinstala într'însul... O lume nouă de funcționarism cosmopolit. Lefurile grase au creiat burghezi gentilomi. Străinii blonzi din societățile petroliste au importat, pentru salcâmii Cîmpinei, privighetori de Walzertraum. Prinurmare, preocupări de știință și artă. Funcționari cu patru clase liceale se închipuiau geologi din momentul când vedeau melcișori preistorici la săpături și lăcărituri. Alteori apăreau odată cu melcii, veleități de eseiști. Lumea asta privea nedumerită, picată din nori, pelerinagiile la monumentele istorice, organizate de Bucureșteni. Dascăli din vremuri bune, Scripcă, Oproiu ș. a., își furișau printre pelerini entuziaști, evlavia pentru trecut. Localnicii gustau, în genere, mai mult meetingurile dela crucea lui Aurel Vlaicu. In cultul pentru el s'a manifestat mult, cred, ancestralul sânge mocănesc.

STATUI CU PONEY ORI CU... TRANSFORMATOARE

Grigorescu are un bust de bronz la un colț de stradă. Preocupați de sport și valsul politicianismului, oamenii nu au observat, timp îndelungat, că în fața figurii imortalizate, se află un mare transformator electric, ascunzând-o vederii trecătorilor. La protestul presei, transformatorul a fost ridicat. Bunul simț al edililor s'a redeșteptat subit. Un monument al eroilor fusese abia desvelit într'o piață. Edilii au băgat de seamă că în proporție cu calul, soldatul călăreț era prea mare. Au dat ordin să fie reînvelit. Mulți ani a stat așa. Te așteptai să-l vezi ieșind buimac, de sub pânză, pe vagabondul Charlot, care într'un film își găsea culcuș sub învelitorile statuilor neinaugurate. Statuia, în cele din urmă fu măturată, iar în locu-i, municipiul, și-a instalat o drăguță autogară. Asta a fost „soluția" spiritului critic care, un moment înainte, părea să anunțe zori de eră nouă în mentalitatea oficială din Câmpina.

DOI LAMPADOFORI : LIBRARUL ȘI TIPOGRAFUL

Librarul se numește Crăciun și a făcut servicii neprecupețite cărții din teascul românesc. Prin eforturile de a alimenta și pătura cosmopolită a orășelului, a binemeritat, fără să se gândească poate, din partea câtorva puri intelectuali români. Le-a înlesnit dublul oxigen cultural.

Al doilea lampadofor, are și o nuanță de martir. El este modestul tipograf Gheorghiu care a imprimat ziare locale, și a suportat chiar dușurile scoțiene ale năsdrăvăniilor grafice de avantgardă suprarealistă. Intre revistele și ziarele apărute la Câmpina se pot menționa : „Ecoul Prahovei", editat de C. Iliescu ; „Câmpina" și „Strada" editate de Al. Tudor Miu ; „Gazeta Câmpinei" editată de G. Löscher. Pentru obiectivitate, deasemenea, „Urmuz", revista lui G. Bogza.

CÂMPINA GEOMETRIZEAZĂ

Farmecul rustic al împrejurimilor orășelului, e pas cu pas urmărit și stârpit de geometria industrială. Conductele negre, unsuroase, s'au întins pe dealuri, prin mărgăritărel, ca brațele unei muiatre. Păstorii lui Grigorescu au devenit sondori de cari te sperii când apar și dispar împăcuriți, în amurg, după stufișuri. Îți dau iluzii de tam-tam-uri africane. Doar mierla mai poate fi idilica în preajma instalațiilor de puțuri canadiene. Chirovnicul, agerul conducător al săpăturilor, n'ar pricepe nimic din mila poeților pentru pământul acesta ulcerat, oricât i-ar fi spusă în graiul său. Pe nesimțite, însuși asemenea om din popor a evoluat dela impresionism la spiritul geometric. Ciudat ! In fața chirovnicului cu aspect primitiv, te simți, întârziat, extrem de liric. Dar lutul crispat, însângerat de scursori bituminoase, ca o pânză de Delacroix, te înduioșează din ce în ce mai puțin. Dacă te prinde noaptea pe-aici, găsești pretutindeni, în resturi de dumbrăvi, lumină electrică și melodie care să-ți alunge urâtul. Bizare prelungiri de parcuri unde n'ai să întâlnești histrioni ai amorului. Melodia este ritmică numai de metal : o lume apusă, înghițită de geologie, șoptește taina ei copleșitor. Din mormintele celei mai vechi lumi cu brățări de melcișori preistorici, cresc tulpine sonore de metal. E mult mai grandios decât a muri și a te transforma, în limitele unui secol, în fire de iarbă.

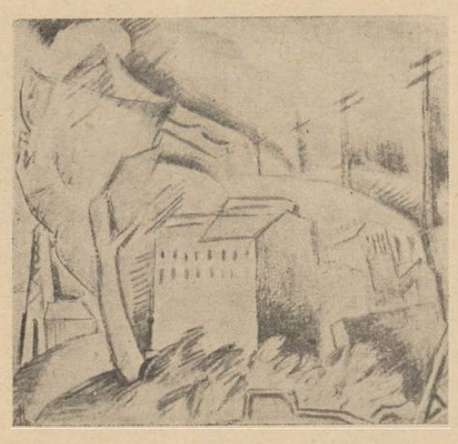

Desen petrolifer — A. Kessler

Smuls dintr'un humanism obscur, perimat, te simți înviind cu lumea ancestrală, desrobit prin știință, cu ochiul peste veacuri viitoare. Crești, parcă, după liniile unui tablou de Lhote.

DIALOGUL MOTOARELOR

Soc — soc — pif ! Soc — soc — pif ! Paf ! ! ! ! Prin câțiva băeți îndrăsneți, Câmpina a răspuns la apelul literaturii de avantgardă a cărei prăbușire a fost, mai târziu, ...verticală. Futurismul, experiență aliterară chiar la origină, în Italia, cu Marinetti, Sofici, etc., a prins în angrenajul său și câțiva scriitori români. Ignorând, probabil, esența mai mult politico-culturală a acestei experiențe, tinerii noștri s'au asvârlit cu avânt în vâltoarea ei internațională. Câmpina industrializată oferea un material poetic original suprarealiștilor, forme sugestive pentru energiile subconștiente. Prin derogare dela sensul primar al futurismului, tinerii poeți de la Câmpina ca St. Constantin, Al. Th. Miu, căruia onomatopeea de mai sus îi aparține, ș. a., au dat poeziei lor o nuanță de tristețe proletară. Creiația lor este interesantă prin diversitatea efectului ce mediul de coșmar technic ori de șomaj l-a resfrânt asupră-i.

UN MENAJ POETICO-JURIDIC

Departe de vălmășagul egoist, de busculada Bucureștilor, provincia prahoveană aduce ofrande pasionate și perseverente pe altarul muzelor.

Domnul subprefect comite volume de epigrame sub orice regim, iar d-l judecător debutează cu o culegere de versuri lirice la 40 de ani. D-l magistrat se numește Horia Bottea. In casa d-lui de la Câmpina, îmi citește din recentele-i „Game" care nu se simt obligate să fie petrolifere. D-sa conciliază cu multă eleganță neologismul cu termenul neaoș. Din robă poetul poruncește cuvintelor să jure, pe cruce, că nu se vor încăera.. caz tipic: a scris primele poeme după vârsta de 35 ani, deaceea gamele sale au contrapunct.

D-na Bottea, de origină maghiară, și-a îmblânzit perfect ochii albaștri ca să poată orna un cenaclu literar românesc. In sfârșit, un menaj poetic al cărui „alter ego" este sfântul Codex.... Prin fereastră se profilează un strașnic peisaj industrial: Rafineria. Nicio plantă în

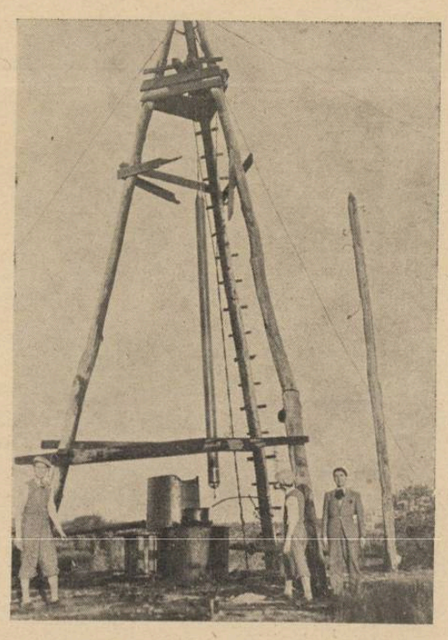

Un puț de petrol în faza licăritului

cadrul țevăriei în formă de uriașe calorifere suspendate printre furnale.

A, dincoace de geam înflorește Dorina. Campioană de patinaj la 10 ani, fetița este antiteza părintelui ei mai puțin grăbit.

EXPOZIȚIE DE PICTURĂ

Vreo 20 pictori din diverse orașe provinciale și-au reunit operele într'o expoziție la Câmpina. Combinație destul de practică dar operele în majoritate par concepute în spirit fotografic. Un amator comentează în fața unui portret:

— Are ceva flamand....

— Exact — răspunde iute, pictorul delegat la expoziție. Arată apoi câteva „marine" fioroase.

— Sunt de mine. Eu sunt pictorul X. Am expus mai mult în străinătate. Să vedeți ce frumos scriu revistele despre mine..

Este tot atâta mare în pânzele sale cât cer albastru în uniformele de jandarmi. Naturi moarte în toate genurile; una dintre ele cu pești fezandați după semnalmentele aripioarelor roșii pe

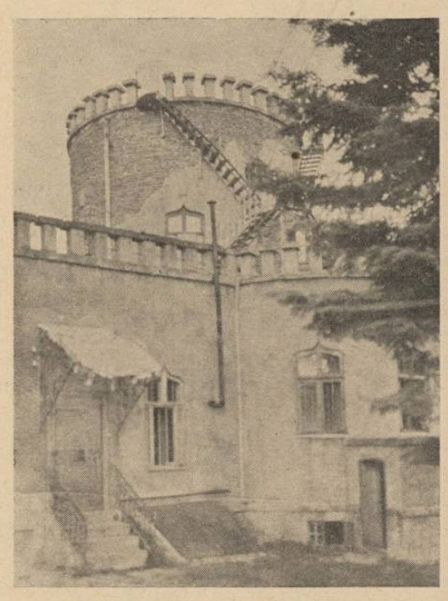

Un aspect al castelului Hașdeu (Scara turnului)

pântecele gălbui. Prețuri imense. Un înalt funcționar nazalizează extaziat:

— Domnule, ador arta. Dar ca să iei azi artă în casă trebue parale multe. Dacă nu le ai? La noi titlul e mare, leafa mică.

La urmă un cerber slinos te înhață de mânecă să plătești catalogul capodoperilor, pe care l-ai șifonat.

— Cinci lei !...

— Suntem Presă....

— Nu mă interesează!...

Noroc mare că expozanții aceștia fac turneu. Inaintea durerosului adio, le-aș recomanda chervanul lui Grigorescu. E mai sigur. Nu li se va deteriora creiația în deraieri de trenuri. Apoi au șansa de a face un voiaj mai îndelungat și departe de anumite morminte.

FINAL INCHINAT UNUI AMIC ALITERAR

O trăsură cu doi cunoscuți, gazetari și poeți dela București a stopat în mijlocul străzii. M'au chemat. Ne spunem confraternele civilități. Librarul, zâmbitor, ne flatează din pragul prăvăliei:

— S'au întâlnit scriitorii!...

Confrații mă invită la o sondă cu bere. Refuz. Am lângă mine un fost coleg de cămin studențesc, un prieten aliterar. Nu mi-aș părăsi prietenul în numele nici unei bresle din lume! Il reiau de braț și mergem la „Agneta" cofetăria intelectualilor. El mi-a văzut numele în Universul literar și mă felicită, dar:

— Un secret — spune el în dulce surdină — am o rugăminte pentru tine. Sunt o natură ciudată cred, nemaiîntâlnită. Mă amorezez de mai multe fete deodată. Ar fi cazul să mă treci într'un roman, mi-ar face mare plăcere...

Semnez... în alb. Prietenul mă conduce la dânsul, îmi dă șerbet sub teii patriarhali.

— Greu am să mă despart de lucrurile acestea, după ce-mi iau doctoratul în drept. Lucrurile sunt.... sunt prieteni, dar prieteni din aceia cari nu trădează.

Adevărul simplu din ceiace spune el ,lipsa orgoliului de expresie și a fricei de loc comun mă impresionează.

Amicul meu aliterar este sufletul Câmpinei rămas ingenuu. Deasupra capului său tânăr văd o aureolă de nori simpli, cuminți, din vechile stampe. Se'nțelege cui am spus „rămas-bun" mai la urmă.

POEM

M'ai legănat, mamă, cu piciorul
Și'n copae, flori mi-ai pus căpătâi,
Iar în suflet, mamă, mi-ai pus dorul:
Pe calea vieții, visul cel dintâi...

Candelei ce-a luminat bordeiul
I-ai dăruit taina cea mai sfântă,
O nostalgie, suspină teiul
Și-apoi ursitoarele o cântă...

In suflet ai adulmecat zarea,
Și tăcerii florilor din luncă
Le-ai cerut s'aducă ursitoarea.
Boarea nopții a lovit în stâncă,
Cerul, zânelor le-a 'nchis cărarea
Pe care o mai cat și astăzi încă
Pe drumul ce-i zice alinarea.

BOGDAN-ȘUȘALĂ

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

26-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIA... BIII...

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
nscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 26
SAMBATA 13 AUGUST 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Variațiuni pe o temă veche

Funcțiunea liberatoare a artei a fost de multă vreme recunoscută. Aristotel recomanda spectacolul tragediilor ca pe o terapeutică necesară higienei morale și sufletești a fiecăruia.

Dar pentru artist, prilejul liberării prin artă ascunde o primejdie pe care n'o întâmpină simplul muritor, și anume: liberarea de un conținut sufletesc apăsător, prin modelarea lui în forma obiectivă a expresiei artistice poate face loc uneori unei alte obsesii, apăsând la rându-i cu puterea de înrâurire a tradiției pe care o exercită opera creată asupra creației viitoare.

Plagiatul se pedepsește, dar autoplagiatul, datorită și unei toleranțe uimitoare, se practică cu o libertate care depășește de cele mai multe ori limita îngăduită a stilului propriu.

Scriitorul este mereu îmbiat să profite de acel „elan câștigat" a cărui ispită și-o interzicea André Gide în timp ce scria Les faux-monnayeurs, chiar dela un capitol la altul. Ne jamais profiter de l'élan acquis **înseamnă refuzul de a se lăsa atras pe panta facilității și a îngăduinței ușuratice cu sine însuși, căreia numai o superioară conștiință artistică îi poate rezista fără teama unei stânjeniri a ritmului de creație.**

Fără teamă, pentrucă legea interioară a creației artistice isvorăște, în cazul celor posedați de vocația scrisului, din nevoia neînvinsă de a se depăși, prin încercări repetate, năzuind atingerea unui ideal de perfecțiune dorită cu acea putere de transfigurare niciodată descurajată, a focului sacru lăuntric.

Cântarea care n'a fost spusă
E mai frumoasă ca oricare

— exprimă prestigiul unic pe care-l exercită asupra artistului creația necuprinsă încă în expresia ei comunicativă și față de care, opera elaborată nu reprezintă decât — ca pentru Mallarmé, — études en vue de mieux.

Intre obsesia operei create și mirajul celei închipuite numai, încape toată dulcea suferință mângâetoare a artistului. Prezența ei — numiți-o chin prometeic sau demon lăuntric al perfecțiunii — înzestrează opera poetului cu un timbru grav care nu poate scăpa auzului deprins al cititorului de versuri.

E o suferință mai rodnică decât orice bucurie și sufletul aceluia în care s'a adăpostit se umple de recunoștința harului revărsat asupra-i, ce i-a fost dat lui să-l împartă și celorlalți.

Poetul știe asta când spune, mângâindu-și vulturul care-l sfâșie:

Durerea noastră-aduce cald și bine
Celor hrăniți cu jertfele din noi.

Ca orice poet, a avut și Goethe vulturul lui, pe care el a știut să-l domesticească atâta cât și când era nevoe. Dar alții, tot lăsându-l să se amestece printre orătăniile din ogradă, îl fac să piardă gustul zborului planat pe înălțimi și ajunge că nu se mai deosebește de curcile și rațele cu care ciugulește împreună, din aceeași strachină.

— n —

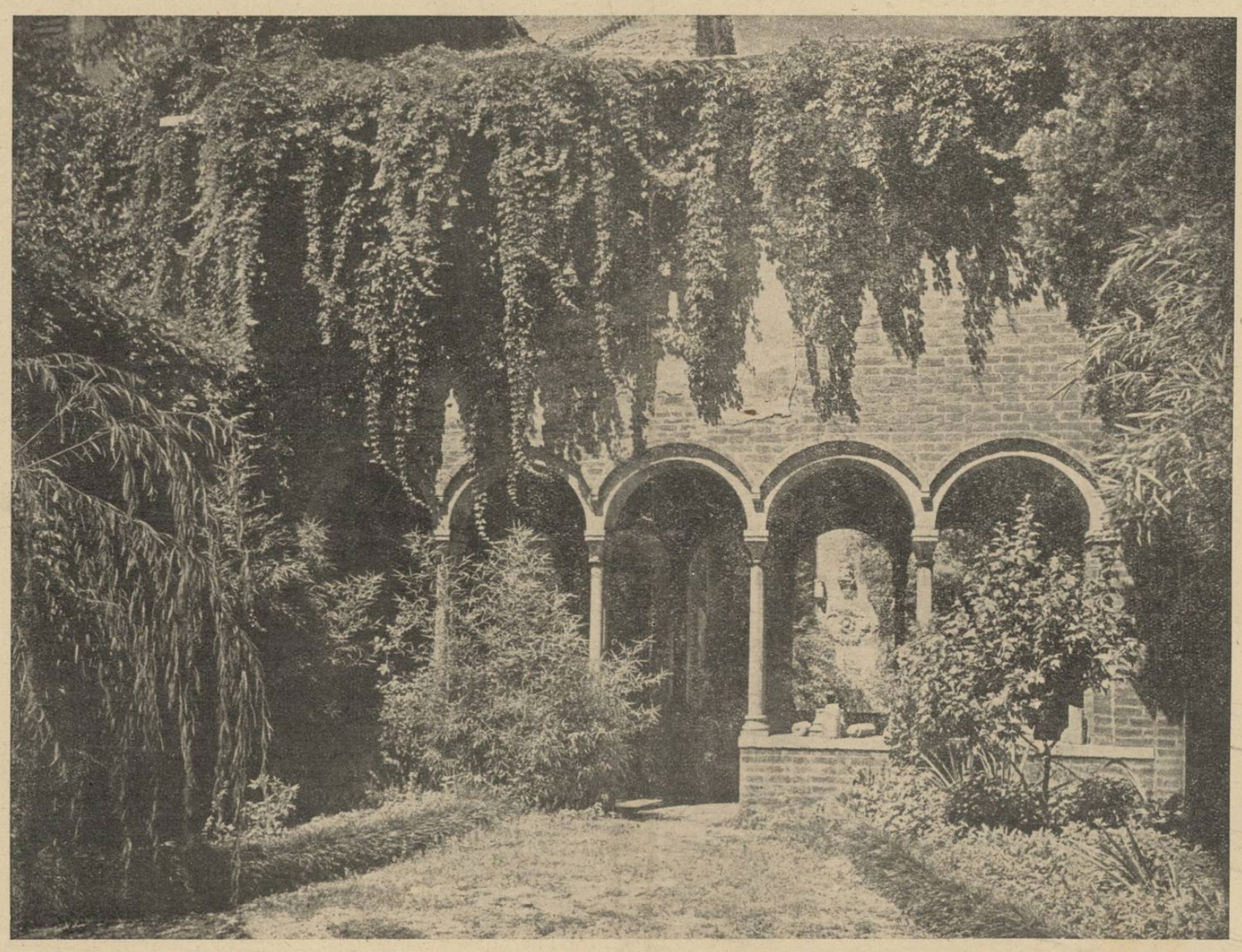

Verona — Mormântul Julietei

CE ESTE POESIA?

de MIHAI MOȘANDREI

Fără îndoială sunt la ordinea zilei probleme politice și economice, probleme sociale, de ordin intern și internațional, de un interes mai grav și mai imediat, decât motivul pentru care o stanță poate fi mai frumoasă decât alta, pentru ce un vers are deasupra lui acel polen de un autentic lirism ce îl face nemuritor și pentruce un altul nu e decât pură proză versificată.

Dar totuș nu trebuie prea ușor uitat faptul că orice civilizație a început în clipa în care aceste nevoi economice, fizice am putea spune, au încetat de a fi prea acute și actuale.

Dacă nevoia cărnii și a stomacului și-a exprimat existența ei în mod aproape permanent prin revoluții și războaie, spiritualitatea popoarelor, sub forma ei cea mai superioară artă și știință, a dus-o către iubire de aproapele său, spre unanism și real progres omenesc.

Acolo unde versul își face auzit timbrul lui de simpatie totală, bubuitul tunului și torța incendiară își sting flacăra lor ucigătoare. Omul, oricât a putut birui pe dușmani, oricât a putut cotropi pământuri ce nu erau ale lui, nu s'a putut emancipa în adevărata omenie decât atunci când, furat de un vis între două bătălii, a putut scrijela pe fildeșul unui elefant sau mistreț, conturul unui zimbru sau pește-fetiș. In acest desen și în această poezie, încearcă să permanentizeze misterul naturii, al sufletului omenesc ce începea să se nască.

Omul, fără umbră de îndoială, e mai puțin acolo unde nevoile lui carnale îi dau ghes să construiască mașini nimicitoare, decât acolo unde sufletul lui, descoperind o unanimă simpatie față de creație se descopere pe el, vibrând o coardă de rudimentar instrument, sau bâlbâind primul vers legănat.

NEVOIA DE POEZIE

Dar nevoia de a face sau mai cu seamă de a asculta poezie e oare ea atât de imperioasă?

Răspundem fără nici o șovăială, printr'un categoric **Nu.**

Foarte mulți dintre noi se acomodează azi fără poezie mult mai bine decât fără o serată de dans sau un joc de poker, sau o seară petrecută la cinematograf.

Lipsa unui roman, fie el chiar polițist, se simte deseori mai mult decât nevoia cetitului unei frumoase stanțe.

Sunt și azi multe țări unde se scriu și se citesc foarte rareori versuri. Se simte oare nevoia la toți oamenii pământului de lumină electrică, de autostrade, de avioane, sau chiar de trenuri?

Orice nevoie rafinată, nu e creată decât de un rafinament al sufletului sau al trupului, și chiar atunci când încetă să mai existe, sau n'a existat vreodată, se poate crea această nevoie.

Nu oare în aceeași lumină poate fi privită azi poezia față de marea bună-voință a Ministerului de Instrucțiune publică, ce prin dispoziții de ordin administrativ, o recomandă profesorilor și autorilor de manuale didactice?

Dar nouă poeților ne e tare teamă, și cu siguranță am fi cei dintâi a înfiera această dispoziție de ordin cultural, dacă din o rea și greșită înțelegere a ceeace trebue să fie și e poezia, s'ar face prin prea multe analize omorâtoare ale poeziei chiar, o nouă tortură pentru elevi o nouă oră pentru care dispensele medicale, n'ar fi acordate. Rolul poeziei e tocmai acela de a exprima: „le non-dire", „le non-usage", acel inexpugnabil capriciu sufletesc, îndărătnic oricărei anchete critice, realiste, și pe care prea multă lumină îl voalează, întocmai precum soarele emulsiunea dupa o placă fotografică.

Rolul poetului e tocmai să exprime ceea ce proza nu poate exprima.

Să le-o facem dar dragă școlarilor, așa cum le-am face prietenia cu audiția unei viori de Enescu, așa cum i-am interesa de misterul unei păduri, de nevoia unei rugăciuni. Poetul care ar mâhni un suflet de adolescent, tocmai pentru care scrie, ar putea fi asemuit cu o mamă ce face să se izbească propriul ei copil, pe care vrea să-l învețe să meargă.

Fiindcă nu e o greșală dacă am afirmat, că poezia, întocmai ca și credința, ca și muzica, face parte integrantă din sufletul multora din noi, dar nu al tuturora.

(Urmare în pag. 2-a)

Traducerile

Nu traducerile de propagandă, din românește în limbile streine culte, ca să fim cunoscuți și prețuiți. Și nici traducerile din capodoperele universale, în românește pentru o instruire a publicului mai amplă. Ci traducerea în sine, ca muncă literară, ca exercițiu trudnic și rareori încununat cu succes decisiv. Ca producție literară traducerea are o soartă delicată.

Deobiceiu, casna în sine a interpretării contează și supunerea atentă la asprimile ei constitue un fapt de cultură. Nu pornești să traduci decât în urma unei asimilări, atât tehnice cât și spirituale, a conținutului. Și în fața frumuseților originale, temperamentul artistic poate înflori deopotrivă, iar gândul că pe marginea aceleiaș fraze, dealungul epocilor de cultură, au rodit atâtea structuri creatoare, este un gând superior, umanistic. Iată o propoziție scrisă acum aproape două mii de ani: Iamque per plateas commeantem populi frequenter floribus sertis et solutis adprecantur. (Apuleius).

Cum să traducem? Avem un singur verb, dar propoziția este plină de mișcare și lumină, și sensul ei se unduiază muzical, ca dintr'o bucurie interioară. Participiile și adverbul nu-i întunecă fluiditatea, deaceea socotim nimerit să întrebuințăm mai multe verbe la indicativ decât în original: când ea mergea pe străzi, poporul se îmbulzea, asvârlea cu jerbe și lujere de flori și se ruga. *Propunem să redăm astfel deocamdată, cuceriți în deosebi de adierea sclipitoare din „floribus sertis et solutis". In alt exemplu pe care îl dăm, vom avea mai puțină mișcare și o mai profundă contemplație lăuntrică:* Iam multi mortalium longis itineribus atque altissimis maris meatibus ad saeculi specimen glorisum confluebant. (Apuleius). *S'ar părea că tocmai aici se cere să traducem cu mișcare, fiind vorba de pelerinagii peste țări și mări ale credincioșilor.*

Credem totuși că punctul de strălucire al propoziției este ad saeculi specimen gloriosum, *și de modul cum vom traduce cele patru cuvinte, depinde întinderea și calitatea restului. Ele indică însă un moment culminant de adorație lăuntrică, o exaltare și ca să facem să sclipească razele de stea magică, vom înerca să spunem:* spre arătarea de slavă a veacului. *Dacă așezăm la urmă cuvintele alese cu răsunet mistic celelalte părți se vor rândui de la sine, ca niște falduri într'un ceremonial de adorație:* mulți muritori se revărsau în valuri, pe drumuri lungi și pe căile profunde ale mării, spre arătarea de slavă a veacului.

Și este cu totul semnificativ că în epocile de înflorire a culturii originale, traducerile au fost o îndeletnicire de cinste. O literatură închisă în ea însăși, cum e cea antică, servește totdeauna de criteriu pentru modul cum este luminată și actualizată prin traduceri. Dealtminteri, literatura antică aduce cel mai mare profit intelectual, celor ce se ocupă de ea, și momentul când ea se bucură de un cult maxim, corespunde unei înălțări maxime în cultură.

— f. —

POETIC ȘI ONYRIC

de VLADIMIR STREINU

Pentru literatura franceză se crede în deobște că identificarea experienței poetice cu experiența onyrică datează de la suprarealiști. Această eroare teoretică e însă ceva mai veche. Fără a-i căuta rădăcinile germanice, o găsim la unul dintre romanticii francezi minori. Gérard de Nerval, în fantasmagoriile lui, după cum însuș precizează, urmărea „revărsarea visului în viata reală". Conduita excentrică în viață ca și absurditatea prozei din *Aurélia ou le Rêve et la Vie* i se motivează prin câștigul poetic pe care îl spera de la promovarea stării de vis ca normă literară și socială

Suprarealiștii lui Breton, din acest punct de vedere, au preluat de la Gérard Labrunie, cum se numea în adevăr straniul de Nerval, o metodică a visului și o credință în beneficiul poetic al onyrismului. Atât de mult s'au alăturat acești poeți ideii onyrice, că unul dintre ei făcea, cu toată seriozitatea, glume destul de stupide; el se închidea în casă zile întregi, după ce atârnase la intrare o tăbliță pe care era scris: „Le poète travaille". Se înțelege că vizitatorii obișnuiți, o zi—două, nu l-au supărat; dar a treia zi, unul a intrat totuș: poetul sforăia. Breton comentează faptul, venind — evident — cu teoria, după care poetul în somn este un explorator, un scafandru, etc....

Dar punctul de plecare al suprarealiștilor n'a fost atât *Aurélia*, cât afirmațiile psihologiei noui asupra vieții inconștiente. Cu deosebire Freud socotise visul ca un fel de chee sigură a Inconștientului. După el, visele au un conținut manifest și un conținut latent. Conținutul manifest e de natura halucinației, iar cel latent este însăși viața inconștientă a celui care visează

Intre unul și altul are loc un proces de modificare radicală care face de nerecunoscut conținutul manifest față de conținutul latent. Deaceea, psichanaliștii intervin să lămurească acest proces obscur, să-l lumineze, să de a o interpretare viselor, pentru a descoperi natura individuală — inconștientă, adică adevărul psichologic

Teoria lor implică și ideea de libertate mai mare a vieții psichice în timpul somnului. Nimic de ordin social, etic sau estetic nu împiedică desfășurarea vieții interioare în somn. Natura se declară în adevărul ei întreg, fără nici o stânjenire din partea rațiunii

Suprarealismul, fiind o școală a libertății absolute, a profitat de tot ceea ce freudismul îi oferea; a profitat atât de libertatea vieții onyrice, din care și-au formulat cunoscutul „automatism psihic", cât și de importanța psichanalitică a visului, ca o chee a vieții inconștiente, pe care au cultivat-o în chip excluziv.

Și nu numai în teoria lui Freud găsim rădăcinile acestei erori estetice; psichologia generală mai veche o alimentează și ea din belșug. Căci visul este spontan, e liber, e irațional și exagerat, așa cum cer poeții romantici să fie „inspirația".

Origina identificării stării de vis cu starea de poezie este așa dar teoretică.

Asemănările pot merge chiar mai departe. Starea onyrică se consumă rapid ca și starea lirică; are mișcare independentă și nici un concept intelectual nu intră în compunerea ei de imagini.

Dar oricâte raporturi ar fi între ordinea poetică și dezordinea onyrică, fapt este că devastarea produsă de ideea asemănării lor în câmpul literar rămâne fără precedent. Și azi, după ce furia suprarealistă a trecut, apar în toată limpezimea scopurile urmărite de această mișcare literară anarhică.

Fără îndoială, suprarealismul a fost o școală în primul rând a distrugerii

Pornind din dadaism, s'a putut crede un moment că, spre deosebire de furia destructoare a părinților, suprarealiștii urmăresc altceva și anume adevărul inspirației poetice. După desvoltările ulterioare ale mișcării lor, ei continuă însă opera anarhică a dadaiștilor și o desvoltă, mutând-o chiar pe teren social. Căci în *Second manifeste...*, Breton trece din domeniul pur literar în cel social, făcând o profesiune de credință revoluționară. Și se înțelege că nimic nu mai este de discutat cu scriitorii cari nu mai sunt scriitori.

Totuși, dacă suprarealiștii potrivit instinctelor lor de anarhie au cultivat stările onyrice pe latura de incoerență și libertinaj, nu însemnează că între vis și poezie nu este nici o legătură.

Lăsând de o parte lumea de imagini, care prieste atât uneia cât și alteia, rămâne totdeauna de dorit ca poeții să se simtă, când compun, stăpâniți în întregime de imaginile lor ca și omul care visează — de visele lui. Cine nu poate observa asupra lui însuș această putere excluzivă a onyricului? Visul se întovărășește întotdeauna cu un sentiment de plenitudine, pe care numai marile opere poetice îl mai suscită.

Fericirea ca și nefericirea, în vis, sunt copleșitoare. Un câmp înflorit sau o fiară care ne urmărește devin, pe planul onyric, imagini cu totul absorbante, după cum *Luceafărul* lui Eminescu face pe orice cititor, în momentul lecturii, indisponibil.

Intre „poetic" și „onyric" vor fi existând analogii de mecanică internă sau de natură, dar coeficientul de instrucțiune al viselor, pentru poeți, stă în caracterul lor de plenitudine.

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Teodor Al. Munteanu:

„Viori de lut" Poeme, „Bucovina", 1938

Odată cu prezentarea volumului de poeme al d-lui Teodor Al. Munteanu, ne vom îngădui să facem câteva considerații asupra unei categorii din lirismul românesc nou, format de după 1930. Categoria este a poeților tineri de proveniență rurală, ale căror producții înfățișează un dublu aspect, al evocări vieții începute în sat și al sensibilități desvoltate prin intrarea într'un mediu orășenesc. Situația aceasta nu este lipsită, am spune, de anume avantagii. Memoria vieții rurale, copilăria, peisagiul, ansamblul de forțe morale și naturale, sufletul oamenilor de lângă pământ, constitue pentru poet *un dat*, un material asimilat definitiv, o existență sigură, despre care nu se poate în nici un chip îndoi. Tot ce își aduce aminte, s'a desfășurat aeve, într'o lume care a apus, — e drept, — dar care n'a murit spiritual, findcă o asemenea moarte nu e posibilă. Dimpotrivă, rămasă numai în spirit, această lume capătă o calitate poetică, adică cere dela sine să fie exprimată liric! Simpla evocare a ei, în amintire, nu poate fi decât manifestarea unei sinceriități lirice:

Priete-ne, adu-mi aminte
De Moldova noastră nesfârșită ca o așteptare.
Mi-e dor de mama,—caldă sărbătoare,
De amurgurile de altădată,
De fântâni cu ciuturi albe
Și cumpene până la cer,
De culesul viilor,
De porumbul verde,
De cirezile întârziate pe coastă,
De salcâmii bătrâni,
De lanurile copilăriei
Și de crinii claselor primare.
Scutură-mi în pumni nopțile satului,
Să le beau. Mi-e sete...
(Popas, 12)

Pe lângă ceea ce poartă în suflet, din faza vieții sale rurale, poetul nu mai are nevoe să inventeze, sau să amplifice altceva. El nu se găsește în situația de a-și crea o lume poetică, de a-și croi în realitate o viziune, fiindcă perspectiva există înapoi, inepuizabilă sufletește. Ea nu se sprijină teoretic pe nimic, ci trăește prin legătura tacită cu trecutul, — prin ceea ce poetul declară că simte ca *„dor"* și *„sete"*. Lirismul sorbit din această sursă biografică nu are nimic structural cu tradiționalismul, care este o răsfrângere teoretică asupra orizonturilor de viață rurală, pornită cu argumente din esența culturii. Tradiționaliștii pot să nu aibă origină rurală! Se poate susține de altfel că ei nu intuesc în substanța sa fenomenul vieții de lângă pământ, și că construcția lor poetică s'ar sprijini pe concepte mai generale, cum ar fi acela al sensibilității primitive, al purității naturale, al autenticității folklorului, etc., etc. Creația care exprimă o biografie rurală, nu se bizue pe nici o abstracțiune, ea este un *dat* psihologic, este *dor* și *sete*. Sentimentul general din care se alimentează este de natură tragică. El implică ireversibilul. Intre prezent și trecut se află soluția de continuitate a morții. Ceva a murit din moment ce a fost cu putință o nouă viață, cea orășenească, cu totul deosebită de prima, care nu se mai poate reînvia prin *experiență*. Ea nu mai este vie decât în spirit, acolo unde spre a fi viu ceva, trebue să moară în realitate. S'ar zice că s'a renunțat la viața copilăriei, numai spre a avea prezența ei în spirit, nealterabilă. O astfel de prezență a unei vieți la care s'a renunțat, în realitate, este însă durere, este o povară de neliniște! Dragostea însăși este suferință, depildă dragostea mamei. Mama poetului este cea mai chinuitoare din amintirile rămase dincolo, în lumea la care a „renunțat", și pe care n'o mai vede decât ca peste un mal de prăpastie.

Mama este dorul cel mai cumplit, inepuizabil:

Deseori, când streșinile sfarmă cântec greu,
La fereastra nopții unde's treaz numai eu,
Iar salcâmii uzi
Își clatină încet candelabrele de licurici,
De parcă auzi foșnetul veșniciei,
Gândurile-mi frânte se'ndreaptă spre tine,
Ingenuchind smerit
La altarul vorbelor senine
Și-al bunătății dumnezeești altar,
Asemeni lunii de var
Ciuruită de nori, căzută la hotar.
Chipul tău blajin ce-l țiu închis
In adâncul sufletului
Ca pe un vis,
Mă mângâe și mă'ndrumă,
Imi scutură râsul de brumă,
Pe crengile plânsului
Tu-mi altoești
Meri domnești
Și flori de baladă.

Insuși portretul pe care d. Teodor Al. Munteanu îl face mamei, este o confesiune, mărturisind prin aceleaș cuvinte, drama înstrăinării:

Tu ești plămădită
Din aluat ceresc și din eterna voie;
Privirea ta duioasă, obosită.
De vremuri și muncă ne'ntreruptă,

Teodor Al. Munteanu

Din altă lume pare ruptă
Imparte pretutindeni pace.
Tu n'ai urît pe nimeni: nici nu știi, nici nu poți;
Iubirea ta se desface
Ca un răsărit de soare peste caișii necopți.
Adevărul numai la tine l-am găsit,
Tu mamă, tu singură în viață nu m'ai amăgit;
Deaceea, poate, icoana ta bătută în strămoșesc ban,
Răsare tot mai sfântă și o înflorește fiecare an.
Scrisoare deschisă, pag. 73

Avantagiul de care am pomenit la început reiese și din caracterul de absolută sinceritate al poeziei. Lirismul d-lui Teodor Al. Munteanu este sincer prin el însuși, de o sinceritate elementară oarecum, ca al elegii frunzelor îngălbenite toamna, de exemplu. De aci gingășia și tonul pronunțat în surdină, aceste acorduri delicate, cernite cu melancolie.

Ce expresie poetică găsește autorul pentru experiența sa de viață din a doua etapă biografică? A început într'adevăr un traiu nou, viguros, de luptător intelectual, care are destulă energie spre a-și fixa noi rădăcini de adaptare? Intelegem că viața rurală o cântă elegiac, fiindcă este un domeniu la care a renunțat, din care a ieșit fără întoarcere.

Avem în literatura noastră cazul fericit al uniu poet, care a găsit în viața de transplantație orășenească, un mediu de rapidă adaptare: d. N. Crevedia. In ultimul volum de poeme *„Maria"*, d-sa slăvește căsnicia ca pe unul din stările euforice pe care i l-a adus orașul, după ce mai 'nainte cântase, confortul banului, al gloriei, al tehnicei. Orașul croește alte dimensiuni traiului. In locomoția cu aeroplanul, în spectacolele de artă, în toate achizițiile științei și culturei, d. N. Crevedia găsește un material plastic îndestulător, spre a făuri o nouă lume de evoluție. Se pare că acesta este mersul firesc, pentru structurile tari, substanțiale. Adaptarea dovedește esențialitatea. Dar nu totdeauna neputința de adaptare învederează lipsa de substanță. Mai este evadarea în fantastic, în care caz lumea trăită aeve, devine câmp de transfigurări, proces mărturisit de opera lui Creangă întreagă. S'ar mai putea deasemeni ca din incapacitatea de adaptare să se ivească o sensibilitate originală, profundă, un lirism tragic încăpător pentru un mare talent poetic.

D. Teodor Al. Munteanu, fără a participa la categoria poeților „adaptați", ca d. Crevedia, își soarbe energia din trecut, orașul neoferindu-i încă hrana trebuitoare unei noui creșteri:

Brazdă proaspătă, brazdă sfântă, brazdă străbună,
Păstrătoare de datină și îndemn,
Lasă-mă să te sărut, cucernic semn,
Buzele-mi uscate asupra ta să pună,
Lasă-mă să îngenunchiu încet lângă tine,
Să te'mbrățișez și să te strâng ca pe o icoană,
Să-ți beau apoi toate ulcioarele cu vigoare pline
Gându-mi să se dospiască'n miros de pământ și'n mană.
(Eternitate, pag. 17).

Mai rămâne să dăm exemplu din producția isvorâtă din sensibilitatea nouă, orășenească, la al cărei temei ar sta în primul rând tristețea neadaptării. Sub acest raport poezia d-lui Teodor Al. Munteanu este cu totul pilduitoare! Puține culegeri de poeme transmit lectorului atâta amărăciune, ca *viorile* d-sale de lut. Cântecul pământului, în evocare, este melancolie, dar viața orășenească se desfășoară într'o măcinare și mai dureroasă, din care poetul nu se poate descătușa, ca dintr'un ocol de moarte. Deocamdată n'are nicio putință de evadare:

Aș vrea să-mi prind în palme chipul
cu jarul gurii să-l desmierd
Să'nalț spre ceruri jurăminte
că niciodată nu-l mai pierd
Și'ngenuchiat la poarta arsă
în vatra anilor pustii
De lacate să-mi sprijin fruntea
și să le spun ce jale mi-i.
Să mă cerșesc sau de se poate
prin luptă dreaptă să mă fur,
Din nou să fiu cu mine-alături:
un petec limpede de-azur.
(Descătușare, pag. 36).

Poezie de accente, de exclamații și sinceritate totală, culegerea de poeme prin care debutează d. Teodor Al. Munteanu atrage suficient atenția și stima noastră spre a-l socoti printre tinerii poeți de azi, în a căror vocație avem încredere. Autorul se găsește desigur la o răspântie dificilă. Problema evadării sau a adaptării este destul de importantă pentru o carieră literară. După chipul cum o va rezolva, își va mântui talentul.

CE ESTE POESIA?

(URMARE DIN PAG. I-A)

Nu însuși Paul Valéry, poetul francez cunoscut, nu oare el susținea că la începutul tuturor lucrurilor a fost Fabula; în acest sens că orice cauzalitate a lucrurilor, orice principiu al lor, nu e decât o invențiune fabuloasă.

Poezia fiind un mit ea nu poate decât dispare prin prea multă preciziune, fiindcă fantomelor le e teamă de lumină. Poezia mai cu seamă nu trebuiește judecată după aceleași criterii ca proza.

Mult mai veche decât romanul și decât toate genurile literare, poezia naște cea dintâi alături de credința într'o lume viitoare, alături de muzică și dans, la toate popoarele cu mari energii spirituale. Indienii și vechii Eleni au ridicat-o pe culmi pe care mileniile de cultură ce ne despart de ei, n'au reușit s'o urce mai sus.

Dar lăsând uitării istoricul cât de succint al unei poezii comparate, pe sama tratatelor de istorie literară, mă voi mărgini doară azi, să subliniez vădita *contrazicere* ce există atât de pertinent în secolul ce trăim între viața mecanizată a lui, și elanul spre o mai mare și mai răspândită spiritualitate a omului modern.

HOMO FABER

Realismul confortului deci, viteza cu care viața trebuie trăită, pofta de „juisări" prea mari și de suprafață, opune modernismul vieții academismului considerat ca îmbătrânit al lumii vechi.

Pare deci lupta între libertatea lumii individuale, și cererile lumii colective. Dacă pentru reliefarea acestor fapte am lua ca izbitor exemplu doar felul locuințelor noastre continentale mai mult sau mai puțin modeste și oceanul acelor orașe „zgârie-nori" al Statelor-Unite ale Americei am putea pătrunde mai adânc în prăpastia ce desparte omul de azi de oamenii viitorului; două umanități am putea spune.

Un esseist și mare francez Le Corbusier, un entusiast al Americii dar și un negator al drumului arătat de ea umanității, în volumul său „Voyage au pays des timides", face o admirabilă paralelă între lumea veche și cea nouă, în slujba mașinismului.

„Zgârie-norii voștri sunt totuș prea mici", a spus el coborând pentru prima oară la New-York, primul oraș al lumii. A vrut prin aceasta, cu siguranță, să insinueze că americanii totuș n'au uitat în destul sufletul, poezia lumii vechi. Fiindcă dv. știți că stilul e singur lirism, prozodie, el se exprimă nu fără de o fină ironie față de acești zgârie nori: Une catastrophe féerique! Legile armoniei clasice n'au ce căuta, poezia și toată tradiția ei. Totul aci e opera mașinii și a mecanismului. Stilul arhitectural reflectează mai puțin linii arhitectonice cât conceptul de spiritualitate al epocii respective, al societății ce a lucrat clădirea. Gândiți-vă la o culă românească și apoi la un castel medieval francez, la o moschee arabă și la un templu grec. In fiecare din ele e nu numai o simplă formă, dar poezia și sufletul unui veac.

Au aceste construcții o spiritualitate a lor? Fără îndoială, și tot fără îndoială afirmăm că tot mașinismul modern a fost incapabil să dea acest suflet al unei națiuni oglindit sub forma lui de legendă în conglomeratul unui material arhitectonic.

Dar totuș acest prea plastic exemplu nu ne servește decât să dovedim cum tot restul omenirii americane nu se poate complace și recunoaște decât în trepidațiunea acestui confort, în care oamenii devin simple *numere*, sufletele fiind cât mai mult uniformizate, standardizate.

Astăzi, din nefericire pentru poezia sufletelor noastre, către felul acesta *regimentar* și *numeric*, tind cât mai intens civilizațiile noastre europene.

Sufletele alese, simțind un gol, se întristează de acest elan mistic tot mai scăzut, iar arta din această cauză tot mai simplificată pentru gustul unui public ce nu mai pricepe azi decât ceea ce înseamnă confort, se naște și ea tot mai întinată de elemente naționale sau de alt ordin decât al experienței noastre, de mare și adevărată artă. Arhitectura, sculptura (monumentele), poezia uneori, iau aspectul industrializării lor, al fabricării ușoare și în serie.

Poeții fac lucrări ciclice, sculptorii monumente după acelaș prototip, fără să mai vorbim de cutiile arhitecților. Omul poeziei pare că rămâne tot mai ascuns acelui patriarhat bucolic când toate fenomenele naturii le privea cu teamă, cu spaimă uneori, transformându-le în lumina imaginației lui în *simboluri* și *mituri*. Sufletul părea o antenă gata să vibreze la prima impresie sau senzație, ca impresia să fie repercutată apoi cu vibrări de clopot. Totul se petrecea între Paradis și Infern. Când tirania cosmosului îi dădea un pic de răgaz își organiza liber o poezie de elan și contemplație. Versurile fecundau odată cu holdele, cu pomii ce înfloreau, cu apele mărilor ce primăvara se linișteau. Pământul, huma din care Creatorul ne-a plămădit, acel Alma Mater al anticilor, era foarte aproape de inima poetului vechiu.

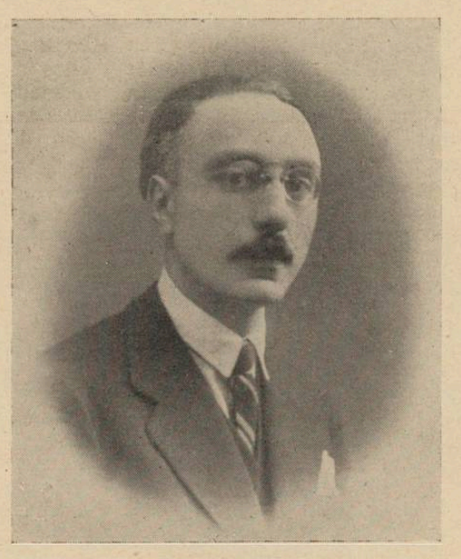

Mihai Moșandrei

Acel *Eu* nou tâșnit din liniștea trupului, din contemplația nestânjenită a sufletului, a dat istoriei: Miracolul Elen, Renașterea, arta mare a Franței din sec. 17, 18 și 19.

In aceste timpuri vechi de altfel artistul nu-și arunca opera lui unui vulg necunoscut și anonim, ci în cercurile curții monarhilor, unde rafinații cunoscători forfoteau. Aceștia nu precupeteau, ca și monarhul, nici sprijinul moral și nici pe cel material, punându-i pe artiști la adăpostul tuturor nesiguranțelor zilei de mâine. Totul creștea într'un naiv rusticism plin de exuberanță atunci când o pură și autentică cerebralitate nu prezida la făurirea atâtor opere.

Totul era patronat de timp și de *migală* de dorul desăvârșirei și nu de graba editorului întețit de cereri. Viața curților plină de belșug și lux, intrigile, războaiele cavalerești în care eroismul își putea rosti cuvântul, erau tot ce trebuia ca mediu nașterii unei copioase și adevărate arte. Azi toate au fost schimbate pe o lipsă de misticism, multă incompetență, scepticism, acolo unde ea întâmplător s'ar găsi.

Epoca noastră pare tot mai acaparată de inginerie de tehnico-mecanică, în care nu se urmărește decât voluptăți trupești, maximul de viață animală cu minimum de efort posibil. Cu repercusiuni în viața artelor, acolo acest fel de a o înțelege ia numele de *arivism*.

Evident că trepidația motoarelor, energia gazelor, ce ne proectează când în strato-sferă când în fundul pământului, electricitatea cu derivarea minunilor ei, toată mecanica cinematica ce a ajuns să realizeze viteze de corpuri cerești, toate aceste forțe stăpânite de om și exibate în expoziții de tot felul, au dat incontestabil încredere omului dar l-au secătuit, l-au blazat de nevoia lui de *frumos*, de *supra omenesc*, de *miracol*.

Toate acele sentimente nobile, altruiste, cu care umanitatea s'a fălit timp de secole: sentimentele estetice, amoroase în sensul superior, religioase, etc. se văd azi tot mai încolțite mai anihilate de un spirit global uniform: realismul practic, sau, în alte temperamente mai cerebrale, cu sentimentul neliniștei și al disperării.

Rămâne impresia că minunile științei blazează lumea față de realizările și posibilitățile artistului, arta, prin esența ei chiar, neputând rămâne o veșnică nouă descoperire fără de nicio legătură cu trecutul. Intelectualitatea scăzând, viața atelierului sau a școalei fiind tot mai îngreuiată pe de altă parte, nisipurile tineretului își caută mulțumirea azi tot mai mult în sbenghiu sportiv.

Acest *lese-arte* am putea spune e și una din cauzele atâtor școli noi de artă la intervale așa de mici, a polemicilor tot mai înverșunate de cum trebue și ce trebue să fie arta, a felului cum trebuie imaginată o poezie să aibă cât mai mulți cititori, etc.

Partizan al senzației, al vieții deci sensuale, al materialismului cât mai feroce, cu realismele lui cele mai degradante, cât de ușor e azi să constați o morală dublă, sau o morală în vacanță; homo faber rămâne pentru sărăcia sufletului lui, tot mai strein efluviilor poeziei.

Poezia la rândul ei se lasă străbătută tot mai mult de ceeace se chiamă *tehnică*, adică luptă de cuvinte, sintaxă, elipsă, etc., în dauna inspirației naive și sincere, a sentimentului tot mai înlăturat.

Poezia ca o statuă de marmoră tot mai mult învăluită de doliu, pare că se clatină cu vorbele pe buze ale marelui poet: „Dece nu m'aș legăna dacă trece vremea mea".

Cine știe însă dacă tot răul na're drept efect un bine real, prezent sau viitor. Fără baloane de oxigen, fără câștiguri de niciun ordin, departe de trivialitatea și incompetența marelor masse, cine poate afirma că această izolare splendidă, nu e tocmai bine-făcătoare măreției ei mândre.

In această singurătate, în această depărtare de câștigul imediat al prezentului, căutându-se pe ea tot mai mult își va găsi poate în această pustietate izvoarele ei cele mai limpezi.

Lumea trăește azi condusă de doi mari titani cărora le dăruiește tot sufletul toate aplauzele ei: *Titanismul* și *Actualismul*.

Pentru ca ceea ce creem noi azi să aibă sorți de mare răsunet de reclamă neplătită trebue să împlinească aceste condiții: să fie disproporționat de mare: O statuă colos, un roman sau poem în 3-4 volume, un zgârie-nori, un vapor cu proporții de oraș, etc. 2) să fie oricum, dar de actualitate. Înțelegeți prin aceasta ceva ce n'a mai fost, ceva de care nu s'a mai auzit, etc., mereu *Altceva*.

Tocmai față de acești monștri cu picioare de lut, esseiști și filozofi precum un: Berdiaeff, un Kaiserling, se arată foarte neliniștiți.

Așa cum am arătat, față de aceste capricii ale timpului nostru, artistul pare a se izola tot mai mult, oglindindu-se doar pentru el, sau pentru adevărații cunoscători în apele limpezi ale sufletului lui.

FLĂCĂRI

de DAN BĂLTEANU

M'am dus la Sanda, mai mult mînat de bolnăvicioasa dorinţă de a mă răsbuna într'un fel pe Adela. Sanda, cred că mă aştepta pitită după perdele, căci nici n'am apucat bine să apăs pe butonul soneriei şi îndată mi-a deschis uşa.

— Credeam că n'ai să mai vii! mă întîmpină, întinzîndu-mi mîna.

— Veneam chiar dacă nu mă chemai, căci astăseară plec!

— Serios? Ne urăşti chiar atît de mult?

— Nu urăsc pe nimeni. Dar trebuie să plec, căci altfel mă pomenesc dezertor! Şi n'aş vrea chiar aşa să-mi fac debutul în militărie!

Urcăm o scară. Sanda merge alături

de mine. O văd parcă mai stăpână pe sine, decât am ştiut-o până acum. Poate fiindcă e acasă la ea, sau poate fiindcă nu se ştie observată de alţi ochi în afară de ai mei. E îmbrăcată într'o rochie albă, strânsă pe talie cu un cordon negru şi în semi-întunecimea scării pare că lunecă. Scara se continuă şi antrenat, vreau să pornesc înainte.

— Nu... Nu te grăbi!! Am ajuns!!

Şi cu un gest rotund îmi deschise o uşă, şi-mi spune:

— Aici!!

Pătrund într'o odaie înecată într'o ploaie albastră. Tapetul, perdelele vaporoase, fotoliile, toate sunt albastre. Doar mobila e de culoare neagră, ca şi pianul care stăpâneşte colţul de lângă fereastră.

Lumina, tot albastră, plouată discret de sub abajur, adună parcă buchete de taină şi le împrăştie prin ungherele camerei.

— Să nu te surprindă că-i atâta albastru la mine. Iubesc însă mult culoarea asta! M'aş simţi însingurată dacă mi-ar lipsi!...

— E şi odihnitoare! adaug eu. Cer şi poezie!

— Mda! Mai mult cer şi mai puţină poezie!

Şi râde. Nu ştiu, e poate primirea intimă de vină sau înlăturarea oricărei formule de convenţional, dar mi se pare acum că am în faţă altă fiinţă, nu fata pe care am dăscălit-o cu tot felul de inepţii filosofice, în toată după-amiaza aceia, hoinărind pe malul Borcii. E mai sprintenă, mai plină de viaţă, mai aproape de mine.

Sub un pretext oarecare mă părăseşte. Rămânând singur, constat că m'am lăsat prea mult antrenat de drăgălăşenia ei, intrând îmbrăcat. Deaceea caut să găsesc un cuier în antreu, unde îmi las paltonul, pălăria şi fularul. Aproape că mă felicit că n'am avut galoşi, căci altfel aş fi intrat cu ei.

In cameră mi-atrage atenţia biblioteca, aşezată în fund. Dar înainte de a trece în revistă cărţile scrise cu litere aurite pe cotor, mă opresc în faţa oglinzii şi mă examinez. Sunt mulţumit de înfăţişarea mea. Şi totuş n'am venit ca să plac.

Biblioteca e în curent cu toate noutăţile literare franceze şi româneşti. Incerc să deschid uşa dulapului, lucrat admirabil din nu ştiu ce fel de lemn, dar e încuiată. Deaceia găsesc că-i mai nimerit să fac un recapitulativ vizual.

Odaia Sandei străluceşte printr'o desăvârşită ordine. Dacă n'ar fi patul aşezat în mijlocul ei, aş crede mai curând că nu-i un dormitor, ci un salon. Sunt sigur că s'a îngrijit personal de aranjamentul ei, ştiind că astăzi are un mosafir. Altfel n'ar fi totul atât de meticulos aranjat. Şi mă simt oarecum mândru că Sanda mi-a dedicat această atenţie. Totuş nu prea-mi place. Ordinea răspândită aici îmi impune. Nu mă pot mişca în voie. Parcă mă urmăresc toate obiectele.

Deschid pianul, căutând să ghicesc pe dantura albă, nota **la.** Incercările mele sună spart. Notele sar ca nişte păsărele speriate şi nu le las mult timp sborul prin cameră: imediat le omor, în lumina albastră.

Sanda a intrat pe nesimţite, cu un întreg bufet purtat de o servitoare care mă priveşte cu ochii mari. Noroc că închisesem pianul, căci ar fi pretins, poate, să-i cânt.

Tava cu bunătăţi de tot felul o aşează pe un taburel în vecinătatea bibliotecii.

Iată alt lucru care nu-mi place! De ce adică să mă **îndoape?** Nu mi-a plăcut niciodată să fiu **tratat.** Obiceiul ăsta, (deşi n'aş putea să lămuresc de ce) îmi face şi silă şi mă şi intimidează. Mie îmi place să mănânc fără să ţiu seamă de etichetă şi de instrumente, ci simplu, ca la noi pe Bărăgan. Uite! de pildă acum: habar n'am cum să mânuesc deosebitele ceainice, farfurii, cleşti, cutii..

— Dacă ştiam că venirea mea dă naştere la un festin, n'aş fi venit! rostesc eu cu oarecare reproş în glas.

— Nu-s eu de vină! Obiceiul pământului! Şi-apoi nu e festin ,ci un modest ceai!!....

Noroc că mă serveşte ea, căci altfel n'aş fi ştiut să mânuesc toată aparatura acestui „modest", dar „complicat" ceai. Mânuţele fine umblă grăbite printre porţelanurile albe. Ea pune zahărul şi mă îmbie, dacă nu-i prea dulce, să mai iau.

Sanda nu pare cătuşi de puţin stingherită. E aceiaş fată pe care am cunoscut-o în seara sărbătoririi ei. Dar astă seară ochii ei au mai multă strălucire. Atunci poate fiindcă era emoţionată şi silită să se împartă între atâţia mosafiri, sau poate fiindcă eu mai aveam ochi şi pentru altcineva, nu mi se păruse atât de drăgălaşă ca acum. Observ la ea chiar o dorinţă de a se şti plăcută.

Sorbim ceaiul aromat, ronţăind pişcoturi.

— Iţi plac pişcoturile? Sunt făcute de mine! Ei, poftim: „îmi plac pişcoturile?". Şi dacă-mi plac? Trebuie numai decât s'o laud? Mie nu-mi place să aduc elogii cuiva în faţă, chiar atunci când ele ar fi sincere. N'am destulă convingere în mine, ca să fac pe celălalt să mă creadă, şi-mi pare că-s fals. Deaceia tac, îi zâmbesc şi ronţăi mai departe pişcoturile, care, orice s'ar zice, sunt delicioase.

— Fetele Negreanu ştiu c'ai venit la mine?

— Da.... Oare nu trebuiau să ştie?

— Ba da!!! Dar n'au zis nimic?

— Ce puteau zice?

— Te rog să crezi că nu încerc să te ispitesc! Insă eu nu prea am obiceiul să invit lume la mine. Cu lumea te găseşti în parc, pe „Principală", în piaţă, la cofetărie, la cinema. Acolo eşti obligat să întrebi „ce mai faci?" sau să răspunzi, ca un papagal: „mulţumesc, bine! D-ta?" Ca să inviţi însă acasă trebue să mulţumeşti gusturile. O! Şi sunt atât de felurite gusturile şi atât de pretenţioase aici în privincie, încât e o adevărată problemă. Şi-apoi trebue să presari peste anumite repulsii fireşti, o intimitate care-mi repugnă şi care banalizează. Nu mai prezinţi atunci inditul pentru ceilalţi. Căci aceşti „ceilalţi" vin în casă mai mult ca să te spioneze. Şi mie nu prea-mi place să mă ştiu cercetată. Te-am întrebat asta fiindcă am bănuit că ştii că în acest oraş, sunt considerată ca o fiinţă aparte. M'au şi botezat: călugăriţa. Pentru aceasta ochii oraşului mă urmăresc şi sunt sigură că venirea d-tale la mine, va deveni în curând un fapt public. Dar n'are importanţă!....

— Fetele n'au zis nimic! Cel puţin faţă de mine!

— Bănuiesc că s'or fi supărat. Mai ales că Adela care este oarecum îndreptăţită.

— Te asigur că dacă e vorba de îndreptăţiţi şi nedreptăţiţi, Adela nu are de ce să se socoată într'una din aceste categorii.

— Cu toate acestea, cred că n'ai dreptate! Şi te-am chemat ca să-ţi cer o explicaţie.

— Iar vreo complicaţie?

— A, nu! Nici o complicaţie. Voesc să lămuresc doar o mică neînţelegere...

— Anume?

— O observaţie făcută de mine pe care vreau s'o verific. Dar nu ţi-o spun acum. Să mai mă obişnuesc cu prezenţa d-tale.

— Atunci... să ne obişnuim!

Râde. Ochii ei negri par mai mari, mai frumoşi, mai strălucitori

— Ai dreptate! Să ne obişnuim. Mai ales, să ne cunoaştem. Căci d-ta eşti un semn de întrebare!

— Ştiu! Şi d-ta eşti pentru mine o problemă.

— Nostim! Atunci ne-am adunat pentru a ne rezolva reciproc! Crezi că vom reuşi?

Sanda mă priveşte cu îndrăsneală. De abia acum, uitându-mă la ea mai atent, observ că are gură frumoasă şi că umerii, deşi slăbuţi, se adună lângă ciucurele alb, deasupra sânilor, într'o linie perfectă.

— Totuş eu nu încerc o rezolvare... Vreau numai să lămuresc ceva. Vezi, eu nu prea sunt meşteră în întortocheri. Am un obiceiu, pe cât de nelalocul lui, pe atât de natural. Imi place să discut direct, fără prize lăturalnice.

Ce dracu mai putea fi oare?

— Noi, urmează Sanda, ne-am cunoscut în seara aniversării mele.

— Exact! iau eu o atitudine degajată

— Imi fuseseşi prezentat de surorile Negreanu, în tovărăşia cărora veniseşi. Şi felul d-tale de a fi şi de-a **antrena,** mi-a plăcut. M'am lăsat dusă de plăcerea de a fi sărbătorită şi de a fi eroina serii.

— Nu cumva regreţi?

— De ce nu mă laşi să termin? mă mustră ea.

— Iartă-mă, dar mi se pare că sunt învinovăţit că aşi fi abuzat de prietenia d-tale, în ce fel, nu ştiu!

— De ce n'ai răbdare? Nu-i aşa! Lasă-mă să vorbesc!.... Te-am acceptat, urmează ea, fiindcă erai vesel şi nu banal ca ceilalţi. Dar târziu am observat că ţi-am fost uneltă!

— Uneltă? In ce fel?

— M'ai întovărăşit în seara aceia, ca să chinuieşti pe Adela.

Am plecat capul! Era adevărat...

— Te rog să nu consideri asta drept un reproş! Dac'ar fi aşa, aş regreta că te-am întrebat. Dar am impresia că Adela te iubeşte şi că o iubeşti. Şi-atunci nu'nţeleg de ce vă chinuiţi?! E în asta o voluptate a iubirii?

I-am prins mâna şi-am privit-o fix.

— Domnişoară Sanda, mă simt vinovat. Vinovat, fiindcă dac'aş căuta să mă apăr, ar trebui să afirm anumite chestii care nu şi-ar afla locul.

— Un singur lucru te rog... Adela mi-e dragă! O iubesc mai mult ca pe oricare fată din oraşul ăsta. Prietene nu suntem. Eu n'am nici o prietenă. Insă admir pe fata asta fiindcă întotdeauna ştie ce vrea, ştie să lupte şi să biruiască. Şi n'aş vrea să fiu tocmai eu aceia care...

— Nici nu poate fi vorba de asta!!... Te rog să mă crezi! A fost ceva.... O nebunie! Da, absolut o nebunie, de care m'am vindecat subit. A fost deajuns un simplu gest, să se sugrume un vis. Ce sugestiv motiv pentru un poem!! Dar nici de aşa ceva nu mai poate fi vorba.

— Nu cumva sunt eu de vină?....

Iată o întrebare pe care nu mi-am pus-o şi la care nu pot răspunde, căci nu pot defini ce simt pentru Sanda. Totuş ochii ei negri, au acum mai multă lumină ca oricând, puterea lor mă ţine încătuşat....

— Domnişoară Sanda, mi-ar fi penibil ca să aştern eu, funingine pe simpatia d-tale pentru Adela.... De aceea sunt mulţumit că diseară plec...

— Chiar pleci sigur?

— Absolut sigur.

A rămas gânditoare. Tăcerea scoborîtă e atât de grea, încât mă simt prăbuşit. Imi pare rău că Sanda va rămâne cu o amintire urîtă despre mine. Aş vrea s'o conving că nu sunt aşa cum m'au arătat faptele, dar cum să fac?! Nu, singura soluţie e să plec cât mai curând din oraşul ăsta, fără să ţiu seamă de nimic.

— Aş putea să te petrec şi eu la gară? N'am petrecut pe nimeni până acum!

— Iţi mulţumesc, dar plec târziu... 1.40 noaptea!...

Discuţia e penibilă. Deaceea încep să-mi frec mâinile, nerăbdător, până când îndrăsnesc să mă ridic.

— Te grăbeşti?

— Nuu! Dar n'aş vrea să-ţi ocup timpul!!....

— Timpul meu? O! Am prea mult timp, ca să mi-l economisesc. Te rog mai stai! Sunt singură acasă şi mama, la plecare m'a rugat, că în caz dacă vii, să te reţin. O să fie greu?

Şi mânuţele albe, ca nişte crini, îmi suie pe umeri şi mă apasă atât cât puterea lor îngăduie.

— Poate te aşteaptă Adela. Dar am să-i vorbesc eu... Ii voi spune că te-am reţinut contra voinţei d-tale! Eşti mulţumit?

— Domnişoară, nu sunt dator nimănui nimic.

E atât de drăgălaşă! Dac'aş şti că brutalitatea braţelor mele n'ar speria-o, aş lua-o pe sus şi-aş purta-o — fulg — prin lumina albastră. Dar prezenţa ei nu-mi furnică nici un neastâmpăr în sânge, ca atunci când te afli singur cu o fată, de care eşti sigur că nu s'ar împotrivi unui sărut. Dimpotrivă: o privesc cu ochii mari şi din ce în ce o găsesc mai aproape de suflet, mai vrednică să-i dedici un gând frumos, ca unei flori, pe care ar trebui s'o iei că-ţi place, dar pe care ţi-e milă s'o rupi pentru viaţa ei frumoasă.

Sunt unele tablouri care nu te atrag dintr'o dată. Culorile nu sunt atât de puternice ca să te isbească. Din contră, monotonia lor nu vorbeşte direct ,nu cheamă. Te opreşti în faţa lor indiferent. Dar privindu-le mai de-aproape, simţi cum încep să crească, să evoace. Şi deodată te aduni lângă ele cu toată puterea de a simţi. Din toată tăcerea lor evocatoare, rupi fărâma de suflet, pe care artistul a plămădit-o în culoare. Te regăseşti cu ele în marea tăcere care le-a zămislit. Şi-atunci simţi cum te doare ceva: sufletul sau poate nesaţiul că nu poţi permanentiza încântarea, că nu o poţi răsturna în tine, ca pe o veşnicie. Ele rămân nepăsătoare în eternitatea lor, dincolo de tine, ca o lumină adânc cuvântătoare, mai uriaşă în tăcerea ce-o deapănă ,iar tu o biată oglindă, în care imaginile se şterg ca un abur.

Aceiaş impresie o am, stând în faţa Sandei, o fiinţă ştearsă la prima vedere, dar întregitoare de farmec, când încerci să-i fii aproape.

Ii prind mâinile suite pe umerii mei, i le cobor încet. O privesc drept în ochi şi când ea îşi leagănă pleoapele, ca într'un fâlfâit de elitre roze, îi sărut amândouă mâinile, pe deplin pătruns că aduc Sandei, cel mai sincer şi mai cald omagiu.

Nu ştiu dacă a tresărit. Căci nu mă interesa să pândesc clipa părăsirii de sine. Ştiu însă că atunci când privirea ei a întâlnit-o din nou pe a mea, faţa îi era iluminată.

— Ce ochi ai! Ochi care ştiu vorbi, care pot pătrunde! Ochi care pot face teamă... Totuş nu mi-e frică; însă-s prea grei ca să-i pot suporta....

Deabia a şoptit cuvintele care au curs ca un foşnet de mătasă. Nu vorbe arse, nu scrum. Ci svon. Unduire. Acelaş svon pe care ai impresia că-l auzi, când priveşti cum lumina amiezilor de vară, joacă năluciri deasupra miriştilor.

—Acum înţeleg de ce suferă Adela!!

Nu m'am mai putut stăpâni. I-am cuprins umerii mici şi încet am apropiat-o de mine. A ezitat la început, apoi într'un elan svâcnit din adâncurile dărurii, s'a adunat la pieptul meu. Am sărutat-o uşor pe păr, părul acela negru ca o noapte. Târziu şi-a ridicat ochii şi m'a privit.

— E o nebunie ce facem! O nebunie! şopteşte ea.

Dar buzele aşteptau cu acel tremurat imperceptibil, braţele suiau — edere — spre grumazul meu...

Am sărutat-o ca un scos din minţi.

Am sosit în gară cu o oră înainte de plecarea trenului. Sala de aşteptare e pustie. Doar vreo doi trudiţi dorm într'un colţ ,iar alături de ghişeul de bilete picoteşte un ceferist. Lumina care destramă melancolic un bec prăfuit e ca de candelă. Peronul e complect pustiu. Puţină viaţă aduce grupul nostru: patru fete şi eu. Dar nimic mai mult decât cadenţa grăbită a paşilor, care sfârşeşte repede lângă cea mai apropiată bancă.

Sunt trist. Gândul că plec spre o lume complect necunoscută, mi-a coclit sufletul. Acum câteva ore sărutam o fată plăpândă, care m'a petrecut cu doi ochi negri, înotând în lacrimi. Şi eram fericit. Acum sunt un necuprins de tristeţe, un morman de sgură. Simt toată desnădejdea ruperii, fără să am măcar un gând frumos de care să mă pot rezima. In clipele astea nu văd decât pe mama, pe care acum 6 zile, am lăsat-o în poartă plângând. Deabia acum înţeleg că în plânsul acela stăpânit, am îngropat o lume de iluzii, de prietenii.

De-acum sunt al nimănui.

Alături de mine e Florica şi apoi în ordine: Ana, Suzi şi Adela. Toţi tăcem. Poate că şi ele gândesc la fel cu mine, fiecare având o lacrimă de ascuns. Adela, de aseară, nu mi-a spus un cuvânt.

— Cred că voi puteţi pleca! le spun eu. Nu văd de ce să mai staţi. O să vină un tren şi-o să mă ia...

— Vrem să vedem şi noi trenul! zice Florica.

Deabia a trecut un sfert de oră. Imi sosesc şi doi dintre camarazii care mă vor însoţi spre regiment şi rămân oarecum miraţi când mă văd escortat de patru fete, toate chipoase. Ba chiar mă salută stângaci de tot şi trec grăbiţi. Ana face o remarcă asupra unuia, care are pantalonii boţiţi. Sosesc şi cei doi călărăşeni; fireşte că vin direct spre noi, fiindcă amândoi cunosc fetele. Unul din ei, Aurel Popescu, e foarte bine dispus.

— Ce-ai, mă, frate Botene? mă tutuieşte el dintr'o dată.

— Nu vezi? Parcă i s'au înecat corăbiile! complectează Ana.

— Ehe! Ştiu eu! zice Aurel. Orăşelul nostru-i cu bucluc. Te-am văzut cu Sanda Mitulescu. Nu te-aş fi observat, dar era pentru întâia oară când o vedeam pe Sanda cu un băiat şi încă strein!

— Cu alte cuvinte, surâd eu acru, am făcut senzaţie!

— Poate chiar mai mult: o victimă! zice Ana.

— O s'o uiţi, frate Botene! mă bate Aurel pe umeri, consolându-mă! Să vezi ce fetiţe găsim noi acolo! Rusoaice, nu glumă!

Celălalt, (nu i-am reţinut numele), e cam zăpăcit. Il poreclesţe Mississippi, poreclă ce-l urmăreşte încă din gimnaziu. E înarmat cu o ladă cât toate zilele pe care singur a botezat-o **cosciug.** Ne face, foarte normal, un inventar al tuturor lucrurilor aflate în el: trei borcane cu dulceaţă, o pernă, mâncare pe trei zile, cinci cutii cu vax, două kgr. zahăr cubic, cărţi de literatură, bocanci, etc. Le înşiră cu o naivitate desăvârşită şi trebuie să-l credem, căci altfel ar fi capabil să deschidă tronul prevăzut cu un lacăt ca de magazie şi să ni le arate ca un trâmbaş. Naivitatea lui mă mişcă. Fetele celelalte râd. Adela n'a zis un cuvânt. Din când în când îi aud râsul. Ce-o fi gândind de mine? Dar Sanda?

S'a deschis casa de bilete. Aurel se duce să vizeze foaia de drum. Mississippi fuge după el.

— Şi ce-ai făcut băiete la Sanda? mă ispiteşte Ana.

— Nimic! Am vorbit ,am mâncat pişcoturi, am râs, mi-a cântat la pian!

— Auziţi fetelor! Ce ziceţi de asta? Aşa-i că Sanda ne-a depăşit aşteptările?

— Da?! In ce sens ,duduie? ironizez eu. Şi-apoi crezi că Sanda e obligată să asculte de glasul aşteptărilor voastre?

— Dar eu nu te-am întrebat pe tine.

— Puteai foarte bine să nu pui întrebarea în faţa mea. Căci mă simt obligat s'o apăr.

— Da?! Ai devenit apărătorul ei?

— Şi tu calomniatoare?

— Eu nu calomniez!

— Tot aşa şi eu. In măsura în care tu înţelegi să n'o calomniezi, în aceiaş măsură înţeleg şi eu că n'o apăr.

— Ciudat eşti astăzi, Dinule!

— Da, da, să ştii că într'adevăr sunt ciudat! Nici eu singur nu ştiu ce vreau. Mi se învălmăşesc atâtea în cap, încât nu ştiu ce să mai cred despre mine, despre oameni ,despre viaţă. Sunt sdruncinat sufleteşte. Dărîmat!

— Asta fiindcă te complici inutil! remarcă Florica.

— Iţi mulţumesc, Florica. Cel puţin tu m'ai înţeles.

Adela s'a ridicat. Porneşte singură spre terasament. S'a oprit. Ce linie perfectă are!! Trupul ei e o zidire măiastră de formă şi svâcnet. O statuă a desăvârşirii. E mult, mult mai frumoasă ca Sanda. O frumuseţe care robeşte. Şi gândul ăsta mă prăbuşeşte încă odată sub propria mea nenorocire.

Adela a mişcat braţul. Şi odată cu braţul întins, a dat drumul la o puzderie de hârtiuţe, care s'au răspândit în vântul toamnei. Un vis sfărâmat?

Ar trebui să mă duc să-i vorbesc, s'o conving... S'o conving? Dar ce să-i spun? S'o mint? Nu, hotărât lucru, mi-am pierdut capul. Şi totuş ar trebui măcar s'o întreb de ce a făcut gestul acesta. Căci sunt sigur că hârtia ruptă a fost o scrisoare pentru mine. Cu toate acestea, stau înainte pe bancă, nepăsător, deşi-mi plânge tot sufletul. Asta nu mai e ciudăţenie, e curată nebunie.

Aurel vine cu foaia de drum, fâlfâind-o.

— Gata, frate Botene! S'a comis! Acum doar să ne urcăm în ţug!

Şi râde, de parcă cine ştie ce fericire ne-aşteaptă **acolo** unde vom pleca. Adela, cu privirile'n pământ, revine. Sunt sigur că n'am să-i mai văd ochii albaştri.

— Fericiţi sunteţi voi băieţii! zice Ana. Vă puteţi permite orice nebunie, trăiţi viaţa cum vi se dă. Uite-acum plecaţi spre altă lume, plină de surprize. Numai noi rămânem îngropate în orăşelul ăsta, cu toamna şi cu plictiseala. Ne depănăm zilele aşa de stupid, până vine unul care ne cere în căsătorie... Şi gata apoi!.. S'a închis capitolul...

— Crezi că sunt fericit, Ana? Ca să vezi asta, n'ai avea decât să cobori în sufletul meu!...

— Nu vorbesc de tine, ci de ceilalţi! Tu eşti înorat azi! Dar priveşte-l pe Aurel!

— Crezi că el e fericit? Să-l vezi peste câtva timp. Insă voi, voi da, sunteţi fericite. Adică într'o oarecare măsură. Aşteptaţi căsătoria, nu ca pe un jug, ci ca pe o deslegare. Da, da, absolut deslegare. Căci până atunci sunteţi roabele societăţii. Legile ei vă subjugă, vă depoetizează. Cu câte gânduri frumoase nu gândeşti la o fată care îţi e dragă?! Dar lupta ce se dă în ea între societate şi iubire, îţi repugnă. Şi ne prăbuşiţi şi pe noi! Iată, nu mai departe, cazul meu.

Un gest a fost de ajuns ca să mă vedeţi aşa cum sunt azi. Da! Să ştiţi c'am crezut în ea, că mi-am făcut din ea un idol, că pentru ea am trecut şi peste limitele bunului simţ. Dar tot ea m'a silit să mă mint, să-mi falsific sentimentele, să mă văd în propria mea nebunie diformat total. Şi de ce toate astea? Pentru simplul motiv că încă nu ştiu aprecia cum se cuvine, anumiţi oameni!

— Zău? Şi cine este fata care a făcut atâta dezastru?

— Nu importă numele! La ce-ar folosi? Am spus tot ce-am spus, numai ca să dau un exemplu!

— Orişicât ar fi de dureroasă expe-

(Urmare în pag. 6-a)

ROD

Creşteai în zvâcnet limpid, adânc din rădăcini ;
Se'ncrucişau în aer săgeţi noui de lumini.
Când soarele, în suliţi, urca din pisc într'alt,
Te regăseai cu iarba mai verde, mai înalt.

Apoi o rază coaptă ţinti adânc şi cald ;
Se înfrăţi lăuntric cu seva din tulpini ;
Se-aprinse'n aer recea cosiţă de lumini
Şi'n pulberea de aur te-ai răsucit : Herald.

Aştepţi acuma rodul, să crească 'n pagini noui
Când toamnele-şi recheamă frunzişul înapoi
Şi întâmplarea pare că vrea să te înveţe
O bucurie nouă, sau poate o tristeţe.

C. MUNTEANU

Gând

Prea macin viaţă goală
Sub zidurile tale, oraş.
Pe căile tale de smoală
Găsit-am vrăşmaş
Omul de smoală...

Jale mi-e de obrazul zărilor
Tăiate pârtii,
De vrăbiile chircite'n colivii,
De cerul rupt
In felii.

Să mai trăiască oare ţara mea dintâi,
Unde rege drept e soarele,
Sfetnici sunt ponoarele,
Cărţi cu foi de tâlc, ogoarele;
Buchii ce-şi târâie urmele
Stavele, turmele;
Preoţi norodului ce fruntea-şi îndoae
Norii cu sânge de ploae;
Ornice clipei de mort şi de nuntă
Plopii cu frunza sbătută ?

I. CALBOREANU

Pașoptismul românesc

de G. C. NICOLESCU

In **Vremea** din 31 Iulie 1938, d. N. Davidescu publică un articol. **Al doilea pașoptism,** în care face unele paralele cu actualitatea. Nu voi căuta să urmăresc constatările în legătură cu prezentul. Socotesc însă că în premisa d-sale se află unele erori care se cer îndreptate. De altfel, pașoptismul românesc a ajuns o formulă, ca toate cele în **-ism,** care spune atât de mult încât nu mai precizează nimic, dar care, compromisă cum este, tentează să fie utilizată.

Privind lucrurile de aproape, cu răbdare şi cu atenţie, nu cred că se poate într'adevăr vorbi cu un aer de uşoară ironie despre generaţia pașoptistă şi nici că i se poate imputa de a fi fost vizionara unei himere, de a fi văzut în viitor „un refugiu împotriva prezentului, şi a necesităţilor lui care nu pot fi decât practice".

D. Davidescu impută generaţiei pașoptiste de a fi visat realizarea unei utopii cu caracter universal în ultimă instanţă, neţinând seama de realităţile naţionale. Şi aceasta, prin forţa lucrurilor, întrucât există nişte nepuse în lumină „raporturi antinomice între naţionalism şi între romantism". Caracterul pur naţionalist al romantismului german post-napoleonian mă scuteşte de a insista în ce priveşte valabilitatea generală a fenomenului. In ce priveşte ţara noastră, urmărind lucrurile, se va vedea că în fond, dacă facem abstracţie de tradiţia ce s'a creat formulelor în **-ism,** atât de cuprinzătoare pe cât sunt de nelămuritoare, pașoptismul românesc trebue reabilitat.

Fără îndoială sunt, înainte şi după 1848, câteva figuri din cultura noastră care au visat o „Santa cetate", o armonie socială universală. E suficient să amintesc numele lui T. Diamant, al lui Boliac şi, pentru după 1848, al lui Heliade Rădulescu. Dar personalităţile de prim plan cele hotărîtoare în pregătirea latentă şi imediată a acestei „revoluţii" sau care au activat, chiar sub influenţă franceză, mai târziu, în mişcarea noastră socială, sunt oameni mai ales de credinţe conservatoare, care n'au uitat o clipă să adapteze formula răsunătoare, nevoii dureroase a momentului, punând-o totdeauna în slujba naţiunii. Factorii istorici făceau ca pătura superioară a Principatelor să fie înstrăinată într'atât încât chiar un strein ca origine etnică, aşa cum era Boliac, recunoştea la 1845, în **Curierul românesc,** că adevăratul suflet al poporului nostru, caracterul său naţional, la sat, nu la oraş este de găsit.

Acest adevăr se impusese cu siguranţă întregei generaţii, dacă un utopist social ca poetul acesta îl recunoştea. Se impunea, prin urmare, cu necesitate acestei generaţii pașoptiste, care urmărea o regenerare **naţională** mai înaintea unei mişcări sociale (dovadă e că „revoluţia" dela 1848 are un caracter naţional, nu social, în toate cele trei provincii româneşti), o atenţie deosebită pentru stratul cel mai numeros şi cel mai conservator al caracterelor etnice, pentru ţărănime. Aceasta se găsea, din punct de vedere social, într'o inferioritate care îi făcea imposibilă colaborarea la consolidarea naţiunii. De aici, contaminarea preocupărilor cu caracter naţional dela 1848 cu cele cu caracter social, care m'a făcut să numesc această perioadă, dintre 1846—1877, perioada naţional-socială din desvoltarea noastră ideologică.

Nu se poate imputa însă generaţiei acesteia utilizarea unor formule împrumutate pentru vindecări miraculoase, prin care să fi evadat „din realitatea stringentă către misterioase idealuri de mai bine viitor". Cu foarte rare excepţii, personalităţile însemnate ale pașoptismului românesc au subordonat totdeauna idealul democratic, care fără îndoială exista atunci, unui ideal de consolidare naţională. Şi se simţea că, fără o paralelă sforţare de a ridica social pătura ţărănească, acest ideal nu va putea fi atins.

N'am aici, departe de Bucureşti unde mă aflu, nici toate însemnările mele, nici posibilitatea de a merge la periodicele vremii. Din ceea ce întâmplător mă însoţeşte, dau câteva lucruri care vor lămuri că până şi figurile cele mai romantice : Kogălniceanu, Alecsandri, Bolintineanu, au fost dominate tot de această grije a consolidării naţiunii.

Când la 1848, Kogălniceanu scrie **Doleanţele partidei naţionale din Moldova,** el este hotărît favorabil ţărănimii asuprite, pentru care preconizează împroprietărirea (de care Mălinescu scrisese la 1804), socotind că această pătură e „nădejdea şi puterea patriei". Tot la 1848, în numele grupului revoluţionar, incorijibilul romantic care a fost V. Alecsandri vorbeşte, în manifestul **In numele Moldovei, a oamenilor şi a lui Dumnezeu,** la fel cu Kogălniceanu, cerând şi o reformă a şcoalelor „pe o temelie largă şi NAŢIONALĂ, spre răspândirea luminilor în tot poporul". Iar celălalt mare romantic al generaţiei, D. Bolintineanu, în ziarul său din 1848, **Poporul Suveran,** făcea să se publice articole în care ţăranii erau priviţi ca „clasă de oameni de care sunt legate toate interesele noastre... clasa care poartă greutăţile ţării", arătându-se că împroprietărirea este o chestiune morală şi NAŢIONALĂ. Iar la 1863, în **Buciumul,** însuşi Bolintineanu scrie două serii de articole în favoarea împroprietăririi, punând accentul pe interesul naţional şi dând exemplul Poloniei care, ca naţiune, trăgea consecinţele neînţelegerii sale sociale. E de răsfoit, fără să mai vorbesc de **Inveţiatoriulu poporului,** scos de Cipariu, al cărui prim articol din 12 Mai 1848 este edificator, chiar **Pruncul român,** ca să-ţi dai seama cât se adapta cerinţelor naţionale chiar un democrat utopist cum era C. A. Rosetti.

Să mai amintesc articolul lui Bălcescu : **Despre starea socială a muncitorilor plugari în principatele române în deosebite timpuri,** din 1846, unde se inaugura perioada naţional-socială şi în care se pune, ca una fundamentală pentru naţiune, problema de a ridica dintr'o situaţie de inferioritate morală şi materială clasa cea mai numeroasă, socotită nădejdea şi temelia ţării ? Să mai insist asupra atitudinei lui I. Ghica, participator, chiar din străinătate, la mişcarea dela 1848 ? Este nevoie să se mai aducă dovezi că Bălcescu şi un economist ca Ghica, mai ales acesta, nu evadau „din realitatea stringentă" şi că ei puneau, ca şi tovarăşii lor de luptă, mai romantici ca ei de sigur, totul în slujba unei consolidări naţionale viitoare ? Sunt necesare dovezi mai multe şi mai amănunţite ? Socotesc că nu.

Şi atunci, reculeşi în obiectivitate, cu siguranţă că nu vom adăoga cusururilor pe care pașoptismul românesc le-a avut, învinuiri cari nu i se cuvin. Pașoptiştii români vor fi fost romantici şi utopişti. Totul li se scuză însă datorită faptului că cea mai mare parte din ei au văzut totul, realizabil sau irealizabil, prin prisma unui ideal naţional pentru care au luptat cu scrisul şi cu fapta.

Căciulata, 2 Aug. 1938.

Muzica

STAGIUNEA LIRICA DELA VERONA

de ROMEO ALEXANDRESCU

Marile spectacole populare de operă, realizate sub cerul liber, au luat, în Italia, un foarte mare avânt.

Tendinţa de generalizare a acestor admirabile manifestări lirice este tot mai puternică şi trebue considerată drept un semn de victorie definitivă a operei în aer liber, contestată sau privită drept o curiozitate artistică în trecut, dar întrunind astăzi sufragiile unanime ale maselor imense de public, care le urmăresc cu înfrigurare.

In cadrul evocărilor măreţe al arenelor sau castelelor istorice din feluri te regiuni ale Italiei, spectacolele „all'aperto" se desfăşoară triumfal, în cât nu numai să corespundă celor mai complexe şi mai nuanţate cerinţe ale artei, dar şi înaltului scop de cultură populară, în vederea căruia, în mare parte, au fost create.

Condiţiunile de întocmire a acestui program de uriaşă muncă artistică şi de înzestrare a marilor mulţimi cu hrană culturală pe cât de binefăcătoare pe atât de uşor de dobândit, sunt uimitoare.

Trenuri populare, vapoare speciale de transport automobil, strâng, la rază ce trece uneori de două sute de kilometri şi în schimbul unor sume ce reprezintă cel puţin opt zeci la sută reducere faţă de condiţiunile normale tarifare, miile de persoane dornice de a asista la reprezentaţiile în aer liber.

Oficii de găzduire, care funcţionează desăvârşit, toate serviciile de informaţii şi documentare necesare oaspeţilor, colaborarea strânsă între factorii de care depinde viaţa culturală a oraşului, pun la dispoziţia vizitatorilor tot ceea ce se poate dori. Expoziţii, muzee, colecţii, permanente sau ocazionale, excursii, fie de pur turism, fie de vizitare a locurilor şi monumentelor istorice din împrejurimi, sunt gata să împlinească fructuos vremea zilei, până la sosirea mult aşteptatelor seri festive.

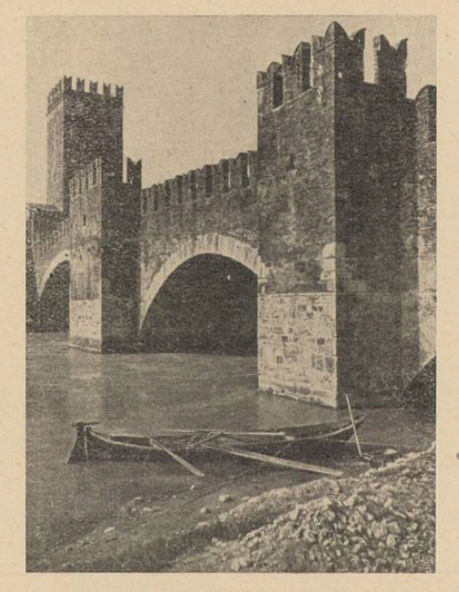

Puntea Castelvecchio

In ceea ce priveşte accesul la spectacole, de cele mai multe ori, taxa de intrare este cuprinsă în costul modest al transportului sau, pentru cei sosiţi independent de organizaţiile arătate sau pentru localnici, locurile, astfel orânduite în cât să îngădue vedere şi audiţie deplină, costă între cinci şi douăsprezece lire, existând uneori şi locuri rezervate pentru maximum douăzeci şi cinci de lire. Se acordă însă însemnate reduceri pentru diferite categorii de public.

Programele, adevărate volume excepţional editate şi impecabil redactate, cuprind ilustraţii şi text îmbelşugate, cu analize şi material informativ privitoare la întreaga serie de spectacole. Se vând în librării şi piete publice, întotdeauna cu preţul oficial de două sau două lire şi jumătate iar ordinea spectacolelor şi distribuţiile există notate şi pe foi volante, care se împart gratuit.

Ln Neapole, Roma, Veneţia, Pola (arene) Milano, Ventimiglia, Bologna Cremona, au fost organizate reprezentaţii în aer liber, de un nivel artistic demn de renumele unic al liricei italiene. Totuşi, reprezentaţiile din Verona sunt privite şi astăzi drept cele mai însemnate în acest domeniu şi se bucură de o popularitate fără egal.

Este de altfel şi un drept istoric al Veronei, aci inaugurându-se acum douăzeci şi cinci de ani, cu o biruitoare interpretare a „Aidei", opera în spaţiul deschis al arenelor, de două ori milenare, ale oraşului.

Din acel moment, rezolvarea practică a problemei mult discutată a operei în aer liber, a deschis drum tuturor iniţiativelor în acest sens, reluate după război cu o atât mai înaintată tehnică specială, a cărei desăvârşire, atinsă în primul rând la Verona, centrul iniţial al experienţelor, i-a creiat o faimă, astăzi mondială.

Verona mai are, faţă de cele mai multe din oraşele italiene ce i-au urmat exemplul, şi privilegiul unei aşezări excepţionale, în imediata apropiere a minunatului lac Garda, cel mai mare şi mai bogat în privelişti de munte din întreaga ţară, înconjurat de-o autostradă de sute de ori cioplită în stâncă, străbătut de vapoare şi înconjurat de vestite locuri de odihnă, recreere şi sport.

Dolomiţii, care pot fi văzuţi, în cele mai impresionante aspecte ale lor, într'o singură zi, cu autocarele feluritelor societăţi de turism, aproape de Vicenta, Padova, Veneţia, apoi împrejurimile imediate ale Veronei şi oraşului însuşi, de un pitoresc care prin poziţie aminteşte Salzburgul iar prin vestigiile istorice prezintă un rar interes, sunt toate o providenţă pentru vizitatori.

Teatrul arenelor, amenajat în vederea scopului urmărit, cu o neîntrecută iscusinţă, are o capacitate de peste două zeci de mii de locuri, în mare majoritate în amfiteatrul colosal de marmoră, astfel moştenit dela strămoşi, iar în mijloc, dispuse în cele câteva mii de scaune, care dispar în imensitatea edificiului.

S'au reprezentat anul acesta, — inaugurarea stagiunii de trei săptămâni (15 spectacole) făcându-se cu un fast extraordinar, la 24 Iulie, — Nabucco, Boema, Favorita şi Tannhäuser, cu mijloace dramatice şi muzicale cu totul excepţionale, cărora va fi consacrată o viitoare cronică.

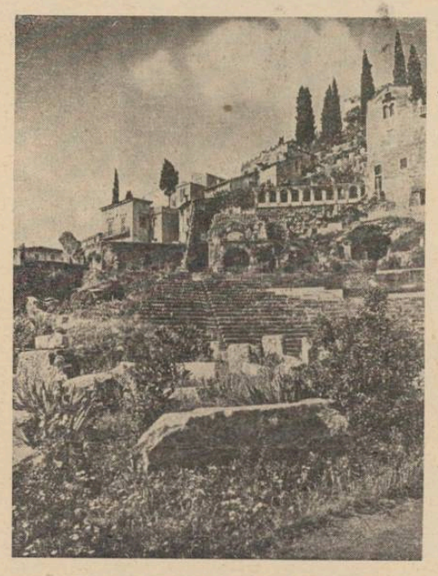

Teatrul roman şi St. Libera

Palazzo della Ragione

Filă de cronică

Cad gutui de aur şi tristeţi
Peste anii albi, însinguraţi ;
Pleoape grele, ochi înlăcrămaţi
Ctitoresc înzăpezite vieţi.

Creanga lunii scutură tăceri,
Ară 'n cântec pluguri răzăşeşti, —
Dinspre codrii mândri, haiduceşti,
Se desprinde chiotul de ieri.

Iar de'ţi pleci urechea la pământ
Şi cu gândul veacurile'nnozi,
Simţi alături paşi de voevozi
Măsurând nădejdi şi jurământ...

TEODOR AL. MUNTEANU

La treeratul grâului

Pe a dealului costişă,
O maşină cu sudură —
Priponită şi fâţişă —
Stă 'ntr'o bae de căldură.

E maşina cea de treer,
Cu vaporul plin de apă.
Tăcăneşte ca un greer
Şi tot suflă şi s'adapă.

Imprejurul lor s'adună
Al stăpânului tezaur —
Ca să-i fie 'n voie bună :
Snopii mari cu grâu de aur.

Snopi legaţi, cu bobul greu,
Ei aşteaptă ca soldaţii
Şi pe rând tot vin mereu
Să-şi dea boabele cu graţii.

Uite sus, pe puntea caldă,
Snopii cum se urcă'ntruna
Şi în aburi grei se scaldă,
Cum se'ntâmplă'ntodeauna.

Fetele şi-aruncă snopii,
Plini şi grei ca plumbul ud.
Incât parcă's nişte dropii
Care cad şi nu s'aud...

Peste ei, un aer cald,
Lasă'n oameni sănătate.
Stropi cu boabe de smarald
Cad pe feţele bronzate...

Opt flăcăi cu baniţi pline:
Câte doi la câte-un sac,
Umplu sacii mari cu grâne
Coapte, roşii, ca un mac.

Şi-i aşează 'n care late,
Incărcate cu mult dar,
Să-i trimită 'n două sate,
La tot omul gospodar...

Căci în locul lor, bălani,
Vin pe drumul de sub plopi,
Trase'ncet de boi plăvani,
Alte care, cu alţi snopi...

ION TURCANU-GRALEA

CAPITOL DIN „VIAȚA LA 'NTÂMPLARE"

Roman, sub tipar la „Cartea Românească"

de TEODOR SCARLAT

Gură-strâmbă își roti mai întâi privirea, peste aleele umede ale Cișmigiului, apoi se ridică greoi de pe banca pe care dormitau răslețe, câteva frunze veștede.

Ne apropiarăm tăcuți, ca două umbre rătăcite în ceața grea a toamnei:

— Tot aici, Gură-strâmbă?

— Tot. — Și după ce fluieră mai întâi prelung, a pagubă, Gură-strâmbă reveni, clătinând din cap: mă băeți, unde dracu' ați umblat, mă?

— Dar ce s'a întâmplat? — îl întrebai bănuitor.

— Mă, ce să vă spun, am mâncat eri, ca la nuntă.

— Mă miram eu! — făcu Aluniș deziluzionat. Dă-ne mai bine câte o țigare, dacă ai.

— Da, da, să vă dea nen'tu' și țigări.

Și Gură-strâmbă scoase din buzunar două pachete cu țigări **„Naționale"**.

— Uite, astea-i ale voastre. Așa am aranjat cu Buță și cu Priboi. Dacă n'ați fost, n'ați fost! Ce să vă fac?

— Ce ați pățit, Gură-strâmbă? Spune odată, nu mai face pe misteriosul, cu noi!

— Uite mă, să vă spun: eram cu Buță și cu Priboi. Stam de vorbă. Vă așteptam pe voi, ca să mergem într'un loc. Vă spui eu unde. Cum stam așa amărâți, fără nici-o țigare, vorbind ba de una, ba de alta, trece p'aici, uite pă lângă pietrișu-ăsta, o cocoană.

Când a ajuns în dreptu' nostru s'a oprit. Priboi dă colo, cum e el: ce-o mai vrea și asta? Taci mă, nu fi prost, i-am zis. Cocoana a venit lângă noi. I-o m'am sculat în picioare: săr'mâna, coniță! Ei, ce credeți că s'a 'ntâmplat mă proștilor?

— ?!...

— A scos mă, dân geantă o sută dă lei și mi-a pus'o uite colea, în palmă: „Na, ziceți bogdaproste! Să aveți și voi ce mânca, azi". Și a plecat, băete.

— Ei, și?

— Și... și... și-am mâncat, ce mă mai întrebi? Dacă n'ați venit! V'am așteptat. Zău!

— Mă Gură-strâmbă, ia să lăsăm astea! Uite ce este: știi că eu și cu Florin stam cu chirie, dar de azi încolo nu mai avem unde dormi. Nu știi tu...

— S'a făcut! Dormiți cu noi. Chiar d'aia v'am așteptat aici, eri. Am găsit o odae fainâ! Nu ne costă nici un ban

— Unde?

— La stăvilar. Avem acolo un cunoscut, pasnic. Dormim la el. Ne-a pus la dispoziție podul. E o căldură! O să vedeți. Avem două saltele dă paie, sobă dă fier, tot în regulă. Dacă vreți, mergem chiar acum. Buță și cu Priboi sânt acolo, joacă țintar...

Sus, printre crengile arborilor începu să șuere un vânt rece.

Gură-strâmbă, pictor de firme, pe vremuri, își strânse în jurul corpului, halatul petecit, pe care meseria de altă dată i-l ștampilase în toate culorile.

— Mergem?

— Mergem, că tot n'avem altceva mai bun de făcut.

Porniram tustrei.

Pe podul de peste lac, Gură-strâmbă se opri. Din buzunarul halatului scoase

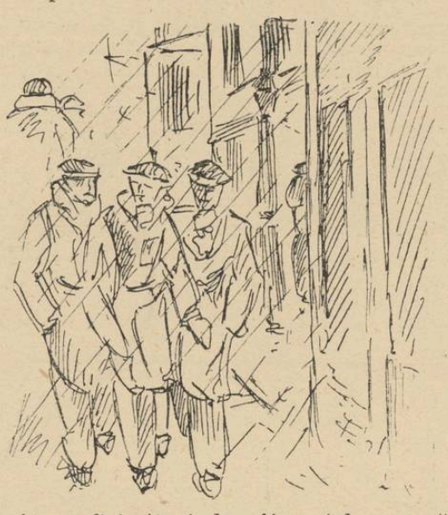

câteva firimituri de pâine și le aruncă în lacul ce legăna, între cutele mici ale apei, peisagiul întors al țărmului, cu cer posomorît și absent:

— Să mănânce și peștii, săracii, că mâine-poimâine o să'nghețe lacul!...

Cum mergea legănat și subțire pe aleea ruginită, Gură-strâmbă părea, în halatul ciuruit de culori, un personagiu ciudat, dintr'o piesă și mai ciudată: viața lui.

După câte ne povestise, fusese fecior de oameni cu dare de mână. Murindu-i părinții se căsătorise și cheltuise tot ce-i rămăsese, într'o afacere comercială. In speranța unei reabilitări materiale, Gură-strâmbă — Aurelian Doicescu, pe numele adevărat — intrase până'n gât în datorii; dar cum treburile îi mergeau din ce în ce mai prost, în loc să se sinucidă, cum ar fi făcut mulți, în situația lui, lăsă într'o bună zi toate baltă, împreună cu nevasta, într'un târgușor de pe malul Dunării și plecă în lume. Pentru a nu fi cumva recunoscut de vreun creditor, după ce lăsă barba, să-i crească, Gură-strâmbă recurse la o metodă ingenioasă: printr'o mișcare a maxilarelor își transforma complect figura, ori de câte ori întâlnea pe cineva care îl cunoștea, indiferent dacă îi era sau nu creditor. Azi așa, mâine așa, Aurelian Doicescu se metamorfoza fără să vrea, căci trecutul pe care îl arbitrase cândva se statornicise acum, ca un **tic** de care nu se mai putea despărți. Conștient de acest lucru, Gură-strâmbă nu se supăra când era chemat astfel și nici când prietenii săi de zile rele, mai ales Buță și Priboi, își băteau joc de el, pe această temă. Resemnat și poate obișnuit, răspundea în asemenea ocazii cu un fel de maximă a lui: „Omul nu știe ce ajunge"...

— Cu halatul ăsta ai de gând să intri în iarnă, Gură-strâmbă? — îl întrebă deodată Aluniș, după ce călcasem o bună bucată de drum.

— Parcă tu ești mai breaz! — răspunse calm și, oprindu-se din mers, ne arătă un fel de magazie învelită cu țiglă, ce se zărea departe, în sus, pe cursul Dâmboviței: uite, acolo-i stăvilarul.

Grăbirăm pașii.

Incepuse să plouă mărunt și rece.

După aproape un kilometru de marș forțat, pe cheiu, ajunserăm la stăvilar.

Sub ploaia ce își legăna sforile, în vântul tot mai rece, torentul strecurându-se grăbit prin spațiul îngust al baricadei metalice de la stăvilar, șuera a pustiu, alunecând ca o goană de șerpi, în fășia îngustă și murdară care este apa Dâmboviței.

Gură-strâmbă ne introduse, printr'o portiță legată cu două sârme de gard, în spatele casei.

De peretele lipit cu pământ sta rezemată o scară ce ducea spre ușa podului.

Urcarăm pe rând, încet și tăcuți.

Tolăniți fiecare pe câte-o saltea, Buță și Priboi, plictisiți se vede, de țintar cântau cu ochii pe jumătate închiși:

Unde-a pus unguru' casa,
Trage românu' cu coasa.
Unde-a pus unguru' paru'
Trece românu' cu caru'.
Sus, sus, cu România,
Jos cu Ungaria,
La dracu' cu jidănia".

Prin locul unei țigle desprinse, se strecurau înăuntru discreți și mărunți, stropii de ploaie...

— Asta-i camera fainâ, Gură-strâmbă?

— Asta! Nu-ți convine, bună ziua.

— A nu se face nazuri! — sări Buță intrigat de pretențiile lui Aluniș, care privea din ușa rămasă deschisă, încăperea obscură.

Priboi se ridică în capul oaselor și ne făcu semn să încetăm orice discuție:

— Vreți să tremurăm pă lângă garduri?... Dacă aude Neculai paznicul că facem gălăgie ne suflă pe toți d'aici, cât ai zice peșteț Hai mai bine să încingem un țintar cu toți. Cine pierde, până la urmă, face dă serviciu astă-seară lângă sobă. Tot nu încăpem cinci oameni pă două saltele. Ce ziceți?

— Da, da, minunată idee! — aprobă

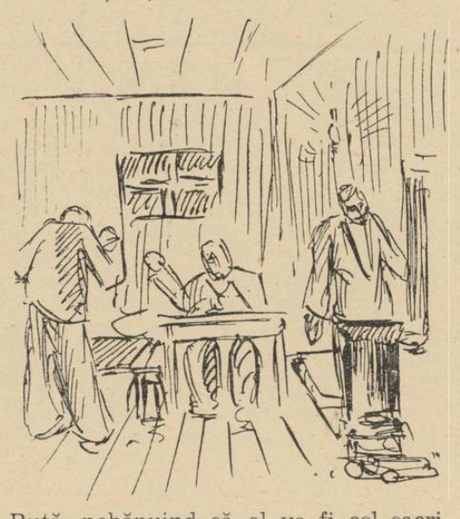

Buță, nebănuind că el va fi cel sacrificat.

— Mai întâi sânt dă părere să stăm la masă.

— Bine zici! Scăpăm de-o grijă.

Pe o foaie mototolită de gazetă, Gură-strâmbă așeză în grabă, câteva bucăți de pâine tare și una murdară de brânză învechită.

— Poftiți la masă, domnilor!

— Stați! — ne ordonă Priboi. Caută lângă coș, Gură-strâmbă, că sânt niște măsline, într'o pungă. Pune-le pă masă... Așa. Acuma, mânca-vor săracii și se vor sătura.

— ...și vor lăuda pre Buță și Priboi, care ne dau dintru ale lor — complectă Aluniș, în hohotul de râs al lui Gură-strâmbă, a cărui bună dispoziție te invita mai de grabă la milă, decât la veselie.

Masa dură mai puțin decât o clipită. In locul ei, Buță așeză, puțin mai târziu, o tablă de fier ruginită, pe care Priboi împrospătă cu un colț de cărămidă, liniile țintarului. In lipsă de altceva, improvizarăm din hârtie boabele, și jocul începu...

— M-ai trișat! Luăm dă la început! — sbieră disperat Buță, când văzu că el o să facă și noaptea aceea de strajă.

— Nu face pă nebunu Buță, că te-arunc dă nu te vezi!

— Lasă mă Priboi, că pârlit ai fost o viață întreagă, pârlit ai să mori!

Cearta se potoli repede, prin intervenția lui Sandu Aluniș:

— Lăsați gălăgia, că, vorba lui Priboi, acum o nimerim cu toți afară. Cel mai bun lucru ar fi să ne cuibărim fiecare, cum putem, că tot s'a întunecat.

— Nu să poate! Buță are grijă dă foc!

— Ei lasă, Priboi grozavule! Te pui eu mâine la punct, n'ai grijă!...

M'am așezat pe saltea lângă Priboi, iar Aluniș pe cealaltă saltea, lângă Gură-strâmbă. Buță s'a ghemuit îmbufnat lângă soba de tablă pe care o înfundase cu buruieni uscate, adunate de vreme de pe afară...

Spre ziuă m'am trezit pe pământul gol. Priboi trăsese salteaua peste el și acum sforăia mototolit într'un colț, sub streașină. Aluniș se deșteptase mai de mult și sta la taifas cu Buță și cu Gură-strâmbă, lângă focul stins:

— Ce dracu' om mai face, băeți?

— Eu mă duc azi pe la deputat să văd ce-o fi aranjat cu serviciul meu, că văd că nu mai merge! — li se spovedea Aluniș, ștergându-și hainele de praf.

— Apăi dacă te aranjezi tu, o s'o ducem și noi mai bine.

— Să dea Dumnezeu!...

Când s'a luminat bine de ziuă am plecat, lăsând pe Buță să se certe cu Priboi, care nu vrea cu nici un chip să-l primească lângă el, pe motiv că-l lăsase fără paie în saltea. Pe semne Buță, isprăvind buruienile, trăsese peste noapte paie, din salteaua lui Priboi, să facă focul.

La portiță, paznicul, trăgea liniștit din pipă, cu privirea rătăcită peste maidanele cu gunoaie.

— Da' cu voi ce este?

— Am dormit sus, la Priboi.

— Mă ai dracului!... Acuma ăia o să-mi aducă toată liota lor dă șomeri să-mi doarmă'n pod. Să nu vă mai prind p'aici că vă rup picioarele! Ce, vreți să-mi dărâmați șandramaua, ca să intru în bucluc cu statu'? Ia uite, dom'le!

Mulțumiți cu atâta, ne-am văzut liniștiți de drum, fără să scoatem o vorbă...

CARNET DE SBOR

de M. C.

CLANDESTINUL

Departe, la Sud, se zărește silueta masivă și vânătă a capului Caliacra. Sburăm drept către el, deasupra unei mări adormite, învăluită în ceața albăstrue și transparentă a dimineții.

Sfârșit de Septembrie. Niciodată n'a fost marea așa de frumoasă și de ireală. Parcă facem parte dintr'un basm fără început și fără sfârșit. E atâta singurătate și nemișcare de parcă au încremenit spațiile și timpul cu noi laolaltă, troeniți de visuri. Dacă, în clipa asta, avionul ar porni să se prăbușească în adâncuri, nici nu știu dacă l-aș opri sau aș lăsa să împlinească povestea prin care trecem.

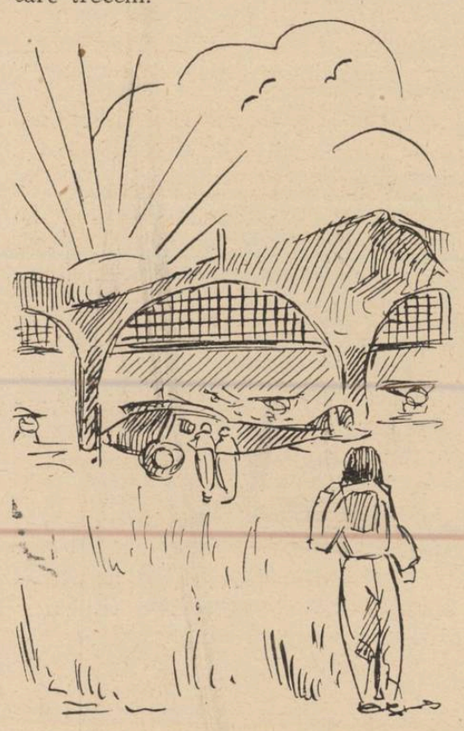

Totuși, ne mișcăm. Iată țărmul care s'a apropiat, scăldat de dantela albă a hulei ce se sparge de stânci. Capul Caliacra, pleșuv și ruginit trece ca o nălucă pe sub noi și intrăm în baia Balcicului plină de lumină.

E o lumină limpede, de oglinzi, răsfrântă pe țărmurile calcaroase în apa adormită a mării. Intre dealurile sure, Balcicul râde la soare ca o țigancă gătită.

Un moment de emoție ne dă amerisajul dibuit pe suprafața nevăzută a mării. Odată cu ancora care se lasă cu sgomot în adânc scoatem un oftat de ușurare. Eșim din cabină și — pe vasta aripă a avionului — ne descotorosim de parașute și veste de salvare.

O lotcă s'a apropiat pe tăcute și turcul bătrân ne poftește.

Balcicul e pustiu. Obosiți de urcuș ne oprim la prima cafenea și ne răcorim cu apă rece și dulceață de smochine. Apoi coborîm și lotca turcului ne duce înapoi la avionul ancorat ce se leagănă ușor în bătaia brizei.

O mână mă ajută să urc. Un băiat înalt și svelt ca o trestie ne privește zâmbind cu ochii lui căprui. Il cunosc. E un elev mecanic din escadrila mea.

— Ce-i cu dumneata? Ce cauți aici?

Gene dese și lungi s'au aplecat peste ochii de fată mare și privirea a alunecat alături, în mare.

— Am venit cu dumneavoastră, cu avionul.

— Și unde-ai stat de nu te-am văzut până acuma?

— In tunelul din planul central.

In planul central, în aripă, este un mic tunel prin care se poate trece, pe brânci, dintr'o cocă în cealaltă. Un om nu poate sta acolo decât culcat, în întuneric, fără a putea vedea nimic afară. Acolo stătuse el o oră, neștiut de nimeni, numai ca **să sboare.** Simt o mare emoție și aș vrea parcă să-l sărut pe obrajii de copil. Dar ordinele nu-mi dau voe. Va trebui — dimpotrivă — să-l pedepsesc.

— Să te prezinți la mine, la întoarcere.

Mecanicul ridică ancora. Motoarele pornesc și decolăm pe o mare încrețită de vântul de Sud, ce s'a pornit pe nesimțite.

In turela din dreaptă, fără cască și haină dè sbor, pasagerul clandestin stă acuma în bătaia vântului. Pe fața lui, ca într'o carte, citesc începutul visului care-l va chinui deacuma.

Și asta mă întristează mai mult decât gândul pedepsei ce va trebui să-i dau.

DOUA LUMI.

La trei și jumătate dimineața suntem la aerodrom. E întunerec și frig și umezeala pătrunde până la oase. Sgribuliți și tăcuți fumăm țigară după țigară și așteptăm ordine. Servanții manevrează hidroavioanele și lasă unul la apă. E cel care va face prima recunoaștere. In ajun, la căderea nopții, ultima recunoaștere lăsase forțele navale inamice undeva, la Nord-Est, la vreo sută cincizeci de mile de coastă.

Comandanții măsoară distanțele pe hartă și întocmesc ordine. Așteptăm cu inima îndoită. Prima recunoaștere, cu plecarea pe întunerec, nu surâde nimănui pe o astfel de vreme. Nimeni nu vorbește și fiecare speră că nu va fi el cel chemat.

Plantonul apare în ușa cancelariei și ne poftește înăuntru. Aruncăm țigările și intrăm. Comandantul se ridică și face apelul, apoi citește ordinul de operații și numește echipajele. Urmează câteva instrucțiuni suplimentare, după care suntem invitați să ne pregătim de sbor.

Afară nu-mi pot opri o înjurătură. De ce mi-a fost frică n'am scăpat. Cei patru cari vor face achipaj cu mine au și început să se îmbrace. Ceilalți au plecat repede spre cantină; le-a venit glasul și acuma râd și glumesc. Ii privesc cu invidie. Ce n'aș da să fiu în locul lor!

Frigul mă scutură bine, cu toată îmbrăcămintea de blană. Suntem gata. Cu vestele de salvare umflate și cu parașutele în spinare părem niște arătări. Telegrafistul mai ales, cu casca lui uriașă, pare un scafandru.

E întuneric încă. Ne îmbarcăm pe tăcute. Caut spre răsărit o geană de lumină, un punct de reper, dar nu se vede nimic. Doar o vagă lumină alburie-murdară. Aș vrea să mai stau, dar comandantul face semn să plecăm. Cu inima strânsă pun motorul în plin și tunetul celor nouă sute de cai sfâșie noaptea. Alunecăm pe apă câteva clipe, apoi, cu ochii țintă la pata alburie dela orizont, trag ușor de volan și suntem în aer. Pe măsură ce ne ridicăm capăt mai multă siguranță. Fac un viraj larg deasupra hangarelor și apoi, cu 70° la busolă, ne îndreptăm spre larg.

Zorile de Octombrie au venit pe nesimțire. Nici aurora cu degete trandafirii, nici soarele cu sulițele lui de aur, ci o lumină cenușie și murdară ne învălue. Incet, încet se deosibește marea vânătă dedesubt. Suntem la trei sute de metri, dar mai sus nu se poate urca. Deasupra noastră și pe lângă noi nori negri se încolăcesc frecându-se unul de altul. Nu se vede decât la câteva sute de metri și o ploaie măruntă și deasă ne prinde. Cobor până la o sută de metri. Dau volanul secundului și scriu o radiogramă: „Plouă. Vizibilitate extrem de redusă. Ne întoarcem la bază". O trec în spate, telegrafistului, și iau volanul să întorc. Deodată însă apar în fața noastră trei umbre întunecate și uriașe. Abia am timp să întorc și să mă pierd între norii plumburii. Cer telegrafistului radiograma și alcătuesc repede alta, aceea pentru care plecasem și pe care toți o așteptau atenți acolo, jos.

Fac repede un calcul mintal și aflu că trebue să fim abia la 20 mile de coastă. Nu-i timp de pierdut. Telegrafistul lucrează de zor și zâmbește, zâmbește și secundul care pilotează acuma și ne felicităm din ochi pentru norocul pe care l-am avut, să cădem drept pe convoiul inamic.

Indispoziția a dispărut complect și nervozitatea jocului a pus stăpânire pe noi. Toată grija este acuma să nu pierdem contactul. Profităm de norii coborîți și ne strecurăm printre ei, astfel ca să fim cât mai puțin timp în vederea inamicului.

Telegrafistul repetă mereu radiograma și așteaptă răspunsul. Secundul, cu amândouă mâinile pe volan, și-a prins privirea de cele trei nave și caută să nu le piardă. Mă uit mereu spre uscat și aștept să apară avioanele chemate. Și când —după un sfert de oră de încordare — vedem apărând la orizont bimotoarele uriașe sburând amenințător în formație strânsă, abia la cincizeci de metri deasupra mării, o mare bucurie ne cuprinde. Lansăm o rachetă roșie ca să le arătăm locul și apoi ne îndreptăm spre larg luând înălțime.

Trecem prin pătura de nori care n'are mai mult de două sute de metri și intrăm în altă lume. Un soare darnic ne scaldă în lumină și un straniu peisaj polar se desfășoară în fața noastră. In locul mării vinete, deasupra căreia sburam adineaori, se întinde acuma un covor nesfârșit de zăpadă strălucitoare și de ghețuri. Soarele, jos de tot, ne trimite drept în față raze lungi de cari nu știm să ne mai ferim. Urcăm mai sus, la câteva sute de metri deasupra câmpiei de nori de vată și curând altimetrul arată o mie de metri. E frig și obrajii ne sunt aproape înghețați. Și nici nu mai știm unde suntem. Rătăcim la întâmplare deasupra întinderii albe, scăldați în lumina care vine de peste tot. Și-i atât de albastru și de limpede cerul, încât am impresia că suntem prizonieri, sub o uriașă cupolă de sticlă.

Unde suntem? Fac o socoteală cu ajutorul ceasului și aflu că trebue să ne găsim undeva, deasupra mării, cam la cincizeci de mile Nord-Est de bază. E timpul să ne gândim la întoarcere. Reduc motorul și coborîm lin către perdeaua de nori pentru a trece dedesubt. Pe măsură ce ne apropiem, buclele albe și strălucitoare devin mai mari și mai ciudate. Prin spărturi se zărește lumea de dincolo, lumea urâtă și plumburie în care trebue să ne întoarcem.

Aleg o spărtură mai mare și coborîm prin ea. Intr'o clipă lumina a dispărut. Ne scufundăm în întunerec printre zdrențe de nori negri și cenușii și ieșim jos de tot, deasupra mării frământată de valuri uriașe și haine. Deasupra noastră cerul s'a închis. Balauri negri se încolăcesc și se desfășoară cu mișcări lenețe.

Grăbim spre uscat. Cerul acesta urât apasă ca plumbul pe umerii noștri. Coborîm mereu către marea care ne chiamă cu mii de brațe ciunte. Prăpăstii de humă se deschid și se închid și creste înspumate se ridică în avânturi sterpe.

Suntem triști și obosiți. Prin sita burniței de toamnă se zărește, aproape, uscatul.

CARTEA FRANCEZA

A. de Châteaubriant: Les pas ont chanté

(Bernard Grasset — Paris, 1938)

Cititorul care ar lua cunoştinţă întâia oară de scrisul d-lui A. de Châteaubriant, din lectura acestor pagini atât de anevoie de încadrat în vreuna din categoriile literare ştiute, ar avea temeinice motive de nedumerire şi destule prilejuri de iritare chiar. Densitatea şi tensiunea lirică a unor astfel de „note din viaţa mea trecută", cum le intitulează autorul lor, simbolismul vag şi înceţoşat de aluzii puţin transparente, ca şi tonul exaltat, într'o continuă uimire de ceea ce singur îşi descopere sau îşi sugerează, sunt însuşiri pe care cititorul neprevenit e dispus să le întâmpine ca tot atâtea rezistenţe obositoare. Dela cea dintâi şi până la ultima pagină a cărţii va nădăjdui zadarnic într'o culminaţie revelatoare, într'un desnodământ suprem, unde s'ar aduna, conturându-se ca în profilul precis al unei delte, tot păenjenişul capricios de subînţelesuri de care mustește plasma bogată a cărţii.

In configuraţia literaturii franceze a zilelor noastre, locul pe care-l ocupă opera d-lui A. de Châteaubriant este retras din drumul căilor de comunicaţie dealungul cărora se încrucişează curentele şi influenţele resimţite în operele altor scriitori. Cu toate că debutul său literar, *Monsieur des Lourdines*, carte de o poezie delicată şi subtilă, s'a bucurat, în 1911, de publicitatea răsunătoare pe care premiul Goncourt o face în jurul numelui aleşilor săi, iar doisprezece ani mai târziu Academia franceză încununa cu marele premiu pentru roman *La Brière*, scrisă curând după experienţa tragică a războiului şi dogorită de amintirea lui, totuşi autorul a rămas până astăzi, un izolat, un impopular. Poate pentrucă lirismul anticipator şi atât de exclusiv al propriei experienţe sufleteşti — premergător oricărei cunoaşteri a lumii dinafară —, orientându-l către un egocentrism aproape absolut, l-a împiedicat să-şi adauge ceea ce ar fi fost necesar viziunii sale de viaţă, pentruca şi cititorul mai puţin sensibil la frumuseţile gratuite ale scrisului artist să recunoască prezenţa unui interes omenesc direct, mai cald şi mai comunicativ.

Şi totuşi nu este nimic livresc sau artificial în această experienţă, doar că omenescul din ea este travestit în fastul verbal şi strălucirea radioasă a stilului. Tensiunea lirică susţinută, de care vorbeam mai sus, face anevoioasă desprinderea vreunui citat ilustrativ, de scurtă durată. Ca să nu se îmbucătăţească amplitudinea largă a respiraţiei acestei cărţi, sleindu-se astfel semnificaţia întregului, ar trebui citate pagini la rând, ceea ce-i, firește, cu neputinţă. Smulse din context, propoziţii ca acestea par umflate, ridicule:

„Alors vint la nuit du 24 au 25 mars... un commencement de printemps, un commencement de douceur, un commencement de fleur... La terre était humide, les mousses humides...

Au ciel, par-dessus les arbres, s'égouttait la pâle lune; et ce fut cette nuit-là que je naquis dans la maison solitaire des bois". Citite însă la locul lor, în continuitatea celor care le precedă şi le urmează, le găsim firești şi nu dizonează.

Incercând să dăm cel puţin o idee aproximativă despre felul acestei cărţi vom spune că *Les pas ont chanté* e în acelaş timp confesiune de artist şi evocare lirică a unui trecut predestinat să poarte până în pragul deplinei maturizări, germenele unei conştiinţe artistice. Dar elementele autobiografice nu se înşiră pe firul cronologiei aparente, în ordinea devenirii lor succesive şi înlănţuite ci ele sunt distribuite ca într'un câmp de forţă magnetică, atrase şi orientate prin sensul interpretării pe care o primesc în cadrul semnificaţiei generale de elemente ale unei experienţe poetice, către miezul unic şi suprema lor justificare. Această privire dinăuntru asupra vieţii, a cărei diagramă nu seamănă cu aceea a desfăşurării biologice, dealungul vârstelor, şi sociale aminteşte de acel „moment superlativ" al Domnului Teste, — regulă de higienă interioară: „Soumets-toi tout entier à ton meilleur moment, à ton plus grand souvenir".

„Ce-ar folosi — notează d. A. de Châteaubriant — să povestesc o înşirare de întâmplări?... Nu sunt oare toate întâmplările în una singură, sau aproape toate? Evenimentul care le cuprinde pe toate este acel principial şi cel mai frumos. Şi întrucât e cel mai frumos, este şi cel principial!".

Care a fost pentru autor evenimentul principial, a toate cuprinzător prin esenţă şi semnificaţie al celorlalte? Negreşit, starea de graţie a lirismului, iluminarea vrăjită sub semnul cărela se trezeşte spiritul la spectacolul feeric al unei lumi transfigurate prin puterea visului lăuntric, — starea de îngerească puritate şi de neprihană pre-adamică a cărei pierdere de mai târziu va provoca poate cea mai zguduitoare criză de conştiinţă din câte străbate viaţa unui artist. Nu a fost acea revelaţie bruscă hotărîtoare, cunoscută din destăinuirile autobiografice ale poeţilor mai ales, ci întocmai ca valul unei maree în necontenită creştere, o aşteptare difuză şi tot mai înfrigurată, o efervescenţă interioară înlesnind metamorfoza activă a sufletului artistului în formele cele mai subtile şi mai variate ale visului alimentat de o sensibilitate nespus de primitoare. In acest imponderabil schimb necontenit de impresii dinafară şi prelucrări ale fanteziei, conştiinţa de sine se regăsea identică şi mereu sporită în unitatea ei interioară. Ca într'o poveste de Andersen, unde întreaga creaţie este însufleţită, iar obiectele îşi fac semne, se recunosc şi îşi răspund, în chipul cel mai firesc pentru cine poartă în sine cheia misterioasă a visului transfigurător.

Pe o treaptă superioară simplelor divagaţii şi reveriei împrăştiate, mai aproape de elaborarea disciplinată a operei de artă, a fost adus autorul „Paşilor" prin descoperirea unui „mare secret", cum numeşte d-sa brusca revelaţie a existenţei lumii valorilor, cu prilejul tabloului „Triumful Florei" de Poussin, văzut la Luvru. Această lume, cu problemele delicate pe care le pune, este hotărîtoare pentru determinarea structurii sufleteşti şi, în consecinţă, a vocaţiei celui căruia i se descoperă. Chestiunea valorilor pe care o studiază deopotrivă fizica şi psihologia, unde e cunoscută ca teorie a culorilor şi a tonurilor complimentare, i s'a înfăţişat însă autorului nostru ca o problemă personală adusă în lumina propriei conştiinţe printr'o lovitură de sondă revelatoare a intuiţiei în străfundurile sufletului şi într'un moment, probabil, de supremă atenţie şi încordare a întregii fiinţe interioare:

„Până atunci, ca mulţi oameni, auzisem vorbindu-se despre *valori*, dar nu ştiam ce procură spiritului această experienţă, atunci când este trăită.

Există o ştiinţă fină a spiritului, care percepe cum înţelesul obiectelor din această lume nu este închis chiar în obiecte ci în raporturile ideale care le unesc de multiplele lucruri.

Culorile şi sunetele, de pildă, nu sunt ele însile prin sinea lor ci se deosebesc după culorile şi sunetele care le întovărăşesc; şi aceste diferenţe atât de notabile, avându-şi cauzele în condiţii complexe care le sunt prilejuite de admirabilele variaţiuni ale creaţiei, sunt ceea ce se chiamă *valori*.

Imperiu fără margini, care se regăseşte cu aceleaşi nesfârşite întinderi, în lumea morală ca şi în lumea fizică"

Spuneam că la capătul acestei *via regia* a tinereţii fiecăruia, pe care se aventurează nebănuind ce-l pândeşte, — spiritul exaltat de înţelesul atâtor revelaţii va întâlni negreşit, ca o fatalitate de neînlăturat, criza cea mai critică, dinaintea căreia se frânge neputincios orice elan.

Din această supremă încercare a luptei cu îngerul, cei mai mulţi rămân ologi, sleiţi de puteri pentru tot restul existenţei lor:

„Et voila que se produisait dans ma conscience quelque chose d'infiniment terrible; tout d'un coup, je percevais l'inconstance, l'inanité, le vide de tout ce que j'avais recherché dans les innombrables attachements et voluptés qui se partagent les instants de la vie humaine. De plus, je ne voyais rien au delà, dans l'ordre spirituel, qui pût me consoler de cette perte: *ce que j'avais expérimenté me donnait la méprisable mesure de ce que j'expérimenterais jamais !*"

Am subliniat această din urmă poziţie pentrucă exprimă însăşi esenţa dramei: schimbarea totală de perspectivă asupra existenţei, pivită acum sub unghiul critic, substituit celui liric. Ca şi lirismul — starea celui „ce 'npânzeşte globu 'n planuri pentr'un veac" — criticismul care-i succede este tot atât de abuziv pentrucă anticipează arbitrar asupra unei experienţe viitoare, luând ca unitate de măsură — „méprisable mesure"! — biografia de până atunci a spiritului; dar această biografie nu este judecată în elementele-i obiective, ci prin gustul de cenuşe al vieţii şi acel coşmar de corupţie universală, din momentul culminant al crizei.

Ce departe suntem acum de orgoliul superb al aceluiaş care rosteà la zenitul pierderea purităţii virginale dăinueşte comme certains, qui se plongent la figure au fond d'un coussin pour pleurer: Je regarde Dieu, et je remets mon armure".

Şi totuşi, în adâncul mizeriei supreme a fiinţei zguduită din temelii prin pierderii purităţii virginale dăinueşte presimţirea obscură a renaşterii, ca o răscumpărare din păcat. Experienţa care-l întâmpină acum pe scriitor este a umilinţei, — purgatoriu călăuzitor către limanul armoniei recâştigate, — singura durere adevărată fiind „durerea omului care-l caută pe Dumnezeu". Tonul scăzut în şoaptă, al unor rânduri ca acestea, e poate mai tulburător, pentru că poartă urma de foc a suferinţei:

„Je suis de ceux qui sont destinés à être la crèche obscure et la paille gémissante sur laquelle doit apparaitre une certaine lumière. Je suis l'humble paille de l'hôtellerie. Et la paille espère, veut, exige... la paille gémit. Elle est l'ancienne tige des blés du champ de Booz, et la litière destinée aux mystérieuses grandes naissances futures. Toute grande naissance doit passer par son humilité. Elle le sait et elle attend....".

Itinerariul intim al d-lui A. de Châteaubriant poate fi socotit ca încheindu-se asupra acestei viziuni, într'o definitivă orientare: „Du-te acum..., — îi spune Durerea — nu mai ai nevoe de mine... Dumnezeul tău e liberat!" Iată cântecul, răsunetul din suflet al paşilor umblaţi în viaţă. Dar am fi vrut să fi putut vorbi şi despre acele câteva fragmente care se izolează şi se desprind dela sine prin perfecţiunea creaţiei obiective, fără să aibă nevoe de respiraţia autorului însuşi pentru a se însufleţi de o neuitată vieaţă: despre viziunea de amploare şi elan epic a unei şarje de cavalerie („Sur le terrain"), sau graţiosul tablou „Isabelle" al celor trei bretane dansând înlănţuite „comme les deux gardiennes étonnantes, les deux Bottisatvas enchantées d'une espèce de Reine miraculeuse a qui elles donnaient la main". In sfârşit, despre viziunea tragică a războiului simbolizat prin dansul impresionant al şarpelui Kaa, din *Cartea junglei*.

Şi cel mai sugestiv îndemn la lectura acestei cărţi ar fi fost paginile care trebuiau citate, din fragmentele însemnate mai înainte, dacă spaţiul ne-ar mai fi îngăduit.

MIHAI NICULESCU

FLACARI

(*Urmare din pag. 3-a*)

rienţa ta ,nimic nu te îndreptăţeşte să generalizezi! spune Florica. Poate că adevărata cauză nu-i această fată, ci faptul că pleci!

— A, nu! Nu plecarea m'a adus în starea de faţă. Nu sunt trist fiindcă plec, ci fiindcă anumite lucruri petrecute azi, mi-au dat putinţa să verific laşitatea şi micimea sufletească ce există în noi. Mi-a dat putinţa să văd cu ochii mari, cât de inutili, de mici suntem în tot ceiace facem ,nădăjduim sau gândim. Mi-e silă şi de mine şi de tot ce mă înconjoară.

— Tii! frate Botene, isbucneşte Aurel, las-o bre, la dracu ,de filosofie. Miliţia nu te vrea filosof, ci răcan, pe care majorii să-l înjure de maică, cădelniţi şi grijanii. Să ştii c'o să fii militar prost.

— De asta sunt sigur! Şi prost şi încăpăţânat. Mai ales că ţin la libertatea mea, pe care aici mi-am pierdut-o, fugind după năluciri. Cel puţin acolo imi voiu înăbuşi revolta, în ideia că nu sunt singurul lipsit de ea.

— Vorbeşti copilării! O să vezi tu acolo ce trai.... O să ne descazarmăm şi-o s'o ducem ca nişte sultani.

— Am mai auzit povestea asta. Ba mi s'a mai spus că regimentul n'ar avea gard.

— Eu ştiu sigur!! Şi chiar dac'ar avea gard, nu ştim noi să-l sărim? Sunt nişte fete p'acolo — o bogăţie! Mi-a spus-o un om de treabă!

— Numai de treabă n'o fi fost!!. ironizez eu.

— Uite-te la el!! Da de când ai devenit aşa de sfânt? zice Ana.

— De dragă! Un accident!! Frivolitatea o ai în sânge până la o anumită vreme.

— Şi... accidentul tot fata cu bucluc?!

— Ia lăsaţi-mă cu accidentele voastre! ţipă Aurel. Mai slăbeşte-mă şi tu Botene cu filosofia!! Nu mă interesează asta. Aş vrea însă să ştiu de ce Adela are mutră de călugăriţă... Ori şi tu ai avut parte de vreun accident?

— Ce te priveşte? i-o taie scurt Adela. Vezi de treaba ta şi nu te amesteca unde n'ai nici un rost!

E întâia oară când i-aud glasul, după incidentul nostru.

— Fraţilor! ţâşneşte de undeva Mississippi, vine trenul!!

Intr'adevăr, trenul negru şi somnoros intră în gară. Grupul nostru ca la comandă, se ridică. Aurel ţâşneşte prin lumea, care, ca prin minune, a inundat peronul, sare pe scara unui vagon şi dispare înăuntru. Il vedem apărând puţin mai târziu la fereastra vagonului, ţipând către noi.

— Eheii! Bălţii! Aici fraţilor!

Fiecare din fete îmi ia câte o legătură. Adela mi-a luat pachetul pe care special l'a făcut pentru mine. Profit de lipsa de atenţie a celorlalţi şi mă apropii de ea.

— Nu arunci şi pachetul? o întreb eu şoptit.

O clipă e surprinsă de întrebare şi mă priveşte lung....

— De ce să-l arunc?!....

— Aşa!! Ca să te răsbuni!!...

— N'am de ce să mă răsbun !! Şi nu ştiu ce-aş avea de răsbunat!!

Am ajuns la vagon. Pachetele ,geamantanele ,legăturile, toate intră pe fereastă. Aurel, foarte bine dispus, are pentru fiecare câte o glumă.

Doar bietul Mississippi trebuie să-şi urce singur coşciugul, căci nici vorbă să încapă pe fereastră. Ce să-i faci? Fiecare cu crucea lui!

Urcăm în vagon cu toţii. Observ că Adela n'a dat pachetul. O privesc drept în faţă. E tot atât de tristă ca şi mine.

— Uite, ia pachetul ăsta şi ai grija lui. E ceva care se poate sparge!..

Mi-l lasă în mână fără să mă privească. Ceilalţi toţi coboară. Mississippi şi-a cumpărat doi covrigi şi-i ronţăie tăcut, în timp ce Aurel toacă verzi şi uscate. Adela s'a oprit pe platformă. O ajung din urmă...

— Dinule, îţi doresc călătorie frumoasă!!

— Eşti încă supărată pe mine?!

— Nu... Eu n'am fost supărată. Dar tu, tu eşti rău!!...

Imi întinde mâna, dar mi-a lunecat în braţe. O cuprind total; sunt emoţionat, aproape de lacrimi. Atâta mărinimie din partea ei!!.. Şi-a lăsat capul pe braţul meu stâng.... Plânge stăpânit... Ii simt lacrimile.. Ii caut buzele...

— Nu, nu, te rog, nu asta! Incă nu!! Lasă-mă să stau aşa!!...

— De ce **nu**, Adela?

— Mai mă poţi săruta ,după cele ce-ai făcut azi? Ştiu tot, Dinule! Mi-a spus ea... Cum, Dinule? Tu n'ai conştiinţă? Nu te mustră nici nenorocirea mea, nici a Sandei? Iţi place să te joci cu noi, cu sufletele noastre? Nu te gândeşti că şi noi suferim? Nu însemnăm pentru tine decât clipa? Peste ea nu mai vezi nimic? Vrei numai tu să fii satisfăcut? Nu gândeşti cu ce preţ iei această satisfacţie?.

— Adela, taci! te rog taci, căci altfel înebunesc....

— Am tăcut, Dinule, prea mult... Nu mai pot însă... Nu mai am puterea s'o fac, deşi te 'nţeleg... Te-am înţeles fără ca tu s'o ştii, îmi dau seama de tot ce s'a 'ntâmplat cu tine, dar tu, tu n'ai vrut să mă 'nţelegi... Nu ştiu ce-o să se 'ntâmple cu mine, dar orice va fi, tu să ai acelaş gând pentru mine: că

te-am iubit !!... Şi-acum sărută-mă, dacă mai ai curaj...

N'am putut. In clipa aceasta nu aştept altceva decât plecarea trenului.

— Atunci lasă-mă să te sărut eu... Să te sărute buzele care nu s'au lăsat sărutate în parc. Şi să lăsăm să cadă uitarea apoi !!...

— Cu preţul ăsta nu vreau...

— Atunci ?

— Să rămânem prieteni. Prieteni buni ! Vrei ?

— Şi Sanda ?

Da ! Sanda ! Deabia acum îmi văd nemernicia.

— Fă-o fericită pe ea, Dinule... Eu sunt frivolă, tot ce-a fost între noi e nebunie...

— Adela ! Vrei să m'asculţi ? Mai poţi avea încredere în mine ?

— Intotdeauna am crezut în tine... Şi voiu crede mereu... Chiar dacă faptele tale vor spune altfel...

— Atunci făgăduieşte-mi că te vei linişti. Că vei aştepta cuminte o scrisoare dela mine, în care voiu spune tot ceea ce nu pot spune acum.

— Bine...

Am sărutat-o pe păr şi ne-am desfăcut... Era şi timpul, căci Ana ne strigă...

— Mi-am făcut puţină ordine în bagaje, spun eu coborând. Fericitul ăsta le-a trântit clae peste grămadă.

— Unde-i Adela ?

— Uite-o !

Un ceferist dă semnalul. Intind mâinile fetelor. Pe Adela o las la urmă. Nu i-am spus nimic. Dar ochii ei, ochii albaşti, m'au asigurat îndeajuns... Plânge la fel ca mama... La fel ca Sanda...

De pe peron încă mai fâlfâe un semn alb... Apoi noapte... Cadenţa trenului cântă... Eu am rămas, singur, pe scară...

Şi-acum când tot ce-a fost mi-a rămas în amintire, când trenul acesta nebun mă duce **acolo**, cine mi-a rămas în gânduri, mai aproape de suflet şi cu amintirea întreagă ? Sanda ? Adela ?

DAN BĂLTEANU

Somn în pădure

Adorm cu mii de ramuri peste faţă.
Cupolele cereşti — neclătinate,
Mă'nchid în negre scorburi de cetate ;
Pleacă-te lut, — adormi pe veci, viaţă.

Apoi să cresc în trunchiuri rămurate,
Prin promoroacă, prin a toamnei ceaţă,
Trufaş spre slăvi, cu iederi ce se-agaţă
Şi pale vinete de-ozon în spate.

Să-mi caute adâncuri ne'ncepute,
Subt vălul cetinei, în svon de umbre,
Şopârle verzi şi sprinteni paşi de ciute ;

Iar peste bolte răcoroase, sumbre,
Numai cenuşa stelelor căzute
In ale vremii nopţi — să mă adumbre.

VLAICU BARNA

Cronică dramatică... sau cam așa ceva

— De lemn Tănase —

La „Național" nu se intră cu galoși. La „Cărăbuș" nu se intră cu pretenții.

Dacă totuși intri în Templul Artei, care este — sau s'ar cuveni să fie — „Naționalul", cu galoși, plasatorii te poftesc grațios afară. La „Cărăbuș" pretențiile nu ești obligat să le lași la vreun soiu de garderobă. Dar e mai prudent să le lepezi acasă.

Altfel riști să stai așa cum sună titlul revistei: „De lemn Tănase".

Nu toată vremea. Pentrucă trebuie să fii prea de tot de lemn ca să te lase impasibil apariția Miei sau a inepuizabilului Tănase.

Nu știu ce spiriduș ascunde rumânul ăsta că la simpla lui apariție pe scenă stârnește interes, aplauze și râs.

Râs sănătos, reconfortant, pentru care mă întreb cum i-am putea mulțumi lui Tănase.

Mia... (mai e nevoie oare să spunem și Apostolescu?) are și ea un spiriduș.

Poate gemen cu al lui Tănase, poate numai rubedenie apropiată, dar unul tot așa de năbădăios și comunicativ.

Păpușică cu ora (spectatorii se visează atunci pe scenă) Miss Step, Ginger Rogers sau Madam Pace, Mia este aceeași pasionată a scenei.

Temperament unic, ea electrizează sala și... partenerele.

Așa se explică de ce pe scena „Cărăbușului", gesturile Miei pot fi văzute chiar când ea nu e în scenă.

Mai e la „Cărăbuș" **o voce**: Liana Mihăilescu.

Deosebită impresie face în scena „Tabloul lui Grigorescu" pentru care autorii celui de al doilea act merită felicitări.

Este dealtfel singura voce între atâtea răgușeli. Ar fi de observat că Liana Mihăilescu este astăzi și mai degajată în gesturi. Ne amintim de o vreme ,nu prea depărtată, când o ascultam cu ochii închiși.

D. I. Antonescu, detectiv în primul act, apoi disperat pentru că și-a pierdut fracul, are mult haz, mai cu seamă la început. Umblă bietul om după un frac de ți-e mai mare mila. Acest sentiment pare să fi determinat pe colega d-sale Dăndănel să strângă din primele rânduri, cu polu' sau cu suta, pentru bietul păgubaș o sumă cu care, desigur, își va putea cumpăra, dacă nu un frac, cel puțin un sacou elegant.

Procedeul e ingenios și regretăm că ne lipsește ocazia spre a-l aplica.

In chip de apaș, Dăndănel — Lisette

Verea -- stă cu mâna întinsă, fixând pe **fraier** și-i cântă:

Haide dă și tu ceva
Până mâine stau așa.

O spune cu atâta foc, încât o crezi pe cuvânt.

Și respectivul dă un pol, un sutic, ba chiar mai mult, pentrucă lumea e toată cu ochii pe el și „se jenează" omul să nu dea.

N'am înțeles cu niciun chip cum ar fi Talianu irezistibil. Dar dacă zice el...

Un Charlot patent Trestianu ne-a amuzat într'o caricatură a fostului primar Dobrescu. Stan și Bran au păstrat față de Charlot, aceeași respectabilă distanță ca și pe ecran.

Era să uit pe cei doi acrobați cari stârnesc admirație, ropote de aplauze și chiar invidie. Un domn de lângă mine (120 kg.) a oftat, cu regret pentru supleța sa dispărută, la apariția lor.

In acelaș ritm ascendent: montarea fastuoasă, costumele și realizarea coreografică a maestrului Siomin.

In general un spectacol agreabil. Cu o singură condiție.... cea dela început.

RADU A. STERESCU

Cronica cinematografică

CAPITOL: Părinții de azi

Un mare neajuns pentru spectatorul cinematografic este mania lui ca, înaintea mai tuturor filmelor, să facă pronosticuri în legătură cu calitatea lor.

Astfel, prezența pe afiș a unei vedete preferate îl face să afirme sus și tare că filmul **trebue** să fie bun. In alte dăți doar numele regisorului îl silește să predoar titlurile atrăgătoare ale filmelor vadă un film reușit. Și sunt cazuri, când îl îndeamnă să meargă la cinematograf.

Odată ce spectatorul judecă astfel dinainte filmele, e normal să aibe și multe decepții.

Și când un film la care te așteptai să găsești ceva bun, e slab, atunci ți se pare a fi mai slab chiar decât este în realitate.

Iată, săptămâna aceasta, am făcut și noi parte dintre spectatorii care suferă de meteahna pomenită.

Am intrat plini de încredere în sala cinematografului Capitol, ca să revedem pe mica actriță care a făcut o creație în filmul „Infamia". E vorba de Bonita Graville. N'am dat nici o importanță titlului, care prevestea nu un film, ci mai mult o predică împotriva părinților cari nu înțeleg sufletul copiilor, cari dau mai multă importanță seratelor decât unei discuții cu progeniturile lor — într'un cuvânt, o predică din toate punctele de vedere.

Fuseserăm orbiți de numele vedetei principale și nu ne mai gândeam la ce pot face americanii dintr'o astfel de temă.

Am mai spus-o, americanii sunt neîntrecuți în realizarea filmelor cu reporteri nebuni, actori de revistă, glume, — și proaste și bune, dar toate în genul acelora de cari la început râzi și pe urmă îți faci cruce și spui: „Doamne ferește" — și acțiune, cât mai multă acțiune. Dar când îi vine în minte vreunui regisor american să realizeze un film **serios**, atunci e o adevărată nenorocire pentru bietul spectator.

Acesta e și cazul filmului „Părinții de azi". Timp de un ceas și jumătate se căznește regisorul să fie convingător și nu reușește nici-un minut. Și aceasta fiindcă nimic din ceeace se petrece pe ecran, nu este îndeajuns de bine motivat. Un ceas întreg ne e prezentată o fetiță care face tot felul de lucruri rele. Totuși ni se arată că n'ar fi chiar atât de rea fata, dacă... și de aici urmează toată predica de care am vorbit la început. Intervine apoi o profesoară care o înțelege pe fată și care în doi timpi și trei mișcări o îndreaptă. Dar cum? Iată o întrebare la care cred că ar fi răspuns mult mai bine un regisor francez (ex.: Prison sans barreaux). Se întâmplă însă că fata, odată îndreptată, nu vrea să se mai întoarcă la părinți. Moment tragic, care necesită câteva lămuriri. Dar regisorul, ingenios, a găsit repede o soluție salvatoare. Mama se îmbolnăvește de durere și fata, suflet bun, vine la căpătâiul ei. Mama, bine înțeles se însănătoșește de bucurie și totul se termină cu bine. Foarte banal, nu găsiți? Și amărăciunea noastră e mai mare, căci printre scenariști întâlnim numele unui român: Negulescu. Bonita Granville, fetița care se dovedise o excelentă interpretă a rolurilor de copii răi, deci contrariul lui Shirley Temple. a crescut mult. Dându-i-se roluri bune, credem că va ajunge în curând contrariul lui Ann Shirley, tipul de adolescentă bună. Dolores Costello, în rolul profesoarei, încearcă să-și ascundă ridurile bătrâneții. Și credem a nu fi întâlnit, nici în filmele franceze o figură atât de antipatică, cum e aceea a „junelui-prim" din filmul acesta.

Cât despre journalul Fox, care completează filmul, cred că n'ar strica să mai fie schimbat. E a treia săptămână în care ni se oferă acelaș plicticos journal cu noutăți, petrecute de mult.

TRAIAN LALESCU

Circuit

de Ion Mincu-Lehliu

Rapidul 303 șerpuește agresiv pe lângă pereții masivi ai Carpaților. O după amiază caldă de August destramă vioiciunea trecătorilor. Porniți din București veseli și guralivi, după câteva ore de drum, sunt toți obosiți și somnoroși.

Locomotiva pufue pe sub acoperișul umbros al munților îmbrăcați în verde, lăsând în urmă — mute în patriarhala lor singurătate — stații mici, învelite într'un etern cer fumegos.

Intr'un compartiment de clasa II-a, șase călători s'au întovărășit în glume și'n povești.

Discuțiile lor sunt variate: politică, sport și, mai ales.., afaceri. Din ele poți trage concluzii asupra identității și stării civile a fiecăruia, fiindcă așa-i omul în tren, palavragiu.

Bunăoară ,domnul gras din stânga, dela geam, e avocat, căsătorit și are două fete și un băiat. Tânărul de vis-à-vis, căruia avocatul i se adresează mai cu plăcere, s'a dovedit mai practic, prezentând și împărțind fără zăbavă, cărțile de vizită: „Tudor Livezeanu, funcționar petrolist".

Domnii dela mijloc sunt negustori. Unul de cereale, iar altul de vite. Amândoi însurați: unul cu copii, altul fără.

Călătorii de lângă ușă stau tăcuți. Cel din stânga e medic veterinar, iar cel din dreapta publicist.

Dintre toți, avocatul este, cum se și cuvine, cel mai guraliv. Înșiră verzi și uscate, ca la cafenea. I-a făcut „marț" pe toți. Și, are el ce are cu vecinul din față, tânărul Livezeanu.

— Aaaa... dragă domnule Livezeanu, să-ți spun ce mi s'a întâmplat acum câteva zile. Și-apoi către ceilalți:

— Ascultați, domnilor, una nostimă de tot, care m'a costat frumușica sumă de 10.000 lei...

— S'auzim, răspund tovarășii.

— Eram chemat de un prieten, în acelaș timp și coleg, la Bacău, să susțin un proces cam „mare" pentru cei de acolo. M'am repezit și l-am dat gata, așa cum știu eu să câștig cauza. Când eșiam din sala de ședințe, destul de obosit, — fiindcă mă luptasem cu aproape tot baroul de acolo, — vine la mine un nenorocit de evreu, și trăgându-mă, pur și simplu, de haină, mă roagă să pledez într'un proces civil, în care el era pârîtul. N'am putut rezista rugăminții lui și înduioșat de tot ce-mi înșira, acceptai. Procesul urma să fie strigat, așa că reintrai în ședință, unde deabia am mai putut să-l întreb de nume și de felul cum stau lucrurile. N'am înțeles prea multe, dar mă bizuiam că răsfoind puțin dosarul — în timpul desbaterilor — voi putea scoate ceva. In fine, se strigă dosarul cu pricina. După ce grefierul a făcut apelul părților și a spus formula procedurală, cer puțin dosarul să mă orientez. Magistrații și parte din avocați cari mă auziseră pledând cu puțin înainte, rămân mirați când văd că o să apăr pe Leiba Strulovici, — vechi și cunoscut „împricinat" al sălilor de tribunal. Mă uit, — după cum v'am spus — în dosar și văzând că e vorba de ceva simplu, aștept liniștit. Imi vine rândul să vorbesc, și dă-i, și dă-i, și trage-i, de nu mai lăsam pe nimeni să mă întrerupă. Vedeam însă pe clientul meu frământându-și pălăria în mână și uitându-se speriat în ochii mei, fără să înțeleg dece, până când se apropie de mine și îmi șopti: „Așa ne-a fost vorba? Dumneata aperi pe reclamant și mă acuzi pe mine?...". Rămăsei puțin uimit, când îmi dădui seama, că uitând numele clientului meu, o luasem razna. Dar imediat pusei lucrurile la punct, printr'o abilitate:

— Domnule președinte, — mă adresai răspicat, — cam acestea ar fi argumentele adversarului nostru. Acum să-mi dați voe ca să le expun pe ale noastre... Și iar încep, și dă-i, și dă-i, combătând tot ce susținusem până atunci. Ce să vă mai spun? Am reușit. Clientul meu era fericit. După ce îmi

Desen de Martha Brondello

mulțumi, mă trase la o parte, și-mi puse în mână niște hârtii de-o mie. Erau zece la număr. Le vârâi în buzunar și plecai. Dar nu mi-a fost dat să le am, fiindcă în trenul accelerat de Cernăuți, — cu care mă înapoiam la București, banii mi-au fost furați din buzunar. Ei, ce ziceți?... Nu de bani, ci de succesul meu?... Am rămas cu faima că întorc bine șurubul, când sunt într'o încurcătură.

— Povestea e veche, șefule, ar fi vrut să spuie publicistul, amintindu-și că citise istorioara „trezită" și însușită de avocat, într'o gazetă străină. Dar îl lăsă să se umfle în pene de succesul pe care îl bănuia imaginar.

Tudor Livezeanu, întrebă curios:

— Și n'ați reclamat banii furați?

— Ce să mai reclam, dragă, așa de-a surda? Pungașii sunt șmecheri și nu se lasă prinși cu una cu două!... Dacă însă aș pune mâna pe vreunul de-ăsta, Dumnezeule!... ce i-aș face!... Dar mai bine așa, că altfel, poate, aș intra eu în pușcărie...

. . . . . .

Luminile cețoase dela periferia tristă a orășelului de munte, călăuzesc drumul lui Tudor Livezeanu, de curând coborît din trenul rapid 303.

Pe strada dosnică, unde doar o cârciumă trezește la viață, Livezeanu își leagănă corpul, într'un mers misterios, c'o altă față de cum era în tren. A intrat în curtea cârciumii. După puțin timp, se aud trei ciocănituri, discrete și convenționale, în geamul din fund, unde abia licărea o lumină de candelă. Cineva i-a deschis ușa. A intrat.

— Tu ești, Mișule? — îl întâmpină patronul.

— Am venit să mă achit de datorie. Iată-ți banii și șterge-mă din catastif. Ai auzit?

Zece hârtii de-o mie sunt aruncate pe-o masă și înghițite de mâna păroasă și avară a cârciumarului.

— Dă-mi ceva de băut și vino să-ți spun una să te miri.

După ce băutura tare i-a uns coardele gâtului, Mișu Weissmann, zis și Tudor Livezeanu, zis și Evdonie Tulipă, Cravată roșie, Anton Basarabeanul și în multe alte chipuri — după împrejurări, — dădu drumul povestirii:

— Nu prea mi-a mers. Mă urmărea ghinionul, ca umbra. Am fost spre Chișinău, spre Timișoara, nimic. M'am îndreptat spre Constanța, tot nimic. Am luat-o spre Cernăuți, unde la ducere nu făcusem nici o ispravă. Credeam că voi rămâne lefter, când la înapoiere spre București, găsii un client mai bun în gara Bacău, și altul mai „slăbuț", la Focșani. Cu tot ce am luat, mi-am aranjat în fugă lucrurile și am venit să-ți achit datoria. Știi, între noi, nu încape chiul. Așa-i? Zis și făcut. M'am urcat în tren și'n compartimentul vagonului unde aveam locul, cine crezi că era în fața mea? Clientul meu din gara Bacău. De data asta, n'am mai vrut să-i fac festa, fiindcă oferindu-mi dela început țigări — deși era gata-gata să-i fac „jarta-i prepeliță", ceasul de aur, — ne-am împrietenit, încât n'a stat mult pe gânduri, și mi-a povestit cum i-au dispărut banii din buzunar. Ei, dar n'am timp de pierdut. Dă-mi polița și pe-aci mi-e drumul. Ne-am achitat?

— Da, ne-am achitat...

. . . . . .

Doar o firmă, aproape ștearsă, indică existența unei tiparnițe. Incolo pare pustiu. Din când în când, intră și iese câte o persoană grăbită.

Așezată în dosul unei clădiri înalte, care o sfidează dela înălțimea celor 4 etaje, căsuța e parcă astupată. Un aer de bătrânețe domnește asupra întregii străzi, deși, ici-colo, câte o casă nouă, albă și luminată, se sbate să însorească viața măcinată de pustiu. Totul pare prins într'o negură de viciu.

Cârciumarul Iosif Moscovici, cu ochii iscoditori, pășește rar și prudent pe ulița tăcută, sfiindu-se la fiece pas. A intrat în curtea caselor unde, pe firma dela poartă, stă scris: Tipografia „Cugetul cinstit", Blumenfeld & Fii.

— Am venit să fac o comandă. Unde-i stăpânul? — întreabă cârciumarul Iosif Moscovici pe un băiat pistruiat.

— Veniți de departe? — asta era parola.

— Dela Sascut.

— Poftiți în birou.

Când Iosif Moscovici a dat ochii cu Blumenfeld — patronul tipografiei — a început să se vaite.

— Vai de mine și de mine, ce să mă fac!...

— Ce este, ce s'a întâmplat?

— Ce serie de bani am pus în circulație?

— H. 204 pe 609 și M. 872 pe 909. Dar ce este?

— Prăpăd mare! Uite zece hârtii a o mie din cele date lui Leiba Strulovici din Bacău, ca să le puie pe piață, mi-au venit tocmai mie înapoi.

— Cum? !..

— Da, mi-au venit înapoi, prin Mișu Weismann, căruia i-am dat un împrumut cu dobândă, tot pentru circulația seriei, și uite ce ghinion, să-mi plătească datoria cu bani „de-ai nostri"...

— Știi ceva, dragă Moscovici?

— Ce să știu, dragă Blumenfeld?

— Pe vapor, șoarecii se salvează cei dintâi când simt pericolul...

— Adică? !

— Hai mai bine să ne ocupăm de ceva SERIOS..

— ? ! !

— Să vindem haine vechi.

Poșta redacției

Florin Boeraș. — Vă arătați surprins de faptul că poeziile aduse de d-voastră și bine apreciate de noi, n'au apărut *totuși*. Trebuie să țineți seama că ne vin zilnic zeci de poezii, că săptămâna are 7 zile și că „Universul literar" nu publică *numai* poezii.

Un *bun* reportaj asupra Brăilei ne-ar interesa.

Ion Mohor. — Mai trimiteți. Sunteți pe calea cea bună Bănuesc că Ion Mohor e un pseudomin. Dacă este așa, am prefera să semnați cu numele d-voastră.

N. C. Pruncu. — Revizuit, articolul dumitale asupra poetului I. Nenițescu va putea apare în paginile „Universului literar".

P. T. O. — Pentru publicarea unui volum de versuri, „erotice, de felul celor trimise nouă" nu v'am putea da nicio indicație. Cred de altfel că nu e bine să vă grăbiți cu publicarea unui volum, în care n'ar avea ce căuta asemenea versuri:

Poezie
Va renaște fâlfâindă
Galgâindă
Din contopirea tinerețelor noastre

Indiscutabil că aveți frumoase calități. Nu e bine să dați însă la lumină o poezie ca aceea intitulată „Copilă măcelară" (?!?):

Ți-am fost *credincios ca un câine*
Și eri și azi, poate și mâine
Dar ai fost moale *ca* o pastă
Implor imensitățile din lumea asta...

Cred că e inutil să mai insist.

M. Ștefănescu-Ploești. — Mai așteptăm alte poezii spre a ne putea pronunța.

G. Găitan. — „De-aș avea..." nu se poate publica. Nu *numai* pentrucă ar putea fi considerate ca un sacrilegiu. „Prigoană" vădește o foarte justă observație din partea d-tale și ne face să întrevedem pentru un viitor apropiat posibilitatea unei colaborări.

Mai trimite-ne câteva parodii.

Ion Pena. — Coșul redacției nu poate înghiți poezii ca ale dumitale.

Am impresia că mă aflu în fața unui talent proaspăt și viguros. Aș dori confirmată această impresie și deaceea te rog să mai trimiți.

P. Dărăsteanu. — La obiecțiunea mea că versurile dumitale sunt influențate de ritmul din „Moartea lui Fulger" îmi răspundeți că „e mult mai bine a creea (!?) poezii *în felul ritmului* lui Coșbuc sau Eminescu, decât în ritmul modernist contemporan; *ale căror* (?) poezii n'au nici ritm nici muzicalitate „nici idei și poate nici simțire *mai deloc*".

E o părere care, în definitiv, putea fi exprimată chiar gramatical.

Fapt cert e că nu se poate creea decât în felul tău.

Dumneata creezi de data asta *în felul ritmului* eminescian.

Lacul plin de idealuri
Presărat de flori și frunză
El, se leagănă 'ntre maluri
Sub a stelelor peluză.

Să nu puneți niciodată virgulă între subiect și predicat.

r. st.

Cărți noui

I. Boteni. — Scrisoarea din Cogealac. Ed. „Universul", 1938.

O carte de proză viguroasă, inspirată de viața sănătoasă dela țară. Scrisul d-lui Boteni, fără înfloriturî inutile, este un scris cumpănit, în care fiecare cuvânt e la locul său.

Scrisoarea din Cogealac este dintre puținele cărți de nuvele care promit o reînviere a acestui gen, considerat de mulți ca dispărut.

Costache Glumici (C. Cosco). Niță Pitpalac la Londra, Editura „Universul", 1938.

Niță Pitpalac, al cărui voiaj în Evropa a făcut hazul numeroșilor săi cetitori, intreprinde în acest nou volum al d-lui Cosco, o călătorie, **cu famelia**, la Londra.

Vechea cunoștință a d-lui Cosco, erou reprezentativ al mahalalei bucureștene, atât de bogată în asemenea specimene, trece printr'o serie de peripeții, una mai hozlie decât alta.

Aventurile sale în Italia și, îndeosebi, cheful monstru de la Expoziția din Paris și pățania dela Londra, care a prilejuit intervenția lui Sherlok Holmes sunt scene cari deslănțuie cascade de râs sănătos.

Chișinău - orașul basmelor

Reportaj cu dragoste, vutcă, balalaici și moarte

de LAURENȚIU FULGA

Incet, încet, vom intra în vis. Va fi la început o nesiguranță cu îndoieli și întrebări fără răspuns, apoi o limpezime intimă, până când vom înțelege că nu-i decât o desmaterializare și atât. Vom fi atunci prea triști ,prea triști.

De câte ore călătorim ? Trenurile ar putea să ducă undeva în amintire sau undeva în moarte, dar în fiecare gară ne auzim din nou glasurile și ne mirăm că mai suntem oameni. Peste orașe trece un duh cenușiu al singurătății. In fiecare casă agonizează câte-un om.

De câte ore călătorim ? Vagonul e lung și dezolant. Stăm înghesuiți unul în altul și ne ferim de privirea celui-

Chișinău — Catedrala

lalt. Pe bănci strimte de lemn, chipurile se destind în somn, se bănuesc prin pânza de fum — decolorate, vagi, diforme. Fețe supte de munci dârze, obosite, înnegrite de bărbile murdare și sălcii. Aspectul lor e fad, dar în calmul stării de vis, ghicim o melancolie încremenită și aspră. Cașicum toți ar face parte dintr'o imensă carte postală ilustrată, prăfuită, știrbită de amintiri și plâns.

O minută, două, trei. Santinela înseamnă la capătul podului o altă durere. Am trecut Prutul, cașicum am intra dezolați într'un paradis vechi, îmbătrânit, cu toți îngerii bolnavi. Basarabia ! Basarabia ! Și deodată, străpunși de o ieșă din adânc, toți se trezesc, se desmeticesc. Au mirosit intrarea în Basarabia ca pe-un pahar cu vutcă. Nu îndeamnă nimeni, toți încep deodată :

Oci ciornâe, oci jgucie
Oci strasnâie i prescasnâie
Cac liubliu ia vas, cac gruşcin po vas,
Znati ne v dobrâi ceas
Uvidal ia vas.

Și cântecul continuă îngânat, murmurat, însoțit de armonica soldatului de lângă ușă, apoi fiecare își face cruce și adoarme. Se limpezesc sub pupile ochii, între buze zâmbetul devine omenesc. Trenul se dărue voluptății stepei neîntinse. Toți îi sorb prin somn sonoritățile — muzicalitate amicală și inedită de liră necântată încă. Basarabia ! Și totuși e ceva putred împrejurul nostru. Ceasurile nu mai au nici-o însemnătate. Oamenii capătă cu fiecare clipă altă înfățișare. Gesturile lor se limpezesc, chipurile se 'nsenînează, dar dincolo de orice mișcare, dincolo de fiece cuvânt e o suferință grea, incertă.

O, de n'am ști că'nbătrânim cât de mult am iubi întunericul !

Doamna U. a deschis fereastra. Aplecată cu tot bustul în afară, adunată cu toate neliniștile lângă tâmple, respiră aerul tare basarabean. Miroase a culcuș de barză și-a sămânță de floarea soarelui prăjită. In nesiguranța aceasta, îi ghicesc marea resemnare, amara renunțare. Știu, ar vrea să plângă și nu poate. Mâinile îi joacă prin aer, într'o magie surdă și halucinantă. Degetele au împrumutat o virilitate masculă, să sgâlțâe, să rupă, să strângă, să mângâe, s'alinte în acelaș timp. Se urcase într'o gară necunoscută din miezul Moldovei. De la început, nimic omenesc în mișcările și vorbele ei. Părea mai mult o posedată de spirit rău. Imi vorbise cu glas veșted despre destinul Basarabiei noastre, despre sângele slav al fetelor minore, despre luminile stinse din fiecare om. Eram în vagonul plin de mujici, muscali și ovrei — două accidente de febră și groază. Ne întorceam amândoi, strigoi palizi în delir, să ne recunoaștem aparenta și trecuta moarte de pe străzile Chișinăului. Ne-am împrietenit frumos — poate pentrucă eram singurele ciudățenii ascunse, două stele stricate. Acum s'a întors, mă privește bună și cuminte :

— Știi, aș vrea să mă dau jos la prima gară, să rămân toată noaptea aici, singură pe câmp, s'adorm goală lângă pământ...

A suspinat cineva. In fund, trandafirii roșii din brațele unei fete tuberculoase par frumoasă rană, deschisă peste trupul ei blond.

— E atât de superbă Basarabia, doamnă, atât de...

— Nu, nu vorbi așa, mă întrerupse. Nu există atributul mare pentru ea. Uite vezi, merg la Chișinău, nu știu după câți ani mă întorc și nici pentru ce anume.

— Poate pentrucă vom sfârși prea curând, și...

— Da, ai dreptate. E groasnic să ne dăm seama că suntem înfometați de moarte și totuși să fim lași pentru a nu încerca o nebunie.

— Mai vă păstrați amintirile ?

— Sunt o femee fără prejudecăți și totuși una singură : un mormânt.

— Un mormânt drag.

— Mai bine zis un mormânt anonim. Nu știu dacă ai să mă'nțelegi și nu știu de ce ți le spun. Poate pentrucă ești prea tânăr. La Chișinău am copilărit sălbatecă pe străzi, în case igrasioase, între femei inutile, la Chișinău am început să iubesc un cadavru, la Chișinău am căzut...

Alături de noi, un tânăr îmbătrânit, uscat, a deschis larg fereastra și a început să cânte, aplecat în afară, îndoit ca o momâe peste bara galbenă. Crescută din funduri minore, melodia urcă până sus cu spasm, cu revoltă. Un cântec de întortochiate cuvinte rusești, cărora nu le înțelegem sensul, dar care ne sugrumă prin modulațiile ciudate orice încercare de odihnă. Ne frânge respirația, străpunge cu duritate cărnurile, alterează orice gest, orice cuvânt.

Ne-am oprit undeva. Doamna U. îl privește pe tristul cântăreț, cașicum ar face parte din ea. Un fluerat. Pornim. Un minut. Alunecăm în beznă ca'n propriile noastre suflete. Nici-un sgomot, nici-o lumină în noi, doar o tăcere pură. Celălalt și-a lipit fruntea de geam și tușește. Cântecul l'au furat orele.

— Așa o să-i întâlnim pe toți, doamnă. Un fel de demoni buni.

— La Chișinău, într'adevăr, oamenii sunt altfel. Ei trăiesc intens, trăiesc cu toți porii, cu toată carnea.

— O să-i întâlnim doamnă, ca'ntotdeauna. Bețivi, orbi, cerșetori, hoți, toți murdari, sdrențuiți, înjumătățiți de boli.

— Da, dar ei trăesc până și mizeria, cu altă mentalitate. Au o credință. Pe Dumnezeu îl poartă pe piept în partea stângă, au cerul în ochi, au țărâna în gură. Ei înjură, te îngrozesc, dar la biserică sau la un pahar cu rachiu, nu mai sunt oameni, ies din ei încovoiați, devenind un fel de păsări sau plante, sunt altceva în clipa aceea, ceva alb, nedefinit, puri cu toate impuritățile lor exterioare.

— Ii cunoști prea bine; într'adevăr, n'au trădat niciodată ideia de om. Sunt însă niște crucificați din clipa nașterii.

— Exact. Privește-i pe aceștia care dorm. Mâine le va părea rău că trăesc, dar se vor închina.

— Și totuși, Basarabia e o enigmă.

— Care nu se va deslega niciodată.

Își aprinde țigară după țigară. Se pare că tutunul îi face bine.

De-aici încolo am pătruns pe tarâmul unei vrăji. De stai s'asculți mai bine, auzi cum vorbește pământul, cum fiecare fir de iarbă cântă. Dealurile urcă sterpe, pleșuve. Așezările omenești sunt rare de tot. Câteva case izolate, prinse iconar între lanurile de floarea soarelui. Apare în fund prima lumină. Câte-un minut la Ghidiceni, Visterniceni. Trenul schimbă mereu linia. Un cuvânt, pentru roțile care ne poartă în această călătorie bolnavă, ar fi numai : beznă. Ni-s buzele amare. Incercăm o mirare, dar în noi drapelele sunt lăsate. Don Quichoți cu spadele frânte, cu frunțile bandajate, ne întoarcem rupți, goi, simpli.

O casă, două, magaziile, vagoanele, Bâcul — apa cât un fir de păianjen, strandul, santinela dela Moara Roșie, toate defilează prin fața noastră fantomatice și șterse.

Va trebui din clipă'n clipă să coborîm.

— Mi-i teamă !

Doamna U. a vorbit cu ochii plânși.

Chișinăul — o placardă murdară, prinsă cu sârmă de acoperiș. Un peron gol. Un impiegat. Un lampion. Mâna mea trece depe genunchiul doamnei U. să-mi acopere gura. Căci râd, râd cu hohote. E Chișinăul — orașul beznelor. Știu, sunt singurul om care râde la ora aceasta. E ceasul 2 și un sfert.

— De ce ți-i frică doamnă U. ? Vom coborî cu sufletele în palme, singurul nostru bagaj, cu etichetele tristeților dormite prin toate hotelurile lumii Cine ni le vacumpără, cine ni le va chinui ?

DUHURI CENUȘII

Toate drumurile sfârșesc în poem. Ne împăcăm senini cu singurătatea. Claviaturi simple, cu nuanțe ușor obosite, ascund tristețea noastră basarabeană. Pașii ne poartă mecanici pe lespezi, pe trepte, suind trotuarele. E o fereastră nouă deschisă spre vis. Urcă din glesne, până dincolo de genunchi, în noi o tărie durută și aspră.

Doamna U. are o privire fără coloare. O bucurie spontană, însă, o învălue, o transformă. Nuanțele gesticulației sale sunt fine; fiecare deget, fiecare vocală e o melodie. Mă turbură noua ei identitate. Un muscal dormitează pe capră, muscalul de totdeauna cu barba încâlcită, cu ochi spălăciți fără nici-o expresie — o fotografie veche, ratată a lui Lew Tolstoi.

— Nu-l trezi, îmi spuse ea. In visul lui e desigur un sfânt sau un înger și s'ar înspăimânta, văzându-te om lângă dânsul.

Nu știu ce să mai răspund acestei enigmatice femei, curios amalgam de tenebre și focuri bengale. Continuăm astfel să mergem pe jos. Străzile acum se despart. Linia tramwayului urcă pe lângă Liceul Eparhial sus, spre centrul orașului, până la spital. Câteva căruțe, cu boii rumegând alăturea. Un om adormit pe trotuar. O fată îmbrățișată cu felinarul.

— Ca să știi ce'nseamnă Chișinăul să nu-l străbați decât noaptea.

— Intr'adevăr doamnă, și mai ales aici sunt anumite nopți care ne scapă de teroarea omenescului din noi.

— Ești mai poet decât pari, adăugă prinzându-mi umerii cu palmele prietenoase și privindu-mă fix. Te rog un lucru. Să 'nchidem ochii, să mergem, să intrăm oriunde. Nu vreau să mă culc, nu vreau nici să gândesc. Refuz totul numai pentru câteva ore de vagabondaj.

Și așa am pornit, lunari visători, să ne regăsim în moaștele altora. Nimeni nu poate înțelege ce se petrecea în noi. Fiecare casă e un crematoriu, în fiecare se consumă câte-o dramă. Viața latentă, biologică, lipsită de orice disperare, de orice ridicol, de orice risc. Și totuși sunt epave.

Urcăm pe linia tramwayului, trecem de casa baptistă, suim pe Alexandrovskaia, strada principală. Incepe parada dughenelor paralelipipedice de lemn uscat, strimte, cenușii. Respirăm mirosul de carne râncedă, de pește stricat, alimente alterate. Pe grumazurile caselor colorate țipător în albastru sau chinoroz de proastă calitate, firmele avocaților și doctorilor evrei se întind ca o pecingene.

Deodată, doamna U. se oprește în loc.

— Hm, ca și atunci. Chișinăul o să decadă repede, prea repede. Cred că mizerie și imbecilitate ca aici, n'o să mai întâlnesc niciodată.

— Dece atâta revoltă ?

— E într'adevăr stupid să te mai revolți, când știi că atâția miniștri, senatori și deputați, n'au putut pune măcar o placă informativă.

— E o casă importantă ?

— Aici, în exilul său a trăit Pușchin. Aici în 1819 era căsuța lui, nu departe de regimentul generalului Inzov, guvernatorul guberniei.

Acum îmi aduc bine aminte. Niciodată Pușchin nu s'a împăcat cu ideia de-a fi părăsit de luxul, luminile și femeile Petersburgului. Fusese exilat, numai că prezența lui jena pe mulți demnitari ai curții. Persifla, ironiza, batjocorea prin spiritul său violent și iute ca argintul viu, totul. La Chișinău îl ucidea singurătatea, falsitatea mediului și mai ales faptul că totul aci era obscur, bezmetic. Umbla îmbrăcat într'o manta persană, pe cap cu un fes turcesc și cu un baston de fer în mână. Cutreera toate cârciumile și toate căsele stricate. Juca barbut, cărți, se bătea prin taverne cu mujicii și cu birjarii, până când, beat, cădea sub masă. Generalul era nevoit să-l țină arestat zile întregi, dar gentil, îi trimetea în carceră vin și prăjituri. Orice încercare de umanizare e inutilă. Pușchin urăște orașul. Toate îl scârbesc, devine un animal aspru și rău, până când într'o seară de iarnă la balul dela Cercul Militar al guberniei o întâlnește pe frumoasa Calipso, grecoaica frivolă, una din cele mai senzuale femei ale timpului. Romanul de dragoste se'nfiripă. E o dragoste mare, unică, profundă care-l salvează dela ratare, dela un duel și-o sinucidere :

Apoi a lor trupuri călcând cu turbare
Priveau a fetiței chipul cel plăcut
Gurița-i deschisă cerea sărutare
Și'ntr'acel minut.
Atunci de pe capu-i șalul am luat
Ș'am șters în tăcere ferul sângerat.

E o strofă din „Șalul negru", admirabila poezie în care cântă pe Calipso, în traducerea lui Costache Negruzzi, singurul său prieten. Amintirea lui s'a sfârșit de mult. Păcat ! Doar în grădina publică, privind spre Sobor, cu ochii iluminați, e așezat un bust. O singură inscripție săpată în aur :

„Din nordica mea liră, cântând aci'n pustie
Eu rătăceam... 1819, 1820, 1821, 1822.

Aici, în casa 'n care a suferit atât de mult Pușchin, astăzi se vinde cvas și sămânță de floarea soarelui.

Ne-am întors. Cred că ne doare popasul făcut lângă o ruină. Trecutul doamnei U. e mai vehement, mai durut, pentrucă apare din fiecare zid, din fiecare arbore.

— Aici, în casa aceasta se întâlneau Zamfir Arbore, Pavel Gore Gavrilovici, Ion Pelivan, Pan Halippa, Elena Alistar, Ștefan Ciobanu, pe furiș să proecteze Unirea.

— Aici...

Nu mai mi-aduc aminte pe ce stradă a fost. Doamna U. s'a oprit brusc, zâmbind amar.

- Vrasăzică tot mai este !

— Dece v'a surprins ? E altă memorie uitată ?

— Nu, nu, aici s'a întâmplat într'o noapte ca și asta o dramă banală, grotescă.

- Mă interesează.

— Lângă lemnul acestei porți. Erau doi, înalți, inteligenți. Pe care-l iubeam mai mult, nu pot ști. Și unul și altul mă vroiau. Aveam numai 16 ani. Cântam frumos din balalaică, dansam ușor ca baletistele, aveam gură fragedă nesărutată. Leonid a scos cuțitul. Celălalt la fel. Erau adunate în ei toate volgile și toate viscolele sângelui. Copii de stepă, hrăniți cu zare fierbinte. Două cuțite au sclipit în lumina felinarului. Intrasem tristă, obosită în baladă. Cine va câștiga, mă va avea. Prima lovitură de cuțit, a doua, a treia. Prima picătură de sânge mi-a căzut pe tâmplă. A cui a fost ? Nu mai vroiam să moară niciunul. Am strigat : Leoncic ! Era frumos, cu ochi de vrăjitor. S'a'ntors, dar celălalt a dat ultima lovitură. Am plecat între ierburi cu el de mână. Rămânea în fața porții un cadavru cald. Picătura aceea de sânge mă arde și astăzi pe tâmplă. Acum știu c'a fost a lui.

A vorbit simplu, fără nici-un accent, fără nici-o turburare. Rămase câtva timp dreaptă, aidoma unei lebede în dans fragil pe ape, apoi străpunsă parcă de-o dureroasă vijelie, se aplecă tot mai mult peste lespedea rece, îngenunchind. Ii ghiceam gândul de-a îmbrățișa locul, unde atunc ise odihnise trupul lui Leonid.

— Odată au fost pe aici ierburi, acum e asfalt.

Se aplecă mai mult, întinse mâinile ca la o jertfă primară, aplecă gura caldă, dar înspăimântată de-o vedenie din adânc se ridică :

— E o copilărie ce fac, sau poate mortul nu mă vrea. Observi cu câtă simplitate îți vorbesc. Și-atunci eram calmă, sălbatec de calmă. Jocul cuțitelor mă satisfăcea, îmi plăcea orgolios cum se jucau, pentrucă se jucau numai cu voluptate și ură. O, da, da, sunt o femee inutilă, o femee de rând, ca toate basarabencele. Avem prea mult sânge; și cred că'n fiecare globulă e câte-un microb sau câte-un drac.

Cum poate vorbi o femee așa ? Slavă, sânge amestecat cu aur și calcar, cu muzică și bezne. N'am mai privit niciunul înapoi. Și-a aprins o altă țigară, prinzându-mi brațul tare, cu toate unghiile, cu toată viscolirea din ea.

— Ești prea tânăr, prea tânăr N'ai să le poți înțelege pe toate. Ar trebui să iei puțin hașiș, să îmbătrânești mai iute. Atunci să te uiți în oglindă : vei trăi fiecare clipă de două ori.

Când am ajuns în cimitir era răcoare. Nu căutam mormântul nimănui. Mergeam la întâmplare. Dar pe-o alee din stânga, umbrită de coroana unui salcâm, pe-o cruce albă, prea înaltă, descifrăm trei nume, refugiate acolo între tăcere și odihnă ca un superb evantai, înflorit cu violet și brun : **Leon Donici Dobronravov.**

— Leon Donici Dobronravov! Ne-am jucat amândoi cu aceleași păpuși, cu aceleași cățeluș de vată, am furat dulceață din același borcan. Mi-l aduc și acum aminte. Purta un costum de catifea bleu-ciel cu dung ialbe. Părul galben-cârlionțat. Mă iubea mult, dar nu știa să plângă. La 12 ani plecă la Petersburg. In gară, mi-a luat amândoi obrajii în palme, m'a sărutat naiv pe bărbie și mi-a spus în rusește :

— Să nu-mi strici păpușile, Raisa !

Leon Donici Dobronravov ! S'a întors târziu la Chișinău, prin 1919, când îl incomoda noul regim politic din Rusia. Nu l-a recunoscut nimeni în tânărul înalt, tot blond, dar prea palid și prea trist. Purta ochelari cu șnur cenușiu și vorbea muzical ca un clavir pentru liliputani. Dece este dat unor oameni să sufere atât ? Oomenii sunt răi. Din cauza lor, Leon Donici a decăzut. Toți credeau că le va întuneca prea iute gloria lor uscată. Slăbise mult. Prietenilor nu le vorbea decât de păsările care nu se mai întorc, despre clopotele dela Petersburg, recitând poezii întregi din Balmont și Tiutcev. Și într'o zi dispăru. Aristocrat, voivod al cântecului pur și al manierei elegante, a preferat să-și schimbe smochingul și cămașa de mătase, într'una de pânză, în haină simplă și peticită, decât să mai vadă mereu aceiași cerberi ai culturii basarabene. Câțiva din ei trăesc. Au fost deputați și miniștri. El, însă, a umblat din mansardă în mansardă, neavând decât o pelerină de postav negru muscălesc și-un geamantan cu vise și manuscrise. In cafeneaua bucureșteană e un animal nou. Toți îl adoră. Puțini l-au înțeles însă. Deaceea, boem incorigibil, cu spiritul de aventură în degete și'n față, pleacă la Paris. Ultima clipă de reculegere. In Maiul acelui an, 1926, muri. Corpul său nu fu adus în țară, decât după intervenția lui Octavian Goga — pe atunci ministru de stat.

E un mormânt mic ,îngrijit, cu două fire de flori și-un muc de lumânare. Rar de tot, când mai urcă pe-aici cineva să-și amintească de Leon Donici.

Doamna se furișase poate de mult. De departe am văzut-o, adormită cu obrajii peste pământul umed al unui mormânt. Pe crucea de lemn uscat scria un nume drag, poate : Leonid

Noaptea rămăsese ascunsă numai în ceasornice și'n vise.

Zorile înroșeau viile sus înspre Buicani.

Hoțește mă strecor pe lângă trupul ghemuit al doamnei U. O lacrimă a căzut și ochiul s'a închis. O las singură — convins că e singurul popas, care-o va liniști.

Urc înspre oraș simplu. Pentru duhurile cenușii ale lui Pușchin, Leonid și Donici, mă voi opri la prima crâșmă să beau un pahar de vin prost și să fumez o țigară tare

MASCARADĂ

Am impresia certă că trec printr'un oraș cu toți oamenii morți sau narcotizați. Se sting felinarele odată cu stelele, storurile rămân tot trase, ușile tot închise. De-abia acum îmi dau seama ce 'nsemnează Chișinăul cu adevărat. Din vraja și descântecele nopții trecute n'au mai rămas decât amintiri care ard și care nu se vor cicatriza niciodată. Peste imaginea cailor gălbejiți și nemâncați, muscalii dorm cu șepcile trase pe ochi — momâi cenușii, împietrite în rasele lor de șiac rusesc. Câte-o fată îmbrăcată subțire, cu părul ciufulit, trasă la față după o noapte consumată pe un pat de hotel sau pe-o rogojină, se'ntoarce ametită tușind cu batista la gură. Nimic nu este să-mi amintească de farmecul chișinăuean, nici-un pas de om bun, nici-un glas.

Cineva a început să sune clopotele la casa mitropoliei. In centrul orașului, casele sunt jucării de carton, îi care visele se mototolesc lângă mirosul de piele nespălată și nădejdi rupte pe jumătate. Incet, încet, încep să se deschidă dughenele, prăvăliile. Ovreiași mici, cu degetele tremurânde, alături de habotnicele lor neveste — toate rotunde, proaste și știrbe — încearcă o înfrumusețare bizară a orașului.

Va suna în curând ora 7. Școlarii și elevele își vor pune cerneala și caetele în serviete și vor porni mormăind spre școli. Apoi până la ora 12 nu se află pe străzi decât ordonanțele, servitoarele plecate după cumpărături, bătrânii paralizați ieșiți în fața porților să se închine și să blesteme și cerșetorii. Cerșetorii de toate categoriile, sosiți deodată din cartierele de jos. Se vor așeza turcește la intrările grădinii publice, la porțile școlilor și vor aștepta. Așa viața, lipsită de orice aspect mai interesant, mai omenesc, se desfășoară monotonă, fără nici-un repaos intelectual, fără nici-o disperare sau bucurie. Dar sus la spitale, surorile iar vor scuipa printre dinți, portarul iar se va scărpina după ceafă, căruțașul se va înspăimânta, dar impasibile, obosite, trec înnainte cadavrele spre cimitirul central, spre cimitirul evreesc, trec în flanc, așezate în linie dreaptă, câteodată chiar câte două într'un sicriu.

Incepând dela Moara Roșie (casele aici seamănă a grajduri și-a altceva) până la Buicani, dinspre Orheiu și până în cartierul de dincolo de gară, Chișinăul e o batistă murdară, pătată de sânge,

Chișinău — Teatrul Național

pătată de amintirea unei pâini, pătată de omenie.

Am ajuns în fața redacției „Viața Basarabiei". Printr'un gang intru într'un holl mare, împrejmuit de anticari, ceasornicari și zarzavagii. Dincolo, spre dreapta este tipografia „Dreptatea", primitivă, cu toți lucrătorii mucegăiți în plămâni, cu buzele directorului arse de secetă și mizerie. Aici apărea odată revista „Pagini Basarabene", scoasă din atât de minunată inițiativa bunului istoric și cercetător Leon T. Boga și-a prea visătorului George Dorul Dumitrescu.

(Urmarea în n-rul viitor)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

C. IV. R 85.—

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 27
SAMBATA 20 AUGUST 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

REGIONALISM GEOGRAFIC și CULTURAL

Printr'un consens general, fie că este limpede afirmat, sau numai consimțit ca un fapt firesc și de la sine înțeles, unanimitatea românească e de acord că idealul care i se impune cu o forță obligatorie pentru mai multe generații de azi înainte este unificarea spirituală, ca o definitivă încoronare și desăvârșire a unirii politice între granițele etnice ale românismului.

Ne putem întreba acum, recapitulând, după două decenii încheiate dela momentul suprem al istoriei noastre naționale, dacă și ce anume s'a realizat în scopul acestei unificări și ce mai rămâne încă de făcut ? Răspunsul nu e greu de aflat : generația următoare celei eroice a Unirii a fost absentă dela îndeplinirea covârșitoarei misiuni primită moștenire, și această absență ni se înfățișează astăzi ca o trădare și un sacrilegiu.

Au fost accentuate și exploatate în spirit de vrajbă și diferențiere ofensatoare anumite particularisme sterile, de mentalitate socială și administrativă, care nu erau însă și de esența intimă a structurii sufletești.

Se cunosc urmările nefaste ale regionalismului politic. In schimb nici nu se bănuește cât ar fi fost de prețioase roadele unui regionalism geografic ca punct de plecare și de inițiere pentru o politică a culturii aplicată cu chibzuială, după un plan de stimulare a interesului și tuturor energiilor sufletești, în cadrul singurei diferențieri rodnice, aceea pe care o sugerează varietatea armonioasă a pământului românesc.

Pe deasupra legăturii materiale, de interes practic imediat, dintre pământ și aceia pe care-i hrănește, s'ar creia un mediu prielnic întreținerii și desvoltării acelor afinități firești dintre om și locul lui natal. Noțiunea generală de patrie și sentimentul care o exaltă nu ar fi întru nimic știrbite prin favorizarea unor astfel de preferințe locale.

Sunt ținuturi și localități pe care nu le poți străbate fără să simți bătaia de inimă revelatoare a acelor „locuri unde suflă spiritul" cum le numea Barrès. Mircești nu este o stațiune ca oricare alta dealungul liniei ferate moldovene și ochiul călătorului încearcă instinctiv să surprindă în aspectul peisajului zărit din tren, neuitatul chip al luncii feerice cântată de Alecsandri. Iar în munții Neamțului îl va urmări pretutindeni amintirea lui Hogaș, așteptând să se ivească la capătul unei poteci care vine tăinuită pe sub cetini umbroase, făptura umilă a părintelui Ghermănuță sau profilându-se pe orizont, de după muchea unei obcine domoale, silueta uriașă a ciobanului învârtind deasupra capului un copac întreg în loc de bâtă.

Dar, sunt atâtea alte regiuni ale țării care-și așteaptă cântăreții aleși pentru a intra ca bunuri definitiv câștigate în patrimoniul spiritual al conștiinței naționale !

Până la ivirea acestora, inițiativa oficială va avea să organizeze și să înlesnească cucerirea prin spirit și cultură a pământului dobândit cu jertfa sângelui, stimulând interesul pentru frumusețea pitorească, trecutul istoric și tradițiile locale existente în feluritele părți ale țării.

Van Gogh — Marină

Tradiția în literatură

de NICOLAE ROȘU

Din 1916 până astăzi fenomenul de creștere în biologia generală ține seama de două serii succesive și de alte două paralele. Acei care în 1916 erau copii sau adolescenți, și i-a cuprins cataclismul la această vârstă, astăzi au ajuns la maturitate sau chiar au depășit-o. Acei care se năsteau odată cu prima salvă de mitraliere, își fac astăzi ucenicia culturală. (Spunem *„culturală"* și nu *„literară"*, pentrucă vom vedea îndată că primul termen are sens de creație în stil propriu, iar literatura poate rămâne periferică acestui proces). Generația războiului , a epigonilor sămănătoriști, a „Gândirii", căci aceasta acoperă mai cu seamă acest spațiu, mergea ritmic și întotdeauna în conflict cu mascații curentelor anarhice, grupați cu deosebire în jurul celor două reviste : *„Contimporanul"* și *„Sburătorul"*. Aceștia sunt moderniștii. Drama sufletească a acestor clowni și elefanți sburători s'a rezolvat printr'un final de tragedie de bâlci. Dar pe ruinele acestei mascarade au încolțit câteva ciuperci. Le avem conservate în erbarul istoriei literare a d-lui E. Lovinescu.

Singurul fenomen statornic, de lungă durată și consacrare, a fost cel tradiționalist și clasic. Pornit dela *„Gândirea"*, el a cristalizat valorile reprezentative ale culturii românești. Aici găsim axa viabilă a tradiționalismului, filonul inspirației autohtone, stilul clasic, promontoriul spiritului etnic. O explozie răscolitoare de simțuri nu înlătură puterea ordonatoare a rațiunii, adâncirea în folklor și în trecut nu anulează originalitatea unei personalități.

Din potrivă, deslănțuirea necontrolată și haotică a forțelor subconștientului, anarhizarea vocabularului, aruncarea agresivă a expresiei vulgare, disocierea imaginei de expresie, neglijarea tendențioasă a cadrului social, sfidarea moralei, deschid un conflict ireductibil între modernism și tradiționalism. Două poziții adverse care se exclud. Două perspective deosebite asupra vieții. Una construește pe temeliile biologice ale istoriei, cealaltă dărâmă, și ridică orgoliul în înfinitul imponderabil.

Să urmărim esențele și semnificația acestor contraste. Tradiția înseamnă continuitate, înșiruire constantă și progresivă pe firul hereditații. Tradiția se clădește din biologie și istorie, din plasma organică a unei rase și sufletul care se desprinde din acest proces de depănare a timpului este adânc și atotcuprinzător ca marea, bogat ca aurul vărsat din cascadele paradisului, fosforescent și dinamic, necontenit creator, niciodată sterp și anemic. Nu vrem să încărcăm tradiționalismul cu toate virtuțile, aruncând în sarcina modernismului pacostea funerară a tuturor viciilor Dar tradiția adună și frământă întreaga cultură a unui popor. Este chiar rezervoriul și esența acestei culturi. Tradiția este așa dar cultura însăși. Virtuțile acestei culturi, care oglindesc sufletul unei rase, se răsfrâng în dinamica tradiționalistă. Structura unei tradiții nu se rezolvă însă prin înfeodare și imitație, după cum cultura nu înseamnă o acumulare statică de fapte consumate. „Cultura, — spune Giovanni Gentile, — nu este cuprins, ci formă : nu este o anumită cantitate de instrucțiune concentrată sau difuză, ci putere spirituală; nu e materie, ci stil" [1]). Pentru tradiționaliști asimilarea unei culturi nu înseamnă consumație, ci nesfârșită recreare a frumosului, din tot ce această neprețuită comoară poate da la iveală.

Fascismul în artă bunăoară, a început printr'o reacțiune împotriva tradiției. In Italia tradiția devenise prea grea, prea apăsătoare, împiedeca respirația normală a culturii, se punea deacurmezișul creației originale. A fost nevoe de o primenire, de o stimulare viguroasă a spiritelor obosite de imitație. Originele îndepărtate ale fascismului le găsim în revolta lui Alfredo Oriani și în futurismul lui Filippo Marinetti. Și exemplele se pot multiplica.

Nu de puține ori tradiția a dus la osificarea formelor vii și la convenționalism, și aceasta tocmai din pricina unei creațiuni perfecte, greu de depășit dar lesne de parodiat. Sămănătorismul, deși s'a ridicat pe marea linie de mișcare a tradiționalismului, a degenerat de multe ori într'o idealizare sterilă a țărănimii, în forme de artă minoră, imitativă, periferică marii gândiri a lui Mihail Eminescu. Corespondentul politic al sămănătorismului a fost partidul național-democrat al d-lor N. Iorga și A. C. Cuza; ecoul cultural în mase s'a

1) Giovani Gentile: „Fascismo e cultura", Milano 1938 p. 56.

(Urmare în pag. 7-a).

CUVINTE ȘI IMAGINI

In general, nu credem că în scrisul literar, cuvintele au toate aceeaș importanță; pe unele le socotim obosite, plate, triviale, iar pe altele le bănuim pline de energie și le facem vedete în frază. Aici e una din înșelări în meșteșugul scrisului. Nu trebue să alegem între cuvinte, fiindcă ele nu sunt ca matrițele în rafturi, mai tocite sau mai proaspete, ci vin din viață, unde au totdeuna cuprinsul lor noțional intact. Obligația scriitorului este să ajungă totdeauna la acest cuprins noțional, și cunoaștem că a ajuns la el, numai atunci când întrebuințează cuvântul cel mai propriu; dar și cel mai simplu, mai plat în aparență. Misterul literaturii clasice constă în faptul că ea întrebuințează cuvintele ca pe niște concepte. Este o literatură conceptuală, tot ce s'a scris de către clasici, despre natura omenească, are o existență indiscutabilă, strictă. Imaginile sunt ornamente, dar ele nu pot înfrumuseța decât un schelet solid de idei.

Scrisul trebue gândit mai întâiu cu necesitate, văzut realmente în existența sa încorporată, și apoi împodobit cu accesoriile sensibilității și imaginației Modernii înțeleg cu greu aceste norme. N'au însă șansă de durabilitate decât cei ce le înțeleg. Vom alege două mostre din literatura noastră, spre a edifica pe lector. Primul exemplu îl dăm spre a arăta utilizarea cuvintelor banale : „Curând ieșii din centrul negustoresc al orașului și pătrunsei în niște uliți frumoase, care din pricina plantelor cățărate pe uluci și a mulțimii pomilor cari ascundeau casele, mai toate retrase în fundul curților, păreau mai mult aleele unui parc, decât străzile unui oraș". Iată împerecheri plate în aparență. uliți frumoase, plante cățarate, mulțimea pomilor". In ansamblul ei, fraza este însă foarte precisă, armonioasă și concretă, încât produce efectul estetic dorit de autor. In a doua mostră nu vom întâlni expresii plate: „Noaptea era spre miez: ceas alb de noapte cu lună plină. In cimitirul bisericii Sfântului Ioan Gură de Aur, mormintele își căpătase adâncul de noapte. Toate erau fântâni închise. Pe-o piatră care astupa adâncul unei astfel de fântâni, veghea un tânăr, întins pe spate, cu brațele aduse după cap, privind în sus, spre stele, cași crucea de pe turlă, pe care se lăsase o bufniță". Este vorba deci despre un tânăr, care se află noaptea într'un cimitir, și așteaptă așezat acolo, pe o piatră de mormânt. Autorul, în ultimă analiză, nu voește altceva decât să ne informeze de acest lucru. Cuvintele trebuitoare au un număr limitat. Câteva sunt esențiale și nu pot lipsi, dar în fraza citată se vede clar cum autorul se ferește de aceste cuvinte esențiale, și recurge la altele, pe care le preferă cu stăruință. Expresiile : „ceas alb", „fântâni închise", „astupa adâncul", n'au raport obligator cu ceea ce voește să ne informeze autorul. Ele ar putea lipsi, sau în locul lor ar putea fi altele, tot atât de independente, față de scopul informativ al frazei. Efectul acestui amestec de imagini este impreciziunea plastică a cadrului. Informația nu este convingătoare. Nu credem că un tânăr se află noaptea, în cimitir, și ceeace este mai grav, nici nu ne interesează dacă se află sau nu se află.

— f. —

Păcatul în lumea contemporană

de CONSTANTIN NOICA

In colecția intitulată „Présences" a editurii franceze Plon, a apărut de curând, între alte lucrări de voită actualitate — unele din ele cu adevărat remarcabile — o culegere de studii intitulată „L'Homme et le péché". Ceea ce face vrednică de interes culegerea aceasta nu e numai faptul că printre colaboratori se întâlnesc nume foarte cunoscute, ca de pildă : François Mauriac, spaniolul Eugenio d'Ors, André Thérive, René Schwob sau Jacques Chevalier ; este mai ales împrejurarea că, discutată fiind din puncte de vedere variate, problema păcatului apare cititorului, în cele din urmă, drept una care acoperă zone întinse din viața sa sufletească, hotărând, chiar, de înfățișarea acesteia, după felul cum se pune sau nu se pune în ea.

Caracteristic la un moment dat, pentru lumea contemporană, a fost faptul că problema păcatului **nu se mai punea** pur și simplu. Omul veacului trecut, și chiar al acestuia, insul descoperitor de legi științifice și dătător de explicații mai mult sau mai puțin pozitive, părea lovit de iresponsabilitate. In orice caz se simțea așa. Iar de vreme ce fenomenele exterioare și legile lor îl explicau, în mare parte dacă nu pe de-a'ntregul, e dela sine înțeles că nici a păcătui sau a răscumpăra nu mai erau teme de-ale vieții sale sufletești.

Trăsătura aceasta a contemporaneității e nimerit pusă în lumină, în cadrul culegerii de care vorbim, cu prilejul studiilor intitulate: „Le rationalisme freudien et le mystère du péché", studiu unde se arată deopotrivă ce explică dar și ce nu explică freudismul ; și mai ales în „Péché et maladie : pathologie et morale", al criminologului belgian Etienne de Greeff. Studiul acestuia din urmă, de altfel aduce și câteva exemple dintre cele mai isbitoare, exemple din care nu ne putem opri de a cita unul, lămuritor pentru atitudinea ce voim să descriem.

Un ocnaș osândit la 10 ani, pentru viol, este cuprins, deodată, după trei ani și ceva de executare a pedepsei, de groaznice remușcări față de fapta săvârșită. Socotind că pedeapsa care i s'a dat e prea mică pentru ticăloșia sa, el începe să se auto-mutileze într'un chip înfiorător, sfârșind prin a-și răpi singur lumina ochilor. Puternic impresionat de această dramă de conștiință, pe care-o suferă ocnașul, directorul închisorii se grăbește să ceară achitarea lui de restul pedepsei. Dar un om de știință — în speță profesorul Greeff însuși — chemat să cerceteze cazul acesta, dintre cele mai rare și turburătoare, stabilește, fără prea mare greutate, printr'o simplă punctie lombară că „era vorba de un început de paralizie generală și că spirochetul lui Schaudiun era răspunzător de această dramă de conștiință".

Câteva exemple de soiul celui descris mai sus, și dovedind puterea explicativă a principiilor științei, au părut deajuns contemporanilor pentru a hotărî că întreaga viață morală a omului trebue înțeleasă deosebit de felul cum s'a făcut veacuri dearândul și că la temelia tuturor e sortită să stea explicația materialistă. Cu toate acestea, profesorul Greeff arată, cu multă pătrundere, că generalizarea aceasta n'a făcut-o decât foarte rare ori omul de știință, ea nedatorându-se, în cele mai multe cazuri, decât spiritului public, mai impresionabil și mai grăbit să concludă decât e necesar pentru progresul științelor. Ba omul de rând își schimbă chiar felul său de a vietui, nu numai pe cel de a înțelege viața ; lucru care nu se întâmplă de fel cu omul de știință, care a inițiat o explicație oarecare. „Teoriile medicului — scrie autorul — nu-i sunt în general primejdioase lui însuși, iar de cele mai multe ori trăește ca oricare altul, nici mai bine, nici mai puțin bine ; ba chiar se întâlnesc convietuind, în multe cazuri, un materialism științific necruțător, cu o viață morală foarte simplă și deosebit de sigură. Doar **altora** le apar teorile acestea sub o anumită lumină, iar prin **ceilalți** se întâmplă că sunt ele folosite pentru rânduirea comportării morale: freudismul a înrâurit milioane de inși, rămânând, oarecum, fără influență deosebită asupra autorului doctrinei".

Am citat întreg pasagiul acesta, spre a sublinia procesul de pripită generalizare și dogmatizare, datorită căruia devin dăunătoare unele doctrine, dintre cele mai nevinovate și folositoare, în intenția lor. Un asemenea proces s'a petrecut, de sigur, în conștiința omului mijlociu din ultimele decenii. Și doar așa s'a putut întâmpla că știința, care trebuia să fie în primul rând binefăcătoare — caracterul ei speculativ fiind întotdeauna privit de asemenea ca o binefacere — a sfârșit prin a îngrijora, cu roadele și deformările ei.

Căci, sălășluește o adevărată „deformație" dela calitatea de om adevărat, de om întreg și răspunzător, în doctrina care ne autorizează să credem că a păcătui nu reprezintă, în realitate, decât încă unul din modurile necesare ale naturii exterioare, active în om. S'a pierdut prin ea — și doar teologia, această

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de C. FANTANERU

I. BOTENI: Scrisoarea din Cogealac

Nuvele, (Editura „Universul)

Volumul d-lui I. Boteni ne dă prilejul să ne gândim din nou la problema renașterii nuvelei, pe care am încercat s'o desbatem în paginile revistei noastre.

Recenzând nu de mult **„Vecinul"**, cartea de povestiri a d-lui Victor Papilian, făceam, între altele ,observația că nuvela, ca speță literară, presupune la autorii care o cultivă, o capacitate deosebită de simpatie față de obiectul ales spre a fi exprimat.

Calitatea simpatiei definește în special nuvela față de roman, care se compune mai la rece ,după considerații teoretice, cum ar fi aceea a frescei sociale, a interesului cititorilor pentru faptul divers, care le satisface imaginația, și umple bovaric golurile fanteziei.

Aceste grade de diferențiere sunt dsetul de limpezi în volumul d-lui I. Boteni, **„Scrisoarea din Cagealac"**, apărut recent în editura „Universul" Sunt la un loc zece povestiri, dintre care numai patru au un cadru de acțiune orășenească, restul desfășurându-se în viața sătească. Nu însemnează însă că autorul are preferințe pentru lumea rurală, și doar întâmplător se ocupă și de oraș. Preferintele d-lui Boteni sunt pentru anume subiecte, indiferent de cadrul social. O întâmplare care ridică în lumină un suflet delicat, un amănunt care impune un caracter sau îl caricaturează, un fapt rar de sensibilitate, duioșii, evocări ca și scene de humor, împrejurări de glumă sănătoasă, iată ce-l preocupă pe scriitor ,fără alegere de mediu social. Cu ce linii gingașe zugrăvește în povestirea care dă titlul volumului, fapta plină de omenie a unui factor poștal! Mișcat de tristețea unei bătrâne căreia băiatul plecat în armată nu-i scrie, factorul se gândește să recurgă la un fals. Plăsmuește el însuși o scrisoare ca din partea soldatului recrut, și o aduce mamei. Făcuse asta numai fiindcă, de câte ori trecea pe la casa bătrânei, ea îl întreba dacă i-a adus și ei vre-o veste și el îndura cu greu să răspundă mereu negativ. In ziua când aduce scrisoarea pe care o citește chiar poștașul, se întâmplă să soseacă soldatul. Scena este de o reală frumusețe. „Tocmai era să plece, când se aud pași de cisme pe sală. Ușa se deschide încet și Petre se arată în prag. Dintruntâiu mesenii au crezut că e vre-o arătare. Petre dă mâna cu toți și spune cum l-au întors îndărăt în oraș, să facă miliția mai aproape, fiindcă e singur la părinți. S'a încontrat cu nu căprar și l-a băgat la închisoare, de aceea n'a scris nimic acasă.

— „Ai scris, maică! Tocmai azi am primit dela tine".

— „Eu? N'am scris.

— „Păi, asta ce e? adaogă Vâlcu întinzându-i plicul.

Ia băiatul scrisoarea, o citește, o întoarce, o răsucește. Se uită la factor, ar vrea să-i ceară o lămurire. Acesta se grăbește să mulțumească, încalecă calul și pleacă. Safta dă băiatului scaun la masă și-i spune, rugându-l.

— „Ii fi scris, maică! Tu ai scris, că prea spunea frumos acolo".

Din ziua aceea factorul n'a mai fost prin curtea lui Vâlcu și Safta se miră, că ce să fie, că nu-l supărase cu nimic. (pag. 16).

D. I. Boteni este un delicat povestitor Puritatea sufletului popular îi oferă diferite cazuri gingașe, pe care d-sa le prezintă cu o rară îndemânare, fără a avea aerul că pledează și elogiază. Simpatia și-o exprimă într'o manieră atât de fină, încât cititorul o întrevede doar printre rânduri, operantă acolo alături de poezie.

In bucata **„Cismele"** simțim nostalgia băețelului Ion Păltinel, pentru satul lui, de unde venise la oraș să fie ucenic de cismărie. In apropierea sărbătorilor Crăciunului, copilul nu mai rezistă dorului, pornește spre satul lui, pe jos. **„Purtarea"** înfățișează un fapt caracteristic în pătura cărturărească a satelor noastre. Părintele Andrei își dă copilul la seminar ,odată cu al vătășelului, care intră bursier.

Dar copilul părintelui nu e în stare să învețe carte, iar pe deasupra mai are și nota cinci la **purtare.** Viitorul preot în sat va fi copilul vătășelului, spre durerea părintelui, care trebuie să lase altcuiva moștenire biserica.

In **„Albumul"** se confruntă evocatoi viața de țară, trăită în copilărie, cu cea de oraș, unde eroul își întâlnește iubita din adolescență, târziu, când se socotește un învins. In **„album"** a păstrat toate vederile din sat, casa iubitei și drumurile pe unde a umblat ea.

Când se revăd acum, după trecerea vremii, relurea dragostei nu mai e posibilă, cum nu mai e posibilă o plimbare pe cărările luminate în fotografii. Totul va rămâne în amintire, în spirit.

„Portretul ei" este portretul soției care vrea să facă mizerie soțului fiindcă este de familie mediocră. Ieșiți la plimbare, ea nu-i vorbește decât de cusururile tatălui, preot de modă veche, în mahala : „Tu nu ai decât pe tat-tău, cu giubeaua roasă în coate și pe târcovnicul dela biserică. Spune-mi tu un prieten care să-ți mai vină în casă ?

— N'am pe nimeni, răspunde Paul, mai blând, fiindcă mergând așa furioasă, Ana, fără să vrea, se apropie de casa părintelui Ion. Și Ana urmează :

— „N'ai prieteni, pentrucă ești al dracului. Sgârcit ca tat-tău ! Iți tremură mâna când cheltuești o sută de lei. Și când vine cineva la masă, faci niște mutre ! Numai pe tat-tău îl îndopi cu toate bunătățile și are o burtă... de popă.

— „Și tata ne îndoapă cu bunătăți, când avem timp să mergem pe la dumnealui.

In dreptul bisericii Flămânda, Ana uită de ceartă.

— „Mergi pe la tata ? zice ea cu vocea îmbunată.

— „S'o fi culcat...

— „Cum să se culce ? E de vreme.

— „Parcă spuneai...

— Ce spuneam ? Astea sunt pentru tine. Hai să intrăm că-i face plăcere.

— „Sărut mâna, tată !

— „Bună seara Anicuța mea ! Draga de ea. Ce bine-mi pare că ați venit, zice părintele netezindu-și puțin barba".

E aceeaș psihologie a bunătății naturale prezentate aici mai complex decât în povestirea factorului. Puritatea sufletească strălucește intactă. Bucata,**„Scrisorile"** arată un alt plan de creație al d-lui Boteni, cel satiric, ironia și hazul. Ștefan Niculescu pleacă în provincie, modest funcționar la o bancă. Sosește aci însă cu fumuri mondene, și bizuindu-se pe prestigiul ce i-l dă calitatea de corespondent la un ziar din Capitală, socotește că va cuceri toate fetele din modestul orășel provincial. Prietenii îi înțeleg prezumțiozitatea și îi joacă o farsă, trimițându-i scrisori de dragoste, ca din partea celei mai bogate fete din orășel.

„Banii" aduce un pitoresc proaspăt și plin de haz totdeodată, din lumea țiganilor nomazi, cari înșeală cu multă dibăcie pe țăranii naivi.

„Portretul lui" este portretul soțului căsătorit din interes, care îndură distant anturajul adus de soție, odată cu banii. „El intră ceremonios în sufragerie. Sărută mâna nevestii, o sărută pe obraz. Așa a obișnuit-o din prima zi. Paula are senzația primilor fiori și la fiecare îmbrățișare se uită cu admirație la ochii mari ai lui Andrei. Se stăpânește, dar i-ar săruta, că nu se mai satură de ei, de toată făptura lui Andrei. Vorbește puțin. Nu vorbește așa, cu rost și fără rost. Și asta dintr'o preocupare estetică. Ți se face fața urâtă, mișcând buzele una în sus și alta în jos, agitând nasul, strâmbând obrajii, pentru emiterea sunetelor necesare unei conversații. Este un efort fizic și tot ce e efort îl supără. Poate că îl supără și activitatea celulelor creerului, obișnuite să stea elegant într'o imobilitate impusă și de aceea are tăceri prelungi.

(Pag. 117).

Tot atât de interesantă, ca putere de observație, este **„Vremuri uitate"**. Din recunoștință pentru serviciile electorale, ministrul Dumitrașcu alege deputat pe logofătul Răduț, de la moșie. Venit în Capitală, proaspătul parlamentar se apucă de afaceri.

„Cu vânzarea perimetrelor petrolifere îi cade în mână o prințesă, dar din cele autentice, trăită numai în străinătate. Il ia pe Răduț pe franțuzește. Ce s'o fi gândit prințesa ? Un reprezentant al națiunii așa de influent, trebuie să fi trecut prin vreo școală superioară.

— **„Je, français, madame, parle.** Dar noi suntem parlament ieșit din democrație pură românească ! Vorbim numai românește". La plecare, doamna cu ochii mici, cu glas moale de curtezană, îi spune lui Răduț :

— „Dacă aveți rezultatul mai repede, domnule Răduț, puteți trece pe la mine. Vă aștept dela cinci în sus. Și rămâne un parfum în garsoniera lui Răduț, și era atâta promisiune în invitație. Dar omul se reculege și se gândește serios : să se ducă el, sau să dea afacerea direct pe mâna lui Dumitrașcu. O prințesă străină... Să nu iasă vreun conflict diplomatic".

„De vreme acasă" este compusă pe aceeaș temă din celebra nuvelă a d-lui Brătescu-Voinești, **„Călătorului îi șade bine cu drumul"**. Dar talentul d-lui I. Boteni, a făcut din ea o hazoasă povestire, simplă și cuceritoare, ca toate din volumul pe care l-am analizat.

Măgarul de aur

ROMAN DE APULEIUS

Literatura latină este foarte puțin cunoscută la noi. Se știu câți-va autori de pe băncile școalei, pe care însă nimeni nu-i mai citește după ce a terminat cursul secundar. Dar literatura latină este tot atât de bogată, de vie și sub unele raporturi, de modernă, ca ori care din literaturile țărilor mari de cultură, din care s'au făcut și se fac numeroase traduceri ce interesează și plac cetitorilor.

Pentru ce n'ar interesa pe cetitorul de azi traducerea operelor originale, pline de surprize și bogate în material documentar, ale autorilor clasici, despre care până acum n'am auzit nimic din pricina lipsei noastre de cultură clasică ?

De pildă, cine știe la noi ceva despre Apuleius, autorul unui excelent roman, **Măgarul de aur ?**

Lucius Apuleius a trăit în secolul II după Ch. Cartea lui este o frescă, — în 400 de pagini, — asupra societății romane și grecești în decadență ; zugrăvește lumea de atunci în toate aspectele ei, aristocrația și plebea, sărăcimea și bogătașii, prostimea și pătura cultă, etc. Lumea păgână era în lichidare. Creștinismul triumfa pe dedesubt, dar păgânismul nu ceda încă. Apuleius înfățișează svârcolirile antichității, de aceea dă mare importanță superstițiilor populare, vrăjitoriilor, magiilor, practicilor religiilor răsăritene, etc. Insuși eroul său este un tânăr din societatea bună, care prin mijloace magice se metamorfozează în măgar, străbătând în starea asta lumea pe tot litoralul Mediteranei. Astfel întocmită, cartea are elemente de humor, de satiră, este plină de haz și de gravitate morală totdeodată, când autorul adâncește sufletul omenesc ca unul din cei mai buni clasici.

Măgarul de Aur este scris limpede, atrăgător, de un romancier, ce se apropie de moderni ca stil și vervă.

Ei bine, această operă este tradusă în românește și va fi publicată în **„Colecția de traduceri"** a „Institutului de studii latine", de sub conducerea d-lui profesor N. I. Herescu.

Traducerea din limba latină se datorește domnilor Liviu Rebreanu și Constantin Fântâneru.

Scopul **„Institutului de studii latine"** este ca prin **„Colecția de traduceri"**, să facă astfel educația publicului românesc, încât să guste operele din literatura latină așa cum le gustă pe cele din literatura franceză, germană, engleză, etc. Planul **Institutului** fiind pornit cu o matură chibzuință, este menit unui deplin succes. O mărturie a seriozității acestei activități de apropiere de clasicism este faptul că însuși d. Liviu Rebreanu, unul din cei mai mari prozatori ai noștri, contemporani, a acceptat să colaboreze la **„Colecția de traduceri"**, tălmăcind pe **Apuleius. Măgarul de aur,** minunatul roman latinesc, scris acum aproape 2.000 de ani, va fi o adevărată surpriză a noului sezon literar.

Păcatul în lumea contemporană

(Urmare din pag I-a)

disciplină de cea mai aleasă actualitate. e în stare s'o arate — măsura cea dreaptă a omului, „la taille de l'homme pécheur" cum se rostește, într'unul din studiile aceleiași culegeri, teologul catolic Ducatillon. Păcatul, privit în toată gravitatea sa, ca „o dezordine", ca „o aberație", ca o răsvrătire a făpturii împotriva lui Dumnezeu, e singur în stare să dea sentimentul măreției pe care lupta omului cu sine o încorporează.

Dar asemenea teme nu sunt, sau n'au fost până în timpurile din urmă, pe gustul contemporanilor. Ei le-au respins nu numai pe chestiune de fond ci și pe una de stil : sunt teme prea mari, s'a spus cu falsă modestie ; sunt, aproape, grandilocvente. Problema destinului, problema naturii integrale a omului, tema degradării, sau mântuirii sale metafizice sunt (iar aici închipui un surâs ipocrit) dintre cele cari ne depășesc cel puțin pe noi, cei de azi. Poate mai târziu...

Și cu toate acestea, dacă e ceva turburător în temele, așa zise „mari", privitoare la destinul omului, e tocmai bogăția de răspunderi „mici" pe cari le impune adâncimea lor. Poate tocmai aceasta am avea de întâmpinat prețioasei culegeri de studii „L'homme et le péché" : lipsa unui accent asupra a tot ce e cotidian, familiar, inerent fiecărui ceas, în faptul păcatului. Contemporanii fac aci, ca peste tot, confuzia dintre proces și rezultat : nu privesc acțiunea de a păcătui, ci consideră, singure, câteva păcate. Furtul, adulterul, crima, iată ce înseamnă pentru ei păcat, — când de fapt acesta nu reprezintă decât polidificări, prea evidente, ale unei vieți sufletești, subtil și mărunt, dar aproape fără odihnă, păcătuitoare.

Conștiința răspunderii n'ar putea fi trezită pe deplin, în lumea contemporană, dacă sentimentul păcatului, sentiment care o însoțește, n'ar pătrunde cu adevărat viața cea de toate zilele a fiecăruia. Intr'un anumit sens, singura conștiință morală cu adevărat vie e cea de tip augustinian. Pentru ce păcate se tânguia Fericitul Augustin în „Confesiunile" sale ? Se tânguia, negreșit și pentru păcatele sale cele mari, din cari avea destule. Dar, într'un rând, se osândește de faptul acesta, pentru noi cât se poate de nevinovat, de a-și pierde timpul urmărind săriturile unui iepure Se tânguia pentru acest păcat al **distracției.** Ce depărtare între el și omul „civilizat", pentru care distracția e o categorie a însăși civilizației !

Dar să nu deschidem încă vorba despre iepurii din mijlocul lumii noastre. Sunt prea mulți, sunt nenumărat de mulți.

CONSTANTIN NOICA

NOSTALGII BASARABENE

Surâsul provincial nu-și pierde din candoare decât în marea învălmășeală de oraș modern, unde zâmbetul e fățarnic, iar vorba și gestul dezolează prin ținuta lor de rigoare. Curat, natural, cu zările fumurii, șesul provincial te primește în plină festivitate, dar fără fanfară (atâtea triluri de păsări o înlocuesc !) și fără flori smulse din seră și aruncate pe jos (atâtea pajiști multicolore, în schimb, ți se tolănesc lenește, visătoare și suave sub picioare !).

Oamenii de care te apropii n'au planuri mari de viitor, nu se gândesc la destinele omenirii, externe orizontului de viață în care se sbuciumă și se distramă sufletele lor. Ei își fumează liniștit „tabacul" și încep întotdeauna discuția domol. Părelnica nepăsare, încetineala înfiltrată din vechime în sânge, neprefăcută și veșnic aceeaș, nuanțează ceva tainic și de proveniență asiatică. Și totuși ce inimi în acești oameni! Posedă prea multe coarde ca să nu-și sensibilizeze curând sentimentele în cântec și dans, în povestiri bogate, în râs sănătos și plâns profund uman. Născut în câmpie, una cu firea, lărgit în interior de stepă, îl vezi pe „celovecul" nostru transformat în fiul naturii. Adeseori contemplă în acele amurguri lungi, nehotărîte și limpezi din șes, venirea cirezilor, răsăritul tăcut și blând al lunii, fie de pe prispa dărăpănată, scărpinându-se de țânțari, fie de undeva dela margine de drum, cu ochii duși spre hotare depărtate...

Trecut prin jarul suferințelor, învățat și desvățat cu dușmănia și întâmplări de tot felul, „celovecul" devine un iubitor nețărmurit de oameni, și la orice nevoe cu multă înțelegere.

Unde nu te întorci, Basarabia e unică în felul ei. Cine îi pășește pragul, n'are decât s'o admire. In trecutul ei nomad, azurul Nistrului era tulburat adesea de cete streine care, în nopți împâclite, sub cer imens și geometrizat, cu dansuri sălbatece, cântece și strigăte, nelinișteau câmpia.

Copac, piatră și isvor, călătorule ce treci prin Basarabia, îți vor aduce aminte de Sciți și hoarde barbare, sau mai aproape de veacul nostru, de haiduci neastâmpărați și faimoși. Astăzi, în aceste vremuri liniștite, drumurile calme și colbăite de la țară, băltoase să nu te ducă Dumnezeu când plouă, se pierd în livezi bogate, în vii, în holde verzi și mândre, în pogoane întregi (inevitabil) de floarea-soarelui. Cu aceleași case ca

niște cușme aruncate pe deal, a apucat-o probabil și Pușchin. Așa e Basarabia. Dar streinii niciodată nu o pot înțelege. Teren inexplorabil încă, literatura va fi cea dintâi capabilă să-i cuprindă îndeajuns belșugul de minuni. Basarabenii sunt conștienți de rolul ce trebue să-l joace o provincie la propășirea culturii românești și simt vie flacăra misiunii lor. Dacă provinciile țării noastre ca Ardealul, Moldova și Muntenia au creat valori neprețuite, în viitorul cel mai apropiat Basarabia, și ea, va aduce hotărîtoare contribuții.

Există actualmente un tineret basarabean, entuziast, îndârjit, pornit pe muncă, gata să realizeze cele mai frumoase idealuri. La marginea țării, în fundul provinciei, se desfășoară o luptă acerbă și obscură (deocamdată). Un **N. N. Moroșan** depune o râvnă neobosită spre cercetarea paleoliticului basarabean și a ajuns la rezultate geologice fericite. Un tânăr ca **Bezveconi,** cu revista de mare merit documentar „Din trecutul nostru" desgroapă ani și chipuri istorice, date uitării. Dacă deplasăm discuția pe plan literar, nu ne împăcăm deloc cu unele afirmații peremtorii despre „ratarea provinciei" și vom pomeni de câteva figuri, unele puțin cunoscute, dar sămănători de rodnicie, ca : **Vl. Cavarnali,** premiat de Fundațiile Regale (cu vol. „Poezii"), poetul stepei și al sentimentelor de umanitate. Din poemele sale în manuscris „Răsadul verde-al inimi stelele de sus îl ploua" multe au fost publicate în revista „Viața Basarabiei", versuri ce prin avânt de titan și verb de profet, te cuceresc. **N. F. Costenco,** clasic prin excelență, stăpânind la perfecție tehnica versului, ca și graiul basarabean, și-a spus cuvântul în volumul din anul trecut, întitulat „Poezii". **V. Luțcan,** poetul țintirimului, își croește o lume a sa, câteodată bizară, răscolitoare. **T. Nencev,** în volumul „Poezii', liric până la refuz, e un talent real ce s'a impus și'n „Pagini Basarabene", e „poetul noii generații, vulcanică, tulburătoare, nouă". **Bogdan Istru** cu cele două plachete de versuri întitulate „Blesteme" și „Moartea Vulturului" s'a afirmat ca poet al pământului în destrămare.

Iacob Slavov e un viitor condei de aur. In proză de asemenea : **Dominte Timonu** cu romanul „Al nimănui", **Ioan Sulacov** cu „Studentul din Bugeac", **N. Spătaru, Teodor Vicol, Mih. Curicheru** s'au impus negreșit. Mai puternic și o adevărată revelație în stil, e **Sergiu Matei Nica** al cărui excepțional „Șilimon Pălămariu" rămâne un eveniment literar.

Iată că Basarabia nu-i lipsită de aspirații. Ea poate fi nesinchisită dacă lumea regățeană o pomenește atât de rar și de puțin. Mersul ei domol și deloc evasiv nu explorează la repezeală și superficial un pământ prea îmbelșugat de minuni.

GEORGE MENIUC

CE ESTE POESIA?

(URMARE DIN N-RUL TRECUT)

de MIHAI MOȘANDREI

Arta fără specialiști, fără un anumit public cu bani, n'a cunoscut manifeste, totul gravitând în jurul tradiției orale și locale ce transmite un obicei acceptat de toți.

Ca să prindeți mai plastic comparația între poezia populară și cea cultă, permiteți-mi comparația între o bătută sau un brâuleț și un dans modern de salon, fie el cât de americănesc, sau acelaș brâuleț și un balet de Operă.

Există deci în oricare societate două arte juxtapuse: una populară și alta aristocrată, dualism ce există în orice cultură cât de civilizată. Această artă populară, această poezie populară deseori admirată e azi mai cu seamă admirată ca un adevărat fetiș, nu numai de unii critici dar și de unii eruditi. Motivele ar fi naționalismul ei, spontaneitatea, lipsa de artificii față de care mulți au rămas nu numai uimiți azi, dar complet uluiți.

Deseori artiștilor mari le-a servit drept sânge proaspăt infuzat. Avem în muzica nordică, pe un Grieg, în Franța pe un Vincent D'Indy. In literatură un Bordeaux; un Barrès. La noi in poezie: un Coșbuc, un V. Voiculescu. un Pillat, au căutat să dea expresiei lor lirice acest timbru de viers popular. S'ar spune de altfel o evoluție clară dela simplu la compus, dela popular la literatura cultă. De fapt ultimele teorii asupra folklorului sunt în sensul că el nu ar fi decât supraviețuirea unei arte superioare anterioare lui, și decăzute în această stare de poem popular. Poezia populară nu urcă ci coboară o pantă a unei poezii tot culte dar uitate odată cu vicisitudinile istoriei. Atunci n'am mai putea afirma despre ea că e inventivă și spontană, ci doar o relicvă prețioasă a unei vechi culturi. **Poezia populară s'ar confunda deci cu zeii tradiției.**

Spenser în tratatul său **Esseuri asupra progresului,** explică felul pieptănăturii unor țărance cu acumularea unor mode toate păstrate. Stilul mobilelor provinciale nu e deseori decât un stil clasic adaptat locului. Poezia populară nu e deci și ea decât supraviețuirea unei literaturi stinse, o contrafacere. In acest sens scriu E. Faure, Ch. Lalo, etc. Așa dar poetul popular rareori e capabil să aibe alte păreri, idei sau impresii, decât ale noastre ale tuturor. Poetul cult e prin excelență tocmai acela ce caută sa fugă de **locul comun.**

Grosse observă că poetul popular vorbește numai despre el și rare ori de alți oameni și mai cu seamă despre țara lui.

De altfel așa după cum observă **Gummer,** aceste poezii populare erau mai totdeauna cântate sau dansate, diferind fundamental de proză care e numai rostită. Așa cum am mai afirmat, poezia e deci anterioară prozei. Odată însă cu formarea unei Curți, a unei aristocrații luxoase, survine **moda,** ca efect al luxului ce reclamă separatism și noutate. Am avut rând pe rând poezia prețioasă a Franței, gongorismul spaniol, eufuismul englez, marinismul italian, etc.

Persoana poetului, personalitatea lui e acea care începe să aibă preț alături de atâtea nevoi superflue ale gustului.

Multe din curentele literare nu sunt decât rezultatul vanității, mândriei, rafinamentului Curților.

Luxului, inteligenții, nevoilor ei, îi putem circumscrie nașterea poeziei culte, varietatea ei. De fapt nu trebuie confundat, că nu orice fel de distracție devine neapărat artă. Deseori cea mai autentică artă obligă la un efort de gândire. Poezia nu poate deci fi privită ca o seară de cinematograf, o simplă derivație dela ocupația zilnică, ci ca un joc intelectual în care e necesar din partea cetitorului un efort de gândire. Sunt azi mulți sociologi ce pretind pentru popor în timpurile de răgaz nu numai o ușuratecă petrecere de vreme, dar căutarea de a-l iniția în bogăția artelor. Cultura totuș nu ajută cu nimic a pricepe și înțelege poezia, fiindcă e mare deosebire între luxul unui apartament și luxul unei poezii. Poezia cultă a avut în totdeauna o ținută intelectuală exagerată și aceasta poate uneori chiar azi.

ORTODOXISM ȘI MODERNISM

Cum vedeți, — în scopul de a cuprinde mai bine — până acum nu am făcut decât să încercuim pe dedeparte răspunsul întrebării: ce este poezia. Totul e să nu călcăm pe stratul de flori; să sugerăm doar căutând în acest fel să pătrundem mai adânc spre miezul misterului, fără a vă făgădui totuși de a-l face ostatec până la sfârșit.

Poezia se pricepe mai puțin cu rațiunea, decât cu acea **antenă** a sufletului liric pe care unii o au iar alții nu, indiferent de vârstă sau cultură. Nu e un lucru nou dacă v'aș spune azi, că fiecare din noi are o părere a lui despre poezie, cu atât mai mult aceasta când e vorba de critici ori poeți. Se pare însă azi, că afară de câteva neînsemnate excepții, toată lumea e de acord cel puțin asupra esențialului poeziei.

Multora dintre dv. cu siguranță nu vă sunt străine uriașele lupte ce s'au dat în străinătate, fie între poeți, fie între critici, și în măsură mai mică la noi, spre a lămuri odată pentru totdeauna: ce este poezia? Dacă poate nu s'a ajuns chiar la o formulă ca în matematici bunăoară, totuș s'a putut bine delimita ceea ce nu poate fi poezie.

LUMEA POEZIEI

Un lucru rămâne limpede: intuiția adevăratei poezii e o chestiune nu numai de gust dar de temperament de geniu. E ceea ce în muzică se numește: urechea muzicală.

Trebue să lămurim un fapt dela început. Greșala multor versificatori e și aceea de a reduce în apărarea artei lor, întreaga poezie la ei. Dacă un curent, un cenaclu literar poate avea poeții lui de seamă, aceasta nu înseamnă că și alte curente, alte poncife, alte manifeste literare nu pot avea alte nuanțe de poezie adevărată.

E poate inutil să mai reamintim că în focul discuțiilor dintre școlile poetice, cearta a coborît pe tărâmuri streine sau indiferente artei: național, etnic, social, moral, etc. Chiar esteticul după o familiară expresie a rafinatului A. France, nu rămâne și el în ultimă analiză decât un „château de cartes"

Vrem să spunem prin aceasta că valoarea unei poezii, ca și a oricărei arte, nu poate fi școala ci talentul, geniul creatorului ei.

Un de Souza ne vorbește de noii mari creatori, ca deosebindu-se de restul versificatorilor prin delicatețea, rafinamentul sau puterea sentimentului lor nivelator al materiei; după puterea de expresivitate și contemporaneitate.

In acest mod s'a ajuns în Franța, în poezie, la două culmi ce se sfidau una pe alta. Prima se numea a **suprarealismului,** în frunte cu Paul Eluard, și **intelectualismul** al cărui șef și maestru, e academicianul Paul Valéry.

De fapt privită în massa ei, poezia, ca și orice artă în absolutul creator nu e decât o permanentă ondulațiune, o căutare în delungul unei sau mai multor vieți. O simplă observație se poate face relativ la poezie și anume aceea că, cu cât s'a dorit mai pură, cu atât și-a limitat mai mult domeniul investigațiilor ei.

In toate cazurile noi poeții cel puțin, nu vom putea cântări valoarea unui poem decât în **limita diferențierii lui de proză,** de **filosofie,** de **morală didactică.** Dar aceasta nu vrea deloc să însemne că o poezie trebuie să fie imorală, afilosofică, anti-națională, ci numai că scopul și domeniul ei nu e acesta, dar că toate acestea pot apare în poem, numai pe cale temperamentală de spontaneitate.

Așa dar, această chestiune se reduce, așa cum a fost văzută de marele critic francez **Thibaudet,** la modul după care scriitorul își privește pe cetitorii lui.

Adevărații poeți l-au uitat definitiv pe acest public, văzându-se prea numai pe ei, și așa s'a născut simbolismul francez, modernismul românesc, din superlativul dor de a face artă pentru artă, creatorul rămânând, până la ostilitate, indiferent marelui public anonim.

Ca o antiteză a lui, a cultului artei, avem azi și un alt curent literar numit **ortodoxism.**

CE E ORTODOXISMUL LITERAR?

Dela început putem spune, că el nu e tot una cu ortodoxismul bisericii noastre de stat, dar că în structura lui teoretică despre artă, inclusiv despre poezie: rasa, credința, pământul, naționalitatea printr'o lozincă pornită de la centru, trebue să formeze nucleul oricărei manifestări artistice. Formula e pe cât de puțin originală pe atât de puțin nouă, aceleași constrângeri găsindu-se azi în Germania rassistă ca și în Rusia bolșevică.

Organul acestei manifestări e revista „Gândirea", sub directa influență a șefului ei spiritual, d. N. Crainic.

Temperamental, credem că orice manifestare de artă ce năzuește la acest drept, și mai cu seamă orice manifestare poetică, trebuie să se miște într'o perfectă și completă libertate. Fără libertate nu poate exista creație, fiindcă artistul nu se poate crea valabil decât tot pe el. Arta e mereu variabilă, ori ortodoxismul e în veșnicie cristalizat, nevoluabil.

Poți face politică, poți face ziaristică, poți face la rigoare critică, după un manunchi de norme restrânse, nu poți însă niciodată face artă, poezie.

Sancțiunea contra libertății e una și singură: uitarea definitivă, neluarea în considerație, etc.

Este și unul din motivele pentru care foarte mulți tineri poeți de azi, au rămas refractari acestei ideologii de violențe naționale.

Dacă poezia încerci s'o cobori în stradă, sub falsa înfățișare a unor semne de luptă socială din acel moment, ești sigur că nu mai aduci jertfe în fața altarului poeziei.

E poate unul din cele mai sigure mijloace de a se anula o artă prin ea însăși.

Dacă după o anchetă făcută de marele cotidian francez „Le Temps" se constată cu rare excepții o artă și în special o poezie așa de mediocră în Europa e tocmai din cauza acestei înregimentări a prozodiei în mișcările naționaliste. Cenzura obligă la uniforme pe care orice creator adevărat nu le poate purta, ca fiind de căpătat. Iarăși ortodoxismul, tradiționalismul nostru, par mișcări cari și-au trăit vieața, fiindca nu putem rămâne în vecinicie, la o poezie a **satului,** după cum nu ne putem închista în forma de stat eminamente agricol, fără a ne împotrivi fatalelor legi ale evoluției și progresului. Niciodată mai mult decât azi nu s'a vorbit la noi de urbanism, și orașul, urbea, își reclamă drepturile sale la viață și poezie.

Menirea artistului din toate vremurile a fost redarea experienței lui de artă. Interesele de cluburi politice oricât de mascate, n'au cuvântul spre a face curente de artă, ce înainte de orice reclamă desinteres față de meschinaria zilei, și sinceritatea de convingeri. Indoiala noastră a fost arătată recent, față de acest curent, de însuși d. prof. Rădulescu Motru.

MODERNISM

Alături de acest curent ortodox ce crede mai mult într'o cultură a noastră întoarsă ca Ianus cu o față la Răsărit și cu alta la Apus, cu o poezie în care să răsune isonul bisericesc și giovineța fascistă, mai dăinuește un altul așa zis modernist, plecând dela principii cu totul altele.

Dacă acest curent liric prezintă de la început un deosebit interes, e că el așează întreaga temelie a poeziei pe **individualitate.** O stanță valorează atâta cât valorează sufletul acelui ce o face, indiferent dacă ideea sau credința e sau nu modernă, actuală, etc. Există un **eu** interior, adânc, reacționând atât de divers față de lumea din afară și pe care noțiunile abstracte, teoreticizante îl lasă indiferent.

Dacă evident noțiunile de etnic, de istoric, de moral, pot în oarecare limită uneori intra în contextul unui poem, ceace importă pe poet e în prim rând, **experiența poetică, muzica interioară, inefabilul.**

Acești moderniști, atunci când nu sunt niște simpli imitatori, rămân niște rafinați, ce cred că deasupra etnicului, istoriei, etc., se găsește marele mister al **absolutului poetic,** ce se confundă cu natura, cu Dumnezeu, cu desăvârșirea.

E taina vieții și a morții, e neexprimabilul lucrurilor și al ființelor umile, e sufletul nostru capricios și nesigur, fantasmagoric și halucinat, ce trebue păstrat în taina ineditului lui și nu programizat, didactizat, clarificat. Toate acestea n'ar fi fost decât trădări.

Ortodoxismul nu duce cu nimic mai departe poporanismul sau semănătorismul Vieții Românești. Aceiași tehnică, aceiași copie a trecutului. Praful timpului n'a fost scuturat depe umerii poeziei ortodoxe.

Animatorul, teoriticianul acestei noui tendințe moderniste, încurajatorul ei, este: E. Lovinescu.

Mult timp în fruntea revistei literare fondate de dânsul, „Sburătorul", a înțeles până la ziua încetării apariției, să apere înainte de orice, poezia de amestecuri eteroclite. Lucrul acesta însă n'a reușit fără mari lupte și mari mâhniri până ce azi ideea de poezie pură, de poezie occidentală, pare să se fi încetățenit în admirația cercurilor literare. Invingând tradiția minoră există azi un suflu liric asemănător în tehnică cu felul de a gândi poetic al rafinaților poeți ai Apusului, ai oamenilor marilor centre culturale.

(Urmarea în n-rul viitor)

UN FEL DE MOARĂ!

de I. C. VISSARION

Lixandra s'a făcut mai măruntă. Acum câțiva ani era împlinită la corp și parcă ceva mai 'naltă. Și tot p'atunci povestea câte una d'ale ei, ba mai și râdea. Acum însă nici nu mai zâmbește. E tot tristă.

M'am pomenit că sosește la mine c'o târnă acoperită cu un sac la gură, și pusă în cap. Nu mai venise de un an întreg.

— Ei, uite Lixandra, Lixandra... Unde ai plecat cu târna Lixandro?... Bună ziua.

— Sărut mâna.

Mă uitai la ea. „Sărut mâna" nu zisese ea nici odată. Trebue să aibă un păs mare, gândii eu, și de aceea zice așa, ca să-mi câștige buna voință.

— Păi am venit la dumneata cu niște pui de curcă să-i cumperi, că la noi în Gușați nu-i cumpără nimeni și mor păsările pe capete. Mă-sa a murit, găinile mor!

Mă gândii la nevinovăția ei. Nici prin cap nu-i trecea că-mi aduce molima și'n păsările mele. Nu-i răspunsei. O privii cât era de slabă. Era vânătă și pielea subțire și fără sânge ca bășicile acelea ce le umflă brânzarii sau cârnățarii. Auzisem că e bolnavă și-i luam seama să văd cât a prăpădit-o boala.

— Sunt zece puișori, — și deslegă târna la gură.

— Ce mi-i da pe ei, că rămași fără mamă, sar la vecini și nu-i omoară, dar mă'njură toți, of, cum mă'njură!...

Puii erau de mărimea prepeliței, abia schimbau puful.

— Și cât ceri tu pe ei?

— Păi cât mi-eți da... Că nu mai vreau să-i țiu... Erau treisprezece, dar trei au murit.... Mă'njură rău, că nu au unde să se ducă. Curca asta nu e mă-sa, vede de ei, este a de mi-a mai rămas!...

In fundul târnei era o curcă.

Mă gândii ce să fac, să-i spui că nu cumpăr, a venit atâția kilometri pe jos la mine, ca la cea mai mare nădejde a ei; să cumpăr, bag molima în păsări... O știam că ea n'are de unde să ia nici cinci lei, că sufere de o lipsă groaznică.

— Ei spune tu, cât vrei pe ei?...

— Păi, un pol de pui o fi mult?

— Știu eu...

— Și... un pol pe curcă... fac... fac... zece și cu unu, unsprezece poli — cumpăr porumb!

Luaii curca și era atât de ușure, ca un caer de lână

— De ce e așa de ușure?

— Păi o țiu priponită, că pe ea, dacă sare la vecini, mi-o omoară, că zice că e mare și strică rău! Paște și ea ce găsește în lungul ații!

Mă gândii că și în lumea pasărilor și a celorlalte dihanii, e noroc și nenoroc, belșug și sărăcie, sunt bucurii și necazuri. Vai de omul sărac, el este temnicerul și călăul viețuitoarelor care au avut nenorocul să fie socotite ca ale lui. Impart — fără voia lor — soarta lui amărâtă.

— Curca n'o iau...

— Aoleo!... Ce mă fac eu? și'ncepu să se vaite. Mi se păru ceva scrântit în felul acesta de văicăreală. Nu se mai văitase așa de când o cunoșteam.

— Venisem la dumneata, ca la Dumnezeu!... Murim de foame!... Și nimeni nu ne dă... Im dai ce vrei, te las și pe cârșenie, că bani să am eu să iau dela dumneata. Ai mai mult noroc ca mine!

— Nenoroc am și eu Lixandro, vorba ta, dar o fi mai mic — îți dau zece poli, iar curca o tăiem și o jumuli aci și te duci cu ea acasă și-o mănânci.

— Să mănânc eu curcă?!... Ce sunt boer?

— Ei, de ce să nu mănânci?

— Nu zău, mă bate Dumnezeu... Curcă?!... Nu mănânc.

— Păi nici eu nu mănânc... că de, uită-te și tu, e prea slabă...

O cântărește și ea în mână și o lasă jos. Curca stă acolea de parcă e legată. Iau câteva fărimituri de mămăligă și-i pui dinainte. Curca parcă nici nu le vede.

— Ce, nu-i place mămăligă?

— Ba i-o fi plăcând, dar n'o cunoaște, că noi n'avem pentru noi, dar pentru ea.

Ii iau seama mai bine. Dosul palmelor Lixandrei este roșu, cu plesnituri lungi și cu sgăibi ca de sgârieturi de pisici. Buzele îi sunt înegrite, uscate și ca pripite la foc. Plesnituri cu sânge ici și colo. E desculță, că n'am pomenit-o încălțată decât la Paști și Crăciun. Pulpele și d'asupra tălpilor sunt pline de sânge.

Intru în casă și-i dau apoi două monezi de câte o sută de lei.

— Bodaproste! Bodaproste!

— De ce zici bodaproste, că ți-i dau pe puii de curcă?

— Mi-era că nu-i iei nici dumneata, că nici coconașul Gigolea n'a vrut — a zis să es mai repede, că-i bag boala în găini! O să-mi iau porumb... Of!... de trei zile nu mai avem și împrumut nu ne mai dă nimeni...

Rămâne cu ochii fixați într'un loc. Cele două monede îi cad jos. Ea nu le ia. Se lasă cu spatele pe trunchiul sălciei unde șezuse. Nevasta se repezi la ea și-o sprijini, și-apoi către mine:

— Nu vezi? Ii vine rău!... Asta moare aci și ne mai dă de vr'un zăduf.

O sguduie:

— Lixandro!

— Ei și tu!... Adu lapte; fă-i cafea. O țiu eu și nevasta aleargă să-i aducă lapte dulce. Lixandra își mai reveni...

— Nu e nimic... Imi vine mie așa câteodată un rău în cap... In cap am eu ce am și nițel în capul pieptului, o arsură... nițică în burtă... da'mi trece.

Nevasta îi aduce o cană mare cu lapte dulce.

— Cum îți vine? Na, bea asta, e lapte dulce de pe d'asupra oalei, cu multă smântână...

Ea bău...

— Bea-l tot, tot...

— E bun... da, e bun... Ei, nici lapte nu mai avem, că vaca am vândut-o...

— Cum îți mai este?

— Ameșesc eu nițel și uit unde sunt, uit de tot. Mi se pare că undeva umblă o moară, ciuruie apă, urlă... Și acolo eu sunt stăpână și am malai mult, de dau și la alții... Visez cu ochii deschiși... Ba văd și apa și dealurile, e ceva spre munte, unde n'am mai fost niciodată.... Răul este că au luat toți boala de la mine. Și Pavel și Gheorghe sunt cu mâinile roșii și plesnite. Noru-mea e vai de ea. A lui Gheorghe e teleleică... Pavel e sărac, sărac de n'are de nici unele.

— Unde-ai pus banii?

— Care bani?

— Banii ce ți-i dădui pe puii de curcă?

— Banii?... păi, or mi-i dăduși?

— Aoleo Lixandro.., ia-i de jos...uite-i lângă tine... Ea parcă nu-i vede. Ii iau banii și îi înod în colțul tistimelului.

— Să-i ții minte...

— Ii țiu... Spânu a luat și el boala de la mine... Amețim toți, că nu s'a făcut porumb... Șerban are o boală la burtă, nu sufere nici apa... La deal văz eu că nu mai pot să urc. E 'nalt și apa repede!

— Ce deal urci, Lixandro?

— Ai?... Aoleo, visam iar!... Un deal și o mașină urca peste mine — zic, las-o să mă isprăvească... Vezi, în cap am eu ce am!... Puțin la inimă și'n capu' piep-

tului!... O usturime.

— Mai dă-i lapte...

— Lasă, bodaproste!

O îmbiarăm și mai bău o cană de lapte.

— De copii mi-e foc... Că m'aș duce la București să mă bag slugă. Era cucoana Smaranda, când eram eu de 14 ani — îmi zicea să stau la ea până la măritiș. Mă duc la ea să mă bag slugă...

Se căznește să se scoale.

— De câți ani e Pavel al tău?

— Păi o fi de treizeci și cinci de ani... băiatul meu ăl dintâi...

— Și crezi c'o mai fi vie coana Smaranda?

— Ai?... Păi... n'o fi; dar cum să moară ea... Dar nu, o zice vr'un jandar c'am omorât-o eu, nu mai mă duc... De patru ani am vândut vaca și nevasta lu' Gheorghe ni-a furat banii.

Nevasta îmi șopti:

— Asta nebunește aci... Nu mai vorbi cu ea... Să-i facem rost s'o trimetem acasă. Ce căutași să-i iei puii? Ne bagă moartea în păsări!...

— Taci și tu.

— N'am fost săracă mereu!.. Moara mea umbla mereu. Atunci era de trai...

— Lasă Lixandro, lasă, că moara ta a'nceput să umble și acuși...

— Adevărat, domnule Iancu?

— Da.

— Acuși nu mai mor de foame, că iau mălai și mănânc mămăligă cu toți ai mei!...

Am trimis-o cu căruța acasă și cu un copil al meu. Mă gândesc la D-zeu că și-a acoperit pământenii cu o prea mare depărtare. Ori ce om moare, dar n'ar trebui să moară unii așa de chinuiți.

De prisos să mai spun, că d'atunci îmi mor păsările mereu!...

TÂRZIU

Ea nu e Ea, aceea făurită'n vise,
Acea turnată greu într'un tipar străvechi,
Păstrat în mine pentru zările deschise,
Şi plămădită lung de gândul obosit,
Iar râsul ei îmi plânge în urechi
Să-mi amintească, azi, de drumul chinuit.

Eu nu sunt Eu, acela'n care am crezut,
In care mi-am închis adânc şi fără urme
Şi mi-am ascuns de lume, neştiut,
Un suflet nou pentru-o iubire nouă,
Mai nesfârşit cuprinzătoare ca o lume,
Azi ruptă, chinuit, în două.

Din cele două părţi, una e'n Ea ;
Am aruncat-o'n urmă să se piardă'n taină,
Ca s'o găsească'n Ea vreo biată haimana
Cu trup de om şi suflet de-animal,
Şi s'o nesocotească-apoi, ca pe-o regină
Dintr'un grotesc şi scârnav carnaval.

Iar partea ce-a rămas ascunsă'n mine,
Am s'o păstrez, avar, pentru Acea din urmă,
Acea pe care-o simt încet cum vine,
S'o fac iubita mea şi'n ea nemernicia
Să mi-o ascund de cei rămaşi în turmă
Şi să deschid cu trupu-i veşnicia !

MUGUR MARDAN

Spre Capri

Valul sărută plecarea luntraşului, sprinten vultur,
Freamătul mării pătrunde în luntre, de jur împrejur.

Zefirul se-aşterne pe creste şi zarea tresare, uşor,
Apusul se-opreşte pe unde pictându-şi, feeric, covor.

Suspină pământul de vraje, pe mal răsărit-au copii,
Aşteaptă plecarea şi'n valuri se-aruncă, pe dâre-arginti.

Şi luntrea plutește'n vâltoare, departe de ţărm locuit,
Cuprinde în braţe apusul scăldat în ocean, nesfârşit....

ILEANA BUSUIOCEANU

Bibliotecarul și cultura

de AL. IORDAN

Intr'un articol anterior am schiţat evoluţia şi rolul bibliotecilor în desvoltarea culturii.

In cele ce urmează voi face o succintă prezentare a celor mai de seamă bibliotecari, din vremurile cele mai îndepărtate şi voi încerca să fixez locul pe care îl ocupă bibliotecarul în programul cultural al unui stat, în deosebi ce factor auxiliar al cercetărilor.

Inceputul îl fac amintind de Demetrius din Falera, organizatorul renumitei biblioteci din Alexandria şi ai cărui succesori au fost Zenodot, Eratostenis, Apolonius, Aristonime şi Aristofan.

Oficiul de conducător al bibliotecii a fost exercitat la început, în Roma, de către sclavi şi probabil, în deosebi de către slavii greci, cari erau mai obişnuiţi cu rostul cărţilor.

Roma a înscris în rândul primilor săi bibliotecari pe Aninius Polinius, organizatorul primei biblioteci istorice, pe gramaticii Melisius şi Lucius Hyginus, primul conducător al bibliotecii Octavia, iar cel de al doilea, al celeia din Palatin, şi pe Antiohus, custodele bibliotecii din templul lui Apolon.

In timpul Renaşterii, bibliotecarii au fost recrutaţi din rândul umaniştilor celebri ca: Platinus, pentru Vatican şi Vilhelm Bude, pentru biblioteca lui Francisc I.

Astăzi, pentru a fi cineva conducător de bibliotecă în străinătate i se cere în primul rând o temeinică pregătire tehnică în şcoli speciale.

Asemenea şcoli există în Franţa: una intitulată „Ecole de chartes", iar a doua este ataşată pe lângă Universitatea din Paris, unde se predau cursuri speciale de biblioteconomie şi bibliologie.

Germania are o asemena şcoală la Göttingen, America la New-York, pe lângă Universitatea din acea localitate, iar în Belgia un decret din 1921 a instituit un curs special de biblioteconomie.

La noi s'au pus bazele unui modest început, pe lângă Arhivele Statului, prin 1921, de către fostul bibliotecar-ajutor al Academiei Române, Sady Ionescu.

In ultimii ani au luat fiinţă, la Cluj o conferinţă de bibliologie, iar la Bucureşti o docenţă, ambele în cadrul facultăţilor de litere.

Am afirmat mai sus că, pentru a fi cineva un bun bibliotecar i se cere o pregătire tehnică, dar această pregătire nu e suficientă, întrucât adevăratul bibliotecar trebue să îndeplinească şi alte condiţiuni pe care le rezumă admirabil abatele Cotton des Houssage, fost bibliotecar al Sorbonei, într'un discurs ţinut la adunarea generală din 1780 când a făcut următoarea declaraţie privitoare la condiţiunile ce trebue să îndeplinească un bibliotecar.

El afirmă:

„Un bibliotecar, într'adevăr demn de acest nume, trebue să fi cercetat mai întâiu toate domeniile imperiului cărţii, pentru a servi mai târziu de ghid şi îndrumător fidel, tuturor celor ce vor să-l cerceteze.

El nu va fi străin de nici o ramură a ştiinţelor: cărţi sfinte şi profane, arte frumoase, ştiinţe exacte, totul trebue să-i fie familiar. Muncitor asiduu şi neobosit, devotat profund scrierilor, ţelul său unic şi permanent va fi de a asigura propăşirea.

In raporturile sale cu publicul, bibliotecarul trebuie să-şi primească pe toţi vizitatorii cu sârguinţă şi politeţă şi să fie atât de amabil încât această primire să pară fiecăruia drept o distincţie personală. Niciodată să nu caute a se ascunde într'o oarecare retragere solitară şi necunoscută; frigul, căldura, ocupaţiile sale multiple, nu vor fi niciodată pentru el un pretext de a se sustrage de la obligaţia ce şi-a luat-o, de a fi pentru toţi savanţii care-l vizitează, un ghid tot atât de instruit pe cât şi binevoitor.

El va avea mai ales atenţia delicată, de a pune sub ochii acestora şi'n mâna lor, toate cărţile referitoare la aceeaşi specialitate, pentru a-şi duce cercetările lor la capăt cât mai uşor şi cât mai complet".

Iată ce trebue să fie un bibliotecar, aşa cum îl vede abatele Cotton de Houssages.

Indeplinind aceste condiţiuni, un bibliotecar are rolul firului Arianei, căci aşa precum Theseu, după ce omorâse Minotaurul, a putut să se descurce în Labirint datorită firului ce i-l dăduse Ariana, bibliotecarul călăuzeşte paşii cercetătorului debutant în labirintul modern care este Biblioteca şi unde, fără concursul său, cercetătorului i-ar trebui vreme îndelungată să poată găsi ceeace-l interesează şi poate că niciodată nu ar reuşi să dea de urma tuturor lucrărilor ce le posedă biblioteca, dacă n'ar avea concursul binevoitor şi dezinteresat al acestuia.

Şi toate aceste înlesniri bibliotecarul trebue să le facă, fără a spera că vre-o dată i se va recunoaşte contribuţia sa la progresul ştiinţific, căci după cum spune Ebert: **„Bibliotecarul nu poate să găsească răsplătirea străduaniilor sale de cât în simţământul ales şi intim, de a-şi fi făcut datoria".**

Stagiunea lirică dela Verona

„BOEMA"

de ROMEO ALEXANDRESCU

Dintre operele reprezentate în actuala stagiune lirică din Verona, neîntreruptă serie de succese triumfale, „Boema" este poate menită să facă în deosebi înţelese posibilităţile excepţionale ale spectacolului muzical în aer liber, astfel cum a ajuns să fie realizat în „teatrul arenelor".

Cu acest spectacol, într'adevăr, problemele de adaptare artistică a mijloa-

Mafalda Favero

celor cu totul speciale ale marilor reprezentaţii sub cerul liber la cerinţele definitiv stabilite şi arhicunoscute ale unei opere prin excelenţă populare ca „Boema" lui Puccini, s'au înfăţişat în chipul cel mai accentuat.

A fost în acelaş timp prilejul unor demonstraţii, care trebue privite drept definitive, ale capacităţii de mlădiere ce înregistrează astăzi această minunată organizaţie artistică, într'un grad ce-i permite să treacă fără cel mai mic sdruncin, cu cea mai armonioasă uşurinţă, dela grandilocvenţa şi somptuozitatea dramatică a operelor cu caracter religios, istoric sau de legendă mistică, gen care îi părea exclusiv destinat, la intimismul de delicată duioşie, la zugrăvirea învăluitor de nuanţată a sentimentelor direct omeneşti, cântate, cu Murger, de Puccini.

Orizontul de interpretare al teatrului în aer liber, când atinge o plenitudine şi o desăvârşire în concepţie şi măestrie, ca acelea ce aparţin teatrului liric al arenelor din Verona, devine astfel nelimitat.

Chipul în care s'a ajuns la asemenea rezultat, impune admiraţia sub toate raporturile.

Evident, elementele, în parte, sunt absolut de primul ordin.

Cântăreţii, dăruiţi cu glasuri care încântă auzul în fiecare clipă, dispunând şi de şiragul infinit de resurse pe care îl oferă ştiinţa felurită şi subtilă a cântului.

O orchestră, întreit mai mare decât orchestrele normale ale teatrelor acoperite, dar de un dosaj şi o calitate sonoră care redă, fără exces, fără o nepotrivire, în cele mai pretenţioase amănunte, întreaga atmosferă de replică şi susţinere instrumentală a operei, toată gama de comentarii pline de înţeles şi de expresie ce poate afla în partiţiune.

Dirijori, care respectă şi fac respectate operele cântate, cu ardoare şi pietate, sprijinite de cunoaşterea fără de lacune a lucrării şi a meşteşugului.

Tehnicieni ce mânuesc operatura scenică în condiţii de-o virtuozitate fenomenală. Regie magistrală.

Valoarea cea mare rezidă însă în acordarea completă, fără urmă de asperitate sau şovăire, fără uitarea celor mai modeste detalii, în cea mai catifelată unitate, a tuturor acestor avuţii de înfăptuire artistică, grupate şi îmbinate într'un tot de-o armonie perfectă.

Viziunei celei din urmă, rostuirei mari şi definitive a tuturor pieselor din mozaicul ce construeşte un spectacol, simţul de a găsi linia ultimă a sintetizării, a constituirii ideale a organismului complex al unui spectacol, nu le-au lipsit într'adevăr nimic spre a răspunde integral şi simultan, celor mai evoluate cerinţi ale artei.

O observaţie de ordin general, care nu trebue omisă este aceea ce priveşte iscusinţa extraordinară cu care s'au găsit noi dispoziţii scenice fiecărui moment din acţiunea „Boemei", în raport cu neobişnuitele proporţii ale unei scene haotic de mari, dar, bine înţeles, în dimensiunile necesare unui teatru de peste două zeci de mii de locuri. Mişcă-

Dirijorul Franco Capuana

rile scenice, ingenios amplificate, mişcările de mulţimi, în care figuraţia, compusă din sute de persoane, însufleţeşte tablouri de o viaţă şi-o bogăţie ameţitoare (piaţa cartierului latin), fiecare trăsătură de meşteşug regisoral, special imaginat cadrului imens al scenei arenelor, e o afirmare de îndemânare, imaginaţie şi bun simţ tehnice, de foarte înaltă clasă.

Cât priveşte interpreţii principali, trebue subliniat faptul că, au fost nu numai de primul ordin, dar şi aleşi cu rafinată pricepere spre a ilustra cât mai

Giuseppe Lugo

firesc şi mai deplin rolurile ce li s'au ales.

Mimi, a d-nei Mafalda Favero, este o creaţie admirabilă. Gingaşe melancolie, sensibilitatea unui glas de caldă limpezime şi nespus de fragedă expresivitate, o fermecătoare muzicalitate, s'au transpus rolului, totalmente.

Tenorul Giuseppe Luga, Rodolfo, a fost la un nivel de merite de aceeaş superioară esenţă.

Glasul acestui cântăreţ de rară înzestrare, are un timbru de o emoţionantă dulceaţă, o suavitate de emisiune fără cea mai mică excepţie, o egală dărnicie de ţesut vocal în toate registrele, înfrumuseţate de nişte acute extreme ce-i sunt, în glas, o adevărată podoabă.

Amelia Armolli, o „Musettă" de capricioasă şi neobosită vioiciune, Luigi Borgonovo, Camilo Namini şi Carlo Scattola au dat viaţă cu resurse artistice de elită celorlalte personagii, sub conducerea sigură, suplă şi de mare elocinţă de ritm a maestrului Franco Capuana.

Reacţiunile, de entusiasm clocotitor ale mulţimii auditorilor, s'au produs totdeauna în adevăratele puncte culminante, dovedind, atât prin aceasta, cât şi prin devoţiunea încordată cu care a fost urmărit spectacolul, existenţa unui public de excelentă pregătire şi înţelegere.

Reverie

Şi-a rezemat luna tâmpla obosită de pervazul ferestrii
Petrecându-şi după umeri mâinile şi-a despletit părul
A venit probabil să vadă dacă în odaia mea undeva, singurătatea-i hoinară

Ar putea-o stâmpăra să se culce
S'a apropiat de mine
Mi-a sărutat fruntea cum stelelor obrajii îmbujoraţi cu buzele ude, râul,
Privindu-mă trist ca şi mama, fiul, când trenul a pornit să-l ducă departe

Şi ea ştie bine că nu mai poate să urce,
Să-l mai îmbrăţişeze odată
Să-i spuie că are s'aştepte o săptămână în şir poştaşul în poartă
Cu veşti. S'o facă să-i râdă ochii aşteptărilor nemărturisite florilor ameţite, căzute jos palide

De-atâta bucurie
Cum strugurii pomilor când încep să-şi lepede toamna
Cămăşile scorojite în vie...

Am aşezat-o lângă mine, mi-am resfirat părul ei bogat peste piept aşa cum a vrut
I-am făcut perină un maldăr de cărţi dintre acelea pe care ea însăşi mi le-a cerut
Am cusut cu aţă albă perdelelor rupturile
Să ne fie somnul închis cum câmpurile noaptea, când nu mai scurg jale cu lacrimi
Pe jghiaburile ochilor din inima munţilor, râurile...

M'am trezit uitându-mă pe fereastră, perdelele rămăseseră date deoparte
Işi ştergea luna cu basmaua roză a zorilor pleoapele în sudoarea rece a florilor înmuiate.
De nesomn era ca ziua de albă şi ziua ca o livadă de zarzări de ţi-e drag numai la ea să te uiţi
Vara chema cu batista fetei morgana bucuria fătului frumos care pleca cu ea peste munţi
Zi cu zi mai departe. Apoi iar să se'ntoarcă de-i zodie rea, de-i zodie bună
Cum toate în lumea asta se'ntâmplă cum toate-s în mintea şi inima noastră
Până când un prieten drag ţi se destăinuie mai convingător ca vreodată
Schimbându-ţi când şi când să nu te ardă la degete o lumânare înjumătăţită în mână.

DUMITRU MARIA TOADER

SPRE TOKIO

de D. IOV

Noembrie îşi destramă tristeţea pe dealurile cu păduri desfrunzite, pe văile unde se grămădesc negurile şi'n depărtări unde nourii frământă humă. Zările şi-au închis feréstile obosite şi prin ceaţa ce se ţese abia uneori, păsările toamnei se zăresc vâslind.

Din cerdacul casei chinovită pe deal, părintele Alexandru încearcă să spintece văzduhul cu privirea. N'are nimic nou de văzut, totuşi străşnueşte ochii cu palma stângă şi clatină capul a mirare, ca şi cum ar fi zărit ceva neobişnuit.

Pustiul toamnei şi urâtul îl apasă şi-l îngreuiază ca un maldăr de antiree. Preoteasa a plecat de-o săptămână şi lui îi pare că lipseşte de-un an. „O fi acum, o urmăreşte cu gândul părintele, la Botoşani la neamuri, sau poate la Eşi la fată, sau la vre'un ficior rătăcit prin lume. Că dacă nu-i vede o lunădouă, scapără să plece".

A mai rămas singur de multe ori, dar nu în vreme cum îi asta: posomorâtă şi rece, când, la ţară, nimeni nu-ţi deschide uşa şi nu vezi ţipenie pe drum. Parcă de când a plecat preoteasa, s'au împuţinat şi treburile bisericeşti. Un singur botez; şi a avut o moliftă, un praznic, o citanie, o aghiazmă, să-i macine plictiseala. S'au cuibărit, ca urşii, toţi enoriaşii. In alte vremuri nu poate dovedi cu slujbele. Ce n'ar da acum să fie chemat la o... înmormântare.

Părintele Alexandru, venindu-i în minte înmormântările, zâmbeşte în barba puţintică şi ascuţită. „Pentru unii moartea aduce dureri; pentru noi preoţii..., şi părintele râde, întrerupându-şi gândurile. Se chinueşte mult până scoate de sub anteriu tabacherea. Găseşte loc pe patul din fundul cerdacului şi ajustează o ţigară groasă, în curmezişul foiţei.

— Manole? Măi Manole, strigă părintele.

Un flăcăuaş iesă din negura toamnei. Are mers de raţă leşească, mâni depărtate de trup, şi ochi spălăciţi:

Râde într'una şi chiar când îi supărat, pare că râde. Gura, bot de epure, cu buze întoarse de i se văd toţi dinţii. Vorbeşte greu, bâlbâit şi fără „r". Manole îi singura vietate în casă. Cu atât l-a lăsat preoteasa. El îi pregăteşte mâncarea, el are grijă de „sticlă de Cotnar", cu el stă de vorbă când coboară noaptea şi nu poposeşte somnul.

— Manole unde-i amnaru?

Face ochi de bou şi râde.

— Nu ştiu părinte...

— Cum nu ştii? Caută-l, ce te holbezi la mine?

Manole îl caută: nu se mişcă din loc, dar roteşte privirea prin cerdac.

— Nu-i părinte...

— Du-te şi adă-mi un foc Da'ia sama să nu faci vre'o poznă.

S'aude un şuruit dulce, ca o muzică. A 'nceput ploaia. Vine dinspre Dealul lui Vodă, dinspre Hârlău. Se toarce din nouri, lin, cu mărăit de pisică lenevită lângă sobă. Câte-un spulber de stropi aruncă duş mărunt în obrazul preotului. Din codrii Holmului coboară ploaia cu sunet de căruţă dobrogeană. Umezeala fălfăie din aripi şi 'mbracă totul. Din munţii de humă ai cerului înserarea îşi cerne cenuşa.

— Manole..., Manole? Unde dracu, Doamne-iartă-mă, eşti?

Tălpăind întunericul, iasă din sală flacăul.

— Unde stai mă?... Ţi-am spus să-mi dai s'aprind ţigara...

Manole râde, înlemnit.

— Unde-ai fost pân'amu?

— Am făcut focu.

— Ai făcut focu? Ce să faci cu focu?

— S'aprinzi ţigala...

— Bată-te să te bată Cel de Sus, nătărăule. Pentru ca s'aprind o ţigară trebue să faci focu, s'umpli soba cu lemne, să consumi gaz!... De ce nu mi-ai adus chibrit?

— N'am găsit pălinte.

— Dar focu cu ce l'ai aprins?

— Cu că'buni, pălinte.

— Şi n'ai putut s'aduci ,un cărbune, prostule. Pleacă de-aici. Şi pregăteşte masa.

S'a întunecat. Plouă des şi lung. Şferi de apă leagă nourii cu pământul. Au năvălit umbrele în cerdac. Doar ţigara trăeşte c'un licurici în vârf.

Unde-o fi preoteasa oare? Să fie la Botşăni, să fie la Eşi?... M'a lăsat cu blestematul ista de Manole de nebunesc de urât. Şi dumneaei să plimbă..

— Pălinte? Hai la masă, pălinte.

A omorât capătul de ţigară pe prichiciul cerdacului, s'a desprins din întuneric, şi'n odăiţa unde clipocea o lampă, s'a aşezat, din obişnuinţă, într'o latură a mesei. A mâncat ce-a dat Dumnezeu şi Manole. I-a plăcut şi-a mâncat două farfurii de hribi în oţet şi cu mujdei ,lăsaţi într'un borcan de preoteasă. Apoi, după două-trei înghiţituri, câte-un pahar de Cotnar, de-un an vechime, amăriu şi cenuşiu ca vremea de afară.

Ţâue în odae a pustiu. A adormit şi ceasornicul. S'a golit sticla.

— Manole, i-a mai adă părinţelului o sticlă...

Acum îi vorbeşte dulce, părinteşte. In nopţile astea îi e singurul prieten.

După ce-a adus sticla şi şi-a umplut paharul, părintele îl poftеşte să stea şi el pe-un scaun ,lângă uşă.

— Stăi şi tu Manoluţă acolo şi dă un pahar că-ţi torn şi ţie.

Manole râde, lungind botul. Treptat, sticla se deşeartă şi noaptea creşte.

Ploaia isbeşte în ferești, vrea să intre în casă. Şi'n odaie ţâue a pustiu, miroasă o lampă şi-i urât.

— Manole, oare unde-o fi coana preotească amu?

Manole râde şi tace.

— Unde să fie, Manole? La Eşi, la Botşăni, la Bucureşti?

Manole tace şi zâmbeşte trist.

— Tare mi-i urât, Manole, tare mi-i urât fără preoteasă. Dac'aş putea, aş zbura s'o caut.

Părintele are gust de vorbă. Ar sta noaptea întreagă la un pahar de vin şi la sfat. Ii vin în minte fel de fel de gânduri şi i le destăinueşte servitorului.

— Iaca, măi Manole, dac'aşi avea un aeroplan m'aşi duce după preoteasă şi-aşi aducea-o acasă. N'aş face bine, măi Manole?

— Face pălinte, că este tleabă multă acasă.

— Aşa-i. Este multă treabă de făcut. Şi mie mi-i urât singur. Ia mai dă paharu...

După ce-i umple paharu, părintelui Alexandru i se măreşte gustul de vorbă.

— Măi Manole ştii tu ce-i acela aeroplan?

— Nu ştiu, pălinte.

— Nu ştii ce-i aeroplan?

— Aleoplan? Nu ştiu.

— N'ai văzut-o niciodată?

— Tt!...

Aeroplan este o pasăre ce zboară pe sus. O pasăre mare, de fier, care poartă oamenii. Ii duce ca'ntr'o căruţă şi iute, ca gândul. N'ai văzut când trece pe deasupra satului, când zboară de la Eşi spre Cernăuţi?

— Am văzut pălinte astă vală.

— Aşa, acela care zbura astă vară.

Părintele vrea să facă pe Manole să priceapă ce-i acela aeroplan şi cum funcţionează.

— Tu l-ai văzut, bre Manoluţă, pe sus da eu vreau amu să-ţi arăt ţie cum îi aeroplanu, ce fel de motor are şi cum aleargă. Du-te şi umple sticla asta şi pe urmă am să-ţi arăt.

Acum râde părintele Alexandru cu poftă. Ii pare tare bine c'a găsit un subiect de vorbă şi poate omorî noaptea.

— Pune sticla pe masă, Manole şi ie seama. Trage scaunu aici lângă masă şi stăi. Aşa. Eu stau în spatele tale. Masa asta îi cum ar fi aeroplanu. Intr'însa motoru, adică maşinăria care poartă aeroplanu şi noi suntem călătorii. Din cealaltă parte ne'nchipuim alţi doi călători aşa ca să fie echilibru, adică să nu să încline aeroplanu şi să se răstoarne. Aici în faţă stă mecanicul care conduce aeroplanu. Pricepi, Manoluţă?

— Da, pălinte.

— Aşa. Va să zică aista-i aeroplanu. Şi acum noi stăm şi nu ne mişcăm, în dată ce porneşte motoru. Să nu care cuva să te mişti sau să te uiţi înapoi, că ne prăvălim cine ştie în ce prăpastie

Inainte de a pune motorul în mişcare, părintele deşartă paharul.

—Amu să chiamă că motoru a luat benzină, adică putere.

Părintele umple din nou paharul. Ascultă freamătul ploaiei şi rămâne pe gânduri. Unde să zboare?

Ar vrea să plece departe... departe... la capătul lumii... Şi-i vine dintr'o-dată în minte: Tokio. Are să zboare la Tokio!..

— Manole, suntem gata de plecare. Ştii unde mergem?

— Nu ştiu, pălinte ,răspunde Manole, ţapân, fără a se mişca.

— Poţi să te uiţi Manole că încă n'am plecat. Incă n'am pus motoru în funcţiune. Ştii unde avem să zburăm? La Tokio!... Tu ştii unde-i Tokio?

— Da.

Părintele se miră mult: De unde ştie el unde-i Tokio?

— Şi unde-i Tokio, Manole?

— Acolo ude-i coana pleoteasă.

Părintele râde de se cutremură aeroplanu. De veselie, deşartă paharul şi-l umple iar, să fie.

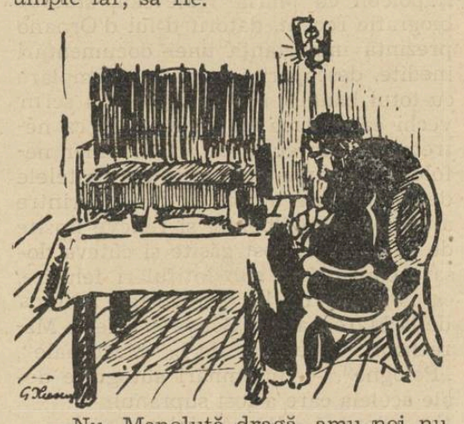

—Nu, Manoluţă dragă, amu noi nu mai mergem după coana preoteasă. Amu mergem mai departe, mergem la Tokio. Tokio ista îi un oraş mare, departe hăt departe, tocmai în răsărit, la capătul lumii. Aşa am hotărît: să colindăm pământul cât mai mult. Vom merge la Tokio. Avem să vedem un oraş mare şi frumos. Tu numai să stai nemişcat, cum ţi-am spus. Acum plecăm. Punem motorul în mişcare.

Părintele face ca bondarii: brnnn...

— Acuma am plecat, Manole. Plutim pe sus. Brrnnn!... Auzi motorul? Suntem în văzduh, deasupra nourilor. Brrnn... Urcăm la cer şi fugim spre Tokio.

Manole stă ţapân, nu cumva să se hlobăne aparatul. Părintele a întins încet mâna, să nu clatine aeroplanul şi a luat paharul, l'a dus uşor la gură, pe urmă l-a umplut, ca să nu mai facă o nouă mişcare.

— Barrnn!... Vâjjj!... Amu trecem prin furtună, Manole. Auzi cum vâjie? Şi câte avem să mai păţim, până la Tokio! Numai să nu te mişti.

Cu mare băgare de seamă în mişcări, părintele Alexandru a golit sticla. Apoi, obosit de drum, a 'nceput să chipociască, moţăind din cap şi zdruncinând stabilitatea aeroplanului. Pe urmă şi-a culcat cotul pe masă, a aplecat capul şi-a început să sforăie tare.

Manole s'a înfiorat. Işi închipuia că aeroplanul trece prin primejdii şi luptă cu mari greutăţi. Asculta, nemişcat, zgomotul motorului şi simţea sub el un gol şi'n mintea lui se ruga să le ajute Dumnezeu s'ajungă cu sănătate la Tokio.

Intr'un târziu, i s'a părut c'aude cântec de cocoş. Să fie prin văzduh vre-o biată călătoare? O fi vestit miezul nopţii. Cum sta ţapân, începu să-l doară închieturile trupului. Ar vrea să se mişte ,dar se teme să nu strice balansul aeroplanului. Şi mai ales se miră foarte mult de ce părintele nu-i mai vorbeşte. Ii place să tacă, s'audă motorul? Incepe să-l roadă neliniştea. Ce face părintele? Dacă s'ar întoarce puţin? Nu mai poate răbda. Intinde încet, înapoi, cotul şi-atinge genunchiul pasagerului din spate. Bucuros că l-a aflat, că n'a căzut într'o prăpastie, nu se poate stăpâni să nu-l întrebe:

— Mai este mult, pălinte?

Dar nu primeşte nici un răspuns.

Numai huruitul motorului răsună gros şi prelung. Poate că din cauza motorului părintele n'a auzit întrebarea.

— Mai este mult, pălinte?, întrebă a doua oară. Motorul a scrâşnit puternic şi aeroplanul s'a cutremurat, băgând în sperieţi pe flăcău.

I se părea acum lui Manole că de săptămâni întregi călătoreşte. Nu degeaba a spus părintele că oraşul unde se duce îi la capătul lumii!... Dar nu mai poate suferi. Trebuie măcar cât de puţin să se mişte. Să vadă măcar ce face părintele. Inainte de a lua hotărârea, care poate s'aducă nenorocire, întrebă pentru a treia oară:

— Mai este mult ,pălinte?

Şi-aşteaptă... Aşteaptă mult şi cu teamă. Are să se mişte; are să'ntoarcă măcar capul să-şi vadă tovarăşul în zbor. A'ntors capul puţin şi s'a 'nspăimântat. I s'a părut că aparatul s'a aplecat pe-o coastă şi era gata să se prăvale Apoi, văzând că totul merge bine, a întors capul mai mult spre stânga şi-a putut vedea, cu coada ochiului, cum părintele, cu cotul sprijinit pe aeroplan, cu capul deasupra, cu barba mică răsfirată pe masă, ca o măturică, dormea liniştit, cu sticla goală şi paharul deşert, în apropiere.

Manole şi-a îndreptat trupul, liniştit, să nu turbure zborul. A întins, încetişor, cotul deasupra aeroplanului, şi-a aplecat capul ca pe-o pernă şi peste câteva minute aeroplanul înainta spre Tokio, cu două motoare...

CURTEA DELA TRIFEŞTI

de TH. RĂŞCANU

Intr'o zi din primăvara anului 1910 mă duceam, împreună cu verişoarele mele Elena şi Alexandra Cantacuzino, la Climeştii lui Eugen Ghika-Budeşti din judeţul Roman.

Dela Roman până la Climeşti este cale ca de vreo două ore, cu trăsura. Drumul — după cât îmi amintesc — este destul de monoton şi nu străbate decât un singur sat. Acolo, trăsura a poposit, ca să răsufle caii.

— Aici-s Trifeştii, ne-a lămurit vizitiul lui „conu Eugen".

— Aa, daaa ?...

Numele acesta ne-a făcut să tresărim într'un mod deosebit. Trifeşti!.. De câte ori, în copilărie, n'am auzit acest nume! Habar n'aveam că voiu vedea Trifeştii, mergând la Climeşti. Şi iată, când nici nu mă aşteptam, mi-a fost dat să văd Trifeştii despre care atât de mult o tot auzisem pe mama povestind.

— Aici a fost aşezarea bunicului nostru.

Bunicul meu (despre mamă) era şi bunicul (tot despre mamă) al verişoarelor mele, căci mamele noastre erau surori, fiicele lui Gheorghe Ghika-Trifeşti.

Am cerut vizitiului să mai prelungească popasul, m'am dat jos din trăsură şi am început să mă uit în toate părţile.

— Trifeşti!.. Iată Trifeştii!..

Mă uitam cu alţi ochi decât la un sat oarecare prin care sau pe lângă care treci întâmplător.

— Uite iazul!

De câte ori nu auzisem pe mama despre iazul de la Trifeşti. Ştiam unde era, deşi nu-l văzusem niciodată. Era în faţa casei devale. Nu-l văzusem aevea, dar ştiam unde venea, căci, într'un album de desemn al mamei, de când era dânsa fată mare, văzusem „casa de la Trifeşti şi iazul" aşa cum mama — care desemna şi picta — le reprodusese după natură. Desenul acela făcut de mama şi înfăţişând Curtea de la Trifeşti, înaltă cu etaj, în stilul marilor case de ţară, cu ziduri groase şi acoperişuri şindrilite şi ţuguiate, oglindindu-se în apele iazului, mi se părea potrivit pentru versul lui Eminescu :

Stă castelul singuratec oglindindu-se
în lacuri

Acest vers îmi evoca totdeauna curtea de la Trifeşti, din albumul de desemn al mamei, iar desemnul mamei înfăţişând curtea şi iazul de la Trifeşti îmi evoca versul lui Eminescu.

Dar, atunci când am văzut-o, trecând spre Climeşti, în ziua aceea din primăvara anului 1910, curtea de la Trifeşti nu mai semăna cu aceea din desenul mamei!

De pe delușorul unde fusese altădată aşezarea bunicului, sub privirile indiferente ale căsuţelor din sat, curtea de la Trifeşti îşi oglindea ruina în apele verzui ale aceluiaş iaz în care odinioară îşi oglindise splendoarea. Căciulile ţuguiate, de şindrilă putregăită, spartă de vânturi şi mâncată de ploi, ale acoperişului, dăinuiau în zadar peste zidirea masivă, ca de cetate, cu găuri căscate larg în locul uşilor şi ferestrelor.

Cine era proprietarul acestei ruini nu mai ştiam.

Peste poclitul trăsurii, înainte ca Trifeştii să dispară la cotitura drumului, am mai privit de câteva ori curtea ruinată. In dosul ei, ţâşnind dintr'un masiv de copaci, turla aurită a bisericii scânteia în soare.

Biserica din Trifeşti. pe care o cunoşteam tot din spusele mamei, este una din cele mai frumoase din partea locului şi e renumită pentru icoana „cea făcătoare de minuni" a sfintei Fecioare Maria şi care, în vreme de secetă este adusă dela Trifeşti chiar şi în judeţele vecine cu Romanul.

Acolo este îngropat străbunicul, Hatmanul Iordache Ghika, născut la 1782 şi mort de holeră la Trifeşti în anul 1831. El a fost fiul mai mare a lui Dimitrie Ghika (născut la 1761 şi căsătorit la 1781 cu Ecaterina Cantacuzino) care, el însuşi, a fost fiul mai mare al lui Gheorghe Ghika, supranumit „Bey" (1739-1801) şi care s'a căsătorit la 1759 cu Anastasia Kostaki. Acest Gheorghe Ghika a fost mare vistiernic la 1770, mare hatman la 1776, mare logofăt la 1793 după ce — între 1777 şi 1783 — fiind în serviciul Turciei, a căpătat titlul de Bey. Acest Ghika-Bey a mai avut, în afară de Dimitrie, alţi trei feciori: *Grigore* (autorul ramurii Ghika-Budeşti). *Alexandru* (autorul ramurii Ghika-Brigadier, fiindcă a fost general de brigadă în armata rusă) şi *Ioan*, mort celibatar.

Dimitrie Ghika, fiul mai mare al lui Gheorghe Ghika-Beiul, a mai avut şi el, în afară de Iordache (autorul ramurei Ghika-Trifeşti, zisă „Beişor") alţi doi feciori: *Alexandru* (zis „Kefal" autorul ramurii „Ghika-Kefal", din care se trăgea Albert Ghika, fostul pretendent la tronul Albaniei) şi *Constantin* (zis Petreanu sau Şerbăneşti, din care se trăgea Leon Ghika ucis în duel, la 1881, la Iaşi, de Scărlat Vârnav).

Ramura Ghika-Trifeşti (zisă zi „Beişor") este întemeiată de Iordache Ghika, feciorul mai mare al lui Dimitrie, care, la rândul lui era feciorul mai mare al Beiului Gheorghe Ghika.

Iordache Ghika — zis şi „Beişor" — a stăpânit Trifeştii unde, cum am spus, a murit de holeră, la 1831. Din prima sa căsătorie cu Safta Razu (la 1804) a avut cinci copii (patru băieţi şi o fată) cari, însă, au murit cu toţii, de mici, după moartea mamei lor stinsă din viaţă la 1815. Căsătorindu-se a doua oară (cu Ruxandra Ştirbey hatmanul Iordache Ghika — străbunicul meu — a avut alţi cinci copii.

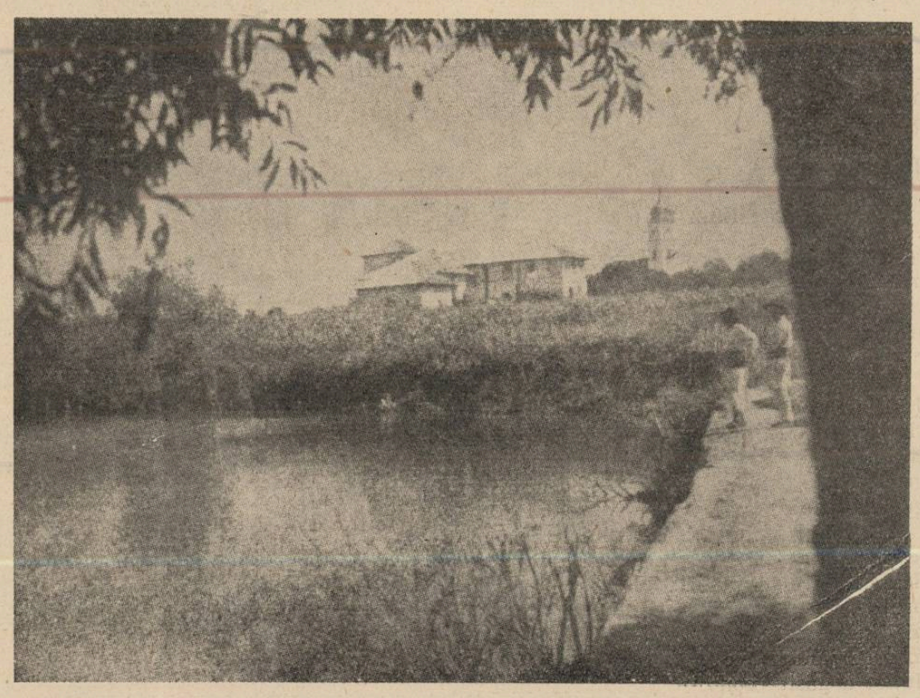

Aceşti cinci copii ai străbunicului erau trei fete *(Anica,* căs. cu Em. Bogdan, *Ecaterina,* căs. cu Const. Katakaz, în Basarabia, *Elena,* căs. întâiu cu Al. Soutzo şi al doilea cu Marchizul de la Monte-Uzère) şi doi băieţi. Unul din ei — Dimitrie — murind copil, a rămas numai *Gheorghe* Ghika (bunicul meu) stăpânitor al aşezării de la Trifeşti şi al celor cinci mii de fălci de moşie, cât erau Trifeştii pe atunci.

Din căsătoria sa cu Agripina Miclescu (sora mitropolitului Calinic Miclescu) Gheorghe Ghika a avut un singur fiu (Ioan) şi cinci fete (dintre care mama mea) cari au supravieţuit, pe când vreo doi alţii au murit după naştere. Născut la Trifeşti, la 5 Mai 1827, bunicul a murit la Giurgiu (în 22 Iunie 1884) unde se afla în garnizoană, căci era colonel de cavalerie.

Fiind înclinat spre risipă şi cheltuieli, ca mai toţi boierii din vremea aceea, ducând, la Trifeşti, o viaţă costisitoare, cu întreţinerea hergheliilor de cai şi a tuturor emigranţilor şi refugiaţilor polonezi după răscoala de la 1863 (atunci când pentru a doua oară au încercat polonezii să-şi recapete neatârnarea) bunicul a sfârşit prin a înstrăina moşia părintească, pe care, în parte, a răscumpărat-o bunica după ce s'a despărţit prin divorţ. Dar, mai târziu, şi bunica a trebuit să vândă curtea dela Trifeşti şi partea de moşie ce răscumpărase, pentru a-şi înzestra cele cinci fete.

Astfel Trifeştii au ieşit definitiv din stăpânirea neamului Ghiculesc. Moşia — care avea pe vremea bunicului vreo cinci mii de fălci — s'a împărţit în mai multe moşii, cari, înainte de expropriere, încă erau mari.

Imi aduc aminte că o auzeam pe mama spunând că atunci când bunica (devenită prin a doua căsătorie Agripina Jora) a vândut pădurea de pe Trifeşti, sau numai o parte din ea, a luat 60.000 de „ducaţi".

Cele cinci mii de *fălci* ale bunicului s'au prefăcut în mai multe moşii — totuşi mari, înainte de expropriere... Spunea mama că partea din Trifeşti pe care o răscumpărase bunica după divorţul ei cu bunicul, a vândut-o mai târziu unei doamne din Roman cu numele „Donică". Mai există această familie la Roman ? Nu mai ştiu. Nu mai ştiu nici ce a mai rămas din Trifeştii bunicului, căci vremea schimbă rosturile lucrurilor şi ale oamenilor.

Când am trecut pe acolo, în 1910, era în ruină.

De-atunci, n'am mai revenit prin părţile acelea.

Din întâmplare, acum câţiva ani, mi s'a cerut o colaborare la revista „Peisaj" ce apărea la Roman.

Şi, pe coperta revistei „Peisaj" am găsit fotografia curţii de la Trifeşti !... Revista „Peisaj" mi-a făcut o deosebită plăcere. Nu numai pentrucă m'a făcut să revăd curtea de la Trifeşti care a fost a bunicului meu şi a bunicii mele materne, dar şi pentrucă din acea fotografie (aceeaşi pe care o alătur aici), am văzut cu plăcută surprindere că vechea curte Ghiculească dela Trifeşti a fost restaurată — aşa cum a fost — şi readusă la viaţă.

CARTEA FRANCEZA

Le conte d'Ornano: Marie Walewska

(Hachette — Paris, 1938)

Față de bogata bibliografie istorică a episodului legăturii amoroase a lui Napoleon cu Maria Walevska, studiul biografic recent, datorit d-lui d'Ornano prezintă importanța unei documentări inedite, descoperită printr'o întâmplare cu totul banală: în sertarele unui scrin vechi care urma să fie aruncat ca netrebnic dimpreună cu alt mobilier nefolositor aparținând unuia din castelele de familie ale autorului cărții, printre alte hârtii îngălbenite și relicve lipsite de valoare, au fost găsite și câteva dosare cuprinzând sub intitulări felurite, ca „Papiers de la Maréchale", „Notes de la Maréchale", „Souvenirs de la Maréchale", „Lettres de la Maréchale", „Pologne", — însemnări autografe deale aceleia care a fost supranumită „soția poloneză a lui Napoleon", ajunsă precum se știe, în 1816, prin căsătoria

Marie Walewska

cu generalul și mai târziu mareșalul Ornano, mareșală a imperiului. Odată aflat în posesia acestor prețioase mărturii ale epocii, d. d'Ornano, care e descendentul în linie directă al Mariei Walewska, a putut reconstitui cu o exacticitate minuțioasă episodul romantic a cărui eroină a fost faimoasa contesă poloneză, aducând în același timp, și cu această ocazie, precizări remarcabile asupra câtorva detalii controversate din istoria ultimilor opt ani ai primului imperiu francez. Călăuzit de indicațiunile documentelor, autorul a străbătut Polonia pe urmele Mariei Walewska, astfel că, grație autentificării acestor confidențe, suntem încredințați că „ceea ce ar putea părea ciudat în istoria ce urmează, departe de a ocoli adevărul, este dimpotrivă, expresia lui cea mai credincioasă".

Imprejurările și atmosfera în care se petrece intrarea pe scena istoriei a Mariei Walewska sunt dintre cele mai romantice cu putință din câte se pot închipui și cu totul în spiritul epocii, favorizând cele mai extravagante aventuri: dealungul vertiginosului itinerar al campaniilor napoleoniene, câteva zile după bătălia dela Iena și înainte de Eylau și Friedland, în drum spre Varșovia, caleașca Impăratului se oprește câteva minute, la 1 Ianuarie 1807, în satul polonez Bolnia, să-și schimbe caii, sleiți de puteri. O tânără țărancă, judecând după îmbrăcăminte, se desprinde din mulțimea celor cari se îmbulzeau să aclame pe învingător și făcându-și drum cu coatele, riscând să fie călcată de picioarele cailor, isbutește să ajungă îmbujorată și cu privirile înflăcărate de entusiasm lângă ușa trăsurii. Un zâmbet și un buchet de flori dăruite de împărat, sunt răsplata ostenelilor țărăncuței. Vizitiul dă bice cailor, dar entuziasta admiratoare îi cuprinde mâna și i-o acoperă de sărutări, șoptindu-i apoi:

„Sire, fiți bine venit în Polonia. Călcați peste un pământ de eroi și de martiri cari vă binecuvântă din Ceruri.

„Mântuiți-ne de tirani! Sire, polonezii sunt gata să-și dea sângele pentru voi și inimile tuturor polonezelor ale voastre sunt!".

Scenă emoționantă și popularizată până la abuz prin scris și pe ecran.

Tânăra poloneză nu era alta decât contesa Maria Walewska, fiica unuia dintre bravii camarazi de luptă ai eroului național Kosciusko, anume Laozinski, crescută în credința fanatică a reînvierii patriei poloneze. Măritată cu sila, la șaptesprezece ani, cu aproape septuagenarul conte Walewski, Maria nu are alt ideal în viață decât liberarea Poloniei sfâșiate, de sub cotropirea Rusiei, Austriei și Prusiei. Nădăjduește că rugăciunea ei către neînvinsul împărat al francezilor va fi fost ascultată și mai ales, că poate nu va fi dată uitării. Dar acela care va regiza împrejurările spre cel mai mare folos al patrioților poloni va fi șeful lor. Poniatowski. El își da seama că nu e deajuns o amintire înduioșătoare pentru a determina generozitatea unui soldat atât de puțin influențabil în acțiunile lui politice și militare, de argumente sentimentale. Știe totuși că este și un om cu sângele fierbinte, un meridional, și atunci în mintea lui se înfiripă planul de a sacrifica pe tânăra contesă, pentru mântuirea poporului polonez.

Sacrificiu patriotic, pe care dealtfel, aceasta îl primește cu o grabnică hotărîre. Mai greu este de câștigat pentru acest plan, soțul, dar și el cedează în cele din urmă și primește să închidă ochii, ca și cum nimic n'ar fi știut. Astfel gestul Mariei Walewska reeditează pe acela al biblicei Esthera, cu deosebirea că sacrificiul tinerei poloneze, este preludiul celebrului roman de dragoste știut, dintre ea și Napoleon.

Cartea d-lui d'Ornano povestește mai departe luptele dela Eylau și Friedland, urmate de tratatul din Tilsit, care dă satisfacție patrioților polonezi prin înființarea marelui ducat al Varșoviei. Intre timp, în scurtul răgaz dintre două campanii, Napoleon se întoarce la Paris incognito și trăește împreună cu aceea căreia-i scrie mai târziu: „Mi-ai dat sufletul tău și îl ai pe al meu" — viața fermecătoare de boem și de student îndrăgostit, colindând teatrele de cartier și cabaretele de periferie. In 1810, la 4 Mai se naște la Paris primul copil al lui Napoleon — „Copilul dela Wagram" cum a fost numit, în amintirea răsunătoarei victorii. Contele Walewski, Sganarelle luându-și în serios rolul de patriot, își recunoaște numaidecât paternitatea asupra pruncului nou născut, Alexandru Walewski, care în 1830 se va distinge prin bravură militară, luptând pentru Polonia răsculată și mai târziu, după ce va fi naturalizat francez, ca diplomat și om politic, în calitate de ambasador al Franței la Londra, ministru al afacerilor străine și în cele din urmă ministru de stat pe timpul celui de-al doilea Imperiu.

Un an după nașterea lui Alexandru Walewski venea pe lume și fiul Mariei-Louisa, viitorul „Rege al Romei". Curând urmară și zilele triste ale declinului: nefericita campanie în Rusia, abdicarea, exilul în insula Elba.

Maria nu îl va vedea din acel moment decât în împrejurări dramatice: în Elba, unde Napoleon refuză să-i primească bijuteriile, oferite dintr'un sentiment de total devotament cauzei lui, apoi la Malmaison, în ziua următoare dezastrului dela Waterloo, când se desparte de micul Alexandru, îmbrățișându-l pentru ultima oară.

Bătrânul Walewski moare, și în 1816 contesa văduvă se recăsătorește cu unul din foștii ofițeri ai Imperiului, contele d'Ornano, ca răsplată a unei rare fidelități statornice în anii de restriște. Mult timp însă nu mai supraviețuiește nici Maria și moare la treizeci de ani, după ce dăduse naștere unui fiu al cărui urmaș este povestitorul de azi, autor al biografiei de față.

J. LUCAS-DUBRETON: JUNOT, DIT „LA TEMPÊTE"

Fără a fi făcut parte din numărul mareșalilor lui Napoleon, Junot supranumit „Furtuna" a fost și a rămas în istorie una dintre cele mai pitorești și mai atrăgătoare figuri ale măreței epopei imperiale.

Voluminoasa biografie publicată de d. J. Lucas-Dubreton înfățișează cu o spirituală vioiciune dar și cu preocuparea continuă de obiectivitate, viața acestui erou, care s'a acoperit de glorie dealungul campaniilor napoleoniene.

In timpul acelor mari sguduiri sociale și politice cari au frământat Europa dela sfârșitul veacului XVIII, când împrejurările favorizau schimbările cele mai surprinzătoare în soarta unor oameni, strălucita vocație ostășească a lui Junot a găsit condițiunile celei mai prielnice desvoltări.

Viitorul duce d'Abrantés era sergent în unul din regimentele de voluntari cari au luat parte, în 1790, la asediul Toulonului, aflat pe atunci în mâinile regaliștilor și ale englezilor. Poreclit de pe atunci „Furtuna", pentru bravura-i fără pereche, tânărul sergent a fost lesne remarcat de generalul Bonaparte.

Dacă Napoleon a avut meritul de a-l fi prețuit la valoarea adevărată, intuiția lui Junot e tot atât de remarcabilă, și mai surprinzătoare chiar, pentru a fi crezut cu o nestrămutată convingere în destinul protigios al viitorului împărat al Franței.

Tot timpul vieții lui, Junot a rămas legat de Bonaparte, pe care-l diviniza. In biografia Impăratului, plină de atâtea uitări, ingratitudini, lașități și trădări, Junot a fost singurul care i-a păstrat un devotament fără margini și o nestirbită credință.

PAUL JEANNE: LES THÉÂTRES D'OMBRES A MONTMARTRE

Publicul artistic și literar al Parisului s'a pasionat, între anii 1887 și 1914 de un gen de spectacole, inspirat deopotrivă din popularul teatru de marionete și din modestele „umbre chinezești", care au fermecat anii copilăriei celor mai mulți dintre noi.

Acest gen de spectacole, specific parisian, și-a găsit o superioară expresie artistică în faimoasele teatre de umbre din Montmartre, cu deosebire „Chat Noir", „Qut'z'arts" și „Lune rousse".

Cel care a avut inițiativa, punându-și tot elanul și geniul său inventiv pentru perfecționarea acestor spectacole, a fost Henri Rivière, care la cabaretul „Chat Noir" exercita o preponderență nediscutată, veghind cu strășnicie la alegerea desenatorilor și a compozitorilor muzicali, pentru alcătuirea și punerea în scenă a „pieselor de umbre".

Pentru întâia oară se face istoricul „teatrului de umbre" din Montmartre, grație cercetărilor îndelungate și răbdătoare ale d-lui Paul Jeanne, care fixează pentru posteritate fizionomia unor vremuri în care s'a desfășurat atâta entuziasm generos și însuflețire dezinteresată pentru artă.

MIHAI NICULESCU

LA SÂNT'ANDREI

de N. PORA

Gonea vijelios acceleratul, în gâfâitul la unison al celor două locomotive uriașe, printre cele două maluri nesfârșite de omăt, pe care le netezise, de o parte și de alta a șinelor, plugul american, care tăiase pârtie, cu o jumătate de ceas mai înainte.

Iar nămeții se și rotunjiseră din nou. Ochiul expert de pe „Pacific"-ul din capul trenului, zăria cum șinele, pe alocuri, erau năpădite de omătul ce se lăsa din cer, necontenit, scămos și vânturat de viscol pe tot întinsul, cât ai clipi.

Pe sub perdea, printr'un capăt de geam deșghețat, ochii călătorului rămas singur într'un compartiment de a întâia, alunecau pe povârnișurile alburii, spintecând noaptea și agățându-se de siluetele negre ale brazilor, sgâlțâiți și ei de uragan.

Uitase de frigul ce-l năpădise, silindu-l să-și ia blana pe el ,numai să vadă afară, să zărească ținta spre care gonea.

Inaintau din greu locomotivele, ținute pe loc de șiragul de vagoane, cu osiile pline de turțuri. Iar crivățul le stătea împotrivă, urlând ca fiarele, chiuind, țipând și șuerând, ca o legiune întreagă de iasme, deslănțuite de firea îndârjită împotriva supremației omului.

„Până când?!" — îngăima viforul, par'că, năpustindu-se cu forța a sute de mii de cai-putere, împotriva bietelor alcătuiri ale mâinii omenești, care deabia de puteau să se lupte cu cele câteva mii de cai vapori, ce duduiau neputincioși în cazanele, pistoanele și bielele, din ce în ce mai copleșite de turțuri de ghiață.

Singuraticului de la întâia par'că i se tăiase inima. Il munceau, într'una, aceleași și aceleași gânduri.

...Dacă nu isbutește s'ajungă noaptea asta? Sau, chiar și dacă ajunge la Tablabuții, ce se face dacă nu găsește o sanie, sau vreo trăsură?...

Și mai întunecat își întoarse privirile în compartiment și, mașinal, scoase din buzunar petecul acela de hârtie.

Citi iar și iar cuvintele de acolo, care îi ardeau privirile, de câte ori le recitea:

„Pierdut orice speranță. Teamă desnodământ fatal. Veniți urgent".

Gâfâitul surd al locomotivelor îi duduia în urechi, aducându-i în minte un ritm sacadat al cine știe cărui cântec al dezolării, ce ți se încuibă în suflet și pe care îl îngăimi în neștire, sub obsesiunea unei nenorociri....

...Dacă nu mai rezistă? Și dacă, ceea ce nu crede să se întâmple, se întâmplă totuși în noaptea aceasta?

Și fără el!

Biet sufletul acela plăpând, adus aci, în creerii munților, cu speranța unei întremări grabnice, și pe care acum este chemat să-l vadă în paroxismul suferinței, gata de a atinge poate, limanul din urmă?

...Se poate închipui, oare, așa ceva? Ce, știința a ajuns neputincioasă, de nu mai este în stare să salveze un suflet tânăr și-atât de plin de dorul de viață?

Și își încleștă pumnii cu ură...

Iar ei, oamenii de știință au ajuns să fie niște simple mașini vorbitoare, rostind anumite formule și povețe și ticluind pe petice de hârtie sentințe de moarte, ca niște diabolici membri ai unor tribunale inchizitoriale, care se joacă cu viețile omenești și în câteva șiruri de poțiuni și pilule își exercită sadica lor sete de nimicire!... Până când?

Până când?... urlă crivățul, răsboinind în prăpăstiile, printre care trece vijelios rapidul...

Până când? — repetă și canonitul călător, pe al cărui obraj pocâltit de suferință sufletească, este gata să isbucnească în imprecații împotriva firii care îi stăvilește calea.

Dar clocotișul uriașelor locomotive se domolește. Prin geam zărește perindându-se în fugă luminițele unui peron. Și îl surprinde strigătul:

— „Tablabuții!" — cu care șeful de tren îl aduce la realitate. Se uită la ceasornic.

A ajuns, deci, în gară, numai cu o oră și jumătate întârziere!

Mai departe, însă, cine știe?

Poate că va trebui să rămână în sat, în vreme ce acolo, sus, Doamne, ce grozăvie!

Ce i-a folosit c'a învățat?

La ce's bune toate ostenelile lui, dacă nu-i în stare să facă totul cu putință, ca să scape din ghiarele morții singura ființă ce-l mai leagă de viață?!

Un hamal îi dă jos valizele și o ia înainte pe peronul plin de nămeții vânturați de vifor, îndreptându-se spre sala de așteptare.

Iar la întrebarea lui:

— Nu-i vreo sanie, sau vreo trăsură pe-acilea?

Omul se grăbește să-i spună:

— Da' cum să nu! E o singură trăsură. D'apoi aia-i dela Sanator, s'așteaptă călători din Capitală.

Ii vine să țipe de bucurie. Va să zică i-au trimis trăsura.

Se stăpânește, încheiând simplu:

— Păi, pe mine m'așteaptă... Du-mi valizele..

Și peste câteva clipe, înfășurat în blană, s'apropie de o masă în sala de așteptare, unde îmbie la o ulcică de vin fiert pe Samson, vizitiul Sanatorului — un muntean scund, cu pămătufurile mustețelor înțurțurate și cu ochii alburii, vicleni, ca ai unei sălbăticiuni.

După ce își muie de câteva ori mustețele în ulcică, Samson își drese glasul, începând cu chef de vorbă:

— Eu, dom'le, că n'ai de un' să mă cunoști, nu știu ce-i aia frica. Eu îs născut și crescut acilea, în munți, în mijlocul râpilor și văgăunilor, între vântoase și sălbăticiuni, de care nu mi-e teamă. Că te mirai că n'am nici o carabină, nici un cosor cu mine... Da' de avut, tot am — uite cel mai dihai „levolver" ce s'a pomenit! — și scoase din largu-i chimir de piele, de sub șubă, o rablă ruginită de pistol, de care nici vrăbiile nu s'ar fi speriat.

„Și, cum spuneam, nu-mi pasă de nimic acilea 'n munte... Că-i știu ca'n carte toate potecile și scorburile, de te duc cu ochii închiși, oricând și ori unde pohtești!

„D'aia în sara de Sân Andrei, mai an, p'o vreme tot ca asta, cum stam de povești la bucătărie, numai ce mă pomenesc că mă chiamă sus, domnul doftor al Sanatorului:

— Samsoane, zice, a murit bolnavul de la „43" și pân' să vie familia să-l ia, n'avem încotro, trebue să-l ducem d'aici!...

Eu, gură-căscată, ascultându-l, cârmâr, cercai să lase treaba p'a doua zi:

— Samsoane nu se poate! Pricepi? Acum nu știe nimeni... Dar, în zori. când vor afla doi din ceilalți optzeci și cinci de bolnavi că s'a prăpădit unul, până la vizită, douăzeci din ei scuipă sânge... Pricepi?

„Aștia's bolnavi tare simțitori, Samsoane și numai decât se trec cu firea... D'aia trebuie dus mortul chiar acuș d'aici!...

— Cum acuș? — mai îndrăsnii eu.

— Da, numaidecât! — întări domnu' doftor, — îl pui în trăsură și-l cari de vale, la biserica din sat...

Pe mine mă treceau fiori:

— Păi, dom'le doftor, să meargă și intendentul cu mine, să nu fiu singur...

— Da, să meargă! — închee doftoru'.

„Când colo, intendentul, care simțise ce se petrece și om bătrân și fricos lucru mare, se și covrigise în pat, prefăcându-se răcit-tun și tușind de să-și spargă pieptul.

„N'avui încotro. Impreună cu domnu' doftor — care se feri să cheme alte slugi — scosei mortul binișor, îl puserăm într'un cosciug din cele păstrate în pod, așezarăm cosciugul deacurmezișul în trăsură, și dădui bice cailor.

„Viforul urla, vâjâia și se repezea aprig în cai și'n mine, de să mă doboare de pe capră, alta nu, umblând uneori să ne orbească, așa svârlea pusderia de măzăriche în ochii mei și ai cailor, cari suflau din greu ținând-o în trap..

„Cu chiu cu vai, ieșirăm din parcul Sanatorului, unde mai eram adăpostit de brădet și dintr'o parte și din alta. Dar după ce trecurăm de cotul -poenii de la grămăjoară — unde începe scoborâșul, printre râpi și stânci, numai să te ții!

„S'arunca nebunul de crivăț în noi, de să ne răstoarne și mai multe nu. Par'că dase dracu'n blana lui, că se umfla și sufla, huhuind și chihotind, și șuerând ca sute de șerpi laolaltă. De-ți venea să lași toate la pământ și să te ascunzi în fundul vreunei văgăuni. La ce era în trăsură nici nu mă uitam..

„Căluții, săracii, abia mai puteau să înfrunte viforul, nechezând uneori a groază și durere, și suflând din greu, de să își dea sufletul par'că, sărind în două picioare, gata să scape din hamuri...

„Dar nu-i lăsam. Ii îndemnam mereu și când și când îi înțepam cu sficiul biciului, silindu-i să gonească înfricoșați, gata, gata să ne ducă de-a dura în prăpastie.

„Nu-i slăbeam, însă, ținându-i strâns din hățuri, până ce de-o dată răbufni mai amarnic viforul, de se apleca trăsura într'o rână. Caii nechezară îngroziți și ei, când răbufni trăsura iar în cale, iar eu le dădui câteva bice, de porniră vijelie și ei, înfuriați și plesniți de vifor și de măzăriche pieptiș.

„Dar mi se păru că aleargă prea repede... Și mă uitai în trăsură. Da de unde? Cosciugul la locul lui, săltând când și când, după hopuri...

„Și gonește, gonește, până ce cu o vâjâitură năprasnică, sbură pleoapa cosciugului la spate și pac! încolo, pe o stâncă...

„Mă uit înapoi și mă lua groaza. Nici chip de mort. Deabia oprii caii și le legai hățurile de un lăstar, repezindu-mă în urmă.

„Și caută mortul prin nămeți, de unde nu-i!...

„Mă treceau fiori de groază... Că vedeam în noapte licărind lumini jucăușe...

„Altă pacoste! N'or fi lupii?

„După cine știe cât vai și amar de căutat, îl găsii, pe brânci, cum îl dusese vântul, după un nămete, iar mai încoa ceva găsii și pleoapa. Prinsei puțin de tartan, sub gârbaciul de ghiață al fricei...

„Vai de sufletul meu până ce l-am cărat în cârcă, pân' la trăsură, până ce l-am pus la loc în ladă, și am legat c'o frânghie capacul deasupra, că nu fusese prins în cuie și putea să sboare iarăș, cu mort cu tot...

Și morților oiu spune ce-am pățit în noaptea aia, până ce l-am văzut în biserica satului.

„Că paracliserul, alt neam de voinic ca și intendentul:

— Du-l singur, dacă vrei, că nu-ți intru 'n biserică acuș, în puterea nopții!

Imi înghețase și mâinile, târându-l cu cosciugul în biserică, fără să bag de seamă c'am lăsat ușa întredeschisă.

„Numai ce mă pomenii cu un bubuit năpraznic, cu un urlet, o gălăgie, un vuet de iad în biserică, începând să sboare ca niște aripi negre, spre altar, clătinându-se sfeșnicele cele mari din dreapta și stânga — și căzând cu un bubuit groaznic jos, în vreme ce în ochii mei înspăimântați se iviră iasmele unei vedenii înfricoșate. Și mortul se clinti din loc...

„Și nu mai știu ce-a fost cu mine. Am picat ca mort...

„Când mă pomenesc, după cine știe cât timp, cu o suflare caldă în obrazul meu, și apoi cu o șuviță moale, caldă, ce se lipi de mâna mea, trezindu-mă deabinelea când văzui mortul în cosciugul lui, cum îl așezasem la sosire, iar jos, lângă mine o umbră albineață ce se mișca într'una.

Era Turcu, câinele meu, care se ținuse după mine tot drumul, fără să bag de seamă, pătrunzând în biserică odată cu mine când au început să fâlfâie draperiile de la altar și când a răbufnit ușa închizându-se din pricina vântului care a răsturnat cu vuet mare și cele două sfeșnice, din dreapta și stânga altarului.

„D'atunci, sfârși Samson suindu-se pe capră, m'am legat cu jurământ să nu mai pornesc la drum în noaptea de Sânt Andrei, niciodată.

Și dând bice cailor, porni prin gloată, spre Sanatoriu, spre mulțumirea celui ce-l ascultase fără să-l întrerupă, deși gândul îi era acolo, sus, la treisprezece kilometri...

PECETIA

Iubirea mea ți-o dau să te mângâe
Din creștet până la călcâe,
Ca'n sborul tău, înalt, de rândunea,
Să tai azurul visului cu ea.

In trupul tău de-alămi și razachie
Sărutul meu pecetie să fie:
Tâlhar pornit cu patimă la jaf
Și lină mângâere de seraf!

C. TEODORESCU

TRADIŢIA IN LITERATURĂ

(URMARE DIN PAG. I-A)

rezolvat prin manifestaţia din Piaţa Teatrului, de la 13 Martie 1906 ; nu mai puţin, sămănătorismul rămâne presimţire subterană a cataclismului social din 1907. Tradiţionalismul înseamnă aşa dar, aşezare statornică de aluviuni etnice peste străinismul parazitar al claselor supra-puse. Unei oscilaţiuni de durată, fără sorţi de echilibru, îi corespundea în ordinea naturală a fenomenelor culturale, reacţiunea naţionalistă.

După această epocă, de restaurare a valorilor etnice, a urmat un val de intelectualism salonard şi aristocratic. Exemplare de elită, linguşite de rafinamentul burgheziei, saturate de franţuzism, Alexandru Macedonski şi Ovid Densuşianu, n'au putut clinti temeiurile tradiţiei. Din străfunduri fremătătoare şi spumegânde s'au ridicat Lucian Blaga şi Nichifor Crainic. Din nou tradiţia şi-a reluat ritmul. Prin Lucian Blaga am avut o poezie care a răscolit rezervoriile subterane ale spiritului etnic, iar Nichifor Crainic a restaurat sinteza tradiţionalism-clasicism. Acest proces de reîmprospătare şi de îndrumare a tradiţiei spre orizonturi noui, s'a făcut pornindu-se dela tematica poporană, respectând factura clasică, acea formă care decantează expresia, o şlefueşte şi o subordonează ideii, valorificându-se mai cu seamă bogăţia folklorului. Darurile pământului, paşii profetului, deschideau poarta către marea trecere în baladă şi în eroism. Dar trebue să avem grijă ca întoarcerea către zăcămintele primare ale unei culturi să nu însemne paseism, admiraţie servilă a trecutului, suspendarea funcţiunilor creatoare ale personalităţii.

Nu se mai poate reedita în aceiaşi termeni, faimoasa *„La querelle des Anciens et des Modernes"*. Progresul realizat în ştiinţă este el oare de remarcat în artă şi literatură ? Astăzi întrebarea nu-şi mai are rostul. Discuţia polemică pe această temă a isbucit la 27 Ianuarie 1687, într'o şedinţă a Academiei Franceze, când Charles Perrault a cetit o poezie în care făcea apologia scriitorilor antici, comparându-i cu cei moderni. Boileau indignat, a părăsit şedinţa, afirmând că *„această lectură este o adevărată ruşine pentru Academie"*. A urmat un adevărat război polemic, în care s'a angajat Fontenelle cu ale sale dizertaţii intitulate *„Digressions sur les anciens et les modernes"*, din care reţinem această frază: *„Nimic nu opreşte mai mult progresul lucrurilor, nimic nu limitează mai mult spiritele ca admiraţia celor vechi"*. Perrault a dat replica în lucrarea *„Parallèle des Anciens et des Modernes"*, apărută în trei părţi, între 1688—1697.

Polemica aceasta este semnificativă pentru toate timpurile.

Se confundă deobiceiu domenii care sunt separate prin însăşi esenţa lor, sau, trecându-se peste o elementară regulă de logică, oamenii care nu se înţeleg asupra punctelor de plecare, şi nici nu acordă cuvintelor aceleaşi înţelesuri, vor să ajungă la concluzii asemănătoare. Polemica dintre antici şi moderni pleca dela o constatare eronată. La sfârşitul secolului al XVII-lea ştiinţa căpătase o însemnătate pe care nu o avusese până atunci. Lumea credea în progresul indefinit prin perfecţionare şi anticipa chiar o epocă de neîntrecută superioritate. De aici urma confuzia a două domenii separate: literatura şi ştiinţa. Apărătorii modernilor, de atunci sau mai dincoace chiar, credeau cu tărie că Homer şi Virgiliu vor putea fi depăşiţi, că anticii nu cunoşteau anumite genuri literare, limba însăşi se îmbogăţise şi câştigase în esenţe şi nuanţe.

In afară de aceasta, se mai făcea încă o confuzie : opera de artă nu este impersonală şi empirică întocmai ca aceea ştiinţifică, având o utilitate practică şi o circulaţie anonimă. Ea este personală, inimitabilă în esenţele ei fundamentale, şi uneori susceptibilă de a fi înţeleasă variat, după mediu şi timp. Acest principiu diferenţial se aplică şi în filosofie, nu numai în literatură. A pune pe Ronsard deasupra lui Virgiliu, este tot atât de ridicol caşicum ai pune pe Kant deasupra lui Aristotel.

Cu toate acestea, din literatură eroarea a trecut în filosofie.

Se crede că filosofia ar fi o sumă a ştiinţelor pozitive, sau chiar a celor biologice, şi că deci ea şi-ar orienta spiritul după cuceririle experimentale ale acestui domeniu. Această atitudine nu este altceva decât urmarea utilitarismului şi materialismului modern. Adevărurile fundamentale ale existenţei noastre nu s'au cucerit pe cale experimentală ci prin devinaţie, prin raţiune, intuiţie, revelaţie chiar, iar de multe ori şi prin simpla întâmplare, care putea să aibă şi o corespondenţă empirică.

Dacă în filosofie, polemica dintre antici şi moderni ar fi greu de deslegat, în literatură ea nu întâmpină atâta rezistenţă. Limbajul filosofic are o circulaţiune abstractă, obiectivă, rece, pe câtă vreme literatura pleacă dela emoţie, presupune o sensibilitate, şi nu se transmite convenţional pe cale raţională, ci afectiv şi personal, dela om la om. Pe de altă parte, dacă anticii nu au cunoscut anumite genuri moderne, tot asemeni, este vrednic de remarcat că şi modernii au pierdut în bună parte suflul epic, nu se mai pot ridica la concepţia vieţii dinamice şi eroice, îndumnezeite de mitologia din Iliada sau din Odiseia.

Epopeia este un gen care moare şi odată cu el îngroapă sufletul unei culturi. Am avut o reînviere a epopeii în „Divina Comedie", în liedul Niebelungilor, în „Chanson de Roland", şi chiar în „Ţiganiada" lui Budai-Deleanu, dar pentru a le realiza se cere participarea psihologiei unui popor, a istoriei, cu un cuvânt, totalitatea unei existenţe colective, proetate în eroism şi eternitate.

Modernii s'au îndepărtat de epopee si de genurile similare, pentrucă au fost copleşiţi de individualism şi fragmentarism, pentrucă omul modern nu este un receptacul al propriei sale rezonanţe.

Spiritul salonard, convenienţele societăţii burgheze şi manierismul, această falsificare a vieţii, o ridicolă emasculare, a influenţat literatura, şi mai cu seamă în Franţa, acolo unde cultura literară se bucura de o nediscutată hegemonie. „Dacă vreţi să ştiţi de ce Racine sau Molière nu au atins niciodată profunzimea de gândire pe care o găsim în Shakespeare sau Goethe, — spune Ferdinand Brunetière, — veţi afla că greşeala este în influenţa saloanelor şi a femeilor. Ei au vrut să placă; şi, pentru a place, s'au străduit să se acomodeze lumii". (F. Brunetierè — L'évolution des genres, Hachette p. 128).

Viaţa socială modernă, mai cu seamă a marilor democraţii din occident sau din America, a sfărâmat tiparele artei clasice, a trecut peste umanism şi peste antici; plină de orgoliu şi de îndrăzneală a făcut tabula rasa peste trecut, dar s'a poticnit în neputinţa de a crea alte principii estetice, de a deschide perspective noi de înţelegere. Crearea unei limbi internaţionale, mai întâi prin anarhizarea idiomelor etnice, şi apoi prin introducerea barbarismelor şi a cuvintelor artificiale, a falimentat ruşinos. Reacţiunea lui Paul Claudel şi a lui Paul Valéry în Franţa, actualizarea poeziei lui Friederich Hölderlin în Germania, refacerea monumentelor antice în Italia, deşi sunt fapte disparate, exemplifică necesitatea revenirii la o concepţie de viaţă echilibrată şi organică. Literatura şi arta sunt susceptibile de a crea un nou stil de viaţă, care să nu fie tributară materialismului abject promovat de marile aglomerări cosmopolite ale democraţiei.

Incercarea lui Walt Whitman, în Statele Unite ale Americii, apare infructuoasă şi caducă. Copleşit de artificialismul civilizaţiei americane, fără tradiţie şi suflet, Walt Whitman proclama prăbuşirea valorilor clasice ale antichităţii, promovând în loc o artă bazată pe principiile filosofiei hegeliene. „I-am celebrat pe Homer, pe cântăreţii sacri ai judaismului, pe Eschyl, Juvenal, Shakespeare şi pe ceilalţi, şi le-am recunoscut valoarea lor nepreţuită.

Eu zic însă : pentru scopurile viitorului şi ale democraţiei, vor trebui să apară poeţi de un rang mult mai înalt decât toţi aceştia..., dar care să stea în armonie şi cu principiile filozofiei lui Hegel, şi cu ştiinţa modernă (Walt Whitman. Poeme, trad. Al. Busuioceanu. Ed. Cultura Naţională, pag. 19). Mult timp poezia americană a vegetat într'o originalitate stridentă, în efecte verbale şi în tonuri retorice, fără a se ridica pe creştetul unei inspiraţii emancipate de pragmatismul vieţii zilnice, acolo unde poezia şi opera de artă se purifică şi se îndumnezeesc cu ideia sublimului, a binelui şi a frumosului, necondiţionat de contingenţele trecătoare. O reacţiune salutară nu a întârziat să se ivească, şi din cei care se simţeau asfixiaţi în zidurile reci ale închisorilor de ciment s'a ridicat o falangă de deziluzionaţi ai vieţii noi, de desnădăjduiţi, prima etapă către revoltă şi autonomie spirituală.

O seamă de poeţi, printre care T. S. Elliot şi Edwin Arlington Robinson, au însămânţat cu opera lor poetică terenul unei tradiţii care fusese dispreţuită.

Noi nu vom pretinde că civilizaţia modernă este cutia Pandorei, din care izvorăsc toate relele. Nu vom cădea nici în greşeala acelora care cred că întoarcerea către trecut, printr'o admiraţie pasivă, poate duce la vreun rezultat creator în artă; dar nici nu vom introduce în templul artei contemporane calul troian al individualismului anarhic, fără să ne dăm seama că înlăuntru se află feţii logofeţi ai supra-realismului şi dadaismului. Nu vom adopta nici poziţia de mijloc, ecletică şi lipsită de originalitate, tributară unor influenţe diverse şi incoerente, care să ne ducă la o artă meticuloasă şi studiată după principii livreşti. Arta literară trebue să se descătuşeze deopotrivă de teroarea formulelor didactice, formă pejorativă a clasicismului, ca şi de orgoliul dement al egolatriei.

Pela mijlocul secolului trecut, Vasile Alecsandri şi Alecu Russo, au avut un rol covârşitor în formarea şi chiar în menţinerea tradiţiei: au provocat erupţia rezervorului poporan, au curăţat terenul de mărăcinii greceşti şi de imitaţiunile franţuzeşti, au impus o limbă autentică unui popor care o pronunţa sfios şi unei aristocraţii care începuse să o uite. Cultura românească a păşit pe singurul drum care duce la izvorul clasicismului: literatura şi arta poporană. „Miorita", „Toma Alimoş", „Mihu Copilu", „Constanun Brancoveanu", „Corbea", — aduc o concepţie senină şi echilibrată, aruncă fulgere de moarte peste capetele trădătorilor şi impilătorilor, sintetizează simţirea şi morala poporului, aşa încât putem privi în ele psichologia etnică întocmai ca într'o oglindă.

„Toate aceste balade lirice şi epice, — spune d. Mihail Dragomirescu, — cu toate elementele lor romantice şi realiste, sînt clasice, în sensul că se disting prin echilibrul compoziţiunii, prin sobrietatea stilului, prin caracteristica personagiilor şi situaţiilor, prin motivarea evenimentelor, aşa că pot servi de model, în toată puterea expresiunii". (M. Dragomirescu - Critică, vol. II, p. 174). Această caracterizare, succintă şi precisă, ne dispensează de alte consideraţiuni critice. Poezia populară este acumulare lentă de fapte şi imagini aparţinând trecutului, istoriei, firei unui popor, este rădăcina care trage hrana din pământul inform, în care va da seva pomului rămuros şi vânjos pe ale cărui crengi se vor pârgui fructele literaturii culte. Descoperirea şi valorificarea poeziei poporane, a acestui tezaur artistic de o neînchipuită bogăţie, a dat naţiunii încrederea în sine. S'a desvoltat un sentiment de mândrie şi de solidaritate cu pământul şi cu rasa concepută în rosturile ei spirituale.

Dela sentimentul rudimentar al patriotismului, limitat la apărarea pământului strămoşesc şi a bisericii, ne ridicăm la o formulare cuprinzătoare şi dinamică, la o conştiinţă de neam, şi chiar la o solidaritate de rasă. Alăturea de poezia poporană, scriitorii se străduiau să culeagă şi să prelucreze basmele, poveştile şi legendele care circulau în comunicarea orală. Vasile Alecsandri şi Alecu Russo au fost secundaţi în opera lor de Petre Ispirescu şi Ion Creangă, şi ar fi o nelegiuită greşeală dacă n'am aminti pe acel hazliu, care nu-şi dădea seama de importanţa operii sale, acel împeliţat Anton *„Pan, finul Pepelei, cel isteţ ca un proverb"*, după cum îl botează Mihai Eminescu.

Fenomenul petrecut la noi în ţară nu era nici izolat şi nici chiar întârziat faţă de stadiul de evoluţie în care se aflau celelalte culturi europene. Nu este vorba nici de sincronism, nici de imitaţie, ci de o simultaneitate, explicabilă prin subordonarea ţărilor europene la un destin comun de viaţă continentală. Pe la începutul secolului al XIX, în toate ţările Europei, culegerile literaturii poporane duseseră la crearea unei adevărate ştiinţe: folklorul. Johann Gottfried Herder, cu ale sale *„Stimmen der Liedern"*, — şi Walter Scott cu ale lui *„popular songs"*, — au deschis drumul pe care au păşit neobosiţii culegători ai literaturii poporane : Clemens Brentano, fraţii Grimm, Zalevski, Vuk Karadgici, Niekrasov şi alţii. Este semnificativ faptul că toţi marii noştri scriitori, filologi şi istorici, au fost adânc iubitori de literatură poporană : B. P. Haşdeu, Mihail Eminescu, Al. Odobescu, Gh. Coşbuc, Barbu Delavrancea şi Ion Slavici, până la Lucian Blaga, Nichifor Crainic şi Mihail Sadoveanu, fără a uita falanga folkloriştilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi de mai târziu, S. Fl. Marian, G. Dem. Teodorescu, I. A. Zane, Artur Gorovei, Gr. Tocilescu, Tudor Pamfile, etc.

Studiile istorice au mers paralel cu punerea în lumină a literaturii poporane. Dela Nicolae Bălcescu pornind, vizionarul imperialismului românesc, Mihai Kogălniceanu va face operă de reconstruire a trecutului dar şi de imbold productiv. Cercetători neobosiţi, Th. Codrescu, B. P. Haşdeu, Gr. Tocilescu, Ureche, N. Iorga, vor da la iveală un număr imens de documente privind istoria românilor. Insăşi concepţia istoriei se va schimba, şi după părăsirea atitudinii romantice, folosind afirmaţii necontrolate şi rătăciri în neantul declamaţiei, vom ajunge la o şcoală ştiinţifică de reabilitare a spiritului ştiinţific. Istoria o fac popoarele, ea este expresia unui stil de viaţă proprie, subordonată înrâuririlor pământului, ale rasei şi ale acelui imponderabil destin care ne mână prin eroism, dinamică şi creaţie, către culmile solare ale imperialismului.

Astfel s'a înjghebat o tradiţie a culturii româneşti, dobândindu-se încrederea, sfărâmată de fanariotism şi paşoptism, în virtuozitatea artei poporane, în virtuţile spiritului etnic răvăşite cu generozitate dar şi cu pathos şi eroism dealungul istoriei. Tradiţia a întărit conştiinţa solidarităţii de rasă, a dinamizat spiritul etnic. Tradiţionalismul se confundă aşa dar cu naţionalismul.

Când s'a ivit necesitatea întoarcerii către trecut, tabloul social se desena în chipul următor : jos, în lumea umilită a satelor, se aflau ţăranii intimidaţi; sus, călare pe privilegii pe care nu mai ştia a le folosi, găsim boerimea înstrăinată şi degenerată; la mijloc, bonjuriştii franţuzomani, pantalonarii cu „maniere" pariziene, renegaţii principiilor generoase şi patriotice dela 1848.

Nimeni nu s'ar fi încumetat să creeze o cultură din aceste sfărâmături de clase sociale, nimeni nu ar fi dobândit proeminenţa unei atitudini constructive, dacă nu ar fi avut revelaţia literaturii poporane.

Când a apărut Mihai Eminescu, materialul culturii era adunat, tradiţia se desenase în marile ei linii directoare, lipsea însă intelectul generator de frumos în sensul unei prelucrări artistice. In jurul operei acestui gigant se adună şi se contopesc toate liniile de forţă ale spiritului etnic. Mihai Eminescu a perfecţionat forma, a echilibrat stilul, a introdus gândirea alăturea de sensibilitate, şi în matca istorico-poporană a lăsat să curgă aurul celei mai pure arte poetice. In cea de a doua etapă a tradiţiei, clasicismul a ctitorit, expresie şlefuită şi literară, imagină adecvată gândului şi simţirii, suflu de viaţă nouă pe temelii de viaţă veşnică. In romanul spiritual al lui Mihai Eminescu stărue credinţa în *tradiţionalism*. Tot ce se abate dela această linie de conduită este zădarnică irosire de energie, tot ce contravine principiilor de viaţă ale naţiunii este sfidătoare ignoranţă, dacă nu chiar trădare.

La capătul acestor consideraţiuni, putem închega o imagină sintetică : tradiţionalismul înseamnă *clasicism*, echilibru şi armonie, prin contrazicere cu acea concepţie a dezordinei estetice şi a urîtului contopit cu arta şi poezia; tradiţionalismul *înseamnă* etnicism, regăsirea individului în viaţa totalitară a neamului, potrivnică cosmopolitismului steril, punct de plecare pentru toţi desrădăcinaţii prin desnădejde, desperare sau alterare a sângelui; tradiţionalismul înseamnă *solidarism* sufletesc şi moral, poziţie naturală şi biologică în faţa individualismului anarhic care nu recunoaşte alt criteriu decât propria fantezie, zvârlită ca o pânză de păianjen peste prăpastia nebuniei; tradiţionalismul înseamnă *autonomie*, el „voeşte o cultură creatoare de valori autohtone, o creaţie culturală proprie". (N. Crainic — Puncte cardinale în haos, p. 100) tradiţionalismul înseamnă *culturalism*, cu alte cuvinte, transplantarea unei concepţii artistice în însăşi viaţa trăită a naţiunii, folosind pentru aceasta instituţiile fundamentale ale statului : şcoala, biserica, universitatea şi armata. Literatura orientată pe acest făgaş nu se adresează unei minorităţi de rafinaţi ai lumii burgheze, şi ar fi stupid să credem că în arta poporană, în spiritul eminescian şi în toată literatura tradiţionalistă s'ar găsi cel puţin o reminiscenţă din vechile privilegii de clasă.

Dacă cercetăm mai de aproape acest aspect al problemei, iată ce constatăm : straturile sociale s'au aşezat statornic, diferitele categorii sociale sau profesionale s'au tipizat, procesul de circulaţie a sufletului etnic se reface din propria lui substanţă, şi o literatură epică, de mare respiraţie, îşi găseşte astfel terenul de desvoltare. Ar fi suficient să cităm pe romancierii cei mai de seamă ai timpului nostru, pentru a descifra în opera lor adevărurile fundamentale ale tradiţiei : eroul de roman, acela care stărue în atenţia noastră, este legat de mediul social şi de pământ, acţiunea lui relevă un dramatism lăuntric în care descoperim variatele năzuinţe ale epocii noastre. In vreme ce alte culturi, de vechime seculară, vegetează în opere de minoră valoare artistică, parodiind subiecte meschine de interior domestic sau alunecă pe panta unui soliloqviu intelectual, sec şi înfumurat, noi promovăm romanul social, încordarea viforoasă a elementului etnic în căutare de supapă de descărcare. Romanul românesc a tratat dragostea de pământ, revărsată în pasiuni torenţiale, problema înstrăinării cu tot lucifericul pericol al semitismului, până la acele subtile analize sufleteşti care au făcut din Gib. I. Mihăescu un scriitor de nebănuite proporţii creatoare.

Ceea ce ne lipseşte este *condiţia umană* a burgheziei şi a omului de mijloc, răvăşit de nesiguranţă, ispitit de atitudini contradictorii, umilit în faţa Leviatanului capitalist, exploatat de străinii Canaanului sorocit să aibă loc în casa noastră, şi de metecii desperaţi ai naţionalismului. Tradiţionalismul românesc, oricât ar fi de puternic nu se bizue pe o armătură socială, şi din această pricină circulaţia operei de artă este limitată, valoarea ei reprezentativă nu este preţuită decât de acei care au avut norocul unei înţelegeri afective.

Nici Şcoala şi nici Universitatea nu şi-au îndeplinit rolul. Un didacticism sterp, de memorizare şi de teme abstracte, nu poate stimula sufletul elevului, pregătindu-l pentru o viaţă în care să încapă năzuinţele momentului istoric; cu atât mai mult Universitatea nu-şi revendică un rost cultural, ci unul intelectual şi educativ după bunul plac al profesorilor. Marxismul şi ateismul continuă să sfideze buna aşezare a acestei instituţii. Trebăluind în jurul unei sociologii de inspiraţie socialisto-comunistă, evitând contactul cu marile probleme ale existenţei noastre, comentând extrem de pedant textele filozofilor din occident, şi neglijând voit filozofia românească, Universitatea nu este altceva decât o instituţie cosmopolită şi liberală.

Nu este deci surprinzător pentru nimeni că modernismul a putut la un moment dat să acopere cu strigătul lui de şcolar zănatic toată buna rânduială a culturii literare. Pe trei căi deosebite, din micile bisericuţe literare, din presa judeo-democratică şi din Universitate a pornit zarva modernistă. Ele activau concentric, către punctul de convergenţă, care nu putea fi altul decât dărâmarea culturii tradiţionaliste. Când încheem astăzi inventarul acestor ridicoli spadasini, ne dăm seama că ei erau evrei, meteci sau declasaţi sociali, obosiţi înainte de a ajunge la maturitate, incapabili de înţelegere şi de încadrare, pleavă infructuoasă purtată de vânturile nomadismului etnic.

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Capitol : Băeţi în uniformă

Dorul după Bucureşti sau poate golul din pungă a readus în Capitală valul de bucureşteni răspândiţi prin toate colţurile ţării, fără ca însă prin aceasta să gonească celălalt val, de căldură.

Dovadă a celor spuse e gloata de lume care privea, din picioare, ultima premieră a cinematografului Capitol. Şi nu numai aceasta. Dar chiar calitatea neaşteptat de superioară a filmului „Băeţi în uniformă" dovedeşte că direcţiunea cinematografului şi-a dat seama de întoarcerea acestor „fii risipitori" ai Bucureştiului şi a găsit că se cade să îi întâmpine cu „viţelul cel mai gras" sau — fără figuri de stil — cu filmul acesta care face parte din categoria acelor câteva „rarităţi" ce cu greu se întâlnesc chiar în mijlocul sezonului de iarnă.

Problema camaraderiei a prilejuit Americanilor multe clipe de gândire şi, în acelaş timp — rezultat al gândirii — realizarea multor filme cari să trateze tema aceasta.

Am avut astfel „camarazi" în timpul războiului, camarazi în sport, în universitate (a şi fost realizat un film cu titlul de mai sus) şi, în sfârşit, i-am avut pe cei trei neuitaţi camarazi din „Bengali".

Aşa că cerem destul de mult dela astfel de filme în realizarea cărora Americanii s'au arătat a fi pricepuţi.

Şi totuşi, filmul dela Capitol a depăşit chiar nivelul ridicat al acestor pelicule, isbutind să ne facă să ne gândim la creaţia filmului american: „Bengali".

Găsim că e cel mai potrivit — şi meritat — elogiu ce i se poate aduce filmului „Băeţi în uniformă".

Trebue totuşi să recunoaştem că scenaristul s'a arătat a fi mult mai puţin dibaci decât acela care a contribuit la realizarea filmului „Bengali". Dar pe când ultimul îşi alesese drept subiect camaraderia care se leagă între albi, în deşert, în faţa miilor de primejdii, primul are de exploatat o temă mult mai banală, la care, mai greu se pot găsi „lucruri originale". E vorba în filmul „Băeţi în uniformă" doar de camaraderia care se leagă între jucătorii echipei de foot-ball — un foot-ball american care se apropie mai mult de rugby — a marinei americane în faţa duşmanului, reprezentat prin echipa Armatei. Partea leului în acest film şi-a tăiat-o regisorul care a ştiut, ca puţini alţii, să redea atmosfera tinerească şi avântată dintr'o şcoală de marină. Singura lungime supărătoare din acest film este monologul spus de Robert Young, în faţa statuii Marinei, nu într'unul din cele mai prielnice momente.

Dar Robert Young ştie să-şi recite monologul cu atâta simplitate încât orice efect ridicol este înlăturat.

De altfel n'avem decât cuvinte de laudă despre întreaga interpretare. James Stewart este, credem, cel mai potrivit interpret al marinarului molatec şi îndrăgostit de marină. Imediat dupe el trebue să-l amintim pe Barnett Parker — un nume pe care puţini îl cunosc. După creaţia din „Valetul de cupă", Barnett Parker a ştiut în filmul acesta să treacă cu un calm „englezesc" prin cele mai ridicole situaţii. Un actor nou. Tom Brown plimbă pe ecran o figură din cele mai simpatice de pe care pistruii specific americani nu lipsesc. Lui Lionel Barrymore i se dau roluri din ce în ce mai mici. Păcat. Billie Burke amuză ca de obiceiu, iar Florence Rice, un alt nume nou, ne-o aminteşte mult, în afară de vocea mult mai puţin stridentă, pe Jean Artur. Nu putem încheia cronica fără a aminti o definiţie pe care am întâlnit-o la începutul filmului.

Robert Young, gâfâind în timpul unui antrenament sportiv, constată: „La noi universitatea este o cocioabă clădită în mijlocul unui mare stadion sportiv". E o remarcă pe care mulţi au făcut-o asistând la filmele din viaţa universitară americană.

Dar nu credeam că Americanii vor şti să se definească atât de bine.

TRAIAN LALESCU

Chișinău - orașul basmelor

Reportaj cu dragoste, vutcă, balalaici și moarte

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

de LAURENȚIU FULGA

Aici corectam până târziu, paginam, schimbam articolele. Leon Boga era un spirit viu, o inteligență mereu proaspătă. Revista pentru dânsul însemna un copil drag, un cer deschis într'un rai nou și frumos. Ușa se deschidea și apăreau: aristocrat, elegant, N. F. Costenco, poetul oficial al Basarabiei, cu sticla de rachiu în buzunar; prietenul său Vasile Luțcan și la urmă firav, spălăcit, bolnav, supt, Alexandru Robot, care la „Gazeta Basarabiei" îndeplinea toate meseriile, pentru o sumă mizerabilă de gardist bucureștean sau cioclu dela Bellu. Nu mai rămăsese din el decât un creion cu care mângălia mereu poeme pentru „Somnul singurătății".

Chișinău Str. Alexandru cel Bun

Intrarea lor însemna indispoziție generală, fiindcă fiecare în sine era o revoltă, o panică, o demonizare a lucifericului basarabean. Lucrurile deodată apăreau în toată goliciunea lor.

— Ce mai e nou, Costenco?

— A 'nceput să putrezească orașul.

— Ce vorbești! intervenea sarcastic Luțcan.

Cert, fiecare își dădea seama că nu se mai poate continua așa. Sângele lor acum era o nouă chemare la viață, dar oficialitățile erau neghioabe. Cât au luptat și cât se chinuesc acolo, fără să-i știe aproape nimeni: profesorii D. Tomescu, Șt. Ciobanu, Popescu-Prahova, preotul Zaharescu, Elena Alistar, colonelul V. Nădejde, Obreja-Iași, Ștefan Gheorghiade, Al. Ebervain, V. Ciocârdel, I. Negrescu, Pan Halippa, dar fiecare acțiune e disprețuită, fiecare inițiativă e luată în râs.

— Cultura Basarabiei, iat-o în câteva portrete: Hașdeu, Alex. Donici, Russo, Mateevici, Leon Donici, Stere. Dar strigoii lor nu ne lasă să dormim — ne spunea Vasile Luțcan.

Și nici revista utopicului Leon T. Boga n'a rezistat. A căzut când autoritățile și-au arătat colții.

Chișinăul, care l-a dat pe Ion Livescu, pe Ovid Brădescu, I. Mitru, N. Antoniu, artiști de seamă ai primei noastre scene naționale, — n'are teatru. Chișinăul, care înseamnă în cultură mai mult decât o pagină, n'are Ateneu.

HAȘIȘ

Descoperiți pentru marea procesiune a iubitelor dela răsărit. Trec încovoiate de-atâtea desamăgiri, plânse și obosite, cu pași mecanici. Și mâinile împreunate pentru rugă sau pentru moarte. Școlărițe în uniformă neagră cu guleraș alb și bascuri bleumarin, fete în rochii pestrițe, roase de boli, doamne cu țigarete între buze și jaretiera vizibilă pe jumătate. Nu le aruncați flori, nici nu le zâmbiți. Scoateți doar balalaicele la ferestre și cântați, chiar dacă plouă, chiar dacă ninge:

Pust ghitara svenit na ustainia
Pust ridast struna za strunoiu
Mosg durmanit glaza tvoi piaâina
Tvoi na piev...

Fanfara militară anunță primăverină sosirea celei dintâi perechi de îndrăgostiți, pe banca de sub statuia lui Pușchin. Incepea afară să miroasă a pământ umed, nările se dilatau, se petrecea acolo în adâncul trupului, la răscruci sau la cumpăna apelor o răsucire, carnea ardea, ochii rămâneau în extaz. Atunci domnișoara Carmen-Dolores Negrescu lăsa mingiile de ping-pong pe masă, caetele de franceză răvășite (maman e doar profesoară și orice patru era exclus), îmbrăca rochia cea nouă cu floricele galbene și bleu ciel și pornea cu pieptul în vânt la cucerirea Bastiliei. Avea părul galben, lăsat în inelare jucăușe pe ceafa albă, avea mâna fină ca o melodie, ochiul albastru, sânul mic, nou. O iubea întreg liceul militar.

In schimb Narcisse (zisă Zizi, zisă Moleculă, zisă etc.), sora ei, bondocă, râs fals, pantof mare, căpșor drăguț, dar obraznic și impertinent — nu prea se bucura de multă atenție. O iubea unul cu un rinichi de vițel, peltic la vorbă și cam tare la inteligență. Apărea ceva mai în urmă, săltând, zâmbind cu toți dinții (ce marcă de pastă o fi întrebuințând?) și se ruga dulce:

— Domnul elev **sergent** Nițoiu!

Take Ion Mitache se alarma:

— Dragă colega, nu mai sufăr basarabencele. Unde te duci, unde intri: cadeți, cadeți mereu cadeți:

Și dragostea la Chișinău avea toane și năravuri. Volodea Pozneacov și-a vândut odată tote cărțile la anticar, să-și plătească amenda. Il prinsese sergentul în flagrant cu una „nostimă" între boschete. Iar lui Nelu Iacobay, moș Alecu, profesorul de germană, i-a spus a doua zi, la lecție, după un ceai dansant comun:

— Sfinte Sisoe Iacobay, mi-ai dansat nevasta, mi-ai călcat-o pe picioare, i-ai sărutat unghiile, mai vreai s'o conduci și-acasă. Păi eu ce fac mă frumosule. Ce crezi c'am dogit? Patru, patru, să te'nvăț minte.

Trec încet, tremurând de spaimă, trec în amintire: Tamara P. (cea mai bețivă fată), Lydia Popov, Liuba Gavalingov, Dina T. (șarpele cu ochelari), Tania, Liusea, Sonia, Tasia — acestea din urmă fără nici o identitate.

Descoperiți pentru marea procesiune a iubitelor dela răsărit, căci va veni o anumită oră când ne vom întâlni din nou. Pacostea mare — dragostea mare. Cântece, balalaici rachiu.

VUTCA ȘI TUTUN PROST IN CÂRCIUMA LUI ZELTZER

Deschid ușa, ca și cum aș deschide un sicriu. Ușa scârțâie ca și atunci. Rămân în prag, cu pălăria între degete, cu zâmbetul oprit amar pe buze. Nu știu ce gest să fac să mă limpezesc, nu știu ce cuvânt să spun pentru a mă auzi. In fund, aceeași canapea roșie, spălăcită, cu arcurile rupte, cu speteaza de lemn putred. Pe perete, un portret cenușiu închipuie o fată cu bust plin, goală pe jumătate, pieptănându-se în oglindă. Acum patru ani, sânul stâng i se vedea întreg, acum n'a mai rămas din el decât o pată. Fereastra, cu geamuri nespălate și păienjenite, se deschide spre grădina plină cu iederă, trandafiri sălbateci și urzici. La mijloc, masa rotundă acoperită cu aceeași mușama roșie. Cinci scaune în jur. Nu e nimeni înăuntru. Primul pas îl fac cu frică, frică de-o întâmplare neobicinuită, sau poate de strigoii celor care nu mai sunt. Dau scaunele la o parte, asvârl mușamaua. Da, da, au rămas: crestate cu briceagul, numele fiecăruia din cei care veneau aici noaptea, clandestin, după ce escaladau zidurile internatului militar.

Ședința se deschide.

Cu fața spre portret, sta întotdeauna Constantin Virgil Gheorghiu, tânărul poet de pe Ozană

— A dracului muere mă! s'o pupi, nu altceva, spunea el cu toată gura, fumând neatent țigara până simțea arsura degetului, dând peste cap paharul tot. Ce părere ai Take?

Take se apropie precaut, își plimbă degetele peste formele din tablou și răspundea naiv:

— Strașnică!

Odată vrusese să-l fure, dar nu l-am lăsat noi, aveam de furcă pe urmă cu ovreiul.

— Ce, mă, ce vă băgați voi? Nici Boccacio nu-i așa de teribil. Sunteți niște proști, ne apstrofa cu gâtul lung, trântind peste râsetele noastre ușa.

Aici, sta Take Ion Mitake, mic, bolovănos la vorbă, un Creangă miniatural, dar urât și negru ca o fotografie de-a Negusului. Cineva încercase într'o noapte să-i văruiască barba, dar Take Ion Mitake, care nu dormia, s'a ridicat din mijlocul patului (purta o cămașe de noapte, ciopârțită la poale, ca să-și facă din ea pluș pentru șters bocancii) și a țipat de s'a trezit tot dormitorul:

— Bă, somnambulule, vezi să nu verși varul că's sergent de zi și te scot la raport.

Numai așa celebra barbă a lui Take Ion Mitake a rămas intactă.

Și scaunul, pe care stătea Vasile Luțcan, e trist. Apărea întotdeauna cu Lermontov sau Blok la subțioară. Inăltuț, îmbrăcat mereu în haine cenușii, palid, aducea sub vestă sau între manuscrise o scticlă de rachiu, special fabricat de el, din amestecul multor buruieni și fructe, rachiu care căpăta convenționalul nume de „crușon". Vasile Luțcan era cel mai trist poet. Talentul lui vast, sensibilitatea lui bolnăvicioasă adesea, toate adevereau în el pe slavul primitiv, cu obiceiuri rustice. Transportat ca'ntotdeauna, de câte ori nu era să-l calce tramvayele și mașinile.

— Mama voastră de cioloveci, păi știți voi cine sunt eu? Cel mai mare poet al Basarabiei, striga el, rămas în urmă, aranjându-și cravata și pantalonul. Intra murmurând încet, parcă numai pentru el:

Mă chinue al tău obraz.
In ochii tăi ce dor, ce teamă!
Se vede, din toamnă ne-a rămas
Numai a salciei aramă.
Buze streine ți-au furat
Fiorul trupului — căldură.
Parcă burează ne'ncetat
Din sufletu-ți o ploaie sură.

Esenin, mă. Esenin — Siroja, ăsta-i poet. Ceilalți, apă de ploaie, cremă de ghete.

Și de-aici începeau toate discuțiile. Intre pahare de vin (vutcă nu bea decât Gheorghiu) se citeau strofe întregi din poeții ruși, se încerca o mare prietenie prin poem.

Trebuia să mai sosească Tamara Lunev. Ea era îngerul nostru salvator.

— Tamara, să fiu al dracului dacă am un ban. Dă-mi măcar doi lei pentru țigări se ruga mieros ca o pisică poetul de pe Ozană.

Și Tamara Lunev îi dădea. Sveltă, cu talie înaltă, cu sânii mici.

Tamara era tovarășa noastră. Viața ei din trecut n'o cunoștea nimeni, sau totuși cineva ținea s'o ascundă. Răsărise într'o zi în cârciumă la braț cu Taveic (cel mai frumos băiat al Liceului Militar). Se vorbise atunci despre Dumnezeul nostru slav, despre troicile acoperite de zăpadă prin Siberia, despre o luptă oarecare. Așa a intrat în cercul nostru.

— Dansează Tamara Lunev ,dansează!

Constantin Virgil Gheorghiu cânta din vioară. Adămoaia (repetentul de vreo patru ori), acompania din gură. Nu era joc de pântec, de umeri. Nu erau gesturi de mâini întinse sau coapse legănate. Era un cancer înăuntru, care ardea și fărâma totul în ea. Nici-un exterior nu era dans. Totul se petrecea în adânc, cu revoltă și spasm, cu melodie și aurore.

Gospodin Zeltzer deschidea ușa, vedea și-și acoperia ochii, fugind:

— Oivei, oivei, ci-i și cu creștinii iștia, oivei!....

Constantin Gheorghiu plângea cu creionul între dinți. Vasile Luțcan ofta. Take Ion Mitache rămânea cu gura căscată:

— Să te vadă tata și-ar vinde tot pământul și vaca și boii să te aibă noră în casă.

Tamara Lunev râdea, trăgându-și jaretiera peste ciorap și sorbind ușor din paharul cu vin. Știa că nu trebuie să fie a nimănui. Toți o doreau numai pentru o clipă, dar se neurastenizau în alcool și ea devenea iar sora și buna lor prietenă. Știau cu toții că a doua zi pe seară, Tamara Lunev le va împărți printre zăbrelele gardului (în spatele liceului) bomboane americane, țigări, câte-o sticluță cu rachiu și pentru poetul nostru — doi lei în plus s'adoarmă cu ei sub pernă și să scrie frumos o poemă.

Așa se petreceau nopțile până'n zori.

In zadar, investigațiile domnilor Leon Boga, Al. Ebervein, Ștefan Gheorghiade n'aveau nici-un răsunet. Viața trecea între nota patru la purtare, nasul d-lui lt. Timofte și cămășuța Liusei ori Millei ori Thușa dela hotel „Anglia".

Infloriseră teii pe Alexandrovskaia. Gospodin Zeltzer scosese din pivniță vin vechiu de douăzeci de ani. In cârciumă, în odăița noastră din fund, lumina era stinsă. Nu se vedeau decât capetele țigărilor aprinse. La patefon, o placă veche hârjâia, cu vocea stridentă a lui Lescenco:

Serțe! cac haraşo na șveti jita

— Oprește, oprește, sparge placa!

Aici cântecul s'a rupt în două. Ne-am ridicat înspăimântați, ne căutam privirile prin întuneric. Vasile Luțcan se liniștise. Observasem dela început. Și el, dar mai ales Tamara, erau abătuți, închiși, întunecați. De ce-a strigat? De ce-a prins placa și-a spart-o de podea? Dece bea pahar după pahar?

— Suntem sătui. Ne este deajuns.

— Dar ce este Luțcan?

— Eu nu mai pot suporta, am să trec dincolo, cu orice risc. Aici nu mă pot sinucide măcar.

— Dar ce s'a întâmplat, omule?

— Ce s'a întâmplat? Nu-i de ajuns că de patru ani așteptăm cu inima în dinți să se deschidă Atheneul, nu-i deajuns că stăm fără cărți, fără reviste, fără biblioteci, nu-i deajuns că 'nghesuiți ascultăm numai conferințe insipide la sala Eparhială, acum ni se ia și teatrul.

— Acum pe seară s'a dat prima lovitură de târnăcop, adăoga Tamara cu glas stins.

— Vrasăzică l'au desființat, vorbi pe gânduri Gheorghiu.

— Dar ce le-am făcut noi, Tamara? Nici-un rău. De ce atunci, această ciudată schimbare la față?

— O să trăești și-o să mai vezi multe.

— Spune tu Gheorghiule, ce 'nseamnă asta?

— Cretinism — răsună cuvântul răspicat.

— Dar, hai să râdem, adăogă Take înveselit subit. Să râdem, lasă că vă facem noi altul.

— Să râdem?

— Sigur, hai râzi Tamara, să bem. Dați-o dracului de revoltă și de teatru, hai bea, râzi Tamara.

— Dece-mi ceri să râd, dece voi cu toții îmi cereți să fiu la fel cu voi. Nu pot, nu pot.

— Decât s'ajung femeie anonimă sau una de stradă, mai bine...

— Taci! urlă Luțcan. Nu vorbi prostii.

Dar, a doua zi, prietenii au găsit-o pe Tamara Lunev, cu gura înflorită în spume. Paharul cu otravă rânjea pe covor. Tamara Lunev mai avea ochii deschiși, îndreptați triști, prea triști, spre icoana bunului Iisus, pe care-l ținea cu degete strânse.

Ziarele scriau alarmate despre o deziluzie sentimentală. Nimeni nu-și putea da seama că Tamara Lunev n'a fost niciodată femeie, n'a iubit pe nimeni, decât Basarabia și pe Dumnezeu. Ea trăia printr'o dublare a conștiinței. A fost un spirit doar, un spirit jupuit și asrpu, delirant, haotic. Când carul mortuar a trecut prin fața Teatrului Național, toți au oprit și au cântat o rugăciune. Tamara Lunev intra împăcată în pământ.

Nu știu cât e ceasul. Incerc să deschid ușa, să plec năpădit de amintiri, dar gospodin Zeltzer a și intrat. A slăbit mult. In șiacul soios e mai înalt, mai galben, mai urât.

— Ai îmbătrânit mult, gospodin Zeltzer.

— Eu sânt deja tânăr. Imposibil să fiu îmbătrânit. Dar de când mă cunoașteți?

— Nu-ți mai aduci aminte?

— O, da, da, făcu el după o pauză. Exact, și spuneți c'am îmbătrânit. Cadet, cadet... și ați băut multe nopți în crâșma lui gospodin Zeltzer.

— Da, da, am fost cadet; am venit să te văd.

— Mulțumim, mulțumim, se ploconește el.

— Adă-mi un pahar de rachiu și să mai stăm de vorbă.

— Vutcă?

— Vutcă!

Aprind o țigară mai mult pentru a face ceva. Mă așez pe scaun, la întâmplare. Dar nu sorb nici-o picătură, că mâna-mi tremură, paharul îmi cade jos.

— Ce cauți aici? Fugi ,fugi! Ce cauți aici?

Mă scol speriat. Cine-a vorbit? Mă așezasem pe scaunul Tamarei Lunev și se părea că toți din trecut mă privesc și mă urăsc. Deodată toți nervii mi s'au închircit ,am devenit un om mic, gol, un om inutil. Scot o piesă, i-o asvârl ovreiului, care mă privește cu ochii scoși din orbite. Auzise și el cuvintele, întrebările?

Am deschis ușile și am ieșit alergând în stradă, sfâșiat de vedenii.

— Tamara Lunev, iartă-mă! Amintirea ta e prea tare ca să nu mă doară. Iartă-mă, Tamara Lunev!

ORAȘ AL BEZNELOR — RAMAS BUN!

Sunt tăceri și disperări pe care nu le cunoaștem niciodată. Toate liniștile s'au închis ca melcii în ghioc. Pe-aici au fost odată pașii mei, dar nu-mi aud decât inima putrezind. Aș vrea să râd, să vorbesc tare, să cânt; atât de crispantă a rămas în mine călătoria prin orașul mort, orașul turmentat, orașul beznelor. Am mers în genunchi și n'am știut, am văzut apusul soarelui peste obrazul unei fete mari, dar eram orb, am iubit o stea vie și steaua era un felinar.

Chișinău Casă eparhială

— La gară, birjar!

Cine mai mă recunoaște? Nu v'aduceți aminte de mine? Eu am purces dintre voi, violent, m'am întors la voi ca fiul risipitor, dar m'ați alungat. Sunt fratele și prietenul vostru. De ce nu zâmbiți, de ce nu spuneți un cuvânt, de ce mă urîți. Dar rana mea? Există undeva un vrăjitor care cunoaște leacul. Ce frumoasă va fi moartea!

Aici, Claudia Tomșa, fata cu sânge de voevod, s'a împăcat cu singurătatea, s'a cununat cu tristețile. In oglindă de s'ar privi ar vedea că nu-i singură. In spatele ei — duhul meu cenușiu ar mustra-o.

Orașul a rămas sus, inima lui e lângă Sobor. Birjarule, cu tine aș fi bun prieten. Am bea și-am plânge amândoi, aplecați — umăr peste umăr. Dar mă dor ochii, mă doare mâna care scrie — sunt o stea stricată.

După peron, printre perdele, o văd pe Doamna U. A slăbit mult și are obrajii uscați. E mai bine să n'o întâlnesc. Ar fi două jumătăți de om, care-ar chinui, care-ar agoniza.

Mai bine, oraș al beznelor — rămas bun. Nu fi îngrijat. Am la București o generație de copii mari, care va veni lângă tine și-ți va bandaja rănile deschise.

Și-acum, dă-mi mâna, muceda și întunecata ta mână. Mâine mă voi întoarce la tine poate între flori.

POȘTA REDACȚIEI

Elvira Zamfirescu. — Nu putem publica prilejul fiind trecut. Dealtfel asupra acestui gen de poesii ne-am mai spus părerea în repetate rânduri. Altceva, cu dragă inimă publicăm... dacă este cazul.

I. B. Mocanu. — Intențiile dumitale sunt lăudabile. Se vede că ești un om tare sensibil la ale poesiei frumuseți. Dacă ai putea să ne transmiți și nouă ceva din ceea ce simți...

I. O. Suceveanu. — Versurile primite se vor publica. Mai trimiteți. Mulțumiri.

Gheorghe Zaharia. — Rândurile care însoțesc poesia dovedesc multă seriozitate. Poesia are frumoase calități. Ar fi necesar să ne mai trimiteți vreo câteva poesii. Intre calea luminii și a coșului nu a doua va fi cea pe care o vor urma.

E. Ionescu-Bora. — „Insăși *noțiunea cuvântului*, culoare, *din punct de vedere acustic*, este destul de abstractă încât ne face să credem la un moment dat, că totul depinde de *culoare*: „*Coloarea* dă formă lucrurilor".

Articolul „Coloarea și arta" din care am extras această inegalabilă frază, nu se poate publica... fiind incolor.

S. E. — Ne-ați trimis încă patru poezii. Vă mulțumim, dar nu le putem publica. Asupra cauzelor care ne opresc, nu știu cum am putea mai bine să vi le înfățișem. De fapt e suficient să citez o strofă din „Rustica Irinei" (?!?).

Dac'ai fi o păsărică
Te-a-și închide, prizonieră,
Intr'o colivie mică
Lângă inima-mi stingheră.

Intre noi fie zis, suntem împotriva coliviilor, fie ele chiar de sticlă și chiar în altă parte decât la inimă. In această privință suntem mai generoși decât societatea de protecție a animalelor.

Veți obiecta poate — deși lucrul e puțin probabil — că „Intr'o grădină" a lui Văcărescu a intrat până și în manualele de școală. Iar eu vă voiu răspunde că gingășia naivă nu e tot una cu naivitatea pură, masivă.

Și că între o mie opt sute și ceva și o mie nouă sute și ceva sunt 100 (una sută) ani.

GELU OPRIȘAN. — Vă înțelegem durerea și regretăm cu dumneavoastră. Cred că sunteți însă de acord că „Universul literar" nu are nicio vină în această chestiune.

OLGUȚA A. — Este în versurile d-voastră o *atmosferă* de poezie. Dar numai atât... deocamdată.

Prea multe *Și*-uri. „Și și-a întins mantaua..." „Și fredonau parfumuri" (?) „Și delicatul flaut și blânda violină"... „Și legănate palid"... în numai 12 versuri și acelea scurte.

A. BORCEA. — ...

Pescărușii albi ca ziua
Zboară 'ncet cu trup trudit
Se afundă, ies din mare
Păstrând nastolgia *(!) țărmului iubit.*

Am reținut poezia pentru pagina de humor pe care „Universul literar" va putea cândva să o înființeze.

ION LARIAN. — Scrisul d-voastră este deosebit de interesant.., din punct de vedere grafologic și ortografic.

IUL. PETRESCU. — „Mai trebue, spuneți d-voastră, să mai lucrez spre a-mi *întregi gândurile*". Sunt de perfect acord. Numai că eu ași fi fost de părere că în acest program de întregire a gândurilor nu ar avea ce căuta epistola d-voastră care, să fiu sincer, m'a amuzat.

Poeziile d-voastră, pe care le considerați mai bune — deși cu gândurile neîntregite și deși — totuși — filozofice — decât tot ce ați citit în „ziarul" nostru, pe care îl aflați, fără atitudine, nu le-am cetit pentrucă nu le-am primit. Și totuși „ziarul" nostru cum vă place să greșiți, are o atitudine hotărîtă: e împotriva orgoliului pe nimic întemeiat, împotriva exagerărilor de orice fel, împotriva lisei de talent și așa mai departe.

r. st.

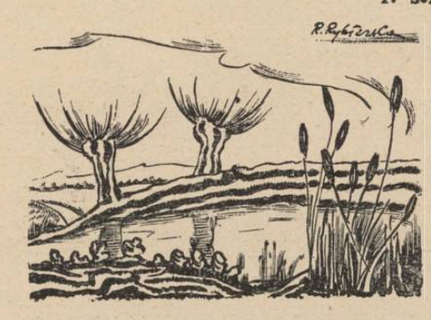

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

28 - 1938

BIBLIOTECA CENTRALA

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 28
SAMBATA 27 AUGUST 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

PROBLEMA GRIGORESCU

de VICTOR POPESCU

Când, după discuțiile provocate în urma expoziției Grigorescu, am întreprins în lumea cunoscătorilor și artiștilor, o anchetă asupra problemei valorii naționale a „meșterului Nicu" ne așteptam la un rezultat mai puțin favorabil marelui nostru pictor. Fiindcă aveam impresia că sunt mulți aceia cari neagă determinarea națională a lui Grigorescu și chiar astăzi cred că mai sunt asemenea spirite. Dar ceea ce este important de observat și ceea ce aduce un însemnat aport pentru deslegarea problemei este că majoritatea acelor ce critică arta grigoresciană fac parte dintre criticii verbali, adică dintre acele personagii ce-și expun părerile într'un colț de stradă, cu intenția, în primul rând, de a fi promotorii unor idei, altele decât cele curente, fără a avea puterea însă de a înfăptui acest lucru prin pătrunderea aprofundată a problemelor, astfel că afirmațiile lor nu pot rămâne în picioare decât în lipsa argumentelor contrarii. Părerile acestora nu le voiu lua în considerație pentru statornicirea punctului nostru de vedere.

Nu este mai puțin adevărat însă, că o argumentare solidă și serioasă a fost susținută de d-na Olga Greceanu, a cărei linie de gândire limpede, a adus în discuție singura obiecție puternică la adresa pictorului „național" Grigorescu. Având în vedere și valoarea autoarei articolului publicat de noi, odată cu începutul anchetei noastre, îl vom examina, spre a arăta întrucât ne par întemeiate sau nu, ideile expuse.

A argumenta în favoarea lui Grigorescu, ca pictor național, e inutil, fiindcă articolele publicate de noi sunt și edificatoare și suficiente.

D-na Greceanu, printr'o interesantă expunere, încearcă să explice că Grigorescu nu este un pictor național, fiindcă el nu corespunde tendinței ortodoxe a spiritului românesc. Și prin urmare, pentru ca el să fi devenit maestrul cel mare al artei noastre, ar fi trebuit să se scoboare la isvoarele artei bizantine, singurele unde putea să întâlnească specificul nostru național.

Dacă am primi acest criteriu, de sigur că Grigorescu n'ar fi în tradiția specifică a artei românești. Așa că problema care se pune este: dacă principalul caracter al artei noastre plastice, constă în ființa ei bizantină și ortodoxă.

Existența ortodoxismului nostru este evident, de netăgăduit. Totuși, cred că ortodoxismul nu este specific artei poporului nostru.

Poporul acesta și-a urmat cursul evoluției sub imbolduri diferite, apăsat de influențe multe și variate, începând din cele mai vechi timpuri ale istoriei. Substratul comun, fundamental, pe care și l-a păstrat însă dealungul veacurilor este de origină latină. Celelalte caractere ale structurii lui spirituale sunt foarte numeroase și se schimbă după regiuni, urmând centrelor mai active de influență.

(Urmare în pag. 4-a)

Dunărea noastră — Canalul Filipoiu

Firea, eterna prietenă a omului

— Insemnări folclorice —

de OVIDIU PAPADIMA

Conștiința solidarității sufletești universale, adâncită până la poruncile dintâi ale creației divine, fiind lămurită în gândirea țăranului nostru, — ne va fi foarte ușor să înțelegem reacțiunile acelui sentiment al său de dragoste și de intimitate față de natură, atât de subliniat până acuma în viața și literatura populară.

Firea se înțelege cu omul fiindcă legătura se face dela suflet la suflet, — dela al ei la al omului. De aceea ritmul ei se poate amesteca atât de firesc cu cel al sufletului uman:

Mândro, de dragostea noastră
A'nflorit un pom pe coastă.
A crescut și-a înflorit
De când, mândro, ne-am iubit.
De când noi ne-am lăsat
Pomu'n coastă s'a uscat...

Și cum n'ar simți omul această intimitate cu firea dacă, în credințele lui, sfinții o înțeleg și o îngădue:

„Sf. Gheorghe mergea de ziua lui prin niște tufe de răchită și s'a împiedecat și'a picat. — Te-ai îmbătat Gheorghe! îi zice răchita. — Dacă zici tu că m'am îmbătat, zice Sf. Gheorghe, atâta cinste să ai tu cât de ziua mea, mai mult să n'ai! Și așa e. Pe răchită cine o caută tot anul? Atâta numai cât la Sf. Gheorghe se înfige în brazde, atâta cinste are".

Sfinții nu pot să nu considere astfel natura, deoarece știu că ea se poate ridica, — foarte rar, e adevărat, acest rol de interpret al firii pe lângă Dumnezeu fiind atribuit cu totul omului, — până la sfințenie:

„Smeul, balaurul (care aduce ploaie) se face din șarpe, dacă n'a mușcat pe nimene 12 ani și n'a văzut pe nimene; atunci capătă picioare și aripi și-i smeu. Când iese din pădure, copacii se pleacă într'o parte și el se ridică în sus".

Iată deci putința surprinzătoare dată uneia din cele mai păcătoase făpturi a cosmosului, — șarpele, — să ajungă printr'o adevărată viață de sihastru, la sfințenie și deci la înălțimea de auxiliară a Dumnezeirii.

Dar aceste clipe când firea se poate înălța astfel deasupra staturii obicinuite a omului rămân și în concepția folclorică accidente.

Obicinuit, omul satului vede în fire un prieten supus încă dela creație:

„Adunându-se atunci toate vietățile, Dumnezeu, pe lângă munca de toate zilele, i-a mai dat fiecăreia pe deasupra și aceea ca să-l slujească pe om cum va putea și cu cât va putea".

Și asta se întâmplă de atunci cu certitudine:

„Șopârla, când doarme omul și un șarpe vrea să-l muște, i se bagă'n sân și-l gâdilă, doar l-o scula; unul om i s'a băgat în gură și l-a pișcat; atunci omul a sărit în sus, — și șarpele lângă dânsul!"

Firea îi dă omului semne în fiecare clipă. E destul numai ca el să știe să le descifreze glasul mut, ca să se izbăvească. Intreaga meteorologie populară, — care e atât de bogată și precisă, — se întemeiază pe aceste semne.

Când ies cărăbușii primăvara, arată cum va fi vara, caldă sau friguroasă, din felul cum sânt îmbrăcați; cât de adânc vor face viespile cuib în pământ, așa va fi iarna de grea; de te va mușca funișorul când dormi la coasă, e semn să te scoli că are să-ți ploaie fânul; când furnicile ies prin casă are să vremuiască, iar când își fac mușuroaiele înalte va fi un an ploios; fluturele roșu de apare, e semn că n'are să mai ningă.

Când coțofana stă pe garduri sau pe pomi, e știre că vor veni rubedenii.

Dându-i astfel dela sine vești atât de bogate, — e foarte firesc ca omul satului să se gândească să trimeată și el vești și rugăminți prin vietățile mărunte ale firii. Nevestele ai căror bărbați sânt plecați de mult de acasă, prind câte un bourel și-i spun:

Bourelul mieu
Roagă-te lui Dumnezeu
Să vie bărbatul mieu.

La înmormântare, fiecare ins trebue să arunce un pumn de țărână în groapă fiindcă, între altele, există și credința că bulgării vestesc mortului cine a fost la îngropăciunea lui.

Versurile populare atâtea, în care sentimentele pornesc în depărtări doar pe firele de bunăvoință ale naturii, au fost de mult motive de entuziasm este-

(Urmare în pag. 2-a)

Antologia Dunării

Dunărea noastră e în sfârșit numai a noastră, acum abia, de câteva zile! Era o ușoară inexactitate în afirmația manualelor de geografie, care după ce descriau cursul fluviului începând dela Baziaș, de-alungul țărmurilor sârbesc și bulgăresc pe o parte și românesc pe cealaltă, arătau că mai din sus de Turcșmil, adică peste 350 km., Dunărea „curge în întregime pe pământ românesc".

Se uită însă, controlul exercitat de C. E. D. asupra Dunării.

De curând, și această ultimă reminiscență supărătoare a fost înlăturată.

E timpul acum, — ca niciodată mai potrivit — la împlinirea acestui soroc istoric și pentru cinstirea lui cum se cuvine, să ne gândim la o Antologie a Dunării *în care s'ar afla cuprinse laolaltă cele mai frumoase pagini de proză și poezie românească inspirate de prezența și duhul mărețului fluviu. Și-ar găsi astfel locul în această prețioasă antologie — pe care atâția cititori ar deschide-o înfrigurați de bucuria regăsirii unor neuitate emoții — fragmente alese din* România pitorească *a lui Vlahuță, ori din acea capodoperă a nuvelisticei noastre:* Dela noi la Cladova *de Gala Galaction și din fermecătoarea* Fugă *a lui Șefki, cartea care îndreptățea cu vreo douăzeci de ani în urmă, ni se pare, cele mai temeinice speranțe puse în talentul d-lui Em. Bucuța. Iar dela neîntrecutul Cântăreț anonim, autor al doinelor și baladelor populare, până la d-nii Nichifor Crainic — câți știu poemul tulburător ca un descântec, cu versul nostalgic:* Dunăre, Dunăre, drum fără glod *— și Ion Barbu, a cărui „albă, dreaptă Isralîk" se oglindea în apele aceluiaș „fluviu leșios", „azmuțit câmpiei", — lirica românească ar oferi întocmitorului antologiei dunărene, o recoltă îmbelșugată.*

O „Bibliografie a Dunării" ar veni apoi să completeze în chip firesc această inițiere lirică, esențială totuși. Cele câteva pagini pe care d-l profesor I. Simionescu le consacră Dunării, în „Țara Noastră", — carte de căpătâi și nedespărțit tovarăș de drumeție pentru oricine a îndrăgit natura și peisajul românesc — înfățișează un minimum de indicațiuni de care nu ne putem lipsi.

O expoziție a pictorilor din pânzele cărora să te îmbie farmecul pitorescului dunărean și un muzeu permanent al Dunării, în care s'ar înfățișa aspecte caracteristice din extraordinara bogăție și varietate a florei și faunei din Deltă mai cu seamă, ar alcătui un cadru sărbătoresc, de amploarea cuvenită acestui prilej atât de însemnat pentru afirmarea demnității noastre românești.

Pentru integrarea Dunării în conștiința și în cultura națională, ca factor constructiv al spiritualității autohtone, — pe lângă rolul ei economic covârșitor — momentul poate fi decisiv. El nu trebue lăsat să treacă fără a încerca tot ce e cu putință de făcut.

— n. —

Romanul în două volume

de VLADIMIR STREINU

Nu sunt douăzeci de ani, de când observatorii literaturii puteau să se îngrijoreze de minoratul prelungit al formelor literare naționale.

Lirismul stăpânea orientarea mai tuturor scriitorilor noștri; iar din vechea idee că „orice neam începe întâi prin poezie, ființa de-și pricepe", se scotea un fel de mustrare pentru această întârziere în vârsta lirică.

Scriitorii se manifestau și în genurile obiective; dar deobicei schița și cel mult nuvela le istoveau invenția epică. Romancierii cei mai abundenți de azi se complăceau în dimensiunea narativă oarecum minusculă.

Nici bănuială nu putea fi că un Gib I. Mihăescu, ca să numim pe un decedat — dela scurte povestiri de război, publicate în Lectura pentru toți și Luceafărul, unde semna G. Mihăescu, va trece, dincolo de nuvela plină, în romanul dens al Rusoaicei și mai ales al Donnei Alba.

Respirația scurtă caracteriza așa dar și pe autorii în gen obiectiv. Ei țineau de epoca strălucită Caragiale-Brătescu Voinești-Gârleanu, când aceștia, cu înzestrări deosebite, susțineau în comun faima schiței și nuvelei.

Caragiale, chiar în teatru, a iubit mai mult proporția măruntă, decât lucrarea cuprinzătoare. Căci dacă îi privim scrierile la un loc ,adică operele dramatice încadrate de **Momente,** adevărate scenete și acestea, justificându-și dar alăturarea cu **O scrisoare pierdută,** observăm că piesele în câteva acte sunt fericite excepțiuni.

Preferința marelui scriitor pentru opere de mică întindere, ne-a fost semnalată chiar din epocă. O anecdotă, pe care o amintim, fiindcă reflectează și prezența de spirit a maestrului, exprimă această preferință. Carp, care n'ajungea să încheie nici o legislatură când venea la putere, într'o convorbire întâmplătoare, îi spune lui Caragiale: „— Iancule, mai scrie și d-ta o piesă în trei-patru acte, nu numai.... nimicuri!"; răspunsul, se zice că a venit repede și tăios: „— Să știi că am să scriu, coane Petrache ,însă — când ai să stai și d-ta trei-patru ani la putere".

Aceeași era situația lucrărilor epice: câteva romane, din vremea aceea, avem de avut, dar ele, ca și operele mai întinse la Caragiale, sunt alături de regula de creație a vremii.

De aproape douăzeci de ani însă, literatura noastră a început să respire larg. Nimeni nu mai scrie schițe sau nuvele.

Ca să se întocmească un volum de nuvele, o editură a trebuit mai anii trecuți să solicite un număr impresionant de scriitori. Era o încercare de a reînvia narațiunea scurtă, care altădată fusese țăria literaturii noastre. Dar exemplul a căzut; n'a determinat nici o întoarcere de la romanul sau romanele proectate.

Și nici nu se putea altfel. Căci mai toată suflarea scriitoricească se găsea prinsă într'o pasiune enormă. De la dd. Rebreanu, Sadoveanu, Cezar Petrescu și regretatul Gib până la ucenicii literelor, romanul ca gen devenise obsesia cea mai absorbantă. Poeți blânzi, de cel mai dolent lirism și care nu se încercaseră nici în formele versificate ale epicei, ca d. Demostene Botez ,fac romane; tineri și tinere, la fericita vârstă lirică și versificantă, cum sunt d-șoarele Lucia Demetrius, Cella Serghi și dd. Dan Petrașincu, Șerban, etc., fac romane, interesant fiecare în felul său; chiar școlari și școlărițe, bieți fulgi în acest vârtej de modă literară, scot câte un roman din sărăcia experienței lor.

Se putea spune, spre satisfacția unora, că spiritul nostru literar, părăsind gângureala versului și narațiunea scurtă ,se maturizase. O parte a criticei a și aplaudat această pornire generală spre roman.

Lirismul însă se pregătea pentru o răzbunare subtilă: el se strecura neștiut în proza epică, după măsuri diferite, ajungând până la deformarea ei cea mai categorică sau înlesnind și la noi numai forma autobiografică a romanului.

Dar oricum ar fi, ceea ce susține trăsătura particulară a ultimului răstimp literar este aspirația comună scriitoricească la lucrările de mai mare întindere, în care autorii își ascund un fel de despreț pentru dimensiunea frivolă, adică măruntă.

Este drept că de vreo doi ani romanul nu mai galopează chiar nebunește; ritmul producțiunii s'a mai ondulat; abundența s'a mai restrâns.

Rămâne însă, mereu identificabilă, slăbiciunea pentru proporțiile neobișnuite. Frivolității lucrărilor mici, s'ar zice că îi răspunde frivolitatea planurilor mari. Sunt azi câțiva plămâni literari cari își silesc capacitatea respiratorie.

Nu pronunțăm nici un nume, fiindcă nu un autor, pe care am vrea să-l înjosim, avem în vedere ,ci — o purtare comună mai multora ,asupra căreia dacă vor binevoi să reflecteze un moment, va fi spre folosul atât al lor cât și al cititorilor. Autorii contemporani

(Urmare în pag. II-a).

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

ŞTEFAN PETICĂ: Opere

Ediţie îngrijită de N. Davidescu

(Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II")

Impunătorul volum alcătuit din opera lui Ştefan Petică, prin grija d-lui N. Davidescu, cuprinde în 500 de pagini, două piese de teatru „Solii Păcii" şi „Amicii Poporului", toate poeziile şi aproape toate poemele în proză, schiţele, amintirile şi nuvelele scriitorului, cum şi numeroase articole de critică literară şi teorie socială. Ediţia nu înglobează tot ce a scris Petică şi d. Davidescu făgăduieşte că va publica şi restul operelor dacă publicul cititor o va cere. Se aşteaptă deci ca lectorii să arate interes pentru un poet mort în 1904, în vârstă de 27 de ani, şi să mai voiască şi alte pagini, pe lângă cele 500, spre a-l cunoaşte mai bine. De fapt ajung şi mai puţine pagini ca să desăvârşim figura unui autor şi să-l scoatem, când este cazul, din nedreptăţirea în care l-a îngropat posteritatea. Nu cantitatea decide mai ales dacă e vorba de scrieri hărăzite unei circulaţii mai restrânse, şi aparţinând unei şcoli literare separate de publicul mare prin principii de puritate şi elevaţiune. Ni se pare chiar că Ştefan Petică a scris prea mult, faţă de anii câţi a trăit şi de condiţiile grele pe care le impunea simbolismul artei cuvintelor. Din factura poeziilor lui nu putem afla dacă a avut preocuparea formală a versului, şi dacă s'a gândit să obţină muzicalitatea prin perfecţionarea prozodiei clasice, ceea ce constituia canon la maeştrii Baudelaire şi Mallarmé. In articolul „Transformarea lirică", încearcă să definească o existenţă de sine stătătoare a ritmului, sprijinind-o pe muzica anumită a cuvintelor, „care poate da efecte surprinzătoare şi care le poate constitui un scop în sine!" Ilarie Chendi nu l-a preţuit pe poet, — lucru firesc, fiindcă era un modern socotit decadent, — dar a scris despre el şi rânduri măgulitoare, citate de d. N. Davidescu: „dintre modernii noştri el avea cea mai solidă cultură. Era un autodidact foarte muncitor. Cetise multă literatură mai nouă, franceză şi italiană şi m'a uimit cât de bine cunoştea pe tinerii germani dintre care îşi alesese ca model pe cei mai eterici, pe Hugo von Hoffmansthal şi pe Stefan George".

Poeţii germani de la 1900, „tineri şi eterici" au ajuns clasicii de astăzi, înscăunaţi în tradiţie, alături de Goethe şi ne întrebăm care ar fi fost evoluţia lirică a lui Petică, dacă trăia, faţă de a contemporanului său Stefan George? Cu toată cultura serioasă, nu ar fi fost atât de uşor să îndrepte spre esenţele clasice ale artei, mai banale în aparenţă, dar permanente, şi nu ar fi renunţat repede la viziunea romanţioasă ce şi-o întocmise cu dimensiuni destul de întinse şi nete. La configurarea acestui univers artistic ne va ajuta o scurtă lămurire biografică. Fiu de răzeşi din satul moldovean Bucureşti, Ştefan Petică era de fapt stirpă foarte veche de boer. „Un strămoş al lui ar fi fost văr bun cu Ştefan cel Mare.

In timpul unui războiu armata moldovenească pierde steagul. Strămoşul acela rupse o bucată din cămaşa sa, o înălţă pe o prăjină şi o lăsă să fluture drept steag; oştirea se îmbărbătă din nou, bătu pe duşmani şi recuceri steagul pierdut. Eroul fusese supranumit Petică, pentru că învinsese cu o petică. (Const. Graur, citat în prefaţă). Isprava din legendă poate fi adevăr istoric, pentrucă „în satul Bucureşti familia Petică e foarte numeroasă — cuprinde şi oameni bogaţi — şi nimeni nu-i contestă nobila origină". Această idee despre obârşia sa, lărgia conştiinţa poetului şi înaintea complexităţii lumii moderne, pe drept cuvânt, el nu se cosidera *om nou,* ci dimpotrivă, un temperament solidar, un părtaş prin tradiţia idealismului, prin contemplaţia lăuntrică a frumuseţii morale şi a actelor nobile şi, poate, prin rafinamentul sângelui albastru.

D. N. Davidescu face atent legătura între romantismul originii lui Petică şi acela al inspiraţiei simboliste, care dilată dimensiunile realităţii interioare, lăsându-se pradă exclamaţiilor, leitmotivelor, strigărilor de dragoste şi

admiraţie. Cu o educaţie parcă de castelan, poetul s'a închinat cavalereşte câtorva concepte în esenţă muzicale: fecioara în alb, amurgul de mătasă, clarul de lună, iar melancolia era cuvântul de trecere în graniţa poeziei:

Melancolia adorării
Cu mâni întinse, obosite,
In ceasul sfânt al înserării
La ţărm de ape liniştite,
Eu o cunosc.

Despre melancolie are ideia cea mai netă cu putinţă, şi următorul poem în proză ne va da cea mai clară edificare asupra resurselor lirice ale lui Petică: „Zilele acestea un amic primi o scrisoare. Era o mică scrisoare roză şi parfumată, închisă într'un plic delicat şi fin. Ea venia dintr'un oraş depărtat de provincie, din oraşele în care se iubeşte şi se regretă, în timp ce fecioare palide se plimbă visătoare la umbra vechilor case boereşti unde nu trăieşte decât amintirea. In scrisoare nu era decât o floare veştejită, o lacrimă picurată în tăcere şi câteva versuri:

Je m'en souviens
Des jours anciens
Et je pleure.

Şi câtă lume, în câteva versuri, o lacrimă şi o floare. Toate visurile, toate dorinţele şi toate suferinţele trăite în depărtarea aceea albastră unde casele sunt ca un fum şi fecioarele ca nişte umbre. Oare ce căutau aceste rătăcite în Capitală? Inchipuiţi-vă o bătrână frumoasă şi gingaşe, pudrată, din secolul al XVIII-lea apărând deodată în mijlocul nostru şi opunând privirilor noastre aspre fragilitatea proverbială a porţelanurilor de Saxa. Ar fi un amestec ciudat de sentimentalism şi de ridicol, nu e aşa?

Cam aceasta a fost şi impresia produsă de delicatle rătăcite pe care o mână suavă le-a trimis în Capitală în speranţa de a trezi aci vechiul vis de acolo. In Capitală nu se visează. Vieaţa e aci prea aspră şi realitatea prea neîndestulătoare pentru a lăsa timp regretelor.... Şi cel mult seara târziu, într'un colţ de berărie afumată, visătorii îşi lasă capul pe mâini, şi în sunetul râsurilor brutale şi a ciocnirilor de pahare, udă cu lacrimi furişe casta scrisoare care pare a se mira ea însăşi în lumina sa roză şi parfumată, de această favoare tardivă" (pag. 300). Dintr'un material sensibil destul de amorf cum este aceasta, ţâşneşte pură poezia exclamării:

O, marile pasionate,
O, tragicile Magdalene,
Femei etern îndurerate
Ca nişte triste cantilene!
(pag. 37).

versuri foarte frumoase, pentru începutul secolului. Exclamaţia ia multiple aspecte la Petică. Ea se înrudeşte cu extazul, sau cu afirmaţia lirică din versuri de categoria:

Am palida tristeţe a apelor ce plâng,
Pe jghiabul alb şi rece al albelor fântâni.
Sculptate 'n întuneric de meşterele lmâini.
Am palida tristeţe a apelor ce plâng.
(pag. 62).

şi întreaga producţie fersificată a tuturor volumelor, ţese parcă trupul unui lung poem, ca o tristă şi nobilă litanie! Poemul se fragmentează arbitrar prin numere şi rar întâlnim câte o bucată independentă, ca a XV, din „Când viorile tăcură":

Amurgul are astăzi luciri ca de mătasă,
Pe care lunecară mâini albe de prinţese
Şi 'n faldurile care pe-albastre culmi lse lasă.
Scântee pietre scumpe din stofe vechi lşi-alese.

Ci mândră de durerea-i în purpura de lseară
Cetatea arde facle pe turlele 'negrite
Pe care vechi coroane de slavă seculară
Topeau de aur raze în zile fericite.

Pe surele frontoane a vechilor palate
Un vis de răsvrătire a pus o 'nfiorare
Iar florile 'n grădină stând pale şi uitate
Se plâng în invocarea lucirilor de soare.

Cântări voevodale sunară 'n amurgire
Cu glas de altădată umplând singurăltatea.
Şi'n notele lor grave de adâncă tânguire
Colinele ascultară cum moare 'ncet celTatea.

Şi turlele părură ca braţe disperate
Intinse 'n frământare spre cerul azuriu,
Străvechea frumuseţe murea pe înselrate.
Şi sufletul cetăţii se plânse 'ntr'un ltârziu.

Ah, cântul răsvrătirii în seara somptuloasă
Şi turlele 'nălţate spre cerul cel senin
Când pacea cade lină din falduri de lmătasă
Şi limpede ca roua pe albe flori de lcrin!"
(pag. 63).

Păstrăm din toate astea, bravura îndepărtată a peticei de cămaşă în vârf de băţ, transmisă în amintire de 400 şi mai bine de ani; fapta nobilă dăinue în sufletul unui urmaş din vremile moderne ca o sursă de rafinament înconjurată de un nimb de profundă reverie. Ştefan Petică avea afinitatea cea mai naturală pentru teoria generoasă a artei pentru artă, iar adeziunea lui la ultima modalitate lirică a occidentului, trebue înţeleasă ca singura cale de a da o expresie încăpătoare spiritului său. Prin Petică, simbolismul a fost la noi sincer şi autohton. Iar considerându-l istoric el nu mai este reflex imitativ ci concordanţă. Din pasiunea d-lui N. Davidescu de a înfăţişa un autor cu o operă de mare valoare, reiese că d-sa îşi dă seama de tăria mişcării moderniste, la 1900, reprezentate cinstit şi cu prestigiu de Ştefan Petică. Totodată înţelegem şi preocuparea d-sale de a publica tot ce a rămas de pe urma unui talent autentic, susţinător de curent literar şi o omagiem ca pe o fratenitate cu poesia peste timp.

Goethe poet naţional

Dacă în Germania actuală regimul naţional-socialist pare să fi sugrumat individualitatea, se poate spune că acest lucru nu este decât o părere anonimă, neautorizată.

Colectivitatea este într'adevăr aceea care domină toate interesele, care acaparează toate idealurile. Individul rămâne totuşi necesar. Căci cum ar putea oare colectivitatea să fie perfectă dacă acei ce o compun nu sunt perfecţi? Atunci individul este acela care are cuvântul şi care trebue ajutat să se ridice Individul este educat prin societate, pentru societate. Nu poate exista un ideal mai frumos decât de a creşte un om pentru binele tuturor.

Cine sunt premergătorii acestei idei? Unul dintre aceştia a fost Goethe.

S'a spus că Goethe este un geniu universal. Nimeni nu contestă acest lucru. Universalitatea lui Goethe este unanim recunoscută.

Este adevărat că el aparţine oricărui popor, căci mare este meritul poporului care ştie să recunoască valoarea lui *Faust,* care ştie să pătrundă în opera lui Goethe, să se confunde cu ea şi să şi-o însuşească astfel, ca pe un bun personal!

Dar universalitatea lui Goethe porneşte de la naţionalismul său. Fiindcă înainte de a fi un geniu universal, Goethe este un geniu naţional.

Goethe e natura nordică, tumultoasă şi rebelă exprimată în *Götz.* Este spiritul **în veşnica-i aspiraţie către perfecţiune,** în căutarea neîntreruptă a adevărului, e spiritul neastâmpărat din Faust. Goethe este Faust şi Faust este poporul german. Nemulţumit cu starea actuală, nemulţumit cu lucrurile pe care i le oferă ştiinţa timpului, dornic de mai mult, de mai înalt, de mai bine.

Goethe este Germanul prin excelenţă, şi dacă o călătorie în Italia i-a putut reda seninătatea olimpică, el rămâne în fondul său, NORDIC. Rămâne prin victoria sa asupra lui, individul ce se dedică societăţii.

Goethe nu luptă numai pentru el; luptă pentru toţi şi victoriile lui sunt ale tuturor. Este vizionarul şi profetul societăţii de azi. Cei ce au deschis eri pe *Wilhelm Meister* lau citit delectându-se cu limba şi forma lui frumoasă. Le-au plăcut ideile, dar le-au citit zâmbind şi dorind ca acest lucru să fie înfăptuit fără însă a avea prea multă speranţă că lucrul se va îndeplini.

In *Wanderjahre* mai mult decât în *Lehrjahre,* actuala concepţie naţional-socialistă transpare prin haina măiastră a frazei goetheene. Trăsăturile fundamentale ale cărţii — care fac de altfel şi unitatea ei, cartea fiind scrisă în fragmente — sunt *munca şi abnegaţia.* Ce deviză minunată pentru clădirea unui neam şi a unui singur suflet!

Dar spre a face un stat nou ai nevoe de oameni noi. Goethe însuşi o spune. Şi s'a convins el singur de acest lucru, când în slujba sa de funcţionar superior al Statului, vedea cât de greu prinde o reformă sau mai bine zis cum nu prinde atunci când oamenii au aceleaşi deprinderi şi aceleaşi idei învechite.

Oameni noi, idei noi, suflete noi, clădite pe vechiul caracter solid şi sincer, tăiat dintr'o bucată, al rasei germanice. Vechiul caracter păgân, îmbrăcat într'o formă civilizată şi creştină.

Cât de nou este sufletul lui Wilhelm din *Wilhelm Meisters Wanderjahre* şi cât de ideal este redat în pribegia lui necontenită!

Cât de frumos pune alături pe bogat şi pe sărac, muncind cot la cot pentru binele tuturor, fără deosebire şi fără părtinire, după aptitudine! Cât de real zugrăveşte vieaţa aceasta colectivă, cu disciplina şi armonia nesilită care domnesc în ea!

Cât de ideală este societatea lui Goethe şi totuşi cât de precis realizată în actualul regim!

A vrut şi Ibsen să îndrepte societatea timpului său dar nu a reuşit.

Goethe a exprimat, chiar fără să vrea — din instinct — în scrierile sale, vieaţa de azi a poporului pe care l-a stăpânit aproape un veac. El a fost mult mai aproape de sufletul poporului său, a fost mai puţin filozofic decât Ibsen şi în opera lui se oglindeşte nu o singură idee ci multe şi tumultoase, aşa ca ale întregului popor, ca ale colectivităţii din care el era o parte.

Goethe e un poet naţional. Chiar în operele sale clasice, în care seninătatea şi liniştea olimpică de la sfârşitul vieţii se oglindesc, străbate dragostea şi cunoaşterea adâncă a sufletului german.

Să luăm spre exemplu *Ifigenia în Taurida,* operă cu caracter elenic. Subiectul însuşi e luat din antichitatea greacă, Euripide servindu-i de model. In această operă neînţeleasă din cauza seninătăţii ei, nici chiar de contemporanii lui, Goethe aduce ceva german. Aduce idealul feminin german. Ifigenia, atât fizic cât şi ca suflet nu este grecoaică ci germană.

Idealul feminin german este adânc săpat în opera lui Goethe, îl vom afla în toate operele sale şi mai cu seamă în prima parte a lui *Faust,* unde întâlnim pe Margareta. Ne putem noi oare închipui o Grete brună şi plină de voinţă? Desigur că nu. Margareta este o femee care renunţă şi prin renunţare, prin abnegaţie, ajunge la mântuire.

Aceea care a refăcut societatea este femeea. Ea a adus un suflu nou de curăţenie, de virtute şi de dragoste pentru toţi şi pentru toate. Ea este aceea care a însufleţit opera lui Goethe şi a tuturor celor cari au înţeles-o ca şi el.
a adus mântuirea şi datorită ei actuala societate s'a ridicat întreagă şi sănătoasă.

Ea este aceea care a însufleţit opera liu Goethe şi a tuturor celor cari au înţeles-o ca şi el.

Şi dacă se afirmă cu tărie, că în opera lui Goethe ne regăsim cu toţii, nu e mai puţin adevărat că în opera lui îl găsim în primul rând pe el. Şi Goethe a fost întotdeauna german, chiar atunci când a căutat să unească, în partea doua din *Faust,* cultura modernă germană cu cea antică grecească, prin căsătoria lui Faust cu Elena, dând naştere acelui faimos Homuncul. El a căutat o reînprospătare, o forţă nouă pentru viaţa care-şi continua firul, obosită şi plictisită.

MAGDA RAI

Romanul în două volume

((Urmare din pag. I-a)

de romane par a fi făcut o chestiune de onoare profesională din romanul în două volume.

De unde vine această ambiţie destul de deşartă în felul ei? Vom recunoaşte de sigur ca primă cauză mişcarea scriitorilor, încurajată de critică, de a părăsi formele minore ale epicei, mişcare neoprită la punctul firesc. Nu o dată a sărit Românul, din propriu elan, peste cal.

Dar e de bănuit că romanul englez, atât de bine văzut azi, şi-a avut partea lui în lăcomia de hârtie şi cerneală ce semnalăm. Cine astfel, dela noi, n'a citit **Contrapunct** de Huxley? Celebritatea lucrării şi autorului, care aci este luată numai simbolic, a fost fără îndoială agentul principal de contaminare. Şi dacă numim numai pe Huxley dintre romancierii englezi este pentrucă el, cu romanul amintit ,circulă pretutindeni cât toţi ceilalţi ;iar mai ales pentrucă al doilea volum din **Contrapunct,** aproape ca şi la romancierii noştri, care ţin cu tot dinadinsul să-şi lărgească respiraţia, scade ca nivel şi niteres de viaţă faţă de întâiul.

La noi aceasta e regula: se merge la romanul în două volume ca la o performanţă sportivă de onoare. Altfel nu ne putem lămuri, cum scriitori maturi, care ştiu ce este densitatea literară, fiindcă au realizat-o altădată sau numai au lăudat-o la alţii, îşi subţiază pasta ca să poată acoperi „planuri vaste".

In aşteptarea romanului dens într'un singur volum, aşa cum am mai avut în ultimii douăzeci de ani, am găsit necesar să atragem luarea aminte asupra relei deprinderi, pe cale să se înrădăcineze, care nu este decât superstiţia maturităţii literare: romanul — **voilà!** — în două volume.

VLADIMIR STREINU

Firea, eterna prietenă a omului

(Urmare din pag. I-a)

tic pentru glosatorii literaturii noastre nescrise. Ele sânt însă mai mult decât fericite expresii poetice, — sânt obicinuinţe de viaţă folclorică:

Vai bădiţă dor ţi-a fi
N'am pe cine poronci.
Făr' pe lună
Voie bună
Şi pe vânt
Câte-un cuvânt
Şi pe stele
Dor şi jale.

Chiar şi lucrurile neînsufleţite pot da veşti omului. Bună oară căderea neaşteptată a oglinzii din cui, pocnetul mobilelor din încheieturi, troznetul scândurilor, — sânt vestiri de moarte.

Şi la fel, omul le pune să dea veste. Intr'un sat de lângă Târgovişte se pun la ferestrele caselor unde-s fete de măritat atâtea farfurii cu faţa la drum, câte fete. Dacă una a fost peţită sau s'a logodit, farfuria se întoarce deandoaselea (Cf. B. Slătineanu: Ceramica românească).

Gospodăria ţărănească, portul oamenilor, au o sumă de atribute de acest fel, cari sânt puse să vorbească ele în locul omului, să dea informaţii cui are nevoie de ele, asupra vârstei lui, a stării materiale şi civile.

Dar când împrejurările vieţii sale devin tragice, omul satului nu mai aşteaptă, nu mai cere, ci se roagă:

Amin, amin,
Cosman de anin;
Maicii Domnului,
descântecu Sfintei Mării.
Sfântu busuioc
şi sfântu trandafir
şi sfântu fuiomfir, —
Cum ştiţi împupi
şi înflori
şi ştiţi raza soarelui
şi a pământului —
Să ştiţi şi de necazul omului acestuia.
Sfânt busuioc,
cum eşti în sfânta biserică,
la botez şi la maslu,
aşa să fii şi să ştii
şi greşelile noastre...

Firea de astă dată e implorată să constitue din ce are ea mai pur, o biserică în care omul să se roage lui Dumnezeu. Descântecele mai toate sânt momente de disperare, punctată de licăriri de supremă nădejde, — în cari omul renunţă la orgoliul său de îndrumător, de pedagog şi de interpret al firii pe lângă Divinitate, ca să o roage umilit pe ea să-i poarte mai pură decât el glasul rugăciunilor sale spre treptele tronului de sus.

OVIDIU PAPADIMA

MANECHINUL LUI IGOR

Nuvelă fantastică, de VICTOR PAPILIAN

Toată lumea ştie că sunt profesor de anatomie, ca atare om, în primul rând, cumpănit în judecată, bun observator şi conştiincios interpret al faptului de experienţă, pornind la lucru fără idei preconcepute sau preferinţe şi cu cele două însuşiri ale sufletului, imaginaţia

şi simţirea, ţinute strâns în hăţurile raţionamentului. Deci, mare trebue să fi fost mirarea elevilor mei, văzându-mă după o despărţire de trei luni, cu faţa ascunsă aproape în întregime de o barbă neagră şi deasă — eu, care mă purtam ras zilnic, — cu ochelari rotunzi şi mari, de culoarea cernelei de sepie, deşi eram reputat pentru văzul meu excelent, şi cu părul căzut sălbatic până aproape de sprâncene. S'a vorbit de un accident care mă desfigurase. Şi am lăsat să planeze această versiune, căci îmi era ruşine de adevăr. De fapt, îmi fusese frică, dar o frică groaznică, înnebunitoare, care mă făcea ziua, noaptea, să mă ascund nu numai de oameni şi de umbre, dar chiar de gândurile şi de visurile mele şi mai ales de propria-mi figură, şi dacă n'ar fi fost piesele anatomice ca dovadă a celor petrecute, cu aceeaşi cinste m'aş fi declarat singur nebun şi m'aş fi internat într'un ospiciu.

Asta s'a petrecut cam la un an după congresul anatomiştilor, de la Moscova.

*

La acest congres m'am întâlnit cu Igor Iarotzki Voroniuc, fostul meu camarad şi prieten din timpul războiului. Şi m'am trezit din nou camarad şi prieten cu el ,deşi un răstimp de cincisprezece ani ne despărţise pe unul de celălalt. Căci războiul nu numai stabileşte relaţiuni, dar fixează ca pe o placă fotografică, amintirile şi reţine, ca în borcane cu apă vie, sentimentele care, la primul prilej, se sudează între ele cu puterea de atracţie a grefelor. Amândoi anatomişti, amândoi chirurgi, amândoi preocupaţi de structura şi funcţiunile creierului, era firesc ca într'un timp turbure ca acel de atunci, când totul era concentrat spre un rezultat practic dar redus ca perspectivă ştiinţifică, lungile noastre discuţiuni, observaţiunile făcute asupra răniţilor cu plăgi craniene, şi mai ales disecţiunile imediate ale organelor la hotarul dintre viaţă şi moarte, posibile numai în marile masacre omeneşti ,să stabilească, în afară de elanul tinereţii şi voia bună atât de obişnuită timpurilor de război, una din acele prietenii durabile, întemeiate atât pe potrivirea de temperamente cât şi pe comunitatea de interese.

Şi totuşi, în şedinţa congresului rezervată exclusiv teoriei sale, nu i-am putut fi de nici un folos, el, fără nici o ruşine, prezentând o concepţiune, nu numai cu neputinţă de demonstrat experimental, dar şi, prin originalitatea ei, în afară de cercul circumscris al logicei ştiinţifice. Nici măcar ipoteză gratuită, ci, dacă vreţi, fantezie sau butadă de salon şi dacă totul s'a terminat printr'o rezervă generală şi numai oarecare glasuri, foarte ocolite, şi-au exprimat nedumerirea, de bună seamă acest noroc trebue să fi fost atribuit elementului politic. Era primul congres internaţional, dela revoluţie, în Rusia, şi Sovietele ţinuseră să facă congresiştilor străini o primire strălucită, la care oaspeţii s'au simţit datori să răspundă cât mai amabil. Şi încă ceva: se svonise că Igor Iarotzki Voroniuc era medicul oficial al Cekei. Să fi fost la Bucureşti.... Doamne, Doamne, ce scărmănealâ!... Să susţii, în plin congres ştiinţific, că memoria nu e o funcţiune a creierului, ci a organelor de simţ, a ochiului, urechii, nasului, limbii şi pielei, este fără îndoială un curaj de poet sau de nebun. Şi cu ce patos vorbea !... După el, imaginile vizuale erau reţinute în ochi (ca diapozitivele într'o casetă de proecţiuni), cele auditive în urechi (ca melodiile într'un caet de note), cele tactile în piele şi aşa mai departe, iar creierul, organ motor, neavând alt rol decât să le schimbe cu instantaneitate şi după trebuinţă, ca jucătorul piesele de şah, în ritm de vârtej cosmic. Cu toată prietenia mea trebue să recunosc că o atare ipoteză nu putea fi susţinută într'un congres internaţional. La Bucureşti, cu siguranţă, ipoteza lui ştiinţifică s'ar fi rezolvat humoristic, într'un cuplet de-al lui Tănase, la Cărăbuş.

*

Tocmai ca să-i dovedesc prietenia, am refuzat onorurile unui banchet oficial, primindu-i invitaţia la masă. Igor locuia un apartament în institutul său cu nume atât de ciudat: Institutul de anatomie politistă. Pentru identificarea anatomică a condamnaţilor, pentru selectarea pe bază de constituţie a infractorilor simpli de eventualii recidivişti, pentru sterilizarea anormalilor.... îmi înşiră el rosturile acestui institut şi informaţia lui, deşi cam neprecisă, constituia o explicaţie, dacă nu o justificare.

Ne găseam patru în severul prânzitor, alb tot ca o sală de operaţie, fără nici un ornament în afară de luciul majolicei, cu un mobilier şi mai ciudat de atâta curăţenie, tot în nichel şi sticlă. Igor făcuse prezentările: Tatiana Alexandrovna, prietena lui, şi elevul său favorit, Serghie Semenoff.

La început, bine înţeles conversaţiunea tânjea. Prin aceeaşi teamă nemărturisită, ne feream, Tatiana, Serghie şi cu mine ,să aducem vorba de lucrarea ştiinţifică a amfitrionului. Dar, când se servi cafeaua — semn că masa era pe sfârşite — el nu se mai putu reţine.

— Înţeleg rezerva ta, scumpe prieten, ca şi a celor veniţi dinafară de Rusia. Aci, la noi, însă toată lumea e convinsă de adevărul teoriei mele...

Aş fi vrut să nu iau seama la spusele lui, ocupat fiind să evadez din ciudata atmosferă sufletească ce se lăsase în prânzitor. Era o părere, sau un adevăr? Nu băusem prea mult? Nu conţinea cafeaua vreun drog halucinant?..

Priveam la Tatiana. Rar mi se întâmplase să văd o femeie mai frumoasă. Numai blondele, când nu sunt fade sau greoaie ,când ochii lor albaştri luminează părul şi totdeodată parcă îl bucleză şi-l fac de mătase, ca în pasteluri le englezeşti ,când roşul buzelor rumeneşte pieliţa albă a obrajilor, iar ovalul feţei strânge gura şi ridică puţin nasul, reuşesc să fie atât de frumoase. Era îmbrăcată într'o tunică albastră ca de vânătoare, cu guler înalt, care îi ascundea gâtul, dar îi modula în schimb pieptul şi talia. Şi elevul era un ins interesant, dacă nu chiar frumos.

Farmecul lui se trăgea fără îndoială dela ochi, deşi celelalte însuşiri ale chipului erau mai arătoase: fruntea larg deschisă, părul negru aruncat spre ceafă ,nasul fin, cu aripile nărilor uşor tremurătoare ca la oamenii foarte senzuali. Dar în ochi îi sta toată puterea de atracţie. Fără să fie frumoşi — mici, de o culoare verzue spălăcită, foarte agitaţi — ei nu căutau iscoditori şi cu neîncredere, ci dimpotrivă blajin, supus şi binevoitor, cu un surâs în colţul pleoapelor.

De unde atunci atmosfera asta stranie, râcâind parcă pielea cu ghiare de oţel şi înnăbuşind respiraţia cu umbre sângerii? De unde atmosfera asta de om mort? Ciudat gând! Eu ca anatomist nu mă tem de cadavre. Dar în clipa aceea îmi dădeam seama că omul mort e cu totul altceva decât cadavrul.

— Nu ipoteză, amicul meu, continuă Igor vorbind de concepţia sa asupra memoriei, ci adevăr ştiinţific, căci la baza lui stau demonstraţiuni experimentale.

O mişcare involuntară a lui Serghie Semenoff, o bâlbâială parcă a ochilor, mă readuseră din gândurile mele, şi atunci notai cu interes ceea ce la început considerasem ca o simplă coincidenţă: toţi trei purtau ochelari. Dar ce aparate complicate!... cu sticle mari, concave. Mai mult nişte paveze de protecţie decât instrumente optice. Şi totuşi, prin ei se dovedeau irizările privirii Tatianei şi jocul neîncetat al ochilor de copil ai ucenicului Semenoff, şi chiar privirea prietenului meu, Igor.... Aci, inima mi se opri deodată, ca şi cum s'ar fi contractat în gol pe nişte cavităţi lipsite de sânge, şi apoi începu să se sbată neregulat, moale şi fleşcăit. Căci privirea lui, una de întuneric, se sparse deodată în două zig-zaguri luminoase, ca un orizont înnourat, prin două trăsnete...

— Halucinaţii vizuale, mă mustrai eu şi mă hotărîi să rămân stăpân pe simţurile mele.

— In laboratorul meu din subsolul acestei locuinţe, am toate probele.

Ca să-mi dovedesc mie spirit critic şi siguranţă în judecată îl întrebai:

— Ce probe, Igor?

— Fotografiile imaginilor luate din ochii de om...

Din nou crezui c'am trecut în plină fantasmagorie. Dar Tatiana se sculase dela masă.

— Nu voiţi să ascultaţi muzică? Prietenul nostru Semenoff, e un minunat pianist, compozitor şi executant...

Igor râse. Ah, cum ajunsese să râdă omul ăsta?... Strâmb ca oamenii loviţi de dambla, şi cu multe schime, ca acei ce trag să moară

— Ne supunem, Tatiana, fiindcă nimeni nu-ţi poate rezista ...deşi pe prietenul meu, anatomist ca şi mine, mai mult îl interesează adevărul teoriei mele decât compoziţiile prietenului nostru.

— Aşa e... făcui eu, şi deşi tot gândul meu era să evadez din prinsoarea lui, rămăsei totuşi prosteşte locului. Tatiana şi cu Serghie trecuseră alături în salon.

— Experienţele le-am făcut pe condamnaţii la moarte... şi, slavă Domnului!, am avut îndeajuns.

Puterile îmi slăbiseră. Să fi fost un profan, aş fi zis că mă suge de vlagă ca un vampir. Răspunsurile mele erau nişte sforţări penibile de a rezista, ca ale unui îngheţat ce încearcă a ţine ochii deschişi.

— Înţelegi acum de ce n'am putut expune nici una din experienţele mele într'un congres internaţional, populat mai mult de Europeni... Voi, Europenii, aveţi o sensibilitate alunecoasă, n'o puteţi stăpâni de dragul unui interes ştiinţific....

Acum începuse altă tortură. Muzica lui Semenoff, stranie, aspră şi întunecată, — muzică scrisă parcă pentru măduva oaselor, pulpa dinţilor şi substanţa albă a encefalului.

— Acest Serghie este, nu numai un mare pianist, dar şi un adevărat om de ştiinţă...

De bună seamă aci era un complot. Maestrul cu teroarea vorbei, ucenicul cu cea a muzicii.

— El m'ajută în experienţele mele... Are o abilitate de drac... Operaţiunea nu e grea, dar cere repeziciune. Înţelegi bine, să enucleezi dintr'o singură mişcare amândoi ochii...

Simţeam cum mă înnec. Nu mai puteam scoate o singură vorbă, sunetele se opreau în piept, horcăite, ca noaptea când ai vrea şi nu poţi rosti nimic.

— Principiul teoretic al experimentului e următorul: omul moare cu chipul cel mai drag în memorie. Memoria imaginilor, după cum ţi-am spus, îşi

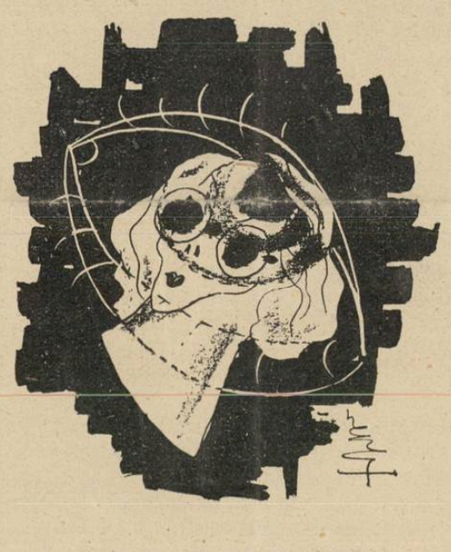

are sediul în ochi, şi cum chipul drag are o realitate materială, el poate fi fotografiat chiar pe retină. Am imaginat un aparat fotografic de o sensibilitate extraordinară care, aplicat pe ochi în răstimpul dintre viaţă şi moarte, surprinde acest chip, făcând astfel dovada peremptorie a teoriei mele....

— Opreşte !.... făcui eu.

Viaţa îmi revenise parcă şi odată cu ea, şi vigoarea sufletului, de oarece în cadrul uşii salonului apăruse Tatiana. Dar prietenul meu nu se turbură de loc.

— Tatiana nu e sperioasă. Ea cunoaşte teoria mea.... imaginată, ca un omagiu frumuseţii ei, tocmai în ziua în care am început s'o iubesc. De altfel nu există împărechere mai frumoasă ca aceea dintre ştiinţă şi iubire...

— Dar pentru asta trebue să ucizi... strigai eu desperat.

— Să-ţi fac o demonstraţie?..

— Nu, nu....

Şi parcă strigam în gol, căci Tatiana dispăruse din cadrul uşii şi, odată cu ea, şi sprijinul meu.

— Linişteşte-te... n'am la îndemână niciun condamnat.

Şi adresându-se ucenicului:

— Serghie, Serghie.... o demonstraţie pe manechin...

Ucenicul întrerupse cântecul şi plecă. El se ridică şi mă ridicai după dânsul. Mă mai liniştisem, căci experienţa era pe manechin. Puteam gândi, puteam judeca. Scoborând pe scări în spirală, trecând prin coridoare, toate în fier şi majolică ,nu luam seama la construcţia clădirii, mereu cu gândul la cele aflate şi la cele ce voiu vedea.

— Ai putut într'adevăr fotografia chipuri omeneşti, pe ochii enucleaţi?

— Am dulapuri pline.

— Şi ce văd oamenii în clipa morţii?

— Iţi repet... chipul cel mai drag. Ofiţerii au murit cu chipul împăratului Niculae.... călugării, cu cel al lui Isus Hristos.... mamele, cu al copiilor.... şi soţiile, cu al amanţilor.

Aci râse din nou şi din nou am cunoscut fulgerele de pe eşarfa privirii şi schimele de muribund ale feţei. Şi atunci îmi amintii că cea mai importantă operaţie, cea a sacrificării victimelor, îmi scăpase. Dar el îmi luă înainte:

— Moartea, în această experienţă, e cât se poate de blajină. Ştii că sunt umanitar. Li se promite graţierea şi condamnaţii vin cu mari nădejdi, după cum vei vedea....

Deschise o uşă şi ne găsirăm într'o încăpere, parcă un amfiteatru, în care ochii mei se acomodau anevoie. Pe urmă, în faţa mea, de cealaltă parte a amfiteatrului ,se deschise o uşă, prin care apăru un om slăbănog, îmbrăcat soldăţeşte, dar fără tunică pe el şi fără şapcă în cap, ducând în mână o jalbă.

— E manechinul.... îmi şopti Igor.

Acum ochii mei se obişnuiseră cu întunericul. Manechinul înainta şovăelnic, adus din grumaz, mai mai să se împleticească, trecând printre două bare de metal. Şi deodată un ţipăt groaznic, un ţipăt mai omenesc decât al femeii în facere, un ţipăt care parcă despica în două globul pământesc, se auzi şi manechinul se prăbuşi pe spate horcăind îngrozitor. Apoi imediat, din întuneric, nu ştiu de unde, Serghie Semenoff se repezi la ochii lui. Auzii încă un strigăt, de data asta înfundat, şi puţin după aceea ucenicul se prezentă în faţa noastră, ducând pe o tavă doi ochi însângeraţi, prinşi într'un suport deasupra căruia se afla un mic aparat fotografic

— Imi închipui că ai înţeles tot, făcu Igor conducându-mă afară. Ai văzut cât e de bine calculată operaţia. Când manechinul sau condamnatul a ajuns la capătul coridorului, el apasă pe o trapă care pune în mişcare un ciocan curb, astfel orânduit să-l lovească drept în frunte. Insist, lovitura e perfect dozată... răpune, dar nu omoară..... dă răgazul necesar să-i scoatem ochii... Pe urmă secţiunea carotidelor completează...

Dar eu nu mai auzeam nimic. Toată virtutea mea de fost ofiţer pe front, de anatomist, de chirurg şi savant ateu, dispăruse. Mă urmărea ţipătul groaznic al manechinului, ţipăt mai omenesc ca al femeii în facere, un ţipăt care părea că despică în două globul pământului.

II

Odată întors acasă departe de ţara izolată de restul Europei şi trecută în mister şi legendă, scăpat de misticismul rus, care îţi pătrunde toţi porii sufletului ca un abur narcotic, şi revenind la ocupaţiunile mele mărunte dar metodice şi precise, câteodată, gândind la cele întâmplate atunci la congresul dela Moscova, îmi venea să surâd de propria-mi naivitate. Nici halucinaţie la mine, nici cercetare ştiinţifică la Igor Voroniuc. Adevărul era cu mult mai simplu. Bietul meu prieten era nebun — îl păştea dorul genialităţii — şi cei doi tovarăşi credincioşi, amanta şi elevul, îi întreţineau, cu cine ştie ce sacrificii şi folosind toate împrejurările prilejuite de revoluţie, această credinţă. Pe urmă, întâmplarea s'a scufundat complet în adâncul sufletului, lăsând, ca de obiceiu, în amintire doar o dâră subţire ca un firicel de legătură cu toată literatura fantastico-humoristică, depozitată lăuntric, din atâtea lecturi.

Când, într'o zi....

Uşa laboratorului în care lucram se deschise brusc şi, fără nici un anunţ prealabil, o doamnă apăru înaintea-mi. Imediat o recunoscui, era Tatiana... deşi, din cauza soarelui atât de viu de afară, purta încă o pereche de ochelari negri peste cei obişnuiţi ai ei. Ii alergai întru întâmpinare.

— Scapă-mă, te rog.... Scapă-mă.., făcu ea. Am înţeles numai decât hotărîrea luată. Biata femeie voia să scape de capriciile unui nebun.

— Iţi fac un mare neajuns, adăugă ea, amestecându-te în această tenebroasă întâmplare.... căci acum, pe urma mea, în toate oraşele universitare din Europa, sunt îndreptaţi sute de agenţi secreţi....

Incepui, împotriva vrerii mele, să prind realitatea.

— Cum, Tatiana, tot ce am văzut acolo a fost adevărat?

— Da, da.... adevărat....

Şi atunci mi-am adus aminte de ţipătul manechinului şi, oricât aş fi vrut, prin orice mijloc aş fi încercat, era cu neputinţă să-l şterg din sufletul meu.

— Am ales acest oraş universitar, pe de o parte ca să-i îngreuiez urmărirea — el mă crede la Paris în cercul refugiaţilor de acolo — iar pe de altă parte, fiindcă am încredere în dumneata...

Nimic nu stimulează mai mult avântul şi puterea unui bărbat ca sprijinul cerut de o femeie frumoasă, într'un greu impas al vieţii.

— Iţi mulţumesc, Tatiana, pentru încrederea arătată. Vei locui aici fără nicio grije, fără nicio primejdie... beneficiind de ospitalitatea acestei ţări şi de ocrotirea mea directă...

*

Pe Tatiana Alexandrovna am numit-o asistentă la institutul meu. (Şi nu voiu regreta niciodată că am învins proastele prejudecăţi, fireşti când e vorba de o femeie frumoasă, dar la încredere nu se poate răspunde decât tot prin încredere). Şi într'adevăr, rar mi s'a întâmplat să dau de un suflet atât de ales. Am cunoscut — în pofida tuturor psihologilor, romancierilor şi psihanaliştilor — adevărata prietenie, nici flirt, nici „amitié amoureuse", care se poate stabili între un bărbat şi o femeie frumoasă, despărţiţi de-a-pururi prin prăpastia nenorocirii ,peste care doar spiritul poate dura punte. Am cunoscut de asemeni o perfecţionare a sufletului meu, descoperind în el însuşiri de care nu mă credeam capabil, şi am cunoscut, parcă tot subt imperiul ei, o voie bună la întreg personalul meu ştiinţific, o puritate de intenţii neobişnuită la tineri şi o activitate ca niciodată de spornică.

Dar într'o noapte, întorcându-mă dela operă, pe o vreme întunecată ca o basma neagră, la grilajul unui colţ de stradă, am văzut dintr'odată sclipind în besnă două dungi în zig-zag, ca două fulgere pe un orizont întunecat, şi apoi o umbră convulsiv tremurată, ca râsul strâmb al unui paralitic. Tatiana îmi şopti:

— E el....

Atunci eu mă repezii, dar acolo nimic decât grilajul rece.

— A fost o părere, Tatiana....

Şi ca s'o liniştesc:

— Probabil vreo insectă luminoasă. sau capriciul unei raze, furişate de subt perdeaua norilor....

Porniram mai departe spre locuinţa ei. Deşi hotărîsem în mai multe rânduri să nu vorbim niciodată de el, în noaptea asta, parcă mai mult dintr'o trebuinţă a sufletului meu, nu mă putui reţine:

— Din ce cauză te-ar urmări?

— Din iubire.... şi poate, mai mult din gelozie....

— E atât de gelos?

— Groasnic.... Nu ştii că a imaginat teoria în clipa în care a început să mă iubească?....

Amintirea mi se împrăştie ca praful de sticlă pisată, până în fiecare por al pielei.

— Nu ştiu cât e de adevărată teoria aceasta, dar sunt sigur că dacă altcineva ar fotografia ochii lui, nu chipul persoanei iubite s'ar putea scoate din ei, ci două zig-zaguri luminoase pe o eşarfă de întuneric, schimele de damblagiu ale celor răpuşi de ciocanul curb şi poate... strigătul manechinului, mai omenesc de cât al femeii în facere....

*

Fie că a avut temeiu, fie că a fost doar simplă închipuire, din faptul de spaimă nu mi-a mai rămas după câtăva vreme în minte nici măcar o umbră. Il uitasem cu adevărat, sau îl trecusem pe linia moartă a conştiinţei? Nu ştiu ce să mai cred. Fiindcă, bun observator la lucrul meu — pot număra fără greş fibrele disociate dintr'un muşchiu, sau să notez cu precisiune convulsiunile unui şobolan otrăvit — sunt cu totul incapabil să prind sbuciumul din sufletul unei femei, sau măcar să văd dacă nu o mistue vreo suferinţă fizică. Azi îmi amintesc că Tatiana slăbise, că mergea şovăind, mai mai să cadă, cu capul adus din grumaz. Ca manechinul lui Igor!.... Dar atunci nu vedeam nimic, fiind ocupat cu o experienţă temerară.

In ziua când, după numeroase dibuiri şi încercări, dădusem ca sigur rezultatul, tot personalul era strâns în laboratorul meu. Tot personalul, afară de Tatiana. I-am observat lipsa numaidecât, căci în laborator, ca şi în teatru, există un cabotinaj al protagonistului; în laborator, ca şi pe scenă, sunt efecte.. şi, de când lumea, efectele vor să fie valorificate prin asistenţă, emoţii şi comentarii elogioase. Şi Tatiana era singura din personal, care nu-şi părăsise sala ei de lucru, deşi experienţa o interesa poate în primul rând. Incercam să transpun ochi de şobolan la câine.

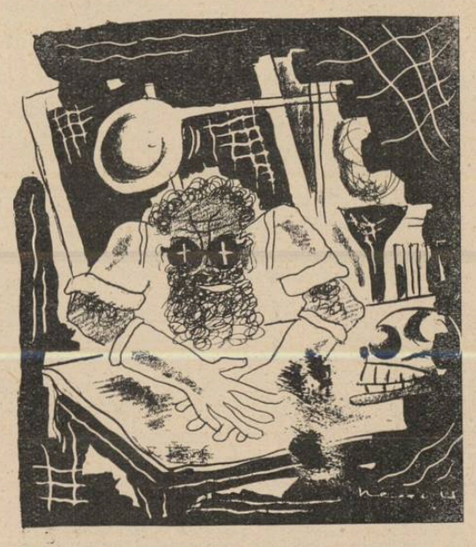

Dacă reuşeam, întreaga concepţie a lui Igor se făcea praf. Căci raţionamentul meu, perfect logic, suna astfel; fiecare animal vede lumea în chip deosebit. Dacă imaginile sunt reţinute în ochi, cum crede Igor, şi creierul nu are alt

(Urmare în pag. 7-a).

CE ESTE POESIA?

(URMARE DIN N-RUL TRECUT)

de MIHAI MOȘANDREI

Principiul adaptării la un moment dat al unei forme noui de artă, d. E. Lovinescu l-a numit **sincronism.**

Teoria sincronismului implică un element de progres ce consta, — mai puțin prin sfidare a cetitorului, cât, prin zăvorirea poetului în turnul lui de fildeș, acoperit în metafore și imagini rare, — în hermetismul expresiei, elemente care au neliniștit pe mulți cetitori, transformându-i apoi într'o ceată de defăimători. Ei au strigat repede: imitație după francezi, lipsă de valoare, pastișe!

Voit sau nevoit, se uita că niciun artist nu s'a născut vreodată din neant, că originalitatea artistică constă mult mai puțin din subiectul tratat cât din: timbrul sufletesc, temperatura ritmică, savoarea vocabularului, etc. E mai greu în orice caz de imitat o literatură streină, decât de imitat și pastișat propriul tău trecut, propriul tău cântec, când știut este că oricare ar fi genialul artist, el tot are un părinte spiritual.

In toate cazurile credem că acestui curent liric românesc îi va reveni în istorie marele merit al disocierii eticului de etnic și estetic, ridicarea poeziei la expresii subtile de artă personală și generic umană. Numai punându-se accentul pe personalitatea poetului se putea pune accentul pe esența poeziei. Dealtfel asemănarea modernismului nostru cu simbolismul francez nu poate rămâne decât ca o răutăcioasă glumă, fiindcă în acest caz acelaș blam anulatoriu s'ar putea aduce simbolismului: belgian, italian, ceho-slovac, etc. Nici un critic din țările mai sus pomenite nu s'a gândit la această confuzie, fiindcă acolo nu s'a putut, ca la noi, face confuzia între tehnică, simțire și ritm prozodic.

Originalitatea sufletului autohton scriam undeva, tocmai fiindcă există, nu poate rămâne în veșnicie prizonieră chilimului sau oului încondeiat. Iată: „Inflexiunea vocii noastre românești va rămâne dunăreană și carpatină, așa după cum vor rămâne privirile, coloarea pielei, ritmul mersului, nostalgia dorului nostru.

Rima, cezura, sonetul și troheul, rondelul și elegia, zac dela începutul veacurilor în hrisoave; rezonanța stanței însă rămâne unică poetului.

Dacă romantismul lui Eminescu, era acelaș romantism ca al lui Victor Hugo sau al lui Goethe, aceasta n'a putut face niciodată ca poeziile lui Eminescu să fie pastișa romantismului german sau francez.

Privdorul românesc — cum remarcă însuș d. prof. N. Iorga are o sumă de influențe orientale și gotice, totuș acest privdor rămâne românesc.

Dacă pentru lirica noastră extremistă nu se poate pleda în acelaș fel, e fiindcă acolo nu e vorba de o influență streină, și chiar influență de ar fi, ea nu merită vreo analiză".

POEZIE ȘI MODĂ

Evident poezia nu e nici ea scutită de modă, fenomen eminamente colectiv. Evident că nici aci nu lipsesc inițiatori înzestrați de un oarecare prestigiu și o ceată de inși imitatori ce își pun toată ambiția și toată mulțumirea lor de a nu se vedea izolați, ci conduși de un staroste. Instituția modei răspunde cum nu se poate mai bine instinctului de gregaritate al omului. Când moda e imperioasă, cei ce se abat dela ea sunt ironizați, ridiculizați. Sunt mode literare, educative, sociale, politice chiar. Ceea ce caracterizează moda e scurta ei viață colectivă. Multe talente, artistice, la început mai cu seamă, nu scapă cu una cu două din mrejele modei, sau alteori sunt învinuite pe nedrept de **snobism.**

M-me de Sevigné nu spunea despre Racine că va trece tot așa de repede ca moda cafelei la recepții?

Totuș moda nu trebue privită cu ochi prea dușmănoși sau ironici, ea răspunzând nevoii omenești de **schimbare,** de **creație.**

Puterea modei e mai mare decât a dictatorilor și nu trebuie uitată anecdota acelui împărat roman ce cucerise toată lumea dar care nu putea să facă să se adaoge o literă în plus alfabetului.

Credem că modernismul în poezie răspunde mai puțin unei utile nevoi de pură modă, cât răspunde mai mult nevoii de a descoperi o mai adâncă simțire lirică.

Evident că nu orice poezie modernistă prin simpla bizară prezentare a facturei, e prin aceasta numai și o poezie autentică, întocmai cum nu orice mănușe ce poartă nasturele Nappa, provine din originala fabrică.

Fiindcă e vorba de poezie și modă, trebuie subliniat că anumite stări sufletești sociale dela un moment dat, au o influență covârșitoare asupra creației artistului la un moment dat, până la completa lui nesocotire, oricare i-ar fi talentul.

Se face așa, bunăoară azi mult caz de naționalism în artă, uitându-se că fruntariile politice nu sunt tot una cu cele artistice.

Naționalismul se opune cu tenacitate difuzării operei de artă pe pământ strein. Clasicii francezi sunt foarte puțin, tocmai pentru aceasta gustați în străinătate. Deseori moravurile, mentalitatea prea națională rămâne complet nepriceputâ altor națiuni. Japonezii de mult au oprit să se reprezinte pe scenele lor pe divinul Molière, considerându-l ca imoral.

Tradiția ancorată prea mult în artă, o face ininteligibilă conștiinței universale. Contrarul iar este adevărat, al artiștilor neînțeleși la ei în țară, dar veneranți în străinătate.

Un Goethe nu era numit de germani „regele poeților francezi?".

Un Béranger tradus de Chamisso a fost mult mai mult gustat în Germania decât în Franța. Un Gobineau și un Claudel foarte apreciați în Reich și mult mai puțin în țara lor. Un Poë neînțeles la el în America a făcut școală poetică în Franța și a fost unul din mentorii lui Baudelaire.

Curentele acestea mai noi poetice au fost acuzate la noi de **cosmopolitism.** De fapt de același cosmopolitism ar fi putut fi acuzați și încă mult mai mult: un Maeterlinck, un Rodenbach, un Verhaeren, poeți belgieni de scris francez. Cine s'a gândit la aceasta și cine mai ales n'a văzut pertinenta lor deosebire de ritm sufletesc, de isprație, de accent flamand?

Literatura germană nu poate fi înglobată în literatura germană, după cum nu se poate spune de literatura belgiană că e franceză.

De Anna de Noailles, cine abordându-i originala poezie, cu vede că, cu tot dorul ei de a se topi în literatura franceză, ritmul și nostalgia poeziei ei o arată venind depe alte depărtate tărâmuri?

Literaturile, credințele, muzica, de tot timpul, n'au făcut decât să treacă hotarele și să fecundeze arta în țările ce le-au deschis brațele. Romanii învingători nu adoptă ca limbă cultă limba elenilor rafinați în care își scriu chiar opere literare? Un Marcu Aureliu, un Iulian, scriu operele lor în grecește. Svastica hitleristă o credeți de origină germanică? De fel, ea vine din fundul preistoriei, la fel și cu acvilele teutonice.

In jurul anului 1890, un Ibsen, un Björnson, un Dostoiewschi au fecundat adânc toate literaturile din această vreme ce nu s'au gândit să acuze pe autorii lor de cosmopolitism.

Toate aceste învinuiri de cosmopolitam nu sunt și la noi decât acuzații de modă ce vor trece odată cu înfrigurările de ordin național prin care trecem.

Nu Berlioz spunea că naționalismul în muzică e un non-sens? dece nu i-am fura vorbele pentru poezie, ce ca oricare artă are și un mare aport umanitar.

Cât de mult n'a datorit muzica franceză unui Cezar Franck?

De un Bach, de un Mozart, de un Beethoven, de un Schumann, nu se poate spune că sunt ai noștri ai tuturor, ai umanității?

POEZIE ȘI MISTER CE E POEZIA?

O altă acuzație adusă poeziei, nu numai de azi și nu numai poeziei noastre e și **hermetismul** ei.

Dela un timp ea nu mai e un suspin, un chiot ușuratec, o glumă de trecut vremea, ci un stufiș de cuvinte, un amestec de vorbe în care nu mai poți găsi nici o plăcere. Lipsa de auditori și de cetitori trebuia să-și găsească explicația numai în acest fel ciudat de expresivism liric. Și cum e mult mai greu să faci un efort cât de mic mintal, spre a descifra frumuseți îngropate, foarte mulți cetitori, mai ales la noi, i-au întors spatele. Nu toată lumea, e drept, fiindcă alții au rostit plini de o rafinată mulțumire: „Iată în fine adevărata poezie!".

Dacă poeții, nu numai la noi dar din toate țările civilizate, s'au închistat în această cochilie a hermetismului e fiindcă cu toții au descoperit că poezia nu e numai rimă, dare în vileag pentru primul venit a tot ce ai în suflet mai intim și mai delicat. Lacrimile servite pe tavă ca strugurii și hohotele de râs ca gogoșile, mergeau mai degrabă în ritmul poeziei. Esențele rare pentru amatorii doritori să le guste nu se extrag decât din alambicuri complicate. Nenorocirea ar fi dară când n'am avea ce pune în alambic, și se mai întâmplă...

Intr'un sens poți fi poet fără ca niciodată să fi scris vreun vers, dar dacă ai ghicit poezia în ritmul sincer al dragostei, în izbucnirea dimineții, în căderea serii, în călătoriile în țări necunoscute sau în lumea țărilor amintirii... și atâtea și atâtea pretexte de poezie. Poezia e sub formă de creștere sufletească, sau mai precis, de mișcare sufletească, de idei.

Orice poezie implică mister și dispare odată cu el. Acest mister nu e oare cu atât mai fidel redat cu cât este exprimat așa cum a fost simțit?

Sau orice mister nu poate fi prin definiție decât: ambiguu, voalat, sublim.

Acest fel simbolic de a scrie, acest fel bogat de a se exprima, e de altfel nu modern, ci dimpotrivă vechi ca și lumea.

Pithiile ar fi un exemplu luat la prima aruncătură de mână.

Poezia hermetică ajunge însă la o mare splendoare abia în a 2-a jumătate a sec. al 16-lea, cu ilustrul poet spaniol: Don Luis de Gongora y Argote. Strofele lui de o strălucire și intuiție poetică admirabilă au făcut epocă.

Dacă acest fel poetic de a scrie simțirile tale a persistat din acele vechi timpuri, perindându-se rând pe rând cu poeți iluștri: în Italia, Franța, Anglia, Germania, America, găsind peste tot admiratori entuziaști și sinceri, e credem o strălucită dovadă a valabilității lui.

Un Merini în Italia, un John Lilly în Anglia, un Honoré d'Urfé în Franța nu pot fi decât o chezășie, — rămânând numai la poeții cei mai vechi — că hermetismul în prozodie, nu poate fi un pur capriciu sau un snobism.

Ion Barbu a dus la o înaltă desăvârșire acest gen nou al poeziei românești. E formula așa zisă **cultistă** și care nu e una, având atâtea nuanțe câți poeți sunt. Fiindcă dacă sentimentul poetic e unul, expresiunea lui poate fi înmulțită la infinit cu talentele originale dela un moment dat.

Nicăieri pseduo-poeții nu s'au putut însă mai mult strecura fără prea multe posibilități de verificare, ca în această pădure spinoasă a hermetismului. Pașaportul nu putea fi controlat decât de omul cu multă cultură și multă intuiție asupra poeziei. Dar aceasta nu însemna să analizezi didactic. Abatele Bremond a avut chiar curajul să afirme că pentru a ceti poetic un poem, nu e nici măcar nevoie să-i pricepi înțelesul. Inefabilul poetic, acel polen, acel solz pe aripă de flutur viu, există tocmai în tremurul acestei expresii ambigue. Ori din care școala poetică și a oricărui poet ar fi, poezia, ea nu e mai cu seamă *sens logic,* și un vers poate fi de o mare poezie fără să exprime nimic rațional.

Claritatea e una din primele condiții ale prozei, și dintre cele din urmă ale poeziei.

Niculae ado-mi papucii! observă un estet, e extraordinar de limpede, și tot atât de puțin poetic.

Tâlmăcirile poeziei sunt de viziuni și nu de idei, iată și unul din motivele clar-obscurului ei. **Dar să nu confundăm, obscuritatea nu înseamnă haos.** Obscuritatea nu e decât o conciziune și o mărire a preciziunii exprimării.

Bergson a spus în mod general că marele artist e tocmai acela ce încearcă să exprime ceea ce nu poate explica.

Nu e poate cea mai bună lămurire asupra poeziei?

Dar văd că după atâtea disocieri tot n'am ajuns să dau o definiție a poeziei, deși puteam s'o fac dela primele rânduri. N'am făcut-o fiindcă cred alături de Han Ryner:

„Nul n'a défini la poèsie sans la retrecir et sans exiler hors de ses limites un grande nombre de poètes. Les definiseurs il y a un siècle, condamnaient les uns Shakespeare les autres Racine".

Am vrut să-i explic aci pe toți aceia ce au înțeles și au redat poezia.

Problema Grigorescu

(Urmare din pag. I-a)

In Transilvania, în primul rând influența latină este cea mai simțită. Nu se pot nesocoti totuș influențele germane, slave, maghiare, etc. Moldova și-a desăvârșit evoluția artistică în urma înrâuririlor polone și ruse. Influența bizantină s'a exercitat în mare parte sub influența rusească. Și astfel analizând fiecare provincie, găsim o variație destul de mare a concepțiilor spiri-

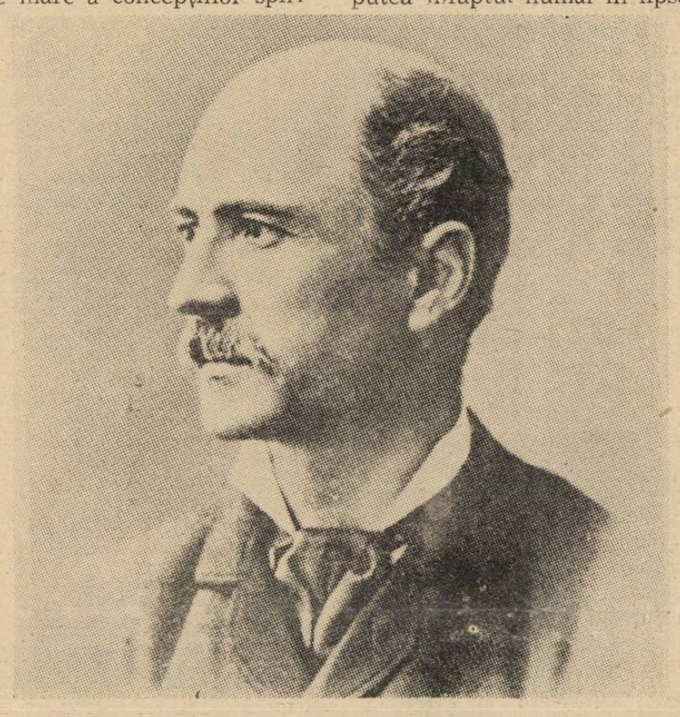

NICOLAE GRIGORESCU

tuale ceea ce ne face să nu ne putem angaja prea ușor la stabilirea unui specific românesc în artă, de origină bizantină.

Observăm însă substratul latin la toate regiunile. Deci numai căutând în această direcție, se poate găsi înfăptuirea unei arte românești. Nu în ortodoxism care după cum ne-a arătat d. N. Crainic, este un concept creștin de semnificație mistică și de valoare universală. Al românilor, numai ca fiind cuprinși în grupul credincioșilor și nu specific lor.

Arta românească este un complex de limpezime latină, de sentimentalism slav și de profunzime nordică.

Fuziunea acestor 3 influențe divergente, nu cred să se fi făcut încă Dar tinzând către ea, arta românească își poate găsi înfăptuirea perfectă și în nici un caz spre ortodoxism, care din punct de vedere al artei plastice corespunde uneia din epocile de desvoltare ale artei bizantine, încetățenită în principatele românești, în anumite momente de înflorire artistică.

Arta plastică românească nu este deci o artă specific ortodoxă. Maestrul Grigorescu dacă s'ar fi inspirat numai din ea, ar fi apucat calea greșită a unei concepții introduse artificial. Spiritul românesc este un spirit mai fin, mai eclectic, sensibil la influențele superioare ale culturii apusene. El nu poate fi închis numai în cadrele rigide ale ortodoxismului.

Curentele noastre artistice de căpetenie și-au găsit isvorul lor de inspirație în apus, vădind prin aceasta o trainică comunitate în universalitatea artei, care respectând caracteristicile unui popor nu rămâne mai puțin de o esență superioară și universală.

Evoluția noastră literară a început sub imboldurile străine. Și cred că nu putem nega valoarea românească a artei lui Alecsandri, Bolintineanu, romantismul francez în fond, sau a lui Eminescu, cel german.

Evoluția noastră plastică, s'a încadrat în aceleași tendințe. A urmat exemplele Apusului. Luchian, Aman, în trecut; Pătrașcu, Ștefan Popescu, Steriade, azi, și alte multe exemple. Este o realitate pe care nu o putem nega și care caracterizează pictura noastră.

Se poate zice: e rău.

Totuși nu e rău. Cum am spus mai sus este o dovadă vădită a puterii unui curent artistic. Din Apus ne-a venit un exemplu măreț de perfecțiune. Era logic, ca noi să-l urmăm.

Nu ar fi fost admisibil ca țara noastră să disprețuiască un curent de valoare universală, pentru a se reîntoarce la un gen mort de mult și a-l reînvia. Această reînviere se putea înfăptui numai în lipsa unui altfel de curent; dar în nici un caz când, puternic și viguros, impulsul perfecțiunii artistice se face simțit. Drumul lui Grigorescu pe această bază a pornit, s'a cufundat în perfecțiunea artistică venită din afară cum orice pictor ar fi făcut.

Oare pentru că renașterea franceză urmează celei italiene, se poate nega caracterul ei național? E ridicol să afirmăm aceasta.

Dar în cazul lui Grigorescu, afară de tendința materială de a urma un gen de pictură perfectă, fiind totuși român, mai găsim și altceva. Găsim că genul urmat de el este latin.

Ce este mai latin decât inspirația dela Barbizon, școala franceză, întrupând luminile naturii, căutând în culoare și umbră înțelesul unei lumi.

Grigorescu, prin tendința lui de a proecta lumina în totul, este în primul rând românesc, fiindcă lumina e latină și noi suntem latini.

Redând structura aceasta specifică țării noastre, a devenit românesc.

Din teritoriile României ce au fost despărțite sute și sute de ani, răsar concepții spirituale diferite. Printre aceste concepții putem afla un ortodoxism pronunțat. Insă totalitatea spiritului nostru de origină latină trăit în aerul limpede al munților sau în nesfârșirea stepelor pe unde încețoserile nordului nu se avântă, nici credința încordată a Orientului mistic și transcendent, este de o curățenie și de o amploare specifică. El strălucește și se irizează în soare.

Grigorescu aceasta a prins în penelul lui.

A introdus o artă franceză? Nu găsesc. Pentru a introduce o artă franceză trebuia să existe o artă românească. Dar ea nu exista. Și Grigorescu, neavând prin urmare unde să învețe meșteșugul, s'a dus în capitala artelor. Acolo a învățat. Ce? Să-și întrebuințeze talentul, în modul cel mai perfect. Numai atât. Cum? Intr'o manieră care, din fericire, era foarte naturală poporului nostru, din considerentele amintite mai sus.

Inapoi în țară, după aceasta, a perfecționat genul început și a devenit românesc, pentru că și spiritul nostru ca și cel francez este latin și pentru că Grigorescu a priceput că latinul din noi e lumină.

Lumină îi este opera, lumină românească.

VICTOR POPESCU

Cântec neîmplinit

Puternicele vise
Sunt astăzi fără nume
Atâtea frunți stelare
Zac falnic sub pământ
Cel ce-a învins e palid,
Mâna'n neant plutește.
Turle umile joacă
In spațiul dintre noi.

Viața răstignită
Mai pâlpâie în zare,
Luminile 'nțelepte
S'au stins pe firmament
Dar fraged e pământul
Și-odihnitoare moartea.
Crengile-i de răcoare
Și astăzi s'au mișcat.

De-ar fi în vasta noapte
Să 'ntunecăm minunea
Ce-o îngrijiam cucernici
Sub soarele de sus,
Trudite clipe încă
Și-ar regăsi pământul
Și pe întinderi moarte
Am fi biruitori.

IULIAN VESPER

PUSTNICUL

In pădurea galbenă unde cântă frunzele
Pasul căprioarelor a svântat potecile
In pădurea galbenă se fărâmă crengile
Și'n bordeiul somnului zac sălbăticiunile.

Păsările cerului își împart semințele
In pădurea galbenă din tăcerea muntelui
Unde ard tristețile mari ca lumânările,
Unde cad aripile, ca neizbândirile.

Pustnicul tăcerilor în altarul stâncilor
Cântă rugăciunile ca o spovedanie
In pădurea galbenă, vântului și prundului
Și nemărginirilor li se roagă pustnicul:

„Sâmbur sfânt al Totului, încolțit, ca lacrima,
Pe răzorul inimii, cu mireasma visului!
Iartă suferințele și căderea lumilor,
Când săgeata clipelor ne rănește sufletul!

Să ne fii durerilor blând ca veșniciile
Să ne-arăți cărările, să desfunzi hățișurile,
Să pășim cu sufletu'n luminișul cerului,
Sâmbur sfânt al Totului, sâmbur sfânt al Totului!

STEFAN STANESCU

SOFONISBA ANGUISCIOLA

PICTORIȚA REGELUI FILIP AL II-lea*)

de OLGA GRECEANU

Intr'o zi, acum câțiva ani, răsfoind la Biblioteca Regală din Bruxelles un album de schițe al lui Antoine Van Dyck, găsesc desemnat și chipul unei bătrâne, cu privirile plecate, un șal negru în jurul gâtului, iar dedesubt purtând mențiunea că e **Sofonisba Anguisciola** și data de 12 Iulie 1623.

Nu știam cine a fost Sofonisba Anguisciola; am răsfoit mai departe albumul și micile notițe, printre cari se găsea și o scrisoare scrisă tot de Van Dyck, prietenilor lui, și în care, vorbind de Sofonisba Anguisciola, spune: **„Am învățat mai mult de la această femee oarbă, decât de la maeștrii mei cari văd bine".**

Scrisoarea era din Genova, datată cu anul 1626. Prin urmare, bătrânica din album era o pictoriță, și o pictoriță de mare valoare, de oarece Van Dyck a prețuit sfaturile ei mai presus de ale maeștrilor lui.

Și totuși, nimeni nu știe nimic de ea. Nu i-am citit nici odată numele, în nici un studiu de artă. S'a născut dintr'odată în mine curiozitatea și dorința de a învia pe această necunoscută atât de atrăgătoare.

Vroiam cu orice chip să scot din întuneric pe sfătuitoarea lui Van Dyck, să aflu unde s'a născut, unde a trăit, uned-i sunt lucrările, ce destin a avut.

Vroiam s'o înviez, s'o înfățișez întreagă ochilor mei, așa cum izbutisem cu Marguerita Van Eyck, cu Savinia Fontana, cu Catherina Vigri.

Intâi, i-am căutat urma în muzee. Nu e muzeu în care să nu aibe loc de cinste și n'a fost tablou de al ei, care să nu fi fost întâi atribuit lui Tițian.

La Viena, la Berlin, la Dresda, la München, la Zürich sau Posen, în zeci de galerii și colecțiuni particulare din Anglia, fără să mai vorbesc de toate orașele din Italia, peste tot se găsesc opere de Sofonisba Anguisciola, opere puternice, serioase, sobre, virile. Nimic șovăitor, nimic femeesc, nimic de efect.

Sofonisba Anguisciola **Autoportret**
(Muzeul Poldi-Pezzoli din Milan)

Dacă Van Dyck a recunoscut singur eficacitatea sfaturilor ei în cariera lui, și dacă operele Sofonisbei au putut fi confundate cu ale lui Tițian, cum am putea spune altfel decât că Sofonisba Anguisciola a fost cea mai desăvârșită dintre toate talentele feminine până azi?

Fericită de descoperirile din muzee, am făcut tot posibilul, cu orice împrejurare ce-mi ducea pașii în Italia, să mă apropii de ea.

Pe ramele operelor ei, o etichetă bronzată repeta de fiecare dată: „Sofonisba Anguisciola, născută la Cremona în 1535, moartă la Palermo în 1626".

Mi-am făcut socoteala că a trăit 91 de ani. Imposibil să nu aflu ceva dintr'o viață de 91 ani.

Am aflat multe despre Sofonisba Anguisciola și pentru prima oară le povestesc aci, în aceste rânduri:

Sofonisba s'a născut așa dar la Cremona, în anul 1535. Familia Anguisciola era una din cele mai vechi și mai renumite case din Italia, și despre ea se povestește următoarea legendă: când orașul Constantinopole era asediat de Greci, în 726, sub domnia lui Leon al III-lea Isaurianul, un oarecare Galvani de Sordi, originar din Anglia, salvează orașul grație unei șiretenii. Cum acest Galvani avea la blazonul lui un șarpe — pe latinește „anguis" —, mulțimea, pentru a-l sărbători și neștiind cum îl cheamă, a strigat: „Anguis solo, fecit victoriae", și i-a rămas numele de **Anguissolo**. Familia Anguissolo și-a zis mai târziu Anguisciola și s'a despărțit în trei ramuri: una la Piacenza, alta la Milano și a treia, din care se scoboară Sofonisba, la Cremona.

Această din urmă ramură poate fi urmărită până în secolul al IX-lea; găsesc, de exemplu, în anul 820, un preot, care aduce la Cremona un tablou reprezentând pe sfânta Agatha, tablou pe care el, preotul Anguissola, îl primise în dar la Cetana, pentru o prea frumoasă și mișcătoare predică ținută în fața unui întreg popor.

Un altul, Orlandino Anguisciola — după o mențiune ce există în registrele decurionilor din Cremona, — a trăit prin 1127. Se pierde apoi urma lor câtva timp, pentru a-i regăsi la sfârșitul veacului al XIV-lea, cu Francesco, Valeriano și Agostino, savanți profesori și mari demnitari eclesiastici.

In secolul al XV-lea, apare un Anibal Anguisciola, în serviciul ducelui de Milan, Ludovic Maurul. Se spune că în timpul când Veneții încercau să ocupe republica milaneză, după ce cuprinseră provincia Cremona, Anibal le cedă provincia Milanului, pentru suma de 2000 sechini.

Acest trist erou e bunicul Sofonisbei Fiul său, Amilcar, adică tatăl Sofonisbei, a fost decurion până în 1528, când se căsători cu nobila Bianca Pozona.

Din căsătoria lor se născu un fiu, Asdrubal, și șase fete: Sofonisba, Elena, Minerva, Europa, Lucia și Ana-Maria, toate pictorițe și toate cu talent.

La 11 ani, Sofonisba a luat lecții de pictură în atelierul lui Bernardino Campi; la 14 ani a părăsit atelierul lui Campi, pentru atelierul lui Gatti, iar la 16 ani i-a lăsat și pe unul și pe altul, ca să lucreze singură, fără sfatul nimănui, acasă la ea.

Cum și surorile ei practicau pictura, casa lor din Cremona era numită **„Templul Artei și al tutulor virtuților".**

La 19 ani, reputația Sofonisbei era atât de mare, că scriitorul Salviati, adresându-se lui Bernardino Campi, în anul 1554, îi scrie: **„Maestro della bella pittrice cremonese".**

Faptul de a fi fost cândva profesorul Sofonisbei, trecea drept un titlu de glorie.

Orașul Cremona — de la primele tablouri ale Sofonisbei — devenise loc de pelerinaj, iar Tomaso Cavallieri, un bun prieten al lui Michel Angelo, voind să facă un dar de preț lui Cosimo Medici, îi trimite o „Cleopatra" de Michel Angelo și un desemn de Sofonisba.

Unul dintre marii ei admiratori a fost și Anibal Caro, traducătorul „Eneidei"; văzând la Roma, în anul 1558, un autoportret al ei, n'a avut pace până când n'a cerut tatălui Sofonisbei, să-i trimită și lui unul din aceste autoportrete, ce începuseră să apară mai în toate galeriile de artă.

Tatăl Sofonisbei i-a promis, dar îndată ce un autoportret era terminat, lua alt drum și de fiecare dată Anibal Caro era amânat pentru o dată viitoare.

In sfârșit îi trimite replica portretului mult dorit, dar abia se desparte de el, că îl și cere îndărăt, pentru a satisface o obligație mai imperioasă ce și-a luat față de Impăratul Rudolf al II-lea.

Anibal Caro s'a supărat: „Cum, scrie el, faci cu mine așa cum faci cu un copil căruia i-arăți numai cireșile și nu i le dai? De trei ori mi-ai făgăduit portretul, în fine mi l-ai trimis, și acum mi-l ceri înapoi? Ai vrut întâi să-l merit, să-l sper, să-l doresc, în fine să-l posed ,și fiindcă acum îl am, nu înțeleg de ce mi-l iei înapoi, decât doar fiindcă faci puțin caz de persoana mea, și încă mai puțin de cuvântul dumitale de onoare. In ceeace mă privește pe mine, nu importă; cât pentru d-ta, gândește-te bine; dar dacă mă plâng astfel, e pentru că nu vreau să fiu luat drept o gâscă. Aceasta nu înseamnă că voi înceta vreodată să admir marele talent al fiicei d-tale; vreau, din considerație pentru meritele ei artistice, să fiu iertător față de nedelicatețea d-tale.

Scris la Parma, la 14 Iulie, 1559".

Anibal Caro n'a mai avut nici odată portretul, care a rămas în colecția Impăratului Rudolf, până la moartea sa, când l-a dăruit Muzeului din Viena, unede e și azi, și a cărui reporducere o dau aci.

Sofonisba și-a făcut acest portret cu cinci ani în urmă, când n'avea decât 19 ani. Frumoasă nu e, ochii sunt prea mari, prea albaștri, prea deschiși, dar portretul e minunat. Nici o șovăială. Trecerile dintre un ton și altul n'au nimic chinuit, dimpotrivă o mare siguranță în volum și linie, și mai ales în dispoziția de umbră și lumină. Și acest portret n'a fost decât un început în cariera ei, un început totuși răsunător, de oarece cei mai mari protectori ai artei și-au îndreptat privirile spre ea.

Tineretul din Cremona — tot așa de tânăr ca și ea — nu mai mergea în Academiile oficiale, ci venea la Sofonisba. Unul din elevii ei a fost și Francisc Piola, excelentul desenator; dar mai renumite au fost însăși surorile Sofonisbei:

Anna-Maria, măritată cu Jacopo de Somm. La 15 ani a pictat „La Madona della Scalla", după Corregio, azi în colecția lui Giuseppe Beltrami din Cremonia; a mai rămas dela ea o altă Madonă, în Galeria din Cremona, pe vremuri proprietatea lui Antonio Romanini.

Lucia, mult mai talentată decât Anna-Maria și foarte frumoasă, era o excelentă muzicantă. Campi și Orlandi pretind chiar că era aproape de valoarea sorei sale Sofonisba. Operele lăsate sunt inegale dar portretul sorei sale **Europa,** al unei **Doamne** în Galeria Borghese din Roma și portretul **Ducelui de Saxa,** ar putea să ne convingă acea că dacă Lucia nu ar fi murit așa de tânără, ar fi fost egală Sofonisbei.

Europa, o făptură delicioasă, cu o frunte minunată și cu doi ochi încântătoiri ,a cucerit inima contelui Carlo Schinchinelli. Devenită contesă nu-și părăsește atelierul, nu încetează de a picta portretele tuturor oamenilor însemnați ai epocei și din localitatea ei, portrete ce se găsesc și azi în diferite muzee. Multe neiscălite, dar șasezeci de portrete sunt semnate, printre cari și portretul mamei ei, nobila Bianca Pozona, pe vremuri la Galeria Brera din Milano, dar mărturisesc că eu nu l-am mai văzut acolo.

Minerva, moartă de tânără, era mai slăvită pentru cultura literară decât pentru talentul ei de pictoriță.

Iar **Elena,** care a studiat odată cu Sofonisba în atelierele lui Campi și Gatti, s'a călugărit. Sofonisba a pictat-o cu multă puritate și energie, în costumul monahal din ordinul San Vincenzo, din Mantua. Pentru familie și societate era călugăriță; pentru călugărițe era pictoriță; în interiorul mânăstirei își desfășura talentul de compozitoare. Capetele erau perfect executate, dar trupurile păcătuiau ,căci pudoarea interzicându-i studiul nudului și al anatomiei, erau executate fără nici o consistență.

In timp ce această Academie a Sofonisbei devenea cu adevărat un templu al artei, toată activitatea a trebuit să fie întreruptă pentru că Sofonisba avea să se bucure de o protecție ce urma să le pună în umbră pe toate celelalte; căci într'o zi, tatăl Sofonisbei primește neașteptata invitație de a veni cu fiica lui la ducele de Sessa, guvernatorul orașului Milan.

Fără să bănuiască ce avea să mai urmeze, Amilcar Anguisciola și Sofonisba se urcă în diligență și pornesc spre Milan.

Fără îndoială, ducele de Sessa își dorea portretul, și era o mare cinste pentru tânăra pictoriță să fie astfel aleasă.

Acolo, în curtea pietruită a castelului, aștepta la scară un echipaj ca în povești tras de 6 cai albi; apoi doi gentilomi, două doamne de onoare de la Curtea Regală din Madrid și doi lachei personali ai Regelui Filip, veniți cu toții s'o ducă pe Sofonisba cu ei, la tristul palat din Escurial.

Pe masa ducelui de Sessa, o scrisoare cu 8 peceți, iscălită de ducele de Alba, „seniorul fără inimă și fără frică", prin care cerea îndeplinirea acestei dorinți a Majestății Sale Catolice Filip al II-lea.

Sofonisba a lăsat capul în jos la citirea acestor rânduri. Să meargă ea la Curtea celui mai fanatic Rege, la tiranul proverbial, la oribilul inchizitor, la crudul și neliniștitul Filip al II-lea? N'ar fi vrut. Dar pe vremea aceea, tatăl decidea, și el a zis „da".

Inainte de plecarea peste mări și țări, Sofonisba execută în mărime naturală portretul ducelui de Sessa, pentru care nesățiosul părinte primește drept preț patru cuverturi în întregime brodate cu aur.

Acestea se întâmplase în 1560, când Sofonisba avea 24 de ani, și când murise Velasquez, pictorul regelui Filip.

Era primăvară.

Ajungând la Escurial, în pragul recelui palat, însuși Regele Filip o aștepta.

Sofonisba înregistrează în mintea ei de portretistă, din prima clipă, tot ce este anormal în această figură prea lungă, deformată de maxilarul de jos, prea pieziș, așa cum îl au toate ființele violente și e cuprinsă de o teamă nebună.

Paloarea feței, regele o pune pe socoteala oboselii și o invită să se odihnească ,după ce-i anunță că-i face deosebita cinste dea o numi „a douăsprezecea Doamnă de onoare a Reginei".

Această Regină era pe atunci o copilă de 16 ani, Elisabeta de Valois, fiica lui Henric al II-lea regele Franței; crescută în veselia și libertatea Curții din Franța, s'a văzut dintr'odată aruncată în atmosfera de închisoare a tristului și posomorâtului Escurial.

Fusese logodită cu fiul Regelui, cu nenorocitul Don Carlos, dar tatăl, îndată ce o văzu, o dori pentru el, și sărmana Elisabeta în loc să cunoască fericirea alături de Don Carlos, n'a cunoscut decât gelozia continuă a tatălui și atmosfera veșnic încărcată de bănueli. Pe Don Carlos nu-l mai vedea decât în ocazii oficiale și dureros încercau să-și zâmbească unul altuia. Intr'una din aceste zile apăsătoare a sosit la Curte pictorița Sofonisba.

In această țară străină și ostilă, unde mica regină n'avea nici un prieten, pe nimeni căruia să-i spue ce-i apăsa sufletul, pe nimeni în care să se încreadă, Sofonisba i-a fost îndată o prietenă prețioasă ,o confidentă, o tovarășe de care nu mai vroia să se despartă.

Regele privea cu ochi buni această prietenie, și numai în atelierul în care pozau, pe rând, toți membrii familiei regale, numai acolo, în acea încăpere, spionii nu se arătau. Era singura ușă pe care o puteai deschide pe amândouă părțile fără să tresari.

Sofonisba Anguisciola **Portretele a doi necunoscuți**
(Pictură atribuită multă vreme lui Tițian. — Galeria Doria din Roma)

Pentru Regina Elisabeta, acest atelier devenise un colț de rai. Se simțea liberă, fericită. Poza ore întregi. Despre ce au vorbit amândouă, ce și-au mărturisit una alteia, de a putut prinde Sofonisba, pe sărmana figură, un zâmbet?

Regele însuși a fost atât de mulțumit de opera pictoriței, încât nu numai că a cerut să-i pozeze și el, dar i-a făcut și un dar de mare preț ,acordându-i și o rentă anuală de 200 coroane de aur

Papa Pius al IV-lea a vrut și el o replică a portretului Reginei, la primirea căruia îi scrie:

„Imi este scump portretul, nu numai pentru că e executat de d-ta, cu o mare îndemânare, dar și pentrucă reprezintă pe o ființă pe care o iubesc părintește. Iți mulțumesc, certificând că-l voi păstra între obiectele cele mai prețioase, ca o dovadă de talentul d-tale, care oricât ar fi de mare nu este încă decât cel mai mic între celelalte merite ce ai". (Roma 15 Octombrie 1561).

Originalul portretului a fost distrus de un incendiu la Prado, iar replica pe care Papa făgăduia s'o păstreze printre cele mai prețioase opere de artă, n'am găsit-o în tot Vaticanul.

După regină au pozat pe rând, în fața Sofonisbei, regele Filip și sora lui Serenissima Principesă, și chiar Don Carlos, care avea să fie omorât opt ani mai târziu, din ordinul gelosului său părinte.

Pentru portretul lui Don Carlos, Sofonisba primește în dar, din chiar mâna Regelui, un diamant în valoare de 1500 monezi aur.

Sofonisba a stat patru ani la Curtea Regală din Escurial și Madrid, și poate că ar mai fi stat, dacă Regele, generos cu ea cum n'a fost cu nimeni altul, n'ar fi măritat-o cu Fabrizius de Moncado, un scoborâtor al primilor duci de Bavaria, din casa Agilofinilor, și frate cu Francisc al II-lea, principe de Palermo și vice-regele Siciliei.

Nu numai că lua un soț ilustru, dar Sofonisba mai primea din partea Majestății Catolice o zestre de 12.000 monezi de aur, și o rentă de 100 monezi de aur pe an, rentă ridicată pe vama orașului Palermo, iar din partea reginei întristate, o rochie în întregime brodată cu pietre prețioase veritabile.

Sofonisba e acum bogată, poartă blazon la echipaje, la poarta Castelului și la rufe, dar nici o clipă nu încetează să picteze și să socotească mereu că adevărata fericire nu-i poate veni decât din arta ce o pasionează.

Sofonisba Anguisciola **Autoportret**
(Galeria imperială de pictură din Viena)

Vice-regele, cumnatul ei, o stimează în așa măsură, că acordă favoruri și recompense numai în urma intervențiilor ei.

A trăit fericită la Palermo, până în 1584, când rămâne văduvă.

Regele Filip, care n'a uitat-o și care încă o protejează cu aceeași căldură cu care a ocrotit-o un sfert de veac înainte, o invită să-și reia locul la palatul regal. Dar cum putea Sofonisba să mai trăiască în palatul din care lipsea regina Elisabetha și zâmbetul trist al lui Don Carlos? Patru ani după plecarea ei din Madrid, au murit în același an, misterios, și unul și altul. Palatul regelui Filip, trebue să fi fost acum mai posomorît ca niciodată, și nu era tocmai ceea ce-i trebuia unui suflet amărât.

Tot mai bine era să se înapoieze la Cremona, de unde plecase cu 20 de ani în urmă. Și a luat drumul țării ei.

Destinul a vrut însă altfel. Pe galera genoveză pe care se îmbarcase, era comandant seniorul Horațiu Lomellino. Inainte ca galera să ajungă în port, Horațiu și Sofonisba s'au logodit...

Ca o aprobare a gestului ei, Regele Filip îi acordă un surplus de 400 monezi de aur, pe lângă vechea pensiune ce-i plătea de un sfert de veac.

Noul menaj se instalează la Genova Ca și la Palermo, ca și la Cremona, ca și la Palatul Regal din Escurial, prima grije a Sofonisbei e să-și instaleze un atelier plăcut, atelier ce va fi vizitat de cele mai ilustre personagii ale epocei, principi, savanți, artiști.

In 1599, când Infanta Isabela-Clara trecea spre Viena pentru a se mărita cu Arhiducele Albert, își întrerupse călătoria la Genova, pentru a mai gusta câteva ore plăcute în tovărășia Sofonisbei, pe care o numea „vechea mea prietenă".

Sofonisba, care nu vedea în fiecare individ decât „un portret", execută magistral chipul principesei, pe care i-l și trimite la Viena, ca dar de nuntă.

Ocupată cum era în activitatea ei artistică, nici nu simțea că îmbătrânește. Dimpotrivă, avu încă curajul să deschidă o Academie, unde s'a îmbulzit tot tineretul genovez, dar în loc ca acest tineret să adopte paleta sobră și nobilă a Sofonisbei, gândirea concentrată și desemnul pur, el căuta efecte ușoare, colorit viu, impresii superficiale, așa în cât Sofonisba se grăbi să închidă porțile Academiei, unde spiritul decadent se răsfăța.

Rămasă văduvă a doua oară, începe să simtă golul din jurul ei. Părinții și surorile i-au murit de mult. Morți sunt și protectorii ei de altă dată, Campi Gatti, Papa Pius, Anibal Caro, Regele Filip.

Unde să se mai ducă?

La Cremona nimeni n'o mai aștepta. A rămas la Genova.

In 1623 se duce la Palermo. Acolo întâlnește pe Van Dyck, frumosul adolescent venit din Flandra pe un cal alb, ce-i dăruise Rubens.

Sofonisba îl sfătuește să viziteze Roma, Florența, Bolonia, Mantua, îi dă recomandații și scrisori către marii artiști, și-i promite, în cazul că va veni la Genova, să-l prezinte Principelui Carignan a cărei protecție îi va putea folosi mult.

Au trecut doi ani și Van Dyck, după ce a vizitat toată Italia, se pregătește să se întoarcă în țara lui, dar nu uită să mai facă un ultim drum la Genova, pentru a mai întâlni odată pe interesanta pictoriță.

Ajunge aci, într'o seară de Octombrie, și chiar atunci urcă străduța ce duce la atelierul Sofonisbei.

Ușa era deschisă. In mijlocul atelierului, pe un jeț înalt, îmbrăcată cu o

(Urmare în pag. 6-a)

*) Din volumul în pregătire „Celebrități uitate".

CARTEA FRANCEZA

LOUIS BERTRAND: Une destinée (V): Mes années d'apprentissage

(A. Fayard — Paris, 1938)

Semnalam în acest loc, cu câteva săptămâni în urmă, cartea unui scriitor de formaţiune sufletească exclusiv lirică : *Les pas ont chanté,* a d-lui A. de Châteaubriant. Cu tot caracterul de confesiune nereticentă a unei experienţe intime de artist, esenţa acesteia, ca fapt singular şi unic, rămânea totuşi ezoterică, greu accesibilă îndărătul unor simboluri în care se resorbeau vibraţiile ei cele mai secrete, într'o continuă răsfrângere asupra miezului lor izvoditor.

Faţă de linia melodică simplă, ca a unei sonate şi de narcisismul acelor pagini, memoriile d-lui Louis Bertrand, ajunse cu *Mes années d'apprentissage* la al cincilea volum din seria intitulată „Une destinée", se aşează la polul opus, nu numai prin bogăţia polifonică a orchestrării unor simţiri şi convingeri împărtăşite cu generozitate şi căldură cuceritoare sau impuse cu o vehemenţă imperioasă care nu îngăduie replica, dar încă, şi mai ales prin necontenita irumpere a unui optimism stenic, aparent aci sub înfăţişarea unei radioase *sociabilităţi* — acea desăvârşită sociabilitate a marilor spirite identificată adeseori ca unul din darurile cele mai preţioase ale culturii franceze.

Mes années d'apprentissage e în primul rând şi în esenţă o carte de filosofie a experienţei dar o filosofie care nu se rătăceşte în teoretizări sau consideraţiuni abstracte nici nu alunecă înspre generalităţi sterile ci necontenit rămâne în legătură imediată şi într'un schimb activ cu plasma vie a realităţilor zilnice, modelând-o şi modelându-se după răsfrângerile mereu schimbătoare ale împrejurărilor vieţii. Nimic din optimismul pragmatic, laborios şi aplicat al unui „profesor de energie" şi filosof profesionist al experienţei, ca de pildă William James. Sociabilitatea ca formă superioară, de o supremă distincţie şi eleganţă sufletească a optimismului nu are nimic comun cu optimismul practic al psihologului american, optimism care nu-i decât o valoare standard, expeditivă şi anonimă, obţinută printr'o sforţare a voinţei. Sociabilitate înseamnă dimpotrivă o tendinţă afirmată către individualizare şi o desăvârşire a personalităţii — în înţelesul pe care i-l dă psihologia modernă — obţinută printr'o operaţie subtilă şi nesfârşit nuanţată, în timpul căreia s'ar petrece minunea unei prefaceri radicale, a unei transmutaţii în elementele alcătuitoare ale structurii sufleteşti. Şi este nespus de emoţionant să te gândeşti că a fost totuşi cu putinţă ca această floare supremă să iasă din sământa unui „pesimism congenital", cum este acela pe care şi-l recunoaşte memorialistul „Anilor de ucenicie"!

D. Louis Bertrand a găsit, ca să se definească, o formulă fericită, cea mai potrivită cu putinţă: „un liric exact" şi în aceeaş măsură „un realist integral", întrucât lirismul d-sale rămâne strâns legat de realitate, năzuieşte să fie expresia integrală a vieţii în toate formele ei de manifestare şi cu deosebire a acelora în care viaţa se manifestă „en gloire".

Iată cuvântul revelator aşteptat, mărturisirea pe care nu se sfieşte s'o facă : această preferinţă pentru aspectele „glorioase" ale vieţii, care explică accentul chateaubriandesc al „Anilor de ucenicie" şi admiraţia d-lui Louis Bertrand pentru autorul „Martirilor". Şi iată cum, ajuns în amurgul vieţii, de unde priveliştea se desfăşoară cuprinzătoare asupra activităţii trecute, constatând că pentru sine aerul a devenit irespirabil şi că „e timpul plecării", schiţează cu obişnuita-i sinceritate brutală, bilanţul acestei activităţi :

„Ce sunt eu, literar vorbind ? Ce am făcut ? Unor astfel de întrebări şovăesc să răspund. Faguet nu mă preţuia mai mult decât pe un simplu descriptiv. Totuşi nu m'am mărginit, cum zicea Gautier, „să zugrăvesc ziduri". Am scris o duzină de romane, eseuri, memorii, cărţi de călătorie şi de critică, studii istorice, am făcut chiar gazetărie politică.

Unii îmi spun că nu sunt romancier. Se prea poate. Dacă a fi romancier înseamnă a povesti o istorie cu început şi sfârşit, când nimic nu începe şi nu se sfârşeşte în viaţă; sau să născoceşti o intrigă al cărei interes merge crescând, să faci să se mişte personajele ca nişte păpuşi trase de sfoară, mărturisesc că de aşa ceva nu prea mă sinchisesc. Această facticitate mă stânjeneşte în nevoia mea de adevăr. Am ştiut totuşi să povestesc o istorie ca oricare altul. Şi, ceea ce-i mai de preţ, am creiat tipuri, le-am însufleţit cu o vieaţă profundă— tipuri în cari se recunosc o mulţime de inşi, ca Domnişoara de Jessincourt, ca Pépète şi Balthazar, chipuri de Africani, chipuri de Lorenezi autentici. Şi pot spune că, acolo ca şi în altă parte, am reînoit toate subiectele de care m'am ocupat, dela teza mea despre *Sfârşitul clasicismului* până la *Istoria Spaniei.* Am redat adevăratele lor chipuri lui Ludovic XIV, Filip II, Sfântul Augustin. Am descoperit o Lorenă, o Spanie şi o Africă necunoscute încă. Am arătat veşnica reticenţă a sufletului lorenez, am răzbunat Spania de invazia Maurului şi punându-l pe acesta la locul cuvenit, am arătat de care parte se găsea civilizaţia.

Am văzut Africa în realitatea ei eternă, am reînoit o mare tradiţie deocamdată ruptă. Iar dacă Barrès s'a putut lăuda că „a făcut Lorena cum alţii au făcut Republica", pot şi eu să mă laud de a fi „făcut Africa latină", cum alţii au făcut Republica şi Lorena...".

Cititorul va identifica lesne, pe lista scrierilor d-lui Louis Bertrand, titlurile

Din „Africa latină"
Resturile Capitoliului roman dela Dougga (Algeria)

unor opere la care se face aluzie în rândurile citate mai înainte. Iar dintre toate, mai ales acelea care ne sunt indicate, cu îndreptăţit orgoliu, pentru a fi „făcut Africa latină", îi vor supravieţui fără îndoială, în admiraţia cititorilor de mai târziu, adică *Africa. Le livre de la Mediterrannée, Vers Cyrène. terre d'Apollon.* Se va recunoaşte în scurtă vreme cred, câtă inteligenţă divinatoare şi putere de viziune profetică se ascund sub aparent himerica „Africă latină" proclamată cu atâta îndreptăţit orgoliu de acest admirabil prozator, de acest liric exact, al cărui entuziasm lucid deosebeşte şi face partea cuvenită „farmecului sensual şi pueril" al arhitecturei maureşti, recunoscând în ea ca o justificare a paradoxului lui Gobineau despre originile negre ale picturii şi sculpturii în general. E un subiect favorit asupra căruia, firește, autorul revine şi aci, în câteva dintre cele mai frumoase pagini.

Dar n'am spus încă nimic despre „ucenicia" de care-i vorba în această carte de amintiri, dar amintiri nu în înţelesul unui şirag de anecdote şi episoade „fără altă legătură decât persoana autorului" — precizează d. Louis Bertrand — ci de reconstituire a unui destin, adică a unei vocaţii sau căutări de sine dealungul unei generaţii evocată şi ea în măsura în care a putut-o cunoaşte. O mărturie aşa dar despre a cărei importanţă şi oportunitate îşi dă perfect seama cel ce o face. Este vocaţia scrisului, al cărei îndemn imperios îl va asculta memorialistul nostru, pe atunci tânăr universitar, descătuşându-se de orice obligaţiuni i-ar fi putut stânjeni libera şi deplina afirmare a unei personalităţi rebelă prin temperament oricărui jug. Impotriva mentalităţii universitare —*l'esprit petdeloup* cum îi spune cu humor d. L. Bertrand şi cum i se spunea pe atunci, întâlnim pagini de o vehemenţă aprigă, caustice şi îmbibate de sucul unor adânci observaţiuni, demne prilejuri de meditaţie profitabilă, deşi aparent pătimaşe. Desprind câteva rânduri numai, din care se va vedea cât de puţin s'a schimbat de atunci (dela sfârşitul veacului trecut) acea nenorocită mentalitate denunţată şi cât de valabile sunt concluziile experienţei ce ni se împărtăşeşte, sub meridianele cele mai variate: „In general — spun în general fiindcă sunt printre ei oameni admirabili, suflete şi spirite de elită, — aceşti oameni sunt nişte „pense-petit", fiinţe sărmane şi meschine, ostile în taină faţă de tot ce-i întrece, temându-se de tot ce străluceşte, de tot ce iese deasupra nivelului comun. La cei mai cinsiţi, nehotărîrea celor lipsiţi şi de caracter şi de originalitate, a timizilor adesea îmbâcsiţi de scrupule, cari nu ştiu să se decidă, de teamă să nu ne dreptăţească şi capra şi varza, să nu înfrângă calicia regulei lui *nici mai mult nici mai puţin;* nătărăi cari sunt ca nişte zăpăciţi în vieaţă, păsări de noapte orbite de lumina zilei, stângaci călcând în toate strâchinile, împiedecându-se de toţi copacii din drum, lunatici mereu aiuriţi. Alături de specia acestora, a căror nocivitate se acoperă de bune intenţii şi de moralitate, aceea a universitarilor arivişti şi politicanţi, soiul care, dela instaurare a Republicei a Treia a produs o adevărată invazie de senatori, deputaţi şi miniştri, — astfel că s'a putut spune, vai ! că Şcoala Normală guvernează Franţa.

Aceştia se aruncă după slujbe cu nesăţioase pofte plebeiene şi cu o conştiinţă foarte uşoară. Sunt convinşi, mai întâi, că totul li se cuvine, având despre talentele lor o părere înaltă, de vreme ce au trecut examene grele şi convinşi, pe de altă parte, că totul se obţine prin favoare, intrigă sau bani. Toate astea învăluite în frazeologie democratică şi umanitară. Işi fac de minune trebuşoarele lor, sunt foarte prevăzători în ce priveşte conducerea micilor lor interese şi de o nebunească nesocotinţă când este vorba de ale ţării: toate experinţele politice, chiar cele mai absurde, găsesc în ei partizani, cu condiţia să le asigure realegerea sau să le garanteze veniturile. Trăsătura comună celor două categorii e această sentimentalitate democratică şi umanitară, care la cei de-ai doilea se întruneşte perfect cu cel mai sălbatec egoism şi care-i asvârle orbeşte în cele mai absurde aventuri politice şi sociale !..."

S'ar părea, judecând după virulenţa acestei diatribe împotriva spiritului democratic şi umanitarist, că d. Louis Bertrand este ceea ce unii francezi numesc astăzi, cu dispreţ şi oroare, un „fachiste". Ar fi inexact. Să nu se uite că Franţa este încă ţara, poate singura din Europa, unde te mai poţi sustrage tendinţei centrifuge către extremele stângei sau ale dreptei, care face aproape cu neputinţă de respirat atmosfera politică de pe continent.

Pentru completarea portretului moral al autorului voi adăoga şi anticlericalismul lui, trăsătură care se întâlneşte adeseori la francezii catolici, unită cu un foarte puternic sentiment religios cum voi arăta îndată. Denunţând primejdia internaţionalismului pe care-l compară cu nişte „Puteri ale Întunericului", iar venirea lor cu aceea a Antechristului, d. Louis Bertrand, scrie : „Dacă ele ar ajunge să distrugă conştiinţa religioasă, să suprime pe Dumnezeu din omenire, aşa cum pretind, lumea ar ajunge un infern de mizerie, de sălbăticie, de cruzime şi de abrutizare. Dacă eu cruţ vieaţa banditului care vrea să mă ucidă, să mă izgonească din ţarina mea sau să-mi ardă casa e pentrucă respect în el un membru al Christosului meu, pentrucă e fratele meu întru Domnul. Umanitatea este în sine un lucru hidos. Nu pot să respect o fiinţă pentru singurul motiv că face parte din umanitate. Odată ce-l scoţi pe Dumnezeu, legătura socială se rupe".

Trebuesc citite apoi splendidele şi pasionatele pagini închinate Spaniei, acelei Spanii din vremea când încă nu era „contaminată de toate dementele democratice", şi îndrăgită „pentru atitudinea ei refractară grosolanei civilizaţii mecanice şi moderne a evului nostru, încăpăţânarea ei de a spune nu, de a se zidi în credinţa şi tradiţiile ei, de a se zăvorî cu străşnicie împotriva tuturor molimelor franceze şi europene". Se va înţelege atunci că nu din strîmta mentalitate a unui spirit retrograd isvorăşte această condamnare a barbarei civilizaţii moderne, ci dintr'un cult al artei, al lucrului frumos care-i „o veşnică bucurie", cum sună celebrul vers al lui Keats. E un mesagiu preţios, a cărui valoare unică se luminează deplin prin caracterul definitiv şi întrucâtva postum al acestor pagini pe care autorul lor le-ar vrea socotite ca nişte „memorii de dincolo de mormânt".

MIHAI NICULESCU

Sofonisba Anguisciola

(*Urmare din pag. 5-a*)

rochie neagră, având în jurul gâtului o dantelă dăruită de Regina Elisabeta, şi în mâna stângă enormul diamant de la Regele Filip. Sofonisba sta singură.

— Cine e ? întrebă ea, la auzul unor paşi ce nu-i cunoştea.

— Eu, Van Dyck.

S'a apropiat şi cum Sofonisba făcu gestul să-i pipăie obrazul şi buclele castanii, înţelese tânărul artist că bătrâna lui prietenă orbise.

Şi iată că s'a petrecut ceva cu totul neaşteptat. Această feme oarbă, care purta în ea o experienţă picturală de 72 de ani, a izbutit să dea cea mai fericită îndrumare artei lui Van Dyck.

Nu uitase Sofonisba că în lucrările ce Van Dyck îi arătase la Palermo, formele erau viguros prezentate, că aveau uneori o masivitate forţată, că figurile erau cam îndesate şi culoarea pielei cam prea galben-aurie, şi zile dearândul, în tihnitul atelier din Genova, încetul cu încetul, ea l-a vindecat pe Van Dyck de toate tendinţele lui supărătoare.

L-a recomandat lui Filibert de Savoia, principelui Carignan, principelui Balli, marchizului Brignole-Sale şi marchizului Durazzo. Tutulor, Van Dyck le-a făcut portretul şi toate aceste portrete, departe de a reaminti pe Rubens, reamintesc acum operele Sofonisbei Anguisciola : capetele sunt văzute cu mai multă simplicitate, în tonuri scăzute şi fără contraste, şi în expresii de linişte; tonurile galben-roşietice se convertesc în tonuri neutre, mai solide şi mai puţin transparente; draperiile redate în ton închis, aproape negru, pentru a rezerva maximul de strălucire obrazului şi mâinilor, e tot un principiu de-al Sofonisbei.

In toate manualele de istorie a artelor, criticii subliniază această bruscă schimbare de viziune picturală în opera lui Van Dyck, fără ca vreunul să menţioneze că schimbarea s'a făcut în atelierul unei femei oarbe şi numai în urma sfaturilor ei.

Şi de n'ar fi fost scrisoarea trimisă chiar de Van Dyck prietenilor, nici eu n'aş fi ştiut azi să spun că : „a învăţat mai mult de la această femee oarbă, decât de la **maeştrii lui cari văd bine**".

Van Dyck a rămas în atelierul Sofonisbei câteva luni, aproape un an. Pe la sfârşitul verei anului 1626, pleacă în Franţa, cu vaporul, plin de bani, de glorie şi de nădejde în viitor.

Ea, Sofonisba, nu mai nădăjdueşte nimic, decât o linişte bine meritată. Bătrână, singură şi oarbă, a supravieţuit unei epoci istorice de mult încheiată, a supravieţuit nu numai protectorilor şi familiei, dar chiar şi elevilor .

Avea acum 91 de ani.

De ce a cerut să fie dusă la Palermo, îndată după plecarea lui Van Dyck ? A fost poate mai fericită în prima ei căsătorie cu blândul Fabrizius de Moncado ?

Acolo a murit şi acolo a cerut să fie îngropată.

Nu există muzeu în Europa să nu aibă cel puţin o operă de Sofonisba Anguisciola. In majoritate, portrete, şi mai ales ale ei. O poţi urmări de la 16 ani, mai la toate vârstele, mereu aceeaşi fiinţă gravă şi serioasă.

Bătrână, nu s'a pictat niciodată. Bătrână nu se vede decât în albumul lui Van Dyck.

A pictat şi compoziţii, dar nici una din compoziţiile ei nu a fost la înălţimea portretelor ce a executat şi cari timp de 200 de ani, au fost confundate cu lucrările lui Tiţian.

Acum câţiva ani abia, la muzeul Doria din Roma, unul din portretele atribuite lui Tiţian a fost spălat şi sub ramă a apărut iscălitura Sofonisbei Anguisciola. Mai e nevoie de alt elogiu pentru opera ei?

Operele ei există, scrisorile protectorilor ei deasemenea, cum până eri existau la Arhivele din Madrid, toate notiţele cancelarului, unde însemnase darurile regeşti primite de Sofonisba. Dar niciuna din locuinţele ei, nu le-am mai putut descoperi. N'am aflat la Cremona, care din acele masive clădiri de piatră a fost numită acum 400 de ani **„Templul tuturor virtuţilor şi al artei"**.

N'am aflat nimic de ea la Palermo, şi nici măcar o pictură n'am găsit în imensul Palazzo Reale, unde trăise cumnatul ei ca vice-rege al Siciliei ; şi nimic n'am găsit la biserica Santa Trinita unde sunt îngropaţi membrii familiei de Moncado. Nimeni n'a putut să-mi spue dacă sub piatra lui Fabrizius a fost şi ea coborîtă ; iar în vechiul cimitir public, n'am aflat nimic.

Mai rămăsese Genova. Acolo a avut o Academie, acolo a cunoscut o lume ilustră, acolo a dat lecţii lui Van Dyck, acolo a stat până în anul morţii ei.

Palatele ce frecventa au rămas în picioare. Saloanele în cari Van Dyck intra cu recomandaţiile Sofonisbei sunt azi muzee.

Ce bucurie să poţi rătăci pe drumuri neschimbate de secole, să priveşti o casă în care ştii că a umblat şi Sofonisba, să citeşti în ghiduri numele prietenilor ei : marchizul Durazzo, Brignole-Sale, principele Carignan !

Casa marchizului de Brignole e azi muzeu şi fiindcă faţada e în marmoră roză i se zice Palazzo Rosso ; am urcat cele 140 trepte de piatră, aproape cu reculegere. Oricum, încercam o senzaţie neştiută până atunci, să calc pe urmele Sofonisbei Anguisciola, eu, care cu câţiva ani în urmă, abia începusem să întrezăresc vag, câteva etape din viaţa ei.

Mă gândeam — aveam timp, dealungul celor 140 trepte, — cu ce uşurinţă trebue să le fi urcat Van Dyck, câteva sute de ani înainte şi cu câtă greutate le va fi urcat ea, Sofonisba, în ultimii ani, seară de seară, nelipsită de la nici o sindrofie.

Nici o pictură de-a Sofonisbei, în nici una din încăperi, dar în cea mai frumoasă, sunt două imense pânze de Van Dyck : Marchizul, călare pe un cal alb, şi Paolina Brignole Sale, în picioare, în costum de mare gală, pe fond închis, cu obrazul şi mâinile în lumină.

Sfaturile Sofonisbei sunt aci, pe pereţi. Dar ea, nicăeri.

Am scoborât dezamăgită scara Palatului din care Sofonisba n'a lipsit nici o zi. Am intrat în altă casă ce frecventa cu asiduitate : Palatul Durazzo. Aci, alte două pânze de Van Dyck : un Tobia şi micul copil al marchizului Durazzo.

In Palatul Comunal, nimic, în biserici, nimic.

Ce n'aş da să aflu acum care din aceste pitoreşti case de piatră au adăpostit cândva pe pictoriţa Regelui Filip al II-lea ? Unde a fost Academia? Care din aceste uşi cu grele zăvoare, deschidea Van Dyck zilnic, să culeagă sfaturi sănătoase ?

Ingrat oraş, cu câtă patimă l-am cercetat.

Şi tocmai atunci, ridicând ochii, citesc pe o mică străduţă ce scobora spre port: Via Lomellini.

Strada Sofonisbei? Ea, aci, în Genova s'a numit **Sofonisba Lomellini,** şi poate cetăţenii, numai sub acest nume o recunosc. Dar nu. Via Lomellini este în amintirea lui Nicolo Lomellini, în al cărui palat se află azi instalată primăria.

M'am dus în port. Pe plaja pe care se ridică un prea frumos monument Soldatului Necunoscut, mă opresc.

Imi închipui că aci, în calitate de soţie de marinar, va fi venit Sofonisba să scruteze orizontul. Imi place să cred că aci cunoştea bucuria de a desluşi ca cea dintâi, galera ce se ivea în larg, comandată de Horaţiu.

Poate că, cu mult înainte contempla infinitul, aşa cum fac eu acum.

Ce poate fi schimbat de atunci până azi în imensitatea albastră, afară doar de forma vapoarelor şi a bărcilor ?

Corăbiile de atunci nu făceau fum. Sirenele nu te împiedecau să asculţi freamătul închis al valurilor. Dar bazinul portului, abia ceva mai îngust, era acelaş, apa la fel de verde, şi mii de ani, şi în vecii vecilor, tot aşa se va fi rostogolit şi se va rostogoli, val după val.

OLGA GRECEANU

UMBRE PE LUT

De m'ar primi azi plantele în rădăcini,
m'aş înveli în vremea lor curată,
ca ploile — prin pajişti fără spini —
să mă răsară'n noaptea mea surată.

Şi vulpile gălbui să doarmă 'n umbra mea ;
pândarii să-mi arunce 'n muguri stele,
să le înfloresc veninul prăfuit în cea
mai verde noapte stinsă în castele.

Păunii dimineţilor — în grâne
să şteargă brumele 'noptărilor adânci,
să pot porni prin plaur şi cu zâne
spre apele, în care să mă sting pe brânci.

Şi vuetul vieţii să sfinţească
închiderea în scuturi şi pădure,
ca din nămolul veşted, slut, să crească
iar azur, — şi alte înfruntări să 'ndure.

GEORGE DRUMUR

rol decât să le joace după necesităţi, atunci cânele meu va trebui să vadă lumea cu ochi de şobolan şi ca atare, să se adapteze în întregime acestor noi condiţiuni de viaţă. Ipoteză plină de perspective! Dar trebue să recunosc că mintea nebună a lui Igor conducea, de la mii kilometri distanţă, mintea mea de om sănătos. In cursul operaţiei mă găseam într'o dispoziţiune tehnică minunată. Artist şi prestidigitator! Imi admiram singur abilitatea cu care suturam cap la cap organele cele mai fine ale organismului, artere cât bătul de chibrit şi nervi ca acele de cusut, şi în acelaş timp gustam, din respiraţiile reţinute ale asistenţilor, succesul efectului, când deodată..., un ţipăt înfiorător despică parcă în două întreg institutul.

— Ţipătul manechinului..., strigai eu şi aruncând totul la pământ mă repezii la uşă.

Dar uşa era zăvorită.

— Spargeţi..., poruncii.

Frenezia molipsi întreg personalul

— Repede, repede...

Prin uşa spartă ca de răufăcători, ne repezirăm cu toţii pe coridor. Aci, altă uşă baricadată.

— Repede..., mai repede... N'auziţi horcăitul manechinului?...

Nu înţelegeau nimic din cuvintele

MANECHINUL LUI IGOR

(Urmare din pag. 3-a)

mele, dar toţi îşi dădeau seama că ceva extraordinar se petrece în institut.

Ajunserăm la laboratorul Tatianei Aci, cum era de aşteptat, uşa tot baricadată. Dintr'o opintire generală ea se prăbuşi şi înaintea noastră se înfăţişă groaznicul spectacol. Tatiana zăcea la pământ. Obrazul stâng îi rădea, ca la cei loviţi de dambla, şi în cap, amândouă orbitele fuseseră golite de conţinut.

*

Cele mai fantastice şi totdeodată mai copilăreşti interpretări au fost date de justiţie şi de medicii experţi acestei crime. Tehnica ucigătoare o cunoşteam însă numai eu, mai ales după ce s'a găsit, subt masa ei de lucru, ciocanul curb. Dar m'am ferit să divulg ceva. Şi mărturisesc cinstit: din laşitate. Mi-a fost frică de răzbunarea lui Igor. Puterea acestui ins sinistru se difuza pe rază de mii de kilometri. Dar această reţinere forţată m'a turburat adânc; devenisem nervos, iritabil, tresăream de frica celor două lumini scăpărate în întuneric, fugeam de lume..., într'un cuvânt îmi pierdusem orice plăcere de viaţă. Mai ales din ziua în care am citit în ziare şi numele lui Semenoff printre cei condamnaţi la moarte, la Moscova, cu ocazia unui proces politic. Prin urmare, din cei patru invitaţi la masă de Igor, doi fuseseră ucişi, al treilea eram eu, al patrulea, Igor. Care la rând?... Acest gând, instalat ca un parazit în sufletul meu, îmi sugea toată vlaga. Decăzusem de tot, nu mai luam seama la nimic, devenisem apatic, lăsat în voia soartei. Mă vedeam slăbit, ofilit, mergând împleticit cu capul adus din grumaz. Ca manechinul lui Igor..

Intr'o zi, în laborator, am găsit un pachet. Nu m'a interesat nici cine l-a adus, nici de unde venea. Era un pachet ca acel cu mostre medicale. L-am desfăcut cu indiferenţă. Înăuntru, în ambalaj, o cutie de lemn. Mă aşteptam să văd şi reclama obişnuită, când ridicând capacul, am simţit că mă smuncesc din tot trupul. Mai era viaţă în mine de puteam să mă sperii în halul acesta. Patru ochi, doi câte doi fixaţi pe un suport, mă priveau..., şi de fiecare suport se găsea prinsă fotografia respectivă. Doi erau ochii lui Semenoff cu fotografia ei, a Tatianei, şi ceilalţi doi, ochii Tatianei — aci am crezut că mă prăbuşesc la pământ — cu fotografia chipului meu.

*

Atunci a început groaza. Nu puteam uita că omul acesta îşi omorâse amanta ca să surprindă în ochii ei, corpul delict al necredinţei.

VICTOR PAPILIAN

Cum să mai sper îndurare, când proba lui garantată de un adevărat măcel ştiinţific mă arăta ca pe principalul vinovat?... De aceea fusesem redus la rolul de manechin, pentruca într'o zi, fără să ştiu de unde, să mă isbească drept în frunte ciocanul şi să-mi aud singur ţipătul, mai omenesc decât cel al femeii în facere. Şi totuşi ceva în adâncul sufletului nu voia să moară, încerca să mai lupte. Imi era groază de oameni, îmi era groază de umbră, îmi era groază de vise, şi mai ales îmi era groază de mine însumi ca manechin. Pe mine trebuia să mă feresc în primul rând de mine. Atunci, cu desperarea înnecaţilor, care se atârnă de un fir de paiu, am recurs la mijlocul acesta pueril, la o transfigurare: mi-am lăsat barbă şi mustăţi, mi-am pus ochelari negri şi mi-am coborît părul până pe sprâncene. Ca să nu mai fiu manechin. Şi m'am ascuns la o mânăstire părăsită din Mehedinţi. Dar după trei luni a trebuit să mă întorc. Mă chemau elevii, mă obligau cursurile. Sufletul meu era însă mai sleit ca acel al manechinului lui Igor. Cum să mai sper când, din clipă în clipă, mă aştepta lovitura de graţie a ciocanului ?...

Există totuşi o îndurare a soartei, altcum n'aş putea să-mi explic pentru ce împrejurări fără nicio însemnătate au putut căpăta sens hotărîtor şi să conveargă toate către acelaş ţel al salvării sale.

Deci într'o zi, întâmplător, mi-am aruncat ochii pe un ziar. Se poate ceva mai banal?... Şi totuşi câte momente favorabile în acest fapt divers!.. Ziarul să fie uitat pe masa mea de lucru printre revistele şi cărţile de ştiinţă, să fie deschis la pagina cu evenimentele din Rusia, ochii mei să cadă tocmai asupra telegramelor venite de acolo şi mai mult de cât atât..., mintea mea să vrea şi să prindă înţelesul celor citite. Asta se chiamă, fără îndoială, îndurarea soartei!... Căci, între numele celor condamnaţi la moarte pentru fascism şi trotzkism, era şi numele blestemat al lui Igor Iarotzki Voroniuc.

Şi imediat am arucat ochelarii cei întunecaţi şi m'am dus la bărbier.

*

Devenisem omul cel mai fericit din lume, întinerisem fără îndoială prin sporul de viaţă comprimat atâta timp de frică. Cătam societatea oamenilor, mergeam regulat la club, făceam nebunii permise numai tinerilor, petrecând cu lăutari, încercând norocul la jocul de cărţi şi, în exuberanţa mea, uitasem că am fost iubit de o femeie frumoasă ca Tatiana. Şi în ziua de 2 August, tocmai la doi ani dela congresul de anatomie din Moscova, înadins ca să provoc soarta, am organizat o petrecere monstră la mine acasă. Şi când veselia era în toiu, mi s'a adus un pachet la fel de misterios trimis, la fel de frumos ambalat ca şi cel găsit cândva în laborator. Am înţeles numai decât. Era ultima răsbunare a lui Igor. Dar nu m'am mai temut, căci el devenise la rândul lui manechin. Imediat am strâns toţi oaspeţii şi arătându-le pachetul le-am spus următoarele:

— Prieteni, în acest pachet se află ultimul gând al unui ins, care a urât mii de oameni şi a iubit numai o singură fiinţă. Vă voi face dovada imediat dacă ura sau iubirea precumpăneşte în viaţă. Părerea mea de om sceptic e că ura e mai puternică decât iubirea. Dacă e adevărat atunci vom găsi doi ochi şi o fotografie a lor, arătând două străfulgerări în zig-zag şi schima unui râs de paralitic.

— Deschide... Lasă discursurile..., făcură nerăbdători oaspeţii.

Atunci, ca să le excit curiozitatea şi să le prelungesc emoţia, am desfăcut pe îndelete şi cu mare băgare de seamă pachetul.

In cutie se găseau într'adevăr ochii lui Igor, dar pe suport niciun semn de ură, ci numai fotografia — aşa cum o cunoscusem la Moscova — a Tatianei Alexandrovna.

VICTOR PAPILIAN

LA MARGINEA TEATRULUI

Măscărici : „CLAPONUL"

Era o vreme când, obosit de necazul zilei, cetăţeanul se îndrepta seara spre teatrele mai mărunte sau de cartier; pentru a-şi îneca ofurile în cascadele de râs provocate de replici şi situaţii hazoase din comediile aşa zise bulevardiere.

„Naţionalul" reprezenta pe atunci piese menite să facă educaţia artistică a publicului : repertoriu clasic şi piese româneşti consistente.

La un moment dat, s'au găsit însă oameni, dintre cei cu roluri înalte, cari au crezut că e bine ca „Naţionalul" să coboare din înălţimi albastre la nivelul, nu al gustului publicului — pentrucă, totuşi, există şi un public cu gusturi alese — ci la nivelul spectacolelor bulevardiere.

Prima noastră scenă a făcut reţete impresionante.

A câştigat autorul, a câştigat teatrul. Dar ce a câştiga publicul şi, mai ales ce a câştigat arta dramatică?

Teatrele de cartier, în faţa acestei concurenţe, oarecum neloaială, au fost nevoite să facă un pas înainte — adică mai jos — recurgând la piese de mahala, în care abundă trivialităţile.

Un asemenea spectacol este „Claponul", jucat pe scena grădinii Măscărici (dela măscări).

Călcând pe urmele marilor săi înaintaşi Tudorică, Sică et. Co., d. Lăzărescu, care e de două ori Romeo (numele d-sale în piesă este Romeo Petrescu) şi de două ori artist (scriitor şi actor) a localizat în mahalaua bucureşteană o piesă de Hennequin şi Weber.

Domnul Romeo Lăzărescu-Petrescu este un actor cu resurse şi regretăm că nu-l putem vedea într'o comedie... serioasă.

Alături de Lizica, Anica, Cireşica şi Miţa (care) ca şi d. Romeo, e de două ori Miţa, adică Miţa Stoenescu în civilie şi Miţa Spânu în „Claponul" domnul Romeo a căzut, fatal, în trivialităţi.

Domnul N. Gărdescu, în Jenică Balaban zis Cartofiţă a făcut tot ce i-a stat în putinţă spre şarjarea deplină a unui rol da farsă. Poate tocmai deaceea Coana Miţa îl mângâia toată vremea zicându-i Cartoafă nenorocită.

Conu Petrache Spânu, fost membru în Biroul Populaţiei a căpătat viaţă prin bunăvoinţa d-lui Victor Negoiţă. Un Şmil Pinkerton în ton a fost Milică Milian.

Coana Miţa Stoenescu a întruchipat cu brio tipul mahalagioaicei doritoare de nepoţi şi care nu iartă ginerelui o eclipsă de bărbăţie, care l-a botezat cu titlul piesei.

Ninette Baston, femee generoasă şi ceva cam decoltată.., la picioare (şi bătea un vânt de ţi-era mai mare milă de ea!) a găsit în domnişoara Costa o interpretă în notă, iar d. Emil Botta al doilea ginere al familiei Baston s'a comportat aşijderea.

In general, toate lucrurile au mers bine, cu excepţia piesei.

O inovaţie pe care am apreciat-o în mod cu totul deosebit a fost aceea de a rezuma în pauze actul precedent şi încă în numai patru cuvinte, pe care le rostea sentenţios un june îmbrăcat în alb :

„Rahat cu apă rece"

Cititorul nu se va mira sau în orice caz ne va ierta, că ne-am trezit scriind în tonul „Măscăriciului".

R. ALBU

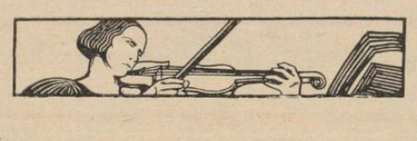

ZI CU GHINION

E vară şi cald, şi Bucureştiul arde ca un cuptor încins. De abia noaptea poţi să mai respiri puţin, iar către ziuă, pe la cinci i'aşa de plăcut că numai de drag să dormi cu geamul deschis.

Da, te aprob, să dormi cu el deschis, dar să nu fie la stradă, căci atunci, adio somn, adio răcoare matinală, adio odihnă: are el grije olteanul să strige odată aşa de frumos spanac, ouă, brânză sau ridichii de lună, încât să sari din pat ca ars, fără să vrei, ca un automat.

Te întorci pe partea cealaltă, dar asta nu înseamnă că femeia cu lapte covăsit n'o să treacă şi ea, şi n'are să ţipe şi ea băgînd capul pe geam, aşa de dulce şi graţios, încît sari în sus de parc' ai auzit: foc!

Infuriat te duci şi închizi geamul şi dacă nu ţi-a fugit somnul, te culci din nou...

Dar între timp s'a făcut şase şi o bătaie în geam, fină la început, mai insistentă apoi, te deşteaptă.

Necăjit te duci la geam să vezi ce-i. Până să ajungi să ridici transperantul, servitoarea bagă capul pe uşă:

— „Coniţă, a venit unu cu pui".

— „Să aştepte... sau : Mariţo, alege tu doi mai mari.

Servitoarea ese şi după câtva timp se întoarce.

— „Coniţă...

— „Da la uşă nu ştii să baţi? Of! grea mai eşti de cap! Ce vrei?

— „Coniţă! cere şaizeci de lei pă păreche şi parcă-s nişte vrăbiuţe.

— „Spune-i să se plimbe: mai vin ei alţii.

Te duci la bae să te bărbiereşti. După ce te-ai săpunit şi te-ai ras, vrei să te speli. Apa e închisă.

— „Fir'ar să fie ai naibii de zevzeci, că închid apa tocmai acum, când e zorul mai mare.

— „Stai dragă să-ţi dea Mariţa nitică apă. Trebue să fi luat ea pentru bucătărie. Mariţo...! Mariţo!

— „Da, coniţă.

— „Mariţo, adu o cană cu apă, că nu curge la robinet.

— „Apoi, da cine a ştiut coniţă că'nchid trăsni-i-ar să-i trăsnească. Nici pentru ceai n'am. Am şi încălzit laptele că n'am apă de ceai.

— „Bine, măi femeie, da n'a venit ăla să anunţe.

— „N'a fost! zău că n'a fost coniţă!... să-mi sară.....

— „Taci, nu te mai blestema atât şi cată de adu-i o oală de apă domnului, dela vecină.

Servitoarea pleacă.

— „Bine dragă, n'am spus eu de atâtea ori ca să punem de cu seară o cană cu apă să fie dacă se închide.

— „Lasă, dragă, aşa eşti tu nemulţumit întotdeauna, tot ce faci tu e bine, eu le fac toate prost. Dar tu nu stai toată ziua cu toantele astea acasă. Vii la două, găseşti masa gata, nu ştii ce am pătimit eu cu ele.

— Da nu ţi-am făcut nici un reproş. Am zis numai aşa; nu te mai supăra şi tu din toate cele.

Servitoarea vine cu apă.

Te speli, te duci la masă, bei cafeaua cu lapte şi apoi când să pleci, te uiţi la ceas: şapte şi jumătate. Până la minister faci două zeci şi cinci de minute.

Pleci tacticos, ajungi la tramvai şi aştepţi — şi aştepţi, îţi faci socoteala că e opt fără un sfert. Uite-l! A venit. E încărcat până la refuz şi totuşi te urci.

Nu pleci bine din staţie şi se întrerupe curentul. Vrei nu vrei, faci o haltă de câteva minute. Vatmanul înjură, taxatorul înjură, sergentul înjură, publicul înjură, fiecare pe cine poate, toate având o cauză unică: mersul prost al tramvaelor.

In fine, după ce trece timp cât să fumezi o ţigară, tramvaiul pleacă vijelios spre destinaţie.

Graba strică treaba şi la o curbă, căruţa din faţă sboară cu roata ruptă.

Enervat te dai jos să vezi ce e.

Înţelegi că este rost să aştepţi şi o ei pe jos.

Ce mare lucru, două staţii. Păcat că n'ai umbră.

Totuşi o porneşti voinicește. După o staţie, tramvaiul te ajunge din urmă.

Ai putea să te sui, dar de necaz, îi laşi să se ducă. Când ajungi la minister, vezi ceasul nouă fără un sfert. Te uiţi la ceasul tău din buzunar; şapte şi jumătate. De emoţie-l scapi jos. Adio geam!

Dai fuga la ascensor să te sui până la etajul patru unde ai biroul, tocmai atunci pleacă.

Urci scările'n fugă şi când ajungi, gâfâind sus, te'ntâlneşti piept în piept cu şeful:

— „Bine domnule acum se vine?

— „Mi-a stat ceasul, dom'le şef.

— „Ce stat; domnule, ce ceas. A fost ministrul în inspecţie şi te-a amendat cu leafa pe o zi.

Când intri în birou, dai să deschizi dulapul, cheile nicăeri!

Mirat te uiţi în jos şi remarci..., că le-ai uitat în ceilalţi pantaloni.

Aprinzi o ţigară, placarda din perete îţi aminteşte că „Fumatul este oprit".

Şi aşa, necaz peste necaz, ghinion peste ghinion, toată ziua trebue să te uiţi la maşini când plouă, ca să nu te stropească, la toate acoperişurile în timpul iernii, ca să nu-ţi cadă vreun sloi în cap, trebuie să te uiţi în dreapta şi'n stânga, când traversezi, ca să nu te calce vre'o maşină; trebuie să te uiţi, dar la ce nu trebue să te uiţi pe străzile Bucureştilor, mai ales când ai o zi cu ghinion.

DAN VICTOR POLIHRON

Poşta redacţiei

B. C. D. — Poezia „de pe pagina contrară" scrisorii dumitale nu se poate publica. Nu numai, sau mai puţin, fiindcă este lipsită de unele calităţi, ci mai ales pentrucă — după cum am spus-o în numeroase rânduri — nu publicăm poezii ocazionale.

„Sburata-I" vrea să fie sburat — ai, adică ai sburat. Nu e deci pronumele personal dativ i, ci verbul auxiliar a avea, persoana doua singular dela indicativ prezent.

M'ar interesa dela dumneata un articol despre „gramatică şi poezie".

Ghe. Rădulescu. — S'a primit recomandata d-voastră de acum trei luni. Vă înşelaţi crezând că răspundem numai la protejaţi, şi abonaţi. Nu protejem pe nimeni. O lectură atentă a „Poştei" v'ar fi putut convinge. Dacă nu v'am răspuns este că — totuşi — am protejat pe cineva. Şi acela aţi fost d-voastră.

Gh. Ulesianu. — Folosiţi cam multe provincialisme şi — ciudat — neologisme. „Nenorocitul" nu poate fi publicat. Mai trimiteţi altceva. Şi nu vă mai ocupaţi, în titlu, de cititori.

Adrig. — Violciunea versului d-voastră este promiţătoare.

D. N. Stan. — „Mândrei mele" şi „Aceluiaş magistrat" se vor publica în curând. Mai aşteptăm şi alte epigrame. In ce priveşte dificultăţile genului, suntem de aceeaşi părere. Meritul vă este deci cu atât mai mare. Poate tocmai deaceea le-aţi subliniat.

Const. Cursaru. — Din „nenumăratele" d-voastră poezii aţi ales desigur la întâmplare. De astă dată soarta nu v'a favorizat în alegere.

Şi-a tremurat o geană peste vis
Suind pe trepte mari şi infinite
Acolo unde ochiul de abis
Se oglindea pe ape liniştite.

Rima şi ritmul nu sunt sigurele condiţii ale poeziei.

Nu vă lăsaţi furat de cuvântul săltăreţ. E înşelător. Dovadă sunt „treptele mari şi infinite". E o împărechere de cuvinte pe care — sunt sigur — n'aţi fi făcut-o în proză.

„Mereanu". — Pastelul d-voastră nu se poate publica. E prea „după carte". Pentru altceva vă stăm cu plăcere la dispoziţie.

Dinu Voinescu. —
Cine ştie ? Poate
Versurile d-voastră vor fi publicate.
Dac'acele versuri vor fi... poezie
Poate... cine ştie ?

Stejărel. — Aveţi un vast *material poetic.* Pe când poezia ?

Pseudonimul diminutival vă califică producţia poetică. Când veţi putea semna Stejar mai trimiteţi.

A. S. Relu. — Ne-aţi fi de mare folos trimiţându-ne studii asupra folclorului oltean şi versuri culese de d-voastră, bine înţeles dintre acelea care nu se află în G. Dem. Teodorescu, Bibicescu, Iarnik Bârseanu, etc.

Paghena. — *„Requem"*-ul dumneavoastră e o încercare onorabilă. Consideraţi-o ca atare.

Cezar Liviu. — „Cei dintâi fiori" e un foarte bun început. Mai trimiteţi.

Ionel Giurca. — Aţi fost prudent netrimiţând „volume întregi", ci numai trei poezii. Să nu credeţi în adevărul absolut al zicalei nemţeşti care pretinde că toate lucrurile bune sunt trei.

Mircea Delavalea. — Nu vă iau *la vale* pentru poeziile trimise. Vă amintesc numai o vorbă românească înţeleaptă: greu *la deal* cu boii mici.

r. st.

O viziune românească a lumii

Esseul d-lui Ovidiu Papadima din acest număr, — ca şi altele ale d-sale cărora le-am dat rând în paginile trecute ale revistei noastre, — e un capitol dintr'o vastă încercare de a interpreta sufletul românesc cu ajutorul folklorului.

Incepută în 1936 prin esseul „O viziune românească a lumii" apărut în revista „Gând Românesc", cartea a cristalizat încet până acuma, când aflăm că îşi aşteaptă, împlinită, editorul.

Meşterită în tăcere, ea a fost totuşi prezentată în viaţa noastră literară din ultimii doi ani, prin fragmentele din ea apărute în „Universul literar", „Familia", „Gând Românesc" şi „Gândirea".

Cartea promite revelarea unei viziuni de o surprinzătoare înălţime spirituală şi de o adâncă organicitate de viaţă. Viziunea aceasta e mărturisită de folklor şi orientează şi azi, clipă de clipă, viaţa satului nostru, — trimiţând puternice ecouri în literatura noastră cultă.

Rămâne să vedem dacă această promisiune va fi împlinită la apariţia cărţii.

Călăraşi-oraşul Bărăganului

cu pensionari, fete frumoase şi amintiri

de DAN BĂLTEANU

De câte ori am avut prilejul să cobor în gara acestui oraş, gară obişnuită prevăzută cu plopi, ederă, bănci şi „cheferişti", am încercat oarecare sfială. Oraşul acesta întotdeauna m'a privit ca pe un duşman, încruntat. Chiar atunci când, în dosul gării, birjarul improvizat, cu bici rudimentar, cai costelivi şi birjă veche, mă poftea, după ceremonialul obişnuit, în caleaşca lui,

Vedere spre Dunăre

vedeam caii ciulindu-şi urechile şi auzeam birja scârţâind din toate încheeturile, parcă spunând :

— Asta-i ăla !!...

Şi până la destinaţie, pe str. Cantacuzino, alegea par'că într'adins toate gropile şi toate pietrele.

Totuş Călăraşul mi-a plăcut. Mi-a plăcut fiindcă nu mi-a ascuns nimic; s'a lăsat cunoscut de mine până în cele mai mici amănunţimi, făcându-mă să-l iubesc, cu toată pornirea lui contra mea. Căci oraşul acesta deşi mic, este totuş mare prin voioşia lui tânără mereu şi mereu nouă. Şi place tocmai prin această caracteristică, dincolo de orice abţinere personală şi de orice socoteală măruntă.

DE MANA CU AMINTIREA PRIN TRECUTUL LUI

Călăraşul este azi un oraş frumos, care păstrează, ca orice oraş de provincie, pecetea patriarhală a altor vremuri. In vâltoarea lui svăcnindă, lumea bloc-hous-urilor n'a avut încă ce căuta. Fiecare casă e simplă, are grădiniţă, pomi şi cişmea.

Existenţa lui ca oraş nu e prea veche; deabia şi-a serbat în 1933, centenarul. Dar ca fiinţă, începuturile sale se ascund în negurile istoriei. Numele lui vechi, care s'a menţinut până în 1852, când Barbu Ştirbey i-a dat numele de *Ştirbei*, a fost *Lichireşti*. Lichireştenii sunt menţionaţi în documente de pe la 1602, când sub conducerea lui *Dragu Postelnicu* dela Slătioara, au luptat contra Tătarilor la Teiuşani şi Gura Telejenului. Apoi Constantin Brâncoveanu înfiinţează aici un pâlc de *călăraşi ştafetari*, de unde avea să-şi ia numele mai târziu, aşezarea.

Deasemeni, oraşul a avut multe de suferit. A îndurat aproape 60 de ani de ocupaţie rusească, a fost crunt bântuit de *ciumă* şi *holeră*. In 1829, după pacea dela Adrianopol a fost scos de sub stăpânirea otomană trecând, după cum am spus, sub stăpânirea rusească. Şi pentrucă interesele lor au dictat aşa, în 1833, Ruşii mută capitala Ialomiţei dela Urziceni la Călăraşi, cu opisul Nr. 73 din 11 Aprilie, unde a rămas până azi. Tot în acest an se înfiinţează întâiul consiliu comunal compus din : comerciantul Răducan Causescu, logofătul Tănase Patentarul, polcovnicul Grigorie Popescu, chir Dumitru Stoica şi Pană Băcanul.

Până în 1849, toate consiliile comunale fac tot felul de sforţări pentru eliberarea oraşului, căci oraşul era aservit spitalului Colţea. In 1852 toate strădaniile puse în slujba acestui ţel, sunt încununate de isbândă, căci Barbu Ştirbey, adevăratul ctitor al oraşului, a iscălit şi cetit personal opisul de eliberarea oraşului.

De-atunci oraşul a început să se desvolte şi ajutat şi de faptul că se află pe malul Borcii, a reuşit să capteze întreaga viaţă economică a Bărăganului. Astăzi el este grânarul Bărăganului.

Insă, cu toate că s'a bucurat de sprijinul câtorva oameni înţelegători, oraşul n'a prea evoluat în măsura în care ar fi trebuit. Au venit oameni cu dragoste de muncă, cu entusiasm, dar oraşul n'a înţeles strădania lor. Elanurile generoase şi dorul de mai bine, au fost regulat înfrânte de o încăpăţânare proverbială a Călăraşului. Oricine a încercat să se ridice deasupra lui cu planuri măreţe, n'a putut rezista. S'a prăbuşit. Indolenţa de stepă a ucis orice avânt... Călăraşul nu admite inovaţii decât în măsura în care aceste inovaţii îi sunt pe plac şi numai după ce a fost convins de aceasta, cu luptă şi sacrificii...

ORAŞ DE PROVINCIE, CU PARCURI, MUZICA MILITARA ŞI „PRINCIPALA"

Călăraşul este prin excelenţă, un oraş provincial. Se bucură de toate calităţile ca să se numească astfel; are două grădini publice: aşa zisul *parc*, aşezat pe malul Borcii, în imediata apropiere a portului, ca şi grădina *Palatului*, numită astfel fiindcă în mijlocul ei se află situat palatul tribunalului de Ialomiţa, una din ele mai frumoase clădiri ale oraşului. Este o grădină aranjată după toate cerinţele esteticei moderne, cu alei semănate cu pietriş, cu boschete tainice, cu lampioane moderne.

Totuş parcul se bucură de mai multă trecere. Aici se joacă popice, tennis, se bea bere gulerată şi se consumă *mici;* tot aici, Joia şi Duminica, cântă muzica regimentului 23 inf. In aceste zile, afluenţa în parc este considerabilă. Atunci toată lumea este egală. Pe alele lui cu pietriş fin se plimbă, cot la cot, bogatul cu săracul, unii consumând bomboane sau fumând ţigări de la „1 leu în sus", alţii luptând cu *naţionalele* şi cu seminţele prăjite. A !! parcul este un mare debuşeu al seminţelor prăjite !! Dacă ai doi lei, ţi-ai umplut buzunarele doldora şi trei ore să tot faci pe papagalul. Această ocupaţie a intrat în sângele călărăşanului, ajungând în ceeace priveşte „rosul", la perfecţiuni pe care nu le pot egala nici cele mai complicate maşini, dacă există aşa ceva. In acest parc binecuvântat şi de Dumnezeu şi de autorităţi, se înfiripă primele idile, se sparg cele vechi, se refac altele, se pun la cale chefuri, se bârfeşte, se complotează, se râde, se fac farse. Duminca clientela parcului se măreşte prin numărul militarilor dela cele 3 regimente locale. cât şi prin al acelora veniţi din Măgureni sau Volna, două „suburbane" ale Călăraşului.

S'ar putea spune cu drept cuvânt că parcul exprimă în rezumat, viaţa de toate zilele a oraşului.

Grădina Palatului este mai dosnică. Aici nu vin decât amatorii de liniştc, îndrăgostiţii aflaţi într'un anumit stadiu şi cei de prin imediata apropiere. Dar parcul reprezintă *nodul vital* al oraşului, căci se află în vecinătate imediată cu „Principala" aşa cum e botezată mai pe scurt, strada Ştirbei Vodă. E o stradă nu prea largă, cu trotoare înguste, aproximativ pavată, pe care se înşiră, de-o parte şi de alta, câteva magazine cu vitrine simandicoase, primăria, o cofetărie sau două, cafenele, tutungerii, două librării, etc.

Călărăşeanul care se respectă, de îndată ce soarele lunecă spre asfinţit, îşi face apariţia. Până atunci a stat sau la strand, pe malul celălalt al Borcii, sau vârît în bârlog cetind, jucând table sau făcând altceva. Şi nu iese pe Principală ca să vadă ceva nou, căci pe Principală nimic nu se schimbă de la an la altul ci fiindcă acesta a devenit un obiceiu, un instinst, moştenit din tată în fiu.

Aici elegantele oraşului îşi arată pentru întâia oară toaletele, socrii ginerii ori nurorile, ofiţerii siluetele şi uniformele. Streinii de localitate tot aici sunt aduşi de către rude sau prieteni. Devii o persoană aproape oficială, dacă primeşti botezul acestei simandicoase străzi. Altminteri rişti să rămâi un ilustru necunoscut.

Pe „Principală" nu se prea ţine seamă de etichetă. Nu-i nimic dacă cineva, din greşeală, te-a călcat pe bătătură ; îl blestemi dacă vrei, în gând, dar eşti obligat (aşa cere protocolul!) ca atunci când ţi se spune mieros „pardon ?", să-i răspunzi, cu surâsul cocoţat la acelaş potenţial : „nu-i nimic!". Dacă nu ţi se spune nimic, îl poţi privi ca să-l ţii minte şi să-i faci la fel, căci e cu neputinţă să nu te ciocneşti cu el măcar odată, până când strada începe să se deşerte de lume.

Mai eşti nevoit să fii gata în orice moment să răspunzi la saluturi, sau să saluţi în dreapta şi în stânga ; altfel n'ai ce căuta acolo. Deaceea călărăşeanul, din spirit practic, mai ales tineretul — clientela de toate zilele a „Principalei" — nu prea poartă pălărie, căci ar însemna să şi-o distrugă în cel mult două săptămâni.

Plimbarea cere apoi anumite condiţiuni : aşa — de pildă — nu ai voie să depăşeşti bordura trotuarului. Cum ai călcat alături, sau te clopoţeşte nervos vreun birjar, sau auzi strigând cât îl ţin puterile :

— Hăp ! Hăăp !

Ori :

— Hei ! Domnu'! Domnu'!...

Şi are dreptate omul care ţipă: caldarîmul străzii e doar imperiul birjarilor. Altminteri rişti să afli câte gloabe putere are trăsura respectivă.

Nu ai dreptul să te opreşti la vitrine, căci încurci circulaţia. Călărăşeanul n'are de ce s'o facă, fiindcă vitrinele se schimbă odată cu văruitul caselor : la Paşti şi la Crăciun. Mi-aduc aminte că odată am intrat într'un conflict destul de serios cu un domn căpitan, fiindcă îndrăsnisem să mă opresc în faţa vitrinei librăriei Cartea Românească, al cărei proprietar, d. Ştefan Gheorghiu, îmi dăduse gustul cetitului încă din primele clase de gimnaziu, pe când se afla cu librăria la Feteşti. Mă oprisem mai mult împins de evocarea acelor vremuri, când săptămânal, luam câte 3—4 cărţi de Jules Verne pe datorie, căci punga mea era săracă pe acele vremuri. D. Gheorghiu mi-a fost un prieten mai mare, bun sfătiutor în alegerea cărţilor. Mi-a desvoltat şi rafinat gustul de cetit, fapt pentru care-i mulţumesc azi. Poate că încă îşi mai aminteşte de copilul acela firav, care venea mai în fiecare zi la librărie şi-i scotocea rafturile...

După ce a trecut ora plimbării care e aceeaş cu ora mesi, călărăşenii, unii făcând popas pe la poarta vreunei fete frumoase, pornesc spre case. Apoi apar, după o oră, o oră şi jumătate, în parc... Dela ora 9 seara în sus, străduţa care coboară de pe Principală în parc, geme de plimbăreţi. Târziu de tot, când ceasul dela Palat bate miezul nopţii şi când muzica şi-a împachetat toate instrumentele, atunci forfota parcului se destramă înspre toate colţurile, stăruind până când tăcerea se aşterne, stăpână deplină, pe viaţa adormită a oraşului...

ZILELE ŞI NOPŢILE ORAŞULUI

Deşi oraş de provincie, capitală a unui judeţ „eminamente agricol", cu arşiţi celebre şi cu câmpuri întinse, Călăraşul este un oraş plin de viaţă. Exuberanţa tinerească dă un colorit viu oraşului, făcând din el un oraş clocotitor, mediteranian. Băieţii Călăraşului sunt primitori, sburdalnici, gata de glumă în orice clipă. Deobiceiu ei formează grupuri, grupuri care sunt trup şi suflet şi care, din când în când „montează" câte un chef de se duce pomina; nu se sfiesc de a face câte odată chiar şi scandaluri. Cu fetele oraşului nu prea o duc bine, căci fetele, frumoase şi inteligente preferă băieţii streini. Şi în fiecare an, regimentele aduc destui teterişti streini de localitate, care intră în graţiile duduilor călărăşence. Să te ferească Dumnezeu însă să comiţi imprudenţa unei îndrăgostiri: Călăraşul nu iartă asemenea imprudenţe şi te pomeneşti la un moment dat cu întreaga ta viaţă sugrumată în copcile acestei pacoste ! (Nu credeţi că... e vorba aci de... muscă pe căciulă !) Totuş timpul trece şi dacă nu vindecă, atunci imprudentul pleacă din oraş sau rămâne acolo, căsătorit.

Oraşul e stăpânit în întregime însă de militari. Posedă trei regimente şi când ofiţerii chipeşi, raşi proaspeţi şi cu uniforme strălucitoare ies pe Princi-

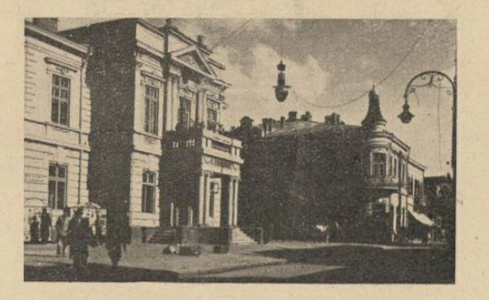

Primăria

pală sau în parc, prezenţa lor impune şi dă oraşului un colorit special. Imi închipui, că oraşul Călăraşi şi-ar pierde jumătate din fastul său, dacă ar lipsi ofiţerii. Când regimentele sunt plecate în manevră, atunci Călăraşul îşi lasă tristeţele de toamnă să se insinueze mai puternic şi mai de vreme... Dealtfel şi oraşul îi iubeşte mai mult ca pe orişice... Nu degeaba doar poartă şi numele de ...Călăraşi !!

Un alt aspect al oraşului îl formează pensionarii. Ies dimineaţa din curţi, cu paşi înceţi şi şovăelnici, mîngâindu-şi mustăţile albe, cei mai mulţi cu baston, guler tare de patru degete şi cravate negre. Sunt solemni de parcă ai crede că merg la cine ştie ce ceremonie. Unii se duc în parc, unde pe o bancă solitară îşi citesc gazeta. Alţii, mai simandicoşi şi mai bogaţi, se duc la cafenele unde discută în faţa unei cafele, care aburește aromitor. Alţii, curioşi, se duc la tribunal unde ascultă pledoarii, pronunţări de divorţuri, procese penale, pentruca apoi să le discute la prânz acasă, unde le trec drept noutăţi palpitante respectabilelor lor soţii, care le discută apoi în interminabile sfaturi de seară, pe la porţi.

Aşa — de azi pe mâine — trăieşte această generaţie de vechi călărăşeni până când suprema clipă soseşte, — totdeauna anonimi, închişi în forme de viaţă tip, pe care niciodată n'o depăşesc.

Noaptea când forfota se topeşte, oraşul se prăbuşeşte subit în apele tăcerii care aşteaptă la marginile oraşului gata să inunde, pornite spre cucerirea oraşului, din toate unghiurile împărăţiei nesfârşite a Bărăganului. Doar ici, colo mai hurducăe pe străzi câte o trăsură rătăcită, plină de întuneric sau câte vreun chefliu care se ceartă cu trotuarul. gardul sau cu cite vreun câine recalcitrant. Singur străjer neadormit peste oraşul scufundat în somn, stă doar orologiul dela Palat... Bătăile lui răsună în noapte, cadenţat şi se pierd apoi în hăul de tăceri... Doar câte-un foc de puşcă, străfund, se mai aude de departe, din baltă...

Evenimentele ce sguduie din când în când oraşul, sunt cele pricinuite de decese. Atunci oraşul fierbe, personalitatea celui dispărut e ridicată la puteri necunoscute pînă atunci, iar femeile plîng, nu pentrucă a murit cutare domn cu care n'au avut nici în clin, nici în mînecă, ci fiindcă moartea lui aminteşte că nu-i nimeni stăpîn pe pământ. Dar pe cît de uşor se precipită viaţa oraşului la astfel de evenimente, tot atît de uşor se intră şi în normal...

D. CEALÎC ŞI CENACLUL „PĂMÎNTULUI"

Cu toată aparenţa pe care ţi-o dă Călăraşul că n'ar putea avea alte preocupări în afară de cele mondene, totuş în sînul lui svîcneşte o adevărată viaţă culturală. Cele două asociaţii corale *Melodia* şi *Freamătul*, ultima înfiinţată de regretatul Popărăscu, dau concerte dese nu numai în oraş, ci şi prin judeţ, fluturînd năframa de vis şi melodie a cîntecului nostru popular.

Activitatea literară a Călăraşului însă este bine cunoscută. Lipsit de literaţi, în Călăraşi se face totuş literatură. Oraşul a avut noroc de un om providenţial, d. Eugen Cealîc, avocat şi fost primar al oraşului. Omul acesta a scos o revistă literară pe care a intitulat-o „Pămîntul" şi atît de bine a ştiut s'o impună, încît trece drept una din cele mai bune reviste literare din provincie.

Secretul ? E foarte simplu ! D. Cealîc dac'a văzut că Bărăganul posedă de toate: grîu, orz. soare, boi, dar n'are literaţi decît ici-colo cîte unul, atunci a pornit cu pantahuza şi cu svarţul printre mesele dela răposata *Capşa*. Şi-a adunat de ici cîte o promisiune vagă, de dincolo alta pe cuvînt de onoare, de alături un articol, o nuvelă sau o poezie... A mai pus şi cîte-o poză la revistă, a mai lăudat prin „vitrină" şi şi-a cîştigat simpatii.

Intr'un timp animatorul Cealîc a voit să împărtăşească şi publicului din emoţia vederii autorului la rampă. Şi iată că aşa se înfiinţează prima caravană literară, avînd o singură cămilă : d. Cealîc, care urneşte spre citadela Ialomiţei un grup de scriitori consacraţi sau aproape consacraţi. Nu ştiu dacă d. Cealîc a avut vreodată satisfacţii de pe urma acestor caravane, dar ştiu sigur că scriitorii începuseră să se cam bată pe ele, fiindcă publicul înghiţea mai mult sau mai puţin, producţiile lor cetite languros, dar ei înghiţeau în toată legea masa udată din belşug pe care d. Cealîc le-o servea cu toată promptitudinea şi cu toate onorurile gazdei. După ce terminau în Călăraşi, literaţii porneau apoi şi spre oraşul vecin, Silistra, unde tot d. Cealîc era manager, tovarăş de mese, plătitor şi gazdă, dar mai ales plătitor...

Nu ştiu dacă d. Cealîc îmi mai ţine minte numele. Personal nu ne-am cunoscut niciodată; dar în revista *Pământul* am publicat întîile mele versuri, deci botezul de literat (mai mult sau mai puţin!) la *Pămîntul* mi l'am făcut. Dar aş avea de reproşat d-lui Cealîc indiferenţa cu care mi-a... maltratat o nuvelă... In tot cazul d. Cealîc, pentru versurile publicate, mă are pe conştiinţă, atît pe mine, cît şi pe eventualii mei cetitori.

Dar d-sa nu s'a mărginit numai la tipărirea unei bune reviste literare: a făcut şi-o editură, în care l'am văzut editat pe Neagu. In ultimul timp nu mai ştiu nimic de editură... Oare mai există?

D. Cealîc este, însă pe deasupra tuturor, un animator. Inconjurat de cîţiva prieteni ca Lazăr Belcin sau dr. Samarian, omul acesta a reuşit să impună piaţa literară a Călăraşului. Numai că avem ceva de reproşat: de ce ţine dînsul să aibă numai colaborări dela consacraţi şi nu dă atenţie elementului autohton, să-l lanseze? Ar face un dublu serviciu: unul literaturii în genere şi al doilea celor care au talent şi nu se pricep să şi-l valorifice. Dar aici nu vedem altceva decît o sugestie şi-atît tot, care însă pusă în valoare, ar da roade pline de folos... Ştim că d. Cealîc nu se supără pentru îndrăsneala unei propuneri !!

ŞI CEVA DESPRE FUNCŢIONARI

Călăraşul este capitală de judeţ, şi toate instituţiile de conducere ale Ialomiţei sunt grupate în el. E firesc prin urmare ca o parte din locuitori să fie funcţionari. Ii vezi dimineaţa luîndu-şi cafeluţa în ceardacul patriarhal din curte sau mîngîindu-şi florile şi brazdele de gazon... Căci călărăşeanul e îndrăgostit de flori... Apoi, mai tîrziu, plictisiţi, cu mina omului necăjit, îi vezi cum pornesc grăbiţi spre servicii unde îi aşteaptă vrafurile de dosare şi şefii de biurou, îndeobşte oameni sanchii. Aici muncesc doar cu gîndul că peste cîtva timp vor pleca la masă. Şi atunci se vor găsi cu nea Mitică, cu d. Popîrlan şi vor ciocni un biet ţoiu de ţuică, pentruca apoi să grăbească spre casă unde îl mînă două lucruri: foamea şi gura femeii.

Asta este viaţa funcţionarului călărăşean. Cînd e tînăr sau e proaspăt căsătorit, mai încearcă satisfacţia unui costum de haine nou sau iluzia unui concediu petrecut la mare. Cînd însă s'a căsătorit (ăsta-i actul cel mai important !) şi 'ncep să „vină" şi copiii (şi vin sigur !), atunci funcţionarul începe să devină din ce în ce mai modest îmbrăcat, asta în direct raport cu înaintarea copiilor în vîrstă. Incepe să renunţe treptat la orice satisfacţii personale, satisfăcînd pe cît poate, una singură: copiii. Funcţionarul ca dealtfel toţi călărăşenii, fac un adevărat cult din creşterea copiilor. Ii îmbracă frumos, le dau creştere îngrijită, îi trimite la şcoli, sacrificându-şi şi ultimul ban.

Dumnica, (şi numai la distanţe mari) iese cu soţia la cîte-un pahar de bere...

In caz că soţia sau el n'a avut case, viaţa funcţionarului devine grea dela început, căci întîiul lui ideal e să-şi aibă casa lui. La Călăraşi stau cu chirie numai streinii de oraş. Pentru cei veniţi cu afaceri, sunt cele două sau trei hoteluri... Insă deobiceiu aceştia vin dimineaţa şi părăsesc oraşul seara.

PORT LA... BORCEA

Călăraşul este şi port... Adică nu tocmai port ci un fel de portuleţ. Cînd apele Borcii vin mari, atunci apa urcă peste digul de granit, pînă'n căpitănia portului, parcă voind să răsbune împotrivirea ce-o 'ntîlnesc în cale. Atunci sălciile de pe malul celălalt deabia se mai văd din apă.

Viaţa portului nu-i deloc animată. Vin cîteva şlepuri care încarcă cereale.. Atunci e interesant să priveşti oamenii aceia uzi de sudoare, gîfiind, cum duc sacii pîntecoşi pe cîte o scîndură lată de 30-40 cm., punte între şlep şi mal. Cîteodată îi mai auzi înjurînd, alteori se mai iau şi la bătaie... Ei descarcă cerealele din „ghereurile" sosite în gara portului...

Pe lîngă aceasta, în fiecare zi, de două sau trei ori, vine şi pleacă în cursă regulată, vaporul Borcea, care face curse de pasageri între Călăraşi şi Silistra. E o plăcere să-l vezi sosind... Desface puhoiul de apă învingător, cu prora ce taie parcă diamante în talazurile apei. Apoi, elegant, face o curbă de toată frumuseţea, ca să se aşeze docil, la debarcader. In urma lui talazurile huiesc şi Borcea, această sorâ vijelioasă a Dunării, se potoleşte tîrziu.

Noaptea portul e plin de tăcere. Doar valurile clipocesc, neastîmpărate, iar pe chei, ca o fantomă, cu paşi cadenţaţi, lunecă silueta grănicerului de pază.

CĂLĂRAŞUL AMINTIRILOR

Acesta este Călăraşul de totdeauna. Aşa cum e azi a fost şi eri şi va fi şi mîine. Oamenii se prefac, elanuri noui se nasc şi altele mor, dar evenimentele, viaţa, trec peste Călăraşi fără să-l schimbe. Il găseşti totdeauna acelaş, oricînd şi oricum ai sosi în el. Te primeşte nepăsător şi tot nepăsător te lasă să pleci.

Dar oraşul acesta are ceva care te leagă de el. Poate fiindcă nu-ţi înregistrează prezenţa nici ca fapt divers.

Zilele lui însorite şi înhorbotate cu sălcii, plopi şi salcîmi, ca şi cele în care viscolul îşi plimbă nebunia pe străzi goale, îţi rămîn în suflet ca o frîntură de melancolie pe care ţi-o cîntă amintirea ori de cîte ori te laşi cu gîndul dus spre el...

Un farmec deosebit îl formează toamnele Călăraşului. Atunci trăieşti în el toată melancolia Bărăganului... Atunci castanii parcului sunt adevărate jerbe de rugină... Silueta lor arămie parcă arde. Aleele sunt pustii şi rătăciţii prin parc caută o regăsire cu natura... Stai tăcut pe bancă. Nu poţi spune un cuvânt... Aroma morţii o simţi cum îţi lunecă pe suflet, pe gînduri.. Alături, brîul de argint al Borcii freamătă, iar prin frunziş vîntul fîşie negru şi frunzele cad... Auzi cum din această uriaşă cădere în moarte, sună versurile lui Baudelaire :

Bientôt nous plongerons dans les froides ténèbres ;
Adieu, vive clarté de nos étés trop courts !

Aşa am trăit toamnele Călăraşului, mai aproape de suflet ca în oricare altă parte... Deaceea am iubit şi iubesc oraşul acesta... Deaceea amintirea lui mi-e dragă, deaceea ea stăruie lângă preocupările mele, întotdeauna ca o prezenţă vie... Intre mine şi el este o întreagă lume ce nu se poate zugrăvi... Oraşul rămîne evocator şi amintirea lui mă urmăreşte pretutindeni, ca o melodie deslînată, simplă, aproape pînă la ştergere,

Liceul „Ştirbey-Vodă"

dar întregitoare de nostalgii şi regrete..

Asta numai cu condiţia să-l înţelegi... Şi eu am înţeles acest Călăraşi, am suferit în el, am trăit apoteoze şi înfrîngeri... De ce însă nu m'a putut el înţelege, de ce nu m'a putut iubi aşa cum l'am iubit eu?

Totuş crîmpeiul de viaţă trăit de mine acolo, va rămîne peste toate zilele mele, ca un veşnic răsărit de soare...

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

29-1938-

BIBLIOTECA CENTRALA

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
nscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 29
SAMBATA 3 SEPTEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

DESPRE CADUCITATEA IDEALURILOR ARTEI

S'ar putea face o discriminare în prețuirea valorii artistice, după poziția operelor în raport cu idealul lor. Sunt observații foarte simple pe cari le-am făcut pe marginea unei păreri, emisă de Charles Plisnier în Faux Passeports. **Cu toate că pasagiul la care mă refer se ocupă cu definirea stării psihologice a maselor anonime și active, cred că nu este exagerată o trecere pe plan artistic, dat fiind că orice operă de această natură e strâns legată cu substanța socială.**

Sunt opere bune și opere rele. Nu în urma unor păreri subiective, ci pe bază de cercetare științifică. Intre aceste două extreme, se înșiră o întreagă gamă de valori mediocre, acceptabile, destul de bune sau foarte slabe etc. Variația calităților e nesfârșită. Și putem afirma, cu o aproximație neglijabilă, că operele bune corespund epocilor de cercetare, de luptă, de tendință către ideal, precum și epocei imediat următoare realizării lui.

Apoi, odată idealul realizat, valoarea producției literare și artistice scade. Până la aflarea unui alt ideal, operele sunt sau mediocre, sau imitații servile.

Mă gândesc și la sensul mai adânc al cuvintelor: Per aspera al astra, **ca motto al celei de-a cincia simfonii beethoveniene.**

Prin per aspera **vreau să înțeleg epoca de strădanii pentru realizarea idealului. De luptă acerbă și violentă cu greutățile creației, sau reaua voință a profanilor. Epocă în care operele sunt valoroase, ajung:** ad astra. **In care arta evoluiază sub auspiciile cele mai fericite. Epocă nepieritoare.**

Avem atâtea exemple de artă superioară, cari corespund tocmai acestei lupte pentru înfăptuirea idealului!

Gândurile îmi sboară spre umbrele evului mediu: Muzica acelei vremi, pentru cei cari o cunosc și au ocazia să o studieze, reprezintă o reală delectare. Nu întâlnim ansambluri maestoase. Dar găsim o grație, un suflu mistic și o intensitate, demne de cea mai sinceră admirație.

Amintiți-vă timpurile Renașterei. O epocă de prefaceri, de cercetări înfrigurate, de noi directive. Idealurile artei și ale vieții evoluiază: dela exaltarea mistică la cunoașterea directă și nepărtinitoare a realității. Cu ce înfiorare contemplăm astăzi operele picturale din acea vreme!

Dar odată ce idealul a fost atins, tabloul se schimbă. Stilul artistic decade. Să ne gândim la ce a urmat Renașterei când idealul, odată atins, aștepta să fie popularizat în formele artei și ale vieții: cei care se credeau în stare să-l realizeze ne-au înfățișat creații mediocre.

Socotindu-le mediocre, le înțeleg raportate la criteriul suprem al Renașterei propriu zise.

Apoi, ajunși în vremurile noastre, când prefacerile se precipită, romantismul și simbolismul literar, impresionismul sau expresionismul pictural etc., dau naștere unor opere valoroase cât timp artiștii sunt în căutarea idealului. Dar odată atins acesta, entuziasmul scade. Își pierde din intensitate.

Oricare din curentele artistice sau literare ne înfățișează aceste două versante: pe de o parte, în vremea cercetărilor pentru atingerea idealului, valoarea este în creștere; pe de alta, idealul fiind atins, valoarea scade. Un fenomen curios asupra căruia vom reveni.

VICTOR POPESCU

William Hogarth — **Capete de servitori**

Despre profani și despre poesie

de TOMA VLADESCU

In încercările noastre asupra studiului Poesiei, din care câteva fragmente au apărut până acum în această revistă, iar altele urmează să apară, cuvântul **profan** ni s'a impus de mai multe ori — și vom mai avea nevoe de el — ca fiind singurul propriu să fixeze anumite poziții și margini... Dar dacă este un cuvânt bogat de multă substanță — **el ne va deslega într'o anumită măsură chiar sensurile poesiei** — „profan" e tot atât de mult lucrul care va trebui foarte atent priceput.

Ne va interesa într'adevăr să precisăm, privind Poesia, că este aceasta un domeniu în care cuvântul profanului n'ar putea să preocupe pentru motivul simplu că **obiectul însuși îi scapă.** Făcut astfel încât se găsește lipsit de posibilitățile acelei adesiuni misterioase care constitue un fel de condiție obiectivă de a pătrunde în lumea, în atmosfera poetică, profanul apare în fața lucrului de artă iremediabil închis.

Dar tocmai acest caracter de necesitate, de fatalitate, acest **„iremediabil închis"** ține de natura lucrului profan pe care va trebui să-l cuprindem în toată valoarea lui. E aici un destin, e ceva împietrit, o stare, o anumită **disgrație.**

Dar cuvintele și-au pierdut toate aproape înțelesul inițial — și cu el și-au pierdut, mai grav, **sinceritatea,** adevărul lor, astfel încât nu-mi fac nici o ilusie nici despre semnificația cuvântului **„profan"** în zilele noastre. Noi am repetat totuș de câte ori s'a putut, că el înseamnă **„în fața Altarului" — pro fanum** — adică acela care nu are flacăra, care, cu un cuvânt, nu are „grația", lucrul inspirat și nedefinit care să-i dea acces în sensul deplin al acelei lumi, *alta,* pe care o figurează Altarul. „Profanul" a rămas afară — „în fața lui..." Și destinul acesta, de cele mai multe ori, nu-l va părăsi decât odată cu viața. Acesta e sensul frumos pe care cei vechi știau să-l dea unui cuvânt de multă dramă, de grav mister și de atât de fecund adevăr. Poesia nu s'ar putea lipsi de el. Cuvintele sunt într'o emoționantă familie.

Nicăeri, într'adevăr, lucrul misterios nu s'ar cere mai mult definit, dar nicăieri par'că el nu se ascunde mai mult — și a descifra tărâmurile atât de secrete ale Poesiei, așa de ascunsele ei comori neștiute, îmi apare întocmai ca și când ar trebui să dăm delicat la o parte intense tenebre, tăcerile sufocante, pentru ca să ajungem dibuind la isvorul sacru de unde raze reci de lumină pătrund...

Deaceea cuvintele trebue să ne spună lucruri precise — și e bine să le căutăm valoarea reală. „Profanul" atunci nu mai înseamnă, așa cum ne-am obicinuit să credem, **„acela care nu știe...".** Să știm-să nu știm, să fim poeți sau nu — sunt chestiuni care privesc **știința.** E un domeniu unde întâlnim ignoranți sau savanți — adică lucruri care pe noi ne privesc mai puțin...

Dar atunci când e vorba de Dumnezeu... sau de Poesie, atunci cu adevărat nu vorbim decât de **grație,** nu avem în ochii minții decât **inspirați** sau **profani...** Și atunci numai, profanul își primește sensul adevărat: el este acela fără flacără, fără chemare, fără grație — omul osândit să rămână orb dincolo de spațiile care l-au îngrădit, într'o lume în care nu simte nici îndemnul ascuns și nici n'ar isbuti să găsiască ieșiri. Acceptând, cunoscând lucrurile în ființa lor pur materială — mediocrele consolări pe care le-ar aduce **posibilitățile** științei fiind și ele învinse de toate enigmele materiei — cuprinzând sau analizând acest uluitor „Timp" numai în durata minimă a unei simple vieți, sau a *istoriei,* care este un sens nu mai puțin material, se vede bine că profanul poate să fie un excelent savant: dar pentru tot ce ascunde, rezumă ființa lui absolută, nimeni nu ar fi totuș mai ignorant, nici mai absent și mai opac decât el.

Acest sens al profanului irită însă, deși el e singur adevărat. Vedem astfel o lume destul de interesantă, și căreia nu i s'ar putea tăgădui calități eminente, o vedem însă ridicând tot prestigiul școlilor, al universităților împotriva unui adevăr care nu are totuș nimic degradant. Avocați, ingineri sau... chimiști, pe temeiul unor diplome pentru care e incontestabil că au desfășurat o muncă perseverentă, vin ca la un fel de masă comună a tuturor bunurilor și pretind să nu li se ascundă nici Poesia... La fel jurnaliști, ofițeri sau profesori.[1]). Ei au învățat, deci știu... Și probabil știu tot — chiar ceeace nu se poate nicăieri învăța![2]).

...Sigur însă că ceeace ei nu știu, e că pot fi cu toate diplomele lor **profani!** Și „paradoxul" ar putea să pară încă mai violent, atunci când mari „ignoranți" se ridică dimpotrivă biruitori până în cele mai ascunse lumini. Ignoranți aceștia, într'adevăr — dar cât de puțin profani! Cât de mult, dimpotrivă, **inspirați,** luminați în lăuntru!

Ce-a fost **Miorița?** A fost compusă de admirabili, de fericiți visători din câmpuri, în mari zile de soare sau în nopți generoase când stele familiare s'au apropiat numai de ei... Și Mistral, el însuș, n'a fost decât un minunat țăran: **„humble disciple du grand Homère"!** Au fost aici toate Academiile lui...

Profan, atunci, și om de cultură, nu sunt noțiuni incompatibile! Eternul conflict al științei, cu lucruri care trec dincolo de ea și care rămân pentru

(Urmare în pag. II-a).

Proza științifică

Din ce în ce mai mult vremurile cer omului civilizat, în relațiile sale sociale, o vorbire științifică, simplificată, despuiată benevol de elementele pitorești și de expresiunile rare, care ar vătăma, prin stridență și exces de culoare, funcția pur informativă a cugetării. Adevărul pare a fi azi o valoare pe care oamenii moderni au consimțit să o cultive și să o realizeze cu precădere, închinându-i, fără ezitări, o bună și aleasă parte din cuantumul năzuințelor individuale.

Profesiunile cuvântului au atins însfârșit o desvoltare care îngădue dar și obligă la respectarea unor norme strict technice, în exprimarea și răspândirea cunoștințelor efective, deci utilizabile pe o cât mai mare distanță de loc și timp. Explicările și lămuririle au totdeauna o întindere condiționată, practic, de nivelul de inițiare în domeniul de cunoaștere respectiv al publicului avut în vedere. Deaceea proza științifică scrisă e mai rigidă, mai condensată și mai sever supusă obiectului. Cuprinzând explicațiuni strict necesare înțelegerii speciale, științifice, căreia se adresează, e silită adeseori să renunțe la orice comodă elasticitate înfățișând teoretic un maximum de vederi noui, cu un minimum de principii tradiționale.

Știința se hrănește din eforturile slujitorilor ei ca și din omagiile profanilor. Căci, dacă nimeni nu se naște învățat, cine ar putea susține că dobândirea de cunoștințe e, în chip absolut, singura menire a omului?

Mulți se opresc în această muncă la jumătatea drumului, dacă se poate spune că drumul nesfârșit pe care îl parcurge știința poate fi împărțit în jumătăți și chiar în sferturi! Caracterul de continuitate solidară sau, mai bine zis, de solidaritate continuă care stă la baza activității teoretice a spiritului nostru, nu i se poate refuza. Toate dificultățile și privilegiile expresiei științifice decurg de aici, adică din nevoia de a garanta o transmitere justă și completă a rezultatelor obținute de un creer în mișcare, către alte nesfârșite creere în mișcare. Este drept că tot ce nu poate face unul lucrând o viață întreagă, izbutește adesea urmașu-i spiritual într'o clipă norocoasă. Este nevoe însă de claritate, dela unul la altul. Proza științifică nu poate neglija această condiție de îndeplinirea căreia depinde orice durată și orice eficiență a lucrului isprăvit.

Există un semn neîndoielnic după care îl poți cunoaște pe omul de știință, chiar dacă împrejurările nu l-au lăsat să realizeze pentru semeni și pentru gloria sa, adeseori, decât foarte puține adevărate pagini de consistentă proză științifică! Munca omului de știință poate fi oricând reluată, continuată spre deslegările nădăjduite în timp, sub pavăza modestiei de fiecare zi. Ucenicul predestinat nu va lipsi să se arate și de izbânzile lui viitoare se va bucura încă odată spiritul învățatului repausat. Se va bucura așa cum, în fiecare clipă de străduință auster închinată meditării strict supuse obiectului, s'a bucurat presimțindu-se observat și urmărit de o atenție caldă, neobosită și deferentă, peste vremuri, atât de depărtate, încât sentimentul că nu le va apuca, nu l-ar mai putea întrista.

Cine?

Se mai cern toamne și mai sboară cocori
Și nu știu de ce îmi aduc aminte de tine...
Ce albe-mi sânt gândurile! Ce line!
Ca niște câini ciobănești, câmpurile dorm lângă mine.

Cât ai rămas de departe! Cine să te mai ajungă?
Cine să te mai cheme,
Să vii lângă liniște, să te culci lângă mine?
Cine să te mai adune? Cine să te mai strige?
Cine să-și mai joace anii în cărți ca să te câștige?

Toamna, când ți se vor speria zilele ca niște ciute
Cine să mai îngenunche, sufletul îmbolnăvit să-ți sărute?
Cine să mai plângă, cine să mai răstoarne văi,
Pentru clopoțeii râsului și anilor tăi?

VIRGIL CARIANOPOL

Cuminecare

E zarea heleșteu de aur fierbinte
Iar nucii, departe, înțefoiați curcani.
Furnicile 'n troscot, trag bobul cuminte
Și clopotele cântă tristețea de ani.

Isus calcă unda, oglindă'n rubine
Și'mprăștie firii, vanilia păcii;
Se spală pe față cu must de glicine
Și'n loc de năframă, se șterge cu sălcii.

Tulpan auriu și'n umere flori
Își pune o stea 'n pridvorul din cer
Când muzici confuze, din stinse culori
Se mulg în potire de fraged mister.

Târziu, dinspre ziuă, n'au îngerii somn.
Sfântul se'ntoarce desculț pe poteci
Și trece 'n utrenii de flacări — e Domn —
Spre munții de-azur, edenici și reci.

CONST. ENE

CRONICA LITERARĂ

de C. FANTANERU

Calistrat Hogaș: Cuconul Ioniță Hrisanti

(Editura „Cartea Românească")

Luând ca material de observație scrisul lui Calistrat Hogaș, avem putința să facem, în amănunt, analize literare cât de riguroase și fecunde, ca asupra scrisului complex al autorilor clasici. Cronologic vorbind, opera lui Hogaș aparține veacului trecut, deoarece el s'a născut înainte de Eminescu, a asistat la înflorirea și vestejirea „Junimii", și la tot ce s'a mai întâmplat în vremea aceea. Cărțile lui sunt însă ale unui autor care luminează trecerea spre conceptele mai noui ale literaturii, cum sunt cele ale funcțiunii fantasticului, emotivității primitive, perspectivei homerice, etc. N'a elaborat totuși aceste concepte ca un modern, și nu s'a acomodat în numele lor, nici unei categorii moderniste. Și-a păstrat cumpătul și ambiția lui a fost să scrie cu stilul lui Creangă, o poveste a munților Moldovei, pe care i-a transfigurat în călătorii, și să închege, asemeni autorului lui Moș Nichifor Coțcariul, o serie de povestiri, cu figuri observate sau din amintire. Patru bucăți de această din urmă calitate, tipărește „Cartea Românească", în volumul de față: **Cuconul Ioniță Hrisanti, Părintele Iovinadie, Gheorghe Panu, Cucoana Marieta.** Nu este atât de ușor, pe cât se pare, să arătăm pentru ce plac istorisirile lui Hogaș, și cum se explică corespondența lor cu o sete literară abia presimțită a vremurilor noastre. Poate că găsim în ele o atât de cinstită preocupare de a scrie frumos, sincer și neaoș, încât osteneala în sine ne emoționează, iar rezultatele ei ne cuceresc. Avem de aface cu scrisul conștient prin excelență; cuvintele sunt alese după înțelesuri cât mai concrete în grai, orânduite după muzicalitate, puse cu desăvârșit rost gramatical în frază.

Autorul nu răsfață nici ideea, nici emotivitatea, cât răsfață materialul lexical, atent la moldovenisme, grijuliu la expresii particulare, la potriveli și ziceri încăpătoare. E compunerea statică, gramaticală, după canoanele vechi predate în clase, cu ajutorul cărora știe Hogaș că se întocmesc operele permanente. Chiar când citim un fragment unde se zugrăvește o scenă mai plină de mișcare și dramatism, ne face impresia că ea a fost alcătuită numai ca să dea o întrebuințare stilistică numărului de cuvinte care se află în text, și care altminteri ar fi tânjit fără viață, în dicționarul lor fictiv. „Chema pe cei șapte copiii ai cucoanei Mărioarei și le dădea la fiecare câte o pară...

— Da mie nu-mi dai, cucoane Ioniță? întreabă cucoana Mărioara.

— Dumitale ?... din gardul Răzoaei!... Cucoana Mărioara tăcea și nu zicea nimica...

— Iaca, aiste, zicea cuconu Ioniță, scoțând din buzunar încă două pere ce-i mai rămăsese, am să le duc cucoanei Soltanei... Dar n'apuca cuconu Ioniță să sfârșească vorba, și cucoana Mărioara i le ștergea din mână.

— Mi le șterpelișI, cucoană Marioară, mi le șterpelișI? Frumooooos! tare frumos! Aferim! coșcogea protopopoae! zicea cuconu Ioniță, cu o prefăcută supărare.

— Brava! Mărioara, brava! se auzea încuviințând protopopul Gheorghe, bătrânul, din fundul patului, să i le iei, că are o mulțime și-i sgârcit... Și spre a da o mai mare tărie încuviințării, trăgea tabac, ridicând în sus sprincenele-i cu colțuri... Și concina se sfârșia iar cu anaftime și cu afurisenii, iar cu cărți nouă și cu pere șterpelite, iar cu brava și cu tabac, iar cu sprincene în colțuri râdicate în sus"... (pag. 12).

Insuși autorul înșirue, cu o vădită, conștiință constructivă, elementele constitutive din fragment. „Brava" deține un loc important și este așezat parcă în centrul rezonanței sale celei mai largi. Deasemeni cuvintele „cucoană" și „cuconu" au cea mai justă accepțiune din limba română, fiind utilizate cu precizie în mediul lor vital. Aceeaș putere stilistică o au expresii ca: „gardu Răzoaei!" „coșcogea protopopoae", „frumooooos, tare frumos!", precum și întrebuințarea verbului în „Mi le șterpelișI, cucoană Mărioară, mi le șterpelișI".

Dar ceea ce merită să fie observat aparte este exemplul frazelor cu arhitectură periodică. Periodul a fost totdeauna pe gustul stilului clasic. Astăzi, în cele mai multe cazuri, neînțelegerea stilului clasic cade global și asupra frazei periodice. Noi credem că utilizarea periodului era la clasici mărturie de claritate. Incorporarea într'o singură frază a unui număr cât mai mare de cuvinte, avea rostul de a face cât mai concretă gândirea, și de a înfățișa cât mai plastic ansamblul obiectului considerat. Periodul mai însemnează și maximum de seriozitate în meșteșugul scrisului, fiindcă îmbinarea lui este dificilă și cere o muncă după reguli fixe. In proza literară românească, întâlnim exemple strălucite de fraze cu structură periodică, dar magistrale vor rămâne totdeauna cele din „Falsul tratat de vânătoare": „Din copilărie și eu am trăit cu Tămădăenii, vânătorii de dropii din baștină, cari neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulați în căruțele lor acoperite cu covergi de rogojină și, mânând în pas alene gloabele lor de călușei, au dat roată, ore, zile și luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, — cărora ei le zic **Mitropoliți,** — sau când aceștia, primăvara, se întețesc în lupte amoroase, sau când toamna, ei duc turmele de pui să pască țarinile înțepenite". Hogaș își va fi luat, desigur, pe Odobescu de model, ca și pe Creangă.

CALISTRAT HOGAȘ

Evident, la frumusețea literară a frazelor lui Odobescu și Creangă, contribue și împrejurarea că ele sunt îndestul cunoscute, ca o lectură clasică, și recitirea lor se săvârșește oarecum ca un exercițiu muzical. De fapt și frazele lui Hogaș au menirea să pară mlădioase, cu vremea, când se vor înscăuna în memoria recitativă a lectorilor:

„In adevăr, după ce te strecori printre două ziduri de haragi țapeni, ce se încovoae, totuși, sub greutatea stufoasă a curpenilor puternici, fie de fasole urieșe cu frunza lată și verde, fie de mazăre încâlcită, cu foile mărunte și broticii, după ce lași în urmă și pe dreapta și pe stânga un codru întunecos de cartofe gigantice, iar pe stânga o pădure înaltă, străvezie și mirositoare de cimbru, mărar și pătrunjel înflorit, trebue din nou să-ți pleci capul, spre a te furișa pe sub bolta de crăngi până la pământ, a unui nuc centenar, ce geme sub greutatea roadelor sale, și numai după ce ai scăpat la lumină, de ceia parte, răsare tupilată și sfioasă, din privazu-i de verdeață, chilia albă și curat văruită a părintelui Iovinadie; iar nucul ce strejuește în preajma ei, privegheză asupră-i cu puternica-i ocrotire a ramurilor sale urieșe răsfirate în toate părțile..." (Părintele Iovinadie, pag. 49).

O frază, — un tablou! A spune însă că în loc de una singură ar fi trebuit mai multe, cu mai puține cuvinte, spre a câștiga în rapiditate și limpezime, însemnează a fi lipsit de un anumit sens grav al scrisului, de un sens ce-l apropie de mister. Fraza periodică este un omagiu adus graiului articulat. Ea rămâne în raport direct cu gândirea, considerată ca efort de a da vieții tâlcuri statornice, transmisibile de la ins la ins, sau de la generație la generație. Cuvântul slujește astfel să fie un simbol cât mai încăpător al gândirii. Acolo unde gândirea, — morală sau estetică, — se concentrează mai puternic, cuvintele au o funcție mai ageră, și se leagă între ele cu o mai vie afinitate, armonizându-se ca și culorile în tablou. Clasicii greci și romani tratau în deobște cuvintele, am spune, cu nemiloasă violență. Ele nu se odihneau nicăeri în pagină, nu stau stinghere și inutile, ci se încărcau toate cu poverile cele mai grele de înțeles. Erau toate concepte, adică ansambluri noționale elaborate treptat, treptat despre diversele valori. Din așezarea lor la punctele strategice ale textului, se creiau sinteze, deducții și generalități, convergând solidar spre determinarea substanței neschimbătoare a sufletului omenesc! Din truda necontenită a cuvintelor, ieșea prinurmare, în scrisul clasic, adevărul pur, fără pecetea dezordinei și nesiguranței individualiste. Stilul periodic marchează gradul înalt al încordării după adevăr, și desfășurarea lină a perioadelor, înainte și după motivul central al frazei, produce satisfacția aproape muzicală, a adevărului cucerit. Din punct de vedere estetic, este cu neputință să obții aceleași efecte de nuanțare și insinuare lirică, în fraze scurte și trunchiate, ca în bolta ridicată a mai multor ordine de propoziții fixate între ele prin raporturi de coordonare și subordonare. Intre altele, piere ca sub o suflare nocivă, conștiința încordării maxime, de a da adevărului cea mai cuprinzătoare icoană, și cea mai frumoasă.

Credem că înainte de orice, Calistrat Hogaș a fost acest îndărătnic și lucid meșteșugar al frazei. E poate ultimul scriitor român care nu s'a lăsat sedus de prerogativele întregului, — ci a făurit pagina, vorbă cu vorbă, ca pe un mozaic, unde calitatea artistică se sprijină doar pe amănunte. Ne întrebăm cine dintre scriitorii de azi, ar dori înrâurirea lui Calistrat Hogaș? Noi afirmăm că o astfel de înrâurire, nu ar duce la o producție sămănătoristă, și nici arhaizantă, patriarhală.

O utilizare atentă a unui cât mai mare număr de cuvinte din limba română, o țesere a lor în fraze armonioase și pline, o așternere lexicală trainică peste un conținut senin, abundent ca semnificații și sincer ca sensibilitate, ar avea de rezultat, în mod firesc, o producție care să marcheze o nouă etapă a literaturii românești, cu isvoarele într'o tradiție ceva mai îndepărtată, decât cea pe care o bănuesc cei care nu înțeleg nici un fel de tradiție Căci tradiția adevărată nu se găsește în timp, ci în spirit, acolo unde căutăm adevărul.

UN STUDIU DESPRE HUSSERL.

Edmund Husserl, filosoful german contemporan (1859—1938), întemeietorul filosofiei fenomenologice, a fost introdus în gândirea și în scrisul românesc actual prin d. Camil Petrescu. Profesorii dela facultățile noastre de filozofie au păstrat o tăcere inexplicabilă în jurul teoreticianului metodei

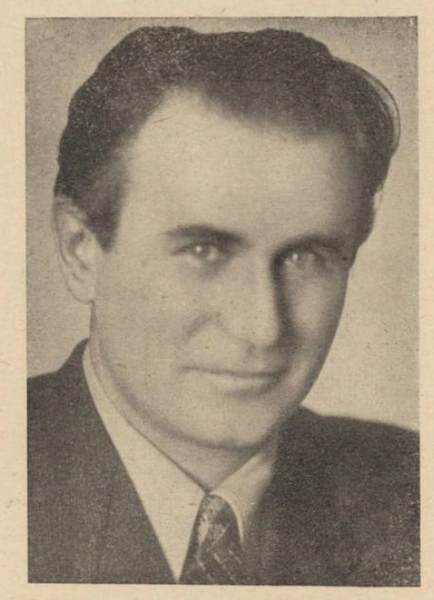

d. CAMIL PETRESCU

fenomenologice și este destul de ciudat că un literat a trebuit să facă oficiul de exeget al unei opere, după care se orientează în mare măsură, filosofia modernă. Dar d. Camil Petrescu a utilizat metoda fenomenologică în creația d-sale literară, în eseuri și în recentul studiu: „Modalitatea estetică a teatrului". O monografie asupra lui Husserl, întocmită ca o inițiere în gândirea sa, ne-o dărue deabia acum, prin studiul „Husserl, o introducere în filosofia fenomenologică", tipărit de „Societatea română de filozofie", și extras din „Istoria filozofiei moderne", vol. III.

Studiul acesta va face poate, fără voia autorului, oficiul de vulgarizare a ideilor husserliene. De acum vor începe mulți să vorbească despre fenomenologie, fie că o vor pătrunde sau nu, desigur însă cu aerul că s'au informat la sursă, mai ales că lucrarea este însoțită de date biografice și bibliografice cerute de un riguros plan de expunere, urmat de autor.

IN

mare criză de subiecte, „Adevărul literar" își alimentează rubrica „Insemnări și polemici" cu note privitoare la „Gândirea" și — mai ales — „Universul literar".

Un confrate obiectiv observa, cu dreptate, că singurul lucru ce poate fi citit în „Adevărul literar" sunt citațiile incriminate, din revista noastră.

NU

știu cum se face că Polemistul „Adevărului... literar" crede în existența unei literaturi de extremă dreaptă. Poate faptul că extrema stângă și-a dorit anexe literare în spiritul vederilor sale politice i-a sugerat această năstrujnică ideie. Oricum îl facem atent că revista noastră este **numai literară.**

DAR

domnul Polemist intenționează să fie și spiritual.

Astfel, comentând articolul d-lui George C. Nicolescu despre „Pașoptismul românesc" se leagă de faptul că este datat din Căciulata:

„In lipsă de **scule** (sublinierea este a noastră și vrea să pună în evidență vocabularul ales al d-lui Polemist) d. Nicolescu putea continua să meargă la izvor — lăsând pentru mai târziu punerea la punct a pașoptismului care — cum așteaptă de atâta timp — putea aștepta ca d. N. să-și termine cura....."

N'ați sesizat spiritul.... Nici noi.

DIN GAFELE D-lui ERASMIC
sau o întâmplare tristă a unui erou comic

Domnul Petru Manoliu-Erasmic este un mare specialist în gafe. Am zice chiar cel mai mare specialist, dacă n'am avea oroare de acest superlativ relativ care e totuși mai ceva decât absolutul.

Ultima și cea mai zdravănă este o notă despre Vlahuță din pagina II-a a „României".

O reproducem, pentrucă dela Aron Densușianu care a scris că „Eminescu a fost primu poetu bolnavu" în literatura română și dela Caion, acuzator de plagiat al lui Caragiale, nimeni n'a avut nici îndrăzneala și nici nerozia să se lege de marii scritori, a căror operă face cinste neamului nostru. Așadar să dăm cuvântul d-lui Erasmic:

„Al. Vlahuță n'a fost poet. N'a fost nici romancier. N'a fost nici gazetar. A fost numai un versificator venit după un mare pârjol: M. Eminescu. Acolo unde nu sforăie, este somnolent iar când încearcă să facă o așa numită filosofie plină de sicrie și mormite, scrisul său denotă o **imbecilitate aforistică.** Totuși, Al. Vlahuță are un merit. Acela de-a fi descoperit că, după moarte, în craniu, pot locui șoareci. Oare atâta lucru nu e suficient ca să asigure cuiva o longevitate?...."

Amintesc d-lui Manoliu că Al. Vlahuță care „n'a fost nici poet, nici prozator, nici ziarist, nici,... nici", a scris — totuși — „România pitorească" „Pictorul Nicolae Grigorescu", „Din trecutul nostru" și multe volume de nuvele pe care s'au plecat cu pietate generații întregi de tineri nu chiar așa „deștepți" ca domnul Petru Manoliu.

Cineva, neliterat, dar om de omenie, a calificat notița d-lui Manoliu: **nemernicie.**

După ce s'au sesizat ziarele de notița dumnealui, domnul Manoliu face o altă notiță „In chestia „Al. Vlahuță" în care vrând să fie abil ,apare odios.

Și anume pe un ton de ironie fină (zice dumnealui) se scuză pentrucă „a greși e omenește, așa ni se spune mereu și așa credem și noi. A recunoaște că ai greșit este, azi, mai mult decât omenește..."

Pasă-mi-te domnul Erasmic vrea să iasă din afacerea asta supra-om, sau cam așa ceva. Și descopere notiței sale chiar merite: „notița noastră, greșită cum este, are o valoare oarecum experimentală"...

„Ne-a copleșit atitudinea morală a confraților Al. Vlahuță le poate mulțumi recunoscător, iar noi îi cerem iertare".

Recunoașterea sinceră a unei greșeli — de neiertat totuși — ne-ar fi făcut să uităm imensa gafă a d-lui Manoliu. Atitudinea revoltătoare de ironizare a celor cari vin să apere memoria unui mare scriitor, terfelită în modul cel mai nerușinat cu putință, este incalificabilă.

CRONICA MĂRUNTĂ

Despre profani și despre poesie

(*Urmare din pag. I-a*)

spiritul positiv închise în secretul ființei! A fi devorat biblioteci, a ști mult, tot, e un lucru foarte mediocru, insuportabil trist — atunci când intrebările sunt nelimitate.... Acest „tot" al științei are în orice caz limitele precise ale Istoriei, ale veacului. Cu simplul material al bibliotecii, ce aroganță ne-ar lăsa să credem că am pătruns deopotrivă și **dincolo...,** unde Poesia este desigur marele decor al lui Dumnezeu !

Pentru toate aceste lucruri, bibliotecile tac. Savanții nu pot să răspundă nimic. Dar poetul geme...

La chair est triste, hélas !, et j'ai lu tous les livres...

E un cuvânt care rezumă această somptuoasă mizerie.

După versul acesta numai, se desprinde din carne Poetul, începe să **știe** — marea lui respirație, cursa lui triumfală dincolo de carnea stinsă și de cărțile care tac :

Fuir là bas, fuir — je sens que les oiseaux sont ivres...

Iar despre cineva care tot astfel despuiase toate bibliotecile, știa „tot", tot ce s'ar fi putut ști, Barrès a spus cuvântul greu care prețuește cât versul lui Mallarmé și în care flutură geniul:

— Il savait tout — mais il ne savait que cela !

In sensul acesta, care este definitiv, omul de cultură, de știință, poate să fie absolut profan.

A nu fi profan este un privilegiu aproape la fel cu grația pe care ai primit-o într'un ceas fericit: în acest moment apare *Poetul.*

La grâce, c'est un don de Dieu, spunea Pascal: un astfel de dar probabil a primit și poetul... El este un *chemat.* Unde? Către aceste indescifrabile taine, în acest **spiritus qui hos regit arctus,** în materia misterioasă care se face inteligibilă, spirit, pe care o aude vorbind și ale cărei enigme numai el, singur poetul, va ști să le spună.

Dar a nu fi profan este chiar mai puțin sau, într'un fel, mai mult: este a putea să dai oricând o adesiune elementară, de substanță, **o adesiune substanțială,** lucrului „incontrolabil", de care ai totuși nevoie să fie, să existe undeva — dar pe care nu mai puțin îl refuză toate legile positive. Poesia astfel n'o sesisează decât cine se regăsește în ea — se regăsește fiindcă mai întâi a presimțit-o, a dorit-o, a avut nevoe de ea, sau foame, a simțit-o apăsând, căutându-se în el, ca, și-când numai din ființa lui nu s'ar fi putut libera.

Adesiunea de substanță este, toată, aici. Să soliciți, avid, răspunsuri — să respiri fiindcă le-ai primit... Să fii fertil.

---

1) A fi chimist nu exclude pe nimeni de la poesie, firește cu simpla condiție însă de a fi și... poet. La fel profesorul, avocatul sau inginerul.

Dar când nu ești decât chimist! Sau când nu ești decât filozof sau, mai grav, profesor numai de filosofie...

2) Intr'un salon destul de visitat am auzit eu însumi, nu demult, cu prilejul încoronării academice a unui poet dificil al nostru, cuvântul acesta aproape indignat și care s'ar fi vrut concludent al unui foarte activ publicist și, de altfel, profesor de economie politică la Universitatea din București:

— Eu, domnilor, l-am citit pe Kant și l-am priceput; dar din d. X, nu se poate pricepe nimic!

E un cuvânt care nu m'a surprins — și poate nici n'am surâs. Era, de altfel, de aceeași părere cu economistul și un cunoscut profesor de filosofie care respinsese pe poetul nostru la secția filosofică a Academiei.

Dar se putea, într'adevăr, un mai clar indiciu că poetul de care vorbim nu era poet — de vreme ce el n'a putut fi înțeles nici chiar de un priceput comentator al lui Kant?..

TOMA VLADESCU

„MARIA DOAMNA"

se numește poemul d-lui Aron Cotruș, în care este proslăvită Regina Maria. Rareori s'au îmbinat în limba românească expresii și cuvinte mai nobile și mai sincere spre a preamări un chip care merită prinosul admirației și dragostei, decât versurile d-lui Cotruș. Placheta, apărută într'o ediție de lux, ar trebui tipărită în broșură populară, ca să ajungă cât mai aproape de inima poporului.

„DOMNU"

de G. BANEA

La şcoala unde am învăţat eu, erau două profesoare şi doi profesori. Dacă profesoarelor aşa apucase lumea de mult şi le spunea „domnişoare", aşa le spuneam şi noi şcolarii; celor doi profesori însă numai noi le spuneam „domnu", ceilalţi nu. Şi adevărat că numai pentru noi, cei mititei, profesorii erau ca nişte fiinţe cu totul superioare, de altă esenţă parcă, un fel de zei.

Când am învăţat eu, unul din cei doi profesori era ardelean, de felul lui din Făgăraş, bărbat impunător şi frumos, brunet, cu fire blajină şi foarte sfătoasă. El era şi directorul şcoalei. Celălalt, mărunţel, în timp ce directorul era înalt, era iute ca spirtul şi foarte aspru. Cu un cap mic, cu părul ridicat în sus ca o perie, ca el să pară mai înalt, cu o mustăcioară castanie, subţire ca spicul grâului, avea un glas răsunător, care tuna în toată şcoala. Mai avea întotdeauna şi o nuia lungă de corn, care şuera prin vânt şi apoi cădea cu plesnet pe palma nefericitului şcolar, însoţită de un fel de icnit al domnului, un haa şuerat şi el, fiindcă profesorul îşi încorda toate puterile pentruca „operaţia" să nu pară deloc o mângâiere.

Şi nici nu era aşa ceva. Dimpotrivă, chelălăitul disperat al celui lovit, arăta că pedepsitul este în sudorile morţii. Iar dacă te uitai şi la chipurile celorlalţi şcolari din bănci, îi vedeai pe toţi galbeni şi muţi de emoţie. Peste toate inimile acelea mici sufla un frig care le îngheţa ca moartea. Dar afară de nuia, care, trebuia să fie mereu schimbată, căci nu dura mult, deşi din lemn tare, Domnu mai avea şi altfel de pedepse. „Te dădea căţeaua" de jucai „tontorolul", adică te apuca de păr, te sgâlţâia, te repezea prin clasă, de ajungeai de multe ori cu capul în tablă. Toată şcoala îl ştia de frică şi nu numai şcolarii. Domnu era însă om deştept, înzestrat cu multe daruri şi mai ales tare priceput în meseria lui. Dacă şcolarii şi chiar părinţii acestora se cam înfiorau că intră „în seria" lui Cristescu, — aşa-l chema, — aveau cel puţin mângâierea că învăţau carte, nu glumă, cu el. Mi-aduc aminte că atunci când am învăţat sistemul metric, ajungând la suprafeţe, ne-a scos în curtea mare a şcolii, a măsurat cu noi un patrat cu latura de 10 metri, dovedindu-ne astfel, fără putinţă de îndoială, că acest multiplu are 100 metri patraţi, apoi ne-a mai spus:

— Iată vedeţi voi, mă? Un hectar de-al vostru are 100 de patrate de astea.

La lecţiile de istorie însă era neîntrecut. Acele lecţii erau aşa de frumoase că nu le mai puteai uita. Găsea întotdeauna prilej să mai adauge ceva nou la lucrurile ştiute şi câte o povestire lungă şi palpitantă cădea când cu gândul nu gândeai. Odată, la examenul de sfârşit de an, când venise şi primarul oraşelului nostru să asculte, Domnu, încălzit de subiectul lecţiei de istorie, care era tocmai la rând în ziua aceea, a prins a vorbi el, luându-ne vorba din gură, şi a vorbit cu inimă, a vorbit cu căldură, a vorbit cu atâta entuziasm, încât primarului, un biet moşneag, i-au dat lacrimile de emoţie.

Din istorie îi plăcea mai ales Vlad Ţepeş. Ce ne mai spunea, câte anecdote nu înşira el despre acest domnitor!

Ajungând la travestirea lui Ţepeş cu haine turceşti, Domnu a vrut să ne facă să înţelegem mai bine şi, cum turci aveam în clasă berechet, s'a repezit la unul din ei, i-a smuls fesul din cap şi l-a pus în capul unui creştin, stârnindu-se cu asta o irezistibilă veselie. Cum şcolarul creştin se întâmplase să fie un bulgar şi acesta era cu capul cam mare, fesul îi stătea numai pe vârful capului, ameninţând să-i cadă la cea mai uşoară mişcare. Şi bulgarul stătea locului, neclintit, neîndrăznind să mişte capul, ca să nu-i cadă podoaba. Era atât de caraghios, cum stătea el pleoştit, şi turcul şi el neliniştit că-i luase fesul, încât Domnu, socotind că gluma s'a întins destul şi că am petrecut cât trebuia, a luat fesul şi l-a dat înapoi lui Osman, adăogind:

— Tot Vlad Ţepeş a poruncit să bată cu piroane în capete fesul unor soli turci care nu şi le-au descoperit înaintea lui.

Dar dacă e vorba pe asta, cu cuie trebuie să ţi-l prindem mai degrabă de capul tău, Marcule, ca să stea să nu cadă. **Glava ta bostanăta**, bre!

Pe urmă, povestind încercarea grecului Catabolinos de a atrage pe Ţepeş în tabăra turcilor, Domnu ne mai spuse:

— Şi n'a izbutit să păcălească pe Vodă, măcar că grecul ăla era mai deştept decât blegul de Sandorino, colegul vostru...

Afară de lecţiile de istorie, Domnu nostru era cu deosebire priceput la cele de aritmetică. Pentrucă el facuse şcoala de institutori din Bucureşti şi ştia şi franţuzeşte, avea o carte franţuzească groasă cu probleme. Ne traducea din cartea aceea câteva şi ni le dădea să le facem acasă. Erau grele de tot. Lungi şi mai ales complicate, ne furau mult din timpul de joacă. Şi cum eu le deslegam mai întotdeauna, eram şcolarul lui preferat, deşi el m'ar fi vrut mai voiu, mai bătăuş chiar, nu aşa mototol, cum îi păream câteodată.

Domnul nostru nu dispreţuia de fel băutura şi cred că tocmai din această pricină fusese aruncat spre pedeapsă în colţul acela dobrogean. Ştiu că-i duceam de multe ori la poştă scrisori recomandate adresate chiar ministrului şcoalelor de pe atunci, Spiru Haret, care, se zicea pe la noi, îl cunoştea bine şi chiar îl preţuia aşa cum se cuvenea.

In oraşelul nostru nu erau puţini cei care preţuiau „Sângele Domnului". Şi Domnu era prieten cu toţi. Era prieten mai ales cu „Domnu Mitică". Acesta era Popa Dumitru, un bătrân bine legat şi gras, de părea din pricina grăsimii mai mult mărunt, cu o barbă mare şi deasă îngălbenită de tutun, în care i se încâlceau şi mustăţile groase. Nici nu-i înţelegeai bine vorba. Cuvintele i se înnodau parcă în barbă, mai ales când citea evanghelia.

Popa Dumitru sau „Domnu Mitică", cum îl botezase Domnu nostru era duhovnicul şcoalei. De două ori pe an, înainte de Crăciun şi înainte de Paşti eram duşi la spovedanie. Preotul venea la şcoală, se aşeza pe un scaun într'o clasă lungă dinspre stradă — clasa slujea şi de cancelarie — şi noi eram vârîţi toţi înăuntru pe uşa cealaltă, ca oile la strung.

Ne aşezam toţi în genunchi şi spovedania începea. Se înţelege că eram numai noi singuri şi duhovnicul. Spovedania, noi îi spuneam mărturisire şi parcă era mai bine, nu era lungă. Doar câteva întrebări scurte ale preotului, dar vorbele lui sunau ca cele din bucoavnă şi din cărţile bisericeşti.

— Aţi ascultat de părinţii şi de învăţătorii voştri?, începea preotul.

— Daaa!, răspundeam noi în cor.

— Aţi postit toate posturile cum se cade?

— Daaa, răspundeam noi şi la cei mai mulţi asta nu era o minciună, pentrucă „posteşte robul lui Dumnezeu, că n'are ce mânca".

— Aţi înjurat de cele sfinte, v'aţi certat, v'aţi bătut?

— Nuuu!, răspundeam noi cu ipocrizie.

Mai târziu, când eram prin clasa a

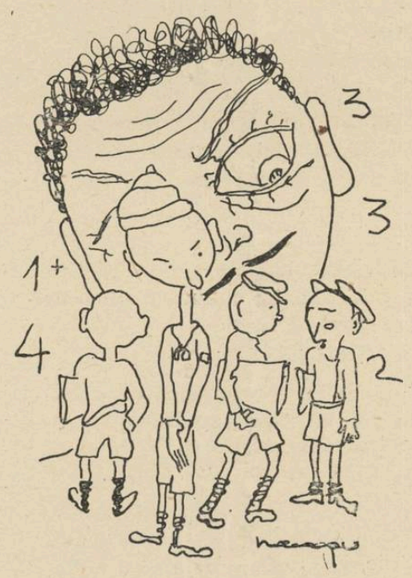

treia, a patra, Popa Dumitru ne mai punea o întrebare:

— Aţi sărit pârleazurile?

— Nuuu!, răspundeam noi. Cei mai mulţi nu pricepeau ce rost are întrebarea asta, dar vlăjganii de prin mahala, repetenţi de câte două-trei ori, chicoteau înfundat şi-şi dădeau coate.

— Atunci, cum văd eu, aici sunteţi numai băieţi buni şi supuşi. Nu-i nici un zavistnic, nici un pizmătareţ, nici un calpuzan printre voi. Atunci puteţi veni mâine la grijanie. Acuma daţi gologănaşii.

Fiecare din noi ne sculam de jos, de unde sătusem în genunchi, ne apropiam de masa lângă care stătea duhovnicul, îi sărutam mâna şi lăsam pe masă câte un gologan mic de 5 bani, pe care-l ţinem strâns în pumn să nu-l pierdem.

Un bulgar, baiat de targoveţ venise odată cu un ban mai mare de nichel, un gologan de 20 de bani. A pus gologanul pe masă, dar şi-au luat din gramadă şi restul de 15 bani.

Atata a trebuit altora mai pişicheri. Veneau numai cu bani care trebuiau schimbaţi. Puneau pe masă gologanul de 10 bani, ori de 20 de bani şi-şi luau singuri din gramadă întotdeauna mai mult decât puseseră, 15 ori 25 de bani. Asta a mers numai odată, căci la spovedania următoare „Domnu Mitica", deşi se prefăcuse indiferent, urmarise atent operaţia şi prinzand pe făptaşi, i-a ocărît tare furios, spunandu-le pe drept calpuzani.

Banuia că trebuie să fie ceva necurat cu banii, ori gologănaşii, cum le spunea el, pentrucă, dupa ce se termina la noi la şoală, ritualul spovedaniei se continua la cârciuma de peste drum. Acolo duhovnicul, care cu adevărat „avea mână de popă" se cinstea din belşug cu cei doi profesori ai noştri şi toţi gologănaşii treceau în tejgheaua crăşmarului în schimbul „Sângelui Domnului". Târziu de tot venea vorbă dela crâşmă să plecăm acasă şi, după ce Moş Peru, servitorul şcoalei, suna clopoţelul, ne împrăştiam şi noi gălăgioşi în toate părţile...

...Odată, când eram printr'a treia, nu ştiu ce mi-a venit că am făcut o poezie. Era vreme de iarnă şi ningea şi eu mă uitam cum se leagănă fulgii, cum cad alene la pământ, sau cum îi ia câte un vârtej şi-i răsuceşte prin aer. Lucrurile astea le-am scris în rânduri, cum ştiam că sunt scrise poeziile.

Băieţii ceilalţi mă urmăreau curioşi şi, cum a intrat Domnu în clasă, m'au şi spus că „am făcut o poezie".

Domnu mi-a scos cam pe nevrute versurile, le-a citit, s'a uitat la mine lung şi m'a întrebat mereu, iscodindu-cum de mi-a venit să le fac. Eu, cu inima ticăindu-mi, i-am spus cum se întâmplase şi Domnu, rozându-şi niţel mustaţa, mi-a pus mâna pe cap, dar nu ca să mă dea căţeaua, poate a mângâiere, mi-a luat poezia şi întins a trecut în clasa care slujea şi de cancelarie şi se găseau încă ceilalţi trei profesori. Ce s'o fi petrecut acolo nu ştiu, după vreo jumătate de ceas însă au început să vină prin clasa noastră şi cele două profesoare şi directorul, privindu-mă curioşi, chiar pipăindu-mă, parcă nu ştiu ce lighioană ciudată aş fi fost. După aceea Domnu m'a scos la tablă, m'a pus să scriu vreo două-trei versuri din poezia mea şi mi-a arătat câte ceva din prosodie. Băieţii ceilalţi, bucuroşi că scăpau de lecţii, reţinuse din toată explicaţia că trebue să numeri silabele, ca să fie acelaş număr în toate versurile şi apoi ţin'te poezii. Toţi ajunseseră poeţi. Ii vedeai numai cum înnumarã silabele pe degete şi ticluesc versurile. Multe erau reminiscenţe din colinde, din cântece, dar şi mai multe erau fără nici o valoare. Aşa că Domnu a strigat odată, cum striga el de îngheţam toţi, a strigat la poeţii noroşi sa-şi vadă de carte, că nu e deajuns să potriveşti la număr silabele, ca să fie poezie. Pe mine însă mă întreba din când în când, mai încet, când trecea pe lângă mine, dacă am mai făcut vreo poezie. Mă întreba şi mai târziu când eram în liceu, decâteori ne întâlneam la vacanţe, vreo doi-trei ani cât a mai stat la noi.

Cu toată asprimea lui n'avea inimă rea şi la mine ajunsese de ţinea mai mult. Nu numai că mă pusese monitor, dar îmi dădea şi însărcinări mai de încredere. Aşa fusese foarte bucuros când îmi găsise o lecţie particulară. Pentru câţiva lei pe lună învaţam copiii unui ovreiu, care n'ar fi lăsat în ruptul capului pe băeţelul şi fetiţa lui să iasă din curtea casei şi să se amestece cu ceilalţi copii. Pe urmă îmi mai găsise şi alte lecţii, aşa că, începând să colind pe la toate, după ce scăpam dela şcoală după prânz, se făcea târziu şi m'apuca noaptea pe drum. Şi mi-era frică! Intr'o fugă năprasnică şi fluierând cu disperare alergam acasă.

Dar cu ultima însărcinare de încredere ce-mi dăduse, făcuse de-l dădusem jos de pe piedestalul, unde-l aşezase respectul meu. Iată cum se întâmplase:

Când eram în clasa a IV-a, pe vremea examenelor, îmi spusese să mă duc dimineaţa, înainte de şcoală, la el acasă pentru ca să iau catalogul cel mare, să-l duc la şcoală şi să i-l pun pe catedră înainte de a intra copiii în clasă.

Aşa am şi făcut. M'am dus acasă la el, am luat dela slujnică catalogul, am venit cu el la şcoală şi am intrat în clasă.

Domnu era venit. Dar, aşezat pe un scaun, îşi rezemase capul de catedră şi de cotul adus pe lângă cap şi dormea adânc. Când m'am apropiat de catedră şi i-am pus alături de cap catalogul pe care nu îndrăznisem a-l deschide pe drum, chiar când nu mă vedea nimeni, am văzut că Domnu era plin de păduchi de găină. Al naibei Domnu! Cine ştie pe lânga ce coteţ, pe lângă ce garduri aşteptase, pândind toată noaptea, de-l umpluse atâţia păduchi de găină? De bună seamă că nici nu dormise, dacă era aşa de somnoros acuma. Vezi, dacă „Domnu Mitică", prietenul lui bun, l-ar fi luat acum la mărturisire şi l-ar fi întrebat despre „săritul pârleazului", oare ce i-ar fi răspuns Domnu?

Eu însă nu ştiam ce să fac în faţa acestui neprevăzut. Să-l trezesc? Doamne fereşte, n'aş fi îndrăznit. Atunci am lăsat catalogul uşor pe catedră şi în vârful picioarelor am intrat în bancă. Nu peste mult a sunat şi clopoţelul de intrare şi băieţii au năvălit gălăgioşi înăuntru. Eu, din bancă, le făceam semne disperate să se liniştească spre a nu trezi pe Domnu. Iar el începuse acum a sforăi, de parcă tăia cu fierăstrăul. Şi atâta teamă ne insufla, că nici nu îndrăzneam să râdem. Noroc că în clasa vecină, după ce lovise cineva tare cu nuiaua în masă, se începuse rugăciunea în cor şi atunci s'a trezit şi Domnu, căci, dacă apuca să vină şi vreun părinte la examen, ruşinea ar fi fost mai mare. Deşteptându-se din somn, Domnu, după câteva clipe de buimăceală, s'a frecat la ochi şi apoi a pornit repede afară, de s'a spălat puţin la ochi, tot scărpinându-se şi scuturându-mereu.

Pe urmă, în cea dintâi recreaţie, m'a oprit în clasă şi cu glas mai mult mâhnit, m'a certat uşor, că nu l-am trezit, când i-am adus catalogul.

— N'am îndrăznit, Domnule!

— Ei n'ai îndrăznit... Aşa ai fost tu întotdeauna, mă băiete, cam nătăfleaţă. In vieaţă, ţine minte dela mine, n'ajunge să fii deştept şi cuminte şi cu frica lui Dumnezeu! Trebue să fii întotdeauna şi îndrăzneţ. Să ştii dela mine, băiete, că numai obraznicul mănâncă praznicul.

De adevărul învăţăturii lui am avut prilejul să mă conving toată vieaţa, dar acea întâmplare eu am regretat-o şi mai mult, pentrucă-mi risipise o iluzie, îmi dărâmase în ţărână de pe piedestalul lui pe **„Domnu"**.

Nuvela şi schiţa ca tipuri literare

Precizări şi diferenţieri

de G. C. NICOLESCU

Chiar fără să fii contra genurilor literare, dacă încerci să lucrezi cu ele, trebue să le recunoşti o sumă de lacune. S'ar putea spune, de unii sceptici, că sunt inutile, chiar dacă sunt realităţi. Alţii însă le folosesc şi câteodată întrebuinţarea lor poate să ducă la lucruri foarte concludente în ce priveşte clasificarea, dacă aceasta este o realitate în studiul literaturii. Oricât de fervent partizan ar fi cineva al genurilor literare ca realităţi şi cu cât le va utiliza mai mult, nu va putea să nu recunoască onest că dacă aceste calapoade se pot aplica şi dau rezultate atunci când este vorba de priviri globale, nu tot aşa e cazul când este vorba de o pătrundere mai atentă şi o diferenţiere dintre opere separate numai prin câteva nuanţe pe scara genurilor.

Dacă cei mai mulţi vor putea deosebi un pastel de o odă, o poemă de un roman sau o baladă de o fabulă, mult mai puţini vor putea deosebi cu adevărat o epigramă de o satiră (ţinând seama că sunt epigrame care au şi mai mult de patru rânduri), o idilă de un cântec sau o nuvelă de o schiţă. Asupra diferenţierii acestora două din urmă mă voi opri, încercând să dau câteva precizări. Ele, probabil, nu vor rezolva problema, care de altfel comportă o foarte subtilă adâncire şi asupra căreia mă gândesc că voi putea insista mai pe larg altcândva, când timpul mi-o va îngădui, dar voi arăta, cred, cât este de delicată şi complicată şi cum este necesar să te apropii de rezolvarea ei cu totul pe alte căi decât pe cele pe care le-ar fi bănuit vechea poetică.

In general, cu toată lipsa unei adevărate **Poetice**, afară de manualele şcolare şi de un curs litografiat al d-lui M. Dragomirescu, accentul cel mai puternic, când este vorba de a deosebi schiţa de nuvelă, se pune pe amploarea bucăţii: câteva pagini sunt o schiţă; mai multe pagini constituesc o nuvelă. Fără îndoială, criteriul acesta al cantităţii este salutar atunci când ai de deosebit pe **Conu Alecu** de **In lumea dreptăţii**, dar nu mai poate fi întrebuinţat faţă de două bucăţi de mărimi mai puţin depărtate. Cum deosebeşti pe **Moş Niţă Hârleţ** de **Puiul**, ca să rămânem tot la opera d-lui Brătescu-Voineşti, care sunt egale ca întindere? Cum spuneam mai sus, ca totdeauna când lucrezi cu genurile literare, totul poate fi foarte folositor când calapoadele sunt utilizate pentru măsurarea mediilor, dar sunt cu totul insuficiente când vrei să intri în adâncimi sau eşti obligat să le aplici la periferie, spre punctul de contact cu unul sau altul din genurile literare vecine.

Este o eroare să se creadă că o schiţă este un fel de schelet de nuvelă. Un schelet de nuvelă, în sensul de **ébauche**, nu este nuvelă, după cum nici o schiţă nu este o nuvelă. Pe când însă prima are trasat un conflict, o desfăşurare şi o rezolvare, cărora le lipseşte numai adâncirea şi vestmântul formei adecuate, schiţei îi lipseşte elementul esenţial: desfăşurarea în timp şi spaţiu. Din elementele lui **Conu Alecu**, spre pildă, oricât le-ai mai adânci, dacă lucrul mai este posibil, şi le-ai da amploare, nu se va putea scoate niciodată o nuvelă. Din **Jeana**, publicată de Duiliu Zamfirescu în 1883, care are cam aceeaşi întindere şi care poate fi socotită un schelet de nuvelă, întrucât toate nuvelele nerealizate sunt aşa ceva, s'ar putea face foarte bine o nuvelă, în care conflictul şi rezolvarea lui sunt vizibile din prima formă.

Pare în general admis că este cu deosebire caracteristic pentru schiţă să-şi aibe **subiectul** plasat într'un singur moment. Elementul temporal este hotărîtor deci. Thibaudet scria undeva că din cauza simţului şi necesităţii duratei, Englezii, care reuşesc aşa de bine în roman, sunt incapabili să scrie schiţe. Cum într'un singur moment nu mai poate fi vorba de succesiune, apare limpede că schiţa este o bucată literară lipsită de o acţiune care să înceapă, să se desfăşoare şi să se încheie. Este în ea sau o mişcare surprinsă într'un moment sau una care să fie suspendată în timp. Schiţa înfăţişează o trăsătură de caracter sau de sentiment, nu mişcarea caracterului sau sentimentului faţă de deosebite întâmplări. De aceea, în schiţe, nu există **întâmplări.**

Este interesant că numele ei se află şi în plastică, de unde desigur l-a luat literatura, însemnând acolo: desen făcut din câteva linii caracteristice, care scot în lumină mişcarea sau atitudinea. In italieneşte, de asemenea, pentru acest gen de opere se întrebuinţeaza trei termeni: schizzo, profilo, bozetto, toţi trei luaţi din plastică. Iar în franţuzeşte termenul din plastică nefiind trecut în literatură, nici n'avem un nume pentru astfel de bucăţi, ci li se spun: courte nouvelle. Şi atunci te poţi întreba dacă nu cumva chiar semnificaţia iniţială a cuvântului arată că schiţa este o punte de trecere între static şi dinamic, între plastică şi literatură. Astfel situată, ea va utiliza cu necesitate descrierea, care prin esenţa ei aparţine genului liric, aşa că schiţa devine o punte de trecere între liric şi epic.

Nu trebue să uităm că sunt anumite arte, care s'ar putea numi de tranziţie şi care fac legătura între altele două. Aşa sunt: gravura, aşezată între pictură şi sculptură; cinematograful între pictură şi teatru; unele poezii („De la musique avant toute chose") şi, în orice caz, opera, între literatură şi muzică, etc. Este firesc ca ele să aibă o structură deosebită de a fiecăreia din cele două între care se află şi să aibă nişte legi proprii de desvoltare. In această categorie de artă de tranziţie, care este la intersecţia a două alte arte — pictura şi literatura — şi la intersecţia a două genuri — cel liric şi cel epic — se află schiţa.

In schiţă, nimic nu trebue să se desfăşoare şi nu trebue să avem o rezolvare finală, pentrucă atunci avem o nuvelă sau un schelet de nuvelă. Din această cauză **Puiul, Taină, Moartea lui Castor**, socotite de mulţi ca schiţe, sunt, indiferent de dimensiunea lor, nuvele. Bucăţile în care acţiunea, conflictul şi rezolvarea finală cad pe un plan cu totul secundar, dacă nu lipsesc cu totul, pe primul plan rămânând zugrăvirea unui personagiu sau a unui sentiment, cu condiţia să nu avem decât un moment, sunt schiţe, nu nuvele. In el este static, nu dinamic. Iar dacă pot apare câteodată şi elemente temporal sau spaţial dinamice, ele nu sunt actuale, ci numai raportate la momentul surprins, devenind simple instrumente de înfăţişare statică.

Firesţe, acest punct de vedere acceptat, va mai fi nevoie şi de mult curaj pentru a înfrunta tradiţia şi a aşeza la locul lor bucăţi care, lipsind un criteriu precis, singurul până acum fiind cantitatea, erau greşit clasate Şi fără îndoială, atunci vom avea surpriza să constatăm că bucăţi de câteva pagini sunt nuvele, iar altele mult mai lungi sunt schiţe.

După cum între nuvelă şi roman deosebirea nu poate sta în numărul de pagini, tot aşa între nuvelă şi schiţă, privite ca tipuri literare, deosebirea n'a putut fi pusă în lumină atâta vreme cât au fost măsurate extern şi nu s'a intrat în adânc, spre ceea ce este esenţa fiecăreia.

Ţărane!

Te-am întâlnit în satul de plugari
Incovoiat sub carul de nevoi...
De ce ?
De ce încerci să-mi spui că ai uitat ?
Ştii doar.., Scuipă cerul sânge spre hotar
Să-ţi lumineze chipu 'ntunecat.
Jucau raze în smoala ochilor tăi,
Se-auzea vântul şuerând peste văi
Şi-ţi împroşca faţa cu noroi.

Aş fi vrut să te am lângă mine
Colo, pe glodul cel negru din drum...
De ce ?
De ce-ai rămas înainte-mi ca mut ?
Doru-mi de ce n'ai vrut să se-aline ?
Am fi făurit nădejde din lut,
Ne-am fi'nţeles poate la fel ca doi fraţi...
Serile ne-ar fi găsit împreunaţi
In dorinţe din vise şi scrum.

Ţi-aş fi 'mpărtăşit sila de mine,
De tot ce simt că e'n mine stricat...
De ce ?
De ce n'ai crezut în cuvântul
Ce vroia să pornească 'n spre tine ?
Uite !... Simt că mă chiamă pământul
Departe de-oraşul cel negru de fum,
Simt cu gâlgâe în gâtul meu acum
Viaţă tristă de ţăran curat.

Dar mâna mea, spre tine întinsă,
Tu nu ai vrut deloc să o strângi...
De ce ?
De ce oare te-ai plecat s'o săruţi
Cu buza de-arşiţă încinsă ?
Sau ţi s'au părut ochii mei prea sluţi
Ca să poţi privi în adâncul din ei ?
Ce-ai văzut în peştera ochilor mei
Că n'ai putut să râzi, nici să plângi ?

De ce stai cu ochii'n ţărână
Inchis în doruri sărmane ?..
De ce ?
Ridică-ţi faţa asprită de vânt,
Fă-mă să-ţi simt încordarea din mână
Când duceai plugul prin negrul pământ...
Şi fă-mă să simt la fel ca şi tine,
Surâsu-mi de buze iar să se-anine...
Ai milă de mine, ţărane.

TRAIAN LALESCU

Biblioteca Academiei Române

de AL. IORDAN

Implinind o jumătate de veac de rodnică activitate la Academia Română, Ion Bianu a fost sărbătorit de colaboratorii săi, printr'o masă comună, cu care prilej decanul bibliotecarilor români a arătat următoarele:

Cu ani în urmă, descinzând în Bucureşti, a fost îmbrăţişat cu deosebită bunăvoinţă de către bătrânul Laurian, care l-a numit custode al bibliotecii Universităţii. Lându-şi postul în primire, Ion Bianu a constatat că întreaga avere a bibliotecii se compune din două dulapuri cu cărţi, o masă de lemn, două scaune, o găleată pentru apă şi o năstrapă de tablă, iar personalul bibliotecii îl formau el şi un om de serviciu.

Am amintit această confesiune a lui Ion Bianu, căci acel nucleu pe care l-a găsit el acum şase decenii, la Universitate, a constituit temelia neasemuitului tezaur de astăzi al culturii româneşti: biblioteca Academiei Române.

Ani de ani, munca stăruitoare a lui Ion Bianu şi înţelegerea unor oameni ca Al. Odobescu şi D. Sturza au făcut ca mănunchiului de cărţi dela Universitate să i se adauge noui şi valoroase opere, fie prin cumpărături, fie pe cale de donaţiuni, cum au fost cele primite din partea generalului Adrian, Papiu Ilarian, Sturza Scheianu, episcopul Ghenadie, Filipescu şi alţii.

Cum Academia Română, înfiinţată prin decretul domnesc din 26 August 1867, nu dispunea de fondurile necesare procurării de cărţi, un an mai târziu s'a alcătuit o listă de subscripţie în rândurile academicienilor, listă pe care figurează Timotei Cipariu, episcopul Dionisie, Laurian, D. Iarcu, episcopul Melchisedec, V. A. Urechie, Sbiera, etc.

Dulapurile de cărţi dela Universitate, şi fondul realizat prin lista de subscripţie, constituesc baza pe care s'a clădit mai târziu biblioteca Academiei Române.

Nu trebue să uităm un element esenţial în vieaţa unei biblioteci: localul în care ea îşi duce statorniceşte existenţa; cum biblioteca Academiei a avut în această privinţă soarta lui Ulise, să-l lăsăm pe ilustrul dispărut Ion Bianu să povestească peregrinările suferite de vrafurile de cărţi, până ce au ajuns să fie adăpostite într'o clădire proprie:

„La 1886 s'au făcut planurile pentru palatul Academiei, în care o aripă să fie destinată pentru bibliotecă, cu încăperile ei de depozite şi săli de lucru, altă aripă pentru muzeu, iar aripa centrală pentru localurile Academiei însăşi.

Planurile au rămas însă pe hârtie şi se păstrează la Academie. Regimul liberal a căzut la 1888 şi câţiva ani nu s'a mai vorbit de palatul proectat, iar biata Academie a rămas tot în cele două săli igrasioase, din vechea universitate.

Dar mai era cineva care înţelegea şi se interesa de asemenea lucruri : Era regele Carol.

La 1892 Teodor Roseti fiind ministru la instrucţie, mi-a spus că Academia trebue să iasă fără întârziere din localul universităţii şi m'a însărcinat să caut un local de închiriat sau de cumpărat. Am cumpărat casa Cezianu, fostă a lui Filipescu-Vulpe, din calea Victoriei, unde a fost îndată mutată Academia cu tot ce avea. Apoi, după câţiva ani au fost cumpărate casele vecine, Belu şi Zaleski, precum şi terenul viran din fund, care aparţinea unuia din fraţii Cezianu. Aşa s'a format frumosul teren pe care se va înălţa cândva palatul definitiv al Academiei Române în proporţii mult mai măreţe decât cel proectat la 1886—87.

Localul din calea Victoriei, în plin aer şi lumină, susceptibil desvoltării pentru trebuinţele Academiei şi ale bibliotecii, a fost repede pregătit pentru noul scop.

Un nou mijloc pentru îmbogăţirea bibliotecii a fost schimbul de publicaţii cu Academiile, societăţile şi institutele ştiinţifice din străinătate. Pretutindenea propunerile noastre au fost primite bine şi cu frăţească dărnicie.

In acest timp biblioteca statului vegeta cu un buget de 70—80 mii lei; lipsită de toate condiţiile de desvoltare, a fost scoasă şi ea din localul universităţii şi mutată într'o veche casă în ruină, în strada Academiei unde este acum veselul teatru „Cărăbuş", iar după puţini ani a fost mutată, tot cu chirie, într'o altă dărâmătură, unde este acum Ministerul de Război. Acestor triste peregrinări le-a pus capăt marea criză din 1901, când Statul prin lege a cedat-o Academiei cu subvenţie anuală de lei 25.000.

Au venit în dar una după alta câteva biblioteci dela răposatul profesor Costaforu, episcopul Ghenadie din Buzău, generalul Penacovici, Sturza-Scheianu, G. Em. Filipescu. Daruri mai mărunte veniau din multe părţi, iar în unele timpuri favorabile veniau şi mici fonduri extraordinare dela guvern (D. A. Sturza), mai ale pentru manuscripte vechi şi documente istorice, căci alături de cărţi se înfiripase şi o secţie de manuscripte şi documente, de stampe, portrete, hărţi geografice, etc. şi chiar un cabinet numismatic".

In Martie 1904, printr'o lege specială cunoscută astăzi sub denumirea de legea depozitului legal, s'a stabilit obligativitatea pentru atelierele de arte grafice de a trimite gratuit bibliotecii Academiei Române, câte două exemplare din tot ceea ce tipăresc, înlesnindu-i-se astfel îmbogăţirea cu întreaga literatură românească.

Dacă această lege i-a asigurat bibliotecii Academiei Române sporirea colecţiilor de tipărituri, o atenţie deosebită a acordat-o Ion Bianu achiziţionării de manuscripte, documente, cărţi vechi româneşti, lucrări străine referitoare la ţara şi poporul românesc, călăuzit de dorinţa ca, pe viitor, cercetătorii noştri să poată găsi la Academie, informaţiuni cât mai complete asupra trecutului românesc. Şi, tot din largul spirit de înţelegere şi din priceperea lui Ion Bianu, ajutat de colaboratorii săi, dintre care în primul rând trebue să-l amintim pe Al. Sady-Ionescu, a eşit şi actuala organizare a bibilotecii Academiei Române, organizare din cele mai moderne şi practice, care a slujit mai târziu de model altor biblioteci din ţară.

Astăzi, biblioteca Academiei instalată în noul ei local, şi acesta provizoriu — căci clădirea palatului Academiei urmează să fie începută în anul viitor — este cea mai bogată din ţară, însumând aproximativ 250.000 volume de cărţi, aproape 16.000 colecţii de periodice, cam 7500 manuscripte, 53281 documente şi 15 26 cărţi vechi româneşti ; acestor colecţiuni li se adaugă un bogat muzeu numismatic, şi cea mai înzestrată colecţie de hărţi, stampe, fotografii, etc.

Intreg acest tezaur este păstrat în depozite moderne, prevăzute cu rafturi metalice, fiind astfel ferit de incendii şi umezeală.

Pe lângă fiecare dintre secţiunile bibliotecii funcţionează câte o sală de lectură, deschisă publicului în tot timpul anului, dela ora 8 dimineaţa, până la 6 seara, în afară de lunile de vară, când funcţionează doar dimineaţa, între orele 8—12.

Oprindu-ne aici cu expunerea, vom reveni în cadrul unui articol special, asupra câtorva din cele mai importante piese din colecţiile bibliotecii Academiei Române, precum şi asupra organizării ei.

CEASUL CUMPENEI

de GABRIEL BĂLĂNESCU

Se petrec zilele atât de frumos sub vârful muntelui Turcinu.

Câteva creste ortografiază dimineţile fantastic de limpezi, neverosimile apropierilor de Dumnezeu.

Iar înserările liturghiază paturile nevăzute, clocotele ascunse şi doniţele deşertate de sorbiturile bacilor ascunşi prin bălăriile pământului.

Un drum nesfârşit ca spre imperii se desleagă. Şi nu poţi să-l dibui, — atât de mare, atât e de frumos, decât numai ochii închişi îl lasă să ghicească sfârşitul.

— N'a mai trecut nimeni pe aici?

— „Nimeni n'a trecut", — răspunde un glas pe care nu-l văd şi nu-l cunosc.

— Dar rugul acesta ars ! Rugul cine l-a ars ?

— „Căpătâiul şerpilor", răspunde glasul pe care nu-l văd, pe care nu-l cunosc.

Pe aici am trecut şi am lăsat două zeci şi una de mărgele deşirate pe cari le-am căpătat odată, — odată de mult, pe fereastra unei case de jos, uitată.

Nu ştiu ce era cu casa aceea, n'am văzut-o şi n'o cunosc.

Intocmai ca şi glasul care-mi întâmpină drumul spre piatra de popas a florilor albe.

Crestele acestea ale Turcinului sunt atât de apăsătoare.

Imi vorbesc pentru drumul meu. Mă vor ajuta să ajung. Sau poate mă vor sili să rămân.

Aci am lăsat doar două zeci şi una de mărgele.

Să plec şi să rămână în grija glasului pe care nu-l cunosc.

Mi-e teamă să nu le fure vreun, clown rătăcit şi să le ducă iubitei lui, servitoarea boerului cu barbă.

Dar uitasem jos în sat, firul de bumbac care le lega.

●

Se înnsera.

Câteva paseri băteau vârfurile sborului. Din buzunarul vestonului, un cuţitaş cu plăsele roşii cuprinsese parcă toată lumina zilelor neştiute.

Să plec şi să-l las şi pe el, îmi ziceam. Ana-Maria mă aşteaptă.

Din fundul văilor se furişau spre plaiurile deschise clopotelor, sute de ochi aprinşi de tăria muţeniei lor.

Ochii mici, rostogolindu-şi văpaia înserării subt muşchiul umed al ierbii.

Aş rămâne cu ei.

Să-i mângâi, să-i pun în sân, să-i spun Anei-Maria că i-am văzut şi să-i arăt.

Ochii aceia nu-i voiu putea lua: m'au încremenit acolo, lângă rugul ars, căpătâiu al şerpilor.

— Să nu vină clownul ! ar râde, mi-ar deştepta mărgelele deşirate, le-ar lua, va prinde cuţitul cu plăsele roşii şi cu batista printre dinţii şerpilor s'ar duce cu ochii în palmă, să-i vadă fata ascunsă la mijlocul drumului: Ana-Maria.

Nici-un semn nu arăta că mergem către cumpăna nopţii.

Eu cu mărgelele deşirate, împreună cu plăselele roşii ale cuţitului, alături de ochii tot mai mult înroşiţi ai veghetorilor cari mă înspăimântă.

Veniţi să le vedeţi, ceasuri pustii. Veniţi să le jucaţi, şerpi împletitori ai destinului cuţitului meu cu plăsele roşii. Muchia lui arde pentru nerăbdarea voastră.

Firul de bumbac uitat în casa stăpânului din satul de jos, aşteaptă necuviinţele voastre, aşteaptă jocul uitat al cumpenei.

Turcinul se desfată pentrucă nu-l văd.

Ana-Maria mă aşteaptă pentrucă nu sunt.

Cumpăna arde, — se apleacă peste zorile ce vor veni în descântecul boabelor, din porumbul neînceput al dimineţii.

Veniţi şi ridicaţi-le, — mă prind săgetătorii dimineţii şi apele tulburi ale cerului subt care mă aşteaptă Ana-Maria şi blestemele clownului din poarta boerului cu barbă.

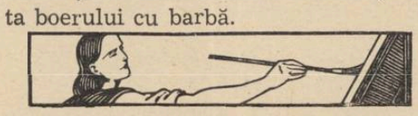

Poeme pentru Sânziana

Urme stinse

Istorisesc de tine
crivinile de vise şi dureri,
pe unde azi însingărările haine
îmi poartă paşii fericirilor de eri.

Te sorb din cupa serii
ca pe o unduire de absint,
ca pe o rază-aprinsă în cramele tăcerii,
ca pe o lacrimă căzută 'n noaptea de argint.

Te chem, desmierd frunzarele,
ce'n coaja lor ne îngropară numele...
Ieri printre crengi juca în stoluri soarele..
Astăzi şi zările s'au şters şi urmele.

Mi-s şoaptele deşarte
şi amintirea ta mă chiamă spre pământ...
Mă 'nvăluresc în frunze scuturate şi în moarte
să simt pe buze urma iubirilor ce cânt.

ION ŢOLESCU-VĂLENI

Comoara din pădure

De cu seară moşul închise uşa afară
Şi-şi legă de pom cîinele. Apoi
Noaptea se strecură filfiind ca o pasăre rară
De trecură prin pădure, în fugă, strigoi.
Moşul închise ochii şi după
Perete scormoni cu unghiile rar :
Mîna de dedesubt vroia să rupă
Liniştea — şi se'nfigea în sac ca un par.

Cînd scotea moşul banii mici,
Glasul iar, şerpuia la ureche ;
Iar în jurul laviţei se-adunau pitici
Dintr'o poveste cu Muma Pădurii, veche.
...Aşa încearcă moşul să desgroape traista
Dar mereu mîna de dedesubt îi lua încet, ochii
Ca pe nişte boabe vopsite violet
Atîrnate la poalele nopţii, în rochii...

De-afară, spre dimineaţă gemu cîinele
Şi'ncepură păsările să cînte
Parcă Iisus ar fi împărţit peştii şi pîinile
Numai lui i-ar fi întins cojile frînte...
Se'nviorară crengile ; 'n pădure bătu soarele
Vînătorul trecu aproape, aproape,
Şi strigă la cîine ceva. Răspunseră isvoarele,
Numai înăuntru cineva din pămînt continua să sape.

Ochii moşului rămaseră aşa :
Pironiţi în busuiocul din vatră...
In grămada scoasă aurul strălucea
Iar gura-i rămăsese stinsă, uscată.

— Vezi, zice acum femeii, pădurarul cel nou.
Ţinea comoara 'ngropată 'n oale,
Işi făcuse haine din coji de ou
Şi-i veneau femei cu păr roş şi goale.
Iată : mîine luna o să descrească,
Să trimiţi copiii să se 'mpărtăşească.

AL. RAICU

„VORBA DULCE“... sau „TONUL FACE MUZICA“

— Schiță dramatică —

de ION SÂRBUL

SCENA I.

O primărie de sat. S'aud lăutari la o nuntă în vecini. Lume multă în primărie...

NOTARUL — **(șade la masa lui și pufăe în niște hârtii..... Din când în când ridică ochiu sanchiu asupra celorlalți).**

VASILE : **(ar vrea să vorbească și**

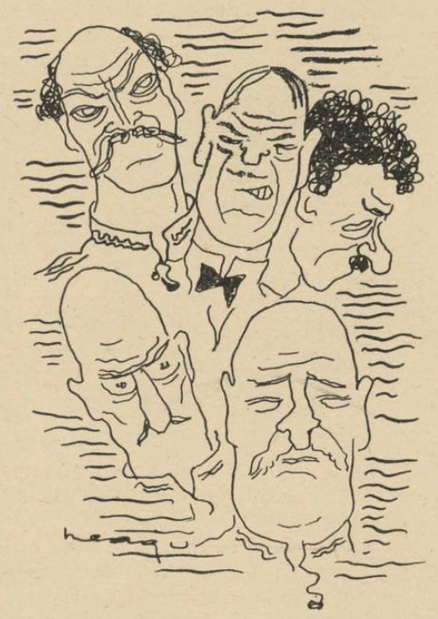

își ia seama..... Se vede că notarul este supărat. In timpul ăsta intră :)

NEA NICOLAE **(gălăgios și vesel):** Bună ziua fraților..... Adică bună dimineața că de.... avem nuntă 'n sat și la nuntă așa se zice: bună dimineața. **(Mică pauză).** Mă, da vă grăbiți cu oficierea căsătoriei... nu puteați să mă așteptați... ai? Bre, bre...

NOTARUL **(posac):** Păi n'ai dat oficeria stării civile ajutorului ? Se grăbeau tinerii... nu noi... Am chemat pe ajutor și gata... i-am procopsit.

NEA NICOLAE : Bine, bine, foarte bine, nu zic eu de asta... că țineam eu să oficiez,... dar aș fi vrut sa fiu și eu de față, să-l aud pe ajutor cum zice : „prin consimțământul „repricioc“ — apoi o îndreaptă „reciporc“... și pe urma, îmi erau dragi tinerii..., Vecini de!.. Am dat o fugă... că poate saptămâna ce vine pun la treerat... și am vorbit de mașină.

(S'aude cântecul din gură, după lăutari) :

Când am plecat la'nsurat
Fost-am beat ori fermecat
Cu eșchiță din portiță
Cu ciucurii din catrință.

NEA NICOLAE **(ascultă) :** Asta-i Nicu al popii... Strașnic... strașnic mai cântă.

VASILE : Păi alta știe ? Vai de sufletu lui taică-su... Of.... of... cât-îl mai ține și pe popa cântecu ăsta... în siminar numai să cânte a învățat. Câte trage bietul popa de pe urma lui... Ș'atâta are.

NEA NICOLAE : Bine..., bine.... Vasile... dar încailea cântă nu glumește... Dar par'că era vorba să se'nsoare și el... tu știi mai bine... că sunteți neamuri... cuscrii ha ?

VASILE : Așa, așa, cuscrii, cuscrii, că d'aia ziceam și eu... s'a luat de gânduri părintele... S'a dus cu el la vedere... la Adâncata... la fata lui Nicolete... Nicușor al popii și-a dat în petec... s'a așezat pe băutură și praf s'a făcut... Să nu mai audă fata de el... Și el acuma o ține numai în chefuri... cu lăutarii de gât... Stângaciu îi zice la ureche și el îi zice din gură de mama focului.... Zice că de supărare.

(S'aud lăutarii și gura lui Nicu).

NEA NICOLAE **(ascultă) :** Cum o fi... cum n'o fi... cântă afurisitu, cântă de ne omoară.... Pe urmă avere are, neam bun este, n'a zăletit flăcău, își vine el în fire.... Nici noi n'am fost mai breji când eram ca el — și eram destul de necăjiți... mai multe guri pe-o mămăligă, da popa-atâta are, vine el pe apa drumului... vine el pe șleau...

(Se stinge cântecul; către Vasile) :

— Da tu Vasile, tu, cu ce treabă pe la Primărie.

VASILE : Aveam ceva cu domnu notar... Da aștept.... aștept... îl văd că are mult de lucru și mai e și cam supărat.

NEA NICOLAE : O fi... o fi săracu, câte are pe cap.... I-a mai venit acum și altă belea. Boerul nostru... și ăsta supără... supără foc...

NOTARUL : Aș... nu e asta... nu mă supără pe mine așa — fitecine... Boerul își vede de boeria lui, eu de...

NEA NICOLAE : Uite că nu-și vede, se bagă'n toate...

NOTARUL : **(continuă).** Eu de legile mele-aici... **(supărat),** ar trebui și învățătorul să-și vadă de școala lui... acolo...

NEA NICOLAE : Aha... asta-i buba.

NOTARUL : Să nu s'amestece în treburile comunii...

NEA NICOLAE : Cum să nu s'amestece în treburile comunii ? Se poate ? Păi nu-i consilier de drept ? Dacă nu s'o amesteca el, d'apoi cine. Gore Vătășelul ? Niță Văcaru ? Ei bată-te să te bată notarule, da bine le mai nimerești !

NOTARUL **(dârz):** Ce să mă bată... ce să mă bată...

NEA NICOLAE **(râzând) :** Toaca.... să te bată... notarule... Te superi că s'amestecă dascălu'n comună !... Boeru da, să-și vadă de castelul lui, că au crescut balariile până'n strașină... să nu s'amestece, d'anvățătorul se poate ?

VASILE : Păi cum... așa zău... Ce să zic, noi am avut noroc, adică satu nostru, cum zic, am avut noroc cu învățători... Iacă, de când știu eu ce e pe lumea asta, ș'apoi am și eu vreo 50 de ani, numai dascăli buni am avut.

NEA NICOLAE: Dreptu-i, n'am avut nici unu ca Vălătuc din Valea lui Câne...

VASILE : Ala numai de politică... de adunări... de beții se ține...

NEA NICOLAE : Îl adună oamenii din șanțuri...

VASILE : Îl ling câinii la gură de păcătos ce-i... și copii la școala sparg geamurile... Nu zău... am avut noroc mare... După răposatu, veni fiu-său ăsta...

NEA NICOLAE : Se cunoaște că-i e fecior... tot ca tată-său, bun de tot...

VASILE : Bun zău...

NOTARUL: Să-i cadă bunu la inimă..

NEA NICOLAE **(sigur pe ce spune):** Bun dom'le, bun... Nu-i acru ca dumneata. Da zău, mă notarule, eu cred că pe voi vă 'năcrește și slujba asta, mă... Eh... dăscălia e altceva... e lucru subțire...

NOTARUL: Subțire, pe dracu...

NEA NICOLAE **(sigur) :** E lucru mare dom'le, mai ales când și dascălu e om...

NOTARUL : Om pe dracu. Așa om... ce știe el decât satul și satul.

NEA NICOLAE: Da ce-ai vrea, să-l vezi ca pe Vălătuc... învestmântat în țundră neagră, de-i trece peste genunchi, cu mănuși albe, unsuroase la vârfuri... împărțind cărțulii cu discursuri și pregătindu-se de deputăție în bătătura cârciumii lui Oancea, vorbind netrebnicilor din sat — că nu-l mai ascultă nimeni acum — despre „dimocrație“.

VASILE : Ori ca pe Răducanu de la Capu Dealului, care zice că se'mbracă țărănește ca noi... și-l dă jos blănurile de pe la gât și serveta de piele, ca avocații la oraș.

NEA NICOLAE : Da.., și pe-al nostru îl iau așa... pe surcică... că păcat de el ,că s'a născut să moară rob.

NOTARUL: Păi ce spuneam eu.

NEA NICOLAE : Rob să moară.. dar rob al datoriei... ca și tată-său, care odihnește în pace veșnică.., totdeauna cu flori proaspete pe mormânt, de la cei pe cari i-a învățat numai bine.

VASILE : Că de la sfaturile lui, — îmi spunea tata, — bătrânii din sat au sădit în preajma caselor brazdele de flori și livezile de pomi altoiți, cu roadele de le dă poalele'n pământ.

NEA NICOLAE : Nu se'mbrăca în țundră neagră, caăia de umblă după dric la oraș, ba și cu mânuși, despre tainele politicii habar n'avea, împărțea numai cărți cu sfaturi gospodărești... și cu frica lui Dumnezeu.

VASILE : Ala săracu, nu cred să fi visat vreodată în viața lui... știi adică, nu cred să-i fi trecut vreodată, în viața lui, prin cap nălucirea să alerge după vreun scaun de dipotat...

NEA NICOLAE : Din cartea ce învățase el, învăța și pe ceilalți la rândul lui... Înțelesese el că nu-i mai mare cuminție pe lume, decât aceea ca tot omul să se stâmpere la locul ce i se cuvine.

NOTARUL: Da? Da d-ta de ce nu-ți faci feciorul învățător, dacă-i așa?

NEA NICOLAE : Păi dacă ese anu ăsta doctor de oameni, nu-i ca și dascăl? Ș'apoi când Ionică al meu o eși doctor, credeți voi că-i mai dau drumu de-aici din sat ? Așa să creadă el ! Să stea aici, cu învățătorul, să vadă de voi, de sănătatea și de prostia voastră...

VASILE : Cum făcea boerul Barbu de pe vremea tatii... Conu Barbu de... Bietul Conu Barbu ! pe care l-au dat gata ăi mari de la București... Ce bunătate de om... îmi spunea tata!

NEA NICOLAE : Bun... bun... l-am apucat și eu... și zău... cu cât trece vremea cu atât vedem ce bun și ce înțelept era și mai ales pe vremea aceea, când puțin le păsa la boerii mari de viața noastră de țărani trudiți.

VASILE : Nea Niculae, îmi spunea tata, că tot ce avem bun în sat, de la el avem.

NEA NICOLAE : Păi cum ?... El ne-a făcut satu cu drumuri largi și drepte.. El ne-a dat moșia deadreptul nouă în arendă... fără mijlocirea arendașului... Și ce învoială ușoară... Pe urmă, cum sta el de vorbă cu oamenii... Și cum era castelul atunci, adică până bine de curând.

VASILE : Până când a venit conu Barbu ăsta, ăl nou...

NEA NICOLAE : Se potrivesc numai la nume, la fapte și la minte ba...

NOTARU : Apoi atunci de ce l-a lăsat ixicutor testamentar ?

NEA NICOLAE : Așa ca să ne amărâm noi cu el... Nu l-ați auzit Duminica trecută ? Să iasă din gura unui om cu carte asemenea vorbe... Asta, ori că-i prost... or că-i nărod...

TOȚI : Da zău... L-am auzit... Ne-am făcut și noi cruce.

VASILE: Păi pe-acolo, pe unde o fi fost el ,n'a umblat pe pământ, prin lume ?

NOTARUL: A fost ministru plenipotențiar la Roma, la Londra, la Paris...

VASILE: Și-acum când vine la noi în țară — că zice că a intrat în pensie — el crede că dejugă la moara părăsită... Crede el că țara asta a rămas tot așa cum a lăsat-o el acum 25—30 de ani când a plecat în străinătăți...

UN ȚARAN: A venit să se ia la harță cu învățătorul din Valea lui Câne pentru dipotăție...

NEA NICOLAE: Să vorbească și el altfel... ca un om cu carte... umblat prin lume... că de... e boer mare. N'ați auzit, îi lua pe toți de parcă ar fi fost robi pe moșia lui...

Șefului de jandarmi: că să mai închidă ochii la blestemății... Preotului : că să-și mai îndrepte ochii și'n altă parte... Doctorului: că să mai lase și pe Stoichița să mai tragă de scrânteală.

VASILE: Auzi... mneata... în ziua de azi să mai creadă boerii în leacuri băbești!...

NEA NICOLAE: Păi n'a avut dreptate învățătorul nostru când i-a trântit-o, în față, pe șleau: „Bine boerule, atunci întoarcem lucrurile.. Pe Stoichiță îl facem doctor în sat.... pe d-l doctor îl trimitem la închisoare că-i șarlatan... pe d-l pretor și pe jandarmi îi trimitem la drumu mare, nu ca să păzească avutul nostru, ci să hoțească... Pe d-ta boerule, te facem învățător în locul meu aici, eu intru văcaru în sat în locul lui Niță, pe Niță văcaru îl trimitem să reprezinte țara acolo la Londra, unde-ai fost D-ta“.

NOTARUL: Păi vedeți, astea-s vorbe de spus unui boer mare... Nu face ăsta mulți purici aici în sat. Cu clonțu lui... odată se vede aruncat cine știe unde.

NEA NICOLAE **(sare):** Da ce el e notar? E învățător... Nu-l poate clinti nimeni d'aici decât dacă vrea el. Cum adica, să fii boer și să ai dreptul să spui toate prostiile din lume. Să lași lumea să-și spargă capu... să se fure unul pe altul, și tu jandarm și tu pretor să nu le faci nimic pentrucă boerul cutare își apără clăcașii... Să lași pe Stoichița să tragă de scrânteală și să pue în

scânduri să strice mâinile și picioarele oamenilor și să nu chemi pe doctorul că se plânge Stoichiță boerului că nu poate mânca și el o pâine din pricina doctorului. Păi treabă-i asta...

VASILE: Și dacă vine învățătorul și îi cam dă boerului cu praftorița pe la nas, boerul se supără...

NEA NICULAE: Poi bine mă... eu nu știu cine știe ce carte... dar de când sunt primar am văzut și am învățat multe... vă întreb, când o eși fiu-meu mâine-poimâine, doc să stea cu mâinile'n sân. Poi d'aia l-am ținut eu în școli... Ei comedia dracului!...

NOTARU: Bine, bine, da ăla e boer și el... vai de capul lui...

NEA NICULAE: Fugi domnule d'acolea..., boer e ăla care crede în leacurile lui Stoichița... mai rău ca muerile?

VASILE: Ei și D-ta Nea Niculae, parcă crede... Votu săracu... votu... Se face și el așa... să zică și el că ține cu țăranii... vin alegerile mâine-poimâine și-l bate la voturi dascălul din Valea lui Câne.

NEA NICULAE: Apoi asta-i și mai rău. Când crede omu, calea valea, să zicem că face prostie din credință, dar când nici nu crede și face prostie din șiretlic, pentru politică, apoi e om rău nu prost și răutatea este mai a dracului ca prostia.

VASILE: O fi ea și puțină răutate... și mai multă prostie...

NEA NICULAE: Apoi atunci e chiar prăpăd.., **(S'aud lăutarii la nuntă. Pauză).** Da voi mai stați?

NOTARUL: Aștept poșta.., că n'a venit eri... și văd că și azi întârzie...

VASILE: Azi e sărbătoare și sunt nunți multe, se mai abate și el ba la una, ba la alta.

UN ȚĂRAN: Îi e calul învățat... Cum ajunge în dreptul cârciumii stă...

NEA NICOLAE : Voi nu sunteți postași... și așa pe la sărbători o cam faceți și voi... Hai la nuntă... Tu nu mergi măi Vasile?

VASILE: Ba vin... da cum îți spusei, Nene Nicolae, am o treabă cu notaru.

NOTARUL **(răstit) :** Așteaptă la rând.

VASILE: Care rând? că văd că nu-i nimeni înaintea mea.

NEA NICOLAE: De ce e vorba?

VASILE: Uite ce e.., îl rog de azi dimineață să-mi libereze niște bilete de vite.., Vreau să plec de dimineață mâine la târg cu juncanii... să-i vând. Ce-o aștepta de la mine nu știu, că mă ține aici, nu mă pot mișca... Ia vezi, domnule primar.

NOTARUL : Așteaptă.

VASILE : Aștept eu, dar nu mă așteaptă alții pe mine, ...că nu-i vând eu de drag...

NOTARUL : Iacă nu vreau să-ți dau bilete și pace...

VASILE: Mă băete mă, să mă știu vinovat cu ceva față de tine te-aș lăsa în plata Domnului... dar nu mă știu vinovat cu nimic. Ba poate bine ți-oi fi făcut, dar rău? să mă ferească Dumnezeu.

NOTARUL: Ce bine, ce bine?

VASILE: Știi tu bine... Că de-a trimis **cucoana ta** la nevastă-mea... să-i dea un ciur de mălai împrumut nu ți-am trimis înapoi ciurul gol... și împrumut s'a făcut. Când ți-au venit rudele, ai trimis la mine după orătănii... ai spus că o să le plătești și plată s'au făcut...

NOTARUL: Ascultă, să nu fii râtos că pun vătășelul să te bage la oboru de gloabă...

VASILE **(sare atins):** Pe mine? Pe semne că neam de neamul tău a stat numai la obor...

NEA NICULAE: Mă copii, fiți oameni cum se cade... mă Vasile, gospodar ca tine ,să poate mă? O fi omu supărat de... Domnule notar, vezi-ți de treabă și d-ta, că e păcat de Dumnezeu... Vine omu și-și cere dreptul lui... Dacă-l are, dă-i-l...

NOTARUL: Dreptul lui... Care drept?

NEA NICOLAE: Dreptul lui, pe care i-l dă legea... Ș'apoi pot și eu să dau un ordin aici în Primărie.., Că doar eu sunt primar aici de peste treizeci de ani... Haideți, fiți oameni de treabă și împăcați-vă...

VASILE: Păi dumneata n'auzișî? și când îi spui cu binele își ia lumea'n cap.

NOTARUL: Bine, bine... îți fac eu un proces verbal de ultraj...

VASILE : Da ce eu spun minciuni... am martori... da știu eu care' ți-e buba... învățătorul **(s'aude goarna poștei).**

NEA NICOLAE: Aha... poșta **(către notar)** Să iei poșta și haide la nuntă, ne-om cinsti și noi o țară...

SCENA II.
Cei dinainte, postașul.

POSTAȘUL **(intră gălăgios) :** Bună ziua, bună ziua la boeri... Cam târziu, hai... Așa-i la sărbătoare... ce să-i faci? Ba era chiar să nu viu... Poftim domnule notar, ia poșta... așa... iscălește colea **(îi dă o condică. Notarul cercetează corespondența).** Lasă-le dracului că nu lipsește niciuna. Mă duc repede să dau tutunu lui Oancea... Sărbătoare și nuntă'n sat și n'are fir de tutun...

NEA NICOLAE: Ia vezi notarule..

NOTARUL **(răsfoește scrisorile):** oficială... oficială... oficială... una, două, trei **(mormăe)** șapte... Asta-i a popii **(strigă)** Ioane! **(intră vătășelul)** Ia scrisoarea asta și du-o popii, asta, ...pe asta lui Popescu de la regie... ai înțeles? **(caută)** Uite Nea Nicolae ai și dumneata o scrisoare.

NEA NICOLAE **(mirat):** De la cine o fi? Poate de la fiu-meu, că datorii pe la băngi n'am, **(o'ntoarce și pe-o parte și pe alta)** Parcă-i de la fiu-meu. **(Ascunde că nu știe să citească bine).** Ia desfă-o notarule și citește-o.., **(se caută)** că am uitat ochelarii acasă...

NOTARUL **(desface scrisoarea și citește mormăind):** E dela studentul dumitale.

NEA NICOLAE : Citește tare, mă notarule, s'aud și eu, n'am răbdare pân' acasă.

NOTARUL **(citește apăsat și răstit):** Dragă tată, fă bine și-mi trimite 3500 lei cu prima poștă, am mare nevoe de bani pentru gazdă, masă, taxă la facultate, Bucureștiu ăsta 'nghite... Voi ce mai faceți?.... Spune-i mamei și soră-mi multă sănătate... D-ta cred că nu mai dai prin București până după treerat. Tocmai când o să viu și eu acasă, cred, doctor. Să ne vedem sănătoși. Ionică.

NEA NICOLAE **(sare repede) :** Ia stăi, ia stăi, notarule **(serios)** Ia auziți oameni buni cum se rățoește fiu-meu la mine.., Auziți? Feciorul de țăran, de opincă nerasă... S'a boerit... ia te uite cum se rățoește la tată-su, doctorașu meu... Ei vă place? **(pauză mare)** Vă place, ha? **(pauză)** Să mai ai copii... **(s'aud lăutarii departe, tăcere mare)...** Ei ce ziceți ? **(pauză)** Nimic, ha?

SCENA III
Cei dinainte, învățătorul.

INVĂȚĂTORUL **(intră fredonând după lăutari):** Ce faceți domnia-voastră. V'ați așezat pe treabă... V'a băgat boeru'n răcori... Nu vă mai veniți în fire **(râde, tăcere).** Ce zici Nea Nicolae? **(tăcere)** Da ce-ai pățit? Nu mergi la nuntă?

VASILE **(sare ca s'acopere situația)** E... e supărat și el săracu cu băiatul de la București.

INVAȚATORUL **(repede, îngrijat).** Da ce-i cu Ionică? E bolnav? A pățit ceva?

NEA NICOLAE: Nu-i bolnav, e mai rău, s'a boerit... Să vă ferească Dumnezeu de țiganul turcit și de românul boerit... Ehe, domnule învățător, crești cânele să-ți rupă vinele.., Dai învățătură copilului sa nu-și mai cunoască părinții... Mai bine era bolnav

Că de boală zaci și te scoli
De boerie zaci și mori.

Mai bine murea decât s'ajung eu om bătrân, de atâția amari de ani, să ajung eu ca feciorul meu cel mai mic, pe care l-am dat la învățătură — om învățat de — ese doctor mâine-poimâine — să ajung eu, cinstit de toți boerii câți s'au perindat în atâția ani, s'ajung eu, ca să se rățoească fiu-meu la mine, parcă aș fi argatul lui, parcă el m'ar fi făcut pe mine, parcă el...

INVĂȚĂTORUL: Ia stai, ia stai, ne Nicolae.., stai binișor că nu'nțeleg nimic.

NEA NICOLAE : Da parcă eu înțeleg?

INVĂȚĂTORUL: Fă-mă și pe mine, rogu-te, să pricep ce rost are plângerea asta a dumitale... Că-l știu pe Ionică om cu scaun la cap, Slavă Domnului, nu s'o fi scrântit el așa deodată...

NEA NICOLAE: Poftim, uite citește și d-ta și vezi, asta-i scrisoare de copil supus? **(îi întinde scrisoarea de la notar).**

INVĂȚĂTORUL **(desface scrisoarea și citește cu glasul cel mai dulce).** Dragă tată **(începe muzica departe la nuntă)** fă bine și trimite 3500 lei cu prima poștă. Am mare nevoe de bani, etc. etc. Ionică.

NEA NICOLAE: Stai, stai, **(îl podidește plânsul)** ajunge. **(Își șterge nasu).** Ajunge... Mânca-l-ar taica, băiatul tatii... **(râde printre lacrimi).** Mă da nărod mai sânt, să mă iau eu după cititul notarului, parc'ar fi un bărzăune... Bată-te să te bată de notar!... Bondar... nu notar... Să mă fac și de râs... Auzi d-ta, să-mi ocărăsc eu băiatu de-a surda. **(către vătășel).** Măi Ioane, nu pleca cu scrisorile, dă fuga la Oancea și cheamă postașu că am treabă cu el. **(către notar).** Ia scrie mă urâtule un mandat poștal de 4000 de lei.

NOTARUL **(mai vesel):** Parcă cerea 3500 ?

NEA NICULAE : Geaba.., **(râzând)** Bucureștiu înghite... înghite... fă-l de 4000. **(Către învățător)** Noroc că picași la timp, că altfel rămâneam mâniat pe băiat. **(Dă cu ochii de notar)** pufnind de râs. Bată-te să te bată, mormăi par'ca-i fi o muscă'n sticlă. **(Il bate peste burtă. Râde).**

INVĂȚĂTORUL: Ei acuma hai... Domnule notar lasă lucru... Vasile hai și tu și voi ăilalți... hai la nuntă nea Niculae, mai întinerim și noi o leacă...

NEA NICOLAE : Voi să'ntineriți, eu sunt destul de tânăr.

VASILE **(trece la geam și strigă către nuntă).** Măi vornicelule... ori cumnat de mână, ce ești, vino mă cu plosca, poftește oaspeții, adă și lăutarii.

POSTAȘUL **(intrând) :** Gata ? Aveți ceva pentru poștă?...

NOTARUL: Stăi să-ți dau un mandat **(către primar)** Dă-mi parale Nea Nicolae. **(Nea Nicolae se caută în șerpar).** Aoleo... n'am, să mă reped pân'acasă.

NOTARUL: Las'că dau dela mine până mâine.. Haideți, fraților..

NEA NICULAE : Da tu de la tine că-ți aduc eu mâine... Hai copii...., E.... fii-ți-ar de bine domnule învățător... **(râde)** hai notarule.

NOTARUL : Mergeți că v'ajung. Să dau mandatu... și să fac și biletele pentru juncanii lui Vasile...

NEA NICOLAE: Așa... te'nvață... fii om bun mă neică mă... fii bun, că nu pierzi nimic **(iar râde).** Bată-te să te bată, domnule învățător, Dumnezeu te aduse... Vedeți mă ce face o vorbă dulce... **(către ceilalți)** „Vorba dulce, mult aduce“.

INVĂȚĂTORUL: Sau cum spun oamenii cu carte:

„Tonul face muzica“.

(intră lăutarii cântând).

VORNICELUL DE NUNTĂ: Bună dimineața la boeri; **(le întinde plosca) Ia poftiți la nuntă. (Lăutarii cântă de nuntă).**

GONG.

Cartea franceză

JEAN GIONO: Naissance de l'Odyssée

(B. Grasset — Paris, 1938)

Jean Giono e unul dintre cei mai mari, şi foarte puţini la număr, — lirici pe cari i-a dat până azi literatura franceză: Arthur Rimbaud, Paul Claudel, Jean Giono... şi? atât! Nici un alt nume nu mai găsesc să le poată fi alăturat acestora trei, între cari numai preferinţa personală ar putea alege, riscând un absolut al admiraţiei.

In ce-l priveşte pe Giono, afirmaţia nu ar putea fi îndreptăţită numai prin faptul publicării unei rare plachete de versuri: **Accompagnés de la flute,** în 1924. Chiar autorul lor nu îşi datează debutul literar decât cu apariţia acestei **Naissance de l'Odyssée,** acum opt ani, într'o ediţie cu tiraj restrâns, repede epuizată.

„Pentru întâia oară luam pana ca să scriu; am vrut să încerc", — aflăm din prefaţa „încercării" dela 1930, a cărei lipsă o regretăm cu prilejul actualei retipăriri. Dar cititorii cari cunosc admirabila trilogie a lui Pan: **Colline, Un de Baumugnes, Regain,** apoi, între altele, **Le grand troupeau, Le chant du monde, Que ma joie demeure** şi până la acea carte epocală **Batailles dans la montagne** apărută anul trecut, nu vor socoti exagerată şi nici pretimpurie afirmaţia noastră. Nu este niciun merit pentru cine o face acum, în anul de graţie 1938. Dar cel care semnează rândurile de faţă a avut slăbiciunea să cedeze unei amintiri decisive anume, când întâlnea în paginile gravei „La Nouvelle Revue Française" — au trecut ani de-atunci! — proza de o extraordinară putere plastică şi evocatoare a celei de-a doua părţi din trilogia panică...

Nu cunosc exemplu mai potrivit decât proza lui Jean Giono pentru ilustrarea unei definiţii a liricului suprem, direct şi pur. A lirismului ca expresie necesară şi totală, cu neputinţă de a fi canalizat în principiul unei Poetice, oricare ar fi ea, de pildă aceea rostită prin celebrul vers a lui Paul Valéry:

Gloire du long désir, Idées!

Trebue înlăturat adică, tot ceea presupune ca premeditare „îndelungata dorinţă" a tehnicianului Artei. Dimpotrivă, îmbelşugata eflorescenţă lirică a prozei lui Giono, ţâşnirea imaginilor după un ritm neîntrerupt sugerează o nerăbdare a creaţiei, un neastâmpăr iscoditor întru necurmata redescoperire feerică a lumii. Aladin nu mai ostenea întrebând în dreapta şi 'n stânga, uimindu-se dinaintea bogăţiilor din peştera fermecată: „Asta ce-i? Dar asta? Şi aceea?" Scrisul lui Giono e această uimire şi nesăturată încântare a pătrunderii într'o lume de imagini şi sensaţii a căror prospeţime virginală autentifică iluzia unui început de creaţie desăvârşindu-se pe măsura înaintării în lectură.

Naşterea Odiseei, fără să aibă amploarea construcţiei şi răsunetul adâncit prin multiple ecouri al romanului **Batailles dans la montagne,** cuprinde nu numai sub forma făgăduelii închisă în mugure ci în toată splendoarea unei radioase înfloriri, elementele de înalt prestigiu liric ale artei autorului. Cartea pe care Giono se gândea să o intituleze „Présence de la Mediteranée" este într'adevăr inspirată de prezenţa mării, dar o prezenţă atât de puţin conceptuală încât i-am spune concretă chiar, în felul metaforic al copacului „inspirat" de seva îmbibată în fibre sau al corăbiei însufleţită de vântul pe care-l poartă în pânze.

Obsesia orizonturilor marine împletindu-se cu imagini sensuale de o voluptate calmă, odihnitoare, ne întâmpină dela primele pagini ,când Ulise îşi rememorează itinerariul străbătut dealungul celor zece ani de înstrăinare conjugală:

„Întoarcerea din insulă în insulă! Nu era mai degrabă din femee în femee?"

Pagina care urmează e prea frumoasă ca să-mi închipui că i s'ar putea găsi echivalentul în traducere:

„Le chemin, comme une trace de couleuvre déroulait ses anneaux au milieu de l'oseraie. Il faisait chaud: dans l'air visqueux, des touffes de mouches dessinaient les molles ondulations de leur danse nuptiale. Ulysse aspirait goulument des flocons de vent tiède, espérant une vaine fraîcheur. On entendait gronder le fleuve sous son pélage de bélier.

Itaca, insula lui Ulise

Le rideau flexible des joncs s'ouvrit sur une étroite plaine qui mimait la chiar liquide de la mer. Des vagues de froment brisaient contre le flanc rugueux de la Montagne où l'écume des oliviers grésillait; dans ces calanques ombrées et profondes dormait le flot étale des prés. Une bastidette à forme de nef était à l'ancre sur un champ de trèfles. Ainsi, sous le visage de la terre, Ulysse trouvait toujours les traits aimés de la mer".

Când, la sfârşitul celor zece ani de rătăcire, Ulise revine în Itaca, Penelopa, recunoscându-l sub înfăţişarea cerşetorului zdrenţăros care-l ascunde, ca să-i adoarmă bănuiala despre legăturile-i vinovate cu Antinous, încearcă să-i trezească simţurile: „Mai avea o armă: merse către frunzar cu acea graţie marină care era atât de perfectă; nu se mai gândea la nimic, decât să-şi ritmeze legănarea şoldurilor.

Ştia că Ulise o privea.

El privea.

Strălucitor, uleiul soarelui umplea curtea: în soare, Penelopa — Albină — mergea către frunzar unde deodată umbra o mistui...

Arma de pe urmă a Penelopei făcuse lui Ulise o ciudată şi teribilă rană. Mersul acesta velivol despriponise în el vedeniile tartanelor şi luntrilor de care era plin; o topise pe ea, Penelopa şi carenele suferinde într'o singură făptură care ţinea şi de navă şi de femee, dar şi mai ispititoare"

Poemele homerice, mai cu seamă peregrinările iscusitului Ulise au inspirat o întreagă literatură de comentarii erudite şi de transpuneri în simbolurile poeziei. In rândul celor din urmă, cunoaştem **Le mystère d'Ulysse** de Charles Maurras şi **Elpenor** de Giraudoux; cea dintâi care glorifică în legendarul aventurier, răbdarea şi eroica putere de îndurare, fizică şi morală; cealaltă, subtilă dialectică a întretăierii drumurilor fatalităţii cu ale iscusinţei personale.

Naissance de l'Odyssée este mitul artei care transfigurează viaţa, al iluziei sau minciunii care potenţează realitatea, făcând-o mai credibilă decât adevărul însuşi.

Nefericitul Telemac, povestindu-şi insularilor aventurile puţin banale, deşi trăite aevea nu izbuteşte decât să-şi obosească auditoriul, care-i dornic să-l asculte pe Ulise.

Unul dintre ascultători, filosoful-porcar Kalimakes vorbeşte aşa, rezumând părerea tuturor:

„ — Tinerii ăştia au o frumoasă închipuire Rodnică, într'adevăr foarte rodnică, doar că face copii neisprăviţi. Maestre Ulise, dă-ne altceva în locul acestor jocuri ale minţii: simt nevoia să-ţi ascult graiul plin de miezul celor trăite. Ne vei face cinstea să ne povesteşti una din întâmplările tale?"

La început, Ulise necunoscând puterea magică a minciunii se slujeşte de ea cu stângăcie „vătămându-se singur cu zadarnice spaime". Adică încătuşându-se mitului pe care singur îl creiază despre sine, în jurul unui foc de păstori şi drumeţi, într'o seară, pe drumul întoarcerii spre Itaca, vorbind despre Ulise ca despre un altul, în cuvinte meşteşugite ,lăudând iscusinţa eroului, vrednicia şi puterea lui de seducţie. Purtată de un cântăreţ orb legenda îl precede în Itaca, şi cu ajutorul ei este înlăturat şi Antinous, singurul ins în stare să-l demaşte. Imprejurările fac să fie provocat la o trântă în care meşteşugita iscusinţă a graiului nu ar fi fost de nici un folos lui Ulise. Scena unde, fără să vrea, nimereşte cu pumnul în bărbia lui Antinous iar acesta o rupe la fugă de spaima... miticului Ulise, e de un comic savuros.

Magistrală e deasemeni, instalarea treptată a insului becisnic în propria lui legendă, ca într'o armură miraculoasă, transformându-i beteşugurile morale în tot atâtea virtuţi eroice.

Metamorfoza e perfectă atunci când simbioza cabotinului şi a artistului conştient de darul lui s'a desăvârşit. Inchipuirea lui Ulise scontează anticipat aplauzele ascultătorilor entuziasmaţi de minunatele lui istorisiri:

„Par delà le soir avancé, il entendait les acclamations, il voyait les auditoires révulsés de joie....

Des phrases montaient à ses lèvres toutes prêtes pour les récits futurs:

Et déja le cyclope a repris un rocher bien plus gros. Il le fait tournoyer, le jette en y mettant toute sa force...."

Adică unul din modurile posibile ale naşterii Odiseei....

MIHAI NICULESCU

A L O E

de I. G. VASILIU

Undeva, într'o mansardă mobilată studenţeşte, la care conducea o scară cu trepte ştirbe ca gura infernului zugrăvit pe pânzele panoramelor din oraşul copilăriei, o mansardă care, dacă nu scurta drumul până la Dumnezeu, îţi îngăduia în schimb să priveşti oamenii de sus, drept în creştet, şi să-i vezi cât sunt de bicisnici şi de dezorientaţi, rămânea singur Larie, să numere clipele cu umblet jilav de râmă pe cadran.

La colţul străzii lui Jan Bâcu, unde i-a spus, cu gura ca o rană proaspătă şi cu privirile în panică, asemeni unei ciute încolţite, că pleacă la Viena, s'a căscat par'că o prăpastie, în care timpul —călător printre oameni — s'a prăvălit şi a rămas locului cu toate şurubăriile lui.

Viena?

Oraş burghez de ţară învinsă, cu ziduri şi porţi neprietene dar zâmbitoare sub ghirlănzile de liliac... Cetate în care cântecul este la el acasă, răspândit în ochi albaştri şi în slavă, adormit în inimă şi deşteptat pe buze, ca o rugăciune sau ca o religie nouă... Patrie unde fetele au şolduri ritmice, de parcă ar umbla cu paşi legănaţi pe linii de portativ şi s'ar spăla în dinţi numai cu bemoli. Leagăn al Dunării cu valuri sonore, care ating religioase malul, ca pe o orgă uriaşă...

Viena !

Larie a iubit-o în amintire şi a dorit-o, haimana desculţă, la treisprezece ani, ca pe un tărâm însorit, unde n'a călcat pas de copil prostuţ cu buzunările nădragilor pline ochiu cu gigele — şi cu sclipici de nisip cald între degetele picioarelor desculţe.

Făcea vergeaua dungi vinete în carnea puţină a răului scos din cotloanele bălţilor de păcla nopţii, tremura mic sufletul pitit în el, ca o pasăre a înaltului într'o colivie uitată în burniţă, toamna; dar peste două străzi, devale, preţ de-o fugă voinică, îl aştepta în fiecare zi mirajul punţii călătoare, cu Frişca, fata pielarului, pe lângă care toate vergelele din lume nu însemnau pentru „câinele de nouă uşi — şi toate străine", decât simple vergele grămădite deacurmezişul dorului şi deacurmezişul poftei. Pasămi-te, codană pistruiată şi cu fusta ciugulită pe poale de închipuite gâşte ale Capitoliului, ştia: „Pune, Pui, fruntea pe balustradă şi uită-te lung în apă, fără să clipeşti...".

Din care văgăuni de amintire ieşau pe potecile colbuite şi întortochiate ale gândurilor, nebuniile Frişcăi — fata în pulpele căreia mugurii adolescenţei duminicau taina începutului de viaţă ?

Pe Frişca au vrut odată să o vadă, deaproape, ochi languroşi de armean apropiat tiptil de sub puntea mirajului, când trupul întins coardă, cu tot fiorul adunat în el, aştepta imaterial clipa ruperii de cheiu şi plutirea lină pe coame de val, spre împărăţia de apă, de cântec şi de liliac, presimţită dincolo de o mie kilometri, în fantezia cu febră a două haimanale.

Dar umbra armeanului s'a prelins, se vede, şue, pe cămaşa apei, că Frişca s'a răsucit — svârlugă — în loc, a mugit o vorbă de ruşine şi a descărcat pe buca bărbierită a armeanului armator o palmă voinică, plină, grasă, repetată de ecou tocmai la Ghecet, unde nu se afla nicio Frişcă şi niciun armean cu ochi languroşi.

De atunci, Frişca nu l-a mai prins de mână, nici puntea mirajului n'a mai vrut s'o urce, sprinţară, şi să întrebe pui bleg: „Ai plecat"?

A rămas acolo, la Brăila, zălog norocului care-i surâsese perfid la nouăsprezece ani, într'o seară de primăvară albă, cu salcâm mult, plecat ameţitor peste mesele de tablă ruginită din grădina Capriş.

Puntea mirajului nu s'a mai încovoiat sub pas îndrăsneţ de codană puberă şi de piciu fără stăpân. Poate că armeanul şfichiuit a dărîmat-o, ca să nu mai plece niciodată Frişca... Să rămână acolo, să aducă pe lume în şase ani, şase plozi, să facă mâncare, să spele rufe şi să uite Viena unchiului Gog.

Până la urmă, Puiu nătâng tot a găsit în el puterea să se agaţe de ultimul tren care mai pleca din oraşul în agonie, pierzându-şi urma în lume pe cărări cu mult soare pentru alţii, cu mulţi mărăcini pentru tinereţea lui.

La o cotitură neaşteptată a existenţei, i-a răsărit înainte, potrivindu-şi răstimp de o secundă jartiera, Daniela Dan, femeia care i-a răsturnat viaţa în şanţul comun, betegindu-l pentru totdeauna.

Ce strămoş cu sexualitatea refulată i se deşteptase în patru labe în sânge, la cotitura aceea a existenţei, unde o trecătoare necunoscută şi-a potrivit, cu gest nevinovat, jartiera, Larie nu ştie. Atât l-a putut sfătui, pe urmă, strămoşul îndestulat: să închee cinstit socotelile cu societatea ultragiată şi cu femeia.

L-a ascultat. Le-a încheiat. Cinstit. Şi pe loc: a pus la picioarele femeii ispăşirea lui. Societatea însă şi-a oprit scuzele şi s'a zăvorit în carapacea ei inexpugnabilă, lăsându-i, binevoitoare, femeia.

Nu era banală Daniela Dan. Era numai mică şi tristă. Gâtul demn. O palmă de copil în dreapta şi alta în stânga — umerii calzi. Freamătul continuu al braţelor punea pete de lumină pe rochia sobră, aleasă parcă pentru salonul de alb şi negru. In faţa ei, toate instinctele tăceau. Treaz şi distant rămânea unul: al curăţiei, al adoraţiei.

Cum a putut-o murdări ?

Ii înţelesese într'altfel tristeţea.

Intâlnise undeva povestea unei plante africane numită Aloe, care înfloreşte odată la douăzeci de ani. Zâmbetele Danielei Dan — şi ea o plantă rară — uitau să înflorească. Sau n'aveau pentru cine înflori.

Acolo, în mâlul şanţului comun, sufletul lui Larie s'a văzut estropiat de elanuri — şi laş.

Şi patru luni, fie, înţelegi uşor că nu poţi, că nu trebuie să-ţi încerci puterile slabe, cu puterile lumii, care duce în spatele rămas superb, atâtea mii de ani şi de păcate.

Atunci te zăvoreşti în tine ca într'o mânăstire şi-ţi aşterni pe doruri zăbranic negru. O lună, un an, până când viaţa îşi aduce aminte de tine şi-ţi trimite o bucurie, ca un vânt care rupe zăbranicul şi te dezghioacă în soare,

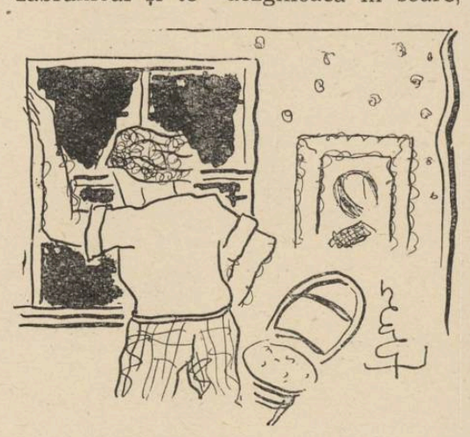

cu sufletul numai raze şi în fiecare rază câte un zâmbet: Lucheaţa... Cheaţa...

Madonă mică, cu ghemotoc de scutece în braţe — şi în caldul scutecelor cu bucăţică de suflet alb, Daniela Dan va trebui să ierte mereu bărbatului rătăcirile pasului şi inimii. Ca 'ntr'o pânză celebră, de Raphael...

Bărbatul se caută însă pe sine şi se găseşte altul, departe, într'un târg provincial, unde femeile pun pe ele culori de sorcovă şi miros ca o frizerie, şi unde bărbaţii se încuie în casă dela ora opt seara, ca să nu-i „sinucidă" tâlharii, cari au aflat, desigur, că ei, domnii N. Popescu-Sud sau N. Popescu-Nord, au câştigat patru sute de lei la poker.

S'a găsit pe sine ori s'a pierdut definitiv aici, în lâncezeala care-i creşte, ca o buruiană, până la frunte, năpădindu-i voinţa ?

Rămânea Maisa — oază în pustiul zilelor lui şi strigoi pentru liniştea nopţilor Danielei. Rămânea cu adevărat Maisa? Dar colţul străzii lui Jean Bâcu? Dar gura ca o rană proaspătă şi privirile în panică? Dar Viena?

Larie s'a depărtat dela fereastra mansardei mobilată studenţeşte, prin care îi vede pe oameni bicisnici şi dezorientaţi, să-şi desmorţească încheieturile — uriaş peste care vremea ţesuse mâzgă nevăzută.

Pleacă Maisa...

El a hotărît-o să se urnească din mediul care ucide ca o toxină, el vrea s'o împingă în braţele succesului.

Nu va fi singură, de mână cu gemandanul şi printre pyjamale cu Colette : *„Claudine à l'école"... „Claudine à Paris".... „Claudine en ménage"... „Claudine s'en va"...*

Larie va pleca fruntea ca odinioară pe balustrada punţii din amintire şi-o va însoţi pe drumul ei de lumină, cum o însoţea pe Frişca pielarului din curte.

Strămoşul din sânge adormise iarăşi somn profund.

Anii fără luptă s'au ţinut apoi ca umbra după tinereţea lui — numai neîncredere şi întrebări :

— De unde îmi vii cu miros de femeie străină în păr ?

Spini în gând şi lacrimă sărată, plânsă mocnit la ceas târziu de aşteptare.

— De unde ?

Se ridicau a nedumerire umeri de bărbat care visase altfel întoarcerea pe poarta mare a familiei.

— Din lume...

Daniela avea, aşadar, un duşman: lumea. Cât cuprinzi cu ochii şi dincolo de cele patru desfăşurări de zare, numai lume, forfotă. Şi toată preocupată de propria ei fericire, caşi când eri a fost prea de vreme, caşi când mâine ar fi prea târziu.

Când ai numai nouăsprezece ani — ...şi patru luni, Larie...

Plăgile sufletului nu află vindecare.

Toată noaptea au plâns streşinile. Pentru cei plecaţi pe ape sau pentru cei rămaşi pe pământ? Poate pentru norocul lor.

Spre ziuă, creionul unui factor obosit i-a bătut în uşe. O telegramă dela Giurgiu :

„Sărut sufletul care-a tremurat aseară în gară,

Maisa".

Luna era acum pieptene de aur în părul nopţii *).

) Fragment din „Romanul Provinciei".

Loc pentru „Cronica dramatică"

de **RADU A. STERESCU**

Teatrul Vesel : „Valsul dimineței"

Ca să-și deschidă apetitul pentru grătarul special ce-l așteaptă aromind la „Boșculescu", „Coana Mariţa", la „Bratu", la „Orzari" sau mai știu eu unde încă, bucureșteanul (cu b mic fiindcă vine dela bucurie nu de la Bucur) simte nevoia unui spectacol vesel.

Vrea omul să facă haz. Altfel nu-i priesc „micii" și „muchia". Și la urma urmei, zice el, viața e destul de grea: ne-amenință războiul („chiar la partea sedentară e azi pericol, dom'le") e criză, soacra e insuportabilă și câte alte necazuri care fac din viață un adevărat chin.

Toate astea la un loc și fiecare în parte îl determină pe bietul om să se gândească la puțină distracție, să-și descrețească fruntea.

•

Pe aceste necesități de neînlăturat au înflorit în capitala României întregite o întreagă serie de teatre, toate vesele, dar dintre care unul singur și-a schimbat porecla în renume, sau mai bine menirea în nume.

„Teatrul Vesel" (Dir. Sică) înveselește așadar în toate serile fără ploaie cu un spectacol al cărui început (precum începutul „Convorbirilor literare") se pierde în noaptea timpurilor: „Valsul dimineții", comedie bufă după Grenet-Dancourt. Ați ghicit... de Sică și Tudorică.

Originali și ingenioși („Mie-mi spui" va zice aci spectatorul d-lor Tudorică și Sică) cei doi „autori dramatici" au însoțit programul „spumoasei" comedii, de un dialog în care, așa pe departe, caută să-și justifice localizarea, bine înțeles cu mult humor, fiindcă așa sunt dumnealor, duh-nesc de duh.

Zice Tudorică (întrebat ce crede despre „Valsul dimineții"):

„Intreabă-l pe Sică".

Și Sică răspunde:

„E ultima replică a piesei, dar n'are nimic aface cu ea".

La care Tudorică zice că **are**, fiindcă:

„Numai o dimineață cu chef și un vals cântat la armonică poate justifica o piesă ca asta pe care a făcut-o Grenet-Dancourt. Dealtfel cred că el însuși a scris-o după un chef monstru...".

Iar Sică, într'un acces de sinceritate: „Prelucrarea noastră — hai să zicem —

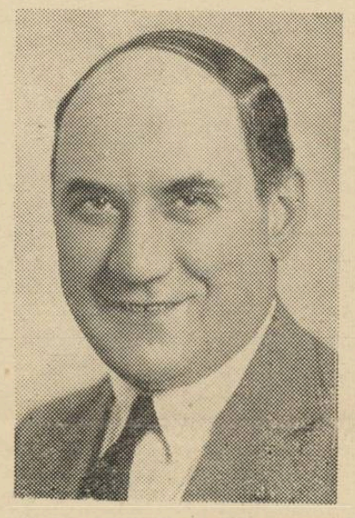

Mișu Fotino

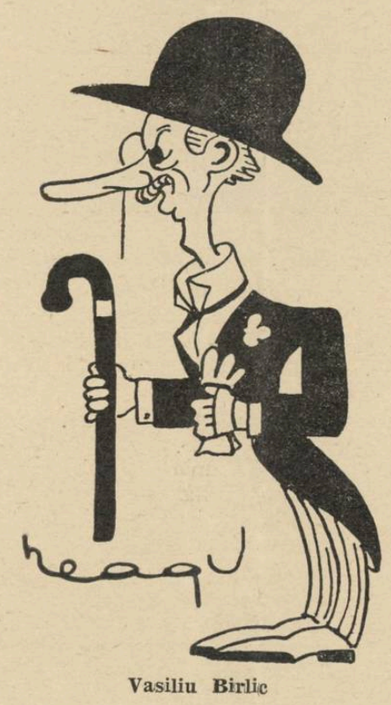

Vasiliu Birlic

foarte... „proastă" (ați înțeles că puncte puncte și ghilimetele înseamnă că d. Sică gândește pe dos, adică invers) și am introdus „Valsul dimineții" ca să uite lumea piesa și să plece numai cu melodia.

— Așa dar o piesă cu cântec".

Piesa e cu cântec. Și parcă numai „Valsul dimineții". Un cântec, sau mai bine, un sunet plin, metalic...

•

Dar să lăsăm cântecele astea pe care le-am dori cumva cântate și prin propriile buzunare și să revenim la „oile noastre".

Dialogul Sică-Tudorică continuă pe tema piesei. Tudorică zice că e găselnița lui Sică „care e cel mai mare „găsitor" și că e „periată" de dumnealor. Și mai apoi face o destăinuire: „Trebue să-ți mărturisesc, că mi-e mult mai ușor să scriu una (o piesă) nouă decât să cârpesc una răsuflată".

Și totuși...

Pentru lămurirea celor cari ar dori să știe care e aportul autorului francez și al celor doi „colaboratori" români, domnul Mușețel lămurește cu modestie (de altfel modestia e singurul defect — mai mare — al acestui mare „humoristic"):

„Ce e prost e de Dancourt și ce e bun e de mine și de Sică. Asta în privința colaborării cu Dancourt. Cât privește colaborarea cu Sică vocalele le-am scris eu, consonantele el".

Și, Sică adaugă, spre deplină lămurire a istoricului... literar:

„Asta la actul I. La actul al II-lea a fost invers..."

Adică dumnealui vocalele și domnul Tudorică consonantele.

Manuscrisul lui Tudorică va fi fost cam așa.

„A. a... Eee!... ă? ooo!...

Iar al lui Sică (din actul I): c. c. s. c. r. m. t. p.

•

Pentru scopul propus de cei doi autori ai versiunii românești, „Valsul dimineții" pare să fi corespuns integral. O dovadă este și interminabila serie de spectacole pe care numai ploaia le-a putut, uneori, întrerupe.

Fifi Harand

•

Interpreții și-au dat silința și au reușit să realizeze un spectacol agreabil subliniind situații hazlii.

Domnii Mișu Fotino și Vasiliu-Birlic, aceiași comici inepuizabili pe cari i-am fi dorit în piese mai grele decât „Valsul dimineții".

M. Iord. Bruno în Tarquinius Piţulă, venit din America, unde și-a lăsat plantațiunile spre a-și însura nepotul reușește să-l însoare dar și să dovedească reale calități actoricești.

Domnișoara Fifi Harand o apariție albă, ingenuă.

Din rolul americancei Maggie, d-na Agnia Bogoslava a scos efecte de irezistibil comic.

N'am vrut să nedreptățim pe nimeni pomenind **numai** aceste nume. Interpreții au depus toți aceeași străduință și, s'o recunoaștem, fiecare a fost.. la locul lui.

Misiunea tinerei generații

de **VINTILĂ HORIA**

E un cuvânt cu foarte largi rezonanțe acela de *generație* și s'a abuzat adesea de aderența lui pentru a se scoate în evidență nu știu ce bătălii de vârste, de oameni și de idei. S'a crezut, procedându-se așa, că o generație înseamnă, dacă nu revoluție, cel puțin noutate cu orice preț, răsturnare de valori vechi și adorare în fața celor noi. S'a imprimat noțiunii generație un sens răscolitor de așezări culturale sau istorice, i s'a dat un înțeles pe care în fond, nu numai că nu-l merită, dar care poate deveni, în asemenea condiții, de-a dreptul nociv.

Cred că e greșită o asemenea interpretare, care ar putea duce foarte repede la o inutilă și ridiculă „lutte des ages", la acea luptă între generațiile *mai vechi* și cele *mai noi*, între principii pe cari cele dintâi le-ar apăra cu pasiunea lucrului clădit iar cele din urmă le-ar ataca cu frenezia unei neînțelese dușmănii. E o greșeală cred, pentrucă rostul unei generații tinere nu este de a dărâma, de a nega și de a încerca să pună temelii noi pe nimic, ci de a păstra și de a continua în timp, opera generațiilor consumate cari și-au împlinit o misiune asemenea.

Mi se va răspunde că tinerețea a avut întotdeauna nevoe de spargeri, dacă mi se îngădue acest termen, de spargeri ideologice bine înțeles, de prăbușiri de idoli și de revoluții. Să nu se uite însă că dacă fiecare generație tânără ar împlini un astfel de program incendiar, lupta reconstructivă ar dura cel puțin tot atâta timp cât au pus vechile generații în îndeplinirea misiunilor lor. Am asista deci la o perpetuă stare pe loc, la o tragică reeditare a mitului popular al Meșterului Manole care reclădea în timpul zilei ceea ce se dărâma noaptea.

Revoluția se poate împlini foarte bine în cadrul cel vechi și întocmai mitului din poesia populară, creația durabilă devine posibilă prin implântarea în zidul tradiției a ideii de sacrificiu care fundamentează fiecare operă de artă în parte și o cultură în genere. Mitul Meșterului Manole e deci valabil pentru generațiile tinere, după cum a fost valabil pentru cele anterioare, pentrucă închide în el ideea de continuitate și de durabilitate bazată pe spiritul de renunțare, adică de muncă și de sacrificiu.

Sunt lucruri cari trebuesc înțelese în adânc, pentru a nu cădea pradă niciunui paradox inutil sau vătămător și pentru a imprima generației tinere ritmul unei creații conștiente, al unei înțelegeri de bună voe în sensul tradițional al culturii noastre. Revoluția e tocmai aici, camarazi de aceeași vârstă, în înțelegerea acestei minuni eterne care s'a împlinit adesea fără știre, în singurătatea ei și chiar, în ura celor cari i se supuneau inconștient. Căci inconștient i s'au supus generațiile cari au crezut că-și află un rost în negativism și inconștient i s'au oferit cei ce și-au făcut un ideal din ura oamenilor vechi, adorîndu-se pe sine ca pe un început de eră.

Se pornise acum câțiva ani o campanie zgomotoasă împotriva a tot ce era vechi, considerat vetust și perimat. Era atâta pasiune și atâta orgoliu în această bătălie tinerească încât foarte mulți au crezut în misiunea ei distructivă. Era aceea o generație inutilă care încerca să-și contureze cu orice preț un efort propriu și care a naufragiat curând în turburarea de ape pe care și-o deschisese singură dedesubt. O singură pildă pentru a ilustra o zădărnicie... și poate că, totuși, pilda aceasta n'a fost cu totul inutilă, căci a oferit prin tragismul ei o lecție celor tentați să-i imite cadența.

Am ajuns astăzi, pe plan politic internațional, o putere destul de respectată și de temută. E necesar să armonizezi ritmul acesta de afirmare pe plan politic extrem cu ritmul creator al unei generații de cultură. Căci politicul a coincis adesea cu culturalul, formând imaginea puternică a unei țări și a unei istorii. Franța, Anglia, Spania, și-au impus modul de a gândi și de a scrie, în clipa în care sabia lor a atârnat greu în balanța politicii europene. Destinul nostru începe să se contureze. România Mare e fatal sortită să moștenească sceptrul împărătesc al popoarelor latine cari s'au succedat pe rând la conducerea culturală a Europei. E un moment unic în această succesiune, care ni se cuvine, un moment pe care trebue să-l surprindă și să-l domine nu numai tinerețea țării noastre dar și tinerețea generației noastre. Vor izbucni dintre noi oameni mari chemați să stăpânească destinele unei Europe reclădite în spirit românesc ?

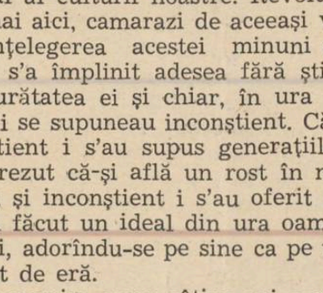

Iată, în această întrebare, misiunea generației tinere. Trebue lăsat să crească în suflete spiritul acesta de dominație și de putere, pentru a lăsa liber elanul către eliberare al „eroilor" cari se ascund printre noi. Trebue creată, atmosfera prielnică în care să poată crește miracolul pe care-l așteptăm.

Iată revoluția pe care o promitem.

Cu aceeași temeritate și cu aceeași încredere a pornit cândva în Italia o generație tot așa de tânără. In jurul revistelor, aprinse ca niște torțe cari chemau în jurul lor inimile însetate de lumină, s'au închegat doctrine, s'au risipit îndoeli, s'au creat oameni noi, dar mai ales s'a călit un suflet unitar și încrezător în propriile sale destine : Tinerii aceia, cari au știut să învingă pentrucă credeau în misiunea lor, se numesc Mussolini, Papini, Marinetti, Prezzolini.

Să nu urmăm pilde, căci fiecare generație își are sufletul ei propriu pe care l-ar altera contactul cu orice tipar de altă formă; să înțelegem însă lecția unică a acelor tineri. Biruința lor ne poate învăța versetul de aur al temerității și poate lumina în noi înșine calea către culmea aceloraș victorii.

CRONICA CINEMATOGRAFICA

CINEMA CAPITOL: ARSENE LUPIN.

Filmul prezentat de cinematograful Capitol este una din „specialitățile" americanilor. „Aventurile lui Arsene Lupin" nu sunt altceva decât înșiruiri de fapte enigmatice, cari pierd însă orice nuanță dramatică din cauza spiritului flegmatic al eroilor.

Maurice Leblanc a hotărît de mult ca Arsène Lupin să fie francez. Așa că americanii nu au putut să-i schimbe naționalitatea, cum le este obiceiul. L'au pus însă să lupte cu un detectiv american, căruia — surprinzător — la început i-au dat o nuanță antipatică, aceasta — poate — pentru a face filmul mai atrăgător.

Cred că în filmul nostru li s'a pus o problemă grea realizatorilor americani. Cine să iasă învingător? Arsène Lupin sau detectivul? Arsène Lupin — o știu toți cititorii romanelor polițiste — e un tip simpatic și nimeni nu și-l poate închipui în postura de „învins". Dar detectivul este un american și aici intervine amorul-propriu al americanilor. Până la urmă s'a recurs la un compromis: Arsène Lupin împreună cu detectivul descoperă pe adevăratul hoț, în persoana unui — bine înțeles — francez. Iar cum Arsène Lupin este francez și deci mare crai el câștigă și sufletul unei tinere aristocrate, pe când detectivul se mulțumește doar cu gloria. Lucrat pe vechiul calapod al filmelor polițiste, cel mai puțin bănuit fiind vinovatul, filmul este bine interpretat de Virginia Bruce, Warren William, Melvin Douglas precum și de E. E. Clive și Nat Pendleton, comicii filmului. Și celor mai puțin amatori de senzațional le recomandăm spectacolul dela Capitol, pentru desemnul animat dela sfârșit, una din cele mai bune realizări în genul acesta.

CINEMA ARO: „SPUNE-MI CINE EȘTI".

Cinematograful Aro, respectând vechea teorie că, vara, un film ușor poate fi mult mai lesne... „înghițit" de cât un film serios, și-a redeschis noua stagiune cu o foarte ușoară comedie pariziană: „Toi c'est moi" (cică, pe românește, asta înseamnă: „Spune-mi cine ești?"). N'am venit cu multe pretenții la acest film și de aceea am și părăsit sala cinematografului „Aro" foarte bine dispus. Totuși cred că filmul ar fi plăcut mai mult dacă ar fi fost mai puțin presărat cu trivialități, cărora le-am fi preferat ceva din spiritul fin atât de caracteristic francez.

Filmul în general ne face să ne gândim la operetele cari se reprezintă pe scenele noastre de vară, bucurându-se însă de o interpretare mai bună. Pills și Tabet sunt foarte simpatici însă mai șterși decât pe plăcile de gramofon. Poate pentrucă, în acest film cântă mai puțin decât ne-am fi așteptat. Partenere le sunt Claude May, o frumusețe blondă și Junie Astor, actrița care a făcut o creație din rolul telefonistei, în filmul „Clubul femeilor" și care și aici se folosește de chipul ei foarte ciudat pentru a interpreta rolul unei fete oarecum antipatice.

Pauline Carton și Barons-fils sunt amuzanți, ca de obiceiu.

Decorurile în care se petrece filmul, fără a ne face să ne gândim prea mult la o junglă, redau și mai mult atmosfera de operetă, filmului. Despre desemnul animat al lui Walt Disney, care completează spectacolul, nu avem decât cuvinte bune de spus.

Poșta REDACȚIEI

CLAIRE A. WOLFF.

O, ce foc în sărutare ?
O, ce tainic, mut amor !
Sărutări țesute 'n dor...
Și în frigul revederii,
In calda *lui îmbrățișare*
Ea uită ce suferise
'N lungul șir al anilor.

. . . . . .

Schimbarea bruscă de temperatură dela frigul revederii la căldura îmbrățișării ar putea fi fatală și eroinei, cum i-a fost poeziei.

ALEXANDRU ILIESCU.

...Uite, astfel tăcând par'că-i mai bine
Și mai frumoase sunt simțurile mele,
Căci dacă tac eu mă gândesc la tine.

Sunt întru totul de părerea dumitale. „Tăcerea e de aur" spune de altfel și românul în înțelepciunea lui adâncă.

DEMETRIUS FLORESCU.

Reproduc a treia strofă din „Pribegia gândului" :

Și porni 'napoi călător de rând
Intr'un vis aevea pribeag șuerând
Sărind peste ziduri la mine a venit
Gândul meu sărman și a adormit.

Ți s'a 'napoiat gândul călător.
Și a adormit, sforăind ușor.
De mirare nu-i că a adormit
Strofele dintâi dacă le-a cetit.

TABA TRANDAFIR. — Mai încearcă. „Domnița văii" promite că mai târziu ai putea scrie poezii publicabile.

CONST. CURSARU. — Dacă poezia dumitale nu s'a publicat *nu e numai* pentru „împerecherea de cuvinte" pe care am semnalat-o în „poșta" din numărul trecut. Nu pot face la această rubrică un curs de poezie — presupunând că aș fi în măsură să-l fac. Faptul că m'am legat de acea „împerechere" să nu însemne pentru dumneata că e singurul defect al poeziei și că deci remediindu-l, versiunea de a doua, pe care te-ai grăbit să o trimiți, merge de-a dreptul la tipar.

Cum să te fac să înțelegi că niciodată nu vei putea vedea publicându-se într'o revistă *literară* o strofă ca aceasta :

Nu sunt păgân și nu sunt nici ateu
Sunt doar o noapte tristă și pustie
Ursit de-acum ursit pe veșnicie
Să plâng durerea sufletului meu.

(Am respectat ortografia (!?) originală).

ION MARIN NICOLA. — Mai trimiteți. In curând vă veți număra printre colaboratorii noștri.

IONEL VOICULESCU. — Ar fi, cred, preferabil să ne trimiteți mai multe din poeziile d-voastră. Cu atât mai mult cu cât intenționați să dați la iveală un volum de poeme în editura noastră.

D. ALEXICEANU-TOMAI. — „Vine toamna" nu este altceva decât un proces-verbal de impresii.

Frunzele sunt amorțite
Vântul suflă cu suspine
Florile sunt veștejite
Vine toamna vine

. . . . . .

Vântul frunze moarte smulge
Le aruncă în suspine
Viața lor și-a mea se duce
Vine toamna vine

Puteai continua așa pe zeci de pagini.

Vitele se 'ntorc din luncă.
Stau la sfat două vecine.
Vin flăcăii dela muncă
Vine toamna, vine.

Scriu la versuri cu duiumul
Nimeni nu mai e ca mine
Florile își pierd parfumul
Vinë toamna, vine.

TOADER DRAGOMIRESCU. — Mai trimiteți. Poate astfel să ne lămurim asupra poeziei d-voastră.

MIRCEA GANDU. — „Atena și Pericle" e un început foarte onorabil. Mai trimiteți alte schițe de acelaș fel.

SEVER PATEA. — Oarecari influențe eminesciene de care ar fi bine să vă emancipați. Se pare că veți avea ceva de spus în poezie.

— r. st. —

Caracal-oraşul „carului"

de ŞTEFAN TODIRAŞCU

„Pif-Paf! Pif-Paf! Bucureşti-Caracal. Pif-Paf! Pif-Paf! Caracal-Bucureşti.

Peisagii cu soare copleşitor, cu o natură plictisită de orgiile lui luminoase, fără nici un fior, nici măcar în plopii din rarişti, ori în ierburile din iazuri. Praf, iar în câmpia românăteană nici o strălucire, secetă. Un trist preludiu de descompunere, pe care îl orchestrează soarele, cu revărsările lui istovitoare"...

După asta nu ştiu ce să mai notez în carnetul meu, în legătură cu această călătorie. Trebue să spun că prefer să tac despre multe lucruri: cum am călătorit, câte ore am făcut cu trenul, cum l-am schimbat, ce intenţii am avut şi multe altele de aceeaşi natură.

Dealtfel, mi-e tot aşa de greu să notez ceva şi despre Caracal. La urma urmei ce poţi spune despre un astfel de oraş? Că în gară te întâmpină covrigarul şi birja provincială?

Că, după ce vii dela Bucureşti ţi se pare de o linişte mormântală? Că-l cunoşti într'o jumătate de oră, oricât de slabi ţi-ar fi caii dela birje? Că e ca la Giurgiu, Turnu-Măgurele, Călăraşi, Slatina, ca în 3/4 din România-Mare? Şi adică, un bulevard, care te duce dela gară în „centru", un bulevard cu desfundături, cu praf, cu case pitite în dosul teilor şi castanilor, cu perechi de ochi care te privesc curios din poartă. Cu o stradă principală şi cu mahala, care ţine trei sferturi din oraş.

Că nu e lung, ca Budapesta, ci e circular, ca Parisul, că are un „centru", că acest centru se numeşte „cadrilater", denumire ce nu are nimic comun cu „Cadrilaterul dobrogean", pentrucă-i făcut de ingineri francezi.., de unde un nou motiv de asemănare cu Parisul, de unde „picioruş de Paris".

Că din „Cadrilater" oriunde ai porni, nu te rătăceşti în Caracal, pentrucă cele 6 artere te conduc, respectiv, la tribunal, primărie, teatru, parc, gară, hale etc. Că mai e şi parcul. O parcul! Lebedele, peisagiile cu plopi, sălciile plângătoare, pavilionul, unde cântă muzica de două-trei ori pe săptămână! Apoi strandul, poligonul de tir, terenul de tenis, terenul de foot-ball şi sacrificiile edilităţii spre a le întreţine. După parc, hai la „Sinaia". Lângă „Teatrul Naţional", în stânga statuii lui H. G. Lecca, unde se înşiră, pe înserate, scaune şi se adună lumea, călătorii cărora le stă bine cu drumul, spre a specula filosofia versurilor de pe statuia dramaturgului:

Trecători, cărora spun
Spun ce-am fost, — nu fiţi ca mine.
Să nu fiţi! Căci din suspine
Din suspine mori nebun...

Să nu credeţi că nu mi-am dat interesul despre viaţa intelectuală, economică, despre finanţe, stare socială, politicianism şi relele lui la Caracal, însă, tot ce pot însemna aici, se reduce la „chestia carului", ceva despre Iancu Jianu, o întâmplare a lui Notara la Caracal, ceva despre bordee şi nişte reflecţii despre mediu.

CHESTIA „CARULUI"

Poate că una din puţinele satisfacţii ale călătoriei mele, a fost că am ajuns să pun la punct „chestia carului" (E vorba de „carul cu proşti"). Trecând

Lângă „Teatrul Naţional", în stânga statuii lui H. G. Lecca...

limitele oricărei discreţii, am îndrăsnit să mă informez din primul moment de chestiunea aceasta, care a făcut o anumită faimă Caracalului, în ţară. Ori, e interesant şi aş vrea s'o spun ca s'o audă oricine, că nu au rămas la Caracal nici proştii, nici boii. Deşi carul, care venea din Rusia, şi-a frânt aici osia. După versiunile locale — şi vă asigur că nu trebue să fie îndoială asupra autenticităţii informaţiilor caracalene (caracalenii cunosc cu controverse ,din cele mai vechi timpuri, istoria lor: „Romanaţi" dela Romanati", „Romula" dela „Romul", „Caracal" dela împăratul „Caracalla" sau dela cumanul „Kara-Kal" etc); ori, după aceste versiuni, proştii au plecat în oraşul cui întreabă, iar boii, îi caută prin ţară, câte un caracalean, cu delegaţie dela primar. De bună credinţă, caracalenii recunosc că au mai rămas dintre proşti, doar cei răniţi, însă şi aceia s'au stins, cu toţi descendenţii lor, în vremea din urmă, când au „ars pompierii" la Caracal, — eveniment despre care nu mai e nevoe să insist aci, fiind prea cunoscut, din presă, în singulara lui originalitate.

IANCU JIANU

Nu cred să ştie toată lumea că Iancu Jianu e din Caracal. Dacă n'ar fi decât acest fapt şi încă socotesc că ar trebui, în ansamblul oraşelor româneşti, să se bucure de altă faimă Caracalul, decât ar da să se înţeleagă născocirea cu „carul". Ca pe vremuri, într'o grădină, mai auzi pe ţigani, întroducându-te direct în materie:

Caracalenii numesc acest centru „Cadrilater"...

Foae verde, trei migdale
Strigă Iancu 'n gura mare.

Chipul haiducului, de al cărui nume ţi se pomeneşte în trecere pe strada principală, îţi apare, în evocarea versurilor populare, cu firea lui furtunoasă. E prilejul să ne revedem reminiscenţele de prin Ion Ghica şi Bucura Dumbravă, spre a ne contura trăsăturile, aici în jurul casei lui, al amintirilor şi a tot felul de mărturii. Găsim un Iancu Jianu mai uman, mai autentic decât cel al viziunii populare.

Din cei 50 de ani pe care i-a trăit (1792—1842), boerul Iancu a haiducit numai un an, între 1816—1817. Se certase atunci cu Domnia, pe o chestie de orgoliu şi demnitate. Veniseră la el sbirii fanarioţi să-i ceară socoteală, că dece sătenii de pe moşia lui nu mai plătesc birurile. Iancu mijlocise pentru ei o amânare, din cauza secetei. Sbirii se zice că şi-au cam luat nasul la purtare, iar boerul ca s'o termine cu ei, a scos cuţitul şi i-a tăiat unuia urechea. După aceea, cu sătenii lui, a luat calea codrului. După un an, rudele i-au obţinut ertarea, la Curte.

A început atunci o viaţă ca toată lumea. Cu căsnicie, cu copii, cu ctitorii, — pe care chiar el le plănuia uneori — cu danii, cu buchiseli şi însemnări în Evangheliare. Uneori însă, firea lui nepotolită îl însingura. Lua calul, colinda prin oraşele vecine şi nu arareori, după vreun chef, adormia la umbra unui pom:

Arde-te-ar focul de prun
Că făcuşi rachiul bun
Şi adormişi pe Iancu 'n drum.

Când a pornit Slugerul Tudor de prin părţile mehedinţene, i-a dat mâna, cu înţelegere; doar el, în felul lui, îl anticipase.

NOTARA LA CARACAL

Maestrul Notara venise înainte de războiu la Caracal, pentru o reprezentaţie cu „Hamlet".

Era pe la lăsata secului de postul mare. Cum citim în cronicele locale, de cu seară oraşul era o forfotă de calfe gatuite în „ştaifuri" scrobite, păşind scorţos în haine nouă, urmaţi de ceata de ucenici, cari târguiau portocale pentru familia jupânului. (După un obiceiu local, jupânii, la rândul lor, târguiau, în schimb, alviţă albă pentru calfe şi ucenici). Simigii, cu tăvile de plăcintă în cap, alergau strigându-şi marfa, cât îi ţinea gura. In acest vălmăşag soseşte maestrul Notara şi după ce dă o raită pela teatru, merge de se aşează pe o bancă în grădina publică. Intr'o clipă grilajul grădinii e înconjurat de copii, ucenici, calfe, elevi, cari încep a arăta cu degetul printre gratii, pe marele actor. Acesta, stingherit de manifestaţia neaşteptată ce i se făcea porneşte prin eşirea dintre prefectură şi primărie, dar ceata-l urmează dela distanţă, strigând: „uite Notàra, uite Notàra".

Bietul Notara iuţeşte pasul, priveşte înfuriat înapoi, dar ceata creşte mereu, îl persecută tot mai persistent, cu „uite Notara". O ia pe uliţa târgului, aproape în galop, priveşte înapoi speriat, până ce Providenţa îi scoate înainte o birje. Uşurat, se aruncă în ea şi agitând bastonul, răcneşte: „Scapă-mă birjar! Mână că mă mănâncă caracalenii!" Seara, teatrul gemea. Din lojile de sus şi de la balcon i s'au aruncat pe scenă, drept omagii... portocale. Nu numai că era lăsata secului, dar... totdeauna pe aici se obicinuia ca scamatorilor de prin circurile ambulante, ce opreau prin Caracal, să li se arunce portocale, în semn de admiraţie. (p. conf.: „Monografia judeţului Romanaţi").

CEVA DESPRE BORDEE

Nu ştiu iarăşi, prin ce părţi din România se mai locueşte în bordee. Până în Caracal nu mi-a fost dat să văd şi deşi nu sunt un om umblat, totuşi cred că pot face oarecare caz. Culmea! Se găsise la un moment dat unul, care să-mi facă apologia bordeiului. Că e călduros iarna, că e răcoros vara şi alte felurite avantagii,... care, să fie toate la el în bordei.

Mi-am zis: ce să mai intri în controversă cu un asemenea om şi să-i mai opui cine ştie ce consideraţii de igienă ori sociologie. L-am lăsat în bordeiul lui şi mi se pare că la urmă, mai mult în glumă, i-am spus totuşi, ca un fel de avertisment, că nu o să reziste timpului. Că, în ciuda lui, o să-l scoată timpul din bordei. Mai bine s'ar pregăti pentru block-house, care a apărut şi la Caracal. în centru. Apoi, obicinuitele asociaţii mi-au trecut prin minte: dela bordei la block-house, dela opaiţ la electricitate, dela descântec la chirurgie, dela fanariotism la constituţionalism, dela analfabetism la teoria culturii, tot atâtea salturi pe care le facem de vreo sută şi ceva de ani încoace şi câte nu vor mai fi pe care le vom face încă!

DESPRE MEDIU

Fiindcă trebue o oarecare precauţie, când e vorba de o chestiune delicată ca aceea a mediului, să-mi fie permis să precizez că nu aş avea pretenţia de a spune ultimul cuvânt despre mediul din Caracal.

Ar fi absurd să am o astfel de pretenţie, căci n'am văzut totul. N'am văzut decât unele aspecte şi pe acelea, poate, deformate de idei preconcepute. Cu aceasta voi spune că m'a atras oarecum „cadrilaterul", seara, la anumite ore. Când e muzică. (Vine dela cinema „Apollo" sau dela magazinele de radio, — după ora 9 seara, — care emit în acelaş timp muzică românească şi prind posturi streine, — şi însfârşit dela grădinile alăturate, unde „emit" ţiganii). Dar la orele astea e imposibil să nu întrebi cine sunt domnii de pe băncile din faţa cofetăriei. Sunt notabilităţile oraşului, care discută ştirile. Mai încolo sunt pensionarii, cari citesc ziarele de un leu şi se pierd în discuţii lungi despre fiica miliardarului american ameninţată de gangsteri, despre Franco, Japonia, etc.

Am auzit însă pe unii făcând chestii de Stat, pentrucă s'a pierdut căţeaua cofetăresei şi pentru faptul că nu ştiu care din oraş a udat zarzavatul cu apă dela cişmea, în loc s'o ude cu apă dela fântână. (Nu am posibilitatea să explic aici o chestie atât de complicată, cum e canalizarea la Caracal).

Am văzut şi sportivi, cari se pasionau pentru un match local cu Giurgiu. O , dar tânărul acela pomădat, care în umbra discretă a boschetului, tachina pe „juna" pudică, instruită de toate avertismentele de acasă!

Dar faceţi loc. Vin cei doi, ţinându-se frăţeşte de gât. Fără îndoială, sunt „făcuţi".

— Măi vere, dă-te mmă, mai încolo!

— Uite-i mă, ca aricii!

(E vorba de cei doi arici, care după o fabulă locală, au pornit la drum. Dacă se apropiau mult, se înţepau; dacă se îndepărtau, le era frig. Şi atunci, problema era să păstreze distanţa convenabilă).

Se vede că cei doi tot n'au găsit-o.

— Măi vere, e-eşti nebun?

— Nebun e vânătoru, popa şi zugravu.

— Cu-um?

— Vânătoru umblă toată ziua şi nu ştie după ce, popa cântă când ceilalţi plâng, zugravu face chipul lui Dumnezeu fără să-l vadă.

— Hai noroc, mmăi vere!.....

Dar au trecut, s'au îndepărtat. Să-i lăsăm, căci suntem sub un cer fără nori, înstelat, aproape meridional. Şi, apoi, în frânturi de discuţii e vorba de „muzica din parc care cântă **„a giorno"**, de „p'onoarea mea că nu se lasă Hitler", de o „intervenţie momentală", de o „prespectivă" de unul care a citit în „greguar", de dedicaţia de pe o statue care începe aşa: „Vouă eroilor **de Romanaţi** s'a ridicat acest **templu"..** — de unde epigrama locală:

Caracalenii sunt originali.
Exemplu?
Ei la monument
Spun templu.

Mai e nevoe de completări? Nu cred. Tabloul e deplin, cu elemente spectaculare, specifice, aşa cum ne-am deprins a-l cunoaşte de mult. E un fond uman pentru lumea caragialescă. Imi amintesc cât de spontan, o doamnă pe care o cunoscusem din întâmplare ex-

O, parcul ! Lebedele, peisagiile cu plopi, sălciile plângătoare, pavilionul...

clama: „Aici trebue să-şi fi văzut Caragiale eroii!" Exclamaţie la care am răspuns, mai întâi pedant, că istoria literară nu pomeneşte de o vizită a lui Caragiale la Caracal, apoi, mai realist, că ori unde ne-am duce, la aceeaşi oră, în peisagiul urbanistic românesc, probabil că am întâlni aceeaşi lume, cu aceleaşi preocupări, cu aceleaşi expresii. Doamna, care şi-a petrecut mulţi ani în străinătate şi citise mult, începe atunci să-mi desvolte unele vederi personale asupra poporului român, de care a „dezesperat", — sentiment pe care nu caut să i-l întăresc, preferând să mă gândesc din nou la Caragiale, şi să-l evoc, — preferând discuţia unor probleme asupra cărora doamna să nu fie chiar atât de „dezesperată".

Am reuşit, în cele din urmă, pentrucă la Caragiale am rămas, şi sub pecetea uimitorului lui spirit de sinteză am făcut identificările şi divagaţiile mele, în acea seară petrecută în „cadrilaterul" Caracalului.

Mi se pare că din unghiul acesta am ajuns să vedem aproximativ de ce suferă Caracalul. Nu de lipsa acelei artere de circulaţie principale, de care se plâng localnicii, nici de lipsa industriei, a muzeului, etc., ci de „mahala".

Ne mirăm atunci că această teribilă racilă, care bântue cu furie în moravurile noastre, nu a făcut obiectul unor campanii publice, al unor legiferări, al unor discursuri ori propagande culturale, ca filoxera, pelagra, tuberculoza, politicianismul, cămătarii, alcoolismul, etc. Aici, la Caracal, mi-am dat seama de urgenta necesitate a unei „Ligi" sau asociaţii de luminare şi propagandă a românismului, împotriva... **„Mahalalei"**, împotriva acestei hidre care ar trebui denunţată ca inamică publică, şi împotriva căreia ar trebui să ne hotărîm odată să pronunţăm pedeapsa cu moartea. Să fie decapitată, pur şi simplu... Atunci şi Caracalul s'ar schimba la faţă, s'ar curăţi şi s'ar mai putea face ceva aici, ar ajunge un oraş în care s'ar mai întâmpla ceva din când în când,... în timp ce, în Empireu, Caragiale ar surîde împăcat, că însfârşit, i-au înţeles şi Românii gândul lui cel mai profund.

REVERIE NOCTURNA

A trecut de mult ceasul ielelor şi eu sunt tot pe terasă, la măsuţa de nuiele, în faţa lămpii cu glob chinezesc. Nu vreau să dorm în noaptea asta. In noaptea asta numai morţii dorm. Al doilea caet de note aşteaptă deschis, în faţa sugrumării mele...

Se aude cântecul plin de înfiorări al undelor râuleţului de munte. Din când în când, la adierile unui vânt destul de rece, tresar şi frunzele de măr.

Aproape besnă. Nu văd nimic în depărtare, deşi e cerul plin de stele. Lumina lămpii îmi strâmtează orizontul. Pe fondul albastru închis al cerului se profilează coroana bogată a celor doi meri seculari, cari fac de straje în faţa casei. Printre frunze, pe bolta înaltă, se vede ciobănaşul cerului, păzind mioriţele Domnului.

E bine pe terasă, în noaptea târzie de August, cu miros de fân cosit, cu murmurul apei cristaline şi cu freamătul frunzelor de măr. Dar e frig — ca toamna. Totuşi, voluptuos...

Prin întuneric, se aud paşii durerii, cu sufletul meu de mână. Cântă durerea prin murmurul apelor şi prin freamătul frunzelor de măr.

La începutul unui nou caet se termină o dragoste ,cu o strângere de inimă şi o lacrimă diamantină, luând naştere, pe hârtia albă, urmele de cerneală ale unei dureri care nu seamănă cu nicio altă durere din lume.

E bine că s'a terminat aşa. Aşa cum n'am visat niciodată că se va termina dragostea cea mare. Un sfârşit care şi-a avut rădăcinile înfipte chiar în inima începutului. Era fatal să vină. Il aşteptam să-mi hrănească durerea — cea mai dulce dintre durerile lumii.

E mai bine aşa. Mai sărbătoresc. Când eşti în durere simţi că ai un suflet atât de autentic. Poţi să-l pipăi, chiar. Şi-apoi, în durere, simţi că eşti mai bun. Iţi dai seama că eşti împăcat cu Dumnezeu. Pe deasupra ta pluteşte parfum de Rusalii.

In durere poţi să vezi departe, dincolo de tine şi dincolo de lume. Dincolo de lumea noastră, te porţi pe un tărâm plin de basme, cu înfloriri de legende, cu baluri princiare printre colonade împodobite cu nestemate, cu bătăi de flori în părul zânelor. Aceasta este lumea pe care ţi-o aduce numai suspinul, atunci când ai un suflet, o inimă, o lacrimă...

Aş vrea să scriu mult. Până când se va ivi, pe casca munţilor bătrâni, argintul zorilor. Sau, poate, el s'a ivit demult şi eu nu-l văd, căci capul greu mi-atârnă de mult în jos, în cotul stâng. Sunt atât de fixat pe hârtie — ca într'un punct de nicăieri — ochii îmi sunt atât de pironiţi în inima mea, încât nu mă îndur să-mi turbur această falsă linişte. Dacă m'aş uita pe cer, aş vedea, poate, apropiindu-se, solia dimineţii. Smulgându-mă însă, din lanţurile inerţiei care mă ţine îngropat în mine însumi, ca pe Elena din legendă între ziduri, am văzut dantela de argint a zorilor deasupra munţilor. Dincolo de munţi, departe, într'un cort de lângă o plaje, am văzut pe Liliana, micuţă şi dulce, zâmbind în somn unui vis din grădina amintirilor...

Tăceri adânci. Greierii s'au îmbătat la nunta verii şi acum dorm cu tâmplele pe strune. Departe, pe vale în sus, un câine a visat ceva şi a lătrat de două ori. Apoi, nu s'a mai auzit nimic.

S'au împuţinat stelele şi zorii s'au albit mai mult. Un cocoş a bătut din palme undeva şi a strigat că vine dimineaţa. Altul i-a răspuns pe acelaş ton, din altă parte...

Acolo, unde se va ivi aurul răsăritului, deasupra unui cort de pe malul mării, aş vrea să-i scriu numele. Numele ei sfânt, ca răsăritul de soare şi plin de înfiorări, ca apusul plin de sânge.

De pe terasa dintre munţi aş vrea să sbor, mai iute ca pajura din basme, peste păduri, câmpii şi râuri, în cortul de pe malul mării, pe care să-l umplu cu aerul curat al frunzelor de măr de la fereastra casei mele şi să-i spun Lilianei „Bună-dimineaţa", încet, cât se poate de încet, ca să nu mă audă decât îngerul păzitor dela căpătâiul gândurilor ei adormite...

ION OLTEANU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

30-1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
înscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 30
SAMBATA 10 SEPTEMBRIE 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

REGELE ȘI POPORUL SĂU MAREA

(Fresca dela Mogoșoaia)

Acesta e subiectul pe care-l înfățișează fresca murală dela gara regală Mogoșoaia, operă realizată în cursul verii ce încă mai întârzie printre noi, — de pictorii Olga Greceanu și Dimitrie Știubei.

In mijloc, M. S. Regele Carol II călare, cu pelerina albă pe umeri și calul alb, ca un simbol, formează centrul luminos al frescei.

Două zone, ușor arcuite și vertical orientate — în armonie cu expresia arhitecturală a gării — înconjoară figura maiestoasă a Suveranului. Aceste zone între care se încadrează centrul compoziției, sunt acoperite cu chipuri de locuitori reprezentând feluritele regiuni ale țării, — ce se închină Regelui, purtând pe umeri și brațe, produsele muncii lor.

Intreaga frescă e construită după principiile artei murale, al cărei rost e decorațiunea, în așa fel ca prin distribuirea simetrică a diferitelor grupuri și împletirea armonioasă a liniilor, să se repete forma și linia arhitecturală a clădirii. De aci nevoia desfășurării tipurilor reprezentative ale poporului după două zone verticale, repetând verticalitatea zidurilor între cari e cuprinsă fresca.

Impresia pe care o dă privitorului contemplarea acestei opere de pictură murală este aceea de autoritate și măreție calmă, impunătoare. Din ritmica desăvârșită a atitudinilor și din neclintirea vag expresivă a chipurilor se deslușește ca un înțeles de veșnicie înfrângând vremelnicia celor pământești. Nici o violență sau contrazicere între concepție și exprimare, ci numai melodioasă lunecare de planuri și linii, fără asperități și fără întrerupere.

Unitate de acțiune într'o unitate de spațiu; de aceea și obligația de a introduce o perspectivă simplu ornamentală, în locul uneia de profunzime care ar fi alterat, printr'o exagerare realistă, caracterul decorativ al operei.

Nici un contrast în scopul obținerii de efecte coloristice ca în pictura obișnuită ci doar nuanțe de zid, cari pornind dela albul curat din centrul compoziției se închid pe măsură ce se îndreaptă spre cele două extremități ale ei, unde nuanța stâncilor se apropie de coloarea lemnului ce o încadrează.

Dimensiunile operei, depășind cu mult proprorțiile obișnuite omenești sunt menite să desăvârșească impresia de măreție. Ceea ce nu însemnează că fresca dela Mogoșoaia este pictură mărită ci o compoziție gândită în mare și realizată astfel în chip natural, ca o creație de zidărie.

Olga Greceanu și D. Știubei — Fresca dela Mogoșoaia

In toate vremurile și în orice loc, marea a izbutit să se impună sufletelor cu o putere de prezență și de sugestie, nebănuite.

Imensitatea ei, cu veșnica și neobosita frământare a valurilor s'a întipărit adânc în mintea omului primitiv, și din noaptea timpurilor până la noi impresia puternică pe care o produce a dat naștere aproape unei mistice, însuflețită de un sentiment de adorație superstițioasă, pe care nu l-a putut înfrânge răceala convingerilor raționale.

Privelștea mării exercită asupra omului o atracție intensă. Măreția ei, simfonia sublimă de culori ce poartă pe întinsul undelor, taina străfundurilor ascunse, perfidia ei dar și splendida-i varietate de înfățișeri, — iată o mulțime de elemente cari se contopesc și se îmbină armonios, pentru a da naștere acelui sentiment de admirație entuziastă dar și de înfiorare pe care numai spectacolul sublimului îl poate procura. Și cu drept cuvânt marea e sublimă. Calmul sufletesc, odihna spiritului privind nesfârșita întindere de ape, — ce alte satisfacții mai adânci și depline putem nădăjdui? Gândurile cele mai mari și mai pătrunzătoare precum și poezia cea mai subtilă se pot lega de amintirea mării, cu toate feluritele ei farmece.

„E frumos și poate adevărat", scria odată Sainte-Beuve, cu prilejul lecturii unor poeme în care se exprima părerea despre originea marină a vieții. „E și frumos și adevărat".

Ipoteza a trecut de mult, din închipuirea poetică, în domeniul cercetărilor științifice. Cosmografiile cele mai fantastice nu au renunțat de a privi marea ca mediul originar al vieții.

In ea, în vastul ei cuprins, omul vede laboratorul tuturor prefacerilor mărețe și formelor superbe, în care natura cu prisosință a împodobit pământul. Ea rămâne raiul tuturor visărilor și gloriosul simbol al infinitului.

Cine oare n'a simțit cuprinzându-l un fior suprapământesc când privește marea liniștită, — oglindă măiastră, scânteind în soare, — sau când turburată de cine știe ce svâcnire din abisurile ei se înalță sbuciumată, în talazuri cu spumoase creste, se luptă cu vântul, trimite împotriva lui aprige împroșcături, se prăbușește în goluri, se ridică iarăși și se sparge înfuriată dealungul țărmurilor încremenite, rupând haină, bucăți, bucăți din ele!

Spectacolul acesta fioros dar splendid, pe care ni-l oferă marea este și va rămâne unul dintre cele mai grandioase ale naturii. Omul îl privește înfricoșat și se supune umil puterilor văzduhului și apelor, ce-l stăpânesc.

In fața mării devenim tăcuți și meditativi.

Dinaintea nesfârșitelor întinderi de apă, dorul neantului te cuprinde. Dorul dispariției, al cufundării în extaz.

Versurile nemuritorului Eminescu răsună în auz:

Mai am un singur dor:
In liniștea sării
Să mă lăsați să mor
La marginea mării.

La marginea fermecătoarei întinderi de ape, unduiri de nesfârșit, menirea marilor mistere...

VICTOR POPESCU

EMINESCU ȘI IDEALISMUL FILOSOFIC GERMAN

de N. DAVIDESCU

III

Scriitorul care trebue privit la noi drept, dacă nu întemeetorul, cel puțin semănătorul de posibilități viitoare, este — în această privință — Eminescu. El rămâne în scrisul românesc, produsul cel mai autentic și mai viu al idealismului filozofic german. Sensibilitatea lui, apoi lupta lui cu limba, ideologia și cultul lui față de ființa sa literară, intuiția lui mistică, sunt caractere care, pe cât îl deosebesc de înaintașii, de contemporanii și, mai ales, de imitatorii lui, pe atât îl apropie de poezia simbolistă. Nu este vorba, firește, de o apropiere în sensul vulgar și imitativ al cuvântului. Eminescu a fost un inițiator, și ca atare numai se apropie, tocmai prin diferențiere, de scriitorii mai noi, care au căutat și caută, pe cont propriu și cu mijloace proprii, un ideal similar de realizare și de artă.

Am insistat îndeajuns asupra rostului pe care idealismul filozofic l-a avut și urmează să-l aibă în mișcarea poeziei simboliste. Cugetarea aceasta, la Eminescu, alcătuește însăși temelia personalității sale și, indiferent dacă concluziile lui despre om în raport cu semenii săi, cu femeea, cu natura și cu Dumnezeu, cele 4 mari și ireductibile izvoare de poezie, sunt doar aproximativ kantiene, doar aproximativ hegeliene, doar aproximativ schopenhauriene, drumul pe care cântărețul lui „Călin" și al „Venerei și Madonei" a ajuns să-și creieze concepția lui despre lume rămâne riguros idealist; deosebirile dintre ei se reduc la o problemă de dozaj, în mixtură, iar nu de procedeu sau de metodă, a acelorași elemente. Mai intervine apoi și faptul că Eminescu, deși un admirabil gânditor, nu era și un filozof. Idealismul lui filozofic însă, ca parte integrantă și covârșitoare în alcătuirea ființei sale intelectuale și sufletești îl așează hotărîtor în situația de punct de plecare al poeziei noastre simboliste; toate deosebirile dintre aspectul poeziei lui și acela al poeziei, de exemplu, unor Bacovia, Arghezi sau Ion Barbu, sunt marile atribute personale ale talentului său. Incidențele dintre el și poezia simbolistă însă, sunt în tot cazul cu mult mai importante și mai pline de urmări decât toate acele eventuale și firești deosebiri cu putință de găsit. Concepția lui despre lume, mai întâiu, este adânc personală și se învârtește toată împrejurul ideii de relativitate a cunoașterii omenești. Inceputul nuvelei „Sărmanul Dionis", de exemplu, ar putea fi spicuit, idee cu idee, în Hegel sau în Fichte:

„Cine știe dacă nu vede fiecare din „oameni toate cele într'un fel și numai „limba, numirea într'un fel a unui o„biect, ce unul îl vede așa, altul altfel, „îi unește în înțelegere. Limba? Nu! „Poate fiecare vorbă sună diferit în u„rechile diferiților oameni, numai in„dividul, rămânând același, o aude în„tr'un fel".

Și mai departe adaogă:

„Nu există nici timp, nici spațiu. Ele „sunt numai în sufletul nostru. Trecut „și viitor e în sufletul meu ca pădurea „într'un sâmbure de ghindă și infinitul „de asemenea, ca reflectarea cerului în„stelat într'un strop de rouă".

Pasagiul acesta căruia i s'ar putea adăoga numeroase altele, caracteristic fondului eminescian de poezie și ideologiei lui, izvorăște logic din idealismul filozofic. Se poate însă găsi, începând cu cele mai de seamă bucăți ale lui, cu „Luceafărul" bunăoară sau cu „Scrisoarea întâia" și sfârșind cu altele mai puțin importante, ca „Rugăciunea unui Dac", apropiată de budismul schopenhauerian, și mai pregnante apropieri ale acestui mare poet al nostru, de filozofia romantismului german. Să trecem însă peste aceste uși deschise fără să le mai forțăm și să mergem mai departe. Eminescu se întâlnește hotărîtor, în această privință, cu unul dintre cei mai caracteristici și mai de seamă scriitori francezi, cu un antemergător al poeziei simboliste, cu Villiers de l'Isle Adam. Similitudinea dintre ei merge până chiar și la elementul budist, cu origină schopenhauerianâ, intrat deopotrivă în concepția unuia și altuia. Villiers de l'Isle Adam găsește, ca și Eminescu, că natura nu este decât o serie de imagini și că aceste imagini sunt incontrolabile, față de esența lor primordială, de către om:

„Să vedem, prietene, spune unul din „eroii lui Villiers de l'Isle Adam, din „romanul său „Tribulet Bonhomet", a„buza-vei oare de drepturile de amfi„trion până la a-mi insinua că această „buturugă bunăoară nu este materie?

„— Unde vezi d-ta materie în această buturugă? răspunse el.

„Imi acoperii fața cu mâinile, în fața acestei prăbușiri de inteligență, care-mi făcea rău. Voia să glumească cu mine... cu mine.

„— Pretinzi că nu vezi materia, îi spusei cu uimire și că această buturugă...

„— Dar în sfârșit, este elementar, „răspunse Lenoir, care sfârșise prin a-și „fi ieșit din sărite, din pricina aerului „meu de stupiditate, și care mă privea „pieziș. Văd atribute de formă, de cu„loare, de polaritate, de greutate, unite. „Numesc lemn un oarecare agregat din „aceste calități. Dar ceeace susține a„ceste calități, substanța în sfârșit pe „care aceste atribute o acoperă cu vă„lul lor, unde este ea? Intre cele două „sprincene ale d-tale și nici într'o altă

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTÂNERU

Duiliu Zamfirescu: Romanul Comăneştenilor

Ediţie comentată de Mariana Rarincescu :-: (Scrisul Românesc, Craiova)

Anul acesta s'a tipărit şi „Anna", ultimul volum din romanul Comăneştenilor al lui Duiliu Zamfirescu, în ediţia comentată de d-na Mariana Rarincescu, din colecţia „Clasicii români comentaţi", publicată de „Scrisul Românesc" de la Craiova, sub îngrijirea d-lui prof. univ. N. Cartojan. Astfel cum este întocmită, ediţia critică a întregei opere epice, ne măreşte sentimentul de încredere în literatura clasică românească, şi deopotrivă în silinţa cinstită a generaţiei de astăzi de a pătrunde înaintaşii şi de a-i preţui. Prin colecţia condusă de d-sa, d. prof. N. Cartojan a fixat normele ştiinţifice după care se cuvine să fie tipărite scrierile autorilor clasici şi ediţia d-nei Rarincescu este o frumoasă mărturie a acestei serioase îndrumări.

Urmărind de aproape metoda care a folosit autoarei, vom stabili trei categorii de preocupări: 1) cele privitoare la tehnica întocmirii ediţiilor, 2) cele de istorie literară propriu zisă şi 3) cele de analiză estetică.

Colecţia **„Clasicii români comentaţi"**, şi-a propus, între altele, să înfăţişeze publicului scrierile autorilor clasici, într'o stare cât mai apropiată de cea originală, adică de forma corespunzătoare manuscrisului, sau ediţiei prime, care aducea, faţă de manuscris, schimbările voite de autor. Această întreprindere de restaurare a textelor este absolut necesară, deoarece, dealungul diferitelor ediţii ce au apărut, s'au strecurat multe abateri şi greşeli cari întunecă valoarea reală a operei.

Cercetând din acest punct de vedere, textul romanului „In Războiu", de pildă, d-na Mariana Rarincescu, a găsit în ediţia popularizată de Biblioteca pentru toţi, o sumă de erori, cuprinzând: omisiuni de cuvinte şi de rânduri întregi, transcrieri greşite ale cuvintelor, abateri dela normele fundamentale ale firii limbii, înlocuirea arbitrară a moldovenismelor, intervertirea rândurilor în text. Indreptările făcute cu ajutorul manuscrisului, dau o faţă cu mult mai credincioasă textului, luminând şi unele aspecte ale creaţiei lui Duiliu Zamfirescu. Totdeodată ne dumirim şi asupra faptului că greşelile stabilite nu se datoresc numai întâmplării tipografice, ci şi unor alte cauze, cum suntem îndreptăţiţi să credem, când vedem de exemplu, înlocuit cuvântul jidan, din „la birjarul jidan", prin „la birjarul de pe capră", sau întrebuinţarea lui „la" în „nedumerită la înţelesul vorbelor", în loc de „nedumerită de înţelesul vorbelor". Fără a generaliza supoziţia alterării textului printr'o conştientă intervenţie iudaică, constatăm, cercetând tabloul alcătuit de autoare, că ediţiile anterioare s'au tipărit fără nici o dragoste de operă, cu o neglijenţă de neiertat în ce priveşte corectura şi cu indiferenţă barbară faţă de valoarea artistică a scrierii. Nu s'a urmărit decât comercializarea ei, şi ca atare ediţia s'a tipărit grabnic, fără nici o supraveghere metodică, şi de la răspândirea ei în public s'a aşteptat doar câştigul material. Starea aceasta de lucruri durează în literatura noastră de multe decenii, şi aceeaşi soartă au avut-o nu numai scrierile lui Duiliu Zamfirescu, ci şi ale celorlalţi scriitori clasici. Colecţia pe care o conduce d. prf. N. Cartojan încearcă să instaureze o mentalitate fundamental deosebită, faţă de opera scriitorilor români clasici. Aceasta nu va mai fi o marfă căutată şi rentabilă, pentru editorii evrei sau chiar români, necălăuziţi de altă preocupare decât a speculării unor cărţi impuse în şcoli prin programa analitică şi prezente în conştiinţa publică, printr'o tradiţie de cultură, mai mult sau mai puţin superficială. O cinste nouă se dă scrisului naţional clasic. Intruchipând fondul permanent al sufletului românesc, şi fixând piscurile de orientare ale creaţiei autohtone, scrisul clasic este arătat publicului în puritatea sa originală, şi tot odată explicat şi actualizat prin înodarea isvoarelor trecutului cu spiritualitatea contemporană. Cinstirea sub toate raporturile, a autorilor pe care îi predăm în clase şi îi dăm model tineretului, dovedeşte în cuprinsul unei culturi fragede ca a noastră, pornirea pe făgaşul fecund al tradiţiei, unde înşelările nu mai sunt uşor posibile. Dealtminteri, principiul redării textului conform manuscrisului, este un principiu de cunoaştere şi de cultivare totdeodată a limbii. Creiată în bogăţia ei de forme şi de nuanţe de către popor în graiul său, limba capătă expresie scrisă numai prin scriitori, şi indirect, lor le datorim cunoaşterea exactă a sufletului naţional. Publicarea textelor fără erori voite sau întâmplătoare, însemnează respect pentru gândirea justă a scriitorilor şi pentru expresia lor creatoare.

Consideraţiile de istorie literară şi de analiză estetică cuprind aproape câte 50 de pagini, în fiecare volum din cele 5 romane ale ciclului Comăneştenilor. Adunate la un loc, aceste comentarii critice ale d-nei Mariana Rarincescu ar umple prin urmare un volum întreg de peste 200 de pagini, şi ar constitui credem, cel mai temeinic studiu pe care îl avem până acum, despre opera epică a lui Duiliu Zamfirescu. Autoarea îmbină cu egală îndemânare şi competinţă cercetarea de istorie literară propriu zisă, cu analiza estetică. Sprijinându-se pe un material documentar temeinic format din scrisorile romancierului către Titu Maiorescu, şi către unii membri

Duiliu Zamfirescu

ai Junimei, sau din notările pe manuscrise, stabileşte în mod remarcabil procesul de creaţie al ciclului „Istoria Comăneştenilor", treptele de desprindere genetică ale fiecărui volum, ca o urmare şi întregire a celui anterior, împrejurările în care a fost compus, şi atitudinea lui Duiliu Zamfirescu faţă de fiecare parte a operei sale, lucrate într'un răstimp de 17 ani, de la 1893-1910.

Datele pe care le fixează d-na Rarincescu dealungul cercetării, sunt însoţite de numeroase comentarii critice, prilejuite de acţiunea şi eroii deosebiţi ai romanelor, cum este: „Tipul parvenitului în literatura noastră înainte de Tănase Scatiu", „Mediul social din care se ridică Tănase Scatiu", (în studiul introductiv la „Tănase Scatiu"), „Duiliu Zamfirescu şi iubirea de ţară" (în studiul introductiv la „In Războiu)" „Despre romanele lui Duiliu Zamfirescu în general", (în studiul introductiv la „Anna"). Acest din urmă studiu introductiv la romanul „Anna", a cărui recentă tipărire ne prilejueşte cronica de faţă, cuprinde o pătrunzătoare şi valoroasă analiză estetică a operei primului mare romancier român. Punctul de plecare al analizei, este prefaţa autorului la ediţia din 1914 a „Vieţii la ţară": „Firul conducător al acestor cinci lucrări apare astăzi destul de limpede: voiam să întorc dragostea Românilor către pământul lor din valea Dunării, şi, cu ei, să iau Ardealul. Cine a cetit „Indreptări" şi „Anna" a înţeles că pregăteam pe tânărul Comăneşteanu pentru acest sfârşit. Trebuia să scriu al 6-lea şi cel din urmă volum... Poporul român pare că vrea să scrie el însuşi această pagină. Ca patriot, mie nu-mi rămâne decât să mă închin lui şi să-i dăruiesc cei doi băeţi ce mi i-a dat Dumnezeu". (Viaţa la ţară, edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1935, pag. 9).

Rândurile citate rezumă toate problemele închise de Duiliu Zamfirescu în romanele sale. Dragostea Românilor către pământul lor din valea Dunării, este de fapt marea problemă a claselor sociale, ridicate de intrarea societăţii româneşti în faza ei modernă. Departe stau boerii şi ţăranii, cei ce posedă şi cei ce lucrează pământul; lor li se opune burghezia, după structura altor legi economice, care vor altera cu necesitate condiţiile de viaţă ale vechei clase boereşti! D-na Rărincescu stabileşte deci, ca temă esenţială a romanului Comăneştenilor, **procesul de disolvare a vechei noastre boerimi.** Desigur, ideile lui Duiliu Zamfirescu desfăşurate în jurul temei, nu sunt numai acelea ale unui romancier obiectiv, ci ele indică şi pe teoreticianul junimist, adept al programului conservator, precum şi pe un reprezentant de seamă al vechei clase boereşti. Duiliu Zamfirescu credea că dragostea de pământ, a boerilor şi ţăranilor susţinuse răsboiul independenţei şi că reprezentanţii aceloraşi clase erau meniţi să ia Ardealul şi celelalte provincii şi să facă întregirea. Neînţelegând funcţia naturală a burgheziei şi condiţiile ei de creştere, romancierul o caricaturizează în tipul odios al lui Tănase Scatiu, pe care îl dă ca pe un produs bolnav al vremilor noi. Fireşte că sub aspectul ei istoric al capitalismului şi al burgheziei naţionale, problema poate fi discutată şi altfel, dar Duiliu Zamfirescu nu a făcut operă de teoretician, ci de artist. El este un creator şi romanele sale au o cu totul altă valoare din punct de vedere estetic, care rămâne permanent actuală şi trebue să fie asimilată în creşterea necontenită a culturii noastre. D-na Mariana Rarincescu intueşte admirabil această valoare estetică, şi încheiem cronica noastră citând următoarele rânduri concludente:

„Făcând această apologie sau apărare a boerimii, — cum vrem s'o numim, — Duiliu Zamfirescu, desigur, nu s'a lăsat târît de o conştiinţă reacţionară, aşa cum a putut să apară câteodată, în aprecierile pripite ale unora din comentatorii săi. „Reacţionarismul" este o noţiune şi un fapt din sfera politicului şi anume din aceea a politicului militant. Pentru aceste fapte, Duiliu Zamfirescu a avut firesc un interes, dar nu unul acut, de natură să-l târască în acţiuni şi lupte politice, ci un interes de ordin cu totul general, atât cât era obligat să aibă, ca om de cultură şi mai ales ca om al epocei sale. Determinantele reale ale gândirii şi ale sensibilităţi lui creatoare erau însă altele. El construia lumea estetic. De categoria aceasta, — a esteticului, — lega toate aspectele problematicei omeneşti; şi pe acelea ale vieţii sufleteşti, şi ale vieţii morale, şi chiar, în oarecare măsură, pe acelea ale vieţii naţionale. Ceeace a intuit din problema boerimei româneşti şi ceea ce l-a îndemnat într'atâta spre ea, a fost în primul rând un orizont estetic. De viaţa boierimei vedea legându-se un sens mai purificat şi mai autonom al psichologiei şi spiritualităţii româneşti. O vedea mai constructivă decât celelalte pături sociale, mai armonică sufleteşte, în fine, mai în acord cu personalismul creator al naţiunii noastre. Totdeodată a simţit în boerime o formă socială mai proprie, capabilă să poarte în chip conştient, răspunderea morală a unui destin.

Cu alte cuvinte a văzut în boerime: o garanţie mai mare a etnicului românesc, a spiritului de tradiţie, a dragostei de pământ, a iniţiativelor morale, şi, în general, a înţelegerilor esenţiale, capabile să apere cu hotărîrea unor îndemnuri de vocaţie, firea şi drepturile adevărate ale comunităţii româneşti". („Anna", studiu introductiv, pag. X).

AUTORUL

„Drăcoveniilor", domnul M. Ar. Dan epigramist duhliu şi productiv va publica în toamnă un nou volum de epigrame.

LA

Bârlad, domnii G. Ursu şi G. Nedelea au dat la iveală o Antologie a scriitorilor din acel oraş, în care figurează, între alţii: Al. Vlahuţă, A. Philippide, G. Diamandy, Elena Farago, Corneliu Moldovanu, Grigore Patriciu, Victor Ion Popa.

Insoţit de scurte notiţe biografice şi bibliografice, volumul este deosebit de util. Am dori asemenea antologii locale pentru toate oraşele noastre în care s'a desfăşurat o serioasă activitate literară şi socotim că ar fi necesar ca notiţele ce preced materialul antologic să fie cât mai complete cu putinţă, pentrucă este mai uşor pentru un bârlădean de pildă să cerceteze arhivele bârlădene şi să înfăţişeze datele exacte cu privire la viaţa unui scriitor local, decât pentru un istoric literar străin de oraş, oricare ar fi el şi de orice mijloace ar dispune.

Datele acestea, controlate cu rigurozitate ar servi drept material pentru istoria literară pe care toţi o aşteptăm şi care întârzie, pentrucă datele necesare sau lipsesc cu totul sau sunt greştie, ceea ce e şi mai grav.

D. VINTILĂ HORIA

a terminat de tradus „I testimoni dela Passione" (Martorii Sfintei Pătimiri) de Giovani Papini.

LA SIBIU

Asociaţia transilvană pentru literatura şi cultura poporului român desfăşoară aceeaşi neobosită activitate cu care ne-a obicinuit de mulţi ani.

Domnul Horia Petra Petrescu, om de rară cultură dar şi de o modestie exemplară îngrijeşte de bunul mers al revistei „Transilvania" şi de apariţia regulată a cărţilor din „biblioteca poporală".

Au apărut astfel recent:

Cărturari români (No. 242) de I. Agârbiceanu, distinsul nostru colaborator.

Poezii patriotice (No. 247) culese de Ion Breazu şi Ion Chinezu.

Din viaţa sfinţilor (No. 248) şi

Fir de nalbă (No. 246), povestiri de Sabin G. Truţia.

Dar despre toate aceste broşuri vom reveni.

D. IULIAN VESPER,

unul dintre poeţii de mare talent ai generaţiei tinere are gata un roman ce va apare curând în editura „Fundaţiilor Regale".

Eminescu şi idealismul filosofic german

(Urmare din pag. I-a)

„parte. Vezi dar că materia în sine nu „este sensibilă, nu se pătrunde, nu se „relevă şi că substanţa e o fiinţă pur „intelectuală, a cărei lume sensibilă nu „este decât o formă vegetativă...".

Subliniem până şi coincidenţa relativă a expresiei. In timp ce Villiers de l'Isle Adam găseşte că „substanţa se află între cele două sprincene ale d-tale", „Sărmanul Dionis" e de părere că „sub fruntea noastră e lumea".

Spiritul trebue să intre în stăpânire de sine, să-şi realizeze adevărul său, spune Hegel şi, în „Filozofia spiritului", vol. I, adaogă:

„Fiinţa nemuritoare nu este aceea „care exclude pe fiinţa muritoare şi o „depăşeşte. Şi fiinţa veşnică nu este nici „ea fiinţa care se află în afară de timp, „ci este fiinţa care conţine timpul şi „înnăuntrul căreia timpul se scurge „ca un moment subordonat".

Eminescu, prin gura „Sărmanului Dionis", va spune:

„Şi sufletul nostru are veşnicie în „sine, dar numai bucată cu bucată. In„chipueşte-ţi că pe o roată mişcată în „loc s'ar lipi un fir de colb. Acest fir „va trece prin toate locurile prin care „va trece roata, învârtindu-se, dar nu„mai în şir, pe când roata, chiar în a„ceeaşi clipă e în toate locurile cuprin„se de ea".

Eminescu, pe temeiul acestei metafizice, tot în „Sărmanul Dionis" va putea spune:

„Din visurile noastre vom putea zidi „castele, din cugetările noastre vom a„dânci mări cu mii de undoiate oglinzi, „din zilele noastre veacuri de fericire „şi amor".

Sau:

„Când plouă toate grânele cresc, „când Dumnezeu vrea, tu gândeşti „ceeace gândesc îngerii....."

Sau, în sfârşit:

„Dacă nu-l ai (este vorba de Dum„nezeu) în tine, nu există pentru tine „şi în zadar îl cauţi".

Villiers de l'Isle Adam, în poemul său dramatic „Axël" va răspunde celor de mai sus, cu rânduri ca următoarele, la întâmplare luate:

„A crede nu însemnează oare a se „proecta pe sine în obiectul credinţei „sale şi a se realiza, în el, pe sine?".

Sau:

„Fiecare din mişcările actualităţii tale „mişcătoare, este proectată de tine cir„cular şi pentru deapururi".

Şi Eminescu şi Villiers de l'Isle Adam, de altfel, îşi întemeiază opera lor pe principiile filozofiei idealiste. Eminescu scrie „Sărmanul Dionis" pe temeiul că spaţiul şi timpul sunt un atribut personal, aflat în toată adâncimea şi întinderea lui, în noi, permanent şi izbuteşte, astfel, să trăiască cu eroul său, vremea romantic concepută a lui Alexandru cel Bun. „Cesara" apoi, nu este decât o minunată imagine, sau mai bine zis o serie de minunate imagini, strict personale, ale naturii văzută cu cel mai diferenţiator ochiu. Villiers de l'Isle Adam îşi întemeiază aproape întreaga sa operă pe aceeaşi concepţie idealistă despre lume, Dumnezeu, natură şi individ.

De altă parte, atmosfera înconjurătoare din vremea formării şi apariţiei lui Eminescu era, în traducerea ei românească şi păstrându-şi proporţiile până la socotirea tuturor împrejurărilor locale, similară cu aceea a desvoltării romantismului francez şi mai ales a maturităţii lui. Sunt cercetate şi curent cunoscute, de altfel, legăturile acestei mişcări cu epoca noastră de renaştere de după 1848 şi până la Eminescu. Aceeaşi ideologie cu caracter fantesist, câteva uşoare formule în jurul omului, al popoarelor, un raţionalism îndoelnic şi apoi haosul eliberării insului de obligaţia de a se căuta şi de a se găsi, sporindu-se, în lumina unei cugetări riguroase. Eminescu strânge şi el, ca Baudelaire în Franţa, ţăndările sărite în toate părţile ale întâei bucurii de viaţă a contemporanilor şi predecesorilor săi, ia tot ce găseşte bun în ele, le topeşte în cuptorul sufletului său, le distilează la flacăra filozofiei idealiste germane şi, alcătuind din imaginile, din cuvintele, din noţiunile, sau din sentimentalitatea risipită a vremii, noi asociaţii şi disociaţii de idei şi de simţiminte, condensează, într'o poezie unică, riguroasă, masivă, odată cu primul protest împotriva atitudinei exterioare, exclusiv decorative şi fantesiste a vremii, şi o concepţie de artă nouă, scuturată de clopoţeii zădărniciei de până atunci, adânc personală şi individualistă în concepţia ei fundamentală. Baudelaire, în Franţa, făcuse în poezia romantică acelaş lucru şi cu mijloace aproape similare de ideaţie şi de estetică.

N. DAVIDESCU

O comemorare: „Astra"

Cultura Ardealului se îmbracă în vestmintele ei patriarhale, odată cu afirmarea noastră politică pe aceste plaiuri. Cultura şi dorul de muncă spirituală au fost totdeauna neîntrecute în acest legendar ţinut.

Pentru Ardeal, cultura joacă un rol decisiv. Deaceea întregul lui cuprins este un vast ogor pe care se aruncă sămânţa purificatoare a culturii. Iar dela 1855, Ardealul avea să se integreze pentru totdeauna în spiritualitatea şi mesianismul culturii naţionale.

Prin râvna marilor ierarhi: Andrei de Şaguna şi Alexandru Şuluţiu, de a înfiinţa o asociaţiune ale cărei scopuri să fie înaintarea literaturii şi culturii poporului român în deosebitele ramuri, prin studiu, elaborare şi tipărire de scrieri, prin premii şi subvenţii pentru diferitele ramuri ale ştiinţei şi artei şi alte deasemenea, — ce minunată concretizare cuprinde programul care s'a aşezat la temelia asociaţiei „Astra".

„Astra" a reprezentat şi reprezintă pentru Ardeal şi întreaga ţară o adevărată şcoală, un adevărat focar spiritual. Această şcoală care cuprinde o întreagă pedagogie a naţiunii se mândreşte cu peste trei sferturi de veac, de adevărată muncă naţională, desinteresată şi prosperă.

In aceste momente de pioasă comemorare trebue să amintim pe lângă cei doi mari întemeetori şi organizatori, — Şaguna şi Şuluţiu — pe Vasile Pop, Iacob Bologa, Timoteiu Cipariu, Gh. Mócsony, Andreiu Bărseanu şi Vasile Goldiş — toţi conducători şi îndrumători, în trecut, ai „Astrei", — spirite de cultură temeinică şi creaţie naţională. Munca pe care au depus-o toţi aceştia pentru propăşirea neamului este „o muncă cerută de dorul de lumină al ţărănimii noastre, de exigenţele unei stratificări funcţionale, fireşti, în câmpul naţiunii, muncă adânc înrădăcinată în credinţa, tradiţia şi glia strămoşească pornită năvalnic dni netărmurita dragoste de neam şi îndrumată de înţelepciunea conducătorilor".

Această sinceră spovedanie a actualului preşedinte, dr. Iuliu Moldovan, pune în adevărata ei lumină râvna patriotică a asociaţiei „Astra".

Născută dintr'o imperioasă nevoie de menţinere trează a conştiinţei naţionale, tradiţionala „Astra" îşi duce existenţa încadrată definitiv în cunoaşterea şi adâncirea specificului autohton.

NICULAE CIUCEANU

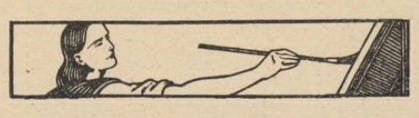

VEVERIȚA

(DINTR'UN CARNET)

de I. AGÂRBICEANU

Rudenia mea Ilarie intrase în pădure să tae nuele de alun pentru cercuri. Se pricepea la legatul ciuberelor, și spunea că niciodată nu-i bun alunul pentru slujba asta, ca primăvara târzie, după ce a încetat să „umble mâzga". Adică circulația sevei subt coaje s'a împuținat, frăgezimea mlădiței a trecut, și nuiaua se poate îndoi bine, fără primejdia de-a se rupe.

Am rămas singur, lângă fântâna cu cumpănă, în marginea pădurii. Mă năpădi mireasma verdeții tinere, a ierburilor, a buruenilor. Primăvara au mireasmă și crengile, și vlăstarii tineri, ce cresc subt bolta înaltă a arborilor bătrâni. Prin coaja subțire a tinereții pătrunde ființa întreagă a lor ca la copii. Și într'un fel miroase carpinul, în altul fagul, stejarul, jugastrul, arțarul. Fiecare cu mireasma lui. Varietatea vieții e fără de margini.

Cunoșteam bine, din anii copilăriei, aceste parfumuri aspre, tari, și poate le simțeam mai mult cu amintirea deșteptată, decât prin simțul de acum, târbăcit o viață întreagă de fumul buruenii pe care n'o puteam urgisi, cu toate afuriseniile cu cari au îngrămădit-o doctorii.

Venisem din sat pe jos, eu și Ilarie, și simțindu-mă ostenit, m'am lăsat pe iarbă, într'o dungă. Ametit și de aerul nou, am adormit în grabă, și nu m'am trezit decât târziu, când începură să crească umbrele.

Auzii un chiot al lui Ilarie.

„Pe mine mă caută", mi-am zis și m'am ridicat privind spre ocoale, dincătrău venise chiotul. Il văzui pe Ilarie cu snopul de nuele lângă el, despicând, câte una, pentru cercurile lui. Era cu spatele la mine, și în vreme ce eu mă apropiam prin iarba moale și deasă, el mai chiui odată:

— U-hu-hu-hu!

Tresări când i-am pus mâna pe spate.

— Da' unde-ai fost, bădiță Vasilie? Credeam că te-ai dus departe prin pădure.

— Am călătorit și mai departe, Ilarie! M'a luat un pui de somn!

— Nu-i vorbă, ușor te iea de pe picioare aici, la marginea pădurii! Poftim cercuri! Nu le mai despic până acasă. Să rămână cu mâzga întreagă până le voiu folosi.

Mirosea snopul de nuele într'un cerc larg în jurul lui Ilarie.

El ședea lângă ocolul vitelor, pe pajiște. Printre grădelele vechi se aprindeau uneori, roșu, raze de soare, se 'mprăștiau, țâșneau suliți ascuțite și ne săgetau în ochi.

De-odată, între nuele, drept lângă noi, se aprinse o pată mai mare, roșie. O veveriță ne privi mirată cu ochii ei de mărgele, mirosi în vânt, apoi dispăru, ca o flacără, prin gard.

— Prinde-o dacă poți, bădiță Vasilie! zise Ilarie zâmbind, și lăsându-și lucrul, începu să se uite la mine cu înțelesuri multe, și se porni pe râs din bun senin.

— Cum? Nu-ți mai aduci aminte? întrebă el cu multă lumină în priviri și în față.

Inălțai din umeri.

— Păi, veverița noastră, bădiță Vasilie. Cred că-mi veni în ajutor mireasma asta de tinerețe și frăgezime ce se răspândea din snopul de nuele.

— Veverița! Adevărat! Așa spuneam pe vremuri: prinde-o dacă poți!

— Da, o chema Florica, dar noi copiii îi ziceam Veverița. S'a depănat de-atunci vreme, nu glumă, bădiț' al meu.

Și, împreună cu Ilarie, începurăm să ne trezim amintirile.

Copilița aceea, Florica, ieși numai decât din adâncurile vremii, proaspătă și sprintenă, așa cum era atunci. Era copila unui vecin al nostru, de-o vârstă cu mine și cu Ilarie. Ce părjol de copil! Era numai cât o mănușe de cânepă. Avea obrajii albi ca laptele și părul roșu. Când cădea subt raze de soare, ne era frică să nu i se aprindă capul. Nici ochii'n cap nu-i stăteau bine. Erau niște ochi verzi, neastâmpărați, cari fugeau mereu, în toate părțile, și nu se opreau asupra nici unui lucru. Avea picioare subțiri, cu talpa mică și îngustă, vecinic stropite cu tină uscată. Ilia-i era mereu sfâșiată, când la mâneci, când la poale. Purta un șorț îngust, de-o palmă, din lână neagră. Uneori era încinsă și cu o brăcie. Palmele-i erau mereu nespălate. Părea că nu-i al ei obrazul acela curat, alb ca laptele, ci l-a împrumutat dela o copilă străină.

Uneori, ochii ei neodihniți se ascundeau subt genele lungi, dese și negre. Nu mai rămânea decât o dungă de lumină. Stătea așa câteva clipe, ca și când ar pândi.

Când o vedeam așa, știam că iar pune la cale vre'o trăznealâ.

Trăia mai mult prin curte, prin grădină, mai ales pe uliță, decât în casă. Cât ce creșteau merele cât alunele, era vecinic cățărată prin pomi.

De-o sută de ori pe zi auziam strigând pe mamă-sa, pe bunică-sa, cătrănite:

— Arză-te focul să te arză! Așteaptă numai să pun mâna pe tine.

— Vai de mine, vecină, da' cum n'aș ține-o acasă! Imi scoate peri albi. Bine i-ai zis dumneata: veveriță! Imi scapă din mână ca o nevăstuică.

— Mie n'o să-mi scape, când voiu pune odată mâna pe ea!

— Prinde-o dacă poți și rupe-i oasele; eu ți-oi mulțumi.

Dar n'a fost chip s'o prindă, nici ea, nici alte vecine.

Și-i eșiră aceste două vorbe, înainte de-a merge la școala satului: „veveriță", și „prinde-o dacă poți!"

Vânată de mamă-sa, în câteva rânduri s'a suit pe acoperișul șurii. Nimeni nu voia să creadă că s'a suit fără scară, numai de pe streșina gardului. Și, în picioare, fără să se târâe, se ducea tot mai sus, până la vârf.

Când s'a suit mai întâi, mamă-sa a blestemat-o vr'o jumătate de ceas, apoi a început s'o îmbune, să se coboare. I-a făgăduit că-i pune scara, și n'o bate.

Copila stătea cucuiată, ca o țarcă, pe spinarea coperișului. Se înserase și soarele era roșu ca focul la apus. Ardea și părul copilei încât mă gândeam c'o să aprindă coperișul de pae.

Nu voi să se coboare.

După ce se înseră, bunică-sa aduse scara cea lungă, o răzimă de streșină:

— Vino, tu nebuno, că se 'ntunecă și nu mai vezi.

Florica n'o învrednici de nici un răspuns. Bătrâna îi făgădui prune uscate și nuci. Copila nu se clintea.

Bunică-sa începu atunci să urce scara, cu grije mare. Ajunse cu capul deasupra streșinei. Florica se temu că va veni după ea până pe creasta coperișului, și într'o clipă dispăru pe partea cealaltă. Căzu în grădina cu pomi, pe iarbă. Nu scoase nici un scâncet.

Ingrozită bunică-sa coborî repede, și căzu de pe al treilea fuștel. Gemând, se grăbi în grădină, credea că va afla-o zdrobită. Chiar din fața ei, dintre ierburi înalte, copila zvâcni ca un iepure.

— Piei, drace! Asta-i împielițată curat!" zise ea și se cruci.

Auziam, vorbindu-se printre copii, că bunică-sa îi descântă uneori serile, după ce adormia Florica.

Nu știu dacă stătea la masă odată pe săptămână cu ceilalți. Seara se strecura în casă totdeauna târziu, după ce pândea pe la ferești și asculta pe la ușe

Toată uliță-i zicea „veverița".

Noi copiii toți ne temeam de ea. Avea niște unghii foarte ascuțite cu cari te ghiora unde nimeria, îndată ce nu i se împărea de-o vorbă ori de-o mișcare de-a ta. Dar o și admiram. Pe ea încă nu o bătuse nici odată nimeni.

Tatăl său vroise să o dea la școala din sat, dela cinci ani. Dascălul se apără cu legea: trebue să împlinească șase.

Dar când îi împlini, nu mai avu ce zice. Veverița intră în rândul elevilor de clasa întâia.

Părinții oftară ușurați. Dar dascălului Partenie îi veni în grabă să-și iea lumea în cap!

Când o căuta, numai în clasă nu o afla! Se cățăra și acum prin pomii din grădina școlii și din grădinile vecine.

Uneori era în clasă, chiar în banca ultimă. Dar, într'o clipă de neatenție, ea se prelingea pe ușe afară, ca o undă de aer.

Intre ore însă, veverița era totdeauna cu copiii în curte, sau în clasă. Sărea, în picioare, desculță, de pe-o bancă pe alta, c'o ușurință uimitoare. Umbla ca o suveică în războiu. Intr'o clipă era dela o margine a sălii la cealaltă.

Pe copiii cari se împotriveau să treacă peste băncile lor, îi zgârâia, așa că toți îi luaseră frica, și-o lăsau în voia ei.

In curte punea piedici, împingea, trăgea de păr pe copile, iar pe băieți de ureche. Rar intra în jocul altora.

Uneori puneau mâna pe ea doi-trei mai mărișori și se pregăteau s'o scarmene. Dar veverița le scăpa printre degete.

— Prinde-o dacă poți!

Dar pân' s'o prindă era în curtea sau grădina vecină.

Dascălul o înfrunta. Uneori îi reușia s'o pună în genunchi, pe boabe de fasole, după sobă. Dar cât ce întorcea capul în altă parte, Florica fulgera spre ușe.

Nu învăța și nu știa nimic. Către sfârșitul anului știa scrie numai pe i și pe o. Așa credea dascălul, așa credeam cu toții. Ori ce o întreba bătrânul, la citit sau la scris, răspundea:

— Nu știu!

Și în clipe de acelea ploapele-i cădeau pe ochii verzi, rămânând din ei numai o dungă de lumină.

La examen, o minune în toată legea! Venise protopopul, un bătrân frumos cu barba albă, și cu buzunarele pline, unul cu bomboane, altul cu bani de aramă.

— Toți cari vor răspunde bine și frumos, vor vedea dela mine un *creițar*, și trei gogoroane de zahăr.

Bătrânul avea glas mângâietor.

Veverița nu-și luă ochii dela el. Nu se gândi să iasă, furișându-se. Și dascălul chiar acum ar fi dorit să se scape de ea. Ce să facă cu o școlăriță care la sfârșitul anului nu știe încârliga decât două buchi, iar citi nu știe de fel?

Când îi veni rândul, târziu, căci era în fundul clasei, dascălul îi șopti ceva protopopului.

— Cum se poate una ca asta? întrebă bătrânul mirat. E idioată? Nu s'ar părea! Uite cum îi strălucesc ochii. Are o față inteligentă.

— Proastă n'ar fi ea, dar n'a voit să învețe nimic. Nu știe nimic.

In vremea asta Florica șezu cu pleoapele lăsate. De-odată se ridică din bancă și zise:

— Vreau și eu un creițar și trei bomboane.

Oamenii, de față la examen, râseră. Râse și protopopul cu hohote bubuitoare. Dar noi elevii am rămas neclintiți.

— Cum să-ți dau, dacă n'ai răspuns să văd ce știi.

— Răspund acum! zise copila.

— Ce știi?

— Știu tot!

Dascălul se albi ca varul. Așa bătae de joc!

Protopopul o chemă la tablă și-i dictă ce să scrie.

Ori cu câte probe a încercat-o, n'a greșit nici una. A pus-o la citit. Mersese strună. Ii ceru poesii memorizate. Toate le știa câte se învățaseră în cursul anului.

Dascălul a rămas cu gura căscată. Noi ne-am înfricat.

— Păi, tu știi bine de tot. Pentru ce nu voiai să răspunzi când te întreba domnul învățător?

— Nu-mi place de el.

— Hm!

Oamenii râseră iar.

— Da' de mine-ți place?

— Place!

— Ai putea să-mi spui de ce?

— Ai barbă albă și vorbești gros.

Acum fu un hohot de râs în toată clasa. Am râs și noi copiii.

— Ești ca sfântul Nicolae! mai zise copila.

Oamenii râdeau cu lacrimi. Râdea și protopopul și dascălul.

— Apoi, ai spus că ne dai un creițar și trei bomboane la cari știm. Unde-s ale mele?

Protopopul o cinsti cu trei creițari și cu șase gogoroane de zahăr, roșii.

Veverița le luă, le puse în palmă, le privi îndelungat, și bomboanele și banii, apoi le strânse în pumnul murdar, și fugi afară...

Rămase de pomină cu purtarea ei. Se vorbi, cu anii, despre ea.

Eu m'am dus la școală la oraș, și am uitat pe Florica aceea. Rudenia mea Ilarie, pe drum spre casă, îmi mai povesti o mulțime de năzbâtii de ale ei, ca fetiță mai răsărită, ca fată mare, ca nevastă tânără.

— S'a potolit, și s'a cuminți, cu anii, bădiță Vasilie. In trei ani s'a măritat și s'a despărțit de patru ori. Apoi a ajuns pe mâna unui flăcău tomnatic, care vorbea gros. „Asta a închis-o bine în țarc", ziceau unii. „Are pumnul greu", ziceau alții. Da' eu cred că i-a plăcut de glasul gros al omului. Cum o fi, destul că au năpădit-o copii și necazurile, și azi e o babă uscată și ascuțită. Dar numele de „veveriță" s'a uscat pe ea. Și azi așa-i spune tot satul.

— Mare pagubă, răspunsei eu înduioșat.

— Cum, pagubă?

— Trebuia să rămână mereu copilă, să i se potrivească numele.

Scrisoare

Ce tânără e mâna ce mi-o 'ntinzi
Și cât de caldă se strecoară 'n gând,
Când pașii tăi pe valuri de oglinzi,
Alunecă spre mine tremurând.

Privirea grea și astăzi mă 'nfioară.
Ca'ntr'un șicriu frumosul brad s'a 'nchis,
Alunecă doar plânsul de vioară,
Sub gene de mătase și de vis...

Ce lung e părul răvășit pe tâmple
Și cât de blând îl lași să te 'nfășoare,
Când străzile de râsul tău se umple,
Cun cimitirele de-atâta soare...

Ți-adun din umbră pașii și ți-i cern
In urnele privirii mele reci,
Poemele și anii ți-i așternu
In drumurile unde știu că treci...

Și te 'nsoțesc sfios, înfrigurat
Și nu 'ndrăsnesc povara să-ți ating,
Cu degetele negre de păcat
Făcliile tristeții iar le sting.

CONSTANTIN SALCIA

SAT

Te desprinzi din zări de liturghie,
Pentru vânăt timp te-adun în gând,
Duhul tău e 'n fiecare rând
Impletit dantelă pe hârtie.

Când în largi ogoare de tăcere
Noaptea varsă cofe de minuni,
Cântecele mele's rugăciuni,
Călimara gâlgâie de fiere.

Mi-am țesut din lacrimi bucurie
Și din dor brățară peste veac,
Sufletul cu tine mi-l îmbrac,
Alb prosop de sfântă cununie.

Paște 'n mine iarnă de mustrare,
Amintirea fâlfâie 'n amiezi;
Din iatacul tristelor livezi
Cineva mă strigă par'că moare.

Pe cărarea zilelor sărace
Unde număr cioburi de povești,
Sat moldovenesc și larg, tu crești
Spre luceferi, ca un steag de pace...

TEODOR AL. MUNTEANU

Praga - „Roma Nordului“

da DAN SMÂNTÂNESCU

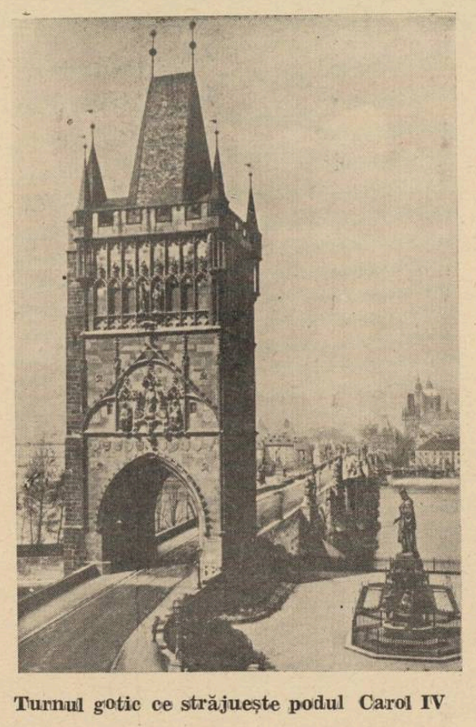

Turnul gotic ce străjuește podul Carol IV

Praga este un oraș unic în felul său. Splendid așezat între dealuri acoperite cu copaci umbroși, străbătut de apa răcoroasă a Vltavei, dominând prin caracterul său de cetate medievală, cu turnuri gotice și numeroase biserici în stil baroc.

Peste veacurile ce au trecut, în ani frământați de lupte și conflicte religioase și politice patina vremii s'a așternut înegrind zidurile de piatră, dar păstrând delicata dantelare a portalurilor bisericilor, ornamentația luxuriantă barocă, turnurile uriașe înălțându-se ca niște săgeți către cerul albastru, ale bisericii catedrale Saint-Guy, sculpturile vechilor palate senioriale, vaste, înecate în ornamentații interioare, cu grădini aranjate după gustul francez, cu alinieri de boschete rotunjite simetric, și răcoroase fântâni țâșnitoare, aruncând în capriciosul joc al apei, diafane curcubee pe minunatele sculpturi în marmoră, reprezentând tritoni, driade, silvani sau sprintene Diane.

Gustul rafinat al nobililor cari au ctitorit palate cu vaste și bogate încăperi, pătrunși de spiritualitatea artei Renașterei și a multiplelor influențe occidentale, poposite în această „Romă a Nordului”, au făcut din Praga un oraș minunat, în care cadrul pitoresc al peisagiului se îmbină cu numeroase mărturii istorice ale Evului mediu.

Situat pe drumul care leagă patru civilizații puternice, fiecare cu caracterul și vigoarea ei: italiană, francogermană, polonă și orientală, Praga a acumulat toate valorile de artă și știință, desvoltându-se într'o permanentă relație cu civilizația europeană.

Devenită centru de cultură și artă sub stăpânirea regilor Boemiei și mai apoi ca reședință a împăraților romani, încă din 1346, timp de 91 ani, Praga crescu în importanță și-și mări, prin grandioase monumente, renumele.

Relații puternice o leagă cu cele mai înalte medii de cultură, din alte țări, vădind o receptivitate artistică ce îngădue numeroase producții arhitecturale.

Sub domnia iubitorului de frumos, împăratul Carol al IV-lea (1316—1378) își făcu apariția la Praga faimosul arhitect Mathieu d'Arras, purtător al geniului francez și al elementului artistic gotic, concretizat în prima parte a uriașei catedrale St. Guy și în trainicul pod de piatră, străjuit de două turnuri gotice, al lui Carol IV. Tot după inspirația franceză, se înființă în 1348 Universitatea din Praga, devenită curând un focar de cultură atât de renumit, încât din Nord și din Sud veneau sute de tineri să se adape dela acest centru, bogat înzestrat cu vaste biblioteci.

Contactul cu Italia desvoltă la Praga, pe lângă rafinatul gust artistic pe care Renașterea îl risipește pretutindeni, o mare epocă de constructivism, cu minunate rezultate în arhitectură, decorație, plastică și industria artistică.

Filtrată prin spiritul slav, această inspirație italiană a rămas în frumoasa și interesanta clădire a Teatrului din Praga cum și în numeroase opere de artă, mai ales sticlărie și ornamentație, care umplu sălile Muzeului de arte și meserii din Praga.

Tot un străin, în secolul al XIV-lea, Petre Parlér, a fost al doilea mare arhitect care a continuat și desăvârșit construcția impunătoare, de un stil gotic armonios, a catedralei St. Guy.

Mai ales la Curtea somptuoasă a împăratului Rudolf al II-lea, Praga devine un loc de popas pentru cei mai mari artiști ai timpului. Strălucirea vieții de la Curte se răsfrângea în chip fericit asupra orașului, din al cărui vechi cartier — Mala Strana — cu case medievale, înghesuite și negre, mulțimea de negustori și de burghezi istoviți, evadau spre noua cetate ce se înfiripa tot mai mare și mai luminoasă, la picioarele pintenului Muntelui Alb, pe care domina palatul Hradcany, uriașe clădire cârpită veac după veac, ea însăși o adevărată cetate seniorială, cu numeroase și luxoase încăperi.

In această epocă, galeriile lui Rudolf al II-lea se îmbogățiră cu prețiosul tablou al lui Albrecht Dürer — „Sărbătoarea Mătăniilor”, minunata operă de artă care luminează o epocă de rafinament artistic, și cu pânze comandate celor mai strălucite peneluri. Pasiunea artistică imperială nu cunoștea hotare, iar informația sa era atât de precisă, încât când în depărtata Cremonă licări talentul excepțional al Sofonisbei Anguisciola, Rudolf al II-lea se și grăbi să-i cumpere portretul.

A fost o epocă de glorie pentru Praga, strălucire care fascină și dârzenia de oștean încercat a lui Mihai Viteazu, primit în fastul castelului regal de la Hradcany, în a cărui curte interioară, se afla faimoasa statue în bronz a Sfântului Gheorghe, reproducere după originalul din secolul al XIV-lea, a operei celor doi călugări români din Cluj, frații Martin și Gheorghe.

Muzica își avu și ea locul de cinste în Praga. In teatrul italian, cu arhitectura lui bogat ornamentată, Mozart își văzu reprezentată premiera operei sale **Don Juan** (1788). Beethoven poposește câtva timp în acest frumos oraș, în care Goethe își depăna melancolia ultimelor licăriri de romantism. Celebrii compozitori naționali realizează opere muzicale ce le aduse un renume universal. Astfel: Smetana, Dvorak ș. a.

Deasemeni, oameni de știință ca marele astronom scandinav Tycho de Brahe, venit la Curtea lui Rudolf al II-lea în 1599 și mort la Praga în 1601. Mormântul lui se află în biserica husită Sfânta Maria din Tyn.

Acum, Praga este orașul unui contrast puternic între vigoarea dinamică, constructivă, bizuită pe principiul luminii și largilor deschideri arhitecturale moderne și misterioasele case de granit masiv, ca niște cetăți, sculptate cu diverse alegorii pe fațade, după breasla sau profesiunea locatarului, din vechea cetate — Mala Strana, centru de case înghesuite, cu străzi strâmte, întunecoase, întortochiate, păstrând încă toată autentica înfățișare a Evului mediu.

Clădirile moderne, din beton și oțel, alternează cu negrele turnuri, biserici și palate senioriale. Curățenia orașului te isbește de cum ai pășit pe străzile largi sau strâmte, cu trotoare în mozaic de granit, alternând în desene și efecte de lumină alb-negru. Parcuri mari, cu luxuriantă vegetație, deschid largi perspective de verdeață odihnitoare.

Valea largă a Vltavei, strânsă între cheiuri puternice de granit, cu câteva insulițe pline de restaurante și grădini de vară, e o minunată deschizătoare de splendide perspective.

De pe vechiul pod Carol, unul din cele mai vechi poduri de piatră din Europa, clădit de împăratul Carol al IV-lea, la anul 1357, pe 12 arcade gotice și înfrumusețat cu 30 de statui în piatră cu caracter religios, ochiul surprinde panorama uriașului palat regal Hradcany, actualmente reședința Președintelui Republicei, grandioasă, dominând cu șirul de construcții prelungite pe o întindere de câteva sute de metri, orașul Praga, așternut ca un semn de supunere la picioarele seniorului regal.

Incă din secolul al V-lea, aceste ziduri au început a fi durate pe stânca înaltă, păstrătoare de vechi urme romane, stâncă ce prelungește platoul Muntelui-Alb până în apele Vltavei.

La început, acest palat princiar a fost construit din lemn. Prima construcție în piatră a fost mica biserică pe care prințul Vratislav I a consacrat-o Sfântului Gheorghe, dar care nu s'a păstrat. Rând pe rând, noui aripe s'au adaos, tot mai somptuoase și mai adecvate spiritului vremii.

Printre cele mai însemnate săli din acest imens palat princiar, cele mai vechi sunt: sala lui Vladislav, terminată cam prin 1500, vechea Dietă datând din secolul XVI, Cancelaria Boemiei de unde a izbucnit războiul de 30 ani, la 1618.

In incinta vechiului palat, cu uriașe săli în stil gotic, păstrând autentica notă istorică, se află frumoasa catedrală Saint-Guy, în stil gotic, cu ascuțite turnuri dantelate, cu uriașe vitralii, cu stâlpii ca niște făclii uriașe străjuind parcă somnul de veci al celor trei trupuri împărătești, imortalizate în marmoră albă: Maximilian, Ferdinand I și Ana.

In părțile laterale, altare închinate sfinților și martirilor eroi, de-apururi binecuvântați de pioasa credință a generațiilor.

Inălțimea interiorului, amețitoare, cu arcade savant îmbinate în superbe ogive, atmosfera de mister care plutește filtrată prin lumina polihromică a vitraliilor, mormintele de piatră albă cu sculptura veșnic adormiților în sărbătorești straie imperiale sau răsboinice, totul transpiră o evlavie sepulcrală și amețitoare.

Este tăcerea ce coboară din tăria necuprinsului mister divin, este răceală dătătoare de strania tremurare a morții, încremenită în trupurile atâtor eroi iluștri, așezați aci ca într'un pantheon național.

Biblioteca mânăstirii Strahov

Biserica, fundată de principele sfânt Venceslas, a fost ridicată în forma strălucitoare arhitectonică de mai târziu de către împăratul Carol al IV-lea, în a doua jumătate a secolului XIV, sub influența grațiosului stil gotic, trecut prin filiera inspirată a gustului francez.

In 1859 și 1929 ea a fost renovată și reconstruită.

Printre vechile biserici din Praga, în afară de această superbă catedrală, este desigur biserica Sfântului George, singura care păstrează armonia stilului roman, în acest oraș eminamente gotic și baroc, în care amestecul stilurilor merge în secolul 17, până la rococo și până la imitarea totală a gustului Renașterei. Biserica, datând din secolul XII, se conservă minunat în starea ei primitivă.

A fost construită de mânăstirea cea mai veche de femei din Boemia, a ordinului Benedictinelor.

Intre zidurile de piatră fără decorațiuni sau picturi, odihnesc în firide sau altare de marmoră, sfânta Ludmila, prințul Vratislav, tatăl sfântului Venceslas, și rămășițele prințului Bolislav II.

Vechimea acestor ziduri și marea taină ascunsă în atâtea morminte regești, sunt turburătoare. Sanctuarul predestinat să dăinuiască peste veacuri, își poartă solemna majestate a credinței, în zidurile de granit ce adăpostesc o spiritualitate eternă.

Dincolo de aceste ziduri, freamătă viața zilnică și vremelnică a orașului. La ferestre înfrunzesc și desfrunzesc de veacuri, aceleași primăveri, puzderii de haine agățătoare ce îmbrățișează turnul roman al bazilicei.

Coborîm în pantă o străduță îngustă, sărutată de ultimele raze ale apusului, și nimerim în faimoasa **stradă a alchimiștilor**, cu minuscule căsuțe cățărate pe stâncă, — ciudate capricii de arhitectură aproape liliputană, tăinuind obscurantismul în care se complăceau marii căutători ai destinului și ai pietrii filosofale, cu durerea desperării și speranței nimicite între alambicuri și eprubete misterioase.

Contrastul dintre grandoarea palatului regal și aceste fragile căsuțe, ca niște bibelouri sau colibe de păpuși, lipite de tulpina colosului seniorial, arată cât de limpede, a săpat destinul deosebirea dintre muritorul de rând și stăpânul predestinat.

Părăsim și această fantezie a urbanisticei medievale și ochii ne rămân pironiți pe muntele spre care largi serpentine ne îndreaptă.

Acolo, între copaci și flori, înconjurată de ziduri groase, este vestita mânăstire de înaltă cultură Strahov, fundată la 1140, cu biserica Adormirii Maicii Domnului, păstrând în altarele ei pe sfântul Norbert și în capela din dreapta, pe eroul general Pappenheim, tovarășul de arme al lui Wallenstein.

In incinta acestei mânăstiri de cărturărească evlavie, plutește o atmosferă de vechiu parfum misionar, un suflu duhovnicesc pios și o liniște senină. Zidurile vechi care înconjoară biserica străjuesc parcă taina monahală de veacuri a unor benedictini, adânciți întru căutarea adevărului pur și a liniștii eterne.

Exuberanța de plante agățătoare, iederă și viță sălbatică, învălue în verdea haină a naturii vii, aceste înegrite ziduri de așteptare a celor veșnice.

E o pace solemnă, seniorială.

Din sgomotul orașului care-și poartă ca niște uriașe tentacule străzile de granit, până sub poarta ce duce la această cetate a reculegerii, nu pătrunde dincoace de ziduri decât un zumzet vag, ca de stup.

Ai impresia că la poartă rămân deșertăciunile vieții.

Pretutindeni rânduială și cucernicie.

In curtea interioară se desfac aripi de clădiri vechi cu câte două caturi, după o arhitectură cu urme de gotic și baroc, iar la mijloc însăși biserica roasă de cariul vremii, în stil baroc.

Așteptăm să fim primiți de abatele Zavoral. La ferestre mici, îmbrăcate și ascunse pe jumătate de iederă, ies capete tinere de călugări bărboși, în rase cafenii.

Un călugăr cu un mare crucifix pe piept și cu o uriașe glugă pe spate, tăcut, cu pași vătuiți, ne conduce pe o scară gotică, undeva, într'o încăpere de recepție.

Din pereți și din lemnărie iese un miros vechi, dând impresia de solitudine și de încremenire în timp, ca și când ai trăi în câteva clipe, veacuri întregi, în atmosfera aceasta.

Intrăm într'un vechi salon cu oglinzi mari și cu zugrăveli baroce. De la ferestre se desfășoară o splendidă priveliște asupra Capitalei cu turnuri gotice, cu grațioasa șerpuire a Vltavei, cu puzderia de case medievale din Mala Strana, în contrast brutal cu uriașele blocuri moderne.

E o polihromie sumbră a fanteziei urbane, o contopire de stânci, peisaj, clădiri înveselite din loc în loc de largi oaze de verdeață.

Din acest loc întredeschis spre oraș, ispita metropolei încearcă zadarnic să învingă seninătatea și tăcerea monastică.

Aci totul este evlavie, spiritualitate; dincolo frământare, luptă pentru bunuri materiale.

O ușe se deschide discret și apare un om mărunt, zâmbitor, învesmântat în alb.

Este venerabilul abate Zavoral, cel care în timpul războiului mondial, pentru a alina suferințele răniților români, le-a învățat limba scriindu-le răvașe acasă, încurajându-i, citindu-le din viețile pline de suferințe, stoic îndurate, ale sfinților.

Modestia acestui om blajin, pe chipul căruia se citește atâta bunătate și înțelegere, fascinează.

Ne vorbește de feți-frumoși și cosînzene, de frumusețea poesiei noastre poporane și de tot farmecul vieții rurale românești, pe care l-a cunoscut și iubit. Vorbea în curat grai românesc, cu o voce aproape femenină, rotundă, tinerească, fără gesturi și cu o strălucire

Abatele Zavoral

în ochi, magnetică.

Invitația ce ne face de a vizita mânăstirea, ne dă satisfacția de a vedea splendida bibliotecă, adăpostind peste 100.000 volume, din care numeroase incunabule rarissime.

Tavanul în stil gotic ca arhitectură, este bogat ornat cu splendide picturi — frescă din secolul al 17-lea, păstrând intactă prospețimea culorii. Alături de această sală în care totul este vechi, amintitor de râvnă călugărească, se află o altă sală, modern organizată, cuprinzând 30.000 volume, numai opere filosofice.

Somptuozitatea sălii, stilul occidental ,luxul legăturilor în fină piele aurită, contrastează cu sobrietatea medievală a tomurilor compacte din sala gotică alăturată, cu prăfuite legături de pergament scrise pe cotoare cu tuș sau chinoroz.

Parcul din jurul mânăstirii, vast, cu pădure de copaci ce sue coasta Muntelui Alb, oferă un prielnic loc de odihnă și reculegere. Din înălțimea acestui munte, unde este și un observator, se poate vedea panorama orașului.

Ne îndreptăm spre biserica Sf. Nicolae, cu vechiul colegiu al Iezuiților, construit în 1673 de ordinul Iezuiților. Biserica prezintă o interesantă arhitectură combinată de gotic și bizantin, cu o cupolă monumentală și un turn înalt.

Ceva mai departe, vechea mânăstire a Carmelitelor și biserica Sf. Benedict, clădire din secolul XVII, claustrând pentru totdeauna pe călugărițele ce n'au voe să vadă niciodată un bărbat.

E atâta bogăție de stiluri în Praga, încât pe bună dreptate a spus cineva, că este un oraș în care trăește istoria și arta.

Toate stilurile au trecut și au lăsat mari și prețioase urme în arhitectura religioasă ca și în cea profană. Stilul roman trăește prin masiva monumentalitate a bisericii Sf. Gheorghe; goticul, în mai tot orașul; Renașterea care a lăsat Pavilionul reginei Ana; barocul, care a creeat Praga barocă. Stil interesant, stil tragic! El a pătruns în oraș, sub toate formele, dela simpla casă burgheză, până la majestuoasele palate și monumentalele biserici; barocul Pragăi este ca o puternică simfonie, ale cărei tonuri intense trebue să acopere chemările desperate ale celei mai triste perioade din istoria poporului cehoslovac, atunci când el se găsea între viață și moarte. Stilurile rococo și „Empire“ au însemnat o renaștere. Este epoca luminilor și prin asta începutul unei vieți noui naționale.

Centrul vechiului oraș păstrează încă arhitectura și patina timpurilor medievale. Aci se află Primăria, în stil gotic, cu spendidele săli de consiliu ornate bogat în ștucuri fine și în arcade ogivale. In turnul palatului se află minuscula capelă, splendidă operă de artă gotică, sub care se adăpostește mormântul Eroului necunoscut cehoslovac.

O atmosferă pioasă plutește în acest sanctuar simbolic de venerație. Prin vitraliile seculare, de mare preț, se cerne o lumină palidă, înviorând numeroasele coroane și panglici tricolore, ce arată omagiul atâtor neamuri, adus soldatului erou cehoslovac. In fața sarcofagului, o vitrină cu cele mai mari decorații de război românești, conferite de M. S. Regele Carol II, drept omagiu eroului aliat.

Tricolorul nostru național, în falduri bogate, îmi atrage atenția, ca o chemare a Patriei.

Ies din Primăria durată încă din secolul al XII-lea, și gândul mă poartă cu secole în urmă. Afară, marele ceasornic astronomic din turn, datând din 1490 și construit cu o mare artă technică, deapănă firul vremii necontenit, de aproape patru veacuri.

In această cetate bătrână, el numai își păstrează tinerețea.

Figurile celor 12 sfinți apostoli și a Fecioarei Maria, apar din oră în oră, printr'o ferestruică, fiecare cu fizionomia-i proprie, schițând gesturi expresive de binecuvântare, în timp ce o combinație de clopote lovite cu ciocănele mecanice, scot o melodie pătrunzătoare.

Vechea Pragă păstrează numeroase asemenea urme medievale, vestite palate și statui, — icoane ale unui trecut glorios care au făcut pe călători să-i dea numele de „Romă a Nordului“.

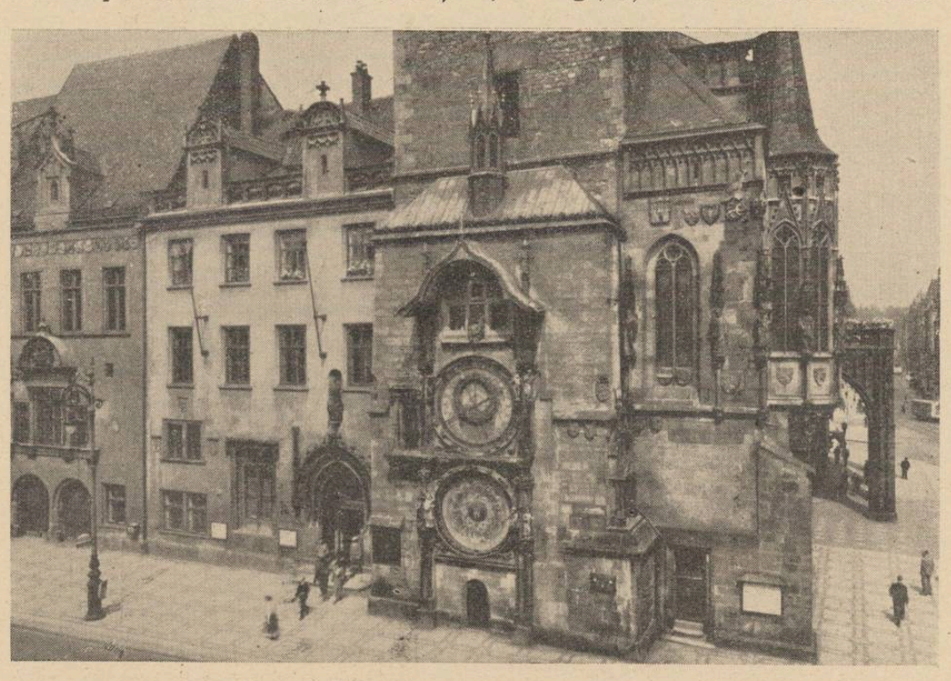

Palatul primăriei, cu vechiul ceas astronomic

CINE EȘTI?...

(Insemnările unei lichele)

de DAN PETRAȘINCU

Starea aceasta — despre care trebue să scriu, fiindcă nu mai pot! — a început de mult, din negura copilăriei, și treptat cu formarea mea i-am simțit evoluția imponderabilă ca o altă existență, tainică, turburătoare, din adâncuri. Țin minte, ca un simplu amănunt, că încă din școală eram mirat de felul contradictor în care mă priveau colegii. Eu căutam prietenia tuturora, cașicum încă depe atunci **mi-ar fi fost indiferent!**

Hotărît, sunt un om bun! Am stat, m'am cercetat îndeajuns pentru ca această afirmație să nu pară o laudă. Am avut prea mult de luptat cu mine însu-mi pentru a-mi mai permite acel joc de artificii cu propriul tău eu, din care ieși cel mult amețit. Dar acest fenomen m'a enervat întotdeauna, deși i-am înțeles perfect cauza: faptul că fiecare om te privește numai în felul său.

Insă, cu toate aceste deosebiri de perspectivă (și aici începe incertitudinea), cu toate aceste prisme care diferențiază eu de eu, de ce toți, absolut toți m'au gratificat cu **același** epitet: lichea! Cuvântul a început să aibe rezonanțe ciudate pentru mine. El corespunde unei lighioane create și necreate în același timp. Și iată o sugestie: nu știu cine voia să-mi demonstreze odată că dacă ființele viețuitoare au început evoluția pornind dela reptilă — existența lor se va sfârși tot printr'o condiție târîtoare. „Licheaua", în acest caz — și după viziunea mea — (n'o impun nimănui!) a atins punctul final al evoluției. El e un rătăcit în lumea aceasta încă prea sănătoasă pentru a înțelege durerile și umilințele sfârșitului, sentimentul unui apocalips întru totul senil și nu retoric, înspăimântător, așa cum e cel descris de Ioan. Șarpele a fost întâiul animal din rai și va fi ultimul depe pământ. El se târăște umil printre stâncile reci ale globului stins. Ce ochiu jalnic îndreaptă el în zare, gândindu-se la lumea care s'a dus!..

Și acum, această lighioană care a trăit un astfel de apocalips, aduceți-o în mijlocul oamenilor, printr'o răsturnare neverosimilă de vremuri.

Imbrăcați-o în haine moderne și dați-i drumul prin oraș. Lăsați-o să se întâlnească pe stradă cu amici, să iubească, să aibe ambiții și să fie „sociabilă". Să se gândească la fericirea umană și să facă politică! Să lupte pe baricade și să aibă convingeri „ideologice".

O, mai ales acestea!

Gândiți-vă și d-voastră. (cine?!) De câte ori mă aflu în fața unui semen de al meu, starea asta mă cuprinde, obsedantă, tiranică. Ea constă în... sentimentul că omul din fața mea **e o creatură a lui Dumnezeu!** Omul poate fi abject, prost, îngâmfat, cinic, clevetitor sau pur și simplu caraghios: totuși poartă masca lui Dumnezeu pe obraz! Acest lucru mă înspăimântă întâi, apoi mă umple de un respect infinit. După întâia tresărire de desgust, sunt silit să plec ochii și să mă închin. Cum aș putea supăra o astfel de ființă, cum aș putea-o contrazice, cum i-aș putea face sânge rău când cea mai vie poruncă divină din sângele meu este de a respecta totul, de a accepta întreaga, minunata diversitate a lumii creată de Dumnezeu?!

Iată ce mă face să plec ochii, să surâd și să aprob — veșnic să aprob! (O, aprobarea asta, câtă nefericire mi-a adus în viață!) Aprobând azi, aprobând mâine, pe proști și pe deștepți, am ajuns la un moment dat ca în fața unei porți care se deschide înspre neant: dar pentru Dumnezeu, mi-am strigat înspăimântat: unde ești **tu?**! Tu exiști sau nu? Ești ceva care cunoaște arta îndoirii din șira spinării, ești ceva mobil sau ești **însăși mobilitatea,** abstractă, simbolică?! Eram ca un Narcis care, oglindindu-se în apă, nu vede nimic! Eram un Petre Schlemil care nu mai deosebește umbra de sine însuși. Care sunt reacțiunile mele, egoismele mele, rezistențele mele, acelea care formează ceea ce numim noi „individualitate"? Sau „caracterul" e format din altceva? (Eu sunt convins că nu: un om prea bun e **fără** caracter!)

Voiam să fiu plăcut tuturor. Dar în timp ce mă luptam cu mine însumi pentru a deveni un înger, lumea mă considera o lichea. Legați într'un singur mănunchi zece păreri despre dvs., enunțate de zece prieteni și încercați să vedeți ce iese din asta.

Este destulă tristețe în lume, îmi ziceam pe vremea aceea. Dacă fiecare dintre noi s'ar învăța să rabde mai mult dela semenul său, această tristețe s'ar diminua. De s'ar găsi doi oameni răbdători într'o comunitate de o sută, indivizii s'ar simți legați de aceeași rădăcină. Oamenii contrazic totul. Se contrazic între ei, contrazic natura, vor să-l contrazică pe Dumnezeu. Oamenii au nevoe de artificii, deaceea creează bariere între ei. Viața lor mi se pare pornită pe drum greșit, fundamental greșit. Toți caută adevărul, absolutul, fericirea, pe Dumnezeu, într'un fel foarte straniu: **creând bariere între ei și lucrul dorit.**

Și, ajuns la o astfel de convingere, m'am hotărît să fac ceva pentru „redresarea" omenirii. Cât de puțin, orice efort își are rostul lui în lumea asta mare. Nu știu dacă ideea mi-a venit fiindcă „biologic" eram predestinat pentru ea sau invers. Știu însă că nu m'am descurajat până astăzi să încerc a mă realiza în felul acesta.

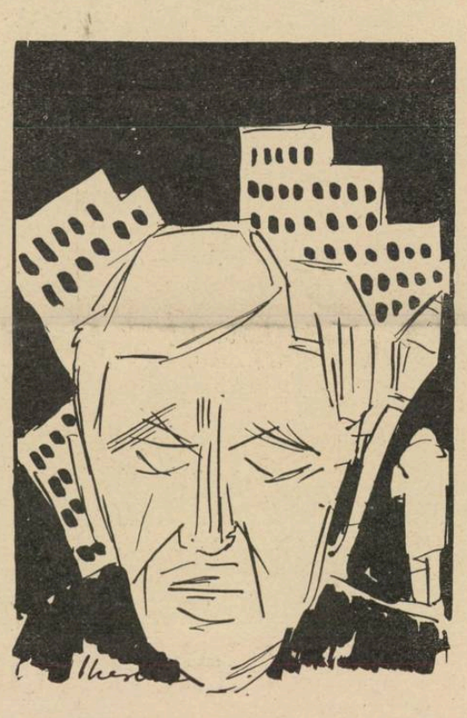

De nu știu câte sute sau mii de ani oamenii cred că „evoluiază" tocmai prin aceste bariere care se interpun între ei și lucrurile căutate, cu furie, cu naivitate, cu resemnare. Barierele s'au înmulțit și se înmulțesc în mod îngrozitor. Omul s'a despărțit de om și s'a creat „colectivitatea". Omul s'a despărțit de cer și s'a creat „religia". Bărbatul s'a rupt de femee și s'a creat „căsnicia". Individul s'a despărțit de pământ și a creat „societatea". Artistul s'a rupt de mituri și a creat „singurătatea". Instinctul de mântuire s'a ofilit și a produs „istoria"... Și iată, acum la urmă, oamenii de știință au născocit „caracterele" — adică ceeace desparte pe om de om, înduşmănindu-i. Natura — se spune — nu e uniformă. Nu există două flori **exact** la fel, doi gândaci, două frunze sau două suflete. Natura e infinită în nuanțe, în variațiuni pe aceeași temă — dar s'a uitat portativul...

S'o iau mai încet. Am spus totul fără a spune nimic. Mi se pare caraghios să demonstrez cu fapte, dar trebue: altfel cum ar crede oamenii? Ințelegerea lor e făcută din fapte!

Vorbeam de o „stare" anumită, care mă tiranizează de câte ori mă aflu în fața unui semen de al meu. Iată cum am ajuns la conștiința ei. Asta a început cam pela 25 de ani. Aveam un prieten. Tinerețea fără prietenie e ca soarele fără umbră. De trei ani ne vedeam zilnic, ne petreceam marea parte a vieții împreună. O înțelegere perfectă domnea între noi. Mi se părea că ne „apreciem" în aceeaș măsură. Pentru nimic în lume nu i-aș fi arătat vreodată că nu-mi convine o faptă sau o vorbă de a sa. Credeam că el are aceeași înțelegere pentru „imperfecțiunile" mele, inerent umane. Oamenii nu se înțeleg atât timp cât se baricadează cu încăpățânare în dosul acestor imperfecțiuni. A ceda, a închide ochii, nu credeam să fie un păcat, și mai ales nu credeam a fi o **slăbiciune** sau **o inferioritate.** Ești tare când treci peste ceea ce nu-ți convine din structura oamenilor. Așa mi se părea că face și prietenul meu, față de mine. Eram sigur că există un consens tacit între noi, pe un fond de tristețe. Aprobam totul cu o blândețe care-mi producea și un pic de voluptate: plăcerea de a simți cum te perfecționezi,

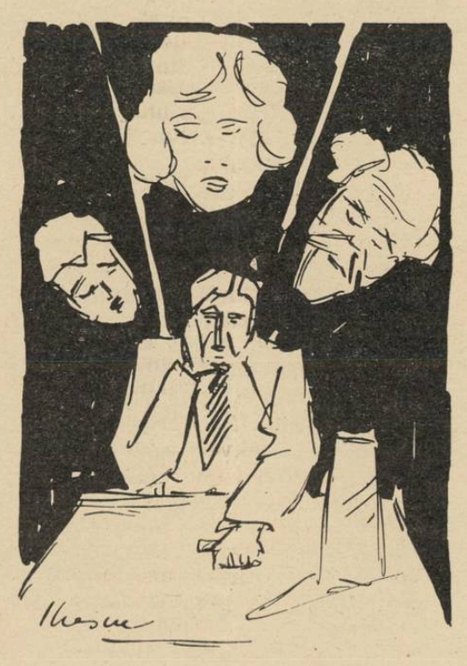

cum te rotunjești lăuntric, prin aceste renunțări momentane ale unei ambiții mărunte. (Această „voluptate", a cedării, m'a pierdut mai târziu).

Intr'o zi întru nimic deosebită de celelalte, am făcut însă o descoperire îngrozitoare. A fost prima și cea mai dureroasă încercare a vieții mele: prietenul meu juca foarte degajat rolul de „conducător superior" pe lângă mine — și mă accepta **ca pe un adulator!** Fiindcă eu aprobam tot ce făcea, tot ce spunea, el își făcuse din mine un fel de oglindă comodă, în care se răsfrângea satisfăcut, de câte ori i se năzărea...

In ziua aceea ne-am certat, după trei ani de prietenie, care pentru toți cei ce ne cunoșteau devenise „unică". A fost prima și ultima oară. La despărțire, prietenul mi-a strigat:

— Ești o lichea simpatică!

Iar amicii, când aflară de despărțire, mă făcură — în cor — „un nerecunoscător".

Ratând prietenia, mi-am căutat un alt fel de tovarăș. Aș fi fost dispus să mă însor. Incercam să găsesc, vag de tot, așa zisa „femee ideală". Cele mai multe mă respingeau prin simpla lor ignoranță. Erau opace, materie amorfă, prin care ochiul nu străvede nimic. Femeea de care am nevoe — îmi ziceam — trebue să fie „transparentă", ca să pot vedea prin ea și altceva decât condiția ei. Trebue ca trupul ei să fie astfel alcătuit încât când îți afunzi capul în pieptul ei, să nu-ți oprească vederea cerului. Și o găsii pe X. Eram fericit numai după o lună dela cunoștință. Părea ființa cea mai pură de pe pământ, „pură" în sensul de mai sus: nu-mi opunea nici o rezistență. N'avea timp să fie nici rea, nici bună, nici superficială, nici profundă. O educam după necesitățile mele cele mai libere și cele mai înalte.

Intr'o zi, însă, mi-a spus ceva care m'a încremenit.

—„Ești un lingușitor". Am tresărit: ce însemnează asta? Ce „lingușisem" la ea? Și n'a trecut mult până să-mi explice chiar ea. Femeea mă lăsă s'o „idealizez" dar în tot acest timp nu credea o iotă din toate laudele cu care o încărcam.

Descoperii că se credea în fața mea un fel de complice, ascunzând ca o taină necurată. „Tu-mi spui că sunt înger dar mai ales îmi ceri să cred și eu asta, sau să mă prefac a o crede!" îmi spuneau ochii ei. Și o lichea foarte pricepută. Umbli cu frumosul ca să-ți poți vedea de treabă, nestingherit.

Astfel s'a terminat experiența mea cu femeea „transparentă". Pierdusem cu prietenia trei ani; cu dragostea am pierdut numai unul.

In fine mi-am ales un „maestru". Aveam 30 de ani dar îmi ziceam că un om de 50 îți poate folosi prin experiențele sale. „Experiențele", iată singurul ascendent al vârstei. Omul de vază, profesorul, învățătorul sufletesc al atâtor generații, era un bătrân bine conservat foarte satisfăcut de trecutul său rodnic. Un drept al lui, pe care nimeni nu se gândea să nu i-l respecte. Se înconjura de tineret și avea grijă să lase posterității o mască perfectă. Cinci ani de zile mi-am frequentat maestrul. Omul nu poate rămâne singur până nu încearcă toate experiențele posibile! Eram un naiv, mă îmbujoram repede și căutam, nici mai mult nici mai puțin decât: un om extraordinar! Nu mă îndoiam că acest om trebue să existe. Dacă în mine există **necesitatea** lui, nu se putea să nu existe obiectul acestei necesități. Așa am învățat să cred în existența lui Dumnezeu, așa credeam în împlinirea necesităților mele. Lumea e împărțită după necesități: tot ce e necesar pentru mine există numai pentru mine. Cum o să existe Dumnezeu pentru viețuitoarele pentru care el nu e necesar? Așa și cu omul „extraordinar". Miracolul trebue să fie viu undeva, în cineva! Nici un om nu mi se pare vrednic de dispreț; de multe ori am făcut gafe, emoționându-mă ca un caraghios în fața cine știe cărui obraz, crezând că „l-am găsit"!

Timp de cinci ani am suferit lângă „maestru" așteptând minunea. El îmbătrânea iar eu deveneam din ce în ce mai umil, mai nevertebrat. Să spun câte trebue să rabzi lângă un astfel de maestru pentru a-ți fi posibil contactul „spiritual"? Aveam o părere oarecare despre cutare om, cutare carte, cutare întâmplare? Maestrul — deaceea era maestru — vedea altfel, întotdeauna. Și ce era să fac? Imi ziceam: să-l supăr? Poate că tocmai acum va apărea miracolul, și atunci s'a dus toată răbdarea mea! Și aprobam: așa e, maestre, m'am înșelat. Cât de precis sunteți dvs. în aprecieri! Observam că omului îi făcea plăcere să i se pomenească des de lucrările sale. I le-am citit, le-am învățat pe dinafară — și când era mai multă lângă noi, pac! un citat, vârât cu dibăcie în discuție. Lumea se minuna iar maestrul se înroșea satisfăcut, mă privea cu infinită dragoste și... și mă invita la masă. Doamne, ce școală teribilă, aceea a maleabilității sufletești! Să fii plin de

convingeri și să arăți că n'ai nici una! Să auzi monstruozități, platitudini, și să dai din cap entuziasmat! Blestemată voluptate!

In acest timp mă gândeam cu drag la un animal deobiceiu hulit: cameleonul. Nu e el **cea mai complexă ființă** în ordinea animală, după cum eu eram în cea psihologică?! Această disponibilitate de a deveni exact cum cere situația nu dovedea cea mai frumoasă pildă a lui Dumnezeu, de înțelepciune, de concesiune? Omul era negru, eu mă întunecam; devenea furios, eu mă înroșeam. Maestrul se bucura, eu băteam din palme. Se învățase atât de bine cu mine încât ajunsese să nu mai poată debita o anecdotă fără prezența mea. Anecdotele lui! Porcești, libidinoase, povestite cu o anumită degajare „intelectuală"! Nimeni nu se pricepea ca mine să sublinieze pasagiul echivoc, din care meritul personal al povestitorului să reiasă mai strălucit.

Și toate acestea, repet, le răbdam în așteptarea **scânteii..** Bine, bine, toate trec, omul cât de extraordinar, în viața lui zilnică are defecte — mă încurajam. Dar odată și odată trebue să sclipească în el miracolul, care să-mi arate că ceva divin s'a întrupat în condiția asta inferioară! De-ar fi sclipit scânteia! Cum i-aș fi iertat cuvintele dela urmă! Aș fi rămas bucuros o „lichea", de ar fi scânteiat miracolul... în el, ca și în prietenul meu, ca și în femeea iubită! ca și în toți amicii și inimicii care mă bat pe umeri și-mi strigă mai în șagă, mai în serios: ce faci licheluță!

Dar n'a tresărit nimic! Cinci ani pierduți lângă un egoist ca „maestrul" lângă care am îmbătrânit încovoindu-mi spinarea și sufletul și spiritul, tocindu-mi convingerile. Intr'o zi, enervat de așteptare, m'am ridicat și l-am contrazis. Nu, n'ai dreptate, mă plictisește mărginirea dumitale!

— Cum, dumneata! dumneata! făcea maestrul, luat pe neașteptate, necrezându-și urechilor. Adică: „eu, omul cel mai lipsit de convingeri depe lume?".

— Da eu, maestre! Și află că am o singură convingere, pe care n'o schimb pe un milion de ale voastre: aceea care-mi spune că sunteți un porc pur și simplu iar nu un porc „extraordinar"!

S'a făcut vânăt, s'a înecat, apoi s'a ridicat foarte demn și m'a poftit afară, zicând cu „desgust":

— Ești licheaua cea mai abjectă depe lume. Nu cred să existe un artist mai mare ca dumneata, în prefacere. Te felicit. Dar te înțeleg și mă întristezi: în fond ești un nefericit. Dumneata care ai fost în stare să mă înșeli cinci ani de zile, ai pierdut contactul cu realitatea — ești gratuit. Opera dumitale te depășește...

Cinci ani pierduți cu maestrul...
Trei cu prietenia...
Unul cu amorul...
Și încă alți ani, câți vor mai fi!

Sunt un resemnat în rolul meu de lichea recunoscută. Mi-am făcut o meserie din arta de a fi plăcut. Să fi avut maestrul dreptate? Să mă fi depășit... opera mea lăuntrică? Poate că sunt în realitate **o lichea** înnăscută, predestinată, iar toate teoriile „nobile" nu mi-au servit decât ca pretext! Voluptatea aceea, a primei umiliri... când mi se părea că-mi fac o educație, o tărie interioară din acceptare! Clipa aceea m'a pierdut! Șira spinării se răsbună asupra ideii! Dacă te apleci de prea multe ori, cu gândul la o abstracție, nu abstracțiunea învinge, ci actul încovoierii! Lichea! Dacă trei inși îți repetă că ești nebun, trebue s'o crezi. Găsesc acum ceva profund în asta: o lege. Nu-ți este permis să fii altfel decât ceea ce crede lumea despre tine. Primește-ți rolul! Incovoae spinarea! Zâmbește! Aprobă!

Dar cum rămâne cu „rotunjimea interioară" cu care mă mândriam? In mine s'a copt ceva: o înțelepciune, un zâmbet permanent de compasiune. Simt că cedând mereu, am devenit altceva, m'am topit într'un element de bunătate universală. Dar o altă primejdie mă pândește! Aceea de a deveni **un sceptic.** Brrr! am oroare de sceptici și de cinici! Fiindcă, deși mă încovoi, n'ar trebui să zâmbesc. „Sunt bun" îmi zic — „sunt atât de bun încât nu mă poate atinge prostia acestuia". Orgoliul îmi dă putere și privesc piezîș: te respect, biată imagine a lui Dumnezeu! Atunci se întâmplă altceva: **omul se supără pe însuși faptul că-l aprob!** Trebue să fie un perfid, aud. Un batjocoritor... — Aș, e un om anost — răspund alții, nu poți discuta nimic cu el; ce să vorbești cu un astfel de om care nu contrazice nici o dată? E plictisitor!

Lumea stă pe loc, nici mai bună, nici mai rea. Ce s'a ales de „misiunea" mea? Am devenit o simplă lichea. Iar în fond nu știu **ce și cine sunt!** Am afirmat că sunt un om bun dar n'o mai pot crede. Sunt un înțelept? Sunt un „filozof"? Un „idealist" peste măsură? Sau un materialist de speță inferioară? Un ironic care și-a făcut **o tehnică** din bătaia de joc tăcută, ascunsă?! Un voluptos? Un mare artist?

De ar fi să pun aceste întrebări, care-mi năucesc mintea, unor cititori reali, care m'ar întreba pe deasupra dece am scris și rândurile prezente, vă mărturisesc că n'aș ști ce atitudine să iau.

Ba nu, ba da... m'aș înclina foarte politicos, aș pleca ochii și, cu un glas foarte mieros, foarte „modest" și foarte incolor, aș zice:

— Toți aveți dreptate!

Ancorare depărtată

Fir blond, suav prelins,
Peste declin de August aromit,
Catarg cu fâlfâiri către zenit,
Joc fin pe braț ca lebedele nins.

Își înverzește seara untdelemnul
Și amintiri rostogolesc brățări —
Când din atâtea calde ancorări
Navigatori pe vis culegem semnul.

Sub freamătele vechi, poate mai știi
Colind rămas cu tufănici și stele.
Medalioane 'n albe rămurele
Anină ritual de veșnicii...

OCTAV SARGEȚIU

*) Din „Vad de cântece și stele", sub tipar.

După spice

Spre răsărit se 'ntorc ca niște mucenice,
cu capetele aplecate, culeg spice.

Chituș așează firele de grâu, apoi
pornesc spre casă 'n carul tras de boi.

Iar noaptea, când răsar fușteii, pe hotar
s'aude 'mpușcătură de pândar.

In casă-i liniște de paradis
și toate dorm și se petrec în vis...

ION TUDOSE

Nonsens

Voi auzi și'n ora asta, cum
ieși-va întunerecul din mine,
ca un tâlhar cu tălpile de scrum
din casa prefăcută în ruine;

în urma lui luminile vor sta
— deasupra obiectelor întoarse —
ca o cădere minimă de nea
pe arborii cu ramurile arse.

Apoi va ninge 'ntr'una și va fi
un strat mai gros de nea și de lumină
în casa 'n care — noaptea — poposi
tâlharul s'o prefacă în ruină

și nu va fi nici marele tumult,
nici marea 'ntunecoaselor înfrângeri
când — refăcut — voi încerca s'asculț
cântarea sumedeniei de îngeri!

Dar, pân'atunci ce chinuri va avea
cumplita mea invazie de sânge,
când furia torentelor din ea
va clătina caicul și-l va frânge?

AL. TAÏR

Cartea franceză

AUGUSTE BAILLY: La Fontaine

(A. Fayard — Paris, 1938)

Studiul biografic şi critic al d-lui Auguste Bailly despre La Fontaine, care inaugurează recenta colecţie „L'homme et son oeuvre" a cunoscutei edituri parisiene „Fayard" nu participă — cum lesne se va convinge cititorul — la jocul de bursă al capriciilor modei literare.

De altfel, genul biografiilor romantate care s'a bucurat câtiva ani, printr'o favoare inexplicabilă, de strălucirea efemeră a cartonului poleit, cunoaşte în timpul din urmă o decădere ce nu putea să mai întârzie. Lectura unor opere conştiincioase şi probe cum e aceasta de faţă, scrisă cu simţul răspunderii critice şi al respectului de cititor, înaintând cu prudenţă prin mulţimea stufoasă a ipotezelor şi sacrificându-le fără ezitare pe acelea favorabile doar

LA FONTAINE

unui pitoresc facil sau zborului necontrolabil al fanteziei personale, — ne despăgubeşte de inflaţia — ca să nu spunem, de invazia — atâtor nedemne scrieri apărute în vitrinele librăriilor şi datorite unor biografi improvizaţi, foşti judecători de instrucţie sau ofiţeri superiori în retragere, cari pătrund cu egală „competenţă" în tainele psihologiei criminalilor inveteraţi şi ale vocaţiei poetului catolic Louis Le Cardonnel, sau, tot astfel, scriu despre vieaţa Ioanei d'Arc şi despre năbădăile amantelor Regelui Soare.

Nici o raţiune de oportunitate nu pare să fi dictat apariţia acestei cărţi „încet gândită, gingaş cumpănită", care şi-a aşteptat fără nerăbdare, numai momentul prielnic desăvârşitei maturizări. Cu aceste calităţi, opera d-lui Auguste Bailly este iconoclastă, faţă de întreaga opinie şi tradiţie literară din Franţa, nu numai aceea oficială a universitarilor, care ne-a transmis imaginea — devenită legendară — a unui La Fontaine veşnic distrat, pierdut în visătorii fără sfârşit.

„Deşi e anevoios să distrugi legendele — scrie d-sa, în primele pagini, — aş vrea să încerc — şi e singurul scop pe care şi-l propune această carte — să-l cunosc pe La Fontaine fără a ţine prea mult seama de imaginea lui tradiţională. Nimic nu ne este necunoscut din vieaţa lui, scrisorile lui le avem, operele-i sunt în mâinile şi în memoria noastră. Nu-i oare deajuns ca să ne facem despre el, — despre umanitatea şi talentul lui, — o idee dreaptă şi adevărată? Lumea vrea să vadă în el pe poetul copilăriei; înseamnă să-l reduci la prea puţin, şi încă nu am fi îndreptăţiţi să-l judecăm copilăreşte. Ca să fie făcut mai simpatic şi mai pe înţelesul tinerilor săi cititori, i-au fost îndulcite trăsăturile, adevărul ascuns îndărătul anecdotei; înfăţişându-ni-se o siluetă moleşită, dulceagă şi menită să înduioşeze. Să ne silim deci să regăsim dincolo de „Bonom" — omul şi pe artist, — în pielea fabulistului".

Această confiscare a omului în folosul legendei sale — despre care vorbeşte şi d. Auguste Bailly — mi se pare una din problemele cele mai pasionante ale istoriei literare. Felul cum se scrie istoria — deci şi aceea literară — este de notorietate anecdotică. La impreciziunea şi parţialitatea mărturiilor de cele mai multe ori contrazicătoare ale contemporanilor unui scriitor sau artist ilustru se adaogă treptat, interpretările mereu altor şi altor cercetători, sub aluviunile cărora dispar până la nerecunoaştere trăsăturile reale, adevărate. Dacă faima, care se măsoară cu puterea de circulaţie a legendei, asigură aducerea operei în actualitatea interesului public, în schimb ea contribue să facă tot mai anevoioasă înţelegerea intimă a insului omenesc din autor.

Aşa dar, istoricul obişnuit ca şi istoricul sau biograful literar vor trebui să întreprindă adevărate cercetări de... arheologie psihologică, înlăturând straturile superficiale pentru a ajunge să le descopere pe acelea care păstrează tiparul structurii sufleteşti, al ideilor şi năzuinţelor unui popor sau al modelului studiat. Scopul biografului lui La Fontaine este, cum s'a văzut din rândurile citate, îndoit: să descopere omul şi artistul.

Intocmai ca porecla „curcanului" din versurile lui Alecsandri, schimbată în renume, epitetul familiar de „bon homme" din faimoasa propoziţie a lui Molière: „Nos beaux esprits ont beau se trémousser, ils n'effaceront pas le Bonhomme", — a ajuns să însemne aluzia cea mai directă la felul de a fi şi sinteza cea mai cuprinzătoare de însuşiri caracteristice fabulistului. Fapt e că La Fontaine a fost un „blajin" lipsit de răutate, de invidie şi care n'ar fi putut păstra cuiva pică. Dar bunătatea lui nu s'a manifestat vreodată, a rămas inactivă, presupusă, teoretică.

In schimb ceea ce observăm la el este un egoism neastâpânit, convingerea că existenţa nu preţuieşte decât prin satisfacţiile pe care le procură, oroarea de toate constrângerile care se opun plăcerii, o întârzie sau o scurtează.

Dacă a ştiut să reziste numeroaselor încercări de a-l supune conformismului burghez, care sub forma obligaţiilor profesionale i-ar fi înăbuşit pentru toată viaţa geniul poetic, faptul nu se datoreşte legendarei lui însuşiri de a fi veşnic distrat ci unui oportunism nespus de mlădios, graţie căruia a ştiut să prevină şi să înlăture la timp orice servitute primejdioasă libertăţii lui interioare. Sub docilitatea-i aparentă veghia neslăbit refuzul de a se supune, iar aerul lui mereu absent, de visătorie neturburată nu l-a împiedicat să-şi organizeze existenţa, cu o îndemânare perfectă, alegându-şi relaţiile cele mai folositoare şi profitând de cei puternici, ca să se poată adăposti în „cuiburile cele mai călduţe, fără să-şi fi dat vreodată osteneala să le construiască".

Dacă totuşi legenda a prins e pentru că refuzul acesta era interior, tacit, pentrucă el n'a izbucnit şi nu s'a manifestat niciodată prin revoltă, ci dăinuia prin inerţie şi instinct.

S'a crezut că inconsecvenţa caracterului, dedusă din ilogismul actelor vieţii lui, poate fi recunoscută şi în operă, prin ceea ce s'a numit „inconştienţa poetică" — firească „divină" — a lui La Fontaine. Dar cei cari vorbesc astfel — observă d. A. Bailly, — accentuiază numai asupra elementului înăscut, **ingenuum**, uitând însă că geniul se exprimă prin talent şi că acesta se dobândeşte, se perfecţionează, sporeşte, nu însă fără o nesfârşită răbdare şi muncă ostenitoare.

Această muncă — scrie biograful — e prea mult şi prea adesea desconsiderată de acei cari studiază numai fabulele şi nu văd în ele decât „o ţâşnire irezistibilă a geniului. Ele sunt într'adevăr, dacă vreţi, cea mai minunată dovadă a lui — deşi poveştile trebuesc aşezate aproape pe aceeaş treaptă şi cu toate că *Psyché* este o pură capod'operă, iar *Clymène* o bijuterie strălucitoare — dar ele sunt şi rezultatul unei virtuozităţi tehnice cum n'a mai avut vreun alt poet şi care-i urmarea unei vieţi întregi de muncă: muncă desfăşurată în bucurie şi sub îndemnul unei nevoi firesti, dar cu atât mai susţinută şi mai pasionată".

CLAUDE SILVE: „UN JARDIN VERS L'EST".

Talentul literar al d-nei Claude Silve a primit în 1935 consacrarea premiului „Fémina" pentru romanul **Bénédiction**, remarcat prin atmosfera-i de poezie subtilă şi luminozitatea de acuarelă a scrisului.

Romanul de faţă, — mai mult o povestire — desvoltă cu multă fineţe tema încercării de evaziune a unui adolescent, din lanţurile răspunderilor sociale legate de multiplele obligaţiuni pe care sensibilitatea lui precoce le presimte cu o intensitate dureroasă.

Peter — acesta-i numele copilului — e răpit, sau mai bine zis se lasă răpit de nişte ţigani care-l duc în Algeria, unde aventura începe. In timp ce ţiganii socotesc cum ar putea să obţină un preţ mai bun pentru răscumpărarea lui, Peter trăeşte aevea feeria pe care lecturile şi lungile reverii din parcul familial i-o făgăduiau. Răpitorii lui îl încurajează în această predspoziţie, dar curând, visul sfârşeşte în mod brutal, prin înapoierea copilului părinţilor săi, în schimbul preţului răscumpărării.

Desamăgirea copilului când înţelege că numai cu complicitatea interesată a ţiganilor s'a putut amăgi, crezând în realitatea închipuirilor lui, e atât de mare încât el nu mai poate supravieţui acestei dureroase experienţe. Sensibilitatea lui, prea adânc tulburată, îşi află în moarte liniştirea supremă.

MIHAI NICULESCU

CHIOT DE NUNTĂ

de CIRIL VÂRNAV

Un vis din caetul ascuns al Mirei. Mira pe un drum de sub pădure. Incolăcit după un pom, un şarpe de câţiva metri, de grosimea piciorului ei, cu un cap înspăimântător de mare.

Mira a rămas trăsnită de apariţia lui. E fără un strop de viaţă în spaima puternică de care a fost cuprinsă.

Numai ochii îi sunt vii. A trecut pe lângă pom când şarpele era cu capul în dosul pomului. A început să fugă. Cum fluera şarpele din limbile lui, în urma Mirei! Nu se pogorîse din pom.

Mira, după câteva ceasuri, a căzut bolnavă la pat. Mai era un stat de om până la asfinţitul soarelui. A zăcut un an, de friguri.

In fiecare dimineaţă vine o umbră la poartă, o deschide, intră în pridvor

— Mira, am venit să te iau.

Mira a urmat-o, într'o zi, până la un pod de lemn.

— Nu mai merg, mă întorc.

Umbra a venit iară.

— Am venit să te iau. Eşti gata?

Mira a urmat-o câtva timp, şi-a adus aminte că şi-a uitat încălţămintea acasă.

— Eu mă întorc. Nu pot merge desculţă.

Umbra era un băiat tânăr de ţăran, cu cămaşe cu poale de borangic alb, ţesută minunat, cu pieptar negru, de lână, în trei nasturi şi cu o pălărie nouă de catifea de un negru vişiniu.

A treia oară Mira l-a urmat tot drumul. Au ajuns într'un loc necunoscut.

I-a arătat Mirei o groapă de mormânt, de curând săpată.

— Culcă-te aici!

— Cum să mă culc aşa, goală, nepieptănată, fără mărgele, fără cercei? Stai să-mi aduc iile, ilicele. Mira s'a deşteptat, Umbra nu i-a mai călcat pragul.

In celelalte nopţi visa numai fântână, punţi şi mese întinse pe iarbă, lângă care nu e nimeni. A intrat într'o grădină. Iar nimeni. S'a dus să rupă un boboc de trandafir abia deschis. A auzit un glas deasupra capului ei:

— Nu-l rupe. Poţi numai să-l miroşi!

Mirosea atât de plăcut, atât de tare, că Mira era aproape să se deştepte din vis. Fântânile, punţile, bobocul însângerat de trandafir sunt ale Lumii Celeilalte. Lumea celor drepţi, din Grădina Fericirii. Mira se plimba în fiecare noapte prin locurile lor.

Numai capul cel mare al şarpelui i se mai arăta câteodată în minte.

Mira notase cu litere mici, că umbra lui Bedreag e aidoma cu umbra care venise de atâtea ori în vis.

Nu numai umbra, chiar tânărul semăna aidoma cu Bedreag.

Despre capul şi ochii şarpelui, Mira nu tălmăcea nimic. A aflat tâlcul într'un alt vis. Intr'un scris tremurat, ascuns între file: „O moarte cumplită mă aşteaptă!"

Ţăranii intră în Ierusalimul de răchită verde al dealurilor, cu cămăşi de sărbătoare. Primăvara le aşterne hainele ei sub picioare, le deschide pământul pentru blagoslovenia soarelui; un fluier limpede ca un isvor, în cântec, se îndârjise odată cu hora celor câţiva flăcăi şi fete, la o margine de drum în satul Mirei. Fluierul înviora văile abia înverzite, sângele din picioarele jucătorilor. Femei vin dela Râmnic.

Una cu un pietroi de sare pe cap, cu linguri noi de lemn încondeiate într'un coş, în care dusese chite de tămâioară şi crucea voinicului, la târg.

Altele, cu vase în care duc lapte în fiecare dimineaţă.

Toate, pline de mirare, se înseninau la vederea horei, la auzul cântecului voinicesc de fluer. Hora s'a desfăcut: cel cu fluerul a luat-o pe dealuri în sus, cu pălăria trasă alene pe o sprânceană, cântând din fluer pentru toate tufele, pentru toate paserile crângurilor.

— Băiatului ăl mare al lui Mucenic i-a tăiat mâinile.

— Cine, fă?

— Bucete. L-a prins la fata lui Mândrean, pe care vrea s'o ia Bucete.

Sandu Mucenic va rămâne ciung toată viaţa, pentrucă i-a fost dragă aceiaş fată ca şi lui Bucete.

Câte omoruri nu se întâmplă sub dealuri, pentru mărul vreunei Eve?!

Tinereţea şi dragostea se scaldă în sânge mult. In sânge bogat, vânjos, fără înduplecare, când doi şi-au pus capul în joc pentru un bobocel abia înflorit de frumuseţe femeească.

M'am pierdut pe mine, pierzându-te, Mira. Fiecare zi, o năruire din cerul Nădejdii. Ingerul năruit, îngerul haimana, care te aştepta, Mira, pe lângă dealuri, uitându-şi drumurile în urmă. Sfâşierile, desnădejdile mele fără lumină! Uneori îmi dau seama că a plâns cineva cu ochii mei. Ce trist e să nu mai ai rădăcini în lumea asta, să fii smuls, aruncat, din destinul tău, din făptura ta!

Ce impure sunt lacrimile care-mi ard ochii!

Cum să mă rup cu sufletul din lumea de poieni, de fagi, cum să uit nopţile când stele hoinăreau cu mine, pe deasupra acelor vârfuri de fagi, printre crăcile rare, aplecate cu blândeţe, într'un cer atât de departe, atât de sus?

Cum să uit cum adorm ierburile într'o parte, când începi să cânţi, Mira un cântec dela-munte, un cântec ciobănesc de dragoste, cu flori purtate în sân de fete însărcinate şi lăsate cu rodul viu din pântec în voia Domnului, de câte un voinic îmbătrânit în păcate? Cum să mă despart de cerurile şi pământurile Mirei?

Mama, paralitica, e o umbră de om.

Ce darnic e Dumnezeu în suferinţă cu unii oameni! Suferinţa dă pe dinafara potirului şi tot par'că n'ar fi.

Mama, de câţiva ani stă răstignită într'un fund de pat, cu mâini uscate, subţiri, diforme. Plânge încet, într'un fel de prisosire, de mulţumire ascunsă, tăcută, la picioarele lui Dumnezeu.

N'o mai cunosc la faţă. Suferinţa atât de mult a sbârcit-o a schimonosit-o.

Mamă, nu auzi tropotele cailor albi ai primăverii?

Nu auzi horele sfinţilor îngeri, lângă faţa neagră de vremi a icoanei?

Peste dealuri trec căruţele de argint ale norilor, cu ghirlande verzi spânzurate de roate. Nu le auzi mersul lin al roţilor?

Mamă, ciocul păsărelelor bate în geam. Ridică-te şi umblă! Nu am puterea Domnului Nostru Iisus Hristos, să vindec paraliticii numai cu atingerea mâinilor.

Nu am credinţă nici cât un grăunte de muştar. Altfel te-aş vindeca, ţi-aş zice să te scoli din patul tău de zăcere şi te-ai scula. Te-ai vindeca la atingerea mâinilor mele.

Vânturile dela miază-noapte răvăşiau petale de trandafiri uscate (de la cine ştie care cununie), în turla de lemn.

Deasupra bisericii din deal fluturâ un steag aeve, se face un chip de sfânt pe el, cu un arnici de sânge dealungul frunzei şi cu un semn ciudat la dreapta.

— Nuţa, ia uite. Să ştii că se face războiu.

Steagul Sfântului nu s'a mai văzut.

Compania opta se întoarce fluerând în cadenţă, dela câmp. Copiii merg alături de soldaţi, schimbând pasul după noi.

Fluerând în cadenţă vom pleca pe front. Flueratul oamenilor cari se întorc dela munca viilor. Apăsat, cu căldură ,cu sete de fapte mari.

Când toţi vor fugi, mamă, să nu-i prindă războiul din urmă, tu vei rămâne. Paraliticii şi pământul nu pot fugi. Mâinile tale slabe, uscate, de un negru stafidit, nu se vor feri de moarte.

Te vei gândi la mine. Te vei ruga

Maicii Domnului să mă apere, să mă ţină sub sfânta Ei grijă.

Mâinile tale nu vor obosi o clipă făcând semnul crucii. Făcând mătănii. Şi eu, când nu voi mai fi decât şoaptă şi stele, sceptru al umbrelor, să deschizi cartea cu scoarţe cafenii, legată în piele.

Vei înţelege poate. Şi s'o prinzi în margini, cu chiotorile lacrimilor, cu cataramele privirilor, s'o închizi, s'o păstrezi.

Acum armura unui înger mă îmbracă. Şi viu pe drumurile de acasă, singur. Nimburile sfinţilor chinuiţi de diavoli îmi luminează, îmi arată potecile.

Mi-au îngheţat pulpanele vânturilor în mâini.

Primăvara îmi face un semn ştiut de batistă, din vârful dealului. Joacă de bucurie într'un picior, că viu.

Nu mă vezi mamă? Am intrat în casă.

Deschide-ţi mâinile ţapene, îmbrăţişează-mă.

Fiul tău s'a întors din luptă.

Cu haina sfâşiată de luceferi, cu un suspin ascuns sub frunte.

Calea robilor

„Păsările mii
şi stele făclii..."

In nopţile scunde de vară,
Când duhuri colindă, pe nouă hotară,
Când ierburi şi plante ca luate din Iele
Se lipesc de pământ şi ascultă la stele,
Când oameni din sate, cu mâna uscată
Se 'nchină luceafărului lor ce se arată;
Pe cerul unde lumi neştiute de noi
Pasc luminate turme de oi,
Un drum neînceput, nesfârşit, ca o pară
Incinge pământul: brăţară.

Il învaţă din leagăn ţăranii,
Şi noaptea îl sorb din isvoare plăvanii...
Drum neştiut de lumi muzicale
Cu mii de destine purtate în zale.
Nimeni de slava lor stinsă nu ştie,
Când trec fără svon, din stihie 'n stihie...

Adesea oamenii noştri din sate
In nopţile verzi ce vin pe suhate,
Când vitele bune dorm în obor
Şi luna toarce borangicu-i cu spor,
Ei singuri, zănatece arătări
Se adună'n răspântii şi fac întrebări.
Le fură privirea cântata lumină,
Pe urmă se 'ntorc în ogrăzi şi de spaimă se 'nchină...

O, drum de luceferi de-argint:
Eşti poate joc de aurori care mint.
Amăgire de ai fi dar ai fost călăuză
Pentru păsări de slavă şi oameni o spuză...
Drum drumuit pentru mari depărtări
Ne porţi neştiinţa peste mări, peste ţări...
Din Sudul luminii, tu cale de lapte,
Arăţi pentru robi miază-zi, miază-noapte.
Dealungul anilor cu un clipăt de gene
Ademeneai comori dunărene...
Şi năzăreai din coclaur, din piatră,
Lumi de secară, cu jertfe în vatră...

O, drum pentru domnul de rouă,
Arată-ne iarăşi steaua cea nouă.
Robul din urmă al robilor mii
Cu ochii orbiţi de atâtea făclii,
Iţi trimite de aicea o rugă
Trist menestrel şi livezilor slugă...
Cântăreţul umil al câmpului verde
Ce a vrut să slăvească şi să desmierde;
Să geamă cu ulmii, să plângă cu merii
Să-şi pârgue inima în palmele verii
S'asculte un suflet pretutindeni cum bate,
Când Dumnezeu — sânge şi sevă — e 'n toate...

GEORGE FONEA

CRONICA DRAMATICA

Comoedia: „De ce nu mă săruți?" — farsă muzicală după „Le médecin des femmes" de Milloud și Vallabrégue

de **RADU A. STERESCU**

Teatrul Comoedia (dir. Sică Alexandrescu), continuă fericita serie a farsei muzicale „De ce nă mă săruți" în *luminoasa* interpretare românească a d-lui *Soare Z. Soare.*

Sub razele de *lună* ce pătrund sfielnic prin plafonul descoperit al Comoediei, spectatorii (e locul să observăm... foarte numeroși) petrec de minune; mai ales cei veniți fără neveste și (mai e nevoie să spunem?) soacre. Fiindcă aceștia din urmă, mai cu seamă în cel de-al doilea act, au de suferit priviri ce scrutează până în adâncuri, în clipele când scena e invadată de bolnavele sanatoriului d-nei Orléans, în foarte sumare toalete.

Nu-i rămâne spectatorului înghesuit în stal de privirile asasine și ghionturile de rigoare decât să revadă piesa într'o seară când... va avea conferință cu colegii.

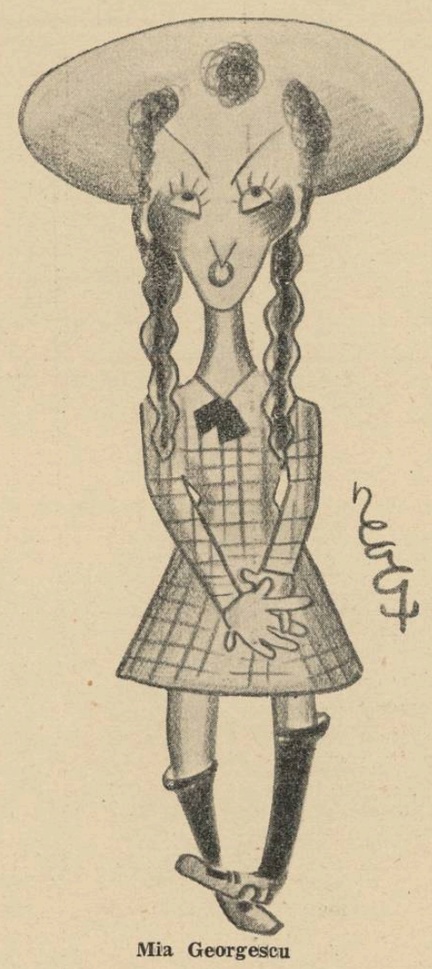

Mia Georgescu

Până atunci se uită la plafonul descoperit, la loji, bine înțeles cu prudență și chiar la d. Elly Roman, compozitor și dirijor, care conduce cu bagheta, cu degetele, cu picioarele și cu capul. Vreau să spun că d. Elly Roman joacă din tot trupul său în plină evoluție, în ritmul muzicii domniei sale. Numai că și acolo e un pericol: (nu real, mărturisesc) Lia Crăciunescu (o duduie care are voce și cântă între acte șlagărele d-lui Elly Roman pe textele... adecuate ale d-lui Eugen Mirea).

Nu-i rămâne altceva de făcut omului, în așteptarea celei de a doua veniri, decât să admire invențiile lui Octave Boulanger (Jules Cazaban): aparatul care oprește deșteptătoarele înainte de a suna, creionul cu gumă laterală care șterge tot, imediat după ce ai scris (invenție recomandabilă pentru o seamă de juni scriitori și pe care mulți cititori mi-ar dori-o desigur) și în fine indicatorul virtuții, care stârnește ropote de aplauze în cel din urmă act.

Toate acestea le admiră, invidiind pe doctorul André Bourdillon (C. Lungeanu) ajuns în actul doi director la sanatoriul d-nei Orleans (d-na Tina Radu) cum l-a invidiat în primul act când doamna Manuela (Marilena Bodescu) soția ministrului Le Brioche (G. Groner) a năvălit asupră-i. Doctorul André e însurat însă cu d-na Tantzi Căpățână, (vreau să spun Yvonne) și e un june de o exemplară moralitate. Atât de moral încât spectatorul cu pricina l-a și făcut dobitoc, în sinea lui.

Octave în schimb și mai cu seamă un june doctoraș dela sanatoriu îl mulțumesc pe deplin, fiindcă știu să profite de ocazie.

Domnul Fricasso (Cr. Etterle) ar profita și el dacă un ghinion înspăimântător nu i-ar aduce pe urme pe madame Fricasso soție energică și virtuoasă... până la dovada din actul trei. *Dovada* trebuie s'o pomenesc aci pentru cei cari

Jules Cazaban

n'au avut ocazia să admire aparatul lui Octave cu care se măsoară virtuțile.

Aparatul e... o statuie reprezentând un centaur.

Femeia care urmează să facă dovada virtuții sale, pune mâna admirativ pe centaur. După regiunea pe care o atinge, se aprind unul sau mai multe becuri roșii (după amanții respectivi) iar dacă este cu totul inocentă se aprinde un singur bec... alb. Madame Fricasso pune mâna, așadar, într'un moment de furie și se aprind toate becurile roșii. Inventatorul nu are de regretat decât că n'a pus decât vreo douăzeci.

„Invenția" ne-a evocat „Moșii" a căror dispariție o plângem.

Dar experiența științifică a dovedit că nimic nu dispare, totul se transformă.

Aparatul care-ți prevedea „prezentul trecutul și viitorul" cu aceleași becuri roșii — servește acum la indicarea virtuții... Negustorul de iluzii dela Moși și-a mutat doar dugheana.

Goethe

Nu este scriitor care să fi fost mai cercetat și mai analizat decât Goethe. S'au scris despre viața și opera lui atât de multe încât pare cu neputință să mai spui ceva nou. Și totuși cât de nouă, cât de proaspătă este monografia criticului Ion Sân-Giorgiu, a dramaturgului și poetului Sân-Giorgiu! A spune lucruri vechi într'o formă nouă, atrăgătoare și pe înțelesul celor pe care timpul i-a transformat totuși, este una din însușirile capitale ce se cer sciitorilor de azi.

Dacă Goethe a fost privit sub toate aspectele, de la filosof până la îndrăgostit, de la istoric până la politic, dacă

Ion Sân-Georgiu

viața și opera lui cât și a acelora ce s'au ocupat de el a fost cercetată în cele mai mici amănunte, a rămas totuși un domeniu pe care d. Sân-Giorgiu ni-l desvăluie și pe care l-a pătruns cu preciziunea omului de știință: *Goethe-Omul.*

Așa am putea intitula monografia aceasta. Omul cu bogată experiență a vieții, dramaturgul deplin cunoscător al tehnicei dramatice, poetul care simte frumusețea ritmului și a gândului turnat în forma versului, cunoscătorul profund al literaturii germane, dă după o muncă de ani îndelungați, o operă unică în domeniul monografiilor privitoare la scriitorii străini.

Il înțelegem acum pe Goethe așa cum îl presimțeam, cum îl doream; aproape de noi, contimporanul nostru. Viața și opera lui sunt actualizate.

„Imaginea lui Goethe în literatura universală" se intitulează primul capitol. Goethe, așa cum a fost apreciat și înțeles de compatrioții. de contimporanii săi și de cei ce i-au urmat. Goethe, așa cum a fost înțeles și însușit de străinătate. Oscilările succesului în Germania sunt redate cu conștiinciozitate, asemenea și răsunetul pe care scrisul lui Goethe l'a avut în Franța, Italia, Anglia, America, țările de Nord și Balcani. Datele precise și informația bogată au fost întrebuințate cu o adevărată măestrie.

D. Sân-Giorgiu urmărește firul evoluției sufletești a marelui Goethe cu o rară pătrundere psihologică. Acest prim volum, căruia îi vor urma alte două, este încheiat cu „Urfaust". Fericită coincidență căci, dacă vol. II se va termina cu Faust partea I iar vol. III cu Faust partea II, criticul nostru va fi prins tocmai cele trei etape decisive în evoluția sufletească și literară a titanului Goethe. Cu toate că, după primul plan, monografia urma să aibă două volume, acest lucru nu a fost posibil, dată fiind conștiinciozitatea cu care lucrează autorul ei.

MAGDA RAIU

Negustătorul de slovă

de **MIRCEA ALEXIU**

Au fugit anii, și regretul clipelor zăvorîte în noianul amintirilor așterne tristețe peste sufletul pustiit de farmecul tinereții.

Pornind în viață pe drumuri tot mai întortochiate, ne depărtăm de târgul unde s'a legat copilăria, fugim necontenit după mai bine, uităm un timp tot ce am lăsat în urmă, într'un târziu prindem a drumui pașii către locul unde s'au înfiripat toate năzuințele noastre.

M'am reîntors acuma, după ani trudnici petrecuți pe alte meleaguri, în târgul cu străzi prăfuite, luminat anemic de felinare risipite ici și colo; cu albul caselor împrăștiat precum un câmp smălțat de primăvară; și toate acestea mi-au răsărit în cale, cu bucuria pe care o simte călătorul ostenit de drum, așezat să se odihnească; cu mulțumirea sufletească ce-ți pricinuește întâlnirea cu un prieten drag, pe care nu l-ai văzut de multă vreme.

Am străbătut ulița copilăriei, locurile unde lăsasem o bună parte din tinerețe, și pașii, fără voia mea, s'au îndreptat către cheiul unde bătrânul anticar, cu atâția ani în urmă, își adăpostea în dulapuri șubrede, câteva sute de volume.

Il căutam zadarnic; de curând pornise la drumul cel lung. Urma proaspătă a dulapurilor amintea locul unde slova scrisă poposise atâția ani.

Pierderea acelora socotiți apropiați de noi așterne tristețe peste suflet și de multe ori, în fața durerii venită pe neașteptate, ne găsim în viață stingheri. Moartea negustătorului de slovă lăsase un gol pe care strădania mea încerca zadarnic să-l alunge. Tot mai mult punea stăpânire regretul peste anii ce au rămas legați de amintirea unor clipe, închise de vreme, ca într'o criptă, în străfunduri de suflet.

Nici când nu am fost chinuit de atâta sbucium și oricât vroiam să mi-l lămuresc, nu puteam găsi deslegare. Am simțit cum se darmă năzuințele ce le-ai apropiat zi de zi în drumul vieții și pentru prima dată am avut impresia că sufletul strivise pe Dumnezeu... Se prăbușise totul în jurul meu..

Cu gândul fugărit departe așteptam, ca și altă dată, să apară după colțul uliței, încovoiat ca un semn de întrebare, legănat în mișcări greoaie, rezemându-se de baston, bătrânul meu prieten. Am străbătut calea lăsată în urmă, răsărindu-mi, ca din vis, anii dragi ai copilăriei, când o bună parte din timpul liber îl petreceam aci, lângă dulapuri, lângă bătrânul meu prieten, care știa atât de minunat să trezească în noi dorința unei munci rodnice, dragostea de cărți, dragostea de trecut, pe care-l povestea ca nimeni altul. Vorba lui unduitoare te apropia sufletește, așa cum numai el avea acest dar în târgul nostru. In toată ființa, în toată vorba și în privirea lui găseai ceva din farmecul și ciudățenia marilor apostoli. Am avut totdeauna credința că negotul pentru el era numai un prilej de a se apropia de mulțime, pe care o voia luminată de poveștele lui pilduitoare. Și cu atât mai mult eram întăriți în credința noastră, cu cât vinderea unei cărți, de multe ori, era un prilej de întristare.

Volumele ce-i populau dulapurile erau prietenii în tovărășia cărora străbătuse viața, prietenii cărora le purta o duioasă amintire, însăși lămurirea existenței sale. Nimic și nimeni nu le putea înlocui.

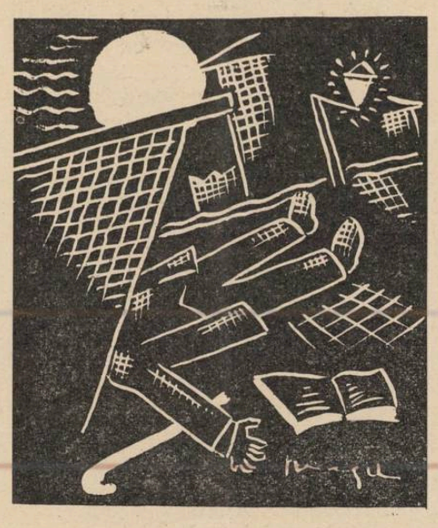

Ca acum îmi răsare în minte dorința, arătată în una din zile, de a-i cumpăra „Cartea Psalmilor", o tipăritură veche și minunată; când am căutat să pun în picioare această năzuință, ochii lui, senini ca și cerul de vară, m'au privit rugători; alunecând sfios mâna pe obraz, a prins să-mi vorbească:

— Acuma nu, o mai păstrez câteva zile.

Ii era desigur greu să se despartă de relicvele vieții, vroind să le vadă în fiecare zi, așa cum le-a știut întotdeauna, în același raft, în același loc.

Când negura nopții își croia drum spre oraș, bătrânul negustător îmbia cu privirea, vreme îndelungată, dulapurile lui dragi; într'un târziu le fereca cu drugi de fier prinse cu lacăte grele. Se mai uita în urmă de câteva ori, purtând în privire regretul că într'o zi va trebui să se despartă de tot ceea ce numea mulțumire și numai atunci își pornea la drum, cu mersul domol, trupul gârbovit, rezemat în baston. In noapte, arătarea lui șerpuia alene pe lângă ziduri și loviturile cadențate ale bastonului păreau glasuri venite de pe alte tărâmuri.

Nimeni nu știa de unde se pripășise în târgul nostru, după cum nimeni nu înțelesese ciudățenia unei vieți ce nu se încadra în ritmul existenței provinciale. Nu avea pe nimeni decât cărțile și ele îi țineau locul unei familii întregi.

Eu am crescut cu negustătorul de slovă, el a îmbătrânit cu mine; cu fiecare zi petrecută în tovărășia lui, sufletul căuta o pricepere a omului, pe care umanitatea îl ridicase peste vălmășagul de patimi al lumii în care trăia. Bătrânul anticar întruchipa spiritualitatea unor năzuinți de mai bine a mulțimii, dorind s'o vadă cum depășește clipele de frământare, încadrându-se în ritmul unei vieți de înțelegere și de iubire.

Când am părăsit târgul, mânat de o nouă orânduire ce trebuia să mă poarte pe alte meleaguri, ochii lui au prins a se umezi și multă vreme, și unul și altul n'am putut cuvânta. S'a apropiat de mine cu pași tremurați, mi-a prins prietenește mâna în mâna lui aspră și botită, a căutat întorcând capul să-și șteargă o lacrimă ce fugărea pe obraz, m'a privit îndelung și după ce s'a străduit să pună stavilă sbuciumului ce-l simția sugrumându-l, mi-a șoptit stins, cu un glas ce venea de departe, din lumea lui. Glasul acela l-am purtat cu mine pretutindeni și de multe ori, când mă simțeam doborît, mi-a fost un îndreptar și un stimulent în lupta ce nu trebuia socotită niciodată pierdută, ori câte greutăți s'ar ridica stăvilar.

— In ziua când te vei reîntoarce în târgul nostru, îți voi dărui „Cartea Psalmilor"... Ea este o frântură din viața mea; în filele îngălbenite am închis amintirile unei părți din viața mea și crede-mă, este prea dureros acuma, când mă despart de tine, să mă despart și de ea... Aș vrea să'nfiripi și tu într'o zi, înțelegerea unui om la care puțini au știut prețui omenescul...

In această zi mohorîtă de toamnă, când amintirile fugare se deapănă în mintea mea, în clipa când trăiesc cu mine, cel de acum zece ani, privind spre colțul uliței, aștept parcă să-l revăd pășind spre dulapurile sale dragi, rezemându-și în baston puținul său trup...

Cum s'a sfârșit am aflat în urmă.

In negura nopții a fost găsit ghemuit lângă dulap; avea „Cartea Psalmilor" în mână și privirea ațintită spre cărțile ce-i fuseseră atât de scumpe.

Poșta REDACȚIEI

Repetăm ceea ce am anunțat de la începutul acestei rubrici. Răspunsurile la scrisorile primite se dau în termen de două luni de la primire. Manuscrisele nu se înapoiază în nici un fel. Cei ce ar dori să le aibă înapoi în caz de nepublicare, e preferabil să nu le mai trimită. Primim atâtea scrisori încât ne e peste putință să păstrăm manuscrisele nereținute pentru publicare.

Dumitru P. — Mai trimiteți. Sonetul are serioase calități.

Octavian Șerbu. — „Noaptea de toamnă" dovedește că puteți versifica. Sunt însă pe alocuri și greșeli de ritm, ca de pildă:

Vântul suflă cu furie, *printre pomii din grădină.*

Nu vă sfătuiesc să perseverați în poesii de felul celei trimise nouă. Scrieți mai bine proză.

Gh. Roman. — Mai încercați. Feriți-vă de versuri facile:

E noapte târzie...
Luna răsare,
Viața învie,
Sufletu-i mare!

E noapte târzie...
O! feerie!
O! noapte târzie.

O! poezie!

Nicu Marcel Epureanu. — Mai trimiteți. Cei 7 lei n'au fost cheltuiți în zadar.

T. Trandafir. — Citindu-vă versurile am recitit pe Alecsandri. Un Alecsandri mai tânăr ceva decât cel din Pasteluri și — din păcate — în întârziere cu vreo 8 decenii.

Marian I. Pătra-Licu. — V'am răspuns încă din numărul 22, la Poșta redacției. Ne uimește deci faptul că ne reproșați de a nu vă fi răspuns.
„Păcăleala" își merită cu prisosință titlul.

Aureliu Dumitru. — Mai trimite, și fii mai puțin pesimist.

Martin Radu. — In calitate de cititor *frecvent* al revistei noastre îți vei fi putut da seama că poezii ca „Scrisoarea" dumitale nu au ce căuta în ea.

...când pe'noptate ne plimbam pe cărărue
Ne perdeam în jurăminte rugând luna să nu spue
Nimănui iubirea noastră să rămână pentru noi
Să fiu totul pentru tine totul pentru amândoi (!!!)
. . . . . .
Acum e toamnă cad frunzele bătute de vânt
Și simt că mă apropiu de inevitabilul mormânt.

Alletta Canta. — „Fata morgana" se ivește în pustiu și dispare așa cum a apărut.

Nicu Predu. — Eseurile trimise păcătuesc prin didacticism. Trimiteți-ne versurile culese de d-voastră.

C. N. — Vă încurajez, nu pentrucă spuneți că v'ar folosi o încurajare ci pentrucă aveți frumoase calități. Așa dar mai scrieți și trimiteți-ne încercările d-voastră.
In curând ele vor fi publicabile.

„Jag" Brăila:

Tristețea-mi este unicul tovarăș
Când chinuit de-al gândurilor șir,
Doresc singurătatea amețitoare
Și-alunec trist în lung delir

Tot ce aveți mai bun de făcut în asemenea momente e să lăsați condeiul la odihnă.

Jean Topoloven. — Mai trimiteți.

Alexe Nicoară. — Gândurile d-voastră *în jurul* artei nu se pot publica în forma actuală. De altfel rostul unui articol de asemenea natură este să aducă vederi personale sau să prezinte părerile autorizate ale celor ce s'au ocupat de astfel de probleme.

Mihail Gafița. — Incercările dumitale „în arta literaturii stihuite" promit. Mai trimite.

r. st.

CERNĂUŢI-ORAŞUL TINEREŢII

Baruri, desnădejdi, traficanţi de... vise şi ceva despre studenţie

de IULIAN VESPER

Glasul puternic tăcu. Un sergent ieşi după un chiosc şi cu paşi repezi alergă după noi. Ne prăpădeam de râs. Luna lucea palidă în noaptea aceea de toamnă, după turnul întunecat al primăriei, unde-o privise de-atâtea ori şi tânărul Eminovici — elev — alergând grăbit spre locuinţa sa din Cuciurmaregasse.

„Marseilleza" începu din nou. Cât de ciudat răsunau versurile acestea în oraşul german. Eram într'adevăr cuceritori, sosise şi pentru noi ziua gloriei? sau bieţi visători, înecându-ne răzvrătirile într'un imn ce condusese atâţia luptători la moarte? Nu ne interesa prea mult asta. Fapt era că descoperisem poezia. Da! Eram copiii unei patrii care cuprindea toate ţările şi toate zările, ai unei patrii care începea din noi, unia toate anotimpurile şi oglindea aurora viitorului. Era o patrie spirituală care ne lega pe toţi şi înţelegeam să luptăm pentru ea.

Era adevărat că nu puteam măsura nici limitele nouei descoperiri, nu-i puteam aprecia nici substanţa. Totul era nou, o adevărată lume nouă. Ce ne mânase aici? Atmosfera străină, unde nu se mai putea respira? Veacurile trecute ce ne apăsau umerii?

Cernăuţi! Decâteori nu ţi-am spus în gând **Czernowitz**, fiindcă aşa meritai. Erai un oraş închis, nu mai puteai trăi aşa. Poate şi tu aveai nevoie de noi.

Peste străzile tale strâmte urcând greoiu la deal sau coborând prăpăstios povârnişuri, strângând atâţia fluturi de noapte — biete femei necăjite — peste casele dărăpănate, jegoase, peste toată averea aceasta de cămătar bătrân şi cârcotaş, de câte ori n'am aruncat arcade de vise şi jerbe de idealuri. Proectam destinul acestui domnesc oraş septentrional pe-un cer românesc cu chenar voevodal.

— Hei Fritz ,încă optsprezece halbe, douăsprezece fripturi la grătar, şaizeci de mititei şi zece pachete de ţigări.

Eram peste douăzeci de flăcăi, tot unul şi unul. Masa noastră dela Drăguleanu, când se'ntâmpla să fim la un loc, cuprindea tot umbrarul. Liviu Rusu vlăjganul blond, distins profesor dela Conservator, susţinea cu tărie că Bach era incomparabil, că Bach însemna geniul muzicii coborât pe pământ. Dar când sufletele noastre străluceau ca stelele în jurul acestui Bach — astru inaccesibil ,— Liviu Rusu înduioşat de depărtările noastre, revenia brusc la melodia acelei neuitate colinde, şi glasul lui legănat ne cânta la fereastra sufletului :

Numai una miorea
Stătea'n loc şi se ruga
La Măicuţa Precista.....

Paharele ciocniau, glumele nu mai conteniau, dar melodia acestei colinde, în Cernăuţii noştri din viitor, ce frumos se ridica — rugăciune domnească şi românească.

Un tânăr poet povestea despre un făt-frumos al său, beizadea trecut în genealogiile celor nelegitimi ai lui Ştefan cel Mare şi Petru Cercel.

— E ca un prinţ, se lăuda el.

Toţi cunoşteau povestea asta, dar amănuntele ne distrau totdeauna.

— E dovadă că poezia ta porneşte din pământ solid, nu se dărâmă uşor.

— Sunt împotriva lirismului plângăreţ, declară cineva. Mircea Streinul a procedat ca un veritabil fecior de sat iată de ce poezia noastră va învinge.

George Antonovici nu mai contenea cu glumele. George Drumur pronunţa sentinţe scurte, toţi îl ascultau cu plăcere. E. Ar. Zaharia aducea prospeţime şi veselie.

— Suntem duhul moldovenesc în acest oraş, pronunţă cineva, sau era un

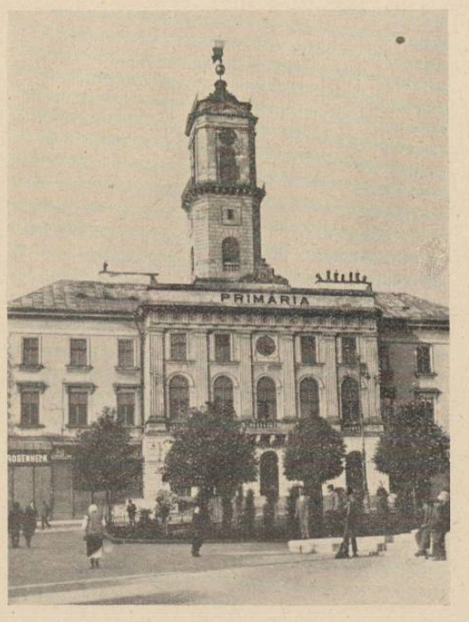

Primăria

ecou al sufletelor noastre ? Până la noi cei ce-au luptat pentru românism — şi sunt atâţia netemuţi luptători seniori în această cetate — toţi au luptat individual. Şi dacă s'au oţelit caracterele în viaţă, dacă idealul tineresc a rămas decenii nestins, obiectivele luptei fiind disparate, biruinţele s'au fărămiţat, victoria cea mare a rămas între neguri. Şi nu arareori, idealul cel mai frumos pentru care se credea că merită ostenelile luptei se confunda cu un ideal de înălţare personală. Noi renunţasem demult la asemenea gânduri. Cu poezia se putea cel mult muri de foame, — apoteoza unui ideal, cea mai sublimă. Nimeni dintre noi n'a pretins vre-un post decât pe bază de studii şi examene serioase. Noi cerem foarte puţin : pe meleaguri înstreinate, să răsune cântec românesc. Să creiem o spiritualitate românească

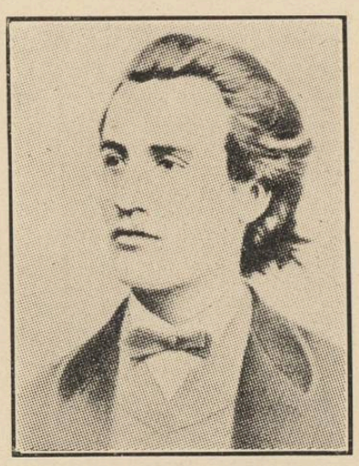

MIHAIL EMINESCU

în mijlocul acelui focar de ziare şi reviste streine. Nu e vina noastră dacă aceste cântece, poeme, dacă vreţi, au indispus şi pe unii români. Peste larma de glasuri streine glasul nostru, în armură de imagini, în ritm şi rime îndrăzneţe, s'a făcut auzit. Nu peste mult s'a cristalizat **Curcubeu peste ţară,** după admirabila expresie a poetului Teofil Lianu. Eram mândri de victoriile noastre în spirit, de cuceririle noastre impetuoase. Puteam fi la distanţe uriaşe, poemele noastre mărturiseau acelaş crez, se rugau în aceleaşi melodii.

— Hei, aţi uitat că în sunet de harfe şi chimvale au căzut zidurile Ierichonului? De ce să nu cântăm smeriţi stelelor, dece să nu invocăm umbrele strămoşilor?

Când ne retrăgeam în revărsat de zori, Palatul administrativ cât era de masiv şi întunecat, îl vedeam pustiu, cu o viaţă interioară uscată ţesînd un prezent — copie fidelă a unui trecut de clasică biurocraţie.

In schimb, ne opream în faţa statuii lui Eminescu. Chipul voevodal avea reflexe de peste alte lumi. Il ascultam plecaţi :

— Şi eu am luptat ca şi voi. Aceste străzi le-am cutreerat şi eu. Mă simţeam strein între streini, dar credinţa în neamul românesc nimeni nu mi-a putut-o stinge.

Războiţi-vă cât sunteţi tineri — osteneala voastră vă va fi larg răsplătită. Nu vă înspăimânte palatele, banii şi traiul altora. Şi eu am fost umilit de unii ca aceştia, dar fruntea mea nu s'a plecat. Am mers mereu înainte şi cei mulţi au râs. Credeţi-mă, drumul acestora e mult mai de plâns".

Toţi înţelegeam graiul acesta, inima ni era senină. Alte poeme străluciau în faţa ochilor, le prindeam sclipirile, le adânceam înţelesurile.

Soarele răsărea în depărtate ţinuturi trandafirii. Il lăsam acasă pe Liviu Rusu. Nu ne ieşea din gând minunata colindă:

Numai una miorea
Stătea'n loc şi se ruga
La Măicuţa Precista....

BARURI... PREMIERE COREOGRAFICE...

Intr'o eventuală **viaţă romanţată a marilor oraşe**, Cernăuţii ar ocupa un capitol de seamă, binemeritat. Dacă pământul, trecutul şi văzduhul românesc izbucneau vijelios în suflete şi poeme, dacă o viaţă activă, disciplinată, pentru un ideal românesc, creştea şi se închega cu adânci miresme câmpeneşti, în palmaresul marilor bandiţi de toate calibrele europene, Cernăuţii continuă a fi un oraş adeseori însemnat cu sânge. Intre Paris, Berlin şi Bucureşti, Cernăuţii au avantajul unui oraş cosmopolit de prim ordin, unde în afară de limba română, prin anumite localuri poţi auzi cele mai rare dialecte din America de sud.

Dar nu numai atât. Suspecţi oameni de afaceri, comis-voiajori internaţionali, profesori particulari trăind din expediente sunt obicinuiţii clienţi ai aşa numitelor baruri.

Barurile cernăuţene, în acest vad de pasageri cu valută forte, rentează, probabil, foarte mult. Din această cauză s'au şi înmulţit. Astfel, numai pe o stradă întâlneşti două, trei. In deobşte au numiri la fel de internaţionale, ca şi clienţii: „Colosseum Bar", „Imperial Bar" şi altele pe cari localnicii le cunosc bine. Barul cernăuţean, fiind aducător de venituri, e plasat în plină stradă, în văzul lumii. Astfel că muncitorul flămând, când se întoarce acasă cu 20—30 lei după o zi de muncă se opreşte puţin în faţa barului, ascultă geamătul înăbuşit al muzicii şi neputincios pleacă fruntea. Internaţionalii trebue să petreacă, bandele trebue să se distreze!

Totuşi să nu condamnăm aceste localuri „selecte". In lipsa unui teatru naţional care să activeze efectiv, în lipsa unui program artistic selecţionat, pentru mulţi cernăuţeni barurile reprezintă un refugiu, iar premierele coreografice cu stele de diverse mărimi, ţin locul unor premiere de mare artă.

Deoarece afară de conferinţele şi şezătorile societăţii „*Armonia*", afară de conferinţele săptămânale ale *Universităţii Libere*, cetăţeanul care vrea să petreacă o seară mai elevată, în altă parte decât la cinematograf, nu arareori deschide uşa unui bar care-l invită cu tentaţii de „artă", fără să fi fost convins că dispoziţiile sufleteşti îl mânau la bar.

Dar în clientela barurilor mişună destui autohtoni sentimentali, burlaci şi... bonvivanţi. Ei pot spune totdeauna cu un aier de vizibilă superioritate :

Am petrecut la bar toată noaptea.
A fost un chef monstru...
Şi toată lumea-i crede.

DOKTOR FAUST, IN VIZITA...

...Şi iată-l pe Doktor Faust eliberat de itinerariul impus de Goethe, spilcuit în medic german, cu relaţii cosmopolite şi nu tocmai agreat în patria sa, cu un vademecum în mâini, consultându-l pe simpaticul Mephisto, transformat de circumstanţă în managerul său.

— Gândeşte-te la un oraş, din care viaţa germană să nu fi dispărut. Dimpotrivă. Nemţii să-şi aibă reprezentanţii lor în consiliile judeţene. Fetele să aibă mersul sprinten al Krimhildei, ochii albaştri şi cosiţele ca spicul grâului. Bere germană „Luther", ziare germane şi o spiritualitate care să nu aibă nimic agresiv sau dacă este să fie în surdină, să nu-mi deranjeze preocupările.

— Herr Doktor, răspunde asistentul, cu o uşoară tristeţe în glas. In Cehoslovacia, germanii sudeţi vor căuta să ne atragă în rândurile lor pătimaşe. In Polonia ,am auzit că sunt persecutaţi. Ceeace nu ne-ar conveni nouă şi idealismului de care suntem însufleţiţi. Fireşte că misterele vieţii se pot deslega mai uşor după un somn bun şi o masă bună şi că iubirea la care n'aţi renunţat (deşi ar fi timpul!) e mai adâncă şi mai rodnică într'un spaţiu liniştit decât în vârtejul altor pasiuni, temporale, însă cu atât mai violente.

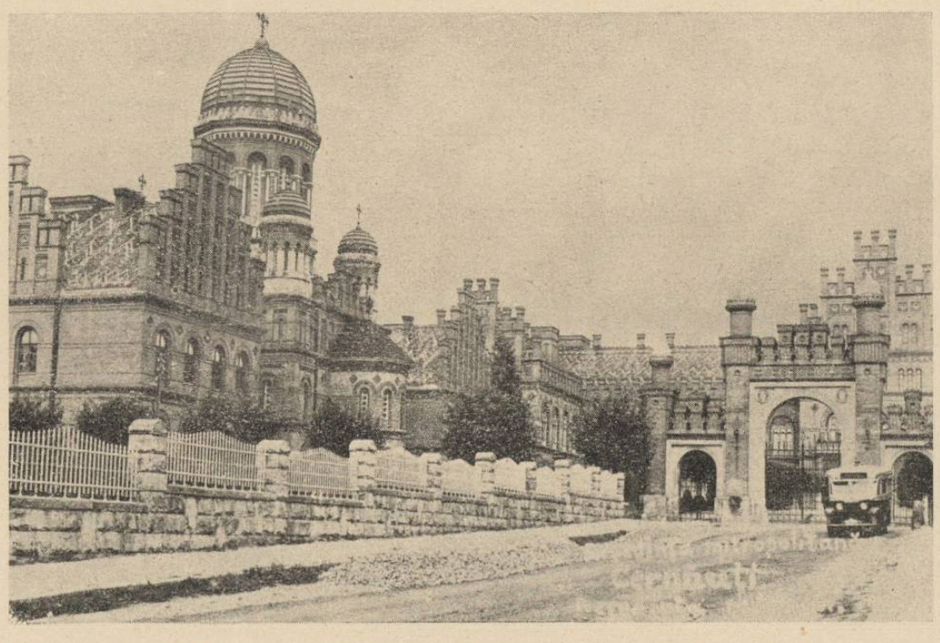

Reşedinţa metropolitană

— De ce atâtea reticenţe şi subtilităţi. Ai uitat felul deschis şi lămurit de exprimare al bunului Goethe? Ştiu că eşti mare hoţoman (de când cu Margareta?) Dar însfârşit. Te rugam să-mi numeşti un oraş ,spre care-am putea pleca chiar azi (L. A. R. E. S. soseşte la 5), unde modul german de a simţi să nu ne împiedice a gândi obiectiv şi universal.

— Am înţeles, zise Mephisto. In cele două cărţi ce ni le-a închinat maestrul dumitale şi discipolul meu, n'a crezut că educaţia dumitale va atinge asemenea culmi.

— Iţi place dela un timp să mă necăjeşti. Dar să revenim la chestiune.

— Cernăuţii, răspunse managerul său, ridicându-se în picioare. Ne şi putem face bagajele. Deşi oraş de răsărit, ne bucurăm încă de multă stimă. Aflând cine suntem ,cu siguranţă ne vor face primire oficială. Spiritul german are soldaţii săi credincioşi, ceeace e un bine şi un semn de civilizaţie.

— Programul e splendid, aprobă entuziast doctorul Faust. Chiar admiţând că în intenţia acelora ce cred că prin onoruri şi deşertăciuni ne-ar putea schimba câtuşi de puţin în bine situaţia noastră de savanţi, ar exista un pic de trufie omenească, şi încă nu văd de ce o primire călduroasă să nu ne convie mai mult decât una obicinuită. Şi apoi nu uita că spiritul german s'a dăruit tuturor; nu văd de ce n'ar culege anumite satisfacţii.

— Ai îmbătrânit doctore. Ai pornit pe calea unor concesiuni, pe care altă dată nu le-ai fi făcut în ruptul capului.

— Până aici, îţi interzic, răcni cu faţa congestionată Faust. Uiţi că acum eu vorbesc, eu gândesc, nu Goethe. Sunt **liber,** sunt **liber**, urla doctorul. Vom merge aşa dar la Cernăuţi ,onoruri, interviewuri, toate acestea se cuvin unui bătrân savant. Ii sunt necesare. O ,şi decoraţii, fotografii. Voiu chema ziariştii, le voiu face declaraţii. Vom toasta. Le voiu expune cercetările mele.

— Ce cercetări... ah, cercetările dumitale — izbucni în râs Mephisto.

— Nu are a face. Orice savant trebue să aibe cercetări. Prin urmare, am şi eu cercetările mele. Voi vorbi despre aceste cercetări, dacă se poate într'o conferinţă, în aula Facultăţii de ştiinţe. E mai somptuos, mai îndrăzneţ. Se va aplauda. Ştii că pentru un bătrân savant, şi aplauzele sunt un stimulent? De ce toate aceste **realităţi,** dumneata le numeşti concesiuni şi îţi baţi joc de mine?

— Pentrucă înainte, realităţi erau construcţiile, ipotezele, însfârşit gândurile şi poate visele dumitale. Astăzi, aceste realităţi s'au schimbat. Dar să ne grăbim. Indată plecăm.

In drum spre hotel, Dr. Faust era mereu nedumerit. Fuseseră cândva realităţi pentru el ipotezele, construcţiile spirituale? I se părea exagerată afirmaţia lui Mephisto. Mai curând o stăruinţă în lucru, în condiţii cu totul confortabile, un meşteşug, o dibăcie, ce-i producea o plăcere fizică aproape. Dela aceste satisfacţii la satisfacţia aplauzelor, a onorurilor, etc., distanţa nu era mare. Deodată o îndoială îi tulbură mintea. Dacă cercetările lui n'ar fi interesat, nu se compromitea în faţa publicului? şi îl întrebă pe hazliul său manager.

— In faţa colegilor universitari nu s'ar fi compromis, îl asigură acesta, de oarece mulţi dintre profesori se găseau în acelaş stadiu cu el. Cât despre public, acesta e atât de bine crescut încât aplaudă pe oricine, fie din obicinuinţă, fie de bucurie că s'a terminat conferinţa, fie însfârşit ca să dea impresia că a înţeles.

— Minunat oraş Cernăuţii, strigă cu glas tare dr. Faust. La noapte suntem acolo. Dimineaţa ne face primirea oficială.

— Am şi telefonat presei locale. Totul e aranjat, declară Mephisto.

La ora 5 un avion de cursă îi aştepta pe aerodromul local. Dimineaţa (întârziaseră două ore la Praga) şi după emoţiile obicinuite, dr. Faust cu o valiză şi Mephisto într'un elegant raglan, coborâră pe aeroportul Cernăuţi. Era o zi de toamnă atât de calmă,cu neguri aurii mângâind ogoarele şi colinele unduind mirişti întunecate! O lumină de cristal strălucea în zări, oglindea sate răzleţite pe dealuri, pâlcuri de păduri pierdute în apele fumurii ale dimineţii. Rarancea, Toporăuţi şi aici, jos de tot, lângă Prut, Horecea cu bătrâna ei biserică de lemn.

Călătorii streini o apucară pe Transilvaniei, spre oraş. Nu văzură nici urmă de oficialităţi, în schimb, la tot pasul, întâlneau fete subţiri, svelte în frumosul costum ţărănesc purtând coşărci pline cu bidoane cu lapte pe creştetul capului. Măreţia şi seriozitatea pasului, mijlocul subţiratec şi dezinvoltura întregei lor făpturi inmpresionă plăcut pe dr. Faust.

— O, dacă le-aşi fi întâlnit eu în tinereţea mea, mărturisi doctorul, într'un moment de mare sinceritate, nu mai ajungeam savantul de azi.

— Nu aţi pierdut atât, ca să aveţi ce câştiga pe urmă.... Dovadă, oficialităţile... răspunse Mephisto, zâmbind cu subînţelesuri.

— Ce frumuseţe, ce soare; recunosc parcă vechile mele burguri, dar aici e cu totul altceva. O lumină pe care aş numi-o vitală, dă un lustru nou acestor case vechi, acestei arhitecturi demodate dar cât de expresive.

— La „Hotel Palas" sau la „Pajura Neagră", întrebă birjarul, întorcându-şi faţa bărboasă.

— La „Schwarzer Adler", preciză Mephisto care cunoştea locurile.

In Piaţa Unirii plătiră şi intrară în hotel. In zadar căutară o cameră ca lumea. Un lux sfidător, aparent, ascundea abil gunoiul, murdăria şi mirosul de mucegai. — E lux, e lux, şuera printre dinţi, puiul de ovrei care conducea pasagerii. — Acest lux, răspunse dr. Faust duce direct la sinucidere.

Spre amiazi găsiră lângă Dominic o elegantă pensiune nemţească. Gândul că fusese ignorat de autorităţi, că presa locală (cele 7 ziare minoritare!) nu-i anunţase sosirea, îl neliniştea din nou.

— Intre noi fie zis, am ales Cernăuţii mai mult pentru condiţiunile climaterice şi de higienă spirituală, decât pentru a vi se face onoruri, i-o reteză scurt frumosul său manager. Şi în Cernăuţi, ca şi în alte oraşe din lume, savanţii se bucură de o faimă pe cât de relativă, pe atât de trecătoare. Creiatorii de mituri, făuritorii de idealuri, mucenicii ideilor, aceştia încep abia acum, după milenii de persecuţii, să se bucure de stima şi dragostea oamenilor.

Deşi, e şi aici o eroare — eroare e însăşi existenţa — veacul ce se deschide, e al **lor.**

— Să nu ştie nimeni din oraş că Eu, d-rul Faust, sunt aici.

— De ce să se ştie neapărat? Nu porţi în spate o glorie nemuritoare şi atâtea tirade de versuri, de care habar n'ai; ai nevoie de o ieftenă reclamă de gazetă.

Dr. Faust se privi bine, ca şi cum s'ar fi încredinţat că există, apoi porniră în oraş. In zadar aştepta să întâlnească în acest oraş german, acele siluete blonde, rumene de Lorelei şi Krimhilde, ce fac distincţia şi mândria tipului german. Dr. Faust opri un băştinaş neamţ şi-l întrebă.

— Apoi să vezi, vorbi acesta. Nu zic că nu sunt, dar stau mai ales pe la mahalale. Sunt frumoase şi curate figuri de rasă. Dar, să mă iertaţi nu vor să se păstreze. Nu le cam plac nemţii; în schimb mor după români.

Dr. Faust dădu din cap în semn că nu i-ar veni a crede. Mephisto aduse însă exemplul convingător, că într'un sat din apropierea Cernăuţilor, un flăcău de 24 ani, avea 16 copii pela diferite fete şi neveste din sat.

— Sehr interessant, declară cuprins de nemărturisite emoţii, dr. Faust. Pe drum nu se mai sătura să privească fetele puternice, arse de soare ,altele albe ca zăpada, în catrinţele lor înflorite şi cămăşile numai râuri de mărgele şi fluturi. Toate aveau o frumuseţe severă, rece, însă cu atât mai seducătoare.

— E o lume nouă (ein neues Welt). Cu totul aparte.

— Nu le-ai văzut decât pe de-asupra şi te-au fermecat. Dar să treci dincolo...

— Mi se pare că n'am să le văd decât aşa, oftă obosit Dr. Faust.

Seara, cinară la **Lucullus** şi la **Camember.** Erau acolo profesori, studenţi, funcţionari. Se mira că aceştia discută aşa de mult şi beau aşa de puţin. O, nu erau chefurile monstruoase din beciuri, cum le apucase el, când se urcau pe butoae şi cântau până-i ţineau gura. Aici erau discuţii serioase, în româneşte, despre subiecte pe care nu le înţelegea, deşi cunoştea toate limbile. Nu se cântau măcar acele nevinovate cântece studenţeşti, cu arii săltăreţe pe care toţi studenţii germani erau obligaţi să le cunoască. Insă, ce bune erau sărmăluţele româneşti cu mămăligă. Şi vinurile. Se găsea, într'adevăr, în faţa unei lumi necunoscute şi simţea că-i lipseau posibilităţile să o cuprindă şi s'o definească.

A doua zi plecară la Prut. Dr. Faust se desbrăcă să se scalde, când auzi zvonul că un tânăr neamţ, Carol Bauer, se înecase.

— Şi râurile ne alungă. Ne pierdem aici.

Alergă la pensiune şi controlă mersul trenurilor. Seara la 9 aveau rapid spre Berlin. Mai hoinăriră prin oraş. Bisericile, clădirile se schimbau; răbufnea altă viaţă. Trenul sosi. După Orăşeni i se aduse unicul ziar, în care apăruse pe larg reportajul :

Teatrul Naţional

DR. FAUST LA CERNAUŢI. **Strângerea legăturilor româno-germane.**

— Bietul redactor, n'a putut măcar să mă afle. L-aşi fi recompensat cu ceva....

— N'avea grijă. Te iubeşte el şi fără asta. Ieşim doar dintr'o ţară idealistă.. Trenul gâfâia în noapte. Dr. Faust îşi amintea de Cernăuţi cu o teamă superstiţioasă.

(Sfârşitul în n-rul viitor)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
înscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 31
SAMBATA 17 SEPTEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA ... SIBIU

Desiș la Vâlcov

Despre caducitatea idealurilor artei

de VICTOR POPESCU

Scriam într'un număr trecut, că putem observa un fenomen curios, de alternanță, care impune valoare operelor, după cum ele se situiază în epoca tumultoasă a plămădirii unui nou ideal sau în centrul chiar al realizării lui complete.

In fond, fenomenul acesta este demn de o deosebită luare aminte, fiindcă oricine se poate cu drept cuvant intreba, care sunt cauzele lui, aparent cu desăvârșire anormale. Spun numai aparent, și nu în fond, deoarece operele, când se arată atât de contradictorii față de ideal însuși, urmează o logică strictă, a lor bineînțeles, și nu sunt câtuși de puțin absurde.

Creația artistică se află într'o strânsă dependență, într'o armonie completă cu autorul ei, fiind concretizarea simțirilor lui, substanța intimă a sufletului, talentului, personalității lui. Ea este omul însuși, văzut din punctul de vedere al unei reprezentări estetice.

Fiind atât de legată cu o individualitate oarecare, este natural să urmeze pulsul ei, să reacționeze în fața vremilor, după cum autorul operei reacționează în ocazii similare. Dependența ei atât de intimă o integrează funcțional în realitatea cea mare a sufletului omenesc, al unui anumit om, o îmbracă în vestmintele acestuia, strălucește sau apune, trăește sau moare, după cum sufletul ce a generat-o s'a comportat mai adecvat timpurilor de creație.

Și atunci problema își găsește o prefectă lămurire în sufletul omului. El, și numai el conține explicația fenomenului de alternanță semnalat.

Legea ar putea fi următoarea: atâta vreme cât insul se găsește în mijlocul tendinței către ideal, el, neavând pentru realizarea lui, decât mijloace proprii, luptă din răsputeri spre a concretiza ceva de valoare și deci acțiunile urmează panta progresului; când însă idealul a fost realizat, individul, din cauza oboselii și a sleirii avântului creator, caută să imite faptele celorlalți,

(Urmare în pag. 3-a)

POESIA ŞI SPAŢIUL BURGHEZ

de **TOMA VLĂDESCU**

Am văzut mai întâi „domeniul exclusiv" al Poesiei și ceeace ni s'a părut că trebue să numim „inaccesibilul ei" — un lucru fatal, cu caracter de necesitate, — dar înainte de a defini însăși **natura** și de a arăta caracterul esențial al poesiei care nu poate fi decât **operă de semnificație,** o întrebare se ridică totuș cu accent nelămurit, părând să infirme anumite concluzii ale noastre, o întrebare astfel pe care cu atât mai mult nu e bine s'o eschivăm.

Dacă este adevărat, așa cum am spus, că nu intră în domeniul poesiei decât poeții — nefiind necesar să fii creator pentru a fi poet, pentru a avea nevoe, foame de poesie — că arta este astfel o inițiere, o predestinare mai mult, un privilegiu al unei confrerii de azur în care nici un neinițiat, organic, n'ar avea cum să pătrundă (n'ar simți nevoia mai întâi, ar fi respins apoi ca de un corp care n'ar primi celule inaderente) — ce se întâmplă însă atunci când profanul manifestă el însuș, solidarități câteodată e drept suspect de sgomotoase, dar cu reale lucruri de artă.

Perplexitate? Nu!

Dar noi pretindem că fenomenul nu se întâmplă niciodată, decât aparent. Domeniul exclusiv al poesiei rămâne tot atât de inaccesibil, chiar atunci când profanul își închipue că a pătruns în el — și admiră. Pretindem în sfârșit că aceste solidarități ale profanului nu există decât tocmai cu ce este parazitar, material, cu tot ce este, într'un cuvânt, absolut strein de calitatea **esențială** a lucrului de artă, calitatea nedefinită care **face** lucrul de artă, **natura** lui.

E vorba astfel numai de o aparentă adeziune pe care e bine s'o cercetăm mai atent.

Și este astfel mai întâi, ca un prim motiv al acestei adesiuni, ceeace mi-aș îngădui să numesc cu un termen puțin pamfletar, un anumit **burtă-verdism** cultural, artistic — lucrurile sunt foarte confuse aici — și care în fond nu face, cred, decât să denunțe larga autoritate a locului comun.

S'a observat astfel că pentru burghezul nostru, — **„homme de bien" —** ca tot burghezul de altfel, **„paisible"** dar mai puțin **„bucolique"**, poesia se cheamă pur și simplu „Mihail Eminescu", plastica n'are alt nume decât Nicolae Grigorescu, iar George Enescu este singurul cuvânt al muzicii. Aș adăuga deopotrivă că, toate numele acestea, burghezul le vede în aureolă de trandafiri — **eau de rose...** El le declamă, nu știe, și n'ar pricepe sensul aproape damnat al artei lor, iar când îl află, atunci burghezul împrumută artiștilor veneraţi aproape numai ca niște înalți funcționari ai gândului, nu știu ce elegie de lavalieră **fin de siècle** — melancolii de mandolină. Toată „arta" burgheză este sonoră și aparentă. Totul este de o sticlă opacă, prin care nu se vede nimic, chiar atunci când în adâncimi s'ar găsi lucrul fosforescent și când ar fi atât de văzut. Și dacă sticla nu-i lucitoare, — atunci nici arta nu e! Aparențele fiind astfel singurele care comandă viziunea de artă burgheză, se va pricepe desigur mai bine de ce totul se confundă la suprafață, lucrul de artă intrând astfel ușor în concurență cu produsul mincinos, facil — acesta din urmă având și cele mai sigure posibilități de a primi onoruri în conștiința burgheză. Care să fie acest mister desolant și de ce această biruință, această prioritate a operei fără artă? Secretul reside în chiar satisfacțiile imediate, aș zice palpabile, pe care lucrul fără adâncimi și fior e cel mai indicat să le dea, — fiindcă prin chiar procesul lui de elaborare, prin natura nașterii lui, el n'ar ști să aibe alte ambiții decât tocmai și numai această suprafață de care am vorbit și care prinde ochiul profan.

Suprafața aceasta însă ce este? Ea reprezintă **mulțumirea** și, cu ea, tot idealul burghez. Ea este, cu un cuvânt, **un aspect ideal desigur, dar numai al vieței știute** — și acesta este tot lucrul pe care trebue să-l ofere artistul de circulație și de valori burgheze.

Florile, să fie „ca într'un tablou", **(bine înțeles, fără indicație de autor: dar „tablou")**, o casă să fie pe marginea lacului și luna să fie deasupra, portretul

TOMA VLĂDESCU

să fie viguros, roșu'n obraz și robust, iar versurile să laude „pajiștea", câmpul, încât să simți că te-ai găsit în adierea serii sub nucii dela moșie...

Je laisse à Gavarni, ce poète des chloroses
Son troupeau gazouillant de beautés d'hôpital
Car je ne puis trouver parmi ses pâles roses
Une fleur qui ressemble à mon rouge idéal.

Acest „rouge ideal" — dacă vreți — este lucrul pe care burghezul nu-l va fi simțit niciodată pe antenele lui de dorințe. Aceste antene n'au destul suflu ca să dispună de exaltare — ca să aibă, de exaltare, nevoe!

Omul e mulțumit, viața nu-l strânge **— decât atunci când materia îi este ostilă** și când firește reparațiile care s'ar căuta n'ar putea fi decât tot pur materiale.

Dar arta devine inutilă aici, ea fiind cu totul altceva decât această stare de spirit, căreia tocmai spiritul îi lipsește. Un poem, un vers, aș spune foarte în proză, e un medicament... pentru bolnavi de suflet! Pentru toți cari se sufocă: se sufocă fiindcă simt, ca o imposibilă apăsare, strânsele oprimări, încercuirile vieții. Marele fluviu de vieață — și de atâtea vieți — al lui Dante este tocmai această uriașă respirație, această evasiune imensă. Iar **Luceafărul** lui Eminescu **„răsărit, din liniștea uitării"** peste viețile care-l strâng

Dă orizon nemărginit
Singurătății mării

Și beat de luceafăr acum, poetul va rătăci cu dânsul... Unde? In lumea de măsuri incerte, în lumea în care Cătălin figurează o limită nici măcar resemnată, ci **mulțumită,** o lume cuprinsă fără ieșire de spațiu, de timp? Altundeva, firește, — acolo unde început și sfârșit se confundă, unde totul poate să fie inepuisabil virgin **„wie am ersten Tag"** după cuvântul lui Goethe — Arhanghelul Raphael — unde lumile în sfârșit deslegate, obțin legi depline și unde setea poetului deopotrivă ar putea să se stingă, să se resolve:

Căci unde-ajunge nu-i hotar
Nici ochi spre a cunoaște
Și vremea 'ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Sau, în **Colloque des morts,** acelaș însetat orizont, mai crispat desigur, exasperat aproape, al lui Charles Maurras:

Comme les jours, les saisons, les années
Epargneront leur offense à nos corps,
Nous abordons à l'île fortunée
Où des vivants se sont ri de la mort...

Acestea sunt undele mari ale poesiei. Ele înseamnă o sărbătoare unică, tocmai contrariu de suprafața pe care am văzut că se răsfață sensibilitatea și ochiul burghez, o plecare magnifică în lumi pe care singur artistul le știe — dar pe care el ni le dă,... dacă avem nevoe de ele..., și dacă le putem primi.

(Sfârșitul în n-rul viitor)

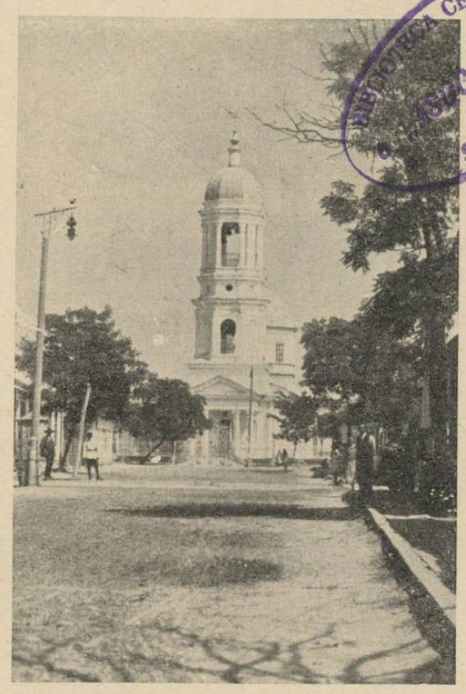

Vâlcov — Strada principală

„Tensiune și temperatură"

Recent apăruta „Littérature roumaine" par B. Munteano, *în colecția „Panoramas des littératures contemporaines', a început să fie discutată binevoitor în revistele franceze, iar la noi promite să deschidă desbateri ceva mai ample decât simplele recenzii. Materialul inflamabil îl oferă considerațiile asupra generației așa zise „tinere". Pentrucă, deși aceste considerații nu ocupă mai mult de 10 pagini în cartea de 332 de pagini a d-lui Munteanu,* (La jeunesse en tumulte, *pag. 192—199,* — Perspectives, — *308—311), ele pun viguros problema esențială a conflictului dintre generații. Spre o orientare a lectorului, dintru început, într'o eventuală discuție cu caracter polemic, înfățișăm în traducere, paragrafele care rezumă vederile d-lui B. Munteanu: „Războiul a adus după sine în spiritul românesc, o adevărată strămutare de planuri. Pentru întâia dată în existența lor, Românii au sentimentul că zidesc, nu ca mai înainte, în provizoriu și imediat, ci în vecinicie. Fondul romantic al patriotismului, al naționalismului și al idealismului social s'a stratificat în istorie. Acestor valori relative, încearcă să se substitue valori absolute.*

Diferențierea prin concret s'a încheiat; începe diferențierea prin spirit. Poporul românesc nu se mai percepe prin spețele etnice și politice, ci prin spețele metafizice. El părăsește, spre a spune astfel, temporalul pentru spiritual și se silește să-și definească personalitatea, în categoriile sale umane și profunde.

Datorită acestei strămutări de valori, lucrurile își schimba perspectiva și capătă un sens nou. Elementul local și tradițional din care literatura continuă să se hrănească, leapădă pitorescul, fuge de concesii sentimentale, încetează în fond să se valorifice prin el însuși: în acest circuit fiecare scriitor se străduește să unească tradiționalul cu universalul. Pământul însuși se transfigurează și se transpune în spiritual. Omul care se instalează în noua literatură nu mai apare ca o simplă funcție a am-

(Urmare în pag. 3-a)

TATA

Tatăl meu este orb, i-a luat cerul daru 'napoi
Nimeni nu știe de ce, poate că unde vede acuma prin noi
Poate că unde nu avea câmpul flori ca 'n vise
Sau poate s'a ferit Dumnezeu, ca să nu vadă, că nu i-a dat toate cele promise.

Tatăl meu însă are și acum obrajii tot fier și mersul tot oțel
In loc să privească 'n afară, vede numai în el
Și-a făcut acolo grădini, și-a făcut acolo casă
Și ceea ce este afară otreapă, înăuntru lui se face mătasă.

Când îl întrebăm dacă îi este mai greu ca'n trecut
El ridică spre noi, în loc de două lumini, două globule de lut.
Zâmbește, ne-ascultă și cât îi sânt ochii de goi
El ne spune că vede să meargă, când este cu gândul la noi.

Tatăl meu este orb, dar visele lui sânt ca la noi luminile.
Pentru el, s'au uscat toate 'n afară, dar i-au înverzit înăuntru grădinile.
Tatăl meu e orb, dar acum a ertat, nu se mai gândește la sine,
Zice, că poate cine știe, a crezut Dumnezeu că prin ochii lui poate să vadă altcineva mult mai bine.

VIRGIL CARIANOPOL

Manuscriptele dela Academia Română

de **AL. IORDAN**

Cu toate că teascurile tipografice au fost utilizate la noi încă din veacul al XV-lea, când călugărul sârb Macarie poposi în Muntenia cu buchiile sale de lemn, aduse din Veneția, totuși circulația copiilor manuscripte a continuat pe o scară întinsă, până către sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Din paginile îngălbenite de vreme ale acestor manuscripte, dar de cele mai multe ori artistic înfrumusețate cu figuri, scene simbolice, chenare ori numai litere împodobite cu flori sau împletituri de linii, au răsărit cele dintâi monumente de limbă românească. precum tot din ele au ieșit la iveală și primele afirmațiuni ale originei poporului român.

Multe din aceste comori ale ființei românești sunt păstrate cu sfințenie la secția de manuscripte a Bibliotecii Academiei Române, reprezentând una din cele mai de seamă bogății ale acestui neam.

In chilii întunecoase de mânăstire, la pâlpâirile anemice ale opaițului, sute că călugări — cărturarii noștri din veacurile trecute — au stat aplecați deasupra paginilor albe, pe care cu răbdare cum numai ei puteau avea, le-au acoperit cu slovele ce înșirau cu vârful penei de gâscă, înmuiat în cerneala pe care singuri și-o pregăteau.

Au așternut ei, ani după ani, crâmpeie de rugăciuni ori povești auzite de aiurea sau cetite în paginile vreunui manuscript adus de străini veniți de prin alte meleaguri, așa precum mai târziu, boierii de frunte ai țării, cum au fost Miron și Nicolae Costin, Grigore Ureche, Ioan Neculce, Const. Cantacuzino, Stoica Ludescu și atâția alții, au însemnat după isvoare vechi trecutul neamului românesc, căruia i-au adăugat faptele petrecute sub ochii lor, lăsându-ne acele neprețuite tezaure care sunt cronicile.

(Urmare în pag. II-a).

Achile

Ce cred eu despre toate de și-ar avea un preț,
Ar fi atât de simplă banala zugrăvire.
M'aș înălța din lucruri, puternic și semeț —
Și-aș creste'n amintiri, ferit de ofilire.

Dar, dacă scriu, mi-e scrisul în pagini neciteț
Și cântecul rămâne'ntrecut de amuțire.
Colorile cresc triste din fragedul îngheț,
O clipă și le-a șters suflarea'n duh subțire.

Ca jertfa nimănui, din câte'n dar mă roagă,
N'aș vrea să'mpart, frățește, triumful viitor,
Dar orice 'nvins, din cale, cu viața mea se joacă,

Decâteori o'nalță cu'nfrângerile lor.
Intreg mi-e statu'n loc. Plecarea'n veci oloagă
Și, totuși, sunt Achile cel iute de picior.

ȘTEFAN STANESCU

CRONICA LITERARĂ

CRONICA MĂRUNTĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

MIRCEA STREINUL:
Ion Aluion, roman

(Ed. Mitropolitul Silvestru — Cernăuți, 1938)

Fără să fi împlinit încă treizeci de ani, d. Mircea Streinul este un scriitor apreciat și cunoscut datorită nu vreunei reclame dibaciu organizate, ci frecvenței scrisului d-sale prin cotidiane, reviste și volume. Tânărul poet bucovinean scrie mult. Ca în urma unei intiuiri iluminatoare a obiectului literaturii, d. Mircea Streinul a deschis cutezător zăgazurile puterilor creatoare și ne îndeamnă să credem că nu le va mai închide, pentru că nu are nici o temere asupra calității unei producții cât de abundente. Increderea i-o dă ageră instinctul poeziei, temperamentul „experiențialist", și „geniul" limbii. Oricâte versuri ar așterne, în cât de scurt timp, d-sa nu se îndoește de susbstanța lor; în compozițiile epice de o mai mică sau mai mare întindere, îngrămădește, lacom, întâmplări reale sau imaginate, cu sentiment net că nu oferă cititorilor însăilări caduce, și că totul se susține prin prezența ireductibilă a umanului. Cel mai durabil temeiu de care își încleștează personalitatea este însă avalanșa clocotitoare a limbajului. In fața cuvintelor nu șovăe. Pe toate le întrebuințează, neologisme, arhaisme, provincialisme, expresii familiare, clișee gazetărești, cu pasiune și luciditate totdeodată, ca într'un vârtej, ce nu dă putința alegerii, dar în care elementele smulse rămân suspendate și străvezii! D. Mircea Streinul este un pătimaș, un inspirat, un animator.

Volumul antologic, de curând apărut, „Poeții tineri bucovineni", alcătuit de d-sa, a luminat o muncă de camarad și îndrumător destoinic, în fruntea unei valoroase echipe de literați. In Cernăuți începe mult dorita descentralizare a culturii. Retras acolo, d. Streinul, după ce a tipărit până acum 9 cărți, ne anunță, cu o voluptate de dictator literar, că „în cursul sezonului literar 1938—39 vor apare" trei romane (Viața în pădure, Guzli sau Tsui-Tsui și Lupul din țara Huțulilor), două vieți romanțate (Catilina și Viața lui Iisus), o comedie tragică (Haman) și Basmele fraților Grimm (în colaborare cu George Drumur). In pregătire mai are încă șase opere, între care și **Istoria literaturii române contemporane.** Din suma aceasta impunătoare de lucrări, ne-a sosit volumul de 300 de pagini **Ion Aluion,** în care se află romanul cu acelaș titlu și nuvela mai restrânsă „Cazul profesorului Ipatie Hrisant".

Cartea se citește cu un interes egal febrilității cu care a fost compusă. Despre romanul **Ion Aluion,** autorul ne dă o surprinzătoare lămurire într'o notă, și o transcriem pentruca cititorul să-și facă o limpede ideie despre materialul de creație al d-lui Streinul: „Subiectul romanului de față nu e inventat. Ion Aluion a trăit, în comuna Ciucurul-Mare, unde-a fost spânzurat, în decursul războiului mondial, pentru „înaltă trădare". Am crezut de cuviință să schimb numele eroului. Mi-a părut că ar fi o impietate să utilizez numele adevărat al aceluia pe care o brută de jandarm austriac l-a spânzurat în cine știe ce acces de stranie demență sau crud rafinament. Relatarea riguros exactă a cazului din Cuciurul-Mare se găsește într'o documentată lucrare a d-lui prof. dr. Theodor Bălan asupra opresiunilor îndurate de populația Bucovinei din partea autorităților austriace între anii 1914—1918. Numele real al wachtmeisterului asasin e Johan Drescher. Respectivul s'a sustras pedepsei în urma unui... certificat medical obținut de la un medic desigur inconștient și, pare-mi-se, trăește (și astăzi!) — după cum am fost informat — la Brăila. C. S. părintele arhimandrit Dionisie D. Burac (parohul Avacum din această carte) mi-a istorisit de multe ori, cu lacrimi în ochi, drama ce-a cutremurat sufletele bieților țărani din Cuciurul-Mare. Clădirea postului de jandarmi K. u. K. poate fi văzută și astăzi: cei ce pleacă de la Cernăuți în direcția Adâncata cu trenul să se ostenească la fereastra din dreapta a vagonului și, imediat după canton, în fața podului c. f. r., vor vedea o casă acoperită cu tablă, în care se află actualmente o frizerie. In beciul acestei clădiri, cred că răsună și astăzi gemetele lui Ion Aluion. In ce privește partea de ficțiune a romanului, dau următoarele amănunte: Rozalia s'a măritat cu Damian, căci morții se uită repede —, iar Anton Aluion a căzut pe front. Tecla s'a sfârșit într'un șanț, căci luase obiceiul să bea. Honig, jandarmul cu părul roșu, — ucis de Dreher în drum spre Adâncata, a putrezit fără cruce la căpătâiu. Apoi a venit pacea, și oamenii din Cuciurul-Mare abia dacă-și mai amintesc, poate numai ca prin vis, de un mormânt de mult surpat sub ploile de toamnă... Precizez că unele amănunte de ordin istoric au fost trecute cu vederea. Dacă ele pot dăuna adevărului, au contribuit în schimb la conturarea portretului psihologic sau pitoresc al personagiilor principale și la precizarea atmosferei generale a romanului".

Avem așadar de a face cu relatarea unui fapt divers, — spânzurarea unui băețandru de cincisprezece ani, de către un jandarm austriac, ca pedeapsă pentru o fictivă trădare, în satul Cuciurul-

Mare din Bucovina, în timpul războiului mondial. Din materialul de reportaj al întâmplării, a înjghebat autorul romanul. Mărturisim că dacă nu am fi citit lămurirea din notă, n'am fi avut putința ghicirii substratului istoric. Ne părea mai de grabă, la început, un roman psihologic, fiindcă d. Mircea Streinul așează în planul întâiu al cărții o descriere a secetei cumplite din vara în care se petrece acțiunea, ca în drama antică, într'un răstimp mai mic de 24 de ore. Copilandrul Ion Aluion e prins de jandarm, pe la amiază sub bănuiala că a arătat unei patrule rusești încotro s'au îndreptat armatele austriace; până seara este judecat și condamnat, iar a doua zi, la orele zece, este spânzurat în mijlocul satului. Pe lângă Ion Aluion, celelalte personagii, Telca. mamă-sa; Rozalia, iubita precoce; părintele Avacum, omenosul Honig, primarul rutean, — se clatină fascinate în plasa de demență a lui Dreher, jandarmul austriac. Elementele tragice vin parcă din efectele căldurii asupra sistemului nervos. Cadrul pământului ars, este într'adevăr edificator: „Nici un nour nu se-arăta mântuitor, după dunga netedă a dealului, din ale cărui coaste turmele de oi smulseseră ultimele fire de iarbă roșietică. Un cer copleșitor se adâncise în albăstrimi de mari afunduri și, când o ciocârlie se ridica să-și încerce aripile și glasul, parcă se îneca în apele lui clare. Pământul crăpase de căldură; gângănii roșcate sau verzui cu pulbere brumoasă de azur pe ele, pipăiau sgrunțurile de lut și-și osteneau picioruşele de ață, ca să ocolească spărturile cari se astupau la cea mai mică atingere, înmormântând sub bulgării fărămicioși ca nisipul, insectele prea îndrăsnețe". De jur împrejur, peste dealurile copleșite de arșiță, satul cu eroii d-lui Streinul este încins de cele două fronturi, rusesc și austriac, iar liniștea aprinsă a secetei tremură numai de panica bubuiturilor de tun. Se adaogă și amănuntul că satul a fost scenă de răsboiu, rând pe rând, — fiind părăsit și din nou ocupat de armatele austriace. Aici se desfășură drama, care ar putea trece drept o ficțiune, sprijinită întâiu pe intuirea psihologică a faptelor. Romanul ar avea prinurmare centrul de greutate într'un punct teoretic, acela al imitării unei tragedii autice, și valoarea ar consta în orgina sa de natură poetică.

Autorul ne dă însă o altă origină decât cea poetică, în observația istorică, în **faptul divers.** Această origină realistă schimba într'ucâtva valoarea în sine a operei? Credem că nu. Căci dacă presupunem că romanul nu are spontaneitatea imaginației, o are în schimb pe a compătimirii tragice, a asimilării prin simpatie a unei experiențe din afară. Participând emotiv la nenorocirea lui Ion Aluion, autorul și-a interiorizat o experiență din afară, pe care are putința să și-o utilizeze cum voește, spontan și sincer. Deaceea romanul **Ion Aluion** este surprinzător în deosebi prin originalitate.

Nuvela „Cazul profesorului Ipatie Hrisant", tratează o temă cu totul opusă romanului analizat. De data aceasta ne oferă o ficțiune și fiindcă faptele sunt absolut neverosimile, autorul cere să-i acordăm încrederea, fără controlul luciditătii. „Uitați-vă adânc în viața noastră, și veți vedea că și voi aveți taine, cari vă apasă și vă neliniștesc. Uneori, ați vrea să vă răscumpărați secretele. Ah! Cât n'ați da ca ele să dispară, însă aceasta nu se poate și iată că vă duceți mai departe calvarul, care vă apropie de sinucidere sau nebunie". Profesorul de latină, Ipatie Hrisant, de la un liceu din Cernăuți se sinucide, tăindu-și arterele de la mâini, lângă gardul unui cimitir, într'o dimineață înzăpezită de iarnă. Seara, în ajun pornise de acasă cu obsesia că gazda i-a fost asasinată, și în rătăcirile bolnave pe străzi, a făcut cunoștința unei femei tinere, de care s'a îndrăgostit subit. De fapt **Alina** era numai umbra unei femei frumoase, un strigoi condamnat să nu aibă odihnă până nu găsește un iubit care să o însoțească în mormânt. Profesorul se dă pe sine jertfă de ispășire. De fapt, motivul sinuciderii, nu pare a fi tocmai această absurdă iubire. „La urma-urmei, îi era indiferent dacă o mai iubește sau nu pe Alina; dar nici acasă nu voia să se întoarcă. Ii era groază de camera închiriată la doamna Popescu. Iată fereastra murdară, și aburită, fotoliul căptușit portocaliu, oglinda mâncată de umezeală și pereții decolorați — și simți că dacă ar mai vedea încă odată bustul lui Cicero, l-ar sparge fără multă discuție în capul proprietăresei.

— Dar studiul meu asupra lui Vergilius? Eh! Ducă-se dracului... Par'că soarele n'o să fie soare chiar dacă lucrarea mea nu va fi tipărită! — și-și crestă arterele de la mâna stângă".

Harnic și entuziast, având spirit de observație și deopotrivă o bogată viață lăuntrică, credem că d. Mircea Streinul va ajunge unul din scriitorii de seamă ai literaturii românești.

C. A. DONESCU

Biblioteca „Vremea" a inaugurat o colecție nouă: „România eroică și istorică", publicând din ea primul volum *„Răscruci istorice"*, de C. A. Donescu.

In paginile lucrării, d. C. A. Donescu a schițat epoca de închegare a statului românesc sub domnitorul Cuza și începuturile dinastice, sub Carol I. 24 Ianuarie 1849... 2 Mai 1864... 11 Februarie 1866... 10 Mai 1866... sunt într'adevăr evenimente capitale în viața noastră națională, pe care autorul le-a pus într'o nobilă lumină.

EMIL BOTTA

A tipărit în editura „Vremea" volumul de nuvele **Trântorul.** Intre autorii tineri, d. Emil Botta este un talent superior, în a cărui originală creație ne punem o mare nădejde. Vom analiza „Trântorul", pe larg, într'o cronică viitoare.

ARCADIE AVERCENCO

D. R. Donici a mai tradus un volum de schițe humoristice din scriitorul rus Arcadie Avercenco, publicat de editura Vremea sub titlul: *Manual pentru Leneși.* Recomandăm lectura acestei cărți pline de inteligență și haz, redată direct din rusește într'o corectă limbă românească de R. Donici.

MONOGRAFIA BOLGRADULUI

D. Dragomir Petrescu — directorul revistei literare culturale „Bugeacul", care apare la Bolgrad, — împreună cu d. Alexandru Gladcov — învățător în acelaș oraș, a pus în lucrare monografia orașului Bolgrad. Iar fiindcă origina, existența și desvoltarea acestei localități din sudul Basarabiei se află în strânsă legătură cu istoricul și evoluția social-politică a Bugeacului, monografia în proect — care în parte este întocmită, — va cuprinde date și note geografice-istorice-politico-sociale, și asupra acestui ținut.

Lucrarea fiind de mare interes pentru cunoașterea vechiului oraș care este Bolgradul și a regiunii sudice a provinciei românești de peste Prut, toți cei cari posedă ori cunosc documente și orice fel de izvoare, fotografii și lucrări scrise asupra orașului Bolgrad și a ținutului Bugeac, sunt rugați călduros de întocmitorii monografiei să le trimită sau să-i informeze, la adresa revistei „Bugeacul" str. Olăriei 7, Bolgrad-Ismail.

După culegerea datelor și notelor cari interesează, ele vor fi numaidecât restituite posesorilor și celor cari au binevoit a le trimite.

POETUL

subtil care este d. I. Gr. Perieteanu va da în curând la iveală volumul „Pribegii marine".

„Universul Literar" va publica în numerele sale viitoare, fragmente din acest așteptat volum.

D. SERAFIM CADAN

autorul reportajului despre Vâlcov, din acest număr are gata romanul „Rascolnichii" (Lipovenii) ce va apare în toamna aceasta.

NEOBOSITA

editură „Cartea Românească" pregătește pentru toamnă o serie de cărți de ridicată valoare literară.

Va apare astfel în ordinea pe care editura urmează să o fixeze:

Un roman de Mihail Sadoveanu;
Fundacul Varlaamului, roman de Ionel Teodoreanu;
Un roman de Cezar Petrescu;
Domnul de rouă, poem dramatic de Zaharia Bârsan;
Figuri femenine din Renaștere, de prof. Alexandru Marcu;
Vlahuță și Caragiale (amintiri) de Paul Bujor;
Indrumare, nuvele de Paul Bujor;
Intre două chemări, roman de Octav Dessila;
Viața la întâmplare, roman de Teodor Scarlat;
Vitriol, de Al. Bilciurescu;
Rugina nemișcării, nuvele de Vintilă Paraschivescu;
Jocuri de apă, de I. Cotovu;
Aventurile a doi copii sub planșeul Dâmboviței, de Ec. Raicoviceanu-Fulmen.

DINTRE

cărțile ce urmează a fi reeditate, „Cartea Românească" s'a fixat deocamdată asupra Amintirilor lui Iacob Negruzzi, de mult epuizată și necesară în aceeași măsură istoricului literar, elevului de liceu și omului de cultură.

GEORGE ȘOIMU...

tânărul autor al volumului de poeme: Popas în lacrimi, are gata de tipar romanul: **„Tratat de iubire".**

O poveste lirică, captivantă, în care vieața e o împletire de tragic și humor. O carte pe care o așteptăm cu încredere!

Manuscriptele dela Academia Română

(Urmare din pag. 1-a)

La secția de manuscripte a Bibliotecii Academiei Române, cercetătorul faptelor de odinioară găsește pe lângă unele *cronici originale, numeroase copii din secolii XVII—XVIII,* precum și *cea mai bogată colecție de documente istorice* (câteva zeci de mii) unele în limba slavă ori grecească, cele mai multe însă românești, datând din veacurile XIV—XIX, alături de care trebuiesc amintite cele *peste trei sute de hrisoave pe pergament,* cu mari peceți legate cu șnururi de mătase împletită; filologul are la îndemână *vechile texte de limbă românească,* dintre care amintim: *Psaltirea Scheiană, Apostolul Voronețian, Textele Măhăcene, Manusriptul dela Ieud,* ș. a.

Amintim deasemenea însemnatul număr de *manuscripte cu cuprins teologic;* pe cine îl interesează desvoltarea comerțului românesc, va găsi la secția manuscriptelor o valoroasă colecție de condici, acte și corespondență din veacurile XVIII—XIX, cuprinzând *arhiva casei de comerț C. Hagi Pop din Sibiu.*

O mențiune deosebită facem pentru bogatul material cu conținut poporan — *folklor ori manuscripte de cărți poporane.*

Am lăsat pentru la urmă să amintesc, că tot aici se află peste *cincizeci de volume cu manuscriptele lui Vasile Alexandri și aproape patruzeci de caete cuprinzând rodul minții geniale a lui Mihai Eminescu. Creangă,* neîntrecutul nostru povestitor, *este reprezentat și el printr'un volum manuscript,* așa precum se găsesc la această secțiune manuscripte dela *Budai-Deleanu, Gheorghe Asachi, Eliade Rădulescu, Barit, C. A. Rosetti* și dela atâția alți pionieri ai culturii românești.

Am putea spune că aproape nu există om de seamă din trecutul neamului, dela care să nu se păstreze la secția de manuscripte a Bibliotecii Academiei Române, cel puțin câteva rânduri.

Pe lângă cele românești se află și o bogată colecție de *manuscripte slave, grecești, latine, orientale și în limbi moderne.*

Este locul să amintesc aici și o *bogată colecție de cărți vechi românești,* începând cu cea mai veche tipăritură națională *„Liturghierul" lui Macarie, din 1508, Evanghelia pe pergament din 1512* tipărită de același Macarie, *cărțile coresiene, Biblia din 1688* cunoscută sub numele de *Biblia lui Șerban,* precum și tot ce a văzut lumina tiparului în țările românești, până în anul 1833.

Printre aceste cărți vechi se găsesc câteva care au aparținut odinoară bibliotecii voevodului Constantin Brâncoveanu, *unele dintre ele purtând chiar autograful acestui „boer vechi și domn creștin".*

Scopul acestor rânduri nefiind descrierea amănunțită a neprețuitei bogății ce cuprinde secția manuscriptelor Bibliotecii Academiei Române, ci o fugară prezentare a acestui tezaur național, cu care se mândrește țara noastră, pun punct, rămânând ca în cadrul unui alt articol să înfățișez celelalte secțiuni ale celei mai valoroase biblioteci pe care o posedă România întregită.

AL. IORDAN

SOMN

In răchitele roșii ai adormit
Să te poarte lotci estivale,
Algele albastre nu te-au oprit
Și lotuși de foc ți-au ars în cale.

Prin mătasea fără sunet alunec
Cu inima plină de ceasul durut;
Somnului alb, surâsul să-i întunec
Să-mi lipesc de inimă, chipul pierdut.

Ce descântec te va opri?
Din golfurile sângelui o maree,
Răscolită de întunecate alizee
Pe oglinda timpului te va urmări.

ION BĂLAN

MICROSCOPUL

de CONST. ENE

Ferestrăul din curte face un sgomot asurzitor. Lemnul de un metru, apăsat în pânza ceaprazită de curând, e tăiat mai întâiu în două bucăţi, apoi iar în două. Chiuitura ferestrăului e usturătoare, scurtă când lemnul e subţire; din

contră, când e vreun buştean, seamănă cu o sirenă care se opreşte.

Păcăniturile motorului sunt rari, gata să moară. Atunci glasul pânzei nu se mai aude, semn că omul a retras lemnul, până când maşina se înfierbântă din nou.

Asistentul universitar Teofil Amaru, mişcă aparatul. Zarva care pătrunde de afară îi împrăştie atenţia, îl sustrage concentrării. Vaietul lung al ferestrăului îi gâdilă epiderma ca un duş rece, înfrigurându-l. Se scoală dela masă şi vine la fereastră să vadă dacă mai sunt multe lemne de tăiat. Grămada nu se distinge bine prin întuneric. Becul pe care mecanicul l-a pus într'o prăjină, nu luminează până la stivă. Oamenii cari cară lemne, la lumina mahmură, sunt ca nişte libărci. Se mişcă repede ca să prididească.

„Ce nesocotinţă!" îşi zice Amaru. „Noaptea se taie lemnele?" se întreabă nedumerit. „Omul ăsta nu-şi dă seama că provoacă îndârjirea tuturor, de vreme ce continuă să turbure liniştea la asemenea oră?!"...

Răbdarea i se macină. Îşi ia pălăria şi pleacă.

Afară, în poartă, aerul rece, pufos îi răcori fruntea cu mâini mici, invizibile. Ochii chinuiţi de încordare, slobozi de sub teroarea voinţei de a-i ţine mereu fixaţi asupra aceluiaş punct, înotară în întunericul străveziu ca un ciob de sticlă, întocmai unor libelule ce se pierd în susul apei. Inhală puternic, încât i se păru că fiecare alveolă s'a deschis ca o gaură; pieptul îi trosni ca o frântură de os. Aprinse o ţigare, mestecă în fălci mărunt ca pe o frunză fumul, apoi îl liberă, deodată, cu o clempănitură de barză. Râse de imitaţia lui şi plin de tinereţe porni cu paşi mari.

Niciodată Teofil Amaru nu s'a simţit mai încăput în cămaşa unui freamăt sufletesc, ca acum. Cu fiecare pas pe care-l face are impresia că distruge ceva, că se înalţă, că îi cresc flori în suflet. O undă grea de mireasmă îl desfată. Parcă nu e el. Merge grăbit, traversează strada; o maşină îi atinge pulpana pardesiului. Incearcă să fluere: nu ştie nici un cântec. N'a cântat niciodată... Vrea să ajungă la locul întâlnirii cu Ofelia, înaintea ei. Să-i poată spune că a fost punctual, că ceva, o mărturisire apăsătoare ce i-a lovit sufletul cu pumni grei, l-a mânat cu o forţă irezistibilă. Să-l creadă odată Ofelia...

„Eşti un cameleon", i-a spus ea, înţelegând prin aceasta însuşirea lui de a trece dela o stare calmă la una răsvrătită; dela sinceritatea albă, curată, la minciuna sfruntată.

De câte ori n'a încercat să-i distrugă această credinţă. Incepea să vorbească rupându-şi crâmpeie din inimă, dar imediat spunea ceva neverosimil, de care Ofelia râdea cu gura strâmbă.

Acum vrea să pună totul într'o lumină nouă, cea adevărată, pe care, poate, o aştepta cu aspiraţiile chinuite de un eveniment mare, fata cu ochi albaştri. In definitiv, ceva mai natural decât atât, nici nu se poate. Până când asemenea inutilităţi care-i sleiesc pe amândoi ?!...

In holul cinematografului scaunele sunt toate ocupate. O bătrână ronţăe seminţe, a căror coajă o ascunde în poşetă. Lângă ea, o servitoare cu un câine de lanţ, priveşte tâmpit la domnişoara din faţa ei, de-o frumuseţe orbitoare. Vine un ţigănuş cu gazetele de seară, le plimbă pe sub nasul statuilor vii şi pleacă nesatisfăcut.

Dintr'o rotire de ochi, Amaru a observat că n'a venit. Mai e un sfert de oră. Ofelia nu obicinueşte să vie decât cu tramvaiul.

— Filu! strigă cineva.

Un vechiu coleg de liceu din provincie. Nu l-a văzut de câţiva ani. Vara, Amaru pleca în străinătate să facă practică la marile spitale de acolo. Rar, pe la vreun Crăciun sau la ziua onomastică a sorei lui, îşi aduce aminte să se mai abată şi pe la ţară. Ocupaţiunile îl ţineau legat aci, în Bucureşti.

— Soţia mea...

Amaru îi sărută mâna, plecându-se impecabil. Doamna îi zâmbi afectată.

— Vasăzică, te-ai însurat, Ghiţă ?! Poate că ai şi copii... Dacă...

— Nu, n'avem, că nu vrea el, schiţă doamna un mic regret din cutele frunţii. Suntem prea tineri. Mai târziu, aşa mă amână din an în an... Când vom îmbătrâni ce să mai facem cu ei ?... Ce zici, domnule Amaru ?...

— Ştiu eu?... Dar pe cine aşteptaţi?!..

— Cumnată-mea ne-a dat întâlnire la fără zece. Trebuie să vie.

In acest moment o brunetă se apropie cu ochii plini de zâmbet ca o învingătoare într'o probă dificilă...

I-a condus până la hotelul unde închiriaseră o cameră pentru câteva zile.

O clădire înaltă, cu ziduri scorojite, cu camere insuficient luminate, însă destul de scump mobilate. Asistentul a rămas surprins de bogăţia de tablouri risipite pe coridorul lung, pardosit cu scânduri ce se balansau la fiecare pas.

Au discutat lucruri mărunte, fără importanţă, în legătură directă cu viaţa din satul lor. I-a întrebat de semănături, de frumuseţea vitelor şi de flăcăii de-o seamă cu el. Cei doi, se grăbeau să-l informeze cât mai precis, mai repede şi mai prieteneşte.

— La revedere !... mă duc !... i-a luat prin surprindere cu o voce baritonală, cu un tremolo puţin deformat.

— Dumneata, mai rămâi? s'a adresat desinteresat Mariei, cumnata lui Ghiţă, prietenul din provincie.

Maria s'a rupt dintr'o muţenie al cărei sens nu-l înţelegea nici ea, l-a fixat săgetător cu ochii ei mari, negri, prismatici şi învingând orice jenă faţă de rudele-i apropiate, i-a spus nu fără o exagerată mulţumire isbucnită :

— Merg şi eu !...

Scoborîţi în stradă, pornind dealungul trotuarului, Teofil Amaru iuţi pasul. Nu-şi putu închipui cum consimţise să facă gestul acesta de a-şi însoţi prietenii cu cea mai plată linişte, cu o convingere fermă că este complet liber la acea oră, că nu are nicio obligaţiune. Făcuse o sumedenie de spirite ca şi când nu-l preocupa momentul următor sub nici un aspect al lui. Ofelia încremenise în uitarea lui totală, cu toată ambiţia ce-şi stimulase de a-i înfrunta de data aceasta orice reproş. Ocaziunea era, desigur, pierdută. Rămânea pentru Ofelia tot „Cameleonul". Inchise ochii. Strânse cu putere genele până îl durură. Incleştă fălcile ca în para unei mânii ce stă să se reverse ca un torent de apă. Scrâşni din dinţi.

— Ce faci ? îl întrebă Maria apucându-i braţul. Te doare ceva ?

Teofil nu răspunse.

Traversară strada cu paşi prea mari pentru o domnişoară. Doi copii cari stăteau pe grilajul unei curţi, discutând, se ridicară, stând aşa până grăbiţii trecură. Apoi îşi reluară locurile.

In mintea lui Teofil se învârtea mereu, tot mai adânc, ca un sfredel, gândul că a minţit-o pe Ofelia încă odată. Ii întărise din nou constatarea, împărtăşită într'o ocazie din cele mai precare, atunci când a refuzat să-i primească verigheta, că e lipsit de personalitate. El însă a voit întotdeauna să nu-i fecundeze nicio neîncredere, să dea exemplu de punctualitate. Au intervenit modalităţi din acestea cari au distrus totul. Să se grăbească. Ofelia este încă acolo. Ea îl aşteaptă de obiceiu câte o oră după timpul sorocit. Poate o întâlneşte pe bulevard. Intâmplarea aduce multe...

— Hai mai repede ! o roagă el pe cea care-i ţine braţul strâns şi a cărei mână o simte în a lui caldă, doldora de fior...

— Am obosit grozav... Nu mai pot... gâfâie Maria neştiind ce să creadă. Nu i-a vorbit nimic... Nici un punct de reper. Merge aşa în neştire, repede, din ce în ce mai repede, parcă ar pierde trenul...

Maria îl cunoaşte dela Facultate. Insoţeşte întotdeauna pe profesorul de fisiologie şi corijează lucrările de labo-

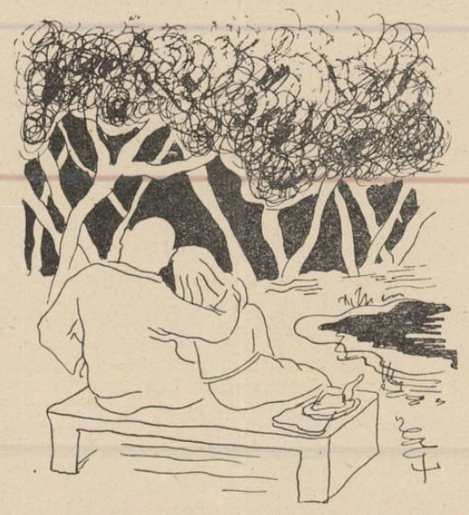

rator sau, câteodată, la disecţii. L-a admirat pentru un surâs manifestat ca un regret după libertate. Şi mai ales în ziua când le-a spus că va demisiona, continuând să facă pe liberul profesionist, Maria Potcoavă a simţit că-i creşte un nufăr de stângăcie faţă de omul acesta atât de superior, care nu se acomoda programului şi mai ales îngrădelii meseriei pe care şi-o alesese.

Păcura întunericului, mai ales acum când becul electric e departe, le-a mânjit feţele şi hainele de sus până jos. Sunt ca două bucăţi de cărbune purtate de o mână. Trotuarul e strâmt, patratele de asfalt sunt tocite ca nişte pingele.

— Ce ţintă ai ?

— Unde vrei să pleci? şi fata se lipi de pieptul lui, punându-i mâna pe umăr.

Teofil Amaru s'a oprit. Necunoscuta aceasta care venise atâta timp şi drum la braţul lui, îi cerea socoteală. Un răspuns, pe care el, asistentul universitar Teofil Amaru, nu şi-l putea da sie-şi. Dar fata aceasta cu ochi negri îl interesează prin grija pe care i-o poartă !

Răcoarea grădinii în care au intrat le şterge fruntea de sudoare ca un prosop moale. Poteca lată cât pentru două persoane, coteşte la dreapta într'un scoboriş. Câteva trepte de piatră duc tot mai în întuneric. Printre frunzişul des al copacilor, lumina lampioanelor de departe deabia se vede. E mai mult un violet ce nu se întâlneşte des. Liniştea doarme ca o pasăre, trezită din când în când de vreun plănuitor.

— Ce te-a făcut să vii cu mine ? o întreabă Amaru, oprindu-se din nou. Abandonase gândul de-a ajunge de îndată la cinematograful unde-l aştepta Ofelia. Poate că i-au venit şi ei astăzi musafiri, rude şi n'a putut să-i părăsească, respectând obligaţiunea luată. Se întâmplă de multe ori aşa ceva...

— Vezi dumneata, cum să spun... se încurcă Maria, căutând să-şi motiveze spontana adeziune la invitaţiunea lui. Nu-i trăsnise prin minte că asistentul are s'o întrebe acest lucru. Presupunea că el a înţeles totul.

— Ştiu ce vrei să spui: că mă iubeşti !... Nu este aşa ?... Spune drept că nu este aşa. N'ai vrut să spui asta ?

— Mă gândeam la filmul dela „Darly". E frumos. Aş fi vrut să-l văd şi eu, schimbă medicinista chestiunea.

— Ce întorsătură groaznică !... Te pricepi la trucuri bine de tot... Ha ? Ce zici? îi sgudui asistentul braţul gol.

Ajunseră în aleea principală care taie grădina în două părţi egale, plină de lume, perechi necunoscute şi bizare. Când ieşi de la întuneric într'o pânză de lumină, ţi se pare că totul e nou.

Teofil se uită atent la Maria. Ii văzu chipul din profil rumen, rotund, nefardat. Avea o mare repulsiune pentru femeile cari îşi tatuau obrajii cu alifii ce le făceau oribile, mai ales pe cele frumoase.

Ofelia nu era aşa de echilibrată în frumuseţea ei, ca aceasta. O desobicinuise de a-şi mai îngroşa tenul cu farduri, cel puţin când se întâlneau. De multe ori a văzut-o în tramvai, roşie ca focul...

— Priveşte toate zeiţele acestea în sufletul cărora melodia sentimentelor oscilează după temperament, şi-ai să crezi ce-ţi spun, reluă asistentul. Toate, dar absolut toate, jinduesc după doi sau mai mulţi bărbaţi... In fiecare din ele e un demon care le comandă să spună braşoave, să deslănţuie drame înspăimântătoare sau scandaluri groteşti; toate se vor admirate, iubite, bănuite de mai mulţi sărmani indivizi...

Maria ascultă tăcută. Teofil îi prinsese braţul puternic şi privea înainte.

— Examineaz-o pe aceasta care vine din faţă... Vezi cum nici n'o interesează vorbele lui?... Vezi? Şi câte n'or fi ca ea!... Sunt aşa de rare fiinţele cari să-şi coordoneze în aşa mod acţiunile şi pasiunile, încât atunci când le găseşti, poţi spune ca şi Columb că ai descoperit Indiile... Eu cel puţin...

Confesiunea aceasta o interesa în cel mai înalt grad pe Maria. Ca de pe o creangă plină de omătul florilor cădeau una câte una destăinuirile asistentului, cu parfumul, cu sbuciumul condensat în ele, cu convingeri proprii demne de luat în consideraţie. Maria nu avusese niciodată ocaziunea să audă pe cineva vorbindu-i atât de frumos, limpede şi natural. Băeţii pe cari îi cunoscuse o purtau prin mizeriile petrecerilor lor, făcându-şi un merit din a-i spune că băuse mai mult decât altul, că se dusese acasă la ziuă, că s'au bătut pentru o fată...

Un ciripit ca de vrabie trezită înainte de răsăritul soarelui îi umplea sufletul. Ar fi vrut să-i spună că nu se mai desparte de el, să-l roage să-i povestească mereu, să-şi mărturisească iubirea. Işi ridică ochii. Figura lui Teofil Amaru avea o lumină ştearsă care da trăsturilor fine, puţin lungi, o armonie nouă. Maria zâmbi şi lăsă capul în jos. O teamă altoită cu puterea unui sentiment în creştere ca o orchestră ce se apropie, îi închidea gura.

— Şi eu la fel... spuse ea târziu

Teofil înclină din cap. Ii prinse mâna şi îi mângâie degetele fine, moi, din cari radiau flăcări. Indată, asistentul se gândi la Ofelia, la inelele care-i împodobeau toate degetele. Maria nu avea niciunul.

„Chestiune de gusturi" îşi zise în gând.

La capătul aleii se opriră. Priviră în urmă luminile şi perechile cari păreau nişte târâtoare.

Teofil ar fi vrut să afle din gura Mariei, fata aceasta care-l ascultă cu un respect neşovăitor ca pe un părinte, ce anume crede despre el. Nu toţi oamenii sunt la fel. Unii îşi spun părerile, îşi susţin argumentele direct în faţa celui cu care au conflictul, alţii, din contră, înregistrează totul ca o placă de patefon şi apoi reproduc în alte cercuri, criticând şi omul şi părerile. Nu este vorbă că, a pretinde cuiva să-ţi spună în faţă consideraţia ce ţi-o dă, aprecierea de care te bucuri în prietenia sau ura lui, este un lucru foarte dificil. Totuşi, lui Teofil Amaru i-ar face o mare plăcere, s'ar simţi purificat sufleteşte, i-ar da un nou curaj, un nou îndemn la acţiune. Ofelia îi spusese că e un „cameleon"; dar Maria ce zicea?...

— Ce crezi de părerile mele? o chestionă el tărăgănat, cu un dublu înţeles.

Maria scoase un oftat prelung, îşi apăsă cu mâna dreaptă pieptul, se uită fix la Teofil, căutându-i ochii şi zise :

— Ştiu eu ce să zic?... ca o desarmată.

Lui Teofil nu-i conveni acest răspuns. Se aştepta ca Maria să se ridice mai sus ca el pe scara consideraţiunilor în acest domeniu, să-l ia de piept, să-l judece, să-i distrugă toate formulările, ca pe nişte obiecte bune de aruncat la gunoi, mai ales că făcea şi ea parte din aceeaş categorie. Sau să-i amendeze afirmaţiunile, aducând ceva nou, surprinzător de nou, la care el nu s'a gândit, pe care nu l-a descifrat... Se ambiţionă să-i smulgă un răspuns.

— Zi ceva ! O părere... Oamenii fără păreri sunt ca păsările fără ciripit, conchise Teofil.

— Ce mult aş vrea să fiu o pasăre!...

— Iată vorbă !... Spune, dom'le, n'auzi !...

Maria râse sgomotos. Surescitarea lui Teofil îi da posibilitatea să-l cunoască mai bine.

— Hai să stăm, îl rugă ea, trăgându-l de mână.

In faţa ochilor se întindea lacul ce se lărgea din ce în ce, cu cât înşurubai privirea în albăstrimea întunericului. O adiere serafică — poem al unei imaginaţii aprinse — flutura aripile străvezii pe deasupra apei. Pomii îşi

(Urmare în pag. 4-a)

Despre caducitatea idealurilor artei

((Urmare din pag. I-a)

recunoscute ca perfect valabile; ca urmare, efortul fiind diminuat, nici idealul nu mai poate fi atins.

Aplicând această lege creaţiunilor artistice, căpătăm explicaţia limpede a fenomenului expus în articolul precedent.

Creaţiile artistice, atâta vreme cât sunt rezultatul unui efort prelungit şi continuu, cresc în valoare. Idealul pentru ele nu este un exemplu. Putem spune chiar, că nu-l cunosc. Nu-şi dau seama de el. Creaţiunile sunt nişte instrumente oarbe în serviciul lui. Forma lui nebuloasă nu constitue decât o limită ca oricare alta. Numai atât. Operele tind către el, dar nu ştiu în ce constă. Deaceea şi progresul lor se intensifică. Fiecare creaţie este o nouă verigă adăugată trecutului, pentru cucerirea viitorului. Care viitor ? Aceasta numai istoria artelor o va putea spune, cu mulţi ani mai târziu.

Când însă idealul a fost atins, efortul se istoveşte şi el. Nu mai are orizont. Din tendinţă spre a dobândi o apropiere de un maximum se preface în imitare servilă a exemplelor din jur. Acestea strălucesc cu atâta putere, încât creaţiile artistice sunt atrase inevitabil în orbita lor şi renunţă la orgoliul individualităţii, spre a le urma.

Tot ce se creiază nou cată a fi o imagine a ceea ce există. Idealul s'a deplasat. Dintr'un viitor îndepărtat, el înconjură acum nouile creaţii. Şi artistului îi vine mult mai uşor să imite ceea ce vede, decât să cerceteze ce ar trebui să presimtă. De data aceasta fiecare creaţie este o verigă în jos dela ideal, fiindcă orice s'ar combina, idealul este unul, este modelul, iar celelalte, contrafaceri, imitaţii, imperfecţiuni. Dacă n'ar fi imperfecţiuni ar însemna că idealul n'a fost realizat şi că se mai poate, pe aceeaşi bază, înfăptui un progres.

VICTOR POPESCU

„Tensiune şi temperatură"

(Urmare din pag. I-a)

bianţei: el se confruntă cu sine însuşi, într'o oglindire tragică, şi se consideră în realitatea sa funciară. De unde, extrema tensiune *a vieţii sale interioare şi regimul de înaltă* temperatură *în care evoluiază (sublinierea tr.).*

Această literatură nouă este animată de un puternic spirit de creaţie. Nu este, probabil, în Europa o altă literatură care să tindă cu o egală pasiune, să se ilustreze prin opere mari. Ambiţie firească tinereţii, fără îndoială, dar şi un elan al forţelor clocotitoare, care mărturiseşte o prodigioasă voinţă de a trăi şi o grijă cinstită de a-şi legitima dreptul la viaţă, prin revelaţia unui fond personal. Tocmai acestei patetice căutări se cuvine să-i fie atribuită principala originalitate a literaturii româneşti".

In acest chip şi ton, analizează d. B. Munteanu voinţa de creaţie a „tinerei" generaţii, în cele 10 pagini ce i le închină. Iar ca încheiere scrie următoarele : „Infinitul, cosmosul, iraţionalul, realităţile secunde şi toată simbolica vastă ce decurge de aici şi din care literatura românească actuală consumă atât de mult (fait une si grande consommation), sunt nutrimente tari, ce trebuesc folosite cu conştiinţa clară. Se face abuz de ele. Sublime clişee circulă cam pretutindeni, acceptate pe încredere. Semn de oboseală, acest automatism verbal trădează o anume nesinceritate în inspiraţie. Literatura românească de astăzi suferă un fel de orbire metafizică ce întunecă drumul directei sale comunicări cu realităţi vii. A învinge acest obstacol (cet engouement), pentruca, bogată cu experienţa metafizică a cincisprezece ani, să regăsească isvoarele simple ale adevărului, constituie pentru literatura românească o nouă etapă de străbătut; aceasta este fără îndoială, menirea ei de mâine (pag. 311).

Pe marginea textului citat, vom încerca în viitorul număr, să arătăm în ce măsură consideraţiile d-lui Munteanu par a fi favorabile sau nu, pentru cei la cari se referă.

— f. —

CERNAUŢI-ORAŞUL TINEREŢII

(Urmare din n-rul trecut)

de IULIAN VESPER

De-alungul vremii această aşezare a sporit domol, ca un om ce vrea să-şi simtă bine pământul sub picioare şi apoi să se aventureze în timp. A escaladat înălţimi, a coborât râpe, s'a ramificat prin văi, astfel că Cernăuţii prezintă sub acest aspect, un admirabil exemplu de vitalitate a neamurilor ce-l locuiesc şi care-i dau forţa şi violenţa de a păşi mereu înainte. E un oraş la răscrucea a patru lumi. Patru rase îşi dispută întâietatea subteran: rasa mediteraniană, reprezentată prin români, rasa slavă prin ucraineni, — cei mai numeroşi — cehoslovaci, polonezi, ruşi; rasa germană, tip austriac şi rasa semită, reprezentată printr'o proporţie covârşitoare faţă de celelalte naţiuni.

Românismul a luptat aici pentru a-şi menţine poziţiile şi lupta a fost dusă de tineri, mereu de tineri.

De aceea, în istoria luptelor sale, Cernăuţii păstrează numai efigii tinereşti. Tânăr, M. Eminescu, elev şi bibliotecar, descifrând cronici şi letopiseţi în cămăruţa cu vrafuri de tomuri prăfuite; tânăr a fost Ciprian Porumbescu, care în 1877 e aruncat în beciu, împreună cu tovarăşii săi, pentru vina de a fi aderat printr'o telegramă la comemorarea a 100 ani dela asasinarea Domnului Moldovei Grigorie Ghica (Octombrie 1777) ce avea loc la Iaşi ,cu care prilej ,alt tânăr bucovinean, poetul Dimitrie Petrino, rostea o filipică de mare răsunet, la adresa stăpânirii streine din Bucovina.

Teodor Robeanu, marele poet bucovinean a scris în tinereţe, la Cernăuţi, cele mai inspirate poezii.

Tot la Cernăuţi, în 1904 se puneau temeliile valoroasei reviste **„Junimea Literară"** redactată de un grup de tineri.

Din cenuşa anilor, studenţimea a fost aceea care purta flacăra faptei creatoare şi a dragostei de neam, neclintită. Când la căpătâiu studenţimea cernăuţeană avea temniţa lui Ciprian Porumbescu, drumul ei nu putea fi schimbat.

Grupată în cinci mari familii — societăţi studenţeşti — **Junimea, Arboroasa, Dacia, Moldova** şi **Bucovina** — fie care cu tradiţiile şi luptele sale pentru menţinerea conştiinţei naţionale, înainte de războiu, studenţimea ieşea din Universitate cu o disciplină în plus: dragostea de neam, conştiinţa demnităţii de român.

Din acest sever laborator au ieşit figurile morale ale Bucovinei: Prof. I. Nistor, Traian Brăileanu, dr. Aurel Moraru, păr. dr. Puiul, prof. T. Zub, etc.

Et in Arcadia ego. Şi eu am fost student la Cernăuţi. Imi amintesc cu drag de preşedintele societăţii **„Junimea"**, bădiţa Laur Gârbu şi nu mi se va şterge vreodată din minte atmosfera de tinereţe şi voie bună din saloanele societăţii din Palatul Naţional. Asta acum 10 ani. Tradiţiile însă nu se sfarmă; alt tineret, poate mai entuziast, ne-a luat locul.

O datorie a **fucsului** (primul grad, înainte de a fi primit în Societate) era să-şi asculte **bădiţa,** (studentul mai vechiu, pe care novicele şi-l alegea mentor) şi să-i dovedească puterea de rezistenţă la băutură. Firesţe, bădiţa era cel ce plătea şi care-şi făcea o onoare din asta.

Trai dulce studenţesc din Cernăuţi! Voi toţi câţi v'aţi petrecut şi vă petreceţi frumoşii ani ai studenţiei la Cernăuţi; voi cei din „Junimea" mândri de trecutul vostru şi nu mai puţin de prezentul vostru; voi cei din „Arboroasa"

Ciprian Porumbescu

purtând cu mare demnitate costumul naţional, robuşti fii ai satelor; voi din „Dacia", care n'aveţi mândrie mai mare, decât opera înaintaşilor, zeloşi întemeietori de cooperative şi biblioteci cu cărţi româneşti, prin atâtea sate bucovinene, înfiinţători ai arcăşiilor în vremuri grele pentru românism, voi trebue să vă simţiţi fericiţi că duceţi drumul strălucit al unei glorioase tradiţii, că prin voi se desăvârşeşte ceeace alţii au visat numai.

Demnitate, spirit de corp, elan, aceste embleme vor trebui să lucească cu aceeaşi splendoare pe piepturile voastre tinere, cum au lucit pe pieptul bădiţei Ciprian Porumbescu şi a camarazilor săi, în 1877.

O altă frumuseţe a vieţii studenţeşti din Cernăuţi, e **dragostea studenţească.** Cred că nicăeri n'au evoluat iubiri mai pure, nicăeri luminozităţile cereşti n'au surâs mai iertător ca perechilor de îndrăgostiţi — o, această dragoste din întâia studenţie — abandonată visului pe tainicile cărări ale parcului Dominic. Câţi n'au contemplat, serafic îmbrăţişaţi, negurile albăstrii de pe dealul Ţeţina, ascultând în asfinţit de soare clinchetul turmelor coborând pe Caliceanca. Câte idealuri făurite în doi, sub ramuri de cetină, nu s'au destrămat la aspra atingere cu realitatea.

Schillerpark — unde lumea de condiţie mijlocie îşi face cu regularitate siesta, prezintă doar un obiectiv incidental, îndrăgostiţilor.

Grădina Publică — pe unde-i plăcea să se plimbe lui Alecsandri, în 1848 — e una din cele mai frumoase grădini din ţară. Cu muzică militară şi tineret „făcând promenadă" mai ales Duminicile după amiază. Pe sub teii şi platanii seculari mulţimile curg în valuri „se distrează" ascultând acordurile largi ale unor valsuri vieneze.

Studenţii, din toate societăţile, cari nu-şi pierd vremea cu dragostea, ori poate tocmai pentru asta, în zile de sărbătoare aranjează prin sate sau oraşe **şezători studenţeşti** aşa de cunoscute.

Conferenţiarii sunt studenţi bădiţi sau preşedinţi ai societăţilor. Balurile sfârşesc ziua cu o horă mare, în însufleţirea generală.

— Am dansat cu'n student frumos, cu mustaţa subţire şi părul ca pana corbului, oftează două luni, până-şi ia bacalaureatul, duduia Constanţa, elevă în a şaptea.

— Toată noaptea m'a curtat preşedintele, suspină mereu fata preotului „domnişoară de casă", făcându-şi planuri „cum să-l revadă".

DESTIN ŞI LEGENDA

Şi totuşi Cernăuţii e un oraş peste care desnădejdile s'au imobilizat. Poate nu-i decât un reflex al vitalităţii, al nesecatei lui desfrânări de viaţă. Poate-i un blestem încremenit în stihiile sale primordiale. Sau e strigătul din urmă al hatmanilor şi pârcălabilor îngroziţi de vânturile de moarte ce-i cuprindeau.

Dar desnădejdile cernăuţene sunt atât de adânci, atât de elemntare. Parcă ar pluti uneori o presimţire de rău, de ceva iremdiabil pierdut. Şi în acel moment grădinile, clădirile, Prutul, copiii, toate îţi apar într'un fumuriu funebru, nuanţă a nenorocirii, asistând propriile negre procesiuni.

Înălţimile nu cunosc salvări. In faţa imensităţilor cereşti nu e loc de refugiu.

Astfel se întâmplă că ziarele anunţă o epidemie de sinucideri la Cernăuţi. Fie din dragoste, fie din mizerie, fie din pură inconştienţă, fie dintr'o plictiseală, sinuciderile se ţin lanţ şi îngerul morţii transportă cortegii de suflete eliberate.

Dar şi înfruntările vieţii vin proaspete, fremătătoare. Profiluri semeţe, chipuri de adolescenţi sportivi, împletesc destinul şi proectează în legendă virtuţile fortifiante ale acestui oraş.

— Şi totuşi, vom trage chenar voevodal, vom iscăli noi poliţa de viitor a Cernăuţilor, pe care nu l-au putut cuceri nici banul semit, nici morbidezza slavă, nici tenacitatea teutonă. Il va cuceri spiritualitatea moldavă, miresmele mormintelor domneşti.

— Spiritul e renunţare, asceză. Cum veţi înfăptui asta? Spiritul influenţează, nu cucereşte. Cum veţi influenţa adâncurile?

Am înţeles că pentru Cernăuţi, oraş violent, vital, crescând subteran din secole, cu aluviuni inevitabile, spiritualitatea românească era la fel necesară ca şi morbidezza slavă, ca şi tenacitatea teutonă. Dar gândul românesc trebuia să aibă el iniţiativa, să rămână mereu creator în această cetate.

Simţeam din străfunduri că lupta se angajase de mult şi numai pe această cale se putea câştiga o victorie categorică. Şi oricare ar fi fost rezultatul, nu eram noi cei cari să dăm îndărăt.

Cernăuţii se proectează pe fundal de legendă.

Sensibilităţi româneşti s'au adâncit şi vibrează în unison.

Energii rurale alimentează temeliile fie prin măreţul cămin de ucenici „Dr. Ion I. Nistor" fie prin societatea „Meseriaşul Român" condusă de dr. Aurel Moraru, şi se stratifică într'o dârză clasă mijlocie românească.

— Temeliile s'au pus, izvoarele au ţâşnit; ar mai fi de scos mîlul şi apa tulbure, ar putea scrie cronicarul vremii de azi. Şi privind faptele sufletului românesc din această cetate, — îndrăzneţe, cutezătoare, — tălmăcind în linii de piatră şi arabescuri de gînd profilul strălucitor al viitorului, nu se poate să nu ia peana din nou şi să însemne:

Cernăuţii gîndesc romîneşte.
Cerul de nord e senin.

MICROSCOPUL

(Urmare din pag. 3-a)

spălau pletele în undele liniştite. Luna se ospăta pe frunza unui nufăr. O barcă trecu lin ca o pasăre în scrutarea necunoscutului.

— Imi spui sau nu? se încăpăţână Teofil stând.

— Câtă cheltuială de frumuseţe întâlneşti în fiecare colţ de natură!

— Nu asta!, făcu oarecum desgustat asistentul.

— Da, nu asta! indiscutabil că nu asta! Vezi, oricât am vrea noi să vă facem să ne înţelegeţi, să vă educăm în această direcţie, ne este imposibil. Pentrucă mi se pare ceva adevărat, însă de-o ciudăţenie izbitoare: nu suntem sinceri nici cu noi înşine... E părerea mea... Citeşte o carte, un roman scris de o femee şi ai să vezi că niciodată nu spune tot, nu ajunge până la capăt, tocmai din lipsa sincerităţii... Alătură-i pe Tolstoi sau pe Gib Mihăescu şi vei observa prăpastia diferenţii.

— Ce vrei să spui?

— ...Intenţia nudă, neînzorzonată, conduce dela un capăt la altul al operei şi deci al vieţii eroilor lor... Vino dincoace şi vezi uneltirile, intenţia falsă, deghizată, niciodată realitatea faptului... Ţi-am spus; sunt păreri personale... Spunea cineva, că femeia când spune adevărul, minte, iar când minte, spune cel mai mare adevăr!...

Nu ţi se pare că acest joc de cuvinte soluţionează cât mai complet problema?...

— Atunci, însemnează că nu trebue să credem nimic din ce ne spuneţi voi? zâmbi larg Teofil, strângând-o ca pe-o păpuşă...

— Tocmai aci e marele secret; n'ar trebui. Insă noi am fost create ca să fim crezute, ca să îmblânzim, ca să minţim viaţa!...

— Bravo ..!. Aşa da!...

Teofil îi cuprinse încet capul cu mâinile amândouă şi o sărută. Fata se lipi de el, ghemuindu-se ca un pui de rândunică sub aripile ocrotitoare.

— Ce-ai făcut? se revoltă ea ca trezită din letargie, voind să pară supărată. Glasul o trădă.

— Nimic! spuse apăsat Teofil.

Un râs ruginit îi făcu să-şi întoarcă ochii pe poteca pe care veneau două domnişoare. Lui Teofil îi îngheţă inima.

„Ce-ar fi să fie Ofelia"? se întrebă fulgerător, asociind în minte scene din trecut. Căută însă să pară liniştit.

Maria nici nu înălţă capul, cu toată vorba hazlie a trecătoarelor. Două necunoscute. Aşteaptă şi ele pe cineva.

Tăcerea puse stăpânire apăsătoare, nezdruncinată, pe poteca deşteptată de cele două gălăgioase.

„Trebue să se reîntoarcă", se minţi Teofil. Noaptea aceasta te îndeamnă la aşteptare, iar suspinul nu capătă înţelesul unei reţineri a răzbunării, ci o colaborare intimă, de efect, la armonia liniştei ce domneşte în împrejurimi. De ce se întâlnesc amanţii, de obiceiu, în nopţile acestea clare, cu pulbere de culori închise fixată pe frunze, pe ape, în cer? se întreba Teofil. „Care e legătura între noapte şi iubire"?.

Teofil căzu pe gânduri. Avu impresia înrădăcinată în suflet că e singur. Lăsă capul greu în palmă şi privi înainte. Nenumărate întrebări îi roiau în creier ca albinele în ştiubeu. Se simţea oarecum descomplectat, lipsindu-i ceva, fără să ştie ce. Memoria îi funcţiona perfect, aducându-i pe talerul amintirii evenimente consumate fulgerător ca un fir de fosfor, a căror lumină l-a impresionat profund tocmai prin durata lor scurtă. Nu se poate lămuri cum l-au pasionat întotdeauna, exclusiv, lucrurile mărunte, lipsite de importanţa afişată, sacrificându-le pe cele de dimensiuni, cu o poftă nesăţioasă. Ce curios!...

Deodată se trezi din chinurile dureroase, ascuţite ale acestor adevăruri şi prinzând mâna Mariei, înmărmurită şi torturată şi ea de mari neînţelesuri, îi arătă:

— Vezi, Maria!... vezi colo, sub frunza ceea?...

— Unde? tresări ca dintr'un somn greu, survenit în urma unui narcotic, Maria.

— Frunza ceea lată... Vezi? întrebă cu glasul turburat, plin de sunete grave.

Teofil se încruntă. Lasă sprincenele stufoase, negre, le ridică într'o mişcare repetată şi căută atent cu ochii. Nu se înşeală. Are vederea destul de bună. E încă tânăr...

— Nu văd nimic!... Ce să văd?... şi Maria începu să râdă. Un râs biciuitor ca un sfârc de ficiuşcă aplicat pe obraji.

Teofil înţepeni într'o poziţie de epileptic. Cu capul plecat într'o parte, frânt sub greutatea loviturilor unui duşman sanguin. Ochii i se făcură mari, exagerat de mari, ca nişte pahare colorate. Din ei se smulgeau lumini şterse ca răspândite de un far stropit cu noroi. Ii închise. Femeea era acolo, albă, din ce în ce mai albă, ca argintul, ca porţelanul... Numai el o vede... Maria nu zăreşte nimic...

— Ţi se pare... Cum să fie o femee în apă? Nu-ţi închipui enormitatea... Ce, mai trăim în epoca minunilor?

— Asta e Ofelia!... Precis e Ofelia!... isbucni ca o fântână arteziană, asistentul. Fruntea ei înaltă... ochii, părul... Vezi?... Jur că e Ofelia!...

Maria nu ştiu ce să mai creadă. Asistentul are accese?! Aşa sunt oameni prea învăţaţi. Li se năzare câte ceva, din senin, şi apoi susţin ca nişte naivi viziunile acestea născute, indiscutabil, din sforţările lor cerebrale... O milă maternă o cuprinse. Compătimirea desfăcută de orice convenţionalism o apropia mai mult de sbuciumele lui Teofil. Munceşte mult, desigur. Viaţa profesorală, delegaţiile cari i se dau pentru a reprezenta ţara în străinătate, cărţile pe care le scrie îi cer sforţări grozave. Mariei îi veni să plângă.

Aducându-şi aminte de ceva, Teofil, dintr'o săritură, fu în picioare.

— A, da!... pronunţă el apăsat, satisfăcut, totuşi morocănos, rezemându-şi capul în deget.

— Ce-ai uitat? se sculă şi Maria ameţită de întorsătura aceasta extraordinară, sterilă.

— Microscopul.

— Care microscop?... Ce microscop? întrebă ea aprinsă, sâcâită tot mai mult de nelinişte.

Teofil se apropie de ea cu un aer de curtezan încercat. Intinse mâinile lungi ca nişte crengi strâmbe şi o cuprinse de după mijloc. Maria îşi lăsă capul pe pieptul lui. Un suspin adânc, dureros, scos din cele mai sincere compătimiri îi şuieră printre buze.

— Trebue să te părăsesc... repede... e târziu. Am acasă de făcut analiza sângelui unei fete. Bolnavă de mult timp, crede că se mai poate face bine... Nu ştiu. Mâine dimineaţă la 4 vine după rezultat.. Vrea să plece la aer.. O viaţă nu se poate stinge din cauza noastră...

— O fi aceea pe care-ai văzut-o în apă, interveni Maria stins, ca şuşotul unui frunziş des.

Teofil se reţinu. Se înţepeni în picioare, o strânse din nou la piept, îi privi ochi plânşi, apoi fără nicio vorbă, se pierdu în întunerecul de pe alee...

Individul se opri sub felinar să-şi răsucească o ţigare. Se rezimă de stâlpul care se mişcă, uşurându-se parcă de-o povară. Ii scăpă foiţa dintre degetele groase de salahor, făcu un viraj scurt şi căzu la un pas de el. Omul se plecă s'o ridice moţăindu-se ca o babă când execută o mătanie. Strănută. Alcoolul îi veni pe nas. Trase un fluer prelung şi reuşind să deslipească foiţa de lespedea de bazalt, se sprijini din nou de felinar...

Lumina care-l îmbracă are o culoare violetă. Trăsăturile prelungi ale feţii, chinuite de oboseală şi visuri, în jocul intermitent al fascicolelor de lumină, îl fac hidos. Umbra întinsă pe trotuar, ca o pată de cerneală pe o coală, se balansează ca o creangă. Cu fiecare mişcare pe care neliniştea omului o răsuceşte în aer, umbra se lungeşte sau se scurtează.

Teofil merge încet, absent, preocupat de despărţirea bruscă din grădină. Parcă nu-i vine să creadă că s'a întâmplat în realitate; recapitularea e banală dar dureroasă. Ii simte zimţii dracului în creer şi în suflet, deodată. Maria poate îl iubeşte. Sinceritatea e o bijuterie; puţini pot s'o poarte în aşa fel ca irizările ei de lumină să nu fie umbrite... Maria a fost sinceră...

— Dă-mi un foc! se desprinde omul de lângă felinar, înaintând spre Teofil, clătinându-se... Mi-am uitat chibriturile pe masă, motivează el.

Teofil scoase bricheta. Incercă să scapere. Nu luă foc. Omul scuipă printre dinţi câteva fire de tutun pe care le-a ros până acum.

— N'are benzină... se scuză Teofil.

— Dă-o încoace! şi i-o trase cu forţa din mână. O fac eu să meargă şi fără benzină... cu scuipat...

Asistentul zâmbeşte. Se uită la dungile adânci cari brăzdează obrajii scofâlciţi ai omului beat şi-i vine în minte un tablou. Oare pictorul nu avusese ca model tocmai pe omul din faţa lui? Prea era mare asemănarea!....

Intr'adevăr, omul reuşi să aprindă. Desfăcuse bricheta. Treaba lui. Pe Teofil nu-l interesa câtuşi de puţin. Il intriga numai faptul că beţivul îşi freca mâinile cu maximă satisfacţie, trăgând cu nesaţiu fumul în piept. Nu se pierdea în aerul rece nicio şuviţă, consumându-se tot în plămânii dilataţi ai muncitorului.

— Na-ţi-o!... Eşti un băiat! Nu vrei o femee? trase ştrengăreşte cu ochiul omul, retrăgându-se câţiva paşi înapoi ca să se reazime de felinar.

Teofil se uită la el năuc. Şi pentru că nu scoase nici o vorbă, necunoscutul se simţi dator să completeze cu o recomandaţie însoţită de plescăit de limbă.

— O fată, mamă, mamă!... Bomboană!... Greta Garbo!...

— Ce spui, frate?... Chiar ea!

— Mie-mi spui!... o cunosc eu... Stă la madam Bercu. Precis nu te refuză... Mai ales că merg şi eu...

— Ai trecere... Vă cunoaşteţi?...

Omul observând că e luat în bătae de joc, conteni. Desfăcu tabacherea, muie degetele pe limbă şi îşi împleti altă ţigare, îmbiind pe Teofil să se servească. Bricheta luă foc dintr'odată. Omul zâmbi, vârându-i-o sub nas asistentului.

Lui Teofil i se făcu scârbă totală. Duhoarea îi ustură nările. Prăjina care sta lângă felinar, seamănă mai mult a cadavru decât a om. Ochii i se măriseră în orbite şi căpătaseră o lumină lucie, ca de plumb tăiat. Umerii obrajilor, ca nişte vinete crescute pe oase mari. Când pune ţigarea în gură să soarbă fumul tare al tutunului, parcă e un cap de mort cu lumânarea pe frunte. Da. Mai ales rostogolirea ochilor, ca nişte mormoloci în noroiul fin al unei gropiţe, îi dă înfăţişarea unui miner...

Işi adună toate forţele. Vru să scârşnească şi să se repeadă la sluţenia lungă care-l priveşte fix.

Sergentul din post fluieră scurt, înfiorător.

Teofil se scutură. Nu voia sub niciun motiv să mai aibă o nouă discuţie. Beţivul lăsase capul în jos, într'o parte. Ii curgeau balele.

Teofil o luă la fugă. Sergentul fluieră de trei ori. O maşină trecu fâşiind. Se uită în urmă. Omul nu se mişcase de acolo. Totuşi, umbra lui e alături... Ceaţa deasă îi acoperea vederea. Alunecă şi-şi rupse pantalonul... O mână viguroasă îi ajută să se ridice. Teofil îi mulţumi şi plecă tot în fugă. Nu se gândea la nimic...

Intră în cameră odată cu zorile. Microscopul era răsturnat pe masă, iar pisica se uita în oglindă, mângâindu-şi urechile cu labele...

CONST. ENE

RECULEGERE

Singur cu gândul, în liniştea serii
Păşesc pe drumuri fără de liman;
Rechem tovarăş glasul durerii,
Slugă credincioasă-a vieţii de orfan.

Ii şoptesc în taină a sorţii menire;
L'îndrept cu paşii spre sfânta cetate, cu gratii de fer,
Unde umbra pletoaselor sălcii
Mlădiţe din omenire,
Stau reci sub glie, cu ochii'nspre cer.

L'întreb de nu cumva şi lui i-e scris,
Odată şi odată, prin poarta poleită,
In dăngăte de clopot, în sicriul închis,
Să-l ducă fără de voe mulţimea grăbită,
Pe alte tărâmuri, dincolo de-abis.

ION HAMBĂŞIANU

PAGINI DESPRE AMALFI

de ALEXANDRU MARCU

Ajungi la Napoli, unde te-ai dus anume pentru marea, pentru soarele de acolo. Te-a împresurat cea mai exuberantă furnicare de oameni, în unul din cele mai aglomerate oraşe ale Europei. Te-ai pierdut, seara, de-alungul marilor bulevarde, numai vitrine cu lumini multicolore, te-ai lăsat tras de mână de vânzători ambulanţi, pe la colţuri, te-ai oprit, între două uliţi, să surprinzi veselia marinarilor, în cârciuma care nu poate fi decât a lor; şi apoi, dincolo de Porta Capena, ai întrezărit peste apele golfului, linia Vezuviului, prelungită în colonada de fum, amestecată cu un nor, în trecere. Şi te-ai dus departe, pe cea mai vastă şi elegantă promenadă din câte-ai străbătut vreodată în visele tale de oraşe fastuoase, în care să umbli în voia capriciilor; te-ai dus dela Santa Lucia până spre Posilippo.

A doua zi ţi-ai confruntat cultura şi ştiinţa despre trecut, cu toate câte poţi vedea în Muzeul Naţional, pregătindute pentru Herculanum şi Pompei.

Ba ai pornit-o cu vaporul spre Capri; şi apoi, copleşit de căldura care te împresoară, fermecat de privelişte a locului, cu gândurile luate de valul în care te surprinzi privind, tu, omul grav de totdeauna, simţi, iată, nevoia să găseşti acolo, în golful Neapolului, un loc, un colţ, ca să ştii că este cu putinţă liniştea sufletească pe pământ.

Dacă nu alegi întru aceasta Sorrento, să te duci mai departe, dincolo de Capri, între munţi şi marea albastră, spre locurile alese de Atici pentru templul lor cel mai frumos, înainte de Salerno, în baia mare unde şi-au scăldat semizeii sirenele, la Amalfi de sub Ravello.

Să stai acolo o lună, sus, la Capuccini, ori la hotelul mai modest, „Albergo Riviera" sau „Albergo della Luna", lângă odaia în care-a scris Wagner unele din cele mai inspirate pagini ale *Tristanului* său; cu întinderea mării senine în faţă; cu grădinile de portocali pe coasta muntelui sub care ţi-e săpată casa; cu portul cel mic de jos, bun numai pentru bărci pescăreşti şi bărci de plimbare cu pânza albă, pentru năvoadele întinse la uscat. Târgul se ridică sus, în culmea muntelui abrupt. Casele par ţinute în stâncă de rădăcinile pomilor şi ale viţei, care-şi leagănă rodul pe coardele îndoite, în lumina ferestrei, deschisă către mare. Urci acolo pe stradele medievale, scobite în malul stâncos dela un capăt la altul al târgului, în serpentină grea.

Locului i-ar ajunge frumuseţea.

Nu-i lipseşte totuşi farmecul trecutului îndepărtat, precum nu-i lipsesc monumentele de artă.

Intr'adevăr:

Iată, colo, sus, în culmea m... cel mai arătos dintre acestea. Mânăstirea Capucinilor, ajunsă astăzi vestit hotel, până la care sunt purtate simandicoasele persoane ale clienţilor în lectică, pe spinarea viguroşilor munteni din partea locului: cum vor fi urcat acolo, pe vremuri numai starеţii şi vlădicii, sau seniorii veniţi să facă o juruinţă la sanctuar. Azi, terasa Capucinilor mişună de pictori de toată mâna, din toată lumea, veniţi să întineze pânza lor cu lumina din golful cu sirene.

Pentru aşezarea ei excepţională în acest proverbial colţ de Raiu, mânăstirea, datând din primii ani ai celui de-al XIII-lea veac, a fost sfinţită de împăratul Frederic II drept Capelă Palatină, asemeni celei vestite din capitala sa Palermo. Au trecut însă anii peste evlavia împăraţilor şi a călugărilor. Astăzi, sub pergola dinspre mare, asemeni moşului dela Capri, a mai rămas, pentru pictorii romanţioşi, sau pentru amatorii fotografi, un biet călugăr capucin, cu barba albă.

Mai sus, pe culme, auto-strada, şoseaua nouă cu autocare de lux. Şi apoi, stâncile goale, întrerupte de amfiteatrul verde al livezilor de portocali. Departe, dintre stânci, casele unor alte sate, între măslini şi roşcovi, cu uliţele desnodate 'n serpentine, până jos, la apa mării.

Din loc în loc, pe culme, ruine de castele şi cetăţi. Şi sate de pescari: Vettica, Praiano, Conca, cu cimitirul ei nemaivăzut: un turn, în care se coboară sicriele cu funia, unul peste altul.

In mijloc, Amalfi, târg medieval, de negustori corăbieri, în coasta marelui „târg nou", Neapole, de peste munte. Case între grădini mici, răsădite pe terase cu pământul cărat în spate, cu coşul, cu malul împletit în nuele. Printre case, stânci. Printre ele, apele unui torent din fundul Văii Morilor, cu apa de izvor al Cerbilor. In faţă, cât cuprinde ochiul, marea. Marea spre care-au tins de când lumea aceşti corăbieri.

Peste casele în trepte, clopotniţe de bisericuţe vechi de piatră şi, sclipind la soare, turiele smălţuite din nou ale vestitului Dom.

Amlfi. Nume ce s'ar fi tras dela nimfa cu acelaş nume, iubita lui Hércule, îngropată între flori, între aceste stânci, în acest colţ de mare.

Târg întemeiat pe vremea Impăratului Constantin, de nişte Romani care-o porniseră către Bosfor şi care, opriţi de furtună, au făcut popas aici. Le-a fost de-ajuns, ca să nu plece mai departe, în căutarea unui loc mai bun. Peste noua cetate s'au abătut curând barbarii şi, mai ales, Grecii bizantini, care-au şi lăsat, până azi, atmosfera de Orient, locului. De altfel, la un moment dat, Amalfi ajunsă republică, cu Dogii ei, ţinea de Constantinopol, — întâmplările prin care-a trecut asemănându-se mult cu ale Veneţiei. De fapt, amândouă au fost vestite cetăţi de negustori — corăbieri, asemeni cu Genova sau Pisa. Corăbierii amalfitani, către al X-lea veac, erau vestiţi pe toate mările. Numai de ei mai aveau frică Saracinii şi Corsarii, spaima Italiei pe atunci. Doar prădaseră într'un rând şi Roma! De aci marea înflorire a cetăţii Amalfi, către anii 900—1000. Inflorire stânjenită în parte de venirea Normanzilor din Franţa lor, în parte de rivalitatea cu pisanii, de pe urma cărora cetatea s'a ales cu atari prădăciuni, de nu s'a mai ridicat până azi la ce-a fost pe vremuri. Moravuri medievale: un oraş aproape nimicit, prin năvala şi prădăciunile de câteva zile ale duşmanului. Ba într'un rând, prin al XV-lea veac, ajuns feud, Amalfi, atâta decăzuse, încât a fost vândut la mezat pentru datoriile seniorului. De aceea a rămas astăzi cimtir al înfloririi de care vorbesc cronici, pe vremea când nu era

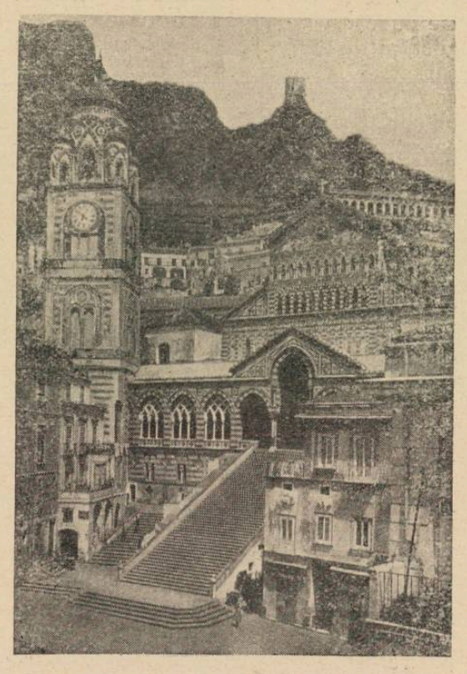

„Catedrala... deţinătoarea trecutului".

port mai vestit ca Amalfi, în tot Răsăritul: cu zărăfii ale ei la Roma, cu schelele, ca Cetatea Albă a genovezilor, la Ţarigrad, în Egipt, pe coastele Dalmaţiei, până la Bagdad şi Ierusalim, până unde-şi întindea rosturile această cetate marinară, nu mai puţin vestită, la un moment dat, decât Veneţia. Negustoroşi amalfitanii, pe cât de evlavioşi: cum le stătea bine oamenilor în Veacul de mijloc. De aceea, la Ierusalim, cu banii lor, pe lângă o biserică, întemeiaseră un ospiciu, de unde avea să se tragă ordinul cavaleresc al Ioaniţilor, atâta de însemnat pentru istoricul faimoaselor Cruciade. Evlavioşi, înstăriţi, strângători de bogăţii şi opere de artă prin Orientul pe care-l colindau, aceşti corăbieri amalfitani au mai avut un noroc: să dea la Constantinopol peste textul celebrelor *Pandecte* ale lui Justinian, furate apoi de prădătorii pisani, dela care le-au furat apoi florentinii, spre a le păstra până azi în Biblioteca Laurentiană. Oamenii de legi să ia aminte: acestor amalfitani li se datoreşte nu numai scăparea dela nimicirea sigură, în Orientul tuturor calamităţilor de după 1453, a celebrelor legiuiri romane, dar şi bazele Dreptului comercial maritim, puse de juriştii acestor negustori, din cele mai vechi timpuri medievale. După cum tot lor le atribue tradiţia necontestată, meritul de a fi perfecţionat busola, minunata unealtă care-avea să ducă, nu mult mai târziu, la schimbarea istoriei lumii, prin descoperirea celor două Americi.

Deţinătoarea trecutului în orice târg italian, este îndeobşte Catedrala. Urci, aşa dar, treptele din faţa Domului din Amalfi. Şi, decepţionat, îl găseşti cu totul nou, refăcut acum un veac, însă aidoma celui vechi. Pe acesta ţi-l închipui, cu totul bizantin, după resturile din Chiostro, după mozaicurile şi sculpturile dela Ravello din apropiere. După clopotniţa veche de sub munte, cu cebucele de sus smălţuite ca minaretele din Cairo, încolăcite ca faldurile unui turban. Clopotul, acelaş, bate şi azi, ca pe vremurile de bejenie când dădeau Turcii. Porţile au fost făcute chiar la Ţarigrad, aduse de un neguţător amalfitan de acolo, în semn de juruită: ciocănite toate în argint.

De mult, când oamenii credeau în Dumnezeu, aduceau porţi de argint pentru biserica lor, de peste ţări şi mări. Sau doborau stâlpii de piatră din jurul templului dela Paestum şi-i trăgeau cu funiile, ca să împrejmuiască Il Chiostro del Paradiso în Catedrala din Amalfi.

Pe atunci, se ridicaseră în partea locului douăzeci de mânăstiri.

Azi, cele mai încăpătoare din ele, am spus, sunt hoteluri. Sus, Capucinii.

„...Portul cel mic de jos, bun numai pentru bărci pescăreşti şi bărci de plimbare cu pânza albă".

Jos, în cotul golfului, într'o mânăstire franciscană, unde mi-a fost dat să tălmăcesc pentru cititorii mei, într'o vară, *Viaţa lui Isus*, povestită de Giovanni Papini, e astăzi *Pensione Riviera*; mai

„Târgul se ridică sus, în culmea muntelui abrupt".

încolo, *Albergo Luna*, unde a scris Ibsen (în 1879) *Casa cu Păpuşi*. Iar pentrucă e vorba de literatură, aici, la Amalfi, s'a născut povestea Ioanei de Aragona, ducesă de Amalfi, omorîtă pentrucă, fiind văduvă la 20 de ani, s'a măritat cu majordomul. Şi de aici piesa lui Lope de Vega *El mayordomo de la Duquesa*. Scena, firesţe, s'ar fi petrecut într'un turn de cetate, căzut în ruină! Multe poezii ale romanticului Longfellow au descris apoi locul.

Evocări istorice, legende, poezia trecutului.

Linişte între aceste grădini cu soare, vara şi iarna.

Marea cea mai placidă şi colorată dintre mările pământului. Colţ de Raiu.

Aşa cred locul acesta, când mă duc pe mare cu Antonio, cu vela albă, în largul mării, spre Grota Ingerului.

El însă nu e de părerea mea. Personal, Antonio, are numai necazuri: străini puţini, armata nefăcută, un frate nu poate să mai plece, emigrant, în America. Unde mai pui că muntele s'a surpat anul trecut peste livada părintească cu portocali, iar astă primăvară, ca şi cum n'ar fi fost deajuns, puhoaiele au venit mari, când s'a topit zăpada, şi nu s'au mai oprit până 'n mare.

„*Altroche Paradiso, caro signore!*".

Nici la Amalfi?

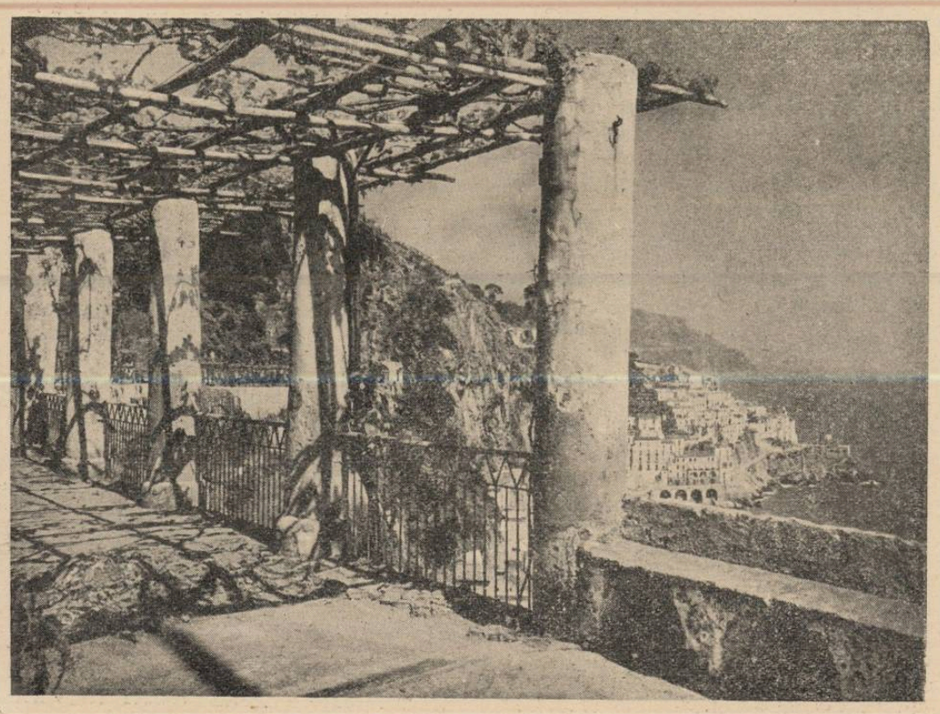

Priveliştе de pe terasa fostei mânăstiri a Capucinilor.

C A L I C U L

de VUCOL DORNA

Soborul clopotelor a terminat liturghia; văile s'au umplut de rugă... Pădurea şi-a adunat copacii în sfântă tăcere... Stranele cerului s'au golit de nouri. In biserica firii, peste care s'a lăsat negura fumului de tămâie şi smirnă, s'a aprins o singură candelă: luceafărul.

Din templul nevăzut pacea coboară în svon de înnoptat, pe aripi de linişti, în mânăstire.

Umbre negre, ici şi colo, pătează lumina decolorată a incintei: călugării ce robotesc înainte de a trece la pravila nopţii. Opaiţe lucesc în geamuri minuscule, ţesând dantelă subţire de lumini şi umbre în curtea mânăstirii. Rând pe rând uşile s'au închis: capace grele peste ochi de lumină, în tăcerea negrăitoare a nopţii...

In chilii şi'n suflete, rugăciunile murmurate, ca apele unui isvor din munte, cad pe altarul credinţei.

Noaptea îşi cerne domol fulgii întunericului, acoperind biserică, chilii, văi şi munţi. Cădelniţi nevăzute împrăştie miresme culese din palmele florilor...

Copacii prind şoaptă, treziţi de un chiot prelung prins din hăuri, plâns de cucuvae, prevestitor de moarte....

Murmur de frunze... sâsâituri de dezaprobare. Tăcere din nou... zăbranicul rupt pentru o clipă îşi întinde iarăşi pânza fumurie...

De după munte, luna îşi arată faţa, apoi lunecă spre biserică, mirată de atâta tăcere...

Se opreşte o clipă în creştetul crucii, luminând ca'n sfântă Inviere, întunericul din cuprinsul mânăstirii... Speriată de atâtea focuri aprinse în ferestre de razele ei, aleargă grăbită peste vârfurile brazilor, să surprindă în somn, visele veveriţelor...

Lumina s'agaţă între crengi, semănând boabe de aur — jucării, — licuricilor ascunşi în potirul florilor adormite...

In vale pârâul cântă duios o poveste scrisă din lacrimi şi sânge...

In balconul stariţei, părintele Vichentie şi cu mine, înfrăţiţi de această noapte, împletim în tăcere gândurile ce au făcut cruce în crugul vremii, cu sufletele şi au pornit să iscodească semnele credinţei...

Vorba lui domoală, înceată, spusă rtimic ca şi cum ar fi cetit în paginele vechi ale ceaslovului, se îngână în noapte cu plânsul vântului trezit de murmurul rugăciunilor.

Vremea toarce din caerul nopţii, în timp ce părintele Vichentie îmi zugrăveşte în culori vii, figuri de călugări ce acum dorm privegheaţi de lacrimile candelelor la căpătâi. In sufletul părintelui pot ceti ca într'o cronică vie, faptele ctitorilor voivozi ai mânăstirii.

Trec în noapte cohorte întregi de călugări ce dorm liniştiţi în jurul bisericii: fâlfâiri de aripi negre ce îngrozesc inima....

Intr'un târziu, părintele, obosit îşi lasă capul în mâini — în jurul lui plutea duh de sfinţenie...

Noaptea merge pe drumul ei hotărît, calea robilor străluceşte de mulţimea stelelor ce o înconjoară...

Deodată, canavaua tăcerii fu ruptă... în noapte un dangăt subţire, strident, plângător... Calicul... Clopotul bolniţei lovea în noapte, împrăştiind în întuneric un plâns sacadat, vestea morţii... Veşnicia şi-a deschis cărarea...

Un suflet ce-şi lua sborul spre împărăţia liniştei... un călugăr împovărat de ani şi nevoi, se stinse între pereţii albi ai bolniţei...

Şi Calicul îl însoţea acum în noapte, în plâns dureros, pe drumul uşurării...

Glasul lui metalic, sărăcăcios şi ros de vremuri umplea văile ca un tânguit jalnic din depărtări...

Părintele Vichentie se ridică drept şi cu faţa spre biserică îşi făcu semnul crucii... încet, începu să îngâne un cântec trist al morţii, împletind pe jalea Calicului, melodie sfâşietoare.

Plânsul e tot mai scăzut, bătăile se pierd tot mai rar, una după alta... pe când la ochiuri de ferestri, lumini se aprind, luminând parcă drumul veşniciei...

NOAPTE DE SEPTEMBRIE

Toamna s'a plimbat azi noapte pe lac.
Frunze de aur a aruncat peste lotcile grele.
Paingăni uzi: privirile mele
S'au furişat prin ferestre 'n ietac.

Toamna: regină tristă... Şi ploi.
Vechile comori au răsărit undeva, departe.
Vântul din nou a trecut prin ani: carte
Cu ţipete de păsări şi galbene foi.

Ne-ascultăm de multă vreme ca'n vis.
Din pervazul vieţii căutăm afară:
Umbre şi dangăte de seară
Glasul Ioanei, ca un cer limpede, deschis.

Scriem cuminte: fiecare pe fruntea celuilalt.
Funiile întunericului au tras lotcile grele.
Iată cum cad peste noi crengi îndoliate şi stele..
Dimineaţa-şi despleteşte părul în 'nalt

Acum să mergem prin toamnă şi arini.
Ni's împlinite visele. Sus,
(Vino să 'ngenuchiem sub linişti) Iisus
Pluteşte cu fruntea sângerată de spini.

AL. RAICU

RÂNDURI

Imi zic: de ce să caut ceva în nimic,
Precum pasărea făşii de azur în neguri?
Faptele îşi au uitarea lor
Şi în ele sânt adeseori

Stau în neliniştea dintre „da" şi „nu"
In singurătatea mea e doar „unu".
Ca ierburile în toamnă 'n inimă creşte
Galbena desnădejde.

DUMITRU COSMA

Cartea franceză

PAUL VALÉRY:
Degas, Danse, Dessin
(Gallimard — Paris, 1938)

Mai aproape de începutul acestui an, paginile consacrate de Paul Valéry memoriei pictorului Degas, şi de curând tipărite în volum împreună cu altele în care e vorba de Tiţian, de Monsieur Ingres şi de Rembrandt, apăruseră în două numere consecutive din „La Nouvelle Revue Française", sub intitularea **„A propos de Degas".**

„A propos de..." ni se părea atunci, şi tot astfel o socotim astăzi, cea mai potrivită şi în acelaş timp rezumativă alăturare de cuvinte, pentru a sugera caracterul marginal şi derivat al prozei

Paul Valéry

valéryene, elaborată „după capriciul spiritului", de cititorul cel mai atent poate şi în orice caz de gânditorul cel mai desinteresat şi mai desprins de tirania spiritului de sistemă, adică de prejudecata şi ispita fatală căreia filosofi ca Platon şi Schopenhauer i-au fost totuşi victime.

Noutatea cugetării lui Paul Valéry constă în jocul ei liber şi în spiritul de aventură care-i îngăduie să-şi ofere bucuriile mereu împrospătate ale unei privelişti feerice, lui însuşi destinată, fără preocuparea şi în absenţa oricărui public.

Cititorul îndeajuns orientat asupra operei autorului **Tinerei Parce** va recunoaşte cu uşurinţă, în paginile de faţă, prezenţa faimoaselor simetrii şi revenirea temelor predilecte acestei cugetări atât de personal timbrată, care-şi continuă fără stânjenire jocul capricios, cu aceeaş plenitudine calmă şi sub îndemnul neslăbit al umirii de propriile-i descoperiri.

Arătam tot în acest loc, cu prilejul unor mai vechi însemnări despre o altă scriere a lui Paul Valéry, că sub denumirea de **„mon système"** trebuie să se înţeleagă o împletire simfonică de **„simetrii",** din care se conturează elementele unei etici şi preceptele unei higiene a spiritului, cu ecouri străbătând până în poezie uneori. Astfel, fără a încerca să le grupăm după criteriul unor preferinţe personale şi abţinându-ne dela ispita interpolării propriilor impresii de lectură, vom desprinde din dezordinea fermecătoare a paginilor amintite, câteva însemnări în legătură imediată sau mai îndepărtată cu Degas.

Povestind o scenă petrecută acasă la pictor, când acesta-şi pierduse capul de tot, neştiind ce îngrijiri să-i dea menajerei lui căreia i se făcuse rău, Valéry şi-aminteşte să fi rămas foarte mirat de lipsa noţiunilor cele mai simple şi a măsurilor practice elementare, la un om nu numai inteligent cum era Edgar Degas dar încă, subliniază el, **„nourri aux lettres classiques".** Cu acest prilej, arată şi absurditatea învăţământului liceal din Franţa, din programele căruia, pe la 1850 ca şi în zilele noastre, — „corpul, simţurile, cerul, artele şi viaţa socială erau cu grije îndepărtate...". Dar nu numai învăţământul ci arta însăşi, cultura şi întreaga civilizaţie a veacului douăzeci însemnează o împuţinare şi o sărăcire a omului modern, faţă de idealul umanităţii clasice, al **omului total** căruia nimic omenesc nu-i era străin, interesându-se de tot ce putea să-i sporească, odată cu întinderea cunoştinţelor despre lume, cunoaşterea adâncită de sine. Iar în alt loc, denunţând deslânarea şi superficialitatea artei picturale moderne, pândită de primejdia facilităţii şi pornită pe panta unei sigure decăderi, Valéry socoteşte că ideea artei însăşi este „din ce în ce mai puţin unită cu aceea a desfăşurării celei mai complete a unei persoane, şi prin ea, cu a câtorva altele".

Recunoaştem în această condamnare a artei moderne din punctul de vedere **ideal** al unui absolut de perfecţie omenească, una din temele predilecte ale cugetării valéryene, deseori reluată, cu precizări mereu interesante, care fac cu putinţă conturarea nu a unui sistem, dar a unei poziţii estetice proprii autorului.

Ideea unei ierarhii, — nu însă a diferitelor arte, deosebindu-se ca atare prin mijloacele lor de expresie ci a operelor acestora, fie că ele aparţin literaturii sau picturii, — iar pe de altă parte, o etajare a preferinţelor, după criteriul care ar repune în valoare întâietatea problemei, a cercetării asupra rezultatelor — iată indicaţiile cele mai sigure pentru definirea acestei poziţii.

Vorbind într'un loc, tot în **Degas, Danse, Dessin,** despre pictura lui Manet, Valéry spune că acesta, în cele mai bune tablouri ale lui, ajunge la **poezie,** adică în culmea artei, prin ceea ce numeşte **„la résonance de l'exécution".** E vorba deci de răsunetul cel mai adânc al operei de artă în sensibilitatea contemplatorului, până unde întâlneşte adeziunea lui totală şi acel sentiment complex de admiraţie calmă şi reflectată, de încredere stenică şi nemărginită gratitudine, la care simpla perfecţiune obiectivă nu poate nădăjdui. Criteriul este, fără îndoială, arbitrar, şi am păcătui atribuindu-i şi o valoare sistematică, accentuând mai mult decât s'ar îngădui ceea ce este simplă indicaţie în formularea lui originală. Există însă şi criterii de orientare sigură a preferinţelor şi de apreciere a operelor de artă, valabile oricând împotriva capriciilor modei sau excentricităţii gusturilor. Deprecierea lor actuală se datoreşte confuziei genurilor care face inaplicabilă ideea de ierarhie :

„Dacă două prune pe o farfurie **preţuesc** cât o „Coborîre de pe Cruce" sau o „Bătălie din Arbelles" şi pot să preţuiască **nespus de mult;** dacă o schiţă de X valorează nesfârşit mai mult decât o imensă pânză de Y — dacă adică rezultatul trece înaintea problemei, — aceste judecăţi, deşi drepte şi de neînlăturat, împuţinează totuşi treptat **greutatea** elementelor de apreciere care nu sunt pur **subiective.** („Academismul" nu este, în fond, decât conservarea, mai mult sau mai puţin conştientă a criteriilor mai mult sau mai puţin iluzorii, a judecăţilor **obiective :** anatomie, perspectivă, asemănări, viziune obişnuită a culorilor, etc.).

Consecinţe : creşterea numărului pictorilor mediocri, deoarece deprecierea faimoaselor mele criterii **obiective** are ca prim efect să suprime toate **dificultăţile** (cel puţin convenţionale) ale artei. Nimeni nu se mai **amuză** să studieze cu îngrijire şi prin reflexiuni cari pot duce foarte departe (Leonardo) o stofă aruncată pe un scaun, o frunză, o mână..... Nici să scoată din această intimitate cu obiectul, fără grabă şi fără folos apropiat, o anumită ştiinţă despre sine, despre îndemânarea combinată a intelectului său, a dorinţei, a vederii şi a mânei sale, cu privire la un **lucru dat...** publicul fiind absent. (Acest ultim punct e capital : nu trebue să cauţi să uimeşti pe altcineva decât pe sine)".

Intimitatea cu obiectul artei sale, în absenţa publicului şi într'o absolută dezinteresare, e singură în stare să dea artistului sentimentul acelei plenitudini interioare pe care omul modern a pierdut-o. Firește, această intimitate are prea puţin de-aface cu disciplina unei deprinderi şi aici trebue să invocăm determinarea vocaţiei, obsesia perfecţiei niciodată atinse, lupta cu îngerul. Ca exemplu de tirania unei astfel de **prezenţe,** cum o numeşte, Valéry citează această propoziţie a lui Degas, scrisă la şaptezeci de ani : „Trebue să ai o idee înaltă, nu despre ce faci **ci despre ceeace ai putea face într'o zi;** fără care zadarnic te mai osteneşti". Oricât s'ar părea de paradoxal dar aceste pasiuni ale spiritului se întovărăşesc adeseori cu un dispreţ pentru „operele exterioare"; sub aparenta sterilitate a celui posedat de idealul artei sale, cresc însă nebănuite virtualităţile puterii de creaţie. Amintiţi-vă de Monsieur Teste : Dacă şi-ar fi schimbat obiectul meditaţiilor lui tăinuite, dacă şi-ar fi întors către lumea dinafară puterea obişnuită a spiritului său, nimic nu i-ar fi rezistat — ne încredinţează Paul Valéry. Dar Monsieur Teste era un „personnage de fantaisie", un ascet al spiritului pur şi un monstru ipotetic, iar existenţa lui nu s'ar fi putut prelungi în realitate mai mult de câteva sferturi de oră — adică răstimpul lecturii paginilor consacrate lui. In fond, o astfel de existenţă e aberaţia cea mai primejdioasă faţă de idealul plenitudinei lăuntrice, al **omului total.** Ca toate absoluturile, şi acela al spiritului este o montsruozitate. A spus-o chiar Valéry, în cuvintele memorabile : „Rien ne mène à la parfaite barbarie plus sûrement qu'un attachement exclusif à l'esprit pur".

Ca orişice alt domeniu de manifestare a spiritului omenesc, arta îşi are aberaţiile ei monstruoase, maniacii ei, care-şi închipue totuşi că o slujesc. Arta însă — „Le Grand Art" cum o numeşte poetul francez, e aceea „care pretinde să întrebuinţeze **toate facultăţile** unui om şi ale cărei opere sunt astfel încât **toate facultăţile** altuia să fie invocate şi stimulate să le înţeleagă".

M. VAN DER MEERSCH: „L'ELU"

D. van der Meersch rămâne, şi în acest roman, — primul pe care-l publică după „L'empreinte de Dieu" pentru care a obţinut în 1936, premiul Goncourt, — credincios orizonturilor şi atmosferei din Flandra natală, evocată cu un just realism şi un admirabil simţ pictural, amintitor al marilor peisagişti flamanzi.

De astă dată, cadrul fiind acelaş, ca şi preocupările de evocare minuţioasă a vieţii, accentul cade pe drama spirituală, pe acea desbatere lăuntrică a conştiinţei, în jurul căreia se concentrează şi dela care îşi trage semnificaţia-i profundă, vieaţa fiecăruia.

Simeon Bramberger este un indiferent în materie religioasă. Singura-i credinţă a fost munca, iar succesul, îndemnul unic care i-a călăuzit vieaţa. A reuşit, într'adevăr, peste măsura propriilor aşteptări. Uzina lui de dinamită prosperează, dar înapoia acestei faţade sclipitoare, în „casa Bramberger" nu în uzină, bântue disperarea şi moartea: un fiu cu plămânii condamnaţi înşelat de femeia pe care o iubeşte cu ultimele puteri de vieaţă, sinuciderea copilului care trebuia să-i urmeze la conducerea afacerilor, însfârşit, soţia, care-şi pune capăt zilelor. Şi astfel, norocosul industriaş Simeon Bramberger se găseşte singur, cu sufletul gol, în faţa vieţii care nu-i mai spune nimic.

In ceasul supremei desnădejdi simte instinctiv, atracţia plină de făgăduiala unei mângâeri liniştitoare a mânăstirii. Câteva ceasuri petrecute în chilia unui călugăr, sunt decisive pentru aducerea pe căile credinţei a unui om doborît în ordinea temporală a lucrurilor şi care-şi caută în aceea spirituală, ultima-i raţiune de a stărui în viaţă.

MIHAI NICULESCU

Dintr'o călătorie în Italia

„MICAT IN VERTICE"

de ANTON MISTACHIDE

Din puzderia de blazoane, de diferite forme şi culori, pe care le-am văzut în Italia, cel depe frontispiciul gloriosului palazzo Chigi Saracini din Siena, — astăzi Academia de muzică — mi s'a părut unul dintre cele mai interpretative şi pline de înţeles. Blazonul se compune dintr'un fel de piramidă, formată din cinci cilindri verticali, în vârful cărei „scânteie" o stea. Deasupra, boltit, în litere majuscule : MICAT IN VERTICE.

Niciodată n'am citit ceva mai revelator decât această simplă sau sugestivă emblemă familiară. In ea se cuprinde nu numai sensul de viaţă şi idealul străvechei familii, ci întreg înţelesul faptelor istorice şi aspiraţiile sublime ale acestui glorios orăşel, întreg sensul existenţei sienezilor, — şi nu numai a sienezilor, ci şi a tuturor cetăţilor medievale care au avut un destin istoric asemănător.

Istoria politică a Italiei, pe tot parcursul Evului mediu, e dominată de un destin asemănător cu al vechilor cetăţi elene. Caracterul ei fundamental e particularismul politic, care fărămiţează imperiul unitar al Romei într'o puzderie de mici stătuleţe, numite *comune.* Susţinute de tradiţii puternice, păstrate uneori, până în ziua de azi, populaţiile acestor înjghebări politice s'au desvoltat sub semnul unui patriotism local, atât de puternic, încât şi astăzi persistă ca o idolatrie frenetică pentru patria particulară a fiecărui italian. Florentinii şi sienezii au fost adversari neîmpăcaţi mai mult în sensul comunal decât naţional (în înţelesul modern al cuvântului). Comuna era singurul altar valabil pe care se depuneau toate energiile şi dovezile de dragoste ale cetăţenilor. Şi deşi ea a fost unicul şi cel mai teribil obstacol împotriva unităţii naţionale a Italiei, era însă în aceeaşi măsură fecundătoarea şi civilizatoarea ei. Singurul ideal al acestor oameni era propăşirea şi gloria cât mai splendidă a patriei lor, — ideal în slujba căruia îşi ofereau, neprecupeţit şi cu entusiasm, întreaga lor existenţă şi potenţialul de creaţie. Incât fiece succes politic sau artistic al patriei era şi succesul fiecărui cetăţean în parte.

Inchizându-se din ce în ce, în cercuri cât mai restrânse, aceste forţe sufleteşti au dus, pe suportul unei ambiţii tenace, la rivalitatea — dealtfel foarte firească, — dintre comune, — rivalitate care alimentează întreaga lor istorie turbure şi pasionată şi care e mai mult de ordin economic decât politic. Florenţa, timp de două secole se străduie din răsputeri să împiedice calea pe care se desvolta comerţul sienez. Intregul sens al istoriei lor rezidă în orgoliu şi nevoia de expansiune, de dominaţie, de propăşire perpetuă şi de glorificare. Această pasiune, singură, explică măreţia existenţei lor, viaţa eroică şi legendar de minunată, clădită pe formidabile străduinţi de întrecere, nu numai între comune, ci şi între grupuri de cetăţeni ale aceleaşi comune.

Când, în veacul XIII, guvernul Sienei, în urma unor turburătoare anomalii politice, trecu în mâna burgheziloi şi negustorilor, nobilii, nemai având posibiltatea de a se război pentru patrie, se băteau între dânşii. Lupta era o condiţie a propriei lor existenţe, care făcea ca Salimbenii şi Tolomeii, celebrele familii sieneze, să-şi transplanteze rivalitatea personală în massele poporului, reuşind să le împartă în două tabere şi să le împingă într'un îngrozitor măcel pe străzile oraşului.

Dar exemplul cel mai tipic, pe care-l

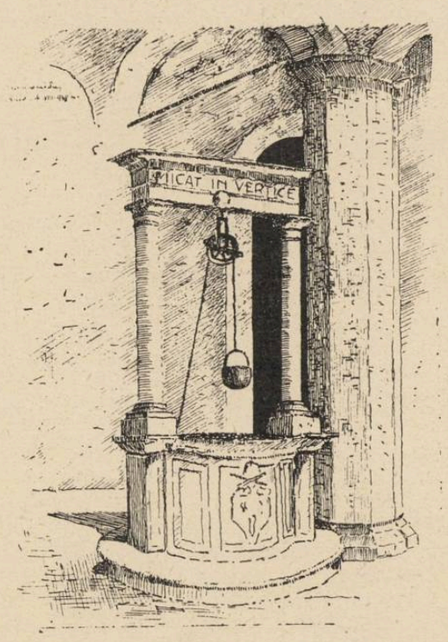

întâlnim şi astăzi la Siena, e acea tradiţională şi curioasă instituţie a *contradelor.* Contradele erau în vechime nişte „diviziuni militare", astăzi simple sectoare cetăţeneşti, de ordin pur tradiţional şi decorativ. Toţi locuitorii Sienei fac parte dintr'una din cele 17 contrade De două ori pe an, la 2 Iulie şi 16 August, au loc reprezentările lor, după un caracteristic şi pitoresc tradiţional, şi care se compun dintr'o cursă de cai obişnuită, disputată, de 700 de ani, în celebra *Piazza del Campo.* Simplă cursă de întrecere, dar de un dramatism puţin obişnuit, de vreme ce, în ziua bătăliei, populaţia Sienei se împarte în mod automat, în 17 fronturi. Rudele şi prietenii îşi amintesc că fac parte dintr'o anumită contradă, devin adversari fanatici şi în finţa lor se deşteaptă epoca străveche, cu sângele ei clocotitor şi aspru. Cursa e alergată în mijlocul unui voluptos delir; mulţimea, electrizată, strigă, îndeamnă, sare, transportată cu sute de ani în urmă.

In cursele acestea de întrecere stă întreaga esenţă a contradelor de azi, — cine ştie dacă nu şi a celor de eri. Ele trăesc prin şi pentru această întrecere, care simbolizează spiritul de individualitate al italianului şi pasiunea sa pentru victorie, pentru evidenţiere, pentru propăşire.

Ei bine, această pasiune a fost cea mai puternică forţă de creaţie a acestor oameni. Nici odată ura şi orgoliul n'au dat naştere la un sentiment mai ciudat şi mai măreţ, decât acela de a fi sărbătorite şi fixate prin artă. Palate grandioase, biserici bogate, domuri ameţitor de impresionante, în care generaţii întregi de artişti îşi consumaseră energiile cele mai alese, stau mărturie glorioasă. Rareori, în istorie, frumosul şi-a avut genealogia în ură şi în dușmănie. Oamenii aceştia au ştiut să mânuiască cu aceeaşi pricepere penelul ca şi stiletul, dalta ca şi intriga. Trăiau între evlavia cea mai mistică şi violenţa cea mai neomenească, între dragostea cea mai umilă de Dumnezeu şi orgoliul cel mai feroce. Poate tocmai conştiinţa păcatelor săvârşite îi silea să trăiască în acelaşi timp cu frica lui Dumenzeu, — ori dimpotrivă: în numele „evlaviei" lor prea mari îşi permiteau cele mai crude violenţe.

„Veacuri întregi, jumătate din florentini exterminau cealaltă jumătate. Ură şi dragoste, mânie şi simţ estetic, crimă şi geniu", — scrie un critic de artă elen —, toate trebuesc considerate ca una şi aceeaşi ţâşnitură a unui temperament vulcanic. Criminalii şi artiştii, iată cea mai stranie şi mai sublimă sinteză pe care a creiat-o istoria. Insăşi *„Divina Comedie"* n'ar fi existat, dacă Dante nu s'ar fi amestecat în luptele politice ale patriei sale şi n'ar fi fost expulzat din Florenţa. Ea s'a născut din ura neîmpăcată a marelui poet împotriva duşmanilor săi. Iar micul oraş al Sienei n'ar fi avut azi măreţul Dom, unul dintre cele mai de seamă din Italia, dacă sienezii n'ar fi urmărit cu orice preţ să întreacă pe florentini în dragoste şi laudă de Dumnezeu. Iată explicaţia acestui răscolitor *Micat in vertice.*

Oridecâteori o operă de artă era terminată, poporul o sărbătorea împreună cu artistul, în manifestaţiuni delirante de admiraţie, care nu era altceva decât satisfacţia acelui interior impuls spre culme şi strălucire. Monumentala fântână din faţa Palatului public din Siena, opera vigurosului Jacopo della Quercia şi-a luat numele dela bucuria şi entusiasmul nebun cu care sienezii îi sărbătoriseră inaugurarea, ca pe o strălucită victorie de arme. *Fonte Gaia* înseamnă fântâna bucuriei ; iar sculptorul, din ziua aceea, nu mai fu numit Jacopo della Quercia, ci Jacopo della Fonte !

Când celebrul pictor Duccio di Buonisegna îşi terminase „ancona" pentru Domul aceleiaşi cetăţi, oraşul întreg sărbători, cu o neuitată procesiune, victoria sa artistică, orice preocupare cetădină încetă, iar poporul, cuprins de o frenetică bucurie, înălţă imn de laudă celui care i-o dăruise. Aşa ştiau oamenii de atunci să-şi cinstească eroii victoriilor pe scara anevoioasă şi mântuitoare a spiritului.

Această bucurie a poporului e o latură specifică a caracterului său. Face parte din potenţialul fundamental al sufletului său. In toate mainfestaţiunile lor istorice, fie politice, fie artistice, aceşti oameni au trăit cu o intensitate unică, entuziasmul momentelor superbe. Bucuria de a trăi, iată, în fond, religia lor; — iar arta, mijlocul cel mai potrivit de a-şi fixa aceste sărbători în timp. Siena,—ca să nu vorbim decât de ea—, e ca o bacantă nebună, îmbătată şi exaltată de vârtejul vieţii, de farmecul şi poezia, de gloria şi măreţia ei. Ea a trăit cu o intensitate uluitoare destinul ei istoric. Iată secretul victoriei şi strălucirii sale.

Dar mai e ceva. Un fapt pe cât de impresionant, pe atât de instructiv, care, după părerea noastră, merită să fie considerat ca nucleul forţelor creatoare şi stimulente al acestor populaţii şi al tuturor popoarelor care vor să se afirme în istorie. Anume: *voinţa extraordinară şi orgoliul pios al acestor oameni de a-şi lăsa întipărită amintirea existenţei lor glorioase şi fecunde, în cele mai vertiginoase fapte eroice, dar mai ales, în cele mai înălţătoare monumente artistice, de care patria italică se bucură astăzi cu atâta satisfacţie şi mândrie, — de a-şi fixa viaţa în timp cu atâta tenacitate şi pasiune, perpetuând-o triumfător dealungul veacurilor.* Intreaga comoară artistică a Italiei medievale e produsul acestui orgoliu. Numai intensitatea supremă cu care aceşti oameni şi-au consumat existenţa, şi pasiunea cu care au alimentat-o pot explica această pioasă trufie a lor. Suflete într'adevăr romane, superbe, tenace, clocotitoare. De-aceea, istoria Sienei, ca şi a Florenţei, chiar şi în cele mai întunecoase momente ale ei, nu şi-a pierdut niciodată splendoarea eroică a acelui sens de poezie care-i împodobeşte originile.

Nu e însă deajuns să câştigi succese. Principalul e să ştii cum să le păstrezi.

Şi e într'adevăr impresionantă religiozitatea cu care italienii au ştiut întotdeauna să-şi venereze trecutul. In oraşele glorioase ale Italiei de azi, nu e nimic mai instructiv decât această lecţie de veneraţie a propriei lor istorii. Tradiţia, — un şir de fapte transfigurate în conştiinţă istorică şi naţională— are adânci rădăcini în sufletele lor. Prin ea, trecutul continuă să ardă în ele, ca o făclie sfântă şi făcătoare de minuni. Ea a dictat executarea celei mai frumoase recunoştinţe a posterităţi, însemnând faptele istorice în concret şi fixându-le în timp, în abundenţa de inscripţii fixate pe clădiri, de basoreliefuri, de statui, de coloane comemorative, de fresce, de picturi, de clădiri chiar, — de tot ce poate aminti splendoarea trecutului.

Mă opresc în faţa străvechei coloane ridicată în afară de cetatea veche a Sienei, pe locul unde odinioară Papa Pius II prezentase lui Frederic III pe viitoarea sa soţie Eleonora di Portogalo, şi mă gândesc că în legendarul şi istoricul nostru Bucureşti n'am întâlnit decât două-trei inscripţii, — de altfel destul de modeste şi ele — care să amintească de trecutul glorios şi bogat al cetăţii lui Bucur. Una pe zidul casei în care Titu Maiorescu a trăit între anii 1878—1915 şi unde s'au ţinut adunările *Junimii,* alta pe al casei lui Spiru Haret, iar a treia pe locul unde fusese odată căminul familiei Brătianu.

Atât. Numai atât...

Şi sunt nenumărate glasurile ce ne chiamă din funduri de grădini boereşti, şi nu se aud; sau braţele ce se întind rugătoare spre noi, şi nu le vedem, fiindcă trecem pe lângă ele, fără să le bănuim măcar existenţa. Astfel istoria rămâne în umbră şi necunoaştere, nedreptăţită de noi înşine cari nu ştim să o venerăm şi nu o putem concretiza pentru a o dărui ca exemplu strălucitor posterităţii, în culminaţia magică şi triumfătoare a acelui *MICAT IN VERTICE.*

CRONICA DRAMATICA

Teatrul „Regina Maria": „Apă vie", răfuială veselă și tristă de Victor Ion Popa

de **RADU A. STERESCU**

Începutul stagiunii teatrale ne oferă în primul rând satisfacția de a nu mai fi nevoiți să ne ocupăm de giumbușlucurile grădinilor de vară, a căror utilitate, totuși, nu o vom contesta.

Odată cu el se ivește speranța — de atâtea ori înșelată — că în fine noua stagiune va aduce cu sine autorii și piesele de teatru **românești,** mult așteptate. Nu va mira pe nimeni mărturisirea că anul acesta premiera dela „Regina Maria", semnalul ofensivei, a ridicat la maximum speranțele noastre.

Mai mult chiar: aveam certitudinea că **„Apa Vie"** ne va lecui toate rănile pricinuite de înșelarea nădejdilor puse în trecutele stagiuni.

Nu vrem să alunecăm pe panta jocului de cuvinte afirmând că Apa d-lui Victor Ion Popa, a fost mai mult rece decât vie ba chiar că a fost un duș

LUCIA STURDZA-BULANDRA

strașnic peste entuziasmul la care ne îndreptățeau în egală măsură, realizările literare din ultima vreme ale d-lui Victor Ion Popa, ca și priceperea dovedită de d-sa în ale teatrului.

Ba încă, ceea ce sporea dimensiunile „evenimentului" era că piesa d-lui Victor Ion Popa deschide **a 25-a stagiune** a teatrului Regina Maria, singurul teatru care — alături de „Național" — și uneori poate cu mai multă râvnă și chiar succes — a luptat pentru ridicarea publicului și pentru propășirea literaturii dramatice românești.

Douăzeci și cinci de ani de neostenită muncă în slujba aceluiaș minunat ideal, în luptă cu greutăți ce par de netrecut, dintre care indiferența publicului nostru, n'a fost cea mai ușoară.

Și tocmai acest început de stagiune jubiliară la teatrul cu cele mai frumoase preocupări și c'o piesă a unuia dintre cei mai pricepuți oameni de teatru, a fost să însemne o deziluzie.

Dar să privim obiectiv lucrurile și să recunoaștem că vina acestei deziluzii o purtăm mai cu seamă noi cari ne-am așteptat la atât de mult încât o piesă — bună totuși — ca „Apa vie" ne-a putut desamăgi într'atât.

De aceea socotim condamnabile criticile prea aspre aduse piesei d-lui Victor Ion Popa, dintre care una considera că d-sa va trebui de aci înainte să monteze piesele altora dar să renunțe neapărat la ambiția de a-și vedea jucate piesele d-sale.

In primul rând, toți vor fi de acord că rar s'a reprezentat pe scenele noastre o piesă scrisă într'o mai neaoșe și mai frumoasă limbă românească. Că rar un autor dramatic român a făcut dovada unei osârdii mai mari spre înnoire spre înlăturarea locului comun din teatrul său.

Că sunt slăbiciuni multe în această piesă e neîndoelnic.

Voiu repeta unele din cele mai serioase vini ce i se aduc. Zic voiu repeta, pentrucă la apariția acestei cronici, și-au spus cuvântul aproape toți criticii noștri dramatici autorizați și deci, aducând în discuție slăbiciunile piesei domnului Victor Ion Popa nu pot năzui să spun lucruri noi.

A fost astfel observată lungimea obositoare a monologurilor. D. Bulandra e silit să peroreze două ore în șir.

Dumitrache Harabagiu moldovan simpluț trecut printr'un lagăr de prizonieri din Germania vorbește — cât vorbește, mai mult în monosilabe — în limba lui Goethe și a lui Hitler, ceea ce e o greșală, mai puțin pentrucă n'ar fi făcut-o un tip de calibrul lui intelec-

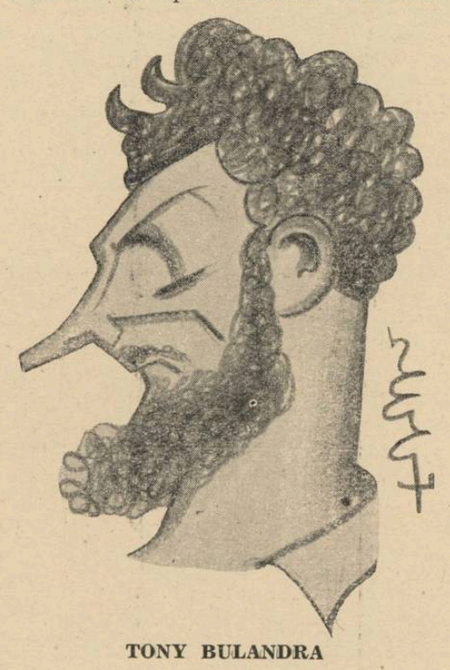

TONY BULANDRA

tual (lucrul este posibil, dat fiind că românului, chiar, sau poate mai ales, simplu, îi place să epateze) și mai mult fiindcă ar trebui un tâlmaci din limba germană pentru majoritatea publicului. Așadar nu o greșală de logică teatrală ci una — adică alta — de tehnică.

O greșală din acelaș domeniu, este apariția soților Berger (franțuzi di pi Huși) care nu era strict necesară. Dar ce să mai vorbim de strict necesar...

I s'a imputat d-lui Victor Ion Popa falsitatea personagiilor moldovene cărora li s'au găsit legături de filiație cu eroii lui Alecsandri, Filimon și Caragiale. Pe de altă parte s'au făcut o seamă de apropieri cu teatrul lui Curel, Maeterlink și O'Neil.

Sunt fără indoială multe obiecțiuni de adus acestei piese. Dacă nu ne-ar fi luat în nume de rău le-am explica printr'o grabă de a sfârși piesa, grabă care nu constituie desigur o scuză ci doar o justificare a unor slăbiciuni de care, în alt fel, nu l-am crede capabil pe d. Victor Ion Popa.

Sunt în „Apa vie" lucruri minunate, dar risipite. Nu e un tot ci un mozaic ciudat și care — totuși — place.

Se face o greșeală cred, condamnându-se fără excepție întreaga piesă. Este în „Apa vie" material bogat. Sunt replici scânteetoare. Este un proces sufletesc, acela al eroului central Puiu Balș, care pasionează, deși e greu de urmărit. E un personagiu de adâncă umanitate: Neacșu.

Imaginea lui **Puiu** care stăpânește toate sufletele femeilor din familia coanei Irina este de mare putere dramatică.

Și scoțând lungimile inutile, zbuciumul său interior e bine studiat.

Alături de sforțările autorului, interpreții se străduesc din toate puterile pentru alcătuirea unui spectacol de artă.

Lucrul nu e ușor.

D. Tony Bulandra, neîntrecut în perorații, este totuși depășit uneori de dimensiunile tiradelor și oboseala dela sfârșit nu e numai teatrală ci și fizică.

D-na Bulandra, silită să se sprijine trei sferturi de act de o coloană care nici ca nu e la locul ei — are un sfârșit de rol de cel mai zguduitor dramatism.

Domnul Jules Cazaban a realizat o adevărată creație în rolul lui Neacșu. Credem că utilizarea d-sale se impune cât mai des.

Un Iftode isteț și fățarnic a întruchipat d. M. Iordănescu-Bruno, iar d. G. Storin a fost magnific în monosilabicile sale replici germano-române...

D-nele Maria Mohor și Nora Piacentini s'au achitat cu brio de rolurile celor două nepoate ale coanei Irina.

Brunehilde, șefa „dinastiei Harabagiu" a arătat ceva din posibilitățile... artistice ale d-rei Elvira Petreanu.

CONSOLARE

Se mutase Nicu Păcuraru într'o căsuță pe malul Oltului. Adio boemă... Dorea acum liniște și pentru aceasta adoptase uniunea liberă cu Madam Bogatu. Fusese d-ei înainte madamă la un hotel din Craiova și multe alte profesiuni inavuabile avusese, dar poate toate acestea spre norocul său, fiindcă astfel o cunoscuse Nicu și o luase cu dânsul.

Menajul lor dura de aproape doi ani destul de normal. Ceva însă o rodea pe madam Bogatu. Să fie și dânsa „cu cununie". Toate demersurile când tandre, diplomatice, când violente de se adunau mahalagii pe la garduri, nu reușiră să obție dela Nicu decât înțelepte amânări. „N'a sosit încă plinirea vremii", răspundea el ca din biblie.

Purtarea ciudată a lui Nicu, aduse însă explicația „cea mare".

Aciuise de câtva timp la ei în casă o fetișcană care nu număra nici 20 de primăveri. Era un tip de țărăncuță rumenă, pietroasă. Sănătatea și veselia radiau din toți porii trupului său tânăr.

Vă închipuiți surpriza doamnei Bogatu care nu era decât cu câțiva ani mai în vârstă decât „intrusa". O liniștise puțin atitudinea părintească a lui Nicu, deși nici el nu împlinise încă 40 ani.

Lucrurile păreau că se vor aranja mulțumitor, mai ales că Lucaci, funcționar la serviciul Barometric al Primăriei și trompetist amator în clipele libere, făcea curte asiduă Lenuței, sub privirile paterne, îngăduitoare ale lui Nicu Păcuraru.

Intr'o noapte de Septembrie, hoinărind fără țintă, am nimerit într'o cârciumă dela periferia orașului, așezată în drumul bâlciului Râurenilor.

Tabloul idilic văzut, m'a impresionat.

Nicu sta gânditor în capul mesii scărpinându-și barba lui roșiatică. Rezemat de el, cam într'o rână, cu pâlnia trompetei lipită chiar de urechea lui sufla congestionat scoțând niște sunete stridente, sparte, groasnice, Lucaci.

In fața lor, tăcute, transportate, stăteau madam Bogatu țanțoșe și sfioasă, cu un aer inocent, Lenuța.

Intrând, am pus instinctiv mâinile la ureche. Șeful armonioasei familii, m'a zărit și m'a poftit să rămân cu ei. Apoi făcu un gest larg, teatral, arătând spre muzicant:

— Sssssst... tăcere... Muzica este divină!

Observai că trompeta era un truc al lui Lucaci, pentru a intra în grațiile lui Nicu și a obține favoruri dela dânsul. Intr'adevăr, imediat după terminarea cântecului, i se adresă mieros și cu filial respect:

— Nene Păcurarule, dă-mi voie să mă duc cu fiica ta Lenuța, în bâlci.

Nicu reflectă puțin, apoi răspunse neînduplecat:

— Nu pot tinere înflăcărat, fata mea este cinstită.

Toate rugămințile au fost zadarnice. In noaptea aceea Lucaci s'a întors singur acasă, suflând jalnic în trompetă: Am un foc la inimioară

Atențiile lui Păcuraru față de Lenuța au început să neliniștească pe madam Bogatu. Căută să-și înece amarul în vin, îmbătându-se foarte des. Atunci „ambiția" dumneaiei era bizară. Tocmea un lăutar care se ținea după ea, cântându-i prin toată mahalaua. Madam Bogatu, țopăia neostoit și la fiecare zece pași se oprea pocnindu-și degetele și chichotind strident: „Iiii! Iar, mi-e bineeee!"

Insistențele ei pentru căsătorie, au început să fie mai dese și mai energice. Văzând că nu reușește, a recurs la ultima amenințare, convinsă fiind că astfel îl va îndupleca.

Argumentul suprem l-a rostit într'un amurg blând de toamnă când erau amândoi mai tandri.

— Dacă tu, Nicule, nu te cununi cu mine luna aceasta, eu mă împușc!

— Nu-i nimic! răspunse calm, înțelept și resemnat Păcuraru. Toată dragostea mea va trece asupra fiicei mele adoptive.

PUIU MIHAILESCU

Ca să știți și d-voastră

Aveam de trimis un pachet în Iugoslavia, unui nou dar foarte bun prieten, — prietenie făcută sub ploaia din „Poiana Brașov", în jamboreea acestui an.

Pachetul care avea o greutate de vreo 150 gr. și o valoare de cel mult șapte zeci lei, cuprindea un fular de cercetaș, trei insigne și câteva mărci poștale.

Foarte firesc, m'am dus și m'am adresat direct la poștă. Ajuns acolo încep investigațiile, ca să dau de coletărie. Culoare, coridoare, odăi, odăițe, curți și în fine ajung.

— Domnule te rog, am de trimis pachetul acesta în Iugoslavia.

— Păi să te duci matale la vama poștii întâi, și pe urmă vii la noi.

— Bine domnule, ce să-mi facă la vamă.

— Nu știu; legea-i lege; așa scrie, așa fac.

— Și când găsesc deschis acolo?

— Păi și acum.

Mă duc la vamă. Ajung la poartă și întreb pe portar:

— Dacă ești bun, unde pot să dau pachetul acesta, la vamă.

— Etajul întâi, a doua ușe pe stânga.

Mă sui la etajul întâi:

— Domnuu!! Pe cine cauți?

— Vreau să dau pachetul acesta la vamă.

— Mâine 'neață, dela 8 la 1.

Furios cobor scările, gata să fac scandal portarului:

— Bine domnule, mă trimiți până sus degeaba.

— Eu? cum asta?

— Păi nu mi-ai spus că vama e sus?

— Păi dacă m'ați întrebat?!

— Bine, da nu mi-ai spus că e închis!

— Da ce! m'ați întrebat dacă-i închis sau deschis?

Mai răspunde în fața unui asemenea argument...

A doua zi, pe palierul etajului I.

— Unde pot să trec pachetul ăsta pe la vamă.

— Ați fost la aviație?

— ?!?

— Nu la Băneasa, aici la noi, colo. Ieșiți în curte, urcați scara de vis-à-vis, întrebați pe culoar, a doua ușe pe dreapta.

M'am lămurit complet. Cei dela aviație, pe care îi găsesc în fine, foarte amabili îmi spun că n'am ce căuta la ei și să mă duc la domnul șef.

— Dacă domnul șef îți dă voe să-l expediezi, atunci intri 'n camera nr. 1, iei un buletin, îl complectezi și te duci la dumnealui să ți-l semneze.

Văzându-mă, ușierul domnului șef,

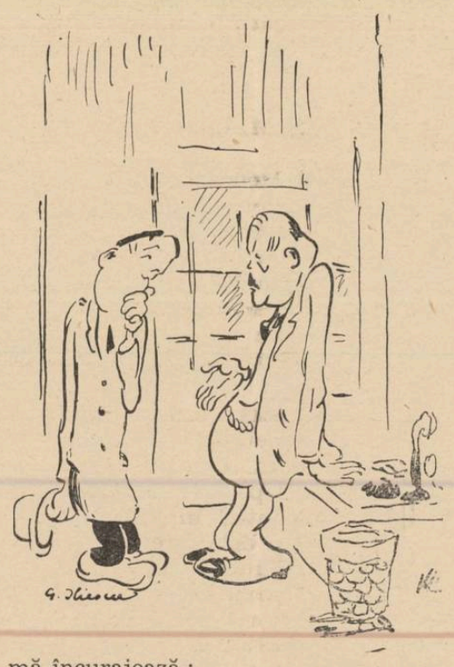

mă încurajează:

— Ce crezi, că-ți dă voe? Apoi nu-l cunoști pă dom' șef.

De unde să-l cunosc. Dar auzind că-i așa de rău, am intrat timid la dumnealui în biurou.

Domnul director m'a primit cu un căscat teribil și după ce cască, se întinse frumos:

— Ce vrei matale.

— Uite domnule director, vreau să trimit niște fleacuri de cercetaș unui camarad iugoslav. Toate la un loc nu fac două sute de lei și nu-i nimic prohibit.

— Da de unde știi 'mneata că nu-i nimic prohibit? ce ești vameș?

— Păi domnule... că așa, că pe dincolo.

— Nu se poate dom'le, nu se poate. Să-mi vii cu patalamaua dela Banca Națională și atunci poți să trimiți și un car cu fleacuri.

— Binee!...

La Banca Națională mi se spune că serviciul exterior s'a mutat peste drum, la Banca Crisoveloni.

Ajung la Crisoveloni, acolo serviciu de informații nu există, totuși, cu chiu cu vai ajung la ghișeu:

— Aveți permis de export?

— N'am domnule.

— Vă duceți la direcția generală a comerțului extern, în strada Doamnei, blocul Blanck.

— Mă duc domnule, da, spune-mi te rog, de acolo mai mă trimite undeva? Că până acum nu m'am dus nici la „Salvarea" nici la morgă, nici la direcția apelor minerale, cu pachetul ăsta.

La direcția exportului te ia în primire întâi portarul:

— Da, pă cine cați?

— Caut pe cineva să-mi spună ce să fac cu pachetul ăsta!?

— Da, ce ai în el?

— Niște lucruri.

— Aha!... Și ce lucruri?

— Niște lucruri domnule! Și spune-mi dacă nu te superi, pe unde ajung unde am treabă.

— Da, cum de nu, uite pe aici. Da' unde-l trimiți?

— La dracu ghem — și fericit că ai ajuns, intri repede în biurou.

Aci faci o anticameră nu tocmai scurtă căci domnișoara-și bea cafeaua alături, apoi se întoarce și-ți spune.

— Faceți o petiție în care specificați greutatea pachetului, numele dvs., numele primitorului, felul mărfii și adăugați: „export fără devize", — o înregistrați la noi și peste câteva zile primiți acasă permisul.

Deci, în rezumat: ca să trimiți un pachet, trebue întâi să faci anticameră la d-ra dela informații din direcția exportului, care-ți va spune în ce termeni să redactezi petiția pe care o înregistrezi la sus-numita direcție. Peste câteva zile, cu permisul în buzunar, te duci la serviciul exportului dela B. N., de unde ajungi la vamă.

După mai multe tergiversări la vamă, pleci la poștă, la coletărie.

Și apoi să-ți păzești buzunarele, că nu mai termini cu timbrele, mărcile, buletinele, taxele la ascensor și alte multe.

Și să mai zici că aparatul nostru administrativ nu-i extraordinar de simplu.

DAN VICTOR POLIHRON

Poșta REDACȚIEI

Printre foarte numeroasele scrisori ce primim zilnic și cari ne fac o deosebită plăcere prin faptul că ne dovedesc interes pentru literatură și pentru gazeta noastră, sunt unele cu o notă accentuată de întristare față de răspunsurile, uneori tăioase, date la această rubrică. Semnatarii lor afirmă că le-am tăiat aripile, că le-am fărâmat idealurile sau le-am năruit cariera literară.

Mai toate aceste scrisori sunt totuși însoțite de alte „producții literare" pe care autorul le vrea publicate, sub cuvânt că „sunt mai reușite" decât cele „antecedente". Nu ni s'a întâmplat însă ca vreuna din aceste scrisori în care corespondentul nostru se plânge de asprimea poștei să aibă alături o poezie sau o schiță publicabilă. **Toate vin întovărășite de monstruozități literare. Reproducerile, nu întotdeauna cele mai bine alese, dela această rubrică sunt numai o palidă imagină de ce suntem siliți să citim zilnic.**

Fără să fiu statistician am alcătuit un tabel de poeți și prozatori. Numărul lor — îndeosebi al poeților — e impresionant. Dacă toți acești poeți și prozatori ar citi și altceva decât producțiile proprii, România s'ar putea făli cu cel mai bogat număr de cititori dintre toate statele europene.

GH. SALBĂ. — „Pe țărm" e poezie. Mai trimiteți.

ELISAV RĂDĂGAN. — Nu te pot sfătui să nu mai trimeți nimic pentrucă ai încă ani mulți înaintea dumitale. Te sfătuesc însă, prietenește, să nu mai scrii la vârsta de 19 ani poezii despre *trecutul* dumitale și în care să se afle asemenea versuri:

Sunt vesel, dar mă roade-un gând:
Că am să spun: „a fost odată".
Iar mai departe nu mai văd,
Nu pot să văd în viitor,
Aștept să fiu desamăgit
Și apoi ca orice om... să mor.

De sigur că ai să fii desamăgit și — din păcate — „ca orice om" o să îmbătrânești și să lași locul altora. Dar mai ai atâtea de făcut dela terminarea liceului și până în clipa aceea...

RĂZVAN PANAITESCU. — Vă punem la dispoziție coloanele noastre, cu bucurie. Dacă nu ați primit niciun răspuns este pentrucă nici noi nu v'am primit propunerile.

M. PAPADOPOL. — „Toamna tuberculosului" nu e un titlu publicabil. Poezia e promițătoare. Mai trimiteți.

Vâlcovul-Veneţia României

Sau, aşa cum este: cu veselii, tristeţi, vrăjitori, ţânţari inteligenţi, lipoveni-francezi şi cu... nudişti

de SERAFIM CADAN

Vâlcovul este, dacă se poate spune aşa, format din trup şi suflet. Trupul îl reprezintă însuşi orăşelul, înrămat în canaluri — „erichi", nişte brazde cu apă, în lungul şi latul lui, de unde îi vine şi numele, din ruseşte: „vilca"-furculiţă. Aceste canaluri, unele mici şi altele mari, cum este Belgarodschi, care îşi mână apele prin tot orăşelul, până la mare, sunt comorile şi atracţiunile acestui colţ de ţară. In noaptea clară, sub razele mioape ale lunei, plutind cu o lotcă pe acest canal, simţi cum ţi se topeşte inima, devii imaterial, te mângâie şi te alintă o tăcere cu şoaptele sălciilor, te confunzi într'o taină dumnezeească, fără început şi sfârşit. O notă de cântec, rătăcită, înţeapă duios inima şi vrei să plângi sau să râzi, ori să le faci pe amândouă deodată. Aici să vii îndrăgostit, că de nu, dragostea ţi-se va strecura, nechemată în sânge şi vei suferi, vei căta în stele o iubită şi, după câteva zile, eşti cel mai bun om, blând, gingaş în gesturi, cu ochii mereu visători, cu un fragment de cântec pe buze, chiar dacă la şcoală, obiectul muzica ţi-a fost decorat totdeauna cu indulgenţă, cu nota 5.

Canalul Belgarodschi

Cum am spus, Vâlcovul are şi suflet. Sufletul lui sunt locuitorii pescari, adică lipovenii. Curios, dar acest suflet este cu totul ignorat şi mai ales ocolit de ochii şi pana mânuitorilor noştrii de condei. D. Ardeleanu ne-a dat un roman „Pescarii", d. B. Iordan a scris romanul „Pământul ispitelor" şi la atât se rezumă ,după cât mi-amintesc, ceeace se ştie despre aceşti oameni ai apelor. In acest scurt reportaj vreau să vă fac cunoştinţă, mai cu seamă, cu aceste făpturi pletoase, vânjoase, vulcane vii de viaţă, amărăciune şi luptă.

POZNELE ORAŞULUI

Vaporul, o autentică mătuşică sgomotoasă, cu năravi, adică amatoare de popasuri, îşi încetineşte mersul. Sirena behăie fals şi cu toţii amuţim şi strângem geanta sau geamantanul, mai aproape.

O pereche — el profesor dela Vâlcea şi ea fată de oameni cuminţi — aflată în luna de miere, dela Ismail, au stat şi s'au tot privit ochi în ochi, pierduţi şi izolaţi. Acum se desprind, jenaţi, din braţe şi întreabă:

— Ce s'a întâmplat?

— Vâlcov! răspund scurt, arătând pontonul, care par'că fuge spre noi.

— Vâlcov ? Când a trecut vremea ?

Iată dragostea impertinentă, sfidătoare de timp, de pitoresc şi de malurile minunate şi sălbatice ale Dunării! mă gândesc surâzând. Indată ce ne obişnuim cu parfumul specific al locului — miroase apăsător a peşte — ne îndreptăm spre o clădire aşezată la malul Dunării şi înconjurată de un canal. Drumul de aci pleacă spre uliţa principală. Această clădire, cu un etaj, este zidită de Oficiul de Turism pentru a servi ca hotel. Nu este terminată. Originalitatea şi particularitatea casei este acoperişul. Invelit cu stuf, lucrul s'a executat atât de măestru, încât ai impresia că te afli în faţa unui acoperământ meşteşugit îmbinat, din solzi de peşte.

Pornim spre uliţa principală. In drum trecem pe lângă o cherhana. Mai multe fete, cu rochiile până'n pământ, cârne, albe la faţă, vesele şi guralive, aleg ,tiulica". Când nici nu te aştepţi îţi pică în cap acest peştişor minuscul. Intorci capul brusc, dar nu surprinzi pe nimeni; ele, cu feţele cele mai serioase şi preocupate din lume, lucrează şi nu poţi bănui pe vre-una. Iar pentru şi mai bună dovadă a absolutei lor nevinovăţii, ca un gângăvit timid, o fată dă tonul pentru cântec. In cor, uniţi frăţeşte cu vocile, melodia isbucneşte deodată, tumultos, ca pe urmă să dăinue un tremurat duios, şăgalnic, care-ţi răneşte amintirile ascunse, neşterse şi le uiţi gluma, pleci urmărit de cântecul lor, simţind cum o fărâmă de suflet a rămas în acest văzduh infectat de mirosul peştelui putrezit.

Iarăşi mergem. O surpriză. Şi pentru Dvs. şi pentru mine, care îl revăd după doi ani. Găsesc trotuare; trotuare asfaltate; curate şi bune. S'a pornit pe linia înfăptuirilor. S'au făcut podeţe cimentate. Din punct de vedere pitoresc, Vâlcovul pierde. Din punct de vedere uman, câştigă. Aici, pe timpuri, era noroi sau praf şi bieţii lipoveni se luptau cu aceste două rele, după anotimp. Podeţele însă se cuveneau a fi făcute după modelul unuia aflător în Cişmigiu, unde barele, deşi din piatră, dau impresia unor crengi de pom împletite.

Seara se lasă tăcută, prea caldă, misterioasă. Vine o noapte ca în tropice, cu sgomote ciudate, foşnitoare. Bănui apropierea fiarelor; presimţi clănţănitul dinţilor; regreţi că nu te afli acasă, la tine, în siguranţă, visând la stele şi respirând parfumul florilor darnice din grădină. Deodată, prin ramurile sălciilor, posomorâte, unde bănuiai ascunse maimuţe sau un boa, explodează fără sgomot, pumni de lumină şi întunericul fuge ruşinat, la braţ cu toate vedeniile: Vâlcov cu electrică!

ŢÂNŢARII... PROFESORI COREOGRAFI

Ne aşezăm, pentru masă, la restaurantul lui Grişa. E un local vestit. O curte cu gutui, măsuţele răsleţe însemnând o grădină de vară. In drum, am uitat să vă spun, am făcut o prietenie în persoana lui Mişutca, băeţandru de vre-o 16 ani, care fumează, vorbeşte gros şi are chip îndrăsneţ.

Ii ofer sticla cu vin şi un pahar să se servească! Mişutca se strâmbă, dispreţuitor, la pahar şi se ospătează. Apucă sticla delicat, cu patru degete, cel mic lăsându-l liber şi întins, demonstrându-ne astfel buna sa creştere şi, fără alte complicaţii, răstoarnă jumătate de conţinut, în gură. Apoi, simţindu-se îndatorat pentru „trataţie", dispare puţin timp şi, pe urmă, vine cu un alt flăcău de seama lui, cu o „garmoşcă" enormă. Muzicantul se dovedeşte la înălţime. Instrumentul, în mâinile lui, e un fulg şi cântecul, sălbatic, înflăcărat, aţâţă picioarele lui Mişutca. El ocoleşte vertiginos mesele, în dansul acesta original, trepidant, care este „cazacioc". Se rupe brusc din ritmul vijelios, drept în faţa sticlei, se ridică şi o altă gâlgâitură îi animă gâtlejul.

— Ce faci Mişutca? îl întreb, zâmbind.

— Guleaiu! mă lămureşte el grav — adică, petrec.

In acest timp, urechea mea prinde un vâjiit insistent, hotărît, care se apropie, se măreşte şi te 'nspăimântă.

Fac un gest, şi „garmoşca" mai oftează melodios şi se opreşte.

Până să ne dăm seama de-a-binelea, în cugetul nostru, ce se petrece, pielea se acoperă abundent cu armate numeroase gălăgioase şi flămânde, de ţânţari. Sunt în roiuri dese, îndrăsneţe şi atacă sistematic, nepoliticos sau poate, tocmai răzbunându-se, prin noi, pe toată breasla scriitoricească, inconştientă de valoarea lor de trubaduri nocturni, neimortalizaţi în vreo operă literară. Mişutca şi prietenul său râd. O fi pielea lor acră, blestemată, vrăjită, sau sunt ei protejaţii căpeteniilor ţânţăreşti, nu ştiu, constat că toate mişcările noastre, desperate, lovituri pe frunte, n'au nici un efect, iar ei, ştrengarii, privesc şi se amuză de chinurile noastre, ocoliţi de înţepăturile veninoase.

Dansând un „cazacioc" nou — sugerat de ţânţari — numai din mâini, ne-am retras învinşi şi ruşinaţi, aproape în fugă, spre gazda noastră.

In odaia mea, numită „deviciaia" — pentru fată mare — cu toată duzina de perne, mari, mici şi micuţe cât pumnul, nu pot adormi, decât târziu...

..Ţânţarii se înmulţesc vertiginos. Fiecare din ei este câte un Mişutca. Porneşte un „cazacioc", imens, cu toţi aceşti Mişutca şi, deodată, se opresc şi sar asupra mea să-mi soarbă sângele. Le simt suflarea rece, cadaverică, plescăie buzele umede şi într'o clipă, un vacarm diavolesc îi opreşte. Trosneşte sau trag tunurile, bat darabane şi eu mă trezesc. E întunerec, dar larma chinuitoare, cu trompete, tobă, răsună sgomotos. Nu înţeleg nimic. Cred că e continuarea somnului şi totuşi îmi dau perfect de bine seama că nu dorm. Cobor din pat, aprind un chibrit şi privesc la ceas. E două. Apuc cearceaful, la iuţeală îmi fac o togă şi ţâşnesc afară. In cămaşă, Polifronâci, încheindu-şi, pe drum, pantalonii, pleoscăie moale, pe jos, cu picioarele desculţe şi iese după mine.

Dealtfel, revărsarea unei voci mănoase, puternice şi frumoase, acompaniată de câteva instrumente, mă cam lămureşte şi, în liniştea feciorelnică, nepângărită de vr'un alt sunet, muzica aceasta îndeplineşte o adevărată minune Induioşează şi atinge toate fibrele şi parcă ai sbura spre ei cu rugămintea: Luaţi-mă şi pe mine! Vreau să beau, să cânt şi să dansez. Totuşi, o stânjeneală se strecoară şi mă ruşinează: la această oră, când toţi dorm?

— Uite-i cum petrec! observă Polifronâci, râzând în surdină, şiret.

— Nu vă supără? încerc eu terenul.

— De ce să ne supere? De aia se numeşte că sunt boieri. Au bani şi se veselesc. Fără muzică e urît. Apoi ne uităm şi noi cum se petrece la ei. Asta e partea lor !

ŞI, IN APĂ LI-E VIEAŢA

Mie însă nu-mi mai e somn. Mă aşez pe prispă. Polifronâci, văd că şi el refuză să se culce şi se aşează, prudent, mai la distanţă. Stau tăcut şi mă gândesc că este o adevărată profanare să ucizi astfel de noapte, în pat. Noaptea din Vâlcov! Aţi văzut-o? Aţi trăit-o? Este fermecătoare. Cuvintele se încâlcesc în zadar să zugrăvească acest balsam suav, odihnitor şi mor, reci, neputincioase să împletească pe hârtie această comoară, care este noaptea Vâlcovului.

Cine n'a stat să vegheze, clipă cu clipă, viaţa nopţii vâlcovene, acela za-

Luminiş

darnic s'a ostenit cu drumul, cu ţânţarii de seară şi chiar dacă a mâncat toate sorturile de covrigi, în care lipovenii sunt meşteri neîntrecuţi, nu va şti niciodată de ce acest orăşel este misterios şi pitoresc. Aici luna este alta: mai tristă, mai blândă şi mai drăgăstoasă; cu tăcerea cucernică, prosternată, a caselor şi tufişurilor. Razele ei nu luminează, nu mângâie şi nici nu cern un polen de argint sau de aur, ci grăiesc. Molcom, pe îndelete, sosesc slove înaripate, se înjghebează, sub imboldul ei, gânduri, idei, ciudate, scurte, nepământeşti, existente numai în noaptea Vâlcovului; şi-ţi sunt dragi, dorite, nu le-ai mai părăsi. Iar totul din jur este un palat neînchipuit de mintea omenească, zămislit de un slujitor credincios şi iubitor pentru plutirea nestăvilită a inspiraţiilor pogorâte de acolo, de sus, dela lună.

Am stat aşa, încuiaţi în sufletele noastre, treji şi mici. Polifronâci nu rezistă mult tăcerii şi începe să vorbească. Primele cuvinte se pierd risipite; nu-l ascult. Apoi întorc capul şi-l privesc. Pletos, cu barbă lânoasă, încreţit la frunte, — luna cu razele ei, se oglindeşte în părul uns şi obrazul lui pare aureolat ca la sfinţii din icoane. Uit că e un biet pescar lipovean şi cred că în faţă-mi stă un sihastru. Involuntar, prind spusele lui şi mă concentrez.

Astfel, din vorbele lui, simple, necăutate, aflu micile bucurii precum şi păsurile lui şi ale pescarilor.

După ce îmi descrie, amănunţit, pe toate rudele lui, cu nepoţi şi strănepoţi, nume şi pronume, griji şi necazuri, trece şi la descrierea, mai generală, a populaţiei. Din noutăţile vieţii lor cea mai recentă a fost descoperirea unui sort nou de peşte, în cantităţi mari, nemaivăzut şi necunoscut vreodată. Explicaţia ar fi metamorfozarea pe care o suferă unii peşti, după veacuri.

Apoi, din cuvintele lui netivite în citate, filosofii sau sugestii, mi-se desemnează această realitate crudă a vieţii lipovenilor pescari.

De dimneaţă până'n seară, iar adeseaori, zile şi nopţi întregi, ei se hărţuesc năprasnic, tenace, în sudoare şi sânge, cu marea şi capriciile ei, nici odată ajunşi să fie cunoscuţi de lumea largă, pentru viaţa lor sacrificată, în scopul lor atât de puţin preţuit, cum este alimentarea pieţei noastre sau universale, cu peşte. Acasă se războiesc cu alte imagini ale vieţei lor: cu „optovichi" (engrosiştii), „percepeţ" (perceptorul) şi adeseaori cu inundaţiile. Toţi locuitorii sunt săraci. Anul întreg, ei se aprovizionează cu obiectele şi alimentele strict trebuincioase traiului, pe datorie, dela aceşti engrosişti, vreo trei la număr. Acestora pescarii le datorează averi. După începerea pescuitului, aproape întreaga recoltă, cu înşelări şi scăderi la cântar, sub motiv că peştele este ud, intră în mâinile engrosiştilor, pe un preţ redus, pentru acoperirea datoriilor în mărfuri, deobiceiu cedate scump. Cealaltă parte a recoltei trece la „percepeţ" şi la ei rămâne puţin sau nimic din munca depusă. Dar cât peşte nu se strecoară, pe sub mână, persoanelor în mâinile cărora se află puterea să le facă şicane şi să-i oprească dela pescuit! Asta însă nu se află niciodată. Pescarul ştie să tacă spre a nu-şi atrage răsbunarea. Ei se conduc după o zicală, populară în viaţa lor: „Pe Dumnezeu nu-l vezi, iar până la Vodă este departe" şi nu crâcnesc, nu se plâng, îşi duc cu resemnare, religios, viaţa de câine. In schimb, Duminica, cu ultimul ban, asudat şi chinuit, se înfiinţează la cârciumă. Beau mult, dansează până la ultima fărâmă de putere, „cazacioc" şi în acest fel îşi scutură necazurile şi uită că mâine se înhamă de-a capăt, la aceeaşi poveste. Viaţa lor se închide adeseaori, năpraznic, în fundul mării. Rarii lipoveni cari mor creştineşte, acasă, tot în apă îşi odihnesc oasele. In cimitir, după săpătură de jumătate de metru, e apă şi coşciugul se aşează în ea: prin apă trăesc, mor, se chinuesc, şi acolo-şi află şi culcuşul.

MESSIEURS LUCA ET MAXIM

Azi e sărbătoare. Dimineaţa, lipovenii, până la sfârşitul obedniei la biserică, se „distrează" cu ceaiul. Această desfătare pare să nu fie din cele uşoare şi prielnice trupului. Sudoarea puternică, multă, luceşte pe feţele lor; mai se furişează în farfurioara din care sorb lichidul; ei mai aleg un firicel de zahăr, îl pun între buze şi dinţi, suflă ca din foale să mai răcorească lichidul şi-l trag cu gură ţuguiată şi numai termină să respire, mulţumiţi, senini. Se va sfârşi slujba religioasă şi apa fierbinte a ceaiului se va înlocui. Ceainicile vor dispare; va răsări „garmoşca" şi o tobă şi beţia, solidă, săţioasă, se va încinge, până ce Grişa va refuza să le mai dea vin.

Contemplările şi gândurile mele se întrerup la apropierea lui Grişa, care se interesează dacă nu-mi va face plăcere să vorbesc franţuzeşte cu lipovenii.

Aceste două noţiuni: lipoveni şi limba franceză, apropiate, par ca negativul şi pozitivul, care mereu se îmbrâncesc. Deaceea, neîncrederea, ironică, mă trădează.

— Poftiţi, poftiţi, să vedeţi! mă îndeamnă Grişa.

Am fost, am văzut şi urechile mi-au auzit. Sunt doi lipoveni· Maxim şi Luca; cam de vreo 50 de ani, pescari amândoi şi cu chipurile obişnuite: blonzi, bărbile roşii şi cu nişte cămăşi ce se închee la gât, într'o parte, „cosovorotchi".

La apropierea mea s'au sculat şi mi s'au adresat în limba curentă franţuzească, accentuată puternic de acea notă cântătoare, specific slavă. N'am răspuns dar am râs cu hohote, mult, spre nedumerirea lor şi pe urmă ne-am împrietenit. In timpul marelui răsboi Rusia a făcut un schimb de flotă cu Franţa, urmând obiceiul statelor amice şi cei doi prieteni — lipoveni, pe atunci marinari, au nimerit în Marsilia, unde au stat mulţi ani, şi după răsboi, La urmă, dorul învingând, au venit acasă şi iarăşi sunt pescarii: Luca şi Maxim.

Acasă, Polifronâci mă întâmpină vesel, împărtăşindu-mi o mare bucurie. Un nepoţel de al lui, de un an şi cinci luni — notaţi bine vârsta — a căzut în „eric" şi nu s'a dus drept la fund, cum s'ar cuveni, ci s'a sbătut şi... a ieşit la mal. Las dumneavoastră să apreciaţi, dacă e cazul, să facem uz de proverbul „Ce naşte din pisică, şoareci mănâncă" sau, poate, astăzi, e ziua minunilor.

V'aşi povesti de o vizită făcută unei vrăjitoare — lipovence, tot astăzi, dar cedez promisiunilor date amicului meu I. Gh., care m'a speriat cu toate pacostele din lume, care îmi vor cădea pe cap, dacă ea va afla despre divulgarea publică a activităţii sale, — şi tac. Superstiţia e mare lucru! Vă spun doar la ureche: dacă vi s'au făcut farmece, cumva, vreodată, ea află. Se desbracă noaptea, goală, se frământă, iar dimineaţa, rezultatul e ca în palmă. Tot ea, dintr'o privire, descoperă dacă bărbatul face uz de palme, în căsnicie. Puneţi-vă în gardă, amatorilor de senzaţii şi de păcate, nu însoţiţi pe domnişoare la această nouă Mafaldă.

ŞI... NUDIŞTII

Formalităţi ca la frontieră. Se cercetează acte, legitimaţii şi, în fine, plecăm. Parcurgem tot Vâlcovul, liniştit şi cuibărit pe ambele maluri ale canalului. Marea ne întâmpină, jucăuşe, şi desmierdătoare. Vreo 15-18 km., în lotcă, străbatem marea ca nişte autentici pescari, curagioşi şi grozavi, înghiţind de ruşine vaetele rebele, isbucnite la clătinările mai pronunţate ale bărcii.

Ajungem sdraveni şi mulţumiţi de sfârşitul călătoriei. Volciocul este o plajă plăcută, întinsă, cu o mulţime de căsuţe din „lampaci". Datează mai de demult, însă n'a ajuns să fie cunoscută înăuntrul ţării. Aici vin să-şi petreacă vacanţa locuitorii din oraşele apropiate de Vâlcov. Comod, fără amenajări speciale, lumea petrece, simplu, ca acasă. Se găsesc şi unele doamne şi domnişoare gătite şi vopsite, aducând atmosfera plajelor cunoscute. Pe alături, tinerii bronzaţi fac de sentinelă şi aceleaşi idile vechi, ca lumea, se ţes pe nisipul mării şi se sfârşesc odată cu sezonul.

Dar prietenul meu, surâzând ştrengăreşte, vrea să-mi arate altceva. Intr'adevăr la vreo 3—400 m. pe malul Limanului, nămolul probabil că are calităţi miraculoase pentru sănătate. Aici bolnavii şi bolnavele uită să uzeze de îmbrăcăminte, şi aşa, în costumele lui Adam şi Eva, se simt minunat. Imi închipui că nămolul ar putea să le strice costumele de bae, şi deaceea, spiritul practic al economiei şterge orice jenă.

Plimbarea prin Vâlcov s'a terminat. Vaporul ne poartă spre alte meleaguri, Vâlcovul se micşorează, rămâne departe, soarele apune şi simţi cum tristeţea şi nostalgia după locul părăsit se aşează nepoftită, în suflet şi zici: Rămâi cu bine, oraş al viselor, nu te voi uita !

La cherhană

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
înscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 32
SAMBATA 24 SEPTEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIU

La începerea stagiunii teatrale

de VICTOR POPESCU

In fața atacurilor neîncetate ale cinematografului, teatrul nu a putut, din nenorocire, decât să dea înapoi, cedând pas cu pas din strălucirea sa, nouei invenții, care fără preget, a supus mândra artă a scenei la rolul unui suplinitor pentru ceeace el, din cauza concepției lui, nu putea înfăptui. La această situație a contribuit, desigur, și publicul. El poartă, bineînțeles o vină destul de mare, prin ușurința cu care a abandonat teatrul, alergând cu entuziasmul unui neofit, în noua citadelă artistică, numită cinematograf, fără a gândi că nu este incompatibilă existența a două specii de artă dramatică, una suplinind pe cealaltă, în lipsurile pe care este normal să le producă anumite cerințe fundamentale proprii fiecăreia.

Nu rămâne mai puțin adevărat faptul, că o altă parte de vină incumbă de-adreptul teatrului însuși, fiindcă a abandonat mult prea repede lupta și a ajuns astăzi în situația deplorabilă de a provoca reacțiunea multor persoane care n'au încetat totuși să-i rămână statornice și să aprecieze potențialul lui de artă, ce ar mai putea produce multe înflorescențe chiar și în vremurile de restriște ce azi îl înconjoară.

Ne aflăm din cauza aceasta, acum, în fața unei dezorientări generale. Lipsă de subiecte, mai ales, lipsă de poezie sufletească, lipsă de acțiune (mă gândesc la acțiunea demnă de a purta acest nume, nu la micile „intrigi" ilariante sau dramatice, cari formează, spre disperarea multora, veșnica și veșnica poveste din piese diferite), lipsă de pricepere în dozarea efectelor, etc. Aceasta în ceeace privește piesa în sine. S'ar mai putea obiecta multe și asupra actorilor. Inutil. Este logic să ne întrebăm dacă actorii ei înșiși, puși să interpreteze opere de valoare, nu ar reacționa la rândul lor în concordanță cu lucrarea ce sunt datori a interpreta!

O operă bună, care se poate întipări în mintea tuturor și mai cu seamă în a celor pricepuți, va aduce cu sine și ameliorarea cadrelor actoricești. In nici un caz acest lucru nu-l va putea face seria de reprezentații, submediocre chiar, putem spune, care formează repertoriul teatrelor noastre, în mare majoritate. Afară de mici excepții și afară de grozăviile jucate în timpul verii, ce nu pot fi nici măcar luate în considerație ca piese de teatru, restul se pot numi piese slabe, piese amorfe, piese insignifiante, etc. Dar nu găsim un nivel înalt, mândru, rezistent criticei.

Scriu aceste rânduri acum, când stagiunea teatrală a început de-abinelea. Poate în speranța că sunt un epilog vremurilor de ieri, că sălile ce și-au deschis porțile vor adăposti un public satisfăcut de un bun spectacol. O speranță ce voește grabnică mulțumire. E trist să constatăm apusul glorioasei arte, acoperită de umbre. Soarele, până în ultimele clipe, strălucește mândru și învolburează cerul. Și teatrul, dacă nu voește să mai lupte, cel puțin să-și închidă demn epoca, aruncând lumii amintirea unui strălucitor trecut, poate, cine știe, ca anunț al viitorului din nou mare.

Școala Botticeliană — Alegorie

POESIA ȘI SPAȚIUL BURGHEZ

(Urmare din n-rul trecut)

de TOMA VLĂDESCU

Amintim că în prima parte a studiului — apărută în numărul nostru trecut — se arăta poesia ca „o plecare magnifică în lumi pe care singur artistul le știe".

Se vor urmări în rândurile de mai jos, „dispozițiile profanului" în raport cu aceste „plecări" pe care Poesia le presupune.

Dar omul mulțumit n'ar imagina aceste plecări — și nu pleacă tocmai fiindcă e mulțumit.

Rămas strâns legat de lumea lui — Cătălin — de lumea pe care o știe, o pipăe, o vede, **în care el a găsit desigur tot**, burghezul o vrea cel mult mai **„avantagioasă"**, poleită. Pseudo-artistul îi va da ușor aceste satisfacții — va fi toată operea lui — îi va oferi adică aceea ce am văzut, un aspect ideal, să zicem sonor, rimat, dar al acestei vieți certe, știute de care știm că burghezul e atâta de mulțumit încât, din ea, n'ar consimți și nici măcar n'ar imagina că poate să iasă, să respire mai mult... Aici e probabil secretul. Fiindcă nu simte într'adevăr nevoia acestei mai largi respirații, nemăsurate, dincolo de spații și nouri ,arta va fi totdeauna pentru burghez, pentru omul mulțumit, un loc interzis.

Dar acest confort așa de terestru, să fie oare pentru conștiința burgheză o adevărată împăcare în spirit cu lumea? Să fie această universală **acceptare** care face tot sensul înfiorat al lui Mistral, pe care pare s'o fi avut Coșbuc, pe care o găsim, sigur, în **Miorița?**

Ar fi să presupunem miracolul transfigurat al unei **sincerități** de căutări răstignite, de greu tragism, pe care n'am avea cum să-l găsim în conștiința dela început mulțumită, atât de sărac instinctivă și pentru care aparențele, imediatul, lucrul palpabil, sunt satisfacții desăvârșite.

O împăcare în spirit, înseamnă mai întâi un spirit torturat. In primele pagini ale unei mari convertiri, Jacques Maritain mărturisește: **Dieu m'a retourné, comme un gant..**

Nu, toate valorile spirituale, omul mulțumit le trăește numai la suprafață, ca simple regule din afară. De acord cu ele nu s'a pus: i s'au impus. Ca acel creștinism — tot burghez — despre care într'o carte fierbinte, **Aux fontaines du désir** mi se pare, Montherlant scria că atâția bieți creștini îl trăiesc numai ca pe o moștenire pe care au găsit-o în bagajul părinților... Dar n'au cercetat-o niciodată! Nu s'au pus de acord cu ea, n'au suferit și nici o picătură din sângele Răstignirii nu curge în vinele lor.

In felul acesta procesul pe care-l urmărim aici între aparențe și puritate se ridică în mai clară lumină, și se va pricepe mai ușor lucrul bizar pe care l-ar constitui acceptarea, în conștiința burgheză, chiar a unor valori de artă reală.

Eminescu, Grigorescu, Coșbuc? Dar acestea sunt mai întâi valori consacrate. Omul mijlociu este „eminescian", cum este creștin. La fel de altminteri, îl iubește și pe Alecsandri. Știe, într'un fel, că așa e bine...

Dar **mântuirea** prin poesie, din lumea asta, mântuirea într'adevăr pe care o aduce, o poartă cu sine poetul, cine nu e artist n'o cunoaște — așa cum, deopotrivă, foarte puțini aceia atât de mult liberați încât să poată cu adevărat trăi creștinismul, în spirit.

„Valorile consacrate" însă, confundate, în timp, cu locul comun, încă n'ar fi de ajuns. Motivele burgheze de „comuniune" cu arta sunt de un ordin încă mai positiv. Arătam că niciodată ochiul profan, fixându-se pe lucrul real de artă, nu atinge calitatea însăș de artă a lucrului pe care se pare că l-a primit. Că ceeace burghezul admiră e tocmai tot ce nu participă la calitatea unică a lucrului frumos — că, într'un cuvânt, el nu se poate gândi, nu-l interesează **liberarea** în artă, „mântuirea" pe care o aduce artistul.

Din îngerestile suavități eminesciene ale **Luceafărului** — care se vor face simple sonorități declamate — burghezul va reține **„un cer de stele" „geană dulce", „o prea frumoasă fată"**, lucruri care, nu se contestă, intră perfect în atmosfera de magii și lumini a incomparabilului poem. Dar cât de sărac ar fi **Luceafărul** numai cu atât!

Nu sunt oare tocmai aceste frumuseți mediocre în fond, de care Hyperion, sedus un minut, a fugit? Numai pentru ele însă, pentru aceste lucruri sărace și mediocre, **Luceafărul** este „frumos" în sensul burghez. Și aceleași calități, calități de aceiași categorie, vor face posibilă și admirația pentru Grigorescu, Coșbuc....

Un „car cu boi" așa dar, „geana dulce", „ciobănașul", „un cer de stele": dar ce sunt oare aceste elemente ale „poesiei" burgheze, acest decor așa de confortabil și de sărac — miracol viu cu adevărat dar pe care nimeni nu-l întreabă nimic! ce sunt ele dacă nu tocmai această suprafață imediată de care vorbeam, lumea visibilă, concretă, așa de știută, din care burghezul nu s'a gândit niciodată să iasă, o lume de care va fi acum cu atât mai mulțumit cu cât i se oferă zugrăvită într'adevăr în chip ideal!

Numai până la aceste elemente, așa de materiale și de conforme se întinde spațiul burghez al Artei. Și vedem cum însăși arta, atunci când există, e coborîtă în spațiul acesta — pe unde ea va trece însă indiferentă, lăsând numai ce i se cere, adică lucrul cel mai sărac...

Sunt adevăruri de o evidență ce mi se pare că nu trebuia decât arătată. Pentru cine s'ar îndoi însă, pentru cine încă n'ar fi convins că „burghez" — om mulțumit — și lucru de artă sunt forme substanțial opuse, am insista să se observe adevărul nostru în toate elementele lui, să se observe anume și mai ales că opera reală de artă **nu isbutește să obțină sufragii în conștiința burgheză decât numai atunci când opera aceasta răspunde și noțiunilor obicinuite de frumos, de „bine" chiar, sau de „bun"**

(Urmare în pag. 7-a)

Isvoarele simple ale adevărului

In numărul trecut al revistei, am transcris considerațiile d-lui B. Munteanu, asupra generației zise „tinere", din recenta apărută „Littérature roumaine". Menite să aibă ca obiect actualitatea în desfășurare a „nouei spiritualități", aceste considerații vin, de fapt, ceva cam târziu. Dacă ar fi fost publicate acum doi sau trei ani, ele ar fi descris o stare istorică, ajunsă la limită. Vorbind din punct de vedere al istoriei literare, astăzi nu mai există „generația tânără". Ea s'a potolit; aceia cari erau socotiți șefi ai ei nu mai militează. Tipăresc rar, fără să-și manifeste precis nouile orientări. Poate s'au limpezit și „bogați cu experiența metafizică a cincisprezece ani" se îndreaptă calmi spre „isvoarele simple ale adevărului", încotro îi îndeamnă d. Munteanu. Pentru mulți, „generația" a trecut parcă în amintire de coșmar, de care ar vrea să se purifice cu orice chip:

alianța noastră e sfărâmată
și aș vrea, poezie, să nu te mai văd [niciodată.

Autorul acestor versuri, d. Emil Botta, este poate cel mai pur reprezentant al generației cu „tensiune", „temperatură" și sete de „mântuire". D. Basil Munteanu scrie: „On vit en pleine angoisse métaphysique et l'on éprouve jusque dans son tréfonds une effrayante sensation de solitude. (pag. 194). Pentru conținutul sensibil al acestei fraze, d. Emil Botta a găsit metafora: Intunecatul April. *Ea rezumă gradul de turburare dar și sinceritatea căutării expresiei celei mai plastice. Prin ea, poetul încearcă să se apropie de „isvoarele simple ale adevărului":*

Recunosc minunatul profil:
e al Intunecatului April.
Priviri, în această supremă noapte,
Cădeți sătule, ca fructele coapte.
El vine pentru a mă tămădui
de febra numită „a trăi"
care trece vămile veciei.

Dar liniștea nu e pentru totdeauna și mai ales nu e normă:

Grădina e un fâlfâitor abecedar
și eu elevul fără Duminici, fără sărbă- [toare
Intr'una, într'una silabisesc amar
cuvântul Des-pe-ra-re.

D. Emil Botta întrebuințează mai toate noțiunile cari s'au demonetizat în „generație" și cari astăzi produc multora silă fiindcă le găsesc absolut fără nici un sens.

Iată de pildă cuvântul „mântuire", care la d. Botta are un sens delicat și pur:

Mă vei afla înecat în suspine,
Dar să nu-ți pese de mine.
Treci mai departe, treci mai departe,
ca peste o plicticoasă carte.
Chiar de te-o striga să nu vii!
Chiar de ți-oi spune Mântuire să nu vii!

Iar strofa rezumativă a unei vieți „en pleine angoisse métaphysique", ni se pare a fi:

Noi oamenii suntem ușa
Pe unde pătrunde un groaznic tumult.

D. Munteanu nu pomenește nici măcar numele d-lui Emil Botta, ceea ce nu însemnează însă că nu e bine informat, ci doar că judecățile d-sale critice sosesc cu întârziere, și că deci au o valoare cu totul generală.

— f. —

Reacțiunea împotriva raționalismului

de N. DAVIDESCU

Aflăm în alcătuirea mișcării simboliste și un fenomen de reacțiune împotriva romantismului, la noi cu Eminescu, în Franța cu Baudelaire, iar în Germania cu Novalis și cu filosofia idealistă, împotriva unui raționalism reprezentat la un moment dat și prin Goethe. Atât în Franța cât și la noi, urmează apoi o epocă de infuziune a operei lui Baudelaire sau a lui Eminescu, care, la suprafață, echivalează cu o scurtă submersiune a lor. A fost vremea când sămânța, astfel aruncată, a fost lăsată să rodească din umbră, iar roadele ei și-au înfipt toate rădăcinile necesare vieții și desvoltării ei viitoare.

După 1867, în Franța, romantismul a încercat o diversiune, riguros organică de altfel, cu parnasianismul și cu naturalismul, iar la noi, factice, parazitară și dăunătoare, cu eminescianismul. Toată seva grea de viață a poetului „Luceafărului" a fost anemiată două decenii de către imitatorii lui vajnici. Epoca aceasta este caracteristică printr'o literatură, ca să spunem așa, decadentă. Ea se îndeletnicea, sub felurite pretexte, cu exhibarea cotidiană a lucrurilor dospite de vreme și dădea spectacolul dureros al bătrânețelor căzute în decrepitudine. Se storcea, astfel, ultima picătură de sevă a unei formule desăvârșite de însuși nobilul ei inventator și se transforma inițiativa personală, dorința de noutate, avântul spre izbândă al originalității, în clișee de sentințe medicamentoase pentru o vulgară înțelepciune.

Pe dedesubtul acestei stări de fapt însă, trecea, ca un suflu de vânt proaspăt și rece pe sub un strat de foi uscate, spiritul de renovare al operei baudelaireane, în Franța, iar la noi eminesciene, în ceea ce el trebuia să fie nu servilism ci inițiativă, nu agonia, ci fecundare. In Franța apărea, aproape simultan cu „Les Fleurs du Mal", adică prin 1867, în „Revue des Lettres et des Arts", „Claire Lenoir" de Villiers de l'Isle Adam și apoi o serie întreagă de alte povestiri. Pe un fond cu desăvârșire hegelian, se frământau ființe desarticulate, solemne, sinistre. Halucinația era învăluită de o aleasă și dulce tandrețe sufletească. Erau viziuni calde, fluide, aproape serafice. Și apoi erau amestecuri ciudate, în care influențe filozofice și literare se îmbrânceau într'un tot specific și nou. Mai întâlnim, după aceea, o altă latură, mult mai pătrunzătoare și mai bine caracterizată, de batjocură neagră și de ironie feroce. Nu este vorba atât despre paradoxalele mistificări ale lui Edgar Poë, cât, mai curând, despre comicul lugubru al lui Swift. Și toată oroarea ideilor utilitariste contemporane, întregul aparat monstruos al mercantilismului vremii, erau biciuite până la sânge, în pagini de rece și câinoasă ironie.

Intr'adevăr, romantismul și formula lui de artă pentru artă, se istovise în prima eflorescență a mișcării dela 1830, iar acum încerca o înoire prin altoirea cu seruri lăturalnice. Brunetière, vorbind despre „a doua manieră a lui Victor Hugo" scrie despre poetul „Orientalelor":

„Desigur acest pictor nu pictează „pentru a picta, acest poet nu povestește măcar „ad narandum" ci „ad „probandum". Tabloul său nu este doar „un tablou, ci și o pledoarie, dacă pot „să spun așa, sau un act; el vrea să se „miște în folosul simțimintelor sau al „ideilor sale ceea ce, de altfel, este „dreptul său. El vede în aceasta, o știți, „datoria sa, sau „funcția" sa".

Baudelaire, într'un articol apărut în **Figaro** din Aprilie 1864 și retipărit în ediția completă a „Operelor sale postume" precizează cu caracter de polemică acest lucru:

„In 1848 s'a încheiat o alianță adul„teră între școala liberală dela 1830 și „democrație, o alianță monstruoasă și „bizară. Olimpio (Victor Hugo N. R.) „renează faimoasa doctrină a „artei „pentru artă" și atunci, el, familia lui „și discipolii lui nu mai contenesc să „predice poporului și să se arate în toate „împrejurările amicii și patronii vajnici „ai poporului. „Cald și adânc amor pen„tru popor!". De atunci tot ceea ce „mai pot ei iubi, în literatură, a luat o „culoare revoluționară și filantropică".

In cadrul acestei reacțiuni împotriva evoluției unei părți a romantismului francez, evoluție ce avea să ducă, pe calea raționalismului și a pozitivismului filozofic, la naturalismul estetic și la parnasianism, este concludent să mai citâm, dintr'un proect de prefață a lui Baudelaire la opera lui Edgar Poë, câteva rânduri în care au fost schițate, condensat, și ideea de reacțiune împotriva utilitarismului vremii și mai ales aceea de împotrivire a școlii idealiste germane față de raționalismul olimpic al lui Goethe. Este vorba despre subiectul unei conferințe a poetului american, pe care traducătorul său în limba franceză îl redă astfel:

„El vesti că va vorbi despre princi„piul poeziei. In Statele Unite a apă„rut încă de mult o școală utilitară,

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

I. L. CARAGIALE: Opere, vol. IV și V

Ediție îngrijită de d. Șerban Cioculescu; Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", București 1938

D. Șerban Cioculescu socotește că cele două volume tipărite sub îngrijirea d-sale, de Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", împreună cu cele trei de mai nainte, editate de Paul Zarifopol, cuprind opera integrală a lui Caragiale, afară de teatru și corespondență. Din scrierile dramatice, criticul va întocmi curând volumul VI, iar pentru al VII-lea și ultimul face un apel la „concursul binevoitorilor, prieteni sau urmași ai prietenilor lui Caragiale", și la toți deținătorii de scrisori, asigurând că „nu vom păstra decât copiile lor, nelipsind pe posesori de un tezaur familial". Strângerea materialului din vol. IV și V nu a fost mai puțin patetică, decât se anunță a fi căutarea scrisorilor. In aproape 1200 de pagini, Zarifopol editase la „Cultura Națională", nuvelele, schițele și reminiscențele, începând și o parte din „notițele critice" publicate în „Universul", la 1899-1900. D. Cioculescu continuă editarea cu partea rămasă din „notițe", cu versurile lui Caragiale și alte bucăți de literatură (IV), apoi cu articolele politice din „Timpul", „Voința națională", „Epoca", „Românul" de la Arad, broșura „1907", etc. (V).

Sunt în total de aproape o mie de pagini, întindere peste așteptările lui Zarifopol, care, deși socotea mare opera lui Caragiale, i se părea totuși insolubilă problema identificării articolelor apărute fără semnătură, în diverse cotidiane.

„Din vremea cât a lucrat Caragiale în redacția *Timpului*, nu mi-a fost cu putință să identific nici un articol politic al său", declară regretatul critic, (vol. III, Prefața, pag. XIII), desigur cu părere de rău, cum ne e îngăduit să bănuim. Fiindcă el stabilise, în editarea integrală a operei scriitorului, principiul categoric, ca absolut tot ce a ieșit din condeiul lui Caragiale, să fie tipărit în ediția completă. „Există fanatici ai lui Caragiale, — scrie Z., loc cit., — care ne repetă că noi, editorii suntem datori a adopta asprimea aceea a autorului. Repetăm și noi că scrisul întreg al unui scriitor ca acesta este un dar deplin dat națiunii sale, eventual și altor lumi cititoare. Este al nostru tot; și nu-l putem stăpâni altfel decât cu cel mai strict respect către întregimea lui. Numai nesocotința sau nepriceperea s'ar putea încumeta să aleagă ce trebue să rămână limbii și literaturii românești, și ce nu, din o moștenire ca a lui Caragiale". Credem de cuviință să transcriem pentru cititori paragraful prin care d. Cioculescu aderă, din aceeaș profundă convingere critică, la principiul formulat atât de peremptoriu de Zarifopol. „Ca și predecesorul nostru, am socotit că nimic din ce a publicat Caragiale, nu se cuvine a fi înlăturat. Nu se aduce un serviciu, fie literaturii naționale, fie autorului clasic editat, prin selecționarea estetică sau numai arbitrară. Se va obiecta, de sigur, că unele din conformările lui Caragiale la umorul actualității, prin „gogoși", „mofturi", „culmi", „miticisme" (de-ale lui Mitică) și anecdote, ar fi putut lipsi, pentru a nu umbri seriozitatea producției sale literare. Impotriva puriștilor, vom atrage luarea aminte asupra avantajului de a avea, prin publicarea într'adevăr completă a operei carageliene, o privire totalitară a umorului lui Caragiale, pe întreaga scară a „ierarhiei" sale. Numai dintr'o prejudecată literară se poate crede că marii umoriști și satirici ar fi „cultivat" numai spiritul de cea mai aleasă calitate, disprețuind umorul de nivel al calamburului, al jocului de cuvinte și al glumei ieftine. Cu riscul de a fi greșit înțeleși, ne luăm și răspunderea publicării producției minore a marelui scriitor. Ea va scuti pe cercetători de a consulta colecțiile sărace și desperechiate ale puținelor noastre biblioteci de studiu, în vederea recompunerii unei imagini credincioase a autorului, precum și a nivelului umorului nostru, la care el s'a situat uneori". (vol. IV, Prefață, pag. XI).

Punând însă, ca și predecesorul, aceeaș pasiune în strângerea integrală a unei opere semnificative pe întreaga ei „ierarhie", d. Șerban Cioculescu a mers ceva mai departe, și a identificat articole, acolo unde dorința de descoperire a criticului înaintaș întâmpinase șovăeli. De bună seamă, d. Cioculescu s'a înarmat cu cea mai sigură metodă de investigație. Luând parcă pieptiș dificultățile, d-sa declară: „Colaborarea lui Caragiale, fără semnătură, a rămas cu totul neobservată de contemporanii noștri. I-am dat de urmă abia după ce ne-am deprins cu întorsătura duhului și a frazei sale și în cunoștință cu ortografia sa specială, pe care a păstrat-o neschimbată, până la sfârșit". Nu încape îndoială, metoda propusă de d. Cioculescu este serioasă și, putem spune, științifică. Este însă grea și nu se vor încumeta mulți s'o mânuiască. Pe de altă parte, nu este aplicabilă decât în cazul scriitorilor cu un talent vizibil diferențiat și a căror originalitate a lăsat pecetea și în producțiile cât de neînsemnate. La Caragiale, umorul este ca o substanță colorantă, impregnată odată pentru totdeauna. El constitue un mod de a gândi, și de a se exprima, fiindcă, de calitate latină, se alimentează de fapt dintr'un echilibru clasic al omului armonios, apărat pe cât cu putință de prostie și de falsificări.

Incercarea d-lui Cioculescu de a face o metodă de istorie literară din cunoașterea sintaxei, a lexicului, a ortoepiei, a expresiilor favorite, a întorsăturii duhului, credem că este o chestiune de o importanță capitală pentru

I. L. Caragiale

ceea ce trebue să fie clasicitatea literaturii românești. Caragiale este un clasic de o copleșitoare originalitate, și studierea lui însemnează studiul limbii naționale în putințele ei maxime de cristalizare în artă. O latură a acestui studiu ar atinge, de pildă, neologismele, atât de frecvente în Caragiale, ca și clișeele gazetărești, și deopotrivă, cuvintele rare, arhaice, expresiile cu mireasmă poporană, etc., etc. Inainte de lexic, totuși, sintaxa constitue esențialul pentru secretul durabilității operei.

Cum să explicăm îmbelșugarea de substanțe proprii spre a întreține viața spiritului, din orice frază a lui Caragiale? Care este taina așezării subiectului, predicatului, al celorlalte părți sintactice?

După ce legi chimice intră atâtea cuvinte și nu mai multe spre a da un conținut dens, sănătos, ce nu se va mai altera? Bine înțeles, o știință a limbii literare nu poate fi decât descriptivă, raportată retrospectiv, de la caz la caz. La Caragiale, d. Cioculescu dovedește cât de trebuincioasă este această știință, mai ales când e vorba de dragostea de a întregi o operă excepțională.

In afară de preocupările tehnice de întocmire a ediției, o serie de alte prilejuri au fost folosite de critic, spre a pune la punct chestiuni ce privesc la cunoașterea generală a marelui scriitor.

Astfel în *Introducere*, (vol. V), stabilește valoarea producției în versuri a lui Caragiale, fixează puncte de orientare în formarea autorului, urmărindu-l dela debut, până la semnele de maturizare din 1878 (Literatura în teatrul nostru), și atrage cu autoritate atenția asupra meritelor articolelor politice, și a cronicilor dramatice. Condițiile de debut ale lui Caragiale, par a fi cu totul aparte. „Spre deosebire de majoritatea debuturilor literare, scrie d. Cioculescu, — care descopăr cercetătorului literar adevărate abisuri între primele dibuiri și formarea personalității originale, debutul lui Caragiale este dintre cele mai sigure din câte cunoaștem. Inteligența lui nu primește nici o impresiune fără controlul judecății, care e spontană și ageră. El protestează din primul ceas împotriva toleranței și a licenței în „Republica literilor", care „nu posedă nici o vamă". Gustul lui format la școala clasicismului francez, respinge scrisul grăbit și cu caracter senzațional. Intr'un cuvânt, spiritul său critic se manifestă în pas cu primele lui publicări".

Cronicile dramatice ale lui Caragiale au avut rol hotărîtor în istoria teatrului românesc de la 1878. Atacând violent repertoriul lui Pascali, el scria: „Schilozii, bețivii, pungașii, desfrânații, spânzuraților, nemernicii, prostituatele, tuberculoșii și toate spurcăciunile și lăturile *parisiane*, înscenate de industria teatrală franceză, apoi traduse ori localizate în românește de oameni ce nu se pricep nici la românească nici la franțuzească, ce nu știu nici ce e Românul nici ce e Franțuzul, — ni se da ca producții literare și artistice, pe scena întâiului teatru din țară, menit, cum se zice, a fi „Inaltă școală de estetică și morală", pentru publicul român". Caragiale mai atacă apoi nepriceperea în distribuție, în jocul de scenă și în regie, și denunță faptul că cei cari făceau cronica dramatică erau plătiți ca să scrie elogios. „Nici un alt studiu contemporan nu dă măsura haosului în care se afla teatrul nostru pe mica sa scenă permanentă, atât din punctul de vedere al producțiilor, cât și din cel scenic. Studiul are așadar valoarea unui document istoric de prima însemnătate", încheie d. Cioculescu.

Contribuția nouă și esențială și care ni se pare a constitui meritul cu totul deosebit al d-lui Șerban Cioculescu este luminarea unui Caragiale susținător teoretic al familiei, al școalei, al armatei și al Bisericii. Mai bine zis este înfățișarea materialului surprinzător, cuprins în „Notițele critice", din „Universul", prin care marele scriitor se apăra de învinuirea ce i se adusese, că e *dușman al poporului*. El era acuzat că „își bate joc de națiunea română". Un verdict asupru îl dăduse însăși Academia Română, când refuzase, cu 3 voturi pentru, și douăzeci contra, să-i acorde un premiu, pe temeiul că opera lui cuprinde „tendințe antinaționale, căci scoate din societatea română numai tipuri imorale". Academia recunoștea totuși talentul marelui literat, dar îl sfătuia „să-l întrebuințeze în lucrări bune". Caragiale era socotit așadar dușman al poporului, deoarece, fiind înzestrat cu talent, el îl întrebuința totuși spre a face rău națiunii sale. In colaborarea la „Universul", scriitorul găsește prilejul să se apere.

Această apărare este admirabil expusă critic de d. Cioculescu. Caragiale bagatelizează numai „progresul neîntemeiat pe firea poporului și pe evoluția sa naturală", fiind prin aceasta, în deplin acord ideologic cu Eminescu și Maiorescu. In „Universul" el și-a exprimat public părerile sale despre instituțiile fundamentale ale statului, școala, armata, Biserica, familia, pe care nu le ironizase nici odată și despre care avea cele mai tradiționale idei, conforme sufletului său armonios.

Reacțiunea împotriva rațiolismului

(*Urmare din pag. I-a*)

„care vrea să târască după ea poezia, „ca și alte ramuri de activitate. Acolo „găsim poeți umanitari, poeți ai votu„lui universal, poeți ai abolirii legilor „asupra cerealelor, poeți care cer clă„direa de case de muncă. Jur că nu fac „nici o aluzie la oamenii de aici. Nu e „vina mea dacă aceleași dispute și ace„leași teorii frământă națiuni deosebi„te. In lecturile lui Poë le-a declarat „războiu. Nu susținea, ca unii sectari „fanatici și nesimțitori ai lui Goethe și „ai altor poeți marmoreeni și antiome„nești, că orice lucru frumos este în „chip esențial nefolositor... etc.".

Din rândurile acestea se desprind, deopotrivă, o atitudine estetică și una ideologică. Prin acestea însă, și încercările lui Baudelaire de a împământeni pe continent pe Edgar Poë, dădeau primele roade. La Eminescu, fondul acesta antiliberal până la reacționarism, alcătuește o parte din ideologia lui poetică și caracterizează contrastul dintre noua poezie care se plămădea pretutindeni și romantismul francez, ajuns utilitarist și vag umanitarist, sau, statuar și sfidător: rațiolismul german.

N. DAVIDESCU

Pentru clasicism

Am vorbit la timp, în paginile revistei, despre inițiativa d-lui prof. N. I. Herescu de a înființa un „Institut de studii latine", cu scopul de a stârni în publicul românesc interes pentru literaturile clasice și pentru știința anticității. Astăzi *Institutul* s'a întemeiat, și în primul său *Buletin* pe care îl ti-

N. I. Herescu

păreste găsim aceste considerații ale d-lui Herescu, asupra esenței clasicismului, vrednice de o antologie a prozei noastre critice: „Dar dorința de noutate cu orice preț este un semn de slăbiciune. Noutatea o caută acela care se îndoește de sine și de trecutul său. Goana după „nou" reprezintă în realitate încă o formă a îngrijorării generale. Nimic temeinic însă, nimic trainic, nu se creiază sub acest semn al îndoielii.

A avea fața întoarsă spre trecut nu arată, de altfel, pentru o cultură, nici scădere, nici neputință, nici lipsă de originalitate creatoare. A privi spre trecut nu înseamnă a renunța la funcțiunea cea mai prețioasă a omului, care e aceea de a gândi. Aș zice: dimpotrivă. Cuvântul însuși care exprimă această nobilă însușire omenească, „reflexiune", nu însemnează altceva decât: „întoarcere înapoi".

Verbul latinesc *reflectere*, de unde *reflexio*, adică gândire, cugetare, înseamnă tocmai „a te întoarce înapoi". Deci *a reflecta* este a te întoarce cu gândul înapoi, a te apleca cu mintea asupra trecutului pentru a compara, a medita și a înțelege.

Nu greșise înțelepciunea latină când făcuse din cugetare gestul omului care se întoarce și privește înapoi. A reflecta este a lega ziua de astăzi cu ziua de ieri, cartea de astăzi cu cartea de ieri, lumea de astăzi cu lumea de ieri. Confruntarea prezentului cu trecutul, iată ce constitue actul cugetării".

Cunoscutul scriitor și harnicul traducător care este d-l Iul. Giurgea a primit din partea Casei Maestății Sale Regelui această telegramă:

Domnului IULIU GIURGEA
Soc. Astra Română
B-dul Carol I, No. 37, Loco

Majestatea Sa Regele mă însărcinează a vă transmite Inalte mulțumiri pentru traducerea în românește a Cărților Junglei, opera scriitorului englez Rudyard Kipling și a romanului „Drumuri cu popas", de scriitorul Petru Neagoe.

p. Mareșalul Curții Regale
General Adjutant,
(ss.) Mihail

NUVELE ARDELENEȘTI

O editură dintre cele cu mare prestigiu, din Capitală, va tipări în toamna aceasta un volum de nuvele intitulat *„Nuvele Ardelenești"*, de Victor Papilian. Romancier, eseist, autor dramatic și mai presus de toate nuvelist, d. Victor Papilian este unul din scriitorii cei mai de seamă ai literaturii românești moderne. Volumul „Vecinul", tipărit în primăvară, a dat prilej criticei să consacre un mare talent de povestitor întărit printr'un viguros spirit de analiză, iar nuvelele publicate în „Universul Literar", au constituit un material

Victor Papilian

viu de discuție în publicul cititor. Scrisul d-lui Papilian este inteligent, ager, pune problemele cele mai moderne, pe care le tratează într'un duh românesc, conform tradiției și liniei firești de evoluție etnică. Totodată autorul are calitățile unui stil clar, cald, puternic și interesant.

„Nuvele Ardelenești", noua carte a d-lui Victor Papilian, va fi una din cele mai valoroase tipărituri ale sezonului literar care începe.

POLEMISTUL

„Adevărului" zis „literar" reproduce din ce în ce mai multe versuri din revista noastră. E o dovadă de bun simț pe care o apreciem. Când nu ai de prezentat publicului decât călătoriile lui Marco Polo, în rezumat, poți face cel puțin oficiu de *antologie* a scrisului *literar*.

PRIMĂVARA IN ȚARA FAGILOR

Se numește romanul d-lui *Iulian Vesper*, care va apare în *Editura Fundațiilor Regale*, în Octombrie crt.

Va fi o largă frescă a credințelor, obiceiurilor și a vieții patriarhale din Bucovina precum și a problemelor sociale și religioase pe care le-a adus vremea de după război. Autorul volumelor de poezii *„Echinox în odăjdii"* și *„Constelații"*, premiat al *Societății Scriitorilor Români* cu premiul de poezie pe anul 1938, pentru cartea de adânci semnificații *„Poeme de Nord"* desfășoară în pagini de mare puritate stilistică și de inedită epică, o acțiune revelatoare pentru sufletul aspru și curat al țăranilor români din Țara de Sus și al intelectualilor ridicați din mijlocul lor.

NOTĂ

Dintr'o greșeală la corectură, neobservată la timp, articolul d-lui N. Davidescu, din pag. întâia a revistei a apărut în câteva mii de exemplare cu titlul „Reacțiunea împotriva naționalismului", în loc de „Reacțiunea împotriva *rațiolismului*". Rugăm cititorii să facă cuvenita îndreptare.

Poșta REDACȚIEI

P. NIMENI. — Poeziile d-voastră sunt la un pas de ceeace numim noi poezii publicabile. Așa dar perseverați.

TABA TRANDAFIR. — Același răspuns ca și prima dată.

NIC. BELDIE.—Mai trimiteți și eliminați unele locuri comune (mai cu seamă în Abecedar sentimental).

Trufaș Nicolae. — „Scrisoare către mama" nu se poate publica. Așteptăm altceva. Și fii mai puțin pesimist.

B. N. Ș. — Mai trimeteți. Deocamdată nu-mi pot da nicio părere. Poezii ca „Cine? Cine?" e mai bine să nu le doriți publicate.

Aurel Popescu. — Epigrama e un gen dificil. Totuși mai încearcă.

Ioan Verbină. — Nu vă lăsați furat de cuvântul săltăreț. E înșelător.

EMILIA VASILIU. —
Mi-e dor de ochii tăi căprui, catifelați, de [tine.
Aș vrea ca și altădată să fii iar lângă mine
Revino iar, te chem, te-aștept cu fiecare [ceas:
E singura speranță c'atât mi-a mai [rămas...!

Astfel de versuri puteți scrie pentru dumneavoastră și numai pentru dumneavoastră.

„Tekendorf". — Se va publica. Mai trimiteți.

FUNDACUL VARLAMULUI

SARAH BACALEINIC

de IONEL TEODOREANU

Intr'adevăr, două zile după arestarea lui Saşa Bacaleinic, Ichi se prezentă la Capşa cu Sarah Bacaleinic, fata mai mare a lui Saşa. La prima vedere nu era simpatică. Mică, dar cu bust proeminent de femee înaltă, cu nas coroiat, de dimensiuni bărbăteşti, fardată violent ca pentru rampă, vorbind tare şi graseind, — nu părea deloc emoţionată de arestarea tatălui ei. Fuma necontenit ţigarete „Camel" — tutun pe care Nini nu-l putea suferi — şi se privea automat în oglindă, muşcându-şi buzele, în timp ce interlocutorul vorbea cu ea, stând picior peste picior, dându-şi uneori scrumul pe vârful pantofului agitat de o mişcare pendulară.

— Maestre, cred că numele meu nu vă este necunoscut.

— Din biblie, da, răspunse Nini enervat. Ascultă, fetiţo, nu umbla cu mofturi. Ştiu din ziare aproximativ, despre ce e vorba. Dumneata ce doreşti?

— Doresc să m'ascultaţi, Maestre. Şi aş dori şi o cafea dublă.

— Sună, Ichi. Poftim, domnişoară.

— Maestre, papa e vinovat.

— Ei, bravo!

— In afacerea asta, Maestre, toţi sunt vinovaţi.

— Superb! Ş'atunci ce doreşti?

— Să m'ascultaţi, Maestre.

— Poftim, domnişoară. Un cognac nu vrei?

— Ce fel de cognac?

— Hennesy.

— Mulţumesc, vreau, la cafea.

— Domnişoară, cu ce te ocupi dumneata?

— Fac afaceri.

— Taci!

Ichi care se ţinuse deoparte până atunci, zâmbind cu guşa în piept, interveni:

— Coane Nini, aşa un creer are fata asta, să-i împrumute şi lui Ichi puţin. Primesc contra ramburs!

Dar Sarah părea insensibilă şi la compliment şi la glumă şi la persiflare. Intreruptă din vorbă, nu manifesta nici enervare, nici grabă. Fuma. Aştepta, bălăbănindu-şi piciorul, muşcându-şi buzele ,cu ochii la oglindă, şi iar pornea ,oarecum impermeabilă. Şi ochii ei erau bulbucaţi ca şi pieptul, dându-i împreună cu nasul accentul unei întreite proeminenţe.

— Spune, domnişoară. Eşti la curent cu toată afacerea?

— Cu afacerea incendiului, da. Cu incendiul, nu. Dacă eram acolo nu se întâmpla. Dar altă ceva ne interesează.

— S'auzim.

— Maestre, papa e un mistic.

— Cum?

— Un mistic.

— Eu credeam că-i negustor.

— E şi negustor: mare negustor, o capacitate. Dar e şi idiot.

— Cum?

— Idiot, Maestre.

— Frumos, domnişoară!

— Nu-i frumos, Maestre, dar e exact. E inteligent în afaceri ,dar e idiot cu inima. Are nevoe de sacrificiu: pentru idei, pentru oameni, pentru....

— ...copiii lui.

— Pentru unul, Maestre. Mai am o soră care se numeşte Sonia. Eu îs tovarăş în afaceri cu papa.

Intrebuinţa numai masculinul vorbind despre ea.

— Lucrăm împreună. Sonia însă nu face nimic. Ea e frumoasă, Maestre. Frumoasă şi jidaucă. Papa însă crede că Sonia e din Dostoievsky.

— Domnişoară, e foarte interesant ce spui dumneata cu atâta obiectivitate, dar sunt foarte ocupat şi aşi dori să vorbim despre afacere.

— Sigur, Maestre, şi eu sunt foarte ocupată. Dar fără de Sonia şi fără de Dostoievsky n'o să pricepeţi afacerea. Sonia e cauza acestei afaceri tâmpite.

Spunea cuvintele tari cu placiditate.

— Papa a vrut să-i facă zestre: zece milioane.

— Dar pentru cât era asigurat?

— Douăzeci şi cinci.

— Şi restul?

— La „tovarăşi".

— Mulţi?

— O bandă în frunte cu Kiva Tipriş. Vrasăzică, Maestre: Sonia e cauza acestei afaceri. Papa e bătrân şi foarte bolnav. Afacerile mergeau slab. Sonia trăieşte cu mama la Paris, mâncând foarte mulţi bani. Mama e o gâscă. Nu contează. Sonia a scris lui papa că are nevoe de zestre ca să se mărite c'un conte. De unde atâţia bani în valută forte? Papa şi-a spus atunci că numai cinstea lui e de vină dacă Sonia n'are zestre. Şi a dat cinstea lui pe mâinile lui Kiva Tipriş. Inţelegeţi, Maestre? A sacrificat pentru Sonia ce avea el mai scump. Eu am ascultat la uşă, şi am

aflat afacerea. I-am spus: „Papa, c'un altfel de om decât eşti tu afacerea ar fi bună, cu ceva risc, dar merită. Tipriş ştie să lucreze. Dar tu nu eşti pentru astfel de afaceri". Papa nu m'a ascultat. A fost şi ghinion cu beşicile, dar şi fără de ghinion papa nu putea reuşi. El nu ştie să mintă. Procurorul i-a dat ceai şi covrigi, şi el a spus tot procurorului. Şi are să spue şi mai mult, fiindcă are inimă idioată şi vrea pedeapsa acuma, ca eroii lui Dostoievsky. Ce-i de făcut, Maestre?

— Să bem cafea şi cognac.

Băură, fumând. Nini se plimbă prin odae, oprindu-se de mai multe ori la fereastră.

— Ce crezi, domnişoară? Ceilalţi vor recunoaşte şi ei?

— Numai cu bătae repetată.

— Tatăl dumitale de ce suferă?

— Inimă, scleroză avansată, rinichii şi o leziune suspectă la gât. Nu poate vorbi tare.

— L-au bătut?

— Nu era nevoe. Spune singur.

— Ascultă, domnişoară, avem nevoe de o leacă de melodramă. Sora dumitale e sănătoasă?

— Cum să nu fie? Se îmbracă cu banii tatei şi se desbracă cu mâinile cameristei.

— N'am putea noi s'o îmbolnăvim de la distanţă?

— Pentru?

— Dintâi pentru tatăl dumitale, şi apoi pentru fondul procesului. Dacă l-am informa pe tatăl dumitale că Sonia e într'un sanatoriu, n'am putea obţine de la el puţintică apărare?

— Ştiu eu? meditâ ea, muşcându-şi buzele, gata să-şi roadă şi unghiile. Ce fel de „puţintică apărare"?

— Adică: să spue în linii generale adevărul. Să se acuze, recunoscându-şi vinovăţia. Dar să strecoare în amănunte câteva inexactităţi. De pildă: că s'a întâlnit cu Tipriş, să spunem, într'altă parte decât unde s'a întâlnit în realitate...

— Şi dacă Tipriş, bătut, desminte la confruntare?

— Să spue atunci că nu-şi aduce bine aminte: ori el, ori Tipriş. Dar să adauge imediat că-şi recunoaşte vinovăţia. Inţelegi, domnişoară Sarah? Exact în generalităţi, dar cu ceva inexactităţi în amănunte. Inchipue-ţi dumneata o hartă a României cu Dunărea, Tisa, Nistrul şi Marea la locul lor, dar cu Bârladul în locul Vasluiului şi Buzăul în locul Focşaniului...

Ochii ei se micşorară contabiliceşte.

— Fin!

Şi întorcându-se spre Ichi, dădu din cap aprobativ.

— Incă ceva, continuă Nini. Poţi să comunici, în secret bine înţeles, surorii dumitale să se interneze într'un sanatoriu din străinătate?

— Pentru ce?

— Pentru fond. Transformăm incendiul lucrativ într'o crimă pasională. N'a

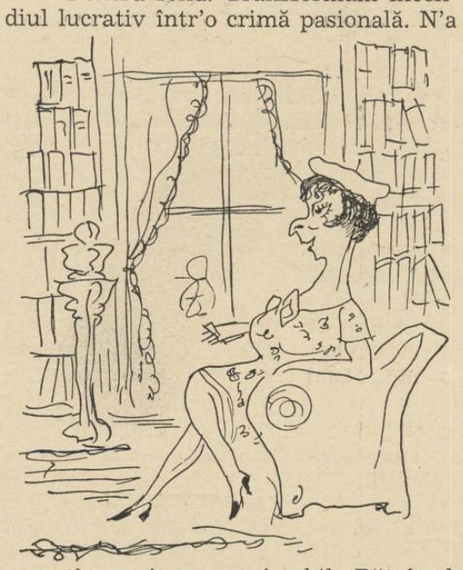

curs sânge. A ars un imobil. Bătrânul şi-a sacrificat cinstea şi părul alb ca să poată da sănătate fetei lui. Adică facem dintr'o dramă rusească — dublată şi de-o coţcărie jidovească — o melodramă franţuzească.

— Fin!

— Ce fin, Madmazel Sarah? Extrafin! Aşa o delicatesă! Unde-i Contele să cânte „mi-mi!"

— Mai sunt şi alte soluţii, dar văzând şi făcând. Câte beşici s'au găsit?

— Douăzeci.

— Ce-a spus tatăl dumitale?

— Că-s cu „brânză"!

— Fin! Aşa o brânză să bee numai Solomon! Brânză cu gâl-gâl, nici cu vin nu se stinge!

— Muzica, Ichi! Ar fi vre-o explicaţie pentru beşici?

— Ce explicaţie? Fabrica noastră nu mai lucra de două luni. Cheile erau la papa.

— Sunt şi chei falşe. Ceva duşmani n'aveţi?

— Papa n'are duşmani, afară de idioata lui de inimă.

— Bine, domnişoară Sarah. Cum spuneai dumneata, procesul e fin.

— Cât?

— Cât ce?

— Cât costă?

— Deocamdată, un acont de-o sută de mii.

Răsuna o bătae la uşă. Diplomatul intră, înclinându-se ceremonios.

— Maestre, vreau să vă comunic ceva urgent.

— Spune, Tache.

— Maestre, Kiva Tipriş vrea să vă angajeze în afacerea incendiatorilor.

— Fain! sări Ichi, frecându-şi mâinile. Randevu general la spălătorie chimică!

Sarah, cşicum n'ar fi auzit, isprăvia numărătoarea unui teanc de bancnote scoase dintr'un ziar.

— Aveţi o sută de mii, Maestre. Număraţi şi daţi-mi chitanţă de primire. Sunteţi avocatul nostru. S'a făcut?

— Şi ce-i dacă-l luăm şi pe Tipriş? interveni Ichi, refăcând numărătoarea banilor. Interes comun, avocat comun. Afacere mare, avocat mare. Bacaleinic o pus casa, Tipriş o pus focul, şi Conu Nini pune el o apărare extra: benzină! Cred că n'ai nimic de spus, Madmazel Sarah? Acontu încă nu-i primit.

— Maestre, începu Diplomatul ai cărui ochi de pokerist cântăriseră „partida"; Kiva Tipriş plăteşte bine. A trimis vorbă că nu are nici-un amestec în afacere.

— Atunci de ce plăteşte bine? întrebă calm Sarah, aprinzând o nouă ţigară. Şi de unde plăteşte bine? I-ai văzut dumneata banii? Are credit la bancă? Ce garanţii oferă?

— Are oamenii lui, domnişoară, replică Diplomatul.

— Oamenii lui? ricană Sarah. Adică idiotul de papa? Kiva a uitat că eu îs cu banii. S'aştepte el mult şi bine să-i plătesc avocat!

— Cine spune să-i plăteşti avocat? interpelă Ichi. Da de ce să n'aibă şi el avocat? Poate că nu-i jidan?

— Maestre, eu n'am nici-un amestec cu Kiva Tipriş. Cu mine n'a făcut nici-o afacere. Cu papa n'a reuşit. Nu-l ştiu, nu-l cunosc. El îi omul lui Froim Leibovici. Nu-i în partida noastră. Iaca mai aveţi un aconto de două zeci de mii, şi s'a făcut. Ce spuneţi la confirmare?

— Rog Tribunalul să confirme mandatul.

— De cee?

— Ca să nu se răsbune complicii, dacă-i lăsat liber.

— Fiin! Aveţi, Maestre, adresa noastră şi numărul de telefon, adăugă ea prezentându-i o carte de vizită. Oricând la dispoziţie.

— Cine-i păpuşica? întrebă Contele, atunci apărut, făcându-i loc să treacă la uşă, cu musteaţă de cavas, ochi focoşi şi înclinare curtenitoare.

— Bre Conte, aşa o păpuşică poate face de-acu zestre şi la un conte ca tine. Poate că iei şi tu foc în apă? Uite-aici. Deschide bine ochii, că altă pungă n'ai.

Mâinile lui Ichi desfăcură onorarul în evantai.

— Este?

— Este, Nene. Oleo! se pocni el cu palma peste obraz.

— Iaca şi Căpitanul, înflori Ichi vă-

zându-l rotund şi bombat pe pragul uşii, cu călcâe militare.

Mai era încă cineva acolo: fotografia Catiţei, cu care zâmbetul lui Nini împărţea onorarul, prefăcându-l în lire italiene. Căci şi Nini, ca şi tatăl domnişoarei Sarah, era „idiot cu inima".

(Fragment din romanul „Fundacul Varlamului", care va apare în luna Octombrie la editura „Cartea Românească").

Galeria marilor figuri de teatru *)

Personalitatea lui Costache Caragiale

Teatrul românesc s'a născut în Muntenia, în epoca fanariotă, prin străduinţa cărturarilor noştri de seamă: I. Văcărescu, Ion Eliade Rădulescu (şeful mişcării culturale din Ţara Românească), colonelul Ion Câmpineanu şi Costache Aristia.

Unul dintre marii luptători pe care îi are teatrul în Ţara Românească este şi Costache Caragiale, unchiul marelui nostru dramaturg I. L. Caragiale.

Rolul pe care l-a jucat Costache Caragiale în teatrul românesc este cu atât mai mare, cu cât el este primul actor român care a înjghebat o trupă de teatru românesc şi tot el a ridicat pentru prima oară cortina teatrelor naţionale din Iaşi, Craiova şi Bucureşti.

Costache Caragiale s'a născut la 20 Martie 1815 în Bucureşti, unde a urmat clasele primare şi liceul, iar în 1833 este numit profesor de limba elinească la şcoala „Domniţa-Bălaşa".

Intre timp, era prin anul 1817, Costache Caragiale se pasionează de teatrul grecesc care luase fiinţă la noi şi care nu urmărea alt scop decât să propage ideea revoluţiei contra Imperiului turcesc ce avea puteri de suveranitate şi asupra Eladei, — grecii fiind oamenii de încredere ai turcilor în Valahia.

Caragiale se înscrie ca elev la cursurile lui Costache Aristia, favoritul Domniţei Ralu, fiica mai mică a lui Caragea-Vodă, şi urmează astfel şcoala filarmonică unde în 1835 a fost coleg de clasă cu C. A. Rosetti.

De atunci Costache Caragiale a rămas slujitor credincios al teatrului românesc şi al cauzei redeşteptării noastre naţionale.

Inzestrat cu calităţi de mare actor pentru acele vremuri, avea o cultură aleasă, era întreprinzător şi dovedea o inteligenţă ascuţită.

Odată cu terminarea cursurilor de teatru ale şcoalei filarmonice din Bucureşti, pleacă împreună cu actorul Nicolini la Botoşani şi de acolo continuă să joace la Iaşi.

Pentru stagiunea din capitala Moldovei, — ziarele timpului îi aduc laude, din care desprindem, în **„Foaia pentru minte, inimă şi literatură"** din 3 Martie 1840, aceste rânduri ce se găsesc reproduse în darea de seamă din **„Albina românească"**: Cu talentul şi plăcerile ce au mădularele acestei întreprinderi, sârguindu-se a copia modelurile ce au în actorii francezi la declamaţie cum şi la gesticulaţie şi în celelante accesorii, teatrul Naţional poate din zi în zi să se îndeplinească prin statornică învăţătură şi să întemeeze a se înfiinţa spre plăcerea şi lauda naţiei". Tot în **Albina românească"** din Iaşi mai citim: „Să declameze potrivit cu haracterul ce-l reprezintă — observaţii ce au fost de mult folos lui C. Caragiale, care vine cu obiceiul exagerării, în aşa fel că par'că personagiul în care intra n'ar fi fost om pământean". (Em. Al. Manoliu: „O privire retrospectivă asupra teatrului moldovenesc").

Reîntors în Bucureşti, Costache Caragiale înfiinţează prima trupă de teatru românească, — teatru de diletanţi, în primul teatru public din Bucureşti: „Momolo", — ce se afla pe locul unde este astăzi strada Academiei, colţ cu Edgar Quinet.

Incadrat de primii lui elevi: C. Dimitriadi (tatăl Aristiţei Romanescu, al poetului şi actorului Mircea Dimitriadi), Mihail Pascaly (altă mare figură de teatru), Fany Tardini, Ştefan Velescu (dascălul multor actori de seamă) şi de Theodor Theodorini, venit din Iaşi, deschide prima stagiune de teatru românesc, în 1840, cu piesa *„Furiosul"* prelucrată de el după *„Don Quichotte"*.

„Cu deschiderea stagiunei, C. Caragiale îşi amanetează averea strânsă în decurs de ani, precum şi bijuteriile soţiei sale, sacrificând totul pentru această întreprindere patriotică". (Extras din C. R. din 7 Ianuarie 1840).

Această primă formaţie teatrală românească, luptând cu multe greutăţi şi piedici, nu a durat de cât trei săptămâni.

Căpătând încrederea publicului, precum şi a domnitorului Barbu-Ştirbey, Costache Caragiale ajunge cu timpul, prin alte înjghebări teatrale de scurtă durată, să cimenteze gustul de teatru în concepţia marelui public, atrăgând mai totdeauna laudele presei româneşti de pe atunci.

In timpul răscoalelor de la 1848, contribue la mişcarea revoluţionară, jucând piese naţionale, pricină pentru care este îndepărtat din Muntenia împreună cu numeroşi fruntaşi politici.

Se refugiază la Craiova, unde pune temelia teatrului de acolo.

Stagiunea teatrului românesc din Craiova a continuat şi după anul 1849, când Constache Caragiale se reîntoarce la Bucureşti unde joacă tot la teatrul înfiinţat de el (teatrul „Momolo").

Odată cu deschiderea teatrului cel mare sau „Teatrul Naţional", cum se numeşte oficial, dela 1877, C. Caragiale este numit primul director concesionar. Cu acel prilej s'a jucat „Zoe" sau „Amor românesc" — cu C. Caragiale şi Nini Valery în rolurile principale.

Domnitorul Barbu Ştirbey cu Doamna şi întreaga Curte, precum şi toţi reprezentanţii ţărilor streine din Bucureşti, ca şi întreaga elită a Capitalei, au asistat la această sărbătoare naţională, organizată şi în scopul filantropic de ajutorare a săracilor.

In vara anului 1853, C. Caragiale pleacă la Paris, în calitate de director al trupei naţionale, să vadă teatrul şi să procure piesele de mare succes de acolo, piese pe care singur le-a tradus, prelucrat şi localizat.

Din cauza discordiei pricinuită de Matei Millo, cu sprijinul ginerelui domnitorului Barbu-Ştirbey, C. Caragiale se vede nevoit să părăsească direcţia teatrului, cedând locul lui Matei Millo.

Impreună cu fraţii lui, Iorgu şi Luca Caragiale, formaţi de el în ale teatrului — C. Caragiale colindă provincia, fiind primul actor român care face să se audă graiul naţional în ţinuturile româneşti.

La 1860, acest mare luptător pentru cauza teatrului nostru, înăbuşită din când în când de dominaţia fanariotă şi rusească joacă la intervale de timp pe mica scenă a teatrului Bossel (fostul „Mercur" din pasagiul Victoria) cu trupa lui, alcătuită din actori formaţi de el şi şcoala filarmonică, unde era profesor.

Ca o răsplată a muncii depusă pe altarul scenei româneşti şi pentru reînvierea teatrului nostru, domnitorul Barbu Ştirbey a ridicat pe C. Caragiale, încă din anul 1851, la rangul de pitar, cu ocazia reprezentării lui **„Faust"**.

Cu sănătatea sdruncinată, C. Caragiale se retrage din viaţa de teatru, îmbrăţişând mai întâi cariera de avocat şi apoi pe aceea de judecător de pace la judecătoria de Verde din Capitală.

Abia prin anul 1866, Caragiale reintră în teatru şi joacă pentru ultima oară pe scena teatrului cel mare, în **„Domniţa Ruxandra"** — de Bogdan Petriceicu Haşdeu.

Amintirea marei lui personalităţi va rămâne neştearsă în mintea oricărui bun român şi ea se desprinde, aureolată de nimbul biruinţei, din falanga marilor noştri artişti dramatici.

Inzestrat cu o inteligenţă superioară şi o întinsă cultură, C. Caragiale rămâne sărac în urma sacrificiilor făcute pentru cimentarea teatrului românesc, început de el şi continuat de elevii săi.

Luptând cu toate greutăţile, inerente realizărilor artistice de pe vremuri şi culegând numai neplăceri pe drumul spinos al teatrului, se îmbolnăveşte de inimă, boală de care a şi murit.

La moartea lui, parlamentul — după propunerea lui C. A. Rosetti, a votat un ajutor de înmormântare de 2000 lei, cu care ocazie C. A. Rosetti a urmat descoperit dricul sărac al acelui ce se străduise o viaţă întreagă pentru propăşirea teatrului românesc.

Primul interpret român din teatrul nostru, înainte chiar de vrednicul său contemporan Matei Millo, — după urma căruia a suferit mult — a fost şi un apreciat publicist în vremea lui, după cum era un artist sărbătorit şi un îndemânatic dramaturg care a îmbogăţit literatura noastră dramatică, împreună cu Matei Millo şi Mihail Pascaly, cu numeroase piese originale şi traduceri.

Cel mai mare îndrumător al talentelor actoriceşti la începutul teatrului românesc, cel care a ilustrat scena şi literatura dramatică românească, odihneşte astăzi alături de marele nostru Mihail Eminescu, în ţărâna cimitirului Bellu.

Costache Caragiale a murit de inimă la 13 Februarie 1877, în vârstă de 63 ani.

GEORGE FARANGA

*) Din volumul sub tipar: „Câteva mari figuri ale teatrului românesc", de George Faranga şi C. Nane.

ANII MEI

Anii mei au căzut prin codri
Odată cu frunzele din târşi ;
Viaţa — mreană sglobie de aur
Se sbate'n a crengilor vârşi.

Glasul nu-mi urcă mai sus de bolţile
Inaltei păduri ; şi nu va
Să-mi urce nici fumul jertfei
Dincolo de creasta de piatră, pleşuvă.

Sângele mi-e una cu seva din arbori :
Prea răsvrătit ori supt de tulpină...
Steagurile-i verzi, fluturate în vânt,
Fiecărei toamne, galbene, se'nchină.

VLAICU BARNA

RIDICI ALTAR...

Ridici altar prin tot ce-i bun în tine
Virtuţii ce se leagă de-o credinţă,
Nădăjduind să treci în nefiinţă
Purtat pe-un val de sincere suspine.

Dar, dacă-i stă 'mpăcării în putinţă
Să lase'n urmă-ţi cel mai mare bine,
N'ai săvârşit de-ajuns. Când totul ţine
De-un vis ce nu s'a smuls din suferinţă.

Căci datoria ţi-o 'mplineşti întreagă
Când laşi năvala râsului să scalde
Un suflet îndelung posomorît,

Făcând din soare puntea care leagă
Nădejdea de tristeţi, când raze calde
Străbat prin bezna gândului. Atât.

AL. IACOBESCU

Singurătate

Inserarea s'a strecurat în grădină
şi umbrele copacilor s'au rezimat pe cărări
unde umblă tăcerea gândurilor noastre
căutând urma visului de lumină
rătăcit printre clipele atâtor aşteptări,
în pragul nopţilor singure şi albastre.

Aici, sub plânsul sălciilor bătrâne
Iţi aud râsul — melodii de isvoare, —
şi frunzele rostesc cuvintele de-argint
din glasul tău, un cântec ce-mi rămâne
să-l beau în setea mea de soare,
să-l scriu cu foc şi mărgărint.

Voiu trece singur pe cărarea unde mai arde
iubirea noastră — candelă 'n vreme, —
şi rugăciunea mea din cer va desprinde
pentru chipul tău, cununi de poeme.

GEORGE IONAŞCU

JURNAL

de EUGEN IONESCU

1 Octombrie 193... Am făcut o lungă călătorie. De când m'am întors în acest târg murdar de provincie, mă scol, dimineţile, cu o silă amară, ca un om trezindu-se în puşcărie după ce se visase liber. Sensaţia nesuferită că nu e de stat aici ; că sunt în puşcărie, că mă 'nnăbuş !...

Şi nu vreau să mă obişnuesc. Nu vreau să-mi placă. Prefer să stau pe jar. Altfel, ar fi o definitivă, iremediabilă mediocrizare! Nu pot uita, deşi nu-mi vine a crede, că există o lume mai înaltă decât asta în care trăesc ; o zonă superioară de umanitate. Orice, orice trebue să fac ca să fug acolo.

2 Octombrie. — Un poet a scris, în stilul lui retoric şi umflat, o poezie politică. Vorbesc cu Ilderim despre ea. Ii spun că poezia e proastă, nu pentrucă are un caracter politic, dar pentrucă e proastă.

Lui Ilderim îi place: „E poezie puternică !"

— „Nu, îi răspund, nu e puternică, este convenţională şi retorică.

— „E un retorism puternic !" îmi replică el.

Ii arăt că retorismul poetului discutat, nu e putere poetică ci, — tocmai pentrucă e retorism, — diluare a „puterii", a substanţei poetice, a imaginii, a densităţii lirice în discursivitate, ideologie hibridă.

— „Aşa e poezia politică !" îmi răspunde Ilderim.

Ii spun, disperat, că nu este poezie politică şi politică poetică. Natural, poezia îşi ia materia din politic, ca şi din metafizic, din planul afectiv, ştiinţific etc., — dar că rămâne în esenţa ei, poezie. Ea îmbrăţişează toate lucrurile astea, dar le umanizează şi, mai ales, le transfigurează: umanitate transfigurată. Haina poeziei poate fi şi politică, dar dacă în esenţa ei rămâne tot politică şi nu poezie, — atunci e inexistentă.

Imposibil să priceapă asta ; sau să spună ceva. Scutură din cap. Deştept n'a fost niciodată, dar acum e de-o prostie de noapte, de-o lipsă de orice urmă de luciditate care mă jicneşte în tot ceea ce am omenesc.

Stupiditatea lui Ilderim e răufăcătoare. Iată că, fără să ştie mai nimic despre Zola, aflând că s'au împlinit 30 de ani dela moartea lui, vrea să-l înjure şi el. Eu care voiam să scriu despre unele păcate ale sale, şi despre talentul său literar, nu mai scriu ca să nu fac, fără să vreau, jocul insultătorilor lui nepricepuţi.

Ilderim ia jurnalul fraţilor Goncourt dela mine; caută un pasagiu despre Zola; găseşte, e vesel; traduce, prost, câteva rânduri, ca să le dea la gazetă.

„Uite", — îmi zice el triumfător, — „cum îşi bat joc de el !". Şi-mi citeşte fragmentul în care, din întâmplare, Zola este arătat într'o lumină simpatică: la 28 ani, nervos, maladiv, chinuit, sărac, dorind să câştige pentru a face o viaţă mai bună mamei sale.

Eugen Ionescu

3 Octombrie. — E rău că nu iubesc oamenii din jurul meu. Dar nu-i iubesc pentrucă mi-e frică de ei. Odinioară, când se tot vorbea de „primatul spiritualului", şi se adunau să mărturisească despre spirit şi despre dragoste, despre înfrăţirea oamenilor (întru Domnul), eram gata să-mi dau inima. Dar astăzi mă simt par'că lovit de răutatea lor bătrână. O silă adâncă de omenire mă cuprinde.

Nu mai am nicio dragoste pentru ei. Cu cât trece timpul, dispare ultima prietenie, ultima duioşie, ultima fraternitate. Nimic nu mă leagă de ei, totul mă desparte. Nu vreau să am deaface cu niciunul. Raiul ar fi iad dacă ar mai fi în el un singur om. Au darul de a strica frumuseţea, liniştea, măreţia tuturor locurilor. O, lumea fără oameni! Printre stânci, pe mare, în păduri, oriunde rămân pe umeri cu prezenţa lor apăsătoare.

Iată-i, iată-i, în două picioare, cu braţele lor lungi de maimuţă, în mijlocul peisagiului. Apar pe străzi, câte unul, câte doi, câte şase, pudraţi, cu cravate, cu pantofi, sgomotoşi şi şmecheri. Dacă pot suporta oamenii când sunt trişti, îmi sunt cu totul nesuferiţi când sunt veseli şi sgomotoşi. Omul vesel şi sgomotos, animal ametafizic.

Dacă nu-l mai caut pe Dumnezeu, dacă m'am desvăţat să mă rog, dacă febra mea spirituală, nevoia mea de mântuire s'a răcit, sunt de vină ei care strică peisagiile, care ucid şi descurajează dragostea, care îţi vădesc vanitatea vanităţii.

Animalele sunt fiinţe metafizice, se integrează în ordinea cosmică. Oamenii sar în afară.

4 Octombrie. Povara lumii mă copleşeşte. Parcă duc universul în spinare. Oamenii îngrămădiţi pe străzi îmi fac rău. Seara, când viu acasă şi mă închid în odaie, (de două ori întorc cheia în broască, cu grije) răsuflu. Parcă arunc raniţa grea depe umeri, după marşuri. Las storurile, aprind lampa. Nu mi-e ruşine să-mi arăt trăsăturile obosite, să nu-mi ascund înfrângerile.

Mă arunc pe pat; mă ridic; umblu printre scaune; m'aşez la masă. Am impresia că sunt liber şi singur. Şi sunt liber, într'adevăr, în colivie. Sburătăcesc. Sunt singur în colivie. Nu e nici Dumnezeu, nici Dracul. Dar odată, o mână o să m'arunce, cu colivie cu tot, în prăpastie !

5 Octombrie. Dimineaţa catastrofei înfrigurează omenirea. Simţim cum vine, din ce în ce mai repede, Catastrofa. Oamenii devin din ce în ce mai răi; se asvârle, în vârtej, unii asupra altora. Dece ? dece ? Ce mai avem de cerut unii dela alţii, dela viaţă ? Absurde şi înverşunate războaie pentru o ţigare înainte de eşafod, cu o clipă înainte de eşafod.

Să fiu lăsat în pace ! Vreau să fiu lăsat să mor în pace.

Dar sunt alte legi. Lumea va sfârşi în spasm. Nu se poate să nu particip la spasm, să nu mor în chin...

Un om, printre milioane, milioane, milioane! Ce importanţă am ?

Moartea mea totuşi mă îngrozeşte. O ploşniţă, înconjurată de foc, fuge cu panică deşi e doar o ploşniţă. Un gândac otrăvit se sgârceşte, în torturi. Faptul că ştiu că nu sunt nimic, nu e deajuns, nu e liniştitor. Legea vrea ca eu să mă chinuesc cşicum aş fi universul întreg; ca sgârcirile morţii mele să fie universale, să acopere cosmosul, să-l întunece.

6 Octombrie. Să lupţi „contre les idées reçues". Istoria este biruinţa ideilor primite. Elita e împotriva istoriei şi a ideilor „reçues". Elita încearcă să privească istoria altfel, împotriva biruinţei ei, împotriva ei. Elita este antiistorică. Spiritualitatea e anti-istorică.

Istoria este plebe, este politică, este massă câştigată, este prejudecată, lanţ, *inerţie.*

Elita luptă împotriva istoriei. Tot ce e biruinţă istorică, e mediocritate.

7 Octombrie. Preocupările actualităţii atroce m'au aruncat afară din preocupările mele spirituale. Şi de sufletul meu e nevoie să mă îngrijesc. Aceasta e, dealtfel, rostul faptului politic pământesc : să te abată.

Contrazicându-mă pe mine însumi, am avut azi dimineaţă ideia limpede, — limpede ca o dimineaţă, — că lumea e condusă de forţe misterioase, de o logică de dincolo, că numai secii nu înţeleg asta. Totul se întâmplă pentru ceva, totul e semn. Este dincolo, o luptă mare pe care istoria o realizează şi ea, pe planul ei mai mic. E peste noi, o luptă mare din care nu înţelegem nimic şi de care atârnă destinul nostru.

Linişte pământească ? viaţă culturală ? înflorire artistică ?

Iată lucruri absurde, dacă sunt rupte din dinamismul de dincolo. Cultura trebue să fie semn; arta, revelaţie sau extaz, sau drum ascetic spre perfecţiune; iar pacea, un moment corespunzător unui moment de răgaz din marea bătălie de peste noi.

Sunt puteri mari în luptă. Pentru care punem rămăşag ?

8 Octombrie. De luni de zile, trăesc cu speranţa de a merge iar în oraşul în care m'am simţit în casa mea spirituală.

E aşa de mult de când n'am mai fost Nici nu mai sunt sigur, parcă, să mă fi dus. Amintirile se estompează; memoria mea slabă nu mai reţine, cu precizia prezentului, lucrurile. Totul se pierde într'un fum, se risipeşte sau alunecă. Dacă ai putea să iei prezenţa cu tine !

Am fost pe străzile acelea, printre oamenii aceia minunaţi, mă uitam la afişe, la pietre, la bănci. Totul e fum din toate astea, din tot ce era pipăibil, concret, prezent. Cât timp voi mai putea crede că am fost într'adevăr acolo? Cât timp am să mai pot crede că amintirea oraşului nu e o simplă nălucire a unui oraş de nicăeri ?

Inefabila prezenţă a atmosferei, a ploii, a străzilor, a vocilor, a culorilor. A ceţei ! A ceţei în care acum toată amintirea oraşului se scufundă, se şterge...

9 Octombrie. — O, printre câini mari şi blânzi, pentrucă oamenii nu pot fi asemeni câinilor blânzi, cu tine într'o blândă grădină, fără nimeni, fără nimeni.

Să fie senin în jurul nostru, să fie limpede albastrul cerului, — limpezi albastrele ape ale peisajului, şi să nu mai vrem pe nici un om...

Oamenii care ne rănesc !... Gloatele, gloatele negre care urlă, care trec pe lângă noi şi ne asvârle lângă zidurile caselor ; oamenii cu nasturi lucitori care ne lovesc cu umerii ; oamenii mulţi, mulţi, îngrămădiţi în cafenele, care te privesc, pe care eşti nevoit să-i atingi, care râd cu sgomot, care tac cu sgomot. Nu pot suporta şoaptele lor ascuţite, zâmbetele lor, politeţea lor prefăcută, ironia lor (ce ironie ! oamenii sunt şi ironici ! Au inconştienţa, neobrăzarea, impudoarea să fie şi ironici !) Mă simt privit de ei din toate părţile ; privirile lor îmi străpung umerii, îmi biciuiesc obrajii !...

— Să fim departe... Să nu ne mai vadă nimeni ! Unde să găsim grădina asta, sub un singur cer, pentru noi ?

Grădină de stele, de lumină, de pace.

10 Octombrie. — E îngrozitor gândul că viaţa întreagă a unui om poate fi citită în câteva ore.

Ce-a rămas scris ? Pene smulse de pe aripele păsării, din sbor...

De-ar avea, măcar, unitatea şi armonia unui poem. Să fie un cântec, de o durere şi de-o frumuseţe atroce. Un cântec al disperării, trist ca spaţiile goale ale lumii.

Dacă aş şti că pot să exprim tristeţea, nostalgia, disperarea omului!...

Singurătatea şi neputinţa omului !...

Ne temem, ne svârcolim, ne sgâriem în focul vieţii, foc de iad. Şi tot mai rămâne vreme şi libertate pentru cântec. Ciudată muzică a crăpării pielor, a trosnirii oaselor !...

Jurnalul meu este urna cu cenuşe.

Muzica

COMEMORARI MUZICALE

de ROMEO ALEXANDRESCU

Pioasă datorie de recunoştinţă, omagiere şi admiraţie,—comemorarea oamenilor mari ai muzicii, clipă de privire mai atentă şi mai înţelegătoare către trecut decât cele ce se aruncă, în treacăt, din vâltoarea faptelor artistice cotidiene, — poate avea un rol important şi fecund în viaţa muzicală.

De altfel, prin chipul în care este evocată şi cercetată, cu prilejul unei comemorări muzicale, o personalitate şi o operă, se poate evalua destul de just capacitatea de pricepere şi gradul de pregătire al unui mediu artistic, al unei culturi muzicale. Scăpările din vedere, trecerea indiferentă peste date care, prin potrivelile lor, trebue să amintească marile contribuţii din felurite epoci la crearea tezaurelor de artă muzicală ale omenirii, — avut ce ne stă astăzi la dispoziţie, — denotă, întotdeauna, insuficienţe şi defectuozităţi în organizarea şi rosturile muzicale ale locului unde se produc şi îl recomandă cât se poate de puţin măgulitor.

A uita, a pierde din vedere o sărbătorire muzicală ce se impune, o subliniere necesară, semnificativă şi plină de învăţăminte pentru cei de azi, a nu avea în anumite cazuri posibilitatea unei asemenea acţiuni, este regretabil şi întristător.

Dar, a comemora fără discernământ, firav şi nepotrivit, la întâmplare, oricum, este, fără îndoială, cu mult mai rău, aducând cauzei un discutabil serviciu, micşorând-o şi neînchinându-i cinstirea ce i se cuvine.

Am putut observa uneori, mici paranteze ocazionale în câte un program simfonic, de cameră sau de manifestare individuală, introduse în conţinutul vreunui concert, pentru a sluji memoria unui compozitor oarecare.

Prin pripirea alegerii, fixată asupra unei lucrări cu totul secundare şi nereprezentative, din opera autorului, iniţiativa rămânea inutilă şi decepţionantă putându-i-se, de sigur, prefera, o abţinere dela acest gest neînsemnător. Uneori, se asocia la această nereuşită încercare, şi calitatea realizării.

Paganini

Ca mai fiecare din ani, anul 1937 —1938 va prilejui, prin centrele muzicale, câteva comemorări.

Nu se vor găsi, se poate presupune, la noi, toate elementele necesare fiecăreia din aceste comemorări, pentru a fi făcute într'adevăr demn şi serios.

Totuşi una, două, câte s'ar putea face, ar fi de dorit să-şi găsească justele proporţii, să fie orânduite cu plinătate şi potrivită alegere de material şi cât mai judicios, mai competent şi de mai autentică prezentare în înfăptuirea artistică.

In tot cazul, cu contribuţia cea mai largă şi mai harnică din partea instituţiilor şi organizaţiilor muzicale de seamă. Este una din îndatoririle lor.

Nu vor trebui uitaţi, în primul rând, cei douăzeci de ani dela moartea lui Claude Debussy, împliniţi la 26 Martie şi, lucru surprinzător, fără să fi dat ocazie la noi nici unei manifestări, oricât de modeste. Măcar în scurta vreme rămasă din an, ar fi bine să se răspundă cu ceva şi dela noi, celor făcute cu acest prilej, în atâtea alte locuri.

Un act din **„Pelléas"** la Filarmonica, sau audiţia integrală a nocturnelor simfonice, execuţii alese ale altor lucrări, ascultate la noi, dar destul de rar, concerte de cameră, conferinţe, ar putea nu numai dovedi că facem efectiv parte din neamurile la care spiritul nu este străin de anumite cerinţe ale preocupărilor muzicale dar contribui, în acelaş timp, la o mai bună cunoaştere a lui Debussy.

Se împlinesc, tot în anul în curs, o sută de ani dela naşterea lui Georges Bizet. O reluare festivă şi revăzută minuţios, a operei **„Carmen"**, s'ar cădea să fie cuvântul „Operei Române", cu acest prilej.

Insfârşit, peste câteva luni se mai împlineşte o sută de ani dela naşterea lui Modeste Mussorgsky şi o sută de ani dela moartea lui Nicolo Paganini. Sunt date demne de amintit şi care ar trebui să aibă fiecare repercusiunea aşteptată în lumea muzicii dela noi, drept consecinţă a existenţei unor orânduiri şi valori artistice vii şi active.

DIMITRIE CANTEMIR, DOMNITORUL MOLDOVEI

CORANUL

TRADUS DIN LATINEȘTE

de prof. NICODIM LOCUSTEANU

Această lucrare a fost scrisă de Prinţul Dimitrie Cantemir pe la 1719, în Rusia, unde trăia. Se ştie că Prinţul Dimitrie Cantemir, numit de Turci domnitor al Moldovei, a doua oară, în anul 1711, a trecut de partea Rusiei în războiul dintre Turci şi Ruşi, dar în urma bătăliei dela Stănileşti (1711), unde Ruşii au fost învinşi de Turci, Prinţul Cantemir a fugit cu toată familia în Rusia la Petru cel Mare. Ţarul l-a încărcat de onoruri şi i-a dăruit moşii. Dimitrie Cantemir era renumit în Rusia şi în Europa ca unul dintre cei mai de seamă învăţaţi ai timpului. Fiindcă trăise multă vreme la Constantinopoli, învăţase acolo limba turcă, arabă şi persană. Ţarul Petru cel Mare a dus toată viaţa luptă în contra Islamismului. De aceea a îndemnat pe Dimitrie Cantemir, să scrie un studiu asupra Coranului, pentru ca lumea să cunoască, ce cuprinde această învăţătură.

Cantemir a scris studiul acesta şi l-a scris în latineşte, pentrucă pe de o parte aşa era obiceiul pe atunci, ca învăţaţii să scrie în latineşte, pe de altă parte poate pentrucă nu ştia încă bine ruseşte. Studiul a fost publicat apoi în ruseşte, din ordinul ţarului.

Răposatul întru fericire Grigorie Tocilescu, profesor la Facultatea de Litere din Bucureşti a fost trimis de Academia Română în Rusia, ca să cerceteze şi să copieze manuscrisele lui Dimitrie Cantemir. Printre manuscrisele latineşti a fost şi acest studiu al Coranului. Dar nu ştim din ce pricină, Coranul n'a fost copiat în întregime, ci numai partea pe care o publicăm aici în traducere românească.

CAP. I.

NUMELE CORANULUI

Coranul, care este cartea sfântă a sectei musulmane, are trei nume proprii: **Curan, Furcan, Kelamullah.**

Curan, sau cu articol: **Elcuran,** însemnează propriu zis: „lecţie", adică este singura carte pe care trebue s'o citească musulmanii, pentrucă este dată de Dumnezeu.

Furcan însemnează: „a distinge şi a separa", pentrucă musulmanii trebue să asculte cu credinţă de această carte şi s'o distingă şi s'o separe de celelalte religiuni.

Kelamullah însemnează: „cuvânt dumnezeesc", fiindcă ei cred că o parte a fost scrisă de secretarul lui Dumnezeu, iar altă parte a fost spusă prin arhanghelul Gabriel.

Acest nume are acelaş sens ca Pentateuchul sau Psaltirea, adică nu sunt cuvinte omeneşti, ci dumnezeeşti, şi au fost date din poruncă dumnezeească oamenilor ca lege şi credinţă divină, de diferiţi profeţi şi în diferite timpuri.

Aşa că Dumnezeu a trimis din cer mai întâiu prin Moise pentru Iudei cartea **Teurat** (Pentateuchul) care să înveţe pe Evrei cultul divin ascuns, iar mai pe urmă le-a trimis prin David cartea **Zebur** (Psaltirea) care să înveţe poporul credincioşilor cum să preamărească pe Dumnezeu.

Insă din cauza necredinţei şi încăpăţânării Evreilor, întrebuinţarea religiunii mozaice a fost desfiinţată de Ingil (Evangelia) lui Isa Mesih (Iisus Christos). Iar sub Mohamed (profetul mulsulmanilor) a fost hărăzită oamenilor legea şi credinţa Coranului.

Aşa dar, toţi muritorii cari au trăit dela Adam până la Moise şi au trăit sub legea lui Adam, a lui Noe şi a lui Avram cu sfinţenie şi cu dreptate, au fost mântuiţi, iar legea aceea a pierit cu voia lui Dumnezeu.

Musulmanii mai susţin deasemenea, că şi aceia cari au crezut în Moise şi au umblat fără greşală în legea Torei şi au rămas în ea, s'au mântuit şi ei. Tot aşa s'au mântuit şi acei cari au crezut în Christos şi în Evanghelie, până la venirea lui Muhamed şi coborîrea Coranului.

Deaceea, Constantin cel Mare, Justinian, întemeietorul Sfintei Sofii, şi ceilalţi împăraţi creştini, cari au trăit înainte de Muhamed, sunt socotiţi ca sfinţi şi mântuiţi. Dar în urma legii Coranului şi proorociei lui Muhamed, toate cărţile profetice vechi şi tot ce proorocesc ele, este oprit şi întrebuinţarea lor este desfiinţată şi interzisă; aşa că nimeni nu se mai poate mântui decât prin credinţa Coranului.

Dealtmintrelea, întregul Coran a fost terminat în 25 de ani (alţii spun în 23 de ani), căci în afară de învăţăturile cari au fost scrise în **Arsa** (aşa numesc ei partea cea mai de sus a cerului şi Tronul divin) de secretarul lui Dumnezeu şi pe cari le primise Muhamed când se urcase la cer, mai sunt şi alte învăţături cari se numesc **Hadis** adică: vestire sau cunoştinţe noui.

Acestea fuseseră aduse lui Muhamed de arhanghelul Gabriel în diferite ocaziuni şi la felurite trebuinţe. Căci când poporul care trecuse la credinţa lui Muhamed stătea la îndoială în unele privinţe, dacă adecă un lucru este permis sau nu, el se prefăcea că nu ştie, dar va interveni la Dumnezeu pentru ei şi va ruga majestatea divină ca să binevoiască a-i destăinui ce-i place voinţei divine. Şi astfel, a doua sau a treia zi spunea poporului că a primit cutare veste sau încunoştiinţare. Acestea erau apoi adăogate în textul Coranului. Şi astfel pretind ei că a fost completat şi terminat Coranul în timp de 25 de ani, cât susţin ei că a trăit Muhamed ca propovăduitor.

STILUL CORANULUI

Coranul este compus în limba arabă, în stil ritmic, în metre elegante şi în cea mai arăbească şi mai adâncă limbă, aşa că poate fi socotit ca ceva care nu poate fi imitat şi cu adevărat divin.

Deaceea ei conchid şi cred lesne, că a isvorât dintr'o înţelepciune divină iar nu omenească.

Pentru a întări această credinţă despre această carte a lui Muhamed, ei povestesc următoarea istorioară.

In vremea când Muhamed începuse să-şi răspândească Muhamedanismul său în ţinuturile dela Mecca şi Medina, la acele triburi de Arabi erau foarte mulţi învăţaţi şi filosofi renumiţi, între cari era şi un medic renumit Lokman, al cărui nume şi meşteşug este lăudat şi în Coran; şi erau şi mulţi poeţi.

Precum la Greci se serbau cu mare pompă jocurile Olimpice şi se ţineau tot felul de concursuri, tot aşa şi aici, la fiecare trei ani se adunau la Medina toţi învăţaţii din Arabia şi fiecare care spusese ceva de seamă în meseria lui, trebuia să-şi afişeze opera pe coloană care era aşezată în acest scop în mijlocul oraşului. Această lucrare se citea de toată lumea timp de 40 de zile. Aşa că, dacă cineva, graţie ascuţimii spiritului şi meşteşugului său, născocia ceva care să semene cu lucrarea afişată pe coloană, trebuia s'o expună şi el pe acea coloană.

După ce se terminau cele 40 de zile, toţi învăţaţii şi oamenii de ştiinţă susnumiţi se adunau în piaţa publică şi discutau despre vorbele sau faptele autorilor, apoi subscriau o hotărîre, că cutare sau cutare a întrecut pe ceilalţi în cutare ştiinţă sau meşteşug; şi în urma hotărîrii acesteia, cei cari învinseseră pe ceilalţi, erau proclamaţi **Piri,** adică bătrâni şi doctori.

Muhamed a atârnat şi dânsul într'adins pe acea coloană primul capitol din Coran. Doctorii în arta retoricei şi poeziei, precum şi învăţaţii în toate ştiinţele şi-au încordat nervii ca să poată imita stilul şi figurile lui poetice, dar toţi s'au muncit în zadar.

Muhamed însă nu-şi pusese numele pe coloană şi de aceea a fost declarat un anonim ca învingător şi ca doctor al vorbirii frumoase şi al poeziei. Dar după aceea a mai atârnat pe coloană o probă pe Coran şi a declarat că autor nu este el, ci Dumnezeu. Şi atunci a fost declarat ca mincinos şi falşificator.

Muhamed a răbdat în linişte acest afront, dar la a doua adunare a atârnat de coloană al doilea capitol din Coran şi la a treia adunare a atârnat pe coloană şi al treilea capitol.

Şi atunci atât învăţaţii cât şi cei fără învăţătură l-au proclamat doctor şi victorios. De ruşine, zice-se, învăţaţii s'au declarat pe faţă învinşi; aşa că din cauza frumuseţii limbii, pe care nimeni nu o putea imita, au crezut în el şi în învăţătura lui.

Deşi toate acestea sunt o poveste, totuşi, pentrucă se apropie de adevăr o putem crede.

Ebubechir era pe acea vreme cel mai de căpetenie cunoscător al limbilor arabe şi al altor ştiinţe frumoase. El s'a întovărăşit mai întâiu cu Muhamed, apoi i-a dat de soţie pe sora sa. Acest Ebubechir era un prefăcut, pentrucă îşi pusese în gând să devină mare împărat peste Arabi şi era convins că n'ar putea să atragă poporul său încărcat de superstiţiuni, decât dându-i o altă superstiţiune. Deaceea după ce a studiat diferitele dialecte arabe şi diferitele compilaţiuni ale cărţilor sfinte, a compus Coranul din propriile lui invenţiuni şi fiindcă cumnatul său era înzestrat cu o memorie extraordinară, i le-a dat să le înveţe pe dinafară.

Acesta deşi era cunoscut ca un om fără nicio învăţătură şi idiot totuşi declama în public, într'un stil foarte elegant, documente nemai auzite şi mistice în chestiunile divine.

Aşa că a început şi el să creadă că este un inspirat şi înzestrat cu o minte supra omenească, din moment ce spunea asemenea învăţături. Aşa dar, Ebubechir, profitând de supunerea cumnatului său, a propovăduit neamurilor arabe cărţile compuse de dânsul aşa de frumos, a atras în parte-i o mulţime mare de gloate şi a proclamat pe Muhamed profet al lui Dumnezeu şi căpetenie şi domnitor al poporului.

Căci acel şiret om aştepta ocaziunea cea bună. Iar când poporul dorea dela profet ceva nou ,el ducea întrebările la Ebubechir şi învăţa răspunsurile pe dinafară, cum avea obiceiul, iar a doua sau a treia zi, precum am spus mai sus, declara că Dumnezeu l-a învăţat ce să răspundă şi că voinţa divină i-a fost adusă de arhanghelul Gabriel.

Intrucât priveşte limba, Coranul este scris cu litere arabe numite **Nesch,** fiindcă pe de o parte acestea sunt mai elegante ,iar pe de alta sunt mai lesne de citit, pentrucă în ele se însemnează şi vocalele. Dar nu este voie să se scrie Coranul cu alte litere.

Este drept că Perşii scriu Coranul cu literele numite **Salix,** dar ei sunt socotiţi ca eretici.

Când şi cum a fost scris Coranul, se va vorbi în capitolul intitulat „Despre sectele musulmanilor".

DOCTRINA PRINCIPALA A CORANULUI

In Coran se spune că Muhamed a fost orfan, vagabond, idolatru şi cu desăvârşire neştiitor de care şi de lege, cunoscând numai limba arabă părintească. Avea multe neveste şi din mila lui Dumnezeu ajunsese om bogat, cunoscător al tainelor Dumnezeeşti, a fost dăruit de Dumnezeu cu mare nume la neamul Arabilor şi a fost recunoscut ca mare învăţat chiar de neamurile Arabiei idolatre, pentrucă a fost creat de Dumnezeu ca profet sau apostol al său şi fără să fi făcut minuni evidente, totuşi mai mult prin arme decât prin minuni a ajuns atotputernic. Lui i-a fost

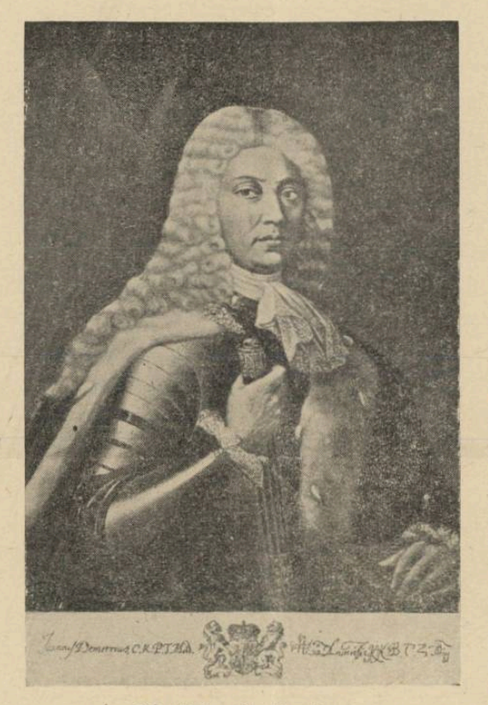

Dimitrie Cantemir

destăinuită credinţa prea dreptului Avram, adică credinţa într'un singur Dumnezeu, ca să propovăduească negreşit pe unul şi singurul Dumnezeu, creatorul şi cârmuitorul Universului, dătătorul de moarte, înţelept, fără trup, cel de neînţeles şi infinit, pios, mizericordios, iertător pentru toţi credincioşii şi pentru toţi cei care i-se închină; Dumnezeu care va învia morţii cu aceeaşi înlesnire cu care i-a creat. Dumnezeu va chema la înfricoşata judecată de apoi pe toţi oamenii şi va da fiecăruia după faptele lui: celor buni bunătăţile şi bucuriile din Paradis, iar celor răi relele şi chinurile Gheenei.

După Musulmani, Coranul este cuvântul lui Dumnezeu şi s'a coborît din cer, căci nu este opera unei munci sau a unei minţi omeneşti. Cei cari vor crede în această carte, sunt Musulmani, adică cu adevărată credinţă, fie că ar fi oameni, fie că ar fi Ingeri sau Diavoli (căci ei cred că mulţi dintre diavoli au primit credinţa Coranului). Căci trebue neapărat să aibă credinţă, aceia cari voesc să scape de focul veşnic şi să dobândească bucuriile veşnice ale Paradisului.

Toţi proorocii şi oamenii drepţi din vechime se potrivesc cu această carte şi deaceea nici unul din proroci n'o contrazice, ci mai mult o aprobă şi o întăresc, fiindcă este o carte dată de Dumnezeu, ca şi Pentateuchul lui Moise, Psaltirea lui David şi Evanghelia lui Christos, fiul Fecioarei Maria; şi toţi spun că cei ce cred în cărţile susnumite şi cari observă legea scrisă în cărţile lor, vor scăpa de focul Gheenei.

Apoi se cunoaşte în ce mod Dumnezeu a trimis diferitelor popoare vestitori din ţările lor, ca nu cumva la judecata de apoi să se scuze, că n'au primit şi n'au înţeles legea şi voinţa lui Dumnezeu. Căci este cu putinţă, ca cei cari cred în cuvintele divine, să se poată înşela, deşi Dumnezeu este adevărul în persoană.

Deaceea Coranul conchide din nou, că deşi adevărul legilor este acelaşi şi proclamă credinţa într'un singur Dumnezeu, totuşi el a fost trimis diferitelor popoare prin profeţi sau apostoli ai lui Dumnezeu, iar cei ce vor asculta de aceştia, vor avea dela Dumnezeu răsplată demnă. Deaceea îi numără pe profeţii în care au crezut oamenii şi îi spune că sunt: Adam, Noe, Avram, Ismail, Isac, Iacob, Moise, Christos şi mulţi alţii, mai mult de 5000.

CAP. II.

MUHAMED PSEUDO-PROFET

Viaţa lui.

Pe când era împărat la Constantinopoli Heraclius, în anul 1282, luna Februarie, ziua 24, la Medina, care este un oraş din Arabia pustie, s'a născut Muhamed, întemeetorul şi scornitorul sectei musulmanice. Tatăl său se numia Abdulah, mama Emina.

Când era copil de 6 luni a murit tatăl său de religiune idolatră şi a rămas în grija mamei, iar educaţia i-a făcut-o unchiul său, fratele tatălui, numit Abdul Muterali, care pe urmă a fost supra numit Ebugel, adică părintele ignoranţei. Sub puterea lui a trăit până la etatea adultă.

Nu ştia deloc carte şi nici nu cunoştea vreun meşteşug manual, afară de cărăuşia cu cămile şi catări, cu cari negustorii îşi cărau mărfurile dintr'un oraş într'altul.

Când însă era în etate de 40 de ani şi venise cu caravana la Meca, şi-a pus capul pe o piatră mare neagră, sub umbra unui platan sufos, culcându-se pe pământ, ca să-şi odihnească trupul obosit.

PROFEŢIA

După ce a fost furat de somn, a văzut în vis pe Arhanghelua Gabriel (pe care în Coran ei îl numesc Giebrail Emin) purtând o carafă mare plină cu licoarea legii sau credinţei, că s'a coborît din cer, şi tăindu-i burta cu un brici ascuţit, i-a turnat în pântece licoarea aceea a credinţei şi l-a umplut tot de credinţă şi de ştiinţă dumnezeească. Trezindu-se din somn, Ingerul acela l-a salutat din partea lui Dumnezeu, şi îl salută cu numele de frate. Apoi îl vesteşte că Dumnezeu l-a ales ca profet, cel din urmă dintre toţi profeţii, aşa încât după el să nu mai fie un alt profet sau altă carte.

Deaceea, să se pună pe lucru, căci Dumnezeu cu puternica lui mână, îl va sprijini în toate lucrările şi ostenelile lui.

Iar dânsul, Gabriel, este însărcinat să-l servească şi să-l păzească în momentele grele. Pe lângă acestea, Ingerul mai spuse lui Muhamed: ai ca semn o tăetură în pântece, pe care ţi-am făcut-o pe când dormiai şi te-am umplut cu licoarea credinţei şi ştiinţei divine. Arborele sub a cărui umbră ai dormit, este acela care a umbrit odinioară pe Avram, iar piatra pe care ţi-ai pus capul, este venită din Paradis, în semn că la acest arbore şi la această piatră vor veni ca oaspeţi ai lui Dumnezeu, Musulmanii cari vor fi aduşi de tine la credinţa în adevăratul Dumnezeu, (pentrucă în acest loc este casa lui Dumnezeu numit Pretullah).

Intărit de aceste cuvinte, Muhamed rămase convins că a primit în sine divina operaţiune a virtuţii, şi începu să examineze şi să scruteze adâncile taine divine. Indată după aceea, Muhamed se duse mai întâiu la unchiul său şi spunându-i cele ce-i fuseseră destăinuite de Dumnezeu prin Inger şi că a fost făcut profet, l-a invitat la credinţă.

PROPOVĂDUIREA

Ebugel îi spuse: „minţi, haimanao, căci de unde să ştii tu cine este Dumnezeu şi cine este profetul lui?" Muhamed îi răspunse: „dacă vrei să fii sigur că nu ţi-am spus nici minciuni, nici lucruri false, ai voe să ceri dela mine orice minune, şi eu sper în Dumnezeu, care m'a uns profect, că te voiu satisface";

Ebugel spuse atunci lui Muhamed: „ridică piciorul în sus"; după ce Muhamed l-a ridicat, îi zise: „ridică şi pe celălalt" Muhamed puse piciorul jos şi apoi ridică pe celălalt.

BĂTAIA ŞI FUGA

Ebugel îi trase îndată o palmă şi-i strigă: „nu aşa, haimanao, trebue să le ridici pe amândouă dintr'odată". Fiindcă Muhamed îi răspunse că nu poate face asta, Ebugel i-a replicat: „aşa dar toate sunt minciuni, căci dacă nu poţi face asta cu picioarele tale, cum să-mi poţi arăta celelalte minuni pe cari le promiţi?"

Ocărît în felul acesta, el fu isgonit din oraş ca falşificator, caraghios şi palavragiu, şi aceasta este ziua care se numeşte la Musulmani Higeret, adică fuga lui Muhamed din Meca, ziua din care Musulmanii îşi încep era lor. După socotelile matematicienilor, lucrul acesta s'a întâmplat în anul . . ., luna . . ., ziua . .*) Scăpat cu fuga, Muhamed vine la Medina şi acolo are să-i destăinuiască unele lucruri pe cari i le-a încredinţat Dumnezeu.

După îndemnul Ingerului, Muhamed pleacă, fără să ştie nimeni din Medina, noaptea, aproape la revărsatul zorilor.

Dela Medina la Ierusalim este un drum de aproape 30 de zile. Când se lumină de ziuă, Ingerul Gabriel îi aduse un animal mai mare decât măgarul, dar mai mic decât calul, o creatură într'adevăr nouă şi unică în felul ei, cu numele de **Burak,** pe care încălecând ,trebuia să se urce la cer.

Căci pe unde Muhamed zărea cu ochii pe acolo călca Burak cu piciorul. Unii cunoscători ai legii explică lucrul acesta în modul următor: Deoarece ochiul omenesc vede numai atâta, cât orizont cuprinde, tot aşa dintr'un loc dat până la punctul distanţei (în care ochiul nemai văzând, taie orizontul locului), Burak a putut să-şi închee pasul său; cine însă priveşte cu o singură şi necontenită ochire dela pământ la cer, adică la punctul numit Zenit, poate vedea şi cele mai îndepărtate stele rătăcitoare. Alţii însă explică în felul că într'un singur ceas a mers drum de 500 de ani.

Călătorind pe acest animal miraculos, Muhamed este introdus în biserica Hieron. Cu toate că biserica din Ierusalim a fost clădită mai întâiu de Constantin cel Mare şi restaurată şi mărită de Justinian, totuşi Musulmanii cred că Hieron este biserica Hieron cea clădită de Solomon, fiul lui David, cu mijloacele şi ajutorul giganţilor. Fiindcă această poveste este aşa de frumoasă, vom vorbi despre ea mai pe larg, când va veni vorba despre Giganţi.

Intrând deci în Hieron, Muhamed stătea cu calul pe o piatră foarte mare nevăzut de nimeni şi aşteptând vestea dumnezeească. Ingerul coborându-se îndată din cer îi spuse salutul din partea lui Dumnezeu şi că divina maestate i-a poruncit să se urce în cer şi la tron (care la ei se zice Arst şi însemnează acelaş lucru ca Empireul la Greci), acolo are să se deschidă mâna lui Dumnezeu şi are să primească cuvântul lui Dumnezeu (bag seamă cartea Coranului).

Burak îşi îndreaptă numai decât paşii către cer şi începu să urce în sus. Insă piatra cea mare pe care stătuse călăreţul, se luă după urmele lui Burak, şi începu să se urce şi ea în sus, ca şi cum ar fi fost lipită de copitele lui. Gabriel întorcându-şi ochii şi văzând că vine şi piatra, spuse lui Muhamed, că dânsul are ordin, ce e drept, să-l ducă în cer pe dânsul şi pe Burak, dar nu şi piatra.

Atunci Muhamed ar fi zis pietrei aşa: „O, prea fericit-o" şi ea s'a oprit în aer în locul acela (şi ei pretind că stă spânzurată şi acum în aer, dar despre asta vom vorbi în altă parte).

Aşa dar, Muhamed, ajungând la poarta primului cer, a găsit-o păzită de 70.000 de Ingeri, dar închisă cu zăvoare. Dar când Ingerul Gabriel bătu la poartă şi spuse că a venit Muhamed, robul, dar prietenul lui Dumnezeu şi fratele lor, Ingerii îi deschiseră poarta cu mare bucurie, şi îl salutară şi sunt salutaţi cu formula întrebuinţată şi astăzi de Muhamedani: Selamum aleikium (adică: pacea să fie tine); la care se răspunde: Aleisikum esselam (adică: pacea să fie şi cu tine). Intrând deci în primul cer, găsi acolo pe Adam, pe Kena, şi pe toţi drepţii, dela Adam şi până la Noe. Când îl văzu Adam, ar fi zis: „Iată, după atâtea mii de ani, şi după nenumăraţii fii pe cari i-am născut, născui în fine abia acum un fiu, om perfect, cel mai frumos dintre toţi, cel mai înţelept, cel mai drept, cel mai evlavios şi cel mai scultător de poruncile lui Dumnezeu, în care nu este păcat nici minciună".

Apoi se urcă în al doilea cer (şi dela primul cer până la al doilea este un drum pământesc de 500 de ani); acolo găsi iarăşi 70.000 de păzitori (Ingeri) cari îl salutară cu acelaşi respect şi deschizându-i porţile îi însoţiră intrarea cu mari urale. In lăcaşul cerului al doilea găsi pe Noe cu toată familia lui, adică pe Avram, pe Moise, pe David, pe Solomon şi pe ceilaţi profeţi şi credincioşi ai legii lui Moise. Prmul dintre aceştia, numindu-l frate şi camarad, îl întrebă, de ce a fost chemat de Dumnezeu? Muhamed răspunse că nu ştie nici dânsul, totuşi presupune că el este destinat la o sarcină profetică şi la îndreptarea oamenilor. Totuşi îl roagă, ca la întoarcere să binevoiască a-l vizita din nou şi să-l informeze cu ce mandat se întoarce la ai săi.

*) **Datele acestea nu sunt arătate în manuscrisul latinesc, ci sunt lăsate în alb. Muhamed s'a născut pe la 571 după Christos şi a murit în Iunie 632.**

(Urmare în n-rul viitor)

Cartea franceză

GEORGES LIMBOUR:
LES VANILLIERS
(Gallimard — Paris, 1928)

Sunt cărţi care nu angajează răspunderea nimănui. Adică apariţii meteorice din neantul unei perfecţiuni gratuite şi inutile, care descurajează fără să poată fecunda nicio nelinişte, nici să nască vreo întrebare, sau să răspundă la una. Dacă vreunui editor i-ar trece prin gând ca pe lângă atâtea colecţii de „vieţi închipuite", de „memorii secrete" şi altele asemenea puse în circulaţie de moda literară, să lanseze şi una intitulată „Je n'y suis pour rien", atunci **Les Vanilliers** ar avea dreptul la o întâietate exemplară. Nu pentrucă ar fi „cum se spune „obiectivă". Ci pentrucă acela care a scris-o nu poate fi găsit în vreun fel sau altundeva decât cu numele şi numai pe coperta cărţii — joc liber al unui perfect virtuoz!

Dar simpla virtuozitate, în literatură şi artă, corespunde recordului, performanţei sterile şi gratuite. O viteză care întrece puterile fireşti de adaptare a simţurilor, sensibilă numai pentru aparatele mecanice de înregistrare. Anesteziere a omenescului din om, aberaţie, barbarie. Barbaria care pândeşte ca o junglă flămândă la hotarul — atât de nestatornic! — al civilizaţiei, al istoriei şi artei deopotrivă.

„Il n'y a d'art qu'a l'échelle de l'homme" scria undeva André Gide. Am căuta zadarnic, în **Les vanilliers,** o pagină pe măsura acestei proporţii omeneşti. Dar şi judecata pe care am citat-o păcătueşte prin îngustime. Simţul neobişnuit al detaliului şi extraordinara finete a privirii interioare care ne uimesc şi ne încântă în **A la recherche du temps perdu** n'ar putea fi măsurate după criteriul amintit. Totuşi, cine s'ar gândi să conteste dreptul de cetăţenie în lumea artei, al viziunii proustiene? Apoi, o întreagă literatură apărută pe urma celebrului **Le Grand Meaulnes** al lui Alain-Fournier, pentru care „feeria" se bucură de o favoare egală cu a „documentului" din romanul naturalist de la sfârşitul veacului trecut, se sustrage şi ea acestei măsurători.

„Scara" lui André Gide se potriveşte omului matur, devenit „personalitate", nu însă pasului mărunt şi capricios al copiilor, cari sunt eroii de predilecţie ai literaturii feerice.

Ţesătura de fapte pe care brodează fantezia d-lui Georges Limbour cuprinde elementele unor întâmplări petrecute, aevea pe care istoria exploatărilor coloniale le povesteşte în acest fel: pe la începutul veacului trecut arbustul producător de vanilie era cunoscut de plantatorii din Mexic şi America de Sud, unde creştea în stare sălbatică. Păstăile acestei orhidee erau căutate pentru aroma lor discretă, atât de plăcută, dar toate încercările de a fi aclimatizată şi în alte ţinuturi tropicale au rămas zadarnice ani dearândul. Planta se desvolta tot aşa de bine, ca în locurile natale, înflorea chiar îmbelşugat dar florile nu ajungeau să rodească. Şi numai fructele erau parfumate.

Cercetările făcute au dus la următoarele constatări: părţile femeieşti ale vaniliei se desvoltau împreună cu acele bărbăteşti, pe aceeaşi floare, ajungeau la deplina maturitate dar fecundaţia nu se putea face din cauza unei lamele care împiedeca contactul între polen şi stigmatul pistilului.

Operaţia fecundării artificiale, a transportării polenului dela o floare la alta, era cunoscută. Dar atâta nu era deajuns în cazul vaniliei. In 1841 un tânăr sclav negru din insula Réunion, pe nume Edmond Albuis, descoperi din întâmplare un procedeu practic, nespus de simplu şi foarte expeditiv, care făcea cu putinţă fecundarea artificială a florilor de vanilie: înţepând pistilul cu dintele unui pieptene, înlesnea contactul între organele de sex diferit ale florii. Păstăile erau tot aşa de suav aromate ca şi ale vanilierilor din pădurile americane, unde pasărea-muscă îndeplinea oficiul dintelui de pieptene sau al ghimpelui de bambu....

Povestirea d-lui Georges Limbour, începută în Mexic, continuă şi sfârşeşte în peisagiul tropical dintr'o insulă fără nume, în mările Sudului. In Mexic, arheologul De Bonald face săpături ca să dea de urmele unei presupuse civilizaţii străvechi, înghiţită sub năvala cu neputinţă de stăvilit a pădurii. El însuşi are puţine speranţe să găsească ceva. Dar aşa vrea patronul lui, olandezul Van Houten, sub teroarea căruia trăeşte. După moartea soţiei, din cauza climatului nesănătos, De Bonald rămăsese numai cu fetiţa lui, Jenny şi cu Seira, bucătăreasa negresă.

In ziua vizitei anuale a lui Van Houten în colonia mexicană, Jenny îşi pusese în ceaşca de lapte, ca să-l parfumeze, o bucată de păstae, găsită printre lucrurile mamei sale. Olandezul simte aroma vaniliei şi se gândeşte numai decât la posibilităţile de exploatare, la isvorul de venituri pe care i le va aduce. Fiindcă cercetările arheologului n'au dat rezultatele aşteptate, De Bonald va merge într'o insulă din Sud, proprietatea olandezului, ca să supravegheze transplantarea vanilierilor şi exploatarea lor. Ajunşi acolo, Jenny îşi găseşte prieteni de seama ei, doi negrişori: Jeanette şi Edmond, care va descoperi secretul fecundării artificiale a florilor de vanilie.

Mai ales în această a doua parte a cărţii întâlnim pagini de o strălucire coloristică şi un brio extraordinar, cum este descrierea unei calme şi radioase dimineţi tropicale de o prospeţime virginală, după vijelia cu ploaie torenţială de peste noapte; sau legenda fantastică a aducerii şi aclimatizării lalelelor în Olanda, povestită de Guillaume, băiatul lui Van Houten, cu un belşug de amănunte şi o insistenţă asupra episodului spânzurării grădinarului chinez, revelatoare pentru egoismul instinctiv, cruzimea şi răceala curiozităţii care dospesc sub aparenta candoare şi ingenuitate a copilului.

In atmosfera tropicală a insulei, aţâţătoare, efluviile solului şi ale vegetaţiei luxuriante îmbibată de seve grase, stimulează simţurile, şi sensualitatea copiilor se trezeşte, îi turbură, cu o precocitate neobişnuită sub climatul altor meridiane, din ţinuturi temperate. Nici o constrângere, de niciun fel, nu-i stinghereşte sau îndrumează. Interzicerile moralei, categoriile binelui şi răului le sunt, firească, necunoscute. Nimic din ceeace descoperirile simţurilor le desvăluie zilnic nu le-ar putea da vre-o bănuială măcar de existenţa lor. Trăesc cu inconştienţa unor sălbăticiuni, neînţelegători de orice înţelesuri, captivaţi pe deantregul de magia închipuirilor lor care inundă şi transfigurează totul împrejur. Turburaţi de spaime fără pricină, de superstiţii obscure şi de elanuri pasionate, a căror violenţă ar fi primejdioasă dacă ei ar avea conştiinţa vreunei primejdii.

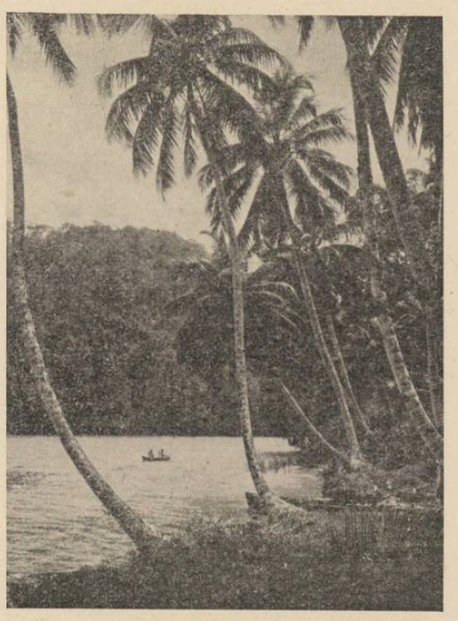

Peisaj tropical

Atmosfera aceasta, fizică şi morală, penibilă, greoaie, jilavă şi saturată de seve şi sucuri vegetale, neliniştitoare ca aceea prevestitoare de furtună, e magistral insinuată, vagă şi totuşi pretutindeni adulmecată, ca o prezenţă implacabilă, de neînlăturat. Nu poţi rămânea insensibil la farmecul straniu al cărţii, în paginile căreia aroma vaniliei revine ca un leit-motiv turburător, dar frumuseţea ei îm pare sterilă ca şi a florilor rămase nefecundate ale orhideei. Admiraţia lucidă pe care ţi-o dă lectura „Vanilierilor" nu întâlneşte straturile adânci ale unui interes omenesc, nu răscoleşte în amintire ecourile puternice ale primelor emoţii în timpul cărora se modelează conturele conştiinţei de sine şi ale existenţei celorlalţi! Poate pentrucă natura însăşi, ca peisagiu fizic sau ca senzoriu brut, necioplit prin educaţie, este lipsită de interes şi stearpă de înţelesuri.

Astfel de scrieri mi se par sortite unei echitabile uitări. Actualitatea lor va trece odată cu interesul pentru literatura „feerică", ai cărei protagonişti sunt copiii. Viaţa socială şi conştiinţa fiecăruia oferă un material de observaţie psihologică şi de creaţie literară nesfârşit mai pasionant decât pretinsa ingenuitate a vârstei copilăriei.

MIHAI NICULESCU

RUGINOASA

de TH. RĂŞCANU

Curte boerească altă dată şi palat domnesc, astăzi Ruginoasa este aşezământ filantropic şi criptă voevodală. A fost ceea ce, cândva, a fost Vasluiul lui Ştefan şi este ceea ce este Putna Bucovinei. Ruginoasa este legată de numele lui Cuza-Vodă, ca Mirceştii de numele lui Vasile Alecsandri, pentrucă a fost moşia lui şi pentrucă acolo se află mormântul lui.

In vremea de demult, mult înainte de 1800, Ruginoasa era una dintre cele mai întinse şi mai frumoase moşii boereşti din Moldova de sus. Când a cumparat-o Cuza Vodă, pe la 1862, ea se mai întindea, în judeţul Roman, până pe apa Siretului, în judeţul Botoşani până în hotarul Delenilor şi până în notarul judeţului Iaşi. Mai era încă acoperită, în mare parte, de bătrânele păduri neumblate, dar nu mai era ceea ce fusese pe vremea logofătului Săndulache Sturdza, care zidise, în stil gotic, palatul care se vede şi azi şi săise, în spatele lui, un parc minunat. Tot Săndulache Sturdza a zidit din piatră şi biserica de lângă curte, după creştineasca datină a boierilor noştri şi în care astăzi este mormântul lui Cuza Vodă. De oarece inscripţia dela intrare în biserică spune că „Acest sfânt şi Dumnezeesc locaş.... s'au zidit DIN NOU..." însamnă că pe acelaş loc a fost mai înainte o biserică veche şi — de sigur — de lemn; după cum, a trebuit să fie şi o curte veche, ca din vremurile când boierii moldoveni încă nu veniseră în atingere cu Apusul european. Căci, înainte de a fi fost cumpărată de Vodă Cuza, moşia Ruginoasa era Sturdzească. Moşia părintească a lui Vodă Cuza (care s'a născut la Huşi) era Barboşi, în ţinutul Fălciului, pe valea Elanului. Dar deşi n'a înstrăinat, ca alţi boieri, moşia şi aşezarea părintească dela Barboşi [1]), Vodă Cuza nu s'a statornicit în leagănul copilăriei ci a cumpărat, pe când era Domnitor, moşia Ruginoasa dela clironomii Logofătului Costache Sturdza, fiul Logofătului Săndulache Sturdza şi socrul lui Alecu Sturdza dela Miclăuşeni, un unchi al soţiei sale.

Când Vodă Cuza a cumpărat Ruginoasa, a găsit palatul gotic al lui Săndulache Sturdza în stare de cumplită dărăpănare, parcul cel minunat de altă dată în paragină, iar moşia rămasă de izbeliste în prada arendaşilor. Strălucirea Ruginoasei din vremea marelui Logofăt Săndulache Sturdza asfinţise odată cu moartea lui şi cu intrarea în stăpânire a fiului său logofătul Costache Sturdza. Acesta ducea, prin străinătăţi şi la Iaşi, o viaţă de risipă, de lux nesocotit şi de petreceri, împreună cu prea frumoasa lui soţie Marghioliţa [2]) (după care mulţi boieri mai tineri se înnebuneau) şi nici nu mai dădea pe la Ruginoasa. Nevoit de bani, ipotecase moşia şi o arendase. Nu-şi oprise decât parcul şi palatul, ca reşedinţă de vară. Dar, nici atunci Costache Sturdza şi frumoasa lui Marghioliţă nu veneau să se bucure de minunata lor aşezare de ţară, astfel încât ea zăcea în părăsire.

O împrejurare a dat vieaţă — dar numai o clipă — palatului care demult nu-şi mai revăzuse stăpânii şi care părea sortit pustiului. A fost atunci când tânăra şi frumoasa Marghioliţă s'a hotărît (spre uimirea vrăstnicului ei soţ) să meargă să se odihnească la Ruginoasa, singură. Costache Sturdza, cu toată gelozia care îl chinuia, nu i-a putut înfrânge ciudata dorinţă şi nici n'a putut s'o însoţească [3]). A lăsat-o să plece la Ruginoasa, dar i-a dat ca „eunuc" şi tovarăş pe Săndulache, fiul său mai mare din prima căsătorie şi fiul ei vitreg.

Pregătirile pentru primirea stăpânei au trezit Ruginoasa din lunga ei amorţire...

Dar bucuria acestei neaşteptate reîntoarceri de viaţă între zidurile părăsitului palat, avea să fie curmată tot pe-atât de neaşteptate de acea întâmplare romantică şi tragică totodată, care a pus, par'că, pentru totdeauna pe curtea Ruginoasei pecetea unei fatalităţi.

Cu toată feeria alaiului de masalale şi facle aprinse, cu care sutele de ţărani le ieşiră întru întâmpinare, luminându-le calea — căci Marghioliţa şi fiul ei vitreg Săndulache Sturdza au ajuns la Ruginoasa în puterea nopţii — şi cu toate onorurile date de garda de plăieşi şi arnăuţi înarmaţi cu flinte, cari păzeau curtea, sosirea aceea, a Marghioliţei, în noapte, la Ruginoasa, avu o notă lugubră... Ca o prevestire, par'că, de ceea ce avea să se întâmple.

Intr'adevăr, nu trecuseră decât câteva zile de când *stăpâna* se aşezase în palatul în care atâta vreme domnise tăcerea şi pustiul, readucând vieaţa în încăperile lui până atunci deşarte, când, pe neaşteptate, într'o bună zi, Ruginoasa se trezi călcată de o ceată de oameni înarmaţi şi călări, în frunte cu vreo zece arnăuţi zdraveni, înarmaţi şi ei până în dinţi! Până să se dezmeticească slugărimea şi oamenii de pază din curte, şi plăeşii de veghe, la meterezele zidului înconjurător, palatul Ruginoasei fu asediat de agresori, cari, în scurt, înfrânseră orice încercare de împotrivire a celor dinnăuntru. O luptă disperată se dădu pe scara cea mare a palatului, între năvălitori şi Săndulache Sturdza care, în cele din urmă, căzu mort, luptând vitejeşte în capul scării...

Ca în romanele lui Walter Scott şi în romanticele vremi de „chevalerie", asediatorii curţii dela Ruginoasa numai trecând peste cadavrul lui Săndulache Sturdza — care cu preţul vieţii apărase onoarea tatălui său — frumoasa Marghioliţă putu fi răpită...

Oamenii Roznovanului [4]) — căci acesta era răpitorul — o duseră, ca peun ou, la Stânca, lângă Iaşi, unde era aşezarea boierului lor.

Această romantică şi tragică întâmplare, (după care iarăşi palatul Ruginoasei a stat închis şi părăsit, căci Costache Sturdza n'a mai dat pe acolo), a rămas de pomină şi a lăsat între zidurile lui un duh de blăstem şi fatalitate.

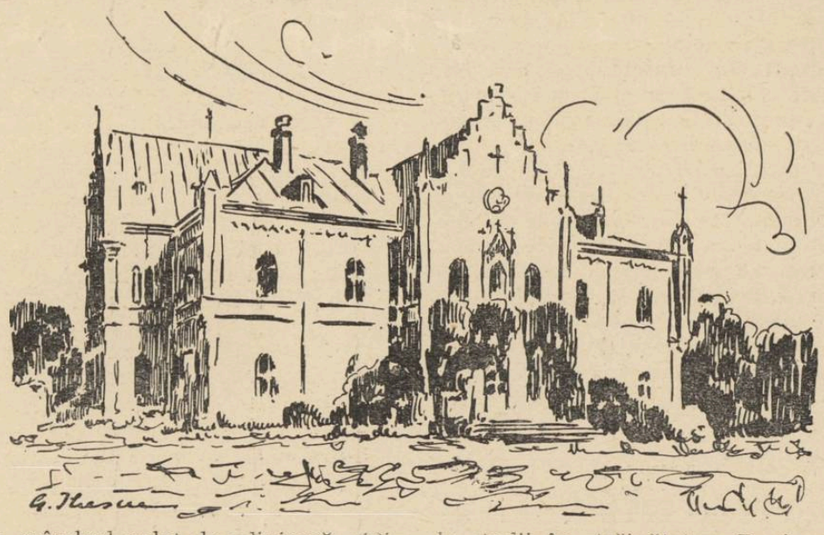

In mândrul palat de odinioară, ridicat de bătranul Logofăt Săndulache Sturdza, după chipul şi asemănarea castelului dela Miclăuşeni al vărului său, se statornicise pustiul şi dărăpănarea, iar minunatul parc de altădată se sălbătecise şi se păraginise.

După moartea lui Costache Sturdza, clironomii lui neînvrednicindu-se să păstreze moşia părintească şi s'o gospodărească, pentrucă era prea încarcată de sarcinile ipotecare cu care o grevase părintele lor când se însurase cu frumoasa şi costisitoarea Marghioliţă, au fost siliţi s'o vândă. Şi au vândut Ruginoasa, lui Vodă Cuza.

Cu noul ei stăpân, Ruginoasa n'a ieşit totuşi cu desăvârşire din neamul Sturdzesc, fiindcă Elena Doamna, soţia lui Cuza, era şi ea, după mamă, din neamul Sturdza [5]) şi rudă cu foştii proprietari ai Ruginoasei.

Se părea că după o atât de îndelungată vreme de paragină şi pustiu, Ruginoasa avea să renască la o nouă viaţă sub noua stăpânire. Vodă Cuza, şi mai ales Elena Doamna, care în copilărie fusese la rudele ei Sturdzeşti, la Ruginoasa, s'au străduit să readucă frumoasa şi senioriala aşezare de curte la strălucirea ei din vremea bătrânului Săndulache Sturdza. Astfel, în anii 1864-65, s'au făcut mari lucrări de reparaţie palatului, care cădea în ruină, şi meşteri grădinari au fost aduşi din străinătate, ca să redeie vechiului parc splendoarea lui din trecut. S'a adus dela Paris un mobilier cu totul nou şi luxos, aşa cum se cuvenea pentru un palat domnesc.

Şi când totul fu gata, pe dinnăuntru şi pe din afară, se inaugură palatul printr'o sărbătorire strălucită, în Martie 1865, când veniră la Ruginoasa, de sfintele Paşti, Domnitorul cu Doamna şi numeroşi musafiri şi rude. Ţăranii, pe cari Cuza i-a iubit sincer, totdeauna, nu lipseau niciodată dela petrecerile şi bucuriile lui şi au fost chemaţi în mare număr la palat, unde au luat parte la sărbătoare şi s'au strâns acolo, nu numai cei din partea locului, ci şi de prin alte părţi ale Moldovei, ca să vadă şi să preaslăvească pe binefăcătorul lor.

A fost singura şi, de sigur, cea mai strălucită zi de sărbătoare pe care a văzut-o Ruginoasa.

Dar, cu toată strălucirea nouă pe care noii ei stăpâni i-o dădură, cu toată viaţa nouă care se înfiripase la Ruginoasa, ea a rămas sub pecetea destinului. Alexandru Cuza n'a mai avut parte de Ruginoasa.

Puţină vreme după inaugurarea palatului au venit evenimentele, care l-au ţinut departe de locurile dragi şi pe cari nu le-a mai revăzut niciodată. S'a întors, mai târziu, din străinătate, numai trupul său, ca să doarmă somnul de veci în biserica ctitorită de Săndulache Sturdza.

După înmormântarea fostului Domnitor, curtea dela Ruginoasa adăposti un timp pe Elena Doamna, care trebui să îngrijească de rânduielile moşiei, arendată Smărăndiţei Docan (o rudă a lui Cuza Vodă) şi din partea căreia avea multe nemulţumiri cu neplata la vreme a câştiurilor.

Timp de doi ani a reînceput viaţa, la Ruginoasa, ca pe vremurile de altădată, înainte de abdicarea principelui. Cu darul ei minunat de bună gospodină şi organizatoare, Elena Doamna a creat — de dragul celor doi copii ai soţului, pe cari îi adoptase şi ea — un cămin cald şi familial. Cultivând cu stăruinţă amintirea celui dispărut, ea ştiu să creeze la Ruginoasa o viaţă plăcută şi tihnită celor doi băieţi — Alexandru şi Dimitrie — pentru a căror creştere şi educaţie se devota.

Ca să le facă şi mai plăcută viaţa la ţară, băieţilor Cuza, ea aducea la Ruginoasa, pe timpul verii, pe nepoţii ei Lambrino [6]). Partide de călărie, plimbările cu trăsura în pădurea Vlădicii, partidele de pescuit în iazul cel mare din parc, erau obicinuitele plăceri ale vieţii de ţară, la Ruginoasa, ca la toate conacele boiereşti. Mai veneau şi fraţii Elenei Doamna — Roseteştii — şi alţi musafiri. Palatul, în care era iarăşi lume şi viaţă, nu mai şedea posomorît şi trist, cum stătuse de atâtea ori, iar parcul renăscuse sub îngrijirea celor doi grădinari nemţi, pe cari Elena Doamna îi adusese dela Viena.

Când băieţii Cuza trebuiră să meargă la studii în străinătate, Ruginoasa a mai vazut iarăş un rastimp de absenteism al stăpanilor; Elena Doamna era dusa cu ei şi nu mai venea pe vară la ţară. Dar în vara anului 1879 familia fostului Domnitor se reintoarse la Ruginoasa şi apoi în toate verile următoare.

Prin testamentul său, Vodă Cuza lăsase Ruginoasa fiilor săi după majoratul lor, iar soţiei sale uzufructul unei treimi din venitul total al averii sale. Fiul cel mai mare, Alexandru, luase pe mână îngrijirea moşiei Ruginoasa, dar fiind pasionat jucător de carţi şi foarte cheltuitor, încurcă treburile. Fiul cel mai mic, Dimitrie, îndrăgise Parisul şi o femee de care Elena Doamna făcu tot chipul să-l despartă. Reuşi să-l readucă la Ruginoasa. Boala de piept îl rodea văzând cu ochii, de altfel ca şi pe fratele său Alexandru, căci amândoi duceau o vieaţă dezordonată.

Intr'o zi din toamna anului 1888, Ruginoasa fu iarăş zguduită de o nouă nenorocire. Deprimat de neurastenie şi copleşit de nostalgia Parisului, unde îşi lăsase iubita, Dimitrie Cuza îşi zburâ creerii într'o bună zi, în odaia sa în care se retrăsese după dejun, ca de obicei. Fu înmormântat în curtea bisericii de lângă palat, la dreapta mormântului tatălui său.

Ruginoasa deveni astfel proprietatea Principelui Alexandru Cuza, care la 1890, abia după şase luni dela căsătoria sa cu Principesa Maria Moruzzi, muri la Madrid, răpus de ftizie. A fost adus la Ruginoasa şi îngropat şi el în curtea bisericii, în stânga mormântului tatălui său.

Astfel, la Ruginoasa s'a stins neamul lui Cuza Vodă, căci din căsătoria Principelui Alexandru cu Maria Moruzzi n'a rezultat nici un copil [7]). Prin testamentul ce a lăsat, Ruginoasa trecu în proprietatea soţiei sale Maria Cuza, care, însă, după o căsătorie şi un divorţ, a redevenit Moruzzi.

Elena Doamna — căreia fiul adoptiv [8]) nu i-a întors dragostea de mamă cu care îl crescuse şi-l iubise — a ieşit pentru totdeauna dela Ruginoasa... Alexandru Cuza nu-i făcuse nici un loc la Ruginoasa, pe care ea o îngrijise şi o înfrumuseţase. Ruginoasa neamurilor ei Sturdzeşti, Ruginoasa soţului ei mai apoi, devenise Moruzească!

1) Moşia Bărboşi, pe care Vodă Cuza o moştenise dela tatăl său, a lăsat-o prin testament (împreună cu Ruginoasa) fiilor săi Alexandru şi Dimitrie. După sinuciderea lui Dimitrie Cuza, Bărboşii (şi Ruginoasa) au rămas în proprietatea exclusivă a lui Alexandru A. Cuza care, la rândul său a lăsat moşia Bărboşi (şi Ruginoasa), soţiei sale Maria (născută Moruzzi) şi care, la 1912 a vândut Bărboşii d-nei Elena Volenti din Iaşi. care apoi a vândut-o Casei Rurale.

2) Născută Ghika-Comăneşti.

3) Costache Sturdza era mare logofăt (ministru de interne) al vărului său Mihalache Sturdza Vodă.

4) Nicolae (Nunuţă) Rosetti-Roznovanu. Castelul dela Stânca, lângă Iaşi este şi azi proprietatea urmaşilor lui.

5) Mama Elenei Cuza (născ. Rosetti-Solescu) era Catinca Rosetti, născută Sturdza.

6) Sora Elenei Doamna, Zoe, era măritată după Iordache Lambrino care avea Banca în jud. Fălciu, şi au avut trei copii: Alexandru Lambrino (generalul), Dimitrie Lambrino (căp. de jandarmi) şi Elena Râşcanu. Aceştia erau nepoţii de soră ai Elenei Doamna.

7) Neamul Cuzeştilor s'a stins, mai pe urmă, prin moartea fără urmaşi de sânge a verilor şi nepoţilor lui Vodă Cuza.

8) Mama lui Alexandru şi a lui Dimitrie Cuza, era Maria Obrenovici.

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA DRAMATICA

de **RADU A. STERESCU**

Jocul de-a teatrul sau ultima vacanță a d-lui Sebastian

Unii folosesc vacanța ca să-și tămăduiască reumatismele. Alții ca să-și reîmprospăteze forțele uzate în cele unsprezece luni de activitate. D. Sebastian a întrebuințat ultima vacanță întru folosul teatrului românesc.

Eseist, romancier, critic, nuvelist și ziarist de talent (în toate), domnia sa și-a făcut debutul pe scena teatrului „Comoedia" cu o comedie : „Jocul de-a vacanța".

Fără multă „literatură" și totuși cu serioase calități literare, piesa d-lui Mihail Sebastian a însemnat un răsunător succes de public încununat sau — știu eu ? — înlesnit de o presă unanim elogioasă.

Nu pentru dorința de a face notă discordantă voiu însemna aci câteva critici ce trebuesc aduse primei opere dramatice a d-lui Sebastian. Aceste critici se impun însă cu atât mai mult cu cât s'au găsit între cronicarii dramatici bucureșteni unii care să aprecieze „jocul" tânărului autor dramatic ca pe o piesă de nivel european, ceeace — să recunoaștem — este nu numai o săritură dincolo de cal ci și un rău serviciu adus d-lui Sebastian.

„Jocul de-a vacanța" pune în scenă o lună de recreație, de lene, a celor câtiva vilegiaturiști adunați la pensiunea domnișoarei Weber — personagiu despre care se vorbește mult, pentru care răgușește chiar d. Mișu Fotino — dar absent din scenă.

Intre vilegiaturiștii veniți dela oraș cu micile lor pasiuni și ticuri, unul singur vrea să simtă că e în vacanță, vrea să evadeze din viața obositoare pe care e silit s'o ducă unsprezece luni pe an. Ștefan Valeriu, personagiu enigmatic — nu singurul cu această calitate — vrea să rupă cu tot ce-l leagă de oraș. Intrerupe deci telefonul, strică aparatul de radio, dă ordin la poștă să reție scrisorile și să înapoieze gazetele, scoate stâlpul care poartă inscripția: „Pensiunea Weber" și la care se opreau autobuzele, și șterge buletinul meteorologic pe care zilnic îl scria, cu cretă pe o tablă, domnul Bogoiu. In fine, devine

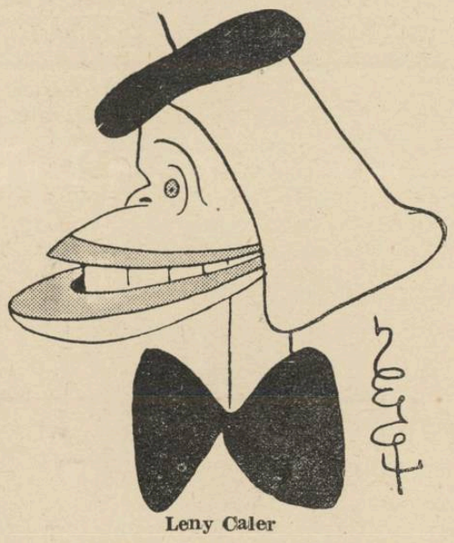

Leny Caler

astfel teroarea pensiunei Weber ai cărei membri nu îndrăsnesc să i se opună în nici un chip.

Corina, o fată tot atât de enigmatică și de lipsită de identitate — pe care Ștefan Valeriu o descoperă a fi o „intelectuală" — își dă seama, ca și publicul de altfel, de falsitatea situației acestei sperietori.

Intr'un dialog *teatral*, ea îl despoaie rând pe rând de toate zalele pe care Ștefan Valeriu și le îmbrăcase spre a se feri de orice vânt dinspre oraș. Și „mitocanul", teroarea pensiunii Weber se trezește alături de ceilalți, dispus la concesii și amorezat de tânăra care îi răscolise firea.

Trecerea dela atitudinea pe care și-o impusese Ștefan Valeriu la aceea de amorez gelos nu e cu nimic motivată. Nici chiar lăudabilele eforturi ale domnișoarei Lenny Caler, care face pe fata deșteaptă și teribilă, nu reușesc să ne dumirească de ce tânărul acela misterios și grav, care respinge avansurile unei conițe nostime și insistente cedează unei fete înfipte și rămâne destrămat sufletește la plecarea ei, visând alături de bătrânul maniac — nu vrem să spunem cuvântul mai tare dar just — Bogoiu și de liceanul corijent și înflăcărat Jef (De ce Jef ?).

V. Maximilian

Actul III, apropierea sfârșitului vacanței, e un act trist, neconsistent și fără legătură cu celelalte două acte, de comedie pariziană.

Corina, fata teribilă, apare în acest al III-lea act îmbâcsită de literatură, romantică, obositoare.

Nu vrea să știe cine e Ștefan Valeriu și nu vrea ca el să știe cine e ea. Pleacă înainte de vreme, lăsând la o masă trei caraghioși : junele corijent Jef (De ce Jef ?), bătrânul scrântit Bogoiu căruia îi întreținuse iluzia că e căpitan de vapor și Ștefan Valeriu, cu vacanța stricată, resemnat (și ce falsă e această resemnare !) să repete logaritmii cu Jef (De ce Jef ?) în care se recunoaște el — corijentul din clasa VI-a.

Din toate aceste personagii, d-lui Mihail Sebastian i-a plăcut să-și facă marionete, pe care să le manevreze fantezist și uneori abil, în decursul a trei acte.

S'ar putea întreba cineva : ce mai rămâne dar din piesa d-lui Sebastian ? Rămâne o atmosferă bine reliefată, cheia succesului „Jocului de-a vacanța". Și rămâne scrisul literar.

La acest succes au contribuit însă, mai presus de orice, interpreții. Cel mai puțin bine dintre artiști a știut să se achite conștiincios de rolul său.

D. Maximilian s'ar putea spune că a realizat o adevărată creație dacă se poate vorbi de creație într'un rol nesigur ca acela ce i-a fost hărăzit.

Domnișoara Leny Caler abilă, a fugit de toate asperitățile textului și a știut să-și ascundă fața când a trebuit.

Domnul George Vraca, baritonal, a dat, poate, prea multă amploare unui rol pe care l-a depășit.

Un talent promițător M. Axente.

Domnul Hociung și-a stăpânit perfect rolul iar d-ra Sandina Stan n'a reușit să lase rece decât pe d-nul George Vraca (recte Ștefan Valeriu).

Ilariantă scurta apariție a d-lui Fotino și a d-nei Renée Annie aspiranți nedoriți la un loc în pensiunea Weber.

Poesia și spațiul burghez

(Urmare din pag. I-a)

— indiferent dacă lucrurile acestea ies din criteriul estetic. Să se observe în sfârșit, ca să păstrăm formula noastră dintâi, că burghezul nu admiră opera de artă, nu pare să-și găsească aderențe cu ea decât, întâmplător, numai atunci când această operă oferă în chip ideal, așa cum am spus, și suprafața lumii pe care el o știe, singura pe care o vrea. Acesta e tot lucrul pe care burghezul îl cere artistului, — care în fața acestui obiect nu-și mai recunoaște altă misiune decât cel mult să-i adauge fard [1]).

Nu există nici o operă de artă care să fi intrat în conștiința burgheză **pentru arta ei**, pe calea regală a marilor exaltări. Eminescu a captivat sufragiile gregare, dar lucrul ar fi inexplicabil dacă el n'ar fi oferit și sclipirea „cerului de stele" pe care l-am văzut, care dă burghezului un decor ideal, sau încă și mai mult acel **„Mai am un singur dor"** care a și trecut de altfel în... clasicism, pe coardele lăutarilor din îndulșatele grădini de vară.

Admirat Eminescu pentru tot ce este arta lui înfiorată, severă, de mari tensiuni, pentru focul lui devorant? Ar fi greu s'o credem când în aceeași conștiință burgheză se pot deopotrivă iubi apologiile dulci sau pamfletul mediocru din **Epigonii,** sau ideile și cugetarea și „armoniile"" mai ales și formidabilul discurs din **Impărat** și **proletar** de pildă!

Artistul admirat cu un cuvânt pentru arta lui reală, nepământească, pentru plutirea lui suverană peste spații și timp, în umbre, în infern, în soare, acolo unde niciun om care nu e artist nu s'a dus?

S'ar ridica atunci mai multe întrebări dintre care cea mai puțin gravă nu e desigur aceea pe care vrem de mult s'o articulăm.

Dacă în adevăr numai **fervoarea** artistului, dacă numai lumea lui de artă interesează, dece artistul care oferă această lume nu e totuș primit în conștiința burgheză niciodată când el nu s'a gândit, sau nu a căzut în lotul lui, să ofere deopotrivă și noțiunile obicinuite de frumos, și acea imagine ideală a lumii, singura pe care burghezul o știe și în care e mulțumit? Dece artistul nu mai este artist în sensul burghez când aparențele sclipitoare, când decorul ideal, când noțiunile aproape „legale", aș zice, de **bun**, de **bine** și de **frumos** — care de altfel, cele dintâi, sunt fără sens pentru artist — nu se mai întâlnesc în opera lui?

Dece „place" **Gioconda,** dece n'ar isbuti să placă sublima oroare care este **Colosul** lui Goya?

Dar profanul — predestinat să fie **„în fața altarului"** nu în lăuntrul lui — a mers numai la suprafață. Și **Monna Lisa** e atât de „frumoasă"! Cu monstrul lui puternic și strâmb, Goya n'ar fi putut decât să respingă — în acest contact definitiv unde numai aspectul, numai suprafața interesa.

La fel **Luceafărul** sau, pentru aceleași **motive**, pentru aceleași nopți — pentru acelaș câmp ideal — **Mireille...** Dar **les Femmes damnées** au scandalizat, crispează — și niciun negustor n'ar ști să spună pe din afară :

Je sens fondre sur moi de lourdes épouvantes
Et de noirs bataillons de fantômes épars
Qui veulent me conduire en des routes mouvantes
Qu'un horizon sanglant ferme de toutes parts.

Dar pretutindeni aceleași depărtări de pământ! Burghezul însă, n'a plecat nici un minut, nicăieri... Pretutindeni totuși aceleași imense plecări acolo unde, peste lumi și pământ, peste cărți și cer, Dumnezeu, desigur, e foamea și trebue să fie creația artistului, lucrul lui ultim, acela pentru care în definitiv tot ce este el, toată existența lui, va lucra.

Profanul nu a plecat? Desigur. Altfel, substanța de artă pe care am văzut-o, exprimată atât de divers, el ar fi fost fericit s'o surprindă oriunde. Ar fi luat-o egal de însetat — indiferent CUM l-ar fi satisfăcut — dar egal, din peisagiul de straniu și sever desfrâu crispat al lui Goya, ca și de pe buzele enigmatice ale **Giocondei,** ar fi întâlnit-o în paloarea tragică a lui **Mireille** ca și în perversele exilări ale femeilor condamnate...

Dar când lucrul de artă i se oferă, burghezul îl vedem că nu rămâne **decât** acolo unde el întâlnește lumea pe care o știe, idealizată, cu fard. Tot restul, am văzut că refuză.

E permis atunci să pricepem că **nu lucrul de artă l-a reținut,** ci tocmai și numai tot ce a putut el să ofere comun cu valorile mediocre. Și este astfel permis să credem că profanul nu a plecat nicăieri, niciodată, în niciun fel... Dece ar fi plecat? Omul de care vorbim e mai întâi **mulțumit.** El a rămas astfel pe loc și cu atât mai voluptuos cu cât a putut s'o facă mai confortabil: suprafața care i se oferea, lumea lui știută cu un cuvânt, era acum bogată de lustru și fard.

In felul acesta, când a „iubit" pe Mihail Eminescu, burghezul n'a desființat spațiul pe însinguratele mări, n'a mers cu superbul poet lunar în fantasticul lui sbor peste timp, — dar s'a odihnit numai sub cerul de stele, a suspinat **„mai am un singur dor"** s'a înduioșat **(„o mamă, dulce mamă!"),** adică s'a lăsat pur și simplu îmbătat, amețit am spune cu simplă apă, **de propriile lui valori** comune și din care, se vede bine, nu a putut și n'ar fi simțit nicio ispită să iasă.

Și nicio operă de artă nu-l va fi cucerit altfel. Nu s'a dus, el, profanul în abisul de surâs al Giocondei, dar a mângâiat odihnit, s'a răsfățat comod pe aspectul imediat care s'a găsit întâmplător că-i semăna așa cum ar fi putut el să vrea, în chip ideal — în timp ce **Colosul** lui Goya era numai „urît".

Pe **Mireille,** în sfârșit, n'a găsit-o nicăieri în acel pathos extrem, acceptare desăvârșită într'adevăr, când după ultim abandon, la picioarele **Sfintelor,** micuța sfârșită o surprindeam abia murmurând pe culmile ei izolate:

— Heureuses, heureuses les âmes, que la chair ne retient plus sur terre...

Pe pământ! Burghezul aici a rămas. El va confunda tot timpul rima cu versul! Rodica — și Mireille, tot una. Dacă ar fi putut însă merge departe, dacă, adânc, ar fi „plecat" cu Luceafărul, cu Mireille, dacă acest exercițiu i-ar fi fost posibil, el ar fi descoperit într'adevăr frumosul curat al artei — ...și Goya și Baudelaire — adică **și acolo unde suprafața,** atât de indiferentă, **nu mai răspunde valorilor lui comune.**

E minutul însă când e bine să dăm la o parte din timp obiecția care s'ar ridica, aceea care ne-ar spune că a fi artist nu presupune orice „plecare", că e îngăduit, și chiar indicat, să preferi, că în sfârșit nu înseamnă a fi rămas pe pământ dacă nu iubești orișice peisagiu... Profanul ar risca astfel să apară un fel de „clasic", îndrăgostit de nu știu ce forme pure!

Știu bine că artistul mediteranean, prins întreg de peisagiul lui Homer, de Dante, sau Racine, mergând până la expresia savantă a lui Valéry, ar putea să ridice din umeri în fața unor sensibilități de artă pe care nu le primește. El este într'un fel prizonier al perfecțiunei inefabile, lucrul rotund și închis, un anumit soare care transcende lumea —procesul de transcendere, pe care arta îl presupune, s'a petrecut aici la marile înălțimi apolinice.

Dar nu mai puțin, arta el o va fi cunoscut oriunde — a simțit beția, chiar dacă s'a întors mai trist și anumit alcool îi displace!

Omul mulțumit de care noi vorbim, e însă acela pe care l-am văzut mergând instinctiv numai spre vinul sărac și fără beții al vieței! Pe care numai suprafața, aparențele singure l-au convins. Care astfel confundă, orb, cristalul și sticla — Mireille și Rodica.

In acest sens un cuvânt grav al lui Caragiale — grav ca aproape tot ce Caragiale a spus. Când tineri poeți veniau să-i ceară părerea ,arătând poeme, opere bogate de leșinuri de amor, Caragiale le spunea acest simplu cuvânt:

— Și **Romeo și Julieta,** nu-i decât atât: un băiat, iubia o fată... Dar e **altfel..**

Și ar trebui poate să spunem mai mult...

Când profesorul nostru — ..ah cuvântul e greu — când bunul părinte superb și artist, Maurice Barrès, care pe atâți ne-a învățat să simțim frumosul și eleganța, când într'o seară de Crăciun el a vrut să coboare **„dans les couches les plus profondes de la population parisienne",** subtilul poet din **Voyage de Sparte,** nu s'a găsit nici un minut strein, nici în acest **„milieu"**!

In lumea asta de apași și de prostituate — **quel limon mal pétri!** — se iviau deodată fidelități, sentimente nebănuite. Teribila beție pe care artistul n'ar fi putut să n'o simtă: **Ils sont, tout de même, de la pâte des héros...** Și între acești oameni, cari cunosc cel puțin alte aspecte, **qui ont la volupté de trembler ensemble",** — ce poem straniu se ridică atunci când Barrès stă, atent, **„parmi ces filles aux bouches lourdes de scrophules et aux hanches et expressives....."**

Nu-l auzim până la sfârșit exclamând?

— Petites filles du couvent du Sacré-Coeur, vos amours sont trop fades!

Chiar dacă alcoolul era acru și greu, **— quel limon mal pétri!** — beția totuș, adânc, trebuia să fi fost simțită.

Burghezul însă care confundă Mireille și Rodica — fiindcă și din Mireille nu va fi luat mai mult decât tot „junii sămănători" și rimele pe care le oferă Rodica — n'ar fi găsit, sigur, nimic în acest calm și înfiorat peisagiu barresian, cum nu a găsit în Goya, cum nu a găsit în Baudelaire, **fiindcă nicăieri aici nu i s'a oferit lumea lui ideală.**

Acolo însă unde artistul vede un fior acelaș, acelaș frumos, de un accent atât de divers, fiindcă pretutindeni este substanța mereu aceeași a unei evasiuni dincolo de granițele lumii știute — Infern și Paradis, acelaș poem! — dincolo cu un cuvânt de strâmtele criterii ale vieței, profanul nu le va lua decât pe acestea din urmă și va boteza aspectul lor favorabil cu numele artei. El va fi destul de naiv să-și închipuie, să fie convins că, aceste aspecte, artistul le va fi urmărit deopotrivă!

De aici se ridică atât de des ecoul antipatic și tulburător care vrea neapărat „ca poesia să spună ceva", anecdota cuminte, — poesia să răspundă noțiunilor curente de „bine" și „rău" ,să fie în sfârșit duioasă, blândă, morală", să cuprindă chiar dacă se poate, și lecții cetățenești...

Neavând un criteriu altul decât ce vede și știe, rămânând astfel cu voluptate închis în aparențele lui massive, profanul n'ar găsi nicăieri linia inepuisabilă de constant frumos, dincolo absolut de tot ce manifestă aceste aparențe din care el și-a făcut un cadru definitiv.

TOMA VLADESCU

1) Din această eroare, din această mediocră interpretare, din criteriul acesta burghez s'a născut și formula teatrului naturalist al lui Antoine : „la tranche de vie". *Nu mai țin minte de câte ori am citit că :* teatrul e viața, *și ar fi greu să spun pe nume atâți autori câți mărturisesc cu orgoliu că piesele lor sunt „rupte din viață". Tot de atâtea ori însă noi am observat că Hamlet nu se întâlnește pe stradă și nici Oedip. Și în acelaș sens am întrebat : dacă teatrul „e viața", dece nu luăm un fotoliu să ne așezăm — mai ieftin ! — în mijlocul străzii. Am vedea acolo, nu* „la tranche de vie", *dar viața însăși în toată amploarea ei imensă și mută.*

Dar, ca tot lucrul de artă, teatrul n'are alt sens decât acela de poesie.

Adică altceva *decât viața !*

Ruginoasa

(Urmare din pag. 6-a)

Și, atunci, s'au împletit două ciudățenii ale destinului istoric, care are uneori amare ironii: un strămoș al Muruzeștilor a tăiat capul unui strămoș al Cuzeștilor și văduva fiului lui Cuza Vodă s'a căsătorit cu fiul lui Ion Brătianu, care a participat la abdicarea lui Cuza. Blestematul destin al Ruginoasei a făcut ca nici *acolo* — nici *chiar acolo,* nici *tocmai* acolo! — nici chiar în mormântul său, Vodă Cuza să n'aibă odihnă din partea Brătianului.

Se construia linia Iași—Pașcani și stație chiar la Ruginoasa, devale, nu departe de castel, unde văduva Principelui Alexandru Cuza trăia în singurătate. Fiul cel mai mare al Brătianului cel mare (care detronase pe Cuza) era inginer clasa III-a și lucra la linia Iași—Pașcani. Astfel a cunoscut-o, pe castelana dela Ruginoasa, principesa Maria Cuza. Destinul blestemat al Ruginoasei a vrut ca fiul Brătianului să intre în casa lui Cuza Vodă. Și atunci, *acolo,* între zidurile care au văzut atâtea drame și între care dăinuia duhul marelui Domnitor, șăgalnicul Cupido, nesocotind locul și Istoria a săgetat inima tânărului inginer...

Ciudățenia destinului Ruginoasei a dat mult de vorbit — atunci — opiniei publice și presei (în frunte cu „Adevărul" [9]), mai ales că, tot pe atunci, Elena Doamna fu silită să facă un proces principesei Cuza, atacând testamentul principelui Alexandru Cuza, care o desmoștenise. De oarece opinia publică se interesa la acest proces — care nu putea decât să fie câștigat de Elena Doamna, — interveni o tranzacție, iar Elena Doamna înzestră spitalul „Caritatea" din Iași (care era opera ei), cu partea ce i se recunoscuse din veniturile Ruginoasei, iar curtea Ruginoasa, la care Principesa Maria Cuza — devenită, între timp Brătianu și apoi Moruzi — renunțase, a fost transformată în spital de copii, pendinte de „Caritatea" — așa cum este și azi.

Astfel, curtea dela Ruginoasa a devenit așezământ filantropic, încheind un destin de fatalitate și blestem.

Ruginoasa n'a mai revăzut-o pe Elena Doamna decât în două împrejurări: când osemintele Domnitorului au fost desgropate din curtea bisericii, spre a fi așezate înăuntrul ei ; și când, la 1909 s'a sărbătorit jubileul celor 50 de ani dela Unire.

Cu prilejul reînhumării osemintelor domnești în biserică, au fost aduse acolo și osemintele unchiului său Grigorie Cuza [10]), care fusese îngropat sub un nuc bătrân, în curtea conacului moșiei sale Ghergheleul din jud. Vaslui.

9) „Adevărul" îi zicea atunci „Rușinoasa".

10) Grigore Cuza a fost și unchiul lui Teodor Râșcanu dela Holm (Drăgușănii Vasluiului) bunicul scriitorului acestor rânduri.

TH. RAȘCANU

CAVARNA-PORT

Orașul cișmelelor și morilor cu roțile uriașe: Valea Smeilor, Valea Dracului, Valea fântânilor de argint. Orașul crește din piatră pe vesele coline de cridă.

de AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA

La 15 kilometri de fermecătorul Dionysopolis — Balcicul de astăzi, — acum aproape două milenii, isteții peregrini ai mărilor, Grecii, au statornicit o nouă așezare întru adăpostul grelelor încercări pe Marea Neagră.

Această nouă statornicire, cu configurația de potcoavă, străjuită de doi imenși pilaștri calcaroși, o botezaseră **„Bizone".**

Bizone de atunci, e Cavarna-port de astăzi, amenajată ca stațiune balneoclimatică.

Nu se putea mai fericită alegere ca această amenajare, care a început din inițiativa laboriosului primar, d. maior Apostoliu, și e continuată astăzi cu asiduitate, de actualul primar d. Dimitriu Sereo.

Din orașul Cavarna, cel cu o lungă și unică stradă principală, plină de prăvălii, parcurgi trei kilometri scoborând șoseaua în capricioase șerpuiri ce duc în portul Cavarna.

Scoborârea se face, având în dreapta și în stânga vestita și pitoreasca Vale a Smeilor, bogată în fântâni și grădini de zarzavat.

Intâlnești fântâna principală cu 2 isvoare, la o mică distanță între ele, în apropierea băii turcești în ruină. Unul din isvoare țâșnește dintr'o fumurie zidire de piatră; jghiaburi lungi și steiuri de piatră pentru adăpatul vitelor. Pe zidurile înegrite, inscripții și săpături arabe; ceva mai la o parte, al doilea isvor dăruește o bogată coloană de apă, de aleasă calitate: limpede, rece, abundentă și foarte bună de băut. Cișmeaua alimentează întregul oraș...

Nesfârșite sunt sacalele urcând leneș, cu măgărușii bine hrăniți; numeroși sunt și măgărușii cu samarele pe spinări, urcând cuminte cărările de pe coastele cu lut roșietic, presărate cu maci mărunți și cimbru puternic mirositor; turcoaice și tătăroaice în pitorești costume; turci cu turbanuri jerpelite și șalvari sdrențuiți; copii și femei urcă și coboară neobosiți, cu cobilițele în capetele cărora căldări vechi de aramă duc cristalul captiv al apei atât de răcoroase, atât de dorită pe arșița dogoritoare.

Friabile, rocile acestui calcar par sculptate într'un fildeș legendar; peste îndantelata lui sculptură aurorele și amurgurile, ca și violaceul marin, presară fascinante apoteoze de rubin și macină pulbere de violete, sau sclipiri de stele clare.

La poalele acestui măreț deal cu vârful retezat de un vast platou, alte 2 isvoare, cu cel mai bogat debit de apă și

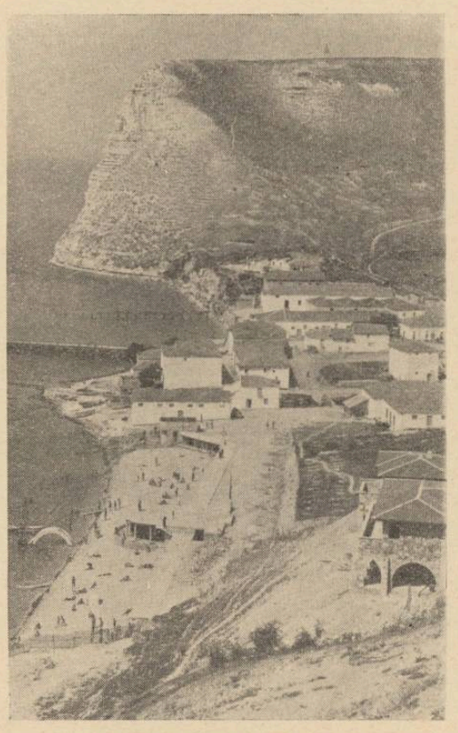

Ciracmanul și Băile

cu cel mai bun gust, atât de vestite sub stăpânirea turcească, încât sultanii trimiteau galere să le aducă de aici apă de băut, și mai ales pentru fabricarea vestitei „mastica".

De partea cealaltă, înspre coasta Balcicului s'au descoperit isvoare de sulf și fier — unica bogăție de acest fel pe litoralul dobrogean. Depe înaltul platou al Ciracmanului — adăpost de peșteri, broaște țestoase uriașe, șerpi, și morminte scitice, privelișteа este dumnezeiască.

Țărmul mării este cuprins între spada de argint a Capului Caliacra și Balcic, oferind în amurg, aspecte de covârșitoare frumuseți. Săpăturile întreprinse pe acest platou au descoperit sarcofagii, stele funerare grecești, morminte ce au dus la concluzia că aci a fost străvechea Acropole a Bizonei.

Platoul e destinat construcției unui castel al Marelui Voevod Mihai și pe podul platoului începe altă serie de fântâni, printre grădini și mare.

Dintre acestea, fântâna de argint frumos zidită între fagi seculari, sălcii, smochini și migdali, dăruiește grădinilor irigații îmbelșugate.

Atâta milostivire a cerului pentru acest încântător colț al Mării Negre!...

Valea Smeilor continuă 4 kilometri, până la Mihăileni, unde se găsesc deasemeni fântâni și căderi de apă, de o nebănuită splendoare.

Amurgurile pun prin aceste văi și coline de aspră dar majestoasă frumusețe, o poezie sumbră.

Liniștea e vag întreruptă numai de clipocitul mării; din mijlocul uriașei potcoave de dealuri albastrul ei se desfășoară ca o imensă egretă de safir, curgând spre nesfârșiri grave și sobre. Nopțile cu lună adaugă trene lungi de argint și aur topit, pe zări. Văzduhul e numai lumină și vis.

Cavarna-port — Bizone cel străvechi — se trezește din somnul milenar. Loturile parcelate de primăria Cavarna, se acopăr an cu an, de vile construite din piatra carierelor bogate, ce se găsesc la tot pasul. Se populează...

S'a amenajat o frumoasă plaje cu cabine și băi calde, ce au miraculos efect terapeutic contra sciaticei.

Orchestre, jazz, cazinouri, vor trezi singurătățile boltite cu morminte, căci la fiecare săpătură se descopăr resturi de vase funerare, amfore, morminte grecești, chiar schelete.

Cărările poetice dispar, s'au croit străzi largi, din crida dealurilor albe; stâlpii cu lămpile electrice și comfortul vor alunga preistorica aromire a ținutului acesta de vrajă.

Este totuși mult de făcut în acest viitor aero-port.

In oraș se lucrează intens la înfrumusețarea străzii principale.

De curând s'a amenajat un squar și s'a înălțat un monument eroilor din Cavarna.

Opera e a distinsului inginer arhitect Teodoru, cu prețiosul concurs al municipalității.

E de remarcat climatul din Cavarna-port. Aerul marin neutralizat de al colinelor dă o fericită îmbinare a climei mediterane cu aceea continentală, având astfel un climat superior altor colțuri depe litoral.

Dar, Cavarna-port, Cavarna-cișmelelor și morilor străvechi este asaltată de carele cu grâu; săptămâni întregi vechile magazii primesc în păstrare uriașe cantități de grâu. Marea sclipind feeric în amiezile toride de August hohotește veselă de bogăția aurului vegetal ce dăruiește țărmurilor sale.

Impărăteasă în zale de soare și diamante e acum în plină splendoare și opulență... Valurile ei duc departe ecoul unei fertilități legendare, cu care Divinitatea mirueşte scumpa noastră țară.

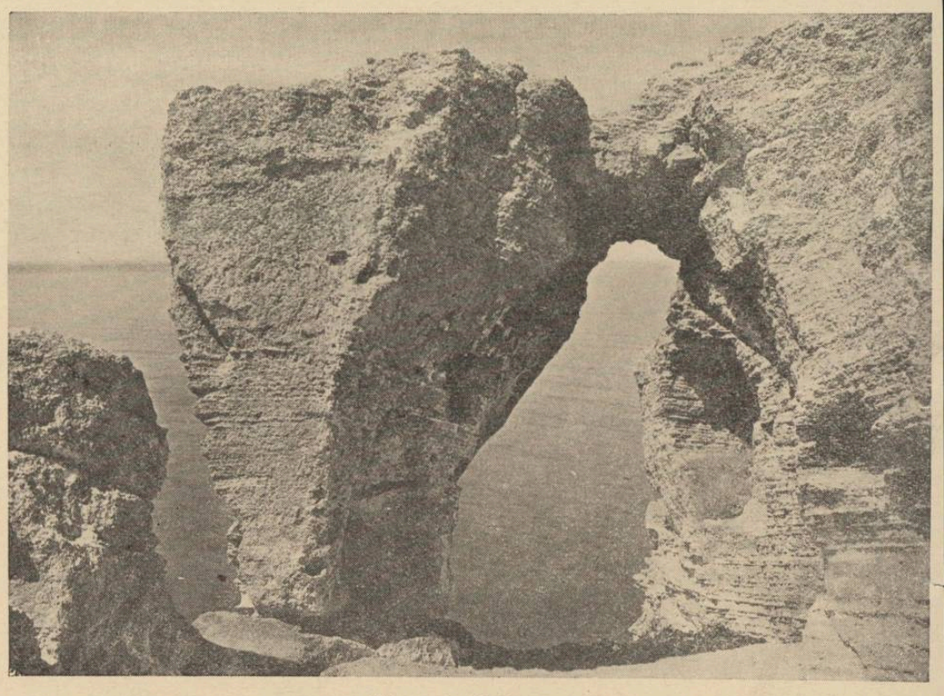

Stânci la Caliacra

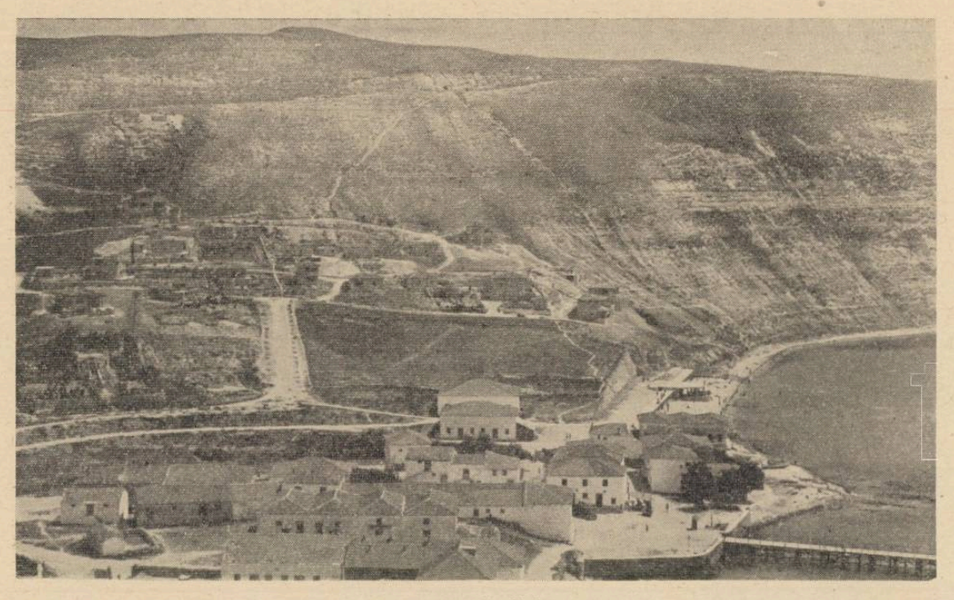

Cartierul vilelor

De patru luni nu a plouat prin aceste ținuturi.

Cu toate acestea, isvoarele reci și bogate în apă se succed apropiate, într'un ciudat paralelism, pe ambele mamaluri ale unei gârlițe ce udă întreaga Vale a Smeilor.

Intâlnești apoi, la câțiva zeci de metri, morile, vestitele mori turcești cu roți de oțel uriașe, crescute discret din boschetele de sălcii grațioase, învârtind leneș apa ce picură pe jghiaburi de oțel strălucitori de rouă, ori franjuri somptuoase și înspumate.

Te apropii de mozaicul grădinilor de zarzavat, cu bogate plantații de arțari și începe defileul rotund al colinelor din „terra rosa", dând ținutului cu climatul mediteranean, aspecte napolitane... Iată și colinele din calcar alb, într'o unduire cenușiu-verzuie, din cauza arborilor pitici și a cactușilor brumați.

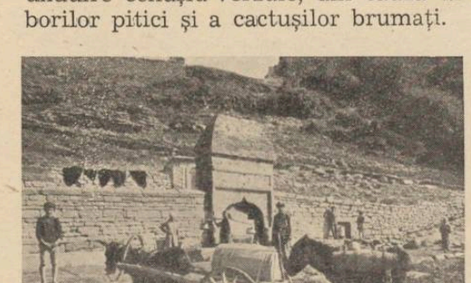

La fântână

Pe stânga, în această brățară de coline încep vilele din piatră, dormitând cochet sau contemplând mărețul deal — cu aspect de uriaș sarcofag, — numit Ciracmanul, a cărui fațadă dela mare alcătuește un uriaș portret stratificat ca dintr'o sculptură bizară.

Bolgrad-Anadol, cu mașina

de DRAGOMIR PETRESCU

Eram trimiși de epitropia din Bolgrad, să recepționăm două școli primare noui, în satele Frecăței și Cișmechioi, jud. Ismail. Mașina aștepta, gheboșată, în fața localului epitropiei. Frunzele se jucau în pomi, legănate de vânt. Zarea dimineții era bătută de muchia cerului cu un nit mare de aur, care îmbrăca în lumină strălucitoare catapeteasma bolții și toată fresca naturii. Un strigăt înguturat... și suim în carapacele broaștei țestoase. Cum spinarea drumului din oraș era hurducănită cu scofâlcituri multe, începurăm să jucăm înăuntru tontoroiul, în doi: eu și maiorul Petre Trandaf; săriam în sus ca popicele la popicărie, sărutând cu moalele capului tavanul mașinei, cu frica însă ca lovitura să nu fie mai tare în țestul minții și așa să ne coste scump sănătatea. Pentru aceasta am învârtit pumnii ghiare de pasăre împrejurul barei dela scaunul șoferului și ne-am îndesat pe șezut, din răsputeri, să nu mai săltăm așa tare. Prin ochii noștri fugeau toate de pe marginea orașului: case cu ceardacuri, prăvălii cu obloane, biserica Sf. Niculae, pomii, căzărmile — blocuri mari de piatră cu largi curți aliniate și pavate, profiluri de forme variate, ce se încheie în muchii de linii, se frâng și pier în urmă, în norul de praf.

Dela moara Rainov, gâjgania blindată o ia de vale pe costișea ce duce la podul de peste Ialpug. In fuga ei năucă, sare peste câte un hop gol cu noi, să bușim afară prin învelișul ei de tablă. Trece podul, care a strâns toată balta lacului în picioare și o ia sbârnâind și răgind, furioasă, în suiș pe dealul Curci, prin fața cantonului C. F., înfipt, ciupercă albă, în fruntea dealului Cantor. Trece pe lângă ogrăzi cu vii, de unde ne pișcă nasul o boare de zahăr. Stâlpii de telegraf, aliniați pe drum, fac front înaintea sobolului, ce fuge zănatec, orb și surd — n'aude, n'avede. Lanurile secerate, tunse ca bobocii la încorporare, își arată cheliile rase ca în palmă; doar ici și colo câte o frizură verde de porumb, mai redă tinerețea și vigoarea câmpului. Iese la șoseaua nouă-națională, Bolgrad-Galați, proaspăt tăiată și tăvălugită peste țarni, neprunduită încă cu pietriș și nisip. Răsuflând de hodorogeala de până aci, îmi scot pălăria din cap, mă deschei la nasturele surtucului și iau batista de-mi șterg fruntea îmbrobonată de năduşeala drumului făcut.

Pe această curea de pământ, bolboșată, alunecam lins, ca pe un geam de ghiață, de-ți era mai mare plăcerea și dragul. Câte o codobatură pe lan număra, bătând cu coada în aer-toacă, iuțeala mașinii pe secundă. De pe sârma stâlpilor, un vultur de stepă privea și el, când către fugara desmetică, când către văzduhul zării: își arăta dorul de sbor.

Gărgărița trece pe un ghioc de deal, tras sfoară cu alte două dealuri vecinate.

Aci se desfășoară o priveliște încântătoare: în dreapta apare ca o minune din basme, satul Cișmechioi, cu case albe, în boschete verzi — fete în iatacul lor virginal. Unele se feresc de ochii noștri, se trag după stufișuri, cari coboară iute spre fundul văii; altele mai îndrăsnețe, înfășurate sumar în năframă albă, cu cununiță de țiglă pe cap și cu ochelari auriți de soare în ferestre, se ridică mai spre muchia dealului și ne privesc zâmbind, vesel, deschis, își întind mâinile-ramuri, îmbrățărate cu frunze de culoarea smaragdului, spre noi, languros. In timp ce nu ne mai săturăm de Cișmechioi, cu dumbrăvioara tânără, verde și largă a luncii lui, din stânga se cațără pe șira cealaltă de deal, comuna Etulia, mai posomorîtă și mai neguroasă — se vede din cauza fumului de trenuri ce o împroașcă zi și noapte.

Odată, plouând, s'a săturat și ea de prea multă apă și fum de locomotive și a plesnit podul C. F., care-i lega pâraele, în două.

Tot uitându-se în dreapta și în stânga, — la cele două sate drăgălașe ca două salbe de mamudele de argint, — coborîm pe râna dealului, în Valea Bălanului și dăm pe o cărăruşe strâmtă și încolăcită, boltită cu salcâmi și oțetari. Pe această țâșnitură de drum, săpată jos în coapsa dealului și înlivădată cu zarzări și pruni și cu poane împorumbate, o ținem tot cu pază la ocoale pe lângă îngrădeala grădinilor, să nu întâlnim vreo căruță cu cai sperioși și să se întâmple un pocinog; — prin orașele și satele Basarabiei, și acum caii se sperie de mașini, ca de alte dihănii sălbatice. O pâlnie mare de lumină și intrăm pe ulița mare a Frecățeilor. Drumul se taie drept prin două rânduri de case. Bătăturile sunt cu uluci îngrădite, de nuele sau cu trestie, iar casele sunt acoperite cu tablă, țiglă ori stuf. Lumea ne privește prietenos, numai câinii sar de prin curți-praștie, să ne oprească și ne aleargă până ne dau în primire altor lățoși, și așa, până sosim la școala nouă, suntem alungați mereu

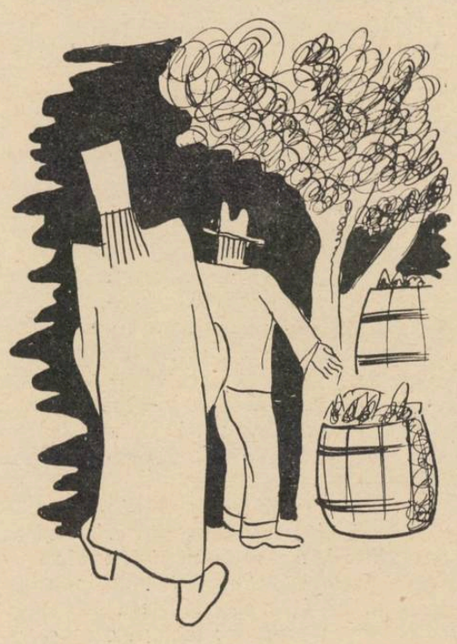

pe uliță de aceste potăi. La școală ne întâmpină părintele Dumitru Dimov, deșirat cât o prăjină.

Ne dăm binețele cu strângere caldă de mână și fiindcă d. Gheorghe Popescu, arhitectul județului, era trecut spre Giurgiulești — alt sat unde se contsruia tot o școală nouă — până să vină el, am hotărît cu părintele să mergem împreună la chirhana la Anadol, unde epitropia avea arendaș pe un oarecare domn Alexiu; gândiam să luăm ceva peşte pentru masa de prânz la Frecăței și să ducem și acasă.

O luăm pe sub poala unei perdele de sălcii cioturoase și scâlciate, la umbra cărora lacul Cahul își poposește liniștit balta.

Zărim o haltă cu un purcoi de bărci negre. Pe protapi bătuți în lac deosebim zăbreaua năvoadelor. Mă mănâncă nasul și ochiul stâng: „Mă supăr și văd un om rău" — mi-am zis.

Așa a și fost. Bâzdâgania cocârjită întoarse la dreapta și intră bâzâind în armanul conacului. Câteva femei rotofeie — cu miros de peşte în hanțele de pe ele, ne întâmpină întrebător. In ușa deschisă a unei magazii aștepta rezemat de ușor, un muncitor — sărat și el ca și butoaiele de peşte dinăuntru. Nu prea se arăta bucuros de venirea noastră, oaspeți nepoftiți.

Părintele îi ceru să ne facă rost de ceva peşte.

— N'avem nimic proaspăt, părinte, decât biban mărunt, la ghiață în lăzi.

— Ei, dă-ne și de acela.

Luă o căldare de zinc și asvârli în ea vreo 30 de ciortănași.

— Peşte sărat este? întrebai eu.

— Da! în butoaiele acelea din fund: ştiucă și somn numai.

— Bun, pune-ne și nouă câteva bucăți la coșniță, pentru acasă.

Cu mare sgârcenie, tot mârâind și dondănind singur, numără vreo 6 bucăți de sărătură: trei somni și trei ştiuci.

— Mai pune, că doar lacul, slavă Domnului, este destul de mare și peştele nu e semănat de stăpână-tu.

— Da, dar mă ceartă, dacă aude!

— Păi, noi suntem dela epitropia bălților și șeful tău dă de „hac" cu noi, de te-o bălmăji cu o slovă de gură numai, pentru peşte.

Dar el, a strâns coșnița la gură, a pus-o în pragul ușii și și-a strâns mâinile subsoară.

— Boerul mă ceartă, nu pot da mai mult.

— Ei lasă, c'o să-i deschid eu gâlcile, i se adresă maiorul Trandaf! L-am vindecat de atâtea cucuie în cap și acum, asta-i recunoștința?

— Hai, Petrică, suie, să mergem!

— Poftim, părinte!

Bosumflați, ne cuibărim în droșca de fer și svâr la drum înapoi, cu 20 ciortănași bibănei și 6 bucăți — sărătură — somn și ştiucă. Pe drum, în svârliuga fugară, gândiam la pana de somn ce-am să pregătesc acasă. Vedeam o dură moale de mămăliguță galbenă, cum aburește pe masă, o sărătură opărită și tăvălită în zeama ei, cu mușdei de usturoi, cu smocușoare de pătrunjel și mărar tocat mărunt și cu stelișoare de untdelemn plutind pe deasupra.

La masă, mai stropiam sărătura și cu câteva gături de oțet și apoi înfulecă băete și cară la gură, să se bată zece lupi.

Imi lăsă gura apă, tot moșmondind în gândul meu așa, că simții două vinișoare subțiri, cum se prelingeau din jghiabul gurii, pe bărbie în jos.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

33-1438

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
înscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 33
SAMBATA 1 OCTOMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Rânduri asupra unor școli de pictură

Rândurile de față le scriu după citirea unei vești, care, din Londra, anunță admiterea operelor lui Paul Cézanne în Galeria Națională din Tratalgar Square. Pentru a înțelege cât de mult m'a îrapat această știre, e îndeajuns să spun că primirea în rândul expozanților acestui muzeu, este un fapt foarte important de care se pot bucura numai talentele deosebite și apuse. Cézanne, bineînțeles a murit în 1906, însă față de ceilalți ce sunt expuși în acea galerie, el poate ține un record. Insfârșit, după cum se exprima o revistă engleză, vom putea judeca pe acest distrugător de estetici în comparație cu Poussin, cu alți venețieni... și mai departe. Evident, a sosit vremea în care se simte nevoia pregnantă de a-l vedea în relație cu ei.

Este ceea ce caut să fac acum, gândindu-mă la diferența fundamentală dintre școala veche de tehnică pură și cea nouă, din care face parte și Cezanne, nu mă gândesc numai la el, dar și la Gaugin, Van Gogh, etc., care se resimte în urma unui oarecare suflu de diletantism, de ușurime, nesiguranță.

Caracteristica curentelor închipuite de acești mari artiști, este lipsa de disciplină artistică, de cunoștință. De aci defecțiunile numeroase, cari scad valoarea multor opere.

Pentru ei, și pentru cei ce le urmează principiile, fiecare pânză, reprezintă un necunoscut, un teren de exploatat. In el, vor putea desigur cuceri lauri, însă efortul este imens pentru aceasta. Este nevoie de fiecare dată, de un domeniu de experiență, de cercetări infructuoase, până la aflarea liniei dorite. Care, trebue să ținem seama, nu este aproape niciodată cea visată, cea ideală, închipuită în mintea creatorului.

Pe Cézanne spre exemplu îl costa foarte mult faptul că nu putea prinde în penel ceea ce căuta. „Conturul" spunea el, îi scăpa cu desăvârșire.

Pe când alți mari maeștri terminau cu ușurință părțile accesorii ale operelor, Cézanne la ele se oprea. O frunză îl încurca mai mult decât viziunea unei mulțimi. Tehnica îi lipsea.

W. Gaunt ne spune: „Viața îi era o lungă luptă cu tehnica". De aci senzația de suferință, de revoltă care mocnește în opera lui. De aci, și inciziunea trăsăturilor lui Van Gogh. Sensul lor insinuant. El este un rezultat al sforțării. De aci primitivismul lui Gaugin.

Ei nu sunt niște distrugători de estetici propriu zis. Dar ei crează esteticile dela început. Neagă sau disprețuesc, domeniul cultural tehnic al înaintașilor. Cu un individualism dus la exces se cred în stare să producă totul prin ei înșiși. Să întrevadă dela punct până la complexul culorilor toată gama de tehnică, absolut necesară, pentru înfăptuirea operelor.

Diletantismul lor, nesiguranța, provenea din această superevaluare a energiei. Din această încredere exagerată în puterile proprii. Lipsa de tehnică este evidențierea greșelei în care au căzut. Recunoașterea, nevoită desigur, în fața posterității, a drumului închis ce au ales.. Domeniul experienței nu poate fi trecut cu vederea și fiecare a plătit cu o bună parte din valoarea personală această încercare. Nu au rămas însă mai puțini creatori geniali.

VICTOR POPESCU

Maestru venețian necunoscut — Veneția în secolul XVIII

Comoara Impăratului Radovan

de IOVAN DUCICI

Traducere de B. PISAROV

Impăratul Radovan, împărat al împăraților, domn al soartei, stăpân al universului. Poartă secure de aur pe umăr, călărește pe cal alb și înalt cât un munte acoperit de zăpadă; în mână ține o bufniță cu ochi de pară ca să vadă și noaptea înaintea sa. In țara mea vorbeau despre el doar nebunii, pentru ca mai târziu să-i dea crezare toți înțelepții. Impăratul Radovan are coroană de hârtie și pe hlamidă zurgălăi de nebun. Are picioare și mâini verzi ca iarba, căci trăiește pe uscat și în apă. Nimeni nu-și aduce aminte de obârșia lui, nici de numele neamului lui, nici de prietenii lui, nici de dușmanii lui. El trece prin spațiul ceresc ca norul negru plin de tunete, și prin apă ca nava în flăcări. Nimeni nu cunoaște luptele, nici victoriile lui, căci puterea lui nu stă în armate, nici mărirea lui în cuceriri războinice. El domnește în liniștea măreției lui și se scaldă în soarele puterii și frumuseții lui. El se ascunde de oricine, și totuși fiecare are chipul lui înaintea ochilor și glasul lui în urechi. Unde-i sunt palatele și grădinile? Și unde sunt femeile lui albe, caii lui iuți, turmele lui cu lână mătăsoasă, și câinii lui, răi, ciobănești? Casa lui o păzesc oare oameni ori balauri? Numai nebunii, al căror împărat unic și stăpân atotputernic și ocrotitor este el, cunosc căile ce duc în împărăția lui, și știu unde sunt punțile peste care se trece spre meleagurile lui pline de farmec și de cântec. Căci mintea omului este îngrădită de ceea ce vede și aude, pe când nebunia este singura neîngrădită și liberă de toate legile de ghiață ale conștiinței și perceperii. Libertatea-i nebunie și numai nebunii sunt liberi.

Impăratul Radovan este împăratul nebunilor, care sunt totdeauna buni. Deaceea el plutește în sângele omului numai când acesta e otrăvit, și ia naștere în mintea lui abia când ea se întunecă; așa se pare că numai cei ce și-au pierdut toate căile, l-au putut găsi în haosul lor. Pe el îl cunosc numai nebunii care nu mai recunosc pe nimeni; cu el vorbesc numai cei ale căror cuvinte nimeni nu le înțelege; după ei

D. IOVAN DUCICI
ministrul Jugoslaviei la București

năzuesc numai aceia cari au renunțat la tot ce este pământesc și omenesc.

Toți oamenii de când s'au născut, au aceleași fericiri și nefericiri, numai nebunii au fiecare fericirea lor aparte. Numai ei nu sunt egali cu ei înșiși, ci se înnoesc veșnic. Toți oamenii văd lucrurile aproape în același fel, numai nebunii au păreri aparte. Ințelepciunea cea mare se află în fundul beznei întunecoase; și numai oamenii cei mai nebuni au rostit cuvintele cele mai profunde.

Impăratul Radovan n'a trăit decât în ochii care și-au pierdut lumina. Numai nebunii vorbesc despre comoara acestui împărat și deaceea sapă noapte și zi în arșiță de soare sau în frig de ghiață, sfredelind scoarța rece a pământului. De câte ori n'au răscolit întreg pământul: prin vii părăsite, biserici uitate, prin palate dărâmate și pline de spini; pretutindeni au săpat, au sfredelit, au dărâmat și au răscolit. Armate nenumărate de nebuni au săpat dela o margine la cealaltă a țării mele. Peste tot au trecut aceste cete negre de pierduți pentru viață, foști oameni care au renunțat la orice contact cu lumea. Din vremuri străvechi ei caută comoara împăratului Radovan; sapă cu fier și piatră, și cu crengi, și cu unghii, și cu dinți; sapă mereu până ce vor cădea zdrobiți!

Șiruri întregi de oameni au căutat comoara împăratului, înmormântată undeva în adâncul nemăsurat — cine știe unde — în câmpiile pământului. Au ajuns adesea până în măruntaele pământului, sfredelind încontinuu, fără odihnă; dar comoara se afundă tot mai adânc, și-i atrage din ce în ce mai mult. Și așa va fi cât va fi soare și lună.

Totdeauna vor săpa, și niciodată doi împreună. Deoarece moștenitorul împăratului este numai acela care va fi săpat cât mai adânc, și care va muri săpând, și care n'ar mărturisi nici chiar când hârletul ar izbi într'adevăr ușa cea neagră a palatului subpământean în care

(Urmare în pag. 4-a)

Cultura veche și nouă

Luând ca model vremea antichității, în special pe cea a Elladei, cultura din toate timpurile a prezentat scăderi și ridicări apreciabile, însă nicicând ea nu a isbutit să reatingă perfecțiunea aceea măiastră care a caracterizat-o odinioară.

Dacă distingem cu sagacitate fenomenul acesta, nu ne va fi prea greu să aflăm cauza lui.

In primul rând, putem observa tendința imitării modelului antic. Trebue să se țină seama că imitarea constă în substanță și nu în formele exterioare. *Ea este generatoare a o mulțime de curente artistice și culturale.*

Imitarea însă a pornit pe baze greșite. Nu a acceptat impulsul trecutului pe dea'ntregul, ci, poate din tendința perfecționării, l'a transformat și a ales din el numai părți. Fiecare cultură, partea ce i se părea adequată premizelor.

Și iată cum, o epocă atât de admiratoare e geniului grec, a putut da naștere romantismului, stare complect opusă lui, cum o gamă de gânditori și poeți, hrăniți de literele culturei elinești au „putut fi" romantici.

Ar părea paradoxal ca indivizi cari admiră și pricep intens pe Aristotel sau pe Virgil, pe Sapho sau pe Perseu să poată funda o epocă eminamente intelectuală, unde mintea excelează exagerând în unica ei direcție.

Omul romantic, palid, firav și visător, cu plete lungi și stufoase, recitând iubitei sale versuri de dragoste, nenorocit la culme de situație, disprețuitor al trupului! Ce ridicol ar părea el, față pus cu obiectul admirației sale, nu odată un demn elin, călit în exerciții fizice.

Mai de grabă se apropie de aceasta omul modern, care și el, având deviză pe cea a antichității: mens sana in corpore sano, *cultivă trupul în primul rând, spre a produce superbe exemplare de forță și virilitate.*

Acum a dispărut timiditatea și structura sensibilă. Omul se încrede în forțele lui. E optimist. Și anticul era.

Dar acum lipsește altceva. Lipsește cultura intelectului. El din nenorocire a cedat cu desăvârșire pas trupului. Nu neg, tot așa cum și în trecut, sănătatea pierduse în detrimentul inteligenței.

Dar ceeace e mai curios e că aceste două stări de cultură intelectuală și fizică, nu se contrazic în fond.

Cultura vremilor trecute ne-o dovedește. De ce dar astăzi nu s'ar căuta mai logic a imita exemplul Elladei și al Romei pe de-antregul. Să fie acceptat ca bun, în construcția lui toată, fiindcă, socot, este mai logic să admirăm o epocă, adoptându-i lăudabilele eforturi și creațiuni în accepțiunea lor totală, decât să culegem arbitrar, elemente disparate cari nu pot produce nici-o valabilă construcție, fiind prin însăși structura lor, unite.

Tot așa cât de falșă este starea romantică, gustând farmecul poeziei vechi, cât și de lipsită de fundament este cea actuală, care se hrănește cu sănătate antică, dar fără minte. Nici măcar nouă.

O directivă logică ar fi de sigur binevenită în orice țară. Ea ar consta în înțelegerea adevărată a fizicismului vechi, grefat pe intelectualitatea cea mai profundă.

Georges Rodenbach, Magul apelor

de I. GR. PERIEȚEANU

Aproape o treime din opera lui Georges Rodenbach e închinată apei. Ca nimeni altul, acest genial poet s'a plecat asupra cheiurilor, a știut să privească într'un acuarium, a pătruns inima noianelor și a cântat viața „submarină" a sufletului său, bolnav de gingășie. In ciclurile: *Le Coeur de l'eau, Aquarium mental* și *L'Âme sous-marine*, priveliștile lumii exterioare ni se prezintă într'o succesiune de încetinitoare metamorfoze caleidoscopice, ca și cum natura și sufletul cântărețului s'ar descompune și s'ar îmbina iarăși în jocul de dincolo de viață și de moarte al creațiunii poetice.

Le Coeur de l'eau, al doilea ciclu din *Le Règne du silence*, e un cântec consacrat apei, *ca element*, în care poetul descoperă o viață lăuntrică asemănătoare celei omenești, ale cărei glasuri și amintiri le surprinde în firești ipostaze:

Voix qui prolonge un peu les voix qui se sont tues.
Voix qui parle comme regardent les statues.
(Le Coeur de l'eau, VI).

Ca un suflu magic, poezia trezește elementele anorganice din somnul materiei, către o viață nouă, perceptibilă simțurilor noastre.

In *Aquarium mental*, întâiul ciclu din *Les Vies encloses*, găsim versuri ca acestea:

Ainsi mon âme, seule, et que rien n'influence!
Elle est, comme en du verre, enclose en du silence,
Toute vouée a son spectacle intérieur,
A sa sorte de vie intime et sous-marine,
Ou des rêves ont lui dans l'eau toute argentine
Et que lui fait alors la vie? Et qu'est-ce encore
Ce reflets de surface, ephemere décor?
(Aquarium mental, II, strofa 5-a).

Alegoricele asemuiri însă nu se opresc aici. Psihologul apei merge mai departe:

Mon âme s'est fermée et limitée à soi;
Et, n'ayant pas voulu se mêler à la vie,
S'en épure et de plus en plus se clarifie.
Ame déjà fluide ou cesse toute emoi;

Mon âme est devenue aquatique et lunaire;
Elle est toute fraîcheur, elle est toute clarté,
Et je vis comme si mon âme avait été
De la lune et de l'eau qu'on aurait mis sous verre.
(Idem, V).

Materializarea simțimintelor și tainica urcare a materiei până la însuflețirea evidentă, sunt desigur motive poetice rare. Istoria filosofică și biologia generală caută de mii de ani să identifice firul care leagă între ele diferitele forme de viață ale materiei până la ultima și desăvârșita formă a spiritului divin.

Meditația profundă se cristalizează în deobște în sisteme de a gândi. Poetul reține numai stările sufletești cari întovărășesc această elaborare. Astfel, ciudatul amestec de lună și apă, în care Rodenbach se întrevede, am putea zice, în formula chimică a sufletului, nu-i o simplă imagine, ci trădează o inimitabilă scoborâre pe scara existenței cosmice, unde formele vieții se confundă într'o elementară și oarbă dăinuire, în acea *Gana*, despre care vorbește *Keyserling* în celebrele lui *Meditațiuni Sud-Americane*.

In acest sens, se poate afirma că Georges Rodenbach e un *poet filosof*.

Ciclul ultim din *Les Vies encloses*, se închide cu o capodoperă a poeziei de introspecțiune, *L'Âme sous-marine*. Niciodată lirica n'a depășit cadrul său intim cu o mai luminoasă virtuozitate pe culmile contemplației. Intr'un întreg emoțional, poemul unește perfecțiunea și gingășia, adevărul și nuanța:

Donc on a l'air de vivre et de mirer la vie,
Et d'être une eau docile ou le couchant s'enflamme
Une eau candide où le matin se clarifie,
Comme si l'Univers cessait au fil de l'âme.

Oui! c'est vrai que notre âme est pleine de reflets:
Arbres, visages, ciels, maquillant sa surface,
Et les astres qui sont comme des feux follets,
Et tout ce que la vie a sa surface enchâsse.

(Urmare în n-rul viitor)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

EMIL BOTTA: Trântorul

(Editura „Vremea", 1938)

Până să dăm de justificarea estetică a nuvelelor d-lui Emil Botta, mărturisim că am alunecat întrucâtva desorientaţi prin lectură, nevrând să ne oprim la aspectele ei acesorii, ca abundenţa lexicului, ornamentaţia lirică a unora din fraze, dexteritatea compoziţiei fanteziste, etc.

Nu există nici un fel de preocupare epică la autor, nu-l interesează verosimilitatea personagiilor, nu se îngrijeşte de cadrul plastic şi psihologic; dar aceste elemente reprezintă în arta scrisului ordinea, armonia, viaţa raţională şi etică, şi ele garantează echilibrul lăuntric al operei. Nebeneficiind de nici unul din avantagiile povestirei ordonate şi calme, d. Emil Batta se hazardează într'o aprigă ipostază confesională, nădăjduind totul numai de la o crâncenă sinceritate.

Alăturând o serie de mici fragmente cari ni se par a conţine sâmburele estetic al cărţii, vom întocmi o stranie an-

Emil Botta

tologie, foarte caracteristică pentru sensibilitatea scriitorilor de vârsta d-lui Botta, cari îşi dau o necruţătoare silinţă de a se exprima cu orice chip. Antologia, de esenţă exclusiv lirică, indică razele generatoare ale întregei cărţi, tălmăceşte conţinutul emotiv din titlul „Trântorul", şi serveşte chiar cu prisosinţă, ca matcă de înţelegere a personalităţii tînărului autor. Intrat prestigios în literatură prin poemele din *„Intunecatul April"*, d. Emil Botta are poate cea mai încăpătoare capacitate poetică dintre confraţii d-sale, al căror suflet a cunoscut neliniştea, desorientarea, tristeţea de moarte, spaima necuprinderii vieţii, cdaucitatea experienţelor, sterilitatea, etc. etc. !

Noi oamenii rumegăm cenuşa
vieţilor arse de mult,
Noi oamenii suntem uşa
pe unde pătrunde un groasnic tumult".

scrie în *„Intunecatul April"*. In *„Trântorul"* tristeţea s'a lăsat mai afund, ca într'o mlaştină acaparatoare, şi este greu să mai găsim, alături de ea, în tot volumul, o altă realitate, mai pozitivă, mai pură, cu rădăcini tot atât de profunde în fiinţă. „Am târât ani întregi, ca o urgie, — se confesează eroul", — ca un cataclism, o viaţă terfelită în vicisitudini şi glod, o viaţă de golan, precară, obscură, barbară. Pe străzi răpciugoase, prin spelunci şi cafenele unde, spre ziuă, băeţii carii deretecau localul, îmi spuneau privindu-mi boiul pământului : „Neică, te cunoşti ca un cal breaz după chip, care are culoarea rănilor cangrenate. Da, e lesne de ghicit, jalea şi-a desemnat mendrele, demoralizarea şi-a săpat galeriile, destinul ţi se citeşte ca'n palmă : te muncesc gânduri foarte negre". Şi mă scoteau afară cu binişorul în lăuta dimineaţă şi eu mă împleteceam beat, fracturat, mă rezemam de uluci, ameţit de tristeţe" *(Trântorul,* pag. 104).

Propriu zis, aceste rânduri nu constitue o descripţie realistă a unei decăderi trupeşti, ci indicaţiile epice au o valoare metaforică, condensând toată „cumplita tristeţe". Apropiată cu starea tristeţii, este alta de încremenire, ruşinoasă prin lipsa de luciditate. „Şi voi cădea într'o acalmie înfircoşătoare, inert, sarbăd, neatent şi viaţa mea va fi toropită de somn şi aşa de asemeni morţii încât, dacă mi s'ar tăia braţul din rădăcină, n'ar curge nici un strop de sânge. Totul va pieri mistuit de incendiu şi amintirile înseşi, evanescente şi pale, mă vor părăsi şi ecoul va dăinui surghinuit prin văzduh, căutând o memorie unde să ancoreze" (Cel mai tare, pag. 113).

Complectăm antologia cu alte câteva fragmente *tragice :* „Port o figură mohorîtă, călită la para unui pesimism atroce şi brazdele durerii s'au cioplit aşa de adânc pe chip, că durează chiar şi după ce gândurile îndârjite cari le nutreau ,au dispărut". (pag. 119). „Imbecil ursuz, om singur cum nici pietrele şi lemnele nu sunt, prizonier al propriei libertăţi, al sterilităţii tale, al lipsei de iubire şi devoţiune, suferi şi gemi ca şi cum toate dezamăgirile şi falimentele şi naufragiile lumii s'ar fi acumulat peste capul tău. Ca şi cum toate erorile şi dezastrele au fost trecute în contul tău". (pag. 120). „ — Fiul meu, drag, nu pleca încă, adastă o secundă să-ţi îndrept nodul dela cravată" — „Nu, nu măicuţo, răii gealaţi, tovarăşii răi îmi fac semne". Şi apoi : „Fiul meu drag, în ţândări şi spini o să se prefacă viaţa ta".— „Vai, vai, ce adevăr ai rostit : viaţa mea nu-i decât o boală îndelungată, un havuz din care ţâşneşte mereu sângele în trâmbe, în vălvătăi, până la cer. (pag. 121).

„Erai cu mult cel mai ratat, cel mai declasat dintre cavalerii mei. Aveai o frunte abruptă şi ambiţioasă de geniu, dar sub ea se cuibărise noaptea deasă, latentă, implacabilă. Un cap tobă de lilieci, de gângănii, de tărîţe, şi fără nici o ideie clară. Şi viaţa se nărue ca o schelărie şubredă, ca un mal măcinat, atunci când nu e susţinută de nici o ideie clară... Am iubit în tine tot ce e mizerie ,haos, predare, moarte şi marea ta capacitate de a fi nenorocit. Eşti o beznă fetidă, nămoloasă, tixită de îndoeli şi în care nu se presimte nicio lumină, nicio promisiune de lumină. (pag. 125). „Eroul romanului meu se numea Brutus. Era un domnişor languros şi ratat, şi cheltuit şi căruia visarea îi răpise orice indiciu de energie, orice fărâmă de vitalitate.

Ii plăcea să tânjească, să suspine şi deşi purta un nume aproape agresiv, un nume bărbătesc sugerând afirmaţii şi dominare, n'a făcut în toată livreasca lui carieră, nici un gest, nici un pas imperativ şi decis. Brutus, dacă ar fi căzut în lotul unui autor mai dibaciu, devenea pictor. Da. Un pictor al tăcerilor, al adormirii, al putrezirilor lente...

Avea lenea, plictiseala, desgustul, desaxările mele şi totuşi era un strein. ...Brutus îndrăsnea totuşi să trăiască : dar o existenţă larvară, inactuală, opacă, scuturară arareori de nelinişti fulgerătoare, spasmodice care îl lăsau mai sterp, mai anost, mai dezolat. (Timpul cel mai prielnic, pag. 151). Inchis în indiferenţă şi apatie ca într'un cosciug, nu mă interesa nimic, nu aspiram la nimic, nu doream nimic decât acest nimic însuşi. Liniştea. Şi visam una abstractă, fără obiect şi fără teamă, o linişte care semăna cu moartea... Doar eu sunt apa încremenită, balta unde totul stagnează, unde şi Putrezirea cea cu rochii mătăsoase, tăcută s'a oprit din mersul ei, unde nici broaştele nu respiră". (Terra incognita pag. 163). „Splendoarea locurilor pe cari le vizitam nu-mi ogoia inima. „Doamne" care ai preştiinţa vieţilor noastre, murmuram, haosul meu cum va culmina. De ce mă înduri în universul unde totul decurge după un plan savant ? Viaţa lumii tale e un organism de o perfecţiune inimitabilă, o aritmetică, o mare maşinărie cu mii de rescorturi, de piuliţe şi angrenaje. Haosul meu însă e imoralitatea, sudalma pe care o adresez ordinei tale, e sfidarea josnică, e atentatul care-ţi maculează aurora. Haosul meu nu respectă nici o lege : sunt un discipol al întunericului". (Terra incognita, pag. 187).

In faţă cu un material documentar atât de întins pentru spaţiul cronicii atât de întins, pentru spaţiul cronicii noastre, credem că nu mai există nedumerire asupra substanţei nuvelelor d-lui Emil Botta. Ele nu sunt *fanteziste,* pentru că nu ţâşnesc dintr'o notorie libertate a spiritului, nu sunt un joc, un răsfăţ al reveriei, o transfigurare. In ele nu se depăşeşte nimic, în primul rând durerea nu se depăşeşte. Dimpotrivă singura realitate spirituală este ea, cumplită, demonică ! Valoarea prozei acesteia care porneşte de la Poe, şi ajunge la noi prin Bacovia *(Bucăţi de noapte)* şi Ion Vinea *(Paradisul Suspinelor),* rămâne îndărătnic confesională, deosebindu-se de modelele propuse tocmai prin ceeace autorul se tângue că îl turmentă : sterilitatea, lipsa de iubire şi devoţiune, lipsa ordinei şi a ideilor clare. Frazele lui Poe au în structura lor poetică o extraordinară putere de dragoste şi contemplaţie. Astfel se explică întocmirea lor periodică, majestuoasă, clasică : „Or, perhaps, I cannot *now* bring these points to mind, because, in truth, the character of my beloved, her rare learning, her singular yet placid caste of beauty, and the thrilling and entraling eloquence of her low musical language, made thier way into my heart by paces so steadily and stealthily progresive, that they have been unnoticed and unknown". (Ligeia). Proza d-lui Ion Vinea cunoaşte aceeaş plasmă de veneraţie lirică, şi de aceea propoziţiunile d-sale sunt calme, mătăsoase, trăind în fiecare aparte, un conţinut poetic profund.

In desordinea lor fantastică, poemele în proză ale d-lui Bacovia, se încheagă totuşi printr'o muzicalitate statornică, ce le dă libertate şi echilibru. Nimic mai turbure decât sbaterea d-lui Botta în compoziţiile d-sale. Credinţa noastră este că, deabea de acum încolo, peste molozul de tristeţe al mărturisirilor, va începe să construiască blajin, concretizând halucinaţiile visării, — regina Mab, insula Naxos, doamna Shore, Veveriţa, terra incognita, — hrănindu-le cu substanţa pozitivă şi eternă a sufletului, iubirea, devoţiunea, claritatea. In paginile de unde am extras exemplele tragice ale desnădejdiei, întâlnim, pe ici pe colo, dovezi ale depăşirii prin bucurie, concludente asupra altei orientări în creaţia autorului. „Am gonit lunateci, o goană fără capăt şi fără ţel, am vizitat ţinuturi feerice cu râuri cari se prosternau cerşind îndurarea munţilor şi a cerului, regiuni spre care, până atunci, emigrasem doar în visele mele naive şi uriaşe. Treceam hai hui, vâjâind ca un ciclon pe şosele, dădeam iama prin satele prizărite în văgăuni şi pe bărăganuri şi râdeam, râdeam cuprinşi de flăcări, de panică; orice poznă, orice fleac erau suficiente ca să ne provoace un râs extravagant, fără stavilă. *(Trântorul,* 99).

După cum singur precizează, într'un loc unde pădurea îl poftеşte „să-i urce treptele, să-i treacă pragurile, să-i guste dulceaţa interioarelor tandre, a cămărilor ei răsfăţate", — d. Emil Botta este „un oaspe tânăr". Credem că acest oaspe tânăr al literaturii, va contribui la împodobirea banchetului, prin daruri pe care le bănuim mari după scrisul frământat de astăzi.

CRONICA MĂRUNTĂ

Un volum de poezii de Toma Vlădescu

Tot ce d. Toma Vlădescu a publicat până acum, cu privire la *Poesie,* în revista noastră, — *„Poesia domeniu exclusiv", „Inaccesibilul artei", „Poesia şi spaţiul burghez",* formează numai prima parte a unui studiu mai vast, constituind prefaţa unui volum de poeme, pe care d. Toma Vlădescu le mărturiseşte abia acum.

Sunt aproape cincizeci de poeme, din care autorul, se ştie, nu a publicat niciodată, nimic. Dar secretul a fost ţinut atât de strâns, încât nici cei mai apropiaţi prieteni n'au ştiut până azi de existenţa acestor versuri.

Ele vor apărea însă, împreună cu studiul despre poesie, chiar în această toamnă, la una din marile edituri din Capitală.

Volumul poetului Toma Vlădescu, va fi, fără îndoială, marea surpriză a sezonului literar ce începe.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Alături de cei mai mari scriitori contemporani, d-na Hortensia Papadat-Bengescu este romanciera care susţine prestigiul literaturii româneşti contemporane. Scrisul d-sale este analitic, dens, lucid, plin de observaţii juste, de discriminări inteligente. Societatea românească modernă, în structura ei nervoasă, pătimaşă după confortul culturii şi al civilizaţiei, se află atent cercetată şi diagnosticată în operele d-nei Hortensia-Papadat-Bengescu.

In curând va apărea **„Rădăcini",** romanul ultim al autoarei, care va fi o lucrare de maturitate creatoare.

GAZETA BASARABIEI

a publicat nu de mult o notă, în care ataca articolul d-lui Laurenţiu Fulga, despre „Chişinău", apărut în paginile revistei noastre. Autorul articolului era acuzat că a făcut „o ofensătoare prezentare a Capitalei Basarabiei". In măsura în care învinuirea ne priveşte şi pe noi, răspundem că n'am avut pentru ce să ne îndoim de buna credinţă a d-lui L. Fulga, care a scris aşa cum a văzut oraşul. Dealtminteri, cea mai serioasă apărare a „Capitalei Basarabiei", ar fi un alt reportaj, întocmit de autorul notiţei cu pricina.

„Vin apele", de G. Banea

Puţini scriitori au avut putinţa să se lanseze cu o carte, ca d. G. Banea, au-

torul volumului „Zile de Lazaret", tipărit de „Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II". Critica a fost unanimă în a recunoaşte talentul şi sensibilitatea rară a valorosului prozator. După „Zile de Lazaret", cititorii au întâlnit însă scrisul d-lui G. Banea în paginile revistei noastre, unde au apărut numeroase nuvele.

La începutul actualului sezon literar o mare editură bucureşteană va tipări o nouă carte a d-lui Banea. Va fi un volum unitar şi se va intitula „Vin apele", conţinând un material literar plin cu o viaţă luminoasă, captivantă, din Dobrogea de azi, şi din jurul Dunării.

FLOARE AMARĂ, POEME DE EMIL VORA.

Apărută de curând, cartea d-lui Emil Vora, cuprinde versuri corecte şi curgătoare, mărturisind un crez de artă valabil şi îndeajuns de conturat pentru a reţine atenţia publicului iubitor de stihuri frumoase. In cele peste 100 pagini ale volumului tipărit cu îngrijire, d. Vora găseşte expresiuni fericite, imagini simple, atrăgătoare prin noutate :

Versurile mele, asemenea locuinţelor
tăcute,
Sunt acolo unde au rămas primăverile
trecute.
Singur am călătorit ca păsările rănite,
Am cules obrazul cerului, din ape
ruginite.
Singur pe creanga sufletului meu,
Acelaş, totdeauna eu.

In ciclul „Icoane din copilărie" confesiunea, într'o versificaţie liberă, muzicală, cu totul potrivită fondului, evocă avânturile naivei vârste dintâi, petrecută la ţară în ţinutul Mehedinţilor :

Eu eram pe atunci
Căpitan de haiduci ;
Impuşcam toţi sfinţii
Şi stăpâniam tot satul
Cu praştia cu piatra.
Pe Motru duceam lupte grele.

Un vers care revine deseori în volumul „Floare amară", cuprinde o duioşie aparte, care îl caracterizează pe autor ca sensibilitate :

Nu ştiam dece apele Motrului
Sunt mai sfinte ca revărsările Nilului.
(pag. 44).

Continuarea acestei propoziţii poetice e un interesant exemplu de virtuţile expresive ale unui talent robust în formaţie spre realizări sigure.

Poema **Opriri** (pag. 63) cuprinde admirabile imagini ce se imprimă în memorie.

In general poemele d-lui Emil Vora redau sentimente care inspiră respect, emoţii delicate, într'o formă aleasă, lipsită de contorsiuni inutile.

Influenţe, ca aceea din Virgil Carianopol, uşor vizibilă dealungul acestor pagini, asimilându-se treptat în propria substanţă poetică, vor face viitoarele-i producţii mult mai durabile şi autentic-interesante.

ANTOLOGIA SCRISULUI BUCOVINEAN PÂNĂLA UNIRE.

In editura Mitropolitul Silvestru din Cernăuţi, d. prof. Loghin a tipărit recent o interesantă **Antologie a Scrisului Bucovinean,** în două volume, primul cuprinzând **poesia,** al doilea **proza.** Societatea pentru cultură, din iniţiativa căreia a apărut această valoroasă operă, merită toate laudele, deoarece scrisul românesc până la unire a fost o preţioasă hrană sufletească şi armă de apărare a generaţiilor de dinainte de războiul întregirii.

VIAŢĂ FRÂNTĂ

romanul d-lui Petru Şerbănescu, apărut în editura „Cultura poporului", e o carte bună care a obţinut sufragiile favorabile ale criticei. Cititorii noştri, cari au întâlnit acest nume şi în paginile Universului literar, îl pot cunoaşte astfel mai deplin decât dintr'o simplă nuvelă.

POESIILE

lui Eminescu, comentate de d. G. Călinescu, vor apare toamna aceasta în editura „Ciornei".

„PURGATORIUL"

romanul d-lui Corneliu Moldovanu, va apare toamna aceasta, într'o nouă ediţie, în editura Ciornei.

D. JUL. GIURGEA

eminentul traducător, are sub tipar în editura „Ciornei" următoarele opere, datorite unor scriitori englezi de întâia mărime :

Tenebre, de John Galsworthy,
Babitt, de Sinclair Lewis şi
Hanul lui Allmayer de Joseph Conrad.

ACEEAŞI

editură anunţă romanul „Uzina" al originalului scriitor George M. Zamfirescu.

ALTE TRADUCERI

în aceeaş editură, se anunţă :
Königsmark, de Pierre Benoit,
Sparkenbroke, de Ch. Morgan, trad. de Ana Moissi,
Două sau trei graţii de Aldous Huxley,
Talleyrand, de Duff Cooper şi
Regele Romei, de Aubry.

DINTR'UN CARNET

INTR'O SEARĂ PLOIOASĂ

de I. AGÂRBICEANU

Și de zece ori a ropăit în cursul zilei. Nici nu puteai băga de seamă care nor se scutură. Călătoreau, în grupuri mari, greoi. Printre ei rămâneau câmpuri vaste de cer albastru, când într'o parte, când într'alta. Geografia văzduhului se schimba neîntrerupt. Seninul lui care lumina, c'o clipă înainte, soarele, și dogorea ca din ușa cuptorului ars pentru pâne, era acum un

continent întunecat, cu munți, cu monștri, cu văi și dealuri mișcătoare. Uneori sulițele soarelui străpungeau pânza ploii, și picurii mari luminau ca niște nestimate grele.

Când ploua cu soare se spunea pe la noi că-și bate dracul nevasta.

Intâiul ropot ridică nourași de praf în curte, mai ales pe uliță, unde seceta îndelungată îl aduse în nămeți de pulbere fină. Ținu abia câteva minute. Dar al doilea, mai des, mai îndelungat, umplu curtea cu bălțuțe, ce se zvântară repede, cât ce eși din nori, mai tînăr și mai înflăcărat, soarele. Deaici încolo ploaia se descărca în răstimpuri adese. Când bătea soarele puteam urmări până în înălțimi, subt dunga neagră a norilor, sforile de sticlă, ce se zbăteau oblic, vâjeind în văzduh.

Totuși, aerul nu se răcorea. O căldură moleșitoare, cu o leacă de miros de glod, de cloceală, se înălța din pământul ars atâta vreme de secetă.

Nu adia nici o boare. Pomii din grădină stăteau neclintiți în ploaie, ca și când ar fi voit să nu piardă nici un picur. Când țâșnea în luminiș, soarele, frunzele lor străluceau metalic, proaspete în verdeață.

De câte ori rămânea soarele gol, ciripitul plin de sfadă al vrăbiilor, se aprindea în strașina gardului. Găinile moțăite începeau să râcâie prin curte, dar repede erau alungate de o nouă descărcare de alice de sticlă.

Abia după a șasea ropăială începură să cânte pâraele, prin șanțurile uliții. Acum, spre seară, luminișurile de senin erau tot mai puține, norii cuprindeau tot mai mult văzduhul, în împărăția lor. Nu mai călătoreau în cete, nu mai erau așa de groși și grei. Trupurile monștrilor se deslânară să împânzească uniform întreg cerul.

Odată cu înserarea stăpânia lor era deplină. Ploua acum subțire și des.

— Las' că-i bine, zise rudenia mea Ilarie, șezând în pridvor lângă mine. Mă temeam să nu rămânem numai cu ropăiturile de peste zi. Așa, cum s'a pornit acum, o să țină până mâne către amiazi. Ce-o să mai bea pământul în noaptea asta, bădiță Vasile! Dar petrecania lui e liniștită și tainică, nu ca a oamenilor!

Până acum Ilarie meșteri subt șopron. A dres niște furci, niște greble. După ploaia asta se gândea să ducă cosași în luncă.

Abia ne-apucarăm de poveste, când portița se deschise și intră o mătăhală ascunsă subt o față de masă vărgată cu vânăt.

Se apropia de pridvor lunecând prin tină. Trebuia să fie cineva cunoscut; cânele de subt gard întinse capul și rămase liniștit.

Când puse piciorul pe întâia treaptă a pridvorului, — un picior subțire, slab, vinețiu, care se vedea până la genunche, cum își suflecase femeia poalele, — își luă măsărița de pe cap, și ne dădu bună seara.

Era vecina Bologaie, pe care 'mi părea că tot bătrână am apucat'o și în copilăria mea. Fața ei veche, cu zbârcituri de lemn, părea grozav de uimită, iar ochii speriați priveau ficși.

Făcu o mișcare cu mâna dreaptă ca și când ar arăta că a pornit ceva de jos în sus.

— Cum? A murit? întrebă Ilarie.

— Gata!

— Săracul Onuț! Bine că l'a odihnit Dumnezeu!

Știam că mortul a fost bărbatul Bologoaiei. Și mai știam că, de ani de zile, zace neputincios pe scândurile patului, paralizat în trupul jumătate.

— Gata! zise din nou bătrâna și șezu, neîmbiată, pe-o laviță. In orbitele adânci, în jurul ochilor mici, strânși, se adunară lacrimi. Gura-i era căzută înlăuntru, barba ascuțită i se ridicase mai mult ca de obiceiu, spre nas.

Tăcea și clătina a pagubă din capul îmbrobodit cu o năframă veche, fără culoare. De subt năframă, pe la urechi, i se vedea părul alb, încâlcit.

— De-acum ce mă fac eu singură, vecine Ilarie, isbucni de-odată glasul ei hodorogit, odată cu plânsul.

Ilarie nu răspunse. Se uita în pământ. Tăcui și eu, în vreme ce bătrâna plângea, sguduindu-se, pe laviță.

Nu știu pentru ce, plânsul ei îmi păru nefiresc și mă impresionă neplăcut. Imi ziceam că e un fel de profanare a naturii. Pentru ce să mai plângi dup' un mort trecut de optzeci de ani, când și tu ești de mult cu un picior în groapă?

Ilarie își ridica, cu pauze, capul dela pământ.

— Păi, singură nu rămâi, mătușă! Ai patru feciori și doisprezece nepoți și nepoate. Ai și strănepoți! Cum să rămâi singură?

— Ba rămâiu, vecine Ilarie. M'a lăsat aici și s'a dus!

Acum ea arăta cu mâna dreaptă spre cimitir, ca și când Onuț ar fi de-acum acolo.

Și iar începu să cârțâe plânsul ei, ca un gânj vechiu, dela o poartă părăsită.

— Nu rămâi singură. Nu rămâi fără ajutor. Feciorul dumitale Ion, și nepoții ce locuesc cu dumneata, îți au de grije ca și pân' acum. Pe Onuț să-l ierte Dumnezeu, dar de șase ani, de când a ologit, ce ajutor ți-a mai putut fi?

— Mă simțeam cu om la casă. Acum, gata! S'a dus. De ce nu m'a luat și pe mine cu el?

Și ea își îndesă în ochi un colț de năframă.

O vreme fu liniște în pridvor. Ploaia, în pânză deasă, vâjâia încet. Strașinele cântau pe glasuri multe. In bucătăria de vară, limbi de flăcări roșii încingeau ceaunul de funingine, în care fierbea mămăliga aurie. Nora lui Ilarie, Ana, dereteca în jurul oalelor. Uneori flăcările de aramă îi luminau fața pârlită de soare, și ochii negri, cari priveau serioși la lucrul ce-l făcea. Era subțire, și între flăcări părea și mai înaltă de cum era. Din pridvor se vedea bine în bucătăria de vară. Dar deacolo, — pe ploaie, Ana nu putu afla vestea ce ne-o aduse Bologoaie.

Ilarie rupse tăcerea:

— Să spunem, mătușo, Dumnezeu să-l ierte și să-l hodinească! Om a fost el odată! De când a ologit n'a mai fost de nici un folos. Ci numai spre greutate, și dumnitale, și celorlalți.

Păru că-i trece de-odată supărarea, se mișcă pe scaun, și zise:

— Nu se putea nici întoarce în pat!

— Ei, vezi!

— Pe mâini îl purtau feciorul și nepoții.

— Ce să faci! Canon pe capul creștinilor!

— Da' de mâncat, mămulica mea, cât cinci. A murit cu gura încleiată ca un copil. Nici nu știu să-l fi durut vre'o dată un dinte.

— Poate de-aceia l-au năpădit toate suferințele la sfârșitul vieții. Căci, de iznovul lui, nime nu scapă în lume!

Bătrâna se aplecă spre Ilarie și zise repede:

— Ce canon, vecine? Că nu avea nici o durere, și toată ziua era cu pipa 'n gură; și când venea popa să-l spovedească, tot la șase săptămâni, îl afla colbăind. L-a și înfruntat părintele, mai de multe ori. Și se temea de moarte! Nu voia să plece încă!

— Ei, vezi! Nu s'a dus de voe bună, cum ți s'a părut dumitale. A murit greu?

Ochii vecinei iar se umplură de lacrimi:

— Da de unde? Abea am ajuns să-i aprind lumânarea. Și-a întors odată ochii peste cap, și i-a căzut pipa din gură... Vai de mine și de mine, ce-o să mă fac io de-acum singură?

Ea se boci o vreme, apoi își șterse ochii și se ridică:

— Te-am ruga, vecine Ilarie, să vii și dumneata la priveghiu. De-aceea am venit. Am mai chemat vr'o câțiva vecini. Priveghiul mare îl facem mâine noapte. Acum, pe ploaia asta, unde să mai umblu? Și cum e noapte, nici la clopotarul n'am mai mers, că noaptea

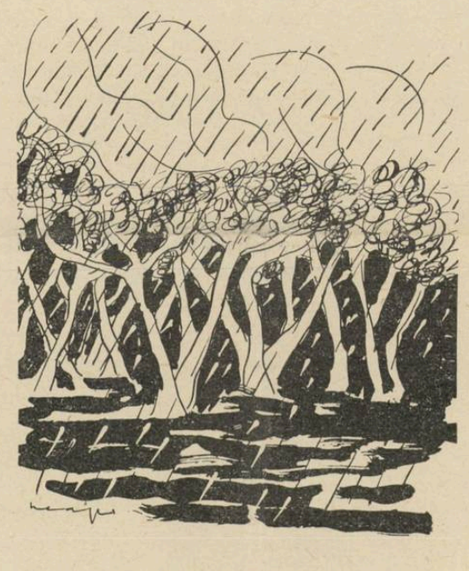

nu se trag clopotele. Se va trage dimineață.

Se învălui iarăși, cu cap cu tot, în măsărița udă și-și suflecă poalele. De pe trepte se mai opri odată, întorcând capul spre noi...

— Dac' ar face bine să vină și domnul! Un pahar de vin bun, avem.

— Voiu veni și eu mătușă, la o priveghere de creștin.

— Mulțumim dumnitale, oftă ea și intră în ploaie, grijind să nu lunece prin tina curții.

— Bine că l-a adunat Dumnezeu, zise Ilarie, ridicându-se și făcându-și semnul crucii. Apoi, după ce șezu din nou, adause:

— Era un canon greu pe bieții creștini. Nevasta, Ana, aprinse lampa în tindă, atârnată în grindă deasupra mesei pătrate:

— Să poftiți la cină! zise ea apărând o clipă în ușa tinzii.

Auzind vestea, nevasta trăsări din umeri, apoi zise liniștită:

— Dumnezeu să-l ierte și să-l hodinească. S'a milostivit de el și de toți.

In cursul cinii, cu cât trecea vremea îmi părea tot mai rău că am făgăduit să merg și eu la priveghiu. Mai bucuros m'așî fi lungit în patul meu, să ascult, cu fereastra deschisă, cum plouă, cum cântă strașinele. Simțeam că am eu însumi nevoe de odihnă. Și-mi întăream hotărârea nouă ce eram pe cale să mi-o iau, pe osteneala trupului.

Dar, adânc în suflet, simțeam că nu asta era pricina, ci repulsiunea instinctivă de a mă apropia de un mort. Rar mergeam la înmormântări, și mă țineam tot pe la coada convoiului. Acum însuși gândul că un mort era aici în vecini, și încă neașezat în sicriu, mă tulbura... Oare cum am ajuns să-i făgăduesc vecinei?

Când Ilarie se gătea de pornit, începui să dau taga, arătându-i cât sunt de ostenit.

— Dar nu va trebui să stai prea mult, bădiță Vasilie. Iacă, preț de-o jumătate de ceas. Nu se poate să nu vii după ce i-ai făgăduit vecinei.

Așa era! Nime nu m'a silit. Ba și Bologoaia nu credea că voiu veni, altfel m'ar fi chemat odată cu Ilarie.

— Stăi o leacă. Noi, ceilalți, vom rămâne mai mult.

La vecini, în tindă, ședeau în jurul mesei vr'o șase bărbați. Lampa ardea cu flacără mică, atârnată în grindă. Pe masă o cană cu vin și păhărele. Intr'un colț o pereche de cărți de joc, murdare, vechi. In cameră miros greu de fum, de tutun tare. Unii trăgeau din pipe scurte, roșii, alții din țigări groase.

Toți se ridicară când am intrat.

— Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!

— Să-l ierte Dumnezeu, răspunseră în cor glasuri groase.

In odaia din nainte se vedea, prin ușa deschisă, mortul întins pe laviță, acoperit cu pânză nouă dela cap până la picioare. La căpătâi, răsucită covrig, ardea luminița de ceară. Odaia era pustie.

Mi-a trebuit o sforțare să intru după Ilarie. Se simțea aici și fum de tâmâe. Subt pânză se deslușea o formă nu prea lungă.

Ilarie se uita întins. Nu știu dacă nu spunea o rugăciune. Mie-mi părea că și simt un miros straniu, par'că anume acela de care mă temeam.

Repede se ivi Bologoaie cu un blidișel de pământ plin cu jar, și preseră de-asupra tămâe. Se apropie de mort și-l descoperi până la piept, tot oftând, bătând la cruci, și silindu-se să plângă.

— Iacătă-l cum s'a dus și m'o lăsat, vecine Ilarie. Vai de mine și de mine! Ce-o să mă fac eu, de-acuma?

— Las' vecină, că știe Dumnezeu ce face!

— Știe, drăguță, știe! Da' de vieața mea e vai și amar.

Veni și feciorul mortului, se opri lângă laviță, schimbă cu Ilarie aceleași iertăciuni, și trecu în tindă.

Ceilalți ședeau iar la masă și-și urmau poveștile.

Vecina, după ce afumă cu tămâe pretutindenea, puse blidișelul subt masă, desfăcu o rotiță galbenă din covrigul lumânării, lungind firul care ardea, apoi șezu pe-un scaun, își îngropă capul în palme, clătinându-l la dreapta și la stânga.

Onuț, mortul, stătea întins și nepăsător. Părul alb, ca zăpada, îi lumina în jurul frunții, la tâmple. Mâinile îi înțepeniseră pe piept, în cruce. Nu se mai putea cunoaște care era moartă mai de mult. Era îmbrăcat de Dumineca, cu cămașe de pânză albă, cu vrâste rari, vinete, cu pieptarul vechiu, dar bine păstrat, cu șerparul lat.

Părea că l-au gătit așa, să meargă la biserică. Părea că se gândește adânc, neclinitit și pătrunzător, să afle unde va fi biserica aceea.

Nu mai văzusem mort așa de aproape. După întâia respingere și întâia înfiorare, am început să mă uit cu mult interes la el. Ceea ce mă isbi mai întâiu fu sensația că omul rece și țeapăn dinnaintea mea, nu mai era om, și că totuși închide în el o taină înspăimântătoare. Era cel mai greu și cel mai masiv semn de întrebare pe care l-am văzut în viață. Părea că-i semn de întrebare și pentru el și pentru mine. Mi-a venit gândul că, înfățișat așa nepătruns cum era, în fața oricărui muritor, ar fi înspăimântat pe fiecare.

Și totuși n'a înspăimântat, pe nici unul dintre cei ce veniseră să-l privegheze. Nici chiar pe mine. Cu rațiunea vedeam limpede că în moarte nu-i nimic îngrozitor. Dar pipăitul acela intern al sufletului, organul misterios și care e atras și absorbit de mister, tulbură în mine adâncuri în cari n'a căzut până acum nici o piatră a intuiției.

Și nici taina tulburată nu mă înspăimântă, înțelegând grabnic că trece peste puterile mele de înțelegere. Simțeam însă că ea va rămânea de-acum vie în duhul meu, că nu o mai puteam uita. Va rămâne ca un prieten mut și surd, pe care până acum nu l-am cunoscut....

Și de-odată îmi păru că înțeleg pentru ce văzusem, din clipa cea dintâi, atâta nepăsare în jurul mortului! Feciorul lui abia s'a oprit o clipă lângă laviță. Nepoții, oameni mari și ei, nici nu s'au arătat prin camera dinainte. Vecinii cari veneau la priveghiu se mulțămeau să spună iertăciunile. Nu arătară nici o dorință să ridice pânza, să-l vadă la față. Numai câte o bătrână, pentru a avea prilej de-o leacă de bocet, îi descoperea pe-o clipă fața. Chiar vecina, de la o vreme, cu toată silința nu mai putea izvorî o lacrimă din ochii ei spălăciți. Care cum se apropia de mort, se și grăbea să treacă în camera cealaltă, între oameni.

Și Ilarie mă lăsă de mult singur lângă laviță. El închina și vorbea tare cu ceilalți români, veseli cu toții că nu sunt ei în locul lui Onuț. Cred că și Bologoaie avea mulțumirea asta.

Imi spuneam: rațiunea, într'adevăr, nu are ce vedea într'un mort. Un obiect, și atât! O ochire, e prea de-ajuns!

De ajuns pentrucă dacă stăruie, e gata să se deschidă ochiul cel lăuntric, să se trezească antenele vietății misterioase din noi, să cadă pietre în taina cea nepătrunsă. Și fiindcă oamenii știu, decând e lumea. că taina nu o pot deslega, nu vor să se lase tulburați în zadar de dânsa! De-aceea rămân puțin lângă mort, cu prilejul priveghiului, și văd mai mult de cana cu vin, ori plosca cu rachiu. De-aceea vorbesc cu toții tare, râd și-și petrec, cum parcă nu s'ar cuveni la mort! De-aceea despătură cărțile de joc îngroșate și lipicioase de

jeg și le bat până'n zorii zilei, când cântă cocoșii și se închid drumurile duhurilor.

Așa mă gândeam lângă laviță pe care odihnea Onuț: oamenii știau, prin instinct metafizic, că nu-i bine să tulburi zadarnic fântânile adânci din lăuntru, și taina să o lași, cu încredere, în mâinile și competința lui Dumnezeu. De aceea mortul e lăsat la îndurarea Domnului, — omul nu mai poate ajuta nimic. De aceea lipsa de interes față de cel ce s'a înfundat în taină. Morții cu morții, viii cu viii!

Bună înțelepciunea asta românească!

Am trecut și eu între oameni. Gustai un păhărel de vin, aprinsei o țigară. O vreme, după ce mă așezai la masă, oamenii, se pare că pentru fața mea, țin să spună câteva cuvinte despre Onuț:

— In vremea lui, a fost un om harnic și de omenie!

— A răzbit prin sărăcie ca prin furtună. Și nu s'a odihnit până nu și-a făcut o avere frumoasă.

— Până l-a fulgerat boala, deși apropia optzeci, purta coasa ca un flăcău.

— De, dacă-l lua Dumnezeu de-atunci!

— Să nu cârtim! Toate rânduelile lui Dumnezeu își au rosturile lor.

Unul se trecu la glumă:

— Pân acum a știut cumu-i, dacă nu-ți poți mișca jumătatea trupului. De-acum știe și cumu-i înțepenit de tot!

— Nu mai știe el nimic, câtu-i veacul!

— S'a pus pe somnul cel lung!

— Nu-i mai pare lui rău după nimic! Poate după pipă!

— Dumnezeu să-l hodinească, încheie cineva.

Apoi se apucară iar de poveștile lor.

Făcui semn lui Ilarie.

— Dumneata te poți duce, bădiță Vasilie, că noi mai rămânem.

Feciorul mortului veni, îmi mulțumi cuviincios pentru cinste, și mă petrecu până la portiță.

In geamurile mici, spre stradă, juca vie flacăra luminiței de ceară.

Peste ulița pustie, peste casele și curțile adormite, ploua des, nevăzut. Strașinile cântau a viață nu a moarte. Nu mai aveam sensația neplăcută că'n vecini e un mort.

Nici nu era un mort ci un trup înțepenit și greu... Hei, mortul cine știe pe unde va fi călătorind! Eram sigur că a plecat, așa cum se tânguia vecina.

SPOVEDANIE

— Lectură pentru Toiță —

Crezut-am mult Prea Bunule'n risipa
de linii calde tremurând în mers,
când inima se 'ntrece cu aripa
și urcă 'nfiorată lângă vers.

Țărâna Doamne, albă și fierbinte —
de-o dibuiam sărmană prin rugini,
mă împărțeam în gânduri și'n cuvinte,
să-i dăruesc podoabe de lumini.

Și'ntotdeauna din sclipiri și fum
mi-am făurit Părinte, fără știre —
icoane pentru ochi și pentru scrum,
sub începetate zodii de iubire.

Intr'una amăgit de forme seci,
iată-mă spre marea Ta lumină,
cu sufletul și visurile reci —
să mă frământ în lut, pentru hodină.

TEODOR SCARLAT

Primăvară în țara fagilor

— Fragment*) —

de IULIAN VESPER

Satul își ducea sub acoperișurile vechi, cu șindrila smulsă de vânturi și sdrumicată de gloanțele războiului, viața lui, cenușie și tăcută. Numărul celor ce se întorceau depe front scădea pe zi ce trecea, și nu puține erau casele în care soția tânără încă, să nu-și adoarmă copilul în lacrimi înăbușite. Aceste case purtau parcă umbra unui blestem: zăplazul se dărăpăna cu încetul și nu se găsea braț vânjos să-l îndrepte, porțile se cumpeneau la cel mai mic vânt și în jurul casei se așternea cu timpul jalea și pustiul. Copiii se ridicau fără să fi simțit îmbrățișarea aspră și liniștită a tatălui, bucuriile li erau amare și silnice.

Cei întorși teferi se și puseseră pe muncă; toată iarna ferăstraele și securele sunaseră în păduri; făgașe adânci și pârtii necunoscute fură descoperite pentru căratul butucilor. Sănioaele scoteau cu greu brazii abia curățiți și cioturile de crengi brăzdau zăpada scânteietoare. La crâșma din capul satului, trăsurile se opreau, caii căpătau sacul lor cu fân și flăcăii intrau pentru o cinzeacă două de rachiu. Băutura pipărată îi încălzea, le deslega limbile și de multe ori continuau pe drum brașoavele începute la tejghea.

In acest timp Catrina Leahului se încovoia tot mai mult la căpătâiul copilului, baba Frusina privise în soare șuvița de păr blond a lui Tinu, făcuse peste ea o cruce cu palma și rostise câteva cuvinte neînțelese printre buzele uscate. Fața îi rămase întunecată și ochii micșorați urmăreau o imagine nevăzută :

— Dece n'ai venit mai de grabă la mine ? E deochiu vechi. Uite cum i se

stinge lumina din trup și duhul cel rău se învrăjbește cu sufletul.

— Și acum ce mă 'nveți maică sfântă, întrebase ea frângându-și mâinile. Doarme într'una bietul și nu vrea să mă mai vadă.

Frusina clătină din cap :

— Ce pot eu să-ți fac ? Cel necurat i-a amorțit mădularele și i-a tulburat ochii. Cum o să te vadă ? Iți dau o rădăcină de mărgărint sfințită la trei mânăstiri. Pune-i-o bine în sân, când doarme și vezi peste o zi două cum i-o mai fi. Eu am să-i descânt mâine dimineață, la răsăritul soarelui.....

Catrina mestecase de o mie de ori în gând scena aceasta, în nopțile ei de veghe și nesomn. In a șasea zi, copilul încă nu deschisese ochii dar fața se colorase brusc și un sânge nou invadase fibrele slăbite. Catrina obosită, și moartă de foame nu băgase de seamă.

Depăna în liniștea nopții firul amintirilor din ziua când într'o primăvară se trezise cu un escadron de cazaci în drum. Poarta se deschisese și un ofițer înalt cu șireturi aurite și frumoasă cușmă brumărie, o întrebase ceva într'o limbă necunoscută. Fugi speriată în casă, povesti mamei și amândouă începură să plângă. Își amintea râsul hohotitor al cazacului și fiorul dulce când îi mângâiase bărbia. Descălecă și făcu semn celorlalți să intre. Ograda se umplu de cai, de soldați, de chesoane și'n curând odăile fură ticsite de oameni. Câteva luni dormi în bucătărie, ea singură cu măsa, având cuvântul comandantului că nu li se va întâmpla nimic. După ce mama se îmbolnăvi și muri, Catrina se mutase la un unchi de peste 80 de ani. Intr'o noapte pătrunse în cămăruța ei și încercă s'o desmierde. Sfârșită de puteri, se mira pe urmă cine-i dădu tăria să apuce pilugul depe laviță și să lovească cu atâta sete. Chiar în acea noapte Catrina își făcu legăturica și porni acasă. Zări de departe, pălălaia ce se ridica din ograda lor. Scânteiele urcau până sus și înfloreau cu strălucirea lor de o clipă, noaptea. In casă era chef și joc. Catrina trecu neobservată prin ogradă, dar când își făcu intrarea în casă un tunet de strigăte și urale, o luă ca un vârtej. Lăsă legăturica jos, și în acelaș timp se văzu purtată pe brațe până la masă. Un chef nebunesc începu. Ceva, ce o împiedicase până acum să fie veselă, se frânse în ea. Bău votcă, dansă, cu toate că nu

*) Din romanul cu acelaș nume ce va apare în toamnă în EDITURA FUNDAȚIILOR REGALE.

picepea jocurile căzăcești, și nu se gândea decât la veselia ei, răzbunătoare și dulce. Spre ziuă, locotenentul Constantinov, o culese ca pe o mireasă, o așeză în patul lui cu mirodenii străine, și-i depuse pe umăr omagiul întâiului sărut. De atunci legăturile lor deveniră publice. Catrina își petrecea zilele în casă sau gătea. Primea mângâierile cu un zâmbet supus, își dădea seama că într'o zi toate se vor sfârși, de asta nu încerca să se împotrivească întâmplărilor. Formele încă timide de fetișcană, se rotunjiau, pielița feței căpătă o strălucire împurpurată. Intr'o Duminecă se îmbrăcă de sărbătoare, și se porni la biserică. Rușinea în care alunecase, o ținea departe de oameni. Se închină la icoane și-și căută locul ei între fete. Băgă de seamă că toți o priveau și în zadar căuta un reazăm. Când trecu preotul cădelnițând pe lângă ea, ar fi vrut să i se arunce la picioare. Intâlni însă privirea lui aspră și neiertătoare.

— Cum de îndrăznești să intri în biserică femeie păcătoasă ?

Catrina ieși într'un hohot de plâns și ocoli biserica. Despărțirea de frumosul cazac a fost tot așa de neprevăzută ca și întâlnirea. Intr'o noapte semnalul de alarmă cutremură satul și-l prefăcu în furnicar omenesc. Constantinov aflase cu două zile înainte că era însărcinată. O sărută și buzele lui uscate se frânseră pe obrazul alb, într'un vârtej de amară desnădejde. Catrina îl văzu ca prin vis încălecând, pornind în fruntea escadronului și sgomotul copitelor îi zdrobea sufletul ca niște lovituri de pietre.

Se vedea atunci întâia oară față în față cu dușmanul ei, întunecat și tăcut : satul. Ii părea uneori că o urmărește, că întinde după ea tentaculele lui uriașe. Oamenii se uitau batjocoritori după ea, femeile își rețineau în colțul buzelor zâmbetul sfredelitor; când o întâlniau, copiii o înghiontiau și o primiau în râsete, de departe. Descoperise mai ales la cunoscuți și neamuri compătimire și milă, care ascundea o batjocură mai dureroasă ca aceea a străinilor. Dacă îi muria copilul, ce-i mai rămânea ?

Dădu lampa în sus și ascultă cucurigul des al cocoșilor. Copilul începu să plângă și mișcă o mână. Catrina îl acoperi.

— Taci, dragul mamii, dușmanii ți-au luat somnul și sănătatea.

Ținu deschiși ochii și-i roti prin odaie. Printre sughițuri, Catrina auzi : lapte.. mamă... adă...

Laptele ce-l aducea din ce în ce mai rar, baba Rarița se isprăvise de cu seară și zadarnic se bătea cu gândul să ia de undeva. Catrina puse în mâna copilului o felie de mămăligă rece, îi șterse ochișorii. Tinu tăcu și începu să mănânce. Mama deschise ușor ușa ca să n'o simtă și cu ulciorul subțioară ieși în vecini. La mai multe case se vedea lumină. Răsbătu anevoie prin ceața groasă și înțepătoare. Ulițele erau pustii. Sgomotele de sănii de pe drumul cel mare ajungeau șterse, înnecate. Catrina se opri în fața casei lui Mihalache Zbiera, care avea câteva vaci și vindea lapte în oraș iarna și vara. Auzi din drum glasul stăpânului pornind argații la lucru.

— Ce vânt te aduce leliță ? Ce face flăcăul ? — întrebă Mihalache când o văzu în fața grajdului.

Catrina povesti cum s'a trezit în zori copilul, cum a cerut lapte; se întâmplă că nu are azi și-l roagă să-i vândă măcar o jumătate litru. S'ar întoarce mai repede acasă; băiatul e bolnav și nici n'a simțit când a ieșit. Mihalache ridică din umeri; fața lui ascuțită, cu pometii ieșiți căpătă o expresie de nehotărîre și răutate :

— Știu. Am auzit că ți-e bolnav copilul. Am vrut aseară să-ți trimit una alta, ca megieș. Dar acum dimineață, laptele s'a muls și l-am trimis la târg. Am oprit numai puțin pentru noi. Imi pare rău. Dacă ai vrea să aștepți până mai spre seară...

Catrina făcu câțiva pași îndărăt, îngână o scuză și trase după ea portița. Din urmă îi ajunse în urechi :

— Afurisită de haită, a venit după lapte. Toată iarna nu s'a ostenit să pună mâna pe ceva și când e nevoe te nimerește. Cică i s'a îmbolnăvit copilul. Să te scoată numai din minte.

Când se văzu departe, Catrina, îmbujorată, nemai știind de dânsa, se opri să răsufle. Dacă s'ar fi întors acasă? Nu se poate. Trebuia să încerce în altă parte. Glasul copilului îi gângurea în urechi și inima-i începu să se sbată puternic. Unde să meargă, pe cine să roage ? Casele erau depărtate, trebuia să apuce deadreptul peste ogoare. Ziua se făcuse deabinelea. Livezile desbrăcate de zăpadă aveau totuși o pojghiță scânteietoare de brumă; pâlcurile de răchiți și sălcii aruncau ici colo pete cenușii în ceața tot mai subțire și mai străvezie. Apucă peste o rădiță, deși nu știa unde avea să se oprească. Se văzu deodată pe o cărare cunoscută care știa că duce la Andronachi. „Dacă aș intra ?" Ii era rușine în primul rând de Iracli. „Mi-ar da de milă". Auzi iarăși scâncetul copilului neliniștit, îndemnând-o cu vocea lui cunoscută, și intră ca purtată de vânt. Ușa grajdului era deschisă și văzu pe cineva înăuntru. Iracli fluera și peria vacile. Miros de gunoiu cald, ațâțător, răbufnea în aerul rece. Vaca floreană schimbă un picior și șoldul gras, plin, strălucea de curățenie.

— Copilul mi-e bolnav. Am venit după puțin lapte. Să nu mă lași.

— De-acasă vii ?

Iracli nu-și credea ochilor. Făcuse peste doi kilometri până aici.

— Trebuie să mă întorc degrabă. Nu mai pot.

Catrina se așeză pe prag și puse ulciorul alături. Lichiria ieși din casă cu donița în mână. Fața ei odihnită, părea modelată dintr'o pastă mereu proaspătă și strălucitoare. Cele două femei se priviră în tăcere. Lichiria abia o cunoștea, deși auzise de viața ei. Catrina se ridică.

— Nu prea avem mult, dar din cât este n'ai să pleci cu deșertul, spuse Lichiria.

Spălă cu apa din doniță, țâțele pline și începu să mulgă. Laptele clăbucea în fundul doniței și se ridica văzând cu ochii. Vaca feri un picior și o dâră de lapte se prelinse pe paie.

— Nea, nea Floreana maichii, stai cuminte. Cine te sperie? Cine te-a fermecat?

Vaca întoarse spre ea, ochii ei calmi și lăcrimoși.

— Iracli dă-i ceva de mâncare. Uite cum așteaptă.

Când isprăvi de muls, donița privește. Clăbucii se stingeau și laptele cald rămase iarăși ca'ntr'un uger cu miresmele proaspete, florale. Lichiria umplu ulciorul și îl întinse ca un dar. Catrina scoase câțiva gologani.

— Să dea Dumnezeu să-i ajute copilului... Noi nu luăm bani pentru asta.

Femeia ținea ulciorul învelit în pulpana cojocului și pășia cu băgare de seamă peste lunecușuri. I se părea că aude gunguritul copilului, iar acest gungurit era acum vesel ca și inima ei. Ceea ce o bucurase, era această purtare omenească, binevoitoare a Lichiriei; nădejdea că odată va răscumpăra greșelile și toate vor fi iertate îi apăru mai vie ca oricând. Copilul trebuia să trăiască mai întâi, să-l crească după voia ei, să-l plăsmuiască mare și puternic. Și deodată, purtată par'că de o putere mai presus de ea, după ce trecuse o punte și intrase în ulița lor, începu să pășească mai repede și mai repede. Apoi începu să alerge. Aproape de casă, lunecă și căzu. Laptele făcu o băltiță albă între bulgării înghețați. Gherasim a Afteclei, care întâmplător trecea pe acolo, începu să râdă.

— O să prinzi smântână până diseară.

Catrina îl privi ca și cum n'ar fi înțeles gluma, se șterse pe mânecă, apoi intră în casă ca într'o biserică pustie.

Pe vârfuri

Cum îmi aduc aminte, par'că eri
Umblam pe vârfuri, singur după turmă
Când noaptea, ca un melc, cu munții'n spate
Zorea să mă ajungă după urmă.

Cum am uitat să mă întorc acolo ?
Cum am putut să nu mai viu 'napoi,
Să sar cu apele din stâncă'n stâncă
Și să mă facă noaptea iar strigoi ?

Sânt ani, de când n'am mai suit pe vârfuri
S'aud cum prinde codrul de aramă svon
Și'n ierni stufoase să pornesc prin crivăț
Cu luna pusă guler la palton.

Și'or mai aduce brazii-aminte și de mine
Din toți câți se suiră pân' la ei,
De serile când vântul, cal năprasnic
Svârlea'n prăpăstii, pumni de clopoței ?

Acum din nou mă'ntorc pe drumuri albe
Și-aștept pe'nalt, cu pieptul iar deschis.
O fi adevărat ? N'oi fi și-acum tot umbră ?
N'oi fi și-acum ca altădată, tot un vis?

VIRGIL CARIANOPOL

Comoara Impăratului Radovan

(Urmare din pag. I-a)

se ascunde comoara împăratului Radovan, împăratul tuturor împăraților, și stăpânul tuturor soartelor. A săpa neîncetat, pentru a nu-ți lua alții înainte. Căci doar, acei alții ne-ar împiedica să aflăm fericirea, unde dorim noi. Nebunii știu lucrul acesta mai bine decât înțelepții. Și aceasta o știu și înțelepții.

Și nu numai nebunii sapă după comoara Impăratului Radovan. Toți oamenii știu că există, în viață chiar, o comoară ascunsă pentru fiecare. Toți oamenii caută: toți oamenii de acțiune, de avânt, de putere, de credință în viață și în scop, și de credință în ce-i de necrezut și cu neputință. Unii caută pe câmp sau în pădure; alții în gând, în ideal, în himeră; iar alții în intrigă și în nelegiuite fapte. Cu toții caută, cu toții tind spre împăratul veșnicei neliniști și al veșnicei amânări. Lumea ar pieri dacă n'ar fi acest împărat, ar orbi dacă n'ar străluci în beznă comoara lui tainică, și ar desnădăjdui dacă n'ar mai exista momeala și gândul la ea. Căci fiecare om caută ceva; fiecare și-a ațintit privirea nebuniei și a egoismului către ceva dincolo de care crede că se ascunde comoara Impăratului Radovan. Nu există unul măcar, care să nu creadă că mai este încă ceva care trebuie descoperit numai de el. Și fiecare crede că această comoară trebue să o caute, pe ascuns chiar de cei mai apropiați și de cei mai dragi. Toți sunt nebuni. Toți oamenii sunt amăgiți și rătăciți. Deoarece palatele împăratului sunt înalte până dincolo de soare — ziua — și până dincolo de stele — noaptea, când șapte pleiade trec liniștit toate granițele neliniștei și ale disperării. Toți oamenii sunt nebuni.

Comoara Impăratului Radovan este otrava lumii acesteia. La ea visează **poeții,** care trăesc în veșnică neliniște, ca dumnezeirea să strălucească în operele lor, și să se mărturisească în creațiile lor.

La ea visează **eroii,** când cred că aruncându-se în foc, prin jertfa lor, a doua zi va fi bine pentru toți, și toți oamenii își vor afla comoara lor.

La ea visează **proorocii,** care, în nebunia lor, vestesc încontinuu o nouă fericire și un nou pământ al făgăduinții.

Și în sfârșit la ea visează **Regii,** ce doresc să stăpânească cu puterea dragostei sau cu puterea urii.

La ea a visat Moise, când a mers în urma norului de foc, Cezar când a trecut Rubiconul, Columb când și-a încredințat corabia vânturilor care l-au dus în țara despre care n'avusese nici o cunoștință și nu știa nici măcar că s'ar afla. Aceeași comoară a împăratului o caută și astronomul care privește ceața de pe stele, și botanistul care caută toată taina înmulțirii în inima unei flori; și preotul care redă credința în inima împietrită a necredincioșilor. Toți oamenii o caută, căci toți sunt nebuni! Sângele tuturor, l-a otrăvit împăratul Radovan, care trăește și în iarbă și în apă, — împăratul cel puternic ce trece prin cer ca norul plin de tunete, și prin mare ca nava în flăcări.

Impăratul nebunilor, dar și împăratul tuturor oamenilor de acțiune! Impăratul acelora care, în nebunia inimii sau în scrânteala minții, cred în ceeace-i de necrezut și înfăptuesc ceeace-i cu neputință. Impăratul Radovon este împăratul împăraților, mai puternic decât eroul Agamemnon, mai bogat decât Midas, mai profund decât proorocul Iezechil, și mai înțelept decât împăratul Solomon.

Toate privirile lumii sunt îndreptate spre el.

IOVAN DUCICI

*) **Această poezie în proză este introducerea la cartea cu același titlu a d-lui Iovan Ducici, ministrul Iugoslaviei la București.**

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

Ce lipsește muzicii românești

Ultimele decenii, ultimii ani în special, au însemnat, pentru creația muzicală de pretutindeni, o perioadă de instabilitate, de dibuiri, de nehotărîre și haos stilistic fără precedent, poate chiar în istoria tuturor artelor.

Au străbătut, se știe, prin ceața incertitudinilor destule raze de lumină, uneori de o admirabilă strălucire.

S'au croit, prin vălmășag de formulări cu năzuinți de inovare, prin felurime nenumărată de încercări, de căutări și de tendințe, făgașuri proprii, jalonate de realizări, care au înscris artei valori valabile.

Greutatea orientării, în labirintul concepțiilor muzicale moderne, a rămas însă, pentru cei mulți, un obstacol greu de înlăturat. Rezultatul a fost o producție componistică în mare parte confuză și efemeră, reprezentând mai mult experiențe și tentative de combinări sonore decât muzică bine constituită și viabilă.

Dificultățile create compoziției de nebulositatea estetică a curentelor noui au fost însă și un bine, ne îngăduind decât celor într'adevăr înzestrați să deslușească un fir conducător, să exprime o gândire deosebită, să slujească arta, găsind în libertatea absolută a muzicei postdebussyste nu dezorientare și povară, precum spiritelor slabe menit le este să simtă, dar îndemn, stimulare și câmp deschis pentru aflarea de sine.

Iscodiri minunate, investigații sonore surprinzătoare, avântări de îndrăzneață ingeniozitate, s'au ivit, așternând nume noi în cartea aporturilor muzicale pozitive ale timpurilor.

Alte, mult mai numeroase, exemplare de compoziție modernă, uneori câștigând, o clipă, disproporționat succes, alteori dându-și în vileag scăderile dela început, au constituit partea puțin însemnătoare, puțin cuprinzătoare a producției vremii, țesând însă acea mișcare continuă, acel freamăt necontenit, care alcătuește o atmosferă vie și stimulentă și un mediu propice creației. Alături cu pildele și îndemnurile luminoase ale primelor, ale lucrărilor de preț, au avut și acestea din urmă, un rol, prin posibilitățile de comparație de studiu, de ascuțire a simțului de apreciere, prin exemplificarea de folos a eroarei, a insuficienței, a unor diverse lipsuri, adesea profitabile celor ce le constată.

Ritmul acesta viu, variat, activ, bogat în aspecte, exemple și îndemnuri, întâlnit ori unde muzica ocupă un loc important și cuvenit în cultură, lipsește în mare parte la noi.

Creația muzicală românească este redusă, rară ,timidă, și aproape în întregime lipsită de contactul necesar cu ascultătorul. Este probabil una din literaturile muzicale actuale cu cel mai mare procent de opuscule rămase în mapă sau sortite să o părăsească o singură dată spre a se lovi de timpanele zăgăzuite ale unui pâlc de neinițiați.

Nu ne lipsesc compozitorii. Ne lipsește o mișcare compozitorească intensă ,plină, ne lipsesc fermenții și tonicele care fac ca fiecare minte creatoare să activeze, să-și dea întreaga măsură a resurselor, să se caracterizeze cât mai complet și mai accentuat, să se exprime, muzical cât mai cu continuitate și abundență.

Evident, cel menit să scrie muzică, o face și în izolare, în împrejurări neprielnice. Dar este exclus s'o facă atât de bine fără a citi din toate reacțiunile din jurul unei compoziții a sa dată în vileag în condiții bune, fără a vedea cum se comportă lucrul ce a făcut în împrejurarea plină de învățăminte și de clarificări a intrării pe care o face, prin execuție, în lume, fără a putea măsura tot ceea ce se mai face în jurul său, fără a respira o atmosferă artistică întremătoare și mereu reîmprospătată.

O problemă mare este aceea a educării muzicale reale a marelui public.

Când priceperea cercurilor largi intelectuale va atinge și în muzică un grad mulțumitor, muzica românească nu va mai suna în pustiu, în rarele prilejuri în care i se dă glas, iar întâlnirea în drumul ei nu a indiferenței și a aprecierilor eronate, dar a înțelegerii, a rezistenței uneori a unor convingeri, în luptă cu care ar putea găsi noi energii, muzica românească își va căpăta puterile ce-i lipsesc astăzi, silindu-o, în afara unor excepții, să lâncezească, să apară sporadic, să evolueze cu mare anevoință.

Orice serviciu, adus muzicii românești, direct, iar indirect, prin contribuții la formarea unui mediu de sporită înțelegere, va merita, de aceea, un loc de cinste în istoria culturii românești.

LIEVINA BENNINGS

MINIATURISTA REGELUI HENRIC AL VIII-LEA

de OLGA GRECEANU

La Albert Museum din Londra, printre alte prea minunate lucrări de Van Dyck şi Holbein, sunt şi aceste două extraordinare miniaturi, executate de o femee, Lievina Bennings, fiica pictorului Simon Bennings, şi nepoata pictorului Alexandru Bennings, a cărei bunică, anume Katherina, era şi ea, la rândul ei, sora celebrului şi genialului Hugo van der Goes „bărbatul cu înfăţişare elegantă şi gusturi aristocratice".

Cu sângele lui Hugo van der Goes în vine, nu mă mir că Lievina Bennings a reuşit în artă, şi a reuşit nu numai în patria ei, în Flandra, dar în toată Europa era cunoscută.

Lievina s'a născut în anul 1497 la Brugge, şi a fost iniţiată în pictură de tatăl ei, Simon, pe care însă l-a întrecut cu mult, şi ca ştiinţă, şi ca gust, şi ca răbdare.

Dela tatăl ei însă, a învăţat „să mânuiască cu succes vermillon-ul".

Din registrele comunale ale oraşului Brugge aflu că tatăl ei a fost însurat de două ori şi că avea din prima căsătorie cinci copii, cea mai mare fiind Lievina, născută în 1497; mama ei Katherina Scroo a murit în anul 1542; că în a 11-a zi din Iulie 1544, George Teerline, străin şi Nicolas Schoutheeten, ca tutore al Anei, Clara şi Barbara, copii minori ai lui Simon Bennings pe care i-a avut cu Katherina Scroo, prima sa soţie, au adus să citească organelor după propriul lor jurământ, totalul bunurilor rămase şi cuvenite suszişilor copii, prin moartea susnumitei Katherina, mama lor; şi mai aflu, că mai târziu, în 1545, la 4 Februarie, artista şi soţul ei s'au prezentat din nou în faţa magistraţilor comunei Brugge, pentru a lichida de data aceasta contul mortuar rămas dela George cel Bătrân, tatăl lui Teerline.

Prin urmare, Lievina s'a măritat cu un Teerline.

Cuvântul de străin, e în sensul de străin de familia Bennings, nu de străin de ţară, căci altfel, dacă familia Teerline nu ar fi fost din Flandra „contul mortuar" rămas dela George cel Bătrân nu ar fi fost lichidat la Brugge.

In acelaş an, tot în 1545, dar mai spre toamnă, Lievina e invitată de Regele Henric al VIII-lea al Angliei, să primească titlul de „prim-pictor al Regelui" şi deci să se instaleze la Curtea lui.

Par'că am puţină emoţie aflând că Lievina primeşte să plece la Curtea lui Henric al VIII-lea, care şi-a dus la eşafod două din neveste şi pe alte două le-a alungat, şi nu se ştia cum se va termina cu cea din urmă. Dar mă liniştesc căci făcând socoteala văd că Lievina nu mai e de mult un copil. Are 50 de ani când e invitată să plece la Curte, deci nu mai riscă vre-o aventură şi e şi măritată cu George Teerline, burghez din Blanckenbergh, cu oarecare stare materială şi înscris în cartea nobililor şi care sper, o va întovărăşi în ţara necunoscută.

Nu ştiu pe ce se bazează istoricii Lievinei Bennings, când spun că, venind la Curtea regală, ea s'a măritat acolo cu un nobil şi bogat senior. Aceasta nu ar fi cu putinţă decât dacă ar fi să credem că a mai fost odată la Curtea Angliei, poate odată cu tatăl ei Simon Bennings — când era foarte tânără, — că atunci poate s'a măritat cu vre-un nobil englez, iar Teerline sau Terlyne ar fi al doilea bărbat.

Nicăeri însă nu e pomenit aşa ceva. Greşeala o fac criticii, mai ales că ei afirmă chiar, că pe nobilul englez îl chema Teerline.

Or, din registrele comunale ale oraşului Brugge culeg informaţii, din care se vede clar că Teerline e de origine flamandă şi că atunci când Lievina Bennings pleacă în Anglia, este măritată.

Rămâne — cel puţin după datele timpului — că istoricii Sanderus, Vasari şi Guicciardini s'au înşelat când afirmă că a venit în Anglia *ca văduvă*, şi că acolo s'a remăritat cu un nobil bogat.

Toate miniaturile executate de Lievina, la Worcester, sunt iscălite: Lievina Teerline. Dacă bărbatul ei Teerline e pomenit în 1544 în registrele din Brugge şi dacă tot sub numele de Teerline moare ea, după 1585, unde ar mai fi loc pentru nobilul englez?

Aşa dar, soţii Bennings-Teerline sosesc la Curtea din Worcester pe la sfârşitul anul 1545, când Regele era la ultimele sale aventuri criminale şi se însurase pentru a şasea oară cu Katherina Paar.

Intâmpinată de însuşi Regele, aproape cu prietenie, i s'a dat îndată un apartament chiar în palatul din Worcester şi i s'a fixat în aceeaşi seară leafa de 30 l. st. ce va primi anual.

Ca „premier peintre du roi", avea un rol bine determinat: să execute în miniatură portretele tuturor membrilor familiei regale, să supravegheze toate lucrările de pictură şi sculptură ce se executase pentru Suveran, să acorde protecţie artiştilor talentaţi şi să contribue prin orice mijloc va crede de cuviinţă la desvoltarea gustului artistic în ţară.

La Palatul din Worcester, Lievina a întâlnit pe genialul portretist Holbein, ocupat tocmai să picteze pe copiii Regelui: Maria, care avea atunci 23 de ani, Elisabetha, mult mai mică, de 12 ani şi Eduard, băeţel de 8 ani.

Pe aceiaşi copii i-a pictat şi ea în miniaturi ce erau apoi adaptate în medalioane, pudriere, capace de sticluţe, dosuri de cutiuţe, şi nenumărate obiecte portative.

Lievina a avut de lucru la Curtea Angliei tocmai în epoca celor mai grozave vărsări de sânge.

Cum de nu i-a tremurat mâna nici odată?

Cum putea reuşi să realizeze atâtea delicate opere de artă când execuţiile criminale se desfăşurau chiar sub ferestrele apartamentului ei?

Va fi reorganizat Henric al VIII-lea flota, va fi construit el arsenale şi înfiinţat şcoli de mecanici, va fi anexat Ţara Galilor şi supus Irlanda, va fi respectat pe pictori şi iubit arta mai presus de orice, dar tot pe planul întâi rămân şi spânzurătorile dela Tour şi rugurile din Smithfield, pe cari s'au zvârcolit sute de trupuri.

Parcă mă liniştesc când ajung la anul 1547 şi aflu că tocmai când crudul monarh pregătea noi răzbunări politice şi se bucura dinainte, de noi spectacole de torturi, moare, strângând mâna episcopului Cranmer, singurul om pentru care a avut o adevărată afecţiune. Astfel fiind, Lievina n'a avut să servească pe acest băutor de sânge decât doi ani. Dar succesorii nu sunt nici ei de altă ştofă.

Vine pe tron micul Eduard. A mai crescut cu doi ani, are 11, dar tot e prea mic să domnească singur. Ii va purta de grijă Eduard Seymour, Duce de Somerset, fratele mamei lui, care va păstra mai departe la Curte pe Lievina şi-i va mări şi leafa până la 40 lire pe an, plătibili în ziua de Sf. Ioan, toţi odată.

Eduard a domnit şase ani. Avea 15-16 ani când s'a tăiat capul unchiului său Seymour — din ordinul nobilimei — şi când notează simplu în „Jurnalul" său: „Ducelui de Somerset i s'a

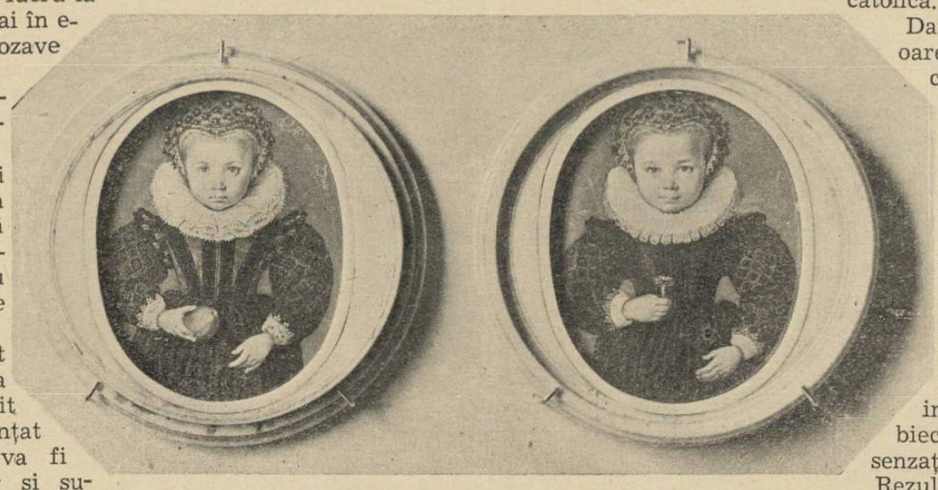

Miniatură de Lievina Bennings

tăiat capul azi, între orele 8 şi 9 dimineaţa. Ambiţie, vanitate, lăcomie; a vrut să facă pe stăpânul".

Poate că sub „ordinul nobilimei", se ascundea chiar ordinul lui.

Peste un an, în 1553 moare şi Eduard.

Lievina îşi schimbă stăpânul pentru a treia oară, dar nu schimbă şi atmosfera; dimpotrivă, dacă Henric al VIII-lea a fost crud, fiica lui, Maria Tudor, femeea cu obrazul rotund, cu faţa pală şi părul roş l-a întrecut cu mult.

Energică, fără scrupule, odioasă, întreprizătoare, iubitoare de cruzimi, de răzbunări, devotată până la fanatism, a fost totuşi cea mai bună prietenă a Lievinei Bennings şi o încântătoare Mecenă.

Pe deoparte, iscălea sentinţe de moarte pentru Northumberland, Wyatt, Suffolk, Jeanne Grey şi bărbatul ei, iscălea puneri pe rug a sute de episcopi protestanţi şi 300 de adepţi ai protestantismului, iar pe de altă parte nu era favoare, nu era plăcere cu care să n'o resfeţe pe Lievina, acum, o bătrânică de 58 de ani. O iubea din tot sufletul pentru arta ei, şi poate şi fiindcă era catolică.

Dar Lievina nu era ea oare scârbită să-şi ascută sensibilitatea pentru un astfel de monstru? Se pare că nu.

De anul Nou, în 1655, când la Curte se făceau schimburi de daruri, Lievina oferi Reginei un mic medalion având în interior o Sf. Treime atât de perfect executată, că la Curtea blazată de onoruri şi intrigi, acest mic obiect de artă a făcut senzaţie.

Rezultatul a fost pe dată simţitor: i s'a mărit leafa la 49 l. st. pe an, dar plătibile în patru rate, nu deodată toată la Sf. Ion, ca până acum.

Maria Tudor moare la 17 Noembrie 1558, urâtă şi hulită de o ţară întreagă. Dar era moartă chiar mai înainte, căci de un an întreaga Curte o părăsise, îndreptându-şi linguşirile şi poate sincera credinţă spre Elisabetha, fondatoarea în viitor a Marelui Imperiu Britanic.

Urcarea pe tron a Elisabethei a fost pentru „maistress Lievyn Teerline, paintrise", prilejul să constate cât de iubită a fost şi de această regină, care proverbial de zgârcită, rezervându-şi doar o jumătate de milion anual pentru toate cheltuelile ei, ale Curţii şi ale gărzii personale, era uimitor de darnică cu îndemânateca miniaturistă.

Ii plăcea să fie linguşită. Deşi destul de frumuşică, bine făcută, şi plină de viaţă, regina Elisabetha avea obiceiul să spue pictorilor: „Să mă faceţi aşa cum aşi dori să fiu, nu cum sunt". Dealtfel, acest principiu îl avea şi în politică: apărea aşa cum vroiau oamenii s'o ştie, nu cum era în realitate.

Aşa-i va fi părut şi Lievinei, care se grăbeşte să ofere tinerei suverane de 25 de ani, portretul ei „aşa cum ar fi dorit să fie", executat pe un minuscul carton, primind în schimb, ca mulţumire, un mic flacon de sticlă aurit „one castin bittell guilt", care cântărea două „onces" şi trei sferturi.

De Anul Nou 1564, când Lievina îi oferă o cutiuţă pe capacul căreia pictase tot portretul reginei, înconjurat de mai multe portrete ale marilor personagii, primeşte în schimb o solniţă aurită şi prevăzută cu un capac, cari cântăreau împreună cinci „onces" şi jumătate.

Dar deodată, registrele din Worcester care treceau în rândurile cheltuelilor fiecare solniţă cu greutatea ei, nu mai vorbesc nimic de Lievina Bennings, astfel că nu mai ştim nici cum, nici când şi-a terminat viaţa, şi nici dacă mai era la Curte în anul 1587 când nenorocita Maria Stuart a fost executată.

Aflăm doar — după scrierile lui Guicciardini — că era încă în viaţă în 1582 şi că avea atunci 85 de ani. Ce era să mai facă la Curte?

Mult n'a mai putut trăi nici ea.

După o viaţă bogată în activitate, dar mai bogată în amintiri istorice de cea mai mare importanţă pentru istoria Angliei, Lievina Teerline, a închis ochii bătrână, putându-se mândri că a fost, fără 'ndoială, singura fiinţă care s'a bucurat de afecţiunea a patru monarhi, nestatornici în sentimente, urând nu numai pe oamenii lor cei mai devotaţi, dar urându-se chiar între ei, au dorit totuşi „à quelque prix que ce fut, l'avoir en son pays et à la suyte de sa Court".

Imaginea în artă

de GEORGE MENIUC

Procesul contemplaţiei schopenhaueriene în artă, *proectat prin ideea* descătuşată de influenţa voinţei, se realizează independent de timp şi spaţiu, de cauzalitatea obiectului, întrucât contemplaţia anulează aceste relaţiuni. Principiul raţiunii suficiente, prin care orice fenomen îşi capătă explicarea omenească, iscodind cauza şi obţinând efecte în diverse experienţe, de astă dată nu mai are loc. Legăturile cauzale şi eficiente se exclud. Rămâne spiritul pur, complet desindividualizat, să contemple ideia. Obiectul contemplat nu este determinat, aşa dar, de relaţiuni, nu interesează în ce loc şi timp a apărut ci există în sine, ca idee.

Totuşi, când sfera ideei obiectului şi sfera raţiunii subiectului coincid perfect şi coexistă într'un moment de pace largă, contemplaţia artistică nu se poate mărgini la acea linişte a spiritului, netulburată de cugetări, căci zona de desfăşurare a contemplaţei e mai întinsă ca suprafaţă şi mai abisală ca adâncime. Creaţia lăuntrică a raţiunii e mai bogată, deoarece obiectul de artă ne oferă sugestii ce se transformă curând în elaborări interioare. Cazul statuei Niobe, acea concretizare minunată a mitului antic, în care mama îşi apără, cu un gest disperat, ultimul copil, de săgeata ucigătoare, este mai mult decât edificator. Mintea descoperă în această operă de artă frumuseţi nebănuite, dar ele vor fi raportate întotdeauna la legenda de demult, care, unificată cu *imaginea* ei prezentă (adică statuia), va naşte o anumită stare contemplativă se va caracteriza prin reflecţie estetică pe de o parte şi efuziune de lirism pe de alta: vom admira meşteşugul cu care s'a eternizat o clipă din istoria legendelor, în marmoră, dar ne va înduioşa dinamismul tragic al acestei clipe. Ignorând legea cauzalităţii, structuralul genetic al operei, vom înţelege imperfect, neconturat, statuia.

Să luăm un alt caz. Ascultăm o simfonie de Beethoven sau ne ducem la Operă, când muzica lui Wagner transpune pe note epopeia Niebelungilor. Sensibilizarea frumosului constă, şi în acest caz, în necontenita întrepătrundere dintre feluritele asociaţii ce ne apar în minte, care, accentuate de acordurile grave sau line, adâncite şi subtilizate, provoacă în suflet o atmosferă întreagă de imagini fluide. Aceste imagini, bucăţi rupte din fantastic şi realitate, se zămislesc momentan, fără voia şi ştirea noastră. Suntem una cu ele, contopiţi în aceeaş formă; le trăim căci sunt isvorîte din noi şi nu aparţin lumii externe. De ce oare ne sgudue tabloul „Apoteoza războiului" de Vereşciaghin? Dacă nu am raporta piramida de cranii la o cauzalitate, la om, la pământ, la un obiect viu de contemplare, nici o impresie estetică nu s'ar naşte.

Opera marelui pictor rus ar apărea ca un carton cu măzgălituri fără sens, luate din gol, ireale. Tot aşa, nu este deloc justificat a se consacra jocului naiv al primitivului, care ne-a lăsat o mulţime de nevinovate figurine, termenul de *artă*. Socotim necesar a *delimita arta în orizontul imaginei*. Ce gânduri mari se ascund, concretizate, în figurina grosolan cioplită? Ideia fecundităţii este un slab suport pentru a o include în teorii de estetică. Insă ce belşug de cugetare complexă veţi afla în *Venera* lui Fidias, în *Gândul* lui Rodin, în pânzele lui Murillo, în muzica lui Beethoven!

Şi ca să fim mai limpezi, vom da un exemplu ca acesta. Mergem pe stradă şi observăm un băiat înalt cât cerul, dar slab şi uscat. Tovarăşul nostru de drum va exclama discret:

— Uite, Ţândărică! Râsul provocat în acel moment nu se va raporta atât la individ cât la *imagine*. Dovadă că înainte de-a auzi comparaţia, nu am râs. In artă, interdependenţa imaginei create de noi (de pildă, în muzică) sau create de altul (de pildă, cazul *Niobe* ne aminteşte un mit) cu obiectul de artă, formează o cusutură, necesară şi constantă, fără de care constelaţiile frumosului şi-ar pierde din lumină.

Cu cât adâncim imaginea în străfunduri, construcţia ei rămâne din ce în ce mai desghiocată de podoabe. Un schelet. Structura ei redevine simplă şi primară. Imaginea aceasta, genetic vorbind, e primul motor, e primul cerc pornit pe suprafaţa apei, pentru ca mai târziu o multiplicitate de cercuri concentrice să ia naştere ca faţarea în jurul parului. In adevăr omul rupe dintru început o privelişte minusculă din memorie. Fenomenele memoriale se consumă, dar şi îmbibă substanţa nervoasă în aşa măsură, încât, o transmitere prin atavism a păcatului adamic se face lesne. Aceste imagini „primare" sau „primitive" sunt cele dintâi forme de coagulare receptivă. Tot ce se întâmplă, şi încă strident, în lumea externă, animă ochiul, influenţează conştientul. Aceste procese psihice sunt înăbuşite, mâlite mai bine zis, prin precipitarea imediată a altor stări sufleteşti. Şi atunci această adunare de material imagistic când isbucneşte ulterior, isbucneşte complet diformat. Imaginile nu vin una după alta, simetric aşezate. Ele se încrucişează bizar şi vechi şi noi, şi moştenite de strămoşi şi proprii. Dacă atavismul imagistic pare greu acceptabil, în schimb, cred că înmagazinarea imaginilor, cari convin duhului nostru lăuntric, este observabilă la fiecare în parte. Panorama vieţii se fixează în minte cu o filmare succesivă a şirului de incidente ce o formează (viaţa). Deaceea sufletul sensibil nu rezistă avalanşei de imagini. In adâncul eului său se petrece o bruscă dezordine. O transfigurare. O revoluţie. Toate priveliştile lumii, peisajul întreg al anilor trece ca un convoi înaintea privirilor. Simpla imagine primitivă, ultima imagine din conştiinţă iată acum provoacă, răscoleşte o mulţime ciudată de fantome. Cortegiul acesta de imagini se orândueşte într'o boltire solidă în jurul imaginei din urmă, celei mai recente, combină o atmosferă ,iscă un sens oare care şi se transformă în imagine uriaşă şi bogată. Se reconstitue din grupuri de imagini una singură. Şi asta e variată în aspecte, e multicoloră. Este o imagine „de creaţie": dânsa a construit ceva nou în domeniul frumosului.

In poezie imaginile primitive ar fi o redare prozaică a celor văzute. Este felul insipid de-a reda credincios orice trăire. Dimpotrivă, acea trăire devine mai interesantă, cu belşuguri de tonuri, care este cât mai complexă. Imaginea de creaţie isvodeşte tot ce are la îndemână. Ce? Imaginile primitive spre a le pune în conflict, a combina din ele un tot organic. Poezia modernă caută o ieşire din utilizarea simplistă a imaginilor primare, necontaminate şi de alte trăiri, neînsoţite şi de alte imagini.

Insă imaginea fără fond nu poate exista durabil. Substanţa imaginei poate fi de natură chinuită, furtunoasă, de un tragic obscur şi într'un cuvânt „dionisiacă". Imaginea zăvoreşte însă şi orizonturi ample de armonii senine şi atunci e de natură „apollinică". Aceste două imagini sunt evident deosebite. Ele vor abunda fiecare în parte după natura interioară a omului. Iscodind rezolvarea unor probleme şi negăsind nicăeri definiţii definitive, se va simţi întotdeauna singular, neliniştit, va fremăta dionisiac. Din contra, exuberanţa şi limpezimea cerului năpădeşte sufletul celuilalt. In orice ramură de a artei, imaginea predomină disproporţional, creând un spaţiu special de creaţie.

Duhul stelelor

Azi ochiul nu vă smulge din genune
Şi nu mai sunteţi cuib de vrajă, stele,
Când dragostea, mănunchi de patimi
grele,
In negura păcatului apune.

Cei proşti şi mulţi nu se feresc a spune,
La sfat cu vrâstnici învechiţi în rele,
Că raza voastră cată să vă 'nşele
Când floarea-şi smulge din putreziciune.

Ci'n nopţi târzii, când freamătă pe vânt
Răsufletul văzduhurilor scunde
Inmiresmat pe buze de potire,

Bieţi visători mai urmăresc cu-avânt
Lumina voastră clară ce răspunde
Regretelor sporite 'n amintire.

AL. IACOBESCU

Cartea străină

Erich Maria Remarque:

Les camarades (Gallimard - Paris, 1938)

Cele două romane publicate până acum de Erich Maria Remarque: **Nimic nou pe frontul de Vest** şi **Intoarcerea de pe front** i-au adus o popularitate pe care numai valoarea literară nu ar putea-o explica şi nici îndreptăţi. Cred că secretul succesului acestor cărţi ca şi al **Cărţii dela San-Michele** a lui Axel Munthe constă în calitatea emoţiei pe care o încerci, citindu-le: te simţi mai puţin singur.

Perfecţiunea artistică nu poate fi un scop în sine, nici năzuinţa supremă a unei opere literare ci o condiţie necesară, aşa cum buna stare materială, banii, nu aduc fericirea dar o condiţionează. Frumuseţea, iubirea, prietenia, simpatia pentru suferinţa celuilalt, devotamentul şi eroismul celui care nu se resemnează în faţa loviturilor soartei, sunt valori omeneşti care pot fi oricând actualizate în experienţa sufletească şi socială a fiecăruia. Amplitudinea şi adâncimea semnificaţiei unei opere literare se măsoară prin puterea talentului de a sublinia întâietatea acestor valori şi perenitatea lor. Interesul pentru astfel de opere nu poate slăbi şi cu atât mai puţin n'ar putea suferi vreo eclipsă. Riscurile unei înmormântări definitive în muzeul istoriei literare nu le ameninţă.

Toate aceste observaţiuni sunt valabile într'o măsură exemplară, în cazul romanului **Camarazii**, a cărui apariţie, la începutul acestui an însemnează o dată. Admiraţia pentru operă se întovărăşeşte cu omagiul recunoştinţei pentru talentul autorului.

Nu ştiu să se fi scris despre amărăciunea şi despre tragica măreţie a condiţiei omeneşti, cu un patetism mai convingător în accent dar şi cu o discreţie — cu o pudoare chiar — a expresiei, atât de atentă spre a nu jigni chiar sensibilitatea lesne alarmată a celui care-şi caută în lectură siguranţa refugiului împotriva riscurilor unui spectacol de teatru, unde fie stângăcia actorului, fie brutalitatea autorului dramatic îi dau senzaţia penibilă de a fi fost **descoperit,** expus curiozităţii lacome a vecinului, scormonitoare până în măruntaele cele mai ascunse ale sufletului. S'ar putea spune despre romanul acesta — trecând firesţe, peste materialitatea comparaţiei—că este echivalent în ordinea ideală a creaţiilor artei, cu frumuseţea unică, în raporturile vieţii zilnice, a mânei întinse — dar nu, desigur! cu palma desfăcută sau cu pumnul strâns, ci spre a cuprinde, într'un gest spontan, emoţionant de convingător şi elocvent pe cât de sobru, mâna frăţeşte deschisă a celuilalt.

Ceea ce mi se pare extraordinar, cu adevărat unic, este reuşita unei astfel de capodopere, de umanitate, — prefer să spun de omenie — dar şi de artă desăvârşită, despre care nu v'aş putea cita „de exemplu", cutare sau cutare altă pagină, sau vreo „bucată de bravură" şi brio, ceva ca un diamant pur într'o montură de tablă poleită, pentru că totul se ţine împreună, într'o continuitate perfectă a interesului şi emoţiei. Talentul romancierului triumfă asupra unui subiect care întruneşte elementele melodramei tipice sporite şi accentuate chiar cu un procent însemnat de scene în gustul filmului curent de aventuri poliţiste în serie, unde eroii simpatici ies întotdeauna victorioşi, datorită priceperii şi curajului sau forţei fizice, împotriva unor adversari cărora astfel de calităţi le sunt parcimonios drămuite. De altfel, cititorul se va convinge lesne de adevărul acestor afirmaţii, din puţinele propoziţii în care voi încerca să rezum subiectul romanului.

Robert Lohkamp, Otto Köster şi Gottfried Lenz, sunt cei trei eroi cari luptă umăr la umăr împotriva greutăţilor traiului de după război, din Germania de la sfârşitul deceniului trecut, a şomajului şi grevelor, a „putsch"-urilor şi inflaţiei, — legaţi pentru tot restul vieţii lor printr'o camaraderie începută şi încercată pe frontul măcelului din 1914—1918. Sunt nişte naufragiaţi, supravieţuitori ai catastrofei mondiale de acum douăzeci de ani. Experienţa războiului a fost pentru ei decisivă şi faptul de a fi rămas credincioşi amintirii lui cimentează camaraderia lor aşa cum nicio legătură de interes n'ar putea-o face. Mai mult chiar: această amintire creează în ei conştiinţa unei izolări insulare, ca o monadă leibnizeană, fără putinţa comunicării cu lumea dinafară. Trec prin existenţa celorlalţi ca lebăda prin undă, fără să prindă niciun strop de semnificaţie. S'ar părea că dăinuieşte o confrerie tacită, o francmasonerie secretă a foştilor luptători de acum douăzeci de ani, cari se recunosc instinctiv şi se înţeleg, fără statute şi fără vreun ritual oarecare.

Intr'un local de noapte, unde se duc adeseori ce trei, îşi face din când în când apariţia un oarecare Valentin Hauser, care bea ţeapăn, cât poate şi până nu mai poate. Apariţie fantomatică, halucinantă. Bea pentru a sărbători şansa de a fi scăpat teafăr din război. E un memento zguduitor, deşi personaj episodic. Dar talentul nu deosebeşte între personaje principale şi secundare.

„Era unul dintre aceia cari au despre război o memorie sinistră, — scrie Remarque. Noi ceilalţi uitasem mult. Dar el îşi aducea aminte fiece zi şi fiecare ceas."

Pentru Robby (Robert) Lohkamp, povestitorul — romanul e scris la persoana întâia — „copilăria, şcoala... formau un amestec vag, îndepărtat, şters, golit de adevăr. Adevărata viaţă nu începea decât în 1916". Limitele biologice ale vieţii sunt hotare convenţionale. „Viaţa adevărată" de care vorbeşte Robby începe cu amintirea supremă şi ţine cât durează şi fidelitatea faţă de ea. Ce e această amintire? Depinde: un cântec auzit într'o dispoziţie sufletească deosebită, întâia dragoste, un vers, convalescenţa după o boală desperată; în orice caz, prilejul unui legamânt solemn, când te-ai simţit mai aproape ca oricând de sufletul nemuritor, poate de însuşi Dumnezeu. Am mai citat, mi se pare, tot în această revistă, următoarea propoziţie din „Log-Book" **(Monsieur Teste):** „Soumets-toi tout entier à ton meilleur moment, à ton plus grand souvenir".

Nici Lohkamp, nici Köster, nici Lenz n'au trădat ci au rămas credincioşi **omeniei** din om, care li s'a revelat pe frontul războiului, în 1916. Să nu fiu răstălmăcit: nu fac apologia războiului şi nici nu insinuez în favoarea lui. E un simplu punct de vedere, fără consecinţă şi fără premeditare. Şi mai puţin chiar decât atât: simplă observaţie sau impresie de cititor. Remarque însuşi trece drept un „defetist". Pentru asta a şi fost proscris, iar cărţile lui sunt interzise în Germania. Dar unul din camarazi, tocmai Robby Lohkamp, care-i povestitorul — „eu" din carte — spune odată aşa: „...Pe nedrept se vorbeşte despre bani cu dispreţ. Banii fac chiar pe multe femei să se îndrăgostească. Dimpotrivă, iubirea face pe mulţi oameni lacomi de bani. Deci banii favorizează idealul ...şi dragostea materialismul!

„ — Omul... nu-i lacom de bani decât stârnit de poftele femeii. Dacă femeile n'ar exista, ar pieri şi banii, iar oamenii ar fi o rasă eroică. In tranşee nu erau femei ...şi ce puteai poseda atunci n'avea mare însemnătate: preţuia doar valoarea omului. Asta nu 'nseamnă să vorbeşti în favoarea tranşeelor... ci doar aruncă lumină asupra amorului. El trezeşte instinctele rele din om, pofta de avuţie, de onoruri, de câştig, de lene", etc.

Firesţe, fragmentul citat trebue luat drept ceea ce este: un crâmpei de monolog, neconcludent, flecăreală uşuratecă, puţintel cinică, puţintel paradoxală, a unui tânăr de treizeci de ani, care-i pe cale de a se îndrăgosti şi, în faza de incubaţie, scapără ultimele focuri de artificii gratuite ca să-şi mai dea iluzia libertăţii de spirit pierdute. De altfel, chiar aparenţa dogmatică, serios afirmativă a ziselor junelui e desminţită şi neutralizată de întreruperile zeflemitoare ale prietenei de hoinăreală duminicală.

Atâta tot. Mai mult nu trebue apăsat asupra înţelesului unei afirmaţiuni ca aceea despre valoarea omului în şi prin tranşee.

Să ne fie totuşi îngăduit să preferăm criteriul „tranşeelor" ,al războiului **împotriva** existenţei, câtă vreme vieaţa ticăloşită în lupta **pentru** existenţă nu ne poate oferi unul mai bun.

MIHAI NICULESCU

OAMENI DE PRISOS

de ANTON CEHOV

O seară de Iunie. Ora şase. Dela halta Hilcovo îşi târăsc picioarele spre o localitate de vară, o mulţime de vilegiaturişti, în cea mai mare parte taţi de familie, încărcaţi cu pungi, genţi şi cutii de carton cu confecţiuni de dame. Toţi sunt obosiţi, flămânzi şi răi, ca şi cum nu pentru ei străluceşte soarele şi creşte iarba verde.

Printre alţii îşi trage picioarele şi Pavel Matveevici Zaichin, consilier de tribunal, om înalt şi adus de spate, într'o haină eftină şi într'o şapcă eşită de soare, cu cocardă. E năduşit, roşu şi posomorât.

— Veniţi aici în fiecare zi? i se adresează un vilegiaturist în pantaloni decoloraţi.

— Nu în fiecare zi, — răspunde posac Zaichin. — Soţia şi băiatul locuesc aici, iar eu vin de vreo două ori pe săptămână. N'am timp să vin zilnic. Apoi, ar fi şi scump.

— E drept că-i scump, — oftează pantalonii decoloraţi. In oraş, gara-i departe, trebue să iei trăsură, pe urmă biletul costă 42 de copeici... Mai cumperi un ziar pe drum, mai bei un păhăruţ de vodcă. E drept că sunt cheltueli mici, o nimica toată, dar dacă le-ai socoti — s'ar strânge vreo 200 de ruble pe vară. Firesţe că natura merită mai mult, nu-i vorbă... o idilă şi aşa mai departe, dar, cu leafa noastră de slujbaşi, ştiţi şi dv. că trebue să socoteşti fiecare copeică. Cum ai cheltuit o copeică fără socoteală, cum nu dormi o noapte... Daa... Eu, stimate domn, — n'am cinstea să cunosc

numele dv., — am o leafă de aproape 2000 de ruble pe an, am gradul de consilier de stat, dar fumez tutun de calitatea a doua şi n'am o rublă de prisos ca să-mi cumpăr o sticlă de apă minerală „Vichy", care mi-a fost precrisă contra pietrei la ficat.

— E prost, — spune Zaichin după o pauză. Eu, domnule, sunt de părere că vilegiatura a fost născocită de diavoli şi femei. In acest caz, diavolul a fost călăuzit de răutate, iar femeia de o uşurinţă extremă. Asta nu-i viaţă, ci ocnă, iad! Gândiţi-vă: aici e cald, zăpuşeală, răsufli cu greu, dar totuşi, ca un blestemat, rătăceşti dintr'un loc în altul şi nu-ţi găseşti adăpost. Acolo, în oraş, n'ai nici mobilă, nici servitoare... mobila e la ţară... mănânci dracu ştie ce, nu bei ceai pentrucă n'are cine să aprindă samovarul, nu te speli. Când vii aici, în mijlocul naturii, trebue să mergi pe praf, pe căldură... Ptiu! Sunteţi căsătorit?

— Da... Am trei copii, — suspină pantalonii decoloraţi.

— E prost... Mă mir că mai trăim.

In sfârşit, vilegiaturiştii ajung în sat. Zaichin îşi ia rămas bun dela pantalonii decoloraţi şi se îndreaptă spre vila lui. Acasă, găseşte o linişte de mormânt. Se aude doar bâzâitul ţânţarilor şi strigătul după ajutor al unei muşte căzută în pânza unui păianjen. Prin perdeluţele de muselină dela ferestre se văd, veştejindu-se, florile roşii de muşcată. Pe pereţii de lemn, nevopsiţi, dorm muşte. In tindă, în bucătărie, în sufragerie, nu se vede ţipenie de om. In salon, Zaichin dă peste băiatul său Petia, copil firav de şase ani. Băiatul stă la masă şi, gâfâind puternic, cu buza de jos întinsă, taie cu foarfecile un valet de caro dintr'o carte.

— Tu eşti, tăticule! spune fără să se întoarcă. Bună seara!

— Bună seara... Unde-i mama?

— Mama? S'a dus cu Olga Chirilovna la repetiţie să joace teatru. Poimâine au spectacol. Mă iau şi pe mine... Mergi şi tu?

— Hm!... Şi când se întoarce?

— A spus că se întoarce diseară.

— Dar unde-i Natalia?

— A luat-o mămica s'o ajute să se îmbrace în timpul teatrului, iar Aculina s'a dus la pădure după ciuperci. Tăticule, dece când te înţeapă un ţânţar, i se înroşeşte pântecul?

— Nu ştiu... Pentrucă suge sângele. Va să zică nu-i nimeni acasă?

— Nimeni. Numai eu sunt.

Zaichin se aşează într'un jilţ şi, timp de un minut, se uită prosteşte pe fereastră.

— Cine ne serveşte masa? întreabă el.

— Azi, n'au făcut mâncare, tăticule! Mama credea că nu vii şi a spus să nu se gătească. Dumneaei şi Olga Chirilovna vor mânca la repetiţie.

— Foarte mulţumesc. Dar tu ce ai mâncat?

— Am băut lapte. Pentru mine au cumpărat lapte de şase copeici. Tăticule, dece ţânţarii sug sângele?

Zaichin simte, deodată, că ceva greu îi apasă pe ficat şi începe să-l sugă. E înciudat şi jignit, iar pe suflet îi e atât de amar, încât răsuflă greu şi tremură; îi vine să sară în sus, să trântească cu un lucru greu de duşumea, dar îşi aduce aminte că medicii l-au oprit cu desăvârşire să se enerveze. Se ridică şi începe să fluere în silă o melodie din „Hughenoţii".

— Tăticule, ştii să joci teatru? aude glasul lui Petia.

— Te rog să mă slăbeşti cu întrebările tale prosteşti! — se supără Zaichin. Te ţii scai de mine! Ai şase ani, dar eşti tot atât de prost ca şi acum trei ani... Eşti un copil tâmpit şi răsfăţat! De pildă, dece strici cărţile? Cum îndrăzneşti să le tai?

— Cărţile acestea nu sunt ale tale, — spune Petia, întorcându-se. — Mi le-a dat Natalia.

— Minţi! Minţi, copil rău! se enervează şi mai mult Zaichin. — Minţi totdeauna! N'are cine să te bată, măgarule! Am să-ţi rup urechile!

Petia sare în sus, întinde gâtul şi priveşte ţintă la faţa roşie şi mânioasă a tatălui său. Ochii lui mari încep să clipească, pe urmă devin umezi şi chipul băiatului se strâmbă.

— Dece mă 'njuri? ţipă Petia. Ce vrei dela mine, prostule? Eu nu mă leg de nimeni, nu fac ştrengării, sunt cuminte, dar tu... te superi! Spune-mi, de ce mă certi?

Băiatul vorbeşte convingător şi plânge atât de amar, încât Zaichin se ruşinează.

„Adevărat, dece mă leg de el", — se gândeşte — „Hai, ajunge... ajunge". — spune, punând mâna pe umărul copilului. „Iartă-mă, Petiuha... iartă-mă. Tu eşti bun şi cuminte, te iubesc".

Petia îşi şterge cu mâneca ochii, se aşează cu un oftat la loc şi începe să taie o damă. Zaichin trece în biurou. Se întinde pe divan şi, punându-şi mâinile sub cap, cade pe gânduri. Lacrimile de adineaori ale băiatului i-au potolit mânia şi greutatea dela ficat i-a dispărut încetul cu încetul. Simte doar oboseală şi foame.

— Tăticule! — s'aude de după uşă. Să-ţi arăt colecţia mea de gângănii?

— Arată-mi-o!

Petia intră în biurou şi întinde tatălui său o lădiţă lungă şi verde. Incă înainte de a o duce la ureche, Zaichin aude bâzâituri desnădăjduite şi sgâriat de picioare pe pereţii lădiţei. Ridicând capacul, vede o mulţime de fluturi, muşte, gândaci şi cosaşi, prinşi cu ace de fundul lădiţei. Toate insectele, afară de doi-trei fluturi, sunt încă vii şi se mişcă.

— Cosaşul mai trăieşte! se miră Petia. L-am prins eri dimineaţă şi tot n'a murit!

— Cine te-a învăţat să le prinzi cu ace? întreabă Zaichin.

— Olga Chirilovna.

— Pe ea ar trebui s'o prinzi aşa! spune Zaichin cu desgust. Ia-le de-aici! E ruşine să chinuesti animalele!

„Doamne, ce creştere rea are", gândeşte după ce Petia ese.

Pavel Matveevici a uitat de oboseală şi foame; nu-l preocupă decât soarta băiatului său. In răstimp se întunecă... Se aude cum vilegiaturiştii se întorc în grupuri dela baia de seară. Cineva se opreşte lângă fereastra deschisă a sufrageriei şi strigă: „Nu doriţi ciuperici?" Apoi, neprimind răspuns, porneşte înainte în picioarele goale... Când se întunecă într'atât ,încât muşcata de după perdeluţa de muselină îşi pierde contu-

rul şi pe fereastră începe să intre răcoarea de seară, în tindă uşa se deschide cu sgomot şi se aud paşi repezi, voci, râsete...

— Mămico! ţipă Petia.

Zaichin se uită pe uşa cabinetului şi vede pe soţia sa, Nadejda Stepanovna, voinică şi trandafirie ca totdeauna... Ea e cu Olga Chirilovna, o blondă uscată cu pistrui mari, şi cu doi necunoscuţi: unul tânăr şi lung, cu părul roşcat şi creţ şi cu mărul lui Adam eşit afară, altul, scund, spătos, cu faţa rasă, de actor şi bărbia vânătă şi strâmbă.

— Natalia, aprinde samovarul! strigă Nadejda Stepanovna, foşnind din rochie. Am auzit că a venit Pavel Matveevici. Pavele, unde eşti? Bună seara, Pavele! — spune intrând fuga în birou şi răsuflând greu. Ai venit? Imi pare foarte bine... Am adus doi artişti diletanţi... vino să te prezint... Cel lung e Coromâslov... cântă minunat, iar cel mic e Smercalov, un adevărat artist.... citeşte splendid. Vai, am obosit! Am avut o repetiţie acum... Merge foarte bine! Jucăm „Chiriaş cu trombon" şi „Ea-l aşteaptă"... Spectacolul e poimâine....

— Pentru ce i-ai adus? întreabă Zaichin.

— Trebue, puişor! După ceai, trebue să repetăm rolurile şi să cântăm ceva... Eu cant un duet cu Coromâslov... Dar să nu uit! Trimite, dragă, pe Natalia să cumpere sardele, brânză, vodcă şi încă ceva. Să mănânce cu noi... Vai, ce obosită sunt!

— Hm!... N'am bani!

— Nu se poate, puişor! Nu şade bine! Nu mă face să roşeşsc!

După o jumătate de ceas, Natalia e trimisă după vodcă şi gustări. După ce bea ceai şi mănâncă o franzelă întreagă, Zaichin se duce în dormitor şi se culcă în pat, iar Nadejda Stepanovna şi musafirii ei, făcând zgomot şi râzând, încep să-şi repete rolurile. Pavel Matveevici aude vreme îndelungată cititul fonfănit al lui Coromâslov şi replicile actoriceşti ale lui Smercalov... După lectură urmează o discuţie fără sfârşit, întreruptă din când în când de râsetele ţipătoare ale Olgăi Chirilovna. Cu pretenţiile unui adevărat artist, Smercalov explică rolurile, cu tupeu şi căldură...

Urmează un duet, iar după duet, ţăcănit de veselă... Zaichin aude prin somn cum lumea roagă pe Smercalov să citească „Păcătoasa" şi cum acesta, după ce face câtva timp fasoane, începe să recite. El şueră, se bate cu pumnii în piept, plânge, râde cu hohote, cu o voce de bas răguşit... Zaichin se încruntă şi îşi bagă capul sub pătură.

— Stai departe. Unde să vă duceţi pe întunericul ăsta? aude un ceas mai târziu glasul Nadejdei Stepanovna. — Dece să nu dormiţi la noi? Coromâslov s'ar culca aici, în salon ,iar Smercalov, în patul lui Petia... Iar pe băiat în culcăm în biroul soţului... Rămâneţi, zău!

In sfârşit, când ceasornicul bate ora două, sgomotul încetează... Uşa dormitorului se deschide, şi intră Nadejda Stepanovna.

— Pavele, dormi? şopteşte ea.

— Nu, dar ce este?

— Du-te, dragă, în birou şi culcă-te pe divan, iar în patul tău am s'o culc pe Olga Chirilovna. Du-te, scumpule! Aş culca-o în biurou, dar i-e frică să doarmă singură.... Hai, scoală-te!

Zaichin se scoală, îşi pune halatul pe umeri şi, după ce îşi ia perna, se duce în biurou... Ajungând pe dibuite la divan, aprinde un chibrit şi vede că acolo stă Petia. Băiatul nu doarme şi priveşte cu ochi mari la chibrit.

— Tăticule, ţânţarii dece nu dorm noaptea? întreabă el.

Zaichin şopteşte:

— Pentrucă... pentrucă noi suntem de prisos aici... Nici n'avem unde să ne culcăm!

— Tăticule, dece Olga Chirilovna are pistrui pe faţă?

— Lasă-mă! Nu mă mai plictisi!

După ce se gândeşte puţin, Zaichin se îmbracă şi ese afară ca să se răcorească... Priveşte la cercul cenuşiu de dimineaţă, la norii nemişcaţi, ascultă cârâitul leneş al unui cârstei somnoros şi începe să viseze la ziua de mâine, când, înapoiat în oraş, venind dela tribunal, se va trânti în pat... Deodată, de după un colţ apare un om.

„Trebue să fie paznicul", — se gândeşte Zaichin.

Dar, uitându-se mai bine şi apropiindu-se de om, recunoaşte pe vilegiaturistul din ajun în pantaloni decoloraţi.

— Nu dormiţi? întreabă el.

— Nu pot să adorm... oftează pantalonii decoloraţi. — Admir natura... Vedeţi, cu trenul de noapte, a venit la mine o musafiră scumpă... soacră-mea. Impreună cu ea au venit şi nepoatele mele... fete minunate. Imi pare foarte bine, deşi e... cam umed! Admiraţi şi dv. natura?

— Da, — îngână Zaichin, — admir şi eu natura... Nu ştiţi vreo cârciumă în apropiere?

Pantalonii decoloraţi ridică ochii spre cer şi, cu un aer grav, cad pe gânduri.

Din ruseşte de R. DONICI

CRONICA DRAMATICA

„HAGI TUDOSE" DE BARBU DELAVRANCEA, LA TEATRUL NAȚIONAL

de **RADU A. STERESCU**

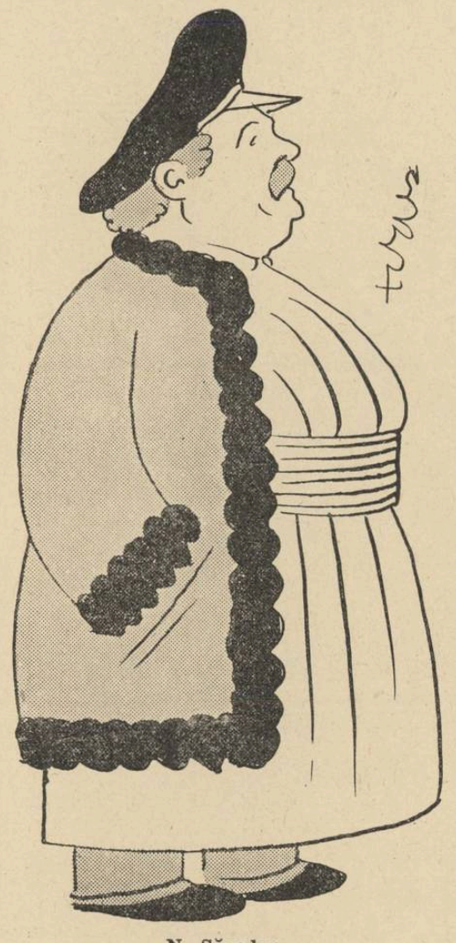

N. Săvulescu

Teatrul Național și-a început activitatea cu o reluare. A făcut deci apel la unul din autorii români intrați în repertoriul clasic, Delavrancea. Din păcate însă alegerea n'a fost dintre cele mai fericite, pentrucă în loc să se rejoace una din piesele lui istorice, Naționalul a pus în scenă unul din marile insuccese ale admirabilului scriitor: Hagi Tudose.

O nuvelă ajustată pe calapodul teatrului, din care, cu excepția actului întâiu, remarcabil ca valoare literară și pitoresc, numai câteva (foarte puține) scene ar îndreptăți semnătura lui Delavrancea.

Tragi-comedia Hagi-Tudose, lipsită de nerv, plină de personagii și scene dăunătoare acțiunii, nu numai inutile, abundă de trivialități și fraze goale, vehemente, retorice. (Delavrancea n'a putut uita că e un mare orator). Ai impresia că dramaturgul a vrut să-și țintuiască eroul la stâlpul infamiei. Toată piesa e o pledoarie împotriva lui, o polemică uneori, la nici un moment însă teatru.

Ii lipsește chiar eroului principal acea unitate de acțiune care constitue caracteristica unui „tip" așa cum l-ar fi dorit Delavrancea, așa cum l-a realizat Molière pe Harpagon și Balzac pe Moș Goriot.

Sunt, e drept, câteva conflicte mărunte, câteva tipuri schițate în fugă — și bine schițate — dar fără interes și fără folos pentru economia piesei.

Hagi Tudose „a căzut" dela premieră, pricinuind mare desamăgire lui Delavrancea.

Reluarea nu putea avea nici semnificația unei reabilitări, piesa lui Delavrancea nemai având nevoie de verificare. Eforturile, lăudabile desigur, ale actorilor ca și ale d-lui V. Enescu care a pus deosebită grijă pentru o cât mai perfectă punere în scenă au rămas infructuoase.

G. Calboreanu

Incă o dovadă — dacă mai era nevoie să fie dovedită evidența — că Hagi Tudose este lipsit de valoare dramatică stă mărturie faptul că însuși Iancu Brezeanu, în plină activitate în vremea premierei ,a preferat să facă pe ramolitul prin cafenele (după cum mărturisește un cronicar dramatic care poate fi crezut pe cuvânt pentru amintirile de pe la 1912) decât să joace rolul hagiului. Se plângea nea Iancu, perfect conștient de **valoarea** piesei, că a pierdut memoria și regreta că nu poate apare într'o minunăție de piesă ca Hagi-Tudose.

D. Enescu a avut sarcina ingrată de a purica textul și a prezenta spectatorilor bucureșteni din anul de restriște 1938, piesa căzută în 1912. S'a achitat conștiincios de rolul său și să recunoaștem că nu putea, **că nu se putea** face mai mult.

Pastelurile d-nei Scârțan și picturile d-lui Traian Cornescu au contribuit deopotrivă la realizarea unui cadru perfect. D. Enescu nu putea merge cu intervențiile d-sale de chirurgie teatrală până la scheletul piesei.

D. Calboreanu, urmaș al lui Nottara, în acest rol, și-a pastișat maestrul. Domnia sa n'a reușit să umanizeze, la nici un moment, pe Hagiu. Ba, uneori, a subliniat chiar trăsăturile artificiale ale eroului. Poate că rolul acesta i s'ar fi potrivit mai bine d-lui I. Sârbul.

D-na Kitty Gheorghiu a știut să fie discretă în rolul fetei hagiului iar d-na Sonia Cluceru a întruchipat o cocoană Gherghina plină de haz.

D. Niki Atanasiu a mers ceva prea departe cu șarjarea unui rol și așa destul de fals.

Profirel, fost tovarăș al lui Hagi Tudose și unul din puținii „oameni" ai piesei a găsit în d. Victor Antonescu un interpret în notă. I-am reproșa oarecari concesii făcute galeriei.

Nicky Atanasiu

Suntem siliți să ne repetăm accentuând asupra străduințelor pe care toți interpreții — nu numai acei pomeniți de noi — și le-au dat, spre realizarea unui spectacol reușit, străduințe care au fost sprijinite de o excelentă montare.

Totul — minus textul și minus, uneori, d. Calboreanu — a fost efort spre artă. Teatrul a câștigat în prestigiu.

Totuși reluarea lui Hagi Tudose a însemnat o inexplicabilă eroare.

Poșta REDACȚIEI

Igor Plămădeală:

Eul meu, ca să-l desprindă,
Nimeni, nici chiar eu nu pot,
Tâmpii vor ca să cuprindă
Lumea toată într'un... netot.
Ei discută și se 'ntreabă
De a lumii existență,
Negândind de bună seamă
La totala impotență;
De a discerne printre stele
Infiniturile de lumi;
Pătrunzând adânc în ele,
Nu e una... sunt legiuni.

Că sunt *„infinituri"* de lumi e incontestabil. Dar dacă în fiecare din aceste lumi vor fi fiind *„infinituri"* de poeți care să comită *„infinituri"* de poezii de asemenea natură, mărturisim că am dori un potop general.

Dorința dumitale de a-ți discerne eul am avut-o și eu. Rezultatul a fost însă același cu cel obținut de d-ta.

Poezia filozofică pare să nu se potrivească tocmai cu eul dumitale.

Pârvu Ion Saru. — „Idilă câmpenească" nu o putem publica. Mai încercați.

Jean Marinescu. — Cred că vă grăbiți cu publicarea volumului. In orice caz cele două poezii trimise nouă nu sunt indicate să facă parte din el.

Maria Dunăreanu. — Mă întreb de ce ați ales ca titlu al schiței d-voastră „Nimic". Pentrucă totuși e *ceva*. Cred că ar fi bine să ne mai trimiteți.

Neaga Ioniță. — „Infrângeri" nu poate însemna, din păcate, prima d-voastră victorie literară. Nu e însă o înfrângere definitivă.

Ștefan Crăciun. — Sunt în poezia d-voastră multe imagini frumoase, proaspete.

Sunt sigur că în curând vă veți putea număra printre colaboratorii noștri. Trimiteți-ne cât mai multe din poeziile d-voastră. Dacă se poate chiar întreg volumul.

T. m. r. — „Frântură din Pind" e promițătoare. Așteptăm și altceva.

E. Gri. — Reportajul d-voastră despre Odorhei păcătuește prin oarecare didacticism. Se va publica, nu însă prea curând pentrucă avem încă numeroase „orașe" cu vechime. (Nu mă gândesc la vechimea orașului, ci la data când au fost primite la redacția noastră reportagiile).

Vă mulțumesc pentru fotografii și pentru aprecierile măgulitoare cu privire la această rubrică.

Dariu Carpen. — Nu înțeleg de ce semnați cu pseudonim. Poemele sunt foarte promițătoare și am dori să mai primim încă altele dela d-voastră.

Mircea Savian. — Același răspuns și în ce privește semnătura și în privința versurilor.

Leon Th. Ceocora. — Primele d-voastră încercări, din cari ne trimiteți o probă, au fost, pare-se, influențate serios de versurile lui Coșbuc. Nu ca simțire ci numai în metrică și imagini. Dacă dela aceste prime încercări ați reușit să vă emancipați, mai puteți trimite.

Smeureanu I. Nicolae. — „Strājerul" trimite-o neapărat unei reviste strājerești, care ți-o va publica sigur. Noi nu-ți publicăm încă versurile, pentrucă deocamdată nu ți-ar fi de folos. Mai trimite-ne însă. Ai calități promițătoare, așa încât peste puțină vreme vei face parte dintre colaboratorii noștri.

I. O. Suceveanu.—Aș vrea să știu care din poeziile trimise nouă nu au mai apărut în nicio altă revistă, pentrucă „Universul Literar" vă socotește printre poeții bine dotați și vrea să publice multe din poeziile d-vs. Așteptăm răspunsul cât mai grabnic.

Const. Cursaru. — Ceeace ne cereți d-voastră nu este cu putință din motive prea numeroase ca să le înșirui într'un răspuns la această rubrică. Regretăm din suflet că nu vă putem fi de nici un folos.

Al. C. Aldea. — Vom publica câteva din epigramele d-voastră. Mai trimiteți.

DIMITRIE CANTEMIR, DOMNITORUL MOLDOVEI

CORANUL

Tradus din latinește de prof. **NICODIM LOCUSTEANU**

Muhamed promițând lucrul acesta, porni din nou spre cerul al treilea, unde fu primit în același fel de Ingerii cari păzeau. Acolo găsi pe Iisus Christos, cum era în trup. (Despre ceeace cred Musulmanii despre Christos, se va vorbi într'un capitol special).

După ce îl salută cu aceleași complimente ca și pe Moise și după ce se sărutară frățește, îi promise și lui că la întoarcere îi va spune tot ce va primi ca misiune dela Dumnezeu.

In al patrulea, al cincilea, al șaselea și al șaptelea cer nu găsi nimic decât o mulțime nenumărată de Ingeri.

In fine în al nouălea cer ajunse la porțile palatului maiestății divine, unde stăteau de pază de nouă ori câte 70.000 de Ingeri ; iar cei din afară, fără să mai înrebe pe îngerii din lăuntru, nu dădură voe nici lui Gabriel, nici lui Muhamed să se apropie și să bată la porțile tronului lui Dumnezeu, căci trebuia să încunoștiințeze mai întâiu pe cei din năuntru despre vorbele lui Gabriel și despre sosirea lui Muhamed. Aceștia dând de veste celor din năuntru și apoi tot așa până la locuința lui Dumnezeu, numai decât veni răspunsul, că de ce au împiedicat intrarea și de ce au supărat pe Muhamed și nu l'au lăsat să intre deadreptul ? Dar mai pe urmă, intervenind Muhamed, ei au dobândit iertare dela Dumnezeu.

Deschizându-li-se deci porțile, toată curtea Maiestății divine îi ieși în cale și numindu-l toți frate, îl felicitară de bun și fericit sosit. Dar Dumnezeu poruncise secretarului său intim să scrie cartea Coranului și el nu isprăvise încă; deaceea porunci lui Gabriel să conducă pe Muhamed și să-i arate palatul divin, camerile și grădinile, până ce secretarul va isprăvi Coranul.

Văzu acolo Muhamed palatele făcute dintr'o singură piatră de diamant, sau de smaragd, sau de rubin, și un perete al întregului palat făcut dint'un singur mărgăritar extraordinar de alb. Dar lucrurile de felul acesta pe cari pretinde că le-a văzut, sunt furate din Apocalipsul Sf. Ioan. Pe lângă acestea a mai admirat arborii din grădini, a căror înălțime, verdeață și frumusește este de nedescris. Afară de aceasta, spunea că frunzele tuturor arborilor erau mai mari și mai late decât urechea elefantului, iar fructele mai mari decât un butoiu și unele de piatră.

După ce a vizitat toate acestea, când s'a terminat cu scrisul Coranului, Muhamed a fost chemat de Maestatea divină. Dar înainte de a intra în camera divină, cu alte cuvinte, când a auzit glasul (Arz) viu al splendoarei divine, s'a zăpăcit și ochii i s'au împăenjenit într'atâta, încât n'a putut deloc vedea cine și cum este Dumnezeu și ce sunt cele ce stăteau împrejurul lui Dumnezeu, ci i-a auzit numai glasul zicându-i: „Bine ai venit, scumpule".. La auzul glasului, Muhamed s'a prosternat înaintea lui Dumnezeu și a îndrăsnit să spună: „O Doamne, creator al tuturor lumilor, iată robul tău este gata și pregătit, să îndeplinească toate poruncile tale". Atunci secretarul i-a adus și i-a predat cartea Coranului, scrisă cu litere din materia fulgerului sau splendorei divine, și Dumnezeu cu propria sa voce (deși nu vedea pe Dumnezeu) i-a poruncit să învețe pe toți muritorii și să-i invite ca, lepădându-se de legile cărților mai vechi și de învățătura profeților de mai înainte, să dea crezare numai învățăturilor Coranului, dacă voesc să se mântuiască.

Primind carte Coranului, Muhamed ar fi rugat pe Maiestatea divină, să binevoiască a-i arăta și a-l învăța, cum să răspundă, dacă oamenii l-ar întreba: cine și cum este Dumnezeu pe care-l propagă el? Căci dacă n'ar ști să le spună nimic despre esența divină, oamenii l-ar lua drept un mincinos, cum s'a mai întâmplat și altor profeți, cari au fost mai inainte trimiși de Dumnezeu. Atunci Dumnezeu i-ar fi zis că este cu neputință, ca cineva să-i vadă esența, fiindcă e un lucru mai presus de mintea și vederea omenească.

Totuși are să-i arate puterea mâinilor sale și cele ce sunt în jurul Maestății divine. Deaceea chemându-l mai aproape, zice că Dumnezeu i-a pus pe cap mâna puterii sale (cum se face chirotonisirea preoților) și a simțit apăsarea mâinilor divine mai rece și mai grea decât plumbul.

Apoi după ce Dumnezeu a ridicat mană, zice că el ar fi văzut tronul majestății și splendoarea divină, precum și trei râuri, dintre cari unul era de lapte, altul de miere, iar al treilea de vin.

Apoi Dumnezeu i-ar fi ordonat să soarbă din oricare râu va vrea și să bea până se va sătura. El însă luând dela un inger care stătea alături, două filigene, a luat cu una lapte, iar cu cealaltă miere și a băut. Intrebat, de ce nu a luat și din al treilea râu, în care curgea vin, el ar fi răspuns că are numai 2 mâini și de aceia numai din 2 râuri a putut să ia cu filigeana acea licoare divină. Atunci Dumnezeu i-ar fi zis, că de aci înainte băutura vinului îi este oprită și lui și partizanilor, și el nu trebue să bea decât din vinul paradisului, pe care în veacul ce va veni îl vor bea cu permisie și bucuroși.

Apoi primind dela Dumnezeu voia de a se înapoia la ai săi și însoțit fiind de același arhanghel Gabriel, a fost primit în triumf, cu imnuri de proslăvire de către îngerii cari păzeau porțile și s'a coborît astfel până la al treilea cer, unde, conform promisiunii, s'a oprit, ca să arate lui Iisus Christos Coranul.

I-a povestit atunci, că a primit ordin să predice legea cea nouă.

Iisus a aprobat într'adevăr toate învățăturile cuprinse în Coran, afară de numărul rugăciunilor zilnice, căci Dumnezeu pretindea sectatorilor Coranului să facă rugăciuni de 50 de ori pe zi.

Deaceea a rugat pe Muhamed, ca să apuce din nou calea către Maiestatea divină, ca s'o roage să mai îndulcească această lege prea supărătoare pentru oameni și altminterea imposibilă, și să facă rugăciunile pe de o parte mai scurte, pe de alta mai puține la număr.

Căci dânsul știe foarte bine, că Muhamed se va munci în zadar și că oamenii din cauza supunerii la o lege atât de aspră și de imposibilă, se vor ruga lui Dumnezeu cu mânie și cu dorință de răsbunare.

Dealtminterea dânsul a învățat aceasta din experiență, ca unul care din cauza legei grele a Evangheliei și din cauza jugului aspru al învățăturilor ei, a fost silit să înfrunte și moartea și totuși n'a folosit nimic sau prea puțin.

ORANDUIREA RUGACIUNILOR

Indemnat de sfatul lui Iisus, Muhamed apucă din nou calea spre Maiestatea divină, ca să se roage fierbinte și să-i spună sincer cele ce auzise dela Iisus. La rugăciunile lui, Dumnezeu mai scăzu 10 din cele 50 de rugăciuni și porunci ca Dumnezeu să fie slăvit cu 40 de rugăciuni pe zi. Dar când se înapoie la Iisus Christos, acesta îl convinse că și acest număr este imposibil pentru muritori și îl rugă, să se mai ducă o dată în cer. Așa dar a făcut drumul de 3 ori, până ce îndurarea divină s'a milostivit și a redus la numai 5 numărul de rugăciuni pe zi. Infine la cea din urmă înapoiere la Hristos, deși acesta i-a arătat cu motive puternice că și acest număr este prea mare pentru trândăvia și lenea omenească, totuși Muhamed s'a scuzat că nu mai poate supăra din nou pe divina Maiestate, ca să-l întrebe încă odată.

Căci dacă bătrânii, bolnavii, precum și cei ce și-au pierdut mintea și cei luați în robie de necredincioși nu vor putea păstra această regulă de rugăciuni, judecata divină ce ar hotărî că e de făcut în aceste cazuri? La aceasta, Muhamed a răspuns că în ce privește pe bolnavi, s'a hotărît că dacă nu vor putea sta în picioare și ridica mâinile din cauza infirmității, este destul să facă lucrul acesta numai cu mișcarea ochilor; și dacă nu vor putea vorbi cu limba, să spună numai în gând ceeace nu pot spune cu graiul.

Intrucât privește pe robi, pe cei cu mintea slabă sau nebuni, Dumnezeu a poruncit Ingerilor Săi, ca să răsplătească rugăciunile lor o dată cu ale restului poporului (și din această cauză toți scrântiții sunt socotiți la Musulmani ca sfinți, pentru că greșelile lor sunt aduse la Dumnezeu de Ingeri și El le iartă).

(Va urma)

BUȘTENI--„ROYAL-PALACE“

de **PERICLE MARTINESCU**

Motto:

Ce cuminți sunt scriitorii
Când au masă și chirie:
Nu-i pândesc nici creditorii,
Nu scriu nici pornografie.

Așadar, vacanța s'a sfârșit... Frumoasele zile de libertate, de veselie și de sbengueli estivale au trecut pe lângă noi ca niște fete călătoare, făcându-ne viața mai roză într'un scurt popas, înainte de a porni, odată cu rândunelele și berzele, pe meridianul țărilor solare. Rămași singuri, întârziați poate, în stațiunea peste care, cum cântase Ștefan Baciu, *„ca o vulpe brună, toamna“* își scutură parfumul sec, ne-am surprins deodată stingheri; străini și indezirabili în orășelul ce-și făcuse mai înainte o mândrie din a ne ști oaspeții lui și căuta acum să se scape cât mai repede de noi. Voia să rămână singur, cu ceturile dimineții și cu pustietatea spre a îngropa definitiv vacanța în frunzele parcului doborîte de restriștea simfoniei ce a făcut din fiecare copac o piesă de orchestră funebră. Eram ultimii „sburători“ — și eram numai doi, iar între noi o singură sburătoare, bruneta „Conchita Montenegro“, care ducea toamna cu dânsa spre țărmurile albastrei mări dela Constanța... Aleele orașului ne conduceau cu cea mai cruntă indiferență spre gară, iar balcoanele vilelor, din somnul singurătății ne urau cel din urmă „voiaj bun“, mai mult vesele că, în sfârșit, plecăm și noi, decât întristate că rămân pustii. In urma noastră porțile hotelului s'au închis cu un scârțâit de melancolie, privind cu duioșie cum ne depărtăm de ele.

— Ultimii sburători! șopti cu patetism una sentimentală tovarășei sale din dreapta.

— Dar mai lasă-i, soro, să plece, îi ripostă o bancă cinică de alături, trezită din recele-i somn matinal. Toată vara n'am putut să ascult și eu o șoaptă de dragoste, un cântec de amor, din cauza lor. Veneau aici și nu făceau decât să se vorbească de rău, unii pe alții. Abia pleca un grup și numai decât venea altul spre a-i bârfi pe cei care-au plecat... M'au plictisit poeții ăștia, la vară am să mă mut în parc.

— Ba eu cred că sunt oameni foarte cumsecade, intră în vorbă copacul din fața primei porți. Dacă n'ar fi fost ei, prietenul meu Lo-Kat, chinezul cu păsările de hârtie colorată, ar fi murit de foame lângă panerele sprijinite de picioarele mele... Poeții îi cumpărau cele mai frumoase jucării, iar fetele care treceau pe stradă le primeau din mâna lor în dar, sau cumpărau și ele, spre a face la fel ca dânșii.

— Mai bine taci, bătrân scorțos, i se adresă ofuscată banca cinică. *Ce știi tu ce-i dragostea“*...

In acelaș timp, din interiorul hotelului izbucni un sgomot confuz de voci împestrițate, de chiote, de prăbușiri pe scările cu scârțâitul infernal, ca și cum o dinamită ar fi făcut explozie înăuntrul fostului cuib de „sburători“. Canapelele, împreună cu saltelele și ligheanele, de bucurie că au rămas singure, au început să alerge pe coridoarele pustii, să joace prin odăile pline de dezordinea dimineții, să cânte cele mai fantastice imnuri, provocând o adevărată orgie, în semn de închidere a sezonului. Intre ele, baba Lina își numără bacșișul în poală, surâzând de bucurie că poeții au fost și anul ăsta darnici, ca și altădată. O oglindă se prăbuși pe pardoseală de tristețe și singurătate, iar o fereastră, părăsită de poetul ei în brațele vântului — acest amant cam brutal — se dădu de câteva ori cu capul de pereți, apoi se aruncă dela mansardă, scoțând în tăcerea dimineții un strigăt strident de disperare :

— Ah, unde ne sunt visătorii !...

●

Visătorii plecaseră rând pe rând, lăsând pustiu în urma lor. Cei din urmă

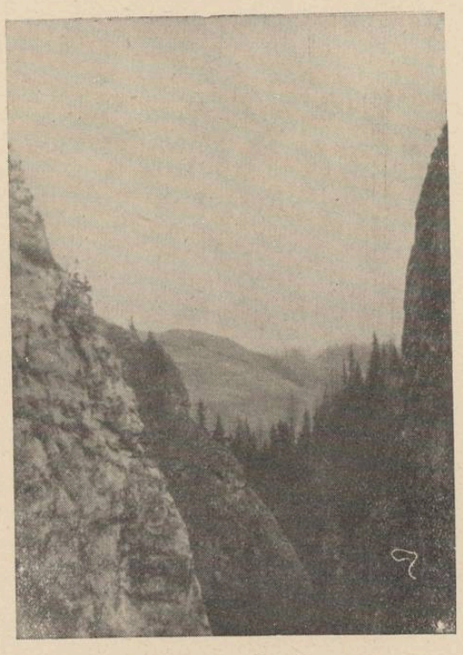

Pe deasupra brazilor...

rămăsesem noi, reținuți de ambiția de a sfida toamna care se făcea tot mai frumoasă și de dulcea voluptate a acestor zile de visătorie și de lene. In ultima dimineață, mobilierul hotelului începuse deja să circule agitat pe coridoare, spre a ne trezi din somnul ultimei nopți de vacanță, și a ne aduce la cunoștință că frumoasele zile de visare s'au sfârșit și geamantanele noastre trebue să apuce drumul gării. Inainte de răsăritul soarelui am scoborît scările cu scârțâitul infernal, am tras după noi poarta hotelului însingurat și am părăsit Bușteniі fără nici un regret, căci totul ne gonea din patria vacanței care se sfârșise. La casa de bilete am schimbat ambiția de a întârzia, ce ne reținuse până atunci, cu nerăbdarea de a pleca fără nicio remușcare. „Partir, c'est mourir un peu, mais rester, c'est déjà la mort!...“ Cu această lozincă îngropasem vacanța în gara Bușteni, cântând...

Călătoria până la București și câteva zile petrecute în tumultul orașului nostru, m'au făcut să uit complect frumoasele zile dela Bușteni. Grijile de aici astupaseră complect libertatea de acolo, cerul acesta prea senin și de-o fierbințeală dogorîtoare, nu avea nimic de-a face cu cerul dintre munții noștri și cu răcoarea dintre brazi. S'ar fi zis că nici n'am trecut pe acolo, că nici n'am cunoscut după amiezile dulci de pe Zamora sau liricele seri de pe valea Cerbului, atât eram de străin și depărtat de vacanța noastră....

Iată însă că, pe neașteptate, curierul de azi dimineață, mi-a adus o scrisoare foarte interesantă. Când am deschis-o, din ea a izbucnit ca o păsărică artificială de hârtie a manciurianului Lo-Kat, toată vacanța noastră. Ultimul nostru confrate, fruntașul Popescu Alexe, „trimisul regimentului escorta Regală ca itendent al Hotelului regal din Bușteni“, îmi trimete opera sa literară, însoțită de câteva rânduri : „In primul rând vă doresc multă sănătate și fericire. Veți ști că-mi pare foarte rău că nu v'am putut servi din cauză că m'am culcat prea târziu, căci am copiat amintirile care trebuia să vi-le dau. Eu când m'am deșteptat era ora 6 și Dumneavoastră plecaserăți. In cazu ăsta m'am gândit ca să vi le trimet, etc., etc...“

Recitind opera confratelui Popescu Alexe, care a debutat ca „itendent“ al hotelului regal din Bușteni, unde-și petrec scriitorii vara, am retrăit câteva clipe zilele vacanței de acolo, cu toate bucuriile și cu toate plictiselile lor. Zic și plictiselile lor, deoarece vacanța în Bușteni nu e prea bogată în distracții și prea variată, din cauza localității care, deși e situată între cele mai frumoase peisagii, nu are nici un farmec citadin. Dovadă, impresia confratelui Popescu Alexe, care scrie în poezia „Ceam simțit pe aceste locuri“:

Intru acest sătuț clădit în stânci
A căror case îs numai vile
Ești mulțumit numai atunci
Când îl privești câteva zile.

Dacă se întâmplă să stai două săptămâni sau o lună, Bușteniі devine puțin plictisitor... Se pare însă că localitatea aceasta își are totuși farmecul ei ascuns, pe care nu i-l poți ghici decât după câteva luni de ședere continuă în interiorul ei. Gândul acesta mi-a fost sugerat de o altă poezie a confratelui Alexe, care a avut fericirea să stea toată vara la hotelul regal din Bușteni. După vreun an de zile „de instrucție și școală“, cum scrie el, confratele nostru a fost chemat „într'o zi de primăvară“ de D-l Colonel, care i-a dat „bune povețe“ să fie ostaș „pacient“ și l-a trimes la Bușteni, unde

La căminu de odihnă
Al d-lor scriitori români
Imi eczecutai serviciul
Pe un anotimp de trei luni

In aceste trei luni, dânsul a cunoscut localitatea mai bine decât noi și s'a bucurat mai mult de frumusețile sale. In poezia „Clipe din militărie“ se arată chiar foarte entuziasmat:

Este o sfântă datorie
Serviciu de militar
Cine face armata știe
Să fie bun gospodar.

Și prin grelele obstacoli
Ce le-am avut din trecut
Am ajuns spre liberare
Și acum sunt mai fericit.

Iar prezenta misiune
Ce mi-a încredințat-o țara
La Bușteni la umbră deasă
Să-mi petrec sezon de vară

Aici clima este dulce
Aer bun de respirat
Cel care a fost pe aici vreodată
A rămas impresionat.

De privești întotdeauna
Către mândru răsărit
Caraimanu cu a lui șoapte
Ne urează bun sosit.

Aici între stânci bătrâne
Ne închinăm voioși paharu
Și urând la ani dearându
Uităm jalea și amaru, etc.

Aidoma lui Barrès care descoperise prin Greco secretul orașului Toledo, tânărul nostru confrate în haină de chipeș ostaș a descoperit prin căminul „D-lor Scriitori români“ secretul și deliciul orașului Bușteni. Mărturisim tristețea noastră de a nu fi putut avea perspicacitatea trimisului din garda regală... Dar poate că ne înșelăm. Poate că tot farmecul orașului Bușteni constă numai în căminul D-lor Scriitori români și e o eroare din partea noastră să-l căutăm aiurea.

●

Mult cântatul cămin, deși de origină regală, nu are o înfățișare prea strălucită. Cu toate acestea, ochii tuturor domnișoarelor care trec pe stradă, uneori chiar și ai doamnelor dintre două (sau mai multe) vârste, se întorc spre el cu languroase priviri pline de curiozitate și admirație. Toată lumea știe că acolo, între zidurile bătrâne și roșcate ale vechiului hotel regal, se odihnesc, visează și creiază fel de fel de poeți și fel de fel de scriitori români, invitați de M. S. Regele să cunoască tihna unor zile de liniște și să-și pună la punct volumele de versuri, sau romanele cu titluri întârziate. Pentru trecătoarele de pe stradă, căminul acesta e un fel de Olimp cu multe seducții și miraje interioare și cu totul inaccesibil profanilor ce-l privesc cu timiditate. Pentru cei care-l locuesc însă, divinul lăcaș e un adăpost foarte omenesc, având divin doar darul de a putea menține pacea între cei patruzeci de scriitori și optzeci de susceptibilități ce locuesc între zidurile sale. Dealtfel, nici darul acesta nu e absolut divin, întrucât el coboară mai mult dela d. George Gregorian, Jupiterul solemn, autoritar și camarad al acestui Olimp de visători incorigibili. Autorul „Porții din urmă“ reprezintă aici poarta cea dintâi la care bat toți nemulțumiții, atât din interiorul cât și... din afara căminului.

In deosebi, trei erau nemulțumirile cu care avea de luptat mai mult poetul mai mare între poeți: Popescu, muzica și scările.

Popescu e restauratorul unde iau masa scriitorii. Câțiva dintre aceștia au prins pică pe dânsul de când le-a servit la masă niște struguri acri. „Își bate joc de noi, trebue să-l punem la punct“, s'au hotărît ei să se răzbune pe cerberul dela tijghea. Astfel montați, au compărut într'o zi în fața instanței supreme :

— Domnule Gregorian, vă rugăm să interziceți d-lui Popescu să mai mănânce salam cu creionul după ureche...

— Da' dece să-i interzic? întrebă poetul nedumerit.

— Fiindcă-i indecent. Auzi d-ta, să mănânce mereu salam, cu creionul la ureche... Ori să dea creionul jos când mănâncă salam, ori să ție creionul la ureche, dar să nu mănânce salam... La anul, dacă vreți să mai venim aici, vă rugăm să puneți în contract și clauza următoare: *„Iar d. Popescu e obligat să nu mai ție creionul la ureche când mănâncă salam, sau viceversa“.*

D. Gregorian a aplanat imediat conflictul, convingându-l pe d. Popescu să nu mai mănânce salam în fața scriitorilor. In schimb, aceștia, nemulțumiți numai cu atât, au continuat lupta împotriva „ceairului“ (e o expresie pejorativă) dela tijghea, poreclindu-l *Popescu-Plaivas* și lăsându-l să poarte mai departe creionul la ureche.

In ce privește *muzica,* problema a rămas nerezolvată. Până în ultima zi, fanfara a cântat și dimineața și după masa în dosul căminului, doar-doar va convinge pe vreunul să se arunce pe fereastră de exasperare, spre a-și face o reclamă cu termeni echivoci: „Un scriitor s'a sinucis ascultând melodiile fanfarei noastre!“.. Din fericire, niciun scriitor nu s'a sinucis încă din acest motiv, însă câțiva s'au hotărît ca anul viitor să vie înarmați cu niște șrapnele spre a arunca în aer pavilionul muzicii din parc, dacă, bine 'nțeles, domnul Primar nu va găsi până atunci o soluție mai favorabilă. (N'am fost anul ăsta la Bușteni, astfel că nu cunoaștem transformările. Notă din 1938).

Tot nerezolvată a rămas și problema scărilor cu scârțâitul infernal. E vorba de scara interioară a căminului, care urcă la etaj și mansardă și care scârțâie atât de tare încât bieții poeți, când se întorc noaptea dela chef sau dela „conchiste“ ,sunt în stare să se arunce în stradă, decât să urce mai departe scara ce trece tocmai prin fața camerii d-lui Gregorian. Datorită scărilor, d-sa află înaintea tuturor cine a întârziat noaptea în oraș, la ce oră s'a întors și, mai ales, câte grade de luciditate și câte de alcool avea în punga creerului. Scârțâitul scărilor îi spune totul într'un limbaj misterios pe care numai d-sa îl înțelege. Din cauza acestor scări, poeții, când primeau parale își procurau peste zi băutura necesară și făceau chef în odăile de sus, unde puteau să-l prelungească chiar și două trei zile, căci acolo nimeni nu le turbura tihna.

Aceste odăi de sus, mansarda propriu zisă, constitue imperiul celor mai tineri și mai veritabili visători. Aici este etajul boemilor: poeți, romancieri, nuveliști și eseiști, cei mai mulți în devenire, unii dintre ei consacrați, alții purtând gloria în buzunare sub formă de manuscrise împăturite frumos. Aici, la mansardă, se încing cele mai aprinse discuții filosofice, aici se fac serate literare, aici se bârfește mai cu foc, și tot aici de torc din imaterialitate poemele și paginele de proză destinate domnișoarelor cari privesc cu admirație, de pe stradă, căminul scriitorilor. In fiecare cameră de sus stă câte un geniu. Socotind bine, am avut luna aceasta opt genii, deoarece două odăi au rămas goale: cea în care regretatul poet Al. Călinescu a avut prima hemoptizie fatală și cea în care a dormit anul trecut un oarecare Oscar Lemnaru. Din superstiție, nimeni n'a vrut să stea în aceste camere, astfel că două din cele zece genii care trebuiau să complecteze mansarda, au locuit cu un etaj mai jos...

Vedere pe Valea Prahovei

In ce privește activitatea scriitorilor în cursul acestei veri (1937) nu avem prea multe de spus, deși trebue să recunoaștem că scriitorii n'au fost complect inactivi. Astfel: d. Gregorian, privind munții din jur și cunoscând vidul din buzunarele poeților, a scris un cuplet pe motivul „Săracă țară bogată“; d. I. C. Vissarion a debitat vreo patruzeci de snoave trăznite, după care a încălecat bicicleta și a plecat acasă, în Dâmbovița; Ștefan Baciu a mai scris vreo trei poezii de dragoste ; George Dorul-Dumitrescu a scris o scrisoare, în timp ce Octav Șuluțiu a mai cetit cinci romane de Edgar Wallace. Ceilalți au căutat să se inspire doar, strângând material pentru a-l topi în retortele laboratoarelor din București.

Cel mai activ dintre toți, obținând cele mai multe elogii din partea visătorilor, a fost însă Popescu Alexe, care, pe lângă poeziile nenumărate, a scris și un „caiet de tratat amintiri“, din care ne permitem să extragem această pagină, întrucât ea complectează bilanțul asupra activității scriitorilor din vara aceasta. E vorba de una din excursiile făcute de scriitori, destinată să treacă neobservată, dacă n'ar fi fost pana generoasă a noului visător Alexe. S'o ascultăm, căci e savuroasă:

„In ziua de 27 Iule a. c. la ora 8.40 am părăsit comuna Bușteni plecând cu trenu la Brașov. Cu pachetele cu alimente pentru escursiunea care urma să-o facem pe muntele cristianu mare (zis șuler). Sosind în gara Brașov, Dl. George Gregorian Șeful D-lor Scriitori Români împreună cu d. avocat Sorescu cu familia fiind în număr de zece ne-am urcat la un autobuz ocupându-le jumătate cu echipa noastră de turiști. Sosind la Coroana neam coborît din autobuz îndreptându-ne spre un restaurant care avea o curte umbroasă. Acolo neam odihnit reparându-ne puterile pentru drumul ce aveam de mers. Dl Gregorian și cu Dl Sorescu nea oferit la fiecare ceam voit să ne aducă chelnerul restaurantului. Eu am luat o dulceață de zmeură care ma răcorit de zăpușeala căldurii iar maria servitoarea dlui Sorescu vrea niște șuncă căci dânsa era unguroaică și ungurii obișnuește mult șunca. Terminând cu masa neam urcat la o mașină care făcea curse dela Brașov la poeană. Sub poalele muntelui am părăsit mașina și am mers pe jos prin poenile înverzite. Dl Gregorian a fost primul care a mers pe direcție cu un băț cel purta în mână ca drept ajutor. Dnia Sa imita pe profetu moise care mergea înaintea oastei cu toiagu în mână ca să treacă marea roșie. Sosind la jumătatea drumului serpentinat am întâmpiant un izvor cu apă rece la care ne-am spălat de nădușala de pe față și am pornit mai departe. După vreo două ore de mers am sosit la prima casă de adăpost unde neam odihnit privind satele ce se vedeau în vale. Sosiți la restaurantu de pe munte am stat timp de două zile vizitând vârful cel mai înalt din acest munte care se numește șpiț. Depe șpiț se vede orașu Brașov și multe comuni din împrejurimi. După două zile de odihnă am părăsit casa de adăpost regretând frumusețea pașnică care domnește într'acest munte. La înapoere am mers pe jos până la poeană unde neam urcat la șenilă care nea dus în plină viteză până la Brașov. Apoi neam urcat la personal care nea adus la Bușteni la căminu de odihnă al Dlor Scriitori de unde plecaserăm. Și după cum am scris mai sus am petrecut simpatica escursie pe muntele cristianu mare. Deși timpul a fost cam împotrivă dar tot neam distrat“.

O excursie tot atât de „simpatică“ au mai făcut scriitorii la Diham, unde noul prozator a „simțit simpatia naturii mai mult ca întotdeauna“. Această bucată n'o mai reproducem însă, cedând-o d-lui I. Valerian spre a o publica în *„Viața literară“,* cu mențiunea: „Un nou Hogaș“...

●

Două luni și jumătate a ținut vacanța scriitorilor la hotelul regal din Bușteni. In cursul acestei vacanțe, Belerophonii literaturii, omorând mai la propriu decât oricând Himerele, s'au simțit și ei în viață, trăind liniștiți, fără necazuri, fără grija chiriei și a mesei dela prânz și de seara, fără rancune și, mai ales, fără prea multe melancolii. Despre mulți s'ar putea spune că nici n'au fost scriitori în cursul acestei vacanțe, ci au fost oameni ca toți ceilalți oameni care se bucură de viață, se odihnesc și se îngrașă după măsura ambițiilor și necesităților fiecăruia. Au fost uitate rivalitățile dintre grupurile literare, au fost uitate deosebirile de idei politice și estetice — au fost uitate chiar și luptele înverșunate dintre generații în cursul acestei vacanțe care a ținut loc de armistițiu. Fiecare s'a gândit la altceva și cu toții au privit același lucru : Viața. Cei tineri au iubit și-au făcut complimente, cadouri (în manuscrise!), sau serenade fetelor frumoase, iar cei bătrâni s'au rezumat la lucruri și mai practice, mulțumindu-se să se îngrașe doar. In această privință, toți dealtfel, au fost însuflețiți cam de aceeași preocupare datorită tentației restaurantului d-lui Popescu, în a cărui carte de aur, d. George Gregorian a caligrafiat în ultima zi următorul catren :

La mâncarea dumitale
Am atât de obiectat:
Dumneata ai luat parale
Iar noi ne-am îngrășat.

Cu toate acestea, d. Popescu tot *Plaivas* a rămas!

Septembrie, 1937.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

34-1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
înscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 34
SAMBATA 8 OCTOMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

INELUL LUI ION NECULCE

de EMANOIL BUCUȚA

Mă găseam acum de curând pe Dunăre. Barcagiul, care e Român vechiu din Turtucaia și are, pentru el, nevastă și cei patru copii de-acasă, barca aceasta purtată de apă și un pogon de loc înăuntru pe mal, îmi vorbește de necazurile lui. Pogonul nu e numai unul singur, dar e așa de departe că femeea umblă cu casmaua pe umăr până spre amiazi, ajunge obosită la el, mai îl scormone ici, colo și trebue s'o ia îndărăt, ca să n'o apuce noaptea pe drum. Il întreb, ca să-i mai abat gândurile, dacă au plecat berzele. Au plecat de mult. Peste câteva zile se duc și rândunicile. Au rămas numai corbii, zgaroii, cum zice el, cari zboară întâiu fiecare cu câte un fir de grâu în cioc până la Ierusalim și apoi se întorc și iernează aci, în luncă. Așa spun bătrânii.

Mă gândesc, fără să vreau, că la fel vom face peste puțin și noi, trimișii Fundației Culturale Principele Carol la sate. Am venit odată cu vara, când abia se oprise din cântat privighetoarea și intra secara în grâu, și ne călătorim, când se culeg strugurii și se hotărăște ziua ieșirii la strânsul porumbului. Dar câte n'am făcut în aceste trei luni de muncă de fiecare clipă, muncă subțire de căutare de boală, de predici în biserică, de strângere a datinelor, de înființare de cooperative și de lecții de gospodărie, sau muncă mai groasă, de tăere de șosele, de săpare de puțuri, de indiguire de râuri și de zidire de cămine culturale!

Barca dusă la vale de șivoiu și de vâsle ne poartă pe dinaintea coastelor cu vii, pe lângă Ostrovul cu focuri, pe la guri de pârâuri. Sus deasupra noastră, la un cot al drumului pe care l-au lucrat studenții împreună cu două, trei sate, se ridică o troiță. Pare, de-aici de pe apă, înaltă cât o biserică. Ea trebue să aducă aminte de cei câțiva ofițeri și soldați, căzuți pe aceste locuri în 1916 și aruncați de mâini străine în groapa din care a crescut un plop, tocmai în vale, pe unde apele Dunării se urcă și înecă. De la cruce până la groapă se va face o cale a eroilor, cu pomi pe de margini și cu trepte de coborîre, pe care se vor duce ca să se roage și să cânte preotul cu prapure, sătenii și străjerii, când sărbătorile marilor morți vor sosi și Dunărea nu va fi ieșită din matcă. Altminteri ei vor putea să rămână în jurul troiței, departe de orice viitură. Zarea e deschisă de-acolo până spre Oltenița și Turtucaia, cu fluviul la mijloc, împărătesc și liniștit. Se vede orice uliu care se ridică de pe câmp, fumul de la coșul remorcherului oprit în fața portului cu un șir de șlepuri încărcate, fereastra plină de licăriri a morii de la Calimoc. Satul nostru e după muchia de deal, care se vede, și se chiamă Cusuiul din Vale. L-au făcut Români din Bulgaria, din județul Vidinului, unde satele românești sunt unul de altul, cale de-o zi cu căruța, în lung și în lat. Iată Ierusalimul nostru, satul, unde, așijderea ca în legendele bătrâne, ale pescarilor și luntrașilor, ne ducem fiecare firul de grâu, înainte să ne întoarcem la micile griji de acasă.

Oamenii stăpânirii au fost alături de noi și ne-au ajutat tot timpul. Nu s'au uitat că-i costă bani, slujbași luați din rosturile lor, întrerupere de alte lucrări, bătae de cap. Marile pluguri americane de tăiat șosele, caterpillarele, sunt prin păduri și pe coaste, scrâșnind din lanțurile și din cuțitele lor, răsturnând brazdele de pământ și de piatră, parcă s'ar mișca într'o arătură moale, netezind maluri, umplând găuri, săpând șanțuri. La carieră toată dimineața a bubuit dinamita. Acum zeci de căruțe aduc piatră, alte zeci, pietriș și nisip, zeci de oameni le mărunțesc, le așază în grămezi sau le așternși sulul greu al compresorului trece pe deasupra și întărește. Pe unde ieri caii se opinteau fără spor sau își rupeau picioarele, în noroae începute toamna și rămase până primăvara, peste povârnișuri repezi și cotituri prea scurte, acum căruța alunecă ușor și omul de pe capră cântă. Este ca în zilele strămoșilor romani, cari, pe unde ajungeau, făceau vestitele lor drumuri, atât de trainice încât multe ni s'au păstrat până astăzi, în ciuda celor două mii de ani trecuți peste ele. Pe aceste locuri unde ne-am așezat de douăzecișicinci de ani, pentru paza Dunării și a Mării, fără care nu putem trăi, am început să ne purtăm ca ei. Zeci de mii de oameni au venit ca să acopere și să lucreze pământurile cu brațe puține, Români din România veche, dar și Români de sub alte coroane, pe unde trăiau greu, Români din Albania, din Macedonia, din Bulgaria. Sunt împreună, așa amestecați și neasemenea cum i-a adus chemarea brazdei, ca un țiment bolovănos și tare, menit să lege și să ție veșnic această parte de lume de trupul țării.

Echipa de studenți s'a dus între ei ca să le fie de ajutor în toate muncile și ca să-i înlesnească să-și afle un nou suflet în nouile ogoare. Iată-i, țăranii veseli și plesnind din bice peste caii iuți. Parcă de când e lumea n'au fost decât aici. Locul, care în multe părți a trebuit să fie curățat de crâng și de mărăcini, a dat grâu cu bobul greu, văile, care înainte făceau numai țânțari, s'au acoperit de grădini și de pepeni. Trufandalele Bucureștilor, la începutul primăverii, trec Dunărea și vin de-aici, iar, în locul lor, intră în sat sute și sute de mii de lei, cari îl umplu de case de cărămidă, de acoperișuri de țiglă, de caii aceștia sprinteni, peste cari bicele stăpânilor plesnesc fără să lovească. Șapte, opt kilometri de șosea înoită au să lege satul cu marele drum dintre Silistra și Turtucaia și să lege, împreună cu alți cinci, șase făcuți în ceilalți doi ani de lucru al echipei studențești, tot malul acesta cu porturile și piețele Durostorului. Niciodată studenții singuri și niciodată chiar satele ieșite de bunăvoie la lucru n'ar fi fost în stare de o asemenea ispravă, fără sprijinul hotărît și larg al prefectului, care, ca un adevărat staroste de graniță, și-a mânat încoace, la rugămintea noastră, mașinile scumpe, inginerii, picherii și poruncile. Dar, în schimb, ceeace a ieșit, e vrednic de laudă și de încredere. Oricât de mari sunt durerile și lipsurile unui sat, — aceasta e învățătura pentru toate, — cu suflet și hotărîre de muncă lucrurile se pot îndrepta. Indreptarea nu se află undeva departe și nu cere mijloace peste puteri, ci stă în mâna oamenilor și atârnă de buna lor voe. Firește că trebue să dea din mâini și să fie toți, la o treabă care privește, nu pe unul sau câțiva, ci obștea. Bizuindu-se pe acest adevăr a pornit Fundația Culturală Principele Carol la sate și a trimis între săteni, cu un plan de lucru și cu sufletul lor cald și îndrăsneț, pe studenții țării. In fiecare din cele peste șaizeci de sate, unde au lucrat vara aceasta echipe, isprăvile sunt la fel, sau în alte părți chiar mai mari, ca în așezarea de coloniști prin fața căreia ne poartă barca și ne leagănă Dunărea.

Dar de câte ori mă întorc dintr'un asemenea sat, unde pot să-i urmăresc pe studenți la treabă, gândul meu se duce la celelalte, care le înconjoară nenumărate de pretutindeni și nu se pot bucura de această grijă. Știu că o lege este în pregătire, în puterea căreia că-

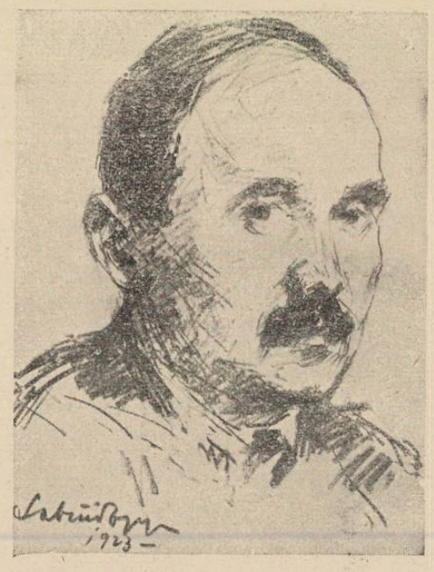

Emanoil Bucuța desen de Sabin Popp

minele culturale și echipele de lucrători culturali să ajungă un bun al tuturor. Chezășia că lucrul cel nou n'are să fie un lucru de mântuială, ivit ca la o chemare de trâmbiță, ar fi chiar așezământul însărcinat cu aducerea la îndeplinire a legii. Acest așezământ n'ar fi altul decât însăș Fundația Culturală Principele Carol, destul de încercată și de încredere. Ceeace crede și face ea astăzi cu mijloace proprii pentru puțini, s'ar face atunci cu mijloacele țării și pentru toți. Acum nu este decât o vorbă a mea de clacă, mâine s'ar prea putea să fie o faptă. Insă fața atunci a țării ar fi alta. Vioiciunea intrată astăzi între săteni, dorul de mai bine, legătura dintre sat și oraș, vedenia unei singure Românii de la munte până la Mare și până la apele cele puternice, Dunăre, Nistru și izvoarele Tisei, deapururi a neamului românesc, ar ajunge un izvor de putere pentru toți și o stare obișnuită.

(Urmare în pag. 8-a)

John Constable — Moara Flatford

Insemnări despre feminitate

de CONSTANTIN NOICA

S'a citit, pare-se, surprinzător de mult, aci, în mediul literar românesc, cartea aceea inegală, de sugestive inspirație și totuși atât facil romantică pe alocuri, „The fountain" a lui Charles Morgan. Nu ne gândim să revenim asupra ei, și, în orice caz, dacă ar fi vorba de o simplă analiză a unei opere de-a lui Morgan, am socoti, poate, mai vrednic de interes să se întârzie asupra lui „Sparkenbroke" decât asupra oricărei alteia dintre lucrările sale. Dar așa cum este, „Fântâna" trezește câteva gânduri ce sunt cu atât mai ispititoare de urmărit cu cât generalizează mai mult unele adevăruri ale cărții.

Se petrece un lucru interesant cu literatura lui Morgan: eroii ei sunt toți oameni excepționali; și totuși, parcă la urmă, eroinele, ființe de serie cum sunt ori par, ele devin captivante. Și pictorul Nigel, tânărul erou din „Portrait in a mirror", și acest Lewis din „Fântâna" și mai ales, Lordul Sparkenbroke, sunt exemplare ce te-ar putea reține chiar fără o mare dragoste; prin simpla lor ecuație personală. Dar, poate în ciuda voinții autorului, atenția ți se deplasează, încetul cu încetul, dela aceste ființe de excepție în spre sufletele acelea feminine fără relief deosebit (ce semnificativ că una din eroine se numește, cu cel mai banal nume cu putință: Mary), pentru a te întreba până la urmă dacă, după ce le-au trezit la viață, eroii nu rămân scăzuți în fața eroinelor. Și în orice caz așa simți că se întâmplă în capul lui Lewis și Julie, din „Fântâna".

E, în privința raporturilor dintre ei doi, un capitol cât se poate de instructiv: schimbul lor de scrisori. Ce revelatoare e corespondența aceea, în cadrul căreia el desfășoară mijloace atât de pretențioase, la mijloace atât de simple; el vrea să fie atât de adânc iar ea este cu adevărat adâncă! Nu se atinge, oare, aci, feminitatea însăși, în ce are ea mai bun, în triumful ei? Simplitatea profundă a femeilor, nicăieri n'ai s'o întâlnești mai bine conturată decât în opoziția dintre spontaneitatea Juliei și laborioasa adâncime a lui Lewis.

Intr'una din scrisorile ei pline de naturaleță, Julie sfârșește cerând iubitului să-i mai scrie din când în când, să-i scrie ceva adânc, dacă vrea o prelegere de metafizică, de pildă. Și ascultați acum ce lucru adânc spune ea **fără să vrea:** Când va fi bătrână, urmează și încheie ea, bătrână de tot, va lua cu sine scrisoarea și o va reciti, amintindu-și de mirosul lumânării din odaia în care îi scrie ea acum, precum și că era timpul să coboare la cafea cu lapte și nu era încă îmbrăcată.

— Ce-ar putea să-i scrie mai adânc nu întotdeauna inspiratul ei prieten? Toată problema timpului e pusă aci, dintr'odată, cu o uluitoare simplitate: urgența clipei prezente și totuși efemerul prezentului, devalorizarea aceasta permanentă, care e timpul însuși, cât de fericit se rostesc ele în gândul, ușor literaturizant, al Juliei. Inchipuiți-vă că ar fi întreprins Lewis să spună ceva despre problema timpului: ce savantă și torturată disertație ar fi ieșit!

De altfel așa se petrece întreaga corespondență: el teoretizează, ea istorisește fapte. El mărturisește că vede dragostea ca o entitate despărțită de ființele ce se iubesc, ca o adevărată hipostază metafizică, — iar ea consemnează textual, în scrisoarea ei răspuns: „Vremea s'a făcut foarte rece. Poate vom începe în curând să patinăm". Că teoriile lui sunt interesante? Se poate. Dar faptele ei sunt vii, indiferența frazelor ei e adâncă, simplitatea scrisului ei infinit mai revelatoare. Ea e în concret. Ea este. Celălalt e un simplu suflu poetic uneori, o „entitate" filosofică altă dată.

Nu vrem să spunem, cu aceasta, că Lewis n'are consistență. Dar ceea ce e supărător, la el, e că se dovedește atât de închis în sine încât nu mai are înțelegere pentru miracolul dinafară și în primul rând pentru femeia pe care proclamă că o iubește. El privește dincolo de ea, în gol. Il interesează urmărirea hipostazei lui filozofice, nu pătrunderea sufletului aceluia viu, care stă în fața sa.

Așa se petrece cu toți eroii lui Morgan: n'au atenție la obiect. Dragostea lor înnobilează într'un sens femeia; dar într'altul reprezintă, aproape, o ofensă. Mai mult decât un ins de rând care vrea să aibă și atâta tot o femeie, eroii lui Morgan fac din ea un **instrument.** Ei urmăresc altceva, și știu dinainte că nu fac, din femeia pe care o iubesc, decât o treaptă către extazul lor râvnit. In **„Sparkenbroke"**, urmărirea acestui extaz e atât de conștientă, încât eroina e prevenită de ceea ce i se

(Urmare în pag. 2-a)

OEDIP REGE

Oedip rege se citește în liceu ca model de tragedie greacă. Școlarii fac sforțări să înțeleagă ceva despre ironia fatalității, despre demnitatea suferinții omenești sau despre morala milei înăintea spectacolului tragic. La o intuire concretă a obiectului tragediei nu ajung însă ușor. Pentru că piesa lui Sophocle nu li se dă ca o operă dramatică în sine, care poate fi reprezentată și care poate să placă teatrul, ci ea este o mostră a genului, o sumă de judecăți teoretice despre tragedie, — o abstracțiune. Dealtminteri nici nu se citește în întregime, ci doar în câteva fragmente, elevii aproape nici nu știu că se află o carte în românește, cu titlul „Oedip Rege", că ea poate fi procurată din librării și poate fi citită ca o lectură extrașcolară, cu interes literar real. După terminarea claselor secundare se uită și cele câteva fragmente și s'a terminat definitiv cu tragedia greacă.

Nu este firesc să fie astfel, deoarece clasicismul nu e o însumare de abstracțiuni asupra culturii literare, existența lui nu se află doar în tratate de estetică sau istorie literară, ci el e o permanență a sufletului omenesc, în măsura în care aceasta a fost cunoscut odată pentru totdeauna, în alcătuirea sa profundă. A studia tragedia însemnează a te iniția în posibilitățile de suferință ale vieții omenești, în capacitatea de rezistență a eroilor, și în solidaritatea dintre oameni prin simpatie și milă. Cazul lui Oedip este acela al unui erou care luptă cu o voință lucidă împotriva nenorocirii, cu cât luptă însă, cu atât se apropie mai mult de ea. Trebuia aflat vinovatul din pricina căruia se abătuse ciuma peste cetate. Bănuiala că chiar el va fi acela, îl înfurie și-l pornește pe cercetări aprige. Corpul dramatic al piesei îl formează febrilitatea acestor cercetări. Oedip nu crede că e vinovat. Vrea să exileze pe Creon, să alunge pe Tiresias. Și cercetările continuă într'un ritm ce dă dramatism operei. Cheamă pe păstorul care îl aruncase în munți, de copil, ca să-l sfâșie fiarele spre a nu se împlini prorocirea că-și va omorî tatăl și se va căsători cu mama sa; păstorul este confruntat cu un trimis de la curtea lui Polib din Corint, unde Oedip fusese dus din munți și crescut; însfârșit aceleași lămuriri le dă și Iocasta, soția și vai, — mama sa. Corul asistă și interpretează succesiunea de fapte, ce țâșnesc toate parcă din voința lui Oedip, în momentul spectacolului dramatic. Nenorocirea de care voia să se îndepărteze eroul, descoperind pe vinovat și înlăturând bănuiala căzută asupră-și, se apropie însă cu creșterea treptată a dialogului și culminează cu sinuciderea Iocastei și cu pedeapsa pe care și-o dă el însuși, scoțându-și ochii. Este un spectacol de durere și adevăr, ce inspiră o nesfârșită milă.

In desfășurarea sa sensibilă, concretă, cu o mare putere de impresionare, ca o forță a fatalității neînduplecate, acest spectacol se poate vedea de pe scena teatrului „Ligii Culturale". — Tragedia lui Sophoche nu mai este o fantomă a clasicității, ci, pe scena unui teatru românesc, ea poate fi văzută, gustată și admirată. E un început de lumină în problemele grele ale artei mari și la noi,

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

MAREȘALUL AVERESCU SCRIITOR

Mareșalul Averescu a dat literaturii românești două volume cu memorii, unul privind anii 1914—1916, al doilea cuprinzând războiul nostru, 1916—1918.

Este numai o parte, destul de mică, din tot ce a putut scrie mareșalul despre propriile sale fapte, răspândite într'un răstimp de 60 de ani și legate de evenimentele capitale de la **Independență** până la **Intregire.** Nu trebue făcută nici o rezervă spre a încorpora opera unui astfel de scriitor, al propriilor sale fapte, direct literaturii noastre clasice. Este clasic ceea ce este esențial și statornic în strădania de libertate și cultură a unui neam, și exprimarea faptelor ce țes armătura istoriei, formează totdeauna temelia literaturilor clasice naționale. Astfel, „Notițele zilnice din Războiu", — adică tot ce a așternut pe hârtie mareșalul, ca să rămâe mărturie, în timpul participării lui la războiul Intregirii, este o carte mai autentică decât oricare alta, mai convingătoare și mai clasică decât orice roman cu aceeaș temă.

Cartea conține numai însemnările privitoare la războiul românesc și anume până la începerea tratativelor pentru pacea dela Buftea. Prima notiță poartă data de 21 August 1916, iar ultima, 5 Martie 1918. In această ultimă notiță, autorul semnează că Marghiloman a fost însărcinat să formeze guvernul. In ziua de 26 Ianuarie, acelaș an, însuși generalul fusese însărcinat să formeze guvernul, având misiunea să închee armistițiul și să stabilească noile relații ale României cu inamicul. Primul guvern Averescu a durat aproape trei luni. Din însemnarea dela 19 Februarie, se vădește cât de grele erau acele momente și care sunt motivele pentru care a trebuit să demisioneze guvernul : „Regele a făcut o expunere aproape plângând, conchizând că trebuie să ne supunem împrejurărilor și că, din sacrificiul ce facem, poate va ieși recompensa meritată. Eu am arătat că condițiunile sunt foarte grele, dar că o rezistență ar fi totuși mai dezastruoasă... Prințul Carol ia cuvântul și spune că, deși nu este constituțional, din partea Reginei, declară, în numele femeilor române, că este trist să nu se reziste până la ultima extremitate și se speră că se va găsi un bărbat de stat destul de patriot care să împiedice pe Rege de a semna o astfel de pace. Regele l-a mângâiat și i-a spus câteva cuvinte pe care nu le-am înțeles... Am strâns pe miniștri într'un colț și am spus că noi trebue să părăsim guvernul. Toți am fost de acord. Am intrat la Rege și i-am spus că, în urma declarațiunilor prințului Carol, noi nu mai putem sta la guvern, găsindu-ne între două politici. Regele a exclamat foarte consternat : Mă părăsiți și dv. ? Lăsați toată răspunderea asupra mea ? — Sire, noi nu vă părăsim, dar nu voim să fim crezuți de nepatrioți atunci când facem dovadă de cel mai mare patriotism și de o abnegație fără margini (pag. 300).

Acest citat dela sfârșitul cărții, înlesnește pe cititor să înțeleagă conținutul ei, închis ca într'o paranteză, între prima și ultima notiță.

Mareșalul Averescu a avut înalta precădere de a prezenta un material bogat în informații asupra desfășurării militare a războiului și de a fixa întreaga lui realitate politică și istorică, prin referințele despre oamenii vremii, conducători și părtași ai evenimentelor. Pe de altă parte, în clipa când le-a așternut pe hârtie, autorul și-a dat seama că notițele sunt hărăzite publicării și că în curând țara va căuta să vadă în ele nu numai pătimirea ei dar și conștiința responsabilă a conducătorilor. De aceea, notițele conțin elemente de justificare, explicație, persuasiune. Un fir critic le străbate, judecata aceluia care dacă nu avea toată conducerea, putea fi făcut în schimb, în conștiința poporului, responsabil. Cine era într'adevăr, răspunzător de dezastrele care soseau unul după altul ? D. mareșal Averescu nu acuză precis ; ia o atitudine de resemnare, al cărui ecou presară ici și colo, în paginile jurnalului, un humor trist. Iată o pildă de modul cum judecă oameni și fapte : ...„Aproape la toate felicitările ce primesc, mi se spune că ochii tuturor sunt asupra mea, că toată nădejdea este în mine, etc., etc.... Și eu ? Luat dela o armată cu rol activ, am fost adus la o armată formată din trupe de adunătură și cu rol de corp de observație. Din această așa zisă armată, îndată după numirea mea în fruntea ei, mi s'a luat o divizie, și astăzi alta. Așa dar, când eram la Nord mi s'au luat două divizii și au fost duse la Sud. Acum când sunt la Sud, mi se iau două divizii și se duc la Nord. Mi s'au lăsat patru divizii din care de-abia se pot forma două divizii și din aceasta chiar numai una de nădejde. In capul acestor trupe, voi putea răspunde oare, așteptărilor și voi putea justifica oare, speranțele ce se pun în mine ?... Take Ionescu a venit să mă vadă și mi-a spus că trebue să stau la postul meu ; a înțeles însă că stau în calea celor cari credeau că nu vor fi decât lauri pe toate cărările, fără opriri, și că din cauză că opinia publică în-

cepe să menționeze prea des numele meu, caută mijlocul de a mă paraliza. Eu presupun că ar fi încântați dacă ar putea să mă compromită, sau să-mi sdruncine reputația, fie chiar înregistrând o înfrângere. Este posibil să mă înșel. să fiu prea pesimist, dar modul cum se desfășoară lucrurile, mă îndreptățește să fac această presupunere".

Pagini de felul acesta sunt dese, foarte dese și aceasta e cea mai puțin violentă.

Ele evidențiază neajunsurile în care ne-a surprins războiul, dintre cari, acela de a nu pune fiecare om acolo unde capacitatea lui indica, este, desigur dintre cele mai importante.

Intr'adevăr, nimic mai întristător de cât zigzagul activității Mareșalului.

La 21 August 1916, luase în primire comandamentul armatei a II-a, care avea menirea să treacă vitejește Carpații. După cinci zile, ajunge însă vestea dezastrului dela Turtucaia și notează : „Mi se strânge inima de durere. Incepem războiul cu o pagină urîtă care va rămâne pentru veci în istoria războaielor. Am văzut după amiază rând pe rând, pe Cantacuzino, Take Ionescu, ministrul Angelescu, g-ralul Constantinescu Nicolae. Au venit toți să-mi spuie că nădejdea este la mine și că este datoria mea să spun Regelui ce este de făcut. Drept să spun, nu înțeleg în ce calitate aș putea să vorbesc Regelui, în chestiunile generale și care ar fi rezultatul, dacă aș face-o. Am promis că voi merge să-i spun situația armatei mele. Este tot ce pot face".

Rezultatul vizitei la Rege este că i se încredințează comanda armatei a III-a și. începând cu data de 26 August, notițele se referă la acțiunea acestei armate. La 2 Septembrie, autorul este numit comandant al Grupului armatelor de Sud și notele se referă de acum la activitatea generală din Dobrogea. „Am fost numit comandant al Grupului armatelor de Sud, notează autorul. Nu va fi oare prea târziu ? Având în vedere că în Transilvania ofensiva română este oprită și deci armatele întâia și a doua și de Nord stau în defensivă, este cazul de a face o acțiune ofensivă la Sud. Această propunere fiind admisă de M. S. Regele, m'am hotărît să țin pe inimic de front în Dobrogea, chiar cedându-i teren ,dacă nu se va putea altfel, și să încerc o trecere a Dunării la Flămânda, pentru a sili armata Mackensen din Dobrogea să se retragă spre Sud. Voiu avea mijloacele și trupele necesare ? Ordinul de numire la grupul de Sud mi s'a înmânat la 3,45 p. m.". Apoi a doua zi : „Am fost pe front în Dobrogea. Am auzit concertul sinistru al bubuitului tunului de diferite calibre și al pârâitului armelor de infanterie, subliniat de acela al mitralierelor".

La 20 Septembrie, se încearcă trecerea Dunării pe la Flămânda, însă în mijlocul acestei operații primește ordin de încetare și de trimitere a două divizii de pe frontul de Sud pe frontul de Nord. Peste patru zile, generalul Averescu este numit din nou comandant al Armatei a II-a care se retrăgea în dezordine dela Brașov spre frontieră. Iar după alte câteva zile, e numit comandant al Grupului compus de Armata II și de Nord.

De-acum în colo, notițele se vor referi la organizarea retragerii, la diferite lupte și ciocniri tactice de pe valea Câmpulungului, Piteștiului și Târgoviștei.

Sunt însemnări scurte, nervoase, pline de ecoul tristeții acelor timpuri ; judecata autorului despre oameni și fapte cade greu, de multe ori crudă și poate nedreaptă și numai necazul și pătimirea generală o pot justifica. Reese din note, că dezastrul se datorează în bună parte nepregătirii în care ne-a surprins războiul. Soldatul român da în schimb dovadă de calități remarcabile : răbdător, curagios, disciplinat și mai ales refractar oricărei alterări prin străini. Din amestecul cu armata rusă bolșevizată, sufletul soldatului român a rămas intact. Cu un admirabil spirit de supunere și credință, soldații s'au strâns în jurul comandanților pentru a arunca pe comuniști peste Nistru. Acest optimism se vede mai clar în ultimile pagini ale cărții, unde, în timpul refacerii pe Siret, din mijlocul suferințelor și mizeriilor fără capăt, surâdeau zările victoriei. Izbânda dela Mărăști dă mareșalului Averescu prilejul să arate că o mai bună organizație strategică și o mai bună pregătire militară a soldatului român, ne-ar fi ferit de invazie și alta ar fi fost contribuția noastră la victoria finală.

Insemnări despre feminitate

(*Urmare din pag. I-a*)

cere și nu mai are, poate, dreptul să nădăjduiască o atenție specială în ce o privește ; dacă e un instrument, ea știe ce cauză slujește și consimte. Dar, în **„Fântâna"**, eroina nu consimte la altceva, căci se crede iubită pentru ea însăși. De aceea dragostea lui Lewis pentru ea devine îngrijorătoare, în clipa când ea îl simte că-și închipue despre persoana ei altceva decât este. „Eu nu sunt o zeiță, Lewis — scrie ea. Nu sunt aproape deloc ceea ce-ți închipui tu despre mine".

Feminitatea, de sigur, e ceva **dincolo** de care s'a privit adesea. Chiar Morgan vorbește despre femei în „Fântâna", cu o comparație care nu e poate tocmai nouă în ce le privește, ca despre niște coarde pe care le faci să cânte, dar care nu au muzica în ele. Și e potrivit de amintit actul acela al lui Eupalinos, arhitectul închipuit de Valéry că pusese într'un templu proporțiile unei fecioare. Cât de mult văzuse arhitectul dincolo de ea !

Numai că Eupalinos nu era îndrăgostit de ființa ale cărei proporții le reclădea, ci doar de frumusețea artistică ; în timp ce Lewis crede cu adevărat că iubește pe Julie. De aceea și e îngrijorată aceasta, atât de îngrijorată încât în scrisorile ei revine cel mai des un anumit sentiment de frică. Dragostea lui nelămurită, îndreptată spre **altceva,** o neliniștește.

O neliniștește, dar nu o paralizează. In aceasta rezidă, poate, triumful cel mai înalt al feminității. Există, printre virtuțile ei, o anumită luciditate, pe care niciodată un bărbat n'o poate atinge : o luciditate pasională. Intr'un bărbat pasiunea creiază aproape întotdeauna dezastre ; la femei ai impresia că, dimpotrivă, dă certitudini. Julie (singură hotărăște tot în romanul lui Morgan. Lewis nu știe decât să contemple și să asculte. Pleacă ,supus, atunci când i-o impune ea ; se întoarce ca și la ordin ; fuge cu Julie pentrucă tot ea i-o ceruse, — în sfârșit execută tot ce voința și luciditatea iubitei sale îi dictează. El, cel care contemplă, știe, înțelege, — nu acționează nimic. Nu are decât o armă, pe care doar la început o folosește : întârzierea, refuzul. Odată prins de dragoste, devine un automat. Ea singură e cu adevărat vie.

Feminitatea se definește, poate, tocmai prin această virtute de a se transfigura prin dragoste ; de a se spori pe sine, iar nu împuțina. Farmecul fizic, resorturile voinței, antenele inteligenței, ființa însăș, totul e augmentat prin dragoste. Ceea ce la Lewis paralizează la Julie însuflețește. Feminitate e ceva care poate fi, necontenit, **mai** viu.

De aceea, într'o lume cum e cea contemporană, unde toate par a ține de o anumită lege a „degradării energiei", unde toate decad și toate obosesc, faptul feminității e un miracol, despre care încă nu se vorbește îndeajuns.

CONSTANTIN NOICA

CRONICA MĂRUNTĂ

NEAGU RĂDULESCU.

Incepând cu n-rul viitor, revista noastră va publica o serie de reportaje ale d-lui Neagu Rădulescu, despre viața de toate zilele a scriitorului român.

Neagu Rădulescu

Vor intra sub șarja ingeniosului humorist, scriitorii pe stradă, în redacții, la S. S. R., cu bani sau fără bani, dar mai ales scriitorii de cafenea (Café de la Paix, Corso, Royal), unde vor fi surprinși mâncând, bârfind..., meditând.

Bineînțeles, reportagiile d-lui Neagu, Rădulescu vor înfățișa numai un aspect, oarecum neutru, *al vieții scriitorului român, și nu vor urmări acum decât să amuze, iar mai târziu, dacă vor documenta, va fi fără voia autorului.*

MANUSCRISE IN CAUTARE DE EDITORI

In literatură, toamna pune, între altele, și problema tipăriturilor în volume. Recolta scrisului din primăvară și de peste vară, jinduește să fie adunată în cadra sărbătorească a cărții. Avem astăzi câteva nume de scriitori tineri, asupra valorii cărora nu mai dăinue nici o îndoială. Scrierile lor merită și trebue să fie strânse în volum, spre a da măsura reală a activității literare și spre a fixa calitatea ei. Articolele risipite în reviste pot înșela; singură cartea consacră și conturează o carieră de scriitor.

Ovidiu Papadima

Dintre manuscrisele valoroase în căutare de editori, citâm întâiu pe al d-lui **Ovidiu Papadima,** „O viziune românească a lumii". Autorul este un harnic cercetător al folklorului românesc, atât de bogat și nefolosit suficient în efortul nostru de cultură originală. Dar d. Papadima mai e și un spirit critic exigent, un stilist judicios, încât lucrarea „O viziune românească a lumii" prezintă toate garanțiile unui studiu temeinic.

Simion Stolnicu

D. **Simion Stolnicu** poate tipări în această toamnă două cărți: una de versuri și alta cu nuvele fantastice. Cititorii își aduc aminte poema „Moartea lui Făt-Frumos" și povestirea „Ruleta", apărute în paginile revistei noastre. Ce editor va angaja manuscrisele d-lui Simion Stolnicu ?

V. Carianopol

Aceeaș întrebare o punem și pentru d. **Virgil Carianopol,** pentru poemele sale recente, strânse într'un nou caet, cu titlul „Toamne" și dintre cari multe s'au publicat, deasemeni, în „Universul Literar".

Dealtminteri acești scriitori tineri, mai au opere tipărite de cele mai bune edituri din Capitală și sperăm că manuscrisele lor nu vor aștepta mult în sertare.

MĂGARUL DE AUR.

Acesta este titlul romanului latinesc, scris acum aproape două mii de ani, de Lucius Apuleius, și despre care am anunțat că va apărea tradus în românește de d-nii Liviu Rebreanu și Constantin Fântâneru. Opera lui Apuleius are superioare calități artistice, dar ea se va impune în deosebi prin materialul documentar inedit, asupra antichității greco-romane. Cartea se tipărește în „Colecția de traduceri" a **„Institutului de studii latine",** de sub conducerea d-lui prof. N. I. Herescu.

DAN BOTTA

Teatrul Național din Cluj, al cărui director este d. Victor Papilian, a pus în repertoriul său din stagiunea ce se deschide, piesa **„Comedia Fantasmelor",** de Dan Botta. Tipărită recent la editura „Miron Neagu", opera d-lui Botta, cu subiect din **Renaștere** (Papa, Cæsare, Lucrezia Borgia și Savonarola), a fost una din cărțile cele mai discutate ale anului și critica a înregistrat-o ca pe o producție a scrisului contemporan, ce va fi transmisă posterității. Reprezentarea piesei pe scenă, va constitui un spectacol de artă superioară, și felicităm pe directorul teatrului ce a ales-o.

Dan Botta

N. DAVIDESCU

Din epopea ciclică a d-lui N. Davidescu, închinată epocilor de cultură trecute în istorie, au apărut până acum trei volume: „Elada", „Roma" și „Evul Mediu". In momentul de față, autorul are întocmit ciclul **„Renașterea",** din care publică în n-rul pe Octombrie al „Revistei Fundațiilor Regale", cinci poeme. Citâm frumosul sfârșit din „Cronicarul" :

Eu însă, Giovani Villani,
Cobor pe treptele destinului
De pe terasa unde anii
Aveau căldura 'n ei a vinului.

Mi-a dăruit însă norocul,
Avântul meu și'mprejurările,
Să curățim cu toții, ca focul,
De gibelini, la noi ,cărările.

Acum mi-e inima bătrână,
In mulțumirea ei extatică :
O vatră coaptă sub țărână,
De-un soare cald de Adriatică.

PROF. AL. MARCU

Activitatea pe care o desfășoară **d. prof. Al. Marcu** la catedra de limba și literatura italiană, din Capitală, al cărei titular este, face cinste muncii intelectuale românești, temeinic organizate. Revista **„Studii Italiene"** este arhiva anuală a acestui șantier seminarial, unde d. prof. Marcu conduce o vrednică echipă de tineri bine pregătiți și îndrumați. D. Alexandru Marcu este însă unul din scriitorii maturi ai literaturii noastre, și traducerea **Divinei Comedii,** întocmită de d-sa, rămâne un câștig de acum încolo, al limbii românești. In toamna aceasta, autorul va tipări în editura „Cartea Românească", cartea **„Figuri femenine din Renaștere",** care va fi o dovadă de erudiție, dar și de nobilă interpretare a unui trecut măreț.

Prof. Al. Marcu

VLADIMIR STREINU.

Ne propunem să expunem în curând aici, ideile felurite despre Ion Creangă, din studiul amplu al d-lui Vladimir Streinu, ce se tipărește în continuare, în „Revista Fundațiilor". Pentru moment, ne mulțumim să transcriem paragraful în care se precizează misiunea „Junimii", în formarea marelui povestitor.

„Când își declară scrierile drept „țărănii", el (Creangă) e și sincer mirat că poate un om din Humulești să vorbească ceasuri întregi acestor boeri învățați și ei să tacă ; dar scria înainte, vorbea și scria, pentru plăcerea lor, care i se părea totuși curioasă. Munca de a scrie pe care Creangă o scălda în sudori până să rotunjească o frază fără prisosuri și o poveste fără prolixități, era fără îndoială o constrângere a gustului propriu, fiind însă în același timp grijă și aproape teamă de părerea învățaților cărora urma să le citească. Incât nivelul artistic atins este, într'o măsură, un produs istoric al împrejurărilor în care geniul său a fost pus să lucreze".

RĂDĂCINI

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

(Fragment din romanul „Rădăcini", ce va apărea curând la ed. „Ciornei")

Toate amintirile lui de copil conţineau o primejdie care trebuia înlăturată şi pe care o înlăturase oncle Mark. Toate dorinţele lui de copil asemeni... Doria să stea în odaia cu pian când maman cânta cu domnul... Nu era permis... tremura, nu-şi putea face lecţia dincolo cu profesorul sau cu guvernanta... Iată că i se da voie să vie în salonaşul cu pian pe cele zece minute ale recreaţiei şi maman îi explica că datoreşte această favoare numai maestrului.

Favoarea se repetase şi începuse extazul, rugăciunea mută a copilului Ghighi, atunci când însuşi maestrul cânta

Hortensia Papadat-Bengescu

ceva anume pentru el, privindu-l lung în timp ce aripi, nu mâini, jucau pe clape şi pe ochii copilului se puneau aripi de ceaţă. Nimeni nu ştia ce se petrecuse atunci, decât copilul însuşi...

Apoi cineva îi ameninţase, pe el şi pe maman, deoarece fugiseră departe în locuri străine de care ţi-era teamă şi unde maman se arăta aspră şi tristă.

Ştiau oare alţi copii ce înseamnă asprimea şi tristeţea unei mame frumoase şi iubite ?... Iată că de cum ajunsese la Geneva, totul se îmblânzise şi hoţii nu le mai putuse face nici un rău, din pricină că Oncle Mark îi apăra de ori ce rele.

A scăpa de frică !... Ştiau oare alţi copii ce înseamnă — sau numai cei slabi şi temători... sau numai Ghighi ştia ce înseamnă să scapi de frica hoţilor... Ce înseamnă să aibe un oncle Mark !

...Iată că dintr'un vis urât pesemne, maman hotărîse să-l închidă într'o puşcărie căreia îi zicea şcoală, dar oncle Mark la ziua cuvenită îl luase de mână şi îl dusese la adăpost într'o casă unde locuiau şi alţi copii a căror mame călătoreau. Oncle Mark îi jurase că nimeni acolo nu-i va face nici un rău şi dacă i-ar face să nu spună lui Maman, să aibă răbdare, să-i scrie lui şi de ori unde se va găsi îi va face dreptate.

I se chiar întâmplase ceva cu profesorul de gramatică ; spusese profesorului că ar dori să scrie lui Oncle Mark, ce s'a petrecut, de care faptă îi pare rău, dar nu mai vrea să rămână la şcoală. Profesorul îl sfătuise să aştepte până când maestrul Marcian se va reîntoarce... Rămăsese... Altfel unde s'ar fi dus... La maman nu ! Intr'o Duminecă oncle Mark venise şi de-atunci venea în fiecare Duminecă şi se plimbau ei trei. Oncle Mark îl ţinea strâns de mână, aşa că autobuzele, camioanele, maşinele nu-i puteau face nimic, nu trebuia deci să tresară la fiecare sgomot. Il asigura oncle Mark că de mâna lui ţinut nu i se va întâmpla nimic niciodată, dar îl ruga să se împiedice singur cu voinţa de a mai tresări la fiecare sgomot.

El nu ştia dacă are sau nu o voinţă, nimeni încă nu-i vorbise de ea, nu-l lăsase stăpân pe ea. Cu dragoste sau cu asprime, toţi vroiau în locul lui. La început Ghighi fusese turburat de nevoia unei voinţi proprii... Totuşi o găsise uşor căci la fiecare tresărire mâna lui era strânsă de mâna lui oncle Mark, aşa fel că primejdia era pentru amândoi deopotrivă şi de aceea trebuise să-şi înfrâne tresărirea. Totodată nu-i mai era teamă, ştia că nelipsită e acolo mâna care te va apăra. Treptat se desvăţase de svâcnelile cari nemulţumeau pe oncle Mark, pe care tresăriri dimpotrivă maman i le procura prin severitatea ei. Ghighi îşi găsise voinţa...

...Niciodată Ghighi nu dorise în gând ceva pe care oncle Mark să nu-l fi împlinit. Putea tot şi trebuise să-l mustre cu severitate pentru a-l face să înceteze a crede că el e Dumnezeu : C'est toi qui es le bon Dieu ! hotăra copilul şi se întristase când îi spusese că e numai umilul emisar al Providenţii... Când Ghighi crescuse şi erau prieteni, îl tachina pe Mark : — Pour moi c'est quand même toi qui es le bon Dieu ! Oncle Mark se supăra, se prefăcea că pleca, boxa, îl fugărea, apoi îl prindea şi îl săruta pe creştet : — Diavolu ăsta de îngeraş ! — zicea.

...Nu oare tot Mark îi dase putinţa a-şi trece clasele, făcându-i problemele, cu mici greşeli, dinadins ca să nu se observe şi numai din motivul că era poate păcat când eşti silitor să repeţi clasa pentru o materie la care nu ai aptitudine...

Nu, n'avea aptitudini la cifre dar nici la celelalte materii. Nu învăţa bine şi dacă nu i-ar fi fost ruşine de Mark n'ar fi învăţat nici atât... dar îi era ruşine şi milă decât se trudeşte Mark... Ce n'ar fi dat să fie mai atent, mai harnic, să nu-l necăjească atât, mai ales că trebuiau să ascundă de maman orice notă slabă, deoarece se supăra tare şi îl certa pe Mark — nu pe leneşul de el. — Om mare... eşti mai rău ca un copil. Ce câştigă cretinul ăsta mic, dacă dai examen în locul lui. Pe când muzica, omenirea, pierd cu fiecare minut pe care-l pierzi cu un copil leneş !...

...Oncle Mark se făcea mic, jura. O săptămână după aceia cerea caetele pe ascuns ca un şcolar... a doua săptămână ridica glasul şi maman sfârşea prin a râde... Oncle Mark învinsese. Maman râdea, se aşeza pe lume o zi mai frumoasă ca toate zilele de pe lume, ale tuturor copiilor, acelora chiar care au cele mai bune puncte. Ei aveau note

bune însă nu puteau simţi zilele frumoase cum le simţea el, leneşul...

Unele ceasuri Ghighi le simţea ca un tremur înăuntru care nu se vedea, pe care nimeni nu-i poruncea să-l oprească, care se oprea târziu, încet, după ce îi istovea puterea printr'o slăbiciune pe care el hotărîse că e fericirea... Le bonheur ! Ceilalţi băieţi nu ştiau să găsească în ei prin tremur, fericirea...

...Şi acum aci la Prundeni, Ghighi, cu toate fibrele, simţea aerul, locul, oamenii, totul, advers ; năbuşitor, nimicitor, contrariul fericirii... Mama lui îl vroia isteţ, vioi, voinic. El nu putea fi, nici nu vroia: Ea era frumoasă, prea frumoasă, frumuseţea ei îl asuprea, îl umilea prin comparaţie. Din copilăria lui mică privind-o, îşi dase seama că e urât: — Ce mamă frumoasă şi ce copil urât! — auzise odată zicând şi de atunci i se păruse că privirea tuturor exclamă la fel.

Acum nu mai era un copil urât ţinut de mâna mamei, acum părea poate fratele ei, sau un străin... Maman era acum tot frumoasă şi singură aci la ţară. Oncle Mark nu mai era între ei doi... Fusese un copil fricos, nici isteţ nici vioi, numai Mark îl însufleţea, îi da tăria. In faţa altcuiva Mark gândea, exprima pentru el, gândurile lui tremurate ca şi mâinile, bâlbăite, nesigure, care gânduri când erau ei doi singuri, se limpezeau, îşi găseau uneori expresia.

Treptat Oncle Mark devenise oncle Vic, treptat ce copilul crescuse, băeţelul devenise băeţandru... uneori, adolescentul în devenire, cuteza a-l chema în minte „Vic"! ca pe un camarad, ca pe un frate, ca pe cel pe care îl iubeşti!

Aşa dar acum va învăţa gimnastica şi agronomia... Aci va fi acum şcoala... şi profesorul lui va fi acesta...

La unsprezece ani umbla rău, schimba fals piciorul sau în loc să umble, da fuga... Oncle Mark îl dusese la un teren de jocuri pentru copii, unde stau numai să privească. După ce copii plecau şi rămânea numai omul care strângea mingiile şi cercurile, oncle Mark descoperea că avea poftă să joace ei doi: care pe care. Păzitorul le slujea de arbitru; când Mark greşea erau hohote de râs şi la plecare Mark da mâna cu păzitorul care scotea pălăria şi surâdea... Surâsul acela Ghighi nu-l înţelegea şi voia mult să-l înţeleagă, apoi treptat îl înţelesese.. Surâsul acela însemna: — Tot ceeace se petrece... dar nu trebuie să vezi că s'a petrecut... Un lucru de care nu eşti sigur cu toate că pare a fi singura ta siguranţă...."

Da! când era mic, toate le făcea stângaciu, dar îşi da seama; inteligenţa lui puţină se refugia în suflet şi cu sufletul înţelegea multe... Ştia însă bine să tacă, pe ştiinţa tăcerii era sigur, sigur ca de un mare talent... Avea un talent... al tăcerii. Iată, venise aci la Prundeni timpul tăcerii...

Avea doisprezece ani — anul în care maman îi dase cadou un portofoliu de piele cu multe compartimente şi cel pentru mărci poştale îl încântase cu deosebire, de aceea ţinea minte anul şi data. Oncle Mark spusese lui maman că se duc la plimbare ei doi şi maman plecase după târgueli... In loc să plece la plimbare ca de obiceiu, Mark îl întrebase dacă nu s'ar plictisi să rămână acasă, fiindcă avea de compus şi în prezenţa mamei nu putea... Era un secret... lucra la o Pastorală...

Era desigur o minciună pe care o comiteau, da o minciună nevinovată, deoarece Pastorala era închinată ei...

El nu ştia ce înseamnă o pastorală dar îşi jurase că va înţelege, va asculta cu tot trupul, va auzi ce umblă prin trupul lui, cât şi ce vorbesc mâinile lui Mark atunci când compune şi va şti...

Mark părea a se juca pe clape, vorbea, şoptea: — Aici sunt vocile... voci citadine — adică din oraş — voci amestecate care vin din mai multe părţi deodată... voci de pe marginea lacului. Dincoace grădinile, copacii, basinul, un jet d'eau pe care-l sperie muntele pietros din faţă...

Vorbea pentru el singur, totodată pentru Ghighi — inseparabil... Mândria băiatului atingea culmi şi tot aşa iubirea. Ceasuri multe Oncle Mark vorbia în surdină cuvinte întrerupte de solfegii tot în surdină, de arpegii pe claviatura pianului mut... Trecea apoi la pianul mare şi atunci Ghighi simţia că l'a uitat — totodată ştia că pe el singur l'a primit alături. De aceea se silea să dispară nu numai pentru Mark ci pentru el însuşi... Amorţea, intra într'o stare de somnolenţă fericită din care îl trezea mâna pusă pe umăr a lui Oncle Mark... Nu-i spunea nimic, nu-l întreba dacă i s'a urât, dacă a adormit — cum ar fi făcut maman..."

De atunci... încă de atunci Ghighi începuse ceeace se pregătea a mărturisi lui Vic şi numai lui... Intervenise însă plecarea lui maman şi tristeţea ce urmase plecării, tristeţă pe care o simţea numai ca pe un ecou din Vic; căci Ghighi se bucura de câteori rămâneau ei singuri. Totuşi starea lor de suflet nu mai fusese aceeaşi, îi despărţea tocmai tristeţea pricinuită prietenului de lipsa lui maman, pe care ei n'o împărtăşea şi a cărei pricină Vic nu i-o împărtăşea... Era totuşi acum mare, era în cursul superior şi Vic decisese că Ghighi e unicul lui pieten iar maman idolul lor amândoura... Ghighi ascultându-l, avusese o nădejde care — hrănită fiind din bucuria lui — devenise aproape o siguranţă.

Crezuse acum că drumul mamei în ţară trebuia să pregătească ceva... ceva la care el se gândea de doi ani în tăcere şi tot în tăcere maman şi Vic se gândeau desigur la acelaş lucru.

La întoarcerea ei la Geneva se pregătea să vorbească... era o datorie a lui, un mesagiu pe care i-l încredinţase providenţa încă de mult, de când murise tatăl lui, dar atunci era prea mic, prea slab pentru marea misiune... De mult dormea în el apoi mereu mai trează creştea în dorinţă, în puteri, misiunea sublimă... şi acum Ghighi era gata...

Era gata, când iată maman plecase, lipsise mai mult decât trebuia, apoi îi chemase... Porniseră la drum, nelămuriţi, fără bucurie... Ghighi nu putuse deci spune la timp cuvântul îndelung pregătit... Trebuia să aştepte... Cu acelaş prilej pregătise nu numai cuvântul ci şi un dar... Cu teamă, cu febră ar fi vrut în drumul lung ce-l făcuse cu Mark spre ţară să vorbească... aştepta un cuvânt ,o tăcere care să-i înlesnească cuvintele... Aştepta o îndrumare care nu venise... rămăsese mut şi singur cu simţ:irile nelămurite şi adverse... Credinţa în misiunea lui slăbea şi nimeni nu-i venise în ajutor, dimpotrivă, de cum sosise, vocile lui interioare îi spusese că totul aci se va turbura. O vrajă rea emana din loc şi din oameni, toţi pluteau parcă într'un fum cu mirosul cel de smirnă pe care nu-l putea suferi.

...Vic plecase... Rămăsese deci cu misiunea lui neîmplinită, culpabil către cei ce credea că i-a dat misiunea: Dumnezeu şi tatăl lui îi daseră misiunea. Rămăsese şi cu darul pregătit, nedăruit.. darul de nuntă.

Ghighi era acum un adolescent şi iată se afla pe locul de naştere şi pe locul de muncă a tatălui său, era stăpânul tânăr care venia pentru întâia oară în mijlocul celor care se ocupau de pământ spre folosul lui. I-o scrisese imperativ maman în mai multe rânduri, i-o spusese scurt, simplu, ca pe un itinerar de drum de fier, Mark...

Se va purta aşa cum ei doreau şi pe cât putea aşa se şi purta, ceeace nimeni însă nu-i putea impune, era să iubească locul şi oamenii, să priceapă dece din intervenirea locului acelui în viaţa lor, totul se schimbase, ceeace nu va putea nimeni să obţină era ca el să se deprindă cu ceeace vedea, auzea şi simţea aci — adică cu o muzică falsă... Nu! Ambianţa şi tonul de aci, nu le putea suferi; de aceea fugea, dispărea, călărea, mergea în cabrioletă pe câmp, alături cu străinul fătarnic de a cărui prezenţă vrea să uşureze pe Mark, să nu stea căpitanul ăsta de pompieri, în preajma marelui muzician.

— Colegii de gimnaziu ai lui Ghighi la Geneva, aveau pentru ofiţerul de pomiperi o fermă deşi nejustificată antipatie şi se slujeau de el ca de un termen de blam.

...Oncle Mark plecase... bine că plecase. Deşi îl evita, totuşi prezenţa lui aci îl sufoca, — ca uneori noaptea când era mic şi nimeni nu vrea să creadă — nici măcar doctorul, că două mâini îl strângeau de gât ; nici chiar Oncle Mark nu vrea să admită, spunea că e o „impresie" sau e „dintr'un vis rău" sau „din nervozitate". — Nu trebuie să mai simţi un spasm în gât ! hotărîse Mark.

Spasmul în gât nu-l mai simţise de ani — acum aci, îl avea aproape constant şi nu numai în somn.

Dorinţa lui fusese ca Mark să plece dintre oamenii de aci, să se întoarcă cât mai repede la Geneva ; va rămâne el să ispăşească. Aici ,toţi, chiar şi maman, păreau altfel de cum erau, pesemne vrăjiţi ,desfiguraţi de ceva... .

Nu venise cu iluzii, totuşi realitatea depăşea ceea ce-şi închipuise ; atâta încât, îl durea capul din contrastul între ce aştepta şi ce găsise... Să plece cel puţin Vic !...

Bine că plecase, se salvase... El va rămâne să salveze şi pe maman ,s'o trimită şi pe ea înapoi la Geneva... apoi singur, să se întâmple cu el orice.

IARĂŞI „GENERAŢIA"

Răspunsul d-lui Ştefan Baciu la problema ridicată de d-l Vintilă Horia în paginile revistei noastre

Acum câţiva ani, era la modă cuvântul „generaţie", în jurul căruia se purtau nesfârşite lupte, dându-i-se tot felul de adjejctive şi interpretări. Se mai vorbea, în legătură cu generaţia, de „autenticitate, substanţialism, trăire" şi de o mulţime de alţi termeni pompoşi. Se căutau explicaţii, se enunţau verdicte, se fixau poziţii şi se încrucişau spadele ; era o frumoasă bătălie de idei, care e drept că uneori suna a gol, era o superbă irosire de elanuri, o continuă căutare a noutăţii, a ineditului. Toată această luptă se consuma între **tineri** şi fiecare din ei venea cu argumente, cu idoli, cu planuri.

Au trecut ani şi iată că alţii vin în urmă. Şi era fatal ca şi aceştia să combată cu termenul „generaţie tânără", afirmând idei şi planuri, cam la fel cu înaintaşii de-acum câţiva ani. Aici încep însă deosebirile. Cei de azi (generaţia mea — dacă pot zice astfel) s'au suit pe metereze şi îşi anunţă ideile, îşi prepară planul de luptă, cu o temeritate şi-un entuziasm care e aproape unic şi în orice caz demn de invidie. Dar iată că într'un articol, care e un fel de manifest-program, intitulat **„Misiunea tinerei generaţii"** şi apărut în aceste coloane, amicul meu Vintilă Horia face câteva afirmaţii, împotriva cărora trebue să ne ridicăm cu dârzenie, tocmai pentru a menţine un prestigiu al „generaţiei", de care e vorba. Căci afirmaţiile lui Vintilă Horia ,nu numai că sunt riscate şi riscante, dar pot atrage asupra noastră semnul tragic al copilăreştei neseriozităţi.

Dar să-l ascultăm pe Vintilă Horia : „VOR ISBUCNI DINTRE NOI OAMENI MARI CHEMAŢI SĂ STĂPÂNEASCĂ DESTINELE UNEI EUROPE RECLĂDITE IN SPIRIT ROMÂNESC ?" Şi mai departe : „IATĂ REVOLUŢIA PE CARE O PROMITEM".

Adică : nici mai mult nici mai puţin decât EUROPA reclădită în spirit românesc, aceasta o „promite" amicul meu, aceasta o va face tânăra generaţie. Lucrul acesta e pe deoparte riscant de afirmat, iar pe de altă parte încă nu e timpul s'o spunem, chiar dacă s'ar putea să fie aşa. Peste 100—200 de ani, poate că se va adeveri o părticică din promisiunile lui Vintilă Horia, dar numai atunci. Pentrucă : a reclădi Europa în spirit românesc", ce înseamnă ? Va fi nevoe de-un formidabil imperialism politic, secondat de masive şi definitive **realizări** nu numai în literatură, ci şi în muzică, în pictură, în arhitectură, în sport (**Cuba** ne-a învins la un match !) şi toate acestea vor trebui să fie clădite pe o temelie tare şi serioasă, pe-o temelie de civilizaţie, care să meargă cu ani mulţi înapoi, nu pe-o bază nouă şi încă destul de şubredă cum e cultura noastră. Căci în literatură începem cu Eminescu (adică pe la 1870) şi în celelalte ramuri, mult mai târziu şi pe vremea aceea cultura germană, cea italiană, franceză sau engleză, aveau **la bază** pe-un Goethe, Dante, Voltaire sau Shakespeare şi noi de-abia trecusem de epoca fanariotă ! Este, cred, o mică, o foarte mică, deosebire.

Şi toate aceste popoare au „reclădit" Europa în spiritul lor, nu cu o singură generaţie, ci pe nesimţite şi fără clamări exterioare, ci poate alimentate de-un dârz şi formidabil orgoliu interior.

Nu mă îndoiesc că vom da, cu timpul, pe lângă cele câteva opere mari ce le avem, încă patru sau cinci opere de circulaţie europeană, dar aceasta nu ajunge în nici un caz pentru o reclădire.

Mi se pare nejustificat orgoliul lui Vintilă Horia şi mai ales am impresia că e mai mult o formulă, decât o realitate. Cine poate, oare, să-şi imagineze Europa cu o astfel de faţă, reclădită **tocmai** de „generaţia tânără", de aceea a noastră. Nu e pesimism acesta, dar e o certă cunoaştere a clipei pe care o trăim, o chibzuită cumpănire a elementelor componente a epocei, nu o modestie falşe, ci o chemare la realitatea imediată.

Dece noi, dece nu alţii, dece tocmai noi ? Incă nu suntem o cultură majoră, încă avem lesturi şi balasturi de care va trebui să ne lepădăm. Şi dacă am sta să privim puţin înapoi, ne-am da seama că a fost încă înaintea noastră, un şir de oameni mari, cari au **creiat** mult şi românește ,dându-şi seama de asta, dar nici unul din ei nu a spus că „generaţia lui" promite să refacă Europa, scriind şi subscriind după aceea. Eminescu nu s'a manifestat în acest sens, nici genialul şi multilateralul Haşdeu n'a făcut-o, precum nici Conta, D-rul Paulescu sau George Enescu şi Nicolae Iorga nu au spus-o, cu toată uriaşa lor operă ce le dădea dreptul la aceasta; Horia Hulubei e pe cale de-a face lucruri mari şi nu iese din drumul său. Nici chiar Macedonski, cu toată setea lui de glorie, nu a afirmat aceasta, mulţumindu-se să se declare **pe sine** (şi numai pe sine) poet european. Cred că s'a cam înşelat.

Deaceea nu-mi pot explica dece amicul meu Vintilă Horia, promite Europei că tânăra generaţie românească o va reclădi în spiritul ei. Fapt e că noi mai avem de lucru mult şi bine până când vom da tipul perfect de cultură românească, iar numai după deplina lui realizare, vom avea dreptul să ne uităm, orgolioşi ,în Europa unui Daudet, Giono, Papini, Unamuno, Thomas Mann şi-a atâtor capete mari, cari în nici un caz nu ne aşteaptă pe noi, mergând (ei) mai departe pe-un tărâm cultural care e atât de ridicat încât chiar când e mediocru e onorabil. Şi pentru asta a fost nevoie de secole de cultură şi gând, pe care noi de-abia începem să le clădim. Acolo a fost Rilke şi Baudelaire, Ştefan George şi Rimbaud, pe când la noi scria Podeanu şi Mândru, Stavri şi Păun-Pincio !

Iată dar, cum văd „promisiunea" lui Vintilă Horia ca prematură, temerară şi destul de neîntemeiată. „Reclădim Europa", ca şi cum ar spune că „mergem la războiul de o sută de ani".

S'ar putea ca peste foarte mult timp de luptă şi muncă a noastră, o altă generaţie ce va veni cu mult după noi, se va impune în acest sens. S'ar putea. Noi vom fi numai o treaptă. Deaceea să muncim, să clădim, să avem orgoliu interior şi resurse, iar când minunea promisă de Vintilă Horia, se va înfăptui, noi nu o vom mai putea spune demult. Dar o va scrie Istoria !

ŞTEFAN BACIU

Cronica plastică

SUBIECT IN PICTURĂ

de PAUL MIRACOVICI

Eterna alternanţă între desuet şi noutate, între tradiţie şi revoluţie, această veşnică pendulare între trecut şi viitor, a luat la unii dintre artiştii de azi şi chiar o parte a publicului, forma unei intense nevoi de a se reîntoarce la subiect, la temă, în pictură. Problema e interesantă şi merită să fie cercetată, iar experienţa — pe cât poate fi de periculoasă — merită să fie încercată. Desigur, acest curent va avea pompierii săi, partizanii săi „a outrance" şi cari, fanatizaţi, nu vor face **decât** subiect precum azi se abuzează la exces de „pictură pentru pictură". Acum 20 de ani, o asemenea reîntoarcere era crezută cu desăvârşire imposibilă. Influenţa lui Cèzanne era încă prea vie, dificultăţile pe care le presupunea o tehnică în care analiza ţinea un loc atât de mare, au redus din ce în ce pretextul unui tablou, până la un măr şi o carte sau o floare într'un pahar. (E aproape paradoxal faptul că şi cubismul se reclamă din pictura lui. Cèzanne, deşi de esenţa lui cerebrală nu-i cu nimic vinovat).

Pustietatea tablourilor contemporane din cari am gonit aproape cu desăvârşire omul, părăsirea compoziţiei, de care încă Renoir se plângea, justifică pe deplin, dacă nu excesele viitoare, cu siguranţă, această nevoe de subiect a artiştilor de azi.

Niciodată nu s'a făcut vreo revoluţie în numele unei jumătăţi de ideal şi nici cumpătarea nu a fost vreodată fermentul vreunei reforme; de aceea nu-i greu de prevăzut ce supra licitaţie de academism va cuprinde pe cei nechemaţi. Mă întreb chiar dacă nu vom revedea compoziţiile care cuprindeau o dramă întreagă a Saloanelor de acum o sută de ani şi cari acum ne fac deliciul.

Fără îndoială, două mere şi un cuţit sunt pretexte admirabile pentru câteva tonuri frumoase, dar repetate la infinit, îţi inspiră un supărător sentiment de exerciţiu, de invincibilă monotonie. Apoi, duce infailibil la o sărăcire a meşteşugului. Nu aş vrea să fiu greşit înţeles; niciodată nu am fost mişcat de un tablou atunci când a fost pictat fără drag şi cu intenţia de a-mi trezi mila, revolta sau sentimente cari nu au aface cu emoţia artistică.

Cronicile de până acum sunt mărturii — uneori vehemente — ale acestei profunde şi instructive antipatii pentru acei cari, din lipsă de talent sau greşită înţelegere a vocaţiei, fac literatură în pictură. Trebue să recunoaştem însă, cu toată sinceritatea, penibila lipsă a armăturii ce a fost pentru pictură mitologiile, religia şi sublimul misticism al primitivilor italieni. Aceasta, deşi o ştim, nu putem remedia nimic pentru că profunda credinţă care anima orice operă şi orice gând al celor vechi, nu o mai avem în epoca de freudism de azi.

In dorinţa contemporanilor de a se reîntoarce spre subiect, e sensaţia mutilatului care simte dureri în piciorul pe care nu-l mai are. Goliciunea ,sărăcia noastră se reflectă dureros pe panourile expoziţiilor.

Ce vastă era lumea grecilor vechi! Ce populată! A noastră e infinit mai mare, dar e goală, gândul nostru, blazat cotrobăeşte în toate colţurile planetei, pe care o cunoaştem atât de bine, dar din care am gonit toate svonurile, toate misterele, ca un copil care şi-a stricat jucăria. Nu mai avem acea sfântă ignoranţă, şi azi, dacă vrem să pictăm un Bachus sau o Bună-Vestire, în tabloul nostru va străbate fără voie rictusul sceptic al celui care ştie şi nu se lasă păcălit... După celelalte mituri, azi se încearcă în mistica suprarealistă să se găsească un răspuns întrebărilor din noi. Dacă în literatură aportul său e interesant şi dacă în poezie, un Paul Eluard a cristalizat forme noui şi interesante, picturii nu i-a fost de nici un folos. Astfel, Salvador Doli a mobilat un dormitor care prin felul cum erau dispuse pernele, draperiile, făcea de departe efectul unui portret al Maëi West, operă de un întristător pompierism.

Cred că e nevoe, în primul rând, de o întoarcere la om, la studiul acestui nesfârşit isvor de „subiecte", să-l învăţăm şi să căutăm expresia unui reflex măcar din diversitatea lui, fiindcă experienţa umană, fie că tinde spre cer sau nu se îndepărtează de pământ, rămâne mereu esenţa a tot ce e interesant şi profund. Atunci vor fi mai puţine tablouri amabile în expoziţii, dar publicul se va plictisi mai puţin, iar noi vom putea nădăjdui o epocă de aur a picturii.

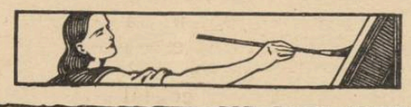

POEM DE SEARA

Imi strâng amintirile'n suflet şi plec către sat.
Urc iarăş cărarea copilăriei pe unde-am umblat;
Fac dese popasuri prin creste de codru senine
Şi dorm prin aceleaşi tufişuri, de fragi şi afine.
Cobor seara la stână, cum coboram în toţi anii;
Ascult iarăşi doina pe care o plâng din fluier ciobanii,
Mă uit la faţa lor bătută de vânturi şi ploaie
Nu-mi vine-a crede, c'ar avea gânduri şi griji ce-i îndoaie.
Le pică din ochi boabe de lacrimi, ca boabele de rouă;
Sunt trişti de parcă tot ninge şi plouă.
Mănâncă lapte şi mămăligă'n ceaune de tuci,
Cu dreapta dau mulţumită făcând cucernice cruci;
Se uită la mine aproape ca la strein...
Mă ispitesc de departe să vadă: mă'nchin?
Ei nu-şi mai aduc aminte că, pe coastă când păzeam oi şi berbeci,
Tot un cioban de-al lor, ma'nvăţat pe-de-rost psalmul cincizeci.
Intreb de mai ştiu când dam plecătorile'n strungă,
Când aşteptam pe sub lună să treacă „Frumoasele" — dungă.
Când povesteau de „Solomonarii" cu haine de ghiaţă verzii,
Cari purtau grindina din „Iezer" pe cele păduri şi câmpii.
De ciobanul bătut de vremuri şi ani, ce-şi uscă obielele'n lună,
De Strigoii cari se scaldă în noapte pân n'apucă găinuşa s'apună;
De „Urieşii" cari duceau stânci într'o palmă pe dealul din Cetăţuie
Sau poate de Muma-Pădurii cu obrajii zbârciţi şi plină de pistruie.
Intr'altele mă'ntreabă de nu ştiu vreo noutate din sat
Dacă s'a măritat vre-o fată ori sa'nsurat vreun băiat?
Când le spun că „Domnişorul Tavi" din Uliţa Popii-a murit
Se uită la mine năuci, cu mintea'n răspăr şi gândul crucit.

ION HĂMBĂŞIANU

Prea sus eram atunci

Prea sus eram atunci şi ce singurătate
Dospea în cerul neliniştilor noastre.
Creştea mereu tristeţea braţelor uitate
Prea sus eram atunci, în nopţile albastre.

Când steaua, azi pierdută îmi sângeră pe frunte
M'adun sub zarea asta, aşa de aproape,
Şi simt cum lin mă duc potecile spre munte
Să-mi ningă tot mai mult tăcerile pe pleoape.

Dragi prieteni aurorii noi versuri azi mai scrim
Spre culmile nespuse gânduri ne poartă,
De dorul de viaţă să nu ne'mbolnăvim
Şi rătăcim, în timp ca'n toamnă-o frunză moartă.

Prea sus eram atunci şi nimeni împrejur
Doar cerul clar adesea ne mai privea de sus.
Eram prea singur poate şi 'ndrăgostiţi de-azur
Şi prea frumoasă lumea şi timpul par'că dus.

OVID CALEDONIU

AMINTIRE

Un zâmbet luminos ca poama doar
Vrea 'ntreg să fie, secoli să-l culeagă,
Să-şi amintească toţi văzându-l, iar,
Copilăria lor, întreagă.

Misterul lumii nesfârşit să 'nveţe
Pe toţi dulceaţa lui de foc suav,
Niciunul să nu stărue'n tristeţe
Zadarnic pentru jocu-I grav.

O clipă sfintei Lui singurătăţi
Oglinda spartă-i: Mii de paşi răsfaţă
In fiecare ciob cu vremi, cetăţi
Şi depărtări, umila-i Viaţă.

Tăcerea'n templu ciugulit de vrăbii
Părând, cât glasul limpede vorbi, —
Uimit, zâmbiră-a vrajă bărbi şi săbii.
Copilul, singur, nu zâmbi.

CONSTANTIN SALCIA

Georges Rodenbach, Magul apelor

de I. GR. PERIEŢEANU

(*Urmare şi sfârşit*)

Oui! c'est vrai que notre âme au monde se fiance!
Mais qu'est ce de mirer la simple vie humaine
Quand, dans ses profondeurs, s'ouvre un divin domaine:
Tout le royaume glauque de l'Inconscience.
(L'Âme sous-marine, I, str. 1, 2 şi 3).

Iată că, în timp ce ştiinţa îşi formula teoriile ei atât de controversate despre viaţa inconştientului, poetul explorase şi el străfundurile înviate ale conştiinţei omeneşti!

Ah! ce que l'âme sait d'elle même est si peu
Devant l'immensité de sa vie inconnue
Sans même le soupçon dêtre un abîme bleu
Au fond duquel sa Destinée est seule et nue.
(Idem, I. strofa ultimă).

Patru versuri ce cuprind mai toate concluziile psihanalitice referitoare la prestabilirea personalităţii noastre psihice în adâncul nepătruns al subconştientului, unde suntem încă legaţi de instinctele primare ale vieţii.

Intr'una din reluările lui, poemul încearcă vechea comparaţie a sufletului omenesc cu marea. Şi câtă tinereţe izbuteşte să scoată la iveală din îmbătrânita imagine:

Ah! plonger dans la mer! savoir tout de l'abîme:
Les monstres, les coraux, tant de tresors sombrés,
Et les zones du fond vertes comme de prês,
— Ce qu'on voyait a la surface est si minime!

Et plonger dans notre âme — elle est un gouffre aussi —
Pour voir les rêves nus, le combat des pensées,
Et les projets, qui sont des perles nuancées,
Tout le Moi sous-marin dans le cerveau transi.

Pour le plongeur de l'âme y a-t-il une cloche?
Ah! oui! descendre au fond de son propre destin,
Savoir ce qui se passe en cette mer sans fin
Et demêler tout ce varech qui s'effiloche.

Mais cette vie en profondeur, nous l'ignorons:
Ne connaissant de notre âme que la surface,
Ce qui sait de la mer vaste l'enfant qui passe
Et ne voit qu'a fleur d'eau les vaisseaux prompts.
(Idem, IV, str. 3, 4, 5 şi 6).

Mai e nevoe să adaug că frumuseţea strofelor scuză cu prisosinţă stăruitoarea lor citare? Cum aşi putea oare satisface, cu mijloacele proprii, atâtea cerinţi de melodioasă cîntare, ce copleşesc ca un tezaur de sensibilitate şi gândire? Incertitudinile psihologiei sau limita firească a cunoştinţelor noastre, Rodenbach le 'nvesmântă într'un complex de imagini şi idei, îmbinând în sfera poesiei comori de înaltă gândire şi aleasă expresie.

Se pare însă că poetica lui nu cunoaşte marginile frumuseţii. Ascultaţi murmurul suav al acestei splendide incantaţii:

Je rêve de plonger jusqu'au fond de mon âme
Ou des rêves sombrés ont perdu leur trésor;
Je soupcone qu'il y a là des bagues d'or
Et des lingots à faire fondre dans la flamme
Pour y couler mon effigie ainsi qu'un roi.
(Idem, V).

Astfel exprimă poetul supremaţia spirituală a visului asupra vieţii înconjurătoare. Imaginile devin impetuoase şi au parcă sunetul preţiosului metal, rostogolit pe marmura impecabil şlefuită a versului.

Setea de ideal, e, în sfârşit, astâmpărată de... siguranţa decepţiei:

Mais à quoi bon descendre en l'âme sous-marine?
Surtout ne soyons pas le plongeur qui s'obstine;
Laissons plutôt cette richesse sans emploi,
Car les profondes eaux de l'âme sont perfides!
Peut-être qu'au fond du cristal reculé
Je trouverais la coupe du roi de Thulé...

Mais quel emoi si je revenais les mains vides!
(Idem).

L'Âme sous-marine numără şase părţi, în cvatrene, terţine sau şirag de alexandrine şi un epilog, din care voi cita prima strofă, începutul celei de a doua şi ultima:

Ici toute une vie invisible est enclose
Qui n'a laissé hors d'elle et d'un muet tourment
Que ce qui laisse voir une eau d'aspect dormant
Ou la lune mélancoliquement se pose.

L'eau songe;

Et cette eau qu'est mon âme, en vain pacifiée,
Frémit d'une douleur qu'on dirait un secret,
Voix suprême d'une race qui disparaît,
Et plainte, au fond de l'eau, d'une cloche noyée!
(Idem, Epilogul).

Viziunea poetului a fost, din nenorocire, profetică. Poezia lui, superb înflorită din trecutul câtorva generaţii de învăţaţi şi oameni de litere, şi-a strâns magnifica ei corolă în noaptea de Crăciun a anului 1898, lăsând în urmă-i doar mireasma cu smerenie păstrată de cristalul slovei tipărite.

Tânguitorul dangăt de clopot scufundat în apele sufleteşti saturate de nemărginitele dureri ale vieţii înfioară întreaga poetică a scriitorului belgian, care, alături de Verhaeren, a cântat frământările şi tristeţile ţării sale, în neperitoarea limbă franceză, arătând că sufletele conflueză, peste aparenţa graniţelor, într'o firească şi universală identitate a spiritelor.

Pe lângă acest cânt, total închinat apei în genere, opera lui Rodenbach ne relevă şi un imaginar aspect marin.

Sonetul *Renoncement* din *La Jeunesse blanche*, pe care numai *Albatrosul* lui Baudelaire îl egalează, descrie un magnific vas pribeag pe-o mare înstelată, departe de ţărmuri şi oraşe, izolat de larma vieţii:

Mon navire inutile et superbe someille,
Sans que jamais pour un trafic il appareille
Vers quelque port lointain entrevu dans le soir.

Et seul, sans matélot, ayant cargué ses voiles,
Il derive au milieu d'un mirage d'etoiles
Dans une mer propice à son grand nonchaloir!
(Renoncement)

Corabia aceasta e simbolul eternei poezii, pe care o contrariează şi o desamăgeşte, adesea, contiguitatea crudelor realităţi ale vieţii. Poetul, asemuind lumea cu o mare agitată, sfârşeşte prin a se considera inutil şi desarmat în mijlocul învierşunatului asalt pe care-l dau valurile şi îmbarcaţiile acestei mări (oamenii) în preajma ţărmurilor şi porturilor — ţeluri şi scopuri lucrative ce se cer cucerite cu orice chip. Ideia de renunţare i se impune, poruncitoare. El se ghemueşte în sine, în sufleteasca-i navă. Retras, departe, în pacea largului prielnic, strânge înaripatele pânze ale elanului şi pluteşte singuratec în voia visării, spre meleagul de nicăeri al idealului.

In epoca maturităţii sale, Rodenbach reuşi să transpuie în versuri experienţa interioară a Evangheliului, scriind *Cartea lui Iisus*, poem de largă respiraţie epică, în care pietatea poetului se exprimă în desăvârşită concepţie creştină.

Iisus, reîntruchipând spiritul Domnului, coboară pe pământ să propovăduiască iarăşi adevărul.

Intr'o seară, ajuns la periferia tristă a unui oarecare oraş maritim, pe măsură ce înainta, fu cuprins de un presimţământ şi se întrebă în sine:

.....„Qu'était-ce.

Qui lui faisait avoir dans l'âme une tristesse
Comme s'il y sentait entrer toute la mer!...
(Le Livre de Jesus, I, 4).

Nimic mai ingenios decât echilibrarea tumultului nostru ţea elementară a mării nesfârşite...

Reconstituind un crâmpei din viaţa Mântuitorului, poemul ne rezervă însă surpriza de căpetenie, într'o adevărată *parabolă marină*:

Isus grăit-a: „Luna, cu chipu-i de străbună,
Deasupra frământării de veacuri din genună,
Stă tristă, că-i bătrână şi singură în gol.

Dar cei ce-mi vor pricepe cuvintele 'nflorite
S'or odihni, porni-vor, cu suflete smerite,
Pe calea bună-a pildei, în luminos ocol.

Pustiu de apă-i marea, — pustiu fără hotare! —
De apă 'n veci muncită, ce-ades smintită pare.
Câmpie 'ntinsă este, cu haite mari de lei

Ce, spumegând, vor, par'că, să sfâşie tăria!
Dar luna, când le vede zbucnind zădărnicia
Pe coamele zburlite revarsă harul ei.

Semeaţă este marea, sălbatică şi crede
Că-i volnică, stăpână pe ea, pe ce se vede,
Pe sbuciumu-i lăuntric, pe tunet şi pe vânt.

Dar, când pe ape luna biruitor pogoară,
Din mersul lor le 'ntoarce, cu vraja-i le 'mpresoară
Şi iarăşi le desface, spre ţărm să-şi ia avânt.

Zic, mugitoarea mare e pururea 'n robie.
Când desfăşoară 'n larguri năvalnica-i urgie,
Purced din glasu-i falnic doar zvonuri care mint.

Da, marea, socotită ne 'nfrântă 'n veci putere,
Se mişcă sub a lunei poruncitoare vrere,
Ce valurile-i prinde în mreaja-i de argint.

Aflaţi, al meu Părinte, blând, pacinic cum e luna,
Mereu priveşte 'n inimi, le cercetează 'ntr'una...
Apoi urmă: „E totul în voia Domnului.

Se 'nvolburează marea, şi luna-i e stăpână.
La fel Cerescul Tată noroadele îşi mână
Spre ţeluri lor ascunse, dar cunoscute Lui.

Se crede liber omul, val viu cu mintea trează
Orbită de trufie; dar Dumnezeu veghează,
Călăuzeşte 'n taină lumescul furnicar.

Tot astfel luna, — bulgăr rătăcitor prin fire —
Cât e de 'ndepărtată de-a mării clocotire,
I-ascultă tânguirea şi-i pune stăvilar".
(Le Livre de Jesus, VIII).

Paragraful descrie simbolic legământul dintre lună şi mare, — fluxul şi refluxul — comparându-l cu nepătrunsa putere Dumnezeească care cârmueşte lumea. Marea, — pustiu de apă, — astfel cum din începuturi apărea; marea suferindă, înebunită; vasta câmpie cu haite de lei — valurile — ce sar, spumegânde, de-ai crede că vor să muşte tăria; marea trufaşe, liberă în pacea-i fără capăt sau viforosu-i zbucium, stăpâna tunetului şi a vânturilor, această atotputernică forţă, e îmblânzită de un astru mort!

Ce lecţie de modestie pentru orgolioasa turmă umană!

Transmiterea fluxului şi refluxului în versuri — desăvârşirea îmi îngăduie acest termen — constituie o puritate rară a expresiei poetice, fără să mai insist asupra caracterizărilor lunare sau marine, cum ar fi viziunea alegorică a mării, câmpia cu haite de lei, pe cari le vezi par'că repezindu-se spre cer să-l muşte.

Nu puteam aduce un mai sincer şi complect omagiu memoriei poetului, decât traducându-i fragmentul acesta, pe care îl socot dintre toate poeziile închinate mării, supremul efort estetic deplin realizat. Poate, mă voi încumeta odată să înfăţişez în românește toate incomparabilele frumuseţi cari, în cartea lui Iisus, au străpuns ca nişte rachete de lumină cerul versului francez modern.

MĂRTURISIRE

(NUVELA)

de **VICTOR POPESCU**

Nu departe de apa pârâului N..., la poalele ultimelor contraforturi ale munţilor, se află într'o superbă poziţie, castelul unui bătrân aristocrat, figură din alte vremuri, la care câteodată, când timpul îmi permite, merg cu o rară bucurie. Cele câteva clipe atât de scurte, pe cari le petrec în vecinătatea acestui om simpatic, sau împreună cu alte persoane, în trecere, ca şi mine, pentru puţină vreme pe acolo, sunt o reală delectare.

Aci, într'o toamnă, atras parcă de sunetul metalic al frunzelor gălbenite, venisem să caut un scurt răgaz de odihnă

Se mai afla cu mine în acelaş timp, un prieten foarte intim al binevoitorului nostru castelan ; era un distins pianist, care, retras de lume, distant, puţin comunicativ, nu obicinuia decât foarte arareori să dea audiţii publice. Subtilele lui interpretări erau rezervate numai cercului restrâns de prieteni în care avea ocazia să trăiască şi mai cu seamă erau rezervate lui. Spun aceasta fiindcă, de când îl ştiu, lucrează la numeroase transpoziţii proprii şi la compoziţii, pe care le execută numai pentru el, neprimind pe nimeni în camera lui de muzică, în timp ce cântă.

Când însă ieşia din rezervă, nu pregeta să arate tuturor nesfârşite farmece scoase cu prisosinţă din pian.

Mă plimbam cu el pe malul lacului din faţa castelului. Pe marginea apei, sălcii pletoase, triste se amestecau cu falnici brazi, verzi, întunecaţi. In fund peste acoperişul clădirii masive, crestele împădurite ale munţilor înalţi, trimiteau, odată cu lumina roşcată a apusului, adierele unui răcoros vânt de plaiuri. Infiorată, suprafaţa lacului alerga să se ascundă în colţul apărat de un cot al malului, în care ne aflam noi. Parfumul peluzelor de flori ne venia şi nouă odată cu crestele înălţate, învăluindu-ne într'o atmosferă de romantism.

Devenisem bun prieten cu acest fin artist, în cele câteva zile de petrecere împreună.

Privind lacul, aşezaţi pe o bancă de piatră, eram cufundaţi de câteva clipe, în tăcere. Nu o tăcere supărătoare, ci o tăcere plină de gânduri, o tăcere cum se întâmplă câteodată după discuţiile adânci. Spiritul încărcat cu frământări de tot felul simte nevoia unei evadări, în altă lume, mai pură. De acolo, se poate reîntoarce înseninat pentru a rupe liniştea. Dar nu astfel s'a întâmplat.

Privind, întâmplător, pe vecinul meu, am observat câteva lacrămi fugare în colţul ochilor Pe faţa lui se putea citi o stăpânită, dar intensă durere. Nu ştiu ce m'a făcut atunci să-i iau mâna, strângâru-i-o prieteneşte. Poate presentimentul unei nenorociri care se vroia mângâiată, m'a împins ? Nu-mi explic nici astăzi.

Dar el, după cum îmi închipuiam, în pragul unei dureroase amintiri, nu s'a retras în sine, ca alte ori, când nu voia să-şi descarce sufletul, ci a început să-mi vorbească.

— E prima dată când mărturisesc cuiva despre mine, însă ce am de spus nu ştiu din ce cauză, nu mai pot ascunde. Suferinţa se ţine atât de greu tăinuită".

Faţa îi era încordată. Mi-a strâns mâna şi a continuat :

— Tot toamna era şi atunci. Lume multă, veselie, voe bună, Toţi erau fericiţi. Eram şi eu mai tânăr. Mai idealist, mai încrezător în visuri. Zilele treceau, nopţile treceau. Am stat mult atunci aci. Câte petreceri au fost! Incă acum îmi sună în urechi armonia muzicilor, murmurul necontenit al tuturor, la balul ce s'a dat când şi-a împlnit majoratul fiul amfitrionului. Orchestra aceea numeroasă, aşezată acolo sus pe terasă !".

A întins mâna spre castel :

„Lampioane, iluminaţie, râsete. Ritmurile înfierbântate ale valsului din bătrâna Viană răzbiau prin frunzişul arborilor, trezind adormirea vietăţilor. Era o minune. Vinurile vechi şi cele mai bune din pivniţă fuseseră desfundate. Sticlele vărsau valuri de fină licoare în pocale mereu golite.

Târziu noaptea, când obosită lumea începuse să se retragă, spre a-şi reface puterile, m'a rugat amfitrionul să cânt ceva la pian. Am rezistat la început. Mă cunoşti. Nu-mi place să mă dau în spectacol. Dar a insistat. „Nu era ocazia mai nimerită, spre a da în vileag măcar o mică parte din talentele mele, îmi spunea el.

Am cedat. Din simpatie ? din slăbiciune ? Nu ştiu. Ne-am dus un grup nu prea numeros în salonul cel mare al castelului. Pianul era ascuns într'o firidă, unde este şi astăzi. Era întuneric în sală. Afară de lumina plată aruncată de lumânările depe pian, şi de strălucirea de afară, toate celelalte făclii fuseseră stinse..

Am cântat întâiu „La danse rituelle du feu", a lui E. de Falla. Apoi nu mai ştiu care din vaslurile lui Brams. Pe când eram pe la sfârşitul valsului, şi-a făcut apariţia printre ascultători şi „ea". Nu te superi, nu-ţi spun numele. Fiinţa atât de iubită, veşnic iubită".

Bărbia îi tremura. Era vizibil emoţionat.

„Am primit parcă o săgeată în inimă. Eram transformat la faţă.

Numai cântam pentru mine, nici pentru lume. Cântam pentru „ea". Numai pentru ea. Degetele electrizate alergau pe clape... dar valsul s'a terminat.

Aproape fără să îngădui celorlalţi să respire, am atacat cu violenţă „Apassionata". Era sonata ei preferată. Ştiam că una dintre cele mai mari plăceri ale ei era să asculte melodia atât de duios omenească a divinului Beethoven. Melodia care conţine atât adevăr al suferinţei şi adevăr al adevărului din suferinţă. Melodia aceea amplă, violentă în prima parte a sonatei. Melodia exuberantă de viaţă şi suflet.

O priviam cu ochii iluminaţi. Era încântată. Un surâs pe buze, aproba din inimă măiastra cântare. Numai vedeam acum nimic în faţă. Nici clape, nici lumânări, nici întuneric. Numai chipul ei

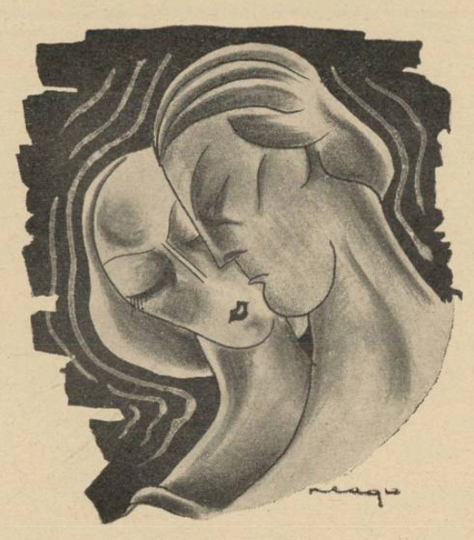

atotcuprinzător, strălucind de frumuseţe. Acelui chip dedicam toată puterea mea de sentiment, de iubire. Şi de muzică. Pentru el scoteam din pian sunete intense, trăind dincolo de melodia clapelor.

Nu cu mult în urmă, ea îmi refuzase fericirea, respingând pe umilul sclav ce devenisem. Acum, ca o regină, îmi acorda prietenia.

— De ce nu iubire ?

— Oare poţi exprima tu inefabilul?... tot aşa nici eu nu pot şti dece.

Asemăna iubirea cu inefabilul. Era şi aceasta o cale ocolită pentru a da un răspuns oarecare.

Dar nu aceasta m'a putut împiedeca pe mine de a o iubi. Insemna tot în viaţa mea. Idealul meu. O vedem atât de sus ! Atât de sus ! Nimic nu ar fi putut-o prăbuşi de acolo, precum nimic nu ar fi putut înfrânge speranţa mea de tânăr, în realizarea idealului ce-mi pusesem. Ea era scopul vieţii mele, toată inima, tot sufletul.

Am privit-o lung. Mi-a luat capul între mâini : „Nu fii copil". Şi m'a ţinut departe. „Nu ştiam că a iubi înseamnă a fi copil. A dat din cap. „Nu căuta să afli prea multe".

Un acord trântit în finalul părţii allegro m'a trezit din reverie.

Am început un duios andante. Inima-mi plângea, dar ochii îmi erau veseli văzând-o în faţă. Speranţa se mai nutria cu iluzii.

Imi amintesc că am modulat tema acestei părţi, cum nici odată nu am făcut. Degetele se prelingeau înfiorate dealungul claviaturei, lovind uşor instrumentul, blând şi intens, ca şi melancolia melodiei. Sufletul meu îmbina şi el cântecul lui odată cu auzul sublimei teme beethoveniene. Era un contra punct perfect, pe care numai eu îl auziam şi pe care credeam că şi ea îl pricepe.

Câte iluzii îţi faci adesea

Intrase multă lume acum în salon. Părăsise terasa unde se dansa, părăsise şi parcul luminat cu lampioane. De afară venia linişte, dinjur, freamătul reţinut în tăcere al auditoriului mereu mărit. Chipurile lor nu se vedeau. Erau dosite în spatele întunericului şi al chipului ei. Nici nu aş fi căutat să-i văd, cum nici nu pricepeam că atâtea persoane sunt înuntru ca să mă asculte. Eu o pricepeam numai pe ea, şi muzica mea îi traducea priceperea. Prima variaţiune, cu regretul ei nostalgic, a fost un imn dedicat ei. Ochii mei nu au părăsit-o. M'a privit un timp duios, surâzând. Şedea într'un fotoliu. Şi-a dat capul pe spate, aşezându-se mai în largul ei. Şi-a lăsat pleoapele în jos. Imi părea că observ pe faţa-i, extazul divinelor acorduri.

Am început a doua variaţie. In această clipă, răsunând sinistru în mintea mea, ochii mi-au adus o dureroasă descoperire.

Fiul gazdei îi susţinea capul. Mâinile lui fine pe care le admiram de atâtea ori, se rătăciau în blondul ei păr. Venise şi el alături. Nu de mult. Işi surâdeau unul altuia acum. Eu numai existam. Vezi tu — îmi spuse el ridicându-se în picioare pentru a-şi potoli suirescitarea — de multe ori o mică speranţă, aproape inexistentă, poate hrăni o viaţă întreagă. Tot aşa, un semn cât de mic al realităţii crude, frânge dorinţa şi idealul. Sperând, aveam viaţa. Eram fericit. Dece ? Nu ştiam nici eu. Fusesem respins. Dar speram. Ah, ce trist e să nu mai poţi spera.

Sunetele pianului îmi chinuiau urechile. De unde altădată sonata aceasta însemna pentru mine o glorioasă compoziţie a marelui mânuitor de note, o compoziţie care plăcea şi ei, cu atât mai mult mie, acum o uram. Ea măria nenorocirea mea. In cadrul ei, se înfăptuia sadic o tortură cumplită pentru mine.

In faţa mea s'o văd iubind pe altul. Işi prinseseră mâinile. Capul îi era lăsat pe umărul lui. Iar eu să cânt, să cânt mereu, actor de circumstanţă. Uram muzica în acel moment. Uram mizerabilul instrument care răsuna la atingerile mâinii. Il uram, dar nu puteam să mă desprind dela locul meu. Eram ţintuit în faţa lumânărilor. Ochii priviau pustiul şi mâinile alergau. Sudoarea îmi curgea şiroaie pe faţă. O căldură grozavă îmi cuprinsese tot trupul.

Variaţiunile mă exasperau. Erau prea lente faţă de turburarea din mine. Fierbeam. Aveam nevoe să-mi descarc mânia. Am părăsit sonata. Nici nu ştiu cum, nici azi nu ştiu ce am cântat. Par'că văd lumea privind mirată la mine. Trebue să fi avut un chip atunci... Era tot din Beethoven. Dar nu era nimic în special. Era totul. Acorduri aruncate, note plângânde, fugi iritate. Era toată opera marelui om trecută prin mânia mea. Fără noimă, fără rost. Nu mai respectam nici o regulă a pianului sau a muzicii. Bietul instrument răbda sinistru loviturile mele înfuriate. Eram agitat, mă zbăteam. Iar ea surâdea mai departe. Era încântată. Credea că pentru ea cânt. Pentru public acum, poate pentru ea numai, o melodie nouă, ceva din sufletul meu, pentru a le face plăcere. Disonanţele se înşiruiau. Nu mai deslegam nici o armonie. Ea surâdea. Mizerabil actor. Degeaba te zbaţi, îmi spuneam, zadarnic, orice ai face, şi ea şi ei toţi, nu ştiau că tu suferi. De ar şti că toată muzica pe care o ascultă încântaţi şi impasibili, e ruptă din inimile zdrobite ale unor colosale genii. Că armoniile măestre sunt durerile sufletelor chinuite. De ar şti aceste femei cari ascultă şi îşi dau părerea asupra muzicii, că ea este glasul nestărmurit al suferinţelor ce le-au produs, poate nici „ea" nici celelalte cari stau şi ascultă acum, nu ar mai fi impasibile. Ar suferi cu mine.

Dar nu aşa avea să se întâmple. Aveau să mă aplaude în curând. Vai ce groază m'a apucat în acele clipe. Să suport aplauzele tuturor cari se socot îndreptăţiţi să însoţească zgomotos strigătul de iubire al muzicii. Mi se făcea limpede în faţa ochilor. Pricepeam ce forţă ascunsă mă opreşte de a voi să cânt lumii. Să comunizez această subtilă artă. Să dau tuturor ce nu merită. Lor ! nesimţiţii ! Ii vedeam deslegând însemnătatea sonatei în termeni şcolăreşti, cu teorii absurde învăţate dela docte personagii, veşnic „pricepute" în amănunte.

Dar nu aceasta este muzica.

Nu explicând tehnica compoziţiei afli misterul ei. Compozitorul nici nu ştie de această tehnică, atunci când, inspirat desprinde din sferele înalte, armonia divină. El cunoaşte numai durerea lui. Ea este unicul său scop şi unicul său mijloc. Iar oamenii aplaudă. Ce aplaudă ? Nenorocirea lui ? Ce absurd sună. Ar trebui să le fie ruşine. Nu ! lumii să nu-i cânţi. Lumea nu merită. Ea nu cunoaşte marea realitate. S'o laşi în ignoranţa ei superbă. Să se zbată acolo. Artistul să-şi cânte lui. El numai poate pricepe rostul notelor. Marele rost al notelor.

Şi cântam înainte. Nu mă puteam opri. Nu aveam curajul să suport aplauzele. Cântam, cântam mereu. Voiam să mor cântând, numai să nu aud lumea spunând bravo ! Pentru ce bravo? Pentru că toate iluziile mele erau zdrobite. Pentru că ea surâdea mai departe cu capul pe umărul lui ? Nu.

Am atacat rapsodia a doua a lui Liszt. Acolo puteam găsi frământare. Lumea iarăşi a tresărit curioasă. Imi venia să le arunc pianul în cap. Puteau ei să-şi dea seama de ceva ? Sau dacă nu-şi dădeau seama să plece. Să mă lase în pace. Singur. Să mă pot strecura departe de toţi, fără însoţitori.

Am cântat câteva sunete din Kangurii. Din carnavalul animalelor. Iarăşi tresărire. De i-aşi fi văzut mişcând din veşnicie, ca pe nişte vârcolaci ! Ea surâdea şi ochii ei erau închişi. Nu clintise din loc.

M'a dezarmat. Am reluat rondo finale din Apassionata. Spre a-mi încheia începutul. Abia acum a deschis ochii şi m'a privit. Mustrător. Un pumnal în inimă nu ar fi fost mai dureros decât strălucirea din ochii ei.

Am continuat compoziţia. Trupul îmi tremura tot. Eram aspru lovit de purtarea ei. Prin urmare pricepuse totul. Pricepuse şi, insensibilă până la sfârşit, aşteptase să mă vadă învins. Ce calculată răutate. Şi fusesem înfrânt. Infrânt iremediabil. Acum nu aveam decât să închei sonata spre a recunoaşte pierderea totală a luptei. In sfârşit, a luptei e mult zis. Dar se asemăna cu o luptă duelul dintre noi doi. Ea cu calmul cel mai desăvârşit, eu înfierbântat la culme, zdrobind pianul, prea exigent pentru bietul instrument.

Am încheiat execuţia, cred cu câteva clipe mai de vreme. Nu îmi amintesc, dar ştiu foarte bine că în momentul în care m'am sculat din faţa pianului, aşteptau încă ceva. Dar eram prea nervos pentru a-mi da bine seama de ce fac.

Fără a sta să ascult nimic m'am repezit afară. M'aşi fi sufocat, şi cred că m'aş fi arătat prost crescut faţă de lume, dacă mă felicitau sau mă întrebau ce am cântat. Nu le puteam suporta nimicniciile. Am alergat afară. In aer curat, m'am simţit mult mai bine. Răcoarea nopţii târzii m'a îmbărbătat.

Trecând repede pe lângă puţinele persoane ce încă erau pe terasă, m'am îndreptat spre parc. Departe de lampioane, departe de lumină, departe de lume, aci, unde suntem acum, m'am aşezat îndurerat, spre a-mi reface sufletul şi chipul. Vântul dimineţei începuse uşor să adie. Era încă întuneric şi luna pe cer arunca o strălucire difuză. Insă răzbia de nu ştiu unde, semnul dimineţei. Il simţeai în jur. Te împresura. Era undeva ascuns dupe munţi. Se anunţa glorios. Dar nu-l vedeam Nici nu luam seama la el. Eram atât de întristat, încât farmecul zilei ce venia, nu putea câtuşi de puţin să trezească în mine impresia fericirei sau satisfacţiei aceleia pe care totdeauna am resimtit-o la răsăritul soarelui.

M'am întins pe banca aceasta. Priveam nesfârşirea cerului. Mâinile erau sub cap, susţinându-l. Nu ştiu cât timp am stat aşa. Mă simţiam plutind în altă lume, lipsit de gânduri, lipsit de emoţii. Atunci abia am observat că cerul se luminase în străfunduri, înghiţind stelele. Din depărtare se auziau încă sunetele muzicei. Mi-am zis : curios, lumea petrece. Câteva păsări trezite mai de vreme din somnul lor îşi încercau timide vocile. Un fosnet alături, încă unul mai alături, şi o mână suavă mi s'a pus pe frunte.

Parfumul ei îmbătător mă înconjura. I-am văzut trupul aplecat asupra-mi

Frumos, desigur, frumos dar atât de trist ! Mâhnirea cea mai cumplită era întipărită în ochii ei umezi, un rictus puţin pronunţat al buzelor îi dădea o încordare deosebită.

S'a aşezat în faţa mea, luându-mi mâinile mi-a spus : „Dece ?"

Am închis ochii câteva clipe Clipe lungi mi s'au părut, fiindcă nu o vedeam. Dar minunate fiindcă o simţiam alături

„Tot „dece" spun şi eu", am murmurat fără s'o privesc. „Parcă totdeauna poţi găsi o lămurire". S'a aplecat deasupra mea mai mult. Privind-o vedeam cerul albastru închis, cu mici străluciri de stele pe alocuri, răzbind printre firele răsleţe, ale părului ei. Ii simţiam răsuflarea caldă. Chipul ei, arzător de nu ştiu ce încântare, mă îmbăta.

Am spus : „Nu".

Surâzând, ah, enigmaticul ei surâs, a murmurat : „Ar fi fost ultima dată".

Câteva lacrimi mi s'au prelins pe faţă. Şi am început să plâng. Să plâng din toată inima. Ea s'a înălţat numai puţin privindu-mă duios. Nu-mi era ruşine de lacrămi. Pentru mine ele erau acum o necesitate atât de mare, încât ridicolul lor, nici pe de departe nu mă atingea. Plângeam atât de cald! Iar ea mă privea.

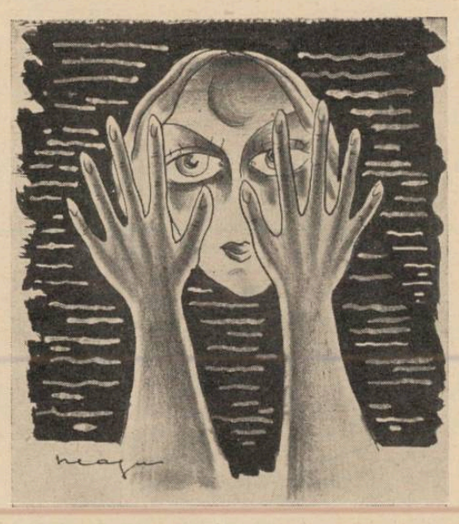

Se făcuse oarecare lumină afară. Dar aci, în boschet erau încă umbre. Nu am văzut clipa în care... Dar nu înseamnă nimic aceasta ! Am simţit numai arzându-mi faţa, câteva lacrimi şi altele şi altele, din frumoşii ei ochi, picurau pe obrazul meu suferind. Plângea. Dece oare ? Cine putea să ştie. Cine poate şti ce s'a petrecut în inima ei atunci. O femeie care nu te iubeşte îţi va rămâne veşnic o enigmă. Oricât de mult ţii tu la ea. Ori câte dovezi ale înaltei tale simpatii i-ai da. In ce stare se găsia ea atunci, cu ce gânduri lua parte la suferinţa mea ? Iată marea taină pe care atâtea femei o închid în ele, deşi trăesc laolaltă cu bărbaţii din străvechi timpuri.

Ce a gândit în acea clipă ? Ce a simţit ? De geaba m'aşi întreba. Nu mi-e dat mie să ştiu lucrul acesta.

Murmurând printre buze, i-am amintit de mine : „Sunt atât de nenorocit şi atât de fericit în clipa aceasta. Aşi ţine-o o veşnicie aci. Aşa cum e".

A dat din cap, abia mişcându-l. Şi am rămas plângând. Până când prima rază a soarelui m'a încălzit pe frunte. Atunci ea s'a ridicat în picioare. Albă, cu rochia ei de seară, strălucind în razele soarelui de dimineaţă, m'a privit o ultimă dată.

M'am sculat şi eu în picioare. Ne-am apropiat unul de altul, alăturaţi, şi mi-a spus : adio. I-am murmurat numele, plecând eu întâi.

Ocolind pe ultimii rămaşi la petrecere, nu vroiam să văd oamenii în acele momente am intrat în casă. Impins de o forţă lăuntrică, m'am apropiat de pian. Nu era nimeni în preajmă. Instrumentul, aşa cum îl lăsasem, aştepta, cu clapele desfăcute, ca cineva să aibe grije de el. Lumânările dispărute. Arse până la candelabrul de aur ce le purta. Privind melancolic la bătrânul meu prieten, m'am aşezat în faţa lui. Şi am atins o clapă. Şi alta. Apoi un acord. Am compus în acele momente o melodie. Un imn închinat dimineţei, soarelui, vieţei. Plin de voioşie, de exuberanţă. Un imn în care, împăcat cu soarta, preamăream natura".

S'a oprit din mărturisire. Apoi luându-mă de braţ : „Nu l'am mai cântat niciodată de atunci. Vino. Il am în cap şi vreau să-l asculţi".

Am plecat amândoi spre castel. Mergea grăbit, cu capul plecat, mâinile le ţinea în buzunare, însă se presimţea prin agitaţia lor, fiorul sunetelor ce aveau să irupă din claviatură. Il urmam docil.

Tot ceea ce îmi spusese, era atât de impresionant, încât nimic nu m'ar fi făcut să rup vraja în care plutiam. Urcând în fugă aproape, treptele terasei, ne-am aşezat în salonul cel mare. Nu era nimeni în jur. M'a privit satisfăcut. Ghicindu-ne gândurile unul altuia, ne-am dat seama că preferam mult singurătatea. S'a aşezat în faţa pianului. Eu m'am întins pe un fotoliu, undeva, ascuns, pentru a nu-i turbura inspiraţia.

Câteva clipe a stat liniştit, tăcut, fără a da cel mai mic semn de viaţă. Avea ochii închişi. Apoi, întinzând mâinile, alene, le-a purtat pe pian. A mângâiat puţin instrumentul. Surâsul depe chip, oarecum extatic, s'a transformat într'o privire încordată, pătrunsă de un mare mister.

Şi a început să cânte. Violentă melodie, sălbatecă revoltă, dar totuşi maestoasă, scrâşnire de suferinţă, şi totuşi entuziasm de viaţă.

Şi alergau degetele nebune. Loviau aspru în pian sau blând, scoţând sunetele melodioase, pline de nostalgii pierdute.

Trăia o viaţă aparte în acele clipe. Ce grozav trebue să fi fost în dimineaţa în care a compus pentru prima oară cântecul ei. Câtă pasiune va fi pus în el! Mă uitam cum cântă. Era transfigurat. Mai mult ca sigur că pe mine nu mă mai ştia în jur. De altfel nici nu mă urmăria cu privrea, findcă ţinea ochii închişi, sau când arareori îi deschidea, arunca o fugară privre afară, unde soarele, de data aceasta dispărea. Putea părea fără rost, un imn închinat soarelui, la dispariţia lui.

Se vede că şi-a dat şi el seama de imposibilitatea melodiei de a exista în amurg şi altă dată decât „atunci" fiindcă s'a oprit brusc. A încetat melodia când, intrat într'o sarabandă drăcească, sdrobia pianul în degete.

Avea părul vâlvoiu, ridicându-se dela locul său.

Nu am vrut să-i ies în cale. S'a îndreptat spre ferestre. Lângă draperiile roşcate ce atârnau mlădios, s'a oprit, privind în afară. Apoi a traversat tot tăcut salonul. S'a apropiat de mine.

— „Când am terminat de a cânta în dimineaţa aceea, am văzut-o pe ea la uşe ascultându-mă. Mi-a trimis un sărut şi a dispărut.

Nu am mai văzut-o de atunci. A murit cu câţiva ani în urmă. Dar eu am rămas tot atât de fericit şi tot atât de nenorocit ca şi în dimineaţa, frumoasa dimineaţă, când am plâns împreună".

Privea undeva, un punct pierdut în spaţiu.

„Stau câteodată şi vreau să aflu ce a fost în făptura ei. In inima ei. Ce motiv ascuns a împins-o oare. Nu odată m'am gândit la putinţa unei drame în sufletul ei. O suferinţă stăpânită, cine ştie ce iluzii pierdute".

Dar nu nouă, oamenilor, ne este dat să înţelegem sufletul unei femei. E prea fin şi prea tainic pentru a-şi găsi lămurirea prin mintea noastră. In ele trebue să crezi ca într'un mit.

Clopotele bisericei sunau din depărtări rugăciunea de seară. Se întunecase. Am întrevăzut numai umbra lui aplecându-şi capul înspre asfinţit. Un murmur mi-a sosit purtat de tăcerea încăperei.

— „Dece oare ar trebui să pricepem un suflet de femeie ?"

Cartea străină

Erich Maria Remarque:

Les camarades (Gallimard-Paris, 1938)

(Urmare din n-rul trecut)

Cei trei camarazi pe cari i-am numit sunt în realitate... cu unul mai mulţi. Al patrulea, Karl — „last but not least" — are patru roţi şi sub caroseria arhaică, de piesă de muzeu, un motor extraordinar. Cenuşăreasa în zdrenţe. Zâna bună a celor trei şi răscumpărarea blestemului care apasă asupra civilizaţiei industriale şi a maşinismului modern. Incă o prejudecată la care va trebui să renunţăm ! Citiţi ce scriu A. de Saint-Exupéry şi Mermoz despre avioanele lor, ca să înţelegeţi de ce acest Karl este elementul miraculos din poveştile orientale ,evoluat pentru a satisface nevoia de fantastic a blazaţilor veacului douăzeci : bagheta lui Aladin, covorul fermecat al hoţului din Bagdat, etc. Sau măcar romantismul, care e forma laicizată şi modestă a fabulosului legendar.

Ascultaţi de ce este în stare Karl : cu toată înfăţişarea-i ridiculă, câştigă premiul întâi la o cursă de viteză. Inlesneşte cunoştinţa lui Robby Lohkamp cu Patricia Hollmann, din care li se trage şi dragostea. Aduce medicul, cu iuţeală vertiginoasă, la căpătâiul iubitei bolnave. Tot el transportă pe Robby şi Otto la sanatoriul de unde Patricia telegrafiase că se simte rău. Karl răzbunător : face pânda pe străzile Berlinului, lunecând fără zgomot, noaptea, ca să dea de urma ucigaşilor lui Gottfried Lenz, împuşcat la ieşirea dela o întrunire politică.

In sfârşit, sacrificiul suprem : Karl e vândut ca să poată plăti întreţinerea Patriciei în sanatoriul unde moare, veghiată de Robby, — deşi Otto Köster spusese cândva : „mai bine mi-aş tăia mâna decât să-l vând pe Karl". In toate aceste împrejurări, el e protagonistul, el poartă răspunderea şi cititorul se întreabă mereu : ce va face Karl ?

Apariţia Patriciei Hollman şi locul pe care-l ocupă în vieaţa lui Lohkamp nu turbură camaraderia celor trei, — drept câştigat, **şi cu ce preţ** ! Ei ştiu că solidaritatea lor e mai veche şi că fără ea existenţa fiecăruia şi-ar pierde rostul. Dar ceea ce-i frumos este că Patricia înţelege valoarea unică a acestei camaraderii şi nu încearcă să-şi acapareze iubitul ci se a daptează ea felului de trai al grupului, începând prin a se împrieteni cu... Karl. Robby o învaţă să conducă :

„Atentă, plină de însufleţire, observa tot ce-i arătam. Apoi, scoţând mici strigăte de întărîtare, luă primele viraje, temându-se ca de dracul de farurile ce ne ieşeau înainte şi mândră după ce trecuse de ele. Curând, în micul spaţiu luminat pe jumătate, dela volan, se născu un sentiment de camaraderie cum se stabileşte iute pentru lucrurile tehnice şi practice, iar când, după o jumătate de oră schimbarăm locurile ca să pornim pe drumul întoarcerii, eram mai intimi decât ne-am fi spus unul altuia povestea vieţii noastre".

O menţiune pentru Jup, băetanul roşcovan şi pistruiat, cu urechile clăpăuge, ajutor în atelierul de reparaţiuni de automobile de pe urma căruia trăiau camarazii, — el însuşi ucenic, camarad zelos.

Aşa dar Karl este nelipsit, în toate împrejurările romantice, dramatice sau melodramatice.

Câteva cuvinte acum şi despre protagonişti: Otto Köster e cel mai puţin reliefat ,totuşi nu mai puţin viu şi nici mai puţin admirabil. Tipul eroului: calm, egal, conducătorul de fapt al echipei, prin consimţimânt tacit. Autoritatea lui, fără să şi-o impună, nu e totuşi mai puţin reală. El e stegarul camaraderiei : „nu uita că am rămas numai doi", îi spune lui Lohkamp, după ce Gottfried Lenz a fost împuşcat şi Pat murise în sanatoriu. Destul de econom la vorbă. Ceea ce s'ar putea numi „filosofia" lui, nu în înţelesul de generalizare teoretică a rezultatelor experienţei proprii, ci regulă de vieaţă, pentru uzul personal, o aflăm dela Robby: „Mai ales, să nu laşi nimic să se apropie ! Ceea ce laşi să se apropie vrei să şi păstrezi. Şi nu poţi păstra nimic...."

Nici unul dintre camarazi — Köster mai puţin decât ceilalţi doi — nu practică frenezia vitalistă. Viteza e pentru ei o terapeutică, pentru menţinerea sau regăsirea echilibrului sufletesc şi a plenitudinei simţurilor.

Gottfried Lenz — „ultimul romantic" e năzdrăvanul echipei, iar Robert Lohkamp, victima preferată a zemflemelelor lui.

Deviza lor — ceea ce s'ar putea numi astfel — o rosteşte într'o seară, la beţie, pictorul Ferdinand Grau, membrul aceleiaş confrerii secrete, de care vorbeam, prin amintirea războiului :

„ — Iată de ce aparţii unui ordin, frate ...ordinului celor fără succes, buni de nimic, cu dorinţele lor fără scop, aspiraţiile lor care n'ajung la nimic, dragostea lor fără viitor, desperarea lor fără motiv...

„ — Congregaţiei secrete care preferă să decadă decât să izbutească, să-şi joace vieaţa, s'o fărămiţeze, s'o joace, s'o piardă chiar decât să deformeze sau să uite imaginea inaccesibilă... imaginea, frate, pe care o poartă neştearsă în inima lui, gravată în ceasurile, în zilele şi în nopţile când nimic alt nu era decât asta : vieaţa goală sau moartea goală..."

De aceea ne şi par întrucâtva desorientaţi, ca şi cum în timp ce se aflau pe front au pierdut înţelesul rosturilor pentru care omenirea dimprejurul lor se frământă fără astâmpăr. Camaraderia lor chiar nu este un cult, un prilej de exaltare şi străpungere a unor noui orizonturi, ci un lucru cu mult mai grav, un lucru esenţial : refugiul ultim împotriva viitorului lipsit de înţeles pentru ei, sprijiniţi umăr la umăr, cu faţa întoarsă către amintirea covârşitoare.

Izolarea de ceilalţi, desprinderea de ritmul şi înţelesurile vieţii unanime le dă un aer ireal şi parcă o materialitate mai subtilă decât a muritorilor obişnuiţi. Au ceva din farmecul enigmatic şi straniu al unor personagii de feerie shakespeareană şi despre ei s'ar putea spune cu deplină îndreptăţire că „sunt croiţi din stofa din care sunt ţesute visele noastre".

Intreaga carte e orchestrată pe tema singurătăţii omului, a neputinţei de a păstra ceva din tot ce ne îmbie. Dacă Otto Köster şi Gottfried Lenz par să fi ajuns, în această privinţă, la calmul renunţării definitive, Robby încearcă încă, sub imboldul tinereţii şi al acelui „besoin pitoyable d'un peu de chaleur" — experienţa dragostei, ca să ajungă şi ea la revelaţia aceluiaş „sinistru secret": „că realitatea trezeşte dorinţele dar nu le poate satisface vreodată. Că dragostea începe în om dar nu sfârşeşte niciodată în el. Şi că totul se poate găsi întrunit : un om, dragostea, fericirea, vieaţa... şi că, înspăimântător, mereu e prea puţin şi scade pe măsură ce pare să crească".

Să-ţi dai seama de toate astea cu luciditatea desperării, — „să cunoşti cuvântul ultim al enigmei", după spusa unui vers celebru şi totuşi să iubeşti viaţa şi natura ,să doreşti dragostea şi să te pasionezi de jocurile şi iluziile artei, — iată în ce constă mesagiul acestei capodopere de poesie şi adevăr.

MIHAI NICULESCU

Laudă

Laudă cerului, laudă pământului ,
Laudă albă se cuvine Cuvântului ,
Laudă toamnelor ce cresc şi aplaudă
Când se sting în prag rugăciunile. Laudă
Zarzărilor şi salcâmilor şi merilor ,
Laudă înlăcrămării şi durerilor,
Laudă caldă ridicaţi singurătăţii;
Laudă clăilor ,laudă postăţii.

Laudă gărilor bolnave de vreme ,
Laudă celui care mă strigă, nu geme ;
Laudă îngenunchierii lângă ruine
Şi mâinilor care n'au uitat să se 'nchine,
Laudă visului curat ca o prescură
Prăbuşit în noapte sub bolovani de sgură ,
Laudă frunţilor ce sângeră de-asupra hârtiei,
Laudă călimării şi somnului veciniciei.. .

TEODOR AL. MUNTEANU

R O B I I

de SOMERSET MAUGHAM

(Fragment din „Robii", roman ce apare încurând, tradus de Jul. Giurgea)

Lawson ţinea la Philip şi imediat ce-şi dete seama că el era mâhnit din pricină că i se refuzase tabloul, încercă să-l îmbrăţişeze. Era ştiut de toată lumea că Salonul refuzase tablouri care mai târziu deveniseră celebre; el trimisese pentru prima dată şi nu trebue să desnădăjduiască la primul eşec; succesul lui Flanagan era explicabil; pânzele lui strigătoare şi superficiale erau predestinate să fie primite de un juriu anchilozat ca acesta. Philip însă începu să se enerveze; era umilitor pentru el ca Lawson să-şi închipue că el era capabil să-şi piardă cumpătul din cauza unui amănunt atât de banal, fără să-şi dea seama că mâhnirea lui se datoreşte unei profunde neîncrederi în propriile lui resurse.

In timpul din urmă Clutton se retrăsese din grupul care lua masa la restaurantul Gravier, şi trăia mai mult singur. Flanagan spunea că este îndrăgostit de o fată, dar austeritatea lui Clutton nu era de natură să le sugereze posibilitatea unei astfel de pasiuni, şi Philip bănuea că se despărţise de prietenii lui, numai ca să-şi poată limpezi nouile idei care cloceau într'ânsul. Dar în aceeaşi seară, după ce toţi ceilalţi plecară la teatru, şi Philip rămase singur, apăru numaidecât Clutton şi ceru chelnărului să-i aducă de mâncare. Incepură să vorbească împreună, şi fiindcă de astădată Clutton părea mai vorbăreţ şi mai puţin sardonic decât era de obicei, Philip se gândi să profite de ocazie.

— Ascultă, dragul meu, aş vrea să vii să vezi tabloul meu, zise el. Mi-ar plăcea să ştiu ce părere ai despre el.

Coperta romanului „Robii"

— Nu dragul meu, eu nu fac aşa ceva.

— Adecă de ce nu? întrebă Philip şi se roşi la faţă.

Era o cerere pe care toţi şi-o adresau în mod reciproc, şi niciunul nu s'ar fi gândit să refuze pe celălalt. Clutton ridică din umeri.

— Oamenii te chiamă să le spui părerea sinceră, dar în fond aşteaptă să-i lauzi. Afară de asta, la ce-ţi poate folosi părerea cuiva, chiar dacă e sinceră? Ce importanţă poate avea faptul că tabloul tău e bun sau e prost?

— Pentru mine are mare importanţă.

— Nu, dragul meu. Singurul motiv pentru care cineva se apucă de pictură, este pentru că n'are încotro. Pictura este şi ea o funcţiune, cum sunt toate celelalte funcţiuni organice ale corpului omenesc ,doar că foarte puţini oameni o au şi pe aceasta. Pictezi pentru tine însuţi, căci altfel ai fi determinat să te sinucizi. Gândeşte-te bine la ce-ţi spun: te căzneşti numai Dumnezeu ştie câtă vreme, ca să aşterni pe pânză sudoarea sufletului tău, şi care este rezultatul? In nouă cazuri din zece Salonul îţi refuză tabloul; dacă se întâmplă să ţi-l primească, publicul se uită la el timp de zece secunde şi pe urmă trece înainte; dacă se întâmplă să ai noroc, vine câte un nebun şi ţi-l cumpără, ca să-l spânzure pe un perete din casa lui şi nu se mai uită la el nici atât, cât se uită la masa din sufragerie. Critica nu are nici o legătură cu artistul. Ea judecă lucrurile din punct de vedere obiectiv, dar pe un artist nu-l poate interesa obiectivitatea nimănui.

Clutton îşi acoperi ochii cu palmele, ca să se poată concentra mai uşor.

— La un artist viziunea mediului se transformă într'o sensaţie specială, pe care este obligat — fără să ştie de ce — să o exprime prin linii şi colori, căci altfel el nu-şi poate exprima sentimentele. Este exact ca şi la un muzicant: ceteşte câteva versuri şi în mintea lui se închiagă un complex de note: nu-şi dă seama de motivul pentru care cutare sau cutare cuvânt trezeşte în sufletul lui cutare sau cutare notă, căci acestea vin independent de voinţa lui. Iţi voi da şi un alt exemplu, ca să vezi că în situaţia dată, critica este complect lipsită de sens: un mare pictor sileşte publicul să vadă natura aşa cum o vede el; dar în generaţia viitoare un alt pictor o vede cu totul altfel decât a văzut-o el, şi în cazul acesta publicul nu-l judecă prin el însuş, ci prin perspectiva predecesorului său. Astfel şcoala dela Barbizon îşi închipuia că părinţii noştri privesc copacii într'un anumit fel, şi pe urmă când a apărut Manet şi a pictat altfel, publicul a exclamat: bine, dar copacii arată cu totul altfel. Niciodată nu le-ar fi putut trece prin minte că un grup de copaci poate să arate exact aşa, cum îi vede artistul. Noi pictăm prin exteriorizare... dinăuntru în afară... dacă reuşim să impunem publicului felul nostru de a vedea, atunci suntem pictori mari; dacă nu reuşim, atunci ne ignorează; dar cu toate acestea noi nu valorăm cu nimic mai puţin, căci tot noi suntem. Pentru noi nu are nici o importanţă concepţia de măreţie sau mediocritate. Ce se va întâmpla cu operele create de noi, mai târziu, nu poate avea importanţă; noi am obţinut maximul de satisfacţie dintr'ânsele, în timpul cât le-am lucrat.

Urmă o pauză în vreme ce Clutton consumă cu voracitate mâncarea pe care o avea dinainte. Philip se uita cu atenţie la el ,în timp ce fuma o ţigară ieftenă. Capul lui colţuros care părea săpat într'o piatră prea refractară pentru dalta unui sculptor, părul lui aspru şi negru, nasul enorm şi forţa masivă a maxilarelor, denotau un om cu voinţă de fier, şi cu toate acestea Philip se întrebă, nu cumva sub masca aceasta se ascunde o stranie slăbiciune? Refuzul lui Clutton de a-i vedea tabloul, putea să fie o simplă vanitate : omul acesta era incapabil să suporte critica altuia şi nu voia să se expună unui refuz din partea Salonului; ţintea să fie primit ca maestru şi nu admitea să fie trecut prin sita comparaţiei lucrărilor altora, ceea ce l-ar fi determinat să-şi piardă încrederea în sine însuş. In timpul celor optsprezece luni de când îl cunoştea, Clutton devenise tot mai brusc şi mai înăcrit; cu toate că nu voia să iasă în arenă şi să se ia la întrecere cu ceilalţi, era totuşi indignat de succesele uşoare ale acestora. Pe Lawson nu-l putea suferi şi nu mai erau în aceeaşi termeni de prietenie, ca pe vremea sosirii lui Philip la Paris.

— Lawson a reuşit, declară el cu dispreţ, se va întoarece acum în Anglia şi va deveni un portretist la modă; va câştiga zece mii Lire pe an şi va ajunge membru al Academiei Regale, înainte de a împlini patruzeci de ani, pentru specialitatea portretelor făcute de mână, pe seama nobilimii şi a burgheziei.

Philip, la rândul lui, se gândea şi el la viitor. In depărtarea celor douăzeci de ani ce vor veni, vedea pe Clutton singur, înăcrit, sălbăticit şi necunoscut; mereu la Paris, din cauză că nu putea să mai renunţe la viaţa aceasta care-i pătrunsese în sânge, patronând un mic cenaclu pe care-l stăpâneşte cu limba lui otrăvită, în război cu sine însuş şi cu toată lumea, lucrând puţin şi producând şi mai puţin, paralizat de aspiraţiunea lui spre o perfecţiune pe care niciodată nu o va putea atinge, ca pe urmă să dispară robit de patima beţiei. De un timp încoace Philip era obosit de gândul, că de vreme ce omul are o singură viaţă de trăit, trebue să facă tot ce-i stă în putinţă, ca această viaţă să fie un succes cât mai complect; dar pentru el succesul nu reprezenta să câştigi bani mulţi sau renume; deocamdată nici el nu prea ştia exact ce vrea să înţeleagă cu aceasta. Probabil câştigarea a cât mai multă experienţă posibilă şi desvoltarea cât mai intensă a facultăţilor cu care te-a înzestrat natura. In orice caz era evident că acest Clutton er apredestinat să ducă o viaţă tristă. Singura lui justificare ar fi fost să realizeze pânze care să rămână nemuritoare. Philip îşi aduse aminte de ciudata metaforă pe care o făcuse Cronshaw în legătură cu covorul persan; se gândise de multe ori la asta, dar Cronshaw cu umorul lui caustic, refuzase să- iexplice semnificaţia metaforei: îi repeta că nu are niciuna, până în ziua când va reuşi să o găsească singur. In realitate, nesiguranţa lui Philip, era numai teama că-şi va rata viaţa ,dacă va continua să persevereze în cariera de artist. Clutton însă reluă firul întrerupt al subiectului său.

— Iţi mai aduci aminte de omul acela despre care ţi-am povestit că l-am întâlnit în Bretania? L-am văzut zilele trecute la Paris. Pleca spre Tahiti. A rupt-o cu toată lumea. Fusese **brasseur d'affaires**, mi se pare că în englezeşte se zice remisier; omul acesta avea soţie şi copii şi câştiga foarte mult. Le-a lăsat pe toate baltă, ca să se facă pictor. A plecat foarte simplu în Bretania şi a început să picteze. N'avea un ban de cinci, şi numai el ştie ce face ca să nu crape de foame .

— Dar cu soţia şi copiii lui ce-a făcut? întrebă Philip.

— I-a părăsit pur şi simplu. I-a lăsat să crape de foame, şi ei la rândul lor.

— Mi se pare o faptă mârşavă.

— Dragul meu, trebue să te gândeşti, că dacă vrei să fii gentleman, va trebui să renunţi să mai devii artist. Aceste două noţiuni n'au nici o legătură una cu alta. Vei auzi de nenorociţii care fac tablouri în serie ,ca să-şi ajute o mamă bătrână — aceştia dacă vrei, sunt fii recunoscători, dar gestul lor nu se scuză opera mizerabilă pe care o fac. Aceştia nu sunt decât negustori. Un adevărat artist va lăsa pe maică-sa să se ducă la azilul de bătrâni. Este aci un scriitor pe care-l cunosc şi care-mi spunea că soţia lui a murit în chinurile facerii. Era îndrăgostit de ea şi era nebun de durere, dar în timp ce sta în faţa patului ei şi ea trăgea să moară, s'a surprins pe sine însuş că încearcă să memorizeze, cum arăta, ce spunea şi care era sensaţiile lui în aceste clipe. Maniere de gentleman ,ce zici ?

— Spune-mi, prietenul dumitale este un pictor bun ?

— Nu, încă nu, pictează exact ca Pissarro. Incă nu s'a găsit pe sine însuş, dar are simţul colorii şi al decoraţiei. Dar asta nu importă. Aci e vorba de temperament şi el are această calitate. Faţă de soţia şi copiii lui s'a purtat ca o lichea; el întotdeauna se poartă ca o lichea; felul lui de a se purta cu oamenii care l-au ajutat — şi de multe ori a scăpat să nu moară de foame numai datorită prietenilor lui — este deadreptul bestial. Dar omul acesta este un mare artist, şi asta explică totul.

Philip se gândi la omul acesta care n'a ezitat să sacrifice totul, traiul fără griji, căminul, averea, onoarea, dragostea, datoria, numai de dragul de a aşterne pe pânză emoţiile pe care i le da lumea dimprejurul lui. Era un gest măreţ şi totuş lui îi lipsea curajul pentru a face aşa ceva.

Gândindu-se la Cronshaw îşi aduse aminte că nu l-a mai văzut de mai bine de o săptămână, şi după ce plecă Clutton, se îndreptă spre cafeneaua unde era sigur că-l va putea găsi. In primele luni după sosirea lui la Paris, luase drept literă de evanghelie tot ce spunea Cronshaw, dar el era dotat cu un spirit practic şi acesta se revolta contra paradoxelor sterile. Câteva versuri îndemânatece de ale lui Cronshaw nu puteau compensa o viaţă atât de sordită ca cea pe care o ducea el. Philip era incapabil să renunţe la principiile sănătoase care erau patrimoniul moral al clasei din care făcea el parte, iar sărăcia şi robotul de sclav pe care-l îndeplinea Cronshaw, ca să-şi poată duce de pe o zi pe alta traiul de câine, între mansarda infectă şi masa de cafenea, nu se acorda deloc cu concepţiile lui burgheze. Cronshaw era destul de viclean, pentru ca să-şi poată da seama că tânărul acesta îl dezaproba ; dar îşi bătea joc de mentalitatea lui de histrion, mai mult în glumă, şi uneori cuvintele lui erau pline de venin.

Jul. Giurgea

— Dumneata eşti un negustor de mărunţişuri, spunea el lui Philip, şi vrei să-ţi plasezi viaţa în bonuri de stat care să-ţi aducă un venit sigur de trei la sută pe an. Eu însă sunt un risipitor care trăeşte din capitalul nefructificat. Ultimul ban mi-l voi cheltui odată cu ultima suflare.

Metafora aceasta supără pe Philip, deoarece atribuia autorului ei o aureolă romantică şi arunca dispreţul asupra unei situaţii despre care în mod instinctiv el îşi da seamă că ar avea mult mai multe de zis, decât ceea ce era în stare să exprime în momentul acela.

Dar în sara aceasta Philip se simţea abătut, şi ar fi vrut să-i vorbească despre el însuş. Din fericire era destul de târziu şi maldărul de farfurii din faţa lui Cronshaw care indicau numărul de pahare pe care le băuse, dovedeau că este dispus să discute obiectiv orice problemă s'ar fi pus.

— M'am gândit să-ţi cer un sfat, zise Philip.

— Nu cred că vei urma sfatul pe care ţi l-aş da eu.

Philip dete din umeri enervat.

— Sunt convins că nu voiu reuşi să fac un lucru mare, în cariera mea de pictor. Nu m'aş putea împăca nici cu gândul, că sunt numai un pictor mediocru. Sunt hotărît să mă las de pictură.

— Şi de ce să nu te laşi ?

Philip ezită câteva clipe.

— Probabil din pricină că viaţa aceasta îmi place.

Expresia fizionomiei placide şi rotunde a lui Cronshaw se schimbă numaidecât. Colţurile gurii îi fugiră în jos şi ochii îi căzură în fundul orbitelor; ţi se pare că a îmbătrânit şi s'a gârbovit într'o singură clipă.

— Asta? întrebă el, şi-şi roti privirea în largul cafenelei. Glasul par'că-i tremurase puţin. Dacă mai ai puterea necesară să evadezi, fugi până mai ai timp.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL MODERN

„POLY-PAC", comedie de H. Kistemaekers

de RADU A. STERESCU

Dacă vrei să râzi, — nu prea mult, — poți merge la „Poly-Pac". Dar dacă vrei să vezi teatru și mai ții cât de puțin la arta aceasta, să nu te duci să vezi „Poly-Pac". Sau, cine știe, ești, — cu drept cuvânt — un admirator al d-lui Timică. Atunci fă sacrificiul și du-te să vezi ce poate ajunge un actor de mâna întâi, cu un ansamblu de alte mâini, într'o piesă care are tot atâtea legături cu teatrul cât are... luna și vei pricepi nimic. Te enervează teoriile deplasate ale servitorului, prost debitate, pe lângă altele. D-ra Nutzi Petroniu cântă, pur și simplu, urît. (De ce oare într'o limbă ininteligibilă ?). D. Ionel Țăranu imită hazliu pe un bețiv. (Pentru un rol de bețiv e destul). Intrarea d-lui Timică nu-i rea, dar nu-i destul.

Apoi iar se prostește totul. Comisari prinși de pe gârlă, scene melodramatice, etc., etc.

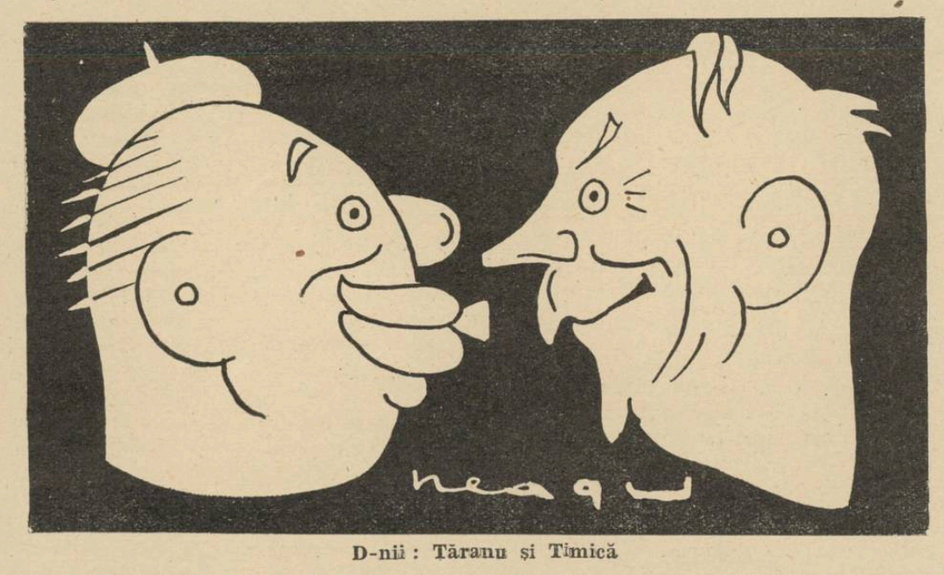

D-nii : Țăranu și Timică

spune : păcat, nu de piesă, ci de d. Timică.

In rezumatul din program, scrie că avem aface cu o serie de aventuri, evident, super-comice. Așa crede programul. Noi mai de grabă suntem de părerea interpreților, cari se acuză de nebunie la fiecare pas.

Actul întâi epuizează toate posibilitățile teatrale. Noi înșine suntem epuizați de doamna Wauwrina și de un monolog pe care „Poly-Pac" și-l permite fiindcă e genial! Ridicol!

In actul doi, cazi ca din cer. Nu mai

In sfârșit, ajunși la actul trei, scăpăm mai repede. Cum ? Prin mijlocul celui mai blajin și mai nerod happy-end. Nu poți exclama îndeajuns cât este de absurd.

Nu știi cine, autorul sau traducătorul (nu insinuăm) s'a întrecut cu gluma. Putem spune numai : iată încă o piesă de mahala care se poate juca numai vara, și apoi... bietul domnu' Timică!...

De ceilalți, nu mai vorbim, fiindcă sunt inexistenți: mai bine zis, ne exasperează prin existența lor pe scenă, lipsită de orice justificare artistică.

TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ

Meșterul Manole, dramă de Octavian Goga

de OLIMPIU BOITOȘ

Teatrul Național din Cluj și-a deschis stagiunea printr'o comemorare a poetului Octavian Goga, a cărui moarte fulgerătoare a lăsat o impresie atât de puternică în sufletele tuturora.

D. Victor Papilian, directorul acestui teatru, continuă o tradiție întemeiată de d-sa, aceea de a da momentului banalizat al deschiderii de stagiune un înțeles mai profund, evocând o personalitate sau un eveniment cu bogat conținut din viața noastră culturală, și în directă legătură cu mișcarea teatrală. In felul acesta ,d-sa stârnește cu prilejul unei ceremonii ce tindea să se transforme într'o simplă formalitate, interesul larg al marelui public, care participă cu îndoit profit la spectacolul de inaugurare.

Anul trecut stagiunea s'a deschis printr'o evocare a începuturilor dramaturgiei românești din Ardeal, pe care a ilustrat-o reprezentarea dramei istorice **Tribunul** de Ion A. Lapedatu, întâia piesă închegată și de amploare din repertoriul ardelean. Dar cu un an înainte s'a comemorat prozatorul Gib. Mihăescu, pe care soarta l-a făcut părtaș la întâiele eforturi de restabilire a orașului Cluj în funcția de metropolă a Ardealului românesc, reprezentându-se în acelaș timp piesa lui **Pavilionul cu umbre.**

De astă dată a fost rândul lui Octavian Goga.

In cuvântul de deschidere, d. Papilian a evocat personalitatea poetului comemorat, pe care l-a comparat cu D'Annunzio. Cași la celebrul scriitor italian, a spus d-sa, la Octavian Goga există o surprinzătoare armonie între om și opera sa. Stilul de viață al lui Goga se acopere perfect cu stilul operei sale. Temperament de luptător, el a exprimat în poezia sa, cu o energie impetuoasă, aspirațiile poporului său din momentul istoric pe care-l trăia. Vizionar, a intuit drumul destinului, a cărui împlinire a chemat-o cu o putere profetică.

D. Ion Agârbiceanu a rostit apoi o amplă conferință despre Goga, cu o stăruitoare examinare a evoluției poporului român din Ardeal la sfârșitul veacului trecut și începutul celui de acum.

După aceea s'a reprezentat piesa **Meșterul Manole.**

Prin temă și prin întreagă structura

Octavian Goga

ei, piesa aceasta este un poem dramatic închinat puterii creatoare de valori artistice. In adevăr, mai toate artele sunt evocate în această piesă, dela cele interpretative ': cântul și execuția instrumentală, până la cele fonciar creatoare, cum sunt muzica, sculptura, arhitectura și arta literară. Aceasta din urmă apare apoteazată mai cu seamă din cele câteva povestiri intercalate dibaciu în cursul acțiunii, și cari formează una din frumusețile esențiale ale lucrării.

Un suflu de umanitate străbate piesa, care este totuși plină de reminiscențe din ivața autorului, în așa măsură încât nu numai episoade din viața lui pot fi simțite în unele evocări, dar chiar și personagii reale, istorice, parcă pot fi identificate în eroii piesei.

Acțiunea este dominată de legenda Meșterului Manole, cu simbolul ei transformat în valoare normativă, pentru triumful puterii creatoare de artă a omului. In întâmplarea modernă, din viața unui sculptor, închipuită de autor, ideea de sacrificiu nu pretinde viață omenească, ci doar o renunțare, o curmare voită a unui sentiment și o sublimare a lui într'o valoare artistică, mai bine zis în isvor de creație artistică. Acest desnodământ ,evident, nu poate sta alături de acela din legendă, ca forță dramatică. Insăși tehnica piesei subliniază această deosebire, căci actul III, cu mărturisirea eroului, care face procesul convertirii lui sufletești, are mai curând un caracter discursiv decât unul dramatic.

Ceea ce trebue iarăși reținut din această piesă este calitatea stilului, când plastic, când sentențios, totdeauna însă vânjos, de o rustică vigoare, cum a fost totdeauna srisul lui Goga, oricare gen ar fi întrebuințat, vers, proză literară sau pamflet.

Din distribuție, care a fost susținută în rolurile principale de d-nii N. Sireteanu, N. Dimitriu, N. Neamtzu-Ottonel, I. Tâlvan și d-nele Viorica Dimitriu, Mary Munteanu ,reținem interpretarea d-lui Sireteanu, în rolul sculptorului Andrei Golea. Un exemplar de român viguros, cam aspru dar totuși complex, discret și cu suflet nostalgic, purtător al unui talent care-i ca o taină în exprimarea lui, așa l-a conceput Goga pe sculptorul Galea și așa ne apare și din interpretarea d-lui Sireteanu, mai cu seamă în actul întâiu. Ipostaza de spiritualizare a personagiului, în actul III, însă nu i-a reușit.

Comunicativ d. N. Dimitriu (Iancu Balteș) în actul întâi.

Direcția de scenă a avut-o d. Neamtzu-Ottonel.

CINEMA CARLTON :

Leopardul Suzanei

Ar însemna că țin să ascund adevărul, dacă aș spune că n'am râs la filmul dela Carlton. A râs și domnul din dreapta mea. A râs și duduia din stânga. Și o doamnă din spatele meu a declarat că „Leopardul Suzanei" e un film extraordinar. Așa că n'am de ce să nu vă recomand comedia asta interpretată de Katharine Hepburn și Cary Grant. Dar atât am să vă rog. După ce veți vedea filmul (dacă îl „pierdeți" acum, îl „prindeți" sigur la Select), sacrificați 5 minute din prețiosul dumneavoastră timp și meditați puțin asupra gustului publicului de acum 10 ani (când cinematograful era într'una din primele lui faze) și asupra celui actual. Mai mult ca sigur că vă amintiți de comedia în care grăsanul pe care îl chema Fatty, smulge hohotele de râs ale publicului ,alunecând pe o coaje de portocală. Mai țineți minte, cred, indignarea de pe chipurile vampelor de acum 10 ani, când stângaciul Zigoto le smulgea din greșeală trenele dela rochii. Ei bine, scene de astea se găsesc cu duiumul în filmul dela Carlton. Doar că acum, coaja de portocală a fost înlocuită cu un fir de telefon sau cu o simplă masă. Și alunecă în film — de câte 5 ori fiecare — mai toți actorii. Și Katharine Hepburn, și Cary Grant, și Charlie Ruggles. Doar leopardul, mai deștept — se ține bine pe cele patru picioare ale sale. Bine înțeles, nu lipsește nici trena smulsă de Cary Grant Katharinei Hepburn. Publicul râde cu hohote, deci gustul lui nu s'a schimbat prea mult. Pe lângă căderile din film, am remarcat și încercările regisorului de a ne prezenta un tânăr molatec, îndrăgostit de știință și încăput pe mâna unei fete autoritare și îndrăgostite (nu de știință). Iar despre interpreți n'avem decât cuvinte bune de spus. Katharine Hepburn a știut să-și întrebuințeze sensibilitatea obișnuită într'un rol de comedie. Cary Grant, cu ochelari pe nas, ni s'a părut mult mai talentat decât în celelalte filme ale sale. Iar câinele Asta — trebue să-l cunoașteți: a fost partenerul lui Wiliam Powel în vre-o două filme — are un lătrat foarte fonogenic. Leopardul a arătat multă rutină în dificilul lui rol dublu. Și filmul — repetăm — se pare că a plăcut foarte mult.

TRAIAN LALESCU

BLOC, DISCUȚII LIBERE

de AXENTE SEVER POPOVICI

Oare sunt undeva *inspirații pure* ?

Eu cred că da. Citește ceva din Charles Péguy, poetul florilor de câmp culese în drum spre Chartres, și mort pentru patrie, în bătălia dela Marna. El a fost martorul tragic al unei generații adusă de valuri, dintre stâncile relativismului, pe pragul reîntoarcerii la credință. Acum câțiva ani, frații Tharaud ne-au dat povestea vieții lui; cartea era intitulată : *Povestea unei generații.* Și aveau perfectă dreptate.

Dar cine este, — și cum a evoluat ?

Un simplu țăran de pe Loira, crescut la Școala Normală Superioară, în indisciplina spiritului radical, care a debutat ca aderent convins al socialismului de pe atunci, și care în curând, nemulțumit de formulele doctrinei precum și de compromisurile lui politice, s'a retras cu bătrânul Sorel în căutarea unei mistici a sindicalismului, și mai pe urmă, la sfârșit, s'a plămădit în pâinea de toate zilele a credinței. Charles Péguy a devenit catolic. Dar totuși, niciodată în viața lui, n'a intrat în cadrele oficiale ale catolicismului. Era necăsătorit bisericește, — soția lui era de obârșie comunardă; nu și-a botezat copiii, — era prea cinstit ca să se supună unei ceremonii pentru care nu se simțea vrednic, și cu atât mai mult, nu putea s'o impună altora, — și nu mergea la biserică, — dece să meargă la biserică dacă nu se simțea vrednic să împărtășească slujba alături de semeni față de care nu era în regulă, întrucât nu le împărtășea totul ? Și totuși, într'o zi Péguy a fost la biserică; atunci a întonat un imn în tinda bisericii — unicul imn în tot timpul vieții sale — și a fugit. Dar n'are importanță; în sufletul lui, era totuși o vagă nostalgie după biserică. Ne-o arată asta destul de bine în *Taina Sfinților nevinovați,* atunci când ne vorbește de corăbiile celor ce se roagă cu prora în atac spre Dumnezeu, ascunși unul după altul, și în fruntea cărora merge însăși corabia lui Cristos. Da, Charles Péguy a fost în biserică, și trebue socotit ca făcând parte din biserică, însă din cauza unei frânturi de suflet în care l-a aruncat filozofia bergsoniană, el nu prețuia altceva în actul *închinării* decât *spontaneitatea* unui suflet. El n'a înțeles nici rugăciunea. Citește în sensul acesta *Le mystère de la charité de Jeanne d'Arc,* și ai să vezi chiar la început, că ea își face rugăciunea pentrucă *lipsesc* multe și pentrucă sunt multe *de cerut.* Dar în schimb, era un om care-și păstra *tinerețea apetitului metafizic,* și care simțea nevoia altora. Nu știa însă, să afle drumul care duce spre dânșii; deaceia, cu toată puritatea inspirației și cântecului său, a rămas singur în viață.

Și ca structură ? A, ca structură, și ca om în genere, Péguy a fost interesant. A avut ca maestru pe Platon, dar și pe Descartes, și pe Bergson. In acelaș timp, el gândea asupra vieții sale, dar își și trăia gândirea. Și permanent încerca un fel de chin religios. Dar caetele lui ? Ce mecanică lirică ! In ele oamenii intră și ies; ideile, la fel, merg și vin, sistemele se compară între ele, și Péguy, întotdeauna prezent, în fiecare pagină și în fiecare rând, ripostează. Câteodată chiar el, Péguy, vine și discută cu Péguy, iar alteori, Dumneze lasă eternitatea și discută cu el. Exact. Dumnezeu își are acolo rezervat caetul Lui.

Am spus mai sus, el era creștin catolic și trăia neoficial în comunitatea creștină catolică, și era cetățean trăind astfel în comunitatea cetățenească. Nici odată însă n'a vrut să se *separe.* Instinctul lui îi spunea că gândirea nu este o aventură indiscutabilă care poate fi prinsă și în afară de umanitate sau împotriva umanității, ci chiar din contră, gândirea este un lucru care vine din inima poporului. Și poporul ? Acesta nu este în concepția sa o *clasă organizată,* ci o stare de spirit spontană, o plenitudine a spiritului care are rădăcinile în rasă. Péguy gândea uman prin mișcarea naturală a umanității sale. In asta consta maniera lui de-a fi *universal,* — într'un fel de *simpatie vie* și nu în inteligență. Aci se reflectează Bergson. Dar s'a spus de către unii că îl plictiseau ideile. Cât se poate de fals. Nu îl plictiseau ideile, dar el nu le considera decât în măsura în care ele interesau drama omului. El dedică unul din caete, *tuturor acelora care au murit pentru vindecarea răului universal uman.* Ar mai fi lucruri esențiale de spus, — dar despre altcineva.

*

Imi aduc aminte de acum câțiva ani, cât de extraordinar îmi părea Bergson. Știți dece ? Poate pentru că marii noștri profesori pozitiviști aveau scârbă intelectuală de el. Dar nu, — nu pentru asta. Și nici pentru sistemul lui, — Bergson, după părerea mea, nici nu are un sistem filosofic propriuzis, ci mai degrabă, o grădină de metafore și de enunțări lirice. Mi s'a părut atât de extraordinar — acum înțeleg ! — pentru *curajul* lui. Henri Bergson, acest prinț al spiritului, a îndrăznit ce n'a îndrăznit nimeni, să se ridice împotriva *ordinei oficiale.* Dar să fiu înțeles! Ascultați o frază din Jacques Maritain redată întocmai într'un caet din acele *„Documente albastre"* de Frédéric Léfèvre. Personal, port o mare stimă lui Bergson, căci în epoca trecută, când monismul, mecanicismul și determinismul oficial erau în plină conducere — ce epocă ingrată ! — el, Henri Bergson, printr'un efort personal, a reușit să arate, cu o dialectică remarcabilă și subtilă, gratuitatea totală și copilăria acestor teorii. El a afirmat peste tot — acum observ greșelile, dar atunci îmi părea aproape eroic — a afirmat drepturile metafizicei și ale bunei cunoașteri a absolutului. Noi suntem în absolut, trăim în absolut și ne mișcăm în absolut, — spunea el atunci, — transpunând filozofic pe Sf. Paul. Dar nenorocirea este, că filozofia lui Bergson se lipsește de scop. Ce însemnează asta ? Că în loc să ceară absolutul inteligenții, el îl cere *intuiției ultra-intelectuale,* întorcându-se astfel împotriva *conceptului.* E un fel de amestec între nominalismul și empirismul englez, pe deoparte, cu teoria platonică a extazului, din care se naște așa numita metafizică a *schimbării pure.* Dar asta, ca și filozofia lui Hegel, e la fel de moartă pentru rațiune. Știți cumva formula *schimbării pure,* rostită de Bergson, la Oxford, în 1911 ? Atenție ! V'o transcriem, dar nu încercați s'o înțelegeți ! *Il y a des changements mais il n'y a pas des choses qui changent, le changement n'a pas besoin d'un support...*

Petre Vișineanu. — Versificații fără importanță, cari nu ne îndeamnă la nici un comentar.

F. S. 15. — „Dacă credeți de cuviință că nu sunt demne a vedea lumina tiparului, atunci, cu tot consimțământul meu, dați-le să vadă lumina... coșului". Așa ne scrieți și așa facem.

George Clipa. — Sunt semne destul de bune în povestirea „Botez". Mai încercați.

C. V. Soare. — Ziceți că istorisirea „Mai e mult până departe" ,ați auzit-o de la Ernest Satvani. Dar d-sa de unde o știe, fiindcă nu putem crede că o deține direct de la regele Ungariei, Matei Corvin? Bănuim că a citit-o undeva, în care caz, noi nu o putem publica.

C. Aldea. — „Stihuri pentru sufletul meu" se publică. Vă îndemnăm să cultivați stăruitor ritmul și rima. Fără această armătură, nu credem că există poezie mare.

N. J. din „Fălticeni, orașul tuturor uitărilor". Vă rugăm să urmăriți revista, spre a vedea ce soartă a avut interesantul dvs. reportaj.

Mereanu. — Nu se publică.

Cezar Liviu, din „Dorohoi, oraș cu flori și ierni bogate", — vedeți ce am scris despre N. J. din „Fălticeni".

Nadia Ioaniu. — Nu. Sunt prea firave, prea șubrede.

Demetrius D. Florescu, Găești. — Nu.

Dumitru Liuben. — Trimiteți reportagiul despre Silistra și se va publica îndată ce va fi loc, adică după epuizarea celor ce se află astăzi gata la redacția noastră. (Trebue să spun că sunt numeroase și e bine deci să vă grăbiți).

Vasile T. Popovici. — Uzanțele contabilicești ale administrației — care singură se ocupă de abonamente — cer ca abonamentele să se achite anticipat. Pentru numerele ce vă lipsesc vă adresați tot administrației revistei.

Cezar Flamură. — Trimiteți-ne deodată mai multe poezii. Numai astfel ne vom putea da seama, dacă avem deaface cu o vocație poetică și nu cu un accident.

Mefisto (?). — Se vor publica. De ce nu semnați ?

Ion Zeana. — Același răspuns ca și d-lui Cezar Flamură.

SIBIUL, CETATE A ZIDURILOR GRĂITOARE

de NICOLAE CIUCEANU

Dintre toate oraşele Ardealului, Sibiul este cel mai vechiu şi cel mai înrădăcinat cu tradiţia şi cultura acestei provincii. Personalitatea acestui oraş se reliefează puternic în umbrele trecutului, fiind cândva centru de mare preocupare al Saşilor teutoni de pe Plateu-Hoch şi Miteldeutsch. In această urbe asupra căreia miturile povestesc fapte şi lucruri ce aduc „svonurile legendarului Rin şi vuetul grav al pădurilor teutonice" s'a polarizat o creaţie şi o structură spirituală unitară şi coherentă, ce depăşeşte pe toate celelalte burguri din ţara de dincolo de păduri. Naşterea acestui oraş e învăluită cum aminteam mai sus de ceaţa legendelor ; toate aceste legende cărora scriitorul sas Sigerius le-a dat cuvenita preţuire, povestesc măreţia unui popor care plânge peste zidurile mucegăite un trecut de dominare şi asuprire saxonă. Documentele susţin că oraşul Sibiu a fost înfiinţat de un patrician din Nurenberg, Hermann, care a dat nouei aşezări numele de Hermansdorf (satul lui Herman), fapte ce s'au petrecut între anii 1100—1140. Totuşi pe lângă documente s'au strecurat şi unele legende dintre care două merită atenţiunea noastră. Se povesteşte că, odată cu coloniştii germani, ar fi plecat şi un cioban, care ar fi cerut voie dela conducător, să plece înaintea tuturor; după ce în prealabil au făcut înţelegere să i se dea acolo unde va ajunge atât pământ cât poate să acopere pielea unui bivol. Conducătorul coloniştilor se învoi, ciobanul deştept când ajunsese în părţile Sibiului se opri părându-i-se că a găsit un loc bun în regiunea de păduri, căci pădurea pentru german preţueşte cât viaţa lui şi acel cioban legendar când descoperi în aceste părţi farmecul acestui ţinut taie pielea bivolului în fire foarte subţiri, întinzând-o astfel peste vatra de mai târziu a oraşului. Felul cum s'a localizat această legendă care de fapt îşi are originea în miturile greco-romane, nu ştim. A doua legendă foarte interesantă prin personagiile care iau parte la acţiune, este aceea în care se susţine că Hermansdorful ar fi fost intemeiat de uriaşi, căci socotind după măreţia clădirilor, uriaşii erau aşa de mari, că un pas de al lor era dela Liceul evangelic „Bruckhenthal" până la uşa catedralei săseşti (aproximativ cincizeci de paşi). Ar fi mai multe de spus despre originea legendară a lui Hermansdorf, însă e mai bine să lăsăm deacum istoria să-şi depene caierul faptelor sale. Numele de Sibiu derivă dela râul cu acelaş nume Cibin. In limba strămoşilor noştri dela Roma se numea „Civitas Cibiniensis" iar dela apariţia patricianului întemeietor de cetate s'a numit Villa Hermanni apoi Hermansdorf şi mai târziu pe la **1366** se citează un primar care transformă satul în oraş luând numele de Hermanstadt. Acest fapt s'a petrecut în urma urgiei tătăreşti care distruge satul la 1241 şi poate că deatunci a rămas şi prin părţile locului aceiaşi vorbă pe care o spun mamele copiilor : lua-te-ar Hantatar. Pentru a se stăvili invazia Tătarilor din micul sat distrus de furtuna păgânilor, se clădeşte deacum o cetate cu puternice fortificaţii, turnuri de apărare, bastioane după plan

Turnul

al IV-lea să numească Sibiul „Cetate apărătoare a întregii creştinătăţi".

Saşii „popr uitat de istorie pe pământul Ardealului", au reuşit să facă din Hermanstadt un insemnat centru cultural, comercial, militar şi administrativ păstrându-se specificul stilului saxon; nurile inginerului italian Visconti, străzi înguste şi case în stil gotic. Tot ce a putut produce mai frumos arhitectura saxonă în Ardeal, se observă foarte bine în Sibiu. Sibiul devine acum o veritabilă cetate medievală care întrece aproape şi pe cele din occident, având 42 turnuri de supraveghere, 4 bastioane şi două platforme de apărare, încât invazia tătărască e oprită în mai multe rânduri, fapt ce determină pe **Papa Eugen** astfel primăria oraşului clădită pe la 1470 în stil gotic cu o curte vastă şi o galerie interioară ce conţine obiecte din evul mediu, precum şi steagurile principiilor ardeleni Rakoczi al II-lea, M. Apofi şi altora, precum şi tot felul de documente şi obiecte de valoare cari glăsuesc despre oraşul lui Herman şi biserică înaltă care aproape rivalizează cu turnul lui Babel. Această biserică reformată este lucrată în cel mai desăvârşit stil gotic, având un turn de 73 metri ce domină întreaga ţară a Sibiului. Construcţia s'a început la 1460 şi s'a terminat în 1520 şi de ea se leagă poveşti care sunt tot aşa de însemnate ca şi cele ale Domului din Colonia.

In interior fresce bine conservate de Johann von Rosenau (1495), reprezintă răstignirea lui Iisus Cristos, tot în biserică se mai găseşte şi un baptiser de bronz turnat de măestrul Leonardus. In partea de vest a bisericii se găseşte muzeul etnografic şi de antichităţi bisericeşti, cu multe pietre funerare din secolul XV-XVII precum şi mormântul măniosului Domn Mihnea I cel rău, voevodul Munteniei asasinat în 1510 în acest oraş de adversarii săi politici. In faţa bisericei se află bustul episcopului Teutsch, unul dintre cei mai mari slujitori ai Bisericei reformate din Ardeal, iar pentru faptele sale mari, urmaşii patricianului Herman i-au ridicat o statuie. Tot în piaţa lui Huet se găseşte liceul Bruckhenthal focar al culturii săseşti în Ardeal. Această şcoală cu tradiţie veche este o adevărată binefacere pentru oricare sas. La această şcoală s'au format o pleiadă de scriitori şi oameni ai literilor cari au trecut de mult graniţele acestei provincii. Tot la această şcoală cu bogată tradiţie a învăţat omul de stat al Cehoslovaciei, Dr. Milan Hozda.

ROMÂNII DIN SIBIU

O problemă importantă ce se pune e aceea de a se şti de când sunt pe aceste meleaguri Românii. Documentele scoase din întunecimea curţilor regale ungureşti, precum şi diplomele date de regii Ungariei, **prevăd existenţa Românilor în aceste ţinuturi anterioară coloniştilor Saşi.** In diploma Andreană 1224 sunt amintiţi Românii ca vechi stăpânitori. In 1210 Românii sunt trimişi cu armata comitetului sibian „Ioachim" în ajutorul împăratului Asan Burul. Apoi în actele oficiale numirea românească de Cibinium se găseşte cu mult înainte de numirea germană Hermansdorf iar relaţiile dintre Saşii din Hermanstadt şi Ţara Românească erau în secolul XVI şi cele următoare foarte bune încât se pomeneşte în actele vechi de un **popa Bratu** probabil din vreun sat din jurul Sibiului şi de **cneazul Dumitru din Săliste** cari erau intermediari între saşi şi români, redactând scrisori şi acte oficiale. Dar ceeace trebuia să atragă atenţia este următorul fapt: **prima carte românească se tipăreşte în 1544 în Sibiu.** Acel catechism luteran a izvorât din anumite consideraţiuni ale saşilor, faţă de numărul covârşitor al Românilor. Primul document de afirmare e

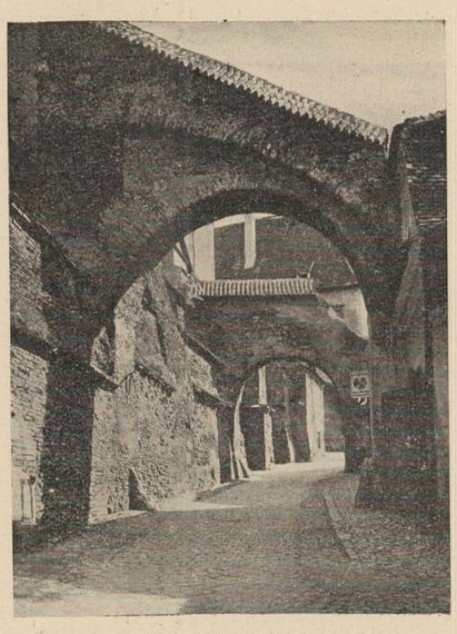

La zidul cetăţii

cartea dela 1544, dar cu toate că nu era a legii noastre, totuşi cu această dată se începe o regenerare a spiritualităţii ardelene. Mişcarea culturală săsească datoreşte mult unor Jickeli, Egon Hajek, Sigerius sau unui mare filozof ca Enric Reisner, al cărui cap serios a ridicat pe înalte culmi cultura săsească, sau pe literatul Wittvosch cel mai mare romancier sas din Ardeal, membru al Academiei din Berlin şi laureat a numeroase premii germane. Dar nu putem trece cu vedere activitatea din prezent a domnului Harold Kraser care a încetăţenit o mulţime de scriitori de ai noştri în Germania şi care mereu lucrează pentru apropierea culturală germano-română.

In acele vremuri o luptă mare se dispută între Români şi Saşi, primii fiind opriţi de a avea biserică şi şcoală naţională în oraşul lui Hermann, de aci şi desele peregrinări ale feţelor bisericii ortodoxe în satele din jurul Sibiului. Deabia în 1666 s'a făcut o alegere de vlădică în oraşul Sibiu, iar Mitorpolitul Sava Brancovici, o energică şi expresivă faţă bisericească, îşi mută reşedinţa metropolitană în oraş, iar la 1791 se clădeşte o biserică ortodoxă în Maierii Sibiului, actualmente strada Lungă. Tot peste Cibin s'a clădit la 1788 biserica unită în cimitirul căreia dorm somnul de veci unii dintre cei mai de seamă fii ai Ardealului, Papiu Ilarion, Gh. Barţiu şi Ioan Raţiu, aprigi luptători pentru cauza românească. Conştiinţa românească se deslănţuie ca o furtună, un iureş de românism pătrunde în zidurile cetăţii. Hermanstadt devine românescul Sibiu. Mesianismul lui Gh. Lazar nu se opreşte sub zidurile şcoalei de la Sava şi nici lespedea gropii dela Avrig nu ţine în lanţurile ei conştiinţa românească.

SUFLETUL LUI GH. LAZAR

Peste ţinutul Sibiului pluteşte sufletul lui Gh. Lazar care chiamă românismul spre noi idealuri creatoare. Acum apare figura strălucitoare ca un luceafăr a lui Andrei Şaguna, care mobilizează toată conştiinţa în spre luminarea neamului. Marele Andrei Baron de Sagguna a înfiinţat cu ajutorul mitropolitului din Blaj, Şuluţiu „Societatea pentru cultura poporului român A. S. T. R. A.". „Astra" e un punct de înoire pentru întreaga cultură românească din Ardeal. Acest punct geometric al culturii ardelene a fost înplântat în conştiinţa neamului de Andreiu Saguna „mare semănător ortodox". In acest Sibiu a spus Avram Iancu comitetului sibian Ferdinand : „Voi rămâneţi aci, eu plec în munţi să fac revoluţie". Tot pe teren cultural în Sibiu ia fiinţă unul dintre cele mai vechi ziare „Telegraful Român" 1853, care apare şi astăzi, mai târziu Tribuna, Revista Transilvaniei, Tribuna Literară şi ziarele „Foaia Poporului" şi „Lumina Satelor" toate apărând şi astăzi.

TRIBUNA

Dintre toate aceste reviste şi ziare, la „Tribuna", în redacţia căreia se formează un cenaclu literar, se discută toate problemele vitale ale culturii naţionale. In redacţia Tribunei, se întâlnesc Gh. Barţiu creatorul presei din Ardeal, Ioan Slavici, dr. Barcianu, Dim. Comşa, Albini, Betchnitz, N. Cristea, Eugen Brote, Nerva Hodoş, Sim. Popescu cărora li se alătură Gh. Coşbuc şi mai târziu I. Rusu Şirianu şi învăţatul Gh. Bogdan Duică. In paginile Tribunei se ţese toată spiritualitatea unei conştiinţe româneşti. „Redacţia tribunei era ea însăşi o aleasă şcoală a vieţii politice şi culturale, un loc de întâlnire a unor distinse spirite, iar cântecul lui Gh. Coşbuc răsuna şăgalnic, spirten, glumeţ, adeseori ca o ostentativă ironie faţă de priveliştea cenuşie în care se desfăşura, sădind între ruine de cetate şi pustiuri de muzeu — iarbă de poiene, răspândind freamăt de păduri româneşti, făcând să treacă pe străzile tăcute şi mâhnite ale oraşului, pas zglobiu de ţărăncuţe şi mers apăsat de flăcău"..

FANTANA NEAMŢULUI

O poveste interesantă şi care merită toată atenţiunea, e legată de fântâna lui Falkenheim, care mult timp a stat ca o pată pe conştiinţa românilor Sibieni. Mareşalul Falkenheim, când a intrat cu trupele de bavarezi în Sibiu, a dat ordin să se construiască în (Grosse Ring) piaţa mare, o fântână arteziană. Lucrul se execută imediat, aceasta a fost împodobită cu ghirlande de fier artistic lucrate, iar sus peste cercurile de fier ale fântânei mareşalului aşează o barză care ţinea în gură un şarpe. Barza simboliza armatele germane, şarpele gâtuit de barză, ar fi Românii. Războiul s'a terminat, monumentul neamţului a rămas şi pe mai departe fără ca să amăgească pe cineva, cu toate că era o sfidare la adresa Românilor. Aceştia nu se sinchisesc, autorităţile municipale cari până eri erau neamuri de ale lui Falkenheim nu au luat nici o măsură. Ori ce manifestare contra acestei fântâni era zădărnicită, ba a fost la Sibiu şi un congres studenţesc şi toată suflarea românească se aştepta ca studenţii să spele ruşinea de pe obrazul Românismului Sibian, dar totul a fost o iluzie.

Adevărat examen de conştiinţă românească au dat elevii liceului Gh. Lazăr cărora aducându-li-se la cunoştinţă simbolul monumentului din piaţa Regele Ferdinand s'au hotărît să-l înlăture. Zis şi făcut. Vre-o şapte elevi din clasele V—VI într'o Sâmbătă noaptea s'au luptat cu orgoliul german bine ţintuit în fiară după o muncă, de aproape o oră. Elevii în frunte cu studentul Bratu peatuncea în clasa a V de liceu au trântit barza la pământ şi au luat şarpele.

A doua zi dimineaţa piaţa era o mare de capete, nemţii îşi plângeau opera îngenunchiată iar conştiinţa românească triumfa cu excepţia unui profesor dela liceul „Gh. Lazăr" care în cuvântarea dela 1 Dec. plângea alături de saşi nimicirea simbolului ingenios. Dar Nemţii nu se dau bătuţi ,de altfel aşa sunt ei; nu trec 3 zile şi barza domină iar piaţa, însă îi lipsea ceva, şarpele. Nu trece mult şi tot aceiaşi elevi cărora li se adaugă un impunător număr de români şi sub privirile foarte blânde ale poliţistului, aruncă barza a doua oară la pământ distrugând-o completamente.

SIBIUL, CETATE A ZIDURILOR GRAITOARE

Istoria unei provincii izvoreşte din chiliile vlădicilor de odinioară. Cultura şi naţionalismul faptei Ardelene se scriu astăzi sub bolta catedralei ortodoxe şi în palatul metropolitan unde

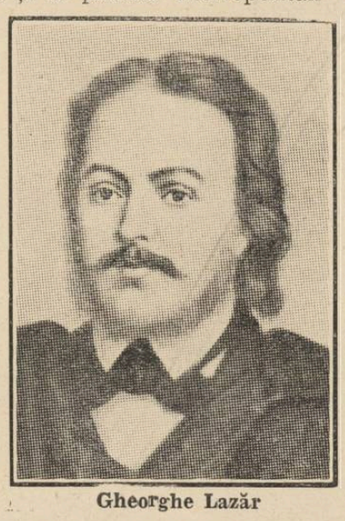

Gheorghe Lazăr

Marele Erarh I. P. S. Nicolae Mitropolitul Ardealului în bogata sa bibliotecă, vast şantier al culturii, dirigueşte cu puterea spiritualităţii Sfinţiei Sale toată credinţa Ardealului românesc. Deasemenea nu trebuie uitată nici Academia Teologică, această şcoală înfiinţată de Marele Andreiu Saguna, care a ajuns astăzi prin grija părintească şi completa activitate a Inaltului Prelat Nicolae să fie întâi dintre toate.

Spiritualitatea în Sibiu mai este servită şi de Asoc. Astra, despărţământul local condusă de eminentul Dr. Preda. Aici se află şi centrala Astrei, cu o bibliotecă ce numără 60 mii de volume, cu o minunată şi bogată colecţie de artă populară, precum şi stampe şi tablouri ale unor apreciaţi pictori din trecut şi de astăzi, dintre cari se remarcă întreaga operă valoroasă a regretatului pictor ardelean Octavian Smilgelschi, pictorul catedralei ortodoxe din Sibiu şi a metropiei catolice din Blaj. Ceiace mai dă acestui muzeu o mare valoare documentară sunt : Uşa dela casa lui Horia, eroul Ardealului, fluierul cu care a cântat durerea unui neam Avram Iancu, se mai găseşte ceaslovul luptătorului Ardelean Axente Sever precum şi steagurile Regimentelor româneşti de pe vechea graniţă. Nu pot încheia acest reportaj fără să amintesc de muzeul Bruckhenthal unul dintre cele mai mari muzee din sud estul Europei, care posedă bogate colecţii de artă. In acest muzeu se găseşte o galerie de 1300 tablouri în special ale şcoalei Italiene şi flamande. Găsim opere din I. Van Eyk, H. Memling, Tizian, Teues, J. de Ribera, Rafael (copie), Wonverzmann, Breughel, I. Van, Bilerrt, L. Lotta, Gilis d'Handecäeter şi alţii.

Deasemenea şi şcoala germană din secolul al XVI-lea şi XVII-lea este bine reprezentată precum şi o colecţie de tablouri ale pictorilor saşi din Ardeal. Tot în acest muzeu găsim o colecţie de obiecte arheologice aproape toate din Ardeal şi colecţia numismatică care prezintă o valoare deosebită. Biblioteca muzeului numără 120.000 de volume, între cari sunt 500 incunabile. In oraşul zidurilor grăitoare se găseşte muzeul de ştiinţe naturale al Reuniunei Ardelene care a fost întemeiat în anul 1848 conţinând bogate colecţii zoologice paleontologice şi mineralogice din Ardeal şi restul ţării precum şi o colecţie etnografică şi exotică deasemenea mai găsim o colecţie de costume, unelte de casă şi mobile ţărăneşti şi ceramică veche.

SIBIUL ACTUAL

Sibiul actual e încadrat complet în spiritualitatea contemporană a neamului, trecutul i-l povestesc doar zidurile, iar prezentul şi viitorul i-l dăltuiesc în conştiinţa neamului cultura şi fapta românească din Sibiu. Cultura provincială sau mai bine zis „Localismul creator", cum l-au numit unii aduce un aport considerabil culturii şi creaţiei naţionale. Dealtfel oraşul Sibiu cu ale lui focuri spirituale se leagă pentru totdeauna de adâncimea gândirii româneşti. Din oraşul acesta a pornit în colind poeziile lui Octavian Goga „duhovnicul naţiei".

Nu trebuie să uităm contribuţia cercului francez în acest oraş cu atâtea urme germane. Dar Sibiul e şi mai complex între zidurile părăsite unde svâcneşte o viaţă multiplă. Acest oraş a dat valori mari scrisului românesc, contribuţia lui la cultura acestui popor este imensă şi nu poate fi desbătută în cadrul unui reportaj.

INELUL LUI ION NECULCE

(Urmare din pag. 1-a)

Fiecare sat aşteaptă cu viaţa lui deosebită şi cu tot felul de daruri, unele din trecut, altele din zilele noastre, şi dintre care atâtea se pierd pentrucă n'a fost nimeni să le descopere la timp, iar păstrătorii lor se duc. Uneori aceste daruri nici nu le mai au, pentru noi şi pentru viitorime, oamenii în viaţă, ci se găsesc adăpostite sub vreo piatră de mormânt. Cercetătorii n'ar avea decât să se mişte, pentru ca ele să iasă în vechea strălucire la iveală.

Ce-ar fi făcut, de pildă, o echipă studenţească din satul Prigoreni, de pe valea Bahlueţului, unde am poposit zilele trecute între două drumuri prin locuri pe unde Fundaţia Culturală Principele Carol lucrează? Târgu Frumos e aproape, Cotnarii la o fugă de cal, amintirile dela Ştefan cel Mare sau de la copiii lui, Petru Rareş şi alţii, la toate zările, în chip de clopotniţe, sau în paşii noştri, în chip de urme şi de vorbe aduse din om în om, ca nişte lumini sau ca nişte ulcioare de apă, din care să ne potolim setea noastră de cunoaştere a înaintaşilor şi a faptelor lor. Proprietari de inimă au ridicat pe-acolo biserici şi şcoli, case parohiale, conace albe în verdeaţă, cum e în satul de lângă Prigoreni, Răsboenii, făcut de reforma agrară din coloniştii de pe la Neamţu şi Baia şi aducând până şi în nume amintirea celei mai mari bătălii a marelui Ştefan. De-aici se poate vedea că trecutul, când e vrednic, poate să fie mai viu decât timpul de astăzi şi să dea naştere mereu la nouă viaţă. Biserica e zugrăvită în frescă, adică în tencuiala proaspătă, în care domneşte verdele şi auriul, de fratele lui George Enescu, marele compozitor, meşter şi el cu pensula şi culorile cum e cestălat cu vioara şi notele muzicale. Mă urc în turnul clopotelor, de unde să văd prin ceaţa de toamnă toate văile şi dealurile dimprejur. Insoţitorul meu mi-arată la una din ferești, o bisericuţă sub noi, roşie încât pare de jăratic, în care suflă şi pe care îl ţine aprins, vântul. Dacă ar sta vântul, toată clădirea parcă ar trebui să se surpe şi ceaţa s'o acopere. Este pe un tăpşan, deasupra unei scufundături, care a fost pe vremuri plină de apă şi de peşti, iazul Hangului. Spun bătrânii că la 1877 Ruşii se mai plimbau pe el cu luntrile. Pentru acea bisericuţă venisem.

Jos, la intrarea bisericii unde ne-am închinat, pictorul a zugrăvit, deoparte, după tipic, pe Pavel cu Sabia şi pe Petru cu Cheile, dar de cealaltă parte, ca o mirare, pe Constantin Brâncoveanu, domnul muntean mucenic pentru credinţă. Vremea lui învie deodată, vremea aceea învălmăşită de la 1700. Aici în Moldova domneau Cantemireştii, rude prin femei, dar marii lui duşmani. In bisericuţa roşie văzută din clopotniţă, ar fi mormântul vestitului cronicar, Ion Neculce, care a trăit tot pe atunci. Iată iară cum toate se leagă şi cum locurile poruncesc parcă ele singure la ce bărbaţi, care le-au cinstit, să ne gândim. Se închiagă parcă în jurul nostru curţile din acele zile, curtea munteană şi curtea moldoveană, cu voevozii şi boerii lor. Intre ei ne priveşte, cu condeiul în mână, scriitorul celei mai frumoase cronici, pe care o avem, Vornicul de ţară de sus şi omul de încredere al lui Dimitrie Cantemir, istoric şi el, Ion Neculce.

Cronica lui a gândit-o şi a scris-o aici, plimbându-se prin aceste locuri sau privind pe ferestre aceeaşi vale prin care urcăm noi, spre ruinele caselor lui. Acelaş drum l-au făcut boeri, prieteni cu el, şi însuş domnul ţării, Grigore Ghica, în 1733. Când s'a sfârşit, a fost îngropat în tinda bisericuţei de lemn de-altături şi a stat neştiut, până mai anii trecuţi, când la o săpătură au ieşit la iveală oase de om şi un inel de aur. Inelul avea în toarta de pecete numele scris cu slove chirilice al vestitului cronicar. Era ca un strigăt din fundul anilor, pe care toţi câţi îl iubim, pe el şi scrisul lui, l-am auzit şi am alergat. De aceea am alergat şi eu şi vorbesc pe-aici cu ţăranii cari l-au găsit şi sunt parcă mai mândri de el, decât noi. Când a fost vorba ca osemintele lui Neculce să fie luate din acest loc pustiu şi aşezate în biserica frumoasă de zid din Răsboeni, ei s'au împotrivit. Voiau să-şi păstreze boerul pe a cărui moşie trăiau, cum le trăiseră moşii şi părinţii. Oasele lor să-l păzească, îngropate lângă casele lui.

Asemenea şi alte daruri ne hărăzesc satele noastre. Ca să le aflăm, ele nu ne cer decât să ne oprim şi să le cercetăm cu iubire. Ţara e tare şi ni-e dragă, prin toată această viaţă, care ne împresoară şi ne aşteaptă.

EMANOIL BUCUŢA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

35-1938-

Ast.

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASC... SIB...

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
înscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 35
SAMBATA 15 OCTOMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Inceput de an literar

de VLADIMIR STREINU

La noi, anul literar începe toamna și are toate semnele calendaristice ale stagiunii tetrale: se deschide cu un număr de volume noui, trezind oarecare interes printre cititori până prin Martie, când leșină încetul cu încetul de căldură și cele mai adesea chiar numai de ideea de vară.

Se înțelege pentru ce anul teatral e de aproximativ șase luni; teatrul, evident, nu poate fi luat de fiecare vilegiaturist și de nici unul în geamantan.

Dar cartea de literatură stă bine în buzunar și chiar subțioară, putând merge cu noi oriunde; ea nu are sezon. Și totuși atenția ce i se dă ține tot o jumătate de an; o asimilăm astfel cu plăcerile de iarnă, cu teatrul și cu haina groasă.

Editorii noștri s'au orientat deci după dispoziția sezonieră de a se citi. Mașinile lor de tipărit clănțănesc febril toată luna Septembrie și ceva din Octombrie, ca să dea la iveală scrieri compuse vara, când publicul nu citește decât ziarul.

Sărbătoarea anuală a cărții, sorocită parcă anume când interesul pentru literatură expiră, ca să-i ajute prelungirea în vară, e o sforțare admirabilă de a schimba aceste rosturi nefirești. Cu timpul se va ajunge poate la o regularizare a ritmului anual.

Deocamdată însă, toamna rămâne încă privămara cărții românești; a anotimpului care întretae plecarea păsărilor cântătoare cu întoarcerea scriitorilor: fenomen de felurită migrațiune, cu al cărui înțeles de compensație ne ușurăm în parte de ideea sincopei de lectură din timpul verii.

Așa încât se începe un nou an literar. Dar sub ce auspicii? Putem observa, din felul cum s'a încheiat cel precedent, o renunțare generală la lipsa de măsură, care atât de mult urâțește arta. In poezie, roman, cât și în eseu, este sigur că nu vom mai avea de privit spectacolul anilor trecuți, când se scria după rețetele excesului. Poeții manifestau o inutilă voință de obscuritate; romancierii deveniseră curați erotologi; iar cât privește pe eseiști, aceștia proclamau turburarea minții ca singurul semn al atingerii ei cu folozofia.

Nu odată, noi înșine am avut astfel prilejul să arătăm că obscuritatea poeziei este ceeace se poate mai ușor simula; că modul exprimării lirice, fiind obscur în natura lui, nu are nevoe de întunecimi suplimentare; și că tendința lirismului modern, având să discretize vechile clișee, a dus la acreditarea altora noui, tot atât de păgubitoare.

Despre roman, ne amintim de alunecarea, aproape îngrijorătoare, a romancierilor în pan-sexualism. Cum producția timpului ne-a trecut întreagă pe subt ochi, știm scene descrise cu o impudoare artistică de comercianți abjecți ai scrisului, de vânzători de ilustrate obscene. Subt orice aparență, n'am încetat niciodată să denunțăm asemenea deformări ale romanului. Căci, să se înțeleagă ce trebue: numim „impudoare artistică', pe lângă alte artificii ale succesului de librărie, introducerea faptului licențios pentru el însuș, fără să fie necesar definirii caracterelor.

Iar eseiștii, în cugetări destul de deosebiți între ei, prin Kayserling, Berdiaef, Papini și mai ales Kierkegaard, descoperiseră limbajul liric al ideilor. Cu deosebire, a fost adoptată în cele din urmă, după scurte mode ale celoralalți, „filozofia existențială" a lui Kierkegaard. Publicistica noastră de idei se trezise deodată copleșită de gândtori „experențialiști", „spiritualiști", „trăiriști", „vitaliști", „autenticiști", etc., chiar critica literară nemai scăpând de obsesia „autenticității".

Cu ale cuvinte, obscurismul în poezie, sexologia în roman și trăirismul în eseu formau rețetele literare ale anilor trecuți.

In acelaș timp, de partea adversarilor acestei stări de lucruri, în lupta contra obscurismului liric și mai ales în contra literaturii pornografice, se manifesta o violență și ea primejdioasă artei literare ca și excesele semnalate.

De câtva timp însă, totul pare a se fi potolit. Poezia, din proprie mișcare, e pe cale să-și recâștige limpezimea, adică să se retragă în acel minim de obscuritate inseparabil de percepția lirică, nemai rușinându-se ca înainte să exprime pornirile inimii omenești. Proza narativă a obosit singură, tot exploatând erotismul ca artificiu de succes comercial; și-a mai disciplinat debitul și, rămânând pe seama romancierilor de vocație, se îndreaptă către complexitatea omului. Eseul „....ismelor" haotice aproape că a dispărut. Iar violența celor ce s'au dovedit a nu ști să deosebească între excesele literaturii și literatura însăși — a scăzut deasemenea.

Pe orice poziție s'ar afla fiecare, se pare că scriitorii reintregrează cu toții simțul măsurii. Din acest proces în curs, e de așteptat să se ivească semnele unei arte liniștite.

Căci scriitorii noui întârzie să se arate, cu tinerețea lor de care totdeauna s'a legat impulsiunea la exagerare; și odată cu ei, întârzie și noul val de excese. Rămasă a fi făcută de scriitori ajunși la maturitate, literatura va avea să profite de experiența vârstei.

Auspiciile noului an par dintre cele mai fericite.

Câmpulungul

Cum bate inima, ori cât de slabă:
Intrăm în târgul sub picior de munte.
Duh vechi veghiază în ziduri cărunte
Și pulberea pe căi e basarabă.

Trecutul plin își înviază zarea,
Rămân de-acuma în afara porții
Durerea, depărtarea și uitarea
Surorile mezine ale morții.

De unde-atâta românesc nesațiu?
Dor dârz de veșnicie-n noi, stihii?
Călcăm pe-a vremii oase mari... Strămoșii,
Transfigurați, sânt timp adânc și spațiu.

In ei înaintăm spre viitorul
Ce anevoe porțile-și desface.
Din fund răzbate a lor vitează pace
Și-n albia lor curge, strâns, poporul.

Negri strămoși din Câmpulung Seninul,
Munteni vârtoși cu crucea pe pieptare
— Din tot ce-avem stihia cea mai tare, —
Cu voi, aici, descălecă destinul.

V. VOICULESCU

Despre adevăr și tehnică

HAIG ACTERIAN

Înțelesul vechiu al cuvântului tehnică avea o lăuntricitate care a pierit în înțelesul modern al cuvântului; întrebuințându-se cu stăruință în jurul îndemânărilor materiale ale omului, cuvântul grecesc s'a prefăcut, *dintr'o capacitate spirituală de a da formă materiei* (adică de a spiritualiza aspiritualul), într'un cuvânt însemnând, pentru omul de azi, *capacitate în materie* (adică o ordine pur materială). Mintea omenească are rostul, când este tehnică, să găsească raporturi în cuprinsul geometriei.

Să fie într'o specializare tehnică modernă atâta imposibilitate de a surprinde actul pur? Să fie tehnicitatea minților moderne incapabilă să răsune în absolut? Să fie atâta balast material în posibilitatea unui cuvânt, ce altădată cunoștea lumea lăuntric și astăzi cunoaște refaptul, că între tehnica Reprinzătoare, relațiuni exterioare actului pur? Cert este faptul, că nître tehnica Renașterii, în care ne înglobăm cu toată înțelegerea noastră, și adevărul adevărat e o prăpastie. Aici sunt două lumi, ca între *lut* și *duh*.

Pentru cel care înțelege „lumea" cu tehnica modernă, se revelează un adevăr grosolan, un cerc vicios, un adevăr ce nu scapă din legăturile pământești. In această ordine se stabilesc numai adevăruri naturale, aceste adevăruri nu se înalță la înțelesul de *fire*.

Pentru cel care înțelege „lumea" în înțelesul vechiu al cuvântului *tehnică*, materia nu e decât calea spre o geometrie spirituală. Dacă omul lucrează fără această conștiință, lucrul mâinilor sale nu are semnificație și este mai curând sau mai târziu supus erorilor. Și drama va întovărăși acțiunea omului... Intr'altfel, având rost duhovnicesc, toate realitățile materiale conduc spre omul socratic, adică omul care se cunoaște pe sine însuși.

Tehnica nu are rostul unei mașini lucrătoare de materie, pentru înfăptuirea unei materii de calitate mai bună sau a unei materii folositoare omului; tehnica modernă, jocul nesfârșit al materiei, este un *absolvere*? Limanul tehnicii nu stabilește o armonie din elemente pure. Pentru desăvârșire, pentru armonie tehnica lumii noastre pare inutilă. Pentru mântuire doar iubirea ajută, pentrucă ea este singura trambulină a adevărului.

In faptul vieții, nimic nu este desacordat. Toate elementele etxerioare și interioare se pot suda, se pot îmbia, se pot împerechia, se pot înmulți, pot glăsui armonic. Substanța e eternă și oriunde, oricum, oricât va fi în acelaș fel. Noi drămuim într'un unghiu sau ne minunăm dintr'un unghiu, când liniile formează triunghiuri echilaterale, aducem iarăși elogiu suprapunerilor în suflet și în gând, însă ne lipsește înțelegerea acordului complet, în care *nimicul* este *tot* și *întregul* e *parte*.

Armonia universală și armoniile particulare au dispărut din această parte a lumii. Din această cauză cel mai mare dintre sfinți stabilește armonia după moartea trupului prin jertfă. Iluzia datelor fizice ne întârzie între aparențe, între desacorduri. Dacă tehnica nu are răspunsuri lăuntrice, coborâm și urcăm amăgiți materia.

Adevărul nu va fi cuprins cu o asemenea tehnică; cel mult vom avea „filosofi".

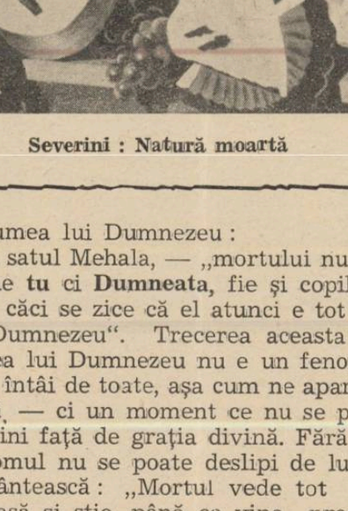

Borowski: Băiat cu pasăre și câine

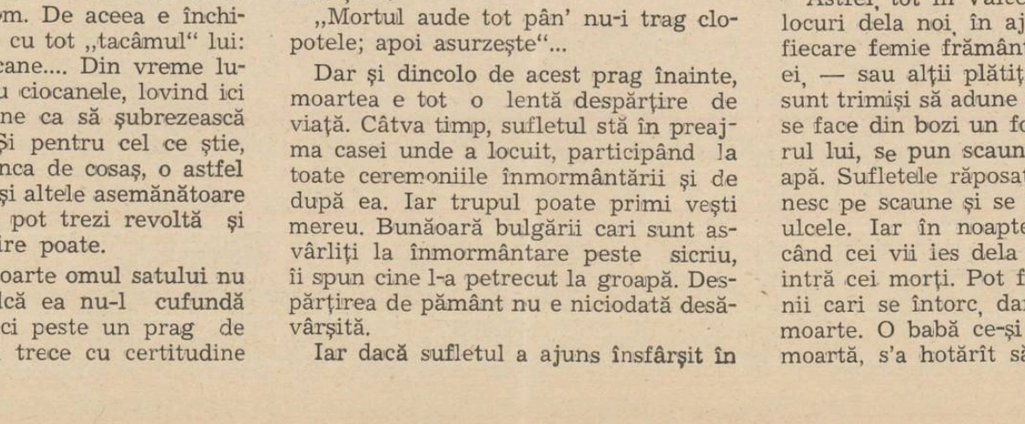

Severini: Natură moartă

O carte și o problemă

Cu această săptămână, în care a fost așezat în vitrine romanul „Rădăcini", de 919 pagini, al d-nei Hortensia Papadat-Bengescu, literatura noului an a început. Cei cari și-au procurat și au ținut în mână cele două volume groase ale cărții, au avut, fără îndoială, un sentiment de bună stare și de siguranță. Pornim la drum cu merindă îndestulătoare, întocmită de o destoinică mână, să ne primenească elanurile. Altminteri, poate nu ne-am fi gândit că un roman al d-nei Hortensia Papadat-Bengescu, este cel mai instructiv pentru reînceperea unei activități atât de delicate, ca aceea a tipăririlor. Dar fiindcă „Rădăcini" a apărut și el face primul pas, ne edificăm și dăm autoarei funcția pe care maturitatea profesiei o îndreptățește în mod fericit. Această funcție este aceea dificilă de a scrie cărți despre toată lumea, și pentru toată lumea. „Lumea" să triumfe pretutindeni, iar în sute și sute de pagini să se rostogolească slobodă, magnifică.

„Rădăcini" se citește cu o poftă elementară, fără constrângerea nici unei convingeri intelectuale despre „calitățile" scrisului autoarei. Pe acestea le uităm, mânați de curiozitate, de interesul lecturii, de forța captivantă a epicei. Opera este prin-urmare, ca a oricărui romancier mare, stufoasă, întinsă, acaparantă. Se străbate din necesitatea morală a cunoscătorului de alfabet, de a devora literile negre ca pe niște semnificații primordiale ale sufletului.

Așa dar, d-na Papadat-Bengescu nu ne-a mai dat un roman de lux, — d-sa a depășit treapta aceasta mai rezervată a exprimării, și a deschis șuvoaie imense unui talent atotcuprinzător. Constatarea noastră trebuie să fie îmbucurătoare pentru literatura națională. Atâta lumină de soare, atâta cer deschis ca peste o mulțime uriașă de oameni, însemnează în romanul unei autoare aristocrate, o maturizare mai generală a literaturii românești, o limpezire a raporturilor simple, dintre cititor și scriitor. Scriitorul scrie pentru cititor, cu care se simte solidar prin îndurarea aceleiaș soarte, precare totdeauna din punct de vedere spiritual și necuprinse.

•

Ne gândim la rolul d-lui Camil Petrescu de acum câțiva ani, când stăpânea o pleiadă numeroasă de tineri prin influența orală. Despărțit prin vârstă de generația lor, d-sa era mai tânăr decât ori și care, printr'o febrilitate manifestă deopotrivă în actul căutării adevărului și al exprimării lui în grai și în scris. Era vorba, firește, de obiceiuri literare, de întâlniri, fie la scriitor acasă, la cafenea, în redacții sau pe stradă, — dar pretutindeni, existența adevărului literar conta, pentru ea se vădeau pasiuni încleștate, întreținute cu încruntarea și neliniștea după un absolut jinduit. Toată patima pentru articole de revistă inteligent scrise, pentru polemici intransigente, pentru volume cu soartă majoră, care să rămână în literatură, întreg momentul ager, atât de propice ideilor și personalităților, era abundent alimentat de spiritul d-lui Camil Petrescu, necontenit zămislitor. Toți cari au venit în preajma d-sale atunci, și-au conturat un nume, au învățat să dea o anume gravitate fenomenului literar, și să socotească preocuparea lor o îndeletnicire de merit care trebue să le dea prestigiu.

Și așa a fost, căci câțiva dintre tinerii din jurul d-lui Camil Petrescu, au căpătat un prestigiu scriitoricesc care a durat intact câtă vreme au rămas sub influența orală a maestrului. După ce s'au îndepărtat, și l-au păstrat cum au putut, unii rotunjindu-l, alții irosindu-l. Insemnăm lucrurile acestea, și fiindcă le credem demne de a fi însemnate, dar și spre a observa în momentul de față lipsa din mijlocul „băeților", a unui confrate mai în vârstă, care să exercite, spre binele lor, o generoasă autoritate, directă, dela om la om.

DIN VIZIUNEA FOLCLORICA: MOARTEA

de OVIDIU PAPADIMA

Una din atitudinile cele mai surprinzătoare pentru omul modern e cea a omului vechi față de moarte. El nu simte aproape niciuna din revoltele și spaimele cu cari îl chinue pe omul de azi ideia morții.

Omul satului nu poate **urî** moartea fiindcă știe că e doar împlinitoarea uneia dintre multele rânduieli, neclintite în înțelepciunea lor, pe cari Dumnezeu armonizează lumile cosmosului. Chiar dacă uneori, în preajma imediată a mormântului, ca în unele bocete, — omul satului izbucnește în imprecații la adresa morții, ele nu depășesc stadiul de simple isbucniri ale durerii scăpate din frâul judecății.

Iar această judecată înfățișează moartea ca o biată îndeplinitoare a unor rânduieli așezate de sus. Am văzut cum uneori folclorul o descrie ca o bătrână, — surdă ca să nu se înduioșeze de plânsul oamenilor, — care trebue să se trudească mult, să alerge mult, în împlinirea „slujbei" sale. Mai ales până ce găsește vicleșugul cu care să-l prindă pe om!

Misiunea ei e atât de grea încât, de multe ori, se crede că ea trebue să-și înceapă cu mulți ani înainte osteneala de a-l surpa pe om. De aceea e închipuită ca un cosaș, cu tot „tacâmul" lui: coasă, gresie ,ciocane.... Din vreme lucrează mai ales cu ciocanele, lovind ici azi, dincolo mâine ca să șubrezească trupul omului... Și pentru cel ce știe, cât de grea e munca de cosaș, o astfel de imagine, — ca și altele asemănătoare ale morții, — nu pot trezi revoltă și ură, ci compătimire poate.

Iar **teamă** de moarte omul satului nu poate avea. Fiindcă ea nu-l cufundă nici în sfârșit, nici peste un prag de necunoscut. Ea îl trece cu certitudine în lumea lui Dumnezeu:

In satul Mehala, — „mortului nu i se spune **tu** ci **Dumneata**, fie și copilului mic, căci se zice că el atunci e tot una cu Dumnezeu". Trecerea aceasta în lumea lui Dumnezeu nu e un fenomen fizic întâi de toate, așa cum ne apare ea nouă, — ci un moment ce nu se poate împlini față de grația divină. Fără de ea, omul nu se poate deslipi de lumea pământească: „Mortul vede tot ce-i în casă și știe, până ce vine preotul. Cum pune preotul piciorul pe prag, nu mai știe'.

„Mortul aude tot pân' nu-i trag clopotele; apoi asurzește"...

Dar și dincolo de acest prag înainte, moartea e tot o lentă despărțire de viață. Câtva timp, sufletul stă în preajma casei unde a locuit, participând la toate ceremoniile înmormântării și de după ea. Iar trupul poate primi vești mereu. Bunăoară bulgării cari sunt asvârliți la înmormântare peste sicriu, îi spun cine l-a petrecut la groapă. Despărțirea de pământ nu e niciodată desăvârșită.

Iar dacă sufletul a ajuns însfârșit în lumea cealaltă, — acolo îl așteaptă o desăvârșită viață care nu e decât prelungirea în ideal a celei de aici. Mai ales că cei cari rămân pe pământ, au toate grijile ca să fie astfel. Țăranii din Vâlcea, bunăoară, obicinuesc să îngroape morții dintr'un neam la un loc, ca să fie și „dincolo" împreună.

Viața de dincolo nu separă în mod absolut pe oamenii de acolo de cei de aici. Sufletel pot veni la noi, și sânt zile solemne când noi avem certitudinea prezentei lor aici.

Astfel, tot în Vâlcea și în alte multe locuri dela noi, în ajunul Joiei Mari, fiecare femie frământă și coace. Copiii ei, — sau alții plătiți dacă nu are, — sunt trimiși să adune bozi uscați. Seara, se face din bozi un foc în curte. In jurul lui, se pun scaune, flori și oale cu apă. Sufletele răposaților vin, se odihnesc pe scaune și se alină cu apa din ulcele. Iar în noaptea de Joia Mare, când cei vii ies dela denie, în biserică intră cei morți. Pot fi văzuți de oamenii cari se întorc, dar e primejdie de moarte. O babă ce-și iubise mult fiica moartă, s'a hotărît să o vadă în acest fel. S'a ascuns în biserică. Deodată s'au deschis ușile și au intrat slujind preoți de odinioară ai satului și dascălii vechi, cari toți muriseră; apoi în urma lor, morții toți ai satului. Fiica ei o recunoaște și de abia o salvează de pedeapsa îndrăznelii ei.

Iar ciubotele fetei, spune baba, erau pline de lacrimi, de abia le târa, — le e tare greu morților când plângi după ei!

Purtând în gând o imagine a morții ca aceea pe care am descris-o, — imagine care nu-i poate trezi decât compătimire, — cu asemenea certitudini în viața de dincolo, cu știința tutror legăturilor ce le va putea păstra și atunci cu cei de aici, e firesc ca moartea să nu îl sperie pe omul satului nostru.

E firesc ca în viața lui, în gândul lui, în poezia sa, — să găsim sublima liniște **mioritică**, în fața morții.

Nu vom veni și noi aici cu o exegeză a atât de știutei balade.

Vom cerceta însă alta, care prin a-

(Urmare în pag. 8-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Nichifor Crainic: Ortodoxie şi etnocraţie

(Cugetarea, 1938)

Nu ştim dacă s'a remarcat destul importanţa faptului că de la războiu încoace, ortodoxia a fost desbătută de d. Nichifor Crainic cu o energie excepţională şi a fost luminată ca isvorul cel mai adânc al culturii româneşti. Pentru putinţele de creaţie autohtone, ideile d-lui Nichifor Crainic şi pasiunea ce a pus-o să le răspândească, determinând curentul „gândirist", au într'adevăr o importanţă cu totul deosebită, şi peste existenţa lor nimeni nu mai poate să treacă.

Căci a înfăţişa ortodoxia ca expresie primordială a sufletului românesc, înseamnă, de la început, a considera acest suflet în centrul inexorabil al problemelor esenţiale de viaţă, care toate se cer rezolvite, în chip grandios. Orice argumente ar aduce adversarii misticismului ortodox, un lucru nu-l vor tăgădui: că intrând în domeniul vast al ortodoxiei, au fost implicit angajate temele esenţiale ale vieţii omeneşti, ca aceea a fericirii şi a durerii, a mântuirii şi a căderi, — a harului şi a singurătăţii tragice, pe plan individual,— iar în ce priveşte raporturile de armonie socială, un cunoscător profund al învăţăturii creştine era firesc să atingă problema statului ,a naţiunii şi a rasei. Toate aceste aspecte se desprind cu necesitate din complexul grav, de proporţii impunătoare ,care este în sine ortodoxia.

In cultură, d. Nichifor Crainic ne apare nouă în două ipostaze: aceea de cunoscător al învăţăturii creştine aşa cum s'a transmis cu mare grije de ştiinţa sfinţilor părinţi, şi aceea de iniţiat printr'un dar aparte, în însăşi esenţa mistică a creştinismului, — dragostea în Iisus Christos. Cunoscătorul dogmatic şi luminatul în dragoste formează dealtfel o unitate indisolubilă, care îi dă un drept şi o putere extraordinară de a ne transmite şi nouă învăţătura. In multe pagini, din cartea d-lui Nichifor Crainic, pe când le citim, uităm de locul şi timpul care condiţionează lectura şi parcă avem de a face cu o expunere a învăţăturii creştine neatinse şi statornicite în veşnicie: Iată cum vorbeşte autorul despre lume în creştinism: „Lumea, adică Universul văzut al formelor materiale şi Universul nevăzut al spiritelor pure, este expresia bunătăţii lui Dumnezeu. Ea a fost creată ca să se bucure de bunătatea dumnezeiască. Fiinţa ei, dată în toate lucrurile cari o alcătuiesc, de la mineral până la înger, e o fiinţă împărtăşită. Viaţa tuturor făpturilor participă la bucuria în Dumnezeu după gradul de fiinţă pe care îl au şi după capacitatea cu care a fost înzestrată fiecare. Acest grad de fiinţă şi această capacitate de participare este principiul ierarhiei după care este constituită lumea creaturală. Omul ocupă în această ierarhie un loc central. Prin trup, aparţine lumii fizice, prin suflet aparţine lumii spirituale. In marele cosmos, el e un microcosmos, cum îl numeşte învăţatul teolog al Biserici noastre, Ioan Damaschin. Fiinţele spirituale ale creaţiei, făcute după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, sunt libere, adică posedă voinţă proprie. Ingerii sunt liberi, omul e liber. Păstrarea lor în armonia primordială a bucuriei de viaţă e lăsată la libera lor voie. Bucuria de a trăi în lumina dumnezeiască sau cu termenul legendar în Paradis, este cu atât mai mare, cu cât este un act de consimţire, în virtutea libertăţii spirituale" (pag. 55).

Două învăţături fundamentale reies de aici: că în ortodoxie, viaţa noastră omenească este o încuviinţare a bunătăţii divine, deci ea este bucurie de a fi, de a exista prin bunătatea creatorului, — şi al doilea că această viaţă e realizată după gradul ei de participare la lumea lui Dumnezeu, după sufletul, după libertatea fiecăruia. Modelul suprem de participare la lumea lui Dumnezeu este Iisus Hristos. In el se află pilduitoare în absolut toate modurile de viaţă: „Iisus Hristos e accesibil tuturor. Şi atunci când noi zicem: „ortodoxia, concepţia noastră de viaţă", nu înţelegem altceva decât că Iisus Hristos este modelul universal al vieţii în Dumnezeu. Câţi în Hristos ne-am botezat, în Hristos ne-am îmbrăcat. Aceasta înseamnează voinţa de a ne face una cu el. Pruncul trecut prin baia botezului a devenit neprihănit asemenea cu pruncul din ieslea Bethleemului. Tinerii cari se cunună, nuntesc împreună cu el şi se veselesc împreună cu el la nunta din Cana Galileei. Păcătoşii cari îşi frâng inima în căinţă, cad la picioarele lui şi-l roagă de iertare. Credincioşii cari se apropie de sfântul Potir, prânzesc cu pâinea şi cu vinul, pe care el li-l dă în veşnica Cină de Taină a fiinţei lui mistice. Frumuseţile acestei lumi le admirăm prin ochii lui, care ne-a arătat splendoarea crinilor câmpului. Când întâlnim pe cei săraci, pe cei bolnavi, pe cei flămânzi, şi pe oricare dintre nenorociţii lumii, îl întâlnim şi pe el, care ne-a spus că se simte una cu ei. Durerile noastre proprii le îndurăm împreună cu el, fiindcă nimeni în această viaţă nu este scutit de Golgota răstignirii. Ingrozitoarea moarte devine uşoară, dacă ştim să intrăm cu el în mormânt. Identificându-ne cu voinţa lui, n'avem nici un motiv de îndoială că vom birui moartea, fiindcă învierea lui nu este o ideie oarecare, ci un fapt istoric, pe care se întemeiază creştinismul întreg. Atingându-ne de fiinţa Mântuitorului, adică îmbrăţişându-l prin actul de credinţă în el, devenim părtaşi la puterea dumnezeiască, ce lucrează asupra lumii" (pag. 52).

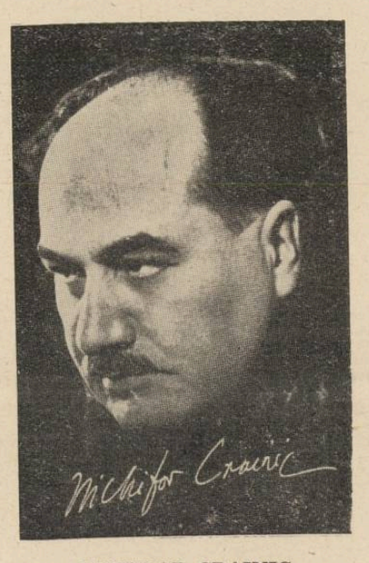

NICHIFOR CRAINIC

Odată stabilită esenţa vieţii în creştinism, şi necesitatea ierarhiilor după gradul de participare la existenţă, — d. Nichifor Crainic face în mod necesar trecerea la „varietatea naturală a lumii" spre a susţine naţionalismul şi deci etnocraţia: „Ortodoxia urmăreşte unitatea în spirit şi pentru a ajunge la această ţintă, porneşte de la varietatea naturală a lumii. Ucenicii Domnului, pornind la apostolat, n'au făcut-o cu gândul de a reduce neamurile la vreun fel de **esperanto** universal, ci harul Domnului le-a dat darul de a grăi limbile tuturor neamurilor la cari mergeau. Catolicismul impunând popoarelor una şi aceeaş limbă, cea latină, desconsideră sensul minunii din ziua coborîrii Duhului Sfânt. Ortodoxia se conformează sensului acestei minuni, respectând graiul şi individualitatea etnică a fiecărui neam". (pag. 62).

Bine înţeles, rămâne ca de acum încolo să se măsoare dimensiunile juste ale mişcării alimentate de ideile d-lui Nichifor Crainic în cultura noastră. Un studiu despre **„Gândirea"** şi directorul ei, va fi o carte capitală. Până la apariţia ei, noi ne mărturisim aici credinţa că „ortodoxia" reprezintă cea mai adâncă frământare a sufletului românesc contemporan.

RONICA MĂRUNTĂ

COMOARA IMPARATULUI RADOVAN

In editura „Universul", s'a pus sub tipar cartea „Comoara Impăratului Radovan", a d-lui Iovan Ducici, ministrul Jugoslaviei la Bucureşti şi membru al Academiei jugoslave.

Traducerea românească e făcută de d. B. Pisarov. Conţinând peste 350 de pagini, lucrarea d-lui Iovan Ducici, este una din cele mai de seamă opere ale literaturii ţării vecine, şi tălmăcirea ei în limba noastră e un fapt cu totul lăudabil. Vom reveni des asupra acestei cărţi, din care am publicat aici, un valoros fragment.

VICTOR PAPILIAN

V. PAPILIAN

Volumul pe care îl va publica d. Victor Papilian în toamna aceasta se numeşte „Nuvele ardeleneşti". Cartea va fi tipărită de una din cele mai mari edituri bucureştene, şi ea va constitui un câştig veritabil al literaturii româneşti. Autorul se poate alătura fără şovăială, lângă cei mai de seamă prozatori contemporani, iar originalitatea sa o garantează problemele de o acuitate modernă, tratate într'un stil nervos, puternic, spărgând cu vigoare tiparele obişnuite ale limbii literare. „Nuvele Ardeleneşti" va fi o carte dintre cele mai bune.

SFARMĂ-PIATRĂ

Revista prin care d. Nichifor Crainic a contribuit la impunerea naţionalismului ca doctrină politică şi de cultură, reapare de curând, săptămânal. Ne bucurăm de două ori: pentrucă o tribună de viaţă românească a prins iarăş puteri, şi pentrucă o echipă de tineri îndrumată pe căi atât de fecunde are iarăş putinţa să se manifeste.

MUNŢII APUSENI

In Alba Iulia, str. George Coşbuc, n-rul 12, se tipăreşte o nouă revistă: *Munţii Apuseni*. Ne-a sosit primul număr, pe Octombrie, şi-l însemnăm aici, cu bucurie. Conducerea şi iniţiativa o au d-nii Ion Ţolescu-Văleni şi V. Oprescu-Spineni; în cele 16 pagini de caiet cu copertă, întâlnim nume: Cristian Valeriu, Aurel Marin, C. Gane, Dona Negrescu, Const. Virgil Gheorghiu, Iordache Răducu, Petre Pascu, C. Pârlea, P. Paulescu, Didona Voiculescu, I. Codrea, I. Potopiu. Cronici, însemnări mărunte, informaţii rotunjesc conţinutul acestei publicaţii lunare de literatura din inima Ardealului, căreia îi dorim durata lungă şi norocoasă.

IDEEA NAŢIONALĂ

A apărut o nouă revistă, *Ideea Naţională*, scrisă de d-nii Toma Vlădescu, Radu Dragnea şi Alex. Hodoş. E o publicaţie săptămânală din care s'au tipărit până acum două numere. Iată din „primul cuvânt", justificarea apariţie: „Ne găsim din nou în serviciul comandat al simţirii naţionaliste. In împrejurări schimbate, slujim acelaş crez. O lume nouă s'a născut, din voinţa M. S. Regelui, la sfârşitul lunei Februarie a acestui an. Au căzut partidele politice, cu toate păcatele lor..... Noi ne aflăm printre aceia cari nu sunt datori să se scuze, nici să-şi pună cenuşă în cap. Noi am militat totdeauna pentru *Statul totalitar*, aşezat pe temelii puternice ca afirmarea necontenită a solidalităţii naţionale, pe deasupra năzuinţelor fragmentare ale diferitelor categorii sociale".

Prin urmare, *Ideea Naţională* este o revistă de doctrină naţionalistă, în cadrul nouei aşezări a ţării. Dintre articolele mai de seamă, citâm: Cultul lui Octavian Goga, de Al. Hodoş; Noua eră externă, de Radu Dragnea; Impotriva partidelor sau A. C. Cuza, de Toma Vlădescu.

DRUM

Revista „Drum" apare la Roşiorii-de-Vede şi este desigur, mai mult decât o curăţică publicaţie de provincie. Subliniem aici activitatea demnă de toată lauda a *Grupării tinerilor scriitori telormăneni*, care, în afară de revista pe care o susţin cu jertfe băneşti personale, mai au zelul înjghebării unei edituri locale. La „Drum", s'a tipărit anul trecut, volumul de poeme *Ţara Visului*, de George Constant, iar pentru acum se anunţă noi tipăriri, ca *Logodna Apelor*, a d-lui Constantin Salcia.

Vladimir Streinu

Incepând chiar cu numărul viitor, revista noastră va publica săptămânal, o serie de articole datorite d-lui Vladimir Streinu, asupra scriitorilor şi problemelor literare, ce s'au ivit la noi în ultimii zece ani, şi cari înglobează etapa cea mai nouă a literaturi româneşti, în aşa zisă „tânără generaţie". Cu autoritatea unuia dintre cei mai importanţi critici de azi, d. Vladimir Streinu va analiza cele câteva concepte de creaţie, prin care „tânăra generaţie", a căutat să se diferenţieze de înaintaşi, şi va supune examinării critice operele pe piedestalul cărora au ţintit să se formeze nume noui de scriitori. Pornind dela criteriul obiectiv al valorilor estetice, articolele vor avea un caracter de lichidare; în orice caz ele vor aduce judecăţi de liberă competenţă, într'un câmp de discuţie, în care s'a simţit nevoia, până acum, între altele, şi de bunul simţ românesc.

VL. STREINU

AUREL MARIN

D. Aurel Marin e un poet de real talent. Desprindem o poemă din volumul d-sale recent apărut, intitulat „Poezii".

PASĂRI FĂRĂ AVÂNT

Pasări fără avânt
In sbor înalt, planat,
In batere lină de vânt,
Pe munţi s'a înapoiat.

Zăpezi, între arbori surâd
Ochiului lor rotund
Şi'n muşchiul verde şi ud,
Necontenit se ascund.

Pe munţi s'au înapoiat,
In batere lină de vânt
In sbor înalt, planat,
Pasări fără avânt.

G. BANEA

Credem că puţini s'au bucurat cât noi, la ştirea că d. G. Banea, autorul copleşitoarelor „Zile de lazaret", a întocmit un nou volum, gata să se tipărească în toamna aceasta.

Cartea se numeşte *„Vin apele"*, şi este vorba în ea de un chip nou al Dobrogei, un chip de dragoste şi amintire dar şi de cunoaştere concretă a oamenilor şi locurilor. Apele care vin sunt ale Dunării, cu cele două maluri, — cu Brăila deoparte, şi dincolo cu podişul costeliv şi însorit.

Ştim că manuscrisul d-lui Banea se află acum la una din cele mai mari edituri din Capitală.

TOMA VLĂDESCU

In paginile revistei noastre a apărut pentru întâia dată informaţia că d. Toma Vlădescu va tipări în toamna aceasta un volum de poeme. Vestea a surprins pe mulţi, cari nu voiau s'o creadă corespunzătoare adevărului. Având siguranţa deplină a faptului, anunţăm din nou apariţia volumului, cu precizarea că el se va numi *„Timp"*, şi va cuprinde cam 250 de pagini.

O sută din aceste pagini, vor constitui un studiu estetic întitulat: *„Despre Poezie"*, din care cititorii au întâlnit fragmente în aceste pagini.

TUDOR VIANU

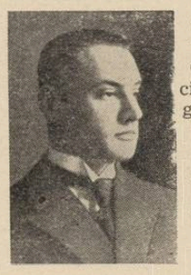

T. VIANU

De la d. Tudor Vianu va trebui să luăm exemplul muncii armonios organizate şi susţinute după metoda cea mai rodnică, în viaţa intelectuală modernă.

In momentul de faţă, profesorul de estetică de la facultatea de filozofie din Capitală, lucrează la o ediţie completă a operei lui Alexandru Macedonski, care va fi una din vastele tipăriri ale „Fundaţiei pentru literatură şi artă" „Regele Carol II".

Primul volum urmează a apărea în câteva săptămâni; el cuprinde peste cinci sute de pagini şi strânge laolaltă toate versurile poetului, tipărite cu mare grijă, spre a servi de acum încolo ca bază în cunoaşterea unuia dintre scriitorii noştrii de seamă. Nu ne îndoim că opera întocmită de d. prof. Tudor Vianu va fi un model de ediţie critică.

MOARTEA ANOTIMPURILOR

In cursul anului literar ce începe, editura „Miron Neagu" din Sighişoara, va tipări romanul „Moartea Anotimpurilor", pentru care autorul, d. Constantin Fântâneru, a încheiat un contract.

MENY TONEGHIN

M. TONEGHIN

In romanele scrise până acum, d. Meny Toneghin s'a dovedit cunoscător ager al unei categorii bine determinate a societăţii româneşti moderne. Autorul are umor, spirit satiric şi cărţile sale, cari plac şi se citesc cu interes, prezintă o importanţă documentară care le situiază la locul lor aparte în literatură.

Viaţa la microscop este titlul noului roman al d-lui Toneghin care se va tipări până în Crăciun.

CONSTANTIN SALCIA

In inimoasa editură „Drum", din jurul revistei cu acelaş nume, se tipăreşte volumul de poeme al d-lui Constantin Salcia, cu titlul „Logodna Apelor". D. Const. Salcia este o frumoasă nădejde a poeziei noastre celei *mai noui.*

TEODOR SCARLAT

T. SCARLAT

„Viaţa la întâmplare" se numeşte romanul d-lui Teodor Scarlat, care va apărea în Noembrie la „Cartea Românească". Cititorii au întâlnit în paginile revistei noastre un fragment din romanul „Viaţa la întâmplare", din care s'a mai publicat deasemeni un fragment în n-rul pe Octombrie al „Revistei Fundaţiilor Regale"

VREMEA

Asupra revistei „Vremea", în paginile căreia iscălesc nume consacrate, vrednice de a fi urmărite, avem o mare nedumerire. Pentru ce se tipăreşte astfel?

Am avut prilejul să vedem colaboratorii ai ei îngrijaţi de soarta articolelor cari aveau să apară înghesuite, într'o paginaţie imposibilă. Păcat, fiindcă în această publicaţie sunt totdeauna lucruri bune de citit.

Floria Capsali la Opera Română

FL. CAPSALI

Pentru înţelegătorii coregrafiei, cari au cunoscut de mult activitatea d-nei Floria Capsali, este desigur, o reală bucurie vestea că marea artistă a fost, însfârşit, angajată la **Opera Română.** Faptul care trebuia să se întâmple cu mulţi ani în urmă, s'a săvârşit deabia recent, la 1 August. Dar d-na Floria Capsali se află în plină maturitate a creaţiei, încât, pentru ceeace îşi propune să realizeze, nu este de loc prea târziu.

Prima preocupare a artistei este de a da o unitate tehnică întregului balet al Operei Române, aşa că, acest an va pregăti elementele, la cursurile pe care le ţine zilnic. Va proceda apoi la montări de balete dintr'un repertoriu coregrafic bogat. Urmărind să ajungă la un stil de dans românesc, d-na Floria Capsali va relua **„Piaţa Mare"**, de d. Mihail Jora şi va monta noua operă a d-lui Paul Constantinescu **„Nunta în Fundul Moldovei".** D. Rogalsky compune muzica la un scenariu al artistei, **„Fata din Drăguş"**, ce se va reprezenta probabil în Februarie. D. M. Jora lucrează la un divertisment „paşoptist", cu scenariu de d-na Apriliana Medianu, inspirat din romanul lui Antemireanu **„Din vremea lui Căpitan Costache".**

M. DUMITRESCU

In aceeaş stagiune, se proectează să se dea şi **„Boîte à joujoux",** de Debussy. Se va relua **Invitaţia la Vals** de Weber, cu decoruri şi costume noi.

Găsind o deplină înţelegere în conducătorii **Operei,** d-na Floria Capsali speră să ajungă la înfăptuirea unei mişcări coregrafice şi la noi, ca în alte părţi. In baletul **Operei** sunt elemente de valoare, stăpânite de un real dor de muncă şi avânt, încât artista porneşte la drum cu mult curaj. Dealtminteri, d-na Floria Capsali nu a abandonat nici activitatea **Studioului** d-sale particular, pe care a alăturat-o conservatorului **Pro-Arte,** de sub conducerea d-lui George Cocea, unde este secundată de d-na Marie-Jeanne Livezeanu, de d-ra Mary Georgescu, primă balerină a **Operei,** şi de d. Mitiţă Dumitrescu, excelentul element masculin al Operei Române.

MARIE-JEANNE LIVEZEANU

VEŞTI TEATRALE

TRISTAN ŞI ISOLDA

Deschiderea stagiunii Operei Române se face anul acesta cu nemuritoarea „Tristan şi Isolda" de Wagner, cu d-na Elena Basarab şi d. Nicu Apostolescu în rolurile titulare şi d-nii Nae Dumitrescu, N. Secăreanu, Ioan Popescu Buftea, Lucian Nanu şi d-na Marie Snejina.

Spectacolul este dirijat de maestrul Ionel Perlea.

Direcţia de scenă Constantin Pavel.

SUFERINŢELE TÂNĂRULUI WERTHER

Teatrul Naţional va reprezenta, în regia d-lui Şahighian, *„Suferinţele tânărului Werther"* dramă în trei acte de Marietta Sadova şi Lucia Demetrius, după romanul Goethe.

Autoarele au încercat să păstreze toată prospeţimea şi puritatea romantică a acestui roman care a deschis porţi spre poezia multor generaţii. Regia făgăduieşte realizarea acelei atmosfere de tinereţe şi elan, de care „Werther" are nevoie. In afară de doi tineri debutanţi, d-nii Emil Botta şi Alecu Alexandrescu, vor mai apărea în rolurile principale d-nele Elvira Godeanu, Angela Luncescu, Nelly Vinea, d-nii G. Demetru, M. Gingulescu, I. Anastasiad, C. Mitru, V. Creţolu, Stroe Atanasiu, etc.

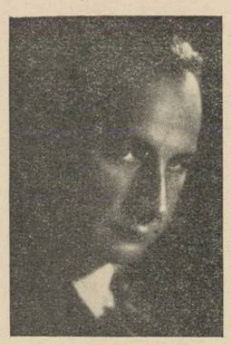

OCTAV DESSILA

UN REVELION

(Din romanul „Două chemări" ce va apărea la Cartea Românească)

de OCTAV DESSILA

...Nici n'a apucat să urce treptele că s'au deschis uşile, încadrându-se în golul lor un valet în vestă vărgată, cu mâneci. L-a ajutat să-şi lepede ce avea de lăsat la garderobă şi, bucuros parcă de a fi scos, în fine ,la capăt, un lucru ce părea a nu se realiza, i-a deschis alt rând de uşi, cu geamuri de cristal înflorit. Pierduse poate şi el nădejdea că o să mai sosească domnul aşteptat. Şi din îngrijarea stăpânului său, care de vreo trei ,patru ori s'a arătat în capul scărilor întrebător şi cu panică, a trecut şi asupra lui o parte. Căci ştia ce'nseamnă când nu se întâmplă toate după placul domnului arhitect Vladimir Malosin. In asemnea ocazuni, slugile sunt în deobşte părtaşe la vină, caşicum din cauza lor nu-i ies socotelile. De aşteaptă pe cineva şi nu se arată, numa ce-şi întreabă valetul din capul scărilor:

— Nu se vede ?

— Nu, boierule !

— Uite-te bine, dobitocule !

Şi după ce dobitocul se uită bine şi aşteptatul tot nu se iveşte, încheierea **boierului** e şi mai jicnitoare pentru umila mândrie de simbriaş :

— Mama ta, tâmpitule !

Tot aşa şi cu slujnicele. Nici ele nu-s scutite de graţiozităţile linguistice ale domnului arhitect Malosin. De e supărat şi ia vreun covor în picioare apoi atunci „putorile astea de slugi sunt vinovate". De-şi pătează haina când se serveşte la masă, tot toantele's cauza.

— Ţine-o ca lumea, idioată ! Nu vezi că nu eşti bună de nimic? La porci, nu încase de boieri ! o trimetea boierul Malosin ,fără să-şi dea seama că tocmai unde o trimetea, nimerise.

Când avea invitaţi şi se întâmpla ca chiar vreuna din slujnici să facă vreo poznă, să spargă vreun pahar sau să păteze faţa de masă, domnul arhitect Malosin se arăta cu totul într'altfel decum e când nu-i stingherit de străini.

— Nu-i nimica ,fetico ! Strânge cioburile şi nu te mai speria, că nu se prăpădeşte pământul dintr'atâta !

Atitudinea de pe urma căreia aduna chiar elogii. Căci se găsea oricând cineva să se mire cât de bun e cu slugile, când, pentru toate câte le fac, ar trebui să te porţi cu ele mai rău decât cu animalele.

— Da dece ,madame Câmpeanu !? Eu sunt de altă părere. Se zăpăcesc sărmanele. Şi la urma urmei, ce-i un pahar? Ce mare lucru e o pată? Pentru câţiva lei, dece să nu rămâi om !?

Ce fel de om rămânea, după ce dispărea madame Câmpeanu, ştia fetica, sărmana.

— Alice, bestiei ăştia ,care a spart paharul, să-i scazi costul din leafă. Şi de se mai întâmplă, nemernico, să-mi faci casa de râs ,să-ţi ei mai bine boarfele şi să nu mai dai ochii cu mine ! Nici pentru socoteală. M'ai înţeles, tâmpito....

Cu privirea mai mult la uşi decât la invitaţi, domnul arhitect Vladimir Malosin l-a zărit pe Alexandru Darie, decum s'a arătat între ele. Şi'n clipa aceea bucuria lui a plesnit ca o bombă.

— Bine c'ai sosit, iubitule ! Te aşteptăm ca pe Mesia ! şi apoi către invitaţi: — Doamnelor şi domnilor, valorosul romancier şi prietenul meu cel mai bun şi nedespărţit ,e în mijlocul nostru !

După care, înecat de îmbulzeala cuvintelor, a scos batista să scuipe în conţinutul ei o parte din şipotul lor.

La anunţul crainicului cu vocea sfâşiată de sdrenţele unei vechi bronşite, sgomotul din odăi s'a potolit. Au tăcut toţi ca la o baghetă de capel-maistru, ridicată să indice momentul începerii. Solemnitatea acesata l-a surprins neplăcut pe Alexandru Darie. Părea chiar a nu şti să se descurce din gravitatea clipei. A privit cu ochi ameţiţi şi reci lumea, s'a înclinat, nedând mişcării nimic din marţialitatea unui salut dăruit mulţimii şi, revenit întrucâtva din încâlceala gândurilor: **Mesia, nedespărţitul său prieten, iubitule, valorosul nostru romancier,** a întrebat pe Vladimir Malosin, unde e doamna.

— Că bine zici ,dragă ! Alice... Alice, a mai răsunat încă odată glasul domnului Vladimir Malosin, cu mai puţini becari guturali acum, fiindcă o bună parte din ei i-a păturit în olanda batistei.

Până să vină doamna Alice Malosin dintr'o încăpere vecină, unde împărţea unor vârstnice cucoane mirarea ei de ce tinere par, Alexandru Darie a descoperit în mulţime, figura domnului cu păr alb şi ţinută tânără din automobilul care l-a depăşit în graba cea mai deplină a motorului. Era şi în restul înfăţişării lui, văzută acum pe de-a-ntregul, aşa cum şi l-a închipuit. Unul din şirul **onclilor** cu succes. Cu succes şi în casa domnului Vladimir Malosin, deoarece în puţinele clipe până la apariţia lui Alexandru Darie, asaltul simpatiei sexului frumos, în jurul său s'a dat. Cum însă, spre Alexandru Darie ţinteau acum toţi ochii, domnul cu păr alb nu s'a prea bucurat îndelaolaltă cu toţi ceilalţi, de sosirea ultimului venit. Ii ştirbea din succes şi cu aceasta nu era obişnuit onclul. Din cauza cărui lucru, a căutat să şi-l salveze chiar din primele momente, făcând apel la viclenia lui de vulpe bătrână. Cunoscând cât de dornice sunt cucoanele să asculte anecdote picante, a promis celor din jurul lui, **una bună.** Nu i-a reuşit însă stratagema. Entuziasmul cucoanelor pentru **una bună,** n'a isbucnit ca altădată. Era destul să o anunţe numai şi deodată se făceau roiu în jurul lui. Alergau de prin toate camerele, îl implorau care mai de care să nu înceapă până nu vine şi dânsa, şi-şi deslegau râsul din toate băierile când poanta anecdotei cădea ca un trăsnet al spiritului. Acum însă, cu toată promisiunea **unei bune,** bune de tot, ochii cucoanelor tot spre Alexandru Darie priveau.

„Tristă întâmplare pentru cariera mea de şuetar irezistibil" ! îşi spuse în sine onclul.

Dar, mai mult decât stratagema sa, l-a salvat doamna Alice Malosin. La strigătul soţului a apărut în zurgălăii unui râs artificial, afectând şi un mers greoi, lăsând să se înţeleagă că e din pricina trenei prea lungi a rochiei. Dorea să-i fie admirată şi să atragă atenţia; în alt chip, nu a găsit. Cum Alexandru Darie n'o cunoştea, domnul Vladimir Malosin a trecut repede peste actul prezentării pe care a căutat să-l acopere cât mai mult ochilor străini şi auzului, înecându-l în bolboroseala unor cuvinte neînţelese, stâlcite de o tuse care, datorită vechei sale bronşite, a răspuns repede la apel cu toată zestrea ei sdrenţeroasă. Să afle lumea că abia acum l-a cunoscut nevastă-sa pe bunul şi nedespărţitul său prieten, nu-i convenea domnului Vladimir Molosin. Aşa că a recurs şi dumnealui la o stratagemă.

A strâns apoi Alexandru Darie, mâini de toto felul. Mâini de femei bătrâne, galbene şi sbârcite, anchilozate de artretism şi inele; mâini de femei grăsune, cu perniţe moi de carne afânată ; mâini subţiri, cu degete lungi şi unghii lăcuite în roşu, de parcă atunci au fost scoase din sânge; mâini de fete, cu în-

cleştări în cari s'au ascuns învrăjbirile nopţilor; mâini agere ,cari îţi lasă parcă în stăpânirea de-o clipă ceva din fuga lor depe clapele pianului; mâini de bărbaţi, feminizate unele şi neîngrijite altele; mâini cari au îndrăsneala gestului şi mâini supuse, grele de vină şi păcat; mâini în cari abia zăreşte firişorul albastru al vinelor şi mâni înfringhiate de coardele sclerozei; mâini cari au în ele strigătul chemării şi mâini jilave, fără de niciun îndemn, ci numai respingere; mâini şi mâini de tot felul, de bărbaţ şi de femei, de bătrâni şi de tineri. Când a ajuns în dreptul mâinii domnului cu păr alb, din automobil, iubitul şi nedespărţitul său prieten a schimbat formula prezentărilor.

— Pe **oncle** Sixtine cred că-l cunoşti. Cine nu-l cunoaşte pe oncle Sixtine !?

— **„Oncle** Sixtine! îi repetă numele în gând, Alexandru Darie. Nici că-i se potriveea mai bine un alt nume. Sixtine! **Oncle** Jacques, **oncle** Recki, **oncle** Sixtine! Ciudat cum din toţi oncli aceştia nu e unul să-l cheme Vasile, Gheorghe, Pârvu sau Marin !"

— „Nu, am fost lipsit de această onoare. Mă bucură însă faptul că am avut astă seară cinstea să-i fiu prezentat! a răspuns cu puţină întârziere Alexandru Darie.

— **Pareillment !**

Şi a trecut mai departe, pentrucă mai erau mâini de strâns.

Nume, nu a reţinut Alexandru Darie. Cascada lor şi sgomotul din saloane nu-i dădeau posibilitatea să le audă, să le reţină. Erau însă printre invitaţi şi figuri cunoscute lui. Figuri de prin lojile teatrelor sau de prin restaurante, din trenuri sau de prin alte saloane. Una din ele îi stărue chiar în minte. A mai văzut-o cândva. Şi parcă nu tocmai atât de în treacăt ca pe celelalte. Când şi unde însă, nu-şi poate aduce aminte. Şi mai e sigur un lucru. E o femeie mai de mult văzută. O femeie pe care a cunoscut-o mai tânără, poate ca fată numai, care s'a schimbat şi totuşi mai păstrează ceva din ziua când a întâlnit-o. Nici nu se mai îndoeşte că aşa trebue să fie. Şi mai e de un lucru sigur, Alexandru Darie. Femeia aceasta e mai legată de sufletul lui decât poate fi o necunoscută frumoasă, după care a întors capul şi atât. Simte acest lucru. Şi nu numai că starea sa sufletească o dovedeşte, dar, în momentul când i-a fost prezentat, în ochii femeiei acesteia, blonde, a descoperit parcă o nedumerire. O nedumerire sau o surprindere, sau poate că şi una şi alta. Oricum, s'a petrecut ceva în sufletul ei când s'au găsit faţă în faţă. A înţeles aceasta şi din clipa când şi-au strâns mâinile. Să măsoare cu timpul, nu i-ar fi cu putinţă, şi poate nici durata unei secunde nu s'ar umple cu cât a stăruit atunci în mâna ei arşiţa unei năvale de sânge.El a simţit însă focul năvalei şi după toate interpretările sale, nu poate fi decât al unei neaşteptate răscoliri în suflet. Nu rar i-au fost date şi lui asemenea senzaţii. Jocul întâmplărei nu te întreabă şi nici nu te cruţă. Vrei, nu vrei, te aduce uneori în viul unei trăiri de cândva, de care, parcă n'ai vrea să te mai isbeşti. Şi n'ai vrea pentrucă păcatele de demult, după ani şi ani, îţi apar şi mai monstruase. Judecându-le la rece, le tragi conturul pe marginea lor adevărată. Dacă îţi aminteşte jocul acesta bunăoară de o veche legătură cu o femeie, ruptă şi încheiată printr'o dispută condusă mai mult de simţuri decât de înţelegerea lucrurilor, condamnările tale de atunci nu îţi pot apărea decât josnice. Te îngrozeşti chiar că ai putut fi în stare să le deslănţui şi faci în tot chipul să nu mai dai ochii cu femeia jicnită. De ţi se întâmplă totuşi să te scoată în faţa ei soarta, cu nimic nu mai poţi opri năvala sângelui. Oricât ar fi făcut vremea şi experienţa altul din tine, tot acel de demult îi apari. Acel de demult din pricina căruia te ard flăcările sângelui şi pe care nu-l mai poate ascunde minciuna. Dar, nu de ceva în felul acesta poate fi vorba cu frumoasa femeie blondă. Deşi Alexandru Darie e în panica îmbătrânirii memoria însă nu l-a trădat cu nimic. Oricând îşi poate ţese cu firul gândului pânza toată a amintirilor. Nu, femeia aceasta n'a scrijelat în sufletul lui. Nu l-a rănit şi nici nu a rănit-o, ca să se aşeze pentru tot restul vieţii în aducerea lui aminte. Şi totuşi, nu i-e străină. Că a mai întâlnit-o cândva, e iarăşi sigur. Prea a tresărit şi prea a îmbulzit-o sângele. Când, Doamne, atunci? Ajuns

în faţa întrebării acesteia, îşi face o mică socoteală. Dacă păstrează numai ceva din ziua când a întâlnit-o, înseamnă că e câtva timp de atunci. Şi nu o lună, două, trei, ci desigur un an, doi, trei sau poate chiar şi mai mult. Dar, ce mai rămâne din vârsta ei, dacă îi scazi pe aceşti mai mulţi presupuşi? O fată de şcoală. O fată de şaisprezece, şaptesprezece ani. O, sigur că aşa e ! Sigur că văzut-o cândva, în vreun tramvai sau pe stradă, tineresc frumoasă şi cu cozile împletite. Poate că a şi privit-o mai mult decât trebue fiind prea gingaşă în cumineţenia şorţului şi poate că i-a surprins chiar privirea fata de atunci. Se mai prea poate să fi şi roşit, deoarece nu e puţin pentru o fată când află că e într'altfel privită de cum a fost până la vârsta aceea. In amintirea fetelor descoperirea întâiei priviri pe furiş îndreptată asupra lor, rămâne, faptul nefiind înregistrat ca un oricare amănunt. Simt că de aci înainte o viaţă nouă începe. Şi ochii cari le-au dat înţelesul noiei vieţi, nu pot fi uitaţi. Că numai aşa poate fi, Alexandru Darie nu se mai îndoieşte. Dar, ceeace mai constată Alexandru Darie ,e că l-a preocupat puţin femeia blondă. Rămâne acum timpului să deslege cum şi în ce fel s'au întâlnit, dacă s'au întâlnit vreodată. Şi în cele din urmă l-a mai săgetat o lumină : N'o fi oare acea Corină, care de vreo şase ani îi scrie mereu?

„Femeia aceasta ascunde un secret, în felul cum m'a privit !".

Toate acestea le-a gândit Alexandru Darie într'un minut sau două. Iuţimea gândului nu cunoaşte nevoia timpului. Intr'o cilpă de concentrare poţi cuprinde şi o viaţă. Şi nici nu a stat locului, să gândească nestingherit. Nu. Asaltat din toate părţile, împărţea răspunsurile cele mai desperechiate. Iar pe de-asupra, nu-l pierduse din ochi nici pe **oncle** Sixtine. Poate şi din cauza că prea îl urmărea ideea să nu ajungă vreodată să se înşirue în rândul acestor oncli. I-a prins chiar câteceva din amănuntele ţinutei. I-a descoperit pantofii mici, ascuţiţi şi puşi pe tocuri înalte. Un pantof care nu părea a fi nici de bărbat şi nici de femeie. Şi pe semne că se făcea **oncle** Sixtine cu piciorul său mic, căci prea şi-l expunea când sta jos. Işi petrecea picioarele, având grije să-şi suflece mult pantalonul şi dădea căderii labei pe linia fluerului unghiul obtuz al picioarelor femeieşti. Şoldurile îi erau rotund feminizate iar la mâna stângă pe dângă brăţara ceasornic mai purta una de platină. Dar, ce avea cu adevărat de invidiat **oncle** Sixtine, după părerea lui Alexandru Darie, era părul său. Cădea pe spate în ondulări foarte armonioase — mai frumoase decât ar fi eşit din fierul celui mai iscusit coafor — şi era de un alb argintiu, oxidat în vânăt-albastru pe fundul cutelor. La tâmple i se afumase puţin în culoarea havanei. Atât a găsit Alexandru Darie din ţinuta lui oncle Sixtine, cu adevărat de admirat. Restul nu se bucura de preţuirea lui. Era, după a sa umilă părere, un amestec ce nu se putea încadra într'o anumită eleganţă. Prea altoise pe manechinul trupului său stridenţa celei orintale cu sobrietatea tăeturii britanice. Cu toate acestea, pentru multă lume şi de multă vreme **oncle** Sixtine se număra printre cei mai de gust arbitri ai eleganţei.

Lumea era încă în picioare când întâia bătae a pendulei din cele douăsprezece ale miezului de noapte, s'a lăsat auzită.

— Lumina, lumina! a strigat domnul arhitect Vladimir Malosin. La trăsnetul vocei lui becurile au început să se stingă. Tâmpitele de slugi căpătaseră de cu vreme ordin să se găsească spre orele douăsprezece pe lângă întrerupătoarele electrice, în aşa fel ca la porunca lui toate să fie deodată întoarse. Dar dobitocii de valeţi şi idioatele de fete n'au fost în stare de o asemenea treabă. Porunca domnului Malosin nu le-a găsit pe toate cu mâna pe buton, să deslănţue în aceiaşi clipă întunericul. Stingerea s'a făcut pe rând şi lucrul acesta tare l-a mai supărat pe amfitrion.

„Ei bine, putorilor mama şi dumnezeii voştri de tâmpite! Las' că vă aranjez eu! Să plece numai nemâncaţii ăştia şi dacă nu v'o place felicitările mele de Anul-Nou, să-mi ziceţi Cuţu !".

Ca totdeauna, pe întuneric larma creşte. Urările de **la mulţi ani** şi **s'o stăpâniţi sănătos,** porneau din toate părţile. Tuturor le răspundea mieros domnul Malosin.

— **Merci, merci.** Să trăiţi şi dumneavoastră şi să vă ajute Dumnezeu pe cei ce n'aveţi să vă clădiţi un bordeiaş pentr uodihna bătrâneţelor.

— Ura, ura !

— Ura la Balcani ! a replicat strigătul domnului Vladimir Malosin, nedumerindu-l încă odată pe Alexandru Darie exclamaţia bunului şi nedespărţitului său prieten. Balcanii şi ura!? De luptat la Plevna sau Opanez, n'a luptat Au fost doară colegi. Să fie în legătură cu războiul din 913!? Se poate, dar ce caută acum Balcanii în saloanele **bordeiaşului** său!?

Urările nu s'au mărginit însă numai la atât. **Oncle** Sixtine era un mare adept, în asemenea ocazii, al obiceiului apusan: să ai dreptul de Anul-Nou să săruţi pe oricine. Şi cum lui **oncle** Sixtine nimic nu-i este interzis şi tot ce face dânsul e **nostim,** a molipsit obiceiul lui pe mai toţi. S'a înteţit o pupătură pe întuneric în saloanele domnului şi doamnei Malosin, de-ar fi putut să facă concurenţă celei mai întunecoase săli de cinematograf.

— E huo, destul ,că vă luaţi vopseaua de pe obraji! a stăvilit obiceiul spiritual dar şi cu morgă de vechi şi abil regisor de petreceri, domnul Malosin. Şi a poruncit din nou:

— Lumina, lumina ! reuşindu-i de data aceasta aprinderea simultană, ceeace l-a făcut, om drept fiind, să nu-şi uite slugile şi să le spună o vorbă bună, fie şi în gând, când îndeplinesc un lucru ca lumea :

„Bine c'aţi nimerit-o baremi acum, boilor !".

Prins în întuneric, Alexandru Darie nu a scăpat din ţinta obiceiului apusan. L-au îmbrăţişat pe rând mai toate femeile. Căci cine a spus că femeile nu au oichi să se descurce în întuneric, a minţit. Numai uneia singure i-a lipsit din privire fosforul pisicelor, dar a avut glas şi glasul i l-a auzit Alexandru Darie, întâmplându-se să se găsească tocmai lângă dânsa.

— Unde e dragă, să-l **ţuc** odată de să-i scapere tot talentul ?

A primit cu desgust, mai întâiu auzul şi apoi sărutul, femeia doritoare să-l **ţucue** descoperindu-l cu ajutorul unei brichete şi s'a întrebat, nu fără de puţină indignare, cum de n'a rezistat invitaţiei bunului şi nedespărţitului său prieten. Şi totuşi, o curiozitate intimă l-a amestecat puţin în interesul obiceiului apusan.

„O fi fost oare printre ele femeia blondă ?".

MICKEY SE APĂRĂ

de GHEORGHE I. FLORIAN

In filosofia românească contimporană (dealtfel compartimentul unic al filosofiei româneşti), un nume care ne oferă satisfacţii susţinute este al domnului Constantin Noica. Domnia sa ne comunică săptămânal, — ca o Duminică — sau chiar mai des — gândurile d-sale, grupate în jurul unui titlu, strânse frumos — recoltă hebdomadară într'un esseu.

Chiar şi în acea săptămână cu nopţi albe în aşteptarea zilelor roşii, când capetele încoronate sau numai prevăzute cu tonsura pontificală se refugiau în bisericile rugăciunilor, când mulţi îşi puneau mâinile la urechi să n'audă primul bubuit, când oamenii porniseră spre pivniţi cu masca — rât de animal subteran, d. Noica a propus o mai păgână mai curajoasă soluţie: Rămânerea în înălţimile filosofiei. Şi şi-a tratat subiectul într'o zi — la radio, între două veşti războinice — cu calmul agoniei lui Socrate. (In această privinţă d. Noica ar exemplifica poate ceeace s'ar numi „calmul ca metodă de cercetare filosofică". Şi şi-a răspuns frumos la întrebarea „De ce ne plictisim?".

Ca totdeauna, aceeaşi succesiune lină de fraze, unde punctele sunt mai repede trăsuri de unire. Unul peste altul, exact unul peste altul, s'au aşezat argumentele. Ca din nişte cărămizi mici, o bisericuţă miniaturală, a clădit meşterul Noica. Fără ajutor de calfe şi zidari, ca celălalt meşter al legendei Manole. Dar meşterului Manole, ca să-i meargă înaite lucrul, a trebuit să stea în loc o inimă. De aşa ceva nu s'a putut lipsi nici domnul Noica. Victima a fost mică, după cum şi esseul era miniatural, una din acele desăvârşiri microscopice. A fost sărmanul Mickey şoricuţul nevinovat de care nici măcar nu se sperie cucoanele.

Vina lui? Cam aceasta: Mickey, adică filmele în care apare el — acele arce ale lui Noe din care numai Noe lipseşte, are vina de a **semăna** cu plictiseala noastră. Căci plictiseala noastră, rezumăm brutal cuvintele vorbitorului — vine din tendinţa omului de a trăi mai multe vieţi, de a se primeni integral în fiecare zi, de a se dori altfel, în altă parte, dacă se poate, în altă planetă. Viaţa acestui om cu mai multe domicilii, care, pornind dintr'un loc într'altul, se încrucişează pe drum cu dorinţa lui care merge în sens invers, este o viaţă tăiată în bucăţi, pisată în pulberea care reprezintă faza tranzitorie între existenţă şi neant. O viaţă secţionată. Şi aici se interpolează implacabila metaferă : O îmbucătăţire identică aceleia din orbilele filme cu Mikey Mouse (în acest loc, calmul d-lui Noica a fost o secundă periclitat, dar n'a cedat, Socrate lui Criton), în acele filme în care cele mai indivizibile lucruri şi fiinţe se desfac, se deşurubează, se desagregă, exploadează. Un foarte urît exemplu pentru cei predispuşi să-şi destrame viaţa, să facă schimb de suflete cu primul venit.

Şi totuşi ne-am opune crudei sentinţe pe care d. Noica n'a rostit-o, dar a insinuat-o : Daţi pe Mickey pisicilor. Şi sărim în apărarea marelui păpuşar Walt Disney, care atât de frumos împleteşte culorile curcubeului, marea şuviţă a cerului. Şi n'am fi mânaţi la aceasta numai de ceeace a numit odată cinva, recunoştinţa râsului". Ci am şti să ne justificăm sentimentul.

Aşa cum ştii că iubeşti o femeie fiindcă e frumoasă.

In primul rând desenul animat reprezintă pentru oamenii bătrâni, pentru toţi acei blazaţi care nu cred în Moş Crăciun — ateii religiei celor mici — o întoarcere la copilărie. Iar pentru copii, o trăire deplină, intensă a vârstei lor. Şi înţelegem prin copilărie toate tomurile cărţilor de Jules Verne ; vârsta în care crezi că nu există legi prohibitive, că totul e cu putinţă. In care te visezi sburând alături cu îngerul păzitor, de-

(Urmare în pag. 4-a)

ELEGIE

Dragostea şi toamna m'au învins:
In toată dimineaţa buchet de crizanteme.
Apoi scrisorile tale, poeme
Cu nesfârşitul lor cuprins.

Lăsă-mi tihna unui ceas
In bătaia soarelui de lămâie
Să muşte din inima-mi, ca dintr'o gutuie,
Reveria acestui popas!

Te-am purtat prin colbul drumurilor mele
In roua cu miros de busuioc şi mintă :
Nu mai am nici o ţintă,
Nu mai ridic privirile spre stele.

Cad alene frunză din castani —
Peste-amintire ca pe-o vatră nouă;
Pentru flori triste sunt în zori de rouă,
Pentru mine zbuciumul din ani.

OCTAV SARGEŢIU

Mickey se apără

(Urmare din pag. 3-a)

tectiv al Domnului. Este, copilăria, acel fundal de nebunie al sufletului omenesc, persisteţa copilului în omul matur, a visului în ochii deschişi. Credinţa într'o schimbare bruscă de sus a tuturor lucrurilor, într'un stânga împrejur a turor liniilor de forţă. Speranţa absurdă că ai putea **să cazi** de jos în sus, tras de o gravitate centrifugă.

Spre centrul universului, nu spre centrul pământului. Că ai putea să mergi pe apă, pe poteca paşilor lui Iisus.

Dar pericol nu poate exista. Fiindcă nu poate fi ispită de a trăi „deadevărat" în această lume.

Grăuntele de nebunie e învelit într'o coaje groasă de luciditate. Răbufnirile lui se potolesc curând, căci orice volum sfârşeşte prin a se stinge. Visul e dintre acelea despre care îţi dai seamă, încă din somn, că e vis.

Apoi Mickey, dacă i-ar da răgaz păpuşarul, şi-ar cere şi într'altfel iertare. Ar spune că cinematograful este o artă. Iar asta este concepţie sublimată în materie. Dar materia pentru artist este **dată,** îl precede. Este un decor obligator, o scenă totdeauna prea mică ce stânjeneşte mişcările. Ceeace am putea numi tragedia artei este tocmai acest caracter refractar al materiei, această conductibilitate redusă a materiei faţă de artă. Curcubeul pictorului avea doar şapte culori, ce nu pot fi combinate la infinit. Pianul are un număr limitat de clape, cu toţi diezii şi bemolii lui. Iar vorbele oricărei literaturi, încap în mici dicţionare de buzunar. Aşa că totdeauna artistul **cobară** în materie, descalecă depe bidiviul imaginaţiei. Creaţia artistică înseamnă o luptă cu materia, un şoc între gând şi realitate, un război cu morţii lui. Sublimare, condensare, înseamnă reducere de volum.

Dar arta lui Walt Disney e scutită de blestem. Căci Walt Disney e cratorul şi al însăş materiei, al personagiilor sale. Adânc înrudit cu teatrul şi cu cinematograful vedetelor în carne şi oase, deseanimat se distinge tocmai prin aceasta. El n'are **materie dată,** actori ce trebue să joace piesa, adică să diformeze, să altereze intenţia autorului, redând-o cu o ucigătoare aproximaţie. Mickey este copilul exclusiv al lui Disney, fără colaborarea maternă a materiei: Căci colaborare înseamnă, să ni se ierte cuvântul, corcire. Astfel că în desenul animat artistul se poate **trăi pe sine,** aşa cum doreşte d. Noica, fără să se izbească sângeros de o materie dată.

Acesta ar fi chiţchiţul defensiv şi de scurt metraj al lui Mickey.

GHEORGHE ION FLORIAN

Legenda lui Tristan şi Isolda

de VICTOR POPESCU

Opera **Tristan şi Isolda** ocupă în creaţiile marelui compozitor german, Richard Wagner, locul cel mai de seamă. Ea încununează în chip ideal, concepţia artistică nouă, pe care maestrul dela Beyreuth o introduce maestos în domeniul dramei lirice. Deschiderea stagiunei cu această lucrare, la Opera Română, vădeşte astfel o fericită alegere, pentru a reaminti publicului comemorarea celor 125 de ani dela naşterea lui Richard Wagner. Faţă de celelalte opere ale compositorului, **Tristan şi Isolda** impresionează prin structura ei colosală şi mai cu seamă prin caracterul ei hotărît diferit. Pasiunea, desigur specifică muzicei wagneriene, capătă deodată aici un elan nou, o adâncire atât de pătrunzătoare, încât ascultarea operei nu mai constitue un regal artistic oarecare, ci în primul rând un examen sufletesc şi de conştiinţă pe care putem sau nu putem să-l trecem. Mă raliez în această privinţă cu părerea lui E Shuré: **„Tristan şi Isolda trebue să placă din prima dată. Dacă nu, este zadarnic să mai** mergi s'o auzi".

Substanţa operei este însăşi pasiunea luată ca o calitate aparte. Pentru priceperea ei, nu se cere muncă celebrală sau apartenenţă sensitivă. Se cere numai trăire intensivă. Trăire adâncă, concentrată, până la dispariţia personalităţii, care izvorăşte spontan din suflet, ruptă din el de adevărul reprezentaţiei.

Tristan şi Isolda este simpla şi veşnica poveste: Un băiat iubeşte o fată... dar simpla poveste a fost trecută prin simţirea aceea genială şi creatoare, care a desvelit adevărurile eterne din iubire. Iubirea profundă şi superioară, iubirea eternă, şi dominatoare, iubirea spiritualizată, cu ramuri solid ancorate în realitatea cosmică. Iubirea femeii ca un ideal estetic. Iubirea nu a unei femei anume, ci pentru ceea ce reprezintă **ea** pentru realizarea concepţiei de frumos; iubirea ca mit, iubirea ca religie.

Iată ceea ce înseamnă **Tristan şi Isolda.** Ei nu sunt amanţi. Nu sunt fiindcă nu-şi dau seama. Filtrul dragostei grăeşte în ei. Filtrul reprezentând simbolic transcendenţa iubirei. A iubirei creatoare, puternice şi instinctive, realitate supremă ce nu cunoaşte frâne. Iubirea, căreia omul nu-i este decât un instrument.

Puterea operei vine dela faptul că Wagner a trăit-o Diferenţa ei de celelalte creaţiuni şi puterea atât de colosală ce o caracterizează, izvorăşte numai de aci. De unde tot ceeace a produs Wagner, reprezintă simbolic, idei filosofice, superioare, dar obiective, ea este o creaţie subiectivă, personală, scrisă într'un moment extrem de important pentru compositor, un moment decisiv.

Ea este scrisă sub impulsul dragostei pure ce Richard Wagner a purtat pentru Mathilde Wesendonk.

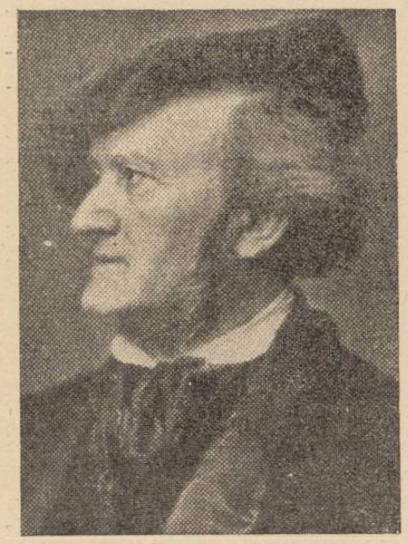

Richard Wagner

In momentele acelea de fericire, dar şi de profundă durere, pricina neputinţei de a-şi realiza idealul, care era dobândirea femeii iubite, în minutele în cari Wagner a fost la câţiva paşi de nimicire, **(„Eram în picioare lângă balcon... furtună afară. Saltul, căderea mea n'ar fi fost auzite de nimeni... Deja pumnul mi se prindea de balustradă"...** dintr'o scrisoare) — **„Tristan şi Isolda"** se zămisleşte. **Tristan şi Isolda** care nu înseamnă o operă ca oricare alta, ci înseamnă strigătul durerei, iubirea care singură l'a reţinut dela pasul fatal — **(îl putem oare face eu gândind la tine?** — din aceiaşi scrisoare).

Dragostea lui pentru Mathilde Wesendonk a fost una dintre cele mai profunde îndrăgostiri ale unui poet filosof

Iar muzica ce au creat, fiindcă nu putem decât atribui amândorora lucrarea, se resimte în tot cuprinsul de legătură intimă a creatorilor ei.

Este o minunată armonie de durere. In prelungitul acela sublim, care te pătrunde până la disolvarea individualităţii, cu ritmul lui susţinut şi pasionat, avem tot adevărul iubirei lui Wagner.

Iar când filtrul dragostei îşi face efectul, efluviile măiastre, asemenea unduirilor din imensitatea spaţiilor, duioasa desfăşurare a armoniei şi leit-motivului iubirei, îi ridică deasupra înţelegerii obişnuite. Muzica acum numai este o înşiruire plăcută sau displăcută de sunete. Este un glas din străfunduri ale sufletului, este eternul adevăr al omenirei: Iubirea creatoare. Am putea adăuga la nesfârşit exemplele minunatelor melodii cari exprimă dragostea legendarilor eroi. **Tristan şi Isolda** nu se explică ci se trăeşte. Nu se înţelege, ci se admite.

Ascultaţi numai duetul celui de al doilea act. Par'că simţi înfiorările iubirei prin tine, **Tristan şi Isolda,** spre a trăi iubirea te cere pe deantregul. Te vrea şi pe tine sacrificat în altarul dragostei. Numai apoi vei putea gusta gândul intens al muzicei, sunetul ei sufletesc. In **Tristan şi Isolda** orchestra nu este un grup de instrumente. Este o armonie a inimei.

CRONICA PLASTICA

de PAUL MIRACOVICI

In curând sălile de expoziţie se vor deschide din nou pentru a contempla bazarul artiştilor şi diletanţilor cari înjghiabă în fiecare an acest vast târg care e „sezonul artistic". Aş vrea, în pragul acestui nou an, deşi nu voi cita nici un nume, să pomenesc câteva adevăruri pe care le ştim toţi dar pe care le ocolim dintr'o excesivă grijă pentru comoditatea noastră.

Revăd de pe acum mai toate expoziţiile viitoare, acelaşi de anul trecut, de acum doui, trei ani. Poate nici anul acesta surpriza pe care o dorim toţi nu ne va scoate din monotonia obişnuită, din acest „sens unic" în care se zbate plastica românească. Aceaşi Matisse, aceaşi Vlamink. Derain, aceaşi Picasso trecuţi prin vama românească. Acelaş impresionism răsuflat şi atât de departe de frământările contemporane.

Legenda că „stăm bine cu pictura" se datoreşte umilitoarei noastre concepţii că ajunge să imităm cea mai bună pictură din lume ca să fim şi noi printre cei mai buni. Iată cât de gravă e criza plasticei româneşti, deşi vrem s'o ignorăm. O nepăsare de necrezut pentru originalitate, pentru acest element esenţial al oricărei manifestări de artă.

Matisse, care cu Picasso sunt poate cei mai imitaţi pictori din lume, a rezumat în câteva cuvinte misterul prin care Parisul rămâne mereu climatul cel mai bun pentru creaţie; „Noi (pictorii francezi) avem gustul riscului, pasiunea căutării, pe când artiştii din alte ţări se mulţumesc să ne urmeze". Iată diagnosticul răului nostru care de altfel, nu ne e cu desăvârşire propriu. E supărător dar just. E supărător pentru că românii, între popoarele lumii, sunt printre cei mai dăruiţi cu însuşiri artistice, artiştii noştrii printre cei mai talentaţi şi tradiţia noastră populară atât originală şi de vie, ne face această sclavie şi mai grea. Pentru ce această teamă de a merge pe picioare proprii? Această teamă de efort?

Publicul românesc e sensibil, nevoia lui de artă e o realitate şi, aşa cum a încurajat atâţi falsi profeţi, e gata să îmbrăţişeze, să ajute orice efort. Cred că nu exagerez spunând că atât cât ţine de public, un artist a cărui originalitate ar indispune publicul parizian pentru o vreme, la noi ar pătrunde mult mai uşor, ar găsi mai curând înţelegere.

Atunci a cui e vina? A esteţilor, a criticilor? Dar ei nu au creat niciodată artişti, ci locuri comune cu care s'au ridicat împotriva a tot ce e nou şi viu. Să-i lăsăm dar la comentariile lor doctorale, citite cu retroviseurul.

Artiştilor, numai către ei se îndreaptă reproşul nostru dar nu către sculptorii care au căpătat înfăţişare de remizieri alergând după monumente şi nici pictorilor cu „relaţii" şi cari mutilează câte 4-5 biserici deodată, unde trec în inspecţie numai. Sculptorii — ca să mai schimbe granatele, capelele şi mitralierele, ar trebui să-şi amintească din când în când de Maillol, (dar nu ca să-l copieze!), sculptorul cel mai mare de azi şi care totuşi — afară de rare excepţii — nu a sculptat decât nuduri.

Iar amintirea acestui mare pasionat care a fost Van Gogh, ar fi prilej de utile reflecţii pentru pictori. Dar dacă totuşi aceşti artişti sunt utili sau, mai mult, sunt o necesitate, fiindcă au existat în toate timpurile, ei nu merită decât reproşul ,apelul îl îndreptăm către cei tineri al căror ideal încă e pur. Poate că într'o cameră destul de umilă ca să mai fie cercetată de muze, acest apel va trezi ecoul şi curajul într'o inimă caldă şi un spirit tânăr, îndrăsneţ.

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

Participarea muzicală a României la expoziţia internaţională din New-York

Contrar aparenţelor, o întocmire, de pe acum, a unui program de participare muzicală a României la expoziţia din New-York, nu este prematură.

O selecţie judicioasă a reprezentanţilor artistici şi a materialului demonstrativ, cere vreme şi trebue mai cu seamă făcută din timp, pentru a nu fi cunoscută abia în ultimul moment, când nu se mai pot folosi nici o propunere şi contribuţie din afara comitetelor de organizare, cărora adesea le pot fi de real ajutor.

Faţă de înfăţişările muzicale ale României la expoziţia de la Paris din 1937, cele dela New-York din 1939 impun condiţii generale ce nu sunt identice.

Pe deoparte, trebue să se ţină seamă, că muzica noastră populară, artiştii noştri muzicali şi compoziţia românească sunt mai puţin cunoscute în America, decât la Paris, ceeace impune o grije de justă şi accentuată caracterizare, cu totul specială.

Apoi nu trebue să se uite că New-Yorkul nu este ca Parisul, în acelaş timp mare centru muzical şi laborator deschis tuturor experienţelor artistice. New-Yorkul nu primeşte de cât ceeace Europa a consacrat, ceea ce a obţinut definitiv sufragiile centrelor muzicale europene.

La Paris, îşi pot încerca forţele tinerii candidaţi la o carieră de virtuos sau de compozitor, se pot da în vileag felurite concepţii şi chipuri de a compune muzică sau de a interpreta, se poate sconta înţelegere chiar pentru formule şi metode de exprimare mai puţin obicinuite, mai temerare, mai ingrate.

La New-York nu se stabilesc prea multe nuanţe între succes şi „fiasco" iar la succes nu se poate spera decât mulţumind felul general de a vedea al publicului ,fără exces de singularizare, fără abateri dela linia anticipat admisă a stilurilor şi sistemelor şi mai ales cu autoritatea şi certitudinea succesului dinainte obţinut, pe deplin, în centrul de origine şi al unui fond reprezentativ.

In sfârşit, mai serioasă va fi şi problema sacrificiilor materiale cel puţin împătrit mai mari pe care le va impune lungimea călătoriei intercontinentale, faţă de călătoria la Paris, a participanţilor, ceeace motivează şi din acest punct de vedere o restrângere strictă a listei reprezentanţilor noştri muzicali, în care, ceeace nu va fi uşor de obţinut, nu va trebui să se afle nici un nume de prisos, şi în acelaş timp, nici o lipsă.

Muzica populară românească şi compoziţia cultă de isvor popular sau de stil românesc creat prin mijloace personale, ar fi de dorit să domine hotărît programele, cu excepţia acelora din lucrările maestrului George Enescu, care, sunt de o structură independentă şi care, alături de cele cu caracter românesc, tot ale maestrului, pot triumfa, fiind, compoziţii româneşti de stil liber, care au o valoare definitivă şi nu-şi mărginesc gloria în limitele hotarelor noastre: Oedip, suita II, octetul, sunt capo d'opere.

Dintre compozitorii noştri de astăzi, nu cred să poată sluji într'adevăr reprezentativ şi cu isbândă muzica noastră la New-York decât Mihail Jora, Nonna Otescu, Constantin Brăiloiu, Sabin Drăgoi, Teodor Rogalsky (melodiile cu orchestră şi cele două dansuri populare) şi Paul Constantinescu ,a cărei ultimă lucrare este scrisă cu un nerv românesc şi un talent excepţionale. Compoziţia este intitulată **„Nunta în Fundu Moldovei".** Este un balet care poate fi considerat, drept o replică, în proporţii mai reduse, dar cu o sevă populară şi un duh remarcabil, la Petruska lui Strawinski, dela care, ceea ce trebue arătat de îndată, nu împrumută nimic.

Compozitori dăruiţi, mai avem, se ştie. Cei însemnaţi mai sus însă, sunt în special şi în primul rând chemaţi să realizeze scopurile participării noastre muzicale la New-York şi apelul li se cuvine, dela sine. Mulţi alţii însă ar putea figura în concerte corale.

Prin maestrul Enescu, triumful nostru fără seamăn, este asigurat.

Mulţumită lui, nimeni nu ne va depăşi. Va trebui alcătuit însă şi un mănunchiu de solişti, a căror înzestrare şi capacitate sunt de preţ, şi din care sunt indicaţi să facă parte Dinu Lipatti, Silvia Şerbescu, Lola-Bobescu, Doina Nora Mihăilescu, iar pentru muzica populară Gh. Fölescu şi Evantia Costinescu, neîntrecuţi.

Un ados de trimişi, în afara celor menţionaţi, s'o spunem fără înconjur, pare o risipă. In ceea ce priveşte soliştii.

Un cor românesc este însă absolut necesar manifestărilor noastre la New-York. La nevoie s'ar putea reduce corul „Carmen" la o formaţie mai mică, între treizeci şi patruzeci de componenţi putând alcătui, cum de atâtea ori în Italia, Cehoslovacia sau Germania se poate vedea, un grup coral admirabil.

Cât despre toată latura de specific românesc muzical a participării noastre la New-York, acesta nu se poate concepe decât sub conducerea luminată de o competenţă nu numai unică la noi, dar rară şi strălucită astăzi în toată lumea, a profesorului şi compozitorului Constantin Brăiloiu.

Un grup de balet, în caz când componenţa, repertoriul şi tehnica îi sunt de foarte mare interes artistic, ar putea fi altă contribuţie bună la ilustrarea aporturilor româneşti.

In ceace priveşte execuţiile simfonice deplasarea „Filarmonicei" la New-York nu se impune de fel.

La New-York sunt cele mai bune orchestre din lume şi ceace se ştie mai puţin, compuse uneori din 90-95 la sută elemente europene.

Majoritatea instrumentiştilor din aceste orchestre sunt într'adevăr germane, francezi şi italieni, a căror şcoală a fost făcută în marile centre europene şi care nu sunt atât de departe de temperamentul şi sensibilitatea noastră muzicală, cum ar fi mulţi înclinaţi s'o creadă. De altfel o orchestră nu trebue să fie obligatoriu franceză pentru a cânta pe Debussy, nici germană pentru a cânta pe Beethoven. O spunem pentru cei ce pot uita că muzica este un grai universal.

Sub bagheta maestrului Enescu, orchestrele din New-York vor putea trăi, şi nu pentru prima dată, clipe de transfigurare care le va putea deslega tainele sufletului românesc, în cele mai adânci expresii ale sale.

Mahalaua noastră...

Departe de viaţă, pe lângă drumul de fier,
Acolo, unde, în plâns, nădejdile pier,
Unde e glod destul şi rar vezi o fereastră,
Acolo printre spini, e mahalaua noastră.
Acolo unde plouă şi nu sunt bucurii...
Unde atâţia ani nu mai răsare luna,
Acolo 'n întuneric se sbate 'n rugi pustii,
O mahala uitată şi tristă 'ntotdeauna.

Pe-aici trec primăverile în lanţuri grele,
Pe uliţi urlă câinii şi zboară duhuri rele;
In inimi cântă vremea povestea nimănui...
Pentru amar şi suferinţă sunt robi destui.
Pe-aici, de-atâţia ani n'a fost destulă pâne,
N'a mai crescut o floare, n'a mai rodit un pom.
In mahala, la noi, nici visul nu rămâne
Şi 'n bocete de moarte s'a mai născut un om.

Acolo unde vecinic sunt oamenii cuminţi
Şi unde grijile şi inima îi poartă,
In ciuda suferinţei mai cred încă în sfinţi,
Mai cred mereu... c'aşa a fost lăsat de soartă.
Acolo unde noaptea, din lacrimi faci un râu,
Unde durerea noastră nu are glas nici frâu,
Unde, când treci cu mâinile ţi-acoperi faţa,
Zadarnic este totul, zadarnică e viaţa.

VALERIU OLANIUC

SATUL „GEORGE CAÏR“

de GEORGE ACSINTEANU

Ori cât de multe gânduri s'ar aduna pe file semănate cu litere, ori câte icoane s'ar ciopli în piatră şi în strofe de poem, Bărăganul rămâne necontenit adâncit în nepătruns.

Câmpia aceasta fără ţărm nu-şi arată nimănui sufletul cu adevărat, în limpezime şi adânc. Pentru fiecare îndrăzneţ călător, are înfăţişări deosebite. Intr'un fel i se arată omului de gând, care vine să-şi hrănească cugetul şi simţirea cu nepătrunsuri, într'alt fel drumeţului necăjit de calea fără capăt,

Casa lui Ticu Costache

de arşiţa lui Cuptor sau de gerul care sparge lemnele şi pietrele şi cu totul deosebit, în nemărginire i se arată vânătorului doritor de iepuri, prepeliţe, dropii. Aşa se lămureşte faptul că într'un chip l-a văzut Odobescu, într'alt chip Panait Istrate, Sandu Aldea şi cu totul altul atâţia alţi făuritori de cântece şi de icoane.

Se află totuş o fiinţă: **plugarul,** robul şi stăpânul pământului, care răzbate ascunzişurile inimii Bărăganului, care îi desleagă, poate fără să-şi dea seama, toate baerele vieţii: cântecul şi plânsul, înaltul şi tăcerea „apa morţilor“*), ca şi taina stelelor, a luceferilor, a lunii, a soarelui.

Plugarul e crescut din pământ alături de grâu şi porumb, e frământat în viaţa lui simplă de puterea gliei, aşa după cum el însuşi frământă brazda pentru rod, e înfrăţit cu sufletul Bărăganului; de aceea îi poate adânci trăirea, îi poate desnoda viaţa ascunsă.

Cât de asemănător este Bărăganul cu sora lui: **Marea.**

Şi această întindere de ape, necontenit în sbucium, nu poate fi pătrunsă în cunoaştere de cât numai de robul şi stăpânul ei: pescarul şi marinarul, cari se nasc şi cresc din valurile albastre, trăesc în braţele mării, mor în adâncul ei.

Marea şi Bărăganul: două întinderi înfrăţite în mister.

O părticică a acestei taine am pătruns-o şi eu, fiu al Bărăganului, când după o zi de muncă la seceră — eram copil atunci — mi-am întins oasele obosite pe o căpiţă de fân. Cu faţa în sus, cu privirile asvârlite în inima cerului, cu simţirea călătoare în **carul cel mare,** cu gândul **în carul cel mic,** am colindat pe lângă steaua polară, m'am jucat cu rariţele, cloşca cu pui şi cu multe alte zeci şi sute de grupuri înstelate.

Din tot acest joc stelar, când somnul a încercat să-mi lipească ploapele, s'a desprins o mărgea de aur din ochiul luceafărului de miezul nopţii, pe un fir lung cât cuprinsul câmpiei...

Şuviţa de lumină s'a împletit în gândul meu: vis şi legendă...

...Inainte de a se naşte Stăpânul Bărăganului şi al vânturilor, când pe tot întinsul câmpiei nu se bănuia fiinţă omenească, din inima florilor ,din cântecul de-pasări şi din cântecul greerilor s'a ridicat, vrăjită de lună, o zână cum nu trăise până atunci în nici un basm, pe nici un tărâm. Sbura această făptură a nopţii în tot cuprinsul câmpiei, în cântec, până când cerul se poleia cu aer pe o geană a pământului. Atunci zâna se strecura în trupul florilor şi în inima cântecului risipit printre ierburi şi adormea.

Intr'o noapte, când zborul zânei era mai viu ca nici când, faţa şi părul mai galben, mai strălucitor cum nu le văzuseră nici odată stelele, a coborât pe o potecă de lumină din luceafărul miezului de noapte, un zeu aevea. S'a oprit în faţa zânei, a privit-o adânc, în ochi. Ea s'a clătinat ca o trestie mângâiată de zefir. Ea i-a cuprins mijlocul, i-a sorbit cu nesaţ mierea din fagurii buzelor moi.

Zeul a plecat odată cu zorile.

Zâna, cu pieptul svâcnind, l-a privit lung cum se ridica pe cărarea de lumină.

A doua noapte l-a aşteptat lângă flori şi cântec.

Zeul n'a mai coborât.

A treia noapte, a patra, a şaptea...

Zâna se tot uita la cer cu fierbinte rugă şi lacrimi în ochi. Luceafărul o privea rece din înalturi.

Intr'a treisprezecea noapte, de sus, din fundul cerului, chipul zeului se arată alb. Ea întinse braţele tremurătoare. Incercă să zboare spre el.

Dar zborul ei era greu. Nu se putea ridica mai sus de cât vârfurile ierburilor. Toată lupta aripilor de mătase, tot sbuciumul a fost în zadar. Sufletul câmpiei o ţinea aproape, cât mai aproape.

Multe nopţi a mângâiat, cu aripile ei, fruntea ierburilor, până când a ajuns la ţărmul mării.

Valurile nici odată n'au fost mai înfiorate, mai pătrunse de taine, ca în clipa de lumină, când zâna se afla pe ţărm. Din toate cuprinsurile, talazurile s'au strâns în inima mării şi au pornit să murmure o dumnezeească muzică, cum până atunci apele pământului n'au încercat să cânte. Din sufletul luceafărului, se ţesea o potecă subţire printre stânci de cer şi întinderi de ape. Zâna privea adânc vrăjită toată această minune. Drumul s'a împletit până la ţărm, lângă nisipul de argint. Nesfârşita orchestră tăcu. Pe subţirea potecă coborî ca un fulger zeul alb din luceafăr. Când ajunse la ţărm, fără cuvânt, luă zâna de braţ şi, în alai de nuntă, cu luna înainte şi stelele după ei, porniră pe calea de lumină. Picioarele de lapte viu ale zânei, când atinseră capătul potecii de peste ape, valurile reîncepură cu mai multă putere de vrajă cântecul de nuntă care îi însoţi pe cei doi cununaţi, până în împărăţia lor de dincolo de pătruns....

Din înălţimi, Dumnezeu a dat zeului din luceafăr şi zânei din pământ, puteri de a sădi viaţă pe Bărăgan....

A căzut o stea în noaptea timpurilor?

O piatră de lumină s'a înfipt în pământ?

Din piatră s'a ridicat omul ? Din vis, din lumină sau din întuneric ?

...Dincolo de pleoapele închise, în încăperea gândului meu, răspunsul s'a adunat de pe ramurile închipuirii, altfel de cum mi-l spuseseră cărţile de şcoală, altfel de cum îmi povestise învăţătoarea bună şi firavă...

Omul s'a trezit robust şi înalt, lângă femeea zămislită din coasta lui. Şi-a săpat bordeiu sub cerul limpede printre ierburi, în pustiu. Odată cu sămânţa căzută de sus şi aruncată în prima brazdă rîcîită cu mâinile, omul a făurit viaţa pe Bărăgan. Pe temelia primului bordeiu s'au înălţat zeci de colibe: stâlpi de pământ îngrădiţi şi acoperiţi cu iarbă uscată. Mai târziu, lângă colibe, s'au ridicat case, sate şi apoi oraşe...

Cine mai crede că Bărăganul de azi cu holde bogate, cu râuri şi bălţi, cu sate frumoase, cu oraşe şi lumini, este acelaş pustiu mort de altădată cu scaeţi, ciulini şi dracilă, cu ierburi şi urâte jivine ?

Cine mai crede astăzi? Cine?

Şi totuşi mai sunt şi acum dureri nebănuite pe Bărăgan.

Se făuresc şi astăzi sate cu sânge, pe câmpia măreaţă în întindere. Doamne, cât de uriaşe trebue să fie puterile ctitorului de azi, ca să poată aduna laolaltă oameni şi să-i hotărască să înjghebeze lăcaşuri noui, în viaţa nouă !...

Iată povestea tristă cu **şase case** şi „şase nebuni“ dintr'un nou sat pe Bărăgan.

Dincolo de Panduri, cătunul meu risipit pe sub coasta unui deal, care şerpueşte în lungul Ialomiţei, ca un balaur imens ,mort, sus în inima câmpiei, aproape de comuna Ştefăneşti, d-na **Ecaterina Caïr,** soţia regretatului sriitor, a pus piatră de temelie unui sat. Noua aşezare omenească era hărăzită să fie un adevărat loc de odihnă în pustiu. Intre satele Ştefăneşti şi Acsintele, pe o întindere de aproape 20 km. nu se află nici un popas, nici un adăpost. Cât de grea e calea drumeţului rătăcit prin aceste locuri! Vara îl copleşeşte arşiţa; iarna îl biciuiesc sfâncurile Crivăţului şi-l taie ascuţişurile viforniţei. Gândul de a zidi acest sat a fost răsărit dintr'o mare simţire şi dragoste românească. Ce păcat însă, că n'a fost înţeles în toată puterea lui acest gând !

S'au pus atâtea piedici în calea înfăptuirii !

D-na Ecaterina Caïr a dăruit satului, în anul 1922, când s'a făcut expropierea, o sută de pogoane de pământ pentru înfiinţarea vetrei de sat, care să cuprindă 230 familii şi o sută pogoane pentru islazul comunal. Celor cari voiau să-şi înjghebeze gospodării pe noua temelie, d-na Caïr, ca să-i încurajeze, le-a donat câte opt mii lei. Dintre toţi cei trecuţi pe listele de împrprietărire au venit numai şase familii, şase pioneri ai bunei vestiri, cari au înfipt şase stâlpi ai noului cătun. La început, primăvară în suflete, dor de muncă, dragoste, înflorirea unei vieţi noui. Sufletele lor erau parcă luminate de razele Luceafărului din legendă, dătător de viaţă pe Bărăgan. Toţi îşi vedeau, în gândurile senine, satul mărit, frumos, în lumină cum nu se află altul pe Bărăgan...

Dar...

Iată că s'a ivit şi aici un mare DAR.

Şi aci, ca şi pe toate întinderile vieţii, pe toate cotiturile, în toate încăperile lumii, de la bordee şi colibe până la palate, **zavistia** şi-a făcut loc pe nesimţite ca o viperă. S'a încolăcit pe sufletele oamenilor. A început să le sugă seva de lumină şi să le strecoare apoi veninul, întunericul.

— Mă, ce căutaţi voi acolo în câmp? O să vă mănânce lupii.

— Mă, ce nevoie aveţi voi de sat nou? Luaţi pământul cu înşelătorie şi nu vă mai duceţi acolo, că vă sfâşie fiarele.

— Mă, acolo n'o să aveţi şcoală, n'o să aveţi biserică, n'o să aveţi cârciumă, n'o să aveţi.... n'o să aveţi...

Şi mai toţi au ascultat glasul satanic al zavistiei. Sătenii împroprietăriţi au găsit cu cale că-i mai bine să-şi ducă traiul în mizerie, câte trei generaţii într'o cameră, în vechiul sat neîncăpător, decât să respire o viaţă curată, sănătoasă, într'o nouă aşezare.

Doamna Caïr, cu durere în suflet, i-a rugat pe cei împroprietăriţi să vină în noua vatră.

— De ce nu vreţi să vă adunaţi la pământurile pe cari vi le-am dăruit, să vă împletiţi un rost mai frumos în viaţă?

Tăcere, întunecări ,ridicări mute din umeri; capete în jos, pământ la chip.

— Dacă nu vă ţineţi de vorbă, vă iau locurile înapoi.

— Dă, hm, d'apăi noi.... ?

— Vă rog, oameni buni, veniţi la pământurile voastre.

Iarăşi tăcere, iarăş uitături piezişe.

Ruga a fost în zadar. Atunci d-na Caïr s'a adresat ministerului agriculturii şi domeniilor. S'a făcut anchetă. Ministerul a mai dat oamenilor un termen de patru ani. Tot atunci s'a şi numit satul oficial GEORGE CAIR.

Zavistia şi-a ascuţit şi mai mult limbile. Veninul s'a revărsat mai din belşug. Urechile au asurzit şi mai şi. Cei chemaţi n'au mai auzit de loc, n'au mai venit. Anii s'au depănat cu aceiaş tristeţe. Satul a rămas cu şase familii. Otrava descurajării s'a strecurat şi în sufletele acestor şase pioneri. Şi inimile lor s'au înveninat :

— Cum, să rămânem noi singuri aci în câmpie fără biserică, fără cimitir, fără şcoală, fără lumânare ? Lumea spune că suntem **şase nebuni** adunaţi într'un „sat poveste“. Nu, nu vom mai fi nebuni...

Răsmeriţă în suflete.

Doamna Caïr, cu lacrimi în ochi, s'a adresat iarăşi Ministerului. Cercetări noui. Anchete. Cei împroprietăriţi au fost desmoşteniţi şi împroprietăriţi alţi oameni. Dar nici aceştia n'au putut să vină, să-şi facă case, că nu-i lăsau ceilalţi. Şi iată : resmeriţă între oameni. Coase, furci şi topoare. Vifor de ură, minciună şi patimă. Luptele dintre săteni, pe o vatră de sat au alunecat în mlaştina politică. Cine era la putere, adică cine avea la Călăraşi oameni mari, în partidul dela guvern, acela stăpânea locurile, le ara, le semăna, îngropa în ele viaţa unui început de sat. Şi aşa au trecut zece ani în deşert.

Durere şi moarte pe Bărăgan...

Doamna Ecaterina Caïr nu s'a lăsat învinsă de puterea întunericului. Gândul ei plin de lumină de a plăzmui un sat nu i-a dat răgaz.

Iată o frântură din scrisoarea acestei triste doamne :

„Astăzi, în sfârşit, a sosit ziua binecuvântată de Dumnezeu când nu se mai face politică. Astăzi, locuitorii micului sat nădăjduesc într'o salvare venită de la Impărat. Spun ei acum, cu durere în

Casa lui Const. D. Costache

glas : „E păcat, Doamne, să nu prindă şi satul nostru viaţă, după atâta amar de vreme, de muncă şi iar muncă“.

Da ,ar fi mare păcat să se dărâme o viaţă d'abia începută cu atâta sfântă simţire românească. Cât de frumos s'a luminat în răsăritul viitorului acest sat şi câte dureri n'au suferit oamenii ! Scriu aceste rânduri cu sufletul plin de nădejde că Cel de sus va trimite lumina lui proteguitoare asupra noastră. Doamne, cât de stălucitoare va fi fruntea satului nostru, când va fi mare şi viu !“

Rândurile Doamnei Caïr sunt strigăte ale unui suflet care se ridică dincolo de omenesc.

Transcriindu-le aci apăs şi eu cu condeiul, cuvinte ţâşnite din fundul inimii: Ce-ar putea fi mai măreţ, mai pilduitor pentru satul românesc, ca o aşezare nouă, o aşezare model în inima Bărăganului ,luminată de cultură şi progres, în care să-şi trăiască, alături de Dumnezeu, lângă oameni, viaţă nevăzută, Zeul din luceafăr şi Zâna din pământ?..

Panduri 1938.

Conacul d-nei Caïr

SCRISORI DELA MUNTE

VÂSLANUL

Vâlsanul este un râu de munte; poate mai puţin cunoscut şi fotografiat decât Dorna sau Bicazul dar nu mai puţin cristlin, rece plin de svon şi repede curgător.

Faci cunoştinţă cu el urcându-i cursul, alături pe şosea. Din autobuzul încărcat de oameni, de praf şi de aer greu înăbuşitor priveşti Vâlsanul cu ciudă; pentrucă este prea primăvăratec vioiu şi prea obraznic răcoros în gândurile înfierbântate de căldură şi de sgomotul motorului. Se joacă cu şoseaua ca un spiriduş: când pe dreapta, când pe stânga; se ascunde după sălcii şi mesteceni, să apară deodată cu gâlgâit de ape ca un râs, în cale şi să-ţi întoarcă privirea după el. Drumul urcă pe nesimţite, din ce în ce mai şerpuit, printre dealurile tot mai înalte. Cauţi Vâlsanul cu ochii: e jos, pe vale; destul de aproape ca să-l ai îndată alături, surpându-ţi drumul. Parcă ţi-ar căuta privirea să ţi-o ducă pe firul apei, în sus, deacolo de unde vine el ,cam spre coamele din fundul ascuns al văii de unde încep brădeturile răzleţe.

Acolo, sus, de unde vine, Vâlsanul adună lumina cerului înalt s'o reverse peste fundul văilor adânci şi să dea brazilor verdele viu şi cald al ferigilor ude. Se strecoară printre stânci, ca o glumă şi-şi rostogoleşte învolburarea apelor limpezi peste steiurile prăbuşite de pe creste cu voioşia copiilor ce dau castanele deadura cu piciorul, în toamnele târzii. Nu poartă plute, fiindcă nu are adâncuri şi nici măreţia plină de spaimă a Toancelor; dar i se strecoară printre bolovani, la repezişuri, unduirea albă şi mlădie a păstrăvilor cu înot neastâmpărat şi-l străjuiesc de sus, plecate peste ape, crestele care sprijină cerul.

Nu e făcut pentru scăldat; mai curând, plecat peste clocotul luminos al apelor sale, îţi îndeamnă gândul să sorbi din ele, vii, aşa cum se cer sărutate fetele, primăvara.

Şi dacă, departe la vale, îşi potoleşte cursul şi-şi mâleşte apele, spre Argeş, ţi-e gândul prea departe de şesuri, aici, în munţi, ca să vezi Vâlsanul altfel decât este lângă tine, pline de avânt şi tânăr luminos ca o joacă de copii.

IEZERUL

E 'n amurg. Poateca a urcat, şerpuită şi rătăcită pe coaste, drum lung de urcuş greu. Pornisem, în zori, de sus, din altă parte, să cutreer munţii, fără călăuză şi fără ţel; pornisem să văd răsăritul soarelui, aşa cum mi-l povestise de cu seară un baciu care poate de mult nu se mai uitase să-l vadă cum este. Şi m'am oprit sus, pe culmea Caprei, să văd cerul spart de umbrele mari ale munţilor adunaţi sub el. Crescuse vâlvătaia cerului aprins şi isbucnise, deodată, ca un chiot lung de lumină, o rază înaltă, printre creste.

Poate că voiu fi vrut să mă închin Răsăritului, şi să plec, apoi, spre văile pline de abur, ca să întâmpin, jos, apele dimineţii venite din văgăuni. Aşa am vrut, poate, să fac; am plecat, totuşi, fără rost, peste culmi.

Am regăsit poteca, aceeaşi sau poate alta, târziu, când Negoiul îşi întunecase văile sub umbra lui mare şi grea. Departe, în sus, mă chema un luminiş de soare uitat între munţi şi-acolo, închis între stânci, cu ţărmurile pustii, am găsit iezerul.

Rotund şi străveziu ca un ochiu de cer rupt de stâncile colţuroase din jur

Buciumare peste plai

din bolta sprijinită pe ele, lacul cu ape adormite m'a primit ca 'n peştera lui Ali-Baba, cu tăcerea plină de spaimă a unui loc vrăjit.

Era atât de sticloasă apa şi de grea tăcerea, încât, dacă aşi fi îndrăznit să sparg luciul apelor cu o piatră, cred că s'ar fi umplut stâncile de clocot şi-ar fi trăznit din înalturi. In fundul apei, nici un tremur, nici o vietate; îngheţaseră apele, să oglindească în ele, adunate de jur împrejur, cu crestele spre inima pământului, stâncile care sprijineau cerul. Intr'un colţ, dincolo, un desiş de brazi coborît până în prundişul alb al iezerului, îi întunecase apa cu verdele închis al adâncurilor fără fund.

De sus, de pe cea mai înaltă stâncă, privind pentru cea din urmă oară spre iezerul cu ape vrăjite, am făcut o nebunie: am străpuns cerul cu mâna ridicată a rămas bun duhurilor păzitoare de ape veşnice!...

Şi am pornit, apoi, în fugă prăbuşită, cu inima în bătăi speriate, spre văile cu dangăt pierdut în amurgul târziu şi cu stână mică păzită de câini răi, care mi-au aţinut calea, trezind cu lătratul lor pacea văii, coborîtă din munţi.

VĂILE.

Azi de dimineaţă, m'am trezit în şuroit molcum de ploaie; şi nu ploua: se scuturau brazii de povara păclei din zori. Din fundul văii, de unde căutam să răsbat cu privirea aburii deşi, munţii păreau închişi în ei ca într'o prăbuşire. Li se prelingeau pe povârnişuri scamele norilor, ca o mângâiere tristă, iar sub coama pădurii ude, funigeii se destrămau pe obraji ca dintr'o năframă plânsă. Când a răsbătut, târziu, soarele în fundul văii, au început să cânte apele şi isă se umple brădetul de svon.

In jurul meu era atâta sgomot viu şi freamăt de vietăţi mărunte, încât tăcerea pe care o bănuisem în munţi părea un basm; sau, poate, rămăsese să înconjure, măreaţă, piscurile sterpe şi semeţe ale uriaşilor din jurul meu. Sus, pe creste, acolo unde cerul se apropie de oameni şi se sprijină pe stânci, liniştea este atât de adâncă, încât chiotul ar părea nelegiuire. Pe văi, coboară viaţa munţilor, alungată de sus de cerul prea apropiat, care stânjeneşte sgomotul cu sfiala care te opreşte să vorbeşti în biserică; pe văi, coboară viaţa ,să-ţi umple pieptul de verdele tare al brazilor şi de lumina apelor sglobii şi să-ţi rupă hăulirea isbucnită tânăr şi repezită prin coclauri.

In fundul văii, la fierăstrău, e un stup în zi cu soare. Clocotesc apele sub roata greoaie, slobozite din jghiabul cutremurat de năvala vie coborît din munţi, şi plutesc în aerul limpede firele de rumeguş, scânteind în soare ca o pulbere de preţ.

Râul e copilul văii. Ea, însă, este stăpâna, regatul şi spaima oamenilor, cu văgăunile ei ascunse, cu povârnişurile ei repezi, cu pripoarele unde clocotesc apele. După ploile mari, se adună apele tuturor şuvoaielor mărunte, se preling pe coaste, coboară năpraznic stâncile rupte din steiuri şi se adună, învolburate şi grele, tuburi, să umple valea de hohot şi spaimă: „**Vine valea!...**“ In faţa deslănţuirii turbate, fug oamenii, se frâng mestecenii şi paltinii de pe fundul văii, se prăbuşesc brazii, surpaţi din rădăcini de stâncile rostogolite, pornite năpraznic să umple valea de tunet şi groază şi să împroaşte apele din albia podidită de puhoaie a râului sălbătăcit.

Pe urmă, răsare soarele din nou, se joacă apusul înalt în aburii ce se ridică de pe povârnişurile împădurite şi ude, ca într'o tămâiere de vecernie plină de pace, se scurg apele, din ce în ce mai potolite, şi pornesc trunchiurile frânte în josul apei; în cele mai mari, căzute pe coaste şi rostogolite greu până în fundul văii, se aciuiază gâzele şi vietăţile mici ale pădurii, să-şi facă adăpost, hrană şi joacă.

MUGUR MARDAN

Strada Motanul Pescar

(Din romanul „Strada Motanul Pescar", ce va apărea în ed. „Alcalai")

de **IOLAN FÖLDES**

Ana, domnișoara, e grozav de umilită că n'are încă o meserie, ar vrea să poată spune și dânsa că se ocupă cu gătitul, cu gospodăria, cu spălatul, cu cârpitul și că, pe lângă asta, e cel puțin fierăriță.

Acum, când Vasia se întoarce seara acasă, fiecare capătă câte un mic cadou și câte o vorbă bună. Un trabuc pentru Bardișinov, un ziar pentru Alvarez, o iconiță pentru Papadakis, o pâine lui Liiv, care acum moare aproape de foame. D-na Barabas primește o prăjitură, Klari bile de joc, Iani piese noi pentru T. F. F. Dar Ana? Ana primește uneori flori. Și totuși, Ana știe că Vasia n'o iubește, că nu simte pentru dânsa decât o amabilă indiferență, că n'o deosebește de ceilalți. Nici nu observă măcar că e o domnișoară; și dacă i s'ar spune că ea îl adoră, cu siguranță că n'ar crede. Ar râde doar, cu râsul lui molcom și învăluit ,râsul acela cu care întredeschide ușa în fiecare seară, pune repede cadourile pe masă și o șterge, voios că farsa i-a reușit, râsul acela care pare să spună atât de drăguț: na, v'am făcut-o !

Așa e Vasia. Se împrietenește până și cu studentul bulgar care locuește în mansardă ,alături de Algerieni, și pe care nu-l vede nimeni niciodată. Studentul bulgar iese din vizuina lui numai odată pe săptămână, și nu mănâncă fără îndoială, decât în ziua aceea. Dar Vasia dă buzna la el și-l duce la masă.

Inima Anei e sdrobită. Vasia preferă pe toți ceilalți. E geloasă mai ales de Iani, fiindcă Iani e cel mai bun prieten al lui Vasia. Oricine poate vedea într'adevăr că Iani e preferatul lui Vasia, după cum Ana e preferata lui Bardișinov, iar Klari, a lui Papadakis și a lui Liiv, deși Liiv n'are nicio șansă. Vasia și Iani șușuesc împreună ceasuri întregi. Ana a încercat într'o zi să-l întrebe pe Iani despre ce vorbesc. Iani i-a răspuns cu un aer de indiferentă superioritate :

— Chestiuni de bărbați, domnișoară!

Să fie pilda pe care o dă Vasia, sau ajutorul lui eficace, în tot cazul un lucru e sigur :toți se pun în mișcare, toți sunt parcă mai vii, mai harnici. E și timpul, nu-i vorba: fondurile de ajutor și cele ale instituțiilor filantropice se sleiesc pe zi ce trece. Rușii mai pot păstra oarecare nădejde, ei primesc mai departe ajutoare, dar ceilalți sunt cu desăvârșire uitați. D-l Papadakis e primul care găsește de lucru : calcă șepci.

Să calci șepci. Ce meserie caraghioasă, veți spune. Dar Dumnezeu știe, și nenumărații emigrați care au trăit la Paris o știu și ei — nu cei care erau tâmplari, lăcătuși, blănari sau marchitani specializați, ci studenții, viitorii artiști, foștii funcționari — ei știu că la Paris, călcatul șepcilor e o industrie înfloritoare care absoarbe un număr enorm de brațe. Toți acei care nu știau să facă nimic ,călcau șepci; dintre studenții unguri, vreo sută cel puțin se apucaseră de meseria asta; și astăzi încă, în visurile lor sbuciumate, ei revăd uneori regimente întregi de șepci defilând prin fața lor, cu milioanele, o cantitate de șepci suficientă ca să acopere un ocean întreg și capetele mai multor generații. Unde se duc toate aceste șepci călcate? Ar trebui, pentru ca să poată fi vândute toate, ca francezii să nu facă altceva decât să cumpere șepci cât e ziua de mare. E drept că sunt și coloniile..., poate că ele absorb această imensă cantitate de șepci, poate că sunt făcute pentru Zuluși... Ce să mai lungim vorba, d-l Papadakis deveni călcător de șepci, fiindcă de felul lui era importator de lemne, iar în afară de

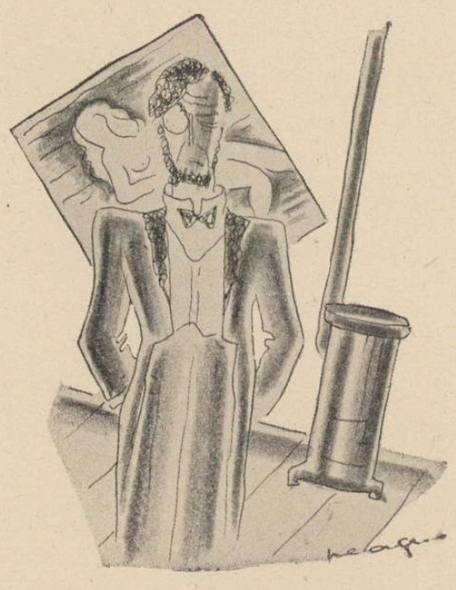

lemnele prețioase pe care le primea din Persia ca să le vândă în Europa, nu mai cunoștea altceva nimic. De altfel, călcatul șepcilor nu e o meserie proastă. In primele zile pârlești opt, zece șepci și ți se scade prețul din leafă, dar apoi înveți să calci cum se cuvine.

Bardișinov ,acum, nu mai e atât de convins ca înainte de apropiata victorie a armatelor albe. A lipit un afiș pe peretele barului, prin care anunță că predă ieftin lecții de franceză. Bardișinov e înzestrat pentru profesorat. In ultimii doi ani, i-a dat Anei tot felul de lecțiuni, nu numai de franceză, dar și de geografie ,istorie, ba chiar și de ținută; Ana mânuește acum cuțitul și furculița ca o adevărată cucoană. Alvarez pictează pe sticlă dansatoare spaniole în mantile și încearcă să le vândă.

Acest spor general de activitate înrăurește și asupra lui Barabas. El găsește o altă slujbă ,iar cunoașterea limbii îi asigură acum un salar mai mare.

Cu bietul Liiv lucrurile merg mai greu. Liiv e fără de noroc și grozav de stângaciu. Vasia îl sfătuește să se apuce de legătorie, e o meserie potrivită pentru un cărturar. Să spună că a fost legător în Lituania. Nu-i nimic că nu cunoaște meseria. In cazul cel mai rău, o să fie dat afară după prima zi de lucru, dar în cursul acestei zile, va fi învățat cel puțin ceva. Asta-i va folosi poate ca din suljba următoare să fie dat afară abia după două zile. După ce va fi trecut astfel prin vreo duzină de legătorii, va cunoaște meseria la perfecție.

Liiv e îngrozit. Nu vrea să înșele; nu vrea să lucreze minținд. Dar foamea îi dă ghies și Liiv cedează. Urmează întocmai calea arătate de Vasia. Prevederile acestuia nu dau greș decât într'un singur punct: după fiecare zi de lucru, lui Liiv îi trebue o săptămână ca să-i treacă vânătăile. Bietul om e nemaipomenit de stângaciu: ba se lovește la genunchiu, ba își prinde degetele în presă. Câte zile, atâtea răni. Ana spune că e mare minune că nu și-a tăiat încă capul.

Fiindcă veni vorba de Ana... ei bine! Ana a declarat că vrea și ea să lucreze. Il hârțuește pe Bardișinov: vrea cu tot dinadinsul să învețe o meserie.

— Dar e nevoie de d-ta acasă, spune Bardișinov, încercând s'o potolească.

— Nu e nevoe de mine, răspunde Ana dând din cap. Mămica nu trebue să mai meargă la lucru, cel puțin un timp. Poate deci foarte bine să se ocupe de gospodărie.

— Bine. Și ce ți-ar plăcea să faci, Ana ?

— Nu știu, zice Ana pe gânduri. Croitoria, poate... Vasia spune că e o meserie frumoasă. Vasia spune că e așa de înduioșător să vezi două mâini albe mânuind cu dibăcie mătăsuri și făcând lucruri frumoase..

Ana își privește mâinile care nu sunt deosebit de albe.

— Hm!... A spus asta Vasia? chibzuiește Bardișinov. Ași fi vrut să fac din d-ta ceva mai bun decât o croitoreasă, Ana.

— Vasia spune că e cel mai frumos lucru din lume.

— Adevărat? Poate că are dreptate... In orice caz , fapt e că nu prea poți alege, de vreme ce n'ai putut să-ți continui studiile. Speram să fac din d-ta o doamnă.

Vasia spune că atunci când ai un suflet rafinat, ești o doamnă.

Fără îndoială ,fără îndoială... Dar nici învățătura nu strică. Croitoreasă... da. Cred că ai oarecare pricepere, mi-ai cârpit binișor cămășile !

— Domnule Bardișinov !

Ana în sfârșit izbucnește :

— Cine e Vasia? Ți-a spus-o cu siguranță d-tale, care ești rus ca și dânsul.

D-l Bardișinov o privește foarte mirat. Dânsul, în orice caz, nu-i ia pe Vasia drept mare duce.

— Mi-a spus că e mecanic. A fost mai întâi lăcătuș, apoi a învățat tehnica automobilului.

— Și a dat examen de șofer de taxi! Societatea l-a angajat și de mâine începe, vestește Ana cu un aer important. Revine apoi la chestiunea care o frământă: dar bine ,domnule Bardișinov, cum poate Vasia să fie mecanic? Nu e **logic** (Ana întrebuințează bucuros cuvinte de felul acesta, pe care le-a învățat dela d-l Bardișinov printre atâtea alte lucruri și care sună mai distins în franțuzește). Un mecanic e un lucrător. Și lucrătorii puteau rămâne în Rusia; numai aristocrații și oamenii bogați au fost nevoiți să fugă. De ce a emigrat Vasia, dacă nu e aristocrat ?

La drept vorbind, Bardișinov și-a pus și el uneori întrebarea asta, dar nu atât de des ca Ana. Dă din umeri.

— Și tatăl d-tale e emigrat.

— Nu-i tot una. In Ungaria, nu găsea de lucru. Pe când Vasia... Și apoi, Vasia e atât de **bine. Vasia** e extraordinar, domnule Bardișinov !

D-l Bardișinov rămâne o clipă pierdut pe gânduri. Spune apoi că rușii, mai cu seamă oamenii din popor, cei săraci, au ceva mesianic în firea lor. Il citează pe Dostoiewsky: una din cărțile lui i-a dat-o Anei s'o citească. Sufletul rusesc e ca al unui copil, și poporul acesta produce uneori oameni care împrăștie lumină în jurul lor, ca Iisus Christos.

(Ceva mai târziu, Ana stă de vorbă cu Liiv, și-i reproduce aproape întocmai cele ce i-a spus Bardișinov. Bine înțeles, le repetă ca și cum ideea ar fi a ei, sau mai bine zis ca un fapt incontestabil, un adevăr etern, fundamental. Liiv se mulțumește să zâmbească, cu surâsul lu iobosit:

— Există ceva din Iisus în toți oamenii, Ana. In d-ta, și chiar în mine... Cât despre apostolii mesianici... Trebue să ne silim să fim buni, Ana atâta tot.

Din ziua aceea, Ana nu mai are încredere în Liiv. Ideia de a-l pune pe Vasia și pe Ruși pe același plan cu cetățenii celorlalte națiuni îi este odioasă).

In timp ce Ana discută despre viitor cu Bardișinov, Klari are o convorbire cu Papadakis.

— Spune-mi povești despre băiatul tău cel mare, îi cere ea. Cel care era de o vârstă cu mine.

Și Papadakis povestește.

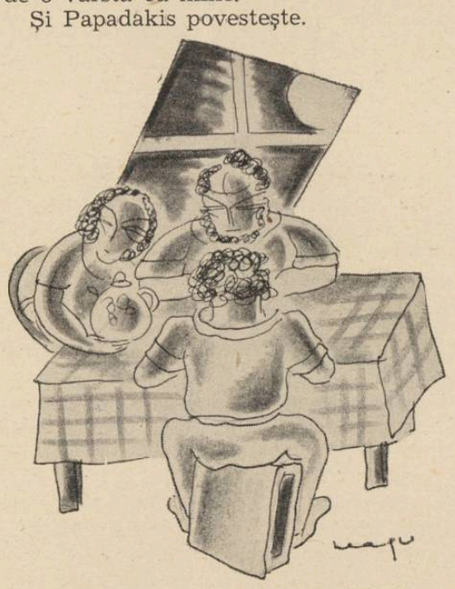

— Acuma, povestește-mi atacul, poruncește Klari.

— Turcii au atacat satul pe la Nord, se supune Papadakis. (Să nu uităm că au trecut numai câțiva ani dela sfârșitul războiului. Comunicatele oficiale și telegramele corespondenților de război au lăsat urme în limbajul tuturor. Se spune deci: Turcii au atacat satul pe la Nord...).

— Erau trupe regulate, sau numai bande de franctirori ?

Klari știe mai dinainte răspunsul tot așa de bine ca Papadakis. Conversația lor seamănă cu ascultarea unui elev la școală; Klari vrea să vadă dacă Papadakis știe lecția.

— Bande de jefuitori. Dar soldații regulați care au sosit după trei zile nu erau mai de soiu. Tocmai de ei fugisem.

De ce aliații îi lăsau să-și facă de cap? Mi-ai spus că flota engleză era în Dardanele.

Despre acest capitol de istorie și politică externă, Klari știe mai multe decât o duzină de eleve dela școala din strada Hernad la olaltă.

— Era în Dardanele, e adevărat, dar nu intervenea. Englezii n'aveau poftă să caute ceartă lui Kemal, știi cum se petrec lucrurile. (Klari aprobă). Vrei să eviți incidentele, complicațiunile diplomatice. De altfel, n'a trecut mult și flota engleză a fost rechemată.

— Bine înțeles, aprobă Klari cu finețe. Așteptau să vadă cine câștigă : Kemal sau Sultanul. Dacă ar fi fost acolo Vasia, n'ar fi lăsat pe nimeni să se atingă de nevastă-ta.

— Vasia? Ce ar fi putut face Vasia?

— Știi ce voinic e Vasia! L-am văzut eu cum îl ducea pe Fedor.

— De ce ?

— Nu știi ? I-a căzut lui Fedor ceva pe picior, o mașină sau mai știu eu ce. Vasia l-a adus acasă în taxi, apoi l-a dus sus în brațe. Incă eu le-am deschis ușa. Mâine, Vasia o să aibă un taxi al lui.

— Zău ?

— Da, da, și o să mă ia de multe ori la plimbare. Sigur că Vasia ți-ar fi aparat copiii. Chiar dacă franctirorii ar fi avut tunuri mari... Oare o ghiulea de tun i-ar putea reteza lui Vasia capul ? Spune-mi, domnule Papadakis, dacă ai fost un negustor așa de mare, cum se face că locuiai într'un sat așa de mititel ?

— Nu era un sat mititel. Exact acolo se întretăia drumul de caravane din Persia cu calea ferată a Bagdadului. Acolo se încărca în vagoane lemnul adus cu cămilele.

— Ah !... Și crezi tu, zău, că o ghiulea de tun i-ar putea reteza lui Vasia capul ?

Acestea sunt conversațiile lui Klari cu Papadakis. Dacă am voi să aflăm și ce face Iani, îl vom găsi fără doar și poate în vreun colț cu Vasia. Sunt ocupați cu construirea T. F. F.-ului; înfășoară niște sârmă de alamă pe mosoare, înfig cu grije bucățele de cristal, toate astea cu un aer de mister și cu nesfârșite șușueli. Fedor e și el uneori în cameră, dar nu-i bagă în seamă. Fedor e omul cel mai rece, cel mai taciturn. De cum se întoarce dela lucru, se spală fără o vorbă, își pune smokingul, își potrivește monoclul și se grăbește să se întâlnească cu ruși eleganți. Se ține drept, trăsăturile îi sunt impasibile, monoclul lui sclipește, el nu vorbește cu nimeni. Răspunde cu monosilabe la glumele lui Vasia. Liiv e singurul căruia-i adresează uneori cuvântul ,atunci când are nevoie de o lămurire asupra vreunei chestiuni de matimetici, căci matematicile sunt singurul subiect care îl interesează pe Fedor. Chiar și în aceste rare ocaziuni, el rămâne distant și teribil de aristocrat. Fedor e tipul omului care poate avea aerul elegant chiar și în bluză de lucrător.

Cu toate acestea, nu pe Fedor îl iubește Ana, ci pe Vasia. Uneori plânge noaptea, alteori sărută clanța ușii pe care a atins-o Vasia. Ii cere lui Papadakis să-i dăruiască iconița pe care i-a dat-o Vasia, deși nu reprezintă decât sfinți ortodocși care nu sunt sfinți adevărați. Intr'o zi, îl roagă pe Vasia s'o lase să-i coase nasturii, desprinși dela tunica lui de șofer, dar Vasia râde și dă din cap că nu: ar merita să fie spânzurat dacă n'ar fi în stare nici măcar să-și coasă nasturii !

Și într'o zi, Vasia aduce un anunț. Se caută o fată ca ucenică la croitorie. Ana se duce singură să se prezinte; nu vea să fie însoțită nici măcar de Bardișinov ,și e primită. Ana află ce înseamnă să muncești în țară străină. Ana trebue să facă cursele, Ana trebue să muncească din greu. Totuși, ce drag îi este micul anunț; Ana cade pe pat moartă de oboseală ,dar uneori visează munți acoperiți cu zăpadă care poartă maiestatea pe piscurile lor.

Bloc, discuții libere

II

de **AXENTE SEVER POPOVICI**

...La changement est la substance même des choses. A, dacă aș avea loc aci să fac asemănarea cu teoria contradicției interne a schimbării eterne din Logica lui Hegel ! Dar încă ceva ! Henri Bergson a pus accentul pe viață, nu pe jaloanele logice ale lucrurilor. Aci se deosebește de toți ceilalți, și aci stă esențialul lui merit. Noi suntem în viață, și nu avem nici puterea nici dreptul să ne detașăm de ea. Trebue deci să prindem lucrurile în viață. Dar viața se scurge mereu, ce este acum dispare pentru totdeauna, și atunci cum putem noi să facem judecăți valabile asupra unor lucruri care se schimbă mereu ? Vedeți, coordonata *duratei* suprimă logica. Inteligența nu ne ajută la nimic, — realitatea intimă a lucrurilor e accesibilă numai *intuiției*. Și ce este intuiția ? Nimic altceva decât operația prin care noi ne sesizăm tocmai în devenire, și prin care noi luăm contact cu lucrurile, transportându-ne în interiorul lor. Ea nu raționează, nici nu merge discursiv, nici nu compune și nici nu divide. Ea ne asimilează, într'o experiență transcendentă și inexprimabilă, cu cea mai intimă realitate a lucrurilor, cu esența. Această intuiție atinge absolutul, îl atinge direct, imediat, fără eroare și fără logică. Exact așa ca îngerii... Bergson are dreptate, esența nu se poate prinde decât așa. Dar oare noi oamenii, în condițiile noastre, suntem capabili de o astfel de intuiție ? Nu cred. Dacă am fi așa, atunci n'am mai fi oameni, ci îngeri. Totuși, din punct de vedere uman, ca certitudine, filosofia lui Bergson a însemnat o *refacere,* iar Bergson omul s'a impus ca una din cele mai pure glorii ale Franței contemporane. Așa îl califică neo-tomistul Etienne Gilson.

●

Dar acum, câteva cuvinte despre orga catolică a Franței. E vorba de Paul Claudel, la ceasul actual, singurul mare poet catolic. El a legat arta lui poetică de plenitudinea interioară a credinței lui. In felul acesta, tot ce-a scris el, are un relief precis, dimensiune, până atunci, prea puțin cunoscută literaturii franceze.

Albert Thibaudet vorbește undeva de poetul care este poet pentrucă face versuri, spre deosebire, de poetul care face versuri fiindcă este poet. Unde l-am trece pe Paul Claudel ? Desigur că în categoria ultimă. El este un poet autentic și plin. Nu știu dece, dar decâteori aud de el, încerc în suflet un fel de teroare nobilă. Imi trece prin minte acum, o strofă din poezia *Magnificat*, aceia în care se adresează lui Dumnezeu-Fiul, cu admirabilul compliment, *că este mai agreabil decât un taur tânăr*. Dar nu știu câți au înțeles — astfel de lucruri nu se află — că Paul Claudel îngenunchiază înaintea rozelor, exact ca Sf. Francisc din Asisi în rugăciune. Citiți în sensul acesta *La Cantate à trois voix, — Cantique de la Rose,* și veți înțelege. Am discutat odată cu o prietenă — cea mai frumoasă blondă din lume ! — și îmi spunea, că interiorul lui Claudel e un fel de contemplație în panică, și toată dureroasa lui vioară lirică, un sunet ascuns într'o catedrală. Deaceia l-am numit orgă. Și îmi spunea mai departe: Paul Claudel continuă imortalul dialog, în care se dilată angoaza catolică, susținută prin cea mai clară prezență a lui Dumnezeu. Cred că nu mai trebue să adaug nimic..

●

Despre Valéry. Un prieten mi-a spus recent, că toată *filosofia* lui Valéry se trage din Edgar Pöe. „Domnule... pasagii întregi".... Fii serios amice!" Paul Valéry lucrează în plină tradiție carteziană și franceză în genere. Mai întâi, dacă am lua lucrurile în termeni preciși, ar trebui să spunem că Valéry nu are o *filosofie,* ci numai o manieră de-a filosofa. Și asta este altceva. Dar totuși. Dacă am vrea neapărat să-i stabilim *influențele,* atunci am începe cu Zenon din Eleea, am trece prin Descartes, am lua desigur ceva din Edgar Pöe, și într'un fel, o bună parte din Bergson. Asta este linia desvoltării lui. Și acum, el ca atare. Părerile se împart. Unii vorbesc de un Valéry kantian și cartezian deodată, alții vorbesc de un Valéry elevul lui Mallarmé și discipolul lui Leonardo da Vinci, și în sfârșit, alții vorbesc de un Valéry pozitivist. Unde stă adevărul ? In câteva cuvinte. La începutul *cuceririi sale metodice* este un *absolut.* Dar nu un absolut metafizic, ci numai un absolut etimologic; există o ființă detașată. Deaci o primă poziție. Valéry vrea să-și creeze singur tot universul. Cu alte cuvinte, să facă un *subiect* și un *obiect.* Odată stabilită despărțirea, efortul lui principal constă în eliminarea oricărui contact cu lucrurile, și dacă se poate, în eliminarea presiunii lumii. Poziția este câștigată. Paul Valéry se ridică lent până la acea înălțime, de unde, cu o singură privire, domină tot universul. *A ce point pur je monte et m'accoutume...* zice el în *Cimitirul marin.* Universul întreg este la picioarele lui. Deacum, el nu mai vrea să-și pietrifice materia profund rebelă, ci să facă să triumfe gândirea asupra naturii. Un lucru posibil, *chose facile,* ar zice Monsieur Teste. Asta însemnează că Valery este încercuit esențial în gândire și nu în lucruri. Intru cât mă privește? Nu. *Eu am nevoie mai mult de obiect.* Rațiunea e un lucru secundar. Poate din cauza ei, Valéry refuză lirismului său substanța umană, și nu reușește în poem decât în ceiace privește pura dispoziție arhitectonică. Asta e o idee de matematician, o idee împrumutată lui Mallarmé, și în fond, o eroare filozofică. Dar încă ceva important. Valéry trăește, atât cât el poate, urmând un ritm regulat, un traect continuu și drept. Ceiace este frânt, inutil sau ilogic îl rănește. Da, și mai mult ca orice, atunci când este în acel punct pur, cetașat de tot, deasupra universului, atunci îl rănește ideia de Dumnezeu. Dumnezeu, pentru el, nu este decât un *obstacol abstract,* de care se izbește calm, ca un cristal, cu toate puterile poeziei sale; o nevoie de unitate sau o sinteză instantanee a tuturor realităților și a tuturor posibilităților. Dar acest Dumnezeu, care nu este și care nici nu poate fi din această lume, nu lasă spiritului decât resursa dezolantă a căutării. Și asta ar fi căderea în nonființă ; — iar din rest, Paul Valéry a făcut poemul măreț, *Schița unui șarpe,* în care celebrează maleficiile vanului extaz. Ce-ar mai fi de spus ? Chiar esențialul, — că Valéry este poetul *actului sec.*

●

Dintre esteții contemporani, îmi place enorm Adriano Tilgher. Astăzi, el trece printre oamenii cei mai atașați de viață, și care înscriu mult la gloria culturii italiene. Nu mă refer numai la *Estetica* lui, ci la tot ce a scris; îndeosebi, la *Filosofi și moraliști din secolul al XX-lea.* Asta e una din cărțile lui mari. Ascultați cum definește romantismul ! In esență.

Romantismul nu este un fenomen pur literar, nici chiar numai unul cultural; el este, în sensul cel mai larg al cuvântului, un fenomen uman. O nouă intuiție, o nouă experiență, mai mult încă, un gust nou, o nouă orientare a vieții și o civilizație nouă. O civilizație care-și găsește expresia în toate zonele spiritului; în literatură, în artă, în religie, în filosofie, în morală, în obiceiuri, în politică și în drept. O experiență a vieții, în care viața se simte cu o putere maximă. Și pe lângă asta, o activitate obscură care nu este legată de nici una din formele vieții, dar care posedă puterea de-a le îndeplini pe toate, și care în fond, n'are altă lege, alt teleos, decât pe acela de-a fi în cel mai înalt grad viața însăși. Aci stă esențialul. Romantismul a scris pentru prima dată cuvântul *Viață* cu literă mare; și tot el a purificat conceptul de orice conținut științific, dând vieții demnitatea ei metafizică. Majoră poziție. A făcut din ea fondul și centrul universului. Ce însemnează asta ? Nimic altceva decât că romantismul este cultul vieții. Relația este perfectă. Dar atunci cum se explică că sunt mai multe romantisme ? Extrem de simplu. Deosebirile nu sunt cu privire la obiect, ci numai cu privire la maniera de-a concepe obiectul. Unii o văd încarnată în individ, care se ridică furios împotriva totului, alții, din contră, o văd în tot, — înțelegând prin asta, natura, națiа, societatea, clasa, etc. — și în care individul trebue să se integreze. Alții o găsesc în adorația frenetică a trecutului, alții în viitor, alții în reîntoarcerea la natură, alții în suprema disciplină omenească. Și în sfârșit, alții o găsesc în sentiment, în vis, în energie, în rațiune, în viață ori în act. Sunt mai multe feluri de-a privi această realitate universală care este viața, și deci, mai multe feluri de romantisme. Dar cu asta am spus tot ce aveam de gând să spun despre Adriano Tilgher.

BUCUREȘTI

CRONICA DRAMATICA

STUDIO : Clownul, de Sherk Roggers

trad. de G. M. Vlădescu

Sunt unele piese **bune** pe care totuşi Teatrul Naţional nu le poate prezenta din cauza anumitelor principii după cari trebue să se conducă. Nu voiu mai discuta aici trista soartă suferită de aceste piese, odată încăpute pe mâna „localizatorului" Sică Alexandrescu. Ar rămâne atunci doar eventualitatea ca piesa să nu mai fie nici-o dată reprezentată pe o scenă românească. Dar mai există totuşi o salvare: „Studioul Teatrului Naţional", scena care anul trecut a repurtat câteva succese strălucitoare cu „George şi Margareth", „Actriţa" şi chiar „Glumele destinului". Iată că anul acesta vine să se adauge la aceste izbânzi şi noua premieră: „Clownul", o piesă pe care dacă cineva ar citi-o, nu i-ar sconta succesul totuşi repurtat. Trebue să recunoaştem că după actul I ne aşteptam ca şi actele următoare să ne confirme una din „căderile" cu cari ne-am obişnuit în ultimul timp.

Eram puşi în faţa unei piese al cărei subiect ne reamintea filmele cu pretext în viaţa de circ. Au fost, cred, destule filme din acestea cari să placă publicului. Dar vezi că la teatru suntem puţin mai pretenţioşi decât la cinematograf. Ne era teamă ca atât actorii cât şi regisorul să nu se zăpăcească jucând sau regisând cinematograf acolo unde trebue teatru şi teatru acolo unde trebue cinematograf. Am greşit atunci când n'am apreciat la justa valoare talentele domnilor Finteşteanu şi Sahighian. Sunt pentru prima oară pus în greaua situaţie că nu ştiu cine merită să fie mai mult lăudat. Domnul Finteşteanu ne-a uluit pur şi simplu în rolul lui Charlie. In toate cele cinci tablouri, ne-a apărut sub aspecte diferite şi totuşi prin mici amănunte ne amintea că este acelaş om obsedat de o greşeală din tinereţe. Ne obişnuiserăm poate prea mult cu rolurile de om bătrân, roluri ce se cer şarjate şi în cari a fost distribuit mai des acest actor.

In această piesă, odată ce i s'a dat un rol pe măsura talentului, domnul Finteşteanu a fost minunat. A suferit în toate cele 5 tablouri şi ne-a mirat naturaleţea, simplitatea cu care a suferit. Eram tentaţi să-l întrebăm dece nu se bate cu pumnii în cap, aşa cum fac „marii" actori Bulandra, Vraca şi alţii.

Suferinţa lui copleşeşte, tot aşa cum talentele de care dă dovadă de-a lungul piesei smulg exclamaţii de admiraţie. Un sfert de ceas n'a mai fost acolo, pe scenă ,actor. A fost clovn. Un clovn de cea mai bună calitate. A cântat din diverse instrumente. A râs — şi totuşi, cât suferinţă în râsul său! — A entuziasmat întreaga sală. Fusese atât de prodigios în actul al douilea, încât atunci când spre sfârşitul piesei a făcut câteva scamatorii din cele mai reuşite, nimeni nu s'a mai mirat. Să nu creadă însă nimeni că doar în câteva clovnerii şi scamatorii constă tot rolul d-lui Finteşteanu. Ducându-vă să-l vedeţi veţi putea să constaţi adevărul acestor spuse.

Ovid Brădescu, interpretul rolului de dresor de tigri, după ce în actul I a fost silit să debiteze prostii într'o combinaţie de limbă românească cu italiană, a isbutit în actul al douilea să scoată câteva efecte din cele mai tragice sub aspectul de om decăzut şi resemnat să se hrănească doar cu amintiri. Tot aşa şi doamna Fifi Mihailovici a plăcut mai mult în actul al treilea decât în întâiul. (am spus dela început că actul I e mai slab) Iar doamna Elvira Godeanu a purtat două rochii splendide, cari, doar ele ar fi contribuit la succesul său. Dar dânsa a ţinut să-şi şi interpreteze bine rolul. Nu e vina domnului Nicki Atanasiu că n'a isbutit să fie la înălţimea domnului Finteşteanu. Şi-a interpretat ca de obiceiu conştiincios rolul. Dar de-obiceiu n'are ghinionul să aibe un partener atât de bun, care să-l eclipseze.

De obiceiu numele regisorului nu prilejueşte într'o cronică dramatică decât vreo două rânduri de laude sau injurii — după cum e cazul — Noi vom face însă excepţia dela regula generală, închinând mai multe rânduri maestrului care s'a dovedit a fi domnul Şahighian. E o sarcină destul de dificilă aceea de a reda viaţa de circ aşa cum a ştiut a o reda domnul Şahighian. Spunând aceasta nu mă gândesc la maimuţa care stătea pe scenă în actul al douilea şi care în fond nu prea îşi avea rostul, ci mai mult la acele mici amănunte ,dintre cari voiu aminti aici prezentarea dreseuzei de foci într'o elegantă rochie de seară ducând afară un lighean cu lături. Singurul defect pe care am putea să-l găsim regiei, ar fi prea multele treceri de actori de circ, din actul I, care sustrag atenţia publicului dela urmărirea acţiunei. Iar ideea de a-l aşeza pe domnul Finteşteanu, în tabloul al patrulea într'un fotoliu cu spatele la public, o găsim ca foarte nimerită, deoarece ne-a dat dovada de jocul de mâini perfect al acestui actor.

Dar toate laudele acestea la adresa unui singur actor, vor părea, poate, unora dintre cititori cam ne la locul lor.

Acestora nu pot de cât să le recomand „Clownul", piesă care, repet, fără ca să fie extraordinară a însemnat un succes categoric pentru domnul Finteşteanu.

L.

Teatrul Regina Maria : „Ediţie specială", comedie tragică de Camille F. Wynn

Pentru publicul românesc necunoscător al problemelor sociale nordamericane, (cinematograful mai mult amuză decât informează), piesa reprezintată pe scena teatrului **Regina Maria** poate părea neverosimilă, ba chiar exagerată până la pierderea noimei. Şi cred că acest public nu se lasă înşelat. Insă judecând obiectiv, piesa în sine, este o dramă puternică (termenul : comedie dramatică, îl găsim nepotrivit). Ea ridică o chestiune destul de interesantă şi desigur foarte actuală peste Ocean, o tratează într'un ritm vioiu şi ager susţinut. Sunt şi unele inovaţii teatrale : toţi actorii vorbesc deodată. Formula aceasta am mai întâlnit-o de altfel şi aiurea, la Wiliers de Lisle Adam, de pildă.

Pentru sensul modern al vieţii in-

LUCIA STURZA BULANDRA

tense, încordate şi nervoase, această formulă reprezintă ceva specific secolului nostru. Singurul ei mare defect e că nu pricepi mare lucru din ce vrea să se spună.

Pentru a preciza ceva asupra piesei însăşi, începem cu o observaţie critică în legătură cu lipsa de sens a primei scene din actul întâiu. E pur şi simplu absurd. Aceiaşi acuzare o merită prima scenă din actul II, care e jucată cu o vulgaritate inadmisibilă.

Ansamblul interpretării ne face să ne gândim la nivelul scăzut al teatrului nostru. Comportarea generală a ac-

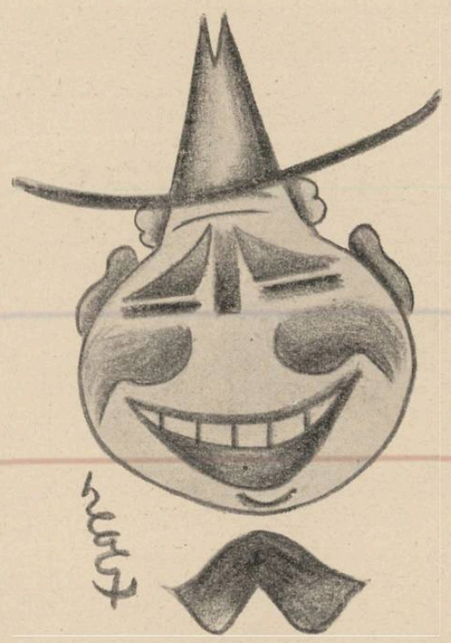

R. BULFINSKI

torilor, felul de a vorbi, de a se mişca , într'un cuvânt, debitarea rolului nu este câtuşi de puţin artistică, nici reală, ci dimpotrivă, şarjată absurd, forţată, ridicolă. Sună fals.

D-ra Lisette Verea poate fi o foarte simpatică persoană, dar cel mult pentru a înfrumuseţa scena. Jocul d-sale este destul de slab. Mai degrabă credem că merită laude d-ra Tantzi Cocea. D-na Nora Piacentini? Preferăm să nu mai spunem nimic. Am lăsat la sfârşitul enumărării personagiilor femenine, pe d-na Lucia Sturdza Bulandra. Ca totdeauna rolul d-sale e foarte bine pus la punct. Credem totuşi că şarja nebuniei înainte de sinucidere e poate exagerată. Prea multă melodramă şi căutare de efecte eftine.

In ceeace priveşte pe ceilalţi actori, nu-i vedem salvaţi de mediocritate.

Afară de d. Toni Bulandra ,al cărui rol îl putem admira (totdeauna ne-a plăcut pocul d-sale), şi al d-lui Storin, iarăş frumos executat, ceilalţi sunt personagii cari exasperează nervii.

Vorbesc afectat, se mişcă urît, debitează tirade inutile (poate şi autorul e de vină aici).

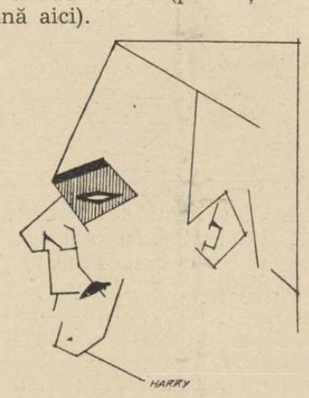

G. STORIN

Insuşi d. Bulfinsky se arată mai puţin actor de talent în această piesă, decât altădată. Păcat.

Pe d. Aurel Manolescu, lansat anul trecut cu mai mult succes, acum l-am găsit scăzut considerabil ; d. Talianu inexistent.

Nu putem spune decât un lucru: trist că o piesă destul de bună şi de originală, este executată cu atâta lipsă de talent. Joc comun, ordinar adesea. Spirite de prost gust (mă întreb dece lumea râdea câteodată).

Păcat şi de piesă şi de câţiva mari actori, cari nu fac nimic spre a o ridica.

V.

CLUJ

2 + 5 = (Penelopa) de Somerset Maugham

Intâia premieră a stagiunii Naţionalului din Cluj a fost o comedie a lui S. Maugham, scriitorul englez atât de apreciat pretutindeni pentru opera lui epică şi dramatică deopotrivă.

Literatura lui Maugham este adeseori o literatură de probleme. Prin această constatare nu voim să scădem virtuţile pur estetice ale operei sale, ci numai să subliniem locul ce-i revine inteligenţei în creaţia sa literară.

Penelopa este înrudită cu **Femeia statornică,** piesă deasemenea reprezentată la Cluj, într'o stagiune anterioară. Amândouă sunt piese de probleme şi problema este aceeaşi în amândouă: cum îşi poate salva o femee căminul şi iubirea soţului ei. Dar câtă vreme în **Femeia statornică** iniţiativa îi revine întreagă nevestei, o femeie cu mari resurse de inteligenţă, în **Penelopa** matroana acţionează cu concursul familiei sale de origină şi în special cu concursul părinţilor. De sigur, sfaturile familiei constitue numai un ajutor potrivit, căci principalul imbold îl dă dragostea puternică pe care o are femeea pentru soţul ei. Astfel, personalitatea celor două eroine este structural deosebită: una este femeia cu inteligenţă, iar cealaltă femeia cu inimă, dar amândouă deopotrivă de vajnice apărătoare ale căminului conjugal, apărătoare ale familiei.

Ca structură dramatică, cele două piese sunt la acelaşi nivel. Prin înseşi datele fundamentale ale problemei, **Femeia statornică** înfăţişează o tensiune dramatică mai accentuată decât **Penelopa** şi această tensiune e neştirbită în tot decursul acţiunii. Dacă **Penelopa** are momente de stagnare, de slăbire a interesului dramatic, în schimb funcţia amorului este aici mai importantă.

Această trăsătură caracteristică a spiritului englez, umorul, are un vrednic exponent în S. Maugham. Şi totuşi umorul este depăşit la acest scriitor lucid printr'o agerime de spirit, care-l apropie de satiră. Lucrul acesta se vădeşte atât în felul de a caracteriza personagiile cât şi în înclinaţia de a-şi sublinia — cu multă inteligenţă şi simţ artistic deopotrivă — intenţiile.

In fond, **Penelopa** este o glorificare a virtuţiilor familiare ale englezilor. Fără să recurgă la nici un mijloc melodramatic şi nici chiar la o elementară duioşie, rămânând în cadrul riguros respectat al comediei, Maugham ne face să simţim atmosfera intim familiară, dragostea şi respectul reciproc dintre părinţi şi copii şi efectul lor binefăcător. Ne mai arată în acelaşi timp faimosul „realism" englez, care se exprimă în formula profesorului de matematică, tatăl Penelopei: 2 + 2 = 5, formulă potrivnică logicei elementare, dar probabilă cu toate acestea. Iar această formulă este însăşi sinteza acţiunii dramatice, cheia care îi dă Penelopei posibilitatea să-şi recâştige dragostea deplină a soţului ei.

In ce priveşte montarea pe scena clujană a piesei — ingenios anunţată cu bizara teoremă aritmetică 2 + 2 = 5 — relevăm mai întâi eforturile făcute de interpreţi, cari n'au fost încă încununate de prea mare succes din cauză că nu s'au potrivit rolurile, mai cu seamă la femei. Vorbim, bine înţeles, de rolurile principale.

Am dori să semnalăm însă cu mai multă stăruinţă necesitatea de a se păstra caracterul etnic al personagiilor, în interpretare. Problema aceasta ni se pare de capitală importanţă, nu numai din respect faţă de autor şi faţă de opera sa, ci mai cu seamă pentrucă numai în felul aceseta reuşim să valorificăm toate calităţile latente ale unei piese, obţinând în gradul maxim acel efect de spectacol pe care-l urmăreşte orice reprezentaţie dramatică.

In cazul de faţă trebuia respectată nota englezească a personagiilor — mari şi mici deopotrivă — şi trebuia exploatat umorul englez, dar în nota lui autentică. Avem convingerea că acest umor englez, care are pentru noi şi o notă de exotism pitoresc, este suficient prin sine însuşi chiar pentru valoarea distractivă a spectacolului, şi nu are nevoie să fie agrementat nici cu svăpăieri latine, nici cu picanterii meridionale. Sub acest raport, cel care s'a apropiat mai mult de o interpretare ideală a fost d. H. Cristea în rolul tatălui.

Mai relevăm jocul degajat şi sincer, dar lipsit de eleganţă, al d-lui G. Aurelian (soţul). D-na V. Dimitriu (Penelopa) la sfârşitul actului ultim a avut o tendinţă spre debit natural şi simplitate.

Director de scenă d. Vintilă Rădulescu.

OLIMPIU BOITOŞ

Teatrul „Grand Guignol"

Primul spectacol al Teatrului „Grand Guignol" a constituit o decepţie pentru cei care şi-au făcut iluzii şi o confirmare pentru cei care începuseră să-şi formeze certitudinea că trupele străine care ne vizitează scenele, vin cu repertoriu şi ansamblu... „Bon pour l'Orient".

Aplauzele care au însoţit căderile cortinei erau pornite doar de buna creştere a publicului nostru şi — cred — dintr'un fel de pudoare pentru ceea ce înseamnă adevărata artă scenică franceză; în nici nu caz nu le merita d. Albert Levy, ieşit la rampă să anunţe publicul, ca la circ : „Mâine, program mai frumos" şi să ne declare, cu ochii închişi şi mâinile pe piept că : „Les français vous adorent".

Şi, toate astea, pe scena unui teatru care poartă numele unei Regine iubitoare de frumos şi artă adevărată !....

M.

CRONICA CINEMATOGRAFICA

de TRAIAN LALESCU

Cinema Aro : O fetiţă delicioasă

Se reprezintă la Aro, săptămâna aceasta, un film cu Deanna Durbin.

In veşnica lor goană după „tipuri", Americanii, cari au încercat să ne vâre pe gât vampe foarte grase şi deştepte sau fraţi nebuni şi caraghioşi, s'au oprit în sfârşit acolo unde de mult trebuiau să se oprească. Au renunţat la reporterii nebuni şi la fetele amatoare de leoparzi şi au încercat să ne reprezinte de astădată „sufletul" unei fete de cincisprezece ani. Am accentuat asupra cuvântului „suflet", fiindcă fata Deanna Durbin se deosebeşte între totul de păpuşa cu sulufi blonzi, care îşi învaţă bine rolul şi care este Shirley Temple. Americanii au căutat să creeze un tip pe gustul publicului şi, în sfârşit au reuşit.

Deanna Durbin nu debitează — ca Shirly Temple — lucruri inteligente cari fac pe spectator să fluere admirativ pentru ca apoi să se întrebe de unde scoate gheomotocul ăla de om atâtea deşteptăciuni.

Deanna Durbin nu se amorezează — ca Simone Simon în filmele americane — de profesori vrâstnici şi irezistibili.

Ea este o personalitate, este „fata care vrea". In primul ei film a vrut să formeze o orchestră pe care să o conducă tatăl ei, muzicant şomeur.

In filmul al doilea însă, nu mai poate avea astfel de dorinţă pentru simplul motiv că nu are tată. Şi atunci — mai simplu — vrea să-şi găsească unul. Preferinţele ei cad asupra lui Herbert Marshall, actorul care nu caută să-şi ascundă nici vârsta — destul de înaintată, cred — nici ţinuta sa nu prea dreaptă, nici chiar infirmitatea de care suferă şi care totuşi ştie să-şi desvălue un farmec pe care, cred, nici — un actor american nu-l mai are. Herbert Marshall ştie să fie un tată de treabă, iar filmul e, ca şi fetiţa, delicios. Dar Americanii totuşi şi-au dat puţin arama pe faţă. Se vede că ei au vrut să creeze tipul fetei sănătoase şi nevinovate. Iar filmul „O fată delicioasă" cere ca Deanna Durbin să aibe un flirt. Era e experienţă ingrată, căci s'ar fi putut ca fata să nu mai pară atât de nevinovată.

Şi atunci „flirtul" a fost găsit în persoana unui băeţaş de vreo 12 ani, care, în scenele în cari apare, prin tirăreţea lui, o îmbătrâneşte mult pe Deanna. Dar joacă atât de bine copilul ăsta, încât suntem dispuşi să ertăm gafa regisorului. Şi ar mai fi şi ceva de spus despre minciunile Deannei Durbin. „O fetiţă delicioasă" este al douilea film — după „Spovedania" — în care minciuna apare ca scuzabilă şi chiar tare simpatică. Ce să-i faci? Nu toată lumea minte ca Deanna Durbin.

Cinema Capitol : Stan şi Bran alpinişti

Au dat prea mult comicii aceştia în „Fra Diavolo" şi în „Ţara Păpuşilor" pentru ca să le mai putem pretinde să fie originali. Ultimul lor film — o înşiruire de gaguri din filme precedente — nu ne face să regretăm recenta lor despărţire. Şi totuşi s'a mai râs şi la „Stan şi Bran alpinişti". Nu atât de mult ca înainte dar, totuşi, s'a râs. Incontestabil, Stan şi Bran au mai mult haz decât cei trei Morse.

Iar veşnicele farfurii pe cari le sparg şi în filmul acesta nu trebue să supere pe nimeni, fiindcă lumea se duce, fiind convinsă dela început că o să vadă farfurii sparte

...ŞI CEVA DESPRE JURNALELE DE „ACTUALITATE"

Spectatorul bucureştean e o fire destul de blajină. Dar acesta nu e totuşi un motiv pentru ca să se abuzeze de răbdarea lui. Tradiţia cere ca pe un afiş de cinema după numele filmului să se precizeze: **Şi o complectare.**

La cinematografele de premieră, completarea e, în mai toate cazurile, un journal de actualitate. Nimic cred că nu e mai plăcut şi mai odihnitor decât un jurnal din acestea.

Dar când la patru cinematografe, în aceeaş săptămână ţi se prezintă acelaş jurnal de actualităţi, nu mai e vorba de nici-o plăcere. Cele zece minute de „completare" devin chin.

Iată, eu, care până acum câtva timp nu pusesem ţigare în gură, am devenit fumător numai pentru ca să am ce face în hollul cinematografului în care mă refugiez pentru a scăpa de jurnalul de „actualitate". Trebue, neapărat să se găsească o soluţie (înnainte se rulau şi jurnalele Pathé şi Eclaire). Căci sunt unii spectatori mai puţini paşnici decât mine. Şi ar fi păcat să se fluere într'o sală de premieră.

REPUBLICA PESCUITORILOR DE STELE

Viața de veselie și tristeți a scriitorului român

de NEAGU RĂDULESCU

Am mai umplut odată un bloc-notes cu o herghelie de cai verzi despre El.

De atunci au trecut câteva toamne. Nu știu câte. Dar știu că băeții din clasele primare dela Cuibu cu barză, cari jucau leapșa pe uliță și desenau pe asfalt oameni grotești de cretă, sunt acum buni de recrutare, cu câte o mustață de cinematograf și înalți cât ușa.

Poate unul dintre ei, la cincisprezece ale lunii, când e tragerea loteriei de Stat și e lună plină pe cer, ține bolta frunței în palmă și seamănă în grădina hârtiei florile lui de vis.

Poate...

Eu nu-l cunosc încă pe acesta.

Dar cunosc atâția.

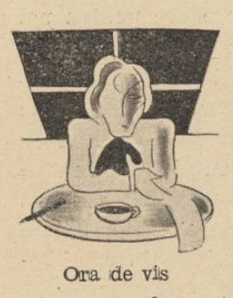

Ora de vis

Despre cari am scris. Cu cari m'am certat. Pe cari îi iubesc. Pe cari câteodată îi urăsc.

Au trecut câteva toamne de atunci...

O lavalieră n'am m'ai văzut de mult. Nici frizerul patron depe strada Sfântul Ionică, autor de romane și tragedii tipărite din săpunel și perdaf, n'o mai agață de guler.

Lângă Algebră, Logaritmi și roujul de buze, în servietele domnișoarelor dela Notre Dame, nu mai găsești versurile lui Paul Valéry. Nu se mai poartă. Ca și lavaliera.

Chiar N. Crevedia nu mai poartă gambetă și un palton mare, mare cât Ilfovul. Și Duminica după masă nu mai face epigrame ci se plimbă ca ciocoii la Șosea sau la Snagov. Pe urmă contractele cu editorii curg. In fiecare lună semnează maestrul câte o hârtie cu Delafras.

Au trecut câteva toamne...

Cine ar fi tipărit o carte de un scriitor tânăr? Poate numai un zăltat. Azi, manuscrise să fie, că editori berechet.

Flăcăii de altă dată s'au maturizat și nu mai scriu articole bătăioase despre „generație". Li-e frică probabil să declare că au sărit pârleazul celor 30 de ani și opera lor cântărită cu a înaintașilor e în deficit.

— Ehehe! Spuneau atunci. O să vă arătăm noi vouă.

Și nu le-au arătat prea mult.

Ce e drept, pe unii, viața i-a svârlit funcționari la Gară sau la Finanțe sau dascăli de istorie într'un orășel pustiu de provincie.

Pe alții, și mai puțin norocoși, i-a furat într'o dimineață de Octombrie, tuberculoza. (Tot îi mai place cotoroanței ăștei câte un poet cu profil de serafim).

Șuetă

Ultimii s'au lăsat pur și simplu de „meserie". apucându-se de alte lucruri mai serioase, mai trainice cari încununa și portofelul, nu numai fruntea.

S'au schimbat de atunci multe în republica pescuitorilor de stele.

Dar Poetul, El a rămas același neschimbat. Măreț.

In Iulie cu galoși, în toiul iernei cu pălărie de paie.

Visând să-și cumpere o bicicletă, iubind în taină pe Greta Garbo și nevasta simigiului din colț, scriindu-și versul cu scrâșnete de foame, dormind dimineața pe bancă în Cișmigiu, între o guvernantă și un pensionar.

— Știi, — m'a întâmpinat zilele trecute Virgil Gheorghiu, autorul volumelor „Febre" și „Marea Vânătoare",— aș vrea să-mi vopsesc din nou părul. Ce zici?

— Și ce culoare, mă rog? — l-am întrebat.

— Verde.

Și l-am crezut fiindcă l-a mai avut vopsit odată verde, și fiindcă este un poet.

Dar dacă l-ați cunoaște pe acel poet negru ca sufletul de catran al Africei, pe Ștefan Stănescu?

— Vorbește domnule, mai tare! — îi spui — că nu înțeleg, și lui parcă îi e milă de cuvinte să nu le scrânțească oasele în dinți, să nu le supere.

L'am întâlnit anul trecut într'o stație de tramvay. Eu sgribulit, el la fel. Venise iarna călare pe lupi la barieră și aștepta să-i dea drumul în oraș.

— Unde te duci, Ștefan Stănescu?

— mără... pozit... erune....

— Aud? Vorbește mai tare, mă!

— Mă duc la un depozit de lemne.

— Cumperi lemne?

— Nu, o să iau două brichete.

— Barem, ai sobă bună?

— N'am sobă.

— Cuuuum, n'ai sobă? Păi atunci de ce cumperi, mă omule ,brichete?

— Așa, să le am în odaie, că vine iarna.

Ce mai vreți? Măria Sa Poetul.

CAPITALELE DE FUM ȘI DE VIS ALE UNEI REPUBLICI

Fialkowski... Kübler... Terasa... Capșa... Café de la Paix... Corso...

Câte amintiri! Câți ani de glorie!

Al. Macedonski

Cronica vieții scriitoricești dela Fialkowsky, dela Kübler sau madam Curcă, așa cum era poreclită cafeneaua, dela Terasă ar fi trebuit s'o alcătuiască un Ion Neculae, glumeț al vremurilor acelea. Eu nu mă pot încumeta s'o fac, fiindcă eu cunosc doar zilele de sfârșit ale Capșei și un Sfânt Gheorghe posomorît când ne-am mutat calabalâcul și veninul vis-à-vis la Café de la Paix, întronând, într'o cafenea plină de dame de consumație și boxeuri, dezordinea și gălăgia specifică discuțiilor literare.

Dacă urechea mi-a prins ceva despre madam Curcă și Terasă, e de vină Mihail Sorbu, conu Iancu Brezeanu, Al. Cazaban sau Jul. Giurgea.

Am auzit, de exemplu, că pe vremuri, la Terasă, lui Al. T. Stamatiad cu mustățile răsucite până în borurile pălăriei și cu bastonul în poziție de la „umăr arm'!" nu-i rezista nici o domniță. Ce tânăr suplu trebuie să fi fost Corneliu Moldovanu!

N. Pora, desigur ,n'avea țăcălie și împărțea șuete la masă cu caricaturistul Petrescu Găină.

După Lucreția Karnabat, trasă prin inel ,cu ochi mari ai Franciskăi Bertini (spun bătrânii că nici nu se compara cu fetișcanele generației noastre, cu Coca Farago, cu Lucia Demetrius sau cu Sidonia Drăgușanu (să vezi, ce îmi vor întoarce acum capetele pe stradă când le voiu saluta!) tânjeau toți seminariștii.

Caton Theodorian era grav ca și azi și tot cu monoclu și tot vizitând expozițiile.

— Hm! Ce mai faci? Ce mai faci? Frumoase tablouri! Frumoase tablouri! E, pe care mi-l dai mie? Ă?... Stai să aleg! Stai să aleg!

— Păi...

— Cum ,mie? Mie nu-mi dai nici un tablou? Nici un portret sau un peisaj pentru muzeul meu?

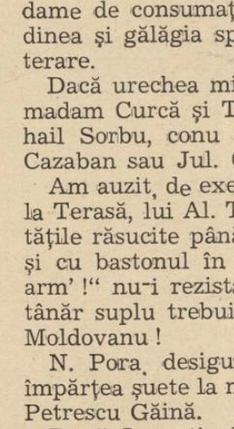

Lucreția Carnabat

In fund era masa maestrului Macedonsky, escortat mereu de Al. Stamatiad și de D. Karnabatt.

Lui Mihail Sorbu îi sclipeau ochii strengărești. Ion Minulescu lansa moda.

Erau la preț mare poeții.

Nu-i concurau nici actorii de cinematograf și se mai citea pe ici pe colo câte o carte

O inimă cădea lângă o halbă cu guler și lângă cinci alune americane numaidecât.

Trei versuri scrise cu foc și duse discret de chelner și bardul era mai stăpân pe situație decât Harun Al Rașid pe un harem.

Concurența o alcătuiau ofițerii dela roșiori sau dela călărași cu schimbul.

De! Cisme, pantaloni bufanți cu vipușcă, rozete, brandenburguri, pompon și deasupra și ordonanță.

Pe când poeții noștri numai pletele și poeziile de ei.

Dar și pe ăștia se pricepea să-i curețe din cale de minune George Gregorian ,care pe lângă plete și poezii bune, mai avea și mai are și acum (ar putea să ne mai dea și nouă) un piept de Ursus, de care izbiți s'ar prăbuși toți taurii cafenelelor și două brațe cari ar cinsti ori ce campion de box.

— Gregoriane, sări! Mă bat mișeii! — țipa Stamatiad, — și din fundul cafenelei părintele poeților se repezea vijelie să calce în picioare mișeii, cari erau cât pe aci să scutească „Istoria Literaturii Românești" de capitolul „Trâmbițelor de aur".

ȘI PE VREMURI, POEȚII INEBUNEAU TOT AȘA

La „Terasă" mai era și un tânăr înalt, după al cărui profil se întorceau totdeauna capetele cuconițelor cu rochiile în volane, cu umbreluțe scurte și porumbei albi înșirați pe borurile pălăriilor.

Tânărul știa să poarte monoclu cu prestanță și eleganța sa îi creia invidii.

Mulți i-au spus prințul. Și o merita.

Zilele lui de glorie însă au fost numărate, căci într'o după amiază — venise desigur primăvara, anotimpul poeților — își schimbase culoarea ochilor, râdea în neștire și așezat lângă fereastră lipea pentru fiecare trecătoare câte un afiș:

Te iubesc
TE IUBESC
TE IUBESC

Pe urmă a dispărut. L'a găsit un prieten ascuns într'o cameră pe calea Griviței.

— Ce faci aici, prințule?

Prințul a dus tainic un deget la gură. Privirile lui străluceau halucinant.

— Șșșșș! Nu vorbi! Ne aude! Mă urmărește! Vor să mă ucidă! Imi pun otravă în mâncare. N'am luat în gură nimic de o săptămână și nici nu voiu lua.

De atunci prințul a rămas mereu vizitiu la caleașca unei imaginații bolnave.

— Cine e bărbosul ăsta care se tot fâțâie pe Calea Victoriei?

— A, unul. Un oarecare. Cică e poet. Artur Enășescu.

Mai târziu, Soc. Scriitorilor l-a internat într'un balamuc. Peste noapte a sărit zidurile și-a fugit cum ar fi făcut orice poet.

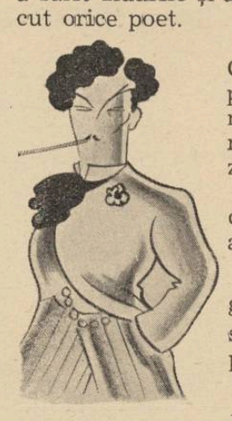

George Gregorian

A doua zi era pe Calea Victoriei. La promenadă. Cu mâinile în buzunare și cu mintea lângă obrazul de smalț al lunei.

Azi el nu mai e decât un biet om, cu aspect de cerșetor.

In fiecare lună, se găsește cineva să-l spele, să-i schimbe hainele sdrențuite.

El ia hainele noi și le dăruiește — ar putea să procedeze altfel un prinț? — și îmbracă din nou pantalonii cari trec cu puțin peste genunchi, cămașa tivită cu păduchi și un palton cu care se învelește ca într'o plapumă.

Cine mai știe azi că Artur Enășescu e doctor în filozofie și că pe vremurile Terasei s'ar fi bătut toate domnițele pe inima lui de prinț?

UN FEL DE EDUCAȚIE...

Nu cred să existe scriitor român care să nu-și fi pierdut cât de puțin timp la masa unei cafenele.

La cafenea se visează.

La cafenea se bârfește (întrebați-l pe Al. Cazaban).

La cafenea afli că X a scris o carte proastă sau bună. (Scriitorul român nu mai citește dela 18 ani. El se informează).

La cafenea dacă n'ai decât patru clase primare, după două luni de frequență dai directive în artă și poți deveni critic literar temut.

La cafenea iarna e cald și camera poetului nu are sobă.

Dimpotrivă vara cafeneaua e ca o pivniță și nu simți nevoia să te trimeată S. S. R.-ul la Bușteni sau la Sâmbătă de sus.

Sunt scriitori cari trei sferturi din zi stau lângă o ceașcă de șvarț.

Și alții cari dau din lună în lună câte un ceas prin acest acest institut al poeților.

Câte odată cafeneaua te prinde așa de mult în mrejile ei, că atunci când ieși din ea și te trezești în stradă, îți sânt tâmplele ninse și te arată confrații cu degetul.

— Un ratat!

Atunci totul e pierdut. Trebuie să te întorci în fum și miros acru de șvarț, să asculți aceleași șuete demodate, să privești rând pe rând cum îi cad dinții vecinului ,să dormi cu gazeta în mână, să visezi ,dacă mai poți și mai ai la ce.

Și totuși cafenelele sunt pline de poeți. Unii cari vin, alții care se duc. Unii cari își fac ucenicia bârfelii și alții cari pleacă să muncească, să tipărească.

Intre aceștia, categoria de mijloc: rentierii cari au închiriat pe viață o porțiune de canapea.

— Dă-mi dragă un pol că n'am de șvarț! Oooh! am de încasat azi cincisprezece mii pentru un roman...

Un roman pe care nu l-a scris și pe care nu-l va scrie niciodată.

Poșta REDACȚIEI

NICOLAE AL LUPULUI, autorul povestirei „Moștenirea lumii și îngerii omului", este rugat să ne trimeată adresa sau să treacă pe la redacție.

PARVU ION SARU, Craiova. Cunoaștem o revistă nimerită pentru colaborarea dvs., ea se numește „Satul" și vă îndemnăm să îndreptați într'acolo poeziile trimise nouă.

MIRCEA OVIDIU SAVU, Roman. Poema „Pe ochi de eleștee" ne-a plăcut și numai îmbulzirea materialului ce-l primim ar putea să-i întârzie publicarea.

GR. DEM. BALABAN. Ceea ce scriți dvs. nu este lipsit de oarecare frumusețe plăpândă, care însă nu dovedește că aveți menire pentru literatură. Sunt exerciții fără importanță.

GEORGE POPA. Nu putem publica.

OVIDIU RAUREANU, București. Regretăm că scrieți mult și de multă vreme iar acum, când încercați pentru prima oară să publicați, nu aveți noroc. Bucățile sunt slabe, chiar și „Lacrimi de bătrână", în care se pare că v'ați pus mai multă nădejde. Dece găsit dvs., „o formulă poetică deosebită" într'o strofă ca aceasta?

A fost, a fost odată...
Dar știm noi ce a fost?
Ba da a fost o fată,
A fost, a fost.

E cazul să spunem că n'a fost niciodată și nu este nici acum... talent.

GH. C. Poezia „Evocare" e duioasă. Trimiteți-o la revista „Satul".

I. GH. N. S. M. Nu publicăm ce ați trimes.

CORNEL LICOV. N'are nicio valoare.

AL. M. OCTAV. Nepublicabile.

RASVAN PANAITESCU. Spre a vă potoli nerăbdarea vă răspundem că am primit plicul, regretăm însă că nu putem publica poezia.

C. PRUNESCU, CRAIOVA. Am dispus de soarta ei așa cum merită și după cum ne îndemnați.

VICTORIA SPIREA, Pantazi, Prahova. Ne screți așa: „Indrăsnesc a vă trimite câteva poezii care la vârsta mea (am șaisprezece ani), după spusele multora din jurul meu, sunt bune. Laudele lor nu mă măgulesc câtuși de puțin, dar nici eu nu știu, am sau n'am talent? Deaceea îndrăsnesc a vă alătura câteva cu rugămintea de a judeca dvs., după cum se cuvine și aș fi prea fericită să publicați una în prea frumoasa dvs., revistă a cărei credincioasă cititoare sunt".

Poezioarele trimise nu se publică, totuși s'ar putea să aveți talent, mai încercați.

M. PAPADOPOL. Mai trimeteți, adică mai munciți și mai încercați.

P. P. B. Nu se publică.
PETRE I. PETRE. Nepublicabile.

ION P. RACOVAN. Să-i dăm „sentința la jurnal?" Iată: nu!

SERGIU CERNESCU: Nu.

NICOLAE TRUFAȘ, Năsăud. Aveți un nume predestinat, deci puteți îndura și neplăcerea de a nu vă vedea bucata publicată.

Gh. SALBA. Mai încercați. Intrezărim fiorii emoției sincere în versurile trimise.

PETRE VIȘINEANU: Este rugat să treacă pe la redacția noastră.

Manualul perfectului sinucigaș

Dela un timp, atâta lume se sinucide, ca să aibă poza la ziar. Apariția manualului se impunea.

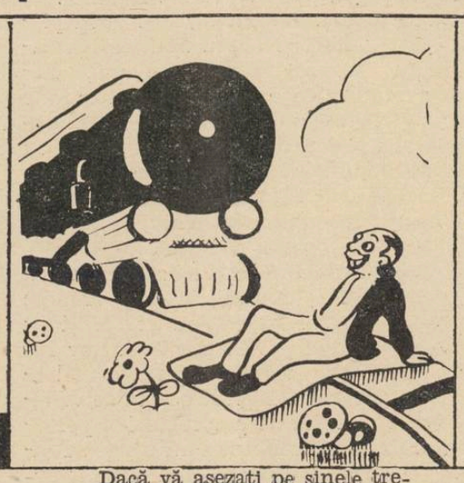

Dacă vă așezați pe șinele trenului, puneți o pătură dedesubt: la câmp trage.

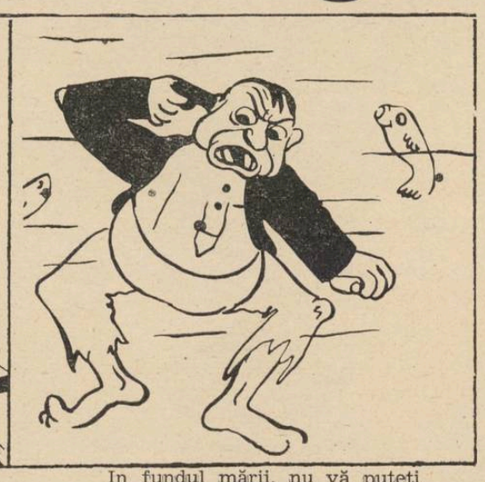

In fundul mării, nu vă puteți împușca. Arma nu ia foc, din pricina umezelii.

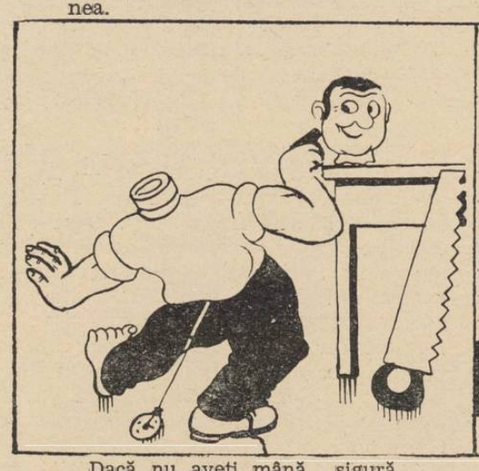

Dacă nu aveți mână sigură, decapitați-vă întâiu și trageți de aproape.

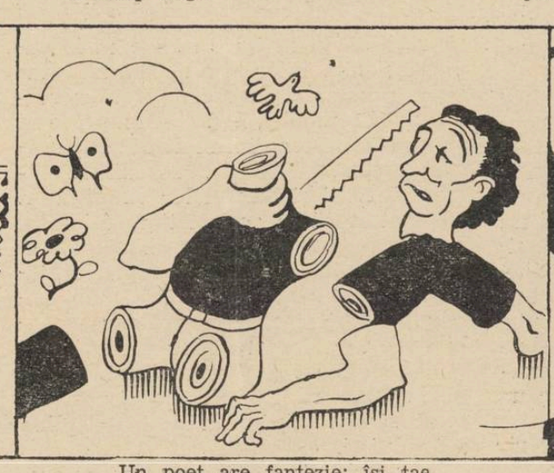

Un poet are fantezie: își tae toate membrele și capul, lăsând însă o mână cu care se să strangureze.

Dacă după trei zile, nu vă e frică de strigoi, însemnează că sinuciderea a reușit.

Din viziunea folclorică: Moartea

(*Urmare din pag. 1-a*)

propierea ei de faimosul cântec bătrânesc al Sârbilor închinat măicuței dela Cozovo, Mamei Iugovicilor, — îngăduie o interesantă paralelă. E o baladă din colecția de culegeri din Banat a lui E. Hodoș:

Un voinic zace rănit de moarte. Doi „golumbei" și trei vulturei îl îngrijesc. El le cere să-i aducă buruieni, apă de izvor, și apoi să-l lege. Dacă 'n trei zile pielea-i va albi, se va vindeca. De nu, va muri. După trei zile, pielea apare neagră.

Voinicul nu se mișca
Și așa îmi cuvânta:
Steaua mi s'a 'ntunecat
Și nu-i vorbă de sculat!
Vulturilor mă mâncați
Și nimica nu lăsați
Numai mâna mea cea dreaptă
Că-i măicuța înțeleaptă
Și pe degetul cel mic
Mi-a pus un inel de-argint,
Maica 'n el a tipărit...

La fel lca în balada sârbească, vulturii poartă mâna și o lasă maicii bătrâne în poală.

Dar de aici începe deosebirea. Maica nu încremenește în disperarea dârză, ca în balada străină. Gândul ei e tot atât de plin de calme tristeți ca și al voinicului în fața morții. E preocupată nu atât să-l plângă — ci să împlinească rândurile de pomeni cari îi vor asigura lumea cealaltă.

Căci aceasta e esențialul în noțiunea noastră de moarte: trecerea „dincolo".

OVIDIU PAPADIMA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

36-1938

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
nscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 36
SAMBATA 22 OCTOMBRIE 1938

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Laurencin: Doamnă cu porumbel

ULTIMA INCERCARE

de CAMIL PETRESCU

Inceputul stagiunei de teatru confirmă şi în anul acesta vederile acelora care arătau încă de acum cincisprezece ani că scenele româneşti sunt pe un povârniş care poate duce la dezagregare, dacă nimic nu va interveni ca să oprească orientarea atât de esenţial greşită. Nimic n'a intervenit într'adevăr, în acest lung răstimp şi rezultatele încep să devie nu numai evidente, dar penibile pentru toată lumea cu dragoste de teatru în ţara românească. Criticele aduse în presă ultimelor spectacole de dramă au fost crâncene şi de altfel adeverite de refuzul hotărît al publicului.

S'a arătat timp de zece ani, necontenit, împotriva părerilor scrise aproape unanime ale celor ce îşi luaseră sarcina de a judeca fenomenul teatral, că umilitoarea criză a teatrului nostru nu e o criză de repertoriu, **cum se credea (şi se crede din nefericire şi astăzi)** ci o criză de realizare scenică. **In al doilea rând s'a arătat necontenit că această organică insuficienţă e mult mai stânjenitoare** la spectacolele de dramă **decât la cele de** comedie. **Ba se poate spune astăzi că am avut câteva** spectacole de comedie **în care interpretarea era cu mult superioară textului (căci Teatrul Naţional de pildă posedă o copioasă trupă de comedie pentru realizarea unui anumit mediu românesc), dar că n'am avut până astăzi** nici un spectacol de dramă **în care realizarea scenică să nu fie precară ,de cele mai multe ori deadreptul penibilă.**

Datorită lipsei de înţelegere pentru ritmul dramatic, aproape întreg repertoriul mondial mai cunoscut, a fost în aşa măsură mascrat, încât directorii de astăzi au mari greutăţi în găsirea unor lucrări străine, nejucate încă la noi.

Dacă nu am fi avut norocul câtorva comedii din marele repertoriu, alături de comediile de atmosferă românească, teatrul românesc ar fi fost în aceşti cincisprezece ani, lichidat — dacă nu mântuit printr'o soluţie eroică, tocmai datorită convulsiunilor crizei.

Stagiunea care vine, va fi fără îndoială, ultimul examen al teatrului românesc, cu rezultate într'un fel sau într'altul, decisive. E în fruntea primei scene unul din cei mai adânci şi mai cuprinzători cunoscători ai literaturei dramatice universale. Studiind cu temeinicie acest repertoriu pentru conferinţele sale experimentale, întâmplările l-au adus astăzi în situaţia să treacă de la experiment la exeperienţă autentică. Dar cel mai iscusit aviator nu poate bate recorduri cu cine ştie ce râşniţă şi e o întrebare dacă noul director al vieţii teatrale româneşti va găsi materialul omenesc necesar altitudinilor lui culturale.

Dacă va putea rezolva integral această gravă problemă, atunci nu mai încape îndoială că va începe pentru teatrul român o epocă de aur. Dar dacă asemenea cunoaştere a repertoriului universal, va fi împiedicată în realizarea ei, atunci nu ne mai rămâne decât să avem curajul unei refaceri revoluţionare, de jos în sus, **adică transformând cu totul conservatoarele şi organizarea scenelor româneşti.**

Moartea poetului tânăr

de N. I. HERESCU

De-o fi să nu-mi am,
Doamne, primăvara.

Cinci toamne au trecut de atunci...

In 1933, la sfârşitul verii, în vârstă numai de treizeci de ani, a murit, puţin cunoscut de marele public, poetul Nicolae Milcu.

Moartea unui poet tânăr e o întâmplare tragică prin ea însăşi; felul cum a murit Milcu o face însă şi mai tragică. Ce poate fi mai chinuitor, într'adevăr, decât, pentru un suflet simţitor de poet, o moarte înceată şi conştientă, o lungă agonie lucidă? O astfel de moarte au ftizicii şi Milcu, sărmanul, era ftizic.

Nimeni nu o bănuia. Ii cunoşteam răul doar câţiva prieteni, nu mulţi ,camarazi de şcoală, de carieră şi de visuri. Fire de aristocrat, — şi asta înseamnă mândrie, morală şi fizică laolaltă — Milcu nu-l lăsa să se vadă. Totdeauna îngrijit în îmbrăcăminte, neuitând să se radă sau să-şi pună, dimineaţa, o batistă curată în buzunar, nimic în înfăţişarea lui nu trăda oboseala plămânilor care, curând, aveau să-i refuze serviciul. Puful cu pudră pe care, înainte de a ieşi din casă, avea grije să şi-l treacă pe faţă, nu-ţi îngăduia să bănuieşti dedesubt, paloarea obrajilor firavi.

Ceea ce nu ghiceau ceilalţi, el o ştia însă, şi nu-şi făcea iluzii. L-am întâlnit pentru ultima dată cu puţin înaintea morţii sale. în preajma vacanţei de Paşti, mi se pare. Venea la Craiova dela Câmpulung, unde, de doi sau trei ani, se retrăsese însetat de un aer mai curat. Cum avusesem veşti rele despre dânsul şi mi se spusese că boala înaintase, am fost bucuros să constat, întâlnindu-l, că arăta mai bine. I-am spus-o şi l-am felicitat. Drept răspuns, a zâmbit trist şi m'a desamăgit: „Nu te uita la figură: bărbierul, pudra... Uită-te la trup..." Când am coborât ochii, m'am înspăimântat: hainele atârnau pe el ca pe un schelet; îl bătea vântul. La despărţire, mi-a dat mâna : o mână umedă, flască, rece, — mâna caracteristică. Am înţeles ceea ce el ştia cu siguranţă şi am cuprins, înfiorat, toată drama închisă în ochii aceia de o tristeţe nesfârşită.

„L'esprit est une dignité", — a scris undeva Doamna de Sévigné. Cuvântul e drept şi în toate sensurile. Când poetul e poet adevărat, poezia este pentru el un titlu de noblete. Şi Milcu a murit ca un nobil, cu demnitate. Sărac, sărac fără literatură, foarte sărac, — el nu s'a lamentat, n'a blestemat, n'a urlat. Era unul dintre acei tot mai rari gentilomi ai spiritului, care ştiu să-şi ascundă mizeria sub hainele lor negre. Discreţia devenise pavăza lui cea mai sigură împotriva jignirilor şi umilinţelor vieţii; iar distanţa pe care era fericit s'o păstreze între el şi lume, l-a făcut să apară, în scurta lui trecere prin viaţă, într'o atitudine de adevărat senior. Şi aceasta, fără urmă de morgă, de fatuitate, de aroganţă. Dimpotrivă, bine crescut, amabil şi îndatoritor cu toată lumea, fiindcă socotea buna cuviinţă un semn de civilizaţie.

In asemenea condiţiuni, văd ce trebue să fi fost sfârşitul nefericitului Milcu. Te văd, biet tovaraş, la Cîmpulung, în odăiţa mobilată de provincie, departe de familie, fără prieteni, singur între cei patru pereţi, irosindu-te încet, ca un pahar care se goleşte picătură cu picătură. Te închipui, în lungile amurguri cu febră; îţi ghicesc obrajii îmbujoraţi de trandafirii ftiziei, şi privirile fierbinţi pierdute în tavan. Simt, mai ales, sfâşierea din piept a omului care-şi cunoaşte boala şi o ştie fără iertare, agonizând în plină tinereţe. Şi cum, drag prieten, iubeai viaţa şi preţuiai tinereţea, înţeleg chinul despărţirii şi amărăciunea de fiecare zi, de fiecare clipă, în care trebue să fi sfârşit. Nu mă pot opri să nu-mi amintesc, gândindu-mă la tine, ţipătul omenesc al Anei de Noailles :

Et mourir, en laissant à d'autres des étés...

Oricine moare în tinereţe e o durere; când tânărul care trece în lumea de dincolo e poet, durerea are şi alte noţiuni decât mila. Fiindcă, atunci, nu e numai capitalul unei vieţi risipit în neant, dar şi o comoară de poezie posibilă care pierde orice sorţi de realizare. Un poet tânăr are drept la respect, indiferent dacă mulţi poeţi tineri devin, la bătrâneţe, rataţi. Asupra oricărui tânăr poet se resfrânge speranţa că el va fi marele meşter căutat, aşteptatul făuritor de minuni şi de stihuri. Deaceea, fără dreptate s'a scris despre Milcu că a fost un poet minor. Dacă Dante, Goethe sau Valéry ar fi murit la 30 de ani, ar fi fost cu toţii nişte poeţi minori. Poezia mare cere gestaţie şi elaborare, adică timp. Poeţii, ca vinul, trebue să îmbătrânească.

Milcu, deci, nu e un poet **minor**, ci numai un poet **nerealizat.** Destinul său neprielnic nu i-a îngăduit nici să se bucure de tinereţe, nici să se realizeze în poezie. Parcele au tăiat firul prea devreme şi viaţa lui s'a oprit în plină primăvară, fără a pute parcurge, prin vara încărcată de roade şi prin toamna de aur a culesului, drumul obişnuit al muritorilor, către iarna unde omul adoarme împăcat, sub zăpada eternităţii. El a fost ca un mugur care n'a înflorit, aşa cum o presimţise şi cum o spusese în versurile sale.

Dar, dacă nu se poate spune de Milcu că e un poet minor, se poate spune altceva: că **tonul** poeziei sale e minor. E un sensitiv, un duios, un poet de lied-uri, de confesiuni, de scrisori, — într'un cuvânt, de intimitate.

In această atmosferă, nota dominantă care dă operei lui o unitate lăuntrică, este chipul cum iubirea de viaţă (şi iubirea pur şi simplu) se îm-

(Urmare în pag. ultimă)

Pentru Gib. Mihăescu

de N. CREVEDIA

S'au împlinit trei ani de când, tot aşa într'o toamnă prelungă ca un Nistru de aur, am băgat în pământ pe autorul „Rusoaicei".

In plină floare a puterilor sale creatoare, la vârsta de 41 de ani, Gib. Mihăescu s'a stins tânăr, ca majoritatea scriitorilor români!

Debutase ca nuvelist. Intr'o vreme când genul acesta fusese abandonat, Gib. Mihăescu continua să cultive nuvela şi, din toată această disciplină culeasă apoi în trei volume, câteva bucăţi vor rămâne realizări de antologie. Eroii nuvelelor lui Gib. Mihăescu sunt oameni stăpâniţi de pasiuni mari, primitive, între care iubirea, gelozia şi frica stau pe primul plan. Autorul lor ştia să epuizeze un sentiment şi să creeze în jurul lui un conflict puternic şi o nesfârşită serie de peripeţii senzaţionale, halucinante.

Din virtutea aceasta dinamică în stare să definească oamenii şi să producă o mare climă de obsesiune şi cenuşă, a eşit şi drama „Pavilionul cu umbre", reprezentată în 1928 la Teatrul Naţional din Bucureşti, având în rolul principal pe Marioara Ventura.

Iar dela „Grandiflora", nuvela de atât de mari şi susţinute proporţii, până la roman nu era decât un pas.

Au urmat astfel, rând pe rând „Braţul Andromedei" şi „Femeea de ciocolată", două romane cărora le-a lipsit numai câte o pârghie, le-a lipsit poate tocmai acel ce imponderabil care dă viaţă autentică unei opere. Tot din seria aceasta face parte şi „Zilele şi nopţile unui student întârziat" de mai târziu, carte nu lipsită de situaţiuni şi personagii bine conturate, de humor chiar, totuşi prea lineară şi cu prea mult bumbac în urzeala ei intimă.

Cele două mari realizări ale lui Gib. I. Mihăescu sunt însă „Rusoaica" şi „Donna Alba". Aceeaşi atmosferă de obsesiune şi patimă din nuvele, acelaşi ochiu clinic în aprofundarea anumitor stări sufleteşti, o artă maestră în a grada momentele şi a contura o psihologie vecină cu alienaţia.

Da, da, opera acestui nobil fiu al Drăgăşanilor e aproape unică prin puterea ei turbure de a suprasatura nervii şi a înneca, de a răscoli şi unele nămoluri din noi, artă care ne descoperă deodată profunzi într'o literatură de convenţie şi bibiluri autoctone sau de import.

Cu romanul psihologic rusesc, cu Dostoievsky cum s'a spus, Gib. Mihăescu nu se aseamănă decât prin stilul care ar curge moale şi undelemnos, dacă n'ar târî cu el şi adâncimi. Toată această banalitate de vreascuri şi gunoaie încinse, e mistuită, în totalitatea operei, la o temperatură de mare artă şi timpul nu va răpune nimic din ce stă încă şi astăzi în picioare, epuizat în câte 5-6 ediţii.

Iar acum când se împlinesc trei ani de când nisipurile omeneşti ale scriitorului s'au pierdut dintre noi, iată ce cred că se mai poate face pentru Gib. Mihăescu:

Intâi: operele lui să fie scoase din specula editorilor şi trase într'o ediţie definitivă la „Fundaţiile Regale", de exemplu.

Foştii săi prieteni, cari îi păstrează şi'n inimă şi'n călimară o amintire nesecată, poate că ar fi bine să îmbrăţişeze umbra lui Gib. depe o listă de subscripţie pe care câţiva devotaţi din Drăgăşani vor s'o transforme într'un bust destinat târgului natal al celui mai mare scriitor oltean.

Al treilea: d. Rezident Regal respectiv ar face o adevărată operă de cultură, dacă ar convoca odată la Rezidenţă, pe văduva lui Gib. I. Mihăescu şi pe cele două copile orfane, chiriaşe în str. Aviator Jean Texier No. 13, Loco.

Aceste trei lumânări care au făcut astăzi un parastas sărac ilustrului lor soţ şi părinte ar avea atâtea de spus Excelenţei Sale...

ZODIER

Trec vulpile toamnei furiş prin păduri,
Roşcate, gălbuie şi sure.
Inalţă poclitul grăbit pe trăsuri —
Şi pocnet de bici să ne fure !

Aleargă la dreapta şi stânga câmpii,
Lungi lanuri arate şi mirişti.
Mai iute aleargă Brumarul, nu-l ţii,
Nici iarna cu albele linişti...

Copitele scapără'n noapte scântei,
Gonesc telegarii năluca —
Şi soarele verii răsare prin tei
Şi viţa în floare, pe-ulucă.

Şi iar vulpea toamnei prin codri şi iar
Din roţi repezite vuire,
Din an vechi în an nou, din hotar în hotar,
Prin zodii cu lină rotire.

ION PILLAT

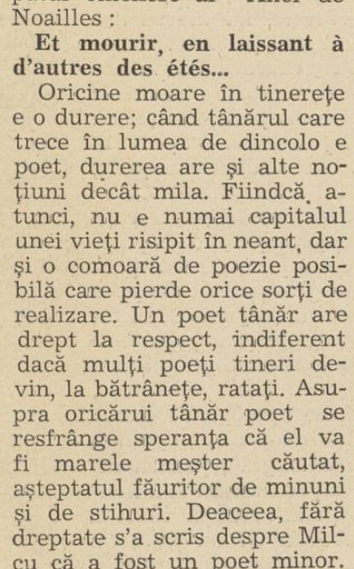

Hofer: Fată cu vas de flori

J. B. v. Frank: Frăţior şi surioară

COLECŢIA „UNIVERSUL LITERAR"

In cadrul de activitate al editurii „Universul", s'a înfiinţat Colecţia „Universul Literar", în care se vor tipări de aceeaş editură, operele scriitorilor romani moderni, cari îndeplinesc condiţiile creaţiei superioare şi în ce priveşte conţinutul autohton şi în ce priveşte limba literara, desvoltă după normele ei clasice şi firesti. Pornind la drum cu vie şi tinereasca dragoste pentru literatura romaneasca, colecţia „Universul Literar" nădăjduieşte să facă o necesară selecţie în diversitatea scrisului actual şi să realizeze, în acelaş timp, ca o consecinţă, punerea în circulaţie larga a operelor de evidentă calitate artistică.

Prima carte ce a fost angajata şi se tipăreşte în colecţie, este a d-lui Victor Papilian, intitulată „Nuvele Ardeleneşti". D. Victor Papilian este unul din cei mai indicaţi autori romani moderni, spre a inaugura colecţia înfiinţată de editura „Universul". Scrisul d-sale atinge totdeauna problemele cele mai acute ale vieţii contemporane. D-sa le tratează însă măsurat, armonios şi pe linia cea mai viguroasă a tradiţiei şi randuielilor naţionale. Format în duhul revistei „Gândirea", d. V. Papilian se alătură de cei mai talentaţi prozatori consacraţi, operele d-sale fiind limpezi, interesante, pline de răsunetul zilelor noastre, în aspecte complexe, de civilizaţie şi cultură. Despre volumul „Nuvele Ardeleneşti", vom mai vorbi pe îndelete, în aceste pagini, unde însemnăm întâi, bucuria înjghebării colecţiei „Universul Literar".

TIPARE DE OAMENI

de VLADIMIR STREINU

In oraşele mari, unde viaţa mişună zi de zi, pe străzile centrale, e un adevărat spectacol. Mulţimile, dacă le privim de la o fereastră mai înaltă, au acelaş fel de a se mişca, acelaş umblet şi aproape acelaş chip, semănând a stup sau furnicar. E un singur om, a cărui imagine multiplicată la nesfârşit a dobândit libertatea neaşteptată să-şi întretae direcţia mişcării cu aceea a originalului, bănuit ca fiind singurul adevărat. Depărtarea de spectacolul mulţimilor înlesneşte ideea de prototip omenesc.

Dacă însă micşorăm distanţa, scăpăm din vedere, se înţelege, forfoteala acelui monstru de multiplicitate, câştigând în cunoaşterea indivizilor ceeace pierdem din cuprinderea unanimă. Căci mulţimea, privită mai de aproape, ne arată cu fiecare exemplar, care contribue la viaţa ei de stup, că „prototipul" e numai o iluzie de perspectivă. Indivizii au trăsături de identitate proprie: umbletul, gestul, vorba şi chipul le sunt particulare; numai raţiunea, care îşi păstrează totdeauna locul de la fereastra înaltă, şi chiar ea abia de-i mai poate contopi în palide generalităţi. Altfel, linia unanimă e definitv acoperită de trăsăturile de identitate individuală.

Dar nimicind orice distanţă ce ne-ar despărţi de o mulţime oarecare, deveniţi noi înşine mulţime, pierduţi în vălmăşagul omenesc, după un anumit timp de obişnuinţă cu spectacolul analitic, începem să întâlnim oameni pe care nu ştim niciodată unde i-am mai văzut. Şi nu e vorba de aceia care ne sunt cunoscuţi mai dinainte ca fiind neamuri. In orice oraş mai mare, chiar în ţări unde ne aflăm întâmplător, omul din mulţime, pe care nu-l cunoaştem şi care nu stă în nici o legătură de rudenie ştiută, seamănă cu cineva, cu câţiva inşi de pe la noi. Stabilim astfel, în mers, adevărate serii de tipuri omeneşti. Recunoaştem tiparele omenirii, pierzându-ne atenţia în alte generalităţi. Iar de la acestea la generalitatea prototipului omenesc, mintea ne alunecă pe nesimţite. Aşa că nu numai depărtarea de spectacolul mulţimilor, dar şi intimitatea cu ele pune aceeaşi ceaţă pe chipurile individuale.

Din aceste gânduri comune de om în mulţime, am rămas, după un timp, numai cu ideea seriilor de oameni. Indivizii care seamănă între ei exprimă, fără să ştie, sforţarea vieţii de a realiza perfecţiunea unui tip; ei alcătuesc scara pe care o impulsiune necunoscută sue către vârf, fiind asemănători şi totuşi deosebiţi ca variantele unei opere literare.

Tiparele omeneşti pot fi recunoscute şi în literatură. Căci nu alte legi decât ale vieţii par a stăpâni creaţiunea artistică. Cunoaşteţi pe Mihail Aspru? Este personajul-axă al romanului **Dona Alba** de Gib. I. Mihăescu; un tânăr din popor, licean întârziat din cauza

(Urmare în pag. ultimă)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

G. Călinescu: Enigma Otiliei

ROMAN, 2 VOLUME

Editnra „Națională Ciornei", 1938

Acest al doilea roman al d-lui G. Călinescu a fost mult citit și, deși nu s'a scris destul despre el, a căpătat prin stăruitoare comentarii orale, o faimă convenabilă. Că o carte este discutată sub diversele ei aspecte, și renumele ei artistic circulă din gură în gură, e desigur un semn edificator cel puțin în ce privește noutatea ei. „Enigma Otiliei" a surprins și pe cititori și pe confrați, prin originalitate. A spune că autorul a adoptat o metodă balzaciană în întocmirea cărții ,nu anulează această originalitate și nici nu-i descrie structura suficient; deaceea noi vom afirma că noutatea romanului consta în faptul că d. Călinescu a pornit parcă dela o știință fără greș de a compune o largă narațiune, cu o perindare captivantă de personagii, înfățișate fiecare cu caracterul net și isbitor. Aceasta știință este numai luciditate și ea duce pe autor departe de Balzac, spre vremurile noastre, când temperamentul ca și inspirația profesională, cedează locul unei viziuni reci, inteligente, care organizează totul conform unui criticism tipologic. De aici calitățile, dar și scăderile unui ansamblu epic ca „Enigma Otiliei". Scăderea ar denunța-o tocmai această pricepere livrească de a „scrie" o carte, de a „caracteriza" personagii și de a le pune în conflicte mecanice, fără necesitatea tragică a afinităților. Puține romane au un plan mai bine studiat, mai fără cusur. Evenimentele se întamplă pe la 1910. Din însăși precizarea datei, d. Călinescu a scos un efect abundent. La acea vreme, ajunsese la maturitate burghezia într'o fază a ei, neexploatată de loc în literatura noastră, care nu se poate ține în curent cu prefacerile prea grabnice ale societății românești. Felul de oameni de la 1910, cu ocupațiile lor, cu locuințele și obiceiurile lor, au dispărut, — dar golul acesta al vieții sociale este marcat printr'o atmosferă de absurditate, de stranii anomalii, de o insuficiență vitală cu atât mai ciudată cu cat toate personagiile se mișcă după crâncene patimi.

Pe **Moș Costache Giurgiuveanu** îl stăpânește avariția, arătată atât de blajin de autor, fiindcă ea nu aduce nici un dezastru, ci umple doar pe erou de bizarerii, de comportări anormale, într'o vreme devenită și ea anormală. Personajul contribue foarte mult la frumusețea romanului; el ajută să se evidențieze psihologia monstruoasă a seriei de eroi din casa vecină: sora sa Aglae, Simion, Titi, Aurica, Stănică și Olimpia. Isbutind să fie iubit sincer de Otilia, care îi iartă viciul, el îi dă acesteia una din cele mai autentice note de adâncime, ca în momentul când ea încearcă să-l convingă că nu trebue s'o adopte și să treacă nimic din avere pe numele ei. Intr'un fragment ca acesta, d. Călinescu e un foarte fin analist: — „Ticăloși mari! Auzi tu, fetița mea! — „Și cine crezi că ți-a trimis scrisoarea asta? Costache privi nedumerit, fără răspuns. — Papa, mă prind că asta este opera lui Stănică. Asta e scrisul lui, mai mult, stilul lui. Toate astea vin dela tanti Aglae. — „Nu se poate, protestă Costache. — Ba da, ba da! Insă nu trebue să-ți faci sânge rău. Ce i-a venit în cap lui Pascalopol ideea asta cu adopțiunea? La ce folosesc formalitățile astea stupide și fără scop? Crede-mă, papa, așa sau altfel, pentru mine ești același. Nu te mai obosi cu nimicurile astea. Poate că și tanti Aglae și compania ne vor lăsa în pace". Moș Costache ascultă aceste vorbe cu o smerenie crescândă. Fața, ochii, buzele i se înviorară treptat ,un zâmbet îi apăru pe obraz și trăsăturile feței lui aprobau tremurând. Teroarea dispăruse, totul se încheiase în chipul cel mai fericit".

E concludent pentru caracterul unui sgârcit ciudat, care se păstrează tot timpul simpatic și care dă culoare unei epoci veștede, scurse de orice vigoare istorică.

Pivotul cărții stă în viața bătrânului El ține la Otilia, în felul lui, ca și la Felix, ai cărui bani îi speculează însă în profitul său și-i fură. Atrași magnetic la el, în casă, vin toți: Pascalopol, Stănică, Aglae, — unii pentru bani, — Pascalopol pentru Otilia. Făptura slăbănoagă a bătrânului înnoadă interesele unei societăți diverse, altminteri risipite și vagi; iar după moartea lui, se spulberă vrăjitorește întregul cadru, rămânând o dezolantă ruină, acum absolut stinsă: „Dinadinsul într'o Duminică, o luă pe strada Antim. Prefacerile nu schimbaseră cu totul caracterul străzii. Casa lui moș Costache era leproasă, înegrită. Poarta era ținută cu un lanț și curtea toata napadita de scaeți. Nu mai parea sa fie locuita. Cele patru ferestre din fața, de o înaltime absurdă, înaltau rosiile lor gotice pratuite, iar marea ușă gotică, avea geamurile plesnite. Felix își aduse aminte de seara cand venise cu valiza în mană și trasese de scheălăitorul clopoțel. I se paru că țeasta lucioasă a lui moș Costache apare la ușa și vechile cuvinte rasunară limpede, la ureche: „Aici, nu stă nimeni". D. Călinescu n'a pus cartii un starșit de convențional impresionism pe cat se pare. Dezolarea unei case parasite de proprietar și de toți zugrăvește fidel epoca în care Otilia a fost o **enigma.** Unui cititor prevenit, figura fetei e prea limpede gandita spre a fi o enigmă. Și ea a fost dozată ca și celelalte personagii, de luciditatea critică tipologică a autorului. Pentru contemporanii ei, pentru Felix, ea rămane o enigmă, pentru iubitul care a înțeles prea tarziu sau niciodată, scrisoarea primită după ce el a refuzat să se culce cu Otilia: „Cine a fost în stare de atata stăpanire, e capabil să învingă și o dragoste nepotrivită, pentru marele lui viitor". Dupa natangia lui Felix, impotmolit în „marele lui viitor", Otilia se mărită cu bătrânul Pascalopol și pleacă în străinătate, se desparte apoi, iar se mărită, și ajunge, dupa cat înțelegem, o femeie fatală. Originile acestui destin le însămânțează d. Călinescu într'o astfel de comportare: „Otilia intră în camera în care dormise Felix și începu să scotocească toate sertarele dulapului și ale toaletei și nemai închizând nici unul. Scoase o rochie de tul cu multe volane și o aruncă pe brațul tânărului, mănuși de piele și de ață lungi până la coate, sticluțe, ghieme, o perniță de ace și alte nimicuri, dandu-le pe toate acestuia. Apoi îi făcu semn sa-i urmeze. Ajungand în capătul scării, începu să coboare cu o repeziciune de pisica, abia urmată de Felix. Din sălița de jos a scării intrară într'o odaie aproape goală, în care se afla un pian cu coadă cam vechiu, cu capacul ridicat. Cele două ferestre ale odăii erau deschise. Mormane de note muzicale, de reviste de modă erau aruncate pe jos, în jurul negrului pianoforte. In fața instrumentului, era un simplu scaun de lemn ca de tavernă ,cu tăetură în chip de inimă. Otilia se repezi la el și așezându-se aproape călare începu să alunge degetele subțiri asupra clapelor. — „Asta o știi? întrebă ea pe Felix. Cânta o compoziție foarte la modă pe atunci, prin sentimentalitatea ei, **Chanson russe,** dar Felix, care avea cunoștințe muzicale, putând descifra cu ușurință la pian și la vioară, își dădu seama că îndemânarea și finețea Otiliei, depășeau cu mult banalitatea bucății. — „Ah! zise Otilia, lăsându-și o clipă mâinile pe genunchi, ce sentimentală sunt!" Apoi, înfingând din nou degetele în clape, începu să cânte **Rapsodia ungară,** de Liszt, indicând cu multă vigoare, părțile grave, dar când intră în zona furtunoasă a compoziției, trânti deodată capacul peste calviatură și sări în picioare. — „Imi vine uneori să alerg, spuse ea lui Felix, care ședea în picioare puțin cam încurcat de rochia și nimicurile cărora le slujea de cuier, — să sbor. Felix, adăugă ea confidențial, vrei să fugim? Hai să fugim. Și mai înainte ca tânărul să se desmeticească, deschise ușa de perete și începu să alerge prin curte. Felix o urmă cu pași mari, în vreme ce Marina, din ușa bucătăriei, care se vedea jos, la parter, mânuind o lingură mare, strigă, neluată în seamă de fată: „Haida! A 'nceput nebunia!"

După norme asemănătoare mult lui moș Costache ni se pare a fi închegată figura extrem de interesantă a lui Titi, și pe alt plan a lui Stănică. Titi este un personagiu grotesc ,foarte viu și veridic în conduita lui de jalnică fantoșă a lipsei de inteligență și energie masculină. Stănică însumează însușirile necesare stabilite de moraliștii din secolul XVIII francez, spre a caracteriza tipul excesiv al arivistului meschin, fără nici o bravură și numai cu o completă abdicare de la noima etică a vieții. Tot importante sunt și personagii ca Popa Țuică, mătușa Agripina, Weisman, Georgeta, dintr'o carte voluminoasă și clară numai fiindcă autorul a întocmit-o astfel, cu o îndemânare incontestabilă.

NICHIFOR CRAINIC

publică în revista „Gândirea', numărul pe Octombrie, un esseu cu titlul „Certitudini". D-sa arată truda și disciplina superioară din care s'au cristalizat convingerile sale intime puse în slujba progresului nostru cultural și literar. Lămurind într'un stil plin de vigoare logică și strălucire poetică, procesul de formație și solidaritate de atitudine al scriitorilor gândiriști, cari au depășit victorios problema desrădăcinării, d. Crainic spune, între altele, un adevăr, într'o imagine desăvârșită:

„Splendizii nori, cari înfloresc pe cerul artei lor, se alcătuiesc din aburii isvoarelor autohtone".

CARAGIALE ȘI EMINESCU

au fost legați printr'o prietenie adâncă despre care există numeroase și certe dovezi. D. Șerban Cioculescu, în studiul publicat în numărul pe Octombrie al Revistei Fundațiilor Regale, ocupându-se de singura umbră penibilă a prieteniei lor, îi demonstrează caracterul de trecătoare rivalitate erotică, sprijinit pe o serie de scrisori rămase, pe baza cărora acest incident regretabil a fost adeseori exagerat și interpretat greșit.

GIB. I. MIHĂESCU

de la moartea căruia s'au împlinit trei ani și despre care scrie în pagina întâia d-nul N.

Gib. I. Mihăescu

Crevedia, a lăsat o amintire cu totul nobilă în conștiința contimporană.

Prezentăm cititorilor noștri fotografia ultimă și inedită a talentatului romancier, căruia moartea i-a întrerupt o operă de o rară înzestrare.

Părintele scriitorilor

George Gregorian

Domnul George Gregorian este un poet care n'a scris niciodată decât versuri. Faptul e foarte interesant, întrucât se datorește nu numai unui splendid orgoliu de ales al muzelor ci, deasemeni, unui efort de voință incontestabil. Dovadă că lucrurile stau astfel e că d. George Gregorian se descurcă în toate împrejurările cu repeziciunea și priceperea unui bun cunoscător al „prozei" din viața de toate zilele, (ce bătae de cap, vara, la Bușteni), în care e un luptător bine înarmat cu vorba ca și fapta. Cavalerismul acestui poet i-a atras din partea confratilor tineri supranumele, pe cât de măgulitor pe atât de meritat, de „părinte al scriitorilor".

Apelațiunea, credem, o poartă poetul cu plăcere, fiindcă ea nu se referă la altceva decât la calități morale, cari, ca orice elemente originale și sincere, nu-și epuizează isvoarele.

Sărbătorirea d-lui Ionel Teodoreanu

D. Ionel Teodoreanu, care s'a mutat dela Iași, în București, devenind un membru al baroului Ilfov și un scriitor de acum înainte mai ușor și mai de multe ori vizibil cititorilor săi, numeroși pe calea Victoriei și pe orișice altă stradă a Capitalei, — va fi sărbătorit de prietenii săi, cu acest prilej.

„Universul literar", în a cărui redacție a răsunat verva acestui vrăjitor al cuvântului vorbit și scris, se asociază salutând călduros pe cetățeanul ce s'a învrednicit a fi sărbătorit chiar pentru un lucru atât de simplu cum e o mutare dintr'un oraș în altul.

Semnificația faptului, însă, părăsirea Iașilor și acomodarea cu atmosfera muntenească, sunt lucruri cari fac din această sărbătorire, intimă poate, o expresie oficială a interesului ce pot stârni un om și o operă deopotrivă de prețioase pentru semeni.

NOTELE DIN GRECIA

ale d-lui prof. Al. Rosetti, a căror publicare s'a început încă din 1935 în Revista Fundațiilor Regale, *continuă în numărul ultim apărut, prilejul unei alese lecturi pe cât de captivante pe atât de instructive.*

Scrise într'o formă de clasică puritate, aceste impresii de călătorie constituesc un document literar prețios, un model al genului, prin îmbinarea de știință positivă și de reținut fior de poesie:

„Era Parthenonul, luminat de sărbătoare. In jurul reflectoarelor, Acropolea de marmoră albă strălucitoare îmi apărea ca o arcă plutind deasupra timpurilor, simbol al perenității artei eline și semn evident al încheierii călătoriei mele, prin întoarcerea la colina sacră zărită din primul moment al sosirii mele la Athena".

IN JURUL FILOSOFIEI EXISTENȚIALE

Incepându-și colaborarea la *Revista Fundațiilor Regale,* ilustrul filosof Nicolae Berdiaeff, publică sub titlul „Filosoful și existența" un studiu asupra unei probleme, care a preocupat cele mai alese spirite ale Europei culturale. Intr'adevăr, vechea metafizică, pur conceptuală și întemeiată pe primatul generalului, tinde azi să fie înlocuită, tot mai mult, de o filosofie existențială, care, părăsind căile inteligenții abstracte și izolate, se apropie cu folos de „plinătatea existenții omenești".

Spiritul integral al filosofului, ansamblul forțelor sale spirituale inclusiv elementul emoțional și volitiv până acum disprețuite, amplifică și garantează în rezultatele lui procesul de cunoaștere. Câtă vreme adevărul zace în subiect, care e creat de Dumnezeu, iar nu în obiect care e o creație a subiectului, cunoașterea obiectivă poate amăgi. Gradele de obiectivare a cunoașterii, cer ele însele o largă divulgare a sensului lor și o luminare cuprinzătoare și atentă. Problema persoanei, a libertății, a dragostei, a morții, a timpului și a veșniciei, trebuesc, — spune ilustrul cugetător, — trăite de filosof. Deoarece „filosofia a fost totdeauna nu numai dragostea de înțelepciune, ci și înțelepciune în ea însăși".

LUCA DUMITRESCU *este numele unui tânăr scriitor, necunoscut încă marelui public, dar foarte apreciat de un număr restrâns de cunoscători.*

A publicat cu câțiva ani în urmă poezii în mai multe reviste literare.

De data aceasta, are în manuscris un roman de peste trei sute de pagini, intitulat: Linii paralele, *care se va tipări în toamna aceasta la o mare editură.*

„MEȘTERUL MANOLE"

Vintilă Horia

e o revistă literară redactată de d-nii Vintilă Horia, Ovid Caledoniu și Virgil Carianopol. Manifestul ce o anunță, spune că va fi o tribună, o catedrală mai bine zis, un organ de concentrare a energiilor artistice ale unei vaste echipe. Inițiativa trebue apreciată și încurajată întrucât tinerețea, talentul și munca acestor prieteni sunt o certitudine și o garanție de reușită.

LUCIAN BLAGA

tipărește în „Revista Fundațiilor", trei poeme din volumul sau atât de așteptat: „La curțile dorului". *Exemple de realizări mature ale talentului său azi unanim prețuit, aceste poeme sunt o lectură aleasă, revelatoare.*

Desprindem două frumoase strofe:

„Așteptăm să vedem prin
columne de aur
Evul de foc cu steaguri pășind,
Și fiicele noastre ieșind
Să pună pe frunțile porților laur.

Din când în când o lacrim' apare
Și fără durere se 'ngroașă pe geană.
Hrănim cu ea
Nu știm ce firavă stea".

JULES DE GAULTIER

în acelaș număr, pe Octombrie, din *Revista Fundațiilor Regale* desvoltă un interesant studiu: „Tema bovarysmului în operele lui Flaubert". Această „boală a energiei individuale", cu izvorul în conștiință, e o însușire proprie omului ca și râsul care și el nu e decât una din urmările metehnei de a te crede altceva de cât ceea ce ești. Animalele sunt scutite de această autosfârtecare a energiei, prin ascultarea absolută de instictele moștenite.

Fărturile umane atinse de bovarysm își văd îndreptată fatal energia spre moduri de sensibilitate, judecăți de valoare și acte, față de care nu sunt adaptate.

Demonul lui Flaubert, — spune d. Jules de Gaultier, — răul de care a suferit el însuși, s'a materializat în personagiile sale. Se știe într'adevăr că, întrebat cine i-a servit de model pentru „Madame Bovary", marele romancier a răspuns: „Madame Bovary sunt eu".

JUL. GIURGEA

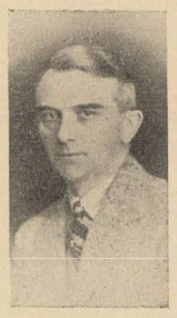

Jul. Giurgea

emeritul traducător și cunoscător al literaturii engleze, a îmbogățit vitrina acestui sezon cu un nou roman valoros, tipărit în două elegante volume de către editura „Ciornei". **Tenebre,** de John Galsworthy, constitueo lectură aleasă și plăcută, autorul fiind laureat al premiului Nobel. „Tenebre", operă capitală, este răspândită și apreciată în toate țările apusene, demult.

ARTA NUVELEI

Domnul Vintilă Horia, colaboratorul nostru, ocupându-se în *„Gândirea"* de opera de prosator a d-lui *Victor Papilian* aduce interesante considerațiuni și precisări asupra nuvelei, gen artistic despre a cărui criză nemeritată s'a scris nu de mult și în aceste pagini.

AL. DIMA

continuă în „Revista Fundațiilor", cu capitolul „Considerațiuni asupra formei în arta populară",— un studiu mai mare, interesant, asupra *„Conceptului de artă populară".*

O tehnică tradițională, închisă înoirilor, covârșitoare dar condiționând circulația și păstrând caracterul popular al producțiilor artistice, se vădește în toate. Depozitul străvechiu de forme ce stau la îndemână artistului popular îi micșorează sforțarea dar și libertatea contribuției personale.

Cercetările d-lui Al. Dima, exemplele și desvoltările ce aduce în această problemă estetică fac lucrarea sa prețioasă.

EUGEN JEBELEANU

Eugen Jebeleanu

a publicat pe vară, în „Revista Fundațiilor" un ciclu de poezii. Deși pune adesea mari distanțe între succesivele apariții prin revistele literare. („Familia" ne-a dat de mai bine de un an ultimele sale poeme), nimic nu se pierde, totuși, din prestigiul aparte cu care s'a înconjurat poesia lui Eugen Jebeleanu cu prilejul volumului **„Inimi sub săbii".** Dar dacă publicul îi păstrează cu prospețime numele, poetul n'ar trebui să se lase atâta așteptat, ci, din ceea ce am numi poate politețe scriitoricească, ar fi bine să tipărească mai des.

Werther la „Național"

EMIL BOTTA

Emil Botta

e cunoscut ca poet și prozator. cărțile sale **„Intunecatul April"** și **„Trântorul"** bucurându-se de un meritat succes literar, început printr'un premiu ce i s'a acordat anul trecut de „Fundațiile Regale".

Poetul acesta serafic este însă și un actor înzestrat cu calități reale.

Astfel înregistrăm cu mulțumire faptul că i se încredințează rolul principal din „Werther", — prelucrarea dramatică a d-nelor Marieta Sadova și Lucia Demetrius — ce se reprezintă la „Teatrul Național" — în actuala stagiune.

Alegerea ni se pare foarte nimerită. Ea va fi prilejul unei verificări și, poate, recunoașteri a unui talent, pe care scenele celorlalte teatre ale noastre și-l disputau, pentru întemeiate motive, de mai mulți ani, dar care deabia acum se va putea manifesta pe deplin în condițiuni favorabile.

EDITURILE

UNIVERSUL. La editura „Universul" s'au pus sub tipar și vor apărea încurând următoarele cărți: **„Comoara împăratului Radovan",** de Iovan Ducici, membru al Academiei Jugoslave, traducere de B. Pisarav; **„Nuvele Ardelenești",** de Victor Papilian (acest volum se tipărește în colecția „Universul Literar"; **„Atotputernicul pe lume",** povestiri de Mihail Lungianu; **Jocurile noastre naționale,** de G. T. Niculescu-Varone; **Dicționar analogic,** de Șt. Florescu.

CARTEA ROMANEASCA. Vor apărea: **Vitriol,** roman de Al. Bilciurescu; **Viața la întâmplare,** roman de Teodor Scarlat; **Pe Vifon,** roman de Vintilă Paraschivescu; **Suflet nou,** roman de Artur Gorovei; **Vlahuță și Caragiale, amintiri,** de Paul Bujor; **Două chemări.** roman de Octav Dessila; **Amintiri de la Junimea,** (reeditare), de Iacob Negruzzi; **Tinere, cunoaște-ți arborii,** de I. Simionescu; **Săraca țara Moldovei,** roman de Const. Cehan Racoviță; **Jucării,** versuri de Otilia Cazimir; **Argint,** versuri de George Lesnea; **Scurt popas în Japonia,** impresii de Voicu Nițescu; **Republica lui Barbă Roșie,** schițe de Paul Ionescu Daniel. Se vor reedita dintre clasici: Coșbuc, Eminescu, Creangă, Hogaș, Vlahuță.

Conferințe

Cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la nașterea lui Schopenhauer, **„Universitatea Liberă"** a organizat un ciclu de conferințe, ce se vor ține în fiecare Luni, de la 6—7, p. m., în sala „Dalles", după cum urmează:

7 Nov.: Personalitatea, de **prof. M. Ralea;** 14 Nov.: Critica cunoașterii, de **prof. C. Rădulescu-Motru;** 21 Nov.: Metafizica voinței, de **d-na Alice Voinescu;** 28 Nov.: Contemplația estetică, de **prof. M. Djuvara;** 5 Dec.: Morala Nirvanei, de **prof. I. Petrovici;** 12 Dec.: Influența la Români, de **prof. T. Vianu**

Năstimirea lumii şi îngerii omului

de NICOLAE AL LUPULUI

Se zice, că la începutul începuturilor, Dumnezeu sta pe Tronul Măririi Sale din cer, într'o măreaţă biserică — un fel de catedrală, cum încă n'au putut oamenii să-şi dea cu închipuirea de a face una la fel pe pământ.

In jeţul de aur, împodobit cu pietre scumpe, luminând ca luceferii, bătrânul de când lumea — Dumnezeu cel atotputernic, făcătorul celor văzute şi nevăzute, şedea odihnindu-se, având susţinători dedesuptul scaunului său — măreţe şi luminoase curcubeie.

La dreapta şi la stânga Tronului, erau aşezaţi cei mai străluciţi ai săi Arhangheli : Luţifel, cel sprinten şi falnic şi Rafael cel blând şi bun.

In stranele dinprejur, stăteau cheruvimii cei cu ochi mulţi şi serafimii cei cu multe aripi.

Mai jos în nouri de lumină, alături de curcubeiele ce sprijineau Tronul stăteau de strajă neadormită în veci, cei doi Arhangheli Voevozi — Mihail şi Gavril, ţinând câte o sabie de foc într'o mână, iar în cealaltă câte o trâmbiţă de aramă, prin care crăinicea la poruncă voile lui Dumnezeu.

Faţa Măritului Stăpân, era cum e lumina 'n zori de zi. Ochii erau sori, părul şi barba cum e fulgul neprihănit de zăpadă ; vestmintele sale, ţăsătură de fulger cu raze de soare.

Inăuntru şi în afara bisericii sale, cete nenumărate de îngeri — în veşnică bucurie şi fericire cântau : Mărire ţie, Dumnezeul nostru, isvorul cel nesfârşit de veşnică şi înoită bucurie şi fericire ! Osana !... Osana !...

Dedesuptul picioarelor slăvitului său Tron, lumile, se aşterneau ca nişte pete de noroi, cu bucuriile şi destinele lor.

Pe degetul Prea Măritului Stăpân, strălucea un inel având la mijloc un diamant şi împrejur cu şapte boabe de mărgăritar, luminoase ca ochii îngerilor.

Dar se vede treaba că odihna lui Dumnezeu, nu era şi odihna gândului său, căci întorcându-se spre Luţifer spune :

— Am trândăvit cam prea mult, sfetnice. Vreau să mai năstimesc o nouă lume.

— Năstimeşte-o Doamne, că eu te-oi ajuta bucuros, dacă mă iei, să văd şi eu cum se năstimesc lumile. Deşi sunt sfetnicul împărăţii tale cea fără sfârşit şi te ajut în trebile ocârmuirii, eu încă n'am văzut cum se năstimeşte o lume.

Dumnezeu fără a răspunde, desprinde din inelul său una din cele şapte boabe de mărgăritar şi o aruncă în hăul de sub scaunul stăpânirii sale.

— Aide, prinde-o Luţifer şi să mi-o aduci.

Luţifer se aruncă în jos, printre curcubeiele ce sprijineau scaunul Ziditorului şi pe spărtura cerului făcută de boaba de mărgăritar, îşi dă drumul în hău, ca un fulger luminos într'o noapte fără sfârşit.

Şi a mers, şi a mers, nu se ştie cât în această noapte fără fund, scufundându-se apoi în fundul mărilor aflate, în adâncul adâncurilor hăului cel fără sfârşit şi a prins în cele din urmă mărgăritarul, pe care l-a băgat în gură.

Luptând din greu iesă din acele adâncuri îngrozitoare, s'a înapoiat în faţa Măritului Stăpân — asudat şi cu penele aripilor spârlă. Ne mai putând rosti grai, a apucat mâna stângă a lui Dumnezeu, scuipându-i în palmă mărgăritarul, iar odată cu el şi ceva din nămol din acele grozave adâncuri de sub cer.

Dumnezeu zâmbind a ales boaba de mărgăritar din nămol şi a aşezat-o la loc în slăvitul său inèl. A început apoi a aduna în palmă şi a amesteca cu degetul dreptei, noroiul cel din adâncuri scuipat de Luţifer odată cu mărgăritarul.

Noroiul a început să crească, să crească, cum creşte aluatul pus la căldură, până ce n'a mai fost chip să încapă în biserică.

Atunci Preasfântul i-a dat drumul să cadă în hău, prin spărtura făcută de boaba de mărgăritar şi lărgită de trecerea lui Luţifer.

De cum cobora în hău, bulgărele de noroi creştea şi creştea, cum creşte pâinea în cuptor.

— Dar ce o mai fi asta Doamne ? — întrebă Luţifer nedomirit.

— Va fi lumea cea nouă sfetnice, despre care ţi-am spus că voi s'o năstimesc iar tu te-ai îmbiat să'mi dai ajutor. Această lume nouă se va numi Pământul.

— Voi sta în ajutorul tău Doamne.

— Bine sfetnice.

După câtăva vreme, Dumnezeu apucă cu slăvita sa mână sceptrul stăpânirii sale, şi cu vârful lui, atinge sticla cerului, ca să poată lăsa vederea în adâncurile de-desupt.

— Ia uită-te sfetnice şi spune-mi ce vezi ?

— Ei, iacă văd Pământul Mării Tale, crescut atât de mare, că ar trebui o horă de mii şi mii de arhangheli ca să-l cuprindă în braţe. Ba cu cât se coboară în hău, se face tot mai mare şi mai mare.

Dumnezeu se plecă să vadă şi el.

— Ai dreptate sfetnice. A crescut destul. Acum, aşa să rămână în veci şi acolo să-i fie locul.

— Amin !... — au cântat cetele îngereşti.

— Dar de unde ai tu Doamne, puterea asta ? — întrebă Luţifer oarecum înciudat, căci deşi sfetnic al Tronului, nu putea totuşi să-şi dea cu părerea, de unde are acest bătrân o putere de voire şi izvodire, mai presus de toate voirile.

— Din mine însumi şi din totdeauna — răspunse blând Domnul.

— Hm ! — îşi spune îngândurat Luţifer. Apoi gândind în sine : „De ce oare n'aşi avea o vrere a mea, mai puternică de cât a acestui moşneag — bătrân decând lumea şi ajuns la sfârşitul puterilor sale ?...

Bunul Dumnezeu însă, cunoscătorul fără margini al gândurilor cele mai as-

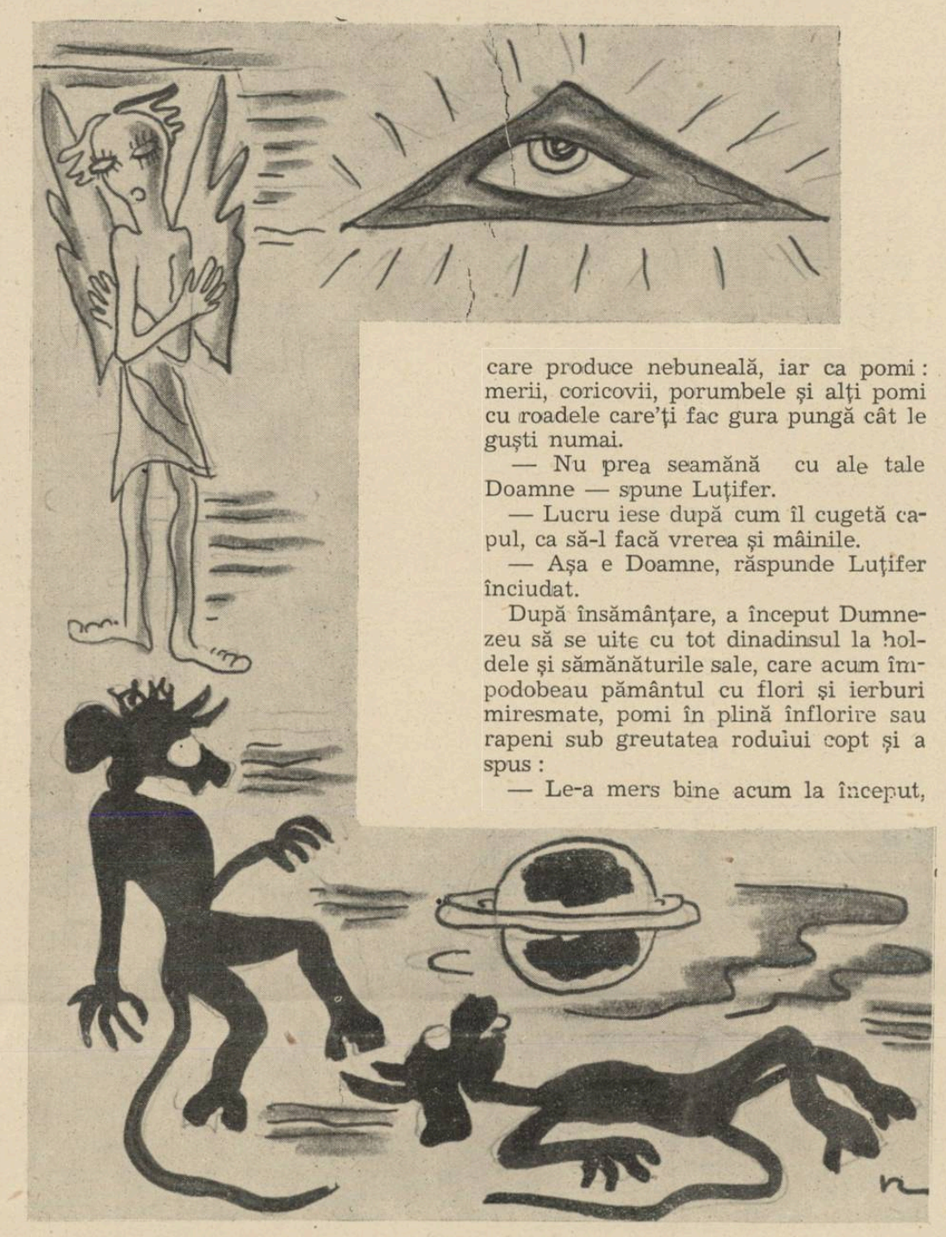

cunse, care ştie şi are grija până şi a viermelui din rădăcina hreanului, ca şi a celui încuiat în inima pietrii, a ridicat senina sa frunte, zâmbind îngăduitor, la primul păcat, de gând răsvrătitor al sfetnicului său.

— Acum hai sfetnice, să facem cele ce trebuie pe pământ.

— Hai Doamne.

Amândoi şi-au dat drumul într'un nour de lumină, îndreptându-se spre pământ şi cât ai scăpăra într'un amnar au şi fost acolo.

— Aşa e sfetnice că pământul e cam noroios ?

— Este Doamne.

Dumnezeu a început a face vânt cu pulpana hainei sale, stârnind adevărate vijelii din cele mai grozave, care au uscat pământul. De atunci cică a rămas nişte ridicături şi adânciturі, ca nişte creţuri pe un măr pus la uscăciune. Apa s'a adunat în crovurile sau adânciturile ce s'au format şi astfel au luat naştere mările şi oceanele, despărţindu-se astfel uscatul de apă.

— Ce zici sfetnice, nu i-ar trebui şi o leacă de lumină pământului nostru?

— I-ar trebui Doamne.

— Atunci să i-o dăm.

Zicând aşa, Prea slăvitul Stăpân, scoate din deget inelul cel cu diamantul şi şapte mărgăritare şi îl aruncă în sus spre Tronul dumnezeirii sale.

Inelul sboară în hăul din sus al pământului, mărindu-se şi strălucind din ce în ce mai viu, până s'a aprins de un dumnezeiesc foc nestins.

Atuncea Domnul lumilor, a făcut cu mâna sfântul semn al blagosloveniei şi a spus : Tu să fii Soarele, care să lumineze şi să încălzească pământul şi lumile cele dedesuptul scaunului meu, ce se chiamă planete, să le ţii frânele ca să ţi se supuie şi să se întoarcă în veci în lumina ta. Voi cele şapte mărgăritare, veţi fi candelile ce vor lumina noaptea aceste planete.

A fost atunci prima zi luminată de soare şi prima noapte luminată de lună.

Văzând Dumnezeu, că pământul e trist sub văpaia de lumină strălucitoare a Soarelui în timpul zilei şi ca scos din lapte de vor sub lumina lumei în timpul nopţilor, s'a uitat în spre cer şi văzând îngerii buluciţi la spărtura cerului, privind în spre noua lume, le-a făcut semn şi a gândit porunca.

Ingerii au început a sbura ca un stol de porumbei prin toate părţile grădinii Raiului şi au strâns sămânţa ierburilor, a florilor, a pomilor şi a copacilor câţi creşteau acolo şi au aruncat-o jos în spre pământ unde Dumnezeu a pus-o în poala hainei sale.

— Hai sfetnice să împodobim o leacă şi pământul. Iacă, ţine şi tu sămânţă.

Sămânţa ce pica din mâna lui Dumnezeu în ţărâna reavănă, încolţea şi creştea văzând cu ochii : iarbă, flori, legume, pomi cu roade felurite şi minunate şi arbori de tot felul, frumoşi la înfăţişare.

Din semiţele semănate de Luţifer, răsăreau şi creşteau pălămida, ciulinii, spinii, scaeţii şi în loc de legume Cucuta sau Bucinişul cel otrăvitor, Măsălariţa şi Cireaşa Lupului sau Mătrăguna, care produce nebuneală, iar ca pomi : merii, coricovii, porumbele şi alţi pomi cu roadele care'ţi fac gura pungă cât le guşti numai.

— Nu prea seamănă cu ale tale Doamne — spune Luţifer.

— Lucru iese după cum îl cugetă capul, ca să-l facă vrerea şi mâinile.

— Aşa e Doamne, răspunde Luţifer înciudat.

După însămânţare, a început Dumnezeu să se uite cu tot dinadinsul la holdele şi sămănăturile sale, care acum împodobeau pământul cu flori şi ierburi miresmate, pomi în plină înflorire sau rapeni sub greutatea rodului copt şi a spus :

— Le-a mers bine acum la început, căci pământul a fost jilav, dar soarele le cam soarbe din apă, aşa că în crucea amiezii, le pălesc foile.

Aburind cu gura în sus, a spus aburilor :

— Voi să fiţi nourii, care să udaţi când trebuie grădinile semănăturilor mele ,să domoliţi cernerea luminii de la soare şi arşiţa lui. Făcându-le apoi semn de îndepărtare le-a spus :

— Vântul vă va purta peste toată faţa pământului ca să daţi ploaia cea binefăcătoare.

In zilele care au urmat, Dumnezeu a făcut vieţuitoarele din apă, apoi pe cele de pe uscat şi din aer.

Tot ce ieşia din binecuvântata sa mână, erau de folos ca de pildă cele blânde, pe care omul le-a folosit mai târziu la munca şi hrana lui, iar toate cele făcute de Luţifer, erau sperioare şi sălbatice, ascunzându-se prin bungetul pădurilor, ori cotloanele ascunse ale stâncilor. Tot el a făcut şi păsările răpitoare şi şerpii cei veninoşi, căci toate ieşise după inima lui cea plină de răutate şi invidie.

Când a venit timpul să facă şi pe om, Dumnezeu urmat de Luţifer, s'a dus pe marginea unui râu, care curgea pe fundul unui ogaş adânc, unde au găsit nişte humă bună, de aceia cu care fac olarii oalele.

— Vezi tu sfetnice, huma asta ?...

— O văd Doamne.

— Am să fac din ea pe stăpânul pământului.

— Bine Doamne — spune îngăimat Luţifer.

Dumnezeu, scormonind în mal, a adunat huma în poala mantăii sale şi a cărat-o mai departe, spre marginea râului, ca s'o poată muia aducând apa în pumni. Dumnezeu a făcut pe stăpânul pământului, după chipul şi asemănarea sa : frumos, chipeş, cu capul ridicat în spre cer, cu două picioare pentru umblat mândru, şi înălţat deasupra celor cu patru picioare.

Luţifer s'a apucat să facă şi el un om la fel, adică după chipul şi asemănarea sa de înger falnic şi luminos. Ferbând însă în otrava invidiei sale, nu l-a ajutat capul şi nici mâinile, că a făcut un om cu falca de jos ieşită în afară, fruntea îngustă şi trasă înapoi, ochii mici şi înfundaţi în cap, nasul scofâlcit şi corpul acoperit cu păr ca la alte dihănii, câte mai făcuse.

Ca să iasă mai dihai decât omul lui Dumnezeu, i-a pus tot mâini în loc de picioare, ba i-a mai adăogat la şezut şi o coadă.

Omul său, întruchipa gândul rău şi schilodit.

Dumnezeu, isprăvind huma, s'a dus la mal să mai aducă.

Luţifer, văzându-se singur, a vrut să vadă cam cum arată omul său faţă de al lui Dumnezeu.

Când a văzut ce frumuseţe de om meşterise Dumnezeu şi apoi pocitania făcută de el, inima lui s'a umplut şi mai mult de venin şi de ciudă şi apucând capul de humă al omului lui Dumnezel — l-a despicat de la tâmple în sus şi a scuipat acolo tot scuipatul ce'i coclise gura în nemulţumirea sa, apoi aşezându-l la loc, a netezit crăpătura, ca să nu cunoască Dumnezeu mârşevenia, care a făcut-o.

Dumnezeu aducând huma ce-i mai trebuia şi-a isprăvit omul.

— Am terminat şi întruchiparea omului meu sfetnice.

— Şi eu pe al meu Doampe.

— Acum am să înviez pe stăpânul pământului -- adică pe omul meu.

Şi Dumnezeu suflând duh sfânt din gura sa, omul de humă a prins a se rumeni de viaţă ca pâinea la căldura cuptorului, apoi a se însufleţi prin mişcare, deschizând ochii din ce în ce mai mari şi uimiţi de cele ce vedea în jur — zămislite de Cel Atotputernic. Ochii lui au luat culoarea cerului albastru ; obrajii culoarea răsurii, iar trupul şi mădularele lui, culoarea şi strălucirea marmorei rozalbe.

Cum a dat cu ochii de strălucirea feţei dumnezeieşti, i-a licărit în minte gândul că El l-a făcut şi căzând la picioarele Prea Sfântului a grăit :

— Mărire ţie Doamne, ziditorul meu !... Mărire şi închinare ţie !....

Din spărtura cerului îngerii au răspuns în cor : Mărire ţie Dumnezeu nostru, mărire ţie, ziditorule a toate !...

Luţifer a rămas buimăcit în faţa acestei noi făpturi a lui Dumnezeu, având chipul său întinerit, semănând cu arhanghelii cerului însă fără aripi, dar gândul rău ce-l avea înfipt în fapt, i-a redeşteptat invidia.

— Voi învia şi eu pe omul meu Doamne — spune Luţifer trezit din buimăceală şi a început să sufle asupră-i duh din gura lui. A suflat cu atâta sforţare a puterii sale, încât ochii i-au ieşit din orbite bulbucaţi ca de broască.

— N'am puterea vrerei Tale Doamne. Dă-mi puterea...

Dumnezeu face semn şi Luţifer suflă din nou.

Omul său prinde viaţă. Deschide nişte ochi mici, jucăuşi şi neliniştiţi, ca ai celui cu gândul aiurea şi fără a se sinchisi de nimeni, sare într'un pom pădureţ, apucă mere coricove şi le aruncă în capul ziditorului său. Era maimuţa, întruchipare de om dar semănând cu dracul.

Luţifer atuncea mai rău s'a scârbit, s'a înciudat şi s'a otrăvit întru inima lui, crescând în sine vrăşmăşia.

Dumnezeu însă s'a făcut că nu bagă în seamă gândul trufiei, care vrea să înfrunte şi şi-a văzut de treburi înainte. Aşa pe primul om l-a numit Adam şi văzând că nu este bine să fie singur, i-a luat o coastă pe când dormea şi suflând asupra ei duh din gura sa, a întruchipat pe Eva — prima femeie, ca să-i fie soţie. Pe aceşti primi oameni i-a aşezat în grădina Raiului, cea plină de toate frumuseţile şi bunătăţile pământului, ca să trăiască în primăvară fără sfârşit şi viaţă fără de moarte, oprindu-i doar să nu mănânce din pomul „cunoaşteriî binelui şi răului".

După ce s'a odihnit a şaptea zi, Dumnezeu a început acolo în cer a-şi vedea mai departe de cârmuirea împărăţii sale cea fără margini.

Intr'o zi însă a plecat aşa pe neştiute şi cam pe nevăzute, pe la una din marginea cea fără margine a împărăţiei sale, ca să vadă cum merg treburile ocârmuirii.

Luţifer, văzând că Dumnezeu lipseşte din cer şi nu se ştia de nimeni unde putea fi dus, iar tronul ceresc a rămas neocupat de nimeni — fapt ce nu se mai întâmplase ,a început a umbla fulger neîntrerupt printre toate cetele îngereşti, care umpleau cerurile, precum ca să-l ridice pe el în scaunul împărăţii în locul lui Dumnezeu, care — spunea el — e o căzătură bătrână, ajuns în mintea copiilor şi să-l pună pe el, care e tânăr şi puternic, şi destul de hârşit şi încercat în treburile ocârmuirii împărăţiei cei de sus.

Unele cete de duhuri ale cerului, din cele nouă grade de mărimi cu cheruvimii, serafimii şi îngerii lor, împreună cu voevozii şi căpeteniile, mari şi mici, s'au ademenit de mieroasele şi meşteşugitele prin vicleşug, vorbe, ale lui Luţifer şi s'au dat de partea lui, înălţându-l să le fie stăpân, iar altele nu au voit.

S'a început atunci în cer o burzuluială şi apoi o răsboire, între cetele răsvrătite ale lui Luţifer şi cele credincioase Domnului.

Când lupta era mai înverşunată, iacă pică şi Atotputernicul de la drum. A înţeles dintr'odată tot, numai ce a privit în ochii cheruvimilor din stranele ce-i înconjurau tronul.

— Să cadă — a spus Atotputernicul — ridicând numai dreapta în sus şi deslănţuind un fulger grozav, care a străluminat cerurile şi hăul până în nemărginirea lui, urmat fiind de un tunet şi mai grozav, care a sguduit până şi bâlvanii de la temeliile lumii. Cerul s'a spart cu sgomot mare, spre întunericul adâncurilor, îngrozind duhurile cu o spaimă nebună, iar cei doi Arhangheli, voevozi, ce stăteau veşnic strajă neadormită Tronului, au dus trâmbiţile de aramă la gură şi au început a suna cu sunet, mare, foarte.

Ingerii revoltaţi au început a cădea în hău.

Cel dintâi a căzut Luţifer, fulgerat de trăsnetul lui Dumnezeu şi după el căpeteniile cetelor şi numai în urmă îngerii cei mai mărunţei.

Şi cădeau duhurile în hău — prin spărtura cerului — cum cad grăunţele din părpărita morii, sub piatra de măcinat.

Imbrăcămintea de lumină s'a întunecat, penele le-au căzut din aripi şi le-au crescut altele de piele ca la lilieci. Le-au ieşit apoi coarne în frunte şi coadă ca la dobitoace, iar la mâini şi la picioare le-au crescut ghiare, ca la fiarele sălbatice făcute de Luţifer — în fine, din îngeri luminaţi au devenit draci întunecaţi.

Patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi au tot căzut la îngeri în hăul căscat sub cer, aşa că a patruzecea zi nu mai cădeau decât din cei mai mititei şi poate din cei mai puţin vinovaţi.

Arhanghelul Rafail, care privea căderea îngenunchiat în faţa Domnului, a ridicat ochii spre el spunând:

— Ai milă Doamne şi îndură-te de ei!...

— Amin a răspuns slăvitul şi cerul s'a închis, taman când a cântat cocoşul de miezul nopţii. A încremenit în clipa aceia, fiecare duh, acolo unde se găsea, pe scara căderii.

De atunci a rămas credinţa că de cum cântă cocoşii de miezul nopţii, duhurile necurate rămân câtva timp încremenite şi nu mai pot face rău oamenilor ca să-i rătăcească ori să le zăpăcească mintea prin frică — ca o aducere aminte veşnică a căderii lor.

Luţifer, care căzuse întâi, urmat de aproape de Voevozii şi căpeteniile cetelor, a căzut cel mai de jos, străbătând mările cele mai adânci ale pământului, până în mijlocul lui, oprindu-se acolo ca un vierme într'un măr. Ai săi l-au sosit de pe urmă şi măruntaiele pământului au început a colcăi de draci, care înpungând cu coarnele şi scormonind cu ghiarele, şi-au făcut ca cărţile cămări dedesupt, unde au aprins focuri cu smoală şi pucioasă. Astfel au făurit ei Iadul, unde Luţifer, care de acum a început a se numi: Satan, Belzebut, Scaraoschi şi încă alte nume — până la patruzeci — întru amintirea zilelor căderei sale în hău, a devenit stăpânul acestei împărăţii a dracilor. Chiar până azi se văd — prin unele meleaguri — crăpături în stâncile munţilor, pe unde iese fum de pucioasă ori piatră topită. Acestea vin din adâncurile unde fierb cuptoarele Iadului şi tot pe acolo se crede că ies şi dracii afară pe lume, ca să-şi facă mendrele şi uneltirile lor drăceşti.

Satan — marele răsvrătit — ajuns în Iad prin mila Atotputernicului — nici gând nu avea de căinţă, ci în mintea lui se frământau toate gândurile rele ale unei trufii fără margine, decum să uneltească şi să facă tot ce o fi potrivnic urzirilor şi năstimirilor dumnezeieşti.

După ce şi-a frământat mult timp, — gândul său rău — a eşit din Iad şi împrumutând forma şarpelui cel zidit de el, a pătruns viclean în grădina Raiului şi-a îndemnat pe Eva să guste din „merele pomului oprit" şi să dea şi lui Adam să guste.

Oamenii, călcând astfel porunca lui Dumnezeu, au cunoscut imediat binele

şi răul, căci au început a se ruşina de goliciunea lor şi apoi de fapta neascultării. Dumnezeu i-a isgonit din grădina Raiului, unde aveau toată îndestularea, tot binele, o primăvară mereu reînoită sub ochii lor urmând unei toamne de belşug şi o viaţă în veşnică tinereţe şi fără de moarte.

(Urmare în n-rul viitor)

Mă vreau postață latră

Mă vreau postață latră de grâu cu spicul plin,
Sub seceri să-mi plec fruntea, pe mirişti să mă 'nchin,
Să-mi înflorească 'n boabe luceferi şi colinde,
Să fiu nădejde gloatei, pustiului — merinde ;
Să cresc mereu spre soare, povestea să mi-o 'ngrop
In fiecare claie, în fiecare snop,
Ochi plânşi să mă doriască, mâini aspre să m'adune
In cofe de lumină, pe umeri de minune.

Iar după ce cădeà-va şi cel din urmă spic
Şi n'oiu avea spre ceruri nimic să mai ridic,
La poarta nopţii, Doamne, când vrerile-mi s'or frânge,
Când n'am să mai fiu aur şi n'am să mai pot plânge,
Când beat de aşteptarea întâiului cuvânt
Sub creanga lunii rodul se cere spre pământ,
Imprăştie-mă, Doamne, din nou pe uliţi triste
Să mă culeagă seara orfanii în batiste...

TEODOR AL. MUNTEANU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

LA OPERĂ. Repertoriul wagnerian se intronează treptat, la „Opera română".

S'a anuţat pentru stagiunea actuală, începută săptămâna trecută, Siegfried. Din cele nouă opere capitale ale lui Wagner, Siegfried va fi, a şaptea, care se reprezintă, la Bucureşti, cu puteri româneşti.

Pentru prima seară a stagiunii din acest an, nu şi-a luat încă rândul vreo premieră, dar s'a readus în scenă Tristan şi Isolda.

Examenul căruia s'a supus opera noastră în această împrejurare, comparaţia şi controlul permise de condiţiunile unei reluări putând fi alt-

D. Ionel Perlea

fel concludente decât aprecierile asupra unei încercări noi, a deslușit o înaintare. Ritmul general de interpretare, colaborarea, mai bine legată, dintre elementele vocal şi orchestral, care n'au fost concepute de autor decât confundate în plămada unui tot de o singură fiinţă, fluxul total mai cald, mai viu, mai intens, al desfăşurării dramatice, au depăşit apreciabil cele obţinute în trecut în aceeaş operă.

In scenă, păstrându-se pe cât posibil acest fericit ritm general, n'au lipsit meritele.

D-na **Elena Basarab** şi-a stilizat avântările, încadrându-le destul de statornic în esenţialele caractere ale dramei muzicale, şi reliefând simţit elementele declamaţiei lirice wagneriene.

D. **Apostolescu** a fost mai omogen şi mai sigur în stabilirea planurilor mari ale configurării vocale ale rolului d-sale, decât în alte prilejuri, dar nu i-a găsit accentele mari şi suflul de poezie ce trebue să-l străbată.

D-na **Maria Snejina,** cu meşteşugiri pricepute, d. **N. Dumitrescu** şi **N. Secăreanu,** au avut în grije celelalte roluri mai cuprinzătoare.

Ceeace a adus însă d. **Ionel Perlea** în reprezentaţia de deschidere a stagiunii, a fost cu totul dominant.

Vâltoarea pasionată, freamătul de simţire adâncă şi tulburătoare, armoniile mlădii şi fugare ale operei „Tristan şi Isolda", au fost smulse de d. Perlea partiturii, cu porniri de puternic temperament şi nerv dirijoral, cu atât mai generoase în realizare, cu cât au avut sprijinul trainic al unei minţi muzicale bine organizate.

Direcţia de scenă a d-lui Constantin Pavel, a fost un aport temeinic.

LA „FILARMONICA". Un concert de reculegere şi de venerare a memoriei slăvitei regine a neamului întregit, **Maria a Românei,** a desfăcut solemn porţile noului an de muncă muzicală, la „Filarmonica".

S'a ales, pentru acest concert, cum nu se putea mai bine, requiemul de „Gabriel Fauré", rugă limpede şi smerită, înălţată în accente sincere şi desbrăcate de orice fast împovărător, şi simfonia în mi bemol de Beethoven, „Eroica".

„Requiemul" de Fauré, pentru prima dată ascultat la „Filarmonica", dar datând de o jumătate de secol, invoacă mântuirea cu armoniile curate ale unei mari seninătăţi sufleteşti. Expresia cânturilor nu se alterează nici odată prin abateri de la un stil purificat de dramatisme tulburătoare, de emfază sonoră, sau de instrumentare nepotrivită. Glasul grav şi pur al coardelor, predomină, iar glasurile li se împletesc, îmbinându-se în comunitate desăvârşită de caracter şi culoare.

Execuţia obţinută la „Filarmonica", a fost conturată destul de fidel dar cu oarecare uscăciune şi lipsă de maleabilitate. Minunatul „Sanctus", a lăsat de dorit chiar ca exactitate de intonare corală, ceeace denotă în special insuficienţa pregătirii acestei prime audiţii.

Maestrul **Georgescu** a dijat în a doua parte a programului simfonia „Eroică" căreia i-a dat ritmuri sigure şi energice, cu remarcabilă sobrietate de gest, în general şi desprinzând valori de emotivitate reală marşului funebru.

Concursul d-lui **Gh. Folescu** şi a d-nei **Evantia Costinescu,** soliştii „Requiemului" de Fauré, a adus sublinieri apropiate interpretării ce i s'a dat.

LUNCA

O magică paletă a stropit violente culori,
Din cer a furat recea peruzea
Ca o lacrimă albastră între flori,
La răscruci de vis pentru inima mea ;

Mărilor depărtate jad şi buzelor coraliu
Roşu ca regretul stelelor ce mor vertical ;
Brumelor, creştetul sălciilor — legende despletite,
Amurgurilor plumburiu duh vesperal

Toamna apa râului ca un oţel cromat
Răsfrânge basmul apus în oglinzi brumate ;
Vrăjitorul cu paleta magică a plecat
Cu duhul luncii spre ţări depărtate.

ION BĂLAN

Când în noapte

A suflat noaptea în lumânarea zilei
Şi-au mai rămas pe cer doar câteva scântei.
Mi-a pornit peniţa pe zăpada filei
Cum pornise luna printre crengi de tei.

A râs în noapte un greere de mine.
O broască-şi holbase ochii verzi la lună,
Şi 'n tăcerea nopţii ce-o simţeam în vine
Clipocit de ape mi-a părut furtună.

Mi-am cules visele ca pe nişte ghiocei,
Le-am mânjit petalele albe cu sânge
Picurat din durerea anilor mei...
Am suferit căci nu ştiam a plânge.

Am întrebat zarea de a mea ursită
Şi mi-am simţit sufletul că-i trist şi sărac.
Rămăsese noaptea, par 'că împietrită...
Doar luna s'a desprins dintre crengi de copac.

TRAIAN LALESCU

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

SALA DALLES. Doamna Popea e una din pictoriţele noastre cele mai îndrăgostite de meserie şi poate cea mai fidelă peisajului, picturii de şevalet. Expoziţiile d-sale au oglindit întotdeauna un real temperament de pictor. Ne amintim de nişte compoziţii, — d-na Popea nu s'a ferit de aceste încercări — cu subiecte din Olanda. Din această perioadă, perioadă în care d-sa cocheta mai evident cu cubismul, cred că ne-a dat cele mai închegate realizări. Tentaţia de care e cuprinsă azi de a-şi potoli paleta, de a rotunji colţurile nu e susţinută cu destulă convingere. Astfel pierzând o parte din acea masculină vigoare cu care ne obişnuise am fi dorit să câştige în culoare ,să aprofundeze mai făţiş problema cromaticei. O vagă monotonie, o uniformitate destul de persistentă se

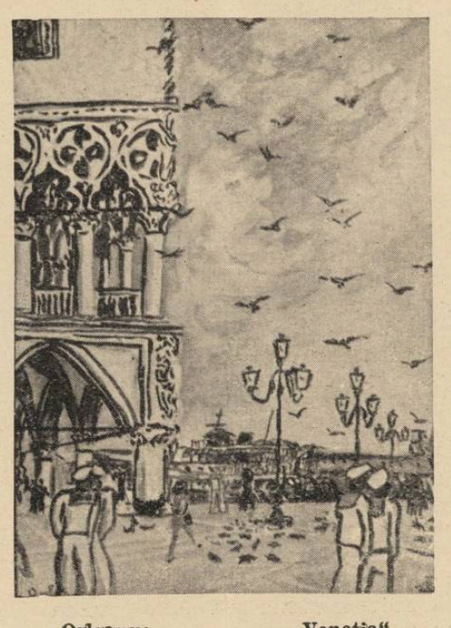

Orleanu: „Veneţia"

degajă din ansamblul expoziţiei, din această pricină. Cum spuneam mai sus, d-na Popea are, pe lângă calităţile cari i-au făcut renumele şi pe aceea imensă că-şi iubeşte meseria. In toate ţările — aşa de multe pe unde a călătorit — nu şi-a uitat niciodată cutia de culori, şevaletul şi toate lucrările d-sale vă-

Zoe Băicoianu: „Icar"

desc cât vibrează în faţa decorului pe care şi-l alege. De aceea sunt atât de sigur că această disonanţă e trecătoare. Dovadă sunt „Grup Arab" şi nr. 47 „Ierusalim", două din cele mai frumoase lucrări ale artistei.

ATENEUL ROMÂN începe anul sub cel mai bun augur de tinereţe şi noutate: expoziţiile d-rei Zoe Băicoianu şi a pictorului Orleanu. Urăm ca aceste expoziţii să fie un început de reabilitare a acestor săli ocolite de artişti de câtva timp. D-ra Băicoianu e o noutate pentru noi. Spunem pentru noi, fiindcă d-sa a studiat şi a expus foarte mult la Paris, la „Salon des Artistes Français". Ar fi fost firesc ca după studii făcute la Beaux-Arts, după repetate expuneri la saloanele oficiale parisiene, d-sa să se fi întors în ţară un perfect „pompier", dar d-ra Băicoianu a reuşit minunea de a fi păstrat în aceste uzini de fals gust şi de atroce academism, contactul cu viaţa, cu marii artişti contemporani. Poate chiar stăruie încă destul în unele stilizări amintirea lui Bourdelle dar d-sa are şi un meşteşug temeinic, cuminte, ceeace e încă un renghiu jucat şcolii şi care o va ajuta să-şi desăvârşească personalitatea. „Icare" pe care-l reproducem, „Pleureuse", un bas-relief al cărui titlu nu-l reţin, „Venus" sunt lucruri cari dacă mai păstrează un vag parfum de „Ecole de Paris", nu sunt mai puţin interesante. Apoi „Chinezoaica" şi unele portrete sunt mărturii ale unei serioase pregătiri. D. Orleanu aduce peisagii pline de eterna primăvară a Veneţiei. Pictura d-sale e generoasă, optimistă. E întotdeauna amabil, chiar când încearcă să fie grav, — ca în peisajul nr. 28 — unul din cele mai frumoase. Arabescurile colonadelor arhitecturii veneţiene, au dat prilej d-lui Orleanu să închege într'o pastă fluidă armonii pline de prospeţime şi de spontaneitate. In panoul cel mare însă, nu a putut desfăşura aceste calităţi, de aceea e mai diluat decât celelalte lucrări, unde spontaneitatea e mai evidentă. Tablourile făcute sub im-

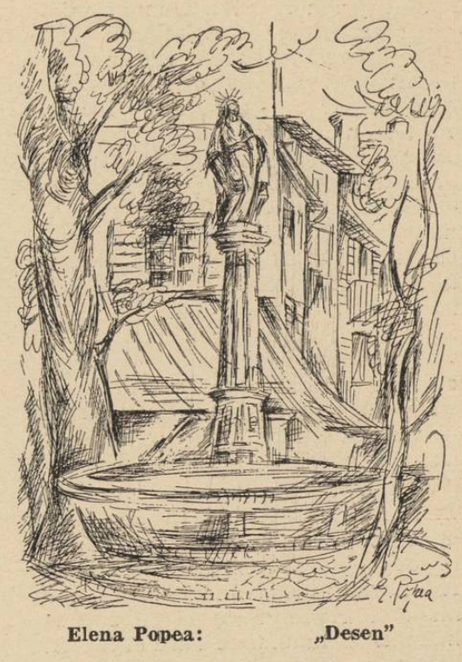

Elena Popea: „Desen"

periul primei impresii cred că sunt cele mai caracteristice d-lui Orleanu. D-sa are un spirit de observaţie franc, direct şi care nu suportă încercările penibile ale efortului. Acesta e, credem, calitatea pe care trebue s'o cultive d-sa.

BLOC, DISCUŢII LIBERE

de AXENTE SEVER POPOVICI

Acum, despre un arhitect. Léon Battista Alberti. Ştiţi în ce-i constă expresia intimă? Mai mult în desene decât în clădiri, şi mai mult decât în orice, în *doctrina* sa, în tratatul *De re edificatoria.* Acest tratat a fost anterior tratatelor lui Palladio şi Vignola, şi ceiace este desigur esenţial în el, este că se găseşte exprimată în cifre, toată pasiunea raţionalistă a Renaşterii ; intuiţia sublimă a proporţiilor. După expresia unui estet şi filosof contemporan, Alberti a scris acolo — *canonul Polyclet* al arhitecturii — că un turn pătrat trebue să aibă şase diametre ale înălţimii, în timp ce pentru unul rotund *ajung* patru.

Dar s'a crezut că Alberti este un *renaissance* veritabil. Fals, cât se poate de fals! Alberti este un *renaissance* consumat, un clasic. Am putea spune că este un filosof — înţelegeţi sensul cuvântului filosof! — şi un centru moral în teocratica Romă a papilor. *Cupola ajunge cu el la putere absolută.* Asta însemnează mult în morfologia culturii.

Am spus ceva mai sus, şi ne simţim restanţi cu explicarea. Dece Alberti ne dă expresia lui intimă în desenele şi în doctrina sa, — şi prea puţin, sau prea deloc, în clădirile sale? Reţin în legătură cu asta câteva fraze din Eugénio D'Ors, şi le redau. E o rezolvare fără rost a problemei. Trebue să precizăm, că orice călător, în oraşele Italiei, nu ajunge să cunoască şi să înţeleagă pe Alberti decât cu grele eforturi şi cu timpul. O dureroasă fatalitate a vrut ca operele lui, a acestui mare artist, sever, sobru şi raţionalist, să se arate deghizate, sau incomplete, sau în astfel de condiţii că la prima vedere intenţia pură să pară străin denaturată. Biserica Sfântul Andrei din Mantua, — precisă în structura sa, exact ca şi gândirea lui Euclid, — fără coloane, fără suporturi şi fără bolte fragmentate, fu mai târziu împodobită cu decoraţii, şi cu elemente arhitectonice de un gust mai pompos. In palatul Riccardi din Florenţa, intenţia lui Alberti fu coruptă, în parte de necesitatea de-a nu rupe complet cu tradiţia rezistenţelor seniorale, şi apoi, de necesitatea de-a conserva marea masă pătrată obişnuită palatelor. Iar în ceiace priveşte templul Malatesta dela Rimini, toţi sunt de acord, că e o operă neterminată, şi în interior determinată de anumite dispoziţii anterioare de ordin sculptural. Exemplele pot continua. Dar însfârşit... Alberti este arhitectul care a făcut proectul unei cupole, pentru Papa, la catedrala Sf. Petru din Roma. O cupolă care prin confluenţa elementelor ei, realizează maximum de semnificaţie, şi care este într'adevăr demnă de înălţimea unui Papă-rege.

●

La Femme pauvre? Da, una din cele mai extraordinare cărţi. Autorul !, — Léon Bloy, un vagabond din Israel convertit la catolicism. Ce cuprinde cartea? Domnilor, vă rog, nu-mi cereţi imposibilul. Dar poftim o frază: *nu este decât o suferinţă, aceia de-a nu fi sfânt.* Mărturisesc că nu înţeleg, şi poate nu voi înţelege niciodată. Dealtfel, arta lui Léon Bloy este absolut inseparabilă de credinţă. Şi mie îmi lipseşte credinţa. Ceiace face meritul operei sale, nu este numai splendidul său lirism, nici transcendenţa ironiei sale, nici bogăţia verbală, nici vehemenţa, etc., ci credinţa, marea credinţă din el. In alţi termeni, dubla intransigenţă a artei şi a credinţei. Totuşi, un prieten mi-a vorbit de acest sfânt în flăcări, ca despre un teolog. Masivă eroare ! Léon Bloy s'a definit singur un pelerin al Sfântului Mormânt. Atât şi nimic mai mult. El nu este un teolog, nici doctor şi cu atât mai mult, nici duhovnic. Atunci ce este? Un mare poet, prodigios, plin de imaginaţie, de sensibilitate şi de intuiţiile inimii, iar pe deasupra e un om care a primit dela Dumnezeu o credinţă formidabilă. Un suflet violent şi melancolic, plin de virtuţi creştine. El iubea pe Dumnezeu, şi pentru asta, totul din el coopera la bine. In termenii lui: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Dar să revenim la subiect. Léon Bloy teolog? Nu. El nu discută, ci întotdeauna *afirmă.* Şi nu afirmă în numele său, ci în numele primului adevăr primit prin biserică. Ce straniu! Nu este teolog, dar poartă în sine toate virtuţile teologale, şi pe lângă ele, expresia euforică care duce la convertire. Câţi nu s'au botezat după lectura cărţilor lui! Ah! — spunea el — *ce sancţiune divină vehemenţelor mele!* Intr'adevăr,

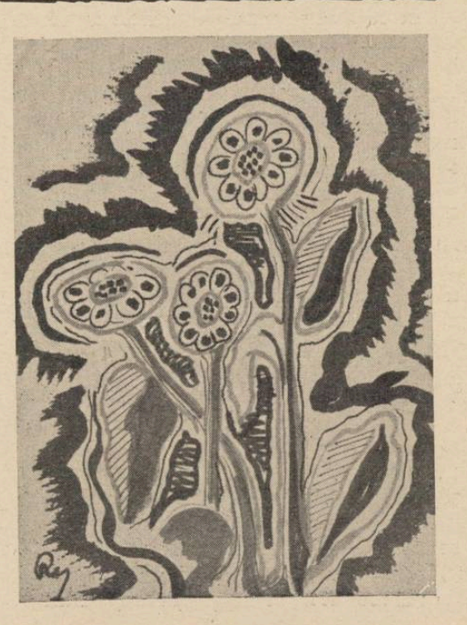

eu n'am cetit cărţi mai vehemente, şi oare cum se explică? Iubea prea mult oamenii, şi voia cu orice preţ să-i îndrepte? Probabil. Dar şi altceva. Undeva, într'un volum de jurnal, mărturiseşte că una din cărţile lui principale a fost scrisă *fără ismene şi fără pantaloni.* Atroce mizerie !

●

Ştiţi ceva despre călugărul de Meudon originar din Chinon ? E a deschis cu o singură lovitură de picior, porţile Renaşterii franceze, şi ca într'o prismă, a concentrat în sine toate undele acestui eveniment. Numele lui era François Rabelais. Imi aduc aminte de anii de Universitate, — un profesor de filosofia culturii, m'a învăţat, că acest Rabelais, care a plecat din călugărie pentrucă iubea nebun greaca interzisă, era un om de dimensiuni neegalate. Fals! Profesorul meu îl uitase, desigur, pe Leonardo da Vinci divinul, care a fost exact de aceiaşi dimensiune ca şi Rabelais, dar care filtra, ca nimeni altul, urîtul şi nu lăsa să treacă prin univers decât frumosul. Am cetit asupra lui, capodopera lui Ferrero şi *Introducerea* lui Valery. Dar n'am aflat ceiace căutam; îngerii văzuţi de Leonardo, care se urcau spre cer şi care păreau din când în când ideile lui Platon. Oare s'ar putea face un portret a lui Leonardo da Vinci ? Nu cred! Să spui despre el că se scula fericit că se culca trist, că iubea, că nu iubea, că voia, că renunţa, că era orgolios, modest, bun, rău, simplu, timid, voluptuos, sensual, curagios, etc ? Elemente fără importanţă; aproximaţii trecătoare care mint figura unui *inspirat.* Dar moartea lui ?! Ce peisaj! Da, — n'am greşit, cel mai formidabil peisaj. Un peisaj intransmisibil. Se spune că ar fi murit la Amboise, pe ţărmurile Loirei Renaşterii, în braţele lui Francisc I, şi că a fost un adevărat eveniment solar. Domnilor, iertaţi-mi iregularităţile, e o chestie de nerv. Odată am încercat să mi-l imaginez pe Tolstoi, în noaptea aceia fatală când *a fugit* dela Iasnaia Poliana, să mi-l imaginez murdar cum era şi în togă de preot. Şi la fel, am încercat să mi-l imaginez pe Renan, acest furios şi elegant diletant, *fugind* din credinţa sa bretonă de seminarist în ireligiunea combativă de mai târziu, servită indelicat de Immanuel Kant şi Hegel. Dar m'am oprit esenţial asupra concepţiei de *fugă.* Desigur, nu ştiţi ce însemnează. Eu am aflat, dar ce curios, nu dela un logician, ci dela un poet, chiar dela Ch. Baudelaire; ea este *pedeapsa de-a fi voit să-ţi schimbi locul.* Acum înţeleg interpretarea morţii lui Tolstoi, în camera unui şef de gară, din frumosul studiu al lui François Porche !

Sigismondo Malatesta și Isotta

(Fragment din „Figuri feminine din Renaștere“ ce apare la „Cartea Românească)

de ALEXANDRU MARCU

...Sigismondo Malatesta era stăpân, mare și temut, pe întreg malul Adriaticei de mijloc, dela Fano până aproape de Ancona, peste Pesaro. Castelele întărite prin iscusința lui (ca acela dela Gradara), îl apărau de atacurile lui Federico da Montefeltro, vărul și dușmanul său din Urbino, sau de atacurile miliților papale, deși comandate de Sigismondo, în vreme ce îi erau aliați Estensi-i, ducele Milanului și, mai ales, Veneției.

Urcând singur spre apogeul unei atari

Profilul Isottei pe medalia lui Matteo dei Pasti

domnii, inaugura Condottierul din Rimini noul său palat, în primăvara anului 1446.

Cât de mult a ținut el ca împrejurarea aceasta să capete proporțiile unui eveniment, se poate presupune din grija de a face să se păstreze amintirea acelei date, nu numai prin documente sau plăci comemorative, dar și prin medalii de bronz anume bătute.

Căci în vreme ce scriitorii umaniști de la Curtea sa prezentau cu cele mai pompoase cuvinte de laudă noua „Arx Sismondeia“, ori „Rocca Malatestiana“ (cum i se spunea noului castel); iar alți meșteri ai stilului nu mai puțin pompos, dictau în latinește piatra de pomenire de pe zidul porții mari, gravori ca Matteo dei Pasti băteau medalia cu chipul stăpânului și cu efigia castelului atunci înaugurat, spre a fi trimeasă pe la toți ceilalți Seniori ai Italiei. Iar cinci ani mai târziu, pictori ca Piero della Francesca aveau să-l înfățișeze pe Sigismondo într'un afresc din Catedrală, cu silueta aceluiaș castel în zare.

Ruinele lui de azi nu-i pot mărturisi înfățișarea în anul inaugurării. Din unele știri, nu destul de complecte nici ele, pe care le-au păstrat documentele vremii, se poate ști totuși că față de alte palate din Renaștere, acela din Rimini nu era prea luxos, spre a face astfel încă odată dovada că sobrietatea aproape medievală nu dispăruse cu totul din viața unor centre ca Rimini, către jumătatea secolului al XV-lea. Amănuntul poate rămâne caracteristic, în orice caz, și pentru Sigismondo Malatesta, și pentru austeritatea lui de Romagnol.

După decorațiile de pe tavan (probabil), se știe că una din sălile noului palat se numea „La Camera del Ginevere“ (denumirea este foarte expresivă); pereții erau albi, acoperiți însă cu tapiserii; mobilele simple, predominând în împodobirea sălilor panopliile cu arme și coifuri din colțuri, ca în palatul-cetate al unui Condotier.

Cum arăta în schimb acest palat pe dinafară, mărturiile directe nu lipsesc. (Pe lângă medalia lui Matteo dei Pasti se poate alătura altor mărturii o stampă din aceiaș vreme): toată clădirea era înconjurată de un întins și adânc lac artificial, legat cu marea printr'un canal anume, care constituia cea mai puternică apărare. (Cât a fost de mare acest lac, se poate vedea astăzi, măsurând vestitatea pieței plantată cu copaci, din fața ruinelor palatului lui Sigismondo).

Din apele lacului se înălțau masive, de piatră și de cărămidă, colțurile drepte de ziduri peste ziduri, de turnuri peste turnuri, de metereze peste metereze. Iar podul care lega cetatea aceasta de propria capitală a Condotierului, nu se putea trage, ca la alte castele, pe lanțuri; în caz de asediu i se dădea foc.

Pe un adevărat platou de piatră se înălțau deci în mijlcol apei, bastioanele și zidurile drepte până sus, păzite pe la colțuri de turnurile de strajă.

Acolo și-a avut din 1446 Sigismondo Malatesta Curtea.

Numai pe fața dinspre Rimini a castelului se numărau peste 160 de ferestre, în vreme ce conturul îi apărea dominat de șase turnuri (înalte de aproape treizeci de metri), din care cel mare, pătrat, din mijloc, era (ca pretutindeni, în Arhitectura unor asemenea fortificații) „Il Maschio“ (adică turnul „bărbat“): mare, el singur, cât o cetate.

Deasupra porții pe care-și făcea Sigismondo intrarea, sculptată într'o lespede albă, i se vedea stema: un coif, o trombă de elefant, o aripă de liliac, iar jos scutul.

Cei închiși înăuntru, în deosebi Madonna Polissena, soția sa, nu mai vedeau decât cerul cu norii, sus; cerul cu aceiași nori, în oglinda lacului și muscătura dinților de piatră a meterezelor pe albastrul cu nori albi ai aceluiaș cer.

Așa visase Condotierul să-i fie cuibul de acasă. Și așa l-a făcut: unul din cele mai tari și temute castele din câte a construit Arta fortificațiilor în Italia Renașterii. (Deci pe vremea când Italienii începeau să fie renumiți și în asemenea Artă).

Zidurile castelului din Rimini, ridicate de meșteri lui Sigismondo în nouă ani, aveau să rămână în picioare patru secole, până după 1820, când s'au astupat șanțurile, s'au retezat turnurile, iar castelul, cât a mai rămas, s'a schimbat în închisoare.

Cercetând alte monumente din Rimini legate de inițiativa lui Sigismondo Malatesta ,în deosebi Catedrala San Francesco (sau „Il Malatestiano“, cum i se mai spune), se recunoaște în ele un semn, după cum se va vedea, foarte caracteristic: un S și un I. Adică nu primele două litere ale numelui său; ci inițiala acestui nume (Sigismondo), și aceia a numelui iubitei sale Isotta; iar citite împreună, un „SI“. Cuvântul de acceptare, spus de aceasta de la început și menit apoi să transforme o iubire întâmplătoare, ca atâtea din viața Condotierului, într'o mare și definitivă pasiune.

Cucerirea Isottei de către Sigismondo coincidea nu numai cu festivitățile pentru inaugurarea Castelului, sau cu o victorie episodică a sa la Gradara; ci, de asemeni, cu hotărîrea de-a părăsi alte legături extra-conjugale (ca aceia care-l ținuse nu puțini ani lângă Vanella di Galeotto Toschi din Fano, mama bastardului său Roberto) și de-a da în tot felul de știre, pretutindeni, că tânăra Isotta era acuma stăpână pe inima lui.

La început, Messer Francesco degli Atti, tatăl Isottei (aceasta avea pe atunci 12 ani), făcuse tot posibilul ca

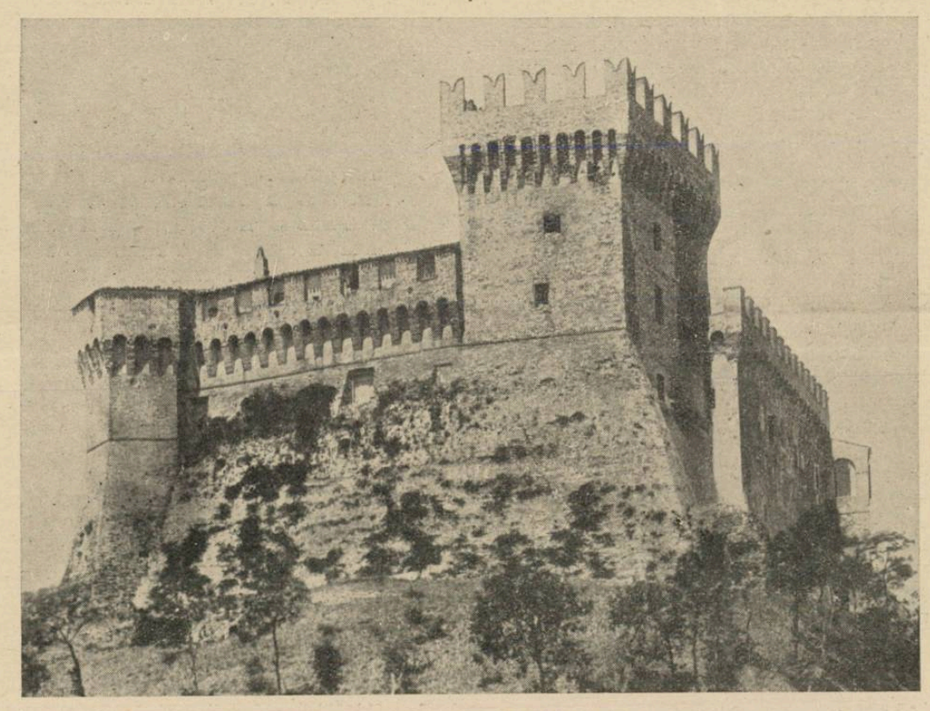

Castelul malatestian dela Gradare

să-i fie cruțată asemenea onoare. Curând însă își dădea seama că opunerea lui, chiar dacă l-ar fi costat viața, ar fi fost zădarnică. Astfel că s'a învoit cu acea legătură, mai ales că moravurile timpului nu contraziceau cu nimic o purtare ca aceea, din partea unui Senior ca Malatesta.

De altfel, se putea înțelege că la mijloc nu era de data aceasta numai un simplu capriciu al sensualității sale; ci începutul celei mai durabile și nobile pasiuni, de care a fost în stare toată viața acest om „întreg“ al Renașterii.

Toți contimporanii — chiar dușmănoși cu el, ca Papa Pius II — i-au recunoscut lui Sigismondo meritul sincerității acestei pasiuni. „...Isottam perdite amavit“. („pe Isotta a iubit-o în neștire“), scria acel Papă în actul de excomunicare de mai târziu, în care nu-l învinuia decât de cele mai odioase crime. La Isotta, știau aceiași contimporani că, obosit de asemenea crime, câte va fi săvârșit; obosit de războaie și tot felul de aventuri, avea să se întoarcă până la moarte Condotierul, simțind că numai acolo, sărutând mâinile prea bunei Isotta, „se potolea o clipă fiara din el“.

Secretul unei atari seducții — după cum vom arăta, Isotta n'a fost frumoasă — nu putea fi de cât acesta: sufletește era reflexul inversat al personalității sale morale; reprezenta, adică, opusul defectelor lui Sigismondo. Cu firea ei ,cu farmecul deosebit al personalității sale femenine, care trebuie să fi fost într'adevăr excepțional, a putut să-l subjuge Isotta și să-l țină sub înrâurirea pasiunei sale, cât a trăit.

Cum arăta ea în anul când o cucerise Condotierul, se vede pe o medalie gravată de aceiaș Matteo dei Pasti, chiar în 1446, deci cu prilejul inaugurării solemne a noului palat. Amănuntul acesta este cel puțin surprinzător: pe acea medalie comemorativă, Sigismondo îi poruncise meșterului să înfățișeze profilul Isottei, nu al soției sale Polissena, cu toate că rostul unei asemenea medalii, repetăm, era de a fi răspândită pretutindeni, spre a face cunoscut evenimentul la celelalte Curți.

Pe reversul medaliei, Matteo dei Pasti a gravat un elefant cu tromba în pământ.

Elefantul era animalul — sensual în felul de modelare al formelor pline — pe care-l prefera, din întreaga Heraldică, Sigismondo.

Un simbol ca acesta trebuia să se armonizeze cu profilul Isottei la doisprezece ani. Impresia pe care o lasă astfel este de copilă prematur costumată în femeie. Toată voluptatea i se concentrează în carnația plină a umerilor goi; iar toată personalitatea figurii în bolitura frunței, până sus, peste care se desface în două cozi rotunde, de o sensualitate pe care n'o egalează de cât formele elefantului de pe revers, părul.

Celebritatea de mai apoi a Isottei din Rimini a încurajat de altfel posteritatea să-i recunoască figura în tot felul de alte medalii, portrete, sau busturi. Iconografia este în această privință pe cât de bogată, pe atât de neverosimilă. Intr'adevăr, n'au lipsit cele mai variate identificări ale portretului ei, în opere ca următoarele: statuia Arhanghelului Mihail, în Capela cu mormântul ei din „Malatestiano“; portretul lui Pollajuolo (dacă este al lui Pollajuolo, sau al lui Piero della Francesca, sau al lui Paolo Uccello), aflător astăzi la Londra și care înfățișează de fapt pe o necunoscută; sau, în fine, busturile de marmoră (urîte), păstrate la Louvre, ca și în Muzeul Domnului din Pisa, atribuite unor sculptori din Quattrocento, ca Benedetto da Majano, Mino da Fiesole, ori Agostino di Duccio.

Autentice în această privință și de o nediscutată valoare iconografică rămân deci medaliile gravate la Rimini în 1466

O stemă a lui Sigismondo

(poartă data pe ele), de Matteo dei Pasti.

Așa, ne putem forma convingerea că Isotta, fără a înfățișa un caz de frumusețe femenină (urîțenia ei, pe de altă parte, a fost dedusă din busturile și picturile care s'au dovedit că n'o reprezintă de fapt pe dânsa), denotă o personalitate umană de-o accentuată distincție și inteligență, în care energia (atât de precizată în vioiciunea ochilor) nu înlătura din atmosfera sufletească a întregei figuri o notă de melancolică și prematură oboseală.

In ce privește eleganța, cel mai frumos elogiu i-l aducea, de sigur, acea mărturie contimporană, care afirma că însăși femeile Franței ar fi invidiat-o.

Care era înfățișarea lui Sigismondo în anul cuceririi Isottei și a inaugurării palatului, am avut prilejul să arătăm cercetând medalia lui Pisanello. Iconografia însă nu se reduce, bineînțeles, nici în ce-l privește, numai la acea medalie. Ea este tot atât de multiplă ca și celebritatea lui.

Am amintit de altfel că Matteo dei Pasti gravase, odată cu medalia Isottei, o alta cu chipul stăpânului său, în acelaș an 1446.

Rotund și nerigid, nu apare în profilul acestuia decat părul, căzut pe spate în plete. Fără proeminențe apar liniile feței, dela nas la bărbie. Dramatismul figurii lui Sigismondo Malatesta provine însă din contrastul între aceasta lipsă de accente masculine, unghiulare, ale liniei de profil și contractarea gurii, a ochilor mai ales, într'o expresie de răutate.

In afrescul amintit din „Malatestiano“, Piero della Francesca l-a înfățișat pe Sigismondo în genunchi, purtând o haină scurtă, de stofă de fir de argint largă în spate, care accentuiază caracterul rece ,sever, de singurătate morală al figurii. Totul e în această compoziție construit în linii frânte, armonizat ca atare profilului, în care se taie net locul ochilor și străpungerea gurii. Nici chiar pletele, negre, compacte, nu constitue de data aceasta nota mai caldă, mai suplă a portretului celui surprins totuși într'un moment de sentimentală dedițiune.

De neuitat rămâne și de data aceasta, privindu-l pe Sigismondo Malatesta văzut de Piero della Francesca, tăetura ochilor în pielea obrajilor întinși pe oase; dar, mai ales, răutatea zâmbetului din colțul gurii, mereu acelaș; obsedant. Și abundența părului negru, strâns după cap, ca de om de altă rasă cu tine.

Iată, desigur, cel mai înfricoșător portret al Condotierului din Rimini, a cărei notă dramatică este accentuată de încrucișarea mâinilor a pietate, în fața Sfântului ocrotitor, la picioarele căruia se prosternează în genunchi semeția unui om ca acesta.

Aproape orb, pictorul realiza astfel, într'o Capelă închisă a „Malatestianului“, una din cele mai nobile și idealizate compoziți ale Artei sale. O distinge simplificarea (cu totul excepțională pentru tendința ornamentală a vremii) și o remarcabilă noblețe a inspirației, care-și găsește expresia în elemente decorative ca draperiile și mantiile de brocat, sau cei doi câini, unul alb, altul negru, furișați la picioarele Seniorului, culcați acolo cu mișcări opuse, ca și semnificația lor simbolică.

Dar pe Sigismondo Malatesta l-au mai reprezentat, în piatră de data aceasta, și alți artiști ai Renașterii, aflători la Curtea sa din Rimini.

Printre aceștia a fost Toscanul Agostino di Duccio ,cu al cărui nume ne vom întâlni adesea, când va fi vorba de împodobirea cu sculpturi a Capelelor din „Malatestiano“.

Aici vom observa numai că pe un pilastru de la altarul uneia din aceste Capele se vede un mare medalion al acestui sculptor, în care a cioplit pro-

Profilul lui Sigismondo Malatesta

filul lui Sigismondo, cu o expresie mai accentuat virilă, dar, în schimb, mai enigmatică; mai patologică, am spune, între suferință și răutate; cu laurul Victoriei peste aceleași plete de Senior al vremii, încins, cu umerii și capul, într'o bogată cunună.

In biserica din Rimini, ochii aceia scormonitori de uliu pândesc însă, între pleopele viclene, din umbra tuturor altarelor. Nu un medalion, ci zece, treizeci, nenumărate i-au pus acolo meșterii, spre a-i mulțumi trufia și a face astfel ca oricine ar intra în Templul-Mausoleu să nu uite că stăpânul era și avea să rămână acolo numai dânsul, Sigismondo Malatesta.

Tradiția, vom adăoga în fine, pare a fi identificat un alt portret al acestuia și la Florența: în celebra compoziție a lui Benozzo Gozzoli din Capela Palatului Medici, cu Procesiunea Regilor Magi (dar în realitate cu întâmpinarea de către Florentini, în frunte cu Lorenzo Magnificul adolescent, a Impăratului Bizantin Paleologul); în afrescul din dreapta intrării, jos, în alaiul de personagii istorice, pe un cal alb, cu frâul de aur...

Răboj bucovinean

Bucovina oferă literaturii românești din ultimii ani, pe un spațiu relativ restrâns, o recoltă bogată, din care nădăjduim că vremea va alege câteva depășiri din efemer. Dar mai mult decât aceasta ,credem însă că Bucovina înfățișează posibilități de realizare. Vom încerca, poate, altădată o motivare a acestei credințe.

Pentru clipa de față ne îngăduim a însemna un fapt a cărui existență a putut fi verificată de oricine a cunoscut mai de aproape sufletul bucovinean: bucovineanul, mai mult decât oricare alt provincial (minus, poate, basarabeanul), sufere de ceea ce în limbaj medical se cheamă complexul inferiorității. Odată descătușat din obsesia acestui complex, de pildă printr'o viețuire mai lungă în alt mediu (în vechiul Regat sau Ardeal) se realizează normal.

Bucovina literară este robită aceluiaș complex. Au fost și aici cenacluri, reviste și alte tipărituri, bune și rele, ca oriunde. Dar timiditatea și lipsa de încredere în posibilitățile de încadrare a acestei munci literare în totalitatea literelor românești au menținut, cu prea puține și deocamdată provizorii excepții, literatura bucovineană la rangul minor de literatură de interes pur provincial.

Singura ieșire din această izolare nejustificată o poate face legătura cu viața literară din restul țării și cu marele public cetitor. Răspândirea cuvântului tipărit este sub un anume aspect o chestie pur comercială, dar pe plan spiritual ea împlinește, de cele mai multe ori, rolul de stimulent și în acelaș timp de filtru de triere a creației literare.

Pentru orice fel de literatură, dar mai cu seamă pentru o literatură în devenire editorul, negustor pur și simplu, nu poate fi nici stimulent, nici filtru de triere. Pentru aceasta ar trebui să pătrundă și să iubească opera de artă pentru ea însăși, fără considerare la folosul ce i l-ar putea aduce.

Bucovina a cunoscut încercări de editură în felul acesta, printre care menționăm pe aceea a bucovineanului bucureștean I. E. Torouțiu. Dar, oricât de larg deschisă ar fi punga unui om, nu-i poți cere să facă experiențe cu ea, decât până la o anumită limită.

Există însă la Cernăuți „Societatea pentru cultură și literatură“, care înseamnă pentru Bucovina, ceea ce înseamnă „Astra“ pentru Ardeal și Fundațiile regale pentru restul țării. După meschine frământări care aproape au rezumat activitatea de ani a societății la lupta pentru păstrarea patrimoniului ei, societatea se întoarce tot mai mult la destinurile ei.

Intre altele, a pus bazele unei case de editură, care nu va rămânea un deziderat mort, pentrucă societatea, pe lângă înțelegere, are și o tipografie bine înzestrată și oarecare rezistență materială.

Deocamdată s'au adunat tipăriturile de până acum ale societății, precum și o seamă de scrieri apărute în editura proprie a autorilor și s'a organizat colportajul lor sistematic în toată țara. Recent a apărut în această editură o elegantă colecție de coruri din compozitori bucovineni făcută de d. Liviu Rusu, precum și primele două volume dintr'o antologie didactică a literaturii românești, la care lucrează d. C. Loghin.

Vor urma, sucecsiv, diferite lucrări literare și științifice din autori contemporani și o serie de volume cuprinzând scrieri alese de scriitorii bucovineni dispăruți. Vor fi prezentați publicului cetitor din întreaga țară (mulți din ei pentru întâia oară) poetul Robeanu, umoristul M. Teliman, I. Porumbescu, T. V. Stefanelli, Stănică Berariu și apoi, pe rând, toți ceilalți, uitați pe nedrept chiar în Bucovina.

Implinirea acestui program înseamnă prima etapă de integrare definitivă a scrisului provincial bucovinean în literatura românească.

DRAGOȘ VITENCU

Legenda marelui Rabin

de GIOVANNI PAPINI

Traducere din italieneşte de VINTILĂ HORIA

O sală imensă în Palatul papal, sub căderea nopţii.

Pe masa întinsă şi neagră, o lampă de argint cu trei lumini străpunge cu greu perdelele de întunerec ale sălii.

In spatele mesei — şezând pe un scaun nevăzut, — un bătrân mărunt, scăldat în alb. Ţeasta goală şi faţa slăbită, sunt palide, ochii sunt limpezi, îmbrăcămintea suavă. Şi Papa Celestinus al VI-lea aşteaptă singur.

Se deschide în fund o uşă. Un om îmbrăcat în violet introduce pe oaspetele aşteptat şi dispare.

Sabbetai ben Şalom, Marele Rabin al Surghiunului, se apropie de masă şi de lumină cu pas încet şi grav.

E în pragul bătrâneţii dar e încă drept şi puternic. Părul de culoare blondă, bătând în roşu, îi acoperă ceafa, barba de un roşu mai închis, coboară până la jumătatea pieptului. Pe faţa sa palidă, puţin pârlită de soare, strălucesc perlele negre ale ochilor. Un nas stăpânitor se înconvoaie de-asupra buze-

lor groase cari înfloresc sub mustăţile frizate. O pelerină de lână neagră, lungă până la picioare, înfăşoară trupul impunător al Marelui Rabin.

Ajuns dinaintea Papei se opreşte şi pare că vrea să îngenuncheze, însă apleacă numai capul fără să scoată un cuvânt.

Celestinus al VI-lea îl priveşte cu ochii lui limpezi de singuratec şi ridică mâna în semn de binecuvântare, însă nu-şi termină gestul.

Apoi începe :

— Ni s'a spus de multă vreme că vrei să vii înaintea Noastră, ca să anunţi în numele poporului tău o veste fericită. Am ţinut să-ţi împlinesc voia pentru că Vicarul lui Hristos are datoria să primească pe toţi cei ce vin la el. Vorbeşte deci. Te ascultăm.

— Prea Sfinte Părinte, vorbi cu glas tare Sabbetai ben Şalom, îţi mulţumesc din toată inima pentru bunăvoinţa ta. Aceasta e clipa cea mai grozavă şi cea mai fericită a vieţii mele. De săptămâni, de ani o aştept în suspine şi rugăciune. Nici nu-ţi închipui prin ce a trebuit să trec şi ce piedici să înfrâng, în mine şi în jurul meu, ca să ajung ceasul acesta. Răsăritul şi Apusul mi-au văzut lacrimile şi mi-au auzit plângerile. Indoelile m'au chinuit, prietenii mi-au jeluit nebunia ,ucenicii m'au părăsit, duşmanii au încercat să mă ucidă. Insă în cele din urmă, din noaptea agoniei a ţâşnit marea zi a biruinţei. Am reuşit să înfund pe sofişti, să zgudui pe îndoelnici, să înflăcărez pe indiferenţi, să conving pe îndărătnici. Şi acum, toţi Evreii risipiţi în toate ţările pământului, au recunoscut lumina şi îţi vorbesc prin gura mea. Toţi fraţii mei sunt gata să recunoască în Iisus Hristos pe adevăratul Mesia, urmaş al lui David şi singur fiu al lui Dumnezeu. Toţi aşteaptă cu nerăbdare clipa în care vor fi primiţi în Biserica întemeiată de El şi se vor putea numi, Sfinte Părinte, copiii tăi.

Sabbetai ben Şalom tăcu şi scrută faţa lui Celestinus ca şi cum i-ar fi cerut şi i-ar fi aşteptat cuvântul. Insă bătrânul Papă rămase nemişcat şi tăcut, pierdut în gândurile lui, ca şi cum nu-l auzise.

Atunci Marele Rabin reluă cu voce mai scăzută:

— Poate că vestea aceasta ţi se pare de necrezut, aşa încât ţi-e teamă să nu te găseşti în faţa unui lăudăros sau a unui nebun. Insă îţi spun că într'adevăr ne-am săturat să tot fim dispreţuiţi şi ţinuţi la o parte, urâţi şi prigoniţi, înjuraţi şi isgoniţi. După atâtea veacuri ne arde şi pe noi dorinţa de a nu mai fi socotiţi leproşi în ţară străină, nepoţi ai lui Cain şi complici ai lui Iuda. Simţim nevoia să strângem mâini frăţeşti, să ne întâmpine surâsul ospitalităţii, să fim primiţi la mesele voastre, să simţim pe obrazul nostru sărutul iertării, să iubim şi să fim iubiţi. Toată nădejdea noastră e în tine, Sfinte Părinte. Inimile noastre tresaltă când ne gândim la ziua în care veţi vrea să iertaţi uciderea lui Dumnezeu şi să binecuvântaţi pe păcătoşi. Am orânduit ceremonia împăcării în înţelegere cu fraţii mei. In ziua pe care vei voi să o alegi, cete de Evrei vor alerga din ghetourile şi din sinagogile lumii întregi. O procesiune fără sfârşit va străbate Roma cântând psalmii pocăinţei şi se va aduna în faţa bisericii Sfântului Petru. Fiecare va avea o mantie neagră şi cenuşă pe cap. Vom aşeza în mijlocul pieţii toate exemplarele Talmudului şi ale Midrusimului pe care le vom putea strânge iar eu cu mâinile mele le voi da foc. După ce se va stinge rugul minciunilor un sunet de trambiţă va face tăcere. Doisprezece rabini, câte unul de fiecare trib, vor citi, unul după altul cu voce tare, formula lepădării solemne în numele mulţimii care va încuviinţa la fiecare oprire prin strigătul **amin.** Atunci Sfinţia Ta, înconjurată de Cardinali, de Principi şi de Căpitani, se va ivi în uşa bisericii. Noi vom îngenunchia cu toţii cântând psalmul supremei împăcări — de profundis clamavi — iar glasurile noastre disperate vor face să se clatine bolta cerului. După ce se va face tăcere vei spune cu putere dela Hristos şi dela Petru, cuvintele care iartă şi purifică şi vei da fiilor lui Abraham binecuvântarea Duhului Sfânt. Atunci ne vom ridica în picioare, ne vom scutura cenuşa de pe creştet, vom azvârli la pământ mantiile negre şi ne veţi vedea îmbrăcaţi în vestmintele albe ale catechumenilor. In urma ta va intra cortegiul nostru, umplând templul,psalmodiind imnuri de mulţumire şi de bucurie. Trebue să hotărăşti tu acuma clipa în care vom primi apa mântuirii şi ziua în care ne vom putea sătura sufletul cu carnea spiritualizată a Celui Răstignit".

Marele Rabin tăcu şi privi încăodată cu fulgerul negru al ochilor, faţa de fildeş muribund şi cristalin pe careo avea dinainte. Papa nu dăduse în timpul cuvântării lui Sabbetai, niciun semn de mirare sau de bucurie. Insă în clipa în care porni să răspundă păru că un val neaşteptat de tristeţe îi acoperă ochii blânzi şi albaştri.

— Dacă tot ce mi-ai spus e adevărat, spuse el cu o voce liniştită şi rară, mulţumesc Celui de Sus că m'a ales tocmai pe mine, slujitor nevrednic, martor unei asemenea minuni şi m'a dăruit cu atâta bucurie neaşteptată. Dacă păstorul e fericit când îşi găseşte oaia rătăcită, fericirea lui va fi şi mai mare când va recâştiga o întreagă turmă pierdută. Voi aţi fost primii făgăduiţi şi va fi întotdeauna loc la masa Tatălui pentru fiii rătăcitori care au redobândit lumina Duhului Sfânt. Insă răspunderea noastră, în slujba pe care ne-a hărăzit-o Pronia cerească, e foarte grea, mult mai grea decât poţi să-ţi închipui. Şi înainte de a spune cuvântul pe care-l aştepţi, avem datoria să gândim şi să întrebam. Neamul creştinesc şi Dumnezeu chiar, nu vor putea să ne ierte o hotărâre nechibzuită şi pripită. Trebue deci să stăpânim elanul firesc al sufletului şi să cercetăm mai adânc în inima ta. Să nu te mire piedica aceasta şi să nu te supere întrebarea ce ţi-o vom face. Cunosc bine pe Evrei şi ştiu că obişnuesc pe **do ut des.** Spune-mi fără sfială ce ne cereţi în schimbul convertirii voastre. Dacă e lucru drept şi în puterea noastră îl vom îngădui cu bucurie.

Chipul lui Sabbetai ben Şalom se făcuse foarte palid la aceste cuvinte şi buzele sale începură să tremure.

— Sfinte Părinte, văd că eşti într'adevăr ajutat de Duhul Sfânt şi că ai fost dăruit cu puterea de a citi în suflete. Sfânta ta înţelepciune a ştiut să citească în taina inimii mele. Şi trebue să mărturisesc că poporul meu m'a însărcinat să-ţi cer o favoare în schimbul pocăinţii şi a reîntoarcerii noastre. Nu îndrăzneam să ţi-o spun, însă acuma încep să cred că voi fi ascultat de bunătatea ta părintească. Cerem un singur lucru: săptămâna Patimilor să fie scoasă din anul bisericesc. Au trecut sute de ani dela fărădelegea strămoşilor noştrii şi pentru crima cea mai grozavă trebue să sosească ziua iertării. Amintirea omorârii lui Hristos să rămână aceeaşi, însă numai în cărţi. Pentrucă nu vă cerem să tăiaţi sau să strâmbaţi Evanghelia, ci numai să scoateţi Săptămâna Sfântă care aminteşte Invierea. Nu vom putea îndura când vom fi creştini ca în fiecare primăvară să se spună în toate bisericile creştinătăţii povestea nerușinării noastre. Tatăl din parabolă nu repetă în fiecare Sâmbătă fiului risipitor povestea fugii sale.

— Sabbetai ben Şalom, întrerupse Celestinus cu glas tare şi hotărât, strămoşii tăi nu ştiau ce fac, însă tu nu ştii ce spui. Cum am putea petrece împreună ziua Invierii dacă n'am plânge împreună agonia Pătimirii? Şi cum s'ar putea concepe sacrificiul nespus al Răscumpărării, fără Ghetsemani şi fără Sinedriu, fără Pretoriu şi fără Calvar ? Şi ţi se pare cu putinţă ca Biserica să dea la o parte cununa ei de rugăciuni, fie chiar pentru a primi în sânul ei poporul Mariei şi al lui Paul ?

— S'ar putea recurge la un compromis, răspunse Marele Rabin: să fie păstrată liturghia Sfintelor Patimi însă fără să mai fie vorba de Evrei. Numai Pilat şi Romanii să apară vinovaţi şi ucigaşi.

— Aiurezi, Sabbetai. Ceea ce vrei tu cu atâta nerozie ar fi o înjurie adusă dreptăţii şi adevărului. Romanii n'au făcut decât să asculte o poruncă. Erau soldaţi şi trebuiau să se supue. Vina nu e a lor. Iar Pilat n'a fost decât victima nesupusă a învinuirilor şi a ameninţărilor voastre. Dacă nu l'aţi fi înşelat n'ar fi încuviinţat moartea Celui Drept. Evreii şi numai Evreii i-au gândit şi i-au vrut moartea.

— Fie şi aşa. Primim toată greutatea păcatului. Strămoşii noştri au vrut ca sângele lui să cadă asupra lor şi noi nu vrem să-i renegăm. Priveşte părul nostru şi vei găsi încă printre şuviţele lui urme din sângele lui Iisus. Insă acest blestemat botez nu trebue să împiedece noul botez pe care-l cerem. Suntem gata să răscumpărăm sângele vărsat de neamul nostru. Fiecare picătură va fi plătită pe preţ bun. Sfântul Scaun e sărac. Trebue să trimită Apostoli printre păgâni, să ridice biserici ,să-şi hrănească slujitorii, să ajute pe sărmani. Noi vă vom da tot ce vă lipseşte. Biserica nu va fi fost niciodată aşa de bogată ca după întoarcerea noastră. Vom depune înaintea altarului dela Sfântul Petru, ca dar de iertare, tot aurul pe care-l vom putea strânge în comunitatea noastră. Vom aduce la picioarele voastre saci încărcaţi cu toţi banii pământului şi, dacă nu va fi deajuns, vom aduna candelabre de aur, cupe de aur, statui de aur, bijuterii şi vergele de aur. Nicio privire omenească nu va fi văzut vreodată strălucind la un loc un munte de aur atât de mare. Mii de milioane: spune un cuvânt şi vor fi ale tale.

Obrazul de fildeş al lui Celestinus albi, transformându-se în marmoră.

— De ce blestemi, Sabbetai ? Ai vrea să plăteşti sânge dumnezeesc, sângele Fiului lui Dumnezeu, sângele lui Dumnezeu însuşi, cu câteva căruţe de aur! Dar nu ştii tu, sau nu-ţi aminteşti, că un singur atom din sângele acela face mai mult decât tot aurul ascuns în pântecele pământului?

— Prea Sfinte Părinte, nu dispreţui darul nostru. Inainte de a-l respinge, gândeşte-te la tot ce ai putea să faci cu comoara aceasta; să mântuieşti pe nefericiţi, să liberezi sclavi, să vindeci bolnavi ,să îmbraci pe cei goi, să împaci pe duşmani. Popoare de pretutindeni se vor arunca la picioarele tale: dărnicia e cea mai puternică apologie. Şi din înaltul cerurilor, Hristos va fi fericit văzând că primiţi cu dragoste pe sărmani ,adică pe El însuşi.

— Să nu crezi că mă poţi amăgi. Chiar şi dărnicia poate fi o cursă a Satanei. Nu mă sili să spun că în fiecare Evreu retrăeşte Iuda. V'aţi vândut Stăpânul pentru treizeci de dinari şi azi aţi vrea să-l răscumpăraţi cu roadele adunate de veacuri cu înşelătoria cametei voastre ? Aiurezi Rabine. Biserica nu-şi vinde Dumnezeul pe niciun preţ.

— Şi totuşi te rugăm să faci ceea ce Hristos însuşi poruncea celor bogaţi. Renunţăm la aurul nostru, devenim săraci şi goi din dragoste pentru El. Ce poţi să ceri mai mult? Şi e drept oare să numeşti diavolească ascultarea pe care o dăm Evangheliei?

— Uiţi că oferta ta e legată de un pact simoniac. Căci nu e un dar sincer, ci un vărsământ legat de o cerere îndrăsneaţă şi de neîncuviinţat. Nu putem răpi o singură silabă din tragedia Sfintelor Patimi chiar dacă ai îngropa Roma subt un munte de aur. Suntem gata să iertăm totul însă nu stă în puterea noastră schimbarea sau răstălmăcirea niciunui iota din învăţătura creş-

tină. In schimbul iertării noastre cerem numai o pocăinţă sinceră. Insă pentru a obţine iertarea lui Hristos nu ajunge remuşcarea, care poate fi urmarea fricii, nici ascultarea către Biserică, pentrucă poate fi dictată de interes. Şi cu atât mai puţin jertfirea aurului pe care-l credeţi în stare să plătească cerul cu bubele galbene ale pământului. Hristos e dragoste şi nu cere decât dragoste. Insă voi vorbiţi şi acum ca nişte stricaţi şi ca nişte negustori. Sunteţi încă cei din deşertul Sinaiului şi gândiţi mereu ca magul Simion. Sufletul vostru nu s'a schimbat. De oboseală sau din dor de pace vreţi să vă supuneţi Bisericii, însă nu iubiţi cu adevărat pe Hristos deoarece nu sunteţi gata de suferinţă ca să-i meritaţi dragostea.

— Prea Sfinte Părinte, întrerupse Sabbetai aproape mâniat, n'am suferit oare îndeajuns ? Cetatea noastră sfântă a fost arsă, mamele noastre au fost silite să mănânce carnea pruncilor lor, ţara ne-a fost răpită, în orice parte a pământului suntem ucişi, desbrăcaţi, izgoniţi. Atâtea veacuri de durere şi umilinţă nu ajung ca să înduplece pe Cel ce l'am omorît ?

— Ar fi de ajuns dacă aţi fi primit martiriul cu recunoştinţă, ca ucigaşul pocăit care-şi primeşte pedeapsa în tăcere. Insă sufletele voastre înrăite de ură au primit prigoana ca pe o răzbunare şi nu ca pe un rod ori ca pe o răsplată a vinii. Iată dece însăşi suferinţele voastre nu vă pot mântui. Voi nu vedeţi decât răul împotriva răului, câştigul în schimbul câştigului : vă lipseşte avântul acela de dragoste curată care-şi află fericirea până şi în tortură, care dă cu plăcere totul chiar când i se cere o jumătate ,care întoarce răul cu binele. Numai prin dragostea aceasta îl puteţi recâştiga pe Isus. Dacă nu daţi dovadă de ea nu veţi putea fi primiţi în Biserica Lui.

— Prea Sfinte Părinte dragostea nu ascultă nici de voinţă, nici de raţiune. Noi înţelegem că trebue să iubim în felul acesta, însă gândeşte-te cum a fost viaţa noastră înainte şi după Răstignire. Primeşte-ne în Biserica lui Hristos şi cu timpul vom izbuti poate să-L iubim aşa cum trebue iubit. Zelul acesta de a fi alături de cei ce cred în El nu e depe acum semnul şi începutul dragostei ? Şi nu suntem oare gata să renunţăm la bogăţia care e viaţa noastră, de dragul Lui ? Şi dacă culmea legii evanghelice e în iertarea ofenselor, află că suntem hotărîţi să şi iertăm.

— Să iertaţi? Voi, făptuitorii mărturisiţi ai unei fărădelegi de neiertat? Şi pe cine mă rog aţi vrea să iertaţi?

— Aminteşte-ţi. Tatăl ne-a impilat prin Legea Lui şi ne-a părăsit fără apărare în mâinile impilatorilor. Fiul a îngăduit ca moartea sa să fie răzbunată asupra poporului nostru neînarmat de către toate popoarele creştine. Şi unul şi altul, fiinţe deosebite ale aceleaşi Fiinţe unice, au vrut sau au îngăduit asupririle şi nenorocirile noastre. Dumnezeu e duşmanul nostru de veacuri şi de veacuri. Un duşman nemilos: împăratul universului îndârjit asupra unui pumn de nomazi! Insă El a spus că trebue să iertăm pe duşmani iar noi plecăm capul în semn de ascultare. Şi îl iertăm şi pe El, pe El chiar înainte de a ierta pe oameni. L'am ucis pe Dumnezeu — şi a fost într'adevăr un păcat înspăimântător — însă azi **iertăm şi lui Dumnezeu** şi aceasta e sforţarea cea mai mare pe care o putem cere sufletului nostru rănit şi otrăvit. Iţi repet, în numele tuturor Evreilor, că iertăm pe asupritorul nostru, că **iertăm chiar şi pe Hristos.** Nimeni n'a îndrăsnit să spună aceasta, însă ştii că suntem altfel decât ceilalţi oameni. Dacă nu ajunge nici acest sacrificiu suprem, ce alta vreţi dela noi? Vei înlătura şi dovada aceasta de iubire aşa cum ne-ai înlăturat aurul? Şi mai vrei şi acum să ne trânteşti uşile în nas?

Sabbetai tăcu şi privi pe Papă. Băgă de seamă atunci că Celestinus plângea. Din sărmanii săi ochi de copil îmbătrânit în rugăciune, curgeau şiruri de lacrimi, râuri de milă printre scobiturile sbârciturilor.

— Plângi! strigă Marele Rabin cu glas de biruinţă. Bunătatea a învins deci orice îndoială! Lăudat fie Cel de Sus, acum şi în vecii vecilor! Pot să te numesc într'adevăr Părinte? Răspunde! Vorbeşte!

Insă Papa plângea mereu şi tăcea. Sabbetai se aruncă la pământ, strigând:

— Spune cuvântul pe care-l aştept de mii de zile! Vicar al lui Hristos, urmaş al lui Petru, tatăl oamenilor, iată-mă la picioarele tale. Răspunde în numele Dumnezeului lui Abraham şi Iacov!

Celestinus, plângând într'una, se mişcă dela locul său şi ridică pe Evreu cu mâna sa albă şi osoasă. Insă nu spuse niciun cuvânt. Iar lacrimile căzdeau înainte, din ce în ce mai repezi, pe nevinovăţia iluminată a feţii.

Sabbetai privi în tăcere lacrimile acelea şi în cele din urmă înţelese : răspunsul Papii era în plânsul acesta. Vru să plângă şi el însă nu izbuti: simţi un nod în gât, însă în ochii uscaţi străluce a reflexul unei dureroase tristeţi. După câteva clipe se înclină adânc şi cu paşi grăbiţi se îndreptă spre uşă.

In sala imensă şi întunecată se auzi glasul Papii murmurând rugăciunea Vinerii Sfinte : Oremus et pro perfidis Judaeis, ut Deus et Dominus noster **auferat velamen de cordibus eorum..**

PAGINI

de EUGEN IONESCU

Superstiţia caracterizează pe cel ce nu are tăria de a crede şi nici pe aceea de a nu crede. Căci şi pentru a fi ateu, când ai încă ceea ce se numea, cu o expresie prea des întrebuinţată acum cativa timp „sensibilitate metafizică", îţi se cere o anumită putere morală de abdicare dela orice speranţă în eternitate, de renunţare la persoana ta, şi marele curaj de a-ţi lua asupra-ţi toate responsabilităţile cu certitudinea că nu vei avea niciodată niciun ajutor în lumea goală.

In orice caz, superstiţia este ultima urmă de credinţă. Sub o formă rudimentară, degenerată, este singura legătură pe care o mai poate avea un om slab spiritualiceşte, — şi totuşi de oare care substanţă, dar alterată, — cu lumea transcendentală, a miracolului. Superstiţia este încă credinţa în, sau mai ales teama de semnele care vin de dincolo, teama că lumea tainică, cea adevărată, aceea căreia îi suntem subordonaţi, ne vorbeşte, ne ameninţă, ne pedepseşte, ne avertizează, ne răsplăteşte.

Superstiţia este mai înaltă decât simpla credinţă în presentimente, de pildă. In acestea, poate crede şi un ateu căci aparţin lumii materiale şi pot avea o justificare ştiinţifică, vibraţii, radiestezie, subconştient etc. Superstiţia trebue deosebită, deasemeni, de credinţa în clara — viziune, spiritism, telepatie, — ale căror fenomene sunt dovedite a aparţine lumii fizice. Dar un om cu educaţie intelectuală, care e totuşi superstiţios („semnele" superstiţioşilor n'au niciun temeiu ştiinţific) este un ins care crede încă, mărturisit sau nu, sub o formă neclară, în posibilitatea intervenirii planului de dincolo în cel al realităţii terestre; care crede chiar în permanenta lui prezenţă (care uneori se demască) şi intervenţie.

●

Apărând religia şi credinţa, mulţi apără de fapt anumite tradiţii şi deprinderi sociale, anumite lanţuri de care le place să fie legaţi; apără anumite obişnuinţe şi posibilităţi de viaţă pământească: astfel sunt politicienii catolicismului şi promotorii tuturor creştinismelor sociale şi politice, — în primul rând sociale şi politice şi numai în al doilea rând „creştinisme".

Aceeaş greşală o fac şi anumiţi necredincioşi şi duşmani ai religiei care văd în aceasta numai latura ei politică, lucru care, în esenţă, nici nu-i aparţine

Dar Iisus este tocmai eliberatorul cel care sparge lanţurile vechilor tradiţii, vechei istorii, a aşezărilor pământeşti, a teluricului, pentru a integra omul într'o tradiţie paradoxal liberă, spirituală, cerească. Creştinismul sfarmă tradiţiile şi lanţurile, şi păstrează unica tradiţie a Bisericii.

Religia este eliberare. Spiritul e libertate.

●

Teoriile actuale spun că ştiinţa nu poate să prevadă pentrucă o cauză are mai multe efecte posibile. Determinismul a căzut. Putem avea acum o justificare ştiinţifică a libertăţii spirituale, a liberului arbitru, fără care religia nu poate fi şi pe care ştiinţa îl tăgăduia: evident, acest indeterminism priveşte lumea fizică şi matematică dar are neapărat şi consecinţe în lumea morală.

Un fapt, o cauză nu pot fi anulate; „nici Dumnezeu nu poate anula ceea ce a fost şi este, căci nu se poate renega, anula pe El Insuşi. Dar dă lumii posibilitatea de a lupta, de a alege şi lăsa libertatea intervenţiei planului divin, în cel cosmic sau omenesc; dar nu-i nevoie numai de miracol: el poate şi să „influenţeze" numai.

●

Cât de inesenţiale ar putea să pară lucrurile şi preocupările datorită căroa lumea îşi pierde capul, vremea, viaţa, sufletul. Ar trebui să mă agite numai problemele adevărate, mari: ale atomului, ale compoziţiei materiei, ale legilor cosmice, ale originii vieţii, ale lumii numerale etc.

Noaptea, o simplă privire spre cer, spre calea lactee, ar putea vindeca orice om de preocupările atroce ale politicului, socialului, omenescului.

Viaţa societăţii umane se pierde în ierarhia vieţii cosmice.

Orbecăim în noaptea pătimirilor, dorinţelor, fricelor, politicelor, departe, departe de adevăr. Aşa se sbate orbecăieşte, se satură, moare toată lumea viermilor. Eroisme? Criteriile eroismelor după măsura viermilor: un vierme care mănâncă patru viermi este un vierme titan, un vierme erou.

●

Acum zece, cinci, trei, doi, un an ştiam că va fi cataclismul. Dar acest atât de negru viitor era pus într'un timp psihologic extrem de îndepărtat, la sfârşitul lumii. Şi iată, acum a venit, la uşe, în casă, catastrofa de necrezut, sfârşitul neaşteptat. Lumea s'a rupt în două: acum o zi, un ceas, o clipă, în momentul acesta, a fugit departe tărâmul vieţii. Suntem pe tărâmul morţii, al catastrofei, al sfârşitului apocaliptic. Tărâmul vieţii e aşa de îndepărtat (într'o clipă s'a îndepărtat) că nu-l mai vedem, abia ni-l amintim.

Trăim însă şi acum par'că la fel ca şi atunci. Ne organizăm, sub soare, pentru moarte cum te organizezi pentru viaţă, pentru o partidă de plăcere.

Par'că se ascunde sub aceleaşi forme. Dar vor cădea vălurile şi o să apară, în faţă, chipul nud, hâd, adevărat al morţii.

E ciudat, ciudat cum parcă am şi început să ne familiarizăm. Poate că nu ne vom mai da seama cât e de hâdă.

O profeţie medievală fixa sfârşitul lumii pentru anul 1940. Mă tem.

(Ar putea să urmeze, pe aceeaşi temă, un număr indefinit de consideraţii, mai mult sau mai puţin ingenioase) .

Când merg uneori, pe stradă, îmi aduc aminte că lumea nu e aşa cum o văd, cum o miros, cum o aud. Un sunet interior de clopot, şi parcă totul se desface în unde, în unduiri. O imaterială vibrare! In haos, într'o mare mă prăbuşesc.

CRONICA DRAMATICA

București

TEATRUL NAȚIONAL: „SUMMA CUM LAUDE" dramă de FRANZ KARL FRANCHY. Piesa dela **Teatrul Național** ne scoate din obișnuința comediilor reprezentate pe atâtea alte scene, pentru a ne arunca în plină tragedie, într'o lume de cumplite suferinți, unde: **lupta împotriva întunericului,** — după cum ne spune chiar un personagiu, — este realitatea cea mare, scopul fundamental al vieții.

Piesa poate fi socotită un strigăt de desnădejde, sau o crudă reprezentare a nedreptăților sociale. Dacă nu voim să intrăm în sensul ei adânc, vom putea afirma că înseamnă, cum poate sunt dispuși să creadă unii dintre spectatori, o dovadă a lipsei de moralitate ,la care te împinge dorința de învățătură și mizeria. Ori poate, o poveste de dragoste cu oameni din toate clasele sociale.

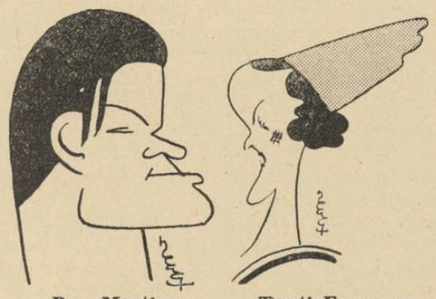

Pop Marțian

Tanți Economu

Dar nu e numai asta. Subiectul piesei nu are pe scenă o armătură aparte. El reese din mijlocul întâmplărilor, cu o putere proprie ,afirmându-și crudul adevăr, în învălmășagul ignoranței generale.

Este drama mediocrității burgheze. Drama axiomei: **lumea se complace în mediocritate,** frază pe care o debitează plin de sine, un vreanic reprezentant al comerțului burghez.

Este suferința, grozăvia fără liman poate — eroii piesei întrevăd totuși un liman, cândva, departe — a idealiștilor cari vor să fie oameni în primul rând. A visătorilor, a oamenilor cari suferă de lipsa idealului, nu fiindcă acesta nu există, dar fiindcă este sugrumat. De cine? De mediocritatea lumii. De superba ei inferioritate.

Cine se sbate în această piesă? Reprezentanți ai tuturor claselor sociale. Mica burghezie, Lumbergs, marea burghezie, familia consilierului Wildorf, massa mizeră și idealistă a studențimii, în care întrevedem tot freamătul creator al lumii modeste, un reprezentant al aristocratismului, tinere fete, Kitty Wildorf, Grette, ș. a.

Iată o întreagă lume. Ce face ea? Unii luptă aspru, alții trăesc din belșug. Dar toți au un singur scop: hrana. Mai multă sau mai puțină. Dar hrană. Așa cel puțin ne spune Werner von Raben, reprezentantul aristocrației.

Altceva nu pot dori acești oameni. Nu pot, fiindcă nepriceperea burgheziei nu o îngăduie. Ignoranța ei, mediocritatea ei se opun. Și din această cauză, suferă atâția... Suferă cumplit.

Dar victoria va veni odată. Ea trebue să vină, fiindcă dreptatea iese la suprafață totdeauna. Luptătorii spiritului se încred în imanența ei.

Adevărul va izbucni. Va izbucni peste multă vreme ,desigur, cu răsunetul izbăvitor. Va izbucni din frământarea neîncetată a masselor și a conducătorilor ei firești. A acelor oameni tari și generoși, Werner von Raben este un reprezentant al lor. El știe să fie tare. Să înfrângă opoziția. Se sbate mult și greu, dar întrevede biruința.

Interpretarea acestei piese s'a arătat îndeajuns de bună. Alte dăți d. Pop Marțian ne-a făcut o impresie slabă. In „Summa cum laude" însă a susținut rolul lui Werner von Raben cu o reală înțelegere. Stăpânit de valoarea numelui ce purta precum și de superioritatea sa intelectuală, a priceput în adâncime menirea lui. Corect și demn, cu game dela ironia subtilă, până la profetizare, a avut un joc deosebit de interesant.

D-na Tantzy Economu, în rolul „Kitty"-ei a dus multă grație și inteligență. De altfel și piesa îi cerea o deosebită comprehensiune. In special simplitatea dovedită în ultimul act e remarcabilă.

D. Critico mai slab. Rolul nu era prea greu, totuși nu i-a dat destulă amploare. El trebuia să fie un tânăr, cum majoritatea tinerilor de azi sunt: sportivi și inculți, încrezuți și cari nu văd în femee decât posibilitatea zestrei. Din cauza jocului neadecuat, d. Critico a ratat multe efecte. In el nu s'a putut vedea viitorul soț ce-și înșeală nevasta și-i pretinde credință, nici burghezul ahtiat după afaceri și disprețuitor al idealului feminin.

Ceilalți din interpretare au fost mai de grabă mediocri, în linie generală. Prea multă afectare forțată și lipsă de naturalețe. Nu se poate nega, totuși, că piesa dela **Național** este frumos interpretată și merită, dacă nu „summa cum laude", cel puțin o laudă sinceră pentru joc, afară de câteva rezerve.

VICTOR POPESCU

Iași

TEATRUL NAȚIONAL: „PROFESORUL STORIȚIN". După „Trandafirii Roșii" și „Mansarda", Naționalul din Iași prezintă „Profesorul Storițin", drama în 4 acte de Leonida Andreew.

Povestirea ce s'a desfășurat pe scena teatrului, într'o tăcere surprinzătoare din partea unui public îndeobște forfotitor, a lăsat o impresie bună, chiar și în loji, unde se vorbește cel mai mult în timpul spectacolelor.

„Profesorul Storițin" e o piesă rusească situată înainte de războiu ca timp.

Valentin Nicolaevici Storițin așa cum a fost interpretat de d. Tudor Călin, apare ca un om cu o totală și revoltătoare lipsă de voință.

Era obosit, surmenat de lucru și mai ales apăsat de atmosfera groaznică a casei lui, în care plutea neînțelegerea și viciul, de care se simțea cu totul străin și înlăuntrul căreia ghicea lucruri murdare pe care totuși nu voia să le cunoască.

Avea și motive să fie mulțumit: avea multe admiratoare și chiar ducesa Ludmila Pavlovna, a lcărui rol l-au jucat, mai întâi d-na Jenny Argeșanu apoi d-na Florina Dimitrescu, își închină frumusețea și tinerețea sa dragostii pentru straniul profesor cu glas stins, cu vinete cearcăne la ochi, dar care, cu toată istoveala lui fizică, avea un suflet bogat dar răvășit.

Totuși nu poate fi mulțumit de nimic, nici chiar de luminoasa ofrandă a ducesei.

D. Tudor Călin, care își afișează gloriosfrumusețea mânilor sale, cu destulă pompă și uneori cu abuz, și-a jucat conștiincios rolul, cu deosebită grijă pentru momentele tragice.

Soția îl înșeală cu un om odios, vulgar ,dar „practic", cu profesorul de liceu Savici, al cărui rol îl joacă cu șarjă d. Bruno Braesky. Copiii lui sunt prăbușiți în viciu din cauza neînțelegerilor de acasă.

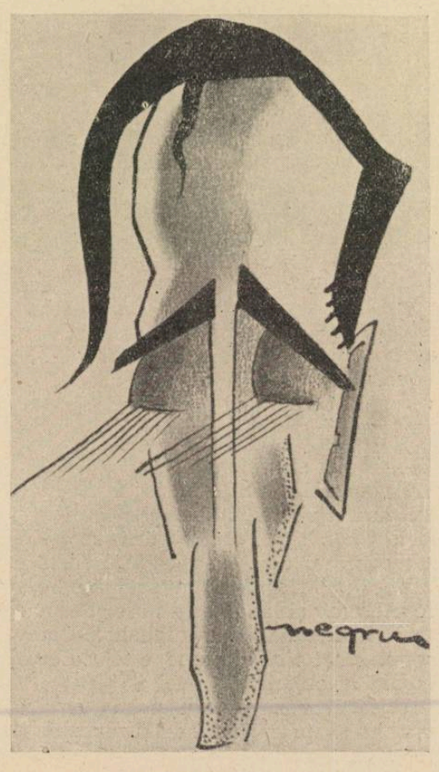

Tudor Călin

Drama culminează clasic pe o vreme de furtună, cu tunete și ploaie abil mășluite, în casa unui prieten, unde se adună rând pe rând toate personagiile.

D. George Popovici în rolul lui de veritabil „rus", veșnic cu paharul de vin roș lângă el, cu suflet comprimat din care izbucnesc intermitent accente de violență, redă nota caracteristică a întregii drame.

Totuși suntem de părere că meritul cel mare tot d-lui Călin îi revine, d-sa a scos în evidență perfect faptul că Storițin era un învins al împrejurărilor, dar un învins **demn.**

Soția lui sustrage dela societatea de binefacere ce o prezida o mare sumă de bani. Fatal urmează procesul și scandalul.

Scandalul în casa „profesorului" Storițin! Hotărârea, decizia lui întârzie. Când vine e prea târziu. Vrea să fugă, caută să evadeze din lanțul fatalității, dar moare tocmai atunci când ducesa, printr'un gest care se vede toată dragostea ei pentru Storițin, fuge și ea din casa părintească pentru a fi lângă el și a-l ajuta.

Am fi nedrepți dacă nu am pomeni aici de d-na Gina Sandri, care a jucat ingratul rol al Elenei Petrovna, soția lui Storițin, și care dacă nu a reușit, a fost nu din cauza sa, deoarece știm capacitățile sale artitice, ci, repet, din cauza dificultăților ce prezenta rolul său.

Restul distribuției, fără a fi strălucit, fără a cauza dificultăți și dezarmonii detestabile, s'a achitat acceptabil; trebue să remarc conștiinciozitatea cu care și-a jucat rolul, d. Nicolai Șubă.

Avem și câteva cuvinte despre regia d-lui Victor Bumbești

Atmosfera putredă și morbidă, îmbibată de viciu, a piesei, cât și realitatea momentelor tragice cari nu aveau nimic comic în ele, se datoresc d-lui Victor Bumbești.

In rezumat am avut de face cu o piesă serios lucrată și bine jucată de actori cari au trăit rolul și au transmis sbuciumul lor spectatorilor.

MIRCEA I. ZAHARIA

Cluj

FATA LUI IORIO de GABRIELE d'ANNUNZIO. Pe scena Teatrului Național din Cluj a fost comemorat în săptămâna trecută poetul Gabriele d'Annunzio, în care Italia celebrează cu atâta mândrie o întrupare măreață a geniului ei național.

Serbarea s'a început cu o cuvântare a prof. Lilio Cialdea, conducătorul secției clujene a Institutului de cultură italian din România, care a caracterizat personalitatea lui d'Annunzio, relevând spiritul lui cuprinzător, pornit cu voluptate spre o nouă cucerire spirituală a lumii, asemenea marilor figuri ale Renașterii, apoi aristocratismul lui poetic și profetismul care-l făcea să se socotească singur prevestitorul unor vremuri de nouă glorie pentru patria și poporul său. Deasemenea a relevat concepția de viață eroică, deci tragică, a marelui poet, exprimată în numeroasele sale opere literare.

S'a reprezentat apoi, în traducerea d-lui Alexandru Marcu, tragedia pastorală **Fata lui Iorio,** socotită capodopera literaturii sale dramatice.

In esență, acțiunea tragediei este aceasta: Mila lui Codra, fata căzută, caută scăpare de furia răzbunătoare a mulțimii și ,după o trecătoare salvare, găsește răscumpărarea păcatului în sacrificarea vieții sale pentru viața iubitului. Mântuirea momentană o află în casa lui Lazzaro, unde se face nunta lui Aligi, fiul acestuia. Aici o apără mai întâi Ornella, sora mirelui și întrupare a milei și a generozității. Pe urmă Aligi se îndrăgostește de ea, și această dragoste curată o ridică din păcat. Ei se duc în munți amândoi, unde Aligi păzește turmele tatălui său. Refugiul lor însă e trecător. Bătrânul Lazzaro, și el reprezentant al desfrâului, vine la ei, îl alungă pe băiat și voește să plece în lume cu Mila, părăsindu-și căminul conjugal. Aligi sosește însă la timp ca să împiedece o nelegiuire și îl omoară pe tatăl său. Prin intervenția lui Aligi, întrupare a nevinovăției, păcatul este a doua oară înfrânt, de astă dată însă cu prețul unui alt păcat, al paricidului, pentru care obștea îl va judeca și îl va condamna la moarte. In momentul suprem apare Mila, care ia asupra sa paricidul și, salvându-l pe Aligi, se lasă pe sine dusă la moarte, în focul purificator al rugului, strigând ca într'un mistic extaz: „Sfântă-i flacăra! Sfântă-i flacăra!"

Am înfățișat mai sus doar schema tragediei lui d'Annunzio, care se aseamănă în măreție cu tragedia antică. Cadrul în care se desfășoară acțiunea este un cadru de mit și piesa are, pe lângă valoarea pur dramatică, o incomparabilă valoare poetică. Insuși autorul spune că piesa nu poate fi situată în timp. Timpul este legendar și textul însuși are rezonanța arhaică a legendei. Spre deosebire de timp, locul acțiunii este indicat: regiunea Abruzzi. Deci mediu rustic, în care înfloresc de obiceiu legendele, iar această împrejurare îi permite autorului să valorifice în mare măsură frumoasele tradiții populare legate de cele două momente capitale ale vieții: căsătoria și înmormântarea.

In felul acesta, în cadrul mitic al tragediei ,simbolurile cresc din viața și poezia tragediei este o poezie a vieții. Realitatea este totuși transfigurata și, prin desnodamantul ei mai ales, acțiunea se scalda în misticism.

Teatrul Național din Cluj a făcut eforturi considerabile pentru reprezentarea tragediei lui d'Annunzio în cele mai bune condiții: repetiții îndelungate, decoruri noua și direcție de scena competentă.

Direcția de scenă a avut-o d. Fernando de Vrucciati, un exponent al regiei moderne italiene, trimis în misiune la noi de statul italian. D-sa a venit cu o concepție sigură a tragediei și a reușit să realizeze în întregime această concepție ,manevrând cu abilitate un numeros ansamblu ,reliefând pe protagoniști, fără să stanjenească însă elanul interpreților. Măreția spectacolului reiese tocmai din aceasta îmbinare fericită dintre planul estetic, cu elemente de rigiditatea unui ritual — scenele cu obiceiuri populare — și expresia marilor sentimente și pasiuni cari animă personagiile.

Și ținem să subliniem cu hotărâre acest succes, care se înscrie la activul Teatrului Național din Cluj, socotindu-l ca atare chiar dacă frazarea, modelată după ritmul versului, lăsa uneori de dorit din punctul de vedere al sensului.

In rolurile principale au apărut d-na Magda Tâlvan (Milea) și d. Ion Tâlvan (Aligi), făcând încă odată dovada admirabilelor mijloace de interpretare a tragediei în spirit tradițional, pe cari le au amândoi. Interpretarea d-lui N. Sireteanu în rolul lui Lazzaro se caracterizează prin puterea sentimentului și interiorizarea lui. Din restul interpreților mai semnalăm pe d-nele Virginia Cronvald (rolul Candia), Viorica Juga, Marcela Borsa, Daia Nicoară, Viorica Știrbețiu, Puica Perieteanu, Maria Cupcea-Munteanu și pe d-nii C. Russey, V. Potoroacă, D. Constantinescu, T. Lapteș, H. Cristea, L. Irimieș și L. Doctor, — cu o specială mențiune pentru d-na L. Bulandra ,căreia nu-i scapă niciodată sensul și tonul just al frazei.

OLIMPIU BOITOȘ

Cronica cinematografică

O NOUĂ PACOSTE.

Mult mai are de suferit bietul nostru spectator. Mai întâiu din cauza naivității cu care crede în toate „bombele" pe cari le anunță reclama înșelătoare. A ajuns să fie obișnuită păcăleala pe care o înghite spectatorul intrat să vadă „cel mai bun film al anului" și căruia i se servește cea mai mare prostie a timpurilor. Morala ar fi aceea de a nu te încrede în afișele de cinema, sau — mai simplu — nici să nu le citești. Căci după ele nu există filme proaste ci numai din acelea bune. Dar asupra acestei probleme vom mai reveni. Astăzi, însă vreau să amintesc aici o altă pacoste pe capul spectatorilor. De astă dată ea se prezintă sub aspectul tăbliilor cu prețuri, agățate în fața casselor de bilete a două din cinematografele de pe bulevardul Brătianu. Cred că oricine recunoaște că e superior confortul pe care ți-l oferă aceste cinematografe față de celelalte de pe bulevardul Elisabeta.

Și de aceia nimeni nu a protestat în fața prețurilor foarte mari (60 lei) pe cari trebuiau să le plătească spectatorii noștri. Dar n'are nici un rost mărirea acestor prețuri cu încă 10 lei, așa cum au înțeles a face direcțiunile cinematografelor Aro și Carlton într'un timp când viața este și așa destul de scumpă și când, nici calitatea filmelor prezentate, nici vreo altă îmbunătățire în program (jurnalul este același „Fox Movietone") sau în confort nu justifică această mărire.

Cu 70 lei se poate avea un loc bun la un teatru. Și — orice s'ar spune — mai toți spectatorii noștri preferă teatrul cinematografului. Dacă direcțiunile acestor cinematografe țin neapărat să îndepărteze publicul dela cinematograf, n'au decât să păstreze prețurile acestea, cărora orice superlativ (extraordinar, enorm, fantastic) le este potrivit.

CINEMA ARO: KATIA.

Scenariile filmelor istorice trebue să fie din cele mai bune, pentru ca aceste filme să poată să placă. Scenariul acestui film, datorit prințesei Martha Bibescu ,este unul din scenariile bune și apropiate oarecum de adevăr, lucru care nu poate decât să ne bucure.

Găsim totuși în film unele elemente prea romantice — plimbarea cu sania pe o zăpadă de naftalină — altele nepotrivite și totuși banale — confundarea țarului cu o ordonanță și dansul lui cu un fel de bucătăreasă într'un local de petrecere — cari ne opresc a așeza acest film printre cele foarte bune.. In orice caz sentimentul cu care am părăsit sala cinematografului Aro nu a fost de neplăcere (uitasem de cei 70 lei pe cari am trebuit să-i plătesc). Și aceasta din cauza jocului surprinzător de bun al Danielei Darrieux. A câștigat enorm actrița aceasta în Katia, mai întâiu din cuza rochiilor de epocă, rochii ce o îmbracă atât de bine și apoi din cauza talentului pe care l-a adăugat jocului ei. Despre frumusețea Danielei Darrieux cred că e inutil să mai vorbesc aici. Era un timp când nu-i admiteam prezența pe ecran decât pentru această calitate. Alături de ea, John Loder pare mai antipatic, mai netalentat decât cred că e în realitate. Intâlnim în jocul acestui actor ridicolul omului care se crede deștept și cu „succes la femei", ridicol pe care eram obișnuiți să-l remarcăm la actorii germani și care, în nici-un caz nu e potrivit unui țar. O remarcă specială merită interpreta țarinei, care atât prin suferința internă care rezultă din tot jocul ei, cât și prin veșnicul rictus al buzelor mi-a reamintit jocul unui foarte bun interpret de roluri secundare: Jean Louis Barroux.

CINEMA CARLTON: BARNABE.

După ce am văzut Barnabé ,am priceput admirația pe care i-o poartă francezii lui Fernandel, actorul care reprezintă urâțenia în cel mai larg înțeles al cuvântului.

Acest actor No. 1. al Francezilor, care, dacă n'ar fi avut talent doar frizer s'ar fi putut face, a isbutit să-i încânte și pe spectatorii noștri. Calmul cu care și-a purtat dea-lungul filmului urîțenia, inteligența cu care a știut să profite de acest cusur, a făcut din „Barnabé" un film amuzant. Și aceasta înseamnă foarte mult, de oarece scenariul filmului ne reamintește farsele cele mai copilăroase pe care le reprezenta cândva teatrul Vesel. Iată dece în aceste rânduri în afară de un impresionant dans al mâinilor, nu voiu mai putea remarca nimic alături de jocul lui Fernandel care pe lângă urîțenie mai este și talentul personificat. Iar melodiile pe cari le-a cântat (și în special Barnabé) le-a cântat astfel ca ele să rămână și pe buzele spectatorilor.

O mențiune proastă pentru interpreta rolului Jackie — câtă lipsă de grație — precum și pentru ridicolul cântecului și dansului executat de ea și de partenerul ei.

Iar despre rochiile dansatoarelor de rumbă nu avem decât lucruri rele de spus. Revistele americane ne obișnuiseră cu mai multă eleganță și distincție.

Poșta REDACȚIEI

Arecu Zea Hari. „Nu este cu putință".

Mircea Iordache și *Victor Ghiculescu.* Este „un pic de poezie", dar nu de ajuns spre a le da drumul în lume. Mai încercați, dacă se poate, fără influențe atât de contradictorii, ca a d-lui I. Minulescu (Spre toamnă) și G. Coșbuc (Hoața), totdeodată.

Nellu Ștefănescu, Loco. Nu se publică.

M. P. Reghin. Interesante. Vom publica câteva din ele, însă vă rugăm să așteptați să le vie rândul. Avem abundență de material.

V. Regen. Induioșătoare dar ne pare rău că nu o putem publica, neîndeplinind anumite condițiuni literare.

Robert Cahuleanu. Ne-ați rugat să vă spunem ce defecte au poeziile trimise. Vorbiți în ele despre „un cântăreț din acordeon" despre „ un suflet frânt" despre „umbra unor cetini părăsite", despre „plânsul pomilor de pe cale", etc., etc. Defectul ni se pare a fi lipsa de sinceritate, versurile fiind compuse din amintiri livrești, sau din evocarea vagă a unor întâmplări firave. Adevărata poezie e concretă și fuge de livresc, oricât de atractios s'ar înfățișa.

Aurel Bogdan. Seria reportajelor cu orașe am închis-o Mai târziu vom primi bucuros colaborarea.

Ilariu Carpen (Ion Covrig). Trimiteți încă odată pe adresa d-lui redactor pe care îl cunoașteți.

Dragomir Petrescu, Bolgrad. Nu se publică.

Florin Mesteacăn. Ce putem să facem dacă versurile nu sunt publicabile? Singura *dreptate* în materie de artă, este calitatea talentul. Ce *dreptate* vă putem da, dacă n'o găsim în ceea ce scrieți?

Nicu N. Bembea, Șc. Normală, Deva. Vă puteți abona la revistă, cerând să vi se trimită dela numărul 1, sau puteți cere, contra ramburs, exemplarele care vă lipsesc.

I. C. Loco. Treceți pe la redacție, ca să vă dăm lămuriri mai ample.

„Fata din Brazi". Un simplu exercițiu needificator. Mai încercați.

Sg. Ne trimiteți „din mijlocul stepei Bălțene, câteva poezioare și epigrame, cu rugăminte.....". Epigrame nu publicăm, iar „poezioarele", — trimiteți-le mai bine în volum, să le recenzăm.

Traian Tristu. Ne trimiteți poezii „pentru a întreține mai departe focul aprins pe acest rug al selecționării, unde se ard așa zisele avânturi anonime". Regretăm că nu putem reproduce aci, scrisoarea inteligentă, cât pentru versuri, regretăm deasemeni că nu le putem publica.

Const. Corsaru. Cererea ce ne-o îndreptați nu este de competința noastră, celor de la redacția revistei. Cât pentru poezie, mai încercați, fiindcă aveți talent.

S. P. Versurile au unele calități. Trimiteți-le însă la alte reviste, cu mai mult spațiu și neaglomerate.

REPUBLICA PESCUITORILOR DE STELE

Viața de veselie și tristeți a scritorului român

II

de NEAGU RĂDULESCU

CUM SE NASC REVISTELE LITERARE...

Iarna lui 1931...

(Am impresia că am barbă de un cot, că sunt premiat de Academia Română și că îmi scriu memoriile).

Viscolul întâi fluieră, apoi aruncă prin colțuri de uliță cuțite și le înfige fără milă pe la subțiori și pe sub ipingea. Câteodată apașul ăsta de prin Grant sau din Obor, îți smulge pălăria și îndeasă o mână rece de zăpadă pe lângă rever să-ți ia cu japca portofelul cu toate că n'ai în el decât o scrisoare de dragoste sau un trandafir presat. Și pe ulițele măturate de el mișună ca niciodată poeții.

La fiecare colț viscolul încinge o sârbă sau o bătută pe spinarea câte unui poet sgribulit.

Parcă niciodată ca în 1931 recolta pescuitorilor de stele n'a fost așa de prodigioasă.

N'au terminat bine băeții liceul și s'au dat la aprinsă dragoste cu muzele.

Nu le-a mijit suficient mustața subt cerceii de gelatină ai nasului și buzunarele hainelor sunt burduf de capodopere.

SIMION STOLNICU. Student la Litere, cu chelie. Frecventează puțin cursurile. Lasă timpul să treacă stând picior peste picior la bufet, cu o cafea înainte, așteptând să iasă studentele dela Caracostea.

Fiindcă e mic de stat ca Ștefan cel Mare, fetele se uită pe deasupra lui și Simion Stolnicu suspină.

Băeții numai mănâncă, au vândut uniformele pe câte un sutar la Taica Lazăr și chipurile lor iau pe zi ce trece aspectul uscat al biscuiților „Gagel".

Deobiceiu urmează câte un consiliu de familie și todeauna la sfârșit, un tată cum se cade, gândindu-se probabil la pandaliile trecute ale tinereții lui, pune punctul pe i.

— N'are bani băiatul... I-o fi trebuind și lui să ducă undeva... unde se duc toți tinerii... Că de, tinerețea... Las'că și educația noastră...

Ehehe! E altfel la englezi...

A doua zi poetul e între patru pereți cu taică-su.

— Ce ai tu, mă băiatule, că ai slăbit așa? Slavă domnului. Cartea ai lăsat-o. O să dai în particular. Mâncare la noi ca la popi.

Atunci de ce ești amărât și slab?

— Pardon! Asta nu-i amărăciune și nici slăbiciune. Sunt spiritualizat, domnule!

— Înțeleg. Sigur, spiritualizat. Ei da, ăsta e cuvântul. Tocmai la ăsta mă gândeam și eu. Da ia spune-mi, îți lipsește ceva că ești așa spiritualizat? Ia spune-mi tu mie. Noi vorbim între noi, așa deschis ca bărbații. Ai nevoie de ceva? — și zornăie demonstrativ în buzunar, două sute.

— Nu-mi vine să spun. N'am curaj. N'aș vrea să mă refuzi.

— Ei, aida de spune odată mă! Ți-e rușine, nu? Ce dracu! E vorba de sănătatea ta. E nuu sunt acum taică-tu. Eu sunt un bărbat. Dacă ți-e rușine scrie pe-o bucată de hârtie, de ce ai nevoie și de cât...

— De trei mii!

— Cuuumm! S'or fi schimbat multe între timp, dar trei mii de lei...

Ce să faci cu atâta bănet?

— Să scot o revistă literară cu Victor Valeriu Martinescu și cu Teodor Scarlat.

ȘI IAURTUL INSPIRĂ...

Cum deobiceiu părinții nu plătesc de cât primul număr al revistei și refuză categoric vreo contribuție la al doilea, ba mai mult, îi pun în vedere odraslei să se lase de lătrat d'ăsta pe hârtie și fără nici un folos practic, domn' director își mănâncă unghiile vreo două zile de necaz, și își înoeasă într'o seară cu lună — fără lună nici vorbă — câteva cărți într'o desagă, își adună peoziile, rupe și un codru de pâine și „spiritualizat" iese pe fereastră.

— Adio familie de burtă verzi! Ce puteți voi înțelege din rostul vieții? Niște funcționarași! Pe când eu! Ha! Ha! Ha! Eu mă duc s'o cuceresc!

Dacă pe Smardan îl apucă ploaia, e cât pe aci să se întoarcă.

N'o face însă și zi de zi se spiritualizează mai mult.

Locuește în mansarda vreunui confrate, până când sătul de picioarele și ifosele lui, confratele îi svârlă traista în stradă.

Mănâncă pe apucate sau pe datorie la lăptăria lui Dumitru Cosma poetul iaurgiu de pe strada Belvedere.

— Fă mă frate Cosma niște ochiuri și dă-mi un iaurt.

— Nimic. Mă rupe tata în bătăi dacă află. S'a strâns la cont vreo mie de lei. Ai grijă să nu te vadă pe aici...

— Hm! Ce oameni! Ce oameni! Bineee! Las'că mănânc în altă parte — și dela ușă cu mâna pe clanță. — Da ia spune-mi n'ai vreo poemă inedită mă, că scot o revistă?

— Două zeci, nu una. Ia vino încoa'... — și Dumitru Cosma băiat de inimă poet și lăptar se șterge repede pe mâini de zer și scoate de subt un borcan de murături două zeci de poeme lungi cât o șosea națională, și scrise pe hârtie de împachetat...

— I'auzi!

— Tiiii! Minune! L-ai ras pe Arghezi — se miră celălalt.

— Îți plac, ă?

— Progres enorm! Ce imagini! Ce ritm! Ce frăgezime! Ce culoare!

— Să le auzi p'astea! P'astea mă! sunt și mai grozave! Stai jos pe scaun să-ți pun ochiurile în tigaie și să ți le citesc. Vrei și un șnițel cu niște gogonele în oțet?

ȘI POEZIA, DAR MAI INTÂI STOMACUL...

Nu e de mirare așa dar că iarna lui 1931 a rânduit pela toate colțurile santinelă câte un poet.

— Brrrr! Ce frig domnule!

— Frig rău! Ce, a apărut o carte de Camil Petrescu?

— N'am cetit-o, dar ce-ar fi să dăm o raită pela el?... Chipurile să ne dea volumul pentru recenzie...

Camil Petrescu invita băeții la el de câteva ori pe săptămână.

Ceaiuri, pâine cu unt și pe deasupra și calorifer. Când se anunțau lupii, maestrul generației de douăzeci de ani, cumpăra cu toptanul toate rafturile băcăniilor de prin împrejurimi.

Cum treptat băeții s'au obrăsnicit și uitau ceaiurile și franzela cu unt, întorcându-i câteodată spatele pe stradă, sau nerecenzându-i cărțile, Camil Petrescu n'a mai făcut oficiul de doică.

Revoltați peste măsură poeții au trecut dedesupt la etajul următor, adică la maestrul Eugen Lovinescu. Darnic din fire cu adjectivele, grasul dascăl de literatură servea gurile hămesite ale cenaclului numai cu articolele lui (Ce să rozi? Imagini?) cu câte o nuvelă de Ludowic Dauș și cu producția poetică a tuturor liceenilor dela Mihai Viteazu. Incolo un calic, mai rău decât Hagi Tudose. Niciun covrig de cinci bani n'a dat unui scriitor tânăr cu ochii ieșiți din orbite de foame.

— După ce i-am spus că are talent, mai vrea să-l opresc și la masă?

BALAURUL CAPȘEI

La Capșa nu se poate intra cu una cu două. Cel mult poți să te rezemi de bară și să te sgâiești înăuntru. Și chiar așa îți face câte unul semn cu mâna:

OCTAV ȘULUȚIU. Prevestea chiar de pe vremea automatului, profesorul de azi. Totdeauna cu umbrela agățată de braț, Șuluțiu aducea cu el o vervă, pe care și-o manifesta spărgând timpanele celor de față.

Acum Șuluțiu nu mai e flăcăul de altădată. In mijlocul munților la Brașov, obrazul lui a luat rotunzimi de lubeniță și de subt palton a început să pornească în început de burtă care va face probabil, nu peste mult timp, concurență balonului lui Picard.

— Dă-te la o parte. Imi acoperi tot geamul. Nu mai văd nimic. Ce te-ai proțăpit așa în fereastră? Daia plătesc eu aici șvarț, să-ți văd spatele dumitale?

Trebuie să fie foarte cald înăuntru, că uite Minulescu își desface nasturii de la vestă și C. Ardeleanu își tamponează sudoarea de pe frunte cu o batistă vărgată cât o față de masă.

In stradă gerul îți dă târcoale pe lângă ghiată. O mângâie întâi ca o pisică, apoi se cațără sgâriind cu toate ghiarele în susul piciorului.

Indrăznești să intri în cafenea?

Nici gând.

Indefinitiv dacă ți-ai lua inima în dinți și ai intra ce ar fi?

Pe Minulescu îl cunoști, pe Sorbu, la fel, pe Caton Theodorian, pe Stamatiad, pe George M. Zamfirescu, pe Corneliu Moldovanu, tot așa.

Intri și tu binișor să nu faci curent, le dai bună ziua și te așezi pe un colț de canapea, după ce ți-i scuturat bine afară paltonul de zăpadă. Dar vezi că pică imediat lângă tine ca din senin Niculae, un rinocer de chelner, scuipându-ți o întrebare.

— Dumneata ce dorești?

— Eu! Eu!

Nu sare nici un maestru să te scape din încurcătură și unde îți rostogolește Niculaie niște ochi și unde își umflă nările unui nas cât al lui Esop!...

Dar calvarul nu s'a terminat. Niculae te pândește parcă din fund și ochii lui cât cepele de baltă se rostogolesc, se rostogolesc... te caută... te caută mereu, multiplicându-se în atâtea oglinzi — obsesie — până când nu mai poți să rabzi și îți ei tălpășița.

Chiar dacă se întâmplă să ai în buzunar un pol și să ceri un șvarț, Niculae nu te servește. Ți-l trimete cu picolo.

Nu meriți tu un coate goale, să te servească el.

El care a servit atâtea glorii și nu știu câți prinți...

UN AUTOMAT CU SANDWICHURI ȘI POEȚI

Tot automatul de pe Calea Victoriei rămâne ultim adăpost al poeților.

Aici nu este nici o gogoriță ca Niculaie.

Să vezi cum a fost.

Subt fosta sală „Mozart" unde azi servesc fetele verzi ale lui „Herdan" s'au trezit într'o zi de iarnă o mână de poeți tineri la masă. Și au venit și a doua zi tot acolo. Și a treia zi. Până când unii și-au luat inima în dinți și-au dat buzna la Capșa, până când a tras definitiv obloanele, automatul.

Aici e cald ca la orice cafenea.

Ia unul un sandwich și în jurul lui fumează o zi întreagă toată generația.

Const. Lucrețiu Vâlceanu, poet cu obraz de tuci asemenea lui Ștefan Stănescu, e îmbrăcat într'un fel de manta soldătască transformată la două rânduri de un croitor nepriceput, căci la prima aruncătură de ochi, ea își trădează originea militară.

— Sânt prieten cu un plutonier major. Dacă vrei îți fac și ție rost de una. A, sunt foarte călduroase și elegante. Mănânci azi cu mine la internat? Are o fasoleeee! O fasoleeee!

Și la fiecare prânz poetul C. L. Vâlceanu invită la masa internatului Sfântul Sava unde fusese bursier, câte cinci, șase poeți uitând că și el nu mai e de mult acolo decât un oaspe.

Ca lupii după el Vâlceanu intra valvârtej în sala de mese.

Nenorocirea a făcut odată să se termine mâncarea înainte de sosirea haitei și poetul nostru mai negru de mânie, a spart nu știu câte farfurii, și a ajuns până la directorul internatului să-i ceară socoteală.

— Cum? S'a terminat fasolea? Am adus băeții de geaba?

(Gică Vâlceanu flăcăul bun dela automat, aurarul ăsta de cuvinte, care umbla cu toate salbele și mărgelele imaginei în buzunare, a murit mai acum câteva luni pe meleagurile străine, neapucând să-ș vadă tipărit volumul de versuri „Colivia cu lauri").

SFÂNTUL SISOE AVIATOR

— Bună ziua domnilor!

La masa lui Virgil Gheorghiu, Eugen Ionescu, Suluțiu, Jebeleanu Ștefan, Ilarie Chendi și Bob Bulgaru, se așează câteodată și unul cu țăcălie. Poartă pe cap o pălărioară ca o scuipătoare, e foarte grav și lângă șold în loc de spadă ține totdeauna o evanghelie. Cineva spune că și când doarme, e tot cu evanghelia la oblânc.

Dacă îl vezi pentru prima oară te miri. E și nu e. Parcă ar fi mucenic de biserică, și parcă n'ar fi. Ce-i lipsește, te gândești? — și de-abia târziu de tot îți dai seama. Ii lipsește o lumânare aprinsă în buzunarul mic al hainei. Asta e.

Fost matelot, Sandu Tudor, trecut acum pe uscat, toarnă poezii cu sfinți și miros de tămâie și dă câte o raită prin automatul tinerilor poeți. Ii cultivă. Pe umerii lor, țăcălia lui, va căpăta importanță.

— Vreți câte un sandwich?

— Tu ce iei Jebelene?

— Ce țigări fumezi Gheorghiule?

Așa, dela apă va ajunge curând în nori. Dar nu cu pletele ca orice poet, ci cu avionul.

Azi dacă îl întâlnești pe stradă pe fostul matelot îți scoate imediat din buzunar o fotografie.

— Ai cetit în ziare?

— Ce?

— Cum ce? Accidentul meu. Am avut un accident de avion. Am scăpat ca prin urechile acului.

Și îți vâră subt nas o fotografie cu un avion căzut într'o rână.

— Făceam cu el pe oră 400 de kilometri...

FLĂCĂUL DIN GĂEȘTI

Treptat, automatul se organizează ca și Capșa.

La Capșa maeștrii cu volume și consacrați sunt înăuntru și afară pe lângă bare se întinde golănimea.

In definitiv de ce n'ar avea și automatul o golănime a lui?

La o masă din fund taie și spânzură deci maeștri: C. L. Vâlceanu, Emil Gulian, V. Gheorghiu, Simion Stolnicu, Horia Roman, Eugen Ionescu, George Axinteanu, V. Damaschin și alții.

Pela intrare sgribuliți, vârâ câte un cap rebegit de guștер Al. Robot, Ieronim Șerbu, Petrașincu, Pericle Martinescu și Mihail Ilovici.

Din comuna Militari apar câteodată pe lângă uși câțiva poeți stafidiți și cu miros de provincie. Au venit să-și distribue reviste pe la chioșcuri, și în treacăt s'au oprit și lângă automat. Să respire puțin aer din care respiră Virgil Gheorghiu sau Eugen Ionescu, sau să aprindă o țigară dela Damaschin.

Unul — ce te joci! — are și gambetă și un teanc din revista „Crinul" la subțioară. Peste câțiva ani am aflat că pe ăl cu gambetă îl cheamă Tărbescu și că pe ceilalți îi strigă vecinii în Militari, Teodor Scarlat și Virgil Carianopol. Dar și Găești-ul are un reprezentant pe lângă uși. E Mihail Ilovici.

Cu o pălărie de geambaș pe ceafă, cu un râs care nu desvăluește decât doi dinți lați în față, cu un baston de alegător pe umăr, găeșteanul nostru, mai înfipt, s'a prezentat într'o seară seniorilor.

— Imi permiteți? Ha! Ha! Ha! Mihail Ilovici din Găești. Scot o revistă „Cristalul", mi-a dat câte un articol domnia sa domnul Dragomirescu și domnia sa domnul Lovinescu și domnia sa domnul Cioculescu. Ași vrea și ceva dela domniile voastre câte cevașilea. O poezea. O nuvelică. Orice. Indiferent.

Inimă bună, Vâlceanu i-a scris imediat o poezie, l-a luat la o fasole la internat, i-a ajutat la corecturile revistei și a lipit câteva nopți la rând pe zidurile orașului afișele „Cristalului", alături de găeștean. Două săptămâni s'a căznit bietul Vâlceanu să-și scoată petele de cocă după manta.

VIRGIL GHEORGHIU. Tot mai iubește luna. Tot mai se ține după câte un șold de fecioară (în somn). Și e unul dintre marii noștri pianiști. Nu mai vrea să-și vopsească părul în verde fiindcă — mi-a declarat — vrea să devie un bărbat serios.

TIPARE DE OAMENI

((Urmare din pag. I-a)

războiului, care, îndrăgostindu-se de Dona Alba (aceasta din neam chiar domnesc), este lovit mereu în mândria de sine până ce, plănuind și înfăptuind o carieră strălucită ca secretar de avocat al soțului Donei Alba, ajunge să i se răspundă la iubire.

Mihail Aspru este omul din mulțime care ni se semnalează ca făcând parte dintr'o serie anume; nu l-am mai întâlnit niciodată, de sigur, dar parcă l-am cunoaște. E voluntar, inteligent, stăruitor, susceptibil, e mândru și egoist; pare însuflețit câteodată numai de gândul parvenirii, dar obsesia erotică e totuși resortul său principal.

Hotărât dar că pe Mihail Aspru, ca expresie vie a erotismului obsedant, nu-l putem alătura decât de locotenentul Ragaiac din **Rusoaica**, adică de altă creațiune a aceluiaș romancier; însă, ca tipar moral, privit în felul lui zilnic de viață, el seamănă cu Andrei Pietraru din drama **Suflete Tari** a d-lui Camil Petrescu.

Condiția socială a eroilor e aceeași: un intelectual fără strălucire de stare civilă în confruntare patetică cu Ioana Boiu, aceasta de cea mai curată viță boerească. Pietraru e voluntar, inteligent, stăruitor, susceptibil, e mândru și egoist; pare adesea însuflețit numai de gândul parvenirii, dar amorul propriu, mai mult decât amorul pentru Ioana Boiu, e totuși resortul său principal: el se sinucide numai pentru că a fost jignit. Mihail Aspru seamănă așa dar cu Andrei Pietraru, deși fiecare își are viața lui proprie cu scop deosebit: erotismul la unul, orgoliul sau ideea de sine la celălalt.

Cu toate acestea, semănând între ei, tiparul nu li se încheie. Căci amândoi ne amintesc încă de cineva, de un tânăr școlar, — parcă seminarist acela, — care intră ca și ei secretar al unui nobil, după ce, numai ca el fusese preceptorul copiilor unui alt nobil; care din aventură în aventură ajunge la iubire cu fata nobilului, al cărui secretar devenise, etc... etc... E Julien Sorel din **Le Rouge et le Noir.**

Acesta, tot tânăr din popor, renunță la o dragoste ca să poată lega alta cu d-na de Rênal, care îl ridică deasupra condiției lui sociale, plecând apoi din provincie la Paris, unde, ca secretar al d-lui de la Mole cucerește prin îndrăzneală pe d-șoara de la Mole. Ca și Aspru și Pietraru, e voluntar, inteligent, stăruitor, susceptibil, e mândru și egoist; dar totdeauna se însuflețește de gândul parvenirii sociale, amorul propriu, care nu ține seamă de scrupule de conștiință, fiind resortul său principal.

Julien Sorel, Andrei Pietraru și Mihail Aspru formează astfel o serie omenească, un tipar pe care îl recunoaștem, chiar împotriva feluritei condiționări concrete din cele trei opere. Ei sunt oamenii necunoscuți din mulțime, care atrăgându-ne luarea aminte asupra câtorva trăsături comune cu alții, ne îndeamnă gândul către tiparele omenești, pe care nu le umple nimeni dintre ei și poate că nici toți la un loc.

Arătările noastre rămân departe de ceea ce un mare critic francez numea „genealogii literare". Căci Stendhal și autorii români au schițat cele trei figuri în totală independență creatoare. Fiecare personaj, după cât s'a putut vedea, are în cadrul aceluiaș tipar o dramă strict proprie. Sorel este limpede un parvenit, fără nici o altă preocupare în afară de conștiința, aproape morbidă, de sine; Pietraru este un mândru în sensul nobil al cuvântului, fiind deaceea pivotul unei drame a orgoliului; iar Aspru un erotoman, al cărui patetism încetează odată cu obținerea Donei Alba. Pe Pietraru, în cele din urmă, Ioana Boiu nu-l mai interesează ca femee; el vrea prin sinucidere să se afirme pe sine ca exemplar nobil în ciuda nașterii sale. Iar pe Sorel nici o femee nu l-a interesat erotic, nici d-na de Rênal, nici d-șoara de la Mole; ele au fost numai trepte de parvenire.

Acești oameni nu s'au născut așa dar unii din alții, ci au exprimat năzuința către un acelaș tip de umanitate.

VLADIMIR STREINU

Moartea poetului tânăr

(Urmare din pag. I-a)

pletește cu obsesia morții. Era poate presentimentul sfârșitului care avea să vină, pentru el așa de repede? Cine știe...

Firește — și nu se putea să fie altfel la un poet care n'a depășit treizeci de ani — motivul predilect al inspirației lui rămâne iubirea, — care nu era, la Milcu, o simplă și convențională temă lirică. Cum s'ar putea tăgădui sinceritatea unor poezii ca acelea intitulate **Cântece de mormânt,** în care, peste sentimentul iubirii, se întinde, cuceritoare, aripa morții?

Poetul se închipuie mort, și din mormânt spune iubitei, cu o patimă care clocotește de dincolo de moarte:

In pacea mea tihnită 'n țintirim
Adânc m'au îngropat să nu mai gem.
Mi-au pus un giulgi pe ochi, să nu te văd,
Și'n gură lut mi-au pus, să nu te chem.
Și-o candelă-au aprins, din noaptea 'ntâi
Și-au bătut-o 'n crucea mea de lemn.
Și-au picurat în candelă — undelemn.
Și sufletul mi-a ars la căpătâi.

Iar luna bate 'n coastă. Crucea mea
Cum își răsfrânge umbra pe pământ,
Eu însumi, parcă, printre flori, te cer
Cu brațele deschise, din mormânt...

Iubita, o vreme, va risipi pe groapa poetului prinosul florilor și al lacrimilor ei. Dar morții aleargă repede... Intr'o zi, amintirea ei va obosi și femeea va uita drumul care duce la mormântul poetului. In ziua aceea, în groapa lui, el va simți, pentru întâia dată, frigul subpământean al morții.

Covor de frunze moarte pe morminte,
Plopi triști (în zări coloane lungi de fum)
Și liniște.... Ascult cum printre straturi
In șir se culcă umbrele și cum
Foșnind, coroana 'n frunză desfrunzită,
Își scutură petalele în vânt.
A plâns pe-aproape cineva, — dar pașii
S'au îndreptat, încet, spre alt mormânt.
M'a fulgerat prin lespezi un fior.
Am vrut să plâng, și să te chem, să strig!
Și-am înțeles că nu mai vii de-acum...
In noaptea-aceia 'n raclă mi-a fost frig.

Traian Demetrescu este întâia, N. Milcu constitue a doua desminție a incapacității sentimentale a Oltenilor. Poezia lui infirmă încăodată teoria curentă după care Românii locuind în provincia de dincolo de Olt se caracterizează numai prin dârjenie și putere de acțiune, — puterea de vis și de simțire rămânând monopolizată, întreagă, de cei de dincolo de Milcov. Și Traian Demetrescu și N. Milcu sunt doi mari sentimentali și doi poeți autentici. Moartea timpurie le-a interzis însă, amândorora, — uniți de-acum, în amintirea noastră, de un destin asemănător, — ascensiunea către marea poezie. **Habent sua fata... poetae.**

I. N. IIERESCU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

37-1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
nscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 37
SAMBATA 29 OCTOMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTR... „ASOCIAȚIUNEA"... SIBIIU

Două Poeme

de IOVAN DUCICI

IUBIRE PREISTORICĂ

Pe un platou de piatră deasupra prăpastiei, pe spinarea unui munte, erau înlănțuiți într'o luptă groaznică omul preistoric și gorila. La fel de cruzi și de puternici, se fărâmau în îmbrățișarea aceea disperată, în care unul din doi trebuia să moară.

Aceasta se întâmplase din cauza femeii omului, care stătea pe stâncă lângă ei, cu o floare însângerată în gură și privea pe soțul gelos în răzbunare. Mută, acoperită de păr și urîtă, își ținea privirea asupra luptătorilor disperați, plină de o mulțumire inconștientă.

Undeva, departe, se auzi un murmur: poate murmurul mării verzi, sau murmurul turmei de mamuți dintr'o pădure oarecare. Cerul era plin de lumină, de patimă și de dorinți, ca și cum din el ar fi căzut o ploaie azurie, abia de auzit.

Și când luptătorii însângerați și neputincioși, făcându-și ultimul efort fără nădejde, se prăbușiră amândoi în prăpastie, căderea lor nu se auzi, atât de fără de sfârșit era prăpastia. Femela, cu floarea însângerată în gura ei urîtă, zâmbi încet cu un zâmbet duios.

Acesta a fost primul ei zâmbet și poate în acelaș timp primul zâmbet al unei Ophelia.

O DUPĂ AMIAZA ÎN MADRID

La Varios-Bahos, cafenea în mahalaua din Madrid, lângă vechiul pod ce duce la Toledo. La o masă în fața mea stă bătrânul toreador Fernando. Prin fereastră văd trecând pe stradă pe Alfonso, cerșetorul fără mâna dreaptă și fără ochiul stâng. Pe perete atârnă portretul generalului Sagasta, care are pe suflet o sută de omoruri, o mie de furturi și o mânăstire arsă. Intr'un colț stă amărât fostul negustor Sances, artistul Galarso, pompierul Maniho, certându-se în jurul luptei în care a pierit în coarnele taurului, neînvinsul Benevento.

De după ușa cafenelei își strecoară privirea bătrâna prostituată Concita, cu o floare în dinți; iar prin cealaltă fereastră privește pe furiș un călugăr benedictin. La o masă Mighele Cantiho povestește despre iubirile lui:

— Pe Anhelita am avut-o, când i-am dăruit ghitara; pe Carmencita când i-am dat șalul roșu din Maniha; și pe Izabela când i-am îngăduit să-mi treacă prin carne cuțitul cu două tăișuri înroșit în foc; iar pe Ramona când i-am dăruit cartea de rugăciuni...

Trad. de B. PISAROV

Teodorescu Sion: Compoziție

NOUL ADAM

Literatură constatativă și rezolvativă

de IONEL TEODOREANU

Și criticii și scriitorii și editorii au observat de o vreme — indiferent cum și în ce măsură recunosc, notifică și comentează acest fenomen, — un declin al succesului romanului românesc. Un singur roman — mi se pare — a întrerupt c'un salt — trecător — destinul liniei scoborîtoare: romanul ciclic al lui Stere, mai cu seamă primele volume, datorită într'o mare măsură surprizei și exotismului adus de el, precum și personalității politice a autorului lui. In tot cazul, acest succes a fost un accident festiv, nesemnificativ pentru generalitatea recoltei de roman. Incolo, tirajele scad — în realitatea intimă, — edițiile se rarifică, iar publicul cetitor nu mai zmulge romanul de curând apărut al cutărui romancier băștinaș, acordându-i aprioric o încredere pasionată, ci abea îl descoperă — și numai dacă-i bine așezat în raftul librăriei, — îl cercetează circumspect și mefient — cum face țăranul la iarmaroc cu vita pe care-o cumpără, — se uită chioriș la preț — punându-l în cumpănă cu prețul unor lucruri mai direct utile, — și de cele mai de multe ori îl lasă acolo, repudiat, după ce și-a imprimat amprentele digitale pe coperta nouă. Iar eroii ultimelor romane românești își limitează viața cel mult la circulațiunea literară. Rămân, cu alte cuvinte, închiși în cartea care i-a adus pe lume, și în amintirea izolată de viața reală a celui care i-a întâlnit prin lectură în cartea respectivă; dar din carte nu mai evadează ducându-se în viața de toate zilele a oamenilor reali, influențându-le-o, lămurindu-le-o, determinându-le-o chiar în actele ei cardinale, așa cum s'a întâmplat cu un Werther — care, deși ficțiune, a provocat mai multe sinucideri decât o femee fatală, — cu o doamnă Bovary, cu un Oblomov, cu un Bazzarov, cu o Anna Carenina, cu un Julien Sorel, cu un Rascolnicov, etc...

Romanul românesc devine din ce în ce mai ineficient ca forță socială; iar ca distracție, din ce în ce mai puțin căutat.

Ce s'a întâmplat? E vinovat publicul? publicul nărăvit să-și găsească de-a gata, mură'n gură, agrementul zilnic — ca o altă versiune a aperitivului — la cinematograf, radio, în magazinul ilustrat sau la spectacolul sportiv; publicul desvățat de răbdarea lungilor lecturi și în literatură și în dragoste prin ademenirea din ce în ce mai perfecționată la viteza plăcerilor care exclud idilismul și cu femeea și cu cartea?

Nu cred că vinovatul e publicul, cu toate că și scriitorii și teatrele îl acuză, de câte ori cartea nu se vinde și sălile sunt goale. Căci să nu uităm că același public a fost generos până la răsfăț cu primele romane românești apărute curând după războiu. Pe-atunci, romanul românesc era „cocuță", făcea primii pași pe covor, și publicul îl primea cu brațele deschise, gândindu-se cu orgoliu patriotic la viitorul lui.

Dar viitorul lui de-atunci, iată-l acum, devenit prezent subt ochii noștri, verificabil. Cocuța tot cocuță a rămas, dar publicul dorește altceva, o maturitate pe care romanul românesc i-a făgăduit-o, fără să se ție încă de cuvânt.

Să ne înțelegem. Nu se scrie astăzi mai prost decât eri. Dimpotrivă, standardul colectiv al creațiunii literare s'a ameliorat. Sunt astăzi douăzeci de scriitori — să zicem — dacă nu chiar și mai mulți — să sperăm — care scriu tot atât de corect și îndemânatec ca cei câțiva privilegiați de mai eri. Numai că cei câțiva de eri erau o surpriză măgulitoare, și o învestire de speranță; pe când cei multișori de astăzi vin cu ponosul unui accent de desamăgire, întâlnind un sat și o blazare.

Avem o literatură bună — vrednică pe unele pagini de nota zece, — dar mi se pare că n'avem o literatură mare care să depășească prețuirea școlară cu note de repetență, corijență, promovare și premiu.

Suntem încă în faza literaturii constatative. Dela Caragiale — vedeți, întrebuințez un superlativ consacrat — și până la creatorii contimporani, literatura românească a făcut — cu luciditate, ironie, sarcasm, amărăciune, revoltă și anatemă, — o contabilitate strânsă a aspectelor individuale și colective ale societății românești. Toată literatura epică de până acum, e un proces-verbal redactat uneori lapidar și inciziv — Caragiale, — alteori tumultos și cu năduf — Cezar Petrescu, — alteori masiv și aspru — Rebreanu, — alteori nebulos, pasionat și posomorît — Gib. Mihăescu, — alteori delicat și melancolic — Brătescu-Voinești, — alteori doinit și buciumat — marele Sadoveanu, — al oamenilor și întâmplărilor, al faptelor, evenimentelor și stărilor realității istorice, sociale, politice și psihologice. Ne putem mândri cu efortul de-a ne defini și cu eminența variată a rezultatelor acestei literaturi constatative; din ea știm ce-am fost și ce suntem în suprafețele noas-

(Urmare în pag. 4-a)

Tipologie literară

Tipare de oameni

de VLADIMIR STREINU

II. Iubirea bărbătească pentru femee se deosebește rareori de iubirea de sine. In jurul celor trei drame ale amorului propriu (Rouge et Noir, Suflete Tari *și* Dona Alba), *s'ar putea grupa întreg ciclul erotic, narativ și reprezentabil, de literatură. N'am întâmpina opuneri decât de la marile înamorate de felul Didonei, în orice caz — din partea sufletelor de femei, bărbații cunoscând erotismul pur în foarte scurte intervale, câteodată numai în mecanica expresă a instinctului. Dar acest tablou, oricât de interesant ar fi, ne scoate din preocuparea noastră de a schița câteva tipare omenești.*

Recunoscând dar, în Julien Sorel, Andrei Pietraru și Mihail Aspru, amorul de sine care se exprimă prin amor, ne amintim că tustrei pun dârzenie patetică în voința de a atinge o anume poziție morală și socială: este tiparul lor comun, indiferent dacă Aspru are scopuri erotomane, dacă literatura urmărește situația morală, iar Sorel — pe aceea socială.

Cu mult sub lumea acestora de intelectuali, regăsim aceeași mișcare și voință de ascensiune.

Literatura noastră în special cunoaște ce a putut rezulta din turnarea unei conștiințe necultivate în același tipar. Spunem „în special", de oarece societatea românească abia de câtva timp, ca fapt de evoluție în sensul complicării, și-a format intelectualii de modestă origine, cum sunt Sorel, Pietraru și Aspru. Până spre începutul veacului în care trăim, la noi a fost patria vechililor și arendașilor, adică a dârzeniei pusă în serviciul ascensiunii materiale, chiar și sociale, dar numai întrucât poziția în societate este o răsfrângere a stării economice.

Tănase Scatiu așa dar a reprezentat până mai deunăzi tiparul dârzeniei noastre. Prin organizare înceată, prin muncă metodică, prin tenacitatea dorinței de avere, prin lipsa de scrupul și prin îndrăzneală, el se impune până la înrudire unei vechi familii de boeri, apucată pe panta decăderii materiale. Omul-căpușă, care se umflă pe măsură ce victima sleiește de puteri, este Tănase Scatiu.

Rapacitatea îi aduce buna stare; cămătărismul — moșia Conului Dinu, pe care logofețise; iar murdara bogăție îi aduce atât pe fata boerului ca nevastă cât și mandatul de deputat. Destinul omului necultivat, dar inteligent, îndrăzneț, neoprit de piedici morale, rapace și mai ales dârz, s'a împlinit.

Această figură am mai văzut-o undeva; și nu printre semenii culți care au apărut la noi mult mai târziu. Am mai întâlnit-o chiar în sfera ei de incultură: este Dinu Păturică, pe care Filimon îl pune să reprezinte în veacul trecut pe „ciocoii condeiului". Așa numește scriitorul pe cei care dobândesc stare printr'o contabilitate necinstită, pe lângă oamenii avuți.

Sub Vodă Caragea — ciubucciu la Postelnicul fanariot Andronache Tuzluc, iar sub Ipsilant — arhon stolnic și mare ispravnic peste două județe, Păturică exprimă, cu mult mai puternic relief decât Scatiu, ambiția imorală. El spurcă tot ce întâlnește, macină în socoteli viclene avuția ce i se dă în pază, întreține viciile stăpânului până îl istovește, îi fură banii și amanta, se ridică ajutat de infamia caracterului până pe lângă domnie, trădează cauza natio-

(Urmare în pag. ultimă)

Despre scriere și stilou

de VASILE BANCILA

Se știe, în general, ce multe și radicale transformări poate aduce o invenție tehnică. Roata, scrierea, radioul, stiloul sunt printre acestea. Un gânditor oriental a zis că ar fi destul să se înlăture roata din civilizația occidentului, pentru ca aceasta să se schimbe cu desăvârșire — și, credea el, în bine, din punct de vedere spiritual. La rândul ei scrierea, dacă a adus foloase imense, dar tot ea a produs neajunsuri pe de o parte unei funcțiuni a sufletului omenesc, pe de altă parte ființei omenești în ansamblu. Funcția este memoria. Odobescu a vorbit odată frumos, utilizând pe Platon, despre legătura dintre scriere și memorie. Astăzi s'a ajuns că dacă iei erudiților fișele, și filologilor dicționarele risti să-i desființezi. Așa cum, în aritmetică, obișnuința calculului scris a distrus în mare parte calculul mintal — toți pedagogii știu ce înseamnă aceasta — memoria pe bază de scriere adistrus mult din memoria vie. Dar mai grav este ceeace rezultă pentru ființa omenească în întregul ei. Ideile notate, scrise, au ceva defunct, ies din valul viu, creator, al sufletului și, în orice caz nu formează toate o mare actualitate în regiunile misterioase ale ființei trăitoare și creatoare. Altă dată, ceeace știa un om era bunul lui total și organic, iar când producea ceva, aceasta era expresia întregului său, pe când azi omul trebue să se adune din note și cărți, în chip cel puțin în parte mecanic, fără să-i reușească vreodată să se adune complect.. Cât despre invenția radioului, ea a adus o împrăștiere ca niciodată în lume a tuturor motivelor de viață, dar a adus totodată și o superficializare, un fel de ectodermizare a sufletului, care face din oameni mai mult niște antene gata să prindă și să vibreze la tot ceea ce e în afară și numai în afară, în cele patru colțuri ale lumii.

Stiloul aduce multe foloase și mare înlesnire. E deosebire între truda diecilor cari, mai acum o sută de ani,

(Urmare în pag. ultimă)

Camil Ressu: Desen

Comoara Imparatului Radovan

Astfel se intitulează impunătoarea operă poetică a d-lui Iovan Ducici, membru al Academiei Iugoslave și ministrul Iugoslaviei la București, operă ce se află sub tipar la editura „Universul" și va împodobi curând vitrina librăriilor: „Comoara împăratului Radovan" cuprinde peste 400 de pagini și tratează, în stilul elegant al unei rafinate literaturi, despre o seamă de teme ca: soarta, iubirea, prietenia, poezia, arta, etc.

Traducerea în românește a acestei importante cărți, care, fără îndoială, îmbogățește literatura noastră, se datorește d-lui B. Pisarov, lector la facultatea de litere din Capitală.

Ivan Mestrovici: Văduva

Husserl prezentat de Camil Petrescu

de MIRCEA MATEESCU

Nici un alt gânditor contemporan nu a solicitat cetitorului atâta atenție și o mai radicală modificare a unghiului de considerare a lumii, ca Husserl. De aceea, întâmplarea că fenomenologia a intrat în preocuparea intimă a d-lui Camil Petrescu, a însemnat un adevărat noroc pentru gândirea românească. Căci înțelegerea fenomenologiei reclamă nu numai o suficientă inițiere tehnică, dar, tot atât de mult, un spirit viu, deprins să reziste la cele mai amețitoare abisuri metafizice.

Câteva explicațiuni sunt indispensabile:

Husserl pornește dela matematică și, în particular, dela Geometrie. **De aceea logica,** întrucât pretinde un criteriu absolut, — și cum acest criteriu este adevărul absolut — ea nu va deveni o disciplină curat științifică decât numai în măsura definitivei eliberări de sub obsesia naturalismului psihologicist, adică realizându-se în deplină autonomie și originailtate, formal, **ca o modalitate a cunoașterii,** insensibilă și inaderentă **la materia cunoașterii. Așa spune** că aici trebuie să identificăm trăsătura genial revoluțională a lui Husserl și infinitul progres pe care îl marchează față de criticismul kantian. Pentru că aprioricul kantian era totuși un **aprioric material,** derivând din generalitatea conștiințelor speței, **făcând parte** din psihologia individuală, indiferent dacă această psihologie împrumuta un caracter formal și transcedental. Scoaterea conținuturilor logice din domeniul psihologiei, iată prima preocupare husserliană, imperios reclamată de convingerea că adevărul, singurul criteriu, finalitatea intimă și supremă a logicei, nu poate fi întemeiat pe subiectivitate, adică pe psihologia speței, pe logica individuală, mai precis: pe nici un fel de psihologie, întrucât psihologia se ocupă cu legile sufletului speței trecătoare. D. Camil Petrescu lămurește pregnant: „Constituția unei specii e un fapt, din fapte însă nu pot ești decât fapte. A întemeia adevărul pe Constituția unei specii, este a-i da și lui caracterul de fapt. Acesta este absurd. Faptele sunt individuale, deci **determinate** în timp; 2+2=4 este însă un adevăr valabil nu numai pentru speța omenească ci și pentru **„zei ori îngeri"** căci ceeace este adevărat, este adevărat în mod absolut, este adevărat în sine" (Camil Petrescu: „Husserl", pag. 13). Judecata nu este tot una cu **conținutul judecății,** articulația formal cogitativă, se aplică conținuturilor temporale concrete și le fundamentează științific: fărăr să le semene însă esențialmente ori structural. Ajungem la considerarea esențelor în ele însăle, la **trăirea** (erlebniss) lor, o adevărată viață a semnificațiilor cu legi proprii, cu „conținut" concret. Aproape paradoxal, desigur.

Este nevoie să precizăm însă că „reducția fenomenologică", provenită din sublimarea formală a planurilor noematice (nu putem preciza aici ce este percepția noematică) — nu trebue comparată cu dualismul străvechi, datând încă dela Platon: despre lucruri și **ideia** (reprezentarea) acestora. Husserl denunță confuzia dintre **ideia** platoniciană **reală,** (desprinsă de pe realități) și **eidos,** ca pură esență. Fenomenologia este teoria descriptivă a esențelor pur formale ale conștiinței logice, așa cum am întrevăzut-o, adică: autonomă, la rându-i pură. Este o concepție radicalistă (și în mod superficial poate fi învinuită de abstractizare), dar pe care Kant nu o izbutise. Reducția transcendental-fenomenologică devine posibilă nu prin trăirea datelor individuale, concrete dar prin trăirea unităților ideale, în stare să invedereze **evidența apodictică.** Husserl precizează în **„Logische Untersuchungen",** pag. 187: „Evidența este trăirea adevărului însuși care e unitatea ideală a unei multiplicități infinite și nelimitate în putința ei de formulări juste de aceiaș formă și materie". Se întrevede, (deși ni se pare că în această lucrare Husserl nu se lămurise suficient pe sine, referința la „formă și materie" amintind reminiscențe alogice în sens hussrlian recte: psihologiciste), **că e vorba despre judecăți în sensul semnificațiilor enunțiative, nu despre judecăți ca experiență reală** (Vd. Camil Petrescu, Husserl, p. 15). Acestea numai, operează „reducția" fenomenologică. Dar este timpul să ne întrebăm și prin aceasta să răspundem asupra învinuirii de abstractizare exagerat idealistă ce s'ar putea aduce metodei husserliene :asupra cărui „obiect" se aplică fenomenologia, cum sunt, ce sunt acele **esențe eidetice,** ale logicei pure?

Deschidem o paranteză.

Husserl și-a dat seama că trebuie să pună ceva, nu „în locul" dar cu referire la cauzalitatea obiectiv-naturalistă a lumii fizice, în sensul lui Galilei. Dacă nu e vorba de **această** lume reală, este totuși discuția despre entități concrete, de vreme ce pe trăirea esențelor repausează științele exacte, naturale. Husserl avea să le numească științe **eidetice regionale,** fiecare corespunzând unei esențe pure. Prin urmare deși distinge categoric între **științele de fapte** (care pot fi conduse de legile psiho-fizice ale empirismului deductivist) și **științele de esențe**— cele dintâi fiind subordonate

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

13 Poeţi :-: 13 Poezii de dragoste cu 13 portrete de Neagu Rădulescu

Placheta de versuri cu titlul enunţat cu un tineresc exhibiţionism, a apărut din primăvară şi dacă mai scriem despre ea acum, o facem fiindcă cele ce urmează vrem să fie altceva decât o săptămânală recenzie despre o carte. Am vrea anume să ghicim bine gândul celor ce au întocmit placheta şi să exprimăm şi noi, cu cuvinte deosebite, dorinţa ca poezia să aibă mai mult noroc, să nu mai pribegească la marginea publicului celui mare neinvitată parcă la banchetul integral al vieţii. S'au ingrijit să apară volumaşul trei tineri dintre cei ce încep să fie din ce în ce mai bine cunoscuţi : Vintilă Horia, Ştefan Baciu şi Ovidiu Caledoniu. După câte ştim, la costul tiparului au contribuit însă toţi autorii selectaţi.

Au fost solidari şi solidaritatea lor este cu atât mai impresionantă cu cât ea nu s'a născut exclusivist „sub faldurile teoretice ale unui crez nou", ci tinerii s'au împrietenit nu ca să militeze pentru poezia ce va veni, ci pentru cea care este prezentă, pentru cea trăită şi scrisă de fiecare din ei, dar rămasă încă la ei, în buzunare şi sertare, fără drum în lume. Mai ales pentru poezia aceasta căreia ei şi-au dedicat viaţa admiţând să o modifice conform necesităţilor interioare, — pentru poezia de până acum care a început să-şi lase pecetea insistent, pentru ea care este, ca şi unele păcate, iremisibilă, trebuia să se facă ceva. Să se ia o iniţiativă, să se înalţe un semn, ca un manifest de prezenţă. Cei trei tineri s'au gândit să tipărească mai multe volumaşe, strângând în ele pe rând, poezii despre dragoste ,despre Dumnezeu, despre muzică, toamnă, moarte, etc. Şi pentru ca să atragă atenţia, şi să isbutească să readucă poezia „în patrimoniul de simpatie şi înţelegere al tuturor" — au pus pe copertă un titlu bănuit de ei captivant, inocent de altminteri şi nesemnificativ.

Semnificativă este doar solidaritatea lor în preajma poeziei, căreia ei se închină, desigur, într'un chip ciudat faţă de profani, dar sincer şi profund. Rămâne, fără îndoială, să arătăm dacă versurile „celor 13", sunt într'adevăr stropi din sufletul Cenuşăresei şi dacă merită orice spre îmbrăcarea lor în mătăsurile admiraţiei. După alfabet, primul este d. **Ştefan Baciu** cu poema „Remember". Autorul este tânăr de tot, deşi intrat de câţiva ani în literatură, cu premiul prestigios al „Fundaţiei pentru Literatură şi Artă Regele Carol II". Din cele două volume personale tipărite până azi, ne-am obişnuit cu versul său vibrant de emotivitate, ţesut ager cu surprize lexicale şi metaforice. Iată din „Remember", o strofă mai lină, mai egală în catifelarea ei lăuntrică :

Dar ca o vulpe bună toamna trece
Pe drumul ud. Şi vocea-ţi clară
A tremurat: o frunză'n vânt de vară
Acum şi mâna ta e tot mai rece.

Mai puţin limpezit într'o viziune personală, dar dintr'o atmosferă poetică destul de curată şi plină de chemări nostalgice spre miresme, d. **Ovidiu Caledoniu** iscăleşte „Elegia sfârşitului de vară", în care mai isbitoare sunt tonurile exclamative:

Simţi tu durerea ierbii ce nu se mai [aude
Şi dorul prea mare de-a nu mă mai [întoarce ?

D. **Virgil Carianopol** este poet în toată puterea cuvântului, capabil să exprime în strofe largi ,armonioase şi firesti, dureri, evocări, bucurii şi uneori tragice mărturisiri. Poetul are o matură putere de plasticizare, stările sale emotive sunt exprimate totdeauna clar şi pregnant, iar efectul ce-l produc asupra cititorului, este acela al unei abundente revărsări lirice. Transfigurând experienţa şi evenimentele biografice, d. Virgil Carianopol este credem, mai mult decât un impresionist facil, în versuri ca acesta :

Nu poţi să pleci, suntem legaţi de toate,
Mi te-ar aduce toamna înapoi,
Te-ar bate vânturi, ţi s'ar stinge luna
Şi gândurile ţi-ar cădea ca nişte foi.

Cutezanţa temperamentală, pornită dintr'o râvnă onestă după realizare, iar nu din calcule sterile, — o manifestă d. **Const. Virgil Gheorghiu** frumos astfel:

Ştiu bine, de nu scriam stihuri, mă [făceam
Caligraf de icoane; dar şi atunci cu [vorba peltică,
Aş fi sărutat gutui pe obraz şi tot aşa
Mi-ar fi jucat peste inimă fata de pică...

Pe d. **Gherghinescu Vania** îl întâlnim foarte des în paginile sărbătoreşti ale revistei „Gândirea". Poezia d-sale este o confesiune domoală, utilizând, spre a se comunica, simboluri discrete :

In golul dimprejur
Tăcere albă şi grea s'a întins;
Un astru în spaţii s'a prelins
Infiorător de singur şi pur.

Deşi unul din cei mai tineri ai seriei, d. **Vintilă Horia** este poate cel mai curagios. D-sa are despre literatură o vedere înaltă, o concepe în hotarele cele mai încăpătoare şi tinde să acumuleze materialul îmbelşugat necesar unei personalităţi dominante. Punând siguranţă şi patimă în activitatea d-sale literară, atingând genuri diverse, de la esseu până la roman, nu se ştie dacă d. Vintilă Horia nu se va realiza în amplu în poezie, unde originalitatea sa constă mai mult în energia verbală, în puritatea frazării :

Căzuse-o frunză 'n iarbă, din toamnă, [ca un dar,
Sau ca un semn că astăzi se începea [ceva.
Descălecase luna pe dealuri undeva
Şi descuiase noaptea cu cornul ei de jar.

Poezia „Sărutul" întrece pe cele mai multe din volum printr'o îndestulare emotivă, care trădează înzestrarea trainică a poetului.

Exclaamativă şi gingaşă, din poema d-lui **Ion Aurel Manolescu** putem cita această strofă :

Uite mirarea liniştei cum ne cuprinde.
Avem atâta soare 'n inimi şi'n priviri...
Şi-auzi, afară clopoţeii fulgilor mai [plâng...
O! iar ne prinde seara vâslind prin [amintiri.

„Poveste veche" a d-lui **Petre Paulescu** e o poemă frumoasă, cu versuri aspre :

Am tâlhărit zenituri la răscruci
Şi-am sângerat călcâiul lunii moale.

Cu sunet aparte, mai intimistă şi dramatică, în orice caz puţin descriptivă, poezia d-lui **Teodor Scarlat,** dovedeşte un talent personal, original, de bune nădejdii :

Noaptea îşi desfăşoară pe drumuri [covoarele
Şi iarăşi voiu asculta cum strigă, târziu, [cornul de pădurar, —
La câini şi la luna adormită în pătrar;
Dar dragostea, dragostea mea — o că- [prioară fugărită
Aleargă departe, departe, rănită...

Poate, printre numele înşirate până aci, d. **Ştefan Stănescu** va fi poetul cu cea mai nobilă vocaţie. Format ca într'o disciplină riguroasă, filozofică şi clasică, autorul acesta profund interiorizat, cultivă o artă poetică gravă, cu desprinderi puternice din soarta omenească, pentru care lirismul ar fi o treaptă de orgoliu şi isbăvire, o cântare fatală deschizând divers izvoarele dragostei, ale admiraţiei şi suferinţei. Contemplativ şi bărbătesc, d. Ştefan Stănescu e poet prin predestinaţie, stârnind cititorilor interes adânc şi preţuire. In plachetă d-sa publică poema „Ea nu era frumoasă", care începe cu strofa :

Ea nu era frumoasă, dar o 'nfrumuseţase
O măreţie tristă, ce'n ochii mei pulsa.
Aş fi voit în visu-mi s'o prind ca 'ntr'o [mătase,
Atât era de pură şi-atât de mult a sa.

Din poema d-lui **Simion Stolnicu,** despre a cărui personalitate nu e nevoie să stăruim aici, scriitorul fiind mai de mult intrat în conştiinţa publicului, — citâm frumoasa strofă :

Intr'o zi va ninge afânat şi sfânt:
Când lemnul din sobă nu va mai ţipa
A vreme rea,
Vor şti că eşti frumoasă bunii mei din [pământ.

Ultimii din plachetă sunt d-nii : **Gh. Tuleş,** cu „Menuetul", din care desprindem :

Dar să nu te uiţi în ochii mei,
Când vom trece prin apa de lună.

şi **E. Ar. Zaharia,** cu „Betelgeuse", unde găsim chemarea :

Sub norduri, în câmp amândoi,
In magica noapte de vară.

Incheiem cu lămurirea că plachetele ce se vor tipări de acum încolo cu alte 13 poezii, vor cuprinde numele altor 13 poeţi, ceeace însemnează că se mai găsesc alţi tineri în lirica nouă cari să aibă aceleaşi merite poetice ca cele documentate aici. Cititorii îşi dau singuri seama dacă documentarea de mai sus aduce „simpatia şi înţelegerea" râvnită de oropsita poezie.

„ŢARA NOASTRA", ed. II-a de prof. I. Simionescu

Editura fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II" ne oferă în biblioteca „Enciclopedică", a doua ediţie din **„Ţara noastră"**, de prof. I. Simionescu, membru al Academiei Române. Opera e o exemplară verificare a comorilor dintre hotarele ţării noastre, un minunat îndemn spre a cunoaşte din ce în ce mai bine şi a îndrăgi cât mai temeinic aceste comori.

Prin ansamblul problemelor ce înfăţişează, prin armonia dintre materialul ştiinţific şi redarea lui într'o limbă literară deosebită, d. prof. I. Simionescu a înfăptuit, cu **„Ţara noastră"** o ideală operă de interes şi folos general.

CERCUL ARTISTIC FEMENIN

Din Februarie anul acesta, a luat fiinţă în Bucureşti o nouă grupare de pictură şi sculptură, formată exclusiv numai din membre pictoriţe şi sculptoriţe, şi numită **„Cercul artistic femenin"**. Scopul Cercului este „apărarea intereselor morale şi materiale, strângerea legăturilor de colegialitate şi solidaritate profesională între artiste pentru a susţine drepturile în legătură cu profesiunea şi expoziţiile anuale ce se vor face".

Membrele fondatoare ale nouei grupări sunt artistele: Aricescu Aurica, Chelsoiu Maricica, Cristescu Delighioz Ecaterina, Demetriade Tanţi,

Elena Deşliu: Portret

Deşliu Elena, Tălăşescu Lulu, Vavilyna Elena, Vintilescu Bébé.

Personalităţile cari acordă **Cercului** un sprijin deosebit, pot fi alese printre membri de onoare. Admiterile de intrare în grupare se fac conform statutului, după aprobarea membrelor fondatoare, cari vor cerceta dacă solicitantele îndeplinesc anumite condiţii cerute.

Prima expoziţie de pictură şi sculptură a **„Cercului artistic femenin"**, va fi în Decembrie, anul acesta.

Salutăm bucuros noua grupare de artă, şi-i urăm spor într'o frumoasă activitate pe care o vom urmări atent din paginile noastre.

ION M. NEGREANU

A apărut în editura „Făclia" din Craiova, volumul intitulat **„Cronici literare"**, al d-lui Ion M. Negreanu, în care autorul se ocupă, în 226 pagini, de operele următorilor scriitori: Ştefan Petică, Gib. I. Mihăescu, Cincinat Pavelescu, Ion G. Duca, Mircea Eliade, Damian Stănoiu, G. M. Vlădescu, George Dorul Demetrescu, Gr. Tăuşan, Lucian Blaga, G. Călinescu, George M. Zamfirescu, dr. Vlad, etc.

In ciclul „Figuri din trecut", d. Negreanu împrospătează cunoştinţele asupra cronicarilor Miron Costin, Grigore Ureche, Ion Neculce şi asupra lui Nicolae Filimon.

Un şir de portrete universitare complectează această interesantă lucrare, înfăţişându-ne valoarea şi caracterul unor profesori apreciaţi ca: N. Cartojan, D. Caracostea, Mihail Dragomirescu şi C. C. Giurescu.

„LOGODNA APELOR"

de Const. Salcia, volum de poesii ce va apare în editura „Drum" din T.-Măgurele, e a doua carte a poetului şi poate cea dintâi ce va cuprinde şi o visiune poetică personală într'o tehnică simplă.

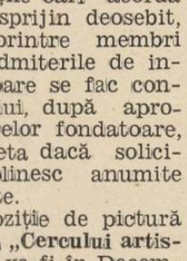

C. Salcia

Versul d-lui Salcia are un ton cald şi sincer, comunicativ şi discret totuşi, încadrându-se în tradiţionalismul de ultimă provenienţă pe care l-a apărat şi l-a impus revista „Gândirea", îndeosebi.

CRONICA MĂRUNTĂ

O şezătoare literară a scriitorilor tineri

Duminică 13 Noembrie a.c., orele 10½ dimineaţa va fi în sala STUDIO TEATRUL NAŢIONAL din piaţa Amzei (localul primăriei de Galben), şezătoarea literară a scriitorilor tineri, sub auspiciile revistei „Universul Literar".

D. N. I. Herescu, profesor universitar şi secretar general al Soc. Scriitorilor Români **va deschide şezătoarea printr'o interesantă conferinţă, iar d. Ionel Teodoreanu va face o causerie literară. Vor citi din operele lor: Coca Farago, Eugen Jebeleanu, Constantin Fântâneru, Radu Boureanu, Victor Popescu, Teodor Scarlat, Emil Botta, George Lesnea, Virgil Carianopol, George Dorul Dumitrescu, George Acsinteanu, Vintilă Horia, Ştefan Baciu şi Ştefan Stănescu.**

Prima carte a unui critic

Editura Fundaţiilor Regale Regele Carol II va tipări într'un volum de peste 450 pagini, prima operă în volum a d-lui Vladimir Streinu. D-sa reprezintă fenomenul rar al unei activităţi literare întinse, întemeiată exclusiv pe „articol" şi „foileton critic", piese la care s'a mărginit până acum colaborarea prin reviste a unei personalităţi fecunde şi înrâuritoare în publicistica ultimului deceniu.

Vl. Streinu

Paginile de critică literară ale d-lui Vladimir Streinu vor stabili contribuţia sa preţioasă la atmosfera epocii, fixând o valoare menită să circule peste limitele contemporaneităţii stricte, într'un spaţiu lărgit, adecvat misiunilor propuse.

Calităţile de totdeauna ale judecătilor sale critice, talentul binecunoscut al d-lui Streinu îşi vor găsi o expresie rotunjită şi matură în prima sa carte aşteptată cu atâta nerăbdare şi legitimat interes.

Premiul Miron Neagu

Se institue un premiu de lei 30.000 pentru roman, cu titlul de „PREMIUL EDITURII MIRON NEAGU" — creat de Editura Miron Neagu din Sighişoara.

Acest premiu va fi decernat întâia oară la 1 Martie 1939, de un juriu pe care Editura îl constitue din d-nii:

Liviu Rebreanu, ca preşedinte,

Perpessicius, Şerban Cioculescu, Dan Botta, Ion Chinezu, Octav Şuluţiu şi Emil Giurgiuca ca membri.

Premiul se va decerna pentru un roman pe care juriul l-ar considera ca fiind de valoare excepţională.

In cazul în care juriul ar crede că două din manuscrisele supuse examinării pot fi considerate ca excepţionale, premiul se va divide între autorii lor.

Nu sunt puse nici un fel de restricţii privind întinderea, subiectul şi natura lui.

Manuscrisele — purtând un motto şi cu numele autorului în plic închis — se vor prezenta până la data de 1 Februarie 1939, Editurii Miron Neagu Sighişoara.

In cazul în care nici unul din romanele prezentate nu va putea fi considerat ca excepţional se fixează un nou termen de prezentare a manuscriselor, peste 7 luni dela data celui dintâi — în cazul acesta, 1 Septemvrie 1939.

Juriul va arăta deciziunea sa la o lună după expirarea termenului de prezentare a manuscriselor.

Editura se obligă a restitui autorilor toate trimiterile ce i s'au făcut în vederea premiului.

Premiul comportă obligaţiunea autorului de a ceda Editurei spre tipărire manuscrisul premiat, pentru întâia ediţie şi cele următoare, primind în schimb în afara premiului, drepturile de autor fixate la 20% din preţul realizat la vânzarea cărţii respective.

Premiul se va decerne în cadrul unei solemnităţi care se va desfăşura la Sighişoara — sediul Editurii.

Plecări

Toamna e timpul plecărilor de neoprit. Se desfrunzesc pomii şi păsările călătoare îşi iau sborul spre regiuni favorizate. In ţările de mică cultură, tot toamna se despart de căminuri, pentru a se îndrepta spre ţări mai propice studiului aprofundat, spre climate mai fecunde, tinerii cărturari ce vor să însemne mai târziu ceva pozitiv în ţara lor.

Ov. Papadima

Trecând peste oricâte regrete, imboldul plecării spre luminoase ţinte nu şi-l pot stăvili. Formaţia şi pregătirea lor, însă, îşi deschid azi anumite drumuri, ce trebuiesc făcute, spre marile focare de cultură unde vor trebui să se sbată învăţând, adunând, pentru a avea mai târziu ce să dăruie.

Trei din colaboratorii acestei reviste vor pleca în toamna aceasta la studii în apus. E vorba de d-nii: Ovidiu Papadima, Constantin Noica şi Eugen Ionescu. Cel dintâi pleacă la Berlin, ceilalţi doi la Paris. Câte şi trei sunt cunoscuţi pentru activitatea ce au depus în revistele noastre literare şi pentru cărţile ce au publicat. Prieteni şi preţuitori din aceiaş generaţie, noi ne punem toate nădejdile în puterile lor de muncă, urându-le tot succesul şi tot sporul cultural ce năzuesc să realizeze în străinătăţile de care se simt chemaţi. E, aşa dar, aceasta o toamnă a plecărilor spirituale, pe care, poate, o despart de primăvara ei, doi sau trei ani de zbuciumare dar şi de mulţumiri ce nu sunt şi nu pot fi rezervate prea multor existenţe, tuturor existenţelor ce ar putea reprezenta cu folos, ori şi unde, virtuţile poporului nostru.

Opera română

PREMIERELE STAGIUNII 1938—39

Cei patru bădărani	de Ermanno Wolf Ferrari
Siegfried	de Richard Wagner
Luiza	de G. Charpentier
Falstaff	de Giuseppe Verdi
Cosi fan tutte	de W. A. Mozart
Boccacio	de Fr. Suppe
Alexandru Lăpuşneanu	de Al. Zirra
Amorul Mascat	de I. Hartulary Darclée
Cutia cu jucării (balet)	de C. Debussy
Nunta în fundul Moldovei . . .	de Paul Constantinescu

ION PILLAT

Traducerile din Baudelaire ale d-lui Ion Pillat sunt o contribuţie puternică în problema echivalenţelor de fond şi formă necesare transpunerii ideale a unor valori noui în poesia românească, prin traduceri juste, ce înmlădiază expresia şi îmbogăţesc versul obişnuit, bagatelizat prin abuzuri.

Dăm exemplu de traducere frumoasă, deplin izbutită, poema Pisoiul ((Le Chat):

Când ochiul spre pisoiul drag,
Ca de magnet legat, revine
Şi când întorc acum în mine
Priviri ce tainele atrag,

Zăresc în noaptea mea uimit
Cum ard pupilele lui pale,
Fanare verzi şi vii opale,
Fixându-mă necontenit.

(pag. 47).

BRATESCU-VOINEŞTI LA „SFARMA-PIATRĂ"

Un mare scriitor a intrat în arenă. După o viaţă închinată literaturii, deci scuturată de toate legăturile cu realitatea urită a traiului obişnuit, dar şi salvată din amărăciune şi îndoială prin contopirea directă cu creaţia, d. I. Al. Brătescu-Voineşti, renunţă la linişte şi la singurătate pentru a sprijini cu prestigiul domniei-sale edificiul nou al luptei naţionaliste. Condeiul cu care a tăiat atâtea nedreptăţi în coloanele ziarului „Universul", străluceşte acum în fruntea revistei „Sfarmă-Piatră". Marele scriitor a devenit un mare luptător sub faldurile unei idei care ne e dragă tuturor.

„Sfarmă - Piatră", care a condus până acum lupta aceasta, are azi alături de pana profesorului Nichifor Crainic, numele celui ce a crezut în totdeauna în împlinirea unui românism de stil nou.

„BUCUREŞTI, GHID ARTISTIC ŞI ISTORIC"

de arh. Gr. Ionescu

Autorul preţiosului volum „Istoria arhitecturii româneşti", d. arh. Gr. Ionescu, tipăreşte acum o documentată prezentare a Capitalei: **„Bucureşti, ghid artistic şi istoric".**

Această lucrare, oferind şi un ansamblu de douăsprezece itinerarii ce redau, fiecare în parte, o imagine completă şi admirabil conturată a unui fragment din Bucureşti, este dăruită vitrinelor de editura Fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II".

„Bucureşti, ghid artistic şi istoric", apare într'o ţinută ireproşabilă şi însoţită de numeroase fotografii executate artistic şi va însemna o nouă izbândă a autorului şi a editurei, unice prin felul în care înţelege să prezinte o carte.

Lucrarea va cuprinde: 1) Monumentele istorice şi valoarea lor. 2) Colecţiile de artă, muzeele, etc., cu menţionarea tuturor operelor principale. 3) Imprejurimile şi pitorescul lor, importanţa monumentelor aflătoare aici (de exemplu la Snagov, Mogoşoaia, Văcăreşti, etc.)

GEORGE LESNEA

„Argint", noul volum de poezii al poetului George Lesnea, a fost pus sub tipar de editura Cartea Românească şi va apare până la Crăciun.

Volumul conţine un număr de 30 poeme, majoritatea inedite, care marchează o nouă treaptă lirică în evoluţia autorului.

IDEEA NAŢIONALA

Revista *„Ideia Naţională"* ajunsă la nr. 4, cu aceeaşi viguroasă atitudine românească, şi continuând să menţie o conduită şi o spiritualitate naţională pe linia marilor înaintaşi, s'a impus în toate cercurile dela primul număr de apariţie.

Scrisă de d-nii Alex. Hodoş, Radu Dragnea şi Toma Vlădescu, revista „Ideea Naţională" apare într'o lumină, mai necesară acum decât oricând.

Articole însufleţite, oglinda realităţilor actuale şi confirmarea ideei naţionale, în care s'a cimentat sufletul românesc, sunt încadrate în această revistă într'o firească mărturisire.

TEODOR MARTAS

Marea editură **A. Mondatori** din Italia, a făcut ofertă d-lui Theodor Martas, pentru a traduce în limba italiană lucrarea d-sale: „Viaţa amoroasă şi genială a lui d'Annunzio", editată de „Cugetarea".

Georgeta Mircea Cancicov

POMANA

de GEORGETA MIRCEA CANCICOV

(Fragment din romanul „Moldovenii“ ce va apărea la 15 Noembrie la Ed. „Națională Ciornei“)

Era o dimineață limpede, cu soarele așa de puternic, încât — uitându-te pe câmp, pe drumuri — ai fi zis că strălucește și cămașa albă a oamenilor.

— Arde soarele, are să plouă, spun oamenii, cosând luțărna.

Acoperișul de tablă al bisericii era aprins par'că, de departe, atât de tare îl lumina soarele.

Grigore își mătura ograda. O făcuse ca palma, de netedă.

Câinii lătrau, veseli, la drum; unii se gudurau lângă prispă, jucându-se între ei.

Talanca dela oi se auzea pe văi.

Gavrilă dela stână se învăța să cânte din fluier, mergând și el încet între oi. Ele păsteau liniștit. Numai spatele li se vedea. Gavrilă părea, de departe, că stă pe un suman mare alb, întins pe iarbă.

Toate păsările cântau, sburând prin văzduhul auriu.

Caii nechezau, legați de picioare, pe suhat. Mânjii sburdau, ținând capul în piept și, uneori, se duceau repede să sugă la mamele lor.

Grigore face de amiazi, Profirei și lui moș Ion, pomană mare. Le-a făcut de trei, de șase, de nouă zile și ,acum, de șase săptămâni.

Ne-a cerut o creangă mare, de măr domnesc, din livada noastră. A tăiat-o și a dus-o în spinare până acasă.

Grigore a pus să-i facă un colac bogat, l-a așezat pe deasupra ciubărului și a înfipt creanga de măr în colac. Iar, în jurul colacului, nouă lumânări subțiri, galbene, mici, de ceară curată. Pe crănguțe a acățat nouă mere, nouă nuci, nouă roșcove, nouă șiraguri de smochine, nouă gutui, patruzeci de mere, pe care le-a scos din lada cu tărâțe, și de șapte ori câte nouă bucăți din fiecare turtiță făcute de Aretia Mustea, meștera satului.

Turtițele erau făcute în chip de cal, de păpușă și în chip de soare. Iar pe deasupra erau date cu poleială argintie.

Apoi, a împodobit crengile mai groase cu hainele Profirei și ale lui moș Ion.

Pe o cracă atârnau o pereche de pantaloni negri ai lui moș Ion și câteva perechi de itari.

In vârful mărului pusese o pălărie nouă, cumpărată dela Părincea și, mai jos, un surtuc tot nou.

Pe jumătatea cealaltă a pomului, vechituri de ale Profirei. Numai o dantelă neagră de cap era cumpărată acum. Ba mai era o polcă pimbie.

Apoi, o pereche de ghete, care stăteau sub pom lângă ciubotele lui moș Ion ,de pe vremea când era flăcău. Le umpluse Grigore cu tărâțe, ca să se ție drepte.

— Par'că's vii. bătu-le-ar norocul, spuse Ozonofia. Frumoase mai sunt.

— Eiii, erau amândoi strângători, răspunse Marghioala Neghină.

Două covoare, trei perne, pe care au zăcut Profira și moș Ion, înfățate curat, și plăpumile lor.

Două scaune, o mesuță, cu față de masă nouă. Două șervete și două tacâmuri întregi, cumpărate dela târg.

Sub masă, două cofe albe, de lemn, neîntrebuințate încă; acuma erau pline cu apă dela fântâna lor, pe care o făcuse Chilișanu anul aista.

Coliva era mare și o țineau Aretia Mustea și Anica Stinghe.

S'au făcut multe oale cu sarmale și s'a cumpărat o căruță cu pâini dela Părincea.

Curtea Profirei era plină de oameni, ca o pădure deasă. Grigore trimesese vorbă pe toată valea că azi face pomană.

Părintele a slujit lângă creanga de măr. Avea în mână o lumânare groasă de ceară galbenă, de care atârna o basma de mătase vișinie.

Masa pentru praznic era întinsă în ogradă. Imprumutase toate mesele și băncuțele satului.

— Doamne miluește, Doamne miluește ! zicea pe nas Dudău, bălăbănind cădelnița și uitându-se la pălăria nouă din vârful pomului.

— Doamne miluește, Doamne miluește !

Oamenii credeau că spune mereu „Doamne miluește“, dar el mormăia :

— Oare cui are s'o deie, bătu-o-ar norocul de pălărie ?

Era foarte îngrijat și iar zicea :

— Mândră mai e, Doamne miluește, Doamne miluește !

Când a citit părintele „Să luați aminte“, deschizând Sfânta Evanghelie, toți s'au pus în genunchi și ridicau ochii spre măr, pe furiș.

Femeile ochiau dantela.

— Ei, vezi, o știut băietul să facă pomană cu belșug, spunea Ruxandra.

— Dacă mi-ar da plapoma, n'aș mai avea nevoe să cumpăr fetei, pentru zestrea ei, zicea mama Ilincăi.

Madam Curcă stătea pe prispa ei; se suise pe un scăunel, ca să vadă cum se petrece praznicul în ograda lui Grigore. Se ținea de stâlpul dela prispă și întindea gâtul, ca o curcă. Era și mai fudulă de când a dus-o Agripina la târg și-i făcuse un „atelier în gură“, pe care îl pune numai Duminica, când iese în sat și atunci rânjește mereu, ca să i se vadă dinții.

— Scârboasă mai e, spun fetele. Par'că de când are dinți noui cu atelier, seamănă a cap de mort.

O râdeau toți, dar nu-i păsa.

Ea și Agripina spun că sătenii mor de ciudă, fiindcă umblă gătite și au dinți de târg. Agripina are o capsă de aur, pe care o pune pe un dinte în față numai când e horă în sat și o scoate îndată ce se întoarce acasă. Dăunăzi, la horă, uitase să și-o puie și degrabă s'o dus după un copac și a scos din sân batista, în care era legată capsa. Băieții au pândit-o și Caroliță a spus :

— Iac'așa îmi placi, că semeni a câine colțat, care latră după gard.

Madam Curcă era îmbrobodită cu mai multe tulpane albe, pentru că s'a spălat pe cap aseară.

Aristița Chicuș, fata Profirei, care venise cu bărbatul ei, dom' Jorj, ajutorul de primar dela Stănișești, împărțea pomana.

Aristița a spus, către femeile care erau lângă ea, că bărbat-său o poartă bine. Dar, îi pare rău că sunt luați de mult și nu au copii și atunci Jorj i-o cumpărat pantaloni de flanelă ca să nu mai răcească și să facă copii. Femeile au spus, întorcându-și capul, râzând :

— Altă poznă o ieșit acum ! La noi tot satul e plin de copii și nu purtăm niciuna pantaloni.

— Bogdaproste, au zis Catargiu, Moruzi, Bădărău, Cleană și alți țigani, aplecându-se spre Aristița și luând din mâinile ei câteva perechi de ismene și itari.

— Bo-bo-bo-da-da-pros-sste, ma-ma-d-d-dam Chicuș, bâlbâi Chilișanu.

Lui îi dăduse o pereche de pantaloni mai purtați.

Când aproape s'a isprăvit cu lucrurile vechi, a fost tăcere.

Țiganii s'au dus să ascundă ce căpătaseră, după șură, și au revenit, ca să li se mai dea câte ceva. Așa au crezut ei.

— Da' dă-mi și mie ceva, tațăi, ce dracu? spuse Anton către Aristița.

Ca să scape de el, i-a dat o batistă netivită, o roșcovă și două gutui.

— Da' ce, tațăiii, apăi n'am cărat eu apa și am dat ajutor la săpat groapa ? Ce dracu? Da' ce? Văleu, văleuuu! tațăi, dă-mi batăr o pălărie. Uite-o pe aceia !

Și îi arătă cu mâna vârful copacului.

— Batăr o pălărie? se răsti Dudău. Ai tu mutră de pălărie?

Și apucându-l de brat pe Anton, l-a pișcat și i-a mai spus :

— Da ce n'ai rușine deloc, hai calicule ?

— Da' ce, bădie, ce ți-am făcut ?

Dudău l-a îmbrâncit pe Anton, cu ajutorul lui Matei, după casă, unde i-au tras câțiva ghionți pe înfundate.

A fost o mare răcneală. Anton sbiera, blestemând pălăria:

— Să deie Dumnezeu să n'aibă nimenea parte de ea și s'o ieie ciorile.

A lăsat dracului tot ce căpătase dela pomană, adică roșcova, gutuile și batista, a sărit gardul în livada noastră, fugind la vale, plângând și suduind :

— Mai mult m'o spurcat decât mi-o dat de pomană, mama lor ! Neam de neamul vostru să nu mai fie, de calici! Lasă, lasă, vă mai car eu apă ? Puteți crăpa cu toții, că dela mine n'o să mai aveți nici un ajutor !

Safta venea și ea la praznic, suind dealul viei.

— Ce-i, Antoane ?

— Nu mi-o dat ninic, tațăi....

— Ce, s'o isprăvit ?

— Păi, dar !....

— Ia să mă duc și eu să văd.

— De geaba te duci, tațăi, că nu mai e ninic de ale pomenii. O plecat și părintele.

— Măi, amarnici oameni.... După ce le-am hrănit ani de zile dobitoacele, să nu mă cheme nimeni, barem la o chișcătură de colivă. Asta e una bună.

Tot nu i-a venit a crede. Și a pornit-o spre praznic.

Pomana era încă în toi.

Safta se stupia în sân, spunând încet:

— Ptiuu, ptiuuu, chiar mi-o fost frică să nu mai apuc nimic. Bătu-l-ar norocul de Anton, că minciuna o să-l mănânce.

— Madam Saftă, madam Saftă, strigă Grigore și-i dădu Saftei o pernă înfățată și covorul pe care a zăcut Profirița.

— Bogdaproste, măi Grigore, Dumnezeu s'o ierte !

Masa, tacâmurile și scaunele Grigore le-a dăruit Catrinei.

Mare bucurie a fost pe Ghiță și pe ea.

Ghiță o tras masa și o dus-o, mergând prin sat, ținând-o în brațe, așa pusă cu tacâmurile, ca să-i facă în ciudă lui madam Curcă.

Alecu, Matei și Dudău așteptau nervoși, frecându-și mâinile, răzemați de prispă.

O plapumă a dat-o Ilioaiei și cealaltă i-o spus Ilioaia la ureche Agripinei s'o ceară de grabă Aristiței, ca să n'apuce s'o deie altcuiva, că ea o să-i facă farmece plapumei, ca s'o ia Grigore de nevastă.

S'a dus fuga. Aristița i-a dat plapuma, spunându-i: — S'o stăpânești sănătoasă.

— Bogdaproste, bogdaproste, să-i fie țăr'na ușoară, a răspuns Agripina.

Agripinei nu i-a plăcut plapuma, că era veche și pătată. Dar Ilioaia i-a spus:

— Lasă, fată, nu te scârbi, că doar la mine are să șadă mai mult.

Catargi și Moruzi dispăruseră.

Când a fost rândul surtucului nou și al pălăriei, dă-le, dacă le mai găsești.

Cum s'a întâmplat nu știe nimeni, că doar toți aveau ochii spre vârful mărului.

Pantelimon gângăvea — â, â, â — și arăta cu brațul moale spre gardul nostru ..â ..â..

Au răsturnat tot ,căutând. Apoi, s'au repezit încotro arăta Pantelimon.

Mulți fugiseră după hoți, spunând că trebue stârpiți și că de data asta n'o să mai scape.

Costică, Alecu, Matei, Dudău, care era cel mai îndârjit, Gheorghe Vartic, Gheorghe Pădurarul, Aristotel Palade, Manoilă Mustea, făceau vorbă, fugind, că de data asta trebue caliciți deabinelea.

Alergau ca turbații, sărind gardurile, căutând prin tufișuri, pe Catargi și pe Moruzi.

Pe prispă n'au rămas decât străinii și părintele, Grigore și nevestele vorbeau despre pomană, lângă bucătăria de vară.

Acuma, bărbații din satele celelalte săreau și ei gardul spre livada noastră, strigând:

— Hoții, hoții !....

Ajunși în drum, Dudău a luat o hotărâre:

— Ați, tu, măi, Alecu, încoa'. Tu, măi Matei, stăi aicea !

Alexe, ciobanul, Strătulat, Pompieru, Toader Chilișanu, Bădărău, Cleană, Nicu, Jorj, Caroliță, Iordache, Alexandru, Tache Simion, căutau la casele oamenilor, după grajd, în șură, în beciu.

Pe șes, la vale, Catargiu și Moruzi fugeau cât dovedeau. Au ascuns pălăria și surtucul într'un tufiș și ei s'au culcat pe marginea drumului, așteptând să treacă oamenii dela pomană spre casele lor și să-i vadă că dorm. Lângă ei erau strânse ghem ismenele date la pomană.

Alecu, Dudău și Matei stăteau în drum, lângă gardul sălistei părăsite și vorbeau între ei:

— Măi ,când s'o însera, măi, oameni, măi, să facem așa : nietale te duci, la Pârlita, eu stau la coada iazului și nietale la cotitura pârâului.

Dudău dădea comanda.

Așa au făcut, hutuchindu-se după tufișuri și așteptând hoții.

La praznic au mâncat alandala cu toții sărind gardul îndărăt, unul după altul. Inghițeau gâfâind și istorisind cum au să-i prindă. Blestemau hoții din răsputeri.

Numai Matei, Alecu și Dudău au luat treaba în serios și nu s'au mai întors la praznic.

Ei au organizat potera. Au stat nemâncați în tufișuri, mult timp, și cum trecea pe lângă dânșii, spre casă, câte unul sătul dela praznic, ei spuneau încet trecătorului:

— Măi, vino aici, să fim mai mulți, c'o asfințit soarele. Trebue să treacă acum spre Pârlita, mama lor, de blestemați...

La cotitura pârâului, spre satul Barna, aude Cristodor, tot așa încet:

— Dom' Cristodor, aici, aici. Vino cu noi !

Alecu mai adunase vre-o patru, care treceau spre casă și stăteau hutuchiți, pe vine, în tufiș.

Cristodor a crezut că visează. A stat în loc și a luat mâinile dela spate, punându-le după urechi, ca să audă mai bine.

— Aici, dom' Cristodor, aici, aici suntem. Nu mai este mult și trec hoții.

Cristodor, care nu fusese la praznic și venea pe jos dela Părincea, neștiind cele întâmplate cu pălăria lui moș Ion, a încremenit de frică auzind vorbele aistea înfundate, venind parcă din fundul pământului.

Ii tremurau picioarele grozav. Și, deodată, a pornit-o la fugă, stârnind un praf mai dihai decât o căruță trasă de cai la goană.

Când a trecut pe podețul satului, a huit podul și două scânduri s'au ridicat în sus. A ajuns acasă într'o nădușeală.

Purhedia l-a primit foarte rău. Il aștepta în mijlocul odăii. Il văzuse pe Cristodor venind în fugă ,fără să mai deschidă poarta, suindu-se pe gard și sărind în ogradă ,asudat.

Cristodor s'a răstit la Purhedia:

— Inchide ușa, fă muiere, și pune capacul la gura vetrei, ca să nu se vadă lumina!

Purhedia tot la el se uita, cu mâinile în șolduri și cu ochii pe jumătate deschiși, ca vulpea când pândește o pradă.

— Ce-i, moșnege ,mă rog? Te-o fermecat? Ai înebunit? Ia uitați-vă la el! Își făcea cruce, ciudos, Purhedia.

— Nu te mai cruci degeaba; pune zăvorul și nu te mai mișca ! Ce tot forfotești lângă ușă?

— Da' ce-i, moșnege?

— Taci! Nu auzi? Taci!

— Ce, ai înebunit deabinelea, moșnege?

— Taci, taci! bătea Cristodor din picior.

Purhedia și-a făcut iar cruce, întorcându-se spre ușă.

— Unde te duci, fimeie nebună?

— Ia ascultă, moșnege, dacă te-a înțepat corochișnița și ai înebunit, trebue să chem oameni în ajutor, ca să te leg.

Cristodor a tras-o odată pe Purhedia, sbrâncind-o spre pat.

De când sunt ei luați, Purhedia nu l-a văzut pe Cristodor așa de îndârjit.

— Doamne, Doamne , mi s'o îmbătat moșneagul, bodogănea Purhedia.

Pe urmă ea s'a liniștit. Își netezea cu mâna fusta, stând pe marginea patului și aștepta, înfrigurată, să vadă ce-o să se întâmple.

— Ia ascultă, fimeie ,e rău pentru noi. Am auzit în pădure, când treceam cotitura Răprivățului : — La Cristodor, aici, aici, venim cu toții !...

— Ei, și ce-i cu asta?

— Cum, ce-i, fimeie îndărătnică. Nu vrai să pricepi, hai? Vine să ne prade la noapte. Acum ai înțeles?

— Unde ți-e pușca?

— Lasă c'o iau eu când trebue.

— Văleu, moșnege, văleu! Și s'o ghemuit Purhedia după cuptor, unde doarme Cristodor de obiceiu.

Au stat așa, într'un hal de spaimă nebună. A doua zi erau verzi la față. Le tremura carnea pe ei..

Când văzură soarele, au ieșit pe prispă, îndoindu-se către cer și făcând amândoi deodată mătănii și semnul crucii:

— Doamne, Doamne, ți-o fost milă și nu te-ai îndurat să ne lași pe mâna tâlharilor.

— Mare ești, Doamne, spunea Cristodor mereu, iar baba se dusese în casă și făcea mătănii, sărutând pământul în fața icoanei. După ce o aprins candela, Purhedia ieși sprintenică și, cu glas vesel, strigă:

— Uti, uti, uti, uti, copii, copii....

Și arunca grăunțe rațelor și curcanilor, în mijlocul ogrăzii .

— Veselă ca o fetișcană, hai? spuse Cristodor. Frica e rușinoasă, dar sănătoasă....

— Cui i-o fost rușine și frică? întreabă ea pe Cristodor, oprindu-se din svârlitul grăunțelor: — nia, sau nietale? sau, din cauza nietale, ni-o fost și nia, hai ?

Și iar s'a sluțit fioros, la Cristodor, care râdea, pe înfundat. Numai spatele i se mișca.

Charles Baudelaire
Femmes damnées

Femei osândite

Ca turma'ngândurată, pe țărmuri tolănite,
Când ele'ntorc privirea spre zarea'ntinsei mări,
In coapsele'n căutare și'n mâinile găsite
Au toropeli ușoare și-amare'nfiorări.

Și unele, pornite pe mărturii nespuse,
In fund de crânguri lângă pârae susurând,
Merg îngăimând iubirea copilăriei duse,
Și taie scoarța verde a crengilor plângând.

Iar altele, ca bune surori, cu pasuri grave
Trec printre stânci pe unde le'ntâmpină strigoi,
Și unde Sfântu-Antoniu văzu'n țâșniri de lave
Ai ispitirii sale sâni purpurii și goi ;

Dar unele'n lumina de torțe'n fumegare,
In golul mut din peșteri păgâne te-au chemat
Ca să le-adormi, tu Bacchus, o veche remușcare
De ale cărei friguri străpunse au țipat !

Iar altele, pe umeri de-un văl înzăvorite,
Ascund subt lungi veșminte un bici de spaimă strâns,
Amestecând, prin noapte și prin păduri cernite,
In a plăcerii spumă al sbuciumului plâns.

O, voi fecioare, demoni, martire ori dihanii,
Mari spirite, micimea din jur disprețuind,
Când cereți infinitul, păgâne cu metanii,
De strigăt sfâșiate, de lacrimi podidind,

Simt că'n infernul vostru alerg din suflet, bete
Surori de cari și dorul și plânsul m'au durut,
Pentru-ale voastre chinuri, și-a voastră-adâncă sete,
Și urnele iubirii ce'n inimi le-ați umplut !

SERBAN BASCOVICI

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Numărul recent al *Buletinului Imprimeriei Statului* e închinat în întregimei artei românești. Am semnalat dela început importanța acestei mari publicații dar reușita ultimului număr a întrecut cele mai pretențioase așteptări. Sunt rare înjghebările atât de complete și de interesante ca cea de față. In cele mai multe, desinteresarea e absentă ca și priceperea, tenacitatea și mai ales bunul gust. ‚Caetul special" e un succint și bogat inventar al averii noastre spirituale, al tradiției noastre.

Apoi, e simptomatică această preocupare, atât de înțelegătoare a unei mari instituțiuni pentru cenușereasa care este arta noastră. „Caetul" te ajută să arunci o privire asupra a tot ce a fost și este artă la noi în țară, dela artele timpurilor preistorice, despre care d. prof. I. Andriesescu publică un extrem de interesant și documentat studiu, până la prețioasa contribuție a marelui pictor Fr. Șirato despre arta nouă. D. prof. Iorga colaborează cu un articol admirabil despre arta populară și arta istorică a românilor, d. prof. Tzigara-Samurcaș despre izvoarele de artă

Iulian Nămescu: Stradă din Cairo

țărănească. Oct. Goga și d. prof. Oprescu ne petrec dealungul veacurilor, mereu sub farmecul cuvântului și al reproducerilor încât ajungi la sfârșitul caetului cu sentimentul că ai parcurs lin, într'un ceas, tot trecutul românesc, toată istoria artei noastre.

Caetul începe cu câteva cuvinte ale marei prietene și protectoare a artei românești, care a fost Regina Maria și cu un articol al d-lui Henri Focillon, vibrant de prietenie pentru noi. Păcat de articolele d-lor J. Lassaigne, André Villeboeuf, Jean Alazard. Ele nu se ridică la nivelul celorlalte colaborări, par'că sunt de comandă. Nu că sunt rău scrise — toți sunt eminenți scriitori și esteți, dar în toate e evident că au fost scrise după sugestii oficiale, primite din țară, ceeace le face convenționale și cu totul lipsite de interes. De asemenea, nu ne putem opri reflecțiile firești despre „independența" criticilor, oricât de mari ar fi ei... Reproducerile sunt extrem de numeroase, mai toți artiștii români sunt reprezentați și în cele 20 de suplimente colorate, ireproșabil executate, dela Tătărăscu până la Fr. Șirato, toți artiștii noștri de seamă au locul de cinste. In viitor, unul din numerele speciale va fi închinat pictorilor mai tineri. Astfel preocuparea conducătorilor pentru artă și artiști va cuprinde și mai complet tot ce e viu și autentic în zilele noastre.

LA DALLES, d. Iulian Nămescu expune un număr important de desenuri din Egipt. In cele mai multe apare arhitectul dar și în foarte multe viziunea d-sale e destul de desbrăcată de dulcegăriile și exactitățile de care sunt tentați arhitecții când fac desen pictural sau pictură.

Ceeace e încă oarecum supărător în desenurile d-sale e o excesivă abilitate, încă o reminescență profesională, desigur. Cu aceste rezerve, credem că d. Nămescu, cu marile sale calități, va ajunge curând la mijloace mai pure de expresie. D-sa are posibilități frumoase, posibilități pentru cari destui pictori l-ar putea invidia chiar azi.

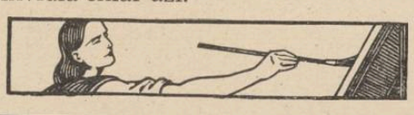

80 de ani dela nașterea lui Duiliu Zamfirescu

de G. C. NICOLESCU

La 30 Octomvrie anul acesta, se împlinesc 80 de ani dela nașterea unuia dintre cei mai mari scriitori ce i-am avut. Născut cu două luni și ceva înainte de unire, la hotarul dintre cele două principate surori, Duiliu Zamfirescu pare predestinat să reprezinte mai târziu, prin romanele sale, tocmai concepția regenerăriii și unității naționale.

După generala nepăsare cu care a fost privită activitatea sa literară, cât timp a trăit; după nedreapta uitare care a urmat morții sale, pe care o putem numi prematură, dacă ne amintim înfățișarea de stejar a poetului; în ultima vreme, mai ales datorită publicării corespondenței sale cu Maiorescu, din păcate în parte pierdută, acest scriitor a devenit ceva mai actual. A devenit chiar ceva mai actual decât în epoca în care publica **Viața la țară** sau **Alte orizonturi.** Actualitatea aceasta nu se vădește însă și într'o preocupare a cercetătorilor noștri de a-i adânci anumite cute parțiale măcar din opera sa, așa încât, cu toate că în ultima vreme numărul articolelor despre el a crescut, aceasta nu înseamnă și o creștere a perspectivei în care el este integrat.

Situația lui Duiliu aZmfirescu a fost tragică. Neapreciat decât de un număr restrâns, printre care se aflau cei ce dădeau totul în lumea românească, a fost ridicat în situații sociale și la cinștiri literare la care ar fi putut ajunge și singur, sau, în orice caz, la care avea dreptul să ajungă. Așa, cei care l-au ajutat și toată lumea aveau sentimentul că i s'a dat mai mult decât i se cuvenea și nici nu fusese lăsat în situația de a spune că nu avusese ceea ce meritase. Nu i s'a lăsat adică nici posibilitatea să cucerească singur, nici aceea de a strânge în jurul său simpatia pe care o concentrează asupra lor, măcar după moarte, cei nedreptățiți.

Acest scriitor a avut o foarte interesantă personalitate, în care contemporanii lui n'au știut să vadă decât aroganța, care în fond era numai dispreț pentru mediocritate, elegantul, care în fond era o latură a simțului său estetic foarte devotat, și vanitatea, care în fond nu era decât conștiința de sine, credința în arta lui, pe care o au toți adevărații creatori. De o rigiditate în relațiile cu mai marii săi, care i-a adus uneori neplăceri, el a avut o singură slăbiciune: prietenia devotată, respectuoasă și ascultătoare față de Maiorescu, căruia simțea probabil cât îi datorează în ordinea spirituală și de ale cărui obiecții în privința literaturii sale asculta. Totuși contemporanii au văzut în această relațiune, care arată o admirabilă trăsătură de caracter, tocmai la un om rigid și plin de el însuși, un raport de servilism pentru a parveni.

Această neînțelegere a omului a persistat și pentru scriitor. Au fost apreciate romanele lui dintr'un fel de obișnuință, pentrucă oricine trecea prin clasele secundare trebuia să citească **Viața la țară, Tănase Scatiu, In război** și **Indreptări**, impuse de programele oficiale. Dar dincolo de aceste romane nu se căuta nimic. Azi, chiar, pentru mulți este o surpriză să se audă vorbindu-se despre poeziile lui Duiliu Zamfirescu sau despre teatrul său. Totuși, și nădăjduesc că aceasta o voi putea arăta pe larg nu prea târziu, ceea ce face valoarea lui Duiliu Zamfirescu este diversitatea genurilor în care a activat cu gravul sentiment al menirii sale, pe care trebue să-l aibă un preot care oficiază.

Intr'o vreme când romanul românesc mai nu exista, Duiliu Zamfirescu scrie opt romane. Primele două din acestea au inerentele scăderi ale începuturilor, dar nu pot fi așezate sub valoarea romanelor românești anterioare, câte erau. Cinci din ele sunt grupate în ciclul Comănesștenilor, primul ciclu din literatura noastră și singurul durabil până azi, care totalizează peste 180 personagii și care utilizează procedeul tehnic al reapariției personagiilor dintr'un

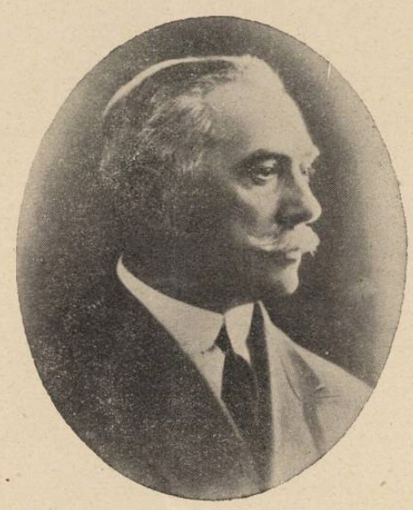

roman într'altul, nemaiîntâlnit în romanul românesc până târziu după război. In sfârșit, ultimul său roman, **Lydda,** este cel dintâi roman „de idei" românesc și cea mai adâncă din operele lui Duiliu Zamfirescu, deși nu este lipsită de cususuri. Nici o exagerare și nici o contrazicere în această afirmație. Și Pilthey găsea că **Louis Lambert,** care nu este cel mai bun roman al lui Balzac, e cea mai adâncă din operele acescestuia.

In ce privește nuvela, aceeași tăcere și aceeași ignoranță. Și totuși, Zamfirescu a scris 50 de nuvele, dintre care **Furfanțo, O muză** și mai ales **Spre Cotești** sunt cu totul remarcabile. Mi se pare cu adevărat extraordinar că aceasta din urmă este atât de necunoscută, când ea înfățișează niște tipuri atât de interesante și rare în literatura noastră și când, ca realizare artistică, este **fără cusur. Spre Cotești** este o adevărată capodoperă a nuvelei noastre.

In teatru, Duliu Zamfirescu a izbutit mai puțin decât în oricare din genurile cultivate. Din cele șase piese ale sale însă, una, **Poezia depărtării,** are cususuri minime și este mai puternică, de pildă, decât oricare din piesele originale reprezentate în stagiunea trecută pe scena Teatrului Național (cu o singură excepție, poate); iar alta, **Lumina nouă,** încărcată cu mai mult material decât avea nevoie ideia centrală, reprezintă prin noutatea ei, prea mult pentru literatura dramatică a noastră, ca să-i arăt în acest cadru meritele și frumusețile.

Aceasta este opera în proză a lui Duiliu Zamfirescu, în care se mișcă peste 350 de personagii (între care nu sunt socotite niciuna din figurile evocate ca amintiri, cu numele presupus ca adevărat, cum sunt multe din **John James, O vânătoare de vulpe,** etc.) luate din toate straturile sociale: mari proprietari de pământ, mici boiernași, parveniți, arendași, politicieni, vechili, magistrați, scriitori, pictori, funcționari, profesori, preoți, industriași, bancheri, doctori, avocați, negustori, militari, țărani, slugi, oameni fără profesiune care vor să se înalțe, mediocri care se ratează, figuri istorice, diplomați, etc. etc. O lume întreagă se află în această operă căreia nimeni până azi n'a căutat să-i vadă realele dimensiuni.

Poezia acestui scriitor merită de asemenea o atentă considerare. Desigur, el nu s'a ridicat în toate cele peste 150 de poezii la o prea mare înălțime, dar sunt șase, șapte bucăți atât de realizate, că vor trăi ‚cu siguranță, cât va exista o literatură românească. Și aceasta este suficient.

Opera lui Duiliu Zamfirescu nu se limitează la atât. El a scris și critică literară. Critica literară a diletantului din tinerețe, pe care o exercita la **România liberă,** critica literară dictatorială și cenzorială, pe care o exercita cu prestigiul vârstei și al talentului, mai târziu, la **Convorbiri literare** și în Academie. Se pot face reproșuri scriitorului pentru unele din părerile sale critice, dar nu poți să constați o inconsecvență măcar în ceea ce a spus tânărul ziarist de 25 de ani și bătrânul academician de 60. Ținea la părerile sale artistice cu sălbătăcie. Numai acestora le-a sacrificat sentimentele față de Titu Maiorescu, care, la urmă, nu s'a purtat fără reproș cu el; iar cineva, cu drept cuvânt, releva că atunci când Duiliu Zamfirescu a fost atacat în cinstea personală n'a răspuns, dar când i-au fost atacate credințele sale literare a replicat cu vehemență.

Era un adevărat om cult, în unele privințe chiar erudit, și mai presus de toate avea un adânc respect față de creația sa artistică. Cu indiscutabila superioritate a lui Eminescu și a lui Caragiale asupra poeziei și prozei sale, îndrăznesc să afirm, și nu înainte de a fi meditat și cercetat îndelung asupra acestor lucruri ‚că niciun scriitor român n'a avut o lectură mai largă și o adâncire mai serioasă asupra tuturor problemelor literare europene din timpul său ca Duiliu Zamfirescu.

Iată cine este acest scriitor, dela nașterea căruia au trecut 80 de ani, fără să se releve toate marile sale merite! Un scriitor care ar fi putut fi încă printre noi și care, dincolo de manualele de limba română ‚este aproape uitat!

Dar mai este încă ceva. Toată această vieață, toată această operă sunt străbătute de o viziune a vieții și a lumii căreia scriitorul i-a căutat necontenit încorporare și expresie și care dă operei sale o unitate de negăsit la niciun alt scriitor român.

Aici este axa creațiunii lui Duiliu Zamfirescu. Fără ea, ideologie, tehnică artistică, arhitectonică, stilistică, totul rămâne de nepătruns în esență, ca și cum o cheie magică ar lipsi.

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA. Cu simfonia IV de Albert Roussel, concertul simfonic al săptămânei trecute s'a situat, dela început, într'un „modernism" muzical de bun aluat, pe care de altfel l-a regăsit, în felurite etape, dealungul programului.

Simfonia IV de Albert Roussel, una din ultimele pecetluiri de seamă ale personalității marelui muzician francez, a fost terminată în 1934. Ritmul de desfășurare al lucrării atestă acea imaginație sobră, dar temerară, vie, dar stăpânită de hotărîre, energică și sensibilă, prezente în întreaga lui operă de maturitate.

Prima parte a simfoniei, precedată de o introducere lentă, e croită pe ritmuri și teme concise și evoluiază fără stagnări, sfârșind fără perorații cadențiale, simplu, cu o frază străină de orice efecte terminale, ceea ce îi dă o energie particulară.

După un andante desvoltat cu măsură și concentrare, un scherzo, scurt, dar plin de nerv și de acțiune, viu și substanțial inspirat, înfățișază una din fețele cele mai isbutite ale simfoniei, urmat de un „rondo" final de accent sincer și desfășurare aducătoare de interes muzical mereu reînoit.

Viața contrapunctică a scrisului compozitoresc al lui Albert Roussel, meșteșugul bogat și cert al instru-

D-na LIVIA ȘERBESCU

mentării, cât și constructivismul succint și consecvent ce apar în tot decursul lucrării, îi adaogă acea bună organizare lăuntrică, necesară irabilității unei creații și îi împrumută o valoare valabilă, în ansamblul muzicei franceze moderne.

Maestrul George Georgescu a găsit juste mijloace de caracterizare dirijorală a simfoniei lui Roussel, subliniindu-i laturile esențiale cu avânt convingător.

„Variațiile simfonice" pentru pian și orchestră, de César Frank, și inspiratele „Nopți în grădinile Spaniei" de Manuel de Falla, au primit interpretări de calitate mulțumită concursului d-nei Silvia Șerbescu, solistă de talent plin, viguros, admirabil cultivat și adaptat judicios înterpretărilor d-sale.

D-na Șerbescu știe să-și supună jocul, slujit de o tehnică de treaptă superioară, cerințelor instrumentale și expresive ce variază, dela o compoziție la alta. Masiv, aderent, impetuos, emanând un accentuat dinamism, sau redus la atingeri ce estompează sunetul, îi dă sbor ușor și delicat, în ritm vehement croit de sacadele iuți și precise ale brațelor sau în sonorități de prelungită și meditativă emisiune, chipul de a mânui claviatura al d-nei Șerbescu păstrează întotdeauna aceași securitate, reflectează în totdeauna aceeași judecată muzicală serioasă, pătrunzătoare, egal distribuită, și dovedește o excelentă constituire.

D-na Șerbescu a construit cu coeziune și a interpretat în linii armonioase și simțite „Variațiile simfonice" de César Frank iar poemului simfonic cu pian, „Nopți în grădinile Spaniei", de Manuel de Falla i-a cântat în sugestive culori și accente poezia evocatoare și farmecul specific.

D-na Șerbescu a fost de repetate ori aplaudată după fiecare din reușitele d-sale interpretări.

Concertul s'a încheiat cu a doua suită din baletul lui Maurice Ravel „Daphnis și Chloe".

In prilejurile îngăduite de program, s'au desemnat, în felurite momente ale concertului, contribuții individuale pe care le vom însemna.

Au fost acele ale d-lor Alexandru Teodorescu, George Cocea și Vasile Jianu.

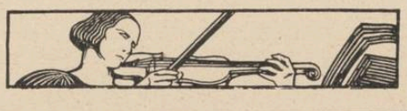

Drumul înapoi

Sângerând de slavă și'nsorită pace,
Drumul înapoi, drumul de mâine,
Cu inma'n mâini, caldă ca o pâine.

Sufletul ne va flutura ca un steag,
Când vom urca spre dâmbul cu lumină...
Oprite'n veac, vor străjui în prag
Anotimpurile răposate'n grădină,

Orele, zilele și nopțile,
Impietrite, așteptând în dar
Frunțile noastre, numai frunțile,
Ca pe niște ulcioare însetate de har.

SILVIU RODA

Elegie

Stau singur în odaie la unsprezece seara.
In mână țin condeiul și gândurile-mi scriu.
Nu vreau compătimirea niciunui semen viu
Că vieții mele 'n lume i se topește ceara.

E-un frig al bătrâneții, din tot ce-am vrut să știu,
Șerpuitor prin ore, prin liniște, ca fiara.
Trecutul mă desmiardă și-mi sfâșie cu ghiara
De platină, dorința și teama de pustiu.

O, dac'aș ști ce soartă m'așteaptă mâine 'n drum!
O, dac'aș ști doar rostul, măcar, trecutei zile
Și, peste vremuri, roada visărilor de-acum!

Ca mâine moartea-mi cade ca un sfârșit de vers
Și-or să mă doară cântul nespus, nescrise file,
Și căi ce-mi străluciră și nu le voiu fi mers!

ȘTEFAN STANESCU

Noul Adam

(Urmare din pag. 1-a)

tre. Obrazul realităților noastre și-a lăsat tiparul în aceste luturi maleabile și în aceste năframe surori cu a sfintei Veronica.

Dar asta nu-i tot. Căci marea literatură e o literatură rezolvativă. Vorbind despre romancierul Wasserman, criticul german Siegmund Bing spune că acesta e romancierul semnelor de întrebare ale epocii lui; cu alte cuvinte, că Wasserman a izbutit să definească prin literatura lui ceiace viața nu articulase net, răspicat, prin ea însăși, prin oamenii ei, prin faptele lor, prin evenimentele colectivității umane.

Și noi suntem înconjurați de semne de întrebare pe care viața prin ea însăși nu le-a rezolvat. Dela război încoace viața s'a desfășurat mereu subt semnul provizoratului și al neliniștii. Viitorul e mereu imprevizibil; oamenii de azi nu-l mai concep ca cei de odinioară, deducându-l prin logică, proectându-l într'o durată anticipabilă, — ci se tem de el, fără să-l descifreze, neîndrăznind să-l presimtă. Războiul nu ne mai apare, ca vechilor generații, național, ca un accident posibil, extrinsec normalului, — ca o realitate iminentă, care ne macină nervii, limitându-ne în insomnia prezentului, dându-ne alternanțe de panică și frenezii de evadare într'un absurd mântuitor. Trăim în incertitudini, fără să avem o filosofie organic incorporată, o resemnare, o îndârjire, sau o religie eroică, așa cum o au japonezii de pildă. Neadaptat la condițiile vieții de azi — clocotitoare de evenimente — sufletul nostru e bântuit de neliniști, căutându-și o nouă structură, un nou echilibru, fără să și le fi găsit.

S'a schimbat femeia, tovarășa noastră cu păr lung, care după ce s'a bățit vrea să se bărbătească; s'au schimbat copiii care abea ne lasă să fim părinții lor, fără ca ei să mai fie odraslele noastre; s'au schimbat și se schimbă toate în jurul nostru, în galop de hoarde, lăsându-ne nedumeriți, zăpăciți, înfricoșați, — și singuri unii lângă alții.

Unde-i literatura care să rezolve aceste semne de întrebare între care trăim? Unde-i literatura care să ne arate calea de urmat, adevărul, care să ne dea răspunsul la aceste semne de întrebare care ne lovesc ca bicile iadului, prefăcându-ne viața într'o goană năucă?... Când se va ivi — slavă! — fiți siguri, voi editori, voi scriitori, voi critici, că publicul va zmulge-o ca pe un mesagiu divin, găsindu-și în sfârșit răspunsurile la întrebările fără de leac.

Pe-acest creator al literaturii rezolvative, îl așteaptă epoca noastră neîndestulată.

Când va veni? Cine știe! Poate abea s'a născut în noul Bethleem. Sau poate că deja mâna lui liberatoare coboară din înălțime în spre noi, pe paginele manuscrisului messianic.

Dar eu, de câteori la București, la Iași, pe ulițele unui târg provincial, mă plimb noaptea și zăresc undeva la o mansardă o fereastră luminată de aurul unei lămpi de veghe lungă, mă întreb: nu cumva acolo începe viitorul?

Nu știu. Dar sufletul meu salută adânc aceste ferestre de aur ale speranței, îndărătul cărora dintr'o frunte trudită va pogorî noul Adam al literaturii românești, — așa cum, întorcându-mă spre trecut, îmi plec genunchii lângă umbra lui Mihail Eminescu.

IONEL TEODOREANU

SFÂNTUL DUMITRU ŞI NEŞTIUTORUL

Poveste culeasă de MIHAIL VULPESCU

Intr'un sat de câmp, departe, trăia un om al cărui nume era Dumitru; om sărac, dar bun la suflet, fapt pentru care toţi vecinii şi sătenii îl respectau şi-l iubeau ca pe un frate bun. De ziua lui, praznic mare era sub acoperişul casei sale, unde se aduna întreg satul, nu atât pentru mâncare şi băutură, cât pentru cinstea de a fi oaspeţii unui om atât de cuminte şi bun. Veselia nu mai contenea; în sfârşit, omul lui Dumnezeu, nu altceva. Averea lui era o căsuţă şi o fâşie de arătură.

De multă vreme, soţia lui dorea un vlăstar. Intr'una din zile i se arătă semnele împlinirii visului ei atât de drag. Domnul le dădu un copil. Tocmai când se simţeau mai fericiţi şi harul Domnului pogorîse sub acoperişul lor, de dragul noului născut, iată că se îmbolnăvi bărbatul. Boala nu-i fu de leac. Se prăpădi nu după multă vreme de bolire. Inainte însă de a trece în lumea dreptilor, chiemă la el pe soţia lui mult iubită şi îi spuse :

— Draga mea, eu mă prăpădesc, presimt bine. Aş avea însă o dorinţă ferbinte, pe care te-aş ruga să mi-o împlineşti : de ziua mea, ziua sfântului Dumitru, de când suntem noi împreună, am avut praznic în fiecare an. Cea mai frumoasă sărbătoare pentru sufletul meu, pe care te-aş ruga să o ţii aşa câte zile vei avea.

Soţia îi făgăduieşte fără a gândi la altcineva şi el îşi dădu sufletul. Se apropie ziua praznicului. Cu ce să-l sărbătorească nu are, dar cuvântul celui ce nu mai este, trebue îndeplinit. Amărîta de femeie nu mai ştia cum să facă, ce să dreagă, să-i împlinească ultima dorinţă. Işi ia copilul în braţe şi o porneşte spre târg. Cum merge ea amărîtă, iată că zăreşte de departe o caleaşcă, cu şinele roţilor de aur, împodobită ca în basme şi trasă de 6 cai ca smeii. E Impăratul, stăpânul acestor ţinuturi. Lângă el în trăsură, o fetiţă frumoasă ca un înger, vlăstar femeesc de viţă împărătească, fata lui. Femeia, văzând că se apropie caleaşca, îngenunche pe margi nea drumului, neîndrăznind să ridice capul. Impăratul văzând-o, dă ordin să oprească şi o întrebă de unde e şi unde se duce.

— Sunt din satul vecin şi mă duc la târg, prea mărite Doamne, zise ea, sfârşită de durere şi oboseală, poate că s'o îndura vreun suflet milos să mă ajute să prăznuesc ziua Sf. Dumitru, ziua răposatului meu soţ.

— Păi dacă eşti săracă, de ce mai prăznueşti ziua lui ? Nici Dumnezeu nu cere dela cel ce nu are.

— Asta a fost dorinţa lui, Luminate, dorinţa lui din urmă pe care mi-a lăsat-o cu limbă de moarte. Deşi suntem săraci că atât eu cât şi pruncul meu nu mai avem după ce bea apă dela moartea lui, dar aş vrea să-i împlinesc dorinţa.

Ultimele ei cuvinte se pierd într'un greu suspin. In timpul acesta, fetiţa împăratului se dăduse jos din caleaşcă şi se juca cu mânuţele săracului copil, mângâindu-l.

— Na — zice împăratul aruncându-i o pungă cu bani — du-te şi prăznueşte ziua Sf. Dumitru ca altă dată, aşa cum a fost dorinţa soţului său.

Femeia, plângând de recunoştinţă şi mulţumind împăratului, se scoală de jos să plece, dar mai pleacă dacă poţi... fetiţa s'a agăţat de copil, trage plângând de zdrenţele lui şi nu voeşte în ruptul capului să se mai despartă de el. Impăratul, văzând aceasta, îi zise femeii care nu ştie ce să mai facă :

—Ascultă femeie, dă-mi copilul tău şi îţi spun că voi îngriji bine de el, îl voi creşte cum se cuvine, îi voi face un rost în lume. Dacă fetiţa mea îl vrea să se joace cu el, vreau să-i îndeplinesc şi această dorinţă şi va fi bine de copilul tău.

Femeia, nu mai are de ce se opune la atâta fericire neaşteptată, lasă copilul împăratului, ia punga cu bani şi o porneşte înainte spre sat plină de mulţumire că va împlini dorinţa ultimă a soţului ei.

Impăratul o porneşte în trapul cailor către palat, ducându-i fetiţei lui, pe care o iubeşte ca pe lumina ochilor, un tovarăş micuţ de joacă. Neştiutorul, că aşa se numeşte copilul, se pomeneşte scos din zdrenţe, îmbrăcat în hăinuţe bogate şi-i nelipsit de lângă fetiţă, ca doi frăţiori cuminţi, în jocurile lor, ca şi în cele ce învaţă pentru a-şi îmbogăţi mintea şi sufletul. Nu poţi găsi pe unul fără celălalt: în faţa dascălilor, prin grădinile fără sfârşit şi fermecătoare ca raiul, la masă, la joacă, sunt nedespărţiţi.

Au trecut anii. Ei sunt acum măricei. Ea, e Domniţa, fată de împărat, el, flăcău voinic, voios şi frumos, de se opresc trecătorii în drum să se minuneze de ei, căci, nu se poate vedea mai frumos pe lume, ca aceşti copii ai lui Dumnezeu, tineri şi voioşi ? !

Iată, că într'o zi, se iveşte pe pajiştea din faţa palatului o ceată de călăreţi, în strae cavalereşti strălucitor de bogate şi cu suliţi ce sclipeau în bătaia soarelui. Din mijlocul lor, se desprinde un tânăr cavaler chipeş, în haine bătute cu nestimate, ce păreau stele bătute pe bolta cerului. La soare te puteai uita, dar la el ba. Calul lui varsă foc pe nări şi joacă în şea, nechezând. Buclele lui aurii joacă în bătaia vântului şi mâinile lui delicate instruesc cu putere animalul sălbatec ce pare că joacă pe jăratec. Un ostaş mai vârstnic din ceată, vine până lângă scara palatului, bate de trei ori cu mânerul suliţei pe piatră, aşa cum e obiceiul şi descalecă. La auzul semnalului iese un băiat de casă, îi ia pergamentul făcut sul din mână şi intră în palat. Curând după aceia, iese din nou, uşile se deschid toate la comandă şi călăreţii sunt primiţi cu toată cinstea cuvenită. Sunt primii peţitori cari vin la fata Impăratului.

Abia acum înţeleg ei, fata de împărat şi Neştiutorul, că nu mai sunt copii şi că le-a venit sorocul pentru a fi ca soţ şi soţie. Tot acum însă le-a intrat câte un fior în inimă de spaimă de a li se zdrobi visul de fericire şi de a fi despărţiţi unul de altul. Se hotărăsc, în gând fiecare, să nu-i despartă nici moartea cât e ea de moarte. Ei, nu cunosc decât viaţa, moartea le e străină şi această viaţă au dus-o mereu împreună din frageda copilărie. Ei sunt fericiţi fără nici un gând de acelea care, la vârsta lor e secerător şi doborîtor de suflete, prăpastie fără fund din care sufletele nu mai revin.

Zadarnic se trudeşte bietul împărat să le lămurească rostul pretendenţilor, cari vor să vină deacum în şiruri nesfârşite, de prin apropiate şi depărtate ţări, căci fata ţine una şi bună :

— Dacă-mi este scris să devin soţia cuiva, apoi acela va fi numai Neştiutorul, pe altul nu-l iau şi pace.

Văzând împăratul că n'o scoate la capăt cu ea şi mai mult cu gândul de a se curăţi de acel copil sărac, ce nu e de viţă împărătească, alege pe unul din pretendenţi, pe care îl socoate el mai apropiat în bogăţii şi ranguri de el, îl pune faţă în faţă cu Neştiutorul şi le zice :

— Dau fiecăruia dintre voi nouă căpetenii, nouă soldaţi şi nouă corăbii. Să plecaţi fiecare pe apă: Tu, fiule de împărat, spre răsărit, iar tu Neştiutorule spre Apus. Care se va întoarce dintre voi cu încă atâtea corăbii şi va veni zdravăn înapoi, aceluia îi voi da de soţie pe fata mea.

Au plecat fiecare încotro le spusese împăratul. S'au mai oprit ei prin multe porturi spre a-şi lua merinde. Fiul de împărat se opreşte la un ţărm, ancorează corăbiile şi ia toată lumea de pe borduri cu el în oraşul de port să-l viziteze şi să mai petreacă fără a lăsa un păzitor cu ele. Neştiutorul, ajuns şi el la un port de seamă, ia jumătate oameni cu el, iar ceilalţi, îi lasă de pază pe corăbii. Cum oraşul era prea departe de port, se aşează la umbra unui copac mare să se odihnească. Dă ordin oamenilor lui să-l păzească în timpul somnului ca nimeni să nu se apropie de el. Dar oamenii Neştiutorului, fiind şi ei rupţi de oboseală, îi prinde somnul şi adorm cu toţii.

Când somnul îi este mai dulce, Neştiutorul simte că cineva s'a apropiat de el, aevea. Capul îi arde de dogoare şi sare speriat din somn. Nu vede pe nimeni, doar o dâră mare de lumină cenuşie, care şerpueşte pe pământ ca o cărare, până hăt, departe, pierzându-se în codrul des al unui munte din faţa lor. Trezeşte pe oameni din somn şi îi întreabă dacă n'au văzut ei, pe cineva Şi acum dâra de lumină care însemna pe iarbă o cărare luminoasă, se arăta tot mai lămurit, el se hotărăşte să se ia după ea, să vadă unde se duce. Spune oamenilor lui să-l aştepte pe loc că va veni îndată. Ajunge la un luminiş unde razele îi descoperă o colibă, în faţa căreia sta un schimnic. Lumina care l-a purtat până aici îl încercueşte, iar pe capul albit de vreme al bătrânului chimnic formează o cunună.

Neştiutorul, rămâne pironit locului în faţa dumnezeeştei arătări. Bătrânul, văzând marea lui nedumerire, îi spune cu blândeţe :

— Apropie-te. Eu sunt Sf. Dumitru. Eu ţi-am apărut în somn şi te-am adus aici. Eu te-am făcut să porneşti pe aceste meleaguri. Pentru credinţa neîndoelnică a tatălui tău, pentru sufletul tău bun şi blând şi pentru râvna cu care maică-ta prăznueşte sărbătoarea, aşa cum a fost dorinţa lui taică-tu, înainte de a se stinge. Te-am chemat aici pentru a te ajuta să te împreun cu celălalt suflet bun care te iubeşte, al fetei de împărat, aşa cum Dumnezeu însuşi vrea. Nu departe de aici, peste dealul cela înalt, se află un mare oraş. Acolo, e reşedinţa împăratului acestor ţinuturi. Impăratul şi-a pierdut de mult timp vederile. Iţi dau ţie putere să-l vindeci, iar el, drept răsplată, îţi va da orice ajutor îi vei cere, orice vei dori. Iată aici am un săculeţ cu nişte frunze, te duci acolo la împărat, plămădeşti o fiertură din aceste frunze şi îi dai să se stropească cu ele. Cu bogăţiile şi comorile lui nesocotite îţi va veni în ajutor să te întorci la draga ta şi să-i fii soţ. Şi, acum, grăbeşte-te, că nu e timp de pierdut.

Mai iute ca neştiutorul să poată să să întrebe ceva, sau să se desmeteceasă că din nedumerirea lui, Sf. Dumitru a dispărut cu colibă cu tot, ca şi cum nu s'ar fi arătat nici odată. Ce mai poate face el decât să asculte sfatul Sfântului ? Se întoarse repede pe unde venise, spuse oamenilor lui cele întâmplate şi plecă fără zarvă să ajungă la împărat înainte de a se înnopta. Soseşte în sfârşit, în faţa palatului şi spune sfetnicilor că a venit să lecuiască pe împăratul lor.

— Cum? întrebă cel mai de aproape sfetnic — atâţia vraci, doctori, magi vestiţi au venit cu ştiinţa lor şi nu l-au putut lecui şi tu, un biet tinerel, vrei să-l lecueşti cu câteva frunze uscate ?

Câte voci de desnădejde, tot atâtea zăflemele, în marea larmă, răsună pretutindeni la stăruinţa lui de a-l lăsa să vorbească împăratului. Dar, după multe rugăminţi, a fost dus în încăperile stăpânului, căci, vuetul mulţimii ajunsese până la împărat. Suferindul este ca şi cel gata să se înece, se agaţă şi de un pai. Aşa şi împăratul nostru, care sta ţeapăn cu ochii în gol, îl iscodeşte cum şi ce fel, şi-l lasă să-şi încerce norocul. El fierbe frunzele date de Sfânt şi cu apa lor stropeşte faţa împăratului. Cei din jurul lui rând de după coloanele de piatră cu neîncredere şi batjocoresc credinţa lui de a vindeca pe împărat. Dar, spre mirarea şi încremenirea tuturor, îndată ce fu stropit pentru prima oară, el simte o înviorare mare în toată fiinţa şi începe să întrezărească. Nu sfârşeşte neştiutorul să-l stropească şi a treia oară cu apa făcătoare de minuni, că împăratul deschide ochii lui stinşi până acum şi strigă tresărind de fericire :

— Văd, văd! Doamne! In sfârşit, vindecat! Cine eşti tu, copile al lui Dumnezeu de unde vii ? Cere-mi tot ce vrei, sunt gata să-ţi dau jumătate din bogăţiile împărăţiilor mele.

— Preţul vindecării tale, este să-mi dai nouă căpetenii, nouă soldaţi de rând şi nouă corăbii, să mă întorc în ţara mea cu ele. Iar, pe aceşti batjocoritori, care erau gata să mă alunge cu leacurile mele, înlătură-i Măria Ta că sunt răi, linguşitori şi necredincioşi.

— Să se facă voia celui ce m'a vindecat — strigă plin de veselie şi mulţumire împăratul.

Toată cetatea se veseleşte şi vestitorii aleargă în tot cuprinsul ţării să vestească vindecarea bunului lor împărat. Neştiutorul, spre uimirea oamenilor lui, aduce cele nouă corăbii şi soldaţii dăruiţi şi o pornesc pe mare înapoi de unde au venit.

Fiul de împărat, pretendentul fetei care plecase odată cu el, s'a dus, precum spuneam, în oraş să petreacă şi au lăsat corăbiile fără paznici. Peste noapte, a venit furtuna şi le-a deslegat, iar valurile le-au purtat departe de or mai fi plutind şi azi.

Neştiutorul, la întoarcere, dând într'un port de el unde cerşea, se înduioşă şi îi dădu o corabie să se întoarcă şi el la împărat. Cum se văzu în corabie, întinse pânzele şi mână, mână din răsputeri. Ajungând mai devreme ca neştiutorul, îi spuse împăratului că fiul nimănui s'a înecat, cu corăbii cu tot. Era o minciună. Pretindea acum la mâna fetii

Fata împăratului nici nu mai voia să audă una ca asta. Ea se închide într'un turn înalt de unde priveşte mereu departe pe care. Jos, împăratul nu mai ştia ce să spună pretendentului. care nu vrea să mai plece fără fată. Trec astfel trei zile, zile de chin pentru biata fată, ca şi pentru împărat. A patra zi, când soarele se înalţă de-o suliţă deasupra mării şi când cearta împăratului cu pretendentul este în toi, iată că apare în uşa sălii, unde se afla împăratul cu oaspetele, fata care, înnecată de lacrimi de bucurie, abia că mai poate spune un singur cuvânt.

— Vine !

Cade apoi pe pardoseală, sleită de puteri şi de bucurie iar, deafară, sosesc vestitorii şi anunţă că au sosit în port, mulţime mare de corăbii, cu soldaţi streini, căpetenii, iar în fruntea lor, se află Neştiutorul, plin de veselie.

Impăratul dă ordin să fie legat fiul de împărat care a minţit cu nerusinare, dar Neştiutorul cu logodnica lui, plini de fericire, se roagă de el să-l ierte şi îl trimit pe unde a venit.

S'a făcut nuntă mare cu alai împărătesc, iar ziua de Sf. Dumitru a fost mereu prăzmuită de cei fericiţi şi poate că şi azi o mai prăznuesc, de vor fi mai trăind pe undeva.

T A N I A

Nuvelă de SERAFIM CADAN

Tăiuşul fulgerului sfâşie întunerecul. Talanga spartă a tunetului răzbeşte sgomotos, grav ,sfidând delicata teamă strecurată în inimile celor cu fiorul păcatului. Despicătura tiviturilor în pânzele cereşti, sloboade parcă o larmă de hohote batjocoritoare, pitite şi ascunse până adineaori — care acum se furişează cu toată gama sinistră în biroul lui Alexi Orlin.

Hotărît, o jivină greţoasă, dispreţuitoare îşi bate joc de suferinţa lui. Mai mult, i se pare că acest hohot monstru este însăşi oprobiul prietenilor, rudelor şi al întregii lumi, unde artistul Orlin este un răsfăţat. Este spasmul fericit al bucuriei duşmanilor, la marginea prăpastiei, unde a fost îmbrâncit de mâna cea mai scumpă şi delicată. Mâna soţiei sale Tania! Da! Tocmai ea îl îmbrânceşte în noroiu. Ea îi dărămă slava dobândită şi păstrată cu atâtea sacrificii. Acum, căminul, unde el se refugia obosit, să se liniştească, după aventurile scurte, oferite din cariera lui, îl vede risipindu-se şi bălăcind în bârfeli. Câtă odihnă, după nopţi pierdute în braţele frumoaselor bucureştence, nu regăsea el la pieptul soţiei sale. Ea a fost doar unica şi adevărata sa dragoste. Neuitata lună de miere şi celelalte luni trăite între vis şi realitate, alături de senina lui Tania, se puteau oare uita? Chiar furat după un timp de vechile obiceiuri, acestea nu-i smulgeau firul acela de iubire, păstrat ca o iconiţă, undeva în inimă, pentru soţia lui. Şi, acum, sfârşit ! Incornoratul soţ va şti să picure sângele nevrednicei Tania. Ea şi pe urmă el, amantul.

Alexi Orlin, cu mâna crispată pe revolverul până mai adineaori, rătăcit în sertar, aşteaptă, bărbăteşte şi hotărît. Numai ţigările aruncate dela primul fum, aprinse şi iar părăsite, mai dovedesc sdruncinul său sufletesc. Obrazul palid şi subţire pare calm.

Afară, furtuna, poate presimţind desnodământul, sfărâmă crengile, izbeşte geamurile, pregătind un decor specific dramelor. Ploaia răpăie, aici încet, timid, aci mărindu-şi glasul cu rezonanţa de darabană.

De câteva minute se află Orlin în casa lui. De dimineaţă, ziua părea să nu se schimbe, precum nici nu bănuia să fie răscrucea întregii sale vieţi. Plecă devreme de acasă. A fost cald, cer curat. O raită pe la „Flora", masa la „Continental", iar la patru jumătate suna la Anişoara Rizescu. Cu o zi înainte i-a fost prezentat după o premieră. Flori şi doamne, unele cu mirosul şi celelalte cu ciripitul i-au legănat mândria pe culmi de neatins. Un prieten îl atrase, aproape forţat, spre o necunoscută. In faţa unor ochi negri, arzători şi un pic ironici, el simţi vraja încolăcitoare a trupului molatic cu mişcări de cadână. O rochie îndrăsneaţă desvăluia un corp alb, cu sângele ca jarul. Se inclină, cucerit şi mâna doamnei, cu un trandafir-boboc, i se întinse :

— Nu-ţi ofer buchete; e un singur trandafir şi între petalele lui caută sufletul unei femei.

In cabină, Orlin visa fericit la noua sa cunoştinţă. Trndafirul adus din când în când pe lângă obraz, spre a mângâia buzele cu simplitatea lui catifelată, îl înţepa. Privi atent. Intre petale, cocoloşită ,era cartea de vizită cu adresa doamnei şi două cuvinte: „Mâine, 4½...

...Odăiţa de primire, găteala uşoară, abia apărând sveltetea ademenitoare a gazdei, păreau lui Orlin o invitaţie la îmbrăţişare. Insă, încercarea a murit pe loc. Doamna înălţă capul şi-l opri cu ochii pe jumătate închişi, sclipitori şi răi.

— Prieteni de vom rămâne, ori ba, Domnule Orlin, nu ştiu. Dar, ia loc şi ascultă un episod din viaţa mea.

Buna dispoziţie se evaporă şi invitatul se aşează mânios, vrând să pedepsească pe această femeie care nu-l ridica la adevărata lui valoare.

— Iţi plac? Sunt frumoasă! E şi convingerea mea! Eram fericită în braţele unui zeu de bărbat, mai acum câteva luni. Fericirea noastră adeseaori ne ardea ca taifunul din deşert, sau ne răcorea ca un zefir. Amândoi tineri, frumoşi, îndrăgostiţi. Mai doream ceva ? Nu! Şi atunci, a venit „ea"! Cu vârful piciorului dărâmă un cuib. Sunt singură, tristă şi te-am chemat să-ţi arăt fotografia „ei". Iat-o !

Prima mişcare a lui, la vederea portretului ,fu dorinţa să sfâşie gâtul şi să smulgă ochii ei frumoşi şi plini de minciună. Insă, ea prevăzu mânia lui şi întoarse fotografia.

Văzu scrisul Taniei. Sângele îi îngheţă; inima se opri, obosită.

„Lui Raimond, idolul meu. Ţie, stăpânitorul fibrelor trupului meu. Ele te vor într'una ! Priveşte-mă şi nu mă lăsa uitării. Tania".

Ce nesuferită a devenit odăiţa, până mai adineaori plăcută! Anişoara Rizescu pare veninoasă, vulgară. Vrea să răspundă, să nege şi limba refuză orice mişcare: e un ghemotoc uscat. Peste tot murdar. Hidos. Viaţa-i pare un joc lung şi obositor, de cărţi. Mai are o carte ; una singură. S'o joace! Pe urmă, din toate va rămâne un vraf de amintiri moarte. Stârvul răsărit, în cuibul lui îl va curăţi ! Iertare? Nu!

— El cine e? întrebă Orlin cu un calm aparent.

Raimond Larie; aici e cartea lui de vizită. Dar bărbatul întotdeauna poartă doar vina de a urma pe seducătoare,

(Urmare în pag. 7-a)

Năstimirea lumii şi îngerii omului

(Urmare şi sfârşit)

de NICOLAE AL LUPULUI

A pedepsit pe Adam ca în sudoarea frunţii să-şi amiruie hrana muncind pământul spre a se chinui şi el ca îndemnătorul său, iar pe Eva întru dureri să-i nască fii, spre a se înmulţi seminţia lor şi să fie muritori, sufletele lor mergând în Iadul lui Satan. Dar ca şi cum i-ar fi părut rău de lucrul mâinilor sale, a adăogat:

— Veţi merge şi veţi sta în Iad, până ce unul din seminţia femeii va sdrobi capul şarpelui, care v'a îndemnat la neascultare.

Satan, care pândea în umbră, a auzit ce a spus Ziditorul şi a hotărît să puie câte un duh al său din cei răsvrătiţi, care-i oglindeau năzuinţele şi voile — de pază la ori ce copil va eşi din femeie, de la polimire până la moarte, când îi va aduce sufletul în Iad.

Aceste duhuri necurate ale Iadului, trebuiau să îndemne pe urmaşii lui Adam şi Evei, la batjocurirea lui Dumnezeu şi la toate faptele rele, contra făpturilor sale. Atunci animalele creiate de Satan, au început a sfâşia pe cele făcute de mâinile lui Dumnezeu şi s'a produs primele vărsări de sânge.

Oblăduirei liniştite la olaltă, i-a urmat prigoana şi pânda sfâşierii sângeroase. Cain, fiul lui Adam, gelos pe fratele său Abel, l-a omorît după îndemnul nevăzut al necuratului, care călăuzea sufletul său, producându-se prima crimă prin vărsare de sânge omenesc, care a mânjit pământul.

Luna, cea făcută din mărgăritarul inclului dumnezeiesc, a oglindit în ea această crimă şi romănul vede până azi în lună, pe Cain, purtând în spinare trupul mort al fratelui său Abel.

Urmaşii lui Adam s'au tot înmulţit an de an mereu, până ce au ajuns să umple pământul. Sub povaţa însă a duhurilor necurate ale Iadului lui Satan, au început a se sfâşia între ei, după pilda fiarelor sălbatice, aşa că răutăţile şi blestemăţiile lor se înălţau către cerul dumnezeirii, ca un buşneag puturos.

Dumnezeu ne mai putând fi îndurător de atâtea fărădelegi, a hotărît să stingă neamul omenesc de pe faţa pământului prin potop. Aducându-şi însă aminte, de făgăduiala dată lui Adam şi Evei, a căutat printre ei pe cel mai înţelept şi mai drept, şi a găsit — după spusa unui cântec pe „Tata Noe cel bătrân, Rumân vechi şi bun creştin, care-a pus viţa de vie, de alean ca să ne fie", şi i-a dat poruncă să intre el cu copii, ginerii, şi nurorile, luând şi dintre toate vieţuitoarele — din cele curat câte şapte perechi şi din cele necurate câte două, de fiecare soi, apoi Dumnezeu a deschis zăgazurile cerului şi a dat drumul potopului, care a înecat faţa pământului de n'a mai scăpat altă fiinţă cu viaţă.

Apa a întrecut piscurile celor mai înalţi munţi, iar păsările neavând unde se mai odihni, au pierit în valuri cu aripele îngreunate şi abătute de furtuna cea grozavă.

Când s'a ostoit prăpădul, corabia lui Noie, părea ca un firicel de praf, căzut într'un uriaş strop de rouă, răsfrângând lumina soarelui sub cerul dumnezeirii!

Satan însă, viermele neadormit, având treaz în minte spusele lui D-zeu că unul din urmaşii femeii îi va sdrobi capul, a hotărît să piardă toată seminţia omenească, ca să-şi ia de o grije.

Luând un sfredel, s'a urcat din adâncul apelor potopului şi a găurit corabia pe fund. Şarpele, care fusese luat şi el de Noie în corabie ca să-i scape seminţia, ştiind din neamul său cum se lăsase amăgit spre a-i împrumuta chipul, primul strămoş — văzând acum că Satan vrea să facă o nouă mârşăvie, şi-a vârât coada în gaură astupând-o şi ferind-o de înec.

Cică din soiul acesta de şerpi, s'ar coada boantă şi e credinţa că omul care trage vipera sau năpârca, care are ar omorâ-o face un păcat.

După potop, oamenii, iar s'au înmulţit de au umplut pământul. Neostoitul duşman şi răsvrătitor în contra Domnului, iar a scos capul.

Prin îngerii săi cei întunecaţi, iar a început a însufla în inimile şi sufletele oamenilor, să facă cele mai rele fapte de neomenie şi fărădelege. Ba şi-au pus în cap, să facă un turn prin care să se urce la cer şi să se ia la harţă cu însuşi Atotputernicul.

Dumnezeu, văzând această ispravă a ne mai pomenitei lor trufii, le-a amestecat graiul, ne mai putându-se înţelege unii cu alţii. Turnul a rămas neisprăvit iar neamul omenesc despărţit în popoare cu o mulţime de graiuri deosebite.

Satan văzând că toate uneltirile sale împotriva lui Dumnezeu rămân zadarnice, a trimes pe căpeteniile sale nevăzute la cârmuitorii neamurilor de limbi deosebite, spre a-i învăţa să facă arme, să cunoască meşteşugul războiului, apoi băgând zizanie între ei, să-i încaere în războaie fără de sfârşit.

Oamenii au întins atunci pe lume şi mai mult pata sângelui vărsat, flacăra focului mistuitor şi au lăţit cu o drăcească bucurie distrugerea, ruina, jalea şi durerea robiei.

•

Dumnezeu, care făgăduise lui Adam că-i va izbăvi neamul din robia Iadului, a trimes pevestitorii săi profeţi, ca să vestească venirea pe lume a Mântuitorului.

Satan din Iadul său însă, ştia clipă cu clipă orice nouă zămislire a femeilor de pe tot întinsul lumi.

S'a întâmplat însă ca unul din prooroci — Sfântul Ilie — plecând de tânăr în lume pentru a vesti venirea Mântuitorului, şi-a lăsat muierea însărcinată. Când s'a fost întors acasă, — dracii, cum se ţineau numai de blestemăţii, i-au eşit în cale sub chipul unor oameni din sat pe care-i cunoscuse, — spuindu-i că tatăl său i-a luat locul, pe lângă femeie şa.

Când a pătruns în tinda casei, s'a uitat mai întâi pe fereastră şi a văzut pe soţie alintând pe unul a cărui căciulă semăna cu a tatălui său.

Plin de mânie, a bătut în uşe, şi s'a fost întâmplat ca să-i deschidă chiar bătrânul lui tată, pe care l-a isbit cu măciuca şi l-a omorît.

Cum s'a convins că a fost o greşală, căci cel desmerdat era fiul său, a înţeles că dracii i-au homolocit minţile şi l-au băgat în păcate.

Amărît şi scârbit peste măsură de această întâmplare nenorocită, a fugit în pustie să se pocăiască, rugând pe Dumnezeu să-l isbăvească de păcat şi să-l ajute a-şi săra sufletul cu neamul cel drăcesc.

Umblând el prin pustie, încoace şi încolo, a ajuns într'un fel de ţanc pietros numai stâncărie prăpăstioasă şi crăpături în pereţii de piatră, când iacă îi iese înainte un om îmbrăcat după felul oamenilor chiaburi.

— Ce faci pe aicea omule?

— Iacă mă canonesc, ca să-mi ierte Dumnezeu un păcat pe care l-am făcut.

— Vezi-ţi de treabă omule şi nu te mai chinui singur şi pe de geaba, că după moarte sufletul tău tot în Iad va merge. Barim încearcă de trăieşte bine cât ai fi pe lume ca să nu-ţi pară rău că n'ai trăit.

— Aşa o fi, dar vezi că noi cei săraci e mai greu s'o ducem bine.

— Bagă-te slugă la mine omule, că ai s'o duci împărăteşte. Iţi dau sâmbrie bună, mâncare cât ai vrea şi toate plăcerile în care ai vrea să te lăfăeşti.

— Dar ce trebuie să fac în schimb?

— Să fii vizitiul meu. Să-mi îngrijeşti caii; să le pui şi să le scoţi hamurile, să le dai de mâncare şi să mă plimbi cu trăsura mea unde oi avea eu poftă. Primeşti?

— Primesc.

— Dacă-i aşa, hai cu mine.

Şi luându-l pe Ilie, au apucat amândoi pe o potecă şi tala, tala, au ajuns la gura unei peşteri, în care au intrat coborînd mereu în jos, iar peşterea luminându-se cu o lumină verzuie, până ce au ajuns în lumea cea de desupt a Iadului.

Ilie a înţeles că a încăput pe mâna unui încornorat al Iadului, dar n'a zis nimic.

Când a văzut însă caii — nişte telegari, care suflau bâlbără de foc pe gură, şi pe nări, — iar picioarele le jucau în schintei — s'a cam înfricoşat la început, dar mai apoi s'a mai înviorat o leacă şi căpătându-şi tot curajul. Prin trup a simţit ca o furnicătură de putere nebănuită şi a înţeles că aceasta-i vine de la Dumnezeu. Fără teamă, a apucat frânele cailor strunindu-i bine, apoi a aruncat pe ei hamurile şi i-a pus la trăsură.

— Gata stăpâne.

— Bravo Ilie, te pricepi la meserie.

— Omul trebuie să se priceapă la toate, că numai aşa îşi poate amirui traiul.

După ce l-a plimbat pe Satan prin Iad, ca să vadă cum ard cuptoarele şi cazanele de caznă ale sufletelor păcătoase, s'a înapoiat punând caii la grajd şi dându-le de mâncare cărbuni aprinşi.

Ilie s'a deprins cu traiul în Iad şi cu dracii, unde era îmbiat cu de toate bunătăţile, dar el n'a primit să mănânce de cât pâine şi să bea decât apă, iar tinerile drăcoaice luând înfăţişarea celor mai frumoase femei din lume, nu-l puteau ispiti să păcătuiască cu ele.

Satan era mulţumit de serviciile lui Ilie şi îl lăuda nevesti-si zicând :

— Avem un vizitiu pe cinste, care se pricepe să mâne caii, mai abitir ca mine.

Auzind aşa, muierea lui Satan, care era însărcinată cu Antihârţ, a poftit să se plimbe şi ea cu ei pe faţa pământului, că i s'a urât cu fumăria din Iad.

— Pune caii Ilie, că azi ieşim pe pământ — dă poruncă Satan ca să facă voia muerii.

— Acuma stăpâne — a răspuns Ilie şi cât ai bea un pahar cu apă, trăsura a şi fost la scară.

Ilie mâna trăsura cu cai înaripaţi ce iţau foc din nări, peste prăpăstii, în fundul cărora fierbeau căldările cu păsat de piatră, fumegând pucioasă — şi a ţinut şleaul tot în sus, până ce au eşit pe pământ.

Când a văzut drăcoaica — muierea lui Satan — frumuseţile lumii de sub soarele dumnezeirii, i-a părut tare bine şi a întrebat:

— Dar aicea cine stăpâneşte?

— Deocamdată oamenii, care stau între cer şi Iad — dar al căror suflet este după moarte al nostru şi unde se încearcă să li se facă cunoscută venirea unui Mântuitor, de către nişte nebuni

numiţi Profeţi. Dar asta nu se va întâmpla niciodată, căci aici am hotărât eu să fie împărăţia fiului nostru Antihârţ, pe care tu l-ai polimit şi mi-l vei naşte la timpul lui.

Când fiul nostru va creşte mare, îi voi da trăsura şi caii aceştia ca să se urce la cer şi să înfrunte pe cel ce m'a fulgerat şi răsbunându-mă să-i apuce domnia.

Lui Ilie atâta i-a trebuit să audă, că l-a şi păscut gândul cum ar face ca să fure trăsura necuratului.

Intr'o pădure mare, văzând drăcoaica un lac frumos, cu apa limpede cum îi vioara, a cerut să oprească trăsura spre a putea să vadă mai în voie frumuseţea cea de nespus a locului.

Cum în ziua aceia, se brodise şi o vipie de căldură care făcea să licure zarea, cum se întâmplă uneori vara, muierea lui Satan a spus bărbatului:

— Hai bărbate să ne scăldăm în lacul ăsta, că m'a apucat căldura de-mi vine rău.

— Hai nevastă.

Şi desbrăcându-se s'au aruncat în lac, dându-se de-a scufundişul până la fundul lui. Dar se vede treaba că Dumnezeu, o fi făcut un semn din cer, că lacul a îngheţat de nouă stânjeni, şapte palme şi un sfârtar.

Ilie când a văzut minunea că a înghetat lacul în toiul verii, a înţeles că e un semn de la Dumnezeu. S'a suit în trăsură, a prins hăturile şi biciuind caii, i-a îndreptat tot în sus, înspre slăvile cerului.

Satan, văzându-se sub ghiaţă ca într'o capcană — să plesnească de ciudă. S'a dat mai la fund şi încordându-se a început a lovi ghiaţa cu coarnele într'o grabă înfierbântată şi aproape zăpăcit.

Ceilalţi draci de pe lume, care îi oglindeau gândurile, s'au homolocit şi ei de sbaterea şi zăpăceala stăpânului, uitând în clipele acelea veghea cea de la început poruncită. Atunci Sfântul Duh, a coborât peste fecioara Maria, care a şi zămislit pruncul, care trebuia să sdrobească capul şarpelui, adică pe Mântuitorul.

Satan isbind ghiaţa cu capul, ca un berbec, căci coarnele aproape se tocise, a isbutit să spargă ghiaţa şi să se avânte după Ilie în slăvi, dar acesta şi trecuse de pragul cerului.

Un fulger l-a vestit pe Satan că nu poate trece mai departe, iar Ilie, strunind caii, a oprit taman în faţa Tronului Celui Prea Inalt.

Ale tale să fie Ilie, caii şi trăsura — ca o răsplată pentru tot răul ce ţi-au făcut ţie dracii, — a spus Dumnezeu în bunătatea sa — apoi rupând o smicea dintr'un pom al Raiului, a făcut-o codiriste, căreia legându-i un fir de păr din slăvitul său cap — le-a dat ca biciu în mâinile lui Ilie spunându-i:

— Să te plimbi prin văzduh şi unde-i vedea draci că s'au prea apropiat de cerul meu să-i plesneşti cu biciul acesta — dar bagă seamă, de pământ să nu te prea apropii.

— Sluga ta Doamne — a răspuns Ilie — dar când s'a apucat de treabă, n'a mai ţinut seamă de ceeace i-a cricit Dumnezeu, căci după ce şi-a răcorit inima cu dracii din văzduhurile cele de sus, a început a da câte o raită chiar până aproape de pământ.

Era prăpădul lui Dumnezeu, căci nebunul de Ilie da cu atâta sete cu pleasna biciului său de foc, că sărea copilul din muere şi viţelul din vacă, iar pe încornoraţi când i-atingea, le stingea fiinţa, nerămânând din ei decât un uşor fum ca de pucioasă, aşa că abia cei mai îndrăsneţi de mai cutezau să iasă pe faţa pământului.

Prinzând Dumnezeu de veste de isprăvile lui Ilie, şi de câte femei şi vite născuseră înainte de vreme, l-a chemat pe Ilie la El şi i-a spus:

— Fiindcă nu mi-ai ascultat porunca, să ţi se usuce mâna cu care ai trăsnit atât de vrăşmăşeşte şi deacuma înainte îţi dau nourii, care să fie podeală trăsurii tale iar mai jos de ei să nu poţi trece niciodată.

De atunci, cică Sf. Ilie a rămas stângaci şi dă cu trăsnetul mai domol, iar oamenii, când aud bubuind pe sus, se bucură şi spun: — Vine Sf. Ilie, cu căruţa cu mălai — căci bubuitul e semn de ploaie, care va face să rodească pământul.

•

Ne ştiindu-se clipa când s'a zămislit Mântuitorul, Satan n'a pus pe urmele lui pe Duhul răului ca să'l însoţească toată viaţa, aşa că nu a ştiut că e zămislit din Duhul Sfânt, ci a prins de veste abia când s'a născut, atuncea când era înconjurat de cetele îngereşti, ca un adevărat fiu al lui Dumnezeu şi când Regii Magi au venit să i se închine dar era prea târziu.

Marele duşman, nu a încetat a sfătui pe Irod să-l omoare şi apoi prin îngerii săi a îndârjit poporul Iudeu să-l răstignească.

Când l-au răstignit pe Mântuitorul şi sufletul său dumnezeesc a eşit din corp, soarele şi-a ascuns faţa în întuneric, pământul s'a cutremurat şi catapeteasma bisericii s'a dărâmat.

Din mormânt, Mântuitorul întrupat întru puterea Tatălui Său, a scoborât în prăpastia cea de sub pământ a Iadului, sdrobindu-i zăvoarele şi izbăvind seminţia lui Adam din chinurile veşnice, pironind pe Satan sub prăvala stâncilor Iadului sdrobit, lăsându-i doar suflarea de foc, pentru a înfierbânta cazanele muncilor, pentru cei care vor călca porunca învăţăturilor sale dată prin Evanghelie.

Prin aceasta, Dumnezeu şi-a ţinut făgăduiala dată celor dintâi oameni.

•

Când s'a botezat Mântuitorul de la Ioan Botezătorul, Duhul Sfânt s'a arătat deasupra în cerul descis, sub forma chipului de porumbel şi acesta a fost semnul dumnezeirii, că un înger al Cerului, se va coborî asupra celor ce se vor boteza şi vor fi următori învăţăturilor Sf. Evanghelii.

Acest înger, duh nevăzut, urmăreşte pe om începând de la botez şi până la moarte, ţinându-i răbojul faptelor bune şi mustrându-l când după îndemnul duhului celui necurat, a făcut fapte rele.

Fiecare creştin are în preajma sa pe îngerul binelui şi al răului, unul de-a dreapta şi altul de-a stânga. De aceia se spune că nu e bine să te uiţi înapoi prin stânga, căci duhul rău îţi dă năluciri de spaime, ci totdeauna prin partea dreaptă.

Când creştinul moare, amândoi aceşti îngeri nevăzuţi, îi însoţesc sufletul pe calea celor douăzeci şi patru de vămi ale văzduhului, care sunt rânduite pe drumul pe care l-a urmat Luţifer când a căzut. Dracii, care s'au oprit acolo pe scara căderii cea dintru început, sunt aceia care străjuesc aceste vămi.

La prima vamă, sufletul va să plătească trecerea — şi de aceia e obiceiul la noi să se pună în mâna mortului un ban. La celelalte vămi, îngerul răului atârnă în cumpănă faptele rele, iar cel bun pe cele bune. Dacă cumpăna se pleacă în partea unde e răul, sufletul e aruncat de acolo în muncile Iadului, iar cine răsbeşte prin toate aceste vămi, intră în Raiul lui Dumnezeu, iar îngerul binelui e radios de fericire, iar dracii se încaeră între ei de răutate că le-a scăpat un suflet. Şi câte încercări nu fac încornoraţii să frângă tragerea cumpenii în spre partea lor, că se agaţă de ea cu cârlige pe dedesupt, şi unul de coada altuia, spânzurându-se, că doară va clinti cumpăna spre Iad. Dar e aşa de mare greutatea faptei bune, că ori câte greutăţi ar agăţa dincolo, nu o pot clinti.

Deşi Dumnezeu, ne-a dat nouă creştinilor taina Sf. Botez, care ne curăţă de păcate, înger păzitor şi îndemnător la fapte bune, precum şi învăţăturile cele nestimate ale Evangheliei, omul mai are o meteahnă de la zidirea lui cea de la început.

Luat după faptele lui, e un veşnic nemulţumit, dacă nu chiar un revoltat. Se pare că balele necuratului scuipate în capul său încă înainte de a fi chemat la viaţă, nu-l lasă în pace nici prin urmaşii săi de azi. Omul niciodată nu e mulţumit de el.

Dacă şi-a adunat bogăţie mai multă — peste orice măsură — decât îi trebue, tot mai multă vrea să adune şi moare trudindu-se fără răgaz.

Dacă a ajuns la mărire şi înaltă cinstire, tot mai mare şi mai sus vrea să fie.

O nemărginită trufie ca şi o nemărginită nemulţumire, biciuesc necontenit pe om şi nu-l lasă ca să se simtă o clipă fericit. E pata necuratului, din creerii săi ,care se întinde şi îi întunecă mintea, întrecând orice măsură.

Această pată se luminează şi se şterge ,numai prin citirea şi adâncirea învăţăturii Sfintelor Evanghelii şi Scripturi. Odată ştearsă şi luminată de dumnezeieştile învăţături, nimic nu o va mai putea umbri în veci ,iar omul va gusta din dulceaţa înţelepciunii ziditorului său.

Husserl prezentat de Camil Petrescu

(Urmare din pag. 1-a)

necesar celor din urmă — am spune că legătura dintre „cer şi pământ" nu este ruptă definitiv. Elementul universal de **intenţionalitate**, de care pomenea **Brentano**, este reluat de Husserl şi propus să întemeieze întreaga dinamică a relaţiei transcendenţă-imanenţă.

Fenomenologia fiind ştiinţa semnificaţiilor pure — gândirea nu este altceva decât **„o trăire care constituie un sens"**. In orice expresie logică trebuie să recunoaştem date multiple: datul fizic, trăirea psihică, cu fluxul intenţional. Distincţia între actul de **a comunica** (was er kundgibt) şi între acela de a **semnifica** (was er bedeutet) ni se pare că se aplică în ordine: ştiinţelor faptice şi ştiinţelor eidetice — deşi Husserl nu precizează nicăiri acest lucru.

Actul de a **semnifica** poate fi privit, genetic, în două faze; actul **simplei semnificaţii**, care pune doar intenţional ceva şi actul care **realizează** intenţia. Analiza legilor apriorice ale semnificaţiilor o face Husserl cu o putere de profunzime şi de originalitate pe care nu ne îngăduim să o prezentăm aici.

Ajungem cu aceasta la „conţinutul" intrinsec, implicit, al logicei, numit de Husserl, **„obiectitate"** pentru a se deosebi de obiectele reale. Aceste conţinuturi ideal intenţionale formează, ca să le numim cu un termen care desigur este impropriu — elementul activ şi originar al eului cogitativ, în stare să orienteze, dinamic şi necesar către **obiectivitatea** externă. Poate că ar trebui să vorbim acum despre ceiace s'a numit „intuiţionismul husserilan" cu privire la **formele şi intuiţia categorială.** Spaţiul mărginit nu ne îngăduie însă. Nu putem prezenta nici măcar relaţia **noesă-noemă,** definitoare a **planului noematic-percepţional,** şi care este de o importanţă principială în concepţia lui Husserl. In mod superficial şi nemotivat, suntem nevoiţi să afirmăm că întregul fenomen, transcendenţa însăşi ,este pătrunsă, în filozofia fenomenologică, de legea **intenţionalităţii** firesti, necesare şi universale. Elementul ideal intenţional avea să întemeieze acel subiectivism trancendental, atât de particular lui Husserl deşi este explicat de întreaga şcoală neocriticistă: drept completare a subiectivismului kantian. Vecinătăţile psihologicismului sunt însă încă operante la Kant, în geneza reprezentării lumii. „Quidditatea realităţii fenomenale, Husserl o lămureşte cu oarecare aproximaţie: „Intr'un anume mod şi cu prudenţă în folosirea termenilor, se poate spune: toate unităţile reale sunt **unităţi ale sensului".** Cunoscând acum concepţia **eului logic pur** husserlian vom înţelege distincţia pe care o pretinde el între acest **ego** şi **eul realităţii ca suflet** omenesc. Din pricină că acesta din urmă în mod eronat a fost atribuit că interpretează pe **Cogito** al lui Descartes, de aici toată greşala prekantienilor şi pe care Kant însuşi nu o înlăturase în prezentarea specificului transcendental. Revenind la **eul logic pur** trebuie să afirmăm că „adevăratul sens existenţial al **„sufletului"** (ca exterioritate) este de a fi un **pol intenţional** al experienţei în sânul interiorităţii pure a lui ego"... (Vd. Camil Petrescu op. cit. pg. 51).

In sensul lui **ego pur,** se înţelege că subiectivitatea trancendentală husserliană nu mai poate fi tot una cu subiectivitatea psihologică antropologică.

Nu ne putem îngădui nici un comentariu personal asupra fenomenologiei. Ni se pare totuşi o observaţiune firească aceia că Husserl este tot atât de „modern" ca Bergson, că **ontologia eidetică** fenomenologică promovează într'adevăr o filozofie „a calităţii", iar teoria timpului calitativ (durata) şi întreg psihologicismul bergsonian decad într'o poziţie minoră în faţa viziunei fenomenologice, şi comparativ cu aceasta, sunt virtuoase esseuri, mai mult literare de cât de gândire. Este meritul considerabil al d-lui Camil Petrescu de a fi atras serios atenţia asupra personalităţii filosofului germn — iar lucrarea d-sale despre Husserl, pe care am folosit-o, ne-a actualizat convingerea că gândirea românească datorează acestui spirit viu şi de nebănuite adâncimi aperceptive — tot atât cât istoria noastră literară.

MIRCEA MATEESCU

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

TEATRUL NAŢIONAL: SUFERINŢELE TÂNĂRULUI WERTHER, după GOETHE, de MARIETTA SADOVA şi LUCIA DEMETRIUS.

Premiera de acum o săptămână s'a putut chema şi o surpriză. Suferinţele tânărului Werther, transpuse pe scena unui teatru! In primul moment, cunoscând concepţia romanului lui Goethe

Emil Botta şi Elvira Godeanu

ne vine greu să pricepem cum o lucrare a pasiunei pure, a sensibilităţii exagerate, a subiectivismului excesiv, ar putea fi interpretată de actori.

Suferinţele tânărului Werther! Aci nu avem decât frământare sufletească. Visuri şi romantism. Iluziile unui secol de ficţiuni. Il avem pe Goethe în mijlocul tinereţei lui tumultoase. Tinereţea acestui olimpian, care se poate făli cu renumele celui mai limpede cap al Germaniei. Gânditorul subtil şi profund, dar iubitor al vieţei, idealistul care nu pregetă de a se vinde satanei pentru a afla tinereţea şi fericirea. Firea agitată, când sdrobită, când învingătoare a marelui Goethe. A lui, şi poate tot aşa, a unei epoci de poeţi filosofi, de senzitivi excesivi şi de geniali creatori. Epoca în care timiditatea se împletea cu sunetul plin de melodii al artelor frumoase spre a înălţa chipul poeţilor pe piedestalul dăinuirii peste veac.

Iată ceeace ar trebui să priceapă orice interpret al suferinţelor tânărului Werther înainte de a-l lămuri. Şi adăugând un sfârşit gândului: Iată ceeace au înţeles autoarele cât şi actorii piesei dela Naţional.

In primul rând trebue să primească laude d-nele Marietta Sadova şi Lucia Demetrius.

Concretizând în 9 tablouri, învăluirea de vise şi turburări a romanului lui Goethe, au isbutit în chipul cel mai perfect să-i redea, putem zice, o imagine plastică.

In ceeace priveşte executarea, sub conducerea înţeleaptă a d-lui **Şahighian**, s'au desfăşurat scene de un adevărat nivel superior.

„Clovnul" a fost o isbândă pentru dumnealui anul acesta. Piesa dela Naţional este o a doua. Şi bine meritată.

O intrare remarcabilă pe scena celei mai înalte instituţii de artă dramatică a avut d-nul Emil Botta. Jucând cu înţelegere şi preciziune, cu calm (artistic) şi pasiune (după cerinţele rolului) a însemnat un succes pentru pleiada tinerilor actori din care face parte. Dar în primul rând pentru domnia sa. D-l Botta este un interpret de viitor. Mai multă siguranţă în rol care va veni cu timpul şi succesul îi este deschis fiindcă are cele mai multe din calităţile cerute.

D-ra Elvira Godeanu a alcătuit o graţioasă apariţie, plină de farmec şi feminitate, stăpână pe rol şi pe persoana sa. Sinceritatea şi frăgezimea ingenuă s'au contopit armonios cu jocul, fără a elimina desigur eternul femenin, cel care aduce nota de frăgezime şi de adevăr idealizat.

Acestea au fost rolurile principale., pe cari singure le citez. Dece? Fiindcă **„Suferinţele tânărului Werther"** sunt ale lui, numai împreună cu eroina, şi nu ale altor personagii. Cei din jur, s'au comportat frumos, rămânând în nota ridicată a piesei. Insă nu puteau decât păstra gradul de încadrare, de aceeaşi frumuseţe ca şi orice decor. Pentru ei pot spune: Demn de luare aminte curăţenia şi îngrijirea rolului. Râvna depusă spre reuşita reprezentaţiei.

O piesă bine pusă la punct. Jucată cu măestrie. Autoarele precum şi interpreţii au răspuns aşteptărilor.

VICTOR POPESCU

Iaşi

TEATRUL NAŢIONAL: „BALTHAZAR", COMEDIE DE L. MARCHAND.

O amuzantă comedie şi-a făcut săptămâna trecută apariţia pe scena Naţionalului ieşean. Lumea vrea ca o comedie să fie „comedie", şi, dacă nu râde la ea, pleacă acrită acasă şi plestemă piesă şi artişti. Trebue să recunoaştem că la „Balthazar" s'a râs. Nu e vorba de râsul intern, intelectual, exteriorizat doar prin zâmbet, ci de râsul de „caraghios", cu gura până la urechi.

Scenele hazlii, replicele anapoda şi mai ales situaţiile comice la care spectatorul „ştie" şi actorul „nu ştie", se găsesc cu prisosinţă în „Balthazar".

Acest lucru ar putea constitui o scădere în ochii multora cari vin la teatru pentru lucruri mai fine şi mai subtile.

Viaţa e comică în multe aspecte. Aducerea comicului pe scenă e un lucru natural, dar condiţia este ca ea să nu tindă a deveni lipsită de bun simţ, cu alte cuvinte: vulgară.

Situaţiile hilariante şi grotescul chiar, plac (toţi o ştiu, puţini o afirmă) dar trebue ţinut seamă şi de gustul celor puţini, şi în spirit sau în special pentru spirit. Din acest punct de vedere ni se pare că dacă nu a fost în intenţia autorului, totuşi comedia, jucată aşa cum a fost jucată, a alunecat spre vulgar.

S'a jucat prea mult pentru galerie.

S'a căutat efect uşor şi eftin. Şi s'a avut.

Acţiunea e simplă, desfăşurată în acelaş decor dealungul celor trei acte şi învârtită toată în jurul miraculosului personagiu: Balthazar.

E miliardar, rege neîncoronat al cuprului (ca la Chicago!), destul de tânăr şi excentric. E mai degrabă tip de fecior de bancher

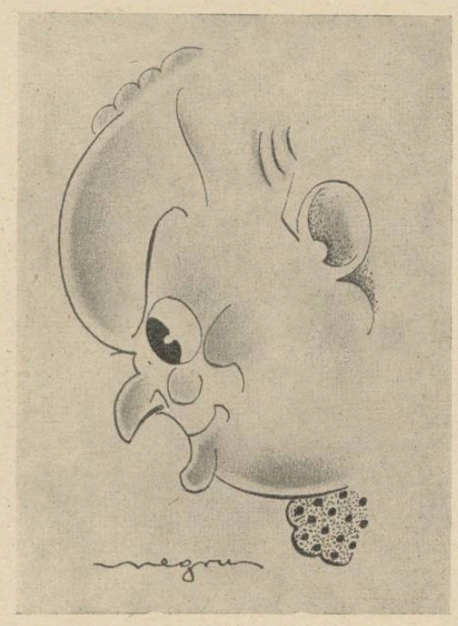

Miluţă Gheorghiu

american, decât francez. Francezul bogat e altfel...

Acţiune, acţiune şi iar acţiune.

Reuşeşte prin temperamentul său să schimbe paşnica şi liniştita viaţă a unor burghezi ce-şi făceau vilegiatura pe coasta Bretaniei.

Zdruncină tot: concepţii, obiceiuri, idei, idealuri...

Totul se schimb radical, dela o extremă la alta, dela un pol la celălalt. Şi asta numai în două-trei zile!!

Brusc, primesc vestea, dela un savant, că Baltazar e nebun, asemănătoare la efect cu un duş rece. Ei caută să-l evite. Cât pe ce să fie internat printre nebuni, Baltahazar reuşeşte până la sfârşit să interneze, chiar pe savant! Şi asta în două-trei minute!!

Această notă se cunoaşte că este făcută pentru desnodământ şi pare în consecinţă forţată.

Trepidantul, teribil de activul şi mereu grăbitul Balthazar rămâne bun până la sfârşit. După ce pune la punct situaţia şi arată clar greşeala făcută de familia Philip, se întoarce şi jovial invită pe toţi, la un dejun, după ce înainte cu două minute era să fie nternat într'un ospiciu...

Nu credem a greşi când spunem că d. Miluţă Gheorghiu a exagerat întrucâtva rolul lui Balthazar, aducând o notă de atac prea evident la adresa marilor industriaşi cu gusturi excentrice şi fantezii de vedetă de cinema.

D-sa a făcut să strălucească o vervă scânteietoare alături de febra de american şi judecata sigură, rapidă şi convingătoare.

Jocul de scenă, parcă anume pentru galerie, a făcut ca d. Miluţă Gheorghiu, alături de d. Nicolae Meicu, să obţină un rapid succes.

In rolul său, d. N. Meicu interpretând pe Philip, nu numai că a creat scenele cele mai reuşite, dar a jucat cu o convingere şi un entuziasm ce a lăsat o impresie foarte favorabilă.

Remarcăm cu plăcere faptul că s'a afirmat ca un comic de prim plan.

D-ra Margareta Baciu în rolul tinerei şi drăguţei soţii a lui Philip şi-a jucat în notă rolul, atât de plin de tentaţii şi de asidui admiratori.

Autotrul dramatic Stanislas Boutrot, rol jucat de D. Dimitrie Hagiac, îi face o curte din ce în ce mai insistentă. Nu a căzut încă, dar suntem siguri că va cădea.

Inainte de a termina, trebue să semnalez că traducerea a lăsat mult de dorit. Intr'un loc Balthazar, privind un castel pe care vroia să-l cumpere, întreabă cui aparţine acest *„bastiment"!* (în franceză „bâtiment")...

MIRCEA I. ZAHARIA

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Zilele trecute a trebuit să ascult un sfert de ceas imputările pe cari mi le-a făcut o persoană cunoscută în privinţa uneia din cronicile mele. Nu putea admite prietenul meu acele câteva cuvinte, pe cari el le numea insulte, despre filmul „Leopardul Suzanei". Vina mea era aceea că aş fi trecut acest film printre cele neserioase. Se poate ca eu să nu fi avut dreptate şi „Leopardul Suzanei" să fi fost un film serios — prietenul l-a numit chiar: „un minunat film psihologic. Dar un lucru pe care nu-l admit este calificativul de „gomos" pe care mi l-a dat prietenul fiindcă de obiceiu nu-mi plac filmele americane aşa zise nebune. In alte cronici voiu arăta toate defectele pe care le găsesc acestor filme. Până atunci ţin să insist puţin asupra cuvântului „gomă".

Errol Flynn şi Olivia de Havilland intr'o scenă din filmul AVENTURILE lui ROBIN HOOD.

Şi pentru aceasta trebue să mă înapoez cu gândul la începuturile filmului sonor când producătorii erau în căutarea unei „formule fericite". In vremea aceea s'a reprezentat filmul german „Două inimi într'un vals". Trebue să-l mai ţineţi minte. Era un surâs ce se zărea în melodia unui vals. Publicul a fost încântat. Şi avea şi de ce. Dar nenorocirea a fost că s'a strigat prea tare: „Trăiască opereta germană". Fiindcă au început să curgă pe capul spectatorului operete din astea. Veneau filme în care vedetele erau doar tineri spălăciţi sau primadone oxigenate. Erau, poate, perfecte de atracţie. Oricine vroia să facă „gomă" — iată unde intervine cuvântul acesta nu prea românesc — mergea la Aro. Iar filmele care se prezentau acolo nu puteau fi decât bune. A doua premieră a cinematografului Aro a fost un film cu Ruşi de operetă şi cu un Harry Baur cu barbă, care nu se putea compara cu cel din primele lui filme. Totuşi, fiindcă filmul era prezentat de „Aro" publicul a fost încântat. Şi a început să ne vină de peste hotare o nouă serie de filme: cele franceze. Publicul era mulţumit şi se ducea să-i vadă pe Victor Francen, Gaby Morlay, Harry Baur şi ceilalţi. Năvala aceasta de filme a compromis — bine înţeles — prestigiul filmului francez. Şi pentru aceasta vinovat e numai publicul care cerea mereu filme franţuzeşti. In timpul acesta cinematograful Select a prezentat: „Extraordinarul Mister Ruggles" cu Charles Laughton. La foarte puţini a plăcut.

Mulţi mi-au spus că de mult n'au văzut o inepţie mai mare ca aceasta. Şi totuşi filmul nu era decât un început — de mai bună calitate, însă — al actualelor „filme nebune". Tot aşa a trecut neobservat un film delicios la Corso: „Umbra misterioasă" cu William Povell şi Mirna Loy. Acestui film nu-i lipsea nimic — nici măcar câinele Asto — din arsenalul filmelor poliţiste de „nouă factură". A fost nevoe ca cinematografele de „gomă" să aducă filme ca „Extravagantul Mister Deeds", „Nick, gentleman detectiv" şi altele, pentru ca spectatorul nostru să îndrăgească filmul american. Dar totuşi l-a îndrăgit prea mult. Orice inepţie venită de peste ocean, el o socoteşte colosală. Insă nivelul scăzut al ultimelor filme americane prevesteşte o nouă „cădere" a unui idol. Mă întreb cu cine vor fi înlocuite atunci filmele americane. Poate cu cele japoneze. Fiindcă filmele ruseşti — slavă Ţie, Doamne, — nu au prins.

INDICII PENTRU SPECTATOR

Cinema Scala: Robin Hood. Culoarea dă un farmec în plus acestui film cu atmosferă de basm. Desele lupte şi jocul lui Errol Flynn ne-au amintit vechile filme cu Douglas Fairbanks. Şi aceasta nu poate fi decât un mare merit.

Cinema Carlton: Pepe le Moko, găsim în acest film ca în mai toate filmele franceze, mai multă viaţă decât în cele americane. Jocul bărbaţilor (Jean Gabin, Lucas Grindoux şi Gabriel Gabrio) e mult superior jocului vedetei femenine (Mireille Balin). Vom reveni asupra filmului cu ocazia versiunei americane, care se anunţă pentru curând.

TRAIAN LALESCU

TANIA

(Urmare din pag. 5-a)

după cum şi aici a fost la fel. Soţia d-tale i-a aţinut calea.

Orlin pierdu ultimele cuvinte. Fără pălărie, sub lovitura primelor picuri ivite, se aruncă într'o maşină şi veni acasă.

Planul încolţi. Şi, de aceea el şi revolverul aşteaptă să-şi îndeplinească menirea soartei.

Se aude soneria. Un tremurat melodios parcurge casa. Pe urmă, linişte. Şi ,apare Tania.

Veselă, sărind într'un picior, ca în timpurile lunei de miere, vine să se răzgâe în braţele lui.

Scumpă, scumpă! Şi, tare iubitoare pare. Alexi sfărâmă boabele lacrimilor cu pumnul apăsat puternic.

— A! Ştii?! Bine! Credeai că voi sta zile şi nopţi numai singură-singurică? s'a găsit şi pentru mine cineva să-mi ţină de urât.

Aceste cuvinte izbiră în orgoliul lui şi îşi dădu seama că femeia îşi bate joc şi de el şi de casa lui.

— Atunci, pieri, nenorocito! Sună teatral, din obişnuinţă, tonul lui, dar diavolul acela mic şi negru, de câteva ori scoase limbă roşie, ascuţită şi Tania căzu jos, fără să apuce să ţipe sau să geamă.

Căderea ei, parcă, îi luase o greutate. Nu regretă şi simţi o sete tot mai puternică de răzbunare. Fără s'o privească iese şi îndreaptă o maşină spre locuinţa amantului.

— Caut pe Domnul Raymond Larie.

— Poftiţi.

Orlin, cu revolverul în buzunar, păşeşte după servitoare. Intră într'un birou. Un bătrân paralizat, fără pic de vlagă în ochi, întreabă cu o voce, cât şoaptă:

— Ce doriţi?

—Caut pe Raymond Larie.

— Eu sunt.

— Nu se poate! E greşeală! Nu poţi fi d-ta Raymond!

— Eu sunt! Acum ştiu! — D-ta eşti Alexi Orlin. Scumpi copii, cât de frumoasă e viaţa şi voi vă bateţi joc de ea! Amantul acela Raymond nu există. A fost acum cincizeci de ani.

— Domnule, vorbeşte clar. Sunt nebun! Am omorât pe soţia mea din cauza lui Raymond. Lămureşte-mă! Doamne, ce se petrece cu creerii mei!!

— Mi-e greu să vorbesc mult. Aici ai scrisoarea soţiei d-tale. Ceteşte-o!

Alexi Orlin o înhaţă şi ceteşte.

„Iubitule, gelosule, ucigaşule! Sunt sătulă să te pierd mereu. Nu vreau să te mai împart cu altele. Te vreau numai şi numai al meu. De aceea, te-am lăsat să mă omori. Acum vei preţui pe Tania ta credincioasă. Anişoara e o prietenă din copilărie. Raymond, vezi şi tu ce moşneag e şi, este tatăl Anişoarei. Am făcut acest plan să te aduc pe calea adevărului. Iţi cunosc firea. Ştiam că mă vei împuşca şi alergând aici la Raymond vei vedea toată nenorocirea făptuită. Vino acasă şi jeleşte-mă moartă. Dacă îţi voi răspunde la sărutări, să nu te miri, pentrucă am avut grijă, mai înainte, să golesc cartuşele de gloanţe. A ta, pe vecie, Tania".

Dragă cetitorule, dacă într'o seară ploioasă ,ai zărit un om, dând buznă într'o casă, ţipând şi sărind, să ştii că era artistul Orlin, care alerga să regăsească pe soţia sa înviată din morţi.

SERAFIM CADAN

UNIVERSUL LITERAR

TARIF DE PUBLICITATE

LINIA CORP 5

Dela 10—1000 linii	Lei	7
Dela 1000 linii în sus	„	6
Anunţurile colectorilor de loterii	„	8
Bilanţuri, convocări, notificări etc.	„	15
Ştiri artistice, judiciare, şcolare	„	10
Inf. comerciale minimum 5 linii	„	12
Inf. financiare minimum 5 linii	„	12
Inf. colectori de loterii	„	10
Inf loterii de Stat	„	10
Anunţuri dela industrii de Stat 1 pag.	„	15000
Anunţuri comerciale 1 pag.	„	15000
Anunţuri financiare asigurări 1 pag.	„	20000

REPUBLICA PESCUITORILOR DE STELE

Viața de veselie și tristeți a scritorului român

III

de NEAGU RĂDULESCU

Pe I. Valerian, directorul „Vieții Literare", nu ți-l poți închipui, oricâtă imaginație ai avea, decât căpitan.

I. Valerian n'a fost desigur niciodată sublocotenent sau locotenent.

El a fost și rămâne căpitan — don' căpitan Valerian — chiar dacă nu mai circulă acum cu sabia la centiron și e nu știu ce pe la străjeri.

Oricum și-ar potrivi pălăria pe cap, ea seamănă tot cu un chipiu, oricum ar călca pe stradă el par'că tot la cazarmă gonește să nu-l prindă superiorul că nu e prezent la apel.

Incolo, azima lui Dumnezeu.

Rupe francu' dela buzunar și-l împarte cu Vasile Damaschin, cu Bogdan Amaru, cu Ieronim Șerbu, sau cu orice zdrăngănitor de rime.

— N'am nici eu. Mi-a micșorat leafa dela minister și trebui să plătesc mâine la tipografie, că altfel...

De două ori pe săptămână căpitanul apare în ușa automatului.

Cum nasturii uniformei lui par'că poruncesc : drepți, pe două rânduri ! — barzii iau poziția cu călcâiele lipite și palmele pe câte-o vipușcă imaginară.

— Drepți !

După ce compania reintră în civilitate întrebarea e generală :

— Când apare „Viața" ?

Și răspunsul e acela de atâția ani.

— A, e subt tipar. Chiar acum vin dela tipografie. Toată ziua corecturi. Toată ziua balamuc pe cap. Nu pot să mă ocup serios. Și serviciul ăsta al meu, mă obosește. Imi ia mult timp. Trebuie să termin cu el, ori el ori revista. Trebuie neapărat să termin...

— Poezia mea ai publicat-o ? — se agită unul.

— Esseul despre Camil a intrat în numărul ăsta ? — îl apucă altul de rever.

— Nuvela mea ? De șase luni îmi tot spui că apare și nu văd nimic.

— Ai grijă de articol, îl trage de mânecă V. Damaskin. Știi, acolo în rândul al treilea...

— Domnule Valerian ! Domnule Valerian! cu mine ce faci? Vino mâine la regiment de pune un cuvânt că m'au snopit la instrucție și vezi să-mi dea și câteva zile permisie.

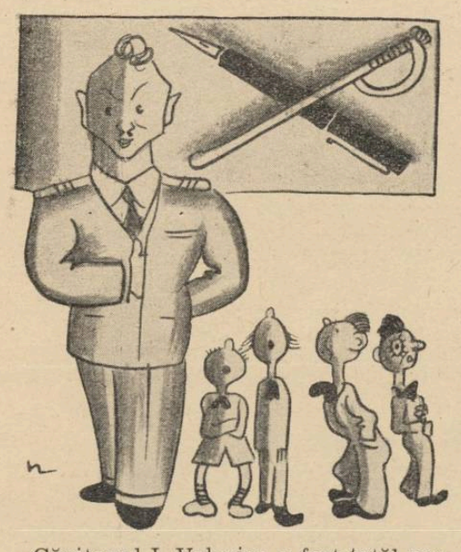

Căpitanul I. Valerian a fost tatăl poeților și publiciștilor subt arme. La recrutări, la manevre, la reforme, cine era întâiul ? Maestrul Valerian cu câte un poet gol și uscat de mână.

— Nepotă-miu. E debil și scriitor.

Mai târziu, de atâtea intervenții, căpitanul n'a mai avut nici o trecere și sarcina de-a salva poeți să nu-și stâlcească degetele dela picioare cu patul armei, a luat-o maiorul Octav Dessila și în ultimă instanță don' general Manolache. Unul și unul. Oameni de suflet și cu sabie. Să le iei poza și s'o ții acasă în ramă poleită lângă rude.

La început căpitanul I. Valerian alerga pe străzi cu o mașină.

Paf, paf, paf.

Vagu, vigu, vaguuuuu !

— Dă-mi repede o poezie că e „Viața Literară" subt tipar.

Vagu, vigu, vaguuuuu !

— Scrie-mi repede un esseu că îmi trebuie pentru pagina întâi. Apare mâine „Viața Literară".

Hârrrr ! Hârrrr ! Zdrang !

Câte odată se mai strica vechitura de motor și atunci directorul îi dădea drumul din cușcă lui Ghiță Preda, un ăla negricios și cu nasul ca o clanță de ușă veche. Și unde își umfla Preda plămânii și unde își dădea drumul la vale pe străzi, haiducește, că într'o oră strângea toate poeziile de prin oraș și din tot județul Ilfov, ba se mai întorcea la tipografie și cu o liotă de poeți după el.

— Veniți diseară la cenaclu ? — îi invită căpitanul.

Seara, la tipografia „Vieții literare" după Călărași, în jurul unei sobițe de tuci se desmorțeau, V. Damaskin, Horia Roman, Traian Mateescu, C. L. Vâlceanu, Al. Sahia, Eugen Ionescu, Jebeleanu și alții.

Pe urmă căpitanul a vândut mașina să scoată un număr dublu din revistă și a început să circule pe calea Victoriei în marș forțat ca la „21 Infanterie" într'o mână cu mănuși de ață și în ailaltă cu teancul de manuscrise.

Ceanaclul a suferit și el cu fiecare Sfânt Dumitru, sau mai des câte-o schimbare de domiciliu până când a ajuns în nori, la etajul al cincilea, pe Sărindar.

Din poeții de altădată nu mai dă nimeni pe colo. Ghiță Preda nu mai aleargă după manuscrise, V. Damaschin s'a lăsat de poezii și e gazetar politic, Al. Sahia s'a logodit într'o dimineață cu cerul, Horia Roman după ce a scris cinci poeme și-a tăiat aripile inspirației. Numai Grigorița Malciu a rămas credincioasă revistei și cenaclului. (Grigorița Malciu e o domnișoară cu păr de zuluf — un fel de ordonanță poetică a lui Valerian — care câteodată stihuiește și ea ca Veronica Micle).

RAHAT ȘI APĂ RECE

Din cuibul ăsta al „Vieții Literare" și-au luat sborul rând pe rând toți bra-

beții și toate rândunicile literaturii tinere.

In fiecare Vineri la al cincilea etaj, pe Sărindar, între patru pereți tapetați cu desenele și coperțile romanului „Cara-Su", își fac aparița cei mai proaspeți barzi căci „Viața Literară" e un fel de școală primară a poeților. Ai sau n'ai talent „domnu'" te 'ncurajează.

— Bine domnule Valerian, ce naiba, publici toți debutanții ?

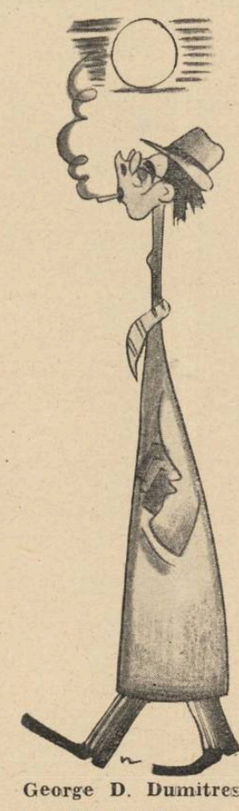

George D. Dumitrescu

— Lasă dragă — dovedește căpitanul multă strategie administrativă — uite, Popovici Cerezeanu ăsta, e din Banat. Uite, mocanul ăsta Vlaicu Bârna e din Trei Scaune, comuna Vaca. Alți cetitori. Pericle Martinescu e din Dobrogea, carevasăzică toată Medgidia și Bazargicul citește „Viața Literară". E un sistem dragă pe care dacă îl continui trei, patru ani am țara la picioare. Douăzeci, treizeci de mii de foi tiraj. Așa fiind, Vinerea, aspiranții la glorie literară — fiindcă nu există nici un bec — urcă deabușilea scările celor cinci etaje cari duc la „Viața Literară".

Intră Virgil Carianopol cu obrajii subți, Teodor Scarlat văxuit proaspăt pe smoala obrazului, Bogdan Amaru înghețat, Ieroim Șerbu fără nicio formă ca un piron, Dan Petrașincu încruntat ca și când ar spune — priviți-l mă pe Dostoewski — elevul Const. Virgil Gheorghiu elev clasa VII Liceul Militar Chișinău, feciorelnic în priviri — să trăești don' căpitan! m'au dat afară dela școală că făceam poezii și umblam cu o mușcată la butonieră ! — Al. Robot împiedicându-se în limbă ca un șontorog, Vlaicu Bârna simțindu-se prost în pantalonii orășenești și mirosind a oaie și ultimul Pericle Martinescu.

Cum nu sunt decât patru scaune, poeții și le împart dedesubt cum pot. Și calvarul începe.

Scoate Dan Petrașincu o nuvelă de trei ceasuri din buzunar, iar pe lângă ușe Pericle Martinescu numără filele unui manuscris.

— Hait ! citește și Pericle Martinescu ! — se înfige până în plăsele cuțitul groazei în poeți.

Dar după jumătate din lectura lui Petrașincu, căpitanul asudat se dovedește o amabilă și cruțătoare gazdă.

— Continuarea altădată, nu ? Acum fiindcă n'avem cafea să luăm câte-o bucată de rahat cu apă rece — și maestrul scoate dintr'un cotlon al camerei, cinci bucăți de rahat pe-o farfuriuță, iar când zice „luați !" nu mai există decât farfuriuța. Ba într'o seară și p'asta a confiscat-o un reprezentat al Bucovinei.

ȚUȚĂRUL MAESTRULUI

Ca să ajungi scriitor de talent și să se ocupe revistele literare de tine, nu este însă suficient să scrii, să devii un fel de vardist pe lângă ușile automatului sau ale Capșei, să te duci Duminica după amiază și să moțăi la cenaclul lui Lovinescu, să te bați pentru o bucățică de rahat la etajul al cincilea pe Sărindar sau să te publice „Viața Literară".

Trebue să-ți alegi neapărat un maestru. Intr'un limbaj mai sportiv, să devii chibițul cuiva sau cum se spune la cafenea să devii țuțărul unui maestru. Al lui Crevedia, al lui Radu Boureanu, al lui C. Fântâneru, al lui Doru Dumitrescu. Al oricui. Numai să te târască după el prin cafenele, să-ți recomande scriitori, să te introducă, să-ți faci relații.

— Du-te de-mi ia niște țigări — și tu te duci.

— Sboară cu manuscrisul ăsta la ziar — și tu sbori.

— Scrie ici să-ți dictez o notă — și tu îți sufleci mâneca și apuci tocul.

Salahor cu ziua și cu noaptea pentru un șvarț la patru zile odată.

Dar nu aștepți mult, că în curând te formezi și tu. Ai învățat toate șurupăriile, cunoști toți scriitorii și ei pe tine la fel. Apoi nu-ți mai e frică să intri singur la cafenea. Acum îi dai cu tifla

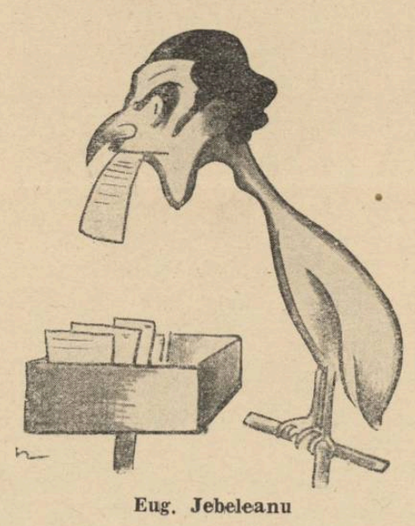

Eug. Jebeleanu

maestrului tău și-l înjuri. Pe stradă, în gazetă, oriunde.

Ai ajuns.

Nu mai urci scările la Lovinescu și Valerian, îți ridici vocea cu două tonuri, fumezi numai țigări „Camel" și târăști și tu după tine gâfâind, asudat un țuțăr.

Țuțărul maestrului !

Poșta REDACȚIEI

DRAGOȘ I. BĂLAN. — Ne scrieți cu oarecare gingășie : La 19 ani, — și ori când, — nu poți să te analizezi obiectiv, dar cred că nu e un păcat să faci o încercare, când știi că acela căruia te adresezi, va judeca drept".

Poeziile pe care nădăjduiți să le judecăm drept, sunt ca aceasta:

Ești zâna	Ești zâna
De care	De care
Bunica	Bunica
Adesea-mi	Atâtea-mi
Vorbea	Spunea

Totuși noi ne oprim să judecăm aceste firave încercări. Vă îndemnăm numai să citiți o carte care s'a tradus recent în românește, și care se cheamă : *Scrisori către poetul tânăr*". Autorul este marele poet german *Rainer Maria Rilke*. In paginile cărții lui Rilke, vă veți dumiri asupra multor chestiuni gingașe, în legătură cu poezia și calitatea de a fi poet

ALEX. ILIESCU. — Dacă am cita câteva din versurile trimise de d-voastră, n'am putea-o face decât ca să dăm exemplu de cum nu trebue să se scrie.

MIRCEA OVIDIU SAVU. — Volumul „Drumul Crucii", nu l-am primit încă; îl vom recenza când ne va sosi. Poema „Cătălina" este interesantă, e însă, într'adevăr, prea lungă și nu vedem cum o vom publica fiindcă avem abundență de material.

ION ZANEA. — Transriem cu plăcere versurile acestea frumoase:

Imi aplec urechea și ascult
Te aud trecând ca un tumult ;
In tristețea mea profundă, solitară,
Treci pe suflet ca arcușul pe vioară.
Te culeg din svonuri cristaline,
Din ecourile răstignite'n mine
Unde ți-e cristalul pur din glas ?
Pe ce țărm lunar de vis ai mas ?
Lunecă'n serafică plutire
Mersul tău plușat în amintire.
Elegie de toamnă, deasemeni, e bună ; lucrați mai departe, cu încredere.

PETRE BUTUCEA. — Semne îmbucurătoare. Așteptăm și altele.

M. P. V. 16. — Nu se publică.

M. PAPADOPOL. — Din poezia „*Poem posac*", transcriem ultimele două strofe, cari ne plac :

Iată-mă, în tristețea asta nouă,
Cu gândurile adunate vag,
Călător obosit pe drumuri ca un mag
Cu ochii romantici plini de rouă.
Toamna mea și a tristeților toate
Cu ofticoși și frunzele duse d'acum,
Te aștept învins, tot pe același drum
Al spranței și al apropierii de moarte.
Dorim colaborarea dvs.

NECULAI V. COBAN.— Aveți sensibilitate și versurile d-voastră sunt personale sincere. Vă sfătuim însă să țineți neapărat seamă de ritmul clasic, care vă va fi de mare folos.

GEORGE MARAMUREȘEANU *elev normalist*. — Nu putem decide dacă aveți sau nu talent ; Mai scrieți, mai trimeteți; pe noi ne bucură orice început, și avem încredere.

V. M. TRANDAFIR. — Nu se publică.

RODICA SIMIONESCU SUHAIA. — Nu.

EM. PAPAZISSU. — Recenzia despre volumul „*Soare într'un strop de rouă*", va apărea în curând.

AL. MAR. CANTORICHI.— „Toamnă la periferie" nu merge, nu dă semne că aveți talent. In cazul când sunteți adolscent, mai încercați, altminteri.... în zadar.

GEO DUNA. — Nu.

GRIGORE SĂLCEANU. — Faceți cum voiți.

G. COSMIN. — Nu se publică.

DAN O. BOLDUR. — „Ceartă în Săptămâna Mare" se poate publica. Așteptați să-i vie rândul.

Despre scriere și stilou

(*Urmare din pag. I-a*)

își purtau călimările la brâu și scriau cu pană de gâscă — și eleganța comodă cu care intelectualul actual aleargă pe hârtie după... viteza stiloului. Dar nu e nici un neajuns aici? Mai ales cine profesează în învățământ, observă mai propriu lucrurile acestea. Introducerea stilourilor în școli a distrus dintr'odată orice caligrafie! Intrebuințarea acestui instrument ar trebui interzisă cu hotărîre de către Ministerul Instrucțiunii în domeniul școlar. Nu avem slăbiciuni pentru caligrafie, deși este și ea o artă, dar în fond nu e vorba de caligrafie aici! Căci a „scrie" în piatră, cu dalta, a scrie pe pergament, a scrie cu pană de gâscă ori cu tocul tradițional sau cu stiloul, nu înseamnă același lucru: fiecăreia din aceste ocupații îi corespunde **altă atitudine spirituală.**

Odinioară scriau puțini oameni, scriau în chip concentrat — în stil de maximă — scriau cu răbdare. Scrisul nu era pentru oricine și era ocupație de zile mari, când gândul se învrednicea să stea înfiorat și calm în fața eternității. Odată cu săparea gândului în piatră, se săpa și în adâncimea spiritului; odată cu liniștea de ritual a însemnării și înflorirei literilor, se însenina și sufletul obiectivându-se într'o disciplină care-l cuprindea și instalându-se în vaste luminișuri de sens; odată cu rezistența pe care o opunea piatra, gândul se întorcea asupra lui însuși, căpăta densitate și mister și se concentra până la semn, până la simbol, căci piatra nu „suferă mult" ca hârtia. Rezistența aduce disciplină și sublimare, iar lipsa ei aduce anarhie și superficialitate. Cu cât mijloacele de a scrie erau mai grele, cu atât erau mai rari scriitorii și cu atât gândul era mai ales. Și invers. De aceea astăzi scrie toată lumea, scrie tot ce-i trece prin minte și scrie la repezeală. Mulți ajung de gândesc scriind și nici nu mai pot gândi dacă nu scriu. Cum calculul scris a distrus în parte calculul mintal, scrierea a distrus în parte gândirea însăși. Oamenii ajung de-și văd gândul scris în chiar momomentul când s'a născut sau nu-l mai văd deloc dacă nu e scris.

Această obișnuință de a lega gândul de scrierea lui aduce prolixitate și lipsă de dialectică. Sunt unii cari recomandă să scrii cât mai mult pentru a stimula gândirea. E ceva adevărat aici, dar acest adevăr e plătit scump. Gândul, când e gândit liber până la capăt, fără a fi scris, se organizează mai sistematic, mai logic, mai concentrat, mai dialectic și mai obiectiv. Un cap puternic n'are nevoie să scrie pentru a gândi, dar toți minorii creației trebuie să scrie zi și noapte ca să gândească. Aceștia ajung astfel că nu se mai pot descurca din manuscrisele lor, nu mai pot să deosebiască esențialul de neesențial, obiectivul de simpla notație subiectivă, ideia adevărată de simpla figură de stil, ajung să nu mai poată face sistem și să dea în cele din urmă totul publicității sub formă de jurnal abstract, de impresii fără nici o gradație, de material care trebuie regândit de altul pentru a scoate operă reală.

Mai mult : dacă sunt oamenii cari nu mai pot gândi fără a scrie ,sunt și alții cari nu mai pot nici vorbi. Astfel asistăm la conferințe pline de prețiozități, dar peticite, impotente ca elan oratoric, fiindcă vorbitorii se servesc în tot momentul de hârtiuțe și documente. Cuvântarea adevărată stă însă singură în picioare, fără proptele scriptice, după cum gândul mare trăiește singur la înălțimi vulturești fără păienjenișul literelor. Gândirea ca și vorbirea trebuie să se țină de sine în echilibru, ca o casă. Scrierea e însă ceva orizontal. De aceia a baza gândul și vorba pe scriere, e a le distruge echilibrul arhitectura. Cine vrea să țină o cuvântare autentică, trebue să o gândească astfel, în cât să stea singură în picioare, ca o piramidă, fără să se sprijine pe plan scris, iar cine vrea să gândească concentrat și logic, trebu să uite că știe să scrie. Orizontalitatea scrierei amenință gândirea și oratoria mare, findcă acestea nu sunt orizontale, ci arhitecturale și dialectice. Deaceea mulți vorbitori nu pot suferi să scrie și mulți gânditori sunt foarte incomodați când trebue să-și scrie gândurile. Intr'un fel, marii vorbitori sunt analfabeți, iar gânditorii recurg uneori la simboluri matematice pentru a scăpa de prolixitatea unidimenisonală a scrisului. Dacă oamenii n'au fost gânditori, dar au fost mai toți mari oratori pe vremea când nu știau să scrie. E ușor să clădești un sistem pe hârtie. Intrebarea e dacă se ține în echilibru când îl urci în picioare... Căci hârtia sau scrierea find orizontale, n'au simțul echilibrului.

V. Băncilă

Tipologie literară

((*Urmare din pag. I-a*)

nală a vremii ca să-și cumpere astfel o protecție nouă, fiind pus în mișcare de un suflu demoniac.

Cum viața lui se înfiripă ca a mucigaiului pe descompunerea altei vieți, Dinu Păturică semnifică un alt tipar omenesc, ca și Scatiu, dar cu totul deosebit de acela al orgolioșilor Sorel, Pietraru și Aspru, deși e lipit de al lor.

Față de aceștia din urmă, deosebirea lui Păturică este de epocă, de mediu istoric ; iar față de Scatiu este numai de mediu social. Căci boerul Murguleț, victima lui Scatiu, locuia la moșie, adică la țară, pe câtă vreme fanariotul Tuzluc — în București. Mediul orășenesc lasă în josnicie o scară necunoscută lui Scatiu, pe care Păturică urcă și mai ales coboară cu infamă dexteritate.

Dar unde am mai întâlnit totuși un astfel de erou al turpitudinii ? Forța lui de agent al degradării materiei și sufletului în același timp, ne este cunoscută parcă și dintr'o altă reîncarnare, mai de curând.

Pirgu, Gore Pirgu, stârpitura morală din Craii de Curtea-Veche *ai lui Matei Caragiale, iasma putreziciunii și fatalitatea Crailor, el este reîncarnarea lui Păturică.*

Ca și acesta, Gore parazitează murdăria viciului unei societăți în declin. In abjecțiunea spiritului, nimeni de nicăeri nu e să-l întreacă. Propagator și părtaș al viciului, bețivan de miezul nopții, de șleahtă și tavernă, ocrotitor al lepădăturilor de ambe-sexe, mijlocitor pervers între oameni și câini, mușiță a boerilor decrepiți — Arnotenii, crainic hidos însfârșit al morții nefirești, Gore Pirgu — înstărit pe lângă jocul de cărți din casa Arnotenilor — are și aspirații politice.

El însă nu moare la ocnă, așa cum a vrut bunul Filimon să se sfârșească ispășitor sceleratul său ; nu moare acolo, pentru că desigur Matei Caragiale nu-i dă pas să se ridice la ranguri publice ; dar nu moare în nici un fel, pentru că așa trebue, să nu moară, ca să exprime simbolic permanența tipului demoniac, care nu piere niciodată, chiar dacă sumbrele exemplare ce-l ilustrează au uneori asemenea accidente.

Pocitania morală devine vioae numai noaptea și în orice mediu lovit de o fatalitate oarecare. Mai cu seamă în locuința, dărăpănată ca și sufletele ce adăpostește, a Arnotenilor, Pirgu se înveselește dintr'odată, atingând, în euforia pe care i-o dă priveliștea decrepitudinii unanime, un fel de jubilație satanică. Nu este această casă, privită pe dinăuntru, ospiciu, hrubă, bordel și spital la un loc ?

Atâta cumul de viciu, sminteală și boală, nu găsim nici în cele mai cumplite pagini ale lui Dostoiewski, deși către acesta ni se îndreaptă gândul, închizând Craii de Curtea-Veche.

Cu atât mai mult ne gândim la lumea romancierului rus, cu cât Pirgu manifestează în același timp nu știu ce slăbiciune pentru icoanele vechi. E ca atâția din eroii și eroinele romanului rusesc, din a căror decădere se ridică din când în când câte o aspirație idealistă ; e ca Nastasia Alexandrovna, din Iditoul, *care în destrăbălare nu-și pierde putința să vibreze la curăția inimii unui Muișkin ; dar e mai ales ca groaznicul Lebedeff, slugarnicul, interesantul, intrigantul, profitorul, imoralul, care interpretează totuși ascunsele simboluri ale Apocalipsului.*

Dacă un Rogojin are câteva sute de ruble, Lebedeff este omul lui ; dacă prințul Muișkin moștenește pe neașteptate o sumă de bani, Lebedeff părăsește pe Rogojin, devenind pe loc căpușa celuilalt ; știe tot, până și patimile fiecăruia pe care le înlesnește diabolic, fiind un infam mijlocitor între familia Ivolghinilor tarați, și banda de declasați a lui Rogojin, între isteria Nastasiei Alexandrovna și evangelismul blândului Muișkin ; pe toți îi adună în casa lui, unde nu se știe bine ce rol sinistru a dat chiar fiicei lui celei mari, în urma decesului mamă-sei. Altfel, în timp ce cu toții alunecă spre pieire, Lebedeff prosperează.

Ceeace îl deosibește în mârșăvie de Pirgu, Păturică și Scatiu nu este atât mediul național, social și istoric cât conștiința pornirii irepresabile „de a face rău oamenilor", conștiința satanismului propriu.

Gore Pirgu, Tănase Scatiu, Dinu Păturică și Lukian Timofeevici Lebedeff constituesc una din acele serii omenești, despre care am mai vorbit. Este tiparul omenesc al turpitudinii, care se află lipit de acela al parvenirii plebeului incult, după cum acesta e vecin la rândul lui cu al celeilalte parveniri — a plebeului cult.

Literatura ca și viața le cunoaște pe toate trei.

VLADIMIR STREINU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

38 - 1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 38
SAMBATA 5 NOEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ A ASOCIAȚIUNII SIBIIU

Intâmpinarea soliei

de EMANOIL BUCUȚA

Am auzit că una din întâile măsuri ale unui rezident regal dintr'un ținut de cernoziom, de marmure eline și de valuri, a fost înființarea unei reviste de literatură. Faptul este prea însemnat ca să-și poată găsi lămurirea numai în viața profesorală a înaltului dregător, în gusturile proprii sau în stăruința unui mănunchiu de scriitori locali, dornici de vâlva tiparului. El dă la iveală o stare de lucruri.

Sufletul românesc se caută. Temător de pierdere în amănunt și de rămânere alături de marile drumuri, el și-a adus toată truda lui, când a fost vorba de scris, în cercurile literare și în publicațiile orașului, unde se strângea viața cu multe izvoare a țării. Literatura română și creatorii ei s'au bucureștenizat cu voință și convingere. Au ieșit de-aici foloase și au ieșit lipsuri. Cu cât au trecut anii însă, foloasele s'au împuținat și lipsurile au crescut.

Ca un răspuns de departe și din multe părți, aproape ca la o înțelegere, a oamenilor și mai ales al problemelor care nu se urniseră de-acasă, s'au ivit inițiative neașteptate, cu rostul tocmai să dea glas la ceeace e deosebit și nu la ceeace e asemenea, zăcămintelor ascunse și nu bunurilor de circulație curentă. Reviste au început să vie dela Răsăritul și Apusul pământului românesc, pline de nume și de gânduri noui. Ele nu caută să întreacă și mai puțin să doboare vechile publicații ale celor două, trei capitale ale spiritualității românești. Fac ceva mult mai bun. Aduc deodată, din cele patru zări, izvoare de împrospătare. Scrisul nostru, care începea să caute prea mult o linie, o limbă, o lume, aceleași, se smulge din această albie unificatoare și se revarsă iară în pâraele și în șuvițele nebune de apă ale tinereței. Stăm înaintea unui proces de diversificare literară. Era trebuincios și să fie de aceea, bine venit.

Iată de ce gândul îndrăznet și neprevăzut al acelui rezident regal spune mai mult și e vrednic să ne oprim asupră-i. Programul revistei, care cere condee și chiar, de câte ori se poate, subiecte din ținut aduce o lumină în plus. Sufletul românesc vrea să înflorească în vetre totale și să scoată din fiecare brazdă ceeace e caracteristic. După bogățiile în întindere, ale cărei unde ne-au luat ochii dela unire încoace, se pregătesc să fie ale noastre bogățiile din adâncime.

Cred că la o deschidere de an literar, nimic nu poate să fie mai ispititor de cât această solie, călare pe caii visului și cu o stea în vârful lăncii. Ea vine de departe, din străfundurile cele mai puțin umblate ale sufletului. Ce aduce cu sine, nimeni nu știe. Dar tocmai de aceea ne răscolește și ne câștigă mai puternic decât toate cuvintele frumoase și cunoscute. Poate că aduce o potolire de sete după frumos și o altă podoabă vieții noastre drumețe. Deocamdată, în afară de făgăduieli și de putințe, ea se apropie cu ceva care nu era înainte și îmbogățește nespus orhestrația dimprejurul nostru.

Timpul capătă altă față.

Dante
desen de Raffael

UN CHIP DANTESC AL POESIEI

de TOMA VLĂDESCU

Vă amintiți cum începe Hamlet. *Pe un fundal parcă unde totul* începe... *Shakespeare are aceste minuni. E Ariel undeva — Furtuna — care aduce parcă adieri de timp nou și nelămurite virginități....*

Dar primul tablou din Hamlet! Să-l evocați un minut.....

Terasa e toată de noapte — și se bănuesc vremuri sfârșite pe undeva. Un vânt greu se plimbă — și e numai el și tăcerea.

Dar se aud pași, aproape. Si cel care vine întreabă:

— Cine-i acolo?

— Nu, tu să-mi răspunzi: oprește-te și dă-mi lozinca!

. . . . . .

— Ai făcut de gardă liniștit?

— Nu s'a mișcat nici un șoarece măcar...

NIMIC. Nu s'a întâmplat nimic. Acum va trebui să fie totul! Și poate nu ar fi un mai just cadru în care s'ar vorbi de poesie, decât acest minut gol, unde se ridică totul, unde totul începe! Unde este o Naștere — și s'ar spune aproape că fantasme apar și se plimbă, din ziua dintâi, iar misterele prind corp, venind să lumineze și să fărâme noaptea.

Dar relațiile sunt mai complexe, probabil. Maritain a vorbit de o anumită „grație" a poetului. Baudelaire, de lacrimile lui... Există însă mai sigur o certă disgrație, *când poezia ne vine în ajutor și când ne consolează poemul.*

Desigur că numai în aceste relații și peste această umanitate astfel disgrațiată, am vrea să privim trecând Poezia. Și, poate, sigur, Dante ne va ajuta, într'un fel, s'o vedem.

N'ar fi posibil într'adevăr și noi mai ales nu am avea nicio ispită să vorbim de poesie cu sentimentul rece al analistului corect, care calculează măsurile, definește ritmul și studiază technica atât de atent! Și Aristot, el însuși, cum a putut s'o facă? Poetica *lui mi-e atât de streină, după cum streină îmi pare deopotrivă de tot ce s'ar putea numi poesie, nu în timpul de azi numai, dar de când acest miracol s'a lăsat simțit.*

Poesia va fi un miracol într'adevăr, „miracolul" însuși dar și cel mai viu. O revoluție *poate în* ordinul natural, *cuvânt pe care nu aș avea cum să-l explic acum. Ar fi util atunci să mergem cât s'ar putea mai strâns pe urmele ei. Să vedem primul colț de lumină pătrunzând în tenebrele grele din noi: s'o vedem când se naște, ca în așteptarea terasei dela Elseneur, — interesant fiind desigur misterul adânc sim-*

(Urmare în pag. 4-a)

Mac Constantinescu **Vinul**

NECAZ

Astăzi, am dat de-un necaz:
M'a înjurat un critic —
N'am putut să mai m'aridic
Peste măguri, peste brazi.

M'am așternut să zac,
Să nu mai visez nimic —
Mai înserezi tu, Maria,
C'o treanță, c'un sac?

Dar am visat frumos,
Am visat porumburi verzi —
Porumburi negre, tari ca de bronz,
Cum numai pe Vlașca le vezi.

Dă-mi ochii — struguri — dă-mi pâne,
Fată de in și nansuc —
In sfintele slove române,
N. Crevedia rămâne
Haiduc!

N. CREVEDIA

TIPOLOGIE LITERARĂ

DE LA JULIEN SOREL LA ION AL GLANETAȘULUI

de VLADIMIR STREINU

III. De la Julien Sorel, pe care, cu destinele lor paralele, ni-l reamintesc Andrei Pietraru și Mihail Aspru, până la Gore Pirgu și Lebedeff, a căror ignominie ne-o sugerează în parte Tănase Scatiu, dar mai cu seamă Dinu Păturică, avem șirul de oameni ieșit din tiparul voinței de ascensiune. Fie în sens social, moral sau numai material, o dramă a depășirii proprii este viața fiecăruia.

Priviți socialmente, niciunul nu reușește să sară din sfera burgheziei. Ei sunt prin naștere mici târgoveți, ca Sorel, sau devin târgoveți ca Scatiu, unii consumându-și existența la limita de sus, iar alții la aceea de jos a lumii burgheze. Peste condiția de intelectualitate a câtorva, de incultură a celorlalți, actul de voință crâncenă îi însumează pe toți caracterologic.

Dacă i-am îmbrăca țărănește, scoborându-i chiar în cadrul vieții rurale, oamenii aceștia nu s'ar deosebi prin nimic de bătrânul Fourchon, vânătorul de vidre, sau de ginerele acestuia, François Tonsard, din Țăranii lui Balzac. Puterea de voință a acestora țintește ca și aceea a târgoveților inculți la acaparare materială prin toate mijloacele. Braconajul zilnic, în pădurile castelanilor de primprejur, și consimțirea la nerușinările metodice ale femeilor din familie le creiază buna stare, în vederea căreia voința lor merge, în ordine socială, până la îndemnul revoluționar. Ființe primare, susținute de puterea instinctelor, pe care și le pun în serviciul excluziv al parvenirii materiale, Fourchon și Tonsard sunt ca Buteau, din La Terre al lui Zola.

Ca să-și sporească patrimoniul, Buteau de asemeni nu șovăește în fața nici unei interdicții. Violul, incestul, crima și revoluția sunt mijloacele lui de cucerirea pământului, care pentru orice țăran reprezintă gradul mistic al bogăției.

Deaceea câte personagii apar în acest roman, o religie a pământului le conturează identic, dar o religie care depravează sufletul, îl sălbăticește, îl omoară. Bărbați și femei la un loc au aceeași comună aspirație de a stăpâni unii în dauna altora.

Cu deosebire însă, pe Buteau, patima de pământ îl face, mai mult decât pe oricare, fiu nerecunoscător, frate egoist, văr incestuos, soț de socoteală, criminal din premeditare, însfârșit monstru aproape nereal pentru sensibilități streine de clasa țărănească. In tatăl său, în bătrânul Fouan, care străbate o adevărată tragedie în momentul partajului, recunoaștem pe viitorul Buteau îmbătrânit, ținând cu înverșunare să nu se despartă de pământ nici chiar în favoarea copiilor proprii. Actul de voință rămâne același.

Cu toate acestea nu vom putea considera pe Buteau ca eroul-tip al voinței țărănești, deoarece, dincolo de posesiunea materială, el se gândește la viața de târg. Căci într'un moment de satisfacție, după ce își sporește întinderea de pământ, el exclamă către nevastă-sa: „Nous v'là bourgeois!" Această sub-aspirație îl apropie de târgoveții și intelectualii, a căror întocmire sufletească ne-a purtat către el; dar îl scoate din specificitatea rurală, pe care numai rămânerea lângă pământ o dă.

Este însă cineva, la care conștiința bogății lui de țăran nu se preface în îndemn către starea burgheză; este Boryna din Țăranii lui Wl. St. Reymont. Romancierul polonez imaginează un fel de Buteau al lumii slave, bătrân și trebuind deci să se gândească la împărțirea pământului între copii. Tenacitatea voinței de stăpân îl scoate pe Boryna muribund în plin câmp și naște la acesta o poezie a holdelor proprii, în care egoismul, caracterul rapace, josnicia pornirilor, totul se pierde sub lirismul, în aparență, cel mai curat. Boryna, în patima lui pentru pământ, e țăranul de pretutindeni, rămas țăran deși chiabur. Și pentru a păstra întocmai simetria situațiilor din La Terre (tată și fiu), dintre personagiile lui Reymont, Antek e acela pe care Buteau, atât ca năzuință oarbă de înstăpânire, cât și ca vârstă tinerească, ni-l amintește mai exact.

Dar semenul lui indiscutabil ne apare din chiar literatura noastră. Îl știm bine cine e; a trăit în satul Pripas, cu gândul sălbatic de a pune mâna pe pământul lui Vasile Baciu; a siluit pe Ana, fata acestuia, pe care, fără s'o iubească în adevăr, a făcut-o instrument al firii lui apucătoare; e Ion al d-lui Rebreanu.

Buteau seamănă cu Ion al Glanetașului, mult mai mult decât cu Boryna sau cu Antek. Și dacă d. Rebreanu n'a creiat chiar un monstru al tuturor instinctelor, ca Balzac și Zola, aceasta se înțelege ca respectare a realităților sufletești naționale, care la noi sunt mai îngrădite de câte a împiedicat și pe Reymont să creeze un țăran slav netemător de Dumnezeu. Dar ca voință înfăptuitoare, ca energie neînfrântă și beție a brazdei, feciorul Glanetașului este reîncarnarea românească a lu Buteau, adică un alt exemplar al aceleeași ascensiuni materiale țărănești, fiind în același timp simbol deplin al clasei lui sociale.

(Urmare în pag. 2-a)

Despre scriere și timp

II

de VASILE BANCILA

Scrierea rapidă, pe care în gradul maxim o realizează stiloul, trebue pusă însă în legătură și cu felul cum modernii trăeisc timpul. Modernul are și aici o antinomie structurală, una din acele antinomii, cari-i fac pe unii să se îndoiască de sănătatea culturii actuale. Omul de azi trăiește în prezent, de acesta vrea să se bucure, și totuși e grăbit. Gonește înfrigurat, aproape bolnav, clipa prezentă. Trăim, cum se zice, un timp accelerat, trăim în viteză, și cu toate acestea trăim în prezent. N'avem înțelegere decât pentru prezent, dar voim mereu alt prezent. Ne grăbim cu alte cuvinte și în așa măsură, încât oamenilor vechi, dacă ne-ar vedea, le-am părea că suntem nebuni. In aceste condiții, noi nu mai avem răbdare să păstrăm gândirea pentru a o scrie mai târziu adâncită și revăzută. Scriem și publicăm totul. Dar totul e mai mult schiță, ciornă, must — impresionism. Stilul impresionist s'a născut doar în vremea noastră și el are semnificație pentru toată cultura, pentru tot omul modern, nu numai pentru anume ramuri de creație. Cine mai poate aștepta astăzi? Se scrie deci repede și tot mai bine zis se grifonează. Apoi se dă la mașina de scris, care, cu dactilografele respective, a introdus o ortografie barbară și se trece la tipar în cea mai mare iuțeală.

Nu mai putem păstra trecutul și nu putem calcula pentru viitorul îndepărtat.

Constructorii nu mai pot găsi ușor materialuri uscate. Sunt palate cari, după câțiva ani, trebue să-și înlocuească lemnăria, fiindcă a fost pusă crudă, verde. Stejar uscat de zece, douăzeci de ani, e greu să mai întâlnești acum. Sau e preparat artificial, ca și vinul vechiu", casi „ruinile" artificiale, casi „antichitățile" confecționate astăzi... Omul actual e „horriblement pressé" și nu mai poate păstra nimic. Mâna însăși a devenit nervoasă și e cuprinsă de un fel de isterie grafică. Nu vrem să știm nici de trecut, nici de viitor, dar vrem să trăim iute. Suntem cuprinși de o desagregare fiziologică neliniștită, pe care o credem „dinamism", „trăire intensă", „câștigare de timp"!... Stiloul și mașina de scris ervesc de minune această pasiune, această atitudine.

Omul modern e din ce în ce mai nestăpânit, mai repezit, și din cauza aceasta devine pe zi ce trece mai puțin consistent și mai fantezist. In școli, acum, când dai un subiect, elevii nu se mai gândesc. Nici nu l-ai scris bine pe tablă ori nici n'ai isprăvit să-l pronunți și elevii și-au și ainiat stilourile pe hârtie și se lasă cu frenezie pe povârniș. Când întrebi pe câte unul de ce scrie atât de repede și de neciteț, spune cu un firesc absolut: „așa-i scrisul meu!". Omul actual se crede un fel de Ludowic al XIV-lea când scrie. Are drepturi absolute! Dar, fără a fi atât de pesimiști ca alții, ne întrebăm și noi ce fel de tip de cultură se prepară astfel? Scriem pe hârtie fragilă, scriem neciteț și cu stilou... aerodinamic și mai scriem și cu cerneală care se șterge, cerneală de stilou. Ce ne interesează viitorul pe noi? Scris de efemere grafice: ce ne pasă dacă se va șterge în curând? Dar dacă ar fi scris tot așa cei ce ne-au lăsat manuscrise, cari se păs-

(Urmare în pag. ultimă)

Ovid Densușianu și latinitatea

de D. MURĂRAȘU

Cercetările filologice ale căror rezultate ne erau expuse, de prof. Ovid Densușianu, cu o limpiditate în adevăr latină, la cursurile de istoria limbii ori la comentariile de texte din seminarii, au desvoltat firește în noi ideea că aparținem unei familii de neamuri de care ne leagă tot ce avem mai autentic latin: limba noastră. Dar în afară de acestea, Ovid Densușianu a știut să prindă interesul nostru pentru manifestările spirituale ale latinității, lucrând astfel direct asupra sensibilității noastre și creînd acea atmosferă prielnică primirii de sugestii dela marile literaturi latine ale occidentului. Cu câtă plăcere ne aducem aminte acele cursuri atât de pline de idei și de observații, în care ne treceau pe dinaintea minții noastre dornice de frumos și de ideal cei mai strălucițI reprezentanți ai literaturii din Franța, Belgia, Italia, Spania și chiar din îndepărtata Americă latină. Atunci ne-am îmbogățit noi spiritul cu creațiile superioare ale unor scriitori ca Regnier, Jammes, Samain, Moréas, Verhaeren, Maeterlink, Orsini, Pascoli, Chiesa, Chocano. De sigur, Ovid Densușianu ni-i arăta pe acești scriitori în ce au ei ca sensibilitate și expresie, pentru a ne face să înțelegem mișcarea simbolistă apuseană, dar nu mai puțin acești poeți au rămas pe primul plan și acum când acela care ni i-a relevat nu mai este printre noi. Astfel Ovid Densușianu a știut să fie un campion pentru înțelegerea latinității aci la noi, unde și 'nainte și după războiul mondial s'au încruci-

(Urmare în pag. ultima).

Henri Rousseau **Jungla**

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Istoria Filosofiei moderne

Omagiu prof. Ion Petrovici

Trei volume, Bucureşti (1937 - 1938)

Prezentarea în spaţiul restrâns de aici, a unei opere ca **„Istoria Filosofiei moderne“**, tipărită cu prilejul împlinirii a 30 de ani de profesorat ai d-lui Ion Petrovici, nu poate fi, desigur, decât omagială. Omagiul nostru constitue dealtminteri o modestă participare la altul mai mare ce ar trebui adus de toţi purtătorii de condei, **Societăţii române de Filosofie**, care a ştiut să laude atât de impunător pe profesorul de la Iaşi. Mai întâi ne bucură faptul de cultură că de acum încolo există în limba naţională o lucrare măreaţă, cuprinzând în peste 1600 de pagini, expunerea filozofiei europene „de la Renaştere până la Kant“, „de la Kant până la evoluţionismul englez“ şi „perioada contemporană; — acest din urmă material se împarte în vol. III, îmbrăţişând mai mult filosofia germană modernă şi volumul IV, ce urmează să apară, conţinând capitolul „Perspective şi orientări“. Opera este alcătuită în colaborare, ceea ce ni se pare a fi o nobilă solidaritate şi spre a sărbători pe profesorul de istoria filosofiei, dar şi spre a dărui unui patrimoniu românesc roadele înalte ale muncii ştiinţifice celei mai agere. Colaboratorii cari sub auspiciile „Societăţii române de filosofie“ au întocmit cartea, sunt d-nii: C. Rădulescu-Motru, Edgar Papu, Anton Dumitriu, G. Vlădescu-Răcoasa, Alice Voinescu, N. Façon, Al. Posescu, Traian Herseni, Const. Noica, I. Brucăr, Vasile Pavelco, Mircea Vulcănescu, C. Botez, Petru Comarnescu, I. Zamfirescu, Şt. Şoimescu, C. Floru, B. Irion, Mircea Florian, Liviu Rusu, E. Cervenca, Anina Rădulescu-Pogoneanu, D. D. Roşca, Al. Dima, C. Narly, S. S. Bârsănescu, Sorin Pavel, N. Bagdasar, Al. Claudian, Gr. Tăuşan, Mircea Mancaş, M. Uţă, Eug. Speranţa, Nic. Balca, D. Papadopol, Const. Gib, P. Botezatu, I. Nisipeanu, M. Beniuc, Isidor Todoran, Camil Petrescu, Virgil Bogdan şi N. Tatu“.

Pentru o orientare în cuprinsul încăpător al acestei importante opere, ne vom mulţumi să întaţişăm metoda adoptată de colaboratori în acordul lor comun de a da o lucrare unitară care să formeze „un întreg armonic“. Punctul iniţial a fost chestiunea dacă o **istorie a filozofiei** va fi istoria **sistemelor** filozofice sau istoria **problemelor** şi **ideilor** filozofice. In opera de faţă, s'a adoptat metoda **sistemelor,** aceasta fiind mai firesc potrivită cu însăşi natura şi obiectul cercetărilor filozofice.

Preferinţa pentru ea se justifică prin aceea că: „obiectul pe care îl are în vedere filosoful provoacă probleme şi idei atât de vaste, încât este cu neputinţă ca el, în definirea lui, să rămână acelaş de la filosof la filosof. Fiecare introduce în definirea obiectului ceva din propria sa persoană.

Totalitatea existenţii, dealtminteri, pe care filozoful are să o cerceteze, implică într'însa eul însuşi al cercetătorului.

In ceea ce priveşte metoda de cercetare apoi, dificultăţile cari se pun în calea unei istorii a problemelor şi ideilor filosofice, sunt încă şi mai mari. Filosofia face apel la certitudini, cari vin direct din adâncul sufletesc al filosofului sau al poporului în care s'a născut filosoful, aşa că la persoana acestuia va fi nevoie totdeauna să se facă recurs“ (vol. I. pag. 13—14).

Consideraţiile asupra raportului strâns dintre persoana filosofului şi adevărurile implicate de el în sistem, implică pe dealtă parte şi rezolvirea dificultăţilor aflate în calea celor cari trebue să apere filosofia de învinuirea că nu e o ştiinţă pozitivă, şi că „istoria filosofiei este un trist muzeu de opere grandioase, dar neisbutite; de opere devenite ruine deodată cu naşterea lor“. Răspunsul este peremptoriu din partea celor cari au certitudinea organică a gravităţii şi valabilităţii cercetărilor filosofice: „Filosofia este o ştiinţă, dar o ştiinţă care îşi are obiectul şi metodele sale proprii. Ea nu constitue o ştiinţă specială, în cadrul celorlalte ştiinţe speciale, şi nici o enciclopedie de cunoştinţe împrumutate tuturor ştiinţelor. Filosofia stă de sine, atât în ce priveşte obiectul cât şi metodele. Dacă definiţia sa a suferit variaţiuni în decursul secolelor, sub aceste variaţiuni totuşi s'a păstrat ceea ce formează caracterul ei diferenţial. Filosofia are ca obiect existenţa, luată ca un întreg, atât fizic cât şi sufletesc; iar ca metodă ea se serveşte, nu numai de regulele logice, pe care observaţia şi experienţa le poate controla şi verifica, ci şi de certitudinile pe care mintea omenească le scoate la lumină spontan din adâncul său existenţial“. Apoi, mai departe, spre a sublinia legătura dintre sistem şi autorul său, în ce are acesta original şi ireductibil în personalitatea sa, şi spre a arăta diferenţa, în această privinţă, faţă de cercetătorul ştiinţelor speciale: „A fi deschizător de drum spre orizonturi noi, este o vocaţie; a fi consolidatorul unui drum deschis, pe care să poată merge pe vecie viitorimea, este o altă vocaţie. Cea dintâiu este vocaţia filosofului; cea de a doua este vocaţia omului de ştiinţă specială. Filosoful este atras de problemele care nu şi-au găsit încă o bază stabilă de discuţie: raportul între corp şi suflet; criteriile după care se aleg adevărul, binele moral şi frumosul; limitele şi critica cunoştinţei; sensul vieţii şi al existenţei, toate problemele care depăşesc

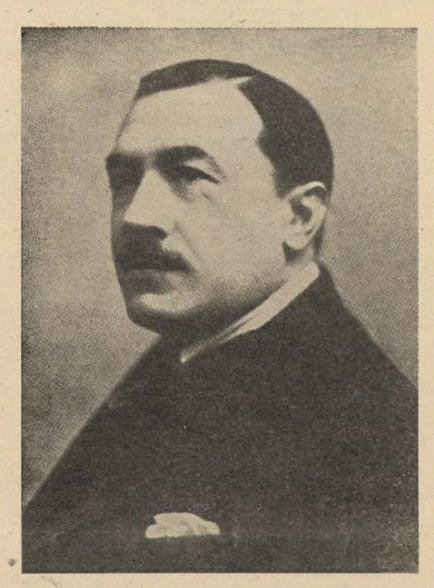

Prof. I. PETROVICI

specialităţile ştiinţifice şi pe care omul de ştiinţă le consideră ca probleme de hotar“.

In ce priveşte condiţiile de muncă, pe care şi le-au impus colaboratorii, ele decurg firesc din concepţia înfăţişată până aici: „Prima cerinţă, pe care o îndreptăm către istoricul în ale filosofiei, este, aşa dar, ca el să ne redea, în mod precis, în ce stă originalitatea filosofului, şi în ce măsură această originalitate este justificată prin structura sistemului. Filosof mare, pentru toate timpurile este numai acela care a reuşit să armonizeze originalitatea cu sistemul. Multe originalităţi scânteetoare, dar fără justificare în sisteme, ca şi multe sisteme frumos construite arhitectonic, dar fără multă originalitate, s'au produs în decursul timpului; ele n'au intrat însă în istoria filosofiei. După originalitate, al doilea moment principal, pe care trebue să-l redea istoricul în ale filosofiei, este starea culturală a epocei în care a trăit filosoful, fiindcă din cunoştinţa acestui moment se stabileşte nivelul la care s'a ridicat originalitatea. Pe acesta l-am putea numi momentul obiectiv al istoricului. El cere de la istoricul în ale filosofiei însuşirile care se cer de la istoricul culturii şi de la istoric în genere: informaţii precise şi judecată sigură. Cu acest moment, este apoi legat un al treilea, tot atât de important: cunoaşterea subiectivităţii filosofului, până în cele mai adânci legături ale acesteia cu psihologia şi cu antropologia poporului în mijlocul căruia s'a născut filosoful. Acest de al treilea moment este cel mai greu de redat, şi pentru acest motiv istoricii în ale filosofiei de până acum l-au neglijat adeseori. Cu progresul cercetărilor de tipologie psihologică şi socială, el se va impune însă în viitor, din ce în ce mai mult“.

Alcătuită după această concepţie despre filosofie, filosof şi istoria filosofiei, opera „Societăţii române de filosofie“, marchează fără îndoială o treaptă decisivă în cultura noastră modernă, iar închinarea cărţii d-lui prof. Ion Petrovici naşte justificat bucuria de a avea o personalitate de primul rang ce depăşeşte hotarele ţării, şi se înscrie cu prestigiu în ansamblul gânditorilor Europei contemporane.

VASILE BĂNCILA

V. Băncilă

De curând a apărut cartea intitulată „Lucian Blaga, energie românească“ datorită d-lui Vasile Băncilă. Cartea a stârnit diverse discuţii contradictorii, unele laudative, altele mai puţin, critica continuând să se ocupe îndeajuns de această carte, care rămâne în mod esenţial o operă de seamă a timpului, şi de care ne vom ocupa în curând în „Universul literar“ pe care d. Vasile Băncilă îl onorează cu colaborarea d-sale.

INSTITUTUL FRANCEZ DE INALTE STUDII

Cursurile Institutului francez de înalte studii din Bucureşti se vor deschide în primele zile din Noembrie c. D. **A DUPRONT**, directorul Institutului, va ţine lecţiunea inaugurală Vineri 4 Noembre, vorbind despre **„Noţiunea de om în filozofia secolului al XVIII-a“.**

Programul cursurilor pe anul şcolar 1938—1939, cuprinde :

1. **Cursuri generale de civilisaţia franceză. D. DUPRONT** va comenta **„Pensées“** de Pascal. D. prof. **MOUTON** va continua cursul său asupra **„Romanului francez în secolul al XVIII-a“**, începând cu analiza **„Le Neveu de Rameau“**, de Diderot.

2. **Şedinţe de lucrări practice**, rezervate studenţilor. D. **DUPRONT** va studia **„Noţiunea de om în filozofia secolului al XVIII-a“. D. MOUTON** va ţine un curse despre **„Télémaque“** de Fénelon, iar un alt curs al d-sale va fi consacrat lui Montesquieu.

3. D. **BERNARD** va ţine pentru studenţii de toate specialităţile, un curs general de limba **franceză şi de explicaţiuni de texte.**

O parte a cursurilor Institutului francez, din anul curent, vor fi consacrate literaturii moderne, istoriei artei şi istoriei muzicei.

Inscrieri : Inscrierile pentru diferitele cursuri şi lucrări practice se fac la Institutul francez, Bulev. Vintilă Brătianu 27, dela orele 16—20. O carte de isimatriculare va fi eliberată în mod gratuit. Pentru cursurile rezervate, cartea de student este obligatorie.

Orariul cursurilor va fi în curând publicat în ziare.

PROFESOR ŞI OFIŢER

Se numeşte articolul pe care d. Vasile Băncilă îl publică într'o interesantă revistă „Spirit militar modern“, condusă de d. lt. colonel C. Atanasiu.

Extragem un pasagiu, plin de adevăr şi de avânt :

„Astăzi fiecare din noi ştim un număr de ofiţeri, cari sunt în acelaş timp admirabili aducatori, profesori şi un număr de profesori, cari au ceva din vigoarea, din spiritualitatea fremătătoare, dinamică, a ofiţerului de elită“.

PAVEL DAN

In editura „Fundaţiei pentru literatură şi artă“, a apărut un volum de numele al regretatului scriitor, **Pavel Dan**, de care ne vom ocupa în curând, pe larg.

Dela Julien Sorel la Ion al Glanetasului

(*Urmare din pag. I-a*)

Recunoaştem aşa dar tiparul omenesc al voinţei metodice, dârze şi imorale într'un lung şir de creaţii care niciodată nu se va şti unde începe şi unde sfârşeşte chiar dacă din arătările noastre seria porneşte dela intelectualii Julien Sorel, Andrei Pietraru şi Mihail Aspru, trece prin târgoveţii înculţi Păturică, Gore Pirgu şi Lebedeff, pentru a se încheea cu Tonsard, Buteau, Boryna şi Ion al Glanetasului.

Altfel, ca să umplem acest tipar al depăşirii materiale, ar trebui desigur să nu uităm aprigele femei de felul Doamnei Clara, al Doamnei Chiajna, al Vidrei şi al Doamnei Macbeth ; şi nici chiar pe ambiţioşii comici Caţavencu şi Clevetici al lui Alecsandri, a căror voinţă de depăşire merge în sens oarecum intelectual, nu i-am putea uita.

VLADIMIR STREINU

CRONICA MĂRUNTĂ

Niciodată, niciodată...

Din câte s'au spus cu fraternă sinceritate, la sărbătorirea d-lui Ionel Teodoreanu, din sala Luzana, Sâmbăta trecută, cuvântările d-lor Vladimir Streinu şi Şerban Cioculescu trebuiesc neapărat reţinute. Dar tuturor şi acestora în deosebi, le-a răspuns d. Ionel Teodoreanu şi cum am putea păstra mai îndelung în memorie chipul unui vorbitor atât de pătimaş, măreţele lui fraze lirice, ofranda unui temeprament atât de tânăr şi fericit ? Mai înainte, în seria discursurilor, se desbătuse problema provinciei în literatura română, şi se pusese întrebarea pentru ce pleacă romancierul, de la Iaşi. D. Cioculescu a afirmat, cu o netă promptitudine critică, nemaidesmiţită apoi, că părăsirea Iaşului însemnează începerea unei alte perioade de luptă, fără visătorie moldavă, ageră, o întrecere muntenească spre o nouă ascensiune. A recunoscut d. Teodoreanu că aşa este, că pentru aceasta vine la Bucureşti, ca să lupte, deosebit, în Capitală, într'un mediu mai rece, care nu-l răsfaţă. Totuşi, nu prin exclamări războinice şi-a terminat răspunsul la cuvântările amicale. Ci a mărturisit, ca în taină, că stimulentul de a răsbate aci, cu arme noui, i-l dă o dragoste veche din Iaşul părăsit, pe care n'o va înăbuşi nicodată, niciodată... Şi autorul „Uliţei copilăriei“, a descris, cu o năframă de sudori pe obrazul ascetic, redacţia „Vieţii Româneşti“, cu Ibrăileanu patriarh, cu Topârceanu emotiv, şi cu încă alţii pe care nu-i va uita niciodată... niciodată... Pentru literatura ce o va scrie la Bucureşti, d. Teodoreanu îşi are deacolo convingerile în închinarea aceea. Tot de acolo aduce şi dragostea, pe care o oferă cavalereşte, confraţilor.

Colecţia „Universul Literar“

Am anunţat la vreme înfiinţarea colecţiei „Universul Literar“, în cadrul de activitate a editurii „Universul“. Prima carte angajată în colecţie este volumul de nuvele al d-lui Victor Papilian. Lucrarea s'a pus sub tipar şi în a doua jumătate a lunii acesteia, va împodobi vitrinile librăriilor.

Valoarea de scriitor a d-lui Victor Papilian este de mult stabilită, iar colecţia revistei noastre nu face decât s'o pue mai stăruitor în circulaţie.

Dar colecţia „Universul Literar“ nu va publica numai operele autorilor moderni consacraţi. In năzuinţa de a promova literatura actuală bună, ea va tipări şi autori tineri mai puţin cunoscuţi, de un real talent, contribuind astfel la rezolvarea problemei editării scriitorilor tineri.

Şezătoarea scriitorilor tineri

Am anunţat aici că la Studio Teatrul Naţional, va fi o Şezătoare literară a scriitorilor tineri, patronată de „Universul literar“. Din motive de organizare, Şezătoarea se fixează definitiv pentru Duminică 20 Noembrie a. c., la orele 10 jum. schimbând data de 13 Noembrie, cum a apărut.

N. I. Herescu

Şezătoarea va începe cu o interesantă conferinţă a d-lui prof. universitar N. I. Herescu, secretar general al „Societăţii scriitorilor români“. D. Ionel Teodoreanu va face apoi o causerie literară.

Vor ceti din operele lor d-nii: George Acsinteanu, Ştefan Baciu, Emil Botta, Radu Boureanu, Virgil Carianopol, Lucia Demetrius, George Dorul Dumitrescu, Coca Farago, Constantin Fântâneru, Vintilă Horia, Eugen Jebeleanu, George Lesnea, Victor Popescu, Teodor Scarlat şi Ştefan Stănescu.

Ionel Teodoreanu

Intrarea: 30, 25 şi 20 lei de persoană.

Biletele se vor pune în curând în vânzare la Casa Studio Teatrul Naţional, la librăriile „Cartea Românească“ şi „Universul“.

N. M. CONDIESCU

In ultimul număr al revistei Familia, d. Nicolae Roşu, publică un portret critic intitulat simplu: N. M. Condiescu. Autorul, cu o frumoasă pătrundere critică, pleacă dela ideia că „o carte de literatură nu exprimă întotdeauna valoarea unei personalităţi, de multe ori omul fiind superior operelor realizate „şi că“ artistul care simte vibraţiile magice ale frumosului poate întruchipa un stil de viaţă mai presus de exteriorizarea verbală“. Portretul critic al domnului Nicolae Roşu, este binevenit, mai ales că d. N. M. Condiescu, care este şi preşedintele scriitorilor români, e un scriitor căruia nu i-a plăcut să se impue în atenţia publicului, preferând să rămână în urma gloatei clocotitoare, creatoare de celebrităţi efemere.

Şi spune domnul N. Roşu mai departe. „Deşi deţine o situaţie înaltă şi n'a beneficiat niciodată de onorurile unui Mecena, deşi paharul lui s'a ciocnit camaradereşte şi generos cu prietenii breslei literare, d. N. M. Condiescu reprezintă rezistenţa îndârzită care se vrea departe de clocotul mulţimii“.

Cine l-a cunoscut pe scriitorul N. M. Condiescu, poate înţelege cât de caracteristice sunt aceste rânduri personalităţii lui literare... Deşi vechi colaborator al revistei „Gândirea“ fără să fi militat într'o ideologie, deşi preşedinte al mai multor instituţii culturale, autorul cărţii „Peste mări şi ţări“ a înţeles să rămână aparte pe o poziţie de multe ori contradictorie, scriind puţin dar concentrat, din care se poate desprinde conturul original al operei sale.

D. N. Roşu analizează cu o vădită măestrie cele două cărţi de seamă ale scriitorului „Peste mări şi ţări“ şi „Insemnările lui Safirim“, unde scoate în relief stilul plăcut şi plastic care de multe ori aduce cu amintirile lui Creangă „Insemnările lui Safirim e o carte de amintiri, un decor patriarhal, un colţ de viaţă reală.

OLGA GRECEANU

Olga Greceanu

Cititorii noştri îşi amintesc, desigur, de articolul doamnei Olga Greceanu, intitulat „Specificul românesc şi pictorul Grigorescu“ şi publicat vara trecută în „Universul literar“ — articol care a fost prilejul unor interesante comentarii, propuneri şi puneri la punct în această delicată şi mult desbătută problemă.

D-na Greceanu a reluat chestiunea, aducându-i o bogată documentare, odată cu desvoltarea cuvenită, înfăţişându-ne problema specificului naţional în pictură, sub forma unei lucrări de aproape 100 de pagini, cu peste 60 de reproduceri, — lucrare ce va apare în cursul lunei curente, în vitrinele librăriilor.

RAUL TEODORESCU

Teoria generală a capodoperei Literare“ apărută recent, şi datorită d-lui Raul Teodorescu, doctor în litere, este o carte utilă tuturor celor ce vor să înţeleagă analiza capodoperilor literare.

Autor al mai multor lucrări de specialitate printre cari amintim:

„Elementul universal în opera lui Gr. Alexandrescu“ „Aristotel teoretician estetic“ „Doctrinele estetice din antichitate“ **d. Raul Teodorescu adaogă colecţiei d-sale de cărţi preţioase, încă una în care dragostea de adevăr se îmbină cu maniera de fiu observator şi teoretician.**

IULIAN VESPER

Romanul „Primăvara în ţara fagilor“, al d-lui Iulian Vesper, a apărut în editura „Fundaţia pentru literatură şi artă Regele Carol II“.

BUCUREŞTI — GHID ISTORIC ŞI ARTISTIC

Lucrarea cu acest titlu, a d-lui Grigore Ionescu, arhitect de mare valoare, a apărut în ed. „Fundaţia pentru literatură şi artă Regele Carol II“, şi se află acum în toate librăriile.

Editurile

Toamna 1938 se anunţă bogată în roade literare. Editurile se întrec în prezentarea din ce în ce mai civilizată a scrierilor de calitate.

UNIVERSUL

„UNIVERSUL“ va împodobi vitrinile librăriilor cu „Comoara Impăratului Radovan“, o măreaţă lucrare a d-lui Iovan Ducici membru al Academiei iugoslave.

CUGETAREA

Inţelegând nevoia de a înlesni intrarea în arenă a tinerelor talente, un editor despre care deseori ne-a fost dat să scriem rânduri elogioase, d. Georgescu-Delafras, a cerut Societăţii Scriitorilor Români să-i recomande trei manuscrise, esseuri, poesii şi nuvelă, spre a le tipări în cele mai convenabile condiţiuni pentru autorii respectivi.

Primul din serie va fi volumul de nuvele al d-lui Mihail Şerban: „Nunta de argint“.

Tot în editura „Cugetarea“ au apărut recent:

„Galeria dictatorilor“ de Sterie Diamandi, o prezentare a celor cinci mari energii: Pilsudski, Ataturk, Mussolini, Salazar şi Hitler.

Darclée, de N. Carandino.

Confucius, Buda, Mahomet, de Teodor Martas.

CIORNEI

a lansat în cursul lunei trecute:

Rădăcini, romanul de admirabilă vigoare al doamnei Hortensia Papadat Bengescu.

CARTEA ROMANEASCA

Ochiu de urs, nuvele de Mihail Sadoveanu şi

Fundacul Varlaamului, un roman masiv datorit proaspătului bucureştean Ionel Teodoreanu.

Aceste două apariţii sunt dintre acelea ce pot fi numite *evenimente* literare.

THOMAS HOBBES

„Societatea Română de Filosofie“ inaugurează o nouă serie de publicaţii, a Monografiilor de filosofi. In curând va apare THOMAS HOBBES (Viaţa şi Opera) de prof. Nicolae Petrescu. In această monografie se găseşte expusă, după izvoare directe, concepţia filosofului englez despre antură, om şi societate.

Cântecul destinelor

de GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

George Mihail Zamfirescu

Nu era aşa de mult de atunci.

Brudă ar fi putut să măsoare vremea trecută cu anii puţini dar destul de încercaţi, pe cari-i împlinise Fane.

Fireşte că începuse să bată vânt nou de primenire a credinţelor şi de schimbare a rosturilor de viaţă, cu câteva decenii în urmă.

Oraşul, însă era prea legat de obiceiurile lui de odinioară şi se bănuia destul de frumos, cu uliţele şi casele lui în stil oriental, ca să renunţe prea repede şi cu dragă inimă la întocmirile, la aşezările şi mai ales la moravurile lui de altădată. Cele câteva străzi din centru înlocuiseră străvechile poduri de lemn, căptuşite pe dedesubt de apă şi mocirlă, cu caldarîmurile de piatră şi cădeau, în trosnituri de şipci şi prăvălire de bulgări, casele ce scăpaseră, în două rânduri, de pârjolul ce mistuise o bună parte a târgului dar în mahalale şi pe la margini svonul de viaţă şi de rânduială nouă nu ajunsese încă. Pe acolo, târgoveţii îşi păstraseră graiul amestecat şi obiceiurile moştenite odată cu portul de vicleim adus de toţi pricopsiţii şi nepricopsiţii Fanarului. Pentru ei, funcţionarul era tot condicar şi se duceau la el cu jalba într'o mână şi cu pitacul în alta, ca să ia mai curând o volnicie. Bărbaţii purtau şi acum caravani iar nevestele cu stare conduri şi rochii de maniţa sau de bogasiu, cumparate cu bani peşin dela bogasierii din uliţa Barăţiei. Visul lor era sa ajunga idicii, să se instalarească şi pe urma sa poarte antirie de cutnie ca guşa porumbeiului şi giubele albastre, sa dea porunci sa li se aduca butca la scara ori sa bea vin auriu de Dragaşani sau pelin roşu dela Bistriţa, aduş şi pastrat, la cheremul lor, in papornite.

Kiramu se născuse într'o lume ca asta, de ipochimeni prefăcuţi, gata să se frângă de mijloc, în temenele, în calea celui mai puternic şi să strige, obrasnici şi rai, la cei mai saraci şi mai napastuiţi şi de parlaci cu mana lungă, dornici de pricopseala fara munca. Venetici cu itose şi saraci cu lustru, cum le spunea Brudă acum şi toţi laolaltă, cum îi ştia toată lumea, pacoste mai rea ca pârjolul şi molimele, pe capul nevoiaşilor şi boierinaşilor de ţara, osanditi să indure şi să tacă.

Frumoasă şi uşuratică, dornică numai de găteli şi de chiolhanuri, Kiramu visa să se mărite cu un tălălău de işlicar prostanac şi cu avere, care să-i dea gateli cat mai scumpe dar să n'o întrebe unde pleacă şi de unde vine, dela ce rudă nepricopsită sau din braţele carui papugiu frumos şi tot aşa de uşuratic ca şi ea — cum nu erau întrebate talaniţele cu semn la poartă, din uliţa Scaunelor.

Brudă rămasese, în ciuda tinereţii lui din ce în ce mai sburdalnice, departe de ademenirile şi stricăciunile oraşului. Moştenise, odata cu acareturile de pe malul Herastraului, o fire împacată cu destinul lui de florar, încântat prea mult de frăgezimile şi miresmele din răsaduri, ca să se mai lase furat de ispitele ce-l încercau în ultima vreme. Nu semăna şi nu-l lega nimic de junii spilcuiţi de atunci, toţi apelpisiţi buni de risipă, de aventură şi scandal. Bucureştiul, din fericire, era departe. Tot aşa de departe erau şi îndemnurile la lenevire şi desmăţ, în tovărăşia papugiilor fără niciun rost în lume şi a teleleicilor de uliţă, gătite cu scurteici, cu iglele şi cataveici.

Bruder, bătrânul, care murise cu un an sau doi în urmă, îşi sfătuise feciorul să trăiască din plin, în libertate. Voia, poate, să răsbune astfe lo existenţă pe care el o închinase numai muncii şi agoniselelor.

Rămas, destul de tânăr, stăpân pe-o avere de nabab, Brudă nu renunţase, însă, la munca şi la rosturile curţii lui boiereşti. Voinic şi energic, în ciuda părului bălai şi a privirilor albastre, senine, florarul ştia să se facă înţeles şi ascultat de lucrătorii, de slugile de casă şi de curte şi de rudarii dela bordeele de dincolo de răsaduri. Cu vremea, însă, începuse să simtă apăsarea singurătăţii şi lipsa unei tovarăşe de viaţă. Sufletul lui avea nevoe de o stăpână. Prin ea şi-ar fi aflat alt rost şi alt înţeles şi strădania lui de fiecare zi, alături de slugi şi de lucrători şi tot belşugul păstrat în hambare şi camari, în sipeturile şi în lăzile mari de Braşov, în casetele de aur şi argint, cu incrustari ca o dantelă şi în pungile ascunse la loc tainic şi sigur.

Pleca dela Herăstrău, numai în zilele de sărbătoare, spre grădinile cu faimă dela marginile oraşului, să bea un pahar de vin în tovarăşia puţinilor prieteni pe care şi-i făcuse, să asculte un cantec şi poate să urmareoscă, cu privirile tot mai staruitoare şi cu surasul uitat în colţul gurii, o duduca svelta, cu mijlocul strans in matăsurile infoiate la umeri şi pe poale.

Aşa i-a ieşit în cale, într'o primăvară, Kiramu. Venise la grădina lui Scufa, întovarăşită de una din rudele ei cu ifose, din uliţa Caliţii, să-şi ude buzele pofticioase, îmbietoare, într'o băutură racoritoare, dulce şi aromată şi să se bucure de frumuseţea vremii. Cel puţin aşa i-a mărturisit lui Brudă iar el a crezut-o numaidecât. Atunci, dealtfel, ar fi fost gata să creadă orice i-ar fi spus. Kiramu era tanără, frumoasă, se legăna în mers şi parcă se legăna şi când vorbea. Făcea gropiţe în obraz, răzând. Se alinta cu o drăgălăşenie pe care florarul dela Herăstrău era sigur că n'o mai întalnise şi n'are s'o mai întâlnească la nicio femee. Privirile, mai ales, îi erau aşa de pătrunzătoare, că Brudă a început să clipească repede, în faţa ei şi să se piardă. Nu mai era nicio îndoială că frumuseţea din uliţa Caliţii era tovarăşa pe care-o visase şi stăpâna pe care-o aştepta.

Prietenii, când au aflat ce are de gând, au încercat să-l împiedice, spunându-i tot ce aflaseră dar mai ales tot ce ştiau despre Kiramu. Era fata unui calic, un linge-blide pela uşile celor mari. Crescuse numai în sbeng, fătălău fără stăpân şi fără ruşine. Cine n'o cunoştea ,în mahala şi ce vecin nu-i aflase isprăvile ? Uşuratică, mincinoasă, prefăcută, hrăpareţă, cum ii fuseseră părinţii şi moşii veniţi în ţară după căpătuială, Kiramu se născuse cu semn în frunte : să înşele bărbaţii şi să-i stoarcă de parale, să le stivească sufletul sub conduri şi să plece mai departe, lăsând în urmă numai jale şi pustiu.

Toate adevărurile, toate sfaturile prietenilor, însă, fuseseră zadarnice.

Puţin îi păsa lui Brudă că fata frumoasă din uliţa Caliţii era sracă. N'avea el destulă avere? Cum îndrăsneau şi ce fel de prieteni erau cei ce scorniseră minciuna că aleasa inimii lui ar fi mincinoasă şi hrăpareţă ? El se încredinţase dimpotrivă, în cele câteva săptămâni ce mai rămăseseră pânăla nuntă, că-i o făptură înzestrată numai cu daruri alese, modestă, ruşinoasă, gata să plângă când îi punea cineva cuvântul la îndoială şi mulţumită, recunoscătoare chiar, cu florile şi cu giuvaericalele şi mai puţine pe cari i le trimesese, între timp. Singură pe lume, trăia alături de mătuşa Anovca, o bătrână credincioasă şi aşa de mândră de frumuseţea şi de cuminţenia nepoatei, c'ar fi fost în stare să moară de mâhnire, numai la gândul că s'ar putea găsi un duşman capabil s'o clevetească pe Kiramu.

Apăruseră la nuntă, în adevăr şi câţiva golăneţi şi câteva cumetre cu gura strânsă şi cu privirile ascunse sub cuta testemelelor trase mult peste frunte dar erau rude îndepărtate, oricum nu de sânge şi aşa de puţin apropiate, până atunci, de sufletul miresei, că nici nu se bucuraseră de o privire mai stăruitoare din parte-i şi cu atât mai puţin de o cinstire cuvenită, după datină, unor neamuri. Era dela sine înţeles că toţi golăneţii din ziua aceia n'au să se bucure de o primire mai frumoasa dupa nuntă, când Kiramu o să se simtă şi mai strâns legată de casa şi de tovarăşul ei de viaţă. Ceva mai mult : blând din fire şi generos ca întotdeauna, Brudă adunase rubedeniile îndepărtate la o masă, le dăduse să mănânce şi să bea şi le asigurase, ciocnind un pahar de vin cu flămanzii şi însetaţii lui meseni, că se simte fericit — aşa de fericit, că nici nu găsia cuvinte să binecuvânteze norocul ce i-o scosese în cale pe Kiramu...

Viaţa nouă, din casa cu porţile mari, de mânăstire răsfrânte în unda verde a lacului, începuse sub soarele unei primăveri cu toţi copacii împovăraţi de prea multă floare şi cu toate răsadurile înflorite parcă anume pentru făptura sprintenă şi robitoare, care venise stăpână pe flori, pe bogăţii şi pe suflete. Munca era mai cu spor. Cântecele mai legănătoare. Glumele mai multe şi mai cu haz. Poruncile mai blânde dar ascultate cu mai multă sfinţenie şi împlinite mai repede. Era un neastâmpăr şi o înviorare trecută dela o inimă la alta, caşicum în fiecare zi ar fi fost o sărbătoare. Camioanele plecau încărcate cu flori, în orice dimineaţă iar Cipric se întorcea întotdeauna, dela piaţă, cu punga doldora de bani mari şi sunători şi cu braţele pline de târguieli.

Ţiganul, care o privise pe noua stăpână, la început, cu destulă neîncredere, se lăsase convins, însfârşit, că Brudă adusese în casă, odată cu nevasta tânără şi frumoasă, norocul, voiabună, dragostea de muncă şi de viaţă, fericirea.

Florarul se uita pierdut la Kiramu şi-i făcea toate voile. Vremea trecea ca un vis şi un vis erau şi nopţile lor de dragoste. Brudă se topea în îmbrăţişare. Uneori, când se deştepta şi-o vedea culcată lânga el, albă, cu formele rotunde şi armonioase cuprinse, ca într'o îmbrăţişare pătimaşe, de părul negru, lung şi mătăsos, se înfiora şi nu mai îndrăsnia să răsufle ori să se mişte, caşicum i-ar fi fost frică să nu spulbere visul pe care-l trăia. Merita el să se bucure de atâta frumuseţe, de darul acela fără asemănare al cerului şi al pământului ? Parcă-i era şi frică să se mai întrebe. Adormia târziu, cu o lacrimă luminoasă, ca un dar, sfărâmată în gene. Un dar cu drept cuvânt nepreţuit, cu cât era mai aşteptat, avea să-i facă şi Kiramu, în curând : copilul...

Nepoata Anovcăi din uliţa Caliţii rămăsese tot aşa de blândă şi de supusă. Nu-i ceruse încă niciun dar, lui Brudă, dar se bucura ca un copil când găsia el de cuviinţă că merită o pereche de cercei de Lipsca, sau o rochie de malteţ, cum purta coconetul de pe vremuri. Diamanticalele erau, de mult, la îndemâna ei, să le poarte după plac. Cu fiecare dar primit, Kiramu se pleca şi săruta mâna soţului, binecuvântându-l şi mulţumind cerului cu glas tare, ca să-l convingă şi mai mult pe florar de sentimentele ei de dragoste şi recunoştinţă, că se îndurase de ea şi-o fericise cu un bărbat aşa de iubitor şi de mărinimos. Brudă o săruta pe frunte şi întorcea privirile spre icoană, cu o recunoştinţă egală. Numele adoratei, de altfel, era amestecat în toate rugăciunile lui.

Anovca venise o singură dată la Herăstrău.

— Numai aşa de-o parigorie, tinerilor şi porumbeilor, să vă întreb de sănătate — vorbise mătuşa din uliţa Caliţii, dulceag, urcând scările — că 'ncolo, zău aşa, măiculiţă, eu mă simt destul de bine în schivnicia şi sărăcia mea. Adică, porumbiţa maichii, că tu nu ştii mai de multişor ca bei-mu, asta zisei : că mă mulţumesc cu temirice şi temiricum...

Bei-mu îi spunea lui Brudă şi nevasta cu sânge şi frumuseţe levantină, după obiceiul ce mai stăruia încă la ei în casă, pe vremea când trăiau bătrânii.

Vara, munca în grădină începea mai de vreme şi se termina târziu, după ce se îmbrăca lacul în toate culorile amurgului şi adormea sub pulberea lunei, ca sub o vraje.

Kiramu se scula târziu şi aştepta, tolănită pe o sofa cu ciucuri albi de Veneţia — după ce venea Doda să-i sărute mâna şi s'o întrebe cum a dormit şi ce-i poftеşte inimioara — s'o spele femeile de casă pe obraz cu apă de pelin, s'o pieptene, să-i pună dresurile şi gogoşile arse de ristic la îndemână şi s'o ajute să se gătească în urmă, cu îndemânare dar mai ales cu sfială, ca să n'o supere şi să-i strice astfel cheful pentru toată ziua, ca nişte toante.

Doda încercase de câteva ori să i se plângă lui Brudă de purtările lui Kiramu : prea lingusitoare şi domoală cu el sau când era el de faţă şi prea aspră cu slugile, în lipsa lui, prea răutăcioasă uneori şi întotdeauna plină de istericale, dar Cipric, care-şi cunoştea destul de bine stăpânul ,o sfătuise să-şi vadă de treabă, să îndure totul fără murmur ori să se prefacă bolnavă, când i s'o umple paharul, ca să scape de năpastă.

— Alminterli, rudă-i eşti, de slugărit pe brânci îl slugăreşti, da de crezut tot nu te crede, orbit cum eşti de vorbă proastă, din parte-i nu scapi ! Mai bine fă-te că nu vezi sau că ai orbu găinilor şi vezi pe dos. Asta-i, babo : n'aude, nu vede, că-i mai sănătos aşa, pentru noi. La urma urmii, stăpâna-i tânără şi tinereţea-i cu toane. N'o să-i punem noi căpăstru. Să zicem bodaproste pentru norocul stăpânului şi... iacă, na : altă hiritisire nu ne rămâne !

Cipric prinsese femeile de casă şoşotind prin colţuri, decâteva ori. Se strâmbase la ele şi le amenintase. Să nu mai ducă minciunile dela una la alta. Să nu le mai prindă clevetind, că le crestează cu custura şi le dă sare. Nu crezuse, la început, nici în presimţirile Dodei şi nici în şoaptele speriate ale slugilor. Până te înveţi cu un stăpân sau c'o stăpână nouă, se gândise ţiganul, tot ce face şi tot ce spune ţi se pare alandala. Pe urmă te obişnueşti cu el, îi cunoşti deprinderile şi-i afli toanele. Şi trece viaţa mai departe, în muncă şi cântec, în supunere şi credinţă.

Avusese şi Cipric, însă, în timpul lunilor de vară, câteva dovezi sortite să-l încredinţeze că Doda nu fusese tocmai aşa de nebună, când i se plânsese de purtările grecoaicei din uliţa Caliţii şi că şoaptele femeilor de casă erau mai mult sau mai puţin întemeiate.

Kiramu venise deseori în grădină. Să-l vadă pe Brudă lucrând, spusese. Să se bucure de flori, că sunt multe şi toate frumoase. Sta lângă bărbat şi se uita la lucrători, cu ochii mici şi cu nările înfiorate. Se pierduse, în urmă, printre rudari, toţi tineri şi voinici, arşi de soare, cu pieptul descoperit şi cu pletele negre bătute de vânt. Stăpâna râdea tare, când nu cânta tot aşa de tare. Cipric o văzuse dând cu un bulgăr de pământ în Scripcă, un pui de rudar cu privirile calde şi braţele şi umerii de uriaş. Făcuse gestul în ascuns, după ce privise repede în toate părţile, să se încredinţeze că n'o vede nimeni.

Seara, la masă, Kiramu i se plânsese florarului că toate femeile de casă sunt leneşe şi neîndemânatice. Abia se mişcă din loc, când le strigă. Asta n'ar fi nimic, că ea are răbdare să le aştepte şi-i prea bună, ca să le certe. Se întâmplă deseori, însă, să răstoarne lucrurile pe unde trec, să se împiedice de covoare şi să se lovească de oglinzi. Spărseseră, până atunci, destule nimicuri frumoase şi de preţ. Nu-i spusese nimic lui Brudă, ca să nu-l supere dar se gândise că trebuia să pună odată capăt stricăciunilor.

Bărbatul se încruntase şi poruncise să vină Doda, s'o certe că n'are grije de casa lui ori că nu ştie cum să-şi struneze ajutoarele dar Kiramu îl rugase, cu glasul tot aşa de dulce şi abia şoptit, să nu dojenească şi să nu pedepsească pe nimeni. N'ar mai dormi şi nici n'ar mai putea să mănânce, gândindu-se că o rudă bătrână, ca Doda sau o fată 'n casă, cât ar fi ea de vinovată, a fost mustruluită din pricina ei. Pe lângă asta, cu cât parapon ar plânge şi cât s'ar mustra singură, văzându-l pe bei-mu necăjit.

Avea ea un plan mult mai bun, prin care puteau să împace lucrurile de minune. Fără ceartă. Fără supărare, mai ales. Femeile de casă au s'o ajute, până una alta, să se îmbrace. Pe urmă au să-şi vadă de alte treburi, prin cămări sau la bucătării. Scripcă o să vină, în locul lor, să scuture şi să rânduiască prin odăi, că-i sprinten şi are ceva de fată în el. Rudarul n'o să i se mai plângă, ca femeile, că sunt prea grele covoarele din salon, ca să le scuture în fiecare zi şi nici n'o să le mai facă pagubă, pentrucă o să-l înveţe ea cum să umble cu lucrurile.

Fireşte că ea nu făcea altceva decât să-şi dea o părere. Brudă era stăpân şi liber, prin urmare, să facă aşa cum o crede de cuviinţă. Ea, în primul rând, era gata să-i urmeze porunca. Nu voia, însă, s'o certe mai târziu că nu i-a spus cum se poartă slugile şi cum dau iama în lucruşoarele lor.

Florarul îi prinsese capul de păpuşe levantină în palme, o sărutase pe frunte şi-i promisese un dar nou, încântat că are o nevastă aşa de pricepută să împace frumuseţea cu hărnicia şi nu mai puţin recunoscător că răuşia să-l pună la adăpost de toate neplăcerile mărunte ale căsniciei.

Cipric ascultase, nemişcat, porunca stăpânului şi plecase spre bordeele rudarilor dar a doua zi se întâmplase ceva curios, la care nu se aştepta nici Brudă şi cu atât mai puţin Kiramu: Scripcă dispăruse peste noapte. Nu-l văzuse nimeni plecând. Nu-i spusese nimănui ce are de gând. Bulibaşa rudarilor, deocamdată, umbla din bordei în bordei, să vadă dacă nu lipseşte cumva o nevastă tânără sau o codană. Aşa se bănuia, în adevăr, că Scripcă fugise cu una din ele.

Stăpâna să-l ierte pe Cipric, dacă se amestecă nepoftit în vorba boierilor dar el ştia mai de mult că rudarul — tânăr cum era, că nici nu-i dăduse bine mustăcioara — e un stricat şi un beţiv, gata să facă scandal, să se lege de femeile altora şi pe urmă să se laude, în gura mare, cu cine s'a mai culcat şi câte ţiitoare are.

Brudă, în primul rând, se mirase că ţiganul se pricepuse aşa de bine să facă pe mironisiţa până atunci, dar nedumerirea lui nu ţinuse mult. Scripcă fusese găsit pe malul lacului, beat. Ţiganii cari-l aduseseră în faţa stăpânilor povestiseră că rudarul se tăvălise până atunci prin ţărână şi prin băltoacele rămase, printre sălciile scorburoase, după ploaia din ajun. Se ridica de jos cu greu, făcea un pas sau doi şi iar se da rostogol în apă, ca să se ridice din nou şi din nou să cadă, incapabil să vadă în ce stare e şi unde se află.

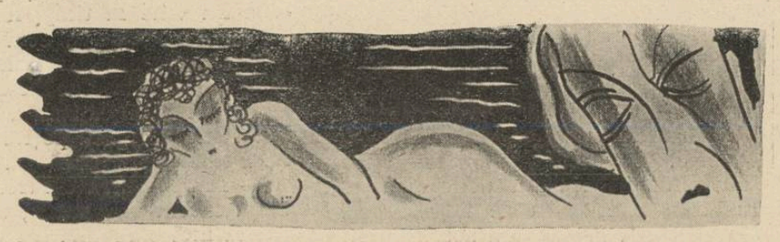

Scripcă, în adevăr, era într'un hal de plâns. Murdar, cu cămaşa ruptă şi udă, cu părul căzut în ochii pe cari nu putea să-i ţină deschişi, se sprijinea de braţele însoţitorilor, frânt dela genunchi şi cu capul prea greu ca să-l mai poată ridica. Bălăbănia mâinile şi încerca să strige dar i se împleticea limba în gură şi bolborosia, cu scuipatul prelins în colţul buzelor, ca nişte bale.

— Tiihà, coane, săru' mâna — se strâmbase unul din însoţitori, întorcând capul — pute de te trăsneşte! Asta-i beţia dracului, de rachiu tare...

Kiramu bătuse din picior, cu ciudă şi începuse să plângă, îndurerată pentru Brudă că are numai slugi stricate şi leneşe, pe cuminţenia şi pe credinţa cărora nu poţi pune nicio nădejde dar florarul se grăbise s'o mângâie şi s'o împace, făgăduindu-i că o să-i aducă el câteva femei de casă dela oraş, învăţate să se poarte cu o stăpână aleasă, ca ea şi mai îndemânatice în direticatul odăilor. Kiramu se grăbise la rându-i, însă, cu o generositate egală, să renunţe la slugile de târg, cari ar fi cerut o cheltuială nouă şi poate altă chiverniseală în casa şi în viaţa lor. Se resemnase să rămână cu cele vechi, cu speranţa că o să poată să le scuture de lene cu o vorbă mai aspră şi uneori c'o ameninţare. Numai să nu se supere el ori s'o creadă răutăcioasă.

— Na, iacă vorbă şi la matale — răspunsese Brudă — să mă necăjesc că porţi grijă de casă. Nu eşti stăpâna noastră? Eu nu-i mustruluiesc pe ţigani şi pe lucrători, când văd ori mi se pare că nu li-i munca spornică? Ştiu că ai o inimioară ca pâinea caldă şi c'o să-ţi vină peste mână să iei femeile la rost. Tocmai d'aia mă 'ntorc şi zic că nu mi-ar place de loc să te găsesc încruntată şi cu ochişorii plânşi, din pricina unor tălălăi de muieri adormite. Mai bine să nu te superi de nimic. Să-mi spui mie care ce face şi cum te-ascultă, că-s bărbat, le cunosc bine şi ştiu să aflu ac de cojocelul fiecăreia.

Kiramu, de atunci, îşi arătase colţii mai des şi fără nicio frică.

Se apropia toamna.

Isprava lui Scripcă fusese uitată aproape. Rudarul nu se mai îmbătase de atunci. Avea grije, oricum ,să dispară dintre răsaduri, de câteori auzia că vine stăpâna să culeagă flori. Se mirau toţi lucrătorii şi toate slugile. Ce-o fi fost cu el, ce l-o fi apucat, tocmai atunci, să se îmbete? Se mirase şi Doda odată.

— A fost beţie cu cântec, babo — zâmbise Cipric, clipind şiret — şi cântecu-ăsta numai mandea îl ştie...

Primele ploi reci o aduseseră pe Anovca, fără veste.

— Bei-mu, să nu mi-o iei în nume de rău — scâncise nepoata din uliţa Caliţii — c'am chemat-o pe mătuşica. De-acu 'ncolo 'ncep zilele urâte şi nopţile lungi. Cu cine să-mi mai omor plictisul, când nu eşti lângă mine? Mai mult, uite că s'apropie sorocul naşterii şi n'are cine să mă 'nveţe ce să fac şi cum să-mi duc sarcina, ca să nu mai vorbim de rufăria copilului, că n'are cine să mi-o coasă. Poate să rămână. Numai să nu te superi! Poate să şi plece, că ea, sărăcuţa, o s'o ducă destul de rău, departe de căscioara şi de rosturile ei de gospodină care se mulţumeşte — după cum ţi-a şi spus, bei-mu, mi se pare — cu puţin, cu foarte puţintel...

Brudă, ca să-şi convingă nevasta ce mult îl supăra sosirea mătuşii din uliţa Caliţii, o chemase în salon pe Anovca, îi dăruise un şal turcesc şi o iconiţă de aur, drept recunoştinţă pentru binele pe care i-l făcuse, lui în primul rând, venind s'o ajute pe Kiramu şi s'o îmbărbăteze, în lunile din urmă şi cele mai grele, ale sarcinei şi-i dăduse, în urmă, cea mai mare dovadă de încredere şi cinstire, poftind-o să ia loc pe scaunul lui, în capul mesei.

Anovca nu-şi putuse stăpâni lacrămile, copleşită cum era, până în fundul sufletului, de milostenia florarului iar Kiramu îşi culcase tâmpla pe umărul lui şi-i sărutase mâna.

— Bei-mu, bei-mu, bărbăţel ca al meu nu mai are nimeni...

Brudă era fericit.

Numai Doda şi Cipric se priveau cu coada ochihului dar nu cutezau să ofteze.

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA. Prezenţa d-lui Alfred Alessandrescu la un pupitru de conducere muzicală, a adus de fiecare dată cu sine certitudinea unor îndrumări dirijorale adaptate textelor cu discernământ, drepte cumpăniri şi influenţele de calitate ale unei organizări muzicale depline.

Ritmând salturile baghetei cu o punctualitate ce nu devine niciodată rigidă ,cu simţul şi cunoaşterea juste a mişcărilor, a economiei sonore, a caracterelor fiecărei muzici şi a interpretării ce trebue să determine, d. Alfred Alessandrescu este comentatorul simfonic credincios adevărului muzical pe care îl slujeşte fără emfază, fără artificii, fără căutări lăturalnice.

Aceeaş certitudine i-am putut-o găsi zilele trecute la „Filarmonica" unde a ştiut, ceeace iarăşi îi este distinctiv, să combine un program bogat în substanţă muzicală şi de susţinută linie.

Suita II în do major, de George Enescu şi-a readus farmecele pârgu-

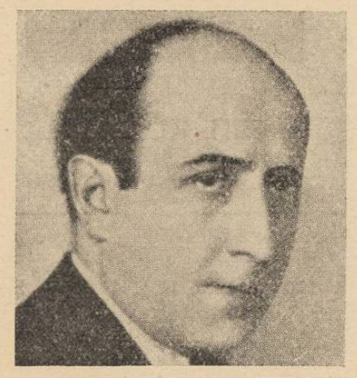

Alfred Alessandrescu

ite ale unor gândiri largi şi invoalte, turnate în cadre muzicale minunat făurite.

Orchestra sună cald, învăluitor, generos, îmbibată în seva de care sunt pline fiecare din ideile care ţes în strânsoare deasă de iţe scumpe, stofa grea şi preţioasă a acestei mari compoziţii.

Lucrarea datează din 1916 şi fără îndoială că ar trebui să producă adâncă surprindere prin maturitatea admirabilă, prin avuţiile de simţire şi superbă măestrie ce afirmă în tot momentul, dacă tânărul care a scris-o în acel timp nu s'ar fi numit George Enescu.

Prima din cele şase părţi ce o compun este un „allegro ben moderato" construit pe şerpuirile capricioase dar ferme ale unui motiv ce-şi desface luminos, mlădios lanţ de şaisprezecimi, împrumutate prin felurite grupe simfonice, frământate cu dorul excepţional care îngădue singur unor speculaţii contrapunctice să nu cunoască uscăciunea şi scolasticismul, rămânând pură şi netulburată muzică.

Un nou element tematic, de aspect fugal, dar îmbinat cu aceeaş pătrunzătoare poezie acţiunei polifonice totale, continuă cu aceeaş intensitate de simţire şi acţiune desfăşurarea introducerei, încheiată în impresionantă amploare.

Sarabanda ce urmează e nostalgică, visătoare, înfiripată din fluide armonii, din care se desprinde, dela început, o temă ce închide mângâetoare sensibilitate şi infinit de delicat mărturisită melancolie.

Urmează o „gigă" tratată cu aceeaş noblete de inspiraţie şi acelaş condei de neîntrecută măestrie profund personalizată în expresiile ei, apar un „menuet grav", o „arie" cu viers lin şi îngândurat, în adiere de blânde şi subtile armonii, în sfârşit o mişcare din nou mai puternică, „bourée", răspuns primei părţi, al cărei element fundamental îi serveşte de altfel de poartă ce se deschide cu francheţe către acest final de generoasă însufleţire şi vie amploare terminală.

Maestrul Alessandrescu a arătat că nimic din miezul cuprinzător al acestei superioare opere nu-i este străin, obţinând o interpretare strâns legată de cerinţele muzicale ale conţinutului şi spiritului ei.

In a doua parte a concertului d. Alfred Alessandrescu a dirijat ,cu inclinarea şi pregătirea speciale ce l-au desemnat întotdeauna, drept un bun wagnerian, preludiul la al treilea act al „Maeştrilor cântăreţi din Nüremberg", monologul lui Hans Sachs din acelaş act al operei, cântul de despărţire al lui Wotan de Brünnhilde din ultimul act al „Walkiriei" şi uvertura la „Tannhäuser".

D. Petre Ştefănescu Goangă a fost de sigur cel mai indicat interpret român al acestor execuţiuni de importante fragmente din dramele muzicale ale lui Wagner.

Monologul lui Hans Sachs a fost într'adevăr subliniat cu toată abundenţa de înzestrare vocală şi artistică ale baritonului Ştefănescu Goangă, în înţelesurile atât de frumos adâncite ce i-au fost impregnate de Wagner, iar cântului de adio din „Walkiria", valorosul cântăreţ i-a aflat viguros accent, elan expresiv şi forţă dramatică impresionante.

Cenaclu literar

de IONEL NEAMTZU

Mantu fu dus la şedinţa cenaclului de Emil Goran. Şedinţele s'au ţinut la început la Bibică, unul dintre membrii care locuia în plin centru şi avea un apartament potrivit pentru acest scop. Mantu găsi câteva persoane adunate în jurul mesei, pe care se afla un teanc de ziare şi reviste, într'o dezordine în care numai Bibică se ştia descurca. De aceea făcea totdeauna apel la cei prezenţi, să nu se atingă de lucrurile de pe masă, pentru a nu-i strica „ordinea". Era o cameră de boem, în care partea cea mai importantă o constituia biblioteca. Rafturi întregi de cărţi se înălţau până în tavan, din care te priveau sfidător erudite titluri de cărţi.

Emil Goran făcu prezentarea lui Mantu:

— Vă aduc un membru nou.

Işi lăsară toţi ocupaţiile de moment şi se ridicară în picioare pentru a strânge mâna noului venit. Unii îl învredniciră cu o privire curioasă, alţii nu se sinchisiră de prezenţa lui. Işi vedeau mai departe de lectura lor din reviste, sau descifrau titlul cărţilor din bibliotecă. Şedinţa nu începuse, erau aşteptaţi să sosească cei întârziaţi. Până atunci se înjghebă o discuţie între diverse grupuri, despre noutăţile literare apărute. Când se complectă numărul cu ultimii sosiţi, singura femee membră a cenaclului, nerăbdătoare şi nervoasă, zise cu glas ascuţit:

— Ei bine, domnilor, începem?

— Imediat, d-nă Beteanu, numai să vină şi Ronea, zise Mandi, care era totdeauna plin de răbdare.

D-na Beteanu, dornică să-şi citească cât mai repede versurile ,replică enervată:

— Faceţi exces de curtoazie. Ce înseamnă aceasta, să-i aşteptăm pe toţi? Cine nu vine la timp, n'are decât să participe la şedinţă, dela jumătatea ei.

— Foarte bine, doamnă, zise Mandi împăciuitor, sunt de acord în privinţa aceasta. Numai că Ronea e un temperament cu care greu poţi eşi la socoteală S'ar supăra foc dacă nu l-am aştepta.

— Temperamentele trebuesc educate! Dacă facem concesiuni, atunci nu mai există nici o regulă. Eu una sunt pentru începerea şedinţei. D-ta de ce părere eşti, domnule Bibică?

Bibică, prins între ciocan şi nicovală, n'avea nici-o părere. Dădea din umeri neştiutor, dar ar fi dorit bucuros să împace şi capra şi varza.

— Să începem, dacă doriţi, dar ar fi bine să mai aşteptăm un minut. Ei iacă, aşez ceasornicul pe masă şi dacă în răstimp de câteva minute nu soseşte Ronea, să ştiţi că îi dăm drumul.

Doamna Beteanu îi adresă o privire furioasă, în care mijea şi un amestec de ironie.

— Tare deştept mai eşti. Crezi că suntem copii, pe cari vrei să-i împaci cu o jucărie?

Işi întoarse capul şi se cufundă în lectura propriilor ei versuri, pe care le corecta cu creionul. Se auzi soneria în antreu.

— Nu e nevoie să vă mai alarmaţi, căci a sosit şi Ronea, zise Mandi cu o voce calmă. Putem începe.

— Puteţi să-i daţi drumul, se strâmbă d-na Beteanu. „Excelenţa sa" a sosit.

Un om mic şi gras îşi făcu apariţia. Abia îşi desbrăcă paltonul, pe care-l trânti pe canapea şi începu să ţipe cât îl lua gura:

— Am să vă citesc o epigramă de care n'aţi mai auzit.

— Haide, domnule, odată, zise umoristul Paulică, te aşteptăm de o oră.

— Păi, nu puteam să vin înainte de a termina epigrama. Eram tocmai în inspiraţie, şi ar fi însemnat să scap un moment preţios.

— Ar fi fost o mare pagubă pentru literatura română.

— Te rog să nu-ţi baţi joc de creaţiile mele, făcu Ronea supărat.

— Nici prin gând nu-mi trece aşa ceva, ripostă caustic, Paulică. Le-aş acorda prea mare importanţă.

Disputa ar fi degenerat în ceartă dacă n'ar fi intervenit Mandi, care anunţă începerea şedinţei. Ronea nu voia să rămână dator cu un răspuns, dar trebuia să se resemneze.

Frunzări nervos printre filele manuscrisului şi scandă încet, potrivind măsura cu degetele. Discuţia administrativă era cam lungă; începea să-şi piardă răbdarea. Işi şterse fruntea de sudoare şi privi neliniştit la cei din faţă, cari nu păreau a fi impresionaţi de faptul că discuţia aceasta îi va înghiţi timpul disponibil lecturii versurilor sale.

— Domnilor, întrerupse el pe Mandi, care tocmai arăta necesitatea de a organiza şedinţele după un anumit criteriu ,de ce să ne tot organizăm şi să rămânem totuşi desorganizaţi? Eu zic să trecem la ordinea de zi.

Cifruţă, care era o fire metodică, poreclit astfel, din cauza maniei de a cataloga şi numerota, sări depe scaun, căci se simţea atacat în principiile sale.

— Cum, d-le Ronea, d-ta eşti contra organizaţiei? Fără organizaţie nu există nici creaţie. Dacă societatea n'ar fi organizată, dacă munca artistului s'ar produce la voia întâmplării, ce s'ar alege de opera de artă? Arta e de esenţă sociologică şi numai într'o societate organizată găseşte ecou, fiind produsă de un spirit organizat.

— Pardon, interveni d-na Beteanu, arta, după mine este libertate şi organizaţia nu poate decât să ucidă arta.

— De acord, de acord!, răcni Ronea, ca un refren, sculându-se în picioare.

Şezuse prea mult şi simţea că-l ard tălpile picioarelor. Trebuia neapărat să-şi cheltuiască energia în mişcare. Se plimbă în lungul odăii, agitat. Emil Goran, care privea sceptic la cei din jurul său, intră în discuţie.

— Arta este libertate, nu numai după d-ta, doamnă, ci după toată lumea.

— Atunci de ce-i daţi mereu cu organizaţia? ţipă Ronea, pentru care Emil Goran era autoritatea cea mai înaltă în astfel de probleme, mai ales atunci când îi mâna apa la moara sa.

— Mai încet, că m'aţi asurzit, vociferă Băjescu, care el însuşi vorbea totdeauna foarte tare, dar căruia nu-i plăcea să fie întrecut de alţii.

Mandi hotărî să pună capăt discuţiei. Deşi părăsea cu părere de rău tema sa de predilecţie, de dragul armoniei se simţi capabil de orice sacrificiu.

— Ei bine, d-lor, să trecem la ordinea de zi.

Ronea înşfăcă prilejul ce i se oferi pentru a-şi citi epigramele.

— D-ta eşti primul în program? întrebă Mandi, puţin cam indispus de această înghesuială.

— Nu sunt primul, dar de ce n'aş putea citi eu întâiu? A ne ţinea de program înseamnă a ne organiza şi ajungem din nou la discuţia de mai înainte.

— Nu se poate, domnilor, trebue să respectăm programul, zise Cifruţa, care vedea din nou nori ameninţători abătându-se asupra principiilor sale.

La un moment dat, Emil Goran se ridică şi spuse în ironie:

— Fac propunerea ca să se acorde întâietate d-lui Ronea.

Membrii cenaclului consimţiră de voe de nevoe. Ronea se înclină ţanţoş până la pământ şi după ce aruncă un „merçi" emfatic lui Emil Goran, care abea îşi stăpânea râsul, se pregăti de lectură. Işi revizui manuscrisul, strecurând şoapte ritmice printre dinţi, corectă un vers ce-i părea că schiopătează, tuşi de câteva ori, ca un cântăreţ care încearcă să-şi găsească tonul şi începu solemn şi patetic:

— Domnilor!

Ţinea manuscrisul în mână, însă nici prin gând nu-i trecea să citească. Voia să facă întâiu o introducere, căci orice operă de seamă necesită o prefaţă.

— Să auzim, ziseră câteva glasuri.

— Sunt ani de când făceam pe redactorul la unul dintre cele mai mari ziare din ţară. Pe atunci scriam un studiu despre epigramă şi mă străduiam să pun bazele unei organizaţii de tineri scriitori pe cari îi creşteam în spirit literar, învăţându-i să aibă respect de legile frumosului. Gruparea noastră a avut mare succes. Personalităţi de seamă au venit să mă felicite.

— Ce vorbeşti, domnule ! făcu mirat Paulică.

— Rog să nu fiu întrerupt, zise Ronea, înghiţindu-şi brusc încântarea ce i se zugrăvise pe faţă.

Işi scoase batista şi-şi şterse obrazul. Roti o privire încruntată dar se descreţi repede.

— Insuşi d. ministru al Instrucţiunii a venit de m'a felicitat.

— Avea tot interesul să se pună bine cu un personagiu influent ca d-ta, replică Paulică, cu acelaş zâmbet nemilos.

— Domnilor, mă ascultaţi sau nu mă ascultaţi ?

— Te ascultăm, dar treci la subiect.

— E ora înaintată, interveni Mandi, vă rog să nu pierdeţi timpul.

Ronea sări înţepat.

— Adică ceeace spun eu e pierdere de timp ?

— N'am spus asta, domnule Ronea. Am atras numai atenţia asupra timpului înaintat pentru ca să poată citi şi ceilalţi puşi în program.

— Dacă e aşa, nu mai citesc nimic. N'au decât să citească cei puşi în program.

Se aşeză supărat, în timp ce în cameră plutea un suspin de uşurare eşit din pieptul celor ce-şi aşteptau rândul. Dar Ronea nu era omul care să renunţe la o satisfacţie literară. Se ridică subit, înainte de a avea ceilalţi timp să judece mobilul acestei inconsecvenţe şi umblând agitat prin cameră, declamă teatral epigramele. Când termină, pândi efectul, transfigurat de bucurie, dar în locul admiraţiei descoperi ilaritate. Fiecare îşi duse mâna la gură pentru a-şi masca râsul.

— Ei, cum v'au plăcut epigramele mele ? întrebă Ronea încântat.

Paulică, a cărui răbdare a ajuns la limită, răspunse prompt :

— Minunate ! Să cauţi cu microscopul şi n'ai să mai găseşti altele la fel în literatura română.

Luându-şi pălăria şi bastonul, zise celorlalţi:

— Pe mine mă scuzaţi. Simt nevoia să reflectez asupra sensului adânc al operei d-lui Ronea şi de aceea plec mai de vreme.

Dispăru repede, lăsând pe Ronea cu gura căscată. Acesta privi în urma lui câtva timp, apoi se aşeză indiferent pe scaun. Era convins că la mulţimea de ignoranţi ce nu-i înţeleg opera, s'a mai adăogat unul.

*) Fragment din volumul „Oraş Nordic", sub tipar.

Un chip dantesc al poesiei

(Urmare din pag. 1-a)

ţit până la marile binefaceri de durere şi lacrimi, misterul viu care s'a apropiat, şi-a lipit căldura, chiar numai o clipă, de ceasul nostru cel mai înalt şi greu, de frigul nostru când am tremurat... Şi, de singurătăţi, de disgraţie *— de părăsiri, — am plâns. Şi nu ştiu dacă lampa pe care noi am vrea s'o aprindem, n'ar avea destinul desamăgitei Psyche, în nostalgiea ei după chipul eternelor fericiri promise... Dar—*

...luise la lampe de vos rêves!

Să mergem atunci, aşa, pe urmele Poesiei, în chipul atât de pur şi liber, atât de luminos, pe care ni-l arată Dante — superbul Florentin care în evasiunea lui magnifică a izbutit să nu rămână decât atât de puţin pe pământ !

E o Prinţesă par'că de fum, fosforescent — şi lumină — pe drumul greu pe unde am spera să „ieşim", dar o lumină atât de mult diferită de aceea pe care o vedem în fiecare tristă zi! Când se ridică marile dimineţi sau când se lasă amurgurile, există aceeaşi linie dela orizont peste care nu mai este permis să vedem... Poesia va trebui să lumineze pe aceste depărtate cărări sfârşite!

Nici Dante construindu-şi Paradisul *lui, redus astfel să renunţe la formele omeneşti şi la decorul pământului, n'ar fi putut găsi altă soluţie decât a* luminei. *Va trebui s'o acordăm firească şi Poesiei,— după cum tot divinul poet e singur poate să ne fi dat pentru imaginea noastră de atât inefabil contur, un chip ideal, iluminat cum nu mai ştim altul, ca un halucinant reflex...*

E Beatrice, imaginea aceasta, ea însăşi, atât de frumos numită fiindcă e beatitudine şi fericire — aşa cum e Poesia! Beatrice, beata e bella, *alunecând din cer, dusă de iubire, cu ochi mai lucitori decât steaua*

Lucevan gli occhi suoi più [che la stella

şi îndemnând pe Virgil să arate mai curând omului pierdut de rătăcirile, de întunericul vieţii, colina eternelor liberări.

Ce oglindă mai pură a Poesiei! Ce sens ar putea să fie mai sigur? Comentatori pricepuţi ai lui Dante au identificat pretutindeni pe Beatrice cu Teologia, cu „ştiinţa revelată"... Raţiunile lor sunt sigure. Dar cât de mult e Poesie această Beatrice, numai de puritate şi frumuseţe, cu ochi aprinşi ca astrele înalte ale nopţii, interpretă a lui Dumnezeu desigur şi arătând astfel oamenilor drumul pe care pot să vadă, prin care se pot liberă!

Sau cât de mult se recunoaşte Poesia în acest chip ideal al frumoasei Donna !

Nu ştiu atunci dacă poesia va fi fiind această „nepoată a lui Dumnezeu — "... à Dio quasi è nipote" *— după armonioasele înrudiri ale Florentinului, dar eu o recunosc ideal în chipul Beatricei, în oficiul chiar şi în strălucirea ei.*

Trimisă de Dumnezeu — tot atât de mult este desigur şi Poesia...

...Să arate oamenilor, prin drumul întunecos, clarele piscuri ale glorioasei lumini, să „libereze" pe oameni? Nici poesia n'ar putea să aspire mai sus: ea nu vrea decât atât — şi, hotărît, acesta este mesagiul ei pe pământ.

TOMA VLĂDESCU

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

S'a scris tot despre d-l Kimon Loghi; a fost lăudat ca puţini dintre contemporani şi a fost criticat aproape tot atât de mult. A fost lăudat, admirat mai ales înainte de războiu când succesul d-sale era la culme. Pentru publicul din acea epocă fericită, arta d-lui Loghi era complimentarul firesc al unei vieţi neturburate de întrebări. E adevărat că în acelaş timp trăiau Brâncuşi şi Luchian, necunoscuţi încă deşi erau — în cadrul „Tinerimii" — reprezentanţii aceleaşi generaţii. Vorbind de „Tinerimea Artistică" nu o poţi despărţi de numele d-lui Kimon Loghi. S'a spus cu rea voinţă — chiar azi când s'au schimbat atâtea lucruri acolo — că d-sa exercită o influenţă, o presiune asupra caracterului societăţii căreia îi impune o coloratură conformă spiritului şi concepţiei sale artistice, ceeace e cu desăvârşire falş. Preşedinte de atâţia ani al „Tinerimii" d-sa, dimpotrivă, a dat dovadă de o lărgime de vederi şi de înţelepciune remarcabile în reforma ce a su-

Kimon Loghi — In Arcadia

portat societatea în ultimii 10 ani. Reîntinerirea societăţii, diversitatea ei de azi se datoreşte exclusiv d-sale.

Intr'adevăr, să menţii peste 30 de ani, un număr atât de mare de artişti în sânul aceleaşi societăţi e o biruinţă de necrezut. Nu odată l-am auzit pe venerabilul meşter spunând cu humor celor mai tineri: „Injuraţi-mă pe mine, nu-mi pasă dar nu vă atingeţi de „Tinerimea" ea trebue să trăiască pentru voi, a voastră va rămâne".

●

Intr'o vreme, criticii şi unii artişti mai noui nu au scăpat nici un prilej de a defăima pictura d-lui Kimon Loghi. Acestora li se părea că d-sa constitue fortificaţia cea mai puternică a unei arte care nu mai avea nici-o semnificaţie pentru acele vremuri. Alţii îl admirau în numele clasicismului, ceeace e şi mai greu de înţeles. Nici primii nu au avut dreptate, nici ultimii. Primii pentru că d-l Loghi nu a determinat nici-o influenţă în pictura românească, nu a trezit nici ecourile stricătoare pe cari le-au prilejuit unii pictori noui. D-sa nu a fost imitat, ceeace e curios şi instructiv când ne gândim la pictura d-sale atât de ispititoare.

Iar acei cari l-au admirat în numele clasicismului ori au încercat să facă din opera sa un simbol al acestei concepţii s'au înşelat şi mai mult pentru că în opera d-lui Loghi nu întâlneşti nicăeri disciplina, severitatea şi sobrietatea clasicismului ci un lirism decadent, plin de poezie. Publicul a fost lângă d-sa, l-a înţeles. Sensualitatea conţinută din tablourile sale, poezia din peisajele sale au fost întotdeauna preţuite şi admirate. Generaţia d-lui Kimon Loghi în întregul ei a primit influenţa şi învăţăturile de la München, citadelă artistică în mare cinste atunci, astfel că toţi într'o vreme erau sub influenţa romanticilor Boecklin şi Fr. Stuck. Unii dintre ei şi-au limpezit personalitatea şi şi-au îmbogăţit concepţia. Astfel, doamnei Cuţescu-Storck cunoaşterea lui P. de Chavannes, Hodler şi Gauguin i-au schimbat cu totul drumul pe care pornise. D-l Loghi însă a stăruit de-alungul carierei sale, în aceeaş viziune de vis şi de basm cu care a debutat. Şi astăzi d-sa e legănat de reverii, şi azi străbat în cele mai multe din lucrările sale o atmosferă de fantastic, de ireal, ai cărei maeştri au fost Fr. Stuck şi Boecklin. In plus ,d-sa a adus un optimism bucolic, a îndulcit orice asperităţi ce stăteau în calea viziunii sale care acum e în toată plenitudinea sa. In expoziţia actuală sunt prezente opere din toate epocile de 40 de ani încoace. De la autoportretul pictat în 1898 şi până la peisajele aeriene din anul acesta, de la Balcic. Trebue să citâm câteva pânze care vedem că sunt printre cele mai frumoase din câte a semnat d-sa. Astfel no. 83, Pescari din Concarneau, Plajele de la Beg-Meil şi Marina dela Concarneau, nr. 84. Apoi sous-bois-uri, flori, mult prea numeroase pentru a le putea cita. Poate păcătuesc prin subiectivitate spunând că cele citate sunt cele mai frumoase lucruri din expoziţie dar în ele, pe lângă calităţile obişnuite ale artistului am găsit altele inedite, pe care aş dori să le regăsească şi numeroşii săi admiratori.

BIȚĂ

de G. Banea

Haralambie, Haralambiță, Lămbiță, Biță. Pe cel din urmă nume l-am spus eu dela început și pe urmă așa i-au zis toți : Biță. El era un băiat bine legat, mușchiulos, voinic, nu frumos, ci mai degrabă urât, dar mamei lui i se părea rupt din soare. Ii rămăsese ei inima la acest băiat, deși mai avea și alții, și mai frumoși, și mai deștepți, și băieți și fete. Ii rămăsese inima la el, pentrucă era ultimul vlăstar din cel din urmă șirag de copii. Ii murise mai multe șiruri de copii la rând, până izbutise însfârșit să smulgă morții, să ridice, să sboare mari o ultimă jumătate de duzină de copii: 3 fete mai mari, apoi 3 băieți. Cea mai mare din fete era mama, cel mai mic din băieți era Biță. Fiind între noi numai vreo două luni diferență, am fost și frați de lapte. Și dela început am viețuit împreună, fiindcă eu mă născusem în casa bunicului meu. Biță era tare rău și bătăuș de mic, eu mai mototol. Mă bătea așa dar, de mă făcea lână. Atunci mă legau de un picior al patului, ca să nu mă mai duc la bătăușul meu, cum făceam când eram liber. Oiu fi dat și eu ? Poate... Dar totdeauna eu eram cel bătut.

Când venia acasă bunicul, ce ținea mult de tot la mine, mai mult ca la băiatul lui, mă striga :

— Găgâță, mă, unde ești ? Vin' la tata-moșu !

Și eu apăream numai decât, de cele mai multe ori plâns, spoit pe față de lacrimi. Dacă mă vedea așa, bunicul întreba :

— Dar cine mi-a supărat nepotul ? Că eu îl văd bătut și bătăturit !...

Pe urmă — după ce mai crescusem și ne făcusem mai mărișori — plăcerea lui cea mai mare, cu toate protestele mamei, era să ne pună pe amândoi mormolocii, pe Biță și pe mine, să ne luăm la trântă, trântă dreaptă românească.

Atunci mâinile ni se împletiau, vârându-se în cingătoarea celuilalt, ne încordam tot trupul, îndoindu-ne puțin dela mijloc, pe când picioarele căutau să ni se înfigă în pământ. Căci tot meșteșugul la această luptă voinicească era să-ți rotești potrivnicul și să-l pui la pământ. Se înțelege că întotdeauna cel pus la pământ eram eu.

De aceea nici nu mai arătam nicio grabă, niciun entuziasm pentru trântă. Bunicul ne momia cu diferite premii, cu fructe, cu bani... Bani însă uita întotdeauna să-i mai dea învingătorului. Și cum acesta nu eram niciodată eu, lucrul mă lăsa destul de rece. Până când odată — era vreme de iarnă — bunicul ne momise cu un teșcoiu de parale legate într'o basma albă într'un colț. Trebue să fi fost bani mulți, vânduse din vite, — avea multe turme în Balta Țării. Ne-am luat deci la trântă și atunci și, nu știu cum s'a făcut, dar l-am trântit și eu odată pe Biță, l-am trântit cu sete, de-a sunat fața casei și l-am bușit cu capul de marginea sobei.

— Uite mă, Paligorcea, unde-a fost să fie el ascuns ?!

Multă vreme această strălucită biruință a mea au ținut-o minte toți, schimbând doar numele... învingătorului. Ei, dar cam așa a fost norocul meu mai întotdeauna în scurgerea anilor...

Atunci, eu, biruitorul, râzând fericit, repede la bunicul să-mi dea teșcoiul cu parale. El însă, după obiceiul lui, nu mi l-a dat, bineînțeles. Desamăgirea mea a fost amară tare, dar parcă și mai mare nedumerirea de ce mi-o fi făcut bunicul *mie* așa ? A fost singura aburire a icoanei bunicului meu prea drag. Căci el n'a mai trăit mult, și, deși bărbat în putere, a murit grabnic de dalac. „Buba neagră" luată dela vitele din turmele lui numeroase l-a răpus și pe el aproape de sfârșitul veacului, după cum îl răpusese și pe celălalt bunic când cu *bozgunul*, când și-au luat turcii tălpășița din Dobrogea noastră.

Și când a fost dus la groapă bunicul, eu am ținut până la cimitir cu mâna sicriul, pe când băiatul lui mijlociu târîia trist prin praful de pe marginea drumului un băț, iar cel mai mare se ascunsese de vale la vie.

Multă vreme mi-au sunat în urechi bocetele de atunci...

Pe urmă au trecut anii tot mai mulți și, cum zice vorba veche românească: cine trăiește crește, cine moare putrezește...

Rivalitatea mea cu Biță a urmat înainte și, din pricină că până atunci, întrecerea între noi era numai în voinicie, el era mereu cel întâiu. Aveam și eu partea mea în care nu mă întrecea, aveam ținerea de minte mai bună decât a lui, dar, cum nu apucasem să mergem încă la școală, nu mi se putea prețui cum trebue acest dar.

...Fusesem la o nuntă, la care părinții mei cununau și ascultasem cu luare aminte cântecele lăutarilor. Incă înainte de a se sparge nunta, eu am început a mormăi o frântură de cântec învățată atunci :

...Și eu stau la poarta ta
Aștept hogea să mă strige...

Când m'a auzit unu din nuntași, m'a dus la masa mare, m'a suit pe un scaun și m'a pus să cânt cele de mai sus.

Nuntașii se prăpădeau de râs, mama râdea și ea cu lacrimi, pe când eu mă uitam nedumerit, când la unu, când la altul, fără să înțeleg cauza acestei veselii.

— De câți ani este flăcăul ?

— De șase ani.

— Auzi dumneata ? Și cum i-o fi dat lui prin cap să spună hogea ? se crucise un lăutar.

Spusesem în loc de vocea, vorbă pe care am cunoscut-o mai târziu și pe care la șase ani n'o înțelegeam, hogea, pentrucă pe acesta îl auzeam zilnic cum își striga din turnul lui pe credincioșii cu fes.

Dar pricina veseliei nuntașilor mi-a rămas multă vreme nelămurită.

Cu toate că țineam prea bine minte tot cântecul, eu mă opream întotdeauna la „aștept hogea să mă strige", pentrucă mai departe cântecul suna : „să-ți sărut gurița ta". Și lucrul ăsta nu l-aș fi spus să mă fi picat cu ceară. Mi-era rușine. Mi-era rușine mai ales de mama. Cam așa era lumea, chiar la 6 ani, pe la sfârșitul veacul trecut, pudică...

Tot pe vremea aceea am plecat odată departe ,într'un sat din inima județului, am plecat pe șoseaua bună, într'un car cu boi. Unul din cei doi boi era cam rău și nărăvaș și pe la „Podu de piatră" a luat-o peste șanțul din marginea șoselei, a cârmit cam pe neașteptate și a răsturnat carul în șanț și noi dedesubt. Mama care se descurcase mai repede și ieșise de sub loitrele grămădite peste noi, își frângea mâinile de desnădejde că i-a pierit odorul. A dat repede toate boclucurile la o parte și m'a găsit teafăr.

Cum era să pier de atuncea ? Doar mai aveam atâtea de tras și în veacul următor !...

In satul în care ne duceam, am dat chiar la margine de o căsuță mică, mi se pare numai o odaie, un fel de canton, la care era adunată ceva lume și mai ales copii. Nimerisem la împărțirea premiilor dela școala sătească. Un domn cu un crâmpeiu de vargă în mână, își tot mișca brațele în sus și în jos, pe când băieții și fetițe cântau de răsuna cuprinsul, toți odată :

Drum bun, drum bun, toba bate,
Drum bun, bravi români...
Cu sac, cu sacul pe spate,
Cu armele'n mâni...

Rămăsesem uimit. Parcă dădusem de țara minunilor! Și pe urmă, tot drumul la întoarcere, ba și pe acasă, eu mereu :

Drum bun, drum bun, toba bate...

Vorba bravi nu mă încurcase, o știam bine, o auzisem de atâtea ori spunându-mi-se „brava!" la care Biță totdeauna adăoga răutăcios, nu știu de unde învățase,... „ca la măgari!",

Dar mă cam încurca al treilea vers :

Cu sac, cu sacul pe spate,

pentru că eu spuneam la început cele dintâi două vorbe una într'alta — cusac — și nu ieșea nimic. Mai târziu, când mi-am dat seama că e vorba de un sac pe spate, iar nu eram lămurit, căci nu știam că sacul este raniță, ci eu credeam că e vorba de sacii pe care-i puneau la noi oamenii în spate, scoțându-le un colț în formă de glugă, spre a se apăra de ploae.

Și închipuindu-mi un șirag de soldați, cu sacii în spate făcuți glugă, îmi venea să râd, fiindcă așa armată, aducea mai degrabă cu vorba bunicului :

Ceata lui Baboi,
Patruzeci și doi !

...Dealtfel civilizația nu pătrunsese încă bine la sfârșitul veacului trecut, în colțul acela dobrogean. Așa se făcuse că mă minunasem tare de cele ce văzusem în orașul mare, de peste Dunăre, „din țară".

Căci după călătoria spre satul cu școala unde se împărțeau premiile, am mai fost luat iar odată cu carul și dus acuma într'un oraș, nu într'un sat. Și în acest oraș, cum urcam la deal pe un vad, m'am minunat tare când am văzut pe jos, printre magaziile portului, venind spre noi ceva negru, mare cât o matahală, pufnind ca zmeul din poveste, pe nări și târînd în urmă un fel de case pe roate. Mă speriasem că dă peste noi și, cum mă țineam de fusta mamei, dădeam să mă ascund cu totul. Dar mama mă liniștise, spunându-mi că ăsta e „trinu".

— „Trinu ?" Și merge așa, fără boi, fără cai ?

— Merge. Dar are foc în el.

Nu prea înțelegeam mare lucru. Când mai sus în oraș, altă drăcovenie! Un băiat mergea cu două roate ca de plug. In loc însă ca roatele să fie alături ca la plug, ele erau una după alta și între ele stătea călare băiatul. Și mergea repede. Mama n'a putut să mă lămurească cu nimic despre această dănănae, dar acasă la noi, băiatul unui cumătru al nostru, care era târgoveț, mi-a spus și el în legea lui, că drăcia care aducea cu roatele de plug era „vilciupetru". Și pe urmă, după obiceiul copiilor, mă căzneam și eu mereu să fac rotilele plugului nostru să semene cu ceea ce văzusem, eu însă fiind mai departe cu roatele mele de bicicletă, de cât vilciupetrul lui Mihăilă, de velociped...

...Și pentrucă atâta vorbiam de școală și iar școală și atâta tot bubuiam prin curte cu „Drum bun, drum bun, toba bate", hai să mă dea și pe mine la școală, deși unii spuneau că aș fi prea crud pentru așa ceva. Intr'o toamnă a venit așa dar bunica la noi, de dimineață tare, împreună cu Biță, ca să ne ducă apoi să ne înscrie. Mai venise și fratele mijlociu al mamei, școlar și el prin a treia-a patra. Nenea Dumitru ne-a și pus la un fel de examen pe amândoi „candidații", adică a scris pe placă numerele dela 1 până la 10 și noi să scriem alături la fel. Eu n'am putut să scriu nimic. Biță da. El a scris frumos toate cifrele dela 1 până la 10.

— Apoi de, băiatul ăsta al tău nu știu ce o să se aleagă. Nu cred c'o să învețe nimic. Nu prea are semne că o să se tragă la carte...

Am rămas deci de rușine și nu s'a gândit nimeni că Biță putuse să scrie cifrele, pentru că poate mai încercase și altă dată acasă cu fratele lui.

Dar și la școală tot eu am rămas de rușine, pentrucă toate locurile erau ocupate. A fost primit atunci numai Biță, căci el purta un nume ilustru în lumea școalei. Mai trecuse prin școală cei doi frați mai mari ai lui și învățaseră bine. Eu însă eram un necunoscut și n'am fost primit peste număr. Vă închipuiți obida mea ! Toți cei de seama mea se duceau la școală și eu nu.

Mă răzbunam și eu făcându-i să întârzie dela școală după masă, ținându-i în loc cu vreo poveste, care de care mai gogonată și pe care o lungeam anume.

Biță își aducea cărțile să i le văd și eu, ca să mă cătrănesc și mai mult de inferioritatea mea.

— Vezi asta ? Asta e abecedarul partea întâia, spunea el, și-mi arăta o cărticică ce începea cu o floare frumoasă albastră de in....

— Cine ai vrea să fii tu, Gheorghiță? Ghiță Bolovan ori Ghiță Strugurel?, mă întreba Biță punând mâna pe abecedar, partea a doua.

— Ghiță Strugurel.

— Te-ai păcălit. Ghiță Bolovan învață bine, ia **prim** și Ghiță Strugurel rămâne repetent.

Asta era o istorioară din abecedar, pe care Biță mi-o silabisea cam cu poticneli.

Dar bietul meu Biță s'a întâmplat să fie chiar el Ghiță Strugurel în clasa a doua, după ce trecuse cam pe la coadă clasa întâia. S'a oprit în clasa doua și — prieten bun — m'a așteptat și pe mine care, închipuiți-vă, fusesem chiar Ghiță Bolovan. Mi se pare că l-am și necăjit puțin cu istorioara celor doi Ghiță ,spunându-i un timp Biță Strugurel.

Dar ce să mă fac în anul în care eu nu mergeam încă la școală? Ca să mă mai mângâiu, visam și eu cu ochii deschiși — de atunci mă despăgubeam în felul ăsta.

Idealul meu pe vremea aceea a copilăriei era să am o bostană a mea și o căruță mică, mică, trasă de un căluț tot mic și el, pe măsura mea și a căruței. Aș merge cu căruța cea mică la bostana mea, aș mânca pepeni, i-aș încărca apoi și verzi și galbeni în căruță, aș veni acasă, i-aș da mamei, i-aș da bunicii, i-aș da lui Biță...

— Dar noaptea cine-ți păzește bostana ? Cine se duce cu calul noaptea la iarbă ?, mă răcori Biță cu niște întrebări neașteptate.

— Cine păzește noaptea bostana ? Asta era, drept, cam greu lucru. Ziua, calea-valea ! Ziua mai merge. Ziua stai în ceardac. (bostana avea și ceardac, nu mă costa nimic să mi-o închipui cu ceardac), dar noaptea ? Și pe urmă ce te faci cu calul ? Cine-l adapă, cine-l duce la păscut noaptea, cine-l apără de lup ?

O mulțime de mărunțișuri la cari nu mă gândisem... Idealurile mele au tot variat în scurgerea anilor, dar, nu știu cum, am neglijat întotdeauna, la fiecare din ele câteva mărunțișuri... esențiale. Și am tot renunțat apoi la ele pe rând.

...Amărăciunea că eu nu mergeam încă la școală nu-mi trecea de loc. Dimpotrivă ! Câteodată, când era vremea de mers la școală după prânz, stăteam la poarta mare a bunicii și mă uitam cu jind cum trec copiii la școală. Casa bunicii era la ulița mare, la șoseaua de sus. Din poartă dela ea se vedea până la școala de băieți, care folosea acuma localul unei foste cârciumi așezate la răspântie. Localul cel bun de școală, fiind jos de vale pe ceir, fusese înnecat când venise apele mari. Alături de școala de băieți era cea de fete. Aceasta avea un clopot mare ca de biserică. Il suna cam cu jumătate ceas înainte de începerea cursurilor. Și cum era așa de mare, bălăngănitul lui se auzea până departe în mahala.

Când răsuna acest clopot, se grăbiau deci toți, și fete și băieți, pentru că știau că nu mai este mult și „începe".

Stăteam așa dar odată la poarta bunicii și mă uitam, cum se îndreaptă înspre școalele lor copiii, când, ceva mai târzior, când se mai răriseră școlarii, venea în grabă o fetiță mică și frumușică de sus din mahala. Mie-mi plăcea fata, dar nu îndrăzneam să mi-o mărturisesc nici mie, fără să nu mă roșesc, și — mai ales — fără să nu mă sfiesc de mama, gândindu-mă ce ar zice ea, de ar afla așa ceva. Fetița cea frumușică alerga neliniștită spre școală, cu teama că a întârziat, după cum spunea către o alta mai mare, de peste drum de bunica.

— N'are cum să fie târziu, că deabia a tras clopotul dela școala de fete, sar și eu de colo cu gura.

— Ce te-amesteci tu, că tu nici nu mergi la școală ?! îmi aruncă din fugă și numai peste umăr școlărița.

Așa înfruntare ca aceea n'am mai suferit în viața mea. M'am dus și eu la mama, aproape cu lacrimile pe obraz și i-am spus că eu vreau numai decât la școală, dacă s'ar putea chiar de atunci. Nu se putea, vezi bine, și a trebuit să mai aștept până toamna.

M'am dus însfârșit. Chiar în ziua întâia mă duceam cu Nenea Dumitru, fratele mamei, în târg, eu foarte mândru că sunt și eu în rândul oamenilor acum. Pe drum ne întâlnim cu Novac ,un coleg al lui, care ne opri în loc. Acest Novac era cel mai mare băiat în școală, aproape flăcău. El era gata să întindă hora în curtea școlii, vara, după prânz. Și când vedea că s'au adunat privitori mulți la garduri și că fetele se ridicaseră pe ferestrele școalei lor de peste drum, ca să se uite și ele, el numai decât poruncea:

— Ia cântă, mă Gligore, lăzeasca !

Asta era un joc turcesc și deloc cuviincios ,așa că privitoarele se risipeau ca vrăbiile strigând rușinate, iar oamenii ce se opriseră la garduri, unii se depărtau scuipând. Novac opri pe unchiul meu și-l întrebă și despre mine. Auzind chiar dela mine că am intrat și eu la școală, el se întoarse către mine și-mi spuse :

— Ei și ce mare scofală ? Ai să înveți și tu : azi, buche și-un păduche și ceva de leuștean...

Clasa întâia ocupa încăperea cea mai mare a fostei cârciumi. In mijloc, în podea, erau și două uși mari cu belciuge groase, pe unde se intra în beciu. Câteodată, dar asta numai când nu era în clasă domnișoara, unii băieți mai mari apucau de belciuge și ridicau ușile. Atunci se vedeau câteva trepte, care se înfundau în întunerec și'n pânze de paianjen. De acolo, de jos, venea o răcoare și un miros de șoarece. Când era domnișoara în clasă și striga la lecție pe câte unu, care nu prea știa, acesta se îndrepta spre tablă ca vita la tăiere și totdeauna se împiedica de belciugele ușilor dela beciu.

La școală, chiar din primele zile domnișoara ne spusese să ne spălăm bine : pe față, pe mâini, să nu ne mai mâncăm mereu unghiile ș. a. Unghiile nu mi le-am mâncat niciodată, dar de spălat, pe vremea aceea, mai ca pisica. Așa că atunci când ne-a luat la cercetare într'o dimineață, mâinile, care trebuiau ținute pe bancă, domnișoara ajunsă la mine, mi-a croit una cu nuiaua peste vârful degetelor, ce erau cam în doliu. A fost singura mea papară de acest fel la școală. Eram cam pe la fundul clasei, în a doua bancă din fund, când iar ne-a luat la cercetat să vadă cum citim.

Cei dimprejurul meu se tot poticneau, ba la o vorbă, ba la alta ,numai eu am dus-o la cap, fără greș.

M'a mutat deci din fund mai spre mijlocul clasei, unde am stat până ne-a ascultat la povestire. Era vorba de lucruri din viața Mântuitorului. Povestire ? Aici eram la largul meu. Domnișoara s'a uitat mereu la mine, cât am povestit și apoi m'a trecut mai în față, în banca a doua, unde am rămas definitiv, căci eram prea nalt ca să mă mute într'a întâia.

Pe urmă, cu toate că aveam un concurent serios, pe băiatul pomojnicului de la suprefectură, mi-a dat premiul întâiu.

Băiețașul pomojnicului era slab, galben la față, șchiop de un picior și mirosea întotdeauna a boală și a doctorii. El m'a chemat odată la ei acasă, unde tată-său, un domn nalt, cu fața aspră, m'a supus la un examen în toată regula. O fi văzut, cu părere de rău, desigur, că nu este chip să-mi ia premiul. Pe urmă s'a și mutat din oraș dela noi, așa că m'am despărțit de bietul Milion, cum îi spuneam noi, fiindcă la catalog numele lui suna Cocea N. Emil-Ion... Iar în vremea aceasta Biță s'a odihnit și m'a așteptat în clasa a doua, ca să meargă apoi cele trei clase împreună cu mine ,arătându-i eu de multe ori și mai ales la deslegarea problemelor, la care eram meșter în deosebi. El nu înțelegea însă viața liniștită, să stai, să citești, să te gândești. El era mereu în aer liber, muncind, alergând. Eu, acasă, mai mult citind. Nu cărțile de școală — pe acestea le citeam în întregime dela începutul anului, mai ales citirea —, ci alte cărți descoperite de mine, unde cu gândul nu gândeai. Așa dibuisem în podul casei noastre o mulțime de cărți vechi, cele mai multe cu slove chirilice. Asta fusese chipurile biblioteca unui strămoș, Spiridon. Dar greu lucru pentru mine să le descifrez. Nu le înțelegeam slova. Noroc că erau unele și cu slove amestecate, și vechi și nouă, cu care am ajuns să dau de rostul și celor vechi. Am făcut deci drumul întors dela alfabetul latin prin cele de tranziție, până la cel chirilic. Oare s'o fi gândit vreodată Eliade Rădulescu, că alfabetele născocite de el ca să înlesnească deprinderea cu scrierea nouă, vor fi întrebuințate și pentru drumul întors ?

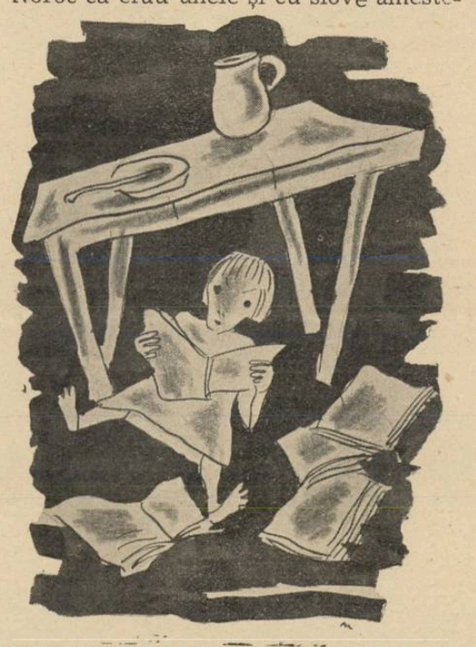

Cartea cu slove amestecate era un catehism. Citeam și întrebările și răspunsurile la început, apoi numai răspunsurile. Dar, ajungând la Noe, nu înțelegeam ce înseamnă vorba **diluviu.** Cum era să pricep vorba asta latinizată, când mai ușor îmi fusese la nunta din copilărie ,să spun hogea în loc de vocea? Pe urmă, căznindu-mă mereu eu singur și judecând că dacă e vorba de Noe, trebue să se vorbească și de potop, am căutat în catehism și am văzut că vorba potop lipsește. Diluviu așa dar trebuia să însemne potop. Nu era însă cine să-mi adeverească descoperirea.

Cărțile cu chirilice erau o bucoavnă și o psaltire. Le descifrasem și le citeam cu ușurință, ba și scriam cu asemenea slove. La școală, grozăvindu-mă după obiceiul copiilor, mă iscăleam cu slove vechi, pe când unii din băieți râdeau de mine, spunând că o să mă fac popă, dacă-mi plac atât de mult slovele bisericești. Popă însă nu voiam să mă fac de fel și de aceea am și lăsat slovele vechi în pace. De altfel și isprăvisem de citit tot ce se găsea cu chirilice. Mai dădusem în podul casei de niște cărțulii prăfuite, tipărite mărunt cu slova nouă, cuprinzând istorioare morale. Erau cărțile lui Râureanu. Și dintre povestirile acelea mi-a rămas multă vreme în minte una: Bătrânii săraci ,dar onești...

...In timpul acesta Biță își continua viața lui în aer liber, viață de om muncitor. Nu era prost nici el, căci observa multe chipuri și scene pe care le reproducea apoi cu humor.

Așa fusese, mai mult ca să se afle în treabă, într'o vară, cu ziua, la un turc cu tutunărie. Căci pe costișele munților noștri creștea bine tutunul și erau mulți cultivatori, turci în deosebi. Lucratul tutunului este însă ceva mai greu, cere munci mai multe, mai atente, ba să faci

(Urmare în pag. 7-a)

Cartea străină

Samuel Pepys: Journal (1660-1669)

(„Gallimard" -- Paris, 1938)

Publicarea unei opere cum e **Jurnalul** lui Samuel Pepys, celebru în Anglia dar inedit până acum în limba franceză, coincide cu preferința vizibilă și tot mai accentuată a publicului în anii din urmă, pentru laturea „documentară" a vieții.

In vorbirea obișnuită ca și în scrisul literar, înțelesul atribuit „documentului" este acela al unui fapt de emoție brut neprevazut și neprelucrat prin așteptare — prilejul unei trăiri intense, străina oricărei reminiscențe livrești.

De această favoare nu se bucură acum, întaia oară, documentul. Către sfârșitul veacului trecut, faimoasele „carnete" ale scriitorilor naturaliști dospeau o întreagă literatură care pretindea să înfățișeze adevărate „feliі de vieață" fără a cruța cititorului cruditățile și abjecțiunile cele mai desgustătoare, la adăpostul pretextului de „autenticitate". Fără să dispară cu totul, preocupările de această natură, în literatură și artă au dăinuit în penumbra interesului, ca să reapară în anii din urmă cu o forță sporita și neliniștitoare. Spun „neliniștitoare" pentru că omul nu mai apare ca unitate de măsură a tuturor lucrurilor, în înțelesul filosofiei antice. „Trestia gânditoare" a devenit astăzi omul **social**, care nu mai însemnează **omenește** mare lucru de când a adoptat mentalitatea uniformă a grupului profesional sau social căruia-i aparține. Noțiunea de personalitate creatoare și autonomă se restrânge în folosul obișnuințelor de gândire și atitudine care tind sa prelungească până în miezul vieții conștiente automatismul gesturilor instinctive izvorite din zona obscură a subconștientului.

Printr'o paradoxală deviere a atenției, și cu o stăruință bolnăvicioasă, pecetea caracteristică a individualității — **omenescul** din om într'un cuvânt — este căutat acum în vecinătatea imediată a vieții biologice și a senzoriului brut! Așa se explică imensa popularitate a cercetărilor psihanalitice, ale căror rezultate trecând dincolo de marginile laboratoarelor și clinicilor medicale au ajuns prilejul celor mai scabroase indiscreții în artă, în literatură și până în raporturile cele mai intime ale vieții conjugale și de familie.

Sub pretextul așa zisei valori „documentare", editurile se întrec în a răspândi maldăre de publicații scandaloase, de o banalitate ostenitoare și de un interes nu artistic dar nici măcar simplu omenesc, profitând de confuzia și dezorientarea gusturilor publicului, pentru a-l îmbia cu memorii, jurnale și corespondențe intime, desgropate din pulberea celei mai echitabile uitări. De neînțeles mi se pare însă faptul că această penibilă confuzie e întreținută și astfel de întreprinderi editoriale sunt patronate de scriitori, a căror reputație nu poate decât să păgubească.

Am citit de curând, cu surprindere, în fruntea unei culegeri de pagini din jurnalul lui Samuel Pepys, o prefață cum nu se poate mai îmbietoare a d-lui Paul Morand. Tonul elogios al acestor pagini introductive nu relevă nimic din cumpătarea chibzuită în expresie și grija profesională de a fi nepărtinitor a celui care citește nu numai pentru el dar și ca să spună altora. Este categoric, direct și are autoritatea convingătoare a unei sinceități fără rezervă.

D-sa socoate că publicarea faimosului **Pepys Diary**, până acum inedit în franțuzește va avea de efect să înlăture unele judecăți prea sumare, primite de-a gata și să dea cititorului o viziune mai exactă asupra Angliei veacului 17. Ceea ce-i foarte posibil să se întâmple.

Venim acum și la chestiunea „documentului: **„Jurnalul** lui Pepys e mai întâi un document omenesc.., el (Pepys) nu este decât un om și un om în care apare tot adevărul omenesc". Iar către sfârșitul prefeței citim aceste rânduri de supremă admirație, care au ceva din solemnitatea unei prosopopei antice: „Omul acesta, care nu lăsase la Cambridge altă urmă a carierei lui studențești decât o mustrare pentru beție, va fi lăsat, despre cariera lui omenească, un monument unic în istoria omului. Avem desigur, multe alte autobiografii, memorii, amintiri, anale; personaje neasemuit mai mari, mai interesante, și-au scris jurnalul: nici unul nu ne-a dat atare lecție de adevăr".

Acum, să vedem în ce constă caracterul exemplar și valoarea documentară unică a **Jurnalului?** Dar mai întâi, cine a fost autorul lui?

Un modest funcționar fiscal, la vârsta de douăzeci și cinci de ani, în 1660 când a început să redacteze jurnalul, notându-și de atunci, seară cu seară, timp de zece ani, cele mai mărunte întâmplări din cursul zilei. Secretul acestui jurnal era garantat — și a fost și pentru posteritate timp de aproape un veac și jumătate — prin sistemul de scriere tahigrafică, publicat în acea vreme de compatriotul său Shelton și prin limbajul împestrițat cu vocabule aparținând mai multor limbi, folosit de Pepys oridecâteori socotea el că obscenitatea celor relatate făcea necesară această îndoită precauție. La adăpostul oricărei indiscreții și fără nici o preocupare de expresie aleasă sau de cochetărie cu sine, Samuel Pepys a putut lăsa într'adevăr, un document omenesc de o sinceritate, fără îndoială, unică. Dar autorul jurnalului, ajuns în scurtă vreme un personaj oficial important (secretar al Amiralității Britanice, membru al Parlamentului, președinte al Societății Regale întemeiată de Charles II și curtezan apreciat în anturajul acestuia, atât pentru priceperea lui în chestiunile administrative cât și pentru umorul personal) era un exemplar omenesc de o mediocritate perfectă, ceeace englezii numesc un **everyman.** Pepys povestește tot ce i se întâmplă în cursul zilei, în ordinea în care se petrec întâmplările, dar nici odată în vederea unui e-

Charles II

fect. Material brut, fără urmă de prelucrare. Contemporan al unor prefaceri politice și sociale de mare importanță în istoria Angliei, el nu reține în paginile jurnalului său decât reflexe palide și fugare. In schimb, ce accent veridic și câtă putere evocatoare în descrierea aspectului dezolat al Londrei pe timpul epidemiei de ciumă din 1665 sau a incendiului uriaș care a mistuit la începutul toamnei anului următor, întregul cartier din jurul Turnului, împreună cu catedrala St. Paul. Simpla înregistrare atentă a amănuntelor însoțite de un minimum de reflexii personale, rivalizează cu cele mai renumite creații literare, îndelung meșterite din opera unor Flaubert sau Mérimée, de pildă.

Am spus că Samuel Pepys e tipul desăvârșit al „oarecinelui": lacom de bani, iubăreț, deloc ipocrit, și având o conștiință lesne acomodabilă. Nu se sfiește să-și mărturisească cupiditatea, într'o împrejurare când ar fi vrut și ar fi putut să împrumute un prieten, om cinstit și de ispravă, dar n'a făcut-o pentrucă, scrie el „simt o silă de neînvins să mă despart de banii mei". — despre care, în alt loc, spune că „îmbălsămează tot".

Inclinările vițioase pe care și le recunoaște: băutura și gustul pentru spectacolele de comedie nu sunt în măsură să-l pună în fața unor probleme de conștiință prea turburătoare; liniștirea vine odată cu sancțiunea, sub forma unei amenzi pe care o depune într'o pușculiță a săracilor, oridecâteori i se pare că a abuzat ducându-se la teatru sau bând peste măsură.

Deși e însurat de curând cu o femeie tânără și frumoasă, se uită adesea cu jind după subreta nevestei, sau hangița localului unde se oprește să bea o cană cu **ale** și abia se satură privind lingeria fină a lady-ei Castelmaine, amanta lui Charles II Stuart, în grădina particulară a acesteia, — iar, după împrejurări, gestul e tot atât de îndrăzneț ca și ochiul.

Un exemplu din care se vede cât de mlădios și ce prompt funcționa mecanismul transacțiilor de conștiință la Pepys, îl găsim în însemnările dela 24 Septembrie 1663: „Azi după amiază i-am spus soției mele că trebuia să mă duc la Deptford și eu m'am dus la Westminster ca s'o găsesc pe d-șoara Lane". După ce a făcut cu ea ce-a poftit și s'a jurat să nu mai înceapă vreodată, cât o trăi, s'a întors în Londra: „Am stat la birou scriind scrisori pân'aproape de miezul nopții. In sfârșit m'am dus să cinez acasă, unde am găsit-o pe biata nevastă-mea lucrând încă. Mi se strânge inima când mă gândesc că înșel o ființă atât de bună". Totul spus cu o candoare îngerească, fără ca nimic să ne îndreptățească a-l bănui de ipocrizie și mai puțin de cinism.

Altădată, ca să-și adoarmă remușcările conștiinței, după ce fusese la un spectacol de comedie, la care pe lângă că dăduse bani se mai și plictisise, se grăbește să plătească amenda în folosul pușculiței săracilor, însemnându-și apoi reflexiile următoare: „Așadar ,nu-i nici un rău. Doar pierdere de timp și de bani și reîntoarcere la obiceiurile mele desordonate; dar de aci înainte am să-mi stăpânesc pornirile..."

Cu o filozofie atât de sumară și cu un sistem de morală atât de ușor adaptabil împrejurărilor, e lesne de înțeles câtă receptivitate și prospețime purta Samuel Pepys în contactul direct cu mărunte realități ale vieții de toate zilele. Pentru cunoașterea familiară, simplă și firească a vieții londoneze în veacul 17 **Jurnalul** lui Pepys va fi într'adevăr istoricilor, o călăuză neprețuită dar ca document omenesc, revelator al unor complexiuni sufletești nebănuite sau al unor năzuințі neexprimate, socotesc că valoarea lui nu poate fi luată în seamă. Alături de frumusețea supremă a unei simfonii beethoveniene sau de versurile unui Baudelaire, unde neastâmpărul scormonitor și înfrigurarea intuiției artistice își găsesc limanul expresiei definitive, pălește chiar tăria semnificației pe care ar putea-o avea strigătul neprefăcut al vieții.

MIHAI NICULESCU

BIȚĂ

(Urmare din pag. 5-a)

găuri adânci în pământ, ba să le uzi cu apă din belșug. De aceea, pe lângă fiecare tarla de tutun se găsește și un butoiu cu apă și lucrători multișori: fete și flăcăi.

Turcul, la care Biță se dusese să lucreze câteva zile, era un turc veșnic amărât și căruia-i mergeau toate pe dos.

— Fetele, nu bei apă din butoiu! Spalat Haralamb caciula.

— Constandin Cocoș, face gravură adâncă.... Oh! oh! oh! geaba celtuit la mine, geaba.

Mai mult cu acest câștig venise Biță dela tutunăria turcului, pentrucă pălăria putea să și-o scalde și acasă, nu numai în butoiul tutungiului. Ba mai învățase și să fumeze. A încercat să mă deprindă și pe mine „să beau titiun", dar nu mi-a plăcut deloc și amețeala și greața dela cea dintâi țigare parcă o simt și acum.

Pentrucă eu îi tot povesteam minunile ce văzusem în orașul mare de peste Dunăre — drumul acela îmi amintesc că l-am și scris —, Biță s'a ținut de mine într'o vară să plecăm și noi singuri acolo. Să plecăm pe jos mai bine de 12 kilometri și pe urmă să trecem Dunărea pela Ghecet, cu barca. Ne trebuiau și ceva parale, se înțelege. Cu mare greutate am făcut noi rost amândoi de vreo 80 de bani. Cu barca trebuia să cheltuim jumătate, câte 10 bani de om un drum, ne mai rămâneau 40 de bani. Berechet! O avere.

Zis și făcut ,așa dar. In mare taină am pornit de acasă și am ajuns la Ghecet osteniți și prăfuiți. La malul Dunării erau bărcile una lângă alta, înfipte parcă în mal. Barcagii pofteau lumea cu mare stăruință. Ne-am suit și noi într'una împreună cu alți oameni și la drum. Lată mi s'a părut Dunărea. Cum am ajuns pe malul brăilean, am și luat-o în oraș, în sus, pe ulițele largi și bine pietruite din port. N'am mers însă prea departe, căci pe Vadul Dobrogei am dat de niște bucătării în aer liber. Pe niște grătare așezate pe vetre înalte de tinichea se frigeau niște cârnăciori care păreau tare buni, rumeniți și cu zeamă cum erau. Pentru 10 bani îți dădea un cârnăcior și o feliuță de pâne albă. Biță era tare pofticios la mâncare, eu, cât pe-acolea. Ne-am oprit deci lângă un grătar de acelea și ne-am ospătat cu câte un cârnăcior și o feliuță de pâine. Biță ar mai fi vrut să dăm și cei din urmă doi gologani ca să mai luăm o pereche de cârnați. Eu nu, dintr'un fel de simț ascuns de prevedere. Și bine am făcut. Pentrucă ajunși îndărăt la malul Dunării — n'am mers mai sus în oraș, — niciun barcagiu n'a mai vrut să ne treacă apa tot cu 10 bani, ci voiau un preț cel puțin îndoit, 20 de bani adică, dacă nu chiar 25. Resemnați am dat și pe cei 20 de bani de rezervă și ne-am văzut însfârșit iar în barcă, îndreptându-ne încet spre malul dobrogean. De data asta Dunărea mi s'a părut și mai lată, nesfârșit de lată. Iar pe malul nostru, iar la drum. Vă închipuiți acuma drumul nostru la întors acasă! Am ajuns târziu de tot pe înnoptate acasă, flămânzi și osteniți, ca niște câini. Cred că nici nu ne-am arătat celor de acasă de frică, iar a doua zi — era parcă Sf. Ilie — eram amândoi la poarta cimitirului, așteptând să căpătăm ceva colaci, colivă, covrigi, dela cei ce aduseseră de pomană în acea zi a morților, ca să ne săturăm și noi ca lumea. Nu știu a cui a fost ideea, a lui Biță, ori a mea. Știu însă că repede a și ajuns la urechile celor de acasă noua noastră ispravă. Ca din pământ a apărut bunica și ca o cloșcă s'a repezit asupra noastră apucându-ne de câte o mână și hai cu noi acasă.

Ce-am pățit atunci, n'am uitat nici acum.

Dar destinele și drumurile noastre, ale celor doi ,s'au depărtat din ce în ce mai mult unul de altul.

Eu am umblat pe la școli mai mari, mai depărtate, Biță își urma meseria lui de plugar harnic. Când veneam pe la vacanțe, aduceam cu mine grămadă de cărți de citit. Stăteam toata ziua și citeam. Bunica venea și, văzându-mă mereu cu nasul în cărți, mă întreba nedumerită:

— Doamne, Gheorghiță ,de când tot citești, și tot nu le-ai mai isprăvit? Eu parcă te știam ușor de cap, învățai lesne!...

Biata mea bunicuță! In mintea ei cărțile erau un număr finit. De unde să știe ea sărmana, că în lume cărțile stau să fie mai numeroase decât oamenii? Și că chiar și nepotul ei avea să sporească și el mormanul acesta de cărți?...

Biță însă venea și el și-mi lua să le răsfoiască pe cele de literatură cu gravuri. Îi plăceau mai ales cele franțuzești cu hârtie lustruită și cu poze frumoase.

— Ce scrie în astea, mă Gheorghiță?

— Astea-s romane. Povești de dragoste.

— Aa! Păi dacă e așa, am și eu romane.

— Nu mai supne! Ia să mi le aduci, să le văd și eu!

Mi-a adus în adevăr. Mi-a adus o mulțime de scrisori lungi primite de pe la fete. Le-a și lăsat la mine în păstrare. Erau mult. Pagini naive, unele mai pretențioase, altele parcă de mahala și unele chiar duioase. Foarte multe erau aproape în versuri. Pe acestea Biță le știa pe de rost. Scrisorile cele mai numeroase arătau că Biță desfășura o vie activitate pe frontul dragostei, ca și pe celelalte fronturi de altfel.

Mai pe urmă l-a luat la oaste și l-a dat la grăniceri. A păzit un timp pichetul de pe Dunăre dela Ceatal, aproape de Tulcea. Imi povestea însă că trecea de multe ori noaptea pe malul basarabean și că era bine primit de rusoaicele din satele de pe acolo și că acestea veneau de multe ori în barca lui la pichet...

Apoi în 1913 ,când România mobilizase, într'o dimineață trecând eu spre universitate, dau de Biță, care mă aștepta în poarta comandamentului corpului de grăniceri. Acesta era într'o casă mare așezată la colțul dintre Bulevard și str. Batiștei. Eu ședeam prin apropiere, într'o odăiță dintr'un han.

Vă închipuiți bucuria lui Biță! Să-și întâlnească pe nepotul lui, pe fratele lui, în inima unui oraș atât de mare!

Apoi el a trecut cu grănicerii în Bulgaria, dar n'a stat mult acolo, ci toți au fost îmbarcați într'un șlep și întorși la Tulcea. Pe drum însă, toropiți de căldură și osteneală, soldații au adormit, care cum a putut și pe unde a găsit. Biță a dormit somn greu de plumb cu pântecele pe fierul șlepului. Și din asta i s'a tras moartea. Căci i-au răcit măruntaiele, prapurul. A zăcut un timp la spitalul militar din Tulcea, a zăcut întâi de apendicită. Apoi, mai întremându-se, i s'a dat concediu medical. A venit acasă, a mai umblat puțin încoace și încolo, slăbit și melancolic, apoi a căzut iar la pat. De data asta de peritonită. Cum eu eram ceva prieten cu medicul spitalului dela noi, am făcut să-l interneze acolo. Il vizitam des și-l încurajam mereu. Prezumțios, cum ești la douăzeci de ani, sfidând boala și moartea, mă duceam la patul bietului Biță, mă uitam adânc în ochii lui, ca să-i trec toată voința și încrederea mea:

— Mă Bițică, să nu pierzi deloc nădejdea. Spune-ți mereu, cu încredere adâncă, nestrămutată, că ai să te faci bine!

La acestea Biță se uita galeș și pierdut la mine și-mi spunea de abia șoptit:

— „Gheorghiță, eu mă pierd...

Sărmanul meu frățior! Chiar pe patul de moarte, el nu uitase lecția din clasa a doua primară și rostea frumos pierd nu chierd....

...Și „s'a pierdut".

După ce a fost dus la cimitir „la casa lui" de veci și noi ne-am întors apoi acasă la bunica, după ce s'a risipit și lumea venită ca de obiceiu la pomană, am rămas numai noi singuri, ai familiei cu bunica. Intr'un târziu a început a lătra tare câinele. Cineva a ieșit afară în ogradă să vadă cine-i. Nu era nimeni. Câinele lătra totuși repezindu-se în sus la ceva nevăzut de noi, dar văzut de el.

— O fi sufletul lui Biță, care mai dă târcoale casei. Știe că acuma suntem toți aici la un loc și vrea să vie și el, rojba mamei, iar câinele nu-l lasă.

Vorba bunicii aducea cu credința celor vechi în acea **aura** ce rămâne din noi, după moarte.

O fi și așa! Parcă ce știm noi din toate tainele cari ne înconjură din toate părțile?....

...Dacă bunica multă vreme nu și-a venit în fire din durerea pricinuită de această pierdere și nu și-a uitat nicidecum pe cel din urmă puișor al ei, aproape la fel nu m'am mângâiat nici eu, pentrucă dispariția pentru totdeauna a tovarășului drag din copilărie, însemna pentru mine că s'a dus fără întoarcere, nu numai el, ci acea copilărie, plină de farmec și de nădejdi, de perspective...

G. BANEA

NOTIȚE ȘI ECOURI

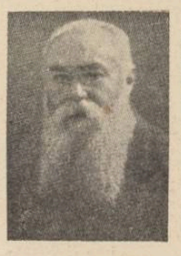

Moartea lui Francis Jammes, suferind de câteva luni într'un sanatoriu din Bayonne, de unde știrile despre mersul boalei lui erau urmărite de prietenii și admiratorii din Franța și de pretutindeni ai poetului, într'o așteptare tot mai îndurerată de presimțirea sfârșitului care n'avea să mai întârzie — lipsește poesia modernă de unul din glasurile ei cele mai pure.

In lirica franceză din acest început de veac, opera poetică a lui Francis Jammes ocupă un loc unic prin frăgezimea și suavitatea inspirației. Poet al versului liber, liberat de orice constrângeri prozodice, el a știut să găsească poesia în lucrurile cele mai simple și în destinele cele mai umile.

Viața retrasă pe care a dus-o în singurătatea campestră dela Orthez și Hasparren, departe de zădărniciile Capitalei, va rămâne ca o mărturie emoționantă despre sinceritatea umilinței franciscane care e deopotrivă isvorul artei și al convingerilor lui cele mai intime, așa cum le aflăm rostite în prefața volumului De l'Angelus de l'aube à l'Angelus du soir: **„Mon Dieu, vous m'avez appelé parmi les hommes. Me voici. Je souffre et j'aime. J'ai parlé avec la voix que vous m'avez donnée. J'ai écrit avec les mots que vous avez enseignés à ma mère et a mon père qui me les ont transmis".**

O inițiativă dela care se așteaptă sugestii interesante pentru orientarea pedagogiei moderne, este aceea luată de „Asociația pentru teatru a școlarilor din Londra", de a da o serie de spectacole pentru copii, în condițiuni de interpretare și punere în scenă cu totul originale.

Sub îndrumarea unui comitet executiv alcătuit din douăzeci de institutori, școlarii de curs primar vor fi autorii și interpreții propriilor opere dramatice, desenând și pictând decorurile și lucrându-și singuri costumele.

Șaptezeci și două de școli primare din Londra au și răspuns cu entuziasm acestei inițiative, iar trupa de teatru a celor mai tineri actori numără de pe acum 300 de membri.

Pentru început, asociația își propune să invite cele mai bune trupe de teatru din Londra, spre a reprezenta în fața publicului școlilor primare, operele celor mai renumiți autori dramatici străini și englezi.

Primul spectacol, jucat la 31 Octombrie, a înfățișat în câteva episoade, evoluția dramei, începând cu epoca vechilor Greci și până în actualitatea veacului nostru.

Cu prilejul unei recenzii despre romanul **„Brune"** de François de Roux, în ultimul număr al săptămânalului **„Candide"**, d. Léon Daudet face următoarele considerațiuni despre arta romanului și orientarea, posibilă într'un viitor apropiat, a genului literar care se bucură încă de toate favoarea publicului:

„Arta romanului constă în a scoate dintr'o situație particulară, în ordinea simțurilor și a sentimentului, tot ceeace poate da ea pentru cunoașterea naturei omenești în general și a prelungirilor și ramificațiilor ei. In acești din urmă ani, Marcel Proust ajunsese la un atare rafinament în psihologia personagiilor sale, încât linia povestirii era mereu și voit frântă, iar numărul imitatorilor săi, cari de altfel erau departe de a-i putea sta lături, lăsa să se creadă că romanul avea să se transforme pentru totdeauna în esseu. Astăzi se observă că nu era decât o modă și că continuitatea anecdotei sau aventurei, sau a tipului, masculin ori femenin, își va relua în curând supremația".

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

TEATRUL MODERN: „30 SECUNDE DE DRAGOSTE", COMEDIE IN 3 ACTE, DE ALDO DE BENEDETTI

E trist să vezi cum adesea, câte o interesantă problemă psihologică este exploatată uşuratec şi prea comic. Nu văd căutşi de puţin necesitatea unei înşiruiri de întâmplări hazlii, timp de două acte şi jumătate, pentru ca la sfârşit să in se expună „pointa", mai de grabă serioasă. Dar în fine, din moment ce d-nul autor dovedeşte acest lucru, ne supunem lui; făcându-ne rezerva cuvenită faţă de valoarea piesei.

In orice caz e mai bună decât grozăvia cu care a început stagiunea teatrul Modern. E mulţumită pentru grupul de artişti talentaţi precum Timică şi Ţăranu. Şi în acelaş timp, ţin să adaog, păcat de reuşită pentru anumite personagii fără de talent. Wauvrina, Celia Marion, etc.

Piesa se învârteşte, ridicol de mult, în jurul unui accident de automobil al doamnei Siriani, soţia unui dentist. Distinsa persoană, ne având carnet, va fi nevoită să meargă la închiboare sau să plătească o sumă imensă, ca despăgubiri, unui individ călcat. Totul însă se aranjează prin faptul că acesta din urmă fiind un admirator al imprudentei sportive primeşte un schimb. Renunţă la orice alt, pentru o sărutare, durând 30 secunde.

După nenumărate ezitări, familia ei şi doamna Siriani admit. La momentul oportun, într'un cadru somptuos, (toată familia prezentă, în cabinetul medical al d-nului Siriani, cu avocatul, şi cu un aparat de radio anunţând ora spre o cât mai perfectă arbitrare a secundelor de sărut) şi după întârzieri neprevăzute (radio transmitea un oratoriu, apoi buletinul meteorologic, apoi pauză, apoi muzică uşoară) d-na Siriani, nervoasă, cere ca toţi să evacueze odaia; accidentatul, rămas singur cu ea, nu o sărută.

Bine înţeles, atunci, problema de adâncă psihologie, (o cunoaştem din toate romanele romantice şi vaporoase) se pune şi dumneaei, furioasă că a fost dispreţuită, îl insultă pe mizerabilul care n'a sărutat-o, cu o ploaie de epitete injurioase. Acesta, atunci (ce act colosal gândit. O creaţie!) o sărută.

Mai se întâmplă apoi câteva chestii, puţine, dar nu mai are importanţă. E piesa quasi-sfârşită, odată cu sărutul în pricină.

Stai şi te gândeşti ce ai văzut la „30 secunde de dragoste". Şi nu te poţi lămuri, O piesă! Atât!

Unii spun că e destul, alţii nu. Fiecare cu părerea lui.

Imi daţi voe însă să-mi spun părerea. Mă desolidarizez complet de un bun prieten, ce-mi spunea nu de mult, că teatrul în ziua de azi, ca orice alt spectacol, e dator să ne distreze, după zile de muncă şi încordare continuă. La teatru mergi să guşti câteva clipe de iluzii mulţumitoare, fără preocupare de seriozitate sau adevăr. Dacă s'a jucat o tâmpenie, nu face nimic. Râzi? E destul. De ce ai râs? Nu importă!

Ei bine nu! Dacă un amator de spectacole poate avea un astfel de ideal, este bunul lui Shakespeare, Racine, Schiller, etc. Dar anumite cinematografe sunt datoare să respecte o misiune înaltă artistică.

Nu cer pedanterie. Nu proclam condamnări împotriva pieselor cu anumite indecenţe şi reprezentarea numai a tragediilor lui Shakepeare, Racine, Schiller etc. Dar vreau să se respecte arta. Această sublimă creaţie a omului, arta. Nu e permis ca ea să fie terfelită, înjosită. Teatrul e un locaş de artă. Părerea cetăţenilor satisfăcuţi de bogăţiile scenice nu trebue să se impună. Dacă nu le place teatrul ca artă, să renunţe la el. In nici un caz acesta să nu decadă din menirea lui.

Pentru mine scena este un lucru sacru. Acolo vreau să văd artă. Fiindcă arta este cea mai profundă satisfacţie, după oricâtă muncă, oricât de încordată.

In artă avem şi comedie; comedie ca să râzi, să mori de râs.

Dar nu neînsemnatele ocazii de râs, cum e spre exemplu **30 secunde de dragoste.**

Interpretarea a fost bună. D-nul Iancovescu a primit, bine meritat, aplauze la scena deschisă. Un mare actor. In această piesă are o creaţie minunată. D-nul Timică ca întotdeauna vesel, hilariant. D-na Ţotayan şi-a secondat frumos partenerul teatral, d-nul dentist Siriani (Romeo Lăzărescu) salvând ce putea fi salvat din jocul mediocru al acestuia. D-nul Ţăranu a învăţat legile pentru această ocazie. D-na Wauwrina, ca întotdeauna, a exasperat. Are un stil şi o ţinută... D-ra Celle Marion era mai degrabă fata lui Plaşcă din Obor, decât a generalului Siriani. Joc mai comun decât al dumneaei n'am văzut încă. Nici la Wauwrina.

Altceva? Râzi. Te distrezi. Dar n'ai decе. Realmente n'ai dece. Şi nu e destul să râzi.

VICTOR POPESCU

TEATRUL LIGII CULTURALE: „REVIZORUL"

Cu priceperea pe care şi-o presupune după o viaţă petrecută **alături** de teatru şi în mijlocul artiştilor, un cronicar dramatic împarte sentinţe, de pe înălţimea unui vraf impresionant de volume de teatru, roman, poezie şi cugetări, ce făceau în primii ani ai veacului nostru deliciul frizerilor şi altor pretenţioşi lectori.

In urmă cu mulţi ani, cronicarul nostru a avut ocazia să asiste gratuit — aşi zice, mai pe placul d-sale, de geaba — la spectacole interpretate de cei mai de seamă artişti ai tutulor scenelor apusene. A asistat astfel la cea mai bună interpretare a capodoperelor literaturii universale (pentru cei pasionaţi de istorie literară vom preciza că a văzut absolut toate marile producţii ale genului minus „Faust". Tot acestora le vom mai spune că d. Cronicar nu **citeşte** operele teatrale socotind — pe bună dreptate — că ele trebuesc **văzute).**

Am făcut această, poate prea lungă dar necesară introducere spre a explica de ce domnul Cronicar nu poate asista astăzi la un spectacol pe care l-a văzut odinioară în interpretarea cea mai aleasă şi de ce, când totuşi lucrul se întâmplă, domnia sa nu poate judeca... decat în comparaţie cu ceea ce a văzut odinioară.

Ultima scenă din „Revizorul"

Pe Oedip Rege, de pildă, n'a vrut să-l vadă nici în ruptul capului pe vreo scenă romanească ca să nu „profaneze amintirea lui Mounet-Sully".

A acceptat să se ducă la Teatrul Ligii Culturale, la „Revizorul", cu toate că văzuse piesa în interpretările unor artişti ca Jouvet şi Cecov.

A constatat, **binevoitor,** că „despre interpretarea dela Teatrul Ligii culturale nu se poate spune nici bine nici rău", pentru ca să încheie: „De asemenea creaţiuni supreme te apropii cu inimă înaltă (!?) şi mâini purificate, cu sufletul emoţionat al preoţilor dela Eleusis, — **iar nu cu sărăcia şi prezumţia noastră bucureşteană, cărora nu le rezistă nimic". (!?!)**

Trec peste aceste din urmă afirmaţii cu totul ne la locul lor când este vorba de bunăvoinţe şi priceperi ca acelea ale conducătorilor teatrului Ligii Culturale.

Contestabilă este şi părerea domnului cronicar asupra interpretării „Revizorului", despre care se pot spune multe lucruri bune.

Suntem de părere că **efortul** merită să fie relevat ca şi **realizarea.** Şi e neîndoelnic că rar ne-a fost dat să vedem o mai unanimă sforţare spre artă decât aceea pe care o fac artiştii dela „Liga culturală". Ba chiar să recunoaşte că interpretarea d-nelor Eugenia Voinescu (Maria Antonovna) şi Nella Mircescu (Ana Andreievna) şi a d-lor Ion Brătulescu (Anton Antonovici) Gheorghe Franga (Ivan Cusmici, şeful poştei) Ion Pella (Petre Ivanovici Bobcinschi), Nicolae Baltasiu (Petre Ivanovici Dobcinschi) ca şi a celor mai mulţi din artiştii Teatrului Ligii Culturale se ridică la un nivel mai mult decât mulţumitor.

Impresionează în mod deosebit omogenitatea spectacolului în care suntem tentaţi să bănuim şi mâna de maestru a d-lui Massim. Domnia sa, în afară de pricepere, pune şi foarte mult suflet în domeniul atât de ingrat al artei dramatice.

Păcat că un spectacol omogen ca „Revizorul" pe scena „Ligii" are de suferit de pe urma lipsei de înţelegere şi stângăciei unuia din principalii interpreţi, Sergiu Dumitrescu. Jocul d-lui Dumitrescu... Sergiu în Ivan Alexandrovici Hlestacov este dela început până la sfârşit un exemplu perfect de cum **nu trebuie interpretat** rolul. Un om a cărui apariţie pe scenă s'ar cuveni să cucerească pe spectator, aşa cum Gogol a vrut să cucerească pe toate notabilităţile unui oraş, reuşeşte să indispună. E atât de fals, atât de izbitor fals, acest tânăr (până şi în nume are ceva fals: Sergiu şi... Dumitrescu!?) încât prezenţa lui în rolul lui Ivan Alexandrovici-Hlestacov este un mare şi fără răspuns semn de întrebare.

RADU A. STERESCU

Cluj

MÂNDRIE ŞI AMOR — DRAMĂ IN 4 ACTE DE GEORGES OHNET

Reprezentarea dramei lui Ohnet face parte din seria spectacolelor destinate marelui public, dornic de senzaţii tari şi de emoţii primare.

Pentru această vastă categorie, piesa **Mândrie şi amor** mai este şi astăzi potrivită, după cum era în vremea când a fost scrisă, de un autor pe care cu greu îl mai găseşti citat undeva. Pe lângă faptul că este spectaculoasă, oferind suficiente mijloace de distracţie şi suplinind, sub acest raport, cu succes un spectacol de cinema, piesa lui Ohnet mai răspunde la acea dorinţă de evadare din condiţiile proprii de existenţă — vorbim de condiţiile materiale — care face pe burghezul mijlociu, bună oară, să contemple cu multă satisfacţie viaţa nobilimii, formată din o mulţime de deprinderi ancestrale, cu un incontestabil prestigiu pentru el.

Nimic nu impresionează mai mult categoria de care vorbim decât aceste condiţii exterioare ale vieţii. Când soţul, vrând să dea o supremă probă de cavalerism, spune cu multă distincţie despre soţia sa care a jignit o terţă persoană: „Tot ce a făcut Doamna e bine făcut!" sau când acelaşi soţ, în împrejurări schimbate, îşi ameninţă soţia cu această frază savant construită şi plină de demnitate: „Fiinţă trufaşă, te iubesc dar te voiu zdrobi!" spectatorul de care vorbim e satisfăcut peste măsură.

De altfel, tendinţa esenţială a piesei este să demonstreze că un personaj burghez poate fi tot atât de „nobil" cât şi un autentic reprezentant al aristocraţiei, dacă nu şi mai mult.

Adăugaţi acestor trăsături caracteristice ale piesei situaţiile tari sub raport sentimental, acele momente melodramatice ale acţiunii, cari storc inevitabil lacrimi, precum şi fericitul desnodământ, în urma căruia toţi eroii scapă cu vieaţă, oricât de mult ar fi păcătuit ei prin mândrie, şi veţi avea întreagă gama de calităţi cari fac această piesă potrivită pentru ţinta aleasă.

Nu vom povesti subiectul piesei, destul de cunoscut, mai cu seamă din romanul lui Ohnet **Le Maître des forges,** din care a fost extrasă. In centrul de interes al acţiunii este conflictul dintre mândrie şi iubire, care se rezolvă prin triumful celei din urmă.

In montarea piesei pe scena clujană s'a căutat să se valorifice aceste elemente diferite ale ei. Este adevărat că nobleţa fonciară, înăscută a persoanelor din aristocraţie nu s'a văzut totdeauna, în schimb decorul a fost somptuos (actul I) şi costumaţia de cele mai multe ori n'a lăsat nimic de dorit. Nici ca structură sufletească personagiile n'au fost totdeauna pe deplin exprimate prin interpretare, scena duelului însă, din ultimul tablou, a fost fără greş, realizată.

In general, interpreţii au făcut serioase eforturi; toalete bogate şi protocolare au întrebuinţat şi bărbaţii şi femeile, cu excepţia poate a actului I. Uneori acţiunea nu era destul de legată, în sensul spontaneităţii conversaţiei, dar momentele mai dramatice au fost realizate.

In rolurile principale au apărut d. Al. Economu şi d-na Jenny Moruzan, fiind secundaţi de d-nele Virginia Cronvald — corectă în atitudine cât şi în ţinută — Aurica Vasiliu, Viorica Dimitriu, Daia Nicoară şi d-nii Dem. Moruzan — admirabil ca originalitate şi savoare comică — G. Aurelian, Al. Rădulescu, P. Dragomir şi L. Irimieş — care a compus un tip de muncitor, într'o scenă pe deplin reuşită.

Direcţia de scenă a avut-o d. Emil Bobescu.

OLIMPIU BOITOŞ

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Cinema Aro

La acest cinema a avut Miercuri loc premiera unui film anunţat de îndelungă vreme ca o revelaţie.

Trebue să recunoaştem calităţi deosebite filmului Marco Polo, precum trebue să-i prezentăm rezerve nu mici.

De ce?

In primul rând, şi cel mai important, filmul suferă de marele defect al montărilor americane petrecându-se în alte vremuri şi locuri decât America.

Ne aflăm în plină China, pe la anul 1300, şi e nevoe să declar că acest fapt nu răsare câtuşi de puţin din film. Oamenii se poartă ca şi astăzi, umblă ca şi astăzi, vorbesc ca şi astăzi. E absurd şi ridicol. Un împărat al Chinei, care se poartă asemenea unui Henric al VIII-lea (Mă gândesc la film). Nişte soldaţi chinezi. Vai! Vai!

Apoi ce limbă vorbesc oare oamenii aceia? Cum se explică faptul că Marco Pollo se înţelege fără interpret cu toţi chinezii, şi cu toţi tătarii! Ştie el toate limbile? După câte am auzit în legătură cu voiajul lui, nu!

Dar şi fără a şti, sare în ochi uşurinţa cu care se descurcă.

Vorbeşte, se plimbă, îl înţeleg toţi? Până şi un umil soldat din garda împăratului. Soldatul însă, când trebue să citească nu mai pricepe. Curios! Nu?

Insfârşit, la un moment dat, în mijlocul unui asediu, se dă un ordin de a închide porţile Pekingului.

Ce credeţi că răspunde cel pus spre acest lucru la poartă? Vă spun eu: „O key!"

Te poţi tăvăli de râs. Film istoric, bun (se spune) aventura petrecându-se prin 1300 şi oamenii răspund „O, key!", vorbesc toate limbile (din moment ce se înţeleg).

Se poartă ca nişte nedemni. Foarte absurd şi foarte ridicol. Nu împiedică însă, ca Garry Cooper să fie simpatic şi voios, să placă tinerelor persoane de sex femenin. Mă raliez chiar părerilor lor: **El salvează filmul,** un actor de talent cu multă expresivitate şi pricepere a rolului.

Sigrid Gurie, o foarte frumoasă actriţă pentru rolul exotic de chinezoaică.

Muzică bună iar Basil Rathbonne, ca întotdeauna, perfect. Are un joc demn de atenţie.

Insă? Insă filmul greşeşte, fiindcă Americanii cred că a face un film istoric este acelaş lucru cu a face filmul **Leopardul Suzanei.**

V. P.

Cinema Carlton

Când am intrat în sală, speram să văd încă un film amuzant cum multe s'au perindat pe ecranul acestui cinematograf. Dar n'a fost aşa. **Manechinul** este o dramă cu rezonanţe adânci. Este un spectacol trist şi de rară valoare.

Poate pentru mentalitatea noastră europeană, obişnuite cu altfel de conflicte şi cu altfel de reacţii individuale în faţa loviturilor soartei, filmul să pară ireal, forţat. Se înşeală amarnic cine crede acest lucru. Fiindcă tragedia din **Manechinul** este una din cele mai adânci ce se pot întâlni în lumea nouă de peste ocean.

Un film sobru şi calm. In ritm lent şi insinuant, jucat şi simţit cu pasiune, de actori.

Un film în care şantajul cel mai inhuman, precum şi dragostea cea mai pură se îmbină într'o armonizare completă, spre a

Joan Crawford

ne reda o frescă limpede şi firească a societăţii americane.

Joan Crawford îşi susţine rolul cu luare aminte, cu graţie şi inteligenţa ei obişnuită. Marchează efectele cu măestrie.

Spencer Tracy este un remarcabil element al filmului american. Pot spune cu convingere, că din toate rolurile de self-**made-man** ce am văzut până azi, al lui Tracy a fost cel mai pur.

Ceilalţi actori au înconjurat grupul Crawford-Tracy cu aceeaşi pricepere.

Manechinul a fost un film gândit şi lucrat. Şi un film care dă de gândit.

După pletora de comedii ale Hollywoodului, prezentarea unui astfel de spectacol, înseamnă o glorie pentru cinematograful american.

O glorie fiindcă spre deosebire de alte creaţii ale Statelor-Unite, aci nu avem nici montare extraordinară, nici efecte de regisare, nici ansamblu numeros.

Avem numai înţelegere a realităţii şi umanitate. Un film excelent.

STERIE DIAMANDI

GALERIA DICTATORILOR

PILSUDSKY
ATATÜRK
MUSSOLINI
SALAZAR
HITLER

·CUGETAREA·

Poşta REDACŢIEI

LIUBEN DUMITRU. — Seria oraşelor am întrerupt-o. Reţinem manuscrisul pentru o nouă serie ce se va publica în anul viitor, dacă nu cumva doriţi să-l vedeţi apărând în vreo altă revistă. In acest caz vi-l ţinem la dispoziţie. Ne puteţi trimite — şi am dori chiar — altceva.

T. P. C.

Şi focul — ca un om maladiv în agonie —
A murit în cămin
Doar greerul mai târâie în vatră
Imitând pe cine ştie care bard
Din neamul lui,
Crezând — poate — că singurătatea îmi alin
Cu al său tărât...

Versurile de mai sus, împreună cu cele cari le preced şi le urmează, ar putea figura *cu cinste* în orice colecţie de jocuri distractive ca şaradă şi având ca subtitlu: „Căutaţi poezia".

Mărturisesc — spre ruşinea mea — că nu m'aş număra printre deslegători.

N. BARBU. — Versificaţia e corectă, cu mici scăpări, ca de pildă:

Mare! Mare! Nimiceşte
Doar pe-a neamurilor tâlhari.

Nu scrieţi „i-a aminte" pentrucă ia este aci imperativul dela *a lua* şi nu persoana treia singular a trecutului vreunui verb format cu auxiliarul *a avea* precedat de pronumele personal dativ *i.*

TRAIAN MAREA. — Doriţi să vă facem analiza.... poeziilor. Şi să vă răspundem dacă vă primim colaborarea.

Desigur, dar cu altfel de versuri decât cele trimise de astădată.

Iată, de pildă, două strofe din „Testament"-ul d-voastră poetic:

Iar tu ispita mea dintâi
Mă vei trezi din moarte
Căci (!?) şoapte dulce la căpătâi
Spre viaţă să mă poarte.
Spre viaţa care tu o ştii
Cât e de rea şi seacă,
Ci lasă-mă între făclii
Inchină-te şi pleacă...

Pesimismul acesta cu rădăcini adânci în eminescianism este însă, din fericire, compensat de versuri de un optimism debordant:

Căci viaţa pentru mine aşa cum-i e frumoasă,
Mi-e dragă şi atuncia când n'am ca ban
un leu...

Desigur că această atitudine în faţa vieţii găseşte — ca atare — înţelegere şi aprobare în cercul „Universului Literar".

Dacă i-aţi putea da un vestmânt poetic ea ar constitui o îmbărbătare şi pentru cititorii mai puţin optimişti ai revistei noastre.

Pentru o viitoare scrisoare, care nu ne îndoim că ne va sosi curând dela d-voastră, vă propunem să ne răspundeţi la următoarele două întrebări:

1) Care este poetul (eventual poeţii) preferat (sau preferaţi) şi de ce?

2) Cărui fapt datoraţi aceste producţii versificate şi dece „Universul Literar" a fost revista aleasă ca în măsură să le publice?

ION P. SUCIU-Alba. — Articolul d-voastră „Două vieţi romantice, Lord Byron şi Rupert Brooke" este prea didactic.

Cred că asupra acestor două vieţi găseaţi referinţe mai interesante decât cele aflate în notele de călătorie ale celebrului „globe-trotteur" american Richard Halliburton".

Mai trimiteţi-ne altceva.

r. st.

REPUBLICA PESCUITORILOR DE STELE

Viața de veselie și tristeți a scriitorului român

IV

de NEAGU RĂDULESCU

Nu sunt misoghin.

Dincontră. Iubesc prea mult căprioarele cu fustă și cercei. După fiecare mă întorc pe stradă și nu m'aș mira dacă m'aș trezi vreodată cu nodul cravății la ceafă. Decât să scriu o nuvelă sau să măzgălesc o caricatură, mai bine scriu niște epistole de dragoste.

Dar vezi că poetul spune că pe femei să nu le atingi nici cu o floare. Și dreptatea e cu el. Eu, uite, am făcut cu plaivazul pe hârtie o crizantemă și am svârlit-o într'unul din reportagiile trecute — lângă botforii câtorva Cosinzene cari seara în loc să-l vâre pe Făt frumos pe fereastră la ele în iatac, înșiră până în zori versuri cu iglița și cosmii de cuvinte pentru un roman.

Ziceam că ele o să-mi mulțumească fiindcă și crizantema și păpădia adusă din tontoroiul condeiului e tot un fel de reclamă. Când colo Cosinzenele să-mi scoată ochii. Una mai viespe nici n'a catadixit să-mi răspundă la medievalul meu salut.

Putea să nu se trezească atunci în mine Barbă Albastră?

Auzi, să nu-ți răspundă la salut fiindcă ai asemuit-o cu Lucreția Karnabat!

Tot mă aflu în republica trubadurilor — mi-am zis — să le jumulesc puțin de pene și pe dumnealor, cu riscul de a nu ieși două săptămâni din casă și de-a visa pe după colțuri numai ieniceri și spahii cu umbrele.

Deci plaivaz, ai cuvântul!

CIRIPITOARELE DIN CÂMPINEANU

Dacă pe un Adam îl cunoști când e poet după ifose, chică, tocurile dela pantofi și gulerul cămășii, pe o Evă care face chiftele și cartofi prăjiți din cuvinte, e mai greu s'o identifici.

Un lucru este sigur. Orice poetă calcă în strâchini. Adică merge pe stradă cam anapoda, parcă ar juca șotron. De ce, nu prea știu. Poate fiindcă în gând fuge cu traista după rime, sau pentrucă tot în gând încheie haina și pantalonii unui capitol de roman.

Dacă într'o Duminică pela ora 6 după amiază plictisit de cinematografe și fiindcă muzeele sunt închise, vrei să cunoști câteva reprezentante ale literaturii feminine, cobori imediat pe Câmpineanu la cenaclul maestrului Lovinescu. Ele sunt acolo, cocoțate pe câte șapte perne pe divanul din fund. Apariția ta lângă ușă e foarte comentată.

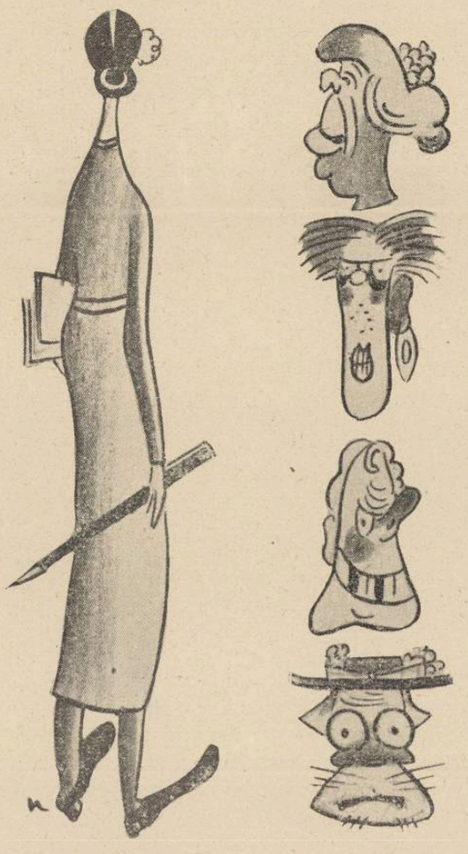

— Da ăsta cine mai e? Da ce face? Da de unde vine? Da cu cine trăește? Da știe anecdote?

Le informează cu precizie maestrul, care are fișa fiecăruia în birou, ca la prefectură.

— Șo, șo, șo. Go, go, go. Șo, șo, șo...

Răstignit pe scaun în timp ce Virgil Monda citește din mustață un fragment de roman ,te uiți la ele mai cu deamănuntul.

Nu seamănă nici a femei, nici a bărbați.

Ești sigur că maestrul Lovinescu le păstrează în cutie și le scoate numai Duminica la cenaclu. Altfel n'ar fi așa pline de praf și cu rochiile boțite.

Privindu-le pălăriile, te gândești că să le culegi căpșunile, strugurii și piersicile depe boruri, ai deschide cu succes o fructărie pe Academiei.

Câte una mai și citește. Bineînțeles acest eveniment de panică și groază se întâmplă foarte rar, căci altfel cenaclul din Câmpineanu n'ar mai avea nici un musafir.

De cele mai multe ori însă, proprietarele divanului dau verdicte critice.

Maestrul Lovinescu e totdeauna cavaler și după o lectură dă cuvântul soborului de chirițe.

— Ei, v'a plăcut poema lui Nisipeanu?

— Nu ne-a plăcut, e prea avantgardistă.

Și maestrul edificat, îndreptându-se — mai de grăsime — spre lector.

— Domnule Nissipeanu așa e. E prea avantgardistă.

CUM IUBEȘTE O POETĂ

Când a apărut Yavona pe divan, tinerii scriitori au tresărit. Nu prea era Yavona un mărgăritar, dar între celelalte, își putea ține nasul ca o fondantă în sus.

— Mă rog duduiță, când o să cetiți ceva la cenaclu? — o sorbea dintr'un clipit, Vasile Lovinescu.

— Să treceți pela mine pela „Calendarul", — o îmbia din ochelari Crevedia — vă lansez.

— Aveți o pălărie foarte șic — scotea gâtul din guler — girafă — Doru Dumitrescu.

— Oliuuuu! Parcă ai fi de nație de la noi din Teleorman! — își aranja pe-o parte coama de frizer, Costică Salcie.

— Dece nu scriți și proză? — se interesa și „oncle" Dauș, potrivindu-și monoclul.

Și Yavonei îi era rușine — parcă îi umbla cineva subt rochie, — și se ascundea după Mia Frollo sau Galia Tudor.

— Cucu! Bau! Cucu! Bau!

După cenaclu, barzii forfotă în jurul ei.

— Im dați voe să vă conduc?

— Nu cumva avem același drum?

Refuzul Yavonei era categoric și înșoțit totdeauna de un căscat cât o ușă de hambar. Numai Simion Stolnicu după ce amazoana avea un stagiu literar de câteva luni și numai interesa pe nimeni — perseverent — a reușit într'o seară s'o ia la braț și să dispară cu ea într'o remorcă a tramvaiului 20.

La bufet, poetul a făcut pe o aleie la stânga.

— Stăm pe bancă Yavona?

— Să stăm că mă dor picioarele.

Zece minute au tăcut, fiindcă amazoana și-a scos picioarele din pantofi la aeriseală. Pe urmă poetul încurajat de taraful greerilor și de-o stea care se juca de-a ascunselea într'un pom și parcă-l îndemna: hai mă! hai mă! — i-a prins patetic o mână.

— Yavona!

— Ăă? Mă speriași!

— Infine singuri!

— Că bine zici, stai să-ți spun niște versuri. I'auzi...

— Yavona...

— D-l Lovinescu mi-a spus că am talent și el se pricepe că e și profesor la Mihai Viteazu.

— Yavona, lasă literatura dragă, încearcă poetul.

— Da crezi că pentru roman o să găsesc editor?

— Ai și un roman?

— Păi sigur, o să-l fac de trei sute de pagini. Până acum scrisei numai câteva, da când mi-oi da drumul, într'o săptămână îl am gata.

— Ascultă Yavona! Tu n'ai inimă? Tu nu vezi că...

— Aaaa! Am o poezie cu inimă, clasa una. I'auzi...

— Dragă... Ia...

— Vezi asta e, nu găsesc o rimă... Rima e de vină. Ce ți-e și cu rimele astea!...

—Yavona! — se cățără cu amândouă brațele de ea Stolnicu.

— Hei! Imi rupi pardesiul, — și îndulcindu-și vocea... Ce zici Stolnicule, pot să scot un volum numai cu cinșpe poezii?

— Du-te dracului, maimuțo! — îi făcu vânt poetul alergând înebunit pe aleie. De atunci nu l-a mai văzut nimeni pe le cenaclul din Câmpineanu.

COCUȚA ȘTIE SA SE POARTE...

Cocuța.

Ce drăgălașă e! Și unde mai pui că poartă părul cu aleie la mijloc, împletit la spate — conci — în mai mulți covrigi cu susan. Iar vara când florile sunt berechet și ieftine, își atârnă câte una pe după ureche, ca flăcăii la horă.

Face poezii, romane și piese de teatru și câteodată nu se dă în lături nici dela bidinea. Ori unde e vreo șezătoare literară, hop și ea cu silueta.

— Incotro Cocuțo? Nu stai la masa noastră?

Cocuța care nu prea e cocuță, (poate vreo treizeci de cocuțe suprapuse) ia loc între scriitori la „Cafe dela Paix" — plutind totdeauna cu două capete deasupra celorlalți — scoate din geantă tabacherea și își răsucește o țigare uriașă, așa cum l-a văzut pe George Gregorian. De! Scriitoare și ea.

Dacă treci pe la „Café dela Paix" o vei recunoaște imediat. E una înaltă, foarte înaltă, care decâte ori întâlnește un poet pune aceeași placă.

— Vai, de când nu te-am mai văzut! Vai, ce frumos ești! Vai, ce gingaș ești! Vai, ce masculin ești! Frumosule!

(Inchipuiți-v-o spunând cuvintele astea lui Lucian Predescu, Virgil Carianopol sau C. D. Pantazescu).

Cu fraza asta tip — și mici variante scriitoriilor învechiți în gută — Vai! ce tânăr ești! Vai, ce eleganță! Vai, ce masculin ești! — Coca Farago va ajunge — sunt sigur o mare scriitoare.

UNDE N. CREVEDIA SUFERĂ

Idila Marta Rădulescu și N. Crevedia a ținut mult timp afișul cancanului literar.

Până când Crevedia — zis la cafenea și Bombonel — s'a întors cu Doru Dumitrescu dela Cluj, cam plout.

— A, am terminat. Nici nu-și scrie ea cărțile. Ea e o analfabetă. Taică-su e autorul volumelor.

— Bine mă, dar n'ai lansat-o tu? Nu alergai tu cu recenziile și notițele pe la ziare? Nu te plimbai tu, cu ea și cu maică-sa în trăsură până când te-a întrebat Arghezi:

— Bine domnule Crevedia te-am văzut azi cu doi turci în trăsură pe Calea Victoriei. Cine erau?

— Las'că o învăț eu minte. O analfabetă! Scriu un roman și o înjur.

Numai că analfabeta i-a luat-o înainte și „sdup!" în vitrine cu „Să ne logodim".

După câteva luni ilfoveanul nostru ripostă și el cu „Buruieni de dragoste".

Adică i-a pus Marta buruieni de dragoste în ceai sau în cafea și l-a scos din minți că umbla numai cu poza ei în costum național la subțioară.

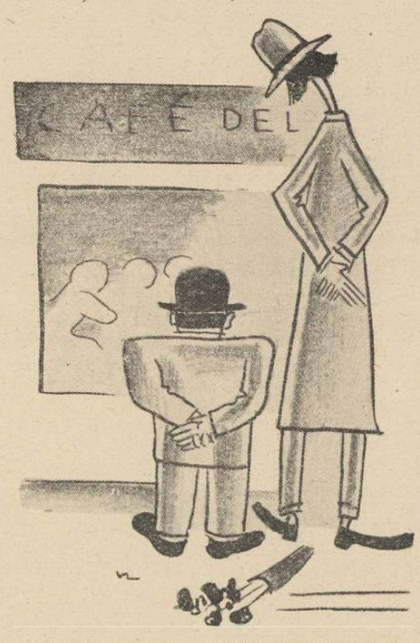

A fost singura idilă scriitoricească mai însemnată și care a dovedit că amazoanele cu plaivaz nu iubesc de cât gloria.

Păi n'avea Crevedia gambetă? Păi n'avea Crevedia talent și gulere tari? Păi nu se fotografiase el din profil special pentru viitoarea sa logodnică la „Wells"?

Atunci dece i-a întors spatele?

Și cum alerga bietul Crevedia prin redacții cu articole și notițe găfâind și cu sudoarea după el cișmea.

— Te rog fă-mi serviciul ăsta. Pune-i și clișeul că are talent fata.

ȘI CELELALTE AMAZOANE

Intre domnișoarele cu aptitudini literare și bună caligrafie pe Lucia Demetrius (fobia lui Al. Cazaban) o deosebești imediat.

— Ce-o fi având? te muncesc gândurile. Fata asta suferă. Desigur o apendicită e de vină. Altfel n'ar fi atât de tristă și abătută. Sau poate o dragoste ca a lui N. Crevedia?

Așa. Nici apendicită, nici amor. Lucia Demetrius pozează. Ea e o intelectuală și trebue să observe lumea cât e de spiritualizată.

La căminul scriitorilor din Bușteni câțiva barzi au încercat să flirteze cu romanciera și actuala autoare dramatică.

— Nu vreți domnișoară să ne plimbăm? O să înțepeniți în chaise long.

Și ea cu pleoapele pe jumătate lăsate, maladivă, pozând în fetiță.

— Nu-mi dă voe tăticu.

O siluetă sportivă prezintă în arena literară — lângă Maura Prigor, Ticu Arhip, Apriliana Medianu, Sidonia Drăgușanu și Maria Banuș — blonda, bruna sau roșcata după anotimp. Anișoară Odeanu.

Autoare a două cărți, Anișoara Odeanu a dat dovada unui curaj unic în literatură. E singura noastră scriitoare care povestește la persoana I-a, într'unul din romanele sale, prima ei noapte de dragoste.

Ovid Densușianu și latinitatea

(Urmare din pag. 1-a)

șat multe tendințe divergente. Adâncirea operelor geniului latin, după adâncirea limbilor romanice, a apărut astfel în mintea lui Ovid Densușianu ca un mijloc eficace pentru a ne reintegra în marea familie spirituală latină.

La temelia activității în această direcție este o înaltă concepție pe care a avut-o Ovid Densușianu despre latinitate. Căutând să stabilească trăsăturile spiritului latin, autorul lucrării *Sufletul latin și literatura nouă* arată că latinul are o impresionabilitate puternică prin care ia direct contact cu realitatea pe care-o observă și-o adâncește. Spre deosebire de spiritul germanic care se pierde în abstracțiuni, latinul e încordat asupra realității cu o curiozitate trează și dornică de impresii inedite. Departe de spiritul germanic, gregar, la latin găsește Ovid Densușianu expresia cea mai înaltă a individului care se afirmă prin personalitate conștientă și demnă. Aceste însușiri caracterizează mai ales literatura nouă din Franța și Italia. Trecând însă la noi, autorul constată că n'am știut să mergem în același ritm cu marea familie din care trebue să facem parte și n'am scos la iveală aceea ce avem mai caracteristic latin, din pricină că ne-am risipit în lucruri vane: „Sântem și noi suflete vioaie, impresionabile, dar această însușire nu o îndreptăm spre ce ne-ar fi mai de folos. Punem de obiceiu impresionabilitate, ne cheltuim sensibilitatea în nimicuri, nu în ce s'ar cuveni mai mult, în preocupări înalte, de intensă viață intelectuală". Suntem așa dar înzestrați cu însușiri ca și neolatinii din Occident, dar suntem lipsiți de pasiunea fără de care nu se poate crea nimic durabil în cultură. Ovid Densușianu arată că, la fel cu Francezii și Italienii, avem și darul observației și sentimentul individualității, dar și acestea sunt greșit îndrumate și greșit exercitate.

Aceea ce însă constitue după Ovid Densușianu calitatea de căpetenie a literaturii latine din occident, este înalta ei *umanitate*. Spre înțelegerea semnificației umane a literaturii din Franța și Italia, ar trebui să ne pregătim și noi, — aceasta spre a vedea și'n România desvoltarea sentimentului latinității. Alături de semnificația umană e însă, după Ovid Densușianu, o viziune gradioasă la care în mod natural ajunge spiritul latin, spirit în stare să observe realitatea dar totodată și să se ridice la înalte abstracțiuni. Aceasta o dorește și Românilor marele profesor, — această capacitate de-a te înălța cu gândul spre ceeace-i grandios și plutește deasupra mărunțișurilor zilnice ale existenței noastre efemere. In *A fi... Român* se găsesc pagini asupra cărora am putea medita cu mult folos. Desprindem de aci următoarele rânduri: „înțelegători ai frumosului din fire, nu prin imitație și prin lungi dăscăliri, sântem în stare să ne înfrumusețăm tot mai mult vieața; pricepători ai oamenilor, cu bun simț cum alții deseori nu arată, — ne-au făcut așa împrejurările în care am trăit, între atâtea seminții, la răspântia unde am fost așezați, — nu ne va fi prea greu nici să învingem duhurile rele, când ar încerca iarăși să se năpustească asupra noastră. Dar înainte de toate: muncă aprigă și însuflețirea gândurilor în visiunea grandiosului".

Adesea găsim în lucrările lui Ovid Densușianu, părerea fără îndoială justă, că noi nu cunoaștem îndeajuns latinitatea.

In *Dante și latinitatea*, un studiu demn să fie pătruns de intelectualitatea noastră, Ovid Densușianu îl caracterizează pe Dante ca expresia cea mai înaltă a suflului latin antic, medieval și modern: sinteză grandioasă a tot ce latinitatea are mai înalt și mai distinctiv ca suflet și mentalitate. Dar în afară de subtile pagini de erudiție și critică, găsim aci și o critică a stării de lucruri de la noi. Se spune aci: „Un învățământ cu adevărat latin — când îl vom avea și noi? — ar trebui, chiar în liceu, să dea mai mult decât până acum, pentru ca să se știe bine ce se datorește civilizației latine. Și nu numai latinitatea clasică, dar și cea medievală, așa de neglijată, s'ar cuveni să pătrundă mai mult în preocupările didactice și să fie prezentată în spirit larg, modern".

Indemnurile profesorului vin pentru o apropiere a noastră de sufletul latin, cu conștiința că latinitatea-i creatoare de civilizație cu care ne putem mândri. La o desvoltată conștiință a latinității ar trebui așa dar să adăogăm și mândria de-a aparține marei familii neo-latine. Din noianul de pagini scrise pentru îndrumarea tineretului, vom alege aceste rânduri scrise acum 32 de ani în *Vieața nouă:*

„Avem încă nevoie de multe daruri cu care să ne împodobim gândul, inima, vieața noastră — să le primim de unde le găsim, și pentru că mai din belșug ni le dă Franța, să le căutăm mai ales acolo, fără să uităm și pe acelea care ne pot veni din alte țări. Și să nu uităm că înainte de toate suntem Latini și că trebue să mergem încă la școala celor care au dat expresia cea mai înaltă sufletului pe care l-am primit, sufletului de Latini".

Intelectualitatea tânără dinainte de războiu s'a format în mediul de credință în puterea sufletului latin, pe care l-a creat cu stăruință și entuziasm revista *Vieața nouă*.

Deși revistă de pură literatură și cultură, prin intuiția rară a profesorului Ovid Densușianu, *Vieața nouă* și-a îndeplinit rolul politic de a stabili în domeniul spiritului alianța noastră cu latinitatea occidentală, alianță premergătoare aceleia a armatelor pe câmpul de luptă. Și până la ce punct în mintea lui Ovid Densușianu se întovărășea românismul cu latinitatea, ne-o arată câteva interesante rânduri din *Heroica* (1918). Profesorul evocă pe luptătorii noștri și ai neamurilor apusene pentru libertate. In ei el vede pe solii unui viitor măreț pentru întreaga latinitate:

„Priviți-i și-ascultați solia
Pe care glasul lor — luceafă-
[ne-o aduce,
Răsunetu-i măreț se
[întâlnește
Cu cântecul din magicele lire
Ce vine să vestească 'n lumea
['ntreagă
Că sufletul latin, în înfrățire
Cu toți ce-au suferit robia,
Sărbătorește-acum sosirea
[zilei
Cu 'nseninări spre veacuri
[de mărire".

Conștienți de faptul că numai odată cu trezirea noastră ca latini începe istoria noastră modernă și că această trezire încă nu și-a dat toate roadele în domeniul politic și cultural, ne dăm seama și mai bine, în împrejurările de față, de ce am pierdut prin moartea lui Ovid Densușianu, care a fost nu numai o adevărată minte latină, dar și un nobil luptător pentru latinitate.

D. MURĂRAȘU

Despre scriere și timp

(Urmare din pag. I-a)

trează de sute de ani și uneori mai mult, înfruntând umezeala beciurilor și toate vicisitudinile? Cineva a observat că șubrezenia culturii noastre se vede din faptul că scriem pe hârtie ușoară, pe când cei vechi scriau pe piatră, pe pergament. Cărțile noastre se alterează la propriu, bibliotecile se descompun singure.... Dar iată că acum mai scriem și cu cerneală ce se șterge, fiindcă stiloul are și el gusturile lui... Ce ar fi fost dacă Descartes ar fi scris cu astfel de cerneală? Mare parte din manuscrisele lui, cari după moartea sa căzuseră în fundul mării, s'ar fi șters și n'ar mai fi putut fi uscate și citite!

Cultura noastră deci, cel puțin în parte, n'are viitor. Și e interesant că aceasta au simțit-o tocmai acei oameni moderni, cari sunt mai grăbiți, cari sunt incapabili să compună fără stilou și nu mai pot prepara o scrisoare dacă n'au la dispoziție o mașină de scris și o secretară: americanii. Au simțit caducitatea de care e lovit tot ce e prea grăbit. Și atunci s'au pus să fabrice „capsula timpului". Dacă putem aduce trecutul la noi fabricând antichități, de ce n'am putea duce și prezentul în viitor? Inchidem prezentul într'o „capsulă" și-l trimitem plocon celor de peste cinci mii de ani. Intr'un fel de torpilă metalică cu gaz inert, atemporal, punem mostre din toate produsele noastre principale, cărți și reviste în microfilme, și ascundem totul la mare adâncime sub paviliounl „Westinghouse" al expoziției mondiale ce se pregătește la New-York! Dar nu e sigur că urmașii noștri vor găsi această capsulă sau că ea le va spune mult. Cei vechi au săpat în piatră iar monumentele lor rezistă adesea de mii de ani. Căci cultura lor nu era prezentă și nici nu lucra cu fabricații atemporale, ci era, dimpotrivă, îmbibată grav de timp lung până la a face concurență eternității. Nu cu o „capsulă" se schimbă mentalitatea unei epoci, deși e bine că ne-am putut gândi și la atât. Poate că mai târziu, mult mai târziu, vom trece dela capsule tehnice la capsule vii, în stare să rodească. Până atunci însă suntem robiți momentului, dar îl biciuim să alerge. Lucrăm iute, începem și lăsăm totul în stare de schiță, scriem vertiginos. Stiloul ne ajută la aceasta. El a răsurnat vechea caligrafie, a creiat un fel de a scrie și e în legătură cu întreaga atiudine față de viață a omului modern. Acest mic, fâșneț și simpatic instrument e un simbol al civilizației și culturii de astăzi.

VASILE BĂNCILĂ

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

39-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
nscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 39
SAMBATA 12 NOEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ASOCIAȚIUNII SIBIU

NOEMBRIE

Se desfrunzărește toamna peste case,
Toamna resfirată pom de 'ntunecime.
Câte nu picară, frunzele rămase,
Tremură și par'că nu mai au pe nime.

Poate-o fi că zarea aue a hrubă,
Nu știu ce 'mpietrește sus ca o secure.
Zilele rămase anilor cu șubă
Tremură pe golu 'n care o să cure.

Luna bea din geamuri par'că mai aseară;
Azi, o cotitură ne-a trezit năluci.
Fă-ți legăturica inimă stelară,
O să-ți spună vântul încotro s'apuci!

GEORGE GREGORIAN

François Boucher (1703—1770) Venus plutind pe nouri

TIPOLOGIE LITERARĂ

INFIRMII VOINȚEI

de VLADIMIR STREINU

IV. In mulțimea de oameni, pe care operele numite până acum o cuprind, am deosebit tipul voluntar. Repetarea lui în condiții sociale variate alcătuește, peste drama particulară fiecărei repetări, un lanț psihologic nesfârșit. Seria rămâne deschisă pentru toate personagiile similare câte au mai fost create precum și pentru cele ce, adăugându-se între timp, vor semnifica aceeași sforțare de a umple acest tipar.

Dar suma tipurilor energice nu se poate încheea vreodată, fiindcă voluntarismul ca trăsătură de caracter este forma primordială a vieții. Căci, oricât am respinge noi mijloacele mai totdeauna reprobabile, de care, ca să se realizeze, se ajută voințele dârze, fapt este că nu piedicile morale înlesnesc energia cu care oamenii se afirmă, ci tocmai absența cenzurii intime.

Tipurile de voință nestingherită, cu toată acțiunea lor negativă pentru mediul ce-i conține, sunt, orice am spune, specimene normale și chiar sănătoase. Că sunt și primare, împrejurarea nu este decât cu atât mai semnificativă. Numărul lor considerabil îl dau, după cum s'a văzut, clasele sociale mijlocii și mai ales țărănimea, ca unele ce nu s'au prea depărtat ori nici chiar nu s'au rupt încă de matrice, de natură. Incât seria psihologică în adevăr nu se poate sfârși, deoarece ar trebui să-i înglobăm, într'un fel sau altul, toate formele de viață ascendentă, adică pe cele mai numeroase, sufletele rafinate prin cultură și rasă formând numai o minoritate oarecare.

Exemplarele de voință nealterată aparțin societăților inalte, cu totul întâmplător. Cultura și rasa, simple accidente biologice, nasc tipuri opuse celor firești, fâpturi totdeauna deficiente, al căror destin se evocă prin curbele declinante.

Procesul de înălțare socială, morală și mai ales materială al caracterelor primitive ca și procesul de stingere al celor rafinate s'au reflectat de atâtea ori în literatură că enumțul lor nici nu mai are nevoe de susținere. Noi înșine avem o literatură epică și dramatică ce pare scrisă anume pe acest diptic al agerimii și moleșirii vitalității, după cum personagiile ies ca neam la iveală mai de curând sau mai din timp.

Ca să înfățișăm un caracter dintre acestea însemnate cu scăderea treptată a vieții, nu avem decât să luăm la întâmplare orice boer din scrierile d-lui Brătescu-Voinești sau ale lui Duiliu Zamfirescu, din romanele d-nei Hortensia P. Bengescu ori din Matei Caragiale.

Cu toate acestea însă, exemplarul cel mai devitalizat, nouă, nu ne-a venit de la accidentul rasei, ci de la al culturii; adică nu de la noblețea sângelui, ci de la așa zisa noblețe a spiritului. Căci un minus vital mai categoric, nici un tip rasat de la noi n'a fost imaginat să manifesteze ca Anton Klentze din romanele d-lui E. Lovinescu.

Este drept că omul pare mai mult gândit decât văzut; conturul vieții, căreia cultura i-a retras reazimul voinții, se cam pierde în comentarul abstract al autorului, în așa măsură, că paginile cele mai multe ale primelor două romane *(Bizu* și *Firu'n patru)* țin mai curând de tratatul psihologic decât de materia vie a romanului; Klentze apoi nici nu are o fizionomie internă clară, fiind când un sceptic temperamental, când un intelectual dezabuzat și totuși desprețuitor, când un biet tuberculos care, cu obișnuirea în sudorile proprii, amintește un personaj din literatura d-nei Bengescu, — și când un erotoman plin de inițiativă.

Dar, dacă îl considerăm pe Bizu (cum i se spune în intimi-

(Urmare în pag. ultimă)

Omagial

Ca în fiecare an, și în această toamnă, maestrul George Enescu revine pe meleagurile țării de obârșie, pentru ca, — descinzând generos în mijlocul compatrioților —, să le împărtășească din darurile artei sale divine.

Fermecatele coarde ale viorii sale răsună acum în sălile Atenului, înălțând tainic, hotarele unei atmosfere prielnice visării.

E atât de greu să exprimăm prin cuvinte tot ce simțim cu prilejul acestor concerte! E o stare colectivă de nelămurită vrajă și de entusiasm! George Enescu nu mai este de mult un simplu român, un violonist român! El a devenit în valoare universală, cu puterile înrădăcinate însă în România, sorbind din sensibilitatea de aici, apa vie a inspirației sale cerești.

Acestei valori universale, țâșnite din glia națională, ne închinăm noi. Artist de geniu, George Enescu este întruchiparea românească prin care coboară muzica din sferele ei divine, până la noi; o întruchipare decisivă, așa precum în alt vremi au fost un Paganini, un Liszt sau Richard Wagner, întruchipări decisive.

Prin ei, și astăzi prin Enescu, muzica se dezvăluie lumii, se desprinde din încleștările mistice ale existenței sale absolute și capătă ființă sensibilă datorită capacității oamenilor de a înțelege armoniile.

Să-l primim deci pe George Enescu ca pe un sol pornit de pe tărâmuri înalte. Căci prin el, ajunge în mijlocul nostru chipul magic al artei în sine. Melodiile ce ne vor străbate, vor purcede de dincolo de ființa terestră a artistului, deadreptul din vibrațiile pure ale muzicii.

Orice interpretare a lui se confundă cu gândirea muzicală a creatorilor. Se confundă, fiindcă precum aceștia au rupt inspirația din domeniile eterate ale sunetelor, Enescu ne duce cu interpretarea acolo. In timp ce cântă, el se transfigurează. Nu mai este pământesc. El trăește atunci o viață aparte, în viziunea magnifică de dincolo de moarte. El nu culege muzica de pe portative sau din memorie, ci din însăși stihiile ei pure. Din eternitatea ei.

De aceea, orice sunet rupt din arcușul lui se amplifică la nesfârșit, ca în vibrația imensă a luminii, participând la infinit. De aceea, când maestrul pare că ne privește și caută să ne ghicească prezența, ar trebui să simțim o jenă pentru condiția noastră prea pământească, o jenă, — din prinos de admirație și recunoștință.

VICTOR POPESCU

ULTIMUL LIRIC FRANCISCAN

de SIMION STOLNICU

Ca să facem adevărată onoare umbrei marelui liric, ar trebui să spunem succint: A murit un Jammes. El își spunea așa; îi plăcea să se considere o oarecare ramură din arborele bunicilor lui. In această simplă mulțumire se rezuma întregul său orgoliu. Restul face parte din autoironia amabilă care nu l-a părăsit poate nici dincolo de noi. S'a stins dar, un Jammes, pre numele său de botez, Francis, prin coincidență, cel mai de seamă liric franciscan modern. Lucrul pare foarte lesne de înțeles când atâția scriitori tineri au urmat exemplul, adică, și-au sporit, după puteri avutul sufletesc logodindu-se cu marea umilință a sfântului Francesco d'Assisi. Sărăcuțul sfânt lăudase precum se știe toate dobitoacele și bestiolele, lucrurile și lucrușoarele pământului și ale cerului. Politețea sfântului față de ele mergea până acolo încât le atribuia la toate egală simțire și înțelepciune. Atare politețe mistică era cel mai discret și deci cel mai frumos omagiu pentru Dumnezeu, fapt care avea să influențeze sufletul și cu deosibire estetica lui Francis Jammes. Dar aceasta e, mai întâi de toate, un mod schematic de prezentare a unei doctrine teologice, în fond cu mult mai sinuoasă. Curios, ea s'a complicat datorită mult literaturei medievale (cu Iacopone da Todi, Dante, etc.) care era și nu era literatură în sensul de astăzi. Am vroi să amintim rolul activ al scrisului de atunci redus, nu prea rar, la cătrănite spovedanii politice sau religioase. Firește, aproape oricine l-a citit sau admirat pe Jammes, a făcut-o fără avizul dantologilor negreșit de prețioși pentru asemenea cazuri de literatură comparată. Ei ar putea eventual, să ajute multor scriitori de dată recentă a părăsi franciscanismul de comandă pe care l-au îmbrățișat fiindcă le stă bine. Să recunoaștem: Este o chestiune de mare drăgălășenie în poesie desmierdarea lucrurilor; în jocul de-a animismul, autorul pare mai totdeauna un copil seducător. Arta nu e grea să descoperi în lume ce e mai urgisit, și mai apt de a smulge comizerațiunea semenilor. Nu e grea la început. Franciscanismul ar fi prin urmare, o rețetă de poesie în toată regula care totdeauna pișcă plăcut urechea oamenilor deștepți sau numai neastâmpărați în scris. Pe primul plan rămâne, însă, fondul acestui curent spiritual, grăuntele de adevăr teologic ce trebue să fecundeze sufletul, ori să lărgiască orizontul unei estetice, precum acea mică lentilă din plaivazele-talismane. Inainte de a ajunge la Francis Jammes cu-

(Urmare în pag. 4-a)

DESPRE POEȚI

de IOVAN DUCICI

Numai poetul creează, petrucă numai el cugetă ca să inventeze. Oricine a creat ceva, a fost poet. Pentrucă tot ceea ce a răsărit din nou, a răsărit din amintita taină de necuprins a creației; din ceva nereal care este izvorul a tot ce e real. Poetul este întotdeauna și neînfrânat idealist, pentrucă privește totul prin ideal, adică prin prizma desăvârșirii. Aceasta nu înseamnă că poetul nu are simțul realității, posibilului și imposibilului. Poetul este, dimpotrivă, singurul om care privește asupra realității, mișcând-o întotdeauna la granițele ultime ale desăvârșirii. El este supra real, căci între oameni, vede realitatea mai clar decât oricare altul, pentrucă el singur o vede în nedeplinătatea și neterminarea ei. El știe mai precis decât oricare altul de unde trebuie să se deslege firul pe care se merge dela realitatea imperfectă de astăzi, la desăvârșirea ei de mâine. Numai oamenii obișnuiți văd doar atâtea câte există; creatorii văd și ceea ce nu există astăzi, dar poate exista mâine, fiindcă altfel n'ar fi creatori. Realiștii n'au creat nimic, ci au aplicat numai creațiile altora; iar când s'au îndepărtat de modelul altuia, au stricat numai. In paradox spus: utopiștii valorează mai mult decât realiștii pentrucă de multe ori o utopie este numai o concepere a unui adevăr; utopia este o ideie despre primul făt? Poetul cugetă în inconștient; el este singurul om cu totul intuitiv și nu este ceva nereal când se spune că el are un simț mai mult decât ceilalți oameni. Căci în realitate și ceea ce nu există, el vede sub formă, ca și cum ar exista. Pentru toți ceilalți oameni, o bucată de marmoră albă este numai o bucată de piatră albă, pentru el însă în acest obiect rece este închisă o zeiță sau un demon care așteaptă numai mâna sculptorului ca aceste gânduri din conceperea lor să fie lăsate să pătrundă în viață și în adorație. Pe foaia albă de hârtie, pe care pentru întreaga lume nu este nimic scris, pentru cel care se chiamă Dante sau Shakespeare, pe acest spațiu gol se văd așternute în aceeași clipă cele mai frumoase cuvinte care s'au spus după cuvintele lui Dumnezeu.

Poetul este interpretul divinității, pentrucă divinitatea este icoana idealului omului. Acest ideal l-a exprimat cândva poetul sub forma obiectelor sau mai târziu în forma omului, pictând pe Dumnezeu întotdeauna după desvoltarea istoriei sale culturale. Dumnezeul popoarelor culte are toate înțelepciunile și virtuțile pe care omul, în visul său le consideră ca cele mai înalte. Deoarece opera poetului întotdeauna vorbește numai despre valorile cele mai mari, și vorbește cu însuflețire și credință, el este interpretul divinității, așa cum o spune în două cuvinte Platon. Există și filosofi care au crezut că, cosmosul a putut lua naștere fără participarea lui Dumnezeu, ceea ce ar putea însemna că a putut exista și fără voința și împotriva voinții Lui, după o lege curat mecanică care este suficientă sie însuși. Insă eu nu cunosc nici un poet care să fie ateu și să creadă că o construcție s'a făcut fără constructor. Niciodată, vreun poet n'a pustiit Universul, nici n'a lăsat spațiile fără respirația divină care umple toate lucrurile. Chiar dacă Dumnezeu n'ar fi creat lumea și pe om după chipul Său, ci omul l-ar fi făcut pe Dumnezeu după idealul său, poetului i-ar fi și aceasta îndeajuns ca să fie religios; el ar cădea în genunchi înaintea frumuseții unei astfel de opere a omului, care întrece toate celelalte frumuseți.

REACȚIA EPATATIVĂ

de IONEL TEODOREANU

Cuvintele „a epata" — epatare activă — și „epatat" — epatarea pasivă —, importate din Franța, sunt foarte frecvente în vorbirea curentă, căpătând chiar pe buzele unor români sclivisiți semnificația unui tic exclamativ. Cutare deputat — pe vremuri — a epatat parlamentul — deatunci — printr'o ripostă. Cutare ziarist și-a epatat lectorii cotidiani printr'un articol epocal: e și acesta un cuvânt expropriat istoriei. Cutare doamnă și-a epatat prietenele printr'o rochie. Cutare actriță, cutare film, cutare modă, cutare avocat, cutare campion, cutare epigramist...

In limba franceză specificul epatării pasive e o uimire fulgerătoare potențată până la uluire admirativă, care nimicește judecata rece, comprehensiunea, deliberarea cu sine, adică tocmai funcțiunile normalei comportări reactive. **„Non agit, sed agitur".** Cel epatat, victima, își pierde porozitatea și vibrația analitică, devenind o simplă convexitate încremenit oglinditoare care răsfrânge docil o strălucire imperativă.

Francezii întrebuințează — rar, ce-i drept — verbul „épater", în modul concret, pentru a desemna un pahar căruia i-ai retezat piciorul, răsturnându-l, fără să-l spargi. Deci: suprimarea instantanee a suportului normal, **detronarea,** ceiace determină un nou raport cu ambianța: descumpănit, servil.

Și la noi, epatarea și-a păstrat înțelesul din limba natală; cuvântul ei francez nu-i traductibil; căci nici „a turti" pe cineva, nici „a-i lua piuitul", oricât de pitorești ar fi aceste expresii, și oricât de autoritar puriști campionii lor, nu pot ocupa locul rezervat cuvântului venetic „epatare". Putem deci spune că epatarea pasivă e superlativul unei admirații subite pentru ceva sau cineva, admirație care suprimă orice rezistență, control, rezervă sau nuanță a spiritului critic. E un sens unic psihologic, o forță majoră al cărei carburant e admirația copleșitoare. Efectul imediat e narcotizarea libertății de-a fi tu cu criticismul tău spectativ, adeziunea sclavă. Expresia plastică a epatării ar fi gura căscată și ochii holbați: „ca vițelul la poarta nouă".

Cred însă că mai putem distinge un element care pigmentează tenul psihologic al epatării. Ești epatat mai cu seamă de ceiace crezi că reprezintă cu eminență și consacrare tocmai ce-ți pare — deocamdată — inaccesibil: titlul academic, când ești agramat; luxul, când ești proletar; aristocrația, când ești democrat; epicitatea aventurei, când ești sedentar; gloria, când ești anonim.

Colcăe mocnit și o invidie în această uluire admirativă, stârnind deseori nu emulația, — tonică — ci apetituri hibrid imitative.

Epatarea e una dintre cele mai tipice reacții ale societăților nevârstnice sub raportul civilizației structurale; psihologul, sociologul, criticul sau romancierul care ar nesocoti-o, n'ar putea diagnostica just multe manifestări și stări care nu-s decât epifenomenele ei. De aceia mi-am permis să o numesc — oarecum prețios, zâmbind și eu față de mine însumi —, reacția epatativă.

Mahalaua, nu în sensul de periferie a orașului, — ci în înțelesul de parodie neretiscentă a aparențelor și manierismului urban, — e un derivat al reacției epatative. Orașul modern, în lipsă de altăceva, a epatat satele, candoarea lor predestinată.

Târgul patriarhal, cu căsoae boerești, cu uliți prăfoase sau glodoase, cu dughene, cu biserici, cu iarmaroace, cu calești, cu dregători și dregătorii, — nu era, în definitiv, decât o dilatare fudulă a satului smerit, un fel de sat boerit, sau de salon cu ferestrele spre stradă, al satului rural. Țăranul care venea la târg cu carul, căruța, sau călare, vedea în mai mare, în mai tumultos și'n mai chipeș, tot ceiace știa de-acasă.

Orașul modern însă e **altăceva** decât satul și decât târgul — ruda înstărită a satului — de vreme ce nu e treptata emanațiune captată a esențelor noastre tradiționale și a năzuinței noastre de-a ne defini —, cum e fântâna răscrucilor, hanul drumeților, troița smereniilor, hambarul grânelor, ceardacul odihnelor, sau cum e biserica, de pildă, care pare înflorită din pământul mormintelor și al florilor dalbe spre cerul îngerilor, ca un lucru atunci despachetat. Acest oraș postiș, acest oraș anticipativ, e și el derivat — cu mai tot tipicul lui — din reacția epatativă a celor dintâi cărturari autohtoni, care și-au lustruit mintea în occident.

Să ne întoarcem la sat? Ferească Dumnezeul Nici poneagritul poporanism n'a spus una ca asta. Cuviința în măsură și bunul-simț al satului le-am pierdut în istorie. Dar să ne **găsim orașul.** Căci până acum l-am căutat mereu prin strălucirile străinătății, vânzându-ne umbra realității noastre, pierzându-ne deprinderea și curajul de-a fi noi, mai cu seamă în fața altora.

Așa dar, orașul românesc — rezultat al unei epatări pasive —, la rândul lui a pricinuit epatarea pasivă a satelor.

„Mitică" de eri nu mai e „dat dracului" ca pe vremea

(Urmare în pag. ultimă)

Militza Pătrașcu: Portret

Dumitru Băscu: Turcoaică

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

LUCIAN BLAGA: La curţile dorului

Fundaţia pentru Literatură şi artă „Regele Carol II

Suntem tentaţi, vorbind despre ultimul volum de versuri, apărut deabia de o săptămână, al d-lui Lucian Blaga, să stăruim îndeosebi asupra unei categorii de poeme, cari ni se par a fi mai vădit o treaptă proaspătă în desvoltarea poetului. La o personalitate lirică de structura d-lui Lucian Blaga, anii aduc în trecere nu numai perfecţionarea meşteşugului de a scrie, dar parcă şi o luciditate din ce în ce mai tragică, — până se opreşte încremenită în faţa misterelor mari, ireductibile. De fapt, totul este o limpezire, o renunţare adică la multele ocoluri metaforice ori mitologice, spre a înfrunta deadreptul taina, cu desnădejde crâncenă, — nu lipsită de o sinceritate măreaţă. Poetul vorbeşte acum despre moarte, între altele, sau despre iubirea nemijlocită a vieţii, desigur, cu o mai mare autoritate, fiindcă amândouă îl privesc direct, ca om: de una se apropie, iar de alta se pierde în ceaţa spaimei. Despre amândouă însă, cuvintele sunt mai simple şi mai clare, şi trebuie să le înţelegem aidoma, ca într'o descripţie strict personală, a unor evenimente ineluctabile. Aici nu mai e cu putinţă nici o reducţie, nici o renunţare la simboluri, fiindcă e aproape inexistentă convenţia artistică.

Deaceea nici nu vom întâlni poeme tratând despre moarte ca despre o temă autonomă, implicată obligator de preferinţă în repertoriul inspiraţiei mistice. Moartea e nudă, o realitate fizică, manifestă discret în întâmplări indiferente, cum ar fi nevoinţa autorului de o se muta dintr'un oraş în altul, dintr'o ţară în alta, după chemările profesionale. Starea pe loc într'un ansamblu de date umane sau naturale, intim prin dragoste şi contemplaţie, aduce recompensa îndulcirii evenimentelor finale, inexorabile. Dar poetul călătoreşte şi nu se statorniceşte nicăeri. Liniştea aparentă a niciunui peisagiu nu-l înşeală. Nu beneficiază de iluzia ce ne-o dau elementele naturii că ele sunt eterne în comparaţie cu efemeritatea noastră, şi că, prin rămânerea noastră îndelungă în preajma lor, ne imunizăm împotriva dezastrelor. Schimbând mereu locuinţa, oamenii, lucrurile, poetul se spală ca o piatră de muschiul ei, şi vede ager, peste piscuri golaşe, svântate" de vânturi:

Anii se vor lungi
încet, încet, cu tot mai mari paşi
dela oraş la oraş.
Mă opresc cu ochii în huma săracă,
mi se pare că anii aceştia
de osteniri fără zare,
de rătăciri şi aurore amare,
vor ţine până la urmă,
ca un vânt ce mă 'mbracă
şi-mi svântă fiinţa.

Indicaţia banală a unui moment biografic, nu poate înşela pe lector asupra rostului enunţării ei. Truda anilor e truda omului care nu mai rabdă dela un timp, şi care vede tot ce i se întâmplă, în proporţii diform de mari, monstruoase. Durerea însăşi se coboară din regiunea ei de orgoliu spiritual, în carne şi în sânge, — poate tocmai fiindcă şi carnea şi sângele se clatină şi se turbură. Orice dorinţă exprimată de poet, va fi cu necesitate o dorinţă a fiinţei, şi orice durere va fi fără potolire:

Acestui cutreier nu-i chip să-i dărui
temeiul promis
şi mersul de-un mal să-l anin,
subt călcâie
nu se iveşte ţărâna şi piatra,
ce mi se cuvin.
Cum steaua nu are deasupra mea
nici un nume,
n'o pot ruga
nici să se stingă, nici să rămâe.

Dar **timpul** e văzut în alte poeme şi fără a fi legat direct de acest necruţător „cutreier", într'o impostază a sa neîmpovărată de omenesc, totuşi tot atât de aproape de acesta, şi neisbăvitor:

Nebunul cetăţii spre turn,
priveşte, călcând pe coturn.
Ce spornic e timpul, ce lin
prin noi strecuratul venin.

Bing-bang! Cât de bine ar fi
cetatea să uite o zi
că ceasul îi este stăpân.
Dar ornicul bate bătrân.
Isbânzile cui n'au căzut?
Şi inima cui n'a tăcut?
Ah, luntrele toate spre-apus
un val aherontic le-adus!

Forţei întunecate a morţii măsurate prin timp, i se opune aceea a naturii etern germinative, despre a cărei sacră dăinuire d. Lucian Blaga are parcă o intuiţie totuşi îndurerată, deoarece, ca şi timpul, cu împlicaţiile sale în moarte, — principiul vieţii este tot personalist şi confesional:

Nehotărît între două hotare,
cu vine trimise subt şapte ogoare,
în văzduhuri smeu,
doarme alesul, copacul meu.
Copacul meu.
Vântul îl scutură, Martie sună.
Câte puteri sunt se leagă împreună,
din greul fiinţei să mi-l urnească
din somn, din starea dumnezeiască.
Cine vântură de pe muncel
atâta lumină peste el?
Ca lacrimi mugurii l-au podidit.
Soare, soare, dece l-ai trezit.

Prinurmare, în acest volum scris la **curţile dorului**, autorul nu părăseşte temele mari, preferate de atâta vreme, şi tratate clasic până acum.

Cum însă aceste teme sunt considerate în raportul lor în timp cu făptura, după cum am arătat, — ceea ce rămâne

Lucian Blaga
de Maria-Brates-Pillat

în afară de ele, sunt execuţii libere fără oboseala interiorităţii, de o frumuseţe lirică adâncă totuşi, depăşind comoda virtuozitate:

Piere în jocul luminilor
Saltul de-amurg al delfinilor.
Valul acopere numele
Scrise 'n nisipuri, şi urmele.
Soarele, lacrima Domnului,
Cade în mările somnului.
Ziua se curmă şi veştile.
Umbra măreşte poveştile.
Steaua te-atinge cu genele
Mut tălmăceşti toate semnele.
Ah, pentru cine sunt largile
vremi? Pentru cine catargele?
O, aventura şi apele!
Inimă, strânge pleoapele!

Frumoasă ca un simplu ornament de aur subtil, şi semnificativă pentru puritatea formală a d-lui Blaga, este cu osebire poema „Alean":

De ceasuri, de zile, veghez
pe-un galben liman portughez.

Cu zalele-alăturea, drept,
cu mâinile cruce pe piept.

Doinind aş privi şapte ani
spre cerul cu miei luzitani.

De nu m'ar găsi unde sunt
Neliniştea morii de vânt.

De nu aş pieri, supt de-un astru
văzut-nevăzut, în albastru.

Maturitatea cucerită de d. Lucian Blaga în ultimul său volum de poeme, ne pare pe drept cuvânt a fi maturitatea limbii româneşti. Versul de altădată, învolburat de imagini, crescut tremurat pa creasta dintre siguranţă şi îndoială, închide acum paşnic o sumă de cunoaşteri pozitive, potolite şi blajine.

Din craterul pătimirii interioare, pare că a încetat erupţia. E momentul să admirăm frumuseţile primejdioase ale lavei cristalizate în tipare ştiute de artă. De n'ar fi să preţuim decât frumuseţi de limbă ca acestea, citate aici, şi ar fi destul... Înţelegerea noastră e datoare să meargă mai departe însă la tâlcul ce-l capătă problemele, când ele stau încremenite sub ochiul înţelept al poetului care nu greşeşte, fiindcă dă chezăşie pentru orice, viaţa sa.

CRONICA MĂRUNTĂ

Pentru istoria literară

In revista noastră, am publicat, nu de mult, pe o pagină întreagă, o convorbire a d-lui Şerban Cioculescu, cu d-na Caragiale. Materialul inedit, atât de preţios, adus la lumină de aceea care a fost tovarăşa de viaţă a marelui scriitor, a prezentat un viu interes pentru cititori, cari au avut prilejul să cunoască şi din altă latură, personalitatea lui Caragiale.

Tot ce a comunicat ilustra văduvă, din amintiri şi documente nedate încă publicării, se integrează direct istoriei literare, spre a fi înregistrat riguros, ca venind dintr'o sursă sigură şi autorizată. In dorinţa de a oferi cititorilor o lectură interesantă şi de o indiscutabilă valoare, în ce priveşte istoria literaturii româneşti, „Universul Literar" a luat iniţiativa să întocmească după exemplul interview-ului cu d-na Caragiale, o serie de convorbiri cu văduvele şi urmaşii scriitorilor de seamă, convorbiri ce vor fi publicate săptămânal, începând chiar cu numărul viitor al revistei. Pagina pe care o vom alcătui astfel, prin bunăvoinţa familiei scriitorilor defuncţi, va cuprinde pe lângă informaţiile biografice, şi numeroase reproduceri după fotografii păstrate cu o legitimă grijă în tezaurul familial. Nădăjduim că cititorii vor şti să aprecieze râvna „Universului Literar", depusă în slujba istoriei literare.

ŞTEFAN BACIU

Tânărul şi talentatul poet Ştefan Baciu, al cărui scris îl întâlnim dela o vreme în aproape toate revistele literare din ţară, are gata de tipar un nou volum de poezii, intitulat: **„Căutătorul de comori".**

Cartea va apare anul acesta şi se va însemna un pas hotărîtor spre maturitatea poeziei d-lui Ştefan Baciu.

PROGRAMUL CURSURILOR PENTRU ANUL ACADEMIC 1938—1939

In luna Noembrie 1938, vor începe în Bucureşti **Cursurile de Limbă, Literatură şi Cultură Italiană**, organizate pe anul academic 1938—39 de Institutul de Cultură Italiană în România.

Lecţiile vor avea loc după amiază între orele 17 şi 20.30, şi seara între 21 şi 22, şi vor fi ţinute în acest an în strada Biserica Amzei nr. 2 colţ cu Calea Victoriei.

Redăm aici împărţirea cursurilor la secţia literară şi artistică.

SECŢIA LITERARA

1) CURS BISĂPTĂMÂNAL DE ISTORIA LITERATURII ITALIENE: va consta din 40 de lecţii şi va fi împărţit în două secţiuni, de urmat după alegere:

a) **Secţia I-a**, în care se va ilustra desfăşurarea istorică a literaturii italiene de la origină până la Tasso (prof. Sibilia);

b) **Secţia II-a**, în care se va lustra desfăşurarea istorică a literaturii italiene de la Tasso până în zilele noastre (prof. Gianola).

Textele pentru secţia a): Malagoli — Crestomazia della Letteratura Italiana per secoli (voll. 1 şi 2); **pentru secţia b):** Malagoli — Crestomazia della Letteratura Italiana per secoli (voll. 3 şi 4).

CURSURI BISĂPTĂMANALE, CRITICI ASUPRA AUTORILR CLASICI ŞI CONTIMPORANI: a) un curs despre Petrarca, cu lecturi şi comentarii (prof. Cianciolo);

b) un curs despre literatura garibaldiană, cu lecturi şi comentarii (prof. Gianola);

c) un curs despre d'Anunzio, cu lecturi şi comentarii (prof. Sibilia).

2) LECTURA DANTIS: va avea loc odată pe săptămână şi va consta din lecturi şi comentarii din „Divina Commedia".

SECŢIA ARTISTICA

1) CURS BISAPTĂMÂNAL DE ISTORIA ARTEI ITALIENE: va consta din două secţiuni, de urmat la alegere:

a) **Secţia I-a** va cuprinde 40 de lecţii, însoţite de proecţiuni despre istoria artei italiene de la începutul ei până în secolul XV (prof. Sibilia).

b) **Secţia II-a** va cuprinde 40 de lecţii, însoţite de proecţiuni, despre istoria artei italiene dela secolul XVI până în secolul XIX (prof. Sibilia).

Textul: Sibilia — Sommario di un Corso di Storia dell'Arte Italiana.

2) CURS DESPRE ISTORIA TEATRULUI ITALIAN: va cuprinde o serie de lecţiuni despre teatrul italian şi de lecturi din operele de seamă ale literaturii teatrale italiene (d. De Cruccliati).

3) CURS DE ISTORIA MUZICII ITALIENE: va cuprinde o serie de lecţiuni închinate muzicei italiene cu audiţiuni de compoziţii clasice, moderne şi folcloristice italiene (diferiţi artişti).

Revista Fundaţiilor Regale

Camil Petrescu

„Revista Fundaţiilor Regale" împlineşte 5 ani de apariţie. Infiinţată din augusta iniţiativă a Suveranului şi condusă la început de Paul Zarifopol, această sobră şi compactă revistă literară a apărut cu o regularitate rară, într'o ţinută impunătoare din toate punctele de vedere.

După moartea atât de regretată a lui. Paul Zarifopol, locul conducerii fiind ocupat de d. Camil Petrescu, nimic nu s'a schimbat nici întrerupt din calităţile ce şi-a impus să păstreze şi să ilustreze „Revista Fundaţiilor Regale". Personalitatea sa de prestigiu ideologic şi literar unanim recunoscută, a d-lui Camil Petrescu a reuşit uşor să adune toate valorile literaturii şi culturii româneşti actuale, într'o publicaţie serioasă ca un tratat, interesantă totdeauna, variată şi vie.

Cititori şi colaboratori ai „Revistei Fundaţiilor Regale", salutăm acest eveniment, al împlinirii de cinci ani de activitate fecundă cu toată bucuria şi mulţumirea, şi-i urăm aceeaş izbândă, pe o durată cât mai lungă.

C. RĂDULESCU-MOTRU

Revista „Spirit militar modern" publică, în primul ei număr, un articol al d-lui prof. C. Rădulescu-Motru, intitulat „Suflet ostăşesc", în care d-sa istoveşte o problemă, pusă de atâtea ori de către cugetătorii de specialitate. Extragem un pasagiu semnificativ: „Însuşirile sufletului ostăşesc se găsesc toate printre însuşirile globale ale persoanei omeneşti, ele sunt însuşirile legate de totalitatea fiinţei omului: acelea pe cari de obiceiu le numim însuşiri de caracter". Şi, apoi, vorbind de virtutea stăpânirii de sine: „Această stăpânire de sine dă militarului de carieră o înfăţişare de statuie, pe care o întâlnim atât de des la militari.

OMUL ŞI RAZBOIUL

Ultimul număr al revistei „Gândirea", pe luna Noembrie se deschide prin eseul d-lui Vasile Băncilă, intitulat **„Omul şi războiul"**. Desprindem, din judicios şirag analitic, această încheiere:

„Căci nu e animal mai compus şi mai ilogic decât omul, deşi în el sălăşluieşte raţiunea. El e singurul „animal raţional", dar şi singurul animal absurd. Vrea armonie, dar e plin de tendinţe diverse. Nu ştie doar că omul e o bogată formulă de contradicţii şi toată problema culturii şi a societăţii e să pună ceva ordine în ele, pentru ca oamenii să poată sta la un loc şi pentru ca, pe plan ultim, să se poată mântui.

In cazul de faţă, am văzut că omul e o fiinţă paşnică şi războinică, fricoasă şi provocatoare de conflicte. E foarte firesc. Căci altfel omul n'ar fi, în fond şi luat în totul, „un monstru de neînţeles", după vorba lui Pascal".

ŞTEFAN STĂNESCU

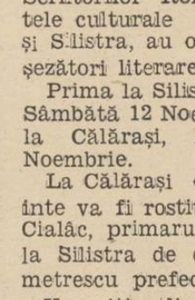

St. Stănescu

Săptămâna aceasta a apărut într'un cotidian o notiţă despre colaboratorul nostru, Ştefan Stănescu, urmată de reproducerea poeziei celei mai recente tipărite în U. L. Notiţa e onorabilă, fiindcă ea exprimă o dragoste şi o preţuire a poetului, împărtăşite, credem, fără multe rezerve. Pe Ştefan Stănescu îl avem la redacţie, în mijlocul nostru, iar cei cari l-am cunoscut cu ani în urmă, şi i-am urmărit desvoltarea lirică, ne bucurăm acum că nu mai dăinue nici o îndoială asupra rarei lui meniri. Poetul e tânăr, foarte tânăr, şi are încă atâta vreme să ne aducă daruri. Insemnăm acestea cu sinceră afecţiune, şi exprimăm dorinţa ca viaţa să-l pândească mai puţin, să nu afle că el e poetul şi să-l târască prin trudnicile ei meandre!

LA CALARAŞI ŞI SILISTRA

Sub auspiciile Societăţii Scriitorilor Români, comitetele culturale dela Călăraşi şi Silistra, au organizat două şezători literare.

Prima la Silistra în ziua de Sâmbătă 12 Noembrie a 2-a la Călăraşi, Duminică 13 Noembrie.

La Călăraşi cuvântul înainte va fi rostit de d. Eugen Cialâc, primarul oraşului, iar la Silistra de d. Eugen Demetrescu prefectul judeţului.

Vor citi din operele lor d-nii: G. M. Vlădescu, I. Minulescu, Al. Cazaban, George Gregorian şi Virgil Carianopol.

Literatura ţărilor vecine

Iovan Ducici

Editura Universul va da în curând la iveală o colecţie de cărţi din literatura ţărilor vecine. Faptul e util şi îmbucurător, fiindcă, dacă politiceşte şi economiceşte interesele ţărilor se pot despărţi adeseori, valorile de cultură le apropie şi le armonizează totdeauna.

Această serie de cărţi din cele mai însemnate ale vecinilor noştri, începe prin Comoara împăratului Radovan, *a d-lui Iovan Ducici, ministru al Iugoslaviei la Bucureşti şi membru al Academiei yugoslave. D-sa este unul dintre marii scriitori europeni, personalitate de aleasă şi întinsă cultură clasică, comparabil bunăoară lui Merejkowschi.*

Comoara împăratului Radovan *este o carte de esseuri: despre moarte, despre dragoste, despre femei, despre poeţi (în pagina întâia dăm un fragment din acest capitol), toate de o calitate, ce nu va scăpa, credem, cititorilor noştri, pe care îi interesează realizările masive de artă şi cugetare.*

Debutul scriitorilor

Debutul scriitorilor constitue o problemă asupra căreia ar trebui să întârzie în primul rând tinerii înzestraţi realmente cu darul spumerilor frumoase, cu meşteşugul dificil al cuvintelor aşezate cu grijă, ca să impresioneze cucerindu-şi ecou şi durată între lucrurile simple şi trecătoare. Debutul nu trebue să fie o expresie a nerăbdării, ci o manifestare firească, îndelung chibzuită, necesară dar îndeajuns aşteptată, totuşi.

In loc de a se risipi într'o puzderie de reviste micuţe, tipărite cu nespuse sacrificii, poetul tânăr ar putea da mijloacelor materiale de care dispune, o destinaţie mai puţin strălucită aparent decât scoaterea de pildă a unei reviste proprii, efemere. Poate bunăoară plăti o meditaţie, pentru a învăţa o limbă străină, îşi poate cumpăra cărţi rare şi bune ş. a. Reviste prestigioase ca: *Gândirea, Revista Fundaţiilor* ş. a., îşi au o tradiţională misiune. Debutul într'o astfel de revistă echivalează cu o consacrare şi nu va trece neobservat, deoarece condiţiile de publicare deşi sunt relativ severe, niciodată nu pot descuraja pe tinerii talentaţi şi sârguitori, porniţi pe drumul greu al artei bune.

Reflexiile de mai sus ne-au fost prilejuite de o sumă de broşuri şi reviste primite la redacţie, din toate colţurile provinciei — despre care nu putem pomeni prin recenzii, deoarece în majoritate sunt foarte slabe. Or, pe lângă banii cheltuiţi de tinerii autori, ele reprezintă regretabil şi o înşelare, dându-le iluzia că au intrat în literatură, când de fapt au rămas tot la periferia ei. Indreptându-şi năzuinţele spre revistele mari, pregătindu-se în vederea unui apariţii luminoase în paginile lor, tinerii scriitori în formaţie ar avea posibilitatea unui debut serios şi valabil, bazat pe un discernământ superior şi pe un control sigur.

VIRGIL CARIANOPOL

V. Carianopol

Inaugurată prin volumul de nuvele al d-lui Victor Papilian, carte gata să apară zilele acestea, Colecţia „Universul literar" va însemna o izbândă a tradiţiei noastre literare. Nu o tradiţie stearpă, o stagnare şi o ofilire în umbră ci, dimpotrivă, o siguranţă a calităţilor, o promovare a creaţiilor armonioase şi organice, inspirate din realitatea vremii de astăzi.

Al doilea volum angajat în colecţie, e cartea de poezii a d-lui Virgil Carianopol, intitulată „Frunzişul toamnei mele". Poet de sensibilitate şi de confesiuni biografice lipsite de hermetism şi preţiozitate, d. Virgil Carianopol se încadrează firesc tendinţelor ce au născut această colecţie literară şi ţinutei sale.

I. ŢOLESCU-VĂLENI

I. Ţ.-Văleni

Tânărul nostru colaborator şi redactor al revistei „Munţii Apuseni", care apare la Alba-Iulia, — d. I. Ţolescu Văleni, e în căutarea unui editor pentru volumul *„Aleanuri de rouă"*, cuprinzând zeci de poeme publicate, cele mai multe, prin revistele literare Nădăjduim, împreună cu tânărul poet, că tipărirea în volum a versurilor sale, va da putinţa cititorilor să aprecieze calităţile de simţire delicată şi expresie armonioasă ale unui temperament de frumoasă ţinută lirică.

VISUL S'A STINS

IN SALONUL ALB

de GEORGE ACSINTEANU

George Acsinteanu

Efectul cloroformului nu se sfârşise.

Trei surori de caritate, albe, cu milă adâncă în ochi, îl luară pe braţe de pe brancardă şi, încet, cu multă băgare de seamă, aşezară jumătatea amorfă de om, în patul de fier din colţul salonului.

Modelat parcă din ceară, Traian cu chipul supt stăruia necontenit în somnul greu. In salonul înalt se lăsase o linişte care apăsa, ca o povară. Nu se mai auzea nici un gemăt. Altădată aici, la Chirurgia grea, durerile nu încetau o clipă. Acum, parcă toţi bolnavii uitaseră de propriile lor suferinţe. Operaţia din ziua aceea le înfiorase trupurile roase de boală, le pătrunsese sufletele şi toţi luau parte cu gândul la întâmplarea noului venit.

Omul fusese adus cu picioarele frânte, în miez de noapte. Chirurgul îi făcuse operaţia cu o grabă neobişnuită. Când internul îi scrisese foaia de observaţie şi-i rostise numele întreg: **Traian Bacria**, parcă pe frunţile tuturor bolnavilor căzuse o greutate nevăzută, care îi apăsa pe toţi, până în miezul creerilor. Fiecare ins, în patul lui, cu faţa în sus încleştat de neprevăzuta forţă ascunsă a ologului adormit îşi punea întrebări ,din ce în ce mai ciudate. Apoi se mulţumea fiecare, singur, în tăcerea lui de spital cu răspunsuri cari nu se asemănau unele cu altele: în gândul unui sclipia o bănuire, în mintea celuilalt o întâmplare fantastică şi nici unul nu ghicea adevărul.

Câte un cap mai stăruitor se ridica încet şi se uita pe furiş, să vadă dacă se sculase streinul. Dar acesta nici nu se mişca.

Internul şi surorile toate plecaseră.

Rămăsese lângă bolnavi doar femeea de serviciu, măruntă şi greoaie, cu mişcări alene şi cu peste cincizeci de ani în sbârciturile adânci depe faţă, tăiate ca într'o piatră veche cu muşchiu.

Femeia, după ce îşi isprăvi treburile prin salon se aşeză la capul lui Traian. El scoase un gemăt lung, adânc...

Servitoarea tresări. Ii aduse repede o cârpă udă pe care i-o puse pe frunte.

Ceilalţi bolnavi îşi îndreptară repede, pe ascuns, privirile spre el, cu o frică instinctivă. Ochii tuturor străluciau de o lumină bizară. Traian deschise pleoapele: doi ochi mari, priviră fix tavanul alb. Nu-şi dădu seama unde se află. Vru să se mişte, dar femeea de lângă el îl opri cu vorbe calde, în care se ascundeau înţelesuri adânci.

— N'ai voe! Fii liniştit, altfel e rău!

El o privi lung, cu teamă şi clipi în semn că a înţeles.

Fără să simtă nici o durere în trup, închise iarăş ochii şi rămase mulţumit, în patul în care se credea om întreg, lungit să se odihnească după o zi obositoare de muncă...

Când se trezi, trupul începu să se încălzească, să se infioare şi, în cele din urmă, să tremure puternic.

Traian se strădui să se mişte, să-şi găsească un loc mai potrivit în pat, dar auzi, ca prin somn, de departe, un glas care ameninţa.

— Nu înţelegi omule să stai liniştit? Vrei să mori?

El nu gândea acestea... Nici nu i-ar fi trecut prin cap să-şi sfârşească viaţa tocmai acum când... Dar nu înţelege un lucru, care începe să-i turbure gândul... Dacă se mişcă în pat, moare? Nu, nu! Glasul de femee glumeşte cu el. Sinistră glumă. El, stăpânul visului care i-a hrănit sufletul aproape patruzeci de ani, nu va muri, nu poate să moară, nu va trebui să se sfârşească atât de repede şi fără înţeles. Aici e un loc blestemat, plin de alb şi de dureri. Dacă se mişcă, moare, dacă stă ţeapăn, trăieşte. Dar unde se află? Dece l-a adus în această tăcere albă, ciudată? A mai fost el vreodată aici? Da. A mai fost... Şi-aduce aminte... Cu zece ani în urmă... Sora albă... Moartea albă... Sufletul scos în palmă... Pasăre albă... Zână albă... Moarte albă...!

...Iat-o în gândul lui.

Vine iarăş, pe trepte de cretă, din înălţimi de zăpadă, frumoasă cum nu văzuse niciodată altă făptură a pământului sau a închiuirii. Cu paşi mărunţi, în vârful picioarelor de crini, zâna albă se apropie acum de patul lui, ca şi atunci, când s'au logodit. Il atinge pe frunte cu un sărut:

— Iubitule, cât de mult te-am aşteptat!

O, atunci i se păreau cuvintele ei nectar de lumină; acum, vrajă şi cântec.

Atunci i-a spus încet, ca în vis:

— Dacă ai vreun leac, soră bună, dă-mi-l. Simt cangrena în tot sângele ,în tot gândul.

Acum, ce simţire mai poate să-i împletească în cuvinte?

Atunci, zâna albă, l-a întrebat cu surâs de primăvară în colţul buzelor:

— Să-ţi dau un leac?

— Da, un leac, sora mea bună şi dragă, un leac...

Rotunjimea portocalelor vii, crescute deasupra inimii, svâcneau atunci îmbietor; acum farmecul lor îl ameţeşte. Niciodată n'a văzut sâni mai albi şi mai frumoşi.

Atunci, braţele lui ca nişte crengi uscate năzuiau spre trupul de lumină al zânei; acum nu-i mai trece prin gând nici o dorinţă, nu mai poate dori. O priveşte doar vrăjit. Ea se uită la el cu ochi de stele. Uite, murmură iarăş cântecul de atunci?

— Iubitule, nu sunt zână bună şi dragă. Sunt moartea. Moartea ta, iubitule.

Cât de fricos şi laş s'a arătat, când a auzit întâia dată aceste vorbe.

A holbat ochii şi a strigat:

— Nu, nu se poate! Nu eşti moartea. Trupul tău diafan, obrajii, buzele, sânii de fecioară totul, toată lumina mea nu poate fi MOARTEA.

Azi, dacă ea va mai rosti aceleaşi cuvinte, i le va culege flămând ca pe nişte faguri de miere.

Cât de frumoasă e făptura de vis de lângă el! A uitat toate necazurile, toate durerile.

Atunci ea, zâna lui ca să-i arate că e **moartea** s'a apropiat de un pat ,în care brancardierii puseseră o fată înfăşurată în cearşeafuri albe. A dat cearşafurile la o parte. A deschis pieptul fetei, i-a scos inima, a închis colivia de zăpadă la loc şi a venit lângă el, aproape de tot. Inima era tupilată în cuibul mânei ca o pasăre speriată. Zâna i-a şoptit:

— Acum crezi iubitule că sunt moartea?

El a isbucnit:

— Nu. Moartea e urâtă, e hâdă ,e schelet ambulant. Tu eşti frumoasă, neasemuit de frumoasă.

Zâna i-a răspuns tot zâmbind:

— De unde ştii că moartea e urâtă?

— Din cărţi, de la învăţaţi.

Cât de sarcastic a râs atunci, zâna lui cea frumoasă!

— Crezi că m'a văzut cineva în adevărata mea înfăţişare? Frica de mine le întunecă la toţi gândul, le scălâmbă închipuirea. Fiecare mă modelează în mintea lui cât mai urâtă. Priveşte, ce fruomasă e moartea! Sărută, iubitule, cum nu sărută nici o femee din lume. Moartea iubeşte cum n'a iubit nimeni până la venirea mea în mijlocul oamenilor.

Cât de frumos a sărutat atunci inima din palma ei! Buzele erau mai roşii decât inima. Ce minunat s'a prefăcut inima în pasăre!

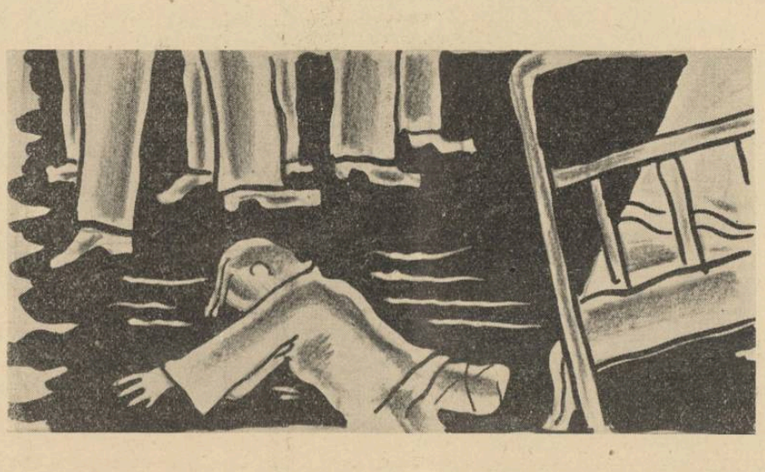

Privighetoarea şi-a luat sborul lin, uşor, prin întredeschizătura salonului.

El a strigat:

— Trimite şi sufletul meu dincolo de acest spital urât!

Zâna care stă acum, lângă el, dreaptă şi tăcută, atunci ca o furtună a eternelor zăpezi şi-a aruncat veştmintele de pe ea: nud de lumină, sâni de crini, păr lung de soare, inundat pe umerii rotunzi. Buzele moi s'au lipit de gura lui arsă. Braţele lor ca patru şerpi de foc s'au încolăcit într'o crâncenă luptă. Atunci, el s'a simţit vârtej de foc. S'a pierdut într'o plăcere fără saturare, fără egal şi parcă fără sfârşit...

— Sunt în gândul tău iubitule, îi şopteşte acum zâna albă. In ziua aceea ,a fost numai logodna. Azi va fi nunta.

Cum să-i spună? Doamne, cum să-i spună că el acum e cununat cu nemărginirile, cu visul care i-a hrănit sufletul aproape patruzeci de ani? Cum să-i mărturisească? E atât de majestoasă în atitudinea ei de regină albă!

— Nu vrei să te cununi cu mine iubitule? Atunci nunta se va face şi fără vrerea ta, dincolo de lume.

— Mă iei de aci, zâna mea?

— Sufletul numai, iubitule. Pasărea pieptului. Cu ea mă voi cununa, printre stele, printre lună şi luceferi.

— Şi eu?

— Tu rămâi al pământului, al Bărăganului din care ai răsărit.

— Al Bărăganului? Cunoşti Bărăganul, iubita mea?

— Cunosc ceiace tu încă nu ştii: pătrunsul şi nepătrunsul trăirii tale azi, printre oameni; în legendă cu câteva mii de ani înainte...

— Am mai fost eu odată?

— Ce întrebare copilărească? Nu ştii? N'ai fost tu stăpânul vânturilor, al cântecului, al câmpiei?

— Eu? Nu. Acela a fost un zeu.

— A fost un om; ai fost tu.

— Eu? Doamne, visez?

— Trăeşti aevea iubitule. Haide, deschide cuibul inimii şi dă-mi pasărea. Afară mă aşteaptă carul de stele să sbor cât mai repede în împărăţia mea.

— Haide, iubitule, haide...

Ce se întâmplă? I se deschide pieptul?

— Aaaah!

— Taci, omule nu mai geme! Iţi faci singur rău.

Femeea de serviciu îi aşeză încet cearşeaful sub bărbie. Traian geme printre dinţii strânşi:

— A fost moartea albă aici, mi-a luat inima. A fugit. De ce a sburat? Dece n'a rămas lângă mine?

— Lasă, fii liniştit!

— Vreau apă.

Femeea se uită lung al el. Dădu din cap cu înţeles: „Nu mai scapă. Să-i dau cel puţin să bea".

— Dacă taci, uite, ţi-aduc un pahar plin.

— Mulţumesc.

Traian sorbi paharul până în fund. Apoi căscă ochii mari.

Inţelese, însfârşit, că i se întâmplase ceva groasnic. Se munci, treaz, să-şi aducă aminte dece fusese adus în salonul acesta alb, ca şi zâna ce-i furase inima. Ii părea rău că nu putea să vadă decât tavanul şi colţul de lângă fereastra mare, în care se împleteau trei şerpi de lumină fugiţi din soarele toamnei.

...Da, da! Incepe să-şi aducă aminte ca de o întâmplare veche, de demult... Noaptea era ca de poveste...

O, dacă i-ar fi priceput cineva atunci fericirea şi cântecul din suflet!

Când se afla acolo sus pe turla bisericii lui, se simţea atât de aproape de Dumnezeu. Lumina lunii, argintul viu al stelelor, îi vrăjiseră toată simţirea. A închis ochii. Infinitul de lumină al Bărăganului l-a atras în sbor de heruvim peste închipuiri cu zei şi zâne ale Bărăganului, peste visul lui crescut din pământ, în forma arhitecturală a unei biserici, peste lume, peste viaţă...

In sborul lui n'a văzut decât chipul de foc al Lui Iisus, icoana cu care se înfrăţise din copilărie, care l-a păzit şi l-a ajutat pe toate cotiturile grele ale vieţii şi pe care, o îmbrăcase în haină de argint, cu ţesătura de aur... Apoi nu-şi mai aduce aminte ce s'a întâmplat, mintea nu-l mai ajută. O pătură grea, neagră i s'a aşezat pe gând...

La poarta spitalului aştepta de două ceasuri Laura îmbrăcată în negru, pământie la chip cu ochii înroşiţi şi umezi. De două ceasuri o muncia nerăbdarea să-şi vadă soţul; îl credea mort de azi dimineaţă. Când omul cu şapca albastră îi deschise greaua poartă, femeea îşi descărcase pieptul cu un oftat adânc. Coti repede rondurile de flori săpate proaspăt şi intră brusc în coridorul de ciment al spitalului, unde mai fusese ea, odată cu zece ani în urmă, la căpătâiul lui Traian. Un servitor o îndreptă spre salonul No. 3 la Chirurgia grea. Când ajunse la uşe, femeea de serviciu îi ieşi binevoitoare în cale.

— Căutaţi pe cineva?

— Pe domnul Traian Bacria.

— E aici. Dar vă rog încet; d'abia a adormit.

— Bine. Mulţumesc.

Femeea cu chipul supt şi ochii mari, negri, trişti, se îndreptă în vârful picioarelor spre patul lui Traian. Când trecu pe lângă un bolnav căruia în ziua aceia îi tăiase o mână din cot, acesta cu ochii plini de taină o întrebă stăruitor.

— Cucoană, ce are?

Laura se uită lung la el. Era atât de tânăr şi atât de galben la faţă. Ii răspunse încet:

— A căzut din turla bisericii.

— Doamne fereşte!

Şi bolnavul surâse cu o mulţumire satanică. „Da, da! I-a tăiat picioarele! Incă unul; foarte bine. Cum, numai el să fie ciung şi alţii... I, hâ, da, da; foarte bine"...

Femeea se apropie de soţul ei şi se aşeză pe scaun. Traian ca şi când ar fi fost deşteptat de cineva, deschise ochii grei. Laura îl strigă cu suspine, încet:

— Traiane, ce faci?

El o privi cu ochii împăienjeniţi.

— Rău. Când ai venit?

— Acum.

— Nu-i nimic Laura, mă voiu face bine. Mi-a spus **ea** că voiu rămâne al pământului.

— Cine?

Simţind o durere veninoasă sub unghia dela piciorul drept, pe care nu-l mai avea, Traian se mişcă puţin şi gemu, fără să-i mai răspundă la întrebare.

— Cum mă doare degetul dela picior. Nu mai pot să îndur. Puneţi-mi ceva.

Servitoarea se apropie de Laura şi o frază tâmpă i se rostogoli singură, fără să-şi dea seama:

— Cum să-l doară maică degetele, când el nu mai are nici un picior.

— Cum? I le-a...?

Şi femeea împietri lângă pat cu ochii mari, pierduţi. Apoi isbucni într'un hohot puternic de plâns. Femeea o luă de braţ, îndemnând-o spre uşe.

— Vă rog, nu e voe să plângeţi lângă bolnavi!

Uşa salonului se închise în urma Laurei cu un scârţâit lung, înfiorător. Traian auzise clar cuvintele servitoarei şi nu-i venea să creadă. Femeea aceasta e nebună, altfel n'ar fi vorbit aşa. N'are el picioare? Auzi ce glumă? El e om întreg. Işi simte tot trupul, dela primul fir de păr din cap şi până la unghia degetului care-l doare acum atât de îngrozitor. Hm! Ce bătrână ticăloasă. Să-i râdă nevestei lui în nas, spunându-i că el n'are picioare.

Traian ca să arate că într'adevăr el e om întreg şi că servitoarea a minţit, strigă tare, cât putu, la ea:

— Ascultă femee, nu înţelegi? Ţi-am spus să-mi pui ceva la unghie că mă arde şi mă doare. Ce mai aştepţi?

Servitoarea gândi că bolnavul aiurează. Era obosită de atâtea vorbe rele spuse de bolnavi în timpul aiurărilor, după operaţie. De douăzeci de ani decând era în acest spital i se acrise sufletul de atâtea suferinţe omeneşti, de atâtea trupuri mutilate, de atâţia morţi. Nu mai zise nimic. Căzu pe gânduri, se mai uită la bolnav, apoi plecă spre camera ei lângă uşe. Traian gemea şi se ruga să-i curme durerile dela degete. Ceilalţi bolnavi din salon porniră să vorbească în şoaptă.

— Auzi mă, ci-că'l doare deştul?

— Şi el e olog în puterea cuvântului.

Traian nu auzea desluşit cuvintele celor din jurul lui, totuşi bănuia că despre el vorbesc.

— Ce oameni fără inimă! gândi el.

O durere bruscă i se rostogoli din miezul creerilor prin inimă până în călcâe. Parcă cineva îi vârâse în cap o bilă de fier înroşită în foc, care alunecase pe şira spinării, până la tălpi. Tot corpul începu să-i ardă şi să-l doară; o durere pe care n'o mai încercase niciodată. Simţi apoi că toată carnea îi este sfâşiată de colţi veninoşi, că prin tot sângele îi curge o otravă verde şi rea şi că tot gândul i se prefăcuse într'un huruit ca de moară hodorogită...

Târziu după multe svârcoliri în patul de spital care se prefăcuse în baltă roşie, durerea şi otrava i se adunară iarăşi sub unghie.

— Nu mai pot, pune-mi ceva la picioare!

Bolnavii când auziră încă odată că-l doare o parte a trupului de care fusese desmoştenit, izbucniră toţi într'un râs greu, lugubru, care semăna mai de grabă cu nişte urlete surde.

Lui Traian Bacria i se păru că hohotele lor tremurate, parcă se materializau în bulgări grei ce sburau prin atmosfera de spital. Apoi, unul câte unul, îl loveau în cap. Se sforţă din toate puterile să primească, mut, până la sfârşit râsul tovarăşilor lui de boală. Când se stinse ultimul sughiţ de haz din gândul lui aprins, se înfipse în mijlocul salonului un vârtej puternic. Tot spitalul, împreună cu întreaga armată de bolnavi, începură să se învârtească ameţitor. Unul câte unul cu chipurile scofâlcite de boală şi de râs erau aruncaţi în vârtejul stârnit de cugetul lui. Traian vru să se arunce şi el după ceilalţi dar o poartă de fier mare, încercuită cu benţi late de aur îi fură ochii. Poarta se deschise larg. Dincolo de ea se desfăşură un drmu alb, spre o zare infinită de cristal. El se sculă încet din aşternutul cald care se transformase într'o bae de lapte şi se îndreptă fantomatic şi înalt pe drumul de argint cu flori de soare şi iarbă crudă pe margini. Traian păşea cu taină infinită în spre depărtări. Pe lângă fruntea lui fâlfâiau, în triluri de farmec, păsări nevăzute. Omul era fericit. Când să se înalţe mai sus îi apăru neaşteptat în cale biserica lui de lumină clădită acum din stele, nu din cărămizi cum o zidise el în satul de sub coasta dealului Pandurilor. Prin uşa de diamante eşi Iisus aureolat ca şi în icoana de argint.

Il îmbrăţişă lung, fratern; apoi sburară amândoi către înălţimi, însoţiţi de o mare infinită de îngeri albi, cari purtau pe braţe biserica de lumină.

Toţi bolnavii îl priveau încleştaţi de spaimă.

Traian se ridicase din pat, pe cioatele tăiate. Cu ochii duşi în viziunea fără ţărm se muncea din toate puterile să se dea jos. După multă muncă şi încordare se prăbuşi deodată surd, la capătul patului. Bolnavii scoaseră un ţipăt de groază şi fiecare îşi astupară ochii de frică, cu podul palmelor. Femeea de serviciu veni în fugă lângă Traian care se sfârşise într'un horcăit brust. Apoi foarte calmă strigă:

— Să vie brancardierul!

Pe coridorul de ciment, lângă salonul No. 3, Laura plângea.

Două poeme de FRANCIS JAMMES

Rugăciune ca să nu moară un copil

O, Doamne, le păstrează copilul ăsta mic,
precum păstrezi în vânturi o iarbă de nimic.
Ce-ţi face, dacă mama-i înlăcrimată ţipă,
să nu-l mai laşi să moară acolo, peste-o clipă,
ca o nevoe care n'o poţi înlătura ?
De-l laşi să mai trăiască pre el, va scutura
la anul, la Rusalii, potop de roze'n floare.

Dar eşti prea bun, Tu, Doamne, nu eşti acela care
pe-obrajii încă 'n roze aşterne moartea-albastră ;
sau, spune-mi, ai la tine odăi încântătoare
s'aşezi pe lângă mame copiii la fereastră ?
De ce nu vrei aicea ? Ah! Fiindcă-i sună ceasul,
îţi adu-aminte 'n faţa copilului ce moare,
Isuse, că Tu pururi trăeşti cu Maica ta.

ION PILLAT

HEI, ŞTIU EU...

Hei, ştiu eu, se tot spune : e dulce-a fi bătrân.
Dar sunt bătrân şi-mi pare de tinereţe rău,
de fata jucăuşă, de mângâiatul său,
de mâna ei pe fruntea-mi ce-i odihnea pe sân.

Când va veni şi vremea să-mi fie dat şi mie
— fără mâhnire 'n suflet — ca să binecuvânt
copiii ce respiră din trunchiuri seva vie,
prin râpa năpădită de albi măcieşi, sburdând ?

Ferice-acel ce poate, în simpla lui ogradă,
în ceasul când vecernia învie clopot greu,
copiii lui cu mâna într'alte mâini să-i vadă,
copii uniţi de dânsul în smeurătul său.

ION PILLAT şi N. I. HERESCU

CRONICA MUZICALA

de ROMEO ALEXANDRESCU

Cauza celor „patru bădărani" a lui Wolf Ferrari, este, pentru artiştii ce vor s'o apere, din acelea care nu se câştigă dela sine. Numai cu jocurile abilităţilor profesionale, imaginaţie năstrusnică şi argumentare vertiginoasă, se poate sconta perspectiva feţei curate. Şi nimic mai mult.

„Opera Română" a triumfat, în aceste limite, dând în vileag un atrăgător inventariu de dichisuri şi sfori actoriceşti, de vervă şi momeli vocale, de şagă muzicală, colectate sub fiecare mască de personagiu şi împânzite cu rost şi voe bună, pretutindeni, în spectacol.

Ritmul esenţial, pornit de bagheta stârnitoare a maestrului Massini, a ricoşat cu promptitudine în scenă, primind de acolo replicile potrivite.

D. Gh. Folescu a compus chipul şi toanele lui Lunardo Crozzola, găsindu-le tâlc şi măsură. Creaţia aceasta, căreia d-sa i-a împrumutat nu mişcările factice ale grotescului convenţional, dar viaţă şi accent sincer, a fost în acelaş timp susţinută cu muzicalitatea plină şi statornică a cântului d-sale, de superioară esenţă artistică.

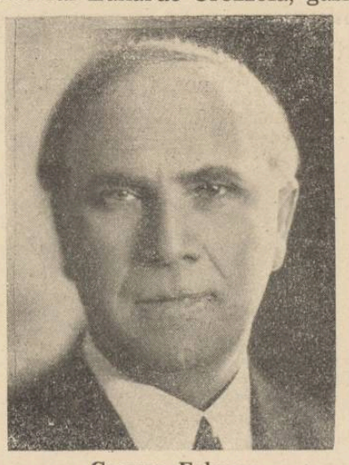

George Folescu

D. G. Oprişan, transpus într'un alt exemplar al quartetului de bădărani, şi-a sporit galeria de caricaturi omeneşti prinse cu viu talent de comedie şi făcute, cu simţ al humorului adaptat cerinţelor fiecărui caz, să glăsuiască şi muzică.

D. N. Secăreanu a dat la iveală daruri de burlesc musical, care i-au prididit întrucâtva rolul, cu un număr de elemente care ar fi putut ajunge la caracterizarea a două roluri.

D. N. Teofănescu are glas viguros timbrat şi care face bănuite resurse interesante. In scenă şi în crâmpeele de cânt ce a întâlnit în rol, d-sa s'a comportat mai mult decât promiţător.

D-na Emilia Guţianu, căreia i-au revenit mai apreciabile prilejuri de cânt, nu le-a pierdut de fel, limpezindu-le şi înviorându-le cu glasul d-sale de emisiune fin conturată şi distribuită. Jocul a fost aplicat cu duh personagiului, în definitiv cel mai bine caracterizat în operă, mai bun muzicalmente şi mai simpatic, al Lucietei.

D-na Maria Cojocăreanu a cântat cu remarcabilă vioiciune rolul „Marinei" şi a contribuit cu pas uşor şi convingătoare bună dispoziţie la animarea scenică, atât de importantă în această operă, pentru acţiunea ce are de susţinut şi nu mai puţin prin slaba consistenţă a muzicei.

Partiţiunea celor „patru bădărani" e într'adevăr cam descusută, impersonală, în ce-l priveşte pe autor, dar cu diferite sigilii străine şi reminiscenţe de procedeu sau atmosferă.

Dialogul, care necesită desigur, mobilitate muzicală, justifică, firesţe, respiraţia cam precipitată a frazelor vocale, dar ştiut este că, în atâtea alte cazuri, cu note puţine, s'a putut spune mai mult.

Tehniceşte, orchestral, meşteşugul nu se poate nega, din punct de vedere al formulării, dar substanţa muzicală rămâne, aproape fără excepţie, oarecare.

Ceeace, până la un punct, este în funcţie de interpreţi, a găsit, din fericire, un excelent concurs, din partea ansamblului Operei Române.

Listei arătate până acum, este de datoria noastră să-i adăugăm numele tuturor interpreţilor.

D-na Maria Snejina, a redat sugestiv, în pricepută şarjă şi cu dichis muzical, rolul Margaritei.

D-na Dora Massini, d. Viorel Chicideanu, d-ra Dogeanu şi d. Lucian Nanu, excelenţi în parte şi în cercul spectacolului.

D. Feodorov a făurit decoruri evocatoare.

ULTIMUL LIRIC FRANCISCAN

(Urmare din pag. I-a)

Pentru a-l asimila şi dânsul, nu i-au lipsit copilului francez din Pirinei simplicitatea şi după unii critici — jammismul. Nu i-au lipsit însă nici marea inteligenţă artistică şi agerimea de a sezisa un moment psihologic al epocei sale. Astfel poesia lui Jammes apare tocmai la timp, să descoasă grelele umbre ale secolului XIX care, după înfrângerile politice adusese decadentismul, demonismul, morfinomania, dominaţia anarhistă a senzaţiei în literatură. Franciscanismul noului scriitor are, printr'o întâmplare fericită, un rol activ aproape ca în trecut; va conduce la un fel de a regăsi natura şi poesia vieţii. De aceea opera lui, cu toată sensibilitatea elegiacă, se poate scrie, cu puţină indulgenţă, în tagma privelegiată a creaţiilor majore. Ne-am îngăduit rezerva de mai sus fiindcă personal nu ne putem abate prea mult dela convingerea că la Jammes celebritatea este o trăsătură foarte importantă. Aşa dar rămâne de văzut dacă Dumnezeu i-a îndeplinit poetului faimoasa dorinţă de a-l fi lăsat să intre în paradis odată cu măgăruşii truditi, sătui de a purta pe şale bidoane urâte, animalele pe cari le-a înţeles şi le-a stimat. Ceea ce poate să-l fi ajutat pe marele liric să câştige cauza din urmă, nu este neapărat doctrina amintită, ci faptul că el era în primul rând un om admirabil. Sinceritatea, buna tovarăşă a marilor talente, îl făcea să înfrângă doza de artificiu impusă de orice crez moştenit mai mult pe calea literaturei. Nu era un iluminat medieval ci un copil iremediabil în faţa lucrurilor. O neobişnuită incapacitate de rancună, îi da putinţa să spună la orice pe nume, fără stridenţă pentru mintea lectorului. Jammes a fost un pasionat al infinitului mic. A ridicat imnuri frumuseţilor miniaturale. Trebue să fi nutrit un mare respect pentru botanişti. El continuă totodată şi tradiţia animalieră venită, în Franţa, din evul mediu al capitelurilor burgunde. Măgăruşii ideali pentru Jammes ar fi în acest caz, după noi, acei dotaţi de sculptorul romanic cu rotile spre a o duce mai iute, prin pustie, pe Maica Fecioară.

Poate nu-i absolut necesar să prezint poetul acesta, exclusiv prin prisma compasiunii lui totalitare. Bătrânul ajuns către moarte să semene cu figura bravă a profetului Moise, sculptat de Claus Sluter, iubia natura şi fără unele farafastîcuri. El a dăruit literaturei franceze pitorescul Pirineilor, amurgurile rosalii, tremurătoare asupra zimţilor transparenţi de piatră. Ca un bondar, nu putea să iubiască, în tinereţe, fără holde lângă el. A suprimat, prin izolarea sa la Béarn, mitul scriitorului parisian. Insetat după zăpezile de altădată şi totdeauna în perfectă tradiţie franceză, nu doria mai puţin cadre vegetale a altor timpuri... Parcurile castelelor devenite muzee, nu au moarte pentru el; ştie să le deslueşească butonii de flori din păragină. Iubirea îşi caută idealul cât mai în trecut, dar acesta va fi dator să-i trimită imaginele rare ale Clarei d'Ellébeuse, Eléoneure Derval, Laure de la Vallée, Blanche de Percival, asortate cu lalelele sau tuberozele epocei. O ciudăţenie în favoarea lui Jammes, acest passeism integral. In consecinţă nimeni nu poate sublinia mai sincer decât el melancolia uitării. Dar trece cu o piruetă nervoasă peste această tristeţe. Fulgerare de ironie ce nu se lasă prinsă de lector în tot realismul. Discreţia ei constă în viteză. Din respect pentru frumuseţea discretă Jammes se poate înfrăţi cu lucrurile, cu vieţuitoarele şi chiar cu moartea din vechiul „Cantico del sole". Amestecul de vis şi de realitate cotidiană îşi cere locul fără să ţipe.

Poetul era un adevărat mag al cuvintelor şi posibilităţilor acestora plastice şi acustice. S'ar putea, afirma forţând oarecum termenii, că a izbutit să fie franciscan în tehnica flamandă, în dragostea de a pune orice lucru descris, pe plan de giuvaer. O vioară sensuală, cu reflexe din chinul dramatic al păunului, străbate în cele două faze ale creaţiei sale: prima, neopaganistă şi cea următoare a aşa zisei sale „convertiri".

Cu moartea lui Francis Jammes, se reactualizează la noi discuţia în jurul reducerii poesiei la simplitate de simţire şi idei, la expresia cisterciană am spune, a liniilor.In adevăr poetul ce ne-am permis să-l omagiem aici a fost un minunat exemplu de anti-decadent. Pe cât de molipsitoare este sensibilitatea lui purificată în lumini de albastre vitrouri catolice şi în farmecul giottesc, pe atât de savantă pare unealta expresiei. Jocul nuanţelor, joc de scoici şi panaşe ale verbului său rămâne în fapt, o operă de foarte întinsă răbdare. Dovadă că urmărirea asociaţiilor de idei şi imagini derivate din zisul loc, dă de lucru imens tălmăcitorilor.

Marii maeştri ai simplicităţii nu se judecă după entuziasmul cititorului mijlociu. Câţi putem pătrunde spre pildă în inima lui Jammes când evocă eroismele vieţii subliniind cu aparentă bună voinţă paradoxul uitării? Nu doar, pentru acea parte de formulă inevitabilă din franciscanismul său, ci pentru marea lui însuşire de a fi cel mai om dintre poeţi, i s'ar cuveni doliul universal. Insă poetul s'ar lipsi de crepuri, în folosul cumpărării de hrană pentru măgăruşii rămaşi fără prieten.

SIMION STOLNICU

Obârşia Lotrului

In căutarea Parângului; cenaclu literar la 2200 m.; Rig Udar şi focul nopţii

de GABRIEL BĂLĂNESCU

Parângului i-a fost dată multă măreţie, mult cântec, splendoarea celei mai firesti rugăciuni.

Bănuiţi o clipă de extaz a cerului ? Bănuiţi lacrima unui înger picată în cel mai perfect amănunt unde se chinueşte spre deslegare toată muzica magilor ?

Căutaţi-o sus în creştetul Parângului unde legenda s'a'ncumetat să rodească pilduitoare pământului.

Să nu vă plimbaţi gândul romantic pe drumul lui pentrucă vă surprind plaiurile şi vă ruşinaţi.

Nici-un gând nu trebue purtat pe căile pe unde a curs atâta cântec, atâta nepăsare.

Lăsaţi poezia voastră acasă, lăsaţi acolo şi grija comorilor şi îngăduiţi-vă timizi o zi de toamnă ruptă din calenda pământului, din calenda Parângului.

Biruiţi ziua aceea şi de puteţi s'o biruiţi nu vă mai întoarceţi acasă, nu vă mai osteniţi din nou să aflaţi ceeace Parângul v'a dat odată pentru totdeauna.

In greutatea imensă fără spaţiu a muntelui dibui marea rugăciune, melodia mare a sfârşiturilor, a morţii pe care-o trăeşte în afund floarea de primăvară şi întunerecul toamnei.

Acolo trăesc şi rodesc nemăsuraţii ochi ai vieţii pe care n'o ştiţi.

Acolo trăeşte puterea imperiilor şi

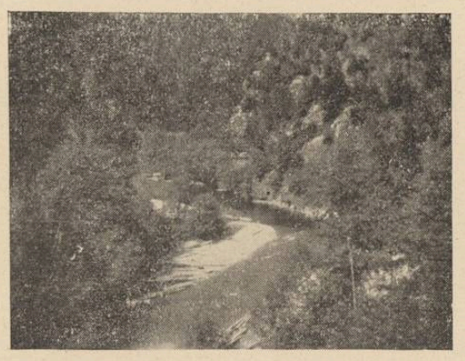

cuvântul adevărului dela început.

De acolo au purces cântecul, lumina, frumuseţea florilor, întunerecul, vieaţa şi moartea.

Şi acolo se întorc toate, slăvite ori sfârşite.

IN CĂUTAREA PARÂNGULUI

Cine pleacă la drum pe munte pentru a pleca numai, sau pentru a se înapoia este un înşelător.

Sau rămâi cât poţi, sau să te înapoezi cât mai puţin.

Să admiţi o eventuală disperare peste fruntea zeilor, cu dracul în desagă.

Am plecat să găsesc Parângul, nu după hartă, nici după poteci.

Am plecat să-l găsesc, cu o sărmană conştiinţă încărcată de nelămuriri.

Dar în drumul acela care-mi plăcea să-l consider lung, fără sfârşit, m'au întâmpinat atâtea lucruri supărătoare; cu tot peisagiul încântător (vai!... încântător), cu toată plastica peisagiului precisă pe care ochiul o înregistra leneş.

Am admis atunci, ceeace se putea oferi imediat: neliniştile.

Şi m'am conformat lor.

Maşina cu care trebuia să-mi ucid timpul până la Polovragi — un modest sat din Gorj aşezat la o convenţională mejdină a judeţului Vâlcea, trecea „în revistă" pe rând mânăstirile: **Bistriţa, Arnota** lui Matei Basarab, de atâtea ori istorică, — apoi **Hurezu,** iar de aci sate mari, leagăn al celor mai vechi şi mai autentice familii de boeri români.

Pe Valea Cernei, de pildă (în Vâlcea), aşezată cu puţin la stânga drumului nostru, „s'au descoperit" nu de mult în nişte hrisoave prăfuite, sate întregi **de nobili.**

In fiecare ţânc deci, de pe marginea maidanelor, curgea... sânge albastru.

In firea lor, în înfăţişare chiar, găseai într'adevăr, o particularitate ciudată, care te reţinea.

De aci, dintre aceşti boeri retraşi de un real şi mare destin, între brazdele pământului, suntem în sfârşit, după câteva încrucişări de drumuri, la Polovragi.

PRELUDIUL MUNTELUI

O vale imensă, între doi munţi: albia Bistriţei.

Cei doi munţi, faţă în faţă, ameninţători, sunt asemănători celor din legenda Lânei de aur. La poalele munţilor găseşti obiceiuri din cele mai balcanice: bâlciuri, sgomote de ţimbale, strigăte înfricoşetoare, tobe şi bătăi, pentru fete şi pentru cai.

O îmbinare ciudată de fantastic şi uman te surprinde într'o manifestă înfăţişare a ridicolului.

Îţi descurci mintea o leacă, — şi mai ales ochii să ţi-i descurci dintre râurii zavelcilor prea împodobite ale gorjencelor sdravene, sănătoase, îmbujorate de existenţa grea a muntelui ce le păzeşte ochii, — apoi eroic, cel din urmă pedant, ultimul colindător poate prijoni fastul umbrelor care vin şi se tot duc.

Aci jos, zace legenda şi înfricoşarea. Acolo sus, peste atâtea înşelătoare creste domină adâncul tăcerii pământului; miracolul, magia — apoi idealul, idealul acela sfâşiat de lumina zilei şi de noaptea întunericului, pândit cu dibăcie de cavalerul morţii, în buzunarul lui **Ion Aluion.**

Spaţiul acela imens, cutremurător, calm! Nefiresc chiar banalelor podoabe cereşti spânzurate de melonul unui dandy, agăţat şi el din neglijenţă de firul de borangic alb, paratoner al lunatecelor visuri.

De aci Parângul, drumul Parângului pe care Mircea Streinul, adept al ultimelor teorii sentimentale, îl iubeşte ca pe-o amantă.

Hanny şi Mircea Streinul sunt însoţitorii mei; Streinul este un domn fără barbă, care trăeşte din obiceiu la Cernăuţi, pe Weinberg, în locul indicat al crimelor pasionale.

Cu greu l-am smuls din adorarea oraşului dintre ceţuri! Hanny, „copilul asasin" este cel mai viteaz.

Şi am plecat mai departe.

BAIA DE ARAMA

Abandonând şoseaua prăfuită şi gălăgia îmbietoare a târgului, am suit primii câţiva metri spre Baia de aramă. Un sat cu câteva case, din cele mai îngrijite.

Schiţa unei case a „arămeştilor" poate interesa: 2—3 camere, văruite în alb. Ferestrele mici, astupate mai totdeauna de florile roşii mari de muscată. Alături de glastră, o ulcică veche neîntrebuinţată păzeşte nu mai ştiu ce poveste a casei. In faţa casei o prispă cu un pat de scânduri unde dorm — dacă este cazul — în nopţile cu lună, fetele mari, fetele de măritat, cari nu pot recurge, după obiceiul orăşenesc, la oficiile caritabile ale Sfântului Anton.

Curtea casei, o adevărată livadă, completează gospodăria.

„Arămescu" este tipul bonhomului. (Tineri nu prea sunt în sat). Primitor, îţi pune la dispoziţie tot: patul, boii masa şi după ce te-a hrănit, chiar ştiinţa lui de călăuzitor şi meteorolog.

—Boer'le vă prinde vârful cu timp frumos. Da n'o luaţi pe calea ursului, că vă'nfundaţi, mergeţi pe la Zănoaga şi mergeţi cu bine.

Îţi întinde apoi mâna lui noduroasă, ca un omagiu, şi nu mai aşteaptă altceva; se'ntoarce şi-şi vede de treabă.

Streinul comite imediat câteva indis-

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA PLASTICA

de PAUL MIRACOVICI

Adina Paula Moscu, ca şi Alexandru Moscu sunt — în pictura românească—poate cei mai cuminţi şi, în felul lor, cei mai onesti artişti. Spun onesti „în felul lor" pentru că e imposibil să desparţi noţiunea de onestitate de aceea de artist. Onestitatea d-nei Moscu însă, trece măsura comună. D-sa e sinceră nu numai cu ea însăşi ci şi către toate învăţăturile primite la început şi cărora dedică persistent sforţările sale. D-sa nu trădează pe nici unul din maeştrii ce au îndrumat-o. Această stăruinţă, admirabilă, a condus-o la realizări de tehnică remarcabile, fie în pictură, în desen şi mai ales în gravură. Iată însă că expoziţia dela Dalles ne arată o pictoriţă cu preocupări mai noui, deosebit de interesante.

D-na Adina Moscu posedă toate avantagiile unui meşteşug temeinic, o uşurinţă puţin obişnuită de a se adapta disciplinei şi un cert sentiment al ordinei. Cu aceste calităţi d-sa a făcut o vreme o gravură precisă, care prin fineţea liniei şi justeţea valorilor era printre cele mai preţioase realizări româneşti în acest domeniu. S'a crezut un timp că se va dedica definitiv plăcii de aramă. D-sa a continuat să picteze şi a făcut bine. Expoziţia actuală o dovedeşte prin cele mai multe din tablourile expuse şi care sunt operele unui artist îndrăgostit de volum, de formă şi de sublima convenţie a valoraţiei. D-na Adina Moscu merge încet dar sigur către o limpezire, către o pictură mai liberă. In tablourile ce voi cita mai jos e cu deosebire evidentă această tendinţă dar ca să fiu mai limpede mă voi servi de o metaforă pentru a ilustra evoluţia operei d-nei Moscu: un fruct sănătos şi care se coace cu atât mai greu cu cât se pregăteşte pentru o viaţă mai lungă, pentru o înfăţişare mai frumoasă. Drumul pe care şi l-a ales artista e sigur, din el nu se abate decât pentru certitudini, pentru câştiguri bine cântărite.

Adina Paula Moscu Portret

In privinţa aceasta expoziţia de acum e cu deosebire instructivă; iată desene mai vechi, din epoca pomenită mai sus, când tentată de gravură d-sa se apleca atât de atentă asupra figurii umane; câteva picturi — parcă din adins grupate —, lucrate acum 2-3 ani, apoi celelalte panouri, cu lucrări recente. Dintre ele, două naturi moarte, una cu becaţine, alta cu prepeliţe sunt mărturii elocvente ale puterii sale de muncă. Sobre, bogate în tonuri armonioase, aceste excelente lucrări sunt remarcabile. „Magazia roz" şi „Amiază" au rezonanţe lirice de pură inspiraţie.

In portretul pe care-l reproducem e mai vădit decât oriunde dualitatea de care e stăpânită artista.

Capul, mâinile sunt pictate cu acea timidă conştiinciozitate prezentă în mai toate tablourile sale. Rochia însă — roz cu negru — i-a trezit cele mai preţioase emoţii la care poate aspira un artist, aceea a culoarei. D-na Adina Moscu merge spre câştigul acesta — nu e nici-o îndoială. Ar trebui însă — îmi îngădui acest sfat — să repete mereu aceste experienţe cromatice, să vadă mai mult într'un portret, de pildă pretext, decât scopul în sine al tabloului, să privească ca **elemente** picturale, obiectele ce compun tabloul. Imbogăţită cu această experienţă, d-na Adina Moscu nu va întârzia să ocupe un loc important printre primii noştri artişti.

Acei cari se mai îndoesc că românii sunt printre popoarele cele mai înzestrate din lume pentru artă trebue să viziteze neapărat expoziţia d-lor C. Liuba, A. Litecki şi El. Krauss. Aceşti pictori, toţi asemănători în viziune par a se întrece în cel mai brutal dispreţ pentru ton, pentru nuanţă. Culorile sunt de o violenţă nu numai nejustificată de nici un fel de emoţie valabilă dar viziunea însăşi porneşte dintr'o concepţie cu totul antipicturală. Suprema reuşită la care tind e „trompe l'oeil"-ul, acest vulgar mijloc de scăpare, când ai o totală miopie artistică. Imi pare rău că trebue să scriu toate acestea dar nu poţi privi fără revoltă, în ce măsură nişte artişti despre care se presupune — cel puţin — că sunt oameni de gust pot trăi atât de străini de preocupările picturii, de climatul ei firesc. Intr'adevăr, această expoziţie te îndreptăţeşte să crezi că aceşti artişti nu au călcat niciodată într'un muzeu, că nu au auzit niciodată de Titzian, Veronese sau Velasquez, sau mai aproape de noi, de Manet, Corot sau Renoir. E atât de mare contrastul între spiritul latin al picturii româneşti şi acel unguresc sub a cărui influenţă se află expozanţii, şi e atât de mult în avantajul nostru acest contrast, încât — cum spuneam la început, măcar sub raportul acesta — o vizită va fi şi instructivă şi un prilej de îndreptăţită mândrie.

Sfârșitul năprasnic al lui Pătrașcu-Vodă

de Olga Greceanu

Anul 1558, la Târgoviște.

Ningea din belșug, așa cum se cade în zilele de Crăciun, și era frig cumplit.

Domnul Pătrașcu-Vodă sta în mabei, cu spatele la ușă, privind la ninsoarea de afară, când tocmai intră pe ușă logofătul al treilea să ia răspunsul, la câte ceasuri e voia Domnului să înceapă liturghia.

Când ușa se deschise Domnul se întoarse. Era voios și se bucura de ospățul bogat ce avea să se întindă după sfânta slujbă; voios că era încă tânăr, voios că nu-l turbura niciun dușman din afară, voios că iubea pe Tudora și era iubit de ea, voios de toate, chiar de focul ce-i ardea în vatră.

— La câte ceasuri? răspunse Domnul logofătului de-al treilea; acum la opt, cum mi-e obiceiul în fiecare an, în a doua zi de Crăciun.

Indată logofătul se grăbi să iasă, să facă înștiințare mitropolitului, boierilor celor mari și celor mai mărunți, de la marele vornic până la vel comis, și boiernașilor Curții, că Domnul avea să vie la ceasurile opt în spătărie, ca de acolo să pornească cu toții, în alai, la Mitropolia Târgoviștei.

Nu trecu mult și întrară în spătărie Doamna Voica, Domnița Maria, logofătul Radu din Drăgoești, cuconii Marcu și Vlad, apoi mitropolitul și toate dregătoriile boerești.

Sosiră și preoții gătiți ca de mare sărbătoare, cu mantiile de aur și patrafirele de argint.

Veneau de afară și erau înghețați. După ce se plecară în fața Doamnei și a cuconilor, își căutară câte un locușor lângă vatră. Când unul, când altul, puneau, pe rând mâna, pe burlanul de zid să simtă puțină căldură sub palmă.

Doamna Voica, frumos gătită, sta pe jețul domnesc spunând câte o vorbă fiecăruia din boeri și jupânițe.

Priveau boerii la înfățișarea ei plăcută, la căutătura plină de farmec, la vorba ei dulce dar întristată, fiindcă în tăcutul palat e o tainică odaie către care gândurile Doamnei merg fără încetare.

Dar azi nu-i pricină nouă de întristare.

Soțiile boerilor se apropiară și ele de jețul Doamnei, să povestească de ale Țării și de ale casei.

Atunci, se deslegară toate limbile; fiecare avea ceva de spus, ceva de întrebat, dar când orologiul mai sună o bătae tăcură toți.

Nu era în obiceiul Voevodului să se facă așteptat.

Dar, parcă se aude ceva.

Mitropolitul chiar grăi:

Imi pare bine că-l aud... Vine...

Boerii ridicară și ei capetele să prindă mai bine sgomotul bine cunoscut al pașilor Voevodului, pași ușor târșiți; dar nu auziră decât șueratul crivățului și o poruncă scurtă a vătavului de-afară, urmată de un nechezat de cai.

Cu încetul se încălzi încăperea. Era plăcut acum să stai în ea. Incepură boerii, unul câte unul, să-și mai scoată degetele reci din mânecile anteriilor și să-și desfacă copca de la gât.

Mitropolitul Anania, care de bună seamă simțea că ațipește de căldură și oboseală, zise marelui spătar să meargă și să poftească pe Vodă.

Dar marele spătar se feri de însărcinare zicând:

— Eu nu cutez să aduc aminte Domnului, nimic.

Știau cu toții că era o pricină pentru care uita Vodă că timpul trece.

Oftă mitropolitul și oftară și boerii. Le fu și milă să mai privească la fața Doamnei, care arăta limpede, chiar fără să vorbească, încotro e bănuiala.

Prinse atunci mitropolitul să schimbe calea gândurilor lor, povestind așa, din senin, cum cu doi ani în urmă, în Octombrie 1556, au mai cunoscut o așa lungă așteptare când au plecat cu Voevodul Pătrașcu în cap, să întâmpine pe regina Isabela și pe feciorul ei Ioan Sigismund, cari aveau să se înapoieze din Polonia, în Țara Ungurească...

Povesti atunci frumos, cum au ajuns lângă munții cari despart hotarele Țării Ungurești de ale Moldovei, cum după zile și nopți de așteptare în corturi ridicate în creerul munților, se auzi deodată un freamăt neobișnuit în pădure; cum, privind într'acolo, zăriră pe Crăiasa așteptată, întocmai cum ar fi zărit pe Crăiasa codrilor ducând un mare alai după ea, și urmată călare de fiul iubit; cum li se închinară și cum îi duse de acolo cu mare cinste, până în Ardeal de i-au pus în Scaun în Cetatea Clujului, după voia Sultanului...

Intorcându-se spre boeri, mitropolitul zise:

— Socol, îți amintești grozava noapte de atunci, nu? Il căuta să-i răspundă.

Dar marele vornic Socol nu era în sală și abia atunci văzură și boerii că Socol lipsește.

— Unde e Socol? întrebă mitropolitul.

— Cum, zise Doamna Voica, marele vornic nu-i aici? E poate la Măria Sa?

Se întrebau unul pe altul. Unde e Socol? Nimeni nu-l văzuse încă în spătărie. Unde putea fi?

— Se prea poate, mărită Doamnă, zise marele spătar, să fie la Măria Sa Vodă. O fi vreo pricină nouă de dreptate sau vreo grabnică ștafetă dela Sultan, după bani.

— Dacă nu cu daruri scumpe de Crăciun, zise altul.

Boerii râseră.

— Daruri scumpe dela turci?

Dar biata Doamnă se întristă: o pricină nouă de dreptate, în ziua de Crăciun? Un emisar străin, acum? Nu. Nimic din toate astea. Știa Doamna că mabeiul lui Vodă nu e prea departe de iatacul Tudorei. Acolo se vor fi uitat, și Domnul și vornicul păzitor.

La ce bun să-și mai ascundă jalea? Își lăsă capul în jos, fără să mai zică ceva. Se gândea doar la atâta necuviință, față de ea, Doamna, care aștepta, față de cuconi și față de mitropolitul și de toți cei ce întârziau aci, în spătărie, în picioare, obosiți, nemâncați.

Se mai gândea Doamna și că afară, sub viscol și fulgi de zăpadă stau orânduiți și așteaptă mulțimea de ostași, călărimea cu steagul și căpitanii cetelor.

Și vremea trecea.

Se întârzia prea mult, dar nimeni nu cuteza să meargă, să amintească lui Vodă, ceasul cât era. Nimeni nu avea această cădere, afară de Socol, marele vornic, favoritul Domnului, cel mai iubit dintre sfetnici, singurul care pătrundea și ieșea din mabeiul Domnului, la orice vreme, în orice împrejurare.

Dar vornicul nu era de față.

Ce se întâmplase? Căci desigur ceva s'a întâmplat.

Pentru a-și mai înfrâna neliniștea și nerăbdarea, marele spătar trecu în cancelaria domnească, își aduse de-acolo sabia împărătească și buzduganul și le așeză în mijlocul mesei, să-i fie mai la îndemână, căci lui îi cădea sarcina să le încingă și să deschidă alaiul domnesc.

Și iar așteptară...

La lumina făcliilor de ceară, chipurile tuturor părură deodată obosite. Ii obosise frigul, și acum îi obosea și așteptarea lungă și foamea.

Se făcuse ceasul nouă și Domnul tot nu mai venea.

Se întrebau din ochi, unii pe alții, dar toți dădeau din umeri nedumeriți.

Ceva neobișnuit, de sigur, se întâmplase.

Mitropolitul tăcu și el. Tăcură toți de la o vreme. Cuconii, obosiți și somnoroși, plecară capetele, frecându-se la ochi, când deodată, pe ușa mare a spătăriei se strecură Socol, fără zgomot, cercând sa treacă neștiut. In liniștea ce tocmai cuprinse spătăria, scârțâitul ușii îi vesti intrarea.

— Ei, ce e? Vine Vodă? intrebă marele postelnic. In timp ce toți ceilalți boeri îi înconjurară, Doamna îl privea drept în față. Socol, înainte de a răspunde, închise o clipă ochii.

Văzând deodată cum tot sângele i se trase din obraz, marele postelnic îl apucă de mână:

— Ce-ai, nu te simți poate bine?

Vornicul își smuci mana cu iuțeală ,zâmbi și zise:

— Să nu mă simt bine? De ce, astfel de gânduri? Nu, cinstiți boeri. Ca și domniile voastre, mi-e aminte de Măria Sa.... și aș fi dorit să știu... mă întreb cu grijă...

— Unde e? întrebă apăsat și cu durere, Doamna.

— Mărită Doamna... nu-i decat un mijloc de a scăpa de această omoratoare îndoială... Mă duc să văd.., Măria Sa va fi ațipit lângă plăcuta dogoare a focului....

Deodată un țipăt răsună în tot palatul, un țipăt ce venea de acolo, din dosul salii, dinspre iatacul domnesc.

Doamna se sculă în picioare. Se produse o îmbulzeală. Pe sală venea cineva alergând și țipând ceva, țipând o vorbă și încă una și iar aceeași, dar nu se auzeau de întrebările neliniștite ale boerilor.

Logofătul al treilea se repezi să deschidă ușa spătăriei, când îi căzu în brațe un copil de casă, galben ca ceara și care urla cu toată gura:

— Moare Domnul! Moare Domnul!

Căzu apoi acolo, în genunchi, în mijlocul adunării, tremurând ca varga.

Se făcu o învălmășeală de nespus. Fugeau toți spre iatacul domnesc, fără nici o rânduială, fără nici o grijă de Doamna sau de cuconi, fără nici o privire spre copilul de casă care rămăsese acolo, ghemuit și înebunit de groază, jelindu-se cu toată încredințarea:

— Moare Domnul! Moare Domnul!

Când Doamna ajunse în mabei, boerii erau deja aplecați deasupra divanului domnesc, privind cu groază.

Il găsiră pe Domnul Pătrașcu Voda, chircit ,cu genunchii aduși la bărbie, galben-verde la față, nădușit, cu pieptul scuturat de sughițuri, cu mâinile apăsându-și pântecele. Ochii îi erau ieșiți din orbite. Glas nu mai avea, gemea. Sughița și gemea.

Doamna se aplecă deasupra Voevodului chinuit. Își frângea mâinile:

Apoi porunci:

— Ce s'a întâmplat, Măria Ta?

— Să vie vindecătorul, să vie vracii, repede, repede... Peste puțin, vindecătorul se și arătă în pragul ușii. Venea grăbit, cu cutia în care stăteau frumos orânduite, o mulțime de pietre tămăduitoare. Ajuns la căpătâiul patului, tresări. Se uită împrejur, vru să spue ceva, dar tăcu.

Apoi repede descheie gulerul Măriei Sale, îi scoase blana, anteriul brodat în fir de aur și argint și își lipi urechea de pieptul Domnului.

Ascultă.

Rămase câtva așa. Tutulor li se păru o veșnicie.

Când se ridică, era parcă alt om. Nici nu cuteză să întâlnească privirea Doamnei, pe care o simțea arzătoare.

Boerii au înțeles și deja împleteau între ei târgueli de șoapte asupra altui Voevod.

Vinedecătorul ceru cârpe fierbinți pentru a înveli în ele pântecele chinuit și pieptul înecat de sughițuri.

Ceru pentru bolnav și lapte cald.

Ii luă și sânge.

Ii frecă tot capul cu băutură tare, îi puse zăpadă proaspătă pe frunte, dar Domnul se făcea tot mai galben, durerile se întețeau, mâinile și picioarele îi erau acum de ghiață.

Veni și baba Curții, cu descântecele ei, cu cari vindecase de atâtea ori pe alții, cu ierburi culese de ea, în ajunul Inălțării.

Cu degetele încovoiate și tari ca fildeșul își încercă toate leacurile, toate descântecele, toate băuturile și unse sbuciumatul corp cu fel și fel de alifii, și cu argint viu și cu argint afumat.

Nimic.

Doamna și cuconii plângeau.

Boerii înțelegând durerea, ieșeau unul câte unul, în vârful picioarelor, încredințați că de-acum nici o poruncă de a Voevodului Pătrașcu nu-i va mai ajunge...

Era acum rândul preoților.

Înșiruiți în jurul patului citeau acatiste, moliftele Sf. Vasile cel Mare, privigherea și maslul cel de minuni făcător.

Erau de față Doamna și cuconii, marele vornic Socol, marele postelinc și Iane, fratele Tudorei.

Copiii de casă s'au furișat și ei afară, cu rufele Domnului, dând fuga cu ele la biserică, să le pue sub icoana Maicii Domnului.

Un călugăr ce tocmai trăgea ușile bisericii să le încue, auzind jalea lor, le luă rufele din mână, aprinse trei lumânări în jurul icoanei și îngenunchind la olaltă cu copiii de casă, începu să șoptească o rugăciune, cu ochii închiși, cu mâinile întinse deasupra pânzelor albe.

Se gândea călugărul:

— Pot eu, nevrednicul de mine, prin închinăciunea mea, să stânjenesc ursita, dacă ursita cere acum trupul luminatului meu Domn? Cerul are o statornicită socoteală, neînduplecată și nestrămutată.

Somnoros, trezit așa, deodată, începu să citească, încurcându-se în rugăciuni de însănătoșire; apoi luă o sticluță cu aghiasmă sfințită și o dete copiilor speriați. Cu sticluța strânsă la piept, micuții slujitori alergară înapoi spre palat, încredințați că poartă acolo, între degete, tămăduirea Voevodului iubit.

Intrară. Cu amândouă mâinile apucă Domnul sticluța sfințită și lacom, însetat, o bău toată, în timp ce într'un colț al odăii, cuconii domnești, cu glasul înlăcrămat, cu ochii la cer, se rugau. Se rugau și se legau înaintea Maicei Domnului să-i dea sălbi, monete de aur, pungi cu arginți, giuvaericale prețioase, candele, iconițe, dacă Domnul se va însănătoși.

Dar Domnul, tot mai alb la față, tot mai istovit, chinuit și de mâinile vraciului și de degetele aspre ale babei, gemea.

Cu multă greutate, șopti:

— Am băut....

Socol ridică capul speriat și zise la întâmplare ceva, cu glas tare, să acopere vorbele șoptite ale muribundului.

— Am băut... începu să spue din nou Voevodul...

Socol abia își ținea răsuflarea, împietrit. Doi ochi îl urmăreau, dar nu întoarse capul.

— Ce vrea să spue? întrebă Doamna.

Sta acum aplecată deasupra lui și-i mângâia fruntea. Simțea sărmana sub podul palmei ei, când rece, când fierbințeală, când nădușală.

Se uita la Vodă, cum încerca de greu să ridice pleoapele vinete, cum era prins de friguri și cât îi era de galbenă fața.

Iane nu-și mai lua ochii dela vornicul Socol.

De ce n'a fost cu ei în sala spătăriei? De ce a încercat să intre neobservat? De ce a îngălbenit când Voevodul a șoptit: „am băut"? Și acum de ce-și îndreaptă trupul și de ce se strecoară afară, tot tiptil?

Ieși și Iane după el, spunând că trimite să cerceteze pe toți negustorii din Târgoviște, cari aveau lucruri sfinte aduse din Ierusalim, poate lemn sfânt, sau untdelemn sfințit.

Mitropolitul îl opri să-l intrebe dacă nu ar fi cu cale să se trimită un lăncier călare, la Curtea de Argeș, să ceară să pornească de-acolo spre palat, moaștele sfintei Filoftea.

Iane îi arată doar cu mâna, geamul prin care se întrezărea ninsoarea și crivățul năpraznic, dădu din umeri și ieși. Din capătul salii pe care numai o slabă opaiță mai lumina, zări pe Socol, cum o lua spre încăperea de dinaintea camerii ospățului; îl ajunse din fuga și privi înauntru, de după grelele perdele, să vadă ce va face.

Socol tocmai lua în mână o cupă înaltă și o cerceta înăuntru; păru că se gândește o clipă, cu ochii închiși, cu capul dat pe spate, apoi, ca și cum ar fi făcut o socoteală, umplu iar cupa cu apă, o puse pe colțul mesei, se mai uită odată și se pregăti să iasă.

Abia avu Iane vreme să se lipească de zid.

Vornicul trecu pe lângă el, fără să-l observe, încruntat și în fuga.

Porni din nou spre iatacul domnesc.

In urma lui venea și Iane.

Au pus deodată mâna pe clanța ușii. Socol întoarse capul, oarecum intrebător, Iane căută spre el aspru. S'au privit amandoi un timp indelungat și lui Socol i s'a părut că Iane zâmbește.

Ne mai putându-se stăpâni, îl întrebă scurt:

— De unde vii?

— Iane nu răspunse îndată. Apoi:

— De când am de dat socoteala pașilor mei, marelui vornic?

Vru să mai spue ceva, dar Socol împinse ușa și intră.

Voevodul întoarse capul și-l privi lung pe Socol.

Il priveau toți acum, pe Socol.

La fel erau de galbeni, amândoi.

Ba chiar, marele vornic începu să se clatine, trecându-și mâna peste frunte.

Ce avea să se mai întâmple?

Voevodul ridică mâna și-i făcu semn să se apropie.

Se făcu o liniște mare.

Vornicul nu se mișcă.Va putea să facă un pas, fără să-i fugă pământul de sub picioare?

Voevodul iar ridică mâna, și cum se arătă nerăbdător, Doamna îi zise:

— Vino... Te chiamă....

Socol se apropie cu atâta teamă și cu atâta încetineală, că le păru tutulor că stă pe loc.

Ii făcu semn să se apropie mai iute și să se aplece spre el, mai mult, tot mai mult, și încă, până când buzele vinete îi erau aproape lipite de urechile sfetnicului iubit.

— Socol... In tine am avut încredere... Ai grijă acum.. și.. scoate-i pe toți de aci... Auzi, tu?.. Cheamă-mi iute... pe Tudora..

Altceva nu mai spuse. Inchise ochii și se lăsă iar pe spate, istovit cu desăvârșire; părea ca un om ucis, care nu mai răsuflă, al cărui sânge nu mai umblă prin vine.

Era galben și nemișcat.

Asta a fost?

Socol se ridică cu un oftat. Cu sfială își îndreptă pașii spre Doamnă și cuconi, să le lămurească cum că Domnul are dorința să se spovedească și să fie singur, dar Doamna nu avu nevoie de nici o prefacere. Auzise șoaptele stinse ale bolnavului, cum le auzise și boerii și acum împingea spre ușă pe cuconii plânși.

Ieșiră toți, tăcuți, rușinați, încurcați.

Socol o luă iute înainte.

Avea acum să întâmpine și jalea Tudorei și întrebările ei. Cum să-i spue? Căci nici vreme de sfat mult nu mai era.

In fața iatacului Tudorei se opri. Ințelese Socol că treburile vor merge mai iute, căci plânsul jalnic al bietei cârciumărițe de altă dată, îi spunea că aflase năpraznica știre.

Intră și-i spuse:

— Vino, Domnul te cere.

— Domnul meu! stăpânul meu! hohotea ea în plâns, cum să mă duc așa? Eu de atâta vreme nu mai pot ieși de aci! Cum să mă vadă Curtea așa? și-și privi pântecele.

Dar tot vorbind își trase pe umeri scurteica îmblănită și luă drumul bine cunoscut spre mabeiul lui Vodă.

Indărătul ușii, Socol se opri. Deschise apoi ușa, să intre Tudora, se înălță în vârful picioarelor, să mai privească odată fața bolnavului și cum prinse tocmai o zvârcolire de durere a Voevodului, o nădejde îi lumină fața.

Trase iar ușa și plecă spre boerii adunați din nou în spătărie.

Tudora căzu în genunchi lângă pat, oprindu-și plânsul, cum putea.

— Ce-l doare pe stăpânul meu?

Pătrașcu-Vodă întoarse capul. Cu multă greutate ajunse să ridice mâna, s'o pue pe capul Tudorei.

Ii șopti:

— A venit moartea...

— Nu, nu, nu spune așa... se tângui Tudora.

— N'am ajuns să te cinstesc cum s'ar fi cuvenit..... nici pe tine, nici pe cel ce mișcă în fragedul tău sân,... copilul meu... al meu...

Șopti iar ceva, dar Tudora nu mai înțelese, căci glasul Voevodului istovit nu mai avea nici o putere.

Tudora plângea, cu fruntea lipită de mâna Domnului și nu înțelese că ochii lui s'au închis pentru totdeauna.

Plângea cu buzele pe mâna vânătă și nemișcată.

Apoi ,cum auzi zgomot pe sală, zgomot ce venea tot mai aproape, înțelese sărmana că nu se cădea să plângă mai mult aci, în palat.

Se sculă cu greu din genunchi. Ridică fruntea și cumplită îi fu privirea când văzu fața suptă și împietrită ce odihnea pe perne.

Abia atunci a priceput.

Vroia să țipe, să urle, să cheme... să vie Curtea... N'a fost nevoe.

Ușa se deschise și marele postelnic, posomorât, o privi pe ea... privi și fața Voevodului mort și cu glas răgușit porunci:

— Du-te de aci... Pleacă... iute...

...Și a plecat, strecurându-se pe lângă zidurile albe, în noapte, speriată și de umbra ei neagră ce se întindea mereu, mereu, cuprinzând toată sala, ca și cum din capătul celalt, era cineva care o trăgea afară, afară din palatul domnesc, în drum, pe uliță, amestecată și încurcată cu umbra celor mulți.

OBÂRŞIA LOTRULUI

(Urmare din pag. 4-a)

creţii informatoare; dispare pentru „un moment" nu ştiu unde — se înapoiază apoi îmbujorat şi înjurând.

PLAIUL... PRIMUL PLAIU

— „Pe-un picior de plaiu, pe-o gură de raiu" — Măi mare a fost Alecsandri ăsta, cu ajutorul poporului, dar „gura" asta de „raiu" a lui îmi pare acum dezolantă.

A astupat cu o imagine mediocră a obsesiei raiului, tot ce a lăsat Dumnezeu mai pur, mai statornic şi mai stăpânitor : plaiul.

Numai cei cari au sentimentul infinitului desgust al raiului pot trăi idealul plaiului, îl pot simţi, îl merită.

Raiul este corespondentul plastic, omenesc, insinuant, al vieţii libere, unde îngerii îşi ascund numele.

Raiul este expresia negativă a păcatului nostru iertat şi tentaţia de totdeauna neajunsă a diavolului.

Raiul este primirea prietenească, gentilă a neputinţei noastre, urmarea fatală a compromisului stabilit cândva între Dumnezeu şi şarpe.

Deasupra plaiului sunt toate schimbate; şi lauda şi cerul.

Plaiul „Florilor albe" pe care-l parcurgem acum, pe care-l iubim mereu, este inima pământului deschisă, înflorită.

Masivul Parângului, abia îl zăreşti de aci, — închipuit.

Până la el, brazi, Octombrie, — dincolo de el mirajul lumii, al mărilor, al anotimpurilor perpetue.

Dedesubtul plaiului, într'o vale, stâna cu acelaşi nume.

Şi acum — nu este nici bine, nici frumos şi ocoleşti stâna, şi cum mai ales, întotdeauna în faţa unei stâne te simţi flămând, ne abatem din drumul hotărît, pentru o uşoară cină.

Consternare.

Octombrie. Turmele de mult au fost coborâte.

Au rămas doar cântecele fluierelor singure, şi bătătura curăţită.

Cred că nici-un anotimp nu se împacă mai perfect cu muntele, nu se împrieteneşte mai mult cu el decât toamna.

O vezi fără podoabe, împresurându-ţi fiecare deget, ochii, firea, lucrul şi drumul.

Liniştea suprafirească a tot ce te ocoleşte surprinzător, verticalitatea perfectă a brazilor şi crestele acelea imense, îţi dau fiorii melodiilor vecinice.

Stâna îmi pare acum atât de tristă.

Sentimentul acesta femenin al părăsirilor — obsesia lui Emil Cioran, — îl înfrâng imediat. Un foc mare aţâţat cu surcele, câteva chiote prelungi pe care Hanny le „oficiază" şi muntele ne apare ca o lume întreagă.

Ne urcăm apoi spre Apus, către Păpuşa. Părăsim astfel prietenia plaiului şi rugăciunea focului.

După câţiva kilometri traversăm „drumul strategic", o şosea admirabilă la 1600 m. înălţime, mai bună decât cele mai bune drumuri basarabene; şi acum păstrăm poteca. Incepuse să însereze. Nu întâlnim „ţipenie de om", „ţipenie de animal".

Cred că ne-ar fi făcut plăcere în singurătatea aceea, cel mai fioros animal.

Armă aveam: briceagul cu plăsele de sidef al lui Hanny.

In sfârşit, după două ceasuri de drum suntem pe vârful Păpuşa, la 2200 m. altitudine.

Se înoptase bine.

Căutăm după aceea, cu... lanterna, o vale mai adăpostită, întindem cortul, şi încercăm să adormim.

Cu toată oboseala, preferăm însă o scurtă lectură a ceeace aveam pe la noi.

Mircea Streinul scoate un tom gros : poeziile lui Georg Trakl; Hanny îl transportase pe Nietzsche, iar eu găsesc nişte „cântece ciobăneşti" ale lui Ciril Vârnav, purtând o gravă închinare: Doamnei Mioara Venera Bălănescu.

Flatat eu, şi constituiţi astfel, într'un cenaclu literar (fără d. Lovinescu) şi cu regretul absenţei „marelui critic", prietenul Eugen Verjbitzki începe lectura şi începem, desigur, cu Ciril Vârnav.

Citeşte Hanny, în picioare, cu o mână ridicată:

„Cum vara este pe sfârşit,
„Ca merii care n'au rodit
„Ochii în jos tăcut mi-aplec
„Şi toate florile se trec
„Şi toate florile se trec.

„Cu ursul nu mă mai 'ntâlnesc
„La smeură să-l ocolesc.
„Uscat, pe sub păduri ascuns,
„Tot fânu 'n mogâldeaţă strâns
„Tot fânu 'n mogâldeaţă strâns.

„Cureau'-opincilor o leacă
„A mai eşit înc'o brânduşă
„Toamna stă 'n uşă.
„Toamna stă'n uşă.

„Indoae-a munţilor spinare
„Vântul mai rece şi mai tare
„Pătura în cap mi-o pui
„In contra vântului

Intre timp Streinul adormise cu pătura'n cap.

Ne strângem cât mai mult pe lângă noi păturile, ţoalele şi... dimineaţa o surprindem într'un spectacol feeric: pe mulţimile crestelor din jur ninsese.

Soarele abia eşit de subt pământ, aprindea de jos cununa aceea fantastică de lumină albă, ca o închipuire nordică.

TURCINUL — OBARŞIA LOTRULUI

De aci încă o jumătate de zi până la Obârşie.

Drum anevoios. Oboseală. Nerăbdare. Violenţa albului zăpezii mai mult ne fixa. Şi apoi — nu ştiu — ne cuprinsese un fel de teamă a paşilor. Inaintăm cu spor, dar parcă drumul dela Păpuşa — pe care-l parcurgeam acum, trebuia încă odată făcut. Era un sentiment pe care ni-l împărtăşiam tustrei. O ciudăţenie, inexplicabilă..

In sfârşit, timpul strecurat astfel pe subt umbrele noastre îndoite, ne mâna prin nişte locuri, cu aspecte atât de... domestice, încât exasperarea noastră — în special a „copilului asasin" — a ajuns dincolo de limita.

Ne-a salvat melodia unui fluier.

— Romantism — veţi zice : Nu !

Era atât de tristă, atât de singuratecă, atât de împrăştiată în pomenirea acea a muntelui.

Am simţit atunci prezenţa vie a cerului în fiecare fărâmă de pământ, în fiecare fibră a plantelor.

Am trimes un „U-hu-hu" prelung, rostogolit peste cumineţenia şi solemnitatea momentului.

Dar melodia îşi continua sfâşietor realitatea zadarnică, — poate peste rugăciunea unui Prometeu prezent.

Turcinul se arăta tot mai mult, tot mai avut.

Tentaţia drumului trecut însă, era teribilă.

— Iată, aci este Turcinul unde „zac legende frumoase şi capete de filosofi morţi, alături de câteva ciolane de cal, resturi din prada unui lup".

— Ce-o fi fost aici pe timpuri ?

Inscripţia gravă tăiată pe o stâncă părea scrisă de mâna unui agramat.

Existau oare oameni de aceştia şi în trecutul apropiat ?

Melodia continua sfâşiată, surdă.

Pe lângă zidul vertical al Turcinului am trecut, cu ceremonialul respectiv.

O potecă strâmtă de-o palmă şi lungă de-o leghe ne trece de aci în ţara de cântec şi basm a Obârşiei.

„De sus de pe Lotru coboară „balada şi vraja istoriei.

Poate pe aci şi-a petrecut ochii cândva şi Theodor Slugerul, cu iureşul care l-a făcut pe român atunci mare şi om.

„Ci de va fi Dumnezeu viu va vedea şi va judeca" este încheierea unui jurământ sacru al vremilor pe care numai muntele le ascunde şi le tălmăceşte.

Poiana Obârşiei Lotrului este odihna îngerilor şi odihna legămintelor făcute de pământ, cerului.

Suntem astfel aci, în inimia Parângului. Către Apus, vârful Mândra nu se mai deosebea din negură.

Veneau unul după altul norii, ca nişte stafete, se prelingeau pe lângă vârf şi treceau mai departe furioşi.

Parcă fiecare dintre ei spunea câte ceva, împărtăşea o taină, sau denunţa o alta, apoi mergeau de vale către răscrucile lumii.

Lotrul strecura cea mai limpede şi cea mai rece apă, în care probabil multe zeiţe îşi răcoresc obrajii atinşi de răsuflarea prea caldă a unui Acteon.

Am întâlnit acolo şi urmele lui Pan. Dragostea lui, stâncile sunt intacte. Mai ales orizontul lui, cerul, toate sunt neschimbate, adăstând cântecul de fiece zi al asfinţitului

RIG UDAR ŞI FOCUL NOPŢII

„Tranziţie ! Trec spre ce?
Unde mă opresc ?
„Iartă-mă, trebuie să plec,
mă grăbesc
(Peer Gynt)

Se lăsa seara fără s'o simţi.

Ca o ploaie măruntă, invizibilă, de ochi stinşi.

Nici unul dintre noi nu cuteza să mai vorbească. Parapeturile mari dimprejur se mişcau alene. Se mişcau, vedeam bine.

Şi deodată, — neanunţat soseşte din sus Rig Udar „prinţul muntelui", — cu suman. Căciula ţuguiată îndesată pe spate, ochii albaştri, largi.

— Mă primiţi ?

— Fii bine venit! Cum te numeşti ? Eşti din partea locului ?

— „Sunt Rig Udar. Am şi eu câteva oi pe cari le pasc atunci când alţii le odihnesc în ţarcuri. Am venit să mă bucur cu voi de muntele umbrit. Şi să vă cânt cântecul pe care nu l-aţi uitat. Şi apoi mă duc".

Când târziu ne-am uitat unul la celălalt, am văzut un foc mare aprins de Rig Udar, după care a dispărut.

Am pronunţat apoi tare rugăciunea pe care omul cu căciula ţuguiată ne-a lăsat-o scrisă pe o coajă de copac.

Focul se aprinsese mare.

Ne-am depărtat şi noi lăsându-l să ardă, ascunzându-ne după lumina lui.

Infricoşaţi mai mult de focul din munte al lui Rig Udar, coboram spre sat.

De jos l-am văzut încă şi am făgăduit că ne vom întoarce mereu.

GABRIEL BĂLĂNESCU

Cartea străină

La moartea lui Francis Jammes

Poésie, que je t'aurai aimée !
FRANCIS JAMMES

Către declinul carierei lor, când se apropie clipa ieşirii din scena vieţii şi a debutului plin de surprize în necunoscutul posterităţii, — „amanţii muzelor", încărunţiţi, se pregătesc, cu tinerească înfrigurare să aducă ultimele retuşări legendei care le va păstra incoruptibil — **tel qu'en lui-même** — mulajul, pentru eternitate. Odată cu ediţiile „definitive" împodobite cu ultimele fotografii, apar memoriile şi sporeşte numărul jurnalelor, al confesiunilor şi corespondenţelor cu caracter intim. A început să prindă chiar moda „rânduelilor" cu limbă de moarte, în care propoziţiile deslânate prin puncte de suspensie, indică discret, locul semnelor citării postume, în vederea celui mai emoţionant efect scontat asupra cititorului.

Firesc ar părea acum să rostim şi condamnarea aspră a unor astfel de năravuri şi cochetării penibile, dar să vedem întâi dacă nu e locul şi momentul potrivite unui **distinguo**, următor adagiului **quod licet :** ceea ce fără să ezităm am numi cabotinism la un ins oarecare, sau la artistul mediocru, poate fi socotit tot aşa în cazul unui poet ca Francis Jammes ? Conştiinţa popularităţii, a unei popularităţi reale, — certitudine întemeiată pe intuiţia, ca şi pe mulţimea dovezilor de înţelegere şi simpatie primite, că opera lui a pătruns în intimitatea sufletului cititorilor, înlăturând orice rezistenţă şi câştigându-le deplină încrederea, îngăduia renumitului poet septuagenar să ia unele atitudini — cu faţa către public — şi să rostească vorbe, pe care altul nu le-ar putea folosi fără să pară ridicul, fals ori banal.

Toată vieaţa şi întreaga lui operă literară sunt însă aci, să mărturisească sinceritatea mişcătoare a unei însemnări ca aceasta, prelungindu-i vibraţia până departe în amintire : „Am atins piscul şi nu mai zăresc în jurul meu decât zăpadă". — scrie poetul, sub data ultimei zile din anul trecut —, „neputând zbura mai sus".

Cea din urmă a lui cronică lunară, — **„L'air du mois" —** apărea în numărul pe August din „La nouvelle revue française" redusă la o singură pagină, intitulată simplu **„Dispositions".**

Câteva luni înainte de a muri, Francis Jammes îşi presimţea sfârşitul : „Ce se va întâmpla dealungul acestor trei sute şaizeci şi cinci de zile ? Muri-voi eu? Muri-vei tu ?" se întreba el, în prima zi de Ianuarie 1938. Cu o luciditate perfectă şi cu puterea de obiectivare a artistului, el se vedea îndreptându-se către clipa sfârşitului inevitabil, participând cu forţele împuţinate ale trupului paralizat de suferinţă, dar cu sufletul tot atât de primitor ca al poetului primelor versuri dela Orthez, la proaspetele sensaţii multiple ale naturii, dealungul fastului anotimpurilor.

Cine ar bănui că paleta asta îmbelşugată e a poetului venerabil ai cărui ochi întârzie pentru cea din urmă oară asupra spectacolului naturii renăscute, înainte de-a se închide peste ultimele resfrângeri crepusculare ale vieţii :

„Florile şovăe să se arate, şi iată un mănuchi sărăcăcios : ferigi care 'mpodobesc vechile trunchiuri ale copacilor, ca penajele Pieilor-Roşii; frunze de rodul-pământului, tăiate ca securile în verdele întunecat al unui silex injectat cu vine de calcit; mătişori împrăştiaţi ca nişte omizi de aur, de-alungul mlădiţelor de sălcii; violete înodate ca odinioară panglicile materne pe ceafa fetiţelor; verbine timpurii pe care numai Memling le-ar fi putut zugrăvi; spânţ găsit pe marginea şanţului, şi a cărui frunză, mai ornamentală decât acea de acantă, mă turbură cu noaptea ei adâncă, — besnă din care nu deosebeşti decât lividele petale".

Aceeaşi fidelitate, până la sfârşit, faţă

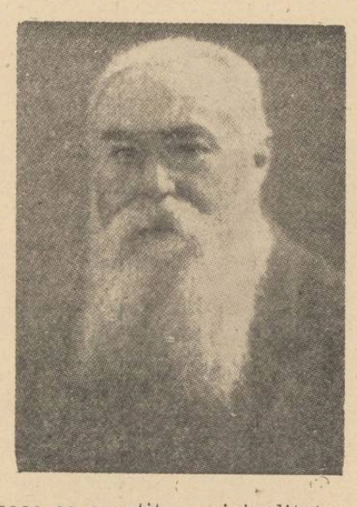

de ceea ce constitue originalitatea şi esenţa artei jammes-iene, în poesia modernă : „ ...vreme de aproape o jumătate de veac, poesia a fost ţinută întemniţată, în Franţa. Dar eu v'o readuc tot aşa de proaspătă ca şi atunci când, prin 1888, îi dădeam mâna, în curtea bătrânească dela Orthez, unde macii vineţi înfloresc între pietrişurile rotunde ca nişte păini."

Toată opera poetică şi literară a lui Francis Jammes poartă accentul unei nesfârşite recunoştinţe faţă de Creatorul lumii acesteia în care pe el, poetul, îl putem recunoaşte în atitudinea închinătorului smerit din pânzele pictorilor Renaşterei.

Lirica lui e în primul rând efuziune spontană, spovedanie şi într'o măsură mult mai redusă, transpunere în simboluri poetice. A scris versuri de o intimitate astfel că simţi ca o adiere caldă bătaia însăşi a sufletului poetului : acelea mai ales unde îşi mărturiseşte ignoranţa, umilindu-se şi lepădându-se de zădărnicia gloriei ca şi de orgoliul creaţiei :

Faites qu'en me levant, ce matin, de ma table,
je sois pareil à ceux qui, par ce beau Dimanche,
vont répandre à vos pieds dans l'humble eglise blanche
l'aveu modeste et pur de leur simple ignorance.
(Le deuil des primevères)

Nu s'ar putea pune la îndoială sinceritatea tulburătoare şi candoarea neprefăcută a umilinţei lui creştine, dar să nu uităm, sub aparenta despletire capricioasă a versului hoinar, scăpat de sub ferula disciplinei prozodice, humorul niciodată distrat al artistului şi maliţiozitatea lui ageră, — trăsături cari ne instruesc cu folos despre natura intimă a „celui mai blând poet". De altfel, e de ajuns de transparentă chiar aluzia pe care o face Francis Jammes, citând cum nu se putea mai la locul ei, această vorbă a lui Talleyrand :

„Nici o albină nu e fără ac".

Poet bucolic, Jammes a cunoscut şi cântat ca nimeni altul bucuriile simple ale vieţii câmpeneşti. Ştia numele şi parfumul tuturor plantelor umile şi anonime, cărora el cel dintâi, le-a dat o stare civilă poetică. Inchipuirea lui nu îşi dorea alt cadru mai feeric pentru dragoste decât

près du ruisseau frais, sous les feuilles profondes,

unde, după hârjoneala şi sărutările svăpăiate, evocă într'un vers admirabil, voluptatea castă şi gravă a îmbrăţişărilor :

puis nous mêlerions nos bouches, cessant de rire.

Vieaţa de toate zilele a lui Francis Jammes şi-a găsit în arta lui expresia cea mai firească şi mai directă, în aşa măsură încât întâmplările familiare, vizitele primite, ierburile sau florile culese în plimbările zilnice, formau un material mereu împrospătat pentru foiosinţa imediată a poetului.

In pragul celui de al şaptezecilea an, aceste câteva rânduri autobiografice, purtând data de 2 Decembrie 1937, schiţează în linii mari povestea unei vieţi care va rămâne ca unul din exemplele rare de fidelitate statornică Poesiei :

„M'am născut în noaptea asta, la 2 Decembrie 1868, fiind ceasurile unu după miezul nopţii, pe timp de zăpadă groasă, la Tournay, în Pirineii de sus. Intru deci într'a şaptezecea iarnă a vieţii mele, şi mi-amintesc de un foc, de un râu, de scumpii mei părinţi, de o piaţă la ţară cu nişte cue într'un morman de cenuşe, de bila de sticlă a unei rampe, de un fluture galben, de primele mele versuri scrise la Saint-Palais, pe când aveam şapte sau opt ani, de camaraderia cu pictorul Charles Lacoste, de silueta fumurie şi palidă a unei fetişcane, de traiul meu bucolic la Orthez, de liturghia slujită de Paul Claudel, de căsătoria mea clăditoare a unui cămin trainic, din cenuşe, lacrămi şi credinţă, — din toate cu câte m'a copleşit vieaţa : înainte de orice, cu prieteni fără seamăn cari m'au tratat ca pe un copil răsfăţat".

AUGUSTE BREAL : PHILIPPE BERTHELOT.

Politica externă a Franţei, oricare i-ar fi fost ministrul afacerilor streine, s'a desfăşurat timp de peste un sfert de veac sub vigilenţa conducerii unui om de o fabuloasă inteligenţă, despre care germanii spuneau cu o ciudă admirativă: „Oricare ar fi partidul la putere în Franţa, ne regăsim mereu dinaintea aceluiaş om: **„der Mann vom Quai d'Orsay".**

Acest om care prefera autoritatea reală aparenţelor puterii, lucrând în tăcere şi dispreţuind deopotrivă laude şi atacuri, în liniştea cabinetului său de lucru, departe de flecari, a fost Philippe Berthelot. El singur rămânea în timp ce guvernele se schimbau. Dela conferinţa din Algesiras şi până în ceasurile tragice ale războiului din 1914 el a fost adevăratul stăpânitor al destinelor Franţei.

Discreţia acestui om a rămas legendară. Alţii cari au tăcut în timpul vieţii, s'au explicat pe larg, cu o îngăduinţă comunicativă adeseori împinsă până la exces, în memorii postume. Tăcerea lui Philippe Berthelot s'a prelungit şi după moarte, fără ca el să fi lăsat un cuvânt scris despre una dintre cele mai dramatice perioade din istoria Europei, cunoscută de el ca de nimeni altul. Iată de ce se cuvine să atribuim o atenţie deosebită portretului pe care-l publică despre Philippe Berthelot, d. A. Bréal, care i-a fost prieten o viaţă 'ntreagă şi, mai ales în timpul războiului, colaborator la ministerul afacerilor streine.

MIHAI NICULESCU

NOTIŢE ŞI ECOURI

O JUMĂTATE DE VEAC

...Atât a trecut de când în oraşelul Wellington, din depărtata Noua Zeelandă, s'a născut Kathleen Beauchamp, care sub numele Katherine Mansfield a revoluţionat arta nuvelistică engleze de după război.

Katherine Mansfield — nume evocator, pentru cine i-a citit opera, al unei sensibilităţi lesne îndurerată, amestec ciudat de realism psihologic şi reverie graţios muzicală !

A murit la treizeci şi patru de ani, vârstă la care imaginea ei fizică era mai apropiată ca oricând de însuşi chipul ideal care se desprinde din tot ce a scris.

La nouă ani aşterne pe hârtie prima ei povestire; în 1911 publică o serie de amintiri sub titlul O pensiune germană.

In ultimul an al războiului apare Preludiul, **operă revelatoare a unui excepţional talent literar, apoi, în 1920,** Fericire **şi, cu un an înainte de a muri,** The garden party, **culegere de nuvele care i-a adus o notorietate mondială.**

La sfârşitul anului 1922, Katherina Mansfield îi scria soţului ei, criticul literar John Middleton Murry, dându-i sfaturi şi indicaţiuni amănunţite, cum să se îmbrace pentru „a face cât mai bună figură" la inaugurarea unui teatru intim, la Avon, unde ea se retrăsese cu câteva luni înainte, sub povara unei mari deprimări sufleteşti. Data spectacolului festiv era fixată pentru 13 Ianuarie, 1923, dar la 9 Ianuarie, când soţul ei sosi la Avon, Katherina avu un acces de tuse convulsivă, urmată de o emoragie violentă, şi în aceeaşi noapte chinul ei pământesc luă sfârşit.

„PREMIUL ORAŞULUI PARIS"

Săptămâna viitoare, la 16 Noembrie, se va decerna, a doua oară de la înfiinţarea lui, marele premiu literar (realmente „mare" pentru că e vorba de 25.000 franci) al „Oraşului Paris", obţinut anul trecut de Roger Martin du Gard pentru monumentalul ciclu epic *Les Thibault.*

Anul acesta alegerea va purta asupra unui poet, din care pricină se pare că juriul este nedumerit. Nu doar că printre poeţii tineri nu s'ar găsi destui aspiranţi de valoare la consacrarea zisului premiu (inclusiv beneficiile materiale), dar cum numele lor nu au încă o notorietate suficientă, alegerea ar însemna o descoperire şi descoperirile de acest fel sunt legate de riscuri. Mai puţin riscant sau chiar deloc ar fi să se acorde premiul, unui poet a cărui reputaţie să fie gata făcută şi atunci prestigiul însuşi al acestei distincţiuni s'ar vedea sporit.

Se rosteşte chiar numele d-lui Léon-Paul Fargue, despre care s'ar putea afirma că *„rien ne manque à sa gloire".* Valoarea unei opere poetice de calitatea celei publicate în volumele *Banalité, Vulturne, Epaisseur, Sous la lampe* e atât de mult preţuită de iubitorii de poesie, încât o recunoaştere din afară, însoţită de inevitabila publicitate sgomotoasă, li sar părea aproape... o impietate.

FAIMOASA

„IPOCRIZIE BRITANICA"

este, dacă nu o prejudecată a continentalilor, cel puţin o obişnuinţă de gândire îndătinată, — ceea ce numim un „cliseu", pe care ne place să-l repetăm fiindcă ne pune la adăpostul oricărei răspunderi personale. Dovadă, această afirmaţie a unui diplomat englez, relatată de d. Pierre Lyautey, — şi a cărei sinceritate lipsită de orice echivoc, poate trece drept o categorică desmintire a cliseului citat:

— *„Ceea ce-mi îngăduie să activez, este ştiinţa pe care o am că suntem în mod cordial şi universal, detestaţi".*

PREMII, PREMII...

Până la sfârşitul anului se vor decerne în Franţa, următoarele premii literare de mare răsunet:

14 Noembrie: Premiul Sévigné, unei scriitoare.

16 Noembrie: Marele premiu literar al oraşului Paris, care va încununa, aşa cum arătăm în altă notă, opera unui poet.

6 Decembrie: Premiul Femina şi *Premiul Interaliat.*

7 Decembrie: Premiul Goncourt şi *Premiul Théophraste-Renaudot.*

La sfârşitul lunei viitoare vor fi decernate premiile anuale ale „Societăţii oamenilor de litere".

Cronica DRAMATICĂ

București

TEATRUL NAȚIONAL: „PREMIUL NOBEL" COMEDIE IN 4 (patru) ACTE de HJALMAR BERGMAN.

Conducătorii destinelor primei scene a țării au vrut să dovedească — și, să recunoaștem, au reușit pe deplin — că nu numai literatura dramatică românească este deficitară.

Fără îndoială că pentru exemplificare se putea alege chiar o piesă franceză, engleză ori germană nu numai decât o comedie dintr'o țară „y compris". Dovada e însă și așa evidentă.

Asistând la „Premiul Nobel" mi-am dat seama cât de nedrepți au fost cronicarii dramatici bucureșteni cu „Apă vie" care era desigur mult mai vie și mult mai puțină apă goală decât această producție suedeză.

D. Hjalmar Bergman a prezentat în cele 4 (patru) acte ale comediei sale, o familie: familia Swedenhjelm, compusă dintr'un tată savant, mare amator de șampanie și icre negre și o leacă sărit, un fiu mai mare înglodat în datorii, tot un fel de savant ca și papa; un al doilea fiu — ceva mai verosimil și mai puțin înglodat în datorii — locotenent de aviație și o fiică... artistă dramatică.

Rolf Swedenhjelm tatăl e pe punctul de a căpăta premiul „Nobel", pentru merite științifice cu nimic justificate în piesă.

După discuții violente între membrii juriului ce urma să decearnă premiul, discuții iscate din pricina purtării năstrușnice a savantului, i se atribue în fine premiul. Familia jubilează. Tatăl are un fel de criză de nervi. Tinerii cari, scontând premiul, semnaseră cu generozitate numeroase chitanțe, se văd în situația de a-și putea achita datoriile.

Dar, după două acte și jumătate de farsă, vine melodrama. Bancherul Eriksson, frate de lapte cu Rolf Swedenhjelm tatăl, apare nu spre a felicita pe noul laureat cum crezuse co-sugaciul său ci spre a încasa niște polițe ale celor doi fii ai acestuia, polițe pe care le cumpărase de pe piață.

De fapt, vine să plătească el o poliță veche. Cândva, cu mulți ani în urmă, fusese închis de tatăl lui Swedenhjelm, pe atunci primar.

Scena pe care autorul a dorit-o dramatică este de-adreptul ridicolă. Eriksson deși bancher, deși — pare-se — ovrei, deși dornic de răsbunare, e generos. Oferă fiului fostului primar prilejul de a plăti sumele datorate fără să se răsbune în vreun fel. Ii cere numai să se rostească dacă dreptatea era de partea tatălui ori de partea mamei lui Swedenhjelm care ceruse soțului ei să-l ierte pe micul Eriksson. Capiul savant e însă un om de onoare. Bea el, cheltuiește peste măsură, scrie copiilor că se sinucide și apare apoi vesel și voios după ce le aruncase otrava în suflet, dar ține la onoarea lui de... Swedenhjelm.

Marieta Deculescu

Ii declară deci ritos bancherului Eriksson că tatăl său a avut dreptate. Și Eriksson se răzbună spunându-i că două din polițele (ori chitanțele) fiilor săi sunt falșificate. Cel ce le-a emis a semnat pe bătrânul Swedenhjelm. De aci o întreagă tragedie. Swedenhjelm bănuește pe fiul său mic pentrucă nu îndrăsnește să bănuiască pe fiul savant. Locotenentul, crezând că fratele său este acel care a semnat pe bătrân, declară că el e autorul falsului. Savantul junior zice că, în definitiv, lucrul nu e chiar așa de sigur și că ar putea tot așa de bine el să fie falsificatorul. In clipa cea mai dramatică, bătrâna Marta Boman, cumnata lui Swedenhjelm tatăl și menajera menajeriei cere „savantului" s'o dea pe mâna autorităților pentrucă ea neavând cele de trebuință în casă, l-a semnat pe polițe. De altfel nu e pentru prima dată. Dar pe celelalte le-a achitat... cinstit.

Radioasă, familia pleacă să incaseze premiul în timp ce... regele așteaptă sosirea laureatului.

Bilanțul: trei acte de farsă și unul de melodramă. Situații ridicole în actul de melodramă, tragic-stupide în actele de comedie.

O seamă de actori buni: d. I. Manolescu, d-na Sonia Cluceru, d. N. Atanasiu, d-na Marietta Deculescu, d. N. Bălțăteanu, d. F. Scărlătescu și d. V. Lăzărescu lăsați să fie trași de sforăria unui autoraș suedez.

D. Ion Manolescu a făcut tot ce omenește era posibil spre a salva ce se putea salva. Rezultatul: Tout este sauvé sauf l'honneur. (E vorba nu de onoarea...de Swedenhjelm ci de obrazul Național ului).

Singură d-na Sonia Cluceru a găsit în rolul Martei Boman un text care să-i îngăduie să arate o parte din posibilitățile d-sale actoricești, iar d. Atanasiu a făcut, odată mai mult, dovada unor frumoase calități pentru comedie.

Ceilalți s'au trudit din greu.

De unde nu e însă, nici Dumnezeu nu cere. Necum publicul.

RADU A. STERESCU

Cluj

SAPTAMANA LUMINATA DE M. SAULESCU. — DOCTORUL DEATH DE AZORIN. — AMAL ȘI SCRISOAREA IMPARATULUI DE R. TAGORE. —

Săptămâna trecută, Teatrul Național din Cluj a dat o premieră de prestigiu, cu trei piese alese exclusiv după valoarea lor poetică.

Spectacolul s'a început cu *Săptămâna luminată* a lui Săulescu, în care critica noastră literară, în unanimitate, a văzut o perlă a literaturii dramatice, după cum aceeași critică a fost unanimă să deplângă moartea prematură a autorului ei, în care literele române au pierdut una din cele mai bine înzestrate personalități lirice.

Două trăsături caracteristice trebue relevate la *Săptămâna luminată*. In rândul întâi, forța dramatică a acțiunii, cu atât mai evidentă cu cât această acțiune este extrem de concentrată, căci ea se reduce aproape la un singur moment dramatic. O mamă veghiază la căpătâiul băiatului ei ce se află în pragul morții. Ea cunoaște păcatele fără număr săvârșite de muribund, păcate răscolite și aruncate cu cruzime în fața ei, de o bătrână vrăjitoare. Având credința — o credință populară — că sufletele celor ce mor în săptămâna luminată a Paștilor se duc în rai, orice păcate ar fi făcut ei pe acest pământ, ea dorește din tot sufletul moartea băiatului, în acest ceas de pe urmă al săptămânii luminate. Și fiindcă pronia cerească nu-și arată îndurarea, îl omoară singură, spre a obține astfel mântuirea sufletului lui.

A doua trăsătură este caracterul românesc al piesei, care apare din însuși motivul dramatic al acțiunii: o superstiție cu tăria unei profunde credințe, care stăpânește suveran acțiunile omului. Acest caracter apare și din economia piesei și se simte în structura sufletească a personagiilor.

Interpretarea ce s'a dat piesei pe scena clujană corespunde cu aceste trăsături caracteristice ale ei, și meritul este deopotrivă al directorului de scenă d. N. Voicu (menționăm decorul și întrebuințarea inteligentă a luminii) cât și al interpreților: d-nele L. Bulandra (Mama), M. Borsa (Bătrâna) și d-nii M. Dorna (Bolnavul), T. Lapteș (Paznicul). Se cuvine să fie subliniată interpretarea profund dramatică a d-nei Bulandra și concepția de tragic fior a d-lui Lapteș, în rolul dificil al nebunului.

●

Doctorul Death este o încercare de pătrundere a sufletului omenesc în primele momente după moarte, întemeiată poate pe o simplă fantezie de poet, dar care ar putea fi justificată și prin ipoteza împărtășită de mai mulți scriitori, că sufletul omului nu pierde legătura cu viața, odată cu moartea trupului său. Dacă omul bătrân intră senin în împărăția morții, cel tânăr se înfioară mai întâi la acest gând și se revoltă în virtutea dorului firesc de viață și a regretului pentru atâtea fapte posibile ce rămân neîmplinite, pentru ca în cele din urmă să se împace cu destinul, pe măsură ce viața însăși cu toate sarcinile ei este uitată și sufletul imaterial simte că se află în pragul eternității. Trecerea aceasta dela frică la împăcare se face, în spirit creștin, cu ajutorul credinței și mai ales prin puterea rugăciunilor înălțate de cei vii pentru sufletele celor ce se pregătesc să intre în împărăția morții.

Valoarea piesei stă mai puțin în ceea ce s'ar putea numi acțiunea dramatică și mai mult în lirismul ei, acea simfonie de stări sufletești ingenios și cu multă finețe înlănțuite de un poet autentic.

Interpretarea d-nei M. Munteanu (Bolnava) și a d-lui H. Cristea (Bătrânul) s'a desfășurat într'un cadru impecabil ca simplitate și putere de sugestie și în atmosferă de mister — opere ale d-lui V. Papilian, care a asumat direcția de scenă. In două roluri mai mici au apărut d-na V. Drăgoi și d. L. Doctor.

●

Piesa lui Tagore este mult mai bogată în elemente de natură poetică și dramatică deopotrivă.

Ideea centrală este și de astă dată intrarea sufletului în împărăția fără de sfârșit a morții, dar subiectul trecerii dintr'o viață în cealaltă nu este omul matur, cu conștiința mai mult sau mai puțin întinată de păcat, ci sufletul nevinovat al unui copil, căruia un trup prea firav nu-i mai poate da suport de existență în viața pământească. Copilul acesta este solicitat din toate părțile de elementele vieții, oricare ar fi înfățișarea lor. Cele mai umile îndeletniciri omenești îl ispitesc, dar și destinul suav al unor ființe necuvântătoare sau al florilor. Rare ori s'a înălțat un imn vieții, de intensitatea emotivă a aceluia pe care l-a realizat Tagore prin elementele simple dar atât de sugestive ale acestei piese. Iar marea măestrie a poetului este de a fi exprimat aceste sentimente, în care elementul poetic este dublat totdeauna de o idee filosofică, prin intermediul unui personaj minor, care-și păstrează cu toate acestea, toată frăgezimea de intuiție și de simțire a vârstei copilărești.

Destinul copilului se împlinește pe nesimțite, ca printr'o magie, pentru realizarea căreia apare în compoziția piesei figura tipică a unui fachir. Alăturarea de elementele realității palpabile, apar elemente transfigurate, de basm. Acestea câștigă tot mai mult teren, și în cele din urmă ne dăm seama că toate elementele acțiunii sunt simboluri și, în această calitate, trepte pe cari le urcă sufletul copilului spre a intra în cealaltă viață, ca într'o eliberare, o fericire deplină obținută prin pierderea în neființă, după concepția cunoscută a filosofiei indene.

Și această piesă a fost pusă în scenă de d. Papilian, cu priceperea și simțul d-sale pentru mister. Personajul titular, atât de complex și în același timp atât de subtil în structura lui sufletească, a fost interpretat de d-na V. Pescariu-Boitoș, d-sa fiind secundată cu destoinicie, în roluri de mai mare sau mai mică întindere, de d-nii C. A. Russey, T. Lapteș, V. Potoroacă, H. Cristea, D. Constantinescu, L. Irimieș, M. Dorna, L. Doctor și d-nele Sili Munteanu, V. Știrbețiu, V. Bude și E. Cernavschi.

OLIMPIU BOITOȘ

Iași

TEATRUL NAȚIONAL: „REGELE LEAR" TRAGEDIE IN 4 ACTE (18 TABLOURI) DE W. SHAKESPEARE, TRAD. DE MARGARITA MILLER VERGHI.

Caragiale spune undeva în **„Notițele"** lui, că un teatru bun nu e numai decât un teatru unde se joacă piese bune, ci un teatru unde, mai ales se joacă bine.

La teatrul nostru din Iași s'a reprezentat **o piesă bună, bine jucată.**

S'a spus de către mulți, că drama „Regele Lear" și, în general, teatrul lui Shakespeare e foarte greu, dacă nu imposibil de interpretat de artiști cu resurse obișnuite; totuși, după seara petrecută în sta lul Național ului ieșan, îți poți da seama că ai trăit ceva din zbuciumul shakespeare-an, că ai văzut un spectacol mare.

Mare, atât prin numărul neobișnuit de

Aurel Ghițescu

artiști ce au contribuit la desăvârșirea piesei, cât mai ales prin jocul de mare clasă de care principalii interpreți au dat dovadă.

Fastul, muzica de scenă datorită d-lui prof. Nosek, și mai ales amploarea conflictului specific shakespearean, unde sentimentele nobile sunt așezate lângă putregaiul meschin și josnic al nerecunoștinței, impresionează de la început pe spectator.

Este inutil, deoarece subiectul e cunoscut, să mai discutăm valoarea și calitățile acestei tragedii, despre care s'au scris sute de lucrări, în mai toate limbile pământului și tot atâți savanți i-au drămuit fiecare cuvânt și i-au cântărit colosala valoare estetică, cu miligramul.

Atmosfera timpului, redată prin costume adecvate și decoruri de cel mai bun gust, datorită mânei maestre și încercate a cunoscutului pictor Kiriacoff, a fost prezentată cu fastul suficient, atât cât era nevoie pentru a da spectatorului o impresie puternică.

Conducerea ansamblului, pregătirea trucajelor și mai ales coeziunea jocului în general și țesătura aproape invizibilă a subtilităților, se datoresc baghetei magice a principalului interpret și conducător de scenă, d. Aurel Ghițescu.

Rolul covârșitor al Regelui Lear l-a interpretat d-sa și trebuie să afirmăm cu toată sinceritatea, că acest spectacol a însemnat un adevărat triumf pentru cunoscutul și unanim apreciatul tragedian.

D. Aurel Ghițescu, pe care îl știm un îndrăgostit de artă și iubitor de frumos, a dovedit că are afinități adânci cu tragedia lui Shakespeare și pătrunde în mod deosebit marile roluri pe care, cu deplină justificare, direcția teatrului i le-a încredințat.

Nebunia bătrânului rege Lear, pricinuită de nerecunoștința fiicelor lui: Regan și Goneril, a fost așa de bine interpretată de d-sa, încât jocul părea uimitor de firesc.

Cordelia, frumoasa, generoasa și sincera Cordelia, a fost ideal jucată de posesoarea zulufilor bronzi și a siluetei sprintene: d-na Petronela Popescu, așa cum închipuirea noastră, izvorâtă din lectura marelui Shakespeare, a văzut-o.

D. Tudor Călin, actor de o finețe și un gust remarcabil, căruia i s'a dat rolul ingrat al lui Edmund, fiul din flori al ducelui de Glocester, a știut datorită talentului său deosebit, să dea relief neulat interpretării sale.

Bufonul bătrânului monarh, viol, spiritual și jonglând cu gluma cu două tăișuri, a fost jucat de d. G. Popovici, despre care am mai vorbit în această rubrică, cu alte prilejuri.

Celelalte roluri feminine, în afară de al d-nei Petronela Popescu, sunt deținute de d-na Gina Sandri (Goneril) și d-na Anny Braesky (Regan).

Cât despre restul distribuției, cuvinte de laudă se cuvin felului în care cel mai neînsemnat rol a fost realizat. S'au relevat d-nii: St. Ciubotărașu (un tânăr și promițător talent), Hagiac, C. Sava, B. Braesky, N. Șubă, Remus Ionașcu și A. Dumitrescu.

MIRCEA I. ZAHARIA

Impresii din Tara Bască

de VIORICA BOTENI

Revoluția se terminase în Țara Bască spaniolă; la fiecare răscruce, în apropierea oricărui punct de frontieră, drapelul roșu-aur, mărturie a victoriei naționaliste, fâlfâia în semn de pace și triumf.

Și coasta bască se cufundase din nou — cu regret parcă — în liniștea tristă a vechilor ei tradiții și obiceiuri. Priveam din Franța, dela Saint-Jean de Luz, întinsul pământului spaniol, de unde cu ochii binevoitori ai depărtării nu mai puteam să văd nicio urmă din vechia luptă.

Dincolo de valea fluviului Bidassoa, seacă în timpul când fluxul se odihnește, Irunul *și* Fontarabia, *îngrămădite pe o culme de deal, nu ne vorbesc nimic de trecut.*

Nici chiar pe fețele celor ce s'au refugiat în Franța, nu se putea ghici sbuciumul pe care l-au trăit. Și nu se întrevedea cum, cu câteva luni înainte, Bascii trăiseră cel mai dramatic episod din existența lor frământată.

Mândria din bătrâni îi oprește să spună și altora greul pe care îl au de suferit și îi îndeamnă să se ascundă de privirile celor ce vor să întrebe.

Ca și Bascii din Spania, frații lor de pe coasta franceză, se refugiază într'o rezervă ce ni se pare misterioasă. Oamenii aceștia, sobri, atât la înfățișare cât și în toate manifestările vieții lor, reînvie trecutul cu toate vechile lui amintiri și privesc cu simplitate cum noi trăim o viață nouă, fără să caute să ne înțeleagă și fără să-i putem înțelege. Vorbesc o limbă necunoscută de noi, una dintre cele mai vechi limbi ale Europei; și-au păstrat dansurile și instrumentele de cântat așa cum le-au cunoscut din bătrâni. Au jocul lor național — pelota bască — și un costum cu totul deosebit: bărbații poartă un pantalon susținut de o centură roșie și o haină scurtă maron, foarte ajustată, îmbrăcată peste o vestă deschisă, bereta bască și espadrile cu funde colorate. Femeia se îmbracă mai totdeauna în negru și nu se desparte de vălul negru ce-l poartă pe cap, lăsându-l să-i acopere părul care-i flutură pe spate.

Născuți între Ocean și Pirinei, sub privirea mării care aci e de argint, în umbra pădurilor verzi și sălbatice, Bascii îngânduraţi și semeți sunt mărturie pământului pe care au crescut.

Intre stâncile învolburate de spumă ale Atlanticului, pe valea leneșului Bidassoa, dealungul Adurului, în umbra caldă și deasă a pădurii plină de freamăt, sub lumina împletită din albastrul argintat al coastei, cu violetul povârnișurilor verzi, nu putea să se nască și nici să prospere o altă fire decât cea bască, ruptă din mediul care i-a dat viață.

Vizitatorii care vin vara, din toată Franța și din țări străine, dispar odată cu primul val de răcoare, fără să lase nimic în urma lor. Dela Hendaye *și* Saint-Jean de Luz, *până la* Biarritz *și* Bordeaux, *întreaga Coastă de Argint care părea pentru o clipă transformată, se reîntoarce la vechea ei veață, odată cu sfârșitul verii, îndată după primele*

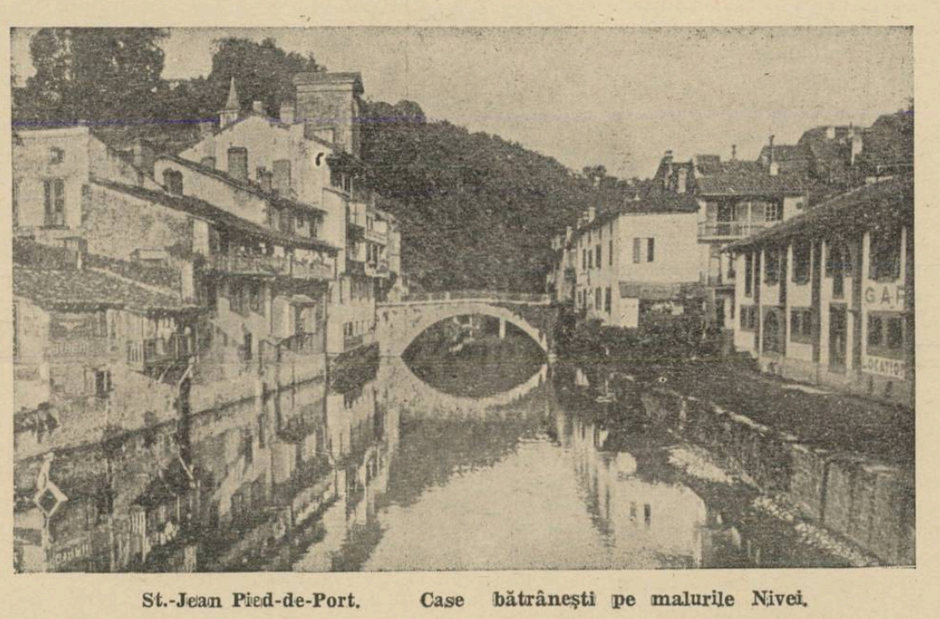

St.-Jean Pied-de-Port. Case bătrânești pe malurile Nivei.

plecări. Nimic nu mai rămâne din veselia și expansiunea adusă de cei veniți de pretutindeni.

Luminile din marile hoteluri se sting, barurile goale așteaptă zadarnic, plaja e o mare de nisip pustiită de vânt, drumurile au rămas fără viață.

Și așa, încet, se redeșteaptă atmosfera adevărată a Țării Basce, amestec de lumină cenușie, de ritm sălbatec, de porniri trufașe, de măreție impresionantă.

Cinematografele

Când scriu o cronică despre un film american, — și aici trebue să precizez că este vorba doar despre filmele americane cu „nebuni", gen apreciat în ultimul timp de spectatorii noștri — întotdeauna mă încearcă teama de a nu mă repeta.

Cred că sentimentul acesta purcede tocmai din constatarea, că filmele mai sus amintite, cu toată impresia pe care o fac, la primul moment, că se deosebesc unul de altul, nu au la bază altceva decât același motiv: specularea tensiunii nervoase în care se pare că trăesc americanii, în ultimul timp. Depinde doar de ingeniositatea regisorului respectiv, ca să putem asista la un film american din acestea, mai slab sau, oarecum, mai bun. Cum regisorul filmului *„Adevărul îndrăcit"* a găsit câteva lucruri noui, cum ar fi scena obișnuitului sărut de „happy end" doar bănuit, nu și văzut, precum și toate scenele cu Mister Smith, filmul se ridică puțin deasupra nivelului celor de același gen, isbutind, prin râsetele mai puțin bolnăvicioase pe care le smulge spectatorilor, să nu ne mai dea impresia de „peltea" pe care ne-o dau celelalte filme „nebune". Bine înțeles, aceasta cu condiția să nu ne gândim prea mult la cele văzute pe ecran. In acest din urmă caz, rezultatul ar fi groaznic și pentru noi și pentru film.

Vom insista asupra jocului lui Cary Grant, de oarece, ani dea-rândul, am avut impresia că tânărul acesta e un actor lipsit de talent.

Inainte, Cary Grant era obligat în filmele sale să spună de o sută de ori: „te iubesc" și să cucerească cu sărutări irezistibile, toate star-urile oxigenate din Hollywood.

Zâmbetele ironice cu cari sunt întâmpinați doi tineri îndrăgostiți, în Cișmigiu, îl întovărășeau, ca și pe Robert Taylor, pe Cary Grant. A fost de ajuns ca el să fie distribuit în roluri de profesor distrat sau de soț țicnit, roluri la modă acum, pentru ca să placă. Sperăm ca în curând și Robert Taylor să renunțe la rolurile de amorez „perfect", rămânând pentru acestea doar amintirea lui Rudolf Valentino sau jocul — de unii agreat — al lui Charles Boyer.

Un film francez BUN entuziasmează. După *Pepe le Moko* a urmat *Quai des brumes*. Pot spune că am avut în față două victorii consecutive ale filmului francez. E în filmul prezentat la *Capitol*, un suflu de viață adevărată, care ne face să uităm superficialitatea filmelor americane.

Prea mulți morți dela sfârșitul filmului întristează, poate, pe spectator, dar în același timp ne arată concepția despre viață a fracezilor. Cele câteva ceasuri petrecute în ceața Hâvre-ului, au schimbat suflete, au curmat idealuri. Urletul sirenei, cu care se termină filmul, arată că pentru unii abia începe viața. Insă oamenii cu care am *trăit* împreună câteva ore nu au putut să evadeze din trecutul lor. Au rămas în port, înfrânți. Ceața care revine ca un leit-motiv de-alungul filmului se coboară în sufletul întristat al spectatorului.

Jean Gabin, masiv și îndurerat în același timp, Michele Morgan, cu chipul și jocul ei straniu, minunați. Doar Pierre Brasseur nu se încadrează prea bine în interpretare. Are un chip care cere palme (pe care, de altfel, Jean Gabin i le dă cu toată generozitatea).

TRAIAN LALESCU

Poșta redacției

D. LAURENȚIU FULGA e rugat să treacă pe la redacție.

ILIE RADU MIRIADE. Mai trimiteți. Se vor publica.

LEON TH. CEOCORA. Ne scrieți că prietenii d-voastră și d-voastră personal ați fost surprinși de faptul că poeziile nu au fost primite „binevoitor". Nu știu ce înțelegeți prin bunăvoință. Cred însă că nu ea trebue să determine publicarea unei poezii într'o revistă *literară*. Dacă sunt, într'adevăr, reviste la cari alegerea materialului este determinată în primul rând sau chiar exclusiv de *bunăvoință*, de ce nu vă adresați la una din ele.

Avem și noi toată bunăvoința să deschidem calea tinerelor talente, dar.... numai acestora.

Iată, de pildă, poezia d-voastră „Noapte de toamnă", pentru care ne solicitați bunăvoința:

Peste florile mute, galbene și negre
S'așează bruma rece și neînțeleasă (!?)
Pânza nopții se așterne nemiloasă,
Peste florile multe, galbene și negre.

Peste tot e tăcere; orașul e ca mort;
Și noaptea s'a lăsat în toamna ruginie,
Strada este moartă, grădina e pustie
Peste tot e tăcere; orașul e ca mort.

Asemenea înșiruiri de cuvinte se pot face la infinit.

Peste urbea solitară și pustie
Picuri mari de ploaie cad într'una.
S'au ascuns și stelele și luna
Peste urbea solitară și pustie.

Peste lira mea dezacordată
A trecut o grea melancolie
In neștire-ași vrea să torn la poezie
Peste lira mea dezacordată.

etc.... etc.... etc.

RADU I. MUGUR-MUGUREL. Răbdare. Lasă haosul și moartea și reveria și nu mai adăuga la semnătură: „un biet elev". Când semnezi Mugur-Mugurel și n'ai împlinit nici 18 ani să nu te preocupe haosul.

NIC. BELDIE. „Horia!" e, desigur, o poezie bună. Din păcate, maestrul Aron Cotruș a scris pe aceeași temă versuri de neegalată energie. Vă rugăm să ne trimiteți alte versuri și se vor publica.

— r. st. —

REPUBLICA PESCUITORILOR DE STELE

Viața de veselie și tristeți a scriitorului român

V

de NEAGU RĂDULESCU

Café dela Paix.

Ultima Capitală a republicei.

Fiindcă poeții consumau numai pahare cu apă, Capșa a tras obloanele cafenelei.

Când a venit dimineața Ion Minulescu să-și ia svarțul și să citească jurnalele i-a dat cu tifla un afiș lipit cu cocă de ușă : Inchis pentru reparații.

Peste câteva minute, lângă ușa baricadată a cafenelei se strânseseră și ceilalți obișnuiți ai glorioaseleor canapele : Mihail Sorbul, Caton Theodorian, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, George Gregorian, Carol Ardeleanu, Tudor Măinescu, Jul. Giurgea, O. N. Teodorescu și Radu Boureanu.

— Ce ne facem domnule ?

— La Corso nu calc în niciun caz, cafenea de geambași și cronicari dramatici.

— Știu eu o cafenea pe bulevard.

— Nu, ce reparații ? Trebue să protestăm — vorbi bărbățește George Gregorian. Apoi o dimineață întreagă poeții dădură târcoale cafenelei, bolborosind și uitându-se la ea piezîș.

— Nu pot să mă obișnuesc cu gândul ăsta. Să nu mai vin eu la Capșa ? suspina Carol Ardeleanu. Să vă spun drept, parcă mi-a murit un prieten.

— Lasă, lasă — îl informă repezit poetul D. N. Teodorescu — eu am auzit că se face un fel de terasă la etaj și atunci o să privim lumea depe calea Victoriei, în cap.

Două săptămâni pescuitorii de stele au circulat pe Calea Victoriei cu mâinile în buzunar ca niște simpli cetățeni. Intre ei și lumea cealaltă nu mai era fereastra aburită a Capșei.

N'au mai bârfit și n'au mai scris o slovă.

Și după toate astea, veneau și zilele Crăciunului în calendar.

Adică zile lungi, nesfârșite, în cari te gonesc de acasă cozonacii, sarmalele și musafirii.

Il întâlneai pe câte unul pe calea Victoriei, pe bulevard sau tocmai pe la Capul Podului. Singur. Plouat.

Incotro maestre ?

— Așa : N'am ce face. S'a închis Capșa.

— Bine maestre, dar s'au terminat cafenelele ?

— E, dragă, Capșa, vezi Capșa, e cu

Soborul maeștrilor

totul altceva,... Dar se deschide peste câteva zile. A aranjat Gregorian că el e un fel de părinte al nostru...

Capșa s'a deschis într'adevăr peste câtva timp ,dar în locul canapelelor au apărut mesele unui restaurant și ușa din colț pe care am sprijinit-o cu toții, dispăruse. In locul ei era o fereastră mare și niște perdele cari nu erau de nasul poeților.

Capșa ca orice femeie cu nărav s'a plictisit de poeți și divorțul ei cu pescuitorii de stele a semănat jale și tristețe în întreaga republică.

UN PETETIST ȘI UN HAIDUC

Intr'o dimineață la Café dela Paix a apărut un domn cu cioc, acostat de un băețandru cu chip măsliniu și cu niște pantofi mici cât o peniță claps.

— Trebue să fie comisar ăsta cu cioc: — spuse într'o doară proprietarul cafenelei, un armean care își ținea totdeauna burta cu amândouă mâinile să nu îi scape și să se ducă dea dura pe dușumele.

Intr'adevăr presupusul comisar parcă inspecta cafeneaua.

— Face mă Teodorescule ?

— Face nene Sorbule.

— E, atunci să ne așezăm și să luăm o litră de vin.

Ghiața se spărsese. La Café dela Paix intraseară doi scriitori. A doua zi a mai venit unul. Și în zilele următoare câteva mese de lângă fereastră, se transformară subit în ciorchini.

Cum cafeneaua cu pricina e doldora de domnișoare cari îți fac imediat cu ochiul și stau picior peste picior cu rochia ridicată de-o palmă peste genunchi, barzii au uitat ca prin farmec Bătrâna Capșă.

— Ia uite la asta blondă ! Mă place ! — își așează papionul George Doru Dumitrescu. Băăă, v'am spus eu, nu știu ce dracu am, mor femeile după mine. Acum să vă spun drept chiar Marta Rădulescu gata, gata să se logodească cu Bombonel, da tot la mine se uita.

— La noapte fac o poezie ! — leșină Virgil Carianopol privind un picior ieșit de sub masă.

Mihail trage, trage din când în când și el cu ochiul.

— Bună marfă !

— Auzi marfă ! auzi expresie și la p. t. ti-istul ăsta ! — îl încondeiază N. Crevedia, — mai fasonează-te și tu mă ! Ce dracu ! Pela voi p'acolo pela poștă, afară de timbre și colete nu mai știți altceva ? Ia uite la mine. Haiduc ! Guler tare, ghetre gri la pantofi și să mă auzi vorbind cu cocoanele, poezie nu altceva ! Ce tu te iei după Doru ? Ce să-ți spun la ureche : are o parigorie, crede că oftează toate cocoanele după el. Lasă-l să creadă așa, însă tu fasonează-te, băiete.

La început domnișoarele au flirtat serios cu proaspeții chiriași ai cafenelei, apoi una a aflat că domii sunt scriitori.

— D'aia dragă care fac romane. Pline chioșcurile de romane. Eu una nu mă încurc cu calici. Aștia sunt chiori la pungă. Ba îți mai ia și gologanii tăi.

Și d'atunci poeții n'au mai avut cu cine să flirteze la „Café dela Paix"

THE ENGLISH MAN

— Șșșș ! Vine Giurgea ! — întoarce capul spre ușa rulantă, Carol Ardeleanu.

— Să-l vedeți că începe imediat cu traducerile lui ! — Octav Dessila.

— Șșșș ! vine !

E ultimul semnal de încetare a bârfelii. Până adineaori Jul. Giurgea fusese obiectul colegialelor discuții.

Acum se apropie grav. Salutând în dreapta și în stânga cu o pălărie de Cow-boy. Poartă ca deobicieiu la subțioară un manuscris bătut la mașină, cu coperți frumoase de carton. Englez perfect.

— Imi dați voie ?

— Poftim ! Poftim ! Il invită — numai miere în surâs — Carol Ardeleanu.

Jul. Giurgea își așează cu grijă pardesiu tărcat și ia loc între generalul Manolache și Cazaban.

Hainele lui sunt totdeuna în careuri că îți vine să joci șah pe ele și manșetele totdeuna scrobite și cu butoni de aur. Iar pe un deget un inel cât o ștampilă de registratură.

— Ce mai e nou Giurgea !

— Hm ! Vin dela Ciornei.

— Ți-am văzut cartea ieri în vitrină, foarte frumoasă copertă.

Și altul ! — Și am auzit că e un roman formidabil.

— Formidabil ? Hm ! Extraordinar. D'altfel chiar d'aia vin dela Ciornei. Ieri dimineață a apărut cartea și când trec seara pela librării nu se mai găsea. La „Cartea Romnească" a adus de trei ori câte o sută, la Alkalay s'a vândut tot într'o oră, la Akademică au mai rămas mi se pare două exemplare, cel puțin Montaureanu i-a înebunit pe ăia dela editură cu telefoanele : dați-mi „Tenebre", dați-im „Tenebre" ! și de unde să-i dea că nu mai au nici ei. D'aia tocmai vorbeam cu Ciornei mâine începe să culeagă ediția II-a. Pe urmă „Cartea Junglei" a lui Ripling, în două săptămâni ajunge garantat la a IV-a ediție.

Carol Ardeleanu se ridică.

— E târziu. O să plec. Nu mergi Sorbule să luăm câte o țuiculiță ?

Nici n'a ieșit bine pe ușă autorul „Vieții de câine" și dumnealor poeții încep să-l secere.

— Și Ardeleanul ăsta toată ziulica nu-l auzi vorbind decât despre copii. Că fi-miu ăl mare și-a luat licența. Că fi-miu ăl mic face gimnastică și e atlet. Că după ăl mare se țin fetele din mahala scai. Că pe ăl mic o să-l fac chirurg...

— Prea îi răsgâie — spune altul.

— Ba vrea să le cumpere și automobil ! — îi informează D. N. Teodorescu, coleg de birou cu tata Carol Ardeleanu.

— Și el își bate romanele la o hodoroagă de mașină de care a lipit o lumânare. Când schimbă rândul „hăț" se mută și lumânarea, iar dealungul pereților i se plimbă umbra ca o fantomă, de se seprie noaptea vecinii. Pe la nouă, când poeții pleacă pela casele lor sau își

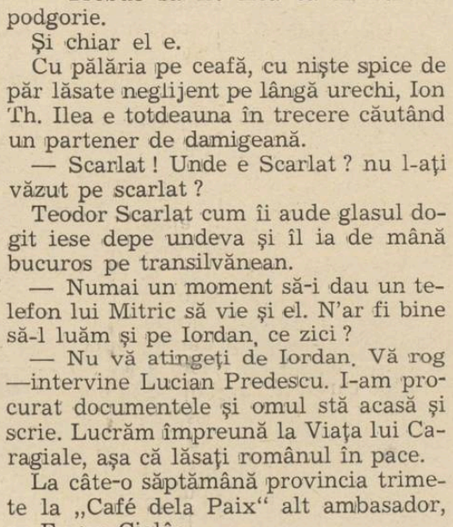

George Gregorian

îndreaptă pașiii spre vre-o Bodegă dosnică, în fața cafenelii Jul. Giurgea vorbește aprins cu Lucian Predescu.

— Ce să le faci dragă, I-am înebunit. Toate vitrinele sunt pline de cărțile mele. Înțelegi ? Nu mai au loc să puie și ei o carte.

CULTURALII PROVINCIEI

Privincia e reprezentată la „Café de la Paix" prin poetul Ioan Th. Ilea care când intră pe ușă întoarce imediat capul zâmbind.

— Trebue să fie Ilea că miroase a podgorie.

Și chiar el e.

Cu pălăria pe ceafă, cu niște spice de păr lăsate neglijent pe lângă urechi, Ion Th. Ilea e totdeauna în trecere căutând un partener de damigeană.

— Scarlat ! Unde e Scarlat ? nu l-ați văzut pe scarlat ?

Teodor Scarlat cum îi aude glasul dogit iese depe undeva și îl ia de mână bucuros pe transilvănean.

— Numai un moment să-i dau un telefon lui Mitric să vie și el. N'ar fi bine să-l luăm și pe Iordan, ce zici ?

— Nu vă atingeți de Iordan. Vă rog —intervine Lucian Predescu. I-am procurat documentele și omul stă acasă și scrie. Lucrăm împreună la Viața lui Caragiale, așa că lăsați românul în pace.

La câte-o săptămână provincia trimete la „Café dela Paix" alt ambasador, pe Eugen Cialâc.

Se astupă deodată ușa, se întunecă în cafenea și apare lângă masa pescuitorilor de stele un Ceahlău cu două felii de parizer în obraz și o măslină de mustață subt nas.

Eugen Cialâc îți face imediat impresia unui domn bine hrănit și cu maniere. Așa că dacă îl întâlnești între poeți, ești sigur dela început că n'are nimic comun cu lira și volanul noptatec al muzelor.

Te înșeli însă.

El tipărește în Călărași o revistă, organizează șezători, e azi în Arad, mâine în Bacău și îi place atmosfera cafenelei fiindcă aici pune mână pe un articol, și face cunoștință cu toți matadorii literaturii românești. Când se reîntoarce la Călărași, din gară îl trag de mână târgoveții.

— Ce articol luași ? Și cu cine ai mai vorbit ? Și pe cine îl mai aduci să ne ție o conferință ?

Acum culturalul Eugen Cialâc e părintele Călărașului.

I. Gr. Vasiliu fost colaborator al lui Cialâc, dă și el din când în când câte-o raită pela „Café dela Paix. Tot după manuscrise. Fiindcă — da ! și Târgoviștea trebue să aibă o gazetă.

Când era colaborator la „Pământul", pe I. Gr. Vasiliu îl recunoșteai după borul pălăriei cât o tavă de colivă și după niște ochelari prinși femenin de nas.

De când e director la Târgoviște și-a cumpărat ochelari cu ramă de baga, scrie un roman „Thermos", pălăria o trage pe-o sprânceană, e prieten la toartă cu Teodor Scarlat și vrea să ajungă și el primar. Sâc, domnule Eugen !

VEVEME, POETUL CU NAS STRÂMB

Pe Victor Valeriu Martinescu îl recunoști dintr'o mie după nasturii dela haină. Haină neagră, nasturi albi.

Pe vremuri îi ținea isonul lui Virgil Gheorghiu.

— Ne vopsim Victore părul verde ?

— S'a făcut !

Acum fiindcă Virgil Gheorghiu s'a liniștit și nu-și mai vopsește nici firele albe cari au început să-i răsară pe lângă tâmple, Veveme — cum e numit prescurtat eroul nostru — a rămas să ducă el singur stindardul boemiei.

Il găsești în față la „Café dela Paix" gesticulând, revoltându-se alături de Gaby Mihăilescu om de teatru și totdeodată neras, de Silviu Lazăr autorul volumului de Versuri „Ingeri negri" pus de acum trei ani subt tipar dar neapărut nici până azi, de Ștefan Mihail Lazăr romancier cu geamantanul burdușit de manuscrise și actualmente profesor de franceză la Curtea de Argeș, de Tiviu Teodoru, de Valeriu Olaniuc ,de Ionel Marinescu mai acum câțiva ani profund cugetător (vezi „Nimic despre Japonia" — Tot ce atârnă e bec) și de Dumitru Basarabeanu, fiu al Craiovei și nepot al lui Iancu Jianu.

Veveme are o fobie: Pericle Martinescu și o dorință : să-și lege operele pe care nu le-a tipărit încă, în piele de om.

— Păi Pericle e scritor domnule? Așteptа-ți numai să-mi tipăresc eu romanul și vom sta pe urmă de vorbă! Dealtfel nici un scriitor nu există afară de mine. Rebreanu? Moft! Arghezi? Il pun la butonieră! Lovinescu? Camil Petrescu? Teodoreanu? Care? — și ridicând un nas cam strâns în sus traversează cafeneaua țanțoș spre ieșire.

— Picolo! un țap ! — îi face semn cu degetul un consumator — Repede că mă grăbesc!

— Pardon ? — pufnește și mai mult pe nas Veveme — eu picolo? nu domnule, eu sunt Victor Valeriu Martinescu ! !

— Scuzați-mă vă rog, — înlemnește nevinovat consumatorul cu ochii țaglă la nasturii albi ai poetului.

Virgil Carianopol intră îmbăiat de sudoare, aproape fugind.

— Scarlat? Unde e Teodor Scarlat?

Se apleacă la urechea lui Scarlat și vorbește repede.

— Ei taci ! Sunt bani ?

— Sunt domnule, am telefonat eu.

— Atunci hai! Luăm tramvayul.

Și poeții dispar în goană.

— Ai auzit? — dă mocănește din cap, Bârna. S'au dus la S. S. R.

— Ce faceeeee? — sare ars înfășcându-și Silviu Lazăr, uite e 7½, pălăria. Hai și noi. O luăm pela Operă și ajungem înaintea lor.

— Hai mă! își pune paltonul și Mihail Straje.

— Așteptați-mă! — răsare din fundul cafenelei Doru Dumitrescu, merg și eu!

— S'o luăm și pe Coca Farago — dă buzna spre ușe C. Dan Pantazescu, zis la cafenea Păpăleață — Hai Cocuțo! Repede dragă că pleacă profesorul!

Și haita aleargă spre Câmpineanu cu Coca Farago în mijloc.

La Operă, Silviu Lazăr se desparte. S'o ia pe altă stradă mai repede, înaintea lor.

— Eu mai am puțină treabă viu imediat.

In drum întâlnesc alt grup: Mihail Șerban, Constantin Stelian, Ieronim Șerbu, Constantin Barcaroiu, Dan Petrașincu, Paul Daniel etc.

— S. S. R.?

— S. S. R.

Și amândouă taberele se înjură în gând, căutând în marș forțat să se detașeze una de alta, măcar cu un metru.

— Ce-i găsiră și păștea tocmai azi ! Să vezi că au să se termine banii.

Lângă biserica Sfântului Iosif mai sunt alții. Familia Vizirescu.

Aștia din urmă sunt mai practici. Intră numai unul. Dacă e rost de ceva un fluerat scurt și din fiecare colț al împrejurimei apare Vizirescu I, Vizirescu II, Vizirescu III, Vizirescu IV.

Puiu Iancovescu

— A venit d' profesor?

Gheorghe servitorul închide șiret un ochi (asta înseamnă că sunt bani).

— Scarlat și Carianopol au fost pe aici?

— Adineaori au plecat. Dânșii au fost și alaltăeri. Barem d. Scarlat ne face câteva vizite în fiecare seară.

Treptat, haita se liniștește.

— Să mă anunți și pe mine!

— Și pe mine!

Apoi Gheorghe introduce pe câte unul la profesor.

D. profesor N. I. Herescu, secretarul Societății Scriitorilor Români te primește amabil.

— Ce e domnule Bârna?

— Păi uite...

— E, ce e?...

— Ași avea nevoie de niște bani... n'am un leu...

— Fă o chitanță de cinci sute și treci alături.

Alături e casierul. Un fel de moș crăciun cu păr de lână totdeauna încruntat, ignorând parcă poeții. Dar Bârna iese zâmbind, salută la fel și țâșnește pe trotuarul de vis-à-vis la debit.

— Două pachete „Camel"!

Cea mai tânără generație o reprezintă la „Café dela Paix", Ovid Caledoniu, Vintilă Horia și Ștefan Baciu.

Strânși toți trei în jurul unei mese ai crede că sunt trei elevi din clasa V-a dela Sfântul Sava cari trag la fit la cafenea. Obrazul lor de caș n'are de cât două trei tuleie de barbă, pe cari Ștefan Baciu le mângâie demonstrativ.

— Ce faci Baciule?

— Mă duc să mă rad.

Trinitatea asta aduce însă la „Café dela Paix" o atmosferă nouă. Ovid Caledoniu, Vintilă Horia și Ștefan Baciu se deosebesc de confrații lor mai vârstnici, de proveniență rurală. Citești din capul locului în ochii lor istețimea și buna cuviință a orășeanului.

Dela ei, dela flăcăii aștia cari se înalță — vorba lui Crevedia — peste brazi așteptăm noua cafenea literară. O cafenea care să intre cu cinste în istoria literaturii noastre ca pe vremea lui Carageale. O cafenea mai intelectualizată, mai demnă.

Până atunci „Café dela Paix" rămâne împărăția de fum și bere a lui Lucian Predescu autorul unei viitoare biografii: „Greta Garbo" a lui C. Dan. Pantazescu: — n'a mă, îți dau o bere scrie-mi un articol ! — și a lui Teodor Scarlat.

— Unde ne întâlnim după amiază Teodor Scarlat?

— La „Cafe dă Pe"!

INFIRMII VOINȚEI

(Urmare din pag. 1-a)

tate acestui Anton Klentze) în desemnul abstract în care ni se dă, el este prezentat ca fiind făcut din rafinament intelectual, din refuz instinctiv față de viață, din retractilism, din inerție, din suferință oarecum ataraxică, însfârșit din nulitatea voinții. Ca și Eminescu din *Mite* și *Băiuca*, Bizu este un inapetent. D. Lovinescu, în toate romanele sale, a vrut să pună în mișcare un tip al nemișcării; a vrut să creeze viață din lipsa de viață.

Cum chestiunea reușitei nu ne preocupă, vom observa că Bizu, așa cum l-a gândit autorul lui, e omul din mulțime, a cărui identitate ni se semnalează fulgerător, omul pe care parcă l-am cunoaște și nu știm de unde. Poate că nu l-am cunoscut niciodată, cum e cazul cu Bizu (a cărui cunoștință am fi făcut-o numai dacă d. Lovinescu își izbutea creeația) și totuși impresia de a-l fi mai văzut se menține puternică. Nu însemnează aceasta că i-am intuit numai tiparul ?

Intr'adevăr, înfățișarea lui generală de suflet dezarticulat, de om fără voință — mai limpede spus, am mai întâlnit-o la prințul Muișkin din *Idiotul*, despre care am mai avut prilejul să amintim. Aceeaș carență a energiei vitale, cauzată la acesta de epilepsie și complicată în conștiință creștină, îi anulează amorul-propriu, interesul practic și inițiativa, lăsându-l pradă infamului Lebedeff. Am mai întâlnit-o în Tentetnicov, din *Suflete Moarte*, al lui Gogol.

Dar cu deosebire am mai identificat-o, pe lângă Volga, într'un copil care, ca să agonizeze tot timpul, s'a dus apoi la Petersburg. Purta numele de Iliia Iliici Oblomov. E personajul lui Goncearov, din romanul *Oblomov*.

Copilăria și-o petrece în mediul familial moșieresc, lipsit de evenimente, care îi determină caracterul. Plecat la studii în Capitală, Iliia Iliici va păstra întipărită în ființa lui imobilitatea ținutului de lângă Volga și pasul rar al vieții dn casa părintească. Peizajul urban ca și noul ritm îl obosesc. Costumul de *dandy*, cu care își face apariția în societatea petersburgheză, fiind prea riguros, e înlocuit cu cel de casă. Plăcerea de a se simți comod îi vine din indolența care nu mai poate susține nici legăturile de prietenie; așa că le curmă. Chiar averea, i-o administrează un necunoscut care, ca un alt Păturică sau Scatiu, profită de dezinteresarea aproape bolnăvicoasă a stăpânului. Nu e numai dezinteresat; e lipsit și de amor propriu ca Muișkin; e apatic până la a-și găsi un servitor, Zakhar, molâu și tot așa de neînsuflețit, care lasă praful să ningă gros pe mobile și oglinzi, neturburând nici treaba păianjenilor de prin colțurile casei. Singura îndeletnicire a lui Iliia Iliici constă în proecte mentale, în reflecții dezorganizate, în viziuni de compensare, în trândăvie patologică și mai ales în grele somnuri siestice. Dacă o Olgă, pentru care Oblomov simte totuși un vag impuls erotic și care îi răspunde cu încercări de a-i reeduca voința printr'o terapeutică a lenei, e hotărâtă să-i devină soție, socotelile prematrimoniale și poate însuș efortul sentimental îl extenuează din nou, făcându-l să renunțe la propria-i fericire. Când Olga îl întreabă despre boala care îl macină, cum se numește, el îi răspunde cu un mormăit „oblomoveria" și... pleacă; pentru ca, retrăgându-se și din centrul într'o margine extremă a Petersburgului, să cadă cândva lovit de apoplexie. Și moartea n'a fost decât continuarea acestei vieți.

Nici la Bizu și nici la Muișkin nu descoperim atâta vătămare a principului vieții, provenită din însăși întocmirea morală ca la Oblomov. Căci Bizu e tuberculos, inerția lui derivând și din repaosul medical, iar Muișkin este epileptic, cu sfiala de criză în orice împrejurare.

Numai Iliia Iliici este un vegetativ până la fixitatea peizajului de pe Volga și un abulic până la somnolența mediului familial, fără cauze nocive precise. Nevoia lui de repaos psihopatologic pornește numai din suflet, fiind un fel de inapetență structurală care încă din copilărie îl mortifcă. El e făcut din rafinament intelectual, din refuz instinctiv față de viață, din retractilism și inerție, din suferință ataraxică și din nulitatea voinții; dar autorul lui însufletește cu artă pe acest neînsufletit al vieții după o astfel de măsură, că Bizu pare schema și comentarul lui critic.

VLADIMIR STREINU

REACȚIA EPATATIVA

(Urmare din pag. 1-a)

musteții sfârcuite, fiindcă era șmecher, isteț și spiritual; în orașul de azi, Mitică e „mistic", „autentic", și „se vrea" lor —, ci e **adus** din altă parnu „pe trai", ci pe „trăire", ca Lohengrin pe lebădă, — mortificat dacă „trăirea" lui n'are aplauze la scenă deschisă.

Iar „juna Rodică voioasă trece" are, bine înțeles, unghii purpurii și ciorapi de mătasă, și refrenuri din care „frunza verde" s'a scuturat ca și roua, devreme ce nu mai sunt culese de pe buzele tradiției, ci de pe buza de harap a patefonului. Desigur, „juna Rodică" mai știe și cântecul de fluer și de frunză al străbunelor ei, dar îl cântă la Radio, când „se produce".

Civilizarea urbană ca și cea rurală n'au fost îndelung filtrate prin spiritul nostru critic, și nu reprezintă fecundarea unui altoi, — ci au fost o acceptare slugarnică a unor forme exterioare pe poarta deschisă a reacției epatative.

Astfel, Caragiale — antidotul autohton al epatării — a fost un mare **noroc pedagogic** pentru România de eri. Dar mi se pare că Românii — foarte simțitori la artă — au aclamat și aplaudă încă pe Caragiale pentru harul lui de a hrăni cu zâmbetul, fără să-și dea seamă că doctoria lui — amară prin zâmbet ca și a lui Eminescu prin gemăt — a distrat, fără să vindece.

P. S. Cineva mă întreba — naiv — dacă acest articol se integrează într'o revistă literară, — cașicum epatarea n'ar avea loc de cinste mai cu seamă în saloanele literaturii.

IONEL TEODOREANU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T T. Nr. 44908 - 938

40-1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 40
SAMBATA 19 NOEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIA" SIBIIU

Tipologie literară

Dela Oblomov la Hamlet

de VLADIMIR STREINU

V. Viața lui Oblomov alunecă în lâncezire totală, care, ducând la extincțiune, deși trece prin gradul boalei, nu este propriu zis o boală. Căci sănătatea lui nu vădește nici o atingere. E mai curând viciu, deoarece, dacă toropeala îi nimicește putința desvoltării practice, îi procură și acel fel de voluptate a mortificării, prin care se identifică. Moliciunea costumului de casă, singurul lucru pentru care Oblomov manifestă dorință reală, aproape că încetează de a fi îmbrăcăminte, fiindcă nu-l îmbracă, ci de fapt îl înfașă în căldura inactivității pruncilor. Aromindu-i ochii, această voluptate regresivă este și efect, după cum am spus, dar și cauză a somnolenței peizajului.

Iliia Iliici, cu toate că este rus pe deantregul, n'are totuși nici o legătură cu lumea de isterici și epileptici, care foește în romanele rusești. Nici o tară fiziologică nu-i hotărăște sumbrul destin. El nu poate aminti nici pe nihiliștii aceleeași literaturi, pentrucă nici o experiență de viață, din care mereu se retrage, nu l-a dezabuzat; iar vre o concepție generală în acest sens nu exprimă. Pasivitatea lui este a făpturilor puzilanime, rămase astfel în plină maturitate. Acestui om îi lipsește vertrebrația voinței; sufere de absența funcției principale a sufletului, care să organizeze pe cele intacte, să le valorifice. Este un infirm moral din naștere.

Altfel, cât privește forma inaplicată a inteligenței și a imaginației, Oblomov umple, cu proecțiuni care de care mai interesante și mai puternice, tot spațiul moral vacant de viață activă. Știe totdeauna exact ce va trebui să facă, se pierde în jocul ipotezelor, visează; nu știe însă niciodată bine ce să facă în prezent, nu se poate sprijini pe realități și de aceea nu acționează.

Incât „oblomoveria", mai curând decât boală a sufletului slav, este o speță a răului european, de care s'a molipsit întreg veacul lui Goncerov; e vestitul „mal du siècle", care mai întâi a părăginit sufletele delicate ale primilor romantici. Marele trândav, de care vorbim, sufere de aceeași intelectualitate apatică, de aceeași iremediabilă reverie fără sprijin pământesc, de lingoarea sufletului după cadrul natural ,de lipsa voinței ca și semenul creat de Sénancour.

Abătutul Obermann, fiind fără credință în Dumnezeu, ajutat numai de rațiunea care i se dovedește mereu neîndestulătoare, nu pricepe sensul existenței; sufletul lui aspiră la mai mult decât îi este îngăduit: la absolutul imaginației și sensibilității transpus în real, la „himera" totală — după expresia lui Lassere; de aceea inactivitatea, la care crede că trebue să se condamne din aceste cauze, are la el un caracter frenetic și delirant, fiind un fel de freamăt al neputinței.

Țintind prea sus ca să poată realiza ceva, Obermann e stăpânit de absurditatea vieții, în care rațiunea nu-l poate orienta deplin, ca și de conștiința neînzestrării personale. Sunt rănile lui, cu care își justifică abulia.

Dar divagația metafizică și sentimentul ratării sunt de sigur simple înșelări de sine, deoarece nu ele i-au vătămat voința, ci lipsa acesteia i-a silit spiritul la reverii simili-filozofice la curiozitate autoscopică și însfârșit la contemplativism și nemișcare. Când, în legătură cu natura proprie, notează el: „Il y a l'infini entre ce que je suis et ce que je voudrais être", acel infinit, care îl imobilizează, este nu atât al absolutului la care gândește, cât al vacuității energiei vitale. Așa că tiparul oamenilor fără voință, indiferent de ceea ce îl mai umple ca împrejurări particulare de viață, este identic la Oblomov și la Obermann.

Aparent sdrobit, ca eroul lui Sénancour, în adevăratele resorturi ale vieții, însă de fapt neavându-le din naștere, și amăgindu-și aceeași plictiseală disperată cu contemplarea naturii, peste Obermann, se zărește umbra rătăcitoare a lui René. Inapoiat din marea călătorie dealungul Europei, contactul cu viața de obligații sociale a Parisului, îi revelează lui însuși retractilismul caracterului. René e mai orientat asupra infirmității care îl sorteste stării pasive; semănând fundamental cu Oblomov, îl depășește în superioritate intelectuală, în conștiința acestei superiorități față de lumea întreagă, precum și în aceea a lacunei vitale care îl anulează; fiind și ca Obermann, pe el îl domină mai ales prin conștiința exactă a răului de care sufere, dar pe care îl resimte ca privilegiu funest al geniului său. In tiparul voinței deficiente, Chateaubriand a turnat un material omenesc de cea mai înaltă strălucire, dar și de cea mai inutilă. Toată iritația lui René, pe care și-o plimbă furtunos prin Luiziana, nu exprimă decât tragismul sterilității.

De aceea, acest „geniu fără voință", cum îl numește George Sand, peste complicația anecdotică și dincolo de plictisul vieții cantonate în relativ, ne deschide drumul deadreptul către Hamlet. Tânărul prinț-cărturar ni se arată ca fiind prototipul tuturor acestor infirmi morali, în trei împrejurări oarecum deosebite: are de răzbunat uciderea mișelească a tatălui, dar nu poate face singurul gest care l-ar răzbuna, nici când cunoaște neîndoios pe făptaș; are de iubit

(Urmare în pag. 2-a)

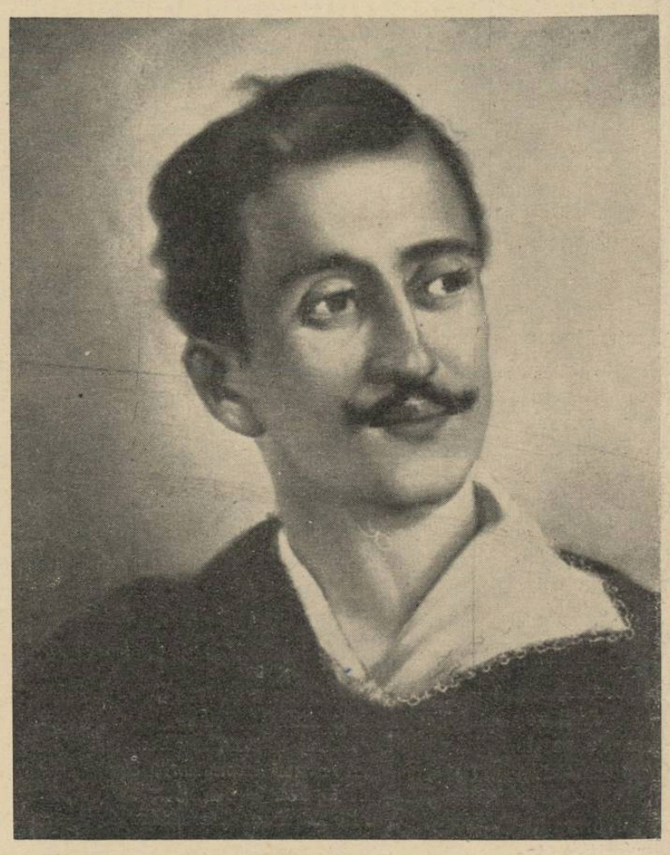

Auto-portret de EMIL GARLEANU (Vezi pag. 8-a).

Sora visului

Inchisă, pasărea de aur plânge
Nestăvilitul dor de mers în stele.

(Destinul, faur care toate'nfrânge,
A prins-o'n colivie de oțele).

Sub scunde zări sunt sboruri. Ce nătânge!
Văzduhul cântă'n aripi ușurele...

E-un cimitir mărunt de vrăbii stânge
Și-un raiu firav, năltuț, de rândunele.

Când bate vânt, le-apleacă și le frânge
Și valul mării — și face punți din ele.

Ce sbor triumfător te-ar mai înfrânge,
Vârtej amar și orb de vânturi rele?

Adormi, — zefir — când cerul te răsfrânge,
Cu-azurul stins, cu liniștile grele!

In timp ce sora visului ce plânge
In tragicul tumult al nopții mele,

In zbateri, și-a'nflorit, cu stropi de sânge
Zadarnic, nemișcatele zăbrele.

Și aurul — din pene — acum i-l strânge,
Blând, somnul trist al ultimelor stele.

ȘTEFAN STANESCU

Prefigurație literară

de NICOLAE ROȘU

Ne putând să prevedem, în linii geometrice, înfățișarea zilelor de mâine, rămânem mărturisitorii unui destin istoric, care depășește capacitatea de împotrivire a individului. Ar fi nimerit să spunem că ne vom duce acolo unde ne mână puterea obscură a idealului etnic și magia sufletului colectiv. Rostul scriitorului, fie el poet, romancier sau istoric, se precizează și se clarifică, și de unde odinioară, el era robit de propriile năluciri care nu-și găseau alvia, astăzi el este nevoit să participe la dinamica vieții colective, să priceapă și să promoveze atitudini, să-și însușească o concepție care nu mai este a lui ci se confundă cu aceia a societății.

Aceasta nu înseamnă că scriitorului i se impune un rol pasiv, de simplu și anonim comentator al unor fenomene care-i captivează voința și îi înțepenesc puterea de creație. Mișcarea liberă a imaginației, fantezia, vibrația artistică a stilului îi rămân nestingherite. El va putea deopotrivă să se regăsească în adâncurile sufletului său, în acele zone de înțelegere corelative tradiției și năzuințelor colective.

Dacă revenim asupra unor probleme de critică literară, desbătute pentru buna credință a fiecăruia, nu o facem decât cu gândul de a spulbera toate confuziile care s'ar putea ivi.

Scriitorul neîncadrat în limitele artei sale, nedisciplinat de dinamica unei culturi potrivnice manifestărilor anarhice, nici când nu se va putea însuma în patrimoniul spiritual al unei națiuni.

Avem exemplu cocludent al acelor experiențe invalide, care în anii de după războiu, când se arătase pretutindeni o dezagregare morală și socială, au încercat să contureze închipuirea omului nou, și n'au izbutit decât să dea la iveală o figură abstractă și grotescă. Depozitar al unor viziuni apocaliptice, omul modern astfel închipuit, transformase limba literară în vrăjitorie, armonia lăuntrică îi era sfârtecată de năvala instinctelor necontrolate, și gândirea lucidă detronată de pe soclu era înlocuită de mișcările neprecise ale subconștientului. Pe cât de gălăgioasă, pe atât de nefecundă, mișcarea promovată de revistele „Contemporanul", „Unu" sau „Sburătorul", n'a lăsat în urmă decât nostalgia timpului pierdut, o vagă dorință, de ceeace ar fi putut să fie după furoarea programatică a manifestelor, dar n'a fost.

In vremea aceasta, scriitorii de dimensiunea sufletească a lui Gib. I. Mihăescu au promovat o epică de adâncă înțelegere și cuprindere a artei literare, așa încât, astăzi, când privim în urmă, în zadar încercăm a confrunta cele două categorii de valori, căci între dânsele nu se află nicio punte de trecere. Un nou gen de literatură și-a deschis drum luminat de perspectivele istorice ale veacului. S'au dat la iveală și s'au literaturizat biografiile celebre, viețele romanțate au apărut pretutindeni, romanul social (și istoric) s'a așezat stăruitor în cinstirea criticei literare. Personagiul meschin și neputincios a fost dat la o parte, și în locul lui s'a așezat eroul cu virtuți excepționale, omul solar și energic. Nevoia unui sentiment de grandoare, semnalată de curând de scriitorul elvețian de limbă franceză C. F. Ramuz, s'a ivit pretutindeni. Actul gratuit a falimentat, eroii de dâlci au fost pensionați, și toată acea pleavă de jocuri de cuvinte care făcea din literatură un panopticum de fantoșe automate s'a spulberat.

Vâlva pe care a stârnit-o în Germania romanul lui Hans Grimm „Volk ohne Raum", laudele de care s'au bucurat romanele lui Wl. St. Reymont din Polonia, pentru a nu aminti decât pe cele mai cunoscute, dovedesc cât de mare era întinderea reacțiunii constructive.

Ar fi nimerit să ne întrebăm dacă nu cumva și noi am mers în pasul vremii, și atunci, gândul ni se îndreaptă în primul rând către producția suficient de bogată a romanului social și psihologic care constitue un fenomen literar. Vin apoi edițiile scriitorilor clasici prin consacrare, cum ar fi I. L. Caragiale, Hasdeu, Odobescu, etc. mărturisind nevoia refacerii unei culturi din propria ei substanță. Se vestește iarăși, o ediție a lui Mihai Eminescu, după multele retipăriri din vremea din urmă, și nădăjduim că va fi o operă complectă fără goluri și arbitrare amputări.

Se restabilește astfel o disciplină, un criteriu de orientare, și dacă avem în vedere faptele din ultimul timp, putem spune încă de pe acum, cu oarecare aproximație, care va fi înfățișarea zilei de mâine. Individualismul fanatic s'a detronat singur din rangurile lui dominante, și colectivismul etnic, printr'o exaltare creatoare a frumosului artistic își află chezășia izbândei.

FRANCIS JAMMES și POESIA CATOLICĂ

de NICHIFOR CRAINIC

Cei mai mari poeți ai Franței contimporane sunt doi: Paul Claudel și Francis Jammes, care a închis ochii deunăzi. Amândoi catolici practicanți și amândoi poeți catolici. Intr'o țară al cărei stat e în chip agresiv laic, adică profesează ca atitudine metafisică oficială ateismul, faptul e cu totul semnificativ. Și nu mai puțin, dacă îl considerăm în cadrul epocei când s'au dezvoltat acești doi scriitori, epoci de pozitivism științific și de negație categorică a puterii spirituale ce conduce lumea.

Ei nu sunt însă cazuri izolate, ci fac parte dintr'un fenomen de vaste proporții, care se numește cu un termen consacrat reînnoirea catolică a Franței. Ea nu e numai de ordin literar, ci de ordin teologic, de ordin filosofic și de ordin științific și năzuește să fie de ordin social și politic. Mai precis vorbind, există astăzi două Franțe opuse una alteia diametral: Franța laică sau ateistă, care se proclamă moștenitoarea revoluției, și Franța catolică, moștenitoarea glorioasei tradiții istorice, create de cei patruzeci de regi creștini. In cultură și în toate domeniile de manifestare, fiecare din ele își are reprezentanții autorizați. Pe malul Dâmboviței noastre e cunoscută mai ales cea dintâiu, care deține încă frânele oficiale, și mult mai puțin cealaltă, cea renăscută în spirit, care le va relua cu siguranță mâine. Un mare critic parisian, Albert Thibaudet, scria mai acum câțiva ani că din tot imprimatul francez, — cărți, reviste, ziare — mai mult de jumătate e catolic. Această constatare nu e numai de natură cantitativă, ci mai ales calitativă. In ordinea spiritului, putem spune fără teamă de desmințire că tot ce e mare și specific francez e catolic.

Catolicismul e universal; dar puțini dintre noi știm că, dacă există azi o formidabilă teologie catolică, ea e mai ales franceză; dacă există o filosofie catolică, ea e în rândul întâi franceză; dacă există o știință catolică, savanții cari o reprezintă sunt cu deosebire francezi; dacă există o mare literatură catolică, făuritorii ei sunt cu strălucire francezi; și dacă există o considerabilă doctrină social-politică a catolicismului, ea e creată tot de francezi. Chiar arta militară și eroismul ultimului războiu în formele lui cele mai înalte, sunt întrupate în catolici practicanți. Ca să dăm numai numele porsonalităților în care se înfățișează acest fenomen vast și complex de reînnoire religioasă a Franței, ne-ar trebui tomuri întregi. Și ar fi inutil, fiindcă ele există pentru orice domeniu de manifestare a spiritului. Nu e o simplă iluzie să crezi că în țara minunilor dela Lourdes, pe care învierșunata știință atee nu le poate nega, Dumnezeu însuși insuflă elitele creatoare pe drumul sublim al capodoperelor regăsiri spirituale. O mare parte dintre aceste genii și talente sunt foști necredincioși convertiți la credință.

Și nu există astăzi țară pe lume cu mai numeroase, mai înflăcărate și mai categorice mărturisiri de conștiință a harului sau a grației divine, care lucrează năpraznic sau lent în sufletul omului. In Franța raționalismului steril și negator, s'a născt o splendidă Franță mistică, testimoniu covârșitor al puterilor supranaturale, ce nu părăsesc creatura mai ales în epocile când e dispusă mai frenetic să alunece diabolic în prăpastie. Acelaș fenomen se va pterece cu siguranță matematică în Rusia bolșevică, pustiită de ateismul satanic. Istoria omenirii stă dovadă că epocile de ciumă spirituală, care bântuie din când în când sufletul omenesc, se rezolvă totdeauna în exuberante primăveri de viață religioasă.

Francis Jammes e o floare din această primăvară catolică a Franței. Un mare poet, alături de Paul Claudel, — și atât de deosebit de el încât nu seamănă unul cu altul decât în mărturisirea de credință. Claudel e un convertit. Își povestește singur ziua și anul, — 25 Decembrie 1886 — când intrând în catedrala Notre-Dame din Paris, ca un diletant oarecare, să caute motive de inspirație simbolistă, fu izbit de fulgerul revelației lăuntrice, — și crezu. In acel moment s'a născut pentru credință poetul de geniu, pe care îl are catolicismul modern.

Francis Jammes, după propria lui mărturisire, a revenit la Hristos prinr'un proces lent de convingere operată în sufletul lui de Paul Claudel. „Dumnezeu și Claudel" joacă marele rol în întoarcerea spirituală a vieții lui. Prima spovedanie și prima împărtășanie, după ani de rătăcire și neurastenie, cum zice singur, le datează: 7 Iulie, 1905. Cazurile acestea de apostolat al unui convertit pentru a aduce la credință un nou confrate sunt frecvente în cultura franceză. Un singur exemplu: Jacques Maritain, celebrul filosof neotomist, a fost adus la catolicism de Léon Bloy. Claudel și-a pecetluit rudenia spirituală cu Francis Jammes botezându-i unul din copii.

Fapte ca acestea, de natură interioară, subiectivă, le cunoaștem din mărturisirile lor. Dar le cunoaștem mai departe din repercusiunile asupra operei lor literare. O convertire vine cu perspectiva unei noi viziuni asupra lumii și cu un sentiment adecvat, care colorează producția poetică, dându-i o fisionomie aparte. Un Claudel laic ar fi fost cu totul altceva decât un Claudel creștin, chiar dacă s'ar fi întâmplat să aibă aceeași putere de creație. In opera lui Francis Jammes, a cărui reîntoarcere cade cam la jumătatea perioadei de activitate literară, trecerea nu e atât de sensibilă. Un sentiment creștin circulă în producția întâiei jumătăți de activitate, când poetul, fără să fie ateu, nu era un catolic practicant. Sentimentul acesta apare mai conturat după revenire. Am face o greșală dacă am căuta mai mult talent, la acelaș scriitor după convertire decât înainte. Geniul sau talentul sunt, după însăși teologia, puteri naturale în om. Producția lor capătă un timbru și o semnificație după credința care arde în suflet sau nu.

(Urmare în pag. 3-a)

VICTOR PAPILIAN

Ultimele corecturi la cartea de nuvele a d-lui Victor Papilian, s'au încheiat. Volumul se numește „De dincolo de râu", și cuprinde zece bucăți literare scrise în cea mai viguroasă limbă românească, desbătând subiecte de un înalt interes autohton.

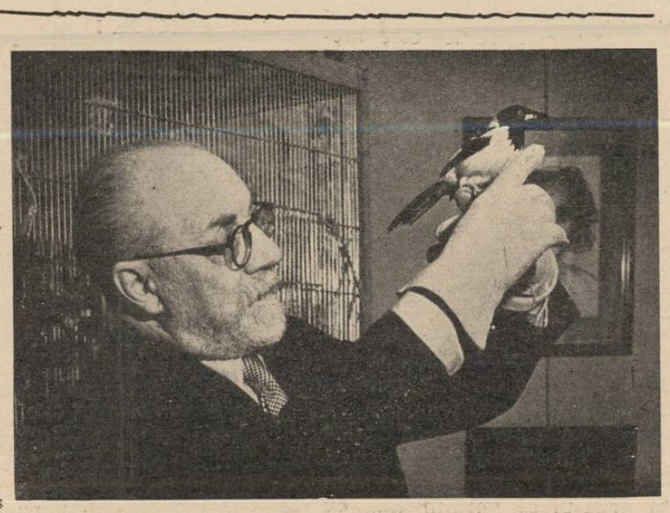

Henri Matisse, cu pasările sale, în atelier

Comoara Impăratului Radovan

Cartea de impunătoare proporții, a d-lui Iovan Ducici, ministrul Jugoslaviei la București și membru al Academiei Jugoslave, va împodobi în curând, vitrinele librăriilor. Aducând o serie magistrală de esseuri despre prietenie, despre moarte, despre artă, despre iubire, etc., opera d-lui Iovan Ducici ilustrează gradul înalt de cultură al autorului, și constitue, fără îndoială, un câștig real pentru noi, prin tălmăcirea ei în românește.

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Ionel Teodoreanu: Fundacul Varlamului

(Roman, „Cartea Românească", 1938)

Romanul din toamna aceasta al d-lui Ionel Teodoreanu credem că aduce o claritate definitivă, în ce privește îndelung discutatul lirism metaforic al scriitorului. Imprejurări pornind din calitatea cărții contribue la elucidare,—dar și faptul biografic al recentei mutări a romancierului la București. Ni se pare că „Fundacul Varlamului" este o pledoarie de justificare a instalării în Capitală, într'un ritm valah mai greu și mai crunt.

Se despart în roman două elemente categorice: Iașul cu lumea moldavă, care trebue părăsit și Bucureștiul, cu modernismul muntenesc, care trebue cucerit. Pentru plasticizarea literară a primului sector psihologic, scriitorul are apelațiunea „Fundacul Varlamului", viguroasă ca o metaforă, în limitele ei descriptive. Undeva, printre patriarhale uliți — în Iașii boerilor veritabili, se taie și străduța Varlamului, fundacul Varlamului, nume cuvenit de la memorabilul magistrat, Alexandru Varlam, — al cărui bust academizează aula universității ieșene. Dar Alexandru Varlam este personagiu fictiv, atotputernic totuși, — în icoana sa de boer și bunic, în casa Varlamilor. Fiu al magistratului, — trăește în cartea d-lui Teodoreanu, Nini Varlam, — care nu este magistrat, ci **avocat.** Distincțiune organică, — de mare importanță teoretică. Pe un alt plan, forțelor morale diferențiate mai sus, — se alătură aceste două: casa Varlamilor devine Iașul și se confundă cu chipul patriarhalului magistrat, — bunicul întemeietor al **Fundacului,** iar viața nouă a avocatului Nini Varlam, invederează efortul de intrare în faza de luptă și luciditate valahă. Romanul începe cu portretul lui Nini Varlam în floarea carierei robuste de avocat, fără domiciliu fixat însă, oscilând între Iași, Chișinău și București.

La Iași, locuința se află în fundacul Varlamului, — unde ajunge cu trăsura birjarului bătrân și rus, — pe unde se încovoaie sub crengi de tei și cireși; — aci găsește avocatul, când se întoarce, în atmosferă moldovenească, soția și pe cei doi „motănași". Catița și Săndel. Pe Catița lumea o crede deocamdată o „Vărlămiță", iar pe Săndel un nepot vrednic ce va semăna statuiei lui Alexandru Varlam. Curând se va lămuri însă că nici Catița nu e o Vărlămiță și nici Săndel o copie perfectă a bunicului, — numai o copie. „Motănașii" lui Nini Varlam sunt personagiile cu substanța teoretică a romanului. Ei vor realiza testamentul lui Nini, ca Horatio pe al lui Hamlet: „Eu mor, Horatio. Tu să trăești spre a îndreptăți ființa mea și cauza mea, față de cei cari mă condamnă". Vorbele se potrivesc lui Nini Varlam, sub raportul testamentului de energie lăsat copiilor săi, — testament mai mult sugerat decât mărturisit verbal sau în scris. Dar d. Teodoreanu mai citează din Hamlet și le atribue gândirii lui Nini, și aceste cuvinte de mai strânsă circulație, poate fiindcă sunt mai subtile: „Tu nici nu știi, Horatio, cât de bolnav e totul în jurul inimei mele!" Prin urmare, Nini Varlam, deși el era avocatul, ci nu magistratul; deși el trecea doar ca musafir prin **fundacul** străjuit cu tei și cireși, iar domiciliul său de vitează forfotă era la Capșa bucureșteană, — nici el nu s'a tămăduit complet de maladia de a se fi născut boier ieșan. Microbul visătoriei ieșene, al lirismului metaforic, dăinue în el. Lumea acaparată în jur de forța personalității lui brave, — va fi tot a desadaptaților, a înșilor deformați profesional de porecle pe deantregul încăpătoare: contele, diplomatul, căpitanul și figura atât de simpatică și de nouă, a lui Ichi Iancl, tip de evreu fără precedent în literatura noastră.

Visătoria acestei tagme, coborîtă parcă din **Craii de Curtea Veche,** nu este însă blajină și inocentă, — nu se hrănește din miresmele fundacului, — ci este desaxare și declasare, — firească în București ca în orice mare metropolă. Faptul că se aciuiază parazitar pe lângă Nini Varlam, nu demonstrează despre natura lor nimic frumos, cât dovedește Nini netămăduirea sa, oblăduindu-i și umanizându-i. Ca și în tragedia lui Shakespeare, dacă prințul n'ar fi fost Hamlet, — nici crima n'ar fi fost crimă, nici Polonius n'ar fi devenit bufon și nici Ofelia nu s'ar fi înecat. Lucrurile nu se mutau dela locul lor normal, ci rămâneau neclintite, ca în oricare lume, nici mai bună, nici mai rea. Spre a descoperi boala din jurul inimei lui, — a trebuit să se întoarcă prințul Hamlet, de la Elsenor, el însuși bolnav.

Deabea după moartea lui se separă cei vindecați și sănătoși: Horatio și Fortinbras.

In romanul d-lui Teodoreanu cei sănătoși sunt copiii: „motănașii" plecați definitiv din **fundac,** Catița în Italia, ca să ajute soțului să-și prepare teza de doctorat în drept, iar Săndel la București să pledeze, în procese senzaționale, mai peremptoriu și mai uluitor decât tatăl său.

Corespunzând ca apariție, așa dar, cu strămutarea romancierului la București, cartea de față a d-lui Ionel Teodoreanu mărturisește limpede o justificare a comportării biografice. A fost o problemă pentru intelectualul de rasă pură, dacă mai poate sau nu mai poate trăi în Iași.

„Să evadăm, Puc. Și Iașul e un Fundac al Varlamului. Prea multe morminte, prea mult trecut, prea multe tradiții, prea mult somn, prea multă familie, prea multă dragoste în lanțuri și cu zăbrele. Viața stă în loc. Și mai presus de toate, o resemnare de a nu fi altfel, care pretinde că e o filosofie. Și Iașul e alt logodnic: al trecutului".

Socotim că, exprimată astfel de d. Ionel Teodoreanu, intuiția unui aspect de cultură a sufletului românesc este întru totul justă, iar înălțarea ei la rangul de problemă a personalităților, frumos întemeiată. Până acum, în celelalte romane ale d-lui Teodoreanu am văzut poate greșit când am considerat o asemenea înfățișare a Iașului, numai ca un lirism literar, fără armătură ideologică. Isvoarele lirismului acesta țâșnesc dintr'o doctrină a energiei. Toate personagiile lirice ale d-lui Teodoreanu, jinduiesc după captarea maximă a energiei lor. De aceea aproape toți eroii tineri, cu destin de Fortinbras, sunt avocați, carieră neted cavalerească de luptă, în societatea modernă.

Iată portretul energetic al avocatului: „E un viteaz, Puc. Nu e un simplu avocat. Tremură legile când le vorbește. Ce mici sunt judecătorii, cu fustele lor de cocoane înțepate, când bate vântul dinspre Ucu. Zboară prejudecățile solemne ca perucile. Ei sunt ridicoli, niciodată Ucu, chiar dacă ei au dreptate, și nu Ucu. Eu l-am ascultat de multe ori, Puc. Și la Curtea cu Juri, și la Curtea de Apel, și la Consiliul de război. Eram în public, fără să știe. Il iubeau toți din jurul meu, dând încă zeci de inimi, inimii mele. Ii făcea să trăiască cu gestul și fruntea lui de om liber. După ce vorbea, ca pământul după ploaie, viața mirosea a flori, sufletul își regăsea rădăcinile și elanul spre soare. Și tu, între timp, învățai la Universitate Te'nșeli. Sunt convinsă. Tu nu ești magistrat decât prin tăcerea casei Varlam. Tu ești avocat. Ești fiul tatei. Suntem frați, Puc. Avocatura, pentru cei mulți, e o profesie, ca și preoția. Dar pentru unii, e lupta unuia singur împotriva celor mulți ,e spada cavelerului medieval, devenită verb. Nici leafă, nici pensie, nimic sigur. Mereu încertitudine și luptă cu viața pentru viață, și cu legea deprinderilor pentru legea înoirilor. „Superbă profesie", spune Ucu. Și-i bătrân, Puc, și-l înșeală clienții, și-l gonesc nevoile, și-l împresoară grijile, — dar el spune mereu: „Superbă profesie". Nu-i asta o victorie superbă, Puc?" (pag. 229).

S'a ignorat deci, — în critica obicinuită de până acum, în ce măsură d. Ionel Teodoreanu trebue socotit ca luminatul cunoscător al unor profunde condiții de viață românească, și cât de serioase au fost metodele recomandate de d-sa pentru tămăduire. Lirismul omniprezent nu sublinia o deficiență a epicei, el semnala stăruitor, ca melancolia lui Hamlet, o organicitate elegiacă, o danemarcă înduioșătoare, azil de bunici, și leagăn de nepoți. Dincolo de vizătorie, mai frumos este **adevărul** însă. „Și Iașul nostru, Catița? — Rămâne un „a fost odată". Câte nu sunt în noi, Puc! Viața uită poveștile. Numai copiii le mai ascultă. Când va veni rândul copiilor noștri, le vom spune: Uite aici doarme străbunicul vostru, aici bunicul ,aici bunica. Și ei vor trece printre morminte, duși de mâna noastră vie, spre viața lor, fără să ducă moartea altora în viață. Și Iașul va fi mai mult în timpul nostru, de cât în spațiul lor. — „Catița, e crud ce spui și totuși îți dă o bucurie". — „Puc, condiția bucuriei robuste este adevărul. Numai atunci ești viu. E începutul fericirii". — Despre această nouă perspectivă critică în opera lui Teodoreanu, — lirismul expresie a energiei românești, — vom mai căuta prilejul să vorbim aici, cu convingere.

VLADIMIR STREINU

Vladimir Streinu

Am anunțat la vreme, aici, că, editura Fundațiilor Regale Regele Carol II va tipări într'un volum de peste 450 pagini, prima operă a d-lui Vladimir Streinu, care poartă titlul sobru: *„Pagini de critică literară".* Am subliniat deasemeni faptul că d. Vladimir Streinu reprezintă fenomenul rar al unei activități literare întinse, întemeiată exclusiv pe „articol" și „foileton critic", piese la care s'a mărginit până acum colaborarea d-sale prin reviste.

Paginile de critică literară ale d-lui Vladimir Străinu stabilesc o prețioasă contribuție la atmosfera epocii, fixând valori menite să circule peste limitele contemporaneității stricte.

Calitățile de stil și promptitudinea judecăților critice, talentul viguros al d-lui Streinu își vor găsi o expresie rotunjită și matură în prima sa carte așteptată cu nerăbdare și legitimat interes.

CERCUL ARTISTIC FEMININ

Am mai anunțat în acest loc că, din Februarie anul acesta, a luat ființă în București o nouă grupare de pictură și sculptură, formată exclusiv numai din membre pictorițe și sculptorițe, și numită *„Cercul artistic feminin".* Scopul Cercului este „apărarea intereselor morale și materiale, strângerea legăturilor de colegialitate și solidaritate profesională între artiste pentru a susține drepturile în legătură cu profesiunea și expozițiile anuale ce se vor face".

Elena Deșliu Autoportret

Membrele fondatoare ale nouei grupări sunt artistele: Aricescu Aurica, Chelsoiu Maricica, Cristescu Delighioz Ecaterina, Demetriade Tanți, Deșliu Elena, Tălășescu Lulu, Vavilyna Elena, Vintilescu Bébé.

Personalitățile care acordă *Cercului* un sprijin deosebit pot fi alese printre membri de onoare. Admiterile de intrare în grupare se fac conform statutului, după aprobarea membrelor fondatoare, cari vor cerceta dacă solicitantele îndeplinesc anumite condiții cerute.

Prima expoziție de pictură și sculptură a *„Cercului artistic feminin"*, va fi în Decembrie, anul acesta.

PRECIZĂRI

In N-rul 38, cu data de Sâmbătă, 5 Nov., 1938, al „Universului Literar", au apărut în cadrul unui reportaj al d-lui Neagu Rădulescu, câteva aprecieri asupra ultimei cărți a d-rei Anișoara Odeanu, pe care d. Neagu Rădulescu le amestecă cu viața particulară a autoarei. Redacția se simte obligată să se desolidarizeze de amestecul pe care îl face autorul în articolul său, între literatura și viața scriitoarei, procedeu ale cărui urmări îl privesc pe d. Neagu Rădulescu.

●

D. Pan M. Vizirescu ne roagă să precizăm că înșerțiunile din articolul „Republica pescuitorilor de stele", al d-lui Neagu Rădulescu, publicat în n-rul 39, din 12 Nov., al revistei, și care se referă la d-sa, nu corespund adevărului.

CRONICA MĂRUNTĂ

Premiile Fundațiilor Regale

Fundația pentru Literatură și Artă **„Regele Carol II"** amintește că a luat asupra sa tipărirea operelor ce vor fi prezentate comitetului pentru premierea scriitorilor tineri, continuând astfel inițiativa d-lui prof. D. Gusti, din timpul ministeriatului domniei sale. Manuscriptele pentru premiile scriitorilor tineri pot fi depuse cu începere dela 1 Noembrie și până la 31 Decembrie a. c.

Premiile pe anul 1939 sunt în număr de patru și vor fi acordate pentru poesie, esseuri și studii din domeniul artelor, filosofiei și științelor morale. Premierea consistă în tipărirea și editarea manuscrisului de către Fundația pentru Literatruă și Artă **„Regele Carol II"**, autorului respectiv acordându-i-se drepturile de autor obișnuite.

Manuscrisele vor fi, pe cât se poate, bătute la mașină și fără numele autorului. La predare se va da fecărui manuscris un număr de ordine, ce se va repeta pe plicul ce va însoți fiecare manuscris și în care vor fi trecute numele și adresa autorului. Manuscrisele trebuesc depuse până la 31 Decembrie a. c., la tură și Artă **„Regele Carol II"**, sediul Fundației pentru Literab-dul Laiscar Catargi 39, București.

Orice scriitor tânăr poate prezenta un manuscris spre premiere, indiferent dacă mai are sau nu o lucrare tipărită.

Manuscrisul predat spre premiere trebue să fie inedit. In intervalul dintre depunere și premiere, manuscrisul nu poate fi tipărit în total.

Lucrările prezentate vor fi cetite și apreciate de comitetul pentru premierea scriitorilor tineri, iar rezultatul va fi dat publicității în ziua de 1 Martie 1939.

Șezătoarea scriitorilor tineri

Mâine, Duminică 20 Noembrie, orele 10½ dimineața, va fi în sala STUDIO TEATRUL NAȚIONAL din piața Amzei (localul primăriei de Galben), șezătoarea literară a scriitorilor tineri, sub auspiciile revistei „Universul Literar".

D. N. I. Herescu, profesor universitar și secretar general al Soc. Scriitorilor Români, va deschide

N. I. Herescu

Ionel Teodoreanu

șezătoarea printr'o interesantă conferință, iar d. Ionel Teodoreanu va face o causerie literară. Vor citi din operele lor scritorii: George Acsinteanu, Ștefan Baciu, Emil Botta, Radu Boureanu, Virgil Carianopol, Lucia Demetrius, George Dorul Dumitrescu, Constantin Fântâneru, Coca Farago, Vintilă Horia, Eugen Jebeleanu, George Lesnea, Victor Popescu, Teodor Scarlat, Ștefan Stănescu.

Intrarea: Fotoliu 30 lei, Stal I 25 lei, Stal II 20 lei. Biletele se găsesc la librăria „Universul" și Cartea Românească", și în dim. de 20 Noembrie, la cassa Teatrului.

Societatea scriitorilor bucovineni

De curând a luat ființă, la Cernăuți, ca secție a „Societății pentru cultură" de sub președinția d-lui prof. univ. dr. Gr. Nandriș, „Societatea scriitorilor bucovineni".

In urma discuțiilor la cari au participat d-nii: prof. dr. N. Tcaciuc-Albu, prof. C-tin Loghin, avocat Dragoș Vițencu, dr. Tr. Chelariu, adm. Val. Doboș-Roca, dr. P. Iroaie, prof. E. Ar. Zaharia, prof. Procopie Milișteanu, prof. Liviu Rusu, prof. Leon Țipa, preot G. Antonovici, Gheorghe Drumur, prof. Sebastian Popovici, Nicolai Pavel, Mihai Cazacu, Ștefan Ioan și Mircea Streinul, s'a procedat la alegerea următorului comitet ad-hoc:

Mircea Streinul, președinte.

Traian Chelariu, vice președinte.

Val. Doboș-Roca, secretar general.

La înființarea societății și-au dat adeziunea d-nii: prof. universitar dr. Leca Morariu, G. Rotică, Iulian Vesper, George Fonea, prof. Claudiu Usatine, avocat Ionel Negură, dr. Erast Mihalescu, Tudose Dracea, prof. Traian Cantemir și prof. George Nimigeanu.

„Societatea Scriitorilor Bucovineni" își va începe în curând activitatea prin șezători, conferințe, tipărituri, etc.

UN DEBUTANT

Am anunțat apariția în cursul anului acesta la una din marile edituri din Capitală, a romanului **Linii paralele,** al domnului Luca Dumitrescu.

Un fragment edificator din acest roman va publica într'unul din numerile sale viitoare „Revista Fundațiilor Regale"

CONCERTE

„Quartetul Theodorescu", compus din noua formație: Alex. Theodorescu (vioara I), Ion Jelescu (vioara II), Alex. Rădulescu (viola) și Ion Fotino (violoncel), a organizat un ciclu de 3 concerte de muzică de cameră.

Primul concert va fi în sala „Dalles" în seara de Sâmbătă 26 Noembrie, ora 21, cu următorul program: Haydn: quartet în Re major; C. Verdi : quartet în Mi minor; Edv. Grieg: quartet op. 27 Sol minor.

Al doilea concert va fi în seara de 3 Decembrie, în program: Mozart: quartet în Sol major; Brams: quartet în Do minor și Tchaikowsky: quartet op. 11 Re major. Iar în al treilea și ultimul concert se va executa: quartetele Beethoven: op. 59 Fa major (Temă rusă); I. ePrlea: Do major și Cl. Debussy: Sol minor.

VIRGIL CARIANOPOL

Primul autor tânăr tipărit în colecția „Universul literar" este d. Virgil Carianopol, un poet de mare talent, — cunoscut cititorilor, desigur, prin volumele publicate până acum, ca și prin colaborarea în paginile revistei noastre. Volumul de poezii al d-lui Carianopol se chiamă „Frunzișul toamnei mele" și cuprinde aproape cincizeci de poeme care vor fi o adevărată surpriză pentru public și, nu ne îndoim, un frumos succes.

VIAȚA LA'NTÂMPLARE

Editura *„Cartea Românească"* va lansa în scurt timp romanul tânărului poet Teodor Scarlat, roman întitulat *„Viața la'ntâmplare"*

„Viața la'ntâmplare" ne înfățișează drama unei generații în luptă cu viața de azi, pe care autorul se pare că a trăit-o în toată dureroasa ei poezie.

Un poem al virtuții, dintr'o lume care își trăește necunoscută, bucuriile și tristețile și o dramă, în acelaș timp, a omului învins de viață, iată ce va fi pe scurt romanul de debut al d-lui Teodor Scarlat.

CÂNTECUL DESTINELOR

noul roman al d-lui George Mihail-Zamfirescu, a fost pus sub tipar și va apare în curând.

Romanul face parte din ciclul epic *„Bariera".*

Eroul din *„Cântecul Destinelor"* este Fane, acest prototip al romantismului bucureștean dela sfârșitul secolului trecut. Cum viața lui își aruncă punțile, în timp, până în epoca apelpisiților, romanul d-lui George Mihail-Zamfirescu cuprinde moravurile, pitorescul și profilurile sufletești de atunci, toate închegate într'o acțiune scrisă cu mijloacele cunoscute ale dramaturgului și romancierului.

DOUĂ CHEMĂRI

Romanul cu acest titlu al d-lui Octav Dessila, va fi lansat de editura „Cartea Românească", zilel acestea. Cititorii, cari au avut prilejul să cunoască două fragmente din cartea d-lui Dessila, publicate în revista noastră, vor aprecia fără îndoială, opera viguroasă a unui scriitor realist.

VASILE PÂRVAN

In colecția „Cunoștințe folositoare" seria C. numărul 73, scoasă de editura Cartea Românească, a apărut o lucrare deosebit de interesantă asupra lui Vasile Pârvan, datorită d-lui prof. I. Andrieșescu, un bun cunoscător al vieții și operii pururi neuitatului autor al Geticei. *Broșura aceasta pune la îndemâna publicului larg lucruri ce trebuesc știute pentru o prețuire justă a genialului istoric care „e un exemplu din cele mai pătrunzătoare despre ceeace înseamnă iubirea de carte și de știință, de neam și de țară, căreia s'a silit să-i fie cât mai de priință și de cinste, — și i-a fost, la cea mai grea răspântie a vieții noastre naționale pe toate tărâmurile".*

VIAȚA LUI ALEXANDRU VLAHUȚA

e titlul unei lucrări, a d-lui V. M. Sassu, tipărită tot în colecția „Cunoștințe folositoare". După lucrarea lui Ion Gorun din colecția Cartea Vremii și „Viața și opera lui Al. Vlahuță", scoasă nu de mult de d. I. Gr. Oprișan, — această carte aduce o interesantă și utilă contribuție asupra primului poet eminescian.

COMEDIA FANTASMELOR

drama d-lui Dan Botta, tipărită nu de mult la editura MIRON NEAGU, din Sighișoara, a fost primită de comitetul de lectură al Teatrului Național din Cluj, și a fost introdusă în repertoriul stagiunii curente. Premiera acestei frumoase piese cu subiect din Renașterea glorioasă, va fi în luna Ianuarie.

Dela Oblomov la Hamlet

(Urmare din pag. 1-a)

o ființă, pe care o știe că merită slăvirea lui, dar o trimite la călugărie; găsește soluția vieții chinuite în sinucidere, dar rămâne să conjectureze asupra vieții și morții, cu pumnalul în mână. Incapacitatea tragică de a iubi, de a se răzbuna și de a se sinucide, a acestuia, se consumă privind prăpastia dintre gând și faptă, dintre dorință și voință.

Oricât de feluriți ar părea, Bizu, Oblomov, Obermann, René și Hamlet ilustrează acelaș tipar omenesc: al infirmilor voinței.

Considerând toate aceste destine împreună, ele sunt identice în radicalitatea lor, dar de o arborescență, a cărei felurime ar părea că interzice gruparea la un loc. Am putea așa dar să reluăm o vorbă de-a lui Sainte-Beuve, pe care să o aplicăm tuturor: „Hamlet, René, Obermann et Oblomov, entre vous quelle conformité secrète à l'origine, quelle distance inouïe au terme!".

VLADIMIR STREINU

Dintr'un carnet

CONCERT NOCTURN

de I. AGÂRBICEANU

In inspecția pe care o făcui în grădină, la câteva zile după sosirea mea în sat, n'am mai aflat fântâna pe care o știam în vale, la umbra sălciilor.

Rudenia mea Ilarie, la întrebare mă lămuri:

— Am astupat-o, bădiță Vasilie, vor fi vre-o zece ani. S'a întâmplat o nenorocire: ni s'a înecat în ea un miel.

Fântâna era la nivelul pământului, fără nici o îngrăditură. Nu da apă bună de băut, ci numai pentru adăpatul vitelor, iarna, când era prea iute lunecușul până la fântâna cea mare, cu cumpănă, din uliță. Nici vitele nu o beau bucuros. Era c apă albuie, mâloasă. Pe găleata cu care se scotea sluga, plecându-se până la pământ, se acăța mereu straiul broaștei.

— Ați astupat-o cu greutate?

— Da de unde! Nu era nici de-un stânjen și plină de noroiu. Acolo în vale, oriunde ai săpa de-o șchioapă, dai de apă. Știi, bădiță Vasilie, cum se tăuește aici apa când se umflă pârâul! Ți-aduci aminte ce dăniuș de ghiață se făcea aici.

Cum să nu-mi aduc amintel Dar, legate de fântâna aceea, îmi înviau acum alte amintiri. In ea am văzut mai întâi, broaște și straiul lor cel verde, împânzind fața apei, și îngroșându-se pe la margini.

Când ne vedea intrând în grădină bunica Iova striga totdeauna:

— Să nu v'apropiați de fântână!

Se'ngrijise, din bună vreme, să ne spună, nouă, nepoților, că'n fântâna aceea este un șarpe-balaur care mănâncă pe copiii mici.

Mi-aduc aminte că într'o zi m'am furișat singur în grădină, cu hotărârea să mă apropiu de fântână. De câtă vreme am tot ascultat, de departe, glasuri multe cari nu semănau nici cu al oamenilor, nici cu ai paserilor, și cari veniau dinspre fântână!

— Gu-gu-gu-hu-guhu, u-u-ul

Păpurișul era mare în jurul fântânii, ochiul de apă nu se vedea decât din apropiere.

Glasurile ce răsunau erau pacinice, neputincioase: nu puteau să fie ale șarpelui-balaur!

Tot apropiindu-mă, de-odată am rămas încremenit: din mai multe părți, și chiar dela degetele picioarele mele desculțe, se înșiruiră sărind în ochiul fântânii, niște făpturi întunecate, de-o șchioapă, pe cari nici nu le văzusem bine. Imi rămase în urechi clipocitul apei, la scufundarea lor.

Când bătăile inimei se mai liniștiră, am intrat să mai fac, pipăind, un pas, și să mă uit la fântână. Văzui câteva capete sure cu ochi speriați, bulbucați, plutind de-asupra apei, și pe la margini alte ființe ciudate, cu patru mâni. Câteva dintre ele, liniștite acum, începură să trimită aceleași glasuri:

— Gu-gu, gu-hu-gu-hu; u-u-ul

— Trebue să fie broaște, mi-am zis eu, auzind de mai de mult că broaștele trăesc și înnoată în apă și că-și au straiul lor, în care îmi închipuiam că dorm.

Cântecul lor era monoton și rece, fără viață. Nu știu de ce, îmi păru un cântec de mort.

Nu-mi plăcu.

— Nu-i nici un șarpe-balaur în fântână, „mi-am zis eu". Dac'ar fi ar înghiți mai întâi pe broaștele astea".

Am pornit să-mi găsesc o nuia lungă, și revenind, am început să umblu cu ea prin apă, după broaște. Am reușit să le văd bine, cu trupul întreg la suprafața apei. Erau îmbrăcate într'o piele sură, murdară, plină de negei mărunți. Cu ochii bulbucați să le iese din cap, cu gura tăiată larg, cu picioarele prea lungi eram gata să mă scârbeasc de tot, când din întâmplare, una se răsturnă pe spate și văzui petele galbene și negre de pe pielea lucie. Avea piele fină și pe bărbie. Senzația ce mi-au lăsat-o s'a mai îndulcit, mai ales observând cum înnoată de frumos, cum știu să se cufunde și să ese cine știe unde.

Totuși un desgust instinctiv își puse pecetia. Cred că din pricina capului aceluia pocit, cu ochii holbați, cu gura largă, și care, totuși, semăna așa de mult ca o față omenească. Poate scârba izvora din această asemănare.

In vecini, peste drum de noi, era o bătrână de care nu mă apropiam bucuros. Numai decât mi-a venit în minte: Grozav sămăna la față cu o broască! Cu ochii bulbucați, cu obrajii zbârciți, cu pieliță groasă, cu gura largă, îmi păru acum că ea-i mama broaștelor.

Incet-încet m'am depărtat de la fântână cu nuiaua mea. Când am băgat de seamă că e plină de straiul broaștei, am aruncat'o.

Dar la colțul șurii m'am oprit: broaștele își începură iarăși cântecul. Se însera și liniștea creștea în jur.

De-odată din vale, unde era mlaștină și păpuriș, se sparse un glas aspru și puternic, și după el porniră altele, tot așa de tari. Părea un fel de codcodăcit de găini. Mă gândii că poate sunt găini de baltă și cântă mai răgușit, și mai întunecat. Dar printre glasurile acestea răsunătoare, și totuși moarte, am deosebit îndată corul cunoscut al broaștelor.

Sluga Culiță trecu atunci pe lângă mine.

— Da' ce-i, măi Vasilică, pentru ce te-ai tupilat aici?

Ședeam în iarba înaltă. Abea mă vedeam din ea. Pe seninul ceriului răsăriseră trei stele albe.

— Auzi cum cântă? îl întrebai eu.

— Plâng și se sfădesc, măi Vasilică, nu cântă. Așa e cântecul? Așa cântă paserile?

— Da' astea nu-s paseri, sunt broaște!

— Broaște vor fi ele, și broscoi de cei mari și râioși; Dar nu auzi tu cum se sfădesc și jelesc? In ele au intrat duhurile oamenilor păcătoși, morți de multă vreme. Și se tot ceartă, și tot pun vina unul pe altul. pentrucă au ajuns în iad. Apoi, cum n'au încătrău, că de-aci nu mai e mântuire, se pun pe jelanie. Sunt duhuri mute, măi Vasilică, de-aceea nu se pot nici certa decât gângăvind și strigând în felul lor, ca mulți: oacaca-coa, coa, coa, ori plâng așa: uhu-ghuhu, uhu, u, u, ul Le-a luat Dumnezeu graiul.

Tâlcul slugii, îl crezui numaidecât. Am simțit eu dela început că acesta nu-i cântec de ființă trăitoare pe pământ. Și-apoi, am mai auzit de mai de mult, dela bunica Iova, că duhurile rele nu sălășluiesc numai în pietri și cânepă, ci și în bălți, unde-i putreziciunea mai mare.

Și scârba față de broaște îmi crescu, deși atunci încă nu văzusem broscoi de cei mari.

— Da' bădiță, cum dorm ele în apă și nu se înnecă?

— Păi, cum să doarmă? Când sfârșesc cu sfada, duhurile se întorc în iad, de unde au venit, iar broscoii neînsuflețiți, se înfundă în noroiu ca morți, și până mâne seară, când iar vin duhurile, morți rămân.

— Da, așa-i bădiță, că'n fântână nu e nici un șarpe-balaur?

— In fântâna asta? râse el. „Da ce crezi tu, că balaurul e cât un broscoiu? E mai mare ca turnul bisericii, cum să încapă în fântâna asta?

In seara următoare n'am avut odihnă până n'am văzut și broscoii cei mari jos în păpuriș, unde lumina a ochiuri de baltă.

Trebuia să-l cred și mai mult pe slugă: broscoii aceștia erau într'adevăr de-o urâțenie drăcească. Imi părură mari ca niște cloțani, cu ochii și mai holbați decât ai broaștelor, unii credeai că poartă ochelari, alții îmbrăcăminte plină de crețe bătrânești, de piele uscată și tăbăcită. Pleoscăneau greoi când săreau în bălți. Iar când își ridicau din nou capul de-asupra mocirlei, erau par'că însăși urâțenia pământului.

Mă luau fiori privindu-i. De bună seamă au în ei ceva din urâțenia necurată de pe celălalt tărâm. Imi închipuiam că așa stau și dracii în zmoala iadului, ca broscoii în mocirla groasă.

M'am îndepărtat desgustat cu totul de aceste viețuitoare. Mi se pare că încă de atunci mi-ar fi fost milă, dacă n'aș fi crezut pe Culiță, cum mi-a fost milă mai mărișor decâteori îi vedeam așa de urâți...

Și, uneori, mă gândesc până azi care să fie izvorul acestei repulsiuni instinctive a omului față de amfibii? Să fie numai urâciunea lor? Să fie și o intuiție vagă că-s ființe oarecum împotriva firii? Să fie o moștenire nebuloasă ancestrală, ca și repulsiunea față de reptile, de pe vremea când omul trebuia poate să se lupte și împotriva strămoșilor lor?

După trei-patru sări de examinare mai de aproape, nu m'am apropiat mai mult de broaște și de broscoi mai ales. Erau respingători.

Mai mărișor, repulsiunea mai scăzu, și urmăream de aproape mai ales înnotul broaștelor. Broscoii cei mari peste zi stăteau ascunși și rar cântau.

Acum îmi era milă de ei că sunt așa de urâți și **supărați.**

La școala din sat am avut, dela început un coleg, pe care-l chema Ion Bucur, dar copiii îi ziceau: „Ionu'lui Broscoi". N'am avut odihnă până nu am cunoscut pe tatăl său: nu semăna cu broscoiul, și mi-am zis că copiii îi fac o nedreptate colegului. Dar el nu se supăra. Răspundea bucuros la chemarea pe numele ăsta.

Cu vremea am întâlnit însă prin sat un bătrân care semăna la față leit cu un broscoi de cei mari. Se uita cu ochii mari, eșiți din orbite, cari păreau răci și încremeniți ca și când ar fi privit mereu uimit la lume. Avea capul turtit, gura largă, iar pe față părea că și-a pus un obrăzar de piele veche, uscată și încrețită. Avea și la ceafă, pe grumazi, niște îndoituri tari de piele, cum văzusem la unii broscoi, ca un fel de guler.

Nici cu el, nici cu bătrâna de peste drum nu-mi plăcea să mă întâlnesc. Nu-mi era frică de ei, dar simțeam o impulsiune instinctivă. Imi aduc aminte că odată bătrâna din vecini împărți copiilor niște colăcei mărunți, cât niște covrigi. Mi se pare că avură mort la casă, căci erau adunați mulți oameni. M'am ascuns mereu de ea, printre oameni, cum umbla cu traista plină de colăcei, și când, fără să bag de seamă, m'am trezit cu ea lângă mine, am țipat și am fugit acasă.

Bunica Iova mă sfădi:

— Să faci tu așa rușine! De ce n'ai luat colăcelul?

Am rămas înlemnit. N'am știut ce să răspund.

— Vor fi crezut oamenii că ești un copil sălbatic. Frumos e asta?

Și, nu-i mai tăcu gura multă vreme, arătându-mi cum trebue să mă port între oameni.

— Da' bunică, — am zis eu în cele din urmă simțind că mi se face nedreptate, — dumneata nu vezi că mătușa Vuța se uită ca o broască?"

Bunica rămase cu gura căscată.

— Cum se uită?

— Ca o broască!

— Vai, arză-te focul, tâlharule! D'apoi cine te pune pe tine să cauți cum se uită oamenii? Inc'așa prăpădit!"

Dar când a fost să pună mâna pe mine, am țâșnit pe ușe în curte.

Drept pedeapsă a dat colăcelul, partea mea, pe care i-l încredințase bătrâna de peste drum, — sluguliței celui mic, când se întoarse cu vitele dela pășune.

Dar bunica se înșelase. Pentru mine n'a fost nici o pedeapsă. M'am bucurat că am scăpat de colăcel.

Seara târziu, când bunica mă credea adormit, zise mamei:

— Nici nu visezi ce le mai trece prin cap copiilor din ziua de azi! Par'că se apropie coada veacului și sfârșitul pământului!

— Da, ce s'a întâmplat măicuță, auzii glasul mumei, care fusese peste zi la secere.

— Păi Vasilică ăsta al nostru n'a voit să iea colăcel dela Vuța; a țipat și a fugit când s'a apropiat cu straița de el, încât toată lumea și-a întors capul să vadă ce-i.

— Și, de ce n'a voit?

— Nici n'ai crede! Zice că Vuța se uită ca o broască! Cine știe de când i-a trecut lui prin cap prostia asta.

Muma nu răspunse îndată. Apoi începu a râde:

— Da' să știi dumneata că copilul are dreptate.

Bunica nu mai vorbi vr'o două zile cu muma. Ii tot spunea moșului că ce naște din pisică șoareci mănâncă. Dar moșul dădea numai din cap și nu zicea nimic.

Hei, dar mai târziu, ca elev de liceu, când dormiam uneori la căsuța dela marginea pădurii, de câte ori n'am ascultat până noaptea târziu, răsunând tare în pădure, concertul broaștelor!

Erau și la marginea pădurii bălți și mlaștini în care trăia un popor întreg de broaște, de toate neamurile.

Acum nu mă mai gândeam la urâțenia lor. Imi era de ajuns să le aud concertul nefiresc, rece și răsunător, care plana uscat în pădure, ca sunetul de toacă. Era un concert foarte variat, de o armonie singulară, de pe alt tărâm. Nu mă mai gândeam acum la poveștile slugii, și nu le mai

credeam. Totuși simțeam intens că i un cântec împotriva firii, sau mai bine că s'au pus pe cântat ființe care n'au cântec. Parc'ar fi răsunetul unor instrumente de lemn, când mai înalt, când mai adânc.

Totuși concertul se desfășura într'o ordine oare care. Broscoii cu glas gros și spart, strigau pe rând, la anume intervale. Ascultându-i cu ceasurile, dela o vreme îmi pare că-i cunosc după glas și știu când are să intre în concert fiecare, și când va ieși. Asemenea și corul unison al broaștelor mici: știam după câtă vreme se va înălța sau va coborî, sau când aveau să urmeze pausele. Erau mai ales vr'o trei basi puternici, pe cari îi credeam bătrânii broscărimei, pe cari îi puteai găci, cu ceasul în mână, când intră în concert, și când tac.

Ascultam, până adormiam, concertul lor, dar el nu deștepta nici o simțire. Era tot rece, ca și în copilărie, tot fără viață. Nu putea fermeca, nu putea încânta. Dimpotrivă, răspândea pustiul, deși răsuna în pădure. Părea o alarmă fără rost din sânul universului sau dela marginile înghețate ale lumii. Părea rămas, atârnat în văzduh, din vremi antidiluviene...

Și sensația asta o mai am până azi când ascult concertul nocturn al broaștelor.

FRANCIS JAMMES și POESIA CATOLICA

(Urmare din pag. 1-a)

Paul Valéry nu e un poet creștin, dar e un poet de seamă, cu un spirit mai teșit față de al lui Claudel și cu o respirație mult mai scurtă. Elanul lui creator nu se suie mai sus de bietele ficțiuni mitologice ale neoclasicismului laic, care n'au un conținut, fiindcă nimeni nu crede în ele. Poetul le insuflă un fel de valori simbolice, a căror caducitate nu se vede încă fiindcă n'a dispărut „moda Valéry". Gloria lui e în bună parte o inflație a reclamei mestețugite, fenomen foarte explicabil în situația Franței de azi. Marele prestigiu al celor doi poeți catolici era stabilit dinnainte de războiu. Dar ei aparțineau Franței religioase Franța laică n'avea niciun reprezentant de seamă al muzelor, pentru a le ține piept. Și atunci a fost necesară exagerarea cumplită a valorii lui Valéry, care s'a și grăbit să-și confecționeze niște teorii despre poesie în concordanță cu ideologia laică, oficială. In Franța există o rafinată politică a circulației valorilor artistice, care caută să țină în umbră pe cele ridicate din domeniul religios și să proecteze o lumină hiperbolică asupra celor ce reprezintă spiritul laic. E metoda masonică, aplicată în artă, cunoscută și practicată și la noi de publicistica judeo-democrată, într'o măsură atât de cunoscută încât ne dispensează să insistăm asupra ei.

Francis Jammes n'a avut nevoie de ea pentru a se impune ca un mare poet. El e creștin și vrea să rămână un creștin foarte umilit, chiar dacă uneori rugăciunea lui aduce o cochetărie. Dar trebuie să-l crezi intrat în lumina lui chiar de pe când trăia încă pe pământ.

Poeții aceștia din sudul Franței, fie că se numesc Mistral sau Jammes, au darul patriarhal de a se simți în atingere cu Dumnezeu, simplă, directă, familiară. Ei vorbesc cu Tatăl Universului ca niște prunci cu Moș-Crăciun, care le-aduce păpuși și jucării.

Se vorbește de franciscanismul lui Jammes, fiindcă el a numit asinii frați și prieteni, oferindu-li-se călăuza pe drumul Raiului. Franciscanismul e însă un sentiment complex, cu întrupări extrem de variate în literatură. Frfanciscan în sens religios era călugărul măscăriciu al lui Hristos, Jacopone da Todi, a cărui poesie n'are grația lui Jammes, ci violența uneori lugubră a viziunilor apocaliptice. Imaginea morții plină de viermi și de oase goale la Jacopone e cu totul alta decât imaginea ei țărănească la Jammes. Franciscan în sens religios e și austriacul Hugo von Hofmanstahl, dar tristețea lui e cu totul alta decât a lui Jammes. Complexul religios, care se numește franciscanism, aplicat în ordinea literară, e înțeles ca o anumită atitudine față de natură și de lucrurile ei. Natura e opera lui Dumnezeu și noi sântem frați cu toate creaturile în preamărirea lui, a ziditorului. E o atitudine depărtată de panteism ca pământul de cer. Jammes a realizat-o cu sute de nuanțe pitorești și cu o grație naivă, care nu e implicit franciscană. Franciscanismul e un capitol de mistică și dacă e neapărată nevoie să încadrăm pe Francis Jammes în categoriile esteticei mistice, opera lui e marea ilustrație a ceea ce se numește **contemplație sensibilă.** Senzațiile și reprezentările tuturor lucrurilor mari și mici, trecute prin simțuri, s'adună în imaginea concretă a lumii ca **făptură a lui Dumnezeu.** Frumusețea ei e un reflex al frumuseții lui absolute. Descifrăm urma degetelor lui în lucrările pe care le-a modelat ca artist al cosmosului. Atât franciscanismul imnic cât și poesia lui Jammes intră în această categorie de contemplație. E sensibilitatea plastică socotită ca funcție religioasă.

Din acest punct de vedere, e o deosebire considerabilă între poesia lui Jammes și poesia lui Paul Claudel, deși catolici amândoi. Dacă cel dintâiu are un aer franciscan în contemplația sensibilă pe care o realizează, cel de al doilea planează în regiunile suprapământene ale tomismului. Poesia lui Paul Claudel e o uriașă liturghie cosmică și forma religioasă pe care o realizează el, este aceea a **contemplației intelectuale.** Unul vede capodoperele lui Dumnezeu în miniaturile pământului, atinse cu mâna; cellalt le vede în curcubee și în candelabrele inaccesibile ale cerului. Și cum, după gândul celebru al lui Dionisie Areopagitul, Dumnezeu e tot ceea ce este și nimic din ceea ce este, fiindcă e mai presus de orice creatură, amândoi acești mari poeți ai Franței catolice îl proslăvesc deopotrivă în arta lor, fără să-l confunde, panteistic, cu făptura.

NICHIFOR CRAINIC

R. Iosif nе aduce fidel, în fiecare an, la Ateneu, câteva zeci de tablouri, mărturiile unei vieți închinate exclusiv picturii. Subiectele d-sale întotdeauna simple, lipsite de artificii sunt transpuse într'o goană verzue în care-și acordează viziunea și pe care adeseori negrul o exaltă, îmbogățind-o. Reminiscențele gravurii probabil, căreia d. Iosif se dedicase și în care d-sa a realizat opere pline de interes și originalitate. In pictură, atât cât îngăduie o factură spontană, d-sa vădea multă grijă pentru formă și volum. In expoziția actuală însă, se pare că artistul e din ce în ce mai câștigat către o pictură de contraste, necernută prin valorație, concepție pe care o ilustrează Othon Friesz în Franța și într'o oarecare măsură Petrașcu și Iorgulescu la noi. Nu e vorba nici de vre-o influență nici de asemănare între acești artiști, ci o coincidență de temperament și de concepție. Toți — cu mijloace personale de exprimare — văd în tablou un pretext de prețiozități de amănunt, de armonii nejustificate de valorație, de tonuri frumos dantelate. Două curente domină azi pictura românească, primul: acela în care tabloul e supus unei discipline stricte, muzicale și care, isvorește dela Poussin, Corot și acei de care vorbesc mai sus, cari tind spre tabloul-bijuterie, moștenitori direcți ai impresionismului. D-l Iosif e încă din acei cărora le place să construiască solid un peisaj, o natură moartă și dacă în prezent e înclinat să evolueze către o pictură numai de contraste, desigur că va face lucruri tot atât de interesante ca și până acum pentru că d-sa, pe lângă calitățile de observație, de spontaneitate are și o lungă experiență picturală. Desigur, e mult prea scurtă această prezentare a unei expoziții atât de interesante, — de aceea îndemn pe cei ce iubesc pictura bună să o viziteze.

R. Iosif **Casă la mahala**

D-na Maria Pillat-Brateș expune în sala „Cărții Românești" un număr impresionant de aquarele cu subiectele cele mai diverse. Am admirat adeseori la Saloanele oficiale tablourile d-nei Pillat și întotdeauna m'am întrebat dece, cu darurile d-sale nu încearcă uleiul sau tempera chiar. Aquarela presupune multă spontaneitate, greu de realizat pe suprafețe mari și mai totdeauna o transpunere, o interpretare la care materialul însuși te obligă. D-na Pillat are virtuți care ar ajuta-o să facă lucruri admirabile în dimensiunile în care pictează acum în aquarelă.

In acele mai mici — majoritatea — viziunea e mult mai închegată, tehnica mai proprie și emoția mult mai directă. Din Balcic d-sa a știut să aleagă colțurile cele mai puțin cercetate, viziuni de un pitoresc ales iar plaiurilor Moldovei artista le-a dat — parcă fără efort — maximum de poezie și adâncime. Aceste motive au fost „atacate" de mulți dintre artiștii noștrii „mari" dar puțini au reușit cu mijloace atât de sumare să le evoce atât de intens ca d-na Maria Pillat.

●

In aceeaș sală cu d-na Pillat expune sculptură d-na Celine Emilian. D-sa dovedește o puternică înclinare către decorativ. Pe acest drum au fost realizate cele mai frumoase lucruri semnate de d-sa. Aproape tot ce e stilizat e omogen ca viziune și nealterat de șovăiri. In nudul cel mare din mijlocul sălii nu mai regăsim însă acel ritm al liniilor și al volumelor care caracterizează sculptura d-sale și nici acea vibrație a materiei care dă viață unei opere astfel concepută. Imi îngădui deasemenea să remarc, că în expoziția d-nei Emilian — ca în cele mai multe expoziții de sculptură românești — stărue încă spiritul lui Bourdelle. Sculptura e atât de vastă, e un câmp atât de mare pentru experiențele din care trebue să-și cristalizeze artistul originalitatea încât o pasivitate atât de persistentă într'o obsesie devine curând primejdioasă.

Lăsând acestea deoparte, expoziția d-nei Emilian constitue un progres în evoluția d-sale și o manifestare artistică dintre cele mai interesante.

PAUL MIRACOVICI

CARTEA STRAINA

LUCIE DELARUE—MARDRUS:

MES MÉMOIRES („Gallimard" — Paris, 1938)

Vieața de toate zilele ne face uneori să trăim sub impresia autoritară a faptului brut sau a epicului pur, a unor întâmplări adică, ce ne absorb într'atâta și ne înlănțue ritmului neprevăzut al desfășurării lor, încât pentru un răstimp încetează obișnuita dedublare a fiecăruia dintre noi, în comentatorul critic al celui care în acelaș timp făptuește. Incercăm atunci o stranie simțire de alteritate, ca și cum ni s'ar fi îngăduit brusc răgazul unei vacanțe neașteptate, al unei aventuri dincolo de tiparul știut al obișnuințelor de simțire și atitudine din care se închiagă conștiința intimă a continuității autobiografice.

E o senzație de permeabilitate perfectă, de „porozitate", cum ar numi-o Paul Valéry, când realitatea dimprejur, — tot ce nu ești tu însu-ți — se impune atât de covârșitoare, încât convingerea participării personale la existența unanimă face loc unei sensații pasive: nu mai trăești par'că ci **ești trăit.**

In memoriile pe care le-a dat tiparului anul acesta, d-na Lucie Delarue-Mardrus descrie acest fel de simțire, propunând chiar, în locul unei explicații, o ipoteză ingenioasă pe care am vedea-o folosită cu succes ca temă a unui roman fantezist, în genul „Cântăritorului de suflete" al lui Maurois. Urmând sugestiile teoriei lui Branly, la modă pe la sfârșitul veacului trecut, scriitoarea asemuiește creerul omenesc cu un aparat sensibil, care ar înregistra, cu mai multă sau mai puțină finețe și intensitate cugetările, simțirile „emanațiile" vieții fără ca posesorul aparatului să aibă vreun merit sau o vină.

După ce povestește felul în care a făcut cunoștința lui Sully Prud'homme, „într'un salon de modă veche, înțesat de tineri literați" și elogiile primite dela maestru, memorialista scrie așa:

„Eram fericită dar, ciudat lucru, deloc mirată. Laudele acestea nu făceau decât să întărească un instinct surd care-mi spunea că eram născută spre a fi poet, și nu un poet oarecare.

Imi e greu să exprim ceeace simțeam. Primeam destinul cu tot ce-mi aducea omagial, fără niciun fel de vanitate ci ma degrabă ca pe un lucru fatal și *de care eu nu eram răspunzătoare.*

Pot spune chiar că un fel de teamă chinuitoare mă cuprindea, timidă și lipsită de apărare cum eram, gândindu-mă că am fost eu aleasă ca să fiu acest poet".

Ceeace ne interesează, din rândurile citate, este împletirea instinctului predestinării poetice sau a vocației necesare cu o conștiință a lipsei de răspundere, — care împreună justifică temperamental talentul d-nei Delarue-Mardrus. Mai ales cea de-a doua trăsătură, conștiința de a fi interpreta unui rol predestinat în marea piesă a vieții, al cărei desnodământ nu ar putea să fie întrucâtva sau de nimeni schimbat, explică partea importantă a jocului exuberant în vieața scriitoarei, a jocului pentru joc, fără consecință și tot astfel curajul recunoașterii unor înclinări adolescentine obișnuite și vârstei și sexului, dar pe care morala curentă socotește că le-a stârpit în germene atunci când se preface că le ignoră.

Copilăria și adolescența d-nei Lucie Delarue-Mardrus, până în preziua căsătoriei cu doctrul J. C. Mardrus, celebrul traducător al basmelor orientale din **O mie și una de nopți,** la sfârșitul veacului trecut, sunt evocate în pagini de o grație spontană firească și de o nesecată fantezie, — pagini care-și vor păstra, desigur, în toată prospețimea, farmecul cuceritor al amintirilor vârstei de aur, atunci când cele mai multe opere din

Lucie Delarue-Mardrus

bogata activitate a scriitoarei se vor ofili și vor fi date uitării.

O întreagă epocă literară și artistică reînvie în aceste memorii, cu atmosfera specifică a saloanelor, atelierelor și expozițiilor de artă parisiene din prejma anului 1900. Gusturile și aptitudinele multiple ale memorialistei, sensibilitatea ei primitoare și plină de înțelegere pentru sugestiile artelor celor mai variate, i-au îngăduit să fie primită în intimitatea artiștilor și a scriitorilor celor mai de seamă al timpului: François Copée care a sfătuit-o să se apuce serios de menaj și Sully Prud 'homme, „managerul" notorietății ei, Anatole France și d'Annunzio, Heredia și Robert de Montesquieu, Alfred Jarry și Sacha Guitry, Albert Besnard și Auguste Rodin.

Amatorismul ei inteligent și entuziast găsea în preajma acestor ilustre personalități, atmosfera cea mai prielnică pentru stimularea zelului propriu.

Memoriile d-nei Delarue-Mardrus, scrise și publicate la o vreme când vârsta, — cum se spune în prefață — „mă așează între puțin viitor și mult trecut", au isvorît dintr'o firească nevoe gospodărească, de inventariere a recoltei adunate între paginile zecilor de volume, de-alungul întregii vieți. In mai multe rânduri, autoarea lor se apără de învinuirea de orgoliu și respinge orice bănuială de vanitate, cu toate că nespus de prielnică unor astfel de păcate i-ar fi fost atmosfera dimprejur, saturată de laudele cele mai copleșitoare.

A socotit ca o virtute să reziste ispitelor măgulitoare și a primit elogiile ce i se aduceau, în chipul cel mai firesc, dar fără să le ia vreodată în serios, așa cum le primea toate în vieață și le vedea, doar sub aspectul de feerie dintr'un basm oriental... „și dacă am sfârșit prin *a lua în serios* cariera mea de scriitor, pot spune că nu mi-a dat satisfacții niciodată; că afară de una singură dintre cărțile mele, toate pe care le-am scris au rămas cu mult sub ceea ce aș fi vrut să fac, decepții adevărate. Cât despre rest..." Zădărnicia unui regret atât de melancolic nu egalează decât vanitatea unei opere și aproape a întregei literaturi femenine,— miniaturală și diminutivă, — literatură nevertebrată, care a izbutit totuși — prin ce miracol? — acea carte unică *Wuthering heights* („La răscrucea vânturilor") de Emily Bronte.

CLAUDE AVELINE: VOITURE 7 PLACE 15.

Pentruca plăcerea cititorului să rămână neștirbită ar trebui să nu i se spună ceea ce află abia după ce a întors peste o sută de pagini: că **Voiture 7 place 15** e un roman polițist, și că odată cu personalul somptuosului hotel din piața Concordiei și cu bijutierul Fontaine, a fost mistificat de faimosul escroc internațional Bergeron, travestit pentru circumstanță, în rolul burghezului provincial Gérardin, câștigătorul lozului de un milion de franci la loteria națională de stat.

Al doilea rol important al acestei piese polițiste e interpretat de inspectorul Rivière, cu o rară vocație, pe care lipsa de rutină și tractul debutantului o fac și mai emoționantă, mai omenească. Pentru că Rivière e la prima lui „afacere".

Calitățile literare, de analiză subtilă și umor ale textului, ingenioasa folosire a monologului interior, scena ultimă, din expresul Paris-Bruxelles, în care polițiștii și escrocul fraternizează într'o atmosferă de admirație mutuală și destindere, ca într'un final de „comedia dell'arte" când actorii își scot măștile și se arată publicului în înfățișarea lor de toate zilele, — sunt menite să deștepte interesul și să atragă bunăvoința cititorilor cari disprețuesc pe nedrept genul minor al literaturii polițiste, cel puțin în cazul unor scriitori ca Agatha Cristie, Conan Doyle și acum Claude Aveline.

MIHAI NICULESCU

Concertele George Enescu. Pentru oricine altul decât George Enescu, a da, în foarte scurt timp, șease concerte în același oraș, ar părea, față de forțele normale ale unui artist și de cerințele ascultătorilor, excesiv.

Anunțate de George Enescu, șease concerte nu numai că nu pot trece pentru nimeni drept prisos, dar împrăștie tuturor regretele de a trebui să asculte atât de puțin un artist cu infinite aspecte, care în fiece clipă descoperă minții și sufletului imbold nou către frumos, înțelegere reîmprospătată, bucurie neîntâlnită încă.

George Enescu rămâne cel mai amplu, mai adânc și mai descătușat în toate avântările sale, dintre gânditorii ce se pot închipui muzicei. In același timp aduce pilda unei organizații practice de muzician, pe care istoria muzicei și-o înscrie printre minunile ce i-au fost ursite, pentru multiplicitatea, măreția și temelia de imensă știință pe care este înfiripată și pentru darurile supreme ce reprezintă.

S'a mărturisit din nou, totul, în concertele sale. In sonate de Beethoven, pătrunse în lăuntrica lor frumusețe, realizate în același timp într'o armonie formală de antică splendoare; în Sonata de Cesar Franck, poemă neprihănită a genului, împărtășită în idealismul năzuințelor ei spirituale; în împodobirile baroce și romantismul compozit al sonatei de Strauss, reflectate în unda poetizantă revărsată din vioara maestrului; în înflăcărarea nobilă și inspirația sinceră și puternică a sonatei în la minor de Schumann, simțite și comunicate răscolitor.

Sonata III de George Enescu, măiastră înfiripare de tâlc popular românesc, în figurații instrumentale de un complex și o originalitate excepțională și un belșug de evocări încă neîntâlnit în muzica noastră și în literatura

George Enescu

universală a viorii, a fost alt mare prilej de desfășurare a nesecatelor resurse ale interpretărilor lui geniale.

Primul concert de sonate a fost dat cu concursul la pian al d-lui Radu Mihail care dacă a dat o sonată de Beethoven cam firavă și în final nu tocmai sigur susținută și o sonată de Franck nu întotdeauna de fericită realizare, s'a dovedit merituos în sonata III a maestrului Enescu, lămurind mai bine, posibilitățile d-sale pianistice și muzicale, care i-au apărut mult mai favorabile, în decursul încercărilor de puțin comună răspundere instrumentală a lucrării.

In al doilea concert de sonate, partea pianului a fost ținut de d-ra Madeleine Cocorăscu, al cărei joc de fermă velocitate și brio pianistic s'a valorificat în special în sonata de Richard Strauss, în execuția căreia cunoscuta pianistă a atins cel mai însemnat succes al d-sale din contribuția dată.

Filarmonica. D. George Georgescu a dat ospitalitate în concertul pe care l-a dirijat săptămâna trecută la Filarmonica, unei compoziții românești, gest care ar fi cu atât mai de elogiat, cu cât s'ar repeta mai frecvent. Sorții au căzut asupra „Povestei neamului", de d. Sabin Drăgoiu, în care autorul își impune drept fir călăuzitor înșiruirea faptelor istorice capitale ale evoluției neamului românesc. „Povestea neamului" a d-lui Drăgoiu, privită strict ca muzică, are pagini de inspirație frumos caracterizată și aducătoare de suflu românesc, dar, sub apăsarea unui program deosebit de încărcat, apare, arhitectonic, prea mozaicată, când nu este legată de cele ce voește a ilustra.

Incercarea trebue totuși considerată din multe puncte de vedere interesantă și, pentru compozitor, încă o dovadă de înzestrare aleasă.

D. George Georgescu a condus lucrarea cu convingătoare porniri și deosebit accent. Seara simfonică a continuat cu concertul pentru pian și orchestră de Schumann în interpretarea d-rei Annie Fischer, pianistă dotată cu un temperament adesea remarcabil prin căldură și însuflețire, și cu apreciabilă destoinicie de meșteșug dar cu tendința, uneori, de a o face să lâncezească ritmul de desfășurare a muzicei ce execută.

ROMEO ALEXANDRESCU

IOVAN DUCICI

ZOHRA

Călătorul întâlni pe 'nserat, pe țărmul mării, o femeie tânără și neagră, care în fața stelei ce strălucea în acea clipă în apus, luă cei doi sâni negri și grei, în mâini și începu să rostească rugăciunea, ținându-și ochii nemișcați asupra planetei.

Aceasta era o rugăciune către Zohra, care este o zeiță cu sâni tot așa de negri și de grei. Zohra trimite în fiecare seară steaua ei, să primească în numele ei rugăciunea tuturor femeilor din pustiu, al căror trup năzuește după un bărbat.

A doua zi, în amurg, pe același țărm, ea zăcea în brațele unui călător străin. Insă, nefericita n'a salutat ținându-și sânii în mâini, ivirea Stelei, pentrucă ochii i s'au întunecat de sărutările lui.

Astfel, străinul a despărțit femeia de zeița ei. De aceea femeia i-a dat un soiu de strugure de care trebuia să moară înainte de a apune Steaua supărată — în pustiu. Pentrucă Zohra este crudă și nu i-ar mai fi trimis pe țărm, în fiecare seară, un alt bărbat.

Trad. de **B. PISAROV**

UGO FOSCOLO

SONET SERII

Poate pentrucă ești a tăcerii
Fatală răsfrângere, atât de dragă
Cobori, spre mine, seară ! și când de tine se leagă
Vânturile senine și ușorii nori ai verii

Și când porți, din aerul înghețat
Intunecimi sbuciumate, spre depărtat
Univers; tu, seară mereu invocată revii
Și secretele căi ale inimii, suav mi le ții,

Mă faci să hoinăresc, cu gândul, pe urmele
Ce merg spre nimicul etern; și 'n timp ce fuge
Răutatea vremii acesteia, dispar și turmele

De griji; căci, de-acum, cu mine se și distruge.
Și'n timp ce liniștea toată-ți privesc, se îmbună
Arzătorul suflet, războinic, ce mă consumă.

Traducere de ILEANA BUSUIOCEANU

NOTIȚE ȘI ECOURI

PROBLEMA TRADUCERILOR

Dacă pe planul politicei internaționale, anul 1938 a adus o contribuție însemnată la strângerea relațiunilor franco-britanice, lăsând chiar să se întrevadă pentru un răstimp mai îndelungat, posibilitatea unei conlucrări susținute și profitabile în vederea intereselor comune ale celor două popoare, inițiativa particulară a făcut și ea, în scopul apropierii sufletești și al cunoașterii sincere, unele sforțări demne de tot interesul.

In această ordine de idei, trebue relevată tipărirea sau reeditarea în limba franceză a câtorva opere dintre cele mai reprezentative din literatura engleză, nu numai prin faptul valorii lor ca atare, dar și pentru cunoașterea mentalității și a evoluției gusturilor, ideilor și moravurilor poporului britanic.

Reeditarea unei traduceri mai vechi, de mult epuizată în librării, a celebrului Tom Jones d. H. Fielding — pe care critica literară franceză, destul de cumpătată în aprecieri, față de operele străine, nu ezită să-l socotească drept cel mai mare roman din toate literaturile, — ca și tipărirea într'o nouă traducere a Bâlciului vanităților (Vanity fair) de Thackeray, — atât de prețios pentru cunoașterea epocii victoriene; apoi, apariția anunțată, înainte de sfârșitul acestui an, a teatrului shakespearean și a lui Robinson Crusoe, tot în traduceri inedite până azi, sunt fapte de cultură care ne lămuresc cu destulă precizie asupra tendințelor și preocupărilor actuale ale publicului francez.

Insemnătatea acordată problemei traducerilor, într'o literatură care a dat patrimoniului civilizației omenești cele mai multe opere de valoare universală e un fapt semnificativ și o îndrumare prețioasă pentru cultura noastră, în preocupările căreia împământenirea unor astfel de opere trebue urmărită în același timp cu încurajarea creațiilor originale.

O DEFINIȚIE

Cu prilejul unei discuții asupra sensului exact al cuvântului „sinonim", Georges Duhamel a improvizat următoarea definiție, care pentru humorul ei, socotim că merită să nu fie dată uitării. Cititorii noștri vor judeca singuri : *„Un sinonim,* — a spus creatorul lui Salavin, — *este cuvântul pe care-l întrebuințezi atunci când nu-ți mai aduci aminte ortografia aceluia la care te gândiseși întâi..."*

Doctorul Huss

Poveste stranie

de AUREL CĂLINESCU

— Do-cto-rul Huss, doctorul Huss!... Huss abia se culcase când furtuna îi isbi în geam chemarea aceasta stăruitoare. Ce putea fi, se gândi el. Lui Ilarie trebue să-i fi murit băiatul cel mare. Ei şi?... Ce ar mai fi putut face? Şi aşa se ostenise destul. Dar îşi aduse aminte că şi vărul său, consilierul Diac are un copil bolnav: pe micuţa Gabriela căreia el îi zicea mai pe scurt Gaby şi care era nespus de drăgălaşă când îl imita pe unchiul Anton.

Gaby!... Lui Gaby trebue să-i fie rău observă Huss, cu vocea cu care-şi fredona de obiceiu plicticosul său: nu-mi pasă dacă pleci şi, hotărât să se scoale se sprijini în coate aruncând cu piciorul învelitoarea de lână sub care se întinsese aşa de comod. Dar iar se gândi: de ce tocmai Gaby? Sunt atât de mulţi copii bolnavi pe strada aceasta încât abia le poţi socoti numărul. Şi Toma are unul şi preotul şi brigadierul Pop. Motivele acestea pe care el le găsea toate în favoarea lui Gaby îl făcură să-şi mai potolească neliniştea. Ba în cele din urmă hotărî să nu se coboare din pat decât atunci când ar distinge vocea sau când aceasta ar deveni prea stăruitoare.

Afară furtuna urla. Ploaia arunca voinicește în fereastra din faţa căminului picături mari de apă, pe care le aurea în răstimp lumina fulgerului. Era peste putinţă să se mai poată auzi vre-o voce omenească. Cerul îşi descărca mânia asupra pământului şi nimeni n'ar fi fost în stare să-l înfrunte în noaptea aceea. Totuşi, Huss auzi pentru a doua oară, luptându-se cu elementele, strigătul desnădăjduit: do-cto-rul Huss, doctorul Hu-u-ss!...

De astădată nu mai era de glumit: trebuia să se scoale, orice ar fi fost. E drept că nu cunoscuse vocea însă nu se putea îndoi nicidecum de realitatea ei. Fusese atât de puternică încât învinsese grozăvia de afară. Intinse dar mâna pe noptieră, aprinse lumina şi sări din pat.

Când se întâmplase istoria aceasta doctorul Huss nu trecuse de cincizeci şi opt de ani şi era văduv de treisprezece. Ana cea uscată, care fusese pe vremuri doica nevesti-sei şi care acum avea delicata sarcină de a-i pregăti cina, era singurul suflet omenesc pe care-l mai adăpostea sub acoperişul său. Puţin ursuz, Huss ţinea însă la dânsa fiindcă, de câte ori trebuia să plece în oraş, o întreba: ce zici Aneto, o să plouă astăzi? Şi dacă femeia răspundea: da! Huss se înarma numai decât cu umbrela şi niciodată nu dădea greş.

După ce-şi trase în picioare pantofii de pâslă, începu să-l roadă iar îndoiala, se gândi s'o întrebe şi pe bătrână, înainte de a se îmbrăca; poate ea va fi recunoscut vocea şi atunci va şti mai bine ce are de făcut. Ana intră ţinând în mână cartea de rugăciuni şi când auzi despre ce-i vorba răspunse mânioasă: ce-ţi mai trece prin cap domnule, n'auzi cum vâjie vântul prin coşuri? La dumneata totdeauna-i aşa: când umflă furtuna acoperişul ţi se pare că vorbesc strigoii.

Doctorul Huss rămase nedumerit pe marginea patului. Privi înduioşat la femeia care ieşea bombănind cuvinte neînţelese şi zise ca pentru sine: de când a căzut în mintea copiilor, visează numai strigoi. Apoi începu să se plimbe dealungul odăii frecându-şi mâinile şi repetând într'una: a fost totuşi o voce omenească. In cele din urmă se convinse că-l strigase cineva, dar oricât şi-ar fi frământat memoria glasul îi rămânea necunoscut. „Fie, hotărî el, mă voi îmbrăca pentru oricine ar fi". Işi trase ghetele, îşi puse cămaşa de olandă cu plastronul scrobit şi pentrucă vocea de afară îi dădea răgaz, îşi înnodă în jurul gâtului cravata liliachie cu picături roşii pe care şi-o cumpărase în ajun. (S'ar fi putut să aibă de lucru până dimineaţa şi Huss ţinea mai presus de toate să fie corect).

Imbrăcat de sus până jos ,aştepta să se mai repete odată vocea, să se înfăşoare în pelerină şi să coboare scările în întâmpinarea clientului. Dar nu se întâmplă nimic. Vocea pierise strivită de nebunia vântului. Trecuse un sfert de oră de când se îmbrăcase şi de afară nu mai răsbia nicio chemare până la urechea lui. Neliniştit se duse la fereastră şi ascultă puţin: nimic! Atunci o deschise încetişor însă vântul i-o smuci din mână şi o isbi atât de puternic de perete, încât o prefăcu în ţăndări. Câteva picături de apă îi stropi faţa şi cravata cea nouă, dar el nu se sinchisi de loc. Prinse cerceveaua goală în cârlig, trase storul şi începu să se desbrace fredonând: nu-mi pasă dacă pleci, — ca şi când nu s'ar fi întâmplat nimic.

Când însă vântul umflă transperantul de trestie şi pătrunse rece până la dânsul, îl cuprinse ciuda: ce înseamnă asta, îşi bat joc de el? Chiar mâine va descoperi făptaşul şi va şti cum să-l pedepsească. Nu va mai îndrăsni altădată. Un vaet sinistru se auzi departe, şi o lumină albastră umplu odaia, urmată de o rupere adâncă a văzduhurilor. Doctorul Huss deveni furios. Cum l-ar mai fi udat dacă eşia! Chiar prin pelerină ar fi trecut ploaia. Şi el care se îmbrăcase, ca un dobitoc, pentr'o vizită adevărată. Vai de cravata lui!

Frământat de astfel de gânduri se întinse din nou în pat, dar nu putu adormi. Căldura aşternutului îl făcu să se gândească la iadul de afară şi, fără să ştie nici el cum, la nenorocitul care-l strigase. Nu se poate, se răsgândi Huss, să fie o farsă. Pe astfel de vreme cui îi mai arde de farse? E drept că doctorului Madolciu i se întâmplase acum un an aşa ceva dar ce noapte era atunci? O feerie! Şi apoi era atât de insistentă chemarea. Fără îndoială un caz grabnic: o facere sau o rănire cu pierdere mare de sânge. Cine mai ştie ce grozăvie! Ce-o să se vorbească mâine în oraş când se va afla că el a refuzat un ajutor pe care era dator să-l dea. Fără îndoială că n'o să poată invoca nici vremea, câinească, nici surzenia Anei, nici — ce meschinărie! — cravata cea nouă stropită cu roşu de vişină coaptă. Atunci va fi jinduit: adio clientelă, adio petreceri la „Leul roşu".

Toate acestea îl făcură să-şi piardă capul până într'atât încât se puse cu tot dinadinsul pe ascultat. Căuta să prindă cu urechea silabele de vată ale cuvintelor pe care le topise ploaia. Asculta şueratul viscolului de apă, doar va distinge chemarea aceea neliniştitoare care se spulberase, care murise. Deodată nu mai auzi nimic: un ţiuit prelung îi umplu urechile, un ţiuit care se transformă, în cele din urmă, într'o linişte de vis.

Apoi iar începu ropotul ploii pe acoperiş, pe ferestre, peste tot.

Obosit, Huss aţipi puţin, dar un vis urât îl făcu îndată să se deştepte în sudorile spaimei. Se părea că în salonul cel mare al castelului „Nufărul galben", (Huss auzise adeseori vorbindu-se despre acest castel) mai mulţi bărbaţi se adunaseră la o petrecere. Unul din ei, îmbrăcat în frac violet, cânta la un pian infirm nişte melodii ciudate. Când muzica era în toiu auzi o voce subţire strigându-i numele. Numaidecât omul în frac sări dela pian, îl prinse în braţe şi fugi cu el spre fereastra care era deschisă. O deschise isbind-o cu piciorul şi încercă să-l arunce afară. El se prinse desnădăjduit cu mâinile de gâtul străinului începând să strige şi să se sbată. Indată năvăliră şi ceilalţi bărbaţi cari, lovindu-l cu pumnul în faţă, reuşiră să-l asvârle peste fereastră. Aici altcineva îl prinse înainte de a atinge pământul şi începu să fugă cu el printr'o ploaie deasă de apă fierbinte. Canalia îl strângea aşa de tare subsuoară încât bietul Huss deabia mai răsufla. „Netrebnicule, îl striga necunoscutul, am să te spânzur ca pe un pui de năpârcă. Oamenii mor şi tu te ţii de petreceri?". Apoi, ajungând cu el într'un loc sălbatec, îl trânti peste o grămadă de putreziciuni, albe de viermi. Aceştia îl împroşcară c'un lichid puturos şi începură să-l învelească într'o pânză cleioasă atât de deasă încât Huss simţi că se înăbuşe. Se trezi răsucindu-se sub învelitoare ca şi când ar fi vrut să scape dintr'o legătură nevăzută şi toată închipuirea se topi ca fumul.

Ca să-şi alunge gândurile negre începu să numere. Işi număra degetele dela mâini de câte trei ori, în fiecare din cele câteva limbi învăţate prin şcoli, numără stânjeneii albaştri din zugrăveala pereţilor şi clipele cari treceau dela isbucnirea unui fulger până la apariţia altuia. Aici făcu o observaţie interesantă: părţile de timp între două descărcări slabe erau totdeauna mai mari decât acele dintre două descărcări mai puternice. Se simţi încântat de descoperire şi o ridică numaidecât la rangul de lege îmbrăcând-o într'o frază destul de pretenţioasă. Şi iar număra tot ce-i trecea prin minte, tot ce putea fi numărat.

Un sgomot puternic îl întrerupse însă din această ocupaţie care-i devenise repede obişnuită. Vântul smulsese perdeaua de trestie şi căuta s'o rupă frecând-o stăruitor de cioburile de sticlă rămase în cerceveaua de stejar. Huss sări din pat şi când se apropie de fereastră, auzi nişte sunete ciudate pe care căuta să le distingă. Nu era nimic! Ba fusese ceva. Se opri în mijlocul odăii ducându-şi o mână la ureche. Atunci, chiar de sub fereastră, răsună un glas destul de limpede şi foarte prelung: do-cto-rul Hu-uuusss.

Indată se auzi tot atât de limpede şi tot atât de prelung o a doua chemare. A treia se învolbură în furtună ca un vaet îndepărtat.

Huss se înfăşură cât ai clipi în pelerină, îşi trase în picioare nişte sandale vechi şi scoborî repede treptele de piatră. Strada era înecată în noapte şi pustie. Sub fereastră nu zări pe nimeni dar auzi vocea la douăzeci de paşi de dânsul. Fugi într'acolo şi nu descoperi nimic. Glasul părea mânat de vijelie. El răsuna acum tocmai în faţa bisericii Buna Vestire. Huss îl urmă, cu ploaia în piept până acolo şi deacolo mai departe, într'o stradă dosnică, unde deodată simţi cum îl părăsise puterile şi o tuse neobişnuită îi înecă respiraţia. Se întinse ca un copil pe caldarâm, biciuit de sfârcurile de foc ale fulgerelor şi strângând înprejurul gâtului gulerul larg al pelerinei. Incremeni acolo cocoloşit de cârceii neputinţei. Vântul îi flutura mantaua ca pe o flacără neagră.

Din când în când, în scânteile albastre, îmbrăcămintea părea că-i arde cu adevărat.

L-au adus în scăpăratul zorilor doi oameni cari-l găsiră trântit cu faţa la pământ, într'o baltă de noroi. N'au putut scoate dela el o vorbă ca lumea. Cuvintele-i bolboroseau în gură ca şi când ar fi fost rostite în apă. Muri în trei zile de o dublă pneumonie. Toţi ştiau de ce murise, dar nimeni n'auzise chemarea căreia i-se jertfise doctorul Huss. Ea rămase o taină care înfruntă anii.

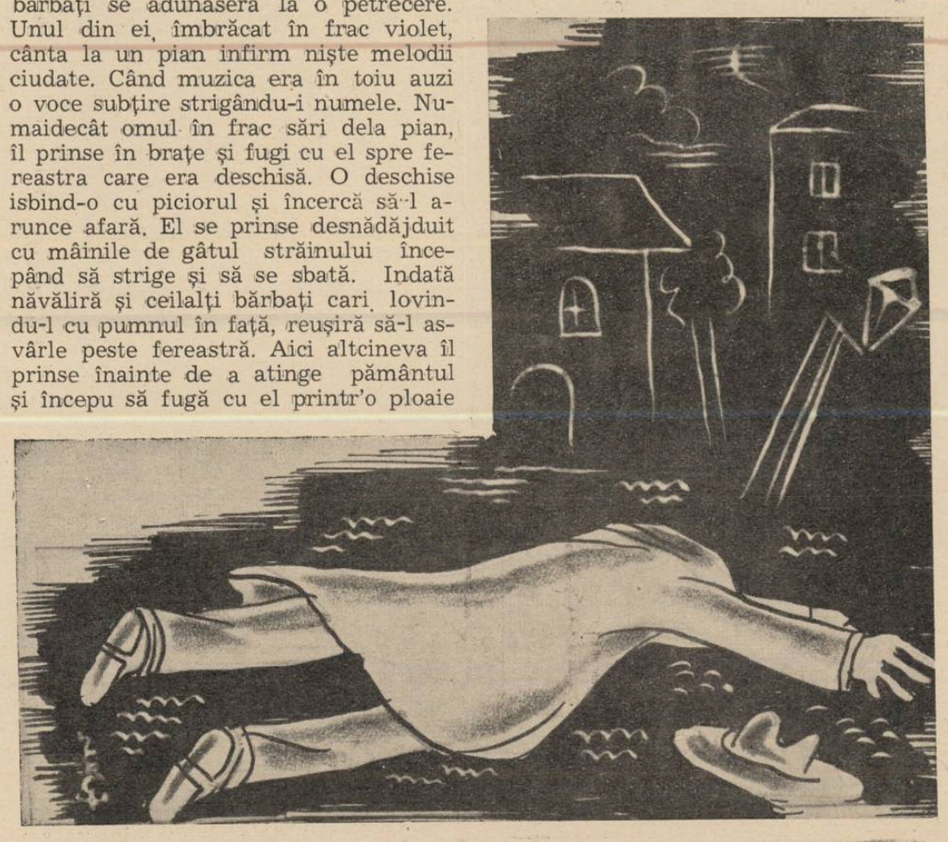

Alături de Tolstoi

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

A apărut, recent, în limba rusă, un volum cu amintiri despre Tolstoi, datorit strălucitului eseist N. Poze, care a trăit, pe vremuri, ani îndelungaţi în intimitatea magului dela Iasnaia-Poliana.

„Nu ştiu dacă viaţa mi-ar fi fost mai fericită sau nu, în tot cazul ea ar fi fost alta dacă Tolstoi n'ar fi contribuit cu partea sa... Cu suferinţele oamenilor Tolstoi m'a făcut să-i cunosc mai bine; cu durerile lor, am putut adânci mai uşor un caracter" — spune autorul amintirilor.

„Viaţa eroilor săi a fost în largă măsură însăşi viaţa mea. Necazurile şi bucuriile lui Bolkonski ,ale Nataliei Rostov, ale Anei Karenina şi Caterinei Maslova sunt pentru mine tot aşa de reale ca şi sentimentele mele proprii.

Ca apostol, Tolstoi m'a făcut să înţeleg contradicţiile dintre convingeri şi fapte reale, m'a îndemnat să protestez contra ipocriziei şi minciunei convenţionale, contra închinării a tot ce este stabilit de oameni şi mi-a explicat necesitatea armoniei dintre scop şi mijloc. Tolstoi mi-a ajutat să înţeleg deplin şi să iubesc curat pe Christos ca pe **„un fiu al omului care nu-şi găseşte locul între oameni"**.

Intr'un cuvânt, Tolstoi a înviersunat în sufletul meu lupta dintre omul actual şi omul viitorului, dintre realitate şi ideal. Intâlnirile cu Tolstoi au fost pentru mine supremele bucurii pe care ţi le poate oferi o viaţă omenească. Nu pot găsi cuvintele potrivite să le exprime în întregime. Prea trăiam intens, discutând cu el.

●

In primăvara anului 1900 eram de faţă la prima întâlnire a lui Maxim Gorki cu Tolstoi, la Moscova. La un moment dat a venit vorba de o apropiată şezătoare la care Gorki trebuia să citească din operele sale.

— Oare, Alexei Maximovici, eşti d-ta un bun cititor? îi întrebă Tolstoi surâzând.

— Nu, nu prea.

— Atunci dece apari în public? Vrei să te „afişezi"?

— Nici asta! răspunse scurt Gorki; dar n'am ce face cu tinerimea, ea mă solicită.

— Ah! tinerimea, tinerimea! spuse Tolstoi. E bună numai atunci când nu se gândeşte că e tinerime, când nu are, ca să zic aşa, conştiinţa că formează pe lumea asta ceva deosebit. Intâlneşti adesea pe la sate fete care se trudesc din răsputeri să „afişeze" inocenţa lor. O asemenea inocenţă, spune-mi dacă face un ban?... Oricine te-ar ruga, Alexei Maximovici, nu trebue să accepţi. Mie mi s'a întâmplat numai o singură dată şi atunci fără voia mea. Se ţinea la Moscova un congres al medicilor şi naturaliştilor. M'am dus împreună cu Timireazev. El mă duse deadreptul la tribună. Publicul zărindu-mă începu să aplaude. Aplauda frenetic. Timireazev îmi şopti:

— Mulţumeşte, te aplaudă pe d-ta.

Atunci am protestat:

— Au ce sunt eu vinovat să mă închin?

Mai târziu veni vorba despre opera lui Gorki.

— Lew Nicolaevici, ai citit pe „Toma Gardeev" al meu?

— L-am început, răspunse Tolstoi, dar n'am reuşit să-l termin. Ţi l-ai imaginat fals. Totul este numai imaginaţie. N'a existat şi nu va putea exista nici odată aşa ceva.

—Cum, şi copilăria lui Gardeev?... Asta, te asigur, nu-i numai fantezie.

— Iartă-mă, dar nu-mi place, răspunse clar Tolstoi... Ai d-ta o mică povestire „Iarmarocul din Galtva". Mi-a plăcut mult. E simplu şi natural. O poţi citi cu aceeaş plăcere, şi de două ori. Este bucata care aminteşte arta lui Gogol, marea artă a lui Gogol. Unde a dispărut veselia noastră! A fost atât de mare la Gogol şi o au acum atât de puţini scriitori contemporani.

Câteodată Ciricov, altădată Cehov. Am citit cu plăcere în revista „Viaţa" povestirea lui Ciricov „Valea dintre munţi".

— Aceasta este pur şi simplu o anecdotă, replică Gorki aproape înfuriat.

— Şi ce-i cu asta? întrebă Tolstoi. Şi „Căruţa" lui Gogol e anecdotă şi probabil va fi citită şi atunci când eu şi d-ta vom fi uitaţi.

După aceea l-am rugat pe Gorki să-mi spună părerea sa despre Tolstoi.

— De, ştiu şi eu!... Cum să-ţi spun? răspunse el. Parcă eşti în Finlanda... nici ai tăi, nici străini... totuşi — rece.

Tolstoi, însă, l-a plăcut pe Gorki.

M-am dus la el după câtva timp. L-am găsit singur.

— Mi se pare că prietenul d-tale este cam supărat pe mine, cu toate că nu i-am spus ce are mai caracteristic. Meritul cel mare rămâne al său, pentrucă Gorki ne arată sufletul în „basiac", pe când Dostoiewski în „criminal".

Regretabil este că imaginează prea mult. Vorbesc bineînţeles de imaginaţia psihologică. Presupunem că d-ta scrii un roman în care eroul d-tale pleacă la polul Nord şi acolo se căsătoreşte. Perfect, faptele se pot împlini. Dar dacă d-ta îmi descrii un condamnat la moarte care ar dori să fie spânzurat la polul Nord în loc de sătucul lui, ori Moscova, — atunci imaginaţia-i mult vătămătoare, chiar pentru cititorii romanului d-tale. Gorki nu ştie să descrie natura. „Marea râde", „cerul plânge" şi aşa mai departe; toate astea sunt de prisos. Nu se pot confunda elementele naturii cu stările sufletului omenesc.

— Dar aceasta-i baza poeziei noastre populare, îi spusei eu.

Tolstoi se gândi un moment, după care îmi răspunse:

— Atunci era necesar, acuma nu!

Despre literatura străină părerile sale nu erau mai elogioase. Pe Ibsen aproape îl disprețuia, mai cu seamă când era vorba de „Femeia mării". Singur Maupassant îi era pe plac.

— Dar sunt bucăţi în opera lui pe care d-ta trebue să le socoţi imorale, vătămătoare.

— Firește... Insă la un talent adevărat sunt doi umeri... laşi în jos unul, se ridică celălalt... Trebue să-i ţii pe amândoi la aceeaş înălţime.

In toamna aceluiaşi an am fost cu Gorki la Iasnaia-Poliana. Lew Nicolaevici şi Sofia Andreevna ne primiră cu multă amabilitate. Tolstoi nu era încă restabilit după boala care-l ţinuse luni întregi în pat. Când îl întrebai de sănătate, răspunse zâmbind:

— Mă apropii de mormânt. Nu sunt departe. Este dealtfel şi vremea.

O plimbare prin parcul castelului îl învioră. Făcu glume, părea tare vesel, sărea cu multă vioiciune şănţuleţele pline cu apă. Privi la Gorki cu multă căldură.

— Nu-ţi prea plac eu d-tale, se vede, Alexei Mihailovici.

Gorki fu surprins, dar răspunse prompt:

— Da, nu prea, Lev Nicolaevici.

Tolstoi nu răspunse. Mai târziu schimbă vorba.

Gorki îl ataţă, spunând direct că nu-i place „Invierea", preţueşte totuşi atitudinea justă şi deci binevoitoare a lui Tolstoi faţă de criminalii politici din ultima parte a romanului.

Indispoziţia lui Gorki provenea nu din antipatia lui faţă de Tolstoi, ci din condiţiile sale de trai. Totul, la Isnaia-Poliana, i se părea autorului „Copilăriei mele" străin de sufletul rus.

S'a scris mult asupra contradicţiilor dintre opera şi viaţa lui Tolstoi, fără să se gândească cineva că tocmai aceste aparente deosebiri i-au ajutat să aprofundeze o operă puţin comună chiar marilor scriitori ai timpului său. S'a ignorat faptul că, în ciuda tuturor aparenţelor, fiinţa cea mai apropiată de Tolstoi a fost tot Sofia Andreeva.

Un cunoscut savant francez, vizitând pe Tolstoi, a stat mai mult de vorbă cu dânsa, ceeace a îndemnat-o să-l întrebe:

— D-ta nu regreţi timpul pierdut, în care ai fi putut profita discutând cu Tolstoi?

— O nu, deloc — răspunse francezul, să discut cu o persoană care timp de treizeci de ani a stat lângă Tolstoi fără să fie de loc înfluenţată de el, pentru mine faptul constitue o nemaiîntâlnită atracţiune.

Imi istorisea Sofia Andreeva, cum a fost posibilă ridicarea cenzurii de pe romanul „Sonata Kreutzer". La început se credea o imposibilitate, căci însuşi împăratul Alexandru al III-lea care o citise în manuscris s'a pronunţat contra publicării. Contesa nu pierdu speranţa. Dificultatea îi mărea energia. Reuşi să obţină audienţă la împărat.

— Spune-mi contesă, întrebă el, dece stărueşti d-ta să obţii permisiunea publicării „Sonatei Kreutzer"? O astfel de operă, îndreptată contra familiei şi a căsătoriei, mi s'ar părea mai firesc să nu-ţi placă. Iar ca soţie a lui Lew Nicolaevici ar fi cu cale să-ţi fie chiar neplăcută.

Sofia Andreeva răspunse:

— Eu vă rog să îmi permiteţi a o publica nu ca soţie a lui Tolstoi, ci ca editoarea operelor sale. Doresc ca toate de care mă ocup să fie făcute cât se poate mai bine, şi publicarea scrierilor lui Tolstoi cere în primul rând ca ele să fie complete".

Cronica ideilor

Intr'o carte recent apărută [1]) Berdiaeff reia, pe larg, în discuţie, un ciclu de probleme existenţiale pe care le-am mai întâlnit, atât în „Moi et le Monde des objets" — dar mai cu seamă în acel foarte suculent esseu despre „Marxism si persoana umană", publicat anul trecut în colecţia „Présences". Originală ni se pare, de la început, ideea pe care nici Marx, nici Engels, nici Hecker, nu ar fi subscris-o, anume că fenomenul rus, aşa cum l-a promovat istoria — are o vocaţie metafizică proprie pentru comunism, poate singura proprie. Cu alte cuvinte, Berdiaeff nu este departe de a afirma că trebuie să privim comunismul din U. R. S. S., ca pe o revoluţie oarecum „naţională". Una care respectă evoluţia specificului etnic al sufletului rus. Trebue să adăogăm însă, imediat, că acest specific etnic nu are nimic unitar şi organic, în formaţiunea sa istorică. Dacă se pot identifica valenţele întrunite în psihologia colectivităţii ruse — urzeala acestora însă nu are nimic structural ori definitiv. Energia religioasă a sufletului rus, „elanul apocaliptic", de care vorbeşte Berdiaeff — este singura lui energie certă. Ortodoxia, sentimentul religios, a cuprins şi a determinat sufletul rus fără să isgonească dintr'însul elementul primar, *oriental*. Dimpotrivă Rusia a reprezentat întotdeauna „orientul creştin", — expresie ce aminteşte că din fuziunea genetică întâmplată între creştinism şi poporul rus au rezultat o atitudine şi o predispoziţie istorică în totul particulare, *ortodoxia devenind un element naţional*. Berdiaeff identifică al doilea factor determinant al sufletului rus, adică *elementul natural*. Peisagiul geografic, fără limite imediate, a influenţat abundent peisagiul psihic, încât poporul rus este „victima imensităţii lui". Istoricul Klionchevski scria: „Statul s'a umflat, poporul s'a vlăguit". Ideea despre rolul pe care l-a avut sentimentul spaţiului infinit, în desvoltarea istorico-politică a Rusiei nu este desigur nouă. Preocupările, în acest sens, ale unui Spengler, Frobenius, Lucian Blaga, sunt curente. Este de reţinut totuşi, afirmaţia lui Berdiaeff, că regimul autocrat pe care l-a cunoscut istoria Rusiei, dela Ivan cel groaznic, la Petru cel Mare şi până la Stalin, a fost posibil tocmai pentrucă s'a sprijinit pe elementele de care vorbim.

Ivan al III-lea declarase că ţarul nu trebue să deţină numai frânele puterii dar să „salveze sufletele". Sufletul rus, cu apetit transcendental, obsedat de desnădejdea spaţiului — şi de nădejdea anonimă a rostului mesianic pe care îl are de împlinit pe lumea aceasta...

●

Dar dacă experienţa comunistă s'a putut produce firesc în mediul rus datorită elementului religios — cum se explică războiul sălbatec pe care statul bolşevic îl întreprinde împotriva bisericii şi a religiei în genere? Berdiaeff se găseşte pe aceeaşi linie de afirmaţii cu Jacques Maritain: comunismul pretinde să fie el însuşi o religie în stare să se substitue creştinismului, deci cu tendinţe universale. Nu vom putea decât să schiţăm câteva din trăsăturile discuţiei creştinism-comunism — întreprinsă de filosoful rus, cu o mare putere de originalitate. Reamintim că întreaga gândire a lui Berdiaeff pledează pentru o nobilă instaurare a persoanei umane pe deasupra materialismului, că el poate fi socotit drept cel mai profund apologet al subiectului, cel mai declarat adversar al obiectivismului economicist. Or, comunismul, ale cărui baze teoretice se recunosc, dincolo de Marx, la Feuerbach, — spre deosebire de filosofia creştină care are în vedere *omul* — se sprijină pe o metafizică obiectivistă, reclamând un aprig *conformism* al persoanei, pe măsura unor legi extrinseci, deduse, copiate, după acelea ale mecancei materiei.

Comunismul crede că *„societatea este fenomenul iniţial, iar omul nu este decât epifenomenul acesteia"* (v. Berdiaeff, op. cit. 243). Transcriem gândurile lui Berdiaeff dintr'o lucrare mai veche. Din punctul de vedere sociologic persoana este o parte a societăţii. O parte infimă. Dar din punctul de vedere al filosofiei existenţiale se întâmplă contrariul: societatea este o parte infimă a persoanei, elementul social al persoanei şi lumea întreagă ne fiind decât o parte a persoanei. „Centru existenţial" nu este natura şi societatea, ci persoana umană. Subiectul, deci nu obiectul, fiind centru existenţial. Creştinismul este tocmai această filosofie existenţială, a subiectului. Pretextând că luptă pentru salvarea omului,omul însuşi lipseşte din toată filosofia comunistă. Iată o concluzie bună pentru rândurile noastre:

„Persoana umană nu e determinată de societate, dar ea este *socială*, ea nu îşi poate realiza plenitudinea vieţii decât comunicând cu alte persoane".

MIRCEA MATEESCU

1. „Les sources et le sens du communisme russe" (Gallimard, Paris 1938)

GUTURAIUL

de VALERIU MARDARE

M'am pomenit tuşind, fără să ştiu cum şi când am răcit.

Dar trăim într'o vreme, de câteva zile, făcută parcă anume să te îmbolnăvească: închisă, umedă, posomorâtă şi nesigură.

Tusea care s'a prins de mine, uşoară la început, nu mă împiedeca dela treburi. Circulam pe stradă şi prin lume, ca mai înainte. Aş fi putut duce-o mult timp astfel, dar noroc că am destule cunoştinţe şi prieteni, cari se grăbiră să mă aducă la realitate.

— Vezi că eşti cam răcit.... — îmi spuse unul, grijuliu de sănătatea mea.

— Eu?

— Dar cine?! — se miră prietenul de atâta ingenuitate.

— 'mda.. Chi-ha!... Adevărat... Chiha!... Văd şi eu că o rup niţel cu tusea... Chi-ha !... Dar n'are nici o importanţă. Trebue să las dracului tutunul. Numai iarba asta mă nenoroceşte...

— Aş, asta nu înseamnă nimic.... — sări prietenul meu. Fumatul e o glumă... la răceala ta. Tu trebue să te îngrijeşti serios... dacă vrei să n'ajungi rău. De altfel pari şi cam răguşit. Să-ţi pui diseară comprese la gât.

— Cu ce?

Cu apă rece. Să iei şi două aspirine. Să bei ceaiuri fierbinţi şi să-ţi pui ventuze.

— Bine, bine. La revedere.

Şi-ascultă... mai ales să nu ieşi din casă! — îmi mai strigă prietenul meu, un ultim sfat.

— Dar eu sunt burlac... — încercai să ripostez.

— Ei şi?

— Să nu ies nici la masă?

— Nici.

Perspectiva nu era deloc veselă. Dar însfârşit, dacă sunt răcit...

— Ce-i mutra asta acră pe tine? — mă întâmpină, câţiva paşi mai încolo, alt prieten. Vre-o moarte în familie?...

— Aşi...

Ii explicai necazul peste care am dat. Dar ţinând o conferinţă în drum, în aerul rece, despre guturaiul meu, băgai şi eu de seamă că, într'adevăr, am cam răguşit puţin.

— Nu fii copil! — mă bătu peste umăr prietenul. Boala ta e... floare la ureche. Vino cu mine la un farmacist. Are un sirop inventat de el. E extraordinar.

— Farmacistul?

— Nu. Siropul. Eu m'am vindecat anul trecut numai din câteva linguri. Şi eram grav, nu ca tine. Ai să vezi ce minunat e... Nici măcar n'ai nevoe să stai în casă.

Prietenul meu de al doilea se arăta mai omenos. M'am dus cu el la farmacie, am cumpărat siropul extraordinar, l-am băut, lingură cu lingură, în trei zile, în care timp.... răguşeala s'a mai accentuat niţel.

Cu toate acestea, preparatul farmacistului, după cum scria şi în hârtia ce îl înfăşura, era **„singurul eficace împotriva oricăror afecţiuni acute şi cronice ale migdalelor paliative şi linguală, faringelui, a vălului palatin şi al întregei mucoase bucofaringeană"**. Da, da, siropul acela vindeca sigur **„răcelile, răguşelile, tusea, bronşitele.... etc."**

—...Dacă umbli toată ziua pe drumuri, în loc să te cauţi! — mă mustră un bun amic, când auzi cum îmi hârîe gâtul. Tocmai cu boala ţi-ai găsit şi tu să te joci?

— Dar am luat siropuri, aspirine, mi-am pus ventuze, comprese... — încercai să mă apăr.

— Leacuri băbeşti... parcă ai fi dela ţară. Du-te la un medic ca lumea, vreau să spun la un specialist, să te trateze cum se cade. Bună oară la „cutare". Hai cu mine — sau spune-i că te-am trimis eu...

Omul bolnav e un om aiurit, fără control şi fără stăpânire de sine, ca un câine încolţit de copii într'o curte strâmtă :dă cu capul de toate gardurile fără să mai nimerească poarta.

Am ascultat deci sfatul şi m'am dus la un specialist. Acesta s'a ţiit cu reflectoarele în gâtul meu, s'a uitat apoi în nas şi în urechi, a şoptit „da, da", apoi m'a apucat sdravăn de vârful limbei şi mi-a poruncit să vorbesc. A fost imposibil.

La sfârşit mi-a spus că nu mai am voe să beau nimic fierbinte (gâtul îmi era ars de-atâtea ceaiuri!...) şi mi-a dat o reţetă cu mai multe hieroglife pe ea.

— Medicamentele pe care le luasem până atunci nu făceau două parale... — mi-a mărturisit el cu sinceritate.

— Bine, dar unele mi-au fost recomandate de un prieten care e şi el medic!... îndrăznii timid o lămurire.

— Ce are aface? — hotărî el. Nu era de specialitate.

Cu reţeta „specialistului" am alergat la o farmacie depe bulevard să-mi cumpăr medicamentele salvatoare.

Unul era un **„preparat curativ şi preventiv, o linguriţă la un pahar cu apă călduţă pentru gargară"**; altul **„remediu suveran contra afecţiunilor inflamatorii acute şi cronice, nazo-sinuziene şi laringo-traheo-bronchice"**.

Am mai căpătat o sticluţă cu un lichid pentru nas **„a se amesteca bine înainte de întrebuinţare"**; o cutiuţă cu nişte pastile pentru inhalaţii **„vindecă sigur, urgent şi definitiv"**; un tub cu optzeci de granule **„fortifiante, un nou alcaloid, genostricnina, mult mai puţin toxică decât stricnina, deoarece** — lămurea reclama care înfăşura tubul — **pe când la câini este suficientă o doză de 0 gr. 00075 de stricnină la kilogram pentru a provoca moartea.... etc."** şi o cutioară de tablete, una la oră, pentru **„faringite, laringite, astm, emfizem.... etc."**

Odată cu cei câţiva poli, rest la o mie, pentru toată provizia farmaceutică ce mi se împacheta, casieriţa îmi întinse şi o listă tipărită de ceaiuri ale casei, extrase din plante medicinale, cu următorul motto:

„Câtă vreme vom mai chinui omenirea suferindă cu toate acele scumpe medicamente comerciale, care poartă nume moderne, dar purced din prejudecăţi medievale? Ştim bine că leacurile sigure pot fi numărate pe degete şi că NATURA ni le dă cu preţul cel mai mic".

Dr. Axel Munthe, care semna sfatul de mai sus, era, bine înţeles, o garanţie, dar eu apucasem să achit reţeta cu drogurile cele scumpe...

Totuşi, marele singuratec dela Ana-Capri avea oarecare dreptate: răceala nu s'a speriat numaidecât nici de noul tratament.

In schimb, toţi prietenii şi cunoscuţii pe care i-am întâlnit în timpul boalei mele, au dovedit că posedă serioase cunoştinţe în delicata problemă a medicinei.

— Tot răcit? Dacă nu faci ce-ţi spun eu: ia să bei diseară un litru de lapte fierbinte, amestecat cu gris...

— Ce? lapte cu griş?!...

— Nu râde. Aşa eram şi eu până aseară, răguşit şi gutunărit. Şi azi n'am nimic.

Prietenul sau cunoscutul care se substitue doctorului, îţi recomandă întotdeauna un medicament pe care pretinde că l-a experimentat pe propriapiele.

Dacă nu l-a încercat chiar el, atunci leacul a făcut foarte bine unui frate de-al lui, unei surori, nevestei...

Cei fără experienţe personale şi fără familii sau rubedenii, vorbesc din auzite, din cetit.... dar se pricep neapărat şi ei, la boala ce o ai.

Şi câte leacuri nu-ţi sunt puse la dispoziţie!

Unii îţi recomandă, de pildă, gargară cu miere sau vin cald cu scorţişoară, alţii comprese călduţe cu alcool, comprese reci cu ghiaţă ori comprese cu urluială de porumb, băi de muştar la picioare şi spălături cu apă sărată în nas, lapte cald cu gălbenuş de ou, tinctură de iod cu „gayacol", fricţii cu „balsam tranquille", cu „Diana" cu alcool, cu apă de colonie, statul în casă, schimbarea aerului.... la Predeal, bunăoară, vr'un sirop oarecare sau pastile de care nici n'ai auzit, şi inhalaţii de tot soiul şi de toate neamurile.

Cum ai imprudenţa să deschizi gura ca să-i răspunzi la „bună ziua" sau la vre-o amabilitate: „ce mai faci?", cel întâlnit se şi repede să-ţi dea sfaturi medicale şi să-ţi ofere leacuri.

Bine înţeles că, între timp, îţi cere şi explicaţii, vrea şi amănunte.... ca să răguşeşti şi mai rău, povestind mereu cum stă chestia.

Dar, exasperat, am găsit şi soluţia ca să nu mă mai sâcâie nimeni pe stradă.

Celor cari nu-mi cunosc încă necazul, le răspund la saluturi printr'un simplu gest şi-mi văd de cale.

Celorlalţi cari au apucat să-mi descopere taina, cari mi-au împuiat şi capul cu sfaturi medicale, cari îmi poartă cu duioşie de grijă, năvălind cu întrebări ploae când mă văd:

— Te-ai făcut bine?....

— Ţi-a trecut guturaiul?...

— Mai eşti răguşit?... — nu le dau alt răspuns decât punându-le sub ochi, în tăcere, un cartonaş alb pe care îl am gata pregătit în buzunar şi pe care am scris apăsat, vizibil, doar două cuvinte:

SUNT MUT.

E singura soluţie ca un om bolnav să se facă sănătos în cel mai scurt timp.

LA O VEDERE...

de ION MINCU-LEHLIU

O vacanţă de trei zile, începând de Sâmbătă dela prânz, până Marţi după amiază, stimula oricui pofta unei hoinăreli.

Funcţionarii din minister, manifestau o deosebită preocupare pentru întrebuinţarea cât mai plăcută a acestei scurte vacanţe.

Mai toate birourile ministerului Administraţiei publice erau aproape goale. Până şi şefii „decolau" discret pentru aranjarea câtorva „nimicuri".

La registratura generală rămăseseră doar doi, din cei zece funcţionari: şeful registraturii, domnul Gavrilă Mieluţă, şi arhivarul Demostene Pripitul, şaşiu, absolvent a şapte clase liceale, fără nici-o ambiţie, decât munca şi stima şefului.

— Ai văzut? se adresă Mieluţă, subtil, lui Pripitu, aruncând privirile peste ochelarii căzuţi pe vârful nasului.

— Ce?..

— Popeasca pleacă la Sinaia. Georgeasca se urcă la Peştera Ialomicioarei...

—... da, Ion Dumitrescu se duce la mare, Ionescu, Petcu, Mărăcineanu la munte, şi aşa mai departe.

— Noi, înţelegi?.. Noi!!.. ce facem? Unde, hai?..

— Să vedem, domnule şef, mai e timp până atunci. De abia e Miercuri.

— Miercuri, Miercuri, nimic de zis, dar te-ai hotărît?..

— De, domnule şef, ce să vă spun! Nu prea am curajul să iau o hotărîre aşa „mare" în viaţă.

— Şi te mai numeşti Pripitu!! Deocheat nume ai, nene, dacă tărăgăneşti cu lunile o chestiune ca asta!...

— Se poate, domnule şef, însă lăsaţi-mă să mai reflectez.

— Te las, băiatule, te las! Dar gândeşte-te că Sofiţa— nevastă-mea — vrea să ştie ce facem,- că a scris la Călăraşi că venim „la vedere" de Rusalii. Ştii, fata îi e nepoată de soră. Acum pricepi de ce te bat la cap?

— A şi scris?

— Fireşte! Ce trebuia să mai aştepte, când i-am tot vorbit atât de frumos de dumneata?...

— Dar ochii?.. Ochii mei şaşii...

— Mă băiatule, mă, asta nu contează când ai suflet bun şi eşti arhivar de minister! Pricepi?...

— Atunci fie, domnule şef, primesc!

— Aşa, băiatule, acum te înţeleg. Gândeşte-te: singura fată la părinţi; avere bunicică, fată de familie bună, — tată-su a fost căpitan de muzică... Ce zici?.. E ceva, nu?.. Iar eu te fac fin. Ne-am înţeles?..

— Să ajungem până acolo, domnule şef.

— După mine unu, suntem ca şi ajunşi. Mă 'nţelegi?..

*

In casa fostului căpitan de muzică, Gherase Năiţă, se făceau pregătiri mari. Scrisoarea dela Bucureşti a Sofiţii Mieluţă a produs o puternică frământare tocmai prin scurtimea ei, aproape telegrafică: „Sosim cu băiatul, de Rusalii. Pregătiţi totul ca să iasă bine. Nu uitaţi să faceţi salată de boeuf, că „lui" îi place teribil. L-a descusut Mieluţă şi a aflat dela „el" asta. Nu aranjaţi masă, că nu mai e la modă. Aranjaţi bufet. Să fie într'un mai cu plăcile de care îţi spuneam. Vezi dacă are şi placa „Jiule, Jiuleţule", doina pe care am executat-o eu.

Mahalaua Volna, unde locuia căpitanul Gherase Năiţă, era în fierbere:

— Işi mărită fata căpitanul Gherase.

— Cu cine?

— Cu unul d'ăla *mare* dela Bucureşti; director, subdirector, funcţionar, nu ştiu ce-i!

●

In dimineaţa Duminicii Rusaliilor, conul Gherase era numai apă. Faţa, ca şi spatele cămăşii, era leoarcă. Veşnicul lui chin că nu-şi poate pune butonul la guler, ca şi

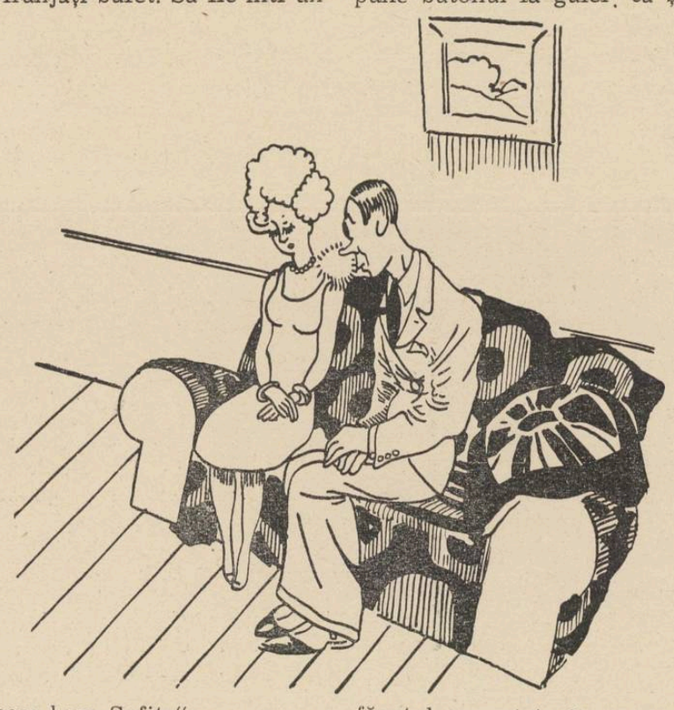

ceas bun, Sofiţa".

Căpitanul de muzică Gherase Năiţă, ieşit de curând la pensie, a luat comanda. Cu nuieluşa pe care o ţinea veşnic în mână, după vechiul lui obiceiu, bătu de câteva ori în masa din sufragerie, aşa cum bătea altădată în tripiedul cu note, cerând Piperii — soţia lui — să fie atentă la ce va spune:

— Scoatem canapeaua asta de-aici, din sufragerie şi tragem masa la perete, unde aranjem bufetul. Mai scoatem şi paturile din dormitor, ca să facem loc pentru dansat. Fiindcă chestie de asta, fără dans nu se poate....

— Am să cer Marioarei pathefonul, întrerupse Garofiţa, fata căpitanului, care urma să se mărite.

— Să ceri, nu zic ba, răspunse căpitanul Gherase Năiţă, răsucindu-şi vârfurile de suliţă ale mustăţii, dar numai dacă are plăci cu cântece executate de muzica militară.

— Focul tău, îl întrerupse Pipera, soţia lui.

— Focul meu, Pipero, de care îţi interzic să vorbeşti. Şi-aşa Garofiţo! ceri patefonul dela Mărioara, însă nufăcutul cravatei, îl exasperau. Mai ales că atât Pipera cât şi Garofiţa, nu-i mai puteau da o mână de ajutor, din cauza aranjamentului toaletelor.

Cel puţin despre Pipera, nici vorbă, fiindcă era aşa de mâniată, că nici butonii la manşetele cămăşii nu i-a pus. Şi asta, numai din cauză că nu-i ieşise bine salata de boeuf, fiindcă „toanta de Lisaveta" a „tăiat" maioneza, de-a trebuit să strice din nou, nu ştiu cât untdelemn şi ouă, ca s'o dreagă.

Intrarea lui Mieluţă în casa căpitanului a fost destul de sgomotoasă:

— Ura cumnate, să trăieşti, să fie într'un ceas bun. Ura!

Imbrăţişări, pupături repetate şi sonore, înghesuite pe obrajii înfăinaţi şi lipicioşi de sudoare, ridică întâlnirea lor la o înfrăţire şi un entuziasm nestăpânit. Numai Pripitu şi Garofiţa erau mai rezervaţi.

La ulucile casei se şi iviseră capetele celor din mahala.

După un timp, începu să curgă şi rudele din oraş şi din comunele apropiate: Vulpache cu nevasta, Mirea cu nevasta şi copiii, Tărâţea cu nevasta, şi alţii. Se umpluse sufrageria. In cele din urmă, veni timpul gustărilor.

— Poftiţi luaţi salată de boeuf, domnule Pripitu, că-i făcută numai de mânuţa Garofiţii, mânca-o-ar mama, că îndemânatecă şi cuminte mai e!...

— Şi încă ce cuminte şi gospodină este fata lui tăntica, completă — mai tare, — Sofiţa Mieluţă, pentru a o auzi Pripitu.

— Se poate, tăntico, răspunse răsfăţată Garofiţa, dar salata nu mi-a eşit cum mă aşteptam.

— Cum se poate să spui aşa ceva! o dojeni afectată Sofiţa Mieluţă. Apoi, către Pripitu: Dumneata cum găseşti salata de boeuf, domnule Pripitu?

— Bună, foarte bună!..

— Te cred, spuse umflându-şi pieptul căpitanul, când avem untdelemn şi ouă destule, tot să iasă salatele ca plăcintele dela simigirie. Ha, ha, ha...

Săgetat însă de ochii Piperii, îşi opri brusc râsul.

Pripitu se simţea cam stingher. Din când în când, se punea la adăpostul lui Mieluţă. In calitatea lui de „şef registrator de minister" era ţinta tuturor. Când lua paharul cu vin sau o bucăţică de friptură, toţi făceau la fel.

Căpitanul Gherase Năiţă îi trăgea şi el cu vorba. Pasiunea lui era să se vorbească numai de „cătănie" şi de muzici militare. Era singurul prilej de a lega o conversaţie, pentru a-şi arăta calităţile de bun căpitan de muzică.

— Când comandam muzica lui 23, — începea el sever, — eram considerat regele muzicilor militare. Cine vorbea de muzica lui 23, vorbea de Gherase Năiţă, şi cine pomenea de muzicile militare era imposibil să nu se gândească la mine. Apoi, domnilor, să ştiţi că eu sunt ăla care a pus pe note, pentru muzica militară „Valsul dimineţii", şi „Turturica sburătoare", compunând doina „Jiule Jiuleţule", de-am cântat-o în piaţa Palatului, odată de 10 Mai. Am început copil de trupă la toba mică şi am terminat căpitanul de muzică Gherase Năiţă din 23 infanterie, decorat cu mai multe medalii. Poftim în dormitor, domnule Pripitu, să-ţi ară armele mele. Nu-i o panoplie ca oricare, cu puşti, pistoale, săbii. Astea-s fleacuri. La mine este adevărată panoplie a genului muzical. Iată!...

Şi pe un perete întreg al camerei, acoperit c'o scoarţă, căpitanul de muzică Gherase Năiţă avea atârnate aproape toate instrumentele alămuite

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA DRAMATICA

București

Studio Teatrul Național:

„Șase personagii în căutarea unui autor", de Luigi Pirandello

Trebue în primul rând să-mi exprim nedumerirea, asupra spectacolului a cărui premieră am văzut-o Vinerea trecută. Este o piesă cu desăvârșire eșită din comun, „pirandelliană" cu drept cuvânt, din care până la sfârșit aproape nu pricepi nimic, dar care, în momentul când se încheie îți desvălue superb un mare adevăr: imposibilitatea actorilor de a reprezenta realitatea vieții sau, — pe alt plan transpunând această idee, — imposibilitatea oamenilor de a se înțelege unul pe altul.

Subiectul este simplu.

In timpul unei repetiții la un teatru (elementul comic nu lipsește, fiindcă piesa în repetiție este de Pirandello și toți interpreții se plâng de inferioritatea acestui scriitor), apar pe scenă șase personagii. Ce vor acestea? Vor un autor. Ele au trăit o dramă, o cumplită dramă și vor s'o transpună pe scenă, dar n'au autor. După nenumărate discuții, directorul primește propunerea lor, se face un rapid scenariu, apoi vor juca drama pe scenă, în timp ce sufleurul stenografiază dialogul. După o serie întreagă de întâmplări, — inutil să le mai înșir, — jucând această dramă, cândva trăită aevea, unul se omoară, și atunci cei cinci rămași se retrag sdrobiți și înspăimântați, de pe scenă. Piesa s'a terminat.

Marieta Anca

Interesul piesei nu stă însă atâta în subiect ci în ideia de bază a ei. Este imposibilitatea altora de a pricepe și retrăi drama semenilor lor.

Vedem pe acești șease nenorociți, convinși de cruzmea soartei, voind să arate altora ce au suferit.

Ne spune unul dintre ei: când actorii vor să pară interesanți se frământă ca animalele și publicul spune: *ce adânc omenesc!*

Drama noastră a oamenilor, e sufletească, e personală, e interioară. Nu e formată din mișcare, e formată din suferință. Iar teatrul vrea mișcare, căci dacă nu: *publicul se frământă, scaunele scârțâe, picioarele pocnesc în podea, bărbații se uită la soțiile lor, soțiile peste capul bărbaților.*

Teatrul e o ficțiune. El pretinde să ne înfățișeze suferințele omenești dar suferința omului e în sine. Nu poate fi înțeleasă de altul.

Cele șase personagii căutând autor vor s'o joace ele, suferința lor. O joacă în repetiție și drama se continuă prin moartea violentă a unuia dintre ei.

Actorii văzând realitatea sunt înspăimântați. Directorul teatrului le spune: *Duceți-vă la dracu, cu toții.*

Cortina cade.

Iar noi pricepem. O dramă, o adevărată dramă, nu poate fi jucată decât de eroii ei. Și priceputâ de aceiași.

Interpretarea și montarea Studioului a fost la înălțime. O punere în scenă splendidă, cu efecte de lumini puțin obișnuite ne-a dovedit calitățile artistice ale regiei d-lui Ion Sava.

Marietta Anca a deținut un rol perfect. Pătrunzându-se de semnificația personagiului ce reprezenta, a desvăluit cu prisosință publicului talentul artistic nuanțat ce posedă.

D-l Calboreanu, cu toată nesiguranța textului a isbutit să se impună admirației publicului. Joc sobru și elegant, desăvârșit în rolul aceluia care nu prea înțelege de ce toți îl acuză, când el e convins de nevinovăția lui.

Marietta Sadova, frumoasă mască de văduvă nenorocită. Afară de strigătele de ajutor, scoase la vederea trupului mort al fiului ei, care sunt exagerate (o femee sau un om nu țipă atât de tare, când durerea îl sugrumă.

Despre ceilalți actori putem spune că au jucat bine, însă rolurile erau ingrate. Atenția publicului nu se putea concentra asupra lor.

Cel mult putem cita pe d-l S. Atanasiu care a înțeles să-și exprime cu talent furia împotriva secundarității sale (cine știe dacă nu-și trăia rolul), și pe d-l I. Anastasiad, în rolul directorului de teatru. Rol destul de simplu, interpretul neavând decât datoria de a nu înțelege nimic.

Restul, inutil să vorbesc de ei. Cel mult în sensul interogativ. Dece s'au întrebuințat actori buni în roluri de spectatori?

Afară de mici scene, jucate de Eugenia Zaharia și Anastasiad, cu toții privesc (ironic, dar privesc) la jocul celor 6 personagii.

In totul, piesa este o remarcabilă reușită a teatrului Studio. De prisos să spunem că și a lui Pirandello, față de publicul românesc.

VICTOR POPESCU

Teatrul Regina Maria:

„Intr'un mare magazin" trei acte și 10 tablouri de E. Kanday

După un început de stagiune nu prea bogat în evenimente (cu toate cele șase personagii în căutarea unui... spectator) cronicarul dramatic va fi fericit să înregistreze, în fine, o piesă care să nu însemne nici un „dezastru" nici o „cădere", o piesă căreia i se poate spune, înfruntând ironiile „specialiștilor" cari arborează un zâmbet protector la asemenea calificativ, bună.

Deschidem o paranteză pentru specialistul român. Suszisul e un *tip bine* care știe că Șekspir e mare, foarte mare, cel mai mare autor dramatic. Se duce la fiece premieră, și nu aplaudă decât foarte rar și numai atunci când nu vede pe nimeni aplaudând, pentrucă niciodată nu admite părerile vulgului. La Paris aplaudă furtunos scene triviale din piesele de bulevard... pentrucă nu-l vede nimeni. Specialistul român e blazat și pretențios. A văzut câțiva actori străini pe scenele occidentale — ori uneori românești — a citit câteva cronici dramatice pariziene și este la curent cu tot ce se joacă în orașul lumină.

In antracte își comunică, doct, impresiile pe un ton concesiv, superior și deobicei plictisit.

Tantzi Cocea

— Hm!... da, o piesă acceptabilă dacă vrei; în nici un caz nu justifică reclama ce i s'a făcut. In fine, Cutare (actor care ar face cinste oricărei scene streine) a reușit pe ici pe colo să-și înțeleagă rolul...

Specialistul nostru se întâmplă uneori să fie cronicar dramatic și atunci aceste rățoeli se lățăesc pe coloane întregi și formează opinii.

Dar să lăsăm pe specialistul român în plata Domnului (uneori chiar a domnului director de teatru) și să revenim la Marele Magazin.

Repetăm bravând ironiile: o piesă bună.

„Intr'un mare magazin" e un fragment de viață. O zi numai, dar o zi plină de evenimente. La ivirea zorilor doi milionari amici se opresc în fața marelui magazin (în speță Galeries Lafayette). Unul din ei, Hudson (V. Ronea), e beat. Așa de beat încât vrea cu tot dinadinsul să facă un om fericit. Il găsește pe Jim (Tony Bulandra) un declasat pirpiriu și jerpelit și îl ia cu el să-l îmbrace și să-l fericească. Tablourile următoare ne plimbă pe la toate etajele. La direcție Wren, un bătrân jucător de bursă (G. Storin) care și-a cumpărat bogăția acceptând să fie tatăl copilului nevestei sale ia din banii cassei 70.000 de dollari amenințând pe cassier că-l va da afară. Refuză să primească înapoi în slujbă pe un umil funcționar care luase bani dela o casă concurentă spre a-și salva soția dela moarte.

In preajma sosirii unui director general care urma să-l ancheteze, încearcă să-i impună fiului său vitreg ca soție pe fiica unui bogătaș care în schimb l-ar fi scăpat pe el de dezastru plătindu-i datoriile. La alt etaj se înfiripă o dragoste între fiul vitreg al directorului și o vânzătoare drăguță (d-ra Fifi Harand).

Scene mărunte, amoruri ce „nasc și se desfac" într'un ceas, doamne care se parfumează pe gratis sau cumpărând o batistă pleacă cu șase și „vămuesc" toate raioanele pe unde trec, întâlniri neașteptate, certuri de familie, târgueli între clienți și vânzători și în fine ueiderea directorului Wren care dă sfârșitului un pronunțat iz polițist. Se închid ușile magazinului. Directorul general ia un interogatoriu rapid celor între cari ar fi de ales ucigașul.

Sunt bănuiți soția, funcționarul concediat, fiul vitreg. Și până la urmă spectatorii află că autoarea este tânăra și frumoasa actriță care nu putuse răbda ultima ofensă ce i-o adusese fostul ei amant, directorul Wren.

Acesta încercase, spre a obține ajutorul bancherului Hobbs (V. Vasilescu) să i-o *paseze*.

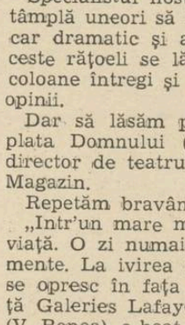

Finți

Sfârșitul este o serie întreagă de fericiri. Binefăcătorul Hudson e adus pe calea cea dreaptă de o vânzătoare cu care se căsătorește. Fostul căpitan acceptă în urma stăruințelor altei vânzătoare să-și reia viața, urcând treptele sociale pe care le coborîse vertiginos, fiul directorului ia pe aleasa inimii. Și toată lumea e mulțumită.

Cele 10 tablouri au adus în scenă o armată întreagă de interpreți despre cari se pot spune numai cuvinte bune.

Personajul central, mai puțin prin intenția autorului decât prin jocul strălucitor al d-lui *Bulandra*, este Jim, căpitanul ajuns vagabond după ce a fost părăsit de o actriță, Istra (Tantzi Cocea).

D-ra *Cocea* a reușit să se ridice pe primul plan al interesului spectacolului într'un rol de mici dimensiuni

In rolul ingrat al directorului, d. *Storin* a fost magistral ca și d. *Bulfinsky* în scurta sa apariție de director general care anchetează neregulile.

D-ra Fifi Harand a înregistrat un frumos succes în scena care a pus-o față în față cu directorul general, din teama ca nu cumva logodnicul ei (fiul directorului) să fie bănuit.

Fără greșeli au jucat d-rele Sandina Stan, Elvira Petreanu, Angela Mateescu ca și d-nii V. Ronea un foarte simpatic chefliu, Al. Finți, Marcel Angelescu, V. Vasilescu-Cadetu, N. Antoniu și ca, de altfel, toți ceilalți interpreți.

O bună impresie au făcut decorurile pictorului Siegfried.

Regiei d-lui Soare Z. Soare nu avem să-i reproșăm nicio scăpare.

RADU A. STERESCU

Cluj

„Spune-mi că sunt urât"

Comedie în 3 acte, de Jacques Deval

In nici o țară de pe continent n'a avut literatura dramatică o desvoltare atât de mare, după războiu, ca în Franța. Lucrul se explică în rândul întâi prin cunoscuta lege economică a cererii și a ofertei, care găsește uneori aplicare și în domeniul spiritual. Intr'advar, numeroasele teatre pariziene, dintre cari unele sunt produse ale spiritului și gustului francez iar altele au menirea să satisfacă pofta de spectacol, adică să distreze o enormă populație flotantă, cosmopolită, cum nu cunoaște nici o altă capitală europeană, reclamau o producție dramaturgică deosebit de îmbelșugată, la care, în mod fatal, calitatea nu putea ține piept totdeauna cantității. S'au manifestat astfel, alături de autorii dramatici cari scriau ca să împlinească legea propriei lor personalități creatoare, o categorie mult mai numeroasă de autori cari n'au adus decât variații pe motivul vechiu al teatrului bulevardier, cu virtuți mai mult spectaculoase decât literare.

Dacă J. Deval nu poate figura în prima categorie, mai redusă ca număr, trebue să i se recunoască în schimb năzuința de a depăși formula moștenită, de a o împrospăta prin infiltrarea unor elemente cari dau un oarecare timbru personal pieselor sale. Uneori elementul acesta e de ordin ideologic, o idee care mișcă în structura piesei, fără a se înălța însă, această idee, prea mult deasupra experienței comune, de toate zilele. Mult mai caracteristică este împletirea elementelor de comedie cu elemente dramatice, și chiar melodramatice, într'o acțiune care nu voește totuși să iasă din cadrul comediei. In felul acesta, teatrul său, care amuză dar și emoționează, este totdeauna agreabil și succesul de public e explicabil.

In **Spune-mi că sunt urât** punctul de plecare este concepția comună că numai un băiat frumos se poate întovărăși cu o femeie frumoasă, iar un băiat urât nu poate aspira decât la o tovarășe similară. E vorba, bine înțeles, de frumusețea și urâțenia fizică. De aceea o cucoană expertă în mijlocirea de căsătorii, având un candidat care nu strălucește prin frumusețe, se trudește să-i găsească perechea într'o ființă tot atât de puțin dotată sub acest raport. Până la urmă se întâmplă însă că acest băiat cucerește o fată care se distinge tocmai prin frumusețea ei. In spirit de comdie, rezultatul acesta este mai mult opera întâmplării. De sigur, motivul se pretează la mai multe interpretări. Inaintând până la hotarul dramei pure, prin scene de umilință și de duioșie, autorul se oprește la timp, ne voind să încerce drama urâțeniei și se întoarce la comedie, ocolind și domeniul învecinat al piesei moraliste, în sensul căreia însușirile etice ar fi trebuit să triumfe asupra particularităților fizice.

Astfel, și comicul din **Spune-mi că sunt urât** e mai mult de situație decât de caracter.

Reprezentația a fost urmărită cu interes de un public care a umplut sala teatrului până la ultimul loc. Și era vădit că publicul acesta ar fi sacrificat bucuros cele câteva scene de duioșie pentru un comic mai plin și mai bine susținut.

Nu-i mai puțin adevărat că publicul a manifestat acest interes și din dorința de a revedea pe scena clujană pe d. C. Toneanu, fost societar al acestui teatru, înainte cu mulți ani. Talentul d-sale, rutina scenică, vâlva ce a stârnit-o cariera d-sale pe scena teatrelor particulare din Capitală, justifică în deajuns această curiozitate. Și d. Toneanu a fost îndelung aplaudat.

Principalul rol femenin l-a interpretat d-na Magda Tâlvan. Cum d-sa este o artistă dramatică, e evident că rolul acesta, făcut din mobilitate, cochetărie ușoară, vervă, cu alte cuvinte ingenuitate comică, nu i se potrivea. De aceea d-sa a accentuat prea mult elementul dramatic, în dauna structurii personagiului și a unității de atmosferă a spectacolului.

Ansamblul a fost completat de o echipă numeroasă, din care menționăm pe d-nele Puica Perieteanu, M. Borsa, V. Drăgoi, V. Știrbețiu și pe d-nii Dem. Moruzan, I Vanciu, S. Rădulescu și M. Balaban.

Cuvintele bune ce le-am spus despre d. Toneanu actorul nu le putem repeta și despre d. Toneanu directorul de scenă. D-sa, în această din urmă calitate, nu s'a ocupat de ansamblu și n'a exercitat controlul necesar asupra interpretării actorilor distribuiți. Și spectacolul s'a resimțit.

OLIMPIU BOITOȘ

Cinematografe

CINEMA ARO: AMANDA.

E de prisos să mai vorbesc aici despre capriciile „marelui public". El ridică mici „stelute" la rangul de „vedete", după cum tot el, atunci când se plictisește, cere ceva nou dela idolii lui. Victime — dacă le putem spune așa — ale publicului au fost și Fred Astaire și Ginger Rogers, pe cari reclama îi numește „regii dansului". Publicul care, ani de-arândul, le-a cerut să apară împreună, a vrut la un moment dat ca ei să se certe. S'au supus și s'au certat. Rezultatul a fost că ni s'au prezentat filme proaste cu Fred Astaie și filme „mai puțin bune", cu Ginger Rogers. Publicul, însă, și-a dat seama de gafa lui și iată că Fred Astaire și Ginger Rogers apar iarăși, împreună, în „Amanda". Dansează amândoi, ca întotdeauna minunat și chiar încearcă să lanseze un nou dans — „Yani" — care este încă o pildă de nebunie colectivă.

Ginger Rogers

Se pare însă, că despărțirea pentru câtva timp de Fred Astaire i-a folosit lui Ginger Rogers. Afară de faptul că dansează, ea și joacă bine, reușind să fie, în unele părți ale filmului, nespus de spirituală. Fred Astair și Ralph Belamy îi servesc destul de bine replicile. Iar filmul, cu toate celelalte ale lor, distrează.

CAPITOL: AVENTURILE LUI TOM SAWYER.

Despre rostul filmelor colorate n'am vorbit prea mult până acum, în cadrul cronicelor cinematografice. Au fost însă filme cu cari culoarea n'avea nimic comun, după cum au fost pelicule unde culoarea era neapărat necesară. Aceasta, în măsura în care filmul se depărta de real, culoarea fiind o notă ajutătoare pentru a reda mai mult atmosfera de basm a filmului respectiv.

Filmul ce se reprezintă acum, la Capitol, fără să aibe mai nimic comun cu basmele, ne transportă în schimb în lumea, de unii foarte îndepărtată, a copilăriei. Se cădea deci, să se deosebească de obișnuitele filme în alb-negru.

Coloratia peliculei, deosebită oarecum de culoarea naturală, nu face decât să întregească atmosfera de „gingaș" și de „trecut" a poveștirii.

Ceeace am remarcat înainte de orice, a fost dibăcia regisorului, care a știut să-și adapteze scenariul astfel ca originalul, nuvela lui Marck Twain, să nu sufere decât modificări neînsemnate.

De altfel, este un merit al mai tuturor americanilor, de a crea filme bune în cari să fie vorba de „perfecta camaraderie" și de „marele eroism", chiar dacă „eroii" sunt niște strengari huliți la început, de întreaga mahala.

E, bine înțeles, o mare deosebire între Tom Sawyer și marii eroi cunoscuți din celelalte filme americane. El nu cunoaște nimic din „sfântul sacrificiu pentru patrie" care stă de obiceiu la baza inspirației filmelor eroice. E pus doar în situații foarte grele, din care trebue neapărat să se descurce. Un amestec de frică și de amor propriu (— „ce-o să spună aleasa inimei lui? Ce-o să spună Sidi, fratele veșnic cuminte și în conflict neîntrerupt cu Tom?") îl obligă să facă diverse fapte, pe cari mai marii orașului, — și odată cu ei, publicul — le vor numi „acte de eroism".

Restul filmului e o înșiruire de „nimicuri" din copilărie, cari sunt atât de veridic și de ingenios redate, de o mână de actori mici și pistruiați, încât orice cuvânt de laudă nu e de ajuns.

Iată dece tot publicul — un ciudat amestec de pantaloni scurți, de șepci de liceu, și de bărbi respectabile — s'a distrat împărătește de-alungul filmului.

Iar, dacă unora li s'a părut scena din peșteră exagerată, pe aceștia îi sfătuim să o privească cu ochii copilăriei, cari într'un simplu nour văd un tigru fioros. Un cuvânt bun pentru muzica ce întovărășește filmul.

TRAIAN LALESCU

Poșta redacției

FLORIN DUMITRANA. Spui că te-ar „durea amarnic agurida dela „Poșta redacției". La această „poștă" sunt însă și struguri. Pentru unii încă puțin prea sus. Când se coace poama, greutatea o face să se lase mai jos și poate fi ajunsă cu mâna. La nevoie, te salți o lecuță pe vârfuri.

EL. C. G. Mai trimite.

TRAIAN MAREA. „Acum dați-mi voie — scrieți d-voastră — să vă rog încăodată, studiați și poeziile acestea, căci eu nu mă supăr, știu că așa-i la început și Eminescu săracu de el, urca cu câte o poezie *săptămâni de zile* treptele unor redacții, și tocmai bine i se spunea că nu e loc sau că nu e bună și până la urma urmei tot Eminescu a rămas. Mulți ar da milioane ca să poată să-l ajungă".

Aveți perfectă dreptate.... în ce-l privește pe Eminescu.

I. G. N. S. M. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Scriitorii de care ne întrebați sunt toți licențiați. Camil Petrescu este doctor în litere. Doctoratul lui a fost dintre cele mai strălucite dela Facultatea de Litere și Filosofie. (Asta pentrucă nu vreau să folosesc superlativul relativ)

C. SAVA.
„Ambiții svânturate, câteva svâcniri
Și 'n urmă.... întuneric imens!"

Rezon, ar zice marele Ion Luca....

GR. COJANU. Nu vă amenință nici antologia nici paginile „Universului literar".... deocamdată.

C. ALDEA. Așteptăm și alte poezii de ale d-voastră spre a ne putea edifica.

CONST. CURSARU. Ați „dedus cu ideia" că am fi putut face pentru d-voastră ceea ce ne cereți. Din păcate lucrurile nu stau tocmai așa. Vom putea folosi colaborarea când „Universul literar" va consacra o pagină humorului.

r. st.

La o vedere

(Urmare din pag. 6-a)

Nici unul nu știa cum să înceapă o discuție. Garofița aduna fărâmături de pâine, muta câte un pahar, împătura șervete și... tăcea.

Pripitu frământa între degete miez de pâine, când și când își aranja cravata, își mai ștergea broboanele de sudoare de pe frunte și... tăcea.

— Trebue să fie frumos în București, rupse tăcerea Garofița.

— Da, frumos, se grăbi să răspundă Pripitu.

— Lume multă, spectacole, distracții...

— Daaa... de toate.

— Vă invidiez.

— N'aveți dece fiindcă singur cum sunt nu mă prea distrez.

— Cum, n'aveți nici-o cunoștință?

— N'am. Dar dv.?

— Vai, cât despre mine, de-abia aștept să ies din orașul ăsta provincial.

— Sunteți așa de drăguță, în cât cred că aveți atâția admiratori!

— Da de unde, domnule Pripitu!... Am avut pe timpuri un mic flirt, pe urmă altul mai mare, și apoi altul, ca în cele din urmă să termin definitiv cu toate.

— Acum nu mai e nimic?

— Absolut nimic. S'a terminat. Parcă nici n'au fost...

— Ce bine îmi pare, domnișoară Garofița!

Și, ca și când în sufletul pustiu de orice dragoste al lui Pripitu ar fi pătruns un fior tainic, privind ochii mari, negri și jucăuși ai Garofiței, începu să se destăinuie:

— Nu știu dece, dar înainte de a mă hotărî să viu aici, am ezitat. Și asta o făceam dintr'un impuls de prevedere. Imi era teamă că fata pe care am s'o văd, are să-mi placă...

— Și tocmai de lucrul ăsta ți-e teamă, domnule Pripitu?

— Da, fiindcă nu eram hotărât să mă însor. Acum e cu totul altceva. Dumneata îmi placi mult, chiar prea mult.

— Ești sentimental, domnule Pripitu, răspunse puțin răutăcioasă Garofița.

— Aici e — poate — neajunsul, domnișoară, că am sufletul prea delicat, supus oricând unor frământări...

— Păi, de ce te însori, domnule Pripitu?

— De, știu eu?... D-ta îmi placi așa de mult...

Și Pripitu, simțindu-se atins de sfârcul curiozității, se repezi să întoarcă întrebarea:

— Dar dumneata, domnișoară Garofița, dece te măriți?... Ai vre-un ideal?...

— Aș!! Vreau să nu mai stau pe capul lui tătucu, fiindcă primește pensie, o nimica toată...

ION MINCU-LEHLIU

UNIVERSUL LITERAR

TARIF DE PUBLICITATE

LINIA CORP 5

Dela 10—1000 linii	Lei	7
Dela 1000 linii în sus	„	6
Anunțurile colectorilor de loterii	„	8
Bilanțuri, convocări, notificări etc.	„	15
Știri artistice, judiciare, școlare	„	10
Inf. comerciale minimum 5 linii	„	12
Inf. financiare minimum 5 linii	„	12
Inf. colectori de loterii	„	10
Inf. loterii de Stat	„	10
Anunțuri dela industrii de Stat 1 pag.	„	15000
Anunțuri comerciale 1 pag.	„	15000
Anunțuri financiare asigurări 1 pag.	„	20000

De vorbă cu doamna Marilena Gârleanu

de RADU A. STERESCU

D-na Gârleanu

Începând cu acest număr, „Universul literar" va consacra câte o pagină convorbirilor cu văduvele marilor scriitori. Va fi un fericit prilej de a înfăţişa cititorilor noştri viaţa acestor dăltuitori în slovă, văzută de tovarăşele lor.

D-na Marilena Gârleanu, cu care cel ce semnează rândurile de faţă a avut norocul să stea de vorbă, ne-a pus la îndemână cu multă bunăvoinţă un material foarte preţios pe care voiu căuta să-l prezint cititorilor cât mai nealterat de intervenţia comentariului reportericesc.

Văduva lui Emilgar, Emilgarina cum o semnează scriitorul pe o carte postală trimisă socrului său, păstrează în suflet chipul frumos al ilustrului său soţ şi în sertare manuscrise multe, fotografii, scrisori, articole scrise de el şi despre el, pe care le scoate cu mâini pioase, să mi le arate. E tristă. Tristeţea ei începe din clipa când boala nemiloasă i-a răpit pe cel ce i-a fost drag, pe când dânsa nu avea decât treizeci de ani, şi alte necazuri au venit s'o cuibărească adânc în străfundul ochilor blânzi cari privesc parcă mai mult în adâncul amintirii decât înaintea lor.

Glasul cald rosteşte rar cuvinte de aducere aminte şi chipul scriitorului atât de timpuriu plecat dintre noi se desprinde din ce în ce mai conturat, din ce în ce mai viu. Din perete ne privesc doi ochi mari pe o faţă rumenă de adolescent frumos. E autoportretul lui Gârleanu în pastel. Puţini vor fi ştiind că autorul „Bătrânilor" a fost un pictor de talent şi un cântăreţ perfect. Tablourile pictate de el le-a dăruit unele, altele au rămas la regimentul unde era sublocotenent şi altele s'au pierdut în timpul războiului, odată cu minunata bibliotecă în care Gârleanu adunase cărţi de mare preţ, şi odată cu o bogată corespondenţă.

Biblioteca se află astăzi în posesia unui jurisconsult bulgar care a locuit la Bazargic în casa soţiei poetului. La întoarcere d-na Gârleanu n'a mai găsit nici o carte. Manuscrisele, fotografiile şi scrisorile pe care le mai are astăzi au fost salvate printr'o întâmplare fericită. Cumpărând ceva dela o băcănie, un servitor al d-nei Gârleanu a văzut că *ambalajul* era făcut dintr'o scrisoare adresată lui Gârleanu. Prin intervenţia primarului din Bazargic, d-na Gârleanu a putut reintra în posesia unei neînsemnate părţi din cele rămase dela soţul ei. Şi dintre acestea a mai pierdut câteva, încredinţându-le unor domni cercetători cari nu le-au mai înapoiat pentrucă — mirare! — le-au pierdut din sertar. Intre scrisorile pierdute sunt şi câteva dela Caragiale.....

„NE-AM CUNOSCUT... LA IARMAROC"

Intreb pe doamna Gârleanu cum a făcut cunoştinţă cu viitorul ei soţ. Un început de zâmbet îi luminează faţa.

— „L-am cunoscut la iarmaroc.

Prin 1902, când a venit Emil la Bârlad, eu eram la mânăstire la Văratec. Gârleanu, în vremea aceea sublocotenent, începuse să scrie la revistele şi ziarele din Iaşi („Arhiva", „Evenimentul"). Lucrul era socotit ca o abatere dela îndatoririle şi principiile militare şi memoriul tânărului locotenent se resimţea de pe urma activităţii sale extramilitare. Emil ceruse — şi i se acordase — punerea în disponibilitate. A stat astfel civil până când un unchiu al său, Georges Macri, pe atunci ofiţer activ, a intervenit să fie readus în armată. Intervenţia reuşise şi Gârleanu îmbrăcase din nou uniforma.

Intorcându-mă dela Văratec, m'am dus ca orice bârlădean care se respectă, la iarmaroc, unde toate prietenele s'au adunat în juru-mi. Lipsisem mult şi venirea mea însemna o schimbare de decor. Profesoara Cornelia Mihai îmi arătă pe Gârleanu care mă fixa cu insistenţă:

— De când ai venit te priveşte.

Puţin după aceea, Gârleanu a plecat la manevre şi la un moment dat venise zvonul c'a murit. Il boceam toţi: „tânăr, frumos, talentat, păcat de el!" N'a trecut mult şi l-am întâlnit în oraş, viu, nevătămat. Iar cu ochii la mine. Mai târziu mi-a explicat că semănam cu o soră a lui şi deaceea nu mă mai slăbea din ochi.

Prima „vedere" a fost la o cofetărie unde mi l-au prezentat doi buni amici ai lui, Mitică Nanu (poetul) şi Giurescu. A venit la noi în casă şi a treia oară mi-a cerut mâna. Nu i-am dat răspunsul curând, pentrucă îl ştiam legat de altă femee.

Am stat apoi logodiţi vre-o doi ani. Ca să se poată căsători — eu neavând zestrea reglementară — a demisionat din armată. Odată căsătoriţi am plecat la Bucureşti unde el a ocupat postul de secretar de redacţie la „Neamul Românesc", plătit cu 120 de lei pe lună".

Intrerup o clipă pe d-na Gârleanu şi o întreb despre familia dumneaei, despre copilărie.

Imi răspunde cu modestie că nu interesează viaţa ei ci a lui „Emil".

Insist şi îmi spune, scurt, că tatăl era din familia Voinescu (vechi boeri moldoveni adaug eu în gând), iar mama din familia contelui Casimir Czinski de Porail. Bunica era şi mai nobilă... Ceslinska de Younocha...

Se întrerupe brusc.

— „Destul despre mine; să-ţi spun ceva despre copilăria şi tinereţea lui Emil".

COPILĂRIA LUI

— „S'a născut la Iaşi în str. Carol, în noaptea de 4 spre 5 Ianuarie, 1878. In primii ani a fost înconjurat numai de femei : bunica, mama şi două mătuşi".

Poate acestui fapt — reflectez eu — se datoreşte scrisul lui duios, delicateţea lui sufletească.

„Incă de mic şedea ceasuri întregi cu ochii în tavan şi visa. Celor din jur li se părea atât de ciudată această înclinare spre meditaţie încât chiar mama lui i-a împărtăşit odată soţului temerea ei: — „Tare mă tem că *Titică* al nostru să nu fie idiot".

Asta pentrucă *Titică*, în loc să se joace ca alţi copii, visa.

— „Clasele primare şi trei clase de liceu le-a făcut la Iaşi. Apoi a intrat în şcoala militară a fiilor de ofiţeri. Din această perioadă, Gârleanu îşi aducea aminte cu drag de profesorul lui de Română, Pompei, căruia spunea că-i datorează foarte mult. Dela profesorul Pompei îi rămăseseră şi două caete de culegeri din folklor dintre care unul pare să fie în stăpânirea d-lui Kirileanu.

— Şi eu, adaugă d-na Gârleanu, datoresc mult profesorului Pompei".

MILITAR

— „La Iaşi în şcoala militară a fost prieten cu Al. Vojen, Emil Nicolau şi Muzicescu.

Fiind printre primii, l-au trimis, din oficiu, la Şcoala de artilerie, geniu şi marină. Şi după un an de şcoală a făcut trei luni de specializare, la marină. Rămânând însă la Matematici a trecut la Şcoala de infanterie, din Dealu Spirei. Aci a avut colegi pe Gh. Brăescu şi Virgil Economu (nebunii clasei) ale căror năzbâtii erau de pomină.

La chefuri cu băeţii Gârleanu era nelipsit. Nu bea însă decât lapte sau mânca portocale. De aceea colegii îi ziceau Papă-lapte.

Prin 1900 a ieşit ofiţer. Vojen şi el îşi făcuseră mantale elegante, lungi, căptuşite cu mătase dar... puţin, puţin nereglementare, pentrucă se purtau mantăile scurte.

Leonida Iarca, militar convins şi sever, era şeful comenduirii, pare-mi-se. I-a invitat deci la biroul lui. Şi-au desbrăcat mantăile în anticameră şi—cu

Gârleanu ofiţer

Rodica, fica poetului

inima cât un purice — au intrat în biroul lui Iarca. Acesta scria fără să le adreseze un cuvânt. Tăcerea lui nu prevestea nimica bun. Aşteptau să se deslănţuie furtuna, dar şeful rămânea imperturbabil.

La un moment dat intră un soldat.

— Să trăiţi domnule general, am onoarea să vă raportez că am executat ordinul.

— Puteţi pleca, li se adresă generalul.

Se uitau întrebători unul la altul. Să ştii ca'nnebunit generalul gândeau ei.

Abia când să-şi îmbrace mantăile au înţeles de ce era generalul atât de calm: ştia că de acum încolo tinerii şi chipeşii ofiţeri intraseră în respectul regulamentului. Soldatul le ajustase de jur împrejur mantăile care le veneau acum abia până la genunchi.

In 1900—1901 Gârleanu era înscris în anul I al Facultăţii de litere din Iaşi, cu Nr. matr. 75.

Mai târziu, la regimentul 12 infanterie din Bârlad, colonelul îl aprecia pentru talentele sale şi îl punea să picteze deseori.

Imi exprimai părerea de rău că n'a rămas dela el decât minunatul auto-portret, şi acela după o lungă Odysee ajuns în mâinile soţiei.

— Căsătoria noastră, reia firul d-na Gârleanu, a fost oficiată de Toderiţă Iamandi, pe atunci primar şi deputat de Bârlad care a intervenit pe lângă Take Ionescu să-i dea o slujbă lui Emil. Zadarnic însă căci Emil a refuzat postul şi în locul lui a intrat, dacă nu mă înşel, Becescu-Silvan.

La „Neamul Românesc" (1906) lucra mult. Eu îi ajutam să facă expediţia. Scriam amândoi adresele pe benzi.

Prin August, P. Suciu — teolog *absolut*, cum îi plăcea să-şi zică, pentrucă era *absolvent* al Facultăţii de teologie — i-a ţinut locul un timp. Când a văzut cât e de lucru a spus lui Emil:

— No că nici mitropolit nu mai viu în Ţara Românească.

D. Iorga—cu puterea lui fantastică de muncă—impunea colaboratorilor săi un ritm de activitate la care puţini puteau rezista.

Profesorul dicta în acelaş timp în nemţeşte d-nei Iorga, în englezeşte lui Stahl şi lui Emil în româneşte şi nici unul din ei nu putea scrie atât de repede cât dicta d. Iorga.

In 1906, de Crăciun, Emil a trecut la revista „Convorbiri Critice" a d-lui Mihail Dragomirescu unde era plătit cu 150 de lei pe lună şi 75 lei pentru fiecare nuvelă. Cu el au venit la Convorbiri Nanu, Mândru, Moldovanu, Dragoslav.

Dragomirescu a fost un adevărat părinte pentru el ca şi pentru mulţi din scriitorii tineri.

In primele zile ale şederii noastre la Bucureşti am avut o mare mulţumire. La deschiderea cursului lui Titu Maiorescu ne-am dus amândoi. Maiorescu citi întâi o nuvelă a lui Sadoveanu spre a atrage atenţia studenţilor asupra unei frumoase descrieri. Pe masă un alt volum aştepta pe maestru. Când termină cu Sadoveanu, Maiorescu se adresă studenţilor.

Azi am să vă vorbesc despre un scriitor care e la primul volum, un scriitor care ştie să redea minunat stările sufleteşti. Şi citi din „Suflet de femee" a lui Emil. Apoi arătând volumul spre studenţi :

„Vi-l recomand. Să citiţi „Bătrânii" de Emil Gârleanu".

CUM LUCRA

Când vrea să scrie se culca pe pat cu ochii în tavan. Apoi, deodată, săria din pat şi se apuca de scris. Cel mai mic zgomot îl supăra. Ciudat e însă că zgomotele mari îl lăsau indiferent. Putea lucra bine în hărmălaia dela „Terasă". La „Terasă" avea prietenii lui cari abia aşteptau să vină ca să mănânce şi să bea. Gârleanu cheltuia cu ei ultimul ban. Odată chiar, chelnerul dela Terasă n'a mai vrut să dea de mâncare pensionarilor lui şi când s'a supărat, îi explica :

— Bine d-le, oameni mai voinici ca d-ta şi să le dai de mâncare.

De multe ori nu aveam bani de coşniţă din cauza acestei dărnicii a lui".

— Toţi foştii lui prieteni, întrerup eu, îşi amintesc de bunătatea-i proverbială.

Şi apoi nu era în stare să refuze. Din această cauză nici nu se putea ţine de cuvânt. In totdeauna, ceea ce i-a atras din partea prietenilor porecla de cavalerul $\frac{E}{2}$, formulă care însemna că nu trebuie să crezi decât jumătate din cele spuse de el.

DIRECTOR AL TEATRULUI NAŢIONAL DIN CRAIOVA

La 11 Iunie 1911 o adresă a Ministerului Instrucţiei şi Cultelor (Dir. înv. superior seria B. No. 40.246), făcea cunoscut lui Gârleanu că a fost numit director al Teatrului Naţional din Craiova în locul d-lui Isidor Cheţeanu, demisionat.

Fostul director îşi înaintase demisia din cauza geloziei nevestei sale. Aşa în cât după un an de şedere la direcţie a lui Gârleanu, Cheţeanu a venit la noul director şi l-a rugat să-i prezinte soţia, ca să vadă şi el minunea : o soţie de director de teatru care nu suferă de gelozie.

La Craiova, prima stagiune făcută sub direcţia lui a însemnat o revoluţie a teatrului din cetatea Banilor. El a introdus decorurile adecuate piesei. Până atunci Ofelia murea într'un salon Louis XV.

Tot aci a scos revista „Proza", din care au apărut numai trei numere. Mai apoi s'a apucat să reorganizeze devista „Ramuri" la care colabora ades

RAZBOIUL !

Când a sunat mobilizarea, s'a prezentat primul şi a cerut să fie trimes pe front. Eu care-l ştiam cu sănătatea zdruncinată am intervenit, fără ştirea lui, ca să fie ţinut la biroul presei. Am reuşit, dar lucrul acesta nu-i era pe plac. I se părea că el, fostul militar, îşi trădează ţara stând în Bucureşti, în vreme ce camarazii lui trecuseră graniţa să se bată în Bulgaria. A cerut să fie trimis cel puţin ca ofiţer de legătură şi n'a reuşit. Curând s'a încheiat pacea.

A căzut la pat, greu bolnav, dar a plecat peste puţin la Craiova pentru că se deschidea stagiunea. (Era prin Septembrie 1913). Avea doar câteva ceasuri bune pe zi şi acelea le petrecea la teatru. Nu voia să se îngrijească şi nici să se opereze. Făcuse puroi la rinichi şi cu mare greutate l-am putut hotărî să se lase operat de doctorul Herăscu, o somitate medicală.

Operaţia s'a făcut la 16 Aprilie 1914. La câtva timp am plecat cu el la Câmpulung să se mai întremeze.

In acest timp, un oarecare gazetăraş Olteanu umbla să-i ocupe locul de director la Teatrul din Craiova. A încercat zadarnic la Duca şi la Morţun. La acesta din urmă a intervenit chiar Romanescu, fost primar, deputat etc. Dar Morţun i-a răspuns :

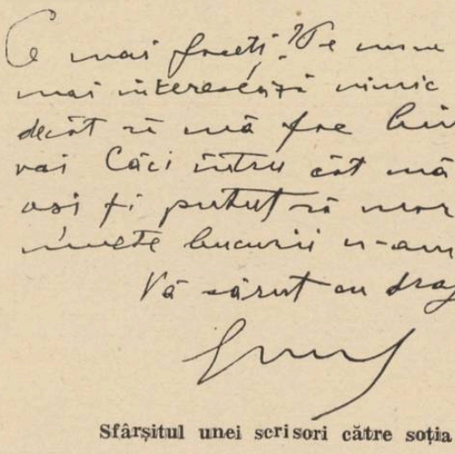

Sfârşitul unei scrisori către soţia sa

— N'o să scot un scriitor de mâna întâia ca să pun un gazetar de mâna şasea.

Olteanu a recurs atunci la alte mijloace.

A determinat pe un coleg să publice un articol într'un mare cotidian despre „Neregulile dela Teatrul Naţional din Craiova".

Articolul i-a căzut în mână lui Gârleanu care se zbătea între viaţă şi moarte. De astădată încercarea lui Olteanu nimerise în plin.

Ultima dovadă a lichelismului omenesc, ce venea să pună vârf unei serii întregi de înfrângeri şi suferinţi a zdrobit sufletul care singur mai rămăsese viu. Şi trupul s'a năruit lipsit de sprijinul sufletului.

Au venit îndată la Câmpulung d. Costică Nanu, Rebreanu cu nevasta, etc. M'au impresionat în deosebi florile aduse de Rebreanu care a făcut atunci mare sacrificiu cumpărându-le. La gară cosciugul l-au dus ofiţerii — fusese doar ostaş. Un grup de 250 învăţători ardeleni cari se aflau la Câmpulung au ţinut să poarte ei în tren trupul scriitorului.

I-au cântat prohodul, şi Giurescu, prietenul nedespărţit, le-a împărţit exemplare din revista „Proza", bucăţi din sufletul lui. Apoi fiecare a smuls câte o floare din coroanele ce-l însoţeau pe calea din urmă.

La înmormântare au venit toţi prietenii.

D. profesor Iorga a fost atât de îndurerat în cât n'a putut sta. A plecat cu ochii scăldaţi în lacrimi". . . . . .

Şi astfel se încheie ultima pagină din viaţa omului blând şi entuziast, a povestitorului duios care ne-a înfiorat sufletul cu schiţele lui din alte lumi şi din alte vremi. S'a dus alături de „Bătrânii" lui, boer cu sufletul, ca ei, bun şi iertător ca ei, fără posibilităţi de adaptare la o viaţă prea grăbită, ca şi ei.

D-na Gârleanu văzută de Iser

Tovarăşa lui de boemă, de aspiraţii, suferinţi şi satisfacţii a evocat înainte-mi chipul soţului iubit..

Iar eu m'am silit să transmit cititorilor comoara amintirilor aşa cum am primit-o.

ALBUMUL

Printre hârtiile păstrate cu sfinţenie de d-na Gârleanu, se află un interesant album.

Legat în piele, cu foi împodobite de Iser, albumul are povestea lui, tristă ca şi viaţa durereoasă a lui Gârleanu.

In timpul războiului, odată cu actele şi manuscrisele scriitorului, a dispărut şi el. Un avocat l-a găsit prin anul 1930 în casa unui bulgar din Bazargic, văduvit de o parte din foile pe cari scriitorii prieteni lui „Emil" îşi aşternuseră gândurile.

Pe pagina 2-a A. de Herz a scris la 31 Dec. 1910 două fragmente, din „A fost odată" (idilă în versuri) şi „Domniţa Ruxanda" (actul III).

Intorci foaia şi dai cu ochii de scrisul subţire şi mult înclinat al poetului G. Tutoveanu, tovarăşul de luptă dela Bârlad:

Prin vechi ceardacuri, pe la porţi uitate,
Se văd plângând „Bătrânii" solitari,
Că peste vămi cu taină ferecate
S'a stins lumina ochilor tăi mari.

Mai departe Mihai Sorbul reproduce patru versuri din „Ion Armanul", iar Ermetto Novelli acoperă cu un scris mare şi rar o pagină de omagii către „Signora Garleanu".

După o poesie a lui Mândru („Lidia către Publius"), două „cugetări" ale lui Basarabescu, două strofe triste ale lui Oreste („Tablou de toamnă") şi iarăşi A de Herz, necăjit pe critici cugetă: „Avem o mângâere: gloria criticului ţine cât trăeşte, a scriitorului începe după ce a murit".

Nu se cere totdeauna să enunţi un adevăr, când scrii pe un album.

Apoi 6 versuri cu haz ale lui Gheorghe din Moldova („Trei flăcăi") îţi descreţesc fruntea:

Erau odată trei flăcăi,
Porniţi pe diferite căi,
L'acelaş capăt s'au aflat :
Cel mai în vârstă s'a tâmpit
Cel mijlociu a 'nnebunit
Şi cel mezin s'a însurat.

Un critic (cel puţin aşa-i zice lumea), supărat parcă de cugetarea lui A. de Herz — în cazul lui, de altfel, potrivită — înşiră câteva rânduri de scuză... faţă de posteritate.

„Paradoxul strălucitor nu curge din pana oricui, iar cât pentru celelalte lucruri pe care le scriem de obiceiu... trebue pagini multe, pentru că spuse pe scurt s'ar vedea prea bine că nu înseamnă mare lucru".

La pagina 16, un „Cântec" al lui Corneliu Moldovanu, şi două pagini mai departe un sonet („Iubita mea") de Ionel Pavelescu. Apoi o schiţă a pictorului Satmary („Rodica") şi trei pagini de scris mărunt şi regulat („Dintr'o scrisoare"):

. . . . . .

„Omul îndrăgostit nu zice: *te iubesc pentrucă eşti oacheşă;* nici *te iubesc pentrucă eşti bună.* Omul îndrăgostit zice: *te iubesc cu toate că eşti oacheşă, cu toate că eşti bună, şi te-aşi iubi chiar dacă ai fi bălae sau dacă ai fi rea!*

Nu poeţii au făcut iubirea, ci iubirea a făcut pe poeţi".

. . . . . .

Şi iscăleşte... Liviu Rebreanu.

Pe un dos de pagină, Richepin aruncă la întâmplare câteva litere din care poţi descifra cu greu: „Le... poète... est... le... roi... des... gueux".

Pe pagina 41, sub un desen în care *Cincinat* e prins de Iser între o damă şi un sifon, poetul scrie în grabă :

Capul meu aicea
este foarte mizer.
— Nu e vina tatei
ci e a lui Iser.

După alte două pagini semnate de Donar Munteanu şi Maria Filotti, prizărite într'un colţ şi scrise cu creionul, neapăsat, două rânduri ale lui Steo (Iosif):

„Nimic nu e mai sfânt decât tăcerea"...

Şi pe ultima filă rămasă (de aci încolo lipsesc încă 11 pagini), Cincinat închină 8 versuri înduioşătoare prin modestia lor „Rodicăi":

Târziu în orele deşarte
Când vei citi subt un sonet
Modestu-mi nume de poet
Să-ţi pice-o lacrimă în carte.

Căci vai!, din opera-mi uitată
Atât s'o şti în viitor
C'am fost prieten cu-al tău tată
Şi veşnicu-i admirator.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

41-1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 41
SAMBATA 26 NOEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Ion Andreescu: Femei cosând

Alte monumente scriitorilor

de ALEXANDRU MARCU

Destinele culturii în Italia sunt în mâna scriitorilor ei. Cu toate că țara aceasta trăiește momentul de supremă exaltare a ideii de stat, autoritatea lui se mulțumește să-și acorde cel mult auspiciile inițiativelor de cultură, pe care nu înțelege decât să le ajute, să le stimuleze, dar nu să le oblige în vreun fel.

Observația se întoarce cu totul în favoarea fenomenului literar, care, în lăuntrul celui cultural propriuzis, se desvoltă nestânjenit și cu cele mai bune speranțe pentru ridicarea spre marile realizări.

Chiar dacă unificarea și concentrarea vieții italiene din punct de vedere politic, a avut consecințe și asupra vieții culturale (în sensul restrângerii excesivului Regionalism), nu s'a tins nici un moment la anularea centrelor mici de binefăcătoare vitalitate regionalistă.

Iar dacă moștenirea vieții comunelor din Evul Mediu, perpetuată de Renaștere până târziu, în pragul Prisorgimentului, îndreptățea pentru asemenea centre provinciale pretenții care mergeau până la Universități și Academii proprii, procesul de integrare definitivă a Italiei în cadrul unificării ei spirituale, nu a mers până la anularea autonomiilor locale.

Își poate închipui oricine cât de atentă și delicată a fost această operație care urmărea pe deoparte să atragă spre centrul vieții naționale energiile și valorile periferice, fără ca acestea să se deplaseze însă din ambianța lor tradițională, pe care s'o împutineze.

Căci Italia trăiește astăzi fenomenul curios al centralizării intru supremația politică a Romei; dar și al descentralizării, în sensul rămânerii, chiar a întoarcerii, spre autenticul tradiționalist al locului natal.

Câteva centenarii de scriitori au verificat în ultimii ani realitatea acestei tendințe.

S'au împlinit în 1937 o sută de ani dela moartea lui Leopardi; sau în 1927 alți o sută dela publicarea romanului Promesi Sposi.

Cu atare prilej, în afara comemorărilor efemere de circumstanță, s'a decretat înființarea unui centru de studii leopardiene la Recanati și a unui alt centru de studii manzoniene la Milano. Așa dar, în locurile mai strâns legate de exitsența și opera celor doi scriitori.

Întâmplarea face ca Milano să coincidă cu una din metropolele vieții italiene, în care stau la îndemâna înfăptuirii unei asemenea inițiative, toate elementele necesare: dela cărți și eruditi profesori, la critici și public.

Dar Recanati, orășelul modest și minuscul, dintre dealurile peste care se întrezărește abia Adriatica, absolut izolat de marile centre de cultură? Și totuși, la Recanati, acolo, se găsește una din cele mai complecte biblioteci leopardiene, adăpostită în chiar palatul familiei Leopardi. Iar studiosul care ar întreprinde o lucrare asupra acestui preț, n'ar avea decât să se ducă la Recanati, spre a retrăi, deodată, și în ambianța din care s'au inspirat îndureratele Cânturi, și în aceea a criticei leopardiene.

La fel, în orășelul Urbino din aceleași părți, încearcă a se face, printr'o Academie — Universitate, pentru Raffaello.

Iar în ultimul timp, procedeul s'a extins dincolo de marile personalități, la marile curente.

Florența are astăzi un centru de studii asupra Renașterii.

In felul acesta i se consacră întâietatea în promovarea acelei glorioase epoci, care avea să prefacă întreaga civilizație a lumii, după 1400.

Iar dacă în ultimele decenii istoricii străini, mai mult sau mai puțin competenți, dela un Burckhardt sau Voigt, la Philippe Mounier; sau dela un Burdach la Nordström dețineau aproape exclusivitatea în cercetările asupra Renașterii, intelectualitatea italiană a resimțit umilința și a reacționat.

Nu a socotit însă de ajuns specializarea unora dintre istoricii și profesorii ei în acelaș domeniu. Ci a organizat la Florența acest nou Institut de studii asupra Renașterii, care va concentra acolo întregul interes pentru atari studii. Prin congrese internaționale; prin contactul cu studioșii din toată lumea; printr'o revistă proprie (intitulată „La Rinascita", care a și început să apară); printr'o bibliotecă de specializare; prin studii asupra Renașterii, încadrate într'un program bine definit. Cu un cuvânt, pun tot ce se poate pune la contribuție, spre a face să coincidă cu Florența tot ce este interes pentru Renaștere.

Conducerea noului Institut a fost de altfel încredințată academicianului Giovanini Papini nu numai una din cele mai celebre personalități ale culturii italiene de azi, dar și un neîntrecut cărturar.

La Bologna, nu te vei duce niciodată, fără a cerceta casa-bibliotecă a lui Giosuè Carducci în care s'a concentrat, asemeni, interesul pentru viața și opera lui.

Este cazul a ne întreba dacă la București nu și-ar avea locul, în atenția oricui, o casă-bibliotecă Maiorescu; la Rășinari sau Ciucea o asemenea casă-bibliotecă Octavian Goga; la Ipotești o casă-bibliotecă Eminescu; la Humulești o casă-bibliotecă Ion Creangă.

Să facem însă o distincție: nu e vorba numai de interesul anecdotic al păstrării acelor case-monumente, în autenticul lor biografic. Ci de case-biblioteci, cât mai impunătoare, în preajma celorlalte la nevoie, echivalând cu adevăratele monumente de pomenire ale scriitorilor neamului.

Adevăratele biserici ale cultului pentru ei, în care cărțile să fie opera lor, iar credincioșii toți aceia care le-au asigurat renumele, prin ceeace au scris despre dânșii.

TIPOLOGIE LITERARĂ

WERTHER

de VLADIMIR STREINU

VI Dincolo de René, istoricii literari întrevăd ca prototip pe Werther și nu pe Hamlet. La cea dintâi privire, ei par să aibă dreptate. Căci se știe bine că Chateaubriand citise această operă foarte de timpuriu; o citise cu nesațul vârstei de cincisprezece ani, când lectura influențează atât de durabil caracterele.

Dar chiar dacă aceasta nu s'ar ști atât de precis, sentimentul infinitului, pe care i-l mijlocise Rousseau cu turburea lui visătorie și mai ales cu pierderea extatică în natură, Chateaubriand îl recunoscuse și în Werther, care, atins de același himerism, lungit în ierburi, dorea să se topească în peizaj ca pentru a reintegra substanța cosmică însăși.

Ca René și ca toți semenii acestuia, câți au ieșit din tiparul voinței deficiente, mai marele lor de pe Rhin se sustrăgea și el de sub povara obligațiilor sociale, se plăcea mai întâi singur și apoi singular, pentru ca însfârșit regresiunea în natură să-l risipească în contemplații și extaze fără fund. Suferea, se înțelege, de răul inactivității, dacă e să-i spunem prozaic.

Și paralelismul poate fi susținut nu numai între eroi, ci chiar între operele respective și autorii lor. Chateaubriand, văzând câtă nefastă influență exercită ficțiunea sa asupra generațiilor tinere, dorea s'o distrugă dacă s'ar fi mai putut; devenise cu timpul necruțător atât față de tinerii care îi imitau eroul cât și față de el însuș care îl crease. Iar Goethe, înaintea lui, ajunsese la aceeași atitudine; numai însă că el nu se scutura cu totul de propria-i creațiune, ci numai de răspunderea ei, pe care o punea pe seama atmosferei istorice: el „transformase realitatea în poezie", neașteptându-se ca alții, adică cititorii, să prefacă poezia în realitate.

Incât istoricii literari par a avea dreptate, când fac din Werther fratele mai mare al lui René. Dealtfel însuși Goethe, în memoriile sale (Poezie și adevăr), *de unde am scos motivarea de mai sus, avea să-și declare afinitatea, în ceeace privește simțirea lui de adolescent, cu felul de a fi al lui Rousseau, din care se va trage și René.*

In acelaș loc mai putem citi că Werther s'a născut și din melancolia incurabilă a lui Hamlet. „Ipohondria" lui, cum Goethe — înseninat îi numește suferința, se hrănește din hamletismul epocei: „Hamlet și monologurile sale, spun memoriile, stăruiau ca vedenii, care nu încetau să apară, în toate imaginațiile tinere. Fiecare știa pe dinafară părțile principale și simțea plăcere recitându-le; și fiecare credea că trebue să fie melancolic ca prințul Danemarcei, deși nu văzuse nici o fantomă și nu avea nici un părinte august de răzbunat". Dela René așa dar, chiar dacă trecem prin întâmplarea cu Werther, cum vrea istoria literară, tot la Hamlet ajungem.

Dar, dacă luăm seama bine, nu numai că este de prisos, e chiar păgubitor a ne mai abate pe la opera germană. Căci hamletismul și rousseauismul sunt numai în parte, cum le consideră însuși Goethe, elemente de conformație wertheriană. Ne explicăm astfel cum s'a născut el, ce anume i-a înlesnit apariția, câte mișcări manifesta conștiința lui, însă ce era numai el — aceasta nu aflăm. Cu arătarea rădăcinilor unei opere se face critică genetică și, după cum am mai amintit, noi nu urmărim acum decât să semnalăm câteva tipare de oameni.

Iar tiparul omenesc al voinței istovite sau absente nu cuprinde pe Werther, deși numărați critici l-au interpretat în acest fel. Putând deveni un abulic, el nu este așa ceva nici un moment. Căci trândăvia visătoare la care se dedă, contemplativismul și singurătatea din care gustă, nu exprimă ca la Hamlet, René, Obermann și Oblomov o infirmitate morală indiscutabilă. E o criză de creștere comună tuturor adolescenților, trecătoare și neconcludentă.

Căci viața socială și viața lui însuși cea mai deplină, din care avea tendința adolescentă de a se retrage, îl va recâștiga. In obiceiul său de a-și informa un prieten despre stările sufletești ce-l stăpânesc în singurătate, la un moment dat, intervine o pauză destul de lungă: întâlnise pe Charlotte.

Abia de acum începe să se desfășoare adevărata dramă care ne destăinuește tiparul lui Werther. El este un sentimental. Dacă iubirea nu i se poate realiza, de vină nu e voința care i-ar lipsi cu totul. După manifestări, putem spune că nu-i lipsește de loc. In felul răscolitor al iubirii pentru Lotte, deslușim o energie vitală de admirabilă sănătate sufletească, o energie pe care piedicile sociale o sporesc, iar timpul și depărtarea, dorite de erou ca tămăduitoare, o înverșunează până la punctul, de unde sinuciderea, care nu este a unui neurastenic, vine ca unica soluție de liniștire.

(Urmare în pag. 2-a)

După cules

S'a 'ngropat azurul, s'au cules cocorii,
Mirișteа de ceruri o colindă norii.

Ca o veche pânză în culori uitate
Lumea-i zugrăvită cu singurătate.

Galbenele goluri scriu pe fața gliei
Vasta frumusețe a zădărniciei.

Vin tristeți agale, calcă peste delniți
Toamna fumurie clătinând cădelniți.

Dup'atâta roadă scoasă ca 'n minune
A rămas pe câmpuri o amărăciune.

Cine-a spus că huma poartă amintire?:
Buruieni și șesuri ca în cimitire.

Numai vântul gârbov, îndoit de șale,
Nevoiaș adună pae pe tarlale...

Dar, pe culmi amurgul valurile sparge-și
Orice munte parcă-i chivotul din Argeș.

Ies cu pași de pâslă umbre, urcă șoapte
Din adânc cresc codrii somnului... E noapte.

Noapte... Trec spre schitul lumii celelalte
Luna și tot clerul stelelor înalte,

Gândul sapă 'n suflet beciuri pentru grâne...
Singur diamantul vremii pur rămâne.

V. Voiculescu

Intre Lucian Blaga Și Vasile Băncilă

de AXENTE SEVER POPOVICI

I. In considerațiile de față, nu veți găsi o paralelă între Lucian Blaga și Vasile Băncilă, nici o expunere liniară a lor și nici rezumatul cărții lui Băncilă despre Blaga, ci numai determinarea unui raport de poziție între ei. In alți termeni, veți găsi un răspuns într'o problemă de scandal.

Aproximativ știm cum stau lucrurile. Unii susțin că d. Vasile Băncilă este un interpret fals a lui Blaga, alții chiar contrariul, susțin, că este un interpret perfect, dar numai atât, iar însfârșit, alții fac unele concesii și recunosc mai mult. Prima poziție, a unui domn, Dumitru Isac, e neserioasă, și prin urmare, cade în afară de orice discuție. Domnul n'are acces la concepte și nu-i deprins cu raționamentele. Exemplu. Nu înțelege nici conceptul de universal, nici pe cel de etnic și nici pe cel de relativ, și din majora, *cineva necriticând într'o anumită situație dată*, ajunge la concluzia, fără altă premisă, că acel cineva n'are spirit critic. Exact cașicum ai spune, că cineva care nu vede un anumit lucru într'un anumit timp, n'are ochi. Trecem la discuția celeilalte poziții. D. Vasile Băncilă este un interpret perfect a lui Blaga, și numai atât. Prima afirmație este dreaptă. Din studiul publicat recent — *Lucian Blaga energie românească* — și din eseurile mai vechi, într'o formă clară, cât se poate de elegantă și precisă, facem desigur cunoștință cu un Blaga, trebue să recunoaștem! mai autentic decât îl cunoaștem noi, și mai unitar. Pentru asta însă, se cere multă pătrundere. Dar i s'ar putea reproșa, și, dacă nu mă înșel, chiar i s'a reproșat, că n'a spus tot ce-ar fi trebuit să se spună. Asupra acestui lucru însă, tăcere, căci procesul e în curs. D. Vasile Băncilă n'a terminat. Ar fi inutil să mai insist asupra acestei afirmații, fiindcă, în privința asta, aproape toți sunt de acord. Cum rămâne însă cu ceialaltă, și după care d. Vasile Băncilă nu-i decât un interpret perfect a lui Blaga, și *nimic mai mult?* Aci lucrurile se complică. Dar în esență?

Atragem întâi atenția, că prin 25 Februarie 1936, deci înainte de apariția *„Spațiului Mioritic"* în volum, d. Vasile Băncilă a ținut la Cluj o conferință care formează chiar capitolul prim al studiului de care ne ocupăm, și în care făcea unele anticipări pe care evoluția ulterioară a gândirii lui Blaga le confirmă. Faptul este cât se poate de evident, și însemnează că d. Vasile Băncilă depășește sensibil calitatea de interpret. Suntem deja în categoria celor care îi recunosc ceva mai mult. Dar acum se pune problema esențială: este d. Vasile Băncilă un esseist minor care alunecă pe lângă Blaga, așa cum le place acestora să creadă, sau este un gânditor care-și construește un sistem propriu? Răspunsul va fi poziția mea în această problemă. Intrebarea însă reclamă anumite expuneri.

In această conferință, d. Vasile Băncilă a trădat cât se poate de mult titlul; trebuia să vorbească despre Lucian Blaga și a vorbit mai mult despre logica națiunii. Ca să vă convingeți deplin, iată câteva reperuri. E vorba, în primul loc, de controversa gravă dintre filosofie și etnic. După d. Vasile Băncilă, nu există nicio controversă, și mai mult, nici nu poate să existe. Dece? Pentrucă etnicul însuși este, în fond, o filosofie, și în al doilea rând, pentrucă filosofia este etnică. Ne permitem să atragem atenția că noțiunea de filosofie este întrebuințată aci ca metafizică sau cel puțin ca o filosofie oarecare cu implicații metafizice. Și deaci consecința că, fun-

(Urmare în pag. 3-a)

Un portret de Mirea, de ocazie

de K. H. ZAMBACCIAN

In cartierul Sfânta Vineri, se mai găsesc câteva dugheni, cimitire de fel de fel de lucruri înglobate în termenul generic de „Obiecte de artă și antichități" ce se citește pe firmele atât de pretențioase ale acestor prăvălii.

Nu sunt un obicinuit cercetător al locului, căci adevăratele obiecte de artă sunt așa de rare și nu se cam găsesc pe aci, dar îndărătnicia unor reputați „dénicheurs" mai face noi prozeliți, până ce un scandal cum a fost cel recent al tablourilor false sau greșit atribuite lui Grigorescu, trezește pe unii dintre ei.

Dar totuși o plimbare prin aceste locuri nu e lipsită de interes, căci tipurile ce le întâlnești obicinuit au un pitoresc specific și apoi clientela care aparține tuturor straturilor societății dă un colorit variat mediului.

Prin prăvăliile acestea te împiedici de fel de fel de clienți, unii vânzători, alții cumpărători și după tonul și ținuta patronului poți identifica felul clientului, căci patronul e indiferent și rezervat cu cei ce oferă și foarte afabil cu amatorii.

Aci ar trebui gravate pe ușă: „Lasciate ogni speranza, voi che'ntrate"... Iată o bătrână discretă, care prin ținuta ei trădează origine nobilă, foarte resemnată hazardează ultimul „Saxe" primit în dar de nuntă prin secolul trecut, colo în fund un adolescent oferă foarte sfios o candelă de argint, cine știe ce mister se ascunde în cazul lui, căci e la vârsta pubertății; într'alt colț un domn foarte elegant, o figură ca de ceară pe care un monoclu o mai înviorează, scoate din buzunarul pantalonului cu o dexteritate prodigioasă, un bibelou, păstrând morga imperturbabilă până la sfârșitul tranzacției; în altă parte o biată femeie nu poate înțelege cum negustorul oferă așa de puțin pe un aubusson, când soțul ei îl cumpărase înainte de războiu pe un preț înzecit și în lei aur, nu lei de astăzi!

Părăsesc melancolic aceste hecatombe de nădejdi și mă gândesc cum fiecare suflet necăjit moare câte puțin când se desparte de acele obiecte ce-i erau așa de dragi.

Pășind așa cufundat și trist, sunt întâmpinat cu un salut foarte reverențios de către unul din așii cantierului, anticarul Beniamin, care mă întreabă foarte discret dacă m'ar interesa un minunat tablou de Mirea și mă poftește puțin în dugheana lui.

In bazarul încărcat cu fel de fel de obiecte rare, tablouri

(Urmare în pag. 7-a)

Jean Simeon Chardin 1669—1779 Mamă citind lângă copil (Viena) „Faite pour Madame de Pompadour"

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

H. Papadat-Bengescu: Rădăcini, roman 2 vol.

(Ed. Națională „Ciornei", 1938)

Lectorul obicinuit, neinstruit suficient în istoria literară de ultimă oră, va fi surprins străbătând cele aproape 1000 de pagini ale romanului d-nei H. Papadat-Bengescu, de faptul că lipsesc din impozanta operă, cu stricteţe, toate **frumuseţile** mărunte, ce ar fi normal să le întâlnească într'un ansamblu de vieţi şi stări, atât de încăpător. Nimeni nu citeşte o carte fără răsplată, şi cei mai mulţi vor această răsplată distribuită pe loc, dela pagină la pagină şi chiar de la rând la rând. Romancierii cu deosebire, ca profesionişti ai scrisului, consacraţi mai uşor socialmente, au făcut astfel educaţia consumatorilor de literatură! Este pentru ei o obligaţie, o politeţe, silinţa de a satisface pe cititor în gustul lui pentru frumuseţile mărunte. D-na H. Papadat-Bengescu nu respectă nici o politeţe, nici măcar pe aceea faţă de personagiile din lăuntrul operei, — cari şi ele rabdă de setea unor frumuseţi de circumstanţă. Să ne precizăm constatarea. In literatura de azi, scrisul d-nei Bengescu este cu totul evoluat. Nu-şi află un model la noi, — la nici un alt autor. Modelele streine, luate totdeauna în consideraţie de critica asupra operei romancierei, —

H. Papadat-Bengescu

Proust, Bergson, — indică într'adevăr isvoare mai generale în principiul de creaţie, cum ar fi procesul personalizării după salturile memoriei, poruncile inconştientului, creşterea nealterată pe dedesubtul timpului, etc., etc. Până la aceste largi reperuri însă, lângă cari se adaogă funcţiile patologiei sau numai ale fiziologiei, producţia scriitoarei credem că e folositor să fie considerată mai autonom, adică în realizarea ei artistică, de la pagină la pagină. Aşa cum face lectorul obişnuit. Procedând astfel, isbeşte prinurmare noutatea meşteşugului d-nei Bengescu. O noutate obţinută prin o dublă eliminare. Intâiu o eliminare din câmpul luminos al conştiinţei autoarei, a orcăror elemente emoţionale, de nuanţă lirică sau de înduioşare anecdotică, cu efectul matematic al celei mai captivante atenţii dăruite obiectului. Nici un prozator român n'a mai realizat în faţa obiectului, atâta disponibilitate. Din disponibilitatea perfectă decurge logic a doua eliminare, aceea a absolut oricărui ornament stilist, propoziţiunile fiind de o riguroasă sterilitate, neîncăpând în ele decât cuvintele necesare sintactic.

Frazele nu au nici o muzicalitate, nici epică, şi cu atât mai puţin lirică. Ele nu se ţes una într'alta, prin fluiditatea umană a povestirei, n'au punţi de trecere prin tencuiala nici unei călduri. Sunt golaşe, cu un conţinut singuratic fiecare, garantat de antenticitatea intelectuală înţepenită în rădăcinile lor. Toate se sprijină pe observaţii juste, pe constatări, pe aduceri aminte exacte, pe definiţii, formulări şi tipizări, toate slujesc, ca ebrubetele în laborator, la dozări de amănunte, de nuanţe, de luciditâţi, introspecţii şi controlări, părând deaceea înfipte în viaţa personagiilor, ca nişte explicări anatomice.

Ceea ce cade în buchetul de raze al luciditâţii, apare desgolit şi trist, jucând ca praful tremurat în lumină. Cu stilul supraveghiat astfel, d-na Bengescu împinge în ochii noştrii personagiile, am zice, fără nici o milă, spunând despre ele tot ce omeneşte se poate spune. Nu capacitatea lor de gândire, de depăşire prin înclinări afective sau eforturi intelectuale, nu cuantum-ul de eroism ni se desvălue. Chiar unde există aceste privilegii de ieşire din normal, ele nu sunt tratate altfel decât cu o brutală răceală. Romanciera „spune". — pur şi simplu, despre oamenii cărţii, tot ce se poate vorbi într'o conversaţie civilizată, despre femei şi bărbaţi. Procedeul prezintă infinite resurse de informaţie.

Astfel, despre eroina Nory, după o escapadă cu un tânăr la Buşteni, o doctoriţă ne informează, cu delicateţă, dar şi cu precizări, asupra urmărilor fiziologice ale aventurii. Momentul realist este circumscris cu atâta calm profesional, încât îl înregistrăm ca desprins dintr'un dosar medical al unei persoane pe care o vom întâlni peste câteva ceasuri pe stradă. Toate personagiile sunt văzute excesiv de apropiat. Dar cea mai reuşită din perindarea stufoasă a romanului este jalnica figură a Anetei Pascu, — a cărei prostie şi mediocritate morală formează o piesă de studiu cu totul afară din comun. O întruchipare artistică de categoria ei, — neîntâlnită de altminteri la alţi scriitori autohtoni, nu se poate obţine decât prin metoda d-nei Bengescu. Metoda implică şi utilizarea oricărui document cum e scrisoarea trimisă de Ana, după un accident de tramvai, presupusei ei protectoare: „Aflaţi că sunt sănătoasă la trup şi la minte şi că în curând, din bunătatea domnului doctor Caro, voiu putea umbla. Tata mi-a comandat pe măsură o maşină pentru picior şi anume cel stâng. Deocamdată stau toată ziua în odaia mea la geam şi mă distrez. Tata a făcut pentru mine la tâmplar o catedră, ca să pot vedea mai bine în stradă. E vopsită la fel cu podeaua. Cum vedeţi nu v'am uitat şi vă trimet complimente asemeni şi doamnei Cornelia şi doamnei sora dumneavoastră. Asemeni şi tata vă sărută mâinile. Vă urez deopotrivă sănătate şi petrecere. A dumneavoastră prietenă, Aneta Pascu" — Făptura inspiră silă, iar unele fapte ale ei, printre care scenele de la gazda din Ştirbey, — nesaţiul la mâncare şi cusurul de a minţi sunt deadreptul respingătoare. Pe de altă parte, cum vina suferinţei fetei provinciale cade pe seama fratelui ei, tânăr magistrat, şi la fel pe seama surorilor Baldovin, Nory şi Dia, — imputarea adusă acestora, se proectează într'o perspectivă atât de reală, în cât degradează parcă pe aceia cari nu se pot disculpa. Dacă romanul „Rădăcini", — nu menajează pe lector şi nu-i oferă atracţii literare obicinuite, în schimb, — pe bolta lui de ansamblu se desenează armonioase liniile unei vaste frumuseţi arhitecturale. In centru, străluceşte figura statuară a Diei Baldovin. Cât de personal este talentul d-nei Bengescu se învedereză în alcătuirea acestui personagiu. Fără a participa sau a deslănţui acţiuni în jurul ei, Dia Baldovin este o forţă dinamică, în sensul că prin ea se luminează importante trepte morale ce se cer parcurse. Tip de boieroaică de înaltă cultură, fasonată după tiparul strein al guvernantei Madò, Dia însumează de fapt gama cea mai înaltă a experienţelor de viaţă din aristocraţia românească. E în acelaş timp maximul forţei de idealizare, — ca preferinţă socială, — ca principiu de selecţie pe care şi-l propune d-na Bengescu, alăturându-l ca pentru o verificare, lângă chipurile respinse al Anetei Pascu sau al lui Lică. Frumuseţea în „mare" a romanului, creşte de proporţii tragice cu sinuciderea lui Ghighi, care dă Norei reflecţiile despre „rădăcini"—„Unde sunt rădăcinile? Prin nici un firicel. Ghighi nu ţinea de părinţi, de strămoşi... dar transformările... cu ele ce facem!... Sfiala de sine a lui Drăgănescu, sfiala lui de Elena, nu erau oare origina spaimei de viaţă a copilului? — Il scot pe bietul Drăgănescu vinovat! — avu Nory remuşcări; dar nu acuza pe nimeni de nici o vină, ci acuza acum o lege... o lege întortochiată, care deviază, filtrează atavismele".

Ascultând de întortochiata lege a atavismelor, Nory Baldovin se retrage la ţară pe urmele bunicului ei, administratorul, ca să slujească, prin îngrijirea moşiei, pe sora ei, Dia, — sora numai după tată, şi ca atare mai mult stăpână. Supunându-se chemării atavice şi îngrijind de pământ, crede că a prins „rădăcini", de care ea avea nevoie pentru echilibrul ei moral, în lupta cu timpul, cu destrămările.

CARŢILE LUPTĂTORILOR

In „Cronica" Revistei Fundaţiilor Regale, d. Camil Petrescu, ocupându-se de cartea „In vâltoarea războiului" de Const. Turtureanu, aduce în comentariile sale asupra acestor pagini de documente, amintiri preţioase asupra luptei de la Dealul Ungureanului la care a luat şi d-sa parte. Micile rectificări istorice sunt interesante prin virtutea însăşi a datelor de a crea, singure, atmosfera faptelor de război trăite de ostaşii noştri, în acea vastă desfăşurare de forţe.

Desprindem din firul acestor note ale d-lui Camil Petrescu, această concluzie deosebit de frumoasă şi de justă:

„Cărţile foştilor luptători sunt totdeauna binevenite, căci ele sunt prilej de scrutări de conştiinţă, fiindcă alcătuiesc un adevărat capital naţional, mai trecut cu vederea în vremuri de pace şi uitare de sine, dar mai aproape de sufletul tuturor în vremuri de nelinişte şi ameninţare".

BUCOLICA

— lui Mircea Streinul, dedicată ,în numărulde Noembrie al Revistei Fundaţiilor, d-lui Camil Petrescu, — e o poemă amplă, de ritmuri largi, o legănare de imagini de clasică desinvoltură. Extragem câteva rânduri admirabile, prin puritatea lor ingenioasă :

„Ţăranii au ieşit să are *anii şi pământurile negre ;* ploile-au emirouns bătrânii stejari, dar duhul adevărului se-ascunde sub un sfârşit dureros ; jocul soarelui se bogată".

POVEŞTILE BĂBOIULUI

Anunţăm o carte pentru copii, care va fi un dar de sărbători. Se numeşte *„Poveştile Băboiului"* şi autoarea iscăleşte Zinica. Nu este un „băboiu" însă blajina autoare„ ci o mamă cu grija de a împodobi închipuirea copiilor săi şi a altor copii, aşa cum se împodobeşte trupul lor îngeresc în hăinuţe noui.

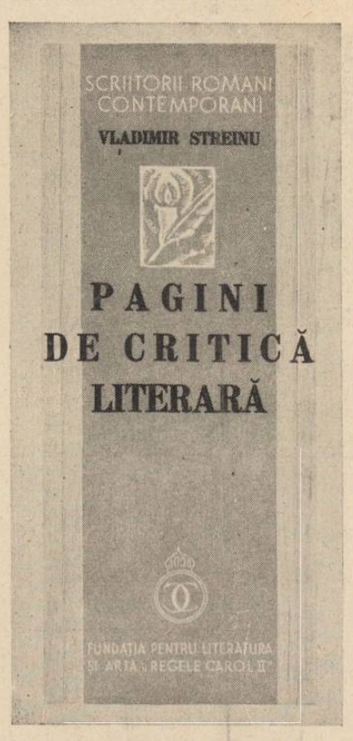

Coperta primei cărţi a d-lui Vladimir Streinu, ce apare curând

WERTHER

(Urmare din pag. 1-a)

O capacitate enormă de a iubi, de a tinde către femee, către femeea care îi este interzisă, fiind soţia altuia şi nu fiind el un istovit, îl separă de un Hamlet sau Oblomov, adică de oameni inapţi să trăiască în orice măsură. Aceştia au fost făcuţi cu un tipar întors faţă de ceeace formează linia normală a existenţii; pe cel dintâi erotismul îl desgustă, iar pe al doilea — îl oboseşte ca efort.

Werther însă apare oricum, numai devitalizat — nu. Chiar s'ar putea spune că un prisos de vitalitate, de sub lungi comprimări, irumpe însfârşit la suprafaţa conştiinţei, pe care o şi nimiceşte. Din punctul de vedere al vieţii normale, o astfel de fire reprezintă deviaţia pasională, dar nicicum uscăciunea deficitului de voinţă. De aceea, între Hamlet şi René, noi n'am putut introduce pe Werther. Sunt tipare deosebite cu totul, deşi lipite. Ne rămâne acum să ilustrăm tiparul naturilor wertheriene.

VLADIMIR STRĂINU

CRONICA MĂRUNTĂ

Succesul Şezătorii Scriitorilor tineri

La prima şezătoare a scriitorilor tineri, ţinută Duminică, 20 Nov., în sala Studio Teatrul Naţional, a venit un public imens. S'au plasat toate locurile şi au fost şi spectatori cari au ţinut să participe cu orice preţ, stând şi în picioare. Au intrat şi s'au îmbulzit, şi la parter şi la balcon. Şezătoarea a avut prin urmare un succes necontestat de nimeni, deoarece publicul singur este acela care îl decide. Dacă acest public ar fi arătat că nu-l interesează şi nici nu s'ar fi abătut pe la Studio, succesul nu exista. Dimpotrivă, o tristă înfrângere ar fi acoperit elanurile. Dar nu şi valoarea celor spuse acolo, şi nici a celor citite.

Acestea nu depind de aprobarea ulterioară a publicului. Ele sunt primordiale. In relaţia scriitorului cu publicul, esenţialul este ca acesta din urmă să simtă nevoia ca primul să existe, să-i caute prezenţa, să-i cunoască opera şi personalitatea. In dimineaţa Duminicei trecute, publicul, în ansamblul său lucid şi de bună calitate, a dovedit că are o mare curiozitate spre cultură, că vroieşte să cunoască pe aceia cari deţin cele mai noui metode în aprofundarea sufletului şi exprimarea lui. Fireşte, şezătoarea a avut succes, — adică a fost întâmpinată de un atât de numeros public, — fiindcă era a scriitorilor tineri. Scriitorii cari au răspunderea literaturii de mâine, în cari se pun nădejdi, — cari sunt datori să promită. Ce e mai natural decât de a trece pe sub ochi, — ca într'o revistă a simpatiei dar şi a temerilor — echipa celor mai nobile nădejdi? Ce va fi ea peste 10 ani, peste 15, peste 20?

Succesul şezătorii dela 20 Noembrie, nu rezolvă însă, — lesne de înţeles, — nici una din problemele de viaţă şi creaţie — ale tinerilor scritiori — despre care s'a vorbit destul, în ultima vreme. Succesul a destăinuit numai atenţia publicului îndreptată asupra lor, — atât, — şi nimic mai mult. Aceasta însemnează că operele de creaţie sinceră şi încăpătoare, — cari să rezume vremea şi s'o depăşească — sunt dorite şi aşteptate, şi că scriitorii sunt datori să le dea. Cum? In ce împrejurări de viaţă, prin ce lupte şi răsbateri, asta e treaba lor. Ii priveşte, ca o condiţie intimă, cerută de eroismul obligator al oricărei biografii memorabile. Concluzia potrivită la aceste marginalii, ar fi deci ca scriitorii aplaudaţi Duminică — să nu clatine nici o clipă cumpăna veghei lor lăuntrice. După cum insuccesul n'ar fi însemnat nimic pentru soarta lor stabilită, deasemeni nici succesul. Ei rămân mai departe, tot de pază, şi tot singuri.

PIA ALIMĂNIŞTEANU

A apărut la „Scrisul Românesc", din Craiova, lucrarea excelent tipărită a d-nei Pia Alimănişteanu, cu titlul: Plaiuri Oltenești. „Dela Porţile de fier până'n râul Olt, de jos, spune autoarea, dela şes până sus în Carpaţi, te-am cutreerat Oltenie, şi am trăit zi de zi, tot trecutul ţării noastre". La aceste cuvinte de deschidere a cărţii, d-na Alimănişteanu adaogă: „Tu eşti nădejdea zilei de mâine, Oltenie, căci tu ai păstrat, neatins de neamuri străine, ogorul tău românesc".

Ne vom ocupa amănunţit de această interesantă tipărire.

ION MINULESCU

Intr'un articol intitulat *„Un moment al liricei noastre"* şi publicat recent într'un cotidian, d. Vladimir Streinu, face un portret de nobile dimensiuni personalităţii poetice a d-lui Ion Minulescu, cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la apariţia „Romanţelor pentru mai târziu".

Iată sfârşitul frumoasei comemorări :

„Cu această putere de a compune versuri pline, grupuri de slabe memorabile, având cu alte cuvinte o virtute formală clasică, d. Minulescu a difuzat în literatura noastră atmosfera şi tematica poeziei simboliste franceze, a pregătit sensibilitatea poeţilor următori, pentru noile deveniri, care aveau să-l depăşească dar mai ales ne-a adus un spor liric, a cărui consistenţă vremea, cu toate depăşirile ei, n'o va irosi.

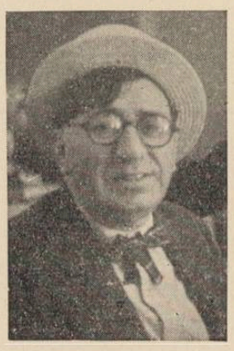

Ion Minulescu

D-sa va putea fi totdeauna identificat prin acea pornire irepresibilă, de a evada din condiţia actuală de existenţă, pe care a exprimat-o puternic, precum şi prin felul conflictual cum şi-a înfăţişat simţirea. Nu putem şti dacă de la apariţia sa, i s'ar fi putut bănui viitorul dramatic. Dar azi, când îi cunoaştem şi lucrările în teatru, aproape că ne vine să credem aceasta. O minte limpede ar fi putut astfel observa că d-sa îşi dramatiza chiar lirismul. „Romanţele" sale sunt în esenţă — evident — momente lirice, dar în prezentare sunt scene dramatice, monologuri sau dialoguri şi nu cântece. Mai în fiecare, suntem pregătiţi în vederea unui desnodământ patetic (v. „Romanţa celor trei romanţe", Romanţa cheii) etc.

Dar, pentru a spune tot ceeace credem despre acest poet, căruia poezia noastră îi datorează una din treptele ei, îl aşteptăm să se hotărască a fi tipărit într'una din acele frumoase „ediţii definitive", pe care d. Al. Rosetti, Literatură şi Artă „Regele Carol II" le-a destinat autorilor de valoarea d-lui Ion Minulescu".

Scrisoare de dragoste

Mihail Drumeş

După „De dincolo de râu" volumul de nuvele al d-lui Victor Papilian, şi „Frunzişul toamnei mele", cartea de versuri a d-lui Virgil Carianopol, Colecţia „Universul Literar" **a angajat a treia operă pe care o va tipări până în Crăciun. Această a treia tipărire este romanul** Scrisoare de dragoste, **de d. Mihail Drumeş. Cunoscut şi apreciat de marele public, d. Mihail Drumeş este un romancier de viguros talent, care desbate în operele sale problemele societăţii româneşti actuale.** Scrisoare de dragoste, **va fi un mare succes.**

Literatura ţărilor vecine

Am anunţat aici că editura „Universul" a luat iniţiativa de a tipări o colecţie de traduceri din literatura ţărilor vecine. Prima operă care va apărea zilele acestea este *„Comoara Impăratului Radovan"*, a d-lui Iovan Ducici. Urmărind scopul de a face cunoscute şi preţuite producţiile spirituale ale vecinilor, iniţiativa „Universului" a fost întâmpinată cu entuziasm de public, — iar în presă au şi apărut articole de încuviinţare şi îndemn, cum este de pildă al d-lui N. Crevedia, intitulat „Balcanii sub alt aspect", din Porunca Vremii, de Joi.

SUFLETE TARI

La Teatrul Naţional se reprezintă Suflete tari, *piesa d-lui Camil Petrescu, ca o operă dramatică intrată de acum pentru totdeauna în repertoriul clasic al primei scene româneşti.* Andrei Pietraru, *eroul din „Suflete tari", a depăşit dealtfel cadrul literar al unei compoziţii îngrădite prin gen, — şi a trecut în câmpul teoretic al ideilor generale de creaţie, servind de acum, ca prototip şi îndemn altor realizări. Studiul d-lui Vladimir Streinu recent publicat în aceste pagini, arăta cât de bogată e analiza eroului Pietraru, în comparaţia care i se face cu Julien Sorel.*

G. BANEA

SĂPTĂMÂNA CĂRŢII FRANCEZE

Din iniţiativa Institutului Francez de Inalte Studii, de sub conducerea d-lui A. Dupront, se va organiza între 1—8 Decembrie a. c., o săptămână a cărţii franceze în România. Cu acest prilej, în toate librăriile mari din Capitală şi din întreaga ţară se va acorda o reducere simţitoare la vânzarea de cărţi franceze, literare, ca şi din orice domeniu.

Gestul Institutului Francez de Inalte Studii credem că va fi apreciat de toată intelectualitatea românească, ca unul ce este menit să afirme încăodată trăinicia raporturilor spirituale fraco-române.

Autorul acelei cărţi de mare succes „Zilede bazart" publică în „Revista Fundaţiilor", o povestire înduioşetoare, în care evocă amintirea unuia di ncolegii săi de şcoală primară, Gligore Muşat, băiat înzestrat cu închipuire vie şi cu darul de a povesti cuceritor. Proza d-lui Banea se distinge prin realismul fondului ca şi prin forma scânteetoare cu limbajuluisău colorat şi de o firească vioiciune a impresiilor ce se succed într'un ritm de a savoare epică, pur personală.

Inaugurarea monumentului lui Ion I. C. Brătianu

Mâine, 27 a. c., se va inaugura monumentul lui Ion I. C. Brătianu.

Ceremonia inaugurării va fi la orele 11 1/4 dimineaţa.

Serviciul religios va fi oficiat de I. P. S. mitropolit dr. Nicolae Bălan, al Ardealului, asistat de I. P. S. mitropolit Visarion Puiu al Bucovinei şi de P. S. arhiereu Efrem Enăceanu, locţiitor de mitropolit al Basarabiei, cu clerici din tustrele provinciile desrobite şi unite cu patria mumă la 1918.

Vor rosti cuvântări:

I. P. S. mitropolit dr. Nicolae Bălan, în numele bisericii;

I. P. S. Patriarh dr. Miron Cristea, preşed. consiliului de miniştri, în numele guvernului;

D. general Arthur Văitoianu, în numele foştilor luptători în războiul de întregire naţională;

D. dr. C. Angelescu, în numele prietenilor, colaboratorilor şi aderenţilor politici ai lui Ion I. C. Brătianu;

d. Alex. Lapedatu, preşedintele comitetului pentru ridicarea monumentului;

d. g-ral Victor Dombrowski, primarul general al Capitalei.

Lenuța Marga Munteanu

de B. Fordan

Din romanul cu același titlu, ce apare la „Cartea Românească"

Marga bănuește că până în momentul acela, nu mai sunt decât câteva clipe și un ușor tremur îi scutură corpul plin și sănătos, care are ceva din dărnicia naturii rurale și din legănarea unduioasă a holdelor. Și printre reverberațiile acestui tremur ciudat se strecoară un fir neînțeles de bucurie, de reținută satisfacție, căci în definitiv faptul acela neînțeles care trebuie să se producă, se reduce la o nevinovată farsă școlărească, împinsă puțin mai departe în dimineața asta, prin colaborarea Anei Petrescu. Am lucrat pe nesimțite, rapid, cu o imprudență care le-ar fi dat repede de gol, dacă elevele obosite n'ar fi dormit adânc și greu și dacă Georgeta Vlădoianu n'ar fi luat de cu seară o doză mai puternică de calmante.

Prin conștiința trează a Margaretei rulează întregul film al acestei aventuri nocturne și ea vede mai departe desnodământul, care nu poate fi decât o îndrăcită încurcătură cu ghionturi și țipete de surpriză. O încearcă isbucnirea unui râs care-i stă îngrămădit în coșul pieptului, însă se reține cu mari eforturi. Asta ar însemna să se demaște și totul ar rata. Deodată o scutură un fior. Dacă farsa e împinsă prea departe? Marga se simte cuprinsă de o teamă care o face să arunce brusc plapoma de pe ea și să repare totul. Însă e prea târziu. In clipa următoare, sunetul argintiu al clopoțelului sparge liniștea bună a dimineții și râsul acela metalic o surprinde pe Marga la marginea patului, tremurând ușor și cu privirea încurcată.

In aceeași clipă, ușa salonului cu paturi uniforme se deschide și d-ra Paraschivescu, pedagoga stâncoasă, cu trup de atlet, apare pe prag.

— Fetelor, a sunat!

Vocea ei are ceva din gravitatea elementelor naturii și ea se integrează perfect acestei vieți disciplinate și laborioase, prin timbrul ei scolastic care zadarnic vrea să devină binevoitor și matern. Elevele îi cunosc bine vocea și numai timbrul ei, răsbind de undeva, din umbra vreunui salon depărtat, aduce ordine și disciplină în larma internatului.

Văzând-o pe Marga trezită înaintea celorlalte, îi aruncă o privire bănuitoare, plină de câteva semne de întrebare și mirare.

— Bună dimineața, Munteanu. Cum se face că te-ai trezit înaintea celorlalte?

— A...a...o... Am vrut să... Nu! N'am vrut nimic. M'am trezit pur și simplu!

Își căpătase stăpânirea de sine. Presimțea însă că faptul acesta o să fie urmat de consecințe.

In jurul Margaretei crește larma dormitorului. Elevele se trezesc cu gesturi molatece și rotunde, în cari stăruie morfina dulce a somnului. Apar capete ciufulite, cu priviri îmbăiate în moleșeala visurilor. E o larmă familiară, fără prea mare intensitate la început deoarece, începe ritualul obișnuit al îmbrăcatului care cere gesturi simple și disciplinate. Doar vocea iritată a vreunei eleve care și-a rupt în grabă un șnur aduce o notă de discordanță în această liniștită scenă a îmbrăcatului.

Pedagoga a plecat și pașii ei se aud, grav, îndreptându-se spre dormitoarele claselor mai mici.

Deodată, la celălalt capăt al dormitorului de clasa opta se aude un mic strigăt:

— Dar ce e asta? Mi-a schimbat cineva un pantof!...

— Și mie! strigă Safta Udroiu, ținând în mână un pantof străin.

Intr'o clipă, tot dormitorul de clasa opta se umplu de strigăte.

— Cine a făcut asta?

Nici o elevă nu-și găsește perechea pantofului.

— Acesta-i pantoful Marcelei Ghiniță, strigă Georgeta Vlădoianu. Ce caută pantoful tău aici, Marcelo?

— Nici eu nu știu. Iată, și al meu e schimbat.

Elevele se iau la harță. Incurcătura asta le face să întârzie la rugăciune. Pantofii streini încep să sboare pe sub paturi, dela un capăt la altul al dormitorului. Strigătele cresc în intensitate. Numai Ana și Marga tac și chicotesc.

— Asta a făcut-o, cu siguranță, Lenuța Dobrescu, spune, mânioasă, Marcela Ghiniță, alergând după pantoful svârlit de Georgeta.

— N'am făcut-o eu! Zău n'am făcut-o eu, se apără Lenuța Dobrescu. Iată și pantofii mei sunt schimbați.

Elevele se bagă pe sub paturi, cu cămășile de noapte, după pantofii aruncați cu ciudă de cele păcălite. Câteva perne încep să sboare și ele după pantofi. Hărmălaia crește și atrage pe pedagogă, care se arată, severă și autoritară, în pragul dormitorului de clasa opta.

— Ce înseamnă dezordinea asta, clasa opta? strigă ea.

Văzând elevele pe sub paturi, pantofii aruncați în toate părțile și pernele răvășite, pedagoga își pune mâinile în cap:

— Vai! Vai! Ce haos! Doamne sfinte, ați înebunit?

Elevele ies de sub paturi, cu răsuflările tăiate și cu sângele în obraji.

— Ce e asta, mă rog? țipă pedagoga.

— Domnișoară, spune Marcela Ghiniță, nu știu cine ne-a schimbat pantofii.

— Ce? Ce? Aha! Care va să zică tot clasa opta! Bine, clasa opta să poftiți în recreația mare la raport, la d-na directoare.

Marga vede că lucrurile au avansat prea mult și ar vrea să facă un gest lămuritor, dar Ana o oprește la timp!

— Ești nebună? Vrei să ne elimine? Lasă că lucrurile se descurcă dela sine.

Cu mare greutate, elevele clasei a opta își găsesc pantofi și se grăbesc spre lavoare, cometând farsa. Din felul cum vorbesc și râsetele lor pline de savoarea tinereții, se vede că supărarea le-a trecut repede, deoarece fars de felul acestora se petrec în fiecare zi, în internat. Altfel ce ar fi viața lor, între atâtea oarbe discipline legale, fără un pic de originalitate și fantezie?

Primele ore ale dimineții se scurg cu înfrigurare. Tot internatul a aflat din gura pedagogei, care a vorbit un sfert de oră după rugăciune, despre isprava nemaipomenită din dormitorul clasei a opta. Morala ei a fost însă fără efect și din toată întâmplarea n'a rămas decât ineditul și savoarea. Râdeau cu haz chiar cele păcălite, spre marele necaz al d-rei pedagoge, care nu înțelegea o astfel de purtare din partea unor „viitoare educatoare".

In recreația mare, toate cele treizeci și două de eleve ale clasei a opta stăteau aliniate, în șorțuri negre, în fața biuroului directoarei. Aceasta fusese informată de pedagogă despre farsa din dormitorul clasei a opta și, pare-se, deținea chiar numele făptașei. De altfel și convingerea elevelor era că farsa n'a putut s'o joace decât Lenuța Dobrescu, inițiatoarea tuturor ghidușiilor cari făceau sânge rău profesoarelor și amărau dulcea existență a directoarei. Lenuța Dobrescu, o fată slăbuță, dar vioaie, cu părul ca paiul de secară și cu ochii albaștri, aproape spălăciți, pierduse un punct la conduită pentrucă odată strânsese toate plapomele elevelor de-a opta într'un colț al dormitorului, lăsându-și colegele desvelite o noapte întreagă și fusese în primejdie de a mai pierde un punct pentrucă fusese surprinsă, trimițând în stradă, dela fereastră clasei a opta, niște bezele inofensive.

Marga, cu inima strânsă de întorsătura ce o lua copilăreasca ei farsă, e aproape decisă să-și recunoască culpa, însă Ana, complicea ei, nu vrea nici în ruptul capului s'o lase, pentru că mai are o veche neînțelegere cu directoarea, la limba română.

— Să știi, Lenuțo, c'o pățești rău de data asta, îi șoptește celei bănuite, Sofia Maican.

— Nu știu nimic! Zău, nu știu nimic! se desculpă Lenuța, căreia îi tremură buzele a plâns.

Marga suferă. Cu bustul înălțat în eroica hotărâre a mărturisirii ar vrea să treacă lângă Lenuța și să-i risipească temerile nejustificate. Insă îi e și rușine. Vrea ca totul să se petreacă eroic, ca'n filmele cu destăinuiri de ultimă oră, când mărturiile neașteptate ale unui personagiu neînsemnat, aduc lumină desăvârșită în firul încurcat al unei tenebroase drame. Privirile ei caută pe ale Lenuței, dar aceasta n'o zărește, pentrucă ochii îi sunt împânziți de lacrămi. Are însă și ea în piept aceeași eroică hotărâre a bravării oricăror lovituri.

Pe crăpăturile ușilor dela celelalte clase, se ițesc capete cu priviri curioase. Elevele din clasele inferioare aproape că invidiază pe „favoritele" de a opta cari dețin întâietatea până și în negarea disciplinei școlare care regulează viața internatului.

Ușa cabinetului din care dirijează directoarea se deschide brusc:

— Poftiți, duduilor!

Micul front în uniformă se strecoară cu precauție și teamă, în cabinetul directoarei. Dar fiindcă încăperea e prea mică, elevele se înghesuiesc una în alta, fapt care le dă oarecare siguranță, colectivă, căci se știu un tot care poate susține cu bravura un atac vehement. Directoarea o femeie tânără încă, rămasă văduvă în urma unei aventuri a soțului, se retrăsese lângă fereastră, în rochia ei neagră, cu ciorapi la fel și cu părul adunat într'un conciu superb cât un ghizd de fântână. Privirile ei verzi și răutăcioase, la cari se adăoga acreala unei figuri de circumstanță, se plimbă de-a lungul micului front, iscodind un gest de trădare sau o eroică hotărâre.

Directoarea are un fel original al ei de-a surprinde defectele acestei colectivități școlărești. In momente hotărâtoare ca acesta, ea lasă să se scurgă o lungă pauză, pentru a da posibilitatea vinovatelor să-și facă examenul conștiințelor și să vină singure cu mărturisiri. In felul acesta, sarcina ei e ușurată. Nu însă și pedeapsa pe care o dă cu severitate, conștientă că în educație, severitatea face mai mult decât indulgența.

Lăsând să se scurgă acest spațiu de tăcere, directoarea se rezemase de pervazul ferestrii, cu bustul mulat în scurgerea neagră a mătăsii, și cu o o fermă provocare în priviri. Marga e decisă să înfrunte această provocare, însă o desgustă procedeul directoarei. Nu e în acest porcedeu acea degajare maternă, caldă, înțelegătoare, care poate scoate pe buze, imediat, mărturisirea culpei.

— Așa! Care va să zică suntem în plină anarhie! spune, în cele din urmă, directoarea. Și cine provoacă, mă rog, aceasta anarhie? Clasa a opta!... Tocmai clasa a opta care trebuie să fie exemplu pentru celelalte clase. Bravo, domnișoarelor!...

Și privirile ei trec, întrebătoare, sfredelitoare și rele, dela o elevă la alta.

— Mă rog, ne-am săturat de carte! Disprețuim ordinea și întronăm anarhia.

— Doamnă, vrea să spună Lenuța, asupra căreia se fixau, sau i se părea ei că se fixează, ascuțitele și metalicele priviri ale directoarei.

— Mă rog, mă rog, n'am terminat. Sau ai de zis ceva?

— Nu, nimic!

— Atunci stai la locul tău și păstrează-ți mărturisirea... Așa, care va să zică, domnișoarelor, stimatelor domnișoare, viitoare educatoare și mame... Mame educatoare...

— Ah, ce nesuferit vorbește! își zice Marga. Dece nu alt fel?...

— Mărturisesc că nu mă așteptam, continuă directoarea, pe același ton pedant și uniform, cu poticneli și împotriviri, într'un fel de contra punct exasperant, să aud că tocmai la clasa opta se petrec astfel de fapte, dăunătoare bunului mers al internatului și bunului renume ce ni l-am câștigat prin cele câteva manifestații în afară de zidurile școlii. Chiar domnul ministru al școalelor în persoană, cu ocazia ultimei vizite pe care a făcut-o la școala noastră, a recunoscut că suntem o școală model. Și acum, poftim, venim să răsturnăm bunele impresii ale d-lui ministru prin acte de indisciplină. Mă rog, mă rog, se face?

— Nu, doamnă îndrăznește Lenuța Dobrescu.

— Atunci? întreabă directoarea, înălțând capul, cu autoritate.

— Eu n'am făcut asta, se desculpă, cu încăpățânare, Lenuța.

— Nu întreb asta. Știu că până azi puține dintre voi au avut curajul să recunoască vina ce-i apăsa conștiința.

Marga face un pas înainte:

— Doamnă directoare...

— Ce, nu cumva vrei să-i iei apărarea? întrebă directoarea.

— Nici nu mă gândesc. Lenuța e nevinovată. Eu sunt aceea care am făcut farsa. Și privirile ei hotărâte o îndeamnă pentru ultima dată pe Ana să-și recunoască și ea partea de vină. Dar Ana nici nu se mișcă. Se făcuse roșie și privirile îi jucau, nesigure, în orbite.

Directoarea rămâne cu ochii măriți și se reazemă mai cu temeiu de pervazul ferestrii.

— Cum, tu ai făcut asta, Marga? Tu, eleva, în care aveam cea mai desăvârșită încredere?

— Da, doamnă, eu!... Eu singură am făcut-o, spune ea și mai hotărâtă, văzând că Ana ezită mereu să-și asume partea de răspundere în această afacere.

— Tu, Marga, tu? continuă directoarea, cu mâinile încrucișate, nevenindu-i încă să creadă.

— Vă rog să mă iertați.

Marga face un pas înainte.

— A! Asta nu! Asta nu, Marga. Celelate fete puteți pleca. Tu rămâi aici, Marga.

Elevele răsuflă ușurate și ies din cabinetul directoarei, cu o exagerată precauție.

Rămasă numai cu directoarea, Marga se simte stăpânită de o îndârjire care-i susține tot moralul și curajul. Aproape că și directoarea îi admiră acest curaj civic.

— Și cum ai putut tu să faci o ispravă ca asta, fetițo? o întreabă directoarea, venind spre ea. Atâta ingeniozitate, mă rog. Ai fi putut să o întrebuințezi aiurea.

— Am greși, doamnă și-mi dau seama de asta. Incă odată vă rog să mă iertați.

— Asta o s'o vedem. Totuși, cum s'a putut, tu, eleva cea mai cuminte? Te-ai schimbat mult, Marga, în ultimul an.

Marga își dă seama că într'adevăr, s'a schimbat mult. Orizonturi largi i s'au deschis pe neașteptate. O mai cuprinzătoare putere de asimilare o face să fie în fruntea întregului internat. In ultimul timp însă, acestei aviditați de cunoaștere i s'a adăogat ceva nou, o facultate în plus care 5 face să fie stăpână pe ea, voluntară și mereu în fruntea inițiativelor. Puterea ei de muncă, devotamentul pus în slujba unor cauze adânc umane, ajutorul eficace și rapid acordat fără târguială sau ezitare, a făcut din eleva Margareta Munteanu, o personalitate bine conturată, care dă tonul în toate faptele mari ale inernatului și pe care celelalte eleve o respectă. De aceea mirarea dirctoarei e explicabilă. Cu atât mai explicabilă, cu cât Marga e fată dela țară, cu o fire aparte și cu o bază de ascensiune cu totul umilă, dar pe care Marga, caracter cinstit, n'o poate disprețui. O doare doar atât — obscura ei origină. Adeseori însă își dă seama că tocmai acest fapt i-a dat acea îndârjire care o pune pe primul plan al vieții de internat și care e, oarecum, o răzbunare pe această origină obscură.

Hotărârea cu care rezistă filipicelor directoriale îi vine din această energie rurală neconsumată încă și devenită pentru cele mai multe, titlu de noblețe și blazon.

— Bine, Marga, voiu încerca să uit prostia ce ai făcut! îi spune directoarea, înduioșată subit.

Marga e emoționată. Ii vine să sărute mâna acestei femei severe, pe care n'a văzut-o niciodată înduioșată cu adevărat, dar îi este rușine. Rușine de ea însăși și de emoția directoarei.

— Mi-am adus aminte, Marga, îi spune directoarea, cu o tremurare din gene, că astfel de porniri sunt posibile și mai adeseori explicabile la vârsta ta.

Simțind că valul de duioșie ar putea să-i aducă o explozie de lacrămi, directoarea o apucă pe Marga de umeri și o împinge ușor spre ușă:

— Du-te, fata mea, du-te, Te-am iertat.

Marga își dă seama că a descoperit un sentiment nou și, ieșind din cabinetul directoarei, își usucă repede cu șorțul o lacrămă isvorâtă așa, ca o binefăcătoare licoare pentru dureri mute și neînțelese.

Intre Lucian Blaga și Vasile Băncilă

(Urmare din pag. 1-a)

damentul metafizic care nu poate fi găsit în științe, trebue găsit într'un „sistem organic de date axiomatice sau de credințe". Iar aceste date nefiind decât într'un colectiv uman, și dintre toate colectivele cel mai complet fiind etnicul, urmează dela sine, că filosofia este etnică.

Demonstrația se poate face și altfel. Dar cum aranjăm cu dificultățile ieșite din consecințele acestei poziții? Eu subliniez pe cea mai principală. Dacă filosofia este etnică, atunci i-se tale orice posibilitate de-a prinde *absolutul*. Observația este serioasă, nu însă și fără răspuns. Aci ar trebui să ne oprim asupra conceptului de *absolut*, dar nu o mai facem, căci lucrurile s'ar întinde prea mult. Răspundem scurt; în viață și în univers în genere nu poate fi vorba de un absolut așa cum și-l închipuiau marii idealiști. Cu ce drept vine raționamentul discursiv și logica formală să afirme ceva despre un lucru care din momentul acela nu mai este el? Dar *conceptul* cu ce drept vine să încremenească viața?... Și totuși există un absolut; absolutul meu, absolutul colectivului uman din care fac parte, mai ales acesta! și absolutul istoriei noastre. Aduceți-vă aminte de Ptolemeos, care în concepția lui epiciclică avea un absolut. Că nu era adevărat? N'are nicio importanță. Dovadă este faptul că și pe atunci, corăbiile care se orientau după acest sistem mergeau cât se poate de bine. Dar în epoca noastră, câți oameni nu cunosc sistemul astronomic a lui Kepler și totuși se conduc de minune! Ei au sistemul lor și trăesc într'un absolut. Dacă n'ar fi așa, logica n'ar fi posibilă nici într'un fel. Afirmațiile de mai sus convin din plin și filosofiei în general.

Odată stabilit acest raport, d. Vasile Băncilă intră în analiza structurii noastre etnice. Prima caracteristică: Țăranul român este *cosmicist*. Ce însemnează asta? Că el are nevoie de spațiu liber, că are intuiția armoniei cosmice, și, pe deasupra, că are sentimentul participării la cosmos. Dar să ne înțelegem. In această *nevoie de spațiu liber* nu-i ceva desorganizat și haotic. Țăranul nostru pune aproape peste tot margini, până și infinitul parcă ar avea undeva un sfârșit și o formă. E o intuiție paradoxală aci. Ascultați o frază pe care v'o redau întocmai! *Am zice că pentru țăran lumea nu are o limită și totuși nu e propriu zis infinită.*

Nu știu însă dacă ați cetit cartea *L,Univers en expansion* a lui Sir Arthur Eddington și nu știu dacă vă mai amintiți că acolo se vorbește, chiar în primul capitol, de un spațiu *finit dar ilimitat*. Cu asta nu vreau să arăt o influență, ci numai, într'u cât e posibil, o asemănare între felul nostru de-a privi universul și maniera *fizicei* contemporane. O discuție mai largă ar fi desigur interesantă, dar nu-i cazul. Trecem mai departe. Am amintit de *sentimentul armoniei cosmice* la țăran. Ce este el? Incredere în ordinea naturii și neîncredere în ordinea oamenilor. D. Vasile Băncilă ne spune că țăranul român se lasă frecvent în seama naturii, că are optimism cosmic și neîncredere socială. Exemple avem destule, dar cel mai cunoscut, este reacțiunea lor împotriva noului calendar. Ei știau că au avut un calendar, după ordinea cerească, și nu puteau nici cum de bună voie, să primească în locul lui un calendar omenesc. Asupra acestor sentimente s'ar putea spune multe lucruri, și mai ales asupra optimismului cosmic, de care, cu atâta violență, era turmentat și tenebrosul Leibnitz. Dar o atare încercare ne-ar cere prea mult. In schimb, trebue oricum să amintim ceva despre ideia *participării* țăranului nostru la cosmos. Asta este o altă latură a cosmicismului său, și, după d. Băncilă, ea este cea mai importantă: Să aprofundăm nițel. A participa la cosmos însemnează a vedea și a trăi veșnica mișcare, veșnica naștere, geneza permanentă și principiul vieții ca valoare universală și adâncă. Fraza este aproape transcrisă din studiul d-lui Băncilă. Iar de aci, o serie de consecințe. Intâi, una de esență pur logică și pe care d. Băncilă ne lasă numai s'o vedem printre rânduri. Ea se poate formula astfel: *Țăranul român gândește genetic*. Un caz. Intrebați-l bunăoară pe un țăran român, din orice parte ar fi el, ce este un mânz. El n'are să vă spună niciodată că este ceva cu patru picioare, cu doi ochi, cu o coadă, etc., ci va spune că este ceva care iese din iapă. Indiferent, în realitate poate fi chiar un monstru. Asta însemnează că el nu definește niciodată prin elementele constitutive și, ținem să precizăm, are perfectă dreptate. O altă consecință a sentimentului de participare la cosmos este suflul vital și rezistența biologică a țăranului nostru de care se leagă strâns și eroismul său. Un eroism, după d. Băncilă, departe de orice personalism și cu nimc revoluționar, tocmai fiindcă își are rațiunea și în realitate cosmică.

Francis Jammes

Clara d'Ellébeuse

Iubesc, prin ceața vremilor, pe Clara d'Ellébeuse,
școlărița sufletului meu, ce de la carte
venea sub teii galeși, s'o fure, cu nesațiu,
lectura magazinelor de-atunci: o bunătate.

Doar ea m'atrage; simt seninul tot mijit
din pieptarul sânului celui mai alb și nou.
Unde-o fi, unde, această fericire? La sine
'n iatac năbuiau ramuri cu frunze ce-am iubit.

Poate-o mai fi plăpânda străbunilor vecină
pe lume; ori, de-i altfel, murirăm amândoi.
Grădina domnească pălea și 'ngenunchia
vântului — bătrân sfârșit de vară se 'mpline

Iți amintești tu penele-astea de păun
ținute-acolo 'n vasul cu melcii sidefii?
Se tot vorbea d'un naufragiu pe la sindrofii,
și Terrei-Nuova stâncă îi spuneau, nimic mai mult.

Apropie-te, vino, Clara d'Ellébeuse,
să ne iubim, de mai trăești, durerea mea.
Știi, parcul vechiu păstrează vechi cuiburi de lalele
și iederi, goală toată, vin Clara d'Ellébeuse.

SIMION STOLNICU

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

La muzeul Toma Stelian se continuă — devenind o tradiţie — şirul expoziţiilor bune. Dela aceea atât de interesantă a „Gravurii germane" aceasta e prima a cărei importanţă i se poate asemui dacă nu sub raportul valorii operelor — desigur sub unghiul prieteniei noastre spirituale cu Franţa. Pe acest teren, expoziţia actuală e un însemnat dar artistic ce ne face marea noastră prietenă. Cu un comitet din care fac parte domnii; H. Focillon, Andrè Dezzarois, conservatorul muzeului Jeu de Paume, Al. Dupront, Renè Huyghe, conservator al picturii în muzeul Luvru, P. A. Lemoisne, conservator al cabinetului de stampe din Paris, Gabriel Ruchès, conservator al desenelor muzeului Luvru, credem că francezii au avut mândria de a ne trimite tot ce au avut mai bun, mai autentic şi mai valabil în desenul şi gravura franceză. Intr'adevăr expoziţia dela Toma Stelian cuprinde un întreg care constitue o privire foarte instructivă asupra desenului şi gravurii franceze. Regretăm totuşi lipsa minunatelor desenuri — fie figuri, fie peisage — ale lui Corot şi mai ales Clouet. Ar fi fost pentru noi un rar prilej de a le admira şi de a învăţa. Păcat de asemenea, că Cèzanne, Manet, sunt atât de sumar prezentaţi. Suntem recunoscători însă pentru portretele admirabile ale lui Daniel Dumonstier, Lagneau şi Robert Nanteuil, acest portretist atât de riguros şi de bun observator în acelaş timp; pentru desenurile lui Ingres, Renoir, Degas, Watteau, Lautrec, Daumier.

E deosebit de interesantă evoluţia

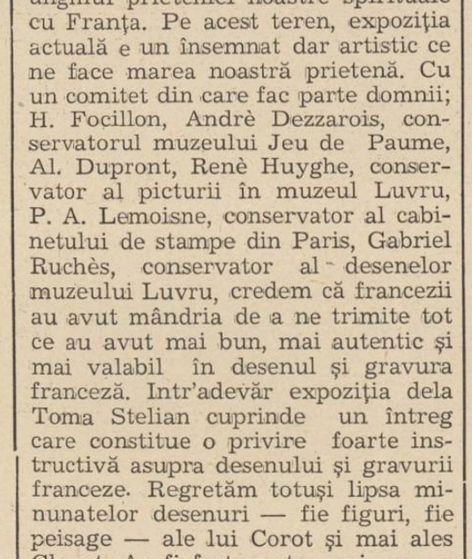

T. Romanaţi Portret

artei franceze, a desenului în special. Cât drum dela Clouet până la Renoir! Cât a trebuit până când a căzut ultima mare redută a acestei concepţii reci de analiză fără emoţie, al cărei ultim genial apărător a fost Ingres!

Odată cu Corot, Delacroix, Renoir, însă, arta franceză intră într'o epocă de împlinire a cărei echivalenţă nu o întâlnim mai încoace de renaştere, de la Corregio, Tizian, Velasquez. Căror bizare legi datorăm aceste evoluţii, aceste emigrări, aceste capricii ale artei? Iţi pui fără să vrei aceste întrebări, de câte ori ai prilejul de a vizita expoziţii atât de cuprinzătoare ca aceasta. Trebue să fim recunoscători organizatorilor cari, neobosiţi, fac de fiecare dată cele mai preţioase servicii culturii româneşti.

In sala „Universul" d-l Teodorescu-Romanaţi expune lucrări cu „caracter specific românesc".

A fost o vreme când pentru nevoile unei cauze pe care nu o discut, s'a inventat această gogoriţă, „specificul românesc în pictură". Intelectualii de toate calităţile se împărţiseră în două tabere, pentru şi contra... La pictori, formula luase aspecte comice; expoziţiile erau pline de strâchini, icoane cu prosoape şi plosce, în mijlocul cărora era aşezată revista „L'Art Vivant" cu coperta citeţ scrisă... Cei mai mulţi pastişau din opera d-lui Theodorescu-Sion, ceeace era mai puţin interesant ca, măcar prin subiect să „aducă" cu maestrul... Lucrurile s'au limpezit acum şi cred că toată lumea e de acord că o pictură trebue întâi să fie bună, după care va fi neapărat şi „specific românească". D-l Romanaţi nu avea nevoe de această etichetă, pictura d-sale a fost întotdeauna preţuită de un public care nu şi-a economisit niciodată admiraţia.

La Dalles, d-na Ella Dji Cancicov expune câteva vitrine cu cărţi legate de d-sa. Sunt printre cele mai frumoase din câte am văzut. Fără exagerările incomode, inventivităţile inutile cu care de obicei se practică legatul cărţii, d-na Cancicov ne prezintă câteva lucrate cu dragoste şi răbdare de artisan, cu o fantezie de cea mai bună calitate. Apoi, sobrietatea, măsura, completează concepţia de la care a pornit artista.

Cartea străină

Marcel Arland: Terre natale

(„Gallimard" — Paris, 1938)

Cu toate că romancier, nu numai prin consacrarea întrucâtva oficială în republica literelor, a „premiului Goncourt" luat acum câţiva ani pentru romanul de masive proporţii **L'ordre,** dar şi prin stăruinţa cu care face să apară, la scurte răstimpuri, mereu alte şi alte volume de proză epică, d-l Marcel Arland poate fi socotit, cu mai multă îndreptăţire un critic prin temperament, drămuitor de precizuni sau aproximaţii de nuanţă după criteriile suficient de mlădioase deşi deloc şovăitoare ale unui gust înăscut şi îndelung exersat, rafinat prin formaţie intelectuală. Pentru noi cel puţin, d-sa este mai cu seamă autorul acelor lucide „eseuri critice", pe care le publică lunar în **La nouvelle revue française,** atât de limpezi în conturarea şi desăvârşita coheziune a judecăţilor formulate. Cu toată actualitatea lesne trecătoare a unor astfel de pagini, aparent restrânsă la aceea a prilejurilor dela care s'au inspirat, accentul lor definitiv, al unei calme convingeri, exclude ideea de improvizaţie.

Observaţia este valabilă de altfel, şi pentru scrisul de creaţie propriu zis literară, al d-lui Marcel Arland. Nicăieri mai bine ca în **Terre natale,** ultima lui carte, nu se face atât de simţită atenţia grijulie şi cumpănitoare a autorului, aplicaţia voluntară deşi fără urma vreunei sforţări aparente, şi mai ales gravitatea emoţionată a tonului, — dar o emoţie stăpânită, disciplinată în tiparul expresiei de o pudoare şi o lipsă de podoabe care ar putea fi semnul unui secret orgoliu, acela al dorinţei de unicitate nu prin extravaganţă sau bizarerie ci dimpotrivă, prin modestie, umilinţă şi prin monotonie.

Intr'adevăr, monotonia ni se pare a fi însuşi principiul artei literare a d-lui Marcel Arland. Amintirea rămasă pe urma lecturii cărţilor d-sale, îşi asociază în chipul cel mai firesc imaginile şi sensaţiile care chiamă impresia de monotonie: tonuri cenuşii, gust amărui, atonie, vid.

„Vorbesc despre câmpuri, despre vite şi despre anotimpuri — începe un capitol din **Terre natale.** Asta fiindcă găseam în ele, copil fiind, mai mult decât un decor; erau pentru mine ca o a doua familie şi a doua şcoală; ajungeau o parte din mine însu-mi, cea mai statornică. Azi însă, dacă evoc un copac, podul unei case ori o fântână, trebue să mă împotrivesc propriei plăceri; mi-e teamă să nu dau copilăriei mele înfăţişarea unei lungi idile, în timp ce ea a fost aproape cu totul altceva".

Terre natale, care-i povestea unei copilării necăjite la ţară, printre oamenii împovăraţi de grijile traiului zilnic şi de muncile câmpului ritmate prin curgerea anotimpurilor, nu are nimic din idilismul celor dintâi amintiri. Autorul acestei cărţi nu este un liric şi nici un descriptiv. Peisajul natural i se înfăţişează în tonurile pe care le resfrânge asupră-i sensibilitatea proprie, tonuri de o indicibilă melancolie. A fost numit, şi cu drept cuvânt, un Claude Monet al prozei.

Valoarea pitorească, sau mai bine zis picturală a notaţiilor delicate pe care le întâlneşti în cărţile lui Marcel Arland se întovărăşeşte întotdeauna şi

Marcel Arland

cu o anumită vibraţie, o luminozitate difuză, care le însufleţeşte şi le subiectivează. Procesul acesta, de asimilare treptată a unor date obiective, până la desăvârşita lor interiorizare în amintire, este descris în acest fel, de autorul **Pământului natal:**

„Ajunsei în marginea unei pădurici şi mă aşezai pe frunzele moarte. Era bine; de prin grădini m'ajungea câte o boare caldă; în copaci, luna făcea să tremure păienjenişul de umbre şi de pete luminoase.

Astfel de clipe îmi apar întâi, când mă gândesc la copilăria mea. Nu erau făcute din nimic. Nisipul unei cânepişti, un copac ce se clătina deasupra mea, un zid, o piatră şi nici atât chiar. Şi nu pot spune că eram sensibil la raritatea unei colori, nici la marile linii ale unui peisaj. Mi-a trebuit mai mult de douăzeci de ani ca să descopăr peisajele noastre. Nu le credeam nici atât de ample, nici atât de pure, nici atât de armonios ordonate. Şi totuşi, pe măsură ce mi se întipăreau în conştiinţă, îmi regăseam chiar copilăria mea care se pătrunsese de ele înainte de a le înţelege.

Un loc nisipos, un copac, un zid, iată fără 'ndoială decorul meu şi isvorul bucuriei mele. Dar acel colţişor nisipos avea o amploare de cetăţuie, în care cele mai frumoase aventuri se puteau naşte, şi la acest copac, al cărui trunchiu, se împarte dela pământ în două ramuri, ceeace mă emoţiona ca o figură omenească şi mai mult chiar decât o figură omenească, era sfâşierea lui, chipul lui intim, propria lui fiinţă. Fiindcă totul prindea să se însufleţească, n'aveai decât să stai tăcut, neclintit, ca să simţi că e aşa; astfel lumea se umplea de însoţitori prietenoşti şi statornici cu atât mai de preţ cu cât nimeni afară de mine nu părea să-i recunoască".

Ascuţimea pătrunderii analitice a d-lui Arland, care nu ezită să desvălue strâmbăturile cele mai penibile ale sufletului omenesc, cu o stăruinţă neînduplecată, feroce chiar, aminteşte pe Jules Renard, şi mama povestitorului din **Terre natale,** seamănă în multe privinţi cu făptura de coşmar a d-nei Lepic, a cărei ironie batjocoritoare şi ipocrită amabilitate, îngheţa elanurile bietului „Poil de carotte". „Avea şi un fel de a rosti anumite vorbe — citim în **Terra natale** — acelea, poate, la care ţineam mai mult, făcându-le să-mi pară deodată ordinare şi caraghioase. Am crezut la început că făcea asta din neştiinţă şi i-am spus-o. Dar ea le repeta, mânjindu-le parcă mai mult şi mă pândea cu coada ochiului. Se pleca peste cartea mea în timp ce eu mă şi trăgeam în mine, convins mai dinainte că avea să dea peste fraza care mă emoţionase ca să o repete pe un ton de batjocură. Vroia oare să se apere de vorbele şi sentimentele a căror gravitate o ştia?"

Cu aceste însuşiri, talentul d-lui Marcel Arland îşi vădeşte puterea de asimilare, de simpatie şi înţelegere, dar într'o măsură mai puţin însemnată pe aceea de construcţie şi viziune personală. E scrisul unui om de gust şi de rafinată cultură — dar scrisul de cultură nu este necesar, şi unul de creaţie. Şi nu este în acest caz.

MIHAI NICULESCU

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Pablo Casals. Sunt puţine nume în toată muzica vremilor noastre, atât de elocvente cât acela al lui Pablo Casals. Un nume care respinge de la sine reclama lărmuitoare de bâlci şi trâmbiţările ei discordante. Pablo Casals nu mai poate primi, din afara artei lui, nici o calificare.

Pe toate, pe cele mai mari şi mai nobile, i le-a dat însăşi muzica. Intre această artă şi el, o armonie ideală în netulburata ei înfrăţire, s'a înfăptuit, definitiv şi deplin.

Din momentul în care, izolându-se cu violoncelul său într'o lume în care nu există decât muzică, Pablo Casals desvălue celor ce-l ascultă minunile din acea lume, nimic altceva nu se mai interpune interpretului şi celor de faţă.

Dela prima atingere de arcuş până în clipa când se spulberă rostirea adâncitoare a ultimului sunet, luminată de absolută intuire a rosturilor native şi finale ale întregei muzici pe care o comunică nepătat, se împarte asupra tuturor minţilor.

Dar, nu poate fi uitată minunea pe care cugetătorul Casals, pentru care întunecimea şi îndoiala nu există, o încredinţează direct şi integral violoncelistului, ajuns să înfrângă în acţiunea de metamorfozare fidelă a gândului în sunet, toate rezistenţele şi covârşitoarele greutăţi ale unui instrument muzical pe cât de generos în elementul de seducţie al glasului său, pe atât de refractar elocinţei absolut pure şi logice.

Conformaţia şi condiţiile organice ale violoncelului, impun, desigur, adevărate licenţe în diagrama expresivă a frazei, în combinările de sunet, în suflul de expunere, accentuare şi modelare a muzicei.

Strâns legat de ceeace ideia muzicală dictează, de raţiunea esenţială

Pablo Casals

a fiecărui cuvânt, a fiecărei litere, trebue spus, din discursul muzical, Casals a adus artei violoncelului corectivele unei estetice de exteriorizare absolut conforme comandamentelor fondului ,descoperind muzicei un nou apostol propovăduitor al dogmelor inalterate ale frumosului: violoncelul, tămăduit de Casals, de toate relele ce-l covârşeau.

Personalitatea lui Pablo Casals, iniţiatoare a unui adevărat sistem de filosofie creat pentru o conciliere supremă dintre arcuş şi coarde, domină arta violoncelului într'un chip ce nu suferă comparaţie, deschizându-i, în istoria evoluţiei lui, un capitol care se poate intitula: epoca de desăvârşire a violoncelului în faţa artei.

Orchestra simfonică „Pro-arte". Printre lipsurile muzicale dela noi, regretabil de numeroase şi mai ales de persistente, una, în special, părea de neînlăturat: aceea a creării unei orchestre simfonice de completare a manifestărilor de până astăzi, puţine numericeşte, faţă de nevoile culturale ale capitalei româneşti, ermetice auditorilor cu mijloace restrânse şi puţin prielnice unor prime educări în materie ale tineretului.

In asemenea împrejurări, silinţele entuziaste, neobosite şi încununate de isbândă ale d-lui George Cocea, care a surpat până acum şi alte porţiuni din zidurile chinezeşti ce închid orizonturile noastre artistice, de a alcătui o nouă orchestră simfonică, au fost excepţional de bine venite.

Această orchestră şi-a spus foarte frumos „păsul", în paginile programului distribuit în sală, la cele două concerte duminicale pe care le-a dat la Ateneu:

1) Menţinerea unor condiţiuni de accesibilitate largă pentru public, care să îngăduie şi tineretului studenţesc şi şcolar cât şi publicului cu mijloace modeste să asculte concerte simfonice.

2) Apelul la solişti români.

3) O întocmire a programelor care să înlesnească educarea muzicală a ascultătorilor debutanţi şi în acelaş timp să mulţumească şi pe auditorii mai experimentaţi".

Primele concerte ale orchestrei „Pro-Arte" au arătat că toate aceste cuvinte nu s'au scris zadarnic.

De aceea d. George Cocea, fondator şi dirijor, d. Grigore Dinicu şi Vasile Jianu, soliştii români de foarte mare succes de până acum şi cei optzeci de componenţi ai orchestrei, sunt demni de cele mai vii elogii, iar realizarea d-lui Cocea merită să dăinuiască.

ROD

La 'nceput de cântec dorul era stup;
Nu crescuse luna'n fiecare gând.
Clipe despletite peste umeri albi,
De prea multă slavă 'ncremeniau plângând.

Prin singurătate, lângă porţi şi'n vis,
Numai tâmple triste ,numai frunţi de lut...
Tremurau porumburi grele'n asfinţit,
Vinul vechiu din cramă se cerea băut.

S'au fost rupt sub creangă basme şi brăţări
Răsărind pe culme veacul părea mag; —
Singur printre datini, singur printre brazi ,
Gândul ducea 'n sănii foamea de iobag...

TEODOR AL. MUNTEANU

Presimţiri

Cântecul îmi va fi într'o zi un oftat,
ca al vântului, Toamna, prin grădini —
iar mâinile ce-au mângâiat lumini,
s'or subţia — prelungi, pentru 'nnoptat.

Am greşit calea? — poate că-mi voi spune,
privindu-mă cum scad şi amurgesc
şi pentru toţi care călătoresc
voi îngâna învins, vreo rugăciune...

TEODOR SCARLAT

NOTIŢE ŞI ECOURI

Pearl Buck, laureata premiului Nobel pentru literatură

Pearl S. Buck, autoarea unor romane citite în lumea întreagă, dintre care amintim doar titlurile celor mai cunoscute: Mama, Pământ chinezesc, Vânt de răsărit, *era celebră înainte ca atribuirea premiului Nobel să atragă atenţiunea opiniei publice mondiale asupra unei opere literare de o impresionantă amploare epică şi străbătută de un suflu generos de simpatie şi înţelegere pentru suferinţa omenească.*

Americană prin naştere Pearl Buck trebue socotită extrem-orientală, chinezoaică mai precis, ca mentalitate. Se pare că destinul ei literar trebue pus pe seama acestui îndoit aspect al formaţiei intelectuale care a modelat-o. Cazul e mai puţin izolat de cât s'ar părea, deoarece începând cu Lafcadio Hearn şi până la Kipling se pot cita exemple numeroase de scritori de limbă engleză, cari fie datorită faptului de a se fi născut şi a fi crescut în Orientul îndepărtat, fie pentrucă au trăit acolo vreme îndelungată, au exprimat în opera lor, moduri de simţire ale orientalilor.

S'a născut în 1892, în statul Virginia din America de Nord, părinţii ei fiind misionari. In acelaş an, pleacă în China, unde învaţă limba chineză înainte de a fi ştiut să vorbească englezeşte. Faptul de a fi deprins graiul poporului a cărui viaţă avea să o descrie mai târziu, şi de a-i fi cunoscut obiceiurile familiale şi traiul intim, odată cu primele noţiuni despre lumea înconjurătoare, i-a dat putinţa să ne înfăţişeze în cărţile ei, o imagine veridică despre China, aşa cum nu au izbutit nici Pierre Loti, nici Joseph Conrad ori Somerset Maugham. Arbitrare sunt deopotrivă, chiar atunci când intenţia de a literaturiza este absentă, imaginea îmbelşugat colorată, sentimentală şi dulceagă a Orientului din paginile unui Loti, sau aceea posomorîtă şi fantastică a lui Conrad, ori simplu decor în care se desfăşoară aventurile albilor din cărţile lui Maugham.

Sunt rare scrierile în care să găsim o aderenţă perfectă la modul de viaţă şi de înţelegere oriental, iar printre acelea care întrunesc şi condiţiile unei realizări artistice fără cusur, trebuesc citate în primul rând, minunatul Kim *al lui Kipling şi* Pământ chinezesc *al norocoasei laureate din acest an.*

Bogăţia materialului de experienţă din cărţile acestei scriitoare este covârşitoare şi accentul cade în primul rând pe latura lor documentară; dar şi forma în care este prezentat, altfel spus stilul, merită tot interesul, întrucât el nu poartă urmele deformării profesionale, în înţelesul manierei practicanţilor obişnuiţi ai condeiului literar. Romane cum sunt Pământ chinezesc *şi* Mama, *aparţin acelei categorii de cărţi, mult mai numeroase în literatura anglo-americană decât în aceea de pe continentul european, scrise nu de literaţi, ci de oameni cari ajung târziu să-şi descopere ceeace s'ar numi o vocaţie a scrisului, după ce au adunat o bogată experienţă a vieţii.*

Acesta a fost şi cazul scriitoarei Pearl Buck. S'a măritat foarte tânără, cu un profesor american dela Universitatea din Nanking, unde ea însăşi preda un curs de limba engleză şi până la vârsta de treizeci de ani n'a avut răgazul să scrie. In 1922 publică primele nuvele, în revistele englezeşti din Şanghai şi în altele americane. In 1925 i se atribue de către o mare revistă literară americană, un premiu pentru studiul intitulat China şi Occidentul. *Cea dintâi operă literară de valoare este* Vânt de răsărit, vânt de apus, *scris în 1926, dar tipărit abia patru ani mai târziu, după lungi revizuiri şi corectări.*

După un an, apariţia romanului The good earth, *(„Pământul cel bun", sau „Pământ chinezesc" în versiunea franceză) îi aduce o notorietate mondială fiind tradus aproape în toate limbile. Talentul generos al scriitoarei îşi găseşte în această carte expresia cea mai fericită: putere de evocare, un simţ psihologic just şi mlădios şi o candoare gravă femenină, care-i îngăduie să se ocupe de problemele cele mai gingaşe, cum sunt amorul conjugal şi concubinajul în familia chineză.*

Sugestii străine poate de stricta apreciere după criterii de valoare literară se pare totuşi că au influenţat de astădată, în atribuirea premiului Nobel. Juriul suedez ar fi vrut să-şi arate prin alegerea făcută, şi simpatia pentru „libertăţile oprimate", după expresia unui confrate parisian.

REVEDERE

Capitol din romanul „TURN DE FILDEȘ", sub tipar.

de TITUS NICOLAU

Pe șesul verde sclipește soarele ca și altă dată. Luca urmează ca prin somn cărarea, înainte. Printre ierburile înalte trece vântul înmirezmat. Ii mângâie ușor obrazul, cu aripa-i moale.

Doamne, multe s'au scurs pe deasupra tuturor acestora de când a plecat! Zilele au zburat ca vântul acesta din largul șesului, undeva sus, au încremenit și stau acum acolo privindu-l cum trece, străin cu trupul de azi, dar cu ochii și pâlpâirea celui de odinioară în inimă.

Iată crângul, valea întreagă, cum îi ațin calea și-l întreabă:

— Nu ne vezi și pe noi? Privește-ne! De când ai plecat, tot așa ne ținem: nu ne-am schimbat haina, nici surâsul.

Sălciile cu umbra pe iarba umedă, covoare fragede îi așternu la picioare, răchițile îi întind brațe doritoare din toate părțile:

— Primește-ne și pe noi cu îmbrățișare de frate și uită!... Uită vremea ce ne-a despărțit. Noi stăm aici credincioase, de totdeauna.

Apusul își întinde coardele lungi, strunindu-și harfa în apoteoza unor tărâmuri ce se cufundă. Acum începe simfonia luminii, înălțându-și armoniile în nuanțe infinite, sus, pe cer...

Dedesupt apare mic, dealul cu casa strălucind tristă, plângând parcă în ploaia razelor, învinsă de duioșia revederii. Casa aceea lungă, albă, cu acoperișul de tablă roșie pe care altă dată îl privea în înălțimi amețitoare de jos, de sub zidurile uriașe, îi ieșea înainte acum umilită, pitită sub apusul veșnic. Ograda bătătorită dimprejur, cu fiecare piatră cunoscută, era acolo, cu ocoalele, cu bucătăria și șirele de paie lângă arie, în care se scălda vara întreagă. Le îmbrățișa pe toate înainte de a ajunge, de aici de jos, de la marginea șoselei, împresurat de toate glasurile serilor duse.

Luca venea acum cu veste nouă, fluturând-o deasupra tuturor flamurilor zdrențuite de vreme. O trâmbiță de cristal își va tremura poate cântecul în curând, peste toate aceste cuprinsuri ce închid izvoarele inimii lui și ale vieții împrăștiate în larg, purtându-și cu ea începuturile, oricât de departe și-ar mâna valurile. Aici rămâne veșnic matca lor, către care se trag apele în restriște, după furtuni, în pacea care le domolește și le redă lor înșile.

A intrat în sat pe drumul pe care, ca și altă dată, se întorcea și în seara asta, cireada de la păscut. Unde o fi Vereanca lor, pe care o aducea, răzimându-și privirile de departe, pe spinarea cu pete fumurii, peste coarnele arcuite fin...

Talanga șoptește ca și atunci și gâturile vânjoase cu pieile atârnând lungi se întorc brusc, zmuncindu-se, alungând musca, cu boturi umede ca unse cu păcură, mestecând neîntrerupt, mirosind a iarbă și a baligă proaspătă.

Colbul drumului e rece. Acum, odată cu înserarea, îi simte mângâierea fină și aroma de brazdă strivită plutește din câmp, peste tăpșanuri. Colo, la Ion Tabără și prin toate ogrăzile s'au aprins focurile. Un glas de femee obidită chiamă lung, vre-un copil: măi Toadere, măi !... Se învălmășesc glasuri, lătrături, mugete înduioșate de viței. Aici e sălașul primar, culcușul în care se plămădește tihna, vatra dintâi din care a pornit odată toată lumea.

. . . . . .

A ajuns în mijlocul satului. Sub poala dealului, pe aria bătută de lângă pârâu, în jurul scrânciobului, hora. Duminica nu se sfârșise încă.

Toba se auzea de departe și acum izbucniră răgușite, glasurile scripcei și al fligornului. Chiuiau flăcăii, tot mai tare îndârjindu-se la joc și se înălța praful până în vârful copacilor, sub frământarea cizmelor și a ciubotelelor cu potcoave. Fetele învârtite roteau rochiile largi și grele, iar flăcăii, cu poalele cămășilor înflorite în vânt, zdupăiau ichind, când cobza și vioara zdrăngăneau drăcesc, în ritm neoprit. Cămășile ude pe umeri și la spete, săltau negre de colb și grele, iar copiii, împrejur, alergau și ei, țopăiau ici-colo, doi câte doi.

— Buna vremea gospodari!

Câțiva îl recunoscuseră de departe. Erau acolo, pe bancă, la poarta crâșmei lui Benta, Paraschiv, Toader Șipoteanu, Scafaru...

— Uite pe Luca ! Noroc Luca ! Ai venit pe la noi ?

— Uite bre, ce mare s'a făcut !

Privirile toate îl cântăreau, dar ochii jucau a bucurie.

— De-atâta timp... Or fi vre'o șapte, opt ani...

— Ce-ați mai făcut, ce s'a mai întâmplat pe aici ?

...Câte, câte Doamne, și toate-s tot neschimbate.

— Hei, pe când era bietu domnu Cireș! Ce era aici în sat, ce viață !...

Oamenii începură să-și amintească una câte una, întâmplări de la școală, isprăvi neuitate, spaime ce-i făceau să râdă acum, clătinând din cap. Șezătorile de Sâmbătă, iarna, cercurile de cetire, Duminica, gramofonul, teatrul... Nu se mai găsește unul ca domnu', astăzi... Se pomenește de el în tot județul și acum...

— Uiuiù! I... ha...

Mardare se îmbătase și trânti căciula în mijlocul drumului. Cu vocea răgușită începu să-i tragă niște sudălmi, de se cutremura frunza din pom.

— Eh, un bou — făcură unii. Ticălos. Dragoste îi trebuie? L'a lăsat ibovnica și acum e cătrănit. Așa face întotdeauna...

— ?

— Ia, Lisaveta lui Isache. Poveste veche.

Poveste veche ?... Luca porni încet, torcând în minte o amintire fugară, nedeslușită, care se rupea ca pânza de păianjen, când cerca să se apropie de ea mai mult.

S'a lăsat o jale străveche peste valea cătunului, stearpă, îmbâcsită de praf, peste lutul pustiu, gol.

Iată și iazul, la umbra sălciilor, mai mic parcă, murdar, cu pâlcuri de gâște plutind pe oglinda clară de altă dată. Șipotul de sub deal, cu apa vestită peste șapte sate, curgând neîntrerupt de atunci, pe țeava plină, groasă cât cofa, l-a întâmpinat mai puțin gălăgios ca odinioară.

Luca urca din greu drumul de coastă, oprindu-se la fiecare pas. Fiecare bulgăr de pământ, fiecare petec de verdeață fusese tot așa, călcat de picioarele lui, odată.

Pe troscotul din deal, unde rămăsese nopți întregi sub mângâierea stelelor, în murmurul de taină al nopții, — păștеau porcii. Casele, — colibe acoperite cu paie, — triste, singuratice...

..Își amintește limpede. Pe aici era primul drum pe care a mers singur, de-o șchioapă, prin sat. Il trimisese să aducă foarfecele de la tușa Zamfirița. A ieșit pe poarta mare și în față îi răsări tăpșanul verde, răzând în soare, casa mare acoperită cu trestie, a lui Voiosu și ținându-se de mână, înainte către biserică, una după alta, după garduri lungi de nuiele și streșini înalte de spini, casele lui Tabără, Isache, Ciocoiu, iar mai departe, țuguiată, pitită în fundul ogrăzii, a lui Neculai Mititelu. I se arătau atunci prietenoase, acelea de pe aproape în care știa că stau tovarășii de joacă și de școală.

Cât s'a gândit la dânșii când a plecat! Și fiecare, acum, ce-o fi făcând? Pe câmpuri, cu vitele, la muncă... Ar mai putea să le arate tot dorul lui de altă dată? Ce s'a ales din simțirile de-atunci?... Doar vagi păreri de rău, rămășițe destrămate, amintiri...

..Tușica Zamfirița !... Se mărită tușa Zamfirița!... In seara aceea nu mai auzea alte vorbe. Sălile ornate cu ghirlande colorate. Bal, muzică, flori, jocuri până târziu. In camera caldă, ei doi, mirii. Parcă s'au ascuns de lume. El, în genunchi, i-a luat piciorul și îi desfăcea șiretul încălțămintei. Ea cânta:

„Deacuma nu te-oi mai vedea !
Rămâi, rămâi cu bine !..."

Au urmat bătăile, despărțirea...

In fața vechii școli, paraginâ. Buruiana inundase printre pietre, se revărsase pe maidanele bătute atâta timp de picioarele desculțe.

Iată porțile mari, legate în fier, căzute la pământ, putrezind. Era aici, alături, o buturugă. Intr'o seară, când veneau carele cu grâu de la câmp... Porțile larg deschise... Asfințit. Sufletul i se topea ca ceara, cotropit de lumina dulce, de întâmplările zilei... Ultima zi de școală. Toată dimineața se hârjoniseră, băieți și fete. Lângă el răsărise mereu un cap pistruiat, părul ca paiul uscat. O mână fierbite îl apucă o clipă. Fata ședea totdeauna deoparte, cuminte, nebăgată în seamă. Era premiantă. Plecase tristă, cu coronița de stejar și trăistuța cu cărți, ca o povară. In seara aceia, în fața porților deschise, copilul Luca rămăsese singur, mâhnit... Nu se dumirea ce-l cuprinse. Jalea i se ridicase în gât și nu vedea decât doi ochi de cicoare, înlăcrimați.

Lori...

A stat atunci pe buturugă, singur, și buzele-i șopteau în neștire : Lori..

Și seara se lăsa de miere, acoperindu-l cu văluri moi. In aer mângâieri, sfâșieri : Lori...

Ar fi vrut s'o vadă îndată, să fie numai ei doi, să-i simtă toată durerea și să plângă...

Atât a fost, numai într'o înserare, și a trecut.

Dar i-a rămas în inimă și astăzi, valul acela care-l atingea întâia oară, uimirea nedeslegată niciodată...

Prima dragoste ? Pribești eanu Eleonora? Lorica de altădată ?...

Dar ea este și acum !

Lori... Lori..

Inserarea căzuse deabinelea.

Când a intrat în curtea largă, pustie, aștepta să învie din fiecare colț umbrele și larma de odinioară...

...Un vălmășag de glasuri subțiri se înălța chiuind, dis-de-dimineață ,odată cu soarele în văzduhuri. Luca deschidea ochii din somn în năvala luminii. Trâmbiți de aur îl chemau prin ferestrele deschise, în veselia dimineții de primăvară.

Sărea din așternut în cămășuța până la genunchi, trăgea repede pantalonii scurți, și apa rece din cofa de pe banca de afara îl răcorea, simțind-o la picioarele desculțe, cum se revarsă pe troscotul des. Strigătele din largul ogrăzii se întețeau. Jucau mingea „de-a fuga" și cel care trebuia să ajungă la capăt era strigat cu suta de glasuri înebunite. Cetele mișunau în toate părțile, băieți și fete, împrăștiați pe la jocuri. Aveau în sân și în traista cu cărți zarzăre crude, iar toamna mere și gutui.

La marginea gardului câțiva vlăjgani așezați la rând jucau „țâcu" în șase, în opt, încrucișând bețele lungi printre zborul mingii, ciocnind și păzind bortele făcute în pământ.

Lângă zidul școlii, pe prispa de lemn, sub strașina înaltă, câțiva, cinchiți roată, se jucau în buși cu bețișoarele lustruite cu care socoteau la aritmetică, le aruncau pe dosul palmei și le prindeau din nou în mână: soți ori fără!, iar alții, cu pietricele albe, culese anume de pe văi, se cufundau într'un joc lung, complicat, cu grămăjoare și bile zvârlite în aer.

Drept în mijloc, la larg, se bătea „cucul"; trăgeau cu ciomagul în mingea care zbura până în înaltul cerului, iar jos, gloata se aținea cu mâinile întinse, repezindu-se într'un singur loc s'o prindă.

Glasul clopotului îi striga dogit, rupând harmalaia. Năvăleau în clase, se strigau pe nume din toate colțurile, deschideau caetele și scoteau călimările cu dopuri de hârtie.

Câteodată, Luca rămânea singur afară, asculta zvonul de stup al clasei, apuca pe coastă în grădină, rătăcea printre popușoii înalți, în umbra și foșnetul de frunze, călcând cu piciorul gol pe moșuroaiele de țărnă proaspătă. Se așeza pe pământul afânat, îl apuca în pumni, îl mirosea adânc și-și culca obrazul pe trupul lui rece pe care-l simțea respirând larg, cu tainice chemări și doruri de ducă, departe...

O ușă scârțâi, în fundul ogrăzii pustii, la bucătărie. Desculță, bătrână și ruptă în coate, cu o mână la gură și cu cealaltă ascunzându-și rușinată zdrențele, mătușa Zamfirița.

Un câne se repezi cu gălăgie.

— Țâbă, țâbă șarlă !...

Puse mâna pe un vreasc. Ochii îl sfredeleau, tot mai întrebător.

— Eu sunt, Luca, eu mătușă Zamfiră !

Fața zbârcită se destinse într'o mirare luminată ca ploaia cu soare

— Luca, domnu' Luca! Bine ai venit dragu' mamei !

Au intrat apoi în casă. Au început stinghere, lămuriri, întrebări. Luca o privea ca într'un vis urât, căuta chinuit figura de altă dată. Unde e mătușa Zamfirița, înaltă și sprintenă, meșteră la cafele și dulcești, cu ochii ca murele, sclipind de duioșie ,cu pata aceea roșie pe obraz, care îi dădea atâta frumusețe, deosebind-o de toată lumea !

Intr'un târziu bătrâna a dat să vorbească ceva... a tăcut. A tușit :

— N'ai vrea mata să trimitem după țuică ?

...O copilă zmultă, cu priviri de viperă intră, trânti garafa pe masă și plecă, zmuncit.

După ce a dat ceașca de dușcă, glasul i se muie și o podidiră lacrimile. De când i-a murit bărbatul și-a luat o fată de suflet, care o blastămă și râde de ea.

Ce să facă? Zamfir cu ale lui, cu cetitul. E bună și tace... Așteaptă să moară.

— E hei... domnu' Luca....

— Da nu-mi mai spune „domnu", mătușă Zamfiră !

— Eh, acum s'a schimbat; ce mai suntem noi față de....

Inghiți în sec. In tinda întunecoasă năvăliseră gâștele. Mătușa le alungă, bodogonind. Se așeză din nou pe scaun. Mai trase o dușcă.

...S'au dus, s'au dus toți oamenii de atunci, făpturi nelămurite, încărcate de farmecul care îl făcea să creadă că trăise într'o lume de basm. Nu-i mătușa Zamfirița, aceasta, e alta străină. A rămas lângă ea doar amintirea celor de altă dată. Moșu' Grigore, bărbatu-său de al doilea, delegatul mândru al satului, discutând politică, răsucindu-și mustața șiret, dacă ar mai trăi, cine știe cum i-ar eși în cale, ce jalnică înfățișare ar lua astăzi !..

Mai bine așa. Moartea a păstrat viața aceea pe loc, cu tot farmecul pe care îl avea odată.

Rondurile de flori din grădina de pe terasă se uscaseră sub pălmuirea de grindină a vremii. Rămâneseră doar urmele prăbușite ale straturilor, brazdele de pe margine, unele încă dese, năpădite de iarbă. In mijloc, un glob de sticlă colorată, spart, dincolo o bucată din jaluzelele verzi, cu vopseaua spălată de ploaie, portița trântită la pământ.

Noaptea părea să fie călduță, minunat de senină sub scânteierea lunei. Satul se odihnea în țiuitul tăcerii; un buhai de baltă gemea scurt. Un hămăit, departe... Un fâlfâit. Și auzeai sub cupolă, în cerul înalt, fărâmarea liniștii...

Luca se așeză pe piatra de moară, prima treaptă dela intrare și ascultă...

Deasupra, cerul încărcat. Pe această piatră a eșit, deatâtea ori, în răcoarea nopții, în cămașă, simțindu-i, desculț, căldura, ascultând mut, tainele tăcerii. Aici, într'o seară, i-a destăinuit tata, cu glasul în șoaptă, mirajul lumii de dincolo și luptele cu care-l așteaptă viața.

Sus, prin plopii zvelți își vede fluturând încă visurile, arborii grădinilor cunoscute îl așteaptă parcă iarăși cu zbânțuiala care cucerea înălțimile. Colo, nucul uriaș, în vârful dealului cireșul bătrân: cățărat pe crengile lui lustruite umplea ulcica prinsă în curea, cu boabele negre, mărgele vii zmulse de pe grumajii vânturilor.

Acolo ,răzimat de trunchiul gros al copacului, i-a povestit într'o noapte de primăvară, Zamfir, toată dragostea aceea întunecată și tristă de care astăzi abia își mai aduce aminte. Erau în vorbele lui atâtea întâmplări misterioase, icoane și figuri răzlețe pe care numai în vis le poți întâlni așa. Reînviau în fața lunei, înălțată drept, peste culmile pădurii, departe, peste văgăunile pustii ale ținuturilor necunoscute. O iubire tainică, legată dintr'o dată cu o copilă de școală, plimbările iarna, pe la Copou. A mers cu ea odată, acasă. Părinții, mama bună, tatăl moșier... Povestea unei fete pe care o vede și acum în închipuire: cu părul ca pana corbului, ținând un bulgăre de zăpadă în mână.

Ii răsar toate în minte, ca din noaptea unui vis de demult... Ce-o mai fi făcând Zamfir cu gândurile, cu dragostea lui... Unde o fi fata aceea ; există oare ?...

Ca și atunci, luna se înălțase, drept, strajă neclintită plopilor din vale, negurii din susul gârlei.

Noaptea ieșea încâlcită din ierburi, ca fumul.

Mirat, Luca stă sus, privind bruma lunei cum cade peste câmpuri, peste șosea, pe grădini. Intrânsul, băiatul de altă dată își trimete gândurile în largul zării, urmărindu-le catargurile. Iată-l, întocmai ca și atunci...

...Incolo, departe, unde-va, e orașul, unde se va duce el odată. Și va trăi acolo într'o lume de basme, necunoscută.

Luca zâmbi. Vedenii luminoase, numai vedenii. Noroc că le-a trăit așa, căci altfel nu le-ar fi găsit niciodată.

...Și drumul, drumul cel din urmă a venit curând. S'a mai uitat odată înapoi, când ieșeau cu trăsura din sat. Știa că le lasă pe toate, pentru totdeauna. Prietenoasă și tristă, școala rămase sus, printre nucii bătrâni. „Rămas bun, rămas bun", spunea în cale, la tot ce întâlnea. Copii, la margine de drum, ducând mâna la ochi, străină de soare, îl urmăreau, împlântați parcă în pământ.

Pe șoseaua întinsă roțile duruiau biruitoare.

Au trecut prin pădurea Poenilor în freamăt de frunze și ciripit. Iată aleea de tei înalți și umbroși, ce urcă spre cetatea bucuriei, spre viața deschisă liber înainte, să hălăduiască în voie după miraj.

Gândurile copilului de altă dată se desfășurau astăzi biciuite de sarcasm în mintea lui Luca, întinse pe masa de morgă a unei mâhniri iremediabile, sub scalpel neîndurător.

Orașul... orașul acela din gând îl cheamă și acum, cu viața lui trepidantă, cu lumea forfotitoare. Il cheamă pe drumul idealului ,cu toate iluziile fluturate în zare, dar cu alte glasuri, disperate, de viață și de moarte.

Aici, șesuri, pământuri desgolite, păduri, ogoare și dealuri pustii, rămân pentru totdeauna, dormind adânc, în hodină neîntreruptă. Trupul de lut respiră sănătos, ca un animal uriaș, trudit.

Liniște.

Luca, îmbrățișat de încremenirea nopții, îngheață.

De pe vale răcoarea urcă furiș, îl cotropește.

Tresare...

Nimic! Doar buhaiul de baltă: hu, hu!... Pârâul tolocănește pe pietre, departe, cu tălăngi din vis. Noaptea freamătă. Ținutul cu noaptea sunt acum năpădite de vrăji. Sus, stele veghează peste cântecul pornit din sute de guri deodată.

Tăcerea țiuie. E întunerec, pace deplină. Pustiu. Și taina îl înfioară din nou. I-e frică. Latră câinii în sat, undeva.

I-e frică. Din unghere umbrite se furișează dihănii cu colți. E gata să tresară îngrozit la ivirea lor din beznă.

In toate părțile, de departe, dincolo de zidurile umbrelor de aici, e întunerec și spaimă. Lucruri drăcești se pun la cale. Ce groază! „Să te păzească Dumnezeu să te rătăcești pe acolo!" Cine a vorbit? Amenințarea i s'a înfipt în creer, învierșunată.

Luca intră în casă. Lampa e aprinsă. Ce liniște și siguranță e aici! Alături, mătușa Zamfira vorbește încet cu fata. Totuși sunt împrejmuiți afară, de frică, din toate părțile.

(Urmare în pag. 7-a)

Cronica ideilor

Civilizaţia modernă este o haină foarte uzată, nu se mai poate coase cu alte petece, acum este vorba de o prefacere totală şi substanţială, de o răsturnare a principiilor culturii, pentrucă trebue să ajungem la un primat vital al calităţii asupra cantităţii, al muncii asupra banului, al omenescului asupra technicii, al cumînteniei asupra ştiinţei, la o luptă comună a fiinţelor umane împotriva poftei individuale de îmbogăţire nelimitată, şi a portei etatiste de putere fără margini".

Rândurile sunt ale lui Jacques Maritain, gânditorul francez de înaltă factură intelectuală, a cărui ultimă lucrare [1]) am revăzut-o de curând. Dacă se poate vorbi de o criză a creştinismului şi a spiritualului în genere, dacă instinctele „inerţiei acumulative" şi acela al „disociaţiei risipitoare" pe care le denunţase şi Toma d'Aquino au rodit astfel, în unghiul timpului nostru, în cât ştiinţifismul materialist precumpăneşte persoana umană, — cauzele mai adânci trebuesc identificate tot într'o cercetare a omului. Infrângerea sufletului şi a eternului — de către materie şi temporal — nu poate deveni posibilă fără sprijinul uneori involuntar, al fiinţei noastre. Tot vorbim de eliberare, ne lamentăm împotriva destinului dar nu încercăm o radicală rejudecare a poziţiei noastre pe lume ,svâcnirea aceea prometeică, revoluţionară dacă vreţi, de „urificare, a eului — ca subiect original şi originar totodată, — adică premergător dacă nu generator al materiei, — nu o încercăm. Nu numai că trăim în exterioritate, dar atunci când afectăm o reculegere în planul meditaţiei interioare, fără să o ştim, ne resimţim şi ne lăsăm copleşiţi chiar în astfel de momente, de influenţa lumii din afară. Inlăturarea anarhiei spirituale a occidentului, Henri Massis o vede prin introducerea unui alt sistem, apt ca să promoveze valorile absolute, în speţă creştinismul.

●

Pentru cunoaşterea întregei probleme pe care o comportă discuţia subiectivism, obiectivism — creştinism şi materie, recomandăm cetitorului un studiu foarte cuprinzător, competent şi substanţial, publicat de d. Anton Dumitriu în numărul pe Noembrie al „Revistei Fundaţiilor Regale" sub titlul **„Disciplina spiritului".** Iată o premiză exprimată clar, pe cât de justă: cultura europeană a decăzut într'o civilizaţie materială din cauza ridicării la rang ideal a creaţiilor materiale şi deci exterioare. Când gânditorul german I. Cohn afirmă că „civilizaţia este o noţiune externă, în vreme ce cultura este una internă", afirmaţia desigur nu poate satisface **tale quale,** deoarece cultura însăşi — deşi prevăzută în spaţiul interiorităţii — se resimte de pe urma elementelor obiective, fenomenale. Experienţele subiective sunt de fapt obiective: atunci când le analizăm, nu le mai trăim. Constatarea d-lui Anton Dumitriu este valabilă, amintind poate „plongeon"-ul intuitiv la care invtiă ontologia bergsoniană, dar mai cu seamă aserţiunea lapidară a acelui gânditor danez: „la vie regarde en avant, l'intelligence, en arrière".

Cum să ne scăpăm deci, de elementele străine, materiale, care ne invadează conştiinţa în momentele de meditaţie logică, împiedecându-ne să fim **noi înşi-ne?** Cum să ajungem la acea „simplicitate terminală" a trăirii în subiect de care vorbeşte Eduard Le Roy?

Fenomenele de conştiinţă nu sunt subiectivităţi. Ele exprimă prea adesea modul în care elementele obiective se polarizează în eul nostru. Berdiaeff scrie undeva în ale sale „meditaţiuni asupra existenţei": „ceeace numesc eul este exclusiv unul nesocializat, neobiectivat".

●

Ca să ajungem la spiritual, la uman, ca să învingem materia — este necesar mai întâi să procedăm la eliberarea subiectului. Dacă nu putem să împiedicăm contactul sufletului cu elementele străine, putem încerca însă, o cufundare în noi înşi-ne. **Meditaţia** cată să fie calea trăirii noastre subiective.

Lao-Tse, exponentul **taoismului** budhist, scria cu 500 ani înainte de Christos: „să nu treci poarta ta; vei cunoaşte astfel imperiul întreg. Nu privi prin fereastră: cerescul **Tao** îţi va apărea".

D. Anton Dumitriu stabileşte o continuitate genetică a misticismului subiectivist — dela **taoism** — la **sufismul** arab — de aci în catolicismul creştin — apoi în ortodoxie. Inteligenţa trebue să se despoaie de toate cunoştinţele şi să ajungă la o „nuditate" completă. Inteligenţa devine astfel mai aptă iluminării ei prin **credinţă.** Sf. Ion al Crucii ne îndeamnă să impunem „o tăcere inteligenţei, ţinând-o într'un calm de credinţă, în timp ce sufletul îşi fixează privirea afectuos către Dumnezeu". Ignatiu de Loyola precizează că „Exerciţiile spirituale" ne învaţă „a ne ruga mental".

Părerea noastră este că în catolicism raţionalismul antropocentric încă este operant, meditaţia spiritual-religioasă încă este impură. In ortodoxie numai poate fi vorba de o „rugă mentală". **„Isihasma"** sau **Hesicasma** ortodoxă arată că rugăciunea este „locul inimii". Participăm afectiv, deparazitaţi în întregime de agentul logic — materialist — la actul contemplaţiei divine. Regăsirea subiectului, din contactul cu Dumnezeu, este pe aproape...

1) „Humanisme intégral", p. 221 (F. Aubier, Paris).

MIRCEA MATEESCU

Croce şi estetica

de MIHAIL COSMA

Punerea laolaltă a noţiunilor: inspiraţie, creaţie, frumos, sublim, intuiţie şi mai încoace revelaţie, pe care le găsim catalogate în orice nou tratat de estetică, este în adevăr o problemă care naşte multe îndoeli şi a iscat interminabile discuţii dealungul veacurilor.

Pe de altă parte, atribuirea unor sensuri ce nu mai corespondeau cadrelor acestor noţiuni venite prin Platon dela gândirea antică, a făcut ca pe măsură ce se înnainta în discuţiile asupra problemelor operei de artă, — să se alimenteze din belşug o vegetaţie de erori, menite să încurce şi mai mult rezolvarea acestor probleme. Iar truda necontenită a unor filosofi şi esteticieni, de a pune bazele unei doctrine estetice autonome, scoasă de sub dictatura cutărei sau cutărei discipline a rămas mai degrabă un înalt ideal, decât o problemă pe cale de a fi deslegată. Deoarece, aproape nici unul dintre aceşti cugetători n'a pornit întâi prin eliminarea confuziilor ce stăteau la baza noţiunilor pomenite mai sus.

Croce e în această privinţă unul dintre rarii gânditori din epoca modernă care, prin strădaniile sale, a contribuit poate cel mai mult la lămurirea conceptului operei de artă ca **intuiţie.** Dar, la fiece pas pe care-l face pe drumul filosofiei artei, Croce e necontenit incitat de formalismul logicei... Cu privirea veşnic îndreptată spre culmea care să-i asigure închegarea unei doctrine estetice autonome, totuşi, pe cele mai subtile căi dialectice ,el face concesii spiritului ştiinţific anchilozat, care încă mai stăruia în cugetarea filosofică dela începutul veacului XX.

Şi nu e deloc greşit, dacă spunem că raţionalismul şi devotamentul lui Croce către logică, îi umbresc deseori reflecţia şi-i taie avântul spre construcţia unui sistem radical al esteticei, aşa cum de pildă, i s'a întâmplat în multe privinţe şi lui Kant.

Gândirea acestui elev al lui Hegel, îndrăgostit de logică, — cu toată năzuinţa sa speculativă către fundarea unei doctrine estetice bazată numai pe **intuiţie ca fapt teoretic,** purificată deci, de orice erori tradiţionale, — vedem totuşi că este

Benedetto Croce

purtată în adânc, tot de concepţii intelectuale supărătoare pentru o minte aşa de luminată ca a lui.

E deajuns să pomenim numai una din aceste contradicţii ce stau la temelia esteticei croceene, şi pe care sforţările lui Croce şi ale altor valoroşi esteticiani veniţi după el, n'au reuşit încă s'o înlăture. Pentrucă, toţi aceşti esteticiani au pornit la drum dela nişte valori extraestetice şi care dăinuie de milenii în estetică.

Orice om, chiar neprevenit, nu va pune la îndoeală că, atunci când Croce afirmă: „arta e ceva exterior în cunoştinţa generală omenească, revelaţia unei lumi cu desăvârşire nouă", se va aştepta, în mod natural, ca după această enunţare, Croce să încheie cu concluzia firească: arta e revelaţie prin mijlocirea intuiţiei (ca fapt teoretic. Expresie ce revine mereu în sistemul său de estetică). Dar, bănuind probabil eventualele urmări logice, ce poate nu erau conforme cu disciplina căreia i se închina necondiţionat, prin subterfugii dialectice aproape imposibil de urmărit, — Croce ocoleşte această concluzie, — şi schimbându-şi astfel directiva gândirii, ajunge la încheierea surprinzătoare cum că „arta este expresie — expresia unei intuiţii".

Această stranie întorsătură pe care o ia gândirea lui Croce în acest loc, se lămureşte numai decât, dacă sesizăm faptul, că el s'a ferit de cuvântul „revelaţie" deoarece, această noţiune e prin excelenţă plină de mister, („un refugiu pentru care totdeauna este timp destul", observă Croce cu aspră ironie). In filosofia contemporană însă, cuvântul revelaţie a dobândit o rezonanţă bogată, — ne mai fiind o problemă încurcată, încât toţi gânditorii conced aproape în acelaş chip asupra acestei noţiuni.

Iată de ce, strict vorbind, postulatele esteticei clasice n'au fost atinse decât prea puţin de argumentările sale critice. Fiindcă, din inconsecvenţa isbitoare semnalată de noi ,au decurs o serie de erori, remarcate de altfel de mulţi filosofi şi critici literari. Iar aceste erori constituie un izvor necontenit de neclaritate pentru toată estetica modernă.

Pentru a ne lămuri şi mai bine inconsecvenţa arătată mai sus, trebue să aducem aminte faptul fundamental că, după ce Croce a definit opera de artă ca expresie, ca moment unic şi cu caracter universal, — neexistând deci nici o legătură cauzală între operele de artă, — ajunge la încheierea că nu există nici ierarhie de valori în artă. In felul acesta, a fost tăgăduit şi rostul istoriei literare.

Insă, cu toate străduinţele sale înverşunate de a purifica estetica de orice impurităţi, printr'o magnifica şi seducătoare dialectică, alunecă în altă inconsecvenţă, susţinând cu acelaş lux de argumentări ca totuşi, istoria literară îşi are menirea ei deosebit de importantă în destinul operelor de artă. In special, aceasta ultimă inconsecvenţă, din estetica lui Croce, a stârnit revolta multor istorici literari, cari, văzându-se oarecum expropriaţi din situaţia de mandatari universali ai operelor de artă, s'au străduit pe diferite cai şi cu argumentări complicate, luate din diverse domenii, căutând să justifice pe cât era cu putinţă, imperativul istoriei literare.

Luându-ne însărcinarea de-a analiza câteva din ideile fundamentale ale esteticei lui Croce, socotim că e necesar să facem şi corectura ideilor sale false, pentru ca să risipim o confuzie ce stăruie încă şi astăzi în domeniul filosofiei artei, împiedicând găsirea unor soluţii fireşti.

E un lucru general admis şi pe deplin confirmat, — şi această confirmare e preţioasă, — că arta poartă caracteristica unei cunoaşteri absolute, mijlocită activ prin intuiţie şi pasiv prin contemplaţie. Noi vom lua însă intuiţia, nu în sensul ciudat şi mutilat, atribuit de Croce, — cu însărcinarea de a face numai legătura apriorică între fantasie şi sentiment ci intuiţia ca factor activ, revelator al fenomenului de artă.

Ajungând în acest punct al urcuşului, întâmpinăm o mare greutate la mijloc şi numai felul hotărât cu care vom şti să dăm acestei probleme o deslegare firească, va decide de soarta esteticei şi a operei de artă în genere.

Antecesorii lui Kant, Kant însuşi, contemporanii şi precedesorii săi, au observat, şi pe bună dreptate, că **frumosul e numai înfăţişare,** pe scurt spus, prezentarea unor date sensibile care se găsesc în natură sau opera creată; şi determinate exclusiv de raporturile (simetrie, proporţie, măsură) calitative extrinsece. Aceste raporturi însă, din care rezultă frumosul propriu zis, deşi în aparenţă obiective şi universal valabile, sunt totuşi, de origină pur subiectivă, şi deci, determinând caracterul pur subiectiv al frumosului şi subjugarea acestuia sub categoria scopului ,adică: intenţiei pur omeneşti.

De altfel, încă de mult o seamă de filosofi ai culturii şi esteticiani au demonstrat cu destulă claritate că, valorile (simetrie, proporţie, măsură) condiţionante ale frumosului, „reprezintă o invazie a atitudinii culturale în estetică". (Lucian Blaga: Filosofia Stilului). Iar din faptul că normele pentru crearea frumosului sunt supuse, am putea spune, acţiunii corosive a timpului, rezultă că, fiecare epocă şi-a avut normele sale estetice şi, chiar în sânul aceleiaşi epoci au existat mai multe reguli pentru crearea frumosului. In acest ultim înţeles, subiectivitatea istorică a elementelor care mijlocesc crearea frumosului, fiind mai mult decât evidentă, vom conchide: o operă frumoasă, este o operă în care frumosul este determinat de simetrie, proporţie, măsură, — toate produs de epocă, — sintetizate într'un stil (adică: înfăţişare limitată şi în serie) care se numeşte gotic, Ludovic al XIV-lea sau rococo.

Prin urmare, frumosul realizat după estetica normativă (respectând simetria, proporţia şi măsura), nu poate fi un principiu care să poată sluji la cunoaşterea obiectivă a lumii, pe care ne-o dă numai opera de artă, mijlocită activ prin intuiţie şi pasiv prin pură contemplare. Căci, opera de artă revelată e indiferentă de „sentimentul specific" sau normele estetice ale unei epoci. Numai această independenţă unică a operei de artă, încorporând în sine condiţia şi condiţionatul cum spune Croce, ne garantează cunoaşterea obiectivă a lumii.

Dacă totuşi, în decursul vremii estetica normativă s'a bucurat de un prestigiu enorm din partea a o serie de filosofi, începând cu Platon şi sfârşind cu Kant, Volkelt, Külpe, Lipps, Fechner şi Croce, cauza este că acestor gânditori le-a fost greu să rupă cu un dogmatism milenar şi toţi sfârşeau cu constatarea „inevitabil obscură" — observă Kant cu amărăciune, — afirmând universalitatea judecăţilor estetice, şi implicit, universalitatea valorilor care mijlocesc crearea frumosului.

Aşa dar, fiind dovedit că până astăzi estetica normativă a fost împodobită cu un cuprins care nu i se mai potrivea cadrelor, vom încheia fără altă discuţie, că estetica normativă e necesară doar pentru şcolile de arhitectură şi arte frumoase, unde se învaţă a prezenta într'un stil oarecare, frumosul propriu zis, **frumosul tipizat.**

Ora de germană

Sfârşitul celor zece minute de sbenguială, sau cum era numită cu termenul consacrat „recreaţia", se anunţa printr'un târât de sonerie ce-l simţeam fugărind prin toţi nervii. De spaima pedagogilor ce alergau să ne vâneze, înceta ca prin farmec fumatul ţigărilor, pe care căutam să le stingem în grabă şi să ascundem într'un buzunar cât mai periferic mucurile, păstrându-le pentru pauza următoare. Fumatul în şcoală era pentru noi o problemă. Teama să nu fim prinşi ne ducea la alegerea locurilor dosnice, limitate la două: closetul şi pivniţa. Singurele posibilităţi de a ne potoli patima, ce începea cu clasa V-a.

De regulă, până la intrarea în clasă, întârziam câteva minute; excepţia o făcea ora de germană, când toţi dădeam dovadă de o mare punctualitate. Să nu se creadă că această punctualitate era pricinuită de teama noastră sau de exactitatea profesorului; omul se lăsa aşteptat mult şi niciodată apariţia nu şi-o făcea în prima jumătate a orei. Graba aceasta se tălmăcea prin aşa numita pregătire a prologului orei de germană, ce se întocmea înainte de apariţia omului masiv, cu înfăţişare de proconsul roman, Emanuil Grigorovitza.

Dintre cursurile a căror prezenţă în programul analitic ni se părea o ciudăţenie, sporită cu atât mai mult cu cât nu-şi putea croi drum în capetele noastre, germana avea întâietate şi nu e de mirare că imaginaţia noastră făurise din ea o hidră încercând să ne strivească cu tentaculele ei. In special alfabetul ne îngrozea, socotind literele nişte heroglife, pe care memoria noastră vizuală se încăpăţâna să nu le reţină. Cât privea apoi genurile substantivelor, nu reuşisem nici după patru ani încheiaţi să le putem preciza articolul. Veşnic substantivul femenin îl articulam cu masculinul sau neutrul şi pe cel masculin cu femeninul. De multe ori, această schimbare de genuri atrăgea din partea profesorului un potop de calificative tari, pentrucă la nimic nu ţinea mai mult ca la declinări.

— Aiasta-i baza, băiete; fără ea nu poţi învăţa o limbă. Să ştiţi odată pentru totdeauna.

Norocul, acela care deseori intervine în asemenea prilejuri, ne-a slujit să micşorăm din frica ce o dădea complecta noastră lipsă de înţelegere a unei limbi, socotită cu neputinţă de a fi învăţată. Preocupările omului hărăzit a ne face să înţelegem limba lui Goethe, erau cu totul altele decât acelea limitate la strădania unei ore de germană, făcută cu nişte nepricepuţi ca noi. Intâietatea o avea dragostea pentru păsări, urmată de aproape, de pasiunea pentru literatură. Crescător de păsări şi scriitor.

Nouă ni se vestea, celor dintâi, achiziţiile făcute în materie de păsări, după cum tot nouă ne împărtăşea durerea, când moartea venea să micşoreze numărul lor. Aceasta cu privire la păsări. Cât privea scrisul tot noi eram acei care hotăram în primă instanţă, de soarta unei bucăţi literare. Aci se petrecea un fenomen ciudat; dacă în timpul lecturei domnea o linişte desăvârşită, bucata întrecea aşteptările autorului şi era socotită bună de publicat. Timp îndelungat privirile şi le îndrepta către noi, fără să articuleze un cuvânt. Nimeni nu făcea o mişcare, pentru a nu curma şirul unei meditaţii, pe care am fi vroit-o repetată în fiecare oră. Târziu străbătea în întreaga sală un glas baritonal: „buuuun" şi atât. Pentru noi era o dovadă că reuşisem să mulţumim profesorul şi să ne mulţumim în acelaşi timp şi pe noi, căci restul orei privirea i se furişa visătoare spre geam şi numai soneria venea să-i curme pe neaşteptate firul gândurilor.

Dimpotrivă, dacă întâmplarea făcea ca din fundul clasei, unde erau adunaţi aşa numiţii „veterani", să pornească mici clocniri, dela obişnuitele înşelăciuni la arşice, bucata era găsită neisbutită, lucru ce l-am fi socotit indiferent dacă nu ar fi avut înrâurire asupra noastră. In clipa aceea se deslănţuia furtuna. Omul, cu înfăţişarea impunătoare, se ridica năvalnic; săgeta cu privirea întreaga clasă, arcuia în aer mişcări de ameninţare cu mâinile şi după ce avea grijă să coboare de pe nas ochelarii, pornea fără ţintă în mijlocul clasei, oprindu-se — parcă era un făcut — totdeauna

în faţa unui evreu pipernicit, pe care frica îl ghemuia, mai, mai să dispară sub bancă. Instinctiv ridica mâna să se apere, cu toată certitudinea ce o avea, dintr'o experienţă îndelungată, că profesorul obişnuieşte să suduie, uneori chiar cu expresii destul de tari, însă nu să şi bată.

— De şe şuguieşti? De şe faşi atâta larmă de nu pot ţine oră! Crezi că ora de germană e teatru sau circ? De aiasta mi te ţii d-ta? Să vii mâine la şcoală cu taică-tău.

Ca prin vis, ovreiul nostru, tremurând de spaimă şi cu inima bătând, gata să-i rupă haina, îşi amintea că profesorul chemase pe tatăl său la şcoală. Ridica încet capul dispărut sub bancă, după ce se convingea că urgia trecuse. Incet, încet, cu o înălţare mecanică, apăreau la suprafaţa băncii, capul, gâtul, trupul.

— Domnule profesor nu am făcut nimica; cata e mort de mult, încerca stins de tot, să se descurce elevul.

De pe catedră, unde între timp se aşezase şi mototolea manuscrisul, răspundea cu o voce de tunet:

— Să vii cu maică-ta.

Elevul şovăia: cătă să-şi prindă mâinile de bancă pentru a încorda puterile şi a fugări teama ce nu-i dădea pace.

— N'am nici mamă. S'a prăpădit când eram de doi ani.

Profesorul ridicat în picioare părea că se deşiră departe, dincolo de tavan. Intr'o clipă clasa întreagă era în panică.

— Ia ascultă, mă; tu crezi că şuguiesc! Cum n'ai nici mamă, nici tată! Şe tot umbli cu şoalda. Ascultă? Ai tată, n'ai tată, să vii cu taică-tău la şcoală. Nu vreau să ştiu nimica. Am zis!

Toată clasa isbucnea în râs, curmat pe neaşteptate, când privirile profesorului se îndreptau ameninţătoare către noi.

Se făcea din nou tăcere; teama se risipea curând şi în timp ce profesorul îşi purta mintea cine ştie pe unde, veteranii continuau jocul întrerupt uneori de certuri ce se terminau cu bătăi în toată regula ca şi cum nu ar fi fost nimeni în clasă. Şi ora se sfârşea, tăind şirul unei depănări a gândului, pe care noi niciodată nu l-am putut înţelege, oricât încercam să-i dăm deslegare.

Emanuil Grigorovitza coborîse pe meleagurile noastre din Bucovina de unde, se zice, ar fi fugit urmărit de Austrieci, în urma unora articole tari scrise într'o gazetă românească din Cernăuţi. Fusese numit profesor de limba germană şi ani de-a-rândul seriile de elevi din cursul superior al liceului, „Matei Basarab" din Bucureşti, au făcut cunoştinţă cu omul pe care, din pricina înfăţişerii lui, îl porecliserăm „Nerone". Carte nu se învăţa prea multă, preocupările lui fiind altele decât acelea pedagogice. Avea însă darul ca în cursul anilor să ne umanizeze sufletele, făcându-ne să înţelegem de ce se simţea atât de apropiat de lumea acelora care nu cuvântă. Iubea păsările cu dragostea unui părinte şi ore întregi nu ne vorbea decât de ele. Când întâmplarea făcea ca moartea să se abată în mijlocul lor, pierderile acestea prilejuiau nenumărate ore de vorbire caldă, duioasă, presărată cu lacrimi ce i se înşiruiau agale spre bărbie. Atunci, vocea-i baritonală se modula, plutea ca o unduire în sufletele noastre. Săptămâni întregi nu mai asculta, nu făcea nici o observaţie. Şi cum în decursul unui an lucrul acesta se întâmpla cam des, era şi firesc ca la sfârşitul şcoalei cunoştinţele noastre de limba germană să fie minime.

Corigenţi lăsa rareori; totuşi ne stăpânea o teamă, pricinuită nu de profesor, ci de om. In toată clasa se găseau patru dintre noi, cari cunoscând limba germană de acasă erau şi acei ce ştiau lecţiile mai totdeauna: printre ei doi evrei, fraţii Zaharescu, pipernicіţi şi fricoşi, pe care cei mai mulţi îi foloseau la lecţii în locul lor. Grigorovitza avea obiceiul să asculte în ordine alfabetică. In timpul unei ore, redusă de cele mai multe ori la douăzeci de minute, asculta doi elevi. Ştiut acest lucru, odată cu soneria începeau pregătirile. Fraţii Zaharescu erau îmbrăcaţi cu vestoanele acelora cărora le venia rândul, după care urma potrivirea mânecilor şi a gulerelor, de regulă prea mari. Profesorul nu reţinea niciodată numele şi figura elevului. Veşnic absent, era preocupat cu totul de altceva decât de memorizarea unei figuri şi a unui nume. Controlul îi făcea verificând numărul din catalog cu numărul dela gulerul elevului. Dacă se potrivea, totul era în regulă. De aceea se îngăduiau asemeni mistificări, fiind noi convinşi că niciodată nu se va putea descoperi înşelătoria. Când boala reţinea acasă pe unul din fraţii Zaharescu sau întâmplarea făcea să nu ştie nici ei lecţia, se căutau anumite discuţii, fie în jurul păsărilor, fie în jurul literaturii.

A sunat de mult, pregătirile s'au terminat. Uşa se deschide energic. Un „bună ziua!" pornit ca dintr'un difuzor, răsună în clasă, face să vibreze geamurile, se agaţă de timpanele noastre. Se trec absenţii. Linişte.

— Să poftească la lecţie, mă rog frumos, domnii Costescu şi Crivăţ.

Din bancă, fraţii Zaharescu, pornesc sfioşi. Vestoanele îmbrăcate aveau înfăţişarea mai mult a pardesiuri; gâturile jucau în gulerele largi, iar mânecile făceau nenumărate creţuri; lăsate în jos treceau cu mult peste vârful degetelor.

Sosiţi la catedră, se începe verificarea numerelor.

— Domnul Costescu, Nr. 39... buun. Domnul Crivăţ, Nr. 43... buun. Ce avem astăzi?

— „Cântăreţul" de Lessing, de tradus şi cuvinte.

— Bre, pare-mi-se e o lecţie veche. Nu v'am dat oare altceva? Dacă nu mă înşel, de multă vreme tot lecţia aceasta o ascult?

— Nu, domnule profesor, fu răspunsul hotărît al ovreiaşilor, deşi ştiau prea bine că lecţia fusese schimbată de aproape două săptămâni.

Odată convins — deşi realitatea era cu totul alta — se citea bucata. Inceputul îl urmărea atent, nuanţând fiecare sfârşit de vers. Treptat, atenţia îl părăsea, rezema capul în mână şi îndrepta privirea spre locul visărilor, fereastra.

Se termina cetirea, traducerea, începeau discuţiile între elevi, fundul se certa, nimic nu-l abătea din drumul pe care-i rătăcea gândul. La catedră rămâneau aceiaşi elevi şi zadarnice erau repetările „am terminat, domnule profesor"... nici un răspuns. Numai ţârâitul soneriei, sunet metalic, strident, îl readucea la realitate.

— Buun... treceţi la loc. Pentru lecţia viitoare luaţi bucata ce urmează.

MIRCEA ALEXIU

Afară umblă luna

Ne afundăm în toamnă. Talangele străbat
Funinginea pădurii pe care-a curs arama.
Căderi de stele albe, azi clopotele bat
'N amurgul ce-şi închide ca o aripă rana.

„Aici — ai zis — în seară să poposim. Cu chei
Vom descuia lăcate de-o plânge toată via,
Vor luneca 'n priviri prigori şi porumbei
Şi-om tresări să prindem din ţipete câmpia".

Acum se-asvârle noaptea prin geamuri şi prin veac
...Şi iată, voevozii cum trec prin zid, în spade:
S'a spart în cioburi toamna în parcuri şi'n etac
De ne-a 'nvălit pe bănci în frunze şi'n balade.

Ca o poveste noaptea se scurge. Aşteptăm.
Cuminte dorm toţi anii în pânzele subţiri.
Se ţes perdele 'nalte de umbre. Ne 'ngropăm....
Şi vrăbiile tăcerii ne spun de-afar' mâhniri.

Chemând, ca nişte sboruri clopotniţele bat.
...Târziu de tot vor şti că nu vrei să te duci.
S'a prins de mine umbra trecutului şi iat':
Afară umblă luna desculţă printre nuci.

AL. RAICU

CRONICA DRAMATICA

București

TEATRUL NAȚIONAL: CLOPOTUL SCUFUNDAT — cinci acte în versuri de Gerhart Hauptmann, în românește de Adrian Maniu.

Ultima premieră dela Național a corespuns unui triplu eveniment: prilejul pentru „prima noastră scenă" de a auzi rostindu-se versurile înaripate ale poetului Adrian Maniu; reluarea activității bibliotecii Teatrului Național și în fine, ocaziunea unică pentru spectatorul român, de a vedea pe d. Ionel Dimitrescu „pentru prima dată în carieră" dând semnalul aplauzelor la scenă deschisă.

Se cuvine să insistăm în parte asupra fiecăruia din aceste evenimente.

Traducerea d-lui Adrian Maniu depășește în multe locuri, ca valoare literară, originalul lui Hauptmann.

Cu adânci rezonanțe din folklorul românesc și dese armonii eminesciene, versurile tâlmăcitorului român dau străluciri de diamant unui text în care cărbunele nu și-a desăvârșit metamorfoza.

Al doilea eveniment constă în reluarea publicării „Bibliotecii Teatrului Național". Dela Pompiliu Eliade care a realizat-o, mai toți ceilalți directori au **plănuit** s'o continue, dar a trebuit să vie la direcția Teatrului Național d. Ion Marin Sadoveanu pentru ca ea să se înfăptuiască.

„Biblioteca Teatrului Național" se impunea cu necesitate și întâmplarea face ca primul număr al ei să cuprindă o piesă care să-i dovedească, mai mult decât oricare alta, utilitatea. „Clopotul scufundat" trebuie **citită** și reprezentarea ei, cu posibilitățile actuale ale primei noastre scene — mă gândesc îndeosebi la materialul omenesc — nu aduce nicio emoție nouă, nu descopere nicio ascunsă frumusețe.

In fruntea acestui prim volum, editat în condiții optime de Cultura Poporului (în special e de remarcat corectitudinea exemplară cu care a fost revizuit textul, apărut fără greșeli de tipar) se află un fragment din articolul-program al d-lui Ion Marin Sadoveanu pentru stagiunea actuală.

„Teatrul Național — spune domnia sa — nu vrea să-și închidă serile în cuprinsul zidurilor sale. Sufletul său se dorește luat de fiecare spectator cu sine, acasă și recercetat în clipa intimă de control și amintire. Și teatrul stă deschis, cu inițierea sa oricărei dorințe de revenire sau de și mai înalte exigențe".

In vederea acestei recercetări în primul rând, a fost creeată „Biblioteca Teatrului Național" Și să recunoaștem că de pe urma ei „Clopotul scufundat" nu are nimic de pierdut.

Al treilea și totuși nu ultimul eveniment este că d. Ionel Dimitrescu a găsit în fine momentul să „dea semnalul" aplauzelor la scenă deschisă. Credem că d-sa ar fi putut aștepta alt prilej spre a da această supremă dovadă de bunăvoință Teatrului Național, după cum ar fi putut-o face într'o stagiune anterioară.

Revenind la traducerea d-lui Adrian Maniu trebue să recunoaștem că dela Coșbuc și Iosif niciun tâlmaci nu s'a achitat mai conștiincios de misiunea ingrată de a transpune în limba noastră un text versificat. Foarte arareori versiunea românească alunecă spre trivial în expresii cu iz prea bucureștean: „cară-te, cărăbăniți-vă, curată porcărie, (cum o fi porcăria curată?), te bag la gros, ceac-pac" etc. Ni s'a părut apoi o greșeală autohtonizarea numelor eroilor: Sânziana, Răcănel, Căprilă, Muma pădurii, ielele, care adaugă o nouă confuzie la acelea ale originalului german destul de supărătoare și singure. Hauptmann n'a reușit refugiindu-se în legendă să evadeze din realitate. Rezultatul: două serii de personagii, unele de basm nordic, cu nume get-beget românești (Muma Pădurii, Răcănel, etc.), altele umane (clopotarul, dascălul, preotul) și un personagiu care e și de legendă și real, Sânziana; un talmeș-balmeș mitologico-realist, plantă ciudată cu rădăcini în folklorul nordic și floricele românești pe crăci.

Colac, nu de salvare ci peste pupăză, un înțeles simbolic explicat la fiecare act și încurcat în actul imediat următor: nepotrivirea dintre puterile și năzuințele omului, pe care sunt grevate alte simboluri mai mărunte.

Piesa are desigur o frumoasă ținută literară, care se datorește însă exclusiv poetului Adrian Maniu.

Cu aceste calități, nu e de mirare că nici cei ce aveau răspunderea reprezentării n'au putut face prea mult.

Personagiul principal, clopotarul (d. A. Pop-Marțian) pus să ne servească în fiecare din cele cinci acte câte o porție de simbol, pentru care tot dumnealui ne oferea grațios cheia mai apoi, s'a luptat din greu. Avea să se războiască însă cu dușmanii lui Don Quichotte și i-a fost greu să aibă altă soartă decât eroul lui Cervantes.

Pe umerii d-lui Atanasiu, și nu pe copitele țapului, apăsa un rol greu de faun prefăcut în „Căprilă". Insistențele prea vizibile în gesturi pe care le-a pus pe lângă Sinzeana ca și behăiala adăugată de d-sa textului au putut stârni chiar „aplauze la scenă deschisă" dar n'au slujit cu nimic spectacolul.

D-na Lilly Carandino a confundat adeseori scena Naționalului cu acea a bătrânului Teatru Liric. De altfel versurile au sunat fals și pe buzele celorlați interpreți dintre cari unii n'au știut nici odată să le spună iar alții au uitat decând n'au mai spus versuri.

Personagiile omenești: preotul (N. Brancomir) dascălul (C. Duțulescu) bărbierul (A. Marius) și soția clopotarului (d-na Cleo Pan-Cernățeanu), ale căror roluri au fost fără îndoială incomparabil mai ușoare, au făcut notă aparte.

Am lăsat înadins la urmă pe d. Ciprian care a reușit, împotriva tutulor circumstanțelor defavorabile, să realizeze o creație în rolul lui Moș Răcănel. Singurul fapt demn de subliniat, alături de traducerea d-lui Adrian Maniu și direcția de scenă a d-lui Paul Gusty.

RADU A. STERESCU

Iași

TEATRUL NAȚIONAL: „PENELOPA", COMEDIE IN 3 ACTE DE W. SOMERSET MAUGHAM

Comedia cunoscutului prozator englez W. Somerset Maugham, despre care s'a mai vorbit în această rubrică de către colegul nostru dela Cluj, cu prilejul deschiderii stagiunii de acolo, s'a reprezintat și la Iași. Dovada aprecierii unanime de care se bucură această operă.

„Penelopa" nu trebue socotită între comediile cu caracter general omenesc decât numai în parte; din altă privință, ea făcând parte din comediile de humor specific englezesc: cerebral, rece, lipsit de accentele explozive ale comediei latine.

Sâmburele acestei comedii este straniul: 2+2=5 !

Calm, în fața indignării și desperării fiicei sale, matematicianul-tată scrie ilogicul 2+2=5. Absurdul acestei inegalități este poate, după părerea autorului, tocmai esența fericirii. Iubești pe cineva? — nu i-o spune! Vrei să-i păstrezi iubirea ? — acordă-i-o cu linguriță!

Penelopa, cu ajutorul părinților și sprijinită de inteligența sa, își dă seama de procedeul greșit ce l-a întrebuințat în primii ani de căsnicie. Dickey, a cărui atitudine e perfect explicabilă, e un bărbat ca toți bărbații. Incontestabil, soția lui îl iubea: avea chiar **prea** multe ocazii să o constate. El deasemenea își iubea soția, dar ca orice om incepuse să-i displacă înghețata de fragi servită dimineața, la amiază și seara, cinci ani în șir.

Alintările Penelopei nu făcuseră decât să-l îndepărteze de ea și să-l arunce în brațele unei femei „experimentate" și lipsită de orice farmec atractiv.

Pentru Dickey, Ada Fergusson era acel „altceva": variația.

Stratagema Penelopei reușește: Dickey e atras de soția lui, ea simulând indiferența. Incepe a prețui la adevărata ei valoare pe tânăra lui soție, plictisit de „amorul" celeilalte care își luase la rândul ei, în serios, rolul de „soție".

Sfârșitul e cel așteptat: Dickey se reintoarce la Penelopa.

Realitatea acestei probleme pusă în comedia lui S. Maugham nu poate fi contestată. Intrebați pe bărbații căsătoriți...

S'ar părea că este o „lecție" de viață admirabilă; o lecție mai mult pentru doamne. Un „savoir garder vôtre mari" ar fi, dacă ideea acestei probleme inteligent puse ar fi desbrăcată de elementele secundare și humoristice de cel mai bun gust.

Rolul principal al Penelopei a fost excelent interpretat de d-ra Margareta Baciu, care s'a dovedit și cu această ocazie o foarte abilă mânuitoare a vorbei și a jocului degajat de scenă.

Trebue să recunoaștem că buna dozare a acelui „humor" comunicativ, se datorește în bună parte direcției de scenă a d-lui Ramadan.

D-na Elena Chiossa, în rolul fatalei Ana Fergusson pentru care un bărbat nu e decât un instrument care să-i satisfacă ambițiile, a avut un joc mai puțin convingător.

D-ra Elena Foca, cu tot rolul secundar ce i s'a dat, ne îndreptățește să credem că ar putea interpreta și altele mai importante.

In rolul mamei Penelopei a apărut cu prestigiu d-na Eliza Nicolau. Rolul epizodic al bătrânicii curioase, împărțitoare de fularuri și cu mania colindării doctorilor, l-a jucat cu multă pătrundere, d-na Mărioara Davidoglu.

D. Dimitrie Hagac, în principalul rol masculin, al „peregrinului" Dickey, cu verva sa de copil alintat al publicului, a avut un joc frumos, îngrijit, poate nu destul de nuanțat.

In restul distribuției, numim pe cunoscutul comic N. Meicu, alături de Ion Lascar în rolul flegmaticului tată-matematician, apoi d-nii N. Șubă și Șt. Dăncinescu.

MIRCEA I. ZAHARIA

Cinematografe

ARO: „ALASKA"

Henri Hathaway e un nume cu vază în istoria filmului american, tot așa cum „Bengali" e unul din cele mai bune filme — dacă nu chiar cel mai bun — pe care am avut ocazia să-l văd vre-odată. Singurul neajuns a fost că „Bengali", dintr'un „film bun" a ajuns să fie „o formulă". E foarte greu să realizezi un film de un anume gen, bazându-te doar pe succesul repurtat de alt film din acelaș gen. Sacrificiul eroului din „Bengali" era minunat tocmai prin simplitatea, prin neprevăzutul lui. Nu se poate spune că eroul interpretat de Garry Cooper e bun prieten cu fiul colonelului, pentru care se sacrifică. Dar datoria către patrie, onoarea colonelului, lucruri pe cari chiar el mărturisește că nu le pricepe, îl îndreaptă spre gestul lui final.

Iată însă că ultimul film al lui Henri Hathaway este, cel puțin din acest punct de vedere, un film ratat. Eroii sunt doi foarte buni prieteni. Ne dăm seama dela început că unul dintre ei se va sacrifica pentru celălalt. Pentru această scenă finală, sacrificiul prietenului, s'a întocmit un scenariu încâlcit, cu prea multe amănunte din viața pescarilor din Alaska, pentru a putea fi ușor urmărit. In orice caz, filmul poate fi împărțit în două părți distincte: prima, pentru care orice cuvânt de laudă e potrivit, și în care nu se pun încă piedici în

Dorothy Lamour

calea prieteniei celor doui eroi.

A doua însă, din motivele de mai sus, nu este de calitatea celeilalte.

Ar fi inutil să laud în parte pe fiecare actor din acest film. Ajunge să spun că distribuția reunește la un loc opt actori cu prestigiu: George Raft, Henri Fonda, John Barrymore, Akim Tamiroff, Lyne Overman, Vladimir Sokoloff, Dorothy Lamour și Louise Platt.

SCALA: „VACANȚA"

Nu pot exprima în cuvinte mulțumirea pe care am simțit-o asistând la filmul „Vacanța". Un film american „serios" și totuși „bun" e o mare raritate, pe care trebue neapărat să o semnalăm. Toate defectele societății americane, cari se întrevedeau doar în filmele „nebune" sunt aspru biciuite în filmul care se reprezintă la Scala. Cred că dela „Extravagantul Mister Deeds" nu am mai văzut un film american în care să fie atât de fin batjocorită veșnica goană după bani și senzațional a americanilor. Patosul cu care îl etichetează bătrânul miliardar pe tânărul sărac care nu vrea să se îmbogățească, drept „antiamerican", e o formulă care trebue să stea ca „motto" al tuturor filmelor „nebune" ce se vor reprezenta deacum încolo. Mă așteptam ca în fiecare clipă, interpreții să-și dea în petec, să țipe, să se bată, să cadă — eram încă sub impresia **„Leopardului Suzanei"**. Nimic însă din toate acestea. Tot suflul de fină ironie care îl străbate mă face să-l pun alături de **„Quai des brumes"** în fruntea filmelor ce s'au prezentat anul ăsta la noi.

Katharine Hepburn a fost minunată. Și vă rog să luați acest cuvânt în cel mai larg înțeles al său. Un actor care ne-a surprins, a fost Lew Ayres, mult mai reușit decât în obișnuitele sale roluri de reporter. Cary Grant e din ce în ce mai bine. Iar Edward Everett a fost în rolul său, amuzant și, mai ales, uman.

TRIANON: „CAPRICIILE DESTINULUI".

Buna impresie ce mi-am făcut-o despre filmul american, după **„Vacanța"** a trebuit să-mi fie iar stricată după ce am asistat la filmul dela „Trianon". Intriga filmului e atât de complicată și de „americană" încât e aproape imposibil de urmărit. Sunt în film momente în cari se râde. Acestea însă sunt provocate doar de diverse situații cu totul neserioase, la cari contribue în mare măsură un cățel foarte simpatic. Interpreții — Errol Flynn, Olivia de Havilland și Rosalind Russel — isbutesc să fie simpatici. Dar atâta tot. Și asta e — să recunoaștem — cam puțin.

TRAIAN LALESCU

REVEDERE

(Urmare din pag. 3-a)

Se așează pe pat. Ia un caet de note, rupt. Ingână un crâmpei de vers. Incearcă să cânte mai tare. Dar sună a pustiu. Ascultă afară. Pătrund prin geamurile deschise freamăt, răcoare, beznă. I se strânge amar, sufletul, înăuntru. Lasă capul pe caet. Ce singur e! Plânge întrânsul cineva, în tăcere. Singur, singur....

Și câtă frică împrejur, departe. Gândul îl privește ca pe un străin: cum vezi pustie întreaga lume, când înăuntrul tău pătrunde înghețul! Lumea-i în tine...

Dar poate să mai aleagă miezul tuturor gândurilor ce i se îmbulzesc în minte? Il cuprind așa, cum vor ele.

Cine hotărăște de soarta lui?

Pocnește o poartă. Tresare. Așteaptă...

●

„Ieronime, Ieronime,

Mai frumoasă era priveliștea din gând, decât aceasta pe care ai cutreerat-o pe urmă!... Mai frumoasă amintirea copilăriei, decât copilăria însăși; dar mai frumoasă când n'ai răscolit-o ca acum, pretutindeni, căutând-o din nou prin locurile rămase pustii! De ce nu le-ai lăsat așa, să-ți sălășluiască în suflet, izvor curat care să te adape oricând?

Ai ascultat din nou, deasupra văii murmurul tainic al nopții. Auzeai parcă iarăși cântecul flautului răspândindu-se dulce peste grădină și împletind în inima de copil speranțe aurite. Iată, părinții de odinioară, tineri, se plimbă în umbra nucilor, apar pe terasă, între straturile cu portulac și globuri colorate. Deasupra, binecuvântarea cerului boltit, încrustat cu nestemate...

Dar câtă deosebire între ochii de atunci și cei de acum. Ții tu minte, acolo, sus în deal, erau doi salcâmi apropiați. Ai bătut între ei un lemn lustruit, ți-ai făcut o bară de gimnastică și te învârteai deasupra văii, într'un genunchiu. Din moara dracească vedeai lumea răsturnată, te jucai, atotputernic, cu șesul, cu dealurile, cu casele, învârtindu-le după plac.

Te-ai dus acum, întins, acolo. Salcâmii tăiați, pe locul care fusese bătătorit de picioarele tale, creșteau fasole. Incolo câmpurile, dealurile de unde stăpâneai lumea, pustii, devastate. Oglinda de odinioară s'a aburit o clipă numai și te-a înecat în tristețea goliciunii, a înșelării dată pe față. Totul râdea de tine, te păcălise. Și satul întreg cu malurile sterpe, casa de altădată cu unghere le împăienjenite, râdea în rânjet de hârcă.

...Ai început iarăși cu epistole către tine însuți. Bagă bine de seamă! Vei pleca spre celelalte meleaguri ale iluziei.... Orașul.. Muzica... Lori... Rămâi acolo pentru totdeauna! Dar gândește-te că vei trăi într'un ținut stăpânit numai de duhul închipuirii. Să știi dinainte ce te așteaptă!

Aruncă-te cu credință întrânsa, căci vai de tine în ziua când vei șovăi !"

●

Luca se trezește în așternutul făcut afară, subt nuc. Miros răcoros, amar, noapte pustie de toamnă. Stelele și-au mutat locul de pe cer, demult. Carul cel mare, cârmit, răsturnat. Cloșca cu puii, sus... Lătrat îndepărtat veghează satul.

In puterea nopții zgomotele înfioară. Un glas speriat de pasăre sălbatecă sfâșie tăcerea. Duhul văzduhului se sfarmă.

La coliba lui Mihoci doi cotei își amestecă hămăitul, foarte supărați.

Luca nu are somn. Mișcă mereu capul pe perna înfierbântată. O boare venită cine știe de unde îi răcorește obrazul.

Mai este mult până la ziuă, când cerul o păli și or începe cocoșii, crainici.

Toată noaptea s'a zvârcolit ca pe jăratec. Acum e liniștit, gol... Ca și cerul ăsta încremenit.

In câte părți nu poate luneca gândul!..

Stă pe loc și e atent la cea mai mică mișcare din minte.

E ca un vas pe care-l clatini și privești lichidul prelingându-se, când într'o parte, când în alta.

Jocul acesta însă nu durează.

Neclintit acum, tot sufletul și-a întors fața către gândul din urmă și-l oglindește în plin. Lori.

. . . . . .

Cerul se rumenește.

TITUS NICOLAU

Un portret de Mirea, de ocazie

(Urmare din pag. 1-a)

statui, argintărie, bibelouri, ceasornice, mobile, console, lămpi, oglinzi, în sfârșit labirint de vechituri, deabia ne putem strecura până'n odaia din fund, unde dintr'un lot de cadre, Beniamin îmi scoate un portret de Mirea și mi-l prezintă cu un aer pretențios.

La vederea portretului am rămas consternat și am amuțit.

— Cum, tocmai d-strâ „Maestre", acest tablou nu vă spune nimic ?

— Ba din contră îmi spune ceva, i-am răspuns și cât ceri pe el ?

— Vedeți, pentru d-strâ, cunoscător — și apoi de mult nu am avut onoarea și plăcerea să vă servesc, — vă fac un preț special, numai 15.000 lei.

— Dar nu-mi explic cum familia a permis să se hazardeze portretul acesta, când răposatul a lăsat o avere așa de mare, cu toate că instituția de bancă ce-i purta numele e în încetare de plăți, după obiceiul vremurilor noi.

— Vai de mine, ați și aflat al cui e portretul, șopti sfios negustorul, dar vă rog din suflet, discreție, murmură el ducând degetul la gură în semn de tăcere.

— Îți voiu face aceasta, dar nu înțeleg cum a ajuns acest portret la vechituri, te rog, lămurește-mă.

— Coane, stimate domn, „Maestre", știu că sunteți un om de suflet, am o familie grea, șapte copii, negustor cinstit, înțelegeți d-strâ, secret profesional, nu merge... și apoi am mai ochit eu niște obiecte acolo, prin urmare vedeți...

— Bine, domnule Beniamin, eu am cunoscut această familie, care era cea mai considerată în neamul d-strâ, răposatul trecea de mare filantrop, membru la comunitate, la Societatea Sacră, etc., etc., ținea la aparențe cel puțin, căci în particular, aflasem... dar nu-i mirare, căci în lumea aceasta a banului, dela un plafon de avere în sus, se impun o mulțime de obligații, metrese, câini de lux, cai de curse, Rolls Royce sau cel puțin un Lincoln și cu timpul un scaun de senator, în afară de locurile inerente printr'o mulțime de consilii de administrație. Și apoi, cine poate rezista acestei apoteoze a succesului, toți îți surâd, toți te admiră și toți îți doresc binele ; în frenezia tranzacțiilor de bursă, printr'atâtea pakete de miniere, forestiere, petrolifere atâtea... ere... ere, câte un remizier mai intim îți șoptește la ureche cea mai proaspătă acțiune din lotul Venerii... bietul curtier, om cinstit și foarte pudic în viață, dar pentru interesul afacerii recurge și el la unele ingrediente...

— M'am hotărît, voiu anunța ginerele sau fiul ca să retragă portretul de pe piață !

— Zadarnic, îmi răspunde Beniamin, persoana care mi-a vândut portretul l-a căpătat prin moștenire și mi-a dat factură în regulă.

— O fi dela soție, totuși voiu interveni, dacă nu-mi explici cum a ajuns acest portret la Bazar !

— Știam eu că un armean face cât șapte jidani, întrerupse Beniamin, „Maestre" ! M'ați dus și dacă-mi promiteți discreție, vă povestesc cum a ajuns acest portret în salonul meu de „Obiecte de artă și antichități".

— Îți promit că nu voiu pomeni numele de familie, dar cazul e atât de straniu, că Balzac ar fi brodat o nuvelă minunată.

— Curat ca în roman, îmi răspunse Beniamin. Și apoi să vedeți, Coane, că soția domnului cela din portret, e la a doua tinerețe, a ademenit pe Samy cel frumos, roșcovanul ăla, al treilea fiu al lui Ghidale, tinichigiul din colț; astăzi Samy e senior, stăpânește pe dânsa și pe întregul palat.

Am fost chemat acolo într'una din zile să cumpăr mai multe obiecte între care și acest portret, căci d-na nu putea suferi pe afurisitul de bărbat, care o păcălise cu toate vedetele nostime ale scenei.

Dar să vedeți lucru curios, „Maestre". Cu toate că ura pe răposat și nu vroia să-i vadă mutra din portret, la tocmeală s'a lăsat greu, îmi repeta mereu că defunctul l-a plătit 100.000 lei lui Mirea și când ? în 1920 când leii aveau mai mare valoare ca acei de astăzi. Oferindu-i un preț rezonabil, d-na a fost indignată și a început să plângă, murmurând numele defunctului... Făcui semn lui Samy să m'ajute, doar eram prieteni de copilărie; îi șoptii că iese o „parnuză" (comision în jargon) și apoi m'am adresat doamnei :

— Sărut mâna doamnă, să nu fie cu supărare, nici nu m'am gândit să cumpăr portretul soțului d-strâ, ferească Dumnezeu, așa să am eu bine, cine mai dă astăzi bani pe un portret dacă nu e din familie; înțeleg portretul unui mare actor, scriitor sau muzicant, dar pe portretul unui bancher și acela în încetare de plăți ? O fi pictura lui Mirea, dar dacă nu e nud, cap de fetiță, flori și nici măcar natură moartă, nu e vendabil...

— *Are dreptate Chérie, îngână Samy.* Și nu știu ce șopti la urechea doamnei, că dintr'o lovitură de picior, tabloul se rostogoli pe scările antreului.

Era ultimul omagiu pe care neconsolata văduvă îl aducea în amintirea soțului defunct.

K. H. ZAMBACCIAN

POȘTA REDACȚIEI

RADU V. VIERU. — Răspunsul meu e o încurajare. Sfat nu am să-ți dau altul decât să citești cât mai mult și să scrii cât mai puțin și mai gândit.

B. BASARAB. — „Evadarea" d-voastră nu reușește să evadeze din limitele procesului verbal de impresii. Aveți calități de versificație ce pot fi utilizate în viitor.

IONEL BISERICĂ. — Căutați un compozitor care să vă pună versurile pe note. Vor avea succes.

Plouă mărunt....
In cântul trist al ploii reci, de toamnă,
Iți scriu! Mi-e dor de tine, Doamnă.

Era ceva mai potrivit *dumneata* cu Doamnă, dar „pe muzică" merge.

M. T. — Continuați și e probabil că veți reuși până la urmă.

TRAIAN POPESCU-COBIA. — „Ursită" e o promisiune pe care am dori-o ținută.

FLORICA POPESCU-OBOGEANU. — Vă dau sfatul pe care îl dedea Heliade celor din generația tânără dela mijlocul veacului trecut, cu o singură deosebire: mă adresez la femenin și singular.

Mai trimiteți-ne și sunt sigur că în curând veți fi colaboratoarea „Universului literar".

VALERIU FLORIAN. —

Plângeam și eu în toamna sumbră
Timpul pierdut în noaptea sorții"

V'ați gândit probabil la timpul în care ați scris „Toamnă tristă".

r. st.

De vorbă cu d-na Elena Coşbuc

de **RADU A. STERESCU**

D-na Coşbuc, tânără

Inchinăm această a doua pagină de istorie literară vie unei convorbiri cu tovarăşa de glorie a bardului năsăudean. Pentru cercetătorul literar este o fericire să poată afla dela fiinţa cea mai apropiată ,amănunte asupra vieţii unuia din cei mai reprezentativi poeţi ai sufletului românesc. Căci George Coşbuc nu este numai poet al ţărănimii, cum i-a plăcut lui Gherea să-i zică, şi nici numai cântăreţul Ardealului cum l-au categorisit alţii.

Calea Plevnei 40. O casă bătrânească, aşezată, clădită parcă din linişte şi bunătate.

Gard înalt de fier. Dechid sfios poarta care scârţâie prelung. Mă opresc în faţa unei uşi imense. Sun. Mă întâmpină o doamnă cu argint mult în păr, vioaie şi binevoitoare. După ce îi explic scopul vizitei îmi spune că e sora doamnei Coşbuc şi că soţia poetului e gata să-mi dea orice deslușire i-aşi cere.

Mă impresionează dintru început zâmbetul primitor al ardeleanului cu suflet şi casă deschise pentru oaspeţi.

Sui câteva trepte. La o masă, în mijlocul salonului, doamna Coşbuc şi încă o doamnă cu păr coliliu — aflu mai apoi că se numeşte doamna Tilici — lucrează la ciorapi.

— Sunt ciorapi de lână pentru societatea „Principele Mircea" mă lămureşte stânjenită din lucru doamna Coşbuc.

Imi fixez privirea asupra unui tablou de pe peretele din stânga. O figură tânără ,energică, inteligentă.

— **„Puiul mamei,** şopteşte soţia poetului. L-am pierdut când avea numai douăzeci de ani şi şaisprezece zile. A murit într'un accident de automobil. De focul lui s'a prăpădit bădica".

Sora doamnei Coşbuc, cu ochii strălucind în lacrimi, îmi spune că Alexandru era un copil excepţional. Ştia englezeşte, franţuzeşte, nemţeşte şi italieneşte. Ii prindea mâna la orice. Odată, îmi spune dânsa, a făcut dintr'o cutie de Frank-cafea un aparat de fotografiat. A scos nişte lentile dela un binoclu, a mai meşterit ce-a meşterit şi a făcut aparatul. Scotea cu el fotografii mai a cătării decât camarazii lui cu cele mai scumpe aparate.

— „Când era mic, reia firul doamna Coşbuc, îi plăcea să şadă lângă bădica şi să scrie.

„— Tată iagă" — spunea el — să-mi faci şi mie un birou lângă tine, să fac poezii ca să rămâie pentru nevasta şi copiii mei".

Şi iarăşi o lacrimă alunecă din ochii în care chipul copilului a rămas pe veci întipărit.

— „Când era de vreo zece ani, aflându-ne în casa bunicii lui din strada Pythagora, şi fiind ea bolnavă, i-a făcut „o poezie" din care mai ţiu minte această strofă:

Mamă mare dragă,
Vezi de te fă bine.
E frumos afară,
Primăvara vine.

Camera unde lucra **„puiul mamei"** a rămas aşa cum a lăsat-o el. Când şterge praful servitoarea, supraveghiată de d-na Coşbuc, nu mişcă nici un obiect de la locul său. In fund în dreapta patul **lui,** în stânga un paravan după care îşi făcea de joacă cu prietenii, de o parte şi de alta biblioteci cu cărţi multe, note muzicale, o vioară, o minunată sculptură lucrată de el, toate neclintite din loc de acum douăzeci şi mai bine de ani.

Pe masă o candelă arde de atunci într'una.....

Mama şi mătuşa se desprind cu greu din camera în care pluteşte amintirea copilului iubit.

Trecem într'o încăpere mare din stânga salonului. In colţul din fund dreapta, cum intri din salon e biroul la care lucra Coşbuc. Mic, ai zice un birou de femee.

In stânga un bust al lui Dante iar în dreapta ediţii diferite ale Divinei Comedii, Biblia, Psalmii.. Prin sertare, manuscrise de-ale poetului, adunate şi clasate cu grije de d-na Coşbuc, fotografii, scrisori, notiţe. Toate cărţile citite de Coşbuc au paginile acoperite pe margini de însemnări cu literă măruntă, cu creionul. Pretutindeni sublinieri cu creion roşu, albastru şi negru şi acolo unde pagina era neîncăpătoare, foi de hârtie pe care şi-a făcut adnotări. Şi când te gândeşti că despre acest cititor cum puţini a numărat ţara noastră eminamente agricolă, s'au găsit oameni care să spună că era leneş.

In 1911, Petre Locusteanu publică în Flacăra (an. I No. 8, p. 59). „Un însemnat eveniment literar — De vorbă cu George Coşbuc".

Poetul aflase că unii îl considerau leneş. Lucrul nu-l supăra şi nu ţinea să-l desmintă. Se plângea lui Locusteanu că nu are vreme să-şi revadă versurile spre a le publica. Locusteanu a zâmbit. Poetul i se adresă:

„— De ce zâmbeşti? Am înţeles. Te miri că leneşul se plânge că n'are vreme.

Vreau să protestez.

— Nu mai protesta. Nu ştiu eu? Lumea zice că sunt leneş. Şi are dreptate. N'am mai scos de atâta vreme un volum!"

Apoi deschise un saltar.

„— Uite vezi! Aici e toată lenea mea!

— Ce este asta? întreb eu nerăbdător, văzând câteva caete groase, scrise toate cu creionul.

— Aici e **Divina Comedie** a lui Dante şi aci **Odysseea** lui Homer, — traduse în întregime de mine.

. . . . . .

— Are să fie o dovadă interesantă despre modul cum ştiu eu să... lenevesc! — încheie râzând marele poet!"

Lenea lui se vede în sumedenie de volume de versuri şi proză pe care le-a dăruit ţării sale, ca şi în adnotările cu migală făcute în toate cărţile citite de el.

CUM S'AU CUNOSCUT

Strunesc hoinăreala gândului şi întreb pe doamna Coşbuc cum a făcut cunoştinţă cu poetul.

— „Era prieten cu fratele meu, librarul Sfetea. Intr'o seară l-a invitat la masă. Când ne-a prezentat, Coşbuc nici nu s'a uitat la mine. A ridicat o carte de pe masă şi a pus-o de grabă la loc, temându-se parcă să nu fi văzut şi alţii ce carte fusese. Era unul din volumele lui. S'a aşezat apoi la pian şi cânta cu un deget.

La masă, din greşeală, am pus nişte pahare groase, de calitate inferioară. Ca s'o dreg am spus:

— Am auzit că din pahare groase se bea mai bine.

— Adevărat domnişoară, aprobă Coşbuc.

Venea des pe la noi şi era şugubeţ nevoie mare. Odată ne-a bătut în geam. Am ieşit în curte să-l întâmpinăm şi ia-l de unde nu e. Se vârâse în gârliciul pivniţei.

Ne-am căsătorit în Iunie 1895 la Câmpina. La 1 a fost căsătoria civilă şi în ziua de 4 cea religioasă. Naş ne-a fost d. Pecici, un om tare de treabă. Nunta s'a făcut într'un chioşc mare, de verdeaţă, împodobit cu mii de trandafiri. Aşa cum doar în visuri poate fi o nuntă de poet. Şi viaţa ne-a fost frumoasă ca acel chioşc în care ne-am legat sufletele, unul de altul, până în clipa când ne-a zdrobit-o pierderea copilului.

Făcea pozne bădica şi mai târziu, după căsătorie. Odată manca zahăr fără să-l văd eu. Puiul mamii l-a văzut şi mi-a strigat: „Mamă, mamă, tata-ţi umblă la zahăr". A râs cu hohote bădica.

Ii plăcea să hoinărească fără tovarăş prin colţuri singuratice. Câteodată se ducea la gară şi lua primul tren care-i ieşea în cale. Scria cate o carte poştală ca să nu fiu îngrijorată. Ba, într'o zi, a invitat la masă pe doi din cei mai buni prieteni ai lui: Mihail Popescu şi Rică. El nu venise noaptea acasă.

Când au venit musafirii, supărată, că nu fusesem înştiinţată, aruncai ochii pe fereastră. Pe cine văd? Pe bădica. Mihail Popescu i-a tras o morală straşnică. S'a apărat ca întotdeauna: „Elena ştie că ea nu are altă rivală decât berea". Căsnicia noastră a fost într'adevăr ideală.

NOSTALGIA PLAIURILOR COPILĂRIEI

De când venise din Ardeal, pentrucă nu vrea să slujească în armata ungară, bădica nu se mai putea întoarce fiindcă risca să fie întemniţat. Se ducea vara până la stâlpul de frontieră şi privea cu tristeţe dincolo de munţi spre satul lui. Când a intervenit amnistia colectivă, împăratul Franz Iosef împlinind 70 de ani, bădica a putut pleca în Ardeal şi mergea în fiecare an să-şi vadă părinţii, fraţii, surorile.

O soră a lui, Angheliana Pop, în vârstă de 80 ani, trăeşte şi azi în comuna Feldru din judeţul Năsăud. L-a iubit mult.

BĂDICA

Era şi greu să nu-l iubeşti. Era bun, cu sufletul totdeauna deschis, vesel. Glumea şi îi plăcea să audă „viţurile" altora. Câteodată povestea unele mai deochiate şi atunci mă făceam că nu înţeleg.

Rareori l-am văzut supărat. Odată primise o scrisoare dela un cititor care-i spunea că e mizerabil tot ce scrie şi când l-o întâlni îl împuşcă.

— „Bine frate, zicea el, înţeleg că nu-i place cum scriu, dar ce are cu viaţa mea?"

Scrisoarea aceasta n'a reuşit totuşi să-l indispună.

Era şahist desăvârşit.

Odată şahul l-a scăpat din greu impas. Era la Paşcani, într'una din călătoriile sale fără ţintă şi dăduse de fundul pungii. A scris pe la gazetele la care colabora, fără rezultat. Gazda, o evreică, acceptase să-l îngăduie până ce-i vor veni banii, dar banii nu mai veneau şi lucrurile ameninţau să ia o întorsătură neplăcută.

George Coşbuc

A întâlnit atunci pe un cunoscut cu care s'a apucat să joace şah pe bani. A câştigat atâta încât a plătit gazdei şi i-au rămas şi bani de drum până la Bucureşti.

Bădica era foarte distrat. Când îşi cumpăra pălărie uita căciula în magazin şi când lua pălărie de paie o uita pe cea de fetru.

Intr'o zi a plecat de acasă fără cravată şi fără să-şi ia bună ziua. A trebuit să-şi cumpere o cravată din târg.

— Nu ştiam de ce se uită lumea la mine, se mira el.

— Pedeapsă că n'ai venit să-ţi iei bună ziua dela mine, i-am răspuns.

Ii plăcea să călătorească în străinătate. După nuntă ne duceam în fiecare an la Karlsbad, Viena, München, în Nordul Italiei. Peste tot călătoream cu paşaportul fratelui meu fiindcă bădica era urmărit pentru nesupunere la încorporare. Ţiu minte că odată la Viena, văzând numele de pe pasport doi prieteni ai fratelui meu s'au minunat de schimbarea la faţă a amicilor lor.

Când se ducea în Ardeal, era sărbătorit pretutindeni.

Amintesc d-nei Coşbuc episodul povestit de Goga în discursul său de recepţie la Academia Română:

„Mi-aduc aminte la Sibiu, când a călcat întâi după douăzeci şi câţiva de ani, palid, bolnav, neurastenic, copleşit de amintirile tinereţii, voluptatea revederii îl durea. Se nemerise tocmai o serbare culturală, lume dimprejur era adunată într'o sală de conferinţă. Mi-a cerut să-l duc acolo, fără să sufl㠄 un cuvânt. L-am dus. S'a retras într'un colţ de balcon şi s'a pitit să nu-l vadă nimeni. Privia cu un tremur de pleoape în toate părţile, la ţăranii din Răşinari, la costumele dela Sălişte, la ceata de preoţi, brâne albastre, brâne roşii... O mişcare s'a produs subit în sală, cineva l-a recunoscut, lumea întreagă s'a ridicat în picioare să-l vadă, să-l aclame. Deodată un glas de popă tărăgănat a început cântecul şi într'o clipă femei, băr-

Alexandru, fiul lui Coşbuc

baţi, copii s'au asociat şi a cântat toată lumea şi cânta şi el plângând:

Pe umeri pletele-i curg râu,
Mlădie ca un spic de grâu
Atâta mi-e de dragă..

„Bădica a fost o vreme profesor, înainte de a ne cunoaşte, la pensionul de fete al lui Manliu. Intr'o zi a pus pe eleve să facă versuri. „Una dintre ele — povestea el râzând — care nu prea strălucea prin inteligenţă, a reuşit această capodoperă:

S'a aşezat cu burta la soare
Să-i vie răcoare.

(Dacă juna elevă ar fi comis asemenea versuri în vremea noastră, fără îndoială că până acum ajungea stea de prima mărime).

Era foarte sincer, brutal uneori chiar.

Astfel, când a fost chemat de regina Elisabeta la Palat, i s'a oferit un ceaiu.

Coşbuc a gustat din el şi apoi l-a lăsat nebăut. Nu-i plăcuse.

Regina, văzând că nu mai bea, l-a invitat de câteva ori. In cele din urmă el i-a spus:

„Nu pot Maestate că e leşie curată".

Carmen Sylva a făcut haz mare şi a trimes să-i aducă altul.

Uneori venea la noi badea Cârţan. Aşternea pe podele şuba lui imensă şi se aşezau pe ea Cârţan, bădica şi puiul mamei (d-na Coşbuc nu-i zice altfel copilului pierdut decât puiul mamei). Şedeau acolo la taclale ore întregi.

Coşbuc n'a putut suferi strânsoarea hamului muncii de biurocrat. Dacă a fost o vreme şef de

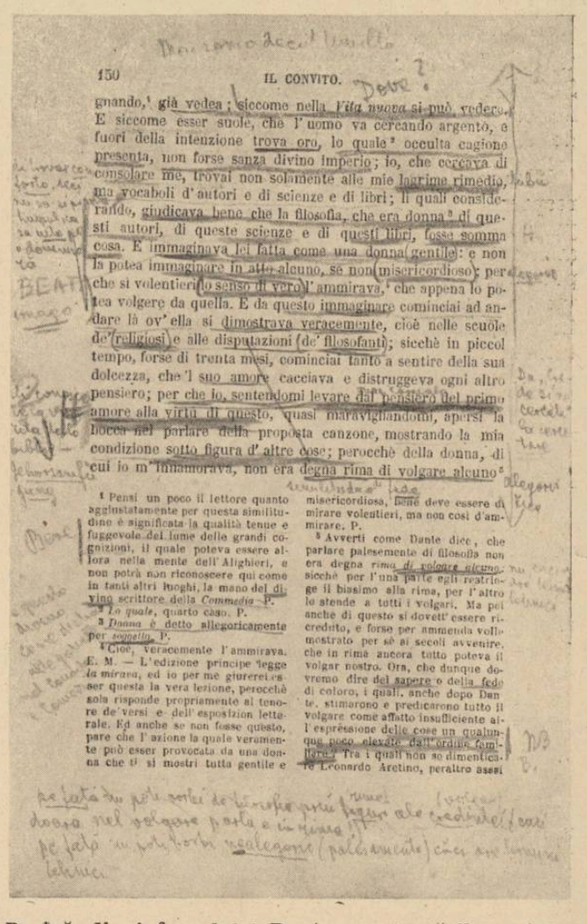

150 IL CONVITO.

gnando,[1] già vedea; siccome nella *Vita nuova* si può vedere. E siccome esser suole, che l'uomo va cercando argento, e fuori della intenzione trova oro, lo quale[2] occulta cagione presenta, non forse sanza divino imperio; io, che cercava di consolare me, trovai non solamente alle mie lagrime rimedio, ma vocaboli d'autori e di scienze e di libri; li quali considerando, giudicava bene che la filosofia, che era donna[3] di questi autori, di queste scienze e di questi libri, fosse somma cosa. E immaginava lei fatta come una donna gentile: e non la potea immaginare in atto alcuno, se non misericordioso; perchè si volentieri lo senso di vero l'ammirava,[4] che appena lo potea volgere da quella. E da questo immaginare cominciai ad andare là ov'ella si dimostrava veracemente, cioè nelle scuole de' religiosi e alle disputazioni de' filosofanti; sicchè in piccol tempo, forse di trenta mesi, cominciai tanto a sentire della sua dolcezza, che 'l suo amore cacciava e distruggeva ogni altro pensiero; per che io, sentendomi levare dal pensiero del primo amore alla virtù di questo, quasi maravigliandomi, apersi la bocca nel parlare della proposta canzone, mostrando la mia condizione sotto figura d'altre cose; perocchè della donna, di cui io mi innamorava, non era degna rima di volgare alcuno[5]

[1] Pensi un poco il lettore quanto aggiustatamente per questa similitudine è significata la qualità tenue e fuggevole del lume delle grandi cognizioni, il quale poteva essere allora nella mente dell'Alighieri, e non potrà non riconoscere qui come in tanti altri luoghi, la mano del divino scrittore della *Commedia*. P.

[2] *Lo quale*, quarto caso. P.

[3] *Donna* è detto allegoricamente per *soggetto*. P.

[4] Cioè, veracemente l'ammirava. E. M. — L'edizione principe legge *la miravа*, ed io per me giurerei essere questa la vera lezione, perocchè sola risponde propriamente al tenore de' versi e dell'esposizion letterale. Ed anche se non fosse questo, pare che l'azione la quale veramente può esser provocata da una donna che ti si mostri tutta gentile e misericordiosa, lume deve essere di mirare volentieri, ma non così d'ammirare. P.

[5] Avverti come Dante dice, che parlare palesemente di filosofia non era degna *rima di volgare alcuno*; sicchè per l'una parte egli restringe il biasimo alla rima, per l'altro lo stende a tutti i volgari. Ma pei anche di questo si dovett' essere ricreduto, e forse per ammenda volle mostrato per sè ai secoli avvenire, che in rime ancora tutto poteva il volgar nostro. Ora, che dunque dovremo dire del sapere o della fede di coloro, i quali, anche dopo Dante, stimarono e predicarono tutto il volgare come affatto insufficiente all'espressione delle cose un qualunque poco elevate dall'ordine familiare? Tra i quali non si dimenticò Leonardo Aretino, peraltro assai

Pagină din infernul lui Dante, cu adnotările poetului

serviciu şi apoi referendar la Casa Şcoalelor e pentrucă i se aduceau lucrările acasă. Muncea mult dar când şi cum vrea el şi fără îndoială că lucra mai mult decât i s'ar fi putut cere oficial.

Acestea sunt reflecţiile pe care le fac după ce doamna Coşbuc îmi pomeneşte despre unica „slujbă la Stat" a poetului.

LEGĂTURI DE PRIETENIE

— „Cel mai bun prieten al lui Coşbuc era Mihail Popescu, fost administrator al Casei Şcoalelor. Cu el îşi făcea bădica veacul în faţa unei halbe sau a unui şpriţ.

Era prieten cu Vlahuţă, Caragiale, Gherea, Bogdan Duică, Dr. Rică Ionescu, Dr. Albini Pop, şi cu directorul d-voastră, d. Stelian Popescu.

Pentrucă veni vorba de dunealui trebuie să-ţi spun că niciodată nu lua altă gazetă decât „Universul".

CUM SCRIA

„Când era inspirat, se plimba agitat de-alungul a trei camere. Făcea astfel zeci de kilometri. Apoi, când se aşternea la scris ziua, îi plăcea să ne vadă pe toţi în jurul lui, dar să nu ne audă. Eu şedeam cu lucrul lângă el şi tăceam chitic. Uneori îl surprindeam scriind şi mă îndepărtam în vârful picioarelor, spre a nu-l turbura.

Mai întotdeauna citea şi scria noaptea. Ivirea zorilor îl găsea cu creionul în mână şi cu hârtia dinainte.

Scria întotdeauna cu creionul şi se mâzgălea adesea pe nas de negreală. Când era cuprins de frigurile scrisului nu ieşea cu zilele din casă.

In curtea noastră locuia şi d-na Tilici, care avea patru copii mititei. Nu-i lăsa să se joace prin curte dimineaţa până când nu se ridica transperantul la camera bădicăi. Era semnul că s'a sculat. Atunci însă din piepturile fragede izbucneau strigăte voioase care umpleau curtea. Bădica ieşea la fereastră, îi ridica în braţe, îi mângâia, le dedea zaharicale".

Cel ce a avut sub ochi manuscrisele lui Coşbuc a fost desigur uimit de indiferenţa pe care o arăta în alegerea hârtiei. Orice peticel de hârtie, carton, carte de vizită, plic, orice în fine pe care se putea scrie ,era folosit de poet.

„Purgatoriul" lui Dante l-a tradus pe nişte foi galbene, neregulate ca formă, rămase dela tipografia lui Sfetea şi adunate de fiul său Alexandru.

Pe prima filă Coşbuc scrie:

„Colţuri de hârtie, rămase de aruncat la papetăria unchiu-so, în 1904.

strânse de Alexandru, peste două mii de foi, numai din iubirea sa de a avea hârtie.

şi pe care foi am scris eu primul concept al traducerii Divinei Comedii şi al încercărilor de studiu asupra lui Dante,

păstrez aici ultimele foi, pe care la moartea lui, le-am găsit încă nescrise".

PRIMA MOARTE

Pierderea copilului a îndurerat nespus sufletul „bădicăi".

„— Plângea prin curte ca să nu văd eu, spune doamna Coşbuc. Iar eu plângeam în camera lui. Când venea în casă, glumea, ca să mă facă să uit.

Războiul l-a găsit deprimat. Victoriile duşmanilor îl dureau. Nu se îndoia nici o clipă însă de izbânda noastră finală. Păcat că n'a trăit să-şi vadă visul înfăptuit.

NĂRUIREA

La doi ani şi opt luni după moartea băiatului adică în ziua de 26 Aprilie 1918 stil vechiu (după stil nou 9 Maiu) între orele 12 şi 1, Coşbuc a trecut în lumea dreptilor.

Iată cum povesteşte soţia sa ultimele-i clipe:

„In ziua de 23 şi-a serbat onomastica. Zilele următoare a fost tot neliniştit. Avea fierbinţeli şi apoi îl lua cu frig. In ziua morţii se plimba agitat prin casă. I-am făcut un ceaiu. Imi cerea într'una bicarbonat. Pe la douăsprezece l-am chemat la masă dar mi-a răspuns că nu-i e foame. Mâncam şi-l auzeam plimbându-se. Deodată nu l-am mai auzit. Mirată m'am uitat după el. Era căzut între două fotolii; părea că e aplecat să caute ceva, dar întârzia să se ridice. M-a cuprins o teamă neînţeleasă şi am început să-l strig.

N'a răspuns, nu mai putea răspunde. In momentele acelea nu mai ştiam ce să fac. Alergam spre bucătărie să chem servitoarea, cu toate că aveam soneria la îndemână şi nu ajungeam până în bucătărie pentrucă mi se părea că înapoindu-mă aşi putea fi de ajutor. Vecinul de la etaj m-a auzit strigând şi a chemat pe nişte sanitari germani cari n'au putut face altceva decât să constate moartea. Congestie cerebrală sau criză de inimă. Cine poate şti?"

ODYSSEEA DE HOMER

în traducerea lui George Coşbuc, cartea I-a — strofele 1-6

De-acel bărbat cu minte-aşa de mare
Ce multă vreme-a rătăcit, de când
Prădat-a sfântul Ilion cel tare,
Să-mi cânţi, o Musă, cum văzu umblând
Şi multe ţări şi-a multor neamuri stare
Şi mult răbdă pe mări întinse, vrând
Să-şi scape dulcea viaţ'a sa, şi iarăşi
S'aducă vii în patrii pe tovarăşi.

Dar tot nu-i mântui, oricât de vie
Şi vrere-avù şi suflet el a pus
Căci toţi pieriră printr'a lor prostie,
Tăind din boi de-ai Soarelui de sus.
Copiii, vai! Iar Soarele 'n mânie
Pe toţi aceştia 'n urmă i-a răpus.
Dintr'astea, Muso, a lui Joe fiică
Tu spune-ne măcar şi-o părticică.

Scăpaţi-acum de-ursitele pierzării
Toţi ceialalţi erau la vatra lor
Scăpaţi şi de războiu şi truda mării.
Pe-acesta singur cel topit de dor
De-a sa nevastă şi pământul ţării,
Calipso nimfa 'n largul ei ponor
Robit îl mai ţinea, demult, cu gândul
Bărbat să-l ia şi'n nesfârşit avându-l.

Dar când apoi a vremilor rotire
Aduse-un timp ce-i fuse dat hotar
Şi toars'a fost de zei şi-a lui sosire,
El nici atunci n'a fost fără de-amar.
Şi-avù şi-acasă printre-ai săi mâhnire.
Deci mil'aveau de el toţi Zeii, dar
Poseidon îl urà cu ură mare
Cât timp fu Odiseu pribeag pe mare.

El chiar acum erà plecat departe
In fundul lumii, la Etiopei,
Al căror neam spre Răsărit se 'mparte
Iar alţii stau spre-Apus. Deci între ei
El stând îşi petrecea, luând şi parte
La jertfa lor de tauri şi de miei.
Iar Zeii ceialalţi stăteau la sfaturi
Pe-Olimp, cu Zevs în largile-i palaturi.

Aci 'ntre ei, al lumilor Părinte
Vorbea acum, că'n minte i-a venit
Egist cel bun pe care mai 'nainte
L-a fost ucis Oreste cel vestit.
De-acesta deci el îşi aduse- aminte
Şi-aşa 'ntre Zei cam astfel le-a vorbit:
De cum se plâng de Zei şi zic, anume,
Cei vii că'n noi e orice rău din lume...

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BU CUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

42-1938-
BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAŢ[iunii] SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 42
SAMBATA 3 DECEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

UNIREA VIE

de TOMA VLADESCU

Ne regăsim, după douăzeci de ani, din nou sărbătorind, în miracolul unei ţări cu hotarele cele mai drepte, fapta adâncă a morţilor cărora ziua de azi ar fi imposibil să le refuze cuvânt. In tot ce mângâiem acum şi trăim, în tot ce strângem astăzi ca un trup întreg, pe care nimeni n'ar putea să-l atingă — e într'adevăr lucrul acesta numai, e deopotrivă respiraţia puţin oprimată şi stinsă a acestor morţi, sunt paşii lor semănaţi... Aceste dureroase umbre, dar nu mai puţin triumfale, cu speranţe, cu doruri cari nu s'au sfârşit, cu răni cari s'au despărţit de trupurile lor ca să rămână pe ale noastre, aceste scumpe fantome revin de pretutindeni, ne colindă încă şi ne frământă. Ne dau forţele afirmării de azi.... Iar cine s'ar osteni să găsească şi viu, care este o ţară, cu al ei orizont desprins la fiecare mai adevărat sensul înfăptuirii acestui lucru imemorabil răsărit din secretele viitoare, cine ar vrea astfel să ştie şi cum s'a făcut unirea noastră, ar trebui să meargă adânc în fiorul acestui pământ — straturi incalculabile de morţi cari ştiu viaţa fără sfârşit, se ridică în ea ca o inversă gravitaţie, dictează, aduc cu ei şi ne spun direcţia ascensiunilor noastre...

Rămân sceptic şi mă seduc foarte puţin, temele grosolane care autoriză să credem că statul s'ar găsi în rosturile unui „imperialism" în care economia defineşte şi rezumă tot...

....Dar aud cu mai mult adevăr glasul cântăreţului orfan, care-şi cerşeşte satul din strunele unei viori!

Şi să cânţi un cântec Lae
Cum se cântă în sat la noi
Când se tângue ciobanul
După turma lui de oi....

sau poetul care murmură transfigurat de amintiri — pe care nici Memoria nu le cuprinde, toate!

Je suis passé par votre ville
Jean Marc Bernard de Saint Rambert
mais si les morts n'y reposaient pas
Que nous importerait la terre!

... Şi dacă ne lasă indiferenţi pustele ungureşti, şi dacă nimic nu ne cheamă în stepele care pleacă dincolo de Nistru, spre absurdele climaturi ale Asiei, este — sigur — fiindcă acolo nici un martir de-al nostru nu s'a răstignit pe roată, nu şi-a fluerat dorul niciun cioban, niciun călugăr n'a silabisit primele noastre buche şi nu arde niciun foc în acel pământ ca să ne fixeze tălpile la rădăcina lui.

Ţara noastră este o aşezare spirituală. Aşa s'a făcut. Şi încă mă gândesc că ar fi prea puţin apărată, dacă nu s'ar găsi s'o apere decât cei vii! Dar dacă este atât de adevărat, cum gândeşte Maeterlinck, că morţii îşi spun cuvântul lor cu fiecare clipă din noi, — când suntem destul de orgolioşi să credem că singuri trăim... — şi dacă aceste glasuri prin miracol le-am putea auzi, am surprinde cum se compune azi pentru noi, în limba pe care n'o ştim, un ideal poem de eternitate...

Am simţi mai ales, cu un sens aproape palpabil, că astăzi suntem de faţă cu toţii! Peste trompetele biruinţei, lăsând să tacă zgomotoasa materie din noi, şi peste steagurile de triumf, ar fi îngăduit poate să auzim, despovărat de pământ, murmurul vast al cimitirelor.... Unirea înfiorată şi vie.

Scriitorii contemporani: GEOR GE GREGORIAN de Rybiczka

VALER ŞI TRABUC

de IONEL TEODOREANU

Pe vremea noviciatului liceal am cunoscut în bancă întruchiparea definitorie a noţiunilor „turist" şi „aventurier". Turistul se numea Valer; unii îi spuneau şi Fetiţa. Aventurierul, lepădat prin repetenţă de alte licee şi pripăşit la al meu, se numea nu ştiu cum şi era poreclit Trabuc. Valer era un înger miop cu uniformă şi ochelari, mirosind a cerneală şi burete uscat. Se oprise cu o graţioasă nedumerire pe hotarul dintre fetie şi băeţie, parcă mirat de câte ori strigarea catalogului îl obliga să răspundă prezent, cu glas sopran, sincronizând absenţa unei Valerii pe băncile şcolilor de fete şi a unui heruvim în corul heruvilor.

Trabuc în schimb avea bărbăţia de contrabas mefistofelic a repetenţilor. Mirosea a tutun ca un matrod — duhnea —; obrajii îi erau oxidaţi de barbă, nările întunecate cărbuniu, degetele îngălbenite de nicotină; glasul gros, păros parcă şi el. Şedea în fundul clasei — codaş nărăvit — picior peste picior, fie cetind romane subt pupitru, fie uitându-se pe ferestre, — spre deosebire de Valer care gârbovit de sârguinţă, contabiliza meticulos explicaţiile profesorilor, cu mâni care aminteau hărnicia degetelor Penelopei.

Şi Trabuc şi Valer aveau un secret: plecarea. A! nu plecarea domestică spre casa părintească, obsesie sentimentală a mai tuturor şcolarilor, ci plecare în lumea largă, dincolo de ambianţa vieţii de până atunci. Insă dorinţa aceasta de plecare, comună amândurora, la Valer izvora din curiozitatea de-a cunoaşte, *iar la Trabuc* din nostalgia necunoscutului. *Pentru Trabuc, necunoscutul era personificat de Marea Neagră. Imenşii ochi vineţi ai Mării Negre îl priveau, decolorând toţi ochii copilelor şi ai femeilor întâlnite de trupul şi sufletul lui.* „Fuir là-bas, fuir! Je sens que des oiseaux sont ivres...". *Trabuc poate nu cunoştea inscripţia de medalie a nostalgiei, aşa cum a turnat-o versul lui Mallarmé; dar versul bătea captiv în inima lui. Intr'o zi l-am descoperit pe Trabuc la gară. Nu conducea, nici nu aştepta pe nimeni. Privea plecările altora. Gara era singurul loc al oraşului unde se simţea mai puţin captiv, mai aproape de ducă. Beţia lui nu-şi găsea vinul în sticle, ci în şuerul tare al locomotivelor. Trabuc era un substantiv zburlit de nostalgia de-a fi verb, aiurea...*

Intre timp, Valer, după ce-şi făcea lecţiile pentru a doua zi, se ducea la biblioteca liceului, unde se cufunda în cercetarea hărţilor şi a cărţilor de călătorie. Nu numai atât. Era în corespondenţă cu toate agenţiile de turism din Europa. Ştia hotelurile, corespondenţele trenurilor şi vapoarelor, preţurile, monedele fiecărei ţări şi vocabularul minimal al călătorului care nu vrea să-şi irosească banii nici cu tălmaci, nici cu călăuză. La ceasul lămpilor l-am privit de multe ori pe Valer aplecat pe obrazul contitehtelor. Nu era nici logodnic, nici amant. Pe faţa lui concentrată, calmă, serioasă, nu apărea decât o curiozitate ştiinţifică, profesională, întocmai ca a medicului când se apleacă spre bolnav, spunându-i: „Scoate limba", — în timp ce mâna îi ia pulsul.

Au trecut anii. Intr'o zi, Trabuc a dispărut. S'a vorbit şi'n ziarele timpului despre „misterioasa dispariţie a unui elev de liceu". Călătorise fără bilet până la Constanţa; de-acolo se îmbarcase pe un vapor grecesc spre Constantinopol. Apoi... Nu mai ştie nimeni. Poate că Trabuc a devenit hamal într'un port, chelner pe un transatlantic, schelet în fundul unui ocean, sau rege al unui trib african.

Valer în schimb călătoreşte şi astăzi.

* * *

Romanul nu-i decât o vastă călătorie prin continentele sufletului; astfel concepându-l, putem împărţi pe romancieri în două mari grupuri: aventurieri şi turişti. Şi unii şi alţii au comun imboldul plecării lungi în ei înşişi. Dar pe când aventurierii sunt mânaţi de nostalgia necunoscutului *din ei, de fecioria magică a depărtărilor interioare, — turiştii sunt determinaţi de* curiozitatea *de a se cunoaşte. Aventurierii sunt vecini cu poezia — „Fuir, là-bas, fuir" —; iar turiştii — Chercher, là-bas, chercher — sunt vecini cu ştiinţa.*

Inainte de-a se descoperi scriitor, aventurierul va trăi cu frenezie, spontan şi dezinteresat, dorind numai şi numai viaţa. Copil incomod din pricina vitalităţii lui, va nelinişti mereu solicitudinea înţeleaptă a părinţilor. Va fi mai mult „drac împieliţat" decât copil ca toţi copiii. Neascultător la sfat, insurect la poruncă, îşi va scutura mereu hamul disciplinelor, afirmându-şi libertatea temperamentală. Tutunul, femeia, vinul, jocul de cărţi, vagabondajul, alternanţa de suavităţi şi brutalităţi, de evlavii şi cinism, de entuziasm şi negativism îl vor stăpâni mereu, justificând cele mai pesimiste prevestiri ale oamenilor mari — profesori, părinţi, rude — din preajma lui. Plin de apetituri culturale, va fi totuşi inegal ca elev — dacă nu chiar detestabil — căci învăţătura manualelor îi va părea fadă alături de gusturile tari ale experienţei directe. Rebelă oricărei discipline, ca părul agrican, pieptenului, — tinereţa lui tumultoasă şi dezordonată va deştepta necontenit alarmele spectatorilor ei. Şi pe de-asupra, instabil. Mereu dorind altceva, neputându-se fixa în nimic, inapt pentru efortul metodic al celor care aspiră la desăvârşire, premeditându-şi-o. Şi într'o zi, brusc, „copilul rău, „demonul", sătul de această viaţă, spun unii, saturat de viaţă, spun alţii, îşi va descoperi sufletul aşa cum grecii s'au întâlnit cu apele vinete ale epopeii lor: „Thalassa! Thalassa!". Şi destinul aventurii se va împlini. Argonautul va porni după lâna de aur, numindu-se Thomas Mann, Panait Istrati, Knut Hamsun, Tolstoi, Stere sau Sadoveanu.

Turistul va căuta şi el viaţa, dar nu dezordonat şi frenetic,

(Urmare în pag. 2-a)

Tipologie literară

NATURI EROTICE

de VLADIMIR STREINU

VII. In psichoolgia wertheriană, găsim aşa dar felul vieţii de a se exprima cu deosebire prin pasiunea amoroasă. Având cu toţii răsunete emotive oridecâte ori împrejurările îi ating mai direct, dintre oamenii imaginaţi — numai Werther răspunde cu toată fiinţa, preschimbată în tumult de durere, la întrebările tinereţii.

Suferinţa lui, spre deosebire de bolnavii secolului XIX ,al căror precursor ni se spune că ar fi, este un prisos şi nu un minus de vitalitate. Aceia se definesc prin lipsă, prin sentimentul lor sau al nostru despre lacuna sufletească ce îi stinghereşte, prin negaţie. El însă trăeşte împovărat de o anume excrescenţă, de care se 'mpiedică singur, e întreg — dar copleşit de sine şi, dacă sufere până la a se sinucide, această suferinţă şi această moarte sunt urmările celei mai vehemente afirmări de viaţă. De aceea, după cum Hamlet străjueşte şi simbolizează tiparul oamenilor sterili din cauza voinţei pe care n'o au, Werther este patronul firilor conformate pasional: pe acestea le doboară ,sau numai le clatină, fluxul vieţii proprii, în timp ce pe semenii prinţului Danemarcei îi seacă refluxul.

Firile hamletice rămân totdeauna în marginea existenţii, cât mai departe de rostul creator şi chiar procreator: sunt meditative şi sterile. Iubirea nu le interesează decât episodic şi chiar atunci Ofelia pentru Hamlet. Celuta pentru René, sora lui Fonsalbe pentru Obermann şi Olga pentru Oblomov, toate aceste făpturi delicate, normale, dar nenorocoase, nu servesc decât ca mijloace, ca să zicem aşa, colorante cu care se precizează un contur psichologic evanescent.

Naturile wertheriene, dimpotrivă: ele ni se dau pe matca vieţii ,în luptă declarată cu ceeace din afară le zădărniceşte pornirile; iar ca dovadă că înţeleg rostul sănătos al existenţii, wertherienii apar totdeauna în drame erotice. Lotte nu mai este un simplu reactiv moral, întrebuinţat de autor ca să ne încredinţeze încă odată despre ceeace ştiam mai dinainte privitor la erou. Ea nu e o Celuta sau o Olga având menirea, despre René şi Oblomov, să ne facă a înţelege că şi dragostea pe întâiul îl afundă în plictis tragic, iar pe al doilea îl obseşte. Lotte, cu poziţia ei socială de logodnică şi soţie a altuia, crează adevărata dramă wertheriană.

Inţelesul mai adânc al întâmplării, prin care cele două personagii capătă identitate, îl cunoaştem aproape din toate operele pasionale: dubletul omenesc, bărbat şi femee, sufere de fiorul morţii care îndoeşte ascuns pe acela al iubirii. Când Lotte apare lui Werther, în chip vădit şi definitiv. ca fiinţă de neobţinut ,când îi apare, cu alte cuvinte, la distanţa morţii însăşi, el caută să iasă însuşi din viaţă. Ce altceva l-ar face s'o reîntâlnească decât sinuciderea?

Acelaş sens tragic al dragostei îl mai trăiseră şi alte perechi: Romeo şi Julietta în Ve-

(Urmare în pag. 2-a)

P. P. Rubens Peisagiu

Portretul lui Macedonski

de TUDOR VIANU

(Din prefaţa la vol. I, din Operele lui Macedonski, ce vor apărea în ed. „Fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II")

Povestirea vieţii lui Macedonski a pus în lumină mai multe din trăsăturile lui de caracter. Totuşi, după ceea ce a fost în primul rând prezentarea faptelor, este necesară judecarea lor şi stabilirea tipului caracterologic al omului.

Cum se înfăţişa, aşa dar, omul al cărui caracter a înfluenţat în asemenea măsură soarta operei sale? Alexandru Macedonski îndreaptă către cercetătorul de azi imaginea unei naturi din cale afară de voluntară. Printre celelalte forme şi energii ale sufletului, voinţa lui se înalţă cu rol precumpănitor, luând conducerea întregului şi colorându-i structura. Totul i se pare lui Macedonski în dependenţă de voinţa omului. Voinţa este pentru el un element cosmic. Voinţa este o putere magică. Purtată de receptacolul cuvântului, puterea voinţii este nelimitată. Lacătele cele mai ferecate i se deschid. „Cu vorbe un Wertheim descui". Poezia este o operă a voinţii. Sentimentul vibrează în sufletul fiecăruia; numai voinţa, deprinderea, studiul îl îndrumează către forma expresiei artistice. Doctrina teoreticianului este gata din primele momente. „Toţi naştem poeţi, scrie el în **Prefaţa** volumului de **Poezii** din 1882, dar nu devin poeţi decât aceia cari se formează prin studiu. Lumea poate nu este la urma urmei decât o proecţie a voinţii noastre. „Omul are putinţa — afirmă Macedonski — decâteori energia lui lăuntrică îi îndreptează cugetarea numai spre una şi aceiaşi ţintă, să-şi compacteze curentele de energii numite cugetări până la punctul de a le schimba, după voinţă, în obiecte sau în făpturi însufleţite". Fakirismul şi spiritismul, nălucile şi halucinaţiile nu sunt decât aplicaţii şi cazuri speciale ale puterii universale a voinţii. Chiar moartea este un consimţimânt. Nu moare cine vrea să trăiască. Pentru a înţelege caracterul lui Macedonski trebue să ţinem seama de aceste postulate esenţiale ale voinţii lui.

(Urmare în pag. 3-a)

Paloşul Somnului

Strămoşii mei s'au adunat în cerc
şi m'au certat cu paloşul de somn.
Dormeam pe plaiul neîntors de plug
şi sub velinţa ierbii, nevăzute
oasele albe, sparte fluerau tăcute.

Trecea un vânt subpământean în vis
şi ascultam un şuierat din moarte,
un glas cules de timp din oase sparte.
Pământul de sub mine sta deschis.
şi în tiparul golului culcat.
din scrisul vieţii noastre stam surpat.

Atunci, urcaţi în strana lor de umbră,
s'au aplecat peste veleatul meu,
cu 'ngăduinţă dela Dumnezeu.
Braţele lor suind, ca nişte paltini
răsfrânţi pe apele de nori umbrite
boltiră peste mine pologul amintirii
cu semnele din veacuri, sub stele aburite.

Bouri înfipţi în falduri de hotar
ţi-am fost lăsat în semn pe întinsoarea zării.
Prin grai un duh adânc de cronicar,
prin legământ de sânge, un nevăzut pândar
şi fapta de legendă pân'la nisipul mării.

Nu te lăsa în jaf să-ţi prindă altul glasul
şi să-l strecoare 'n cugetu-i strein;
precum păstrat cu miros greu grecescul vin,
pe largi corăbii dus e'n burdufi din piei de capră.

Ingăduind în datini, în raiul plaiului,
să vină veneticul căutător de slavă,
cum te-au păscut de visuri ca turma în otavă,
tu n'ai mai dus tributul la poarta craiului.

Şi sărăcit de vorbe albastre şi de mitul
ce ne cuprinde somnul şi viaţa până 'n pragu-i,
ai tot urcat tăcerea înaltă şi de dragu-i
pe noi priveai cum lasă hlamidă asfinţitul.

Dar redeschide poarta cuvintelor de ţară
şi stolului de pasări din sufletesc frământ,
fă să le treacă sborul umbrit peste pământ
şi pomenirea noastră s'o strigi cu glas de fiară.

RADU BOUREANU

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Iovan Ducici:

Comoara Impăratului Radovan

Cartea despre soartă.— Trad. de B. Pisarov
(Ed. „Universul", 1938)

Cartea d-lui Iovan Ducici „Comoara Impăratului Radovan", anunţată stăruitor de noi, aici, cu sentimentul că publicul trebue pregătit cum se cuvine să primească o operă valoroasă, — a ieşit de sub tipar şi stăpâneşte acum vitrinele. Mulţumirea noastră este mărită de gândul că nu ne găsim numai în faţa unei tălmăciri izolate din literatura yugoslavă, — ci tipărirea în româneşte a lucrării d-lui Ducici, deschide un frumos program de lucru al editurii „Universul". Am informat, într'adevăr, pe cititori, că în cadrul său de activitate diversă, editura „Universul", a proectat publicarea unei serii de traduceri din *literatura ţărilor vecine*, urmărind ca, prin intermediul producţilor spirituale, să ajungem la o mai sinceră sunoaştere şi o stabilă preţuire a popoarelor ce ne înconjoară. O cunoaştere a literaturilor dela cele şase hotare ale ţării, desvoltate de sigur după noime genetice proprii, dar hrănite aproximativ dintr'un mediu geografic asemănător, — ar ajuta dealtminteri considerabil la limpezirea putinţelor şi sensurilor din creaţiile noastre literare. In această direcţie, până astăzi, s'a lucrat la noi extrem de puţin, ca să nu spunem de loc. Opinia care circulă necontrolat, este că la graniţele ţării, cultura încetează brusc, înecându-se parcă într'o ceaţă dureroasă, care nu se risipeşte de cât departe, în ţările fericite ale apusului, — unde se reaprinde miraculos facla tuturor luminilor. Inşelarea e şi mai regretabilă, dacă ne dăm seama că

IOVAN DUCICI

această părere superficială, ar putea fi atât de lesne corectată de tradiţia savanţilor noştri, un Cantemir, Haşdeu, Densuşianu şi Iorga, pentru cari învăţarea limbii şi studiul istoriei şi culturii popoarelor vecine au fost riguroase condiţii de pregătire ştiinţifică. Cu deosebire Haşdeu câtă patimă a pus — când a cercetat trecutul ca şi viaţa contemporană a neamurilor din preajmă!

Iniţiativa editurii „Universul", nu apare aşa dar fără un frumos îndemn al tradiţiei ştiinţei filologice şi istorice româneşti care, fără îndoială, are autoritatea să orienteze şi câmpul de activitate al literaturii.

Desprinsă din planul acesta al tălmăcirilor din producţiile ţărilor cu cari ne hotărnicim, „Comoara Impăratului Radovan", este o operă menită să documenteze cu prisosinţă bogăţia literaturii yugoslave, şi să aşeze de la primul pas, în lumina succesului, iniţiativa editurii.

Fiindcă lesne am fi ispitiţi să credem că titlul se referă la vreun chip legendar din viaţa naţională sârbească, precizăm că nu e vorba de o figura istorică şi că de altminteri „Comoara Impăratului Radovan", nu are caracter etnic, nu e o predicaţie în sensul culturii autohtone yugoslave. Ea cuprinde opt eseuri: despre fericire, iubire, femeie, prietenie, tinereţe şi bătrâneţe, despre poeţi, eroi şi prooroci. Titlul este o expresie metaforică socotită de autor potrivită pentru ciclul esseurilor, iar obiectul ei e metafizic. „Impăratul Radovan", reprezintă treapta supremă a cunoaşterii, a stăpânirii în spirit, a apropierii de esenţe. Poartă numele de „comoară", toată ştiinţa lui spirituală, desvăluită cu greu înţelegerii omeneşti şi constituind un ţel de ajungere râvnit în pasiunile noastre cele mai înalte. Impăratul e nemuritor şi sălăşlueşte dincolo de *limite*, întrun absolut pentru cucerirea căruia se chinueşte mintea omenească. El ne-a lăsat însă o comoară, — noi toţi l-am moştenit de drept, şi câţi vroim să ne împărtăşim din substanţa lui metafizică, nu rămâne decât să-i căutăm comoara.

Spre a o găsi însă nu trebue să săpăm în alt pământ decât acela al făpturii noastre, şi nu trebue să chemăm alt ajutor decât al forţelor noastre primordiale. Toate puterile, toate darurile şi capacităţile sunt în om, fiindcă el este parte din cosmos, în el se găsesc, după tiparul cosmic, nestricate armoniile, proporţiile, măsurile. Omul e tare, e Prometheu. Tăria lui isvorăşte din dragostea lui pentru lume, din credinţa lui în binele etern, în ordinea nestrămutată a stihilor. E omul prometheic care a înfruntat pe Joe, răsbunătorul, vrăjmaşul oamenilor, — e tot deodată *omul nou* al creştinismului, — omul iubirii şi al adoraţiilor. Frumuseţea existenţii, puterea fericirii, erotismul profund, femeia, tinereţea, alimentează optimismul tipului de om conceput de d. Iovan Ducici, şi-i garantează triumful. Fireşte acest tip uman nu ne este necunoscut. El se desprinde cu dimensiuni impresionante din Renaştere, şi dăinue în cultura mediteraneană în icoana cumpătată ce ne-am făcut-o despre chipul omului clasic. Ceea ce ne surprinde întrucâtva în această viziune antropologică este că ea vine dintr'o ţară slavă, şi că autorul este un slav, care indică prin personalitatea sa, fără îndoială, una din treptele înalte de cultură ale ţării. Pentru români, surpriza este plăcută. Faţă de latinitatea noastră istorică şi faţă de intrarea noastră în ciclul de civilizaţie europeană, făcută tot în numele latinităţii, în cunoştinţa noastră de cultură nu avem încă limpede figura omului latin, pe care ar fi normal să-l luăm ca prototip. Nu i-am găsit încă argumentele decisive, pe care d. Ducici le descrie cu atâta siguranţă, ori de câte ori are prilejul, în textul esseurilor sale, mergând chiar până acolo că îl turbură faptul istoric al naşterii dintre evrei a lui Iisus, pe care ar vroi să-l ştie elin: „Prin înlocuirea fricii de Dumnezeu cu iubirea de Dumnezeu, Hristos are aspectul grecului antic: prin misticismul lui, a avut aspectul unui profet evreu pentrucă vorbeşte ca Mesia şi Dumnezeu-om, cum n'au avut grecii. In sfârşit, ca personalitate, ca inimă şi ca cel dintâi purtător al iubirii universale omeneşti, iar nu naţionale, în felul evreiesc, el este un elin. Căci şi un mare rege, Alexandru cel Mare, a pornit să creeze un imperiu universal-omenesc şi aceasta a fost un vis al uni grec iubitor de oameni. Se ştie că toţi locuitorii Palestinei au fost nevoiţi că creadă în Iehova, deaceea şi Hristos a aparţinut acestei religiuni, poate religiunii unei rase care putea uşor să fie străină sângelui lui. Poezia iubirii şi a bunătăţii pe care acest profet a întins-o în întreaga omenire, n'a putut-o simţi omul cu atavismul Vechiului Testament. In Hristos e mult elenism; şi cine ştie dacă aceasta nu a fost vocea sângelui, deoarece doctrina lui n'a răsărit dintr'un cap învăţat, ci dintr'o inimă mare. (Despre prooroci, p. 387—388).

Ignorarea din partea noastră a literaturii sârbeşti, în afară de aceea că e aproape ruşinoasă, faţă de calităţile artistice ale scrisului din care am dat mostră, — e cu totul regretabilă prin faptul că nu putem integra „Comoara Impăratului Radovan" în ansamblul ei naţional. Cu totul interesant pentru noi ar fi de cunoscut punctul de vedere al ortodoxiei slave, pentru care felul de a vorbi despre Iisus, al d-lui Ducici, rămâne, fără îndoială, o concepţie profană. Când vom ajunge să stăpânim mai amănunţit datele de cultură ale ţării vecine, vom avea de profitat, desigur, gândindu-ne că, în coordonatele ei, nu se deosibeşte prin nimic fundamentl, de a noastră. Până atunci, admirăm cartea d-lui Ducici, drept ceeace ni se prezintă: opera unui strălucit eseist, a unui autor de înaltă şcoală europeană, indicând pentru noi, gradul înalt la care poate ajunge o personalitate prin asimilarea culturii din jurul Mediteranei.

Colecţia „Universul Literar"

De dincolo de râu

nuvelele ardeleneşti ale d-lui Victor Papilian, vor apare în curând, inaugurând seria operelor de proză editate de „Universul literar". Cartea este aşteptată cu multă nerăbdare, d. V. Papilian fiind — după cum l-a considerat d. Nichifor Crainic, — într'adevăr, unul din cei mai mari nuvelişti ai noştri.

Cititorii au avut dealtfel prilejul să admire acest talent viguros al autorului în paginile revistei noastre.

AL. RAICU

talentatul poet, cunoscut prin versurile sale corecte ce împrospătează ritmurile clasice în poesia noastră, aducând emoţii delicate şi impresii de autentică savoare, va fi tipărit, deasemeni, în colecţia „Universului literar". „Hronic" se numeşte volumul său şi va cuprinde poesii în mare parte inedite, dovedind un tradiţionalism luminat şi virtuţi de expresivitate sigure, cu totul proprii acestui autor sârguitor şi discret.

Valer şi Trabuc

(Urmare din pag. 1-a)

zvârlindu-se în ea ca cel care nu ştie dacă se va îneca sau va înota, — ci metodic şi ponderat. Şi nu va căuta viaţa în ispitele ei directe, în tumultul ei anarhic, ci maicuseamă în cultură. Biblioteca îl va atrage mai tare decât viaţa exterioară. Ideile îl vor interesa mai mult decât oamenii. In viaţă nu va fi actor; atitudinea spectativă va frâna mereu spontaneităţile impulsive. De tânăr încă va considera şi judeca viaţa prin ideile culese în biblioteci. Evident, şi acesta va trăi, dar contactul lui cu oamenii nu va mai fi dezinteresat, ci va avea numai sau şi caracterul unei experienţe prin care va verifica meritoriul ideilor acumulate prin lectură şi meditaţie. Şi într'o zi, romanul va epiloga această lungă confruntare dintre idee şi viaţă, dintre lege şi om. Astfel, turistul îşi va verifica prin creaţiune soluţiile prealabile ei, itinerariile prestabilite prin cultură şi meditaţie. Numele lui de romancier va fi Paul Bourget, Marcel Prévost, E. Lovinescu, etc... Se întâmplă uneori ca un romancier aventurier să devie romancier turist. E cazul — foarte interesant — al doamnei Hortensia Papadat-Bengescu.

Specificul cel mai semnificativ al acestor două categorii de romancieri e următorul: Aventurierul îşi concepe romanele prin personagii, pe când turistul şi le concepe prin subiect. Turistul îşi pune o problemă, în abstracto, o rezolvă, tot în abstracto, şi apoi îşi construeşte personagiile care vor demonstra-o. *Astfel clădit, romanul va avea o evidentă calitate: claritatea şi gradaţia compoziţiei. Toate personagiile vor deservi cu stricteţă linia precisă a acţiunii, comportându-se concentric spre un efect final.*

Aventurierul în schimb nu gândeşte cu idei, ci cu halucinaţii de oameni. Aşa dar el porneşte de la personagii. E suficient să existe câteva în mintea lui, şi să intuiască în ele posibilitatea unui conflict care va face din grupul lor încă nebulos familia unui destin, *pentru ca să-şi poată începe romanul, fără ca să ştie cum va fi, ce se va întâmpla în el: căci acţiunea romanului e secretul — încă nedescifrat — al personagiilor, nu porunca romancierului, extrinsecă fiinţei personagiilor, cum e acţiunea romanului turist.*

Cine se apropie de marea creaţiune: turistul? sau aventurierul?

Cred că aventurierul.

Căci primul romancier al lumii noastre, Dumnezeu, dintâi a făcut pe Adam şi Eva, personagiile —, romanul omului începând cu surpriza păcatului originar, faptă a eroilor, nu a creatorului lor.

IONEL TEODOREANU

Scrisoarea de dragoste

Romanul cu acest titlu al d-lui Mihail Drumeş, este sub tipar în colecţia „Universul literar". Prozator de îndreptăţite nădejdi al generaţiei sale, d. Mihail Drumeş a publicat, începând dela revista „Falanga" a d-lui Raul Teodorescu, numeroase pagini de proză în aproape toate periodicele literare.

După romanul său de debut apărut acum câţiva ani la „Cartea Românească" apoi „Invitaţie la vals" în edit. Vremea, actuala lucrare intitulată „Scrisoarea de dragoste" — va afirma, desigur, o sumă de însuşiri ajunse la maturizare şi va reîmprospăta totdeodată numele unui scritor, menit unei circulaţii profunde în conştiinţa vremii noastre, pe care o exprimă cu mijloace variate şi personale.

Operele lui Macedonski

Ediţia Operelor lui Macedonski îngrijită de d. Tudor Vianu va fi una din cele mai importante tipăriri ale Fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II". Intocmită pe principiul unei selectări estetice din scrierile poetului, ediţia va cuprinde 4 volume, într'un total de aproape 2500 pagini, distribuind materialul astfel: I, Poezii, II, Teatru, III, Proză literară (romanul Thalassa şi Nuvele) IV, Articole de doctrină şi inedite.

Fiecare volum va prezenta un studiu relativ la materia lui. La sfârşitul vol. IV, d. Tudor Vianu va adăoga o bibliografie a operelor lui Macedonski, întreprindere pe cât de valoroasă pe atât de dificilă, considerând fecunditatea scriitorului într'o carieră de o neobişnuită lungime: primele scrieri au data din 1866, cele din urmă din 1920; 54 de ani de literatură, poate cea mai lungă carieră din literatura română.

Ceea ce s'a opus până acum întemeierii popularităţii lui Macedonski, au fost opiniile cari au circulat asupra caracterului său, cu ocazia unor incidente răsunătoare. Găsind de cuviinţă să insiste asupra acestui punct mai delicat, d. Tudor Vianu a scris o biografie a poetului, cu caracter de studiu psihologic, ca să explice firea mai adâncă a lui Macedonski. Biografia îndeajuns de întinsă, şi din care tipărim un fragment în n-rul de faţă al revistei, va fi publicată la începutul primului volum ce va apărea până în Crăciun. Nu vedem care dintre criticii români contemporani ar fi fost mai indicat să întocmească ediţia Macedonski, — decât d. Tudor Vianu. Incă din 1915, d-sa a publicat un articol în **Flacăra** condusă de d. C. Banu, unde cerea dreptate pentru cazul literar al poetului. Ceea ce a dorit atunci, realizează acum, o nobilă, contribuţie la un act de dreptate şi restituţie literară.

Corneliu Moldovanu

Purgatoriul, romanul în două volume al d-lui Corneliu Moldovanu, a apărut în ediţia III-a, la editura Naţionala Ciornei. D. Corneliu Moldovanu, poetul tradiţionalist de neuitat prestigiu, cronicar dramatic, care a dat o carte atât de interesantă în acest gen ca „Autori şi actori", este unul din scriitorii care au contribuit la crearea literaturii romnâeşti moderne. „Purgatoriul" e romanul burgheziei romnâeşti, scris cu talentul unuia din făuritorii limbei şi stitlului romnâesc actual. Intr'adevăr cel care a tradus „Cântarea cântărilor", cu o măestrie neîntrecută nici chiar de traducerea bibliei făcută de părintele Gala Gallaction, a fost unul din puţinii scriitori pentru care limba iş stitlul au constituit probleme de căpetenie. Deaceea o carte ca „Purgatoriul" se poate reciti oricând cu folos. Vom reveni asupra ei nîtr'o cronică largă.

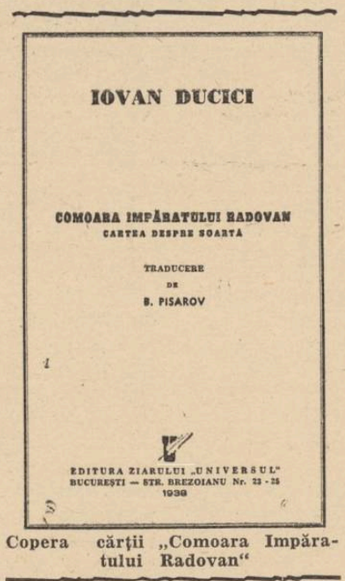

Copera cărţii „Comoara Impăratului Radovan"

MOLDOVENII

roman de Georgeta Cancicov, din care „Universul literar" a publicat un fragment, de o deosebită frăgezime şi vioiciune, cu notaţii proaspete şi captivante, a apărut zilele acestea în edit. „Naţionala-Ciornei".

PRECIZARI

In urma unor întrebări ale d-lui Pan. M. Vizirescu ne credem datori să precizăm că redacţia noastră nu are nici o legătură cu afirmaţiile d-lui Neagu Rădulescu.

Toate articolele publicate în această revistă şi semnate sunt sub directa răspundere a autorului lor.

De aceea, în afară de desmînţirea dată în numărul 40, venită din partea d-lui Pan. M. Vizirescu, ne credem datoria să mai amintim şi noi că împotriva domniei-sale nu dorim să insinuăm nicio răutate.

Aceste precizări se adresează în special d-lui Pan. Vizirescu pentru a evita orice diferend cu d-sa pentru care avem toată stima.

CONFERINŢE

D. prof. Raul Teodorescu va ţine Duminică 4 Decembrie 1938 la orele 9 seara precis, conferinţa sa de recepţie la Ateneul Român, vorbind despre: „Gândirea critică a lui H. Taine".

Va răspunde d. prof. Ştefan C. Ioan, vice-preşedintele Ateneului Român.

Virgil Carianopol

poetul confesiunilor şi al şoaptelor adânci ce încălzesc inimile cititorilor oricât de pretenţioşi sau rezervaţi, va da în „Frunzişul toamnei mele" un volum de rezistenţă şi de bogat ecou poetic. „Universul literar" editându-l, face un real serviciu literaturii tinere, care se cere răspândită şi zi de zi mai preţuită prin valorile ei reprezentative. Poetul Virgil Carianopol este un nume cunoscut şi credem că noul său volum va avea succes.

GRUPAREA FEMININA

asociaţie de artă compusă din numeroase personalităţi artistice, urmăreşte o educare a publicului românesc prin cultivarea şi afirmarea adevăratelor şi nouilor valori din domeniul picturii şi sculpturii.

In linia acestui program, *„Gruparea femenină"* din care fac parte d-nele Aricescu-Vasiliu, Chelsoiu Maria, Deşliu Elena, Tălăşescu Elena, Vintilescu Georgeta, Delghioz Ecaterina, Vavilina Elena, etc., — a deschis la sala „Dalles" o expoziţie de pictură şi sculptură al cărei vernisaj s'a bucurat de un strălucit succes. Expoziţia va rămâne deschisă vizitatorilor întreagă luna lui Decembrie.

ELENA DEŞLIU: Portret

IN URMA

succesului *Şezătorii scriitorilor tineri*, „Universul literar" primind numeroase scrisori din centrele culturale din provincie: Cernăuţi, Sibiu etc., de a ţine şi acolo şezători, se va ocupa de organizarea lor şi le va anunţa la timp.

Naturi erotice

(Urmare din pag. 1-a)

rona, Tristan şi Izolda la curtea regelui Islandei. Căci marii înamoraţi, oricum s'ar numi ei şi oricât de deosebite condiţiuni anecdotice i-ar încadra, susţin mitul modern al iubirii, care poate fi reprezentat printr'un chip omenesc având un obraz luminat, iar altul mohorât.

In linia lui Werher se află de asemenea Adolphe cu Elleonora lui. Chiar dacă Benjamin Constant s'a complăcut în a-şi prezenta eroii mai mult cu obrazul întunecat, aventura rămâne a aceloraşi oameni cari prin iubire se apropie de moarte. Frământările seci ale lui Adolphe sunt, ca şi la ceilalţi, ale paradoxului după care dragostea se satisface numai cu nimicirea vieţii. Iar cât priveşte literatura noastră, firile pasionale se găsesc prinse în drame tot similare. Fie în *Adela* lui Ibrăileanu, fie în *Ioana* lui Anton Holban, personagiile masculine cresc din aceeaş străveche insatisfacţie amoroasă, care îşi păstrează întregul patetism chiar în *Femeea Sângelui meu* a d-lui Mihail Celarian, deşi aci Glineanu — eroul — este un Don Juan norocos. Pasionali sau numai de un molcom sentimentalism, îndrăgostiţii de totdeauna şi de oriunde pot fi aşezaţi în şir. Văzându-i atât de deosebiţi în faptele care îi conturează, în împrejurările care ni-i desvăluie şi atât de identici în suferinţa finală le-am putea întoarce exclamaţia lui Sainte-Beuve, de care, în forma ei adevărată, ne-am folosit cu prilejul semenilor lui Hamlet: „... entre vous quelle distance inouie à l'origine, quelle conformité secrète au terme!".

VLADIMIR STREINU

Portretul lui Macedonski

(Urmare din pag. 1-a)

Această voinţă se credea atât de puternică, încât se socotea că poate rămâne şi singură, în opoziţie şi luptă universală. Nu este aceasta oare definiţia orgoliului? Toate mărturiile pe care le avem asupra lui Macedonski consemnează această trăsătură de caracter. Încă din 1889, Al. Vlăhuţă în portretul pe care i-l consacră ,sub titlul „Polidor" (în **Revista Nouă** din 15 Mai 1889) scrie: „Polidor a fost singur la părinţi. Şi tatăl său, colonel care muşcase ceva din legendarul 48, când l-a dus la şcoală, în momentul când era să intre la domnul director, i-a spus băiatului o vorbă mare, adâncă şi foarte solemnă: „Fii mândru şi ţine fruntea sus, că eşti băiatul meu!" După ce isbucneşte vâlva în jurul nefericitei epigrame din 1883, orgoliul omului nu desarmează. „Polidor rămase singur, părăsit, dispreţuit, dar semeţ". Portretul semnat de Vlăhuţă este al unui adversar. Prietenii văd însă, până la un punct, în acelaşi fel. Vrednică de a fi cunoscută este icoana zugrăvită de Cicinat Pavelescu, în pagina intitulată „Artistul" în **Literatorul** din 15 Decembrie 1892: „Siluetă aristocratică. Eleganţă nativă. Chip sugestiv. Mustăţile înfipte în cer. Pasuri grăbite, puţin sacadate. Zilnic trece pe podu Mogoşoaie. Se uită drept înainte şi vede tot ce se petrece în lature. Cam rigid în mers. Înfăţişare de militar austriac. Ori unde intră, atrage atenţiunea. Femeile îl fixează lung. Picioarele sale sunt mici. Privirea când bizară, când dulce şi visătoare, când vagă. Era una din acele figuri ce văzute odată, în memorie rămân. In caracterul general al chipului, ce predomina era o melancolie genială. Surprinzătoare, în această siluetă, mai era complexitatea de nuanţe ce-i modifica trăsăturile. In stare de repaos, făptură maladivă, indolentă şi resemnată, părea. Dar fruntea, în oarecare momente, o ridica cu o mândrie sfidătoare. Aceasta îl transfigura. Din vagul în care înnota, privirea sa se lustruia atunci cu poleiul oţelului".

Cele mai multe din incidentele cari au otrăvit viaţa lui Macedonski au isvorît din orgoliul său, din pornirea de a întreprinde acţiuni hazardate pe răspundere proprie, în opoziţie declarată cu întreaga înconjurime şi în dispreţul reacţiunii aşteptate. Epigrama împotriva lui Eminescu sau articolul despre Mackensen au fost rodul unei iniţiative de această natură. Orgoliul său este atât de puternic, încât în setea de afirmare a resentimentelor sale, el uită realitatea şi limitele ei probabile. Nu era oare o nebunie să sprijini acuzaţia de plagiat împotriva lui Caragiale, un scriitor care dăduse atâtea dovezi despre talentul şi probitatea sa artistică? Dar pentru volitivul Macedonski, realitatea nu era o limită. Am văzut că, pentru el, realitatea era mai de grabă o proecţie a voinţii.

Temperamentele voluntare sunt totdeauna parţiale, exclusiviste. Firile intelectuale, oamenii teoretici sunt concesivi. De pe poziţiile inteligenţii se poate recunoaşte dreptatea relativă a mai multor cauze, între care spiritul încearcă o mijlocire, o sinteză. S'ar putea vorbi de liberalismul inteligenţei şi de radicalismul voinţii. Macedonski este un spirit partizan în toată puterea cuvântului. Multă vreme, după ce gustul general încetase să-i mai urmeze, Macedonski declară încă poeţi de prima mărime pe Eliade şi Bolintineanu [1]). Dintre tovarăşii de generaţie, talentele vrednice în adevăr a fi cunoscute rămăseseră Gr. H. Grandea, Vasile Păun, Ion Catina. Macedonski nu se simte bine decât între comilitoni şi discipoli. Lui Mircea Demetriade îi consacră un lung studiu plin de elogii. **Literatorul** proclamă din când în când un nou talent literar din ceata aderenţilor săi. Dealungul întregei sale vieţi, Macedonski a fost însoţit de o suită de partizani, cari îl mângâiau de adversitatea generală a mediului. Tocmai pentrucă exclude cu violenţă, el ştie să adopte cu pasiune. Intre atâţi adversari, el ştie să fie un prieten entuziast. Citiţi paginile dedicate lui Léon Bachelin sub titlul **Ochi de lac — ochi de vis!** Rare ori a fost scris un mai frumos imn al prieteniei. Prietenii săi s'au numit Vasile Urechiă, Gr. Tocilescu, Boniface Florescu, Angel Demetriescu, Ionescu-Gion, G. Buzoianu, Jules Brun, Vasile Păun şi atâţi alţi intelectuali ai vremii, spirite cultivate şi distinse, pline de înţelegere pentru valoarea artistului şi tolerante faţă de bizareria lui, care nu le ascundea prezenţa fondului foarte uman. Amiciţiile au salvat corabia atât de ameninţată a reputaţiei lui Macedonski. In mijlocul tăgăduirii şi osândei generale, rămâneau totdeauna câţiva prieteni credincioşi omului şi operei. Prin lanţul acestor suflete s'a păstrat o imagine mai bună şi mai adevărată a poetului hulit.

Al. Macedonski **de Storck**

Ceeace câştiga pe aceşti prieteni era, în primul rând, farmecul convorbiriii omului, foarte cultivat şi sborul înalt al fantasiei lui. In amintirile sale din 1888, citate şi mai sus, Traian Demetrescu evocă neuitate după-amiezi petrecute în tovărăşia acestui om rar. „Aproape o vară întreagă am stat în aceiaşi curte cu poetul. Ziua ,după amiazi, mă coboram în salonul său şi ore întregi convorbeam: literatură, ştiinţe, socialism, etc., etc., citeam, — mai bine zis, îmi citea cu felul său de a citi, ce parcă este o muzică. Uneori, era dânsul în odaia mea din etajul de sus. Acolo mă găsea citind, lucrând, meditând sau privind dela fereastră în coridorul unei case vecine, unde sta o frumoasă cu nişte ochi!. Dar de multe ori da peste mine şi dormind. Atunci mă scula, eu mă răcoream cu apă rece şi recoboram iară în salonul său, în care albastrul draperiilor, canapelelor, fotoliurilor, era stăpânitor în mijlocul gamei de culori şi nuanţe ce răsăriau din feluritele obiecte şi tablouri, prinse de pereţi sau răspândite pe mese, prin colţuri, ori pe etajere. Albastrul era coloarea ce impresiona mai mult ochii săi. In amurgurile calde şi pacinice de vară, retraşi în grădina sa, pe câte o bancă de lemn, îl vedeam adeseori ridicând ochii către cer şi adâncindu-i în albastrul său limpede şi nesfârşit. Deschideam câteodată vorba despre astronomie. Citisem şi unul şi altul ultimele cercetări ale lui Flammarion. Poetul e religios, teist şi dela o vreme, chiar mistic. Mai totdeauna are surâsul scepticismului în faţa ştiinţei positive. Răsturna într'o clipă legile sistemului planetar, şi cu o vorbă dulce şi uşoară alcătuia teorii noui astronomice, explica în altfel mersul planetelor, spaţiul, materia, după imaginaţiunea sa, dar cu o aşa putere de imaginaţiune, că un moment părea că te convinge".

S'ar putea întocmi o întreagă antologie a convorbitorilor lui Macedonski, unanimi a recunoaşte interesul captivant al omului. „Farmecul său mare", scrie Cincinat Pavelescu în amintitul portret, „era intimitatea sa .Cei cari l-au cunoscut nu-l vor uita. Ori unde mergea, robea, — când voia. Il ascultai chiar dacă-l urai". Iar un alt poet, Ştefan Petică, notează la rândul său, descriind **O seară la Macedonski** [2]): „Amfitrionul vorbeşte. Frazele curg dulci, liniştite şi cizelate asemeni unei marmore ieşite din mâna unui maestru antic. S'ar zice că omul acesta clădeşte operă arhitecturală din cele mai mici discursuri. Ceea ce îl deosebeşte însă de alţi maeştri e o căldură şi un colorit viu în vorbire cum nu mi-a fost dat să văd. Cuvintele au o putere de sufletească expansiune care robeşte şi fascinează dela început"..

Atâta n'ar fi fost deajuns.... Prietenii lui au recunoscut adeseori sub atitudinele omului dârz şi orgolios un suflet deschis simpatiei pentru cei slabi, gata să ajute. I. Dragoslav a descris odată buna primire pe care a găsit-o în casa lui Macedonski, tânărul boem descins în Bucureşti pentru o carieră literară din cele mai nesigure, vorba bună de încurajare, ceaiul cald oferit celui ce îngheţa pe străzile necunoscute ale oraşului, ajutorul strecurat cu discreţie la plecare [3]). Altă dată, la Paris, după cum povesteşte d. Petronius, ochiul atent al lui Macedonski descopere un copil înfometat, pierdut în furnicarul indiferent al metropolei; ştie să-l recunoască, îl adoptă pentru câtva timp şi salvează în el pe sculptorul Savargin [4]). Desigur, cele mai multe din aceste gesturi au rămas necunoscute. Cum s'a putut vorbi însă de ura, care în sufletul lui Macedonski ar fi coborât „la gradul cel mai de jos al simţirii omeneşti?" Când Ilarie Chendi aruncă această acuzaţie, denunţând în contimporanul său „instinctul cel mai brutal al răsbunării prin sfâşiere", „o minte înfrigurată ce se frământă în căutarea curselor şi a otrăvurilor nimicitoare", „o caricatură de om, vrednică de plâns sau de dispreţ" [5]), pe care societatea nu poate decât s'o osândească, el cedează celei mai nedrepte dintre sugestiile timpului. Semeţie, da. Desigur şi irasciabilitate. Nu însă cruzime şi răutate satanică a sufletului. Fireşte, în decursul vieţii a trebuit să rupă cu unii din prietenii săi, cu Duiliu Zamifrescu, cu Traian Demetrescu, cu Th. M. Stoenescu. Niciodată însă din răceala sau versalitatea inimii. Numai amărăciunea decepţiei sau ciuda de a nu se mai şti urmat l-au condus către acele rupturi răsunătoare, care au falşificat imaginea sa. Amintirea lui Macedonski merită aceste rectificări.

Pentruca dârza lui voinţă să fi isbutit, i-ar fi trebuit lui Macedonski un simţ al realităţii pe care nu l-a avut. Aci întâmpinăm a doua pricină a tragicei lui nereuşite. Este în firea lui Macedonski ceva de visător fantast, care dă tensiunilor sale un caracter de mare zădărnicie. Toată viaţa lui ,omul a proectat mari descoperiri, menite să transforme întreaga ştiinţă a timpului în nişte simple prejudecăţi. Din când în când i s'a părut că este autorul unei invenţii capabile să-i aducă gloria şi averea. Politica sa a fost rodul aceleiaşi visări necontrolate. Când poetul începea să vorbească sau cugeta în singurătate, harta lumii devenea plastică în mâinile sale, iar partidele şi grupările păreau gata să se miste în ciuda tuturor aşteptărilor şi posibilităţilor. Totdeauna se credea în stăpânirea bunei soluţii şi a prevederii nedesmintite. Gestul său putea muta munţii. Către sfârşitul vieţii, mai întemeiază un partid nou, „gruparea intelectualilor", în care găsind că un singur membru este prea puţin, îşi asociază un tovarăş dela masa vecină a cafeneliii. Aliată cu astfel de intuiţii ale realităţii, se înţelege că semeaţa lui voinţă era mai mult o veleitate, o încordare absurdă a cărei victimă devenea el însuşi.

Cu timpul, omul de atâtea ori înfrânt, luptând cu adversitatea, îndurând lipsurile cele mai grele, s'a drapat într'o melancolie care alcătuia elementul poetic al caracterului său. Poetul ajunsese să înţeleagă că nu sufere atât din pricina oamenilor, cât din aceea a felului general de a fi al omenirii. Un grăunte de misantropie se amesteca aproape în toate vorbele sale şi, după chipul în care divulga viţiul ascuns al condiţiei umane, convorbirea sa se colora cu reflexele sarcasmului sau ale dezolării. Poate în aceasta stătea marele farmec al conversaţiei lui Macedonski, notată de atâţia dintre contemporanii lui, în impresia că o vastă zare meditativă se desfăşoară în jurul sufletului său nefericit şi îndurerat, plin de trufie şi bucuros să lupte, dar înfrânt mai dinainte de propria lui fantazie nărăvaşe. Aşa a rămas şi în amintirea acelora care l-au cunoscut, zugrăvind neşterse icoane în povestiri care nu mai sfârşeau, odihnindu-se în jeţul bătrâneţilor, cu mâinile împodobite de pietrele preţioase ale închipuirii sale, fumând una din nenumăratele ţigări care l-au ucis până la urmă, privind peste oameni şi lucruri cu ochi în care unduiau marile lor ape adânci.

TUDOR VIANU

1) Vd. d. p. articolul din epoca bătrâneţii: Spre o dreptate literară, *în* Universul Literar, *din 19 Iunie 1916; 2) Articol din 1898. Reprodus în* Opere, *ediţie îngrijită de N. Davidescu pag. 269; 3) I. Dragoslav, Macedonski şi literatura,* Rampa, *Nov. 1920 (?); 4) Petronius, Cum l-a cunoscut Macedonski pe Savargin, în Viitorul din 1910; 5) Vd. cele două articole ale lui I. Chendi, în* Voinţa Naţională *din 18 şi 25 Aprilie 1904.*

O MINUNE A CELUI INTRE SFINTI PARINTELUI NOSTRU NICOLAE

Transcrisă din „La Légende Dorée", în cinstea d-lui N. M. de **LUCIA DEMETRIUS**

Chemat fusese la Domnul Sfântul Său, făcătorul cel mare de minuni, ajutătorul cel grabnic, părintele nostru Nicolae, bolind puţin cu trupul, în adânci bătrâneţi aflându-se; săvârşit fusese el din traiul cel vremelnic, fiind plin de zile bune. Petrecut a fost cu bucurie şi cântări de psalmi la viaţa cea neîmbătrânită şi fericită, întovărăşindu-l sfinţii îngeri şi întâmpinându-l cetele sfinţilor. Iar pe lângă cinstitul lui trup, adunându-se episcopii de prin toate cetăţile, l-au pus pre dânsul în biserica cea sobornicească a Mitropoliei din Mira-Likiei, în şase zile ale lunii Decemvrie.

Ci şi după cucernica sa adormire, odihnă n'avea prea fericitul Nicolae, plăcutul lui Dumnezeu, şi în chipuri multe încerca omeneştile chinuri să le aline. Din cinstitele lui moaşte mir cu bună mireasmă izvora, cu care ungându-se bolnavii, dobândeau sănătate, bolile trupeşti şi cele sufleteşti se vindecau şi duhurile viclene alungate erau. Iar însuşi El, Sfântul, se arăta temătorilor de Dumnezeu la turburare sau pătimire, pe uscat sau pe mare, în faţa ochilor lor deschişi sau adormiţi, în multe locuri pe rând sau deodată, uimindu-i şi fericindu-i pre ei cu minunata sa arătare şi cu faceri de bine.

Deci, aflând despre minunile lui cele fără de număr, un jidov dintr'acea cetate, în casa lui cea nebinecuvântată o icoană a Sfântului a adus, ca să-l ferească pre el de rele, din nevoi să-l scoată şi noroc să-i aducă. Şi când pentru neguţătorie la cale lungă să pornească sta, grăia jidovul acela cinstitei icoane: „Nicolae, iată aici tot avutul meu, în paza ta lăsat este. Dacă ceva vătământ sau ştirbit va fi dintr'însul, crâncen am să te bat pe tine, Nicolae, că ai putut dar n'ai vrut să mi-l ocroteşti. Şi la drumuri lungi purcedea acel neguţător. Iar la calea întoarsă, neatinse îi erau şi casa şi avutul şi câte de el agonisite erau.

Numai că, plecând el odată la o cetate ce la mare depărtare era, au venit furii în lipsa lui acasă şi galbenii lui cei cu grea trudă şi obidă adunaţi erau i-au luat, şi vestmintele sale şi vasele cele scumpe şi tot ce strânsese acel jidov cu osârdie sub acoperişul său. Deci venind el acasă, goală o a aflat pre ea şi pustie. Ci plin de jale şi de multă hainie, jidovul un biciu a luat şi ca un varvar cu minte puţină şi turburată cum era, la icoana plăcutului lui Dumnezeu Nicolae s'au dus şi crunt a o bate au inceput, de gemea lemnul acela şi sfânta zugrăveală se crăpa şi se jupuia. Şi îi grăia el ei printre lovituri:

— „Au nu te-am pus aici, Sfinte Nicolae, a'mi ocroti avutul? Putut-ai şi nu o ai făcut. Plăteşte dară tu pentru tâlhari!".

Şi iar a o lovi cu mânie se pornea.

Iar furii aceia, departe ajungând, au poposit şi au mers sub un copac şi după ce cu dreptate între ei prada şi-au împărţit, somn greu să doarmă au pornit. Şi iată că în visul unuia şi al altuia şi a fiecăruia dintre ei un bătrân slab, cu albă şi cucernică faţă se arăta şi lacrămi amare plângând din isloviţii şi luminaţii săi ochi, le grăia lor:

— Iată cum am fost pentru voi şi răutatea voastră bătut!

Şi cu mâinele sale uscate şi tremurătoare vestmintele cele sfâşiate le desfăcea şi rane se vedeau şi sânge şi vânătăi.

— Iată cum pătimit-am pentru voi! Şi nu pentru pătimirile mele am venit la voi, ci să nu se mânie Domnul asupra voastră şi cumplit să vă pedepsească, vă îndemn să mergeţi înapoi la jidovul pe care l-aţi prădat şi tot ce e al lui îndărăt să-i daţi.

Şi glasul său tremurat de plângere şi bătrâneţe adânc pătrundea în cugetele celor trupeşte adormiţi, ruşine şi milă fiindu-le lor.

— Dar cine eşti tu? gemea în somn, răsucinduse cu turburare şi sudoare fiece fur.

— Eu sunt sluga Domnului nostru Iisus Hristos, Nicolae, şi jidovul pe care l-aţi prădat a adus asupra-mi aceste rane.

Şi mult firav părea bătrânul şi şubred şi pre cinstita lui faţă şi în barba lui cea albă, sângele cu lacrămile se amesteca şi multă jale şi multă frică în ochii lui se vedea.

Şi trezindu-se atunci tâlharii, unul altuia visul şi-au povestit, şi când au aflat ei toţi că la fel visaseră şi că smeritul bătrân fiecăruia aidoma se arătase, minune au văzut că este şi spaimă mare i-au apucat şi ruşine de făr-de-legile lor. Ci în grabă tot au adunat ce furaseră şi la jidov înapoi s'au dus, când dormea de istov cetatea Mira-Likiei şi pe drumurile deşarte numai paşii lor se auzeau, cum băteau năbusit şi cu zor. De i-au povestit lui visul lor, le-a arătat jidovul icoana cea cu josnicie lovită de el, crăpată şi cojită şi s'au cutremurat furii aceia, când l-au văzut pe bătrân cum privea din icoană, cu cinstita lui faţă dreptcredincioasă, cum în vis pre ei îi privise şi în genunchi căzând tâlharii s'au pocăit şi au jurat calea cea dreaptă a o luă şi pe placul Domnului, cu cinste şi cuviinţă, viaţa a o duce.

Iar jidovul acela cu sfânt botez s'a botezat, de fapte bune umplându-se, creştineşte trăind, pentru lauda Domnului nostru Isus Hristos, căruia slavă şi închinăciune i se cuvin acum şi în vecii vecilor, Amin

Intre Lucian Blaga şi Vasile Băncilă

de **AXENTE SEVER POPOVICI**

II. Terminam în rândul trecut cu eroismul ţăranului nostru, care, după d. Vasile Băncilă, e departe de orice personalism şi cu nimic revoluţionar, tocmai din pricină că îşi are raţiunea şi în realitatea cosmică. Dar asupra acestui punct nu sunt destul de lămurit. Discreţia eroismului său provine din ataşarea lui la spaţiu care este, după unii, semnul încremenirii şi al morţii, sau din ataşarea lui la timp, care, după logica sa genetică, învie şi distruge toată realitatea? Problema rămâne deschisă.

Dar, din acest sentiment al ţăranului, d. Vasile Băncilă mai scoate o consecinţă,, — e vorba de intuiţia organică a creşterii şi nemuririi. Inainte însă, de a lămuri acest concept, pentru raţiuni de sistematizare, permiteţi-mi să deschid alt drum.

Dacă aceasta este structura şi cadrul cosmic al ţăranului român. se pune imediat problema: cum le organizează el din punct de vedere logic, sau, mai precis, după ce categorii? Problema este extrem de importantă, iar d. Vasile Băncilă ne dă, fără îndoială, primele fundamente dintr'un tratat de logica naţiunii. Atenţie! — transcriem începutul. **Valoarea logicei ţărăneşti constă mai ales din varietatea planurilor ei. Ţăranul are intuiţia posibilului, a unor straturi sau zone de explicaţie cu legi diferite, deşi totalitatea existenţei e în ultimă analiză unitară.**

Dacă n'am face aci logică pură, ci metafizică, atunci am putea afirma, fără nicio reticenţă, că din intuiţia acestui posibil multiplu, ţăranul român îşi trage toată angoaza lui sufletească. Dar să lăsăm! Din aceste zone de explicaţie, urmează cu necesitate, că din punct de vedere al cunoaşterii, structura noastră etnică depăşeşte principiul monovalenţei. Şi asta explică multe lucruri. Care este însă după d. Băncilă prima modalitate de cunoaştere ţărănească? Răspunsul este precis: **categoria esenţelor ontologice.** Pentru ţăranul român deşi trăeşte în toată vâltoarea cosmică şi deşi este convins de vanitatea existenţială a oricărui lucru în raport cu marile orânduieli, fiecare existenţă şi, mai ales, fiecare gen de existenţă îşi are realitatea ei. Asta vrea să spună, că în ultimă analiză, tot universul este o imensă „rodie ontologică".

Dar a respecta toate genurile de existenţă pe măsura în care participă în ele genul etern şi model al fiecaruia, asta este a da mâna cu Platon. Unii dintre recenzenţii indiscutabil serioşi ai d-lui Băncilă văd aci, dacă ne raportăm numai la experienţă, un dezacord flagrant, dar totuşi, ca să nu treacă ignoranţi sau ca să nu supere, afirmă imediat că, în confruntare cu folclorul, lucrurile sunt exacte. In legătură cu asta însă, e bine să se ştie, că teoria categoriilor şi logica naţiunilor nu se fac după folclor — asta duce la metafizică! — ci, pur şi simplu, după experienţă. Dar asta nu însemnează că, din afirmaţia de mai sus, cineva ar avea dreptul să creadă că eu condamn apropierea făcută de d. Băncilă. Nu mă opresc asupra ei, — îmi pare prea delicată şi prea surprinzătoare. Totuşi, o consecinţă. Din faptul că ţăranul român ţine la semnificaţia fiecărui gen de existenţă în parte, rezultă că el nu poate fi evoluţionist. Deaci însă nu se poate sări la afirmaţia, că pentru el nu se produc schimbări şi că, mai ales, pentru el nu există înaintare. Iar dacă totuşi, unii ar fi tentaţi s'o rupă şi pe asta, atunci să se ştie că ei pleacă dela o majoră falsă. Ei cred că a fi în sistem însemnează a fi perfect închs şi permanent cu acelaş volum, sau, după cum formulează unii, că nu mai ai nimic de făcut. Ori, dacă lucrurile ar fi aşa, atunci copacul, care dela început este un sistem definit, n'ar mai putea creşte.

Atunci, cum se explică aceste schimbări? După d. Vasile Băncilă, prin in-

(Urmare în pag. 7-a)

Epilog

M'au întors amintirile înspre povestea cu mărul de aur,
Ascultată în toate singurătăţile mele vechi... Azi,
Mă pândeşte umbra de balaur
Scuturată pe viaţă-mi din liniştile cu brazi,
Poate printre pâlpâirile înflorite sfios ale stelelor, poate
Prin toamnele primăverilor toate.

M'au întors amintirile înspre mărul de aur...
(Unde e mărul de aur ?)
N'am cui să pot spune cât
Mi-e de frig şi de urât
In singurătatea asta cu limbi de balaur...

Unde e mărul de aur ?
Pe fiecare deget, o înfiorare nouă. Mă doare.
Intre o clipă şi alta, nici-un prag. Unde
Să mă opresc ? Vin toate singurătăţile să mă scufunde
In undele poveştii cu mărul de aur... (Unde e mărul de aur ?)
Gândurile se desfac în priviri clătinate, rotunde.

Prea târziu.. De-aici nu mai începe nimic.
Se va opri la poarta casei mele un dric
Şi încă o plecare va împăienjeni, apoi, ferestrele, uşa, pereţii,
In aşteptarea dimineţii...

COCA FARAGO

CARNET DE SBOR

APUS

de M. C.

Par'că e o vecinicie de când am plecat. Ceasul şi busola spun însă că ţinta noastră e undeva, pe aproape. Dar unde ? Plutim într'un haos albastru în care ochii caută zadarnic un punct material. De două ori a tresărit observatorul şi degetele lui s'au strâns pe braţul meu : „...Acolo... par'că..." Dar nu era nimic. Câte o coamă înspumată de val, nu mai mare ca o geană.

Ochii sfredelesc afundurile orizontului pierdut într'o pâclă uşoară. Observatorul e aşa de fix şi de încruntat că pare tăiat în piatră. Arunc din când în când câte o privire la busolă. Nu, nu-i nici o greşeală. De două ceasuri sburăm spre est. Suntem deci la 200 de mile de coastă şi **aici** trebue să fie nava pe care trebue s'o găsim. Şi nu mai avem decât trei ore de benzină, adică atât cât trebue pentru întoarcere, plus o jumătate de oră.

Ceasul e patru. Peste o oră şi jumătate soarele va apune şi noi suntem la 2 ore de coastă. Va trebui deci să fac un amerisaj pe dibuite.

Mâna observatorului îmi curmă gândurile. Mă uit după privirea lui şi caut să sfredelesc pâcla care ascunde orizontul. De data asta este ceva. Par'că-i tot o coamă de val; dar mai este şi o dâră de fum subţire ca o aţă.

Mâna observatorului îmi strânge mereu braţul până când silueta navei căutate capătă contur. Atunci oftăm amândoi uşuraţi şi ne uităm râzând unul la altul. Observatorul întocmeşte radiograma şi o trece telegrafistului. Reduc uşor turajul şi cobor lin până la două sute de metri, aşa fel ca să fiu între inamic şi soare, aşa cum spun instrucţiunile.

Ştiu acuma că nu se va putea vedea, orice-ar face. Ne apropiem astfel până la câţiva chilometri. Acuma nava se vede bine în bătaia soarelui ce scapătă.

Cobor mai mult, la o sută, la cincizeci de metri, apoi numai la 4—5 metri deasupra valurilor.

Bombardierul şi-a pregătit racheta care va însemna momentul torpilării şi aşteaptă. Observatorul fix, cu ochiul la vizor, ţine ridicată mâna care va da semnalul de lansare. Cu amândouă mâinile pe volan, caut să stăpânesc avionul care sboară acuma cu toată viteza, abia la trei metri deasupra valurilor întunecate.

Ne apropiem mereu. Incă o secundă sau două.

O rachetă albă se înalţă de pe navă. Am fost văzuţi. Prea târziu însă, căci în aceeaş clipă a pornit şi racheta noastră roşie care marchează lansarea torpilei. Cu motoarele în plin, fac un viraj scurt şi pun capul pe vest.

Ora patru şi douăzeci.

Soarele e drept în faţa noastră, la jumătate de sulită deasupra orizontului. O fâşie de lumină porneşte de sub noi şi se pierde în soare. E o lumină violentă de metal incandescent pe care ochii n'o pot suporta. Observatorul s'a lăsat jos de tot, la umbră, iar eu privesc pe fereastra din stânga, pe întinderea albastră odihnitoare a mării. De busolă nu mai avem nevoie. Drumul până la ţărm e doar aleea aceasta incendiată. Dealtfel e imposibil să văd ceva în cabină din cauza luminei de afară.

Sburăm la două sute de metri peste podul numai şi numai de aur care duce la castelul „Craiului Amurg".

. . . . . .

S'a întâmplat par'că ceva acolo Nu ştiu când; n'am fost atent. Podul de aur s'a prăbuşit şi acuma abia se mai zăreşte sub apă. Iar acolo, departe, în faţa noastră se dă marea bătălie. E prea de-

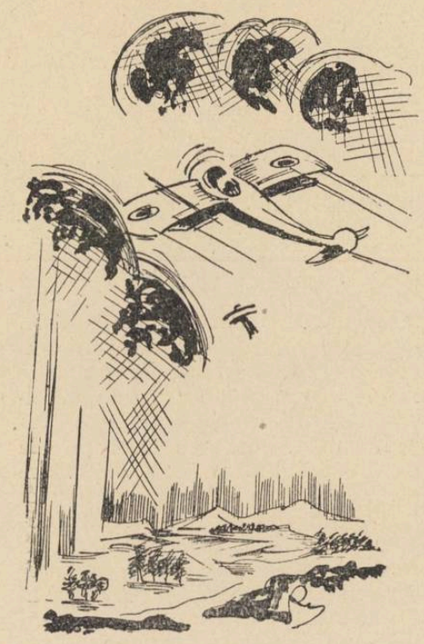

parte ca să văd ce se petrece. Dar se petrece un lucru groaznic, mai presus de închipuirea celui mai mare nebun: Curg fluvii umflate de sânge gros şi'n smârcuri şi mlaştini de sânge se înnecă soarele palid şi învins. Umbrele negre şi vinete ale morţii au apărut de dincolo de zări şi presară cenuşă şi ţărână pe mormântul mocirlos.

In jurul nostru decorul s'a schimbat. Cortine şi văluri violete au coborât pe scripeţi muţi din tărie. Mâna marelui regisor a pregătit un doliu de circumstanţă, de o dulce tristeţe îmbietoare la moarte.

Totul e violet. Şi din uriaşa groapă deasupra căreia, ca un duh ,abia mai stărue o uşoară ceaţă sângerie, vine răcoarea celuilalt tărâm.

Iar noi, martorii acestei groaznice şi neînţelese întâmplări, ne privim muţi şi parcă nu mai suntem noi. Mâna nevăzută aduce alte văluri din ce în ce mai negre şi le îngrămădeşte în faţa noastră.

Un ascuţiş de nelinişte pătrunde pe nesimţite în inimă.

Mâna observatorului e iarăşi pe braţul meu. O uşoară strânsoare. Acolo, departe în negurile adânci, a clipit un ochiu de argint. E lacul.

Săptămâna cărţii franceze

Pentru întâia dată avem prilejul de a înregistra în România, o iniţiativă atât de interesantă cum este aceea a guvernului francez, de a organiza în Capitală şi în principalele centre de cultură ale ţării, o „săptămână a cărţii franceze". Scopul pare să fie, aparent cel puţin, de a încuraja şi intensifica circulaţia comercială a imprimatului francez. Nu însă fără *alegere :* şi aci găsim o indicaţiune care ne îngădue şi ne îndreptăţeşte să vedem în

Georges Duhamel

această manifestare altceva decât numai urmărirea unor rezultate materiale.

Dintre toate mijloacele de propagandă folosite într'o chibzuită politică a culturii, cartea este fără'ndoială cel mai puţin ostentativ dar şi cel mai puternic în efecte, — acela a cărui influenţă picurată discret, în răgazul ceasurilor de taină şi desăvârşită intimitate cu sine ale cititului, pătrunde totuşi adânc şi lasă urme neşterse în tiparul lăuntric, acolo unde din spaimele fără nume şi din ceţoasele visătorii informe ale adolescenţei se va alege lamura sufletului tânăr dornic de plenitudine şi armonii, căutător înspre lumina amiezii solare în care formele îşi capătă relieful ager şi simetriile înţelesul lor tăcut dăinuitor.

Există o vocaţie a lecturii, un instinct sigur, îndrumător de timpuriu asupra acelor cărţi hotărâtoare pentru modelarea sufletului în tiparele lui definitive. Dar vocaţia cititului e poate tot atât de rară ca şi aceea a creaţiei de frumuseţi şi înţelesuri noui. In lipsa unui atare instinct îndemnurile îndrumătorilor de opinie literară sunt negreşit preţioase, dar numai atunci când ele pot fi rostite cu toată sinceritatea convingerii isvorâte dintr'o riguroasă conştiinţă profesională. Astfel că orientarea în labirintul de slovă tipărită e dintre cele mai anevoioase, rămânând adeseori la voia întâmplării. Confuzia se datoreşte, în mare parte, mijloacelor de publicitate modernă, care de foarte multe îşi ating scopul satisfăcând interesele editorilor nu însă şi pe ale culturii.

Altceva decât un succes editorial s'a avut în vedere de către iniţiatorii acestei „săptămâni a cărţii franceze", cari şi-au ales un colaborator preţios, de autoritatea şi prestigiul intelectual al d-lui A. Dupront, directorul Institutului francez de înalte studii în România. S'ar putea spune chiar, dimpotrivă, întrucât reducerile de care se vor bucura cumpărătorii de cărţi franceze, în cursul săptămânii, însemnează din punct de vedere material, un sacrificiu consimţit, al cărui rost se cere desluşit acum, pentru a sublinia cum se cuvine frumuseţea exemplară a gestului: aceea anume, de a înfăţişa cititorului român, prin operele cele mai reprezentative, chipul adevărat al Franţei spirituale de azi şi din totdeauna. In acest înţeles cartea nu mai este o marfă ca oricare alta: din mulţimea tipăriturilor vor fi alese şi îmbiate spre cumpărare acelea care satisfac negreşit criteriului de calitate.

E vorba deci de o alegere, aşa cum arătam la începtul acestor rânduri. Dar când accentul cade asupra calităţii, alegerea presupune preferinţe neşovăitoare, fixate după criterii de gust, cu o lungă tradiţie în biografia lectorului. In cazul de faţă, sarcina delicată a unei prezentări antologice a cărţii franceze şi-a luat-o, la cererea ministerului pentru afaceri străine francez „un comitet alcătuit din scriitori şi savanţi a căror autoritate şi competenţă sunt universal recunoscute". Rândurile citate le desprindem din „înştiinţarea" la catalogul de „Cărţi franceze alese pentru uzul bibliotecilor străine şi al bibliotecilor franceze în străinătate", după care a fost întocmit unul sumar, trimis în copie fiecăreia dintre librăriile româneşti participante la „săptămâna cărţii franceze". In aceeaş înştiinţare prefaţială mai citim şi rândurile următoare care afirmă caracterul antologic al acestei prezentări a imprimatului francez: „Acest comitet a ales, în fiecare disciplină, lucrările publicate recent în Franţa, care i s'au părut cele mai potrivite spre a face cunoscute mediurilor intelectuale străine diferitele aspecte ale gândirii franceze". Prin grija organizării atente a Institutului francez de înalte studii în România, care şi-a asigurat concursul unui număr important de librării, atât în Capitală cât şi în principalele centre de cultură ale ţării, experienţa se desfăşoară în condiţiunile cele mai prielnice realizării scopului propus.

Vizita pe care ne-o vor face cu acest prilej d-nii Georges Duhamel, Jean-Louis Vaudoyer şi André Thérive subliniază importanţa deosebită ce se acordă acestei săptămâni festive a cărei semnificaţie mai adâncă se vădeşte a fi aceea a unei manifestaţiuni de solidaritate şi cooperaţie spirituală franco-română. Dintre cei trei distinşi oaspeţi şi reprezentanţi ai scrisului francez, d. Georges Duhamel nu vine pentru întâia oară în România. D-sa

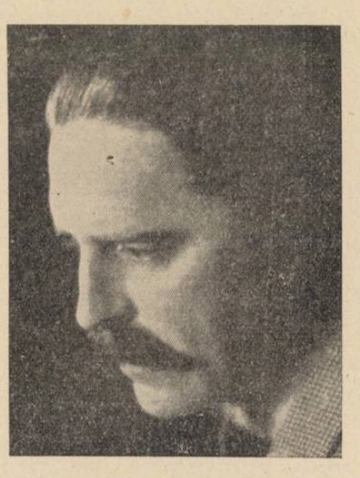

Jean-Louis Vaudoyer

a mai fost în Bucureşti, cu câţiva ani în urmă şi speranţa pe care şi-o exprima atunci, la plecare, că va mai reveni poate, se împlineşte acum.

Membru al Academiei franceze, d. Georges Duhamel e una dintre personalităţile cele mai proeminente în literatura franceză de după război. Parisian prin naştere, d-sa şi-a petrecut copilăria colindând prin oraşele provinciale ale Franţei, pe unde-l purtau ocupaţiunile schimbătoare ale tatălui său, erborist, farmacist, apoi medic, şi grijile traiului. Sortit el însuşi să practice medicina, Georges Duhamel s'a simţit de timpuriu atras de literatură. In primii ani de entuziasm tineresc a făcut parte dintr'o organizaţie interesantă care a reuşit să determine dacă nu chiar un curent literar dar o emulaţie pentru literatură, organizaţie cunoscută sub numele de „abaţia Créteil", după locul unde-şi avea sediul. Această asociaţie tinerească, din care mai făceau parte, între alţii, Charles Vildrac şi Albert Glaizes, cărora li s'au asociat mai târziu Jules Romains şi Jacques Chennevière, luase fiinţă inspirându-se din ideologia fourieristă. După modelul faimoaselor falanstere preconizate de această doctrină, tinerii autori uniţi prin aspiraţii comune tindeau să creieze o editură cooperativă, în scopul tipăririi operelor proprii.

Sub semnul acestui generos elan tineresc, apare în editura abaţiei Créteil, prima carte de versuri a ilustrului academician de astăzi, intitulată *Des légendes, des batailles.*

S'a văzut cu drept cuvânt în partea activă pe care d. Georges Duhamel a luat-o la înfiinţarea grupului abaţiei, impulsul hotărât al unei vocaţii, aceea a organizatorului optimist care crede neclintit că o înţelegere paşnică, trainică şi profitabilă între oameni e cu putinţă, atunci când înţelegerea aceasta e spontană şi isvoreşte din elanurile dezinteresate ale celor de bună credinţă.

Este o atitudine morală care avea să se exprime mai târziu cu toată plenitudinea, în umanitarismul înduioşat din *La possession du monde.* Tot de pe atunci se schiţează şi alte trăsături caracteristice din firea şi opera creatorului lui Salavin: simpatia pentru cei năpăstuiţi, europeismul şi repulsia faţă de civilizaţia maşinistă a veacului, gravitatea şi fervoarca aproape religioasă, accentul predicant uneori al scrierilor lui. După experinţa tragică a războiului, în timpul căruia este chirurgul-şef al unei ambulanţe pe front, Georges Duhamel publică volumele *Vies des Martyrs* şi *Civilisation* care i-au adus, odată cu premiul Goncourt, o celebritate mondială.

Reputaţia de romancier a d-lui Georges Duhamel se întemeiază pe seria cunoscută de volume al căror erou este umilul Salavin, şi pe ciclul epic, în curs de apariţie încă, *Chronique des Pasquier.*

Se ştie deasemeni, răsunetul pe care l-a avut anul acesta, campania d-lui Duhamel împotriva fiscalităţii oneroase la care a fost supusă cartea franceză şi împotriva mecanizării progresive a civilizaţiei moderne — campanie purtată cu o vehemenţă impresionantă, mai ales în revista *Mercure de France,* unde odinioară debutase în calitate de cronicar literar şi a cărei conducere a luat-o după moartea lui Alfred Valette.

In România, la Bucureşti, unde va vorbi despre subiectul predilect „Criza civilizaţiei şi criza cărţii" d. Duhamel vine însoţit de d-nii Jean-Louis Vaudoyer şi André Thérive. Cel dintâi un fin critic de artă, conservator al muzeului Carnavalet şi pasionat călător; iar d. Thérive, apreciat romancier populist şi critic literar al ziarului „Le Temps". Umanist şi gramatician, adânc cunoscător al limbei franceze, opiniile d-sale se bucură de autoritate nediscutată.

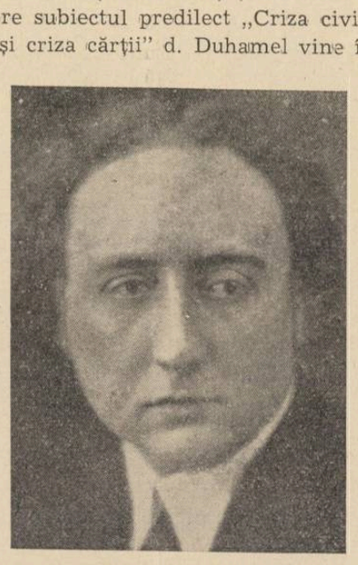

André Thérive

MIHAI NICULESCU

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Filarmonica. Este incontestabil că numărul concurenţilor, în toate părţile lumei, a crescut. Pădurea de microfoane risipită în lume, soarbe în fiecare zi şi revarsă imediat peste planetă viersul instrumental sau vocal, a mii de solişti, iar din concertele şi recitalurile de pretutindeni răsar fără încetare nume inedite. Tromboanele zornăitoare ale publicităţii comerciale îi agrementează pe mai toţi cu epitete hrănite exclusiv din superlative, iar plătitorul, cu cât mediul artistic din care face parte e mai puţin desvoltat, cu atât mai des se îndreaptă înspre cel mai strident elogiu comercial. Artiştii adevăraţi însă, tot atât de puţini ca întotdeauna au rămas, căci harul nu pogoară ca ploaia, pe toate capetele.

Inmulţirea ştiutorilor de carte, nu înseamnă de fel înmulţirea marilor scriitori.

Vorbirea instrumentală este astăzi mai uşor accesibilă celor ce vor s'o capete, mulţumită roadelor înmulţite ale experienţei tehnice, ale evoluţiei pedagogiei instrumentale, ale metodelor de alcătuire a unui meşteşug de practică instrumentală tot mai înaintat, mai metodic, mai iscusit. Dar a stăpâni un grai nu înseamnă implicit a-l face să exprime idei mari, înţelepciune adâncă şi nobile emoţii.

De aceea, să nu ne facem nici o iluzie asupra vre-unui spor miraculos de artişti, nici să confundăm pe versificatori cu poeţii şi pe canonitorii de strune cu muzicienii dăruiţi.

Gioconda de Vito

Câte interpretări mari ale concertului de Beethoven pentru vioară şi orchestră se pot oare auzi astăzi, deşi violoniştii etichetaţi celebrităţi, de către nepriceputi sau interesaţi bine înţeles, nici nu se mai poate şti câţi sunt ? Atât de puţine, în cât s'ar putea toate asculta într'un sfert de zi, probabil.

De aceea, a asculta o execuţie a concertului de Beethoven care dacă nu se poate aşeza printre acestea, aduce totuşi un viu interes muzical, o accentuată opinie artistică la el privitoare şi exprimată cu mijloace de mare francheţă de exteriorizare şi puternică avântare de simţământ, este un prilej destul de rar, care trebue trecut în pagina de profit, nu tocmai întesată, a muzicii.

D-ra Gioconda de Vito pune în acţiunea jocului d-sale un deosebit temperament violonistic şi deşi dispunând imperativ de latura de mecanism a execuţiunii nu dă niciodată impresia nici de acrobaţie, nici de artificialitate. Pornire spontană, accent de sinceră convingere, energie susţinută şi o ritmică decisă, dau o deosebită vitalitate chipului de a cânta vioara al d-rei de Vito, care dacă n'a subliniat şi n'a evocat tot ceeace este mare, înălţător şi omenesc în Beethoven, i-a realizat cu fermitate şi elan fondul de dinamism, trăinicia liniilor, desfăşurarea tot odată robustă şi mobilă a ideilor şi ceeace trebue relevat în special, toate acestea nu ca literă inertă, dar cu spontaneitate, nerv şi intensă capacitate de animare sinceră a rosturilor. Această calitate este însemnată pentru un interpret, care poate astfel să păstreze o legătură directă între auditor şi operă şi să menţină pe planul prezentului, tot ce a acumulat, pentru a sluji muzical lucrarea executată.

Au fost alăturate concertului de Beethoven, în programul concertului, două lucrări noi venite în repertoriu.

Una în prima audiţie nu numai la „Filarmonica", dar în mod absolut, anume „Celebrarea morţii" de Sgrizzi, foarte tânăr compozitor italian, capabil de o viguroasă exprimare orchestrală şi oarând dotat cu reală muzicalitate şi însufleţire în inspiraţie.

O altă compoziţie, de Holst, a fost executată parţial, alese fiind dintr'însa părţile prevăzute cu surprinzătoarele titluri „Venus" şi „Jupiter". Dacă autorul caracterizează just, în aceste zugrăviri simfonice corpurile cereşti amintite, în acest caz ne temem că ne-am plictisit mult mai mult vizitându-le, decât pe sfera ce locuim şi nu regretăm prea mult inexistenţa de până acum a mijloacelor de călătorie interplanetară.

In sfârşit, în acelaş concert, d. George Georgescu, care i-a asigurat o conducere expertă în prezentare şi sugestivitatea rezultatelor, a avut înscris pentru a comemora pe compozitorul Filip Lazăr, dela moartea căruia s'au împlinit doi ani. „Concerto grosso" pentru orchestră, datorit menţionatului compozitor.

Comemorările muzicale, am mai avut prilejul s'o arătăm, pot atrage atenţia cu excelente consecinţe artistice asupra unor creatori şi unor opere adesea rău cercetate, incomplet sau nedrept de rar, pot lega în chip rodnic şi plin de învăţăminte trecutul artei muzicale cu epoca şi oamenii de azi. Dar, dacă se adoptă principiul comemorărilor, atunci trebue adoptat consecvent şi deplin, iar nu sporadic şi arbitrar.

De aceea, tot mai aşteptăm dela „Filarmonica", deşi anul e pe sfârşite, comemorarea lui Bizet, în lumea întreagă produsă, şi, cel puţin în viitor, o dreaptă şi atentă cercetare a calendarului comemorărilor.

Sau, nimic. In tot cazul, o atitudine bine definită şi unitară, iar nu formule de compromis.

„Toamnă gri“

de VICTOR POPESCU

Mâhnită se cobora seara ascunzându-se după colţurile mai dosite ale străzilor, ca repede apoi să cuprindă întinderea oraşului cu aripile ei umbroase. De câteva zile ploaia nu mai contenise, scurgându-se monoton, iar acum, înteţită, răsuna pe pavaj, în bulbucări de stropi mari şi grei.

Dela fereastră, Via nu vedea nimic afară. Puţinele lămpi cu gaz erau încă neaprinse, cu toată ora târzie.

Doar câteva lumini pe la ferestrele caselor umede, însemnau o prezenţă de viaţă, în dezolarea desăvârşită ce cuprindea Constanţa.

Era deprimant, ca într'un mic oraş de provincie, toamna, târziu, când plouă şi iarna îşi pregăteşte intrarea furtunoasă.

Nu se vedea nici un trecător. Numai băltoace mari de apă prin care, afară de stropii norilor, câte o trăsură grăbită şi rară împroşca cu prisosinţă apa aceia plictisită şi teribil de pătrunzătoare, specifică lungilor zile ploioase.

Neputând găsi nici-o distracţie privind afară, Via se retrase în fundul camerii, pe canapeaua largă de unde cu câteva clipe înainte, se ridicase.

Cartea deschisă în care cetise, zăcea trântită între perne şi zid. O lampă cu abat-jour de pergament italian arunca lumină prăfuită de jur împrejur, lungind umbre pe pereţi. In casă era parcă prea cald. Parfumul florilor urca în valuri mirositoare până în tavan.

Via căzu din nou în braţele molatece ale pernelor. O stare lâncedă de somnolenţă o învălui. Se plictisea. Se plictisea cumplit, pentru că viaţa cu rezonanţele ei adânci continua s'o ocolească, iar pe lângă ea trecea doar un ritm încet şi monoton, o scurgere de vreme mediocră, fără nici-o surpriză. Părere de rău după anii scurşi şi teama de ce avea să vină, conturau parcă mai mult banalitatea cadrului.

Cri-cri-cri
Toamnă gri
Tare-s mic şi necăjit.

„Ce suferinţă“ îşi spunea ea.

Şi poate că versurile nu înseamnă numai mâhnirea unui greere fără hrană. Putea uşor merge mai adânc. Hrana acestui greere e o substanţă spirituală. Reprezintă desigur o suferinţă a lipsei de oportunitate. N'ai ştiut să reţii fericirea atunci când ea se arăta mărinimoasă.

Luă din nou cartea şi-şi aruncă ochii pe file.

Toamnă gri,
Nu credeam c'o să mai vii
Inainte de Crăciun...

„Nu credea c'o să mai vie! Iată unde ar fi trebuit să fie mai cu luare aminte. Nu credea c'o să mai vie! Mulţi au curajul unor astfel de credinţe. Dar răul trebue să revie. Fiindcă nimeni n'a dovedit definitiv că binele este la temelia existenţii, şi nu răul.

Arare ori aparenţa are iluzia reuşitei binelui, aparenţa care se numeşte morală. Iar morala o profesează cei tari. Ei pot afirma că binele învinge fiindcă sunt mulţumiţi. Dar ar fi nimerit să fie întrebaţi şi înfrânţii vieţei. Acei oameni care nu mai pot spera nimic. Sunt atât de mulţi! Topîrceanu ar trebui întrebat. Şi alţii... Şi alţii...

Păcat că a murit Topârceanu. M'ar interesa să ştiu ce fel de om a fost, murmură Via aproape cu glas tare, apoi privind în gol, gândurile se înşirară: să-i fi scris, să-l întrebe cum a compus poesia aceasta. E atâta farmec în desfăşurarea versurilor şi totuşi ce durere diafană. Ce diferiţi sunt poeţii de oamenii de rând. S'ar zice că durerea lor nu se iroseşte zadarnic. Ea creiază. Durerea lor e pentru noi o desfătare. Ba chiar le căutăm durerea spre a ne distra.

Dar de acuşi,
Zise el cu glas sfârşit
Ridicând un picioruş
Dar de acuşi s'a isprăvit...

„Parcă ar fi o muzică de Elgar. Proaspătă şi melancolică. Peluza unei grădini engleze.

Susurul monoton al ploii răzbea prin geamuri şi pătrundeau înăuntru, una după alta jelanii deosebite, dela straşini, dela acoperiş, din frunze, din pietrele drumului. Era trist, trist, trist.

Via simţea cum o umezeală intensă îi cuprindea trupul. Cu toată căldura din casă, atâta apă parcă o îngheţa.

Din depărtări se auzi o sirenă. Un sunet prelung şi obosit, răguşit de ape, se încercă de trei ori, din ce în ce mai slab. Apoi muri fără vlagă.

Pleca încă un vapor. Gândurile ei apucară drumul vasului spre ţări cu un soare strălucitor, cu palmieri şi cu portocali, lămâi şi smochini cari se legănau în adieri de vânturi exotice. Valuri largi de linişte se aşterneau pe plaje aurii. Bărci, vaporaşe în mii şi mii de culori pluteau pe mări. Cămile încărcate cu uriaşe tezaure se afundau în deşert spre fabuloase oraşe, cu renume de basm, unde cine ştie ce sultani domneau încă. Beduini mascaţi, cu puştile pe umăr, călărind animale mici şi repezi, păzeau intrări de granit şi pietre scumpe.

Ah, ce absurdităţi, îşi zise Via! Se sculă de pe canapea: era pentru a nu ştiu câta oară în astă după amiază.

Dar de acuşi s'a isprăvit...

De ce să se fi isprăvit?

Cu mişcări încete şi obosite se îndreptă spre un mic birou retras într'un colţ al camerei. A aprins întâi lampa agăţată pe perete. Apoi, cu o cheie minusculă, a deschis un sertar. S'a aşezat pe un scaun în faţa lui şi a scos o mapă nu prea mare, plină de scrisori.

Era palidă şi respiraţia îşi înteţea mersul.

A început să răsfoiască teancul de corespondenţă. Ochii îi alergau nehotărîţi de pe pagină pe pagină.

Cunoştea atât de bine fiecare rând, fiecare cuvânt, încât i se părea inutil să le mai recitească acum. Dar îi făcea bine să le privească, îi aduceau o întărire, un sprijin, prin iluzia că o viaţă mai bună, mai frumoasă, există undeva, şi că ei înşeşi, nu-i este oprit drumul într'acolo. Era răsunetul duioaselor amintiri din vara ce curând plecase. Vara care o înconjurase cu atâta mulţumire în cât chiar acum încă, îndepărtată de orice speranţă, era îmbătată.

Işi reamintea înduioşată începutul serii la balul marinei, pe nava bază. Soţul ei plecase la Bucureşti. Se afla singură, înconjurată de multă lume, unii cunoscuţi, dar o mulţime pentru prima dată în faţă. Se simţea cam stânjenită. Cu toate că în fond, era oarecum gazdă! Erau şi ofiţeri de pe vasele de război în vizită.

Unul din aceştia s'a apropiat de ea cu grijă, ca de o femeie speriată. S'au împrietenit repede. Era un om plăcut, încercat în viaţă, pornit pe aventuri. Inima ei a tremurat, ca la adierea neprevăzutului. Infiorările unei alte vieţi o momiau dincolo de banalitatea cotidiană. Ofiţerul străin părea că gustă cu mulţumire această prietenie proaspătă. Au fost împreună pe bord până târziu, când zorile au aprins cerul marin.

Apoi a condus-o acasă, pe o dimineaţă limpede, răcorită. I-a luat braţul şi ea s'a înclinat turburată spre el. Marea încremenită fără cea mai mică unduire, aştepta înfrigurată izbucnirea luminilor cereşti.

In curând, farurile roşu şi verde dela intrarea portului aveau să se stingă, unele vapoare cu lumini de bord aprinse încă, tăceau în somnul lor, cu câte o mică geană de fum atârnată de coş.

Via trăia acum o altă viaţă. Nu-şi dădea seamă de ce face, nici de ce se întâmplă cu ea. Cu desăvârşire ameţită se lăsa condusă, apropiindu-se din ce în ce mai mult de fiinţa lui. Era îmbătată de fericire. S'au oprit în faţa casei, la poarta mare şi masivă. Febril Via a căutat în poşetă cheia. Apoi cu mişcări nervoase a deschis uşa. A intrat înăuntru şi s'a întors să mulţumească însoţitorului. A intrat şi el... şi.... o clipă şi, s'au prins în braţe. Insăşi Via a închis uşa în urmă, şi a urcat cele câteva trepte din vestibul.

In salon o nouă îmbrăţişare a pus început fericirei lor.

Târziu, în dimineaţă, după plecarea lui, Via nu izbutea să se desprindă dintre plăpumi, nici nu îndrăznea să deschidă ochii.

Cântau în trupul ei stins armonii, iar gândul trecutei lor struniri îi ajungea spre a-şi prelungi încă fericirea, măcar cu câteva clipe.

Prima scrisoare dela el a primit-o din Constantinopol. Apoi altele şi altele au urmat repede, corespondenţa dintre ei devenind un adevărat torent al pasiunei lor.

Asta e din Malta, îşi reaminti ea luând o foaie albastră şi plină de un scris mic, îmbâcsit.

— Hier au soir le couchant fut plus triste que jamais. Il versait de chaudes larmes au souvenir du glorieux matin qui a charmé notre amour. Il n'est qu'a nous. N'est-ce pas Via chérie?

Ploaia afară continuă să picure monoton, în ritmul lent de toamnă. Umezeala ei pătrunde peste tot ucigând viaţa, îmbrobodind în mâhnire orice.

Via s'a ridicat de pe scaun şi cu o scrisoare în mână, s'a îndreptat spre pernele încă boţite. Câteva lacrimi calde au mijit dintre pleoapele obosite şi s'au prelins pe faţa ei fierbinte.

— Ma chérie, ce que je ressens, ce que nous ressentons c'est unique. Vraiement unique. Nous ne le trahirons jamais. Ce serait trop cruel, trop inhumain. N'est-ce pas Via?

Comment pouvoir exprimer la félicité qui me possède en pensant à toi? Les lueurs sombres du destin qui séparent nos deux vies, disparaissent aussitôt qu'une lettre de toi m'arrive, que je prononce tout bas ton nom.

On est si loin. A jamais si loin et notre amour n'est qu'un, indéfectible, seul réalité qui me plonge au milieu de la joie de vivre.

Chère Via, c'est beau pouvoir aimer! Et c'est encore plus beau pouvoir t'aimer. C'est sublime. On se trouve lancé a travers les profondeurs de ton existence!

Je viens de te rêver la nuit passé. Tu étais belle, reluisante de splendeur, et tu souriais. Ton mistérieux sourir. Celui qui rapelle la fraîcheur d'une nuit d'été a Naples. J'avais les larmes aux yeux en me réveillant. Pourquoi donc? Parceque tu est si loin?

Est-ce vraiement impossible de vivre ensemble? Chérie peut-être que non...

Scrisoarea aceasta era ultima primită. Ieri.

Vântul aduse o împroşcătură puternică de ploaie în geam, răpăind sinistru. Via tresări. Auzi din stradă zgomotul unei trăsuri care se opreşte. Repede, sculându-se s'a îndreptat spre birou, a închis iarăşi totul la loc, a stins lumina şi a început să se plimbe prin cameră, cu braţele încrucişate şi capul plecat. O subită durere o strângea parcă de tâmple.

Când soţul intră, o găsi tocmai în dretul uşii. A întors capul cu o mişcare bruscă înapoi. Şi l'a privit în ochi, cutezătoare. In acel moment, i-ar fi spus în faţă că nu vrea să trăiască cu el; întâlnindu-i privirea blajină, a tăcut. Doar inima o strângea tare.

El a sărutat-o pe frunte. Nici n'a simţit. Era cu totul în altă lume.

La masă aproape că nu şi-au vorbit. El era ostenit de ziua grea de birou, iar ea, abătută şi nervoasă nu avea nici cea mai mică dorinţă de a-l însenina.

El începu să spue ceva, în legătură cu nişte afaceri. Ea schiţa din când în când câte un gest cu capul. De ar fi întrebat-o însă, ce spunea, şi care e părerea ei, ar fi tresărit speriată. Auzia cuvintele numai, ca un murmur întrerupt de lungi şi apăsătoare tăceri, sau de zgomotul farfuriilor schimbate, al cuţitelor şi furculiţelor lovite. De vre-o două ori a spus şi ea ceva în legătură cu vremea de afară. O întrebare stingheră şi fără răspuns din partea nimănui. Nici ea nu ştia prea bine ce spusese.

. . . . . .

... Dar de acuşi s'a isprăvit... A murmurat aproape cu glas tare versurile lui Topîrceanu. S'a isprăvit. Şi sfârşitul e crud, mai ales când încheie ceva înainte de vreme.

— Tu l-ai cunoscut pe Topârceanu vre-o dată? întrebă ea.

Erau din nou în salon. El citea un jurnal.

— Cum dragă? N'am auzit.

— Am întrebat dacă l-ai cunoscut vreodată pe Topîrceanu?

— Topîrceanu. Care Topîrceanu?

— Poetul. A murit acum vre-o doi ani. Sau trei.

— N'am auzit de el.

— Bine...

— Dece întrebi?

— Citeam din versurile lui. Voiam să ştiu ce fel de om a fost.

A luat din nou cartea de pe canapea.

Doar pe coastă la urcuş
Din căsuţa lui de humă
A ieşit un greeruş...

Ce viaţă, ce viaţă! Ochii ei citeau încă, dar nu pricepeau rândurile cărţii. Mintea era prin alte meleaguri, departe... Ar fi voit ca în aceste momente, un cataclism să înghită tot în calea ei, cu ea la un loc. Să se irosească în eternitate.

Vântul vuia năvalnic, afară.

Să-i ia cu casă, cu tot, în mare. Să se înece în fundul negrei înfurieri de valuri. Cine ştie dacă nu e mai bine acolo. Cel puţin nu suferi fiindcă n'ai ce suferi.

Işi dădu capul pe spate. Părul buclat tremura pe langă urechi. Iarăşi simţea ochii umezi. Dar nu trebue să plângă acum. Nu. Desigur că nu.— Bărbatul lucrează mult, pentru mine în primul rând. Să am de toate, să fiu mulţumită. Să nu duc lipsă. Iar eu nu-l înţeleg. Ce vreau oare? Şi-l iubesc. L-a privit odată cu ochi mari. Citea. Citea. Pe faţă erau întipărite multe semne de oboseală. Pe la tâmple părul argintiu vădia înainte de vreme efectele muncii, zi de zi. Il iubesc?... Sau... l-am iubit. Eu cu altul m'am măritat. Un om entusiast, care făcea planuri de viitor, care înţelegea viaţa într'altfel. Acesta s'a pierdut prea repede în praful unei existenţe mohorâte; a apus prea devreme. Ce mai înseamnă pentru mine? Nu-l mai pot iubi. Ah! Dece oare nu-l mai pot iubi?

Cri-cri-cri
Toamnă gri
Nu credeam c'o să mai vii.

Toamna vieţii mele. Ce repede a venit, sfărâmând legiuirile firei pentru a mă lua în stăpânirea ei lacomă. Incă tânără, îmi irosesc anii în fundul acestui port, terorizată de nostalgia fiecărei plecări. Imi pierd strălucirea alături de acest om, care nu mă pricepe, care nu vede toamna ce-mi pândeşte viaţa, toamna ce n'are rost să vină.

Ce o reţinea? Iubirea pentru soţ? Nu! In nici un caz. Aceasta era un lucru trecut, de mult înecat în apele indiferenţei. Altceva o reţinea. Altceva. Mai de grabă o reţinuse. Pentru ce nu s'a hotărât la timp, ca să fie fericită? Acum, e târziu. Fiecare noroc îşi are sorocul lui. Trebue să ştii să prinzi acest soroc. Inapoi nu se mai întoarce niciodată. Ca o prelungă fâlfâire, îşi poartă maestatea printre noi şi o singură dată ne atinge pe fiecare.

Să nu-l pierzi atunci.

Altă dată e prea târziu. Prea târziu.

Isbucni în lacrămi, cu capul înfundat în perne. Trupul se zguduia tot în sughiţuri. Simţea pe urmăr mâna caldă încercând s'o mângâe.

— Ce e Via, ce s'a întâmplat cu tine? spuse el, voind s'o cuprindă în braţe.

— Via dragă.

— Lasă-mă... Nu plâng.

S'a sculat dintre perne, desprinzându-se din braţele lui, şi-a şters ochii repede cu mâna. Apoi, cu capul dat pe spate, a încercat să râdă forţat.

Nu. Nu-i nimic. Aşa mă apucă pe mine în zilele astea de toamnă, când e urât afară... o să-mi treacă. Cu o batistă îşi ştergea colţul ochilor. Clipea des şi mişcările îi erau oarecum sacadate.

— Hai, râzi şi tu, de proasta de mine. Sunt mai rău de cât un copil. Plâng fără rost.

El o privea şi în sufletul lui, îşi dădea seama că o suferinţă cruntă clocotia în inima ei. Dar cum să afle. Anume ce? Nu avea darul de a fi confidentul soţiei sale. Niciodată nu izbutia. Ii întinse doar mâinile. Ea se apropie de el.

— Via, tu-mi ascunzi ceva. Spune-mi. Te-am nemulţumit? Sunt vinovat? Oricând îţi cer iertare şi vreau să mă îndrept. Via, ce s'a întâmplat?

Ea-l privea surâzând. Cu buzele încordate i-a răspuns:

— Dece nu crezi tu că eu plâng de vreme rea? Dar hai să uităm. Uite, e târziu. Să mergem la culcare. O seară atât de urâtă, cu ploaie, cu vânt, nu ne mai poate aduce vre-o mulţumire.

— Via!

— Ştiam că eşti cuminte. In dormitor e cald şi bine. Vom fi împreună. Numai noi. Hm?

A sărutat-o cu pasiune. Ea i-a primit sărutul, aşteptând vre-o înfiorare. N'a simţit nimic, decât o durere vie pe buze.

Sunt încă plânsă, îşi zise ea în gând. Trebue să mă refac...

. . . . . .

— Via, nu vii să te culci?

— Da, Vin acum. Aşteaptă o clipă.

Via răspundea din odaia de baie, stăpânindu-se. Lacrimile sclipeau iarăşi în colţul ochilor. Işi dădea seama atât de limpede că trăeşte forţat, că totul e falş.

Nu era sinceră cât de puţin. Nu-l mai iubia. Nu! Dece oare să mă forţez? Ah, de s'ar termina viaţa aceasta... — Dar trebue să mă stăpânesc. Mă iubeşte atât de mult. Ar face totul pentru mine. Eu sunt o mizerabilă.

S'a ridicat depe scaun. Privea în oglindă. Nu se vedea că plânge în tăcere. Ochii erau roşii, dar îi putea ascunde. Mai ales în întuneric... Şi-a lăsat mica haină depe umeri, pe scaun. A stins lumina. Bâjbâind prin întuneric, s'a apropiat de patul de unde auzea respiraţia soţului.

S'a aşezat pe margine. I-a pus mâna pe frunte.

— Eşti supărat că te-am făcut să aştepţi atât?

— Via.

I-a luat mâna şi a umplut-o de sărutări. Cu o mişcare uşoară, s'a strecurat în pat şi s'a întins sub plapumă.

. . . . . .

Târziu, în noapte, zgomotul ploii a readus-o la viaţă. Ploua fără încetare, prelung, ucigător. Se scurgeau streşinile cu glasuri tragice. Vântul vuia înfiorând beznele. Un sergent fluera din când în când, departe, departe de tot. Lângă ea respiraţia calmă şi regulată a soţului îi reamintea că este atât de nefericită.

— Viaţa asta a mea se scurge ca o zădărnicie. Ce pustietate am în jur. Nimic, nimic care să mă fericească. Işi aduse mâinile pe piept.

Gândea ce inutil e să trăiască cum trăieşte. Ce banalitate, în fiecare zi, până la adânci bătrâneţi. In cercul restrâns al Constanţei, alături de un bărbat iubit odinioară... Şi l-ar mai fi putut iubi. Dar depindea de el s'o înţeleagă. Să trăiască împreună o viaţă mai luminoasă. Să rupă cu umbrele mediocrităţii traiului. Dar cum? Se poate oare?

Dar de-acuş s'a isprăvit...

Ah! Dece n'a avut curaj să ia din sbor norocul când el a venit? Acum e prea târziu.

Cri-cri-cri
Toamnă gri
Tare-s mic şi necăjit.

Un hohot de plâns i-a eşit din piept. S'a răsucit în pat, şi apoi sculându-se s'a îndreptat spre geam.

Afară era, urât şi întunerec. Casele afundate în besnă. Prin faţa becurilor de gaz picăturile păreau întinse coarde ale mâhnirei între cer şi pământ. Frunzele, puţinele rămase, foşneau metalic şi ud în învâltorările vântului.

Din fund, fluerul sergentului de noapte se auzea ca un suspin scrâşnind. Era trist, trist, trist.

Cu fruntea pe geamul rece, Via se simţea mai bine. Era calmată. Lacrămi îi curgeau încet din ochi, prelingându-se pe obraji, pe gât.

Cu toate că era desbrăcată şi la ora aceea un frig destul de pronunţat se lăsase peste tot, ea nu-şi dădea seama de răcoare şi privea mai departe în întuneric printre lacrămile ei de suferinţă, acolo în depărtare, într'o altă lume, unde fericirea îi surâdea, prea depărtată însă pentru a avea curajul s'o dobândească.

Din volumul „BISERICA NEAGRĂ“ ce va apare în curând.

Cronica ideilor

C. G. Jung psihologul german de adânci resurse analitice discută într'o recentă [1]) lucrare, problema atât de disputată de întreaga psihologie contemporană, a inconştientului.

Ştim desigur, foarte puţin, ce anume este inconştientul, în mod didactic vorbind, afirmaţiunea că el este stratul „inferior" al sufletului, evident că nu poate satisface.

Este adevărat că numai acei oameni sunt într'adevăr superiori cari dispun de un inconştient mai bogat, apt pentruca să le furnizeze, în plan cât mai variat, materia, elementul prim — de care conştiinţa are nevoie pentru a deveni creiatoare? Ar urma să spunem că oamenii, marile personalităţi, sprijinindu-se indeosebi pe funcţiunile limitate ale conştiinţei, au realizat o operă folositoare, capabilă să se răspândească repede în suprafaţă şi într'o singură epocă, dar incapabilă să reziste, în timp, deoarece îi lipsea profunzimea, contactul vertical cu straturile anonime dar profund valabile ale inconştientului.

Astfel de constatări trezesc însă cu atât mai mult curiozitatea de a se şti cunoscut, cum se manifestă funcţiunile inconştientului şi, în cazul în care ele sunt creiatoare, unde începe şi unde încetează binefacerea inconştientului asupra conştiinţei individuale. Pentruca, este necesar să o spunem dela început, cultul inconştientului, atât de familiar gândirii actuale, dacă a dat rezultate noui şi spornice, nu este mai puţin adevărat însă, că tot datorită excesului „intenţionist" se datoreşte o mare parte din facilitatea producţiunilor culturale de astăzi.

Rămâne deci, dela început, bine stabilit că de o autonomie a inconştientului nu poate fi vorba. Activitatea inconştientului nu este autonomă decât în cazuri patologice — scrie, cu evidentă dreptate, C. G. Jung. Inconştientul poate şi trebue să opereze creiator asupra sufletului nostru, însă numai în măsura în care păstrează legătura normală cu planul conştiinţei individuale? Cum constatăm însă normalitatea şi anormalitatea influenţei inconştientului?

Jung deosebeşte, iniţial, inconştientul **personal** de acela **colectiv.** Cetitorul sa nu creadă că prin inconştient personal trebue să înţelegem unul atribuit exclusiv individualităţii. Acela colectiv având o viaţă independentă, extra sau supra individuală. Inconştientul colectiv, denumit mai simplu psihologie colectivă, este localizat şi se identifică în regiunile cele mai afunde (P. Janet le spune „inferioare") ale sufletului omenesc. Imaginile primitive, stratul arhaic al sufletului nostru, acele arhetipuri general recunoscute ca făcând parte din atitudinea şi structura etnică, etică şi religioasă a unei societăţi, sunt înscrise la baza psihologiei individuale, omul vine **aprioric** cu ele pe lume — şi este sensibil mai apoi, la vocea lor interioară. O astfel de imagine arhaică, a inconştientului colectiv, este, de pildă, ideia divinităţii, spiritul nostru, în mod anonim dar cert, fiind pătruns, originar, de ideia Dumnezeirii. Keyserling scrie într'o carte despre care ne vom ocupa în curând că „Dumnezeu este imaginea originală a spiritului" — iar psihologul german Adler, a cărui rudenie de gândire cu C. G. Jung este notorie — ne face atenţi asupra atracţiei pe care o exercită asupra individului gândul „asemănării cu divinitatea" întru spirit. Ne amintim de versurile celebre din Faust, pe care diavolul le scrie în albumul faimosului student:

„Urmează vechiul sfat al strămoşului meu, demonul,
Asemănarea cu Dumnezeu îţi va face frică într'o zi"...

Aşa dar inconştientul personal — adică acela care îşi recunoaşte sursele în trecutul experienţial propriu şi specific al persoanei — este atras, cu o forţă de seducţiune adesea irezistibilă — de tenebrele şi anonimele imagini ale inconştientului **colectiv,** arhetipuri dintre care acela al Dumnezeirii este un singur exemplu. Din cauza puterii de atracţie pe care forţele inconştientului colectiv o au asupra inconştientului personal, noi vrem să trăim, câteodată, într'un spaţiu sufletesc superior limitelor normale şi naturale ale individualităţii noastre.

Se petrece acel fenomen pe care **Jung** îl numeşte spiritual „inflaţie psihică". Determinaţi şi posedaţi de obsesiile imaginilor primitive, ţinând de psihologia colectivă, unii se socotesc iluminaţi (cum este cazul acelora care, nefiresc şi patologic „se apropie de Dumnezeu") alţii cred că persoana lor s'a identificat deci trebuie să ocupe anumite roluri sociale, însfârşit alţii se socot genii poetice. Cineva care are multe cunoştinţe într'o direcţie crede că a epuizat, deci reprezintă, ştiinţa însăşi — ca noţiune genetică, a inconştientului colectiv — deşi el a rămas tot o simplă individualitate. Sf. Paul scria în **Epistola către Corinthieni:**

„Ştiinţa umple orgoliul".

Dacă oricine are în el „ceva de răufăcător, de geniu şi de sfânt", — adică tot atâtea arhetipuri ale inconştientului colectiv, înscrise fundamental şi apriori în sufletul nostru — trebue să fim atenţi însă ca tendinţa către colectiv să nu ne orienteze, excesiv, nici către **ideia** răului, nici către **ideia** binelui.

Ce însemnează o „lărgire a personalităţii", se întreabă Jung?

In orice caz, una care se raportă, în primul rând, la conştiinţa morală, la recunoaşterea de sine şi a conţinuturilor inconştiente mai adesea personale, mai rar colective, eliberate prin analiză.

MIRCEA MATEESCU

1) „Le Moi et l'incoscient" (Gallimard Paris, 1938).

Expoziţia pictorului C. Vlădescu. - Salonul oficial de toamnă

de PAUL MIRACOVICI

In sala Sindicatului Artelor Frumoase (str. C. A. Rosetti 14) s'a deschis expoziţia pictorului C. Vlădescu. Printre expoziţii aceasta e un eveniment deosebit al sezonului nostru artistic.

In cele peste 60 de tablouri, d. Vlădescu şi-a pus cele mai variate probleme printre cari aceea a figurii umane, a nudului, lucru din ce în ce mai rar în plastica românească.

D-sa şi-a început studiile în acea atmosferă de conştiincioasă şi solidă pregătire a meşteşugului care era la Muenchen, înainte de război. De acolo probabil a păstrat acea disciplină atât de utilă unei firesti desvoltări, unei mari împliniri. Parisul apoi, unde l-a surprins războiul, pe care l-a făcut ca un erou — i-a servit mlădiind un temperament deja limpezit, aşa cum se vede dintr'un autoportret din acea epocă, expus acum. De atunci şi până azi Vlădescu a urmărit cu fidelitate acelaş drum, procesul de cristalizare— precoce la d-sa — a îngăduit pictorului atât de devreme maturizat să clădească solid, fără şovăiri, o operă a lui şi cu care se poate mândri că nu a fost influenţată de nimeni, că îşi datorează sie-şi, efortului neîntrerupt, locul ce'l

C. Vlădescu — Peisaj din Grecia

are în pictura românească. In culori întotdeauna calde, peisaje, flori, nuduri, portrete, isvorăsc din aceeaş dragoste de meşteşug ,din aceeaşi bărbătească viziune, lucrate cu pastă multă,

C. Vlădescu — Autoportret

viguros modelate. Grecia, Muscelul, Olăneşti, i-au inspirat cele mai frumoase peisaje iar din intimitatea atelierului ne-a adus naturi-moarte şi flori de o rară calitate. Pe lângă opera sa, d. Vlădescu se poate mândri cu încă una; aceea de a fi îndrumat în academia d-sale câteva dintre cele mai promiţătoare, mai autentice talente ale ultimei generaţii de artişti. De aproape zece ani de când a fondat academia, conducerea ei a fost mai degrabă un apostolat. Nesubvenţionat, luptând cu toate greutăţile cu putinţă, d-sa a continuat — adeseori subvenţionând el însuşi elevii realmente înzestraţi — să menţină această pepinieră de artişti. Ar fi fost firesc ca oficialitatea să ia în seamă aceste eforturi, să canalizeze aceste mari însuşiri, dându-i posibilitatea să le profeseze de la înălţimea unei catedre. Nu numai că a fost ignorat dar politica defunctului regim a făcut tot ce-i sta în putinţă pentru a exclude această eventualitate. Insuşirilor d-sale pedagogice se adaogă şi o cultură din nefericire din ce în ce mai rară la tineretul artistic al zilelor noastre. Cartea „Bulgarii..." şi nenumăratele articole sau cronici sunt mărturiile măgulitoare ale activităţii acestui pictor cărturar. In aceeaş sală maestrul a rezervat un mic panou şi pentru elevii săi. Pe el, Ileana Udroiu a agăţat câteva tablouri pline de calităţi, naturi moarte remarcabil studiate şi două garoafe pline de viaţă. Lucia Kogălniceanu, sensibilă, prevesteşte o pictoriţă delicată, plină de însuşiri.

●

Salonul de Toamnă, deschis în prezent la Şosea e printre cele mai isbutite din câte a organizat ministerul artelor. Dacă întregul expoziţiei a suferit în înfăţişare, din pricini străine de voinţa organizatorilor, în amănunt cunoscătorii vor găsi în mulţimea gravurilor, desenurilor şi a desenurilor colorate un mare număr de lucrări excelente. Artiştii au răspsuns cu entuziasm iniţiativei ministerului dar fenomenul cel mai semnificativ şi mai îmbucurător e răsunetul ce a avut în public, care şi-a manifestat interesul nu numai platonic ci şi prin cumpărături care în primele 2 zile s'au ridicat până la aproape 100.000 lei. E fără precedent la Saloanele de alb şi negru. E curios faptul că la Saloanele Oficiale cumpărătorii sunt îndeobşte atât de rari, cu toate că expozanţii, cum e şi firesc trimit tot ce au mai bun. Ar fi interesant de aflat cărei cauze se datoreşte această bizară cerinţă a publicului pentru cea mai aleasă expoziţie a anului. Oficialitatea reprezentată prin prea sfinţitul Colan, ministrul artelor, a arătat cea mai atentă solicitudine acordând fonduri din care s'au cumpărat pentru colecţiile Statului, cele mai reprezentative lucrări.

Catalogul cuprinde mai toate numele plasticei româneşti. Iată desenurile în peniţă, unele delicat aquarelate ale d-lui Steriade, desenuri pline de vervă, realizate cu mult spirit de observaţie. Acele atât de măestre ale d-lui Theodorescu-Sion, acele turmentate dar atât de interesante ale d-lui Marius Bunescu.

D. Tonitza trimite admirabile studii de nud, d-na Popea desenuri în peniţă cu preocupări de stilizare bizantină, surprinzătoare desenuri ale Catrinei Tonitză. Lucruri admirabile au trimis, dintre cei consacraţi: Al. Moscu şi Phoebus care prezintă câteva guaşuri cu o rezonanţă de fantastic, — printre cei mai interesanţi din Salon. Apoi Balţatu, desenuri de o rară finete, Băjenaru admirabile studii de nud, Mândia Ullea, un remarcabil portret, Vavilyna nuduri desenate cu nerv, Adina Paula Moscu desenuri de o limpezime care aminteşte pe Ingres. Scheletti aduce lucrări pline de pitoresc, din Franţa şi din ţară. Georgeta Vintilescu, peisaje din sudul Franţei, cu multă atmosferă. D-na Nissi Torosian, din ce în ce mai interesantă trimite 4 lucrări, peisaje, nud, remarcabile. Siegfried prezintă câteva Veneţii vibrante, d. Orleanu despre care am scris cu prilejul expoziţiei personale, de asemenea ne aduce Veneţii pline de prospeţime şi spontaneitate. Gh. Naum, V. Dobrian, Nicolaidi se ocupă cel mai stăruitor de problema gravurii. Şi de data aceasta ei aduc Salonului nota caracteristică. Remarcabile lucruri trimite d. Drăguţescu. R. Iosif, unul dintre cei mai autentici realizatori în domeniul alb şi negrului ne aduce o serie de admirabile monotipuri colorate. Gh. Sabin expune studii pătrunse de spirit clasic. V. Frimu desenuri remarcabile.

In progres evident sunt: Berea, Viorel Herşcovici, Chelşoiu Maria, Dumitru Ştefănescu, I. Nămescu, Elena Deşliu, Mitache, Baludima-Tacian, Traian Apostolescu, Ecat. Delighioz, M. Olarian, Vartanian.

Hrandt Avachian expune desenuri cari sunt ale unui artist în toată plinătatea mijloacelor. Angheluţă desenuri colorate sever studiate. Florica Cordescu expune câteva desenuri delicate pline de nuanţă. Dudu Alexandrescu evocă intens, în cele câteva desenuri expuse, subiectele cele mai variate. Brană, pe lângă frumoasele-i calităţi de stilizare are şi meritul de a anima mai întotdeauna tablourile. Nutzi Acontz ne aduce din Franţa desenuri sensibile, cu multă atmosferă.

I. Teodorescu-Sion — Fragment

D-nii Ştelian Popescu-Ghimpaţi, Nicolescu-Nic Gavrilov, aduc participări interesante la succesul Salonului de Toamnă.

Afişe sunt puţine la Salon dar merituoase. Se disting acele ale d-rei Lily Pancu, Lito Botez, Ion Gesticone, Florica Cordescu.

In cronica viitoare vom scrie despre expoziţia excepţională a lui Lucian Grigorescu, care se deschide la Dalles la 1 Decembrie.

Categoriile operei de artă

S'a văzut din articolul precedent („Croce şi estetica", Univ. Lit. nr. 40) că pretenţia esteticei normative de a-şi impune regulile sale în opera de artă, este nu numai absurdă, dar şi primejdioasă.

Odată declarat divorţul între estetica normativă şi opera de artă, observăm că ni se deschide un drum nou şi bogat în multiple constatări. Ca o consecinţă primară a rupturii dintre estetic şi opera de artă, se naşte întrebarea firească: care sunt categoriile determinante ce stau la temelia frumosului şi a operei de artă? Analiza frumosului ne va conduce la constatarea fundamentală că la baza acestuia există o subcategorie ce nu poate fi tăgăduită, anume: **gustul,** care concretizat într'un simţ estetic comun, constituie caracteristica oricărei perioade de timp. Şi, precum lămurit am arătat în articolul „Croce şi estetica", frumosul propriu-zis, purtând în sine stilul (adică: înfăţişare limitată după postulatele simetriei, prporţiei, măsurii) şi gustul (norma estetică a oricărei epoci), pot fi create, fabricate, din elemente dinainte date şi limitate de realitate; şi anume potrivite ca să producă acea deosebită armonie a obiectului cu facultăţile spiritului nostru, ridicându-ne prin aceasta la o stare sufletească totdeauna caracterizată printr'un sentiment de plăcere.

Ne mai rămâne acum să delimităm cât se poate mai riguros, categoriile operei de artă.

Cu cât înaintăm pe calea cea nouă ce ni s'a deschis, vom observa că, ceeace ne leagă de opera de artă, nu este esteticul ci o altă categorie, — **artisticul** — care, spre deosebire de frumos, are o individualitate proprie şi unică, determinată de opera de artă : **sublimul.**

Din teama însă de a nu fi rău înţeleşi, trebue să precizăm că, sublimul nu are nimic comun cu acea originalitate neinteligibilă a artiştilor moderni cari, — cum remarcă E. Meumann (în „Sistemul esteticii"),— în căutarea unor noui mijloace de exprimare, au reuşit să se facă neînţeleşi şi să cadă în ridicol.

Categoria aceasta „e de natură iraţională" (L. Blaga: „Filosofia stilului"). Cu atmosferă mistică şi se supune numai cunoaşterii prin intuiţie. (Intuiţia luată în sensul definit de noi în articolul precedent).

O operă frumoasă, vedem că ne reţine atenţia, ne plac liniile, culorile şi sunetele; fiindcă, toate acestea sunt legate de datele sensibile, pe când sufletul trece pe lângă ea fără să fie câtuşi de puţin sguduit. In sesizarea unei opere de artă însă, — cum de altminteri oricine a constatat în asemenea situaţii, — procesul sublimării artistice în spectator nu se produce prin datele sensibile ci prin emoţie. Pe câtă vreme frumosul poate fi creat, sublimul nu cunoaşte fenomenul creaţie, — în sensul că nimeni nu poate fi creator de sublim ci, numai revelator al lui. Originalitatea artistică reducându-se în fond, la intensitate şi varietate, pe scurt spus, pentru a simplifica lucrurile,— la interpretarea revelării realului. (Din stimă pentru Louis Lavelle, vom aminti că, în acest punct ne găsim pe linia jalonată de prestigiosul gânditor francez în „Arta ca revelaţie". Articol apărut în „Revista Fundaţiilor Regale" din Mai 1938).

Plasându-ne din acest punct de vedere, trebuie să precizăm că arta trece dincolo de categoriile spaţiului şi timpului şi că, prin urmare, — cum afirmă Croce dintru început, (încurcându-se însă în contraziceri lesne de explicat la un gânditor înamorat de logică), — nu există nicio legătură de cauzalitate între operele de artă.

Ca o consecinţă a antinomiei desvoltate aci, din capul locului va trebui să eliminăm din conceptul operei de artă cele două determinante clasice, ca absolut străine fenomenului operei de artă: inspiraţia şi creaţia, aceste două categorii nu au nicio legătură cu sublimul şi nici nu duc la descoperirea acestuia, — înlocuindu-le astfel, cu alte două: **intuiţia** şi **revelaţia.**

Oricât de îndrăzneaţă ne apare această demarcaţie făcută între frumos şi opera de artă, procedarea aceasta e cu atât mai întemeiată cu cât îşi găseşte o netăgăduită justificare în reflexiile filosofilor şi esteticianilor înainte şi după Kant ; în special Kant a definit cu multă profunzime că, sublimul e o categorie neobişnuită, şi spre deosebire de frumos, sublimul face legătura directă cu iraţionalul, cu lumea suprasensibilă.

Referindu-ne acum la cele susţinute de noi până aci, vom afla numaidecât, că trei sunt elementele corespunzătoare înţelegerii artistice: **intuiţia** socotită ca bază de plecare în orice activitate artistică; **revelaţia** care nu reprezintă decât obiectul celei dintâi, şi **interpretarea** care nu e decât materializarea celei de a doua, realizată de artist. Şi pentru a învinge ceea ce pare greu de înţeles în noua orientare cu privire la înţelegerea operei de artă, vom sublinia neapărat, că cele trei elemente indicate mai sus, — ca'n orice activitate spirituală, — sunt concepute în relaţie imediată sau cum susţine Croce cu atâta magistrală claritate, ultimul element „se face condiţia primului şi din primul condiţionatul ultimului ; adică, seria e concepută în acţiune reciprocă sau, mai bine zis, ca un cerc". (B. Croce: „Elemente de estetică").

După înconjurul acesta făcut în scopul de a înlătura orice neînţelegere ce s'ar putea ivi, ca o consecinţă secundară va trebui să statornicim că primele două elemente: intuiţia şi revelaţia, îşi au o obârşie ascunsă şi aparţin artistului, cunoscute sub numele de vocaţie sau chemare; iar cea de a treia, constituind opera, care, singură e accesibilă tuturor oamenilor.

Astfel, după această străduinţă de a deschide o altă cale pentru înţelegerea fenomenului operei de artă, suntem siguri că precizările noastre aduc o contribuţie însemnată în filosofia artei, înlocuind cu hotărîre corelaţia clasică: inspiraţie, element artistic şi creaţie, prin cea intuiţionistă: **intuiţie, revelaţie şi interpretare.**

Prin opera de artă, artistul ne desvăluie „prezenţa realului" (L. Lavelle), arătându-ne infinitul, eternul, substanţa însăşi a lumii...

MIHAIL COSMA

Interior de castel vechi

Pe jiţu 'n care astăzi se odihneşte-alene
Moşneagul ca o iarnă sosită prea curând,
Cad funigei de gânduri ce se topesc pe gene,
In vuetul ce sparge tăcerea şuerând.

La rând priviri cusute pe rame de mătase
Se pierd în bolovanii crescuţi pe zidul ud,
Doar singuri marinarii, ce-au adormit în vase,
Mai sforăe şi somnul prin veacuri îl aud.

Păduri întinse 'n pânze, cu şerpuite gârle
Ard zorile topite în aurul din prund,
Din câmpuri şi talazuri, luceafărul s 'asvârle,
Să prindă amintirea rostogolită 'n fund.

Pe scări veghează încă Arhanghelul de piatră
Şi lângă pat o flintă stă spânzurată 'n jos,
Scheletul îşi desbracă mantia 'nsângerată,
Şi linştea trosneşte în fiecare os.

CONSTANTIN SALCIA

Din volumul „Logodna apelor", sub tipar.

VALORILE SPIRITUALE ALE RAŞINARULUI

de NICOLAE CIUCEANU

Pentru orice popor satul reprezintă o adevădată tradiţie, fiind un isvor de viaţă vie, un punct de raliere al evoluţiei Statului, iar pentru conştiinţa românească este matca genetică a valorilor spirituale care încheagă în substractul său tot complexul culturii româneşti, sau cum spunea d. Lucian Blaga: „Fac elogiul satului românesc, creatorul şi păstrătorul culturii populare, purtătorul matricei noastre stilistice. Avem un orizont sufletesc al nostru, acel spaţiu indefinit ondulat, ca plaiurile ţării, manifestat în deosebi în doină şi în cântecele noastre, şi nu mai puţin într'un unanim sentiment românesc al destinului". Iată dece afirmăm aci, că satul este pentru întreg duhul românesc, candela vie a colectivităţii româneşti.

România, stat format din sate cu conştiinţa spirituală ieşită din adâncurile văilor şi din complexul psihologic al rusticităţii, este implicit un stat al esenţelor tărăneşti. Prin aceasta se ajunge la adevărata cultură a neamului şi numai aşa va izbucni întotdeauna acest localism care premerge marilor stilizări spirituale.

Această sintetizare are la obârşia ei creaţia geniilor eşite din matca tradiţională a culturii, care este satul. Spiritualitatea românească este aşezată pe fundamentul plauzibil al culturii populare. O cultură lipsită de aceste rădăcini, nu are viaţă, este efemeră şi întotdeauna sortită sterlităţii. Duhul tradiţiei naţionale, acest stâlp de granit aşezat ca temelie la bolta mesianismului românesc nu-şi poate găsi impulsurile trainice şi statornice, decât în acel sat, isvor continuu de afirmare naţională. Toate satele de pe întreg cuprinsul României, sunt isvoare cari se varsă în fluviul cultural al neamului. Toate satele româneşti au dat în decursul timpurilor, valori spirituale, cari şi-au depus contribuţia spre ridicarea şi propăşirea ţării. Pe bolta cerului cultural românesc, satele sunt stelele cari radiază lumina lor în spaţiul istoric. Dintre toate acestea unul se ridică, ca un adevărat focar de creaţie naţională. Din complexul rustic, un singur sat se ridică cu valori inegalate pentru întreagă România: acesta este *Răşinari*. Satul Răşinari unde „vechi tradiţii şi tainice impulsuri ale sângelui s'au statornicit cu bătăi de inimă sănătoasă, lângă creasta de stâncă a Carpaţilor". Din cele mai vechi timpuri acest sat a avut parte de minţi luminate, de energii creatoare, de suflete mari pătrunse de sentimentul naţional.

Atunci când cultura românească începuse să se închege în tipare specifice, în Răşinari acel „fondus regius" s'au găsit personalităţi ca un *Popa Bratu*, o figură strălucită, care prin cultura, prin vocaţia şi energia sa a ajuns să fie un stâlp de afirmare în acest colţ de ţară. Popa Bratu a depus o muncă uriaşe pentru menţinerea treză a conştiinţei naţionale şi documentele vechi ne vorbesc despre rodnicia faptei lui. Apoi preoţii *Radu* şi *Vasile Tempea, Popa Man* şi *Petru Căzan*, dela care ne-a rămas, *Statuto* sau *cartea cu pravila legilor săseşti din pământul crăesc din Ardeal 1798*. Această carte a fost tălmăcită de S. Micu Klein, dar desvoltată şi adnotată de preotul din Răşinari Petru Căzan. Tot dela acest preot au mai rămas în manuscris un *„Liturghier"* şi o carte de rugăciuni. Diaconul *Vasile Popovici*, sau cum îl numeau sătenii „absolutus filosofus", fiindcă ştia 5 limbi şi care mai târziu şi-a schimbat numele din Popovici în *Pop de Stează*; dela el au rămas o mulţime de cărţi bisericeşti în manuscris, precum şi *Biblia lui Bob*, căreia el îi aduce cuvenitele adnotări.

Dar deasupra tuturor acestor feţe bisericeşti, o familie mare de cărturari se ridică în mijlocul Răşinarului: era familia preoţească *Barcianu*, ai cărei urmaşi sunt şi astăzi elemente de elită în viaţa politică şi culturală. Familia „Barcianeştilor s'a păstrat ca a unor oameni cari, mai mult ca alţii, şi-au închinat toate silinţele operei de întărire şi prosperitate a bisericii şi a poporului" 1). Primul vlăstar al familiei Barcianu a fost *Sava Barcianu*, preot în Răşinari dela 1768 — 1808 şi protopop al Sibiului şi asesor episcopesc. Acest strălucit reprezentant al familiei Barcianu avea o adevărată şi mănoasă iubire pentru învăţătura şi scrisul literar. Prin nesfârşita lui hărnicie a micşorat în câtva lipsa aşa de mare de cărţi româneşti, scriind, copiind şi traducând un număr considerabil de cărţi folositoare, unele chiar în mai multe exemplare, pentru a le da în mâna credincioşilor săi şi a altora iubitori de învăţătură. Scrierile acestea, în cea mai mare parte de cuprins religios şi istoric, reprezintă şi o valoare artistică. Învăţatul preot, care avea un talent extraordinar de a desena, îşi împodobi fiecare manuscript cu reproduceri picturale, desenuri şi icoane, unele chiar de o valoare superioară" 2).

Prin opera sa multilaterală Sava Barcianu şi-a câştigat un loc de frunte în evoluţia istoriei literare ardelene. Dar cel mai strălucit reprezentant al familiei Barcianeştilor este *Sava Popovici Barcianu*, tot preot în Răşinari, iar mai târziu director local, asesor consistorial şi *„proprietar al crucei de aur cu coroana pentru merite"*, oferită de împărat, iar spre sfârşitul vieţii profesor la *„Seminarul Andreian* din Sibiu". Preotul Sava Popovici Barcianu este una din figurile cele mai măreţe ale trecutului cultural nu numai al Răşinarului, ci al poporului român. Şi ca preot s'a bucurat de mare vază, dar şi ca om politic a jucat un rol de frunte, fiind ales de Adunarea naţională de pe Câmpia Libertăţii membru în comitetul naţional şi în deputăţia trimisă la împăratul" 3).

Alte valori spirituale eşite din mijlocul Răşinarului sunt, *Petru Brote*, autorul broşurei *„Libera comună Răşinari"*, studiu istoric în care autorul se ocupă de originea şi privilegiile de veacuri ale comunei Răşinari. *Petru Brote* a fost şi un distins zarist, făcând parte din falanga marilor ziarişti ai veacului trecut, şi unul dintre primii redactori ai marelui ziar *„Tribuna"*. Deasemenea nu trebuie uitată familia *Droc*, ai cărei membri au fost adevăraţi semănători de cultură şi merită toată atenţia noastră un *Ioan Droc*,, protopop şi asesor consistorial, un *Maniu Droc*, sau *Nicolae Maniu Droc*, dela cari au rămas opere destul de însemnate. Tot din Răşinari s'a ridicat un *Alemanu Galea*, fin spirit de matematician, *Şerban Cioranu*, primul vestitor a valoroasei familii *Cioranu, Ioan Pinciu* şi mult încercata familia *Dancăş*. Dar spiritualitatea valorilor eşite din Răşinari avea să fie aservită în mare măsură la început şi copleşită apoi de formidabila activitate a familiei *Goga*. Părinţii lui *Octavian* şi *Eugen Goga* au fost spirite înzestrate cu o cultură vastă. Dar cea mai înaltă valoare spirituală a Răşinarului a fost *Octavian Goga*. „Poetul pătimirii" noastre este orchestraţia cea mai sublimă şi cea mai ideală încarnaţie nu numai a Răşinarului ci a satului Ardelean. Acest spirit revoluţionar ca şi Oltul primăvara s'a integrat pentru totdeauna în cultura românească sau cum a spus un mare literat, *Octavian Goga* s'a integrat în eternitatea destinului nostru. Etilul naţional al operei lui *Octavian Goga*, a dat naştere unui fenomen literar dintre cele mai importante, căci s'a transformat prin sine şi opera sa, în fenomen de viaţă românească. Prin *Octavian Goga* au vorbit isvoarele creatoare ale neamului, prin el şi prin opera lui s'a clădit apartanenţa sufletului intelectual la cel popular. Lumina care a împrăştiat-o acest demiurg al comunităţii etnice a încălzit românismul în momentele decisivelor încordări, căci numai *Octavian Goga* a fost duhovnicul ardelenilor, pe cari i-a unit cu fraţii de acelaş sânge şi de aceeaş lege. *Octavian Goga* a înscris în cartea de aur a neamului cea mai frumoasă pagină a eroismului carlylean, iar *Eugen Goga* a dăruit ca zestre naţiunii *Cartea Facerii*.

Descendenţii spirituali ai acestor două supreme valori vor avea misiunea să scrie, continuând *„Cartea Facerii"*, *„Cartea Prefacerii"*. Semne nădăjduitoare, în acest sens, avem foarte multe. Contemporaneitatea a impus pe *Traian Bratu, Sabin Cioranu, Emil Ciucianu, Protopop Emilian Cioran, Bucur Tincu, Şerban Lungu, Petre Ilcuş* şi *Bucur Mitrea*. Toate aceste valori spirituale eşite din patrimoniul satului românesc, anticipează în forme ideale aspiraţiile de cultură ale neamului.

Cultura românească este cultura mioritică, este certitudinea valorilor universale, căci deacum încolo devine „temelie sigură a unei autentice istorii româneşti".

---

1) Victor Păcală „Monografia comunei Răşinari".
2) Idem.
3) Idem.

Intre Lucian Blaga şi Vasile Băncilă

(Urmare din pag. 3-a)

tuiţia **creşterii organice**. Ar mai fi câteva categorii de tratat, dar ne-ar cere prea mult. Ne mulţumim doar să le înşirăm. In al doilea loc vine **mitul**, apoi categoria **stihială, dogmaticul, divinul** şi agnosticismul înţelegător, — toate de-o importanţă fundamentală.

După această întârziere printre conceptele centrale din cartea d-lui Vasile Bancilă, ne putem reîntoarce la afirmaţiile noastre dela început. Cei care-l socotesc pe d. Băncilă un simplu interpret a lui Blaga, fie el oricat de perfect, văd prea puţin. Lucian Blaga, trebue neapărat să recunoaştem că este un măreţ exemplu al naţiei şi un prinţ al spiritului. Mare poet, mare esseist, mare filosof, şi pe deasupra, tot atât de mare român, el absoarbe în sine şi filtreaza prin cristalul sufletului său, toate unduele noastre etnice. Dar asta nu ne da dreptul să presupunem, că în afară de el nu mai poate respira nimeni şi că nu se mai poate naşte nimeni sau, cu un termen mai propriu, asta nu ne dă dreptul să presupunem că el anulează orice altă originalitate etnică. A, domnilor! am calcat un prag delicat. Ce însemnează a fi original? A nu fi ca alţii? Deloc. A fi original însemnează a rodi în tine o idee chiar dacă a venit dintr'altă parte. Nu mai am timp să fundamentez această afirmaţie, vă invit însă, să n'o treceţi cu vederea. Reflectaţi nitel şi veţi vedea, că orice creaţie omenească are ceva ce logic îi preexistă şi că Platon, cel mai inspirat om din lume, avea dreptate. In rezumat:

D. Vasile Băncilă, atunci când ne-a dat această profunda interpretare a lui Blaga ne-a dat — şi în asta îi rezidă marele merit — şi un sistem personal de gandire. Observaţi, fara prea multă atenţie şi fără prea mult efort, cum gândeşte unul şi cum gândeşte celălalt. Domnul Lucian Blaga gândeşte simfonic, se întinde peste toate planurile de cunoaştere deodată, iar d. Vasile Băncilă gândeşte mai mult pe zone în adâncime. Deaceea, primul ne-a dat filosofie în general, — epistemologie, metafizică, filosofia culturii, — pe când celălalt ne-a dat mai mult, o încercare de logica naţiunii. O dovadă în plus e şi faptul, că în cartea de care ne-am ocupat, d. Vasile Băncilă are un capitol unde **„expune"** filosofia practică a lui Blaga. Cei care n'aţi cetit cartea şi nici n'aveţi de gând s'o mai cetiţi, vă rog, de astădată călcaţi-vă pe inimă, şi cetiţi cel puţin acest capitol. Veţi găsi acolo nu o expunere a filosofiei practice a lui Blaga ci o **fundamentare** a ei. Lucian Blaga nu s'a ocupat în mod deosebit de astfel de probleme, dar cum filosofia lui creşte în toate direcţiile, în unele părţi ne-a lăsat anumite pârghii. D. Băncilă a mai tras linii, le-a unit şi a scos astfel o figură. Să nu se uite însă, cum s'a mai uitat, că ce a tras a tras dela el şi că îi aparţine. Ar fi profund regretabil.

Incheiem aceste consideraţii, fără îndoială prea incomplete, precizând că intenţia lor este cât se poate de pură — am avut o părere şi am ţinut s'o spunem — şi cu rugămintea de-a fi scuzat atât de d. Lucian Blaga şi d. Vasile Băncilă cât şi de cetitori, pentrucă am vrut să dăm într'un articol ceeace ar fi trebuit într'o serie de mai multe.

Axente Sever Popovici

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

TEATRUL LIBER: „MAMA", DRAMA IN 3 ACTE DE KARL CZAPECK, SAU ŞASE MORŢI IN CAUTAREA CELUI DE-AL ŞAPTELEA.

Inainte de a intra în miezul cronicii noastre, vom sublinia un fapt deosebit de îmbucurător: tendinţa, pe care am dori-o generală scenelor bucureştene, de a reprezenta piese de înaltă ţinută literară şi de un nivel cu mult mai ridicat decât acela cu care ne obişnuiseră stagiunile trecute.

Teatrul Naţional a făcut începutul cu „Clopotul scufundat", una din operele lui Gerhart Hauptmann, dramaturg de mult intrat în repertoriul european. Poetul Adrian Maniu a reuşit să *creeze* în româneşte o piesă pe care noi am îndrăznit s'o considerăm superioară originalului, ca valoare *literară*. I-am contestat, în parte, valoarea dramatică, în baza unor credinţe ce ne sunt scumpe şi pe care nu le impunem nimănui. Dacă am insistat mai mult asupra scăderilor originalului german, ca şi asupra unor neînsemnate scăpări ale traducerii, e pentrucă socotim că poetul Adrian Maniu putea, în răstimpul folosit cu tălmăcirea migăloasă a lui Hauptmann, *să scrie el o piesă originală*, cu mult mai preţioasă pentru literatura dramatică românească, de fel bogată în autori de talia d-sale. Rezervele pe cari le-am făcut asupra spectacolului dela Naţional se explică apoi prin aceea că ne-am dus *la o piesă de Hauptmann în traducerea poetului Maniu şi jucată pe cea dintâi scenă a ţării*, ca la pomul lăudat, cu sacul gol al tuturor aşteptărilor, al celor mai mari aşteptări, uitând că înţelepciunea poporului nostru dă alte sfaturi pentru asemenea cazuri. Nu regretăm că am pornit cu sacul de acasă, ci numai că a fost prea mare (unii răutăcioşi vor putea spune chiar, fără fund).

Un fapt rămâne însă cert: „Clopotul scufundat" a însemnat un mare pas înainte întru ridicarea nivelului publicului românesc atât prin înţelesul adânc al piesei (cu toată suprapunerea de simboluri dăunătoare) cât şi — mai cu seamă — prin minunata traducere a d-lui Adrian Maniu.

Dacă tendinţa de care am pomenit la începutul acestei cronici formează însuşi rostul Teatrului Naţional, ea trebue subliniată însă cu incomparabil mai mult entuziasm când animă pe conducătorii unor teatre particulare. Cu atât mai vârtos dacă se iveşte pe o scenă unde comediile de bulevard au ţinut, cu succes, afişul ani dearândul.

Aşa dar socotim că reprezentarea pe scena teatrului Liber a piesei lui Czapeck, poate fi trecută în rândul evenimentelor stagiunii în curs. In ce priveşte valoarea ei spectaculară nu ne vom lăsa antrenaţi de valul de entuziasm care a cuprins cu o ciudată unanimitate pe criticii noştri dramatici. Ne-a plăcut piesa desigur. Este admirabilă ideia centrală: ciocnirea dintre setea de ideal a bărbatului (soţ sau fiu) şi dragostea de mamă care vede în pornirea spre ideal o dorinţă dacă nu deşartă în orice caz periculoasă şi distrugătoare a căminului ei care e singuru-i rost pe lume. Şi totuşi sfârşitul piesei o găseşte pe mamă punând în mâna celui de-al cincilea fiu, ultimul ce-i mai rămăsese, arma cu care să lupte împotriva duşmanului cotropitor.

Conflictul este redus de fapt la o luptă interioară în sufletul mamei. Discuţiile dintre ea şi fii sau fantomele lor se mărginesc la plânsul mamei îndurerate şi o uşoară mângâere din partea fiilor cari toţi repetă refrenul: „Tu nu poţi înţelege mamă".

Biata mamă îşi pierduse soţul în colonii iar primul fiu Andreas, doctor, murise de friguri galbene introducându-şi el însuşi microbul în organism, spre a studia boala. Tatăl şi Andreas au murit încă înainte de ridicarea cortinei aşa încât spectatorii fac cunoştinţă cu spectrele lor, chiar din primul act.

Până la ultima lăsare a cortinei, mor încă trei fraţi: Georg, într'un accident de avion; Peter şi Kornel, cei doi gemeni, adversari într'un războiu civil, aşa încât la sfârşit e un adevărat congres al umbrelor, la care ia parte, în afară de soţ şi cei patru copii, tatăl nevestei, gata şi el să pledeze pentru teza pe care o susţineau cei 5 decedaţi: nevoia de a se sacrifica pentru atingerea idealului. Confuzia între personagiile vii şi cele moarte, lipsa aproape totală de tehnică stârnesc râsul multora din public, tocmai acolo unde situaţia e mai tragică. Să ne fie iertat s'o spunem: este cu totul ridicol să auzi o stafie a unui aviator mort de o jumătate de oră spunând cu glas plângător: „Nu te speria mamă, am avut *o mică neplăcere*, mi s'a rupt o aripă dela avion", ca *după aceasta* mama să-şi dea seama că are în faţa ei nu pe Georg, ci doar fantoma celui mort.

Şi iarăşi provoacă râsul glumele fantomei tatălui care spune la un moment dat că nu-i plac americanii când este vorba de nu ştiu ce record bătut de aviaţia lor sau aprecierea mamei că halatul alb cu care e îmbrăcată fantoma doctorului Andreas *îi şade bine*.

Indeosebi s'a râs când doctorul Andreas — adică fantoma lui — spunea că de-ar fi fost în viaţă l-ar fi atras boala somnului. Unii făceau observaţia că poate spectatorii i-au sugerat această dorinţă.

In rezumat trebue remarcată o stângăcie în construcţia piesei, care dăunează enorm conflictului — repetăm — de mare putere dramatică.

Redus la o luptă sufletească a unui singur interpret, *Mama*, conflictul apasă zdrobitor pe umerii d-nei Ecaterina Niţulescu-Sahighian care a făcut tot ce era omeneşte posibil. Pe deasupra a mai avut de înfrânt nepotrivirea dintre vârsta d-sale şi aceea a bătrânei mame. Faptul că lucrul a putut trece neobservat sporeşte meritele d-nei Niţulescu-Sahighian. Interpreţii celor 5 roluri de copii, d-nii: Ion Aurel Manolescu (Tony), N. Tomazoglu (Peter), Mircea Septelici (Kornel), Jenică Constantinescu (Andreas) şi G. Sion (Georg) un buchet de tineri bine dotaţi, au jucat peste aşteptări. Remarcabilă tinereţea viguroasă a celor doi fraţi gemeni şi adversari, Kornel şi Peter (Mircea Septelici şi N. Tomazoglu) ca şi perfecta înţelegere a rolului din partea d-lui Ion Aurel Manolescu, uneori însă puţin *teatral*.

D. Ion Talianu în rolul tatălui a fost suficient de grav şi de discret pentru o fantomă care se respectă. O dovadă că poate fi distribuit cu succes nu numai în comedii.

Emoţionantă dar exagerat teatrală vocea feminină dela radio (Sabina Muşatescu).

Direcţia de scenă a d-lui Ion Sahighian fără greş, ca şi decorurile pictorului Siegfried, de o rară sobrietate.

RADU A. STERESCU

Cluj

„UMBRA" de DARIO NICCODEMI. „SBUCIUM" de M. MALTOPOL

Am urmărit cu un interes neînduplecat reprezentaţia piesei *Umbra* de Dario Niccodemi, pentru virtuozitatea cu care autorul construeşte aici drama unui personagiu de o tensiune interioară şi cu rol covârşitor în economia piesei, personagiu faţă de care toate celelalte apar mai mult ca pretexte sau motive de afirmare a sa, printr'o lungă serie de reacţiuni ce-i definesc personalitatea. Interesul era deopotrivă solicitat de virtuozitatea cu care d-na Lily Bulandra a interpretat acest personagiu, realizând prin prestaţia sa un spectacol de o excepţională valoare.

Piesa are drept punct de plecare un motiv melodramatic. Acest personagiu central este un infirm, şi toată drama existenţei sale se reduce în ultimă analiză la această infirmitate. Meritul autorului este însă de a fi dat acestui personagiu o bogăţie de viaţă interioară, un intens freamăt de viaţă, faţă de care martirajul liber consimţit de la sfârşit câştigă o noblete de atitudine ce ne dă parcă şi un sentiment de înălţare, pe lângă fiorul dramatic firesc.

Freamătul acesta de viaţă are şi o justificare psihologică. Intr'adevăr, după mulţi ani de paralizie a braţelor şi a picioarelor, femeia care se desteaptă în sfârşit la o viaţă deplină, printr'o tainică putere lăuntrică mai mult decât prin efectul pozitiv al tratamentului medical, va apare cu toate facultăţile sufleteşti sporite şi afinate, prin acea lege biologică a compensaţiei care concentrează într'o singură direcţie energia împiedecată de a se valorifica pe planul complex al vieţii normale. Femeia aceasta a avut totuşi, în timpul boalei, o dreaptă intuiţie a vieţii şi a postulatelor ei elementare. Decepţia ei, care îi zdrobeşte pe urmă fiinţa morală, reducându-i existenţa la o umbră de viaţă, nu vine atât din ignorarea condiţiilor fireşti de viaţă cât dintr'o ciocnire tragică cu reprezentantul, — am zice cu fatalitatea — care sapă păpăstii ce nu mai pot fi trecute. Ea a înţeles că soţul ei trebue să fie liber în timpul boalei sale, dar libertatea aceasta a dat naştere, nu la legături întâmplătoare şi efemere, ci la o legătură trainică, unică, făcută indestructibilă prin plămădirea unei noui vieţi, care a venit să consolideze un sentiment şi altfel foarte puternic. Iar femeia care, în felul acesta, i-a răpit definitiv bărbatul, era cea mai bună prietenă a ei.

Elementul din urmă semnalat indică o acumulare a motivelor dramatice, care ne face din nou să ne gândim la melodramă. Există şi în gradaţia acţiunii, mai cu seamă în actul II, ceva căutat, ceva prea mult calculat, care pare să contrazică sentimentul firescului. Dar „firescul" este aşa de relativ în artă, încât nu putem vedea în această împrejurare un defect capital al piesei.

Meritul esenţial al spectacolului revine fără îndoială d-nei Lily Bulandra, care a analizat cu atâta pătrundere compoziţia intimă a personajului central şi l-a exprimat cu atâta măestrie în diferitele lui aspecte, încât interpretarea d-sale a fost într'adevăr magistrală.

Alături de d-sa au apărut d-nii N. Bulandra, sobru şi cu demnitate în rolul soţului, H. Cristea, cu o remarcabilă maturitate de interpretare în rolul prietenului, Al. Economu, exprimând nota justă a medicului şi d-na Magda Tâlvan, cu simplitate şi eleganţă în rolul prietenei.

Director de scenă a fost d. Ion Tâlvan.

In săptămâna următoare, Teatrul Naţional din Cluj a reprezentat piesa originală a d-lui locot.-colonel M. Maltopol, cu titlul *Sbucium*, în care interpreţii au făcut lăudabile eforturi spre a-l servi pe autor şi opera sa.

De relevat în rândul întâi d. L. Divarius, apoi d-nele J. Moruzan, Mia Mateescu, V. Bude şi d-nii N. Bulandra, H. Cristea, L. Irimieş, C. A. Russey, D. Constantinescu, M. Dorna, L. Doctor şi T. Croitoru.

OLIMPIU BOITOŞ

Cinematografele

ARO: „Nevestele şirete".—SCALA: „Albă ca zăpada şi cei 7 pitici".

Este atât de cunoscut spiritul fin caracteristic francezilor, încât ar părea inutil să mai amintesc de el în această cronică, cu ocazia prezentării filmului *„Nevestele şirete"*, la „Aro". In orice caz, ceeace se poate remarca la acest film este trecerea subiectului pe planul al doilea, Jacques Feyder dându-şi toate silinţele să realizeze mai întâi un film spiritual.

S'ar putea ca numirea de „film" dată spectacolului de la „Aro" să nu fie cea mai potrivită, dacă prin „film" se înţelege mai întâi „acţiune". In schimb, regisorul a isbutit să ne prezinte o adevărată frescă a unei întregi epoci, cu ajutorul acelei fine ironii, care, cum spuneam la început, stă la baza mai tuturor filmelor franceze. După cum, de altfel, arată şi numele românesc al filmului, e vorba aici de nişte neveste foarte şirete din Flandra — lucru normal — de nişte bărbaţi ţinuţi sub papucul nevestelor şi foarte puţin curajoşi. Se prea poate ca pe unii spectatori să-i fi indispus unele scene din film; cum ar fi aceea în care, pe când femeile se ocupă, în felul lor, cu afacerile Statului, bărbaţii se ocupă cu tricotajul. In schimb, femeile n'au fost, cred, prea mulţumite văzând scena în care un cârd de gâşte se întâlneşte cu o delegaţie de femei, pornită să întâmpine armata spaniolă. Se poate ca adevărul istoric să nu fi fost respectat întocmai, de-alungul filmului. Nu sunt prea priceput la istorie ca să mă pot pronunţa în această chestiune. In orice caz nu cred ca prin anul 1600 să fi fost în Flandra nişte şosele atât de bine pavate ca acelea din film. De asemenea nu prea îşi aveau rostul delegaţii trimişi să anunţe venirea ducelui în oraş. Apar doi bădărani cu înfăţişări nu prea civilizate, pentru ca peste un ceas să apară ducele, un tânăr foarte manierat, împreună cu o armată nu mai puţin bine crescută. Dar când filmul e spiritual, nu trebue să ne gândim prea mult la „adevăr". Aşa că, fără să ajungă la nivelul superior al producţiilor franceze din ultimul timp, filmul *„Nevestele Şirete"* poate fi socotit drept un film bun. Din interpretare, ies în evidenţă, cum era şi normal, Françoise Rosay şi Louis Jouvet, minunat în rolul unui călugăr. Iar Jean Murat e bine dispus ca întotdeauna, şi tot atât de puţin talentat.

●

Mă găsesc în greaua situaţie de a căuta pentru acest film cuvinte de laudă cari nu au fost încă pronunţate nici de critica străină, nici de cea română. Dacă aş spune că Walt Disney s'a întrecut pe sine, realizând acest prim film de lung metraj, ar fi simplu banal. Dacă apoi aş vorbi despre importanţa culorei în desenele animate, mai ales atunci când subiectul este unul din lumea basmului, iarăşi n'aş spune ceva nou. Voiu aminti aici minunata scenă a goanei prinţesei în pădure, precum şi chipul verde, atât de impresionant, din oglinda împărătesei. Dacă Walt Disney s'a arătat mai puţin bine inspirat în alegerea chipului lui Făt-Frumos, în schimb cei 7 pitici, cu chipurile lor luate din domeniul caricaturii, sunt minunaţi. Glasurile tuturor eroilor sunt de asemenea bine alese, remarcabil fiind ecoul fântânei. In orice caz întreg filmul este o mare isbândă a desenului animat asupra filmelor obişnuite, isbândă de altfel prevăzută de prietenul Florian într'un număr trecut al „Universului Literar". Recomandarea acestui film pare deci inutilă. Totuşi sfătuim pe cititorii noştri, indiferent de vârstă să vină la acest film cu cele mai mari speranţe. Şi, îi asigurăm, că nădejdile lor vor fi întrecute.

TRAIAN LALESCU

O scenă din „Albă ca zăpada şi cei şapte pitici".

D. *Şerban Broască* scrie „Universului literar":

„Dragă Universule Literar, dela primul număr cu care ai început să reapari, noi amândoi am început să fim buni prieteni, dar până azi, tu n'ai ştiut de prietenia mea şi încă ce multe te iubesc" şi încheie: ...„te rog să faci loc *între* coloanele tale şi poezioarei mele ce-ţi trimit alăturat prezentei"...

„Te salut şi te îmbrăţişez..."

La această afectuoasă misivă, „Universul literar" răspunde:

Dragă colaboratorule,

Doresc ca mica mea epistolă să te găsească în cele mai fericite momente ale vieţii tale. Închipue-ţi că dela primul număr am simţit că la Ciucea (jud. Brăila), bate o inimă de prieten. Din păcate însă, *între* coloanele noastre e un loc prea mic pentru poeziile pe care mi le trimiţi.

Ca să-ţi fac plăcerea şi să-ţi dau o dovadă de amor, public aci *în* coloanele „Poştei" ultimele versuri ale poeziei *alăturate* de matale:

„Toamna vine cu răceală, (dacă eşti bolnav ia urgent un Nanu-Muscel).
Frunza pomilor e pală.
Văd cum pleacă şi cocorii
Sus c'ating aproape norii
Şi privind în a lor rânduri
Rămân locului pe gânduri"

Ca să fi dat un efect mai puternic poeziei puteai scrie:

S'a dus vara călduroasă,
Acum stau mai mult în casă.
Sus pe cer s'adună norii.
Au plecat de mult cocorii!...
Doar un câine 'n sat mai latră,
Eu stau trist, cu ochii 'n vatră,
Şi mă simt poet măi vere,
Dela cap pân' la picere.

Şi acum închei, al tău pe veci

„U. Literar"

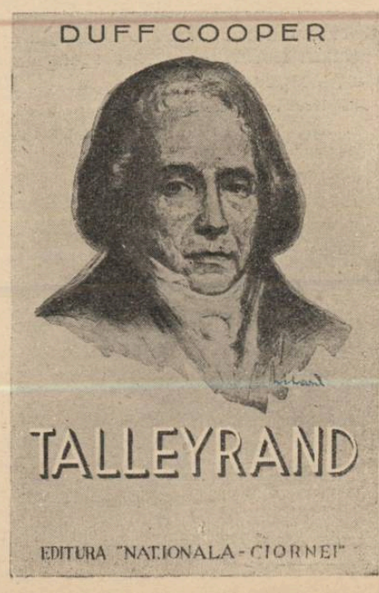

De vorbă cu doamna Ana Chendi

de **RADU A. STERESCU**

D-na Ana Chendi

In dorinţa de a înlesni iubitorilor de literatură cunoaşterea cât mai deplină a vieţii şi a sufletului celor mai aleşi fii ai ţării, scriitorii, am crezut că primul lucru ce avem de făcut este să ne adresăm tovarăşelor lor de viaţă. Am căutat nu amănuntul de senzaţie ci amănuntul caracteristic şi, pe cât posibil, necunoscut. Nu pentru dorinţa de ineuit, dealtfel justificată, ci pentru a contribui cat de puţin la actualizarea unui trecut literar, peste care — deşi nu prea îndepărtat — s'a aşternut grea, uitarea.

Revista noastra va folosi toate caile ce-i vor sta în putinţă spre a realiza ceea ce şi-a propus, în domeniul istoriei literare. Deaceea facem de pe acum apel la toţi cei cari deţin orice act, scrisoare, manuscris, fotografie, ce ar putea fi o contribuţie la cunoaşterea istoriei literare, să ni le comunice. A fi posesorul unei scrisori sau unui manuscris al unui scriitor mare este un privilegiu, dar a le ascunde numai pentru tine, cand ele prezintă însemnătate, e o adevărată crimă.

Ilarie Chendi este dintre scriitorii urgisiţi de oficialitate. Cărţile de şcoală nu-l pomenesc, profesorii nu-l recomandă. Şi totuşi e unul din puţinii noştri critici. Chendi a avut o amplă şi justă viziune a literaturii româneşti, a înţeles ce comoară ascunde folklorul nostru, a pătruns sensul operei lui Eminescu aşa cum astăzi chiar puţini l-au pătruns şi a smuls cu mână hotărîtă şi neobosită, multe buruieni din ogorul literelor româneşti. Dacă n'ar fi decât acestea meritele scrisului său şi încă i s'ar cuveni un loc de frunte în literatură şi în ierarhizarea ei didactică. (Rândurile acestea pot fi considerate o sugestie).

Aş fi vrut, tocmai fiindcă Ilarie Chendi este mai puţin cunoscut decât s'ar cuveni, să fac aci o scurtă prezentare, dar cum rostul acestor pagini este nu de a ridica „un mititel" ci de a folosi mai târziu istoriei literare, voiu reproduce rândurile scrise de criticul D. Tomescu dela „Ramuri" la moartea lui Chendi. E tot ce se putea scrie mai adevărat despre el.

„Era desigur în omul acesta ceva din construcţia sufletească a lui Petronius. Şi pentru viaţa noastră literară a fost, într'adevăr, un Petronius. In mijlocul unei mulţimi de suflete mărunte, de linguşitori şi de ciraci, Ilarie Chendi şi-a croit o existenţa bazata pe cea mai intactă independenţă morala. Puterea lui Nerone nu l-a înspăimantat niciodată, şi-avea curajul să-i râdă în faţă într'o epocă în care Chilone îşi purta trupul în lectica. A trait şi-a ras. A trait cu pasiunea unui erou din Oscar Wilde, coborand un pic de estetică în fiecare clipă a existenţii, şi-a ras necontenit cu toată puterea care izvoraşte din jignirea bunului simţ. Iubia viaţa aceasta pentru cată plăcere se poate scoate din ea, şi, mai ales, pentru ajutorul intens pe care-l poate da ea expansiunii unei puteri individuale. Totul e făcut pentru a asigura individului cea mai deplină expansiune, — iata principiul de viaţă în care-a crezut, c'o înspăimantătoare îndrăzneală, sufletul semeţ al lui Ilarie Chendi.

Un pahar de vin, un colţ de grădină, o vioară bună şi-o pagină literară erau pentru el tot atâtea mijloace chemate să întreţină plăcerea de-a trăi a individului. Şi individul era **el.** Trecea prin lume cu un splendid aer de om independent, şi nu era clipă în care să nu creadă că el e cel mai tare. Mergea pe stradă cu paşi agresivi, cu barbişonul darz, cu pălăria pe spate, şi nu era clipă din care să nu scoată o picătură de plăcere, un dram de bucurie. Veşnic căuta să constrângă viaţa, pentru ca din această constrângere, să rezulte, pentru individul care era **el,** cât mai multe momente de bucurie deplină. Dela un chef nocturn trecea la munca de birou, dela o carte cetită trecea lângă o femee, dela un articol de polemică pornia să-şi caute un prieten, dela iubire trecea la ură, — şi toate astea numai ca să coboare în viaţă cât mai multă mişcare şi cât mai mult decor.

Pe adversar îl căuta, îl alegea şi-l preţuia, văzând în el un minunat element de aţaţare a propriei sale individualităţi. Avea duşmani, şi era bucuros că-i are. I-avea prin voinţa lui. Un duşman de elită avea în ochii lui acelaş preţ ca şi cel mai deaproape prieten. Şi unul şi altul l-ajutau în tendinţa lui nepotolită de a trăi cât mai intens. Nu era adversar care să nu deştepte în el o însuşire nouă. Ba aş putea zice că pentru Ilarie Chendi adversarii erau ca nişte ferestre prin care el ştia să privească în viaţă. Aşa se şi explică pasiunea cu care el se arunca în vârtejul unei polemici. Dacă n'ar fi fost Nerone, poate că Petronius ar fi fost mai puţin arbitru, şi fără duşmani, Ilarie Chendi ar fi avut o existenţă mai redusă. De cele mai multe ori, prin urmare, la temelia polemicilor lui nu stătea deloc sentimentul de ură împotriva adversarului, ci numai voluptatea de a-şi simţi existenţa sporită prin prezenţa provocătoare a unui adversar. Era împotriva acelora cari nu aveau destulă înţelegere şi destulă iubire pentru valoarea luptelor literare. In locul steagului alb, a dorit întotdeauna fâlfâirea roşie a steagului de luptă.

Acelaş respect pentru dreptul de liberă expansiune al individului îl făcea să urască formulele care deprind un om să trăiască mai mult din gândirea altora decât din ostenelile minţii lui. Nu putea suferi mediocritatea îmbrăcată în formulele de împrumut, parazitul încuibat în formele şi în ideile altora. „Un dram de personalitate de ai avea numai, s'o desvolţi pe asta şi să nu râvneşti la a altuia, căci imitarea e întâia probă a lipsei de putere creatoare" — era povaţa pe care o-o dădea el tutulor tinerilor doritori să-şi încerce puterile în mişcarea noastră ilterară. El însuşi respingea cu violenţă felul dăscălesc de-a privi literatura prin ochieţii unei reţele de formule.

Văzând în literatură încă una din formele pe care le îmbracă viaţa, înţelegea, ca în faţa ei, criticul literar s'aducă un suflet gata să vibreze, iar nici de cum o sărmană minte uscată, — şi aceia înămolită în mii de formule scoase din cine ştie ce tipic de estetică răsuflată"....

LA DOAMNA CHENDI

Lectura repetată a „Impresiilor", „Preludiilor" şi „Foiletoanelor" a făcut din mine un admirator al criticului clar-văzător şi talos. E uşor de închipuit ce satisfacţie am simţit aflând ca nevasta lui Chendi este în Bucureşti şi ca-mi poate comunica lucruri interesante asupra aceluia din care imi făcusem un idol.

Am avut norocul să întâlnesc în casă la dânsa şi pe cei doi copii: fiica, astazi d-na dr. Bobeş şi fiul, d. Ştefan Chendi dela comisariatul general al Minorităţilor. M'au primit aşa cum numai ardelenii ştiu să primească şi mi-au dat toate deslusirile cerute, plus promisiunea unui mai bogat material pentru volumul ce va cuprinde — mult desvoltate — aceste convorbiri cu cele mai apropiate rude ale scriitorilor noştri de seamă.

Doamna Chendi citise paginile publicate de noi şi n'a fost nevoie de nicio întrebare. Mi-a povestit simplu şi cald crâmpeie de viaţă din care am reţinut cele ce urmează :

„Incă de pe la 1850, familia mea (tata, mama şi 8 fraţi, din 16 câţi am fost cu toţii) a trecut munţii dincoace, pe ascuns sau cu paşapoarte false. Eram refugiaţi politici. Urgia maghiară se abătuse asupra noastră fiind cunoscuţi ca în permanenţă răzvrătiţi împotriva „călcâiului cismei maghiare".

Tatăl meu, Rusu, a fost dintre cei mai tineri tovarăşi de luptă ai lui Avram Iancu, iar fratele mamei mele, Papiu Ilarian, unul dintre primii membri ai Academiei şi ministru de Justiţie, era şi el luptător naţionalist înfocat. Imi povestea mama că în timpul revoluţiei din 1848, mama ei împreună cu ea şi încă două surori se refugiaseră într'o pădure, ca să scape de urmărirea ungurilor. Au fost însă descoperite de o patrulă şi unul dintre soldaţi a somat-o cu revolverul în gură să spună unde e fiul ei Papiu Ilarian, pe care îl urmăreau. N'a vrut să le spună, dar fiitele n'au îndrăsnit să tragă. I-a impresionat poate şi pe ei dârzenia şi dragostea de mamă.

. . . . . .

Trăiam restrânşi în Bucureştiul care ne deschidea larg porţile, oficial sau neoficial, tutulor refugiaţilor din Ardealul asuprit.

Cercul cunoştinţelor şi al prietenilor se lărgea zi de zi în atmosfera primitoare pe care am întâlnit-o în vechiul Regat.

„CUM L-AM CUNOSCUT PE ILARIE..."

„Un nasture a provocat prima noastră întâlnire. Locuiam în strada doctor Felix. Trecuseră vreo câţiva ani dela venirea noastră în Bucureşti. Mi-amintesc de parcă lucrurile s'ar petrece astăzi. Era o zi frumoasă de primăvară, când mamă-mea, întovărăşită de un domn străin, a venit să-mi ceară ac şi aţă să-i coasă un nasture. Ai ghicit desigur că străinul era Chendi. Eram pe atunci o pişcoace; cui i-ar fi putut trece prin minte că peste patru ani voiu fi nevasta lui ?

De atunci venea tot mai des în casa noastră.

. . . . . .

La început diferenţa de vârstă şi faima lui de **critic** şi polemist îmi inspirau respect. Priveam uneori cu timiditate la ochii lui ageri şi pătrunzători, la sprincenele-i îmbinate, la barbişonul agresiv. Şi nimic nu părea să anunţe înmugurirea în sufletul meu a dragostei pentru el.

. . . . . .

O LOGODNA ROMANTICA ŞI O NUNTA AŞIJDEREA

Pe nesimţite, sufletele noastre s'au apropiat. Intr'o bună zi ne-am înţeles să ne logodim.

Tinereţea lui zbuciumată, aşi zice chiar aventuroasă, diferenţa de vârstă şi faptul că eram veri de al doilea, îi tăiau lui Ilarie curajul de a se adresa oficial tatălui meu, după toate regulile anului 1904. De sigur că la aceasta a contribuit, în oare-

Chendi în ultima clasă a liceului sasesc „Bischof Teutsch" din Sighişoara

care măsură, şi firea lui care nu se putea supune convenienţelor, cum nu s'a putut pleca în faţa niciunei prejudecăţi.

Ne-a invitat odată la un dejun la „Imperial", pe mama, pe un frate al meu şi pe mine.

Parcă-l aud. Cu o timiditate care contrasta izbitor cu temperamentul lui fugos, i s'a adresat mamei :

— „Muco, vreau să-ţi fur fata"....

. . . . . .

Şi m'a furat.

Ne-am dus apoi la Cişmigiu.

Niciodată n'a fost Cişmigiul mai frumos decât în acea neuitată după-amiază. Ne-am logodit acolo cu „verighete" din fire de nalbă. Am luat apoi un muscal cu doi cai albi şi ne-am plimbat până târziu, departe... afară din oraş.

. . . . . .

In Aprilie 1908 ne-am căsătorit în comuna Tănăuca dintr'un colţ ascuns al Moldovei (jud. Dorohoi). Buchetul meu de nuntă era numai din floare albă de mălin, culeasă de mâna lui.

„AM AVUT O CĂSNICIE FERICITA"

Era om vesel, de o veselie comunicativă. O plăcere să fi fost în preajma lui. Bun de chef, fără să bea însă niciodată mai mult decât un păhărel de vin, era sufletul „mesei". Prietenii puţini câţi mai trăesc, îşi amintesc cu dragoste de ceasurile petrecute în tovărăşia lui.

. . . . . .

Se scula cu noaptea în cap şi umplea casa de cântece şi veselie. Fluera ori fredona tot timpul. La şapte şi jumătate dimineaţa ,cu o regularitate de cronometru, era la cafeneaua Kübler, unde-şi arunca ochii pe ziare şi de aci pleca la Academie. N'a lipsit niciodată dela slujbă până când s'a îmbolnăvit.

Se 'ntorcea acasă cu buzunarele pline, ca „bunicul" lui Delavrancea. Copiii năvăleau asupră-i să-şi ia fiecare ce era „al lui" şi nu mă uita nici pe mine. Părinte grijuliu şi soţ ideal. Pot spune că am avut o căsnicie fericită, până în clipa când boala a 'nceput să-l roadă.

Il preocupau toate nimicurile ce priveau căminul, „cuibul lui drag", cum îi plăcea să-i zică. Ar părea de necrezut atata dragoste de casă şi o fire de gospodar la un om care n'a ştiut ce e căminul părintesc. Mama lui a murit născându-l, iar pe tatăl său l-a pierdut când era numai de 14 ani.

Pe cât de temut de adversarii lui, pe atât de blând, de duios era în casă şi între prieteni. Nu era un izolat. Chiar când lucra îi plăcea să ne aibă pe lângă el şi nu-l supăra niciun zgomot.

Mai întotdeauna venea cu o droaie de prieteni.

Pentrucă îl mustrasem de câteva ori că aducea oaspeţi fără să mă anunţe, ca să fiu pregătită, venea veşnic încărcat cu fel de fel de bunătăţi şi trimitea solie prin căciula roşie (aşa-i zicea el comisionarului) ca să mă previe că vom avea iar **masă mare.** Apărea apoi întovărăşit de Iosif, Anghel, Vlaicu, Cincinat Pavelescu, Zaharia Bârsan şi Goga (aceştia doi din urmă mai rar, când se aflau în Bucureşti).

Iosif îmi aducea totdeauna bucheţele de flori pe care le vâra prin buzunare şi de multe ori le uita acolo. Le descoperea deobicei la plecare, stâlcite ca vai de ele, şi mi le oferea cerându-şi scuze că le-a uitat acolo.

„MESELE LOR"...

erau lungi şi se terminau adesea târziu după cântatul cocoşilor. Iosif stătea ore întregi fără să rostească un singur cuvânt, Vlaicu vorbea monosilabic, mâzgălind hârtia din faţă cu socoteli de-ale lui, iar Anghel, Goga, Cincinat şi Chendi se aprindeau în discuţii interminabile pe chestiuni literare, politice, ori confesionale.

Era o desfătare să-i asculţi încrucişând spadele duhului în clinchet... de pahare, toţi convinşi, pătimaşi, convingători. Fiecare pe poziţie, urcând glasul, îmbujorându-se în obraji pentru părerea lui.

Toţi vroiau, în definitiv, acelaşi lucru, pentrucă toţi îşi iubeau ţara şi toţi ar fi dorit-o înfloritoare şi în literatură şi politiceşte şi de aceea, oricare ar fi fost calea pe care o credeau cea bună, ea ducea spre acelaş ţel, comun tuturora.

OBICEIURI

„Oricât de târziu s'ar fi culcat, la 6 şi jumătate era în picioare. La unu venea dela Academie. Respecta cu strictete ora dejunului. M'a întrebat odată ce vreau să-i cer şi i-am răspuns că singura mea dorinţă e să fie punctual la ora mesei. Rareori s'a abătut dela regulă şi atunci „căciula roşie" venea să-mi anunţe printr'un răvaş, că „are puţină treabă".

Când au venit pe lume copiii, căminul l-a atras şi mai puternic.

Naşterea fetiţei, primul nostru copil, i-a strecurat în suflet teama să şi eu aşi putea avea aceeaşi soartă cu mamă-sa. Panica lui a trecut abia la câteva zile după aceea.

Vesel prin temperament, a fost firesc să-i placă mult copiii. Bucuria lui cea mai mare era să-şi plimbe odraslele Duminica la şosea, cu muscalul.

Dintre toţi prietenii, cei cari se jucau mai mult cu copiii erau Vlaicu şi Goga. Vlaicu a zburat odată cu avionul deasupra casei noastre — spre marea mirare a vecinilor — şi apoi a venit la noi în vizită cu automobilul, lucru rar pe acea vreme. Era o maşină frumoasă primită în dar după un concurs la care reuşise să se claseze primul cu o „rablă" făcută de el.

Copiilor le era foarte drag. Când a luat-o odată în braţe, Letiţia a văzut în cui un biciu cu care-o ameninţam uneori.

— Mă Vlaicule, mă — îi zise ea — ia pe sfântul Ilie ăla că tale ustulă.

LA LUCRU

Indată după dejun, Ilarie trecea în camera lui de lucru şi scria.

Nu se scula dela masă până ce nu termina articolul.

Ii plăcea să bea câte un ceaiu în timpul scrisului. Avea o rară putere de concentrare ,care-i permitea să lucreze chiar cu zgomot. Scrisul ieşea limpede din condeiul lui şi foarte rar făcea vreo ştersătură".

Doamna Chendi scoate o serie de manuscrise pe care le păstrează cu sfinţenie şi mi le arată. Un scris mărunt, regulat, hotărît şi fără ştersături, în toate. Reproduc aci un fragment dintr'o scrisoare către un prieten din care se poate vedea atât felul cum lucra cât şi mai cu seamă sensibilitatea nebănuită a lui Chendi.

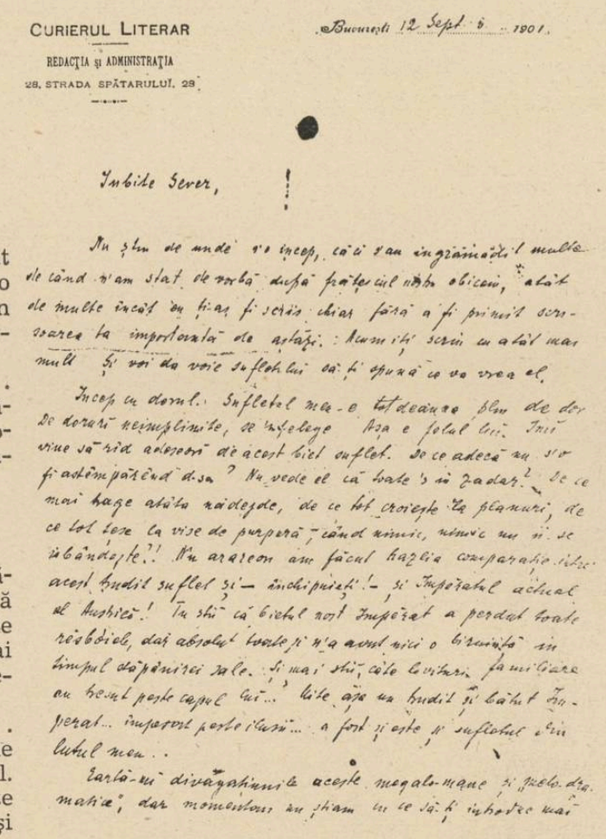

CURIERUL LITERAR

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA

28, STRADA SPĂTARULUI, 28

Bucureşti 12 Sept. 6 1901.

Iubite Sever,

Nu ştiu de unde s'o încep, căci s'au îngrămădit multe de când n'am stat de vorbă după frăţescul nostru obicei, atât de multe încât eu ţi-aş fi scris chiar fără a fi primit scrisoarea ta importantă de astăzi. Acum îţi scriu cu atât mai mult. Şi voi da voie sufletului să-ţi spună ce va vrea el.

Incep cu dorul. Sufletul meu e totdeauna plin de dor. De doruri neîmplinite se 'nţelege. Aşa e felul lui. Imi vine să rad adeseori de acest biet suflet. Dece adecă nu s'o fi astâmpărând d-sa ? Nu vede el că toate-s în zadar? De ce mai trage atâta nădejde, de ce tot croieşte la planuri, de ce tot ţese la vise de purpură, când nimic, nimic nu i se isbândeşte?! Nu arareori am făcut hazlia comparaţie între acest trudit suflet şi—închipuie-ţi!— şi Impăratul actual al Austriei ! Tu ştii că bietul nost Impărat a perdut toate războaiele, dar absolut toate şi n'a avut nici o biruinţă în timpul stăpânirei sale. Şi mai ştii, câte lovituri familiare au trecut peste capul lui... Uite aşa un trudit şi bătut Impărat... împărat peste ilusii... a fost şi este şi sufletul din lutul meu...

Fragmentul de scrisoare de mai sus, aruncă multă lumină asupra acestui înduşmănit cu realitatea, visător întârziat într'o lume care detestă visul. Ea desvăluie ceva din resorturile adânci ale sufletului lui Chendi şi explică prietenia dintre el şi Iosif.

Iosif renunţase la luptă. Blândeţea şi sfiiciunea i se întipăriseră adânc în chip, în vorbe şi în tot felul lui de a fi.

Temperament de luptător, Chendi a 'nghesuit într'un colţ de suflet toată duioşia şi dragostea de vis şi s'a asvârlit cu toate forţele în arena vieţii. Subt armura-i de cavaler neînvins bătea însă aceeaşi inimă ca şi în pieptul lui Iosif. Şi părăsind lupta redevenea acelaşi incorigibil visător ca şi prietenul nedespărţit.

„Ilarie citea mult şi se interesa de tot ce apărea nou în literatura universală. Pe când era Goga la Paris, i-a cerut printr'o scrisoare să-i trimită operele lui Shaw. In plic i-am trimis şi fotografia fetiţii care avea doar câteva luni.

Odată cu volumele lui Shaw, Goga a scris aceste versuri adresate „Letiţiei, fetiţa tăticului" :

Drăcuşor rotund şi rumen
Ca un pui de cantalup
Dă-mi mânuţa, dă-mi şi ochii
Dă-mi guriţa să ţi-o pup.

Spune-i tatii că îi dau
Pe burtiţa ta rozalbă
Toate cărţile lui Shaw

De te-ar avea nenea Goga
N'ar mai fi acum pribeag
Umbra palidei tristeţe
I-ar peri pe veci din prag.

Pe genunchii lui te-ar ţine
El să tacă, tu să spui,
Şi ţi-ar da tăticu zestre
Toate versurile lui.

SFÂRŞITUL

Fericirea a fost de scurtă durată. Nouri negri s'au abătut asupra căminului nostru. In toamna anului 1912, Ilarie s'a îmbolnăvit. L-am internat la Pantelimon, unde îl vizitau mai toţi prietenii lui. Pe urmă ştii ce s'a întâmplat"...

. . . . . .

Peste creerul lui minunat, cobora încet întunericul. Se zbătu în ghiarele boalei, chinuit de viziuni, conştient uneori de prăvălirea lui dar crezând că doctorii îl vor putea reda vieţii.

Când a înţeles că pentru el nu mai e scăpare, că rugina boalei a ros adânc tăişul minţii, a cerut lui Goga să-i uşureze moartea :

„După o tăcere de o secundă — scrie Goga în „Două morminte" — mi-a strâns braţul, tremurând din tot corpul, s'a scuturat ca de o arătare urâtă şi mi-a spus rar, apăsat :

— Fă-mi cel din urmă bine, dă-mi un revolver să mă împuşc, feriţi-mă de moartea asta ruşinoasă, cu nebunii şi cu ţiganii."

La două zile după moartea celui mai bun prieten, St. O. Iosif, care i-a dat ultima lovitură, Chendi s'a smuls vieţii cu aceeaşi îndrăsneală care l-a condus în viaţă şi în scris.

Mormintele lor sunt alături aşa cum alături au fost în viaţă.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

43 - 1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 43
SAMBATA 10 DECEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Biblioteca Centrală „Asociaţiunii" Sibiu

Bălcescu şi Alecsandri la Palermo

de ALEXANDRU MARCU

Pe terasa largă a vilei Delfina, cu „pergola" susţinută de colonade albe, pătrunde o creangă de portocal, o floare de „magnolia" şi o pată de soare. In faţă nu se văd decât grădinile celorlalte vile din Conca de Aur: cu verdele închis, luminat de verdele mai deschis al frunzelor noi; cu punctele galbene ca lămâile; roşii ca florile de oleandru; albe ca florile de portocal.

Intr'un singur luminiş dintre alei străbate o lumină albastră: marea. Iar în zarea de jos a bolţii de cer fără nori albi pe toată întinderea azurie, se întrevede culmea Muntelui San Pellegrino, luminată de un punct în care se adună mai intens soarele: statuia Sfintei Rosalia, care binecuvintează marea.

Intr'o atmosferă de cordială prietenie şi înţelegere, trei tineri romantici îşi petrec pe această terasă cele mai încântătoare ceasuri ale zilei lor. Sunt străini şi i-a adunat aici, cu atât mai fericită, întâmplarea. Vasile Alecsandri, Elena Negri şi Nicolae Bălcescu. Işi încălzesc sufletele la soarele după amiezelor siciliene, stând de vorbă, povestind, glumind, sau citind cu glas tare pagini scrise anume, peste zi: Alecsandri, cu zâmbetul pe buze, cu sufletul dornic de viaţă, cea din urmă poezie inspirată de iubirea pentru Elena Negri; sau un act dintr'o comedie, compusă anume ca să-i înveselească pe cei doi prieteni ai săi; Bălcescu, clipind rar peste ochiii adânci, arşi de febră şi meditaţii, pagini din Istoria lui Mihai Vteazul, la care lucrează. Elena Negri, delicată şi spirituală, spunându-şi fără înconjur părerea.

Vorba lui Bălcescu în deosebi, pe cât de reţinută mai adesea, se înflăcărează când făureşte profetic apropiatele destine ale neamului românesc. Apusul soarelui e atunci, întâmplător, mai roşu ca totdeauna, în adâncul mării siciliene, pe care o desface într'un unghi imens o singură barcă. Iar când s'a lăsat noaptea peste grădinile cu adieri de arome tari şi privighetori îndrăgostite în clarul de lună, ţinta plimbării este canţoneta siciliană, ascultată în tăcere, cu mâna în mână, pe malul mării. Apoi, întoarcerea, printre zidurile înalte ale grădinilor de sub Monreale. Tăcând. Spre a putea auzi ultimul refren al canţonetei şi cele dintâi triluri ale privighetorii din parcul vilei Delfina.

Alte zile sunt chiar acolo mai triste: le străbat presimţirile morţii. Iar atunci, mai mult decât Elena Negri şi Bălcescu, cei doi ameninţaţi, sufere de înduioşare Vasile Alecsandri. Dorul de ţară apoi, în acel exil voluntar de la Palermo, se înteţeşte din ce în ce mai cotropitor în simţirile lor şi se exaltă printr'o altă presimţire: redeşteptarea politică şi socială a României, în preajma anului 1848 devenită mai mult ca oricând realitate, prin mişcarea de regenerare care străbătea întreaga lume.

Mai rezervat din fire, dar şi mai sărac, Bălcescu nu locueşte în aceeaş vilă; ci în casa unui ţăran, nu departe însă de parcul celei dintâi. Nici acolo nu-i lipseşte, deopotrivă de inviorător, soarele; şi umbra portocalului, sub care prietenii săi îl văd, de pe terasă, stând în fiecare dimineaţă pe un modest scaun de lemn, cu o carte veşnic deschisă pe genunchi: vechi cronicari italieni, în care caută cu migală veşti noi despre Mihai Viteazul.

Destinul lui Nicolae Bălcescu căpăta de pe atunci accentele lui cele mai expresive: un destin de izolare în mijlocul prietenilor buni dar mai fericiţi; şi de umilitoare nevoinţă, în imediata apropiere a îndestulării lor.

De prea-tânărul moşier dela Mirceşti şi de prea-graţioasa Elena Negri îl legău pe Bălcescu la Palermo amintiri recente de strânsă cordialitate. Abia cu doi trei ani în urmă fusese totdeauna printre musafirii cei mai sărbătoriţi ai lui Costache Negri, fratele Elenei şi ca fratele lui Alecsandri, la Mânjina, moşia aceluia din părţile covurluiene, alături de atâţi alţi tineri romantici moldoveni şi munteni, între care făceau furori Kogălniceanu, italianul Michele Corradini, dar mai ales Vasile Alecsandri. Amfitrionul le înjgheba atunci vânători, cu sute de gonaci de prin satele din apropiere. După care urma ospăţul la Curte, în cerdac şi sub umbrare. Iar pe urmă, cu zaiafetul, hora unirii în care se prindeau, fără deosebire, cu toţi. Noaptea, spre largul deschis al lunii albe, în cadrul unei ferestre, se profilase întâia oară apariţia Elenei Negri, ca să-i zâmbească lui Vasile Alecsandri, cel mai fericit, totdeauna, dintre toţi acei tineri. Bălcescu şi cu el alţi prieteni notaseră, desigur, prferinţa. Şi nu-l ţinuseră de rău.

Intâmplarea făcea să ocrotească acum la Palermo, aceeaş idilă Căci toate elenurile şi nostalgiile lui Alecsandri se concentraseră pe atunci într'un singur gând: să-şi trăiască acea pasiune în Italia, la Veneţia mai întâi şi apoi în Sicilia. Mânat de atare gând se pornise tânărul poet (nu avea pe atunci decât 25 de ani) spre Veneţia, prin Orient, urmat la scurt răstimp. tot pe mare, de Elena Negri, cea mai desăvârşită întruchipare a Muzei romantice prin excelenţă; întru cât insufla deopotrivă sentimentul Iubirii şi al Morţii, cele două limite extreme ale inspiraţiei erotice, dela Petrarca la De Musset şi Lamartine. Iar cadrul de variată desfăşurare al unui atare sentimentalism fusese Veneţia: cel mai susceptibil de extaziere pentru imaginaţia unui tânăr romantic.

Pe Elena Negri o atrăsese în Italia, drept este, şi un considerent

Pe Elena Negri o atrăsese în Italia, drept este, şi un considerent mai puţin literar: era bolnavă de piept şi, asemeni lui Bălcescu, asemeni lui Leopardi, sau atâtor alţi nefericiţi ca dânsa, căuta acolo speranţa unei ameliorări.

După ce petrecuseră la Veneţia lunile de toamnă ale anului 1846, crezuseră mai bine să evite rigorile climei din Nord, coborând spre Neapoli şi Sicilia în iarna imediat următoare.

Alecsandri, la rândul său, avusese astfel prilejul să dea satisfacţie celei mai adânci dintre pasiunile care-l bântuiau (căci şi Alecsandri a avut pasiunile lui în viaţă): acea pentru vagabondarea prin ţările lumii cu soare mult şi mări albastre. Trăise, astfel după a sa proprie mărturisire, clipe de adevărată voluptate, în care-şi simţise sufletul ca o „grădină

Unde'n gingaşă lumină
Cânt'o pasăre din Rai.
Căci amorul e un soare,
Şi-a mea inimă o floare
Şi-a mea viaţ'un dulce vis...".

(Urmare în pag. 3-a)

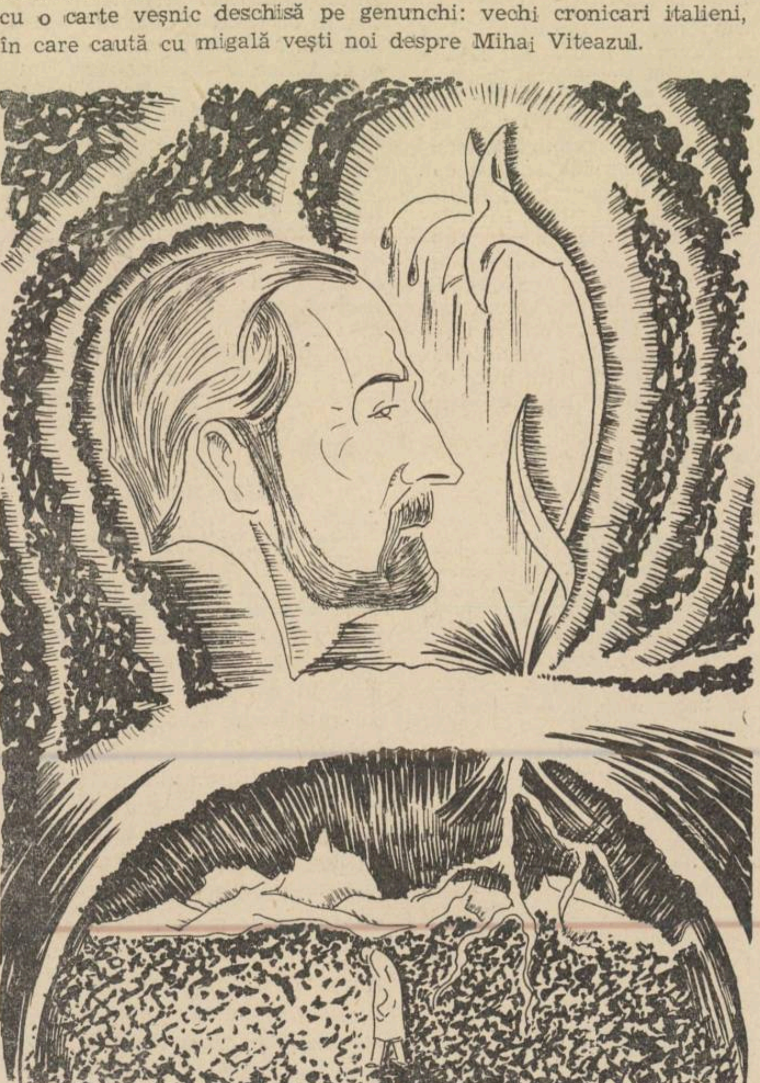

Scriitorii contemporani

Poem în email

Un dor tăcut fruntea îţi mângâia
Peste vârfuri de codri trecea
Şi îndurerat, pentru noi se ruga.

Dar seara oglindind inele
Vedeam ce gându-abia ghicea:
Iubirea lângă negre stele
Ca un crin, după moarte pălia.

Alergau după noi din cetate
Vieţi şi umbre uitate
In nopţi şi'n tăcerile mele,
Dar soarele nu răsărea
Sub rotitoarele zodii,
Ci lacrimi pe feţe uscate
Urzeau un giulgiu de nea,
Când iubirea lângă negrele stele
Ca un crin după moarte, pălea.

Nu ştiam ce imnuri creşteau
Ce cavalcade de nouri trezeau
Pe ce ţărm paşii ne răsăreau.

Dar fruntea ce-mi surîse atunci
Lângă un imperiu de raze culcată,
Nu se vestejia niciodată.
Ci stinsa durere pe ceruri
Un dor tăcut aprindea
Când iubirea, lângă negrele stele,
Ca un crin, după moarte, pălea.

Iulian Vesper

Familia spirituală a lui Matei I. Caragiale

de VLADIMIR STREINU

(Din volumul „Pagini de critică literară", ce apare la „Fundaţia pentru literatură şi artă, Regele Carol II").

Matei I. Caragiale era, spun cei ce l-au cunoscut de aproape, un om de nespuse ciudăţenii. In ţinuta rigidă şi gestul calculat odată pentru totdeauna, ceea ce îi da înfăţişarea de mişcare automată, în aerul de sistincţie pudrată peste măsură, impusă şi desuetă, se putea ghici influenţa unui „ancien régime" contemplat cu fervoare. Este de toată evidenţa că înţepenirea într'o atitudine de epocă, tinzând parcă la funcţii alegorice, se datora unor slăbiciuni cărturăreşti, nici mediul naţional şi nici cel familial neîndreptăţind-o.

Matei Caragiale se reflecta fără îndoială şi ca dandy, atât cât îşi va fi dat seama că e cu putinţă să aducă în Bucureşti o purtare strict anglo-saxonă: Brummell în interpretare românească. De frumuseţe fizică n'avea nevoie şi nici de lux vestimentar, pentru aceasta. Ştia el că însuşi modelului i se zicea „frumosul" numai în legătură cu felul simţirii şi al conduitei sociale, chiar dacă, în lume, îmbrăca un costum ros înadins cu cioburi de geam.

Despre vestitul mentor al unuia dintre principii de coroană englezi, Matei Caragiale pomeneşte de câteva ori în proza sa. Şi pare probabil, pe acest dement al fastului să-l fi cunoscut amănunţit din lucrarea: Du Dandysme et de G. Brummell al lui Barbey d'Aurevilly.

Sunt de altfel semne evidente că a iubit pe scriitorul francez, al cărui stil de viaţă mai cu seamă — stil de „gentilom regalist" într'un veac democratic — îi va fi plăcut nespus. Şi nici literatura acestuia din Les Diaboliques nu l-a modificat sufleteşte mai puţin. O nuvelă ca Le rideau cramoisi — predeaua „cârmezie", cum îi spunea el — îl copleşeşte cu puterea ei de mister încât, după d'Aurevilly, nu se încumetă să mai exprime „farmecul ferestrelor luminate în noapte", pentru a indica locuinţa lui Aubrey de Vere.

După conformaţiile sufleteşti ale unor Poë, Brummell şi d'Aurevilly, a potrivit în parte scriitorul nostru aerul, ţinuta sau stilul personajelor Paşadia şi Pantazi din Craii de Curtea-Veche. Decât Paşadia, „ţeapăn şi grav", „ieşit din oameni cu vază şi stare", „ca să prezideze o înaltă Adunare sau o Academie, altul nu s'ar fi găsit mai potrivit". Iar Pantazi, „un mare mândru", „fără fudulie şi prejudecăţi de rând, de o curtenie binevoitoare, nesilită", lăsa să se vadă în el „un boier mare în înţelesul înalt al cuvântului, unul din păstorii din urmă a ceeace „vechiul regim" avea mai simpatic, mai ademenitor".

Imaginea despre sine, compusă din solemnitate bizară, ultimul Caragiale şi-a făurit-o combinând mintal aceleaşi figuri de înaintaşi cari cu toţii la un loc trăiau în atitudinile sale aulice ,dacă nu istorice.

Ca preocupare ciudată a inteligenţei, i se citează stăruinţa în ceeace numim heralidica. E o nobilă apucătură, menţionată când şi când de scriitor, ca în imprejurarea scrisorii dela Aubrey de Vere, eroul din Remember: „Am cercetat cu luare-aminte scriptura semeaţă cu slove mari şi pecetea de ceară albastră: un sfinx culcat în mijlocul panglicei unei jartiere la fel cu aceea ce impresoară scutul Marei Britanii. Pe panglică citeam cuvântul „Remember". Ca heralidist nu eram mulţumit; mă aşteptam să aflu arme adevărate, nu o simplă emblemă".

(Urmare în pag. ultimă)

P. Bruegel — Căderea lui Icar

Un tezaur pe care l-am regăsit

de C. N. NEGOIŢA

Nu cred să avem o mărturie mai peţioasă şi mai bună pentru cunoaşterea procesului intim al evoluţiei limbii noastre, în afară de vechile corespondenţe.

Actul literar se îndepărtează dela formele vii ale vorbirii, pirn însăş străduinţa ca limba să fie alta decât aceia de toate zilele. Inobilarea graiului este cerută aici de motive binecuvântate, pe care cea mai elementară estetică le impune. Dincolo de aceasta, rămâne limbajul folosit de miile şi miile de oameni, care nu urmăresc cursul estetizant al literaturii. Dar acest graiu, în care se simte la fiecare pas geniul popular, nu se regăseşte suficient nici în producţiile nescrise ale mulţimii. Vechile corespondenţe au atâta sinceritate în exprimare, atâta prospeţime ieşită din izvorul curat al limbii româneşt, nealterată decât puţin de cultură, şi cunoaşterea limbilor străine. Iar farmecul lor nespus reiese şi din faptul că aceia cari utilizau mijlocul acesta de comunicaţie nu căutau să alcătuiască din materialul ce dădeau la iveală un gen literar, cultivat — cu deosebire în apus.

Avem şi noi pilde de asemenea epistole în corespondenţa Ion Ghica — Vasile Alecsandri, dar această corespondenţă a cărei valoare rămâne nediscutabilă, nu alcătueşte obiectul rândurilor noastre. Ne gândim la miile de scrisori, schimbate între înaintaşii noştri acum un veac şi mai bine, într'un moment când limba literară românească nu era fixată. Când dibuirile poeţilor munteni şi moldoveni înfăţişau acele începuturi din care târziu avea să răsară o literatură stăpână în expresie şi în forme de limbaj.

Se întâmplă să avem acum o colecţie de asemenea scrisori aparţinând familiei Văcăreştilor, şi care, prin străduinţa d-lui Ion Vârtosu, sunt pentru întâia oară publicate.

Intre 1814—1817, Nicolae şi Iancu Văcărescu îşi însemnau gânduri, sentimente şi veşti despre unele lucruri din viaţa lor, precum şi din cea publică sau aluzii la întâmplări care interesau timpul acela, insfârşit un bogat material pentru cunoaşterea limbii neviciate încă de influenţele estetizante şi literare Nu mai vorbim de informaţiile pe care corespondenţa aceasta le aduce pentru istoria politică a epocii pregătitoare a renaşterii noastre spirituale. Este în acest schimb de scrisori şi dovada unei mari prietenii, care depăşea obişnuitele legături familiare, aşa cum cu multă dreptate ne arată d. Vârtosu în studiul de introducere al corespondenţei publicate.

Dar pe lângă mărturiile istorico-literare, interesul mare al acestei corespondenţe ni se care este scrisă, alcătuind cel mai bun document pentru studiul graiului nostru la începutul secolului al 19-lea.

O mare iubire arătau aceşti boeri pentru cultură şi în scrisul lor revin mereu discuţii şi aluzii la cutare conte, la cutare poet străin.

La 12 Ianuarie, 1814, bunăoară, Iancu Văcărescu aminteşte mereu de o carte împrumutată şi apoi înapoiată. Câtă frăgezime şi lipsă de preţiozitate literară nu aflăm în rândurile de încheere ale epistolei:

„Cartea dumitale către neica Afendache i-am dat-o la Curte, unde ne întâlnim în toate zilele. Astăseară ne întâlnim la tata Radu, şi i-am spus că pornesc acu la Văcăreşti. Mâine, dă mi-o trimite cartea, după cum mi-au făgăduit (de dimineaţă), ţi-o trimit, iar de nu, rămâne cu altă ocaziune să trimiţă. Denadins am poruncit Badi ca să vie la dumneata, aducător al acestei cărţi, ca să-l cunoşti de pricinuitor întârzierii aceştii dintâiu, fiindcă abia eri mi-au trimis om, şi asupră-i să te mânii şi să-i faci câte trebuia să-i fac eu, şi nu pociu".

Şi cât de mlădioasă apoi este limba în scrisul unchiului său, Nicolae, care îşi începea astfel o epistolă:

„Dă piatră d'aş fi fost, iarăşi dulceaţa şi ritmul ce are lăuta ta cea poeticească putea, fără alt, să mă însufleţească! Cu cât mai ales, însă, fiind simţitor, şi mai vârtos tot d'un sânge cu tine, să putea să fiu decât nesimţitoarele mai nesimţitoriu?"

Dacă valoarea istorică a corespondenţei acesteia dela începutul celui de-al nouăsprepare că rămâne în limba în zecelea veac românesc este netăgăduită, materialul linguistic nu este mai puţin de folos pentru cercetătorul trecutului nostru. Minunatele scrisori ale celor doi Văcăreşti ne aduc, prezentă şi vie, o lume pe care altminteri am fi pierdut-o pentru totdeauna. E lumea aceasta de simţiri şi gânduri, întrupată într'o expresie şi o limbă de neuitat.

Un scriitor al Parisului

de SIMION STOLNICU

Abia părăsisem trotuarul străzii de lângă zidul cimitirului Montparnasse, sub întâiul plumb al toamnei, când mi-a lins mâna, fără veste, un câine strein, negru şi cald. Asta m'a smuls din gânduri, din al şaptelea cer, m'a făcut să-mi dau seama unde sunt, în aceeaş piaţă de legume, văzută cu un sfert de oră înainte. Aici, mişunau, cu genţi de târguit, brodate, pe mână, eternele bătrânici aşa de proprii peisajului francez şi animalul care-mi dovedise ciudata lui recunoştinţă, aparţinea uneia dintre ele. Ce *corespondenţe* tainice fuseseră între el şi mine? Ştia că vizitasem, peste drum, mormântul poetului evocator al acestor netede „petites vieilles", mai totdeauna cu o floare discretă la pălăriuţa lor, cu rebusuri cusute pe genţi? Bătrânele care aminteau lui Baudelaire evanescenţa mamei lui iubite precum şi destinul şi divina lui durere... Le mai văzusem înegurând cu aceleaşi tualete, catedralele de pe „Côte-d'Or" fără a se turbura când valurile de turişti vroiau a le aminti cu orice preţ că se roagă'n monumente istorice.

In rugăciune, pretutindeni, motivele florale din capiteluri îşi înclinau, ca în vestita poemă, laurii deasupra frunţii lor suite, limpezi... Pe urmă, le-am recunoscut defilând pe lângă Maria Redempţiunii „Nôtre Dame de Paris" şi parcă am zărit, cum le'nsoţea cortegiul, un om cu redingotă lungă şi ghete verzi. Ca nervurile înalte din bolţi, liniile feţei lui puhave erau căzute pe planuri superioare.

Biserica avea, până la exces, amprenta lucrului de mână. Dantelăriile faţadei din litografii erau, în realitate, straie cuminţi, rămase dintr'o daltă sinceră cu rezonanţe aproape rustice... Oare cum s'o fi rătăcit pe-aici printre stâlpi, această apusă eleganţă masculină? De ce nu se plimba ea bunăoară, prin parcurri, sub frontispicii la umbra vreunor „gros amours *Empire*"? Preoţii oficiau în fund de tot, în ceaţa absidiolei, o slujbă funerară. Omul s'a pierdut prin mulţime, într'acolo... Dar mai bun loc de refugiu nu şi-ar fi găsit el în tot Parisul, dacă era cumva Baudelaire acest dandy cu veleităţi teologice şi danteşti.

Dacă există o onestitate a francezului, profundă şi anume aceea de a supraestima lucrul rezultat din truda mâinii paralelă cu sforţarea minţii (punct al doctrinei benedictine), însfârşit dacă se poate vorbi de un aforism apostolic opus concepţiilor de fabricaţie în serie, atunci impecabilul domn Baudelaire coboară, fără îndoială, din ciudăţeniile şi întunecimile pilnului de vitalitate stil romanic. La mari depărtări — poate nu mereu perceptibile — merg liniile sale de afinitate cu evul-mediu, romanic şi gotic. Cronicele lui Aloïsius Bertrand nu i-au fost desigur un model literar — cu dreptate va spune-o Gautier — dar în tot cazul un itinerar sufletesc în Paris şi în întreaga Franţă. Rămăşiţele din alt oraş-

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

VICTOR PAPILIAN: De dincolo de râu

(Nuvele ardelenești) Colecția „Universul literar", 1938

Pornind să scriem cronica de față, ne stăpânește o emoție lesne bănuită de către cei ce au urmărit această a doua pagină a revistei, dela începutul anului literar.

A fost pentru noi o consistentă bucurie să anunțăm săptămânal înființarea **Colecției „Universul literar",** iar acum, când prin voința entuziastă a d-lui **Victor Popescu,** colecția este o realitate de cultură, mulțumirea ce o însemnăm este, desigur, și un act de recunoștință.

Prima carte din „Colecție" — căreia îi împodobim vitrina, este așa dar a d-lui Victor Papilian, **„De dincolo de râu",** nuvele ardelenești.

Colaborator al „Gândirei", autor dramatic, romancier și nuvelist, — și eseist deopotrivă, — d. Victor Papilian beneficiază astăzi de privilegiul cu totul semnificativ de a fi prețuit de generația tânără, care îi înțelege opera și se regăsește în ea. Cu d-sa se întâmplă unul din cele mai substanțiale procese de obiectivare a valorilor literare. Intrând în istoria literară prin calificarea altei generații de cât cea căreia a aparținut, este sigur că scriitorul nu-și va pierde niciodată locul câștigat. El se află sub apărarea legilor spiritului, ale cărui victorii sunt definitive, — cu atât mai definitive, cu cât vin mai încet prin pâcla adversităților.

Unul din motivele ce au atras stima tinerilor, este faptul că d. Papilian stărue să scrie nuvele, rămânând aproape singur lângă un gen desuet față de moda literară. Nuvela mărturisește însă o sinceră pasiune poetică. N'am vrea să pară un paradox dacă vom afirma că ea, spre a fi compusă, mobilizează mai numeroase forțe de creație de cât însuși romanul. Pe sute de pagini, romanul se poate desfășura în hazardul unei narațiuni indiferente la fapte și stări. In spațiul scurt al nuvelei, indiferența dispare. Aici, pretextul poetic este obligator, tema gândită se cere luminată puternic spre a justifica însăilarea narativă, ce nu și-ar ajunge sieși în ochii justițiari ai lectorului. Iar într'un volum de nuvele, aceste „teme poetice", se alătura ca leit-motivele în părțile unei simfonii, — colaborând la urmă la efectul ansamblului. Pentrucă o carte de nuvele, place deopotrivă global, fiecare bucată atrăgând pe cealaltă, susținându-se reciproc, armonizându-se într'o largă compoziție, care nu are existența sa concretă pe hârtie, ca în roman, ci în spirit, adică este rezultatul emoției estetice, al sugerărilor. In întregul lui, volumul de nuvele produce prinurmare alt efect estetic asupra lectorului, decât un roman, acest efect, este mai viguros, mai convingător, fiindcă el are tăria unirii a o sumă de teme, din diverse planuri de viață. La cazul dintr'o povestire se adaogă cazul din altă povestire, și virtutea lor de a convinge estetic, crește, după o lege valabilă, după cum se știe, și în lumea fizică.

Deasemeni, într'un volum de nuvele se cheltuește mai multă frământare în căutarea adevărului, fiindcă pentru fiecare subiect se cer argumente variat plauzibile. Poate în deosebi, pentru aceea plac nuvelele d-lui Papilian, celor mai tineri, fiindcă în ele fierbe această necontenită frământare, în căutarea adevărului. Frământare spre a găsi un drum nimerit spre sufletul oamenilor din popor, — țărani, soldați, servitori, — grija de a ghici simțirile lor sincere în credință, în dragoste, în omenia lor nefalsificată, — preocupare de a descrie chipul curat al Ardealului, în noua sa structură morală, după Unire, — când se ivește problema reașezării straturilor sociale și etnice, — și, tot atât de patetică, strădania de a da trup limbii românești cuprinzătoare a tuturor acestor realități spirituale.

Asemenea elemente ale scrisului d-lui Papilian sunt prezente și pilduitoare în nuvelele armonizate în volumul „De dincolo de râu". Statornică în toate bucățile este silința de a găsi eroilor, isvorul pur al sufletului lor, reazămul definitiv, în credință, în idea de neam, sau iubirea de strămoși. Personagiile se sbat halucinate în căutarea sufletului lor amenințat de pieire. In nuvela ce dă titlul volumului, Ciucurel se întoarce din războiu și-și găsește iubita măritată cu un sas bogat. Ea moare din naștere, și sasul o trimete familiei s'o îngroape după ritualul ortodox. Ciucurel sapă el însuși groapa iubitei: „Acum pricepea și alte lucruri mult mai gingașe. De trupul ei avusese lipsă cei de dincolo de râu, să le robotească prin economie și să le facă prunci pentru neamul lor săsesc. Dar de suflet, nu. Acum înțelegea tot. De aceea i se arătase ea în preajma morții, nu ca o cobe vestind moartea, ci ca un suflet vestind alt suflet.

— Doamne, cum să-ți mulțumesc că ai pus în trupurile noastre suflete?" Și cătând așa spre cer, privirea i se opri deadreptul în carul mare. — „Carul mare, își zise el, e car de nuntă.., carul de nuntă al sufletelor... Sufletul ei era acolo, și aștepta, de bună seamă, sufletul lui. Nimic, nici chiar moartea nu poate despărți sufletele. In marea călătorie a sufletelor regăsite, carul mare te poartă mai lin ca luntrea pe lac, până în plaiul luminat și nesfârșit căruia i se zice raiu. Acum Ciucurel se slobozi de tot în voia lacrimilor. Nu se rușina de fel, nu se simția slab, nevolnic sau neputincios, căci nu jelea pe moartă și nici nu-și blestema nenorocul,

VICTOR PAPILIAN

ci dimpotrivă, plângea de prea multă fericire. Mai mult ca atât, mintea lui nu putea și nici nu voia să judece. Când se simți prididit de fericire, el ridică privirile spre cer: — Doamne, cum să-ți mulțumesc că ai pus în trupurile noastre, suflete?..."

In „Ulcica", membrii austocrați și blazați ai unui congres internațional de arheologie, ascultă smeriți pe o țărancă vorbind astfel, despre morți:

— „Nu, domnule, oasele grăesc și ele, chiar dacă s'au fărâmițat în praf și cenușă. Dar ca să le auzi glasul va să le cunoașteți rânduiala. — „Și care-i rânduiala?" — Să stropești mormintele cu vin, — sângele Domnului, — și cu aiasmă, lacrimile Sfintei Maici...

Atunci pământul se afânează, ajunge ușor ca puful și când te pleci deasupra-i auzi glasurile ce vin dinăuntru... cele de acum și cele de demult".

Nuvela de resort a volumului este „Se desmorțesc sufletele". Ne aflăm spre sfârșitul războiului, când, în Ardeal, Românii, la svonurile repetate despre prăbușirea imperiului austro-ungar, — își pregăteau sufletele pentru învierea lor cea mare. Epoca era turbure, și rătăcirile rămâneau totuși posibile. Locotenentului Gheorghieș, care voia să-și păstreze jurământul militar ca și dragostea pentru fiica unui nobil maghiar, îi vorbește fratele său, preotul român: „Vezi tu, sfinții ajung pe Dumnezeu prin trepte de înălțare. Noi ce-i păcătoși prin smerenia scoborîrii. Se desmorțesc sufletele. Din fiece adâncime iese avântul către Dumnezeu. Ei bine, eu am trăit această smerenie... și când am ajuns în acel întuneric, pe care, în chip ușuratic, unii îl numesc instinctul de viață, am găsit adevărul. Multe daruri vor fi sădite acolo de Dumnezeu. Eu unul, singur am găsit: românismul meu! Acolo viața, Dumnezeu și românismul fac una și deaceea nu pot să-L slujească decât prin darurile Lui". Luă din nou mâna fratelui său. — „Tu ai alergat după frumos, dar nu l-ai putut cunoaște decât printr'o formă străină de sufletul tău. Fă ca și mine. Desmorțește-ți sufletul".

Găsim de prisos comentariile la citatele înfățișate. Ele se susțin și îndreptățesc complet, nu ne îndoim, considerațiile de la începutul cronicei de față. Incheiem mărturisindu-ne convingerea că, începând cu o operă a d-lui Victor Papilian, colecția „Universul Literar", a deschis primul său pas norocos.

GRUPAREA INTELECTUALA „THESIS" SIBIU CĂTRE ONOR UNIVERSUL LITERAR BUCUREȘTI

Gruparea intelectuală „Thesis" din Sibiu, în dorința de a strânge raporturile dintre scriitorii din Capitală și provincie, cu onoare vă invită a ține o ședzătoare literară în Sibiu împreună cu membrii acestei grupări, în ziua de 15 Ianuarie 1939, orele 6 seara în sala Prefecturii Județului.

Rugându-Vă a ne încunoștiința la timp despre acceptarea invitației noastre, comunicându-ne în acelaș timp membrii cari vor participa, primiți, Vă rugăm odată cu mulțumirile și prețuirea noastră, expresia celor mai alese sentimente.

In numele grupării „Thesis",
IONEL NEMȚU
N. CIUCEANU

ȘEZATOAREA LITERARA A SOC. „PRICIPELE MIRCEA"

Societatea „Principele Mircea", care orânduește în fiecare an un bazar cu scop de ajutorare a copiilor săraci, va da în cadrul organizării de anul acesta, o șezătoare literară, la Cercul Militar, Joi 16 Dec., orele 5½ p. m., sub auspiciile revistei „Universul Literar". D. Ion Manolescu, de la Teatrul Național, va citi din operele d-lui Iovan Ducici. Vor citi apoi din operele poprii: d-na Georgeta Mircea Cancicov, d. Ion Pillat, d-na Coca Farago și d. Virgil Carianopol.

Sâmbătă, 17 Dec., orele 6 p. m., d. prof. I. Suchianu, va conferența în cadrul aceleaș organizări a Soc. „Principele Mircea", desvoltând un subiect din actualitatea culturală.

POVEȘTILE BĂBOIULUI

Acum, când avem în mână cartea cu „Poveștile Băboiului", de Zinica, ne-am dumirit definitiv asupra multor lucruri. Mai întâiu, puține cărți pentru copii, vor fi tot atât de frumos tipărite, de sfintele sărbători. Hârtie, literă, desene colorate pe fiecare pagină, colaborează să încânte ochiul, să mângâie mâna. Despre conținut vom spune că e original de la început, căci *băboiul* este o pisică bătrână, „cu mersul majestos și privirea serioasă", — care își povestește singură, la persoana I-a, întâmplările din viața-i pisicească. E simplu, cuceritor și — de ce n'am spune-o? — emoționant, fiindcă o mulțime de lucruri, istorisite frumos, își găsesc corespondent prin sinceritate, în simțirea omenească. Vom dărui cu drag cartea Zinicăi.

GR. TĂUȘAN

„Nuanțe filosofice, cărți, oameni fapte" — de Gr. Tăușan, volum apărut în editura „Casa Școalelor", cuprinde în cele 13 esseuri ale sale o multitudine de cunoștințe expuse cu o claritate armonioasă și atrăgătoare.

In „Specificul spiritului latin, autorul, ocupându-se de această rasă în care gândirea este o dominantă a vieții și, condusă spre acțiune, devine isvorul evenimentelor istorice ori culturale, conchide: „Latinitatea stă și astăzi la postul de îndrumare a lumei spre idealurile umanității superioare și adevăratei culturi, în care umbrele haosului și nălucile misterului dispar în lumina rațiunii".

Spiritul de sinteză, definițiile elegante și comprehensive, preciziunea delimitărilor și avântul speculativ fac din „Nuanțe filosofice" o operă prețioasă.

MARIN I. PREDESCU

D. Marin I. Predescu este un poet tradițional, discret, care s'a făcut cunoscut în deosebi prin producții de inspirație religioasă. Volumul „Cântăreții stranei", apărut în 1927, s'a retipărit într'o nouă ediție, în 1935. In 1938, d. Marin I. Predescu a publicat „Evanghelia de la Ioan" în versuri (de la Paști pân'la Rusalii). In momentul de față, poetul lucrează la o versificare a pidelor lui Esop, direct după textul grecesc, din care a publicat câteva în pag. „Din Duminică în Duminică" a ziarului „Universul". Inrudit cu inspirația religioasă, este la d. Predescu și lirismul din viața copiilor, exprimat în volumul „Copiii, florile vieții", poezii, 1936. Autorul are gata de tipar, deasemeni, și romanul „Copilăria mea, la țară".

GRUPAREA FEMININA

In momentul de față, *„Gruparea feminină"*, asociația de artă despre care am vorbit deseori aici, —— are expoziție de pictură deschisă în sala „Dalles", — 1—31 Decembrie.

Participantele sunt: Aricescu-Vasiliu A., Chelsoiu Maria, Deșliu Elena, Tălășescu Elena, Vintilescu Georgeta, Delighioz Ecaterina, Demetriade Tanți.

„Gruparea feminină" înregistrează un frumos succes de public și de presă.

CRONICA MĂRUNTĂ

CAMIL PETRESCU

Am însemnat aici, la vreme, cuvintele noastre de omagiu, pentru împlinirea a 5 ani de apariție a *„Revistei Fundațiilor Regale"*, cea mai serioasă și mai cuprinzătoare publicație periodică românească. Am pomenit cu cinstirea cuvenită numele lui Paul Zarifopol, redactorul ei dela început, apoi al d-lui Camil Petrescu, redactorul de astăzi, care continuă cu autoritate și forțe personale, să însumeze tot ce e antologic în scrisul contemporan, în paginile revistei dorite excelentă de Insuși Suveranul țării.

Gândul M. S. Regelui „Carol II" a fost foarte clar la întemeiera ei. Analizând acest gând regal, exprimat în „Inchinare", din 1934, d. Camil Petrescu scoate sensul concret, în cultura românească al publicației. „Revista Fundațiilor Regale" nu e nici a personalităților — nici a școlilor literare și a curentelor ideologice, ci ea înfățișează obiectivarea spiritului românesc, creșterea și devenirea firească a virtualităților lui, ca fenomene aflate sub legea istoriei. Având a se conforma principiului director noocratic, — arată d. Camil Petrescu, — până la urmă vanitatea individuală nu va mai dăinui, ci, în paginile revistei, nu va mai fi vorba decât de „colaborarea creatoare a spiritului și a timpului". Cu conștiința că lucrează deci pe „linia spiritului rector al românismului", redactorul de azi, declară, intuind foarte senin realitatea concretă a culturii: „Mângâierea noastră este că mult-puținul pe care îl realizăm, e o verigă din lanțul devenirilor, că alte generații vor fi mai norocoase și ne mulțumim numai să nădăjduim că în lumina realizărilor ulterioare se va prețui truda noastră de a dura, stârnind modest pe unele linii directive, care, ca nucii, dau rod doar pentru cei cari vin din urmă". Avem aici exemplu unei robuste analize a intenției regale, dar și al unei rodnice aderiuni la chemările culturii naționale.

Floria Capsali la Opera Română

Am înregistrat la timp, cu bucurie, în paginile revistei noastre, faptul că d-na Floria Capsali a fost, în sfârșit, angajată la Opera Română.

Am remarcat deasemeni că d-na Floria Capsali se află în plină maturitate a creației, încât, pentru ceea ce își propune

IN CABINA: Coca Ignat, Magdalena Rădulescu, Julieta Sandovici

să realizeze, de acum încolo, nu este de loc prea târziu.

Prima preocupare a artistei, e de a da o unitate tehnică întregului balet al Operei Române, așa că, acest an pregătește elementele tinere, la cursurile pe care le ține zilnic. Va monta apoi balete dintr'un bogat și divers repertoriu coregrafic. Urmărind să ajungă la un stil de dans românesc, d-na Floria Capsali va relua *„Piața Mare"*, de d. Mihail Jora și va monta noua operă a d-lui Paul Constantinescu, *„Nunta în fundul Moldovei"*.

D. Rogalsky compune muzica la un scenariu al artistei *„Fata din Drăguș"*, ce se va reprezenta, probobil, în Februarie. D. M. Jora lucrează la un divertisment „pașoptist", cu scenariu de d-na Apriliana Medianu, inspirat din romanul lui Antemireanu, *„Din vremea lui căpitan Costache"*.

In aceeași stagiune se proiectează să se dea și „Boîte à joujoux", de Debussy. Se va relua *„Invitația la vals"*, de Weber, cu decoruri și costume noi.

Prima montare coregrafică a d-nei Floria Capsali, în repertoriul Operei Române, a fost baletul din „Liliacul". A doua este în reluarea lui „Faust", unde artista a refăcut complet „Noaptea Walpurgiei", căutând să dea o notă nouă și cu totul plastică, a întregului ansamblu. In baletul din „Faust", pe lângă solistele Marie Jeanne Livezeanu, Nutzi Donna și Jozefina Crainic, se remarcă talentele noui ale d-relor Coca Ignat, Tamara Grămadă, Magdalena Rădulescu, Julieta Sandovici, Milica Marinescu, precum și debutul d-lui Trixy Checais.

EMANOIL BUCUȚA

Intâlnim o instructivă înșiruire de caracterizări ale scriitorilor români, într'o luminoasă cronică a d-lui Emanoil Bucuță, din „Revista Fundațiilor Regale" pe Decembrie, despre recenta „Histoire de la littérature roumaine, a d-lui B. Munteanu. O citâm spre a ajuta să fie ținută minte:

„Alexandri e o figură de trecere; Maiorescu, un profesor de disciplină; Eminescu, un poet universal și un teoretician național; Creangă si Odobescu sunt doi creatori de stil; Caragiale înseamnă realismul comic; Delavrancea realismul unui romantic; Brătescu-Voinești, drama selecției naturale; Vlahuță ne aduce pe poetul misionar; Coșbuc e expresia rasei; Goga, iredentismul profetic; Iosif, nostalgiile; Cerna, optimismul patetic; Macedonski ar trebui să fie marele premergător de la Parnas la simbolism; Duiliu Zamfirescu sau poezia savantă; Anghel, sau poetul transparențelor; Ralea sau liberalismul și raționalismul; Rădulescu-Motru și românismul lui; Blaga, metafizicianul misterului și filosoful culturii. Puse la un loc, formele acestea sunt aproape prea numeroase și desvălue mai mult un secret de atelier și o știință a folosirei fișei decât o cristalizare dela sine la poposuri a textului. Găsite acolo însă, la o întoarcere obișnuită de pagină, ele își păstrează tot farmecul și întreaga prospețime. Ascultați-le mai departe. Izvorul lor nu s'a oprit: Sadoveanu și magia amintirii; Agârbiceanu și realitățile ardelenești; Rebreanu, spectatorul neturburat; Cezar Petrescu spectatorul amărît; d-na Papadat Bengescu sau anatomia sufletelor; Gib Mihăescu sau psihologia demonstrativă; Camil Petrescu și viața obscură; Ionel Teodoreanu, sau analiza metaforică; Minulescu, sau simbolismul de vorbe mari; Bacovia, sau simbolismul fără muzică; Vinea sau avangarda elegiacă; Demonstene Botez, un pesimist; Philippide un panteist; Barbu, poetul geometru; Pilat sau frumusețile senine; Blaga, poetul misterului cosmic".

Vor apărea curând în colecția „UNIVERSUL LITERAR":

FRUNZIȘUL TOAMNEI MELE

versuri de VIRGIL CARIANOPOL

Scrisoarea de dragoste

roman de MIHAIL DRUMEȘ

I. PETROVICI

A apărut *„Al doilea volum de impresii în Italia"*, datorit d-lui prof. I. Petrovici. Cartea rămâne o strălucită ilustrare, am spune, a frumosului aforism exprimat de Diderot prin cuvintele „C'est une belle chose, mon ami, que le voyage".

Pentru degustarea acestor pagini nu au nevoe de invitație aceia cari știu ce înseamnă a urmări preocupările unui spirit de elită, nu importă în ce țară sau continent. Fiind vorba de numele d-lui prof. Petrovici, și de Italia, anunțăm cartea ca pe o sigură atracție a lecturilor.

ȘERBAN CIOCULESCU

Intr'un cotidian, sub titlul *„Un nou critic"* d. Șerban Cioculescu face onorurile casei, d-lui Vladimir Streinu, care debutează cu volumul său „Pagini de critică literară".

Indreptățind pe confratele său să îmbrace austera haină de cardinal, am zice, între puținii aleși adevărați ai criticei românești, nu-și înfrânge părerea de rău pentru retragerea din arenă a poetului Streinu. D-sa descoperă totuși în „Paginile de critică" virtuțile poetului de esențe rarissime, nu total accesibile mulțimei dar scumpe acelor cari pândesc la apărarea unui domeniu invadat de nechemați.

Vladimir Streinu și-a tras numai în aparență obloanele pentru vitrina de givaericale. Inteligența critică beneficiază de toate subtilitățile unui creer mult pregătit pentru poezie. Extrem de exigent cu sine în materie de artă a versului, d. Streinu și-a căutat realizarea judecând pe alții sub garanția renunțării proprii la satisfacțiile artistice de poet.

Memoria criticului se resimte de acea boare lirică intercalată între inteligență și obiect, de unele capricii de scrimă cari pot fi tot atâtea menajamente ale victimei cât atacuri la centrii ei vitali. Aceasta nu dăunează nimic originalității și vericității opiniilor critice ci le dă un nou farmec sporit considerabil sub condeiul de mari resurse stilistice al d-lui Streinu.

ANTON DUMITRIU

In cartea sa „Bazele filosofice ale științei", apărută în ed. Soc. Române de Filosofie, d. Anton Dumitriu privește în chip foarte original problema valorii științei. Matematician și filosof, d-sa aduce o documentare impresionantă în sprijinul concepției sale că „știința considerată independent, adică numai ca teorie, este o artă: arta de a construi simboluri ale propriei noastre puteri".

Capitolul „Determinism și nedeterminism" cuprinde o strânsă critică a **Principiului incertitudinii,** care stă la bază în știința actuală.

In întregul ei, cartea d-lui Anton Dumitriu se dovedește o interesantă și serioasă contribuție în domeniul filosofiei științei.

ÉMILE BREHIER

Articolul „Reflecții asupra platonismului" din n-rul pe Decembrie, al „Revistei Fundațiilor Regale", al d-lui Emile Bréhier, ilustru filosof și profesor la Sorbonna, îl vom analiza pe larg, în n-rul viitor al revistei. Ne mulțumim deocamdată să citâm următoarele considerații asupra relațiilor dintre teologie și filosofie: „Antichitatea ignorase totdeauna linia de despărțire ce se stabilește atunci între viața religioasă și o activitate pur speculativă, între viața religioasă care transformă ființa și o activitate teoretică, ce desvoltă cunoașterea pentru ea însăși și după legile ei proprii: ea cunoaște de bună seamă deosebirea dintre contemplativ și practic; însă contemplația nu desemnează numai desfășurarea imanentă a științei ci contactul cu ființa, și, în acest sens (ca și contemplația mistică în creștinism), ea face parte din scopul oamenilor buni, și conduce la îmbunătățirea ființei; nu are nimic comun cu atitudinea speculativă, în sensul kantian al cuvântului, cu acea strădanie către cunoașterea pură, ce caracterizează știința modernă și constitue temelia tehnicei.

Speculativă și tehnică, așa este filosofia când se izolează de teologie; speculativă și tehnică și nicidecum contemplativă și practică, căutând să asigure omului putera sa asupra naturii, prin cunoașterea legilor, iar nicidecum să se unească cu ființa prin contemplare și virtuți active".

IANCA UCIDE

de MIRCEA STREINUL

Acolo, spre sud-west de Vijnița, satele se răresc din-ce-în-ce, până nu mai nimerești decât câte-o casă-două, cocoțată pe-o stâncă sau pitită într'un fund de văgăună. Biserică și școală nu sunt în aceste cătune, unde lupii trec tacticos prin mijlocul potecilor și urșii dau binețe gospodinelor din ogradă. Departe de civilizație și de legi, trăiește neamul cumplit al huțulilor. Neavând teamă decât de Dumnezeu și de duhurile pădurilor, acești oameni aspri duc o viață proprie, în care nimeni nu cutează să se amestece, și obiceiurile lor îs barbare ca sălbătăcia naturii.

Când Voncic pusese piciorul în ogradă, un șarpe vânăt îi tăie drumul, pierzându-se în niște busturi.

„Semn rău!" — se'nciudă huțulul și-și făcu cruce.

Dupăce-și scuipă de trei ori peste umărul stâng, se duse de-adreptul la grajd. Iapa își întoarse către dânsul capul și necheză vesel, încercând să rupă lanțul cu care era legată de iesle. Bărbatul veni la ea și-i încercui gâtul. Apoi, căută sub brâu, de unde scoase două bucățele de zahăr, pe cari animalul le ronțăi cu sgomot. Voncic o bătu pe crupă și, uitându-se la podele, își încruntă fruntea.

„Iar s'a strânse murdărie de-o săptămână!" — își spuse el, suduind în gând pe servitor, și, apucând lopata, începu să rânească grajdul.

După un timp, observă că iapa e neliniștită și că se tot sbate în lanț.

— Ce-i cu tine, Puica?

Animalul îl privi cu ochi voalați de-o negură.

— Nu cumva nu ți-au dat apă! — și se repezi cu cofele la fântână, de unde se'ntoarse'n fugă. — Na! Bea, Puica.

Iapa deșertă amândouă cofele și Voncic se mai duse odată la fântână.

Ianca răsări în pragul casei.

— Pentru haramul tău ai timp, da' pentru mine nu!

— Femee, dece-ai lăsat neadăpată iapa? Vrei să se-aprindă? De bună-seama că nici ieri nu i-ai dat adă!

— Nu, și?

Voncic își strânsese pumnii.

— Unde-i hargatul?

— Cu vitele.

— L-oiu învăța eu minte să nu grijească de cal!

— Ascultă, bărbate... M'am săturat de-așa o viață. Înțelegi? M'am săturat! Ții la haram mai mult ca la mine. Să-ți vinzi iapa, ori mă'ntorc la mama.

Voncic rămase trăsnit.

— Așa vorbești cu mine, Ianca?

— Așa.

Hargatul tocmai se'ntorcea cu vitele dela pășune.

— Iosife, dece n'ai adăpat calul? Hai, spune! Dece taci? Spune, Iosife, că te desnod! Spune odată! Vrei să-mi piară iapa? Hai! De când n'ai adăpat-o?

Băietanul își încleștase dinții și tăcea.

Voncic nu se putu stăpâni și se deslănțui ca o furtună asupra lui.

— Na! Și mai na! — și nu-l slobozi până nu-l umplu de sânge.

Apoi, desgustat, luă o secure și se'nfundă în pădurea care urca muntele din spatele casei.

Cărarea șerpuia sălbatic printre pietre argintii și tufe enorme de ferigă aspră, care părea mulată într'un ciudat sânge verzuiu de pitic sau de iasma pământului. Salamandre sperioase țâșneau de sub vreascuri putrede. Din fagii cu frunze albăstrii de soare isvorau fluvii de murmur, cari cotropeau cerurile. Mai sus, spre culmi, în severe zale verzi, brazii așteptau vre-o tainică poruncă pentru a năvăli cu sulițele lor asupra văilor. Rădăcini puternice de stejari singuratici sfârtecau pământul roșietic, din cari, deseori, ieșeau ca niște șerpi uriași, ca să se târâie printre arbuști de lemnul Domnului sau de trandafir sălbatic.

Tăindu-și drum în potopul de plante acățătoare. Voncic părea că e un uriaș mânios, care se luptă cu o mulțime de stranii balauri de basm. După vre-un ceas de mers obositor, dădu de-o pajiște, unde se trânti să se odihnească. Aerul era cald ca la șes. Pietrele risipite din stâncile detunate ardeau și șerpii ieșiseră din crăpături ca să-și sorească umezeala strânsă între rădăcini, iar pajerele despicau în fâlfâit larg văsduhurile.

„Ce bine-i aici!" — își spuse cu amărăciune Voncic. — „Mai bine ca'ntre oameni. Dacă-l lași în pace, nici măcar șarpele nu te muște, pe când acolo, jos, e numai ură și prostie..." — și ochii i se pierdură departe, foarte departe, în pădurile nepătrunse dinspre miază-zi, unde șerpii poartă coroniță de aur pe cap, iar pajerele au ghiare de sticlă.

Deodată, un aluniș se scutură de-o mișcare violentă.

„Lup sau urs?" — se gândi Voncic, dar nu-i fu frică și nici nu întinse mâna după securea pe care-o pusese alături; știa că sălbătăciunea îl va lăsa în pace.

Numai că nu o fiară, ci hargatul Iosif se arătă în cele din urmă, aprins la față și ștergându-și sudoarea care-i șiroia depe frunte.

Venind la stăpânul său, băietanul rosti:

— Bădie, m'am luat după dumneata ca să-ți spun că ai păcătuit bătându-mă. E adevărat, n'am adăpat-o la timp pe Puica, da' nu's eu de vină.

— Femeea mea?

— Ea, stăpâne.

Voncic își plecă fruntea. Soarele era puternic. O ghionoaie ciocănea într'un trunchiu uscat și ierburile aveau miros amar de sânge.

— Șezi lângă mine, Iosife. Iartă-mă că te-am bătut. Tare mi-i somn, măi Iosife... Stai aici și veghiază să nu s'apropie vre-un șarpe. Am să dorm câteva ceasuri. Du-te'n umbră și, dacă vrei, poți să cânți din frunză ori din fluier.

Deși era foarte obosit, Voncic nu reuși să adoarmă imediat. Semințele ierburilor plesneau împrăștiind izuri turburătoare, soarele arunca snopi de foc și pământul își aburea umezelile amețitoare. O zi ciudată, care te'ndeamnă la omor sau la dragoste — și Voncic gemu.

„Oare dece nu vrea să mă'nțeleagă Ianca? Sau nu poate?"

Iosif începu să cânte din frunză și toate— soarele, Ianca, mirozna ierburilor, pădurea, Puica — se-amestecară într'o apă tulbure de lumină albastră, prin care fulgereau săgeți de aur. Voncic simți ca un fel de moarte când se prăbuși în prăpastia fără fund a somnului.

Cerul era o imensitate de flăcări, cari, par'că, încercau să cuprindă și pădurile.

— Am dormit mult, Iosife!

— Da, stăpâne. Și-ai tot gemut prin somn. Iată, aici îs doi șerpi, pe cari i-am ucis, căci se-apropiau de tâmpla ta. Vipere, amândouă! Privește la capul lor. Au semn mare.

— Da. Sunt vipere. Semnul le dovedește cu prisosință neamul rău. Îți mulțumesc, Iosife. Dacă nu erai aici, muream de otrava lor.

In răsărituri, umbrele nopții se și cățărau pe cer. Septentrionul se-acoperea de nouri bulbucați, leneși. Apusul aștepta herghelliile năzdrăvane, cari să-i mănânce tăvile de jăratic. Văgăunile se-umpluseră de seară grea, verzuie.

— Stăpâne, să ne'ntoarcem acasă, — șopti Iosif, pe care arătările nopții îl turburau. Avem de trecut prin locuri periculoase și nu-i bine să'ntârziem.

— Astă-noapte vom rămânea aici. Uite-te ce lună uriașă se-arată. Am descoperit cuibarul unei veverițe și-i plin de alune. Hai să mâncăm.

Dupăce băură apă dintr'un isvor subțire și curat, se duseră sub un perete de stâncă.

— Aici, suntem feriți de roua nopții. Fă-ți și tu o țigară, Iosife. Aiesta-i tutun polițesc de cel scump, — și, privind cerul, oftă: — Luna plouă cu foc asupra pădurilor.

— Da. E un foc rece, care usucă sufletul și'mbolnăvește inima.

— Pe-o noapte ca asta nu-i bine să mori, că iasmele cutreeră potecile și te iau cu ele în țara lor, unde nu calcă pas de înger.

O stea de August se desprinse depe firmament și se stinse deasupra pădurii de miază-zi.

— A căzut în pădurea blestemată, — se 'nfioră Iosif.

— Intr'acolo m'oiu duce și eu cândva, — spuse într'un târziu huțulul, și par'că era un fel de dor în glasul lui.

— Doamne-ferește! — se'nspăimântă hargatul. — Vrei să te apuce vântoasele ori să te sărute păunița zorilor, aceea care are frunte de ceață și buze de brumă? Ea te-ar preface'n domn de noapte și, atunci, ai ține drumul strigoilor, ca să te-apuci în horă cu ei.

— Câteodată e mai bine să știi calea strigoilor decât să trăiești printre oameni. Inseamnă-ți asta, Iosife. Dar să lăsăm la-o-parte acestea și să ne bucurăm de frumusețea nopții. Auzi cum strigă șoimul? Poate că-și visează împărăteasa.

Voncic trase adânc din țigară și, la luciul ei, văzu că Iosif plânge.

— Ce-i cu tine, băiete?

— Stăpâne, să nu mai vorbești de pădurea blestemată. — și plânsul isbucni plin, nestăvilit.

*

Ianca încă nu adormise. Luna veni în dreptul ferestrei și fața femeii se lumină ca apa unei fântâni, iar părul, negru și bogat, căpătă reflexe albăstrii. Afară, se vedea ca ziua. In odaie, ungherele țiuiau și erau dușmănoase, cu umbre adânci, de nepătruns, așa că femeea le tot cerceta neliniștită.

„Voncic nu mai vine!" — și-și desveli pieptul, care o ardea. — „Cutreeră coclaurile și se uită la lună".

Auzind un sgomot, ca de pași, se ridică în coate.

„Nu. Nu e dânsul. Un viezure sau o vulpe", — și, înfundându-și fruntea în perină, mușcă până când o rupse. — „Așa am să-i rup inima!"

Iapa necheză în grajd și femeea se sgudui ca lovită de biciu. Doamne, luna asta, care intra în valuri înghețate prin fereastră! Mirozna amăruie, care plutea în odaie! Țiuitul din unghere! — Toate o exasperau pe Ianca și, acuma, se mai adăuga și nechezatul sălbatic, misterios, al animalului care bătea mereu cu copita'n podelele grajdului, ca și cum ar fi chemat duhurile pământului!

Iapa necheză din nou. Par'c'ar fi fost sireapa din poveste, așa-i vui glasul. Femeea nu se mai putu stăpâni. Sărind din pat, se duse în tindă și cotrobăi printre lemne, până găsi o bardă. Iapa necheza mereu, tot mai sălbatic și mai turburător. Ianca păși în ogradă. Lumina lunei tremura în ferestruicile grajdului. Pământul era cald și licuricii înstelau ierburile.

Femeea deschise ușa și se înecă în întuneric.

In grajd, se făcu deodată liniște. Vitele suflau ușor, a vis cu pajiști bogate. Puica, simțind primejdie, tăcu. Ferindu-se de Ianca, se dete cu capul în bătia lunei și icni ca și cum ar fi primit un pumn în bot. Bumbii de alamă ai căpăstrului pe care Voncic îl adusese din Vijnița, luciră sticlos și Ianca lăcrimă de ciudă:

— De dânsa, are grijă! Căpăstru nou, cu bumbi, ca la caii boierești. Las' că te-i sătura, haramule! — și'ncepu s'o bată cu piciorul în burtă, lovind cu sete până osteni și se rezimă de perete.

Apoi, deslegând-o, trase iapa în ogradă.

— Așa, haramule! Vreau luptă dreaptă cu tine, — și făcu tot posibilul s'o înfurie.

Intâiu, o plesni cu frâul căpăstrului peste ochi, însă animalul nici nu clinti; atât — că gemu încetișor, omenește. Pe urmă, îi dădu cu o jordie peste picioare, o bătu peste arcul grumazului și aproape că-i smulse coama, dar Puica își plecase capul și nu voia să reacționeze, ceeace o înebuni pe Ianca.

— De-aiestea-mi ești? — și, ca o pisică, sări la capul iepei, înfundându-și unghiile în ochii ei.

Animalul se cutremură și necheză atât de puternic, încât toți munții și toate văile vuiră. Femeea scoase un strigăt de triumf. Ridicând barda, care scânteia ca o flacără albă, lovi. Și mai lovi odată. Și încăodată. Apoi, ca o grindină, până valuri de sânge fierbinte îi inundară mânile. Picioarele iepei se muiară și trupul uriaș se prăbuși cu un geamăt obosit în iarba înrourată, speriind fluturii de noapte.

Femeea îngenunchie și'ncepu s'aștepte.

— Iosife! — îl prinse Voncic de braț pe hargat. — N'ai auzit? In vale...

— Ba da, stăpâne! Ca un strigăt de-ajutor. Cineva în primejdie de moarte și...

Huțulul nu-l mai ascultă, ci, luându-și securea, se năpusti spre văgăună, ca fugărind pe urmele unei iasme.

— Stăpâne, nu mă lăsa! — se tângui Iosif, dar Voncic și dispăruse în întunecimile pădurii.

Luna se rostogolea a primejdie peste copacii ale căror ramuri se'mpleteau ca șerpii, formând bolți vaste și'ntunecoase. Deasupra isvoarelor, fășii subțiri de ceață se destrămau alene și conturau ciudate umbre albastre, prin cari treceau încet cerbi împărătești și păstori de stele. Ierburi aspre și tăioase însângereau picioarele lui Voncinc și rănile, în cari pătrundea roua, usturau ca și cum le-ar fi sărat cineva, iar duhurile pădurii râdeau ascuțit și sălbatic în tufișuri, când câte un strigăt mic de durere al omului înstela beznele. De sub pietrele unei stânci imense, acoperită de mușchiu auriu, muma pământului, cu ochi de cârtiță, mărunți și răi, privea lacom la bărbatul care se lupta cu ferigile și lanțurile de plante acățătoare. Ca să vadă mai bine, împăratul piticilor răsturnă o ciupercă roșie și niște vulpi mârâiră că le dă cu otravă în ochi. După câtva timp, se-arătă și Iosif. O sumedenie de iasme dănțuiau împrejurul lui și râdeau drăcește. O iasmă mai îndrăzneață îi puse piedică. Băietanul se răsturnă într'un tufiș de lemnul Domnului, sgâriindu-și obraji și fruntea. Copacii începură să fulgere din scorburile lor putrede, iar luna se posomorî după coroana unui stejar bătrân și nu fugi de-acolo decât când o răbufni o trâmbă de vânt.

— Stăpâneee... străpâneee... — plângea glasul lui Iosif și iasmele se prăpădeau de râs, nu alta!

— Să vină și ielele, să vină și ielele! — striga un pitic îmbrăcat nemțește și cu o lulea enormă, din care tot pâcâia.

— Venim! Venim! — și-un stol de lumini se lăsă asupra băietanului năucit de noapte.

— Hi-hi-hi! — se strâmbă de plăcere muma pământului. — Aduceți-l la mine, că am o fată pentru dânsul. O fată cu trei ochi și păr de broască...

— Ha-ha-ha! — se cutremură de râs pădurea.

Un fag își scoase din țărână rădăcinile și-l apucă pe Iosif. Băietanul căzu cu capul de-o piatră și, îndată, luna își înroși lumina, căci sângele lui Iosif era tânăr și bun.

— Hei, fagule! țiui o pajeră. — Mi se pare că l-ai omorât pe bietul pământean, — și, deodată, se făcu liniște mare în văgăună.

Ielele și iasmele se topiră în neguri, piticii intrară în scorburi, iar copacii își pierdură graiul. Numai muma pământului mai borborosi un timp, dar, în cele din urmă, se retrase sub pietre și luna rămase singură, să spele cu apele ei clare mortul. Pădurea își desprinse câteva frunze, cu cari vântul astupă rana băietanului, și o stea porni din înalturi să vestească o nouă moarte.

O vulpe lătră scurt și linse fruntea mortului.

*

— Ianca, dece ai făcut asta?

Femeea aștepta ca Voncic s'o isbească în creștet cu securea, însă bărbatul se uită lung la calul care zăcea cu țeasta sfărâmată și nici nu se mișcă. Ianca se târî la picioarele lui, încercând să le cuprindă. Bărbatul se feri ca de-un șarpe.

— Nu trebuia să ucizi, Ianca. Dece ai ucis? Iată, ești plină de sânge.

— Tu nu mă ucizi, Voncic?

— Nu, nu vreau să te ucid.

— Voncic, — strigă femeea, — ucide-mă, Voncic, ucide-mă.

— Nu! Eu voiu pleca. Pădurea de miază-zi mă chiamă. Tu vei rămânea aici, cu hoitul. Nu mă voiu întoarce niciodată. Vei fi o văduvă fără mort, Ianca. Veste nu vei avea dela mine decât când voiu ucide un șarpe cu coroniță de aur pe cap ori o pajeră cu ghiare de sticlă. Atunci, se va isca furtună mare și vei ști că bărbatul tău mai trăiește, mai trăiește cu lupii, cu urșii, cu vulpile și cu jderii.

— Voncic, nu pleca. Voncic, dacă pleci, te blestem pentru totdeauna.

— Acolo unde voiu fi eu, blestemele tale nu mă vor ajunge, căci copacii îs deși ca peria și vântul va risipi vorbele. Rămâi cu bine, Ianca. Eu mă duc pe drumul către vis. Să'ngropi hoitul și plângi ca după om!

(Urmare în pag. 7-a).

Bălcescu și Alecsandri la Palermo

(Urmare din pag. 1-a)

După momentele venețiene, atât de apte să înflăcăreze fantezia dornică de exotism a unui tânăr admirator ca dânsul al *Orientalelor* lui Victor Hugo, iată acum momentele din Sudul Italiei.

Din ceața golfului cu Sirene Elena Negri deslușește uneori culmea Muntelui de Foc: acel Vezuviu, pe ale cărei pante culesese nu de mult Leopardi firul de „ginestră", drept funest simbol al Florii de pe Genună. Alecsandri în schimb nu vede decât soarele, nu aude decât voluptoasele barcarole.

Cu Nicolae Bălcescu s'au întâlnit la Neapoli cu totul întâmplător. Prin Sudul Franței și apoi pe Marea Tireniană, prin Livorno, acesta coborîse dela Paris în iarna aceluiaș an, spre a-și căuta de sănătate și a folosi prilejul, deopotrivă, pentru a cerceta bibliotecile sau chiar arhivele Italiei, în scopul arătat. Cei trei romantici se găseau așa dar, la un moment dat la Neapoli ,fără ca primii doi să știe de compatriotul lor, venit dela Paris.

Alecsandri și Elena Negri se plimbau într'o zi pe malul mării, spre Chiaia, în lungul bulevardului pe care se încrucișau cele mai elegante echipagii. Când, le atrage atenția figura foarte slabă și îngădurată a unui trecător. Elena Negri se uită mai bine: e Nicu Bălcescu, după cum îi spuneau între ei prietenii.

El este și nu-și poate stăpâni agitația. Bucuria acelei întâlniri din largul lumii este întunecată pentru el de un necaz: pe vapor îl ofensase un doctor Napolitan, pe care îl provocase imediat la duel și acum nu avea martor, străin cum se afla acolo, printre străini. Alecsandri, bine înțeles, se oferise numai decât să-l scoată din acea încurcătură, izbutind chiar să aplaneze numai conflictul prin tactul lui de diplomat.

Pe urmă reluasera în trei primbările prin cele mai pitorești locuri ale Golfului *Graziellei* lui Lamartine. Dela Sorrento la Pompei și dela Ischia la Amalfi. Iar în timpul acestei adevărate cufundări în voluptatea coloristică — amănuntul mi se pare cu adevărat revelator — Alexandri se ferea totdeuna cu mare grijă să privească trunchiurile scorburoase ale măslinilor ,căci i se păreau prea asemănătoare cu damnați din *Infernul* lui Dante. Îi făceau pur și simplu rău. In schimb, nu se mai putea sătura admirând portocalii și lămâii în floare, rozele de Paestum, pe care le invidia că trăiesc fie și numai o primăvară sub mângâerile soarelui din acele locuri.

Se învioraseră apoi, într'un glas, cu o hotărîre: să coboare la Palermo, în Sicilia. Mai jos, mai adânc în Țara soarelui.

Acolo i-am surpirns noi, la începutul acestei evocări. Și acolo, în starea sufletească dela început, aveau să petreacă alte trei luni, până la finele lui Martie 1847. Să reținem o afirmație și să o subliniem: cele mai fericite momente din viața celor trei protagoniști. Acolo, la Palermo ,odată pentru totdeauna.

In curând, sănătatea Elenei Negri avea să lase tot mi puțin de sperat; astfel că Alexandri, purtânu-i întreaga răspundere, se hotărîse în primăvara acelui an s'o readucă în Moldova ,pe mare. Era mai palidă de cum o văzuse vreodată; ochii îi scânteiau mai arzători decât în cele mai voluptoase clipe. Mâinile îi erau prea străvezii. Iar zâmbetul, tot ce era mai trist în potrertul Elenei Negri, îl îndurera până la tulburare.

Bălcescu și-a luat rămas bun dela dânșii cu ochii în lăcrămi. Simțea că în clipele acelea lua sfârșit cea mai frumoasă și colorată pagină a vieții sale? Că n'avea să-și mai vadă nicodată, cel puțin pe acest pământ, bunii lui prieteni dela Palermo? Mâna Elenei Negri tremurase cu o sensibilitate deosebită între mâinile lui. Privirle lor de pătrunzătoare duioșie spiritualizau într'o clipă sentimentul prieteniei, trecându-l dincolo de posibilitățile sufletești ale celuilalt: prietenul comun și iubit deopotrivă, Alecsandri. Pe raza acelei priviri în lacrămi, sufletul „Steluței" și al lui Nicolae Bălcescu își luaseră zborul către cer.

Toată Conca de Aur dintre Palermo și Monreale înflorise cele mai albe flori pentru fruntea Elenei Negri, în primăvara aceea. Dar nu s'a mai putut încununa cu ele, nici în gândul veșnic optimist al celui care-o cântă în versuri,. A plecat bolnavă, pe mare, de-alungul coastelor siciliene, adiind de arome tari până dincolo de largul cu zări de pământuri, pela Agrigent și Taormina, spre Arhipelagul grecesc, în largul Mediteranei. Așa până în fața celei mai apropiate insule de gura Bosforului-Prinkipo — unde i-a fost dat Elenei Negri să închidă ochii, pe acea corabie, spre mare durere, dar mai ales spre marea îngrijorare a tovarășului ei de călătorie.

O piatră albă, între mormintele părăsite din curtea unei biserici ortodoxe din Pera, închide până astăzi amintirea celei mai romantice Muze a sentimentalismului românesc.

Bălcescu a mai zăbovit câtva, singur, la Palermo. Și apoi, a plecat. S'a întors la Paris, tot între străini; dar acolo îl aștepta prietenia celorlalți refugiați din Principate și solidaritatea cosmopolită a întregii Tinere Europe. Il aștepta, mai ales, anul 1848. Cu baricadele, proclamațiile, reformele, improvizațiile, riscurile, consecințele, ostenelile unei acțiuni practice pornită și susținută numai de elanuri sufletești. După Brussa, aveau să urmeze pentru Bălcescu aventurile din Țara Moților, cu peripeții de adevărat contimporan al lui Felice Orsini. Apoi agitațiile conspiratoare dela Paris și dela Londra, ca secretar al lui Mazzini; și cealaltă aventură, a încercării de-a se întoarce fraudulos în țara lui.

Până în clipa supremei concluzii a atâtor și atâtor zbuciumări: moartea în străini, singur.

Intr'o odaie de locandă. Neștiut de nimeni. Un exilat periculos, din toată lumea. Crezut, poate, păgân, după pașaportul turcesc pe care-l găsiseră printre cărțile de pe masă și cele câteva lucruri modeste ale mizeriei lui vagabonde.

Bălcescu, se știe, a murit la Palermo și a a fost îngropat acolo, în groapa comună a sărăcimii, sau fără bani de înmormântare.

In primăvara morții lui bântuise la Palermo o nouă molimă de ciumă.

Lui Vasile Alecsandri, fericitul și veselul pastelist a tuturor voioșiilor românești, i-a fost dat să-și lege amintirile cele mai tragice de răstimpul petrecerii cu Bălcescu și Elena Negri la Palermo. Dar și cele mai puternice amintiri ale variatei lui cariere de etern călător între zările Mediteranei. Vor trece anii peste mormântul fără cruce din cimitirul binecuvântat de Sfânta Rosalia, cu gest de pietate pentru străinul rămas fără flori și lumânare de Ziua tuturor Morților; ca și peste piatra albă dintre mormintele vechi ale acelei biserici grecești din Constantinopol.

Alecsandri va cunoaște în aceeași ani toate succesele și se va întări în el încrederea în toate bucuriile vieți. Va merge în nenumărate rânduri, după dorința lui, în largul și lungul lumii, dela Paris la Londra, în Algeria, în Crimea, sau în Spania. Va cunoaște toate demnitățile și va refuza-o aproape pe cea supremă de Domn al țării. Va avea prieteni pe cei mai de seamă oameni din generația sa, din Principate ca și din restul lumii. Celebritatea nu-i va fi disputată de nici un Român în viață.

Până ce, bătrân și el la urma urmelor, ducându-se pentru cea din urmă oară în Italia, Alecsandri, s'a abătut pe la Palermo și i-a fost dat să cunoască prima și ultima decepție în viață: în loc de soare, a dat acolo peste ploaie și frig.

In felul acesta îl descuraja și mai mult încercarea de-a căuta în cimitirul dela Rotoli mormântul fără semnul unei inscripții al prietenului Bălcescu, pentru care adusese în gând ofranda unor lăcrămioare.

La Palermo, unde și-a găsit mormântul, a trăit unul din cei mai aleși reprezentanți ai eroismului românesc, cele mai calme și binefăcătoare zile de pe pământ. Intru aceasta l-a înfrățit cu Elena Negri nu numai moartea fără vreme, între străini. Dar pentru însăș existența de soare și bucurii a lui Alecsandri, momentul dela Palermo a rămas printre cele mai emoționante aduceri aminte.

ALEXANDRU MARCU

Cronica ideilor

In cronica precedentă am citat cartea lui **C. G. Iung** „**Le Moi et l'Inconscient**", stăruind asupra raportului dintre individ și societate, discutat de către psihologul german sub specia inconștientului.

Iung postulează că inconștientul colectiv, psihoza social-etnică, compusă substanțial din imaginile primitive și generale ale sufletului, este statornică la baza psihologiei individuale, influențând-o variat dacă nu patologic. Din pricina atracției pe care o exercită asupra inconștientului personal, — acela colectiv — au loc toate excesele și toate deformările sufletului nostru. Acest inconștient colectiv, constituit anonim dar durabil și genetic în psihologia individului — grevează stratul inconștientului personal și, mai departe, însăși conștiința, care adesea nu îi mai poate rezista și de aici toata greșita orientare pe care unii oameni o dau vieții.

O întrebare legitimă și pe care Iung și-o pune în capitolele următoare ale cărții este următoarea: cum încearcă individualitatea să se libereze de psihologia colectivă, recte inconștientul colectiv?

Ideia libertății, a liberului-arbitru, exclusiv și deplin autonom, nu este tocmai atât de iminent necesara sufletului nostru, așa cum s'ar crede.

Omul, prin natura lui inițială, nu se știe daca este liber, este sigur însă ca se dovedește temător, deci având în suflet, înscrisă, o nevoie imediată de certitudine, de protecție. El nu poate suporta sa ramana singur în fața vieții. Dacă reclamă libertate, aceasta o face, în majoritatea cazurilor, fie pentruca, într'o epocă oarecare, coercițiunea comunității[1]) este prea tiranica, fie pentru a o exercita **în numele altora** și scontându-i efectele tot în profitul social. Am zice că ideia de libertate naște din împrejurări **extrinseci.** Libertatea, ca o finalitate intimă și, în sine, individuală, nu are nici un sens. „Libertatea nu este ușor de suportat" ne încredințeaza Iung (op. cit. pg. 95).

Keyserling — deși nu atâta psiholog cât ganditor al fenomenelor de cultură — are un paragraf asemănător în concluzii — cu privire la libertate ca tendință a psihologiei individuale. In afară de ceeace se înțelege prin „spirit" (partea veritabil și originar liberă) — „totul în om, detestă libertatea"... Iată câteva rânduri din **„De la souffrance à la plénitude"**, carte asupra căreia vom reveni: „Omul trebue să-și **reprezinte** libertatea și sa **aspire** la ea, adica în chip principal să se îndrepte către dânsa — și aceasta pretinde un efort. El trebue să **creadă** în libertatea lui, în sensul ca această reprezentare să activeze asupra întregului său inconștient și să declanșeze în el profunde transformări, cari trebue să se efectueze dacă vrea să devină un om liber — dar aceasta este cu atât mai dur și mai obositor. Insfârșit, acela care pune accentul pe libertatea lui, îl pune, în același timp, pe acela al ne-determinării sale de către ceeace există în afară de el, ceeace implică responsabilitate plină și întreagă — și numai un om foarte tare poartă bucuros jugul responsabilității"... (p. 225).

De frică, omul nici nu caută în el sursa libertății, nici nu și-o atribue lui. Libertatea devine astfel o **funcțiune** nu o **substanță.** Ceeace ne preocupă nu este libertatea însăși — ci „salvarea cea mai apropiată, nu una durabilă nici aceea care va decide până mai la urmă"... (Keyserling, op. cit. p. 226).

Această paranteză despre libertate este edificatoare cu privire la problema deschisă de Iung, și la care ne refeream la început. Dacă libertatea este o noțiune numai relativ proprie și implicită spiritului nostru ne dăm seama cât de anevoie poate lucra tendința de eliberare a psihologiei individuale, mai ales atunci când are a se scutura de obsesia anonimă și inițială a **psihologiei colective** pe care, am văzut că cercetători de talia lui Iung o prevăd: în formațiunea genetică și elementară a sufletului omenesc.

Iung vorbește de un **transfert** continuu, care are loc, dinspre **inconștientul colectiv** către individual și de aici către planul conștiinței, adică acela care ne determină acțiunea și atitudinea, în toate ocaziunile. Evident, un transfert de imagini. Cum explicăm această influență și determinare a conștiinței individuale de către psihoza colectivă? De ce alergăm către exterioritate, de ce conștiința noastră este adesea posedată și se folosește de materialul **inconștientului colectiv,** ale cărui arhetipuri le împrumutăm și cărora voim să le semănăm în atitudinea noastră curentă?

Freud a încercat să lămurească problema postulând nevroza refulată a „erotismului infantil". **Adler** invocă, în această direcție, „tendința de securitate și către putere", care animă individul și din pricina căreia psihoza colectivă, anonimă dar fecundă, exercită o atare atracție și influență. Părerea lui C. G. Iung este că, în orice caz, modul ideal în care poate fi echilibrat raportul dintre inconștientul colectiv și acela individual este „înțelegerea critică" pe care trebue să o deprindă conștiința noastră față cu invazia atâtor elemente străine care o solicită.

Reținem însă, de aici, discuția despre libertatea eului și îndeosebi, observația că suntem cu atât mai străini de o veritabilă trăire a acestei idei cu cât o raportăm la ceeace, în chip rațional și în plan logic-conștient credem despre libertate.

MIRCEA MATEESCU

[1]) **„De la souffrance à la plénitude", Stock, Paris, p. 212 și urm.**

PAUL FORT: „EXPO 37" suivi de „Raymonde aux yeux verts"

(Flammarion — Paris, 1938)

Opera poetică a lui Paul Fort alcătuită mai ales din numeroasele și admiratele volume de „balade franceze" și „cronici ale Franței", contrazice obișnuințele cititorului de versuri, care leagă cu necesitate poezia de formele prozodice tradiționale, sau cel puțin — dela simbolism încoace — de înfățișarea ei tipografică. Altfel spus, cu vorbele lui Thibaudet: „poezia de azi e uneori un bal mascat — rău mascat — unde poezia, unde toate poeziile, și-au dat întâlnire". Proza ritmată a unui Paul Fort ilustrează exemplar afirmația. Infățișarea prozaică a operei lui e doar o travestire, în haine de Cenușereasă uneori, a cărei aparentă monotonie grafică nu izbutește să întunece splendoarea unei stanțe ca aceasta:

„Oui, le ciel a frappé deux fois le même lys du même éclair fidèle! J'irai cueillir, je veux aider Amaryllis à cueillir l'asphodèle".

Belșugul nesecat de imagini, rimele interioare, asonanțele și necontenita ritmică învolburare a expresiei peste marginile tiparului neted al prozei, transmutația subtilă a vocabularului în cântec desăvârșesc impresia că asistăm la o liberare a duhului poeziei însăși din servitutile materiei, așa cum răsar formele divine ale Venerei din spuma oceanului, în **La Romance du retour** a lui Jean Pellerin:

Le vers se lave de la prose,
Comme Aphrodite jaillissant
De l'écume qui la fomente,
D'un serpent vert, algue infamante,
Libère un torse éblouissant.

Principiul artei poetice din care decurge întreaga lui operă l-a arătat de timpuriu chiar Paul Fort, în prefața la **„Romanul lui Ludovic al XI-lea"** (apărut acum patruzeci de ani), cu toată limpezimea dorită și cu tăria convingerii unui „creator conștient", cum îi place să-și spună:

„Cât despre formă, am încercat să arăt superioritatea ritmului asupra artificiului prozodiei. Exact spus, am căutat un stil care să poată trece, potrivit emoției, dela proză la vers și de la vers la proză: proza ritmată înlesnește trecerea. Versul urmează eliziunile firești ale vorbirii.

El se înfățișează ca proza, dispărând sub această formă orice eliziune supărătoare". Felul de a spune e astfel mai aproape de expresia firească a feluiui de a simți al poetului, iar noutatea contributivă a operei lui Paul Fort este tot atât de importantă ca intuiție sau viziune poetică originală și ca expresie.

Bogăția temelor pe care le orchestrează opera de vaste proporții a lui Paul Fort, i-a creiat autorului legenda unui personaj fabulos, de proporțiile și semnificația simbolică a unui mit în anonimatul căruia s'ar șterge relieful individualității creiatoare, — ceea ce înseamnă poate cel mai prețios omagiu.

Dar să nu vă gândiți, în cazul acestui poet, la gravitatea pedantă pe care o sugerează rostirea cuvântului „teme". Dimpotrivă, la el e vorba de o afinitate spontană pentru poezia care isvorăște oricând, de pretutindeni, și de o identificare panteistă cu înțelesurile lumii transfigurată prin harul poetic.

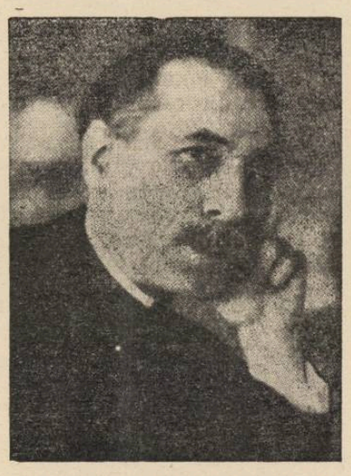

Paul Fort

Starea de grație, pe care aș numi-o de perfectă permeabilitate poetică și de osmoză necontenită între chipul dinafară al creației și imaginea ei răsfrântă lăuntric a cunoscut-o și Paul Fort, ca orice poet adevărat și la ea face aluzie în aceste rânduri care au accentul unei profesii de credință artistică: „Contemple, sois ta chose, laisse penser tes sens, éprends-toi de toi-même épars dans cette vie. Laisse ordonner le ciel a tes yeux, sans comprendre, et crée de ton silence la musique des nuits" **(Ballade de la nuit).**

Proza lui ritmată este o bună-vestire a poeziei, o continuă ofrandă a unuia dintre cei mai înzestrați rapsozi din câți au ieșit să o întâmpine. Amestecul de sentimentalism și ironie amabilă, de realism poetic și reverie sugestivă, de gravitate și umor ale operei lui Paul Fort, fac din autorul „baladelor franceze" unul dintre cei mai autentici poeți parisieni și fantezişti. Poet parisian și în această de curând apărută **Expo 37,** care împreună cu **Raymonde aux yeux verts** formează al treizecișinouălea volum din seria „Baladelor franceze" și a „Cronicilor Franței" ce i-au adus titlul de „Prinț al poeților", nu însă și popularitatea ce i s'ar fi cuvenit.

Expo 37 este cronica poetică a vizitei făcută de Paul Fort, în vara anului trecut, expoziției dela Paris. In tovărășia unor personaje de fantezie, plăsmuiri ale închipuirii lui poetice, a putut vedea ceea ce ochii vizitatorilor profani n'ar fi știut să descopere:

Et j'ai vu quelquefois ce que l'homme a cru voir, ar putea spune Paul Fort, citând versul faimos din „Bateau ivre".

Voi cita numai două aspecte, dealungul acestui itinerar de fantezie. Iată, pentru început, imaginea ironică a omului modern îmbătat de frenezia cunoașterii și a posesiei materiale:

„Nous verrons tout, comprendrons tout, chérirons tout tels des toutous — bien élevés. Tenez, j'en pleure. Nous vivrons là de grandes heures.

„Savoir **tout, tout, tout, tout. Tout,** enfin tout; ah! quel chic atout! Plus besoin de dictionnaire. Larousse est foutu. V'la mon blair.

„On saura tout par le menu, et des banquets tous les menus.

Și acum replica poetului, care știe cât este de iuzorie această supremație materială intemeiată pe aparențe, gata să se destrame odată cu nălucirile visului:

De l'ombre encor mais dans ma chambre où siffle rêveur Fin-Novembre. Lune en ce miroir détestable, un front se leve de ma table,

sous le reflet du petit jour... Ai-je dormi?... Que vaut l'amour?... Ai-je rêvé?... Que vaut un songe?.... Le monde s'efface à l'éponge.

In acelaș volum cu **Expo 37, Raymonde aux yeux verts** are toată frăgezimea inspirației adolescentine. Dar cupletele acestui „petit roman lirique et parisien", de o fermecătoare fantezie, mărturisesc prin grația miniaturală a conturelor și savanta legănare ritmică a frazelor, măestria și gustul îndelung exersat ale unui artist căruia-i sunt cunoscute toate tainele împerecherii cuvintelor după o alhimie subtilă și fără greș. O îmbinare delicată de lirism impulsiv și galanterie desuetă, de criticism și spontaneitate, totul trecut, corectat prin filtrul scepticismului amabil și al unei ironii concesive, ca un văl pudic acoperind goliciunea destăinuirilor.

Incheem sumarele noastre impresii de cititor cu această spirituală schiță autobiografică, atât de caracteristic paul-fortiană și de specific franceză intitulată **Si j'étais...**

Si j'étais une demoiselle je pourrais vous voir chaque jour. Nommons-la Caroline, Estelle ou Désirée ou, bien mieux, pour

vous enchanter l'ouie: Papinette. C'est à choisirs. Hélas, vieux fol, tu n'es qu'un vieux mauvais poète aux vieux noms de Jules-Jean-Paul.

Jules, il est vrai, tel César. Jean comme Aragon, Bart et Foutre. Paul, tel Valéry (mais son art...) Fort, comme un roseau faible, en outre.

MIHAI NICULESCU

Brățările grele

Cu care mână m'ai blogoslovit
Stăpâne, de-am rămas cu dorul
De-a strânge 'n slove sufletul rănit
Și de-a sorbi veninul cu paharul?

Poate-au greșit pe seama mea străbunii,
Poate-au iubit prea des, poate-au urît...
Au râs prea mult de-s veșnic mohorît
Și plâng stingher sub policandrul lunii..

Vre-un moș tehui o fi lovit cu spada...
Vre-o fată în alt veac va fi trădat...
Și 'n cine știe ce veleat, zăpada
S'o fi 'nroșit de sânge vinovat...

M'au asvârlit sfârșit ca un amin.
Le port acum păcatele prin vreme
Și-mi strâng durerea 'n margini de poeme
Ca un blestem nostalgic și străin.

Apropie-te fată nemurire,
Sunt blând și cred în frumusețea ta
Și mi-a șoptit az 'noapte cineva
Că un strămoș s'a frânt dintr'o iubire.

VINTILĂ HORIA

In toamna aceasta...

In toamna aceasta târzie, pe munți
Și nespus de departe de lume,
Scutura-se-va rar din pomii cărunți,
Câte-o frunză, un soare ce-apune.

Rătăcind ca un duh pe cărările culmii,
Voiu sparge câte-o stea în măsele,
Și-or prinde în noapte să tremure ulmii
Neștiuți, pe uitate șosele.

Tăcând și trecând mi-oi trimite haloul
Spre alte și alte ținuturi,
Și 'n palidul aer m'ajunge ecoul,
Ca sprintene stoluri de fluturi.

In toamna aceasta târzie voiu crește,
Săpându-mi cu vremea făgașul,
Și n'am să aud cum departe huește
Ca. o scoică enormă — orașul

ȘTEFAN BACIU

NOTIȚE ȘI ECOURI

Săptămâna cărții franceze s'a încheiat mai înainte de sorocul ei calendaristic, cu un succes material care putea fi prevăzut, știută fiind predilecția intelectualului român pentru imprimatul ieșit de sub teascurile editurilor parisiene, — dacă nu chiar aderența lui la ceeace formează esența spiritului francez manifestat în cultură. In decurs de trei zile numai, vânzarea în Capitală și în provincie, a depășit cifra de un milion de franci, atingându-se repede limita disponibilului consimțit de guvernul francez, pentru acoperirea pagubei provenite din vânzarea cărților la un preț excepțional, simțitor redus față de acel obișnuit.

Ar fi interesant să aflăm acum, post festum, ce autori s'au vândut mai bine, ca să spunem în termeni comerciali, și în ce proporție, pe specialități sau genuri, s'au cerut cartea științifică față de cea literară, romanul sau poezia, clasicii sau autorii moderni, biografia, romanul polițist etc.

Contabilizarea sistematică a unor astfel de rezultate ar putea da organizatorilor, anumite indicațiuni și sugestii folositoare pentru viitor. Ne îndoim însă că ele ar fi și concludente pentru cunoașterea unor hotărîte preferințe ale publicului nostru în materie de lectură franceză. Numărul acelora cari știu să aleagă fără șovăială, datorită unei îndelungate experiențe de cititor și pe temeiul gustului personal format, se va fi pierdut desigur, în massa cumpărătorilor ocazionali, dezorientați. Aci socotim că se află punctul cel mai delicat al problemei cărții: cum ar putea fi îndrumat cititorul spre cartea de cultură, — pentrucă se tipărește și se citește chiar enorm, lucrul e vădit, dar fără alegere, la întâmplare.

In strălucita sa pledoarie pentru carte, ca instrument esențial de cultură, d. Georges Duhamel a vorbit Marți, în sala „Dalles", despre prejudiciul atât de grav pe care radiofonia și cinematograful le aduc culturii, întrucât suprimă sentimentul efortului personal legat de esența acesteia. Dacă străbatem astăzi o perioadă de criză a culturii, faptul se datorește, în cea mai mare măsură, extinderii pe care au luat-o radiofonia și cinematograful cari tind, prin ușurința distracțiilor ce procură, să anuleze sentimentul efortului. Afară de faptul de a fi prea docile capriciilor mulțimii, amândouă au un efect cum nu se poate mai păgubitor culturii; efect pe care ilustrul conferențiar l-a numit „cotidianizarea rarului" înțelegând prin aceasta vulgarizarea culturii din cauza întinsei și prea lesnicioasei difuzări.

Ele sunt instrumente de conformism și de aservire iar nu de liberare și cu atât mai puțin de înălțare a spiritului. Nu numai atât, dar nici nu ne dau vreodată prilejul să ne depășim, pe când arta și cugetarea adevărată ne cer necontenit sforțări, pe care făcându-le ne simțim crescuți și îmbunătățiți. Ori, în aceasta tocmai constă acțiunea culturii.

Aceleași critici le putem aduce însă și cărții proaste: și ea, asemenea radiofoniei și cinematografului, procurând o plăcere pasivă, care nu stimulează spiritul, tinde la același rezultat: anularea efortului personal, al îndemnului spre autodepășire. Socotim că ar fi zadarnice orice străduințe de a face dintr'un iubitor al unor astfel de ușoare satisfacții, un cărturar convins, un intelectual autentic. Un cititor de cărți mediocre are în schimb gustul lecturii și acest gust trebue ajutat să se desvolte, să se transforme într'un instrument de alegere. Rolul criticei literare, intermediară între autor și cititor ar putea fi esențial din acest punct de vedere, dacă el s'ar putea exercita în condițiunile necesare de probitate profesională.

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Quartetul Teodorescu. D. Alexandru Teodorescu și-a împrospătat cadrele quartetului d-sale, întinerindu-l, ceeace reese dacă alăturăm suma vârstelor colaboratorilor d-sale de azi cu aceea a vechilor săi parteneri, cu câteva zeci bune de ani.

Spre a fi drepți, la prima impresie, și înainte de a putea face o comparație practică, aparențele unei schimbări radicale, de acest fel, o înfățișează mai curând păgubitoare, de pe urma înlocuirii experienței agonisite cu încercarea nouă, a partenerului călit la greutățile muzicii de cameră cu o tinerească aspirație la asimilarea lor. Dar, această impresie nu putea dăinui pentru cine a cunoscut condițiile de activitate a vechiului quartet Teodorescu, o serioasă îngrijorare, dar care nu-și putea totuși întări rădăcinile în vechimea existenței ei, contrar celor dovedite de atâtea quartete mari din apus. Și acest lucru, pentrucă merituoasa formațiune s'a lovit necontenit de aceeași atmosferă puțin prielnică muzicii de cameră, de aceeași înțelegere abia născândă pentru acest superior gen de exprimare muzicală, care le-a înlănțuit decepțiile și le-a format convingerea că nu-și vor putea găsi răsplata morală a muncii lor. In aceste împrejurări trebue privită drept deosebit de fericită primirea sub egida aceluiaș înzestrat și priceput cap de quartet, d. Alexandru Teodorescu, a unor resurse noi de entuziasm, de nădejde într'o înaintare a publicului în calea înțelegerii muzicale, pe care poate că e timpul să începem a o sconta, de puteri de muncă proaspete, încrezătoare, însufletite de îndemnuri necontrariate încă de decepționante experiențe și poate cu norocul de a nu le întâlni.

D. Teodorescu și-a creat noua grupare apelând la d-nii Ion Jelescu, violonist de vădită muzicalitate și care, cu mai mult accent și fermitate, ceeace negreșit poate extrage din resursele d-sale încă intimidate, va deveni de sigur excelent; la d. Rădulescu, altist de o ținută instrumentală, muzicală și o calitate sonoră de

Nina Aurelina

frumoasă chezășie și d. I. Fotino, violoncelist de remarcabil talent, capabil de expresivitate și elan avântat, toți elemente care prin munca absolut indispensabilă unui quartet de calitate, sunt de sigur chemați să obțină tot rezultatul dorit.

Primul concert a fost un pas sigur către acest țel. Quartetul în re major de Haydn a făcut apreciate resursele de bună emisiune sonoră, vie și colorată, ansamblu îmbinat cu buna înțelegere în crearea ritmului general de execuție și întâlnire firească în elan și intenții muzicale esențiale.

In quartetul de Verdi, în care se regăsește aproape neschimbată structura inspirației dramatice a marelui exponent al operei italiene, s'au relevat încă mai accentuat rezervele de ton plin, comunicativ și de deosebită avântare, ale celor patru executanți. In sfârșit, a fost interpretat cu deosebit brio, în aspectul lui adesea quasi orchestral, tratat de autor mai mult în sensul unor tablouri evocatoare decât în comentariu de multiple linii distincte, quartetul de Edward Grieg.

D. Alexandru Teodorescu și colaboratorii d-sale merită de sigur cu prisosință să întâlnească o soartă prielnică cimentării trainice și înaintării artistice ale noului quartet, care, acum, nu mai depinde de cât de condițiunile externe ce va găsi, cele de organizare fiind, precum am mai arătat, fericit întreprinse.

Concertul d-nei Nina Aurelina. Fiecare din afirmările trecute ale distinsei interprete vocale, d-na Nina Aurelina, au putut lămuri deosebit de favorabil o serioasă pregătire artistică asociată unor posibilități vocale de aleasă structură.

Glas ductil, stabilizat în timbru și colorit, conformat cerințelor esențiale de linie, accent și ritm, cu deosebită siguranță muzicală. O apropriere, în variate prilejuri dovedită, a stilurilor, a justei măsuri necesare reliefării lor bine desemnate dar fără de apăsări artificializante sau excese deformante.

O școală îngrijită și consecventă, a cărei limpezime în intenția muzicală, echilibru în conducere și mlădiere la expresivitatea fiecărei melodii interpretate subliniază un element preponderant francez în fisionomia ei generală.

Chipul de a articula silaba, de a rosti mai străbătător cuvântul, ar putea să-i sporească valoarea în prezentare a tălmăcirilor d-sale, credincioase conținutului lor de muzică și emotivitate, de culoare și caracter, dar mai puțin legate de acea specializare a dicțiunii, care permite valorificarea în sine a fiecărei particule dintr'un text.

Melodiile franceze, germane, ruse pe text englez (Rachmaninoff), italiene moderne, de viu interes muzical (Castelnuovo-Tedesco) și românești, material judicios selecționat, grupat și redat muzicalicește, au putut crea un ansamblu de felurite aspecte ale fondului și capacității artistice remarcabil de cuprinzătoare ale d-nei Nina Aurelina. Acompaniamentul d-lui Dagobert Bucholz, expert și punctual.

Turbare

de Const. Ene

Deschise cursul la tabla de materii. Două sute de file nefrunzărite încă, îl înspăimântară. Muie degetul arătător pe limbă, dete grijuliu câteva foi înapoi și se opri asupra unei pagini de aldine, compactă. Incepu numărătoarea rândurilor de jos în sus, dar încurcându-se, procedă invers. Satisfăcut oarecum, cu ochii năpădiți de un surâs copilăresc, află și silabele și literele unui rând. O socoteală făcută rapid în gând, raportată la timpul disponibil ce-l oferise cursului de drept roman, îl îmbărbătă, așa că începu să citească rar, cu glas tare. Intr'o zi și jumătate nu avea ce învăța de el.

— Bilă albă! murmură el, frecându-și mâinile, oprit pentru o clipă din mormăială, — Bilă albă, băiete!

Fulgerător i se învârtiră în creer întrebările și răspunsurile. Când își pune mintea la contribuție, ce răspunsuri documentate și mature dă! Așa are să facă oricând !....

Prilej mai bun de a se repezi, ca un lup, asupra cursurilor nu i se ivise de când sta la doamna Măgureanu. La fiecare ceas, doamna cu lorneta primea vizita altei prietene. Discuții aprinse și interesante se desfășurau; invectivele și amenințările ocupând un loc de frunte. Când gluma se înteța, Valeriu se scula dela masa pe care zăceau în neregulă cursurile și lipea urechea de perete. Vorbele se înțelegeau perfect, parcă i le-ar fi transmis printr'o pâlnie.

Mai ales o doamnă între două vârste, îmbărcată în negru, cu pană la pălăria de catifea, înaltă, cu nasul coroiat și obrajii scofâlciți de tuberculoză, purtând o servietă unsuroasă, doldora de hârtii sub braț, făcea o hărmălaie enormă. Nu odată Valeriu a vrut să iasă furios și să le reproșeze că-i turbură liniștea sustrăgându-l încordării. In momentul însă în care pășea pragul, în fața lui apărea doamna Măgureanu potrivindu-și lorneta, cu părul vopsit isbitor, îngăimând o scuză. Valeriu tăcea, lăsa capul în pământ învins și se așeză din nou la masă, cu gândul să le-o spună cu prima ocazie „dela obraz".

— Bilă albă cu plus, dom'le!... cu plus!.. Ha?... vorbi singur întorcând foaia.

In fereastra dela intrarea coridorului ce se sfârșea în camera lui, răsunară câteva lovituri. Un moment se făcu liniște deplină, pentruca apoi sgomotul să se repete mai puternic.

Valeriu Păduraru se ridică cu toropeală în oase și după ce-și trosni mijlocul dete brisebizul într'o parte. Nu zări nimic.

Doamna Măgureanu, dintr'o prudență pe care Valeriu nu și-a explicat-o niciodată, cu toate eforturile depuse, lipise pe geamurile geamlâcului dela coridor fâșii de hârtie albastră, făcând imposibilă descifrarea cuiva de dincolo. Această chestiune le rezervase mai la început o frumoasă discuție.

Fluerând, Valeriu se duse să vadă cine e. Mai întâiu așteptă să observe mișcările necunoscutului, apoi luând o figură serioasă, răvășindu-și părul și simulând puțină gușă, deschise.

Rămase stupefiat, îngrozit, ca și când un atentator i-ar fi pus revolverul în piept. Se frecă la ochi, ca un somnoros, înghiți în sec căci saliva îi dispăruse și holbând pupilele, îngână întocmai unui muribund ce-și împărtășește ultima dorință:

— Maria....

Gătită de voiaj, cu un geamantanaș în mâna stângă, Maria Icoană încremenise, orbită de această întâmplare. Intoarse privirea într'o parte, clătină nervos din cap scuturându-se ca de o albină ce i s'a așezat pe frunte și întărindu-se, ridică vocea:

—Am venit la mătușa... Nu credeam să te găsesc aci... Vezi, că te-a pedepsit Dumnezeu!...

— Intr'adevăr o pedeapsă suportabilă, plăcută chiar...

— Răutăciosule... Iar începi? se strâmbă Maria, clănțănind din dinții mici și lucitori.

Forțară ușa dela dormitorul doamnei Măgureanu și împreună desfăcură geamantanul, așezând toate lucrurile pe masă și scaune.

— Stai mult, de vreme ce ți-ai luat toate rochiile !...

Maria nu răspunse ci continuă să aranjeze obiectele de toaletă, satisfăcând pretenția lipsită de sens a mătușii ei. Examină pe rând toate fotografiile înșiruite pe măsuța de sub oglindă, răsfoi în grabă cele două albume scumpe, numai ca să se arate preocupată și să evite o discuție explicativă cu Valeriu. El i-a observat intenția și o urmărește cu răbdare, ca un părinte supraveghetor. Ii face chiar o deosebită plăcere încercarea aceasta a Mariei de a fi tare.

— Dacă este așa, eu am să mă mut, Marie! spuse clar, de sus, Valeriu, punând mâinile în șolduri.

— De ce? sări ea, ca mușcată de viperă.

— Nu putem trăi amândoi în aceeaș casă. Are să se afle ce-a fost între noi... E bine cu un ceas mai de vreme...

— N'au să știe nici zidurile..

— Atunci pentru ce ai venit aci? o întrebă semnificativ.

— Unde era să mă duc, în altă parte? Mătușa mi-e singura rudă în acest oraș. Vrei s'o ocolesc? Poate c'o și făceam dacă știam că locuești aci. Sgârcitule! Măcar o carte nu te-ai îndurat să-mi scrii. Mai bine te-ai lăsa de fumat și mi-ai scrie mai des...

Maria mototoli colțul feții de masă fără să privească la Valeriu. De altfel, niciodată când vorbea, nu-l fixa în ochi. Ii spusese în repetate ori, mai ales în primăvara ce trecuse, că arată ca un nebun. El râsese și o necăjea prinzându-i capul, puternic între mâinile vânjoase și uitându-se în inima pupilelor ei încruntat. Când scăpa din strânsoare, făcea pe supărata, apoi, deodată, îi apăsa o palmă usturătoare peste obraz, fugind ca o veveriță. Strădaniile lui Valeriu de a o prinde se dovedeau până la urmă infructuoase. Maria se preda singură, stabilind dela depărtare de câte ori s'o sărute. Valeriu se supunea și niciodată nu depășea numărul fixat de ea.

Dojana, Valeriu o primi senin. Cum putea să-i motiveze ca să fie crezut? Nicio scuză nu-i era admisă. Atunci la ce bun să mai intervină?

— Distracții ai să ai cu vagonul. Mătușa ta e mare meșteră în a aranja refenele. Câteva băboaie îi țin în coardă... Câteodată le vin și flăcăi cu chelie !... ironiză Valeriu pufnind de râs. — Să le auzi cum se ciorovăesc pe ei, parcă ar fi toamna când dă bruma, insinuă el.

— Frumos câmp de operații ți-ai găsit.... Vezi ce-a ajuns mătușa mea? Mobilul distracțiilor mătăluță.... Poate ai spus și la alții comedia asta! se înrăutăți Maria.

— Nu! Tu ești singura care ai aflat-o înainte de a o trăi.

Valeriu ieși. Cele două sute de pagini îl terorizau. Venirea Mariei însemna noui sforțări pentru a se pune la punct cu toate câte i se cereau. In acest moment încetase orice delăsare. Trebuia să-i arate că muncește și că încrederea ei n'a fost zadarnică. Își aminti promisiunea ce i-o făcuse. Noaptea își picura florile întunerecului peste livada grea de roade. Un colier de stele atârnat pe pieptul cerului, îmbogățea frumusețea depărtărilor. Liniștea își ridica melodiile încet, ca fâlfâitul liliecilor pe deasupra apei. I-a spus atunci să fie cuminte, să nu-l urmărească, să nu vie după el cum se încăpățânase de nenumărate ori. Chipul Mariei îmbrobodit în marama întunericului albăstrui, trupul ei cald și miresmat sbătându-se în funiile dragostei — nu seamănă deloc cu cel de acum. „Pentru distracție n'a venit ea la București. Imposibil !..."

Incepu să-și facă patul pripit, ca o gospodină, când au sosit în poartă mosafirii...

Dela fereastră, Maria urmărește cu ochii umezi jocul unui motan negru, bălțat în frunte. Șoarecele îi scapă dintre labe, fuge câteva palme, se oprește făcându-se mort și când încearcă să dispară cu adevărat, ca o săgeată, executând un salt de echilibrist, motanul îl prinde de ceafă.

O asemănare mai aidoma cu pisicul lor care-a sgâriat-o adânc la braț, nici că se putea. Gemeni să fi fost și nu se confundau atâta.

„Oare nu e și acesta turbat de sare mereu"?! se întrebă ea minunându-se.

Totul se petrecuse așa de repede și așa de simplu! Un borcan cu unt așezat sub mașina de gătit, după întrebuințare, fusese uitat descoperit. Maria croșeta la lumina zilei, pe un scăunel, cu spatele la mașină. La ușă, miorlăitura lungă a lui „Pussy", pe care nu-l mai văzuse de câteva zile o face să se ridice și să-l primească. Părul negru, lucios, îi era plin de bale și noroiu. Maria nici nu s'a uitat la el. Ochii îi sclipeau ca platina și mirosea a tăbăcit. Pussy cum a văzut borcanul a vârât botul. Era leșinat de foame. Luând un lemn, Maria l-a lovit peste spinare. Pisicul înfuriat a scos capul, ochii turburi i-au jucat în orbite și rânjind ca un tigru, s'a repezit la ea. Ghiarele ascuțite, puternice, i s'au înfipt în icrele piciorului. Parcă i-a pătruns un fier roșu în inimă, așa s'a sguduit. Pisicul s'a întors din nou la borcan. Cu lacrimile în ochi, Maria a bușuit pe ușă în camera lui Radu. Două focuri de revolver, trase scurt și Pussy a rămas lungit, cu gura deschisă și labele înțepenite. Avea limba vânătă ca pruna. Turbase.

Motivul care o făcuse să vină la București acesta era: mușcătura motanului turbat. Medicul o consultase chiar în ziua aceea și la îndemnul lui plecase cu primul tren. Câteva injecții la Institutul Antirabic și era vindecată

Prezența lui Valeriu sub același acoperământ cu ea, îi paralizase orice curaj. Trecuseră pe neștiute două zile de când sta aci, și nu îndrăsnise să-i spună mătușii ei că e mușcată. Își făcea planuri când rămânea singură, cum s'o anunțe mai frumos fără nicio îngrijorare, dar când venea momentul se simțea lipsită de puteri... Nici lui Valeriu nu-i șoptise nimic. El dacă ar fi știut-o în halul acesta, în pragul turburării, s'ar fi despărțit de ea iremediabil.

Slăbise. Ochii plini de reflexe subjugătoare se încercuiseră de dungi sidefii, care le măreau nepătrunsul. Fiecare oră îi aducea aminte nenorocirea, amplificându-i îngrijorarea.

— Am luat examenul! Ce succes! intră vijelios Valeriu cu zâmbetul săpat în obraji. Ce stai ca o curcă plouată?

— VenișI?

— Vezi bine! L-am dat peste cap! Incă o victorie! Trăiască profesorul !... Solid, nu? !...

Cu lux de amănunte îi explică examenul. Norocul îl salvase.

— Ce ai de ești tristă? întrebă din nou Valeriu, isbit de înfățișarea Mariei. Ești bolnavă? S'au ți-a murit turma de oi?

— N'am nimic, zâmbi ea forțat.

Dacă i-ar fi spus lui Valeriu, dela început! Poate s'ar fi interesat, ar fi mers cu ea la institut, ar fi îngrijit-o... Pe când acum !... De cum începe s'o doară capul și să-i vâjâie urechile, auzind neprecise miorlăituri de pisic, lacrimile o năvălesc, un ropot de plâns îi moare în gâtlej și se înfundă cu fruntea în pernă. Acum în niciun caz nu-i mai poate spune!

— Mergem să ne plimbăm... Să vezi cum cad frunzele... Stai închisă în casă parcă ai fi călugăriță... Privește! Ce darnic se risipește soarele pe caldarâm !.. Admirabil !... Așa e ?...

Valeriu o luă de după mijloc și o aduse până la geamlâc. Șuvițe de lumină gălbue, tomnatecă se jucau pe pereți. Printr'un ochi de geam deschis pătrundea adierea surâzătoare a după amiezei calme, topindu-se în suflet ca spuma în apă. Brațe invizibile îți prindeau sufletul, legându-l ca o melodie de frunze ude.

Maria căuta străină la tot decorul splendid din fața ei. Era aci și nu era. Aproape că nu auzise nimic din cele spuse cu pasiune de Valeriu. Gândul ei străbătea anevoios spațiile spre locul natal. Să fi rămas acolo. Se împușca pe ascunse. Aveau s'o uite și prietenii și florile.

Își supse fălcile, pungindu-și buzele și răspunse într'o doară:

— Să merg...

— Cartierul acesta nu l-ai văzut niciodată... Ce însemnează să aibă omul bani! Acum doi ani, îmi amintesc perfect, erau peste tot numai dărăpănături Iată ce palate astăzi...

— In grădină nu vreau să ajungem. S'o ocolim. Mai bine printre oameni, pe trotuar... Pomi am văzut și acasă. Livada a rămas ca o masă cu lumânări pe ea.

— Fie...

Il apucase de braț. Puțin mai scundă decât el, cu ochii platinați, Maria nu întorcea capul după orice trecător. Figurile buhave ori scofâlcite, schilozii sau cei ce mergeau în autobuze scumpe, îi aminteau de oamenii din sat. Și nu vrea aceasta

— Aci poate stă un ministru... Ce lux! Inăuntru va fi numai marmoră... Crezi că e fericit? !... O neplăcere cât de mică trebue să aibă și el...

Se opriră în fața unei case impunătoare în stil oltenesc. Doi castani despuiați de frunze străjuiau intrarea. Soarele pripea blnăvicios. Salbe de mamudele se înșiruiau pe trotuar. Iar printre crengile văduvite săreau gușteri de lumină. O femee dela țară încălțată cu opinci, aducea în cap un paner cu flori scoase din straturi, ca să le bage la pivniță. Erau așa de vii în această zi de toamnă!

Maria zâmbi din senin. Se uită la Valeriu, la femeea care aducea florile, la cruciulița pe care o purta pe piept.

— Așa am să-mi fac o casă... Să fiu fericită...

Simți că o doare în moalele capului. Parcă o isbise un ciocan. Își sprijini tâmpla de umărul lui Valeriu care examina construcția din față, căutând să-i guste frumusețea. Mariei începură să-i vâjâie urechile ca la moară de apă. Un sgomot care-i pișcă timpanul de dinlăuntru. O durea îngrozitor. Inchise ochii ei lucitori și sinceri. Era lângă el. Teama de a nu-l pierde o făcu să-l cuprindă de după mijloc.

— Stai că ne vede lumea... râse Valeriu. Acasă nu-ți dă în gând asemenea bazaconii!...

Maria și-ar fi rupt urechile, așa o dureau. Nu vrea să-i arate lui Valeriu.

— Mă duc acasă, să nu vie mătușa... se deslipi ea rece, turburată... O amețeală istovitoare o cuprinse. O ceață deasă se așeză între ei. Deabia se ținu să nu cadă. Prin fața ochilor i se învârteau, săreau, jucau lighioane.

— Pst!... Pst, n'auzi! exclamă ea, împleticindu-se, gata, gata să se prăbușească. Se întoarse ca un resort, încercă să fugă.

— Ce faci, Maria? o apucă de umăr Valeriu, scuturând-o puternic. Ce e cu tine?... Ești așa de galbenă!... Unde te uiți când vorbești cu mine? Te-ai supărat? Ce e uitătura aia de tigru? ! Maria !...

Maria privea fix în pământ, cu gâtul țeapăn...

— Ești un mârșav! și porni grăbită spre casă.

Valeriu se închină. Lumina îi poleia mâinile slăbănoage.

— Las-o să se ducă... I-a sărit țâfna !..

Cotind colțul, Maria începu să hohotească. Starea în care se găsea nu mai putea fi ascunsă. Valeriu pricepuse, de sigur, tot. E băiat deștept.

Miorlăitul piscului îi răsună din ce în ce mai puternic în urechi. La fiecare pas s'a întors să-l gonească. Nu era nimic.

Glonț, a pătruns pe ușă. Amurgul tomnatic vopsea zidurile zugrăvite cu o culoare plăcută, intimă.

Ochii îi scăpărau. Ar fi vrut să muște, să rănească. Ținea însă cu orice preț ca el să nu afle adevărul. Mâine când nu va mai fi, da.

A legat sfoara de manila împletită în patru, de atârnătorul lămpii din salon, a băgat râzând capul în laț și și-a dat drumul, lovind cu piciorul scaunul...

VÂNĂTOARE DE VIEZURI

Toiul iernii. Zile și nopți în șir căzuse ninsoare cu nemiluita. Se făcuse zăpada la brâu. Intreagă firea era învestmântată în haină albă, de nu se mai deosibea deal de vale și vale de deal. Infloriseră pomii ca primăvara și crecile rapene cătau spre pământ. Vremea tot moale, semn că mai avea Domnul de gând să mai fulguiască.

Parcă-l văd pe Titu lui Gică în prag, la noi acasă.

— Iancule !...

— Ce dor te-ajunse frate-meu ? !...

— Hai.

— Un'e.

— La Făget, la vezurimi, să 'mpușcăm un vezur.

— Când ?

— Acuș; până ne rostim numai bine însărează; gătește-te.

— Titule... îmi pare mie ți-ai cam zăletit din minți..

— E șeapte poli pielea pe piață, tu știi treaba asta ? Unu, doi ,trei, patru, cinci, șase ,șeapte... numără Titu degetele, apăsat, ca să mă încredințeze pe deplin.

— Hm... șapte poli, gândii eu, buni bani, nu-i vorbă, dar de ne-o ține vreo răutate calea, ori ne-o ieși vre-o jivină înainte, nu ne mânâncă de sîntem de pomină ? !

— Treaba ta; mergi, nu mergi, eu dau pe la Dumitru lui Ilie, pe la Costică al Vetii și tot mă duc. Când îi pe aia mie să-mi iese și Somodiva înainte... nu-mi pasă; îi trag la mir, că mai de cât mine n'o fi el aghiuță.

— Zici că merge și Dumitru și Costică ?...

— Hotărît...

— Merg și eu atunci... ce-o fi, o fi... Șapte poli ! !... Mumăăă... până la primăvară am juca horele înainte, de-am fi de poveste în ochii fetelor din sat...

Ne rostirăm noi bine ,cu opinici și cu obele, cu haine de dimie groasă, căciuli țuguiate, ne udarăm sufletele cu câte o ulcică de apă vie din fucie, să ne țină de cald; înhățarăm puștile, trăiștile la gât, vestirăm pe Dumitru și pe Costică, și de aci,... poteceaua spre fundul Făgetului.

Pe lângă „Curtea boierească", spre moara Mitescului, mai era pârtie ce foc mai era, dar când suirăm în creasta priporului dela Ogașul Coravului, muiarăm avântul. Nămetele mare ne ținea în loc. Adiere aspră de vânt dinspre Cornul Caprii (semn de vreme rea); țipenie nu se auzea în nicio parte, noaptea se furișea. Fiori de teamă începuseră a ne strânge inima.

Dumitru, îmbrăcat cam subțirel, rupse firul tăcerii.

— Fraților, pe mine mă cam strâng curelele de frig, ia siliți la drum să mă mai încint și eu. Nu mai auziai pis până în fundul Făgetului. Noaptea se lăsa tot mai grea. Vântul prinsese curaj: sufla cu nădejde. Pădurea își scutura podoaba și rămânea neagră, urâtă; și când te uitai în fundeiul cu surupinile, unde trebuia să ne orânduim noi, la pândă, odată te 'nfiorai până 'n moțul căciulii.

— Au, Doamneee !..., Titule, unde m'aduseși tu pe mine în pustietatea asta ?

Titu?... Ei, el n'avea habar; că doar cu de al-de astea s'a hărănit neam de neamul lui !... Mai mult pe mutește ne-a orânduit pe fiecare: Eu am trecut mai către culme ca cel mai puțin priceput în ale vânătoarei; Costică mai în vale și mai la vale, iar Dumitru mai la deal spre hotarul Prejnenilor.

— Eu merg la matcă jos, că jivina dacă iasă și vine, pe matcă trece. De voi pocni-o și n'o cade, ea pe coastă în deal apucă, spre voi. Fiți cu ochii 'n patru și când ați simți ceva să trageți ca la șapte 'șapte. Stăturăm noi mult și bine până ni-se urî și, în vreme ce toți jucau sârba pe loc ca ursul la comèdie: bâuuu... trăsni Titu de ne sparse urechile.

— Țineți-vă fraților...

Bâu, bâuuu,... mai răsunară două puști.

O mogâldeață trecu pe dinaintea mea. Trăsei de cocoș. Incă odată mai gemu valea lung, lung de tot, de se auzi socotesc, peste cincisprezece vâlcele și iarăși vălul tăcerii cuprinse totul.

Titu în mâini și în picioare suia coasta gâfâind pe urmele vezurelui.

— Ii luai urma, săriți încoace !...

Merserăm.

— Ia uitați și pete-pete de sânge pe zăpadă.

— I-al nostru,... se putea să mă mintă pe mine pușca ! ?

Intr'o clipită suirăm pe urme până aproape de culme. Aci ne oprirăm. Urmele nu se mai zăreau. Uită-te la deal, uită-te la vale...

— Stați !... aici intră, la vezurina părăsită; de, cui îi da 'n gând !... O știam eu și pe asta, dar nu știi de unde sare iepurul !, mai zise Titu și aruncă haina de pe el, puse mâna de mătură zăpada cu frunze cu țărână cu tot, lărgi gura „vezurinei" cu toporul și vru să intre; când, deodată sări în picioare:

— Dați o pușcă încoace să-i mai dau un fum, că-l apucai de picioare, i-aci.

— Nu mă înebuni, sări și Dumitru, plesnind din palme...

— Frate-meu, dă-i două fumuri, că de n'o fi mort și de te-o lua de mână te cânți o lună de zile.

Mai gemu valea odată la trăsnetul puștii și Titu intră.

Ceilalți jucau la gura vezurinei de frig și de drag. Titu gemea și trăgea de ce foc trăgea să crape fierea 'n el!...

Ce-i Titule, nu vrea să iasă ?

— Dați un briceag că vi-l arăt acuși!

Ii deterăm briceagul și, nu după puțină nerăbdare din partea noastră, ieși cu o matahală neagră, țeapănă, înghețată sloiu și grea ca plumbul.

— Au mumăăă... câtă-i de mare ! !... Zece poli prindem pe piele, mă văitai eu tot, când:

— Ptiuuuu ! !..., copoiul „preceptoriului", nu-i vezur, fraților ! !..., fire-al naibii cu pielea lui cu tot, sări Dumitru ca ars de cărbune, împreunându-și palmele și rămânând cu ochii țintă pe stârv. Rămaserăm trăsniți. Ne uitam unul la altul făr'a grăi. Ochii fiecăruia, izvoare de amărăciune. De surda ținea Dumitru ochii drept în fruntea animalului neîncrezător: floare cât rubla în frunte, urechile de o șchioapă, părul negru corb,... copoiul „preceptorului" în carne și oase.

O luarăm din loc tare amărîți. Nu mai simțeam nici fioarea nopții; nici ger, nimic-nimic. Picioarele grele ca pietrele de moară, de abia le trăgeam. Sileam bine la drum, dar nu spoream de loc. Cât am făcut până la capul punții, la „Curtea boierească" nu știu, dar știu că aci ne cântară cocoșii.

— Cântarea cocoșilor, mormăi Titu! Asta nu mai fu trecută !... Să brâncim noi atâta de pomană !... Să găsești copoiu în loc de vezur !... Cum s'o fi prins el acolo ? Ei, a intrat și el ca și mine după vezur și când a dat să iese a încălecat cu picioarele dindărăt peste rădăcina pe care o tăiaiu eu cu briceagul.

— Dacă-i vorba mie nu-mi intră căciula 'n cap de necaz, zise Dumitru când ne denpărțirăm la capătul celălalat al punții.

— Și ce mai piele ar fi avut să fi fost viezur,... adăugă Costică.

— Așa, fraților,... până la primăvară am fi învârtit horele înainte, mai zisei, și-o întinsei spre casă amărît nevoie mare.

IANCU BÂRNEANU

Expoziţiile Lucian Grigorescu şi „Gruparea femenină“

de PAUL MIRACOVICI

E destul de rar prilejul unei expoziţii cu adevărat interesante şi despre care cronicarul poate, nesilit de inevitabilele servituţi fie de camaraderie, fie de prietenie să utilizeze din toată inima superlative bine meritate. Expoziţia lui Lucian Grigorescu ne îngădue acest lucru şi dacă multe adjective s'au tocit de alungul atâtor „cronici plastice“ câte se scriu în presa noastră, devenind locuri comune, ar trebui inventate altele noui pentru a evoca opera acestui strălucit artist. Inainte de a scrie despre opera artistului nu mă pot împiedeca să schiţez în câteva rânduri existenţa lui Lucian Grigorescu, una din cele mai frumoase prin exemplul ei din câte au fost închinate artei. Nu frumoasă pentru că

Lucian Grigorescu Peisaj

a fost îmbelşugată, dimpotrivă, acest generos risipitor de subtile bucurii, atât de darnic din comoara lui nu a avut niciodată linişte pe tărâmul material, întotdeauna i-au lipsit banii. Totuşi, prin avatarurile cele mai dureroase, a ştiut să păstreze mereu un entuziasm atât de pur, atât de proaspăt pentru artă încât pentru mulţi camarazi de generaţie cu el şi cari au „pătruns“ mulţumită concesiilor, expoziţia de azi e o crudă lecţie, iar pentru cei tineri, cari cred în pictură şi şi-au făcut un ideal din ea, o supremă încurajare de a stărui. Acum 14—15 ani Lucian Grigorescu lua drumul spre leagănul cel sigur, cel mai firesc al picturii contimporane: Parisul. Pleca mânat de dorul de a învăţa, de a-şi apropia pe marii artişti ai timpului şi de a pătrunde taina meşterilor Luvrului.

Pleca însă şi cu amărăciunea deceptiilor atât de numeroase în viaţa noastră artistică împănată de clanuri şi bisericuţe. După câţiva ani petrecuţi la Paris — poate cei mai grei din viaţa lui — Grigorescu se duce în nordul Franţei, acolo unde Cézanne, Derain, Friesz şi atâţi alţi şi-au pus temeliile meşteşugului lor. La Cassis, într'un portuleţ scăldat în soarele meridional, zidit parcă anume pentru artişti şi-a elaborat în ani de muncă îndârjită o personalitate puternică, unică în pictura românească. Prin lucrările trimise la Salonul Oficial, prin expoziţiile personale pe care le făcea din 2 în 3 ani la Bucureşti, evoluţia artistului ne apare limpede, dela început şi până la expoziţia de azi. Mai întâi, la Paris, sub influenţa lui Derain, Lucian Grigorescu şi-a închinat sforţările unei picturi aproape meticuloase, unei viziuni care — prin Derain — venea de la marele Corot de a cărui binefăcătoare influenţă au profitat toţi marii artişti de după el. Temperamentul lui Grigorescu însă, franc, exuberant, meridional dacă vreţi nu s'a putut împăca multă vreme cu o concepţie în care disciplina lua un aspect atât de aparent, atât de strâns. Incet, încet, în singurătatea dela Cassis, Grigorescu a venit la matca lui proprie, la drumul pe care pornise cu ani în urmă, în Italia. De atunci încoace ne dărueşte mai în fiecare an expoziţii din ce în ce mai bogate în frumuseţi, lucruri mai pătrunse de emoţie.

Scriam într'o cronică trecută că pictura românească e dominată de două concepţii bine distincte: una, aceea care cultivă contrastele de ton, de culoare, care tinde spre tabloul-bijuterie, ilustrată de Othon Friesz în Franţa şi de Petraşcu la noi şi alta, care supune tabloul unei discipline stricte, muzicale şi care pleacă dela Poussin şi Corot. Lucian Grigorescu e printre primii şi cel mai strălucit dintre ei, pentru că opera sa se reazimă pe ani îndelungaţi de studiu, în sensul strict al noţiunii şi apoi, deşi pare că face abstracţie de valoraţie, ca de o preocupare secundară, el valorează în chip firesc, fără efort.

Iată de ce e mult mai bogat, mai expresiv decât toţi acei cari fie din neputinţă, (să fie adevărat că te naşti cu simţul valoraţiei ?) fie dintr'o condamnabilă uşurinţă neglijează această esenţială armătură a picturii. Deasemenea Grigorescu e responsabil de numeroase influenţe printre tineri. Mulţi îl imită, tentaţi de aparenta uşurinţă de a-l fura, până azi însă nu am văzut nicăieri, la nici unul, vre-un semn că l-a înţeles. Toţi uită, că, precum se spunea despre cei ce imitau pe Cézanne: nu trebue să imitaţi pe Cézanne ci scrupulul său în faţa naturii.

Nu găsim în pictura românească un echivalent operei lui Lucian Grigorescu, nici ca temperament, nici ca viziune. Prin comparaţie, unii dintre artiştii noştri ne apar excesiv de manierişti, uzând la nesfârşit o factură care chiar dacă înseamnă un „trouvaille“, rămâne la acest aspect factice al artei. Alţii, zăpăciţi de multitudinea influenţelor îşi anulează orice urmă de personalitate. Ba, unii se încăpăţânează într'o întristătoare stăruinţă să cânte toată viaţa pe o singură coardă, şi aceea străină. Pe lângă ei, Lucian Grigorescu ni se înfăţişează cu toate avantajele căpătate printr'o muncă pieptişe, fără concesie către sine însuşi şi cu acela al unei stăruinţi din care a eliminat orice urmă de autoadmiraţie. Lucian Grigorescu posedă acele mari calităţi care au făcut din francezi primii artişti contimporani: cultul efortului şi un profund respect pentru originalitate. Cu aceste calităţi şi cu acele cu care e atât de generos înzestrat de fire, Lucian Grigorescu a încetat de a fi o promisiune pentru una din cele preţioase nestemate ale artei noastre.

●

„Gruparea femenină“ nu pare să fi avut alt motiv de a se aduna la olaltă de cât acel al camaraderiei şi al unei sensibile egalităţi pe scara valorilor. Despre mai toate expozantele dela Dalles am avut prilejul să scriu, fie la expoziţiile personale, fie la Saloanele Oficiale. Astfel, d-na Elena Deşliu, expune şi de data aceasta nuduri, portrete, delicat colorate, scăldate în tonuri calde. Incercarea de a compune, din unele tablouri, e cu deosebire meritorie. D-na Chelşoiu de a cărei expoziţie la Cartea Românească ne amintim, e de data aceasta mai viguroasă şi peisajele d-sale din Văleri sunt bine compuse şi interesant colorate.

Despre d-na Ecat. Delighioz am scris tot binele cu prilejul expoziţiei d-sale. Regăsim în lucrurile expuse aceeaşi vi-

Lucian Grigorescu Natură moartă

goare, aceeaş înţelegere pentru o cinstită reprezentare a naturii. Georgeta Vintilescu e cu siguranţă una dintre cele mai înzestrate. Lucrurile expuse aici, ca şi acele dela Salonul de Toamnă ne îndreptăţesc să aşteptăm cât mai curând o manifestare mai amplă. D-nele Aricescu Vasiliu şi Demetriade Ştefan, deşi mai noui ca nume sunt demne tovarăşe de panou cu celelalte expozante. D-na Elena Tălăşescu expune statuete, graţioase, sculptate cu o înţelegere adevărat femenină.

In întreg, de asemenea, gruparea e omogenă şi interesantă.

D E S T I N

Am colindat mările şi ţările,
Dela răsărit la apus....
Am lăsat gândul să sboare tot mai sus
Şi să ne ţie de urât cărările.
Am crezut că vom fi buni corăbieri,
Că vom culege roadele credinţei —
Noi am căutat limanul suferinţei,
Şi nu l-am găsit nicăieri.

Noi am plâns după frumuseţe,
Şi cerul şi-a deschis porţile.....
Vânturile, ploile şi nopţile
Ne-au risipit în tristeţe
Inima noastră, cuvântul....
Dar peste vreme, peste moarte
Rămâne mai departe
Fratele nostru pământul.

VALERIU OLANIUC

I A R N A

De sus, din cer se cerne în cânturi de litanii
O pulbere de fluturi cu aripi de argint,
Şi 'ncet-încet pe glie se-aşterne 'n mii metanii..
Şi din fiorul iernii trimite un alint...

Bătrânul Crivăţ cântă, dă iureş prin vâlcele.
Iar focul stins din vatra sărmanului bordei
Aşteaptă 'n grea uitare o mână de surcele
Şi-un licărit de viaţă : o geană de scântei..

Şi colo... mai departe, pe drumul de pădure
Trec sănii, parcă sboară ca vajnice năluci
Iar zurgălăi o mie fac valea să răsune
Şi munţii toţi să cânte : „Rămâi, de ce te duci ?“

Aşa, în lumea asta vin fără de cruţare
Şi zilele senine, şi clipele de-amar...
Şi nu uita creştine, că tot ce-i bun sub soare
E jertfă şi credinţă, e muncă şi calvar...

CONSTANTIN COJAN

Artistul în singurătate

Ştefan Zweig ne prezintă într'o carte viaţa romanţată a lui Michel-Angelo, făcând să ne apară înaintea ochilor titanul artist, ca să ne frapeze prin ciudăţenia lui şi deosebirea de oamenii comuni. E în această istorisire cu lux de amănunte o reliefare frumoasă a singurătăţii artistice, a luptei încleştate cu materia brută spre a scoate, spaţializându-le, arcuindu-le areal, formele divine ale frumuseţii. Aceste forme descrise în spaţiu ne par singura dovadă a minunilor vizionare ce sălăşluesc în mintea artistului şi care vorbesc de-o „evadare“ a lui. In biografia lui Michel-Angelo însă, ca în toate biografiile oamenilor mari, se relevă şi singurătatea, izolarea voită şi statornică a meşterului italian. Dar pustnicia, repet, nu-i specifică numai lui Michel-Angelo, ci tuturor oamenilor mari. Rădăcinile acestei sihăstrii nu-s lesne de aflat pentrucă nu-i uşor de aflat natura complexă, impenetrabilă, bizară a omului creator, — departe de a o descoperi în sumarul şi simplitatea ei, darmite în svâcnirea intimă ! Totuşi, explicaţii diverse circulă prin cărţi şi reviste, dintre care unele încearcă să surprindă pricina, marea pricină, în temperamentul artistic, de-a se complace pur şi simplu în singurătate (ce explicaţie sardonică!), altele că îşi jertfeşte timpul pentru realizarea operei sale (explicaţie naivă), sau şi mai şi, istoricii literari împing fantezia până acolo, că în lipsa unor detalii biografice, împiedicându-se de goluri, crează **ei** o singurătate...

Pentru artist, povara acestei singurătăţi este sfâşietoare. Dacă în geneza operei de artă nu s'a înregistrat singurătatea socot că ea ar trebui să fie trecută chiar pe primul plan. Artistul trăeşte prin el însuşi. Mântuirea ce-o aşteaptă ascultând înfricoşat hohotul durerii lăuntrice vine, ca un val istovit, tot dela el. Iubirea, de pildă, iubirea unui singuratic este o iubire pur ideală, adevărata iubire. Aici ne-ar putea servi ca exemplu eroul principal din „Suflete tari“ de Camil Petrescu. Un singuratic îşi are lumea sa. Un singuratic are o concepţie personală despre lume şi viaţă, lăsându-se puţin influenţat de părerile din afară, trăind puternic înlăuntru, prin ardere proprie. Un singuratic artist crează prin suferinţă. Munca lui încordată ajunge la perfecţie prin îndrăzneală şi dârzenie. El marchează o linie nouă în istorie pentrucă pe această linie converg toate sforţările, elanul, vibraţia lui. Artistul e conştient deplin de această singurătate. Giovanni Papini, în opera „Un om sfârşit“ desvălue această temă concludent.

Dar ne vom întreba : unde, sau care este ţinta acestei eschivări de lume şi cotidian? Poate sta în isbucnirea aceasta a lui Papini: „Vreau să fiu mai mult decât voi, mai mult decât toţi. Sunt mic, sărac şi necioplit, dar am un suflet şi eu, şi acest suflet va scoate strigăte aşa de mari că toţi veţi trebui să vă întoarceţi şi să ascultaţi. Şi atunci eu voi fi ceva şi voi veţi continua să nu fiţi nimic. Eu voi face, voi crea şi voi ajunge mai mare decât toţi cei mai mari, iar voi veţi urma să mâncaţi, să sforăiţi şi să vă plimbaţi ca azi...“ Evident, este prea lirică această isbucnire, dar nu se ştie dacă nu conţine taina adevăratei izolări.

Este deasemenea cunoscut cazul lui Eminescu, împiedicat de Titu Maiorescu să se cunune cu Veronica Micle; motivul consta în credinţa marelui critic, că această unire între două suflete, îi va fi dăunătoare poetului la crearea operelor, întrucât la o liniştire sufletească s'ar întrerupe şi poezia. Se ştie apoi că Proust se închidea ermetic în odaie şi-şi trăia acolo lumea imaginară, departe de viaţa din afară. Şi alte exemple de felul acestora s'ar mai putea da.

Deaceea, vorbind cu sine însuşi, un poet, de exemplu, va simţi transfuzia nesfârşitului cosmic vibrând în toate fibrele sale, ca şi cum **el** ar fi (şi este) un punct din marea trecere, din marea circulaţie sub diferite forme a materiei. Isbucnind în poezie, — vorbeşte tot universul. Este ca în picturile lui Van Gogh, în faţa cărora exclami : sufletul vorbeşte! E proectarea sufletului asupra naturii, tendinţa expresionistă de diformare a realităţii.

Dar paralel cu singurătatea artistului apare un paradox întristător. Viaţa asta risipită pentru cucerirea frumosului, cheltuiala de energii, nu are nicio răsplată în afară, nicio satisfacţie propriu zisă. Artistul împărtăşeşte lumii ce are mai preţios în suflet, dar nu primeşte nimic în schimb! Gloria? In ceasurile creaţiei el nu se gândeşte la glorie. Doar sbuciumul lăuntric îl interesează, şi foarte puţin, abia pe urmă, elogiul mulţimii. Este o minciună diletantistă afirmaţia că, după ce-şi termină opera, artistul e satisfăcut. El nici nu ştie măcar când s'ar putea vorbi de acel **„Iamque opus exegi“**. Nu, asta nu-i o satisfacţie. E numai descătuşare temporară din neliniştea ce-l copleşeşte, este o înşelare a sa, o autocondamnare la moarte, o pierdere de timp, o nebunie sublimă.

GEORGE MENIUC

Istorie şi istorie literară

Precizări pentru estetica literară

de G. C. NICOLESCU

Tot în această revistă, am publicat un articol intitulat **Estetică literară şi istorie literară** [1]), prin care, fără să contest necesitatea celei dintâi, arătam că orice cercetare literară trebue să se bazeze pe istoria literară.

Ulterior, a apărut o carte, reprezentând punctul de vedere opus celui din care vorbeam eu, şi unde un capitol este intitulat tocmai **Estetica literară şi istoria literară.** Cum acest capitol reprezintă o prelegere anterioară articolului meu, este firesc să nu fi ţinut seama de el, după cum eu n'am ştiut de existenţa prelegerii până când ea n'a fost publicată. Sunt însă cuprinse în capitolul pomenit atâtea lucruri care contrazic realitatea faptelor, pentru a scoate în evidenţă superioritatea esteticei literare asupra istoriei literare, şi nu numai atât, dar chiar inutilitatea istoriei literare, că mă văd obligat, ca unul ce am luat poziţie mai recent în această problemă, să intervin şi să limpezesc unele obiecţiuni.

In articolul meu amintit mai sus, căutasem să analizez cele trei concepţii fundamentale ale esteticei literare şi să le înfăţişez insuficienţa. Nu insistasem asupra unui lucru care este fundamental şi din care provine tot oprobiul pe care estetica literară îl aruncă asupra istoriei literare : concepţia pe care o are cea dintâi despre cea de a doua.

Mai înainte însă de a trece la aceasta, să mi se îngădue să mă opresc puţin asupra exemplelor menite să arate că metoda istorică este o erezie şi nicio legătură nu se poate poate face între vieaţa artistului şi capod'operele sale. In această ordine de idei, iniţiatorul şcoalei estetice literare dela noi, afirmă că nicio legătură de acest fel nu se poate face cu poezia **À Villequier,** pentru că a fost scrisă 4 ani după moartea fiicei poetului. „Dacă poezia ar fi fost scrisă **imediat** după nenorocire, am fi avut oarecum dreptul să o considerăm ca pricinuită de această întâmplare“. Dar când bagi de seamă că fiica lui Hugo a murit la 4 Sept. 1843 şi că **À Villequier** este datată 4 Sept. 1847, mai se poate afirma lipsa oricărei legături între fapt real şi crea ţiune ? Au trecut patru ani ? Ce importanţă are însă cât a durat gestaţiunea spirituală? De altfel, sunt alte opere, apreciate de esteticianii literari, scrise foarte curând după evenimentul cu care nu li se poate contesta legătura. Napoleon II moare la 22 Iulie 1832; Iar **Napoleon II** e datat de Hugo: August 1832. Şi câte alte astfel de exemple nu se mai pot da !

In capitolul pomenit din cartea ce-mi provoacă această revenire, exemplele sunt mai ales din literaturile străine, pentru că lipsa unor amănunţite cunoştinţe le face mai greu de verificat şi astfel pot convinge mai uşor că într'adevăr nimic din vieaţa scriitorului nu intră în operă. Este citat La Fontaine, autorul fabulelor vestite, care a dus o viaţă lipsită de moralitate, în contradicţie cu fondul operei sale. Dar răspunsul îl dă Sainte-Beuve: „La fable n'a été chez lui le plus souvent qu'un prétexte au récit, au conte, à la rêverie; la morale s'y adapte comme elle peut“; iar unii mari scriitori afirmau că La Fontaine a propovăduit mai mult răul decât binele Este citată opera lui Voltaire, fără nici o legătură cu viaţa sa, uitându-se însă că ironia, ateismul, verva, cruzimea spirituală din viaţa scriitorului se găsesc din belşug în toată opera sa. Se aduce mărturia vieţii de viţiu a lui Verlaine, care nu poate avea nicio legătură cu opera sa, uitându-se însă versurile din **Les Sages d'autrefois** şi altele multe, care vădesc tocmai dramaticul conflict între ceeace este pur în anumiţi oameni şi ceeace este **influence maligne,** care **vient rendre nul en eux l'effort de la raison.**

Iată dar care este situaţia când este vorba de exemple străine.

Şi acesta, fără să mai înşir o seamă de scriitori a căror viaţă este, dela prima vedere, în strânsă legătură cu opera. Bossuet, Wilde, Loti, Leconte de Lisle, d'Annunzio sunt primele nume care-mi vin în minte. Dar câte mai sunt !

In ce priveşte literatura română, se ia numai exemplul lui Eminescu. Desigur, era şi greu să se pretindă că nu există nici o legătură între viaţa şi opera lui Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Creangă, Goga, Rebreanu ş. a. Dar şi exemplul lui Eminescu este neconcludent.

Se afirmă că există o dualitate : Eminescu - omul este optimist, poetul este pesimist. Dar nimic nu împiedica pe un viguros şi optimist luptător politic să fie desamăgit în vieaţa sa sentimentală şi, având darul de a obiectiva sentimentele sale, să scrie un apreciabil număr de poezii în care tocmai această desamăgire, într'o formă sau alta, să constitue punctul central. Şi nu este elocvent că singurele excepţii pe care le recunosc esteticianii literari, la pesimismul „poetului Eminescu“ sunt **Doina** şi **Scrisoarea III** (la care adaog **Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie),** adică singurele bucăţi al căror material este acelaşi pe care îl utiliza ca ziarist „omul Eminescu“ ? Aşa dar sciziunea între cele două personalităţi nu este chiar aşa de profundă cum o arată o privire de suprafaţă. Nu numai atât. Se poate susţine, că fără lectura sa extraordinară, Eminescu ar fi avut aceeaşi viziune a lumii ? Şi dacă niciun om de bun simţ nu va putea nega evidenţa, că Eminescu ar fi fost **alt** poet, cu alte aspecte sau cu o adâncime mai mică în aceleaşi aspecte (dovadă deosebirea dintre primele poezii şi cele de mai târziu, care nu este numai de ordin formal), nu este nu numai interesant, dar esenţial să vezi de unde a luat ceeace a germinat mai târziu şi cum a prelucrat acest punct iniţial ?

Dar estetica literară nu vrea să vadă aceste lucruri atât de elementare, şi „duce o luptă înverşunată împotriva metodei istorice, care face istorie în loc să facă literatură sau critică literară“. Aici stă însă greşeala fundamentală, asupra căreia n'am vrut să mă opresc în articolul **Estetică literară şi istorie literară,** pe care totuşi îl socoteam atât de limpede, în cât orice insistenţă mi s'a părut de prisos. **Estetica literară are o concepţie greşită despre istoria literară, confundând-o cu istoria.**

Am arătat până aici cum argumentele esteticianilor literari nu se ţin, dar aceasta nu este totul. Istoria literară nu este pentru nimeni biografie şi nici numai legătura dintre această biografie şi opera scriitorului. A face istorie literară nu mai este de mult nici numai a inventaria titluri, a rezuma opere, a înşira date, dacă a fost vreodată aşa. Este încă mai puţin numai a expune propria părere, socotită sacrosanctă, asupra valorii unei bucăţi. Istoria literară pretinde documentare. Este necesar să cunoşti nu numai biografia scriitorului, înclinările, preocupările lui culturale, dar toată opera sa şi toate părerile care s'au emis asupra lui. Numai în posesia acestui material, care ţine veşnic în frâu o imaginaţie mai vie, un spirit prea deductiv, cercetătorul poate păşi la adâncirea operei în sine, pe care istoria literară, în accepţiunea ei reală, n'a ocolit-o niciodată, a căreia necesitate a afirmat-o necontenit. Ce urmărea în fond, istoria literară, prin toată această zăbovire printre manuscrisele unei bucăţi şi printre influenţele suferite de scriitor, decât să descopere punctul de plecare al artistului în alcătuirea şi desăvârşirea operei de artă ?

Toată străduinţa istoriei literare nu se poate confunda cu a istoriei. Istoria caută să descopere cât mai multe fapte din trecut, pentru ca apoi să se limiteze la degajarea legilor generale şi la precizarea momentelor reprezentative. Pentru istoria literară, descoperirea cât de multor **fapte** nu este un scop, ci un mijloc. Istoria, relevând **faptul,** pe care îl încadrează pentru a-i scoate toate efectele logice, îşi epuizează menirea.

Istoria literară acumulând **fapte** nu face decât să atingă o treaptă mai sus spre cercetarea adevărată. Chiar un pozitivist ca Lanson, în 1909, când disciplina noastră era încă în faşă, dând directivele generale ale istoriei literare, spunea că literatura „se compune din toate lucrările al căror sens şi efect nu pot fi relevate în întregime decât printr'o analiză estetică a formei“. Oricât de învechită este această definiţie, ea arată limpede cum nimeni n'a văzut nicio-

(Urmare în pag. 7-a)

[1]) „U. L.“, nr. 25 din 6 August 1938.

Georges Duhamel, scriitorul şi conferenţiarul

de AIDA VRIONI

Pe Georges Duhamel l-am descoperit eu însu-mi, acum câţi-va ani. Nici mulţi, nici puţini. Durata afecţiilor şi a preţuirilor nu se socoteşte cu obişnuita măsură a timpului. Este nelimitată, fiind continuă.

L-am descoperit aşa cum descoperi o bucurie, o bunătate fără margini şi o mare iubire de oameni, acolo, în paginele aceluj înceţoşat, chinuit, deprimant şi totuşi atât de omenesc *Journal de Salavin*.

Dela Anatole France şi Marcel Proust, răftuiţi de mai înainte în firida puţinilor idoli în faţa cărora îmi plec genuchii, nu mai aveam la cine mă închina. In literatura imediat post-belică, în afară de scriitorii războiului, nu găseam nici un autor care să fie pătruns de aceea ce se cerea dela el. Puţin mai târziu a apărut Panait Istrati. Pentru moment nu era niciunul zidarul harnic şi cinstit, venit să lucreze la ridicarea marelui edificiu visat de toată lumea, acela al unei umanităţi mai bune, care să înceteze de a surpa ea singură aceea ce cu atâta trudă s'a clădit ani de zile. Aşa ceva era greu de găsit pe vremea mea, când se făcea literatură tendenţioasă, sau eftină, sau pe gustul publicului. Nimic care să te sgudue, care să-ţi prezinte un adevăr, o frântură de viaţă, expusă în toată cruda ei realitate. Viaţa era trucată. Exprimată mereu cu aproximaţii uluitoare, în plus sau în minus, era de nerecunoscut. Viaţa adevărată ajunsese ca o haină sau ca o rufă veche şi uzată, cu care scriitorul se ruşina să iasă în public. Iată dece aşteptam cu ardoare pe acela, care să aibă curajul s'o scoată la lumină şi s'o repună în vechile ei drepturi.

Când am citit *Journal de Salavin*, am simţit una din acele rare mulţumiri, una din acele preţioase încântări sufleteşti, cum nu-i este dat unui muritor să simtă de multe ori în viaţă.

Descoperisem pe cel căutat. Era Georges Duhamel. Numele, aici mai ales, nu spunea mare lucru pe atunci. Voiam să-l descoper şi altora. Entuziasmul meu pătrundea însă cu greu. Puţini îl cunoşteau şi puţini îl înţelegeau. Cu încetul a cucerit pe toţi aceia cari văd în literaturi altceva decât simpla notare a unui fapt divers.

Duhamel venea cu ceva nou: punerea unui suflet sub microscopul unor ochi clarvăzători şi observarea lui în toate nenumăratele faze prin care trece. Analiza unui suflet neliniştit, chinuit, nemulţumit, un suflet care depăşea pe om, care era în complet desacord cu simplitatea aspectului lui uman, cu mediul, şi care, străin în propriul lui destin şi în ambianţă, nu isbutea să se realizeze. De aci, toată marea tragedie a unei vieţi trăită pe două planuri, cu neputinţă de contopit.

Proust migălise la extrem stările sufleteşti, dar cu prea mult lux de amănunte, cu prea multe paranteze, aşi îndrăsni să zic cu prea multă exhibiţie personală. Proust interesează, captivează gândul, fecundează spiritul, dar numai rareori emoţionează. Literaturizează prea mult.

Duhamel pune omenesc acolo unde alţii pun artă sau meşteşug. Şi pentru aceasta este scriitorul prin excelenţă al acelora care pe lângă creer au şi inimă.

Mă opresc aici, fiindcă nu în cadrul unui articol de proporţiile reduse ale acestuia, aşi putea reda în liniile cuvenite opera literară a doi exponenţi de seamă ai scrisului mondial: Marcel Proust şi Georges Duhamel.

Dorinţa fiecărui cititor este să cunoască pe autorul preferat — când acesta îi este contimporan. Am fost deci profund recunoscătoare confratelui Leopold Stern, când acum şeapte ani, m'a invitat în ospitaliera lui casă, să cunosc pe Duhamel. Şi într'o zi întunecoasă de toamnă târzie, la fel cu cea de acum, m'am găsit faţă în faţă cu Georges Duhamel. O figură bună, veselă, cu ochii vii; un

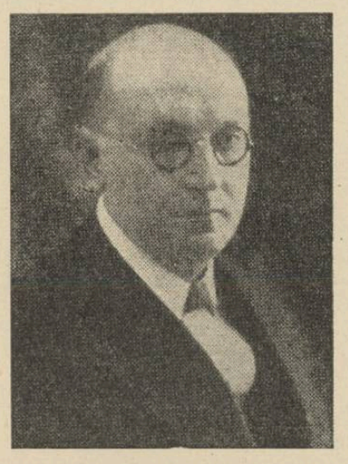

GEORGES DUHAMEL

om nespus de simpatic, lipsit de poză, de morgă, şi de toate inutilele accesorii ale *omului mare*. Mi-a plăcut din primul moment. Realitatea răspundea imaginei. Era omul bun şi apropiat pe care mi-l închipuisem. Nu-mi înşelase aşteptările şi îi eram recunoscătoare.

I-am vorbit despre *Journal de Salavin*, care-mi dăduse rare emoţii de artă şi care din toată opera maestrului, era cartea cea mai apropiată sufletului meu. Acest *Journal* ne-a apropiat sufleteşte şi pe colţul unei canapele, am creeat o mică lume aparte, în toată lumea aceea venită să cunoască pe ilustrul oaspete. Când am plecat, d-na Blanche Albane-Duhamel, soţia maestrului şi talentata artistă, m'a întrebat cu fermecătorul ei surâs, despre subiectul discuţiei noastre. I-am răspuns că am vorbit despre *Journal de Salavin*. — E cartea lui preferată, mi-a răspuns d-na Duhamel.

Am plecat fericită peste măsură de a fi iubit din opera unui scriitor aceea ce el însuşi iubeşte mai mult.

L-am revăzut Luni la Fundaţia Carol şi l-am regăsit acelaş de acum şapte ani. L-am auzit Marţi, la Dalles. Inainte de a intra în subiectul conferinţei, a ţinut să previe publicul, că din cauza unei boli recente, nu mai vorbeşte decât cu o singură coardă şi aşa fiind, s'ar putea să vorbească prea repede, sau să nu se audă. Prevenire inutilă, deoarece vocea nespus de simpatică, de totdeauna, mai caldă prin această limitare de tonalitate — ca una din acele preţioase viori, care sub o mână maestră scoate sunete impunătoare dintr'o singură strună — a exprimat gândurile cu aceeaşi uşurinţă de altă dată.

Din aceeaşi cauză, a lipsei de spaţiu, nu voi atinge decât câteva puncte din conferinţa d-lui Duhamel, care a tratat despre *Criza civilizaţiei şi criza cărţii* — amândouă mergând, bine înţeles — mână în mână. Conferenţiarul a expus, fără menajamente relele de care suferă epoca noastră, în care civilizaţia are rolul de cenuşăreasă. Fără a spune lucruri extraordinare, a spus lucruri de toate zilele, lucruri pe care fiecare din noi le simţim, le vedem, dar nu le mărturisim, nu reacţionăm contra lor, fie din indolenţă, fie din aceea ce lipseşte omului modern, lipsă pe care d. Duhamel a constatat-o cu atâta justeţe: lipsa de timp. Timpul omului de azi este fărămiţat cu o inconştienţă criminală.

Nimeni nu-şi dă seama de singurul mare adevăr, că *viaţa nu se repetă*. Prinşi în angrenajul social, modern, oficial, biurocratic, etc., oamenii nu mai au timp să-şi trăiască viaţa. Maşinismul le aduce totul de-agata, într'un amalgam uluitor, fără a mai lăsa loc discernământului, alegerii sau selecţiei individuale.

Cu un bun simţ cum rar am întâlnit, cu o vedere clară şi cu o pătrundere în miezul adânc al lucrurilor, d. Duhamel ne-a prezentat o icoană fidelă a vieţii de azi, grăbită şi în acelaş timp sclavă a convenienţelor şi a organizării sociale, în care omul nu-şi mai aparţine şi în care nu e de mirare ca să existe şi să se menţină criza civilizaţiei şi a cărţii. Cartea a fost înlocuită cu gazeta zilnică, care e departe de a aduce aceleaşi servicii spiritului uman, iar gazeta la rândul ei, a fost înlocuită cu Radio-jurnalul sau cu jurnalul cinematografic, când nu s'a sinucis prin desene şi titluri ample scrise cu litere mari, care dintr'o singură ochire ne spun tot ce conţin paginile ei.

D. Duhamel a spus între altele, că marii duşmani actuali ai civilizaţiei sunt Cinematograful şi Radio, acesta din urmă printr'o greşită întocmire a unor puncte din program. Intrucât priveşte difuzările muzicale dela Radio, sunt cu totul de părerea d-lui Duhamel. Educaţia muzicală a masselor este fără îndoială bine venită. Trebue însă să se păstreze neatinse prestigiul şi noblеţea unei anumite muzici. *„Cotidianizarea rarului"* cum aşa de bine a definit ilustrul scriitor, intrarea faptului rar în zilnic, este marea vină care, cu drept cuvânt trebue să i se impute Radio-ului. Câtă dreptate are d. Duhamel! nu se poate gusta muzică clasică şi nici nu merită atâta lipsă de evlavie titanul dela Bonn, sau gigantul creator al dramei lirice, ca să fie ascultaţi între două înghiţituri, sau în cine ştie ce altă ipostasă domestică. Muzica, muzica marilor maeştri, implică reculegere, smerenie şi transfigurare spirituală, nu stare de suflet banală şi cotidiană.

Ar fi multe de spus şi s'ar putea şi multe remedia, dacă femeile, aceste creaturi de bun gust şi sensibilitate, ar avea cuvânt în citadelele Radio-ului de pretutindeni. Din nefericire, ele n'au decât cuvânt cântat şi aceasta numai dacă au glas frumos şi... noroc!

Fiecare gând, fiecare frază, fiecare cuvânt al d-lui Duhamel răspundea sufletului colectiv al sălii, care ca un singur om a trăit şi a gândit alături de distinsul conferenţiar, în scurta oră a expunerii sale, care a trecut mult prea repede, aşa cum trece tot ce e frumos şi rar. Aplauze spontane şi călduroase şi ovaţii nesfârşite au punctat şi au încheiat interesanta conferinţă a d-lui Duhamel.

D. profesor Ion Petrovici a spus un cuvânt înainte, cu verva sa cuceritoare, cu umorul său fin de o aşa de aristocrată calitate şi cu darul său de expunere atât de clar, de judicios şi întotdeauna spiritual. Viu aplaudat, d. Petrovici a dovedit odată mai mult, că intelectualul român poate sta cu cinste alături de cel străin, oricât de ilustru ar fi el.

Dacă ar fi izbutit d. Petrovici să convingă de acest adevăr şi pe acea mică parte de ascultători din sală, români de baştină şi snobi de meserie, atât de străini de mişcarea intelectuală din ţara lor, ar fi realizat un adevărat miracol. Dacă i-ar fi putut convinge, că există şi conferenţiari români şi că e prea puţin într'o viaţă de om să intri într'o sală de conferinţe numai când vorbeşte un străin, le-ar fi făcut un real serviciu.

Snobismul este apanajul omului speriat de propria sa situaţie şi a omului rămas pe loc, neevoluat.

Ori, noi trăim în epoca celui mai aprig şi mai trepidant ritm de viaţă şi a unei autentice civilizaţii — cu lipsuri poate, totuşi civilizaţie.

Graiul românesc se pretează la orice mlădiere şi la orice frumuseţe de expresie. Ca să se convingă cei ce nu-l cunosc, precum şi cei ce-l disprеţuesc, să vie să-l înveţe de la marii noştri vorbitori, sau să deschidă cărţile talentaţilor noştri scriitori. Învăţând românește, ar învăţa să şi simtă românește şi nu ne-ar mai ocoli.

Cronica dramatică

Iaşi

TEATRUL NAŢIONAL: „REVIZORUL", comedie în 5 acte de N. GOGOL, trad. de N. DUNĂREANU

Trecuta săptămână Iaşul a avut norocul să găzduiască în sala Teatrului Naţional pe maestrul **George Enescu**.

Teatrul, ca un omagiu adus virtuozităţii marelui violonist a încadrat acest eveniment cu două reluări din vechea stagiune: **„Tatăl"** cu A. Ghiţescu (înainte cu o zi concertului) şi **„Plicul"** cu A. Munteanu (după), reluări pe care noi ni le explicăm prin acea că teatrul n'a vrut să aducă vre-un prejudiciu succesului de public ce trebuia să-l înregistreze magistralul concert.

Marile evenimente muzicale nu s'au terminat cu acest concert: în curând se aşteaptă sosirea în Iaşi a cunoscutului şi valorosului violonist francez Jacques Thibaud.

Teatrul ieşean şi-a regăsit respiraţia prin premiera mai dăunăzi reprezentată: **„Revizorul"** lui Gogol.

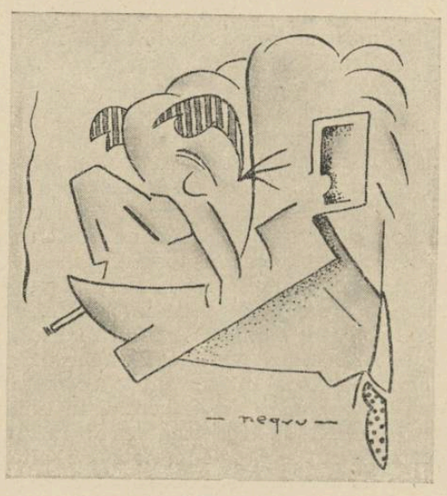

C. RAMADAN

Comedie tezistă, cu tendinţă şi probleme care nu au nimic general şi universal valabil, necreind tipuri şi neaducând nici un folos evoluţiei genului, **„Revizorul"**, cu toate eforturile d-lui Ramadan de a salva ceeace mai putea fi salvat, a înregistrat un vizibil insucces.

Putregaiul păturii conducătoare, dintr'un târg în vremea ante-revoluţionară, pe când mai existau ţari, este dezvăluit în toată cruditatea şi putem spune, în toată exagerarea lui, printr'un procedeu pe care şi operetele cinematografice germane l-au părăsit.

Invechită şi scârţâind din toate încheeturile, comedia nu era susţinută decât de jocul, într'adevăr disperat de bun, al d-lui C. Ramadan şi decorurile d-lui Kiriacoff.

Spiritele croite din stofă groasă, cazonă, iar intriga, după cum văzut-aţi, semăna teribil cu vechile operete germane, unde cineva e luat drept altul, el îşi ia rolul în serios, mistifică o lume întreagă, dă naştere la încurcături incalculabile şi până la sfârşit e satisfăcut şi spectatorul care vede că există, la urma urmei, şi o justiţie imanentă, care dacă nu pedepseşte pe principalul excroc, pedepseşte pe ceilalţi, poate nu mai puţin vinovaţi.

Baloanele de oxigen, puse de d. Ramadan, comic predestinat, care probabil că abea născut a făcut să râdă pe toţi cei din jur: moaşă, doctor, rude, etc., în rolul primarului, au reuşit să mai coloreze puţin spectacolul.

Deaceea oricât de ingrat ar fi un rol, un actor bun, va şti să scoată din el, mai mult decât însuşi autorul a intenţionat. Şi aceasta e marele merit al d-lui Ramadan: a ştiut prin jocul său ireproşabil şi prin comic de cea mai bună calitate, să schimbe oarecum destinul unei piese, altminteri condamnată definitiv.

Trebue să remarcăm şi străduinţele stăruitoare dar totuşi gratuite ale d-lui Aurel Munteanu ,alături de cele ale d-lui Ramadan. Artist de rasă, d-sa pare că abuzează de un joc prea stereotip al junelui amorez, degajat şi cinic.

Restul distribuţiei, destul de impresionantă ca număr, a fost inexistent. Semifiguraţie.

Nici o figură de relief, nici un caracter bine definit.

Vina comediei, nu a interpreţilor ei...

Mircea I. Zaharia

Istorie şi istorie literară

(Urmare din pag. 6-a)

dată în istoria literară ceea ce văd esteticianii noştri literari de azi.

Descoperind punctul de plecare al unei opere literare, istoricul literar se străduieşte să facă pe contemplator să parcurgă tot drumul pe care l-a parcurs creatorul în drumul realizării sale, să-şi dea seama de toate detaliile artei întrebuinţate şi să se identifice, pe rând, cu tot ce a simţit acest creator. Pentru a scoate în lumină toate elementele cu care scriitorul îşi realizează arta sa, conştient sau inconştient, istoria literară îşi ia ajutoare din toate domeniile ce-i pot fi de folos: psihologia, pentru elaborare şi verificarea stărilor sufleteşti ale eroilor; sociologia, pentru încadrarea în momentul social care a produs opera; filologia, fonetica şi muzica, pentru relevarea tuturor valorilor stilistice, care pot rămâne mute în faţa celui neavertizat; artele plastice, pentru a da adevărata lor culoare unor imagini care multora le par cenuşii.

De asemenea, este studiată tematica, tehnica artistică, tipologia, tot ce poate servi la individualizarea scriitorului şi precizarea mijloacelor sale de artă.

Toate acestea şi încă altele, fiecare cu rostul lor, sunt necesare istoriei literare, după ce este cu adevărat în posesia **faptelor**, pentru a completa cercetarea unei opere. Biografie? — Da. Legătura operei cu viaţa scriitorului? — Desigur. Dar, mai presus de orice, istoria literară, în înţelesul modern, este constituită de totalitatea operaţiilor de care am pomenit şi care duc spre descoperirea celor mai intime valori ale unei opere. Toate acestea nu mi se par însă de loc a însemna că istoria literară „în loc să meargă în adâncime, pipăe numai suprafaţa operei sau alunecă pe alături de ea".

Nu fac polemică şi nu atac niciun sistem. Intr'o vreme însă, în care, chiar la noi, cari în chip firesc suntem în urma apusului, istoria literară, luând elemente din toate disciplinele (dintre care estetica nu este de loc exclusă), caută tocmai o pătrundere cât mai certă în nucleul creaţiunilor, a o confunda cu istoria şi a o acuza că rămâne la suprafaţă înseamnă a sfida realitatea.

Istoria literară oferă singurul drum, în care totul este riguros controlat şi bazat pe dovezi ce nu lasă loc subiectivismului, pentru cercetătorul care vrea să adâncească o operă literară sub toate aspectele ei.

G. C. NICOLESCU

Cinematografele

CARLTON: „RAPSODIA DIABOLICĂ"

Darryl F. Zannek a numit această realizare „Calvalvada americană pusă pe note" şi recunosc că era greu să fie caracterizată mai bine. Americanii au dat o deosebită importanţă acestei producţiuni, căci „swing"-ul nu întruchipează în St.-Unite numai un ritm nou, ci a devenit un adevărat cult care-şi are în mod necesar zeii săi. Unul dintre aceştia este Irving Berlin, creatorul „swing"-ului, şi Alexandre care pentru prima oară interpretează operele lui Berlin, dând naştere jazz-ului ce avea să se impună în scurt timp nu numai în America dar şi în orice loc populat de „fiinţe raţionale".

Având ca bază producţia muzicală a lui I. Berlin din 1911—1938, a fost brodată o intrigă complicată cu bine cunoscutele încurcături americane care ameţesc spectatorul, îi distrug atenţia şi reuşesc să-l înnebunească pentru o zi întreagă.

1912. In acest timp jazzul este încă în „faşă" câştigându-şi însă din ce în ce mai mulţi adepţi şi vom vedea pe locuitorii Lumei-Noui agitându-şi cu frenezie membrele, în sunete stranii. 1914. Vine războiul cel mare, şi voluntarii americani pleacă direct de pe scenă în ritmul „swing"-ului, să-şi ofere jertfa lor Europei în flăcări. 1922. Măcelul a trecut şi cei rămaşi în viaţă caută un ritm de existenţă cât mai rapid, mai trepidant. Şi cine le putea oferi aceasta mai bine decât Alexandre cu jazz-ul său, care începu să cunoască vremuri de glorie. După America, iată şi bătrâna Europă contaminată de acest ritm nou; şi Alexandre va duce peste ocean faima creaţiilor lui Berlin.

In tot acest timp eroii principali sunt foarte ocupaţi să se certe, să se împace, ca apoi, spre desperarea spectatorului să se certe din nou, pentru a ajunge după 1½ oră la o înţelegere, sper, definitivă.

După cum vedeţi e scurt şi cuprinzător, şi mai ales american. Alexandre, acel celebru personaj (numele său adevărat nu şi-l mai aminteşte nimeni), pe a cărui conştiinţă se pune înfiinţarea jazz-ului — fără de care ce ne-am fi făcut noi, generaţia de azi?, este încarnat de Tyrone Power, ce mânueşte cu multă nevinovăţie, ca să nu zicem ignoranţă, bagheta de dirijor.

Partenera de... certuri a lui Tyrone este Alice Fay, care hotărît nu s'ar putea spune că este indicată să poarte costumele „fantesie" ale modei dela începutul secolului. Ca şi în „Focul din Chicago" fizicul acestei vedete este cât se poate de dus în inferioritate de îmbrăcăminte. Reuşeşte însă din când în când să fie drăguţă, are aceeaş voce caldă, şi din păcate aceleaşi forme gen Mae West. Restul distribuţiei este complectat de Don Ameche, Ethel Mesman, Jack Haley şi alţii.

Muzica şi orchestraţia au fost la înălţime.

L. MICLESCU

TRIANON: „LA RĂSPÂNTIE"

Valoarea scăzută a ultimelor filme prezentate de cinematograful acesta, care în ultimul timp a renunţat la operetele vieneze în favoarea filmelor franceze, nu lăsa deloc să se bănuiască marile calităţi ale acestei ultime premiere, neanunţată cu obişnuitele surle ale reclamei şi fără să cuprindă în interpretare vre-un „nume" care să adune prea multă lume la cassa de bilete.

Aceasta nu înseamnă că Charles Vanel ar fi un actor inferior „renumitului" Harry Baur sau că Suzy Prim ar fi mai lipsită de talent decât vedetele platinate ale Hollywoodului. Dar despre gustul publicului nostru nu voiu mai vorbi aici, fiindcă nu vreau să-mi fac duşmani.

„La răspântie" — ah! traducătorilor — face parte din categoria filmelor franceze cu mare succes acum doui- trei ani. Nu lipseşte nici obicinuitul proces al filmelor „gen" *Veille d'armes*, cu singura deosebire că el are loc la începutul, iar nu la sfârşitul filmului. Scenariul însă, mult mai original, precum şi multele „găselniţe" ale regiei îl ridică de-asupra nivelului obişnuit al acestor filme.

TRAIAN LALESCU

Ianca ucide

(Urmare din pag. 3-a)

Luna luneca încet spre apus şi, peste munţi, o uşoară abureală albă vestea dimineaţa. Stelele se stingeau pe cer, aprinzându-se'n casele oamenilor cari se trezeau să meargă la tăiat lemne în pădure. Potecile nopţii prindeau să urce străvezii către lună, ca morţii să aibă cale mai uşoară spre cer.

— Iată-l şi pe Iosif! — se miră Voncic.

— Iosife, când ai murit? — dar băietanul surâse şi nu răspunse nimic.

La răsăritul soarelui, huţulul ajunse lângă pădurea de miază-zi. Inainte de-a intra în hotarele ei întunecate, se opri să mai privească odată lumea pe care-o părăsea. Valea era plină de ceaţă — o ceaţă auriu-trandafirie, un ocean de sânge suav ,par'că îngeresc. Câteva case, cari abia de se zăreau, dădeau impresia unor năvi în plutire spre infinit ,iar munţii îşi tălăzuiau liniştit pădurile.

Voncic privi lung, ca pentru moarte, la acestea.

Apoi porni mai departe.

Un lup răsări dintre ferigi şi-i spuse omeneşte :

— Bine-ai venit! Hai ,codrul de-aramă te aşteaptă. Vrei să fim prieteni?

Pământeanul aruncă într'un tufiş securea şi merse alături de lup.

MIRCEA STREINUL

Un scriitor al Parisului

(Urmare din pag. 1-a)

lumină precum Hotel de Clisson, cu porţi în ogivă, sau intactul Hotel de Cluny cu crenele înverzite, din sec. XVI vor fi formatul adevăratul Paris al inimei lui Baudelaire. Apoi amintita Notre-Dame, primul pas definitiv al unei culturi, semn modest, popular, universal, la începutul adevăratei urbanităţi. Poetul nostru, fugea nici vorbă, de barocul degenerat în excese, dupăcum îi iubea anumite creiaţii unde se mai păstrau graţia, gingăşia de simţimânt, verva şi realismul duhului francez. Astfel, nu-l vor fi enervat cârlionţii perucilor prea numeroşi, sculptaţi de lama rafinată a lui Coysevox, nici maniera lui Jean Goujon. A preamărit, pur şi simplu, paleta cu urmele unor paşi de menuet, a lui Watteau. Cât despre Baudelaire, garant al nemurirei lui Delacroix rămâne un subiect frumos al lucrărilor de seminar, mai puţin util aici.

Limitele Parisului artistic şi arhitectonic se desenează cu ocolirea multor pietre care, din evlavie pentru stilurile ultimilor secoli, n'au fost expropriate şi vor fi devenit obsesii crunte ale ochiului său. Nu ne amuzăm, ci avem în vedere natura ultrasensibilă a poetului, specificând şi o latură de ordin strict optic, am zice, a „spleen"-ului parizian.

S'a vorbit mult, cum că Parisul pervers al vieţii de noapte, cel otrăvit, a luat cunoştinţă de sine prin mijlocirea Florilor Răului. Acest Paris se recunoaşte cu uşurinţă în aliajul operii lui Baudelaire.

Nu-i poate lipsit de interes şi ceiace se distinge mai puţin acolo, de exemplu faptul că dânsul îndrăgea vecinătăţile imediate ale Senei, în al cărei peisagiu pictorii tuturor vremurilor au plasat câte un adorabil pierde-vară privind curgerea apei.

Cu toată nevropatia ce-l făcea să dorească nişte arbori albaştrii, cu toată poza, este exclus ca Baudelaire să nu fi regretat alături de contemporanul său, poetul Gérard, acel Paris care dispare. Altminteri cum ar reuşi să prezinte atât de sugestiv o palmipedă nefericită, o lebădă a sufletului său plimbându-se pe pavajul sec al oraşului modern? Gérard de Nerval regreta amar că nu-şi cumpărase pe preţ de nimica, ultima podgorie care mai dăinuia în Montmartre copleşit din ce în ce de nouile construcţii.

Pe aceleaşi pavele uscate avea să poarte în anii săi din urmă un rac viu, legat de sfoară, acest „schizofrenic" simpatizat de Baudelaire pentru gusturile sale de voiaj...

Deasupra cetăţii imaginaţia îşi înfiripa un refugiu absolut, râurat de Gange, colorat arbitrar şi ţesut cu buruieni exotice aşa de multe, că te mirai unde le văzuse poetul răului a cărui cruciadă în orient se întrerupsese la... insula Bourbon.

Dar sus, în ţinutul feeric de exil, în moartea îmblânzită prin incantaţie, în acel anteparadis supranumit de el „Les Limbes", se găsea ceva, totuşi, din Parisul medieval. Erau resfrângerile acelor vegetaţii exotice din piatra coloanelor păstrate ici şi colo în „oribilul" oraş. Vegetaţii care formează o vastă simbolică a religiei catolice. Baudelaire le adulmecase din pietrele sub a căror înfrunzire mototolită se rugau bătrânele Franţei cu frunzele de marmură şi cu ochii şcolăriţilor de odinioară. Ferborizase pentru construcţiile lui paradisiace fără să mai aibă nevoie a depăşi geograficeşte insula Bourbon.

SIMION STOLNICU

Poşta REDACŢIEI

Popa G. Vasile. — Mă întrebi dacă „dalia" dumitale, — din care îmi trimiţi „două petale", zici dumneata „cam decolorate (şi eu te contrazic), — va înflori în întregime. Eu cred că e aproape înflorită şi te rog să mai trimiţi şi alte „petale" pe care le vom pune în glastra Universului Literar.

Viorel A. Doină. — De n'ai fi aşa departe de mine (tocmai la Storojineţ) te-aş chema să stăm de vorbă. Mai scrie şi trimite-mi alte câteva poezii. Sunt sigur că ai să reuşeşti.

Basiliu Gr. Carliuni. — Versificaţia corectă

St. M. . — Trimiteţi-ne proză.

I. G. N. — N'am înţeles dece într'un răspuns la articolul d-lui Ionel Teodoreanu ar fi nevoie să înşiraţi colaboratorii „Semănătorului" şi teoriile d-lui profesor Dragomirescu. Pentru asta puteaţi găsi un alt prilej, mai nimerit spre a „desprinde din haos toată literatura noastră naţională".

r. st.

De vorbă cu doamna Anna Macedonski

de RADU A. STERESCU

„Fundaţiile pentru literatură şi artă Regele Carol al II-lea" vor publica în curând, sub îngrijirea atentă şi pricepută a d-lui Tudor Vianu, operele lui Alexandru Macedonski. Se vor da astfel la iveală scrierile de ridicat nivel lite-

„Tronul" de pe care Macedonski prezida şezătorile literare

rar ale regretatului poet (dintre cari cele tipărite au dispărut de mult din librării şi chiar anticării) şi se va repara, postum, una dintre cele mai strigătoare nedreptăţi din istoria literaturii noastre.

Domnul Tudor Vianu a cunoscut pe maestru, l-a apreciat şi, ce este mai important, l-a **înţeles.** Domnia sa lucrează, de mai mulţi ani, cu răbdarea şi dragostea de adevăr cunoscute, la această reabilitare pe care o dorim deplină şi neumbrită de nicio tristă amintire a unui trecut vitreg.

In fragmentul de prefaţă a primului volum, publicat în numărul trecut al „Universului literar" domnul Vianu, în dorinţa de a face un portret al poetului „al cărui caracter a influenţat în asemenea măsură soarta operei sale" reproduce câteva mărturii ale contimporanilor, adversari şi prieteni (Vlahuţă, Cincinat Pavelescu, Traian Demetrescu).

Voiu adăuga la aceste mărturii rândurile scrise de harnicul şi uneori inspiratul secretar de redacţie al „Flacărei", Petre Locusteanu („Flacăra" anul I, Nr. 44).

„Frunte largă, boltită — adevărată cupolă de moschee — al cărei frontal isbucneşte ca şi când gânduri, violente ca o şampanie ,l-ar împinge dinăuntru; ochi misterioşi, pătrunzători, din cari isvorăsc gene lungi, drepte ca nişte raze de întuneric şi cari împrumută pleoapelor lenevoase melancolia de vis a nopţilor de Maiu; sprâncene subţiri, desenate cu îngrijire, ca nişte semne de tatuare; mustăţile răsucite ungureşte, ca ale unui sinistru Jupan; picioarele încovoiate puţin în afară ca nişte arcuri de triumf prin care el nu va putea trece niciodată.

Transparenţa corpului său subţire îl face să apară ca o umbră, ca o evocare, ca un schelet însufleţit în vremea aceasta de flămânzi supranutriţi, de socialişti cu stomacul dilatat şi de cântăreţi ai Babilonului cu dimensiunile atletice ale lui Ion Minulescu. Par'că e un rege asirian, reînviat de avântul cutremurător de tinereţe dintr'o noapte de Mai, îmbălsămat cu parfum de liliac şi fermecat de-un tril de privighetoare...

Veniţi ! Privighetoarea cântă şi liliacul a 'nflorit !

Ca un rege asirian călătoreşte prin viaţa noastră literară d-l Alex. Macedonsky, — ca un rege asirian care şi-a lăsat la Ninive barba şi pletele inelate. Călătoreşte incognito. Câţiva numai, bănuesc cine se ascunde sub hainele civile cari-i stau atât de rău. Ei nu vor să-i turbure însă tihna pribegiei. Şi astfel, el trece mai departe, grav şi demonic, neştiut şi fără să deştepte curiozitate. E un rege asirian incognito.

Totuş, odată, am zărit pe urmele lui un individ. Se ţinea de el ca o umbră, deşi e viu. Il pândea la fiece pas şi se risipea îndată ce întâlnea ochi străini în cale. Avea în priviri când străluciri de asasin, când speranţe de moştenitor ce-aşteaptă să-i moară o rudă bătrână. De-atunci, am zărit deseori la spatele d-lui Macedonsky pe-acest capricios şi frumos efeb, care-i urmăreşte paşii civili ca un agent de siguranţă pe un suveran sau ca un vardist pe un pungaş.

Astăzi ştiu cine e acest neînduplecat urmăritor. E succesul. E succesul care aşteaptă să vadă doborît pentru totdeauna pe regele asirian incognito ca să-i pue pe frunte cununa triumfătorului".

Locusteanu a prins elementul straniu al fiinţei lui Macedonsky „rege asirian care şi-a lăsat la Ninive barba şi pletele inelate".

Toate nedreptăţile şi înfrângerile n'ar fi ajuns ca să-l aducă le realitatea crudă a vieţii, de n'ar fi fost chinurile frigului şi ale foamei pe care a avut să le îndure în ultimii ani. Crunt destin pentru visătorul incorigibil.

Macedonski îşi făurise o lume a lui. „Literatorul", cenaclul unde trona între emulii săi, întreţineau iluzia. Şef de şcoală ,admirat, iubit sau numai tămâiat de ciraci, era inexpugnabil din cetatea idealurilor sale. Dincolo de zidurile visului, duşmanii şedeau însă la pândă. Şi nimeni n'a avut atâţia duşmani ca el. Până şi înlăuntrul zidurilor îşi găsiseră loc în cele din urmă. Erou al iluziei, s'a luptat aprig cu realitatea, a cedat terenul pas cu pas, meterez cu meterez, răspunzând curajos la fiecare lovitură, dar a trebuit să cadă, distrus însă nu înfrânt.

Nu i s'a putut ierta izolarea. Viaţa îşi cerea drepturile, cu violenţă, necruţătoare.

O VESTALĂ

Am aflat pe doamna Anna Macedonski într'o casă uitată de vremuri din strada Polonă 78.

Se lăsase seara. Prin fereastră străbătea o lumină palidă. Am crezut o clipă că e un accident de uzină dar m'am convins de grabă că mă înşelasem, privind la luminile ce răzbeau victorioase de prin casele vecine. Cu inima strânsă am bătut la uşe. Doamna Macedonski m'a întâmpinat primitoare.

Am avut imaginea unei vestale ursită să întreţină mai departe focul sacru al poeziei. O vestală puţintică la trup, cu părul alb, cu chipul blând şi trist.

Antreul e împodobit jur împrejur cu imagini ale poetului. Imediat la intrare un admirabil bust, operă a sculptorului Storck ,pe peretele din stânga un desemn şi dedesubt, încrustat cu sidef, un baston de „mareşal al poeziei" pe care i l-au oferit admiratorii, la Paris. Pe un dulap în dreapta chipurile fiilor: Alexis, Nichita, Paul, Dinu şi al celui mai mic nepot Alexandru Al. A. Macedonski.

Doamna mă invită într'o cameră unde „vom putea sta de vorbă în linişte". Trebuie să trec prin curte, într'o încăpere din spate, luminată de altă lampă şi lipsită de decorul sărac dar bogat în amintiri al antreului. Doar două fotolii lucrate după modelul d-lui Alexis Macedonski, pictor, fiul mai mare al poetului, care se află actualmente în insula Malorca, amintesc trecutul.

Sărăcia s'a aşezat temeinic după cuptor încă din timpul vieţii soţului şi doamna Macedonski nu mai are puterea s'o alunge.

Fericită ţara în care s'au găsit destule automobile şi „blok-uri" pentru toţi oratorii politici dar nu s'a aflat un adăpost pentru bătrâneţea văduvei poetului Macedonsky !

POVESTEA TRISTĂ A UNEI VIEŢI

„L-am cunoscut pe Alexandru prin 1891. Venise la noi cu un unchiu al meu, Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica. (Ion Ghica era văr bun cu mama, copii a două surori). La 24 Fevruarie 1883 ne-am căsătorit. Martorii lui au fost V. A. Urechia şi Ştefan Vellescu şi ai mei : unchiul meu Câmpineanu şi un văr, Alexandru Ghica.

La vreo doi ani după căsătorie am fost la Paris unde am stat aproape doi ani. Eram în vizită acolo cu o seamă de scriitori. Macedonski colabora la o revistă condusă de Edmond Rod.

Mergeam deseori la Elena Văcărescu, Kretzulescu şi Jean de Mitty (numele **francez** al lui Golfineanu dela Craiova) care scria la „Cri de Paris". Doamna Macedonski, păstrează o sumă de scrisori (peste 500) dintre cari mare parte din această perioadă.

Domnul Pavel Macedonski al treilea fiu al poetului e şi domnia sa de faţă. Amabil, aduce o ladă mare, plină cu scrisori clasate în plicuri, pe litere, de domnul Gheorghe Stratulat, azi consilier la Curte, unul dintre puţinii devotaţi ai „maestrului".

Sunt acolo scrisori dela Titu Maiorescu, Duiliu Zamfirescu, C. C. Arion, Jean Richepin, Peladan, Vasile Alecsandri, Barbu Delavrancea, N. Iorga, I. Gh. Duca, Emile Faguet, Camille Flammarion, B. P. Haşdeu, Take Ionescu, Pierre Loti, Ion Livescu, Elena Văcărescu, Laurent Tailhade, etc, etc.

Intreb pe doamna Macedonski dacă îşi aminteşte ceva din cele povestite de poet asupra copilăriei şi tinereţii sale.

D-na Macedonski tânără

Imi spune între altele că, după cât se pare, afirmaţia că Macedonski s'a născut la Craiova nu corespunde realităţii. El s'ar fi născut în Bucureşti în casa din str. Romană colţ cu Dorobanţi, unde a locuit multă vreme şi abia după naştere părinţii l-au luat la o moşie a lor de lângă Craiova.

Inainte de căsătorie, Macedonski a fost prefect de Bolgrad şi Ismail, inspector la Monumentele istorice (numit de V. A. Ureche) iar după căsătorie a intrat funcţionar la Casa Bisericii.

„In timpul războiului l-au scos din slujbă lăsându-ne pe toţi muritori de foame până când l-a reintegrat C. C. Arion".

Domnul Pavel Macedonski, fiul poetului şi tată a trei copii, unul mai drăgălaş decât celalt, scriitor şi el, îmi povesteşte că mâncau cu toţii pâine cu castraveţi.

— „L-am văzut adesea pe tata plângându-şi sărăcia. Era ger şi noi n'aveam nici un băţ să ne 'ncălzim. Ardeam mobilele şi cărţile. In timp ce avioanele duşmane sburau deasupra Bucureştilor, tata scria la „Moartea lui Dante".

Mă cuprinse tristeţea auzind pe fiul unui mare poet — el însuşi în continuă luptă cu sărăcia — povestind despre mizeriile îndurate de tatăl său. Dacă cel puţin după moarte i s'ar putea asigura liniştea familiei...

S'au luat numeroase iniţiative frumoase în ultima vreme. Au fost împroprietăriţi câţiva scriitori şi gazetari.

S'ar cuveni să-şi aducă aminte cineva şi de tovarăşele de viaţă ale scriitorilor cu care ne mândrim astăzi...

BOEMĂ

„Alexandru, reia firul doamna Macedonski, era bun la suflet. Ajuta pe toţi tinerii scriitori cu sfatul şi punga sa. Deseori le strecura bani pe sub masă, fără să-l văd eu. Odată a venit acasă fără ceas. Un ceas frumos, de aur. Il vânduse ca să cumpere haine unui prieten din Craiova, venit să ocupe o slujbă în care fusese numit şi unde „nu se putea prezenta oricum" zicea Macedonski.

La înapoierea dela Paris, am născut pe Alexis (1885). Soţul meu colabora pe atunci la „Românul" lui C. A. Rosetti, cu articole de fond. Adesea Rosetti îi dădea subiectele şi el scria. Când le citea „directorul" îi mărturisea lui Macedonski că are impresia că sunt scrise de el, într'atât a reuşit să se identifice cu felul lui de a gândi.

La moartea lui C. A. Rosetti, Alexandru a urmat şi el originalul cortegiu. După cum ştii, a ţinut să fie dus la groapă nu în dric ci în căruţă şi cu popa alături. Singur popa **Zăbavă** a vrut să-i ţină tovărăşie pe ultimul drum, cocoţat în căruţă.

Prin 1880 Macedonski a scos „Literatorul" pe care l-a lăsat plecând la Paris, pe mâinile lui Theodor Ştoenescu. Acesta însă a încetat apariţia. La înapoiere soţul meu l-a reînviat. Prin 1893 „Literatorul" era condus de el împreună cu prinţesa Maria D. Ghica, fiica lui Beizadea Mitică şi Cincinat Pavelescu.

La şedinţele colaboratorilor Literatorului veneau o seamă de scriitori. Imi amintesc pe V. A. Urechia, Radu Rosetti, Dragoslav, Ion Pillat, Cincinat Pavelescu, D. Karnabatt, Horia Furtună, Oreste, Traian Demetrescu, Cezar Săvescu, Ştefan Petică, Boniface Florescu. Arghezi, pe atunci elev de liceu, scria şi el sub pseudonimul Theo.

Uneori seara venea şi Caragiale cu nevasta. Ne duceam apoi împreună la berăria lui Caragiale în apropiere de Lipscani; câte patru cinci trăsuri în şir. Acasă ne înapoiam după miezul nopţii.

La şedinţele literare Alexandru şedea pe un tron (Tronul se află astăzi în muzeul Saint-Georges) şi prezida. Pe acelaşi tron se perindau cei cari aveau ceva de citit.

Ii plăceau mult florile. La un festival dat la Ateneu (pe când Ateneul era la Teatrul Liric) toată scena era acoperită de trandafiri. El a citit din „Noaptea de Mai". A fost o adevărată apoteoză.

Copiii, trăiţi în această atmosferă, începuseră şi ei să scrie. Nu-i prea lua în seamă. Nichita (mort în 1933) i-a trimis o poesie semnată George Elens şi el a publicat-o în „Literatorul", ba încă îi aducea elogii. A rămas uimit când a aflat că „poetul" e fiul său".

De altfel toţi copiii poetului Macedonski au moştenit dragostea de frumos. Alexis, cel mare, e pictor şi a avut un băiat, Soare, pictor de geniu, care a expus la Paris copil fiind. A murit în vârstă de două zeci de ani.

Nichita, mort în 1933 scria şi el lucruri frumoase, iar d. Paul Macedonski, are gata dosare întregi de poeme în proză, nuvele şi romane. Domnia sa colaborează la câteva gazete străine şi reviste provinciale.

TRAGEDIA SFÂRŞITULUI

Dacă Macedonski a murit abia în 1920, moartea lui civilă se produsese cu mult înainte. O inspiraţie nefericită l-a îndemnat pe Teleor să publice în „Literatorul" o epigramă a maestrului său împotriva lui Eminescu, tocmai pe vremea când acesta era bolnav. Epigrama i-a adus lui Macedonski ura contimporanilor şi chiar a generaţiilor următoare. Să ridici glasul pentru apărarea lui ar fi constituit un risc pentru că poetul rondelurilor fusese categorisit om fără suflet, invidios, duşman înfocat al lui Eminescu. Ori lucrurile nu stau aşa. Macedonski nu are nici o vină în publicarea epigramei la care el n'ar fi consimţit ştiindu-l pe Eminescu bolnav. A fost o întâmplare şi atâta tot. De pe urma ei însă, a avut de suferit până şi memoria lui.

Indurerat şi sărac poetul acesta subtil a îndurat în ultimii ani suferinţe crunte. Boala a încercat odată să-l răpuie dar a fost salvat de doctorul Barbu Teodorescu care a veghiat multe nopţi la căpătâiul lui, când ceilalţi doctori nu mai credeau că va scăpa cu viaţă.

Privaţiunile şi supărările trebuiau să-l răzbească în cele din urmă.

„Era în Noembrie 1920, şoptеşte doamna Macedonski. Alexandru suferea de arterio-scleroză şi uremie. Locuiam pe atunci în Dorobanţi 17 colţ cu strada care se cheamă azi Alexandru Macedonski. Se simţea rău şi-şi dădea seama că se apropie sfârşitul. Tocmai

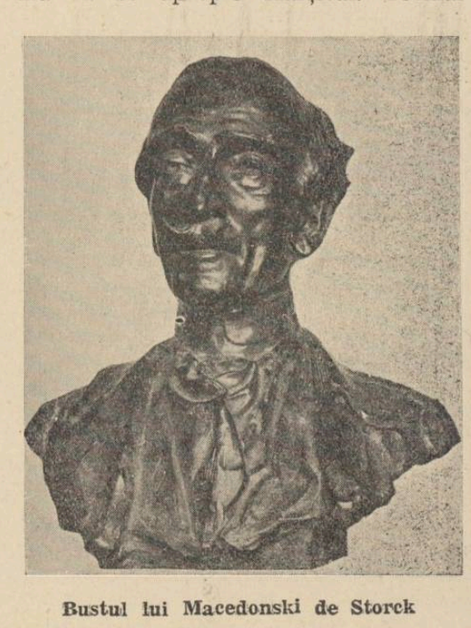

Bustul lui Macedonski de Storck

atunci s'a aprins un coş la odaia lui.

— „O nenorocire nu vine niciodată singură, mi-a spus el trist. Copiii l-au purtat pe braţe în camera mea.

Nichita i-a adus parfum de roze care ştia că-i place mult. A tras adânc în piept mirosul, a oftat şi a 'nchis ochii".

. . . . . .

Multe mi-a spus doamna Macedonski şi multe aşi fi vrut să scriu aci. O voiu face însă curând pentrucă publicarea operelor poetului va trebui să însemne înlăturarea definitivă a unui verdict nedrept al istoriei literare.

Familia spirituală a lui Matei I. Caragiale

(Urmare din pag. 1-a)

Ca şi ţinuta de epocă, gustul blazoanelor este de aceeaşi provenienţă livrească şi oarecum extranaţională. Căci oricâte armoriale va fi răsfoit heraldistul, puţin îndemn îi va fi venit pentru un asemenea studiu dela armele voevozilor noştri şi nici atât dela cele de familie, care nu existau. Această ştiinţă, nesustinută la Matei Caragiale de evlavii familiale sau de vreun evmediu naţional care să-i zăngăne din memoria ereditară, se întovărăşea totuşi de curiozităţi genealogice, iscodind astfel pentru personajele prozatorului, splendide, dar strivitoare ascendenţe cavalereşti. Sir Aubrey de Vere, de exemplu, aminteşte de „numele svăpăiaţilor conţi de Oxford, după stingerea cărora a fost culeş şi alipit la cel de Beauclerk de Stuarţii de mâna stângă, ducii de Saint-Albans".

Pornind dela aceste noui date sufleteşti, ne vine uşor să adăugăm familiei de spirite a scriitorului nostru pe contele de Villiers de l'Isle Adam. Eroii acestuia sunt închipuiţi la fel, ca prelungind adică tradiţii faimoase şi cochetând cu trecutul spiţei ca păunii din cozi, iar autorul lor, el însuşi, nu se sfieşte a-şi paradă o glorie aproape milenară de străbuni războinici. Dar, pe lângă literatura decadentă în care i se exprima viţa istovită, temeiuri serioase de istoricitate privind familia Villiers-ilor, care urca până în veacul al XI-lea, îndreptăţea la un membru al ei preocupările genealogice. Nu face Villiers chiar act de candidat la tronul Greciei într'o împrejurare de vacanţă ?

Matei Caragiale nu se sprijinia însă în atitudinile de vechi şi nobil stil ce lua, cât şi în aplecările heralidice sau genealogice, pe nici o realitate obiectivă. Totul manifesta la el plăcerea gratuită şi mai cu seamă gusturile unei artificialităţi somptuoase de genul aceleia a strămoşului întregii lui familii de spirite, Edgar Poë.

A recunoaşte psihologia schiţată până aci în tot ceeace Matei Caragiale a scris, ar fi lucru îndrăzneţ. Cu Pajere, sonetele istorice, abia dacă putem bănui cultul trecutului războinic care, sărind peste istoria naţională, avea să înghete în probleme de heralidică. Dar, cu toate că această frescă eroică se datoreşte unui exerciţiu sau meşteşug de tinereţe şi oricât nu s'ar încadra viziunii noastre despre psihologia autorului decât în orientarea ei passé-istă, iubitorii de poezie se vor opri totdeauna la arta picturală din Clio, de exemplu :

Mi-a îngânat stăpâna: „Nu'n file [ngălbenite
Stă 'mbălsămată taina măririi [strămoşeşti,
Amurgul rug de purpuri aprinde; [de-l priveşti
Se 'nfiripă 'n vâltoare-i vedenii [strălucite.

Căci, uriaşe stoluri la zare 'ncre- [menite,
Zac norii ce'n adâncul genuni- [lor cereşti,
Par pajeri încleştate de sgripţori [din poveşti
Umbrind cetăţi în flăcări cu tur- [nuri prăbuşite.

Nici autorul de mai târziu al Craiilor de Curtea-Veche **nu-şi mai aminteşte în legătură cu ciclul** Pajere **decât migala de iconar pe care a cheltuit-o cu ele.**

Când Paşadia se înverşunează împotriva oricărei valori româneşti, Matei Caragiale îşi justifică tăcerea în felul următor: „Cum nu i se putea tăgădui nici partea lui de dreptate, găsii de prisos să mă ridic ca să apăr acel trecut, vedeniei căreia pana mea datora o minunată tâmplă de icoane ce migălisem în tinereţe cu osârdie aproape cucernică". Tonul e ca şi narativ, liber de orice reţineri, privind stări sufleteşti dispărute; mai calde îi sunt cuvintele despre truda artistică de atunci. Şi într'adevăr, Pajere **se leagă de restul operei acestui scriitor numai prin efectele unei arte muncite.**

In 1924, la doisprezece ani după publicarea ciclului de sonete în Viaţa Românească, Matei Caragiale, modificat în răstimp sufleteşte până la morbideţă, apare cu Remember. **Cartea prezintă pe Sir Aubrey de Vere (dar autorul nu e sigur, dacă îl chema într'adevăr astfel), personaj enigmatic, venit la Berlin de departe din ceţurile normande — parcă, dar şi din pânzele lui Van-der-Faes; avea deprinderea sulimanului albastru împrejurul ochilor, coloare care îi curgea şi în vine; împodobit cu inele peste cât îşi îngăduie un bărbat, se zăreşte mai adesea noaptea; are stări nervoase înfiorătoare şi paliditâţi de strigoi; iubeşte florile scumpe ca şi misterul propriu; se ocupă cu ştiinţele oculte; apare povestitorului odată în treacăt ca femeie, îmbrăcată într'o rochie „strâmtă de fluturi negri"; mai înainte de a-i destăinui totul, este asasinat şi aruncat în Sprea; pescuit, nu i se poate stabili identitatea, până şi peticul de la haină cu adresa croitorului lipsind.**

Cine era Aubrey de Vere? Autorul ne asigură că ar fi putut afla întrebându-l direct, interesându-se la florăria cu orchideele scumpe sau ascultând lămuririle unui fost coleg; dar nu şi-a îngăduit nimic din ceeace ar fi micşorat taina povestirii. Pentrucă „unei istorii, frumuseţea îi stă numai în partea ei de taină; dacă i-o dezvălui... îşi pierde tot farmecul. „Poë, d'Aurevilly din Les Diaboliques **şi Villiers din** Contes Cruels **îşi dau mâna să ilustreze cu** Remember **o estetică a misterului absolut.**

In curioasa fantomă a lui Aubrey de Vere se exprimă întâia oară psihologia decadentă a scriitorului, preferinţa pentru excepţia morală, simpatia pentru rătăcrile sufletului omenesc. Dacă poetul Pajerelor **a schimbat în noua împrejurare versul cu proza, locul nu e să regretăm. Oricât de proaspete se dovedesc anumite lecturi intrate în compunerea nuvelei şi oricât personajul unic este mai mult sugerat decât văzut, fapt este că proza noastră narativă niciodată n'a cântat în mai largi volute periodice, nu s'a informat de un mai pur lirism şi nu s'a ridicat pe mai nobili coturni.**

Dar Remember **numai ce deschide perspectiva „blestematâ" în care suprindem pe Matei I. Caragiale. Ca să ştim devastarea spiritului prin sentimentul morţii, numai Craii de Curtea-Veche ajută din plin.**

E în acest zis roman atâta cădere şi decădere, atâta gravitaţie a sufletelor, atâta corupere a vieţii şi un astfel de prăpăd social mişcat de frenezia demoniacă a negaţiei, încât după lectură cetitorul simte irepresibil nevoi întăritoare ca exerciţii gimnastice, alergări peste obstacole, sporturi în sfârşit, cât mai aspre.

„Craii" sunt Pantazi, Paşadia şi însuşi povestitorul. Aristocrat străin pripăşit în Bucureşti din 1910, noctambul fără l e a c, curtean de tristă destinaţie şi instruit din prisos, plecând peste graniţă după nimicirea societăţii putrede din jur, fără să-şi spună adevăratul nume, în Pantazi reapare acel incognito **al lui Aubrey de Vere, „ţifrul încununat" de pe obiectele sale casnice necuprinzându-i iniţiala numelui.**

Paşadia? Un turco-greco-sârboroman, dar numai spiţă şi spiţă de dregători despre partea românească, neam însă plecat spre pierdere ca sub „o neagră afurisenie", om de carte şi condei ca şi de veche lume, un fel de acreditat al veacului francez al XVIII-lea pe lângă o Capitală a desfrâului, Paşadia moare sleit de viciu...

La dreptul vorbind, Pantazi şi Paşadia nu se prea deosebesc între ei. Amândoi transportă într'un mediu social vătămat o anume subţirime sibaritâ, dând viciului demnitate, fiind adică desfrânaţi fără trivialitate şi nesăţioşi la spurcăciuni, fără a fi vulgari; amândoi trăiesc în locuinţe închise, păcloase şi tapetate cu tonuri bolânde; au gustul mobilierului de abanos ca Roderick Usher al lui Poë; măsura degradării le este seniorială, dezastrul măreţ.

Autorul se recunoaşte în amândoi, manifestând pentru primul „slăbiciune", iar pentru altul „evlavie". In casa Arnotenilor unde li se sfârşeşte declinul, casă dostoevskiană în care imoralitatea, isteria, demenţa şi toate anomaliile se împreună sinistru, îi trage murdarul Pirgu, personaj abject în care se întrupează principiul coruptiv însuşi. Indeletnicirea acestei iasme a perversităţii este mijlocirea decrepitudinii. Pornind dela plăcerea curioasă a căsătoriilor ajutate să se înfăptuiască, ceeace l-ar face să coboare din Tribulat Bonhomet al lui Villiers de l'Isle Adam, Pirgu ajunge mult mai departe. Impreună ca să „incurce", uneşte oameni pentru a-i dezuni, prezidează munţi câlneşti, îl îmbată lirismul escrocheriilor, viermueşte în scârnă, fiind singurul care, între Arnotenii istoviţi de sminteli abjecte, se întremează ca o ciupercă pe descompunerea materiei.

Dacă n'am interpreta totul ca suveranitate a trecutului în pantă fatală sau, precum dela început am arătat, ca sentiment al morţii ridicat din declinuri sociale şi dacă arta scriitorului n'ar consta în exclusive sugestii verbale, ci în virtuţi epice intuitive, această muşiţă omenească ar forma tot ceeace în cadru sumbru a putut umanitatea să lepede mai monstruos.

Floră şi faună apărute pe alterarea principiului vieţii, literatura lui Matei I. Caragiale rămâne la noi singulară prin aspiraţia la impuritate ca direcţie coboritoare, ca sens unic şi lege satanică a celei mai blestemate gravitaţii ,ca orientare asmodeică a spiritului; totul însă tratat într'o proză răscumpărătoare cu fraze împărăteşti, în perioade largi, cu falduri şi malacoave, aşa cum purtau marchizele acelui veac din care venise să agonizeze în Bucureşti — acum treizeci şi cinci de ani — Pantazi.

VLADIMIR STREINU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BU CUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

44 - 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 44
SAMBATA 17 DECEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

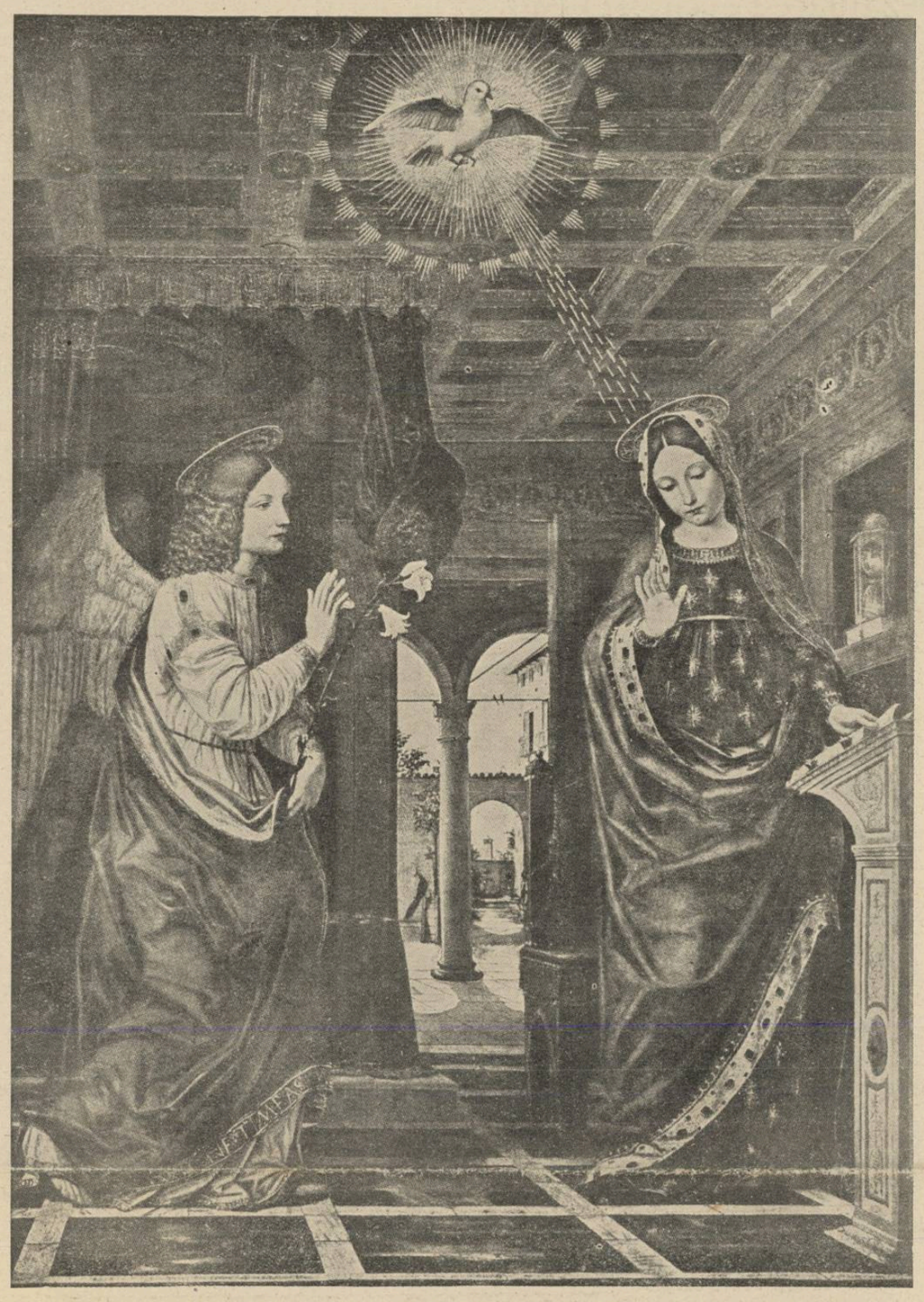

Ambrozio Borgognone: Bunavestire (frescă)

Adevăruri elementare

de NICOLAE ROȘU

In colivia cu sticleți a unui periodic ieșean, s'a ivit un papagal. El încearcă să reproducă unele din frazele noastre dintr'un articol publicat în „Universul literar" (dela 19 Noembrie 1938), dar nu izbutește decât să silabisească, așa cum se pricepe, frânturi de idei din răposata literatură socialisto-democratică de odinioară. Căci literatura nu trebue și nici nu poate fi așezată pe un teren politic, și aceasta este primul adevăr elementar. Dar de înțelepciunea unui papagal nimeni nu s'a ocupat până acum, căci literatura nu papagalizează ci creiază, iar creația nu este reproducere, ci promovarea valorii unui talent în consensul general al unei culturi. Acesta este încă un adevăr elementar, dar pentru d. V. Robu care robește ca un iobag pe linia poporanistă a însemnărilor ieșene, el este foarte greu de înțeles. Ne vedem deci nevoiți să facem o lecție de bun simț, și de critică literară, unui nume care nu este o personalitate, pentrucă dacă ar fi n'ar face rușine tradiției locului.

Intr'adevăr, Iașul a avut un mare critic în G. Ibrăileanu. Robul notelor dela „Insemnări ieșene" ar fi putut afla că însuși G. Ibrăileanu a vorbit cu evidentă înțelegere despre încadrarea scriitorului în dinamica sufletului etnic, fără să mai amintim de naționalizarea forțată a literaturii, cerută stăruitor de poporanismul „Vieței Românești". Aceste idei s'au zămislit odinioară în mediul ieșean, dar memoria scurtă a d-lui Robu nu le-a reținut de vreme ce îl vedem afirmând că „scriitorii într'adevăr mari sînt în primul rând ai omenirii întregi și apoi ai unei națiuni".

Nimeni nu și-l poate închipui pe Dostojevsky „universalist" înainte de a fi rus, și nici pe Molière smult din patrimoniul culturii franceze pentru a fi descoperit, cunoscut și valorificat, cu aceiași putință de înțelegere, în nu importă care parte a lumei. Un scriitor devine mare în măsura în care în opera lui se resfrânge geniul etnic. Pentru aceasta nu se cere nici să fie „naționalist", nici să facă parte dintr'o anumită mișcare politică. I se cere altceva: o încadrare în stilul de viață al unei culturi și o valorificare estetică a limbei literare. Viziunea personală, variațiunile de ton și de nuanță ale concepției, corelația cu mediul exterior, lasă accentul să cadă pe individualitate. Dar marele suflet colectiv, căruia nu i se poate sustrage nimeni, „caracterul specific de rasă", după cum spunea G. Ibrăileanu, creiază o ambianță de tradiții, senzații și idei, care pun pecetea definitivă a diferențierii etnice. La aceast se adaugă limba literară, prin ea însăși un element esențial și specific al culturii. Nici chiar atunci când un scriitor ar scrie în volapük sau în esperanto el nu se va putea sustrage de sub influența mediului și a biologiei rasei.

Satisfăcându-i poșta câtorva ceasuri de lectură, îl vom trimite pe preopinentul nostru să citească o singură pagină din Tolstoi sau din Marcel Proust (luăm două exemple extreme) și va găsi acolo, în concepție, în stil și în viziune, două psichologii etnice deosebite. Dar discuția este de prisos atâta vreme cât nu există bunăvoința unei înțelegeri.

Evident că literatura prenumără și unele experiențe strict individuale, de esență cerebrală sau livrescă, unde elementul preponderent al specificului etnic se pierde, dar acestea sunt simple încercări, în afară de arta literară propriu zisă, și care, prin firea lucrurilor, nu întrunesc condițiile viabilității. Toată literatura dadaistă și supra-realistă face parte din această categorie. Ele nu se pot menține în evidența culturii universale pentrucă nu reprezintă valori etnice consacrate. Acesta este un adevăr elementar, căci „cultura universală" nu este nici un for superior de judecată a valorilor și nici un domeniu de manifestare dincolo de granițele sufletului etnic. Dacă ar fi altfel, ar însemna să credem că un scriitor ajunge mare prin alții și nu prin sine, iar omenescul este atât de puternic încât distruge rasele și națiunile. Un scriitor ajunge universal, în măsura în care izbutește să dea un contur genial artei literare; dar arta, prin resursele ei firești este o expresie a sufletului etnic și a stilului unei culturi. Ea rămâne așa dar, peste orice considerent, națională, și numai în al doilea rând, universală. Statele și națiunile trec astăzi printr'o epocă de valorificare a geniului etnic. Literatura însăși nu se va putea sustrage dinamicei sufletului colectiv. Incă odată așa dar, aceasta nu înseamnă nici jertfirea libertății, nici încadrare politicianistă. Dar pentru a înțelege aceste adevăruri elementare, trebue să mergi în pasul timpului și să nu te izolezi pe o poziție anacronică și anti-literatât de ridicolă. Dacă însă liprară, pe cât de îndrăzneață pe sa de bună credință se încăpățânează, atunci noi nu mai avem de răspuns nimic, deoarece cu o astfel de metodă nu putem lupta.

Tipologie literară

Condiția socială a sentimentalilor

de VLADIMIR STREINU

Naturile erotice, pe care le-am amintit, exemplifică fiecare în parte și toate la un loc tiparul wertherian. Fie că sfârșesc printr'un act de violență, fie că rămân să bolească în viață neștiuți, eroticii sunt victime ale simțirii proprii, care le excedează celelalte puteri sufletești. Și nu numai atât. Căci în pasiunea lor amoroasă, putem urmări cum toate facultățile sufletului sănătos continuă să existe, să se desvolte progresiv, suferind doar o ușoară abatere în sensul pasiunii, pe care o alimentează și ele. In aceasta se deosebesc eroticii de infirmii voinții și de tipurile energice. La Hamlet, dar mai cu seamă la câți încă am văzut că viața li se întunecă din cauza aceeleași suferințe lacunare, drama stă în inaptitudinea de a trăi și deci de a iubi, — într'o lipsă morală ca și în conștiința acelei lipse. Werther, cu toți ai lui, sufere însă de un prisos. Dezechilibru vital, în plus — aici, în minus — dincolo. Iar față de caracterele voluntare, naturile erotice diferă, cum ușor se înțelege, prin chiar facultatea care le prisosește. Dar oricum s'ar situa tiparele omenești ce am prezentat, unele față de altele, fapt este că eroticii sunt singurii sentimentali în literatură. De aceeea noi vedem pe Werther ca figura cea mai ilustră a seriei psichologice căreia îi aparține, între alții, atât Dominique al lui Fromentin cât și, să zicem, Laurent din Elle et Lui de George Sand. Intre ei, diferențele nu sunt de structură sufletească, ci numai de grad al pasiunii amoroase. Așa încât, vorbind despre naturile erotice, le putem spune într'un cuvânt „sentimentalii".

Tiparul sentimentalilor vădește personagiilor ieșite din el, pe lângă aceeași conformație interioară o condiție socială identică. Semenii lui Julien Sorel, numai în mod cu totul excepțional apăreau din societatea înaltă, mediul lor firesc fiind lumea țărănească și cel mult burgheză; iar cei cu plămadă hamletică în sufletul lor, aceștia s'au arătat a fi socialmente intelectuali, reprezentanți ai marei burghezii sau de cele mai multe ori nobili și chiar prinți. In privința sentimentelor, din câți cunoaștem a se fi văitat de răul dragostei, niciunul nu face parte din clasa țărănească; sau, ca să nu ascundem nimic, vom spune că nouă un singur roman țărănesc ni se pare a fi contrazicător cu ceeace afirmăm. E vorba de Le chant de la fleur rouge de Linankowski, unde erotismul se sublimează îmbătător în arborii sentimentalismului, deși eroii sunt țărani. Scriitorul finez reține mai ales pe cititor cu descrierea vieții de plutași, atât de neuitat evocată la noi de Creangă într'o singură pagină a Amintirilor ca și de d. M. Sadoveanu în Bulboana lui Vălinaș și altele. Dar idila neîntreruptă a unui acelaș țăran, care rătăcește până la bătrânețe din aventură în aventură amoroasă, stârnind odată cu melancolia iubitelor părăsite succesiv și un oarecare înțeles simbolic, este indiscutabil plictisitoare prin lipsa măsurii; este neverídică, artificială și prin urmare urîtă. Nu e dar nimic de rectificat în afirmația că sentimentalii nu ne vin din lumea țărănească.

In schița noastră tipologică, ilustrând tiparul voinții dârze, am prezentat și câțiva țărani. Nici unul dintre aceștia nu cunoaște deviația sentimentală a instinctului sexual. Ca dovadă, nu vom aminti pe Buteau din La terre sau pe Nicolas, feciorul lui Fouan, din Les paysans, de oarece s'ar putea obiecta pe drept cuvânt că atât Zola cât și Balzac în realizările respective, mai mult decât de intuiție, s'au lăsat conduși de conceptul brutalității primitive. Avem însă pe Ion al d-lui Rebreanu, pe care îl simțim cât este de intuitiv construit și de veridic observat; avem pe Antek al lui Reymont, flăcău îndrăgostit pătimaș de tânăra mamă vitregă; iar dacă felului lor realist, fără divagații sentimentale, de a se comporta față de femee, i se găsesc totuși alte motivări, sau se obiectează în principiu că tiparul oamenilor de voință nu poate da argumente împotriva tiparului sentimental, atunci avem pe țăranul autentic Ion Creangă, în a cărui operă erotismul se află redus la ceeace este, la instinct. Amintirile sunt scrise de un țăran, pentru „boerii" de la Junimea. Așa că în ele găsim chestiunea erotică tratată țărănește, (adică în deplină cunoștință de cauză, direct, aproape nerușinat, dar și (fiindcă autorul se adresa unor streini de clasa lui socială) înfășurată în echivocuri verbale. Când Creangă nu mai are de ce să se rețină, atunci scrie povestiri

(Urmare în pag. 2-a)

INTR'UN ALBUM

Amintirile adulmecă lin amurgul inimii tale,
Cu fiecare tăcere 'n care-ți crește privirea înstrăinată.
Ții minte? Ascundeai, cândva, prin cărți, scrisori și petale
Și-ți prindeai în cosița stângă flori aduse 'n legănările trăsurii
Cu mătase verde capitonată...
Ții minte? Gândind la mâinile și ochii profesorului de pian,
Ți se părea că n'ai să poți adormi
Nici după ce vor veni
Zorile, să te privească prin jaluzele, ca printr'un ochian
Indreptat către dansul lebedei sidefii...
Ții minte?

Vremea a trecut cu pas de menuet,
Cerându-ți sub tâmple șerpuiri pâlpâietoare, ca mersul de stafii

Mâna-ți amorțea pe clape și-un surîs discret
Cobora, din tabloul pe care-l priveai, printre tot ce-ți dăruise o zi,
Ții minte?
Numele tău putea fi atunci — poate fi și acum —: Raluca sau Ana...
Te numeai și te numești la fel cu mine și la fel cu oricine.
Când o să murim, ori tu, ori eu, se va spune printre vecine:
„Sărmana...
Că nu făcea nimănui nici rău, nici bine,
Că o uitaseră și oamenii și gândurile parcă. (Dumnezeu s'o ierte!)
Că nimeni nu s'a găsit, în atâți amari de ani
Nici s'o mângâie, nici s'o certe;
Și s'a topit, neștiută, ca o lumânare. Sărmana..."
...Numele tău și-al meu e al oricăreia dintre noi, Raluca sau Ana...

COCA FARAGO

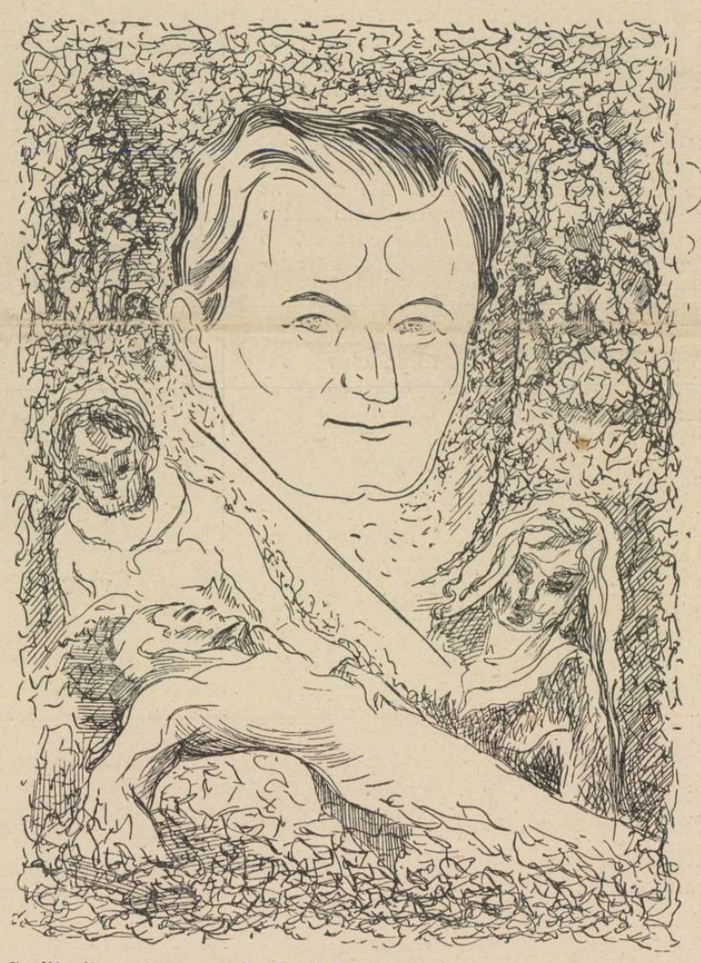

Scriitorii contemporani: Camil Petrescu — de Rybiczka

Dimitrie Anghel, poetul florilor

de MIHAI MOȘANDREI

Dimitrie Anghel a ridicat concepțiunea lui despre poezie într'o lume așa de perfectă, așa de sus idealizată, așa de eterată, încât tot ce e: loc comun, violență, simplă vulgaritate, nu putea găsi chemarea muzei lui, atât de aristocrate.

Lirismul său nu e totuși cum s'a căutat uneori să se insinueze, o sfidare față de un naționalism de origină prea rurală, nici nu se poate măcar afirma că imnurile adresate frăgezimelor florale, erau lipsite de autohtonism: stanțele lui Anghel căutau să țeasă doar hamacurile de odihnă, printre pajiști de perfecțiune supraomenească. Acolo putea gusta ambrozia liniștitoare, pentru tot ce e aici josnicie, vulgaritate terestră.

Numai cu sufletul purificat de cuminicătura durerii și deșertăciunii celor niciodată veșnice, te poți complace în atmosferă atât de rarifiată, atât de diafană a poemelor lui D. Anghel.

In aerul îmbibat ca de parfumuri, de un atât discret sentimentalism, de un atât de cald și totuș atât de evaporat lirism, nu reușește să prindă cu adevărat rădăcini și să trăiască, decât florile, și cu ele amintirile cele mai scumpe, cele mai efemere.

Marea valoare după mine a acestei poezii e tocmai de a fi știut să se rupă de tot ce este revendicare animală, ridicându-se asemenea himerei lui, în templul imaginar al esteticei, la hotarele omenescului, aproape de grădinile veșnice ale lui Dumnezeu.

Noroadele oriunde aceleași, oriunde ticăloase, nu trăia printre ele, nu le întâlnea, decât mulțumită unei soarte pe care nu o dorise niciodată:

„Plin de desgust pentru lumea aceasta banală și tristă,
„Tainic Himerii i-am spus: Du-mă pe celalt tărâm!
„Du-mă într'o lume mai bună în care să nu fie oameni,
„Căci între mine și ei, nu e nimica obștesc"
(Himera)

Dela această idee centrală pleacă toată poezia lui Anghel, și numai în lumina ei, poate fi în adevăr înțeleasă.

(Urmare în pag. ultimă)

Latinitatea Dobrogei

de G. M. VLADESCU

La Constanța și-a anunțat apariția o nouă revistă *dobrogeană*, pusă sub patronagiul și ocrotirea d-lui N. Ottescu, rezident regal. Aplaudăm cu entusiasm această inițiativă, iar în cele ce urmează, vom încerca să justificăm satisfacția cu care o întâmpinăm.

Pornim dela constatarea că țara noastă ne este cunoscută mai mult sub raport economic și pitoresc. Pământ bun, păduri imense, bălți și râuri nenumărate, subsoluri fecunde, climat dulce, faună bogată, floră neîntrecută. Adevărat pământ al făgăduinții, prietenos și ospitalier, populat de-o lume isteață și harnică, de-un norod obișnuit cu răvna, cu ascultarea și pătruns de rosturile lui de paznic al tradiției și al cuviinței.

Pășind hotărît și repede înspre civilizație, am început să ne gospodărim europenește. Câmpiile ni le ară plugul automat, spre depărtări ne poartă trenuri rapide și avioane fantastice, orașele s'au înțesat de fabrici, șoselele de automobile. Au răsărit ca din pământ academii și universități, muzee și laboratoare, biblioteci cu zeci de mii de volume peste care, ochii avizi ai cercetătorilor, întârzie până în miez de noapte. S'au izvodit mijloace noi de extragere a aurului și a petrolului, de valorificare și exploatare a codrilor, de cultivare și industrializare a textilelor, de înfrumusețare a litoralului și a văilor. Țară de miracol și de vis, România modernă, ca și cea din trecut, se înfățișează lumii ca cel mai îmbietor popas, și foarte adesea ca cel mai nimerit loc de aterisare definitivă și propășire fără eforturi. In mai puțin de-un secol, am realizat cele două mari *uniri* și ne-am înălțat la rang de mare putere. Pe teren economic am sărit câte zece trepte, pe cel științific câte douăzeci, pe cel militar câte o sută. Ne-am înălțat vertiginos, cu scopul vădit de a câștiga timpul pe care l-am pierdut în

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

VLADIMIR STREINU:
Pagini de critică literară

(Fundația pentru literatură și artă .,Regele Carol II", 1938)

Avem în față prima carte tipărită a d-lui Vladimir Streinu, masivă, de peste 430 de pagini. Caracterul ei de recoltă a unei îndeletniciri critice întinse pe mulți ani, prestanța echilibrată a abundenței selectate satisfac, desigur, în primul rând, ambițiile legitime ale autorului. Nouă, odată cu festiva întâmpinare a operei, ni se prilejuește o mulțumire ce se răsfrânge mai general, peste literatura română modernă. D. Vladimir Streinu își avea numele de critic definitiv impus, cu mult înainte de apariția aceasta cu volum. A circulat în cotidiane și reviste, iscălind foiletoane, recenzii și studii, și a pătruns cu autoritate în memoria publică.

Deaceea ,acum, pe coperta cărții, nu citim numele unui „nou critic". Nu e vorba de a strânge argumente pentru prețuirea unei noui minți, ce ni se desvălue neașteptat, cu subtilități de gândire și frumuseți ale sensibilității critice surprinzătoare. Judecata ageră și absolut probă, dotațiunea fină a descoperirii spiritului în producții, competența adevărului și a exprimării lui, toate înzestrările unui critic de nobilă carieră, le-am avut de mult și am știut că le avem. Tocmai aceasta ne impresionează în cazul d-lui Vladimir Streinu. Căci faptul că d-sa nu a simțit nevoia de volum, spre a-și asigura din vreme locul în conștiința publicului, și că această împământenire spirituală s'a împlinit numai pe creditul moral al articolelor publicate, învederează îmbucurător, o frumoasă maturizare a păturei cititorilor de literatură. Noi însemnăm aici, cu deosebită atențiune, omagiul adus în mod delicat de contemporani, unui cărturar remarcabil prin împodobirea lăuntrică, prin dragostea pură și bărbătească de adevăr, prin onestitatea captivantă a judecăților în promovarea valorilor artistice. Publicul pare așa dar pregătit să urmărească de aproape munca unui intelectual în modurile ei limpezi de manifestare, el dorește ca această muncă să se producă, și se arată recunoscător fără întârziere.

Firește, semnul de maturizare de care vorbim nu s'a produs de loc întâmplător, cu d. Vladimir Streinu. Ci el se explică prin originalitatea autorului, aruncând totdeodată o culoare de luminoasă atracție asupra acestei originalități. Fiindcă avem de aface cu un scris alimentat dintr'o poziție ridicată astfel în ochii lectorului, încât constitue pentru el o treaptă de vrednică râvnă, o chemare stăruitoare spre adevăr. Ca în țesăturile de mătase curată, d. Vladimir Streinu păstrează pe tot întinsul compoziției, intensitatea și calitatea vibrațiilor, neavând de ascuns neîntrerupt ritmul inițial. Desigur, cititorul nu poate formula orișicând paritatea aur, care garantează orice afirmație a criticului; o bănuește însă statornică într'un dedesubt substanțial, de unde se revarsă ca în ramificațiile organismelor vii, până în cele mai modeste accesorii ale frazelor.

Interesând global, în concluziile puse la judecățile artistice, — scrisul d-lui Vladimir Streinu atrage deopotrivă, urmărit dela frază la frază, în creșterea emotivă a cuvintelor, în șerpuirea cursivității logice, întovărășită de pasiunea pentru obiect. Când noi ne amintim că autorul mai este și poet, și că așteptăm cu nerăbdare volumul de poeme, ne ferim atent să facem o facilă diferențiere funcțională între critic și poet, și să exprimăm preferințe și regrete, după cum ni s'ar părea că s'ar realiza mai cuprinzător într'o direcție sau alta. Pentru noi, d. Vladimir Streinu rămâne unitar critic și poet. Pentru ce să ne intimideze o dublă înzestrare, când de fapt, funcțiile se întregesc atât de generos una pe cealaltă? Vroind să-și sistematizeze poziția față de metodele criticei doctrinare, d. Vladimir Streinu scrie următoarele, desvăluind admirabil poetul temperamental, și taina unui stil pasionat: „In orice parte și-ar îndrepta sforțările, inteligența omenească se lovește de anumite interdicții ultime, dincolo de care i se impune zarea de unduere veșnică a misterului; dar e o nobilă umilință aceasta, de a-și cunoaște singură hotarele puterii, dacă nobil este bunul ei cel mai de preț, instinctul preciziei, prin care ajunge să îngenuncheze pe asemenea margini de prăpăstii. Iată o realitate-limită a înțelegerii noastre: opera de artă. Cum presupunem că bine s'a înțeles, nu e vorba despre ideea de opera, să zicem, literară, ci de concretul artistic, de cutare poezie, roman sau piesă de teatru, de arcul voltaic al unui cuprins de viață, care se refuză formulării teoretice".

Postularea operei de artă în misterul existențial, nu o îndrăsnesc mulți, fiindcă ea nu se face fără riscuri. Față de viață, arta apare ca al doilea mister. Şi criticul care în loc să se mulțumească să se apropie de primul mister, îl denunță și pe al doilea, complică preocupările sale, și apucă pe un drum greu; acela al unei categorii lucide de misticism. Nimic mai ademenitor însă decât chipul d-lui Vladimir Streinu, când îl vedem pe creasta sa de contemplație :

„Critica literară, scrie d-sa, așa cum se practică de obiceiu, cu întârzieri vinovate în preocupări străine de artă, în istorie, psihologie, sociologie, estetică generală etc. își agravează de fiecare

VLADIMIR STREINU

dată inaptitudinea de a defini nucleul vital, de exemplu, dintr'un roman; și chiar în modul propriu de a fi practicată, cunoscându-și adică obiectul lunecos, către care trebue să-și îndrepte silințele, abia de se alege cu o foarte vagă indicație despre realitatea operei comentate. Dar cel puțin, în acest al doilea caz, dacă nu putem din principiu să domesticim taina frumuseții **artistice**, cunoaștem direcția în care viețuiește ea, avem certitudinea orientării, ceea ce ne ferește să mai adăogăm la neajunsurile simplei aproximări, la care ne vedem constrânși de însăși natura ei, vreun plus sa ualtul de eroare. Incât „criticul aplicat misiunii lui, afirmam în paginile de mai înainte **(Stilul critic)**, se va strădui să deslușească într'o poezie sau un roman, concretul **necategorial** al artei, realitatea ei monadică, misterul vibrător...", totul, bine înțeles, în măsura îngăduită minții noastre de un destin avar. In formularea unor astfel de deziderate, este ușor de văzut că încercam să tragem din filozofia **duratei** bergsoniene concluzii valabile pentru cercetarea critică a literaturii. A defini ceea ce este original într'o scriere, a-i surprinde unicitatea sau, nefiind cu putință ,a tinde totdeauna la aceasta, înlăturând ca neconcludente toate caracterizările cari pot înrăma deavalma portrete de artiști neasemănători, ni se pare a fi singura menire a criticei literare, deși rezultatele obținute astfel sunt nespus de modeste față de abundența de vieață a operelor cercetate".

Modestia „față de abundența de vieața a operelor cercetate" se traduce la d. Vladimir Streinu printr'o vigilentă seriozitate, în care nu știi dacă să admiri mai curând sinceritatea pasională pentru frumuseți literare, sau puritatea căutării adevărului. Şi pe una și pe alta, deigur, cu convingerea că poetul care tinde după concretul **necategorial** al artei, va împrumuta dela critic metoda certă de a-l găsi.

Incheiem, menționând că însuși d. Streinu alătură formula stabilită de d-sa de aceea de „substanțialism" a d-lui Camil Petrescu, arătând că se vrea integrat într'o familie spirituală, din cuprinsul literaturii autohtone. Şi pentru acest gest, care mărturisește simțul solidarității în cultură, merită prețuirea.

CRONICA MĂRUNTĂ

ION PILLAT

D. Ion Pillat publică în „Viața Românească" poema „Primăvara" în care mersul în singurătatea naturii e minuțios redat în endecasilabi continui fără bariera odihnitoare a strofei și fără divertismentul pe care l-ar crea rimele, inutile atât de adeseori. Prospețimea notațiilor și viziunea aproape simbolică a contemplării din mers a peisajului dau multă noutate și farmec acestei bucăți poetice amintitoare a clasicismului saturat de valori.

„Merg singur apăsat pe drumul umed
In care urma pasului rămîne.
Şi trist mi se intipărește 'n minte
Obrazul tau mereu, așa cum dorul
Nealintat mi l-a păstrat în suflet".

SPIRIT MILITAR MODERN

Astfel se intitulează revista trimestrială (an 1, nr. 1) apărută sub conducerea d-lui lt.-col. Atanasiu, publicație care urmărește să ridice nivelul științific în pregătirea națiunii de războiu.

Personalități competente ale culturii românești dau sprijinul lor acestei acțiuni de reînviorare a spiritului militar și de întărire sufletească a celor chemați să poarte armele în caz de războiu.

Metodele psicho-tehnice ca și principiile de raționalizare a muncii se desbat în cadrul activității militare. In primul număr colaborează: prof. C. Rădulescu-Motru (Sufletul ostășesc), g-ral Costandache (Forța autorității), lt.-col. Const. Atanasiu (Cadrul activității noastre; Psichologia și pedagogia ordinului), Vasile Băncilă (Profesor și ofițer), maior Radu Dinulescu (Panica), maior dr. V. Şerbănescu (Selecționarea și controlul aeronaviganților), Titus Brăileanu (Structura specialităților din armată).

Recenziile privesc lucrările autorilor: prof. E. R. Jaensch, dr. Simonet, căp. Dasonville, prof. Fr. H. Gamelli, prof. G. Cornelli și g-ral dr. Dinola.

Condiția socială a sentimentalilor

(Urmare din pag. 1-a)

deadreptul pornografice, cum este Povestea Poveștilor, în care ceeace interesează este ideea de automatism sexual. Țăranii nu sunt sentimentali în dragoste. De aceea, credem noi, d. Rebreanu, punând dintre eroii săi numai pe Titu Herdelea, care din orașul unde învăța aducea în satul Pripas deprinderi orășenești, să se exalteze liric lângă Roza, a procedat cu desăvârșită obiectivitate. Lumea satelor nu cunoaște sentimentalismul amețitor, care stărue ca o pâclă în Adolphe și, după modelul acestuia, în Ioana lui Holban, sau care luminează sufletele ca în nemuritoarele povești ale atâtor inimi perechi. Inșelarea cu vorbe a instinctului sexual este prima contaminare literară a vieții individuale și este fenomen moral strict burghez. Și dintre toate personagiile, pe care le-am numit mai sus și care se cheamă singure pentru tipolog, alcătuind tiparul sentimental, nici unul nu arată a țăran. Ei sunt cel puțin intelectuali, de regulă târgoveți aparținând câteodată marei burghezii și nobilimii, niciodată însă clasei țărănești. Dar burghezia propriu zisă e mediul de baștină al sentimentalilor.

VLADIMIR STREINU

Şezătoarea Scriitorilor tineri la Sibiu

In sala festivă a Prefecturii Sibiu, va fi în ziua de 15 Ianuarie, 1939, o șezătoare a scriitorilor tineri, sub auspiciile „Universului Literar" *și ale grupării intelectuale* „Thesis".

In program :

Dl. N. I. HERESCU, prof. univ. — Conferință.

Dl. N. M. CIUCIANU. — Contribuția „Universului Literar" adusă literaturii naționale.

Vor ceti din operele lor :

1) MIRCEA ALEXIU - proză.
2) ŞTEFAN BACIU - poezie.
3) IOAN N. BOLCA - proză.
4) VIRGIL CARIANOPOL - poezie.
5) CONSTANTIN FÂNTÂNERU - proză.
6) IOAN TH. ILEA - poezie.
7) TRAIAN LALESCU - poezie.
8) THEODOR AL. MUNTEANU - poezie.
9) IONEL NEAMȚU - proză.
10) VICTOR POPESCU - proză.
11) SICU POP - proză.
12) RADU A. STERESCU - proză.

Intrarea cu invitațiuni speciale.

Invitația costă 25 lei.

IRENE, SAU TREPTELE VISULUI

Aşa se intitulează romanul pe care l-a pus la punct d. DAN PETRAŞINCU. Cartea apare în cest sezon literar la editura „Cugetarea". Autorul „Monstrului" care anul trecut a înregistrat un categoric succes de public, (romanul atingând ediția II-a la trei săptămâni după apariție) și despre care am citit critici contradictorii — când prea defavorabile, când prea entuziaste, niciodată medii — autorul acesta tânăr dar care a dat dovada de frumoase resurse de prozator nu mai prezintă nici un „caz" în cartea sa. *Irene, sau treptele visului* va fi romanul căsniciei și al aventurii, între ordine, iubire și un alt sens al realității, eroii d-lui Petrașincu răsbat de astădată la lumină, la armonie.

Aşa fiind, așteptăm să vedem ultimul punct de evoluție în proză al d-lui Dan Petrașincu.

MIRON NEAGU

Dela Sighișoara ne sosesc ultimele două cărți tipărite în editura d-lui Miron Neagu, **Am plecat din sat**, de Ion Vlasiu și **Papucii lui Mahmud**, roman de Gala Galaction, (ediția II-a). Harnicia d-lui Miron Neagu, ne vine, pentru ce n'am mărturisi-o deschis, ca o îmboldire aprigă de muncă și întrecere. Editorul din Sighișoara este printre puținii cari se gândesc în primul rând la calitatea literară a operelor cărora le dau drumul în comerț. Toate cărțile tipărite până acum, în frunte cu a d-lui Dan Botta, **Comedia fantasmelor**, au fost de bună calitate. Intr'o largă cronică viitoare, ne vom ocupa de **„Am plecat din sat"** și **„Papucii lui Mahmud"**.

Teatrul Radiofonic

Comedia radiofonică a d-lui **Ion Mincu Lehliu**, intitulată „Acceleratul 139", se va transmite la microfon Duminică 18 cor., la orele 20,15.

Comedia se repetă în regia d-lui Victor Bumbești, având ca

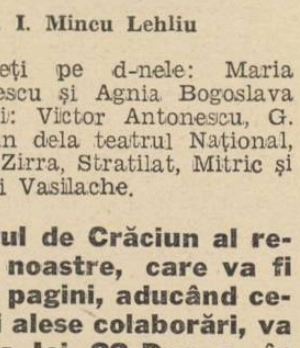

I. Mincu Lehliu

interpreți pe d-nele: Maria Ciucurescu și Agnia Bogoslava și d-nii: Victor Antonescu, G. Baldovin dela teatrul Național, Mihail Zirra, Stratilat, Mitric și Stroe și Vasilache.

N-rul de Crăciun al revistei noastre, care va fi de 16 pagini, aducând cele mai alese colaborări, va apărea Joi, 22 Dec. c., în dimineața acestei zile, găsindu-se de vânzare, la toate librăriile și chioșcurile din țară, cu prețul de 8 lei.

CONFERINȚA D-LUI I. D. SUCHIANU

Sâmbătă, 17 crt., ora 6 p. m., va fi în sala „Cercului Militar" din Capitală, conferința d-lui prof. I. D. Suchianu, cu titlul *„Evoluția Luceafărului"*.

Conferința este ținută în cadrul șezătorilor literare organizate de „Universul literar", la bazarul „Principele Mircea".

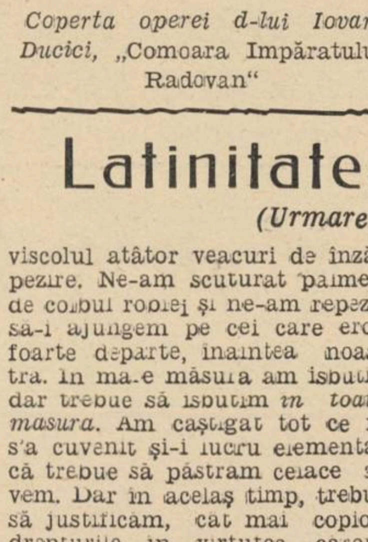

Coperta operei d-lui Iovan Ducici, „Comoara Impăratului Radovan"

ION VINEA

publică în revista „Viața românească" trei poeme inedite dintre care cea intitulată „Velut somnia" impresionează ca un rar exemplu de interiorizare și reculegere pașnică, prin strofe în care imaginea capătă o semnificație preponderentă între celelalte mijloace de expresie a emoțiilor. Rima lipsește fără ca muzicalitatea rămasă exclusiv în sarcina ritmului, să piardă câtuși de puțin. S'ar putea spune chiar ca o sporește, îndemnând la o întârziere și la o repetare indefinită, garanție a stăruinții și adâncimii ecoului trezit la o singură citire.

Sunetul, raza, visul și tumultul
Sporesc vedenia de mine-însumi,
în privirea de apă a trecutului
cu treptele pe fund, ale mormintelor.
Imi plimb pe chip degetele ca pe o mască,
soarta o întreb ca orbii vidul:
greu tac pierderile și adormirile
și fumegă în preajma lor, cuvintele.

SIBIUL IN ACTUALITATE

Sibiul a fost prezent totdeauna în literatură; în sezonul actual și cel următor Sibiul, ne va aduce o mulțime de cărți dintre cari remarcam:

Al. Dima, Monografia orașului Sibiu, întocmită din îndemnul „Fundațiilor Regale" și o lucrare despre „Concertul de artă populară". Dr. *I. Popescu-Sibiu,* un studiu foarte interesant despre „Literatura pornografica"; *Pimen Constantinescu* va traduce din limba italiană „Sonetele Mariane"; *George Fonea,* un volum de versuri „Poeme basarabene"; *Ionel Neamtzu,* „Oraș Nordic", roman inspirat din viața Sibiului. *Licu Pop,* un volum de eseuri intitulat „Priviri în actualitate"; *Mircea Alexiu,* după recentul volum de nuvele „Invinșii" ne va da un roman a cărui acțiune se desfășoară în cetatea „Zidurilor grăitoare". *Profesor M. Nanu* va scrie o carte intitulată „Insemnări literare"; *Nicolae Balca,* un studiu „Criza spirituală modernă și menirea tinerei generații", iar dr. *I. Fruma* și *Visarion Pop* două cărți de specialitate, primul „Studii juridice", iar al doilea „Fundamentul dreptului de a pedepsi".

Latinitatea Dobrogei

(Urmare din pag. 1-a)

viscolul atâtor veacuri de înzăpezire. Ne-am scuturat palmele de colbul robiei și ne-am repezit să-i ajungem pe cei care erau foarte departe, înaintea noastră. In mare măsura am isbutit, dar trebue să isbutim *în toată măsura*. Am câștigat tot ce ni s'a cuvenit și-i lucru elementar că trebue să păstram ceeace avem. Dar în acelaș timp, trebue să justificăm, cât mai copios, drepturile în virtutea cărora suntem, unde suntem. Inainte cu sute de ani, nu existau arhive, și cu atât mai puțin existau atunci când s'a închegat neamul nostru românesc. Cele două mari popoare, Românii și Dacii, nu s'au prezentat la oficiul stării civile să-și declare paternitatea asupra noului născut. Ele s'au mulțumit să ne transmită graiul, sufletul și virtuțile lor, și să ne lase moștenire, fără hrisov, împărăția lor. Am primit-o pe când eram niște copii firavi.

Au sărit peste noi hoardele, să ne-o ia. Ne-am împotrivit, dar cu puteri prea slabe. Ne-am supus soartei, dar n'am fugit de aici. Am respectat legea stăpânului vremelnic, dar mai mult am ascultat de porunca sângelui. Am dat Cezarului *numai ce a fost al lui*. Ființa noastră spirituală nu i-ar robit-o, și adesea am plătit împotrivirea cu capul. Din tată în fiu am păstrat conștiința drepturilor noastre, fără să scadă. Dimpotrivă, a crescut, hrănită cu amărăciunea veacurilor negre. Din această conștiință a răsărit nădejdea și din nădejde s'a înălțat biruința. După o mie de ani de oropsire, suntem la noi acasă, cu toții, umăr lângă umăr, și ne trudim să-i ajungem pe cei care ne-au luat-o înainte. Dar mai trebue ca, minte lângă minte, să desgropăm toate dovezile drepturilor noastre. Romanii și Dacii, părinții noștri necontestați, nu ne-au prea lăsat acte scrise, nici delimitări de hotare. Dar ne-au lăsat, din belșug, *urmele stăpânirii lor*. Arhivele lor, din care decurg drepturile noastre, sunt scrise pe zidurile Sarmisegetuzei, pe ruinele podului dela Severin, pe monumentele din cuprinsul Dobrogei și pe stâncosul loc de exil al nefericitului Ovidiu. La fiecare pas, apar și se impun afirmative, categorice, vestigiile romane, adică actele de naștere și drepturile de moștenire ale poporului nostru. Prezența lor acolo, justifică prezența noastră, după cum graiul și portul românesc, mărturisesc filiațiunea noastră.

Cu această treabă a desgropării arhivelor, în special în Dobrogea, am mers cam încet. In afara de strălucita excepție a profesorului Pârvan și a câtorva cărturari care-și împart viața între o profesiune oarecare și o pasiune insuficient satisfăcută, n'am avut decât diletanți. E drept că s'au făcut și se fac săpături, se scot unelte, arme, monede și sarcofagii, se descifrează texte și inscripții, se reconstituesc scene, episoade și epoci. Dar latinitatea dela mare nu se afirmă numai prin pietre de mormant, ci și prin înfiltrațiunea ei în graiul noroadelor, *a tuturor noroadelor*, care au bătut șesul dobrogean. In afară de târnacop, mai este nevoie de-o ureche care să deslușească accentul, forma, claritatea și logica fiorului latin care strămate *toate* idiomele de acolo, și de o minte care să discearnă, să cearnă și să aștearnă pe fond literar, tot fenomenul roman din cele două Sciții. Ne trebue o literatură dobrogeană, autentic dobrogeană, scrisă de dobrogeni, nu de visitatori.

Desigur că această literatură există, și circulă, dar într'o formă rudimentară, inaccesibilă, și pe un spațiu prea limitat. Publicațiunile de până acum, și'n special *Analele Dobrogei* și *Dobrogea de Sud*, ne-o dovedesc cu tărie.

Iată de ce aplaudăm cu entusiasm hotărîrea rezidentului regal din Constanța, de a patrona și sprijini o nouă revistă dobrogeana, care să culeagă, să verifice și să valorifice, spiritualitatea latină a Ținutului Mării. Concentrând în redacție pe toți scriitorii „autohtoni", și ținând un permanent contact cu publicațiunile de dincoace de Dunăre, revista *Pontice* trebue să evidențieze și mai mult latinitatea Dobrogei, integrând-o latinității Marelui Regat. De lângă pietrele unde trebue să răsune cuvântul, iar în darul cuvântului trebue să se agite sufletul. Trebuesc explorate toate avuțiile spirituale de acolo, tot folklorul literar și muzical, toate datinele și tradițiile, tot ce evoacă, ce înfioară și atinge sensibilitatea; tot ce interesează și definitivează, tot ce lămurește și subliniază *adevărul*.

Gh. M. Vlădescu

Colecția „UNIVERSUL LITERAR"
AU APĂRUT :
De dincolo de râu
nuvele de Victor Papilian
Scrisoarea de dragoste
roman de Mihail Drumeș
Va apărea peste câteva zile :
Frunzișul toamnei mele
Versuri de Virgil Carianopol

Scrisoarea de DRAGOSTE

de **MIHAIL DRUMEŞ**

(Din romanul cu acelaş titlu, de curând apărut în COLECŢIA „UNIVERSUL LITERAR")

— Trebuie să te duci să iei neapărat contact cu şeful organizaţiei noastre dela Cluj, îi spune Apelevianu secretarului sau.

— Am înţeles, **maestre**, răspunse Dinu prompt. Când pot pleca ?

— Cât de repede ! Chiar acum. Ai vre-un tren potrivit ?

Dinu Gherghel cercetează în grabă mersul trenurilor: accelleratul nr. 13, pleacă peste douăzeci de minute.

— Grăbeşte-te să-l prinzi, îl îndeamnă patronul.

Secretarul înghesuie hârtiile deavalma în servietă, aruncă pardesiul pe umeri şi aleargă ca o sfârleză pe scări în jos. O voce de cristal îl ajunge din urmă :

— Voiaj bun, domnule Gherghel !

Ridică privirile şi faţa-i se inundă de lumină. In balcon e Cora, unica fată a lui Apelevianu. Ca să n'o vadă Dinu, fuge în odaia ei şi s'ascunde după perdele...

— Şofer, gara de nord !...

Se tolăneşte comod pe pernele maşinei. E vesel, voios, şi ar sburda ca un şcolar în vacanţă. Se bucură de toate câte-i răsar în bătaia privirilor şi toate i se par noi, proaspete, vrednice de văzut. Chiar oamenii arată astăzi mai chipeşi iar femeile mai fragede şi fermecătoare.

Care-i pricina acestei subite revărsări de voie bună? Dimineaţa strălucitoare de Aprilie sau... fata **maestrului ?**

Nu, nu-i glumă, domnişoara Cora îi nutreşte o tainică afecţiune. A avut în atâtea rânduri prilejul să se convingă de acest lucru. Şi cu toate astea, se îndoeşte mereu, mereu îşi face griji.

La drept vorbind prea mare şi copleşitor ar fi norocul ca el, un biet simbriaş, să ia de nevastă pe odrasla lui Apelevianu, fost ministru de câteva ori, om cu relaţii înalte şi putred de bogat.

Dar cine ştie ce surprize pregăteşte omului soarta ?

Maşina goneşte strecurându-se cu îndemânare printre vehicule, făcându-şi sprintenă loc printre tramvaie şi autobuze până ajunge în piaţa gării. Dinu, fără să vrea îşi aruncă ochii pe ceasul din fruntea staţiei.

— Cum se poate ? Nouă şi un sfert ? Atunci a plecat trenul!

Ei, drăcovenie, ceasul lui Dinu era în urmă cu 15 minute. Totuşi aleargă pe peron, mânat de-o vagă nădejde.

— A plecat... Clujul ? întreabă într'o doară pe un impiegat de mişcare.

— Chiar acum pleacă. A avut întârziere.

Intârziere ? Nu, l'a aşteptat pe Dinu să sosească — asta-i explicaţia. Pentru-că Dinu **trebuia** să prindă trenul.

Intr'un compartiment, lângă fereastră, zăreşte o fată. Nu-i vede faţa, stă întoarsă cu capul spre geam. Parcă citeşte ceva : o revistă sau o carte.

Pătrunde în compartiment, salută şi se aşează pe bancă, în dreptul ei. Fata îi răspunde cu o uşoară înclinare a capului, puţin contrariată, apoi îşi reia lectura întreruptă o clipă. E o brunetă înaltă, subţire, cu părul negru ca păcura. Poartă o rochie de culoare închisă, simplă, puţin cam strânsă, sub care-i ghiceşti svâcnind trupul mlădios.

— E frumoasă ! constată Dinu cu satisfacţie după ce o cântăreşte într'ascuns, cu coada ochiului.

Adevărat, are un chip cu trăsături regulate, o gură roşie, sensuală, un nas cu nările puţin dilatate. Ceiace însă e de neasemuit la ea sunt ochii mari, amigdalaţi, cu străluciri stranii, încât ar lumina chiar pe întuneric, ca fosforul. Şi mai e de observat un ciudat neastâmpăr care-i dă un famec nebănuit. Chiar când stă nemişcată, corpul îi tresare, se frământă fără răgaz, parcă odată cu mersul vijelios al sângelui.

Dinu simte că fata îl priveşte şi fără să vrea ridică ochii. Se aşteaptă ca ea să-şi retragă privirile, dar se înşeală. Ea stăruie, îl înfruntă. I se pare că se uită aşa de ciudat la el, de parcă ar fi picat din lună. Tulburat, pleacă ochii în jos, dar numaidecât îl cuprinde o ciudă pe el, de parcă ar fi picat din lună. Tulburat, pleacă ochii în jos, dar numaidecât îl cuprinde o ciudă pe el însuşi din cauza slăbiciunii care i-a pricinuit înfrângerea. Intărâtat, rdică din nou privirile încărcate de săgeţi şi le îndreaptă spre ea ca şi cum ar voi s'o străpungă cu ele.

Lupta mută a ochilor durează, frământată, un minut, două, cine ştie cât. Deodată, necunoscuta întoarce capul, cu un aer de supărare.

E biruită !

Cu gesturi nervoase umblă în poşetă, scoate o ţigară. Vrea să aprindă dar nu găseşte chibriturile.

— Dacă permiteţi, zice Dinu, surâzând, cu satisfacţie, şi îi oferă foc cu bricheta.

— Vă mulţumesc, domnule, răspunse ea pe un ton agresiv. Şi se apucă să citească mai departe cartea pe care o ţine pe genunchi.

— E supărată, draga de ea, gândeşte Dinu. Nici nu mă cunoaşte şi s'a supărat pe mine... In orice caz, e un început bun.

Trenul goneşte, spintecă fulgerător câmpiile, taie pădurile, îşi croieşte drum printre dealuri şi văi.

— Mergeţi departe ? o întrebă Dinu.

— Da, răspunse ea scurt, monosilabic, fără să ridice capul.

— N'are chef de vorbă, constată el. Dar n'o să mă împiedic de atâta lucru.

Mai trece un timp. Dinu reia, banal :

— Nu vă este prea cald ?

— Nu.

— Să deschid fereastra ?

Răspunsul: o ridicare indiferentă din umeri...

— Asta-i bună, îşi spune Dinu, nemulţumit de sine. N'o scot lesne la capăt, cu dânsa. Dar nu trebuie să-mi pierd răbdarea.

O întreabă iarăş după o vreme.

— Vă atrage atât de mult lectura romanului ?

Ea ridică ochii miraţi, întrebători, aşteptând o lămurire. El adaugă:

— Sunteţi pe aceiaşi pagină de... aici scoate ceasul şi-l consultă, ...de 14 minute.

— Prefer lectura chiar în aceste condiţiuni unei conversaţii banale cu un tovarăş de drum necunoscut, răspunde ea înţepată.

— Pe mine, dimpotrivă, m'ar plictisi... cunoscutul. El nu aduce nimic nou, nu are nici un farmec.

— Iartă-mă, nu cred deloc în farmecul... necunoscutului.

Dinu îndură săgeata dar se preface că n'a simţit-o şi surâde :

— In schimb eu cred în farmecul... necunoscutei.

Ei nu-i displace complimentul, dar vrea să arate tocmai contrariul, potrivit acelei logice specific feminine, când anumiţi **nu** echivalează cu **da.**

— Dacă aş avea putere, te-aş împiedica de a minţi.

— Nu spun decât adevărul şi adevărul e că sunteţi fermecătoare.

— Numai atât ? îl persiflează ea. Se vede că eşti lipsit de imaginaţie.

— Iertaţi-mă ! Preferaţi poeţii cari se pricep să potrivească vorbele ?

— Prefer pe acela care le spune frumos, fără să le potrivească. Dacă vrei să ştii cum se face o declaraţie, stai să-ţi arăt. Am dat tocmai peste una. Sau, mai bine, citeşte-mi-o dumneata. Te ascult cu luare aminte, şi-i întinde cartea.

— Regret, dar nu pot. Nu mi-a trecut deloc prin minte să vă fac o declaraţie, ci am vrut numai să vă faceţi o ideie de felul cum s'a oglindit în mine fiinţa dumneavoastră.

— Crezi că se simţea nevoie ?

— Da. Dece nu ?

— Ce te face să crezi ?

— Nu-mi dau lămurit seama. Poate va fi mai târziu un punct de plecare, sau de regăsire. Ştiu eu ? Oricum, binecuvintez întâmplarea care v'a scos în calea mea.

— Nu te pripi cu binecuvântarea. In fond, nu este decât o simplă coincidenţă faptul că ni s'au încrucişat drumurile.

— Mai degrabă ni s'au unit decât — încrucişat.

— Cum asta ?

— N'avem oare acelaş drum, cel puţin o bucată de vreme ?

— Da, deocamdată, văd şi eu. Vom merge împreună, vrând nevrând, până la...

— Până la ?...

— Braşov... Dar după aceia ? Mai târziu ?

— Cine ar putea să prevadă ? In orice caz, nici nu vă daţi seama ce rol de căpetenie joacă întâmplarea în viaţa unui om.

— S'auzim. De pildă ?

— Intâlnirea noastră neaşteptată în acest compartiment de tren. Dece a trebuit să vă întâlnesc pe dumneavoastră şi nu pe alta ? Dece dumneavoastră a trebuit să mă întâlniţi pe mine şi nu pe altul ?

— Nu văd rostul întrebării. Mi-era tot una pe ori şi cine aş fi întâlnit.

— Dv., da, nici vorbă. Dar destinul ?

— Destinului ? Ai început să umbli cu vorbe mari. Habar n'am. Dumneata ce părere ai ?

— Eu cred că destinul a vrut într'adevăr ca noi amândoi să ne întâlnim astăzi, aici.

— Ce tot spui acolo ? râde ea. Ştii că e amuzant ? Probabil că la început elefanţii n'au fost mai mari decât un purice. Eşti filosof ?

— Nu.

— Ciudat. Numai filosofii scormonesc faptele mărunte ca să ajungă la cine ştie ce concluzii neliniştitoare. Viaţa e cu mult mai simplă.

— Mie-mi place s'o trăiesc în adâncime.

— Asta înseamnă s'o complici, să suferi inutil. Spune-mi drept, câte întrebări ţi-ai pus, zărindu-mă singură în acest colţ?

— Multe. Nenumărate. Dar am avut tot atâtea nedumeriri.

— Ce fel de nedumeriri ?

— Să vedeţi. Credeam că scap trenul, din cauza ceasului care rămăsese în urmă.

— Vezi, ceasul rău ! spune ea zâmbind, prinsă de voioşie.

— Or, ce s'a întâmplat ? Trenul a plecat cu întârziere şi l'am prins la timp.

— Unde-i atunci nedumerirea ?

— Niciodată nu pleacă trenurile din gara de nord cu întârziere.

— Afară de aceasta care te-a aşteptat să-l prinzi.

— Ca să-mi dea prilejul să întâlnesc o fată fermecătoare.

— Iar începi ? Nu crezi mai degrabă că pe mine a vrut să mă servească întâmplarea ?

— Cum ?

— Dacă nu erai d-ta cu cine aş fi stat de vorbă ? Cine mi-ar fi aprins ţigarea ? Vezi, tot este o raţiune.

— Nu râde, domnişoară. E foarte serios. E întotdeauna foarte serios când în viaţa unui bărbat apare **o femeie.**

— In viaţa d-tale n'a apărut până acum nici o femeie ?

— Ba da. Au apărut mai multe dar tot aşa au dispărut.

— N'a rămas niciuna ?

— Nu. Pentrucă n'am oprit niciuna.

— Vezi să nu te ajungă pedeapsa !

— In ce fel ?

— Să nucumva aceea, pe care vrei s'o opreşti, să-şi cate de drum mai departe.

— Vă gândiţi să dispăreţi.

— Da, îndată ce trenul ajunge la Braşov. N'o să am încotro.

— Dacă va fi scris să însemnaţi ceva în viaţa mea, atunci ne vom mai întâlni şi altădată, ne vom întâlni mereu.

— Tot aşa din întâmplare ?

— Desigur. In aparenţă din întâmplare. Dacă priveşti însă mai adânc lucrurile, atunci din necesitate. Pentrucă toate întâmplările sunt legate între ele cu un fir nevăzut.

— Incepi să mă interesezi. Sunt tare curioasă să ştiu dacă ne vom mai întâlni vreodată.

Eu nu sunt deloc. Dimpotrivă, aştept, cu seninătate, să se desfăşoare evenimentele în mod normal. Şi nu fac nimic să le grăbesc sau să le amân. Iată pentruce nu m'am prezentat, nici n'am vrut să vă fac cunoştiinţa.

— Adevărat, la ce bun ? Dacă va fi cazul să ne revedem, vom avea timp şi pentru asta. Dar oricât, nu încerci vre-o presimţire ?

— Vă mărturisesc sincer, nu. Dv. încercaţi ?

— Eu, da. Mi se bate ochiul stâng.

— Sunteţi superstiţioasă ?

— Sunt puţin. Când mi se bate ochiul stâng e de bine.

— La mine e tocmai contrariul.

— Atunci, te previn: fereşte-te de mine. Te pândeşte, din umbră, o primejdie.

— Dimpotrivă, îmi place s'o înfrunt. Şi apoi, ce aş putea să fac dacă...

— A, da, uitasem povestea cu destinul implacabil. Iţi spun drept că niciodată n'am avut cu cineva o discuţie atât de stranie. Şi când mă gândesc că la început îmi păreai atât de nesuferit...

— Nesuferit ? Dece ?

— Prea mă fixai cu ochi lacomi. Ca şi cum ai fi vrut să mă mistuieşti cu o privire.

— Nu. Mi-am umplut ochii cât mai mult de chipul dv., ca să mi-l pot reaminti oricând.

— Ţi-ai luat, se vede, măsuri pentru cazul când nu ne vom mai revedea ?

— Aţi ghicit. De acum, am să vă port mereu în minte. Şi am să vă dau numele care-mi place mie şi pe care poate nu-l purtaţi.

— Interesant ! Ce nume te gândeşti să-mi dai ?

— Ştiu eu ? Poate „Fermecătoarea necunoscută" sau „Zâna cu păr de mătasă" sau pur şi simplu „Primăvara".

— Oooo ! Mă copleşeşti ! face ea, cu un gest în care pune multă gingăşie. Nu-i mai bine să mă consideri un simpl moment din viaţa d-tale şi să mă dai uitării ?

— Nu ştiu. Cine ar putea să ghicească ? Rămâne de văzut !

Tac amandoi. Pe unde îi poartă gândurile ? Simte vreunul din ei că pe deasupra glumelor şi vorbelor de duh au răscolit, fără să-şi dea seama, adevăruri grele ?

Dinu vrea să aprindă o ţigară dar nu găseşte bricheta. Se necăjeşte. Ei drace, unde a pus-o ? Parcă adineauri a umblat cu ea.

— Nu te mai osteni ! zice ea şi umblând în poşetă scoate o cutie de chibrituri şi i-o întinde cu aerul cel mai inocent de pe lume.

Dinu e mirat, văzând că fata are chibrituri. Parcă adineauri le căuta de zor şi nu dădea peste ele. Şi acum...

Deodată izbucnesc amandoi în râs şi nedumerirea lui se topeşte în voie bună.

Trenul îşi domoale mersul. Macazurile prind să pocnească asurzitor, liniile de fier se încaesesc mereu născandu-se unele din altele, lăţindu-se până ce umplu o pagină intreaga de portative culcate pe pământ.

— Unde suntem ? întreabă ea. Dinu ridică din umeri.

Răspunde pentru el glasul conductorului de tren.

— Braşov, zece minute !

— Am ajuns aşa de repede ? Nici n'am simţit când au trecut atâtea ceasuri.

— Nici eu. Intreg drumul a fost o încântare.

Ea se ridică. Ia valiza din plasă, se pregăteşte să coboare.

— Cum să-ţi spun? Adio sau la revedere? îl întreabă ea din uşă.

— E tot una pentru mine.

— Atunci, bună ziua...

Şi pleacă voioasă şi sprintenă ca un cântec de beţie.

Dece a lăsat-o să plece ? Dece nu i-a făcut cunoştinţa ? Ar fi putut s'o mai întâlnească, sau măcar să-i scrie !

E o neghiobie să procedezi astfel cu o fată ca ea pe care n'o găseşti pe toate drumurile. Cine altul în locul lui ar fi făcut la fel ? Şi când te gândeşti că şi ei parcă îi dădea inima branci... Gestul cu chibriturile nu era o dovadă destul de vorbitoare ?

Mare prostie ! S'a apucat să facă literatură, ca un adolescent, parcă de literatură îi ardea lui. Îi vine să-şi dea cu pumnii în cap, i-e ciudă pe el, o ciudă...

A ! Uite-o pe peron, croindu-şi drum prin mulţime. Ar fugi după ea, vrea să fugă după ea, poate că trenul mai stă, nu trebuie să plece aşa de repede. Numai s'o întrebe cum o chiamă, să-i dea poate adresa, atâta tot...

Aleargă ca un nebun, cu capul gol, scoboară scările vagonului, dar n'o mai zăreşte. Parcă a intrat în pământ. Prea târziu... Şi apoi trenul începe să lunece pe şinele lucii.

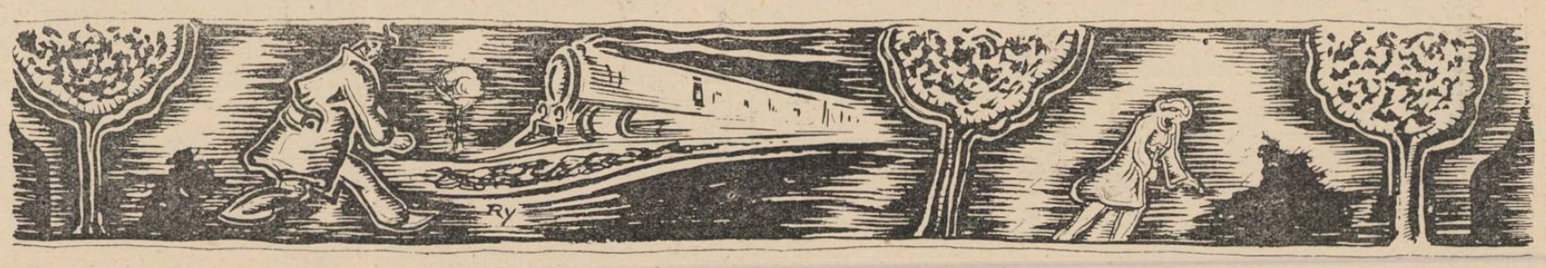

Conceptul de artă scolastică

de **AXENTE SEVER POPOVICI**

Dela început, câteva precizări.

In articolele de faţă şi în cele ce vor urma, vom desbate teoria artei, aşa cum a fost desbătută în Scolastică. Ne angajăm deci, esenţial, într'un studiu de istoria esteticei. Dar, fără îndoială, va fi un studiu incomplet; atât cât ne-au permis cercetările noastre încă în curs şi cadrul unei reviste pur literare. Că, din punct de vedere strict istoric, vor fi multe lipsuri, este absolut sigur. Nu cred însă, că vor fi prea grave imperfecţiuni, şi, cu atât mai mult, nu cred că vor fi erori. Asta vrea să spună, că încercarea noastră, daca nu va fi imaginea completă a teoriei artei scolastice, va fi totuşi, un şir de reperuri precise. Şi atât, credem că este destul.

Acum, ceva în legătură cu titlul. S'ar putea face observaţia, că are prea multă tehnică logică şi prea puţină formă literară. Adevărat. Şi asta din pricina că, în formularea lui, am căutat să fiu cât se poate de precis. Se ştie că în Scolastică, filosofii şi mari teoreticieni n'au scris tratate speciale *filosofia artei.* Totuşi, nu s'ar putea spune că pe atunci, atari probleme nu erau în discuţie, şi că nu interesau. Dimpotrivă, se găseşte la „maeştrii" acestei brutale epoci, o *teorie a artei* cât se poate de profundă, şi impresionantă Dar trebue căutată printre disertaţiile complicate asupra problemelor de logică. Din acest motiv, trebue neapărat să purtăm discuţia asupra conceptelor. Că de ce au stat lucrurile aşa şi nu altfel ar fi o problemă principală, totuşi, nu ne putem opri asupra ei fiindcă ne-ar duce la antecedente prea îndepărtate. Dar înainte de-a trece la atacul analitic al problemei, încă ceva despre poziţia şi sensul artei. Conceptul de artă, aşa cum se arată el în Scolastică, printre viiturile logice şi, câteodată, pur metafizice, nu era luat decât în sens general, şi numai prea rar, în sens restrâns, de arta fabricantului de corăbii, sau de arta logicianului şi a lingvistului. Nici odată însă, nu era vorba de *artele frumoase* în particular. In problema frumosului, cuvântul de ordine şi competenţa veneau din partea metafizicei. Să analizăm deci pe toate planurile.

In Scolastică, datorită esenţial doctrinei tomiste, inteligenţa, care nu era demoniacă fiindcă venea dela Dumnezeu, era în plină glorie; ea era *„instrumentul"* cunoştinţei naturale şi ordinea subiectivă a omului. Şi tot inteligenţa mai era, încă, sediul virtuţilor. Pe această temă se spera o despărţire. După ei, erau, în inteligenţă, virtuţi al căror *unic scop* este de-a cunoaşte. Ele aparţineau *ordinei speculative.* Aşa sunt, bunăoară, principiile trase din experienţa sensibilă a ideilor de fiinţă, de cauză, de scop, etc., şi adevărurile evidente prin ele însile. Aceste virtuţi speculative perfecţionează inteligenţa şi funcţiile ei cele mai proprii, în activitatea unde ea este pur ea însăşi. Dar pe lângă această categorie, mai sunt şi alte virtuţi, care conduc omul către *întrebuinţarea* cunoştinţelor, în vederea unor opere sau în vederea unor acţiuni. Ele formează *ordinea practică.*

Arta aparţinea, în concepţia lor ,acestei ordini practice. Caracterul ei esenţial era *acţiunea,* şi nu pura interioritate a cunoaşterii. Totuşi, ei socoteau anumite arte drept arte speculative. Aşa era logica. Dar trebue să precizăm, că artele din acest grup erau, în acelaşi timp, decretate ştiinţe. Ca să arătăm motivul, ne reîntoarcem la logică. Pentru frunţile glorioase ale Scolasticei, logica perfecţiona intelectul speculativ, nu intelectul practic. Şi grupul ştiinţelor de care vorbeam, se numeau arte, numai fiindcă, şi ele, comportau o *operă de făcut.* Asta însemnează deci, că peste tot unde se găseşte artă, se găseşte *acţiune* sau *ceva de făcut.*

Dar şi această ordine practică se împarte în două regiuni diferite, şi pe care cei vechi le numeau regiunea lui *„agibile"*, şi regiunea lui *„factibile"*. Primul ţine de propriul nostru apetit uman, de voinţă, şi aspiră nu către adevăr, ci către binele omului; el interesează perfecţiunea proprie a întregei fiinţe umane. Pe suprafaţa ei creşte moralitatea. Cealaltă regiune ,prin opoziţie cu prima, este definită ca *acţiune producătoare, considerată* nu în raport cu libertatea noastră de-a face, ci considerată prin raport cu lucrul produs sau cu opera luată în sine. Această acţiune este aşa cum trebue ea să fie, bună în ordinea sa proprie şi conformă regulelor şi finalităţii operei de produs, indiferent de tendinţele şi perfecţiunea celui care o produce. Şi această regiune este, întreagă, regiunea artei, în sensul cel mai universal al cuvântului. De aci, o majoră de reţinut.

Arta, care aparţine deci lui *„factibile"*, se ţine în afara liniei umane; ea are un scop, reguli, valori, care nu sunt ale omului, ci ale operei de produs.

Iar dacă am intra şi în consecinţele acestei majore, atunci ar trebui să spunem, că arta are o putere tiranică şi absorbantă, că ea se deliberează din uman, şi stabileşte ceeace scolasticii numeau *„artifex"*, egal într'un fel cu artistul din zilele noastre, şi care este situat în câmpul lui de univers, închis ,aparte, absolut, unde el în durere pune puterea sa de om şi inteligenţa sa de om, în serviciul operei pe care o face. Dar o remarcă ! Dacă totuşi, arta nu este umană, prin finalitatea sa, ea este umană, esenţial umană, prin felul ei de-a se face. Ea este o muncă de om, şi niciodată nu s'a văzut artă care să nu poarte marca omului. Opera de artă a fost gândită înainte de-a fi făcută; ea a fost preparată, formată şi coaptă în raţiune înainte de-a fi în materie. Şi în această *formă* ea vă păstra întodeauna culoarea şi savoarea spiritului. In alţi termeni, ceeace face esenţa artei, este *„regularea"* ei prin inteligenţă; după expresia proprie scolasticei, *recta ratio factibilium.* De aci o altă majoră.

Arta este, înainte de orice, ordine intelectuală; acţiunea sa consistă în a imprima o idee într'o materie.

de PAUL MIRACOVICI

Filarmonica. Dacă toţi dirijorii care urcă la pupitrul „Filarmonicei" s'ar strădui să-şi combine programele cu tot atâta pricepută atenţie cât d. Alfred Alessandrescu, desigur că am putea să întronăm în simfonicele noastre deprinderea programelor bune.

Dar d. Alfred Alessandrescu este invitat rar să dirijeze, ceeace e regretabil şi nu numai pentru motivul arătat, dar şi pentrucă, acest muzician de aleasă cultură artistică şi serioase resurse de realizare asigură fiecărei manifestări ce-i angajează răspunderea, excelente condiţiuni de valorificare.

Nu le-a precupeţit nici celui mai recent concert al „Filarmonicei" unde a ştiut să aşeze în vecinătăţi armonioase, compoziţii de Paul Constantinescu, Debussy, Ravel, pe deoparte, iar dincolo de baricada pauzei, pe Richard Strauss şi Ceaikowski în destul de bună tovărăşie. Şi iarăşi, nu s'a mulţumit numai să împace pe hârtie câteva nume şi titluri, dar a găsit pentru fiecare comentariul luminat, cumpănit, de fină cunoştinţă de cauză şi autentic bun simţ artistic.

Pentru „simfonietta" de Paul Constantinescu, tot acest bagaj al unei călătorii serioase în lumea muzicii a fost în special bine venit, şi a contribuit, desigur, apreciabil să arate ascultătorilor că „modernismul" nu implică agresivitate, tumult fără rost şi strepezirea timpanelor.

Disonanţa nu vine întotdeauna cu in-

Alfred Alessandrescu

tenţii rele, în muzica modernă şi nu trebue maltratată, smulsă din orchestră, ca un răufăcător, svârlită în urechi ca un tăun nesuferit.

Nici întâlnirile mai dure, privite izolat, nu justifică tocmai acolo accentul, gestul dirijorului intempestiv, exasperarea efectului, care, chiar dacă ar putea găsi vreun ecou, rău plasat, de interes, ar face nule repercusiunile a tot ce ar urma în acest sens.

D. Alfred Alessandrescu nu caută bomba efectului extern, dar urmăreşte cu logică strânsă desfăşurarea ideii, ricoşările şi multiplicările ei în vocea compusă a orchestrei, sublinierea bine ponderată a textului, acolo unde singur o cere. Se simte că este acaparat de dorinţa de a fi credincios cerinţelor autorului, în mişcare, în distribuirea interesului sonor, în caracterizarea lucrului, pe care o doreşte firească, normală, nesilită, fără exces dăunător unităţii de linie şi atmosferă, construcţiei totale.

Muzicianul slujeşte cu temei, la d-sa, pe omul de înţelegere şi gust, cu tot ce trebue să cunoască şi să poată supraveghea un şef de orchestră, iar rezultatele sunt interpretări de remarcabilă justeţe, claritate şi organizare de ansamblu.

Iată pentru ce „Simfonietta" d-lui Paul Constantinescu s'a desemnat cu precizie, într'o foarte lămurită expunere, ceeace, spre lauda sa, n'a fost de fel o pagubă pentru autor.

Frumoasa unitate a primelor două părţi ,de deosebită vigoare melodică şi statornică adiere de tâlc popular, poate prea lipsite de contrast şi de elementul tonic al schimburilor mai dese şi mai iscusite de interes în expunere, prin joc de timbre, apoi circulaţia mai vie de materie sacră din a treia parte şi în sfârşit mobilitatea şi prospeţimea finalului şăgalnic, pitoresc, jucăuş şi flecar, se mărturisesc fără sfială în cadrul unei mici simfonii, conciliindu-se bine cu această formă.

D. Paul Constantinescu nu e la prima lucrare însemnătoare a d-sale şi nu credem a face câtuşi de puţin act de părtinire privindu-l drept cel mai reprezentativ şi mai personal tânăr compozitor al nostru.

Nocturnele lui Claude Debussy, răsfăţat de suave sonorităţi şi aeriene imagini, văzduh parfumat de tonuri, „Rhapsodia spaniolă" de Ravel, viziune şi celebrare a vieţii ritmului în caracter şi culoare, impetuozitatea şi fastul strălucitor al poemului „Don Juan" de Strauss, şi masivitatea melodismului lui Ceaikowski, poate prea accentuată de pianistul german Alfred Hoehn, virtuoz al retoricei pianului şi emerit tehnician al dinamismului solistic, s'au succedat în concert, justificând prin calitatea prezentărilor toate aprecierile făcute mai sus.

Cartea străină

ANETTE KOLB: MOZART

„Mozart a fost mereu un necunoscut: până de curând era disprețuit, astăzi e tradat" scrie d-na Anette Kolb, în primele pagini ale biografiei pe care i-o consacră, apărută anul acesta în ediţie franceză, cu o prefaţa a lui Jean Giraudoux. Tonul peremptoriu al afirmaţiei îşi are talcul lui, lesne de sesizat: dacă Mozart nu ar fi fost trădat, adică greşit înţeles, o nouă interpretare a biografiei lui nu şi-ar mai fi avut rostul.

Cartea pe care a scris-o d-na Anette Kolb nu se bizue pe înprejurări sau documente care să nu fi fost puse la contribuţie de biografii de până acum ai maestrului salzburghez, ci pe o înţelegere mai intimă şi mai aproape de adevăr a geniului mozartian, datorită unei lungi convieţuiri în spiritul operei lui. Putea divinatoare, de a citi printre rândurile biografilor şi a desluşi înţelesuri dincolo de materialitatea faptelor la care s'au oprit investigaţiunile acestora, aparţine doar „celor puţini fericiţi", predestinaţi, printr'o firească afinitate, să formeze publicul ideal căruia opera artistului sau scriitorului îi este dedicată. Public necesar restrâns, alcătuind societăţi secrete în mijlocul aceleia cu practici exterioare, comune tuturor.

Există o elită a „sufletelor mozartiene", în rândul cărora se prenumără, prin dreptul afinităţii naturale, autoarea cărţii de faţă. Interpretarea cuprinsă în paginile acestei scrieri, portretul **ideal** pe care-l schiţează, al unui Mozart participând cu întreaga-i fiinţă la miracolul transfigurării vieţii prin artă, întâmneşte în cititor adeziunea intimă a unei intuiţii care nu poate să se înşele asupra adevărului. Paul Valery socotea mult mai aproape de expresia adevărată a originalului, mai **asemănatoare,** o fugară schiţă a lui Mallarmé făcută de pictorul englez Whistler ,decât toate picturile sau fotografiile meşteşugite ale poetului „Ironiadei". Faţă de meticuloasele biografii savante care s'au scris despre Mozart, interpretarea d-nei Anette Kolb are valoarea unei astfel de schiţe revelatoare, pe care o recunoaştem aidoma originalului, aşa cum trăsăturile lui ideale se înfiripă, dela primele măsuri auzite, ale unei opere mozartiene.

Vom trece cu toată graba, ca şi autoarea, peste faptele vieţii artistului pe care le presupunem, în liniile largi ale decurgerii lor cronologice, cunoscute. Subliniem doar o înţelegere mai dreaptă — mai potrivită cu logica superioară a sentimentelor, în care unele gesturi şi atitudini omeneşti îşi găsesc motivarea lor ultimă şi raţiunea cea mai temeinică, decât în aceea obişnuită — a rolului binefăcător asumat de Leopold Mozart, tatăl „copilului-minune", în educarea **acestuia.**

Generozitatea şi abnegaţia lui părintească, nu le mai putem pune la îndoială după lectura acestei cărţi, şi în ele ne simţim datori să căutăm măcar explicarea dacă nu scuza firei lui cicălitoare, şi în orice caz o atenuare a efectului grotesc pe care-l fac asupra noastră, spiritul lui practic şi mercantil, supărător mai ales în opiniile exprimate asupra muzicii, şi chiar servilismul obedient faţă de ierarhiile sociale. Vina lui — întrucât poate fi cineva răspunzător că străbate viaţa adaptându-se mediului în care trăeşte, iar nu opunându-i-se, încercând să-l modifice, — e de a fi fost un om pozitiv, omul timpului său, de a nu fi înţeles cu un ceas mai de vreme adâncile prefaceri sociale şi politice care se lămureau spre sfârşitul veacului 18, cu câţiva ani înainte de Revoluţia franceză. Tânărul Wolfgang a fost în această privinţă un precursor şi un clar-văzător, contrariul imaginei curente a geniului naiv. Ii lip-

Mozart
După un tablou neterminat, de J. Lange

sea negreşit simţul practic şi în mijlocul semenilor săi făcea figura stângace a albatrosului baudelairean, dar nu cunoştea nici respectul slugarnic amestecât cu teamă superstiţioasă al burghezului, faţă de ranguri şi titluri nobiliare. De nimic nu era mai scandalizat tatăl lui, grijuliu să şi-l vadă cu o „situaţie" asigurată, la umbra pulpanei protectoare a prinţului Colloredo, arhiepiscop de Salzburg, decât de atitudinea răzvrătită a copilului, aşteptând doar prilejul să izbucnească, poate chiar căutându-l, riscând totul pentru libertate, pentru a-i fi dată bucuria voluptăţii de a creia nestânjenit (adică „în mizerie", pe înţelesul lui Leopold). Mozart avea simţul demnităţii omeneşti şi al onoarei, care nesocoteşte ierarhiile stabilite pe alte criterii decât acela al valorii personale şi aceste însuşiri de distincţie şi de nobleţă ale sufletului propriu le regăsim în opera lui, formând esenţa sau timbrul unic al acesteia.

In relaţiile dintre biografia şi opera unui artist, înţelegând prin termenul prim al raportului, tot ce încape în cuprinsul noţiunii de experienţă, ni se pare că esenţialul constă în operaţia foarte subtilă, pe care am numi-o de **semnificare** a faptului de experienţă, de orânduire a lui într'o ierarhie definitivă şi o armonie care sunt acelea ale artei.

Această decantare a vieţii de drojdiile nesemnificative, şi înălţarea ei la rangul şi demnitatea faptului artistic, sunt descrise de d-na Kolb, în cazul lui Mozart, prin aceste rânduri de o remarcabilă pătrundere:

„Tot ce auzea şi vedea, tot ce băga de seamă, intrarea în el această dispoziţie înascuta atât de libera, hrănea în el aceasta dezinvoltura a spiritului şi aceasta uşurinţa mondenă care, oricat de sarac avea sa ramana, va deosebi din ce în ce mai mult fiinţa şi opera lui, şi va ajunge chiar unul din elementele artei lui".

Să reţinem expresiile „dezinvoltură a spiritului" şi „uşurinţa mondena" ,fără a încerca sa concretizam mai mult, convertindu-le în moneta marunta a graiului nostru de toate zilele, scanteierile de înţelesuri ce cuprind. Ar fi nu numai zadarnic dar şi nepermis să încercam a traduce în termeni aproximativi de literatură sugestiile operei unui artist care e „cel mai puţin literar dintre toţi creatorii de sunet".

Iată o alta observaţie profundă: cel mai puţin „literar".. Mozart nu e un poligiot, el nu cunoaşte decât limbajul sunetelor, dar îl vorbeşte cu o puritate care e numai a lui. Igor Stravinsky scrie undeva, în „Chroniques de ma vie", că în toata muzica lui Wagner nu auzi un singur sunet curat ci numai o ţesătură neîntreruptă de melodie. La Mozart gustul bucuria sunetului în libertate, pentru el însuşi (fara nici o analogie cu ceeace se petrece în „teoria cuvintelor în libertate" din poetica suprarealistă), desprins de orice înlanţuire asociativa cu datele sensibilităţii. De unde, splendoarea de cristal, lipsa de caldura comunicativa şi de framantare faustiana a muzicii lui, — broderie gratuită, neinscrisă pe o canava sensibila ci desfăşurata în climatul desavarşitei eutorii. De unde şi versatilitatea uluitoare a geniului mozartian, mobilitatea şi puterea lui de asimilare a stilurilor muzicale cele mai diverse, — ceea ce s'a numit „donjuanismul" artei lui, veşnic în căutarea frumuseţii, mereu altor frumuseţi.

Cum apărea celor dimprejurul lui ,acest artist căruia muzica îi era atmosfera obişnuită, elementul lui firesc? Câteva randuri dintr'o descriere făcută de cumnata lui, Sofia Heibl, îl arată cu o limpezime de neuitat: „Era mereu bine dispus, dar, chiar în momentele celei mai bune dispoziţii, foarte serios, privind la orice, cu un aer profund; fie că era vesel ori trist, raspundea mereu liniştit; şi totuşi **părea să lucreze în acelaş timp, cu harnicie, la altceva.** Chiar spălându-se de mâini, dimineaţa, mergea dealungul şi dealatul odăii, fără să stea locului, izbindu-şi călcâele unul de altul şi fiind mereu absorbit... Işi mişca fără astâmpăr picioarele, mâinile, pianota pe orice, fie că era pălăria lui, buzunarele, lanţul dela ceasornic, masa ori scaunul".

de ROMEO ALEXANDRESCU

D-l Iser e unul dintre cei câţiva artişti pe care se reazămă pictura românească de azi. Chiar pe planul internaţional d-l Iser are o reputaţie bine meritată. D-sa a nutrit una din cele mai de respectat ambiţii; aceea de a cuceri Parisul, cetatea cea mai visată de artiştii contemporani şi cea mai grea de cucerit. D-l Iser, deşi în mai mică măsură de cât d-l Pallady — un alt parisian prin adopţiune — a locuit ani îndelungaţi Parisul unde şi-a câştigat o reală notorietate. Nu ne-a uitat însă nici pe noi; aproape în fiecare an sau la doi ani ne aduce o expoziţie, întotdeauna aşteptată cu cel mai viu interes. Multe şi variate au fost problemele ce şi-a pus acest mare neliniştit. D-sa a plecat de la o experienţă grafică a desenului dintre cele mai strălucite, pentru a lua paleta. Darul d-sale pentru desen e atât de puternic încât chiar azi, când cu totul altele sunt problemele ce-şi pune, în cele mai multe tablouri se vădeşte marele desenator care rămâne d-sa. Culoarea, d-sa o înţelege într'un fel foarte personal. Din sinceritate, notează aspectele imediate ale obiectului, cu toate cruditătile şi violenţele lui. D-sa rupe mereu disciplina impusă de lumină, de valoraţie pentru dragul unui ton, al unei culori la care nu vrea să renunţe. Astfel ,brodat pe un desen de maestru, d-sa ne redă o viziune a naturii vioae, colorată şi tumultuoasă. D-l Iser, pe vremuri, înainte de a avea preocupările cromatice de azi, realizase — printre cei puţini — compoziţii admirabile, ceeace ne făcea să nădăjduim într'o evoluţie în acest sens. D-sa are mai mult de cât oricare pictor de la noi uşurinţa de a compune, de a desena sigur definitiv, o figură umană. Cu asemenea însuşiri, nu cred că mă înşel spunând că d-sa ar fi pus în pictura românească te-

Iser „Arlechin"

melia genului acesta atât de greu, abandonat la noi pentru că cei mai mulţi dintre artiştii noştri se mulţumesc cu naturi moarte şi cu peisaje. Puterea d-sale de muncă, unică la noi ,ar fi servit renaşterii compoziţiei, căreia i-ar fi dat toată strălucirea numelui său. De sigur, d. Iser e în plinătatea puterii sale creatoare şi ceeace scrim mai sus e mai degrabă expresia unei nădejdi de cât un reproş. Spaniolele, nudurile, odaliscele, arelquinii cari îl pasionează şi pe cari le studiază neobosit, sub toate aspectele, au o expresivitate, o plasticitate neegalate. Apoi, peisagele dunărene, acele dela Iaşi, Balcic, d-l Iser le-a notat cu un spirit de observaţie, o pătrundere şi o siguranţă cari sunt acele ale unui mare pictor.

●

D-l Jalea expune numai câteva lucrări, cinci sau şase .Ele subliniază contrastul între temperamentul impetuos al d-lui Iser şi acel senin, plin de sensibilitate al d-lui Jalea. Cele două sculpturi „Cap", „Sf. Pantelimon" sunt admirabile prin

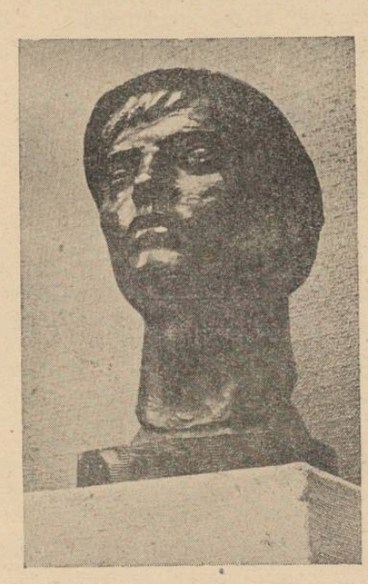

I. Jalea „Cap"

emoţia conţinută de care sunt impregnate. „Dansatoarea", „Nudul" de asemeni sunt lucrări de înaltă semnificaţie artistică. D-l Jalea e printre puţinii noştri sculptori cu adevărat înzestraţi pentru rostul final al sculpturii; monumentul, sculptura în plin aer. D-sa a fost primul la noi care a conceput sculptura ca o arhitectură a spaţiului pe care îl desenează, îl proporţionează în adevărat inspirat. Prin lucrările d-sale, care i-au consacrat renumele, d-l Jalea a dărâmat o concepţie învechită a sculpturii, a acelei sculpturi care era atât de mare încât de multe ori se admira sculptura pentru calităţi ce ţineau mai mult de pictură decât de sculptură. In lucrările expuse acum şi în care cu siguranţă nu a avut să se amestece nimeni, pentru că probabil nu sunt comandate, d. Jalea a dat drum liber unui lirism delicat, motivat cu subiecte simple, subtil meşteşugite, schimbând bronzul, piatra, în autentice opere de artă.

Vedeniei mele

Minune, minune, când te-am văzut?
Când ţi-ai trecut umbra prin mine?
Ai avut în adevăr pletele ca negurile?
Ai avut ochii ca apele line?

Mi-a arătat cineva chipul tău, sau îl ştiam?
Te-am văzut în drumurile mele fără număr,
Sau te-am luat din poveşti şi te-am întrupat,
Ca să am şi eu, pe cineva lângă umăr?

Nu cumva gândurile, s'au amestecat noaptea cu visele?
Nu cumva mi te-ai ascuns de frica morţii în vis?
De unde te ştiu, de unde te-am luat,
De toate uşile legendelor s'au deschis?

De unde te-am adunat, de nu te pot vedea?
De unde-mi vii atât de albă şi de curată?
Nu cumva minune, te-a zidit cineva 'n mine
Ca să nu mă mai pot dărâma niciodată?

VIRGIL CARIANOPOL

*) Din volumul „Frunzişul toamnei mele", care va apare în colecţia „Universul Literar".

Pomul în care te-ai risipit prin moarte

In grădina casei, drept şi 'nsorit
Creşte pomul pe care l-ai sădit.

Mâna ta mică, mâna ta lină
S'a risipit în seva din tulpină,

Şi stema de aur, floarea de nea
Se'nalţă din tine, din dăruirea ta.

Toate cresc în juru-i; toate înfloresc.
Despre tine toate îmi vorbesc.

Când din broderia-i albă cade câte-o stea,
Eu o-adun în suflet ca'ntr'o bisactea.

Iubesc numele tău, azi al nimănui,
Care creşte în coaja cu gust amărui.

In fiecare noapte, cu fiinţa toată
Il şoptesc ca pe-o muzică neuitată.

. . . . . .

Pomul cu coaja amară pe care l-ai sădit,
Creşte'n grădina casei, drept şi'nsorit.

LIVIU BRATOLOVEANU

NOTIŢE ŞI ECOURI

Săptămâna cărţii franceze la Bucureşti şi în România, corespundea în Franţa, aceleia în care se acordă cele mai importante premii literare. Consacrarea proaspetelor glorii e întovărăşită de o publicitate răsunătoare, graţie căreia numele şi fotografiile norocoşilor aleşi îşi împart notorietatea lor, atât de efemeră, vai! cu a vedetelor ringului şi music-hall-ului.

Cea mai importantă distincţie, aceea care pe lângă prestigiul excepţional ce oferă, deschide şi perspectiva unor concrete succese editoriale, este aceea a premiului Goncourt, atribuit d-lui Henri Troyat, *pentru romanul* L'araigne. *E al treilea premiu pe care tânărul autor îl primeşte, în scurta lui carieră literară, începută în 1935 cu* Faux-Jour *şi relevată chiar din acel an, cu „Premiul populist" A doua oară, vara trecută, d. H. Troyat a fost laureat al premiului Max-Barthou, pentru întreaga sa activitate literară.*

L'araigne e romanul uneia din acele monstruoase făpturi omeneşti, în descrierea cărora pare să se fi specializat talentul autorului.

„Păianjenul" e un băiat care poartă stigmatele celor mai josnice tare sufleteşti: meschin şi laş, plin de orgoliu neputincios, egoist, sadic. Victime ale urzelii lui veninoase îi sunt cele trei surori şi mama lui. Orice dorinţă de independenţă manifestată de aceste făpturi e o încercare de a scăpa de sub influenţa lui funestă, în care el nu încetează să le învăluie, sleind împrejuru-i orice plăcere care nu-şi are în el isvorul. Două dintre surorile lui se mărită dar „păianjenul" isbuteşte să le strice casa, iar când a treia încearcă, la rându-i, să rupă urzeala blestemată ce o paralizează, monstrul simulează o otrăvire, spre a-şi oferi spectacolul remuşcării acestor femei. Se întâmplă însă că îşi află moartea, căzând singur în cursa întinsă lor, de propriul sadism.

Calităţile de povestitor ale autorului, abil în mânuirea efectelor dramatice, sunt evidente.

Celelalte premii au fost atribuite precum urmează :„Théophraste-Renaudot", d-lui Pierre-Jean Launay, *pentru romanul* Léonie la bienheureuse; *„Fémina", d-lui Félix de Chazournes, pentru romanul* Caroline, ou le départ pour les iles *şi premiul „Interalliat", d-lui Paul Nizan, pentru romanul* La conspiration.

Presa parisiană a făcut apel, cu acest prilej, la amintirile îndepărtate ale unor laureaţi ai premiului Goncourt, dintre cari unii sunt astăzi academicieni din specia nemuritoare, ca d-nii Claude Farrère şi Jérôme Thanaud sau fac parte, ca d. René Benjamin, chiar din juriul premiului care poartă şi numele fondatorului nu mai puţin ilustrei „Academii a celor zece". Unele sunt melancolice, altele cu o notă de humor. De pildă, ale d-luj Francis de Miomandre, beneficiarul acestei distincţii în 1908:

„Cum atribuirea premiului era neaşteptată şi nimeni nu-mi citise cartea (Ecrit sur de l'eau) *pe care o tipărisem doar în cinci sute de exemplare, la editura revistei „Focul", din Marsilia, articolele ce i s'au consacrat de critica literară au fost de o fantezie dezarmantă.* Le Temps, *între altele, afirma grav (încrezându-se în indicaţiile titlului cărţii) că era vorba despre „un studiu de moravuri pe marile pacheboturi".*

Schimbarea la față a fetei lui Ioniță Crâșmarul

de ION BĂLEANU

Oraș mic, de provincie, cu zăvoaie și tăbăcării, unde locuitorii se cunosc între ei ca'n familie. In special sub raportul informațiilor cotidiane, nu se poate petrece nimic fără să aibă circulație urgentă prin urechile orășenilor.

Orașul al cărui orologiu este șueratul fabricilor de tăbăcărie.

Orașul în care câinii nu latră decât pe voiajori și pe vizitatorii străini de urbe.

Orașul în care s'a născut, a crescut și a iubit Zoe, fecioara de nenumărate carate a jupânului Topală.

Zoe Topală era firavă, șatenă și serioasă. Mai ales serioasă. Nimeni n'ar fi zis altfel. In orice caz orașul era edificat și o iubia cum iubia Domrémy-ul pe Jeana lui d'Arc.

Dreaptă ca o englezoaică expatriată, mersul ei avea cadența aceea monotonă a ceasornicului și pentru că — probabil — era și o fire voluntară — nu făcea un pas fără să-i dea încuviințarea capului, printr'un gest ritmic, așa cum se leagănă floarea de bujor în bătaia vântului.

Promitea a deveni ceeace se cheamă o fată bătrână prin încăpățânare. Totuși nici Zoe n'a rezistat „curentului"; curentul acesta însemnă o ocupație programatică, mai mult decât extrașcolară — și clandestină. Clandestină în sensul aventurilor timide și totuș temerare — cu inima ca puiul de vrabie, cu petalele ochilor tremurând ca aripioarele fluturelui gonit de un copil sburdalnic și totuș cu îmbrățișări împărtășite sub strașina întunerecului, pe sub teii și castanii grădinii publice.

Zoe se antrenase.

Se potriveau amândoi ca înfățișare fizică. Inalți, ea avantajată de tocurile unuia din cei 18 Ludovici ai Franței (cu fiecare Ludovic, creștea și tocul cu un centimetru sau mai mult, după importanța lui istorică) aveau ceva din imobilitatea stejarului pe șira spinării. Boris Nanciu (uneori se pretindea descendent din Domnii Asănești) se cam purta el cu pistrui, nu din ceia râioși ca ai hahamilor; pistruii lui Boris îi ciuruiau fața făcându-i-o de culoarea grișului. Se întâmplă însă că locuia excentric orașului, în cartierul numit „Versailles", de cutare precupeț întors dela Paris dintr'un voiaj în care s'a fost însoțit de translator; de fapt Versailles-ul nu-i altceva decât cartierul general al romilor localnici, ceeace prilejuia aluzii cam jenante pentru grișul lui Boris, stră-stră-stră-nepotul Asăneștilor.

●

De câteva ceasuri, Boris și Zoe se plimbau îngânduraţi pe aleile parcului cu tei și castani.

Vara amurgise de mult. Frunze îngălbenite fosneau uscat sub picioarele lor.

Reflectau probabil la destin? Dragostea lor se construise fără motivări. El începuse, pe stradă, oriunde, s'o privească agresiv, ceeace pe Zoe a turburat-o. Ființa ei fermenta. Iar Boris, în mod cotidian, își stabilia observatorul la răscrucea drumurilor care plecau spre „Școala de fete gr. 2", școală urâtă cu fete frumoase. Acolo, pudrat (cu „ocre" ca să fie în ton), deobicei în haine negre (cam lucioase pe la coate, însă tăciunele hainelor impresiona mult), își potrivia lungimea de undă a ochilor de cum se ivia primul stol de fete, la prânz. Avea Boris ăsta o specialitate a privirilor cum nici Făt-Frumos n'a avut: niști priviri lungueţe și subțiri, care scăpau prin grătarul genelor ca o melodie unsă ca vasilină.

Și astea țâșnite pe sub o streașină de sprâncene iarăș proprietatea firmei...

Fetele au înțeles la cât e ceasul... și tot descriindu-l în lumini circumstanțiale și complimentare, au hotărât-o pe Topală Zoe elevă S. S. F. gr. II să-și schimbe biserica ei din parohie ca să meargă la „Maica Domnului" unde cânta în cor, Boris Nanciu, de felul lui student sau candidat la bacalaureat sau aspirant ofițer de administrație sau așa ceva, cam un pașaportar Nansen al studiilor... Cert e că Boris era un bas excelent isbutind cele mai profunde „pedale"' din oraș încât, pentru Zoe, slujba din Dumineca aceia a fost o deschidere de ceruri... Astfel au continuat cu bileţele lamartiniene până când jupânul Ioniță Topală, înghesuit de vitregia economică a timpurilor și-a proptit capul pe tejgheaua bodegii lui din str. Gărei, loc bun în calea țăranilor și cărăușilor.

Ioniță Topală era un tip năprasnic de felul lui: se scula cu noaptea'n cap chiar la cei 60 de ani ai lui și mușca din ardeiul iute ca din prună. Incercase să-și speculeze averea agonisită din bodegă într'un comerț de miei la Constantinopol, cu niște „bobenari" însă afacerea s'a soldat în dezastru căci i-au ajuns mieii gălbinați și seceraţi de moarte. Taurul din el nu s'a prăbușit dar, a îmbătrânit cu încă 10 ani. Gârbov și neliniștit, Ioniță Topală a intrat într'o zi în brutăria lui Costinel Firu; a intrat pe la 4 după amiază și a ieșit într'un târziu când se aprinseseră felinarele pe stradă.

In ziua în care Boris și Zoe se plimbau îngânduraţi pe aleia cernută cu frunze ruginite, jupânul Ioniță își luase fata deoparte:

— Fata tatii, ții tu la tataia?

— Vai „papa"!

— Ești mare, ai și tu mintea luminată, trebue să intri în rândul lumii. Așa cum a făcut mamă-ta, șaptespe ani avea când am luat-o și n'a fost rău. Ce zice fata tatii? A venit vremea măritișului, să ai și tu un rost, casă, gospodărie, însfârșit... calabalâcul tău.

Gândurile lui Zoe se concentrară toate'ntr'un punct: Boris.

— Nu mă gândesc decât la fericirea ta... și pe urmă...

Zoe zâmbi în neștirea gândurilor ei, ceiace-l încurajă pe jupânul Ioniță.

— ...am și găsit o partidă strașnică. Chiar azi mi-a vorbit cu tot dinadinsul, binebine și altădată îmi da ghes cu vorba, Costinel Firu. Are cea mai de lux brutărie, cu cuptoare speciale, cu „nemți", avere are

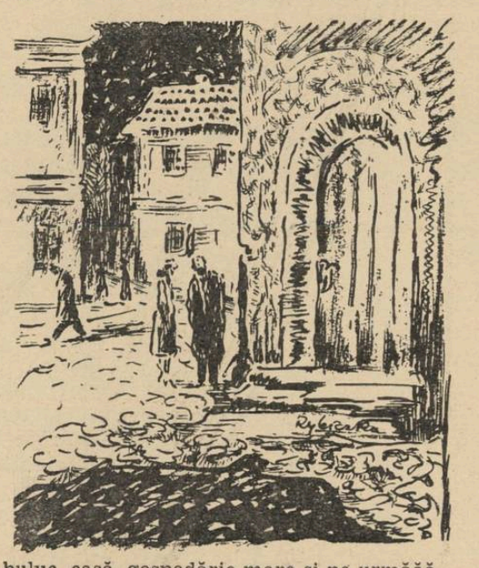

buluc, casă, gospodărie mare și pe urmăăă... e înalt, spătos, pieptos ca un taur. Ce zici? Să ne plimbăm cu toții în „otomobilul" lui, ăla roșu?.

Vorbia Ioniță Crâșmarul și fata lui asculta cu inima ghemuită pe un vis, cu ochii deschiși. Și în închipuirea ei construia un Boris cu omoplați de atlet și mâini de boxeur cernând făină... Două imagini suprapuse. Speriată de snămenia propriei sale prăbușiri în extaz, Zoe își încordă toată ființa:

— Nu, nu tată, nu pot, nu pooot!

Și plânsul îi frânse îndârjirea. Iar i se aprinseră licuricii în ochi:

— Dar nu-l iubesc, papa! Ce Dumnezeu, să mă mărit cu o scârbă de brutăroi?

— Cum? Brutăroi? Dar eu ce's? Hai? Cârciumar!

Ca din senin furtuna se domoli și glasul bătrânului porni gârbov să ia drumul inimii.

— Copila tatii, uite-te pe fața mea cât e necazul de negru; mi-e greu să spun, dar... dar stau rău de tot și nu pot să vă las pe drumuri. Te-am crescut cu mult chin căci numai de pozne te țineai. La doi ani ți-am scos capul din spițele leagănului. Dar când veniai cu cucuele 'n cap ca mușuroaele, de se speria mamă-ta? Trebue să-mi ajuți. Nu te lăsa purtată de ce-ai citit prin romane. Viața e dincoace, la mine la crâșmă, la Firu la brutărie. Altfel, truda mea de-o viață se duce pe apa sâmbetii.

Ochii jupânului Ioniță sticliau friguros, încât Zoe își strânse umerii de frig și, ieși pe ușă cum se scurg umbrele, ca să nu turbure liniștea necăjită a tatălui ei.

De peste drum, din pragul brutăriei, Costinel Firu îi spuse tare „sărut mâinile dudue Zoe, tot frumoasă, tot frumoasă!".

●

De când se plimbau prin parc, Boris aflase dela Zoe, cum se spulberă povestea lor.

— Boris, ne avertizează fatalitatea, ne desparte...

Ceeace făcu pe Boris, înfuriat ca un curcan stimulat de fluerături, să isbucnească:

— Brutar, care va să zică. Elefantul ăla care când mă vedea trecând pe acolo, mă privia cu ochi de broască asasină!

Retrași sub umbrela unui castan, Boris o prinse clește în brațe. Cuvintele lui bulbucăiau și o sgâriau parcă. Lui Zoe i se păru că vorbește mult prea mult băiatul ăsta, că poate ar trebui să tacă și s'o mângâie, s'o sărute căci ghicia într'însa o dispoziție aidoma cu plăcerea de a te înveli în pluș cald. Nevoia de a fi explorată. Insă Boris se oprise stângaciu la gropița din bărbie. Violase gura, pleoapele, fruntea, fruntea, fruntea... devenise obositor. „Ce frate adorabil ar putea fi Boris!" și Zoe îl sărută frățește, și ea, pe frunte, amuzându-se să-i ghicească simetric locul unde o sărutase el.

Muzica militară din parc da marșul de încheere. Undeva, prin apropiere măgăreața regimentului se echipa, în aceeași indolență de veacuri, să poarte instrumentele la cazarmă. Umbrele serii coborau printre frunzele aspre de castan. Simțiau pașii de pisică ai nopții dar nu puteau exprima ca Gide: **J'ai vu l'attente de la nuit.**

O castană țepoasă ca un ariciu verde, emancipată de tulpina părintească, se desghioacă în cădere: cojile arătară un interior albiu, dintre ele rostogolindu-se fructul de culoarea mahonului.

●

Noaptea cucerise de mult dormitorul Zoei, când luna pătrundea indiscret prin fereastră, alunecând din oglindă în patul pe care Zoe se trântise îmbrăcată;... de cât timp sta așa?...

Zoe se ridică în cot surprinsă de licuricii oglinzii. Cobori din pat, își scoase pantofii Louis XV (in orice caz, ăla care-și împușcase căprioara în fața sfetnicului său). Ciorapii aveau un ochi scăpat. Zoe urmări pe meridianul piciorului până unde a fugit firul, desvelindu-și picioarele sus, sus de tot, când privirile-i căzură'n oglindă. Zoe tresări surprinsă, niciodată nu se privise astfel prin oglinda scăldată în beteala lunii, niciodată n'o impresionase picioarele ei, pe care nu și le putea închipui decât bune de mers și sprijin. Dar erau frumoase picioarele ei! Nervoase la glesne, creșteau în circomferință de cum scăpau din nodul ascuțit al genunchilor. Și... contrastul acela dintre șwarțul ciorapilor și laptele pielii... Își desveli sânii. Era halucinată, sânii și-i văzuse de sus în jos, prin cămașa de noapte, când se închina seara la culcare; niciodată nu-i privise îndrăsneț, în față.

Mâinile ei alunecară într'o mângâere timidă dealungul adevăratei sale ființe, revelație a nopților de curiozitate învinsă.

Din dormitorul părinților veni sgomot.

Zoe se prăbuși sub plapomă, goală, presându-și inima să nu bată prea tare, ca s'o audă cineva. Își strivi o perină pe sâni, se răsuci și genele căzură grele peste trezia ochilor. Simte cum mor celulele 'n ea. Dacă așa se moare, ar vrea să moară mult, mult... Pe pajiștea pe care aleargă, ierburile se agață de ea și o cuprind, cum vânează păianjenii cu plasa lor de borangic. Zoe e toată un ghem de iarbă, ca un vierme de mătase și simte procesul de descompunere, simte mustul pământului cum o pătrunde. Prin gând îi înfloresc grădini cu maci și bănuței, cu fluturi coloraţi și curcubee care i-au transformat dormitorul în strop de ploae...

Peste două săptămâni, Zoe trecu pragul bisericii, giulgiu la față; singura dată când Boris n'a cântat în cor.

●

Zoe îl lăsă pe Costinel să discute cu prefectul în vederea alegerilor și intră în parc, unde-și zări un grup de vechi colege, pe care le revedea după 2 luni de voiaj prin străinătate.

— Bonjour Zoe.

— Vai, Zoe, fetelor!

Imbrățișări, însfârșit tot ritualul revederilor.

— Bine, Zoico, luna de miere de când s'a făcut de două luni?

— Ce 'ntrebare! Când ai un bărbat, așa tip „sport" și... maharadjah!

— Ați început să clevetiți, fetelor, — și Zoe le povesti îmbujorată, toată călătoria.

— Mi-am cumpărat niște toalete dela Maison Lafayette din Paris, să veniți să le vedeți, sânt splendide! Ah! In Elveția a fost minunat. Uite, brățara asta mi-a luat-o Costinel dela Berna. Da ceasul, nu-i dulce? Am și un pekinez, mic, mic ca un ghem pe care l-am cumpărat dela un armator, în drum spre Capri. Fetelor să-l citiți pe Axel Munthe, e delicios, eu îl am cu autograf.

— Sărutmâinile! Sărutmâna **doamnă** Firu!

— Aa! bonjour **domnule** Nanciu. Da de când ne „domnim", Boris?

Boris Nanciu se opri intimidat ca un bujor dar țeapăn ca un chibrit suedez.

— Vai ce insignă frumoasă ai Boris! Ce nostimă e... ce înseamnă balanța? La drept?

— Da. M'am decis să „aprofundez" studiile juridice.

— Haide să ne plimbăm fetelor, adăogă Zoe.

— Zoe, noi vă lăsăm singuri, avem niște rendez-vous-uri, nu te superi?

— Vai, vai, nostime mai sânteți! Dar să veniți pe la mine, v'am adus la fiecare câte ceva frumos din străinătate.

Zoe și Boris s'au îndreptat spre acelaș umbrar, pavilionul cu crengi de castan: un vestmânt de crengi și frunze, în el negurile din tablourile rambrandtiene. Zoe se împlinise, înflorise toată și mai mult, căpătase o aromeală de fruct copt. In jurul lor misterul tăcerilor serii. Boris se încurca în inițiativa unei conversații, pe care i-o răpi Zoe:

— Boris, cum te-ai „amuzat"?

— „Amuzat"? Mă ironizezi. „Amuzat"? Cu gândul după tine, prin Europa...

— O! da, am văzut atâtea lucruri pe care n'aș fi putut bănui să le cunosc, sau că măcar există. Știi tu Boris că tot ce-am învățat în școală nu valorează cât două luni de voiaj? Să poți vedea cerul Veneției, să asculți glasul gondolierilor, să mergi la Moulin Rouge, să simți pulsul frenetic al Parisului, să te urci până la poalele lui Dumnezeu prin munții Elveției... dar sânt atâtea lucruri de spus!

Boris tremura de enervare. El nu putea înțelege această schimbare bruscă la față a Zoei! Să-l râdă toți prietenii dela biliard. Chiar azi i-a zis unul, tocmai când trăgea o „bilă-mandă-bilă": „s'a întors brutarul tău, fraiere!" De ce brutarul lui, e al ei doar. Dar de ce fraier? cine, el, Boris Nanciu, cel cu sânge asănesc în vine? Fraier e brutarul căci Zoe tot pe el îl iubește și... unde s'ar putea întâlni? La el acasă, da, o va aduce la el când brutarul va fi ocupat. Nu, nu, la el nu se poate, n'are cum fără să fie văzută. La ea? Nici acolo, doar n'o să intre el în vizuina lupului? Acolo, acolo în pavilionul din crengi de castan, când lumea va părăsi parcul, odată cu fanfara regimentului. Să vedem noi care e fraierul!

— Zoe, cât trebue să fii de nenorocită lângă un om ca brutarul acesta! Mă gândeam adesea la sacrificiul tău. Ești o sfântă și tatăl tău ar trebui să te aibă ca pe o icoană. Dar dragostea noastră trăește mai vie ca oricând... Cum l-aș suprima pe omul acesta trăit în făină!

Zoe își și imagina pe Costinel intrând sub umbrar, greu ca un granit.

Boris își plecă gura pe mâinile ei. Și-a lipit timid piciorul de pulpa ei. A vrut s'o cuprindă de mijloc dar i se păru că fosnește cineva pe afară. Își opri și gestul și respirația. Ieși în lumina umbrarului și iscodi întunericul. Insă sgomotul acela imaginar îi rămase ca o obsesie în urechi.

In pomi se răsfățau păsările. Boris își adună toată ființa într'un argument mare, hotărîtor, pe care-l șopti abia, ca să nu se sperie de propriul lui glas.

— Trăești cu un om care nu știe decât să plămădească aluat.

Răspunsul veni prompt, de o repeziciune ciudată:

— Ce știi tu, cum plămădește el.

Zoe plecă spre casă. La poartă îi ură „succes la examene" lui Boris și urcă. Costinel o întâmpină cu toată mușculatura lui proaspăt fricționată, din bae.

— Te-a condus fleacul ăla de cântăreț?

— Aș, e un copil! Și Zoe îi repezi doi pumni mărunți ca două ace cu gămălie în plex. Palmele lui Costinel îi puseră pe mijloc o pereche de clești și o săltă până în tavan.

Discuții despre roman

de PERICLE MARTINESCU

Un hebdomadar parizian a pus la dispoziția colaboratorilor săi câteva coloane din paginile sale consacrate mai mult politicei și neliniștilor timpului nostru pentru publicarea și desbaterea unor controverse în jurul romanului. Critici, romancieri, sau jurnaliști atacă problema cu un interes viu, arătându-se cu toții deopotrivă de îngrijorați de soarta romanului, indiferent dacă fac „apologia" sau „critica" acestui gen literar „perimat".

Cu alte cuvinte, scriitorii și intelectualii Parisului, această pepinieră de romane și romancieri, se arată îngrijorați de situația actuală și de viitorul romanului. Lucrul e semnificativ și ne îndeamnă la unele considerații nu lipsite de actualitate.

Intr'un secol abia, dela Stendhal și Balzac până astăzi, romanul părea să fi cunoscut o atât de frumoasă eflorescență încât astăzi agonizează în mrejile propriei sale glorii. Dela romanul franțuzesc din secolul trecut, trecând prin romanul englezesc, apoi, cel rusesc, lumea cetitorilor de peste tot pare obosită, saturată de lectura romanului.

A fost un moment când romanul a însemnat o noutate pentru cetitori și apariția unei opere noui era așteptată și salutată cu multă curiozitate. Era un gen în care viața era în așa fel transfigurată încât cetitorul găsia în paginile unui roman evenimente de care el se lovea zilnic dar cărora imaginația artiștilor le dădea un aspect mai frumos, mai ideal, fără a ieși cu totul din cadrele realității Romanul era „un miroir promené sur une grande route"; o oglindă, așa dar, în care cetitorul putea să vadă viața reflectată în culori mai plăcute și în imagini mai grațioase decât cele din realitate. Cu alte cuvinte, romanul era o flatare, ca să zicem așa, a sensibilității cetitorului, sau a imaginației sale lipsită de ambiții speculative sau chiar predispusă lenii. Mare scriitor era cel ce știa să aștearnă în pagini de-o platitudine desgustătoare astăzi, fragmente, scene și tipuri din viața de toate zilele, legate între ele printr'un fir episodic destinat să antreneze curiozitatea cetitorului. Un Eugène Sue sau George Ohnet au fost celebri la timpul lor. Acești „romancieri" n'ar fi cotați astăzi decât simpli reporteri.

Cum se explică fenomenul acesta? A evoluat romanul? Nu. A evoluat mentalitatea cetitorilor. Romanele lui Stendhal sau Flaubert rămân și astăzi, după o producție atât de colosală de romane, adevărate exemple ale genului, cu toate că, pe vremea lor, erau ignorate de cetitorii care nu aveau la dispoziție decât un număr foarte redus de asemenea opere. *Et pour cause.* Fără îndoială, cetitorul de astăzi nu se compară cu acela dela 1910, sau dela 1890. Se citesc și astăzi romane gen Ohnet, dar cei care o fac își dau seama de valoarea lor și știu că le citesc numai în momente de oboseală sau plictiseală prea mare. Romanele bune sunt apreciate astăzi la justa lor valoare, de totă lumea. Niciun roman bun n'a trecut până acum neobservat, sau fără succes de cetitori.

Ceeace dovedește că nu romanul a evoluat calitativ, ci mentalitatea cetitorului. Acest cetitor care cunoaște viața atât de bine, deoarece condițiunile existenței de după războiu au forțat sensibilitatea și spiritul tuturor să spargă și să iasă din vechile lor cadre, să cunoască o neliniște mai acută și să trăiască momente cu adevărat sbuciumate, pline de patetism și de grandoare, acest cetitor, spunem, a devenit mai pretențios acum și cere romanului și altceva, nu numai ceeace-i poate oferi „un miroir promené sur une grande route". Cetitorul de astăzi s'a deprins să facă deosebirea netă între roman și reportaj — indiferent dacă acesta din urmă e gazetăresc sau literar, social sau sentimental.

Acum câteva luni, un cunoscut cu o serioasă cultură, îmi mărturisea că ar dori să aibă iarăși douăzeci de ani și să nu-l fi cetit pe Dostoiewski, spre a mai avea surprize în ce privește romanul. M'a mirat nostalgia lui și am îndrăznit să-i pomenesc de Thomas Mann, de Marcel Proust. Citise acești autori fragmentar doar. După ce l-a cetit în întregime, mi-a mărturisit că, într'adevăr, mai există surprize în domeniul romanului și că va deveni iarăși un pasionat cetitor de romane. Existau, prinurmare, romane bune, dar nu ajunsese încă la ele.

Dar ce s'ar putea înțelege, astăzi, printr'un „roman bun"?... Cred că un roman bun e o carte care satisface complet acea sete sufletească a cetitorului care nu mai caută în ea o anecdotă, ci o pătrundere, o explorare a misterelor sufletești. Calitatea cetitorului de azi a ajuns la un așa grad, încât un romancier adevărat n'ar trebui să dea prea mare importanță evenimentelor, ci oamenilor din creațiile sale. A prezenta personagii cât mai multe, a arăta sbuciumul lor interior, înseamnă „a creia viață". Această „viață" se referă mai mult la trăirea sufletească a oamenilor, nu la urmărirea evenimentelor cari, atât în viața reală, cât și în artă, au o importanță secundară. Ceea ce interesează e omul: de el depinde și viața, de el depinde și mobilitatea, dinamismul creației. Romanul adevărat nu poate fi decât o psiho-radiografie a omului; restul e reportaj, adică un fel de fotografie a realității. Cetitorul caută totdeauna într'un roman, ceeace nu găsește sau nu poate să vadă în realitate. Când mentalitatea lui era mai puțin evoluată, îl satisfăceau romanele senzaționale; astăzi, când luciditatea și spiritul său privesc realitatea în toată goliciunea ei crudă, în literatură caută altceva: enigme sufletești, adâncuri psihologice pe care le presimte, dar nu le zărește încă. Deaceea cred că epoca romanelor „sociale" a trecut. Cei mai mari romancieri se recrutează astăzi, tocmai dintre acești pasionați exploratori ai cosmosului sufletesc. Cum însă ei sunt foarte puțini, iar cererea cetitorilor e mare, romanul trece printr'o criză.

In pomenita anchetă a hebdomadarului parizian, Jean Prévost, unul din preopinenți, credea că decăderea romanului contimporan se datorește abuzului de actualitate pe care-l practică. Romancierii de astăzi pun în operele lor ceeace au trăit fiecare în ultimul timp; orice romancier, la sfârșitul anului, vine cu un roman nou, în care e cuprinsă experiența lui din acel an. Ori, spune el, farmecul literaturii constă în povestirea evenimentelor de mult trecute, pe care cetitorul nu le cunoaște sau despre care-i place să-și aminteasca. Lasă experiența să se învechească pentruca, punând-o, mai târziu, într'o carte, ea să aibă aerul că prezintă ceva nou, ceva inedit. Are dreptate confratele nostru, însă numai din punctul de vedere al romancierilor mediocri.

Pentru un romancier mare, așa cum l-am schițat noi mai sus, actualitatea și trecutul se confundă. El poate să scoată dintr'un lucru actual, ceva etern, adică actual totdeauna. O operă de artă n'are vârstă, sau, mai bine zis, are vârsta spirituală a producătorului ei. In „Contrapunct", Huxley a descris societatea pe care o avea în fața; nu a devenit mai puțin interesant prin asta. Fidias e tot atât de actual azi ca și acum 2500 de ani. Când se pune accentul pe faptele exterioare, într'adevar, scriitorul trebue să speculeze realități pe care cetitorul nu le vede (romane istorice sau exotice). O adevărată mare operă de artă însă nu poate sa pună accentul decât pe realități sufletești. Iar acestea n'au vârstă.

Producția actuală de romane atinge cifre fantastice. Dar din toate romanele care apar acum, cate-și satisfac cu adevarat cetitorii? Sunt lecturi de o zi, de un ceas, de tren, sau de tramvai. Pentru cetitor ele nu inseamnă mai mult decât un bilet de calatorie; cu biletul își transportă bagajele, fizice, cu volumul respectiv își transportă imaginația. Dar, oare, numai acesta e rostul literaturii, de vehicul spiritual?

Literatura, și în speță romanul, a fost totdeauna și este o artă reprezentativă, o oglindă a vieții. Cu cât viața e mai simpla, cu atât aceasta artă își permite să fie mai simplă, adică mai naiva. Viața moderna însă e complexă și misterioasă, plină de neprevazuturi și nuanțe fantastice. Ca să fie transfigurată în artă, artistul trebue să fie inzestrat cu un rafinament puternic, ca să creeze o atmosferă adevărată, cu toate subtilitățile, nuanțele interioare și stările sufletești adeseori curioase și stranii. De aceea se pare că cea mai reprezentativă artă a timpului nostru este muzica, ale cărei mijloace pot să exprime mai ușor elementele esențiale ale vieții moderne. Pentru antichitate era sculptura, care astăzi nu mai e o artă reprezentativă. Literatura, ca să-și păstreze caracterul ei etern de artă reprezentativă, trebue să împrumute mult dela muzică. Un roman, de pildă, trebue să corespundă unei simfonii, folosind elemente, imagini și motive dramatice cât mai subtile, care să se adreseze sufletului, sbuciumându-l și înălțându-l spre ceeace arta aspiră totdeauna: voluptatea spirituală. Numai în felul acesta romanul își va mai putea prelungi încă existența. Căci dacă va veni o vreme când literatura va muri, aceasta nu se va datori „perimării" ei, ci desvoltării conștiinței omenești în așa măsură încât altele vor fi artele, rafinate și subtile, care să-i mai poată produce o adevărată voluptate spirituală.

Cronica ideilor

Despre **suferinţă** scrie Keyserling rânduri foarte substanţiale în **„De la souffrance à la plenitude"**, cari dealtfel pot fi socotite reprezentative şi sintetice pentru toată opera sa anterioară. Ideile fundamentale din „La révolution mondiale" şi „La vie intime", acelea despre conexiunea originară a binelui cu răul, despre specificul „tehnic" al condiţiei omului, în dureroasă întâlnire cu spiritul, sunt, în noua lucrare, premizele elementare pe care gânditorul german îşi întemeiază discuţia, într'adevăr nouă, despre sensul suferinţei.

Din capul locului, trebue să constatăm că nu poate fi luat în serios cineva care nu recunoaşte că viaţa aceasta este originar şi esenţial dureroasă.

Afirmaţia pare cu desăvârşire pesimistă, definitiv tragică. Confuzia provine desigur dintr'o greşită cunoaştere a conceptului de suferinţă, pe care am fost obicinuiţi să-l înţelegem ca o exigenţă sentimentală, fizică, biologică. Eroul mitologic al unei asemenea suferinţe „păgâne" este poate Ulysse, al cărui chin organic neîndurător nu putea conduce decât la **tragedie.** Teatrul antic şi întreaga viaţă „spirituală" pre-creştină, trăiesc sub semnul acestei concepţii pământene despre suferinţă — deaceea concluziunile finale ale dramei antice nu puteau fi decât negative.

Despre sensul **pozitiv** al suferinţei începem să ne dăm seama din momentul în care s'a petrecut acea „irupţie a spiritului" pe care Keiserling o atribue creştinismului. Suferinţa devine nu numai atributul principal al spiritului, dar singura cale conducând către realitate şi adevăr. Ea capătă astfel un sens, o finalitate, care nu sunt nici tragice nici vesele, nici optimiste nici pesimiste, pentrucă adevărul ultim şi realităţile din urmă, de care încercăm să ne apropiem prin suferinţă pot fi cel mult **sublime** şi în orice caz **necesare** spiritului nostru — ele nu se apreciază însă cu termeni ca acei de mai sus, — stările de lucidă cunoaştere spirituală, la care ajungem prin suferinţă, neputând fi calificate drept vesele ori triste...

Din simplul punct de vedere empiric, evident că nu înţelegem de ce adevărul să fie preferabil minciunii. Sensul profund şi pozitiv al suferinţei începe însă de aici: „trebue să văd viaţa aşa cum este în realitate, căci în adâncimea eului meu, vreau să o văd astfel" (p 146). Pentru execuţia acestui imperativ interior, care este unul al sincerităţii, omul nu este matur prin naştere. Mai târziu, când întrebarea spiritului începe să-i turbure comoditatea animalică, el abandonează „optimismul de faţadă"—rolul creator, nu dizolvant, nu negativist, al suferinţei, începând să-i lumineze conştiinţa.

●

Este adevărat că, originar, binele şi răul, eşecul şi victoria, şi în general oricare noţiuni antinomice, sunt conexe. **Oswald Spengler** se referă undeva la omul-animal, omul de pradă, ca la tipul general al omului, care, genetic, este şi bun şi rău, ca tigrul.

Diferenţierea binelui de rău se produce odată cu apariţia universală a acelor „irupţii ale Spiritului" despre care vorbeşte Keyserling, cum au fost budhismul şi creştinismul, de exemplu. Ori, această trăire a spiritului în plan individual, în stare să ne descopere realităţile primare şi cardinale ale lumii acesteia, se numeşte **suferinţă.**

„Numai cine face un rău, un foarte mare rău, **sesizează** omul în întregime" — scrie Keyserling. Subliniem termenul „sesisează", pentru că acest gânditor pare că îşi însuşeşte distincţia făcută de **Leo Frobenius,** cunoscut prin lucrările sale de morfologie a culturii, între „concept" şi „sesizare". Asemenea civilizaţiilor, despre care Frobenius ne încredinţează că evoluiază nu din concept în concept dar printr'o consecuţie de „sesizări" tipice şi relevante — spiritul nostru, în planul suferinţei lucide şi creiatoare, „sesizează" una câte una realităţile.

Pentruca suferinţa să nu ni se pară tragică, insuportabilă şi fără rost, am spus că trebue să fie lucidă, de resortul exclusiv al spiritului. Chinul organic, sentimental, biologic, al legendarului Ulysse, care ilustrează în întregime pe omul antichităţii păgâne, trăind sub semnul vulturului şi al forţei — evident că nu aduce nimic spornic şi **pozitiv.**

Keyserling opune acestui erou al tragediei, pe Isus, prototipul spiritului, care **consimte** la o suferinţă strict spirituală, una totală, pe deasupra biologiei şi a instinctului pământean de conservare a vieţii, una care a pierdut memoria acelui „happy end" al lumii pragmatice anglo-americane după care, dincolo de Europa, se aleargă atât, tocmai pentrucă nu poate fi aflat niciodată...

MIRCEA MATEESCU

O personalitate a literaturii italiene:

Massimo Bontempelli

Massimo Bontempelli este, fără îndoială un inovator — trăind într'un secol de prefaceri el atribue acestui secol o atmosferă magică, şi îi dă o literatură miraculoasă. — El trece peste orizontul ce marchează finitul, dincolo, spre domeniul infinitului.

Prin romanul „Eva ultimă" am învăţat să-l cunosc pe Bontempelli, şi am descoperit în multiplele sale orientări spirituale, preocupările şi grijile de prosperitatea literaturii italiene.

Luigi Bartolini spunea în filosofia sa naturală următoarele: „Eu îmi datoresc toate nenorocirile mele, literaturii. Nu trebuie să fac din toate ierburile un buchet. Mai ales totul constă în a recunoaşte erburile din buchet, căci e peste putinţă să nu găseşti în el şi ierburi proaste". Intr'adevăr în literatură electiunea este un prim gaj de izbândă şi consacrare.

Lupta lui Bontempelli a fost grea — anevoioasă — a trebuit să aleagă din buchet cu deosebită grije, ca să elimine orice iarbă proastă. Asistăm la competiţiunea a două stări: realitate şi suprarealitate.

De aceia M. Bontempelli este considerat în literatura vremii drept un elaborator al unei noi concepţii creative: realismul magic. Corolar al celeilalte concepţii: idealismul magic. Purtător de cuvânt al noilor tendinţe, el le impune ca idei noi cu menirea de a se înfăptui în novocentul libertăţii spirituale.

Este surprinzătoare firea acestui ciudat scriitor, care pedeoparte exaltă viaţa, soarele, munca, reamintindu-ne în chipul cel mai plastic şi mai apropiat ritmul dinamic al unei existenţe palpabile, ce se pierde în nevoi şi întâmplări cotidiane (Viaţa intensă), pe de altă parte, elaborează principii literare reformatoare, (Novecentismul literar), iar pe de alta, însfârşit ne poartă într'o lume nouă fantasmagorică pe care nu o putem înţelege.

Arta sa e o continuă oscilaţie literară. De la magica însufleţire a personagiilor urmărite de un fatalism orb, iremediabil, până la cele purtătoare ale stigmatului budic al reîncarnării şi dela cele ce transformă viaţa într'o fantezie în care de multe ori sunt ispitite să înfrunte realitatea cotidiană cu un „nu-mi aduc aminte" — până la călătorul cu obraz sănătos ce-şi duce singur valiza când vine de la gară, redând în toată plasticitatea aspecte mărunte din existenţa celor mulţi.

Romanele sale „Oameni sub vremuri", „Fiul a două mame", Moartea şi Viaţa Adriei şi a copiilor săi", „Viaţa mea, moartea mea şi miracolele" etc., ne vorbesc toate de o stare psihologică delicată, în care divagările de la normal îndeamnă spre cugetarea filosofică.

Personagiul Silvano din „Oameni sub vremuri" reflectează astfel, rezemat de trunchiul unui copac: „Mie nu-mi poate fi teamă de moarte, pentrucă în mine nu e nimic viu".

Nu e tendinţa către turburarea dramatică a sufletului — ci liniştea pe care o dă resemnarea. Oricum psihologia romanului lui Bontempelli este o psihologie de excepţie.

Sau, mai departe, vorbind despre cele două tinere fete, Dirce şi Nora, autorul pune între paranteze (cresc, sufletele lor se colorează, se extind în spaţiu). Este un fel de a preciza evoluţia psihică.

Un mare merit al operei lui Bontempelli îl constitue această raportare a epopeei vieţii interioare la marea epopee a vieţii exterioare. Şi totuşi, din acesată continuă luptă omul iese învins, „campion învins al invincibilei himere" aşa cum îl numea un scriitor italian pe eroul lui Cervantes.

Romanul „Fiul a două mame", ne duce cu gândul la Boudha: „La mort n'est qu'une modification aussi trompeuse que tout le reste".

Protagonistul acţiunii, — Ramiro — în viaţa proprie, Mario în reîncarnaţie, este concomitent fiul a două mame, cea în casa căreia murise, şi cea în casa căreia se născuse — cele două mame îşi reclamă dreptul asupra copilului, de aici tot conflictul dramatic.

In „Viaţa intensă" în schimb, mai mai să nu-l recunoşti pe autorul de până acum, ca şi în „Viaţa activă", în care atacă pe îmbogăţiţii de războiu şi face reflecţii asupra bogăţiei, ca şi în „Novecentismul" literar, în care fixează postulatele şi directivele literare ale secolului.

Genurile de roman pe cari le abordează sunt diferite şi multiple: romanul psihologic, romanul cronică, romanul documentar, etc. Şi-a exercitat activitatea în toate domeniile, făcându-şi şi ucenicia în genul liric, trecând prin genul dramatic până la definitiva sa perfectare în genul narativ.

Născut la Como, la 1874, el intră în novecent cu toată vigoarea tinereţii şi cu impulsul vremurilor în suflet.

Cu volumul „Cei şeapte înţelepţi", deschide un orizont operei sale, începută prin „Ode siciliene", „versificând" manifestări lirice. Opera sa va fi din ce în ce mai fertilă şi va culmina prin mişcarea reacţionară ce o învederează publicarea revistei „Il Novecento".

„Una din primele observaţii cari ne impresionează din primul moment, şi pe cari ni le fac lăudătorii timpurilor vechi, este că această adolescenţă de azi e foarte puţin idealistă". Bontempelli comentează: „Este infinit de mult mai autentic şi fecund idealismul adolescentului de azi care tinde cu nerăbdare la rapidă îmbogăţire şi la viaţă ca la o mare aventură" — afirmă un optimism nou, în contrast cu pesimismul romanticilor Asupra întregului flux de fânguiri Bontempelli aruncă un energic şi tăios: — Ajunge.

După cum orice secol şi-a avut o artă expresivă, secolul nostru trebue să şi-o aibă pe a lui. Bontempelli crede că ar fi arta narativă.

Toată lirica marilor poeţi, dela Petrarca până la Foscolo, Leopardi şi Pascoli, este împregnată cu o tristeţe de moarte.

Până şi „sentimentul naturii este foarte rar expansiune panică şi elevaţie — apoi, câtă oboseală, câte lacrimi, câtă renunţare"!

Iar astăzi, oamenii sunt plictisiţi, vor să trăiască, să creadă, să nădăjduiască. In acţiune stă energia, nu în imaginaţie. Totuşi, cele două secole nu trebuesc privite în contrast, ci trebue să ne apară unul complimentarul altuia.

„Ottocentul a fost secolul omului ca realitate simplă şi ca natură. Secolul nostru va fi secolul omului ca fantezie şi ca aventură".

Astfel Bontempelli proiectează pe pânza artei, tipurile sale original plăsmuite de mintea unui inovator.

Galeria portretelor sale, fără să aibă niciun fel de deformaţie fizică, ne aminteşte faimoasele tipuri ale pictorului italian Amedeo Modigliani. Acesta aparţine prin ciudăţenia concepţiilor sale picturale, curentului artistic „excepţionalism actualistic".

Nu are nimic comun cu scriitorul Massimo Bontempelli, dar în amândoi se învederează aceeaşi tendinţă de a spiritualiza materia. Şi tipurile lor formează un grup aparte, ce trăeşte într'o „extrasferă" după denumirea unui alt autor italian. Şi după cum, vorbind despre Modigliani trebue să pomeneşti neapărat de faimoasele sale „gâturi lungi", tot astfel, vorbind despre Bontempelli, trebue să evoci „figurile fantastice alterate".

Nu vorbeşte Bontempelli pentru opera sa, ci opera pentru el. Ne gândim numai, dacă un scriitor atât de original va mai încerca noi orientări, într'un câmp atât de vast cum este literatura.

ANDRONICA POPESCU

Ceas târziu

Din ce visai, odată, cu ochii mari deschişi,
Şi ce vedeai în tine şi dincolo de lume,
N'ai mai păstrat în suflet, uitat şi fără nume,
Decât un dor de soare, din anii greu ucişi,
Şi-un zâmbet îngheţat pe buzele uscate.

Din tot ce-a fost în tine, în clipele uitate,
Şi din fiorul vajnic ce te ducea spre culmi,
Azi, e un tremur rece, străin, nestăpânit,
Care-ţi apleacă fruntea şi trupul obosit
Spre frunzele căzute din toamne şi din ulmi.
Şi nu te mai întrebi cum te 'ntrebai, odată:
„Mai este mult de mers?...", chiar dac'ai ostenit
Pe drumul străbătut, cu mintea 'ndurerată,
Ca să 'nţelegi — târziu — că zarea nu-l mai curmă
Şi că, pe drumul soartei, plecat fără sfârşit,
Nu mai sunt nici popasuri şi nici priviri în urmă...

MUGUR MARDAN

Din Constantin Balmont

Venii pe lume să privesc la soare
Şi spre albastre zări,
Venii pe lume să privesc la soare
Din mândre ţări.
Venii pe lume să privesc la mare
Ce 'ncântă ochiul meu.
Şi lumile le-am strâns într'o privire
Şi-acum sunt zeu.
Invins-am o uitare grea şi rece
Şi-un vis mi-am făurit.
Acuma cânt mereu: cu revelaţii
Sunt hărăzit.
Visarea mea născutu-s'a din chinuri,
Dar sunt iubit, în schimb.
Cine-ar putea să mă întreacă 'n cânturi,
Să aibă nimb?
Venii pe lume să privesc la soare,
Dar dacă a apus,
Cânta-voi despre el, în ceasul morţii,
Cu fruntea sus.

Trad. de R. DONICI

O seară la Ismail

de **SERAFIM CADAN**

Fila calendarului, smulsă din cotor, se sgribulește, armonică, la o margine şi cade jos, slobozind locul pentru o altă cifră: 25.

— Iată o dată, o zi, o viaţă nouă! S'ar părea că mâine 25 Noembrie, mă aşteaptă o mare schimbare, un post important sau cel puţin un proces. Nimic din toate acestea. Vine o altă zi, obişnuită, cu programul ştiut de mai înainte. Ştiut? Asta e o părere. Câte zile nu încep, banal ,după acelaş calapod, ca la urmă să ne pomenim cu o moarte, cu un picior scrântit, sau cu o călătorie răsturnătoare a vechilor obiceiuri !....

— Hai, la masă, Bob! întrerupe cugetările filosofice ale soţului, tânăra lui nevastă.

Bob ridică ochii cu plăcere spre chipul ei blând şi drăgăstos şi părăseşte biroul. Aranjată cu gust, masa cu mâncări favorite îl dispune întotdeauna. Insă el se desfată aproape sadic trimiţând servitoarea de zece ori la bucătărie sub felurite motive şi o chinuie găsind cât mai multe cusururi în toate nimicurile. E stăpân. Aceasta trebue să se ştie şi, răsplata vine îndată, prin nenumăratele atenţii ale soţiei şi prin îndeplinirile prompte ale poruncilor de către servitoare.

Astăzi, însă, Bob, la masă, nu regăseşte bună starea sufletească şi nu-şi sâcâie nici nevasta şi nici pe Ana. Pe geam îl priveşte, misterios şi mut, luna plină şi parcă îl poftește să părăsească locuinţa. El mănâncă, tăcut, absent, apoi pretextează o grabnică întâlnire cu un prieten şi pleacă din casă.

Uliţa e plină de umbră. Lumina lunii conturează doar obiectele şi crengile goale par degete răsucite, noduroase, diavoleşti. In lungul gardurilor buruienile uscate s'au gârbovit, s'au lipit de pământ şi aşteaptă ceva.... Frunzele aşternute straturi, straturi, pe cărare, foşnesc, trist, sub paşii lui Bob. Strivite, ele se răsucesc vii, gem în limba lor, apoi o înfiorare de comă străbate trupul lor galben şi înţepenesc.

Bob, adânc pătruns de acest ceas al serii, când toamna a atins totul cu degetele ei de tămâie, păşeşte cu ochii la lună şi ea, graţios şi lin, îl urmează.

El îi clipeşte şiret, scoate o ţigaretă, aprinde, îşi umple plămânii cu savoarea ei, ca de îndată, să împrăştie o dâră subţire de fum. Trăgând cu nesaţ din ţigară, Bob înaintează, alene, pe uliţă. Fără ţintă, fără un gând precis îşi petrece în tihnă libertatea. Străzile Ismailului îi sunt cunoscute, intime şi târându-se de-alungul lor i se pare că şi colţurile mai întunecoase sunt vrednice de prietenie şi dragoste.

„E bine să nu te smulgi din meleagurile natale, se gândeşte el. Aceste uliţi şi chiar oraşul îmi pot fi adevăratul cămin. Orice colţ, bancă, pom, ascund câte ceva din tinereţea mea. Ah! Anii mei! Oftează. Mai eri am fost atâţia. Iată-mă-s, acum, singur. Adevărat că viaţa are rotiţe şi nu stă pe loc; împreună cu ea te duce şi pe tine, dar să fi putut să descaleci din cursa ei obişnuită şi, deci să-ţi opreşti anii în loc, ce minune ar fi fost! Astăzi nu aş fi avut nevastă, griji, supărări la birou. Ne-am fi adunat, colea, la Abrumcic sau la Andreicea şi ţine-te de chef şi poveşti, frate-meu, până dimineaţa. Sau, pe la miezul nopţii, m'aş fi strecurat la fereastra Catiuşei sau Clavei. Le-aş fura sărutări şcolăreşti, timide, fără alte încercări ori speranţe. Da, şi pe atunci era lună, timp frumos, dar noi nu le înţelegeam şi nu le preţuiam. Acum, iată luna, dar unde-s celelalte gânduri şi dorinţi curate, prieteni?!"

Bob, încetul cu încetul, pierde avântul care-l scosese din casă, îşi încetineaza paşii, apleacă jos capul şi se opreşte. Ce caută el, pe stradă, om însurat? Uliţa nu mai este a lui. I-a fost doar închiriată. Termenul s'a scurs de mult! O ,el înţelege aceasta aşa de bine. Poate prea bine. Aceste perechi, sperioase, care bâjbâie prin uliţa discret luminată, acum se înfrăţesc şi-i închiriază tainele. Bob priveşte lacom la liceenii pe care-i întâlneşte împreună cu aleasa inimii şi încearcă să se închipue pe el însuşi în locul vreunuia din aceşti strengari în uniformă kaki. De geaba. Nu se poate. Il despart prea multe. El şi ei! Nu, nu! E lucru de râs. A! desigur. El e om serios, însurat, funcţionar. El e „societatea". Ei..... sunt în afară de societate.

Bob îşi iuţeşte, brusc, paşii, ocoleşte uliţele mai luminoase şi coboară spre malul Dunării. La marginea apei, a visat şi a nădăjduit adesea. A fost alintător. Vrea să încerce.

Drumul printre fabricile de cherestea e cam lung. Inainte, îl străbătea repede şi fără nici o teamă. Acum însă ocoleşte toate gropile, se întoarce adesea înapoi şi tresaltă la fiecare trosnitură de iarbă uscată. Situaţia lui socială îl face să fie prudent. Un elev sglobiu n'avea nimic de pierdut. Gândul acesta îl indispune şi mai mult.

Ajunge obosit la Dunăre şi se opreşte.

Luna s'a înfăşurat într'o năfrmă fumurie şi obrazul ei e palid, pierdut. Razele abia se mai lasă şi învăluie apa, delicat, presărând pe trupul ei cenuşiu o ninsoare argintie. Colo, departe, bate sacadat, motorul unei bărci şi ecoul aduce, grăbit, acest sgomot surd, ca tictacul unei inimi imense. Luminile din Tulcea au făcut mii de ochi şi, par un crâmpei de cer. Motorul se opreşte şi nu se mai aude nimic. Doar apa fâşâie ca acele frunze moarte, căzute pe drum. E o linişte care tulbură şi otrăveşte simţurile.

Bob îşi plimblă privirea până unde poate cuprinde ochiul şi nu găseşte nimic încurajator, bun, mângâietor. Dunărea, portul sunt şi ele din trecut. Sunt amintiri. Un membru al societăţii, singur, la această oră e nepoftit, de prisos. Bob se răsuceşte scurt şi sec în călcâie şi porneşte înapoi spre oraş. Calcă apăsat, serios, nepăsător la cele din jur. Trebuie să se înapoieze acasă. Da, acasă, acolo unde este locul şi rostul lui. Astfel îl povăţuieşte raţiunea. Totuşi el nu vrea acasă. Simte dorinţi bizare, neînţelese. Vrea să împlinească ceva mai aparte, mai altfel decât banalitatea zilelor. Ce? Ce să facă, să comită, spre a găsi o liniştire? Şi, deodată, îi vine un gând. Tresaltă. E prea îndrăsneţ. Totuşi îl ispiteşte. Oscilează între da şi nu. E periculos, ar putea fi zărit. Dar pornirea ciudată din astă seară, care îl îndeamnă să procedeze la o faptă mai vitală, desţelenitoare a supărării adunate, triumfă. Se hotăreşte să meargă până la cimitir, la mormântul fostului său prieten Nelu. Işi spune că în astfel de clipe, de restriste sufletească nici n'ar fi fost ceva mai nimerit ,decât tocmai, noaptea să se închine lângă mormântul celui plecat acum zece ani.

„Bieţii morţi, noaptea sunt totdeauna singuri! Cine ar avea curaj să pătrundă ,acum până la ei?!"

Se linişteşte parcă. Iuţeşte pasul. Ceasul arată la 10. Oboseala începe să-i cuprindă corpul. E neobişnuit cu drumurile iar astăzi, a făcut câţiva kilometri.

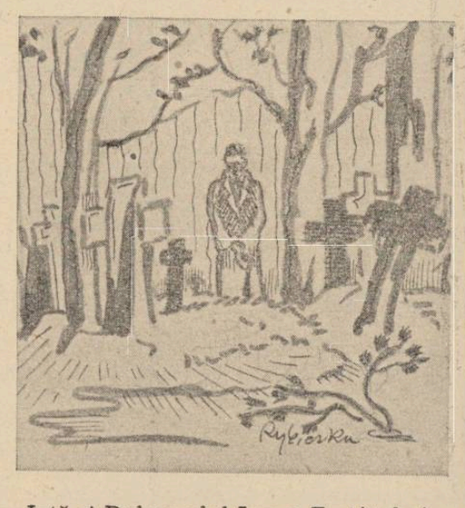

Iată şi Bulevardul Lung. E atât de întins! In sfârşit ajunge şi la capătul lui, Vede o bancă.

„Ce-ar fi să mă odihnesc un pic?! Mai am încă peste un kilometru".

Se aşează. Işi sprijină capul pe speteaza băncii, se strânge în haină şi închide ochii. O plăcută stare de odihnă

(Urmare în pag. 7-a)

Cronica DRAMATICĂ

București

TEATRUL MODERN: M. T. (MILIȚIA TERITORIALĂ), COMEDIE IN TREI ACTE DE ALDO DE BENEDETTI.

Poate marele defect al acestei piese este că privește cu prea multă seninătate, spre a nu spune ușurătate, o problemă de adâncimi nebănuite, o problemă care a format și mai formează încă astăzi punctul tragic al vieții generațiilor foste combatante. Cine știe însă dacă aceasta nu e o calitate, după cum însuși eroul principal, Orlandi, ne îndeamnă să privim realitățile cu mai multă indiferență.

Afară de mica observație formulată mai sus cred că piesa Teatrului Modern, de data aceasta, isbutește să ridice nivelul scenei scăzut de câteva comedii, a căror valoare lasă de dorit.

Subiectul nu importă să fie povestit. Se poate rezuma în câteva scurte fraze, mai cuprinzătoare decât orice alte explicații.

Un funcționar, umil pion al activității sociale este mobilizat în anul 1915 și pe front are gradul de maior. In subordinele lui ajunge fiul directorului, care la fabrica unde lucra el, îi era stăpân. Rolurile sunt inversate, dar fostul funcționar știe totuș să se poarte cu demnitate. Apoi vine pacea. Fiecare își reia rolul, iar umilul funcționar se reîntoarce în subordinele celui ce pentru cât-va timp îi fusese inferior. Nimeni nu-i mai recunoaște meritele, nimeni nu se mai uită la decorația lui, mai mult chiar, îi impune să scoată din peretele de deasupra biroului diploma de decorat, îl împinge din spate ca pe orice slugă.. Dar el nu poate suporta aceasta, și pleacă în lume, undeva departe, cu cine îl pricepe, acolo, izolat de societatea nerecunoscătoare. Ca teză piesa este sublimă. Morala ei?

Spune în actul trei, Orlandi, el, suferindul de nedreptăți: **„Uite, vezi, aceasta a fost odinioară o bucată de tablă. (Ține în mână o brichetă în formă de obuz). Ah! Toți o aruncau... Cine să se uite la ea. Apoi a venit războiul. S'a transformat în capsă la vreo bombă. Ha! Ha! Ha! Atunci a cunoscut și ea momente de glorie. Era frumos. Dar a sosit pacea. Iată... Acum... este o brichetă care.. poftim nici nu ia foc măcar".**

Așa dar, resemnare. Viața e o trecere. La glorie, la decadență, poate iar la glorie. Cum spune francezul: **On s'y fait.** Trebue să știi să suporți vicisitudinile. Să te mulțumești cu trecutul. Poate ca Orlandi să deschizi garderobul când ești nenorocit, să te uiți la uniformă, și să-ți reamintești că odată ai însemnat ceva, ai creat ceva.

Ne putem întreba dacă este o soluție? **Resemnarea.** Soluția înțelepților. Dar oare oricine este înțelept? Desigur că nu. Și primul psiholog, Aldo de Benedetti și-a dat seama că resemnarea nu este o soluție accesibilă oricui, mai cu seamă lumii de unde și-a ales eroii.

Mai mult. Ea nici nu se poate închipui. Un om care a cunoscut gloria, tot atât de mult ca și un om care are un ideal în viață nu știe, nu poate pricepe căderea. Orlandi este un astfel de om. El, fostul maior, respectat, înconjurat de mii de atenții, în jurul căruia se învârtea o mică lume. El, decorat cu virtutea militară, el să devie un sclav din nou. Nu! Pleacă în lume.

Își reîncepe viața. Pentru înfrânți resemnarea nu este o soluție, e o abdicare. Iar abdicarea o semnează numai cei ce recunosc pentru totdeauna imposibilitatea de a mai lupta. Ceeace nu se întâmplă cu Orlandi, ale cărui virtuți renasc încăodată la reîntoarcere în realitatea dureroasă.

Orlandi pornește în viață. Viguros, reîntinerit.

Tema aceasta s'a mai putut observa în multe piese post-belice. In puține cred autorul a știut să imprime ridicolul și adânc omenescul situațiilor ca A. de Benedetti.

Ca putere de sugestie, piesa mi-a reamintit de un roman — tema era acolo mai tragică — al d-lui Francis Körmendi, „Aventura în Budapesta", tradus în multe limbi străine și în românește. Și aceia o carte genială, cu tema decepțiilor de după război.

Insă pe când aceasta pătrundea în cutele adânci ale tragediei și în rădăcinile noilor ramuri de activitate ale oamenilor pentru a desprinde o soluție, Aldo de Benedetti, privește sarcastic realitatea, ne înșiră cu cinism părțile hilare, din când în când ne aduce la realitate cu bruscheță, pentru ca la sfârșit să înțelegem o complectă neputință în fața soartei. Soluție: Și resemnare și luptă! Prin urmare niciuna.

D-l Timică a avut un rol foarte inteligent exploatat. Dealtfel ca întotdeauna domnia-sa a știut să îmbrace rolul cu hainele cele mai potrivite interpretând stări sufletești diferite cu resurse de profundă pricepere și mari posibilități artistice.

Sylvia Dumitrescu a fost cum nu se poate mai adequată rolului vulgar, dar totuși plin de bun simț al femeii din popor.

D-l Țăranu, o mască frumoasă și un joc echilibrat. Din când în când chiar cu sclipiri interesante.

D-na Wauvrina ca întotdeauna. Dealtfel d-l Timică s'a arătat cu dumneaei în ultimul act, cum nu se poate mai distins și mai natural.

D-ra Cella Marion, comună. Rolul nu i-a permis mai mult.

Ceilalți, roluri sporadice. Insă în general frumos executate. O piesă interesantă și frumos jucată de d-l Timică.

VICTOR POPESCU

Cinematografele

CINEMA ARO: Oglinda vieții

Mai întotdeauna au încercat Germanii, în filmele lor serioase, să trateze subiecte grave, ale căror soluționări încercau să dea de gândit spectatorilor. Spre deosebire de Francezi însă, Germanii împart filmele în două grupe prea distincte: filme serioase și filme neserioase. Odată filmele astfel grupate, nu ar admite niciodată Germanii situații neserioase — prin „neserios", ei înțelegând lucrul vesel — în filmele serioase și invers. Iată, de pildă, filmul prezentat săptămâna aceasta de cinematograful Aro se resimte mult depe urma acestei metehne a regisorilor germani. Tema tratată în „Oglinda Vieții" e, bine înțeles, foarte gravă, conflictul filmului dându-se între medicina veritabilă și cea „băbească'" sau, după cum se exprimă domnii medici ai filmului, medicina șarlatanilor. Prea marea importanță care se dă acestei probleme nu prea actuală la noi, transformă filmul într'o peliculă plicticoasă și lâncezitoare într'unele părți. Se mai adaugă la această impresie și felul de a juca al actorilor germani cari au un fel special de a se răsti și cari pentru cel mai mic gest mișcă întreg corpul, făcând impresia că reflectoarele îi fac mereu să sufere. Jocul impunătorului și bărbosului dela natură Peter Peterson e o pildă a acestor spuse. Paula Wessely, care a slăbit mult, e o actriță mare, care însă, nici ea nu a putut să alunge din glas accentul prea aspru, specific doar actorilor germani. Remarcabilă și chiar amuzantă este scena finală, exceptând micul discurs ținut de Paula Wessely, după ce a dat naștere unui voinic flăcău german.

CINEMA ARPA: Jockeul roșu

Filmele prezentate de cinematograful Arpa își au publicul lor special, în care abundă școlile de liceu emoționate de soarta eroilor. E normal deci ca la Arpa să se aplaude, să se râdă, să se încurajeze eroii preferați.

De astă dată, simpatiile publicului sunt trei copii cari și-au pus în cap să câștige cu un cal cel mai important concurs hipic. Bine înțeles, până la urmă ei vor câștiga iar publicul va fi încântat. Nu lipsesc din film scenele amuzante, printre cari se intercalează cele palpitante.

Mickev Roney a crescut și, în acelaș timp i-a crescut mult și talentul. A fost de departe copilul preferat al sălei. C. Aubrey Smith, actor bătrân și inteligent a știut să surâdă îngăduitor în fața ghiduștilor „actorilor principali".

CINEMA SCALA: Tragedia imperială

Acest film în care abundă numele vedetelor franceze, i-a dat prilej lui Harry Baur să-și interpreteze rolul în alt fel decât cel obișnuit. Singura observație pe care i-o putem face, ar fi că n'a insistat prea mult asupra puterilor de hipnotizator ale lui Rasputin, el prezentându-se mai ales ca un „făcător de minuni". Respectînd adevărul istoric, filmul lâncezește totuși, deoarece s'a insistat prea mult asupra lui Rasputin, ceilalți eroi fiind trecuți pe planul al doilea.

Reușită masca lui Jean Worms. Imbătrânită, Marcelle Chantal. Enervant, ca întotdeauna, Pierre Richard Willm. Iar Jany Holt, reușită în rolul scurt al unei iluminate. Vom reveni asupra unor amănunte ale filmului, despre cari, cadrul restrâns al cronicei nu-mi permite să vorbesc astăzi.

TRAIAN LALESCU

O seară la Ismail

(Urmare din pag. 6-a)

și de toropeală se revarsă mângâetor prin tot corpul. Se liniștește ca prin farmec, revolta de odinioară contra anilor trecuți se evaporă și starea premergătoare somnului îl învăluie.

„Adorm" îi trece, lenevos, prin gând". Inca o clipă..."

Sare, barbățește, în picioare, se scutura de somnul ce-l napadește și pornește spre ținta propusa.

La poarta cimitirului zăbovește. E închisa. Asta n'o prevazuse.. Ce e de facut? Sa se intoarca? Să sara gardul? E neserios. Indata însa îi rasari in minte dragostea de altadata, puternică prietenească, nedespartita cu Nelu.

„Nelule, sar gardul! Tu, daca ma privești, de undeva din cer, primește asta ca un semn al nemarginitei noastre prietenii ce încă nu s'a stins".

Se apucă de zid, se cațara și-l escaladează. Se pomenește, deodata, dincolo, într'o tacere adevărat mormantala. Cruci și monumentele insuma teamă. Pierde curajul pentru moment, dar își zice: „Copilarii! Sunt om in toata firea ca sa ma mai sperii de oase".

Pornește pe carare spre locul atât de cunoscut.

Cavoul familiei lui Nelu e îngrădit cu grilaj. Sobru, tăcut, acest loc îi impruspateaza intreaga scena tragica a inmormantarii. Ochii se umezesc.

Se apropie mai mult. Portița are un lacat. Pentru Bob insă nu se gasesc lacate pe care n'ar putea să le descuie. Pentru asta are un briceag cu un carlig. carlig.

Scoate briceagul, și lacătul se desface ușor. Dar liniștea mormântală, de până adineaori, se sparge. Se aud mișcări, foșnete. Bob îngheață pe loc și sudoarea rece îi apare pe frunte.

— Ah, stimabile, d-ta ești! Astăzi nu ne mai scapi! Te învațăm noi minte să mai furi candele dela morți!

„Ce oroare! fulgeră prin gândul lui, sunt luat drept pungaș".

Situația e grozavă. Cine l'ar crede că nu-i adevărat. Bob se smucește din loc și se năpustește cât îl țin picioarele spre cărarea zidului. E greu de scăpat. Sunt ani de când picioarele n'au mai cunoscut fuga. Il încolțesc pândarii. Iată că-l ajung. Mai e puțin. L-au prins. Il înșfaca, brutal, îl sgâlțăie, se ridică pumnii și vreo două bate... Il vor isbi.

„Nu, nu sunt hoț!" Vrea el să țipe, dar de groază scoate doar un răget și... se trezește pe aceeași bancă din Bulevardul Lung, unde se așezase; un sergent de stradă îl scutură puternic de umăr.

— Ce, ce, ce este? Nu sunt la cimitir? bâiguește el.

— Lasă basmele! Aici nu se doarme, îl întrerupe gardianul. Legitimația!

Bob se caută prin buzunare și nu găsește nimic. El n'a simțit, niciodată, nevoe s'o poarte, la Ismail, în orașul lui natal.

— N'am!

— Hai, la poliție!

— Domnule, mă opun! Eu sunt om cum se cade, funcționar.

— Bine, bine, acolo vede șefu.

Restul nopții Bob l-a petrecut veghiind în arestul poliției, în așteptarea comisarului de jurnă.

De atunci, când luna, cu obrazul ei de călugăriță smerită, îl cheamă la plimbare, el îi întoarce spatele și rămâne acasă.

SERAFIM CADAM

Motivul Mignon la Alecsandri

Lipsit de forță creatoare originală, Alecsandri a fost influențat — nu numai la începutul carierei sale poetice — de moda literară a timpului ,de romantism.

Urmele acestei influențe sânt visibile aproape în întreaga lui operă, dar mai ales în multe din versurile lui lirice, a căror lipsă de valoare estetică pleacă tocmai din inaderența romantismului la structura reală a sufletului său.

Lucrurile stând astfel identificarea diferitelor motive împrumutate de Alecsandri din operele romanticilor francezi nu este grea. D. Charles Drouhet a stabilit în studiul său „Vasile Alecsandri și scriitorii francezi" dependența „bardului dela Mircești" de Lamartine, Hugo și Th. Gauthier.

Intre 1834 și 1839, când Alecsandri se afla la Paris, atenția și admirația acestor poeți era încă îndreptată spre Goethe. Acesta pătrunsese în literatura franceză cu **Werther,** operă ce avusese un succes extraordinar, fiind de repetate ori tradusă, dramatizată și comentată din numeroase puncte de vedere. Puternica expresie a acelui „mal de siècle" făcuse chiar victime.

La 1800 se traduce **Hermann und Dorothea,** la 1802, **Wilhelm Meister.** Urmează celelalte opere până la **Faust,** care preocupă adânc și multă vreme pe Francezi.

Intre aceste două momente importante — **Werther** și **Faust** — scriitorii francezi se opresc și la poezia lui Goethe.

Se fac traduceri în versuri și proză (între alții de A. Stapfer și H. Blaze de Bury); impresionează în deosebi: **Erlkönig, Mignon, Der Zauberlehrling, Der Fischer, Der Goth und die Bajadere.**

Influența acestor poezii comparată cu aceea a lui **Werther,** este cu totul redusă. Th. Gauthier reia în **L'Ondine et le pêcheur** tema din **Der Fischer** și tot el imaginează un balet pe motivul din **Erlkonig.** Motive din poezia lui Goethe apar și la Edouard D'Anglemont și chiar la Victor Hugo. Scribe compune o operetă cu libret după **Der Gott und die Bajadere.** Cam la atât se reduce influența poeziei lui Goethe în Franța, pentru acea vreme [1]).

Romanticii francezi rețin mai ales baladele, pe care le interpretează din ce în ce mai mult în sensul fantasticului pur.

Dintre poeziile amintite, ne interesează **Mignon.** Prima versiune în franțuzește a romanului **Wilhelm Meister** (1802) încercase o traducere a cunoscutelor versuri:

„Kennst-du das Land wo die Citronen blühn?"

Mai târziu, A. Stapfer (autorul **Notiței asupra lui Goethe)** dă și el, impresionat de această Mignon și de „farmecul ei inexprimabil" o traducere a acelorași versuri.

Insuși Lamartine — pentru care admirația lui Alecsandri a fost deosebită — mărturisește în **Confidențele** sale (cartea VII, I) că aspirase seninătatea și căldura cerului italian din versurile lui Goethe și dă în **Milly** o replică poeziei **Mignon.**

Iar Théophile Gautier, a cărui influență asupra lui Alecsandri a precizat-o domnul Drouhet în **Chanson de Mignon** transpune în franțuzește strofa întâia. Poetul își întreabă iubita:

„Où veux-tu donc aller?
... O! mon maître, sais-tu
La chanson que Mignon chante à Wilhelm dans Goethe?
„Ne la connais-tu pas la terre du poëte;
La terre du soleil où le citron mûrit,
Où l'orange aux tons d'or dans les feuilles sourit?

C'est là, maître, c'est là qu'il faut mourir et vivre,
C'est là qu 'il faut aller, c'est là qu'il me faut suivre".

Traducerile amintite le-a cunoscut și Alecsandri. In volumul **Mărgăritarele,** el are o poezie intitulată **Cantecul Mărgaretei,** care pornește din motivul cercetat mai sus.

Atmosfera generală, dorul după o țară de vis, ne amintește de **Mignon.** Dar dacă ar fi numai atât, n'ar însemna prea mult, întrucât dorul acesta nu este ceva prea rar. Insă repetiția acelui inițial:

„Auzit-ai frate..."

care corespunde întrebării: „Kennst-du..." („La connais-tu...") dar mai ales refrenul:

„Acolo mi-e doru, acolo mă vreu
Pe ale tale brațe du-mă dragul meu...."

ne întăresc presupunerea.

Iar strofa a doua, care pare a fi chiar traducerea strofei franțuzești uitate, ne dă siguranța:

„Unde vântul serii blând ca un suspin
Leagănă 'n tăcere dalbe flori de aur,
Unde pe-ale rodii salbe de rubin
Flutură verdeața frunzelor de laur,
Acolo mi-e dorul.... etc.

Primul vers nu-l găsim la Gautier și nici în traducerea din 1802. El ne duce către acel:

„Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht",

vers pe care Alcsandri l-a aflat în vreuna din traduceri, poate în aceea a lui Stapfer. In orice caz, el pleacă dela poezia lui Gautier, dela **Chanson de Mignon.**

Este de remarcat la Alecsandri, aici, încă o asemănare cu maeștrii săi. Poeții francezi, chiar acei care l-au tradus pe Goethe, și ale căror versuri originale au păstrat urme din opera acestuia, nu au putut reda acea atmosferă caracteristică Lied-ului format din notații imediate și de o simplitate impresionantă. Ei căutau să se exprime mai amplu, mai retoric. Le scăpa esența Lied-ului, despre care Heine spunea că este un sărut pe sufletul nostru.

Mignon are trei strofe, fiecare un tablou plin de culoare, dar diferit cu totul de celălalt. Ceea ce le unește este aceași atmosferă lirică. **Chanson de Mignon** a lui Gautier ocupă câteva pagini. Nici acesta nu putea înțelege Lied-ul goethean. Aceeași observație și pentru Alecsandri. **Cântecul Margaretei** are șase strofe și, fiind lipsit de unitate și gradație ,emoția este mult diluată.

Cea din urmă strofă a acestui cântec este o revenire, o renunțare la acele frumoase ținuturi dorite:

„Dar ce zic? Ah! unde, unde este plai
Mai frumos, mai vesel, mai bun de iubire
Decât țara noastră, dulcele-acest rai,
Plin de încantare, plin de fericire?
Acolo mie-e dorul, acolo mă vreu;
Lasă-mă aicea că mor, dragul meu".

Această revenire, care ar părea ecoul unei note patriotice, este împrumutată tot dela Th. Gautier, care, după ce arată iubitei că soarele puternic al Italiei i-ar arde pielea albă și diafană, adaugă:

„Restons au colombier! Après tout, notre France
Vaut bien ton Italie..."

Urmează descrierea monumentelor din Franța, care, în privința aceasta, nu este mai prejos decât Italia, iar apoi enumărarea frumuseților naturii din patrie:

„Nous avons de grands bois et des oiseux chanteurs
Des fleurs embaument l'air de divers senteurs,
Des ruisseaux babillards dans de belles prairies,
Où l'on peut suivre en paix ses chères rêveries...
Et ce que ne se trouve en aucun lieu du monde..."

Versul acesta ultim rezumă și ideea din strofa amintită a lui Alexandri.

Spuneam mai sus, că Lamartine dă cântecului **Mignon** o replică în **Milly.** (La terre natale, deuxième harmonie). Intr'adevăr, și Lamartine pune față în față farmecele țărilor streine, pe care le-a văzut, și peisajul sărac și aspru al locului natal, preferindu-l pe cel din urmă:

„J'ai vu de monts voilés de citrons et d'olives
Réfléchir dans les flots leurs ombres fugitives".

Versul din urmă, oglindirea, răsună și în **Cântecul Margaretei:**

„Care oglindează ca prin vis ușor
Tainice seraiuri și 'nverzite maluri".

Nu ducem analiza mai departe. Dar este de crezut că poetul nostru a cunoscut nu numai **Chanson de Mignon** ci și poezia **Milly.** De altfel, se pare că însuși Gautier nu e strein de poezia aceasta a lui Lamartine.

Din cercetarea noastră comparativă reiese odată mai mult dependența lui Alecsandri de romanticii francezi.

ION ROMAN

Poșta REDACȚIEI

B. I. Basarab.
Se'ntorc cirezile în sat
Tălăngi iar bat;
Din joc, copiii de pe drum
Pornesc acum.

O toacă bate tremurat
S'a înserat
Și clopte se-aud sunând
Din când în când

S'aprind opaițe'n curând
Pe rând pe rând
Un bucium cântă doar prelung
Din deal, din fund.

Dacă ați fi scris această poesie numai cu un an înaintea apariției volumului „Balade și idile" de George Coșbuc...

Mihai Dragodan. —

Ce e idealul oare? Un duh frumos și sfânt,
Ce aripi îl înalță pe-al slăvilor decor,
Lucind mai sus el pare, în veci rătăcitor
Și mulți spre dânsul cată, de pe acest pământ

Pe cât se pare, priviți cu insistență „spre-al slăvilor decor". Dacă în loc de ideal ar fi acolo o leacă de inspirație...

Alexandru Chirițescu. — Cred că scrisoarea d-voastre a primit răspunsul mai prompt decât vă așteptați.

P. Copoiu. — Ne rogi să publicăm poezia dumitale „în numărul viitor". Din păcate acel număr a apărut așa că nu vă putem îndeplini dorința.

Demetrius Florescu. —

Stau singur în ceață — un pribegit;
Dar port tovărășie bună
Luminelor de satelit
Cu raze de argint, de lună.

Nu prea știu cum „devine" cu luminele de satelit cărora le *purtați tovărășie.* Mai trimiteți o strofă lămuritoare.

r. st.

De vorbă cu doamna Elena Gib Mihăescu

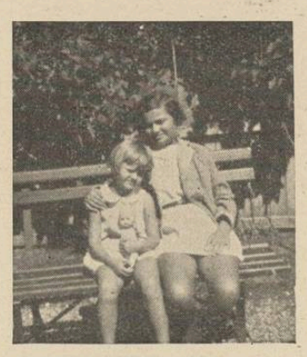

Mira și Ionica

de RADU A. STERESCU

Cum mi-ar fi putut trece prin minte în primul an de facultate, când veneam să-i fac galerie la „Pavilionul cu umbre", că peste câțiva ani mă voiu strădui să deslușesc din amintirile **văduvei** chipul său luminos ?

Visam atunci pentru cândva, mai târziu, o apropiere de el ,ca de un sfătuitor în ale scrisului, în ale vieții. Il știam bun, înțelegător, prieten cu oricine i-ar fi solicitat prietenia și eram sigur că nu voiu bate zadarnic la ușa lui. Dar n'a fost să fie așa. Legi neînțelese ale firii l-au smuls dintre noi fără de veste. Singură, o soție iubitoare șterge cu mâini tremurânde praful uitării care zadarnic încearcă să se așeze și două fiice duc mai departe mândria numelui lui: Mira **Gib** Mihăescu și Ionica **Gib** Mihăescu.

Cea mai mică, abia de putea rosti câteva cuvinte când sufletul tatălui ei și-a luat zborul spre stelele pe care le urmărea, în fiecare noapte senină, cu telescopul, astăzi părăsit într'un ungher. Poate acum va deslega tainele tăriilor albastre pe care de atâtea ori le-a cercetat, obosit și îndurerat după ce se pogorâse în scrutarea sufletului omenesc.

Adâncimile întunecoase ale oceanului sufletesc și înălțimile luminoase ale cerului l-au pasionat deopotrivă. Intru străbaterea celor dintâi s'a străduit ca scriitor și a reușit să le înfățișeze în cărțile lui de pe acum clasice. Pentru pătrunderea tainelor înaltului visa înfăptuiri noui și multe nopți a stat de veghe făcând calcule misterioase deasupra hărților cerului, cu nesecată râvnă.

AMINTIRI

Am regăsit chipul blând al lui Gib în ochii îndureraţi ai soției lui, în glasul ei reținut, în cele două vlăstare fragede care poartă în suflet tristeți prea timpurii.

Și l-am revăzut iarăși la apariția neașteptată a surorii devotate, Theodorina. In părul celei care i-a ținut loc de mamă, multe fire argintii s'au ivit dela moartea fratelui drag.

Soția și sora au evocat înainte-mi figura lui Gib și eu am notat tot ce mi-au spus. Nu sunt lucruri inedite, pentrucă Gib. Mihăescu a avut prieteni buni și mulți, dintre aceia cari mânuesc condeiul cu măestrie.. L-au cunoscut și au știut să-l prezinte cititorilor lor în adevărata lumină a marelui său talent și a caracterului său admirabil.

Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, N. Crevedia au scris despre el cu nestăpânită durere, ca prieteni și camarazi de redacție. **Mai mult** decât au spus ei cu greu se poate spune iar **mai frumos** decât au făcut-o nu îndrăsnesc să cred că aș putea vreodată scrie.

Rostul acestei pagini este, de astă dată mai mult, de a strânge laolaltă amintirile celor mai apropiați scriitorului spre a folosi cândva cercetătorului literar.

Din copilăria lui Gib Mihăescu, sora lui își aminteşte o mulțime de lucruri. Le-a spus pare-se și d-lui Crevedia care a publicat un articol în Gândirea (Februarie 1936) „Viața lui Gib Mihăescu", vioiu și interesant ca tot ce iese de sub pana acestui duhliu și arțăgos scriitor.

Nevrând să parafrazez pe d. Crevedia, reproduc mai la vale un fragment asupra copilăriei lui Gib, din articolul cu pricina:

„Gib I. Mihăescu s'a născut la Drăgășani, în anul 1894, Aprilie 23. O zi sfântă de primăvară, de aceea a primit numele de **Gheorghe.** Era al treilea copil. Sora lui mai mare, văduva unui ofițer superior, trăiește și, după moartea mamei, dânsa l-a învăluit într'o iubire mai presus de orice frăție.

Tatăl, Ioan Mihăescu, era avocat în Drăgășani. Avocat-apărător din aceia de modă veche, cu diplomă dela Târgoviște. Foarte inteligent, fire deschisă și întreprinzătoare. Isbutise să facă oarecare stare și adunase multă stimă printre ruralii săi concetățeni, ale căror interese le apăra cu onestitate.

Bunicul lui Ion Mihăescu, originar din Gorj, a fost unul dintre oamenii de încredere ai lui Tudor Vladimirescu. Se numea Preda Stegaru, căci purtase, probabil, steagul Revoluției. Gib iscălea multe dintre articolele sale cu pseudonimul **Gh. Stegaru,** ca un omagiu adus memoriei pandurului.

Dar copiii avocatului, precum vom vedea, n'au semănat acestei ascendențe de cremene. Ei au primit, toți, sângele subtil al mamei — soția lui Ion Mihăescu — fiica unei boeroaice care se retrăsese la **Mânăstirea Dintr'unlemn** și se făcuse călugăriță. Pe fată, însă — o fată din flori, pare-se — n'o reținuse între zidurile sfinte, ci o dăduse într'un pension la București. De aci, copila venea și-și petrecea vacanțele la mânăstire.

Dar, odată, venind să-și petreacă libertatea Paștilor lângă mama, în diligența care trecea prin Drăgășani, frumoasa domnișoară cunoscu pe chipeșul avocat oltean, pe Ion Mihăescu. După două săptămâni, erau cununați și eleva care n'avea decât 15 ani, nu se mai întoarse la școală....

Atmosfera de umbre și evlavii a Dintr'unlemnului influențase mult sufletul fin al doamnei Mihăescu care și-a crescut copiii în leagănul adânc al credinței și al unei desăvârșite cucernicii. Mama lui Gib era o fire aristocrată, blândă și foarte romantică. Citea romane și cărți de istorie, mai ales dintre cele care povesteau viața regilor și a tuturor Curților domnitoare. Două-trei ore pe zi, citea Sfânta Scriptură.

Copil, Gib a crescut la via părintească **Groșarea,** din satul Călina, de lângă Drăgășani. Bătrânii satului îi povesteau aci despre trecutul în care zăceau ascunse comori bogate, turcești. In visurile copilăriei lui Gib, vor fi jucat, desigur, multe focuri de aur și în nuvelele de mai târziu ale fostului băiat dela vie, vom întâlni, des, obsesia acestor vălvătăi, în descripția cărora Gib Mihăescu se dovedea un maestru.

Era un copil pirpiriu, dar tare drăgăstos. Și de mic îl atrăgea suavul blestem al scrisului. Așa, de pildă, lua hârtii, le împăturea, le cosea și desena pe fiecare pagină tot felul de chipuri. Pleca apoi prin târg, prin centru pela cafenea și striga cât îl ținea gura: „A apărut „Veselia". Cumpărați „Veselia" 5 parale bucata"... Își desfăcea cele trei-patru exemplare din „Veselia" alcătuită de el și, când îi mai cerea cineva câte un număr, el răspundea satisfăcut: „De unde să-ți mai dau? Că **s'a prescris!**" — adică s'a isprăvit...

— Dar cine ești tu, mă! — îl întreba câte cineva.

— Eu sunt **Giab,** ziaristul ! — răspundea el, mândru. Giab era un ungur — Gabor îl chema probabil — și care vindea ziare prin târg. De aci i-a rămas numele de Gib. Drăgășanii, familia, toți intimii lui îi spuneau: Gibe.

Urmase clasele primare la Drăgășani.

Prin 1902, este înscris în clasa I-a a liceului Carol din Craiova. In clasa II-a, însă, e mutat la liceul din Slatina. Sta aci în gazdă la sora lui mai mare, căsătorită cu un ofițer.

Și la Slatina, desena Gibe. Făcea pe deal, în pământ... planurile războiului ruso-japonez. Odată, era foarte abătut:

— Ce ai, mă ? — îl întreabă sora.

— Te rog să-mi faci rost de-o căpătână de miel mort.

— ???

— Vreau să fac telegrafie fără fir.

Anul următor, avocatul Ion Mihăescu își trimise copiii la liceul din Râmnicul-Vâlcea. Dar Gibe o încurcă aci cu clasa III-a, cutoatecă la Craiova și

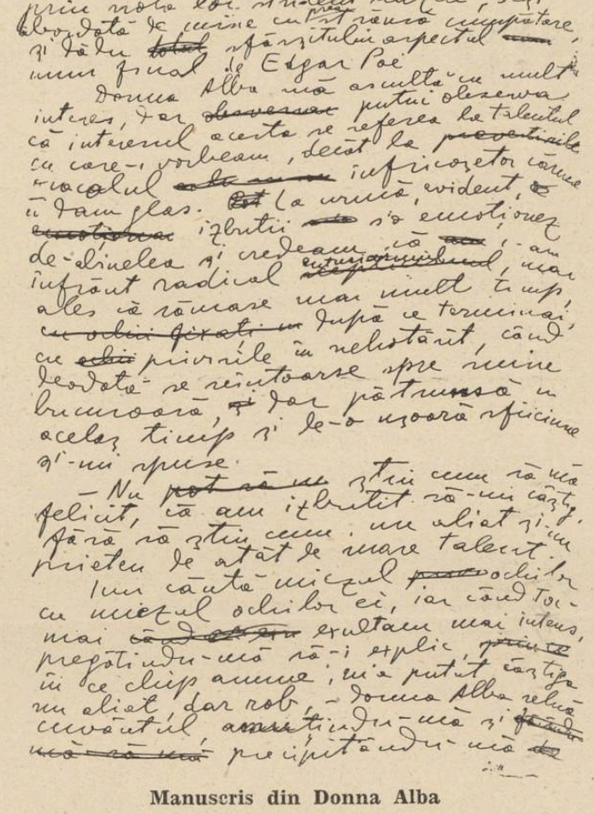

Manuscris din Donna Alba

la Slatina fusese premiant. Și iată în ce împrejurare. El și încă alți vreo șase elevi au spart dulapul cu dulcețuri al gazdei și au mâncat-o toată. Elevii au fost reclamați la școală și eliminați, iar părinții au fost trași în judecată de zgripțuroaica bătrână care s'a înscris la despăgubiri cu suma de 80 de lei.

Pentru Gibe, eliminarea era încă un motiv de mândrie.

Repetă clasa la Craiova. Se distingea la partea literară. Nache, vestitul profesor de Română, care a fost și dascălul unor Nicolae Titulescu, Dr. C. Angelescu și al multor personalități oltene — îl lua 'n brațe, în clasă, și-l săruta. La obiectele științifice și mai ales la Matematică ,elevul Mihăescu I. Gheorghe era slab.

După absolvirea gimnaziului, se înscrie în cursul superior, secția clasică. Tatăl era foarte mândru: Gibe al meu este al patrulea din clasă — se lăuda dânsul. Până într'o bună zi, află că la secția clasică nu urmează decât patru elevi. Mihăescu I. Gheorghe era, deci, ultimul..."

CĂSĂTORIA

Doamna Elena Gib Mihăescu, (născută Stănescu) e drăgășeneancă. Pe Gib l-a cunoscut încă de pe când erau amândoi copii. Povestește, tristă, despre vremea când Gib se înapoiase dela Chișinău, după moartea tatălui:

„Tatăl lui, înainte de a muri și-a exprimat dorința ca el să aibă grijă de cei trei frați mai mici (fuseseră 12 copii). A venit la Drăgășani. Ne-am revăzut. Căsătoria s'a celebrat la 29 Nov. 1925. Bătrânul Ion Mihăescu, a fost și el avocat. Gib era hotărât să facă avocătură serioasă, dar nu-l pasiona și deaceea o lăsa pe planul al doilea. La Drăgășani avocații se sculau cu noaptea'n cap ca să poată asculta pe clienți. El se trezea târziu sau chiar de se scula mai de vreme scria, în vârful patului, până la ora 8, când pleca la judecătorie. Infrângerile îl îndurerau peste măsură. Un proces pierdut îl făcea să aibă remuşcări, nu pentru mândria lui de avocat, șifonată de pierderea unui proces ci pentru clienții lui, mai întotdeauna saraci.

Mai pe urmă a deschis un birou de avocatură împreună cu doi prieteni: avocații Răuț și Bogardo. Lucrurile mergeau bine pentrucă tovarășii erau pricepuți în meserie, muncitori, cinstiți. Când a fost să împartă banii s'a minunat că partea lui e cu mult mai mare decât se aștepta, ba chiar a cerut celorlalți să mai socotească odată fiindcă i s'a părut că i-au dat mai mult decât trebuia.

Lipsit de orice distracție, Gib găsea refugiu sufletesc în lectură, în scris și astronomie. Reluându-și o veche preocupare din liceu, își cumpără o lunetă astronomică dela Paris și primea fel de fel de reviste și cărți cu ultimele invenții și descoperiri în domeniul acesta.

De atunci cotrobăia printre stele căutând minunile firmamentului.

A scris în vremea aceea: „La Grandi-flora", „Vedenia", „Pavilionul cu umbre" și „Brațul Andromedei". Pentru Pavilionul cu umbre a primit — după cum știi — premiul I al Asociației criticilor dramatici pe anul 1926.

Își împărțea timpul între literatură și astronomie".

Doamna Gib Mihăescu îmi arată apoi o însemnare a lui în care vorbește despre un „Procedeu pentru asocierea și întărirea puterilor optice a două sau mai multe lunete prin proectarea imaginelor obiectivelor respective într'un plan focal comun".

Cine știe ce valoare practică va fi avut această invenție pe care el n'a trăit s'o vadă realizată.

„La Drăgășani am stat cinci ani. Ani lungi, plini de necazuri. Cinci morți în familie, lipsuri materiale, viață monotonă de orășel provincial.

In 1929, d. profesor Nichifor Crainic îi trimise o telegramă prin care îl chema să vie imediat la București. Grație domniei sale Gib fusese numit șef de secție la Direcția-Presei. Ne-am mutat îndată la București. Mai apoi a fost avansat referent și a stat în serviciul Direcției Presei până la moarte.

Gib Mihăescu

Doamna Mihăescu

La București lucra mult. Își impunea un anumit număr de ore pentru scris și respecta cu sfințenie această regulă. Când se așternea pe lucru, zeci de pagini ieșeau înegrite de sub tocul lui. Scria ușor, ore întregi, fără să facă pauză. Revenea de multe ori și renunța repede la paginile cari i se păreau nedemne de el.

Făcea și gazetărie. Intâi la „Curentul", apoi la „Calendarul" unde era redactor. Modest și chiar timid, nu avea temperament de gazetar. Nu-i plăcea viața de cafenea și nici atmosfera de intrigă și bârfeală.

Retras, lucra neobosit. Au apărut rând pe rând: „Brațul Andromedei" (1929); „Femeia de ciocolată" (1933); „Rusoaica" (1933); „Zilele și nopțile unui student întârziat" (1934); „Donna Alba".

In ultimul an al vieții semnase un contract cu o editură din Brad („Pantheon") pentru un roman, din care n'a apucat să scrie decât 84 de pagini. Mai avea gata două piese de teatru: „Sfârșitul", **care se află în cartoanele Teatrului Național** și o comedie „Confrații" actualmente în posesia d-lui Sică Alexandrescu.

Când scria îi plăcea să fie liniștit. Uneori copiii veneau lângă el. Ii mângâia și le spunea blând :

— Du-te ticule că eu am de scris.

Avea mulți prieteni. La Drăgășani pe avocații Emil Răuț și Bogardo și farmaciștii Gogu Stoian și Nanci iar la București pe d-nii: Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Șeicaru, d-na Apriliana Medianu etc.

Nu întârzia cu prietenii în oraș, și rareori îmi cerea voie să iasă seara împreună cu unul sau mai mulți din camarazii lui.

SFÂRȘITUL NĂPRAZNIC

Viața se scurgea liniștită, egală, cu necazuri și bucurii. In 1935, cu câteva luni înainte de a muri îl încercau dureri de șale. Intors dela mare și poate răcit, Gib se simțea din ce în ce mai rău. La sanatoriul „Martin Luther" din Sibiu, cu regim și îngrijire părea că-i merge mai bine. Puține zile mai târziu boala își accelera opera distrugătoare. I se măcinau rinichii. Uremie. In cele din urmă doctorii pierduseră orice speranță. Dela sanatoriul Diaconeselor l-au trecut la Spitalul gardienilor publici. Aci s'au stins ultimele pâlpâiri de viață. Două nopți de chinuri îngrozitoare. Numai apa mai alina o clipă buzele arse, crăpate, vinete. Ochii blânzi ieșiți din orbite priveau fără să cunoască. Vorbea fără șir. Cerea să i se reprezinte o piesă pe care n'a scris-o și șuera crâmpee de operă.

D-l Crevedia venit la căpătâiul lui a alergat mult în ultimele clipe. Era singurul bărbat alături de cele două femei zdrobite de durere: soția și sora. Niciun doctor, niciun om de ajutor. Agonia a fost lungă și înfiorătoare. Respira greu, din ce în ce mai rar, până când un ultim oftat a îngăduit odihna la ora trei fără douăzeci dinspre ziuă.

Dela Biserica Albă unde a stat două zile, sicriul a fost transortat la gară și apoi la Drăgășani.

In 22 Octombrie, într'o Marți pe când drăgășenenii culegeau viile, Gib făcea pe brațele prietenilor, ultimul drum dealungul urbei natale.

Două copile culcau căpșorul în poala mamei, care de aci înainte avea să le fie singurul sprijin în viață.

Dimitrie Anghel, poetul florilor

(Urmare din pag. 1-a)

Pe această cărare a urcușurilor eterate, strecurând toate gunoaiele sufletului, a putut descoperi poporul rezemnat, dar așa de simțitor al florilor.

Pentru fiecare măghiran, sau crin ce se scutură discret, geana poetului strivește o lacrimă. Se recunoaște în flori, și se vrea cât mai aproape de ele. Numai atunci, hipnotizat parcă de perfecțiunea lor, poate șopti:

„Miresme dulci de flori mă'nbată și
mă alintă gânduri blânde....
„Ce iertător și bun ți-i gândul, în
preajma florilor plăpânde !
(In Grădină)

In preajma curățeniei lor edenice, se simte vrăjit. Corolele îi uimesc ochii, fiindcă pe tot pământul nu pot trăi ființe care să se îmbrace în mai frumoase rochii.

In lumea aceasta în care numai culorile și miresmele trăiesc, pasul parcă trebuie să se facă mai ușor, vocea să devie șoaptă, umerii să crească nevăzute aripi, ca niciun răsad să nu fie strivit; sufletul să se poată întâlni și confunda cu însăși poezia.

Nu pot vedea aci, nici prețiozitate și nici manierism, și cu atât mai puțin simple fresce decorative. In ele trebuie doar găsit Nirvana liniștei spirituale, unde totul fiind lipsit de brutalitate a impulsiei mușchiulare, și energiilor epice, se sublimează într'o spiritualitate de vis floral. In lumea florilor răsbunarea nu poate fi decât jertfa lor. Nimic în Anghel nu e distant și rece, nicăeri nu e simplă culoare pentru culoare, nicăeri goală ornamentație.

Stanțele acestui rafinat cresc dintr'o vibrantă sensibilitate, cristalizând mai întotdeauna într'un regret, împăcat în nobletea durerii.

Lipsit de idei străine poeziei și de orice finalism filozofc, alungând orce balast de inutilă și pedantă intelectualitate, deseori poetul găsește arta marilor simplități.

Când poemele lui nu sunt inspirate de vreun mănunchi de crini, de vreo obosită floare-a-soarelui, sau rece gherghină, ele își găsesc motivul în niște plante mai fastuoase, mai bogate de culori, florile tropicale ale fantaziei lui.

Vedem din ceruri desprinzându-se uriașe curcubee învitând poetul pe frageda lor punte cerească, să poată mai ușor bate cu degetul în ferestrele iubitei. Cântă sepia ce pe vârfuri de stânci marine, își zidește castelul fermecat, de basm etc., revine și în acest ciclu de fantazii, deseori la florile lui dragi: Metamorfoza, Alesul, Răsbunarea bujorilor, Balul pomilor, etc.

De fapt unde poate fi mai multă poezie, îndemn către ea, decât în lumea acestor delicate vegetale, ce te invită să visezi: cât de repede trec cele mai desăvârșite culori și forme, să te gândești la moarte și naștere, la iubirea și meloncolia lor, la suferință și la uitare, la viața care trece și viața care rămâne. Filozofie de loc comună a tuturor, dar pe care marile sensibilități o integrează sub forme noi, eternității. S'a spus despre omul Anghel, că ar fi fost un irascibil și un violent. Nu știu în ce măsură stilul e omul, sau poate antipodul lui, din poemele scrise, autorul volumelor: **In grădină** și **Fantazii,** crește ca un duios, un blajin; își conturează profilul sau ca un mare sensitiv și delicat.

Masca lui de grădinar al florilor spiritualității noastre: zumzetul cald al albinelor, șopotul fântânilor, o plămădește visătoare și patriarhală. Versurile lungi țin în coaja lor, un ritm domol și leneș, bătrânesc și aromitor ca florile de maghiran în sfârșit de toamnă, împrăștiind o lumină de liniște: între **viață** și **vis.**

Grădinile l'au robit atât, încât însăși Parisul, pe care l'a iubit așa de mult, pentru valul uriaș de artă și umanitate, imaginația lui l'a văzut împietrind tot într'o fermecătoare grădină a inimii: Luxemburgul.

Luxemburgul tinereții și iluziilor noastre, a atâtor generații de studenți români, numărați de băncile bătrânei Sorbone, a generațiilor de visători.

Ți-aduci aminte după ploaie ce albe
străluceau la soare
Statuele străvechi și scumpe, și cât
de drag ți-era de mine,
Să povestești umblând sub ramuri,
de viața moartelor regine
Inmărmurite 'n piatra rece de o biată
mână pieritoare?

De-asupra lor porumbii vineți roteau
voioși din vreme 'n vreme !
Părea că lor le este dată grădina asta
toată 'n pază,
Și-arar o lacrimă de ploaie ca un diamant aprins de o rază,
Se desprindea venind cu zgomot, din
naltul unei diademe.

In straturi florile 'nclinate iar se'nălțau cu bucurie,
Și 'n aer făr-de-veste atuncia lumina
zilei liniștită
Se preschimba în fel de fețe și'o clipă
sta ca aiurită,
Pân' să-și recapete cuprinsul din nou
divina-i armonie.
sau mai departe:
Pe su bcopacii jilavi încă, roaiu copiii
cu grămada,
Iar sub habuzul vechiu ții minte, cu
fețele de plâns udate,
Câți ingeri nu jeleau de soarta vreunei nave fărâmate
Ce se pornise pe furtună cu pânze
albe ca zăpada ?

Fanfarele sunau cu sgomot înfiorând
prelung platanii
Sub umbra cărora voioase treceau
eternele idile,
Născute dintr'o sărutare și moarte
după zece zile....
Pe zilele acele însă, cine din noi nu
și-ar da anii?
etc..
(In Luxemburg).

Câtă culoare, cât sentimentalism moldav, cu subiect totuș atât de francez! Cât de bine însă această poezie se poate integra literaturii românești!

Nicăieri poate **ideia:** contagiunile artistice nu schimbă sufletele popoarelor, ci le hotărăsc numai expresia *) nu-și poate găsi o mai bine venită ilustrațiune decât în acest poem, și în toată inspirația lui Anghel.

Pioasă, adolescența mea, a salutat mai cu seamă în D. Anghel, pe rafinatul, estetul-poet care a scris în antologia poeților vremii, o delicată poezie urbană de aristocrată factură autohtonă.

MIHAI MOȘANDREI

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BU CUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

45/1938

BIBLIOTECA CENTR... ASOCIAȚIU... ...IU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 8 LEI

ANUL XLVII • Nr. 45
SAMBATA 24 DECEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cu prilejul Crăciunului

de ION LUGOSIANU

Dintre sărbătorile religioase ale lumii creștine, Crăciunul este cea care mișcă mai adânc sufletul popular. Odată cu copilul divin, s'a născut pentru lume o imensă speranță de dragoste între oameni și de milă pentru cei năpăstuiți Copiilor li-e drag Crăciunul pentrucă atunci a văzut lumina cel dintâi dintre ei, cel care trebuia să-i cheme la dânsul, cu un gest suprem de bunătate. Religia lui a împrumutat îngerilor chipul copiilor. Mamelor, sărbătoarea nașterii copilului Iisus le dă pilda celei mai ilustre și mai curate dintre maternități. Iar în viața de trudă aprigă a bărbaților, venirea pe lume a lui Christos este începutul unei vieți noua, în care aspra etică păgână a luptei fără cruțare dintre oameni făcea loc blândei morale creștine a iubirii aproapelui.

De nouăsprezece veacuri aceiași caldă bucurie salută sărbătoarea nativității. Intrat târziu în rândul marilor sărbători creștine, căci prăznuirea nașterii Mântuitorului nu s'a introdus în obiceiurile credincioșilor de cât către sfârșitul secolului al IV-lea, Crăciunul și-a câștigat repede locul de frunte printre sărbătorile anului. In jurul lui s'a desvoltat pretutindeni un folklor de o nesfârșită varietate și o iconografie de o bogăție neînchipuită.

Dela introducerea Nașterii Domnului printre sărbătorile religioase, i-au trebuit însă picturii mai bine de opt secole, pentru a face Crăciunul să se scoboare pe pământ și pentru a-i da imaginea umană de astăzi.

In primele secole ale creștinismului iconografia nașterii Copilului Iisus — figurată printr'o frescă aproape ștearsă din catacombele Sfântului Sebastian de la Roma și pe numeroase sarcofagii — se inspiră din amintirile artei clasice și reprezintă Sfânta familie în forme stângace și cu mijloace de o extremă simplitate.

Prin secolul al VI-lea, în miniaturile și smalțurile epocii,

(Urmare în pag. 15-a)

DELFI

Lui IOVAN DUCICI

In spate zid de stâncă arde'n cer
Pe care torc cununi vulturii.
In față, prăvălită 'n golful clar,
Umbrirea verde stinsă a pădurii.

Sfințită de olivii milenari,
Pieziș o rază tae înserarea.
Și cum coboară caprele și pier,
Cresc clopoței din vreme, ca isvoare.

Lumina peste marmure dă maci,
Dar grabnic înoptarea le culege
Și trupuri de coloane stau ca magi
Să 'nfrunte visul, veacul să-l deslege.

E umbra timpului, pe care șed
Sub Fedriadele nemuritoare.
Teatru, temple, Delfi — nu-i mai văd:
Apolo sună 'n mine viers de soare.

Grecia, 1937.

ION PILLAT

De Crăciun

de VICTOR POPESCU

De câteva ori pe an revistele literare, ca și alte publicații, scot un număr festiv, mai bine îngrijit, cu articole presupuse mai valoroase, etc. Pe lângă acestea, totdeauna se scrie în loc de cinste, câteva rânduri comentând evenimentul într'o proză îndeobște lirică, cu fraze strălucitoare și ample. Se vorbește despre fapte de cultură sau istorie cu aplicabilitatea obligatorie la prezent. Se justifică deci evenimentul care a provocat editarea unui număr festiv. Câteodată datele istorice devin unul dintre punctele principale ale articolului de fond, precum deopotrivă și temele religioase, mai cu seamă când data este scoasă în evidență de vreo sărbătoare creștină.

Insfârșit, nu vreau să insist, găsim tot ceeace ne face să exclamăm: iată, un articol ocazional, *și trecem peste el, fără să-l citim.*

Trebue să recunosc că și eu trec de cele mai multe ori peste aceste articole. Și mă gândesc că aceași soartă vor avea probabil și rândurile de față..

Totuși, trebue să știm că articolele ocazionale, au fost cândva, monumente ale literaturii, grație cărora astăzi putem admira scrisul unor mari stiliști. Pare de necrezut!

După o veche obișnuință a bisericei, în zilele Nașterei Domnului se compuneau mici cantice. In Italia se numeau Pastorale, *în Spania* Villancios, *în Franța* Nöels, *în Anglia* Cristamas carols.

Se cântau apoi de credincioși laici și oficianți ai cultului. Era un mijloc de exprimare a sentimentelor deosebite prilejuite odată cu sărbătorile Crăciunului. Un mijloc ocazional. Tot așa ca și articolele revistelor de astăzi.

Singura diferență e că atunci toți se raliau și „memorizau" textele acestea, deseori foarte banale și puerile, pe când astăzi mulți le sar, chiar când în fond sunt scrise de condee ilustre ale literaturii și nu o singură dată cuprind idei adânci. Și trebue să adaog că autorii acelei literaturi ocazionale erau în mare parte necunoscuți.

Nöels-urile, Cristimas Carols-urile și celelalte erau premergătoare multora dintre artele de azi.

De atunci s'au schimbat multe. In special scrierile ocazionale sunt rău privite.

Totuși perseverența cu care sunt scrise pare să denote că autorii lor speră la rându-le să devie premergători!...

Eu de partea mea renunț la această glorie și mă mulțumesc să creez tuturor un Crăciun fericit și plăcut. Cred că o astfel de sinceră urare va fi primită de toți cu mai mult drag, decât oricare altă înșirare de rânduri cu dată fixă.

Colind pentru umbre

de IONEL TEODOREANU

Acolo începe scara de lemn scârțiitor, cu miros de ceară și de roșcovă, pe care se coboară bunicii în sufragerie, cu lumânarea, motanul, nepotul și umbrele lor; acolo-s dulapurile cele mari, pe care stau cu aur și arome gutuile și merele domnești, tablaua cu romaniță uscată și cutia de zahăr cubic, plină cu flori de tei în care-i încă un abur din respirația verii; acolo-i sipetul Sfintei Vineri, de lemn verde cu bujori înfocați, în care doarme — Albă ca Zăpada — rochia de mireasă a bunicii; acolo-i fotoliul strâmb, bărbos de câlț, cu telurile afară; acolo-i soba de fier de pe vremea copilăriei tatei, mai măruntă de cât cea din antrețelul de din față, un fel de bâbuță a sobelor de moda veche, soră bună cu cele pe care se coc castanele, cu fustă de tablă neagră și ochelari de mică, țârîind un focușor de lână roșie; — acolo, în antrețelul cu miros de lumânări de Pasti, de roșcovă, de fructe și bucoavne, e și Fereastra.

Uneori nepotul își turtește nasul de fereastra aburită și se uită dincolo.

Ninge și la vecini, ca și în ograda bunicilor, dar iarna de-acolo are fete. Trei. Păpușa lor de-afară e omul-de-omăt: mai mult un pui de [illegible] de cuminți și delicate în jurul lui, s'atât de tainice, că parcă fac descântec în somnia iernii, cu abur, lână, zâmbet și cășmir, pentru născutul din omăt, adus de fulgi din amintirea cerului. Una dintre ele, cea mai mică, s'a ridicat în vârful ciuboțelelor, și nas în nas cu omul-de-omăt, l-a sărutat. Din spate, celelalte au scufundat-o cu năsucul în omătul omului, în frigul lui de moarte. Apoi au râs bătând din palme, ca dimineața vrăbiilor la ferestre. Cea mică s'a uitat la ele, și-a pus mâinile pe ochi, și-a plâns. Și-a fost câte-o batistă de păpușă și de înger în fiecare fulg trimis spre ea.

A plâns și cea mai mare, dar întraltă zi, fără surori și fără om-de-omăt. A eșit afară, parcă furișându-se, cu șoșonii neîncheiați, cu căciulița pusă strâmb și cu paltonul pe umeri. A stat așa, uitându-se numai la poartă ca la o Duminică. Fulgii străluceau fraged pe căciulița și paltonul ei. Și ea asculta, ca și nepotul de la fereastra bunicilor, cu urechea aplecată pe același ghioc de purpură, zvonul de mare veche și tânără al sângelui.

De câteori se auzea o sanie — cling-cling — venind, dulce ca silabele unei Miorițe, se scuturau dintr'un April de floare liliecii cerului pe cozile cu fundă ale fetei vecinilor. Și după fiecare sanie amăgitoare, din nou, în vechea ei poveste, Cenușăreasa rămânea la vatra stinsă, singurică.

Din ce în ce ninsoarea mai scrumită, lumina mai bătrână. Parcă se stingeau luminile policandrelor, parcă

(Urmare în pag. II-a)

Hărți literare

de EMANOIL BUCUȚA

Răsfoiam zilele acestea un volum care se părea că are legătură cu tot felul de rosturi și gânduri, numai cu literatura nu. Este vorba de puternica lucrare „La Dobroudja", ieșită din colaborare, sub supravegherea Academiei Române, între cărțile hotărîte de d. D. Gusti, fostul comisar general al Expoziției române dela Paris, să arate străinătății adevărata înfățișare a României și a problemelor ei. Sunt 700 de pagini de text, fotografii, hărți, o Dobroge geografică, una istorică, o Dobroge statistică demografică, o Dobroge culturală, scrise de cei mai buni cunoscători, și peste toate și mai cu seamă, istoria drumurilor încercate în cursul veacurilor de neamul nostru ca să ajungă la coasta maritimă. Este o carte care are ca orizont marea românească.

Dela volumul apărut în 1938, pentru sărbătorirea a 50 de ani de stăpânire românească în pământul dintre Dunăre și Mare, Dobrogea n'a mai fost obiectul unei cercetări atât de largi și de îndrăsnețe. Ceeace are această lucrare peste cealaltă este astăzi noutatea ei, pentrucă îmbrățișează și acești din urmă zece ani; este mai marele cerc de interes, pentrucă alături de Dobrogea veche a așezat și Dobrogea nouă; este caracterul, nu numai de lămurire înăuntru, dar și de răspuns în afară, prin tratare organică, în patru linii mari, mai ușor de urmărit, și prin limba în care a fost scrisă, într'o vreme când hotarele Statelor se discută mai mult cu patimă decât cu argumente. Pe-aici Românii sunt din zilele Geților și ale lui Mircea cel Bătrân, pentrucă sunt pe drumurile către Marea lor. Pe când toate celelalte popoare trecute prin aceste locuri au avut o direcție de trecere, dela Miazănoapte la Miazăzi sau de la Miazăzi la Miazănoapte, dela Elenii și Sciții vechimii, până la Bulgarii lui Isparuc, Turcii Sultanilor și Rușii în căutarea Țarigradului, singuri Românii au avut și au o direcție de așezare, adică dela Apus la Răsărit. Ei căutau Marea și granița lor firească pe aici, pe când ceilalți căutau aventura și golurile lăsate de istorie pe locul împărățiilor moarte. „La Dobroudja" ne vine și la o aniversare, care ne este cu deosebire scumpă: un sfert de secol de când am dat Dobrogii forma ei adevărată și viabilă, dintre Turtucaia și Balcic. Este într'adevăr o carte a Dobrogii într'un an al Dobrogii.

Studiul, care descrie viața culturală a acestui pământ iubit, se oprește și la scriitorii, în a căror operă el a intrat, cu trăsătura și frumusețea lui deosebitoare, stufăriș, păsăret și oameni ciudați ai Bălții și ai Deltei sau amintiri clasice și păgâne, farmec al valurilor și taină de văi și de podișuri pietroase, în romane puternice sau în versuri legănate. Dacă Dobrogea n'a dat o școală în literatură, așa cum a dat în pictură, atâția literați, ca și poporul nostru întreg, i-au ascultat chemarea și s'au înoit pe drumurile ei. La fel cum a fost cu putință să se tipărească, mai de mult de Academia Română, o bibliografie a Dobrogii, ar fi de pe acum cu putință să se tipărească o strălucită Antologie dobrogeană. Cele mai mari nume ale literaturii noastre ar împodobi-o.

(Urmare în pag. 2-a)

Fra Filippo Lippi: Maria preamărind pruncul — (Berlin)

CEREBRALII

de VLADIMIR STREINU

Dacă, după cum ne învață unii filozofi, privim instinctul sexual ca manifestare a unei voinți, care ne depășește pe fiecare în parte, iar pe lângă aceasta, dacă sentimentalismul erotic, bolând sau violent, semnifică cea mai puțin vătămătoare dintre pervertirile acelui instinct, atunci tiparul sentimental are o latură comună cu tiparul sorelist și alta cu cel hamletian.

Cu alte cuvinte, personagiile literare câte pot face parte din familia Adolphe-Werther sunt pe linia normală a vieții aspirând la erotism, servind adică voința transcendentă, ale cărei afirmări categorice doresc să fie, dar în acelaș timp, din punctul de vedere al rezultatelor ultime, țin și de linia nefirească, sentimentalismul nemăsurat, alimentat din el însuș până la copleșirea conștiinței, abătând ușor și chiar oprind de la îndeplinire însuș procesul erotic.

Dealtfel, după cum s'a putut vedea, un Aspru, un Pietraru și un Sorel, ființe intacte, au fiecare una sau mai multe amante, față de care se poartă bărbățește, anexându-și-le împotriva chiar deosebirilor de clasă socială; un Oblomov, un René sau un Hamlet, deși nimic exterior nu-i împiedică, ei nu ajung până la fericirea erotică, fiind moralmente niște estropiați; iar sentimentalii, Werther, Adolphe, Laurent sau Dominique, merg în sensul sănătos al existenței, direcția erotică reprezentând sănătatea atât a vieții cât și a lor, numai însă că în loc ca mișcarea sănătoasă pe care o încep, să-și atingă scopul, ei

(Urmare în pag. 15-a)

O, brad frumos

O brad frumos, o brad frumos
Ce 'nalt și uriaș îmi crești coșciugul...
In miezul tău cu 'mbălsămat miros
Să 'ncap cu neamul tot și 'ntreg belșugul!

O brad viteaz, țișnit din hău,
Pe lemnu-ți pur ne încărcăm destinul
Când, grav, apuci cu noi, rod sterp al tău,
Sălbatece căi lăsând seninul.

O brad adânc, misterios
Gătit cu rece aur de amurguri,
Ne porți pustii, ne duci noptateci, jos
In negrele subpământene burguri.

O brad sărac, nu poți să iei
Nimic din toată vasta sărbătoare?
Nici cer cu vulturi? Șipotul din stei?
Nici codrul cu nedei de căprioare?

Plecăm mișei? Ne ducem goi?
Nu te uita cât de mărunt ni-i statul:
Gătește-te, fii tare, luăm cu noi
Cea mai puternică din amintiri, păcatul.

V. VOICULESCU

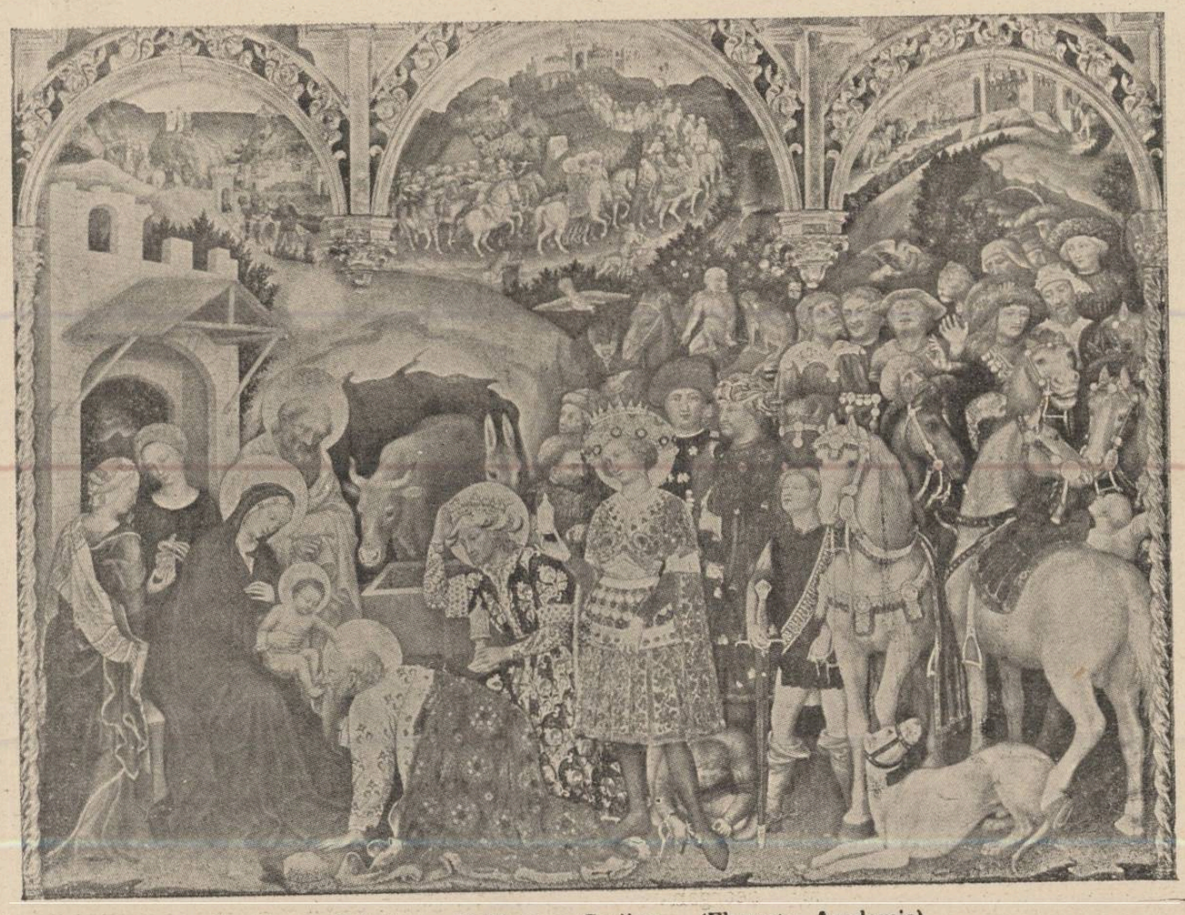

Gentile da Fabriano: Inchinarea Crailor — (Florența, Academia)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

VIRGIL CARIANOPOL: Frunzişul toamnei mele, versuri

MIHAIL DRUMEŞ: Scrisoarea de dragoste, roman, colecţia „Universul Literar"

După **„De dincolo de râu"**, nuvelele d-lui Victor Papilian, tipărind fără întârziere, un volum de versuri şi un roman, **Colecţia „Universul literar"** îşi manifestă limpede voinţa de activitate în toate hotarele literaturii.

Este în întreprinderea editorială de sub aupiciile revistei, ritmul de tinerească vrednicie a d-lui **Victor Popescu,** a cărui năzuinţă frumoasă de a pune în circulaţie opere şi scriitori, va fi, fără îndoială, înregistrată ca un aspect nou al anului literar.

D. Virgil Carianopol ne oferă una din cele mai caracteristice producţii ale seriei de poeţi căreia aparţine. Puţini dintre confraţi au profitat atât de abundent, de avantagiile spargerii armonizărilor prozodice, inaugurate de modernism, ca d-sa. Versul fărâmiţat, nesilit să ţie seama de accentele ritmice, neegal în strofă şi fără rimă, odată admis, a dat aproape tuturor împresia că au descoperit fântâni bogate de lirism. Şi nimeni n'a formulat încă, până acum, regretul, după structura poemelor încătuşate clasic în reguli de muzicalitate, armonie şi claritate.

Dar dacă compoziţia prozodică a ieşit din preocupări ca o dificultate inutilă, poeţii nu au înţeles deopotrivă că trebue pus neapărat altceva în loc, ca într'un spaţiu ivit turburător prin dărâmarea unei construcţii. Cei mai mulţi au luat tot dela modernism un material divers, desprins din marea casnă a vremilor noi, de a descoperi în geografia spiritului insule inedite de frumuseţe şi de echilibru. Producţii de calitatea aceasta n'au pregătit însă dispoziţia de asimilare a publicului. D. Virgil Carianopol n'a luat dela modernism nimic de felul acesta. D-sa a rămas deplin în realitatea, — am zice — empirică, a vieţii prezente, fără griji de a o depăşi printr'o voinţă estetică, printr'un efort transfigurativ către o lume de esenţe alta decât cea a experienţei simple, biografice. Departe de ermetism, de imagism, de purism, şi alte direcţii intelectualizante ale poeziei, d. Virgil Carianopol este un sensibil, un liric al emoţiilor din viaţa dată unde, la un loc cu suferinţa, tronează deopotrivă euforia, ca sensuri biblice ale soartei omeneşti. Suferinţa rămâne condiţia umană: pe ea o alimentează timpul, această crâncenă categorie a morţii, însemnând etapele sale inversibile, prin stingerea iubirilor, prin veştejirea tinereţelor, prin umilinţa încărunţirilor, a boalei, a singurătăţii, a întunericului. Euforia naşte din virtutea credinţei, a dragostei, din putinţa bucuriilor inconştiente, etc. Pentru boltirea viziunii sale lirice, d. Carianopol nu trece prinurmare, spre nici un „dincolo", ca şi cum „aici", s'ar desfăşura drama captivantă, şi nu trebue să piardă nici o modulaţie tristeţelor, nici un strigăt al fericirilor, nici un accent succesiv spre desnodăminte.

Este un poet de observaţie încăpătoare, de totală sinceritate, de simpatie pentru vieţile tuturor de care nu-şi deosibeşte pe a sa, de confesiune camaraderească, de emotivitate acumulată zilnic şi exprimată direct, cu mijloacele cele mai simple şi mai accesibile.

Iată pentru ce d. Virgil Carianopol este un poet citit de publicul mare, al circulării volumelor de versuri, din mână în mână şi din casă în casă. Producţia sa place fiindcă lectura îşi dă imediat rodul, în emoţii ce nu cer nici trudă şi nici pregătire spre a fi sesizate. Alianţa simbolică, între poet şi epocă, normală în istoria literaturilor îşi păstrează corect termenul în cazul d-lui Carianopol. Dar sinceritatea emoţională a autorului, ar putea fio substanţă potrivită numai cu tiparele sensibilităţii publicului de azi, iată preocuparea ce naşte din grija pentru perenitatea poeziei ! Pentrucă poeziile ne plac şi prin înlesnirea ce ne-o fac de a ne contempla propriul suflet, dar şi prin liniştea ce ne-o aduc cu gândul eternităţii spiritului. Poemele desăvârşite ne luminează ca apariţiile siderale ce ştim că vor dăinui veşnic, în univers. Fireşte, durabilitatea operelor de artă constitue neliniştea criticei şi a creaţiei în totalitatea sa. Deocamdată, pentru noi, clara şi abundenta sinceritate a d-lui Virgil Carianopol, ni se înfăţişează peremtoriu, ca una din condiţiile de răsbatere a literaturii sale peste timp. Exprimarea poetului se manifestă totdeauna complet, dovedind, prin vidarea conţinutului inspiraţiei, o coacere robustă a ei, o închegare la soroc a semnificaţiilor. De pildă în bucata „Usy", unde închină versuri chipului îngeresc al fetiţei unui prieten. Actul omagial adus frăgezimei pure a sufletului şi anilor, se săvârşeşte deplin satisfăcând aceeaş necesitate de înduioşare a lectorului:

De câte ori vin munţii la mine
De câte ori se opresc trenurile în gări pustii,
Nu ştiu dece, sunt parcă mai tânăr,
Şi-mi cresc în suflet pajişti de bucurii.

Cine-ai fost Usy? Cine te-a adus
Pe meleaguri pe care nu mai eşti?
Ce minunăţii ne-au legat sufletele
De toate călătoriile mi le urmăreşti?

Ce Făt-Frumos te-a făcut aşa albă,
Pe mână ţi-a sculptat mâinile ?
Din ce grădini ţi-a adus Dumnezeu ochii,
Şi ţi-ai vărsat în ei toate fântânile ?

Maniera compoziţiei este exclamativă. Trecând peste procedeu, care nu interesează aci, d. Virgil Carianopol rămâne poetul emoţiilor adecvate, limpezi, calitate care duce spre unul din absolutu-

Virgil Carianopol

Mihail Drumeş

rile jinduite de artă! Reprezentant al timpului său prin adoptarea tehnicei noi, de care a profitat, cum am scris mai sus, mai mult decât confraţii, spre a exprima abundenţa sa de sentimentalism, precum şi prin însăşi expresia ce o dă sensivităţii moderne, credem că d. Virgil Carianopol posedă o adevărată vocaţie de poet, şi că opera lui trebue socotită elogios, ca produsul de valoare al unei vocaţii.

•

In romanul **„Scrisoarea de dragoste"**, d. Mihail Drumeş n'a părăsit preferinţa d-sale pentru analize psihologice, aplicate la cazuri sociale indentificabile în diverse straturi. Eroul cărţii, tânărul Dinu Gherghel, întâlneşte într'un tren întârziat la plecare, pe Vanda; întâlnirea va fi fatală, fiindcă tânăra fată este de o frumuseţe excepţională, ca acele cari au rodit capodopere în inspiraţiile de artă ale maeştrilor timpurilor. Dinu Gherghel nu-şi pune totuşi o problemă de deviaţie spirituală, de acumulare a forţelor creative fecundate de sămânţa perfecţiunii frumuseţii femenine. Deocamdată el nu-şi cunoaşte sufletul, nu ştie de ce are nevoie spre a se înălţa pe sine, în plan ideal; în Vanda vede doar o femeie, şi ambiţia lui de bărbat îi porunceşte s'o aibă erotic, altă isbândă decât prin posesiune neinteresându-l. Fiindcă fata rezistă oricărei tentaţii, şi fiindcă în locul zestrei pe care condiţia ei socială modestă nu i-o oferă, — ea urmăreşte să-şi asigure căminul prin dota morală a virginităţii, Dinu Gherghel acceptă să se însoare cu ea, numai spre a-şi satisface orgoliul carnal, — propunându-şi lucid ca în urmă să divorţeze. Nunta se încheie. Fiind secretarul particular al politicianului Apelevianu, ajunge momentul când, voind să-şi înalţe rangul social prin căsătoria cu fiica acestuia, Cora, — legătura cu Vanda îl incomodează. Prin intermediul prietenului Relu, organizează un flagrant delict de adulter, şi divorţul nu întârzie. Pentru a înfrânge eventuala opunere a lui Apelevianu la o mesalianţă, Dinu Gherghel avusese grijă să-şi asigure iubirea Corei care îi şi cedase. Inaintea faptelor împlinite, politicianul acceptă să-şi facă ginere dintr'un erou al arivismului.

La acest punct al evoluţiei psihologice, d. Mihail Drumeş se opreşte brusc, spre a începe investigaţiile pe alte trepte. Odată satisfăcută năzuinţa de înălţare socială, se produce în sufletul lui Dinu Gherghel un vid, are o criză, şi fiinţa sa morală se deşteaptă. Rezervele unei împodobiri morale nu-i lipsise, ci-i fusese numai acoperite de impurităţi neorganice. Chipul Vandei răsare acum în alte proporţii, ideea frumuseţii feminine absolute capătă puteri, îl cotropeşte, îi turbură şi-i abate personalitatea.

S'a îndrăgostit de soţia repudiată în mod josnic. Eroul intră acum în faza căutării trecutului. Trebue să-şi răscumpere sufletul. Iubirea pentru Vanda deabia acum creşte intransigentă, ca o patimă. Ce deslegare va găsi autorul acestui conflict de psihologism tematic?

O întoarcere la Vanda, prin alt divorţ, de a doua soţie, nu pare cu putinţă pentru că ea se căsătoriseşe cu însuşi Relu, fosta unealtă de degradare. Relu o iubise într'adevăr şi o reabilitase ,iar Vanda, făptură armonic morală, va fi recunoscătoare. Nu-şi va părăsi soţul de acum, pentru Dinu, cu toate că pare ea însăşi să poarte acestuia o iubire fatală. Ea se poate echilibra, stăpână pe cadrele noi ale vieţii. Nu la fel se întâmplă cu Gherghel, care nu-şi răscumpără sufletul degradat decât prin moarte. Se sinucide, ferind-o pe Vanda de a prilejui o dramă. Refăcând conţinutul romanului d-lui Drumeş, i-am implicat, bănuim, şi calităţile. Autorul stăpâneşte facultatea remarcabilă a povestirii simple, cursive, interesante. Nu încarcă pe lector cu nici un bagaj teoretic. Scheletul tematic al naraţiunii se desprinde numai departe, în ochii iscoditori ai criticei, de aproape producându-şi efectul atractios o compoziţie plăcută de literatură curată.

MAICA DOMNULUI, MAICUŢĂ!

De sărbători, poeta Otilia Cazimir apare în vitrine cu volumul admirabil tipărit de „Cartea Românească", intitulat „Jucării".

Prima poemă din „Jucării" este „Rugăciunea Fetiţei", din care desprindem această înduioşătoare strofă:

„Maica-Domnului, măicuţă,
Te coboară din icoană,
Cum te-ai cobori din stranâ,
In privaz te reazămă,
Şi de ceasul rău mă cruţă
Să cresc dreaptă şi năltuţă,
Maica-Domnului, măicuţă!"

NUNTA DE ARGINT, nuvele de MIHAIL ŞERBAN

A apărut volumul **„Nunta de Argint"**, de Mihail Şerban, cuprinzând 8 nuvele interesante. Ne vom ocupa de carte într'o cronica viitoare.

D. ION PILLAT DESPRE CARAGIALE

In colecţia „Pagini alese", „Cartea Românească" tipăreşte câteva bucaţi din „Proza literară" a lui I. L. Caragiale. Broşura este îngrijită de d. Ion Pillat, care scrie următoarea preţioasa observaţie, în prefaţă: „Asistăm de câtva timp la un fenomen interesant: de unde, pe când trăia el, Caragiale era în ochii tuturor numai autorul dramatic, astăzi publicul cititor ca şi critica au tendinţa sa ridice tot mai mult în preferinţa lor pe prozator. Nu, ca „Scrisoarea pierdută" sau „Conu Leonida" ar fi inferioare „Momentelor" sau lui „Kir Ianulea", dar proza lui Caragiale, pe lângă toate calităţile dramatice ale teatrului său, cuprinde, în concizia ei genială, o putere de sugestie proprie şi unică. In ultima analiza ea reprezintă acea Comedie Umana, totala, a societaţii romaneşti. Fiecare scenţa e un „moment dramatic": comic ori tragic, al unei acţiuni ce nu incetează o clipă de a ne ţine sub vraja râsului sau a groazei tot atat de profunde. Dramatismul acesta, congenital autorului, reiese prin intaetatea data dialogului, prin vivacitatea, firescul şi puterea lui. El se mai desprinde şi din modul scenic cum a inţeles Caragiale descrierea naturii: tratarea sobră a priveliştei reduse la esenţial, la rel cu un decor bun, facut să dea atmosferă piesei, dar care nu trebue să distragă atenţia spectatorului de la personagiile principale.

Hărţi literare

(Urmare din pag. 1-a)

Am văzut hărţi, mai ales ale **Peninsulei Balcanice** şi ale Asiei apropiate, în care părţi întregi de ţară erau acoperite de covorul caracteristic ei, covor oltenesc, pirot, persan, Bucara. Am văzut hărţi de radiofonie, cu cercuri de mare sonoritate închise de cercuri surde, unde emisiunile nu pătrund. Şi mă gândeam la o hartă a României, în care să apară ţinuturiile şi localităţile mai ales căutate de scriitori în scrierile lor. Dobrogea ar avea o densitate artistică de care poate fi mândă. Ea o face şi mai mult a noastră.

EMANOIL BUCUŢA

CRONICA MĂRUNTĂ

Şezătoarea scriitorilor tineri la Sibiu

Am anunţat din n-rul trecut al revistei că, în sala festivă a Prefecturii Sibiu, va fi în ziua de 15 Ianuarie, 1939, o şezătoare a scriitorilor tineri, sub auspiciile „Universului literar" şi ale grupării „Thesis".

Va conferenţia d. **PROF. N. I. HERESCU,** alături de care vor participa d-nii **DAN BOTTA** şi **AL. DIMA.**

Vor ceti din operele lor scriitorii tineri: Mircea Alexiu, Ştefan Baciu, Ioan N. Bolca, Virgil Carianopol, N. M. Ciuceanu, Constantin Fântâneru, Ioan Th. Ilea, Traian Lalescu, Teodor Al. Munteanu, Ionel Neamţu, Victor Popescu, Sicu Pap şi Radu A. Steresc u. Intrarea cu invitaţiuni speciale.

CAMIL PETRESCU ŞI VLADIMIR STREINU

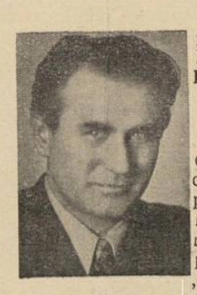

Camil Petrescu

In volumul apărut recent, **Pagini de critică literară,** d. Vladimir Streinu fixează adevărul ultim pe care trebue să-l caute criticul în producţia literară, — poezie, roman, ş. a., — prin formula „concretul necategorial al artei". Vorbind despre străduania criticei de a deslusi această „realitate monadică", acest „mister vibrător", d. Streinu spune : „La noi, această poziţie dramatică a comentatorului de literatură, principiu de melancolie dar şi de frumuseţe particulară, n'a suscitat nici un fel de interes, pe care l-ar fi meritat ca problemă în sine, cu toate că a fost exprimat de mai multe ori în ultimii ani, dar poate pentrucă n'a fost exprimată în toată cuprinderea".

Voind să informeze corect pe cetitor şi să se arate loaial pe o poziţie ideologică, d. Vladimir Streinu, spune mai departe: „La drept vorbind, o poziţie analoagă a luat până acum între noi un neprofesionist al criticei, d. Camil Petrescu, după ale cărui asigurări demne de crezare, din **Teze şi Antiteze,** d-sa de multă vreme o susţine". Citează apoi din **Prefaţa** volumului **„Teze şi Antiteze",** un paragraf pe care d. Camil Petrescu îl termină astfel: „In intenţia ei pozitivă, am indicat această poziţie, până când am cunoscut de aproape filosofia fenomenologică, prin termenul de **substanţialism,** acesta fiind alături de numele de **autenticitate,** doi termeni cari ne preocupă de îndelungă vreme".

Dar d. Vladimir Streinu nu alătură **concretul necategorial** numai de termenul d-lui Camil Petrescu ci îi caută corespondenţele şi în gândirea critică europeană, înşiruind următoarele formule instructive : „Intr'un articol despre un romancier al impului, Gabriel Marcel afirma că însuşirea le căpetenie a criticului de roman este puterea de a surprinde şi izola modul individual de simţire al autorului, adică „animalitatea incognoscibilă", — cum spune Biran, adică „durata vie", — cum o numeşte Bergson, „sonoritatea fundamentală" cum îi zice Du Bos „substanţialitatea" —după d. Camil Petrescu, „concretul **necategorial** şi „principiul unic", cum însine am formulat-o altădată; însfârşit, l'attention à l'unique, după Gabriel Marcel, trebue să înarmeze spiritul critic".

Vladimir Streinu

BULETINUL GRUPARII „THESIS"

Gruparea intelectuală „Thesis" din Sibiu, în dorinţa de a accentua mai întens „regionalismul cultural" va întocmi şi anul acesta un buletin de proporţii mari, în care se va desbate tot ce interesează provincia din punct de vedere literar. Acest „moment cultural" va avea un cuvânt înainte datorit d-lui Al. Dima, preşedintele grupării şi care va publica aici şi un fragment din lucrarea ce va apare „Conceptul de artă populară". Vor mai colabora dr. I. Popescu-Sibiu, Licu Pop, Emil Cioran, Mircea Alexiu, dr. N. Balca, Nicolae Ciuceanu, Ionel Neamtzu, M. Nanu şi alţii, şi va apare în cursul lunei Decembrie.

VOICU NIŢESCU

A apărut la „Cartea Românească", lucrarea „Scurt popas în Japonia" datorită d-lui Voicu Niţescu. Cartea este o contribuţie românească la cunoaşterea Japoniei, ţară considerată printre cele câteva de frunte ale lumii, şi care merită să fie cunoscută atent şi de noi, mai ales că ne desparte de ea un singur stat; Rusia sovietică.

FACLII STINSE, PORTRETE DE DASCALI, DE CONSTANTIN KIRIŢESCU

A apărut un volum de 230 pagini, frumos tipărit de „Cartea Românească", datorit d-lui Constantin Kiriţescu şi cuprinzând o sumă de portrete ale profesorilor cari au ilustrat învăţământul românesc în ultimele decenii. Caracterizările găsite de autor pentru fiecare figură sunt instructive şi orânduiesc o frumoasă galerie a dascălilor naţionali.

Astfel: marele ministru: **Spiru Haret;** vigurosul vlăstar rustic: **Murgoci;** profesorul cavaler: **Teodor Alesseanu;** un patriarh al şcoalei româneşti: **Lupu Antonescu;** cel din urmă dintre clasicişti: **Iuliu Valaori;** uriaşul prăbuşit: **Ioan Borcea;** omul de ştiinţe şi de realizări: **Doctorul Istrati;** chimistul fanatic: **Ştefan Minovici;** muncitorul neobosit: Ion Bianu, etc.

Numărul de Anul Nou al revistei noastre, împodobit cu interesante colaborări, apare la data obişnuită, Sâmbătă 31 Decembrie.

TEODOR SCARLAT

Tânărul autor, Teodor Scarlat a tipărit până acum un volum de poezii **„Claviaturi",** (1935) şi o **„Antologie de imagini din poezia tânără",** (1934).

Romanul actual **„Viaţa la întâmplare",** tipărit de „Cartea Românească", porneşte clar şi original, din aceeaşi dispoziţie lirică a scriitorului, înfăţişând într'o confesiune intimă, o sumă de experienţe nesupuse cerinţelor de acţiune necesare romanului. Intr'o cronică viitoare ne vom ocupa pe larg de romanul d-lui Scarlat.

AL. DIMA

„Conceptul de artă populară" este teza de doctorat în litere şi filosofie decernat cu menţiunea „summa cum laude", d-lui Profesor Alexandru Dima Sibiu şi ţinută în ziua de 14 Decembrie a. c. juriul fiind prezidat de d. prof. Rădulescu-Motru, având referent principal pe d. prof. Dimitrie Gusti. Noua lucrare a d-lui prof. Alexandru Dima este un studiu de sinteză în care se desbate fenomenul literaturii populare.

OVIDIU MANIŢIU

D. Ovidiu Maniţiu este un autor interesant şi original. Anul trecut d-sa a publicat o frumoasă carte cu subiectul luat din viaţa de ascensiuni a munţilor, intitulată **„Padina Crucii".** Acum tipăreşte **„Chemarea Muntelui",** o reluare a aceluiaş subiect, Carpaţii fiind pentru autor mai mult decât „un pitoresc al României", ci o însumare de sensuri în eforturile de găsire şi înălţare a sufletului românesc. Literatura d-lui Maniţiu merită preţuirea, pentru această încercare de a da Carpaţilor o semnificaţie simbolică, alta decât aceea din proza sportivă a alpinismului.

CERCETAŞ IN RĂZBOIU

„Cercetaş în Războiu" se numeşte cartea frumos tipărită a d-lui Ştefan Dumitrescu-Ceterăşu. O recomandăm ca pe o lectură plăcută şi instructivă.

Elena Deşliu : Portret „Expoziţia Dalles" (Decembrie)

LAZĂR ILIESCU

A apărut un volum admirabil tipărit, conţinând 37 de poezii traduse din Baudelaire, de d. Lazăr Iliescu. Poemele tălmăcite aparţin ciclurilor: **Spleen et Idéal, Tableaux parisiens, Le vin, Fleurs de mal.** Intâmpinăm cu vorbe de laudă frumoasa tipărre a d-lui Lazăr Iliescu, care dovedeşte o iubire sinceră a poeziei.

Cititi de sărbători
cărţile din
COLECŢIA „UNIVERSUL LITERAR"

De dincolo de râu
—— nuvele de Victor Papilian

Frunzişul toamnei mele
—— versuri de Virgil Carianopol

SCRISOAREA DE DRAGOSTE
—— roman de Mihail Drumeş

De vânzare la toate librăriile din ţară

Colind pentru umbre

(Urmare din pag. 1-a)

se acopereau ca văduvele oglinzile pereţilor, parcă se mistuiau muzicile, parcă se suia vremea din saloanele balului alb sus, în podul unde-s aţele de paianjen, ferestrele colbăite, mirosul de mucegai şi umbrele şoarecilor.

Fata vecinilor şi-a şters ochii, iar şi i-a mai şters, s'a mai uitat odată la poartă cum te uiţi la Lunea săptămânilor şcolare, şi s'a dus spre bucătărie, atât de încovoiată şi cu pas atât de greu şi poticnit că parcă o Ursitoare venea de-afară aducând în spate cozile cu fundă ale fetei vecinilor.

— Ce-mi moşmoneşti acolo, mă rog ? îl întreabă bunica pe nepot. Ia uite cum mi-ai feştelit fereastra ! Na o petică, nepricopsitule. Pune-te şi şterge fereastra. Hait !

Şi nepotul lustruieşte de zor fereastra, sub ochii bunicei, până când sticla străluce din nou, şi dincolo, în fund, prin fumul fulgilor, la fereastra vecinilor se aprinde o lampă. E întâia stea care arde în inima nepotului, vestind cerul celorlalte.

Cri-cri. Cri-cri...

— Un greer, bunică. Il auzi ? Unde-o fi cântând ?

— In capul tău de bostan, berechetule.

— Nu, bunică, în ghiocul de purpură al inimii mele.

Acolo... acolo a început colindul „Sculaţi, sculaţi, boeri mari, florile dalbe, că vă vin colindători, florile dalbe, noaptea pe la cântători, florile dalbe", — pe care l-ar şopti nepotul pentru stinşii lui bunici — cri-cri — dacă mormintele-ar avea fereastră şi morţii noapte de Crăciun.

IONEL TEODOREANU

Din alte timpuri

de VICTOR PAPILIAN

Câinele, la glasul oamenilor, încetă dintr'odată scântcetul, şi sărind în două labe, gata să înşface, începu să latre smuncit şi să se sbată în lanţ cu atâta furie, mai, mai să se spânzure. Bătrâna tresări. Aţipise în prag la veghe, între lăuza din odaie şi copilaşul mort din cunie. Cine să fie oare? O undă de sânge cald svâcni prin trupu-i amorţit, până în tâmple şi în bulbucii ochilor. Dacă era Ionaş? Repede însă se dumiri. Glasul câinelui nu era prietenos, cum ar fi fost pentru stăpânul reîntors, ci dimpotrivă plin de groază şi de duşmănie. Or, dobitocul cunoaşte. Căci el, de dimineaţă, dela moartea copilului şi până acum pe înserate, le ţinuse isonul cu urletul lui jalnic. Şi apoi atunci, tot într'un noptat ca cel de azi, când cu prinderea lui Ionaş, cum se aruncase credinciosul dobitoc asupra sbirilor crăieşti, întru apărarea stăpânului său! Nu, cei din ogradă nu erau oaspeţi de prietenie...

Vorba oamenilor conteni. Muşcăturile în gol ale câinelui se făcură mai nebune. Câteva tropăituri de om ce-şi scuturâ zăpada se auzira în tindă, apoi uşa se deschise larg. In prag, din noapte se ivi chipul de întuneric al protopopului Gherontie, omul vicarului Aron. Il cunoştea prea bine bătrâna preoteasă! Nu odată, înainte de prinderea lui Ionaş, venise în casa lor să-l silească, întâi cu vorba bună, apoi cu ameninţări, să treacă la uniaţie. Dar preotul deşi atât de tânăr, aproape un copilandru, mai bine voise să fie dus în beciurile prinsorii din Sibiu, decât să-şi batjocurească legea primită ca scumpă moştenire dela tată, bunic şi moş, toţi preoţii în aceeaşi credinţă.

— Unde-i preoteasa cea tânără? făcu aspru Gherontie.

Bătrâna ridică doar mâna. Preotul îşi scutură încă odată zăpada de pe cisme, apoi trecu în odaie. Lăuza gemu din greu.

— Preoteasă, începu el, să nu te sperii... Cuget bun, cuget de mântuire m'aduce aicea. Moartea copilului...

Chipul femeii se strânse în creţuri subţiri, de durere. Uitase par'că, prin somn, nefericirea.

— Moartea copilului, zise Gherontie, ca semn de îndreptare, din partea lui Dumnezeu, s'o socoţi. Prea v'aţi împotrivit râvnei noastre, prea v'aţi sumeţit în mărturisirea credinţei greceşti, prea aţi vrut să ziditi fericirea pe această proastă lege.

In prag, bătrâna îşi silea auzul să n'audă, lostivire şi mână de ajutor din partea stăpânirii, care îţi va slobozi bărbatul din beciurile prinsoarei.

gonind mintea în cele depărtări, până'n Sibiu, unde Ionaş, în obezi de fier, suferea poate acum bătăi şi batjocură fără seamăn. Şi dorul ei îl întovărăşea par'c'ă duhul desprins de pe chipul copilului mort, urletul sânelui şi vijelia.

— Nu plânge copilă... făcu Gherontie tot mai blajin. Moartea copilului îţi poate înapoia o altă pagubă mai mare: bărbatul...

Bătrâna tresări. Gândirea i se trase par'că înapoi în minte.

— Mâine i-oiu face eu îngropăciune... şi prin această puţintică învoire de a strica un prost obiceiu, mare camăt vei căpăta. Mi-

Bătrâna se ghemui cât putu mai tare în ea. Făcu în minte o cruce adâncă, ca şi cum şi-ar fi încrustat sufletul cu un cuţit.

— Domnule protopop, gemu tânăra femeie, facă-se după porunca sfinţiei tale. Numai înapoiază-mi bărbatul... că rău s'o munci el acolo, sărmanul, în cele obezi de fier, şi rău mă muncesc eu aici fără de ajutor, cu toate necazurile vieţii pe capul meu cel prost de femeie.

Vocea i se curmă înnecată în plâns. Gherontie o binecuvântă şi apoi plecă trecând nebun pe lângă bătrâna preoteasă. In curte, câinele începu din nou să latre şi să muşte cu gâtul sugrumat în belciugul lanţului. Abia după potolirea câinelui, bătrâna se sculă din locul ei şi se duse la noră-sa.

— Dormi, maică, dormi?....

Femeia cea tânără aiura par'că:

— Mamă, mamă... Ionaş... Sibiu...

— Dormi, mamă, dormi...

Potrivi pătura pe trupul femeii, stinse opaiţul şi închise uşa. In mintea ei întunecată mijeau gânduri nebănuite. Privi copilul mort. Chiar la lumina fără putere a lumânării de său, cum semăna cu tatăl său... şi prin el, cu răposatul bărbatul ei, popa Irimia Cionca. Acelaş chip. Prin urmare, şi noră-sa ca şi ea de acelaşi duh ascultase purtând sarcina în trup. Insă sufletul ei de mamă şi-l simţea legat altcum de cel al copilului întemniţat, decât cel al nurorii, de bărbat. Bătrâna schimbă lumânarea dela căpătâiul mortului, apoi deschise uşa tindei şi porni prin viscol şi zăpadă către vecinul ei, Ilie Mânzu, juratul bisericii. Cânele dete să latre, apoi simţindu-şi stăpâna, îşi plecă în zăpadă capul şi începu să se tânguiască a mort.

Pe drum, tot felul de gânduri neprasnice, ca niciodată, îi munceau mintea. Ciudat. Mintea ei deobşte era întinsă şi netedă ca faţa de masă. Şi acum câte şi mai câte minunăţii! Dacă se apringe cumva vreun scutec dela lumânarea de veghe şi la întoarcere, copaia cu mort cu tot o găseşte cenuşă? Şi această nefericire n'o prea înspăimântă. Par'că, decât mâine în zori, să-l prohodească Gherontie, ar vrea mai bine să-l ştie ars. Mare a păcat a cugetat. Doar scris e ca trupul să fie îngropat în pământ până la obşteasca înviere.

Alt lătrat de câne. E zăvodul cel rău al juratului Ilie Mânzu. Bătrâna nu cutează să intre în curte, ci bate în poartă cu toiagul.

— Dac'o fi şi-o fi, îşi zise ea, şi zăvodul ăsta poate fi bun la ceva.

Apoi se ruşinează de cumplita gândire. Noroc de stăpân c'a simţit-o. Altcum, cine ştie ce altă nelegiuire necazul ar fi povăţuit-o.

— Vecine, la grea cumpănă mă aflu... A fost la noi Gherontie.

Mătrânul n'a putut scoate o vorbă. Gherontie. Numele ăsta e pârjol pe suflet.

— Zise, să facă el îngropăciunea copilului cel mort.... Şi atunci, dovedind că ne-am plecat uniaţiei, drept mulţămită, îl vor slobozi pe Ionaş...

— Vecină, rupse în fine vorba Juratul, hai înăuntru, să ne desmorţim gândurile la căldura cuptorului. Sunt singur. Copilul nu mi s'a înapoiat.

Cei doi bătrâni intrară în casă. Omul aprinse o lumânare, apoi trase scăunaşele lângă gura cuptorului.

— Şi ceeace e mai cumplit, vecine, sunt gândurile scormonite de sosirea lui... a blăstămatului de uniat. Că tocmai voiam să te îmbiem s'aduci cu sania dumitale pe popa Sofronie, dela Râul Vadului, prieten vechiu cu răposatul bărbatul meu. Dar acum, dacă Gherontie e aici...

Ilie Mânzu se ridică anevoie. Luă de pe cuptor un lemn, îl frânse pe genunchi şi-l aruncă în foc. Nu că-i era frig, dar avea nevoie de mişcare.

— Cum îţi spun, vecine, gânduri amarnice mi-a răscolit el însufle.t Mai bine în loc, sau sfâşiat de zăvodul dumitale, decât pe mâna lui Gherontie....

— Vecino, se înspăimântă Mânzu, cum de vorbeşti aşa?

— Mari nelegiuiri a gândit sufletul meu, vecine... dar vezi, la necaz omul nu mai e stăpân pe sufletul său. Căci noru-mea e un copil şi totdeodată şi nevastă.... In ea, dorul de bărbat e mai aprig. Dar eu sunt femeie în vârstă şi mamă, pe mine, datorinţa faţă de Ionaş mă mână.....

Femeia tăcu, sleită par'că de puterile sufletului. Nici omul nu vorbea. Mintea lui, împovărată de necazuri multe, se mişca încet. Afară vântul se mai potolise. Nu se auzia decât jalnicul tânguit al cânelui din ograda popii Ionaş.

— Apoi, nu-i nimic de făcut... rosti într'un timp bărbatul, decât să furăm copilul...

Bătrâna tresări.

— Da, să-l furăm lui Gherontie... făcu omul legii, înţepenit par'că în gândirea cea atât de greu urnită.

— Da, se repezi şi femeia, să-l furăm...

Nu se mai gândea la nimic, nici la urmări, nici la putinţa înfăptuirii. Un singur dor îi lumina sufletul: să fure copilul, lui Gherontie.

— La noapte înhăm calul şi plec cu el la Râul Vadului.

— Dumnezeu o să cunoască, vecine...

— Imi iau şi băiatul cu mine...

— Băiatul, de ce să-l mai amesteci?

— Mă tem de lupi.

— De lupi... de lupi... făcu femeia. Nu te teme, vecine... Lup mai aprig ca Gherontie..

— Atunci să mergem, zise Mânzu, suflând în lumânare.

— Să mergem..

Cei doi bătrâni porniră înapoi către locuinţa popii Ionaş. Tăceau, căci nu mai aveau nimic a-şi spune. O mulţămire liniştită le mângâia amândorora sufletele. Işi îndeplineau datoria. Scăpau nevinovatul copil dela pieire. Cânele îi primi cu lătrături uşoare, vesele, de voie bună.

— Rămâi aci, vecine, ţi-l aduc eu...

Şi pe furiş, cu paşi uşori, bătrâna deschise uşa, se duse până la uşa lăuzei şi trase cu urechea ca un hoţ. Femeia răsufla liniştită prin somn. Bătrâna, cu un ştergar mare, înveli albia cu trupul mort, apoi întreaga strânsură o luă la subţioară ca pe o legătură cu boarfe.

— Ţine, vecine... făcu ea şoptit.

Bătranul luă legătura. Cânele încetă glasul. Era şi el par'ca partaş la unelire. Abia când omul ieşi din ogradă, cânele începu din nou tangurea lui. In poartă, batrâna urmări pe vecinul cu sarcina la subţioară până ce se mistui în întuneric. Abia atunci îşi simţi ochii înlăcramaţi. Jalnic plecase mortul din casă!... Apoi se întoarse înauntru, aprinse lumanarea şi se aşează în prag. la veghe pentru lăuza bolnavă. Şi, cu toată durerea, era fericită. A furat copilul, lui Gherontie. Copilul va fi îngropat în legea tătănesău, într'un cimitir creştinesc, cu o cruce de cinste la căpataiu. Şi mintea ei începu să împletească gandiri tot mai bune. Primavară.. Ionaş scapat din temniţă... Căruţa lui Ilie Mânzu, purtându-l spre Râul Vadului...

Deodată tresări. I s'a părut un tropăit înfundat de cal. Poate e Ilie Mânzu care a pornit în cumpana nopţii la Raul Vadului. Cugetul începu s'o muncească. Sarmanii oameni!... Noapte, viscol.. apoi lupii.. Gândirea i se făcu tot mai grea. Se apropia ziua.

— Mâine, mâine când va veni Gherontie.

Şi atunci în sufletul ei s'a făcut lumină. Da... O vor întemniţa lângă Ionaş, lângă copilul ei. Ei şi?... De fapta ei, numai lui Dumnezeu avea să dea seamă, şi copilului...

CRACIUNUL TIPARNIŢEI

Natura ajută copilului munţilor care primeşte cu anticipaţie taina zăpezii, să aibă viziunea Crăciunului din vreme. El îşi va alege astfel răbdurîu borangicul pentru harapnic, venindu-i dela sine pe buze colindul stîncilor „Ciută-Ciutalină". Nu-i tot aşa de favorizat de factorii exteriori Redactorul făuritorul unei pagîni de Crăciun. Şi dacă ninge, adesea el nu are timp să se uite pe fereastră în timp ce pregăteşte ca o arachnidă plină de voinţă, filatura coloanelor sale cât mai autentic

sărbătoreşti. Cel mult, în toiul trudei, ciufulit, certat cu somnul şi cu ora regulată a mesei şi supărat de ultimele gafe ale linotipistului, primeşte vizita unui poet june şi plin de promoroacă din fundul ţării. Fără să ştie, prin simpla lui prezenţă, nouvenitul — al cărui manuscris va fi de cele mai multe ori nepublicabil — va lăsa aici în laboratorul paginei saturnalice un duh cu steluţe îngheţate, din musteaţa arhaicilor povestitori. Redactorul zîmbeşte o clipă, fericit, pe deasupra corecturilor pe care moşul tipograf a repetat stîngaci cu plaivazul titlurile populate de îngeri — apoi fuge taciturn la zeţărie spre desperarea poetului care-l cedea cîştigat cauzei sale. La zeţărie, Moş-Crăciun zace 'n toate colţurile, turtit şi încatenat în spalturi. In clişee făcliile lui, sacul şi surîsul nu au împrumutat încă viaţa culorilor. Zeţarii îl duc împăturit cu grijă să nu se mînjească de plumbul şi cerneala din barba sa. Aşa va trece Moş-Crăciun prin multe mîini cu muşchi de oţel şi ciocane, va intra în marea rotativă dar va fi destul de grijuliu pentru micuţii săi, ca să nu piardă prin atîtea roţi şi valţuri, nicio jucărie.

Alteori, un tînăr scriitor care prin tenul profesional, cel puţin, nu se deosebeşte de redactor, pătrunde în această lume plumburie şi nu poate rezista ispitei de-a atinge cu degetele, în faşe, minunile pregătite pentru dimineţile geroase ale florilor de măr. El şi alţii s'au întrecut să aducă o poleială nouă şi-o şoaptă nouă, sub şoşonul care va parcurge alburi, alburi, indiferent dacă vor fi ale viforniţei sau ale basmului.

Nu ştiu ce poet tînăr nu şi-ar dori în nopţile de Crăciun, prestigiul naiv şi dărnicia micului lord legendar. El ar trimite pipe de spumă de mare pădurarilor din izolate văgăuni pe unde bătrânul imaculat soseşte anevoie dar svîrlindu-se sportiv cu toiagul înalt, în crengi de cetini, din calea mistreţilor.

..S'ar părea că lumea harnică din uzina tiparniţei nu vrea să cultive direct verdele-negru al bradului pe care fochistul zilei de Crăciun îl va anina pe fruntea locomotivei. Tînărul nostru scriitor se retrage cu sfială din această atmosferă toxică şi cu puţină părere de rău par'că de a-şi fi încredinţat ingenuele lucruşoare unor mîini de spaima cărora întîrzie zăpada.

Dar prin coridoarele redacţiei suie nestăvilită smirna unui cor de băeţi şi fetiţe.

Moş-Crăciun, din maşinile plane, roşeşte treptat de mînie, că roatele nu-i dau voie să se avînte 'n drumul copiilor. Tînărul scriitor şi redactorul, tresar: atîţia Moş-Crăciuni se rumenesc în toate vibraţiile colindătoarei uzine, încît nu se poate ca o stringere de mînă să nu deslănţuie toate zăpezile de altădată ale primelor saturnale şi tiparniţe.

SIMION STOLNICU

VIOLANTA

POVESTE DE CRACIUN

de K. H. ZAMBACCIAN

Intr'o noapte de iarnă frumoasă ca de toamnă, cu cerul spuzit de stele şi cu pătrar de lună, am zăbovit mai mult pe ţărmul mării.

Halucinantă, noaptea, cu parfum vag de briza şi mii de stropi de valuri, era un sublim narcotic.

Imensităţi nocturne ce m'aţi chemat mereu, nu m'am temt de voi!

Un trubadur nostalgic am colindat pe aci un sfert de veac în şir.

Şi am cântat motivul eternei melodii, deşi nimeni n'a înţeles.

Şi am plecat apoi în ţări îndepărtate, ducand cu mine taina cantecului meu.

Aşi vrea în astă seară să pot cânta din nou, dar struna e ruginită.

Frumoase de altădată, Thais cu ochi de vis, Violanta suc de rodii, tu bella Fornarina, v'am evocat mereu!

Cum stam pierdut în vrajă se scurseseră multe ceasuri până la miezul nopţii. Cu paşi greoi, alene, m'am îndreptat spre oraş şi prin uliţele stramte, am ajuns în Centru; o linişte adancă cuprinsese toate.

Ca să-mi gonesc tristeţea, păşesc spre o taverna cu bar şi varieteu.

Dar ce local bizar! Luminile se difuzează prin nori de fum de pipă, mirosul de whisky şi tutun mă ustură. Un Jazz atacă dansuri în ritmuri şi sincope, Viorile stridente cu strune de metal, îmbrobodesc motivul armonicei ce rage, alămuri percutante ne asurzesc tot timpul şi apoi, un cântec răguşit dintr'un gâtlej acid! Acesta-i primul număr al noului program.

Civili, matrozi şi fete se tolănesc la mese, perechi de dansatori se mişcă instinctiv, în flexiuni automat lascive.

E sarabanda stranie a nopţii de Sabbat!

Dar într'un colţ la fund, sta singură la masă o făptură aleasă.

Un trup ca de statue, cu părul despletit ce cade pe umeri în bucle aurii, un ten de chihlimbar cu reflexe sidefale. Ce plastică vedenie!

M'am îndreptat spre ea cu multă sfială şi liniştit, m'am aşezat alături la masă, privind-o discret.

Femeia, intrigată, se uita curioasă.

— Şampanie, pişcoturi şi migdale, muscate şi caviar, tot ce aveţi mai bun, de îndată să se aducă!

Şi apoi mă adresez către ea:

— Să mă iertaţi Doamnă, sunteţi îmi pare străină, în trecere pe aici.

— Vin tocmai din Egipt şi peste zece zile, voiu pleca la Varşovia, am un contract acolo.

— O cât aşi vrea să pot să vă reţin aici!

— Nu spune vorbe mari!

— O de-ai şti, Violanta...

— Cum ai zis?

— Eram în exaltare şi halucinat, v'am semuit cu Violanta, iubita lui Tiţian, pictată de el...

La aceste cuvinte, femeia păleşte şi cade deodată pe gânduri —

— V'am supărat îmi pare?

— .....

— Mă simt confuz Signora, să mă iertaţi, vă rog...

— De unde mă cunoşti?

— Vă jur, iubită Doamnă, că pentru întâia oară, v'am întâlnit!

— Ciudată întâmplare.

— Dar lămuriţi vă rog.

— O coincidenţă... Eram model la un pictor care a început să mă iubească şi la fel ca d-ta, îmi zicea Violanta, după portretul iubitei lui Tiţian... Dar într'o zi a vrut să mă ucidă din gelozie şi am fugit de la el... Priviţi aci pe piept e un semn de rană adânc...

— Să mă iertaţi Signora, dar dacă aşi fi ştiut.

— Nu face nimic, aşa e destinul nostru. Dar domnul e pictor?

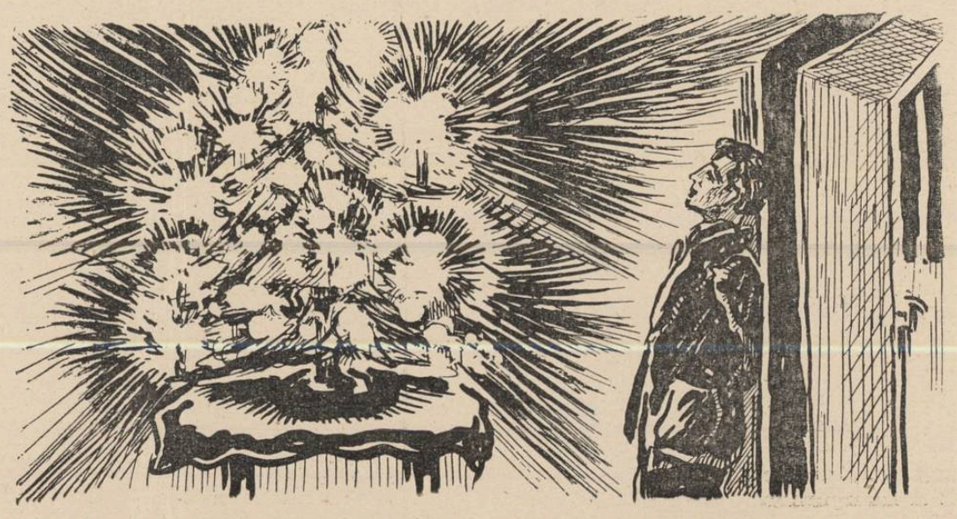

— Un simplu amator, colecţionar de artă.

— Văd bine că aveţi un suflet bun şi înţelegător.

— Sunteţi prea bună, Doamnă.

— Şi nu e de mirare, caci contemplaţia artei îndulceşte pe om.

— La fel şi creatorii au suflet bun.

— Nu sunt de părere, am multă experienţă, i-am cunoscut destul, în afară de arta sa un creator cu greu mai pricepe alt ceva.

— Sunt şi multe excepţiuni;

Dar să uităm Signora tot acest trecut şi să golim paharul. Să vie şampanie! Apoi aşi vrea, un tur de dans în hall.

— Cu multă plăcere.

A doua zi la dânsa... O cameră banală ca în ori şi ce hotel, însă un miros subtil de cel mai fin parfum... Apoi pe toaletă şi pe noptiere, bibelouri fine şi statuete, porţelan de China, vase de Şiraz, dantelărie... Un Kimono frumos şi un şal de Lahora atârnă de cuier... nostimi papuci aruncaţi pe jos... în fine reviste ilustrate, cărţi şi un patefon.

— Nu e de mirare, o fiinţă ca d-vs cu asemenea comori...

— Sunt daruri ce am primit şi viaţa mea se scrie din amintirea lor.

— E dublă voluptatea de a putea să dai ceva, am simţit adesea această nevoe; plăcerea altuia e şi a mea.

— Dar cât eşti de bun! Am bănuit aseară când îmi vorbeai...

— Totul e să găseşti un suflet care să te înţeleagă.

Şi am rămas la ea până seara târziu şi apoi am eşit împreună.

In faţa unei vitrine plină de jucării, ne-am oprit o clipă, Violanta acum sburda de bucurie; am intrat înăuntru şi ea a cumpărat un pom de crăciun garnisit complet, o păpuşe blondă şi un moş Crăciun.

— Dar pentru cine pregăteşti pomul? Cu cine serbezi ajunul?

— Singură fireşte, în odăiţa mea — Dece să n'am şi eu un pom de crăciun?

— Ai rămas copilă...

— Dacă vrei să vii, eşti invitatul meu.

— Oh! cât aşi vrea Violanta să petrec Crăciunul cu tine împreună, dar în fie care an, mă duc la mama în Bucureşti.

— Ai mamă... ce mângâiere... i se umplură ochii de lacrimi.

Ne-am despărţit cu greu. Apoi m'am dus în târg după cumpărături pentru Violanta; cadouri diferite şi multe multe flori să i se predee în ziua de Crăciun.

Iar din Bucureşti i-am telegrafiat:

„Să crezi că în astă seară, sunt cu gândul la tine.

E timp de atunci, dar în fiecare an, petrec o clipă singur ajunul de Crăciun.

Cântărețul amurgurilor

de ȘTEFAN STĂNESCU

Ascultați : Undeva,
Intr'o depărtare de farmec, —
Totuși, poate, foarte aproape
De adevărul fiecăruia din noi, —
S'a stins,
— Nebănuit s'a stins —
Ne 'ncoronat de voci prin sate
Și de-admirarea burgurilor,
Cântărețul splendorilor nemaicântate,
Marele Cântăreț al amurgurilor.

Pe lira lui se adunau, familiare,
Sonorități neasemănate,
De ordinar împărțite în entități foarte diverse,
De unde nu se deslipeau
Decât la chemarea Visului său.

Supuse, pline de răsfăț și de naivitate alergau,
Pentru îmbinarea unei solemnități,
Pe care numai Cântărețul amurgurilor,
— In concentratele-i tăceri, —
O pre-simțise.

Se spune că el cânta amurgurile
Dintr'un motiv nu prea greu ,
Dar care, fără îndoială, va scăpa multora....

(Nu m'am înșelat,
Nu m'am înșelat,
Prevăzusem că zâmbetu-mi va face mulți eruditi !)

Așadar, el a cântat amurgurile
Fiindcă pentru ele avea dragoste :

Amurgul zilelor,
Amurgul anotimpurilor,
Amurgul vieților,
Amurgul gloriilor.

Le iubea cu desăvârșirea umilinții,
Care, — în treacăt vă spun, —
E singura demnă de urmărit.

Nemijlocit, el iubea toate amurgurile :
Pentrucă toate sunt mărețe și triste,
Pentrucă toate sunt luminoase și grave,
Pentrucă toate sunt amurguri fără de leac.

Din lumina lor nu pierdea nicio văpaie,
Din armonia lor nicio'ncântare,
Din oboseala lor, — nicio tăcere extremă.

Din fiecare-amurg făcea un cântec,
Fiecare cântec era un amurg,
Și — împreună, toate — făceau un cântec mare
Și dureros, de arderi fecunde...

Și astfel se întâmpla ca el să fie, totdeodată,
Și cântărețul sorilor care se sting,
Cântărețul forțelor care-apun,
Și al tuturor celor ce pier,
Sau, numai pentru un timp,
Se-ascund și-alunecă 'n vreo depărtare...

Toate amurgurile îl atrăgeau
Și încordată pururi țineau
Lira-i, de altfel, indiferentă,
Altor hipostaze de frumusețI.

Enigma răsăriturilor îi părea —
— Simplu și cu nestrămutare, —
Fără chemări și fără taine;
Intens, el nu simțea decât
Vraja plecărilor și-a asfințiturilor.

Iar frumusețea cânteceler lui creștea
Din iubirea pe care tot mai mult Cântărețul amurgurilor
O simțea pentru amurgurile cântate, —
Departe de-admirarea burgurilor
Și de splendoarea vocilor prin sate...

Eu cântecul lui l-am auzit
O singură dată, întreg și solemn,
Și de-atunci, pururea nemulțumit,
Trist mă refuz oricărui semn...

...După căutări îndelungi,
Înțelesul nu mi s'a mai ascuns :

Da, vraja fără seamăn, dragii mei, provenea
Dintr'o siguranță,
— Ca o săgeată —
pe care-ascultătorilor le-o strecura
In inimi, pe neașteptate...

Timp doar de-o clipă,
— Care din viață trecea iute,
Dar în amintire rămânea totdeauna. —

Era o durere, de care
nu mai aveai timpul să fugi.

Simțeai : că, dacă adevărul nostru zace,
Sub mii de forme, în bogata
Deosebire-a miilor de lucruri, —
Și dacă 'n orice 'nfățișare
Ni se relevă un adevăr,
Un adevăr mai mare e 'n amurguri.

Și deasemeni, nu se gândea nimeni
Să se 'ndoiască, — ascultând un cântec
Din lira Cântărețului de-amurguri —
Că, dacă 'n orice lucru frumusețea,
Privind cu deamănuntul, nu lipsește, —
O frumusețe tragică rămâne,
Mai mare 'ntotdeauna, în amurguri.

Cei ce-și vor aminti să întărească :
Da, vraja fără seamăn provenea
Tocmai din această siguranță,
— Ca o săgeată —
Pe care-ascultătorilor le-o strecura,
In inimi, pe neașteptate...

Și, astăzi, când s'a stins,
— Ca o strălucire 'n vânturi ultime —
Cântărețul marilor amurguri,
De-această amintire, n'am putut să tac.
Și-această evocare fie numai un semn,
Că, într'un timp, mi-a fost dat să-l ascult,
— Ne 'ncoronat de voci prin sate
Și de-admirarea burgurilor, —
Pe Cântărețul splendorilor nemaicântate,
Pe marele Cântăreț al amurgurilor.

Cartea străină

Aldous Huxley: „Marina di Vezza"

(„Plon" — Paris, 1938)

Se știe că, datorită mai ales celebrului **„Contrapunct"**, care poate fi citit și în românește, numele lui Aldous Huxley și-a câștigat o notorietate mondială. Scrisul lui, într'o măsură mai redusă de cât al unor James Joyce sau Charles Morgan, îndeplinește în cultura contemporană o funcțiune oraculară, sporind cuprinsul acelei interesante specii de profeți autorizați, intermediari între operă și cititori, care-și atribue cu exclusivitate dreptul de a propovădui estetica sau ideologia autorului lor preferit, pe lângă publicul profan.

Aldous Huxley e socotit ca unul dintre cei mai inteligenți scriitori pe care-i cunoaște istoria literaturilor și poate că, în zilele noastre nu este altul a cărui cultură să fie atât de armonios completă. Insușirile de analist meticulos și de observator lucid, a cărui rece curiozitate nu cedează dinaintea vreunei prejudecăți sentimentale, denotă totuși un spirit de formație științifică, în care cunoaștem și partea hotărîtoare a ereditații. Acest sceptic despre care s'ar putea spune că a făcut înconjurul tuturor ideilor are totuși gustul utopiilor și vocația unui precursor. Personagiile romanelor lui Huxley, care sunt încarnările spiritului dialectic al autorului, tăifăsuesc îndelung despre aspectul inedit al unor probleme sociale și de morală într'o „lume nouă" care va fi posibilă în urma progreselor extraordinare ale biologiei :

„Intr'un viitor sigur, — spune Chelifer, în partea doua a romanului **Marina di Vezza** — când societatea va fi rațional organizată, astfel ca fiecare ins să ocupe situația și să îndeplinească însărcinarea de care este în stare ,când educația nu va mai înfiltra în mințile tinere prejudecăți fantastice în loc de adevăruri, când vor fi fost silite glandele endocrine să funcționeze în perfectă armonie și când boala va fi fost suprimată, toată literatura noastră de conflicte și de nenorociri va părea ciudat de neînțeleasă; iar gustul nostru pentru spectacolul suferințelor mentale va fi socotit ca o perversiune obscenă, de care va roși orice om onest. Bucuria va lua locul suferinței și va deveni tema principală în artă, dacă până atunci arta nu va înceta să existe. Un popor fericit nu are istorie, spunem noi; am putea adăuga că oamenii fericiți n'au literatură. Romancierul va înghesui într'un paragraf cei douăzeci de ani de fericire ai eroului său, dar va întârzia douăzeci de capitole asupra unei săptămâni de suferință și de lupte morale. Când nu va mai fi suferință, nu va mai fi nimic de scris. Dar poate că va fi mai bine așa."

Există în societatea omenească așa numitele „virtuți ale junglei", care-i fac pe optimiști să se creadă îndreptățiți a vorbi despre superioritatea speciei noastre : mila, caritatea, dragostea părinților pentru copiii lor etc. Dar toate aceste virtuți îi sunt naturale omului întocmai ca organele digestive și de ce ne-am mândri numai cu ele, se întreabă Chelifer, iar nu și pentru motivul că avem un ficat sau un pancreas ? Toți, sau cei mai mulți dintre noi avem inimă bună, doar că, prea ocupați cu trebuile noastre, nu mai avem timp să ne dăm seama de acest adevăr. Tipul omului cu adevărat crud sau fundamental rău e tot așa de rar ca și geniul. Așa zisele noastre virtuți ni se par astfel prin comparație sau în contrast: „Optimistul, omul jovial, cari ne asigură că omenirea e bună pentru că mamele își iubesc copiii, săracii se ajută între ei și soldații mor pentru drapel, găsesc un motiv de mângâiere din asemănarea noastră cu balenele, cu elefanții și cu albinele"

Ar fi însă măgulitoare prezența, în societatea contemporană, a unor virtuți special omenești, corespunzătoare noțiunii sau ideii pe care ne-o facem despre **homo sapiens.** Chelifer dă ca exemplu de astfel de virtuți raționale și conștiente : absența prejudecăților, imparțialitate, spirit de toleranță și o sforțare necontenită pentru binele social. Dar nicăieri în societatea contemporană ele nu se practică, pentrucă în nici o parte a globului pământesc nu se găsesc întrunite condițiile care să le îngădue apariția și desvoltarea.

(Acest „poate" cuprinde în el ultima nădejde că mizeria condiției noastre omenești nu e fără leac).

Romanul **Marina di Vezza** l-am putea privi ca ilustrarea acestei constatări pesimiste dar temele sau motivele pe care le desfășoară sunt numeroase și ar fi cu neputință să-i reduci aspectul stufos și structura dialectică la o versiune lineară, care să cuprindă cheia unicei interpretări „autorizate". Tehnica din **Contrapunct**, pentru care Huxley își arată o preferință vădită, o aplică și în această carte, unde, la un moment dat, (partea treia, capitolele II, III și IV), cele opt personagii vorbesc, două câte două, despre aceeaș temă : a iubirii. Scena are și un relief plastic remarcabil, datorită împrejurării că înainte de a ști ce vorbesc, ne sunt arătați : rezemați de balustrada terasei superioare a castelului Cybo Malaspina, dinaintea litoralului mării tireniene, Cardan și leaderul socialist Falx, invitații doamnei Aldwinkle, proprietara castelului, care se plimbă împreună cu poetul Chelifer, pe terasa mijlocie, în timp ce, pe terasa inferioară se văd siluetele romancierei Mary Thriplow și a lui Calamy. Lordul Hovenden, discipolul lui Falx e pe munte, împreună cu Irène, nepoata Lilianei Aldwinkle. Marina di Vezza e numele localității din regiunea Carrarei, unde se află castelul cumpărat de Mrs. Aldwinkle.

ALDOUS HUXLEY
văzut de Miss Kathleen Shackleton

Ceeace înțelegem obișnuit prin acțiunea ori subiectul unui roman, schimbările petrecute în ordinea faptelor sau în psihologia personajelor, și care modifică raporturile lor sentimentale, ar putea fi concentrate în vre-o câteva pagini din cele peste patru sute câte are cartea. Cele mai multe cuprind lungi digresiuni despre subiectele cele mai variate, exprimate sub formă de opinii dealungul unei conversații sau a unor meditațiuni desprinse din însemnările autobiografice ale poetului Chelifer sau din carnetul de note al romancierei Mary Thriplow. Personagiile sunt admirabil observate, cu o stăruință minuțioasă împinsă până la caricatură și până la șarjă bufonă chiar.

Portretul proprietarei castelului, Mrs Aldwinkle e cel mai realizat. Trecută de patruzeci de ani, ea vrea încă să mai inspire pasiuni puternice, să fie muza lui Chelifer. Incapabilă de expresie personală, fie chiar în conversația obișnuită, frazele ei rămân neterminate, în aer, și gestul încearcă zadarnic să suplinească cuvântul așteptat, care întârzie. Are superstiția sau snobismul artei, al frumosului, dar neputând să-l exprime singură, nici chiar să-l guste sincer, se înconjoară de artiști și scriitori, pe care vrea să-i știe „creind" în apropierea și sub îndemnul ei chiar.

Pe Chelifer, care încerca să se sustragă vigilentei supravegheri a ocrotitoarei artelor, pretextând că are de scris, Mrs. Aldwinkle îl silește să scrie în una din grotele de piatră ponce scobită sub terasă. Scena e de un umor deosebit : „Mrs. Alwinkle, dela o distanță potrivită, nu-l slăbea din ochi. Cam la fiecare zece minute, venea în vârful picioarelor, până în ascunzișul lui, surâzând, credea ea, ca o sibilă, cu degetul pe buze și așeza alături de foaia lui de hârtie veșnic neîntinată, un buchet de roze târzii, o dalie, o margaretă, câteva boabe de fuxină. Curtenitor, cu o formulă fermecătoare și mondenă, Chelifer îi mulțumea pentru dar și Mrs. Aldwinkle, cu un zâmbet final, mai puțin sibilin dar mai dulceag și mai duios pleca în vârful picioarelor, asemeni Egeriei spunând rămas bun regelui Numa, și lăsa inspirația să-și facă efectul. Totuși, acesta părea mediocru. Căci de câte ori Mrs. Aldwinkle îl întreba pe Chelifer ce scrisese, el răspundea mereu „nimic", zâmbindu-i mereu cu acel surâs curtenitor de sfinx, pe care Mrs. Aldwinkle îl găsea atât de enigmatic, de „straniu."

Politicos dar hotărît, Chelifer respinge până la sfârșit avansurile Egeriei. In acest timp, Mary Thriplow și Calamy au devenit amanți : nu pentru că ar fi început să se iubească ci (Mary) doar ca să-și reîmprospăteze rezerva de experiență a Vieții (cu majusculă), iar Calamy din fatuitate și dintr'un îndemn instinctiv, absurd, care ne silește adeseori să facem ceea ce ne dăm seama perfect că e altceva decât am fi vrut. Unul din capitole ni-i arată într'o după amiază, (ceilalți erau la Roma) întinși alături, în pat. Calamy filosofează, uitându-se la mâna lui, despre multiplele moduri de existență ale unui lucru Sugestii interesante de teoria cunoștinței — aproape un eseu, prin întinderea și densitatea reflexiilor. Arată punctul de vedere al chimistului, al fizicianului, al biologului, dar toate aceste interpretări felurite se succed fără să se poată stabili între ele o legătură explicativă a uneia prin celelalte sau a tuturor prin una singură. „Intocmai ca o cassată siciliană" exemplifică Mary, care ia notă mental, pentru viitorul ei roman.

Lord Hovenden și Irene Aldwinkle sunt cei mai tineri și mai modești. Ciracul modest al lui Falx, Hovenden e socialist pentrucă tinerețea e generoasă, dar își va părăsi curând maestrul, odată cu principiile, de dragul fetei cu părul buclat. Aceasta-și simte o vocație puternică pentru lucrul de mână, dar mătușăsa, din aceeași ridiculă manie pentru artă (cea mai nobilă ocupație spirituală a omului) o cicălește să facă acuarele și să compună versuri. Totuși, bunul simț al Irenei învinge ,și odată îndrăgostită capătă deprinderea sau curajul să-și gândească propriile gânduri recunoscând că o broderie frumoasă, lucrată cu plăcere, face cât o acuarelă sau un poem.

Părerile și ideile convorbitorilor Calamy, Cardan și Chelifer, despre artă și viață, despre moarte și mântuirea sufletului etc., sunt mai puțin individualizate decât trăsăturile lor fizice, nu îi caracterizează în aceeași măsură. Inteligența și luciditatea lor sunt ale autorului, pe care-l presimțim în gândurile fiecăruia, refuzând să prefere, să conchidă, pentru a-și păstra întreagă independența. Această superioritate vădită a romancierului asupra plăsmuirilor închipuirii sale desăvârșește impresia lectorului de a fi participat la jocul gratuit, regizat cu o virtuozitate desăvârșită, al unei inteligențe excepționale.

MIHAI NICULESCU

NOTIȚE ȘI ECOURI

Ultimul număr din „La Nouvelle Revue Française" are un caracter omagial. André Gide publică „pagini regăsite", cuprinzând însemnări și amintiri personale despre Francis Jammes și câteva scrisori de demult primite dela poetul din Orthez, datate toate din anii veacului trecut. In câteva rânduri liminare, Gide schițează locul și importanța liricei lui Jammes în perspectiva poeziei franceze moderne. Deși sumare, transcriem, pentru justețea lor, câteva aprecieri :

„Francis Jammes avea deplina conștiință a importanței sale; în mișcarea literară contimporană ea este considerabilă și poate să-i justifice orgoliul. Cred că era nevoe de acest orgoliu ca să-i permită să se afirme, și chiar dela primele lui poeme, cu atât de intransigentă originalitate. Jammes rupea hotărît cu școalele și cu tradiția poetică. Opera lui nu e o prelungire la altceva; începe din pământ chiar ; e un isvor unde însetații, unde „cei cari au inima pură", vin să bea. Jammes este de-o autenticitate fermecătoare...

„Oricine poate să încerce să găsească armonii inedite; nu-i era dat decât lui Jammes să ducă la perfecție noutatea lui. Tot astfel, această noutate nu era artificial obținută; ca să nu-și falsifice vocea falsifica instrumentul; atât avea importanță pentru el : ca vocea să fie justă. A lui Francis Jammes nu aducea aminte de vreo alta ; autentică pe cât poate fi vocea omenească. Acum ne-am obișnuit cu ea, nu ne mai uimește; când au apărut primele poeme ale aceluia care-și zicea faun, vocea asta păru că zgârie la început urechile citadinilor cultivați, atât de puțin pregătiți s'o asculte; dar, curând, justețea acestei voci triumfă, și alături de ea, vocea contemporanilor lui păru factice, de împrumut".

In același număr al revistei, Apollinairienes *se intitulează paginile de subtilă penetrație critică și de entuziasm lucid, în care André Rouveyre evoacă amintirea lui Guillaume Apollinaire, polonez de origină, mort acum două decenii, pe frontul războiului mondial, înainte de a fi împlinit patruzeci de ani. Mesagiul poeziei apollinairiene, noutatea ei contributivă, sunt astfel subliniate :*

„...Apollinaire aducea civilizației noastre occidentale un cult ciudat de impresionant („saisissant". Mai aducea încă, ceva exotic și aventuros, care era bunul său și pe care-l amesteca, cu o credință neostenită, în activitatea lui importatoare. Ceea ce semnifică, mai mult chiar decât eroica lui carieră de soldat, asimilarea lui, naturalizarea lui franceză, e claritatea și justețea cu care a izbutit să practice îndrăzneala, originalitatea, ca un ferment de activitate și nu ca pe un scop, și că tocmai acest scop el nu l-a cunoscut, de fapt, și indicat decât în virtuțile sângelui-rece, ale regulelor și disciplinelor lui, moderând emoția nu în formă, ci în fond".

Properzia di Rossi

O pictoriță coborâtă în mormântul lui Guido Reni

de OLGA GRECEANU

In Bolonia, minunat oraș medieval al Italiei, bogat în clădiri masive de piatră, se păstrează una din cele mai somptuoase catedrale ale trecutului : San Domenico.

După cum se obișnuește în bisericile catolice, interiorul catedralei e împărțit în mai multe capele, ce poartă diferite nume. In capela Rosarium e îngropat Guido Reni, de origină bolonez.

Pazincul catedralei nu uită nici odată să arate vizitatorilor mormântul luxos al lui San Domenico, din capela principală și al lui Guido Reni. La acesta din urmă spune și un adaos de explicație, anume că în acelaș mormânt cu Guido Reni se află îngropată și *Elisabeta Sirani, cea mai apreciată și iubită elevă a lui Guido Reni.* Nu e adevărat.

In carnetul meu, unde notez tot ce mă interesează în legătură cu viața pictorilor de altă dată, e scris : „Elisabeta Sirani, născută la Bolonia, în anul 1629, a murit în anul 1655".

Ori, nu numai că Guido Reni a murit în anul 1642 când Elisabeta Sirani nu avea decât 12 ani și nu lua încă lecții, dar celebrul pictor bolonez încetase de ani de a mai picta, pentrucă orbit de pasiunea jocurilor de noroc, ducea acum la bătrânețe, o viață de patimă pentru care și-a pierdut și prietenii și considerația societății și imensele averi agonisite într'o viață de muncă.

A murit uitat de toți și în mare mizerie.

Cu totul alta a fost cauza pentru care Elisabeta Sirani a împărțit locul de veci cu Guido Reni, și nici decum pentrucă l-a fost elevă.

Elisabeta a fost eleva tatălui ei, a lui Andrea Sirani, bun pictor și mai ales bun gravor ; ei, Andrea Sirani, a fost pe vremuri elevul lui Guido Reni.

Când Elisabeta a împlinit 17 ani, a făcut o primă expoziție a operelor ei, în unul din magazinele-librării din strada cu arcade, ocupate azi de case de mode și parfumerii.

Nu a expus, la drept vorbind, lucrările proprii ci o serie de gravuri după operele tatălui ei și după ale lui Guido Reni.

Succesul a fost imens și bolonezii *au vrut* să vadă în ea pe continuatoarea lui Guido Reni, cel puțin în ce privește stilul lui de grație și eleganță.

A fost supranumită „minunea artei", „perla Italiei", „soarele Europei", „mândria Boloniei".

In acelaș an, deși n'avea încă 18, a deschis o academie, care a fost îndată suprapopulată de elevi și eleve și vizitată cu o deosebită curiozitate de toți prinții Italiei și de toți marii monarhi ai Europei, în drum spre Roma.

Veronica Franchi, Vincenzia Fabri, Lucrezia Scarfaglia, Genevieva Cantofoli și surorile ei, Barbara și Anna Sirani, i-au fost toate eleve, și toate au reușit în cariera lor artistică.

In scurta ei viață, — n'a trăit decât 26 de ani — a lucrat prodigios. Criticul de artă Malvasi, care s'a ostenit să culeagă într'un volum listele operelor tutulor pictorilor, consacră 20 de pagini numai pentru compozițiile Elisabetei, compoziții de oarecari dimensiuni, dacă ar fi că socotim după pânza „Botezul lui Iisus", înaltă de 10 metri, și pe care a executat-o la vârsta de 19 ani.

Cum e pictată nu știu, fiindcă n'am mai dat de ea în catedrală, unde fusese o dată expusă.

La biserica Santa Maria dei Servi se mai vede o compoziție cu *Cei 10 mii de răstigniți,* deși pânza e foarte stricată și culorile inegrite.

Mai există azi, la palatul Malvezzi : „Loth și fiicele sale" (pictură pe aramă). La Pinacoteca din Bolonia, unde una din săli e închinată ei și poartă numele de „Sala Elisabeta Sirani", are o compoziție : „Apariția pruncului Iisus", apoi : „Mântuitorul", o frumoasă „Sf-ta familie", „Învățătorul", „Magdalena", un autoportret deasupra ușii, și „Fecioara cu porumbelul", pusă pe un chevalet în mijlocul sălii, în fața ferestrei, în plină bătae a luminii. Fecioara are o mantie de un minunat albastru și tot albastru e și cerul. Lângă ea doi mici îngerași goi și în fața ei un porumbel.

La Neapole, o femee aruncând un bărbat într'un puț ; la galeria Altieri, „Sf. Sebastian îngrijit de Sf. Irina" ; la Biserica Fecioarei, „Imaculata Concepțiune" ; la Galeria Corsini din Roma, „Circe dând lui Ulise să bea", „Alegoria Carității" și „Judita" și alte numeroase portrete în palatele nobililor Zampieri, Zambecari și Cafrara.

Abatele Lanzi vorbește și el de o serie întreagă de portrete și de mici compoziții văzute de el, provenite din donații făcute de diferiți suverani cari i-au comandat aceste opere.

„Am mai văzut — zice Lanzi — un foarte frumos portret al Elisabetei, făcut de mâna ei : Cupidon îi pune pe frunte o coroană, — și care se găsește în casa consilierului Pagave".

Acest tablou e azi la München. Nu știu de ce în loc de *„autoportret"*, conservatorul Muzeului a pus în catalog : „Nestatornicie".

De operele ei, ce să spunem ? Pentru mentalitatea epocii sunt ilustrări de mare preț. Dacă Elisabeta Sirani n'a fost eleva lui Guido Reni în mod efectiv, practic, a fost însă în mod spiritual, căci toate picturile ei sunt închipuite și realizate în maniera lui. Ce s'a zis de Guido, se poate spune și de ea.

Apropierea cu Guido Reni nu i-a adus însa numai celebritate grabnică ci totdeodată și o moarte timpurie, fiindcă pictorii bolonezi contimporani, geloși și înrăiți de sucesele ei mereu crescânde, au hotărît să o omoare.

Dar cum ?

Intr'una din cârciumile mai dosnice, cinci pictori și-au dat întâlnire într'o seară ; cârciumarul nu i-a cunoscut și nici mai târziu nu a putut spune dacă recunoaște pe cei cinci în persoanele ce le avea în față, fiindcă atunci seara, au venit cu pălăriile adânc înfundate pe cap, cu pelerinele mult ridicate peste umăr și în jurul gâtului, și de cum au intrat, au stins opaițele și au vorbit pe întuneric.

Au pus atunci la cale să cumpere pe fosta doică a Elisabetei, rămasă și acum în serviciul pictoriței ca femee de încredere și credincioasă slugă.

Pentru câțiva arginți, bătrâna doică a primit să verse câteva picături de otravă în ceașca de lapte a Elisabetei. Obosită de lucrul din timpul zilei, pictorița a cerut o ceașcă de lapte „ca să-mi refac puterile", a mai adăugat zâmbind doicei, care se grăbea să-i îndeplinească dorința.

A băut și a murit în chinuri groaznice în noaptea de 27 spre 28 August ; a murit în brațele doicei, care acum și-ar fi dat și viața numai să o poată scăpa.

Bătrânul Andrea Sirani, în clipa morții copilei lui și-a pierdut mințile. I-a mai supraviețuit patru ani, într'o stare de completă imbecilitate.

Numele otrăvitorilor nu s'a putut afla niciodată. Oricare tânăr pictor bolonez din acea vreme, mai poate fi bănuit și azi. Moartea ei a fost un doliu public. Indignarea publicului n'a cunoscut margini. Se mai spune că tot cu prilejul morții ei, s'a deslănțuit un adevărat potop de sonete emfatice și de discursuri înflăcărate pe cari tot Malvasi le-a adunat și le-a publicat într'un volum.

Guvernatorul orașului Bolonia a adunat un consiliu excepțional, pentru a se sfătui cu toți membrii de ce mai puteau face pentru nefericita pictoriță, căci vroiau să dovedească prin ceva, printr'un gest, prin o hotărîre oficială, stima ce însiși reprezentanții puterii i-o păstrau.

Ce să facă spre a o cinsti așa cum se cuvenea ?

Intr'un moment de mare emoțiune, ca unii ce nu socoteau pe alt artist mai mare ca Guido Reni, au hotărît ca piatra de pe mormântul lui Guido să fie ridicată, pentru ca alături de sicriul acestuia să fie scoborît și sicriul Elisabetei Sirani.

Cu aceasta i se făcea cea mai mare cinste cu putință, căci mormântul lui Guido Reni era pentru ei un loc sacru, de pioasă reculegere.

Hotărîrea a fost anunțată prin milițieni ce băteau tobele la toate răscrucile.

In ziua înmormântării, toată populația orașului era afară, pe stradă să privească cortegiul; casele de comerț aveau obloanele trase. Mici drapele negre cu cruce erau arborate la toate clădirile, dealungul străzii pe unde avea să treacă convoiul, așa cum se făcea pentru funeraliile unui mare personagiu.

Dar dintre pictori cine a otrăvit pe tânăra artistă, căci iată-i pe toți aștepând în poartă terminarea serviciului religios, pentru ca o clipă mai târziu să se îmbulzească și tot ei să poarte pe umerii lor încovoiați, sicriul nefericitei tinere, care nu ceruse altceva destinului decât libertatea de a picta.

In mare și jalnic alai au pornit spre rugul ce avea să ardă corpul tinerei fete, apoi spre Catedrala Sfântului Dominic.

In jurul urnei, plângeau pictorii : Sole, Grimaldi, Curti, Gherardini, Lorenzino, Bolognini, Milani, Alboresi, Badiale, Pasinelli și Cignani, care va fi supranumit mai târziu „principe" al Academiei din Bolonia.

Cinci din ei plâng, poate, de remușcare.

Și iată de ce în capela Rosarium, la un loc, sub aceeași piatră, odihnesc nefericiții Guido Reni și Elisabeta Sirani

Pe placa lor de marmoră, scrie :

„Aci odihnesc Guido Reni și Elisabetta Sirana. Guido a trăit 67 ani și a murit la 15 înainte de calendele Septembrie : la 18 August 1642".

„Elisabeta a trăit 26 ani — și a murit la 5 înainte de calendele Septembrie : la 28 August 1655".

„Acest mormânt cuprinde cenușa Elisabettei Sirani și cuprinde și resturile lui Guido Reni. Dacă viața n'a unit deodată *două minuni ale picturii,* moartea le-a unit în această groapă".

Elizabeta Sirani — „Magdalena"

Pe peretele din fundul Capelei, în jurul crucii, atârnă câteva mici tablouri de Guido Reni și Elisabeta Sirani.

Odihnesc mai departe, în mijlocul creațiilor lor.

Dar anul trecut, în Noembrie 1937, ducându-mă să revăd Capela lor, n'am mai găsit-o. Știam că e drept în mijlocul Catedralei și în fața Capelei Sf. Dominic. Dar acolo nu se mai văd nici crucifixul cu micile tablouri în jur, nici mormântul cu placa de marmoră gravată.

Mă lămuresc însă. Capela e aceeași, dar nu știu pentru ce aniversare și nici pentru cât timp, întreaga încăpere, cu plafon, pereți și pardoseală a fost complet îmbrăcată în catifea roșie, brodată cu grele inscripții latine în fir de argint.

A dispărut sub catifea mormântul ce căutam, a dispărut și crucifixul și cine știe unde s'au depozitat micile picturi ce străjuiau așa duios la căpătâiul celor doi nefericiți artiști.

Nu mi-a plăcut ideea catifelei roșii și am ieșit nemulțumită din Catedrală.

Dar în aceeaș după amiază, mergând la Hippodrom, din cauza unor reparații, am ocolit strada principală și am tăiat drumul prin alte două străzi mai mici. Cu câtă bucurie am citit pe tabla primei străduțe : *Via Elisabeta Sirani !*

Iar pentrucă suntem la Bolonia, și pentrucă San Domenico nu e departe de imensa Catedrală San Petronio, unde am găsit amintirea altei artiste, să adaug și povestea tristă a vieții sculpțoriței *Properzia di Rossi.*

A trăit cu 125 ani înaintea Elisabetei Sirani.

S'a născut tot la Bolonia, în anul 1504.

La 12 ani cânta la chitară și desemna

Elizabeta Sirani
Femeile la mormânt (schiță)

„cu mai multe culori" ; la 13 sculpta cu atâta îndemânare, că reușise să reprezinte pe un sâmbure de piersică, întreaga scenă a răstignirii lui Isus ; la 14 ani executa planuri de biserici, de citadele și fortărețe ; la 15 ani sculpta bustul tutulor marilor oameni din Bolonia ; la 16 ani compunea versuri și le recita cu acompaniament de chitară ; la 17 ani scria romane și la 18 ani *a iubit.*

Pentru tot ce a înfăptuit până la acea vârstă avea admiratori, dar pentru dragostea dela 18 ani, n'a avut noroc și e singurul pe care și l-ar fi dorit.

Artistei i-a reușit tot; femeii nimic.

A iubit pe un tânăr — al cărui nume cronicile îl ascund — și tânărul a admirat-o, a respectat-o, dar n'a iubit-o.

Se pare că tocmai asta a îndârjit-o, căci a căutat prin toate mijloacele să-i fie pe plac. Dar dragostea nu vine nici poruncită și nici cerșită.

Și atunci, Properzia, care începuse să se complacă în durere, a hotărît cu o îndrăzneală fără exemplu în istorie, să mărturisească public suferința ei.

Nu i-a păsat de umilință și nici de batjocură, și cu toată furia a executat un basso-relief cu scena dintre Iosif și femeia lui Putifar, în clipa când pasionata femeie vrând să reție pe Iosif lângă ea, îi trage mantia de pe umăr.

Dacă Properzia s'ar fi mulțumit numai cu simpla expunere a acestei scene, lucrul ar fi trecut neobservat, dar cruzimea ei față de ea însăși a mers mai departe, reprezentându-se *pe sine* sub trăsăturile femeii lui Putifar, și sub trăsăturile lui Iosif, *pe „El".*

Intregul oraș i-a recunoscut și pe unul și pe celălalt, dar episcopul orașului Bolonia, neștiind isvorul dramatic al acestei opere, a cumpărat-o pentru a fi pusă pe frontispiciul Bisericei San Petronio.

Se zice că munca e un balsam pentru rănile noastre, când dragostea zdrobește inima, se zice că ea adoarme durerea, o liniștește, întărește inima, alungă puterea periculoasă a amintirii ; dar pentru Properzia di Rossi n'a fost tot astfel ; epuizată de dragoste și muncă, moare după opt ani de iubire neîmpărtășită, în vârstă de 26 de ani, în anul 1530, tocmai în ziua când Sigismund intră în mare triumf la Bolonia, pentru a se încorona ca rege, și când tot orașul era în mare sărbătoare.

Dacă sculptura a fost vreodată așezată la locul destinat de episcop, nu știu, dar eu am descoperit-o cu mare bucurie și emoție, într'o remiză a catedralei.

Nu are prea multe merite artistice și lipsa de eleganță a stilului e supărătoare.

Nedumerirea fotografului de a-l fi chemat pentru această operă, e de nedescris. A încercat prin toate mijloacele să mă facă să înțeleg că au sculpturi mai frumoase la Pinacotecă.

Dragostea care a inspirat această compoziție biblică, nu a ajutat s'o înfrumusețeze; desemnul și compoziția nu sunt emotive ; preocupată de scena narativă care trebuia să o umilească în public, Properzia a uitat chiar arta. Ii lipsesc tocmai inspirația artistică și căldura necesară emoției ; poate că marile dureri neputând părăsi sufletul, nu mai pot atinge nimic din ceeace e în afară de el.

Dacă în loc să fi fost sculptor la 13 ani, gravor și pictoriță la 14 ani, muzicantă, arhitectă, poetă, romancieră înainte de 17 ani, ar fi fost doar iubită la 18 ani, de sigur că și viața și opera ei ar fi fost altele.

Proprezia di Rossi — Iosif și femeia lui Putifar (basso-relief)

Priveliști

Drumurilor albe ale norilor,
Prin senina lume, — Doamne, oare unde
Pulberea de-argint li se ascunde
Impreună cu zăpada zorilor ?

Au rămas pe boltă numai ape
Vinete, ca floarea de brândușă...
Spune-mi Doamne, noi suntem cenușă
Când în vis nici bolta nu ne'ncape ?

Undeva 'n trecut adânc suspină
Harpele păgâne. In azur
Cântă moartea dintr'un alb femur...
Brazii lăcrămează 'n somn, rășină.

VLAICU BÂRNA

Străjerii Domnului

de prof. MIHAIL VULPESCU

Intr'o țară depărtată unde domnea un împărat rău și păgân și unde creștinii erau năpăstuiți, a trecut, poposind în cetatea de scaun a tiranului, un călugăr. El nu prea se amesteca în gloate, dar, din întâmplare, într'una din zile, venea cu alai mare pe ulița pe care se afla și el, împăratul însoțit de patru soldați. Cum îl zăriră pe călugăr, împăratul și cu soldații lui, începură să râdă de el zicând, cum proștii și neștiutorii mai zic și astăzi, că le-a eșit dracul înainte și multe alte batjocuri. Călugărul auzindu-i cum se veseleau râzând de el, îi zise așa ca să-l audă:

— De dracu să aveți parte în viața voastră, taică!

Împăratul auzindu-l și fiind asmuțit de lingușitorii din gloata ce-l urma, dete ordin soldaților să-l lege și să-i dea două duzini de bețe la tălpile picioarelor. Când îl lăsară din trăgători nu se mulțumiră văzându-l istovit, și cu picioarele în sânge și tot trăgându-i cu bețele și pe spate, văzându-l că se împleticește, pentru ca râsul să fie mai mare, unul dintre soldați vru să-i dea un pumn în culion și să i-l îndese peste ochi și urechi, așa cum erau învățați în jocurile lor de flăcăi; dar, ca din senin, începu să se vaete, să țipe că-l doare mâinile. Ceilalți soldați, înfuriați, vrură și ei să-l lovească peste culion, și, la rândul lor, și ei se văitară și țipară de dureri în mâini și apoi, ca apucați de tremuriciu, ca din iele, se svârcoleau pe loc, căzând unul peste altul, sbătându-se în dureri și chinuri și dându-și sufletul în fața împăratului și a mulțimii ce se adunase și care rămăsese încremenită la vederea unei astfel de întâmplări.

Călugărul, folosind învălmășeala ce se făcuse, se strecură din lume și apucând-o pe uliți singuratece, ajunse în dreptul unei case pe zidurile căreia văzut semnul crucii. Bătu și din năuntru veni și îi deschise un preot. Aici era o biserică de creștini care în mijloc de păgânime, ținea aprinsă candela pentru cei ce măreau tot mai mult numărul celor ce se botezau și credeau în Mântuitorul.

De grabă îl băgă în casă, îl ospătă cu tot ce avea și ce putea să-i dea, îl îngriji și îi pregăti un pat, patul lui chiar, spre a se putea odihni și a-și recăpăta puterile sdrobite de bătae și schingiuiri. Dar, când vru să-l dezbrace, nu fu cu putință, picioarele lui însângerate nu mai puteau ieși din încălțăminte. Când mai răsuflă puțin călugărul, spuse preotului tot ce i se întâmplase și tot spunându-și pățania, cuvintele și glasul lui se stingeau tot mai mult, prinse de somnul trudei și al oboselei. Și adormi, îmbrăcat și încălțat. Preotul, văzând că drumețul adormise de un somn adânc, luă și el un țol și se așeză pe jos, într'un colț al casei ca să doarmă, dar somnul nu se lipea de el. Se gândea cu ochii deschiși în întuneric.

Călugărul drumeț, pare-mi-se era mult iubit de Dumnezeu, că așa cam pe la al doilea cântat al cocoșilor, înainte de miezul nopții, bătrânul preot se cutremură înspăimântat de ce văzu: toată casa era într'o lumină, dar ce lumină că nu se asemăna nici cu cea de ziua, nici cu cea pe care o face lumânarea. Era o lumină cum numai în Cer se află și în această lumină se mai auzeau niște cântări ce nu se aud pe pământ, frumoase de parcă te făcea să plutești prin văzduhuri. In toată această lumină orbitoare și slavă de cântări dumnezeești, ce păreau murmurele izvoarelor, se auzi un glas ce spunea: Sfinților părinți, de sunteți treji, îngenunchiați și plecați capetele voastre, că Dumnezeu Tatăl vine către voi, iar de dormiți, lăsați somnul vostru să-și facă drumul că veți vedea pe Tatăl ceresc în vis.

Preotul, care era treaz și auzise ce se vorbise, sculându-se, începu să se roage fierbinte, făcând un lung șir de mătănii; cu capul plecat, aștepta să vadă minunăția cerurilor.

Nu trecu mult și văzu bătrânul preot mai întâi doi îngeri în haine albe, sclipitoare ca lumina, ținând fiecare în mâini câte un șfeșnic aprins. Inaintea lor, mergea un alt înger cu ochi și păr de jar, ce ținea în mâini un palos din care țâșneau limbi de foc. In urma lor, venea Sfântul Dumnezeu înconjurat de îngeri cari murmurau imnuri de slavă.

Când bătrânul preot vru să-i vadă fața lui Dumnezeu, îi fu peste putință căci numai trei sfinți s'au învrednicit să-i vadă chipul. Și cine's și cum se numesc? Ilie, cel cu bici de foc și care pornește fulgerele, tunetele și trăznetele, Ioan, înainte mergătorul, botezătorul și Moise. In dorința lui nemărginită, bătrânul preot vrând să vadă fața de foc a lui Dumnezeu auzi un glas care-i zise: Părinte, află că cel pe care-l ai sub acoperământul casei tale, este Arhanghelul Gavrilă și fiindcă tu te-ai milostivit să-l găzduești și să-l ospătezi și să împărtășești cu el suferințele la care a fost supus, te leg pe tine de astăzi înainte să-i fii frate — de acum voi sunteți slugile mele credincioase: Tu Gavrilă și Tu Mihai, iar ție de acum înainte Arhanghelul Mihail să-ți zică. In tot locul unde va fi unul din voi, să fie și celălalt; în veci să nu vă mai despărțiți și gândul unuia să fie și al celuilalt, până ce vă voiu chema sus întru ale mele împărății, ca străjeri ai rânduelii mele. Tu, Arhanghele Mihai, care nu dormi și auzi cele ce-ți spun, să nu spui fratelui tău Gavrilă cele ce vezi, cu toate că și el aude și vede, dar în vis, și care când se va scula vor fi uitate cu totul.

Și, sfârșind de grăit Domnul, deodată, totul a pierit și s'a făcut întuneric, iar ca mai înainte.

Nu trecu mult după cântatul cocoșilor din miezul nopții, și auzi preotul — adică nu, după cum i-a zis Dumnezeu, Arhanghelul Mihail pe cineva ciocănind în ușă:

— Cine este acolo?

— Om bun, taică părinte, zice cel de afară.

— Dar, ce nevoi te aduc, fiule, în puterea nopții?

— De, cinstite părinte, iertați-mă că v'am stricat somnul dar așa m'a învățat bietul taică-meu, că de câte ori voi trece pe lângă o biserică, să intru în ea și să mă rog. Incercai să intru, dar un pui de țigan mi-a spus că cheile sunt la Sf-ția Ta. Te rog fă bine și descue să mă închin puțin la icoane.

Preotul, auzind despre țigan și mai știind încercările ce întâmpinase și în alte rânduri, își închipui că este necuratul ce iar cearcă să-și vâre coada cu zâzaniile și cu blestemățiile lui. Se sculă, luă cheile și dete să plece să descue biserica, numai iată că se sculă și frate-său și fără să spună un cuvânt plecă și el la lăcașul de închinăciune; căci, știți, așa le poruncise Dumnezeu, unde se va duce unul să meargă și celălalt.

Când să deschidă ușa, ce să vedeți, un ostaș armat din tălpi până'n creștet, trimis de împărat să prindă pe călugăr, să-l bată și să-l aducă legat. Dar, ostașul, în taină, era și el creștin și cum îi văzu, pe călugăr și pe preot venind spre biserică, îngenunche și le sărută dreapta. Diavolul, puiul de țigan, care sta mai la o parte, când văzu pe Gavril îl recunoscu, căci se dăduse vestea în tartar despre străjerii aleși de Dumnezeu și începu să țipe dând să fugă de frică. Dar Arhanghelul Gavril îi zise: Nu fugi, diavole, ci vino și spune de ce ai venit aici? Și aghiuță tremurând de spaimă, ascultând de cuvântul Arhanghelului ce tuna, și printre clănțănitul dinților, spuse: Am venit Arhanghel Gavrilă, cu acest ostaș, căci eu am îndemnat pe împărat, crezând că este din cei mulți care sunt din partea noastră. Dar, văd că m'am înșelat; el este de al vostru. Il trimisese împăratul după tine, să te aducă. El a visat de cum s'a culcat că tu ești sfânt ales de stăpânul vostru și acum vrea să-și ceară ertare.

Arhanghelul Gavril, văzând planul diavolului, îl mustră zicându-i:

— Cum, diavole, voi nu știți că ostașii cei ce cred în Dumnezeu, sunt ertați de faptele lor atunci când în învălmășeala luptei din războaie, se luptă pentru apărarea cuvântului și legii Lui? Când se luptă pentru a-și apăra pe ai lor ce nu's decât la un loc: Țara, Neamul și Biserica lui Dumnezeu. Dumnezeu a orânduit așa să fie pretutindeni în împărăția lui. Și tu mai știi, diavole, că atunci când un neam păgân se învrăjbește asupra unui neam creștin și vrea să-l cotropească, ori numai un coltișor din țara lui, Dumnezeu pune sabia sa de foc în balanța dreptății, de partea crucii? Numai voi, diavolilor, cu tot tartarul vostru, sunteți în balanță de partea păgânilor a căror stăpânire voi o aveți. Și, mai știți că, sufletele ostașilor lor, slujitorii voștri, merg în focul Gheenei din iadul vostru, adică în împărăția voastră, pe când ostașii creștini, slujbașii lui Dumnezeu, când mor în luptă, îi așează în ceata lui din rai. Dumnezeu, în timpul crâncenei lupte, plutește deasupra învălmășelei și apără pe cei ce luptă pentru el, îndreptând loviturile păgânilor către toți cei ce nu luptă cu toată ardoarea și credința în El, către cei ce nutresc în ei răzvrătirea, către mai marii lor, către cei ce urmăresc a fefui în timpul luptei, către toți cei cu gânduri necurate ca ale tale, diavole. Tu știi, diavole, toate aceste rânduelj ale Tatălui Ceresc. De ce te-ai mai ținut după acest ostaș, pe care-l știai în slujba credinței cele adevărate? Dacă însuși împăratul, l-a ales pentru bravurile lui, bravuri săvârșite numai cu ajutorul crucii, tu, care știai toate acestea și tot ai încercat.

Diavolul, înghețase de teamă, și din negru cum era, mai tăciune se făcu. Dar tot mai avu îndrăzneala drăcească să zică:

— Sfinte Arhanghele, îți cer ertare pentru fapta mea nechibzuită, că m'am ținut în calea unui ostaș creștin, asta n'oiu mai face-o câte zile oiu mai avea.

Călugărul, ascultând tânguirea diavolului, se sfătui cu preotul căci așa le poruncise Dumnezeu, ca nici unul dintre ei să nu facă vreo faptă fără să se fi înțeles cu celălalt. Preotul spuse necuratului:

— Ertat să fii de ce ai făcut acum.

La auzul iertării, aghiuță se topi, lăsând locului unde era un nor de fum, ce se pierdu și el în văzduh.

Deschizând preotul ușa bisericii, au intrat câteși trei și, după ce s'au rugat și închinat pe la icoane, sărutând iar dreapta sfinților părinți, s'a dus la împărat să-i ducă vestea, — așa trebue să fie ostașul supus ordinelor.

Se zice că, odată cu ostașul creștin, ce acum se întorcea, împăratul a mai trimis o slugă a sa care era ungur, căci el avea ca slugi numai păgâni, să caute pe călugăr. Trecând sluga împăratului pe lângă locașul Domnului, îl batjocori aruncând cu noroi și înjurând de toate cele sfinte și necurate, cum numai ungurii știu să înjure. Și, tot horbăcăind prin cetate și împrejurimi, ca orbul, se întoarse la palat dând vestea că nu l-a putut găsi pe călugăr. Impăratul dete ordin să se tae capul netrebnicului slugoi.

Mai târziu, iată că sosește la palat și ostașul trimis și care văzuse și pe sfinții părinți. Apropiindu-se de tronul împărătesc, grăi către împărat:

— Inălțate împărate, amarnic va fi de tine și de neamul tău. Cel pe care Tu m'ai trimis să ți-l aduc și pe care l-ai chinuit și batjocorit, era Sf. Arhanghel Gavril. Eu l-am găsit și m'am putut apropia de strălucirea feții lui și veștmântului lui luminos și orbitor ca lumina soarelui, de nămezi.

Dar Ție, Mărite Impărate, ți-ar fi cu neputință să te poți apropia de lăcașul lui, necum să-l poți vedea. Scaraoschi, care-i spaima omului, neavând teamă de nimeni, în fața călugărului, se chinuia, făcându-se mai negru ca fundul căldării și tremura carnea pe el și dinții din gură cum tremură vârful papurei la cea mai mică adiere de vânt.

Impăratul, la auzul spuselor ostașului, se cutremură în sinea lui. Dete ordin să-i aducă un cojoc împărătesc și ordonă ostașului să-l conducă și pe el să-l vadă pe Sf. Arhanghel Gavrilă. Merseră ei cale lungă. Eșind dintr'un sat, spre seară, se apropie de alt sat unde se vedea o bisericuță. Din stuful unei bălți, ieși ca o momâie, un om care, zicând că-i jitarul moșiei aceleia, îi mustră zicându-le că nu au voie să umble pe acolo noaptea. Impăratul îi răspunse:

— Caut pe Arhanghelul Gavril.

N'apucă să termine de grăit împăratul că se auzi ca o plescăitură în apă, de după stuf de unde se ivise momâia și nu se mai văzu nimic. Se cam înfricoșă împăratul și îi zise ostașului:

— Camarade, lucru curat nu mi se pare să fie cu arătarea aceia de om din stuf.

— Apoi să vedeți Măria Ta, — răspunse ostașul — când m'ați trimis Măria Voastră să caut pe călugăr, am intrat în biserica crestinilor să mă închin și eu. Când să dau să intru, la usa bisericii mi s'a pus în cale un pui de țigan și mi-a zis să nu intru în biserică să mă rog, că va fi rău de mine. Eu nu l-am ascultat și m'am rugat de Sf. călugăr să-mi deschidă ușa să mă pot închina și el mi-a îngăduit să mă rog. Când să vină și călugării în biserică, am dat cu ochii de acel pui de țigan pe care l-au certat zicându-i:

— Ce cauți, diavole, aci? Și, l-au certat pe el mustrându-l aspru. Și, diavolul tremura ca varga și nu știa cum să fugă mai de grabă să piară din fața lor.

— Gândurile mele mă poartă, Mărite împărate, că și momâia aceia de om ce ni s'a arătat din păpuriș, tot diavolul era, căci de îndată ce auzi că mergeți să căutați pe Sf. Arhanghel Gavril, se făcu nevăzut.

Impăratul căzu pe gânduri și multă întristare cuprinse sufletul lui pentru fapta urâtă ce săvârșise batjocorind pe Sfântul călugăr. In inima lui strânsă, tot mai mult se incuiba dorința de a vedea pe Sf Arhanghel Gavril, pentru a-i cere ertare și a se umili în fața lui. Tot mergând cu gândul la mântuire și pocăință, iată că, de departe zăresc locașul călugăresc. Când s'au apropiat, ochii lor au fost orbiți și sufletul lor înspăimântat de cele ce văzuse. Lăcașul lor de dinăuntru era cuprins de o lumină cum numai în ceruri se afla. Inăuntru, rânduri, rânduri, îngerii, serafimii și heruvimii, ca șirul soldaților în front, în haine strălucitoare de lumină, frumoși cum nu se mai poate spune, pe de margini, cei mai mari, la mijloc, cei mai mici. Și cu toții cântau cântece de slavă Domnului, cu glasuri ce păreau că vin din alte lumi, din lumile raiului și ale fericirii. Impăratul rămăsese împietrrit locului și cu cât auzea și vedea minunea, cu atât se simțea mai nenorocit, gândindu-se la fără de legile ce el săvârșise până în prezent.

Ostașul, simțind groaza de care era cuprins stăpânul său, făcu trei cruci și trei mătănii și apropiindu-se de ușa locașului de rugăciune, de ușa bisericii, bătu de trei ori.

— Cine este acolo — se auzi un glas dinăuntru.

— Oameni buni — răspunse ostașul.

— Atunci intrați.

Iar, dacă au intrat, nimeni nu i-a întrebat nimic și ei au stat timp îndelungat, martori împietriți fiind la slujba dumnezeească unde plutea duhul lui Dumnezeu, săvârșind taina pentru iubirea și mântuirea neamului românesc.

Când slujba sfântă se sfârși, totul dispăru fără ca ochii ostașului și ai împăratului să-și dea seama cum și unde.

Călugărul Gavrilă, văzând pe împărat îi zise:

— Inălțate împărate, ne-am retras tocmai aci pentru a ne putea ruga mai în liniște. Cum? și în pădurea aceasta m'ai căutat ca să mă chinuești din nou?

Impăratul, care nu mai putea să se țină pe picioare de atâta remușcare pentru fapta lui nelegiuită — când dăduse ordin să batjocorească și să chinuiască pe sfânt — căzu în genunchi și cu ochii în lacrimi, se ruga:

— Prea Sfinte călugăr, împărat sunt, averi nenumărate am, în pivnițele mele. Toate fericirile lumești le-am gustat. De toate, trupul și sufletul meu este îmbuibat, dar de când în vis mi te-ai arătat cu aceeași putere și mărire ce nu este în lumea noastră, am văzut abisul întunecos și plin de jale în care mă aflam. Și, am simțit că tot ce am nu e decât praf și cenușe pentru sufletul meu pe lângă strălucirea împărăției Tatălui Ceresc. Nu mă voi ridica de aici și ochii mei nu îi voi putea îndrepta către strălucirea ta până ce nu te vei îndura să mă erți de păcatele mele și de fără de legea ce am săvârșit față de Sfinția Ta.

Sfântul Arhanghel Gavrilă, uitându-se la preotul Arhanghel Mihail, din ochi se înțeleseră, apoi grăi:

— Ertat să fii de toate faptele tale rele, vezi însă că de acum să nu mai greșești, ca să nu-ți fie ție mai rău. Amin!

Impăratul, auzind cuvântul de ertăciune al Sfântului călugăr, se sculă cu fața șiruită de lacrimi, dar parcă renăscut la o nouă viață.

— Mulțumesc Ție, Doamne Dumnezeule, că ai ușurat sufletul meu de păcate și că m'ai făcut să văd lumina feții tale și fericirea ce-i dată supușilor Tăi. Blestemat să fie acel ce, văzând un preot, cugetă rău în sinea lui, ori să zică în gând ori cu glas tare, că i-a eșit dracul înainte.

Abia termină el de grăit că totul se liniști în jurul lor și — cum?, nici el nu știe — dar se pomeni pe acelaș drum îndărăt către cetatea lui, alături de ostașul credincios, dar drumul era acum luminos și parcă și ei înșiși erau înconjurați de lumină.

Biblioteca Academiei Române

— Periodicele românești —

de AL. IORDAN

In prefața scrisă pentru volumul „Publicațiunile periodice românești" apărut în anul 1913, Ion Bianu făcea, între altele, următoarea observație: „Când vedem presa românească de astăzi cu mulțimea ziarelor politice și a revistelor literare, științifice, economice și de alte specialități, se pare de necrezut că această presă să fie așa de tânără cum este, să aibă numai 84 de ani de viață".

Dacă această observație a lui Ion Bianu era valabilă acum un sfert de veac, ea se dovedește a fi și mai adecvată zilelor noastre.

Pentru cine cunoaște vitregiile cu care au avut de luptat înaintașii noștri, va conveni prin a fi de acord că, dacă cel dintâi periodic românesc a fost tipărit abea la aproape două secole dela apariția primului ziar, în adevărata accepțiune a cuvântului, „Gazette de France" a lui Théophraste Renaudot, (30 Mai 1631), această întârziere nu poate constitui pentru ei o vină. Deși, încercări de a se stabili comunitate de idei între Români și a li se împărtăși în limba lor noutățile, s'au făcut cu mult înainte, ele au rămas infructuoase, datorită administrației din acele vremi.

Asemenea încercări au făcut: în 1789 o societate de cărturari din Sibiu, care vroia să editeze o *gazetă românească pentru țărani*. Un an mai târziu „Wiener Zeitung" anunța că, în capitala Austriei, urma să apară ziarul „Courier de Moldavie" care trebuia să cuprindă toate articolele în limba franceză și română, dar deși toate aprobările obținute, ziarul n'a putut vedea lumina tiparului. In 1793 și în anii următori, Ioan Molnar de Müllersheim s'a străduit și el, zadarnic însă, pentru tipărirea unei gazete, așa precum în 1795 a rămas fără urmare înștiințarea *„Societății Filozofice a Neamului Românesc în mare Prințipatul Ardealului"*. Tot fără succes a rămas și încercarea lui *Alexie Lazaru* din 1814 care și anunțase intenția de a tipări o foae intitulată „Novele" și care urma să apară de două ori pe săptămână.

Trei ani mai târziu, la 1817, s'au făcut două încercări, una la Lemberg, cealaltă la Buda, prima de *Teodor Racocea* iar cea de a doua de *Zaharia Carcalechi*.

Au trebuit să treacă trei ani de strădanie pentru Racocea, și patru pentru Carcalechi, pentruca intențiile lor să devină realități și teascurile tipografiilor să dea la iveală în 1820, la Cernăuți, *„Chrestomaticul românescu, sau Adunare a tot feliul de Istorii și alte fâptorii, scoase din Autorii dipe osebite Limbi"*, iar în Ianuarie 1821 la Buda, Carcalechi reuși să tipărească *„Biblioteca Românească întocmită în 12 părți după numărul celor 12 luni, întâia oară tipărită pentru Nația românească"*.

Cu aceste două publicații se inaugurează începuturile „gazetăriei" românești, pentru ca deabea după șapte ani, în 1828 să vedem apărând sub redacția lui I. M. C. Roseti, *„Fama Lipscăi"* despre a cărei durată nu ni se păstrează nici o însemnare.

Incercările de până acum au fost toate, după cum am văzut, în afara hotarelor Principatelor Românești, unde ziaristica ia ființă odată cu ocupația rusească din 1829-34 și sub „oblăduirea" Regulamentului Organic.

Intr'adevăr, la 1 Iunie 1829, *Gheorghe Asachi* dă la lumină primul număr din *„Albina Românească"* la Iași, iar *Eliade* făcuse să apară, două luni mai înainte, la 8 Aprilie 1829 „Curierul românesc" la București, pentruca între anii 1836—1847, tot el să tipărească cea dintâi revistă românească *„Curier de ambesexele"*.

Cu fiecare an, numărul periodicelor românești sporește, ca o consecință a desvoltării opiniei publice și astfel constatăm că în 1832 apare *„Buletin, gazetă administrativă"*, la București; în 1833 *„Buletin foae oficială"* la Iași; în 1835 *„Gazeta Teatrului Național"*, București; doi ani mai târziu, Carcalechi care se strămutase la București scoate *„Cantor de avis și comers"*.

In acest timp, *Gheorghe Barit*, reușește să tipărească la Brașov, începând dela 2 Ianuarie, la 25 Decembrie *„Foaea Duminicii"* iar la 12 Martie scoate *„Gazeta de Transilvania"* al cărei centenar s'a sărbătorit în primăvara aceasta.

Până la această dată, urmărirea apariților de periodice a fost lesnicioasă, dar cu fiecare an nou, alte gazete și reviste apar, în diferite colțuri ale pământului românesc, ajungându-se ca acum, pe răbojul desvoltării presei românești să se numere peste cincisprezece mii de crestături, fiecare crestătură reprezentând viața unui periodic.

In paginile acestor publicații se poate întâlni scrisul tuturor acelora care, sub nu importă ce formă, au mânuit condeiul.

Iar cine vrea să răsfoiască colecțiile vechi, nu va putea face acest lucru decât doar la *Biblioteca Academiei Române*, unde se păstrează, cu cea mai desăvârșită grijă, această comoară a scrisului românesc.

Inglobate la inceput, laolaltă cu cărțile, când numărul lor a devenit prea mare și pe măsură ce metodele de organizare bibliotecărească pătrundeau la noi, s'a luat hotărirea de a se înființa un serviciu aparte, în sarcina căruia să cadă aranjarea colecțiilor de periodice.

Bazele nouei secțiuni s'au pus în anul 1905, așa cum arată următorul fragment din raportul Comisiunii Bibliotecii din 2 Martie 1904: „Publicațiunile periodice românești, ziarele, revistele, a căror așezare și inventariere după format a început din anul trecut, acum sunt definitiv așezate, trecându-se într'un inventar

(Urmare în pag. 7)

Un cățeluș de soi

de ION DRAGOMIR

Intâmplarea s'a petrecut într'un ajun de Crăciun, la Paris.

Tocmai mă săpuneam în fața oglinzii cu gândul de a mă bărbieri, când auzii o ușoară bătae în ușă.

Tresării neliniștit. Mă mutasem abia de câteva zile în hotelul acela; nu așteptam, deci, nicio vizită.

— Intră! încuviințai cu jumătate de gură.

Ușa se deschise cu oarecare violență și în cameră năvăli Ilie Teodorescu, celebrul violonist, care împreună cu orchestra-i țigănească a dus faima muzicii noastre populare în toate capitalele Europei și chiar peste ocean, în America.

El făcu doi pași spre mine, apoi, fără măcar să-mi dee binețe, se prăbuși pe un scaun, cu brațele blegi, cu trupul și privirea năucă.

Surpriza îmi era atât de mare, încât vreme de câteva secunde nu știui ce să-i spun, nici ce să-l întreb. Il priveam împietrit, cu săpunul de ras într'o mână, cu săpunitorul într'alta.

Deodată, Ilie prinse a geme:

— Sunt nenorocit!... Sunt distrus!... Sunt...

Imi veni prin gând să umplu un pahar cu apă rece, oferindu-i-l.

— Haide, bea!... Liniștește-te!...

El luă paharul și-l goli, cuminte. Suspină apoi din adânc, rostogoli ochii mari ca două măsline, își duse mâna prin șuvițele de păr îndeobște bine pieptănate și încercă să-mi spună necazul care-l rodea.

Vorbea greoi, în fraze trunchiate, întrerupându-se adesea spre a geme, spre a se tângui, spre a-și blestema soarta sau spre a înjura.

Pățania care-l adusese în halul acela nu era extraordinară. Se rezuma la o simplă ceartă casnică, — cu urmări însă, destul de serioase în perspectivă.

Ilie Teodorescu trebuia să plece în chiar seara aceia la Berlin, unde semnase un important angajament pentru el și orchestră. Tania Stephanovna, — soția lui nelegitimă (viețuiau împreună de cincisprezece ani), — refuzase, pe neașteptate, să-l urmeze, din pricini pe cari nu le lămurea prea bine.

Teodorescu își iubea însă nevasta peste măsură și nu voia să se despartă de ea. Pe de altă parte, toate economiile menajului, — și erau importante căci Ilie câștiga multe parale, — se aflau la bancă, pe numele Taniei Stephanovna, care înțelegea nu numai să se despartă de violonist, dar să-l lase și calic deabinelea.

— A zis că nu scoate nici o lescaie din bancă, și ca să fac ce m'o tăia capul... Că destul și-a amărît zilele, timp de cincisprezece ani, cu mine... Că un asemenea sacrificiu se plătește.

Incercai să-l liniștesc, desigur, cu vorbe deșarte:

— Lasă, Ilie!... Certurile casnice sunt ca ploile de vară, durează numai câteva minute!... V'ați mai ciorovăit voi și altă dată.

El clătină capul cu necaz:

— Tania e încăpățânată și nu se împacă repede.. Dacă n'ar fi chestia cu plecarea la Berlin, nu m'aș îngriji atâta. Dar mâine seară trebue să cânt la „Caucaz" pe Unter den Linden... Contractul prevede în caz de „forfait" o despăgubire de 10.000 de mărci...

In asemenea împrejurări e greu să dai sfaturi înțelepte. Indrăsnii, totuși:

— Ce-ar fi să pleci și să aștepți până ce Tania se va potoli?... Sunt sigur că are să vină după tine ,la Berlin... In ce mă privește, voi face totul spre a o convinge.

Ilie surâse amar:

— Să plec!... Cu ce să plec?... N'am nici o sută de franci în buzunar. Și trebue să plătesc drumul pentru toată orchestra...

Dacă aș fi avut bani, poate că într'un acces de noblețe,—multe face omul în viață!—i-aș fi oferit lui Ilie suma trebuincioasă. Dar trăiam și eu de azi pe mâine, luptând tare anevoe cu mizeria Parisului.

— In acest caz, băiguii, nu văd nicio soluție...

— Ba da, mă întrerupse prietenul meu. Ar fi una: să te duci la Tania și s'o convingi să plece cu mine chiar astă seară. Sunt sigur că tu vei găsi argumentele potrivite spre a-i schimba hotărârea.

Și ca să-mi înfrângă orice împotrivire, Ilie mă copleși cu un potop de complimente privitoare la deșteptăciunea, la istețimea, la puterea mea de convingere.

Nu mai puteam șovăi.

— Bine!... Mă voi duce să vorbesc cu Tania!

Pe dată înveselit, violonistul îmi sări de gât și mă îmbrățișă.

— Ah!... Mi-a venit inima la loc!... Haide, aleargă!... Eu te aștept la „Café de la Paix"!

*

Tania Stephanovna era o femee de vreo patruzeci de ani pe care-i purta cu distincție și abundență. Pe vremuri, fusese artistă de operetă și se pare că recoltase oarecari succese pe scenele teatrelor din vechea Rusie.

De când se încurcase cu Ilie Teodorescu renunțase la cânt și joc, spre a avea prilejul să amintească zilnic violonistului de marele sacrificiu pe care îl consimțise în paguba artei. De fapt, arta nu se resimțea peste măsură de pierderea îndurată, și nici Tania nu se ofilea roasă de remușcări. Ci, dimpotrivă, se desvolta în toate trei dimensiunile cunoscute de știința geometriei.

Tania considera legătura cu Teodorescu drept o „mezalianță" pe care o exprima într'un suspin întovărășit de tremurătura sânilor mari și rotunzi.

— Vai! *Mon cher!...* Nici nu-ți dai seama ce înseamnă să-ți legi zilele cu un țigan!... Când ai cunoscut omagiile marilor duci și ale întregei nobilimi ruse.

„Țiganul" se făcea că nu aude. Și pentru ca Tania să uite „mezalianța" o copleșea cu bijuterii, cu blănuri, cu daruri și cu tot ceeace poate face plăcere unei femei.

Cât privește relațiile mele cu fosta actriță de operetă, ele nu erau prea cordiale. Rusoaica nu-mi ierta stima sinceră pe care o purtam lui Teodorescu și nici, — mai ales, — faptul de a fi compatriotul lui.

Cum, pe de altă parte, mă ocupam și cu rezolvarea corespondenței pe care violonistul o purta cu impresarii din toate colțurile lumii, Tania găsise de cuviință să mă boteze cu simpaticul titlu de „secretar țigănesc".

Dacă nu mă iubea deloc, în schimb rusoaica se cam temea de mine. Avusesem norocul să o surprind de mai multe ori călcând alături cu drumul, căci avea slăbiciune pentru dansatorii „stil argentinian", — înalți, subțiri, cu ochii migdalați și părul negru, unsuros. Cu cât se îngrășa mai tare, cu atât slăbiciunea aceasta o stăpânea mai temeinic.

Cum e firesc, Ilie Teodorescu nu bănuia păcatele neveste-si...

...Dar Tania Stephanovna mai avea o pasiune: pe Fanfan, — un cățeluș pitic cu părul negru ,scurt și care, cu coadă cu tot, nu măsura mai mult de-o șchioapă. Un adevărat cățel fenomen, care obținuse zeci de premii la expozițiile de câini, și nu se hrănea decât cu cacao și biscuiți englezești originali, marca „Huntley Palmers".

*

— Mă gândeam la toate acestea, în timp ce un taxi mă ducea către domiciliul Taniei Stephanovna, în rue de Provence (Ilie voise cu orice chip să iau un automobil de piață, spre a câștiga timp).

Rusoaica era acasă. Mă primi cu destulă răceală și înainte ca să deschid gura spre a articula un cuvânt îmi reteză orice elan oratoric:

— „Țiganul" te-a trimis?

— Da! mărturisii.

— Atunci, te rog să pleci! îmi porunci ea, întinzând mâna spre ușă într'un gest teatral.

Nu sunt dintre cei cari-și pierd repede cumpătul, când mă aflu în nobila slujbă a prieteniei.

In loc să plec, mă trântii pe un scaun și-mi îndesai pălăria pe cap. Apoi, nu mai puțin teatral declamai:

— Doamnă! *J'y suis, j'y reste!*

Tania, care ignora probabil faimoasa frază rostită de generalul Bazaine la Metz, nu păru impresionată de gestul meu. Imi întoarse pur și simplu spatele și trecând în sala de bae, se încuie cu cheia.

Timp de câteva minute șezui zăpăcit de gestul rusoaicei. Căutam o frază scurtă și convingătoare pe care să i-o strig prin ușă, un argument căruia să nu i se poată împotrivi.

Bănuiam că refuzul de a pleca era motivat mai mult de o pornire trecătoare. Desigur, vreo proaspătă aventură cu vreun argentinian, era pricina purtării Taniei. Dar aventurile cu argentinienii nu țineau niciodată prea mult... Ele nu erau iubiri, ci... capricii sentimentale. Și dacă iubirile sunt greu de lecuit, capriciile, în schimb, n'au nevoe de vraci nici descântece.

Fraza pe care o căutam nu venea.

Zadarnic mă frământai timp de câteva minute ,rotind ochii în juru-mi.

Deodată zării, pe un fotoliu, o formă neagră mișcându-se. Era Fanfan, cățelul pitic, neliniștit probabil că nu mai vedea pe scumpa lui „memère", cum își zicea Tania alintându-se și țuguind buzele.

In clipa aceea mă fulgeră . un gând năstrușnic.

Mă ridicai ,mă apropiai de cățel, îl luai binișor în brațe și începui să-l mângâi. El scoase o limbuță roză ca o petală de trandafir și mă linse pe mână.

Fără pierdere de timp, mă îndreptai spre ușă, o deschisei hotește și o zbughii, luând pe Fanfan cu mine, ascuns în buzunarul pardesiului.

Afară, făcui semn primului taxi care trecea, poruncindu-i să mă ducă în celălalt capăt al Parisului.

Când fui destul de departe de locuința Taniei, oprii mașina, intrai într'o cafenea și mă dusei la cabina telefonică ,cerând legătura cu locuința rusoaicei.

Ea îmi răspunse la celălalt capăt al firului cu voce atât de moartă, încât înțelesei că observase dispariția cățelului.

— Dumneata ești, Tania? o întrebai răspicat, aspru.

— Da!

— Află că eu am furat cățelul!

— Mizerabile! suspină ea.

— Și mai află că dacă nu te împaci imediat cu Ilie Teodorescu, îmi voi permite cruzimea să fiu hingherul lui Fanfan al d-tale. Mă auzi?

— Te aud! miorlăi femeea cu vocea înecată de plâns.

— Așa dar, ține minte ce-ți spun: hingher nimic altceva, decât hingher... *Equarrisseur, Madame!* Caută explicația cuvântului în „Larousse"!... Afară de cazul când vrei să te împaci cu Ilie și să pleci la Berlin, astă-seară, împreună cu toată orchestra.

Tania Stephanovna suspină încă de câteva ori, până ce avu puterea să mă întrebe:

— Și, dacă plec la Berlin, mi-l dai înapoi pe Fanfan?

— Desigur!... Diseară, pe peronul gării, înainte de plecarea trenului, îl vei primi în brațe.

— Viu și nevătămat?

— Viu și nevătămat!

— Mi-o juri?

— Ți-o jur!... Și încă, pe tot ce poftești!...

Tania tăcu o vreme, făcându-și nu știu ce socoteli. In vastul ei piept se dădea, poate, o luptă corneliană. Intre amant și cățel, oare, cine avea să învingă?...

In sfârșit, femeea se hotărî. Ea șopti în pălnia telefonului:

— Bine!... Spune-i lui Ilie să vină acasă!... Și ai grijă de Fanfan: să nu-i dai să mănânce decât biscuiți „Huntley Palmers" și două linguriță de cacao... *Ah! pauvre toutou chéri,* pe ce mâini a încăput...

Ii întrerupsei bocetele agățând scurt receptorul telefonului și alergând la „Café de la Paix" unde Ilie Teodorescu mă aștepta bătând din picioare pe sub masă și fumând țigare după țigare.

Ii strigai de departe:

— S'a făcut!

Nu-i explicai însă în ce fel o convinsesem pe Tania și nici nu i-l arătai pe Fanfan care sta liniștit în buzunarul pardesiului sugându-mi un deget.

*

Adevărul e că minuscula lighioană îmi era și mie dragă. Pentru nimic în lume nu i-aș fi putut face un rău cât de mic.

Trebuind acum să-i port de grijă până seara, la plecarea trenului spre Berlin, — căci dacă l'aș fi predat stăpână-si mai din vreme ,poate că femeea iarăș s'ar fi răzgândit, — mă dusei într'un magazin de comestibile să-i cumpăr biscuiți „Huntley Palmers".

Nu găsii.

Trebui să intru în vreo cinci prăvălii până ce un vânzător îmi spuse că avea toate felurile de biscuiți fabricați de casa „Huntley Palmers".

— De cari doriți?... Avem cu stafide, cu migdale, cu unt, cu sare!... îmi înșiră vânzătorul.

— Cât costă kilogramul? avui prudența să întreb.

— Cincizeci de franci!

— Puteți să-mi dați o sută de grame din cei cu unt?

— Nu!... Regretăm!... Biscuiții aceștia sunt de fabricație englezească și se vând numai în cutii originale de un kilogram... Vă putem da însă biscuiți franțuzești, tot atât de buni și mult mai eftini.

— Bine!... Puneți-mi o sută de grame! zisei stingherit și contrariat că nu aveam destui bani spre a cumpăra cățelului hrana favorită.

Imi făcui socoteala, totuș, că până seara nu avea el să moară de foame... Și plecai din prăvălie cu pachețelul agățat pe degetul cel mic.

Emoțiile din ziua aceea mă istoviseră.

M'am dus deci într'o cafenea-berărie, cu gândul să mănânc o „choucroutte" în timp ce lui Fanfan îi voi da puțină cacao cu lapte și pezmeciori.

Cățelușul, cuminte și drăgălaș ,nu se arătă mofturos. Ronțăi un pezmete, lipăi din farfurioara cu cacao.

Când terminai aproape de mâncat varza, cerui un ziar și începui să citesc știrile zilei.

La cățel nu mai luam seama.

Atunci ,s'a produs înspăimântătoarea nenorocire. Profitând de neatenția mea, javra se apropie de farfuria cu „choucroutte" și înfulecă lacom tot ce mai rămăsese: varză, pieliță cârnaților, șoriciul dela slănină.

Am scos un răcnet de fiară și m'am repezit la el.

Fanfan mă privea liniștit, bățăind din codița subțire ca o râmă.

— Nenorocitule, ce-ai făcut?

Drept răspuns ,cățelul scoase limbuța-i roză și se linse pe botișor.

*

Inconștientul!...

Am petrecut o după amiază chinuitoare.

Mă așteptam în fiece clipă să-l văd pe Fanfan căzând cu burta în sus, zbătându-se, chinuindu-se, apoi murind de indigestie.

Mă cutremuram la gândul că, pe nevrute, puteam într'adevăr deveni un odios hingher.

Timpul se scurgea greu ,ca și cum o nevăzută mână frâna crugul vremii. Și trenul de Berlin pleca abia peste câteva ceasuri.

Cel puțin, dacă Fanfan ar fi rezistat până în clipa când l'aș fi predat Taniei Stephanovna...

...Norocul, care nu m'a părăsit la nicio ananghie, mi-a fost și de data aceasta propice.

Cățelul a trăit până seara.

M'am dus în gara de Nord și l'am predat stăpână-si, care l'a îmbrățișat cu adevărate lacrimi de bucurie.

Apoi, mi-am luat ziua bună dela Ilie Teodorescu și dela ceilalți muzicanți. Până la sfârșit, chiar Tania mi-a întins mâna.

Când trenul s'a pus în mișcare, l'am strigat pe Ilie la fereastră și i-am făcut semn că voesc să-i spun ceva, în taină.

— Dar, rămâne între noi, nu-i așa?

— Desigur! a jurat el.

— Ghici, ce a mâncat Fanfan azi la prânz?

— Biscuiți cu cacao! făcu el.

Trenul își mărea viteza și prinsei a alerga pe lângă vagon.

— Nu!... Altceva!

Și pentrucă alergarea îmi tăia suflul, mă oprii pe loc făcând mâna pâlnie la gură:

— Varză cu cârnați, domnule! *Choucroutte alsacienne!...* Mă auzi?... Varză cu cârn...

N'am mai putut termina. Ilie Teodorescu sărise brusc dela fereastră spre a o sprijini pe Tania.

Rusoaica auzise totul. Și leșinase.

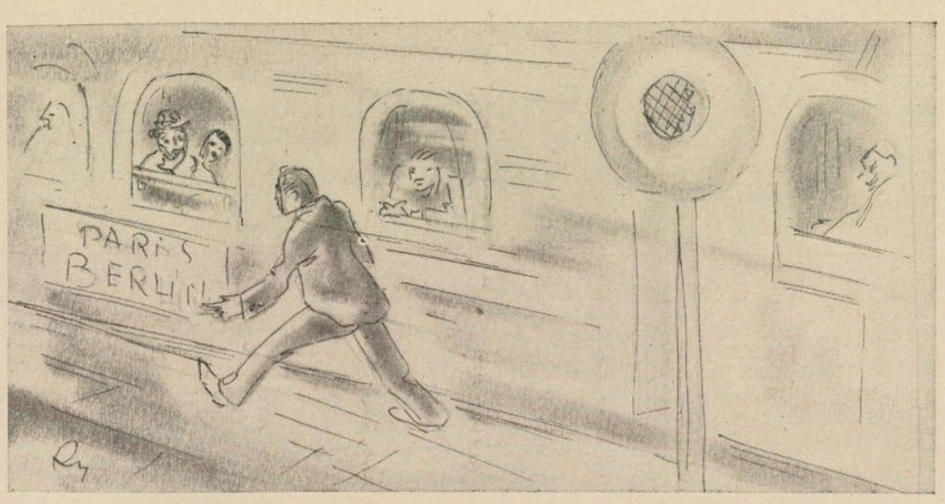

Biblioteca Academiei Române

(Urmare din pag. 6-a)

special spre a forma o secțiune cu totul deosebită de celelalte cărți".

Iar un an mai târziu, Ion Bianu aducea la cunoștința plenului academic, situația acestei secțiuni, prin cuvintele: „Catalogarea publicațiunilor periodice și așezarea lor după format fusese începută în 1903; ea a fost continuată în anul trecut înscriindu-se în inventar dela No. 985—1570 și făcându-se controlul amănunțit al lipsurilor și descrierea bibliografică a tuturor colecțiunilor de periodice românești".

Tot acest serviciu păstrează și colecțiunile de reviste străine, pe care *Biblioteca Academiei Române"* le posedă fie prin abonamente, fie prin donațiuni ori schimburi cu publicațiunile pe care le tipărește Academia.

Se cuvine să amintim cu acest prilej că, cel care și-a înscris în mod deosebit numele în noua organizare ce s'a dat secțiunii periodicelor este *Al. Sadi-Ionescu,* care mai apoi, împreună cu Nerva Hodoș, a publicat cel dintâi catalog descriptiv al acestui gen de publicații, cunscut sub titlul *„Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)"* și care cuprinde evoluția presei românești dela 1820 la 1906.

Astăzi această secțiune a *Bibliotecii Academiei Române* constituie nu numai un tezaur fără pereche în țară, dar și un exemplu demn de urmat, de orice bibliotecă zeloasă pentru prestigiul ei și dornică de o organizare model.

Inainte de a încheia aceste rânduri, găsesc cu cale să amintesc și de o altă bogăție a celei mai de seamă dintre bibliotecile românești — foile volante — cărora începuse a li se da o orânduire prin 1910, apărând în 1912 chiar o broșură „Foi volante din colecțiile Academiei Române (1642—1866)" de Al. T. Dumitrescu, dar al căror aranjament a fost părăsit datorită marelui număr de asemenea publicații și a lipsei de fonduri necesare orânduirii lor.

Dacă acest gen de publicațiuni nu pot fi puse la dispoziția publicului ele sunt însă bine păstrate în mape și așteaptă doar vremuri mai bune care să le prilejuiască și lor circulația.

AL. IORDAN

Cântecul făcliei

In seara cu-adormiri de clopoței
Când îngeri mulți coboară pe alei,
Copil cu praf de soare 'n părul brun
De ce m'aprinzi în pomul de Crăciun?

...Odată-am fost în rouă și grădini
Și floarea buzele-și topia în mine.
Prinți-sfinți veneau să mă sărute: crini.
Și zâne mă purtau la sân: albine.

In albele alee 'mpărătești
Veneau din zori ursitele 'n calești,
Blagoslovind în leagăne cu-altiță:
„Să fii ca fagurii de dulce, jupaniță".

Intr'un amurg murii. Făclie fui.
Am ars pe pleoape de argint ades
Și 'n mâini de nuferi mă 'ngropau, când șui
In seri, cărări urcam, după cules.

...Și prohodeau în urma mea chemări,
Cum palidă clipeam în vântul rece.
Treceam pe ape multe și prin țări
Pe unde numai luna toamna trece.

Albeam la nunți de crai și împărați
De mă purtau pe telegari trei frați.
Aprinsă străjuiam la mese mari,
Când noaptea se'mbăta pe sub arțari.

Cuminte-am stat apoi vopsită roș.
Țipa în fundul lumii un cocoș,
Și îngerii veneau pe scara grea
In ulița de glasuri și de nea.

...Din fulgi în seara basmelor ce mint
De ce m'aduci în mâna ta de-argint?
Copil cu glas sfielnic, trist și bun
De ce m'aprinzi în pomul de Crăciun?

AL. RAICU

*) Din volumul *„Hronic"* ce va apare în colecția *„Universul literar"*.

Elemente noi în cercetarea literară

Tema și motivul

de GEORGE C. NICOLESU

Este de remarcat în studiile literare din ultima vreme, în cele apusane și în cele dela noi care se țin în curent cu mișcarea științifică de peste hotare, o tendință de a face să vorbească anumite cute ale operei, care mai înainte nici nu erau luate în seamă. Insistența din ce în ce mai mare nu numai asupra „formei", într'un înțeles mult mai puțin extern ca înainte însă, dar asupra structurii operei, asupra tehnicei artistice cu care este ea executată, asupra artei cu care sunt îmbinate toate elementele pentru a scoate cea mai echilibrată construcție duce cercetările moderne pe drumuri cu totul noi. Este în această înclinare, care fără îndoială va trebui să se generalizeze, recunoașterea că mai presus de orice, într'o operă de artă interesează ceea ce este realizare, punere în valoare a unor virtualități, izbândă asupra greutăților de construcție și de expresie. Incontestabil, aceasta nu înseamnă însă, cum s'ar putea grăbi unii să concludă, negațiunea istoriei literare. Tocmai din potrivă, arată cum această disciplină se adaptează tuturor necesităților pentru o cât mai adâncă și completă cercetare, fără a neglija un moment caracterul de artă al operei, care trebue scos în lumină. Pentrucă toate tendințele amintite nu se bazează decât pe istorie literară și nu sunt puse în practică decât de istorici literari.

Prin aceste cercetări moderne, unele studii mai întinse, altele simple articole de adâncire parțială, se pot întâlni destul de des utilizate formulările: **temă** și **motiv.**

Acești termeni sunt foarte vag precizați; iar noțiunile lor sunt încă fluctuante. Incerc totuși să spun un cuvânt în această problemă și să propun un consens în utilizarea și precizarea acestor noțiuni, deși sunt foarte puține lucruri, fie teoretice, fie de exemplificare, în acest domeniu. Chiar rarele lucruri scrise asupra unor astfel de chestiuni nu constituesc decât un punct de plecare, iar nu un îndreptar, pentru cercetătorul literaturii culte. Și, din două motive. In primul rând, pentrucă cele mai multe asemenea încercări de sistematizare tematică au fost făcute pentru folclor. In al doilea rând, pentrucă, atunci când sunt consacrate literaturii culte, ele sunt pline de confuzii, de exagerări sau de rigiditate, dacă nu de toate trei la un loc.

Pentru a te putea apropia de valoarea justă a acestor termeni, un ocol prin muzică, domeniul în care ei sunt bine lămuriți, se impune. Nu trebue să rămânem însă dominați de conceptul muzicii, care nu totdeauna rămâne valabil în literatură. Ne vom folosi de noțiunile care acolo sunt mai bine fixate numai ca puncte de plecare în determinarea și precizarea prin analogie a unor termeni noi, care să echivaleze cu niște noi instrumente de lucru în cercetările literare.

Trebue să se țină seamă că în muzică, tema și motivul nu pot fi găsite decât în desfășurarea expresivă. Ele nu vor avea un cuprins ideatic decât atunci când vor figura în bucăți care se învecinează cu literatura, cum este în opera wagneriană. Altfel, motivul ca și tema sunt simple elemente melodice, formale întrucâtva, fără conținut intelectual propriu, afară de cel pe care îl sugerează apariția lor în anumite momente și în anumite contraste. In afară de opera lui Wagner și cele care se situiază în aceeași școală, muzica nefiind nici povestire, nici descriere, ci numai sentiment (cf. H. Riemann, **Les éléments de l'esthétique musicale, p. 245),** este ușor de înțeles că toate nuanțarea, toată mișcarea și tot interesul vor sta în combinarea temelor și a motivelor.

In muzică, toată mișcarea, esențială vieții ce trebue să pulseze în orice operă de artă, se naște din contrastul motivelor orânduite pentru a alcătui o temă și din opoziția temelor. Dar muzica „pură", după părerile cele mai autorizate, „nevoind să reprezinte altceva decât ceea ce e în sine și prin sine" (H. Riemann, op, cit. p. 277), motivul și tema sunt numai elemente expresive, lipsite de latura descriptivă sau dramatică (păreri contrare vezi în H. Riemann, op. cit. p. 275 și urm.; J. Combarieu, **Les rapports de la musique et de la poèsie, p. 60—62).** In momentul în care însă trecem din muzica „pură" în cea așa zisă cu „program", vedem că și motivul și tema își schimbă rolul inițial și acumulează o semnificație nouă, simbolizând o ideie. Cu atât mai mult, când ele vor fi descoperite în literatură, se va vedea că nu sunt numai niște simple forme expresive, ci au și un conținut intelectual.

Muzica și literatura vor să transmită sentimente. Mijloacele lor pentru operarea acestei transmisiuni nu sunt însă identice. Pe câtă vreme muzica „transpune direct sentimentele din sufletul compozitorului în acela al auditorului" (H. Riemann, op. cit. p. 245), literatura are nevoe de elemente intermediare, furnizate de anecdotic, prin desfășurarea cărora cititorul să poată încerca sentimentele pe care vrea să i le sugereze artistul. Dat fiind acest intermediu, tema și motivul sunt constituite în literatură de elemente pe care nu le putem avea în cadrul unei bucăți muzicale.

Și în muzică, și în literatură, pentru o operă este socotit fundamental conflictul care dă mișcare și unitate.

In muzica „pură", unde nu avem decât forme expresive, conflictul este împletirea motivelor din cele două teme ce au fost enunțate. In opera wagneriană, prin care ne putem orienta și apropia mai ușor de literatură, din cauză că fiecare element expresiv este întovărășit de o semnificație logică, sunt motive toate detaliile orhestrale tipice care caracterizează un sentiment, o acțiune sau un personagiu, iar tema este tocmai conflictul fundamental al dramei. De unde deci în muzica fără „program" erau necesare două teme pentru nașterea conflictului, pentrucă temele n'aveau niciun conținut ideatic, în opera wagneriană o singură temă este suficientă pentru a clădi pe ea tot edificiul dramatic și muzical, pentrucă ea, având o semnificație ideatică, cuprinde toate elementele care să-i poată da dinamica de care are nevoie. Prin analogie cu această operă wagneriană, care este o atât de solidă punte de trecere între muzică și literatură, se poate afirma că, în aceasta din urmă, **tema este esența conflictului, privită ca un tipar, pe latura etern-umană a lucrurilor, redată printr'o formulare scurtă și cât mai cuprinzătoare.**

Ca să se vadă cât de puțin contează subiectul sau, în orice caz, cât trebue să se facă abstracție de ceea ce este vesmânt ocazional al unui conflict etern și cât de adânc trebue să cobori spre ceea ce este esența conflictului, nud de anecdotic, e suficient să dau câteva exemple. Tema **Luceafărului** lui Eminescu, a lui **Lohengrin** de Wagner și a lui **Moïse** de Vigny este aceeași: raportul dintre omul de geniu și muritorii de rând, raport antagonic, generator al unor eterne conflicte. Tema mai tuturor romanelor d-lui Ionel Teodoreanu este: sforțarea eroului, în ciuda tuturor elementelor externe sau interne potrivnice, pentru realizarea dragostei de care are nevoie în desăvârșirea creației sale de artă sau de vieață. Este, de asemenea, tema ultimelor și celor mai importante din romanele lui Charles Morgan. Și totuși, câtă deosebire între **Turnul Milenei** și **Lorelei**, între **Golia** și **Sparkenbroke !**

Dacă, în ce privește concepțiile de esențialitate și conflict, pe care trebue să le cuprindă neapărat în formularea sa, pe de o parte, în ce privește rolul pe care poate să-l joace pentru o cât mai obiectivă încadrare a unei opere, tema este o noțiune modernă în cercetările literare, ideea în sine o putem afla cu mult înainte. Desigur, nu poate fi vorba de ceea ce numim noi astăzi **tematică** în **Cours de littérature dramatique ou de l'usage des passions dans le drame** al lui Saint-Marc Girardin, din 1843 (din care eu n'am putut cerceta decât cele trei volume ale ediției a patra, din 1852—1855). Dar este foarte interesant să vezi că în linii generale cam acesta este principiul de bază, aplicat în clasificarea operelor nu numai dramatice, care sunt grupate pentru a fi studiate, indiferent de epoca și literatura care le-a produs, în deosebite capitole, după deosebitele lor conflicte fundamentale. Este de așteptat ca scopul acestei cercetări să nu fie cel pe care îl avem noi și prin această clasificare să se rămână tot la periferia unei examinări pur literare, când autorul mărturisește din capul locului că i-a plăcut să arate, pe cât i-a fost cu putință, „l'union qui existe entre le bon goût et la bonne morale" (v. I. p. 2). Dar principiul grupării după conflictul central este vizibil din citarea câtorva titluri de capitole, în care, apoi, exemple literare vin să lămurească totul : **De la lutte de l'homme contre la douleur phisique. Philoctète de Sophocle — D'une scène du roman de Notre Dame de Paris, par M. Victor Hugo; De l'ingratitude des enfants; De la haine fraternelle;** etc., etc.

O adevărată sistematizare a situațiilor fundamentale încearcă Georges Polti, care socotea că poate cuprinde în cele 36 de situații dramatice pe care le formulase el **(situație dramatică** — în înțelesul de **conflict** și fără să se limiteze la teatru) întreaga literatură universală. Lucrării acesteia a lui Polti: **Les trente six situations dramatiques,** care nu întrebuințează noțiunea de temă și nu arată unde ar putea duce această încadrare în anumite situații fundamentale, i se poate imputa faptul că limita numărul situațiilor, deși prin subdivizări (nu totdeauna logice), ea însăși multiplica enorm numărul lor, și că adesea nu vede realul conflict, clasificând greșit multe opere. Ii rămâne însă meritul de a fi încercat cea dintâi o astfel de catalogare a temelor, chiar fără să-și dea seama că face aceasta și fără să formuleze totdeauna în chipul cel mai fericit. Rigiditatea ei, vizibilă și prin aceea că socotea necesare atâtea supîmpărțiri ale situațiilor dramatice și că în chip cert orice situație urma să fie încadrată în una din cele prevăzute mai dinainte, este răscumpărată prin aceea că avem în ea nu un îndreptar, dar, ceea ce câteodată este mai prețios, un punct fix dela care se poate pleca în cercetările actuale.

Este ciudat că o operă cu mult mai recentă: **Répertoire des thémes de Marcel Proust** (Paris, 1935) a lui Raoul Celly, răspunde cerințelor moderne mult mai puțin decât cea anterioară și decât te-ar face titlul ei să te aștepți. Departe de a fi un repertoriu al temelor, lucrarea aceasta este un fel de indice al materiei romanelor lui Proust, pentru ca cineva să poată descoperi cu ușurință „tel passage qui l'avait primitivement frappé" **(Avertisment,** op. cit. p. 7). In acest scop, sunt grupate în ordine alfabetică toate pasagiile în care e vorba despre dragoste, despre moarte, despre muzică sau despre unele persoane. Este mai puțin chiar decât un catalog al motivelor, un simplu „aide-memoire", cum îl numește și autorul, de folos pentru orientarea în opera atât de amorfă a lui Proust.

Și în literatura noastră, ca și în Apus, primele încercări de tematică s'au făcut asupra folclorului. D-rul Schullerus a dat o prețioasă încadrare a basmelor noastre în tipologia lui A. Aarne. In literatura cultă, primele studii bazate pe o cercetare a temelor le face D. Prof. D. Caracostea. Chiar în **Poetul Brătescu-Voinești,** dar mai limpede în cursul **Opera lui Mihail Eminescu,** ținut în 1931—1932 și litografiat. Cum era și firesc pentru vremea aceea, când, mai mult decât azi, noțiunile erau vagi, se recunoaște greutatea ce o provocă „nepreciziunea terminologiei" și se propun termenii **temă, motiv** și **tip** în înțelesuri deosebite de cele actuale (op. cit. p. 44). Chiar în lucrarea recentă: **Arta cuvântului la Eminescu** (Buc. 1938), D-sa rămâne consecvent și vede în tip „Situațiunea fundamentală.., în cuprinsul căreia se pot grupa felurite elemente expresive", pe când **motivul** este „un rezort parțial, menit să ducă acțiunea mai departe" (op. cit. p. XXV). Oricât de legitimată este opinia D-sale, că **tip** reprezintă o noțiune mai statică, deci sugerează ideea unei situații mai solid precizată, mai „tipar", îmi îngădui să cred că necesitatea de a nu se mai face confuzii, fiecare întrebuințând același cuvânt pentru altă noțiune, impune să abandonăm aici termenul **tip** în favoarea celuia de **temă,** care și etimologic corespunde mai bine. **Tipul** și **tipologia** ar rămâne să fie utilizați numai acolo unde va fi vorba de personagii, de tipuri umane.

Lămuriți oarecum asupra noțiunii de temă, s'ar cere și o precizare a folosului ce poate reieși pentru cercetarea literară din utilizarea ei.

Este foarte greu de vorbit în abstract, fără documentare și fără exemple. Dacă însă analogia servește la ceva, atunci este foarte instructiv folosul pe care îl aduce folclorului încadrarea în tipologia (de fapt în tematica) lui A. Aarne, alcătuită la 1910. Pentru identificare, comparație și caracterizare, utilizarea unei tematice generale a literaturii ar fi de o însemnătate care poate ar depăși așteptările noastre. In stadiul în care ne aflăm și în care trebue să recunoaștem că se tatonează foarte mult, pentrucă știința istoriei literare încă nu și-a găsit nici toate legile de cercetare, nici toate certitudinile, e greu de admis că poate exista o tematică valabilă pentru toate operele literare, unde acestea să fie așezate ca în niște săltărașe gata pregătite. In cazul acesta, încercarea de a alcătui tematica unui scriitor este inutilă ? Socotesc că nu. Este adevărat că rostul tematicei unui scriitor este de a individualiza o operă, prin compararea vesmântului (înțelegând prin „vestmânt" : subiect, gen, stil, tehnică, arhitectonică) în care a îmbrăcat o anumită situație fundamentală cu „vestmântul" în care sunt îmbrăcate toate celelalte opere, indicate de o tematică generală, că desvoltă aceeași situație fundamentală. Dar tocmai prin această încercare individuală se va putea păși spre o tematică definitivă. Evident, este greu de crezut, deși nu imposibil în definitiv, că vom avea vreodată scheletul, cum este în chimie tabloul lui Mendeleieff, în care nouă să nu ne rămână de așezat decât titlurile. Probabil totuși că numărul temelor esențiale va putea fi stabilit cu oarecare precizie cândva. A descoperi o temă nouă va fi deci mai târziu un merit tot atât de mare ca, astăzi, descoperirea unui corp simplu în chimie.

Ajungând la această tematică generală, din care cercetătorii vor trebui să-și facă un ideal, după cum azi au un ideal într'o bibliografie generală, este lesne de înțeles câte lucruri se pot explica mai ușor, având grupate la un loc toate operele care desvoltă același conflict fundamental, aceeași temă. Numai privind astfel (și este ușor de înțeles dece azi asemenea priviri sunt atât de grele și de rare) poate să-și dea cineva seama dacă un scriitor este mai mare decât altul, tocmai prin chipul cum a izbutit să îmbrace și să însuflețească o aceeași temă într'o formă cu valorile ei proprii. Și este deosebit de interesant să vezi tocmai în ce „subiect", cu ce posibilități de artă și cu ce semnificație adâncă a reușit un scriitor să realizeze o temă pe care un altul o va realiza în alt „subiect", cu alte clemente stilistice și arhitectonice și cu totul cu alt răsunet lăuntric. Tocmai prin această diferențiere se poate ajunge mai ușor la o scară de valori care, cu tot relativismul ei, nu va avea nimic arbitrar.

S'ar putea totuși împuta că se cere un prea mare devotament pentru viitorul științei literare, cercetătorului care va porni să alcătuiască tematica unui scriitor, îndreptându-se numai spre această himeră care este tematica generală și care este necunoscutul, fără ca în schimb să aibă vreun rezultat actual. Imputarea însă ar fi nedreaptă. Este neîndoielnic că cel ce pornește să alcătuiască tematica unui scriitor pornește la o muncă grea și extrem de delicată, care cere multă răbdare, o atentă adâncire a întregei opere și un foarte fin simț al nuanțelor. Dar în momentul când această trudă este sfârșită, cercetătorul are inventariate pe fișe temele aflătoare în opera ce-l interesează. El vede frecvența lor, observă ritmul în care scriitorul a revenit asupra fiecăreia, întrucât și prin ce anume diferă fiecare bucată din cele care au aceeași temă, care sunt elementele noi care intervin, ce a putut provoca preferința pentru o anumită temă.

Toate acestea nu vor fi fără folos. Dela caz la caz, cercetătorul poate trage concluzile sale. E greu să enunț concluzii certe, acum când, nu numai în istoria noastră literară, dar pretutindeni, suntem în faza experimentelor în această direcție foarte modernă. In orice caz, din ceea ce cunosc, pot afirma că totdeauna când se descoperă frecvența unei teme la un scriitor, din cercetarea diferitelor forme pe care le-a îmbrăcat ea, se va descoperi nu numai una din capodoperile scriitorului, dar și drumul pe care el a ajuns să o realizeze.

O adevărată cercetare tematică, pentru a fi concludentă, nu se poate opri numai la enunțarea temei. Este o datorie firească pentru noi, în momentul de față, când cercetările de acest fel sunt aproape inexistente și când, în orice caz, ele nu au ajuns la o oarecare sistematică, de care să ținâ cu toate seama, să recunoaștem că dacă se întreprind nu pot da toate rezultatele pe care în principiu le putem aștepta dela ele.

Aceasta din pricină că, enunțând tema unei opere literare, nu te poți adresa imediat unei tematice generale, în care să găsești înregistrate toate operele scrise pe aceeași temă, așa că cercetătorul este obligat să se limiteze la ceea ce îi pune la îndemână propria lectură și memorie, totdeauna atât de minime față de imensitatea literaturii universale.

Dar dacă fiecare ar renunța la aceste cercetări pentrucă nu sunt încă tocmai comode, ele nu vor deveni mai lesnicioase niciodată pentru ansamblu. In schimb, ceea ce astăzi este imposibil sau aproape imposibil — judecarea unei opere literare prin compararea „vestmântului" pe care l-au îmbrăcat toate operele care au aceași temă — poate deveni mâine posibil, dacă fiecare va căuta să lămurească tematica scriitorului de care se ocupă în chip special. Nicio istorie literară n'a fost scrisă înaintea monografiilor; nici tematica generală nu va putea fi alcătuită până când, în toate literaturile, nu vom avea tematice individuale.

Dar, cum spuneam mai sus, ostenelile acestea nu vor fi zadarnice pentru fiecare cercetător în parte, pentrucă se vor evidenția lucruri foarte interesante, altfel rămânând în întuneric, din procedeele tehnice și materialul artistic pe care fiecare scriitor îl utilizează. Cu atât mai mult, cu cât o adevărată cercetare tematică nu se poate mulțumi și nu trebue să se rezume numai la enunțarea temei și încadrarea tuturor bucăților unui scriitor în grupe, după tema pe care o tratează. Cercetarea tematică va merge încă mai departe.

S'a văzut, din exemplele date mai sus, că pot fi opere literare foarte diferite, scrise pe aceeași temă. Cercetătorul le va apropia, le va compara. El va vedea deosebirile. Vor fi deosebiri în subiect, în personagii, în epoce, în clase sociale. Lucruri care n'au nimic comun dela o operă la alta, deși desvoltă aceeași temă, și care vor îndreptăți scepticismul celor grăbiți.

Dar, în măsura în care acum sunt posibile exemplele concrete, să ne lămurim. Dacă vom lua un roman sau o piesă din epoca romanticei franceze și un roman sau o piesă din epoca naturalismului francez, este foarte probabil că vom găsi extrem de puține lucruri comune. Dacă însă aceloraș roman și piesă din epoca romantică le punem alături unele din aceeași epocă, chiar din altă literatură, este cert că vom găsi o sumă de amănunte tipice comune. Evident, sunt anumite teme care caracterizează anumite epoci literare. Dar epocile literare, curentele literare sunt caracterizate mai ales prin anumite detalii a căror frecvență dă o anumită culoare și o anumită tonalitate literaturii. Am accentuat că tema este conflictul fundamental dintr'o operă văzut pe cât este posibil pe latura etern-umană a lui.

De aceea cred că greșesc istoricii literari care zic că anumite teme caracterizează anumite curente. De fapt temele revin și caracterizează caracterele tocmai anumite amănunte care, adăogate și îmbinate cu tema, dau întregului o nouă mișcare și un nou interes, făcând din desvoltarea unei teme eterne, desvoltată de nenumărate ori până atunci, o nouă operă. Aceste amănunte sunt **motivele.**

Fără îndoială, și motivele sunt elemente care revin, deși au carater mai puțin etern decât temele. Tocmai aceasta le caracterizează. Ele nu sunt simplul amănunt din narațiune, ci un moment care se definește oarecum tocmai prin ceva tipic din el, făcându-l să aparțină unei specii și să descindă dintr'un prototip. Modificat totdeauna prin nuanțe de culoare sau de tonalitate, el este pus să intervină la anumite locuri spre a da un colorit nou sau o rezonanță plină de varietate unei teme care a fost și va mai fi. **Motivul,** ca și în muzică nu este unul singur pentru fiecare bucată. Numărul lor într'o operă nu este limitat. Ca și în muzică însă, el reprezentând o posibiiltate de devenire, prin aceasta reprezintă și una de mișcare.

Apropierea de nume ar putea duce la confuzii. Motivul din literatură nu este tot una leit-motivul muzical. In **Tannhäuser,** leit-motivul pelerinilor apare de mai multe ori pentru a-i anunța sau pentru a sublinia un anumit proces sufletesc. Și în literatură avem leit-motive, în special în literatura simbolistă, care descinde atât de mult din Wagner și care voia să sugereze, ca și muzica, sentimente prin sunete sau, în orice caz, printr'o repetare insistentă și calculată a unei anumite fraze. **Motivul** de care vorbim noi acum este însă altceva decât leit-motivul muzical sau literar. Este adevărat, **motivul** se repetă, dar faptul că el nu se repetă în cadrul aceleași opere literare nu-i ia caracterul de motiv. Pentrucă, în fond fiecare **motiv** este tot un **leit-motiv,** dacă este privit în cadrul întregei literaturi.

Renunțarea, revenirea la mormântul unei ființe scumpe, găsirea unui lucru sau a unui portret care trezește o serie întreagă de amintiri, apariția strigoilor sau a fantomelor, sacrificiul din dragoste, visul, despărțirea silită a unor oameni ce se iubesc, cimitirele, spovedania, moartea unei persoane sau a unui animal, toate acestea și nenumărate altele care au ceva tipic în ele, dar care de fapt se prezintă de fiecare dată, în fiecare loc, atât de variate, sunt **motive.** Frecvența unora sau a altora din acestea sau din alte **motive** a caracterizat opere și curente. Este greu de presupus că frecvența unor anumite motive la un scriitor să nu fie revelatoare, cu atât mai mult cu cât **motivul** este unul din cele mai însemnate elemente care modifică temele.

Așa dar, motivul este un element care intervine în desvoltarea temei, care nu trebue să fie un simplu incident din anecdotă. Este necesar să aibă în esența lui un caracter mai durabil, ceva care să-l facă valabil, sub același aspect sau sub altul, în orice altă operă literară. Nu este însă nevoie ca în formularea și în esența lui să cuprindă un conflict sau o mișcare. E suficent ca el să dea naștere la o mișcare, fie că mișcă acțiunea pe drumuri noi, fie că el cuprinde posibilități emoționale, care să „miște" pe cititor.

*

Evident, în aceste rânduri, problema n'a putut fi complet lămurită, cu atât mai mult cu cât, studiile fiind atât de rare, cu greu poate cineva să facă o afirmație mai mult fără teama că cercetări și adânciri ulterioare nu-l pune în situația de a se desminți. De aceea, este greu să dea cineva exemple mai numeroase, care ar simplifica înțelegerea.

Socotesc totuși că, pornind dela puținele lucruri care se află aici și care în alt cadru vor putea fi desvoltate și completate, încercarea celor ce vor voi să aplice cercetarea temelor și motivelor pentru caracterizarea și adâncirea unui scriitor nu va fi lipsită nici de interes, nici de rezultate. Ea va reprezenta în orice caz, dacă va fi făcută cu toată atenția, răbdarea și simțul literar pe care le pretinde, un pas mai departe spre cunoașterea obiectivă a tuturor valorilor care constituesc frumusețea operei de artă.

Prejudecăți au privire la artă

de EMIL GULIAN

Un fenomen caracteristic timpului nostru, în domeniul literaturii și al artei în general, este desigur marea prăpastie care există între unele forme de manifestare ale acestora și marele public. Dacă vina este a publicului, preocupat mai mult de materialitatea vieții decât de cele spirituale, — sau a artei, care, ne mai găsindu-și un loc în noua alcătuire a lucrurilor, s'a strâns din ce în ce mai mult în ea însăși ca într'un refugiu, acesta e un lucru foarte greu de știut.

„Arta trebuie să fie pe înțelesul tuturor", au zis în cor cei cari nu mai înțelegeau nimic în urma acestui conflict, aruncând toată vina pe așa zisa „artă modernă", care — apărută în ultimul timp — stă și mai departe de marele public. E drept că exagerările ei dela început, „săriturile ei peste cal" care în mare parte au căzut, deși au fost necesare impunerii ei, au contribuit totuși simțitor la dezorientarea actuală. Dar e normal în orice revoluție să vină întâiu sacrificiile și pe urmă marile realizări, care au și venit, fără să mai semene cu experiențele începutului aproape deloc.

Trebue însă să precizăm că arta fiecărui timp, ca și cea a timpului nostru, nu este nimic altceva decât o formă a artei de totdeauna, un curent mare al ei, adaptat sensibilității timpului respectiv. In măsura în care e artă mare, este — pe lângă alte calități — și înoire. Ori publicul îi rezistă pentrucă publicul e de obiceiu conservator și nu admite decât ce a învățat în școală, pe când dimpotrivă artiștii sunt niște seismografe mai sensibile, care înregistrează mai înainte decât muritorii comuni cele mai nuanțate cutremure ale sensibilității timpului (pe care ceilalți le vor simți abia după ani).

In toate timpurile, curentele artistice cu adevărat înoitoare au fost recunoscute de toată lumea foarte târziu. Așa s'a întâmplat de pildă, în timpul lui, și cu romantismul.

Să ne amintim că Hernani, piesa lui Victor Hugo, care astăzi ni se pare învechită și care apărea pentru a impune nouile principii ale romantismului, a căzut cu sgomot la premieră ca prea revoluționară. Dacă în timpul nostru diferențele sunt și mai simțitoare, este pentrucă și sensibilitatea epocei noastre a evoluat mai mult. Intr'o epocă în care s'a descoperit de pildă, ce parte importantă are în noi iraționalul sau subconștientul, e normal ca poeții să utilizeze limbajul eliptic, comparația care leagă lucruri mult deosebite între ele, sau hermetismul, — care toate nu sunt decât moduri de expresie necesare pentru a îmbrăca un nou conținut. Dacă pentru noi cei de acum, arta mai veche pare ușor de înțeles, pentru contimporanii cari nu o învățaseră încă în școală ca noi, ea părea tot atât de absurdă cum ar părea unora dintre noi modernismul de acum câtva timp. Nu mai departe decât Eminescu, pe cari azi toată lumea crede că-l înțelege, era considerat la început morbid, distrugător de caractere și revoluționar, datorită noutății lui sdrobitoare, pentru vremea aceea, și însuși Maiorescu stătea la îndoială dacă să afirme că Eminescu e mai mare decât contimporanul său Bodnărescu, poet mediocru care mergea în linia normală a lucrurilor, dar despre care astăzi nu mai știm nimic. Acest lucru e așa de general, încât am putea afirma cu siguranță că până și în timpurile preistorice, oamenii care sculptau în caverne acele măestre siluete de animale, o făceau numai pentru plăcerea lor și a altor câțiva și erau tratați de către ceilalți din trib, drept naivi, drept nebuni, sau drept... prea rafinați. Arta bună e făcută să fie totdeauna înțeleasă mai târziu, în epoca ei doar de câțiva aleși, iar de unii oameni niciodată.

Iată de ce avem dreptul să bănuim încă de acum, că părerea comună care spune, referindu-se la arta timpului respectiv, că „arta trebue să fie pe înțelesul tuturor" nu poate fi justă. Mai întâi nu pentrucă acest lucru ar fi cu totul imposibil, ci pentrucă e necesară o trecere de timp până ce arta înovatoare să ajungă la nivelul tuturor. Apoi pentru alte motive.

Este un lucru cunoscut de oricine că arta cultă, chiar cea recunoscută de toată lumea ca bună — de pildă Beethoven — nu se adresează totdeauna celor complet inculți. Se va zice atunci: desigur nu lor, ci intelectualilor. Dela început deci trebuie să excludem o mare parte din muritori, ceeace nu mai însemnează tocmai că arta trebuie să fie pe înțelesul tuturor. Numai că intelectualitatea aceasta e și ea relativă. Intelectuali știm cu toții că nu sunt toți cei care posedă o diplomă universitară. Ba se poate întâmpla ca în unele cazuri să fie tocmai invers. Și uneori se întâmplă ca opiniile lor să fie stricate tocmai de intelectualitatea pe care o au. Școala, în mod necesar conservatoare, le imprimă o mulțime dintre prejudecățile contra cărora luptă în mod natural arta care vrea să înoiască.

Problema deci nu se pune așa. Problema artistică lasă deoparte acest fel de intelectualitate și chiar alt fel. E foarte interesant faptul că nu numai că nu e suficient să fii intelectual ca să ai și aptitudini artistice, dar sunt chiar intelectuali excepționali, chiar genii în alte domenii, care nu vibrează decât la dulcegării artistice de proastă calitate, sau la senzațional. Și pot fi unii țărani, oameni simpli care n'au trecut prin școală și sunt puri de orice idee preconcepută, cari să vibreze cu intensitate la orice fel de artă, chiar cultă, cu condiția să nu fie prea manierată, să fie directă, și dacă e literatură — să-i înțeleagă termenii.

Ce dovedește acest lucru? Dovedește că arta nu interesează pe toți oamenii și nu interesează mai ales pe mulți care cred că sunt îndreptățiți la aceasta. De ce? Pentrucă nu toți oamenii simt și înțeleg la fel. Sau, cu alte cuvinte, pentrucă problema artistică nu e atât o problemă de inteligență și cultură, cât este în prim rând o problemă de sensibilitate și mai ales o problemă de sensibilitate educată artistic, prevenită.

Sensibilitatea aceasta nu o capeți de nicăeri, ci e un dar cu care te naști, asemănător în totul darurilor înăscute ale artiștilor, dar mai mică gradual. Nu mai trăim pe vremea când se credea că geniul este o apariție monstruoasă în omenire, o excepție cu totul de altă natură decât a celorlalți muritori. Esteticienii mai noui au dovedit că funcțiunile intelectuale ale geniului nu sunt decât niște potențări ale funcțiunilor obicinuite ale muritorilor de rând și că deci nu există o deosebire de natură între oamenii obșinuiți și geniu, ci numai o deosebire de grad. Așa că muritorii obicinuiți au și ei în diferite grade ceva din caracteristicile geniului, și invers.

In sensul acesta se poate spune că arta este și trebuie să fie generală, (nu în sensul că trebuie înțeleasă de toți), ci în sensul că ea trebuie să cuprindă ceva accesibil acestei sensibilități, pe care toți oamenii o au, care e de natură general umană, dar pe care nu toți o au în aceiași măsură, pentrucă nu toți sunt egali dotați, nu numai ca facultăți intelectuale, dar și ca facultăți sufletești.

Rolul sensibilității, necesare pentru înțelegerea artistică, este așa de mare și ea e așa de apropiată de cea a artistului, încât s'a spus chiar — și pe bună dreptate — că sensibilitatea privitorului operii de artă sau a cititorului, nu este numai pasivă, nu se mărginește numai să primească, să înregistreze, ci intervine creator în operă, se întrepătrunde și colaborează cu opera, căreia îi dă adevărata rezonanță. Are deci mare importanță sensibilitatea și mai ales cea artistică, adică cea *educată* în această direcție. Pentrucă e dela sine înțeles că sensibilitatea, ca orice dar natural, câștigă în valoare atunci când e cultivată. Și vom vedea în ce sens.

Din cele spuse până aici, rezultă însă că dacă nu poate să existe artă pe înțelesul tuturor, e natural ca nici aprecierile asupra artei să nu poată fi lăsate pe seama tuturor și că deci prejudecata care spune în materie de artă: „e frumos ce-mi place mie, ce mă mișcă pe mine", urmează să fie și ea înlăturată. Urmează să fie înlăturată, pentrucă — se știe — câte capete atâtea păreri. Nu se poate spune că o operă e bună pentrucă-mi place, o simt, și alta nu e bună fiindcă n'o înțeleg, pentrucă totdeauna se va găsi altcineva care să spună, în primul caz că el nu simte și în al doilea invers, în care caz n'ar mai fi posibilă nici o judecată estetică. N'am mai ști de ce Beethoven e Beethoven și am crede că Verdi e mai mare, pentrucă la „Traviata" plângem. Plângem la „Traviata" și nu-l ascultăm pe Beethoven pentrucă nu avem suficientă educație muzicală, dar faptul acesta nu ne autorizâ să ne erijăm, și când suntem nechemați, în judecători aristici. Ar însemna o anarhie, care dacă nu e posibilă în domeniul ideologiei pure nu poate fi posibilă nici în domeniul bunului gust și al sensibilității. In domeniul spiritual lucrurile sunt determinate de o logică internă a lor și prin asta dispun ele de noi oarecum. Sunt anumite imperative interioare; din punctul lor de vedere trebuie să privești și nu din altul, pentrucă din punctul lor de vedere a creiat și artistul. Ele au emanat dela artist și critica nu a făcut decât să le degajeze, să le clarifice și să le aplice apoi ca criteriu. E ca la un joc ale cărui reguli trebuie să le știi și să le respecți dacă te-ai angajat serios să joci.

Cu alte cuvinte trebuie deci reținut că în domeniul artistic judecățile se fac după niște criterii, care se adaugă sensibilității înăscute. Ele sunt mai elastice decât în alte domenii și mai variabile după idealul artistic al timpului respectiv și după felul cum le schimbă geniile care schimbă toate, dar totuși există, fără putința de a fi contestate. Aplicarea acestor norme care stabilesc o gradație de valori, pune ordine și ferește sensibilitatea de rătăciri, este însă foarte delicată. Vai de criticul care judecă numai cu mintea și nu are suficientă sensibilitate înăscută pentru a prinde esențialul creației, adică ceeace nu se poate închide în canoane...

Dar publicul care spune: „e frumos ce-mi place mie", face o greșală mult mai gravă, mai ales atunci când caută în artă nu tot complexul sentimentului artistic, ci numai o parte a lui, formată din anumite elemente eteronome, extra-estetice, care au și ele un rol acolo, dar nu cel principal. Aceste elemente sunt cele care trezesc mai degrabă interesul, pentrucă coincid cu anumite preocupări proprii contemplatorului operei, sau pentru că reflectează ambianța generală de idei a epocei respective. Așa de pildă interesul social, moral, religios, patriotic, pe care îl trezește opera, sau cel trezit de pildă de faptul că într'o carte ai întâlnit întâmplări din viața ta, sau că acțiunea e senzațională sau erotică fără o necesitate absolută. La fel cu interesul venit numai din noutatea operei, cum e la snobi, sau interesul pentru vechimea operelor; ca la oamenii cărora le place orice e antic numai pentru asta, chiar dacă opera în sine n'are nici o valoare.

E adevărat că aceste elemente extra-estetice dau de obiceiu mai multă viață operei și uneori sunt deosebit de importante, dar tocmai de aceea trebuie să fim prudenți, pentrucă dacă pentru celelalte ne putem servi de anumite criterii, pentru judecarea lor trebuie să avem, în prim rând, bun gust și sensibilitate neviciată și mai ales trebue să nu le considerăm izolat, ci să apreciem numai întrucât sunt necesare operei de artă privită în totalitatea ei. Căci se mai întâmplă altceva. Se mai întâmplă că tocmai elementele extra-estetice (de care se ocupă acum o știință germană specială — știința artei, —) sunt cele care formează partea vremelnică — deși mai vie — a artei și numai cele estetice, de care se ocupă estetica îi dau caracterul etern spre care trebuie să năzuiască orice operă artistică.

Cunoștința acestor lucruri este deci necesară oricui caută să găsească în artă o nouă posibilitate de înțelegere a lumii și nu vrea numai să se distreze cu ajutorul ei. Ceeace cu alte cuvinte revine la a avea educația artistică necesară, care nu e niciodată terminată și care se grefează pe o largă experiență de viață și o vastă cultură generală. In această educație e suficient să arătăm ce importanță are de pildă cunoașterea a cât mai multe opere și a succesiunii lor, pentru a vedea care este aportul deosebit al artistului față de alții, viziunea lui nouă de viață, ceeace a simțit numai el așa și nimeni altul. Căci aceste calități sunt indispensabile pentru a-i justifica existența. Dacă cineva care n'a mai citit nimic întâlnește de pildă într'o carte comparația că iubita cântă ca o privighetoare, poate găsi în asta o idee genială și ar fi genială desigur, dacă n'ar mai fi spus-o înainte câteva mii de poeți proști sau buni. Dar cum noutatea nu e numai de conținut, ci de cele mai multe ori inovațiile importante sunt în technica deosebită care facilitează o nouă expresie, se înțelege dela sine ce pregătire de specialitate trebuie să aibe cineva ca să spună aproape cu siguranță că are afface cu un artist adevărat sau nu. Deosebirea între cel care judecă arta necultivat și cultivat, e ca între violonistul care cântă după ureche și cel care cântă după note.

Dar a demonstra mai departe aceste lucruri ni se pare tot atât de inutil ca a demonstra, că pentru a fi oameni complecți trebuie să învățăm carte. Cele susținute de noi aici sunt de altfel recunoscute în parte, când se zice: da! artă pe înțelesul tuturor, dar nu chiar a tuturor, ci al celor nițel mai culți. Dacă nu s'ar recunoaște nici aceasta, și ar trebui să simțim frumusețea artei instinctiv, nu s'ar mai învăța la școală nimic în legătură cu arta, după cum nu ne învață nimeni să vedem sau să auzim. Dar dacă admitem că e nevoie de o educație mai puțină, de ce nu am admite că e nevoie și de o educație mai multă, cât mai multă pentru înțelegerea artei adevărate? Asta ne poate face să fim mai prudenți în părerile pe care le emitem despre ea. Toate cele spuse mai sus ni se par banalități, care însă nu vor fi niciodată îndeajuns repetate.

Conceptul de artă în Scolastică

II

de AXENTE SEVER POPOVICI

Am ajuns, în expunerile noastre din rândul trecut, la concluzia, că pentru Scolastică, arta era, înainte de orice, **ordine intelectuală,** și că, acțiunea ei esențială consista în a imprima o idee într'o materie.

Dar pentru asta, se cer anumite calități ale inteligenței. Scolasticii găseau aceste calități în ceiace ei numeau **habitus.** Denumirea și teoria lor o găsim, în cea mai mare parte, la Sf. Toma. Ele erau predispoziții spre perfecționare, și formau întreg elementul dinamic al omului. Fără ele nu s'ar putea progresa. Astfel de **habitus**-uri erau frumusețea și sănătatea pentru corp, și grația pentru suflet. Dar, ne permitem să atragem atenția, că ele nu trebuesc confundate cu echivalentul lor morfologic modern. Obiceiul, forma mecanică sau rutina sunt legate de centrii nervoși, pe când **habitus**-ul scolastic e legat numai de facultățile materiale ale omului, — de voință și de inteligență. In acest mod înțelese, **habitus**-urile erau un fel de titluri de nobleță metafizică, titluri care aveau meritul incomparabil, că erau înnăscute și că determinau inegalitatea printre oameni. Nu putem insista mai mult asupra lor. Ceiace ne interesează din această discuție este faptul că, conceptul de artă prinde o nouă formă. **Arta este un habitus al intelectului practic.**

Acest habitus însă, fiind o calitate care a triumfat din indeterminația originară a facultății intelective, duce omul către un maximum de perfecție și către un maximum de eficacitate operativă. Asta însemnează, că pentru scolastici, care socoteau răul o lipsă, o **privație** de ceva necesar, această calitate duce indiscutabil către bine. Și, prin acest caracter, **habitus**-ul este o virtute; sau, după formula Sfântului Toma, din Summa Teologica, **habitus operativus boni.** Existența unei atari virtuți este necesară operei de artă, fiindcă modul acțiunii e în funcție directă de dispoziția agentului producător. Această dispoziție creiază între artist și operă un fel de conformitate și proporție intimă, pe care Scolastica o numea **conaturalitate.** Și, prin prezența acestei virtuți, în unii oameni se întâmplă fenomenul curios, că ei sunt într'un anumit fel opera lor înainte de-a o face. Din asta, putem deduce, că **arta este o virtute a intelectului practic.** Dar atunci, numai pentru că orice virtute duce exclusiv către bine, ne este perims, fără alte afirmații, să tragem consecința, că arta nu se înșeală niciodată și că ea suportă o **„rectitudine infailibilă".** Asupra acestui punct, scolasticii au discutat mult. Cea mai mare parte din ei se întrebau, cum este posibilă această infailibilitate în zona individualului și a contingentului. Dificultatea era destul de serioasă, totuși, a fost înlăturată prin despărțirea **adevărului dependent de intelectul speculativ,** care consistă în a cunoaște așa cum este, și unde nu se putea opera decât cu necesarul și universalul, de **adevărul intelectului practic,** care consistă în a dirija acțiunea conform cu ceiace trebue să fie după regula și măsura lucrului de făcut. In acest sector, este absolut neîndoios, că poate fi infailibil chiar și contingentul. Aci însă, mai trebue adăugat ceva; și anume, că această infailibilitate a artei nu privește decât elementul formal al operației, cu alte cuvinte, numai **„regularea"** operei prin spirit. Că mâna artistului greșește, că instrumentul lui se rupe, ori că materia se distruge, puțin importă; toate aceste defecte introduse în „eventus", în operă, nu afectează cu nimic arta însăși, care constă în forma purtată de el în intelect. Un artist care are **habitus**-ul artei, dar căruia îi tremură mâna, produce o operă imperfectă, fără însă, să altereze cu aceiași eroare virtutea din el.

Din considerațiile precedente, ajungem la concluzia, că abilitatea ochiului sau abilitatea mâinii, și în general, abilitatea fizică nu face parte din artă, ea fiind numai o simplă condiție materială și extrinsecă. **Arta este întreagă, un bun care privește spiritul și care se conduce numai după propriile ei reguli. Ad bonum operis,** după expresia Sfântului Toma. Dacă artistul a făcut bine, asta ajunge; starea lui de spirit, ca om, nu interesează. Exact cum nu interesează dacă Euclid a fost vesel sau trist când și-a demonstrat **bine** postulatele. Că a fost într'un fel sau altfel, el a păcătuit ca om, nu ca geometru. S'ar putea întâmpla însă, ca între om și artist să fie un acord perfect. A, splendidă omologhie! Atunci e cazul cel mai fericit. Gândiți-vă la minunatul Fra Angelico, care n'a simțit niciodată astfel de conflicte interioare.

Așadar, după concepția scolastică, arta tinde, în general, să facă o operă, și artiști nu erau numai Fidias și Praxitel, ci și retorul ori fabricantul de corăbii. Dar și pe atunci, cu tot amorul pentru concepte, se recunoștea, aparte, un grup de arte speciale, care tindeau să facă, nu o operă oarecare, ci numai o operă **frumoasă.** Atari arte își aveau cercul lor de viață; erau îndreptate numai către frumusețe, și în atât ca frumoase, ele erau socotite ca un scop în ele, ca un absolut și că își ajung lor. Cu asta, am ajuns la categoria **artelor frumoase.** Să adâncim nițel.

Dela început trebue să precizăm că între artele frumoase și înțelepciune există o strânsă legătură. Ele se referă la un obiect care depășește omul și care valorează prin sine, și a cărui amplitudine este infinită, căci frumusețea este tot infinită, ca ființa sau ca Dumnezeu din care derivă. Și încă ceva! Artele frumoase sunt desinteresate, dorite prin ele însele, într'adevăr nobile, pentru că ele nu sunt ca să ne servim de ele ca de un mijloc, ci își au un scop în sine, și sunt un **fruct** veritabil. **Aliquid ultimum et delectabile.** Toată valoarea lor este spirituală și modul lor de a fi, contemplativ. Asta, pentru că ele vizează un fel de delectație spirituală, stare care nu diferă mult de contemplație. Totuși, pentru Scolastică, arta este esențial **„factibile"**, și, în ultimă analiză, un lucru de sclav pe o materie care își îndreaptă ochii către bucuria spiritului. Și de aci, se lasă peste artist o condiție patetică și mizeră, care de altfel nu este altceva decât imaginea condiției omului în lume, unde el, acest nefericit năpraznic, ca un monstru, trebue să se uzeze printre corpuri și să trăiască cu spiritele. A produce frumusețea, în adevărata ei proprietate, nu era pentru Sf. Toma și pentru Sf. Bonaventure decât un atribut exclusiv dumnezeesc.

Artistul, cu îngusta lui condiție umană, mai puțin înaltă, mai discordantă și mai dureroasă, pentrucă activitatea sa nu se menține întreagă în imanența operațiilor spirituale, și nu consistă în ea însăși să contemple, ci să facă, e privat de bucuria păcii de care este plină înțelepciunea supremă, și e prins, prin asprele exigențe ale inteligenței și ale vieții speculative, în lamentabilul curs al timpului. Oare este aci o negație fățișă a eternității artei? Cred că da. Căci toată Scolastica vedea omul numai în starea lui de păcat, și, prin urmare, incapabil de lucruri mari. Cam în felul acesta s'ar putea interpreta și cuvintele Sfântului Toma, rostite patetic, într'o zi când se pregătea calm pentru moarte, și când începând să-și revizuiască valoarea actelor sale, a spus despre **Summa** sa neterminată: „Asta îmi pare de paie, **mihi videtur ut palea". Iar Jacques** Maritain, probabil, literaturizând această disperată concluzie, în **Art et Scolastique,** de care, aducem la cunoștință, că ne-am servit mult, trece această frază: „Paille humaine que le Panthénon et Notre-Dame de Chartres, la Chapelle Sixtine et la Messe en ré, et qui sera brûlée au dernier jour". Neîncrederea în puterile omului era cât se poate de mare și nestrămutată. Dar n'a durat prea mult, căci Renașterea, epoca cea mai insalubră din istorie, a rupt-o. Acum, după trei secole de meschină infidelitate, arta a vrut să devină scopul ultim al omului, pâinea și vinul său de totdeauna. Iar în realitate, n'a făcut decât să aducă furtună, să-i împrăștie substanța și să arunce peste oameni ceața unei apostazii seculare, care desigur nu-și găsește sfârșitul decât în tăcerea de vagabond a lui Rimbaud.

Să trecem acum la un alt capitol. Despre **regulele artei.** In Scolastică problema se bucura de multă atenție, poate și datorită faptului că aci discuțiile se purtau numai asupra formei, unde logica, această spadă nobilă a spiritului, era deplin justificată. Dar, despre aceasta, în numărul viitor.

Intoarcere la altare

Ce singur mă simt în această noapte! Ce larg
Imperiu de ape fără stele și catarg!
Bate în ușă un deget uscat de vecinicie; —
Clopotele tac, lacătele plâng, basmul învie.
Prin prunii de întuneric strigă cineva
Desnădăjduit și prelung și stins.... Cine va
Sta s'asculte viorile cu strune de baladă
Când pe ogoarele-amintirii fulguie zăpadă,
Iar în sipetul de-argint, greu de nesfârșit somn,
Sângerează frunți palide și gânduri de Domn?

Nimeni nu mă mai întreabă, nimeni nu mă mai cheamă,
Liniștea crește din adâncuri și stuhuri de-aramă;
In sbor vânăt orele se alungă, se frâng, —
De ce nu's oare piatră să nu mai pot să plâng?
De ce nu-mi înghiață inima pentru totdeauna
Să nu mai tremure 'n ea amintirile și luna?
Peste câte piscuri de cântec și amar dor,
Săniile visului alb mai purta-mă-vor?
Pentru cine adun în pumni sărbătoare moldavă?
Pentru cine scot din fântână dimineți și slavă?

Ce singur mă simt în această noapte! Ce larg
Imperiu de ape fără stele și catarg!...

TEODOR AL. MUNTEANU

COLINDE

Flori de vis în ceasul bun
Arde ceru'n urma lor,
Am plecat să mă cunun,
Cu tăcerea apelor.

Porți de lună și arnici,
Pentru îngerii mai mici.
Peste case busuioc,
Voe bună și noroc.

Dincolo de cânt și ger
Brad frumos s'a ridicat,
Holde pentru secerat,
Lerui Doamne, ler.

Și-a pornit din Răsărit
Lerui-ler și iar leroi,
Drum de țară, nins de ploi,
Spre cătunul adormit.

Scuturându-și din liman
Aripile peste an,
Gânduri bune 'n prag de seară,
Să v'aducă vremea iară.

Adunați de lângă cer
Sorcove de-azur și spic,
Pentru pruncul cel voinic,
Lerui Doamne, ler.

CONSTANTIN SALCIA

Alecu aţipise cu brâncii pe masă.

Scrisoarea neterminată, al cărei colţ se vedea de sub cotul stâng, nu-l mai preocupa. De câte ori încercase să aştearnă pe hârtie câteva rânduri, cari să liniştească frământarea celor rămaşi departe, într'un sat depe malul Buzăului, se simţea gol. Lua creionul chimic din cufăr, îi făcea un vârf lung, îl muia în gură ca literile să se cunoască pe hârtia proastă şi decolorată pe care-o aveau la pichet. Invârtea inima creionului între buze, se concentra, însă gândurile îl purtau în altă parte. Saliva i se colora liliachiu. Sculpa pe colţul mesii de scânduri şi întingând ca într'o cerneală, începea să deseme oameni, animale şi puşti. Aşa îl găsea de cele mai multe ori începea să desemneze oameni, animale şi torcea din sat.

Caporalul Ignat citea jurnale şi avea scris frumos. La el veneau cei patru grăniceri de le întocmea scrisorile. In afară de el şi Alecu, nimeni nu ştia carte. Flăcăii se uitau uimiţi la fuga tocului pe luciul spălăcit al hârtiei şi arătau mare respect faţă de caporal, mai ales când pe obrajii lui tăciunaţi se ivea un zâmbet ironic, de superioritate. Tăcerea cuprindea săliţa pichetului, grănicerul înmărmurea; numai caporalul ridica din timp în timp capul, cu fruntea bombată, în semn că a terminat fraza. Punea tocul pe marginea călimării, asculta cu atenţie focul grănicerului şi după ce chibzuia puţin, aranjându-şi în minte ceeace avea să scrie, îşi purta mâna dela un capăt la altul al hârtiei, ca un conţopist. In urmă rămâneau nişte semne ovale, bine ajustate şi în rânduri drepte. Alecu nu recurgea niciodată la ajutorul caporalului Ignat. Două clase primare câte terminase în satul lui, sub ochii răutăcioşi şi vicleni ai învăţătorului, îi dăduse destul ca să se poată iscăli şi să umple de măzgăliturl o carte postală sau o hârtie de plic. Deaceea, de câte ori caporalul Ignat îl găsea îmbonghinat asupra mesii şi cu plaivasul între buze, îi da o palmă peste capelă, din care nu lipsea duşmănia:

— Iar te-ai apucat de jalbe...

Alecu nu răspundea. Işi potrivea capela în cap, îşi strângea catrafusele şi ieşea afară. Impăturea liniştit coala, o vâra în buzunarul de sus al tunicii şi începea să fluere.

Acum, caporalul Ignat intră urmat de Voinea. Era descins de centură şi broboane de sudoare îi împodobeau fruntea. Aruncă pe pat şapca şi veni lângă masă.

— Stoiane...

Stoian Alecu sări în picioare, speriat. Când văzu figura obosită şi unsuroasă a caporalului, îşi veni în fire. Voinea, o mătăhală de om, cu buza de jos crăpată în două şi cu ochii galeşi sta lângă uşă. Mâinile îi spânzurau pe lângă el ca nişte lotci. O ţigare groasă, împletită cu jurnal, lipită pe sfârcul limbii, nu mai ardea.

— Ce-ai păţit dom'caporal?! îl întrebă Alecu.

— Stoiane, am scăpat dela moarte... şi vorbele i se gâtuiră în laringe.

— Ce vorbă e asta?

— Era să ne împuşte... Trei focuri de armă mi-au vâjâit pe la ureche ca nişte duhuri rele... Voinea ştie totul...

— Bulgarii!... V'au atacat bulgarii!... rosti apăsat, mai mult şuerând, Alecu. Când vorbea, ochii lui luceau ca safirul şi buza de deasupra cu mustaţa măruntă şi deasă îi tremura. Se uită atent şi la caporalul Ignat şi la Voinea. Mătăhala lăsase capul bleg în jos, iar Ignat îi evita privirea. Inţelese că altceva era la mijloc... Trase fitilul. Lumina prea puternică îl supăra. Şi apoi nu mai aveau nici gaz. Bidoana se terminase de două zile.

Aşezaţi în triunghiu, în semiobscurul săliţei, cu figurile trase şi desfigurate de oboseală, păreau membrii unui tribunal după o noapte de deliberări spre soluţionarea unui caz grav. Trei oameni nepotriviţi adunaţi din trei unghiuri ale ţării.

— N'ai ghicit! se schimonosi într'un târziu Voinea. Dinţii laţi şi îngălbeniţi de tutun, în râsul sarcastic îi aminti lui Alecu de un maxilar găsit în jurul pichetului şi pe care îl trimisese la batalion. Parcă era de urangutan.

— Dacă mă prindea, io, zău de nu-i spintecam burta, dom'caporal. Că nu ştii matale vorba hoţului: dă tu întâiu ca să-i iei maul, că el dacă apucă să te pice, nu te mai scoli...

Caporalul zâmbi. Se uită lung la Voinea care se căsnea să mai spună o vorbă, strânse pumnul şi se bătu pe genunchi...

— Ai dreptate! Dacă le cădeam în mână, ne căsăpeau... Mai bine aşa... Nu ştiu nici ei cine a fost, nici noi cum îi cheamă...

— Incep să pricep, făcu Alecu... E vorba de ceva mai de aproape... Hm!... De!...

Pentrucă Voinea slobozise mai multe vorbe, Alecu presupuse că el e vinovatul. Mătăhalei îi plăcea vinul. De îndată ce gusta un pahar două începea să povestească din viaţa lui şi a altora câte'n lună şi stele. Legătura şi hazul ce-l turna în fiecare expresie îl făceau simpatic. O vorbă tărăgănită, modelată în sensul întâmplării, îi da întâietate la petreceri. Când se întâmpla aşa ceva, caporalul Ignat nu pleca fără el să-l fi spânzurat. Deaceea, Alecu avu convingerea că cei doi grăniceri au deslănţuit un scandal care s'a terminat cu împuşcături.

— Vârlenii ăştia sunt nebuni!...

— Pentruce?

Alecu se uită la el. Voinea nu făcea decât să-l supere prin întăririle lui. Parcă le pronunţa înadins. Tăcu.

— Cunoşti pe Lonia fata primarului? se uită chiorâş caporalul, dând din cap semnificativ. O cunoşti?... O fată frumoasă!...

Grănicerul înghiţi un nod cât pumnul. Deschise ochii mari şi strâse din fălci. Intrebarea îl picnise ca izdatul.

— Ce e cu ea?

— Am vrut să punem mâna pe dânsa. Ne-au simţit flăcăii şi s'au luat după noi să ne bată... Noroc c'am fugit. Altfel, ne rămâneau oasele pe-aci...

Alecu o cunoştea pe Lonia de şase luni. La fiecare două zile se întâlneau după malul de nisip de lângă scorbura lui „Istrate" La liberare, îşi pusese în minte să se însoare cu ea. Trecuse atâta timp şi caporalul şi ceilalţi graniceri nu aflaseră acest lucru. Alecu nu pleca niciodată, ca alţii, fără chibzuire. Işi măsura paşii şi drepturile.

— N'o cunosc...

O cupă de venin i s'a vărsat în inimă. A simţit că începe să-i tremure tot corpul, şi un glas din lăuntru care-l îndemna să se ridice dela masă şi să-l răstoarne cu un pumn pe caporal. S'a uitat precipitat în juru-i, a văzut mătăhala la spatele lui răzimată de uşă, ca un colos de carne şi a plecat capul.

— Nişte blegi! a conchis el cu un anumit înţeles.

Caporalul s'a ridicat ca un resort şi fulgerător i-a tras o palmă. Tremura. Pricepuse. Voinea a trecut la spatele lui.

Alecu a lăsat capul pe masă. Cei doi, ca nişte călăi, stau în picioare, lungi şi nemişcaţi.

●

Apele veneau mari. De două zile Dunărea se umflase în matcă iar valurile verzi ca veninul se rostogoleau furioase unele peste altele, muncite ca de duhuri necurate. O pală de apă se isbea de malul argilos, galben-vineţiu şi cădea dela înălţime, cu sgomot. Picăturile străvezii săreau ca nişte mingii.

Dincolo, pe malul bulgăresc, Nicopolul, cocoţat pe şoldul dealurilor văroase, mai cu seamă ziua sub pripeala soarelui părea un cimitir. Din când în când, pe muchia dealului maşinile de cursă dela Plevna îşi făceau apariţia ca nişte fantome. Se mişcau încet, — fluturi pe faţa unui geam.

Noaptea, când vocea apei se întetea ca şi urletele lupilor în păduri nepătrunse şi singurătatea creştea ca un vis, licăritul luminilor de pe malul dimpotrivă avea în el ceva bolnav. Aproape de apă, lămpi fumegate se mişcau de colo-colo. Barcagii şi pescarii se desprindeau de mal, se tupilau şi îşi dau drumul în jos, spre ostrov. Dunărea parcă se îngusta cât un prosop murdar şi vechi iar chiotele ei, ca de copii surprinşi de incendiu se ridicau în întunecimea văzduhului.

La o sută de metri spre Miazăzi de pichet, lângă „Râpa neagră", străjuită de ea, grănicerii ridicaseră o covercă. Nici cât la o împuşcătură, din marginea fluviului, se afla ostrovul. Cu atenţie, speriind somnul, de aci, din covercă, puteai să observi toate mişcările pescarilor bulgari cari luptându-se cu năstrupnicia valurilor din ce în ce mai înspăimântătoare, veneau după peşte. Vara, în nopţile limpezi ca oglinda, o ureche bună poate rupe din boscorodeala pescarilor.

●

Ivan Porumbacu era la masă. Un străin care-i sta alături vorbea pe şoptite desemnând cu un creion nişte semne pe faţa de masă. Sporovăia un timp, se oprea, se uita drept în ochii lui Porumbacu şi iar vorbea. Ivan da des din cap, aprobând. Fruntea lui înaltă, descreţită arăta o adâncă satisfacţie. Cu sfârcul ochiului examina pe străin.

Alecu intră şi se aşeză pe pat, fără să fie observat.

Ceeace discutau viitorul lui socru şi cu străinul era deosebit de important de vreme ce nici Măriuca şi nici Lonia nu aveau voie să asiste.

Târziu, grănicerul înţelese că e vorba de o pereche de boi pe care streinul urma s'o vândă cu un preţ destul de bun la târg. Numai că nu se înţelegea cu Ivan asupra sumei.

Străinul îi documenta că nu-i poate da sub niciun motiv mai mult. Porumbacu refuza să primească ridicând în ajutorul pretenţiunilor sale riscul la care se expunea. Necunoscutul se căuta în buzunarul din dos, da să scoată ceva, dar nu îndrăznea. Fiecare gest reliefa teama.

Alecu pricepu deplin. I se făcu lumină în creier. Toată enigma era deslegată.

Lonia intră şi zărindu-l scoase un ţipăt de bucurie :

— Când ai venit Alecule ?

Mesenii, se întoarseră speriaţi. Fuseseră descoperiţi. Străinul se ridică şi cât ai clipi ieşi pe uşă. Parcă nici nu fusese. Ivan Porumbacu zâmbi trist.

Işi deteră mâna.

— Ce mai faci ? N'ai mai venit de mult pe la noi...

Grănicerul se uită în altă parte, în timp ce Lonia se aşeză lângă el.

— Măriuco! Ia vino fa!... Vino c'a venit Alecu !... strigă Ivan strecurându-se pe uşă...

Lonia, singurul copil al lui Ivan Porumbacu trecea ca una dintre cele mai frumoase fete din Vârlia. Averea ce-o moştenea dela bunici şi cea dela Ivan o făceau şi mai căutată. Toate propunerile fuseseră înlăturate. Ivan spune sus şi tare : „n'am fată de măritat !" Băeţi chipeşi, harnici şi înstăriţi plecaseră cu ochii plânşi, nutrind în sinea lor groaznică răzbunare omului cu părul înspicat, cu mustaţa răsucită melc şi cu ochii blânzi, care-i primea în casa lui, se omeneau dar n'avea „fată de măritat". Măriuca nu se amesteca. Lua şi ea parte la toate discuţiile, se oţăra, dar nu putea trece peste vorba tăioasă în asemenea momente, a bărbatului. Târziu, s'a aflat adevărul... Ivan nu-şi găsise omul. — Atunci a apărut la pichetul de lângă Vârlia, Alecu. Când a aflat a cui e fata cu obraji de lapte şi uitătură de sfânt s'a dus deadreptul la Ivan acasă şi i-a spus că vrea să-i fie ginere. Direct, fără înconjur, fără intermediari. In noaptea aceea, Ivan s'a îmbătat de bucurie. Găsise ceeace căuta. Omul de care avea nevoie se ivise.

Lonia s'a uitat la el, îngrozită. Luciul care-i juca în irisul ochilor, cearcănele de sidef, ca o ghirlandă, îl făcuseră atât de frumos, încât mirarea ei semăna mai mult a frică.

— Lonia, am auzit lucruri grave despre tine ! grăi el cu un calm desăvârşit.

— Cum? Cine? insinuă Lonia, deplin convinsă de nevinovăţia ei.

— Vorbesc flăcăii pe la colţuri... Eu nu m'am luat niciodată după spusele altora. Ce am văzut eu, numai aceea am crezut.

— Ce vrei să spui ?...

— Vreau să spun că trebue să facem la un fel : tu nu mai poţi trăi aci. Chiar dacă ai cuteza să-mi dovedeşti că nimic nu te împiedică să-ţi duci viaţa în acest sat, nu voiu admite. Orice încercare va cădea. Sunt convins de acest lucru mai mult decât credeam... Mai mult decât işi închipue cineva...

— Lămureşte-mă ! se rugă ea punându-i mâna pe umăr.

— Te voi duce la noi în sat. Pe malul Buzăului. Acolo nu te cunoaşte nimeni ; nu va şti nimeni cine eşti. Doar eu. Vei trăi mai liniştită ca aci. Trebue să plecăm...

— Dar...

— Nicio împotrivealâ. Sunt hotărît. Sau dacă nu, să omorîm pe tată-tău şi toţi ai tăi...

— Ce vorbeşti, Alecule !...

— E lucrul cel mai simplu. Vei scăpa de înjositoarea bănuială de acum. Asupra ta se vor răsfrânge iar razele luminoase ale frumuseţii tale... Altfel...

— Ce ?

— Situaţia mea este asemănătoare... Vreau să lichidez odată... Să plec... să fug...

— Cum îndrăzneşti să spui toate acestea? se rugă Lonia, frângându-şi mâinile.

— Ieşi odată în sat. Ascultă ce spun femeile, bărbaţii şi copiii... Te vei lămuri... Ştiu totul Lonia... totul... Astăzi am descoperit...

Lonia se făcu galbenă ca turta de ceară. Lăsă capul în pământ. Părul ei negru, lucios ca mătasea îi îmbrăca umerii ca nişte ciucuri...

Alecu trecuse brutal, animalic peste orice sentiment. Lonia îi cântase melodiile celle mai dulci, nopţile înfiorate de cadaverica alba culoare a lunii işi găsiseră o amplificare în sufletul lui numai prin intermediul Loniei. Nu era decât fiica lui Ivan Porumbacu şi culpa lui se răsfrângea din plin asupra ei... Se ridică să plece. Lonia se agăţă de braţul lui.

— Mai stai... Unde vrei să pleci ?... Unde ?...

Uşa se deschise şi intrară bătrânii.

— Stai bre... Dece pleci ?...

Alecu se opri, îşi căută vorbele şi pronunţă sacadat :

— Cu hoţii, n'am de face...

Toţi rămaseră uimiţi ca la o arătare...

●

Caporalul s'a întors târziu, pe la patru după amiază, cu un săculeţ de nuci. Bocancii îi erau plini de noroiu până la oul piciorului. Işi legase mantaua în spate, ca în timp de campanie. Arma, avea tot patul mânjit de o mocirlă vâscoasă. Nu încape nicio îndoială că Ignat se folosise de ea la vreun urcuş sau poate îi scăpase. L-a chemat pe Voinea afară, i-a spus câteva vorbe şuşotite, de care mătăhala a holbat ochii, şi pe urmă s'a aşezat la masă.

Caporalul a deschis registrul. A muiat tocul şi a scris.

—Stoiene, la noapte eşti schimbul întâiu ! brusc, forţat, parcă i-ar fi apăsat cineva fălcile într'o menghină.

— Dom' caporal... hăuu ! ştii ce ! huu !... Stroe a prins o bulgăroaică... Vine cu ea la pichet ! bagă capul pe uşă Voinea

— Unde ?!

— Vino să vezi cum o aduce ! ca pe-o oaie când o bagi la gloabă...

Alecu se ridică şi îşi aruncă privirea pe ferestruica săliţei. Un gând rău îi flutură în preajma sufletului. Oare să nu fie ?...

Caporalul se lăsă pe spatele scaunului. Ii făcu semn lui Voinea să iasă.

La câteva momente se auziră glasuri spărtigoase. Femeia vocifera, încercând să documenteze soldatului care-o urma, că n'a voit să treacă dincolo. S'a dus numai să scoată vârşa. Stroie, când femeia se oprea, o împingea cu patul armei, strâmbând din nas.

— Nu discut !... nu discut ! se propagă până în săliţă, distinct, parcă ar fi vorbit la un metru.

Femeea se opri în prag.

— Mă! Imi dai drumul, sau de nu o păţeşti cu mine !... Tu mă cunoşti ?...

Câţi n'am pus eu pe culme, ţâfnoşi ca tine... Ia te uită, nene!... Să mă poarte pe drumuri un ţânc..

Lui Alecu i se păru că înţelege glasul. Se desprinse dela fereastră şi îngheţă. Măriuca, mama Loniei se lupta cu Stroe. I se întunecă înaintea ochilor. Cea mai teribilă furtună nu l-ar fi ameţit atât. Ca într'o horă diabolică, învârtită în cadrul unei nopţi de violet fastuos, îi jucau toate amintirile. Rezistenţa lui câinească, de a închide în sarcofagul tăcerii minunile unui promiţător viitor, în directă legătură cu această femeie, căzu. Cum să nu sară în lanţul mâniei ca leopardul sgândărit de o fecioară, când simte că de acum va începe să se descopere piesă cu piesă toată combinaţia ? Şi cum să nu sbiere ca un nebun ce porneşte spre iureşul vieţii, pe care numai dintre zăbrelele închisorii o observase, când în faţa lui se ridică dârz caporalul ?

Măriuca fu introdusă în săliţa pichetului. Pe jumătate bătrână, cu faţa plină de sbârcituri fine, îmbrăcată într'o fustă neagră de cânepă şi cu un ghiurt albastru spălăcit. In picioare nişte tălpi de ciorapi de bumbac, prin care se vedeau degetele cele mari. Cum dete cu ochii de Alecu, se opri din vorba-i repezită şi usturătoare şi privi minunată spre grănicerul care sta cu mâna dreaptă sub falcă. Dacă s'ar fi dus la el, să-l roage s'o scape, se gândi că n'ar fi tocmai bine. Ea ştia că la armată se respectă gradele cu sfinţenie. Nimeni nu poate trece peste atribuţiunile lui. Dintr'o rotire de ochi bobi care este şeful. Scutură din cap, şi luând o poziţie mai mult decât bărbătească se apropie de masa la care sta posomorît, răsfoind fără nici un interes un dosar, caporalul Ignat.

Se opri la un pas de el. Caporalul nu ridică fruntea. Privi însă pe sub sprâncene picioarele femeii, ciorapii ei rupţi şi se lămuri.

— Domnule şef, băiatu-ăsta m'a adus aci că fiindcă aş fi vrut, zice el, să mă duc la bulgari!... vorbi înţepat Măriuca.

— Ştiu tot...

— Tomnai că ştii, să faci bine să-mi dai drumul, că de nu o păţiţi cu noi !

— Ne ameninţi vasăzică ?... Dumneata crezi că noi suntem puşi aci, la margine de ţară să ne temem de toate muştile câte sboară în aer?! Aşa crezi?... Noi, dumneata nu ştii, n'ai avut de unde să afli acest lucru, păzim un pământ care ne e mai scump decât sângele nostru. Ne dăm viaţa pentru el... făcu Ignat sculându-se, deodată.

— Păi şi noi la fel...

— Ce iubire e asta când încercaţi pe toate părţile să treceţi Dunărea? Să ne periclitaţi nouă viaţa şi să duceţi dincolo banii noştri !... Să nu mai spui aşa ceva ! Eu dacă eram, te asvârleam fără nici o vorbă în valurile fluviului.

Alecu tresări. Plecă din nou capul. Privirea turbure a Măriucăi îl străpungea. Nu avea nic io putere. Nimic. Orice încercare din parte-i, n'ar fi făcut decât să agraveze situaţia şi aşa destul de delicată.

— Cum te chiamă femeie ? luă tocul în mână caporalul Ignat.

— Măriuca Porumbacu...

— Mâine vei da socoteala la Giurgiu, în faţa şefilor noştri...

— Pe ochii mei dacă sunt vinovată cu ceva, dom' şef... Să nu-mi trăiască Lonia, dacă ştiu să fi vrut să trec. Aoleu ! Ce să caut eu în Bulgaria când nu ştiu nici strop de vorbă...

Caporalul a oprit-o. Parcă şi-a adus aminte de ceva cunoscut. Lonia. Nu de mult i se şoptise la ureche acest nume. Unde, cine, când ? Nu se poate deslusi.

Măriuca începu să plângă.

Parcă l-ar fi chemat cineva, Alecu bușni pe uşă, să nu mai audă, să nu mai vadă...

In furia primei desmeticiri, Alecu s'a gândit să se repeadă într'un suflet până în Vârlia şi să anunţe pe Ivan Porumbacu de nenorocirea care i-a căzut pe cap. Şi mai ales s'o mai vadă odată pe Lonia şi să-i spună pe înţeles că ruptura s'a făcut definitiv.

Imediat s'a răsgândit. Toţi grănicerii îl urmăreau. Pentru fiecare din ei se pune o mare problemă : aceea de a-l prinde, de a-i descoperi toate planurile. Aceasta este ceva care iese din comun. Nu-şi poate închipui să apară vinovat în faţa şefilor lui ierarhici.

Mai era şi altceva. Caporalul Ignat îi spusese că este primul schimb. Răgaz n'avea. Se lăsă îngenunchi, apoi pe pântec şi se întoarse pe spate. Deschise ochii tare încât simţi că-l dor orbitele şi dete un ocol cerului. Câţiva nouri fumurii murdăreau muselinul albastru în partea de apus. Pământul rece, mirosul acru şi întăritor îl ţinea încordat. Inchise ochii, îi deschise jucându-se.

— Imi arde de copilării ! îşi spuse singur...

Sgomotul apelor îi mulţumea urechea ca un şuşotit de frunze. Un vârtej surd, ca o muzică baritonală, stinsă ajungea până la el : Oltul îşi năpustea mânia apelor în curentul fluviului. Buzăul niciodată nu scotea un geamăt asemănător, oricât de înfuriat ar fi venit. O ! cum îl înspăimântau apele!

Satul depe malul Buzăului, flăcăii, fetele, ogoarele pline de flori smălţate, ogrăzile împodobite cu brebeni de salcâmi primăvara, biserica strălucind în soarele aprins au trecut pe sub genele lui întredeschise. Invăţătorul, bătrânii, sătencile, lanurile foşnitoare de porumb şi fata de acolo din satul lui de baştină, la care ţineau neamurile — s'au urmat ca într'o carte, induioşându-l...

Când s'a trezit din beţia acestor frumoase viziuni, ciumberul serii începuse să cadă peste depărtări. Ii era frig. Mâinile îi îngheţaseră. Câteva surcele îi intraseră deabinelea în carnea palmelor, pentrucă dormise cu ele sub cap. S'a frecat la ochi, şi a plecat la „Râpă".

Pe drum l-a întâlnit pe Ştefan a Mitrei. Mergea cu privirea în pământ, îngânând o melodie tristă.

— Ce cânţi, Fane ?

— Ia, de supărare... Mai mi-aduc aminte de-ale bisericii... Că de aia am fost dascăl.

— Ha ! ha ! ha !...

— Râzi ca prostu 'n târg... i-a vorbit năcăjit Ştefan...

Nu şi-au mai spus nimic. S'au despărţit duşmani. Aşa arătau după mers şi după muşchii feţii. Cu Ştefan nu fusese decât prietin. Toţi îl urau acum, sau căutau să-l urască.

— Până la liberare nu mai e mult. Mai rabd. Pe urmă mă duc acasă, sau la Bucureşti. Mă fac negustor. Să câştig bani. Mulţi... Să am bani, gândi el, înveselindu-se.

Orice ar fi făcut nu-i ieşea din cap întâmplarea cu Măriuca. Ce-are să zică Porumbacu. Toată vina pe capul lui are s'o arunce : că a prins-o în cursă, ca să-i dea pe Lonia... Dar Lonia? Ea, fata aceasta care nu a sesizat gravitatea nelegiuirilor pe care le-a comis tatăl ei până acum, orbind-o şi pe ea şi pe ceilalţi oameni din sat. Ce va mărturisi când jandarmii o vor lega în lanţuri, când o vor bate să spună tot ce ştie ? Un stol de gânduri negre îi veneau în creier.

Vorbe arţăgoase au ajuns până la el. S'a cutremurat. Tot corpul i s'a umplut de sudoare, parcă s'ar fi scăldat. L-au cuprins ameţelile.

A ieşit în potecă şi prin întunerecul ce se îndesa tot mai mult peste pământ a zărit, trecând măgura, două negreţe. Tiptil, ca un pisoiu s'a luat după ele, cu răsuflarea reţinută. Numai cine a trăit în stepă poate cunoaşte înfiorarea pe care ţi-o vârâ în sânge o noapte aci. Nu se vedea mai mult nimic ; decât două linii negre cari înaintau.

Lui Alecu îi bătea inima puternic. Buzele îi dârdâiau. Mersul acesta de om bolnav îl obosea. Mai repede ar fi vrut să fugă. Ar fi ieşit odată din haina călduroasă a sbuciumului din el.

Străinii au scoborît măgura, îndreptându-se spre pichet. Alecu a stat o clipă locului, a ascultat vâjâitul Dunării răsculată între maluri, a încercat să prindă din convorbirea celor doi şi neisbutind, a scos un chiot sfâşietor. Ingroziţi, străinii au rupt-o la fugă.

Fără să someze, fluerând ca un gardian de stradă când observă incendiul, Alecu a descărcat arma. In fugă apoi, a încărcat-o la loc. O negreaţă a căzut.

Alecu s'a oprit brusc.

— Am omorit ! şi-a descleştat fălcile...

Dinspre pichet s'au auzit strigăte. O lumină oscila şi la stânga şi la dreapta. Iureşul s'a apropiat. Caporalul cu lampa s'a oprit la doi paşi de el.

Alecu n'a răspuns.

Ştefan, Stroe şi Voinea, s'au oprit şi ei.

— Mai înainte ! a rânjit Alecu fără să-i privească.

Caporalul a lăsat lampa pe pământ. Ceilalţi s'au strâns cerc. Măriuca, schiopătând, s'a trântit peste ei.

— E femee, bă! a strigat tare, Voinea.

Măriuca a scos un ţipăt înfiorător.

— Lonia! fata maichii... fată!...

Alecu a înţeles totul. A privit ţintă la cer, şi-a muşcat limba, s'a clătinat pe picioare ca un beţiv şi revenindu-şi, s'a repezit în noapte, spre necunoscut, gemând ca o fiară...

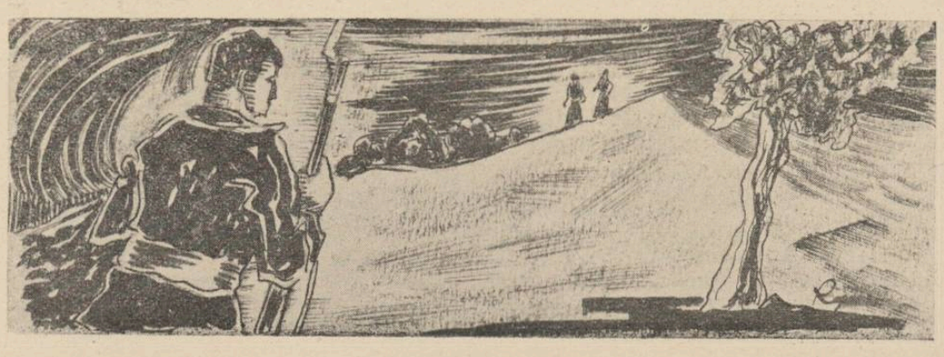

ÎNTOARCERE

de IULIAN VESPER

Pamfil Atiniciculuí și-a găsit în sfârșit loc între doi domni, ce șfătuesc pe șoptite. Vagonul e turbure și posomorît în lumina bicisnică ce se clatină în cele două becuri roșiatice, în sgomotul confuz, întretăiat de râsete stridente, ce se topesc repede în huruitul monoton al trenului.

Pe lângă militari cu groase mantăli de iarnă, ce discută gălăgios, trăgând sub bănci fumuri prelungi de țigări „Plugar", e plin de funcționărași provinciali ce iau clasa III-a până aproape de urbea de reședință, unde coboară din elegantele vagoane de clasa I-a, realizând economii de țigări și un adaos de stimă în fața concetățenilor, ce întâmplător se găsesc pe peron.

Pamfil e singurul din vagon îmbrăcat în cojoc și cu o cușmă creață, trasă bine pe frunte; de-ajuns ca să ghicească toți că e bucovinean. Dar n'au de unde să știe că flăcăiandrul spânatec, cu un nas voinic încălecat pe o față subțire, cu ochii duioși de femeie, a stat 15 ani în București. Aici a murit tatăl său într'un accident la cazanele din fabrica de pielărie unde lucrează și acum, aici și-a făcut armata și tot aici se va întoarce, după ce-și va regula drepturile de moștenire după mamă-sa, moartă

de curând, fără să-l vadă de aproape 12 ani.

Trenul gonește ca o vijelie peste palidele câmpii ale nopții. Tânărul se uită pe geam: aceleași nesfârșite umbre fugare, coline nelămurite, luminate de o abia simțită lucoare gălbuie.

Gândul i se întoarce o clipă la fabrică, vede locul său ocupat de un sătean care cunoaște meșteșugul fățuitului. Patroana fabricei l-a învoit, dar numai pentru patru zile pline. Ea are încredere în bucovineni, de când a angajat ca bucătar pe un tânăr ca un mesteacăn, de se minunau oaspeții văzându-l. S'a despărțit cu greu de el, când a trebuit să plece acasă, deoarece îi murise doi copii, unul după altul. L-a învoit pe patru zile și într'adevăr, după patru zile a venit să-i spuie că nu mai poate rămâne, deoarece ceilalți copii sunt în primejdie. Patroana i-a dăruit 2000 de lei și câteva perechi de ghete și a plecat în aceeași zi.

Pamfil știa că va găsi casa pustie; ceilalți frați, unul mai tânăr, tâmplar la Cernăuți, crapă de foame cu cei cinci plozi în spinare. Orest, argat la o fabrică de mezeluri în Rădăuți, se ține numai de muieri. Până la armată, așa fac toți — gândește Pamfil, căruia acest frate îi era deosebit de drag. Dacă s'ar fi hotărît să rămâie în sat, i-ar fi lăsat partea lui de casă și loc; și așa rămâneau paragină sau trebuiau să le vândă. Un timp se străduise să-l bage portar în București, ar fi fost ori unde primit, pentru statura lui uriașă, dar nu-l putuse îndupleca.

Ceeace-l frământa acum era cum să facă să nu lase casa părintească de izbeliște. Surori n'aveau; neamurile abia așteptau să pună mâna pe ceva.

Unul dintre ei trebuia să rămână acasă, cu încetul putea să răscumpere partea celorlalți; bruma de avere părintească nu s'ar fi împrăștiat in cele patru vânturi. Va căuta să-l înduplece pe Dumitru, maistorul, să-și aducă familia lui numeroasă în casa părintească; putea să-și agonisească o bucată de pâine în meseria lui, ogoarele i-ar fi adus ceva și ar fi putut trăi mult mai slobod ca în Cernăuți.

De mult îi propusese asta și nu-l ascultase; îi era rușine să lucreze în sat. Orest iarăși refuza cu hotărire. El singur, nu putea jertfi 15 ani de muncă la aceeași fabrică, unde urcase de mult printre cei mai buni lucrători; conducea o echipă; era bine văzut și bine plătit. Aici își amestecase multe sudori, mulți ani din viață se scurseră pe fețele lucioase de ulei, cărora le cunoaște calitatea numai dintr'o atingere de mână.

Era dela începutul întreprinderii celei noui, când bătrânul Mihăilescu murind, îi urmase feciorul său, care adusese meșteri străini din Elveția și mașini noui cu valuri lucioase. El fu ales între lucrătorii specialiști, cari lucrau alături de meseriașii străini și de multe ori aceștia aveau ceva de învățat dela practica lui îndelungată. Când începu greva lucrătorilor, el hotărî o mișcare printre bucovinenii destul de numeroși, ca să treacă de partea patronului, înțelegând situația dezastruoasă în care se găsia fabrica. De atunci patronul îl numise șef de echipă, iar când, după 15 ani, lucrurile se schimbaseră în bine, i se mărise îndoit leafa.

Tânărul patron plecă în Anglia, ca reprezentant al fabricei, și-l înlocui soră-sa, o femeie bătrână, religioasă, care nu se amesteca prea mult în treburile de organizare. Pamfil rămase cu aceleași însărcinări ca în trecut, deși antecedentele lui îi erau necunoscute patroanei. Pamfil aruncă ochii peste cufărul de nuele depe poliță; aducea păpucași cumpărați cu un preț mai ieftin, pentru nepoței, pentru Orest cumpărase un fular de lână și o cămașe de flanelă. De mic, împărțise banii ce-i câștiga între mamă-sa și frații ce-i cereau fără întrerupere. Le trimetea, deși era copil, cu o dragoste bătrânească, de părinte. Prin scrisori, le purtase de grijă, cum să umble în lume, de ce să se ferească. Dumitru făcuse nunta fără să-l înștiințeze și întrerupse corespondența aproape doi ani.

Când le veni al doilea copil, o scrisoare desnădăjduită îl ruga să-i trimită ceva bani. Nu stătu la îndoială, și ajutorul porni în aceiași zi. Pe cumnată-sa, o poloneză, Francisca, n'o cunoștea; se convinsese că trebuia să fie tare vrednică, deoarece năștea în fiecare an, cu o regularitate nedesmințită. Trenul scrâșnea strident, vâjâia într'un sbor ametitor. Pamfil abia-și aduna gândurile; scoase cușma și-și trecu degetele prin hălăciuga de păr.

— Dumneata ești bucovinean? întrebă domnul de alături, privindu-l pe sub ochelari.

Pamfil își îndesă iar cușma; îi venia să râdă. Era unul din acei *„domni"* grași, roșii la față, cărora crezuse că le pierduse urma în București. Își amintea că de câte ori mergea cu porțiile acum 15 ani la târg, se prezentau domni de aceștia, cântăreau porțiile și el, strâns cu ușa de atâtea nevoi, era silit să le lepede pe nimic.

— Sunt din Bucovina, spuse el, în sfârșit. Îl privia acum în față; nu se înșelase: aceiași dinți de aur, inele grele pe degete. Proaspăt bărbierit. Cu o frăgezime trandafirie a cărnii, pe obraz.

— Și unde ai fost la București?

Pamfil cunoștea de mult mâncărimea de limbă a domnilor de teapa lui și nu răspunse. Îi veniau iarăși în minte târguelile nesfârșite, vinderea fânului, cum dintr'o porție ca lumea îți făcea capul calendar, și ajungeai să crezi singur că e o mână de fân.

— Nu înțelegi ce te-am întrebat? se răsti domnul, roșu ca racul.

— Nu înțeleg, răspunse Pamfil, și-și afundă bărbia în gulerul cojocului.

In gară aștepta numai Orest; Dumitru venea după trei cre cu autobuzul. O burniță cenușie începuse de cu seară și umplea târgul de umezeală, tristețe și desgust. Pe străzi, lucrători sdrențăroși, alergau; femei cu bidoane de lapte se strecurau pe porți masive, de fier. Pamfil nu-și putea lua ochii dela Orest. Se îngrășase de când lucra la fabrica de mezeluri; avea un spate de taur. Roșeața din obraz se înveneți se; când râdea, ochii i se afundau în grăsime.

— Și ce lucrezi? întrebă Pamfil.

— Curăț mațele și le spăl, spuse Orest. Trebue multă pricepere și la asta. Multe se sparg când nu iei seama. Dar la mine nu se întâmplă. Jupânul are încredere.

Intrară într'un „local de dejun", o cârșmă cu câteva mese murdare. Pamfil comandă două ceaiuri cu rom. In mantaua neagră, cu mânecile prea strâmte, Orest avea într'adevăr o înfățișare plăcută. Cravata îi stătea strâmb; o îndreptă cu un gest de cunoscător.

— Și femeia cu care trăești, unde-i?

— Lucrează în fabrică cu mine. E de prin Siret. Imi tot toacă la cap să ne cununăm. Eu nu-s pregătit încă. N'am nici bani, nici armata făcută...

— Te-ai gândit cum rămânem cu casa, cu locul. Toți ne împrăștiem. O să ajungă să ne cânte cucuvăile în pod.

— Eu le-am auzit cântând, spuse Orest. Ce să le faci, cântă și ele pe unde văd că-i pustiu.

Mușcă din cornul uscat, cu o poftă de parcă n'ar fi mâncat de trei zile. Ceaiul îl înghiți se din trei sorbituri.

— Ești flămând, întrebă Pamfil.

— Lucrez mult; Am o foame de mă usucă. Greu s'o stingi cu un ceai. Când vine Dumitru, vă poftesc la masă; am spus eu să pregătească de toate. După aceea, cu birja, ori luăm o mașină, mergem acasă.

Pamfil bău ultima picătură de ceai, plăti și ieșiră. Incepea să fulguiască. Bărbați în sumane groase de lână forfoteau pe străzi, cu biciușca în mână și capătul de țigare în vârful buzelor. Aveau ceva îndrăznet în mișcări și mersul lor drept îl vedea acum după 12 ani.

— Dacă nu plecam, eram și eu printre ei. Mă însuram, și-mi vedeam de treburile mele. Intoarse cojocul.

La 10 așteptară autobuzul. Dumitru coborî, galben, cu o barbă țepoasă. Pantofii rupți și pardesiul petecit în spinare făceau milă. Dădu mâna cu Orest și la Pamfil se uită piezis.

— Tot cu cojoc în spinare?

Pamfil începu să râdă. Iată frații. Pentru ăștia își dădea bucățica de pâine dela gură și le trimetea când cereau, ultimul ban. Vorbiră despre casă și loc. Niciunul nu se putea întoarce. Dumitru intrase la un patron mai bun și nu se îndura să-l lase. Orest avea treburile lui. După ce mâncară bine, Paraschiva le făcu pat să se culce. Dumitru își scoase cămașa, ruptă bucăți. Imbrăcă alta, pe care i-o căutase Paraschiva.

— N'am bani, se scuză Dumitru. Cât câștig, cumpăr la copii. Să aibă măcar ei. Celui mai mărișor i-a cumpărat un costum „marinar". O frumusețe. Are un păr creț, negru și ochi albaștri. E greu și voinic, că abia îl pot ridica.

Pamfil nu-i cunoștea sufletul acesta. Odată era o haimana. Când plecase la Câmpulung să facă *școala de arte și meserii*, era flăcău în lege. De-atunci nu-l mai văzuse.

— Și nevasta, spuneai că e o poloneză.

Cum is polonezele? întrebă Pamfil.

— Femeia e tot femee... A mea lucrează și la atelier și mai picură câte ceva. N'am dece mă plânge... Cinci ani am răbdat cu copii cu tot... Ce ierni... Ce geruri... Mă mir că n'am murit. Mi-am fost deschis la Cernăuți un atelier mic, căci n'aveam scule și sculele's scumpe. Cu încetul, mi le-am cumpărat... Mai întâi, nu venia nimeni. Săptămâni de zile nu vedeam un muștеriu. Eram boicotat... Nici românii nu se uitau la mine. Am văzut că nu mai puteam răzbi... că nu mai era chip de trai... Am luat-o singur pe la casele oamenilor... Intram și le spuneam cine sunt și-i întrebam dacă n'au de lucru... O seamă dădeau din umeri, alții-mi izbeau ușa în nas... La puțini li se făcea milă, și-mi dădeau să dreg ceva în casă, căci la atelier le era frică să-mi dea... Pentru 20, 30 de lei, pierdeam o zi, dar eram bucuros când câștigam și atât. Alergam într'un suflet acasă și cumpăram lemne, că ni-era frig... ferestrele mereu înghețate... știi ce înseamnă să ai luni de zile ferestrele înghețate? Dacă n'ar fi găsit nevastă-mea de lucru la un atelier de croitorie, de mult eram morți... Atelierul era al unui polonez și au primit-o, căci străinii se ajută între ei... Așa am scăpat și eu... Patronul meu e tot polonez și tot prin nevastă-mea am intrat... Meseriașii români sunt puțini și de cari sunt nu te poți apropia... N'au nici ei de lucru...

— Și crezi c'o să meargă mai bine? întrebă Pamfil, pe care povestea fratelui îl mișcase până la lacrimi.

— Hm!... eu cred... nu's om să mă îndoi cu una cu două, dar până atunci trebuie să trăești...

După masă, zloata încetase. Nourii albi se târau până aproape de pământ. Se urcară într'o birje și ieșeau acum din oraș. Jalcăul își arăta pâlcurile de arini și mesteceni, dealungul pârâului, în zarea fumurie. Ogoarele de pe Valea Seacă se pierdeau sub petece de zăpadă.

Pamfil înghețase în locul unde ședea și se ridică în picioare. Se apropiau de Gălănești. Case cenușii, împrejmuite de șuri masive și stoguri negre, înzăpezite deoparte, îi întâmpinară. Trecură Sucevița pe podul nou construit și intrară în Bilca.

Orest, care tăcuse în fundul coșului, se sculă și porunci birjarului să stea. Caii se opriră.

Se coborî îndreptându-se spre gardul de nuele. Răchiți scorburoase străjuiau livada, care se întindea cât puteai cuprinde cu ochii. Zăpada se adunase în dungi argintii dealungul ogorului. Dumitru se stăpâni. Pamfil, luat pe neașteptate, nu înțelegea despre ce era vorba.

— Dacă tata n'ar fi vândut și n'ar fi băut ogoarele noastre, azi eram în sat, în rând cu lumea...

Era adevărat. Livada fusese a lor într'un timp, când ei nu țineau minte. Acum o priveau cu inima strânsă, ca pe-o rudă din depărtare, căreia îi uitaseră chipul.

— Lasă pe morți în pace, ce ai cu ei, se răsti Dumitru. Pare-ți bine că ți-a dat viață...

— Că m'a făcut slugă în oraș, strigă Orest. N'am să i-o iert nici în mormânt. Parcă eu nu știu unde am ajuns? Pamfil se urcă în trăsură. Dumitru îl urmă posomorît. Orest nu se putea despărți de livadă.

— Știți voi că de câte ori trec pe aici, îngenunchi și mă rog? Mă rog să învie tata într'o bună zi și să ne vadă pe toți ce-am ajuns: cerșetori la ușile străinilor. Parcă tu, Pamfil, stai mai bine, ori Dumitru e cine știe ce? Nu mi-a spus singur c'a cerșit?

— Sănătate să dea Dumnezeu, vorbi împăciuitor Dumitru. De muncit, tot aveam să muncim. Ori acasă, ori aici. Poate și tata n'a fost bucuros când spunea că s'ar fi îndatorat cu niște bani, nu i-a plătit la vreme și i-au vândut mai multe ogoare. De-atunci a început să bea și a vândut și ce-a mai rămas.

— Dumnezeu să-l ierte, să-i putem face măcar un parastas, sfârși Pamfil.

Insera, când ajunseră acasă. Un pustiu de moarte învăluia gospodăria. Pamfil deschise cu greu portița cetluită. Observă că zaplazul era putred. Câteva scânduri lipseau. Șura se cumpenea într'o parte. Grajdurile tăcute amuțiseră pentru totdeauna. Orest avea cheia, descuie ușa. Pamfil păși în tindă și-l izbi mirosul de mucegai. In căsuță, patul de lângă soba cu horn, acelaș pe care-l știa; aici se juca odată cu fetițele vecinului. Aici dormea tatăl său, pe laviță. Copiii se culcau în fund. Toate păstrau o neclintire înfiorătoare.

Orest făcu focul. Dumitru'și încălzea mâinile. Pamfil asculta duduitul flăcărilor și-i părea că le-aude din altă vreme. Gătejile pârâiau. O căldură moleșitoare se răspândia în casă. Fără să vrea, Pamfil privi spre ușă. Nu se putea ca în lumina aceasta plăcută și familiară să nu vie și mama. Ea trebăluia ceva pe lângă casă, sau se urcase în pod s'aducă făină. Auzea ușile izbindu-se afară, porțile șurii se închideau. Tatăl său venise din pădure înfrigurat și obosit. Băgase caii în grajd și împinsese căruța în șură. S'ar fi putut să ningă peste noapte. Cum de nu alerga să-i ajute.

Pamfil se ridică, trânti ușa și ieși afară. Un frig tăios îl izbi. Nu venise, dar mult nu putea să întârzie. Dacă se abătuse pela crâșmă?

Degeaba te frământi, nu vine nimeni, spuse liniștit Orest. Când am dormit de câteva ori în casă, mi se părea că din toate părțile m'alungă vedeniile, dar n'a venit niciuna cu adevărat...

— Toate au culcușul lor, și nimeni nu se ridică fără să se clatine lumea, rosti îngândurat Dumitru.

— Voi n'ați așteptat, strigă Pamfil, dar eu aștept. De 12 ani aștept să mă văd aici și acum să nu vie nimeni... Nu se poate... Mama trebuie să pice îndată...

— Vânturile au trecut de multe ori prin încheeturile ușilor și totuși nu s'a mișcat nimic.

— Eu mă culc, voi faceți ce știți, spuse Pamfil. Dacă vor veni, să mă trezească... Eu i-am așteptat destul... Sunt obosit...

Pamfil își puse căpătâi cojocul, și se culcă pe laviță. Se învelì cu un țol de lână... Era așa de cald! Atipea des și'n urechi îi ajungea un sgomot confuz. Tatăl se îmbătase și striga din răsputeri. Mamă-sa sughița de plâns. Rare-ori îi auzea vocea caldă și îmbietoare. Voia să-l bată și pe el. Unde plecase de atâția ani? Atunci mama îi luă capul în mâini și-l feri de lovituri: nu, el nu fugise de-acasă. Alții îl luaseră să câștige bani. Oare, el, taică-său nu plecase tot acolo? Atunci vocea părintelui se îmblânzi și-l mustră mai ușor: Cum de atâția ani, stătuse casa vraiște? Legea le împărțise la toți deopotrivă. Dar el, Pamfil, era cel mai mare și după obiceiul străvechi, el le rânduia fraților cele ce li se cuvin. Cum de uitase poruncile strămoșilor? Maică-sa îl îmbună din nou: dacă venise acum, insemna că purtase totuși de grijă și-și făcuse cum se cuvine datoria.

Pamfil se trezi a doua zi, înseninat.

— Cum ați hotărît? Cine se întoarce în casă? întrebă pe frații săi.

— Eu nu mă pot întoarce, cu meseria mea, spuse Dumitru, îmbrăcându-se. Dacă poți să-mi dai ceva pentru partea mea de avere, ți-o las bucuros.

— Eu am altele în cap. Acasă nu vin, răspunse Orest.

— Atunci de ce-l blestemai pe tatăl tău, că te-a făcut slugă în oraș, interveni Pamfil. Tu singur nu știi ce-ți trebuie. Cât face partea ta?

— 15.000 de fiecare.

— Pamfil scoase cărticica cu cei 50.000 lei cât agonisise în cei 15 ani de muncă la fabrică. Numără fiecăruia banii cuveniți, apoi îi puse să-mi mai numere odată. Obrazul lui Dumitru tremura:

— Tu m'ai scăpat, frate. Copiii mei n'o să mai rabde iarna asta de frig.

— Și eu am să mă cunun cu Paraschiva. E păcat să trăești necununat și dacă-mi ajută Dumnezeu, deschid și o prăvălioară cu mezeluri.

Pamfil îi privia, bucuros.

— Eu rămân în casă. Locul îl voi munci singur. Poate mă însor și eu cât de curând. Când îți avea nevoie, ușile vă stau deschise...

Acum toate lucrurile păreau liniștite, împăcate. Parcă nici odată nu se depărtase de acasă. Cei 15 ani petrecuți la fabrică se ștergeau după o geană albăstruie. De azi chiar, se va apuca să facă rânduială în curte. La primăvară va preface casa, va ridica din temelie șura; toată iarna va coborî lemne și butuci pentru scânduri. Un zăplaz nou avea să înconjoare casa. Livada trebuia bine îngrădită. Se învoi să mai rămâie o zi pentru parastas. Dis-de-dimineață plecară la târg să cumpere cele trebuincioase.

Pamfil cumpără o carte poștală, trimise patroanei vestea că deocamdată era împiedicat să se întoarcă la fabrică.

— Bine c'ai făcut și asta. Nu-i frumos că nu înștiințezi pe cineva la timp, spuse cu o nevădită bucurie, Dumitru. Mai ales când ți-au făcut atâta bine...

Intrară într'un restaurant, ca să cumpere rachiu, și dacă se poate, ceva bere, pentru praznic.

Carte poștală

Să vii odată la mormântul meu,
Să vii măcar odată și s'arunci
O tufănică galbănă din lunci —
Pe care am cântat-o eu mereu.

Să vii cu gândul limpede 'n trecut,
Să lași pe groapa mea o tufănică,
Să cadă 'ncet din mâna ta cea mică
Ce nu mă săturam ca s'o sărut.

Și de întreabă cine te 'ntâlnește
Ce cauți tristă 'n cimitir, pribeagă,
Tu să răspunzi: „Aice odihnește
Acel ce 'n lume i-am fost cea mai dragă..."

Soroca **D. IOV**

DARURI

A'nceput colind să sune,
svon din iernile străbune,
Doamnele,
și-a venit la casa noastră
să se 'nchine la fereastră,
candelele să le-aprindă
și s'adune 'n rai de tindă
maldărele de colindă...

Ciucurii de melodie,
cântă 'mpărăție vie,
Doamnele,
tot plimbându-mi prin lumină
sfinte aripi de sulfină;
și când cade 'n glasuri, pace
Moș Crăciun cu trei cojoace,
tolba cu minuni desface...

Canura-i de ani, în plete,
flutură inele 'ncete,
Doamnele...
Rai, privirea lui albastră
râde ca o floare 'n glastră...
Tu așteaptă să te 'mbie
râsul lui de colilie
adunat din zări de glie.

Darul să ți-l strângi la sân
ca pe-un snop reavăn de fân
Doamnele...
Din colind va ninge harul
binecuvântându-ți darul;
Precistei vei fi aleasă
și-ți vei săruta 'n mătasă,
lămâița de mireasă....

DAN BALTEANU

Cuiul

de Neagu Rădulescu

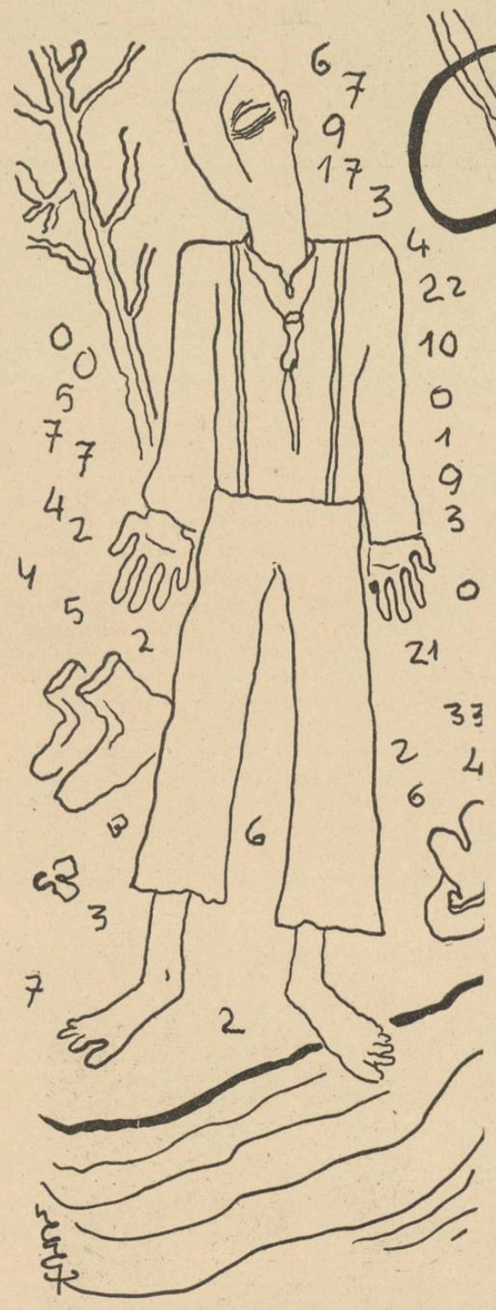

Bănuelile dela început se conturară iarăşi.

— Un cui, zici? — şi doctorul se retrase instinctiv spre uşă.

— Da. Stai să vezi. Inchipueşte-ţi dumneata că diseară după ce ai mâncat te duci să te culci. Dacă bine înţeles nu citeşti jurnalul. Il citeşti sau nu-l citeşti?

— Atunci te duci direct la culcare.

— Exact. Mă duc să mă culc.

— Aşa. Dai plapuma la o parte şi pe cearşaf găseşti un cui. Eh, zici, o fi căzut după perete. Şi-l arunci. Cum am făcut şi eu. A doua seară însă când să te culci, îl găseşti tot acolo. Ce glumă idioată, gândeşti. Cine mi-o fi pus-o la cale. Aşa am gândit şi eu. Dar cuiul îl găseşti şi mâine, şi poimâine şi răspoimâine. O săptămână! O lună! Patru ani la rând! Cine îl pune acolo? De unde vine? Inchizi la început uşa cu lacăt. Nu mai dai voie servitoarei să intre în cameră. Scoţi toate cuiele din casă. Ţi-e frică. Ţi-e ruşine să povesteşti prietenilor. Ei se uită la tine chiorâş şi după ce pleci flutură mâna lângă tâmplă. Slăbeşti. Nu mai mănânci din cauza unui prăpădit de cui pe care îl găseşti în fiecare seară, în fiecare seară mă înţelegi, când te duci să te culci, plocon în pat. Ai mai pomenit una ca asta, domnule doctor?

— Mă rog, spune-mi dumneata, — îl scrutează doctorul revenit la primele-i bănueli, cu mâna pe clanţă—câţi ani ai?

— Patruzeci. Dela 36 de ani găsesc în fiecare seară cuiul în pat. Şaisprezece Septembrie 1934, să fi fost zece, zece fără un sfert...

— Bine, bine, lasă asta. Analizele?

— Toate bune... Poftim.

— M'da... m'da... m'da... Ai avut vreun şoc nervos în copilărie?

— Nici vorbă. Gras. Frumos. Vesel. Şi nu-mi amintesc domnule să mă fi gândit vreodată la vreun cui!

— Armata?

— La un regiment de infanterie în Bacău. Sergent. Dar ce are aface asta cu cuiul?

— Părinţii, sănătoşi?

— Tun.

— Toată familia la fel? N'a fost niciunul aşa... vreau să zic... ştii, nu prea găsesc o expresie... aşa... înţelegi dumneata aşa... fi... fiuuu...!

— Sărit vreţi să spuneţi. Au murit toţi creştineşte în patul lor de acasă. A, ici un reumatism, dincolo un guturai. Fleacuri. Nici alcolici, nici nebuni. De bătrâneţe. De unde o fi răsărit cuiul ăsta la mine, nu bănuesc. Ce mă fac domnule doctor? Dă-mi o soluţie! Dă-mi un sfat. Nu mă lăsa aşa. Spune-mi o vorbă omenească. Ori nu mă crezi nici dumneata? Uite, ne suim într'o maşină şi în cinci minute suntem acasă. Stau pe Isvor. Dau plapuma la o parte, şi cuiul este acolo. Să te convingi.

— In fiecare seară îl găseşti acolo?

— Mereu. De patru ani. M'am mutat pe toate străzile. In zadar! Am cerut mutarea în provincie. Inutil! Am luat hotelurile la rând. In fiecare pat găsesc un cui. Unele le-am aruncat, altele le păstrez. Am o ladă întreagă. De unde domnule doctor atâtea cuie şi toate la mine în pat. De unde? Le atrag eu?

Doctorul ridică din umeri. L-a cam plictisit ăsta cu cuiele lui.

— Nu te mai gândi la ele şi pace. La urma urmei se întâmplă. Ce vrei? Fiecare dintre noi, avem câte o scrânteală. Trebuie să le îndepărtăm metodic. Să le ignorăm.

— Nu e cazul meu domnule doctor.

— Ce nu e cazul dumitale. Uite eu. Doctor. Nu mănânc niciodată caise. Mi-e frică de ele. Sunt convins că dacă am să mănânc vreodată mă curăţ. D'aia le evit. La mine în casă nu găseşti caise.

— Asta-i nebunie curată domnule doctor, — ce legătură au cuiele mele cu caisele dumitale?

— Au domnule — se apropie doctorul. Fiecare dintre noi avem o mică ţicneală. Eu caisele, dumneata cuiele, un pacient al meu — suferă de stomac — nu pune nicodată cămaşă albă, findcă el crede că toţi care poartă cămaşă albă chelesc, altul nu se urcă în tramvay nici tăiat şi altul e convins că de câte ori se loveşte în cot îl doare două zile în şir ficatul. Ca să vezi. Şi câte n'or mai fi d'astea...

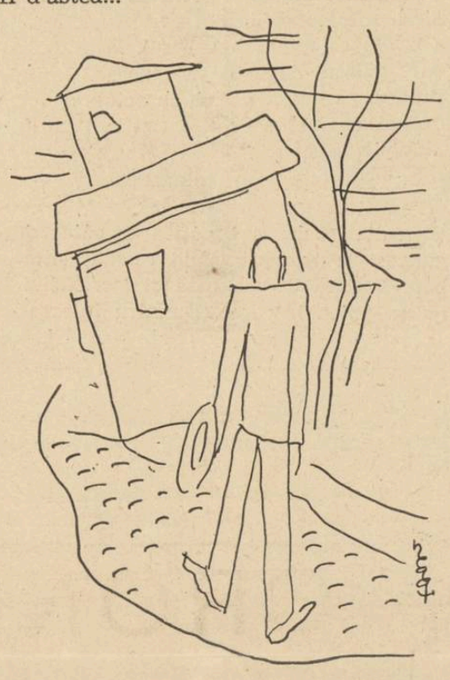

— Nu mă înţelegi domnule doctor şi pace — ţipă enervat pacientul. Eu nu cred nimic. Eu n'am nimic. Eu găsesc în fiecare seară un cui în pat. Nu vreau să-l mai găsesc. Asta e. Că altfel nu ştiu ce se întâmplă...

— Ei şi? Ce mă priveşte pe mine domnule. Hodoronc tronc! Sunt scamator? Eu îţi pun cuiele dumitale în pat? Nu! Atunci?

— Aveţi milă domnule doctor.

— Domnule, încă odată, te doare ficatul?

— Nu!

— Inima?

— Nu!

— Stomacul?

— Nu!

— Atunci? Astea sunt specialităţile mele. Cine te-a trimis la mine?

— Un neurolog.

— Du-te domnule înapoi la el.

— Să-mi dea valeriană?

— Ştie el ce-ţi trebuie! Hai, la revedere!... Bonjur! Nu mai am timp. Intelege. M-ai ţinut un ceas domnule! Un ceas? — şi doctorul îl împinge spre ieşire.

Din spatele uşei mai auzi o clipă văicăreala pacientului: Vizita, să plătesc vizita.... — şi cu glas tremurat — domnule doctor, diseară iarăşi mai găsesc un cui în pat, o să mă ai pe conştiinţă domnule doctor!

Doctorul îşi desfăcu halatul alb, îl agăţă în cuier şi clătină compătimitor din cap.

— Zăpăciţi! Auzi, cuie în pat! Ha! Ha! Ha!

Când ieşi însă din cabinet doschise o uşă, se gândi puţin şi mai deschise una intrând în dormitor.

Se apropie de pat şi dădu cuvertura deoparte căutând repezit.

— Nu e nici un fel de cui.

Timotei Văraru intră în parc adus de spate şi cu mâinile în buzunare.

Ai fi crezut văzându-l: unul care a venit să respire aer curat sau să-şi facă prozaic digestia, plimbându-se cu paşi rari pe aleele din jurul lacului Herăstrău.

La trei după amiază străzile oraşului se luptă eroic să reziste soarelui.

Aici, cel puţin, pomii sunt crescuţi ca smeii din poveste şi oricât ar vrea împăratul de chihlimbar al cerului să dogorească, sulţele lui se împleticesc în frunzişuri sau se îneacă în lac unde peştii le pândesc să le fure poleiala şi s'o întrebuinţeze ei la văxuitul solzilor.

Răcoare e destulă căci fiecare pom e rentier şi are lângă călcâi câte-o moşie de umbră.

Dar pe Timotei Văraru nu-l interesează.

Sunt trei zile decând l-a gonit doctorul din cabinet. De atunci n'a mai trecut pela registratură şi umblă năuc, aşteptând cu frică seara. Noaptea care se apropie şi cuiul pe care o să-l găsească în pat.

Ar fi fost aşa de simplă viaţa, Timotei Văraru şi ai fi fost atât de fericit — gândeşte el — dacă nu i-ar fi ieşit în cale cuiul ăsta!

Strânge apoi pumnii şi priveşte lung cerul, parcă mustrându-l.

— Doamne, cu ce am păcătuit eu, Timotei Văraru, funcţionar de cinsprezece ani la Finanţe? De ucis, n'am ucis! N'am nici un viciu! Nu m'am visat niciodată bogătaş cu palate, n'am râvnit niciodată la avutul altuia! Visul meu, Doamne a fost simplu. Simplu de tot. Să pot scrie mereu cifre în registru — de unde să cunoşti tu Doamne, voluptatea cifrelor astea! — şi să mă întorc seara acasă obosit şi în papuci la gura sobei să curăţ un măr sau să citesc jurnalul. Atunci dece să găsesc tocmai eu, în fiecare seară un cui în pat? Să-mi roadă viaţa cuiul ăsta? De ce să nu pot să trăiesc din cauza lui? De ce să se uite toţi doctorii la mine dintr'o parte?

Şi Timotei Văraru coborî agale pe-o alee spre lac.

— Ce-o fi spus doctorul azi de dimineaţă când a primit lada?

Işi aminti cum azi dimineaţă a chemat un comisionar şi-a trimes doctorului lada cu un bilet.

— E cam grea lada, — a spus comisionarul.

In bilet scrisese:

Domnule Doctor,

Eu o să termin. Ce era să fac cu lada? M'am gândit să ţi-o trimet dumitale. Cel puţin dumneata mi-ai dat mai multă atenţie. Şi pentrucă drept să spun, confidenţa cu caisele m'a onorat. In ladă sunt vreo două mii de cuie. Printre ele şi câteva piroane. Nu e vina mea. Aşa le-am găsit în pat.

Poate cazul meu va fi cândva la un congres medical obiectul unei comunicări. Merită domnule doctor. Patru ani de zile, cuiele astea m'au consumat mai grozav de cât un cancer.

Al dumneavoastră
Timotei Văraru.

Ce ochi o fi holbat doctorul!

Trecu pe iarbă apropiindu-se de lac. In jur nici ţipenie de om şi pânza liniştită a lacului spartă doar din când în când de câte un peştişor îmbătat şi cu veleităţi de trapezist.

Cum să procedeze?

Să se arunce aşa, bâldâbâc sau să-şi dea drumul în apă încet, să se scufunde treptat.

Aici în orice caz nu-i place. Sunt broaşte. Mai încolo.

Se aplecă şi încercă apa cu degetul. Cam rece. N'o fi în altă parte mai caldă?

Dacă îl zăreşte cineva crede că pescuieşte.

Te pomeneşti că-l şi amendează că n'are permis.

Nu i-ar conveni.

Timotei Văraru e totuşi mai calm ca totdeauna.

Chiar vesel. In fine o să scape. De mâine încolo nu va mai găsi cuie în pat.

Se aşează pe iarbă, se descalţă, pune ghetele alături, dă jos haina şi vrea să scoată pantalonii. Dar se răsgândeşte. Dacă mâine sau poimâine când îl vor pescui o să fie la mal şi vreo femeie? Nu. Mai bine decent. Aşa cum a fost totdeauna.

— Broaşte sunt aici?

— Nu!

— Apa e rece?

— Nu prea.

Are poftă să-şi închipuie că sare după trambulină. El care n'a făcut niciodată sport. E amuzant. Niciodată nu şi-a satisfăcut vreo poftă.

Apa îl înghite deodată şi fără mofturi.

Numai ghetele depe mal privesc strâmbe şi curioase câteva bulboane, trei colaci... doi... unul... niciunul şi o rândunică trecând săgeată pe deasupra apei şi sburând cu sufletul lui Timotei Văraru, parcă, în cioc.

A doua zi gardienii au găsit un înecat.

Pantalonii cadavrului se prinseseră la debarcader de un cui.

Se umflase mult Timotei Văraru şi zâmbea.

Când un gardian l-a apăsat cu degetul gros pe burtă el a scos un sunet de contrabas.

Pe urmă într'un buzunar de pantalon s'a mai găsit şi un bilet cu cerneala întinsă de apă.

Şi au râs grădinarii de s'au prăpădit, fiindcă în bilet scria:

„Salutare viaţă!

Salutare domnule comisar!

Salutare Doctore!

Aflaţi cu toţii că am murit din cauza unui cui!

Ştiu că n'are să creadă nimeni, dar jur, că din cauza cuiului am murit!"

Peste două luni s'a omorît şi doctorul. Lumea spunea că e nebun. Eu nu ştiu. Credeţi ce vreţi.

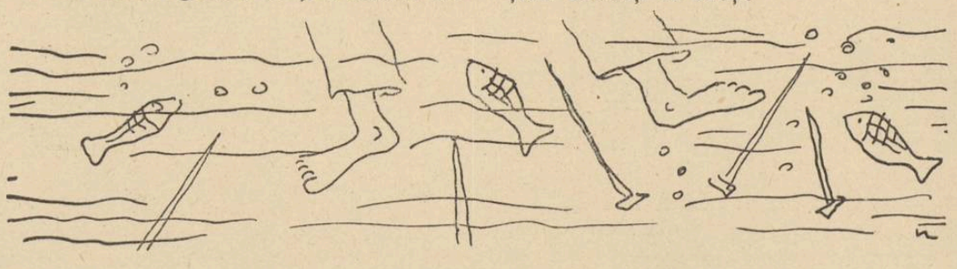

COLINDELE

de IANCU BARNEANU

Doamne, cu cât dor şi nerăbdare aşteptam Ajunul Crăciunului ca să plec în colindat. Cu zile înainte băteam, cu fraţii de cruce, văile pline de alunişuri, după colinde. Calea ne era numai zbeg şi bucurie.

Războinicul era trist în pustietatea iernii dar se înveselea la cântecele şi chiotele noastre. Străbăteam valea aceasta, raiul nostru de vară, adunam braţe întregi de nuele de alun drepte ca lumânarea şi fără împregedă le ridicam la spinare şi porneam pe inima luncii, spre sat, pe poteca ce croeşte în două moşia boierului.

Veneam acasă şi rosteam colindele. Nu ştiu ceilalţi dar eu nici de ale gurei nu mă mai îngrijeam. Scoteam briceagul dela brâu, jupuiam fiecare vlăstar în parte până ce rămânea alb ca spuma, îl înfăşuram în zigzaguri cu fârştini de teiu cu care rumâniі obicinuesc să lege via de haraci, apoi îl afumam la făclia lămpii până ce locurile rămase albe se făceau negre corb.

Venea amiazul, trecea chindia şi zecile de colinde mândre stăteau chitate după sobă, lângă felinarele făcute din coaje de cireş. Dam fuga apoi prin pivniţă, prin casă, scotociam totul după traista cea mai nouă pentru adunat colăceii de pe la case, o întorceam pe dos şi o băteam de stâlpul pătulului să se ducă pulberea de făină din ea. Şi ori ieşea pulberea ori nu ieşea, dar câinii şi mâţele se duceau în lumânări de frica pocnetului.

Cercetam băierile apoi... Ah!... băierile trăistii, pârdalnicele de băieri... Ele mi-au făcut pocinogul de-am ajuns odată de basnă în ochii tovarăşilor mei...

Zic mamii: „Leagă băerile trăistii că pierd colăceii prin zănoage, şi-ajung de pomină"...

— Lasă mumă, nu te teme, că ţine traista să treci Oltul cu ea; nu bag ată în urechile acului că-i păcat, mumă!... Zi de sărbătoare. N'a pus mama mâna pe ac în ruptul capului. Am plecat eu în colindat cam năcăjit în seara aceea; nu numai pentru treaba asta, dar moş Crăciun venea şi el fără barbă albă şi îmbrăcat în nouă cojoace; era un ger de-ţi îngheţa limba 'n gură şi ţi se lipeau nările nasului dacă răsuflai mai adânc.

Mă gătesc frumos, cu opinci înciucurate; pantaloni albi cu găitane negre, căciulă moţată de-mi intra până pe vârful nasului şi ies la răscruciu. Inamurgise deabinelea şi vântul sufla de te usca. De pe uliţi curgeau colindătorii, care mai de care mai împopoţonaţi: colinde mai frumoase, felinare mai mari stropite şi cu gaz să ardă mai bine; trăistile le loveau călcâile; ce să spun, toţi numai căciulile de ei, nădrăgeii şi obielele cu găitanuri roşii şi negre.

— Hă, hă, hăăăă... se ridicau strigăte în slava cerului.

„Ieşiţi cu bănicioarele
„Că ne'ngheţară picioarele!...
„Ieşiţi cu ciurul...

Auzirăm uşile bătând pe la Gică Logofătul, Ilie al Păunei, pe la Vamveşti; roboteau muierele încoace şi 'ncolo după băniţi în care să pună „colindeţii", scoteau drugi de porumb din pătul să le gheaure ori să le pună chiar întregi printre colăcei şi să le arunce în slăvi când s'a isprăvi colindatul ca să dea Domnul belşug şi la anul, căutau lumânare şi tămâie pentru colacul de Dumnezeu, zgândărau focul în vatră să nu-l găsească stins cei ce urează; şi câte altele n'or mai fi făcând ele.

Am mers întâiu la uica David, care ne-a împărţit colindeţi cu câte o bucăţică de zahăr şi la urmă ne-a mai încălzit sufletele cu câte o ulcică de rachiu fiert şi îndulcit. Atunci să fi văzut zeci de felinare cum ardeau în plină negură şi chiote şi strigăte să se scoale şi morţii din adăposturile lor!... Fugirăm mai departe, pe la Vamveşti, pe la Pârpolani, prin nişte focuite de zănoage cu gropi, cu muşunoaie înghemţate şi garduri de mărăcini dărăpănate şi întorserăm pe uliţa ţiganilor. Luarăm colindeţi şi dela ei, numai aşa ca să ni-i arătăm unii altora că, zău, să fie cu iertăciune, dar erau unii şi cât luleaua. Ii mai făceau ei şi mulţi rumâni aşa că, de,... plecau copiii de drag, cu duiumul în colindat şi omul sărac lipit pământului, de unde să scoată un sac de făină în miezul iernei, să fie şi el în rând cu lumea?!... Face şi el ce poate, cum îi învaţă Dumnezeu şi cum îi cântă inima...

Făcusem traista jumătate şi nu mai era mult până la doda Maria Dalii care îşi are căsuţa lângă grădina noastră, alături de biserică. Mă duceam desdes pela grădină şi numai ce te pomeneai cu Miţa ei, fată mândră şi chipeşe nevoe mare (care s'a măritat, alimănita, mai an), că venea pe lângă prileaz.

Ea era mai mare o leacă şi, cine ştie, i-o fi spus mumă-sa vreodată: „du-te, maică, du-te şi tu de tăinuie cu „al dascălului" că mâine-poimâine om împreuna slogurile, de-o da Dumnezeu. Deabia mă vedea doda Maria şi'n fiecare an, în seara de ajun eu îi uram. Ea da colăcei albi dela oraş că gineri-său era „om mare" şi venea de făcea sărbătorile în sat şi pe semne că el venea şi cu colăcei de ai albi şi mai aducea şi o droaie de câini, numai boldei unul şi unul, — şi cum spun, când am ajuns la poarta muierii, era acolo o harmalaie nemapomenită.

Zeci de felinare ardeau, sute de guri huhurezau. Trăistile pline dădeau de pământ. Doda Maria veni fuga, deschise poarta ca de obiceiu, mă smulse pe mine din iadul de lume şi mai mult pe sus mă duse lângă vatră să vrăjesc.

Incepui cu sufletul în buze şi cu colindul mestecând în spuza din vatră:

„Bună ziua lui Ajun;
Da-i mai bună a lui Crăciun
Porcii graşi şi unturoşi
Dumneavoastră sănătoşi
Vacile lăptoase,
Oile lânoase
Fetele frumoase
Câte paie sînt pe casă
Atâţia galbeni pe masă
Ce-i afar' să izvorască
Ce-i în casă să trăiască.
Să fiţi buni şi fericiţi,
Colacul să ni-l gătiţi"!...

Scoasă muierea colacul de Dumnezeu, făcut cu „învârzoveli" şi dat pe patru părţi cu pistolnicul, aprinse lumânarea, puse cărbuni pe vătraiu; apoi tămâie şi:

— Ţine, maică, să fie pentru numele lui Dumnezeu". Pusei mâna bine pe colacul alb ca laptele, băgai lumânarea 'n buzunar şi când să păşesc pragul tinzii, unde nu se repeziră cincisprezece arătări de câini, unii cât mârtanii, alţii cât şobolanii, unii căţălandri deabinelea şi; ham-ham, cleanţa-cleanţa, mă prinseră doi de obele, cinci de traistă, unul îşi înfipsese dinţii în mânecă şi-l ridicam în sus şi el ţipa să-şi rupă inima; trăgeau toţi fir-ar ai focului şi mă zândărau că de surda încerca doda Maria să mă smulgă din gura lor iar Miţa îi izbia amarămoarte cu un tulean. Până nu-mi doborîră traista dela gât şi nu împărţiră colăceii până la unul, nu se lăsară.

De mai aveam glas să mai plâng nu ştiu, dar ştiu că am înţepenit cu mâna dreaptă pe colacul alb ca laptele şi cu stânga pe băierile trăistii...

— Iţi spusei mamă, că se rup băierile trăiştii, de ce nu mi le cususi? — zic eu rebegit smârcâindu-mă lângă soba caldă.

— Lasă mamă, nu te năcăji, că de nu se rupeau băierle trăiştii te-ar fi mâncat câinii de tot...

Dumnezeu a avut grije...

— Na şi matale colac dela oraş, întind mâna, mamii... Şi mama mă sărută mai cu foc ca niciodată...

CRONICA PLASTICA

de **PAUL MIRACOVICI**

Dintre arte, pictura e aceea care ispiteşte cel mai mult pe muritori şi în această profesiune numărul celor cari au greşit drumul e cel mai mare — proporţional — de cât în oricare alta.

Cărei cauze se datoreşte această supraprețuire de sine într'o meserie atât de grea ca pictura?

In primul rând credem că se datoreşte unei prejudecăţi pe cât de înrădăcinate pe atât de întinse în public şi a-

N. Delavrancea-Dona **Nud**

nume : că pictorul pictează cum cântă pasărea, ajunge să ai „talent". Adolescentul e tentat de o „viaţă de artist" pe care — în zumzet de chitară — o petrece înconjurat de femei frumoase (modelele...) într'o nesfârşită libertate, într'o eternă vacanţă. Părinţii cari — ca întotdeauna — se opun vocaţiei artistice a tânărului, au, în felul lor, dreptate, mai întotdeauna. Ei înşişi presimt în ispita ce frământă pe fiu, dorinţa nemărturisită de a duce o existenţă fără muncă, o „viaţă de artist". Or, Dumnezeu ştie dacă sunt multe ramuri ale activităţii omeneşti care să ceară mai multă muncă, un mai intens exerciţiu al efortului ca pictura, muzica, poezia. Nici una nu te robeşte atât de mult... Talentul, sau ceeace se înţelege în chip comun prin aceasta, adică uşurinţa precoce de a observa, de a desena mai mult sau mai puţin corect, este de obicei singurul criteriu după care cineva se socoteşte un mare artist în perspectivă. Dintre toate relele însă, talentul e fără îndoială cel mai sigur duşman al artistului şi cu cât acest talent e mai precoce, e cu atât mai exasperant de sigur că va sfârşi ca o mediocritate. Toţi cei ce ratează, toţi pictorii oficiali, — aceşti neleali concurenţi ai fotografilor — toţi au avut talent, unii au fost chiar copii-minune. Atât de ineluctabil e acest sfârşit încât se poate spune fără risc, că e sfârşitul unei evoluţii biologice, organice.

●

Pe lângă talent, vocaţia trebue să fie neapărat întovărăşită de pasiune ,de o pasiune profundă pentru meşteşugul ales, nu pentru legendele lui. Fără îndoială e greu să deosebeşti în pornirea năvalnică a tânărului ,acest element esenţial care trebue să-i fie tovarăş toată viaţa. El, mai mult de cât orice alt dar deosebeşte pe artist de meseriaş, numai pasiunea justifică aparentele imperfecţiuni ale lui Greco de pildă, numai ea înnobilează deformările nevoite ale unor artişti cari din fericire s'au născut fără **infernala abilitate** a talentului cum spunea Gauguin. Gauguin, Manet, dar mai ales Cèzanne, sunt exemple cari luminează până la evidenţă acestea.

Renoir spunea — pe bună dreptate — că fiecare pictor sau sculptor a fost îndemnat către aceste meserii, de o certă nevoe de artă, dar că nefiind destul de înzestraţi, ei se opresc acolo unde ar trebui să înceapă creaţia artistică. Ei au o doză de gust, talent dacă vreţi dar nu se pot ridica peste aceste condiţii şi dacă aceste calităţi ar fi fost întrebuinţate în artizanat, ei ar fi făcut scaune admirabile, ţesături, etc. Ambiţiei disproporţionate, unei mentalităţi nenorocite datorăm mulţimea de falşi artişti şi lipsa noastră de artizani. Probabil că e şi un reflex al unui spirit de parvenitism propriu unei societăţi în devenire cum era a noastră, în care munca practică, manuală era „de ruşine".

Oricine ar avea o cât de mică înclinare începe prin a fi artist fiindcă e mai... uşor.

Ceeace pare paradoxal, cruzime în celebra frază alui Degas : „il est urgent de dècourager les Beaux-Arts" nu e decât o caldă solicitudine pentru **artişti,** fiindcă cei ce se vor descuraja în primul rând vor fi cei cărora le lipseşte pasiunea şi adevărata vocaţie.

●

Luna aceasta, dominată de expoziţiile lui Lucian Grigorescu şi Iser, a făcut pe mulţi poate, să ignoreze celelalte expoziţii. Cei ce vor vizita Ateneul însă vor fi răsplătiţi pentru osteneala lor printr'o excelentă expoziţie, aceea a d-nei N. Delavrancea-Dona. D-sa ne obişnuise la Salonul Oficial cu naturi moarte pe suprafeţe mari, uneori disparat compuse, alteori conţinând stridenţe destul de supărătoare. Erau tablouri pline de calităţi dar care se cereau ordonate, întregite. Apoi, adesea, mărimea lucrării strivea motivul. De sigur, operele acestea, cu toate aceste scăderi nu erau niciodată indiferente dar în expoziţia actuală, artista care se presimţea în ele şi-a limpezit viziunea, s'a realizat. Imi îngădui să sfătuesc pe d-na Delavrancea să nu abandoneze proporţiile pânzelor pe care pictează acum. Deşi acest lucru pare puţin important — fiecare artist ar trebui să reflecteze asupra lui. Puţini ştiu să-şi acorde viziunea cu proporţii potrivite temperamentului lor. D-na Delavrancea a înţeles lucrul acesta, de aceea expoziţia d-sale prezintă atâta omogenitate. In „Nudul" pe care îl reproducem d-na Delavrancea a închegat o concepţie clară, netă şi deşi mic, tabloul închide în el toată semnificaţia picturii. De altfel, mai toate lucrările d-nei Delavrancea dovedesc o siguranţă care e rodul preţios al unei lungi experienţe. Justa concordanţă între emoţie şi observaţie, între impuls şi meditaţie dau tablourilor

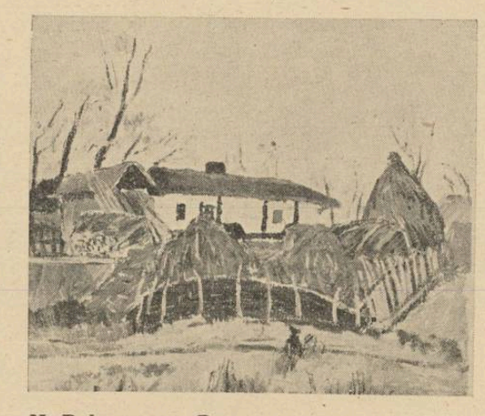

N. Delavrancea-Dona **Peisaj**

d-sale farmecul subtil al noutăţii, al prospeţimii. O expoziţie plină de interes.

D-na Baludima-Tacian expune o serie de tablouri în gris-uri calde, agreabile dar care sunt anulate de ramele în cari sunt încadrate, şi ele gris, de un gris exasperant de rece. Astfel calităţile picturii d-sale în loc să fie exaltate sunt înnăbuşite. E păcat, pentru că destul de des, apar, în tablourile d-sale calităţi de gingăşie şi de delicateţe de sentiment.

D-l Mircea Olarian îşi dedică eforturile unei concepţii în artă care se rezumă la a reface natura încă odată, pe pânză. Şi lirismul de care e furat câte odată, e descriptiv.

D-sa vrea să emoţioneze numai prin subiectul ce vrea să reprezinte, toate sforţările d-sale tind spre a face acel subiect cât mai accesibil publicului. E un fel de a înţelege pictura pe care nu-l împărtăşim. Pictura cmoportă în sine emoţii cari trebue să fie înainte de toate, picturale. Motivul care te ajută să exprimi această emoţie e un pretext şi

N. Delavrancea-Dona **Fetiţă**

trebue să rămână pe planul al doilea. Portrete, peisage interioare, d-l Olarian le-a pictat cu multă fidelitate şi cu o onestitate de netăgăduit şi cari fac admiraţia unei bune părţi din public.

Cronica ideilor

Audiamur et altera pars! Intr'o cronică anterioară aminteam de psihoza americană, desigur cea mai materialistă din câte a cunoscut istoria colectivităţilor. Evident că America este continentul unde s'au scurs pionierii pătimaşi din toate colţurile omenirii, formaţiunea alogenă a societăţii americane, poate că nu îngăduia o altă atitudine în faţa vieţii, decât aceea propusă de spiritul aventurier şi libertin al celor de dincolo de Atlantic. Distincţia mult citată între „Gemeinschaft" (colectivitate fără voinţă organică unitară) şi „Geselschaft" (colectivitate pătrunsă de un spirit coordonator) — îşi află o precisă aplicaţiune, aici, deosebirea dintre Statele Americii şi naţiunile europene fiind ilustrată suficient prin cele două expresii.

Dealtfel, cine a cetit „Pragmatismul" lui James a putut să-şi dea seama că este impropriu să fie numită doctrină filosofică opera acestui american, că el poate fi un teoretician psiholog de economie politică, în niciun caz însă, cărţile lui nu întrunesc atributele unei serioase şi curate gândiri metafizice. Dar iată că ne-a parvenit lucrarea recentă a lui **H. I. Muller** [1]), unul cunoscut prin cercetările sale biologice, care, **more americano,** încearcă să propună celor mai grave probleme existenţiale, punctul de vedere strict pozitivist.

Ceeace apare deadreptul bizar la acest publicist care scrie „pro domo" — este criteriul **genetic.**

Perfecţionarea morală a omului se reduce, în paginile autorului american, la o perfecţionare biologică. Muller observă că straturile colective inferioare sunt din ce în ce mai groase, că se impune deci, o selecţie naturală, o neîntârziată îmbunătăţire a condiţiei speţei umane. Constatarea, nici în formă nu este nouă, în fond et fiind de mult consumată, de când cu morala „stăpânilor" a lui Nietzsche, apoi de teoria supravieţuirii celui mai „apt", pusă în circulaţie de Huxley.

Originală ni se pare la Muller concluzia următoare: domeniul omului creşte pe măsura în care acela anonim, al cosmosului, este cercetat de telescopul ştiinţei. Nu trebue să ne descurajem deci, în faţa compoziţiei şi a substanţialităţii infinite a naturii externe — despre care ne încredinţează descoperirile technice moderne. Dimpotrivă, este cazul să ne amintim că lumea interioară a omului este tot atât de vastă şi de nepătrunsă.

Atributul omului fiind pe potriva imensităţii firii, raportul dintre macrocosm şi microcosm apare ca normal. In mod simbolic, Bertrand Russel chiar spunea că „dragostea trebue să echilibreze ştiinţa, sau vom pieri"...

●

Este foarte stranie concepţia lui H. I. Muller despre facultăţile spirituale şi morale ale speţei noastre. Omul va fi mai bun, pe măsură ce condiţia sa biologică se va ameliora. Trebue să căutăm criteriul selectiv al hereditătii, în stare să ne asigure o **genetică** superioară. Deşi recunoaşte că mecanismul cerebral are o producţiune anonimă, ca tot ceeace-i spirit şi nu este materie, Muller merge atât de departe încât să nădăjduiască într'o cunoaştere **obiectivă,** materială, a sufletului omenesc. Aminteşte, în acest sens, de cercetările lui **I. B. S. Haldane,** ale cărui afirmaţiuni cu privire la **ectogeneză** (embrionul va putea fi crescut artificial din momentul apariţiunii lui în corpul matern), nu pot fi socotite decât fantastice. După cum tot fantastică ni se pare biologia lui **Jacques Lob,** care prevede acestei discipline drept scop final: reproducţia artificială a materiei vii...

Evident, acestea, sunt afirmaţiuni pe care nici Darwin nu le-ar subscrie. Ideia despre plasticitatea inteligenţei omeneşti este mai mult decât temerară. Inţelegeam formaţiunea obiectivă a eului, prin prăbuşirea apriorică a categoriilor fenomenale (spaţiu, timp) în conştiinţă, astfel precum a interpretat Fichte sugestia kantiană: concepţie raţionalistă, pe care Berdiaeff o denunţă cu multă vigoare în **„Cinq mèditations sur l'existence".** Era oricum, o prezentare filosofică a subiectului, a spiritului uman... In America însă, raţionalismul metafizic şi pozitivismul scientifist au dat naştere acestui curent al **biologiei fantastice,** al cărui exponent este H. I. Muller — şi care, departe de a răspunde pretenţiunilor de şcoală de gândire, promovează opinii pe potriva nevoii de senzaţional care animă spiritele comerciale ale noului continent.

„Lumea interioară" nu va putea fi privită niciodată prin telescopul biologiei. Perfecţionarea condiţiei biologice a colectivităţilor favorizează însă tocmai problema rasistă, pe care Muller o combate violent.

MIRCEA MATEESCU

1) **„Hors de la nuit",** trad. Rostand („Gallimard" Paris, 1938).

CRONICA MUZICALA

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

D. George Cocea este un muzician cum nu avem mulţi în ţară, anume : este un muzician activ. Poate că dorinţa de activitate nu lipseşte, la baza năzuinţelor, nici altor muzicieni. Dar d. Cocea o traduce în fapt, activează intens şi va avea încă foarte mult de lucru, deoarece şi-a propus să înzestreze viaţa noastră muzicală cu cele ce-i lipsesc şi precum se ştie, îi lipsesc cam multe.

Orchestra simfonică „Pro-Arte", a surprins întreaga lume muzicală românească, în primul rând, prin însăşi fondarea şi apariţia ei. In cond.ţiunile vitale absolut insuficiente pe care le găseşte muzica la noi, lucrul părea de necrezut.

A surprins şi mai mult când, dela primul concert, a putut arăta că este o adevărată orchestră simfonică, eşită din pământ la lovitura baghetei, maghetă magică, a d-lui Cocea, iar nu o mână de figuranţi.

Surprinderile începuturilor se transformă însă în satisfacţii durabile, când, la fiecare nou concert, orchestra simfonică „Pro-Arte" îşi ţine făgăduielile, chibzuind programe bune, executându-le în entuziastă disciplină sub conducerea fondatorului şi aducând mereu solişti români în scenă, soliştii pe care „Filarmonica" nu s'a ostenit prea tare să-i scoată din umbră, chiar când făceau parte din acea orchestră. Ca d. Vasile Jianu, de pildă, solist în concertul trecut al orchestrei „Pro-Arte" sau ca d. Constantin Metani, solistul concertului simfonic „Pro-Arte" pe care îl recenzăm aci.

D. Metani, clarinetist solo al „Filarmonicei" n'a beneficiat până acum de alt rol decât de acela de voce din corul instrumentelor deşi un artist ca d-sa era direct indicat să alăture acestei activităţi o alta, de concertist, în care era chemat să aducă reale servicii muzicei.

Iniţiativa particulară a d-lui Cocea, a adus prima reparaţie serioasă cazului acestui excelent clarinetist, caz reprezentativ al slabei noastre organizări muzicale, dând d-lui Metani prilejul să interpreteze un concert de Weber cu acompaniament de orchestră.

Sonoritatea sigură, supusă unui sănătos regim de ritm, nuanţă, frază şi colorit, mecanismul ferm şi clar în agilitate, de simţită muzicalitate în expresie şi atac precis, stilul bine statornicit, într'un cuvânt, interpretarea d-lui Metani, a putut reliefa atât posibilităţile variate şi interesante ale clarinetului cât şi eleganţa, strălucirea şi scrierea măestrită şi avântată a concertului în mi bemol de Weber, încă necunoscut la noi. Reculegerea şi tâlcul emotiv al andantelui central, au putut fi de asemeni înţelese, redate fiind cu frumoasă pătrundere a inspiraţiei de preţ care le-a dictat.

In acelaş concert, d. Ion Filionescu, bine cunoscutul pianist, a fost chemat să-şi dea concursul de solist, lucrarea aleasă fiind balada în fa diez major, pentru pian cu orchestră, de Gabriel Fauré. Expresivitatea caldă şi subtilă, lirismul de rafinată sensibilitate şi emoţionant accent, miresmele ce se desprind, în fiecare clipă, din împletirea de armonii delicat învăluitoare, impregnează de farmec această minunată compoziţie, în care pianul desfăşoară liber o virtuozitate plină de poezie şi de seducătoare fantesie, trecute prin filtrul unei minunate personalităţi.

D. Filionescu a pus în slujba acestei alese misiuni jocul d-sale frumos ciselat, de vădite afinităţi cu muzica modernă şi posibilităţi de stilizare instrumentală remarcabile.

Constantin Metani

●

Una din cele mai caracteristic naţionale şi mai merituoase mari organizaţii muzicale cu care ne putem lăuda, este de sigur societatea corală „Carmen".

Cu norocul de a fi avut în întemeietorul ei, G. D. Kiriak, un cald şi profund iniţiat îndrumător către un stil popular, către descifrarea dreaptă a sensurilor şi frumosului specific al muzicei noastre populare, societatea „Carmen" şi-a găsit un loc de cinste în rosturile muzicale româneşti, dar nu s'a mulţumit să-l capete, ci să-l şi păstreze, activând cu râvnă şi hărnicie. Disciplina artistică şi pătrunderea în suflete al unui sincer entuziasm pentru cauza muzicei populare şi pentru genul coral însuşi, strâns împletite în rândurile falnicului cor, mulţumită lui Kiriac, muzician şi inimă de elită, au rămas şi până astăzi neclintite.

Le-a străjuit mai departe profesorul I. Chirescu, valoros în aport dar modest prin fire, care s'a dovedit nu numai un temeinic animator coral, dar şi un artist capabil să înţeleagă şi să perpetueze tradiiile sufleteşti şi muzicale ale societăţei „Carmen" şi prin acestea, un bine meritat urmaş al neuitatului Kiriac.

Concertul de Crăciun de anul acesta al societăţei corale Carmen, a fost din nou, pentru iubitorii muzicii corale şi deci, ai muzicii, o seară de îmbucurare.

Glasurile parcă tot mai înstărite, mai netezite în emisiune, mai armonios îmbinate şi mai felurit grăitoare de muzică ale corului „Carmen" s'au avântat fără nici o şovăire într'o serie amplă de cântece de stea şi colinde corale. Pe lângă frumoase pagini corale bine cunoscute şi din alte concerte, dar binevenite, întotdeauna, d. Chirescu a condus şi opere corale mai puţin cunoscute sau noi de tot, care au sporit cu folos repertoriul întins al societăţii arătând în acelaş timp că îndemnul pentru compozitorul care ştie că se va bucura de execuţii de mare mulţumire, înseamnă mult. Existenţa unei grupări corale de însemnătatea societăţii „Carmen" a adus de sigur o considerabilă stimulare compozitorilor corali. Dovadă, o producţie, în acest domeniu, pe care alte ramuri ale compoziţiei româneşti, o pot invidia.

Subliniem, în afară de corurile semnate cu nume care le atestă imediat importanţa, de pildă Kiriac, G. Cucu, C. Brăiloiu, de melodiosul Moş Crăciun al lui Borgovan, mulţime de alte alese prezentări.

Astfel „Plecat-or" de Chirescu, „Noi umblăm să colindăm" de Stoia, „Sub umbriţă de portiţă" de Ioana Ghica Comăneşti, „Ziurel de ziuă" de Marţian Negrea şi „Colindul vânătorilor" de Drăgoi, cor de admirabil de simplă factură şi de vie şi neaoşe expresivitate populară românească pe care, ca întregul program, „Carmen" l-a interpretat exemplar.

D-na Evantia Costinescu, cu vocea lină, clară şi delicată şi d. Maxim Vasiliu, cu convingător elan, au cântat, cu acompaniamentul conştiincios al d-lui I. Prunner, colinde româneşti şi străine.

Solo vocal al d-lui N. Păun, bas cantabil cu glas generos şi deosebit de muzical şi solo al d-nei S. Stavri au fost viu aplaudate.

In munţi

Urcă munţii spinări de tristeţi,
In prospeţimea veche a unei dimineţi,
Care-a crescut înaltă, urcând prin bolovani
Cum din adânc un chiot carpatic de ciobani.

Să ascultăm chemarea acelei 'nalte creste,
Ce ne astupă zarea întreagă, până sus,
Ca obosiţi, spre seară, să putem trece peste
Ea, medaliaţi cu aur şi sânge din apus,

Sau să oprim aci, sub zarea astfel frântă,
Cu vrerea ne 'ncercată, cuminţi dintru 'nceput
Şi 'n chipuind urcuşul ca un efort făcut,
Să ascultăm la poale cum piscurile cântă ?

C. MUNTEANU

A FOST...

S'a prins o stea în lacrămile mele
Ca într'o pânză mare de paing,
Şi-am încercat cu prada-mi să învingă
Durerea mea şi-a lacrămilor grele.

Dar necredinţa care zace 'n mine
A vrut să mângâe şi ea comoara
Ce-o adusese 'n mine primăvara
Din basmele cu nopţile senine.

Am vrut să simt alături viaţă nouă,
S'o sorb din mâini la fel ca din ulcior,
Şi să-mi pornească visele în zbor...
Da'n mâini aveam o lacrimă de rouă.

Şi vraja lumei blânde de poveste
S'a destrămat ca rochia minunată
A zânei cea care „a fost odată"....
. . . . . .
A fost o stea.... Acuma nu mai este.

TRAIAN LALESCU

ENIGMA

Fragment din romanul „VARTEJUL“

de THEODOR RAȘCANU

După Armenoville, Cerna n'o mai revăzuse pe Sonia. Nu fixase nici un alt pretext de revedere. Se despărțiră ca doi buni prieteni la poarta hotelului lui Radu, unde ea îl adusese și-l lăsase. Cu nici un chip nu voise să descindă din automobil, să urce sus în camera lui ca să-i vadă pânzele, așa cum insistase și nici nu consimțise să se lase recondusă de dânsul, acasă la ea în Passy. Cerna rămăsese, în noaptea aceea, foarte dezamăgit de felul cum se isprăvise petrecerea lor.

Ciudate mai sunt femeile, își zicea Radu, cu cât se gândea mai mult la seara dela Armenonville unde Sonia Radovski fusese de-o adorabilă camaraderie cu el, dar nu-i îngăduise nici măcar cea mai mică și mai inocentă libertate.

Îi părea rău că nu se dusese măcar să-i depue o carte de vizita (cum ar fi făcut un **gentleman**) și ca nu-i mai dăduse nici un semn de viață. Se luase cu prieteni, cunoscuse femei, își petrecea nopțile în cabarete și varieteuri, se ținea numai de chefuri.

Totuși, de câte ori evoca ziua aceea dela Auteuil și seara dela Armenonville, Cerna rămânea inca nedumerit.

— De ce mă privea — așa ? De ce, dar, îmi vorbea — așa ? se întreba în sine, aducându-și aminte atâtea amănunte ale convorbirii cu ea.

Nu putea înțelege decât contesa Radovski i-a arătat atata simpatie din capul locului, de cum l-a cunoscut, ca pe urmă să nu-i mai dea nici un semn de viață. Dece l-a invitat la Armenonville în seara aceea? De ce i-a spus atunci atâtea lucruri din care rezulta vădit că-l îndrăgise ?

— Poate, a vrut numai să-mi dea revanșa pentru „pariul cu noroc ?“...

— Ori poate, am supărat-o cu ceva ? se mai întreba Cerna.

Dar nu vedea cum și în ce fel a putut s'o supere.

— Poate am deziluzionat-o .

Își făcea sie-și reproșuri :

— Ar fi trebuit să-i zic, — așa... Ar fi trebuit să fi făcut — așa...

— Poate, un altul, în locul meu...

Discuta ceasuri întregi cu el însuși „cazul Soniei Radovski“ — cum îl numea — pe deoparte obsedat de convingerea intimă că fusese timid cu ea la Armenonville, iar pe de alta încercând să se încredințeze singur că Sonia n'avea de gând să i se dea chiar în seara aceea.

— Nici cea mai de rând dintre femei nu cedează din capul locului !... își repeta mereu. La început toate spun NU. Toate femeile fac la fel **la început,** iar apoi...

Își spunea că nu era admisibil ca Sonia, **femeie de lume, contesă** Radovski, cu frumoase relații în lumea bună și'n colonia străină din Paris să se dea **așa,** „primului venit“...

— Teorii învechite, prostule ! — îl necăjea un glas lăuntric — nu ți-a spus că semeni a brazilian ? cu un **anume** brazilian care îi plăcuse ? nu ți-a dat destul a înțelege că ești băiat frumos și că te vrea ?...

In camera lui de la „Hôtel des deux mondes“ Cerna se uita în oglindă și găsea că în adevăr Sonia avea dreptate.

— Seamăn a spaniol ori a brazilian... Spusele Soniei îl măguleau.

— Spaniolii, brazilienii, sunt oameni cu temperament... Ii plac desigur bărbații cu temperament... Trebue să fie foarte senzuală.

Totuși nu-i venea a crede că o contesă Radovski, femeie de lume, i-ar fi cedat din prima zi.

Atunci începu să-l încerce o bănuială : cine este, în definitiv, această „contesă“ Radovski ? La urma urmei ce știa el despre ea ? Putea să fie o cocotă oarecare — fie chiar de mare anvergură — ori o aventurieră cum sunt atâtea în lumea cosmopolită din marile capitale. Poate chiar vreo spioană ?... Poate nici nu mai e în Paris acum ?...

Deși, luat în vârtejul plăcerilor și distrat de alte femei, Radu uita zile întregi de Sonia, totuși amintirea serii de la Armenonville îi lăsase în suflet o drojdie de amărăciune. Ar fi vrut s'o regăsească, dar fără s'o caute, ca să nu-i deie impresia că acum aleargă el după dânsa. Ar fi vrut să se reabiliteze în ochii ei — dacă în adevăr o dezamăgise, așa cum persista să creadă — ba chiar să-i arate că poate fi mai presus de așteptările ei. Eclipsa totală în care se complăcea Sonia, după ce îi arătase atâta simpatie, îi întreținea credința — greșită poate — că ea nu-l mai dorea. Și tocmai această credință îl necăjea pe Radu Cerna și-l îndarjea.

— Ori poate are un amant? se întreba. A dat poate peste altul...

Și astfel, zilele treceau fără ca Radu să poată afla ceva despre ea.

Niciodată Radu Cerna nu făcea curte unei femei.

(Numai atât cât trebuia ca să o momească).

Avea principiile lui.

— Femeia trebue numai atâtată, interesată. Pe urma s'o lași să se tărască ea după tine. Femeea-i ca un cal nărăvaș. Ea trebue dominată. Altfel... se joacă ea cu tine.

Radu credea foarte sincer în valoarea acestor „principii“ și căuta să le aplice în practică. Îi venea ușor **lui,** pentrucă pe el toate femeile îl răsfățasera pana atunci. Își amintea despre atatea de la București. La varsta cand tinerii de seama lui și camarazii săi recoltau slujnicuțe, ori femei de stradă, el fusese deja amantul câtorva doamne măritate din „lumea mare“ Una din ele, o prea frumoasă blondă — s'a sinucis cu cocaină atunci când el a rupt cu ea și a plecat prima oară la Paris. Intâmplarea aceea i-a întărit în lumea temenina a saloanelor bucureștene reputația de amant excelent și de irezistibil *„homme à femmes“*.

Își aducea uneori aminte de ea. Își zicea atunci:

— Mâine am să-i dau un telefon... —

Spunea așa, cum spunea „mâine încep să lucrez“ pe când rulourile de panze continuau să rămaie nedesfacute în fundul geamantanelor, iar tuburile de culori, flacoanele cu ulei, penelele, cutiile cu creioane, paletele și diversele instrumente de pictură împrăștiate în camera de hotel.

— De altfel, își zicea, într'o cameră de hotel nu se poate lucra.

Dorea o garsonieră unde să aibă liniște și'n care să poată veni femei. Avea de gând să se mute de la hotel îndată după ce va găsi una convenabilă. Câtă vreme era angrenat în viața de chef, culcându-se în zori și sculându-se la amează, nu se putea apuca de nimic.

Se făcuse aproape o lună decând nu mai știa nimic de Sonia.

Sărbatorile de Paști — între timp — veniseră și trecuseră.

Cu cât treceau zile și cu cât viața cheflie ce o ducea Radu Cerna își depăna firul, cu atât imaginea Soniei se estompa și dispărea de pe ecranul amintirii lui. Ochii cari nu se văd, se uită — zice un înțelept proverb. Alte femei, în vârtejul de viață ce-l cuprinsese, îl furau ochii și-i vrăjeau simțurile. Contesa Radovski, perdută în enigma tăcerii ei, dispărea încet încet de pe planul întâi al preocupărilor lui Cerna. Tot mai rar se gândea la dânsa. Tot mai des se lăsa ademenit de alte femei, femei oarecare. în brațele cărora uita de Sonia.

Trecură zile.

Dela Sonia, tot nimic.

— Atâta pagubă, — își zicea, nu fără ciudă, Radu; dar îi părea totuși rău că „frumoasa aventură“ se isprăvise așa.

Își luase în fine dorita garsonieră în rue Victor-Emmanuel. Două încăperi confortabil mobilate, sală de bae și intrare separată. Se simțea bine în noua locuință și era mulțumit. Se bucura că scăpase de hotel. Perdu câteva zile cu instalarea, cu aranjarea lucrurilor prin casă și nu eși decât pentru a lua masa la un mic restaurant din apropiere.

La **Hôtel des Deux Mondes** nu-și lăsase adresa. Când eșea în oraș trecea pe acolo să întrebe de scrisori.

— Aveți ceva... îi zise într'o zi portarul întinzându-i un plic lungăreț. Stă la noi de trei zile... L-a lăsat o doamnă...

In clipa aceea Radu nu se gândea deloc la Sonia.

Deschise repede plicul... Un vag parfum — parfumul ei, acela dela Armenonville — îi gâdilă ușor nările. Il năvăli un val de plăcere. Contesa Radovski îi scria că lipsise din Paris, încă de atunci; că fusese la țară, la o prietenă care o reținuse acolo și de Paști. Sonia mai spunea că regreta plecarea Grădeștilor pe cari nu i-a mai putut vedea înainte și-l ruga să vie să ia ceaiul a doua zi...

A doua zi... Dar scrisoarea ei stătea de trei zile la portarul hotelului ! Radu își mușca mâinile :

— Dacă veneam, așa cum am vrut, să-mi ridic corespondența...

Dar își făcea reproșuri în zadar. Ziua invitației Soniei era trecută. Desigur l-a așteptat degeaba. Și ce va fi gândit oare despre el ? Plecat fără adresă... N'ar fi vrut s'o supere sau să-și fi închipuit cine știe ce despre dânsul.

Pe de altă parte își zicea că e mai bine că s'a întâmplat așa.

Oricum, Radu își frecă mâinile cu satisfacție.

Așa dar partida va continua.

Liniștit, în garsoniera lui, Radu își făcu planul de luptă — ca un generalisim la marele său cartier.

De oarece stăruia în credința că partenera lui n'a lipsit nicio clipă din Paris, că totul a fost din partea ei un joc, —indiferent din ce motive — hotărî să „se joace“ la randul sau. Poziția lui era acum superioară. O simțea pe Sonia în inferioritate. Scrisoarea ei era o dovadă.

— Acum va cădea de tot. Va capitula de tot — își zicea Radu. Va veni în garsoniera mea. Sunt sigur că va veni.

In acest scop îi trimise o superbă jerbă de flori și o scrisoare de-o extremă politețe în care îi explica dece nu a putut veni la ceai. Ii spuse că s'a mutat de la hotel și-i dădea adresa garsonierei. Incheiase cu făgăduiala că în una din zile va veni în persoană, cu voia ei, să-i depue la picioare respectoasele sale omagii.

Ceeace a scontat Radu s'a întâmplat întocmai. Același comisionar a adus răspunsul. Sonia mulțumind pentru flori îl invita la ceai în aceeași zi la cinci.

— Să mă duc? Să nu mă duc ?... se tot întreba Radu stând în cumpănă.

In ultimul moment luă hotărîrea de *a nu merge*. Trebuia să inventeze un pretext. Il găsi repede: o migrenă formidabilă și o indispoziție care de două zile îl ținea acasă. Și iarăși repetă făgăduiala din prima scrisoare.Expedià biletul de scuze și altă jerbă de flori.

— Să mă joc și eu de-a pisica și șoarecele, — gândi Radu.

Partida îl amuza.

Va veni într'o zi ea la dânsul. Garsoniera lui o va ispiti.

— Desigur va veni...

Rămăsese acasă într'o elegantă pijama.

Comisionerul nu mai adusese nici un răspuns.

Se făcuse aproape orele șease.

Aprinzând o țigară, Radu se așeză într'un fotoliu.

Abia se așezase, cineva bătu la ușă. Desigur trebue să fie comisionerul care aduce o scrisoare dela ea. Merse se deschidă, căci ușa era încuiată.

— A... în persoană ? Ce onoare... O adevărată surpriză...

Radu se scuza pentru ținuta lui, își încheie cu prefăcută pudicitate reverurile pijamalei larg deschisă la gât. O pofti să intre.

— Nu te mai scuza mic ipocrit ce ești — zise Sonia intrând.

Ii sărută mâinile peste mânușă ,o rugă să șeadă, îi explică volubil, uitând pretinsa migrenă, dece n'a putut merge la ea.

Sonia intrase și, după ce Radu închise ușa, rămase în picioare rotind o scurtă privire iscoditoare în toată încăperea.

— Nu te așteptai — zise ea — dar îți spusesem că voi veni să-ți văd atelierul...

Subliniase cu un surâs acest ultim cuvânt pe când ochii ei cercetători inspectau încă încăperea.

Radu îi oferi un fotoliu.

— Numai un moment... Nu șed... Am venit numai să văd ce are micul meu prieten. Mi-ai scris că ești bolnav...

— O, cât de amabilă, dar nu meritam acest deranj...

Sonia se așează totuși și din poșeta cu monogramă și coroniță contală scoase un mic *etui* din care extrase o țigaretă.

După ce i-o aprinse galant, aprinse și el una și apoi trase un scaun alături de ea. Se simțea pătruns de calzi fiori...

— E atâta timp de când...

— Ești un mic ingrat... Faci pe prețiosul...

Radu se desvinovățea pe când în forul său interior savura cu satisfacție reproșurile ei.

— Mi-a scris mătușa d-tale să-ți port de grijă, să te mai supraveghez din când în când, ca o soră mai mare, — zise Sonia. **Și să știi că am să-ți iau rolul** în serios. Am să te țin din scurt.

Surase adorabil uitandu-se șăgalnic la el.

— Și veți fi severă ? o întrebă Radu luându-i o mană și depunand incet pe ea un sarut.

— Voi vedea. Dacă vei fi silitor și vei lucra bine...

Sonia, care fumase precipitat și păruse tot timpul impacienta, arunca într'o scrumiera țigareta inca nestrapvită și se ridica.

— Arată-mi garsoniera. E foarte simpatic aici.

Radu deschise o ușă :

— Dormitorul... cam deranjat... veți scuza, statusem intins.

Nu era însă nicio dezordine în odaia lui de culcare, nici nu statuse întins. Patul era nedesfacut iar pe masuța de noapte cateva carți așteptau de mult să fie desvirginate de micul iatagan de lemn ce odihnea peste cuprinsul lor. Costumul pe care-l desbrăcase cand venise din oraș, sta inert pe speteaza unui scaun. Doar cravata, cazuta la dezbrăcat și nebagata in seama, ramasese jos pe covor ca o contorsiune de șarpe ce a expirat subit.

— Foarte simpatic, mai zise Sonia după ce iscodise cu ochii, atent, toata incaperea.

— Iar aci, sala de bae...

Nici în luminoasa rezonanță a sălii de bae unde era inchis mirosul de săpunuri, cauciuc și vopsea, Sonia nu găsi ceeace banuise venind în garsoniera lui Radu fara să se anunțe.

— Foarte simpatica această garsonieră, repetă Sonia revenind în dormitor. Și adaoga repede : dar ce indiscretă sunt ? poate erai cu o femee ori așteptai una poate...

Abia atunci Radu se desmetici. Așa dar iarăși se înșelase. Sonia nu venise, după primirea biletului de scuze, pentru ceea ce gandise el ci pentru ceea ce gandise ea. A vrut să se convingă daca nu a pus, intre timp, o altă femee mana pe el.

— Ce rău îmi pare că nu-s băiat, — zise deodată Sonia, care după ce se mai învartise prin odae trecuse în fața oglinzii și-și aranja părul sub streașina palariei.

Radu, apropiindu-se ,o contemplă admirativ în oglindă uitandu-se din spatele ei.

— De-aș fi băiat aș, avea o garsonieră și aș primi în ea femei frumoase...

„Ca eu acuma“, gândise Radu, dar nu spuse nimic de teamă să n'o supere sau sa n'o sperie, deși i-ar fi făcut un compliment.

— Ce vă împiedecă să aveți o garsonieră ? întrebă Radu care se tot da pe lângă ea ca un motan care se gudură, dar nu îndrăznea s'o atingă.

— Ce mă împiedecă ? se întoarse ea cu vioiciune ; tot, lumea, convenienețele, prejudecățile, totul e contra noastră fiindcă totul e făcut de voi bărbații.

Radu se strică de râs.

— Și doar femeile au atâta libertate încât...

— Dar cu cât risc !... — ripostă Sonia. Iată, ce-ar zice de pildă „lumea“ dacă ar ști că acum mă aflu aci în garsoniera d-tale ?

— Și totuși femeile luptă pentru emancipareа politică... — râse Radu, evitând de a răspunde direct la întrebarea Soniei.

Incet, pe la spate, el încercă s'o îmbrățișeze c'o învăluire calină pe când ea era încă în fața oglinzii.

— Farmecul femenin...

Dar Sonia se răsuci brusc, degajându-se din brațele lui.

— Te rog să fii cuminte, zise ea îndepărtându-se și de el și de oglindă.

Râsul ei șăgalnic nu-l descurajă pe Radu care reveni lângă ea.

— Numai farmecul femenin...

Incercase iarăși s'o cuprindă în braț pe când ea se feri iarăși.

— Farmecul femenin — zise Sonia — nu-i de cât un efect al opticei masculine... și al egoismului vostru animalic. Nu cereți femeii decât să vă...

— Farmecul femenin este...

— Farmecul femenin este optica voastră — ripostă Sonia brusc — ceea ce este „farmecul masculin“ pentru optica noastră.

Discuția problemei sexelor și chestia emancipării femeii îi întârâta. Sonia discuta serios. Radu se amuza numai, cu gândul la scopul lui și folosind discuția acesta doar ca o stratagemă.

— Concluzia, în orice caz — își zicea — nu-i decât una și aceeași : patul.

Efectiv, o îndruma pe Sonia spre pat.

— Luați loc... și să stăm de vorbă ca doi vechi prieteni...

— Nu, nu pe acest pat... Patul e un rău sfătuitor...

Râzând ea se desfăcu din brațele lui și vru să treacă în odaea de alături. Dar în aceeași clipă el o și ajunse îmbrățișând-o strâns, ca pentru un „tur de vals“. In încleștarea lui voinică zbuciumul ei mlădios se ostenea zadarnic.

— Nu, nu vreau... lasă-mă te rog... **mă supăr...**

Dar Radu era acum târît de vârpatimei îndelung stăpânite și înc de nebănuita vigoare ce îi opunea tr femeiu pe care îl simțea elastic și tros ca al unui tânăr gladiator. O țea mai voinică decât își închipuise

— Dacă nu-mi dai drumul stri

Era gata sa se supere.

— E o rușine să abuzezi, aici, d

Cuvintele ei, mai mult decât r tența încăpățânată în care totuși v se voința ei fermă de a nu-i ceda, cură pe Radu să-i deie drumul.

Tăcu, foarte stingherit de propr îndrăzneală.

Sonia, ciufulită ca o vrabie sc din cangile ulciului, cu piepții bluz nimați de-o ritmică mișcare de fl retlux, încruntă sprâncenele :

— Ce fel de purtare-i asta ? Nu rușine ?... Mă duc...

Radu observă că pentru prima îl tutuia.

Dar el, foarte plouat, tacea. Era realmente ori afecta ?

— Daca nu ești cuminte, mă du

In fața oglinzii Sonia își restabil lăria, șuvițele, corsajul; apoi, osten și fără grabă își puse manușile.

— Ma duc...

Radu, posomorît, indiferent, ne cat, tăcea.

— Așa sunteți toți — mai zise S — numai „asta“ vreți dela o femee

— Pentru „asta“ ne-a făcut Dum zeu — era să scrașnească Radu. Da înghiți fraza.

Tăcea, nemișcat ca o statuie.

Sonia, ispravind de pus manuși care le incheiase nastere cu nas repetă :

— Te las... Mă duc...

Radu, nemișcat, fu cât pece să „adio“... Dar iarași își înghiți fraza cu, stand inert ca o stana.

Sonia, în mijlocul odăii, tăcea dânsa stând parca intr'o cumpăna. te și pe dansa un indemn launtric o pingea sa meargă spre dansul, să- de barbie ca pe un copil rasfațat și spuie un drăgalaș „la revedere pui

In clipele de tacere grea ce se l între dansii, amandoi așteptau p ceva unul dela altul.

— Te las... zise Sonia, îndreptâ se încet spre ușă. De altfel n'am decat pentru un moment.

Văzand că Radu stătea totuși ne cat, cu privirea in florile covorulu se intoarse și-i zise :

— Te iert, de astă dată, dragul Desigur îți pare rau...

Cand o văzu cu mana pe clanța Radu se urni încet după dânsa.

— Ești încă tanăr, dragul meu

Ii întinse mana.

Radu sărută mănușa, înclinând respectuos, dar nu scoase nici un vânt, deși își simțea echilibrul fra stăpanirea de sine pierdută.

Inainte de a eși Sonia îl învălui mierdător c'o privire lungă în care du desluși cu nedumerire și ciu expresie elocventă de infinită dor

Rămas singur în odaia în care se penumbra inserării, se trânti înt rotoliu și aprinse o țigară. Așadar t era învinsul ! Se simțea nemulțumi dânsul și oarecum înciudat contra niei care nu numai că nu-i cedase, venise ea singură în garsoniera lui, și îi dăduse a înțelege că-l socotea tânăr și inexperient cu femeile. Ii se asta LUI care la București fuses mantul atâtora. In forul său int Radu recunoștea că oricâtă experi ar avea cineva în privința femeilo sunt excluse eșecurile căci fem sunt adevărate *„boîte a surpris* sufletul femenin o insolubilă enig

— Ori e o mare rafinată ? se ma treba Radu care totuși nu putea cepe dece se juca astfel cu dân Ori are altă socoteală?... Dacă în văr îl vrea — cum erau toate apa țele — dacă vrea un amant ,n'avea cât să profite. Dece n'a profitat? doar singuri și nestingheriți. Dec cest joc stupid și inutil?

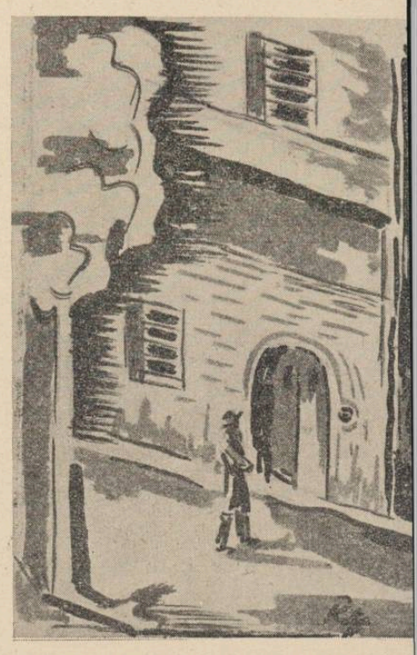

— Dintre toate vietățile pământ numai noi oamenii avem darul, mania, de a complica și de a per cele mai simple și mai naturale act care ni le-a dăruit Creatorul, — chise Radu aruncând cu ciudă m **de țigară în scrumieră.**

Cronica dramatică

TEATRUL REGIA MARIA: „AZILUL DE NOAPTE", dramă în 3 acte, de MAXIM GORKI

Pentru spiritul nostru de astăzi, cred, încă neobişnuit cu piesele de adâncă tragedie omenească ale Ruşilor, piesa care s'a reprezentat de câteva ori la Teatrul Regina Maria zilele acestea este o problemă. Nu este atât de uşor cât se pare, să poţi înţelege tot adevărul şi toată arta, dintr'o operă care nu neglijează nici-un element spre a reda viaţa sub orice latură, fără excepţii.

Prima caracteristică a literaturii ruseşti este impresia, realismul ei extraordinar. Şi apoi, gândindu-mă la cele spuse de un admirator al artei de dincolo de Nistru, în tot ce creează Rusia ca literatură aflăm o înţelegere blândă a celor mai cumplite tragedii.

Cred că oricine, când se gândeşte la un Destoiewsky, la un Andreiev, la un Gorki, simte fiori cuprinzându-l.

Nu pentrucă ideile profesate de ei ar fi admise sau înţelese ci pentru că arta lor, deosebindu-se fundamental de oricare alta, isbuteşte să însemne un pas imens în drumul profundelor înţelegeri ale omenirei.

Toţi aceşti „Ruşi" sunt descoperitorii nebuniei care domneşte asupra lumei. Nebuniei cele mai grozave, care ne înconjoară, în mijlocul căreia trăim, şi nu ne dăm seama de ea.

Suntem fiecare din noi un mic cosmos, cu aspiraţiuni, cu pasiuni ,cu dorinţi nenumărate, atacaţi de nepriceperea şi indiferenţa tuturor celorlalţi.

Trăim fără rost şi ne închipuim cine ştie ce. Dar ce e mai grozav, nu e că ne închipuim cine ştie ce, cât că cu toţii suntem nebuni, cu desăvârşire dementi. Fiecare în genul lui. Morbiditatea acestei stări, e naturală lumei.

In „Azilul de noapte" se sbate această crudă problemă. Vedem nişte indivizi din ceeace se numeşte îndeobşte pleava societăţii. Vagabonzi, asasini, şomeri, rataţi. Fiecare cu iluziile lui, fiecare cu nefericirea lui. Trăesc aceştia, dar traiul lor se aseamănă mai de grabă cu un scrâşnet de suferinţă.

Vin la azil de stau, animale nu oameni, deşi odihnesc trupurile muncite de suferinţi.

Cu ce scop le este traiul se întreabă şi ei. Ce rost poate avea viaţa, când nici-o fericire nu-ţi este dată.

Unii se supun nenorocirilor şi le privesc pe toate cu blândeţe. Bulfinsky are în acest rol o creaţie superbă. Frumosul moşneag, încercat de viaţă, a ajuns filozof. El nu face decât să privească şi să aline pe ceilalţi. Filozofia lui este resemnarea.

Alţii caută adevărul, dar lor le răspunde un om care munceşte din greu, se zbate spre a putea câştiga o pâine: Adevărul este că n'am ce să mănânc.

La ce foloseşte unui om toată filozofia, dacă n'are ce mânca?

— Credinţa în om, — par'că văd broşura *„Omul"* a lui Gorky în faţă — cea mai puternică credinţă. Devine un mit. Se încrede unul în ea şi o cântă. Dar pentru a o putea cânta îi trebue wodka, beţia, iluzia.

Pe când, credinţa cea mare, în Dumnezeire, iată rostul omului.

Intrebările aristocratului ruinat, ce rost am oare pe pământ, ce rost au toate ce se întâmplă, cad zdrobite..

Când la ora cuvenită, fără un murmur ,fără cea mai mică pregătire, un musulman printre ei, îşi îndreaptă trupul spre Mecca şi, ţinând strâns o mână ruptă la lucru, se închină cu fruntea la pământ.

Asta este rostul omenirei. Cine nu poate să se supue lui să dispară. Şi dispare un fost post actor, se spânzură, fiindcă nu se poate ruga.

Dar adevărul, descoperit în fine, după atâta trudă, adevărul care iluminează nenorocirea acestor lepădături, se înalţă victorios. Credinţa, singura mântuire, singura fericire.

Piesa este pusă la punct de d. Muratov, cu multă măestrie. In cel mai specific stil rus. Atmosfera de nebunie, care îmbină strigătele de: *„covrigi, covrigi"* cu povestirea cumplită a omului ce caută ţara dreptăţilor şi se omoară negăsind-o. Sau chefuind lângă cadavrul unei femei moartă tuberculoasă. Cântece stridente, omoruri şi iubire, suferinţe şi idealismul, perversitatea şi altruismul în armonioase întreguri.

Ansamblul artistic la înălţime. Poate Eugenia Zaharia cam stridentă, Tony Bulandra, cu aristocraţia şi fineţea aduce aplauze la scena deschisă Tantzi Cocea simpatică. V. Antoniu cu multă pricepere în creaţia unui bătrân pervers şi ipocrit. Insfârşit, nu putem aduce decât laude executării şi regiei acestei piese. este de mult adus, de toţi cei ce cunoşteau mai dinainte.

VICTOR POPESCU

DESCHIDEREA TEATRULUI „MUNCĂ ŞI VOIE BUNĂ"

In localul din strada Uranus 6, s'a făcut Duminică 18 c., inaugurarea teatrului pentru muncitori, „Muncă şi voe bună", în prezenţa d-lui ministru Mihail Ralea.

După slujba religioasă, domnul ministru Ralea a rostit o scurtă dar mult cuprinzătoare cuvântare. D-sa a spus între altele că rostul acestui teatru este nu de a reprezenta opere de artă pură ci de a exercita un rol social. De altfel teatrul în genere are un însemnat rol social.

„Arta *pură* — a spus domnul Mihail Ralea — e pentru cei iniţiaţi; arta *mare* e pentru toată lumea.

„Teatrul acesta are o profundă răspundere. Nu e făcut să distreze, el trebue să fie o adevărată religie. Publicul lui vine aci cu sentimentul că trăeşte aevea. Nu trebuie să prezentăm *valori* cari corup ci cari învaţă. Misiunea tinerilor camarazi din teatrul Muncă şi voe bună e deci şi mai grea dar şi mai frumoasă decât a celorlalţi artişti"...

Adevărul acestor cuvinte l-am simţit din plin în tot timpul reprezentaţiei care a urmat. „Oricine", legenda creştină a lui Hugo von Hofmanstahl, menită să deschidă seria reprezentaţiilor pe noua scenă muncitorească a venit să adauge „tinerilor camarazi" cum i-a numit d. ministru Ralea, noui şi uneori de netrecut, dificultăţi.

In adevăr, „Oricine" e mai mult o predică (linotipistul a culeş întâi piedică) decât o piesă de teatru. Dela primele replici, personajul central *Oricine*, un bogătaş petrecăreţ şi fără suflet (aşa s'ar părea cel puţin că a intenţionat Hofmanstahl) este sfătuit, implorat de prieteni, de vecini, de mamă-sa să strângă fapte bune pentru lumea de apoi: „Vei avea să dai seama Oricine de faptele tale, la judecata din urmă", iată în esenţă refrenul obsedant care stăpâneşte scena până în clipa când moartea îl anunţă pe Oricine că i-a sunat ceasul.

Oricine strânge bani. E singura lui pasiune în afară de aceea — mai mult subînţeleasă decât evidentă — pentru o iubită tânără pe care n'o ia în căsătorie deşi mamă-sa i-o cere cu insistenţă. Oricine e zgârcit şi rău. Inchide pe un datornic pentrucă nu i-a putut plăti datoria. Şi totuşi se îngrijeşte ca văduva şi copiii lui să capete ajutor. O slăbiciune desigur (poate mai mult a piesei decât a personajului, lipsit de unitate şi şovăitor).

La o petrecere, Oricine aude glasuri de pe altă lume care-l strigă şi se trezeşte cu moartea venită cu misiunea de a-l lua cu ea. I se pare de vreme. E om în putere şi mai su seamă, nu e pregătit pentru moarte. N'a avut timp să se gândească la viaţa de dincolo. Viaţa pământească l-a preocupat numai. Egoist până în ceasul din urmă, caută tovarăşi pentru împărăţia umbrelor şi evident, nu-i găseşte. Iubita, cel mai bun prieten, tovarăşii de chefuri, verii lui îl părăsesc aruncându-i în faţă disprețul lor.

Rămâne singur cu faptele lui, *Opera vieţii*, reprezentată, pentru mai bună înţelegere, printr'o femee slabă, bolnavă, care abia se târâie spre el. Şi în ultima clipă se iveşte *Credinţa*. Pocăit în sfânta Cuminecătură el păşeşte spre Judecata de dincolo, purificat, între opera vieţii lui şi credinţă.

Şi deodată apare diavolul, care venise să-i ceară sufletul. „Oricine" era al lui. Tot ce făcuse el o viaţă întreagă îi dădea dreptul să-l revendice. Credinţa creştină i l-a răpit însă în cea din urmă clipă. Strigă, blesteamă, dar fuge, neputincios în faţa *Credinţei*.

Piesa lui Hofmanstahl are o înaltă ţinută morală, foarte potrivită pentru publicul căruia i se adresează Tonul ei de predică nu credem însă că poate fi pe placul acestui public.

Rolul lui Oricine a fost interpretat de d. Ilie Cernea. E un rol extrem de dificil şi d. Cernea s'a străduit mult ca să-l poată duce la bun sfârşit. Ni s'a părut oarecum stângaci în gesturi (zic *stângaci* deşi domnia sa nu ştia ce să facă mai cu seamă cu mâna *dreaptă*, cu care a executat numeroase figuri de gimnastică suedeză, sau ceea ce se chiamă *gesturi largi)*. Apoi, în primele scene, când ar fi trebuit să apară ca un înrăit la suflet, domnia sa nu-şi putea ascunde *omenia*, ceea ce credem nu era în spiritul textului.

Şi iarăşi n'a avut la lăsarea cortinei transfigurarea pe care o dă credinţa mântuitoare.

Dacă facem aceste observaţii e pentrucă suntem convinşi că d. Ilie Cernea are posibilităţi suficiente spre a realiza un rol chiar de greutatea celui ce i s'a încredinţat în piesa lui Hugo von Hofmanstahl.

Toate celelalte roluri au fost doar auxiliare. In scurte apariţii remarcăm pe d-nele Maria Antonova (Opera vieţii), Maria Mohor (Credinţa), şi Maria Sandu (Mama), pe d. Cezar Rarinţescu în Mamon şi George Maican (Prietenul). Emoţionantă d-na Florica Sterescu (nevasta dator-nicului)

O lipsă simţită de toată lumea a fost aceea a cadrului fastuos în care era normal să se petreacă acţiunea, eroul fiind un om foarte bogat, a cărui unică plăcere era luxul. Apariţia mesei din pământ nu ni s'a părut o inspiraţie prea fericită.

Despre traducerea d-lui Berariu se poate spune că s'a menţinut la un nivel onorabil, fără străluciri dar şi fără versuri supărătoare.

Ne-au impresionat neplăcut două versuri rostite de vestitor care sunau cam aşa:

Piesa aceasta spune prielnic
Ce-i etern în lume şi ce e [vremelnic

Acestea sunt însă lucruri de mică importanţă pe care le semnalăm doar în treacăt.

In genere, a fost un spectacol bun şi suntem siguri că d. Victor Ion Popa, cu priceperea şi entuziasmul pe care i le cunoaştem, va reuşi realizări ce vor întrece cu mult succesul de Duminică seara.

RADU A. STERESCU

Cronica cinematografică

CARLTON: FRIVOLA D-RA BRENT

Producătorii renunţând să exploateze numai picioarele şi surâsul „standard a lui Ginger Rogers ,s'au hotărât însfârşit să-i pună în valoare şi talentele desăvârşite de comediană, şi astfel încep să i se creeze roluri adevărate.

Şi iată cum ne-a fost dat „Amanda", care era numai o tranziţie între filmul bazat pe step şi jazz de până acum, şi realizările ce aveau să urmeze („Having Wonderfull time, Vinancions lady"...) şi în care abia dacă se întâmpla ca Ginger să schiţeze câţiva paşi de dans sau să cânte o melodie.

„Frivola D-ra Brent" făcând parte din această ultimă categorie este o comedie simpatică cu bine cunoscutul şi mult exploatatul subiect al stelei de music-hall care se căsătoreşte cu fiul milionarului burghez.

Ginger, idolul Brodwayului cucereşte pe James Stewart cuminte şi timid „fils à papa", profesor într'un colţ uitat de lume şi de Dumnezeu şi demn urmaş al unei dinastii de preşedinţi de universitate. Şi în tot restul filmului stăpâneşte problema găsirii unei soluţii cât mai fericite pentru a face cunoscut căsătoria lor temutului tată de familie. Toată demnitatea unei dinastii de preşedinţi se revoltă atunci când Peter Morgan sr. află de isprava fiului său. Va face, evident, mii de încercări spre a readuce pe calea cea dreaptă, „oaia rătăcită" a familiei. Dar contrar pildei străbunei sale, aceasta nu se lasă convinsă şi după multe peripeţii, Ginger şi cuceritorul ei surâs vor învinge „spiritul Morgan".

Această acţiune destul de banală, câştiga 99% prin prezenţa lui Ginger Rogers mai delicioasă ca niciodată şi a cărei interpretare este aproape fără cusur. James Steward în ciuda multor profeţii îşi face o ascensiune rapidă pe firmament încarnând o categorie de june-prim timid şi stângaciu cu totul nouă în domeniul filmului.

James Ellison o nouă şi simpatică apariţie a ecranului, Beulah Bandi se achită conştiincios de rol.

L. MICLESCU

Cinema ARO: Trei fetiţe dulci.

Părerea noastră despre Deanna Durbin e cunoscută, cred, cititorilor acestei rubrici. Eram curioşi deci să vedem în ce postură ne va fi prezentată în ultimul ei film această „fată care vrea". Am avut

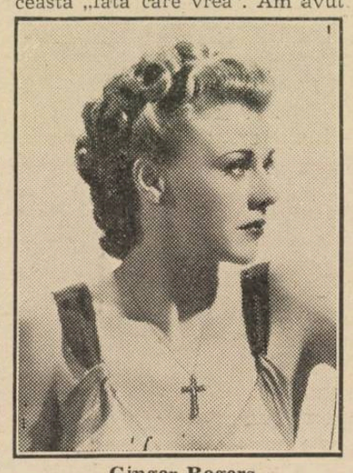

Ginger Rogers

ocazia încă odată să constatăm priceperea Americanilor în găsirea unor scenarii cinematografice.

De astă dată Deanna nu mai avea nevoe de bani, cazul primului ei film, nici de un tată, cazul celui de-al doilea. E în acest ultim film, o fată bogată care are părinţi, surori, într'un cuvânt o familie întreagă. S'ar putea deci spune că nu duce lipsă de nimic. Regisorul însă, abil, i-a făcut pe cei doi părinţi ai ei să se certe, astfel ca să-i mai dea o problemă de deslegat acestei noui vedete de peste ocean. Fata, pricepută. va isbuti până la sfârşitul filmului să-i împace pe cei doi părinţi. Ceeace deosebeşte acest film de primele două este cuvântul „dragoste" care le preocupă într'un grad intens pe cele două surori ale Deannei. Bine înţeles, interpretele celor două surori nu se pot compara cu Deanna Durbin şi, de aceea, nici măcar nu le-am reţinut numele.

Amuzante în rolurile duşmanelor Deannei, sunt Alice Brady şi Billie Burns.

Misha Auer a fost distribuit într'un rol prea mic, pe care însă îl ridică prin chipul în care îl interpretează. Ray Milland e „iubirea" uneia din „fetele dulci" şi cu toate că e foarte simpatic am fi preferat să lipsească dintr'un film cu Deanna Durbin, care, prin drăgălăşenia vedetei, poate să existe şi fără „intrigi amoroase".

Am remarcat în glasul Deannei oarecare maturizare, cu toate că muzica e inferioară celei din primele ei filme. Despre întregul spectacol însă, la care se adaugă şi o minunată completare muzicalo-colorată, nu avem decât cuvinte bune de spus, prevăzându-i un frumos viitor pentru Crăciun, când va fi reluat la Femina.

TRAIAN LALESCU

Cu prilejul Crăciunului

(Urmare din pag. 1-a)

reprezentarea scenei nativităţii este influenţată de înrâuririle răsăritene şi de povestirile evangheliilor apocrife. Fecioara Maria, rezemată pe pat, priveşte gânditoare şi parcă străină de tot ce se întâmplă în jurul ei, iar Sfântul Iosif, bătrân şi trist stă deoparte, cu aerul absent faţă de întâmplările care se desfăşoară în apropierea lui. In primul plan,este reprezentată scena băii lui Iisus nou născut, care aminteşte scenele asemănătoare, atât de des repetate în basoreliefurile sarcofagiilor clasice, pe care este figurată viaţa lui Dionysos, copil răsfăţat al antichităţii şi vestitor al primăverii.

Mai târziu, artiştii anonimi au început să reprezinte scena naşterii Mântuitorului într'o peşteră săpată în poalele muntelui. De-asupra ei îngerii anunţă păstorilor naşterea lui Iisus.

Această prezentare a rămas neschimbată, timp de mai multe veacuri în arta bizantină şi până către secolul al 13-lea, în arta italiană şi franceză. Mosaicurile nativităţii din Capela Palatină de la Palermo, din baptisteriul de la San Marco din Veneţia, de la basilica Santa Maria Maggiore din Roma sau frescele lui Pietro Cavallini din Santa Maria în Transtevere sunt câteva din exemplele celebre ale acestei formule a reprezentării naşterii Mântuitorului.

In „trecento", odată cu Giotto, intră în pictură viaţa, umanitatea, libertatea de expresie, sinceritatea şi seninătatea sentimentului, eliberat de formalismul convenţional al reprezentărilor plastice din trecut.

Giotto nu schimbă numai tehnica picturii şi procedeele de fabricare a culorilor; el îşi alege subiectele din sânul naturii şi transformă în întregime modul de reprezentare al modelelor picturii sacre. Copil din popor, Giotto păstrează permanent contactul cu realităţile dimprejur: cu seva bogată a pământului italic; cu albastrul senin al cerului din Umbria sau din Veneţia; cu sentimentul viu de realism, de optimism, de dragoste de viaţă, care caracterizează temperamentul italian.

In penumbra mistică a bisericii inferioare a domului din Assisi, sub acoperişul unei colibe sărace, ca multe din cele de pe vremea lui Giotto în cetatea din Umbria, fecioara Maria priveşte cu dragoste adânc umană, a oricărei mame, care priveşte pe noul ei născut, plăpând şi neputincios în faţa vieţii.

Cu privirea tristă, Iosif aşezat la piciorul patului, se gândeşte parcă, profetic şi resemnat, la suferinţele viitoare ale copilului născut fără păcat. Pe planul din fund, asinul şi boul, cu răsuflarea caldă, tovarăşii de trudă zilnică ai muncitorilor de pământ din Umbria, privesc cu ochii blânzi pe copilul vestit de prooroci. La dreapta, turma supusă de oi albe şi negre, înaintează cu familiaritate spre locul marelui eveniment, condusă de doi păstori, cari se opresc cu gesturi de sfială, când un înger le anunţă naşterea lui Christos.

Pe primul plan, în centru se desfăşoară, scena băii care se pregăteşte pentru îmbăierea copilului, cu simplicitatea şi lipsa de confort şi igienă, care vor fi fost obişnuite, pe vremea aceia, în toate familiile din Assisi. Numai deasupra acoperişului, două cete de îngeri, plutind cu gesturi de adoraţie spre steaua vestitoare a nativităţii, dovedesc privitorului că scena adânc omenească, care se petrece în casă nu este o întâmplare, ca oricare alta, şi că noul născut, vine de la Dumnezeu şi se va duce la Dumnezeu, după ce va fi lăsat moştenire pe pământ toată bunătatea lui divină, şi după ce va fi trăit, în scurta lui existenţă terestră, toate micile bucurii şi toate marile dureri ale omului.

In Cappella degli Scrovegni la Arena din Padova — cu variante de forme şi de aşezare a figurilor — naşterea lui Iisus a lui Giotto, prezintă acelaşi tablou de umanitate familiară, în care natura divină a evenimentului rezultă numai din profunziunea şi dulceaţa sentimentului matern şi din fâlfâitul de aripi neauzit al îngerilor, care plutesc în înaltul frescei nemuritoare.

După Giotto, desenul, culoarea, forma „nativităţilor" au făcut progrese. Dar sentimentul de profundă umanitate, pe care Giotto l'a introdus în reprezentarea acestei teme, a rămas moştenire veacurilor, care au urmat şi-l regăsim în toată bogata iconografie a naşterii lui Iisus. Arta şi credinţa au mers mână în mână, au modelat împreună imaginea de condoare, inocenţă şi umanitate a naşterii Mântuitorului şi au făcut din aniversarea ei, cea mai familiară, mai duioasă şi mai populară dintre sărbătorile creştineşti.

ION LUGOŞIANU

Ion Schit. — Am impresia, pe care o doresc verificată, că mă aflu în faţa unui real talent. Pentru confirmarea de care aşi putea spune că sunt sigur, te rog, când ai vreme, treci pe la redacţia noastră cu încă vre-o câteva poezii. Cele trei primite le-am reţinut de asemenea.

Const. Traian Corpăcescu. — Mai trimiteţi. Deocamdată, având o singură poezie, nu vă pot răspunde nimic.

Preda Sacsu. — Altceva poate.

Gabriel Valeriu Casian I. Lungu. — Sfaturile dv. pentru cel se semnează această rubrică sunt foarte bine intenţionate. Nu însă tot atât de practice şi mai ales *obiective*.

Spuneţi între altele: „Nu ne trebuesc nume sonore şi cunoscute, ci oameni muncitori. Poate, dacă aş fi avut bani, aş fi publicat, sau tipărit chiar, o carte de poezii şi aşi fi avut succes (e bine că aveţi încredere în forţele dv.). Atunci la rubrica cărţilor noi apărute *mai* fi lăudat. Cine ştie?" După cum vedeţi respect opiniile şi ortografia dv. Imi permit să le discut însă. Cred că aveţi perfectă dreptate când spuneţi că ne trebuesc oameni muncitori. Numai că a fi muncitor nu e chiar prima condiţie ca să poţi scrie. Şi apoi poeziile dv. nu exemplifică ceea ce doriţi să ne convingeţi.

Iată de pildă un fragment din poezia „E cald"... (nu prea de sezon)

Doi câini ce stau în bătătură
Par morţi în nemişcarea lor
Cu limba scoasă de căldură
Privesc atenţi o muscă 'n sbor.

E cald! copiii's duşi la râu
Răcoare să găsească vor
Ţinându-se de mâini, de brâu
Se bălăcesc, strigând în cor.

Ion Tudose. — Mai trimiteţi.

Jul. Petrescu. — Regret că nu vă pot da dreptate. Puteţi trimite poeziile şi sper că orice discuţie va deveni astfel inutilă.

S. Hris — Versuri vioaie. Perseveraţi.

Al. Voiculescu. — Poeziile d-voastră sunt la un pas de a fi publicate.

O. C. Buhociu. — Mai încercaţi şi probabil veţi reuşi.

r. st.

CEREBRALII

(Urmare din pag. 1-a)

si-o deviază într'o beţie de cuvinte, intoxicaţia amoroasă transformându-se din fază trecătoare în stare bolnăvicioasă şi neclintită.

In afară de situaţia morală, cu toţii mai au şi una socială: caracterele energice aparţin claselor de jos şi în special ţărănimii, sentimentalii sunt burghezi, iar devitalizaţii ne vin din sfera elitelor sociale. Aerul formal de adevăruri categorice al acestor afirmaţii trebue îndepărtat pe cât se poate, deoarece în lumea morală nu putem geometriza ca în lumea fizică. Oricine e gata să întâmpine arătările noastre sociale cu cel puţin un personaj, care fiind exemplar de voinţă nealterată nu este ţăran, — care fiind sentimental nu e numai decât târgoveţ, — şi care fiind un deficient vital nu provine chiar din nobilime. Dar nimeni nu va putea dovedi că schiţa clasificării, în linii generale, nu este cea reală.

Dacă vedem aşa dar schema de mai sus prin rămurişul câte odată inextricabil al excepţiilor, vedem adevărul însuş. Ceeace însă ne ascunde totuşi apartenenţa caracterelor la o anumită clasă socială, — pe lângă numărul cazurilor întâmplătoare, e o categorie de oameni fără clasă, care se plimbă de jos în sus şi de sus în jos, primenind societatea aproape în deplină libertate.

Aceştia sunt intelectualii. Oricare le-ar fi extracţia socială, intelectualii seamănă unul cu altul, putându-se fixa oriunde. Formând şi ei o elită, suferinţa lor comună este asemănătoare, din câte cunoaştem, cu a elite'or: sunt devitalizaţi. Dar lor nu le lipseşte voinţa ca unui René, ci afectivitatea.

Iată pe Mr. Bergeret, profesorul din Le mannequin d'osier, **al lui Anato'e France. Exerciţiul exclusiv al inteligenţei l-a făcut inapt pentru viaţă. E un intelectual, care şi-a depăşit măsura; e un intelectualizat, un savant, un pachet de uscăciuni. Aşa cum se putea aştepta, soţia îl înşea'ă cu Roux, cel mai apropiat dintre discipoli. Când îi surprinde îmbrăţişaţi, are mişcarea firească de a nimici într'un fel sau altul pe amant. Dar reflecţiunea devenită viciu îl împiedică, sub cuvânt că a-l suprima este lucru barbar; caută deci altă pedeapsă, una demnă de omul învăţat ce era Mr. Bergeret şi conformă cu gradul de civilizaţie al omenirii. Şi astfel, în timp ce discipolul şi soţia necredincioasă îşi corectează ţinuta, savantul rămâne imobilizat în pragul odăii, de unde a văzut neaşteptata scenă, — reflectează la toate modurile, câte au existat dealungul timpului, de a sancţiona aceeaşi faptă ,refăcând mintal întreaga istorie a codului penal pe latura adulterului. Fapt este că sancţiunea meritată nu mai poate veni după atâta amânare. Iar, ca să-şi pedepsească nevasta, îi va brutaliza manechinul de rochii, pe care îl va şi asvârli pe fereastră.**

Şi însfârşit, ca moment tot atât de expresiv, dacă nu culminant, al prizonierului său intelectual, ieşind de-acasă indignat şi observând câteva capete încornorate, unele cu pălărie — altele fără, schiţate cu cărbunele pe zid, conchide: „...sunt două şcoli!" şi trece mai departe, netulburându-se de semnificaţia reală a schiţelor. Mr. Bergeret e un deviat prin intelectualizare.

Literatura franceză, pentru motive pe care nu stăm acum să le cercetăm, îl cunoaşte sub toate formele. Romanul cerebral, atât de numeros la francezi, ni-l prezintă până în ultima ipostază a devitalizării lui, care trăeşte prin Valéry în M. Teste, **în romanul „inteligenţei inaplicate". M. Teste e un savant în studiul de sine, al cărui ideal de „a ucide marioneta" din el, adică de a trăi fără trebuinţă să facă vreun gest, într'un îngheţ absolut, i s'a înfăptuit cu o plenitudine teratologică; e un monstru de luciditate.**

Cum e şi firesc, mai nainte ca romanul cerebral să dobândească pe M. Teste, a avut pe Hugues d'Entragues, al lui Rémy de Gourmont, din Sixtine. **Cronologia corespunde întâmplător cu alcătuirea interioară. Spre deosebire de Mr. Bergeret ca şi de M. Teste, care par făcuţi din iască sau cremene, în orice caz numai din sbaterea vieţii — nu, d'Entrague îşi distilează erotismul prin complicaţia inteligenţei lui speculative, îl răceşte până la îngheţ, îl nimiceşte. Sixtine, pentru el, este însăşi chestiunea erotică, ci se propune conştiinţei lui. Dar Hugues d'Entragues, fiind un pervertit intelectual, îşi pierde timpul în gânduri absurde, cum este acela al „posesiunii de la distanţă".**

VLADIMIR STREINU

Caii dela bază și florile regimentului

de I. C. VISSARION

Le potrivește întâmplarea câte odată de zici ce e asta. Locotenentul Poponeț era coleg de promoție și bun prieten cu locotenentul Ghiorghineț. Amândoi își făceau datoria în aceeași unitate militară, unul la front, iar celălalt la aprovizionare. Fiindcă amândoi se ajutaseră din plin, atunci când au avut să străbată drumul până la cariera de ofițeri, rămaseseră și acum buni prieteni. Cariera nu-i despărțise, căci clasificați unul după altul, fuseseră rânduiți în aceeași unitate.

Fiecare unitate militară are între altele și un serviciu de aprovizionare, în care edecul principal sunt căruțele cu caii sau catârii ce trebue să transporte alimentele pentru hrana trupei și celelaltele...

După mărimea trupei este și importanța serviciului de aprovizionare.

In unitatea prietenilor noștri, ca edec al bazei de aprovizionare, se găsea o căruță și doi cai; doi soldați grăjdari, făceau pe rând, unul pe vizititul și altul pe rândașul, azi unul căra la căruță cele ce trebuiau aduse, mâine celalt făcea el de serviciu. Apoi urmau ceilalți soldați trebuincioși serviciului.

Grăjdarii trebuiau să vadă de cai fiind dați în seama lor. „Să-i îngrijiți bine, ca pe ai voștri, că altfel, de n'ar putea să ducă povara ce li se pune în căruță, voi sunteți vinovați!"

Soldații hrăneau caii cu porția „reglementară" ce li se dădea; dar fiindcă, după părerea lor, „reglementarea" era „reglementată cam mic" noaptea se furișau din grajd cu caii și le mai dădeau drumul și la iarbă să pască, iar ei, grăjdarii, dormeau pe câmp ca odată când erau acasă, să audă când se trezesc din somn, caii păscând, să-i vadă în jurul lor, și sus stelele să le spună cât mai e pân' la ziuă!.. Dormirea asta pe câmp cu caii unității făcea pe soldați să uite că sunt militari, că trăesc sub porunci, de multe ori aspre, se simțiau liberi ,și când se iviau zorile, ei prindeau caii și-i aduceau la grajd. Felul acesta de viață le plăcea și cailor și soldaților grăjdari; nu se potrivea însă cu „reglementul" făcut de oameni cari n'au mas noaptea pe câmp cu caii, având ca așternut zeghia sau mantaua, iar ca învelis stelele cerului. Cu caii noaptea la iarbă e plăcut, dar tu păzitor adormi, iar ei, caii, parcă știu când dormi și mai dau raita și prin holda vecinului, că acolo e grâul mai mare, or porumbii în tufe mai gustoși. Așa păteau grăjdarii noștri cu caii „lor"; adormiau, iar caii o luau rasna, nemereau în florile regimentului și păsteau din ele.

„Tații" regimentelor, foarte mulți țin să aibă flori în fața intrării cazărmilor, în fața ferestrelor lor, iar unii chiar de jur-împrejur. Soldații trebue să le ude,

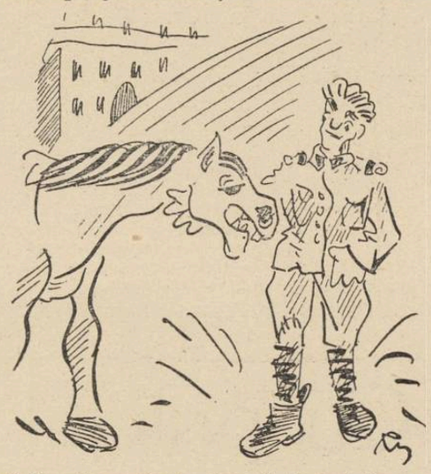

să îngrijească de ele, să le îndrăgească chiar, și e mare necazul, când niște „gloabe" de cai vin, ca mânați de dracul, să le pască tocmai pe ele.

Caii bazei de aprovizionare din când în când păsteau și florile unității — să-i zicem — de aviație, ca să nu se supere infanteriștii. Cei sburători, fiind și cu trupul mai aproape de cer nu numai cu sufletul, sunt mai înțelegători și mai iertători. Comandorul nu prea se uita la florile din dosul cazărmii, cari sufereau mai des vizita cailor în unele nopți. Intr'o dimineață însă, văzu florile din fața ușilor mari păscute, urme de cai și răzoarele călcate !...

— Gornist ! Gornist ! începu comandorul să strige.

Gornistul sosi în fugă dela poartă.

— Sună adunarea ofițerilor, a soldaților, sună alarma !

Gornistul sună și toți alergau, ori eșau din toate părțile și veneau acolo unde suna. „Ce-o fi ? Ce-o fi?... atac dușman?!" se întrebau toți.

Când se oprira :

— Care n'ați văzut când s'au distrus florile de niște cai ?....

Toți tăcură.

— Ofițerul de zi !

Poponeț eși în față, salută și dădu raportul „că soldații dela bază, lasă noaptea caii să pască pe câmpul aerodromului, și că furați de somn..." și celelalte....

— Scrie în regulament să se lase caii slobozi pe timp de noapte, unde poate să vie să aterizeze vre-un avion rătăcit, și să isbească vre-un cal, ca să pună în pericol și avionul și viața celor din avion ?..

— Nu scrie, dar caii dela bază nu sunt în seama mea... răspunse ofițerul.

— Trebuia să-i vezi, să-i împuști !... Nu să-mi strice florile!... Patru zile de închisoare în cameră! De mâine le 'ncepi !... Poți pleca !..

Poponeț salută, iar comandantul dădu ordinele pentru reparatul stricăciunii.

Poponeț cercetă cine a fost la bază ofițer de serviciu și a îngăduit grăjdarilor să pască noaptea caii. Află că a fost Gheorghineț, tocmai prietenul lui bun.

Se duse la el furios.

— Bine mă, dragă Ghiorghineț, știi tu că din pricina neglijenței tale am eu să fac, începând de mâine, patru zile de 'nchisoare ?

— Ce ,cum ?

— Caii dela bază, au păscut și florile din fața cancelariei!... Tu ai îngăduit grăjdarilor...

— Un soldat dela mine din sat, care mergea uneori — deși era mai mic — cu caii noaptea la iarbă... M'am făcut că nu știu și l-am lăsat să se viseze c'ar mai fi acasă....

— Să știi că, deși suntem prieteni, dacă mai scapă caii tăi, în timpul serviciului meu, ți-i împușc. Ce-o fi o fi...

— „Dragă"! 'n sus, „dragă" 'n jos, Poponeț plecă tot mâniat, asigurând pe prietenul lui, că-i va împușca animalele... dacă...

După ce și-a făcut închisoarea, lucrurile au urmat mai departe, conform regulilor stabilite și intrate în obiceiurile zilnice ale tuturor ostașilor și mici și mari.

Au trecut douăzeci și opt de zile.

Poponeț intră ofițer de serviciu.

Noaptea trebuia să inspecteze santinelele. Își luă trei soldați cu el, încărcară armele, el cu revolverul în mână, plecară pe la posturi. Postul Nr. 5, așezat lângă o potecă și aproape de fundul unei clădiri tot ocolită cu flori, — ciupite și acelea de cai, — rămăsese neinspectat. Poponeț se opri și șopti soldaților să se culce jos. La armată ordinele se execută, nu se discută. Soldații se culcară jos printre straturile de flori.

— Domnule Locotenent — îndrăsni un caporal — de ce ne oprim aici ?

— Să vedem dacă sentinela doarme, ori se plimbă încet — însfârșit, să-i vedem mișcările.

Șezură până ce soldații umblau s'adoarmă.

O mogândeață venea spre ei. Ofițerul ceru în șoapte arma de la un soldat. I se dete. Mogândeața venea încet, dar venea mereu.

Se apropie ca la cinci pași.

Ofițerul strigă :

— Cine e ? Stai !

Mogândeața nu stătu.

— Stai că trag !

Soldatul șopti: „E un cal dela bază!" Poponeț trase atunci și mogândeaț căzu, fără nici un gemăt.

Se repeziră acolo.

Un cal căzut, abia mai mișca dintr'un picior.

— Nu-ți spusei eu, domnule locotenent, că e un cal dela bază?... L-ai nimerit săracul drept în frunte.

— Măăă !... Ce nenorocire — zise ofițerul — credeam că vreun spion, s'a furișat și vine să asvârle trotil, ca să arunce în aer parcul de aviație !... Ce păcătoșenie !...

Calul fu lăsat acolo, dar peste câteva minute, se știa în întreaga unitate, că locotenentul Poponeț a împușcat un cal dintr'ai bazei.

Dimineața dădu raportul.

— Trebuia să iei seama mai bine și apoi să tragi, mai cu seamă că-ți atrăsese atenția **caporalul,** spuse comandantul.

— Temându-mă c'o fi prea târziu, că voiu sări și eu în aer, și cum venea drept la mine, venea în linie verticală de grosimea unui om, iar nu, să-l văd din laturi ,c'ar fi vr'un cal..

— Să cumperi numaidecât cal. Mâine baza de aprovizionare să aibă calul la loc.

Pentru un alt ofițer, o sumă valorând un cal, când n'are avere proprie, înseamnă ceva; pentru Poponeț era însă o glumă. Părinții săi erau foarte bogați și ar fi putut să-i dea unul chiar din ai lor. Poponeț nu făcu așa, ci o luă spre cimitirul Belu, unde știa că se cară gunoaiele și găsi acolo o gloabă slabă moartă pe care cu cinci sute de lei, o cumpără dela niște țigani și o duse la bază a doua zi dimineața.

De hotărârea comandantului știau toți și așteptau pe Poponeț cu calul înlocuitor.

Intâmplarea făcu să se brodească iar Ghiorghineț de servici, bunul prieten al lui Poponeț.

— Măi Ghiorghineț tot cu tine am de a face ?

— Tot. Intâmplarea, dragă Poponeț!..

— Să-mi primești calul.

— Ți-l primesc, frate, ce să fac... Se uită de pe geam afară, unde un soldat ținea calul, îl văzu și dădu lui Poponeț adeverință de primire. Poponeț, anexă adeverința la raportul scris și o dădu comandantului. Incurcătura părea că s'a sfârșit aci.

A treia zi însă, calul fu găsit mort în grajd.

Pentru că era averea statului, serviciul veterinar al unității, veni să constate moartea, cauzele morții, să facă raport de descărcare și celelalte...

Biata gloabă fu deci ciopârțită și se constată că a murit de inaniție veche, adică de foame !

Când se căută însă în controale, după ce se scrisese raportul, se găsi că trebuia să fie cal iar nu iapă, și că cea moartă nu poate fi a unității, fiindcă, după ce că e iapă, apoi, după măsele, are vârsta de 18 ani, iar calul trebuia să fie numai de 8 ani!... Nepotrivire nici la vârstă, nici la sex — încheierea: iapa moartă nu e a bazei !

Comandantul se văzu nevoit să judece iar acest caz, tot părintește, dar să-l judece.

— Locotenent Poponeț, ce-ai dat în primire locotenentului Ghiorghineț ?

— Un cal, domnule comandor, și dovada o fac cu adeverință de primire pe care el însuși mi-a dat-o.

— Locotenent Ghiorghineț ,ce ai primit dela locotenent Poponeț, ca înlocuitor al calului ucis ?

— O iapă, domnule comandor.

— Domnule comandor — i-am dat un cal !... Adeverința nu dă loc la comentarii !...

— Mi-a dat o iapă domnule comandor! Pe onoarea lui că n'a știut că era iapă?

— S'a uitat dumnealui s'o vază că e iapă ?... Dacă a văzut-o, de ce mi-a primit-o drept cal ?... Că eu nu m'am uitat!

— Dar nici eu nu m'am uitat !

— Locotenent Ghiorghineț, pentru lipsă de atenție, pentru ușurătatea de a da adeverințe iscălite și a te încărca cu efectele militare, mâine de dimineață să aduci la bază un cal bun, de 8 ani, și de talia celui ucis de locotenent Poponeț. Altfel se va cumpăra cu 16.000 de lei un cal, și vei fi obligat să plătești suma.

Incidentul s'a închis... Puteți pleca, domnilor !

Ofițerii ieșiră din cancelarie.

— Bine Poponeț, colegul meu, prietenul meu bun, să-mi faci tu astfel de pocinog ?... De ce să dau eu bani, din salariul meu, când știi că tata nu e boer ca tat-tău și că eu abia trăesc din soldă ?

— Mă dragă Ghiorghineț, întâmplare sau potrivire drăcească, eu nu m'am uitat să văd ce cumpăr; da mi s'a părut că e cal !... Treci și tu întâmplarea la profit și pierderi și ia un cal... A căzut nenorocul pe tine. Eu n'am bani... Tata nu-mi dă, zice că având bani. mă stric... N'am bani !

— Și'apoi tu să tragi cu pușca în bietul cal !... Calul mă, se simte frate cu cel care-l păzește !... Și el, sărmanul, venea spre tine ca la un frate... Te văzuse om, mă, om, iar nu lup !...

— Dacă, nu mi-a dat parola ?... un hi-ho-ho, un sforăit pe nas, ceva... a cal !... Dar nu e nimic !... Altă dată însă să nu mai scape pe aerodrom nici un cal.. că... regulamentul e regulament... și caii trebue să stea în grajd... Să iau eu, sau altul ca mine, zile de închisoare, nu se cade...

— Ah ! Ah !... ce e și omul nostru !...

— Patru zile de 'nchisoare, dragă Ghiorghineț, patru zile, mă hotărîsem să 'mpușc amândoi caii... și apoi în furia lui chiar comandorul zisese : „să-i împuști!" S'a întâmplat....

A doua zi, locotenentul Ghiorghineț da în primirea ofițerului ce urmase după el, și în fața medicului veterinar, un cal de opt ani, de talia celui ucis și cumpărat cu cinci mii de lei...

D'atunci în nici o noapte nu s'a mai simțit cai păscând în iarba aerodromului pe care trebuiau soldații s'o coseasă din când în când fiindcă creștea prea mare.

SURPRIZA

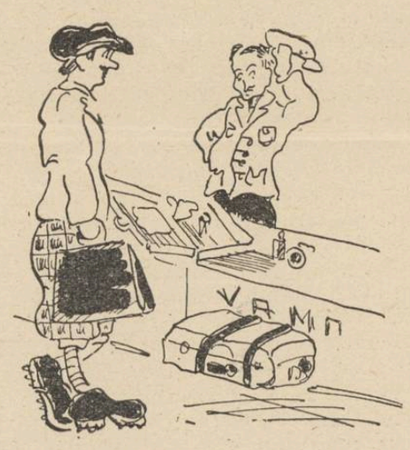

— Și crezi că astea nu trebuiesc declarate?

— Vedeți domnule șef. E o surpriză pentru nevastă-mea și nu trebuie să afle nimeni.

NU TRAGE

— Vă ucid ca pe niște mișei.

— Nu trage Nicule. Vrei să ucizi pe tatăl copiilor tăi?

SPECIALIZARE

Nu insista, portrete nu lucrez.

MANDRIE MILITARA

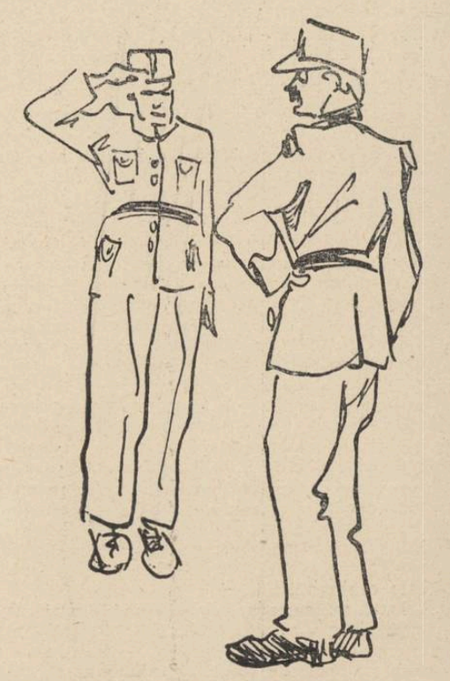

— Bravo tinere! Militari ca dumneata fac cinste oștirii.

— Să trăiți domnule colonel.

— Poți scrie tatălui dumitale că ți-a strâns mâna colonelul. Va fi fericit.

— Desigur domnule colonel.

— Cu ce se ocupă tatăl dumitale?

— E general, să trăiți domnule colonel.

PUȚIN HUMOR

DESENE DE IOANA GIOSSAN

INTREBARE

— Sunteți muzicant?

— Da.

— Spuneți-mi, vă rog, cât cântărește un pian de bună calitate?

ULTIMA DORINȚA

Procurorul: **Care-ți este ultima dorință?**

Condamnatul la moarte: **Aș vrea să mănânc fragi.**

Procurorul: **Bine, dar nu e sezonul fragilor.**

Condamnatul: **Nu face nimic... Aștept...**

LA LIBERA ALEGERE...

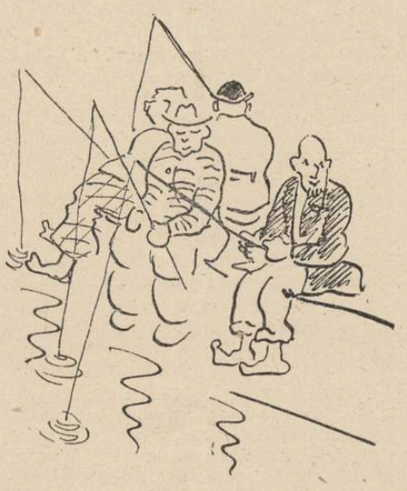

— Eu prind peștele cu o bucățică de carne.

— Eu întrebuințez mușchii.

— Cea mai bună momeală e tot mămăliga.

Pescarul ovrei: **Eu atârn un ban să-și cumpere cu el ce vrea.**

PREVENITOR

— Ești nebun, ți-am spus să mă scoli la cinci și acum e patru.

— Am vrut să vă previn că mai aveți numai un ceas de dormit.

38 ?? 2—46 tip 8 a
BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIU
1,27—
1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 46
SAMBATA 31 DECEMBRIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

C IV R 83

In pragul lui 1939

de VICTOR POPESCU

Anul nou prilejueşte totdeauna o privire retrospectivă asupra celui apus şi desigur rândurile scrise cu această ocazie vor fi impregnate de aceste teme. Este ceeace voi face acum. In numărul „Universului Literar" apărut de Crăciun spuneam în cuprinsul unui articol ocazional, că privesc cu neîncredere scrisul festiv.

Am de gând totuşi, să scriu acum un articol ocazional. Pentru că vreau să profit de ocazia festivă şi să pun în discuţie problema revizuirii activităţii fiecăruia dintre noi, oarecum obligatorie, la anumite termene.

Anul nou este un termen de acest fel. Se încheie o porţiune de viaţă, o porţiune delimitată după calendar, dar mulţumită căreia se poate organiza traiul.

Privim fiecare în urmă. Ne criticăm sau ne lăudăm faptele. O doatorie morală chiar.

Pentru „Universul Literar" procesul verificărei de care vorbim ar trebui să se înfăptuiască nu în ziua de 31 Decembrie, ci ceva mai târziu, la împlinirea unui an de apariţie.

Totuşi o va face şi acum. Rezervându-şi o privire mai generală odată cu ocazia încheierii anului de apariţie.

O va face, fiindcă nu este posibil să accepte schimbări esenţiale fără să le comenteze şi să le justifice.

Se vor schimba acum titlurile paginilor. In loc de 1938 va fi 1939. Pentru multă lume trece neobservată această schimbare. Pentru cei însă cari lucrează activ în jurul revistei, ea are o reală importanţă. Se modifică parcă o parte din structura lor intimă... O cifră nouă. O perioadă de activitate, noi speranţe, noi frământări, noi idealuri. Drumul spre mai bine, care formează scopul omenirii întregi îşi desvălue acum existenţa lui. Ne este dat numai s'o putem prinde, spre a ne angaja din plin, cu tot sufletul, în direcţia sa.

Ce este în urmă, greşit sau bun, să piară. Infăptuirile revistei, cari nu mai sunt în stare să se prelungească în noul an, se cufundă în întuneric. Cele cari vor fi baze de viitoare încercări se înalţă majestos, în lumina glorioasă a copilului blajin, ce cu o vitalitate extraordinară, zdrobeşte fără răutate, cariera hodorogită, şi neputincioasă a trecutului 1938.

Ce s'a lucrat, oricât de dificil, a fost, se uită.

Greu şi-ar putea închipui cineva, cu câtă satisfacţie, cei ce munceau în jurul „Universului Literar" privesc acum colecţia întreagă.

Bucuria sinceră ,curată, că din inima sforţărilor celor mai aride adesea a ieşit la lumina unui mănunchiu de literatură îngrijită, că vezi în numele iscăliturilor mulţumirea multor tinere talente, de a se vedea publicate. Sau, prin rezonanţa vreunor titluri, afli deosebită simpatie de a vedea cum în coloanele „Universului Literar", colaborează mari maeştri ai scrisului românesc.

Te simţi fericit, privind anunţarea operelor ce apar în editura revistei.

Te simţi fericit, când îţi aminteşti cuvintele prietenoase cari au înconjurat strădania ta.

Sfârşitul anului se transformă astfel într'un examen moral, cu răsunet profund în sufletul celor ce îngrijesc revista.

Un examen a cărui urmare este un îndemn pentru viitor, un nou curaj, o nouă sforţare spre „mai bine". Cred că sincera noastră dorinţă este înţeleasă de cei ce urmăresc revista, precum noi o înţelegem şi dorim s'o aplicăm.

Versuri de album

A fost prea toamnă timpurie
în anul când ne-am despărţit
şi bronzu-a stat o veşnicie
pe cer, pe crengi, nedeslipit.

Nici vântul n'a crezut să-l ţină
atât de mult vioara veche;
din secul ei ţi-a zis în tihnă
ocnaşul greer, la ureche.

Pe sponci da bruma, doar să fie
şi să nu 'nvăluie pe-atunci
un dor ce moare şi învie
ca pământene toamne lungi.

In loc de-a ni-i sui la frunte,
o mână 'ntârzia pe lauri,
tot aşteptând, din lumi pierdute
s'o 'ndemne ţipătul de grauri...

Credeam că fulgul nu mai vine
din munţii negri, albul mit!
Şi lupii toţi au dus-o bine,
de foamea lor n'am auzit.

De mult un clinchet de târlie
părea că nu s'a pomenit...
Irozii 'n vechea lor mânie
tăiau liliacul re'nflorit...

SIMION STOLNICU

Clotilde von Derp: Dans sacru

TEATRU PENTRU ZECE MII

de DAN BOTTA

Criza teatrului agită spiritele. Minţile subtile visează, se pun pe lucru şi un nour de divagaţii se naşte în aer, mai diafan, mai ireal, mai nul decât imperiul Nepheloccygiei, cetatea imaginată de Aristofan, în regiunile cerului inferior, cetatea norilor şi cocorilor, din cartoane văduve de ploaie. Minţile subtile, analiştii amatori de distincţiuni delicate, crescuţi la şcoala lui Descartes, toţi aceştia cari sunt deprinşi să ia în serios, vagile procese de dialectică, venite dintr'o ţară obosită, proclamă şi ei moartea, sau iminenta moarte a teatrului. „Madame se meurt, madame est morte" O explică, — e fatal, şi exaltă probabil astrul incandescent până la alb al cinematigrafiei. Nu citesc fireşte nimic din ce scriu ei, dar văd în gazete titlurile tristei lor afecţiuni.

Să renunţăm la arta de a nu spune nimic, folosind cele mai subtile distincţiuni create de muzele sequanei şi să încercăm în lumina timpurilor cari vin să descifrăm destinele teatrului.

Axiomatic: numai într'o societate în decădere, în care principiul ei de coheziune a slăbit, în care solidaritatea naţională, respectul ideei de stat cu tot ce această idee aduce cu sine, adică: o profundă conştiinţă istorică, sentimentul celei mai severe apartenenţe la naţiune — până la gradul la care înstrăinarea se confundă cu neantul, cu inexistenţa fizică — numai într'asemenea stat, teatrul poate cădea în ruină. Intr'un asemenea stat în care naţiunea se exaltă, puterile ei misterioase cresc, conştiinţa miracolului, sentimentul supremaţiei lui în naţiune, prin mila Domnului, vasta perspectivă de istorie a unei bătrâne învăţături, de tragice exemple de umanitate, de acte fulgeroase, de înălţări su- [illegible] naştere vocaţiei dramatice. Un teatru mare e acela în care răsună o mare voce.

Subtilităţile de alcov, meandrele sentimentale, problemele de psihologie diafană demnă de orice five o'clok, în mijlocul cărora se zbate teatrul românesc, acestea, dar, sunt moartea teatrului.

Avem nevoe de un teatru pentru zece mii, de un teatru în incinta căruia să vibreze — cum spuneau cei vechi — marea voce a Melpomenei, un teatru animat de cel mai înalt suflet al istoriei, în care să se exalte pasiunile, în care moartea şi iubirea, jertfa şi durerea, mila şi oroarea să crească până la paroxism.

Avem nevoe de un teatru al miraculosului, de un teatru care să exprime tot ce divinitatea a întins deasupra capetelor nostre: potenţialul acesta de energie mistică din care a crescut o ţară, un teatru care să contemple, cu îngândurare stelele: Miro pensoso le crudele stelle.

Exemplele lumii vechi ne stau înainte. Tipurile de viaţă ale lumii aceleia — confuză încă, într'o ceaţă originară — par a se decide.

Le vedem venind. Sunt semne în lume. Era pe atunci în lume, o dramatică solidaritate. Fenomenul naţional — nu spun colectiv — mărginit, fireşte, la limitele naturale ale unei solidarităţi în spirit, când lumea întreagă se numea Hellada — era mai viu ca niciodată.

Intr'o lume ca aceea, Socrate, respinge cu indignare ideia de a fugi din închisoare când legile patriei — fie şi nedrepte — l'au dus în ea — semnul celei mai mari înţelepciuni închinate la picioarele statului pe care îl întruchipa însă Pallas Atena.

Atunci s'a creat într'o explozie a genului elementar teatrul. Niciodată teatrul nu a fost mai viu, nu a exprimat mai energic un ideal de stat.

Oricare din paginile unui Eschyl, ale unui Sophocle, e o patetică, o solemnă ofrandă statului.

Aceasta răsare şi din crimă şi din durere, aceasta respiră din orice strofă. Fie că bate în ea vântul dela Salamina sau dulcea adiere a Cephisului.

Şi iată că Renaşterea Italiană, în care se ridică — de astă dată pe plan revoluţionar — o auroră umană, o eflorescenţă de geniu, aproape tot atât de mare ca aceea a Greciei lui Pericle, nu s'a exprimat printr'un reviriment al teatrului. S'ar putea spune chiar contrariul...

Explicaţia e că Italia acelor timpuri deşi era o realitate în spirit, nu era una în fapte. Italia nu constituia un stat, o puternică solidaritate naţională..

Teatrul — expresie a unei puternice conştiinţe de stat — este chemat la viaţa lui cea mare. Niciuna din marile ma-

(Urmare în pag. 3-a)

Tipologie literară

PHILIP QUARLES

de VLADIMIR STREINU

X. Mr. Bergeret, Hugues d'Entragues şi M. Teste sunt personagii deosebite numai în destinul lor anecdotic; ca oval psichologic însă, ei ne propun acelaş tip, care prin exercitarea îndelungă, a puterii intelective au căpătat deprinderea conduitei cerebrale, pierzând cu totul modul vieţii directe.

Aceştia sunt ultimii dezechilibraţi moderni, cei dintâi fiind sentimentalii, iar penultimii — abulicii. In chip obişnuit, li se spune că trăesc cu „capu'n nori", arătându-li-se cu expresia aceasta felul lor fundamental de a fi, adică de a rămânea mereu alături sau în afară de viaţa adevărată.

Se înţelege că niciunul dintre ei, deşi cu toţii s'ar putea spune că profesează luciditatea, nu are conştiinţa limpede a dramei proprii, care de fapt, una şi aceeaşi la toţi trei, este drama automatismului intelectual. Din acest punct de vedere, gândul ni se duce la un anume Philip Quarles, romancier cerebral şi oarecum personaj-centru în *Contrapunct* de Huxley.

Romanul, după cum se ştie, este o cronică vastă a societăţii engleze contemporane. Figurile cele mai cunoscute în viaţa de salon, în viaţa politică, în arte etc., apar abia deghizate, devenind personagii cu a căror soartă Huxley recompune pe plan literar momentul istoric actual.

Travestind, de exemplu, pe conducătorul fascismului englez — Mosley sub numele de Everard Webley, iar pe romancierul Lawrence sub acela de Rampion, autorul nu se uită nici pe sine, botezându-se de cirmustanţă Philip Quarles.

In jurnalul intim, Quarles îşi notează reflecţiile privitoare la o formulă nouă de roman. Inovaţia lui constă în truncherea naraţiunii fireşti pentru a face loc întâmplărilor concomitente. E ceeace face însuşi Huxley, care primeşte în chiar analiza celor mai subtile procese sufleteşti inserţiuni neaşteptate de împrejurări exterioare. Matca narativă oarecum dispare, fiind lărgită până la a nu mai deosebi, între patru-cinci personagii, care este personajul principal. Compoziţiei clasice a romanului i se substitue compoziţia „în contrapunct". Aşa că ceeace Philip Quarles pune la cale privitor la reformarea genului literar respectiv — înfăptueşte autorul — în chiar romanul în care a imaginat acest personaj.

Romancier cerebral, Quarles cunoaşte bine neajunsurile felului său literar. „Defectul capital al romanului de idei, îşi notează el în jurnal, este obligaţia de a pune în scenă oameni care au de exprimat idei, — ceeace exclude aproape totalitatea rasei omeneşti, — afară de aşa ceva cam 0,01 la sută". Sau, cu mult mai limpede şi mai semnificativ pentru ceeace ne intereseaază pe noi: „Marele defect al romanului de idei este artificialitatea lucrului, fabricaţia lui. Fireşte; căci oamenii capabili să desvolte teze formulate propriu

(Urmare în pag. 2-a)

El Greco: Sfânta familie

Constituirea Baletului ca formă a dansului teatral

de MITIŢA DUMITRESCU

I. Baletul, ca spectacol teatral, a luat fiinţă spre sfârşitul secolului V, când au avut loc primele manifestaţiuni în Italia, unde renaşterea artelor şi ştiinţelor luase avânt încă dela începutul secolului, după exemplul marilor maeştrii ai antichităţii. Asupra acestor începuturi ale baletului şi introducerea lui în arta teatrală, părerile sunt împărţite. Unii autori susţin că baza lui se găseşte în reprezentaţiunile militare, alţii că ar fi luat fiinţă din „Comedia dell'arte", de unde a purces orice manifestaţie de spectacol teatral. Important este că de cum s'a înfăptuit, baletul s'a întins cu repeziciune din Italia în Franţa, de unde, desăvârşindu-se, s'a întins apoi în Europa întreagă. Cea dintâi manifestare de balet ar fi fost în anul 1495 la Tortona, în apropierea Veneţiei, în timpul unei serbări. Această dată este considerată de unii ca punct de plecare. Sigur este că epoca de înflorire a baletului începe la curtea papilor, cari au restaurat şi dansurile sacre prohibite de biserică în timpul Evului Mediu.

Astfel, în vremea lui Sixt IV (1471—1484) când se construeşte capela sixtină dela Roma, decorată cu frescele lui Michel Angelo, cardinalul Riari, nepot al Sfântului Pontif, compunea singur balete pe cari le şi executa. Mai târziu, sub pontificatul lui Leon X (Jean de Medicis 1513—1521) admirator al antichităţii şi protector al tuturor artelor, baletele au fost în mare onoare. Cardinalii epocei luau parte la aceste serbări al căror fast îl conduceau. Baletul desvoltându-se sub protecţia familiei de Medicis, a ajuns în scurt timp podoaba balurilor şi spectacolelor curţilor princiare şi regale.

Primul maestru de balet care s'a distins spre sfârşitul sec. XV, a fost Bergonzio di Botta di Tortona, care la curtea reginei Elisabeta a reprezentat un balet ce aducea pe scenă fecioarele înţelepte şi pe cele nebune ale Evangheliei iar cu ocazia căsătoriei ducelui de Milano cu Isabella d'Aragon, a organizat o serbare unde a prezentat un balet-revistă cu subiect mitologic, a cărei frumoasă reuşită a deschis larg porţile viitorului balet de acţiune istorică şi alegorică. Acest succes a făcut ca la curţile regale să se dea reprezentaţii de balet, ori decâte ori se celebrau căsătorii sau naşteri ilustre.

Francisc I, Margareta de Valois, Caterina de Medicis, au creiat la curtea Franţei numeroase divertismente ce s'au jucat cu mult succes. Era o adevărată rivalitate între prinţii şi prinţesele dela curte, cari se luau la întrecere pentru punerea în scenă şi alegerea costumelor. De mici copii, aceşti prinţi luau lecţii de dans. Henric II şi Francisc II au fost elevii dansatorului milanez, Virgilio Bracesco. Carol IX a studiat dansul cu alt milanez, Pompeo Diobone, care după mai mulţi ani petrecuţi la curtea Franţei, se reîntoarse în Italia spre sfârşitul vieţii. Henric III a luat lecţii cu Francesco Giera, care a fost ataşat pe lângă curte, tot timpul vieţii sale.

Domnia maeştrilor italieni luă sfârşit pe vremea lui Henric IV care dădu pe „dauphin" în grija primului violonist, Boileau, înaintat maestru de balet al viitorului Ludovic XIII şi al soldaţilor companiei de gardă ce luau parte în beletele mici.

(Urmare în pag. 7-a).

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Anul literar

Vroind să scriem acum, global, despre cărţile apărute în decursul lui 1938, ne tentează mai puţin o înşirare după titluri şi autori, lucru pe care l-am putea lesne îndeplini, satisfăcând totodată şi legitime vanităţi. Fie-ne deci îngăduit să ne oprim, recapitulând, doar acolo unde ni se pare că e profitabil să ne întoarcem şi unde poate suntem datori să revenim. Avem de pildă convingerea că romanul „Gorila", al d-lui **Liviu Rebreanu,** a fost neîndestulător discutat, faţă de importanţa lui, am spune, teoretică. Asupra societăţii româneşti moderne s'au făcut diferite încercări de a o zugrăvi literar, printr'o analiză a ideilor şi caracterelor, raportate la normele statornice ale moralei sociale. Autori stimaţi s'au împotmolit în tonuri satirice, în şarjă şi pamflet, nerealizând obiectivitatea necesară spre a face istoria să beneficieze de privilegiile artei. „Gorila" este o însumare de concepte ale moralei sociale. Observaţiile exacte, descripţiile realităţii brute, reportagiile înseşi despre evenimentele politice, s'au purificat în tiparele artistice ale d-lui Rebreanu şi s'au ridicat până la măreţia contemplaţiei etice, de unde condamnările se pronunţă inexorabile, tragice. Romanul acesta despre degradarea prin politică a vieţii naţionale, este prin excelenţă o operă de idei, fiindcă gândirea autorului porneşte

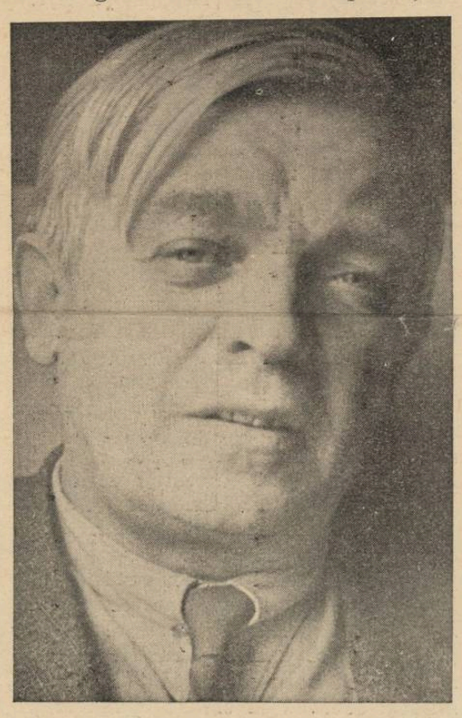

LIVIU REBREANU

prestigios de la o deplină cunoaştere a faptelor şi oamenilor şi sensul ei e parcă al unei lucide profeţii. Dealtminteri, apariţia cărţii într'un moment când dărîmarea partidelor politice se şi efectua, dovedeşte adâncimea isvoarelor ei genetice, garanţia de trăinicie prin anticiparea năzuinţei de viaţă curată a societăţii.

Dintr'un material cu totul deosebit a croit d. **G. Călinescu** romanul d-sale „Enigma Otiliei". La acest critic de seamă ne aflăm în plină literatură. Originalitatea cărţii cucereşte cu ciudate frumuseţi romanţioase, cu bizara încercare de portret psihologic a lui Costache Giurgiuveanu, a lui Pascalopol şi a dementilor din casa vecină unde trăiau fantoşele voluptoase, sau, în fine, cu icoana virginală a Otiliei despre care ne întrebăm nedumeriţi dacă îndreptăţeşte suficient timiditatea lui Felix.

Opera de amară inteligenţă critică, „Enigma Otiliei" rămâne poezia străvezie a adolescenţii studioase şi eroice, a erotismului transmis feciorelnic, gustat în visătorii şi purtat la butoniera tinereţii ca un blazon rar al nobleţii intelectuale.

De asemeni de pe alt tărâm, nici barem bănuit, ne-a sosit cartea „Zile de Lazaret" a d-lui **G. Banea.** Câţi au avut norocul să le cadă în mâini confesiunea din spitalele bulgăreşti a ofiţerului român rănit la cap de o schijă, s'au cutremurat de o neobişnuită înduioşare. De la războiu au trecut 20 de ani şi autorul invalid abia acum îşi publică amintirile. Ca o răsplată a întârzierii de a păşi în public au însoţit jurnalul întâmplărilor de războiu, o tristeţe profundă (ecou al cumplitelor suferinţe), un sentiment iremediabil al desăvârşitei zădărnicii lumeşti, şi palida consolare a interiorităţii, a contemplării propriului suflet. Anul acesta s'a auzit prima dată de scriitorul **G. Banea.** Inceputul strălucit va fi însă prima treaptă a unei cariere literare, în care noi avem o deplină încredere, mărturisind-o aici.

Alt popas omagial îl facem lângă romanul d-nei **Hortensia Papadat-Bengescu, „Rădăcini",** impunătoare operă de aproape o mie de pagini şi a cărei noutate de metodă am remarcat-o la apariţie, încercând o naliză a scrisului ca speţă obiectivă pusă sub protecţia inteligenţei reci. Aspră, curăţită de lirism şi anecdotă în amănunt, proza d-nei Bengescu câştigă în ansamblu prin boltirea unei sonorităţi simfonice de ample dimensiuni şi talcuiri omeneşti. „Rădăcini" interesează ca metodă, dar interesează deopotrivă ca forţă de a pune în mişcare tipuri foarte reale, impresionante prin platitudinea vieţii lăuntrice sau prin dinamica elanurilor morale. Trebue să ştim că în „Rădăcini" se află trei admirabile portrete de femei: „Aneta Pascu", „Nory" şi „Dia Baldovin".

D-na **Georgeta Mircea Cancicov** ne-a făcut surpriza apariţiei cu „Poeni" şi „Moldovenii", două romane cu însemnări de un suav primitivism din viaţa ţăranilor cunoscuţi nu prin literatură, ci printr'o năstruşnică iscodire în traiul lor. Cărţile d-nei Georgeta Cancicov, sprintene, sincere, miresmate, au plăcut, s'au vândut şi au fost un succes de librărie al anului.

Au constituit deasemeni un frumos succes „Aventuroasa viaţă a lui Despot Vodă", de **Romulus Seişanu,** „Părinţi şi copii din zilele noastre" roman de **Mihail Negru,** „Suflet japonez", de **G. Băgulescu,** „Scrisoarea din Cogealac de **I. Boteni,** „Ion Aluion", de **Mircea Streinul** şi „Primăvara în ţara fagilor" roman de **Iulian Vesper,** „Trântorul" de **Emil Botta.**

Insemnăm aici mutarea d-lui **Ionel Teodoreanu** la Bucureşti ca pe un eveniment interesând literatura, mai ales că ultima producţie a romancierului, „Fundacul Varlamului", ni se pare a fi o pledoarie în favoarea părăsirii Iaşului. Lirismul d-lui Teodoreanu se descopere în „Fundacul Varlamului" o doctrină a energiei. Spre a cuceri viaţa, eroii scriitorului apucă pe creasta exaltării, a îmbătărilor cu forţe vitale, a euforiilor. Când, într'o nouă operă, d. Teodoreanu îşi va limpezi gândirea printr'o potolire în luciditatea muntenească, bănuim că doctrina lirismului energetic va căpăta o amplitudine şi mai convingătoare.

Limba românească, înălţată la puritatea de esenţe a versurilor, ne-a fost dăruită în volumul „La Curţile Dorului", al d-lui **Lucian Blaga,** în placheta „Maria Doamna" a d-lui **Aron Cotruş,** în „Maria", a d-lui **N. Crevedia,** şi traducerea poemelor lui Poë de **Emil Gulian.**

Vrednică de amintit este apariţia a câtorva opere dintr'un domeniu altul decât al literaturii propriu zise, indicând totuşi o frumoasă maturizare a acesteia, prin faptul că le-a putut îngloba ca pe producţii cerute de setea de iniţiere a cititorilor. E vorba de **„Istoria filozofiei moderne",** tipărită de Societatea româ- Ioan Petrovici, „Ortodoxie şi etnocratie", de **Nichifor Crainic,** „Modalitatea estetică a teatrului", de **Camil Petrescu** şi „Pagini de critică literară", de **Vladimir Streinu.** Acestea din urmă în special au menirea de a face într'un anumit fel educaţia publicului, pe terenul delicat al ideilor cultivate în strădania lor de ajungere la adevăr.

In rândul cărţilor de idei, numim şi „Comoara Impăratului Radovan", a cărei traducere românească în ed. „Universul" a fost o rară surpriză.

O operă de înaltă armatură ideologică dintre cele mai frumoase ale anului, este piesa d-lui **Dan Botta,** „comedia fantasmelor" originală şi profundă interpretare a voinţelor eroice din Renaştere. Drama d-lui Botta, va înfrunta fără îndoială, timpul.

Un nume la care ne oprim cu atenţie este al d-lui **Victor Papilian,** care a isbutit să se impună publicului mare, alăturându-se pe aceeaş treaptă cu scriitorii de seamă ai lieraturii actuale.

Credem că o menţionare aparte se cuvine să facem activităţii revistei „Universul Literar", care s'a străduit să strângă în paginile ei în deosebi talentele tinere şi să spue în circulaţie scrisul românesc de valoare. Activitatea revistei s'a lărgit, urmând planului său, prin şezătorile literare ale scriitorilor tineri, inaugurate cu deplin succes la Studio-Teatrul Naţional, precum şi prin infiinţarea **Colecţiei „Universul Literar",** în care s'au tipărit până acum „De dincol de râu", nuvele de **Victor Papilian,** „Frunzişul toamnei mele", versuri de **Virgil Carianopol** şi „Scrisoarea de dragoste" roman de **Mihail Drumeş.** In jurul revistei concentrându-se energiile tinere ale literaturii, rolul jucat de ea este dintre cele mai rodnice ale anului, — şi credem că acest rol va continua să se desfăşure şi de aici încolo, cu tăria ce o dau faptelor, forţele spiritului.

MARIA, REGINA ROMÂNIEI

In gândul nostru de întoarcere asupra anului care s'a scurs, dăm, cu pioasă şi tristă reculegere, peste marele doliu al ţării: moartea Reginei Maria.

Ştim că a murit Regina

părtaşă alături de Regele Ferdinand, la făurirea Intregirii, pentru care gloria îi va fi veşnică, — dar ştim deopotrivă că a pierit dintre noi şi scriitoarea de adâncă sensibilitate, de mare talent în evocarea vieţii ei istorice, ca şi în plăsmuirea lumii mai pure a basmelor.

Ultima carte a augustei autoare este romanul **„Măşti",** în care, cu o vigoare ultimă, Regina îşi exterioriza sufletul plin de nobile şi nebănuite frumuseţi, cari nu vor fi uitate niciodată.

PE URMELE LUI IISUS CHRISTOS

Colaboratorul nostru d. Nicolae Roşu, publică de sărbători, într'un cotidian, articolul cu titlul de mai sus din care desprindem:

Naşterea Domnului Iisus Christos înseamnă cunoaştere. O altă perspectivă se desprinde vieţii, o altă lumină se arată ochilor, o altă înţelegere cuprinde lumea din toate părţile.

Nu este adevărat creştin acel care nu crede în naşterea dumnezeiască a lui Iisus, fiul omului şi nici acel care se îndoeşte de învierea lui.

...Naşterea lui Isus înseamnă o nouă cunoaştere a lumii şi a vieţii, o cunoaştere dumnezeiască în spirit şi în absolut peste pământescul material al existenţei de până atunci. Naşterea lui Christos ridică pe om la înălţimea lui Dumnezeu, făcându-l să cunoască binele şi adevărul moral care sălăşluesţe în învăţătura creştină.

Premiul „Universului literar"

Anunţăm cititorii că, urmărind să atragă atenţia asupra producţiei valoroase din actualitatea literară, „Universul literar" a instituit un concurs pentru cea mai bună critică a personagiilor:

1) Iky Iankl, din romanul „Fundacul Varlamului", de Ionel Teodoreanu (ed. „Cartea Românească"), şi

2) Moişe Dinerman, din romanul „Două chemări", de Octav Dessila, (ed. „Cartea Românească")

Lucrarea care va prezenta cea mai bună caracterizare, va fi premiată cu suma de lei 5.000 cinci mii).

Alte cinci lucrări menţionate vor primi premii în cărţi literare.

Vor putea participa la acest concurs toţi cititorii revistei noastre, afară de publicistii cari sunt calificaţi ca profesionişti ai scrisului literar, şi al căror nume circulă în literatură.

Lucrările nu trebue să depăşească în întindere trei pagini de coală dactilografiate.

Termenul de predare este 1 Martie, 1939.

Alte amănunte citiţi în n-rul viitor al revistei noastre.

Şezătoarea scriitorilor tineri la Sibiu

In sala festivă a prefecturii Sibiu, va fi în ziua de 15 Ianuarie 1939, o şezătoare a scriitorilor tineri, organizată de revista „Universul Literar" şi de gruparea intelectuală „Thesis".

Vor conferenţia d-nii: prof. univ. N. I. Herescu, Dan Botta şi prof. Al. Dima.

Vor ceti din operele lor scriitorii tineri: Mircea Alexiu, Ştefan Baciu, Ion N. Bolca, Virgil Carianopol, N. M. Ciuceanu, Constantin Fânâtneru, Ioan Th. Ilea, Traian Lalescu, Teodor Al. Munteanu, Ionel Neamţu, Victor Popescu, Licu Pop şi Radu A. Sterescu.

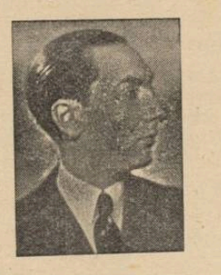

N. I. HERESCU

Intrarea cu invitaţiuni speciale.

Expoziţia de pictură „Grupul nou"

In ziua de 2 Ianuarie 1939, este în sala ziarului **„Universul",** vernisajul expoziţiei de pictură a asociaţiei plastice **„Grupul nou".** Vor expune următorii artişti: Paul Miracovici, Ştefan Constantinescu, C. Constantinescu, Avachian Hrandt, Ionescu-Sin, Lucian Grigorescu, Otti Nichifor, A. Demian, Al. Moscu, Nicu Enea, Casilda Miracovici, N. Cernescu, Boris Caragea, Adina Paula Moscu-Melinte şi Borgo Prund.

Manifestarea artistică a **„Grupului Nou",** va fi fără îndoială, un frumos prilej de impunere a picturii noastre de azi.

„Niciodată"

In numărul de Sărbători al unui cotidian, d. Eugen Jebeleanu scrie despre un „Crăciun reamintit", din care extragem admirabilele rânduri:

„Nu, niciodată nu vom putea uita acea iarnă cu dinţi de fiarăstrău şi acea mâhnită, cernită seară, când mă înapoiam la căminul studenţesc al „Ţării Bârsei", împreună cu poetul şi dragul prieten Constantin Lucreţia Vâlceanu, având „pâinea la şold, ca pe-o geantă".

O singură pâine la şold, ca pe-o geantă". Apoi, târziu, în noapte, în patul strâmpt, deabia cuprinzându-ne pe amândoi, — glasul poetului, care,, — obosit, tot mai putea scoate din amintirile Crăciunurilor sale rustice, flacăra albă a versului:

Pârvu a izmutit o stea ca un prosop.

— Dintr'un pumn de lacrimi şlefuite de suferinţă, dintr'un suflet în care puritatea zăpezilor pătrunsese şi rămăsese, — albă columbă, — înainte ca omătul să fi trecut prin talpa spartă a ghetei — poetul întruchipa în slava unei sfinte zile de Naştere, un dar al sfiiciunii sale închipuind câteva boabe de versuri pietroase şi reci, ca nişte măzăriche şi umbra unui Crăciun ce nu se uită, ce nu se poate uita"...

OCTAVIAN GOGA

Prin moartea lui **Octavian Goga,** cu care s'a cernit anul 1938, am pierdut un scriitor din speţa celor ce apar greu şi rar în literatura românească. Poetul „pătimirii Ardealului" a fost un luptător în viaţă, el s'a aşezat în rândul prim al bărbaţilor răspunzători de

soarta ţării, şi prin naţionalismul său profetic, a învins şi a urcat treptele tuturor onorurilor.

Exemplu rar în lumea scriitorilor români. Isvorul energiei triumfătoare a lui Octavian Goga nu se ascunde însă, ca un secret, ci el se descopere tuturor, în opera plină de dragoste şi pasiuni pe care a lăsat-o. Un studiu despre scriitorul şi poetul Goga va fi un tratat al energiei româneşti.

O PREFAŢĂ DE G. TOPÂRCEANU

O carte apărută cu o prefaţă de G. Topârceanu atrage, desigur, atenţia cititorilor.

Lucrul se întâmplă cu „Jocuri de apă", roman de Sandra Cotovu editat de „Cartea Românească". Ne înduioşează mult cartea cu un nume nou, venită cu cuvântul de dincolo de noi, al poetului „Baladelor".

De fapt, prefaţa este un fragment de scrisoare: „Iată, dacă n'oi mai fi curând, şi dacă scoţi vre-o carte, cum n'am apucat să-ţi scriu nici o prefaţă, foloseşte vreun pasagiu din scrisoarea aceasta în loc de prefaţă, — căci după moarte voiu avea mai multă trecere. Cu cât mai târziu, cu atâta mai multă".

Păcat că Topârceanu a avut prilej să gândească astfel. Dar el avea trecere în admiraţia noastră, a tuturor, şi moartea n'a adus decât imensa părere de rău.

VINTILĂ PARASCHIVESCU

A apărut încă un volum de nuvele, al d-lui Vintilă Paraschivescu „Pe vifor", tipărit de „Cartea Românească" cu ilustraţii de Radu Boureanu. Cele mai multe din bucăţi s'au tipărit mai de mult în „Universul literar" la care d. Vintilă Paraschivescu a fost colaborator. Remarcăm apariţia volumului „Pe vifor" subliniind totdeodată şi talentul de ilstrator al d-lui Radu Boureanu. Despre nuvelele d-lui Vintilă Paraschivescu, vom mai scrie aici mai pe larg.

Citiţi cărţile din colecţia — „UNIVERSUL LITERAR"

Philip Quarles

(Urmare din pag. 1-a)

nu sunt cu totul şi cu totul vii; sunt uşor monstruoşi. Devine oarecum plictisitor, în cele din urmă, să trăeşti printre monştri".

După cum se vede, el ştie bine câte neajunsuri are felul său de a concepe romanul; mai ales pe acela al depărtării de viaţa adevărată, îl priveşte chiar în faţă.

Nu tot aceeaşi luciditate, însă, manifestă Quarles şi în conştiinţa de sine. In ochii săi, el nu se reflectează ca monstru, deşi astfel îşi numeşte singur semenii, cu care ar dori să-şi populeze romanele, şi cu toate că în apucătura intelectuală, pentru cititor, e mai monstruos şi decât amuzantul Mr. Bergeret şi decât pateticul M. Teste.

Atât de strein rămâne de propria-i deformaţie, încât cine va încerca să-l facă a lua cunoştinţă de el însuşi, de abaterea lui de la viaţă, va fi Elinor, nevastă-sa, adică o femee normală, care sufere din pricina uscăciunii lui sufleteşti şi care până la urmă, aproape că se înţelege, îl va înşela cu Webley, cu omul normal, erotic, întreprinzător şi energic.

Dar până să ajungă la aceasta, până să-şi dea ea înseşi seama că a-şi iubi bărbatul însemnează „a iubi o bibliotecă", Elinor încearcă să şi-l apropie aşa cum e, în condiţia tragică a intelectualizării lui. „Semeni, îi spune ea ca să-l târnească la viaţă, cu o maimuţă care ar ţine de latura supraomenească a umanităţii. Eşti aproape uman, ca bieţii cimpanzei. Singura deosebire este că ei caută să se înalţe cu senzaţiile şi instinctele lor, la gândire, în timp ce tu te sileşti cu inteligenţa să ajungi în jos până la senzaţie. Eşti aproape om.... sărmanul meu Phil".

Incât Philip Quarles ilustrează mai deplin decât oricare altul, tiparul intelectualizaţilor. In comparaţie cu Mr. Bergeret, d'Entragues şi M. Teste, el este mai înaintat în conştiinţa de sine, deoarece, înţelegând şi chiar justificându-şi răcirea sentimentelor Elinorei, va trebui să analizeze cauzele adânci, pe care le găseşte în firea lui îngheţată. Şi astfel se analizează pe sine ca om inapt să intereseze amoros orice femee normală. Quarles e şchiop; dar infirmitatea cea mare, din cauza căreia Elinor se trezeşte în braţele lui Webley, este de ordin moral: cerebralitatea fără substrat de viaţă, *recte* fără erotism, a bărbatului.

In acelaş timp, deşi M. Teste ar părea mai reprezentativ pentru tipul ce urmărim, deoarece nici o anecdotă nu-l încadrează, putând astfel simboliza exerciţiul intelectual automatizat în deplină neatârnare, cu toate acestea tot Philip Quarles pare de o evidenţă mai strigătoare. Căci Huxley l-a imaginat într'un complex uluitor de viaţă, alăturându-i o zonă morală de contrast, care prin Elinor, Webley şi Rampion, ca printr'un joc de reflectoare psihologice, îl luminează până la amănunt.

Oricum ar fi, Mr. Bergeret, Hugues d'Entragues, M. Teste şi Philip Quarles ne dau ideea trebuitoare despre tiparul cerebral, din care erotismul sănătos lipseşte cu desăvârşire. Secătuiţi în puterea de a trăi cum trăesc oamenii de rând, ei alcătuesc o elită nobilă, dar elită de infirmi, fiind vecinii sufleteşti, în parte, ai lui Hamlet şi cu deosebire ai prea-învăţatului Faust înainte de întinerire.

Căci Faust însuşi, la pupitrul său, îmbătrânit simbolic de ştiinţă, le străjueşte tiparul. Dacă şi ei ar fi întâlnit pe Mefistofel, într'un moment când şi-ar fi dat seama adânc de tragedia vieţii proprii, asuprită prin inteligenţa lor lacomă, nu *să ştie tot,* i-ar fi cerut în schimbul sufletului, ci *să trăiască tot;* ar fi dorit ca Faust însuşi destinul de ură şi iubire al tuturor oamenilor, puterea de a se înfierbânta în simţiri, tinereţea. Cum însă nu l-au întâlnit ,ei rămân aceleaşi biete suflete veştede.

VLADIMIR STREINU

Spre Saraievo

de ALEXANDRU MARCU

(Fragment din romanul „In Dalmația", ce va apărea la „Scrisul Românesc", cu ilustrații de autor)

Tip de musulmană din Seraievo

Spre Capitala vechii Bosnii, celebră în analele Războiului Mondial, prin prăpăstiile sălbatice ale munților și apelor, pornești din gara mare a Belgradului în împrejurări neobișnuite: pentru o călătorie mare, cu un tren mic. Ai fost anunțat de oricine te-a auzit că întreprinzi asemenea aventură turistică, să te pregătești cu tot felul de provizii, lăsând locul cel mai încăpător pentru răbdare. Iar ca să-ți fie răsplătit curajul, trebuie să folosești, neapărat, singurul „expres" care umblă ziua pe acest drum, spre a vedea cel puțin desfășurarea evenimentelor pe lumină.

Pleci, așa dar, din Belgrad cu cel mai rapid tren pentru Sarajevo la nouă dimineața, spre a coborî abia seara în cuibul Mahomedanilor dintre munții aceia. Departe de a fi pentru tine o supărare, toate prevenirile împotriva acestei călătorii neobișnuite te pot și atrage. Mai ales că intrând în vagonul care te va duce cu bine până acolo, încerci un alt sentiment: în copilărie ai dorit, desigur, să umbli cu vagonetul. Iată, acum ți se va împlini dorința, o zi întreagă, așa cum n'ai tras nădejde în optimistele tale nădejdi de atunci: o zi întreagă în vagonete cu geamuri și canapele, cu mașină adevărată, în chip de tren care merge pe șine pentru el. In firea ta este să-ți placă sau lucrurile foarte mari, sau cele mici, diminutive.

Cu atare sentiment pornești să străbați pe unul din cele mai primejdioase drumuri de fier, până la o nouă țintă a călătoriei.

De partea aceasta, mai ușoară, construit de curând. In munți, dela jumătatea lui spre Sarajevo, unde este într'adevăr o temerară întreprindere a tehnicei feroviare, întins de Austriaci, din motive de interes militar.

Dacă întârzie să plece, chiar din Belgrad, trenul acesta al tău, este tot pentru a-ți creia starea sufletească necesară unui atare drum: să nu simți nevoia de grabă. Cu vremea însă vei vedea că a știut să te înșele pe deplin, dându-ți numai impresia că trenul de Sarajevo poate fi asemuit cu celelalte, din orice țară, înfrățite cu acesta prin ridicolul micimii lor.

A pornit. Se avântă. Aleargă.

Dela primii pași uiți unde ești. Te-ai și deprins cu gândul că stai în trenul cel mare, ca totdeauna. Doar fluerul mașinii, ca de fluer, te readuce în lumea cea mică în care ai intrat.

Oricum, liniștește-ți neastâmpărul și înclinarea spre ridiculizare; gândește-te că fără acest tren n'ai ajunge la Sarajevo; fii deci mulțumit și privește pe fereastra mare, deschisă, cu gândul la colțul de Orient în care vei trăi câteva zile. Mai ales că după ce-și face drum pe sub malurile râpoase ale Savei și trece fără oprire întâia gară (ceeace dă un evident spor de prestigiu și de viteză trenului tău), nu mai găsești nimic de obiectat. Cel mult când te întâmpină iarăș binecunoscutele lanuri cu porumb, vei atribui unei recolte excepționale înălțimea acestuia, când în realitate motivul este el, trenul, cu roțile mici.

Ele își văd însă de drum, urcând la deal, fără trudă, ocolind cotiturile întoarse aproape în loc, fără să-și încetinească mersul. Incepi să simți că e trenul care-i trebuie acestui loc. Incepe și el să simtă schimbarea părerilor tale despre dânsul. Dar socoteala ți-o va cere, pentru toate glumele dela început, abia pe înserate, prin munți, pe marginea prăpăstiilor de pe acolo.

De altfel, în stânga, iată iar apa Savei. Merge și ea. Dar cât de înceată! Mai nu se simte! Intre timp, expresul de Sarajevo urcă în goană egală primele pante, străbate primele două tuneluri. Il simți în deplinătatea elementelor lui: tren de munte. Mic și nervos, asemenea căluților de potecă și plaiuri.

Pe fereastră, locuri în totul identice celor de prin țara ta îți ies iar la tot pasul în cale, spre a te face să-ți vii cu tot dinadinsul în fire. Ești încă în lumea celor obișnuite. Căci, mărturisește acum, ți-ai închipuit acest drum, dela un capăt la altul, excepțional. Curajul cel mai mare ți-l dă însă tot trenul. Nu-ți mai ispiră acum decât încredere, în goana lui peste podurile care nu tremură. Spor și soliditate. Viteză.

Grija ți-e alta: unde sunt munții?

Deocamdată te vezi numai printre semănături și ponoare. Sate, livezi și porumburi. Locuri neașteptat de obișnuite. Curiozitatea, liberă de alte atracții, pătrunde cu indiscreția ei în gospodăria caselor sârbești din marginea liniei, până la identificarea celor mai umile lucruri și îndeletniciri. Treci printr'o parte de țară cu oameni mulți și muncă îndestulată: între apa Savei (cu zăvoaie prin bălți) și primele dealuri.

Vei înainta așa, fără preget, câteva ore bune. Fără vreun interes deosebit pentru drum. Ore bune de somn, la soare, cu geamul deschis. Târziu dela plecarea din Belgrad îți vor ieși în cale cele dintâi înălțimi de piatră, spre fund albastre. Intrarea ta în munți se va face însă cu totul treptat și meritul, exclusiv, va fi al marelui calomniat dinaintea plecării.

Deocamdată diferențierea priveliștii de cele asemănătoare, de oriunde, este departe de-a se produce, chiar dacă văile se mai strâng, iar poienile se desfășoară pe coaste mai deschise, mai înlargul lor. Verdele este încă în țara lui.

Tocmai când orele de amiază urcă spre apogeu. Și cu ele soarele, ca să coacă porumbul, și pe aici înalt cât tufele pădurilor, cu care se preschimbă în goană.

Simți că dacă drumul va mai ține așa mult, ceeace credeai la început că va fi marea aventură a călătoriei tale, se va reduce până în cele din urmă la o revoltătoare decepție. Iată: au trecut patru ore și surpriza ești nevoit s'o tot amâni mai încolo. Aproape fără nici o mulțumire. Printre aceleași coaste cu tufe, porumburi, buruieni, pietre, ieșite din maluri de lut. Ești nevoit să-ți aduni toată luarea aminte pentru a urmări dibăcia trenului de-a șerpui prin serpentine, din fugă. Astfel, urmărești gândul inginerului care-a măsurat și făcut acest drum de fier: s'a luat, pas cu pas, după potecile pe care le-a găsit pe coaste, vechi cât copitele catârilor și „opancele" bacilor; așa, drept, până ocolește valea, în fund, de pe un munte pe altul. Fără grijă că se lungește drumul. Totul era să ajungă la un capăt. Cum faci și tu, când urci la munte, cu piciorul. Peste poteci, inginerul acela

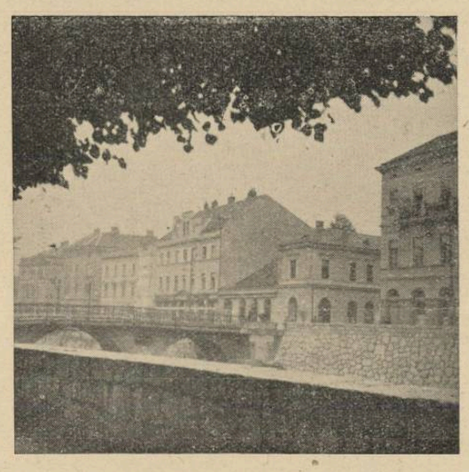

Podul pe care a fost atentatul din 1914

a bătut drumul de fier. Te întrebi însă cine s'ar mai descurca printre aceste dealuri ale Sumadiei, dacă nu l-ar duce liniile acestea, peste podețe și poduri fără apă.

Prin atari coclaure cu zări de munte pretutindeni jur-împrejur (la fel bănuiești ținuturile Albaniei, ori ale Macedoniei, prin care nici Turcii nu vor fi cutezat să pătrundă), se desfășoară, idilic, minunate plaiuri, cu umbră și izvoare, ca într'o Arcadie aevea. Casele sunt rare ca stânele, iar gările numai pentru nevoile trenului. De aceea cantoane nici nu sunt. Toate gările sunt cantoane.

Ca să-ți treacă de urît, te consolează gândul că, făcând drumul acesta, aici, în cotiturile pustii ale locurilor fără nume, pricepi în înțelesul ei real viața oamenilor din Balcanii bântuiți de Turci veacuri de-a-rândul; cu retrageri pe poteci neștiute și pânda de după un copac. Dar te crezi în Corsica, tot atât de bine.

Iată și drumul mare. Pe alături. E Duminica. Trec oamenii dela un sat la altul. Ce vezi din ei, se reduce numai la cârligul scorojit al opincilor negre: nota caracteristică a portului, în Bosnia.

Așa ajungi, după multe ceasuri de goană în necunoscut, la un târg cu popasul mai mare: Gor Milanovac.

Și iar pustietăți, înveselite pe alocuri de alte plaiuri.

Acum, încep și munții. Creste pleșuve, tăiate până în adâncul prăpastiei de ape; scobite, fără să simtă, de tuneluri.

In sfârșit: iată priveliștea la care de azi dimineață te-ai așteptat. Trenul însă îl simți că se precipită iar în coborîre. Părerea a fost de scurtă durată. Munții au fost doar întâmplător scoși în cale.

Te întâmpină în marginea drumului, iar și iar, porumburile, tufele de copaci, buruienile, râpele. Ba te revolți la gândul că n'ai întâlnit, în toate aceste ore de călătorie, alt ceva, care te-ar fi interesat, te-ar fi consolat de alte decepții: n'ai dat peste pitorescul popular al acestor locuri. Un cerdac cu lemnăria cioplită; o poartă cu strașină; o biserică; un costum național de femeie, ori de bărbat, gătit ca pentru zi de sărbătoare; o horă la una din atâtea „krsma" (crâșma, care e de fapt cârciuma satelor tale). Nimic. Numai drumul mare, lung, peste văi roase de șuvoaie, între guri de munte, cu arături printre piatră și scorburi. Curând te crezi iar la șes. Și iar se strâng văile între pereții de stâncă, unde-ți iese în cale și cel dintâi cimitir musulman: semnul de înaintare a Turcilor prin văile acestor munți. Ai început să pătrunzi, cu ele, spre țara de piatră a Bosniei.

Te poți pregăti pentru marea aventură. Cercetezi timpul și afli că mai ai patru ore de drum. Sunt acelea pe care le-ai așteptat din clipa plecării. Inainte de plecare. Dela început.

Patru ore de goană peste prăpăstii. Pe înnoptate. In coada zvâcnită, ca de șopârlă, a unui balaur, cu un ochi de lumină în frunte și coama de fum, trosnind scântei, învăluită pe grumaz. Sărind hăurile, înghițit de inima muntelui, scăpând iar, scăpărând foc pe sub tălpile nevăzute, huruind, duduind, trosnind. Alergând.

Prin fumul înnecător lămurești limpezimea cascadelor albe, în lacurile verzi de munte.

Sunt vederile pentru care te-ai încumetat să vii până aici. Chei de munte, pe maluri de ape înspumate, de o lungime neobișnuită, prin care tu poți umbla fără să te ostenești, stând locului, cu trenul. Rar drum pe muchi de prăpăstii, străbătut în fuga unui trennălucă (într'adevăr) ca acesta!

Tunelurile, la tot pasul, nefiind prea lungi, nu te mai ostenești să închizi geamul, la fiecare. Stai în fum, ca să poți da mai repede apoi de aerul sănătos.

Tai astfel, de-a-curmezișul, munții mari din inima țării bosniace.

Noaptea, ca în toți munții lumii, se strânge peste culmi când nici n'ai bănui-o. Cu ea, defileurile se fac mai impresionante. O lărgime de perspective alpine rar de văzut aiurea. O sălbătăcie de munți înfiorătoare. O maestate care te nimicește, la picioarele ei.

De grijă îți poartă el, trenul, cu o încredere în puterile lui deopotrivă de impresionantă.

Alergi, într'o goană temerară, peste văgăuni de munte, zidite până'n marginea, pentru trecerea ta prin aceste locuri știute odinioară numai de capre.

Când iată cea mai emoționantă întâmplare din acest drum: la un moment dat vezi sub tine, suprapuse pe coasta aceluiaș munte, trei rânduri de linii de tren; iar pe cele din fundul văii, jos, la picioarele tale, un tren care așteaptă. Este de fapt chiar drumul tău, pe care îl cobori, în serpentine încolăcite prin tuneluri, pe toate aceste linii, până la trenul pe care l-ai văzut de sus și prin fața căruia alergi acuma, când ai coborît la nivelul lui de tren omnibus, spre a te pierde prin alte tuneluri, pe după alte întortochiate meandre de stâncă și fier. Dus de acest tren de liliputani, prin munții gigantici; înghițit de gurile pe care le vezi la picioare și nu le vezi bine și ele te și înghit, îți simți privirile liniștite o clipă de coloritul cald al munților galbeni, de-a-lungul apelor negre din fundul văilor, pentru ca iar să

Spre granițele vechiului Muntenegru

te simți smuls din această fantastică galopadă prin noapte și munți, pregătit să-ți faci intrarea în gurile Iadului de sub pământ: învăluit în fumul de pucioasă, care-ți înnăcrește gâtul și-ți înroșește pleoapele înțepate de praf de cărbune.

Fantasmagoria ultimei lumini de ziuă printre stânci o întrerupe însă, pe alocurea, viața: casele, oamenii, caprele, copiii; apoi felinarele, ridicate la trecerea ta, ale paznicilor acestui drum primejdios.

Prin pustietăți desăvârșite nu te simți niciodată.

Ba în gară la **Vișegrad** (de unde treci pe malurile înspumatei **Drina**), te așteaptă în marginea peronului, venite anume pentru acest tren, o seamă de domnișoare. Câteva din ele, Musulmane: cu ochii ca de Jugoslave, dar pe ochi cu masca neagră, de nestrăbătut din afară. Sunt puncte de reper ale vastei expansiuni mahomedane în lumea Europei, purtate inconștient, pe cât de anacronic, de aceste Bosniace, pe peronul gării din Vișegrad, în seara trecerii tale.

Cu ele dispar ultimele semne de viață pe care le mai poți întrezări în noaptea care înghite totul. Cu cel dintâi mi-

Statuia lui Rolland, la Ragusa (veacul XV)

naret de moscheie. Și, alături, cu triunghiurile suprapuse ale celei dintâi sinagoge.

Alergi apoi pe malurile Drinei, pe dreapta, pe stânga, pe unde poți, printre stânci, pe sub ele, peste ele, prin ele.

Așa, în noaptea aceasta înstelată de Luceferi și scântei. Așa, într'una, încă două ore. In goană halucinantă. Iar ca să trăiești clipele mai sălbatec, scoboară în adâncurile de prăpastie spre care te lași dus, cu luminile stinse în vagon. Iți luminează calea scăpărarea de scântei a locomotivei, fier în fier; și cerul nopții, mai luminos totuș decât negrul munților în prăpăstii.

Ciudățenie a stării sufletești în care te afli: în zbuciumul acestei formidabile cavalcade în coada balaurului înebunit aici, între munții pustii, ai timp să te lași obsedat de o imagină, întrezărită o clipă peste zi: un copil, la un canton, care, după trecerea trenului, a pus urechea pe șină. Să te asculte cum te depărtezi.

Ascultă oare și acum?

Parcă niciodată n'ai auzit mai stăruitor, în ureche, ritmul trenului, ca ascultându-l, vizual, cu copilul acela.

Alte senzații acopăr însă ritmul; îl copleșesc, stăruitoare, prezente.

Peste munte fulgeră. Foarte departe. Căci vezi Luceafărul trecând de pe un munte pe altul. Un pas.

Sub roți scânteile se sting în adâncul apelor care fosnesc în cascadă perpetuă. Acum te rostogolești, cu adevărat, pe muchi lunecoase de prăpăstii negre.

Până zărești, între doi munți, pe după gura unui tunel, o înmănunchiere de lumini.

Se zărește Sarajevo.

Ajungi în cea dintâi gară a orașului, sus de tot, în muntele care-l împresoară cât e de lung, într'o parte. In vale, pe pantele muntelui dimpotrivă, lumini. Mii de baloane luminoase ținute într'o imensă rețea nevăzută, pe care o bate vântul și o apleacă pe nesimțite, neregulat.

Trenul, voinicos cum nu se mai află, ține să-și facă datoria până la capăt: te va lăsa în gara mare din Sarajevo, făcând să-ți treacă prin față, în coborîșuri încete, întreaga desfășurare a orașului.

Viziune din țara îndepărtată a Soarelui-Răsare, de unde au venit, cu secole în urmă, cei dintâi oameni să se așeze aici.

Goana ta printre prăpăstii și culmi se domolește astfel în calmul acestei nopți, dintr'o mie și una. Cu gândul la o noapte, de mult, privind spre Cornul de Aur.

Teatru pentru zece mii

(Urmare din pag. 1-a)

nifestații sportive, cari trec în ochii Sibilelor drept semnele incontestabile ale unei morți a teatrului — nu va putea concentra într'un mai mare grad interesul, ardoarea, entusiasmul națiunii. Concurența cinematografiei e neant. Magnetismul acesta înfinit — binefăcător, dăruitor de pace pe care-l emană creația vie, vocea umană, nu poate fi întrecut niciodată de un spectru.

Când teatrul — născut din participarea tuturor artelor, ajutat de o tehnică măiastră — va constitui marile spectacole, marile ceremonii ale colectivității —triumf al tuturor formelor de expresie artistică ale națiunii, sub steaua pură și solitară a Poesiei, atunci se va vedea ce puterea radiantă, ce energie infinită zace în această artă.

Visez un teatru pentru zece mii. Singurul exemplu al lui este pentru mine tragedia greacă. Shakespeare oricât imens teatru ar fi făcut n'a putut interesa niciodată cu o pasiune care creștea până la delir, cu o participare unanimă, o națiune întreagă.

Rostul purificator, rostul alinător al acestor mari ceremonii nu poate fi uitat. Va părea stranie, poate, evocația acestei funcțiuni a teatrului. Aristotel infinit pătruns — el cel mai realist dintre spiritele epocei lui — de sentimentul religios al lustrațiunii, a putut-o descifra în teatru. Teatrul este figurația unei vaste game de pasiuni umane, ridicate prin coturnii tragici, la exemplaritate. Acolo se decid și se revarsă pasiunile, se consumă într'o flacără imensă zei și oameni, acolo scântee într'o noapte ideală virtutea. In participarea frenetică a lumii la acest spectacol, în atenția care e dăruită pasiunilor cari se exaltă pe podiul teatrului, fiecare se simte pe rând zeu și om, fiecare comite atrocitățile dramei, fiecare se răscumpără prin jertfă, prin suferință și prin moarte. Odată cu actorul care e o aparență agitată de un text și de o regie severă, se agită pe scenă efluviile de pasiune, valorile nervoase, ochii de energie ai asistenței întregi.

Iată cum se face o lume mai bună. Iată care e opera morală a teatrului. Nu lecția de virtute, nu exemplul cuvios, stearpa evocație a unui om ideal, ci cuvântul cel amarnic al durerii, viforul pasiunilor, cea mai înaltă temperatură a spiritului.

DAN BOTTA

Seninătăți

O, legănări, legănări, legănări...
Viorele, cânt și depărtări,
Cât aș da să urc cu voi pe 'nalturi —
Horind albăstrimile în ropote și salturi..

O viselor, viselor, viselor...
Adormiți în somnul narciselor...
Nu mai vreau în lacrimile serii
S'aud mereu plângând luminile durerii.

Cale a robilor, cale a robilor...
Inima din ghiarele corbilor
Ia-o sub hlamida de ametist,
Și du-o 'ntre luceferi și îngerii lui Christ.

ION A. BUCUR

Brad mic

Am cumpărat azi depe stradă
Un brad frumos plin de zăpadă
Și-atât de mic,
Cât un pitic
De zahăr, — sau cât o păpușă
Ascunsă toată 'ntr'o glugușă
De ninsoare
Și l-am trimis iubitului cu o scrisoare
In care-am spus: „Sufletul meu,
Bradul ăsta să-ți aducă dela Dumnezeu
Pentru tine, mană —
Și-o lacrimă în ochi pentru inima-mi sărmană..."

VOICHIȚA CERCEL

In loc de cronică plastică

Moș Crăciun al artelor

de PAUL MIRACOVICI

Anul trecut, părea să fie pentru artiști unul din cei mai frumoși. Intr'adevăr, în cuprinsul lui s'a încercat pentru prima dată să se facă ceva pentru ei; când s'au creat cele 40 de permise de cale ferată. Sunt zeci de ani de când, de fiecare dată când vreunul dintre ei putea să-și facă glasul auzit, nu osteneа să ceară carnete gratuite pe căile ferate și ateliere (cari lipsesc cu desăvârșire în București) anume construite. Persistența cu care au fost susținute atâta timp aceste cereri, le subliniază necesitatea și dreptatea lor. Chiar practic privind lucrurile, trebue să se recunoască serviciile ce ar fi adus turismului românesc și localităților frecventate, artiștii care ar fi avut mijloacele necesare să cerceteze țara în lung și lat. Costul acestor carnete ar fi fost răsplătit înmiit, generos, așa cum se răsplătește întotdeauna tot ce se face pentru artiști. E destul să amintim Balcicul ale cărui pitoresc și frumuseți ignorate până acum câțiva ani, ne fac mândrie azi și constitue chiar pentru străini unul dintre cele mai atrăgătoare și mai caracteristice locuri din Europa. Orașul, mort până acum câtva timp, pulsează acum cu un sânge nou și sărăcia care domnea acolo, tinde să dispară cu repeziciune. Marea noastră Regină îndrăgindu-l apoi, a pecetluit cu dragostea Sa gustul și instinctul sigur al artiștilor.

D. MIRCEA CANCICOV

Balcicul, străvechiul Dyonisopolis a încetat să doarmă numai din clipa când a pătruns primul artist, mânat de nevoia de noutate și care, sensibil la poezia inefabilă a acestui colț de altă lume a încercat să-și împărtășească emoțiile.

Sunt sigur că țara noastră, atât de variată, ne ascunde și alte Balcicuri, alte plaiuri cari așteaptă să fie cercetate dar pe care artiștii le ignorează încă și — cei mai mulți săraci — nu le pot găsi fiindcă nu-și pot oferi voiajuri cu caracterul desinteresat al explorării. Ar fi un lux (?) pe care nu cred că și-l pot îngădui mai mult de 4-5 dintre pictorii contemporani.

Permisele de anul trecut nu le-a dat nici ministrul Artelor, nici acel al Instrucțiunei, ci marele nostru vistiernic, d. Cancicov, unul dintre cei mai rafinați iubitori de artă cu care ne putem mândri. D-sa a știut dintr'o dată, pe neocolite și fără recitențe, cari sunt cele mai arzătoare nevoi ale pictorimii și, ceeace constituia de 40 de ani un deziderat din ce în ce mai himeric și a cărui realizare toți politicianii o promiteau petrecându-te până la ușă cu o mină pătrunsă, acest ministru cu inimă de aur, l-a prefăcut în realitate, împărțind 40 de cărțulii roșii, cărțulii în care erau închise mii de leghe, deșirate de-alungul celui mai frumos și mai variat peisaj din lume. Pentru cei amorezați de Balcic, cari vroiau să lucreze în acest colț de rai sau pur și simplu să se odihnească, d-sa a dat un milion pentru clădirea unui cămin cu ateliere, civilizat conceput și însorit. D. Cancicov a fost Moș Crăciunul acestor copii mari cari sunt artiștii, Moș Crăciunul pe care l-au așteptat atâția ani.

Se pare însă că aceste binefaceri nu erau meritate, pentru că înainte de a se face primăvară, înainte de a putea face măcar un drum, artiștii s'au pomenit din nou fără carnete.

Indolența biurocrației, reaua voință invidioasă a celor mai răi și mai nechemați dintre noi, a mâhnit pe binefăcător care, obosit, și-a luat mâna ocrotitoare, socotind că un gând bun nu trebue să fie prilej de vrajbă.

Ne rămâne — din nou — speranța că inițiatorul, acel ce a arătat de atâtea ori o atât de caldă grijă pentru artiști, să încerce încă odată experiența mizând pe nădejdea că gestul său va găsi recompensa în sine și înțelegerea care poate a lipsit până acum.

●

Din cronica trecută au lipsit, fără voia noastră, rândurile despre expoziția d-nei Ghislaine Lambert dela Ateneu. Rătăcită printre noi, d-na Lambert aduce în pictura d-sale, atmosfera Salonului des Tuileries, unde expune de mulți ani. Inzestrată cu mult temperament, d-sa aduce în tablourile sale îndrăznețe colorate, o notă de bizarerie care mărește interesul picturii sale. Balcicului i-a dat o interpretare personală, interpretare pe care o ilustrează cu o technică interesantă, plină, neinfluențată. O expoziție dintre cele mai interesante, care trebue văzută.

Cartea străină

CILETTE OFAIRE: „Sylvie Velsey" („Stock" - Paris, 1938)

D-na Cilette Ofaire, autoarea romanului **Sylvia Velsey** este aproape o debutantă. **Le San Luca,** volumul publicat anul trecut în cunoscuta colecție „Livres de Nature" din editura Stock, și împodobit cu ilustrațiuni făcute de autoare, era prin chiar cuprinsul lui — descrierea unei lungi călătorii fluviale în Europa — și prin scopul colecției citate, neîndestulător pentru a pune în deplina valoare însușirile de expresie literară și cu atât mai puțin eventuala vocație de prozatoare epică a d-nei Cilette Ofaire. Astfel că romanul apărut către sfârșitul acestui an, poate fi socotit ca debutul literar al d-sale.

Criticii literari din Franța au scris mult bine despre **Sylvie Velsey,** aprecierile favorabile culminând cu elogiul lui Francis de Miomandre, care mărturisea că lectura romanului îi revelase „o nouă Katherine Mansfield". Fără 'ndoială, autorul „Invaziei Paradisului" nu este o „autoritate" în critica literară franceză, dar entuziasmul spontan și fără rezerve, mărturisit pentru talentul d-nei Cilette Ofaire, de un scriitor ca d. de Miomandre, al cărui prestigiu își adaogă și reputația unui încercat om de gust, nu poate fi trecut cu vederea. In realitate, elogiul citat înseamnă o prezentare din acelea care hotărăsc dintru'nceput de soarta unei cariere scriitoricești. Istoria literară cunoaște destule consacrări răsunătoare de acest fel dintre care vom aminti doar pe acelea ale lui Octave Mirbeau căruia îi datoresc notorietatea un Maeterlinck sau un André Gide.

Departe de noi gândul de a încerca să temperăm măgulitoarea comparație a scrisului d-nei Ofaire cu al Katherinei Mansfield, adăogându-i în chip de completare iar nu de rezervă, cuvintele „păstrând proporțiile". In orice caz, rezerva ar fi limitată la talentul autoarei în expresia lui actuală, manifestată în romanul **Sylvie Velsey,** fără să poarte însă și asupra desfășurării lui viitoare. Dacă ne-am închipui că **Sylvie Velsey** ar fi opera postumă și unică a unei scriitoare, n'ar întârzia să se creeze în jurul ei și al numelui autoarei aureola unei legende. Farmecul neîndoelnic al cărții, constând în discreția și puritatea timbrului și în tonalitatea cenușie de „grisaille" care-i creiază o atmosferă specială, înrudind-o nu numai cu scrisul Katherinei Mansfield, dar și cu acela al unei întregi categorii de scriitoare de limbă engleză, începând cu Clemence Dane și până la Virginia Woolf, Rosamond Lheman și Mary Webb, ar fi atunci negreșit exaltat, peste măsura cuviincioasă. In această atmosferă brumoasă, care-i mai degrabă o emanație proprie a personajelor, un fel de halo fantomatic, decât un element obiectiv — de situare într'un cadru sau decor — al descrierii, trăsăturile, cele morale cât și cele fizice ale actorilor povestirii se estompează. Stilul cărții lucrează ca o vraje sau ca un descântec rostit cu glasul scăzut până la șoaptă: te poate prinde și subjuga sau te poate lăsa nepăsător, după temperament, formație sufletească, dispoziție a momentului etc.

Alcătuirea cărții chiar amintește de tehnica unor cărți cunoscute ale scriitoarelor citate mai înainte: **Legend** de Clemence Dane sau **Mrs. Dalloway** de Virginia Woolf. Cele patrusprezece capitole sau episoade ale romanului d-nei Ofaire, fiecare altfel intitulat, formează tot atâtea nuvele de sine stătătoare între care legătura o stabilește personajul eroinei, Sylvia Velsey, iar unitatea, stilul autoarei, creator al unei atmosfere atât de caracteristice. In primele pagini, Sylvia e o fetiță amărâtă de mizeriile pe care le îndură din cauza mamei ei vitrege. Intr'o noapte vrea să se înece în iazul din pădurea de lângă casă, dar o stea în licăritul căreia i se pare că vede zâmbetul mamei moarte îi redă curajul odată cu gustul vieții.

Ea nu suferă și nu se bucură în felul celorlalți. Nu are accente de revoltă și nici de exuberanță. Neavând ceea ce se chiamă o „personalitate", reacțiunile ei sufletești nu capătă un accent sau un relief caracteristic. Nici nu s'ar putea spune că interiorizează ceea ce simte, deoarece ea **este** în tot momentul aceea ce simte. Abia dacă se poate cunoaște din trăsăturile chipului și din atitudinea corpului, că sufletul îi e crispat de o tensiune dureroasă sau că, dimpotrivă, se însenineză și se destinde într'o deplină beatitudine.

O făptură mai ștearsă decât Sylvia Velsey nu s'ar putea închipui: în înțelesul unei desăvârșite lipse de pretenții dela viață, primind-o, împreună cu tot ce-i oferă, cu sentimentul unei nesfârșite gratitudini, al unei umilințe și supușenii care nu își găsesc măsură egală decât în candoarea ei. Candoare care lesne ar putea fi luată drept nerozie. Și în această putință de răstălmăcire a înțelesurilor pe care d-na Cilette Ofaire ar vrea să le sugereze recunoaștem pericolul artei d-sale atât de nuanțate, la hotarul credibilității, sensibil ca o balanță de extremă precizie, unde apăsarea cea mai ușoară, ar produce efecte grotești. Extremele se ating și nimic nu e mai apropiat de ridicul, ca eroismul, sau ca naivitatea și candoarea, de prostia curată. Un exemplu. Sylvia s'a măritat din dragoste cu pictorul Velsey. La izbucnirea războiului mondial, acesta se înrolează ca voluntar „pentrucă ei amândoi nu puteau admite să fie atât de fericiți pe cât erau". Firește, părinții amândurora n'aveau cum să înțeleagă temeinicia motivului care-i făcuse să se despartă și credeau mai degrabă că menajul lor mergea prost, dar ne îndoim că rândurile ce urmează ar putea fi citite fără zâmbet și bănuim că efectul lor ar putea fi mai degrabă contrariu aceluia urmărit de autoare:

„Ei discutaseră adeseori despre primejdiile din căsătorie și Sylvia gândea că va ști să le evite.

„Înțelegi, nu-i așa, îi spusese el îmbrățișând-o, că dacă plec e pentrucă te iubesc. Și trebue să-ți dai seama că dragostea noastră și fericirea noastră personală ar fi un fel de insultă față de nenorocirea lumii întregi".

Da, Sylvia îl înțelegea: „Ne-am simți stânjeniți și ar trebui să ne ascundem", îi răspunsese ea. Dar îl făcuse să-i făgăduiască să nu se atingă de vreo pușcă, niciodată, orice s'ar întâmpla".

Iar câteva rânduri mai departe:

„...Un lucru o turbura mereu pe Sylvia, era că toată lumea admitea ca oamenii să se ucidă între ei. Și chiar propriul ei soț ucidea, ca și ceilalți. Fără să li se mai ceară părerea, voluntarii fuseseră și ei băgați în trupă astfel că dacă toate ar fi fost ca mai 'nainte, ea s'ar fi gândit că iubește un asasin. Dar acum cei cari omorau luaseră numele de viteji, erau mult admirați și li se dădeau medalii, agățându-le de tunicile lor. Și dacă, din întâmplare, unul din ei intra într'o zi în metrou, toată lumea făcea roată în jurul lui ca să-i asculte povestea".

Dragostea, credința și devotamentul conjugal n'au scutit-o pe Sylvia de suferință și de singurătate. In modestia ei nu găsește niciun strigăt de revoltă și până la urmă își află înseninare și calm într'o înțelepciune plină încă de optimism mai mult decât de resemnare.

MIHAI NICULESCU

Mâni de fecioară

Pe masă, mâna-i, cu pudicitate
Sub mângâerea aspră se 'nfioară,
Se 'nchide melc și iar își scoate-afară
Cornițele de degete sculptate.

Ce tremur de distanță o separă
De inima poetului ce bate
Atât de-apropiat? Ce vrea s'arate
Când își ferește palma-i de fecioară?

Ascunzi ceva? Dă-mi pumnul să-l desghioc!
Lungi, degetele-i, ca dintr'un boboc
De crin înalt ce stă să se desvoalbe,

Le 'ntinde gingașe petale albe...
Și mânile fecioarei, fără preget,
I le sărută, deget după deget.

EMIL RIEGLER-DINU

Idilă

Dimineața a trecut prin fînețe scuturîndu-și pletele ude
de argintul furat din templul unde se 'ncuie noaptea
să-și plîngă fiicele 'necate în apele cerului
și să le 'nchidă 'n fîntîni pe cele rămase 'n îmbrățișarea norilor.

Degetele razelor le-a strecurat șăgalnic prin iarbă.
Atunci descîntecul somnului s'a retras în rădăcini
și seva a fugit speriată 'n tulpinele florilor
desfăcînd petalele cuprinse în dragoste nocturnă.

Pe urmă și-a ridicat aripele plutind eterizată
peste viața ogoarelor și-a lumii, spre ceruri,
acolo pe-un prag de nor unde-o așteaptă amurgul
cu ochi de cărbune și zîmbet de aur aprins.

GEORGE IONAȘCU

NOTIȚE ȘI ECOURI

Cu toate că dl. Marcel Arland e admirat ca romancier, autor mai ales al neuitatului L'Ordre, *impus atenției cititorilor acum câțiva ani, datorită premiului Goncourt, și al acelei nuvele* Antarès, *nu atât de cunoscută pe cât ar merita, de o rară puritate a stilului și o poesie atât de intensă, de organic incorporată ritmului și miezului povestirii, suntem totuși dintre acei ce preferă operei lui de romancier, „eseurile critice" și cronicile pe care le publică lunar, în „La Nouvelle Revue Française".*

Una din cele mai lucide inteligențe critice ale scrisului francez contemporan se afirmă în acele pagini cu un accent definitiv, părând scrise ca să dureze pe răsunderea celui ce le semnează, anume pentru mai târziu, pentru posteritate și făcute să înfrunte timpul nu numai prin desăvârșirea formală a expresiei dar și prin echilibrul și decurgerea judecăților „încet gândite, gingaș cumpănite", cum ar spune Poetul, — dealungul cărora nici o urmă de improvizație în vederea vreunui efect nu poate fi deslușită. De pildă, articolul pe care-l publică în penultimul număr al revistei citate, intitulat Alain Fournier *et „Le grand Meulnes", însemnează, după socotința noastră, o dată memorabilă pentru fixarea gustului și a judecăților asupra celebrului roman al lui Alain Fournier. Cu o fineță și un tact desăvârșite, d-l Marcel Arland încearcă ceea ce se obișnuește a se numi o „revizuire" a opiniilor despre* Le grand Meaulnes, — *„cea dintâi, poate singura carte clasică din literatura contemporană", cum o numește, cu drept cuvânt — ajungând la concluzia care, citată izolat, poate părea de o scandaloasă impietate, anume că „Le Grand Meaulnes nu e o capodoperă și comportă multe elemente pieritoare".*

Se știe influența extraordinară exercitată de acest roman, cel puțin aparent dacă nu în adâncime sau durată, asupra literaturii din toate țările, unde a fost refăcut în nenumărate versiuni, mărturisindu-și mai pe departe sau fățiș, prin înrudirea de atmosferă și preocupări, isvorul comun al inspirației lor. Datorită lui Alain Fournier, lumea copilăriei și adolescenței, a visătoriilor fantastice și închipuirii fără frâu, călăuzită numai de duhul aventurii, și-a căpătat un drept de cetățenie în literatură, unde plăsmuirile ei nu puteau aspira la demnitatea unor personaje de roman, decât odată cu atingerea vârstei mature, a personalității deplin formate. D-l Marcel Arland se îndoește în primul rând de calitatea acestei influențe, exercitată după d-sa, mai ales prin slăbiciunile romanului: „I s'a împrumutat materialul: saltimbanci, serbări copilărești, domenii pierdute, mecanismul și gratuitatea lui. Sensul i-a fost astfel denaturat. S'a făcute din Grand Meaulnes *o școală de puerilități și de neputință. Era înainte de orice cartea ardoarei și a căutării".*

După douăzecișicinci de ani câți au trecut dela publicarea romanului, d-l Arland constată că „Le Grand Meaulnes, lucru curios, a îmbătrânit. Poartă prea multă tinerețe adevărată ca să se ofilească repede; dar se șterge, se depărtează, se împrăștie. Din ce în ce mai mult, cele două elemente care-i sunt fundamentale: realismul și simbolismul său îndrăgostit de mituri se despart și își vatămă unul altuia.

Lipsă de experiență, sens al fragmentului și al poemului în proză mai mult decât al ansamblului, primejdioasă metodă de lucru, care-l aruncă dela capitolul începător la sfârșit, apoi către mijloc. Fournier, cumpănind fără îndoială, în viață, între aceste două elemente, n'a știut să le unească în opera lui. Deadreptul spus nu se mai crede în Grand Meaulnes".

Alain Fournier era născut scritor și puțini au lăsat ca el, despre lume, „mărturia unei percepțiuni atât de fremătătoare, atât de senzuală". Precocității darului său și deplinei lui stăpâniri îi datorește ușurința expresiei, ușurință firească, de care tânărul scriitor uzează uneori numai pentru plăcerea de a-și arăta îndemânarea, și alteori abuzează: „Le Grand Meaulnes suferă chiar puțin, de această virtuozitate, în care nu simți deajuns cuvântul îmbrățișând cugetarea în toată goliciunea ei, în care imaginea își află în sine scopul, iar sunetul se prelungește dela sine, în loc să slujească întregului și din el să-și scoată puterea de radiație și răsunetul"

In concluzie, realismul specific lui Alain Fournier, i se pare d-lui Arland elementul cel mai durabil al operei acestuia și adevăratul ei element poetic, în timp ce simbolismul — „ambițioasa construcție lirică pe care o introduce în Le Grand Meaulnes *rămâne zadarnică față de poesia spontană emanând din cea mai simplă trăsătură".*

La sfârșitul unor astfel de observații, atât de conștiincios motivate, firește că propoziția: „Le Grand Meaulnes nu este o capodoperă" apare mai puțin intempestivă, chiar dacă nu putem fi de acord cu autorul ei, asupra refuzului de a acorda romanului acest suprem epitet. Cu toate scoriile pe care le cuprinde — „elemente pieritoare" — totuși, d-l M. Arland nu crede că romanul lui Fournier e sortit să dispară: „Dacă ar fi să-l apropii de altă carte, scrie d-sa, m'aș gândi la Paul *și* Virginia *care irită, de care zâmbești, al cărei accent e departe de-a avea un sunet just, dar care-și află încă cititori, îi înduioșează și-i farmecă, pentrucă-i opera unui povestitor născut și ajunge până la lucruri esențiale. Și se prea poate ca istoria* Marelui Meaulnes *să fie tot atât de himerică pe cât este a lui* Paul *și Virginiei; dar erorile lui Fournier mai sunt altoite pe o sensibilitate justă și profundă; și nu mă gândesc de fel să compar cele două figuri".*

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Misionari ai spiritualității neamului, purtători ai unei solii menite să aducă faimă și cinstire numelui de român în lumea largă, muzicienii noștri, cari fac strălucită carieră și în străinătate, merită un loc special în admirația noastră. Sunt, din fericire, în clipa de față, talente românești admirabile, care încep a ocupa un loc de seamă în mișcarea muzicală internațională și care atrag atenția, pretutindeni, asupra facultăților artistice cu care sunt înzestrate, spre fala și ridicarea morală a țării.

Marile centre ale muzicii de pretutindeni pot astfel vedea că, pe lângă privilegiul de a-l avea pe neasemănatul mare muzician, geniu al epocei noastre, George Enescu, prin care suntem neîntrecuți, mai numărăm și alte valori artistice, demne de măgulitoare aprecieri.

Iată, de exemplu, un Dinu Lipatti, care este considerat în Franța, Elveția, Belgia, Italia, drept unul din cei mai bine înzestrați pianiști și compozitori.

Iată, în Italia, răsărind dintr'o dată, acum câțiva ani, o glorie românească a cântului, Stela Roman. Teatrul „Reale"

BEETHOVEN

din Roma și „Scala" din Milano o cheamă să le fie protagonistă în marile lor reprezentații lirice. In numele acestor teatre, cântă la Berlin, la München, în Franța, în nenumărate orește din Italia, stârnind cald entuziasm peste tot și cucerind, în articole pe care critica muzicală din toate părțile i le dedică, cele mai vii și mai abundente elogii.

Iată pe Viorica Ursuleac, artistă lirică pe care Berlinul o consacră definitiv.

Iată în sfârșit pe Lola Bobescu, care a avut succes până în Indiile engleze.

Pe fiecare din ei și, de sigur, lista de azi nu este nici completă nici, din fericire, definitivă, românii trebue să-i primească nu numai cu bucuria de a-i revedea după îndelungate despărțiri, nu numai cu ovațiile pe care le merită arta lor, dar și cu năvalnică recunoștință pentru binele pe care ni-l fac, indirect, tuturor, ducând în depărtări svon frumos despre poporul român.

Intorcându-se în Europa, Lola Bobescu a făcut un popas și la „Filarmonica" unde a cântat concertul de Mozart, pentru violină și orchestră. Suavitatea de sunet, emisiunea ușoară și transparentă, mlădierea, accentul hotărît al jocului d-sale de sinceră și grațioasă simțire, au găsit aplicări de rezultat muzical și violonistic remarcabile, în concertul de Mozart. Imbinările și împlinirile simfonice au fost dozate și ritmate cu viziune promptă a sugestiei necesare și tehnică încercată, de acompaniament, de maestrul George Georgescu.

După aceste pagini de cizelură muzicală, concertul simfonic a continuat cu execuția, prin alăturare, covârșitor de masivă, a simfoniei a IX-a de Beethoven, a cărei alegere ar fi fost mai potrivită în cadrul unui program mai bine proporționat.

Orchestra „Filarmonică" și-a desfășurat forțele și capacitatea de expunere polifonică, de logică orânduire și expresie just reliefată, în condițiuni destul de bune, desprinzând, pentru sensul larg și general al simfoniei, mai multă claritate, mai multă coeziune, mai multă continuitate constructivă decât în majoritatea execuțiilor de altădată.

Corul societății „Carmen", părtaș credincios la toate marile execuțiuni cu ansamblu vocal ale „Filarmonicei", s'a asociat concertului, cu deplină siguranță și disciplină corală și muzicală bine menținute, dealungul serioaselor dificultăți de registru ale părților vocale.

D-na Evantia Costinescu, d-ra Nella Dumitriu, a cărei ținută muzicală și calitate de glas trebue bine subliniate, d. Mircea Lazăr și, cu puternic aport de interpretare, d. Gh. Folescu, au format quartetul de soliști.

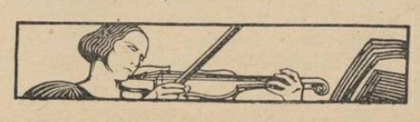

Pagini din caietul Tinereții

de Luca Dumitrescu

Se termina jurnalul acelei zile. Urmau câteva pagini presărate cu date și mici observații neimportante. Vagile aluzii la problema lui sufletească, dovedeau un voit refuz s'o mai discute. Doctorul Valer Ioan trecu repede peste ele. De aci scrisul se îndesa din ce în ce până ajungea compact, grav, continuu ca un zid. Doctorul citi fără întrerupere, cu impresia că află lucruri netrecute prin experiența lui. Erau în adevăr fapte pe cari ființa sa le refuzase constant trei zeci de ani în șir.

„Întâmplarea, marea întâmplare a vieții mele a început astfel. (Ar fi normal să nu spun „marea întâmplare". Imi dau cu creerul limpede, seama, că nu există nici o mare întâmplare afară de miracolul existenței mele. Mari sunt numai întâmplările cari transcend facultățile noastre. De ce totuși n'am ezitat să scriu: „marea întâmplare"? Să fie asta numai rezultatul exaltării mele de acum, sau semnul divin al unei prefaceri definitive în mine? Am scris'o, în orice caz, cu inima și asta mă umple cu sentimentul plăcerei adevărate, pe care n'am gustat-o până azi, și-mi dă certitudinea superbă a limitelor mele omenești; a naivității mele, pentru care totul e mare, totul e extraordinar, totul e făcut să mă uimească și să mă bucure. Așa cum mă găsesc acum, sunt în stare să sufer orice umilință. Și umilința e făcută să ne bucure. Și ea e omenească. Și ea e exclusiv a noastră, a acestor câteva milioane de ființe înzestrate cu simțul mirării).

Marea întâmplare a început prin urmare astfel. Dar mai e în mine ceva confuz: de ce scriu „a început" când în realitate s'a desfășurat, a fost? Ce neprevăzut justifică obscur în mine această nădejde?

Dar voi scrie așa cum simt. E singurul mijloc pe care-l găsesc în ființa mea, în stare să dea faptului un contur și mie însu-mi, un tandru chip de om.

Doar eri am sosit la Sinaia. Asta e ordinea timpului de pe ceasornic și din calendar. Imi dau seama că n'are decât o importanță convențională, dar o relev, pentru ca să nu uit niciodată ordinea timpului real; a aceluia pe care-l simt în bătăile inimii mele.

După timpul din calendar suntem în Sinaia de eri. Suntem: deci profesorul și cu mine. După timpul meu, suntem în Sinaia de când sunt. Sunt: deci timpul meu nu face concesii nimănui. Este exclusiv al meu și-l simt exact cum mă simt pe mine: prezent. Am întâlnit chiar aseară pe cei doi prieteni ai profesorului: doctorul Preajbă și judecătorul Ionescu. Jucau table în parcul hotelului. N'am să-mi pot închipui niciodată cum își pot trece timpul împreună trei oameni cari toți au aceiași manie: tablele. Totuși adevărul este că cei trei bătrâni sunt prieteni de o viață întreagă. Este drept că nu știu de când, dar așa am impresia. In orice caz, de opt ani de când eu trăesc în casa profesorului, sunt.

Au înființat de mulți ani un club ciudat. Clubul burlacilor. Zic ciudat pentru că, deși presupun că mai sunt încă mulți burlaci pe pământ, clubul lor nu numără decât trei membri: ei. Se pare însă că începând de eri, voi face și eu parte din el. Doctorul Preajbă care are aerul că-l administrează, mi-a cerut formal să mă înscriu. Convingerea lui este că un băiat care până la douăzeci de ani nu știe ce e amorul, e predestinat burlăciei.

A ținut și un discurs. Trebue neapărat să-mi amintesc sfârșitul, pentru că e în legătură cu marea mea întâmplare.

„Sunt, parcă spunea, două soiuri de băeți. Băeți cari trec de la starea de mânz la starea de cal și băeți cari trec dela starea de mânz, la acea de armăsar. Deosebirea între ei este următoarea: primii, cunosc femeea după douăzeci de ani, sau n'o cunosc deloc. Când o cunosc, sunt destul de copți ca să se dezamăgească; când n'o cunosc, sunt destul de naivi ca să refuze s'o mai cunoască. In ambele cazuri, îi paște burlăcia.

Cei de-al doilea, cunosc femeea sub douăzeci de ani și dau și ei tot două categorii de indivizi: unii cari se însoară și alții cari se sinucid".

Ne aflam pe locul unde-i găsisem jucând table, la o mică măsuță de fier, deasupra căreia atârna dintr'un brad, ad-hoc, ochiul unui bec electric. Lumina mare însă, venea de la o lună colosală, care răsărise din colțul Pietrei Arse.

Doctorul Preajbă vorbea, subliniindu-și — cum spune el că cere arta exprimării, cu tonul și cu mâinile „subtilitățile". Trebue să spun că odată, cândva dr. Preajbă a fost câteva luni conferențiar universitar. Mania discursurilor și a subtilităților datează de atunci. Asta mi-a spus-o profesorul pe care nu l'a împiedicat niciodată prietenia, să fie caustic. Mă amuzam de subtilitățile doctorului și așteptam să termine ca să-i răspund ceva, cam de aceiași manieră.

In fața mea însă, întunericul unei alei făcu loc și din el, eși șerpuind alb ca o poală de lună, o femee.

— „Te felicit — spuse — întinzând mâna doctorului. Te pricepi la băeți cum mă pricep eu la cisme". De aci întorcându-se către noi ceilalți:

— „Domniile voastre îmi vor permite să mă prezint. Aura Matei, de ani treizeci".

Profesorul singur, veni cu răspunsul: prompt, sarcastic:

— „Se vede, nu era nevoe să ne spui".

Aura îi aruncă o privire piezișe, în timp, strânse mâna bărbătește fiecăruia.

Mă miră vigoarea brațului ei. Neîntrebuințat părea aproape fluid. Mișcat într'un fel oarecare, se anima de o viață proprie, evident robustă, ca o ființă autonomă crescută din talazul umărului.

— „Dacă vrei să nu stârpești șoarecii, — spuse cu același sarcasm profesorului — pui pisicii clopoței".

Atitudinea ei avea acum o certitudine frumoasă și aspră de piatră. Revenind lângă doctorul Preajbă, îmi aruncă totuși cea mai inocentă privire din câte am văzut. Mă uitam la ea, cred, foarte caraghios. Era la drept vorbind, prima femee pe care o vedeam. Am încă acest sentiment clar. Este imposibil să-mi aduc aminte vre-un alt chip de femee. N'am nici un detaliu la îndemână. Mă căsnesc de pildă, să-mi amintesc vre-o colegă. E zadarnic. N'am amănunte. Nu pot identifica nici una prin ceva, care ține exclusiv de ea, așa cum țin numai de ființa ei, brațul, atitudinea, sau ochii Aurei. Toate rămân oarecum un tot abstract, caracteristici generale, concept. Oricât m'aș căsni, nu le pot identifica în altfel, decât prin acest tot de natură cerebrală: conceptul.

Profesorul își potrivi ochelarii. Era semnul lui de vitejie.

— „Cu ce te ocupi d-ta"? începu cu glasul cel mai didactic.

Fata ridică fruntea. Gândii: e pe semne, semnul ei de vitejie. Imi plăcu că nu era de loc timidă și că într'un fel oarecare îl maimuțărea fățiș pe profesor. Profesorul e întotdeauna sensibil la curaj și eu țineam realmente să-i placă fata.

— „Liber cugetătoare, domnule".

— „Din ce trăești?".

Răspunsul veni neașteptat.

— „Din propria mea substanță, domnule".

Noi nu ne puturăm stăpâni râsul. Profesorul simți că fata e îndrăcită. Tuși. Toți știau că urmează o înjurătură. Aura zâmbea.

N'aș fi vrut s'o înjure profesorul, dar îmi era peste putință să interviu. Am fost fericit că judecătorul Ionescu nu s'a mai putut stăpâni și a mărturisit totul.

Toată scena fusese pusă la cale de ei: ei doi și Aura. Pe Aura o cunoscuseră câteva zile mai înainte și le plăcuse mai întâi faptul că avea treizeci de ani și nu se măritase; de aci le plăcuse și ea. Era singuratecă și deșteaptă. Aveau garanție vârsta. Doctorul fusese cu ideea și el, judecătorul Ionescu, o acceptase: s'o primească în club. Nu voiau însă să creadă profesorul că au hotărât ceva fără să-l consulte. De aceea, chibzuiseră c'ar fi mai bine s'o cunoască și el ca din întâmplare, ceea ce isbutiseră în această seară. Apoi încet, încet, să-l obicinuiască cu ideea.

Bine înțeles, profesorul făcu scandal, dar îl făcu numai așa, ca să fie. „In fond, îmi spuse — trăgându-mă de o parte — viața e destul de plictisitoare între bărbați. Ar fi desigur un non sens pentru un club de burlaci, dar ar fi totuși original și amuzant să fie și o femee".

Aura primi vestea cu un entuziasm copilăresc. In sinea mea și cu obiceiul meu de a hărți mereu faptele, mă întrebam pentru cari motive s'o fi bucurând atât. Realitatea este că acest faimos club al burlacilor, n'are nici o realitate. Fiecare poate să facă ce vrea. Clubul nu-l împiedică de pildă nici pe judecătorul Ionescu să fie un crai, nici pe doctorul Preajbă să-și aducă în fiecare vară la Sinaia, vechea lui dansatoare și nici chiar pe profesor să-și afișeze sentimentele pseudo-paterne, față de mine.

La masă, profitând de o discuție aprinsă între cei trei bătrâni, îi spusei Audei toate aceste lucruri. Nu se justifică. Pentru ea e pur și simplu un fapt care-i place. Pe chestia justificării are filosofia ei. Justificarea degradează valoarea actului. E ca determinismul în ordinea fenomenelor naturii.

— „La munte aici avem deseori prilejul să vedem conglomerate și stratificații de o rară frumusețe. Nu găsești că-și pierd farmecul dacă te comporți în fața lor ca un geolog? Trăsnetul e un fenomen magnific. N'am văzut om care să nu se teamă de trăsnet. Totuși, după știință, e o simplă descărcare electrică. Oamenii sunt ireverențioși și față de natură și față de ei".

Are dreptate. Aura poate să fie și un om. Insă ceea ce mi-a făcut impresia dela început că este sigur, și nu s'a desmințit deloc, este că e femee. Se poate întâmpla, ca femeea să fie și în altfel decât cum e Aura. Dar eu nu mi-o pot închipui.

Am plecat de la masă, în mine, cu imaginea albă a Aurei. Imi dam seama că începe un proces nou, că mi se extinde viața. Mă suii în camera mea și-mi desfăcui geamantanele fredonând, Muzica nu venea din memorie. N'am nici pasiune, nici memorie pentru muzică. Obiectiv, sunt convins că e o artă superioară. Dar nu mă simt scuturat, — la auzul muzicii — de vre-o chemare deosebită. In timpul unui concert, mă pot deplasa cu ușurință pe gândurile mele; nu pot uita chiar că mă găsesc într'o sală de concert. Pentru mine muzica a rămas totdeauna numai o condiție excelentă de gândire.

Totuș, aseară fredonam. Muzica n'avea de unde veni din memorie. Obicinuit, sunt incapabil să-mi amintesc măcar o măsură. Venea din ființa mea întreagă. Mărunta activitate biologică din mine, se transformase subit în simfonie. Trăiam într'o condiție nouă, surprinzătoare pentru felul meu de a fi și de a mă mișca. Pentru cei numai douăzeci de ani ai mei, mi-am dat de mult seama că sunt prea limfatic. De obicei, mișcările mele sunt încete. Am impresia că-mi trag fiecare gest dintr'o adâncă lene anterioară, care ajunge până la mine ca un soi de oboseală permanentă a oaselor. Nu e o extenuare a unei forțe colosale, care se distribue înceată și vâscoasă ca un isvor de păcură, fiecărei mișcări a mea.

Mișcarea mea iese domoală din hotărîre, dar fecundată în întregime ca dintr'o stare de contemplație. De aceea dacă am isbutit să-mi recunosc vreodată ceva, fără îndoială a fost siguranța gesturilor mele. De aseară însă natura energiei mele parcă s'a schimbat. Nu mai am impresia vâscozității. Energia îmi năvălește în mușchi diluată și sburdalnică. Am alt puls. S'ar zice că mi s'a schimbat temperamentul. Acum firește, m'am obicinuit cu mine, dar aseară mi se părea că mi-am lepădat vechea machetă fizică. A trebuit să mă duc la oglindă și să încep să mă recunosc sistematic, ca să-mi pot liniști nervii și să adorm.

M'am sculat cu impresia că toată noaptea alba imagine a Aurei a dansat prin mine. Din fiecare nerv, întins ca o potecă și din tot trupul, moleculă cu moleculă abandonat, se trezea obsesia fericită a pasului care a rătăcit prin el toată noaptea.

Imi pusesem pe noptieră, ca acasă, câteva cărți, din care obicinuesc să citesc dimineața, înainte de a mă trezi deabinele. Obiceiul pornește din veleitățile mele literare, ca adolescent. Il păstrez pentru că îmi pot procura astfel, dela începutul zilei o atmosferă sufletească Mă simt — ca să zic așa — după această lectură, îmbrăcat și pe dinăuntru. Sufletul meu pornește dimineața la lucru ca și trupul, cu o ținută, cu o haină, care-l izolează oarecum de cotidian și-l ține mai aproape de centrul vieții.

Intinsei mâna. Știam ce carte am luat, după formă și după rezistență. Inchisei ochii și cântai printre buze: „Mon enfant, ma soeur..." Nu recitam, cântam pe aceiași melodie care pleca din mine tot: din inimă, din mușchi, din oase. Mâna cu cartea încă nedeschisă, căzu lângă mine pe așternut. Gândii... „Cum a putut imagina Baudelaire toată tandrețea care mângâie ființa mea acum? Nu-mi mai simteam nici o asperitate, nici un unghiu; eram tot moale ca o catifea atârnată. Numai greutatea mă mai lega de pat, de cameră, de aer, de lumină; numai ea mă mai lega de senzații. Incolo, ași fi putut fi o intonație sau un plâns. Ași fi putut fi, mângâerea însăși.

Deschisei ochii, cu grije. Oprii năvala senzațiilor în epidermă și cu sufletul protejat de această crustă pornii să mă îmbrac.

Coborâi la ceai cel dintâi. Nu știam ce odae ocupă Aura. O așteptam să răsară de undeva ca aseară și mă delectam la gândul c'o voi vedea la lumina crudă a zilei. Aveam impresia că am văzut'o numai într'un vis și simteam nevoia realității ei vii. Eram sigur că am văzut'o numai într'un vis și simteam nevoia realității ei vii. Eram sigur că am văzut'o confuz, că n'am perceput clar în ființa ei toate vibrațiile cu care Dumnezeu a făcut'o pentru mine. Am avut și aseară și azi dimineață și continui să am și acum foarte clar sentimentul că nu poate fi altfel. Că Aura e făcută pentru mine și că numai mie mi-e dat s'o gust. Imi savuram acest sentiment liniștit, așteptând să răsară, cu conștiința că-l va simți și-l va recunoaște. Mă scotea dintr'o mie de încurcături certitudinea că între noi nu pot avea loc vorbele, cochetăria și celelalte complicații ale amorului de care mi-a fost totdeauna frică în viață. Din noianul de oameni la fel, noi suntem făcuți unul pentru altul, cum e făcut un glonte pentru o țintă.

Mai întâi profesorul, de aci ceilalți, mă găsiră chipurile, așteptându-i. Vorbirăm diverse lucruri, cât timp băurăm ceaiul. In sinea mea așteptam ca cineva să aducă vorba despre Aura, dar nu mă precipitam. Cunoșteam „libile" cu cari aveam de face. Știm că vor începe imediat să mă tachineze și asta ar fi venit ca un duș peste starea mea sufletească.

In sfârșit cel mai nevinovat dintre noi, profesorul, se scandalizâ că poate cineva să doarmă atât de mult.

— „Trebue să fii femee, ca să stai în pat până la ora asta!"

Cavaler și grăbit, judecătorul Ionescu, încercă s'o scuze, schițând o confuză teorie a toaletei.

Cu profesorul nu mergeau însă aceste teorii, El chemă chelnerul și-i dete ordin să-i spună femeii de serviciu ca s'o scoale imediat.

— „E prima ședință a clubului, monșer, trebue să fim neapărat toți". Azi facem botezul ei în burlăcie".

Chelnerul aduse vestea că Aura și-a luat de dimineață ceaiul în cameră și a plecat dela ora cinci pe munți.

Indignarea profesorului nu mai avea margini. Liniștea mea și certitudinea se spulberară. Mă putui stăpâni totuși, destul de supărat în fond pe Aura, ca și cum ar fi fost responsabilă de sentimentele mele — ca să intervin și să duc pe profesor pe linia logicei.

— „De ce te indignezi degeaba? Ai anunțat-o? De unde să știe fata că azi e ședința clubului?

Ceilalți nu îndrăzniră să spună nimic. Poate și pentru că se simțeau cu musca pe căciulă. Dar mai sigur, pentru că pentru ei toate lucrurile acestea erau aproape instinctive. O ședință a clubului anunțată, asta era ceva nou, ceva cu totul neobicinuit pentru judecata lor.

In sfârșit, căzând toți de acord, mă delegară pe mine s'o văd și s'o anunț.

Bine înțeles, eu atâta așteptam. Mă suii în camerâ, mă îmbrăcai de munte, îmi luai pentru orice eventualitate un pachet cu de ale mâncării și plecai cum spuseră ei, în expediție.

Increzător în bunele mele picioare, eram sigur că în câteva ceasuri o găsesc. Urcai pe la Vârful cu Dor și colindai toată ziua platoul dintre el, cei doi Jepi Mici și Mari și Piatra Arsă, fără să întâlnesc nici urmă de Aura. Abia spre seară, un cioban pe care îl întâlnii, strângându-și oile spre târlă, îmi spuse că văzuse de dimineață o cocoană pe drumul Ialomicioarei, dar că n'o mai zărise întorcându-se. Că era Aura, nu mai rămânea nici o îndoială. Nu multe femei au trăsneala muntelui. Mă găseam pe Piatra Arsă. Aruncai o privire în urmă, pe drumul „Peșterii" și-mi făcui socoteala. Soarele sta să pice peste Caraiman. Dacă mai era prin urmare un ceas până să se spargă cu totul de șira muntelui. Intr'un cias nu te poți duce nici călare până la Peșteră. Afară de asta, eram destul de supărat pe Aura, ca să merite atâta osteneală.

Mă rupsei deci din loc și începui să cobor spre Sinaia, cu inima grea ca un plumb în piept. Ce-mi păsa mie că la picioarele Pietrei Arse se vedeau deja umbrite de înserare Bușteni și Poiana Țapului? Că pădurile se întindeau ca o poală groasă de ceață a muntelui? că stâncile dintr'o parte și cealaltă stăpâneau roșii și goale Valea Jepilor ca niște fantastice fortărețe medievale? Ce-mi păsa mie de toate astea? Ochiul rămânea deschis ca de ghiață și inima crispată înăuntru, acolo unde eu dereticasem ca să danseze ființa lunară a Aurei. Cu încetineala obicinuită a sentimentelor mele, o blestemai vreme îndelungată, mecanic purtându-mă pasul pe linia frântă a serpentinelor.

Mirosul copleșitor al ierburilor, mă trezi. Ridicai capul și privii. Mă găseam la Stâna Regală. Poiana era în adevăr de o frumusețe nefirească. Prin acest sentiment, dar mai cu seamă prin senzațiile de miros, cari mă copleșeau, mă simții în sfârșit intrat în ansamblul general al naturii. La stânga namila roșiatică a Bucegilor; deasupra mai puteam identifica încă, pe sticla violetă a cerului, câteva cocoașe de pe Piatra Arsă, cari păreau evaporarea însăși a masivului întreg, și fruntea încă strălucitoare a Caraimanului; la dreapta ceafa gălbue a Gârbovei; printre ele, șarpele albastru al văii Prahovei.

Fără miros, gândii, toate acestea — așa cum sunt sub o pată de cer, izolate de univers — ar avea ceva din frumusețea unică a operei de artă.

Coborîi surprins, din mine în natură. N'o cunoșteam eu, de ani de zile? De ce mi se părea pentru întâia oară azi atât de clară, atât de emoționantă? Pădurea însăși, dincoace de masa muntelui și dincolo de iarba poenii, era astă seară în altfel. Peste tot pe unde privisem altă dată, indiferent, descopeream astăzi motive de emoție. Mă mirai că putusem privi până acum, natura, neimpresionat ca o vită. Că putusem trăi, fără acest organ extraordinar al ființei mele: emoția.

Cunoscător cum sunt al mecanismului omenesc, încercai să-mi explic totul prin determinismul obicinuit, fizic. Mă întrebai dacă nu se datoresc aceste lucruri numai unei exaltări trecătoare a senzualității mele. Și, mă întristai la gândul că ceea ce simt, ar putea să fie numai atât. Pentru întâia oară creerul meu pozitiv de medic, simțea ca fapt, nu ca dezirerat spiritual, o nevoe dureroasă, pentru neexplicabil. Acceptai fără înconjur probabilitatea providenței și ideea unui destin care se deștepta tragic în mine. Hotărât: era un fapt nou, un fapt care prinsese undeva în sufletul meu o ființă timidă și se insinua modest dar sigur în fiecare gând, în fiecare gest lăuntric. Imi surprinsei mintea încurcată deabinele în fața acestei ființe noui, cuminte și fermecătoare, căreia inima mea nu-i putea refuza simbioza. Nu știu care: emoția determinată de extraordinara priveliște sau prefacerea măruntă din mine se ridica la cap plăcută și-mi umezea ochii.

Imi venea să plâng bine, frumos. Imi venea să fiu fericit. Era atât de puțin și totuși atât de important pentru viața mea, ceeace se întâmpla! Plânsul acesta mă putea modifica complet. De pildă eu, care din cea mai tristă și mai veche copilărie, am trăit la un loc cu ierburile și cu toată nevăzuta lor faună, nu mi-am pus niciodată obrazul pe epiderma unei frunze sau buzele în caliciul unei flori. N'am privit niciodată cu simpatie vre-o gâză; nu-mi amintesc să fi identificat vre-o gingășie caracteristică uneia. Nimic. Am trăit la un loc și indiferent, cum trăiau toate acum, sub ochii mei. Dar de ce-mi erau atât de dragi astăzi? Viața firului de iarbă, care-mi mângâia obrazul, se întâlnise acolo, în punctul de contact, cu viața mea. Ce măreț! Se întâlneau atât de simplu, două vieți din două lumi diferite! Firul de iarbă cu adânca și fericita lui robie; eu cu marea și trista mea libertate. Ce puternică — repetai, cu vorbe, ca să-mi simt forma simțirei — trebue să fie natura, dacă o întâmplare colosală ca asta, e posibilă cu atâta ușurință! Față de atâta putere e firesc ca inima ierbii și inima mea să fie prietene".

Emoția care îmi umplea ochii cu plâns, o simteam deopotrivă în nervii delicați ai fratelui meu, firul de iarbă și eram sigur că și el plânge.

— „Ce faci aici?"

Imi deslipii obrazul de pe iarbă și o privii încurcat.

Extraordinar! De unde căzuse? Imi șterse lacrimile. De ce să-mi fie rușine că m'a prins plângând? Nu plânsese oare însăși viața din mine, bucuroasă că se întâlnise cu sora ei din iarbă?

Ochii fetei mă priveau doldora de simpatie și solicitudine, ca și cum și sufletul ei s'ar fi apropiat de ale noastre; de al meu și de al ierbei mele. „Ce Dumnezeul îmi spusei — toate sunt revelatoare astăzi". Trebuia să fac neapărat ceva; să-i mulțumesc într'un fel pentru această privire. Ii luai mâna și i-o lipii de obraz, la fel cum lipisem firul de iarbă mai adineauri. Din același sentiment; din aceiași necesitate de colosală, cosmică integrare.

— „Ce ai, ești ciudat".

Tonul spusese cu totul altceva. Ințelesei că făcusem prea mult. Ii dădui drumul de mână și o privii trist, trezit din marea mea halucinație. Imi dădui seama că nivelul meu sufletesc era mai sus și-mi pusei cu părere de rău, punct fericirii. Făcui un efort și-mi organizai o voce cât mai aproape de cea omenească.

— „Nimic. Eram pur și simplu emoționat".

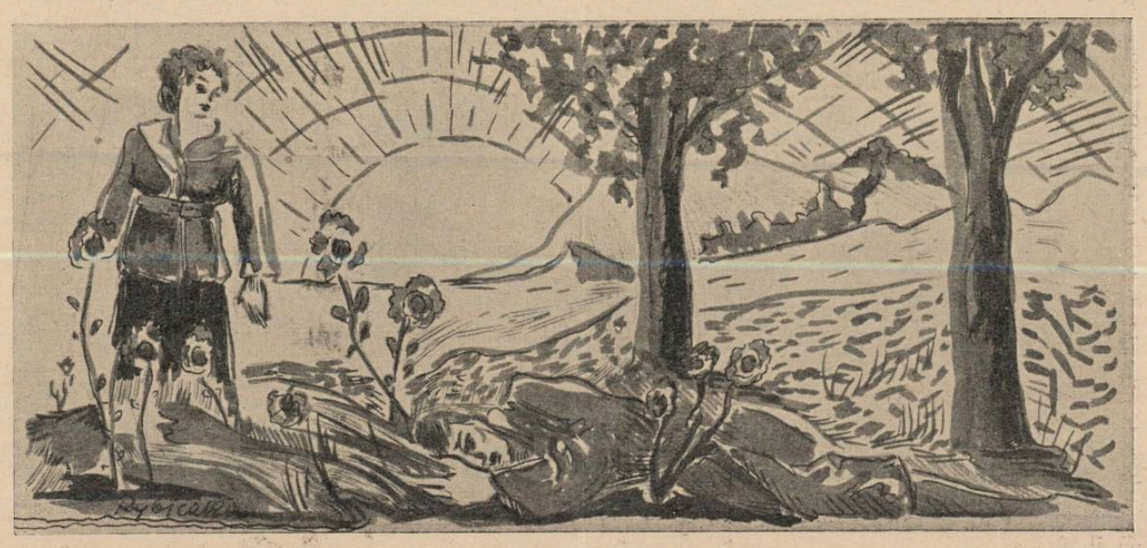

Cronica ideilor

Vasile Băncilă:

„Lucian Blaga, energie românească"

Lucian Blaga.
(de Maria Brates-Pillat)

I

Orice întrebare despre filosofia lui Blaga va trebui în mod necesar, să poarte mai înainte, asupra etnicului ca isvor metafizic. Intr'atât este de adevărată această afirmație, pe cât de anevoioasă înțelegerea normală a criteriului etnic în filosofie, unul nou, cu desăvârșire altul, fără tradiție în istoria gândirii, și, am zice, unul românesc. Este de prisos a se căuta adiacențe etnicului ca principiu metafizic, fie în planul ontologiei formale raționaliste, fie în direcția intuiționismului vitalist, destul de modern pentru a părea convenabil.

Acum, după ce am terminat de cetit lucrarea d-lui Vasile Băncilă, mă întâlnesc cu un sentiment de firească mândrie. Pe care îl va resimți din plin, orice cercetător de gând românesc, cartea aceasta fiind apărută într'un moment crucial pentru filosofia contemporană, ocazionat de orientarea cardinală pe care gândirea lui Blaga a propus-o ontologiei contemporane, nu numai aceleia românești.

Faptul că metafizica blagiană repauzează pe fondul etnic românesc, nu trebue să încurce pe nimeni. Nici să promoveze opinia grăbită că un atare criteriu, în cazul în care este admis, poate fi propriu și valabil numai cât privește realitățile etnice din care s'a inspirat. Etnicul este un criteriu ontologic nou și foarte grav, poate cel mai întreg din câte s'au propus teoriei cunoașterii, pe care Blaga l-a formulat într'o evoluție ideativă în stare să îl legitimeze ca pe singurul complet, organic, durabil. Mândria și încrederea noastră de aici trebue să înceapă. Pornind de la exploatarea zonei de etnic românesc pe care, ancestral și sintetic o avea ca pe o preformație psihică individuală, întrunind trăsăturile epice ale realității ontice sătești, Lucian Blaga, atunci când ajunge să vorbească de „dogmă", de cunoaștere luciferică, de absolutul gnoseologic al censurii transcendente, nu face decât să dea valoare universală criteriului etnic însuși. Pentrucă din modul cum el intuiește inconștientul, nu mai rămâne nici o îndoială despre corelațiunea genetică intimă dintre etnic și metodologia dogmatică.

Dacă în **Trilogia cunoașterii** Blaga se ridică hotărât împotriva logicei formale, nu este mai puțin adevărat că ar fi o greșală să încadrăm gândirea lui în prea mult răspânditul iraționalism biologic, acel curent apusean dela care nu aflam aproape nimic despre inconștient. Mai mare eroare ar fi încă, să fie situată ontologia lui Blaga într'o poziție eclectică, la rându-i, tot atât de periferică. Gânditorul român deschide primul calea unei cunoașteri, i-am zice verticale. Inconștientul, stratul aurifer al sufletului, este, la rându-i, gnoseologic, direcțional și principiar, funcțional dacă nu strict noematic. Blaga „nu admite raționalismul în sensul că îl depășește și nu admite misticismul în sensul că îl organizează, că îi stabilește canoane" — lămurește, foarte pregnant, d. Vasile Băncilă. Logica formală asigură o quasi-cunoaștere, în care realitatea este disimulată ocolită amabil. Cunoașterea **luciferică** dimpotrivă, deși realizată în negativ, ne relevează absolutul prin mister. Ceeace nu însemnează că Blaga „pozitivează" misterul. Dacă ideia de mister „ne dă în adevăr un raport de adecvare cu absolutul", dacă misterul pătrunde oarecum în plan de transfigurație logică, „censura transcendentă" — nu este mai puțin adevărat însă că „censura păzește implacabil absolutul, ea îndeplinind o funcție de apologie a misterelor existențiale". Ajungem să înțelegem misterul, deși fără să fie nevoie să-l cunoaștem și altfel decât exponențial. „Această orânduire a lucrurilor este, pentru Blaga — nu numai reală, ci și ideală". Sistemul censorial al cunoașterii garantează armonia cosmică universală. Iată-ne în fața unui „știm atunci când nu știm", a unui **agnosticism înțelegător** cum se exprimă, foarte inspirat, d. Vasile Băncilă. Acest agnoticism înțelegător este ultimul dintre cele șase categorii ale etnicului românesc. Prin intermediul lui, am parvenit să stabilim trăsătura de unire între etnicul nostru și criteriul ontologic pe care, în planul general de teorie a cunoașterii, Lucian Blaga îl propune filosofiei contemporane. Legătura dintre „Eonul dogmatic", „Cunoașterea luciferică", „Censura transcendentă", adică **Trilogia cunoașterii** pe deoparte — și **Trilogia culturii** pe de alta („Orizont și stil", „Spațiul mioritic", „Geneza metaforei"), se întrevede, acum, suficient. Ea este aceea dintre etnic și categoriile ontice blagiene. Și se putea realiza, urmărind oricare dintre **liniile spiritualității țărănești (Cosmicismul, mitul, modalitatea stihială, dogmaticul, divinul,** în sfârșit **agnosticismul înțelegător** la care ne-am referit în special). Cetitorul a putut să observe că d. Vasile Băncilă face operă de veritabilă creație metafizică. Nimeni nu va spune că această carte este doar o minunată exegeză a ideilor lui Blaga. Va trebui să prezentăm de acum gândul întreg al d-lui Băncilă, pentrucă d-sa, postulând fericit corespondența categoriilor etnice în opera lui Lucian Blaga, a creiat spațiul unor concluzii originale, riguros personale. D-l Băncilă inovează în câmpul filosofiei românești nu numai prin uimitoare posibilități de înțelegere critică dar ne încredințează despre apariția rară a unui gânditor autentic.

MIRCEA MATEESCU

SPECTACOLUL

de AUREL CĂLINESCU

Seară de gală la Orion. Pentru a cincizecea oară Filip va juca rolul lui Nazarie din „Deslegarea cea mare". Lumina caldă și parfumată a foaierelor, aici suptă în plușul cărămiziu al pereților, dincolo țâșnind violent dintre oglinzi și cristaluri a fost multă vreme cântărită de ochiul fără greș al regisorului. Totul e îndeamănuntul pus la punct, cu săptămâni înainte. Bărbații și femeile, în haine de ceremonie, umplu fumoarele și bufetul, discutând reținut, cu gesturi care trădează o mulțumire aleasă și deplină, strălucita interpretare a maestrului. Femeile mai ales, cu buchetele de violete și garoafe de seră, special cumpărate și păstrate pentru scena desnodământului se strâng împrejurul scrumierelor svelte de lemn, fixate pe trepiede de argint, pregătindu-se pentru surpriza cea mare pe care au de gând s'o facă actorului. Sala e caldă, tandră și parfumată ca o logodnică în așteptarea mirelui.

Filip obosit, închis în cabina lui, stă cufundat în fotoliul mare de marochin și fumează din pipă. Pe mesuța rotundă de abanos din fața lui, printre oglinzi, pudriere și creioane colorate se răsfață portretul Irinei încadrat în ramă simplă de trandafir. Bărbatul o privește lung prin clăbucul albăstrui al lulelei și lasă pleoapa să-i acopere pe jumătate ochiul albastru și umed. Ca un stol de porumbei îi năvălesc sub frunte amintirile. O vede pe Irina cu patru ani în urmă, înaltă, diafană, visătoare. A iubit-o pentru părul ei blond, pentru mâinile albe cu unghii de purpură și pentru multe alte lucruri mici care aveau însă pentru el și mai au încă o importanță covârșitoare. După ce s'au căsătorit ea a vrut să facă teatru și el, plin de bunăvoință, a sprijinit-o, luându-și-o parteneră în „Deslegarea cea mare".

Rolul Izabelei i s'a potrivit de minune și succesul nu s'a lăsat mult așteptat. Astăzi Irina duce pe umerii ei jumătate din gloria lui. Dar acolo unde peste fața lui Filip se lasă o umbră, este la gândul pe care i-l pricinuește o presupusă legătură între soția sa și arhitectul Ilieș. Pe acesta l-a surprins în câteva rânduri într'o atitudine prea intimă și prea îndrăzneață pentru respectul pe care ar fi trebuit să i-l păstreze Irinei. Pe ea a observat-o primind, fără reproșuri, o aluzie pentru care el ar fi dorit să-i întoarcă spatele. Au venit pe urmă alte amănunte și s'a ferit să facă scene, să fie vulgar. A închis demn în suflet o tristețe nobilă și aspră.

Sub privirea lui, chinuită de dragoste, portretul Irinei pare că mișcă. Filip se ridică nervos din fotoliu și începe să se plimbe împrejurul mesuței. Costumul de scenă cu pantalonul tăiat în pânză de doc cenușiu peste care poartă o pijama de mătase vișinie, cu cordon răsucit de fireturi îl prinde minunat. Aude soneriile în culise, glasul răstit al regisorului și fuga mașiniștilor pe culoarele strâmte. Gândul că peste puțin timp va trebui să intre în scenă îl plictisește. Niciodată mai mult ca acum n'a dorit o pauză mai lungă. Scoate ceasul, îl plimbă dintr'o mână în alta și murmură: la dracu, timpul trece prea repede pentru oboseala mea. Când aude afară vocea Irinei, sfădindu-se cu cameristele, vrea să-i deschidă și să-i vorbească, dar câteva bătăi în ușă îl fac să renunțe. Fără să mai aștepte să i se răspundă, un băiat pătrunde înăuntru și-i întinde un buchet enorm de garoafe roșii cu o carte de vizită: „dela o admiratoare a d-voastră, bunăvoință și simpatie!" Pe urmă iese repede refuzând să-i dea vre-o lămurire. Filip desface florile și vrea să le pună în vaza de cristal de pe fereastră. O scrisoare însă îi scapă printre degete silindu-l să se plece și să o ridice. Cunoaște trăsăturile, hârtia, cerneala. O desface puțin iritat și citește: „Iubitul meu, încă puțin și te voiu face fericit. Știi că dragostea mea pentru tine nu cunoaște margini. Cu ce drept am îngrădi dar bucuria de a o trăi până la capăt. O, copilul meu răsfățat! Numără zilele și așteaptă. Peste o săptămână Filip pleacă în turneu cu „Alcibiade". Eu voiu rămâne în capitală. Singură cu tine, fără spioni, fără geloși! Gândește-te bine și măsoară evenimentul. Deocamdată atât fiindcă vine el.

A ta peste orice fel de împrejurări care ni-ar sta împotrivă,

Irinel".

Filip își lasă capul pe piept gângăvind: singură cu tine,... fără spioni,... fără geloși,... peste orice fel de împrejurări... De sub fard sângele i-a fugit cu desăvârșire, uscându-i obrazul ca o iască. Tremură puțin și cu degetele bate violent aerul. Un moment simte cum se sufocă dar repede își găsește respirația luând o hotărâre gravă. Pe dulăpiorul cu bibelouri, trântite peste o pereche de mănuși albe de olandă, stau două revolvere: unul mic, nichelat, de alarmă, cu care trebuie să intre în scenă ca să tragă în Izabel și altul negru, adevărat, puțin mai mare și mai fioros pe care-l poartă totdeauna asupra lui. Pe acesta și-l strecoară în buzunar, răvășind peste celălalt mănușile. Pe urmă, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat, se plimbă cu mâinile la spate, scrâșnind între dinți pipa.

O vede pe Izabel palidă, îngenunchind înaintea lui și silabisind după text: Iartă-mă Nazarie! între mine și Pavel n'a fost decât o strângere de mână, ți-o jur. Atunci el va răspunde ce a avut de răspuns autorul și va trage. Publicul va aplauda, lui îi plac scenele tari: e doar dintre acela care plânge regulat la înăbușirea Desdemonei de către Othello.

Câtă naturaleță în moartea Izabelei, vor zice cucoanele și vor îndreptа binoclurile spre ei. Dar Irina nu se va mai putea ridica să se încline și să primească aplauzele: va fi un cadavru. Când sângele va fi înroșit destul de bine scena va striga regisorului: ce-ai făcut țicălosule, mi-ai dat un revolver adevărat?... Adică nu, e mai bine să nu spună așa. Ar fi vorbă de prisos; până la urmă i s'ar dovedi lașitatea și ar fi urât. Va arunca mai bine arma și va declama fraza aceea atât de minunată din „Visul lui Ossian" care spune: „Și acum vie peste mine vijeliile nordului și înfășoare-mă crivățul de ghiață; putere am să le înfrunt și putere am să le învinge pe amândouă"...

Din când în când se lasă încet în fotoliu, își prinde capul între palme și gândește. Fața i s'a tras în ultima săptămână și pupilele ochilor și-au pierdut, de prea multă muncă, elasticitatea lor vie de odinioară. Dacă orbita n'ar fi albastră de vopsea și obrazul prea încărcat de pudră, ți-ar veni foarte ușor să-i atribui slăbiciuni pe care nu le are. Un figurant îmbrăcat într'un veston împodobit cu șnur portocaliu, deschide ușa strigând din prag: maestre, peste cinci minute intrați. Filip mai rămâne un timp cu privirea dusă în gol apoi se ridică, privește încă odată în oglindă și iese.

E răcoare între culise și e bine. Figuranții cari roiesc pe potecile de scândură se dau respectuoși la o parte când trece maestrul. Unii scapă chiar exclamații de admirație: îi încântă ținuta și prestanța bărbătească a lui Filip. El nu bagă nimic în seamă. Trece printre ei cu capul plecat și nu are urechi decât pentru sgomotele de pe scenă. Aude lămurit glasul Irinei întretăiat, pe ici pe colo, de răspunsurile monosilabice și puternice ale lui Pavel. Replicile merg repede, una după alta și apariția lui devine imediat necesară. Regisorul îi face semn să intre. Filip se oprește un moment în fața unei uși monumentale de carton apoi o deschide violent și pătrunde pe scenă. Sala isbucnește în aplauze. Cucoanele și domnii gravi din fotoliile de orchestră flutură din mănuși și aruncă flori. Deși e la al treilea act și la a cincea sa intrare în scenă, gesturile acestea se repetă mereu ca și cum de fiecare dată ar începe o piesă nouă. Nu mai știe nici el ce să înțeleagă. Se înclină, fără să mai zâmbească, în fața spectatorilor și se întoarce cu fața către Irina. Ea stă pe un taburel în mijlocul scenei și privește, de multă vreme, o acuarelă atârnată deasupra pianului. E puțin indispusă dar rochia de catifea violetă, cu cordonul din inele de argint, o prinde de minune. Așteaptă ca bărbatu-său să înceapă. Fraza cu care trebuie să-i răspună a trecut-o deja din cap, pe vârful buzelor. In sală e o tăcere de mormânt. Semi-obscuritatea luminii albastre a îmbrăcat stalurile și lojile într'un văl de ceață fantastică sub care stă ca pietrificată o mare de capete. Filip prinde a se plimba încet împrejurul Irinei. In buzunarul pijamalei simte greu, lovindu-i piciorul, oțelul revolverului. Nu știe dacă e nimerit să mai prelungească puțin pauza ori să intre în rol. Tăcerea domnește încă o bucată de vreme nestingherită. Din cușca sufleurului îi vin îndemnuri repetate: începe, începe!...

Pe Filip îl cuprinde un dispreț, nemăsurat pentru mulțimea aceea din umbră, care așteaptă. Ce așteaptă, ce vrea? El are aici o socoteală de familie. El nu mai e Nazarie, nici nevastă-sa Izabel. Sunt ceeace sunt ei deobiceiu: Filip și Irina, atâta tot. Poate dar să facă ce vrea, sfârșitul va fi acela pe care-l așteaptă toți. Atunci puțin îi interesează în ce fel vorbește el cu femeia lui, prin ce mijloc încearcă s'ajungă la țintă, dacă numai joacă ori chiar trăiește ceeace face. Mai continuă de două trei ori ocolul împrejurul Izabelei apoi încrucișează brațele și exclamă: Irina, ce-ai făcut tu din mine! Publicul isbucnește în aplauze sgomotoase. Lui puțin îi pasă dacă pe eroină a chemat-o până acum altfel, dar mimica, încrucișarea brațelor, pateticul expresiei, l-au entuziasmat peste măsură. Irina rămâne împietrită pe scaun. Replica, pe care adineaori o avea pe buze, acum n'o mai găsește nicăieri. Privește contrariată figura lui bărbatu-său și înțelege numai-decât că Filip nu mai joacă. Prea îi ard privirile și buza de sus prea îi tremură. Un fior de groază o cuprinde: parcă îi poartă cineva dealungul spinării, o perie de sârmă. Se prinde bine de scăunel, să nu cadă și așteaptă. Filip își descleștează brațele și privește spre sufleur. Acesta bate desnădăjduit cu pumnul în caetul pe care are scris textul și strigă: Izabel, maestre, Izabel — cine a fost aici?... Ce prostănac, își zice Filip, își închipue că mi-am uitat rolul și, de teamă ca lucrurile să nu ia o întorsătură care i-ar putea stingheri planul, se adresează stăpânit Irinei: Cine a fost aici, Izabel? Ca o floare se deschide în lumina rampei sufletul femeii. Corpul nu-i mai tremură și mâinile nu mai simt nevoia de a se sprijini pe rama de lemn a taburelului. Vra să zică n'a fost decât atât: o uitare de rol!

Ah, Dumnezeule, fii îndurător cu ea! Repede se ridică în picioare, dă drumul la o cascadă de râsete, prinde între palmele ei pumnii ososi ai lui Filip și răspunde: Ce copil ești tu Nazarie, dar cine altcineva putea fi decât Pavel. A întrebat de tine și i-am spus că astăzi nu-l poți primi. „De două săptămâni mă împiedici să-l văd, Doamnă", zise Filip, păstrând întocmai expresia textului privind adânc în ochii Irinei. Ea nu mai poate suporta privirea aceasta. Filip e schimbat cu desăvârșire astăseară. Iar o cuprinde grija. Dacă nu și-ar teme cariera ar fugi din scenă chiar cu riscul de a strica piesa, așa de mult începe s'o înspăimânte căutătura lui. Se stăpânește însă, îi poartă mâinile prin păr și-l împinge încet spre canapeaua de lângă fereastră. Acolo urmează să-i explice totul: cum Pavel a îndrăznit să-i facă anumite aluzii, cum ea l-a respins indignată și încă o mulțime de alte nimicuri. Filip acum nu se mai uită în ochii ei, ci își pleacă până'ntr'atât capul în pământ încât șuvițele părului i-acoperă toată fruntea și zice sugrumat, numai și numai pentru ea: minți Irina, minți!...

In cușca lui sufleurul asudă făcând semne disperate. Ce dracu', omul acesta vrea cu tot dinadinsul să-l atace: iar a călcat textul. Dar Filip, deastădată nu-și mai poate stăpâni simțirea lui personală. El nu poate uita că trebuie să ucidă cu adevărat și că, astăseară interpretând pentru ultima oară suferințele lui Nazarie, trebuie să scape definitiv și de ale lui. Nu, nu va mai călca textul, însă va căuta să termine cât mai repede. Se ridică dar de pe canapea, vine în fața rampei și zice nevestei: și totuși, cu toată nevinovăția ta, surprizele neplăcute nu-ți pot lipsi. Izabel nu se teme. Ea știe că trebuie să primească dela Nazarie o scrisoare de a ei către Pavel, care-i sfarmă toate probele de nevinovăție. Știe deasemeni că trebuie s'o tăgăduiască, să plângă, să cadă în genunchi. Deaceea nu se teme și așteaptă. Filip pare acum deplin stăpân pe sine. Numai ochii îi joacă sub arcadele albastre, într'o frământare ciudată. Bagă o mână în buzunarul pijamalei și întârzie s'o scoată. Vrea să vadă ce impresie va face asupra Irinei întârzierea aceasta. A devenit crud, îi place s'o tortureze. Lumina care se ridică dela picioare și aceea care cade din sufitele de deasupra, îi arată trupul svelt, țintuit acolo lângă cușca sufleurului, dar sufletul nu încearcă să i-l arate. Și publicul și Izabel n'au putut până acum înțelege mare lucru din ceeace reflectoarele nu vor să scoată în evidență. Unul se îndoește dacă joacă, celălalt se îndoește dacă trăiește. Pe amândoi însă așteptarea i-a întins ca pe niște coarde gata să plesnească. In sfârșit Filip le redă răsuflarea: între degete scoate o hârtie albă, înpăturită și o întinde nevesti-sei: poftim, citește! Izabel ia scrisoarea, dar n'o mai desface și o scapă. Pupilele i se fac mari, buzele încep să-i tremure, mâinile nu mai vor s'o asculte ci se lasă reci deasupra șolduri-lor strânse puternic în catifeaua violetă. E scrisoarea pe

care i-a trimis-o alaltăieri lui Ilieș. O cuprind ametelile. Își pipăe capul dar nu și-l mai simte. Gura o deschide mare ca să n'o sufoce svâcnirile pieptului. Așa cum stă face impresia unui iris enorm, crescut deodată în fața lui Filip ca să-l farmece și să-l turbure. Petecul alb dela picioare i se pare Irinei că se întinde până când acoperă toată scena asemuindu-se cu o apă limpede și adâncă unde ea începe să se scufunde, puțin câte puțin, fără nici o nădejde de a mai fi salvată.

Lucru pentru care n'a făcut repetiție, își zice Filip, fixând-o stăruitor cu privirea. In sală se aud murmure de admirație. Se aud chiar, ca niște răbufniri de artificii, și câteva bătăi din palme. Momentul e prea solemn însă ca să fie turburat în mod atât de vulgar, de aceea liniștea revine repede și, sgârcită, nu lasă decât priveliște ochiului. Intre culise e un tablou aproape ridicol. Regisorul privește congestionat prin ferestruica de sticlă. Sforile acțiunii i-au scăpat din mâini și acum, când nu mai comandă el intrările și ieșirile, interesul pentru fiecare gest al actorilor i-a crescut până la exasperare. Imprejurul lui e o frământare surdă de capete: toți ar vrea să vadă și să audă ceva. Il privesc acolo într'o apăsare dureroasă dar el nu se gândește să protesteze. Toată simțirea i s'a concentrat în ochi, iar ochii îi sunt cu totul robiți de mișcările desordonate ale lui Filip.

Deodată, ca și cum s'ar fi rupt dela mijloc, Irina se aruncă la picioarele bărbatului. E o încercare disperată de a se salva pe ea și piesa. Acesta nu mai știe ce trebuie să facă. Curajul i-a pierit cu desăvârșire și simte că nu poate îndeplini ceea ce și-a pus în gând. O descurajare adâncă îl cuprinde: Cine l-a adus aici? Cum să iasă acum din încurcătura aceasta? Cum de nu și-a dat seama ce înseamnă a ucide! Incepe să se clatine, scena prinde să se învârte așa de repede cu dânsul încât, dacă Irina nu i-ar ține încleștate picioarele, ar cădea de bună seamă. Pe nevastă-sa o vede acolo, jos, dar n'o aude ce spune. I-e scârbă, i-e scârbă de tot, până și de el. Ce om, ce bărbat! Cum oare de-a ajuns aici. Incearcă să se desfacă din strânsoarea Irinei dar nu poate. Situația aceasta ridicolă îl înebunește. Din cușcă aude un îndemn desnădăjduit: revolverul, revolverul! In buzunar degetele i se lipesc pe fierul rece dar n'au tăria să-l scoată dintr'odată. E nevoe de o sforțare eroică pentruca să-l aducă până'n fața Irinei. Aceasta cunoaște arma și înțelegerea pericolului se face prin instinct, mai repede decât își poate da seama. Fața i se ridică diformată de spaimă, către Filip. Cu mâinile îi înlănțuie mijlocul și gura i se deschide singură, ca de spasm. Dealungul obrajilor pornesc râuri de sudoare amestecată cu pudră. Tremură și ochii parcă vor să i spargă fruntea:

— Filip, Filip!...

Bărbatul se uită la ființa aceea care se agață cu atâta patimă de viață. Cât e de mică și de urâtă, dar câtă pasiune într'însa! Măcar puțin să-i fi dat și lui din ea. Aruncă revolverul, îi prinde mâinile, apoi se apleacă asupra ei și lasă să-i scape toată ura care i-a încins până acum sufletul.

— Târfă, târfă!

Din sală isbucnesc fluierături prelungi, bătăi din picioare și strigăte: rușine, rușine! Filip își desface pijamaua, întoarce disprețuitor capul către public și înainte încă de-a se lăsa cortina dispare peste fereastra care dă în culise.

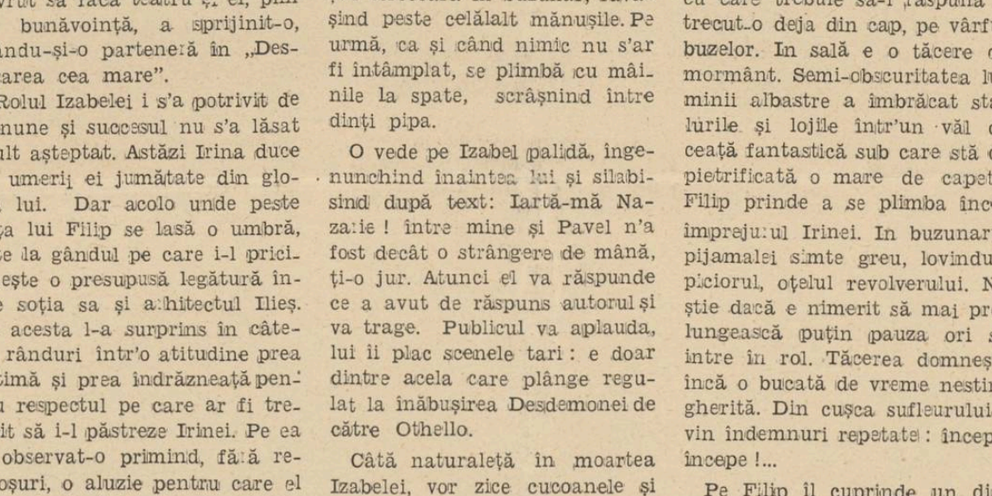

Cronica dramatică

EATRUL NAȚIONAL: „BUNBURY", medie în trei acte, de OSCAR WILDE

iesa dela Teatrul Național, cred că este minunată realizare. Intâiu, în privința uției, și apoi, în ceeace privește con-ția.

unbury este o piesă care tratează o e anumită din lume, care stare în-ște face ca un menaj în doi să nu fie bil, ca un celibatar tânăr și simpatic nu poată trăi singur, etc.

rin urmare, o piesă realistă în cel mai înțeles al cuvântului.

ar ceeace face marea ei valoare, nu este fondul, cât stilul tratării.

scar Wilde împreună în Bunbury fine-subtilă a spiritului englez, cu sar-mul și vigoarea temperamentului galic. ialogurile strânse, săgeți încărcate cu mor și bun simț, formează dealungul r trei acte, un isvor nesecat de far-ce. Nu poți rezista acestei comedii. Ea cuprinde, te cufundă în minunatele ei zii, ca un suflu sănătos și pur.

ubiectul nu contează prea mult. E mai grabă o înșiruire de încurcături hilare cari personagiile se agită cu desinvol-ă.

scar Wilde este în primul rând un ilitor francez, și poate tocmai de aci vine puterea creațiilor sale. El e sincer deschis, lipsit de formalisme inutile. A-ică înlături orice prejudecată și pri-te realitățile cu ironie, fără a se tur-a. Totuși, comedia este de o puritate unată. Ca un basm. Aci găsim spiritul glez, care știe din orice act, cât de ab-t ar fi, să steargă părțile josnice și să ture relieful mai înalt, mai nobil. n Bunbury, se întâmplă lucruri foarte nale. Niște oameni cari își ascundeau l altuia adevărul, pentru a putea trăi e și nestingherit, se văd descoperiți de nturile soartei. Dar totul se termină cu e, fiindcă se iubesc...

i atunci se uită orice, se căsătoresc du-cum inima le ordonă, recunoscând însă litatea lui Bunbury. Bunbury fiind un rsonagiu extrem de important. El poate oricine și oricând la dispoziție. Poate bolnav și sănătos. Poate fi prieten ori șman.

Insfârșit Bunbury, nume fictiv, perso-giu imaginar, este și trebue să fie o supapă de siguranță pentru fiecare om. In el se pune speranță deplină, când va fi o discuție de evitat; o întâlnire de ascuns, sau dorința de a evita o invitație neplăcută, Bunbury va fi oricând gata să te invite el, să te cheme el....

Bunbury ascunde prin urmare în spate necesitatea omului de a evada din perso-nalitatea lui. De a scăpa de cerințele le-găturilor sociale, fără a supăra pe nimeni.

Grație lui Bunbury, toată piesa își are explicație. Fiindcă încurcăturile și des-nodământul fericit se datoresc numai și numai acțiunei binefăcătoare dar puțin periculoasă a lui Bunbury. A fost deajuns ca doi Bunbury să se atingă, pentru ca personagiile ce se serveau de ei să intre în coliziune.

Neînsemnată întâmplare ce nu distruge puterea numelui fictiv, ci, cel mult, în-deamnă la mai multă precauție pe regi-zorii lui.

Interpretarea a fost bună. D-na Ma-rietta Sadova, într'un rol ingrat, a știut să aibă o creație admirabilă. Mimând per-fect atitudinea unei guvernante engleze, și-a priceput cu măestrie masca antipatică și hilară în acelaș timp, obținând aplauze la scena deschisă, de nenumărate ori.

Marietta Deculescu, simpatică și plină de viață. Rolul unei fetițe de țară cu iluzii și lecturi de romane romantice, gen Paul et Virginie, i se potrivesc de minune.

Natasa Alexandra, prea devia câte-odată, a izbutit totuși să se armonizeze cu stră-lucirea replicelor ce dădea.

Mai puțin nimerită, Dina Mihalcea a șarjat personajul. Intr'o piesă engleză de finețea lui **„Bunbury"** nu se șarjează, fiindcă ea însăși șarjează prin cuprinsul ei, destul.

D. Critico a avut o poftă de mâncare te-ribilă, tot timpul. Lăudabil. Dealtfel ca și creația domniei-sale, care s'a menținut la un nivel înalt.

D. Atanasiu, tânăr și talentat, a știut să îmbine tinerețea și sănătatea piesei, cu seriozitatea fondului, într'un tot armonic. Am impresia că s'a adaptat frumos con-cepției autorului.

D. Antoniu, la rândul lui, în rolul păsto-rului bătrân, șubred și îndrăgostit, a fost o revelație.

VICTOR POPESCU

CREDINȚA NEAMULUI OGLINDITA IN COLINDE

de NICOLAE CIUCEANU

Un popor în ascensiunea sa pe tărâm cultural, nu poate păși pe o treaptă su-perioară și nu poate să se încadreze în con-certul celorlalte națiuni, dacă nu-și res-pectă tradiția și obiceiurile, care sunt fun-damentul lui ca națiune. Poporul româ-nesc s'a născut creștin. Prin creștinismul ortodox, vărsat din abundență în tiparele de veacuri ale Românismului, s'a creat o tradiție de obiceiuri pline de adevăr și dreptate, cari au croit pentru veșnicie drumul în istorie. Ascetismul creștin a sădit în sufletul strămoșilor noștri, o viețuire perpetuă în tradiție și obiceiuri. Tradiția sau „datina" cum o numește Alexandru Davilla și obiceiurile românești sunt torțe de lumină, drumuri de închegare și înfră-țire între Români. Toate aceste mituri, de esență superioară, au păstrat originalita-tea culturii românești, care desvălue ne-sfârșita gamă a valorilor noastre națio-nale.

Din vâltorile sufletului românesc fecun-dat de mituri, datini străvechi, și de cre-dința nouă, a luat naștere o cântare cu o melodie duioasă povestind nașterea Celui fără de început. Acum colindele nu mai prevesteau un „An Nou" ci cântau naște-rea Mântuitorului Isus Hristos, cântau nașterea unei noi lumi, a celei de „a doua creație" a lumii.

Din primele veacuri creștine și până a-cum, cetele colindătorilor au adus româ-nului, pe aripa cântecului, o mireasmă a trecutului:

„Dumnezeu adevărat
Soare în raze luminat,
In sălașul lui Crăciun,
Unde s'a născut Domn prea bun".

In colindele românești pulsează un su-flu de simțire și viață națională, în ele se vorbește și de înfrățirea țăranului cu glia pe care a stropit-o cu atâta sânge:

„La sculați boieri mari
Florile dalbe, flori,
Sculați voi, Români plugari
Florile dalbe, flori,
Că vă vin colindători
Noaptea pe la cântători,
Și v'aduc pe Dumnezeu
Să vă mântuie de rău.
Dumnezeu cel nou născut.
Dumnezeu adevărat
Soare'n raze luminat,
Sculați, sculați, boieri mari
Sculați voi, Români plugari,
Că pe cer s'a arătat
Un luceafăr de 'mpărat".

Credința poporului a ieșit din colinde, cu purificări de înalt misticism. Prin aceste poezii s'a sădit o conștiință care a fost comună pe întinsul acestei țări:

„O ce veste minunată
In Vifleem ni se-arată
Că s'a născut prunc
Din Duhul sfânt
Vengura curată.
Mergând Iosif și Marie
In Vifleem să se scrie
Intr'un sălaș,
Lângă oraș
Născu pe Mesia".

In sărăcia cea mai desăvârșită s'a plăs-muit marea faptă a cerurilor:

„La ocolul boilor
Boilor blajinilor
sau
Mii de făclii mii ardea
Și alte mii, mii se aprindea.
Mii și mii de luminele
Străluceau ca niște stele".

Poporul, după propriile lui categorii de gândire, a căutat să exprime cât mai clar „concepția divină" și să definească în timp și spațiu, arătând chiar și cadrul local:

„Păstorii văzură zare
Și din cer lumină mare.
Ei fluerau
Ingerii cântau,
Toți se bucurau,
După o stea luminoasă
Dintre altele aleasă..
Daruri aduceau
In genunchi cădeau".

Poporul a căutat să facă, și a reușit în mare măsură, localizarea marelui eveni-ment, pătrunzându-l, prin vorbele proo-rocului:

„In orașul Vifleem
Veniți creștini să vedem,
Că astăzi ni s'a născut
Domnul cel fără de Inceput.
Că astăzi ni s'a împlinit
Prin prooroc ce s'a grăit,
Că se va naște Hristos
Mesia Chip luminos".

In poezia cultă poetul exprimă aceeași idee, însă cu o mai precisă localizare. Prin aceasta se poate vedea aderența poeziei culte la elementul folcloric:

„Jos sub poarta raiului
Pe sub Piatra Craiului
Unde încep muscelele,
Apele și stelele,
Vezi albini ca pe chilim,
Târg pe nume Vifleim".

(Ion Pilat „Nașterea")

Iată cum a știut mâna măiastră a poe-tului popular să împerecheze divinul cu popularul, într'o gândire pe cât de simplă ca formă, pe atât de complexă în fond:

„Trei crai dela răsărit,
Steaua lor dacă au zărit
Indată toți într'un gând
După raza ei mergând,
Pân'la Vifleem s'au dus
Daruri scumpe aducând
Și 'ntr'un glas cu toți zicând:
Veniți să ne închinăm,
Să cădem să ne plecăm
Și să 'ngenunchem jos
La Impăratul Hristos.
Și când I s'au închinat
Așa, zicând, au cântat:
Culcă-te Impărat ceresc
In sălaș dobitocesc,
Te culcă pe fân uscat
In scutec înfășiat
Că îngerii îți vor cânta
Păstorii îți vor fluera,
Craii ți-i se vor închina,
Daruri scumpe îți vor da".

Simțul estetic și concepția poporului despre sărbătorile Crăciunului se arată în strălucitor vestmânt de metafore.

Colindele au fost, în trecut, mângâierea poporului român, — o credință viguroasă și o conștiință națională se desprind din văl-toarea versurilor. Farmecul lor se ridică precum adierea caldă a unui vânt de pri-măvară. Colindul, prin măreția, prin pute-rea și limpezimea ideilor pe care le expri-mă suie spre culmile eterne ale religiozi-tății și este un fagure de miere al etnici-tății noastre:

„Steaua sus răsare,
Ca o taină mare,
Steaua luminează
Și adevereză.
Steaua străduceste
Și lumii vestește,
Că astăzi curata,
Prea nevinovata,
Fecioara Maria,
Naște pe Mesia
In țara vestită ,
Vifleem numită".

Puterea magică a colindelor a influențat pe cei mai de seamă poeți ai noștri. Mulți au luat lumină din candela colindelor, spo-rindu-le pâlpâirea până la a face din ea un far al sufletului românesc. Lucian Bla-ga, cel mai strălucit reprezentant al apar-tenenței organice la sevele pământului, a scris sub impulsul acestor colinde populare, o bucată din cele mai profunde, un adevă-rat elogiu adus credinței strămoșești, or-todoxismului. In această colindă domină naivitatea, într'un cadru simplu:

„Doarme colo în poiată,
Pruncușor fără de tată,
Și măicuța, mama lui
Se tot plânge boului,
Că a născut în Vifleim,
N'are scutece de in
N'are apă, n'are fașe
Nici opaiț, nici nănașe".

Colindul popular a hrănit conștiința poetică a unor poeți de valoarea lui Nichi-for Crainic, V. Voiculescu și alții. Poezia se îndreaptă acum către pământul româ-nesc. Astfel, după acel fenomen al „Icona-rului", unde poezia se rupe din pământul verde al Bucovinei, iată falnicul Ardeal tri-mite în câmpul literaturii, poeți inspirați de seva românismului. Astfel poezia religi-oasă trăiește cu o nouă vigoare în versu-rile poetului ardelean V. Copilu-Cheatră, care inspirat din mitul popular cântă na-șterea Mântuitorului în accente pline de rusticitate și simțire națională, încât va-loarea estetică se îmbină cu valoarea popu-lară:

„Pe sub dungi de răsărit
Tundra albă s'a ivit,
Pe sub culmi de feredeu,
Până sus la Dumnezeu.
Picuri albi de lăcrămioare
Prin lânițe de mioare,
Iar în dalbele cornițe
Ard micuțe făcliițe.
Să 'nălzească, Lerui ler
Domnul coborât din cer,
In staurul oilor
Oblu 'n iesle boilor
Și în dalba de cu seară
Maicii Sfinte Lilioară
Colindându-i linu-i lină
Lui Isus craii se'nchină".

Credința neamului este oglindită perfect în colinde. „Colindele noastră cântă pe Hristos care e al poporului acestuia, un Hristos coborât din lumina Evangheliei și îmbrăcat în haina pitorească, de simț idilic, a unei mentalități naive în cucernicia ei. Istoria lui Isus pruncul se preface astfel într'un mit crescut ca din vlaga pământului românesc, colindele îl amestecă printre ciobani și plugari", cum spune atât de ad-mirabil și de convingător d. Nichifor Crai-nic. Trebue să se știe, colindul românesc este izvorât din creația noastră, este al brazdei și al ogorului, iar colindătorii, fiii acestui neam, sunt făclierii tradiției noastre, pururea dinamică și pururea sfântă; pri-miți pe colindători, căci prin ei vorbește mărirea trecutului, lăsați-i în casele voa-stre, ca să vă puteți boteza în credința strămoșească oglindită în frumoasele și patriahalele colinde. Aceste colinde, prin măreția, prin puterea și limpezimea ideii pe care o exprimă, înalță românismul pe culmile eterne ale religiozității, căci tăria și solidaritatea simțului nostru religios au păstrat demnitatea etnică și eroică a puterii de viață cucerită trecutului. Credința nea-mului românesc este un produs tainic al acestor poezii scoase din comoara poporului, ești din satele noastre românești, unde străjuiește o credință peste țărâna stră-moșilor noștri, cari veghează de dincolo de lume, arătându-ne adevărata cale și misiu-nea ce avem pe acest pământ. Indemnul lor e rupt din Evanghelia neamului căci ei ne spun: **„Ține datina străbună și credința în Dumnezeu".**

Anul cinematografic 1938

Nu e prea mare bucuria cro-carului cinematografic atunci nd, hotărît să arunce o privire trospectivă asupra unui an pe re acum oamenii îl înmor-ântează — expresia mai nime-ă ar fi, cred: îl înnecă — în mpanie, e nevoit să constate prea puține sunt adevăratele ere de artă ale anului cine-atografic 1938.

In adevăr, de peste ocean, de olo de unde întotdeauna se teaptă „maximum" în acest menin, o singură „operă are" a răsbătut până la noi.

E rezultatul multelor ore de cru migălos ale aceluia pe care ulți, poate, l-au privit cu ne-credere, până la desăvârșirea erei sale. Ne gândim la Walt isney, care, cu a sa „Albă ca ăpada' ne-a arătat adevăratul st al cinematografului, por-ind pe o cale deosebită de cea teatrului și, poate, chiar de-ășindu-l.

Prezentarea filmului de lung etraj „Albă ca zăpada" a în-mnat victoria desemnului ani-at asupra cinematografului olșnuit.

Dacă ne gândim, însă, la ce-ilalte producțiuni ale America-ilor, vom constata că prea pu-ne sunt acelea care ne-au a-as atenția.

Din destul de multele bande olorate prezentate anul acesta, a remarcat filmul „Robin ood" prin acțiunea sa amin-ind copiilor basmul, iar cine-ilor filmul mut, acțiune că-eia i-se potrivește cel mai bine uloarea.

In fruntea regisorilor ameri-cani s'a înscris și de astă dată Ernst Lubitsch, regisorul cu tra-buc, care ajutat de doi actori inteligenți, Garry Cooper și Claudette Colbert, a realizat u-nul din succesele acestui an: „A opta nevastă a lui Barbă Al-bostră".

Ceilalți regisori, însă, s'au a-rătat cam lipsiți de inspirație, îndrăgind genul „filmelor ne-bune" și silind actori mari să se facă, pur și simplu, de râs. De pildă, regisorul care a pus-o pe Katherine Hepburn să joa-ce în „Leopardul Suzanei" me-rită palme.

Și mai sunt câteva filme a-mericane care au provocat, cred, indignarea oamenilor cu bun simț: „Aristocrat de ocazie", „Café Metropol", „Capriciile dragostei" și încă multe altele printre cari trebue să amintim și filmul american al lui Fer-nand Gravey, în care o avea de parteneră pe Carole Lom-bard.

Acest film a fost cea mai mare inepție pe care-am văzut-o în ultimul timp.

E, dealtfel, un capitol foarte interesant, acela al scenariilor mizerabile cari li se dau acto-rilor europeni plecați în Ame-rica. Cei mai mulți dintre ei nu pot rezista și se întorc cu moralul și creditul foarte scă-zut. E cazul mai actual al Si-monei Simon, precum și cel în-vechit al Lilianei Harvey. Da-nielle Darieux a stat în Ameri-ca mai puțin decât compatri oata ei, dar — oroare! — a tur-nat și ea acolo un film ce nu s'a prezentat încă la noi, dar care nu a fost prea bine primit de presa străină.

Au fost însă câteva filme „nebune" cari au isbutit să fie spirituale și, chiar, amuzante. Vom aminti dintre acestea: „Cum se cuceresc bărbații", „Spovedania", „Fantoma blon-dă", „Dejun în doui", „O crimă fără importanță" și alte câteva. Un film foarte bun, de o fac-tură puțin obișnuită filmelor a-mericane, a fost „Vacanța" care a reabilitat-o pe Katherine Hepburn și l-a consacrat pe Cary Grant. Un film care a vrut să fie original dar pe care A-mericanii l-au ratat: „Tragedia unei generații".

Filmul Gretei Garbo (ajunge atât): „Maria Walevska". In a-celaș film, un Napoleon de ope-retă a fost Charles Boyer.. O nouă vedetă au descoperit Ame-ricanii în Deanna Durbin, fata care — slavă Domnului — nu iubește. Un nume nou pe care îl reținem în speranța de a-l trece la anul în rândul vedete-lor este numele actriței din „Mi-am regăsit iubirea": Luise Platt. Un actor care s'a ridicat mult în detrimentul lui Robert Taylor este Tyrone Power, mult mai simpatic decât primul.

Iar anul 1938 a fost anul morții talentatului Warner Ol-land. Americanii sunt în căuta-rea unui nou Charlie Chan.

Filmele franceze au fost, anul acesta, mult superioare produc-țiunilor din anii precedenți.

Putem astfel număra zece, foarte bune filme franceze: Iluzia cea mare, Abuz de încredere, Veninul, Minciuna Ninei Pe-trovna, Alibiul, Inchisoare fără gratii, Pepe le Moko, Suflete în ceață, Cumplitul din Lyon și La răspântie. Și mai sunt multe filme franceze despre cari avem cuvinte bune de spus. Sunt astfel „Cadrilul", „Domnișoara, mama mea", și altele. Deasemenea vedetele Gaby Morlay, Mar-celle Chantal și altele încă în viață, au fost lăsate să se odih-nească și locul lor a fost luat de actrițe tinere și talentate ca Viviane Romance, Michele Mor-gan — două mari revelații, — Corine Luchaire, Annie Vernay și altele. Păcat că nu se observă aceeaș „primenire" și la băr-bați. Vedete au rămas tot Pierre mont și — puah! — Pierre Brasseur. Bine înțeles, nu ne gândim la minunatul Jean Ga-bin. Au fost, desigur și filme franceze proaste — ați văzut „Hoț de femei"? — dar în gene-ral filmul francez s'a remarcat printr'o seriozitate pe care nu prea am văzut-o la superficialii Americani.

Cinematograful englez s'a re-marcat doar printr'un film is-toric: Victoria, regina Angliei. Filmul german, aproape inexis-tent. Remarcabil: „Stăpânul" cu Emil Jannings. Amuzante, comediile lui Heinz Ruhmann. Păcat că nu s'a prezentat la noi filmul Olimpiadei.

Iar filmul românesc? Singu-rul lucru pe care vi-l pot reco-manda, în această chestiune, este răbdarea. Fără răbdare, riscăm să mai avem o doamnă la al nu știu câtelea etaj.

TRAIAN LALESCU

Constituirea Baletului ca formă a dansului teatral

(Urmare din pag. 1-a)

Caterina de Medicis chemă pe muzicienii Italiei pentru a concura la strălucirea baletelor și astfel muzica eatrală progresă repede.

Orchestrațiunea susținea prin ritmul ei, pașii caden-ați ai dansatorilor. Printre violoniștii aduși din Italia în Franța a fost și Baltasarini Belgiososo, care a jucat un mare rol în desvoltarea baletelor de la curte. Fiind considerat ca cel mai bun violonist al timpului său, el fu adus în Franța de către mareșalul de Brissac, care se întorcea din expediția dela Piémont. Ajuns în Franța, Baltasarini fu numit valet al reginei-mame, care îi or-donă să se ocupe de serbări și de reprezentațiuni. In-tr'adevăr Baltasarini (care între timp își schimbă nu-mele în Beaujoyeux) dădu dovada unui extraordinar talent și astfel prin imaginația sa caș prin munca asi-duă depusă, ajunse repede la glorie. Așa, în anul 1573 Beaujoyeux montă „Baletul nimfelor" în cinstea lui lui Henric III, ales rege al Poloniei. In acest balet, prin-tre dansuri se strecurau și recitări de versuri latinești. Dar anul hotărîtor pentru succesul definitiv al balet-ului, a fost anul 1581 când Beaujoyeux a montat celebrul său „Balet comic al Reginei" numit și „Baletul lui Circe și al nimfelor sale", care trecu drept o capo-d'operă de compoziție coregrafică. Baletul s'a reprezentat în cadrul serbărilor căsătoriei Margaretei de Lorraine, soră a Reginei, cu ducele de Yoyeuse. Regina și prințesele au apărut ca nereide și naiade iar toate doamnele dela curte au făcut parte din distribuția baletului, cu tot nu-mărul redus de pași ce se putea executa pe vremea aceea.

Beaujoyeux a pus în joc toate darurile sale de in-venție și de fantezie spre a feri baletul de monotonie. El a compus o serie de evoluții de ansamblu, tratând pe dansatoare ca pe membre ale unui corp colectiv, dând astfel bazele viitorului corp de balet. Prin felul punerii în scenă caș prin bogata lui imaginație, Beau-joyeux a exersat o influență covârșitoare și decisivă asupra dansului teatral și el este acela care a marcat debutul unei ere nouă.

In acelaș an, în palatul somptuos al cardinalului de Bourbon, a avut loc reprezentarea unui alt balet numit „triumful lui Jupiter și al Minervei". Sunt puține deta-liile coregrafice ce le avem asupra acestui balet. Un singur autor ne spune destul de vag că se dansează de front, în pătrat, în rond, în cruce, în linie, fugind sau oprindu-se în diferite atitudini. Pașii executați nu con-țineau saltațiunea, pentrucă pe atunci era la modă dan-sul „terre à terre". Gesturile țineau adesea loc de pași.

Urmară alte balete. In anul 1598 se reprezentă ba-letul „Les Barbiers" care prilejui debutul ca dansator al unuia dintre cei mai iluștri mareșali ai Franței din timpul lui Henric IV : Bassompierre.

Toate aceste balete cari compuneau strălucitele ser-bări dela curțile papilor și ale regilor, erau spectacole complete.

Două elemente se disting : unul, care era dansul pro-priu zis și al doilea, pe care l-am putea numi mașineria decorativă. Tot de importațiune italiană și care atin-gea pe atunci o desăvârșită perfecție. Se montau fân-tâni monumentale și transparente prin cari se puteau vedea peștii innotând, se făceau instalații pentru jocuri de apă și se aduceau cai pe scenă, pe cari-i dresau, învățându-i să danseze (balete equestre, la modă în Italia secolului XVI introduse de Florentini în Franța și mult apreciate de regii Ludovic XIII și XIV).

Partea coregrafică a acestor balete se împărțea în două categorii de dansuri : dansurile fără saltațiuni (la basse danse). grave și lente, acompaniate de flaut și tamburină și dansurile baladine, de un ritm mai vioi.

In prima categorie de dansuri găsim înglobate : „Les branles, les passes, les tordions, la gaillarde", etc iar din a doua categorie făceau parte: „la volte", la ba-cane și la Pavane.

Baletele înfloreau din ce în ce mai mult și erau însu-flețite de chiar aparițiile regilor și uneori influențate de caracterul lor. Astfel lui Henric IV îi plăcea să danseze în baletele burlești și lua parte, cu bucurie, la deghi-zamente și mascarade. Lui i se datorește subiectul unui balet întitulat „Les Sorciers". Sub Ludovic XIII carac-terul baletelor este mai grav, totuș chiar el apare în unele balete și ducele de Nemours, greoi și gutos, își exprimă pasiunea lui pentru dans creind un balet „des goutteux" pentru a putea dansa el însuși.

De aci mai departe, pasiunea pentru balet merge crescând, dar nu ajunge la apogeu de cât sub domnia lui Ludovic XIV, care înființând „Academia națională de muzică și dans" — unde se pregăteau primii pro-fesioniști — a ridicat baletul la rangul de spectacol public și deci de sine stătător iar nu cum fusese până la el, numai spectacol al curții.

MITIȚĂ DUMITRESCU

Poșta redacției

Anatolie Zaruba. — Continuă să scrii pen-trucă s'ar părea că ai ceva de spus. Mai tri-mite-ne.

G. Al. Oniță — Trimiteți și celelalte poesii. Vă voiu răspunde după primirea lor. Am reținut „Gând năuc", singura care se află în posesia mea. Aș dori să stau de vorbă cu d-voastră dacă s'ar putea la redacție.

Florin Lucescu. — La această poesie nu-ți pot da un răspuns favorabil. Aștept însă al-tele.

S. L. Brașov. — Publicăm orice e *publica-bil.* Un răspuns precis nu vă pot da decât având în față operele d-voastră.

D. M. T. : „Revedere" se va publica. Am citit cu plăcere scrisoarea dumitale și în curând sper că-ți voiu putea scrie și pe altă cale decât aceasta.

Anonima-Cluj. — Apreciez în mod cu totul deosebit pseudonimul pe care l-ați ales, din foarte desvoltat simț auto-critic, și fac tot ce-mi stă în putință spre a vă dovedi convingerea mea în acest sens.

— r. st. —

CANONUL CEL MARE

de MATEI VIFOR

Gheorghe Puşcaşu băgase plugul într'o miriște din Dumbrava, de sub pădurea Căprianei. De cum dădură zorile, urmărea plecat pe coarnele plugului pasul domol al celor doui boi ce alunecau încet de-alungul ogorului. Din când în când, convoiul întreg se oprea câteva clipe cătând tăcut către pământ și respirând adânc. Puşcaşu privea uneori înainte și în urmă, măsura apoi cu privirea drumul făcut de soare, își ștergea năduşeala, se apropia de boi mângâindu-i sub barbă, apoi se dădea din nou la urma plugului, îndemnând :

— Hai, porniți încetișor !

Boii se opinteau și rupeau brazda.

Către amiază se opriră. Puşcaşu dejugă boii și-i lăsă slobozi să cate pe haturi sau în miriște, de păşunat. El se îndreptă către o tufă de porumbel din hatul ogorului pe care pusese traista cu merinde legată la gură și sacul cu grăunțe alături de tufă. Se aşeză pe sacul cu grăunțe, luă traista și o desfăcu, scoase un șervet în care era învelită merindea : o bucată de mămăligă și un pumn bun de prune uscate.

Rupse o bucată de mămăligă și o îmbucă odată cu o prună. Mesteca lacom când, în spatele lui, la câțiva paşi, auzi un oftat adânc. Intoarse capul. Boii se opriseră. Plăvan căuta să fereasscă niște uscături de pe câteva frunzișoare verzi, pe cari încerca să le apuce cu limba, iar Porumb privea undeva departe.

Puşcaşu, știindu-și boii flămânzi, nu mai putu mânca restul de prune. Le puse din nou în traistă, o agăță de-o ramură a porumbarului, își luă boii de frânghie și-i duse la apă. Bău și el din belşug, își umplu urciorul, se întoarse din nou la ogor și-i lăsă slobozi.

— Dacă nu am ce vă da de mâncare măcar odihniți-vă! Oi mai sta și eu la soare să mai treacă vremea !

După ce stătu câtăva vreme și după ce boii cutreeraseră în jur, se ridică, îi chemă și-i înjugă din nou. Ii mângâia cu desnădejde :

— Vom lua câte o brazdă mai îngustă pentru ca să purtați mai în voie plugul ! Lucrăm cu toții flămânzi astăzi. Aşa ! Hai, să mergem încetișor ! De-acum, la Dumnezeu e nădejdea, și pentru mine și pentru voi !

Până la asfințitul soarelui Puşcaşu mântui de tăiat, de sămănat și de boronit ogorul. In tot timpul lucrului fusese stăpânit de gândul să procure fân pentru boi. Din când în când simțea în piept o sete aspră, pe care încerca s'o potolească sorbind lacom apă din urciorul ce-l îngropase în brazdă.

Nu putea găsi fân cu împrumut nicăeri. Nu găsea nici altă strânsură. In sat nu se găsea fân ce ar fi prisosit peste primăvară, decât la un singur gospodar din Căprina, la Vasile Bordeanu, însă acesta nu împrumuta și nici n'ar fi vândut. La oraș ar fi putut găsi fân, însă scump. In satele din jurul Căprianei nu se găsea, căci toate fânețele fuseseră stricate de apă. Nu putea nici să cumpere nimic căci nu avea de unde. Un foc îi mistuise aproape jumătate din strânsură, mai mult de jumătate din grâne, și acesta când era să-și creadă gata rânduită gospodăria pentru iarnă. Focul acela i-a ars nutrețul și grânele și i se părea că i-a fript și inima. De cu toamnă, de cum arsese, pierduse curajul. Nu mai credea să ajungă vreodată să mai lege nod în nod și să iasă deasupra nevoii. Isbutise să ierneze abea boii și o vacă. Douăzeci de oi îi pieriseră de foame. O vacă o vânduse pe preț de nimic aproape, pentru ca să mai poată cumpăra ceva strânsură și ceva porumb de sămânță. Hrana lui și a copiilor și a nevestei, în toată iarna fusese numai varză murată, castraveți murați, fasole și prune.

Cu mintea bătută mereu de aceste gânduri ajunse acasă. Băgă boii în ocol, mai scormoni în iesle cei câțiva cotori de porumb ce mai erau, iar el

își căță singur de lucru prin curte fără să găsească ceva. Căta anume să se ferească de soție și copii, să gândească singur, neturburat.

Gospodăria cuprinsă a Bordeianului și mai ales fânul moale ca bumbacul se abăteau mereu în mintea lui.

Apusul începuse să-și șteargă puțin câte puțin îmbrăcămintea ca de aramă. Deasupra orizontului, câțiva nouri erau încinși de o beteală ca de aur. Amurgul începu să cuprindă întinderea aducând cu sine o liniște odihnitoare. Văpaițele palide începură să clipească în ferestre. Numai vântul nu-și găsea încă liniște ci alerga mai vioiu ca peste zi agitând ramurile copacilor și purtând mireasma nouă a mugurilor, în tot locul. Stelele, din albastrul profund și limpede, brăzdat de pulberea aurie a Căii Laptelui, începură să privească pământul.

Puşcaşu umblase toată curtea. Nevastă-sa îl chema la cină. Nu-i venea să se ducă. Nu-i era foame. Merse fără nici o vorbă și se aşeză tăcut, cătând să soarbă în silă udătura și să înghită mămăliga pe nemestecate. Nu vedea nimic. Nu-și vedea nici soția, nici copiii și nu auzea nici chemările lor. Nu vedea decât pe cei doi boi ce se îndoiau opintindu-se în jug, purtând plugul flămânzi și nu auzea de cât oftatul greu și sfâșietor al lor. Vedenia unei bucăți de pământ lăsată pârloagă i se părea că-l strivește.

— Auzi, omule, ce-i cu tine, ești mut? Ce tot plănuești ?

— Nu plănuesc nimic, făcu el speriat la întrebarea soției.

— Atunci de ce nu vorbești cu copilul? Vorbim toți și tu stai ca de lemn — par'că ai fi din altă lume!

— Mă tot gândesc și eu la boi !

— Să mă ierte Dumnezeu dar rău am mai ajuns: din gospodărie de frunte în sat, chipurile, și să rămâi tu fără un braț de strânsură pe primăvară, să n'ai tu un lemn la trunchiu, în cât am ajuns să culegem vreascurile de pe lângă gard, să ajungem să cumpărăm grăunțe de sământă, să nu putem băga un porc, ca lumea, pe iarnă,— par'că-i gospodărie de femeie văduvă, zău !

— Ce să fac ? Imi chinuesc și eu mintea, dar de pomană ! Nu ți-o mai chinui și tu căci nu ajută la nimic ! Dar gătiți-vă mai repede de culcare, că pic de vlăguit ce sunt !

Când toți se culcară iar capetele căzură pe perne și văpaița fu stinsă, adormiră cu toții afară de Puşcaşu Nevastă-sa tresărea iar copiii sforăiau duși pe cuptor.

Mintea frământată a lui Puşcaşu nu se putea odihni. A doua zi nu mai putea scoate boii flămânzi la arat. Nici a treia zi....

Nu va putea birui cu avutul dacă n'are strânsură la boi. Vaca mai putea fi amăgită cu te miri ce, însă boii trebuiau hrăniți din belşug căci ei erau acum sprijinul lui. Dacă nu făcea arătura de primăvară, însemna sărăcia pentru toată viața. Cu ajutorul boilor, cu nădejdea la Dumneu și într'un an bun ar fi putut să răsbească greul. Altfel ar fi însemnat să se desfacă de vite, de tot ce se mai găsea în curte și în casă și să ajungă să muncească cu palmele. Copiii vor fi chinuiți de mâncare, goi și fără nădejde de a apuca o viață mai bună. Cu boii nehrăniți nu mai putea ieși în țarină căci puteau să cadă pe brazdă. Arătura nu putea fi amânată până ce colțul ierbei dădea mai bine căci însemna s'o întârzie și să nu poată dovedi cu aratul la vreme. Chiar, dacă iarba ar fi mai mare, dar cea de cu primăvară este prea fragedă nu ține sat la boi. Dacă nu găsește strânsură toți ai lui se vor sbate în foame și sărăcie...

Incepu să-i stăruie în gând gospodăria cuprinsă a Bordeianului, gospodărie întinsă pe șaptezeci de prăjini : patruzeci de prăjini de livadă; pe zece prăjini casa, alte acareturi și bătătură; pe zece, ocoale și păscătoare; pe alte zece prăjini grădina de legume și zarzavaturi. Casă mare, frumoasă, grajduri bune, încăpătoare; staul de oi, cotețe de păsări, cocină de porci, hambare, copaci mulți, rânduiți frumos și cu socoteală, și o mulțime de roiuri și butuci de viță răspândiți prin livadă. Toată gospodăria îi era încinsă jur împrejur cu un brâu de arbori fructiferi. In toate se vedea mâna harnică, mintea chibzuită și cu orânduială a Bordeianului...

Mintea lui Puşcaşu se întoarse din nou la ogoarele lui. Toate vor fi pârloagă dacă nu găsește fân. Pe toate vor năpădi spinii și pălămida. Vara nu va avea unde ieși la muncă decât doar să se ducă să muncească cu ziua. Iarna va îndura frigul, foamea și umilința. Va rămâne sărac, nu va avea de ce se prinde pentru că nu are pe primăvară câteva sarcini de fân. Dacă vinde vaca înseamnă să îndepărteze izvorul belşugului din casă, atunci când el aștepta s'o vadă cu lapte odată și să aibă cu ce-și hrăni copiii...

In livada Bordeianului era o claie de fân... Era strânsă chiar din livadă, dintre copaci. Era pusă în capătul dinspre țarină al livezii, și jumătate din ea i-ar fi fost de-ajuns să-și facă arătura. Cu câteva sarcini bune ar putea să sară de-asupra nevoiei. Dar se putea să-l simtă câinii Bordeianului. Se cunoștea cu câinii, însă ei poate că nu-l vor putea răbda, dacă intră noaptea în curtea omului. Claia o văzuse el acolo de cu seară, când își făcuse de lucru prin curte. Era vârfuită frumos și aproape de gard, aproape de tot... Ar putea să iasă cu carul și să se ducă drept acolo, până nu răsar zorile...

Tâmplele și le simțea amorțite. Ochii îl mâncau.

Se ridică încetișor din așternut. Se îmbrăcă fără să-l simtă nimeni din casă și ieși în curte. Își făcu cruce :

— Ce va da Dumnezeu, va da de-acum ! Dacă va fi să port păcatul îl voiu purta până-l voiu ispăși ! Dacă va fi să port rușine voiu purta-o până ce voiu fi slobozit în groapă ! Sărăcia și foamea copiilor însă eu nu le mai pot răbda ! Voiu plăti cu fânul !

Unse bine căruța. Scoase boii din ocol și-i înjugă. Puse două lese pe lângă cărămbii căruței. Deschise poarta larg și ieși cu car cu tot, strecurându-se înaintea boilor, prin întuneric. Tresărea uneori atunci când încheieturile carului trosneau. Privea fricos în toate părțile cătând să nu-l vază cineva.

Tot satul dormea. Toate luminile erau stinse. Cerul era senin. Inspre răsărit orizontul se deschidea — trebuia să răsară luna. Nici un câine nu fusese trezit. Doar în marginea cealaltă de sat se auzea un lătrat rar și amorțit al unui câine stârnit cine știe cum din culcuș. Sgomotul și trosnitu-rile carului erau acoperite de vântul cald și uscat.

Ajunse în capătul livezii. Casa Bordeianul era departe. In curte nu se vedea nici o mișcare. Ascultă. Nu auzea nimic. Părea că toate dorm adânc în curtea Bordeianului. Claia de fân era acolo. Dădu caru cu carâmbul aproape de gard. Aşeză lesele bine. I se păru că aude un câine umblând undeva, prin curte... Un geamăt... un geamăt adânc ca al lui Porumb... Parcă un foșnet prin livadă... Dar nu vedea nimic... Poate ce i se părea că aude, erau numai năluciri... Își întrerupse respirația însă își auzea bătăile puter-

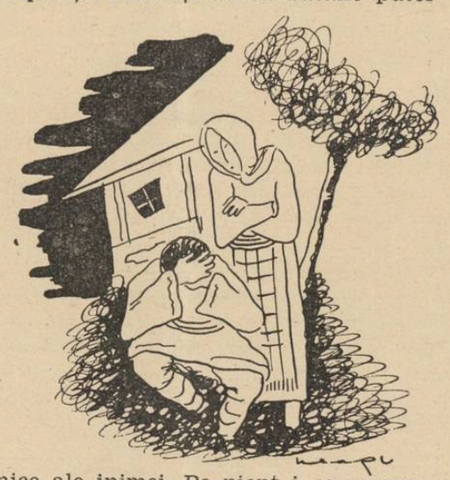

nice ale inimei. Pe piept i se scurgeau șiroaie de sudoare ce i se opreau la brâu. Mâinile și le simțea țeapene. Gulerul cămășii părea că-l gâtuie și-i desfăcu închietura. Se îndrepta cu pieptul gol către vânt, cu nădejdea să se răcorească... Brâul părea că-i curmă mijlocul. Il mai slobozi. Tâmplele îi svâcneau și-l ardeau tare. In gât simțea un nod, iar în piept o arșiță nepotolită. Gura îi era uscată. Ii era sete. Picioarele și le simțea muiate. Se târî cu greu până la boi. Incercă să-i mângâie. Mâna îi era grea și nu și-o putea mișca. Se sprijini de protap, plecându-și capul obosit. Simțea nevoia să se odihnească. Ar fi voit să doarmă; stătu așa mai multă vreme până când bagă de seamă că se furișau prin noapte câteva raze de lumină : începuse să răsară luna. Puşcaşu se sperie. Ii părea rău că a venit prea de vreme, însă își aduse aminte că mai târziu ar fi putut fi lumină mai multă. Dacă se mai odihnea se putea lumina mai tare și putea fi văzut. Se urcă în car. Privi cerul. O stea clipea des și viu și-i părea că-i face semn să nu se apropie de gard. Își făcu din nou cruce. Nu avu curajul să privească luna, să vadă dacă mai are mult până să răsară de-a binelea și să urce mai cu mult deasupra orizontului. Coborî din car și se duse înaintea boilor, cu gând să plece... Un nou oftat al lui Porumb îi alungă însă gândul. Trecu furca dincolo de gard. Se apucă cu mâinile de pari și călcă de-asupra aruncându-se ușor. Vreascurile trosniră uscat. Se sperie tare și începu să tremure.

Rămase acum biruit. Totuși se hotărî. Sări gardul.

Incepu să care fânul repede, aruncându-l în căruță. Mai trecu de două ori gardul și mai călcă fânul. După ce luă cât socoti că are nevoie, vârfui claia la loc, strânse cât putu fânul împrăștiat, îl strânse și pe acel ce spânzura din căruță pentru a nu face urmă și apoi porni către casă, ocolind pe alt drum.

Acasă, închise poarta în urma sa cu grijă, privi pe drum, să observe dacă nu a fost urmărit. I se păru că o umbră s'a lipit de gard...

— Nu e Bordeianu oare ? gândi el speriat.

Se întoarse și o luă pe lângă gard, prin curte, înspre locul acela... Ajunse. Nu era nimic. Noapte peste tot. Era singur în această liniște adâncă și apăsătoare.

Aruncă fânul în podul grajdului. Dădu boilor un braț bun și apoi se urcă la fân. Il pipăi. Era mătăsos și uscat. Avea un miros plăcut care-i gâdila nările. Se întinse pe o pală de fân, îngropă capul în alta și adormi acolo.

Dimineața soția sa era în pod lângă el încercând să-l trezească. Era speriată. Se trezi cu greu.

— Nu te scoli ? Nu mergi la arat astăzi ?

— Ba, uite merg. E gata mâncarea ?

— Gata, gata, dar ce era să întreb : omule, de unde-ai adus fânul?

Puşcaşu privi aiurit. Ochii nevestei îl sfredeleau până în adâncul inimei...

— De unde l-am adus, l-am adus eu, ce treabă ai tu ? Că doar de furat nu l-am furat — păcatele mele !

— Ia seama că avem copii — un păcat făcut ar putea să l poarte și ei și neam de neam. Să nu rămânem de blestemul copiilor, omule !

— Știu eu lucrul acesta cât și tine ! Du-te vezi de mâncare, că îndată se luminează și eu încă n'am plecat !

Nevastă-sa coborî. El mai rămase întins câte-va clipe, gândind. Umbra ce se lipise de gard astănoapte era umbra Bordeianului... Nevastă-sa îl întrebase de unde a adus fânul. Copiii lui ar putea să poarte păcatul o viață întreagă... Blestemul lor îl va ajunge odată...

●

Primăvara trecuse cu bine. Puşcaşu își făcuse arătura. Aştepta acum să înceapă celelalte munci. Fânul îi ajunsese numai bine; când termină arătura; termină și fânul...

Curând începu prașila. O termină. Veni cositul... Fânul ce-l strânsese era tot așa de mătăsos și de bun ca al Bordeianului, dar nu avea mireasma aceluia... Fânul Bordeianului era de livadă și cel ce-l strânsese Puşcaşu era de fânețe...

Intr'o noapte încărcă bine un car și când era liniște și tot satul dormea îl repezi în curtea vecinului. Nu reuși să-l clădească în clae căci îl încolțiseră câinii... acum câinii Bordeianului nu-l mai cunoșteau. Indată ce descărcă o luă la fugă cu boi și cu car cu tot.

Câteva zile mai târziu trecu prin fundul livezii lui Bordeianu. Fânul era clădit și vârfuit în acelaș loc. Bordeianu era în livadă văruind tulpinele copacilor. Câinii erau pe lângă el. Il simțiseră și începură să-l latre. O luă la fugă, de frică să nu fie văzut de Bordeianu și să nu-l bănuiască...

De când încolțise gândul de a sări gardul Bordeianului după fân, i se părea că nu-și mai putea privi vecinul. Până-i sărise gardul, vorbise deseori cu el. De-atunci nici odată nu mai vorbiseră. Il ocolea cu grijă. Ii ocolea și gospodăria. Câinii vecinului îl speriau.

Păcatul părea că-l urmărește cu toate că întoarse datoria. Săvârșise însă un păcat. Călcase gospodăria vecinului în puterea nopții și-i furase fân! Își hrănise boii cu fânul vecinului. Avea nădejdea unei toamne cu belşug, datorită fânului aceluia. Vaca fusese hrănită cu fân din acela și dăduse lapte mai bun. Laptele sporise, sporise și mana lui, cu fânul vecinului. Gospodăria lui mergea bine cu mană din mana vecinului, furată odată cu fânul din livadă ! El, nevastă-sa, copiii mâncaseră lapte de furat căci tot ce sporise în casa lor era datorită fânului de furat din livada Bordeianului ! Tot ce vor avea de-acum va fi de furat. Tot ce va prisosi peste sărăcia la care trebuiau să ajungă, și viața lor, și casa lor, și pământul lor și tot și tot....

Gândurile acestea îl fulgeraseră pe Puşcaşu odată cu fuga. Ajunse acasă gâfâind greu. Se urcă în podul grajdului. Căută să vadă dacă a mai rămas ceva din fânul furat de la vecin... nu găsi de cât un mănunchiu de trifoiu sălbatec uscat din floare... se aşeză cu capul pe el. Gândurile începură să-l chinuie din nou... Incepuse acum să nu mai aibă liniște. Ochii mustrători ai soției i se părea că-i vede. Vorba, la fel de mustrătoare i se părea că o aude :

— Omule, de undea-i adus fânul ? Și a mințit că nu e de furat....

— Ia seama că avem copii !

De ce i-ar mai avea ?

— Să nu rămânem de blestemul copiilor !

Și se părea că l-a ajuns acest blestem... Dar ce știu copiii ? Copiii nu știu nimic... nu-l puteau blestema... Era poate preludiul unui blestem... Era poate păcatul... Dar...

— Omule, de unde-ai adus fânul ? Imaginea ochilor soției îl stârnia din nou... Se frecă la ochi. Ea rămânea. Își lovi tâmplele....

Ochii nevestei stăruiau, îl priveau mai tare, mai mustrători... Vorba era mai aspră și mai mustrătoare:

— Omule, de unde-ai adus fânul ? Avem copiii, ia seama! Să nu rămânem de blestemul copiilor !

Își desfundă urechile. Își deschise ochii. Era lumină multă: îl obosea lumina. Și chipul uscățiv al soției, și ochii ei îl sfredeleau mereu. Și vorba îl pătrundea până 'n adâncul sufletului :

— Omule, de unde-ai adus fânul? Se întoarse cu fața în jos, căutând să și-o îngroape în mănunchiul de trifoi sălbatec...

Ii era cald. Asudase tot.

Și ochii soției sale îl mustrau mereu. Doi ochi, acum patru ochi, acum mai mulți, tot mai mulți și toți cată către ei, la fel de strivitor. Și vorba mustrătoare o aude tot de mai multe ori:

—Omule, de unde-ai adus fânul? Ia seama că avem copii ! Inaintea ochilor săi erau acum o mulțime de chipuri și o mulțime de ochi ca ai soției. Auzea, par'că, zeci de mustrări în acelaș timp. Se frământa pe scândura goală, rostogolindu-se dintr'o margine în alta a podului, dar și chipurile și ochii și mustrările se înmulțeau tot mai mult, căzând în inima lui ca niște pietre grele și fierbinți. Capul îi stătea să se desfacă și se înăbușea. Incercă să se ridice dar i se părea că nu va mai putea nici odată.

— Marie, lasă-mă odată !

Soția care lucra ceva prin casă auzi și se sperie. Un nou strigăt al lui Puşcaşu o făcu să se îndrepte la gura grajdului. Urcă scara și-și găsi soțul svârcolindu-se și gemând :

— Lasă-mă, Marie, nu mă mai chinui !

Se apropie de el înfricoșată și îl apucă de mână :

— Ce-i omule, ce nu-ți ajunge ?

— Ești aici ?

Se ridică în capul oaselor privind rătăcit. Ochii erau speriați. Chipul muncit și speriat și el. Își privi soția. Ochii ei erau acum mângâioși. Isbucni în lacrimi :

— Fânul, Marie, fânul !

— Vai de mine ! Ai călcat curtea cuiva ?

— Du-te după preot — nu mai pot !

— Hai în casă și te liniștește!

— Mi se pare că nici în groapă nu-mi voiu ispăși păcatul ! Nu voiu putea să mor curat la cuget...

— Trebuie să te liniștești ! avem de trăit și de muncit amândoi. Copiii aşteaptă un traiu mai bun. Ei au nevoie de brațele noastre !

Dacă trăești stăpânit de această frică ne vom nenoroci copiii !

Se coborî din pod și intră în casă. Nevastă-sa plecă îndată după preot.

Preotul veni. Puşcaşu mărturisi totul...

— Și acum, părinte, te-aș ruga să faci bine să-mi dai un canon gr să-mi răcoresc inima. Să-mi dai sfat să mă liniștesc... Sunt nenoroci

— Să nu ai nici o grijă, fiul meu ! dau un canon ușor și care îți va răc inima. Să te duci să-i mărturisești Bordeianului...

— Părinte, orice canon, cât de gr și morții i-ași putea căta în față, n mai asta nu... Să-i spun Bordeian lui... cum aș putea ?

— Bordeianu este om cuminte. găsești în toată Căpriana om la f Dacă-i spui, voi amândoi veți rămâ preteni buni și tu vei fi om pe tru toată viața... Pot să-ți dau orice c non, dar sufletul tău nu se va lini decât când îi vei spune Bordeianu

Preotul plecă.

Seara coborî de-abinelea. După ci toți se culcară. Adormiră cu toții. proape de cântatul dintâiu al cocoșil Puşcaşu se trezi. Se ridică din aşternu se îmbrăcă și ieși din nou în curte. Un cocoșul, îl trase lângă stogul cu fân, îl î cărcă, scoase boii și-i înjugă și porni în cetișor spre capătul dinspre țarină livezii Bordeianului.

Se strecură prin noapte cu car cu t până acolo. Descărcă fânul aruncân du-l peste gard. După aceea sări și gardul, risipi vârful la claia ce se gă sea acolo și apoi aruncă fânul ce-l a dunase, deasupra. Vârfui claia la l dupăce o înălțase cu fânul ce-l mai a dusese. Indată-l cuprinse o moleșeal Se aşeză de-asupra clăei. Mireasma fa nului uscat îi umpleă pieptul. I se păr că aude un zgomot. Se sperie. Că către curte și nu vedeă nimic. Porum ofta și acum în jug, dar nu mai ofta foame. Era plin, rotund și împlinit... L fel și Plăvan... Se auzeau prin noapt cum rumegau liniștit... Dar zgomotul îl făcuse Plăvan... animalul acela ni odată nu se mai astâmpără...

Luă o mână de fân și o frecă. N eră ca al Bordeianului la miros dar t aşa de molcut ca și acela... Își făc cruce... Privi cerul. O stea clipea des des și-i părea că-i spune : „Bine-ai fă cut ! Bine-ai făcut !“

Coborî de pe claie. Trecù furca din colo de gard. Se prinse cu mâinile gat să-l sară...

Atunci se cutremură de-un sgomo făcut de câți-va paşi grei...

Două brațe vânjoase îl cuprinseră d mijloc.

— Stai că te-am prins ! Ce făcea aici ?

Eră vorba domoală a Bordeianului.

— Stăteam la o vacă — a apucat câ teva guri de trifoiu și se umflase. Te-am simțit și-am venit la tine. C tot îmi cari fân ?

— Tu nu știi ?

— Știu, dar mi-ai mai adus odată

— Dar de unde știi ?

— Apoi, te-am văzut eu și atunci da ți-am dat pace — știm numai amândoi...

— Ți-am mai adus eu dar vezi că fânul meu nu-i tot așa de bun ca a tău și de-aceia...

— Bine, dar acum mi-ai adus prea mult, poate de trei sau de patru or atât !

— Nici de zece ori n'ar fi destul...

— Să-mi fi adus numai atât cât a luat — n'am nevoie de mai mult... Să-ți iai restul...

— Nu-mi trebuie, Bordeene — ți-l dau tot numai să am liniște ! Acum sunt ușurat, fă-mi ce vrei și lasă-mă cu Dumnezeu să mă duc !

— Ei, bată-te să te bată ! Ce să-ți fac eu ? Nu-ți ajunge ? cred că ai îndurat destul... Te-am văzut ieri cum ai luat-o la fugă când ai trecut prin fundul livezii mele. Voiam să mă duc la tine să-ți spun să te liniștești, că eu știu și te-am iertat încă de-astă primăvară, dar n'am îndrăznit... Și eu eram necăjit mereu că nu ți-am spus. Rămânem prieteni buni, ca doi frați, Cugetul meu îmi spune că ești om drept și cinstit. Rămânem de-ajutor unul al-

tuia și Dumnezeu să-ți ajute !

— Și ție Bordeene ! Tu mi-ai fost de mare ajutor dar eu n'am fost om cu tine — ți-am călcat ograda...

— Au trecut toate !... Iată zorile ! Se deschid ! Du-te că ne-apucă ziua ! Nu trebuie să ne mai știe nimeni !

Se despărțiră.

Puşcaşu sări gardul, sprinten și porni către casă fluerând de bucurie. Acasă, nu mai avu răbdare să închid poarta în urma carului și să-și dejuge boii ci merse repede la nevastă-sa, trezind-o din somn:

— Am vorbit cu Bordeianu, Marie !

— Și ce ți-a spus ?

— Să rămânem pe toată viața prieteni !

— Bine că te mai aude Dumnezeu !

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938